FERNELLI
Vniverſa Medicina

Fernellii Vniuersa Medic

12 A 15

24456.

A XXIX. Fev

1664 VI

22,427/B

24456

IOANNIS FERNELII

NEOTERICORVM PRINCIPIS, ET FRANCIÆ ARCHIATRI

VNIVERSA MEDICINA:

A DOCTISSIMO ET EXPERIENtiſsimo Medico diligenter recognita, & ab innumeris mendis & erroribus, quibus priores ſcatebant editiones repurgata, collatis inuicem vetuſtiſsimis & optimis exemplaribus:

EDITIO EMENDATISSIMA.

Addita ſunt eiuſdem Fernelij CONSILIA: *& Guliel. Plantij* SCHOLIA *in Pharmacopœam ſeu librum* THERAPEVTICES *ſeptimum.*

GENEVÆ,

Apud Petrum Chouët.

M. DC. XLIII.

24456

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

GVLIELMVS PLANTIVS CANDIDO LECTORI.

DIu multúmque dubitaui, Lector beneuole, an quæ de Medicinæ parte Therapeutica reſtabant D. Ioannis Fernelij opera, & ab eo paucis antè diebus quàm è viuis decederet, mihi vt accuratiùs exigerentur commiſſa, in lucem calamitoſo hoc tempore edere & publicare deberem. Eam eſſe ſeneſcentis huius & vergentis ſeculi iudiciorum licentiam animaduertebam, vt perfricta frõte quo quiſque magis eſt, non recentiorum ſolùm ſed veterum etiam ſcriptorum cenſorem ſe & caſtigatorem ſtatuat, atque pro libidine interpretetur: ea opinionum & interpretationum diſſenſione atque diſcordia fieri, nihil vt iam ratum & conſtans, nil firmum & perpetuum in vllo artium diſciplinarúmve genere habeatur: ſed in contrarias non modò ſententias, ſed etiam partes & ſtudia diuerſa eatur, tacitis inde odiis & occultis ſimultatibus reſidentibus in multorum animis, quæ leui irritamento vel in iurgioſas & inimicitiis incenſas contentiones & altercationes erumpant, vel (quæ fundi noſtri eſt calamitas) in mutuam maleuolentiam & communem omnium perniciem exardeſcant. Quo fit, vt ij conſultiùs agere videantur, qui ſcripta ſua quantumuis ad publicam vtilitatem elimata, in tempus aliud ſupprimunt, vel blattis & tineis arrodenda, quàm qui hac tempeſtate euulgantes iudiciorum aleam ſubeunt & periclitantur. Iam verò digna imitatione (non inuidia) quum ſit hominum excellentiũ virtus: quòd quæuis ingenia, vt ait Plato, ardua & ſeria ſtudia non attingant, ideóque iudicio, pruden-

tia & præſcripto eorum qui multo rerum vſu triti & diu magna cum laude in arte quapiam verſati ſunt, niti, dirigi & confirmari iuniorum conatum oporteat: multi tamen ſtulta opinione ſui & philautia nimiùm ſibi placentes, variáque ſcientiæ perſuaſione inflati, ſpretis recentiorum ſcriptis in veterum quidem lectione occupantur: ſed rectam doctrinæ viam quum ignorent, nec prudenti duce & magiſtro vti velint, in eos illud ex veteri Comœdia aptè quadrare videtur, καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ. Ad oſtétationem enim vetuſtos authores peruolitant, temereq; huc illuc errabundi feruntur: atque ſi quid obiter tanquam canis è Nilo obbiberint, id vel identidem eructant, vel (quum ſint κακοστόμαχοι) in abſurdas opiniones conuertunt. In aliorum quorundam mentibus inueterata quædam inuidia adhuc viget, vt quam ne mors quidem ipſa extinguere potuit. His non modò ſcripta Fernelij inuiſa ſunt, ſed nomen quoque nefaſtum. Alij legunt quidem, ſed vt calumnientur & maledico dente carpant, propterea quòd ad doctrinę auram captandam id plurimum facere vulgus ſibi perſuadeat. Quendam eſſe audio, qui faſtu & arrogantia intolerabili, Fernelij, tanquam Vlyſſis, errorum rhapſodum ſe profiteatur, quíque de his longam iam conſcripſerit Odyſſeam, quam propediem ſit editurus. Cæteri delicati & faſtidioſi homines tantùm ea probant, quæ ad palatum faciunt. Nullum itaque ex publicatione horum librorum operæpretium facturus videbar, niſi & hîc & reliqua Gallia cæteríſque regionibus exteris multi inuenirentur meliore quadam natura & ſeueriore acrioréque iudicio præditi, qui quotidianis propemodum precibus & literis horum librorum emiſſionem tum à Phi-

liberto Birjotio Fernelij digniſſimo genero, & in magno Regis concilio Præſide æquiſſimo, ſupplicúmque libellorum in Regia magiſtro, tum à me etiam efflagitarunt: niſi etiam præcellentium Medicorum externorum de Fernelij doctrina ſingulari teſtimonium accederet, imprimíſque Ioannis Cratonis Vratiſlauienſis Medici Cæſarei clariſſimi, qui in Iſagoga, quam in artem medicam doctiſſimè ſimul & ad tyronum captum aptiſſimè ſcripſit, Fernelij honoris cauſa meminit, eiúſque ſcriptis multùm ſe adiutum fatetur ingenuè. Typographo verò hanc editionem vrgenti quamuis Platonis illud crebrò occinerem οἱ ἄγαν βραδύτερον ἀνύουσιν, in mora tamen periculum à plagiariis eſſe dicebat, quòd ſuperioribus annis Mompeſſuli diuendita fuiſſent à quodam de medicamentorum compoſitione fragmenta, nomen Fernelij præferentia: & hic quendam eſſe conſtaret, qui Φερνέλισκον ſe vulgò appellari οἷον μετεμψυχωθέντα σμικρόν τινα Φερνέλιον tantiſper affectauit, dum ſub eo nomine (velut amictu ſcenico) notatus populari ſermone & tumore percrebreſceret vulgóque iactaretur: nunc autem poſtquam famoſus etiam apud mediaſtinas mulieres euaſit, eum ob cuius nominis ſplendorem & celebritatem tantopere famigeratus eſt, apertè odiſſe, calomniari & improbitatis etiam damnare non veretur, quia ſecreta ſcilicet quædam ſua poſteris non prodidit, quæ tamen ipſe, vt alia longè plura & ἀῤῥητότερα artis arcana, ad grauiſſimos quoſque morbos à ſe inuenta poſteritatem celare nolit. Cæterùm ne longiùs excurrat oratio, quid in præſentia habeas à nobis, & in poſterum expectare debeas, paucis accipe. Hac editione exhibemus libros ſeptem Phyſiologicos, totidem Patholo-

giços & tres Therapeuticos, ab ipſo authore accuratè omnes recognitos, & locis quamplurimis quàm antea multò auctiores redditos, & medicamentarios quatuor nunc primùm luce donatos, qui ad Therapeuticæ ſeptenariū explendum deſiderabantur: vt totū opus vno & 20. libris cōſtaret & abſolueretur. Nā duos de Abditis cauſis adiecimus, nō ad totius integritatē, ſed ad Phyſiologiæ, Pathologię & Therapeuticæ locorū difficiliorum diffuſiorem & enucleatiorem per dialogiſmū explicationem. Noſtra quoque ſcholia in ſeptimum Therapeuticæ librum edidimus de autoris cōſilio & iuſſu, ſtrictim illa quidem à nobis & carptim enotata, quum cur adiectum ſubtractúmve, immutatum aut retentum, antiquatum aut nouatum in medicamentis tam ſimplicibus quàm compoſitis quid eſſet, cauſam reddidimus. His fruere, dū tibi de particularibus morbis curandis ſeptē alios libros apparamus, ſeorſum altero opere Enchiridij forma, quo faciliùs circumferri poſſint, excudendos. Horum primus, qui febrium, & ſeptimus qui morbi Gallici curationem continet, ab authore ipſo perfecti abſolutíque, reliqui tantùm ſunt inchoati. Hos, ἂν Θεὸς θέλῃ perficere licebit ex aliis authoris ſcriptis, quæ partim aduerſaria ſunt, partim reſcripta & reſponſa de variis morbis, ad ducenta ferè relicta, præter commentarium, cui titulū fecit, OBSERVATIONES EORVM QVÆ CVRANDIS MORBIS NOVA DEPREHENDIMVS, & alia in pluteis & forulis reperta: in quibus, quæ propria ſibi author & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, continentur, multo lōgóque medendi vſu & frequenti meditatione probata. Ex hoc inſtructiſſimo penu prolixè tibi depromentur quæcunque ad publicam vtilitatem pertinere

tinere videbuntur. Conficiendorum verò & parandorum medicamentorum formula ad Pharmacopœos, & Prognoſticum opus, quia adumbrata duntaxat ſunt ab authore non niſi longiore tempore abſolui edíque poſſunt. Interim vale. Luteuæ Pariſiorum Calendis Martiis, 1567.

AD HENRICVM II. GALLIARVM REGEM CHRISTIANISSIMVM, IOANNES FERNELIVS AMBIANVS.

QVÆCVNQVE olim cauſa, Chriſtianiſſ. Rex, homines latè diſperſos paſsimq; beſtiarum more errantes ad ciuilem vitæ communitatem conuocauerat, eadem quoque ad inſtituendas artes humanæ ſocietati neceſſarias excitauit. Ea autem (ſiue rerum ad vitam conducentium fuerit neceſſitas, ſiue politica hominis natura, ſiue ratio gloriæ ſtimulis concita) non modò inuentas quondam inſtitutáſque artes alit, tuetur atque conſeruat: ſed præclara quæque ingenia ad eas magnificentiùs augendas exornandáſque continenter accendit. Tamdiu ſanè inueniendarum atque exornandarum artium homines deſiderio tenebuntur, dum illorum vitæ ſocietas communitáſque manebit. Ita enim homines hominum cauſa generati ſunt, vt ipſi inter ſe alij aliis prodeſſe poſſint. Medicina verò vna ex omnibus artibus Deorum munere & beneuolentia hominibus conceſſa, ad eorum vtilitatem ſalutémque tuendam in primis eſt cõſtituta. Quicquid igitur diuturna meditatione longóque medendi vſu quotidie obſeruatur, id in commune bonum ingenuo liberalique animo conferendum. Neque eorum æſtimationibus vtendum ſtandúmve iudiciis, qui permultos cauſantur nobiliſſimos & clariſſimos ſcriptores extitiſſe, quorum ſcientia vbertatéque rerum & copia, ars medendi inuenta conſummatáque ſit: quique non vltra progredi oportere contendunt, omnémque ſcribendi laborem vt ſuperuacaneum refugiunt & aſpernantur. At certè ſiue quòd ars ipſa iam clariùs illuxit, ſiue quòd re-

rum omnium quædam ſit viciſſitudo, quicunque ad vnamquamque rem æſtimandam momentóq; ſuo ponderandam, ſeueriore & æquiore vtuntur iudicio probabiliore conſilij cauſa ne ratione putant vix vllum veterum huic ætati ſatis eſſe poſſe. Galenum námque (qui medendi artem ab Hippocrate præclarè inſtitutam poſt Herophili, Dioclis, Archigenis, Athenæi, aliorúmq; præcepta auxit & illuſtrauit) Aſiatica redundantia inſimulant, quod πολυγράφος nimiùm multa artium librorúmq; congerie (nam præter ducentos & quadraginta quos de aliis diſciplinis, de medicina ſupra quadringentos conſcripſit) multorum ſtudia reſtinguat. & ad rem properantes deſtineat. Eum quidem fatentur mira perſuadendi neceſſitate diſputaſſe ſubtilius. ſed quòd initio minimè ſtatuiſſet vniuerſam artem complere; breuem præcipiendi legem non obſeruaſſe: ea identidem locis compluribus inculcaſſe, nunc huc nunc illuc ſtudio reprehendendi auidè ferri, ſicque ſæpius ambiguitate lectoris animum diſtrahere Aretæum, Ætium, Paulum, Alexandrum, Actuarium, reliquóſq; Græcos iuniores nimium cōciſos exiſtimant, nec ſatis ratione niti, nec artem vniuerſam, ſed eam maximè partē quæ in actione tota verſatur, perſtrinxiſſe. Arabes autem barbarè, ſpurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos & circumforaneos potiùs quàm veros Medicos experientéſque genuiſſe. Quúmque nullis neruis, nullis demonſtrationum legibus, ſed puris nudiſque verbis ſingula perſequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Addunt & illis permultorum morborum cauſas hactenus ignoratas fuiſſe, vnde alii diſſentaneam, alij prorſus nullam curationem acceperunt. Vacuandi quoque leges turbidè adeò & inconſtanter traditas & controuerſiarum obſcuritatibus ſic implicitas, vt ſæpius inter peritiſſimos haud facilè conſtet quodnam vſurpandum remedij genus. Plurimas denique medicamentorum compoſitiones nulla certa ratione concinnatas empiricam nimium redolere vetuſtatem. Horum querimoniis & ſermonibus quum ſæpe intellexiſſes, Inuictiſſime ac Humaniſſime Rex, artem medendi mancam adhuc & ſolùm inchoatam eſſe, & ætatem dierúmque numerum multa produxiſſe, ad quæ nulla ingenij acies penetrauerat, ſine quibus tamen artis abſolutio non ſit perfecta: communi hominum ſaluti conſulens iuſſiſti, vt veterum medendi præceptiones, pleniore doctrina pluribúſque obſeruationibus illuſtrarem atque locupletarem. Id nimirum compertum habens quod omnibus eſt in confeſſo, nullam toto terrarum orbe ciuitatem eſſe, in qua philoſophia ac

medicinæ controuerſiæ doctiùs crebris diſputationibus dirimi, aut pluribus artis operibus noua ſimul ac vetera probari examinarique poſſint, quàm in hac tua Pariſiorum Lutetia, idq; propter ſummam vrbis tum celebritatem tum frequentiam: in quam non è Gallia modò, verumetiam ex omnibus propemodum Europæ regionibus admirabiles ac ſæpe inauditi morbi vel curandi vel diiudicandi perferuntur. At ego principum obſequiis ciuiúmq; noſtrorum officiis implicatus non citra valetudinis meæ & rei familiaris diſpendium, magnis lucubrationibus hoc ſcribendum opus ſuſcepi: atque eo certè lubentiùs, quòd doctorum virorum hortatu ac precibus quaſi ſtimulu ad perficiendum acriùs incitarer: qui aliis compluribus, non mihi vni, viuendum eſſe proponebant. Quanquam autem magnum hoc & ſummè arduum prouinciæ munus eſſe video, iudiciorum tamen ſeueritate minimè deterritus, quicquid periculi eſt ſubire, ingeniiq; vires experiri honeſtum cum primis & generoſum eſſe duxi. Si ſummam quæ deſideratur, perfectionem non ſum aſſequutus, eam tamen conatus ſum adumbratione quadam exprimere. Cognito enim veterum iudicio, & omnibus perlectis qui de Philoſophia atq; Medicina aptiùs aliquid poſteris tradiderunt, non quæ cogitatione ſola pleriq; fingunt atq; comminiſcuntur, ſed quæ vera ac ſolida ab optimis quibuſque tum Græcis, tum Latinis, tum Arabibus, firmiſſimis argumentis probata ad medendi vſum conducere obſeruaueram, excerpſi, & in vnum contuli. Quid de quaque re controuerſa ſentiendum putarem, liberè pronuntiaui, non vni alicui me addicens, ne aut in arrogantiam, aut in errorem magnopere incurrerem. Sic multorum lites diremi, dubia ſtabiliui, obſcura illuſtraui, abdita protuli, noua quàmplurima, & hactenus incomprehenſa paſſim adieci: adhæc rationibus, argumentis, demonſtrationibus, ſignis, teſtimoniis, exemplis vſus ſum frequenter. Cæterùm vbique modum tenui, & rem omnem ſic temperaui, vt neque Lectorem immodica profuſione verborum onerarem, neque breuitate nimiùm conciſa ſuſpenderem, neque vel experientiam ſolam, vel rationem ſequerer: ſed viam breuem primùm cognoſcendi, deinde agendi curandiq; iudicarem. Quod igitur tibi quõdam Regi deſignato inchoatum opus deuoueram, idem nunc amplo diademate inſignito, multis partibus auctum & locupletatum, non dubitaui hoc etiam armorũ procinctu & turbulentis rebus nuncupare: id ſcilicet perſpiciens, in grauiſſimis te occupationibus leniora nõ aſpernari. Summa quippe natus humanitate ſuauiſſimiſq;

moribus, neminem vnquam ne offenſus quidem acerbæ animaduerſionis ſeueritate videris perſequutus: ſed tua clementia & animi lenitate ſic omnia piis iuſtiſq; legibus prudenter moderaris, vt te omnes mirificè colant, venerentur ac obſeruent. Bella certè varia, eáque acerrima pro veteri Gallarum iure, próque externorum tibi fœdere deuinctorum libertate, terra marique cum hoſte potentiſſimo iam diu geris quàm fœliciſſimè. Ac nihilominus omnia toto tuo imperio ditionéque ea tranquillitate adminiſtrantur, leges tam piè ſanctéque ſeruantur, literarum ſic vigent ſtudia philoſophiæque genus omne ita excolitur, vt placidiſſima omnes frui pace videamur. Nullus vſquam turbulentus errantium militum inſultus, diſciplinæ militaris ſumma obſeruatio, infima quoque plebecula ſuis liberè potitur, nec vſquam niſi magna æquitate tuorúmque beneuolentia vel nummos vel commeatus vel alia in immenſos belli apparatus comparas. Tantarum rerum adminiſtratione meritò omnes in te vno probitatem, vigilantiam, prudentiámque ſingularem, omnium denique virtutum cumulum admirãtur & ſuſpiciunt. Præclara hæc proſperis cœpta auſpiciis Deus Opt. Max. bene fortunet, & nominis tui memoriam rerum gerendarum magnitudine conſecret immortalitati.

IO. FERNELII AMBIANI IN MEDICINAM PRÆFATIO.

RERVM omnium quæ naturæ lege imperióq; continentur princeps homo, etſi diuinorum caducorúmque particeps, amborum ſocietate gaudet, excelſiorum tamen ardenti deſiderio inflammatus, parcè ea ſequi debet, quę ſordida, vilia atq; abiecta perſequitur impetus beluarum. Id execrandum profectò & deteſtabile videatur, ſi quam ſui partem ſuſcepit homo cœleſtem atque diuinam, ſic eam aut turpitudine vitiorum contaminari, aut blanditiis voluptatum irretiri, aut mortalium rerũ cura atque ſollicitudine obrui ſinat: vt oppreſſa ac perdita nequeat aliquando recreare ſeſe & altiùs extollere. Qui enim

eum vitæ curſum tenent, vt ſolis ſenſuum blandimentis illaqueati ferantur, nihilo mutis animantibus videntur præſtantiores: quoniam & beſtiæ neceſſaria vitæ præſidia inquirunt & parant, ſummáque tum ſui tum prolis cura ipſis ineſt, vti & voluptatum. Generoſiſſimi verò ſapientiſſimíque hominis eſt, mentem corporis inquinamentis obſitam ad rerum præſtabilium contemplationem erigere: vt quantum vnus inter hæc omnia excellit, perſpiciat, & corporis hiſce compagibus licèt implicatus, mentis agitatione tamen fiat originis ſuæ memor, & conſors diuinitatis. Hæc ſumma humanæ vitæ perfectio, hæc optima maximéque diuina ratio viuendi, qua qui inſignes olim fuerunt, Dij ritè ſunt habendi, & ampliſſimis honoribus affecti, tum quòd alta ſapientia eſſent admirabiles, tum quòd magna fructuoſaque beneficia in homines contuliſſent. Inde accẽſo cæteris animo inflammatóque ad gloriam, vt multiplex erat mentis impetus & intentio, vtque varia erant ea quorum ſtudio capiebantur, complura diſciplinarum genera perpolita ſunt, quæ partim neceſſitate, partim ſtudio cognoſcendi fuerant inchoata. Alij operum naturæ concentum eximiámque formam & pulchritudinem admirati, & earum rerum ſuauitate pellecti, quæ corporibus innixæ, mutabiles mortaléſque ſub ſenſum cadũt: ortus earũ cauſáſque magnis ſudoribus ſeduláque vigilantia ſcrutati, naturalem philoſophiam condiderunt. Alij animi ſublimioris impulſu in res diuinas acerrimè intenti, illas quidem ſempiternas, immutabiles, ſeparatas, nullóq; ſenſu cõprehenſas, quoad fert humana fragilitas: theologiá cognitionémque Deorum prodiderunt. Interuenerunt alij medio contemplationis genere ducti, qui mathematicas diſciplinas erexerunt: illuſtres quidem illas, & demonſtrandi ſubtilitate certiſſimas. Has Plato diuinarum naturaliúmq; rerum confines & intermedias ſtatuit, quòd ſempiternæ ſunt & immutabiles, ſed in corpore poſitæ atque ſubiectæ ſenſibus. Sunt hæc tria iam multis ſeculis celebrata ſapientiæ ſtudia, ex rerum quas verſant varietate nata, mentis vnius ſublimioris contemplatione formata. Non enim vitæ illa commodis, non voluptatum illecebris, non vllis denique fortunæ corporíſque bonis aptantur, neque in res tanta contemplatione deſpicatas ſe demittũt: ſed propriis coërcita finibus in ſe tota tanquam in orbem vertũtur, propter ſe non ob aliud quicquam mortale expetenda, vtque potiſ-

Mentis agitatione comparatas fuiſſe diſciplinas.

Duabus ex cauſis diſciplinarum ſumi differentias.

Tria philoſophia genera à mente cõtemplãte.

Naturalis philoſophia.

Theologia, & quæ eius ſubiecta materia.

Mathematica.

Contemplationis præſtãtia.

ſimum inſcitiam erroreſque turbulentos ab animis depellamus. Cęterùm qui animo minùs excelſo, nec ſatis ad philoſophandum nato comparatóque fuerunt, ij item ne otioſam ætatem & ſine contentione inertem traducerent, hominum aut commodis aut voluptatibus deſtinati, mentis illius quam πρακτικὴν, id eſt, agentem dixerunt, concitatione, inferiores pepererunt diſciplinas, prudentia omnes & arte comprehenſas.

Mens agens artium effectrix.

Horum enim quicunque in hominum moribus conformandis, & rectè viuẽdi inſtituto omne ſtudium collocaſſent, ij ad moralem facultatem aditum fecerunt, & ad ciuilem & œconomicam: quæ moderatrice prudentia adminiſtrantur. Accedit his hiſtoria, rerum geſtarum memoria & antiquitatis cõmemoratio: vti & Geographia locorum gentiúmque deſcriptio, ſine qua ne illa quidem illuſtratur atque ſplendeſcit.

Circa actus & mores diſciplina.

Omneis porrò artes excitarunt, quicunque non actus hominúmque mores, ſed effectus & opera ſunt perſecuti. Primùm vt animi ſenſa locutione (hæc enim effectus eſt, quòd linguæ organo fiat, actus verò nullus corporei inſtrumẽti ope indiget) exprimerent, grammaticam concinnarunt, quæ emendatè loquendi ars eſt, & poëſin numeris aſtrictam, & rhetoricam quæ ornatè copioſéque dicendi doctrina, & dialecticam quæ rectè diſſerendi eſt ratio.

Circa opera ſunt artes.

Actus & effectus differentia.

Circa locutionẽ.

Ad humani corporis ſanitatem vel tuendam vel recuperandam medicina, ad alimentorum vitæ neceſſitatem agricultura, ad ædificiorum extructionem architectura inuenta excultáque eſt. Sic textores, fabri, aurifices, ſutores, zonarii, piſtores, lanij, fictores, pictores, librarij, aliique innumeri ſuas artes hominum commodis aptauerunt.

Circa ſanitatem corporis.

Artes vtiles.

Sic muſici, cantores, tibicines, hiſtriones, gladiatores, ſaltatores, venatores, piſcatores, aucupes, coci, fartores, lenones, ſcurræ, aleatores, quaſdam artes celebrarunt ad hominum delicias atque voluptatem, quæ aut prorſus ſordidæ, aut parum ingenuæ ſunt.

Artes voluptariæ.

Sed quum omnis philoſophia rei in quam incumbit materiam excutiat & ponderet, artis id erit cuiuſque proprium, vt in materiam quæ ſponte ſuaptéque natura prodiit in lucem effectionem quandam & facultatẽ inſerat, quæ ſine hominum aut mente aut manu per ſeipſa non accederet. Non enim ars materiam, ſed artificium in materiam extrinſecus confert, quod aut ſtabilę eſt ac firmum, velut in extructis ædibus: aut fluxum atque præceps, vt in tibicinum harmonia. Hæc igitur ſunt philoſophiæ (quę mater omnium bo-

Philoſophia & artis differentia.

Artium genera duo.

Vnde philoſophia

narum

narum eſt artium) ſtudia, hæc prudentiæ, hęc artium diſcrimina; ſummáque diſciplinarum genera, quæ tum diuerſa mentis agitatio, tum rerum quas tractant varietas, quàm maximè diſiũxit. Iam verò id inde ſcrutemur, quàm ſit ars vnaquæque vel diſciplina præſtans & ingenua, quantóque dignitatis ſplendore aliæ aliis prælucceant. Deorum cœleſtiúmque animorum actio præſtantiſſima ſententiis omnium iudicatur, quod in rerum optimarum contemplationem penitùs incumbat: beluarum verò (quæ vitæ neceſſitati ſeruiunt, & ad voluptatem omni impetu feruntur) humilis, vilis & obſcœna. Hæc ſi ad humanas trãsferimus actiones, nobiliſſima ſumméque liberalis & ingenua videbitur hominis contemplatio, omnéque genus philoſophiæ præclarum: illiberalis autem & ſordida omnis opificum induſtria, quorum labor & opera non ardua vis animi cenſeatur. Inter hæc autem ars conſedit, quæ ſuo genere tanto digniore quæque loco ponetur, quanto præter cæteras animum ſublimiore contemplatione excolit, per quam intelligentiores ſumus, & meremur ſapientes appellari: idque maximè ſi non illa odium offenſionémque hominum in ſe ſtruat, ſed haud mediocriter frugifera ſit & fructuoſa, cùm aliis omnibus tum ipſi quoque artifici. Quænam igitur videri debet inter artes principatũ obtinere, cuius adminiculo his corporis incluſi compagibus vitam tranſigere poſſumus beatam atque tranquillam? Marco Tullio ſola naturæ cognitio contemplatióque rerum haudquaquam placet, ſed ignaua ac iners prorſúſque manca, & duntaxat inchoata habetur, ſi nulla comitetur adminiſtratio rerum, nec ſit ad hominum commoda ſocietatémque tuendam comparata. Si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias diſpicis, nihil eſt medicina melius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præſtabilius. Nam ſi eſt vita cunctis mortalibus chariſſima, ſi lux ea cùm primis expetenda in qua viuimus, ſpiramus, & iucunda conſuetudine inter nos coniungimur, ſi ea primum eſt & præſtantiſſimum munus animantibus attributum: ars quæ illam ſeruat, continet, ac tuetur, quo pacto non ſit omnium præſtantiſſima? quid ea poteſt homini magis in votis eſſe, quæ infeſtiſſimos humani generis hoſtes, morbos (inquam) & aduerſam valetudinem propulſat? quæ vitam incolumem ab omni ærumna & languore liberam quàm diutiſſimè tutatur? Vt corporis firma conſtitutio-

& artiũ dignitas ſpectetur.

Artium vtilitas ſpectãda.

Medicina artiũ digniſſima & vtiliſſima.

Vtilitas eius.

ne nullæ opes, nullæ fortunæ ampliores: ſic imbecilla & labante illa nihil laborioſius, nihil calamitoſius. Qui ergo in hoc periculum diſcriménque adductis ſubuenire & opitulari queat, tantum abeſt vt in illorum offenſionem incurrat, vt etiam illos ſumma conſuetudine & amicitia ſibi coniungat, atque quaſi pro numine, inquit Hippocrates, colatur, qui tantas opes reſtituerit, per quas externæ quoque fortunæ obtineri poſſint, illarúmque vſus jucundus atque dulcis habeatur. Cæterùm ad ea quæ medicina ratione perluſtrat conuerſus, quàm præclara & nobili contemplatione rerum plurimarum naturas perſequatur atque perueſtiget, intelliges. Vt enim admirabilem hominis fabricam naturámque explicat & euoluit, ita rerum cunctarum ortus & occaſus, ipſámque omnium ex elementis compoſitionem, animalium ſtirpiúmque proprias vires (tametſi non abſolutè, quatenus tamen homini ſalutares ſunt aut peſtiferæ) inquirit atque parat. Quin & altiùs ſubiens, quæcunque ex patefactis terræ faucibus eruuntur, ſcrutatur, indéque ſublata, cœlorum & ſyderum conuerſiones, & quæ inde fluunt dimanántque virtutes orbis inferioris moderatrices obſeruat. Hæc autem quia non aliter quàm certa demonſtrandi ratiocinandíque via obtineri poſſunt, quis eat inficias mathematicas arteis, & dialecticam aditum ad hæc patefacere? ac multò etiam magis rhetoricen atque grammaticen deſiderari: ſine quibus non modò copioſè ornatéque dicere, ſed ne emendatè loqui quidem liceat? Quòd ſi eæ vel neceſſariæ ſunt, vel opis quiddam & auxilij conferunt, & ceu gradus quidam & aditus ad medicinam jaciuntur atque patent, Medico quidem omnes erunt perdiſcendæ: quòd (vt inquit Ariſtoteles) eiuſdem ſit finem ipſum & ea quæ finis gratia ſunt cognoſcere. Quis enim eum pictorem non in magna gloria & laude ponat, qui præter operis lineamenta & pigmentorum aſperſionem, nouit tabulam perpolire, colores iuſta temperatione permiſcere, penicillum in omne varietatis genus conformare? contrà verò eum non vituperet, & tanquam rudem ignarúmque damnet, qui nullam iſtorum cognitionem habet, ſine quibus maiora percipi non poſſint? Idem quoque de medicina ſtatuo, vt nemo hanc tentet vel à limine ſalutare, qui non anteà illis diſciplinis meritam & iuſtam operam impenderit, ſitque illarum inſtitutis liberaliter informatus. Tanta igitur rerum cognitione præcel-

Præſtantia.

Quæ & quã multa debet medicus nouiſſe.

lit-

ſit medicina,vt omnium quæ mundus complexu ſuo coërceet,naturam atque vires ſolerter conſequatur,quas demum ad vnius hominis (cuius præcipua illi cura eſt) commoda ſalutémque referat,vt illorum vſu & appulſu integram corporis valetudinem conſeruet, aduerſam depellat: quanquam non ſemper hunc ipſum finem attingit. Hinc nos ſic illi definitionem adhibebimus. Medicina eſt ars ad humani corporis ſanitatem tuendam, profligandóſque morbos comparata. Quoniam enim quæcunque medicina ratione perluſtrat, ad hominum vtilitatem refert & accommodat, artis nomine vniuerſam contineri par eſt. Non .n. vt quiſpiam exiſtimauerit, partim ſcientia,partim ars dicenda, tametſi conſtet ex multis theorematis,quæ ipſa quidem ſola per ſe ſcientia continentur. Verùm quoniam omnium medicinæ partium inter ſe quàm aptiſſimè cohærentiū & concordantium ea eſt conſpiratio, is conſenſus, vt homo ſaluus & incolumis ſeruari poſſit,æger autem in integrum reſtitui, ex ipſo fine vniuerſa artis nomen accipiet. Porrò autem vt cuiuſque artificis intereſt, ſubiectam, quam tractat,materiam omnino perſpectam habere, quò expeditius in omnem artificij ſpeciem & decorem flectere illam poſſit & torquere: ita & medico humani corporis natura primùm cognoſcenda eſt omnib. ſuis partibus abſoluta, quod ſanè totius medicinæ ſubiectam materiam eſſe confirmamus, non autem morbos ac vulnera. Vt enim dum fictor in rudi adhuc & informi ære Herculis effigiem imprimit, hæc artificium eſt & ſummum artis opus, æs verò materia quam variè tractat: ita & dum Medicus ex ægro corpore ſanum facit,vnum idémque corpus manet,quod ſubiectum eſt & materia. Quæ depulſa ægrotatione comparatur ſanitas,ſpecies eſt & forma: huius autem efficiens cauſa,medicus: aut potiùs ars medendi: Dum enim hæc præceptiones tradit vnde procuratio eſt valetudinis, dicitur ſanitatem efficere. Sic enim Ariſtoteles artem nimirum id eſſe ſtatuit,à quo demum omnis motio proficiſcitur. Medicus eſt artis perinde atque naturæ miniſter: cuius eſt officium curare appoſitè ad ſanandum. Finis autem cuius gratia ſanitas procuratur,eſt vitæ functionum integritas.Itaque totus in hæc duo incumbit, vt ſanitatem in corpore conſeruet,vtq; morbum depellat. Atqui neutrum planè conferre poteſt,niſi eorum quot differentiæ ſunt & genera,quæ cauſæ,& quibus ſignis noſcuntur,jam antè perſpectum habeat.

Quæcunque medicina tractat hominū commodis aptari.

Medicina quid.

Medicinam totam artem eſſe.

Prima artis cuiuſque cognitio ex materia ſubiecta.

Humanum corpus ſubiectum eſſe medicinæ materiam.

& cognitum. Quocirca totius medicinæ partes quinque ſi ordine collocabuntur, omnium prima exiſtet φυσιολογική, quæ hominis integrè ſani naturam, omnes illius vires functionéſque perſequitur. Altera παθολογική morbos & affectus indagans, qui præter naturam homini poſſunt impendere, & quæ illos cauſæ efficiant, quæ ſigna demonſtrent. Tertia προγνωστική ſigna explicans, quibus Medici futura præſentiunt, & quis morborum decurſus, quis exitus ſit futurus. Quarta ὑγιεινή quæ firmam corporis conſtitutionem bona viuendi lege conſeruat, & imminentia mala arcet, ſimul ægrotis propriam & accommodatam victus rationem decernit. Omnium poſtrema pars θεραπευτική ægram corporis affectionem ſalutarium vſu & admotione propulſat ſanitatémque reſtituit: quæ vt ſumma totius medicinæ artem via & ratione condit, variáque præſidia ſuggerit, quibus tum toti corpori, tum cuique laboranti particulæ opportunè ſuccurrit. Ex his igitur quinque partibus medicina conſtituitur: quarum tres priores in contemplationem & ſimplicem rerum cognitionem feruntur, duæ poſteriores omnino in actione conſiſtunt, omne ſtudium in tuenda ſanitate aut abigendis morbis collocantes. Vnde á quibuſdam quinque partes in duas redactæ ſunt, theoreticen & practicen, quarum hæc onus omne perficit, aut lege viuendi, aut medicamentorum viribus, aut manus opera & adminiſtratione, quæ imponit, ſecat, incidit, vrítque ferramentis. Vnde iam practicæ non partes, ſed ſpecies tres ſtatuentur, διαιτητική, φαρμακευτική, χειρουργική. Etenim affectionum varietas tot curandi genera peperiſſe creditur. His ita in genere primo aditu ſtrictim breuitérque conſtitutis, ſingula deinceps accuratiùs perſequi par eſt, primúmque totius hominis natura qualis ſit explicanda.

Medicinæ partes duæ contemplatio & actio.

Actionis medicæ tria genera.

* *
*

IOAN.

POCO A POCO

IO. FERNELII AMBIANI PHYSIOLOGIÆ LIBRI VII.

DE PARTIVM CORPORIS HVMANI DESCRIPTIONE, Liber primus.

Quo doctrinæ atque demonſtrationis ordine ars medica conſtituenda ſit.

CAP. I.

CVm liber ſolutúſq; eſt animus, nudas & apertas rerum ſubſtãtias perſpicue cernens, clariſſima omniũ cognitione fruitur: in hoc verò corporis velut ergaſtulũ coniectus, obrutúſq; obliuione tanquã denſa caligine, in ſumma verſatur ignoratione rerum. At nihilominus ſemina quædã etiamnum retinens diuinitatis ſuæ, rerúmq; maximarum dulci recordatione quaſi igniculis accenſus, perpetuo ſciendi noſcendíq; deſiderio flagrat. Hinc magno cum labore & ſtudio multa recuperat perſcrutatúrque ſenſuum ope, atque in ea primum incumbens, quæ ſenſibus ſunt obuia, occultiora tandem ratione colligit ſola mente cõprehenſa. Ita quidem à ſenſibus tanquam à certis rerũ internunciis ſtabilita olim fuerunt diſciplinarum principia, è quibus demũ perfecta omnis humana cognitio ducta deriuatáque eſt. Hæc ſumma eſt inueſtigandi facultas, quam probatiſſimi quiq; Philoſophi ἀνάλυσιν, id eſt diſſolutionem appellarunt: quæ nimirum vel à toto & vniuerſo ad partes

Hippocrates, libelli de præceptis, ſtatim initio.

& ſingula, vel à compoſito ad ſimplicia, vel ab effectu ad cauſam, vel à poſterioribus ad priora ſerie deducens, abditiores illas cauſas inueſtigat, ex quibus ſingula ortu proceſſerũt. Huic aduerſa eſt altera cõponendi ratio, quã maximè natura, nonnunquam & ars ipſa ſequitur, ex partibus ea totum, ex ſimplicibus compoſitum, ex cauſis effectus, ex prioribus poſteriora nectit, atque id omnium primum ſtatuit, quod diſſoluendo poſtremum fuit perueſtigatum. Doctrinæ ſuæ philoſophi initium ab analyſi duxerũt, quibus curæ fuit omnia dilucidè atq; certo demõſtrationis nexu confirmare. Sic Geometriam & Arithmeticen Euclides; ſic Aſtronomiam Ptolemæus, ſic & Philoſophiam Ariſtoteles poſteris tradidit, eáq; ſolida doctrinæ ſuæ fundamenta iecit, è quibus multa tandem producerentur incredibilia vulgò & monſtri vel portenti ſimillima. Hos igitur quaſi veſtigiis odorati tradendæ medicinæ initium ab humano corpore ducemus, quod & artis ſubiectum exiſtit: & omnium primum ſenſibus occurrit notiſſimum: à quo dein per minima quæq; deducti, ad ea denique mentis impulſu feremur, quæ cogitatione ſola comprehendi poſſunt.

φύσις γὰρ τοῦ σώματος ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰητρικῇ λόγου, inquit Hippocrates de locis in homine.

Quid hominis corpus à cæteris diſtat animantibus, quáſque partes habet cum illis communes.

CAP. II.

VT vniuſcuiuſq; animantis, ita maximè hominis corpus animæ gratia conditum eſt, non modò vt diuerſorium, verùm etiam vt organũ accommodatum illius inſitis viribus expromendis. Atq; vt mens, dicente Ariſtotele, formarum eſt præſtãtiſſima, & ratio artium omnium ars vel officina, quòd vna omnes omnium animantium vires poteſtate contineat: ita & illius organum inſtructiſſimum eſt, & conformationem pulcherrimam conſequutũ. Itaque homini corpus datum eſt, tum figura, tum partium cõmoditate princeps: quod vt diuinæ mẽtis munere fungeretur, tria obtinuit quæ cæteris animantibus negauit rerum natura. Primùm quidem figurã celſam & rectam, quæ in cœlum ſuúmque conditorem ſe attollens, cœleſtes igniculos & ſemina diuinitatis ſuæ teſtatur. Deinde ſummo corpore cerebrum ampliſſimum, animi eiúſq; partium ſedem: vt enim animus permultis facultatibus præditus eſt, ita homini quàm cæteris animantibus domiciliũ capacius dari par erat, ídque pluribus inſtrumẽtis cõtineri. Præterea manus exporrectas beluis denegatas, quibus facilè perſequatur

Vnde ἄνθρωπος Græcis homo appellatus, quaſi ἄνω τρέπων ὦπα, vel ἄνω ῥέπων, cœlum verſus erectus.

tur

tur quæcunque mens iuſſerit. Licet quidem & claues ſoli homini datas, & alia multa múltò aliter atq; cæteris animantibus informata numerare,ſed quę tamen ſint illorum trium vſibus accõmodata:vt ſit partiũ omniũ ſumma ſymmetria, ex cuius præſtantia ſignum quoddam & ſpecimen ſapientis cõditoris oſtẽditur. Hæc igitur homini,quod rationis eſſet particeps,ſunt attributa.Cętera obtinet cum aliis quoque animátibus perfectis cõmunia.Nam cùm ſumma omnium actio in ſenſu ac motu conſiſtat,omnia peræquè partes in hac accommódatas acceperunt; oſſa, cartilagines,vincula,neruos,muſculos,tẽdones,& alias quibus hę aluntur,maximéque venas & arterias. Senſus atque motus primæ partes effectrices ſunt,cerebrũ, ſpinæ medulla,atq; nerui. A cerebro omnis motus atque ſenſus,à quo medulla in omnem ſpinam fuſa porrigitur: ab hac demum neruorũ freques propago, per quos vniuerſum corpus mouẽdi ſentiendíq; vires accipit. Cùm verò minimè tutum eſſet nec decorum,vermiculorũ ſerpentiúnque more repere hominem tot rerum principem,firmis oſſibus illi natura corpus erexit atque ſtabiliuit:vt tanquam propugnacula eſſent aduerſus omnes impetus, & ſtabilimen atque robur corpori ſuſtinendo, haud ſecus atque baſis & columna ædibus ſubiecta. Cæterùm non in animante (nec enim commodũ atque vtile fuerat) os vnicum idque ſolidum poſitum eſt,ſed quò in omnem partẽ flecti mouerique poſſet,ex variis diſcretíſque compactum. Vtque elegantiore artificio naturæ hoc opus conſtaret,idcirco articulis ita iuncta & cõtinuata ſunt oſſa,vt cuiuſque extremitas alterius ſinum & capacitatem ſubeat. Ea ſtructura Græcis eſt ἄρθρωσις,oſſium extrema ſic aptè compoſita, articulos appellamus. Quoniam verò periculum erat ne motu violento oſſa ſeiugata diſtraherentur,néve dum artus animal quocunque vult inflectit, contorquet,porrigit,aut contrahit, ex ſedibus exciderent, natura omnem oſſium copulationem & ſtructuram arctiſſimis firmiſſimíſque vinculis extrinſecus rotundo ambitu colligauit,quę articulos non ſinãt motus agitatione diuelli. Validum quidem eſt vinculum,purũ atque firmũ, ſenſu vacans & impatibile, ſed quod tamen in anguſtum adducipoſſit & relaxari. Addidit & articulis munitionem,dum oſſium ſinus & ſummas partes,quæ ſupercilia à quibuſdam vocantur,omnia denique extrema cartilaginibus obduxit, obliniuítque lubrica læuíque materia, quo ſi[illegible] moti-

Oſſium vſus.

Articuli.

Vincula.

Cartilago.

bus ab attritu & quaſſu tutiores. Iiſdem quoque auriculas, nares, extremáſque coſtas muniuit, vt duriorum corporum occurſui cederent, & infracta permanerent. Quemadmodũ autem articuli, & quæ dicuntur cartilagines, ſic & vincula expertia ſunt ſenſus, quæ nil mutuantur à cerebro, qua de cauſa ne ſe ipſa quidẽ mouere poſſunt. At verò neruis quorum è cerebro aut è ſpinæ medulla eſt origo, prima ſentiẽdi mouendíque facultas data, qui tamen quoniam molles ſunt, ſoli transferre nequeunt oſſa, tam magna pondera. Vt hæc igitur mouerentur, neceſſe fuit motus inſtrumentum quoddam creari ex ambobus temperatum, neruo ſolidius & durius, vinculo mollius: quod in ſenſu & robore mediá inter illa naturam obtineret. Id quidẽ eſt τένων, qui cœpit à noſtris tẽdo appellari, ex tenuibus nerui & vinculi fibris intextis concretus. Tenuia quaſi fila tutũ non erat ſine firmamento in omne corpus diſtribui, oſſaque prægrandia mouere: quocirca natura medias inter illa regiones molliore ſubſtantia inferciẽs, quaſi rimas expleuit. Ea eſt caro ſimplex fibris ad robur circunjecta ac veluti molle ſtragulũ data cadenti aut recũbenti animali, vtque præſidiũ quoddam omnibus particulis principibus obtenta, ne aut vulnerentur, aut frigore rigeant, aut æſtu contabeſcant. Quod igitur ex nerui & vinculi fibris duntaxat contexitur, tẽdonem dicimus, qui verò præterea carnẽ habent fibris inductam & impoſitam, muſculi appellantur & lacerti, hi plerunque in tendonem deſinunt. Nunc autem ſi omnia conferre volumus, quæ ad motionem vim quandam & locum obtinẽt, oſſa primùm & maximè impelluntur cientúrque: quæ illis motum afferũt inſtrumenta, ſunt tẽdones, lacerti, nerui duriores præſertim: mouendi principium, cerebrũ & ſpinæ medulla: partes quarum beneficio mouetur animal, articuli, cartilagines, vincula: hac igitur partium commoditate motum fieri congruebat. At in ſenſu lõgè impar & diſſimilis eſt ratio. Cùm enim motio actio quædam ſit, ſenſus verò perpeſſio verius quàm actio: haud quaquã ſenſus eum apparatum ornatúmque partium, quem motus deſiderabat. Nã tactionis ſenſus, quem omneis ex æquo animantes participãt, neruis neruorúmve fibris in omne corpus diffuſis indigebat: quibus ſuſceptæ tractabiles qualitates cum ſpinæ medulla & cerebro, quæ (vt aliquando demonſtrabimus) ſenſus & motus principia ſunt, continuatione communicantur. Cæteri autem ſenſus quibus animantes

Nerui. *Tendones* *Muſculi.* *Quæ partes ad motum conferant.* *Quæ ad ſenſum.*

mantes perfectiores ſunt præditæ,neruis item cõſtant, per quos ſenſum capiant. Partes in ſingulis inſtrumentis circumiectæ neruis,horum duntaxat gratia cõſiſtunt. Ex quibus perſpicuũ fit , homini quâ animal eſt,cerebrum , ſpinæ medullam, neruos, & cæteras quas connumeraui partes ad motum aut ſenſum cõcurrere:de quibus rurſum ſigillatim dicemus,ab iis exorſi quæ cæteris quaſi fundamẽta iaciuntur. Etenim hominem arte deſcripturi, σκελετὸν, id eſt, aridum & oſſeum primùm extruemus,quem deinde vinculis; neruis,lacertis,venis,arteriis,cute, reliquis denique partibus interioribus adornatũ perpolitúmq; reddemus. Sic ex ſimplicibus hominis partibus vniuerſi compoſitionẽ perſpiciet qui volet,& luculentius quàm ſi coniectionis ordine cõpoſitiores partes ſeorſim ſcrutetur. Harum ſiquidem inſpectione,nihil certũ ſciri,nihil planè cognoſci ac percipi poteſt, earum, quæ ſimplices in omne corpus feruntur. *Ordo ſtquẽtium.*

De oſſibus. CAP. III.

OMNIVM oſſium ſedes & origo ſpina eſt , quã veteres carinę in nauigio primùm iactę cõpararunt:cui ceu fundamento latera,prora,puppis innixa cohærent. Atq; vt hac clitellarij muli perferunt grauiſſima põdera,ita in homine corporis moles huius ope ſtat & erigitur.Ad neceſſitatem actionum , cùm hominem flecti curuaríque oporteret,pluribus coagmentata & compacta eſt oſſibus tanquam nodis, quæ vertebræ nobis dicuntur, omnes oſſe ſacro ſuffultæ.Vniuerſa ſiquidẽ ſpina quatuor in partes fuſa exporrectáque eſt,os ſacrum, lumbos, dorſum,& collum. Os ſacrum,quod & latum appellant, primo aſpectu vnum atque continuum videtur,at aqua vel oleo feruenti diu multúmque demerſum , ſex quaſi vertebris conſtare. Cuius ab ima parte os aliud appẽſum demittitur, quod Gręcis κόκκυξ, noſtris cauda dici poſſit: hoc quoque cõpactum quatuor oſſibus teretibus, gracilibus, & magna ex parte cartilaginoſis. Supra os ſacrum lumbus quinq; oſſibus conſedit , cui dorſum inſidet vertebris ſtructum duodecim, proximè ceruix ſeptem.Itaque triginta ſunt omnes iñ ſpina vertebrę.Omnium os ſacrum eſt ampliſſimum , cui tũ magnitudine, tũ craſſitudine ſuccedunt lumborũ vertebræ , arcto cauo mediæ perfoſſæ.Reliquæ ſuperiores quantum ſitu ab infima, tantundem & mole diſtant:vt ſit illarum ad occipitis radices continuata quædam attenuatio.Cæterùm quę in ſummis ineſt interior capacitas,medullæ labẽti peruia,omniũ

ἄκανθα. *Spina dorſi.* *Os ſacrũ.* *Coccyx.* *Lumbus.* *Ceruix.* *Vertebræ.*

eſt ampliſſima, inde verò tãtum coarctatur, quantum dilapſa proceſſit. Vt ſemel dicam, ſuperiores vertebræ interceptis inanitatibus amplæ ſunt, mole graciles, cõtra inferiores, omnes mira compage ad δυσπάθειαν contextæ: atque vt his ſtructura foret tutior, figuram variam acceperunt. Quæ quidem intrò ad inteſtina vergunt, rotundæ ſunt & in orbem conuolutæ, leues, nullis tuberibus exaſperatæ, ſed vt nodi (hinc σπόνδυλοι nomen inuenerunt) aliis alij ſuperpoſiti columnam exprimunt: quibus eſt ſubſtantia tenera magis & rara, ac ſpatiis inanibus intercepta. Extra multiplices efferuntur productiones (ἀποφύσεις appellantur à Græcis) dẽſiore illæ & cõpactiore ſubſtantia, à quibus externa facies ſpinę ſpeciẽ refert. Alij enim proceſſus ſunt è medio prominentes, alij trãſuerſi vtrinq; additi, alij ſurſum deorſúmque ducti, per quos vertebræ texũtur & cohærent. Supremis duabus exceptis habet cæterarum vnaquęque inferiore ex parte mediocres vtrinque ramos deorſum ſpectãtes: ex ſuperiore verò alios maiores extumeſcentes ſurſum exigit. Talis autem eſt vertebrarum cõtextus, vt proceſſus ſurſũ euecti, modicos ſinus habeãt, qui alios quoq; proceſſus à ſuperiore vertebra delapſos excipiant: ſex inferiorib. vertebris maximè conſpicuũ eſt vnamquanq; ſuperiorem inſinuari in aliam ſubiectã ſibi. At verò ſummas duas nullus proceſſus, ſed ambiẽs mẽbrana copulat. Sola autem ſuprema medium eminentem quaſi ramum & extimum nõ nouit: hunc reliquæ omnes ad decimam vſque dorſi, quæ eſt omnium decimaſeptima, deorſum porrigunt: in rectum verò quæcunque illi ſubiectæ ſunt. Tertium ramorum atque proceſſuum genus qui tranſuerſi dicuntur, è vertebrarum omnium atq; ipſius ſacri oſſis lateribus vtrinque prodeunt parte externa. Inſunt hi lõgiores in lumbis, ſed graciles quaſi pro coſtis diducti. Breuiores in ſuperioribus, qui toto dorſo in tuberculum deſinũt, vbi coſtę nectuntur. Sex in ceruice ſummis, tranſuerſi ramuſculi in longũ perforantur, ſeptimæ rarò, cæteris nunquã, tametſi ſingulę quę ad lumbos tendunt, parte interna pluribus patent foraminibus, & quaſi anguſtiis in quas venulę cõmeant, quorũ nihil in reliquis magnopere videas. Vertebrarũ proceſſuúmque omnium extrema cinguntur & circunfunduntur cartilagine permulta, in hanc vincula craſſa, dura, & valida inſerũtur, quorũ beneficio interiores vertebrarum nodi cohæreſcunt, vtpote quæ inter nodos fuſa nexu illos firmiſſimo,

Tres vertebrarum proceſſus.

Vertebrarũ tenuia foramina.

Cartilago vertebrarum.

mo colligant. Externæ vertebrarum partes proceſſibus implicantur, ſurſum deorſúmque ſpectātibus, vt aliis aliæ nexæ, & omnes inter ſe aptæ colligatæque videantur. Præter hæc tamẽ vinculum membranis validis intextum vniuerſam ſpinam extrinſecus obuoluit. Hæc de ſpina ſatis, iam de capite. Huius verticem calua integit ſumma parte globoſa & rotunda, introrſus concaua. In hac ſuturæ ſunt tres: vna in priore parte, quam στεφανιαίαν, id eſt, coronariam vocant, quia è temporibus vtrinq; in ſummum verticem per tranſuerſum viam capeſſit: alteram λαμβδοειδῆ dixêre, quę in occipite poſita, à capitis imo & poſterioribus vtrinq; partibus ſurſum contendens, in angulum coit ad Λ literę figuram. Tertia ὀβελιαία in capitis longitudinẽ porrigitur, ἀπὸ τῆς λαμβδοειδοῦς angulo in mediam coronā excurrens. Hunc in ſyncipite concurſum βρέγμα Græci nuncupant. Atq; in iis ſunt dentatæ more ſerræ rimarū connexiones, nec vinculis nec cartilagine vinctę, ſed ſuis quaſi dẽtibus pectinatim intextæ. Supra aures verò duæ ſunt illis diſſimiles cōmiſſuræ ab obeliæa interuallo pari diſiūctæ, à ſquāmę ſpecie λεπιδοειδεῖς dictæ, per quas oſſa quæ petroſa vocant ſubditis oſſibus ſquammarum modo, & (vt nonnulli dicunt) imbricatim agglutinantur. Ea autem ſic enumeres. Parte poſtrema os occipitis id quod cerebellum nominăt, cōcludit, quod triquetra ſutura circunſeptū, ad poſteriora deorſum vergit. Omnium quæ in capite ſunt illud maximo foramine perterebratum, quo medulla è cerebro in ſpinæ fiſtulam delabitur. Huic vtrinq; ſinus adiuncti, in quos prima vertebra additamentis quibuſdā & appendiculis inſeritur. Inde factū os multò anguſtius ad cerebri radices cōtendit, vbi per tranſuerſam commiſſuram vix pollicem lōgam ei oſſi arctè connectitur, quod Græcis à cunei ſpecie σφηνοειδὲς eſt appellatū. Occipitio latera capitis innitūtur, quæ ſyncipitis, nonnunquā & τοῦ βρέγματος oſſa dici ſolẽt: hæc ad ſummum verticem arcta vtrinque ei commiſſuræ aſſident, quæ recta in capitis longitudinem fertur. Subter hæc, duo ſunt ad ſuam quodque auriculam: quæ à lapidis ſpecie & duritia λιθοειδῆ dixerunt. In horum cauo oſſa duo viſuntur malleo aut incudi ſimilia. Ab vtroque proceſſus quaſi ſurculus intrò ſubit στυλοειδὴς, in quo foramen quo ſoni admittantur intrò fertur ad cerebrum. Extrà promittūtur duæ eminentiæ, altera mammæ ſimilis parte poſtrema ſub auris via, altera teres & procera ſub tẽporibus eminẽs,

Capitis oſſa.

Sutura.

Oſſa caluæ.

quæ oſſi iugato committitur. Os ſextum frontis eſt, quod in ſuperciliorum ſede vbi eminet duplex eſt, concluditq; gemina facie inanem capacitatem in nares deriuatã. Pars ſuperior coronaria ſutura cingitur, inferior in oculorum caua reflexa, ſummum in his parietem facit. Finitimũ hoc oſſibus faciei, à quibus tenui commiſſura diſterminatur, vtrinque à temporibus & ſaxeis oſſibus prognata, quæ oculorum caua dirimit, inde ad ſummum naſum ſe applicans, vbi ſuperciliis interiecta vallis eſt. Iam his totique cerebro ceu baſis quædã ſubſternitur os σφηνοειδὲς quod qua parte occipitis oſſi iungitur, anguſtum eſt & rarum, attamẽ profundum. Parte priore frontis oſſi occurrit & annectitur, in ea via quæ in nares procliuis fertur. Varia in hoc cernũtur vtrinque foramina, per quæ ſentientium neruorum propagines dimanãt in ſenſus. Sub interiore eius facie capacitates duæ latent, in quibus eſt illud rete plenũ admirationis, aliáque cerebri arcana. Proceſſus cõcauos emittit ab alarũ ſimilitudine πτερυγοειδεῖς vocatos, alterũ ſurſum ad caua temporũ, frontis oſſi & ei quod à lapide nomen habet cõmiſſum, alterum canalis & tubi inſtar deorſum ad poſtremos dentes verſum, qui reflexo extremo palatum terminat eíque committitur. Nunc de facie. Faciem totam geminã diſcernit ea commiſſura, quæ ab interuallo ſuperciliorum per medias nares inter primores dentes producta, palatum in longitudinem ſecat. Maximum in ea eſt os malę, in quo dentium ſuperiorum radices figuntur: excurrit id intro ad palatum, pars verò eminẽtior ſurſum effertur ad naſi latus & maiorem oculi angulum. Supra radices dentium maxillarium capacitas ingens cõcluditur, id oculi ſedem ſurſum lata, quam alba ac ſimilis glandis ſubſtantia communit. Superiore maxilla (quam propriè malam Celſus appellauit) ad radices primorum qui ſecant dentiũ, oſſa duo ſita ſunt, intus duntaxat lineis diſtincta: rurſúmque duo perexigua quo loci interſtitium eſt narium, & vnde ſuperius labrum enaſcitur. Quæ quatuor tenuiſſima cùm eſſent & obſcuris lineis ſeparata, maxillę ſuperioris partes effecimus, ne quẽquam fortè multitudo tanta obrueret. Inter oculum & aurem apparet os editum, iugale vocant, durum quidem & temporum muſculo tanquam præſidium & propugnaculũ, cuius pars poſterior oſſi cui à lapide nomẽ eſt, in eo exortu copulatur, qui oblongus ab aure aduerſum ſpectat: pars infera oſſi maxillæ, ſupera ad oculi paruum angulum frontis oſſi

Faciei commiſſura.

Baſis cerebri.

Faciei oſſa.

τὸ ζύγωμα.

oſſi cohæret. Naſus oſſa duo geſtat, quadrangula, procera, à iugo naſi deorſum per illius longitudinem ducta, in quorũ extrema cartilagines inſeruntur alę vocatæ. Vtriuſq; oculi foſſæ tria ſubſtituuntur oſſa, præter ea quæ veluti parietes ſunt aut frontis, aut malæ, aut zygomatis, aut productionũ quæ à cuneo manant. Horum ſiquidem omnium extrema in oculorum ſedes concurrunt, lineis diſcreta conſpicuis. Trium quæ dixi maximum, ad minorem oculi angulum collocatur, quod à zygomate & frontis interiore pariete, obſcuræ vix dirimunt commiſſuræ. Alterum conſpiciendũ magis foſſæ parte infima, ferè ab eo malæ foramine quo neruus in labra ſuperiora deducitur, intrò recurrens, auricularis digiti latitudine. Tertium oblongum tetragonum ad oculi angulum maiorem poſitum, malæ ſuperioris extremo à latere annexum. Inter palatũ & cerebri baſim vſque ad nares vtrinq; diuerſa diſiecta ſunt oſſa, tenera quidem atque tenuia, ſed quæ tertij huius propagines videri poſſint. Ea variè cõtexta ſpongiæ formam referunt, vt dubitare non liceat tertiũ illud hoc eſſe, quod Græcis σπογγοειδὲς appellatur. Præter id ad ſummam naſi radicẽ, intus fixum hæret aliud tenue & latum, magno illi obtruſum foramini, quo è cerebro in nares curſus eſt: hoc variè pertuſum more cribri Græcis ethmoides dicitur, ab eo diuerſum quod eſt ſpõgoides. Illius è medio mittitur eminétq; ad cerebrum quaſi verruca prædura: deorſum autẽ per medios narium ſinus ducitur ἐκφυσις laminæ ſpecie, quę nares æquè diſcriminat gemináſque reddit: hãc nobis liceat Macrobij verbo narium interſtitium appellare, cui cartilago innaſcitur naſi pars infima. Parte interiore alterum exiſtit palati interſtitium, quod malæ propago quædã eſt, vt ipſa quoque mala geminum. Id à ſupera palati parte natum cuneo innectitur pede firmiſſimo, ſurſúmque ſeſe erigens, dũ narium interſtitio occurrat & committatur, interiorẽ palati cauernam dirimit facítque geminã. Hæc veteres anatomici, tanquã nulla eſſent, ſilẽtio præterierunt, quæ (quoniam tenella) minimè in iis capitibus cernas quæ putida ſunt atque confecta, verùm ſingula monſtrabit purgatio diligens, móxq; ex feruente oleo facta diſſolutio. Maxillã inferiorem duo cõficiunt oſſa mento extremo ſtrictiſſimè agglutinata. Vtrinque ſummis ab extremis duo veluti cornua prominent: alterum prius quod tendones ex temporũ lacertis aſciſcit, alterum poſterius in exiguum ſinum τ̃ λι-

ἠθμοειδὲς.

ειδοῦς, quod ſubaudiendi via ſe inſerit, non quidem cartilaginoſa aut ſerrata compage firmatum: ſed vinculis quæ motum liberum & expeditũ cardinis modo maxillæ permittant, vt ſit mobilis vna ex omnibus capitis oſſibus. Hac enumeratione, quæ integra & abſoluta cenſetur, totius capitis oſſa duo ſunt & viginti: ſex caluæ, deinde cuneus, duo zygomata, faciei vndecim, maxillæ duo. In facie enim numerantur malæ oſſa duo, naſi totidem, in oculorum antris ſex, ethmoides ſeu cribrum vnum, cuius nariũ interſtitiũ portio quædam eſt: palati autem interſtitium apophyſis eſt malarũ. In horum numerum ſi quæ ad primorum dentium radices ſunt, rurſúmq; duo ad narium ingreſſum poſita referes, erunt omnia ſex & viginti. In linguę radice à cæteris diſcretũ os exiſtit, quod ab υ ſpecie ὑοειδὲς appellarũt. Vtraque porrò maxilla crebrò perfoſſa quibuſdã quaſi alueolis, vt in ſingulas foſſas ſinguli dentes infigantur. Hi autẽ quaque mala ferè ſexdecim ſunt, rarò plures, pauciores nonnunquã: ex iis quaterni primores dicũtur à noſtris, à Græcis (quia ſecant) τομικοὶ & τομεῖς. Poſt hos canini ſunt vtrinq; duo, vltra quos maxillares vtrinquè quaterni, quorum duo vel plerunq; tres vltimi & intimi, qui aliis nunquam, aliis ſerò gigni ſolent, genuini vocantur. Primores & canini vnica radice nituntur, maxillares binis aut ternis aut quaternis, atque inferiores vna minus quàm ſuperiores. Is eſt oſſium capitis numerus eáque ſtructura. Thorax totus dorſo innititur, cuius duodecim articulos numerauimus, vnde & coſtæ vtrinque duodecim. Proditum eſt à Galeno nonnunquam vnam deeſſe, vnam rarò accedere, quod inter portentoſa connumerem. Itaque vnicuiq; vertebrę ad radicem tranſuerſi proceſſus, ſinus ineſt leuiter concauus, qui coſtæ principium extanti tuberculo, quod illius eſt caput, excipit. Illinc coſta originẽ ducit, quæ non ita longè trãſuerſo proceſſui arctè deuincitur: deinde in priora thoracis inclinans curuatur, cúmq; ita multum prodiit, protinus in os pectoris curuata reſilit. Septem ſuperiores integræ atq; perfectæ cum pectoris oſſe cõmittuntur extremis cartilaginoſis, & in leues ſinus illius oſſis conduntur. Nectuntur autem tenuibus membranarum vinculis, quæ ſunt tã multa vt omnia velent & obducant, atque vix à ſenſu naſcantur. Os ipſum pectoris quod ςέρνον appellant, ex ſeptem oſſibus conſtat in tranſuerſum cohærentibus, vt ſingulis integris coſtis ſingula pectoris oſſa reſpondeant. Ab oſſis hu-

Capitis oſſa 22.

Dentes.

Primores οἱ πρόσθιοι καὶ τομικοὶ.

Poſt hos Canini οἱ κυνόδοντες, ab his maxillares quos γομφίους καὶ πλατεῖς καὶ τοὺς ἔνδον καὶ μυλίτας vocã, id eſt, interiores & molares.

Dein Gemini, id eſt, σωφρονιστῆρες καὶ κραντῆρες, quòd prudẽti iam homini & perfecto oriantur.

Thoracis

ius extremo depẽdet cartilago oblõga, quæ à Græcis ξιφοειδὴς, id eſt, enſis effigie ducta nũcupatur, à iunioribus malũ punicum. Reliquæ inferiores quinque coſtæ neutiquam ad os pectoris perueniũt, ſed inchoatę & quaſi mutilę in cartilagines finiuntur, quæ ſurſum retortæ inter ſe quaſi conglutinatę cohęrent, inde nothas & adulterinas appellarũt. De humero & brachio, quæ his velut affixa innituntur, dicendum. Regionem totam, quæ ponè pectus ſita eſt, ſcapulas appellant, in quibus oſſa duo ſunt lata, figura triquetra, externa facie tumeſcente, interiore reducta. Hęc ſunt ὠμοπλάται Græcis, Latinis ſcoptula operta, nonnunquam & ſcapulæ. Quà in dorſi ſpinam deuexa ſunt, lata videntur & prætenuia, hinc paulatim craſſiora facta coarctãtur, tãdem eminent ad extremum acutiora. Id genus oſſis alteri nulli commiſſum, coſtis poſterioribus velut innatat, parte ima non mediocriter cartilagine obductum, vbi validis muſculis neruiſque conſtringitur. Extremum autem anguſtius (ceruicem quidam appellant) quaſi in acetabulum deſinit, quod humeri caput excipit. Interiore ex parte exiguus acutúſque ductus exit, qui à coruini roſtri ſimilitudine κορωνοειδὴς vocatur à Græcis. Alterum quaſi ramum externũ, magnum quidem & à ſuprema oſſis parte natum ἀκρώμιον dicunt: ſolius is eſt hominis ſub finem leuiter ſinuatus, quà iugulum clauéſque admittit. Os enim in pectore ſummũ iugulum eſt, quod ſupremæ coſtæ incubans dextra lęuáque ad ſcapularum oſſa promanat, acromiis (vt dixi) affixum. Duo ſunt iuguli oſſa, pectoris oſſi in trãſuerſum commiſſa, quæ & figura & craſſitudine ſunt inæquabili, plurimúmq; more fiſtulæ perforata. Nunc de toto brachio. Sunt omnes eius partes numero tres, humerus, brachiũ, & manus. Humeri os eſt vnicum, medium teres, durum medulla inundans, omnémq; in partem leuiter gibbum, partibus extremis tumidis & cartilagine obductis. Summum eius caput grandiuſculum eſt, globoſum, in ſcapulæ ſinu (κοτύλην Græci appellant) collocatum, cui validis vinculis tum intus tũ foris ambientibus aſtringitur. In huius parte externa patula rima ineſt, ceu via qua ingens tendo cum neruis in brachium tutò commeat. Ad imum humeri ad cubitum ſpectans non globoſum, ſed vno & altero tuberculo vtrinque turgidũ eſt, altero extrinſecus minore, interiore altero atque maiore. Inter hęc ſinus duo ſunt, in quibus cubiti ſumma pars trochlearum modo conuoluitur: duóq; quaſi ver-

Scapularum oſſa.

Iugulum.

Brachij totius oſſa.

tices extant in orbem flexi, caua item duo, quorum poſterius multò maius eſt aduerſo. Brachiũ duobus ſtruitur oſſibus, quorũ maius cubitus Latinis, & πῆχυς Gręcis appellatur, minus verò illi inſidens radius eſt, Græcè κερκὶς. Illud ſummo ſuo capite medium quaſi verticem habet, qui in medium quoque humeri ſinum ſe inſerit. Extãt & proceſſus duo peracuti vtrinque medium verticem finientes, poſterior qui maior eſt, dum cubitus tẽditur, in poſterius humeri cauum ſe recondit: prior verò cùm is flectitur, in aduerſum. Radius ſuperiori ſuo capite rotundo & leuiter ſinuato, exiguum humeri nodum excipit, illícque robuſtis vinculis cubito illigatur. Quod in articulo extrà prominet, ἀγκὼν appellatur, cui aduerſus eſt flexus, quemadmodũ genu poples. Cubiti radiíque media hiantia ſunt & diſiuncta, quæ tamen rurſum inferiore parte ad primam palmæ partem coëunt, occurrítque cubitus minimo digito, radius pollici: à cubito proceſſus exit στυλοειδὴς, cui palmæ pars ſumma inſiſtit. Brachiale nonnulli vocãt primã ſummámque palmæ partem, quã & καρπὸν nominant oſſiculis octo conſtructam, vno quidem ordine tribus, ę quibus vnũ geminũ eſt: altero quatuor, quæ omnia ſunt exigua, dura tamẽ nec medulla perfuſa, neruoſis cartilaginoſíſque nexibus per συνάρθρωσιν conſtricta. Totius figura à ſummo leuiter tumens, intus ſinuata. Succedit illi μετακάρπιον, id eſt, ima palma, oſſibus quinq; contextum, quibus eſt carpo per συνάρθρωσιν adhæſio. A ſingulis ſinguli digiti directè porriguntur, vno pollice dẽpto, qui obliquè μετακαρπίῳ videtur additus. Externis oſſibus digiti conſtant ſinguli præter pollicẽ duobus conſtitutum, prioríſq; nodus conſequentis ſinum perpetuò ſubit. Breuiter, oſſibus quatuordecim continentur aptantúrque digiti, tredecim palma vtraque, duobus brachiũ, vnico humerus, præter ea perexigua, quæ σησαμοειδῆ vocantur in iuncturis cõſtituta. Hæc de ſuperiorũ partium oſſibus, nunc de inferioribus. Os ſacrum magnos rectóſque ſtipites & proceſſus vtrinque emittit, quibus aſtricta ſunt oſſa coxarum lõgè valentiſſima. Horum autem partes, quanquam diſcretæ nõ ſunt ob amplitudinem, varia tamen nomina inuenerunt: nam ſummæ, ilium oſſa dicuntur, quæ inteſtina ſuſtinent ac tuentur: imę coxendicũ, quæ à lateribus ſinus rotũdos habent, hinc in priora ductę partes, oſſa ſunt pectinis, quę amplis patẽt foraminibus, & media commiſſura arctiſſimè conglutinantur. Vtraque coxendix

Manus oſſa.

Oſſa coxarum variis prædita nominibus.

xendix grandi cauatur veluti acetabulo, in quod coniectũ femoris caput conuoluitur. Femoris enim (vt humeri) os *Femoris* eſt ſingulare, cuius pars ſumma ceruicem habet exertam, *os.* quæ tamen intrò conuerſa in coxendicis acetabulum reconditur. Ab ea ceruice exigui duo manant proceſſus, maiorẽ qui foras exilit, alij γλουτὸν, id eſt natem, alij τροχαντῆρα *Cruris* magnum dixerũt; minorem verò, τροχαντῆρα paruum. Extremum *oſſa duo.* inferius tuberculis eſt diſcretum duobus, quibus cruri cohæret. Et quidem crus omnis eius partis, quę inter genu & talum interiecta eſt, tibia verò grandioris in ea oſſis nomen, hoc ſummo capite gemino ſinu excauatur, vt duplex quoque femoris tuberculum exciperet. Alterum in crure os minus extera parte conſtitutũ brachij radio conſimile, Græcè περόνη & ſura Latinè appellatum, ad vſq; genu non aſcẽdit, ſed tanto breuius eſt, quãto parte ima longius apparet oppoſita tibiæ appendice: attamen duo hæc oſſa ſupra infráque coniuncta, mediis partibus diſſociantur atque dehiſcunt. Femoris & tibiæ in genu compagem tegit firmátque extrinſecus patella, os quidem paruum, ro- *Patella.* tundum & cartilaginoſum, nulli oſſi conſertum, ſed aliis quaſi incubãs nexúmque vi tendonum atque membranarum, cui poples eſt à tergo. Tibiæ ſuræq; partes infimæ nõ modicè vtrinque prominẽtes, & carne nudę malleoli ſunt. *Malleoli.* Hæ talum à lateribus ne excidat arctè comprehenſum fir- *Talus.* mant, quem ex tranſuerſo demerſum attingere vix poſſis. Excipitur autem tibię fornicatum extremum ea parte tali, cui & aſtragalo nomen eſt, quę ſurſum ſpectat, quæque dimidiatę propemodum rotulę formam refert, ob id τέτραρος Græcis appellata, eáque vt firma baſi crus ſuſtentatur, pes verò ipſe quoad licet per eius oſſis quadrum flectitur & extẽditur. Talo calx πτέρνα Gręcè nominata ceu baſis altera, *Calx.* ſubiicitur, os totius pedis longè maximũ & firmiſſimum, oblongum, omnino nec teres nec quadratum, ſed ex quadrato lateſcens & introrſus arcuatum. Monti pedis nũcu- *Pedis oſ-* pato quem ταρσὸν & ſummam pedis plantam vocant, oſſa *ſa.* quinque impacta ſunt, inæquabilia: imæ verò plãtæ (πεδίον Græci appellant) totidem, figura tereti & oblonga: digitos omnes explent oſſa quatuordecim, ſingulos quidem præter pollicem terna, vt ſit totius pedis ſtructura oſſium ſex & viginti, vt totius manus vno pluriũ. Inter digitorum *Oſſa te-* tum manus, tum pedis articulos, oſſa ſita ſunt σησαμοειδῆ ro- *nuiſſima.* tunda quidem & plerumque adeò exigua vt ſenſum omnẽ

effugiant, quemadmodum quæ in corde, in gutture, in linguæ radice, in aliiſque nonnullis partibus haberi traduntur. In his iam omnem videor oſſium deſcriptionem & numerum impleuiſſe.

De cartilaginibus, articulis, & vinculis.

Cap. I. VI.

Cartilagines in oſſiũ extremis. Mvlta ſunt à nobis de cartilaginibus in oſſium explicatione quadam conſecutione propoſita, adeò vt nunc cùm neque illarum vſui, neque propriæ ſubſtantiæ rationi tradendæ incumbimus, pauca de illis dicenda reſtent. Plurima oſſium extrema cartilago cingit, nullus articulus non leuitate illa oblinitur, nullus expeditè obuolui circunducíque poteſt, neque neruis aut vinculis coniũgi, niſi quædam materia intercedat. Præter eas autẽ aliæ quædam extant in coſtarum præſertim (quæ adulterinæ vocantur) extremis, vbi oſſium, ex quibus prodierunt, figuram retinent, dum inferiores mutuò colligatę concurrant; ſuperiores verò in ſuam quæque ſedem ad os pectoris applicentur. Aliæ os ipſum ambiunt atque prehendunt, aliæ extrema naſi communiunt molliúntque, vti & malum punicum è ſterno pendulum. Aliud cartilaginum genus ſolitarium per ſe conſiſtens, vixque vlli oſſi impactum: in quo *Cartilagines ſolæ & per ſe.* eæ numerantur, quæ in ciliis ſunt oculorum (ταρσοὺς appellant) quæ in auriculis, in faucibus, in epiglottide, in larynge, in aſpera pulmonum arteria, in cordis baſi: omnes quidem non oſſium, non motus, ſed firmitudinis & ſolidi roboris gratia conditæ. In quod genus ea fortaſſe referri poſſit, quæ craſſa denſaque & perfoſſa medium genus articulum implet, de quibus rurſum ſigillatim ſuo loco verba faciemus. Iam verò oſſium cõgreſſus & adhæſio duobus mo- *Oſſium connexio multiplex.* dis fit, altera per articulũ, altera per coitum: illam ἄρθρωσιν, hanc σύμφυσιν Greci vocant. Per hanc quidem oſſa quorum non eſt motus diuerſus, quaſi vnum atque idem ſint inter ſe, nexu indiſſolubili cohærent, ídque vel inter ſe ſtrictim conſerta nullius corporis interpoſitu, vt cùm mollia & rara ſunt, veluti in ſterno atque mento, vel medio quodam corpore ceu viſco agglutinata, quod aut cartilaginoſum eſt, vt in pectine, aut neruo aut carne plenum. Per articulũ vinciuntur oſſa mobiliter: quòd ſi obſcurior ſegniórq; motus eſt vt in coſtis, in ſpina dorſi, & metacarpio, Græcis dicitur συνάρθρωσις, ceu firmior quidã articuli nexus. Huius generis futurã eſſe voluit Galenus & ſerratam compagem,

qualis

qualis eſt in calua frequens, ſimiliter dentiũ inſitionem & commiſſuram, quæ nihilominus videri poſſint aptius in συμφύσεως genus conferri. Sin verò conſpicuus eſt & facilis oſſium motus, velut in cruribus, in brachiis, in manibus atque pedibus, διάρθρωσις eſt, quaſi laxior articuli copulatio, licèt nõ omnium par ſit & eadem laxitas. Ex his promptũ faciléq; ſit oſſium quæ numerauimus adhæſiones, ad ſuum quanq; genus redigere. Nunc de vinculis. Non quicquid oſſa colligat hoc ſtatim nomine dignamur, ſed id duntaxat neruoſum prædurúmque corpus, ſenſus expers (niſi fortè obtuſi) ſolidum & exangue, quod à ſumma oſſis cartilagine in aduerſi caput inſeritur. Id nequaquam vna eſt vbiq; figura vel magnitudine, ſed à loci conformatione & vſus neceſſitate varium, rarò neruoſum, at ferè membranoſum eſt id quod extrinſecus articulũ cingit. Quæ in calua ſunt oſſium commiſſuræ, compage dentata cohærent, non vinculis, vt neque reliqua tum faciei tum capitis oſſa. Verùm inferiorem maxillam ad auriũ radices vincula connectũt vtrinq; præualida. Caput & ceruicem firmant duo, ab imo oſſis, cui à lapide nomen eſt, ad primam dorſi vertebram, rurſúmque duo ex eodem propè loco ad clauium extrema ſternique ſumma protenſa: & quod à tergo ex occipite ad mediam inter ὠμοπλάτας ſedẽ procurrit. Omnia hæc quidem ingentia, robuſta, procera, teretéq; figura. Vniuerſam autem ſpinam extrinſecus ambit vinculum vnicum, amplum, craſſum, validum atque neruoſum, è ſecunda colli vertebra in oſſis ſacri imũ & coccygem deſinens, omni fibrarum genere contextum, & quaſi in progreſſu complicatum, in medias vertebrarũ ſedes ſe coniicit, quò cartilagini immiſtum conſtantiori illas adhæſione nectat. At ſummam vertebram minora quędam eáque tenuia & laxa imo capiti illigant. Inſunt & ſua coſtarũ capitibus, adſtricta illa quidem parúmque laxa: qualia propemodum & illarum extrema cartilaginoſa deuinciũt. Lata ſcapularũ oſſa vertebris ſubditíſque coſtis copulant membranæ firmiſſimæ, & qui illis ſunt interiecti muſculi. In illorũ ſinũ qui ſumma eſt ceruice, humeri caput illigatur vinculo, quod inſtar ſolidæ mẽbranæ è ſinus ſupercilio ad humeri verticẽ pertinens, tum caput ipſum tum ceruicem in circuitu ambit atque firmat. Præter id tria numerantur quæ illi inſident rotunda, duo tanquam nerui, tertium paulò his amplius. Humeri verò pars ima brachio adhęret eo vinculi genere,

Vinculũ quid. *Capitis & maxillæ vincula.* *Spinæ vincula.* *Commune vinculorum genus.*

quod eſt omnium articulorum commune, nempe quod ab oſſium extremis ortum, illa extrinſecus circũligat, deuincit,& continet: membranoſum id & validũ, laxum tamen & flexibile quócunq; velis: aliud illi opem confert minus latum, brachium continens, ne circũmactũ exiliat. Apud carpum ex communi illo genere vnum eſt, quod tum imũ radium imo brachio, tum verò vtrunque carpo nectit, omnia tamen latè circumſepit. Id mox longius porrectum, omnia inſuper quæ in carpo & metacarpio oſſa recẽſuimus copulat tegítque. Cęterum ſinguli digitorum articuli propriis ambiuntur colligantúrque vinculis, quorum quę extrema ſunt, vnguium radices mittũt tanquam fruticẽtur. Iam verò coxendicum oſſa coëunt in pube per cartilaginem, ſimilíque copulatione oſſi ſacro pone connectuntur. Amplo ſinu & quaſi acetabulo coxendicis caput femoris excipitur, illíque adhæreſcit, tũ communi illo vinculi genere, tum alio nouo intus recondito, quod è ſummo femoris capite in medium ſinum figitur, rigidum id, rotundum ac breue: vt neruus cartilaginoſus cenſeri poſſit. His ſimilia ſunt in genu duo, alterum circumfuſum: alterũ intus ab ea parte natũ, qua ſummi in tibia ſinus inter ſe cõmittuntur, per cartilaginem perforatam traiectum, inter imi femoris nodos medium ſe coniicit. Aliis quoque duobus latera ſtipantur, quę vt nerui quidam ſunt cartilaginoſi. Quatuor ad iſtorum proportionem tibiæ partem imam pedi connectunt: præter quæ alia aſtant tria iiſdem propè ſedibus circumiecta. Pedis digitorúmque articuli perinde vt in manu vinculis cohæreſcũt: vnde omnis abſoluta iam videtur vinculorum explicatio. Vnicum ſupereſt, quod à pectinis oſſe natum in penẽ contendit: rotundum id & vnum ex omnibus concauum, quodque à publico cæterorum munere deficere videtur. Talis quidem eſt omnis vinculorum inſertio, quæ quanto nexus robore vinciant & illigent tum artus, tum oſſa quæque corporis, dum hæc conderemus, patefecit Comes ille Sebaſtianus Frãciſci Galliarum Delphini inſtructum exercitum in Carolum Imperatorem ducentis veneficus: quem Lugduni præpotentium quatuor equorum in contrarias partes horam propè diſtrahentium niſus diſcerpere dilacerarêque non potuit, nedum ſua compage diſſoluere, niſi cùm diſtricti gladij in articulorum nodos infixi adactíque ſunt. Nunc autem alio nobis properandum.

Aliud vinculorum genus.

Genitalis vinculũ.

De muſculis & tendonibus.
CAP. V.

LACERTORVM ſubſtātia quanquam non vt oſſium ſimplex videtur, hic tamen ſtatuo de illis facere verba, quòd in partibus externis primas obtinent. Conditus eſt enim qui dicitur muſculus neruorum fibris ad motum accōmodatis, his caro circūcreuit tanquā fulciens illarum robur atque firmans: venæ & arteriæ conſperſæ, illæ quidem ad alimenti diſtributionē, hæ ad natiui caloris cuſtodiam: omnia demum circunſcriptè tenuis membrana complectitur, muſculúmque definit. Tres ſunt illius in longitudine partes, origo, medium, & exitus: quas ſolent quidam caput, ventrem, & caudam appellare. Planè neruoſum eſt caput, venter omnibus quę numeraui conſtat, extremus tendo contextis confuſiſque neruorum & vinculorum fibris cōcreuit, vt natura media donatus, durior & robuſtior ad motum fieret quàm neruus, at vinculo mollior & infirmior: hoc rurſum ſenſus acumine ſuperaret, ab illo verò plurimùm deficeret. Non omnis muſculus tendonem habet, ſed is dūtaxat qui os moturus in ſummam illius cartilaginem, aut in vinculum ſe inſerit. Figura quidem hic, vti & muſculus, varia præditus, prout loci ad quem pertinet conformatio ferebat. Quocirca nō vnus idémque eſſe poteſt tum muſculorum tum tendonum numerus: ſed cùm aliàs vnius muſculi plura ſint capita, pluréſq; tēdones, aliàs plurium vna ſit origo vnicúſve tendo, ſingula ſeorſum ex propria cuiuſq; circumſcriptionē ęſtimare dinumeraréque liceat, hoc modo. Frontem vnus muſculus tegit latus & tenuis, à ſummo vertice ad ſupercilia & oculorū radices diffuſus, à quo nō vt à cęteris eximas cutē, ſed ſic illi eſt innexus, vt ſit amborū motus vnus, qui ſupercilia ſurſum adducit euchítque. Palpebræ ſuperioris (inferior enim perſtat immutabilis) duo ſunt lacerti: vnus ex maiore angulo qui propter naſum eſt, ad tarſi mediū eiectus, cuius cōtractione palpebra attollitur: alter ex minori angulo eodem attingēs, qui oculū claudit: vtiq; enim ob tarſi firmitudinē palpebra tota cedit. In orbe oculi ſeptē continentur, quatuor recti, quorum vis eſt mouere ſurſum, deorsū, ad maiorē minorémque angulū: duo prętereà obliquè poſiti illū circunferūt, ſeptimus opticū ex cerebro neruū obuoluit & quaſi circummunit & obuallat, ne qui tener & mollis eſt, vehementer concuſſus laxetur aut obteratur, oculúſque demum

Muſculi compoſitio.

Tendonis ſubſtantia.

Muſculi frontis.

Muſculi oculorum.

excidat: quod in illius quoque paralyſi ſolet accidere. Ex fibrarũ quas emittit varietate, alij hũc duplicem, triplicem alij eſſe dixerũt, cùm tamen ſit fibrarũ quæ in eo ſũt omniũ idem vſus. Ad inferiorem maxillam excurrit latus muſculus, qui ſupra os petroſum & tempora ambit, deinde cõtractior factus, ſub os iugale ſe recõdit, prolapſúſque lõgiùs non à fine inſtar cæterorũ, ſed à medio tendonẽ emittit magnũ & prævalidum, in ſummum maxillæ adactum: quo ſursũ illa adducitur, & os clauditur animalis. In tanta motus vi & impetu illi venit adiutor alius in ore deliteſcens, qui poſt maxillares dentes ſursũ in os capitis erigitur. Os autem aperit maxillámque diducit muſculus ex tuberculo ponè radicẽ auriculę natus, deinde applicatus imę parti maxillæ aduſq; mentũ: huius extrema carnoſa ſunt, pars media quæ amygdalas integit membranoſa, verã tendonis ſpeciem oſtẽtat, huiuſmodi figura & cõpoſitio cæterorũ nulli conceſſa. Muſculus circũducens maxillam μασσητὴρ, id eſt, molitor dictus, quòd mandendo plurimùm valeat, triãguli ſpeciẽ refert, cuius ſummũ ad tempus figitur: latus vnum ad iugalis oſſis imum, alterum ad inferiorem maxillam protenditur, tertiũ velut baſis illa copulans per maxillę lõgitudinem excurrit. Vt autẽ neceſſe fuerat motũ eius multiplicem in mandendo & variũ fieri, ita neruorũ fibris diuerſis omníſque generis hũc implicari contexíque par erat. Ex maxillæ igitur lacertis maximus is eſt qui ad tempora peruenit, ſecundo loco maſſeter appellatus, tertio qui illam aperit, minimus adiutor. Ad labra vtrinque pertinent muſculi duo, capitibus quidẽ conſpicui, obſcuri verò dum in cutem ſparſi obliterantur: prodeunt quidem à malis & obliquè feruntur, alter in ſuperum, alter in inferum labrum. Quatuor hi officio concordes, labrorum motus octo poſſunt efficere, quatuor quidem rectos, ſurſum, deorsũ, ad dextram, ad læuam: alios quatuor cùm vel plurimùm ſeparantur diſiungũtúrque labra, vel coëunt & alliduntur, vel inuertuntur, vel intrò adiguntur. Eandem quam illi originem ſub temporibus habet exiguus muſculus, illos aliquantum comitatus, mox deinde obliquè in alas naſi deflectẽs, vtrinque vnus. His ergo muſculis facies tota comprehenditur. In collo & ceruice complures ſunt, qui caput vniuerſum mouent. A tuberculo, cui nomen eſt à mamma, vtrinque ad clauiculam & ſterni ſummum profertur vnus, tendonem illic magnum comitatus: hic caput

Maxillæ muſculi quatuor.

Labrorũ muſculi.

Ceruicis muſc.

& ceruicem deflectit non omnino rectè, ſed aliquantulum obliquè, quem alij ſimplicem, alij triplicem ſtatuere ſolent ex fibrarũ varietate. Duo alij ſub œſophago ſiti, ab oſſe capitis in primam & ſecũdam colli vertebram inſerũtur, quorum eſt ſolum caput in priora flectere immota ceruice. Retrò autem octo ſunt exigui, qui in ambitu ab oſſe capitis in primam & ſecundam vertebram ſe figunt: ipſúmque articulum multo robore confirmant, vti & duo qui ſub œſophago jam ſũt deſcripti. Quatuor ex his recti ſunt & in rectum motus agunt, duo obliqui, reliqui item duo obliqui, at ſitu aduerſo. His alij inſidẽt octo ab occipitis oſſe per totam ceruicem eiecti, quorum duo ſummi ampliores ſunt, vt reliquos poſſint contegere. Variis præditi ſunt neruorũ fibris, quæ omnes è ſeptem colli vertebris dimanarunt: vnde aliis plures, aliis pauciores octo credũtur. Hic caput retrorſum flectunt: cum hoc autem ceruicis aliàs duas, aliàs tres, alias omnes vertebras. Lateribus colli vtrinq; duo inſunt magni atque validi, alter ex ſecũda vertebra in priora, alter ex prima retrorſum contendit, caput & ceruicem ad dextram læuámque conuerſione modica flectunt. Horũ eſt igitur caput & ceruicem mouere, quos vna quidem ratio quatuor & viginti, alia octo & viginti dinumerat. Tres porrò cartilagines quæ in ſtructura ſunt laryngis muſculi complures continent: quatuor enim primam ſecundæ nectunt, & huic illam adiũgentes laryngis partem imam occludunt. Alij quatuor ſecundam tertiæ copulant: quorum contractu ſumma pars laryngis aperitur. Duobus aliis prima tertiæ cohæret, quorũ intereſt ſummã partem laryngis intercludere. Sũt & alij duo ad totius baſin & radicem, qui iſtis veniunt adiutores. Præter iſtos laryngem alij octo circumſtans, qui illum vicinis corporibus copulant, cúmque neceſſitas eſt, diſtendũt vel contrahũt. Quatuor hærent in faucibus, duo è pectore ſurſũ ducti, fauces & gulam ad alimentum deducendũ deorſum vellunt: duo reliqui ſurſum, quorũ ſitus eſt aduerſus. Os in radice linguæ, ὑοειδὲς dictum, nectunt atque ſtabiliũt octo muſculi, duo ex inferiore maxilla nati, duo ſub mento, reliqui ex tuberculo, quod eſt ad aurium radices. Ad linguam illinc quoque duo protendunt per latera, duo ex oſſis parte ſuprema per linguæ medium: inter vtroſque alij duo in lõgitudinem porrigũtur ab oſſis lateribus prognati. Similem propemodum productionem habent alij duo, quos edit inferior maxilla. Octo his muſ-

Laryngis muſculi.

Linguæ muſculi.

culis lingua quoquo verſum flectitur, omnéſque naturales obit conuerſiones. Pręter quos nonus eſt coniugij expers, ab oſſe quod ὑοειδὲς Græci vocant, ductus, qui linguam introrsum contrahit atque reducit. Idem hic laxatus atque porrectus linguam exerit & foras expellit: quod cæterorũ muſculorum nulli datum eſt, vt motuum ſit opifex contrariorũ. Eſt enim ſimplex ſua cuiuſque actio, qua ad capitis ſui & ad nerui originem adducitur. At cùm nullus neruus in linguę extremũ intrinſecus inſeratur, qui foras illã rapiat, probabilius eſt hanc eductionem illi muſculo attribuere, quàm cum quibuſdam fateri motum quendã voluntarium in nobis eſſe, cuius nullus muſculus aut neruus ſit author. Hactenus qui ſuperant clauiculas muſculos coniunctè recenſuimus: nunc reliquos ſeparatim perſequamur, qui alterutra parte corporis cõtinentur. Pectori foris ſparſi ſunt muſculi: qui ipſum attollentes ad animam ducendam ſunt vſui, è quibus à ſummis ſcapulis vnus ad primã coſtam pertinet: alter ad ſextam, tres præter hos à collo in varias pectoris priores ſedes profecti, id latiùs explicãt. Eſt & alius parte poſteriore ab imis partibus ſcapularum ortus, qui in tres veluti digitos diſcretus iniectúſque mediis coſtarum quà maximè curuãtur, pectus vniuerſum reuellit atque diſtendit. Subter hos autem iacent muſculi inter coſtas poſiti vtrinque duo & viginti: in ſingulis nempe illarum interuallis duo, quorũ interior attollens animæ inducendę, exterior deprimens ac ſtringens remittendæ author eſt. Ex anatomicis tamen nonnulli vtroſque ad ſui principiũ adducentes thoracem conſtringere prodiderunt. Quidam ex fibrarum varietate quatuor hos eſſe prodiderunt, vt ſint inter coſtas omnes octo & octoginta. Aliorum quorundam muſculorum vis eſt pectus deprimere & coarctare, quorum vnus per dorſum excurrens ſeptem ſuperiorũ coſtarum radices fibris attingit, quem eo nomine pro ſeptem plerique connumerant. Alius per clauiculas ad cartilaginum extrema penetrat, quoad muſculum rectum abdominis contingat ac ſubeat. Horum cõtractio coſtarum extrema depellit atque ſtringit. Eorũ autem qui ſcapulam dũtaxat mouent, magnus vnus eſt & amplus ex capitis oſſe ſecundũ dorſum productus, altérque tenuis illum ſemper comitatus ſcapulam ſurſum attrahit. Duo alij hanc retrò abducunt, quorum vnus ex colli, alter ex dorſi vertebris proficiſcitur. Alius ex dorſi principio in oſſis lati caput deſinens, id ad colli latera con-

Muſculus linguam exerens.

Pectoris muſculi.

Μεσοπλεύριοι muſculi.

Scapularum muſculi.

ra conuellit. Ad priora autem conuertit gracilis eodem inſertus, ſed ex occipitis oſſe natus. Surſum ſcapulam euehit, is quem mox dicemus humerum quoque ſubleuare. Deorſum verò trahit, qui ab interiore pectore emergens, in partes ſcapulę imas diſſeminatur, íſque ſimul humerum deprimit. Hos muſculos alij maiores integunt, quorum tendones in humerum perlati, multiplicium eius motuũ fiunt authores. Vnus mediocris ex mammarum ſede in humeri caput ſe cõfert, ipſúmque ad pectus adducit. Alius ex ſummis partibus eodẽ porrectus quò humerus, ad thoracis ſuperiora trahitur. Alius magnus ex toto pectore ortus mãmę figuram conformat, & ad interiorem mediámque humeri partem deſinit. Geminus is eſt, cuius pars duntaxat inferior incitata humerum infrà depellit, ſuperior altiùs erigit: ambę intentę æquabiliter ad pectus adducunt. Sub iſtius parte inferna alius enaſcitur, quo humerus quoque deflectitur. Omnibus his imminet biceps muſculus, cuius alterum caput ex interiore claue prorũpit, humerúmque tendit, & inclinat moderatè: alterum ex oſſe lato ſcapularum deriuatum, eum ſimiliter extendit, ſimúlque ad exteriora reflectit: ambobus autem ęquè intentis is porrigitur in rectum, neque quoquam flectitur. Huic aſſidet alius è vertice lati oſſis tractus, cuius eſt totum brachiũ attollere, ſed quo alius inferior, id ad dorſi media ęqualiter reflectit. Sequuntur alij duo muſculi ex infimo lato oſſe profecti: alius deinde illis inferior, qui ad poſteriora ſimul & inferiora deducit. Eſt demum exiguus quidam ſub ala, cuius ope humerus citra vllã inuerſionem coſtis illiditur. Sunt itaque omnes ad humeri articulum decem & tres, qui in humeri os infixi idipſum variè contorquent. Brachium (hoc & multi Latini vlnam vocant, vti Græci ὠλένην) quicunque mouent, humeri os vndique obuallant, quorum duo interiores illud inflectunt, vnus quidem maior ab interiore humeri ſede in priorem radij regionẽ diffuſus alter minor à ſummo humero intrò conuerſus ad vlnam, alteri obliquè inſidet ad X. literę ſimilitudinem. Hi pariter intenti cubitum omnino flectunt, at ſurſum aut deorſum cõuertunt, ſi alter altero magis intẽdatur. Duo externi ſunt illis oppoſiti obliquam poſitionem nacti, quorum attractu cubitus prorſum extenditur. Quatuor autem vlnam circũferũt, qui ex humeri ima ſede nati parte plurima in radiũ inſerũtur, & illum obliquè poſiti omnes retorquẽt. Ex his

Humeri muſculi.

Muſculi in humero qui brachiũ mouent.

duo qui radium in pronum conuertunt, in profundum demerſi, qui verò illum ad ſupinum ducunt, extrà quidē poſiti ſunt. In brachio muſculi ſunt duplices alij carpum, alij digitos mouēt. Ex his qui carpo mouēdo ſunt, duo hūc quidem intrò agūt, in interiore brachij regione ſiti: alter hinc ad paruū digitum, alter ad magnū porrectus. Duo alij eundē extēdunt, & ab extera brachij parte tendones mittūt: hic quidē ſupra paruum digitū, hic verò ſupra pollicem. Iidem quoque muſculorū tendones carpum tum pronū, tum ſupinum ferunt: veruntamen in pronū motum, natura inſuper quintum muſculum illis adminiſtrum dedit, qui ab exteriore brachio duplicem tendonē in medium carpum funderet, alterum indici, alterum infami digito incubantem. Eorum autem in brachio muſculorū, qui digitis mouendis ſunt, tres parte interiore ſibi incumbunt, atque mediam regionem tenent. Omnium maximus & intimus eſt aliis ſubſtratus, qui ad quatuor digitos, tendones tanquam habenas emittit, quorum ope & beneficio primus & tertius vniuſcuiuſq; articulus inflectitur. Alter illi innexus in ſecundos articulos fibras explicat. Tertius ſūmus & cuti proximus, tēdonem tenuem latúmque ſub omnem cutem interiorē manus diffūdit, vt promptior ea ſit in omne opus, & ſenſu alacriore polleat. Qui digitos erigāt, quatuor ſunt in extera vlna, regione media: vnus quatuor digitos extēdit, ſuum cuique tēdonem impertitus. Sub hoc alter ad inferiorem brachij regionem declinās, digiti minimi & medici lateribus tendones iniicit. Suprà verò alij duo, quorū hic in pollicem, ille in indicem & medium digitum fibris tendonum expanditur. Trium poſtremorum vis eſt, quinque digitos in tranſuerſum atque pronum deducere. *Manus muſcul.* Manum ſummam muſculi integunt ſeptem, omnes interiore facie conſpicui: ex his duo maximi, alter ſub pollice, alter ſub minimo digito, vbi palma altior eſt & editior. Hi quos diximus tendones iuuāt, quorū eſt digitos ab aliis plurimùm deducere. Tertius medius inter pollicem & indicem conſtitutus, ad indicem illum adducit. Quatuor reliqui funiculis & tendonibus flectentibus ad digitorum radices cohæreſcunt, tenuéſque fibras in digitos effundunt, per quas illos in ſupinum conuertant. Præter hos alij numerantur vndecim exigui ſub palmæ lato tenuíque tendone, è quibus duo ad primum cuiuſque digiti articulum pertinent: trium reliquorum vnus ad primum pollicis

duo

duo ad ſecundum. Per hos nexus firmantur & expeditiores fiunt ij motus, quos explicauimus. Dorſum vt non oſſe vnico conditum eſt, ita neque id vnicus vtrinque muſculus à capite ad os ſacrum excurrens mouere poſſit: ſed cùm ſingulas ſeorſum vertebras flecti oporteret, à ſingulis earum interuallis (primum ſi demis) ſinguli vtrinque muſculi exierunt. Illorum fibræ obliquè ducuntur, vt pariter intentæ dorſum eiúſque vertebras erigerent, aliàs ad poſteriora, aliàs ad latera quoquo verſum inflecterent. Quocirca exteriores à tergo vtrinque numerantur tres & viginti. Interiores verò qui ſpinam in pronum & priora incuruant, vtrinque duo, vnus à capite ductus per colli pérque thoracis quinque ſuperiores vertebras productus, œſophago comes aſſidet, alter lumbis inſternitur, ab vltima thoracis vertebra pergens in os ſacrum. Ventris inferioris abdomen muſculi conſtituunt octo, duo quidem recti in longum proiecti, duo tranſuerſi, quatuor obliqui. Sunt autem eo ordine contexti, vt à cute & adipe proximè duo ſequantur ex obliquis, qui vtrinque à quarta & quinta coſta nati, horúmque muſculis pectinatim implexi, per ventrem obliquè feruntur membranoſa tenuitate, ac denique arctiori extremo oſſi pectinis applicantur. Recti hos ſequuntur à quinta aut ſexta coſta ſupra malum punicum, directo tractu permeantes in pubem. His proximè ſubſunt reliqui duo obliqui, ex coxarum oſſibus in aduerſi lateris coſtas adulterinas euecti. Omnium infimi tranſuerſi, vtrinque ab ilibus juxta lumborum muſculos externos orti, membranæ ſpecie ventrem integunt, dum in oppoſitam regionem deſinant. Viro teſticulus vterque binis fulcitur ab imo ventre prodeuntibus muſculis: fœminæ verò, quia teſtes intus gerit, vnico. Veſicæ ceruicem muſculus vnus ambit in orbem, cuius vis eſt exitũ & quaſi oſtium occludere & vrinam continere: cùm autem fluere deſierit, vehemẽter expellere ne quid inſideat reliquiarum. In pene quatuor ſunt, duo ad latera, qui intenti porum amplificant atque dilatant ad ſeminis effuſionem: duo ſuprà ex pectinis oſſe nati, penem arrigunt impetúmque naturalem iuuant. Podicem quatuor omnino múſculi complent, vnus rotundus in orbem ductus, cuius eſt podicem coãguſtare, hũc igitur σφιγκτῆρα dixêre Greci. Alius podicem in tranſuerſum finit, illúmque ſed quàm ſuperior laxius conſtringit: duo obliquè ſupra rotundum vtrinque

Dorſi externi muſcul.

Interiores.

Abdominis muſc.

Genitaliũ muſculi.

Muſc. in coxa femur mouentes. euadunt, per quos laxatus podex ſurſum reuellitur. Iam verò qui femur mouent à coxendicis oſſe profecti, oſſi femoris impinguntur, quorum alij crus extendunt, alij ſurſum adducunt, alij circunducũt. Ex his qui extendunt, vnus totum coxendicis articulũ tegit parte poſteriore, qui triplici capite enaſcitur, deſinit autem in duos tendones affixos pòſt femoris capiti. Alter poſt illum ab externis partibus oſſis ilium, in ſummã partem magni τροχαντῆρος immittitur, qui extendit, introque trahit caput femoris. Tertius poſt hunc ex eodem oſſe in trochantera magnum pertinet abditis partibus, qui modicè femur porrigit & conuoluit. Idem pręſtat & quartus, ab oſſe ſacro in trochanteris poſteriora demiſſus. Quintus omnium qui in toto corpore ſunt maximus, os femoris vniuerſum ambit, & ad genu vſque cingit: cuius complures extant fibræ, alię poſteriores à coxendice, alię ab oſſe pectinis deriuatę: vtræque dum articulum intendunt, crus ſtabiliunt atque firmant. Alię his altiores femur intrò adducunt: omnium altiſſimæ aliæ idipſum ad priora ſuperioráque conuellunt. Qui verò femur inflectere ſolent, minores ſunt illis: vnus ſuperior & rectus duobus capitibus, exortus, ad parui trochanteris ſumma vnico tendone pertinẽs, alter illi proximè ſemper aſſidens, ſed humilior. Tertius ex oſſe pectinis parte priore excidens oblique femori circuntenſus, qui ſurſum ducit intrò ſimul declinans. Quartus ex tuberculo oſſis ilium neruoſa tenuitate in genu contendit, illius patellam conſcendens cuius eſt non ſolùm femur inflectere, ſed & crus omne ſurſum afferre. Aliud eſt præterea eorum muſculorum genus qui femur intrò mouent: in quo genere præter alios duos quos enumerans iam dixi à pectine deriuari, vnicus eſt ab huius parte priore femori circuntenſus, deſinénſque in genu caput interius. Circunducunt autem id duo maximè, vnus ortus ab occultis, alter à ſũmis partibus pectinis, qui coëunt ad coxendicem, illámque circumplicãt, in femoris demum poſteriora apud magnum trochantera pertinent.

Muſc. qui in femore poſiti tibiã mouent. Eundem motum, licèt infirmiùs, efficere valent quidam ex his, quos paulò antè recenſebam. Femur integũt & obuallant ij, quorum tendones ad crus profecti mouent illud: ſunt autem numero decem, tres maximi parte priore poſiti rectà ad genu progreſſi, vnus quidem ad patellam dũtaxat, duo reliqui in vnum tendonem amplum deſinẽtes, qui patellam continet illigátque ſubditis oſſibus, hinc autem in

crus deuolutus totum extendit trahítque ſurſum. Illis vtrinque aſtat vnus, hic quidẽ interior ex oſſium pectinis commiſſura pergẽs in cruris latus: hic verò exterior ab extremis partibus coxendicis in alterum cruris latus concedit: horum obliqua eſt motio. Medium inter hos ſpatium à tergo implent alij tres ordine poſiti, quorum ad tibiam ductæ propagines, illam ſubducunt in ſuam quiſque regionem. Nonus anguſtus & procerus ex ilium oſſe prodit, in poplitis eminentiorem partẽ ductus inſertúſque tibiæ capiti, quam prorſum explicat. Decimus omnium minimus, qui in poplite ſitus genu inflectit. In crure muſculi oriuntur, qui pedis tarſum pediúmque mouent. Tres prior pars continet, vnum tibiæ oſſi impoſitum, ex quo tendo bipartitus exit, ad pedis pollicem vtrinque ductus. Alterum ſurę circumuolutum, cuius tendo in minimi digiti radicẽ abit. Hi ſunt qui æquè intenti pedem ſurſum mouẽt: altero verò actionem obeunte, motus in obliquum torquetur. Inter illos medius inſiſtit alius minor, qui per mediam tibiã rectà ad quatuor fertur digitos, hóſque contractus extendit. Huic vtrinque vnus aſſidet trifariam diuulſus. Quocirca tametſi præcipui tres ſunt, collatis tamen omnium propaginibus atque vſibus, ſex aut ſeptẽ rectiùs numerari poſsũt. Parte autem poſteriore tres in magnum tendonẽ deſinunt eum, qui ad calcem primum pertinet, ſed hinc demũ excedens in omnem plantæ cuticulam diſſeminatur, perinde vt qui in manus palma dicebatur. Quartus per profandũ deductus, in eam regionem ſe profert, quæ ante pollicem eſt. Quintus ſub illis demerſus ad calcem effunditur, qui deinde toti inferæ pedis regioni communicatur, maximè verò medio digito, & ei qui pollici eſt proximus. Sextus inter cruris oſſa conſertus, duplici tendone tanquã loro ad duos qui ſuperant digitos profertur. Hi duo poſteriores pedis articulos inflectunt. Prẹter hos tamen in eundem vſum alij ſunt in pede ſiti, quibus tria motus genera data ſunt. In pedio enim quod metacarpio manus proportione reſpõdent, decem numerãtur, è quibus ſingulis digitis bini per latera aſſident, qui pariter & æquè tenſi illos æqualiter flectant, inæquabiliter verò contracti illos intrò per obliquum ducant. In tarſo qui ad carpi proportionem eſt, conſiſtunt alij quatuor, quorum tendones in medios digitorum (præter pollicem) articulos deſinunt, illic & alij duo viſuntur ad pollicem minimúmque inflectẹndum proiecti. Pedis pars

Muſc. qui in tibia poſiti pedem mouent.

Pedis muſculi.

ſuperior decem gerit ad radices digitorum poſitos, qui bini per cuiuſque digiti latera affixi, illum poſſunt vel ſurſum æqualiter erigere, vel in alterutrum latus retorquere, prout varia fuerit illorum contentio.

Quis vſus partium interiorum, quarum beneficio viuimus & nutrimur, quæ illarum neceſſitas.

CAP. VI.

QVAS ſuprà recenſuimus corporis partes, ſatis eſſe viderentur ad omnes tum humanas, tum animales functiones obeundas, ſi in eis conſidere poſſet & contineri illa vis animi omnia ciens & agitans motib. ſuis: pulchrúmq; foret ſi ex illis dũtaxat & cerebro conſtans homo, ſentiret, moueretur, ac intelligeret, citra vllam viſcerum & inteſtinorum opem. At verò quoniam ſentiendi illa & mouendi facultas nequit ſine vitali conſiſtere, quæ vt corpus omne tranans temperatione caloris omnia cõſeruat, ita principi alteri in cerebro poſitæ tum ſuſtinendæ, tum functiones ſuas obituræ, ſpiritum ſuum velut materiam confert & impartit: idcirco cor velut principiũ gignendi ſpiritus induci commodũ erat, ab eóque arterias produci, per quas ſpiritus in omne corpus diffunderetur, pulmonéſque illi aſſidere, quorum eſſet mollitudo ad hauriendum ſpiritum aërémque aptiſſima: ipsũ denique diaphragma & muſculos thoraci circumiici, per quos dilatari contrahíque poſſent. Porrò autem quoniam eorum & vniuerſi corporis ſubſtantia, tum ab inſito nobis calore, tum à circumfluo aëre aliíſque cauſis aſſiduè diſſipatur ac diffluit, neque diutiùs poteſt cõſiſtere, niſi idoneis alimentis reſarciatur detrimenti diſſolutioníſque iactura: maxima fuit alentium partium commoditas, earúmque corpori iniecta neceſſitas. Itáque interiorum corporis tres omnino factæ ſunt regiones, propriis quaſi ſepimentis obuallatæ: ſuprema in cerebro, ſenſus rationíſque ſedes: media pectore cõprehenſa, ſpiritus ac vitæ domiciliũ: infima ſubter diaphragma & abdomen, naturæ altricúmque partium officina. Ita enim immortalis Dei prouidentia haſce partes ſordibus inquinatas atq; fœdas in locum imum velut in ſentinam corporis relegauit, procúlque amandauit, ne tetris nidoribus cor & cerebrum principum facultatũ ſedes atque ſenſus ipſos contaminarent conturbaréntque. Hic enim locus habetur veluti regiarum culina, in qua partes quædam tanquam coci alimenta inſtruũt, cæteríſque præparant, quarum ſunt mini-

Cordis neceſſitas.

Partium nutrientium neceſſitas.

ſterio

ſterio deſtinatæ. Inter illas princeps eſt iecur, cui vẽtriculus ſubminiſtrat cibum ex parte coctũ: alij miniſtri complures illorum eluuiem culina excludunt, vię tãdem multiplices, per quas tũ fiat eductio, tum purioris alimẽti diſtributio. Œſophagus enim à linguæ radicibus in ventriculum illapſus, quęcũque accepta ſunt illi ſuppeditat: concoquit autem hic parátque iecori: inteſtina genitas cõcoctione cibi reliquias deiiciunt: quicquid purius eſt iecori ſuggerunt venæ quæ dicũtur meſaraicæ, vt hoc rurſum altera coctione in ſanguinem iecur conuertat. Hinc orta genitáque ſuperuacanea in diuerſa rapiũtur. Lienis ſiquidem id deducit ſibíque iungit, quod in ſanguine velut fæx & limus ſubſidebat: fellis folliculus ſecretam bilem: renes dilutum humorem, quem demum in veſicam profundunt. In hæc autem opera vias ductas habent & directas, quæ in ſe ex iecore pertinent, ſibíque adhærent. Tot igitur taléſque partes, vti & eas quæ generis propagationi dicatæ ſunt & nuncupatæ, par erat imo ventre comprehenſas teneri: quæ tametſi peculiarem ſibi actionem ſingulæ obtinent, hanc tamen ad communem referunt iecoris commoditatem & vſum. Iecur autem ad cordis, ambo ad cerebri neceſſitatem: omnia denique ad ſenſuum mobiliúmque partium geſtiones & opportunitates, vt videri poſſit eximius partium omnium concentus, & in vnam ſummámque animalem actionem concors omnium conſpiratio. Quinetiam partes illæ cùm minimè ſimplices ſint, ſed aliarum certo numero conſtent, propriáque ſubſtantia, magnitudine, conformatione, ſitu, nexu atque conſenſu: his ſingulis quandam adhibent commoditatem toti, cuius gratia aut redditur illius actio concinnior, aut illæſa integráque conſeruatur. Horum enim nihil temerè conditum eſt, ſed cuiuſque inſtrumenti propria functione perſpecta, nullo negotio quid illa conferant deprehendi poterit. Quoniam igitur non functiones vſúſque partium hoc loco, ſed meram corporis hiſtoriam perſequimur, hæc ad pleniorem partium dinumerationem præfati, ſigillatim explanemus, quam quæque corporis pars interior ſubſtantiam, quam particularum ſuarum compoſitionem, quam figuram & conformationem, quam magnitudinem, quem ſitum atque conſenſum ad actiones aptum obtinuerit.

Partium nutrientium, vſus.

Partium omnium conſenſus.

Quæ in quaque parte ſpectentur.

De partibus interioribus infero ventre concluſis.

CAP. VII.

VENTREM externa circunſcriptio comprehendit & metitur, quæ ab ima mali punici parte, vtrinque per cartilaginoſa coſtarum extrema (hypochondria Græci vocant, nos præcordia) ad ilia & inguina tandémque ad pubem porrigitur. Quod extrinſecus illum integit atque abdit, id vniuerſum abdomen perhibemus, Græci ἐπιγάστριον cute, adipe, muſculis octo, peritonæo compactum. Omnes enim muſculos quales ſuo loco diximus, ſuccingit interior membrana peritonęos inde dicta, quòd à ſpina vtrinque emergens vmbilico prioribúſque vētris partibus, ipſi denique diaphragmati & pubi connexa, quæcunque venter inferior continet, tenia illa prenſat atque circumſepit. Quanquam enim tenuis, firmiſſima tamen multum roboris & virium habet, ne inteſtinorum pondus ſuſtinens atque coercens, diuulſa facile diſrumpatur: mollis ſimul illa, vt quodammodo laxari poſſit, dum venter quauis de cauſa turgeſcit. Duabus membranis continetur, quę ad poſteriora cernuntur iuxta ſpinam conſpicuò ſeparatę: parte autem ventris priore vſque adeò cohærentes & implicatæ, vt vna eadémque cenſeatur. In ventris autem detecta capacitate primum conſpicitur omentum, quod Gręci ἐπίπλοον dixêre, quòd veluti innatet, ſummúmque inteſtinis inſideat. Duabus id clauditur ex peritonæo natis membranulis, firmo adipe conſperſis, quem venæ & arteriæ exiles paſſim penetrant. Prima illi origo iuxta ſpinam eſt ſub diaphragmate, vnde ſurgens altero quaſi extremo in ventriculi fundum defigitur, à quo mox delabitur ventrem imum contegens, hincque reflexum colo inteſtino committitur, quâ in ventriculum contegit, vt ſic duplicatum veram marſupij ſpeciem exhibeat. Obtenſum autem imo ventriculo & priori inteſtinorum regioni, tanquā tegmentum quoddam, inſitum in illis calorem tuetur ac fouet. Omento detracto deſectóque in apertum proferuntur inteſtina, multis inuolucris ventriculo, huiúſque continuata ſtomacho. Singularis enim in ventrem inferiorem communis patet per os ingreſſus, exitúſque communis per podicem, quæ quaſi portæ duę cōtinuatione cōmunis viæ conſentiunt. Quandoquidem ab ore in ventriculū ſtomachus prolabitur, quem aliter Gręci οἰσόφαγον, nos gulam appellamus:

Peritonæum. *Omentū.* *Stomachus ſeu gula.*

pellamus: is velut inteſtinũ quoddam procerus figura, per ceruicis interiora deuolutus, móxq; ſub pulmones demerſus in quinta dorſi vertebra conſidit. Hinc paulùm exurgens mox vt ſe erexit diaphragma penetrat, atque demum ſummo ventriculo à læua committitur. Vnde videri poſſit œſophagus ceu via quædã eſculentis potulentíſque deuorandis ad ventriculũ directa: hic autẽ velut cõmune receptaculum & prima concoctionis officina. In eum quippe vſum ampla huic intus eſt capacitas, ſimúlque figuræ ſpecies rotunda & globoſa, vt in ſe plurima cõcluderet & amplexaretur, at nihilominus ob ductuum & canalium inſertionem in modicam longitudinem ſe diffundit. Poſitus eſt ſub ſepto trãſuerſo, & à malo punico initium ducit medio corporis ſpatio, niſi quòd leuiter in ſiniſtram deflectit: huc enim maximè ſuperior eius pars cõtorquetur, inferior autem magis in dextram. Poſterior pars vniuerſa ſpinæ inſidet, cum qua ad primam lumborum vertebram cohæreſcit: os verò quod veteres cor appellare conſueuerunt, non illi, ſed diaphragmati veluti pendens & ſublatum affigitur. Neque verò illis dũtaxat, ſed omnibus denique circumſedentibus partibus nexu atque cõſenſu iunctus eſt iecinori, lieni, inteſtinis, cordi & cerebro, idque membranarum, venarum, arteriarum, aut neruorum communione & interiectu. Ab ima eius parte qua ad dextrã ſub iecinoris fibras in profundum ſe abſtruſit & abdidit, exitus eſt ad inteſtina, πυλωρὸς dictus, quòd prolabentia è ventriculo alimenta tanquam ianitor cohibeat. Hunc autem parte ſuperiore arctiorem natura condidit, quòd dura nec planè contrita famelici plerunque demittimus: at è vẽtriculo nihil excidit, nihil elabitur quod non exquiſitè (ſiquidem id potuit) perfractum ſit & comminutum. Duo intus glanduloſa tubercula πυλωρῷ aſſiſtunt, quæ dum applicant ſeſe propiúſque admouent, viam exitúmque claudunt, reſerant verò dum relata ſe abducunt atque diuellunt, nõ nutu quidem & arbitrio noſtro, ſed naturali dũtaxat impulſione. Hinc exordium capiunt inteſtina flexuoſis gyris circumiectúque lõgiſſima, extremo continuata podici. Exportandis purgandíſque fæcibus condita quidem ſunt: at tantam tótque gyris implicitam circũductionem natura ad abſolutæ diſtributionis munus accommodauit, ne alimentum confeſtim elabens, gulæ inſaturabilíque abdomini nos ſubiugaret, & ne ſordido deiiciẽdi crebriùs miniſterio indignè ho-

Ventriculus. *Figura.* *Situs.* *Conſenſus.* *Pylorus.* *Inteſtina.* *Vſus.*

minis dignitate ſeruituti nos manciparet. Itaque in tanta viæ lõgitudine vix vlla poteſt alimenti portio foras elabi, quæ non antè cuipiam ſugentium venarũ ori ſe applicuerit, vt inde quicquid vtile eſt & alendo corpori idoneum, rapiatur in iecur. Omnium porrò inteſtinorum vnus eſt continuúſque ductus, vnus & idem vſus, vt proinde vnum videri poſſint, niſi figura, magnitudo, ſubſtantia, ſitúſque ea diſiungeret: quamobrem ſenario ſunt numero veteribus comprehenſa. Quod protinus ab ima ventriculi parte enaſcitur omnium arctiſſimum, ἔκφυσις, id eſt exortus dicitur, duodecim digitos longum, nullis intortum anfractibus, rectà ſub iecur & venam portam ſe recondit. Proximum illi ieiunum, inde nomen habens quòd inane perpetuò videatur: nulla enim cunctatione extrudit quæcunque accepit, affluentis in ſe bilis acrimonia laceſſitũ. Id modicè inuolutum ad ſpinam ex dextris retorquetur, lõgius quàm duodenum & laxius. Tertium εἰλεὸν, quod ilibus nomen dedit, tenue quidem & exile, ſed tamen maximum ex omnibus & longiſſimum, in orbes plurimos atque anfractus actum indéque nomen ſortitum, quaſi flexuoſum multíſque gyris conuolutum, quod ſubter vmbilicum ad ilia & coxas vtrinque poſitũ eminentiores totius ventris regiones occupat, è quo plurima fit alimenti in iecur diſtributio. Quartũ eſt cęcũ, à quo alui fæces ſpeciem primùm & nomen habent: ab alimentis ſiquidem dũ per tenuia inteſtina ferebantur, ſucta eſt & allecta purior vtiliórque ſubſtãtia, reliquiæ verò ſuperuacuæ ſunt fæces: quod nomen tũ primũ his inditur, cùm ad hoc inteſtinum peruenerint. Cæcum idcirco dixère quòd egreſſui introitum aduerſum non acceperit, ſed hos vicinos adeò vt plerumque in vnũ coire videatur: figura enim paruum aliquem oblongúmque ventrem repræſentans, reni dextro ſecũdũ coxam inſidet. Hinc ſequitur κῶλον quod per iecoris caua primùm obrepit, vbi folliculum bilis attingens iliíque nonnunquam annexũ, amarorem colorémque luteum contraxit: inde paulùm exurgens ventriculi fundo inſternitur: hinc ad ſiniſtrum hypochondrium contendens, lieni accumbit: mox in poſteriora demergitur cohærétque reni ſiniſtro, à quo demum laxius apud coxam ſiniſtram eminet. Sextũ inde poſtremũmque in os ſacrum deuoluitur, rectáque pergit in podicem: vnde rectum appellatur inteſtinũ, pleriſque aluus. Vnum colon pręter cętera plurimis quaſi cellulis diſcretum extumeſcit, niſi

Numerus.

Ecphyſis ſeu δωδεκαδάκτυλον.

Ieiunum.

Ileon.

Cæcum.

Colum.

Rectum.

niſi qua parte ſiniſtro reni aſſidet:hîc enim lęue cõſpicitur, & multo anguſtius ſeipſo factũ : quod vt in coxam ſiniſtrã ſeſe extulit,à recto inteſtino anguſtia quadã velut ſtrictim premente vinculo facta,perſpicuè diſſũgitur.In cœlo fæces diutius commoratæ, vel potiùs ex viæ anfractibus hærentes, effigie ſua conformantur : deinde verò elapſæ, in aluo capaciore, quemadmodum vrina in veſica, tantiſper retinentur, dum laxato muſculo qui podicem ambit atque intercludit, illas iubemur extrudere. His paucis liceat gulæ, ventriculi & inteſtinorum vſum, figuram, magnitudinem, atque ſitum deprehendere : cõpoſitionem verò ſeu partiũ numerum & ſubſtantiam,ita in ſingulis inueſtigemus. Gulam, ventriculũ, inteſtináque omnia duplex tunica cingit atque componit : quarum interior nerui & membranę,externa carnis potiùs eſt æmula. Illius fibræ è ventriculo in rectũ & longitudinem porrectæ, ad ipſam quoque gulam pertinent, vt ventriculo, gulæ, totíque ori interior tunica communis cenſeri poſſit. Externa tum ventriculi, tũ gulæ in tranſuerſum fila producit,ſed ea in ventriculo corporea magis atque carnoſa,in gula membranoſa & neruoſa. Medio inter eas tunicas ſpatio vnus vẽtriculus inſperſa gerit variè intexta fila, quæ in obliquũ effuſa ipſi gulæ omnino deſunt. Cæterùm vtraque in inteſtinis villos ſuos profert tranſuerſos & in orbem actos, reliquorũ autem illic prorſum nullus ineſt. Si qua inſuper videtur extima tunica has extrinſecus obducere & ambire,quę ſubditos eóſque tranſuerſos villos ſimul committat,ea ſanè non propriç harum ſubſtantiæ,ſed peritonęo accepta referri debet, è quo reliqua quoque viſcera ambientes tunicas cõmuniter acceperunt.Hinc colligendum videtur,gulam in ventriculi partibus numerandam eſſe,inteſtina verò minimè : ſed hæc vẽtriculo connecti,nequaquã ab eo naſci & exoriri.Superiora inteſtina quę tria eſſe prodidimus,prorſus ſunt membranoſa, inferiorum tunica interior multa carne prædita eſt, quã inſuper adeps intus oblinit copioſus, vt eius beneficio ocyùs in procliue,quaſi per lubricum, pręcipitẽtur alui reiectanea. Hic autem omnium inteſtinorum cùm ſit communis,in craſſis tamen quàm tenuibus ineſt multò denſior atque cumulatior. Inteſtinorũ omnium communis eſt per μεσεντέριον, quod & μεσάραιον dicitur, copulatio, quo velut proprio vinculo lumborum illa vertebris annectuntur. Ex his enim meſenterium primã originem duxiſſe videri po-

Compoſitio.

Meſenterium.

teſt, eíſque per lumborum & oſſis ſacri lõgitudinem aduſque podicis extremum cohærere: ibi enim acceptis à peritonęo membranarũ productionibus ſeſe mox latiùs explicat, vt demum crebris flexuoſiſque marginibus quaſi implicata inteſtina adhæreſcant. Semper autem geminæ excurrunt membranarum productiones; dumque ad deuincienda inteſtina progreſſæ meſenterium componunt, tutò inter eas conſertæ ſunt venæ frequentes, ab inteſtinis tanquam viæ in portas iecinoris directæ, quas proinde meſaræas & meſaraicas appellant. Intexuntur his & arterię cõplures ab Aortæ trunco qui lumbis accubat, ad inteſtina diffuſæ. Sparguntur illuc quoque multi neruorũ quaſi ſurculi, quos ſexta cerebri coniugatio promittit. Media inter vaſa neruóſque ſpatia adeps occupat atque implet: in hunc ad vaſorum diremptus & diductiones, adenes, id eſt, glandulæ inſiſtunt, quæ tum fiſſiones illas diuelli non ſinãt, tum inteſtina ſuo madore proluant. Itaque ſi à meſenterio vaſa, neruos, & membranas demes, adipe glandulíſque reliquum omne refertum cõſpicaberis. Supra meſaræon primis lumborum vertebris inſidet caro πάγκρεας appellata: plurimis ſcatet ea glandulis, quibus & ſua mole venarũ, arteriarum, neruorúmque tenues illic ramos ſuſtentet ac fulciat. Diffunditur enim à ſepto tranſuerſo deorſum ad renes: vtrinque autem ad iecinoris lieníſque ſedes. Duodenum inteſtinum atque ei per trãſuerſum innixam venam portam, huiúſque riuulos in ventriculũ & lienem traiectos, tum denique arteriarum ductus & tubos neruorúmque tenuitates, quotquot illic ſunt amplexu illa firmo cõprehendit. De his hactenus, nunc de iecinore cæteríſque viſceribus. Viæ ab inteſtinis ad iecur ductæ ac directæ, venæ illæ quidem ſunt meſaraicæ, quę illuc è ventre alimentum deuehunt. Id enim primam & principem ſtatuimus nutriẽdi officinam, quòd ingenita ſibi facultate ſanguinẽ efficiat proferátque: eſt enim ipſa illius actio Græcis αἱμάτωσις Magnũ id datum hominibus, præſertim helluonibus abdomini ſuo natis, ſubter quidem concauum, ſuprà & extrinſecus prominens, ferè fibras in quinq; (Greci λοβοὺς appellãt) diſſectũ: quamuis conſpectum à nobis eſt (nec rarò) ſolidum nulliſque fibris diuulſum. Dextrã corporis regionẽ ſub ſepto trãſuerſo obſidet, ab eo digiti latitudine diſiunctũ, ne fortè obeſſet illi quaſi flabello præcordia ventilanti. Inſidet autem leniter ventriculo, omnémque illius editiorem partem

Pancreas.

Iecur.

tem nõ modò dextrã, verumetiã priorem fibris ſuis amplexatur. Ex ſepto trãſuerſo ex dextris prçcordiis atq; ex ſpina id pẽdet ac nititur, quibus atque ventriculo per medias membranas & venam cauam adhæreſcit, vix denique pars vlla corporis habetur, quacum illi per venas aut arterias non intercedat cõmunio. Mẽbrana integitur tenuiſſima, in qua exilis neruus ſenſu prçditus è ſexta cerebri cõiugatione excidens abſumitur: multis arteriis, ſed quamplurimis venis, vt quarum initium eſt & origo, conſpergitur, quas illius caro (παρέγχυμα Græci vocant) ſtabilit atque firmat, propria quidem viſceris ſubſtantia atque moles, primúſq; αἱματώσεως effector & author. Similitudinem autem gerit ſpeciémque ſanguinis ardore toſti, exhauſtóque vapore aridi atque concreti. Ex iecinoris porrò maiore ſæpius fibra bilis folliculus parte caua reſimáque propẽdet, veſicula quidem ex ſimplici tunica conſtans, omni ſtaminum genere intexta, expurgatæ è iecore bilis flauæ receptaculum. Duo enim bili ferendæ ductus in illam pertinent, alter ex eo loco vbi vena porta iecur ſubit, quo bilẽ in ſe allicit: alter ad duodeni terminũ ieiuníque initium, aliàs autem in ventriculi fundum proiectus, quo bilis exuperantia exigitur atque expellitur. Hac enim ſolent inteſtina ad fæcum deiectionẽ quaſi adhibito ſtimulo acui & irritari, ipſæ autem fæces ſubflauo colore infici. Hanc veſiculam nonnunquam deprehendimus ſubnigris calculis iiſque duris ac ſolidis confertam. Lienis parte ſiniſtra ſub præcordiis ex aduerſo iecinoris poſitus eſt, viámque veluti porum quendam ex illius cauo ſuſcipit, qua craſſam lutulentámque ſuccorum eluuiem, & humores melancholicos prolectet & in ſe recondat. Figura is oblonga & propemodum tetragona, aliàs rotunda linguç bubulæ ſpeciem offert: quà ventriculum cingit concauus extrinſecus intumeſcens. Non vna omnibus magnitudo, vt neque color vnus, ſed facilè commutabilis ex naturarum varietate. Turgeſcit enim hoc viſcus humorum appulſu, quos laxa raritate combibit. Perexiguum ſimiæ ac propè nullum: viſum eſt aliquãdo mole ſua & magnitudine iecur ſuperare: quod adhibitorum medicorum ſententia exiſtimatum eſt iecori ad ſanguinis cõfectionem opitulari. Conditus eſt ſub coſtas adulterinas, in longum ventriculo incumbit, cui ſicut & omento connexus adhæreſcit: appenſus autem eſt conuexa parte nõ è ſepto, vt iecur, ſed è peritonæo gracilibus membranis, à

Cyſtis fellis.

Splen.

quo tunica etiam hunc extrinſecus integens & obuelans emergit, quam exilis neruus permeat tractabilium qualitatum iudex & æſtimator. Venę intrò ſe inferunt, per quas ex iecoris cauo ſuccus ater quaſi hauſtus allicitur: arteriæ inſuper plurimæ & eæ amplæ, ab aorta mox vt è ſepto tranſuerſo excidit acceptæ, quarũ ſpiritu & calore raptam melancholiam attenuat, & in vtile accommodatúmque ſibi alimentum conuertit: eo enim enutritur tenui, nigro tamen & ſqualido. Quod à nutritione reliquum fecit, craſſum quidem & vinaceę fæcis æmulum, in os ventriculi per venæ ſuæ extremum eôdem pertinẽs deſinénſque profundit. His vaſis diffuſum circumiicitur lienis corpus, non id quidem caro ſimplex, ſed παρέγχυμα rarum, molle, fungoſum & ſolutum, excipiendis fæcibus deſtinatum. Ad renes & veſicam ipſa nos rerum ſeries iam accerſit. In lumborum vertebris ingens illa vena caua conſidit, quę à iecinoris conuexo illuc prolapſa, mox deinde in femora & in omnes quæ ſubiectæ ſunt partes, velut in ramos ſparſa diffunditur. Huic vtrinq; accumbunt renes alliciendo è ſanguine ſero (οὖρον Græci vocant, nos vrinam) accommodati. Poſiti ſunt enim paulò infrà iecur, è quo id maximè deducunt, ac dexter læuo ferè altior eſt, quanquam aliquando is depreſſior comperitur. Incubant ambo muſculis dorſi interioribus, quos ψόας Græci dicunt, inanibus iis ſubiecti partibus, quæ inter coſtarum extrema & os coxæ interiectæ ſunt, κενεῶνες propterea Græcis appellatæ. Inhærent autem illis vincti tunica è peritonæo ducta, quę eos ipſos velat & contegit, ſenſum ſimul illis quendam obtuſum impertita. Geminos quidem illos natura condidit, ne vno præpedito aut obturato, eius humoris ceſſaret profuſio qui longè copioſiſſimus eſt in nobis. Viſus eſt cui ſecundũ naturã vnicus eſſet, ſed qui quod numero diminutum fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret compenſarétque: gemini autem cùm habentur, minores eos eſſe optima ratio eſt. Quà venam cauam ſpectãt ſinuati ſunt: extrinſecus ad ilia gibberi oblõgi, & quaſi in retuſæ lineæ ſpeciẽ curuati. Ne autem immodica laxitate exceptam vrinam ſinerent fuſiùs elabi, compacta denſaque ſubſtãtia firmati ſunt, quam multus circumcirca concretus adeps inuoluit. Sua vtrique vena (emulgentem recentiores dixêre) è proximis venæ cauæ ſedibus deriuatur, in reſimam partem inſerta. Similis eſt arteriarum ex maiore quæ lumbis eſt annexa

Renes.

propa-

propagatio:& vtrorumque vaſorum tenuiores rami, in renum ſubſtantiam diſperſi oblitescunt. In medio concauus eſt ſinus propria membrana ſuccinctus,quæ propriè incerniculum eſt percolandæ vrinæ: non enim cum multis exiſtimandum eſt id in rene ſinum mediũ dirimere,ſed quem renes dilutiorem ſanguinem per venas emulgentes quaſi ſuxerunt, in ſuam deinde ſubſtantiam recondunt vice alimenti: hinc quod planè aquam aut ſerum refert, in intimam capacitatem per incerniculi membranam colatum excidit, móxque per οὐρητῆρες profunditur in veſicam. Sic enim appellant Græci ductus & vias vrinæ, qui ex reducta parte emergunt, & deorſum ad veſicam contendunt. Proceri ij quidem & valentes, qui tametſi ſimplici tunica vt venæ prædíti ſunt (hinc pleriſque venæ albæ nuncupantur) nihil tamen his cum emulgentibus communionis intercedit, nec vlla ſocietate copulantur: ſed veſicæ prorſus ſunt aſſimiles,cuius propriam ſubſtantiam planè referunt. Protenduntur autem à renibus in coxarum regiones, vnde mox in veſicæ latera retorquentur,eáque ſubeunt, non quidem directò, ſed obliquè: membranam enim findunt, in quam (quaſi ea duplex eſſet) ſeſe medios inſinuant, ne ſi directus pateret ingreſſus, qui in veſicæ capacitatem inciderat humor, retrò compelli regeríque facilè poſſet. Itaque vrinæ receptaculum eſt veſica, vbi tanquam in lagunculà quadam ea aſſeruatur, dum ratio & arbitrium iubeat extrudere, Globoſa illa quidem, quo fieret humoris capacior, ſub os pectinis in coxarum antrum deiecta reconditur, recto inteſtino innixa affixáque. Hæret autem illi ipſique coxarum oſſi membranarum interiectu, quas peritonæum expromit: ex eóque genere tunica illam extrà circumſepit, quam ſuprà monuimus omnium eſſe viſcerum communem. Propria enim veſicæ ſubſtantia ſimplex eſt membrana, ſed quæ triplici ſtaminum genere contexitur. In hanc venæ complures tendunt,per quas alimentum capeſſit ſimiliter & arteriæ tenues quæ illuc vitæ ſpiritus effundant. Conſpicuus eſt & canalis vietus iam totus & emeritus, οὐραχὸς Græcè dictus, è fundi tumentiore parte in vmbilicum ſurrectus: hoc olim dum vtero geſtaretur infans, necdum pudendo meieret, vrina è veſicæ capacitate in vmbilicum confertim redundabat. Ceruix qua vrinam reddimus particeps eſt carnis,vtpote muſculo cincta quem ſuprà σφιγκτῆρα diximus appellari, cuius eſt exitũ intercludere

Vrinaductus.

Veſica.

dere, ne nolentibus nobis effluat vrina. Fœminæ breuis eſt ceruix, mari productior, vt quæ in extremum vſque penem porrigitur. *Teſtes.* Sequuntur nunc teſtes δίδυμοι Græcis dicti, quos inter prima gignendi inſtrumenta commemorant: quia in eis facultas inſit σπερματικὴ, id eſt, ſeminalis. Subſtantia ij quidem molles & quam aptè glandulæ aſſimilaueris, & in qua vis illa potiſſimùm conſidet. Albi ſunt ij, figura oblongi, rotundi, & cauernoſi: maribus extant atque eminent proprio inuolucro concluſi pendente ab inguinibus, huic ſcroto nomen eſt, Græcis ὄσχεον appellatur. *Vaſa ſeminaria.* Ductus tanquam tubi in hos pertinent (quidam vaſa ſeminaria dixerunt) quorum planè diſſimilis eſt exortus: dexter enim ex vena caua emergit paulùm ſub rene, læuus autem è vena ſiniſtra emulgente. Ab ortu lento longóque anfractu concedunt in ilia, geminis fulti tunicis: neque vt vrinę ductus lumbis innituntur & adhærent, quippe qui extra peritonæum ſupra os pectinis ſint emerſuri. Sua vtrique comes eſt arteria, quæ ſimili atq; vas ipſum tum ortu, tum productione fertur, vt dextra ab arteria maiore ſtatim erumpat, ſiniſtra ab emulgente arteria. Aſſiſtunt illis & exiles neruorum propagines è ſexta ea cerebri coniugatione, quæ per ſeptum tranſuerſum infrà procurrit. Hæc itaque vaſa mox ab origine ſenſim ad latera deflectunt, tum dein ſuſtolluntur ad ilia & ſupra pectinem, in ſcrotum denique elabuntur per inguina, gemina peritonæi tunica nuſquam non obuallata. Hæc plerumque videas ad mediam vſque productionem puro ſynceróque conferta ſanguine rubere, adeò vt venas eſſe iudices: vbi verò longiùs fuerũt progreſſa, albeſcit quicquid in eis concluditur, quaſi rudimentum futuri ſeminis. Teſtium illa corpus intrò non ſubeunt, ſed tenero id circumuectu amplectuntur ſuper edipidymida. *Paraſtatæ.* Eſt autem ἐπιδιδυμὶς inuolucrum mollius, quod teſticulo propter caput incumbens, mediam inter illum & vas ſeminarium ſedem occupat. Ab eo quem dixi circumuectu, mox vaſa ad os pectinis reſiliunt atque reflectuntur, hincque quaſi præcipitata in decliue coxarum ſpatium aguntur, dum ceruici veſicæ vtrinque aſtent. Hanc demum comitantur aduſque penis radicem, vbi in vnum eundémque canalem confluunt, qui ab vrinę ductu diuerſus eſt: ſed & hi quoque ambo dum pudendi medium attigerint, eôdem concurrunt, vt tandem extremo pene vnicus cernatur. Vaſa hæc per quæ ſemen è teſtibus foras iaculamur,

quan-

quanquam appellatis ſeminariis cõtinuata ſunt, nomẽ tamen commutarunt, dicuntúrque Græcis παραστάται, nobis quaſi aſtites. Duplices itaq; ductus teſtibus, vni latores, iaculatores alteri. Sed quò ſit omnis horum progreſſio maioribus quaſi theatris ante omnium oculos propoſita & aperta, de eis & peritonæo non alienum fuerit pauca rurſus admonere, quæ à veteribus prætermiſſa ſæpe diſſectionibus indicaui. Peritonæum vniuerſum duplex eſt, cuius vna tunica venæ cauæ, arteriæ maiori, renibúſque ſubſternitur: altera ſuperior hæc contegit omnia, vt vndique cincta ſuas quoque productiones omnes, geminas inter tunicas tutiſſimè mittant profundántque. Itaque exterior peritonęi tunica quam dixi renibus ſubſterni, cùm ad os pubis iam propiùs acceſſit, in ſeſe quaſi reducta coactáque velut canalem quendam efficit laxiorem, quò permeant ductus latores ſeminarij, remeántque iaculatores paraſtatæ. Hinc deuoluitur in ſcrotum, vbi laxiùs ſe explicans, omnia illius interiora ſublinit ſuccingítque. Alterã peritonæi tunicã huic cõtinuatã diceres parte vẽtris priore, adeò ei firmè adhęret. Diuellitur autem atq; diſtrahitur iuxta os pectinis, hoc enim ipſum ea non conſcendit, ſed vẽtris coërcita finibus, illius duntaxat interiora cõplectitur & ambit. Ex quo intelligi poteſt nuſquam perforari peritonæũ, vt quodam veluti foramine ductus ſeminarij in ſcrotũ illabantur, quæ tamen Galeni reliquorúmque omnium eſt aſſertio: ſed in omni enterocele atq; epiploocele, tunicam interiorem neceſſariò diſrumpi, externam verò duntaxat laxari. Sed iam ad orationis contextum me refero, gignẽdi partes quales in fœmina ſint, enarraturus. Alterum inſtrumentum & tanquam noſtræ procreationis hortus eſt vterus, qui propria legitimáque actione ſemen excipit, concipit & fouet, eouſque dum fœtus abſolutus conſummatúſque ſit. Virginibus quidem admodum exiguus: mulieribus etſi vterum geſtauerunt, niſi vbi grauidæ ſunt, non multò maior quàm vt manu comprehendatur. Simplici tunica is continetur: ſed ea craſſa denſáque & carnoſa, quæ omni valentium ſtaminũ genere intexta, latè cùm neceſſitas eſt poſſit explicari. Figura illi rotunda, niſi quòd ad ceruicem paulò ſit longior, pyro maiuſculo ſimilis. Poſitus eſt in coxarum capacitate, quæ mulieribus quàm viris eſt amplior, quippe quæ infimo loco & quàm proximè os ſacrũ, claudere complectíque debuit rectum inteſtinum: ſuper

De peritonæo obſeruatio.

Vterus.

hoc verò vterum huícque inſidentem veſicam, quæ os pectinis iam attingit. Aſtringitur itaque nectitúrque vterus veſicæ, atque recto inteſtino tenuibus ex peritonæo ductis appendiculis: ſimilitérque coxarum oſſibus validis, ſed tamē laxis vinculis, quę ad illius cornua pertingūt. Sic enim appellarunt ingentes proceſſus, qui curuatis inflexíſque cornibus aſſimiles, vtrinq; ab vteri introitu ſurſum ad ilia coxarúmque oſſa incuruati retorquentur. Horum in extremis fixi hærent mulieris teſticuli, compreſſiores, minores, molliores & humidiores quàm maribus: vaſis ſeminariis circumfunduntur, ab eíſque cinguntur, quorum eadem atque in maribus eſt origo. Conſidunt tamen in lumborum muſculis, nec extra peritonæi capacitatem excedunt, cùm nec ipſi teſtes extrà ſint. Quocirca breuis illis eſt via, at nō directa, ſed pluribus gyris anfractibúſque flexuoſa quàm maribus, vt viæ breuitas flexuum multitudine compenſaretur. A teſtibus per cornua iter eſt in vteri interiorem ſinum, per quod acriter contendit Galenus ſemen eodem intrudi & inferri. Atqui noſtra memoria viri celebres habiti ſunt, alij vetuſtiſſimum Herophilum ſequuti, è teſtium inuolucro iter eſſe cenſuerūt in neruoſam vteri ceruicem, iuxta illius os interius; alij è teſtibus tum in ceruicem, tum in capacitatem vteri vias duci volunt, quorum ego ſententiæ ſubſcribo. Venæ arteriæque plurimę ſparſæ diffunduntur in vteri corpus, quarum ortus ab iis tum venæ, tum maioris arteriæ ramis trahitur, qui vtrinque ad coxas & crura contendunt. Ab eis itaque alij riuuli in corpus vteri ad nutritionem obliterantur, alij patente oſtio exitúque in vteri ſinus deſinūnt. Hæc acetabula dicimus, Græci κοτυληδόνας, per quæ tum menſtruus ſanguis ſtatis temporibus emanat, tum in prægnantibus alimentum fœtui confertur: reliquo tempore conniuent: maximè autem in anguſtum deducuntur iis, quæ è vita exceſſerunt, vt nequaquam illa ſenſus internoſcat. Quidam ex memoratis illis riuulis in extremam proferuntur vteri ceruicem, per quos menſtruum virginibus aliquantum erumpit. Diſſectus in longum vterus duos ſinus promit dextrum ac ſiniſtrū, nullo ſepto diſcretos, inanes & admodum leues, anguſtos adeò vt fabam maiuſculam vix capiant. Cōmunis eſt ab iis via in os vteri, quod eſt arctiſſimum, eíque glandi ſimile, quæ in extremo eſt maſculi genitalis. Ceruix id ſequitur partim lacertis, partim membranis & neruis condita, ea longitudine vt

Teſtes.

Vteri ſinus.

foras

foras in obſcœnas mulieris partes deſinat. Subſternitur hæc ceruici veſicæ, eique per communem muſculum penitus implicatur. Itaque fœminis tria extant foramina, ſupremum veſicæ perangustum, medium vuluæ, podicis infimum. Vteri ceruicem medio circiter progreſſu plerique tradunt in virginibus exili membrana dirimi venulis conſperſa, quæ primo concubitu profuſo ſanguine diſrumpi ſolet, vnde ὑμὴν & ὑμέναιον Græcis appellatur: at potiùs cenſeo ceruicis latera nondum venerem expertis, duntaxat quaſi conglutinata conniuere, quæ primus concubitus magna ex parte diuellit. Extrà in obſcœnis vuluæ eſt oſtium cartilaginoſum rugoſis cuticulis implicatum, quæ arcent ne aura frigidior intrò ſubeat: in cuius rimæ medio interiacet muſculoſa caruncula, quæ νύμφη Græcis & κλειτορὶς appellatur, virilis penis præputio aſſimilanda. Quæcunque circa fœtum ſolent in vtero naſci, cùm illius conformationem ſcrutabimur, cumulatè ſumus tradituri. Quocirca ſatis videor omnem ventris inferioris deſcriptionem impleuiſſe.

De partibus vitalibus. CAP. VIII.

MEDIVS in corpore venter cordi ac vitæ deſtinatus eſt, vtpote cuius domicilium & ſedes habetur: nam cordis gratia pulmones tanquam ſtragula creati ſunt, qui illius feruorem frigidiore hauſto ſpiritu tẽperent. Circunſcribitur hic venter ſuprà iugulis ſeu clauibus infrà diaphragmate, circumcirca dorſo, coſtis atq; pectore. Etenim διάφραγμα, quod nos cingulum & ſeptum tranſuerſum appellamus, præterquam quòd inſpirationis primum eſt inſtrumentũ, aluíque fæcibus exturbandis opitulatur, cordis quoque regionem ab infimo ventre & inteſtinis tanquam paries interiectus dirimit. Id verè ſimplex eſt muſculus íſque rotundus, cuius ſummum caput in coſtarum extremis ſtatuitur, vbi multæ carnis eſt particeps: deſinit autem in medium quod membranoſum eſt & tendoni finitimum. Annexum id malo punico, circumductúmque per breuium coſtarum (νόθαι Græcis appellantur) extrema, retrorſum ſimúlque deorſum obliquè contorquetur ad duodecimam dorſi vertebram. Tres inſignes canales id traiiciunt, gula, arteria maior, & vena caua. Alitur viuitque venis & arteriis è proximo ſuſceptis partéque media exiles neruos admittit, de quibus poſthac pleniùs verba fient. Id vtrinque valens tegit membrana ſubter quidẽ peritonæos, *Diaphragma.*

Membrana coſtas ſuccingens. ſuper ea quæ coſtas ſuccingit. Hæc enim eſt quæ omnem thoracis capacitatem intus oblinit obducítque, inter quam & coſtas congeſtus humor pleuritidem committit. Ea igitur primùm è dorſi ſpina per coſtas, vtrinque ſubtenſa, diaphragma quoque vniuerſum integit, ſublatáque in os pectoris mediũ, laterum concurſu duplex, facta mox in dorſi ſpinam (pulmones medios diducens) rectà dilabitur. Itaq; omnem pectoris capacitatem dirimit duplex hæc mẽbrana, quam interſeptum poſſis appellare, aut (ſi Feſti verbum placet) diſſepimentũ: cuius beneficio ſi alter ſinus incommodum acceperit, alter ſaluus & incolumis ſeruari poſſit. Hæc ipſa venas maiores, arterias & neruos rurſum indidem gulam, pulmones, denique cor ipſum firmo nexu fulcit, ac è pectoris oſſe ſuſtinet, ne pondere ſuo propẽdentia in ſeſe & in dorſi ſpinam concidant. Si accurata fiet hærentium membranarum diſtractio, cernetur inter eas abditum περικάρδιον. *Pericardium.* Eſt autem id membrana cordi circumiecta, quam illius inuolucrum & capſam appellamus. Subſtantia neruoſum conſtans & durum, vnum ex omnibus è cordis capite natum: cæteris enim in thorace membranis omnibus vna ſuccingens tanquam parens ortum præbet. Cordis figuram id æmulatur, eo quidem aliquando maius, non enim proximè adhæreſcit, ſed inani interuallo diſiunctum eſt, quantum cordis pulſatio deſiderat. Ne quid tamẽ fruſtrà conditum videretur, natura in hoc ſpatij tenuẽ humorem atque perſimilem coniecit, quo ſemper cor maderet, ne fortè ardore aſſiduo torreretur. *Figura.* Pericardij è medio cor erectũ figitur viuentibus, nulla illius parte circùm oppreſſum. Caput quod & baſin rectè nuncupes (eſt enim figura pyramidis) ſub oſſe pectoris ad quintam coſtam conſedit, turbinato autem mucrone infra læuam papillam in priora thoracis eminet, vbi inſignis & conſpicua pulſatio tangentibus nobis deprehenditur. *Situs.* Summis pulmonum fibris ita circumplicatur, vt his vniuerſum quaſi ſepultũ cõditúmque mergatur. Quæcunque timida atque ignaua ſunt animalia, grandius iis cor datũ eſt, cæteris autem puſillum aut mediocre. *Magnitudo.* Cordis autem caro denſa eſt roboris nacta plurimum, vixq; patibilis: *Subſtantia.* ita enim exigebat vis illa feruens innati caloris, & perpetua neceſſarij motus agitatio, non enim motionis huius poteſtas in nobis ſita eſt, neque huic imperandi ius habemus, quæ naturæ legibus, non (vt quæ muſculorum eſt) noſtro arbitrio perficitur. Ex quo

periſi-

perſpicuum euadit, cor neque muſculũ eſſe, neque ex muſculis cõpluribus coagmẽtatum. Villis id contextitur quoquouerſum exporrectis, quò motus omne genus impleat atque præſtet, in quibus tamen roboris multò plus ineſt quàm in muſculis: vt quos ex ſemine nõ ex neruorum aut vinculorum tenuitatibus ei datos eſſe, poſthàc euidẽs erit. Cordis talem ſubſtantiam conueniebat craſſo necdum attenuato ſanguine nutriri, quẽ iccirco infert ramus, ex vena caua nondum dextrum cordis ſinum ſubeunte, in exteriorem ambitum productus. Quibuſcũque porrò animantibus pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus, dexter ac ſiniſter: in piſcibus vt mutis ita pulmone deſtitutis, vnicus apparet, & in conſpectũ ſe dat. Dexter modicè cõcauus eſt, pariete cinctus tenuiore: ſiniſter altior in extremũ cordis verticẽ pertingit, pariete craſſiore obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus íſque attenuatus ſpiritus contineri debebat, cuius cor principium eſt atque origo: in illo autem ſanguis denſior concretiórq; ſpiritu, atque is paucus, qui alendis pulmonibus ſatis eſſet. Vtroque cauo carnoſa neruorum ſtamina intercurrunt, atque vtriuſque bini ſunt canales. In dextrum enim vena caua è iecinore per ſeptũ ſublata, de ſiniſtro ſuo pariete amplum, ſed breuem ramum inſerit. Ex eodem cordis ſinu alia rurſum vena ſurgit irrepítque in pulmones, quà iam attenuatus ſanguis idoneum pulmonibus alimentum prouehitur. Duplici autem tunica hanc natura muniuit, ne ſimplex præ ſanguinis tenuitate hac atque illac perflueret: hinc arterioſæ venæ nomen illi impoſitum. Nihil huic quidem commercij intercedit cum vena caua, quandoquidem duplex ſimplici non continuatur neque cohæreſcit: totã igitur hãc ex corde naſci oportebat. Ex duplici enim tunica conſtant quicunque exeunt canales ex corde, ſimplici verò qui illuc inſerũtur. In læuũ cordis ſinũ ex pulmonibus canalis incurrit, quo ductus de aëre frigidior ſpiritus, è pulmonibus in cor tranſilit. Quatenus hic aërem ſpiritúmve trãſuehit, arteria dictus eſt: veruntamen quòd nondum craſſior hic aër in vitalem ſpiritum conuerſus ſit, vna dũtaxat tunica ei ſatis erat, iccirco arteria venoſa nũcupatur. Ex hoc ipſo ſinu emergit arteria maior ἀορτὴ, in corpus omne diffuſa: quæ cùm ad tenuiſſimi ſpiritus cuſtodiam tunica duplici condita ſit, nihil cum arteria venoſa communicat. In maioris autẽ arteriæ exortu quædam animantes, vt cerui, vt damæ, os tanquam ra-

Duo ſinus.

Canales cordis.

dicem aut baſin gerunt: quod ſcribit Galenus reliquis quoque omnibus inueniri, minoribus quidem velut membranam mediocribus velut cartilaginem, maioribus (vt elephantis, bobus, & hominibus) os cartilaginoſum. Cor auritum eſſe multi prædicant, huicque vtrimque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illis neruoſas membranas appellare ob ſinum introitus poſitas, quarum in primis eſt arteriam venoſam venámque maiorem fulcire, quæ tenues vix alioqui pulſationis impetum ſuſtinerent. Dein etiã ita conditæ ſunt, vt ſanguinem & ſpiritum cor in ſe promptius attraheret, ſibíque ventilationem moliretur, ipſis nimirum folium inſtar agitatis atque inflatis viciſſim & concidentibus. Cæterùm mirificum hîc naturæ arcanum contemplemur in appellatis valuis poſitum: quæ quidem membranæ ſunt in canalium atque vaſorum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, cõtractio recludit. Iis vaſis & canalibus qui in cor ſubeunt & materias inuehunt, membranæ foris intrò ſpectãt, ne quod intromiſſum fuerat, refluere poſſit: vena caua membranas tres pro valuis accepit, arteria venoſa duas, quæ ambitum interiorem circundant. Duobus aliis è corde promptis ductibus, diuerſa eſt valuarum conſtitutio, vt quæ foras ſpectent & apertæ ſint, ne quod aliquãdo è corde effuſum fuerat, in id ipſum remeet: eiuſmodi ſunt in maiore arteria & in vena arterioſa, in vtraque quidem ternæ. Sic igitur rerum natura tulit, vt dum cor contractis in ſe rectis ſtaminibus atque villis dilatatur (qui motus Græcis διαςολὴ vocatur) materias prolectet: in ſinum quidem dextrum, ſanguinem ex vena caua, in ſiniſtrum, aërem ex pulmonibus. Horum quidem tum valuæ depreſſæ conniuent, vt hauſtæ materiæ cedant: aliorũ autem diſtentæ, patent, ne tũ pariter quicquam de ſe cor extrudat. Mox verò contractis tranſuerſis villis, coarctatur cor (συςολὴ dici ſolet) acceptáſque materias de ſe refundit, ſpiritum quippe ex cauo ſiniſtro in arteriam maiorem: è dextro ſanguinem attenuatum per venam arterioſam in pulmones, hócque tempore iſtorum valuæ depreſſæ ſunt, aliis ſtantibus atque ſublatis. Atq; hæc de corde ſatis. Pulmo ſpirãdi officina nullo vel minimo puncto temporis intermiſſo mouetur, ſpiritum identidem reciprocando ducit redditque. Hauſtum hunc conficit præparátque cordi, vt iecinori alimenta ventriculus: cuius demum acceſſu innatus calor ventilatus refrigeretur, & vitalis ſpiritus alatur, fouea-

Auricula.

Pulmonis vſus.

foueatúrque tanquam pabulo. Quocirca pulmonum caro mollis facta eſt,leuis,rara, ſpongiæ aſſimilis, ad hauriendũ concipiendúmque ſpiritum aptiſſima. Figura quæ vngulam bubulam æmuletur. Eam præ ſe fert molis amplitudinem, vt in viuentibus pectoris vniuerſum cauum impleat:at ei qui ex hac vita migrauit exilis collapſúſq; flaccescit, nec ſi fiſtula inflatur, tumorem tantum referre poſſit,quantus in viuente extabat. Conſidit in dorſi vertebris, quibus & pectoris oſſi interſepientis membranæ vinculo committitur. Illum eadem geminum facit, vna quidẽ parte in dextris coſtis,altera recumbẽte in ſiniſtris:atque vtriuſque binæ ſunt inſignes fibræ, præter quas minor quædã aliarum velut ſoboles, in dextra parte tanquam ſtratum ſubiicitur venæ cauæ contendenti ad claues & iugula. Tunica pulmo obducitur prætenui, per quã pus aut ſanies in pectoris capacitate per ſuppurationem aliúmve affectum congeſta permeare poſſit, & quaſi ſucta peruadere, hincque per exiguas arteriarum fiſtulas ad maiores,tandem verò ad aſperam arteriam atque foras tuſſi propelli. Triplici vaſorum genere retis modo implicatorum pulmonis caro ſuſtinetur & cohęret,vena arterioſa,quæ è ſinu cordis dextro nata in omnes pulmonis particulas ſparſa diffinditur: arteria venoſa, quæ ex omnibus eius particulis tenues riuos tanquã radices excipiens,trunco vnico in ſiniſtrũ cordis ſinum intruditur:aſpera denique arteria quę à faucibus ortum ducens in duas regiones primùm biuio diſtracta, mox deinde in minores tandémq; in minimas diſſecta, in pulmonem vniuerſum decurrit. Itaque trium vaſorum extrema in eiuſmodi tenuitates ſectione diſcerpuntur, vt in pulmonem prorſus abſumptę obliteſcant,nec vſquam continuatæ cernantur. Quocirca aër in pulmones hauſtus inſpiratione, primùm quidem aſperas arterias duntaxat implet, neque cõtinuò in leues illabitur, quas venoſas appellauimus: verùm illinc in ſubſtantiam pulmonum diffuſus conficitur, atque iam ſatis extenuatione præparatum, cor diſtentum læuium arteriarũ ductibus prolectat & attrahit. Ergo vt ab ore via in ventriculum directa ferebatur, ſic & altera ex eodem ducit in pulmones, vt iccirco rectè biuias fauces poſſis appellare. Proximè enim ceruicis vertebras intus gula reconditur, eſculentorum potulentorúmq; via: extrà parte priore & obuia in longum huic adhęreſcit guttur, τραχεῖαν ἀρτηρίαν vocant, qua ſolus ſpiritus deducitur.

Subſtantia. *Figura.* *Magnitudo.* *Conſenſus.* *Compoſitio.* *Fauces.* *Aſpera arteria.*

Fiſtulam planè refert breuem edendæ voci aptiſſimã,cuius pars membranis, pars cartilagine continetur. Hanc enim complent in dimidiatos orbes ad C literæ ſpeciẽ actæ cartilagines,interiectis membranis copulatæ. Quinetiam his intus alia denſa ſubtenditur, cuius villi in rectum abeunt: alia extrinſecus velut tegumentum omnem cingens arteriam: his etiam ſuffultæ venulæ tenues alimentum fundũt atque ſubminiſtrant. Eam profectò fieri decebat arteriæ compoſitionem,quę tracto redditóque ſpiritui aſſiduè pateret, & vocem ſuauem ac ſplendidam ſuggereret laryngi: nam mollior abſonam atque abſurdam, ſiccior verò intentam, & clangori perſimilem emiſiſſet. Ergo quantum huius arterię ſupra claues extat,perfectos orbes haudquaquã accipit: nam quicquid parte poſteriore gulam attingit, ſola membrana cingitur,vt craſſioribus eſculentis in ventriculum illapſuris locum daret cederétque. At verò quantum arteriæ ſub clauibus in pulmones confertur,gulæ non cohæret:quocirca cartilaginoſos orbes perfectos obtinuit.

Larynx. Summum arteriæ caput λάρυγξ appellatur, proprium edendæ vocis inſtrumentum. Ex tribus his magnis cartilaginibus abſoluitur, quarum maxima veterum ſcuto ſimilis, foras prominet, nobis tangentibus obuia: illic quidem firma atque dura, at parte poſteriore membranoſa. Interior huius capacitas(longa enim eſt & ampla) reliquas minores duas includit cartilagines, parti poſteriori obiectas, ſic inter ſe vinculis neruoſis obſtrictas, vt tribus hiſce compactus larynx, cartilaginoſus totus eſſe videatur, orbíſque figuram implere. Inferum extremum aſperæ coniunctum arteriæ,quàm ſummum patet amplius: hoc enim præcipuè modulatur vocem. Quoniam igitur larynx ſimplex cartilago nõ eſt, dilatari certè poteſt vel coanguſtari, claudi vel recludi noſtro nutu & arbitrio. Clauditur quidem in ſpiritus interclusione atque comprehenſione: coarctatur anguſtiórque fit,cùm vox elidi debet: at prorſum laxatus patefit, dũ inſpiratio reſpiratióve ſimplex inducitur. Motibus tã variis atq; diſtantibus natura multiformes muſculos adhibuit,quos ſuprà viginti commemorauimus, proprios quidem duodecim, cõmunes octo. Sex inter hos ex imis nati partibus,laryngis cartilagines deorſum vellũt atque deducunt, habéntque iccirco neruorum tenuitates ex infernis partibus allatas. At cùm omnium interiorum neruorum è cerebro communis ſit origo, iſtos quoque è

ſexta

ſexta coniugatione ad pectus, cum iis qui ad os ventriculi contendunt, aliquantum deriuari compertum eſt, hincq; ad ſex memoratos laryngis muſculos reflecti: inde recurrentes nerui ſunt appellati. In eo autem loco vnde regrediuntur, ſiniſter maximam arteriam, qua parte ex corde in dorſum flectitur ac detorquetur circumplicat: dexter verò eum arteriæ ramum circunuectus amplectitur, qui in alam dextram procedit: his tanquã radicibus innixi ſurſum replicati nerui atque conuerſi motum ei perſimilem obeunt, qui in architecturę machinis trochlearum ope completur.

παλινδρομοῦντα νεῦρα καὶ φωνητικὰ, recurrentes & vocales nerui.

Laryngis introitum ſummúmq; oſtium, ne quid mandendo deuorandóve in id incidat & illabatur (alioqui enim ſemper pateret) contegit occludítque membrana cartilaginoſa, oblonga, fiſtularum linguæ aſſimilis, vnde ei nomen ἐπιγλωττὶς, magnitudine paulò amplior laryngis oſtio, quò id firmius obſeraret. Hæc dũ inſpiramus atque reſpiramus, ſurſum erigitur, incubat autem laryngi dum cibus demittitur, nequid huius abundanter & vniuerſè irruat in arteriam. Puſillum ſiquidem præſertímque potus influit, neque tamen incommodat, ſed dum membranam irrigat madefacítque pulmones, prodeſſe creditur, hoc argumento, quòd vtrinque laryngi additæ ſunt glandulæ, quę humore ſuo ſubditas illas partes imbuerẽt. Non igitur inter vorandum arctè obſeratur, quemadmodum dum ſpiritus intercluditur: tum enim eatenus depreſſa epiglottide obturatur larynx, vt ne minimum quidem concluſi ſpiritus erumpere poſſit & excedere. Id autem quia præſtat epiglottis, ſimul verò quia eadem ducti reddítique ſpiritus modum acceſſu receſſúque ſuo temperat, hincque omnes vocum varietates modulatur, primum illa nimirum ſtatuitur vocis inſtrumentum.

Epiglottis.

Cęterùm lingua ori indita explanatæ diſtinctæque vocis fictrix atque moderatrix eſt, & mentis voluntatíſq; nuntia. Eadem ſapores diiudicat, eximio & voluptario guſtandi ſenſu prædita. Subſtantia illi rara atque laxa, vt humore ſaporum vectore facilè imbuatur: quocirca tunica cingitur prætenui, quæ toti quoque ori communis eſt. Nouem ſtruitur muſculis vndique conſtitutis, quos media linea ad dextram læuámque dirimit, vt hoc vti & reliqua ſenſuum inſtrumenta, geminum foret. Cúmque ſummè volubilis eſſet & incitata, ne fortè indomita plus æquo in loquacitatem ſolueretur, ſubdito vinculo tanquã habenis cohibetur. Venis præterea duabus ma-

Lingua.

iuſculis totidémq; arteriis perfunditur, duobus item neruorum coniugiis: altero duriore, quod in muſculos diſtributum motus efficit, altero molli internoſcẽdis ſaporibus deſtinato. Pertinet autem irrepítque hoc genus magna ex parte in externam ambientémque tunicã. Lingua ad radicem quà latior eſt & faucibus cohæret, oſſe valido quaſi baſi nititur ſuſtentatúrque, quod ὑοειδὲς Græcis dicitur, literæ Y ſpeciem habens. Huic vtrinque aſſiſtũt glandulæ, quas

Tonſillæ. peculiari nomine noſtri tonſillas, Græci παρίσθμια dixêre: perpetua quibus vis eſt eructãdi ſaliuam, vt madefiant lingua, larynx, arteria, ipſique pulmones. Inter eas ab extremo palato dependet caruncula rotunda, voci ad ſuauitatem atque modulationem velut plectrum conducibilis, Græ-

Columella. cis γαργαρεὼν, quibuſdam ficto nomine gurgulio, at propriè columella dicta: quæ dum humoris influxione tumet &

Palatũ. inflammatur, vuæ nomen accipit. Hinc palatum ad primores dentes extenditur, cui perinde atque linguæ per neruum vis data eſt ſapores internoſcendi: ad vocem id iuxta ac reliquæ oris partes neceſſarium, multis ſcabrum aſperitatibus (Plinius crenas appellat) quibus cibum ad concoctionem præparet. Hæc ſunt vniuerſa quæ oris mediíque ventris capacitate continentur, de quibus hoc loco dicere ſtatueram: nam dentium vt oſſium explicationem proprio loco complexi ſumus. Quocirca ad capitis interiora tempeſtiuum eſt ſermonem transferre.

De capite. CAP. IX.

CEREBRVM humanæ mentis arx & domicilium, cogitationum rationíſque ſedes, motus omníſque ſenſus fons & origo: corporis ſummam partem tenet, ſurſum ſpectans, cœlo proximum. Vt enim huius vniuerſitatis parens, ménſque illa rectrix in cœlo excelſiſſimo loco conſedit, ita decebat cerebrum noſtrę mentis arcem ſummo cor-

Calua. pore collocari. Quoniam verò id viſcerum præſtantiſſimum, futurum erat irruentibus extrinſecus iniuriis obnoxium, naturæ prouidentia vndique circunſeptum eſt oſſeo tegumento, quod ſuprà caluam appellauimus. Hanc vtrin-

Meninges. que obuelant membranæ, quarum interior craſſa meninx appellata, villis compluribus caluæ ſuturis adhæreſcit, qui inde foras elapſi fuſius latiúſq; circumiecti, alteram exte-

Pericranium. riorem membranam conficiunt (Græcis eſt περικράνιον) capitis muſculoſę cuti proximè ſubiectã. Craſſior dura illa meninx cùm eſſet, cerebro vt propugnaculum aduerſus caluę

occur-

occurſum data eſt: altera autem ſubeſt tenuis atque mollis idoneũ cerebri inuolucrum, ei quàm proximè adiunctum, quod & locis compluribus altiùs demergitur, vt interiores cerebri capacitates oblinat. At verò geminatæ atque duplicatæ meninges altiùs impulſæ, primùm cerebrum à cerebello, quod Græcis eſt παρεγκεφαλὶς, prorſus diſterminant: rurſúmque cerebrum ipſum parte priore ſitum, in dextram læuámque per ſumma duntaxat dirimunt, vt partes cerebri tres ſint omnes geminis membranis ſeiunctæ omnéſque iiſdem ſuprà ſubtérque ambientibus comprehenſæ. Cerebrum ſub his homini ſpectatur maximum, quòd ſit plurimarum virtutum ſedes. Pars prior (vt dixi) gemina geminis quoque ventriculis intro reconditis excauata, amplis iis quidem, ſed magis viuentibus quàm morte conſumptis, quibus nimirum coanguſtantur omnia. Ex primis hi cerebri partibus initium ducentes, ad medias ferè regiones accedunt, inde paulùm reflexi in imam ſedem detorquentur, quà baſis eſt cerebri, & os quod à cuneo nomen habet. Illuc ventriculorum riui confluunt, vbi locus eſt qui χοάνη, id eſt, infundibulum, aut πύελος, id eſt peluis, appellatur. Huic ſubter craſſam meningẽ ſubdita eſt glandula rotunda apertè concaua: glandulam mox excipit ſuſtinétque tanquam baſis os σφηνοειδὴς, à dextra læuáque pertuſum, cui mox ſubiiciuntur oſſa aduſque palatum ſpongiæ modo rara, vnde σπογγοειδῆ vocantur. Quæcunque igitur in ventriculis tempore congeruntur ſuperuacanea, ſenſim per riuorum ductus in peluim illabuntur, hinc in glãdulam, cui tantiſper inhæreſcunt dum per cunei foramina in os ſpongoides, & in palatũ pedetentim inſtillent, foráſque deturbentur. In illa autem ventriculorum caua, venarum arteriarúmque riuuli è ſummo cerebro pariter cum tenui meninge deuehuntur, quæ inter ſe colligatæ atque implicitæ, contextus eos conformant, qui χοροειδεῖς appellantur, quippe capacitates intus ſuccingunt & implent. Ex inferis quoque partibus, atque ex ipſo contextu admirabili, per ea quæ modò commemoraui foramina, arteriæ tum in cerebri corpus, tum in eius ipſius ventriculos emergunt euadúntque, illis contextibus, vt dixi, innexę. Nam ex colli arteriis rami ſurſum euecti, cùm iam in cerebri baſim permanarint, eáſque capacitates attigerint, quæ cuneo oſſi ſubditæ ſunt, mox in tenuiſſimas arterias eáſque plurimas diſperſæ multiformi varióque nexu citra vllius mem-

Cerebrum.

Ventriculi duo priores.

Peluis.

Glandula.

Choroides contextus.

Rete admirabile.

branæ copulationem,reti aſſimilem contextum conficiunt
ſtruúntque (Græcis hic πλέγμα δικτυοειδὲς nuncupatur)qui os
cunei non prorſus exceſſit, ſed medius inter id & craſſam
meningem collocatur. Huius tenues arteriæ omnes tan-
dem in maiores duas confluũt, quæ per cunei oſſis & craſ-
ſæ meningis foramina elapſæ, in cerebri corpus eiúſque
ventriculos commeant ,eo quem dixi modo diſtributæ. Iã
verò prioris cerebri ſecretio ac diremptus quem in longũ
fieri memoraui, nequaquam aduſque cerebellum perdu-
Medius citur,ſed circa medium inſiſtit,vt ſit priorum duarum par-
ventri- tium in mediam quandam eámque indiuiduam concurſio.
culus. Sic propemodum qui prioribus illis partibus conduntur
ventriculi, propriis ductibus in tertium quendam conflu-
unt ſeipſis longè minorem, quíque nulla ſuccingente mẽ-
brana, ſed ſua duntaxat duritia conſiſtat, tanquam fornix
Cerebel- aut camera, vnde καμάριον dictus eſt & ψαλλοειδὲς. Cerebel-
lum. lum quod à cerebro duplicatæ meninges ſeiungunt diſ-
cludúntque, occipitis oſſe tegitur: cerebro quidem durius
atque ſiccius, cuius pars extrema per ſpinæ fiſtulã illapſa,
in oſſis ſacri imũ trajicitur, à qua vt ex arboris caudice ra-
Poſtre- mi,ſic duriores nerui proferuntur. In eo ventriculus ineſt
mus ven- atque ſinus prioribus minor,maior autem fornice:qui ini-
triculus. tio latiùs patet:at verò arctatur extremo ſuo in mucronem
compreſſio. A medio fornice canalis eſt proprio tegumen-
to velatus,qui vnicus pertuſis meningibus cerebrum com-
mittit cerebello. Ad eius introitũ ſita eſt glandula diuerſæ
atque cerebrum ſubſtantiæ,quę venis & arteriis in cerebrũ
Conariũ. fuſis pro firmamento eſſe creditur, κωνάριον hanc appellant.
Partes quæ à dextra & à lęua canali aſſiſtũt:tument extánt-
que adeò, vt plerumque applicatæ ſeſe contingant: atque
idcirco tanquam hominum clunes per illius longitudinem
Glutia. porrectæ,γλουτία dictæ ſunt.His vtrinq; copulata eſt tenuis
& valida membrana, quæ canalis ſuperiora cõtegit. Mem-
Vermis. branæ in longũ incubat epiphyſis vermi ſimilis, hinc σκω-
ληκοειδῆ appellant, reliquo quidem cerebro durior, ex mul-
tis conſtans particulis, quas tenues membranæ vinciunt
copulántque,vt produci contrahíq; vermis ritu poſſit. Hu-
ius dorſum glutiis & copulãti mẽbranæ adhæret, quod ſua
craſſitudine glutiorũ diſtantiam propemodum implet. I-
taque vermis hic dũ longiùs extenditur porrigitúrque per
canalis longitudinem, fitque idcirco ſubtilior,inter glutia
procumbit, & obturat canalem: contractus autem in ſeſe
amplior-

amplíórque factus inter glutia delabi non poteſt, quinimo reuolutus ſecũ vnà retrorſum vellit ſubleuátque membranam, quæ glutia coniungit: quocirca tantũ is canalem patefacit, quantum retrorſum abſcedit. Ea eſt omnium partium cerebri hiſtoria, quaſi actiones ſic in commune conferũtur. priores ventriculi omnium maximi, craſſiores cerebri ſordes (nam tenues per ſuturas euadunt & foras ſedant) ſuſcipiunt & congerũt, quæ quia cerebrum amplum, frigidũ, humidúmque habetur, quamplurimæ ex circumiectis partibus eò confluũt. Inde ſtillant aliàs per priora in os ſummum narium, quod vna cum adhærente membrana ſpongiæ modo pertuſum eſt: alias per peluim ſubditáque foramina dilabuntur in palatũ; quanquam iis addita glans curſus celeritatem retardat. Alter porrò vſus præſtantior eſt, ad quem natura vẽtriculos accommodauit, dum vitales ex corde ſpiritus in retis contextũ effuſos illícque præparatos, in priores ventriculos trãſmittit, vbi deinde vi innata cerebri in animales conuerſi, in omnes ſenſus & in medium ventrem, tandémque in poſtremum diffluunt, vt ad ſenſus motúſque fũctiones ſuppetant ſatíſque ſint. Similis eſt cogitationum ratio, quas rerum ſenſibus comprehenſarũ ſpectra atque imagines in ventres illos euectæ ſuſcitarũt. Has autem vias, quas ab externis ſenſibus intrò natura produxit, deinceps exponemus. Cerebri partib. prioribus tubercula duo extant & eminent mammarum papillis ſimillima quę ſũmo narium oſſi ſpongię æmulo obiecta inſidẽt. Sub his exiles procerę́que productiones mollioribus neruis comparatæ ſeſe expromũt, quas in neruorum numero veteres nunquam collocarunt: at is tamen odoratum atque vim eam quæ odorationes æſtimet, conceſſerunt, vt vnà inter cæteras ſentiendi vires è calua non exiliret. Si quãdo priores cerebri ventriculi mucoſa eluuie affluũt & abundant, tubercula ſtillant in nares ſubditas, vt intelligi poſſit in hæc vias è ventriculis patere. Iã verò neruorum qui ex ventriculis in ſenſuum inſtrumenta contendunt, propagationes hæ ſunt. Omniũ prima in oculos traiicitur atque infigitur, cuius nerui inſignes ſũt & inter cæteros maximè cõcaui, dicti Græcis ὀπτικοί, molles ij & ampli, per quos videndi ſpiritus inuehitur. Duo quidem ſunt vt oculi diuerſis enati locis, ſed qui à media curſus via quaſi decuſſati coitionem faciant, móxque diducti in ſuũ quiſque è regione oculum fertur. Altera propagatio eſt neruo-

Functiones.

Odorandi instrumentum.

Prima neruorũ cerebri coniugatio.

Secunda.

rũ oculos mouentiũ, qui quanquam opticis ſubſtrati poſt eos inſeri vidẽtur, exortu tamen in priores cerebri partes magis vergũt & accedũt, vnde nonnullis primi ſolent exiſtimari. Exiles quidem duri atque validi, in eos muſculos diſperſi, qui oculos obſepiũt atque mouent. Tertia coniugatio ad guſtatũ pertinet. Ea quidem à prima ſtatim radice permultis cõſtat neruis iiſque tenuibus, & quaſi in vnũ compreſſis atque coarctatis, quorum complures in linguæ externam tunicam fuſi guſtandi ſenſu eam inſtruũt & illuſtrant, híque ab ima cerebri parte naſcũtur, ſecundũ quam linguæ ſitus eſt. Reliquorum verò pars in ſuperiorem pars in inferiorem maxillam abit, ſed via multò diuerſa. Vnicus ad inferiorem pergit, qui cum ramulis guſtũ linguæ præbentibus, per decliuia patente quidem oſſe atque craſſa meninge primùm deturbatur: at mox ab illis ſe ſubducens durior firmiórque factus, vt qui motum præſtiturus eſt, in temporis eum muſculum qui molitor appellatur ſeſe infert: inde rectà in inferiorem maxillam multis villorum tenuitatibus diuaricatur, aliis in dentium radices, aliis in gingiuas & inferum labrum effuſis. Qui ſuperiorem maxillam adeunt, ſtatim ad oculorum ſedes adducti, cum iis durioribus neruis commeant qui oculos mouent, pérque illorum foramina excidunt: tranſmiſſi deinde ſub oculos ad os malæ quod plurimum eminet, id perforant, vt inde diffiſi in gingiuas dẽtéſque ſuperiores, in cutem faciei prætenſam, & in ſuperum labrum diſpergantur. Simul autem dum hi malæ foramen euaderent, vnum de ſe prætenuem ramulum in id foramen coniecerunt, quod in oſſe naſi ad oculi angulum maiorem vergit: hic inde in narium capacitatem illapſus, in eam membranam ſpargitur, quæ naribus cũ palato & ore communis eſt. Quarta ſocietas & conuenientia, poſt tertiam proximè originẽ ſumit, cuius nerui quàm illius exiliores quidem, ſed tamen duriores ſunt. Quanquam verò vtrique primo exortu concurſionibus inter ſe cohæreſcunt, vt confũdi, & è calua eodem foramine excedere & prodire videantur, mox tamen vt aliquantum ſit proceſſerunt, quarta coniugatio hinc ſe ſubtrahens, in palatũ & in tunicam ori ſubtenſam decurrit. Quinta coniugatio binis neruis cõtinetur finitimis, proximéque inter ſe coniunctis, vt pleriſque ſinguli putentur, cùm tamen iis

Tertia multiplex.

Quarta.

Quinta.

pla-

planè diuerſa ſit origo. Horũ itaque qui vtrinque duo ſũt, prior audiendi neruus appellatur, quòd auris corneolum introitum ſubeat, craſſa meninge ſic arctè inuolutus, vt à quibuſdam exiſtimetur ab ea proficiſci & initium ducere. Poſterior in id oſſis lapidoſi anguſtum anfractibúſque flexuoſum foramen ſe deuoluit, quod cæcum nuncupant: foráſque ad aurem emergens & durior factus, in temporis muſculum, in genas, atque in partes auri circumiectas explicatur, ei tertiæ coniugationis propagini opem laturus, quam dixi in tempus & maxillã inferiorẽ excurrere. Sexta (quæ interioribus corporis partibus tangendi ſenſum præbet) ponè hanc ex ima cerebri parte profertur, & per ſuturæ cui, Λ nomen poſuit patens extremum, caluam exit, compluribúſque ſtatim ramulis exoritur, qui ſecuritatis gratia natura eadem ſepiente membrana, quaſi in vnum coniectos obſtrinxit. Quocirca ij quamuis negligenter ſpectantibus vnicus videantur, tot tamen verè ſunt à prima ſtatim origine, quot omnino particulæ in quas diſpartiri diſſeminaríque debent, diligentiùs intuenti duodecim aut etiam plures apparent. Omnes dum per ceruicem feruntur, propemodum coniuncti apparẽt, vtrinque cum arteriis ſociati quæ inibi ſunt. Longiùs autem progreſſi bipartito dirimũtur. Alteri intrò per coſtarum radices abeunt membranis vincti, hincque deorſum pergentes lumborum interioribus muſculis incumbũt, ſic eo curſu deducti dum oſſis ſacri extremum contingant. Hoc longo viæ tractu omnia propè inteſtina & viſcera quæ ſub diaphragmate poſita ſunt, lien, renes, veſica, teſtes & vniuerſum peritonæum, tenuitates quaſdam ab illis acceperũt, per quas tactum participant: hũc enim ſenſum proximè è neruis cerebri aſciſcere decebat. Cæterũ in prolapſione & tranſitu, ſpinæ medulla illis duriores neruos è vicinis ſedibus diſpergit, vt ex amborum permiſtione ſimul cum tactu roboris conſtantiam & firmitatem attexeret. Alteri huius cõiugij nerui ad œſophagum inclinant, cui vtrinque connexi aſſiſtũt, paritérque demiſſi ori ventris ſe impingũt, in reliquum eius corpus aduſque fũdum diſiecti, in exiléſq; exhauſti tenuitates. Syncera autem eſt hæc propago, nequaquam durioribus neruis, vti ſuperior implicata. Nihil ab hac ne minimùm quidem ſepto tranſuerſo impartitur: ad cæteras au-

Sexta multiplex.

tem partes, œſophagum, aſperam arteriam, pulmones, cor atque iecur in tranſitu villi quidam emergunt ac dimanāt, adeò vt principes hæ partes quibus gubernamur, ſynceris iſtis è cerebro neruis præditæ ſint & inſtructæ continuatáque cognatione ſibi conſentiāt. Ab hac propagine vbi jam in thoracis ſpatiū aliquantū proceſſit, rami quidam retorquētur ad laryngis muſculos: ſúntque ij nerui recurrentes, de quibus abundè ſuprà dixi. *Septima.* Septima poſtremáque coniugatio ab extremo cerebri erumpit, qua jam ſpinę medulla elabitur: inde cū ſexta digreditur, maximáque parte in villos muſculorum linguæ interiores ſoluitur, quos ipſos multifariam intexit. Minima quædam huius coniugij portio in rectos laryngis muſculos effertur: alia verò neque ea modica in primos amplóſque lacertos, qui ſcapulas ſursū adducūt: alia denique in eos qui tonſillas ac fauces inuoluunt. Quocirca rectè videtur hæc neruorum linguam mouentiū coniugatio dici, quam reliquis ſicciorē duriorémque haberi ipſa planè origo commonſtrat. Hæ ſunt omnes è cerebro neruorū origines atque progreſſus. Iam verò ne quid eorū quæ ad caput pertinent, deſideretur, de ſenſuum inſtrumentis tempeſtiuè hîc agendum duxi. *Auris.* Auris ad auditionem introitu ſemper patet duro, & multis anfractibus flexuoſo, ne ſonus derepente affatímque intrò ſubiens ſenſum lædat. Nam imum anfractum craſſior meninx ſuccingit & obducit: audiendi autem neruus in eam ipſam mēbranam fuſus explicatur, quæ foramini per tranſuerſum obiecta, inuectum ſonum ictúmque aërem excipit, defértque in cerebrum commune ſentiendi principium. Extrà autem quæ appellantur auriculæ prominēt cartilaginoſæ, multíſque flexibus externis iniuriis oppoſitæ, ne quid ex inopinato intrò irrueret, néve appulſæ voces laberentur atque errarent: pars ſuperior eáque durior pinna dicitur, inferior quæ mollis, fibra. *Naſus.* Naſus homini tantùm altior eminentiórque in facie, quo quaſi integumento narés occultantur, tum odorum ſpiritúſque via, tum mucoſæ eluuiei emungendæ riuus. Illac ſiquidem hauſti ductíq; ſpiritus pars tracta irrepit in cerebrū, pars in aſperam arteriam & pulmones rapta delabitur. Nares æquè diſterminat interſeptum cartilaginoſum, ab imo ad ſummas naſi anguſtias & palati ſuperiora protenſum. Nam tota hæc regio plurimis foraminibus peruia eſt, per quæ cerebri ſuperuacua influunt, in nares quidem per os cui à ſpongia nomen

eſt, in palatum verò per id quod ſpeciem cribri gerit : tametſi è naribus in fauces communem viam patere oſtendũt, quæcunque illinc huc regeruntur imprudentibus nobis. Aſſiſtunt, vtrinque oculi, pars corporis precioſiſſima, qui tanquam ſpeculatores altiſſimum locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere, & eminus quæcunque nocitura ſunt, aut profutura proſpiciant. Horum gratia (ſi Galeno creditur) caput in altis editíſque partibus corporis collocatum eſt, quia cerebrum ob breues opticorum neruorum ductus oculis proximum eſſe debuit, illic ſublimi loco poſitis. Ij vt reliqui ſenſus gemini parte priore, in quam progredi ſolemus, in antra concaua reconduntur & latent, vtiliter excelſis vndique partibus circunſepti. Primùm enim à ſuperiore parte ſupercilia, ab inferiore malæ leuiter eminent ; & naſus in medio quaſi murus oculis interiectus, à dextra & à læua temporum oſſa. Palpebris teguntur molliſſimis tactu, ne læderent aciem, quarum inferiores fixæ & immutabiles conquieſcunt, vt & genæ inter has atque malas collocatæ : ſuperiores pupulas claudunt, ne quid obiter incidat, eáſque aperiũt cum celeritate maxima. Palpebrarum extrema cilia ſunt, dura cartilagine firmata, quæ ταρσὸς appellatur: huic infixi pili eriguntur, quibus tanquam vallo quodam muniuntur oculi ad læuiorum occurſus: hoſce pilos Græci βλεφαρίδας dixerunt. Lubrici facti ſunt & mobiles, vt aſpectum quocunque vellent facilè conuerterent, ob idque vtrinque ſeptem his muſculi circũiecti, è quibus vnus ſurſum, alter deorſum, duo ad dextram læuámque trahũt, alij duo illos circunferunt, ſeptimus ſuſtinet & illigat. Ex tunicis quaternis atque externis humoribus conditi sũt. Prima tunica & extima ἐπιπεφυκὼς. id eſt, adnata & adhærens appellatur, cuius interuentu oculus tenetur & adhæreſcit. Altera cornu ſimilis κερατοειδὴς Tertia vuæ, ῥαγοειδὴς. Quarta arancorum telæ, ἀραχνοειδὴς. Humorum extimus eſt ὑδατοειδὴς ab aqua dictus, alter ὑαλοειδὴς vitro fuſo ſimilis, intimus κρυσταλλοειδὴς, omnium autem compoſitio huiuſmodi eſſe deprehenditur. Adhærens tunica oculi poſteriora contegit excipitque muſculos omnes, ex pericranio hæc quidem nata : proximè illi adhæreſcit cornea vniuerſum oculum vndique cingens, quæ tametſi à dura cerebri meninge proficiſcitur, quàm illa tamen durior firmiórque externis rebus obiicitur, pellucida quidem, vt per eam cerni

Oculi. *Palpebra.* *Cilia.* *Muſculi.* *Tunica.* *Humores.* *Compoſitio.*

poſſet. Hac concluditur humor ab aqua aut ab oui candido nomen habens, quem mox ῥαγοειδὴς vniuerſum comprehẽdit. Quoniam verò hæc tunica à poſterioribus partibus corneæ propemodum adhæreſcit, à prioribus autem lõngiſſimè diſtat, idcirco hic conceptus humor totus penè in priora confluxit. Vt granum vuæ, ſic ῥαγοειδὴς parte priore & media foramen habet, quod pupula Latinè, κόρη & γλήνη Græcè vocatur, è quo acies eſt qua cernimus, hoc enim rerum ſpectra ſpiritúſque proſiliunt: naſcitur autem hæc ex tenui meninge. Rhagoidem circumcirca proximè ſuccingit arachnoides, colore nigra, arteriis veniſque conſperſa more ſecũdarũ vteri, ex videndi neruo tenuiſſimè fuſo dilatóque nata, qui ex cerebro nonnihil ſecum detulit eius contextus qui χοροειδὴς appellatur. Itaque inter has tunicas palàm eſt nihil prorſum intercedere. Quantum ſupereſt interioris capacitatis, id replet vitreus humor copioſiſſimus, is quidem & craſſitie vitro fuſo ſimilis: in quo proinde cryſtallinus veluti innatans ſtabilis & conſtans inſiſtit, nulla tunica diremptus. Poſitus autem is eſt non in vitrei medio, ſed parte eius priore, pupulę prorſum obiectus, vt ea ſede medium totius oculi velut punctum occuparet. Humorum hic duriſſimus glaciem concretam aut cryſtallum referens. Figura non planè globoſa, ſed quà pupulam ſpectat preſſior ac planior. Alitur vitreo humore, vitreus autem per venas è cerebro cum arachnoide deriuatas. Hæc de videndi ſenſu.

Guſtus. Guſtatus ore continetur vndique ſeptus ad vſum & incolumitatis cuſtodiam, quódque cibi & potionis judex ſit. Quocirca lingua & palatum eius inſtrumenta cùm ſint, ſatis videntur antè ſuis locis explicata.

Tactus. Tactus toto corpore æquabiliter fuſus eſt, cuius idcirco propria inſtrumenta non priùs definire poſſim, quàm reliquorum omnium neruorum propagatio ſit abſoluta.

De neruis.

Cap. X.

Partium diſſimilium inſtrumentorúmque corporis omnem jam videor cõpoſitionem planam feciſſe, vt omnis illarum deſcriptio facta explicatáque putetur: nũc autem ad ſimilarium partium expoſitionem reuerſus, eas primùm verbis amplectar & expediam, quarum beneficio reliquæ omnes indigent, communíque opera gubernantur: hæ ſunt venæ, arteriæ, & nerui. De his quidem ſuprà, obiter duntaxat, & (vt dicere ſolent) perfunctoriè dictũ:

nunc

nũc verò plenam abſolutámque illorũ propagationem exponemus, qua legentis animus ſaturari poſſit. Ne autem de cœpto viæ curſu deflectam, quam de neruis paulò antè ſuſcepi tractationem hîc perſequar. E cerebro tanquam è radice caudex, profũditur ſpinæ medulla, quæ cerebri ſubſtantiam accipiens, eius aut pars eſt, aut profectò vicaria, tanto durior quanto longiùs proceſſerit. Vt enim prior cerebri pars vſquequaque mollis eſt & tenera, poſterior tantum dura quantum progreditur, ita ſentientes neruos natura omnes è priore illa parte, mouentes verò, vtpote duriores & ad motionũ impetus ſuſtinendos roboris plurimum nactos, à poſteriore & ex ſpinæ medulla deriuauit. Conuenit enim vt è ſimili vnũquodque naſcatur, vixque à duro poteſt molle quicquam proficiſci, quanquam durum quippiam ex molli prodit, non primo quidem ſtatim exortu, ſed dum progreſſus longitudine aut regionis per quam ducitur ſicciore natura areſcens, durius robuſtiúſq; ſe ipſo redditur. Sic enim ſuprà proditum eſt, complures è tertia coniugatione mouentes neruos emerſiſſe, & è ſexta recurrentes, quæ longo viæ tractu, mouentium vim & naturam acceperunt. Attamen, neque hos inter exquiſitè duros collocare poſſis, quòd ab illorum robore plurimũ deſciſcant, vt idcirco ratũ ſit & conſtans omnium exquiſitè durorũ, cerebellũ & ſpinæ medullam principium eſſe & originem: de quibus jam pleniorem orationem inſtituo. Itaque medulla per ſpinæ fiſtulam in extremũ ſacri oſſis progrediẽs, duobus inuolucris conueſtitur, quæ à cerebri meningibus proferuntur, & quæ eundem ac meninges vſum præſtant. Supra hæc tertia quoque tunica fortis atque neruoſa circumiicitur, nedũ ſpina inflectitur, flexa quoque medulla diſrumpatur. Sequũtur vertebrarum nodi, vinculis ſuis inter ſe connexi atq; coniugati: quos præterea vniuerſos alia tunica extrinſecus integit & firmiſſimè colligat. Hic miſſum facio tenacem & glutinoſum humorem, quo plurimo vertebræ ad motus procliuitatem circumfuſæ ſunt. Medulla igitur tanquam caudex ramis plurimis fruticatur, in omnes artus, ſenſus, motúſque gratia propagatis: à ſingulis quippe vertebris bini eo quem nunc dicturus ſum modo, expromuntur atque proferuntur. Prima atque ſumma hinc ſurgens coniugatio, exilium eſt neruorum, qui ex medulla orti per obſcura ſummæ vertebræ foramina prodeunt: quòd non vt reliquos omnes per articulos compagéſque

Spinæ medulla.

Neruorum duriorum origo.

Medullæ tunicæ.

Prima neruorũ è ſpina coiugatio.

elabi tutũ eſſet, vt qui tenues frequenri motu diuulſi frangerentur. Puſilli autem cùm ſint, non extra muſculos huic

Secunda. vertebræ incubantes procurrunt. Altera συζυγία inſigniores neruos ab ea mittit regione, quæ inter primam ſecundámque vertebram à lateribus poſita eſt. Horũ pars maxima circum aures, & in capitis poſteriora ad ſummũ vſque verticem effunditur: pars reliqua in circumiectos omnes

Tertia. muſculos irrepit, primæ implicita coniugationi. Ex his foraminibus quæ inter ſecũdam & tertiam vertebram vtrinque hiant, alia proficiſcitur cõiugatio, ad eos muſculos ſeſe applicãs qui maxillas mouent, & ad eos qui caput retrò

Quarta. deflectũt, atque hæc eſt tertia. Huic quarta confuſa in muſculos effertur capiti ceruicíque communes, quorũ eſt caput retrò detorquere: in eos preterea qui maxillas mouẽt, in eas denique particulas quæ ponè aures ſitæ ſunt. Erũpit autẽ ex eo foramine quod inter tertiam & quartam verte-

Quinta. bram intercedit. Quinta coniugatio ſimul atque è proximo articulo prodierit, altera propagine quartæ permiſce-

Sexta. tur, ſimiliter ac ea diſtributa: altera verò ſextę. Hęc autem poſt quintam vertebram excidens, ad ſcapulas plurimùm deriuatur: inſuper verò proximis vtrinq; ſeſe attexit, & tenues de ſe villos in ſingulas ceruicis vertebras emittit. Eadem quoque diaphragmatis neruo implicita atque inſerta, non modicè eum adauget & amplificat. Qui enim diaphragma moturi sũt nerui, è ceruicis medulla omnes prodeũt, plurimi autem (vt multis viſum eſt) ex quarta coniugatione. In partem diaphragmatis mediam quę neruoſa eſt & muſculi principium cenſetur, hi ſe penitus inſerunt: in ipſáque via fulciuntur interſepiente membrana thoracis. Duo alij per initia his copulãtur nerui, qui tamen mox inde intro ſub os pectoris euecti, tandem in diaphragmatis ſummum & ad mali punici ſedem contendunt: horum ea-

Septima. dem origo quæ ſuperiorum eſt. Septima coniugatio ſub vertebra ſexta emergens, maxima ex parte in brachium porrigitur: villi autem reliqui proximis implicantur anne-

Octaua. ctuntúrque in caput, in ceruicem & diaphragma diffuſi. Similis propemodum & octauæ coniugationis diſtributio, cuius tamen in cubitum & vlnam multiplex proceſſus, totus abſumitur, nec vltrà pergit, attamẽ huius nihil quicquã

Nona. in ſeptum tranſuerſum promouetur. Nona poſt octauam vertebram nata, in manus extremas tota properat, hoc dempto quod ſuperior ſibi adiiciens quaſi arripuit: ſed huius

ius quoque nonnihil abit in vicinum muſculũ, qui primus atque ſummus in thorace, medium inter primam ſecundámque coſtam ſpatium tenet. Itaque nona hæc productio cùm ad cubiti flexum carne quidem nudum ſe appulerit, ne fortè periclitaretur, inter oſſium tumores atq; nodos ſe abdidit, illíncque tutò triplici propagine in manum diſiicitur, vna quidem intus ad minores digitos: altera in maiores fiſſa: tertia in ſummæ manus externam regionem inflexa. Cæterùm non hæc modò, ſed octaua quoque & ſeptima dum per humerum fertur, intrò via tutiſſima pergit, multis integentibus muſculis communita. Sequitur decima coniugatio, quę ipſa ſecunda quoque dorſi cenſeri debet, quemadmodum quæ dicta proximè eſt, dorſi prima ſtatuitur. Etenim vertebra quæ omnium eſt octaua, ſi eadem quoque dorſi prima ponitur, cónſequens eſt eam coniugationem quæ ſub illa erumpit, dorſi quoque & thoracis primam exiſtimari. Itaque ex ſingulis quæ in dorſo ſunt vertebrarum compagibus; ſingula neruorum coniugia in proximos emergunt muſculos, tum in eos qui inter coſtas poſiti ſunt, tum in eos externos qui per ſpinæ longitudinem excurrunt, ῥαχίτας hos Græci vocant. Quin & horum neruorum extrema ſeſe latiùs demum explicant, dum qui ex verarum coſtarum radicibus exierunt, in humeros, in ſcapulas, in circumiectos thoraci muſculos, in reliquas demũ omnes pectoris particulas tenuiſſimè fiſſi ſparsíque diffunduntur: qui verò ex breuiorum coſtarum nati ſunt vertebris, in abdominis muſculos adeunt. E lumbis quicunque nerui efferuntur; partim in externos poſterioréſque muſculos perreptant, partim in interiores, iis neruis implicati quos diximus è ſexta cerebri coniugatione eôdem deriuari. Ex oſſe ſacro quatuor qui vtrinque excidũt, ex ſuo quiſque foramine in crus vniuerſum iter habet. Ex quibus colligi poteſt omnes è ſpinæ medulla tractas coniugationes eſſe nouem & viginti: octo quidem è ceruice, à dorſo duodecim, quinque ex lumbis, ab oſſe ſacro quatuor. Sunt qui ab hoc quinque expromi iudicent, vt ſint omnes triginta. Auicennas quoque è coccygis & caudæ extremo neruũ coniugij expertem deducit: at rę vera hic inter vincula annumerandus eſt, neque præter eas quæ hactenus proditæ ſunt à nobis; vlla ſeorſum & per ſe coniugatio deprehendetur. Sic autem deducũtur, vt qui nerui ex infimis duabus lumborum vertebris atque ex oſſis ſacri quatuor

Decima.

Nerui ex dorſo.

Nerui ex lumbis.

Nerui ex oſſe ſacro.

Nerui omnes

Neruorum in crura diſtributio. foraminibus emerſerunt, omnes ferè in vnum quaſi faſciculum coniecti parte poſteriore qua coxa rimam amplam agit, in crura protrudantur ponè articulum, amplo operti abditíque muſculo. Simul autem muſculis qui inibi ſunt, prout fert dignitas atque magnitudo, ſuum cuique ramum impartiunt. Vnde mox alij in crura ſparſi deorſum per interiora feruntur, qui ad pedis inferiora concedũt: alij verò per exteriora, in pedis priora atque ſuperiora pertinentes: alij media inter hos regione poſiti in muſculos ſuræ direpti abſumũtur. Id vnum ſolerter (ſi quid aliud) natura proſpexit, vt illos oſſium cartilaginũ, atque vinculorum quaſi propúgnaculis cinctos & obuallatos traducat. At verò non omnes qui ex lumbis & ex oſſe ſacro prodierunt, ſic continuò per poſteriora deorſum commeant, ſed ex his non pauci tenues rami per amplum pubis foramen exeunt, alij in exiguos muſculos qui circa podicem, veſicam, penem, & teſtes habentur, alij in peritonæi, veſicæ & vteri mẽbranas, alij in cutem quæ femur circunfundit aduſque genu diſpertiti. Hęc eſt vniuerſa & integra neruorũ conſectatio.

De venis.

CAP. XI.

HEcvr venarũ eſſe originẽ hic pro hypotheſi conſtituam, cuius tamen veritatem multis poſthac rationibus illuſtrabo. Huius è parte cõcaua venæ plurimæ in ventrẽ & inteſtina diſperſæ findũtur, arboris cuiuſpiã radices imitatæ. At verò pars conuexa venam craſſiorẽ edit atque profert, quæ arboris caudici comparata ramos admodum multos in omne corpus diffundit: quorum ea vis eſt & facultas, vt è iecore in omnes partes corporis alimentũ diſtribuant, non modò tuborum ductuúmque ſimilitudine, ſed concoquendi quoque viribus inſigniti. Præter reliquas autem attrahendi facultas in illis plurimùm viget, cuius cauſa in ſimplici tunica omnes villos in longum porrectos acceperunt: ſimplex autem tunica ſatis erat, quæ ſanguinem vtpote craſſiorem coërceret atque contineret, neque periculũ erat hinc illum diffluere. Iã verò venæ omnes hac quæ ſequitur diſtributione diſiectæ diſpartitæ que ſunt. A iecoris introitu reſimáque parte vena grandis excedit (portas appellarũt) à qua velut à cõmuni quodã initio, riuuli cõplures in ventrẽ & inteſtina tanquam à trũco radices aguntur. Ac primum duo ab ipſo ſtatim egreſſu cernuntur, alter minor, íſque ſuperior, qui comite arteria

Venarũ compoſitio.

Venæ meſaraicæ.

Ad ventriculũ.

teria multis ductibus totus in ventriculum abit, aliis quidem in ecphyſin, aliis in ſuperiora dextráque protenſis. Alter riuus multò maior aliàs ſub duodenũ inteſtinum, aliàs ſub ieiunum demergens, ídque tranſiliens in meſaræon contendit: quod priuſquam attingat ei quod pancreas dicunt nititur ac fulcitur, cui ſanè & duodenũ, & ductus qui ad bilis veſiculam tendit, & reliqua quæ inibi ſunt vaſa inhæreſcũt. Ex eo loco riuus in lienem emittitur, qui omniũ ſecũdus haberi debet: è quo in tranſitu venæ plurimæ capillorum modo tenues in ventriculi fundum permanant.

Ad lienem.

Huius quantum reliquum eſt, in lienis ſubſtantiam multis quaſi radicibus diciſſum ſe inſerit, quæ tamen dũ ex liene efferuntur & emergũt, in duos rurſum riuulos concurrunt: vnus in os ventriculi parte tumentiore ſe infert, alter in omenti partem ſiniſtram retorquetur. Tertius è caudice riuus in pancreas primũ immerſus, mox deinde per meſaræi radicem quæ ſpinæ adhæreſcit, longo tractu in ilia ſiniſtra procurrit: multíſque riuulis diſſectus omnem coli inteſtini productionem irrigat, vt proinde ad hoc totus hic tubus pertinere videatur: atque huic quidem iſthac deductione comes aſſidet arteria.

Ad colon inteſtinum.

Poſt hunc alius in dextram contendit, per pancreum in duodenum ſparſus inteſtinum, bilis folliculo ferè è contraria regione obiectus. Nihilo hic obſcurior ſuperioribus multos quaſi ſurculos in omenti dextram regionem profert, atque è pancreo hi quidem diſtribuũtur.

Ad cæcũ & omẽti dextra.

Reliquus ſtipes quà jam meſenterium attingit, riuo quinto prædictis obſcuriorem omnem omenti partem ſiniſtrã perreptat.

Ad omẽti ſiniſtra.

Vbi verò per meſenteriũ aliquantũ jam proceſſit, totus in duos finditur: horũ rurſus vterq; in duos, omnes demum in quamplurimos tenues, quorũ pars maxima in gracilia omnia inteſtina ipſúmque cæcũ multiplici ſobole diſpergitur: pars quædã minor in meſaræi glãdulas immiſſa deſinit.

Ad ileon.

Ea eſt venarũ meſenterij propagatio, quæ in vnã ad iecoris portas conſtitutã, omnes tanquam in trũcum radices confluũt.

Ad glandulas meſenterij.

Hæ porrò iecur mox vt ſubiit, alios in id ramos ſpargit, ferè quidẽ in ſingulas fibras ſingulos, ſed qui demũ ſectione partionéq; multiplici in omnẽ iecoris ſubſtãtiã exhauſti obliterẽtur. Quę etenim ab eius cõuexo emergit, ampla illa quidẽ ac proinde caua nũcupata, ex quãplurimis quoq; riuulis & quaſi radicibus per intimã iecoris partẽ diffuſis, exurgit: at hæ nihilominus neq; illis quas modò dicebã ex portis in ſingulas fibras diſtribui, cõti-

Vena caua nõ eſt continuata venis meſenterij.

nuatæ sũt,neque ad illas extremitatibus ſeſe applicant,neque aliud quicquam præter iecoris ſubſtantiam illis commune interſedit. Cæterùm vena κοίλη, id eſt, caua dicta, ipſo ſtatim è conuexo egreſſu, bipartitò finditur, quaſi in duos prægrandes ramos dirempta: alter ſurſum per diaphragma in cor euadit, alter deorſum ſecundùm lumborum vertebras contorquetur.

Venæ cauæ diuiſio.

Ille quidem haud quaquam dorſi ſpinæ inſidet, ſed per medias thoracis regiones, diaphragmate, interſepiente membrana, corde & pulmonis fibra ſuffultus, per ſublime ad claues & iugula concedit, plurimóſque ramos eo tractu profert ac diffundit: primum in diaphragma duos, qui deinde multifariam fiſſi longè latéque ſe pandunt.

Ad diaphragma.

His proximè exeunt capillorũ modo tenues venæ, in membranam thoracis interſepientem & in cordis inuolucrum, quarum extremitates haudquaquam paucæ, in priores thoracis partes & in malum punicum irrepunt.

Ad interſeptũ.

Altiùs autem vbi vena caua cordi jam aſſiſtit, eam tanquã ramum promit, quæ cordis externa ambire ſpectatur, & in eius molem ſparſa exhauriri, vt per quam denſior cordis ſubſtantia nutriri debeat, nõ autem eo ſanguine quem ſuis ventriculis conceptũ, caloris ſpiritúſque beneficio tenuiorem fecit, atque puriorem.

Ad cordis ſubſtãtiam.

Suprà multò cãpacior alia in dextram autem dextrúmque cordis ventriculum demerſa illabitur: hanc multis non venam, ſed aptius membranam dicere placet, ex ſiniſtro venæ cauæ pariete profectam, quæ dextrum ſinum inuoluat & obtegat. In cordis corpus non altiùs hæc penetrat, neque jam ipſo ingreſſu venæ ſpeciem retinet, ſed mox vt cor attingit, in illius ſubſtantiã degenerat prorſúmque obliteſcit: quod ſanè argumentum Ariſtotelicos eò adduxit, vt venas omnes è cordis ſubſtantia naſci putarent.

Ad cordis ſinũ dextrũ.

Ex hoc cauo dextro venæ nouum genus emergit, quæ in pulmones ſurrecta arteriarum modo tunica duplici obuallatur, cuius antè propagationem expediuimus.

Vena arterioſa.

Paulò ſuprà cordis aurem dextram, caua vena aliũ rami ſpecie edit, quæ ſolitaria omníſque coniugij expers (hinc ἄζυγος Græcis appellatur) in quintam dorſi vertebram primùm delapſa, mox deinde per ſpinæ longitudinem excurrit in imam partem diaphragmatis. Hanc eandem non paucæ corporum diſſectiones oſtendunt à caua deriuari antequam ad cor accedat.

Ad quintam vertebram dorſi.

Eadem per ſpinam incedens vtrinque in omnia interualla coſtarum ramos effundit, ſupremis duntaxat duobus aut ad ſummum tribus

Ad coſtarum interualla.

bus exceptis, quæ aliunde prodeuntibus venis ali poſthac exponemus. Hi autem rami ſtatim è radice & ortu ſurculos de ſe foras emittũt in externos dorſi muſculos: longiùs verò progreſſi per coſtarum longitudinem, tandem extra thoracem foras erumpunt & eminent. Reliqua vena caua contendens ad iugulum, interſepienti membranæ à dextera committitur, in quã complures venulas prætenues cõſpergit: móxque in quinta & minima pulmonis fibra tanquam in ſubſtrato puluinari recumbit. At verò priuſquam iugulum attingat, totus venæ cauæ trũcus apud glandem, quæ inibi ingens conſpicitur, in duos amplos ramos dirimitur, qui mox ad axillas feſtinant inclinati. Huc autẽ flectuntur per ſumma & interiora thoracis, cùm nondum ſupra claues euecti sũt: excedunt verò & emanant in axillas per id ſpatium, quod inter claues & primam thoracis coſtam intercedit: hinc meritò interiores venæ dici ſolent. Ab his nondum foras elapſis, multæ in progreſſu ſurgunt vtrinque propagines: primúmque ex eo loco vbi vena caua in duos ramos diſtrahitur, exiles venæ in proximam adiectámque glandem abſcedũt: ab ipſo deinde ramorum exortu alij tenuiores protinus in os pectoris cõtendũt, eique ſubditi aduſque malum punicum decurrunt, quo tractu in ſingula coſtarum interualla partis prioris ramulos explicant: quorum vnuſquiſque alteri cuipiam venæ fit obuius, quam ex illa coniugij experte diximus extremum foras emittere. Iam itaque vtarumque venarum (tametſi interiores hæ ſunt) extrema extra thoracem euadunt, tum in mammas, tum in externos muſculos inſperſa. Præterea verò ex eiſdem amplis ramis inſignes venæ in tria coſtarum ſuprema interualla multifariam diffinduntur: & ex iiſdem ferè ſedibus aliæ mox in ſcapulas & quoſdam interiores ceruicis muſculos ſe conferunt. Poſt quas aliæ emergunt, quæ in ceruicis ſpinam demerſæ, per interiora foramina ſupremarum ſex vertebrarum irrepunt dum caput attingant. Has igitur propagines effundunt rami ampli venæ cauæ, priuſquam ex thoracis capacitate excedant. At verò vterque protinus vt de thorace emerſit, aliis rurſum quatuor quaſi ſurculis fruticatur: quorum vnus in eos exteros muſculos abit, qui ex humero in medium pectus & ſupra mammas procedunt, alter in axillarum glandes: atque hi ambo exiles ſanè ſunt. Tertius in eos muſculos ſe proripit, qui ſcapulis ſubiecti ſunt, in eúmque muſculum qui ini-

Iuxta glandem diuiſio.

Tenues multæ.

Baſilica diſtributio ab axilla.

bi ſpectatur maximus. Quartus omnium ampliſſimus externas thoracis partes irrigat & alit, hinc demum ad coſtarum extrema deriuatus. Occurũnt autem iſtius propaginis tenues riui extremis earum venarum, quas ab imo & ex intimis thoracis emergere proditum eſt. Quas autem deriuationes in brachiũ atque deductiones faciat hæc vena interior, poſteaquam ex axilla euaſit, paulò pòſt edicetur. Iam verò vt, quæ ſupra jugulum in ceruicem & caput inferũtur, venæ conſpicuæ ſint, ad eũ redeamus venæ cauæ diremptum, quem prope glandem ſub jugulis fieri commemorauimus. Ex iis itaque venæ cauæ ramis, quos, tanquã magnos duos ſtipites in axillas exporrigi dixi, qua parte clauiculis aſſiſtunt, vtrinque inſignis vna vena ſurgit in ceruicem. Ante hanc autem alius ramus propior glandi atque citerior emittitur, qui per ceruicis intima deductus gulæ vtrinque vnus aſſidet. Quocirca quatuor ex ea quæ ſub clauibus eſt regione venarum propagines ſurſum contendunt, quas tum primùm jugulares mos eſt appellare, dum collo inſertæ ſunt, & ſupra claues emerſerunt. Duæ ex his quæ pariter cum gula ſurſum in fauces & oris intima ſparſæ feruntur, interiores jugulariæ dictæ ſunt, quòd altiùs conditæ perpetuò deliteſcant: alia autem quæ ſubter cutem exiſtunt externæ & eminentes ſunt jugulariæ. Harum verò vtraque mox vt à primo exortu ſupra claues euaſit, in aliis quidem corporib. ſimplex omnino perſiſtit, in aliis finditur in duas, quarum altera priore colli regione recta ad caput aſcendit, altera principio quidem deorſum veluti deflexa claue circumplectitur: móxque ſurſum reducitur, aliàs ſoliuaga, aliàs interiori coniũcta. Multi ab ea riui defluũt, vnus quidem frequenti ſobole in proximos muſculos deflectus, alter maior atque obliquior, qui è clauibus ſenſim diſcedens, ad humerũ per externa deflectit: hanc iccirco venam humerariam & externam mos eſt appellare: tametſi illic minimè exhauſta obliteſcit, ſed longiùs progreſſa cubiti flexum petere contendit. Vnde perſpicuum eſt humerariam venam non minore, imò plerumque maiore ſocietate atque commercio cum vena caua coire, quàm cũ ceruicis & capitis interioribus. Quin & illam nos plerumque obſeruantius tanquam ramum erumpere atque naſci ex interiore vena, mox vt thoracem egreſſa, ad axillam feſtinat, vt proinde ſecta nihil aliud quàm interior illa cõferret. Tertius ramus

Iugulariũm ortus.

Vena ad ſcapulas & humeros.

ab externa colli vena productus, & in ſcapularum muſculos deflectens abſumitur. Quartus humilis eôdem in muſculum ingentem demittitur, ei plerumque occurrens venæ, quam à baſilica in humerum efferri jam diximus. Quod porrò externæ iſtius jugularis reliquum eſt, quà jam ad aures ſeſe applicat, variè diſtractum atque diſiectum, alios ramos in faciem & tempora, alios circum aures & capitis poſteriora, alios intrò in cerebrũ diffundit. Sic autem longiùs quoquouerſum progredi videntur, vt dextræ venę ſiniſtris, priores poſterioribus, extremis ſuis obuię, in ſummo vertice concurrant. At qui intrò ſe inferunt, ad auris radicem, quo loco inferior maxilla ſuperiori committitur, viam habent & introitum, quà maximus in cerebrum patet acceſſus. Interior autẽ iugularis ſurſum aſcendens gulæ aſſiſtit vtrinque vna: cúmque jam ad maxillæ regionem ſeſe extulerit, iis qui effuſi ſunt ab externa ramulis alios cõplures immittit atq; coniicit: quíque hac confuſione implicati ſunt alij in fauces & guttur pertinent, alij in eos muſculos qui penitus laryngi circũiecti sũt, alij inſignes in linguam, alij in palatum & circumductas ori partes. Hinc interiores ſingulares ſupra palatum emergũt, ceruicis intima ſecutę, dũ capitis baſin attingant: quo ductu in eas partes quæ inter palatũ & baſin poſitæ ſunt, ramulos effundunt: quorum tandem extrema deſinunt in nares. Ex eiſdem ferè ſedibus ramulus vnus editur profertúrque inter primam & ſecũdam ceruicis vertebram, móxque alter occiput & primam ſummámque vertebram, qui tamen hinc elapſus in pericranium quibuſdam diſſipatur, aliis integer patente foramine in occipitis oſſe intrò ſe recondit per meninges ad verticem diffuſus: ſolet hęc à quibuſdam vena puppis appellari. Reliquæ jugulariũ extremitates, per ſuturas quæ occiput & os cunei copulant euadunt in cerebrum, móxque è baſi media eò pergunt, vbi duplicata craſſa meninx cerebrum à cerebello dirimit: ſicque geminationis illius firmitate ſuffultæ, ſurſum irrepunt in cerebri ſummum quaſi faſtigium, in quo vacua regio ineſt, quam ſuprà torcular diximus appellari. Quinetiam venæ quas dixi ad aurium radicem intrò inuehi & inferri, mox propaginibus multis diſperſæ, à lateribus media inter caluam & craſſam meningem via, in vnum quoque torcular omnes vtrinque commeant. Hic enim locus eſt in quem cerebri alimentum magna ex parte con-

Ad capitis externa.

Ad fauces & oris intima.

Vena ad nares.

Ad interiora capitis.

fertur : è quo demum id riuis tenuiſſimis, quos jam venas vix auſim dicere, in omnem cerebri ſubſtantiam profunditur. Quin & illi riui iuxta cerebri glandem, tenuiſſimè diſſecti, in priores ventriculos concedunt, ibíque exilibus arteriis implicati, contextum illum ſtruunt atque componunt, qui à Chorio, id eſt, à ſecundis fœtum inuoluentibus nomen habet. Ea nimirum eſt, omnis venarum in caput & cerebrum diſperſio : nunc autem ad eas redeũdum quæ in brachiũ directè feruntur. Baſilica vena, quæ & interior brachij vena & axillaris appellatur, ſtatim vt ex ala exceſſit, in amplum humeri muſculum & in eos fere omnes qui illi aſſiſtũt, propaginem mittit, inibi penitus exhauſtam, reliqua tota aliàs ſimplex, aliàs gemina ad inferiora obliquè deflectit, atque ſubter cutem emergens ad cubiti nodum feſtinat. Quò tamen priuſquam adueniat in medium cubiti flexum venam traiicit manifeſtam, ex qua ſolet ea quodammodo naſci, quam mediam mox appellabimus. Hinc longiùs procedit baſilicæ truncus, eóque interim viæ ſpatio ramos diſpergẽs interiores in cubiti muſculos, ſubter cutem ad carpum accedit, vbi in venas complures neque eas quidem obſcuras diffinditur, quarum fit ad minores inferioréſque digitos diſtributio: è quibus multis nominibus ea celebratur, quæ inter medicum & minimum digitum interiicitur. Cephalica altera brachij vena, quæ eadem externa eſt & humeraria, à clauibus per ceruicis muſculum flexuoſa declinat in humerũ, à quo mox recto tramite deorſum contendit, ſimúlque venas prætenues ſpargit in partes eas quas peragrat. Cùm autem in nodum cubiti proximè appulerit, tripartitò ſecta ramum vnum in brachij ſuperiores muſculos recondit : alterũ in cubiti flexum obliquè detorquet, qui manifeſtè conſpicuus cum altero coitionem facit, quem nunc diximus eo quoque è baſilica traiici : fitque iſtarum congreſſu media quædam vena, omnium in cubito extantium maxima. Tertium autem ramum efficit reliquus proceſſus, qui per extremã cubiti regionem in carpum excurrit; frequentíque ſobole in ſuperiores manus digitos effũditur : in quibus ea numeratur, quam inter pollicem & indicem conſertam, capitis venam dixêre. Cæterùm media vena è brachij flexu diſcedẽs radium aſcendit, euadénſque in externa, ramis diffinditur duobus : è quibus alter deorſum deflectens, riuulis baſilicæ ſuos quoq; permiſcet: & alter ſurſum euectus cephalicæ ra-

Venarũ brachij diuiſio.

Cephalica.

Mediana.

Diſtributionem variari.

tnis ſe complicat & inſerit. Hæc venarum eſſe ſolet in brachium & manus diſtributio, quæ tamen in non paucis variari cernitur, & nonnunquam eiuſdem hominis in dextro ac ſiniſtro diſpar. Plerumque vena nulla exiſtit media; eſt qui cephalicam, eſt qui baſilicam in apertum non profert: deprehenſum quandoque, eam quæ pollici aſſiſtit à baſilica, eam autem quæ minimo digito accumbit à cephalica deriuari: tanta videlicet in iis oſtẽditur naturæ varietas, ad quæ nulla neceſſitatis lex cogit: atqui non in venis (vt neque in ſtirpibus) vna ſemper & ſimilis eſt neceſſaria fruticantium ramorum proiectio. His omiſſis tempeſtiuum iam fuerit venarum inferiorum propagationem explicare. Vena caua ſimul ac è iecinoris conuexo expromitur, ramum ingentem ad inferiora, lumbóſque cõtorquet: quos antequam attingat, pendulus is etiam tum & veluti appenſus, prætenues alios ramos in thecas & inuolucra renum, atque in adiecta illis corpora vtrinque profert. Continuò autem vt ille lumbis inſedit, in renum corpus eas venas infert, quas dixi iunioribus emulgentes appellari: à quibus plerumque fibræ tenues in ipſa quoq; inuolucra concedunt. Ab emulgente ſiniſtra vas exit ſeminariũ, quod multis flexibus in teſtem ſiniſtrum abit: dextrum autem vas non item, ſed ex ipſius cauæ trunco maiore duci ſolet. Iam verò cùm ſub renes truncus hic peruenerit, ad dextram læuámque exiles venas ſpargit in tranſuerſos abdominis muſculos, & in omnes ventris partes inanes, quæ inter coſtas adulterinas & ſuprema coxarum oſſa mediæ interponuntur. Præter quas aliæ in ſingulas lumborũ vertebras vtrinque permeant, per ea vertebrarum foramina ſe inferentes, per quæ diximus neruos foras excidere: atque ex his aliæ tenui membrana cinctæ in ſpinæ medullã, aliæ maiores in eos muſculos erumpunt, qui ſpinę extrinſecus accubant, hinc ſimul in externa poſterioráque corporis longè latéque diffuſæ. At ipſa vena caua cùm ad poſtremã vertebram oſſiſq; ſacri initium appulſa eſt & adducta, in duos tota finditur ramos ampliſſimos, in crura obliquè prolapſuros. Quò priuſquam pertineant, plurimas in circumiecta loca coniugationes edunt: primam quidem retrorſum in ψόας interiores lumborum muſculos: ſecundam exilem in proximas peritonæi partes: tertiam in os ſacrum & inſtratos illis muſculos: quartam in podicem & rectum inteſtinum, in quibus hæ numerantur, quas hæ

Venæ emulgentes.

Ad lumborum regiones.

Vena caua in crura diremptus.

Decẽ venariũ coniugationes.

morrhoidas præ cæteris nuncuparunt, quanquam inter eas quæ ferè ſeptem ſunt, vna ex loco medio diſiunctionis ramorum venæ cauæ prodire ſolet. Quinta coniugatio ad veſicam eiúſque ceruicem flectitur: eadémque mulieribus ramos alios in vteri fundum, alios in eius partem imam atque ceruicem demittit, qui ipſos quoq; teſticulos quadã ex parte ambiunt. Sexta in muſculos rectos effertur abdominis, per quos dein in thoracis cartilaginẽ & imã regionem mammarum euadit, extremitatibus occurrens iis venis, quas paulò antè dixi ab axilla in thoracis externa demitti: vnde intelligitur venas quæ ad vterũ & quæ ad mãmas prouehuntur, ex eadẽ aut ex proximis inter ſe radicibus deriuari. Septima in os pectinis eiúſq; lacertos: octaua ex cõmiſſura oſſium pectinis elapſa, in genitale tũ maris, tum fœminæ pertinet. Nona in muſculos crurum interiores figitur: decima ſubter cutem ab inguinibus per iliũ regionem aſcendens, iis venis fit obuia quæ extrinſecus per thoracis latera deorſum trahuntur. Reliqui amplorum ramorum ductus, in ſuum quiſque crus proficiſcitur: atque ſub inguine productio quædam emittitur in priores femoris muſculos, per quos ſparſa omnis diſſipatur: altera ſubter cutem per interiora femina deerat, ampla illa quidem & manifeſta, à qua complures riuuli in ſubditas regiones penitus deducti ſunt. Hæc eadem paulò ſupra genu tripartitò finditur, ramúmque vnum per priorem & interiorem tibiæ regionem rectà deiicit in ſubiectum malleolum, vbi *Saphena.* clarus atque conſpicuus, ſaphena dici ſolet. Alterum maximum per poplitem recondit in abditos atque poſteriores cruris muſculos, vbi frequenti ramorum ſobole diſperditur. Tertium per cruris poſteriora retorquet, qui dein ſub cute per externam tibiam in ſubditum malleolum decurrit: lõgius autem progreſſus, ſuprà infráque in minores digitos abit, quemadmodum primus extremis riuulis maiores pedis digitos circumplicat. Medius is qui per poplitem abit in ſuram, ferè bifariam ſcinditur, & extrema ferè duo diſiicit, alterum ad inferiora, in ſuperiora alterũ, qui vtrinque aſſidentium venarum riuulis implicatur. Hęc vniuerſa ſunt quæ de venarum diſtributione atque numero dicenda videbantur: nam quæ ex vmbilico in iecinoris concaua irrumpunt, vietæ iam atque emeritæ, in venis habendæ non ſunt, vt neque in fœtuum ſecundis quæcunque innaſci ſolent & fruticari, corporis partes cenſeri debent.

De arteriis. CAP. XII.

ARTERIARVM non longè impar nec diſſimilis eſt, atq; venarũ deſcriptio. Spiritus enim vitalis in omne corpus effuſi, cùm hę canales ſint atq; ductus, debẽt vtiq; in omnes partes corporis deriuari. At nihilominus arteriarum quàm venarum minùs frequens eſt propagatio, quòd ſanguis craſſior in exiguas procúlque remotas partes, vix niſi venarum ductibus poſſit commeare: ſpiritus autẽ ſanguine multò tenuior ab extremis maiorum arteriarum ẽlapſus, per cæcas occultáſque partium vias, in diſtantiora poſſit euadere, nullo in id arterię adminiculo indigẽs. Hinc fit vt arteriam ſemper vena comitetur, niſi cùm ortus varietas eas coniungi non permittit: arteriam enim quæ ex corde ſecundùm ſpinam delabitur vena nulla ſectatur, vt neq; eas quibus cõtextus ille ſtruitur admirabilis. At non peræquè vnaquæq; vena comitem arteriam obtinuit, tùm quòd diuerſa origo id plerumq; non ſinit, tum quòd in cõplures partes exiguas maximè ſub cutẽ diffuſæ ſunt venæ, quibus nulla erat arteriarum neceſſitas. Itaque inſigniori- bus magnitudine præcipuis venis, vbicunque natura potuit, comites dedit arterias: quod qua ratione in ſingulis effecerit, definiendum deinceps breuitérque deſcribẽdum. Ex læuo cordis ventriculo vas prodit amplum, quod omnium arteriarum tanquam truncus & ſtipes habetur: arteriæ autem ex eodem in pulmones eiectæ, ſimplicíque tunica venarum modo conditæ, huic pro radicibus erunt: iis nempe venis comparatæ, quæ ex meſenterio in iecinoris portas ducunt vehúntque alimentum, ſic enim & ipſæ ductum de cœlo hauſtúmq; in pulmones ſpiritum cordi ſubminiſtrant. Cæterùm truncus is quẽ dixi, protinus vt è corde proſiliit, duas arterias in illius ambitũ reflectit: alteram in mediam eius regionem, alteram ad baſin circáque dextrum ventriculum. Mox totus in duos cóſq; diſpariles ramos diffinditur: quorum qui amplior, in quintã dorſi vertebram in læuum torquetur, inferas corporis partes peragraturus: in partes autem ſuperas, quòd eæ minùs multæ eſſent, minor alter effertur. Hic itaque pulmone ſuſtentatus ad iugulum pergit, ipſaque via ramum profert in alam ſiniſtram, ex quo interim propagines defluunt: vna quidem in tria ſuprema coſtarum interualla, quæ extra thoracem elapſa ad ſpinæ muſculos poſteriores ſeſe applicat: altera in pectus & mammas ad extremas vſque coſtarum cartila-

Arteriarũ vſus.

Arteriæ quàm venæ pauciores.

Arteria venoſa.

Ramus arteriæ ſuperior.

gines effuſa:tertia in foramina ſupremarum ſex in ceruice
vertebrarum , pariter cum vena comite ad medullæ mem-
branas adducta. Reliquus hic ramus in ſcapulam & bra-
chium ſiniſtrum ſparſus euadit , baſilicam venam plurimũ
ſequutus. Stipitis autem pars maior ad iugulum conten-
dens,à læua dextrorſùm reflectitur: quæ cùm ad ingentem
glandem,cui ganglio nomen eſt,peruenerit, ramum vnum
ad intimam iugularem ſiniſtram,alterum ad dextram por-
rigit: externæ ſiquidem venæ iugulares, coniuges arterias
non acceperunt, vti neque cephalicæ, quas per humerũ in
Arteria ad brachia. brachium proferri diximus. Huius demum arteriæ quic-
quid reliquum eſt, necdum ſupra claues egreſſum, in dex-
tram axillam iter habet,pares obiter nec diſſimiles propa-
gines ſpargens atque ea quam diximus ad læuam deflecte-
Iugulares. re. Ex quo perſpicuum eſt, dextrum arteriæ ramum longè
editiorem ſiniſtro exiſtere. Carotides porrò duæ arteriæ
poſteaquã ſupra claues cum interioribus venis iugularibus
in ceruicem emerſerunt,ſurſum rectà feſtinant,quo tractu
in ſingularum vertebrarum foramina riuulos edunt , qui
medullæ membranis impliciti pariter cũ illis in caput ef-
feruntur. Ad carotides ipſæ in maxillæ confinio bipartitò
ſcinduntur,vt vtriuſque pars vna retrorſum & in poſterio-
Ad caput. ra , altera in priora & aduerſum ſpectet atque flectatur.
Quin & huius duo inſuper fiunt rami,alter in linguã & in-
teriores maxillæ lacertos,alter foras eminẽs propter auri-
culã in temporum muſculos effunditur,qui demum in ver-
ticem ſummũ aſcendens oppoſitæ arteriæ extremis impli-
catur.Pars verò quam in poſteriora flecti dicebam,duos ę-
què ramos promit magnitudine præcipuos,quorũ qui mi-
nor apparet per extremũ ſuturæ à Λ nomen aſſumentis,ir-
Ad cerebrum. repit in caluã ad cerebelli baſin,hoc tamen trãſitu diſperſis
in partes circumiectas ramulis,Maior ramus partim per id
foramen, quod ad infimã eſt auriculam , permeat in caluã,
eò quidem deductus vbi geminatio eſt craſſæ meningis:
partim ſurſum ad cuneũ & cerebri baſin euehitur, in mul-
tas exiléſque arterias diductus,quæ variæ vtrinque inſertę
atque implicitæ nullius membranæ interpoſitu, contextũ
Rete admirabile. admirabilem conſtituunt,cerebri baſi ſubſtratum, atque in
oſſe cunei reconditum.Ex hoc demũ arteriarum contextu
tãquam ex radicibus in ſtipites cõcurſantibus,arterię duæ
ſurgũt,quæ per craſſæ meningis foramina ſcandunt in ce-
rebrũ,mox ſubtiliùs diſpertitę,alię in cerebri corpus eua-
dunt,

dunt, idipſúmque ambiunt: aliæ in eius ventriculos producuntur, quæ aſſumptis pariter venarum & arteriarum fibris è ſummo torculari delapſis, contextum illum choroidem componunt. Hæc omnis arteriæ in ſuperiora diſtributio. Ramus alter totius arteriæ, à quinta dorſi vertebra in quā ex corde deflexerat, ſecundùm ſpinam ad os vſque ſacrum decurrit, ſempérque ad læuā paulùm declinat, vt œſophago in thorace, & venæ cauæ per lumbos incedēti, det locū. *Arteria quæ ad inferiores partes.* Primus in tanta productione ramulus editur in eam pulmonis regionem, quæ ſpatium inter quintam vertebram & cordis baſin medium implet, cuius extrema in aſperam arteriam ſurſum adducuntur. Alij deinde rami in ſingulas vtrinque vertebras exeūt, quorum propagines aliæ in coſtarum interualla proferuntur, in eóſque muſculos foras euadunt, qui priori thoraci extrinſecus inſternuntur: aliæ ferè bifariam ſectæ, partem nō modicā ad ſpinæ dorſique exteriores muſculos, partem alteram in ſpinæ medullā vtrinq; inferunt, per ea foramina per quæ diximus venas emitti, neruos autē expromi. Cùm iam ſepto trāſuerſo aſſidet arteria, duos in id ramos, vnum ad dextrā, ad ſiniſtrā alterum tranſmittit. *Ad diaphragma.* Sub hæc autem vētriculo, iecori, & lieni ſuum cuique ramum impertit: ex eiſdem propè ſedibus alios in inteſtina per meſenterium diſſeminat: *Ad viſcera.* nec lōgè ab his duo prægrandes concedunt in renes, quos nonnullis placuit emulgentes arterias dicere, à quibus fibræ tenues in renum thecas deſinunt. Succedunt his arteriarum rami, quarum eſt in teſtes tranſuectio: ſolet autem quæ ad ſiniſtrum pertinet, aut tota ab emulgente arteria naſci, aut profectò nō nihil ab ea mutuari: quæ verò ad dextrum ſpectat ex maiori trunco proficiſci, quanquam eſt cùm quippiam ſumit ab emulgēte dextra: procurrunt autem & inuoluuntur teſtibus hæ pariter cum venis ſeminariis. Vt ſuprà de venis attuli, ita & nunc illis comites arterias ſtatuo è ſingulis lumborum vertebris ad ilia abdominíſque muſculos efferri. Perſpicuum ſatis eſſe poteſt arteriæ truncum, multis ramorum proiectionibus maiore ex parte exhauſtum, multum iam extenuari atque minui, cùm os ſacrum attingit: vbi iam totus in duos ramos finditur, quos ſubiecta crura exc[ipiu]nt. *Ad crura.* Atque cùm ad hunc vſque locum vena caua vtpote minor & leuior, arteriæ ampliori ac denſiori incubaret, hîc primùm in crura diuaricatis illis, arteriarum rami tuitionis cauſa venis inuehuntur. Ex primis crurum *Ad vmbilicum.*

ramis vtrinque arteria vna, adultis quidē areſcens & emerita, per quam conceptui vita tenebatur, permeat in vmbilicum. Hinc quoq; in os latum & illi adiecta corpora, quędam excurrunt propagines venis ſimiliter diſtributæ: omnium autem maximè inſignes apparent, quæ in lumborum muſculos interiores, in mulieris vterum, in vtriuſque ſexus genitale, in veſicam & podicem adeunt. Quæcunque poſt has in crura deuehuntur, cum venis maioribus altiùs demerſæ intima permeant, in ramos effuſæ & abſumptæ, qui neutiquā vt venæ ſubter cutem extant. Cùm enim illarum quàm venarum maior nobis eſſet neceſſitas, penitus illas abſtrudi atque deliteſcere tutiùs erat, & minùs crebra propagatione diffundi. Quid igitur ſimile inter ſe, quid diuerſum acceperint venę & arterię, ex his perſpicuum euadit. Nunc quod integram abſolutámq; reddat orationem, præſtandum, atque de reliquis partibus ſimilibus tractatio ſuperioribus nectenda.

De membranis & cute. CAP. XIII.

TANTA ineſt in corpore membranarum commoditas, tanta neceſſitas, vt nullam natura partem prætermiſerit, quam membrana non integat, comprehendat & fulciat. Siue enim os eſt, ſiue cartilago & vinculum, ſiue muſculus atque tendo, adde neruos, venas, arterias, inteſtina, viſcera denique omnia, propriis quibuſdam membranis conueſtita, & iis veluti concluſa contineri cernuntur. *Tunica.* Has quidem ex vſu atque officio, quòd veluti tegumenta partes ſingulas ambiant atque definiant, tunicas propriè *Mēbrana.* dixerunt. Prę̨ter quas tamen aliæ quędam partes diſterminant, aliæ ſuſtineant, connectūt aliæ, quibus cōmune membranarum nomen eſt inditum. Ad hoc genus referri minimè poſſunt tergora ea duo, ex quibus conditus eſt ventri- *Tunicarum differentia.* culus, vt neque ea ex quibus inteſtina conſtant atque vterus, vtraque veſica, venæ & arteriæ, quæ quanquam nominis inopia tunicæ dici ſolent, Græcis χιτῶνες longiſſimè tamen ab earum quas tradimus natura receſſerunt. Illę ſiquidem propriam ventriculi, vteri, & aliarū quas dixi partiū ſubſtantiam complent. Hę verò partes integrè iam formatas conueſtiunt, diſterminant aut ſuſtinent. Illæ ex propriis fiunt villorum productionibus, quorum ope naturales attractionis, retentionis, aut expulſionis motus obeuntur. Hæ nullum villorum genus nouerūt, ſed ſui vndique ſimiles omnis motus naturalis expertes ſunt, ſolius ſenſus cō-

potes. Diſcriminis hoc poſtremò argumentũ efficax, quòd ventriculus, inteſtina, vterus, cæteraque eius ordinis, cùm ex propriis tunicis tanquam ex ſubſtantiis compoſita ſint, hoc tamen inſuper membranæ genere teguntur, quò firmè cohæreant, teneantur, & ſenſu polleant certiore. Quas itaque hoc loco propriè membranas appellamus, ſunt eæ quidem tenues & leues, ne quas obuallant partes, pondere ſuo premant: denſæ tamen ac robuſtæ, vt arcere poſſint externas iniurias, ipſamque partium ſubſtantiam continere ne fuſa diſſipetur. Latiſſima in his differentia ſpectatur, prout varia eſt partium quibus additæ ſunt natura. Aliæ enim ſimplices ſunt, tenues & pellucidæ, duplices aliæ craſſæ & valẽtes: figura ſingulis attributa ex loci & partis quibus accommodantur conformatione. Ex his verò præſtantiſſimæ quæque quibus partes principes obductæ ſunt & obtectæ, proprium nomen acceperunt: reliquarum verò perpaucæ. Pericranium appellatur quæ caluam extrinſecus ambit, duplex illa quidem & firmiſſima. Ad ſcapulas, coſtas ſingulas, humeros, brachiorum, manuum, reliquarúmque partium oſſa, quæcunque ſeorſum integunt, promiſcuè atque communiter περιόστια dictæ ſunt. Muſculum vnumquemquè ſua quædam membrana ſepit & obuallat, eáque ſimplex multóque tenuior quàm perioſtios, cuius vniuerſum genus nullum adhuc nomen inuenit. Ex interioribus autem quæ cerebrum inuoluunt, meninges appellantur, altera craſſior, tenuior altera, quarum productiones omnem ſpinæ medullam, ex hácque ductas neruorum propagines circunſepiunt. Supra quas tertia quædam illis firmior, ſpinæ fiſtulam intus ſuccingit: itémque quarta extrinſecus vniuerſam ſpinam tegit & illigat. Quæ quatuor in oculorum ſunt ſtructura, proprias appellationes eas ſortitæ ſunt, quas ſuo loco explicauimus. Aſperam arteriam tum quæ intus, tum quæ foris continet illiúſque cartilagines connectit, proprio eſt nomine deſtituta: ſimiliter quæ gulam, quæ ſtomachum oblinit, rurſum verò quæ vel pulmones, vel iecur, vel lienem, vel denique renes ambit. At verò quæ thoracem medium dirimit inter pulmones illapſa, diſſepientem membranam appellauimus, eandem qui volet cum Feſto diſſepimentum nuncupet: cuius ima ex parte pericardium naſcitur, & è ſummis membraná vtrinque coſtas ſuccingens ὑπεζωκὼς ὑμὴν Græcis vocata. Ita propemodum è peritoneo (quod duplex eſt infimi vẽtris inẽ-

Membranarum differentia.

Pericranium.

Circa oſſa.

In muſculis.

Meninges.

In oculis.

Diſſepiẽs.

Succingens.

Circa viſcera & inteſtina.

brana)tenuiores aliæ prodeunt, tum quæ diaphragma ſuccingunt,tum quæcunque ventriculum,inteſtina,iecur, lienem,renes,veſicam,vterum,omentum,atque meſenterium contegunt & obducunt, quibus propria ſeorſum nulla obtigit appellatio. Membranis omnibus prima origo eſt ex partium quas inuoluunt ſubſtantia atque mole, è qua pingue craſſúmque recrementũ foras circum illam emergens ac pedetentim ſiccеſcens, dum fœtus conformatur,coit in membranã. Accipit hæc robur & omnem ſentiendi vim ex neruorum ſentiẽtium tenuitatibus, in ſe conſperſis cõtextúque miro cõſertis & implicatis,vt iccirco à multis falsò exiſtimatum ſit omnẽ membranæ ſubſtãtiam à neruis tractam eſſe. Cæterùm dictorum fidem id confirmat, quod è ſexta cerebri cõiugatione cõſpicuos cernimus neruos ſentientes,& in membranam diſſepientem, & in eam quæ coſtas ſuccingit illabi:alios quoque in ventriculi,hepatis,lienis contegẽtem membranam,maximè verò in peritonæũ, è quo demum omnium partium inferiorũ tegumenta ſurgunt. Talis propemodum fieri deprehenditur ad oſſiũ muſculorúmque membranas diſtributio, ſed quæ tamen fit ab eorum neruorum villis,quos emittit ſpinæ medulla: adeò vt ex his colligere ſit membranarum ſubſtantiam, tametſi non vniuerſa à neruis defluxit, ab illis tamen omnem ſenſus poteſtatem accepiſſe. Hęc de membranarũ ratione ſatis. Cutis non diſſimilem videtur cõditionem ſequuta,quæ membranarum modo à prima conformatione ex ſemine concreuit, vt corpus vniuerſum obiret atque circundaret, tanto reliquis membranis craſſior, quãto corporis vniuerſi moles amplior:at paulò rarior quidem effecta,& crebris exilibúſque ſpiraculis peruia,vt interiorũ exhalationi pateret,mediam inter carnem neruúmq; naturam adepta, exiſtimari poteſt ex paribus quodammodo eorũ portionibus componi. At reuera propria illius ſubſtãtia qualem dixi ex ſemine traxit originem: ſed quam tamẽ ſubditarum venarum & arteriarum extrema ſubeunt, quo alimentum ſpiritúmque profundant. Eôdem neruorum tenuitates è ſubiectis partibus inferuntur,compluribúſque locis longa propagine conſperſi apparent,per quos cuti tangendi ſenſus aſciſcitur. Super hanc quę vera eſt & germana, altera veluti exile tegumentum poſita eſt,quę ſumma cutis & cuticula nobis,Grecis ἐπιδερμὶς eſt. Denſior quidem quàm vera,ab exiccatis illius ſordibus nõ ex ſemine procreata,quã per

Membranarum ortus.

Membranas non è neruis naſci.

Cutis cõpoſitio.

Cuticula.

per exuſtionem igniū vi oborta puſtula, conſpicua cernimus à vera cute diuelli, atq; in intertrigine diſcerpi & atteri. Cōtextu illa perpetuo vniuerſum corpus obtegit, niſi qua perforata vel exitum vel introitum præbet in corpus, velut in auriculis, naribus, oculis, ore genitali, atq; podice. *Cutis foramina.* Cum ſubiectis partibus illa quidē minimum habet commercij, ſed duntaxat ex neruorū, arteriarum, venarúmque fibris velut appenſa, illis cohæreſcit, vt iccirco tota propemodum detrahi poſſit. Paucæ enim partes ſunt quæ nō deglubantur. *Vbi cutis hæreat ſubditis partibus.* In fronte ſic cum ſuo muſculo implicita cutis coiuit, vt omnem volūtarium illius motum ſequatur, qualem & reliqua penè tota facies accepit: vix enim hāc aliud eſſe iudices, quàm ſummam muſculi faciem vehementer ſiccatam & quaſi torridam. Veruntamen in labris non is modò coitus, ſed tanta ineſt confuſio, vt neque muſculum, neque cutem ſeorſum queat ſenſus internoſcere. Eius propemodum generis ingenerata eſt manuum palmis plantíſque pedum, tum vt ad prehendendi munus quoquouerſum aptius inflecterentur, tum vt tangendi facultate exquiſitiore pollerent: alibi (vt dixi) nuſquam confuſa ſubiectis partibus prorſus adhæreſcit.

De carne mollibúſque partibus. CAP. XIV.

SOLIDAS atque præduras corporis ſimplices partes iam omnes videor attigiſſe, vt nunc mihi de mollioribus quæ carnis ſpeciem habent, dicendum ſuperſit. Ne hîc autem à vulgato nominū vſu diſcedam, placet id molliorum partium genus vniuerſum, vna carnis appellatione cōplecti. *Caro quid.* Simplex ea nuſquam inueniri poteſt, quæ per ſe ipſa conſiſtat, ſed ſolidioribus villis adnata atque circumiecta, vi ſua & multitudine concretā ex ſe molem vniuerſam, carnis nomine deſignat. *Caro triplex.* Vniuerſi autem eius generis ambitus in tres tribui ſecaríq; ſolet differētias: vna muſculorum eſt quę propriè caro dici debet, altera glandularum, tertia viſcerum, quam Græcis παρέγχυμα vocari diximus. *Simplex caro.* Muſculorum caro tota ſanguine madet quo plurimo perfunditur, & vnde ſuam ea originem duxiſſe exiſtimatur. Non enim aliud atque ſanguis eſſe videri poteſt, qui circa villos concreſcens inanitatémque inter eos mediam implens & quaſi infarciens, robur iis accerſit & continet, ne per motus periclitentur. Quocirca ſatis videor de ea tranſegiſſe, quum omnem muſculorum numerum atque ſummam recēſui; niſi quis præterea inde diſcrimina quædam

ſtatuenda putet, quòd alia humida ſit, mollis, laxa, rara, aut ſpongioſa: alia è contrario ſicca, dura, aſtricta, denſa, aut compacta. Neque profectò diuerſi cuiuſdam ea generis (quamuis ſit purior) cenſeri debet, quæ aut gingiuas, aut maiores oculorum angulos implet, vt neque glans obſcœnarum partium in extremo poſita. Glandularum porrò ingens eſt numerus, quæ cùm omnes ex craſſa denſáque materia concreuerint, hoc tamen diſcrimine ſeiunctæ apparent, quòd aliæ aliis ſunt rariores, neq; omnes vna pariliſque ſubſtantiæ ratio comprehendit. Hinc & illarum vſus diuerſus euadit, magna varietate diſtinctus: quæcunque denſiores ſunt præter alias commoditates, in locum fiſſionis tum venarum, tum arteriarum quaſi pro firmamento coniectæ ſunt: quæ verò mollitudine ſua ſpongiam quodammodo referunt, eas natura quibuſdam vel gignendis vel recipiendis humoribus accommodauit. In hoc genere eæ numerantur, quæ circa linguæ radicem poſitæ, perpetuo quodam munere ſaliuam eructant: & eæ rurſum multò maiores, quæ laryngi vtrinque aſſidentes linguam & os ſubditáſque partes madore proluunt. Has Latinis tōſillas, Græcis παρίσθμια appellari diximus. Huic quoque generi aſcribuntur, quę in mammis ſunt frequentes, laxæ, turgidę, dum præſertim lacte circunfluūt, aliàs verò denſæ & contractæ. Finitimi teſtes his ſunt, quorum tamen ſubſtantiam ad viſcerum rationem ſpectare credibilius eſt. Prioris autem generis ſunt, in cerebro quidem κωνάριον, & glandula pertuſa quæ ſupra baſin in peluis cauo collocatur, deinde parotides iuxta aures collocatæ, & ganglium, θυμὸν Græcis vocatum, ſub iugulo parte ſumma pectoris: tum præterea quæ in axillis ſunt ingentes, tū eæ ex quibus πάγκρεας magna ex parte conditur: itémque lactes, quo nomine humidas glandulas per meſaræon ſparſas dici volunt, atque inſuper quæ inguinum capacitatem implent: aliæ deniq; cōplures quibus vaſorum in brachiis atq; cruribus diductiones confirmantur, quas ſigillatim percenſere faſtidioſum magis quàm vtile putaui. Sed neq; figuram earum aut magnitudinem perſequi commodum eſt, quę cùm ſit ſua cuique attributa, multiformi varietate diſtinguitur. Iam verò in parenchymate appellato maior exiſtit diſſimilitudo, nō modò ex figura atque magnitudine, verumetiam ex ſua ipſorum ſubſtantia, quæ ſimilis & vniuſmodi nequit in diuerſis inueniri. Ea quidem ex affuſo ſparſóq; humore primo

Glandulæ.

Glandularū differentia.

Parenchyma.

mo ortu compacta eſt, vnde rectè affuſio dici videtur: at nō vt in muſculis ex ſyncero ſolóque ſanguine, ſed vel prorſus vel plurimum ex ſemine: atq; vt varia futura erat cuiuſq; viſceris conditio atque neceſſitas, ita multiformis eſt hæc ſubſtantia comparata. Vnius cordis parenchyma proximè ad muſculi carnem accedit. Hoc tamen diuortio ſejunctum, quòd durius multò ac ſiccius vi ſeminis circum triplex ſtaminum genus attexitur: illa verò quæ in muſculo, non item. Ab hoc iecinoris propria ſubſtantia eſt, quam concreti atque torridi ſanguinis ſpeciē habere putāt, cùm tamen palàm ſit fieri non poſſe, vt quod gignēdi ſanguinis principium ſtatuitur, id ipſum prorſus ex ſanguine concreuerit. Ex quo enim ſanguine, cùm nullus ne maternus quidem, in fœtus vtero geſtati corpus addi aptaríq; poſſit, qui non antè ſit iecoris eius opera confectus? Renes atque teſtes quanquam glandularum naturam exprimere videntur, in hoc tamen genus parenchymatis aſciſci debent, vt qui non glandularum more arteriis atque venis robur & firmitudinem addunt, ſed eximia vi pollent, qualis eſt à ſemine noſtri ortus initio, viſceri ſua cuique conceſſa. At lienis ſubſtantia propiùs quàm illi carnis natura æmulatur: deinde verò pulmonis, vt idcirco in dubium venire & ambigi non debeat, quin hi ſint in genere parēchymatis. Multò grauiſſimam quæſtionem atque controuerſiam faciunt ſpinæ medulla & cerebrum, quæ quoniam in principibus habētur, ortus ſui primordia ſemini (vt reliqua viſcera) accepta referunt, debéntq; annumerari inter partes ſimiles. At ne diuerſum in his genus præter omnem omniū veterum ſententiam conſtituēdum ſit, in carnis vniuerſum genus conijci neceſſe eſt. Neque verò id obſiſtit quòd natura ſint frigidiore: etſi enim vt muſculorum, ita inteſtinorum nec paucorum viſcerum caro omnis calida cenſetur, non propterea tamen vniuerſum genus tale ſentiēdum eſt, cùm præter cerebrum & ſpinæ medullam glandulæ complures, quæ tum in cerebro, tū in aliis locis poſitę ſunt, frigidę appareant. De venarū, arteriarum, inteſtinorum, aliarúmque partium carne, quæ propria cuiuſque aſſignari ſolet, alia poſthac diſputatio plenior adducetur. Plurima quoq; huc alia ſe ingerunt multis implicata difficultatibus, quę tamē quoniam nondum in diſputandi genus delabor, explicare hoc loco non ſtatui, in ſuum quæque ordinem poſthac relaturus. Hic tamen poſtremò ad futuram aliquando diſpu-

Differentia.

Spinæ medullā & cerebrum in carnibus eſſe.

Non omnem carnem eſſe calidam.

Partium differentia.

tationem animaduertendum duxi, nõ omnem ſpermaticã partem illico ſolidam eſſe, vt neq; carnem omnem ex ſanguine expreſſam eſſe & effectam: ſed ſi in partium differẽtiis ſignãdæ erunt repugnantiæ, parti ſolidæ, mollis opponetur, quã pleriq; carniformẽ dixerũt, ſpermaticæ ſanguinea, ſimplici cõpoſita, ſimilari diſſimilaris, informi inſtrumentaria: de quibus proprio loco ſingillatim diſſeretur.

De adipe, medulla, pilis, & vnguibus. CAP. XV.

Adipis procreatio. MEMBRANÆ atque cuti adeps copioſus & vberior increſcit: ex pingui quidem & tenaci eáque frigida ſanguinis portione genitus, quæ è venis excidens móxque affuſa frigidis exanguibúſque membranis, tanquam congelans ſimiliter atq; craſſius oleum frigore dureſcit. Hinc corporibus quibus frigidior eſt natura, copioſus; calidioribus verò paucus innaſcitur: qui æſtibus, immodicis laboribus, & inediis fundi atq; diſſipari ſolet. Albeſcit autem ex earum partium natura quibus apponitur & cohæret. Quoniam igitur illi primum ortum confert tum ſanguinis tum *Differentia.* loci in quem inciderit natura, horum certè differẽtia magnam illius diſſimilitudinẽ ſuſcitabit, vt ſit alius alio craſſior ſicciórque, vel tenuior atque mollior. Hos autem no*Seuum.*minis varietas toto propè genere diſiunxit, vt id quidẽ ſeuum appellare mos ſit, quod craſſius & magis terrenũ eſt: adipem verò qui humidior & liquidior. Vnde cornigera (inquit Plinius) vna parte dentata & quæ in pedibus talos habent, ſeuo pingueſcunt: biſulca ſciſſisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Horum enim humidior temperatiórque natura, vti profectò, & hominis, cuius corpus puro ſynceróque adipe oblitum eſt atq; delibutum. Neque tamẽ is paſſim ſui ſimilis, ſed pro partis vi & natura diſpar. *In vētre.* Venter inferior, vt qui magna ex parte membranoſus eſt, & longè diſſitus à fronte caloris, multo adipe confertus eſt eóque duriore ac ſicciore, qualis potiſſimum renes ambit *In pectore.* & obſepit. Quæ ſub pectore partes cõditæ ſunt, minus adipis cõgeſſerunt eiúſq; mollioris: qualis circa pericardium & cordis baſin videri ſolet. Hac propemodum lege cui circa muſculos & cutem, crurum partiúmque inferiorũ concreuit, durior ſicciórque deprehenditur, quàm qui thoracis *Vbi concreſcat & quibus de cauſis.* & brachiorum muſculos atque cutem perungit. At nihilominus neq; frigidiſſimis neq; ſicciſſimis locis gaudet, quòd cuiuſdam ſit caloris particeps. Hinc cerebri meninges nullus circumfundit, vt rarò membranas quæ oſſa cõueſtiunt.

Sic

Sic in hominum naturis qui vel calidiſſimi ſunt, vel frigidiſſimi atque ſicciſſimi, adipem nullum coaceruant, neque huic gignendo idoneam materiam habent in venis: qui verò à mediocritate in frigidum humidúmque deuergunt, multò maxima illius copia redundant: & quoniam eorum ſanguis totus in adipem procliuis eſt, non poteſt cordis immodicus calor illius concretionem circa pericardium, quantò minus in reliquis partibus, inhibere & arcere. Quocirca his multò promptiùs materiæ vis abit in adipem, quàm cordis reliquarúmque partium calor poſſit diſſoluere. Qui naturæ mediocritatem ſunt cõſequuti, ſanguinem media conditione obtinent: atque huius pinguior portio quæcunque in carnoſas calidáſque partes influet, vi caloris tota diſſipabitur & euaneſcet: quæ verò in membranas infertur, illarum frigore ea veluti conglaciat. Iam de medulla. In maioribus hæc oſſium capacitatibus concreſcens non minus conſiſtit quàm adeps: at maximè dureſcit quæ in ſpinæ fiſtula continetur, eóque magis quo lõgiùs à cerebro profluxerit, cuius illa ceu ſtipes quidam eſt & portio longiùs exporrecta. Hæc quidem nullius ignis vi liqueſcunt aut diſſipantur, quin potiùs ſoliditatẽ acquirũt: reliquorum oſſium medulla non minus quàm adeps calore liquata dilapſáque diffunditur. Vnde intelligi poteſt quantum illarum inter ſe genera diſtent. Itaq; quibus animantibus oſſa non vt leonum vel aquilarum robuſtiſſima & ſolidiſſima eſſe debuerunt, maxima his interior capacitas interiicitur, cuius gratia cum duritie leuitatem quandam ad motum ſunt conſequuta. Non tamen inanis ea derelicta eſt, ſed medulla multa refercitur; quæ ex communi oſſium alimento per tenues venas eò penetrantes affluente, illic conditur atque reponitur, quæ deinde ſenſim multóque tempore præparationẽ accipiens albeſcit atq; concreſcit, dum ſit idonea oſſi nutriendo, cuiuſmodi in humerorum, brachiorum, femorum atque crurum oſſibus plurima comperitur. Reliqua omnia in quibus ingentes illæ cauernæ non inſunt, ſeu quòd gracilia, ſeu quòd minus ad motum ſint neceſſaria, in laxitatibus exilibus humorem concludunt, medulla quidẽ liquidiorẽ magíſque fuſum, ſed qui tamen illi proportione quadam reſpondet. Cerebrum & ſpinæ medulla alium (vt dixi) ſuæ ſubſtantiæ modũ habent, porrò autem vngues atque pili licèt in partium ſimilarium numero non ſint, conſiſtentiam tamen habent &

Aliam cerebri & ſpinæ, aliam oſſium eſſe medullam.

Vnguium ortus. proprium vſum, vt illorum quædam hic ratio nobis ſit ineunda. E ſummis digitis vngues emergunt, tanquam clauſulæ eorum tendonum qui ad extremos digitos deſinunt. Ab his enim excremẽti & eluuiei quiddã ſemper emanat, quod in vnguium radices cõfluens, materia fit illis perpetuò augeſcentibus. Lati quidẽ facti & modicè duri, vt ſummis digitis firmitas conferretur ad exiguorum corporum apprehenſionem. Sic pilis ex craſſiore & fuliginoſa humorum eluuie ortus ducitur, quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam foras propulſa, impacta hæret in tranſitu, vt non ſponte vacuari poſſit, ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit impellítque, tum hanc rurſus alia, & multo tempore coniunctæ, aliæque ſuper alias impactæ, corpus quoddam reddunt & conformant anguſtum ex tranſitus anguſtia ſtipatum: quod denique à ſui ſimili eluuie vehemẽter ictum foras propellitur, iam veri pili formam adeptum: húncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit. Nõ omnibus æquè locis prouenit, ſed his maximè quibus cutis ſicca calidáque plurimũ ineſt: frigida enim & humida huic proferendo continendóque ineptiſſima. Vbi ſicca duráq; cutis, vt in capite atq; mento, prolixior rigidiórque pilus profertur, & in animantiũ genere iis ferè, quibus tergora denſa ſunt & dura, vt capris, vt ſuibus. Pilorum & vnguiũ radices tenellæ ſunt & molles: quod verò ex cute extat, validum ac prædurũ. In homine pili partim ſimul, partim poſtea gignuntur. Ingeniti quidem ſunt in capite, ſed propriè in palpebris & ſuperciliis, quos ab ortu pari ſemper magnitudine natura cuſtodit, & ne augerentur in duriſſimam & ſimilem cartilagini cutem infixit. Stabiles hi quoq; & erecti non ad decorem modò, ſed vt vallum quoddam oculis obiecti, ne quid extrinſecus incideret, aut è capite deflueret. Qui pòſt gignuntur, primùm erumpunt in pube & ano, mox in alis, poſtremò viris in mento, atque hi quidem vt omnes qui reliquo ſunt corpore, tum ornatus, tum tegumenti gratia producti. His iam finem facio, quòd decurſa & planiſſimè expoſita iam videantur omnia, ex quibus admirabilis comparatur fabrica membrorum, ſolérſque partium deſcriptio atque hiſtoria contexitur.

Pilorum procreatio.

Pili duplices.

Confectionis ratio. CAP. XVI.

PARTIVM corporis humani enarratio eũ curſũ extitúmq; tenuit, qui ſeorſum ſingulas, primùm ſimiles atque ſimplices, deinde compoſitas explanaret: ſic enim exiſti-

exiſtimauimus omnia magis perſpicua futura,ſi ad naturę imitationem ex ſimplicium ęſtimatione compoſiti cognitionem caperemus. Quiſquis volet quæ antè cōſcripta ſunt dilucidè conſequi,ſibíque in apertū & ante oculos ponere, eam quam monſtro ſæpè viam terat, & alio cadauere muſculorum, deinde oſſium exiccatorum aptíſque compagibus reuinctorum, alio viſcerum interiorum confectionem inſtituat,alio venarum quam à iecore,alio arteriarū quam à corde inchoabit: alio denique neruorum quos à cerebro atque ſpina in ſenſus artúſque ſingulos ſtudiosè diligentérque proſequatur: hæc enim ſumma eſt & conducibilis inueſtigandi ratio. At plerique omnes ex vno eodémque corpore omnia aut certè quamplurima ſibi commonſtrari rogant, quorum nunc deſiderio ſatisfacturus, quo quæque loco, quóve ordine, qua induſtria (nulla earum partium, quæ variè implicitæ ſunt,aut diſrupta aut confuſa)exhiberi poſſint & expromi, ad dicendum aggredior. Cadauer in primis delectum ſit bona carnis habitudine, integra conſtantíque ætate,ſtatura mediocri & appoſita, incorruptum & partibus omnibus abſolutum, nec morbo, nec vulnere interemptum,verùm ſuſpendio,ſtragulis,aquáve extinctū. Id præcelſo editóque ſcamno volubili collabitur, medio theatro perflabili,conſidente ſpectatorum corona, inſtructi paratíque confectores & adminiſtri, qui ad manum & in promptu habeant nouaculas, ſcalpella, vncos, ſtylos teretes,ſerras, terebras, malleolos,acus,funiculos, modiolos & ſpongias. Qui autem confectioni præeſt, enarrata principio humani corporis dignitate, qua id cæteris præſtat animantibus, eóq; tres in ventres & in artus diſtributo, omnes horum externas ſedes explicet, quæque illis veteres tum Græci tum Latini nomina indiderunt. Hæc pręfatus, mox de vniuerſa corporis cute, déque ei ſubdito adipe dicere inſtituat. Quod dum facit,iubeat inferiorem ventrem aperire atque detegere,adhibita nouacula cutem findere ę medio pectoris oſſe ad os vſque pectinis; rurſúmque per tranſuerſum è læuis ad dextra ilia,vt communis linearum ſectio cadat in vmbilicum. Sublata deinde cute; vmbilico autem intacto, gemina cutis exhibenda, epidermis denſior,vera quamuis craſſior,rarior tamen & crebris foraminibus peruia: mox qui huic adeps obhærebat, in conſpectum ſe dabit. Ab his muſculorum abdominis explanatio facienda,quo interim ſpatio adminiſtri,octo muſculos ſuo

Anatomes modi.

Anatomica administratio.

Cadauer.

Inſtrumenta.

Narratio.

Ventris confectio.

Pag.25.

quoſque ordine ſecernent, eas venas in rectis intactas ſer-
Pag. 30. uantes, quæ ex pube in mammas efferuntur. Poſt hæc de
peritonæo dicendum: quod tum exemptis omnibus qui in
abdomine ſunt muſculis, conſectores ſolum atque nudum
relinquent, aut ſaltem id ſimiliter atque cutem lineis dua-
bus ſecabunt, extremis huius in coxas & hypochondria re-
Vmbilicus. tortis, vt totus iam venter inferior detectus in conſpectum
veniat. Succedit de vmbilico breuis quædã expoſitio, quæ,
Pag. 76. dum fiet, miniſtrorum erit vmbilici vaſa ſeparare & expur-
gare. Hæc quoniam complura ſunt aduerſis diſiecta locis,
ne fortè inteſtinorum cõſectione pereant, diiungi debent,
& venæ quæ in iecoris caua pertinent, in dextrũ hypochõ-
drium, arteriæ verò & ductus qui ad fundum veſicæ ſpe-
Omentum. ctant, in pectinem vel inguem reclinare. Aperto ventre in-
fimo, innatans omentum cõſpicitur: quod recitatis iis quæ
de eo iam conſcripſimus, duplex proponatur, eiúſque ad
ventriculũ & colum inteſtinum adheſio. Id mox eximatur,
quoniam nondum eius, vt neque venarũ, poteſt ortus con-
ſpici. Priuſquam autem aliò res procedat, decet hoc loco
inteſtinorum viſcerúmque omnium ſitum ſpeculari, vt his
nondũ à naturali ſede dimotis, obſeruare liceat quæ partes
quibus in cute locis, ſubditæ ſint atque reſpondeant: quod
quidem non leue momentum ad medendi artem obtinet.
Inteſtina. Deinde verò ſuſcepta inteſtinorum narratione, conſecto-
res id quod rectum appellant, eo loco vbi ad coxam ſini-
Pag. 32. ſtram eminet, locis duobus obſtringẽt funiculis acu traie-
ctis, medióque inter hos ſpatio illud execabunt, mox inte-
ſtina omnia à meſenterio ſenſim ſcapello diuellent & qua-
ſi diſſuent, ſeruato quidem quàm maximo licet meſente-
rio. Simul autem obſeruare conuenit ſitus adhæſionéſque
ſingulorum compluriúmque vaſorum inſertiones: è quibus
ne fortè præter modum ſanguis effluat, tutum erit venam
quæ ad portas eſt iecoris vincire, citra vllam aliorum per-
turbationem. Vt autem ad ieiunũ inteſtinum propiùs ac-
cedetur, id antequam ſub venam quæ ad portas eſt ſe con-
iiciat & recondat, duobus item vinculis excipiendum erit,
medióq; ſpatio conſecandũ, vt illicò omnia inteſtina hinc
in modiolos tranſportentur, in quibus demũ quiſquis vo-
let poſſit exemptorum ſubſtantiam, figuram, tunicas, vil-
los, reliquáque omnia nullo periculo nullóque labore con-
tueri. Nunc autem viſcera omnia denudata ſe prodũt, quæ
tamen quò ſe apertiùs ante oculos proponant, ſanguis qui
in ven-

in ventris capacitatem ex occulto influxit, omnis haurien-dus & ſpongiis exorbendus eſt, ac in modiolos exprimen-dus. Explicandum deinde eſt meſenteriũ cum ſeptem ve-nis quæ in portas confluũt: quod eo interim tẽpore à mi-niſtris pandetur atq; extendetur, vt quæ dicũtur conſpicua fiant omnia. Succedit illi pancreas media inter meſenteriũ atque ventriculum ſede. A quo deinde ventriculi ſequitur narratio, quem aqua per os & gulam demiſſa nonnulli im-pleuerũt, vt ſuo ſe tumore manifeſtiùs promeret, natura-lémque ſitum teneret. Quem vt omnes conſpexerint, py-loron ab eius ima parte deductum, híncque iejunum per pãcreas in meſaræi oras excurrens perſequi decebit. Hinc omnibus in ſuas ſedes quantum fieri poteſt reſtitutis & in-uiolatis, tempeſtiuum erit bilis veſiculam ſermone vſurpa-re, mox eam ſublatis leniter fibris jecinoris in apertũ pro-ferre, atque eum ipſius tubum quem per pancreas in jejuni inteſtini ſubſtantiam infigit. Sub hæc verò venam quæ ex portis per pancreas ſub iejunum demerſa in meſaræũ con-tendit, & eius in ſeptem ramos enarratam diſtributionem nunc lucidè contueri datur, ſed ramum eum maximè qui ex ingenti illo ſtipite in ventriculũ & lienem conſedit, ſua comitatum arteria, quæ ab aorta è diaphragmatis ſedibus in jecur excedit. Si gracile & extenuatũ corpus erit, ſingula quæ dixi primo ſtatim obtutu oculorum futura sũt obuia: ſin obeſius, ex trunco in primis qui ad portas eſt, deinde ex ramis ejus ſingulis, adeps ſummo digito leniter eximẽdus, ne quicquã dilaceretur aut pereat. Quæ vt perſpecta ſatis fuerint, pancreas quidem intactum relinquetur: at meſen-teriũ extirpandum & radicitus tollendũ eſt, ſecta quidem vena portæ ſub eo loco quem vinculũ obſtrinxit; & adacta nouacula per meſenterij radicem, quæ arteriæ majori in longũ adhæret. Hoc ipſo autem opere ſpeculari liceat ar-teriam & neruũ, qui è lumbis in meſaræum diffũditur, ſi-múlque primas omenti radices. Obſeruandũ hîc ſedulò ne quod ſubjectorũ vaſorum, quæ perampla lũbis accumbũt, aut punctum aut vulneratum diffluat. Sanguis denuò qui recens illapſus eſt, exhauriendus, corpúſq; omnino ſiccan-dum. Iam hoc ordine conducit jecur atq; bilis folliculum, mox lienem contemplari, & omnia quæ de illis ſigillatim dici ſolent, ſeorſum planiùs commonſtrare. Ne tamen ea labefactetur ſocietas qua hæc cum ſuperioribus conjun-guntur, nondum diſcindi aut eximi commodè poſſunt: aut

Meſenterium.

Ventriculus.

Cyſtis fellis.

Multorum obſeruatio.

ſi fortè id vlla ratione efficere cogemur, priùs quæcunque circunſtant vaſa arctiùs vincienda ſunt, maximéque vena caua mox vt emerſit è jecore. Poſt hæc de renibus & vrinæ viis habendus eſt ſermo: ac tum temporis membranulas quæ illic complures extant quaſi exortus tum meſenterij, tum omenti, atque ſuperiorem peritonæi membranam (id enim duplici conſtare proditum eſt) adjectúmque renibus adipem, adhibitis vncis atque ſcalpellis conſectores circumcident & amputabunt. Sic enim nuda & aperta omnia, clariora exiſtent, arteria major, eíque aſſidens vena caua, nerui vtrinque per lumborum muſculos propagati, & quicunque demum proceſſus ab eorum ſingulis, tum in renes, tum in teſtes atque veſicam contendunt. Quoniam autem in hũc ordinem de renibus & viis vrinæ mentio debet incidere, emulgens tum vena, tum arteria vinciẽda eſt, dextra quàm ſiniſtra potius, quòd ab hac ſiniſter vrinæ canalis deriuetur. His tum inde diſſectis vaſis, rẽ dexter extirpabitur incidetúrque parte tumentiore, vt qui intus latebat ſinus, jam in cõſpectu ſit, vtque ſtylo terete hinc in canalis inſertionem trajecto, omnis ratio exprimendæ trãſmittẽdæque vrinę cognita ſit. Cùm autem ad veſicam oratio transferetur, cutis ab imo ventre dextroſum per penis radicem ad ſcroti extremum interſcindetur, detectum nudatúmque os pectinis diſiungetur, obtuſiore nouacula in mediũ cartilaginoſæ commiſſuræ mallei plumbei ictibus adacta, ipſiſque coxis in poſteriora magna vi retortis. Diductis his ipſoque pene, in ſiniſtrum inguen reducto, tota veſica propalàm eſt, & quæcũque ei aſtãt particulæ. Spermatica vaſa atque teſtes jam explicare decet, partéque ſiniſtra quam integram reſeruauimus, idipſum vas ab emulgente per medias peritonęi membranas perſequi aduſque coxam ſiniſtram. Inde teſtis ſiniſter abripietur à ſcroto, penitúſque diducetur, quo manifeſtiùs pateſiãt quæ in eo sũt omnia. Quin & paraſtates indicandus eſt intrò ad veſicæ ceruicem recurrere, & in penis canalem confluere, omnia denique quę pleniùs ſuis locis à nobis sũt prodita. Hęc demum vt eximãtur, vinciendæ ſecandæque ſunt emulgentes, tollẽdíque renes, item ductus vrinæ, vaſa ſpermatica, teſtes, genitale ac veſica, vena tamen caua & aorta quãtum maximè fieri poteſt illæſis. Si alicunde ſanguis largiter affluet, aut cõſtringendus continuò locus erit, aut conſuendus, quãtúmque ſanguinis circunfluet ſpõgiis combibendus.

Renes & veſica.

Vaſa ſpermatica & teſtes.

dus. Porrò autem ſi fortè mulier cõſecatur, quæcunque de vtero dici debuerũt, modicè ſublata duntaxat veſica; hîc apertè commõſtrabũtur; ſitus; cornua, teſtes, canalium inſertio, ceruix, oſtiũ geminũ, omniũ denique venarũ quę ad hũc vtrinque ferũtur infixio. Vterum autem vt vnà cũ cæteris miniſtri abſtulerint; ſolùm reſtabit inteſtinum rectũ, in cujus hæmorrhoidas è ramis venæ cauæ deriuatas; animum ſenſúſque intendere cõueniet. Hoc tãdem ejecto nihil in vẽtre inferiore præter venas & arterias reliquũ erit. Quocirca his dũtaxat manentibus velim deinceps ad vitales partes tranſiri: in quas dum incumbent conſectores, eorum adminiſtri crura interim deglubent ac nudabũt, vt quæ in hæc permeant venarum, arteriarum, neruorúmque propagines ac muſculi, ſuo quæque loco & ordine clariùs in cõſpectu & oculis ſint omniũ, in quibus adminiſtrãdis non alium curſum teneri velim, quàm qui de illis ſuprà eſt à nobis conſcriptus. In thorace igitur primùm cutis detrahẽda, ſub qua muſculi, mammarum glandulæ, ſubditæque coſtæ enarrari commõſtraríque debet. Hinc capacitas interior adeunda, ducto ſcalpello ex punico malo per os mediũ pectoris in ſummũ jugulũ, vt coſtis deinde in cõtraria verſis ac retortis, diſſipiẽtes membranæ (quas diximus geminas haberi) diuelli, & in ſuũ quæq; latus diſtrahi poſſit. Id autem ſi factu operoſum nimis & fallax lubricúmq; videatur, altera diſſecãdi cõſuetudo inueterauit, quæ diſciſſis vtrinq; extremitatibus coſtarũ cartilaginoſis, os vniuerſum pectoris tollit: quod tamẽ dũ fit, cautio adjungenda eſt, ne vena caua quæ ad jugulum eſt, vulneretur: ſimul verò nerui proponẽtur, qui firma adhæſione oſſis interiora peruadunt. Hinc diſſepiẽtem membranam ſtylus alter in longum, alter in trãſuerſum actus, alioqui lapſuram excipiet atque continebit. Quibus ita rectè conſtitutis, omnia quęcunque thoracis capacitas includit recẽſeri apertéque depromi poterũt. Primùm quidem diaphragma è coſtarum extremis natum, iiſque ſupra ſubtérque annexum: deinde verò membranarum tum coſtas ſuccingentium, tum interſepientium adhæſio mutuáque ſocietas. Quibus apertis pulmones deſcribere cõtemplaríque expedit, vt ij cor amplexentur, omnémque capacitatem impleant: quos tamen qui volet ori folle addito, aëre ſpiritúque diſtẽdere, is præter ſitum eos quoque motus ſtudioſè comprehendet, qui in viuentibus nobis obeuntur. Ab his pericardium ſu-

Vterus. *Partes thoracis.* *Mamma.* *Thoracis apertio.* *Partium ſpiritualium obſeruatio.* *Pulmones.*

pra aperietur, obſeruato humore quem concipit. Mox ſuſcepta cordis tractatione, ſitus ejus omniúmque canalium qui tam in id inferuntur, tũ ex eo ſpectãt in pulmones, obſeruandi. Quãquam autem qui operi explanãdo præficitur, hîc quadam orationis continuatione cordis ventriculos & valuulas, horũq; ſubſtantiã atq; magnitudinẽ fortè expediuit, nondũ tamen cor incidi debet, neq; cæterorũ quicquã quæ tũ illic, tũ ſub diaphragmate poſita sũt diuellendũ, ne vno quouis rupto aut lacerato, germana naturalíſq; conſtitutio vnà pereat. Quocirca iſtorũ vt aliorũ compluriũ plenior cõmonſtratio in poſterum differetur. Nunc verò vtilis ſe offert venæ cauæ ſpeculatio, quã miniſter dextrum pulmonem manu molliter extollens, indicabit è jecoris conuexo per diaphragma ſurſum commeare, hácq; parte dextra ad jugulum feſtinare, proceſſúque propagines in diaphragma & pericardium edere, ramo cordis ambitum irrigare, pariete ſuo ſiniſtro illius dextrũ ventriculũ ſubire atque circumplecti: paulóq; ſuprà, venã conjugij expertem in quintam dorſi vertebrã dejicere, quæ mox deorſum excurrens multis riuulis octo vtrinque coſtas inferiores alit.

Vena caua.

Nerui. Omnibus hanc ipſam cõſtitutionẽ ſeruãtibus, commodum eſt de neruis è ſexta cerebri conjugatione huc miſſis verba facere: de híſque rurſum qui è dorſi medulla in ſingula coſtarum interualla vtrinq; porriguntur. Hi enim nunc conſpicuò diſcerni poterũt, vt & ij ſanè qui per coſtarum radices vtrinque ad inferiora contendunt, & qui per diſſepientem membranam in medium diaphragma ſe inferunt, & qui per ſterni concaua in diaphragmatis ſumma apud malum punicum figebantur. Qui autem vnà cum œſophago ventriculum ſubeunt, poſthac apertiùs eminebunt. Iã pars aduerſa adeũda eſt, ſiniſtérque pulmo ſimiliter erigendus, vt ſimul atq; arteriarũ è corde diſtributio recitabitur, majoris illius trũci deiectio in ſpinã, eiúſque in duos inſignes ramos ſurſum deorſúmque latos diremptus ſpectetur. Quæ omnia quò cunctis clariora euadant, interim dum arteriarum atq; venarum productiones memorabuntur, jugulum atq; guttur detegendum aduſque oris interiora, findendáq; eſt maxilla inferior, adacto cultro in eã menti commiſſurã, multò arctiſſimam atq; contumaciſſimam, quæ primores inter dentes conſedit. Quod ſi non facilè præſtari poteſt, maxilla infirmiore loco obteri debet, aut ſerra deſecari. Cũ autem ſic nuda & in medio poſita erunt omnia, tum venæ

Arteria.

Iugulum & ceruix.

catæ, tum arteriæ diductio omnis quæ apud ganglium in alas, in humeros, in ipſam deniq; ceruicem fit, clariùs elucebit. Quod ſi illarum productiones in extremũ animo eſt promouere, decet adminiſtros per otium eas in brachiis conſequutione quadam retegere: at priùs tamen cautione quadã vinculis excipiendi sũt rami omnes, ſtatim vt è ſtipitibus ſuis emerſerũt. Nerui recurrentes hunc jam ordinem tenent, vtrinque ab arteriarũ ramis, quos circumplicant, ad laryngem ſurſum perſpicuè reducti. Poſt hos ſunt guttur, larynx, epiglottis, tonſillæ, lingua, & quicunque huc nerui pertinent atque venæ: deinde columella, palatum & dentes, quorũ non minus perſpicua eſt inſpectio, quàm expedita atque breuis explicatio. His ita permixtè vniuerſéq; citra vllam diſruptionem aut ademptionem commonſtratis, expedit demum ſingula ſolerter eximere, ſimúlque illa denuò ſeorsũ rimari, quò prorſus & vſquequaque perſpicua ſint & tanquam in clariſſima luce expoſita. Inprimis itaque & vena caua & aorta ſub ganglio execabitur, priùs tamẽ vinctis, vt dixi, ramis omnibus qui illinc ſpargũtur, maximè verò iis qui in ceruicem & caput excedunt. Vena caua ea rursũ ſede quæ inter diaphragma & cor poſita eſt, ipſa quoq; aorta arteria in trunco maiore ſtatim vt ex corde emergit in ſpinã, diſcindetur adhibitis priùs vtrinq; vinculis. Summa lingua, aſperáq; arteria tum demum ab œſophago ſenſim detrahetur, infixa nouacula ad diſſepientis membranæ radicem, tota dirimetur aduſque diaphragmatis concurſum: deinde verò arrepta ſublatáque lingua & aſpera arteria, mox pulmones inſequentur, itémque diſſepiens membrana, pericardium, cor, & quæcunque vaſa in id pertinere diximus: reſtabũt duntaxat œſophagus & ramus aortæ qui ſpinæ dorſi accumbit. Horum jam extirpatorum debet accuratiùs ſubſtantia percipi: itémque figura, magnitudo, partiúmque numerus, quã maximè autẽ ventriculorũ cordis, valuularũ & vaſorũ in pulmonibus conſtitutio, quæ dum reliqua adminiſtrabũtur, ingenti lebete ebulliri poterunt proximo ſpectatorum conuentu minutatim excutienda & explicanda. Vt autem quæ reliqua ſunt viſcera eximãtur integriùs, vena caua eo loco qui inter iecur & renes medius interponitur diſcindenda: tum deinde œſophagus ſubdito ſcalpello vnà cùm adhærentib. ei neruis, qui tum manifeſtiſſimè ſe promũt, ſecernetur, móxque nouacula per diaphragmatis radicem acta, id primùm, de-

Nerui recurrentes.

Partes oris.

Exemptio partium interiorũ.

inde vẽtriculi, jecinoris, atque lienis vincula circuncidet. Apprehẽſa tum gula, multa protinus conſequuntur, nempe ventriculus, jeiunum inteſtinum, jecur, lienis, & venæ portæ atque cauæ nõ exigua portio. Hoc autem ipſo opere decet animum ad arterias adhibere, & ad neruos qui ex ſpinæ compluribus locis in hæc viſcera proferũtur. In ſingulis cùm exempta fuerint, licet ſubſtãtiam, figuram, magnitudinem, partiúmque numerum ſeorſum ad vnguẽ explorare atq; ſagaciter inquirere: at ſitus & cõnexio nõ niſi cùm omnia hærẽt in corpore, nondum de ſuis deuulſa ſedibus, certò perſpici poſſunt. Iam verò extis omnibus ſublatis, aorta ſpinæ accumbere aduſque renes ſola conſpicitur, in qua complura cernere eſt earum arteriarum foramina, quas in diaphragma, vẽtriculum, jecur, lienem, meſenterium, atque renes efferri diximus, omnia quidem inter ſe finitima eo ſitu vbi initium eſt lũborum. Locus ſanè & occaſio hic pulchrè offertur ad venarũ arteriarúmque in omnes artus diſtributarum cõſectionem, hanc tamen non alia via atque ratione adminiſtrãdam ſtatuo, quàm quæ ſuprà eſt à nobis expoſita. Quocirca de capite præcipiẽdum jã eſt. Poſt ejus capillos atq; cutẽ, plerique ſolẽt caluæ oſſa omnéſq; ſuturas ediſſerere, quòd dũ fit calua tota ſerræ crebris impulſionibus circũciditur, móxq; ſẽſim extirpatur, vt qui è meningibus per ſuturas in pericraniõ emanãt villi ſpectẽtur. Dehinc autẽ inito ſermone de meningibus, craſſior illa vncis ſublata, ex fronte in occiput deſecabitur, in qua quò turgidiores & illuſtriores cõſpiciantur venæ, ceruicis venæ & arteriæ cõſeruentur arctioribus vinculis obſtrictæ. Sub hac tenuis altera meninx ſimiliter vncis extollẽda palámque indicãda: hinc proximum erit oſtendere vt ambæ inter priores cerebri partes jũctæ demergãtur, vtque cerebrum à cerebello copulatæ diſterminẽt. Ab his autem cùm cerebri completa erit deſcriptio, pars ejus ſumma ad dimidiũ ferè minutatim reſecabitur, dũ detracta ſuperiore illa medullæ portione, priores intus ventriculi, quíque in eis cõtexus eſt choroides, patefiãt: dúmque ſenſim ablato eo quaſi fornice qui vẽtriculũ mediũ integit, canalis vermi ſimilis ab hoc in cerebellum trajectus, animaduerti poſſit oculíſque luſtrari cũ glutiis vtrinque aſſidẽtibus. Priuſquã hinc vltra pergatur, ſeptẽ neruorũ cõjugationes explicari commõſtraríque ſigillatim debent, cerebri quidem lateribus molliter alternè ſublatis: hæ ſiquidem diu incorruptę manent.

Arteriæ & venæ.

De capite.

Meninges.

Cerebrũ & eius partes.

Neruorũ coniugationes.

manent. At contextus admirabilis vt & certè vermis atque glutia, tridui quatriduíve cadaueribus præſertímque ſtrãgulatis flacceſcũt, atque contabeſcunt, vix vt ea clarè detur internoſcere. Recés autem extincto animante contextum illum choroidem è prioribus ventriculis perſequi conueniet aduſque lacunam & cerebri baſin, è qua vt craſſa meninx euulſa fuerit, glandula in conſpectum veniet, ſub qua & oſſe prætenui quod veluti ſumma eſt cunei facies, contextus ille mirabilis integer plenúſq; cernetur. Poſtremò autem cerebello detecto ventriculus obſeruabitur, illiúſq; in ſpinæ medullam deriuatio: itémque venarum & arteriarum extrema illuc ex inferis partibus allata. Quòd ſi præterea ſpinam omnem in longum diffindere placet, erunt perſpicui ſanè omnes prodeũtium illinc neruorum exortus, quos qui volet cum muſculis conſequutione quadam ad extremum perſequi, deſtinatum in id corpus conſecabit, eum prorſus ordinem imitatus, quem ſuprà de neruis ac muſculis conſcripſi. Sẽſuum ſpeculari inſtrumenta nullius eſt laboris aut induſtriæ, quin & omnis oculorũ compoſitio non minus ex bubulis quàm ex humanis animaduerti poteſt. Quocirca hîc jam rei finem pono, cùm ſumma & generalis ratio adminiſtrandæ conſectionis ſatis ſupérque explicata videatur: nam ſingula quæ vnuſquiſque nullis adminiculis, ſed (vt dicitur) ſuo marte minimáque meditatione ſuffecerit, hic fruſtrà viderer perſequutus.

Rete mirabile.

Cerebellum.

Spina dorſi.

Senſus.

PERORATIO.

Firmiſſima artis medicæ fundamenta jactauimus, dum deſcripta humani corporis conſectione, omnes ejus particulas ſigillatim ob oculos propoſuimus: quarum cognitio ſi ſenſuum fide atque conſtantia firmabitur, vim quodammodo jam adipiſcitur aut communium euidẽtiúmque notionum, aut earum quas Geometræ nõ demonſtrare, ſed poſtulare ſolent vt ſibi concedãtur, ex quibus poſthac aditus ad demõſtrationem facilis patebit. Si præterea fructus commoditáſque ſpectabitur, cõſectio eam ſubjectam materiam explicat, in qua omnia quæcũque ars præcipit verſari examinaríque debẽt. Vt enim qui rerum geſtarum memoriam repetũt, non illas rectè poſſunt animo concipere, niſi priùs locos & regiones quibus obtigerũt vel ſenſibus luſtrarint, vel ſibi quodammodo ipſi cogitatione depinxerint: ſic profectò ſi quæcunque ſolet ars medendi tractare percipiẽda ſunt, neceſſe eſt humanum corpus perſpectum

Anatomes neceſſitas & præſtantia.

habere, in quo omnia contemplemur & quaſi penitus animo cernamus. Huc atq; illuc errans & vaga eſt omnis rerum cognitio, futilis parúmque ſtabilis memoria, quæ in hoc tanquam ſolio non conſidit atque ſuſtinetur. Res quidem quàm verba multò ſunt conſtantiores, & quibuſcunque vel morbo, vel ætate ingraueſcente, vel diuturnitate temporis mentis ſenſa vaneſcunt, iis priùs nominũ quàm rerum cognitio atque memoria deponitur. Vnde cùm tanta in rebus & in locis vis inſit admonitionis, non ſine cauſa ex his veteres cognitionis & memoriæ duxerunt diſciplinam. Itaque vt ad hiſtoriæ fidem Geographia, ſic ad rem medicam corporis humani deſcriptio pernoſcenda.

LIBRI I. DE PART. CORP. HVMANI deſcriptione, finis.

DE ELEMENTIS,

LIBER II.

PRÆFATIO.

QVI parcè ac leuiter in philoſophia artium omniũ procreatrice verſati, medendi artem diſcendam tradendámve ſuſcipiunt, ſatis ſupérque ſe facturos exiſtimant, ſi humani corporis anatome decurſa, è veſtigio ad ſingulorum morborũ cognitionem curationémque feſtinent. Hoc dum illi compendio ſibi viam parant, moliuntúrque breuem ac facilem artem, in perpetuæ obſcuritatis latebram præcipites ſe deuoluũt, & quaſi luce menti erepta, denſam noctem ac tenebras ob oculos offundũt. Eſt enim ipſa ratio lux mentis, quam qui deſpuũt, neque rerum cauſas intueri, neque quid quaque in re verũ ſit exquirere, neque falſa dijudicare poſſũt: ſed omni æuo ſingulari illo ſplendore deſtituti, cæco quodam & temerario nixu ſurſum deorſum trahuntur: diſſolutam & ſine neruis ac articulis huc & illuc fluctuantem futilémque rerum confuſionem animo conſequuti, cunctis in rebus quaſi modò naſcentes obhæſitant, nihil ratum, nihil comprehenſum, nihil fixum habentes, ſed ſemper in ancipiti

Nihil firmum eſſe, quod non ex cauſis per demonſtrationem cognitum ſit.

piti & eò loco ſtantes, à quo leui momento poſſint dimoueri. At verò qui admirabili quodam philoſophandi ſtudio concitati, conabũtur in ea curricula venire, in quibus celebrium virorum impreſſa ſunt veſtigia, ij rerum cognitione primùm accepta quæ ſenſibus obuiam inciderunt, rudi earum contemplatione, minimum tenebuntur, ſed vltrà progreſſi mentis agitatione eò ſe conferent, vnde tanquam prægreſſis ex cauſis illæ ſuam originem traxiſſe videãtur. Hinc ſenſim penetrabunt altiùs, donec id tandem cogitatione pertingant, in quo expleta mens tanquam in extremo conſiſtat. Quum igitur humanum corpus anatome in partes ſenſu conſpicuas diſſolutum jam ſit, ab his deinceps ad ea tranſeundum, quæ cogitatione ſola diſcuntur, & altiùs inueſtigandum ex quibus elementis pars vnaquæque condita ſit, & quæ ſit elementorum permiſtio, quæ temperatio, quæ vires ac facultates lateant in illis, & quo ſpiritu quóve calore ſeruentur. Quum analyſi hæc inuenta perceptáque fuerint, compoſitionis dein ordine conſpicuũ fiet, quæ ſint effectrices omnium cauſæ, qui ab his gignantur humores, quæ partium ſingularum functiones ſint, & quæ naturalis omnium adminiſtratio. Sic vniuerſa contrahetur phyſiologia, quæ naturalem de homine contemplationem demonſtrationis vi conſtituit.

Inueſtigandi ratio ſeu ordo reſolutorius.

Humani corporis in partes tum compoſitas, tum ſimplices diſſolutio.

CAP. I.

HVMANVM corpus vnum efficit tum continuatio ſeriéſque partiũ, tum omnium conſentiens & in molitionem vnam conſpirans illa cognatio. Id autem ſimplex cùm minimè ſit, varium efficitur partium diuerſi generis ſtructura, & earum multiplici figura: quæ non modò locis diſcluſæ jacent, ſed etiam aliæ ex aliis sũt conditæ, aliiſque aliæ figuris inſignes, prout ſua cuiuſque conditio & facultas poſcere videbatur. Itaque corpus vniuerſum, in caput, thoracem, ventrẽ & artus dirimi diſtrahíve poteſt, ex quibus coagmentatum apparet, hæc ipſa rurſum in alia: caput quidem in faciem, oculos, frontem, naſũ, auriculas, aliáq; plura: thorax in pectus, latera & pulmones: vẽter in abdomen ſubditáq; viſcera: artus in tota crura & brachia: atq; hæc in humeros, cubitos & manus. Rursũ verò hæc ſingula minutiùs concidũtur, vt manus in digitos & palmã, digiti in alia, vt in cutem, venas, arterias, carnẽ, neruos, ten-

Totius humani corporis diſſolutio vſque ad ſimplicia.

dones, vincula, cartilaginem, membranas & oſſa. ſimiliter cætera membra qui penitus introſpiciet, ſentiet vnũquodque in hæc omnia vel certè plurima diſſolui, vltra quæ jam nihil vel diligentiſſima ſenſuum obſeruatio poſſit cognoſcere. Sui enim hæc vndique ſimilia ſunt, vnam parilémque omnino ſubſtantiam adepta: vnde primùm Ariſtoteli ὁμοιομερῆ, id eſt, eiuſdem naturæ partes nuncupantur, quæ ſimplices quoque dici poſſunt, in quibus nimirum tanquam ſenſu minimis corporis diſſolutio conſiſtit. Sic quidem vltimæ ſunt & extremæ, quę tamẽ ſi compoſitio ſpectabitur, primæ fient omnium. Ex harum enim compactione aliæ partes conſtant, quas ἀνομοιομερεῖς, id eſt, naturæ diſſimilis, appellãt, vt plerique ſimplici nomine illas ſimilares, has verò diſſimilares. Illas præterea primas, & ſimplices, has compoſitas, quod illæ iſtarum gratia habentur, & tanquam materia quædam in diſſimilarium compage & coagmentatione ſubſternuntur. In compoſitis modus ſtatuitur, vt hæ minus, hæ verò magis compoſitæ judicentur. Eſt autem & cùm diſcernendo partium geſtiones & munera ſpectantur, atque tum quoniam officiorum actionúmque gratia, corporis partes conditæ ſunt, omnem eam partem cuius opera communem toti corpori actionem edere poſſumus, inſtrumẽtum licet appellare, & quaſi ſubſidium ad aliquid agendum. Deinde ex actionum geſtionúmque differentia & ordine, inſtrumentorum differentiæ ponuntur. Sic vniuerſum corpus animæ inſtrumentum ſtatuimus, & viſionis oculum, concoctionis ventrem, comprehenſionis manus, progreſſus pedes. In his verò & digitus minus eſt inſtrumentum quàm manus, & hæc minus quàm brachium, hoc denique minus quàm corpus vniuerſum. Quoniam verò organũ non ſui ipſius, ſed obeũdi muneris gratia eſt conſtitutum, vt opus efficiat, debet apparationem quandam & inſtructionem in id obtinere, vnde & nomen inuenit. Eſt autem ea figuræ cõcinnitas, quæ ſua eſt cuiuſq; & qua adempta inſtrumenti ratio perimitur. Nihil enim quod rude & informe, inſtrumenti nomine dignum eſt, ſed quod formatum & inſtructum & aptum corpus eſt ad opus, id idoneum illius eſt inſtrumentum. Quocirca ſi exquiſita petetur nominum ratio, inſtrumentariæ, id eſt, formatæ parti objicietur pars informis, ὁμοιομερὲς ὀργανικῷ, atque hæc oppoſitio eſt in ſubſtantiæ genere, illa verò per figuram. Vnde perſpicuum eſt eos rerum genera permiſcere,

omniá-

Partes ſimilares & diſſimilares.

Simplices & cõpoſita.

Totius cõpoſitio ex ſimplicibus.

Pars organica ſiue officialis.

Inſtrumenti ratio.

omniáque turbare, qui parti (vt ita dicam) ſimilari inſtru- mētariam opponūt, perinde atque ſi albo dulce cōtrarium facerēt. Sed & ea quæ diuerſorum sūt generum, ſi enūtian- tur de eiſdem , palàm eſt cōtraria non eſſe. Atqui venas & arterias oſſáque plurima ſimili natura cùm ſint , inſtru- menta tamē omnes appellāt ob figuræ ſpeciem. Ea nequa- quam inſtrumēti ratio eſt , vt ex partium varietate concre- tum ſit , cùm ferream ſecurim opifices plerumque totam exhibeant , ſed vt idonea figura ſit inſtructum. Neque de- mum ſimilaris corporis neceſſe eſt quoduis fragmentum totius appellatione dici. Quo errore quidam abducti , ve- næ & arteriæ tenue fragmētum,cùm viderēt neque arteriā, neque venam appellari , diſſimilium partium eſſe cenſue- rūt,ignorantes illa non ſubſtantiæ, ſed figuratæ ſubſtantiæ nomina accommodari. Neceſſe quidem eſt ſimilarium fra- gmenta ſimilem integris ſubſtantiam obtinere, at non illi- cò eadem quoque appellatione dici. Ergo hoc difficultatis vt claudatur, quęcūque in corpore pars diuerſi generis ap- parebit , eadem mox & inſtrumētaria judicetur : hoc enim natura proſpexit,vt particularum diſſimilium compoſitio- ni, figuram & conformationem quandam conjungeret. At non ſic licet reciprocare , vt quę pars inſtrumentaria ſit, eadem ſtatim ex varia natura conſtet, ſitque diſſimilaris.

Parti ſimilari inſtrumentariā non opponi.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quid pars corporis , & quot ſimplices ac ſimilares propriè dinumerentur.

CAP. II.

PLVRIMA habet humanum corpus continétque ſimplicia , ſine quibus neque diu , neque conue- nienter conſeruari poteſt : vt ſpiritus , lac , ſemen , ſan- guinem , vtiles humores , & quæ ab his difluunt ſuper- uacanea ſuis quibuſdam receptaculis concepta : præterea oſſa , cartilagines , vincula , tendones , membranas , ner- uos , venas , arterias , cutem , carnem , itémque adipem, medullam , pilos & vngues : hæc omnia quidem ſim- plicia , ſed quibus non ex æquo partis appellatio attribui poteſt. Pars enim , eſt corpus toti cohærens communí- que vita conjunctum,& ad illius functionem vſúmve com- paratum. Itaque ſanguinem in venis vel humores toto corpore fuſos partes non dicimus , vti neque ſpiritus im- petu cordis impulſos in arterias:hos enim corpora in præ- ſentia nō dicimus. Illi quanquam ſunt corpora vti & ocu-

Pars corporis quid.

Definitionis explicatio.

lorum humores, nuſquam tamen hęrent coniūcti, ſed fluxi deerrant quaſi vaſe concluſi. Siquis humor intus fortè concreuit, hæſitque ventriculo aut lieni, quia tamen illi verè coniūctus non eſt, neque communem vitam accipit qua regatur, pars haberi non debet, vt neque calli, neque verrucæ, neque tophi. Sed neque ex carne tumorem vndelibet erūpentem, licet alatur & viuat, partem verè dixeris: quia præter naturam & prodigiosè cùm ſit, nullam functionem nulliúſque vſum toti, ſed potiùs incommodum affert. Sic neque oculi dimidiū pars eſt corporis ſimpliciter & abſolutè vocanda, quòd nullam fūctionem nullíúſque ſola officiū exhibeat: cuius & aliud argumentū eſt, quod neque organon, neque ὁμοιομερὲς rectè appelletur. In horum quoque numero habendū eſt tenue oſſis aut nerui fragmentū. Iā verò omnibus hac ceu lege quadā comprehenſis, ſcrutemur nū pili & vngues corporis partes & eſſe, & dici poſſint. Illi quidem è corporis materia conſiſtūt, hærentq; toti firmiſſimè, propria quadam circumſcriptione definiti, neque profectò præter vsū condonati mortalibus: attamen quòd non ita coniūcti ſunt, vt communi totius vita fruantur, in partibus corporis non habentur. Non enim illi oſſium aut ſtirpium more viuunt, nec alimento intrò adacto tractóve nutriuntur, nec incrementum in latum & profundum vt in longum ſuſcipiunt, ſed materia quadam vice alimenti (propriè ſiquidem alimentū non eſt) illis ad radicem poſita iūctáque, in longitudinem atque molem ampliorem proferūtur, haud ſecus atque lapides qui in terrę ſunt viſceribus, aut domus dū extruitur: quod ex his palàm fiet, quæ de nutritione poſthac dicentur à nobis. Non pauca tamen his obiici poſſunt. Nam pueris vnà cum digitis vngues quoque in longum atque latum increſcunt, paritérque in profūdum, & ætate craſſiores durioréſque euadūt. Eadem eſt & in pilis ratio, qui prouectis quàm pueris vt longiores ita craſſiores sūt & rigidiores. Deinde verò quòd vngues & pili non creſcunt in immenſum, ſed definitam incrementi legem & metam habent, quemadmodum & ſtirpes, fidem facit eos vera nutritione increſcere. Si enim admota duntaxat ad radicem materia atque ſubiecta adaugeſcūt, quoniam continenter ſuggeritur & accedit (hoc teſtimonio quòd deraſi vel præciſi ſemper ſubnaſcuntur) continua adiūctione deberent tandem in immensū luxuriare atque grandeſcere. Atqui contrà fieri cernimus, his vt

Pilos corporis partes non eſſe, vt neque vngues.

Aduerſationes.

plantis conſtitutos incrementi limites , quos prætergredi non liceat. Quocirca his vt ſtirpibus videtur alimentũ omnem ſubſtantiam intrò ſubire, quod prima ætate alit & auget : & tandem ceſſante incremento tantùm alit. Hæc quidem non mediocriter vrgent, ſed illa magis, quòd pili vel vngues præciſi omni ætate vel decrepita & præcipitata recreſcũt : deinde quòd hecticis & tabidis, quibus reliquum corpus non augetur modò, ſed etiam planè exhauritur & liqueſcit, ij ſoli diffunduntur & grandeſcunt: neque iis modò, ſed etiam vita deſtitutis corporibus. Quibus apertè cõuincitur non naturæ attrahentis beneficio, ſed excrementi redundantis vi & egreſſu ab radice duntaxat illos increſcere. Emergit autem id præparatum pulſúmque vi caloris, indicio, quòd defunctis non ſemper augeſcunt. Quòd pueris ætate procedente in latum ſpargũtur, efficit partium à quibus prodierunt amplitudo : quòd verò fiant craſſiores, excremento tandem ſicciori aduſtioríque facto acceptum refertur. Quòd autem cùm ad juſtam magnitudinem peruenerunt, non vltrà promitti trahíque poſſunt, tametſi materia ad radicem ſuppetit, vnũ ex his eſt in quibus non aliud quàm mirari liceat Dei & naturæ prouidentiã. De medulla autem nihil ambigi poteſt eã quæ in ſpinæ fiſtula tenetur, non aliter quàm cerebrum corporis partem eſſe : quãdoquidem non vſu modò, ſed proprio quoque perfungitur munère, & vitam habet, cuius ope trahit & in ſe recondit alimentum. Cæterùm quæ in exilibus oſſium cauernis eſt, vt liquidi humoris ſpeciem oſtendit, ita non pars corporis eſt, ſed oſſis alimentum, quod à ſanguine primùm deductũ ab illius natura mox deficit , ſenſimque mutatum in oſſis naturam tandem faceſſit. Similiter quæ majores implet oſſium laxitates, vt crurum, vt humerorum, quanquã firmior ſolidiórque ſubſiſtit , alimentum tamen eſt oſſis tanquam commeatus aliquis congenitus datúſque ab ortu, propterea quòd oſſis ſoliditas non facilè aliud ſinit extrinſecus intrò commeare. Medulla quidem vi oſſis atque tepore albeſcit & concoquitur, raptáque ſenſim in oſſis naturã abſumitur. Quòd igitur in ea laxitate manet tanquam ſuperabundãs ad futuram neceſſitatem, id medulla eſt, quam Ariſtoteles concoctum excrementum (ſic vocant ſuccum corporis ſuperuacaneum) appellauit, non tamen inutile & rejectaneum. Quamobrem decepti videntur qui vt aduerſas ſententias in concordiam adducerent, medullæ partem

Aduerſirũ reſtatio.

Spinæ medullã corporis partem eſſe.

Oſſium medullã partem non eſſe.

alteram vtilem, inutilem alteram, totam verò partim alimentum partim excrementum eſſe prodiderunt. Ea ne præproperè deſit, illapſi extrinſecus alimẽti ſubſidio ſuſtentatur, eo indicio, quòd quæ in juuentute rubro colore perfuſa erat & ſãguineo: ætatis progreſſu alba fit, & vt reliquum corpus adipata. Cęterùm illius nulla eſt vera nutritio, neque ſanguinem prolectat ſibíque jungit, quòd vita nulla conſtet, vt neque ſãguis, neque quiſquã alius humor. Similis eſt ac fortaſſe major in adipe ratio, quem palàm eſt è ſanguinis portione præpingui, hanc autem ex alimenti cõcoctioníſque probitate generari, quæ dũ affluẽs in animalis pulpam non abſumitur, ſẽſim exaggerata in molem, è venis jam delapſa in adipem cõcreſcit à frigido. Quòd ſi illius efficiẽs eſt frigidũ, quomodo corporis pars eſſe poſſit? Quem cõfirmamus humorem in venis nõdum partem eſſe, qui putemus extra venas frigoris vi cõcretum partem fieri? Si quis eſt huic argumẽto locus, videbitur ſimiliter gelati in vẽtriculo ſãguinis grumus, pars eſſe corporis, ſi modò illi adhærebit. In carne ratio diuerſa, quòd hæc vt cæteræ partes omneis nõ ex concreſcente, ſed ex conuerſo, mutatóque ſãguine gignatur. Eſt & aliud quod adipem vt medullam à communi partium notione ſecludit: nã per inedias, per alimẽti & ſanguinis penuriam, cedit vertitúrque in vtile partibus alimẽtum. Atqui pars nulla partẽ alteram nutrit, neque alia alij fit nutrimentum. Deinde omnes tum ſimplices, tum compoſitæ, propria quadã circumſcriptione continentur, quam (tametſi in ampliorem molem diffundũtur) ſimilem ſeruant, niſi præter naturam ſint affectæ: adipem & medullam nulla propria circumſcriptio aut figura, ſed vicinarum duntaxat partium ora & extremitas circumjecta claudit. Vnde intelligi poteſt in partium numero & ordine non pilos, non vngues, ſed nec medullam, nec adipem eſſe. Scio Ariſtotelem partes ſimplices, alias molles & humidas dixiſſe, alias duras & ſolidas: atque inter illas ſanguinem, adipem, medullam, genitale ſemẽ & lac recipere: quo loco is quicquid in corpore tenetur, partis appellatione complectitur. Nos verò accuratiùs ea ſequimur, ex quibus ad medendi artem fructus percipi poſſit. Ergo quæ verè exiſtimari debẽt partes ſimplices, hæ reſtant: os, cartilago, vinculum, membrana, tendo, neruus, arteria, vena, caro, cutis. Satis multa de partium differentiis: vnde huc digreſſa eſt, eôdem redeat oratio.

Adipem corporis partem non eſſe. Prima ratio. Secunda.

Tertia.

Quarta.

Decem partes corporis ſimplices.

Quid

Quid elementum, quæ medicis in corpore partes elementa, & quæ principia dici debeant.

CAP. III.

CORPORIS vniuerſa moles tametſi varia compoſitione ſtructa apparet, ſectione tamẽ in eas dirimitur diſtrahitúrq; partes, quæ ſimilares cùm ſint, jã nõ vltrà in alias diſtribui poſsũt: ſunt illæ quaſi retexendo poſtremæ, quas ſimplices, sẽſus percipit, cogitatio autem ratióque noſtra omnium primas ortu & compoſitione judicat. Quare corporis elemẽta illas ſtatuere conueniet. Elementum enim corpus eſt ſimplex, ex quo quidque primùm cõſtituitur. Simplex quod diſtrahendo vltimum offenditur, quódque diuiſione minimum eſt, aut ſi magnitudine & mole præditum eſt, in diuerſas tamẽ ſpecies partiri nequit. Simplicium connexione compoſitum emergit, cujus eas duntaxat partes elementi appellatione deſignamus, quæ omnium primæ fuerant, & ex quibus compoſitionis ſucceſſus originem duxit. Simplicem partem antecedunt forma & ea materies quam informem nudámque intelligimus: verùm quia corpora non ſunt, illas ab elementi notione abducimus. Principia quidem ſunt, quæ ſingula ſeparatim minimè ſubſiſtunt, concurſione implexúque ſuo corpus efficiunt. Compoſitis corporibus, tum principia, tum elementa inſunt: ſed hæc quidem corporea ſunt, ex principiis condita, quæ & per ſe ſola conſiſtunt, & in totius ſunt genere: principia autem ſimpliciſſima habentur, incorporea, nec in totius genere, quæ ſeorſum minimè ſubſiſtunt, implexúque mutuo corpus inſtruunt. Itaque quas ejuſdem naturæ diximus corporis partes, ſi ſenſuum teſtimonio credimus, elementa ſunt corporis, quæ prima ſubjecta ſunt nobis. Semen autem genitale & maternus ſanguis principia ſtatuentur, non quæ componunt, ſed quæ corpus efficiũt: hic enim ceu materies quædam eſt, illud vt cauſa efficiens, quod nimirum omnis generis partes conformare ſuo loco dicetur. Hæc eſſe corporis elementa falsò quis affirmet, cùm id minimè conſtituãt, nec in eo præterea ſeruẽtur, ejus verò cauſæ ſunt & principia. Ad hunc modum ſtirpis principia æſtimãda ſunt, ſemen & ſuccus è terra libatus ac hauſtus: elementa, radix, lignum, medulla, cortex. Sed enim de rebus omnibus cùm duxerimus non eſſe ſenſuum ope, ſed mentis acie æſtimandum, non alienum ſit inquirere ordinem ſimilium partiũ: quæ cùm ſint

Elementũ quid.

Principia.

Elementorum & principiorum diſcrimen.

elementa ante oculos poſita, num alia quædam ſint illis priora, quæ ad ſenſus permanare non poſſint: an item illis inſerantur jactatæ & peruulgatæ quatuor illæ rerum naturæ, terra, aqua, aër, & ignis.

Quibus rationibus terra, aqua, aër & ignis rerum omnium elementa dicantur.

CAP. IIII.

Elementorũ facultates eſſe contrarias.

SI quæ in natura ſunt rerum omnium communia elementa, quæ rebus omnibus promiſcuè gignendis ſeſe accommodent, illa ſanè & plura eſſe neceſſe eſt, & quodammodo contraria & affectioni ſubiecta. Nam quod vnicum & ſimplex eſt, non habet à quo efficiatur, cùm à ſeipſo pati non poſſit. Neque plura vnius ſimiliſque rationis ſi fuerint, inuicem agent, ſed mutuò ſe fouebunt tanquam vnũ ſint. Quinimò ſi fortè illis contrariæ qualitates deferantur, niſi his pariter ſubſtantiæ inſint mutationi affectionique ſubjectæ ſuo illa congreſſu ne minimum quidem mutabũtur, ſed illæſis ſubſtantiis nihil diſſimile ſibi compoſitum reddent. His argumentis tanquam fuſtibus vis illa & turbulenta concurſio atomorum immutabilium, per inane volitãtium, in exilium relegata, & de natura mundóque depulſa videri poſſit. Itaque vt ligna, lapides, & animantia mutationem patiũtur, ſic & ea facile mutantur, ex quorum concretione hæc communi ortu prodierũt. Si facilè mutabilia ſunt, neceſſe eſt omnino prædita eſſe qualitatibus valentiſſimis, quarum diſſidio & repugnantia non ipſæ modò qualitates ſeſe obtundant, ſed & adjectorum vicinorumque corporum ſubſtãntiæ totæ immutentur atque conuertantur. At quænam hæ ſunt validiſſimæ? Quæcunque corpori infunditur qualitas, in vnum aliquem quinque ſenſuum cadit: atque vt ſuum quæque ſenſum mouet, ſic illi quadam proportione reſpondet. Vnde cùm ſit tactus ſenſuum primus, íſque plurimùm corporeus, quæ hunc feriunt qualitates omnium primæ ſunt & maximè corporis participes: quod certè efficit vt ab his ſummis doloribus afficiantur aut voluptatibus. Quocirca non candor aut nigror, non dulcedo aut amaror, non quæ cæteros ſenſus, ſed quæ ſolum tactum concitant qualitates omnium ſunt potentiſſimæ. Ex harum autem genere aliæ ſunt principes, aliæ ex his ortæ: principes, calor, frigus, humor, ſiccitas: ex his ortæ, quæ in molli, duro, craſſo, tenui, læui, aſpero ſunt corpore, quæ variæ dicuntur & quaſi multiformes. Harum

Elementorũ ſubſtantias mutari.

Tangendi qualitates omniũ primas eſſe & valẽtiſſimas.

quippe

quippe ortus principibus illis refertur acceptus, quæ omnium & primæ ſunt & potentiſſimæ. Elementa igitur ex quorum concurſione omnia gignuntur atque concreſcunt, ſi conuerſionibus mutationibúſque ſeſe plurimùm exagitant, debent his ipſis qualitatibus pollere, & quibuſcunque corporibus illæ naturaliter ſummæ inſunt, hæc ipſa in prima rerum omnium elementa aſſeruntur. Sunt autem ea, terra, aqua, aër & ignis. Eſt quidem calor ſummus ignis, qui ceu feruor quidam eſt & exuperantia caloris. Aër calidus, vdúſque ceu halitus; cuius humor diſſipabilis, quædam eſt fluxio per cuncta rerum meabilis, leuitate ſubtili ambientem locum implens celerrimè. Humor aquæ pergelidus quidam liquor eſt: vt terræ ſiccitas firma quædam conſtantia & ſtabilis grauitas, quibus ſubſidit & ſuis clauditur limitibus, cùm cætera elementa nonniſi externo contineri poſſint. Quanquam igitur quæ aqua perfunduntur multò plus madent, quàm quæ aëre reſperſa ſunt, id tamen non ob pleniorem aquæ humorem accidere putandum, ſed quòd is in craſſiore fluxáque ſubſtãtia poſitus, dum in via receſſúque corporum inſeritur, conſiſtit, retentúſque diutiùs illa afficit, madidioráque reddit, quod aër præ tenuitate efficere nequit. Verùm mador hic quem appello, non humor eſt is quem diſquirimus. Neque præterea ignis inde quòd maximè deſiccat, ſiccior quàm terra iudicandus. Id enim non per ſe, ſed caloris interiectu efficit, quatenus corporum humorem ſuo calore exhaurit ac diſſipat: at terra affuſum humorem combibens per ſe ſola ſiccat. Aër perinde ac ignis ex accidenti madidũ linteũ exiccat, vti & frequentes balneæ, dum vberiorem è corpore ſudorem exciunt euocántque. Sic autem qualitates hæ, quatuor rerum naturis ſummæ obtigerunt, vt quemadmodũ puro igne nihil calidius nihílque leuius, ſic terra nil ſicciuss, nil grauius, ne plumbum quidem vel aurum: aquam ſynceram nullius medicamenti vis gelida euincit, vt neque aërem vllius humor: Summæ præterea ſic illis inſunt, vt ne minimum quidẽ poſſint augeſcere, remitti verò poſſint: quod argumento eſt eas qualitates licèt ſummas, infinitas tamen non eſſe, quandoquidem infinitum nihil minuitur finita portione detracta. Eſt porrò ſua cuique elemẽto retuſior altera qualitas, ſimplex illa quidem, ſed quæ ſummum generis ſui gradum nõ impleat. Ea in igne ſiccitas eſt caloris comes, in aëre calor, in aqua humor, frigus in

Primas qualitates elementis primùm inſidere.

Elementa quatuor.

Vt aër ſit humidior aqua.

Terram eſſe ſicciorem igne.

Summa elementorum qualitates.

Remiſſa elementorũ qualitates.

terra ſiccitati copulatum. In his quæcunque qualitates eodem nomine, eodem & illæ genere continentur: atque licet eorum quibus inſunt corporum ratione diſtent, affines tamen ſunt, tum natura, tum mutationis prompta commoditate. Itaque ingentes quatuor naturæ toti mundo conſertæ ea ſunt rerum omnium primordia, quorum nobis propoſita fuerat diſquiſitio.

Corpus hominis, vt cæterorum omnium, ex quatuor elementorum concretione necti & contineri.

Cap. V.

SI quatuor ea ſunt rerũ primordia, ex quibus ſurſum deorſum, vltrò citróque commeantibus, mundi natura eſt continuata, neceſſe eſt eorũ viciſſitudine, cùm reliquorum omniũ, tum hominis corpus conflari, ex híſq; ceu ex primis rerum initiis conſtare. Quod tametſi vel ſimplici argumentatione in medium propoſita planúm eſſe debet, inductione tamen res quaſi ob oculos poſita, veritatem pleniùs illuſtrabit. Vna manet omnium firma conſenſio, corporis vniuerſitatem ex partibus diuerſi generis primùm conſtitui, deinde diſſimiles has conſimilium ſtrue & compoſitione integrari. Iam verò docendum haſce conſimiles ex primorum quatuor elementorum cõcurſione naſci. Has quidẽ olim ex ſemine ortus ſui primordia duxiſſe, fiet poſthac promptum & obuium demonſtratione, ſimul eaſdem adoleuiſſe materni ſanguinis beneficio, qui alimenti vice ſuffectus eſt. Parentũ ſemen ex parato ſanguine factum eſſe extra omnem controuerſiam eſt, adeò vt nemo qui rem perſpexit, ambigat omnem partium ſubſtantiam à ſanguine aut proximè aut tandem proceſſiſſe. Nomine ſanguinis quatuor humorum mixtã cõgeriem appellamus: hanc verò eſculenta potulentáque ingeſta nobis innouarunt. Hæc porrò ſiue animantium carnes erant, ſiue piſces, ſiue terræ fruges & ſtirpium fructus, à promiſcua elementorum concurſione aliquando ſunt procreata, eo ſanè ordine quem pulchrè nobis cecinit Lucretius:

Similares corporis partes ex elementis orta eſſe. *Lib. 7.*

Lib. 2.

Sic tempeſtiuis ex imbribus humida tellus
Vertit ſe primùm in frondes, & pabula læta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam, & noſtro de corpore ſæpè ferarum
Augeſcunt vires, & corpora pennipotentum.

Simplici elemento Nihil enim ſimplici elemento nutriri, vt neque naſci poteſt. Stirpes quæ prodierunt è terra, nõ illinc omnia traxerunt,

runt,ſed ſi ea ſtirpibus alimentum datura eſt,neceſſe eſt humore perfundantur:vnde agricultura deductiones riuorũ, agrorum irrigationes adacta neceſſitate excogitauit. Atqui ſi puram aquam terræ conſperges,nihil aliud quàm lutum reddes, alendis ſtirpibus ineptum atque minus accommodatum. Oportet igitur ſi quod apparabitur congruens illis nutrimentum,craſſioribus naturis duas reliquas contrarias inſeri & temperari. Sic neque piſces alit aqua ſyncera, ſed quæ terræ,aëris,& ignis ſimul eſt particeps. Proinde ita rerum natura comparatum videmus, vt reliquorũ vis & ſubſtantia in terram & aquam penetret, vtq́; aër & ignis inferiora perfundant,vnde rerum plurimarũ exortus fieri conueniret. Itaq; rerum omnium corpora à primis illis naturis & rerum ſeminibus deriuantur, alia quidem ſtatim & proximè, alia longa adeò rerum ſerie, vt cùm multorum corporum ortus interceſſerint, incredibile videatur à ſimplicibus illa naturis defluxiſſe. Quinetiam eodem omniũ ſpectat interitus: quia natura rerum obitus conficiens, eò ſingula refert,vnde fuerunt accepta. Homines cùm ſolutis corporum vinculis è vita excedunt, quantum innati caloris diſſipatur,id omne in vniuerſam ignis naturam reuolat: ſpiritus ſubſtantia partim in ignem, partim in aëris regionem offuſam nobis refunditur: profluens humor aqua rurſum fit aut halitus,qui tum aquæ,tum aëri confinis eſt: ſolidiores partes quibus craſſior ineſt firmitudo, vbi ſenſim fuerit aqueus humor exhauſtus: tandem diſſolutæ in cinerem & terram abeunt : neque admodum diſſimilis eſt reliquorum in occaſu comparatio.

nihil poſſe nutriri.

Corpora noſtra interitu diſſolui in elemẽta.

Nam ſua cuique locis ex omnibus,omnia plagis
Corpora diſtribuuntur: & ad ſua ſecla recedunt.
Humor ad humorem, terreno corpore terra.
Creſcit. & ignem ignes produeunt ætheráque æther.

Hoc mirus Hippocrates ante natam omnem philoſophiam diuino afflatus elogio omnium primus attigit, promulgans nimirum homine animam agente ſingula in propriam naturam diſcedere, atque in eas naturas refluere,ex quibus vnumquodque conſiſteret. Nam paulò antè apertè confecerat hominem non poſſe ex vnica re conſtare, cùm dolore affligeretur, ſed ex calidi, frigidi, humidi & ſicci temperatura : quibus vtique nominibus quatuor ea quæ diximus primordia, non ſolas qualitates complexus videtur.

Contra iuniores qui elementorum ſolas vires, non item ſubſtantias in nobis putant ineſſe.

CAP. VI.

Aduerſariorum rationes. *Prima.* VIDEMVS apud multos iuniores puerilem veréque inanem percrebuiſſe ſententiam, qua ij vetere ſpreta philoſophia decreuerunt, non elementorum ſubſtantias, ſed qualitates dũtaxat in nobis aſſeruari. Eſſe calidũ, frigidum, humidum & ſiccum, ex quibus conſtamus, non ſubſtantiarum, ſed qualitatum nomina. *Secunda.* Nuſquam ſynceras quatuor rerum naturas haberi, miſtionis expertes: *Tertia.* ſed neque eas quæ nos circunfundunt, ſi rei g gnendæ adhibeantur, ſpecies ſuas præterea retinere, verùm protinus euaneſcere, quando noua compoſiti forma ex permiſtione ſuccedit. Quæ tanquam abſurda vt funditus euertamus, decet ſigillatim illa minutatímque excutere. *Prima cõfutatio.* Ergo calidi, frigidi, humidi, ſiccíq; appellatione, aliàs qualitates, aliàs verò corpora quibus inhæreſcunt, intelligũtur. Corpora verò aut ſummis hiſce qualitatibus excellunt, aut depreſſis prædita ſunt. Quæ ex depreſſis conſtant vario ſunt ordine, quandoquidem & panem, & carnem, & vinum, & piper, aliáq; innumerabilia dicimus eſſe calida: vti cartilaginem, membranam, neruum & os, ſicca. At quæ qualitatibus excellũt, non ita ſunt multa, ſed quatuor omnino, terra, aqua, aër & ignis, quibus qualitatum exuperantiam ineſſe diximus. Si quis igitur hiſce nominibus aliud quàm elementa ſignificet, in tam multiplici rerum varietate perturbatus omnino & confuſus erit. Quocirca credibile eſt celebres authores nominibus his ſimpliciter pronũciatis ea corpora ſolùm deſignaſſe, quæ in ſuo genere excellerẽt. Cùm ex calidi, frigidi, humidi, ſiccíque temperatura omnium corpora conſtare proditum ſit, quis tam cæcus in contemplandis rebus eſt, vt qualitates puras animo concipiat? vt ex qualitatibus conſtitui corpora aſſeueret? *Secunda confutatio.* Quod afferunt illi ſynceras nuſquam haberi elementorum naturas, ridiculum ſanè eſt & dementiæ proximum. Nam quæ apud nos extant, impura tametſi fortè ſunt omnia, ſyncera tamen vſpiam eſſe neceſſe eſt, quæ principia ſint & veluti fontes à quibus iſta fluxerunt. Hæc enim norma, hæc regula, hæc præſcriptio naturæ, vt omnia ordine quàm optimo ducat: atqui optimum erat & ornatiſſimum impura ex puris, imperfecta ex perfectis quibuſdam manare. Potuit autem natura omnia ſic efficere quàm optima, & mundi elementa ſeor-

ſeorſum pura (vti & cœlum) collocare. Quid igitur illa eſſe prohibet, ſi eſſe poſſunt? Ad vniuerſi medium terra ſimplex eſt, grauiſſima, ſicciſſima, omnis expers humoris: ad cœli concaua interiorémque faciem ignis eſt leuiſſimus & ardentiſſimus, neque tamen pellucidus, neque perſpicuus & illuſtris, vt noſter, qui fumus quidam eſt accenſus. Etenim tenuiſſimus ille cùm ſit, nihil ſolidum admixtum habet: nõ igitur lucere poteſt, lux quippe non tenuiſſimo, ſed denſo flagrante corpore effulget. Hac ratione, & quòd præterea effectio omnis ab efficiente quodam fit corporeo: à quibuſdam eum neque vrere neque luculenter calefacere proditum eſt. Mediis autem ſpatiis interjecta quæ ſunt, extremorum mutationes turbulentas ſuſtinent, quorum communione impuriora fiunt. Quòd ſi extremorum confuſione ſuam ſubſtantiam non exuerunt, palàm eſt iiſdem exemptis puram ſimplicémque ſubſtãtiam reſtitui. In ſumma verò etſi quæ apud nos extant, vera non ſunt elementa: quia tamen iis proximè accedunt à quibus olim manarunt, par vtrorumque ratio cẽſetur. Illud autem quod aiũt elementorum formas euaneſcere, cùm in compoſitionem ea concreuerint, quantum obſcurat & inquinat omnem philoſophiæ ſplendorem? Idem enim fieri putant in elementorum permiſtione, quod in ſimplici rerum tranſmutatione: vbi recens aliqua forma in ſubiectam materiam commigrat, pellitur vetus atque decedit: cæterùm dum ex elementorum temperatione corpus innouatur, illorum formæ nihilominus in hoc manent. Adeò vt ſi illis congredientibus herba naſcatur, in ea ſeruentur illorum ſubſtantiæ: dúmque rurſum herba concoctione in ſanguinem, tandem verò & in carnem mutabitur, licèt herbę forma intercidat noua naſcente, nequaquam tamen elementorum formæ exeunt; ſed ſtabiles permanebunt quoad vlla compoſiti ratio conſtabit, quamuis non vna & perpetua permiſtionis proportione. Sic enim de his ſtatuerũt viri præclariſſimi, primus Hippocrates, qui ſingula quæ ad gignendum confluxerunt, talem vim ait in corpore retinere qualem contulerunt: & omnia per interitum eò recedere vnde ſunt accepta, quod fieri neutiquam poſſet, niſi priſtinas illas naturas retinuiſſent. Huic accedit Ariſtoteles, qui locis compluribus elemẽtum definiens id maximè vbiq; ſolet inculcare, quod cuique compoſito primum ineſt, & in quod vltimum corpora diuiduntur: imò & alio loco palàm

Vbi pura ſint elementa.

Tertia conf.

Quo diſtet generatio à permiſtione.

Elementorũ ſubſtantias atq; formas in miſtione ſeruari.

Lib. de natura hum.

5. Metaph.

3. de Cœlo cap. 3. affirmat in carne atque ligno aliíſque ſimilibus ignem atque terram facultate, & (vt dicere ſolent) potentia ineſſe, hæcque ex illis manifeſtè ſegregari. Quòd ſi illorum ſubſtantiæ occidiſſent, quî fieri poſſet vt demum ſejungerentur? Hæc ſanè portentoſa fuerat opinio, qua dum juniores veterem philoſophorum diſciplinam permiſtioníſque rationem aſſequi minimè valuerunt, ab illorum ſententiis temerè defecerunt. Ne quis igitur vnquam huiuſmodi captioſa probabilitate fallatur, latiùs exponenda videtur tota permiſtionis vis atque ratio.

De elementorum permiſtione diligentior inquiſitio.

Cap. VII.

Quæ corpora permiſceri poſſunt. PERMISTIONI aptiſſima ſunt ea corpora quæcunque in exiguas tenueſque portiones facilè dirimuntur, qualia ſunt mollia, tenera, fragilia, liquida, ſubtilia: è diuerſo autē dura, firma, ſolida, arida, craſſa, omniū minimè permiſtioni cedunt. Neque verò fieri poteſt vt illa verè miſceantur, niſi contrariis inter ſe pugnent qualitatibus, per quas pariter agentia atq; patientia mutationes conuerſionéſque ſubeant: nam neque candorem lineæ, neque medendi ſcientiam corpori permiſceri putamus. Quæ igitur contraria ſunt & in communi materia pugnantes qualitates acceperunt, ſi dirimi facilè ſecaríque poſſunt, ea tū ſubſtantia tum qualitatibus ad permiſtionē ſunt accommodata. *Paria quodam modo eſſe debent.* Miſtionem efficient, dū paribus quodammodo portionibus infuſa temperatáque coibunt. Tum enim mutua vi & effectione pugnantium qualitatum, ſic illorum ſubſtātię totæ frangentur cōminuentúrque, ſic & qualitates omnino temperatione confuſæ ſe retundent, vt illa demum neque ſubſtantias, neque qualitates puras ſeruent & integras. Hæ quidem nequaquam diſſipatę aut extinctæ obliteſcunt, ſed repreſſa duntaxat exuperantia ad moderationem mediocritatémque referuntur. Hinc corpus vnum prodit conſimile, quod re ipſa ſimpliciter vnicum iam eſt: nam contraria quæ in permiſtionem venerant non energia, id eſt, efficacia vel actu, ſed potentia duntaxat ſuperſunt & manent. Ad hunc igitur modum perfectè fit miſtio, quæ eſt diuerſorum in vnum atque idem concretio. *Miſtio quid. Definitionis explicatio.* Aqua aquę, aut vinum vino ſimili infuſum non permiſcetur. Nam licèt ſubſtātiarum quædam fiat in totum perfuſio, hæc tamē integra manent, nō hebetata: quod enim contraria non eſſent, nequaquam ſeipſa mutauerūt. Neque ſi milij & ſinapis grana, aut

etiam

etiam adamantem, ſapphirum, & margaritam planè leuia facta contritáque confuderis, aliam permiſtionem induxeris, quàm quæ deprehenditur à ſenſu, quæ potiùs collocatio quædam eſt & quædam exiguarum partium cōpoſitio. Rurſum ſi lana aut ſpongia oleo humoréve quopiam perfunditur, tametſi non ſenſu modò, ſed reapſe confuſa ſunt illa, nihilque re vera ſit vel minimum ſpongię quod humore conſperſum non madeat, quia tamen in vnum atq; idem illa non concurrunt, ſed ſuas ipſa naturas ſeorſum retinēt illæſas, naturali permiſtione vacāt. Imò ſi quatuor elementorum ſubſtantiæ optimè confuſæ cohæreſcant, niſi pugnandi vi & poteſtate retundantur temperentúrque, in vnum minimè coaleſcent. Quod cùm Empedocles affirmaſſet elemēta exiguarum partium appoſitu ſolo permiſceri, id iuſtè Ariſtoteles argumentis inceſſiuit. Ergo iis legibus quas antè dixi obſeruatis, diuerſorum fiet in vnum concretio, & præterea ſi viribus quodammodo paribus illa concurrant: nam tametſi reliqua conſentiunt, ſi deſit hoc poſtremum, miſtio vtique non erit, ſed procreatio. Cùm enim contrariorum vires præter modum impares ſunt, quod minus eſt imbecillius, ab ampliore & potentiore victum perimitur, in illiúſque naturam faceſſit. Neque enim amphoram aquæ mille amphoris vini, neque lignum igni, neque alimentum corpori permiſceri dicimus, ſed illa occumbere, noua autem oriri. Niſi igitur quę in temperationem trahuntur permaneant & conſiſtant, non erit vlla connexio, ſed aliquo pereunte gignetur aliud. Vnde planum fit, aliud eſſe miſcere, aliud gignere, aliud permiſtionem, aliud ortum, & eam opinionem non poſſe defendi, quæ elementorum ſubſtantias perire, ſoláſque qualitates in miſtione retineri arbitratur.

Vtrum elementorum ſubſtantia an qualitates ſola totis tota perfundantur. CAP. VIII.

QVANDO igitur miſtorum elementorum ſubſtantias in concretione haberi perſpicuum iam eſt, inueſtigatione dignum videtur, vt illorum apta fiat adhæſio mutuáque complexio. Corporum ſubſtantias totas totis commiſceri ac penitus in ſeſe penetrare, multi ex Plotino opinati ſunt. Qui cùm viderent ſudores è cute noſtra emanare, neque illam perfodi vel ſecari: rurſum lanam aqua perfuſam permadere totam, affirmare non dubitauerunt totū corpus in miſtione per aliud totū penitus induci, ipſúm-

Rationes eorū qui putant corporis ſubſtantias totis totas permiſceri.

que quoquouerſum ſubire, materiam materiæ injici, molémque moli. Etenim aquę materiam in lana eſſe dixerũt, non quibuſdam modò inanibus ſpatiis concluſam, ſed per totam illius ſubſtantiam fuſam: tota enim madet, nec vlla pars eius expers eſt humoris. Ad hunc modum non ſolùm quatuor elementorum qualitates, ſed eorum quoque ſubſtantias permiſceri in compoſitione partium ſimilarium prodiderunt. At verò iſta qui poſſint ſibi conſtare, concipere arduum eſt, & ſupra captum cogitationis. Dum in corporibus macerandis humor ſolidioris ſubſtantiam peruadit, manifeſtum eſt & apud omnes in confeſſo, maiorem toti molem accedere. Nam & lana madefacta occupat locum ampliorem. Quod ſi eſt, neceſſarium conſequitur, aliã alio ſitu collocari materiam. In quibus verò non amplior videtur moles euadere, ceu liquore perfuſis cineribus, aut cuticula ſudante, neceſſe eſt quos vocant poros & anguſtas vias latere, in quib. aër, aut ſpiritus tenuior, aut aliqua materia cùm eſſet, exhalatur, cedénſq; liquori ingreſſum præbet. Si enim nullũ interuallum medium intercipitur, quomodo fieri poſſe credemus, vt in ſolidum & vndique inacceſſum aliud corpus penetret, niſi conſectiones vtrinque fiant, quà demũ tranſitus ſit? Atqui ſi hoc modo corporum ſubſtantiæ totis immiſcẽtur, fit ſaltem illorum ad vſq; minima diuiſio, ſic vt huius minimũ corpuſculũ, illius minimam particulam cõtingat: id certè indignum philoſophia videri ſolet, credere aliquid eſſe in rerum natura minimũ, quod diuidi nequeat. Omne quidem corpus ſectione infinitum eſt, neque ad extremum & indiuiduum perduci poteſt diuidendo. Quinetiam ſi illuc venire poteſt, continua fractione comminutionéque facta, corporum ſubſtãtiæ in ſectiones abſumentur, & tanquam in nihilum redactæ ſe mutuò deſtruent. Ad poſtremum verò quum exiguum quiddam permiſcetur maiori corpori, quomodo vſque adeò diſtẽdi aut ſecari poterit, vt per vniuerſum maius ſe diffundat, & cuiq; indiuiduo huius aliud indiuiduũ minoris accedat? Fieri igitur non poteſt, ſed ne intelligi quidem, vt corporum ſubſtantiæ mutuò ſe penetrent, & eodem prorſum ſitu conſtitutæ ſint & collocatæ: nec fieri poteſt vt in ampliorem molem diffuſæ per minimas ſectiones conſertæ colligentur. Rationes iſtæ fortaſſe Auerrhoidem eò neceſſitatis adegerunt, vt non commentitiũ quiddam modò, ſed ſomnio quoque ſimillimum adferret: qui

Confutatio prima. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Auerrhoidis figmentũ.*

vt hanc ſubſtantiarum permiſtionem tueretur, elementorum formas à perfectarum ſubſtantiarum dignitate & vniuerſo genere detorſit, vt non in qualitates, ſed in medium quoddam & inauditum genus transferret. Illas quidem intendi poſſe & remitti per eãdem materiam æquabiliter fuſas, qualitatum comparatione & exemplo pariter exporrigi. Cuius opinionis leuitas alio loco à nobis refutata, fuſiorem hîc diſputationẽ non deſiderat. Quocirca miſſis lubricarum opinionum fluctibus atque jactationibus, in tutum & tranquillum portum nos recipiamus. Elementorum ſubſtantias miſtio totis totas nõ inſerit, ſed qualitates duntaxat miſcet atque confundit, vt per totius compoſiti molem æquabiliter ſint fuſæ. Primùm enim quatuor illę mundi ſimplices naturæ dum paribus quodãmodo viribus confluunt, in exiguas, non autem quamminimas portiones ſe diſtrahunt, eóque ſe ordine componunt, vt quæque tádem alterius diuerſiq; generis cuipiam cohæreſcat, nihilq; ſenſu notari poſſit quod non ex quatuor earum portionibus conſtet. Hoc poſito exiguæ portiones, ſuam formam, qualem ante permiſtionem, integram quæque retinent: neque enim intenſionem neque remiſſionem ſubſtantiæ ferunt. At verò elementorum qualitates cõtrariæ totis totę ſe permiſcent, & mutua quadã repugnantia ſeſe viciſſim ad moderationem quandam redigunt, fitque illarum confuſione temperamenti quoddã ſimilare genus per vniuerſam compoſiti molem diffuſum. Quanquam igitur ſubſtantiæ καθ' ὅλον temperari nequeunt, ſed duntaxat continua appoſitione connecti: qualitatum tamen conſummata eſt permiſtio. Quúmque hæc abſoluta fuerit, temperamentum accedit æquabiliter toti cõſperſum, & noua protinus forma inducitur: ac tum verè efficitur diuerſorum in vnum atq; idem concretio. Quoniam enim à forma & eius vi totum ſubſiſtit, conſentaneum eſt id ipſum ab vnica & conſimili, vnum ſimpléxque fieri. Quæ porrò in hoc genito ſimplici corpore manent exiguæ elementorũ portiones, ſuis quidem formis integræ ſubſiſtunt, non tamen liberæ aut ſui iuris, ſed implicitæ, vinctæ, & quaſi interceptæ mutua qualitatũ pugnantia, atq; etiam dignioris formæ præſentia. Vnde priſtinas ſibíque inditas vires expromere non valent, neque ignis vrere, neque aqua impendiò refrigerare. Solùm igitur poteſtate inſunt: atque ſic vt cùm temperamento per obitũ diſſoluto ad ſe redibũt, partéſq; propriis elementis redden-

Elemẽtorum ſolas qualitates per totas miſceri.

Miſtionis ratio.

Quod miſtum eſt, ſimplex eſſe.

Elementorũ ſubſtantiæ quamuis in miſtione ſeruẽtur, poteſtate tamẽ duntaxat inſunt.

tur atque reſtituentur vniuerſitati, nullius imperio obſtrictæ in libertatem vindicētur reſumántq; priſtinas vires. In hunc modum miſtæ temperatæque elementorum portiones, materia fit totius ſimplici formę ſubſtrata. Hæc autem forma ſeu perfectio ſui vbique perſimilis eſt adeò, vt non modò particulæ quæ ſub aſpectum recidunt, & quæ ex tenuibus elementorum portionibus conſtant, ſed & ipſa elementorum fragmenta, quæ ſeorſum non aliis permiſta ſubſtantiis intelligimus, totius ſpeciem gerant. Miſtum enim [illegible] eorum vnumquodque, totiúſque temperamentum accepit: nihil igitur prohibet quò minus compoſiti totius ſpecies immigret in omnia. Neque verò flagitium eſt fateri duabus illa formis ornari, quarum vna actu præſentíque imperio, altera ad tempus abrogata & antiquata, poteſtate duntaxat inſideat. Ergo quæ fuerant olim diuerſa, ignis, aër, aqua, & terra, nunc in ſimilaris corporis compoſitionem dum confluunt: eandem ſimilitudinem ſpeciémque gerunt, omniúmque fit in vnum atque idem concretio. Hæc fuerit nobis tanquam leuis armaturæ prima diſputationis excurſio, quæ ſimplices rerum naturas perſequuta ſic coëgit, vt in ὁμοιομερῶν compoſitionem coniecerit omnes ac illigauerit.

Totius ſpecies vnicuique vel minima particula communis eſt.

Duæ formæ eidem inſunt parti, vna vt præparatio, altera vt perfectio.

LIBRI SECVNDI, DE ELEMENTIS FINIS.

DE TEMPERAMENTIS LIBER III.

Quid temperamentum, vtque id perperam definierit Auicennas. CAP. I.

Principiũ qualitatum in miſtione comparatio.

ELEMENTORVM confinio proximè iuncta eſt atque connexa temperamenti proprietas, quæ quodámodo propago & ſoboles permiſtionis eſt. In hac cognoſcenda atque tractanda rerum continuata ſeries expoſtulat, vt ab elementorum vi & natura rurſum exordiamur, & ab ea maximè qua modò ac planè paulò antè deſtitimus. Simplices mundi naturæ quò in permiſtione integrę & incolumes ſeruarētur, & ne ſi pauca multis, aut parua magnis com-

componerentur, debiliorum occaſu ea quibus multum eſſet roboris ac virtutis potiùs accreſcerent quàm perfunderentur, æquales quodammodo eſſe debuerunt. Hanc æquabilitatem non magnitudine molis, non pondere metiri licet, quòd terræ quàm cæterorum elementorum vberior eſt in nobis copia : ſed poteſtatis vi & efficientia , cui omnia planè accepta referuntur. Vis autem ea atque facultas non niſi efficientium & principum qualitatum quæ in miſtis elementis ſunt, obſeruatione æſtimatur. Hæ perrarò vſquequaque, ſæpius quodammodo pares confluunt, nempe mediocritate quadam , quæ non vtique indiuidua, verùm latitudine definita limitibus coërcetur , in quorum ambitu miſtio contineatur : hos autem vltra citráque interitus eſt atque diſſipatio. Quæ igitur intra mediocritatis huius limites inciderit principum qualitatum concurſio, vt miſtionem ſic & continuò temperamentum progignit. Eſt autem temperamentum, non ipſa miſtio, ſed miſtionis ratio. Poterit & id earum quæ in miſtis elementis ſunt principum qualitatum harmonia & concentus definiri. Vt in cantu & fidibus ſoni longis locorum interuallis diſtracti, aut coniuncti quidem , ſed diſpares & non pro rata portione diſtincti , concentum haudquaquam efficiunt , niſi primi cum vltimis temperati , & medij vtriſque reſpondentes æquabiliter dulci ſono aures compleant : ita neque diuulſorum elementorum qualitates , neque coeuntes illæ quidem temperamentum efficient , niſi moderata & concordi quadam mediocritate ſeſe mutuò complectantur. Non igitur ipſa rerum primordia per ſe & abſolutè perpenſa temperamentũ ſunt: neque illorũ miſtio, ſed miſtorũ comparatio. Tametſi reipſa & ſubiecto finitima ſunt & plurimùm conſentiunt elementorũ miſtio & eorum proportio, rationibus tamen illa diſiuncta ſunt. Non deſunt, qui temperamentũ à miſtione hoc diſcrimine ſejungũt, quòd hęc maximè elementorũ propria ſit, illud verò qualitatũ. Nos autẽ illa tametſi quodam ordine ſe conſequi videmus, ſic tamen iuncta ſunt, vt neq; miſtio citra efficientiũ qualitatũ opem, neq; ſine elementorum omnium ſubſtantia temperamentum induci poſſit. Non enim ſi quis aquam & ignem paribus quodammodo portionibus coire ſtatuat & coaleſcere, mutuáq; repugnantium qualitatũ vi temperationem quandam inferri, ea protinus temperamenti rationem ſubeat, vt neque ex duobus illis facta perfuſio , exacta miſtio cen-

Temperamentũ quid.

Quo diſtet temperamentum à miſtione.

Temperamentũ non eſt ex ſolis qualitatibus.

ſetur. Perfectum enim non eſt, ſed inchoatum atque mancum, quod ex duorum triúmve duntaxat elementorũ connexione fit: cuiuſmodi eſt plurimum genus eorum, quæ ex ſublimi deturbantur, μετέωρα Græci vocant. Quocirca temperamentum concentus quidam eſt quatuor principum qualitatum, ex omnium elementorum permiſtione. Hanc temperamenti rationem cùm minimè perſpiceret, nec ſatis animo complecteretur Auicennas, ſubabſurdam commentus eſt definitionem, qua primarum qualitatum effectione mutua, quintam qualitatem eámq; ſimplicẽ emergere cõfirmat, quæ vna ſuperſtes reliquis in congreſſu pereuntibus, omnium vires poteſtate complet, eáſq; quaſi ſuo ſinu complexúque recipit. Id autẽ quàm abſonũ ſit quámque ſecum pugnet, hoc imprimis patefacit, quòd fieri nequit vt omnes per actionẽ qualitates diſſolutę euaneſcant, neque non ea tandem ſuperet, quæ validior cùm eſſet, conflictus principia dedit. Sed eſto, donemus hoc exorto temperamento omnes illas periiſſe: quænam tum reſtabit in genito corpore contrariorum repugnantia? Si plura illi nõ inſident, atque ea contraria, qui fiet temperamenti per ſingulas ætates conuerſio? Quæ inſita erit illa cauſa morbi, ſenij, vel interitus? Adde quod neque dũ corpus diſſolutione occidet, poterunt ſimplices naturę in vniuerſitatem recurrere ſuis inſtructæ qualitatibus. Illas enim vnde ſibi reſumeant, quæ iam diſſipatæ in compoſito non manent? itaque nouam illam qualitatem pro temperamento inuehere, cùm vanitas quædam ſit opinionis, quæ multorum animos imbecilles diu multúmque vexauit, nos clariſſimorum philoſophorum imitatione, vt elementorum ſubſtantias, ſic omnino & qualitates in compoſito teneri fatemur, ex harúmque perfuſione & concentu temperamentum conſiſtere.

Auicennam malè definiſſe temperamentum.

Prima ratio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

Contraria in idem confluere, & vnde ſingulorum vires æſtimentur. CAP. II.

QVAM illæ variè comparari ſoleant: æſtimari certò non antè poteſt, quàm ſigillatim cuiuſque vires quãtæ ſint expenderimus. Auerrhois vt eſt in omnes ferè contumelioſus, ſic & Galenum erroris falsò inſimulauit, quòd ſummas elementorum qualitates in temperatione haberi cenſuerit. Hæc dũ paucis immutatis corrigere vult, omnia deprauaſſe videri poteſt, qui tum ſpecies, tum qualitates elementorũ ad mediocre quiddam in concretione retundi re-

Contra Auerrhoëm.

Dialogorum lib. I.

di reprimíque putat. In illa formarum remiſſione quantũ *Ratio pri-*
ſit lapſus,perpenſum à nobis alio loco eſt. Nũc verò ſi qua- *ma.*
litates ſummas in confuſionem quandam adductas,ait ſeſe
mutuò poſſe ad mediocritatem deducere,cur non ſimiliter
ſeſe prorſus interimunt?Sunt ſanè media hæc vti & ſumma
inter ſeſe contraria. Scio opinationem quandá apud neo-
tericos peruulgatam eſſe,qua illi inſtant atque vrgent ſum-
mo cum ſtudio, contrarias qualitates remiſſis quidem gra-
dibus conuenienter congruentérque concurrere, ſummas
verò haudquaquam poſſe: neque tamen vlla in id probabi-
litate ſe muniunt. Si enim repreſſæ qualitates peræquè in- *Secunda.*
ter ſe pugnant ac ſummæ, neque modò extremis extrema,
ſed & media mediis aduerſantur, cur eæ quàm ſummæ po-
tiùs in idem coibunt?Quemadmodum calor numeris qua- *Tertia.*
tuor definitus, & frigus pari receſſu conſtitutum, cùm mi-
ſcentur teporem ingenerant, ſic prorſus accidere comper-
tum eſt,ſi extremis illa numeris concurrant. Nam aqua quę
ex feruentiſſima & æquè gelida paribus portionibus per-
miſcetur,mox tepeſcit,ac ſi ex mediocribus temperaretur.
Quis enim eò impudentiæ veniat,vt in eo tepore extrema *Quarta.*
derepente aboleri dicat? Nónne palàm confirmat Ariſto-
teles media extremorum copulatione congreſſúque naſci,
hócque vno à priuantibus, quæ στερητικὰ dicunt diſſidere?
Nihil aliud teporem eſſe iudices, quàm calidi frigidíque
pari portione confuſionem. Ergo ſi ſummas elemento- *Elemen-*
rum qualitates in permiſtionem & temperamentum coire *ta in mi-*
Galeni fert opinio, nõ illa iacet ſuis patrociniis deſtituta: *ſtione*
ſed præter commemoratas hac ſe fulcit ſuſtinétque ratio- *ſummas*
ne, quòd æquales quodammodo eſſe cùm debeant, non *qualita-*
magnoperè ſeſe valent commutare atque infringere: quo- *tes reti-*
circa permanẽt quales fermè puris ſimplicibúſque elemen- *nent.*
tis inſidebant,hoc tantùm diſcrimine,quòd nunc per totas
confuſæ eandem communémque materiam obſidẽt. Quod
ab Ariſtotele ſcriptum videmus, ſummas in permiſtione *Ariſtote-*
qualitates ſummam vim concurſu adimere, & aduſque *lis expo-*
moderationem quandam reprimere, de viribus id omni- *ſitio.*
no accipiendum nobis eſt. Nam qualitates tametſi nullo
modo repreſſæ ſunt, contrariarum tamen perfuſione qua-
ſi vinctæ inhibentur,ne ſuas ſummas vires exhibeant:hinc *Quomodo*
virium acumina exuperantiáſque retudiſſe perhibẽtur. Ita *contraria*
contraria eodem ſubiecto contineri inficiamur, idcirco *eidem nõ*
ſanè quòd ſimul illa vna eadémque ſede dominari & ex- *inſunt.*

cellere nequeunt, neque quicquam poſſit à contrariorum vtroque nomen obtinere, ſed ab eo duntaxat cuius vis præſtat atque vincit. Vbi longo interuallo impares concurrunt qualitates, addubitare non licet mox à præcellẽte infirmiorem obliterari, nec continenter eſſe vno & eodem ſtatu. Quinetiam quæ in permiſtionem & temperamentum venerunt, quodammodo pares, etiamſi per initia non luculenter ſe viciſſim demoliuntur, diuturnitate tamen & dierum numero, diſparili proportione euadunt. Sic per ætates temperamentorum incidit conuerſio, ſic morborum, ſic ſenij & occaſus ingenitam nobis cauſam circũferimus. Hactenus Auerrhoidis cauillatio effecit, vt in hæc ſi non præter rem, lõgiuſcula tamen oratione diuerterim. Sed quàm commentitia fuerit & futilis illius cõtentio inde perſpicitur, quòd ſiue ſummas in permiſtione qualitates, ſiue illarum duntaxat dimidia manere ſtatuamus, eadem vtrobiq; proportio conſtabit, idémq; temperamẽtum: nam quacunque proportione fuerint integra, eadem erunt & illorũ (vt ita dicam) medietates. Sed labor fortaſſe longiùs, eò reuertar vnde huc declinauit oratio. Quæ in miſto corpore nectuntur elementa, neque ſuæ molis pondere, neque qualitatum ordine ſiue gradu, vt qui omnibus ſummus ineſt, ſed virium comparatione temperamenti ſpeciẽ proferunt. Vires autem qualitatis ordinem eiúſque in ſubſtantia molem, neutrum verò ſeorſum conſequuntur, ſed ex vtriſq; ſpectantur & cõſiſtunt. Qui enim in puſillo igne ineſt calor, eodem eſt ordine atque qui in ampliore conſiſtit: minus tamen calefacit, quia non parem molem obtinet. Contra autem ignitum cãdénſque ferrum, tametſi depreſſiore quàm flamma eſt calore, vehementiùs tamen & acerbiùs vrit, quoniam denſa multáque ſubſtantia præditũ eſt. Neq; igitur cui intenſus eſt calor, id ſtatim acriùs calefacit, quàm cui depreſſior eſt: neque quod fuſum & ampliorem cõſequutum eſt calorem, id impenſiùs calefacit, quàm cui in anguſtum eſt coërcitus, ſed vtrinque virium, vt dixi, robur æſtimandum. Id autem cùm animo & cogitatione complecti difficile atq; arduum videretur, medici iuxtà ac philoſophi ſenſibus tanquam incorruptis & integris iudicibus confirmandum duxerunt, omnium vires ex efficientia & operibus tactu conuenienter æſtimantes.

Quæcunque concurrunt in miſto qualitates ſeſe tandem atterunt.

Senij & interitus cauſa.

Quinta ratio.

Tẽperamentum eſt ex virium cõparatione.

Vires à duobus æſtimari.

Vires effectu cognoſci.

Temperamentorum differentiæ quot qualéſque ſint.

CAP. III.

HVNC

HVNC in modum ſeparatim examinatæ vires, ſi deinde in communionē & ſocietatem relatæ comparentur, temperamentorū differentias oſtendēs. Quatuor naturarū cùm æquales vires in vnū coierint, vt calidi, frigidi, humidi, ſiccíque pares ſint portiones, temperies illa conficietur, quam temperatum iuſtúmq; temperamētum dixêre, cæterorum legem & regulam. Quodcunque autem ab hoc deſciſcit, & diſparibus inter ſe elementorum viribus continetur, intemperatum immoderatúmq; appelletur & intemperies. In ea diſpari copulatione neceſſe eſt omnino, aut vnum reliquis tribus excellat, aut ad ſummum duo: tria nunquam poſſunt. Cùm igitur quatuor ſint ea, ex quibus temperamentum abſolutè conficitur, ſingulorum exuperatione ſimplices quatuor creantur temperaturæ: calida quidem in qua calor frigori antecellit, humoris autem & ſiccitatis æqualitas eſt: frigida in qua frigus vincit atq; dominatur: humida cuius humor primas obtinet: ſicca vbi humore ſiccitas potentior eſt, paribus iis quæ in altera oppoſitione ſunt contrariis. Quatuor ſunt & coniugatæ temperaturæ, quæ duorum ſimplicium exuperantia proceſſerunt ſeque extulerunt. Nam duæ cùm ſint oppoſitiones limitibus quatuor concluſæ, neque vnius vtraque poſſit extremitas principatum obtinere, fit neceſſariò vt non plures duabus excellant. Eodem rationis momento fit, vt quãuis ſex numerando percenſeantur coniugationes, illarum tamen quatuor duntaxat poſſint natura conſiſtere. Hæ ſunt calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca: quas coniugatas quatuor temperaturas aut compoſitas appellant. Nouem igitur ſunt temperamentorum genera, quæ permiſtionis differentias & proprietates conſequuntur: vnum temperatiſſimum, quod paribus omnium conflatum portionibus extremorum medium poſſedit. Intemperata octo: ſimplicia quatuor: totidem compoſita. Temperatiſſimum quod eſt, indiuiduum & omnis expers latitudinis quaſi pūctum intelligitur: cætera quæ ab hoc receſſerunt, longè latéque fuſa ſunt: neque enim quæ calida dicimus, omnia pari à mediocritate interuallo diſtant, neque aut frigida, aut humida, aut ſicca, vno eodémque omnia ſunt ordine. In compoſitis porrò euincentium qualitatum aut pars eſt receſſus, aut alias alia antecellit. Etenim calidū ſiccúmque appellamus, ſiue illa pari ſunt ordine, ſiue calidum ſicco præſtat, ſiue contrà ſiccum calido. Vnde intelli-

Temperies.

Intemperies quid.

Simplicia quatuor temperamenta.

Coniugata temperamenta quatuor.

Innumeras eſſe particulares tēperamentorū differentias.

gitur octo cùm ſint imparia temperamenta, vniuſcuiuſque tamen ex maiore minoréque receſſu innumerabilia fieri diſcrimina, ex quorum proprietatibus tum ſimilium partium, tum infinitæ corporum naturæ & proprietates conſurgunt atque conſtant. Hoc præclarè Lucretius poëmate ceciniſſe viſus eſt:

Lib.2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo. Et rurſum:
Semina multimodis in rebus miſta tenentur,
Conſtituunt eadem fruges, arbuſta, animantes,
Verùm aliis alióque modo commiſta.

Lib.4. *Lib.1.*

Si affines in permiſtione qualitates erunt, conſtans diuturnúmque temperamentum fiet: ſin diſcordes, inconſtans prorſúſque mutabile. Quod mediocre definiuimus id (quia in ſumma rerum æqualitate, vix vlla poteſt aliam vincere atque diſſipare) omnium diutiſſimè ſpeciem ſuam tuetur & ſuſtinet, ídque tum à ſe, tum ab externis cauſis minus afficitur: deinde quæcunque illi confinia & finitima ſunt: quæ autem ab illo abſceſſerunt & longiore interuallo diſiuncta ſunt, celeriùs intercidunt atque diſſoluuntur. Calidum humidúmque omnium minimum ſtatu ſuo permanet (quanquam fortaſſe id vnum præter cætera in plurimos annos vitam perducit) adeò vt ne conſtare quidem ipſum poſſe multi ſint opinati: cùm enim aſſiduè nullóque pūcto temporis intermiſſo humor vi caloris diſſipetur, pro calido humidóque temperamento, breui tempore calidum ſimpliciter irrepet: hoc deinde in calidum ſiccúmque traducetur. Sub hæc verò dum abſumpto exhauſtóque humore, calor alimento fomentóque deſtitutus ſenſim langueſcet, ſiccum abſolutè ſuccedet: ab hoc verò cùm iam calor plurimum diſiectus atque fuſus extabuerit, ſiccum & frigidum, quod omnium ferè poſtremum ſtatuitur.

Quid iuſtitia, quid pondere temperatum, vtrumque in rerum natura verè ſubſiſtere.

Cap. IV.

Simplicia quæ diximus quatuor rerum initia, omnium quas mundus habet ſubſtantiarum extrema ſummè contraria tenent: horum in medio collocata ſunt reliqua eorum quæ gignuntur intereúntque corpora, & animalium & ſtirpium & inanimorum omnium. Quodcunque medium ad vnguem obtinebit, extremorum, exacta æqualitate permiſtíſque paribus viribus concretum, id

Temperatum ad pondus quid.

εὔκρατον, id eſt, temperatum appelletur : quod ipſum & in vniuerſa ſubſtantia verè ac prorſus pondereque (vt dicere ſolent) mediũ habetur. At verò ſi in toto vel corporũ, vel viuentium, vel animaliũ genere, vel in vniuſcuiuſque animalis ſpecie extrema ſint cõſtituta, extra quę nihil poſſit illiuſmodi conſiſtere : totius comprehenſæ latitudinis medium quiddã mentę complectemur, quod quia ab extremis illis pari abeſt interuallo, & εὔκρατον, id eſt, tẽperatũ, & σύμμετρον, id eſt, cõſentaneũ atque moderatũ dicetur : non quidẽ ſimpliciter, ſed in ſuo genere vel ſpecie. Id quaſi juſtitiæ ritu temperatũ omnino eſt, quod generis ſui decoram illam & cǫnſentaneam æquabilitatem eſt adeptum, qua tanquam numeris omnibus & partibus abſolutum; ſalubriter, integrè & naturæ ſuæ congruenter ſe gerit, omnibúſque muniis ad quæ natura ſua ducitur, incorruptè fungitur. Alia autem inanimorum, alia ſtirpium mediocritas, alia animantium : & in animantibus, alia rursũ hominis, alia leonis, alia equi, alia canis. Neque leo temperatus eodem eſt temperamento atque homo temperatus. Iam verò quia intemperatum id dicere mos eſt quod à mediocri medióque diſceſſit, fient ſanè huius vt & tẽperati complures differentiæ. Leonem verbi gratia deſignare licet in ſpecie ſua frigidum, qui tamen in animalium atque in vniuerſæ ſubſtantiæ genere, imò fortaſſe & alteri ſe frigidiori collatus, calidus ſit. Hunc ſubſtantiam quidem calidam, & animal calidum, at verò leonem frigidum eſſe quis rectè dixerit : aliàs ſimpliciter, aliàs comparatè pronuntians. Quod enim ab vniuerſæ ſubſtantiæ medio receſſit, id ſimpliciter intemperatum eſt, parem non obtinens extremorum portionem. At comparatè, vel genus generi confertur, quomodo animal calidius, ſtirps frigidior eſt : vel ſpeciei ſpecies, ſicque leo calidus, homo autẽ frigidus eſt : vel ſingula ſingulis, quæ aut eodem ſunt genere, aut in diuerſis. Comparatè autẽ contraria de eodem enuntiari nihil prohibet, cũ ſit homo leoni cõparatus frigidus, formicæ verò calidus. Tot igitur modis & temperati & intemperati notiones vſurpare conſueuerunt. Quibus qui inuolutas ambiguitates non diſtinguẽt, eos neceſſe eſt in ſalebras incidere, operoſiſque nexibus implicari. Quod juſtitia temperatũ appellant, id omnium medicorum firmatum eſt conſenſu, qui illud in omni tum genere, tũ ſpecie, inueniri non dubitant. At verò quòd verè & quaſi

Temperatum ad iuſtitiam.

Intemperatum multiplex.

Intemperatum dupliciter.

Cōtra eos qui negāt temperatum ad pondus. pondere tēperatū intelligitur, nec haberi, nec in rerū naturæ ordinē (tanquā ſit repugnantia) admitti poſſe, contentione decertant Auicennas, Auerrhois, & quicunque in Arabū familiā ſe tradiderunt. Fieri enim non poſſe exiſtimāt, vt ex paribus contrariorū viribus miſtū quippiā emergat, quòd nulla actio, nulla ad moderationē repreſſio illorū concurſu obtingat. Hinc Auicennæ tēperamentū (qualitas nimirū quinta ex elementorū confuſione recens nata) fieri nullū poteſt vſquequaque & ſine vlla exceptione mediū, ſed id neceſſe eſt in extremorū aliquod eſſe propenſius. *Prima ratio.* Cæterùm multò aliter ſe res habet. Nā ſi elementorum ſummæ qualitates vt & ſubſtantiæ in permiſtione non pereunt, ſed aſſeruatæ temperamentum conſtituunt: nihil prohibet æquis illas portionibus miſtas, exquiſitè temperatum proferre, quod in proportionis ſitum eſt æquabilitate. Licèt enim in illa æquabilitate non tanta ſit mutua qualitatū actio, quæ vel abolitionem vel repreſſionem contrariorū moliatur: tanta tamen eſt vt paria contraria poſſit confundere ac verè permiſcere in vnum temperamentum: minùs enim virium & inæqualitatis contrariorū temperatio deſiderat, quàm illorū diſſolutio atque occaſus. *Altera ratio.* Ergo perfectè & æquo pondere temperatum in natura rerum haberi, tum per hæc palàm fit & apertum, tum etiā quòd dū ex frigido humidóque temperamento in calidum ſiccúmque quiddam abit, neceſſe eſt per hanc deduci mediocritatem. Ea autem vbinam & quomodo ſubſiſtat, in conſpectu atque oculis omnium mox erit, vt internoſcendi temperamenti ſummam rationem attigero.

Hominis tactum, diſcernendi temperamenti legem eſſe & iudicem.

Cap. V.

Elementorum in miſtis portiones ratione cognoſci nequeunt. Qvisqvis compoſiti corporis temperamentū ex inſertis elementorum portionibus æſtimare volet, cognitionem multis obſtructam difficultatibus & à rebus obſcuris petitā ſuſcipiet: occultæ enim ſunt & penitus abditæ ſimpliciū vires, adeò vt judicij noſtri infirmitas, quanta ſit cuiuſque in concretis portio, inuenire ſe poſſe diffidat. *Sēſu quodam modo noſcuntur.* Horū igitur ſiquid certū reddi poteſt, id non niſi ſenſuum beneficio comparandum, per quos notiones rerum in animis imprimuntur. Quicquid enim animo cernimus id omne originem traxit à ſenſibus. Quemadmodum colores internoſcimus conſuetudine oculorum, & de odori-

bus

bus judicaturi olfactui fidem habemus : ſic opinor & de principibus qualitatibus quæ ſub tactum recidunt, non eſt tactui fides abroganda, ſed cuique ſenſui de iis quæ perceperit & de propria objecta re judicaturo, tanquam exploratori & vero nuncio credendum. Si quis fortè ſpreta fideli ſenſuum conſtantia & authoritate, omnium quæ objectantur demonſtrationes requirit, quibus olorem album eſſe, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam ſibi perſuadeat, is profectò deſperata cognitione certi omnia in ſuſpicionem & ignorantiam trahet. *Senſuum præſtantia.*

Quid referemus enim quod nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt, quo vera ac falſa notemus? *Lucret. lib. 1.*

Sublatis ſenſibus, qui quaſi fundamenta quædam ſunt ſcientiarum, nihil jam quicquam relinquetur, vnde ſumi poſſit demonſtrationis exordium.

Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli:
Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa fit omnis? *Idem eodem libro.*

Cùm igitur ſint illorum judicia tanquam communes animi notiones Geometris appellatæ, ſi quid illis ad demonſtrationem præponetur, jam omnis doctrinæ ratio in confuſa perturbatione acta concidet, atque ex poſterioribus ſuperiora neceſſariò connectentur. Ergo quod ἐνέργεια ineſt reipſa, aut (quod dicere ſolent) actu, calidũ, frigidum, humidũ, ſiccúmve eſt, id tactu liceat internoſcere, non leonis quidẽ aut equi, aut canis, ſed ſolius hominis tactu qui tum dignitate tum temperamenti mediocritate cæteris antecellit. Qui enim cani aut aſino potius quã homini animantium prudentiſſimo ac ſapientiſſimo, diſcernendi ſcientiam defert præterquã quòd ridiculus habetur, rerum cognitionem nobis adimit, aſinis verò largitur, à quibus nunquã poſſumus erudiri. An (vt inquit Tullius) dum beſtiæ loquantur expectamus hominum conſentiente authoritate contenti non ſumus? Ne quis igitur anguſtos ſenſus noſtros reddat, aut nos omni rerum cognitione priuet, hominis prudentiæ præſtantíque naturæ tactus temperiem committemus, quæ reliquorum omnium lex ſit & regula. Atque ejus potiſſimum hominis qui optimi ſit habitus, quíque omnium judicio temperatus, ſi non omnino, at certè quaſi juſtitia quadam cenſeatur. Is itaque quod omniũ quæ ſub ſenſum veniunt calidiſſimũ *Idẽ lib. 4. Hominis tactũ iudicẽ eſſe temperamentorum. Hominẽ temperatum eſſe mediũ in vniuerſa ſubſtantia.*

eſt, velut ignem aut aquam quæ ad ſummum ferueat, calidiſſimũ quoque decerneret: niuem aut glaciem frigidiſſimam: & quod paribus illorũ modis dimenſionibuſque perfuſum componetur, id vt in medio extremorũ ſitum, ſic in calore & frigore temperatum pronuntiabit, neque ſi manũ in id demittat, inde quicquã afficietur aut ſentiet. Rurſum terram vel cinerem, vel tale quippiam quod planè ſit aridum, ſi pari aquæ modo conſpergatur, vt humidi ſiccíque verè medium obtineat, id demum tangens atque tranctans neque durum neque molle ſenſu percipiet. Vnde intelligitur hominis vtcunque temperati tactum illis eſſe perſimilem, eſſéque hunc verè medium omnis exuperantiæ, calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Is autem cùm per totam cutem æquabiliter fuſus ſit, quæ rerum externarũ appulſus ſentiat, palàm fit hanc quoque omniũ extremorum verè mediam haberi, & omnis ſuperlationis expertẽ, eã præſertim quæ manum integit, maximéque ſummos digitos. Quocirca huic rectè internoſcendorum temperamentorum æqua æſtimatio reguláque cognitionis & judicij defertur, ſi modò ab his quæ extrinſecus occurrunt, vt à calore, vt à frigore nihilo ſit conuerſa, neque vllam commutationem acceperit, neque vti foſſoribus callo ſit obducta. Quæ enim ſic affecta erit, improba & iniqua æſtimatione in errorem inducet: ita quidem monente Lucretio,

Hominis tactũ & cutẽ medium tenere vniuerſa ſubſtantia.

Cutis lex & regula temperamentorum.

Lib. 4.

Denique vt in fabrica ſi praua eſt regula prima,
Normáque ſi fallax rectis regionibus exit,
Omnia mendoſè fieri atque obſtipa neceſſum eſt:
Praua, cubantia, prona, ſupina, atque abſona recta,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.

Quocirca in judicium & tactus æſtimationem cutis adhibenda eſt, quæ talis omnino perſtiterit, qualem natura eam conformauit: nam & mox erit manifeſtius ex ſua illam compoſitione temperiem accepiſſe.

De ſingularum partium corporis humani temperatura.

Cap. VI.

Compoſitione & ortu calida partes.

Frigida.

Et primùm tactus æſtimatione, ſic rurſum ſubſtantia & compoſitione, partium corporis humani temperamenta noſcuntur. Sanguis totus natura calidus eſt, ex hoc caro tota fermè condita eſt, quæ idcirco cõpoſitionis partium tanquam lex quædã nobis eſſe poteſt. Cernuntur & in nobis quædam vſque eò frigida, vt nemo ea poſſit in dubium & controuerſiam adducere, quod genus ſunt oſſa,

cartilagines, & exanguia omnia : quæ tãto ſunt frigidiora quãto minùs ſanguinis & carnis adepta ſunt. Inter vtraque planè medium quiddam eſt cutis, ex ambobus æquè permiſtis conſtituta, tanquã ſanguine & carne præditus neruus. Cõſtat enim ex carne molli, & neruo duro : ac proinde duri mollíſque, & humidi ſiccíque medium occupauit. Quò fit vt ab vtriuſq; oppoſitionis extremis pari interuallo ſejũcta, æquis eorum portionibus temperetur, neque iis quidem compoſitis modò, verumetiam per totas commiſtis. Quocirca vt ſenſus judicio, ſic & fabrica compactionéque, cutis videtur media temperie cõtineri. Reliquarum autem ſimilium temperamenta ſic illius cõparatione dimetimur. *Cutis tẽperata eſt.*

Spiritus omniũ quæ in corpore ſunt calidiſſimus, hoc ipſo cor minus calidũ, deinde ſanguis poſt hunc caro ſimplex: hãc ſequitur jecur, hoc lien, lienem renes, cutis hic ſuccedit temperata. *Partium calidarũ ordo.* Ab hac in frigidũ propenſus eſt adeps, deinde cerebrum : hoc frigidior ſpinæ medulla, hac frigidiores ſunt nerui molles : deinde ſequuntur duriores motibus accommodati, ab his eſt vena, deinceps arteria, poſt hanc mẽbrana, his omnibus frigidior eſt tẽdo, hoc rurſũ frigidius vinculum, chõdroſyndeſmos proximus eſt : deinde cartilago, os ei finitimũ : ab hoc pilus eſt, vltimo loco pituita omnium quæ in corpore ſunt frigidiſſima. *Frigidarum ordo.* Quæ alterius oppoſitionis ſunt qualitates, illis à natura hoc modo ſunt inditæ. *Siccarũ ordo.* Pilus omnium eſt ſicciſſimus : hũc ſuo quæque ordine deinceps cõſequuntur, os, cartilago, chõdroſyndeſmos, vinculũ, tendo, membrana, arteria, vena, neruus motui deſtinatus. Ab his cutis ſuccedit temperata. Hinc in humidũ jam abit neruus ſenſui deſignatus : cor hoc ipſo jam eſt humidius: deinde ſunt renes, jecur, lien, caro ſimplex. His ſuccedit pulmo, poſt hunc eſt ſpinæ medulla, dein cerebrum. mox oſſium medulla, adeps proximè illi eſt, ſubſequitur ſanguis, poſtremò pituita omnium quæ in nobis ſunt, vt frigidiſſima ita humidiſſima. *Humidarum ordo.* Hæc poſterior humidorum ſiccorúmque ſeries tactus judicio confirmata eſt, cui & ſubſtantiæ compoſitio prorſus conſentit. Cùm enim in nobis dum viuimus non ſumma ſit vis frigoris, per quam valeat quicquam in duritiam concreſcere, neque extremus is calor inſit, qui concreta liquare poſſit : quicquid tactu molle deprehendetur, id quoque humidum : quicquid durum, id ſtatim ſiccum cenſeatur. *Humidum ſiccúmque temperamentum tactu cognoſci.* Sic igitur, dum in nobis vigebit moderatus vitæ calor, humidi ſiccíque tactus erit æquus æ-

Calidũ aut frigidum non vno ſemper modo cognoſci. ſtimator & arbiter. Cæterùm altera oppoſitione qua ad veterum imitationem partium temperamenta digeſſimus, neque tactu omnia, neque ſubſtantiæ compoſitione, ſed nunc hoc nunc illo, aliàs vtroque modo ſingula dimetimur. Cor ſolo tactu definitũ eſt calidiſſimũ, quòd diſſecto animantis pectore, digitíſque in ſiniſtrũ cordis ſinum immiſſis, ſentiatur hic locus omnium qui in animali ſunt calidiſſimus. At ſi ſubſtantia ſpectetur, cor ſimplici carne frigidius exiſtet. *Cor, quo temperamento.* *Venæ & arteriæ.* Venæ & arteriæ quia ſpiritus & ſanguinis contagione incaleſcunt, poſſent perinde atque cor calidæ cenſeri: cæterùm ex compoſitione, quia exangues ſunt, inter frigidas habentur. *Pulmo.* Porrò autem pulmonis ſiue compoſitionem, ſiue calidum bilioſúmque nutrimentum, ſiue cordis vicinitatẽ & adhæſionem reſpicies, illum ſanè jecore tum calidiorem tum multò ſicciorem judicabis. Quid igitur Galeno in mentem venit vt humidum hunc ſtatuat, niſi fortaſſe ab inducto aëre frigido & ab irruente defluxione, atque omnino ab excrementis illi temperamenti rationem indidit? *Adeps.* Adeps concretione frigidus cenſetur, cuius tamen ſubſtantia ad inflammationem apta & habilis calorem ſignificat. *Cerebrum.* Cerebrum ſubſtantiæ compoſitione Ariſtoteles frigidiſſimum prodidit: hoc Galenus tactum judicem cùm adhibuerit, cúmque á circumfuſo quouis aëre refrigeratum lædi cognouerit, calidum eſſe contendit. Itaque de partium temperaturis nonniſi diſtinctione adhibita quicquam certò licet pronunciare.

Ex vniuerſi hominis temperamento, neque viuens omne calidum eſſe.

Cap. VII.

Totius corporis temperamentum unde ſit. Diſsimilium partium atque totius animantis tẽperamentũ, ex ſimilium compoſitione, imitatione quadã exprimimus. Nã os, neruus, aliáque ſimilia ſuis ſubſtantiis integra manent in nobis, neque ſimiliter atque elementa in confuſionẽ adiguntur, qua ſeſe viciſſim conuertant. Ab his tamen ſingulis calidis frigidíſque, par eſt tũ humores quoſdã atque vapores, tũ verò & ſpiritus communiter in omne corpus erumpere, qui deinde variis præditi qualitatibus variíſque temperamentis, in vnum commeantes atque confuſi, ſeſe demũ temperent, fiátque ceu vnum totius temperamentum, non illud quidem ſimplex, ſed ex multorum concurſione conditum. *Non poſſe id ſimplicem eſſe qualitatem.* Hinc eorum error planè coarguitur qui ſimplicẽ qualitatem id eſſe proponunt:

ponunt : cùm apertũ & perſpicuum ſit, ſimilem quamque partẽ proprium & ingenitum retinere temperamentum, neque ex mutatis illis ſimplex vnum totius effici. Ea communione euecti tum vapores tum ſpiritus, corporis extima in ipſámque cutem confluunt, eámque ſic afficiunt, vt hac moderatione prædita, eo prorſus ſit tẽperamento quo & vniuerſum corpus : ſiquidem ab his quæ extrinſecus imminent cauſis, aduentitiã illa conſtitutionem nullam acceperit. Quo fit vt ſolius cutis contactu liceat de vniuerſi corporis temperamento pronuntiare.

Cutis eodem eſt temperamento atque totum corpus.

Quemadmodũ igitur antè demonſtratum eſt, cutem vniuerſæ ſubſtantiæ mediũ obtinere, ſic fiet puto ex his manifeſtum atque promptum, hominem qui juſtitia ſit tẽperatus (quales plerique paſſim viſuntur) eundem quaſi pondere & in vniuerſa ſubſtantia tẽperatũ inueniri.

Hominem eſſe temperatum ad pondus.

Huc accedit, quod ſingulæ partium temperaturæ ſeorſum æſtimatæ, in commune relatæ ſi comparentur, calidæ frigidis, & humidæ ſiccis, omnium quædam æquabilitas accerſetur, & cognoſcetur homo partium ſuarum compenſatione tẽperatus. Tales plerumque ſenſus cõprehendit exili quadam latitudine à medio diſiectos : nã exquiſitè & ad vnguem temperatus, vt indiuiduo quodam ceu puncto diutius conſiſtere non poteſt, ſic quaſi regulam & cæterorum exemplar illum cogitatione quàm re potiùs complectimur atque informamus. Palàm eſt autem alios quoſdam ab hoc deficere, alios ſuperiores eſſe, & hi verbi gratia calidi ſint, illi frigidi : idcirco neque viuens omne dominatu calidum haberi.

Non in omni viuente calorem excellere.

Cæterùm quò hæc illuſtriora clarioráque euadant, incudi illa reddere & iterum tundere conſiliũ eſt. Quod enim explicatum à nobis eſt hominis temperamentum, ex partium omnium prima commoderatione, & ex ſpiritus tum vagi tum fixi affuſione, id cõponi teneríque ſentiendum.

Temperamentũ totius ex multis cõſtare.

Quandoquidem propria cuiuſque partis temperatura quã quatuor elementorũ permiſtio tulit, non alia ineſt viuenti atque animali jam primùm extincto. Si enim derepente id ſuffocatũ de vita deceſſit, corporis partibus quæ ſuperant non ſic puncto temporis ſua potuerunt tẽperamenta perire, neque fieri potuit vt quædã elementa tàm ſubitò euaneſcerent aliis recèns genitis, nouáque proportio illis accederet nondũ mutua affectione cõmutatis. Quocirca, vt demortui ita vitam agentis vnaquæque particula frigida videtur, atque ſi ea, quæ ex primorũ elementorum

Partẽ vnãquãque ex quatuor elementorũ miſtione frigidã & ſiccã eſſe.

Viuentium calorem nõ ab elementorum miſtione naſci.

comparatione eſt temperatura ſpectabitur, plus terræ quã cæterorum obtinere. Vnde intelligitur, viuẽtis eum calorem qui per corpus diffuſus omnia regit ac moderatur, & cuius appulſu vita ineſt, cuius exceſſu mors irruit, à partium temperamentis differre, neque ab his proficiſci. Sic propemodum & ſtirpibus ſuum quendam ineſſe calorem, cuius ope alãtur, increſcant, atque generent: quo demum pereunte omnis quoque naturæ actio intermoritur: licèt quæ tum ſuperſunt, folium, lignum, cortex, vt vetus nomen ſic ſuum ex elementis temperamentum retineãt. Calorem hunc in cunctis viuentibus tum animantibus, tum ſtirpibus non ſolùm ineſſe, verumetiam principatum tenere, celeberrimi quique Philoſophi prodiderunt. Cùm enim omnis ab illo naturæ ſit actio, calidum vincere, & in actionibus ſuperare pronuntiãt: neque modò formicam aut ſalamãdram, ſed & papauer quoque & mandragoram, quòd nõn niſi excellẽte calore & nutriãtur & increſcãt, calida conſtituũt. Quem in modum cõfirmauit Ariſtoteles omne animal natura calidum humidúmq; eſſe, qualis vita quoq; ipſa ſẽſetur; demortuum verò frigidum ſiccúmque: ſingulã ſic ſenſus judicio fuiſſe comprobata. Iam verò quod in præſẽtia ſcrutamur corporis temperamentum, neque hoc neque illud eſt, ſed ex vtroque quodammodo complexum tenetur. Neque enim ſolum vitæ calorem qui functionum opifex eſt ſpectamus, vt ab hoc viuẽs omne, calidum judicetur: neque ſolùm primam illam & verè materiatam ex elemẽtis concretionem, qua vnumquodque frigidum eſt: ſed id proprium perfectúmque temperamentum eſt, quod ex prima elemẽtorum confuſione & ex feruido calentíque ſpiritu integratur. Hoc itaque totius eſt corporis, vno tactu internoſcendum: quo judice ſtirpes omnes re ipſa & actu frigidas cẽſebimus, animãtes verò alias tota ſpecie calidas, alias frigidas, humanam ſpeciem omnium mediam, in qua hic calidus, ille frigidus eſt: alius mediocritatem tenet ceu lex quædam cæterorum. Hic ſiquidem in extremorum medio poſitus, ex paribus conſtat portionibus, terræ, aquæ, aëris & ignis: ſi modò aëris ignísque appellatione non ſolùm ea quæ verè ſunt elemẽta, ſed & genuinus ſpiritus & æthereus ille noſter calor comprehenditur, quomodo à præclaris tùm Philoſophis tum Medicis fieri animaduertimus: dũ cenſent animam à corpore ſejungi non poſſe, quin ſimul naturali ſua temperie corpus deſeratur.

Lib. de longitud. vitæ.

Quomodo æſtimãdum totius tẽperamẽtum.

Quænam in viuẽtium genere calidæ ſint, quæ frigidæ.

Vt

Vt tactus non ſimpliciter partium interiorum temperamenta diſcernat.

CAP. VIII.

AD integrorũ imitationem ſi partium interiorũ tempetaměta paulò altiùs exquirimus, fiẽt ſingulæ concretione frigidæ, accedẽte autem ſpiritu & calore qui vitæ comes eſt, calidæ: amborũ comparatione, aliæ calidæ, aliç frigidæ, quædã vt cutis temperatæ. At verò (dicet aliquis) viuẽtis interiora ſi cõtingere dabitur, quæcũque pars adeatur, ſeu cerebrũ, ſeu os pituitáve ſit, eam ſine cõtrouerſia tactus calidã cognoſcet. Quocirca ille ſi æſtimator eſt interiorũ partium cõſtitutus, omnes promiſcuè calidas cẽſuerit. Et reuera nihil intus cohiberi experimur, quod tãgente ſit cute frigidius. Sed huic diſceptationi obſiſtẽdum eſt, & quæſtionis obſcurę ſolutio nobis peruestigãda. Omnes quidem intus partes tangẽti calidę ſentiũtur, neque tamẽ temperiem ſingulæ calidã adeptæ ſunt, quòd is calor non inſitus illis ſit, ſed aſsũptus magna ex parte & aduentitius. Illis enim præter primã ex elementis tẽperiẽ, & præter ſpiritus calorem, à quibus integrũ fieri diximus viuẽti particulæ temperamẽtum, alius quoque calor ex cordis vicinitate & ex vaporibus accedit, ei quadam ſimilitudine reſpondẽs, qui nobis ex igni aut ex meracioris vini potione accerſitur. Quoniam verò hic partium ſubſtãtiam nõ complet, in temperamenti notione nequaquã comprehenditur: cæteroquin cordis vinculũ & capſula, quæ tota eſt membranoſa, calidiori ſit temperie, quàm pedis aut tibiæ caro. His adductus vix fieri poſſe ſtatuo, vt de proprio interiorũ partium tẽperamẽto ſolus tactus decernat, quippe cui ſyncerum illud & purum non occurrit, ſed multò perfuſum externo calore. Iudex tamen bonus iş eſſe poſſit vnà cum ratione, quæ ſubſtantiam atque ſtructuram explorabit. Solus verò ſatis eſt de totius integríque corporis, cùm reliquorum animãtium tum hominis, ex æquo & bono iudicium facere, atque his potiſſimùm videtur accommodatus.

Pluri-mas interiores partes calore aduentitio incaleſcere.

Solus tactus nequid interiorum partium temperamenta iudicare.

Multis ex cauſis ingenitum temperamentum mutari, quáque id ratione accidat.

CAP. IX.

HVMANVM corpus patibile cùm ſit & affectioni ſubditum, ab aduerſis cauſis, ſiue prægreſſæ illæ ſint, ſiue antecedentes, ſiue proximæ & continẽtes, multa ſolet perpeti atque ſuſtinere. Sic enim plerumque à cibo pleniore, à

Aduẽtitia corporis qualitates in

temperamẽti ratione nõ cõtinentur.

vini potione, ab æſtu, à balneis, ab exercitatione incaleſcit vehementiùs, quemadmodũ contrariis ex cauſis refrigeratur. Quæcunque ab illis inducta corpori fuerit affectio, per sũma illius diffunditur & inhæret mutabilis & inconſtãs, adeò vt ſi per ſe & ſolitariæ ſuæ naturę id relinquatur, leuiſſimè tranfuga à ſeipſa deſciſcat, & tota quã mox tanquã adſcita & aduentitia exoleſcat. Itaque quoniam hac euaneſcente corpus ad ſe priſtinãque conſtitutionẽ redit, temperamentum autem conſtans eſt & firma corporis habitudo, conſtat illã tẽperamenti ſpeciem minimè permutare. Cæterùm ſi fortè illarũ efficientiũ cauſarũ aſſiduus ſit appulſus, nullóque puncto tẽporis intermiſſa adhæſio, fieri quidẽ contingit vt tum demum temperamentum, ipſaque elementorum proportio cõmutetur: quod hac ferè ratione obuenit. Primùm vi cauſarũ, qui in corpore diuagatur ſpiritus, aut aër diffuſus in cæcos & abditos receſſus, incaleſcit, ſiquidẽ cauſæ erant caloris effectrices: hinc in humores & teneram corporis ſubſtantiam ſenſim calor prorepit, tum demum ſolidiorem molem occupat. Pergente autem cauſarũ impetu, neceſſe eſt ſingulas ordine ſuo exiguas frigidorum elementorũ portiones obteri, & à priſtina conſtitutione in contrariam calidiorémque faceſſere. Hæ quandiu ſic mutatæ ſuã adhuc ſpeciem retinent, temperamentum etiamnum manet nihil mutatum: adſcitus enim duntaxat & arreptitius is calor eſt. At verò cùm diuturnitate fiet imbecilliorũ partium (non enim omnes aduerſis æquè obſiſtunt) tanta deceſſio, vt frigidorũ elementorum plures portiones & fragmenta pereuntibus formis in calidorum naturam contendant: tum primùm toti immigrat temperamenti mutatio. Summotis verò tum cauſis, cùm corpus non vltrà illarũ vi pulſabitur, quæcunque partes ſupra modum incaluerant nondum tamen formis ſuis ſpoliatæ, ad ſuperiorem temperamenti modũ ſponte ſua recurrent: calidæ verò hæ quidem permanebunt quarum jam ſpecies exoleuit. Quoniam igitur per illas firmus & ſtabilis toti calor acceſſit, erit pro earũ multitudine aucta caloris proportio, aliúdque inuectum temperamentũ. Quemadmodũ autem ab iis cauſis quæ foris ſunt, ita multo promptiùs & procliuiùs ab eſculentorũ potulentorumque longo vſu, ſiquidem illa immodetato erunt calore, corporis temperamentũ in calidius traducetur. Huic obiter ſubtilior ſolertiórque meditatio ſuccedit. Cùm enim

Vt innatum tẽperamẽtum ab externis cauſis permutetur.

corpus

corpus humanũ ex variis ſit particulis conſtitutum, aliis quidẽ mollioribus, vt carne, vt neruo, aliis ſolidioribus vt mẽbrana, cartilagine, oſſe: quæcunque harum magis patibiles ſunt, primæ à ſua cõmoderatione decedunt: ſolidæ verò nonniſi longo tẽpore & ingenti cauſarum incurſione, è ſtatu dejici & deturbari poſſunt. Quinimò cùm ſint illæ fibris quibuſdã firmiſſimis intextæ, quibus plurimum ineſt firmamenti & roboris, ſic illas duco aut nunquam vlla vi labefactari poſſe, aut tenuiter vſque adeò & parcè, vix vt toto æuo inſignè quicquam perpeti poſſint. Itaque quorundam ego judicium ſequutus, inſitũ illud & primarium corporis cuiuſque tẽperamentũ in illis conſtituo, cujus tãta vis eſt & ſoliditas, vt quocunque ſiue contrariorũ longa conſuetudine, ſiue ætatũ decurſu fiat mutatio, in id tamen ingenitum temperamentum magna ſemper ſit propenſio atque procliuitas: corpúſque primã naturã ſemper redolens, expeditiùs eò ſe referat vnde deceſſit. Ex quo fit vt qui à prima origine ſit intẽperatus, quamuis arte in mediocritatem vindicetur, verè tamen tẽperatus nunquã ſit, neque ei prorſum ſimilis, cui tẽperies ſit ingenita, ſed illius duntaxat effigies quædã & adumbratio. Quinetiam duos ſi fingamus diuerſo natos tẽperamento, qui fortè quibuſuis ex cauſis in eandem corporis conditionem perueniſſe videantur, non tamen iiſdem prorſum gaudent & oblectantur, argumentum proculdubio diuerſa his ſupereſſe naturæ primordia, quorum non parua etiam nunc reſtant veſtigia. Quæ cùm Hippocrates intima ratione animóque luſtraret, vniuerſa vno cõplexus eſt aphoriſmo, quo prodidit per morbos minus periclitari quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quàm quibus non conuenit: eo planè ſignificans nobis aliam ex ætate temperaturã ineſſe, aliam ingenitam quæ ipſa eſt natura, aliã ex temporis & victus conſuetudine: quæ diuerſæ cùm ſint & plerumque pugnantes, in vno corpore conſiſtunt: ſed aliis quidem partibus, vt hæc carni atque mollioribus, illa fibris duntaxat penitùs inſideat.

Primum & ingenitum temperamentum ſemper in nobis quodam modo ſeruari, neque prorſus mutari poſſe.

15. Lib. 2.

Vnius & eiuſdem multa eſſe temperamẽta.

Quid ætas, quot ætatum differentiæ, vtque illarum progreſſu cuiuſque temperamentum vertatur.

CAP. X.

Inſitus noſter calor ſenſim &

ET multa nos aſſiduè circumſtant incommoda, quorũ vi huc & illuc traducimur, ſic intus nobis ingenerata & ab ortu tradita eſt cauſa, cuius neceſſitate tempera-

interitus causa interior. menta decurſu vitæ commutemus. Hæc eſt illa mortis ac interitus pernicies, hæc inteſtina calamitas, quam nulla ars, nulla humana induſtria effugere, ſed ne reprimere quidem poſſit. Etenim ſicui ab ortu temperato vel Æſculapius præſit, qui illū ab iis quæ foris sūt, aut quæ intrò ſumūtur cauſis, ſaluum & incolumē ſic tueatur, vt nullum inde corpus detrimētum capiat: is tamē à ſemetipſo ſuāque ſpōte magis magiſque cōficietur cōſumetúrque, donec extremum vitæ ſpiritū edet. Illuc dum contēdit, plurimas hoc interim ſpatio mutationes neceſſariò ſuſtinet. Has qui annorum ſpatiis & interuallis dimenſi primùm diſcreuerunt, ſimul ætates appellarunt. Vt ſi ætas id vitæ curriculum quo luculenter corporis conſtitutio per ſe ſuóque nutu mutatur. Non quæuis aut proceritati, aut colori, aut erumpentibus pilis, ſed quæ dūtaxat temperamēto & primæ cōſtitutioni omnium functionum cauſæ incidit conuerſio, ea ætatum ſingularum diſcrimen facit. Rurſum neque ipſius temperamenti ab externis cauſis, aut æſtu immodico, aut cœli ardore, aut intēperatiore, viuendi conſuetudine mutatio, ſed quæ ab interiore fit & ſemper aſſidente interitus cauſa, vnica diſcernit ætates. Quocirca ætatum differentiæ plurimū inter ſe diſſimiles, ex ea ipſa quæ incidit varietate ſtatuentur. Vitę ingreſſu vt omnis animans ex ſemine & ſanguine fluxis humidíſque rebus nuper genitus eſt, ita & humidiſſimus videri poteſt: cui caro præhumida & mucoſa, nerui, vincula, imò & oſſa tenera flexibiliáque, adeò vt facilè ſequantur quocunque ducas. Hinc in dies longiùs procedens plus plúſque ſiccatur & areſcit, vt cùm extremam ſenectutem attigerit, non modò oſſa arida ſint & humoris expertia, ſed etiam caro neruoſa atque dura. Qui ergo ſenſim ætate progrediens ſenſim quoque exareſcit, quanto ortui erat vicinior, tanto humidior: quantum verò in vitæ extremum declinabit, tantum & ſiccitate contabeſcet. Vnde intelligitur quod in medio extremorum ſitum eſt tempus, id quoque humoris ſummæque ſiccitatis eſſe particeps atque medium obtinere. Hanc quidem ab humido in ſiccum animantium progreſſionem omnium ſententiæ confirmant. Cæterùm quod alterius eſt oppoſitionis, animal ſtatim vt in lucem editum eſt, ingenti calore affluit, quantum immutabilem perſiſtere ad medium vitæ curſum exiſtimant: hinc ſenſim langueſcit in extremum, quod omnium eſt frigidiſſimum & morti jam ſimile. Hujus

Quid ætas.

Vnde ſpectetur ætatum mutatio.

Ab ortu in vitæ extremū animal ſiccius reddi.

Caloris in vitæ decurſu mutatio.

jus

jus oppoſitionis quod medium eſt, haudquaquam principio, ſed extremo quammaximè aduerſatur. Ita enim Galenus ſingularum ætatũ temperamenta tactione explorans, cùm pueros, juuenes: adoleſcentes millies conſideraſſet, præterea eundem infantem puerum adoleſcentémque factum, hunc nihilo calidiorem deprehenſum confirmat, nec puerum quàm ætate florentem, nec ætate florentem quàm puerum. Illius authoritati vt poſteri omnes id conceſſerunt, ſic neque ipſi tot ſeculis confirmatam opinionem repudiabimus: quanquam fieri poſſe vix intelligo, vt qui infantes, pueros, ætate florentes, tactu expenderit, nihilo ſit ipſi tot annorum prolapſione vel temperamento, vel tactu immutatus: aut ſi qua illi mutatio incidit, quomodo tactu tanquam firmo & conſtanti judice vti potuit ad ætatum ſecretionem? Iſtorum proximus liber pleniorem diſputationẽ conferet. Nunc verò ſi totius vitæ curſum partiemur junctíſque duarum oppoſitionum extremis ſuum ætati cuique temperamentum adferemus, fiet ſanè vitæ exordium calidum & humidum, extremum frigidum atque ſiccum: medium ſicci & humidi exactam temperiem accipiet, attamen in calido frigidóque nondũ id, ſed quod illi deinceps eſt, mediocre apparebit. Si non abſolutam illam & indiuiduam temperiem, ſed qualem ſenſus judicat inueſtigamus, temperata ætas cenſebitur, quæ punctum vitæ mediũ modico interuallo antecedit, & ab hoc in aliquanto majus pòſt ſpatium porrigitur. Quicquid mediam hanc ætatẽ anteit, calido humidóque vincit & excedit, at non peræquè. Initium ſiquidem calidum eſt & humidiſſimũ, quod verò ſequitur ſimili calore viget, humore autem longè eſt inferius: vt quãuis ſiccũ id non ſit, ſed ne ad mediocritatem quidẽ depreſſum, initij tamen collatione ſiccum plerumque judicetur. Quod à medio in extremũ vitæ tempus extenditur, id omne frigido & ſicco tenetur, hoc tamen diſcrimine vt pars vltima tum frigido, tũ ſicco excellat: nam quæ illam præcurrebat, & frigore & ſiccitate erat tẽperatior. Vniuerſæ igitur vitæ quinque omnino ſunt ætates ſuis temperamentis inſignitæ. Omnium prima adoleſcentia in annum ferè quintum & viceſimum producta, hinc nomen habens, quod tum corpora ob humoris vbertatẽ plurimùm adoleſcant. Humoris autem major minórque copia, cõplures illius ordines ſecernit. Infantiũ ætas, omnium humidiſſima ad tertium quartúmve annum pro-

Ætatum temperamenta.

Ætates quinque.

Adoleſcẽtia, cuiꝰ partes ſunt quatuor.

uehitur : hinc ad decimũ pueritia,inde ad decimumoctauũ pubertas , ad vigeſimum quintum adoleſcentia , totius appellationem ſortita. Secunda vitæ ætas quæ florida appellatur , juuentus eſt , ad triceſimũ quintum aut quadrageſimũ annum excurrens , cujus propria eſt venuſtas , agilitas, & ferocia : calida quidẽ parcéque humida, quæ idcirco prægreſſæ ætatis cõparatione ſolet calida ſiccaque cenſeri. Succedit conſtans & matura ſui vbique ferè ſimilis, temperata vix annum attingens quinquageſimum. Illinc ad quintũ & ſexageſimum ingraueſcens eſt ætas & præcipitata, prima illa ſenectus , quæ ſiccũ frigidúmque corpus efficit , frigidum tamen minus. Omnium poſtrema vitam claudens ætas eſt decrepita, frigidiſſima atque ſicciſſima: quæ & vltimum ſenium dici ſolet. Hinc eorum manifeſtè proditur atque detegitur error , qui temperiẽ ipſam , quatuórque temperamentorum conjugationes vitæ ætatibus quadam proportione contulerunt. Neque enim vlla eſt ætas calida & ſicca abſoluto ſermone,quòd vincenti ſiccitati abundans calor natiuus comes eſſe non poſſit : neque vlla ne ſenectus quidem frigida & humida eſt , cùm ex propria partium ſubſtantia atque commoderatione , non ex humorum aut ſuperuacaneorum affluentia temperamenti ratio ſpectetur. Illis quidem annorum numeris , vt crebrò ejuſmodi temperamentorum mutationem adferentibus , ætates circũſcripſimus, tametſi aliàs plerumque ad alios limites excurrunt, cùm vel multò breuior erit vitæ curſus , vel longiùs prorogabitur , ad annum fortaſſis centeſimum. Ab origine autẽ quodcunque quiſpiam temperamentum acceperit, id neceſſe eſt propoſita ratione ætatũ decurſio cõmutet. Velut ſi fortè temperiem is naſcens extulerit , neque vlla deinceps externa cauſa illam conuertat , procedentibus annis nutu ſuo proprióque impetu ſic ille ducetur, vt in pueritia atque adoleſcẽtia calidus ſit & humidus, florida ætate calidior atque ſiccior , ætate matura abſolutè tẽperatus , aliis deinceps ætatibus frigidior ac ſiccior euadat. Quæ tametſi ita ſunt,attamen is judicandus eſt & puer tẽperatus , quòd inter pueros mediocritatem obtineat , & puber quoque & adoleſcens , itémque juuenis & conſtans & ſenex temperatus : ita enim comparatè dici videtur. At verò abſolutè atque ſimpliciter non ſingulis hic ætatibus, ſed ea duntaxat quæ matura conſtánſque eſt , temperatus erit, parem ſortitus extremorũ portionem. Huius æſtimatione

Iuuentus.

Conſtans ætas.

Prima ſenectus.

Vltima ſenectus.

In ætatibus non omnes inueniri temperamentorum differentias.

Exemplũ mutationis quæ per ætates fit.

Qui temperatus aut puer, aut ſenex eſt, non ſimpliciter eſt temperatus.

tione tota pueritia ſimpliciter calida eſt, vti & vniuerſa ſenectus frigida atque ſicca. Qui porrò calidus ſiccúſque natus fuerit, inter pueros calidus ſiccúſque viuet, & hanc innati tẽperamenti conditionem ad ſpeciem, per omnes ætates quodammodo retinebit: vt & cùm ſenium attigerit, calidus atque ſiccus inter ſenes perſiſtat. Quãdiu tamen in pueris eſt, humidus calidúſque ſimpliciter eſt. Cùm autẽ ſenex euaſit, frigidus atque ſiccus: at ætate media calidus ſiccúſque ſimpliciter. Sic enim fit vt cuiuſque propriũ, & quod à natura ingeneratum vocamus temperamentum, tale media duntaxat ætate, quæ omnium temperatiſſima eſt & cuique familiariſſima, purè conſiſtat atque ſplendeſcat. Oriuntur itaque & manant tẽperamenta tũ à primigenia natura, tũ ab ætate quæ illi comes eſt indiuidua: cũmque id quod à natura prodiit, cõparatè duntaxat, quod verò ab ætate, ſimpliciter dici ſoleat: conſequitur æſtimandis tẽperamentis ætati quàm naturæ vim tribui majorẽ, & eam quæ ex ætatum decurſu fit temperamenti ſpeciem, ei tùm victoria tum nomine præferri, quàm natura ortúſque contulit. De his jam ſatis multa.

Exemplum alterum.

Propriũ temperamentum exiſtit media ætate.

Temperamenta tum à natura tum ab ætate ſpectari.

Temperamentum nullum bilioſum, ſanguineum, pituitoſum, aut melancholicum dici oportere.

CAP. XI.

AB elementorum viribus primò ſimilium partium, ex his deinde corporis vniuerſi cõpoſitionem ductam eſſe rationibus confirmatũ eſt, vt proinde palàm eſſe debeat omnem temperamenti rationem elementis primùm deberi, his acceptam referri, in iis ſitã eſſe, vt quæ totius ſubſtantiam compleuerunt. Humores ipſáque ſuperuacanea corporis partes non eſſe, ſed eo duntaxat contineri, idcirco & ab Hippocrate contenta dici, ſuperiore quidẽ libro dictũ à nobis eſt, & poſthac pleniùs fuſiúſque demonſtrabitur. Quocirca neque ab humoribus, neque ab illis ſuperuacaneis poteſt corporis eiúſque partiũ temperamentum æſtimari: neque demũ ab illorum dominatu & vbertate fas eſt temperamento cuiquã nomen imponere. Hinc fit vt ij laqueis inexplicabilibus ſeſe inuoluant, qui nullo nominũ rerúmque delectu, hunc (verbi gratia) bilioſo tẽperamento eſſe pronuntiant, illũ ſanguineo, pituitoſo, aut melancholico alium: cùm hæc non tẽperamentorum, ſed dominantium humorum ſint nomina. Cui enim ſanguinis eiúſque optimi plurimum ineſt, is jure ſanguineus dici de-

Temperamenta ab elemẽtis non ab humoribus naſci.

Alia tẽperamẽtorũ, alia dominãtium humorũ eſſe nomina.

Prima ratio.

bet, vt cui bilis flaua exuperat bilioſus, cui atra melancholicus, cui denique pituita pituitoſus. Humorum iſtæ redundantiæ confinibus ſibi tẽperamentis haud ſemper reſpondent: quòd non rarò candidos & molles, eóſque tactu frigidos obſeruare ſit, quibus ingens bilis copia quotidie rejicitur: vti & alios hirtos, ſubnigros atque graciles, qui

Secunda. huius eluuiei minimũ congeſſerũt. Videas præterea non paucos prima origine frigidum ſiccúmque temperamentum adeptos, quo tamen melancholicos eſſe minimè ju-

Tertia. dices, neque atræ bilis proluuie ſuffuſos. Quin & ſenes extremi quorum ætas frigido ſiccóque laceſſitur, minimum melãcholiæ coaceruat, ſed ſi quis his ſuperfluit noxius humor, is maximè pituitoſus eſt: vnde & ſenes à ſuperuacuo-

Quarta. rum redundantia pituitoſos eſſe omnes confirmant. Hinc multi rerum affinitate capti, eos quoque frigido humidóque temperamento prodiderunt: quos nihilominus ſuperior ea demonſtratio arguit & inſimulat, qua confectũ eſt, eum temperamenti ſtatum ætate nulla poſſe recipi, ſed continuò vt editum eſt animal, annorum numero & diu-

Quinta. turnitate corpus ſiccius euadere. Huc accedit, externarum cauſarũ, vi multóque magis alimentorum varia ſubſtantia & facultate, aliàs bilem, aut flauam, aut atram, aliàs pituitam in nobis congeri ac ſuccreſcere, cujus nequit origo corporis conſtitutioni tanquã efficiẽti cauſæ tribui.

Sexta. Quis quæſo tam delirus ſit, vt in eo humore temperamentum collocet, qui totus interdum præter naturam eſt, cui

Quis humor quauis ætate abundet. nulla cum corpore communio familiaris intercedit? Ergo quãuis qui prima ætate per vaſa ſparſus eſt humor, purioris ſanguinis ſpeciem oſtendat, proxima dein ætate is corporis ardore ſiccitatéque ad flauæ bilis naturam trahatur, tertia omnium fiat humorum quædam moderatio, quarta melancholicus humor, poſtrema pituitoſus ob caloris coctioníſque infirmitatem redundet: quoniam tamen hunc ordinem externarum cauſarũ plerumque vis inuertit, neque corporis perpetuò vna eſt & eadem atque humorum conditio, ſed plerumque diuerſa: non vtique ex humori-

Temperamẽta sũt partium corporis non humorum. bus, ſed ex conſtitutione propria definiendum eſt corporis temperamentum. Quæ humorum ſunt nomina periti artificis non eſt corpori accommodare: quare nullũ prorſus temperamentum ſanguinem dicere permittimus, vt nullum bilioſſum, nullum melancholicũ vel pituitoſum: quamuis aliàs bilioſum hominem, aliàs ſanguineum, pituitoſum

tuitoſum aut melancholicum rectè appellamus. Videor equidem iam omnem de temperamentis diſputationem compleuiſſe: cui nihil attinet illorum internoſcendorum ſigna ſubiungere, in propriam tractationem commodiùs relata.

LIBRI TERTII, DE TEMPERAMENTIS FINIS.

DE SPIRITIBVS ET INNATO CALIDO, LIBER IV.

Calorem quendam in nobis cunctiſque viuentibus ineſſe, eúmque diuinum. CAP. I.

VNIVERSAM hominis naturam cùm altiùs inueſtigare & perſequi conaremur, primum quidem concretum hoc corpus in minimas quaſque ſimiles particulas anatomie diſſoluimus: Hinc verò aliam earum compoſitionem ſiqua erat, ſpeculantibus, deprehenſum eſt vnamquamque ex primis ſimplicibúſque rerum naturis, terra, aqua, aëre & igni conſtare: ex harum permiſtione varias enaſci temperamentorum differentias, quorum ſua cuique parti proprietas inſideret. Nondum autem ab hac contemplatione digreſſi, rurſum ſcrutemur ecquid prætereà parti cuique penitùs inhæreſcit aut aſſidet, quòd pleniorem illius cognitionem faciat. Quid illa ſint vetuſtioribus medicis celebrata, innatus calor, ſpiritus, humidum primigenium; quid natura, atque triplex in ſimilaribus ſubſtantia, vt hæc ſingula conſiſtant, vnde & quibus viribus gubernentur. Quoniam autem vnus calor præ cæteris ſenſum manifeſtè ferit; ab hoc ceu notiore inducto exordio, reliqua ſerie quadam quaſi conſerta ex aliis alia nectemus. Animantium generi communi lege eſt à natura tributum, vt inſiti vi caloris vitam agant. Primùm enim illas dum in viuis numerantur, caloris temperatione perfundi, morte verò conſumptas hoc prorſus extincto refrigerari, vel ſenſus ipſe declarat, nulláque id alia demõſtratione, ſed vnius

Quid traditum ſit hactenus.

Quid reſtet tradendum.

Caloris vi omnia contineri & regi.

eſt ſenſus præſtantia confirmandum, ceu communi quadã animi notione. Quanquam verò in ſtirpibus minùs aperta & euidens eſt caloris inſpectio, eas tamẽ non minùs quàm animantes hoc ſalutari calore conſeruari, omnémque omnium ſalutem hinc oriri, perſpectũ ei fiet qui naturæ opera effectúſque æſtimabit. Conſtans enim eſt & rata ſententia, omnia viuentia propter incluſum in ſe calorẽ viuere, illius beneficio alimentum trahere, conficere, eóq; nutriri ac ſuſtineri, augeſcere, procreare, animãtes præterea ſenſu affici & moueri: quantóque perfectiora hæc fuerint opera, tanto caloris vim atque ſubſtantiam vberiorem adeſſe. Quòd ſi vlla id ratione ſuaderi debet, vnius Solis præſtãtia ſpectetur, qui dux & princeps moderatórque mundi cuncta viuentia luce ſua luſtrans, illa pariter caloris ſui temperatione fouet, & ad ea quę dixi opera ſuſcitat. Hęc ſi externo calore fota agunt, impediuntur frigore, nónne optima ratio eſt quempiam in eis calorem ineſſe operum effectorem, eúmque Solis maximè calori concordem eſſe & conſentaneũ? Rectè igitur Ariſtoteles vitam vno calore contineri, ſine calore neque animalia neque ſtirpes viuere, tanquam protritũ & peruulgatum memoriæ mandauit, qui & mortẽ caloris extinctionem eſſe definiuit. Itaq; huius imitatione vna omnium Philoſophorum conſenſio vitam calore finit, mortẽ caloris extinctione. Quantuluſcunque inerit calor in corpore, id ipſũ vita fruetur, & quas dixi functiones licèt obſcuras de ſe promet, neque extremæ ſenectutis frigus quod in temperamento dominatur, huius poteſt caloris ſuperare vires. Hoc viuunt ſerpentes, quas tamen temperamento frigidas commemorant. Hoc viuit papauer, mandragora, & vniuerſum frigidarum ſtirpium genus. Ex quo iam video poſſe quaſi connexum quippiam effici, calorem hunc ſupra elementorum naturam eſſe. Ab eo enim contrariorum quod ſuppar eſt ac infirmius, alterius excellentis conſpectu nihil quicquam agi poteſt, ſed tota miſti actio in id quod exuperat tanquam in vincentẽ cauſam refertur. Atqui in earum ſtirpium quas connumeraui temperamento, calor depreſſus eſt, & inferior quàm frigus: non igitur hic vi & operibus poteſt frigus ſuperare, neque in hunc tanquam in efficientem cauſam poſſunt vitæ functiones referri. Quocirca ſiquis calor vitæ functionum effector eſt, vt certè eſt, nequaquam is eſſe poteſt qui in temperamenti miſtione diminutus eſt ac mutilus. Quare neceſſe

Calorem noſtrum non eſſe prorſus elementarem.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

ceſſe eſt hunc vitæ calorem præſtantioris cuiuſdã eſſe originis, neque ignei elementi rudiorem naturam redolere, quemadmodũ alio loco vberiùs diſputatũ eſt à nobis. Hinc præclara & eximia quadam mentis agitatione videtur Ariſtoteles mortem definiens, vitali huic calori non frigus tãquam contrariũ oppoſuiſſe, ſed extinctionẽ: quę eius ipſius eſt priuatio. Vt igitur lumini cõtrariũ nihil eſt, ſed aduerſæ tenebræ illius ſunt priuatio, atq; ſi vel minimũ luminis corpus illuſtret, idipſum illuminatũ dicimus: ſic & de vitali calore ſtatuo, qui quantuluſcunque corpus poſſideat, idipſum regit atq; moderatur, calidúmque denuntiat. Qui volet huius eſſentiã pleniùs cognoſcere, ob oculos ſibi proponat ſulphur & arrhenicum, quæ calidiſſima quidẽ cùm ſint, & igneo elemento confertiſſima, plerumq; nos vrant, tamen vitali hoc calore deſtituta jacent, ſicuti & vniuerſum inanimorum genus: quod argumentũ planè conuincit igneum non eſſe, neq; ab elementorum miſtione hunc ortum quem proponimus calorem. Quinetiam animantis demortuæ cadauer, tametſi partiũ ac totius ſtructuram figurámque retinet, caloris tamen huius ne minimum quidem habet: haberet autem ſi ab elementis naſceretur, cùm in partibus ſingulis aliqua ſuperſit & reſideat quatuor elementorum permiſtio. Vnde intelligi poteſt calorem eum per quem vita inerat, non ex prima elementorum miſtione, ſed aliunde ortu recondito fluxiſſe.

1. Dialog. Calori noſtro nõ opponitur frigus.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Spiritum quendam cunctis datum viuentibus, qui vitæ calorem contineret. CAP. II.

QVONIAM igitur caloris indiſſolubili adhęſione corporis moli conſertus nõ eſt, ſed ab ea ſeparari ſejungíque poteſt, neceſſe eſt extra molem eam ſit, tanquam aſſumptum quippiam & aduentitiũ. Atqui cùm nequeat ſimplex calor in qualitatis genere cõſtitutus, ſine ſede & vehiculo in omne corpus permeare, huc illúcque momẽto diffundi, qualiter tamẽ hunc à corde per omnes arterias partibus ſingulis impartiri cernimus, fuit opinor neceſſarium hunc corpore aliquo fluxo & profluente contineri. Cæterùm nullus humor ad hoc aptus erat & habilis, vt tanta celeritate corpus omne trajiceret: quocirca neceſſe fuit calori materiam ſubſterni ſubſtantia tenuiſſimam, pernicitate velocem, quæ ſimul fouendo calori familiaris eſſet ac amica. Atq; cùm eiuſmodi ſit aërea, aut ſi rectiùs appellare velis ętherea, optima ratione debuit talis caloris ſubiici, quę

Spiritus neceſſitas.

Spiritus nomina. ſemper ætheris modo incenſa ardet, cuique perpetuò calor inſidet, vt neutrum poſſit ab altero dirimi. Plato quidem rariùs eam materiam calore perfuſam, ſpiritum appellauit, ignem frequentiùs, vt interdum calorem. Ariſtoteli crebrò ſpiritus eſt dictus, nonnunquam calidum atque naturalis calor: aliàs quidem à tenuitate & velocitate, aliàs à viribus & effectu ratione nominis deſumpta. Planiùs Hippocrates, qui nuſquam addubitauit hunc ſpiritum nuncupare, ex eo quòd eximiis viribus cùm præditus ſit, oculorum tamē effugit obtutum: etenim & aërem, & ventum, & auram, & vnamquamque ſubſtantiam quæ ſub aſpectum non cadit, ſic dicere conſueuerunt. Ad huius profectò imitationem Stoici ſpiritum ex ſplēdida, perſpicua, nec aſpectabili ſubſtantia conſtare rectè quidem prodiderunt, eo tamen falſi, quòd hunc tum naturæ, tum animæ ſubſtantiam eſſe pronunciant, nihil eo præſtátius, nihil diuinius inueſtigantes.

Animū triplici corpore teneri. Quò autem ſpiritus neceſſitas atque ſubſtantia pleniùs demonſtretur, repetenda ſunt & replicanda veterū Philoſophorum decreta: quorum primi Academici cùm perſpicerent fieri non poſſe vt naturæ quammaximè diſpares, nullius idonei medij interjectu ſocietatē inirent coiréntque, animum noſtrum à ſummo rerum opifice conditum priuſquam emanaret immigrarétque denſo huic & concreto corpori, cenſuerunt corpore quodam illuſtri, puro & aſtro ſimili tanquā ſimplici veſte indui: quod immortale & ſempiternum nunquam ab animo abſolui diuellíque poſſet, & ſine quo nō fieret huius mundi incola. Ab hoc deinde alterum corpus animo circumiecerunt, tenue illud quidem ac ſimplex, ſed tamen impurius, minùs illuſtre & ſplendidum ſuperiore: non ab ſummo id opifice procreatum, verùm elementorum præſertímque tenuiorum permiſtione concretum, à quibus nomen inueniens aëreum & æthereum appellatur. Duobus hiſce corporibus iam ſtipatus animus, in tertium hoc mortale caducúmque corpus, ſed potiùs in tetrum & tenebricoſum carcerem tanquam exul deiectus, terrarum fit hoſpes, donec effracto carcere alacer & liber in patriam reuerſus, municeps fiat & ciuis deorum. Hanc

Spiritus neceſſitas & vſus. corporis atque animi communionem confirmans Alexander Aphrodiſæus, ſpiritū quem propoſuimus aut perquàm idoneū vinculū illis interponi, qui aduerſas naturas interiectu ſuo conciliet atque cōtineat. Is enim extremo vtriq; familiaris & accōmodatus, cùm non ſit prorſus ſine corpore,

pore, craſſo quidem corpori inſeri poteſt: cùm verò tenuior ſplendidiórque ſit, poteſt cum animo connecti. Sícque vtriuſque quodammodo particeps, naturam corporis expertem cum natura corporea copulat, immortalem cum mortali, puram cum impura, diuinam cum terrena. Hæc quanquam mentis corporíſque communionem nonniſi ſpiritus interiecti nexu fieri demonſtrant, eadẽ nihilominus & cæteris animæ partibus caducis par eſt accõmodare. Etenim animæ pars mortali conditione genita, impura licèt neque vt mens ſyncera ſit, longo tamen interuallo terreni huius concretíque corporis ſtatum antecedit, vt citra vinculũ ei nequeat inhæreſcere. Quocirca rectè prodidit Ariſtoteles in ſemine ſpumoſóque corpore ſpiritum, in ſpiritu naturam contineri, quæ proportione reſpondet elemento ſtellarum: apertè quidem ſignificans ſpiritum hunc inter corpus & diuinam illã naturam, tanquam commune quoddã vinculum interponi. Neque verò menti ſolùm, ſed & vnicuique animę parti caducæ proprium ſpiritũ attribuit, omnémque animæ facultatem affirmat corpus aliud participare, ídque magis diuinum quàm quæ elementa dicuntur, atque prout nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe differunt, ita & huius corporis naturam diſtare. Quapropter ſi tum Ariſtotelis tum cæterorũ rationes iudicio certo ponderemus, palàm fiet vnamquamque animæ partem ſpiritu quodam ceu fundamento niti, per quem tum corpori inſidet, tum omne officij munus exequitur. Eſt igitur ſpiritus corpus æthereum, caloris facultatúmque ſedes & vinculũ, primúmque obeundæ functionis inſtrumentum. Quiſquis illius ſubſtantiam & ſtatum nondum plenè ſit aſſequutus, corporis noſtri ſtructuram contemplatus, arterias adeat, in cordis ſinum & in cerebri ventriculos introſpiciat, quos dũ inanes ac nullius propè humoris participes videbit, neque tamen fruſtrà ac temerè tantos à natura conditos, hæc quidem mente contrectans, mox opinor cogitatione comprehendet pręetenuem auram eos tum impleuiſſe, dum in viuis fuit animal, quæ tamen eo animam agente leuiſſima cùm eſſet, ſine ſenſu euanuerit. Huius fouẽdæ gratia inſpiratione aërem introducimus, qui non modò corpori refrigerationem (hæc enim ſatis poſſet aliunde comparari) ſed pabulum quoque ſumminiſtrat. Corporis autem denſa moles, eiuſmodi ſubſidio haudquaquam indiget, vt quæ craſſiore recreatur alimento ex omnium elementorum per-

Cuique animæ parti vt menti ſuũ ſubiici ſpiritum.

2. de animal. gene. cap. 3.

Spiritus quid.

Spiritus ſubſtantia vbi vigeat.

miſtione concreto: quare neceſſum eſt aërem hauriri & attrahi, vt finitimæ & cuipiam in nobis ſui generis ſubſtantiæ iungatur, eíque velut in paſtum cedat. Si nulla in nobis eſſet tenuis & ſpirituoſa ſubſtantia, vix vlla profectò nos ad inſpirandum neceſſitas impelleret.

Corporum quæ incenduntur exemplo, materiam tum caloris, tum ſpiritus in nobis cognoſci. CAP. III.

NON alienum inſtitutis meis arbitror ſuſceptam tractationem exemplis illuſtrare, quæ licèt de medio ſumpta erunt, rei tamen omnis pleniſſimam fidem facient. Igni ſummus feruor ineſt & caloris exuperantia, maximè verò flammæ, quæ propriè noſter ignis eſt & appellatur. Ea autem fumus eſt aut aëreum corpus accenſum, neutro ſeorſum, ſed iunctis ambobus abſoluta: huius enim tanquam materia fumus eſt, cui flagrans calor accedens flammam efficit. Flammam ambiens aër tuetur idoneus, neque craſſus neque humore multo madens: quem ſi ſepimento quodam circumcludimus, vt tum eò nequeat liber affluere & illabi, mox flammam peranguſtè coarctatam marceſcere reſtinguíque conſpicamur. Neque ideo ſolùm aër deſideratur, vt vel refrigerationem flammæ præſtet, vel fumoſam exuſtámque illius fuliginem excipiat: quia ad vtrumque ſatis eſſet accommodatus aër denſus & humidus, qui tamen flammam fouere non poteſt. Reſtat igitur vt tenuis & ſyncerus aër idcirco ſit neceſſarius, vt flammæ tanquam pabulum accedat, & libero flatu alius aliúſq; accedens, quaſi paſtionem ſe offerat flãmæ deuorandam. Velim equidem animum cogitationémque referri ad ignem, qui in medicis cucurbitulis aut in anguſto cõclaui diligenter obturato concluditur. Hunc enim magnam ambientis aëris partẽ abſorbere, id planè declarat, quòd dũ rimæ vel tenuiſſimæ patefient atq; reſerabuntur, cõfeſtim ac repentè ſumma vi nouus intrò aër irruet & ſe ingurgitabit, vt eũ nimirũ reſarciat qui antè fuerat exhauſtus. Quibus apertũ eſt flammam vt fumoſa ſubſtantia, ita & ab ambiente aëre foueri atq; ſuſtineri. Præter hæc autẽ tertium illi fomentũ & pabulũ cõfertur, ex præpingui quadã materia, cuiuſmodi in lucerna eſt oleũ. Hoc quidem corporum omnium celerrimè promptiſſiméq; inflammatur, quod tenui ſubſtantia multò aëre ſpiritúque perfuſa cõtinetur: deinde adeps, ab hoc reliqua deinceps corpora quæ illius conditionem quodammodo imitantur. Quanto enim vnumquodque ad

Ariſt. 2. de generatione.

Gal. 3. de tempera.

Quid aër flammæ conferat.

Aërem pabulum eſſe flammæ.

Triplex flammæ pabulũ.

olei naturā propiùs accedit, tāto deprehenditur magis habile & aptum vt inflāmetur: quo autem abeſt longius, hoc ineptius. Vnde conficitur corpus omne quod inflammari poteſt, olei cuiuſdā eſſe particeps huiúſq; ſolius gratia cōflagrare: quodcunque autem olei eſt expers, flammam non alere. Videbor hoc loco magnum quippiam & veteribus inauditum offundere, ſed quod longè ſit veriſſimū, & multis huius ſeculi experientiis cōfirmatum. Nullū enim corpus eſt ad inflammationem propenſum, ex quo ſyncerum oleum arte non elici poſſit. Non adeps, non cera, non pix, non reſina, non terebinthina, non vllū denique ligni ſtirpíſve genus: nulla radix, nullus flos, nullus fructus, nullum ſemen: atque in animalibus nulla pars eſt, ſiue os, ſiue neruus, ſiue membrana aut caro: nihil denique in ſtirpium aut animantium genere vitam habuit, quod non poſſit oleum de ſe profundere, aliud quidem affluentius ſolóque preſſu: aliud parcius maioréq; induſtria: huius etiā cauſa quæcūque viuunt inflammari poſſe compertum habemus. Quinetiam inanimorum genus quæ complectitur inflāmationi ſubiecta, eadem quoque oleo ſunt finitima. Nam ſulphur quicunque metallorum naturas perſcrutantur, terræ adipem vel oleum appellant, quod moderato calore coctum cogitur atque concreſcit. Ergo quæcūque viuunt aluntúrque corpora, pinguem & olei ſimilem continent humorem. Pręter hunc verò & alio perfunduntur, qui minimè eſt ad inflammationem idoneus, ſed ſuperiore magis tenuis & profluens, ab alimētis aſcitus & conſertus in cæcos arctóſque viuentium corporum receſſus, qui quidem concoctione mutationem atque vires iam accepit, nondum tamen in illorum ſubſtantiam planè conuerſus: hunc humorem dicere placet alimentarium. Ab hoc demum diuerſus eſt aqueus humor, quo tanquam viſco terrenæ corporum partes iunctæ cohærent, quíque rerum omnium ex elementorum permiſtione concretarum eſt communis. Vniuerſum inanimorum ſiue lapidum, ſiue metallorū genus, hoc ipſo conglutinatū ſuſtinetur: at alimentarium aut olei ſimilem humorem neutiquā nouit, ſed hi viuentibus duntaxat propriè tribuuntur, vt intelligere ſit eoſdem ad vitæ caloríſq; tuitionem partes primas obtinere. Triplex id humorū genus quiſquis volet perſpectum ſibi eſſe, in materia è ſyluis cæſa cogitationem defigat. Virentes enim ſtirpium ramos, aut ceram, aut picem, aut reſinam inſtillans, vap‑rarium

Corpora inflammari ob oleoſam ſubſtantiam quā in ſe habent.

Alter humor alimentarius.

Tertius humor elementaris.

Triplicis humoris in ſtirpibus demonſtratio.

qui coniecerit, ſubſtrati ignis vi primùm aquam dimanare ſentiet, ab hac dein oleum: quod nõ priùs elici poteſt quàm illa plenè exaruerint: ſic enim mos eſt exiccata omnia deligere, è quibus oleum elici debet. Siquis porrò ligneã materiem viridem recénſque cæſam igni mãdet, principiò videbit ægrè incendi, propterea quòd multo ſcatet humore, quem è terra pro alimẽto ſibi hauſerat. Is enim eſt, qui ab eius extremis dum incaleſcit emanare ſolet. Hoc conſumpto reliqua ſubſtantia promptè à flamma depaſcitur, quia purior manet pinguis illa quę olei ſpeciẽ gerit, alio liquore nullo madefacta. Hanc cùm omnem ignis depopulatus fuerit, flammæ tum nihil prorſus erumpet & euolabit: in ſubiectis tamen carbonibus ſua inſuper inerit ſoliditas, ex relicto aqueo humore tenaci & cohærente, quem in elementorum concretione acceperant; quo tandem exeſo diſſipatóque cinis duntaxat aridiſſimus reliquus erit. Idem propemodum temporis diuturnitas iis affert arboribus, quæ in ſyluis erectæ ſenio ſicceſcunt. Primùm enim exauſtus alimentarius humor deficit, quo tempore dominatur oleo ſimilis humor, poſſuntque illæ ocyſſimè ſuccendi. Hic verò annis procedentibus adeò exhauritur, vt inflammari prorſum nequeant, cùm putrida ligna vulgus appellat, quę ſolo conſtant aqueo humore. Poſtremò autem & hic atteritur, qui tanquam glutinum erat terrenis partibus connectendis: tum igitur diſſoluta ſoliditate caries inuadit, quæ extrema eſt omnium conſumptio. Stirpes reliquæ omnes, itémque fructus, ſemina, animantium particulæ, eaſdem propemodum mutationes diuturnitate ſubeunt. Ergo ſi rem vniuerſam in caput referemus, in corpore quod accenſum conflagrat, ſiue id lignum eſt, ſiue lucerna, ſiue quiduis aliud, flammæ proxima materia eſt fumoſus quidam vapor, halitus modo efflatus: in hoc qui ſummus ineſt feruor, ſpecies quædam eſt & perfectio flammæ: hæc autem aëris circumfluentis cõtinuo acceſſu fouetur. Halitus porrò ex illa olei ſubſtantia ſuſcitatus emergit: quæ flammæ pabulum eſt. Ea autem olei ſubſtantia in ſubiecta denſiore, aut ligni, ellychnij materia conſiſtit, vtramque verò alimentarius humor olim fouit, neque ſinens diſſipari reſarſit, copioſiorémque exaggerans eandem auxit.

Alia demonſtratio.

Cõcluſio

Humidi primigenij, quod tum caloris, tum ſpiritus ſubiecta eſt materia, demonſtratio.

CAP. IV.

AD hæc autem ſi quæ corporis noſtri ſunt transferimus, ſpiritus quem in nobis ineſſe demonſtrauimus, quia tenui eſt & ætherea ſubſtantia inſito calore perfuſa, ei proportione reſpōdet quæ propriè flamma appellatur. Neque enim calor ipſe ſolitarius, neque ſubſtantia tenuis quã ſeorſum cogitatione cõprehendimus, ſed quod ex amborum ſocietate nexúque conditum eſt, verè ac propriè ſpiritus dicetur. Hunc autem alit ſuſtinétq; pinguis & oleo perquam ſimilis humor, non is quidẽ adeps quo partes quamplurimas oblini cernimus, ſed alius multò diſſimilis & aëreus, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam conſertus omnem effugit oculorum aciem, arte tamen & induſtria poteſt (vt præmonuimus) ſecerni. Is tum ſpiritûs, tum innati caloris fundamentum eſt atque prima ſubſtantia, quẽ proinde de cætero primigenium placet appellare. Is enim primus eſt, & communis viuentium omnium in quo ſpiritus calore perfuſus primùm & per ſe conſidit, adeò vt neutrum eſſe poſſit aut diutius permanere citra illius humoris opẽ. Ineſt autem in ſimilaribus quibuſque particulis eius generis humor, quem omni viuentium generi eſſe datũ, ſuprà ratione confecimus. Hunc planè expreſſit Ariſtoteles, dum ait: Calidũ autẽ ipſum in nõnullis pingue habetur, quæ res ſimul efficit vt neq; facilè inareſcat neq; facilè refrigeretur. In nonnullis alio ſucco præditũ eſt. Hæc ille: reuera enim non ſolùm hic pinguis, ſed etiã triplex cõmemoratus humor tum noſtrũ calorem, tũ omnem ſolidæ partis ſubſtantiã continet atque firmat. Os (hoc vnũ in primis ad exemplum adhibere liceat) quãdiu in animante cõſtitutum alitur & continet in ſe vim caloris, alimentario madefit & cõſpergitur humore anguſtis ſpatiis affuſo. Ab animante autem defectũ id auulſũmq;, ignis cedit ardoribus, incenditúrq; celeriter, ob pinguem eum humorẽ qui ad inflãmationem eſt habilis: cùm verò is iã incendio abſorptus fuerit, ſuperſtes etiamtum erit oſſis cõſtantia & firmitas, ídque cõmunis illius ceu viſci vi & beneficio. Eadẽ ferè & in cæteris ſimilaribus eſt ratio. Triplex itaq; cùm ſit omnis earũ humor elementaris, primigenius & alimentarius, duo quidem propriam illarum ſubſtantiam complent, tertius illis aduentitius quodãmodo & externus. Quocirca vitam etiãnum agente animali, hic quidem abſorberi ſiccaríque poteſt, at reliqui duo nunquam funditus, ſed neq; maiore ex parte diſperdi poſſunt: nã priuſquã in id diſcrimen res ve-

Spiritus ex duobus conſtat.

Humor natiuus & primigenius.

Lib. de lõgitu. vita. cap. 2.

Triplex partiũ ſolidarum humor.

Exemplũ in oſſe.

Triũ humorum mutua comparatio.

niat, propria detracta materie ſpiritus calórq; emarceſcet, & animal vitā naturæ reddet. Diſſipata enim materia quæ ſpiritus & caloris propria eſt ſedes, quæ ſpiritum continet atque ſeruat, qui fieri poteſt vt ſpiritus ſubſtantia & calor diutiùs perſiſtat? At verò qui integra valetudine frigorum vi intolerabili adeò opprimuntur, vt quàm mox è vita excedant, iis calor intercluſus extinguitur, ſuperſtite quodammodo ſpiritus materia. Vehemens inſuper animi deliquium ſi hominem rapit, & caloris & ſpiritus ſubſtantiā vna in breui diſſipat, citra vllam primigenij humoris iacturam. Econtrario autem huius diſſolutionem fieri manente ſpiritus ſubſtantia, aut hanc quidem manente natiuo calore diſſipari, naturalis rerū ordo haud patitur. Primigenius is quem proprium dixi viuẽtium humorem, quatenus ſubſtantiæ noſtræ portio quædam eſt, à prima ſtatim origine ſuſcepta, ab alimentario diſtat atque ſecernitur. Ab aqueo autem abeſt, quòd tametſi vterque ingenitus eſt nobis, hic tamen omnium corporum vel inanimorum communis, nihil ſocietatis, nihil commercij habet cum calore & ſpiritu: ille verò plurimùm, vt qui eorum ſedes eſt & fomentum. Hic idcirco eſt quem præ cæteris natiuum humorem appellarunt, alij proprio ſi fortè inepto nomine, humidum radicale: nos id vt primigenium ita dicere poſſumus vitale & ſalutare humidum, quod ſpiritus & caloris totiúſque vitæ fundamentum eſt & pabulum.

Triū humorum quod diſcrimen eſt.

Quis triū natiuus humor propriè dicendus.

De triplici ſimilaris partis ſubſtantia, & de cæteris humorum differentiis. CAP. V.

SIMILAREM vocatam particulā ſimplicem, compoſitionis expertem, & ſui vndiq; ſimilem ſenſus æſtimatione iudicamus, primámque illi ſtructuram ex elementorum temperatione naſci. At verò ne ſic ad vnguem ea temperatio per omnes eius particulas æquabiliter diffuſa eſt, quin aliæ aliorum ſint elemẽtorum magis minúſve participes: neque cogitatione modò, ſed etiam (ſi quis ſtudioſè penitúſque introſpiciat) ſenſu varietas quædam animaduerti poteſt. Vnde ſi facilis & accurata quæritur rerum diſtinctio, pars quæque ſimilaris ex aliis quibuſdam ſubſtantiis eſt condita, hæc verò ex primarum ſimpliciúmq; quatuor naturarum concretione. Quoniam verò ſubſtantias illas nondum partes corporis appellamus, ſimilarem partem compoſitam dicere vſus non admittit, compoſitionē duntaxat exiſtimans eam quæ ex aliis quibuſdam particulis

Partem ſimilarē non prorſus eſſe ſimplicē.

Qua ratione pars ſimilaris appellatur ſimplex.

lis conſurgit. Subſtantiæ autē illæ tres ſunt omneis in parte ſimilari poſitę, ſolida, carnoſa & ſpirituoſa, his enim vtar recentiorum verbis. Solida primum eſt lineamentum & ſtamen illud ſtabile atque cōnſtans, per quod toti robur inest & firmamentum, & qua tanquam baſi reliquæ ſubſtantiæ innitūtur. Hanc enim ea quæ carnoſa appellatur vndique circumfundit & obuallat, infercítq; ſpatia inter fibras vacua, quaſi rimas expleat: hinc & partis moles rectè dici conſueuit. Commune quidē illi carnis nomen eſt inditum, ſed cuius ſubſtantia in magna ſit varietate. Quæ enim muſculorū fibris innaſcitur, propriè caro appellari ſolet: quæ autem viſceribus, vt cordi, vt iecinori, renibus, lieni, & pulmoni, eam παρέγχυμα Græci dixerūt, nos affuſionem: inteſtinis, gulæ, ventriculo, vtero, vtriq; veſicæ, arteriis, venis, neruis, & membranis quæcunq; inſidet, cōmune illa quoq; nomē mutuatur, vt vnicuiq; parti ſimilari ſua ſit caro. Spirituoſam ſubſtantiam ſupra ſatis perſequuti ſumus, prætenuem nempe & æthereā eam quæ partis ſimilaris eſſentiā complet & abſoluit: illa quidem in ſolida ſubſtantia primū & maximè conſiſtit, omniúmque functionum eſt opifex. Quò autem clariora ſint omnia, & hæc ſuperioribus quaſi annexa conſentiant, ſolidā ſubſtantiā ex aliis rurſum conſtare meditemur, nempe ex terreno craſſamento (hoc interim verbi à Columella mutuabor) cuius cōſtantia atq; firmitas aqueo humore continetur: mox ex humído primigenio quod vitale & ſpiritus fundamentū appellauimus. In hoc igitur naturalis ſpiritus (qui eſtætherea ſubſtātia paulò antè cōmemorata) radices egit ab ortu quibus innititur: inde tanquā è ſeminario prodiens, in carnoſam quoq; ſubſtantiam propagatur, ſicque calorem & naturā ſecum proferens, his partē ſimilarem vniuerſam perfundit. Ergo omnes quæ in ſimilari corporis parte ſunt ſubſtātiæ numerantur, carnoſa & ſolida: in ſolida craſſamentū illud terrenū, humidū primigeniū, & inſitus ſpiritus. In craſſamento præter terrenā ſubſtantiam, aqueus eſt & tenax is humor, cuius interuentu partes eius cohærent, firmáq; id ſoliditate conſiſtit. Ne quid autē hîc intactum & quaſi prætermiſſum deſiderari poſſit, quod partium ſimilarium perfectā cognitionem tradat, in aliā huic proximam contemplationem animum relaturi, quatuor humorum quos ſecūdarios propriè appellant genera, ab optimis quibuſque medicis celebrata, iis comparemus. Quod in ſolida ſubſtantia partis ſimi-

Triplex ſubſtātia partis ſimilaris.

Solida quæ.

Carniformis quæ.

Caro triplex.

Spirituoſa ſubſtātia.

Solida ſubſtātia rurſum ex triplici cōſtat.

Natiuū humidū prima eſt ſedes ſpiritus.

Omnium ſubſtantiarum enumeratio.

De humoribus ſecundariis.

laris primum ineſt craſſamentũ, humorẽ id in ſe continet aqueum, qui cùm ſit omnium corporũ communis, ad hunc numerum minimè referri debet. Neque is humor primigenius qui nobis inſitus eſt & viuentium proprius, naturaliſque ſpiritus ſedes, in ſolida ſubſtantia poſitus, quẽ leuiter & inconſideratè videtur Auicennas cum aqueo eundẽ feciſſe, à quo partium robur & firmitas exiſtit. Sed ſecundariorum vnus conſtituendus eſt is humor, qui carnoſa vocatur ſubſtantia, & qui ceu concretus liquor ſolidis fibris adhæreſcens, moles fit ſimilaris partis: hũc manifeſtò videre licet in carnibus, dũ igni immodicè torrentur, liquari & plurimùm defluere ferriq; in prunas largiter. Alter eſt qui ceu proximum partis alimentum illi iam annectitur & agglutinatur. Deinde accedit qui nondum quidem agglutinatur & adhæreſcit, ſed roris vice in partis ſubſtantiã diffuſus propiúſque adductus illi apponitur. Poſtea is humor exiſtit qui in exilibus arteriis veníſq; cõtinetur, hinc mox ex earum finibus in vacua partium loca influxurus. Hunc quidem eſſe conſtat purioris ſanguinis portionem multiplici coctione exquiſitè elaboratam, & ex qua pars ſimilaris aletur. Quocirca tres hi ſuperiores nequeunt ad ſimilarium ſubſtantiam pertinere: quanquã varia commutatione in corporis naturam tandem commigrabunt. Qui in maioribus venis reconditur ſanguis, ad hæc ſecundariorũ humorum genera neutiquam pertinet, ſed eos quatuor primos ac principes humores ac verè ſuccos recipit, de quibus ſuo loco futura eſt commemoratio. Iam verò ſi præſcriptum ordinem inuertemus, ex ſanguine qui in venis concluditur maioribus, quatuor humores ſecundarij, conſequutione quadam fient. Cùm enim ſanguis iam in extrema & ora exilium venarum arteriarumque perductus eſt, primus humor tum appellatur, ſecundus autem cùm iam vice alimenti in partium ſubſtantiam influxit iiſque apponitur: tertius vbi circum partium villos & ſtamina concreſcens illis annectitur & agglutinatur: quartus quum iam illis aſſimilatur & in earum propriam carnem conuertitur. Itaque ſecundariorum humorum ſolus hic quartus eſt in eſſentia partis ſimilaris.

Quid innatum calidum, quæ eius ſubſtantia.

CAP. VI.

ET autem hic rerum ordo compoſitioque diſciplinæ ſibi conſtet, in quartum hunc humorem toto animo omní-

omníque ſtudio incumbendum, explicandúmque plenius quid cauſæ erat cur eum in cunctis viuentibus ineſſe, tot tantíſque rationibus contenderemus, quantumque momenti & ponderis ad rem inſtitutam obtineat. Quicquid vitam agit, ſalutari calore perfuſum continetur & regitur: atque is calor qualitas quum ſit, totus tamen diuinus eſt atque cæleſtis, & in æthereo ſpiritu ſubſiſtit. Cùm autẽ huius beneficio & munere corpus alioqui frigidum, vniuerſum quantum eſt cõcaleſcat, neceſſe eſt ei vim ineſſe caloris valentiſſimã, quæ ſi pariter ſiccitate comitaretur, nos impendio adureret: atqui non vrit, eam igitur neceſſe eſt humoris temperatione perfundi, viuentiumq; calorem ac ſpiritum idoneo conuenientiq; humido contineri, quod illius ſubiecta eſt & indiſſolubilis materia: quemadmodum in his corporibus quæ apta ſunt vt inflammentur, flammæ ſedes & pabulum aëreus quidam eſt humor. At quoniã complures ſunt humorum ordines, compluréſq; in nobis differentiæ, æſtimandum nunc eſt quiſnam eorum, ſalutaris iſtius caloris ſedes eſſe poſſit. Poſtrema duo humorum genera alimenta duntaxat, nondum autem corporis partes haberi, ex dictis fit manifeſtum: quare in promptu quoque eſt horum neutrum eam eſſe quam inueſtigamus innati calidi ſubſtantiam. Neque præterea ea fuerit aqueus humor ex quo ſuam conſiſtentiam accepit partium ſolidarũ craſſamentum: vt qui omnium ſit corporum communis. Reſtat igitur innati calidi ſubſtantiam eſſe, vel carnoſam vocatam ſubſtantiam, vel id humidum quod radicitus inhærens vitale & primigenium appellauimus, quódq; olei cuiuſdam ſpeciem oſtendit. Conſentaneum autem magis eſt & ad veritatem propenſius, in hoc quàm in illa potius calorem vitæ collocari. Permanens enim eſt & conſtans humidum hoc primigenium, in ſolida ſubſtãtia firmatum, neque niſi annorum ætatíſque decurſione imminui poteſt: carnoſa ſubſtantia frequenter omni ætate vt augeri ita detrahi & extenuari videtur. Illud ſi quando iacturam accepit, non reſarcitur: hæc marcore exhauſta, rurſus in amplam molem aſſurgit: nam carnoſę ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi præterea non augetur animans. Itaque ſi innatus calor vitæ opifex, tutò nos debet in extremum regere atque moderari, par eſt vtique hunc in ſtabili humido permanere. Quin & noſtræ originis contemplatio, vitalem calorẽ vnà cũ humido primigenio à ſemi-

Subſtantiam caloris humidam eſſe.

Quiſnam humorũ corporis eſt ſubſtantia innati calidi.

Humorẽ oleoſum eſſe innati calidi ſubſtantiam.

ne, carnoſam autem ſubſtantiam à materno ſanguine deriuari commonſtrat. Etenim prima fœtus conformatione dum ſimilarium partium procreatio inſtitueretur, corpus ipſum ſeminis, primùm in quædã rudimenta ſeſe extẽdit, deinde verò in exactam ſpeciem. Dum enim ea rudimẽta ponerentur, videri poterat corpus ſeminis adumbrationẽ quandã partium ſimilarium lineamẽtis ſuis exhibere, quæ quaſi fibræ erant & ſtamina filis quibuſdã tenuiſſimis araneorũ ſimilibus contexta. Hæc eſt igitur conſtans & verè ſolida partium ſimilarium ſubſtantia ex puro ſemine concreta: ad quã deinde ſenſim influens & illabẽs ſanguis maternus, villos & ſtamina vndique circumſedens illic cõcreſcebat: fiebátq; ſubſtantia carnoſa ex ſanguine: quæ affuſa inſperſáque locis inanibus, moles eſt partium ſimilarium. Quancunque autem ſolidior illa ſubſtantia ab ortu conditionem acceperit, eandem totius vitæ curſu retinet. Nam ſtamina ex humido liquidóq; ſemine creata, quanquã diuturnitate magis magíſq; ſicceſcunt, dum ad extremum ſenium (quod aridiſſimũ eſt) veniant, ſemper tamen eius humidi quod à ſemine contraxerunt, aliquid ſibi in omnem vitam recondunt: quod vt recens natis & infantibus plurimum eſt, ſenibus exiguum, ita interiectis ætatibus mediocre. Quantulumcunq; id ipſum eſt quod in vitæ extremũ reconditur, ſecum id ſpiritum & calorem ex ſemine aduexit, hóſque retinet tum ſibi tum ſolidæ ſubſtantiæ perẽnes & indiſſolubiles. Ex quo intelligi poteſt carnoſam ſimilarium partium ſubſtantiam à ſanguine; ſolidã verò & quicquid in eius compoſitione ineſt, ſiue craſſamentum, ſiue humidum primigenium, ſiue ſpiritus, ſiue inſitus calor, id omne olim à ſemine natum proceſſiſſe, & tanquam illius quædam portio ſit incorrupta, ſeminis naturam plurimũ redolere. Hĩc rurſus perſpicuum euadit innati calidi quã exquirimus ſubſtantiam, præſtantem illam quidem & vitæ conſeruatricem, non ad carnoſam quæ ex ſanguine prodiit, ſed ad primigenium humidum: quod ſuam ſemini originem refert acceptam, pertinere. Ergo ſiqua illius promenda eſt definitio, calidum innatum eſt humidum primigenium inſito ſpiritu & calore vndique perfuſum. Id nempe humidum cui ſpiritus & calor ab ortu eſt inditus, in quo ſaluus viget & conſeruatur. Tribus ergo illis coniunctim innatum calidum continetur, quanquam hoc ipſo nomine quidam ſpiritum ingenitum appellant, at rariùs

Totam ſimilaris partis ſolidam ſubſtantiam ex ſemine naſci.

Quatuor in ſolida ſubſtãtia quæ ex ſemine prodierunt.

Innatum calidum quid.

nec ſatis propriè. De his hactenus, nunc de natura.

Quid natura Medicis & quæ eius ſubſtantia.
CAP. VII.

QVOD generatim atque vniuersè Phyſici proponunt hoc loco contrahentes, naturam eſſe definimus vim primã & cauſam per ſe noſtri opificem & conſeruatricem. Hominis enim natura eſt quæ non aliud quicquam procurat, & quæ ſoli addicta homini, quem conformauit gubernat quantùm poteſt longiſſimè. *Natura humana definitio.* Etenim ne fruſtrà condidiſſe videatur, edito illa operi in omni vita inſidet, id nunquam deſerit, ſed eius gubernacula tractans partes omnes in ſuum quamque opus ducit & concitat, vt illa ipſa ſimul omnium functionum cauſa cenſeri debeat. At illius ſubſtantiam quænam ſit perueſtiganti, vis & poteſtas caloris prima in mentem venit, cui ſolet omnis effectus cauſa palàm attribui. *Naturã nõ ſolùm calorem, ſed ſubſtantiam eſſe.* At verò qualitas ſyncera caloris, etiamſi diuinus hic ſit ac planè cœleſtis, tamen functionum opifex nõ erit, neque dum intenſione creuit, continuò integriores firmioréſque functiones expromit, niſi pariter incrementum accipiat ſubſtantia caloris: quocirca neceſſarium eſt naturæ nomen atque finitionem, non vni calori, ſed illius quoque ſubſtantiæ accommodari: quod & omnes Philoſophi nunquam accidenti attulerunt, ſed alteri cõpoſitæ rei principio. Moderato autem cuique calori qui aut in ſanguine, aut in quouis humorum genere, aut in ſpiritu, aut in corporis ſubſtantia ſitus eſt, naturæ nomen non niſi promiſcuè & fuſa nimis appellatione aptari poteſt. *Multiplex naturæ appellatio.* Aptiùs quidẽ ſpiritum ingenitum quicunq; is fuerit, naturã dixeris. Veruntamen ſi propriè agendum eſt, naturæ ſubſtantia eſt calidum innatũ quale ſuprà circumſcripſimus. *Natura ſubſtantia.* Id enim animal ab initio conformauit, auxit, & tanquam omnium operum naturalium cauſa nutriuit. Natura igitur perinde atque innatus calor tria comprehendit, humidum primigenium, ſpiritum & calorem, omnia quidem vno eodémq; ortù ex ſemine prognata. Quum veteres naturã & virium ſubſtantiam tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ex ſolidis ipſis ſimul iunctis cõſtare & compleri pronũciant, potiùs ea quibus ſuſtinentur vires enumerant, quàm propriè naturæ nomen vſurpent, cùm carnoſa illi ſpecies nequaquam ſit à ſemine contracta: quæ autem verè natura eſt tota ex ſemine naſcẽs, animal effinxit, huícque totius vitæ curſu moderatur. Quæ purè natura dicitur carni nõ eſt in-

genita, ſed in hanc ex ſolida ſubſtantia cui peculiaris eſt, confertur. Corporis natura, quæ & innatum calidum, in ſolidæ partis craſſamento tanquam in materia conſiſtit: vt hæc ſolida ſeminaliſque ſubſtãtia aliorum omnium more, ex materia & natura conſtitui intelligatur. Cæterùm hæc ipſa principia, non vt quę ſolent accuratè à Phyſicis tractari, ſimplicia ſunt & omnis compoſitionis expertia: ſed etſi fortè ſenſu ſimplicia iudicantur, cogitatione tamen ex primis conſtant elementis ſe prioribus. Craſſamentum enim quod ſubſtratum atque ſubiectum eſt, ex denſis terreniſque elementis plurimum quidem conditum eſt, non tamen tenuiorum prorſus expers. Natura quæ in illo viget, humido primigenio & ſpiritu calido perficitur, quæ aëris atque ignis plurimum in compoſitione acceperunt, ſed tamen terræ & aquæ nonnihil, licèt id omnino minimum: vt medicis nulla prorſus ſubſtantia ſit, quæ non ex quatuor naturarum temperatione ſit concreta. Hinc fit vt rurſum naturam quodammodo liceat appellare primum id corporis temperamentũ, quod à prima ſtatim origine ex elementorum & caloris diuini perfuſione contractum eſt. Illic tanquam in prima functionũ omnium cauſa conſiſtũt, quicunque caducæ naturæ limitibus coërciti, nihil ſupra hanc diuinius quicquam neque ipſam animæ ſubſtantiam inueſtigant. His igitur natura eſt temperamentum in ſpiritu & humido primigenio ſitum: quòd quoniam caloris dominio vincit, calorem quoque natiuum appellant. Tot modis natura dici ſolet: nam quod Hippocrates aliquando quatuor humorum congeſtionem, aliquando corporis formam & figuram hoc nomine ſignarit, præter vſum eſt & conſuetudinem loquendi. His iam decurſis, pleniùs adeunda nobis eſt innati calidi & ſpirituum tractatio, quorum gratia hic à nobis liber fuerat inſtitutus.

Naturæ ſubſtantiam ex quatuor elementis conſtare.

Naturã eſſe temperamentum.

Vt innatum calidum ætatum inclinatione, ſtatus mutationem ſubeat. CAP. VIII.

ABVNDANTER calida humidáque eſt innati calidi ſubſtãtia, eò cumulatior & plenior, quò magis ſit caloris humoriſq; particeps. Talis eſt omnino in ſemine miſtiſque ortus noſtri primordiis, quæ caloris atque humoris natiui ſummum habent complementum, vt aliàs nunquam pleniùs affluere poſſint. Quæ ortui proxima eſt ætas, tanta iſtorum abundantia circumfluit, quantam nulla ætas cõſequuta aut arte aut induſtria poteſt excedere, ſed ne parẽ

In ortu ſummus eſt tum calor tum humor.

quidem

quidem atque primo ortu acceperat, vel exquiſitiſſima viuendi lege cõſeruare, alioqui perpetuari & ſempiternis ſeculorum ætatibus ſuſtineri poſſet animans. Illa porrò ſumma cùm ſint infantium ætate, moderata tamen eſſe dicimus, ipſamque innati calidi ſubſtantiam bene temperatã. Qui enim in hac calor ineſt, licèt ſit ſummus, quia tamen humido perfunditur, mitis eſt omninò & blandus, nulla feriens acrimonia. Sic & humor licèt vberior, haud tamen diffluit, ſed calore coërcetur: ſic ſumma quæ ſunt, ad moderationem quandã exquiſitè ſunt tẽperata, vt infantibus & puerulis redundans humor, pari quodammodo ſpiritu & calore ſit aſperſus. Hinc ętate progrediente ſenſim vi caloris membra ſicceſcunt, ſimul quoque & robur & incrementum conſequuntur, non modica quidem humoris portione in accretionem profuſa. Id itidem ſentiẽs Hippocrates, ait corpus quodcũque augeſcit & robur accipit, neceſſariò calidum eſſe, illáque ob innati calidi vim conferri. At verò cùm iam oſſa, nerui atque membranæ non vltrà ſequi ducíve poſſunt, incrementũ omne ſiſtitur: tum verò membris ſummum robur ineſt, ſummæque vires inſunt ad animalium operum functionem. Quæ profectò argumento ſunt, ætatem floridam humidum primigenium iam ſiccius obtinere. Cæterùm hæc ætas inter extrema medium occupauit, neque vt ſenium ingenti ſiccitate inareſcit, neq; vt infantium ætas humore multo affluit: atque in ea mediocritate tametſi humor non ſatis ad incrementum ſuppetit, ſatis tamen eſt qui poſſit ingenitum calorem & ſpiritum, quantum à primordiis acceperat quodammodo aſſeruare. Ita enim exiſtimãt parem adoleſcenti atq; infanti inſidere calorem, quia quantũ ſubſtãtiæ caloris perpetuus ille fluor ab ineunte ætate diſſipauit, tantundem qualitatis & acrimoniæ genuit attulítque adoleſcentia: quandoquidem ſicciore facta materia ſolet calor omnis vires ſuas vehementiùs proferre. Hac igitur viciſſitudine quia diſperdita ſubſtantia qualitas increuit, parem calorẽ ſenſus ęſtimatio illis fortaſſe decernit. At verò infantis plurimus eſt naturalis calor, íſque blandus & halitus ſimilis, vt ſubſtãtiæ æſtimatione Hippocrates hominẽ prima die calidiſſimũ ſtatuat. Iuueni autem caloris ſubſtantia, nõ poteſt non eſſe ad quãdam paucitatem atque exilitatem redacta, quam ob cauſam is reuera minùs eſt calidus: at ſi qualitas ſpectatur, calore eſt acri & intẽſo. Qui calidiſſimus eſt infans, is pariter

Summus quamuis ſit, tamen eſt temperatus.

Membra tempore ſicceſcere.

Lib. de natura humana.

Media ætate licèt humor ſit paucior, pār tamẽ eſt ſenſu calor.

Reuera infanti copioſior eſt calor quàm ætate media.

bene temperatus eſt, ad cunctas naturæ perfunctiones accommodatus. Huius verò comparatione iuuenis intemperatus cenſetur, qui acrem igneúmque calorem eſt conſequutus, quem etiam aduentitium externúmque appellant: nō quòd extrinſecus aſſumptus ſit aut acceſſerit (illuc enim ſuopte impetu inuectus eſt & ſublatus) ſed quòd bene temperati limites egreſſus & extra eos poſitus, nō ſimiliter atque ille ad naturę munera vires habeat. Itaque infantes natiuo calido excellunt, iuuenes aduentitio: multóque magis qui febre iactãtur: at natiuus in iſtis nō ineſt priſtino æqualis, nedum maior. Sed ad nos iam redeamus. Ab ſummo ætatis vigore ſenſim qualitas & acrimonia caloris marceſcit & paulatim collabitur, vſque eo dum is extremo ſenio languidus contabeſcat. Quicquid enim ſubeſt tanquam calori pabulū, id vniuerſum incendio deflagrat ætatis vigore, vt tum accerrimus calor omnia vorans ſeſe nequeat ampliùs effundere. Hinc verò quoniã nimiùm exeſa diſſipatáque inſiti illius & primigenij humidi ſubſtantia, non eſt ſatis apta pari calori fouendo, neceſſum eſt vt dum ſenſim humidum abſumetur, calor quoque pariter obſoleſcat: & (vt ait Hippocrates) dum corpus areſcere incipiet, defluens ad ruinam frigidius efficiatur: diebúſque poſtremis quanto plus homo extabeſcit, tanto frigidior neceſſariò reddatur, vt ſui ipſius ratione ſit poſtrema vitæ die frigidiſſimus. Hac igitur ratione innati caloris aliàs ſubſtantia, aliàs qualitas ætatum progreſſu ad ruinam defluens, in perniciem agitur. Cæterùm quoniam exhauſto pabulo calor vnà reſtringitur, ſi hic cauſa eſt quæ pabulum abſumit, vt certè eſt, fiet protinus idem calor interitus ſui cauſa. Gaudet quidem & iucundè fruitur humidi commercio, cuius etiamſi interitum non expetit, ipſum tamen neceſſariò affert: ſublato autem humido conſequens eſt & calorem tolli. Vnde hic calor dum conſeruari & perfici naturaliter deſiderat, ſemetipſum is cōficit & interimit: & quē ſui occaſum & obitum non intendit, eum tamen conficit. Sed quoniam nihil quod genitum eſt & natura conſtat, primum & per ſe ſui exitiū molitur, ſed quàm lōgiſſimè prorogari & in rerum natura conſiſtere peroptat, ne ipſe quidem calor per ſe & ex inſtituto, ſui interitus cauſa fuerit, verū vt dicere ſolent ex accidenti & alterius interjectu. Nā aliud quippiam agens, ipſe quippe humidum conficiens, ſe ipſum pariter diripit atque vaſtat. Quocirca nō alia eſt ortus

A media ætate calorem minui.

Calor ſeipſum deſtruit & conſumit.

Non per ſe, ſed ex accidenti id efficit.

tus noſtri,alia interitus cauſa,ſed quęcunque nos genuit & moderatur ; ea tandem extremum vitæ diem morte conficit. Dixerit hìc aliquis. Si ſummus ætatis vigor calorem profert tactu acerrimum,ſenectus autem ignauum & inertem,neceſſitas eſt medio tranſitu moderationem quandam percipi caloris, qualem & ſuperior de temperamentis tractatio confirmauit: Quid eſt igitur quàm ob rem non hanc ſimiliter vt infantium ætatem, aut fortaſſe conuenientiùs liceat in temperatis numerare? Nunc ſanè diuerſa nobis atque tum eſt temperati ratio: illic enim temperamenta tactu & qualitatis ordine, hic ſubſtātiæ copia & vbertate dimetimur. Quæ enim floridæ ſuccedit ætas; tactus iudicio temperatum præbet calorem,at verò paucum,id eſt, nec ei ſimile quod ſummè expetitur laudatúrque omni vita, & quale infantium ætati ineſt plurimum, naturæ muniis cōgruentiſſimum.Pollet enim hæc ætas eius humidi facultate,quod tum naturæ iucūdiſſimum, tum calori affine temperiem accerſit, ſubſidiúmque confert ad actiones. Altera verò quia ſiccior aduentitio calore continetur, qui tamen tactione mediocris deprehēditur. Etſi igitur quicunq; natiuus calor integer eſt & valens,is cōtinuò eſt temperatus: non id tamen retrò commeat, vt qui temperatus ſenſus iudicio cōfirmatur,is natiuus ſit & noſtræ naturæ familiaris.

Obiectio.

Solutio.

Inclinantium non ſimiliter atque infantium ætatem dici temperatam.

Hic animo tractare & contemplari liceat rem cognitione digniſſimam,humidi quippe primigenij, atque caloris ſocietatem. Tanta enim eſt horum conſentiens, conſpirans & continuata cognatio; vt ſemper mutuas operas conferant,nihilque vnum efficere poſſit alterius ope deſtitutum. Iuueni ſiquidem etſi par quodammodo atque puero calor inſidet, naturæ tamen operibus ille obſcurior & infirmior eſt quàm puer, quòd quadam ex parte exhauſto humore factus ſit aridior. Quod planè argumentum eſt humorem inſitum non minùs atque calorem ad naturæ opera conferre. At certè illa eſſe diuerſa declarat quę per ętates incidit mutatio: dum altero conſtante alterum ſenſim diſſipatur. Huc pertinet quòd humidum tanquam fomentum & pabulum eſt caloris, calor autē illius beneficio ſuſtinetur: hic vt efficiens eſt præcipuum,humidum vice materiæ ſubſternitur calori,magíſq; patitur. Quibus magna vi frigoris inſitus calor repentè extinguitur (quod hyeme per Alpes iter facientibus tempeſtas Aquilonia inferre ſolet) humidum ferè ſuper eſt:quid enim potuit inſperata & repentina

Caloris & humoris innati amicitia.

Differūt tamen calor & humor.

morte id tam ſubitò diſperdere? At verò contrà humidum euaneſcere diſſoluíve non poteſt ſuperſtite calore. Qui extrema ſenectute confracti, naturæ neceſſitate mortem oppetunt, iis vnà cum calore innatum humidum diſperditur, vt illius nihil reſtet, aut certè perexiguum, quod non ſit ſatis aſſeruando calori. Itidem ferè ſuſtinent qui tabifica febre areſcentes immatura morte decedunt.

Vt innatum calidum per anni tempora & per regiones mutetur, & multiplex illius appellatio.

CAP. IX.

QVALEM ætatum decurſio affert calidi noſtri commutationem, talem exiſtimauit Hippocrates ex anni temporibus nobis obuenire. Etenim hyeme copioſa in nobis ſubſtantia caloris affluit: æſtate verò diſperſa decedit. Hyeme quidem circumſepientis nos aëris frigus corpora contingens, calorem cum ſanguine & ſpiritu, quorum eſt comes, intrò repellit in profundum, foríſque cutis ſpiracula aſtringens, caloris ſubſtantiam cogit & ita coërcet, vt nihil eius aut minimũ poſſit effluere: ſicq; illa partibus intimis vires colligẽs, multò quã priùs robuſtior euadit. Æſtatè contrà, quoniam ambientis feruor corporum ſpiramenta laxat, & interiores tum ſpiritus tum humores foras eijcit, neceſſe eſt ſubſtantiæ caloris plurimũ in confinem aërem diffluere atque diſſipari, exiguum verò intus contineri. Ver & autumnus iſtorum moderationem quandam inuehunt. Hunc igitur in modum anni tempora caloris ſubſtantiã augent minuúntve. Eius verò qualitatem ſic cõmutant, vt æſtas feruentiſſima exiguam quæ in nobis concluditur ſubſtantiam torreat ardore, efficiátque vt temperatã quæ fuerat, naturæ metas plerumque excedens, aduentitiã reddatur. Hyeme ex frigoris ſæuitia ſubſtãtia caloris nihilo fit frigidior, ſed priorem ſtatũ retinet iis maximè corporibus quæ plurimo ſanguine & calore prædita ſunt. Exanguia autem (cuiuſmodi eorũ ſunt animaliũ quæ per hyemem degunt in latibulis) vt omnia frigorũ iniuria lędũtur, ſic plurima extincto calore de vita decedũt, imò & inter homines vt omniũ externæ ſaltem partes refrigeſcunt, ita quicunq; imbecillo ſunt corpore, aut ſine ſenſu & motu tanquã delumbati jacent, aut prorſus ex hominũ vita demigrant. Iam verò calidi cõmutationem quæ per anni tẽpora fit, ſi quis ei conferat quam ætatum inclinatio protulit: hyemis parte poſtrema, vt ineunte ætate, vberrimũ deprehende-

Hyeme vberior eſt in nobis copia caloris quàm Æſtate.

Æſtate acrior in nobis eſt calor quã Hyeme.

Temporũ anni & ætatum comparatio.

hendetur innatum calidum: vere autem eam ſortietur cõditionem quam in pueritia & adoleſcẽtia: æſtas proportione reſpondet florenti ætati: autumno ob eam quæ æſtate fit diſperſionem, pauca eſt ſubſtãtia caloris, ſed ea minùs acris quàm æſtate, vnde poſſit autumnus inclinãti & præcipitatæ iam ætati conferri. Sub autumni finem hyemíſque ingreſſum, calor in nobis modicus ineſt, qui quoniam corpus etiamtum laxum eſt & patens, promptè refrigeſcit, eíque non admodum fit diſſimilis qui ſenectutem decrepitã tenuiter fouet. Regionũ varietas ſimilis ferè mutationis eſt occaſio. Quanto enim ad auſtrum & medium illum cingulum qui Solis ardore torretur, magis inclinata eſt, tanto paucior hominibus ineſt calidi ſubſtantia, ipſa verò qualitas acrior. Contrà quantum regio ad Aquilonem vergit, tantum in corporibus abundat benéque temperata eſt innati calidi ſubſtãtia, niſi fortè cùm ad vltimas terræ regiones acceditur, in quibus præ frigore vix vllum animal hyeme vitam agit. Exiſtit autẽ hoc loco quæſtio ſubdifficilis, quî fieri poſſit vt hyeme quàm æſtate innatum calidum ſit vberius: nunquid fortè tum augetur ea partium ſolidarum ſubſtãtia quæ olim à ſemine dimanauit? Cùm aſſiduo ſubſtantiæ fluore corpus noſtrum ſenſim diſſoluatur, neq; vitare poſſimus ingenitam nobis ſenij ac interitus neceſſitatem, fieri certè nõ poteſt quin de propria innati calidi ſubſtantia continenter quædam fiat deceſſio, non modò maioribus illis ętatum decurſionibus, ſed & quouis anni tempore tum calido tum frigido. Quanquam enim ambiens aër minùs hyeme quàm æſtate diſſipat, interior tamen noſter calor non minus pabulum ſuum populatur & conficit. Quòd ſi fortè coërcitus intus calor concoctionem augeat, & benigni ſucci copiã exaggeret ad partium nutritionem, inſtaurétque humidi natiui portionem quæ perpetuo illo fluore periit, perſpicuũ tamen eſt quicquid accedit inſtauratione, plurimùm ab eius integritate deficere quod euanuit, quódq; olim fuerat à ſemine comparatũ: alioqui immortale fieret animal. Quò fit vt de innati calidi ſubſtãtia quotidie magis magíſque detrahatur, neq; poſſit vlla hyeme abundãtior eſſe quàm æſtate prætergreſſa: quemadmodum neque florentium ætati poteſt vel optimis alimentis par ei comparari, quam infantium ætas præ ſe ferebat. Sed tamẽ Hippocratis ſunt illa, Ventres hyeme & vere natura eſſe calidiſſimos, tum verò & magnam innati calidi copiã poſ-

Innati calidi ex regione varietas.

Quæſtio.

Solutio.

Verã calidi ſubſtantiam hyeme nõ augeri.

Obiectio ex Hippoc.

Solutio.

ineſſe. Ab hoc igitur medicinæ parente cùm nefas ſit deſciuiſſe, verborum illius vim & bene dicta ſic interpretari cōſilium eſt: eo loco innatum calidum non eam puram ſubſtantiam appellaſſe, quam ſolidę partes à ſemine contraxerunt, & quam aphoriſmo ſuperiore, creſcentium ætati plurimam eſſe prodiderat: verùm vel eam impuriorem iam factam auctámque vberioris alimenti appulſu, vel omnem ſubſtantiam quæ moderato & miti calore ſit prædita, ſiue ea pars noſtri ſit corporis, ſiue minùs. Hac notione ſanguis & arteriarum ſpiritus ipſaque corporis moles innati calidi ſubſtātia ſunt: ſicuti & eadem naturę appellatione diximus quandoque contineri: qua etiam pubeſcentibus & adoleſcentibus plus calidi ineſſe quàm infantiū & puerorū ætati, quiuis rectè cenſuerit. Veruntamen calidum hoc impurum eſt, neque innatum idipſum eſt, quod à prima origine ſemen nobis indiderat. Itaque naturalis calidi ſubſtantia cùm bifariam dicatur, aut purior illa partium ſolidarum à ſemine ducta, aut ea ipſa nutritione aucta factáq; impurior adultis, atq; etiam liquidum omne corpus mediocri calore perfuſum, ſiue id ſanguis ſiue ſpiritus eſt: fieri quidem haudquaquam poteſt, vt vna eadémque nominis ratione, creſcentium ętas & hyems plurimum habeat innati calidi: ſed qui ita pronuntiat, neceſſariò ὁμωνυμίαν inducit.

Quid eo loci Hippocrates calidum appellet.

Duplex dici innatum calidum.

Natiui tum caloris, tum ſpiritus differentia, hoſque partibus ſingulis inſitos, aliunde influentibus gubernari.

CAP. X.

PARTEM vnamquamque ſimilarem innato calido & proprio ſpiritu inſtructam eſſe quoad in vita ſit animans, neque citra opem illorum poſſe vnquam conſiſtere, perſpicuum iam eſt & euidens. Similares partes non vno eodémque omnes temperamento tenentur, ſed os frigidius eſt aridiúſque neruo, neruus vti & membrana carne frigidior atque ſiccior. Quoniam igitur compoſitæ rei tēperamentum ex ſimplicium quibus conſtat permiſtione naſcitur, fit neceſſariò vt ex ſubſtantię quas parti cuique ſimilari datas eſſe meminimus, diuerſam in hac atque in illa parte tum ſpeciem tum ſubſtantiam ſortitæ ſint, neq; vna temperamenti lex atque modus inſit omnibus. Quare qui in oſſę ineſt ſpiritus ab eo diſtat qui in neruo, hic rurſum ab eo qui moderator eſt carnis. Sic humidū primigenium ipſamque innati caloris ſubſtantiam aliam os adeptum eſt, aliam neruus, aliam caro, vti & pars vnaquæque ſimilaris.

Triplex ſubſtātia cuiq; parti ſimilari ſua eſt ei propria.

Quot partes corporis tot ſūt ſpiritus & totidē naturæ.

Eſt

Eſt autem in his varietas non modò ex ſubſtantiæ multitudine, ſed ex primorum elementorum vnde conditæ ſunt temperatione profecta. Qui partium functiones ſtudioſè animaduertet, & quòd neque os nerui, neque neruus carnis ſubſtantiam gignere poſſit aut reſarcire, neque contrà: hac adductus functionum diſcrepantia quæ illas tota ſpecie diſcludit, mox opinor cauſas quæ illarum ſunt effectrices, pari interuallo diſiunget. Hæ autem quum ſint ſpiritus & innatum calidum, quibus naturæ ſubſtantiam compleri diximus, conſequens eſt totidem ſtatui ſpirituũ innatorum, totidem & humidorum & calidorum & naturarum varietates, quot partium ſimilarium differentias numero dimetimur, vt vniuſcuiuſque partis ſua hæc ſint, cæterarum nulli eadem prorſus impertita. Quæ partes corporis principatũ obtinent, iecur, cor & cerebrum, tum natura, tum ſpiritu præpotente valent, vt non ſeipſis duntaxat gubernãdis dent operam, ſed alios de ſe ſpiritus tanquam jugi de fonte promant, in omne corpus propriis ductibus deriuatos. His quicunque partibus ſingulis ingeniti ſunt ſpiritus, aluntur: his in vires functionéſq; ſuas concitati, conſtantem & perpetuã operum functionem edunt. Vnde intelligitur præter innatos ſpiritus qui ſtabiles & in vnaquaque parte fixi ſunt, tres inſuper errãtes & vagos influentéſque exiſtere, vnum naturalem è iecore per venas in corporis extrema diffuſum: alterum vitalem quem cor aſſiduò per arterias emittit: tertiũ animalem qui in cerebri ventriculis genitus, híncque per neruos profectus, partes irrigat ſenſus motúſque compotes. Hunc quidem in cerebri ventriculis viiſque ſenſuum contineri, quemadmodum & in arteriis vitalem, inter omnes Medicos iam planè conſtat: at naturalem ex iecinore proferri, non vſque adeò eſt ſenſu compertum. Cæterùm ſi vis eſt vlla demonſtrationis, neque ſunt omnia ſenſuum teſtimonio fulcienda, conficient ſuprà adductæ Ariſtotelis rationes, ſi qua in iecinore communis & influẽs ſtatuitur naturalis facultas, illinc quoque naturalem ſpiritum dimanare, qui eius diſtribuendæ ſit vehiculum. Non enim ſanguis ad id muneris ſatis eſt accommodatus, qui nempe craſſior mediam inter corpus facultatémque ſubſtantiam non eſt ſortitus. Ergo vniuerſum animal gubernant principes tres facultates, totidem ſpirituum vehiculis, ex ſuis quæque fontibus, per proprios canales in omne corpus diſtributæ. Nulla pars in

Spiritus & vires influentes.

Naturalis.

Vitalis.

Animalis.

Partes omnes tũ inſitis tũ influentibus viribus gubernari.

nobis aut calorem aut inſitum ſpiritum, aut vires ab ortu datas potis eſt retinere citra influẽtium ſpirituũ vires, ſed in breui omnia conciderent à principiorum viribus & fauore deſtituta. Itaque quum ſint partium corporis aliæ Principes, vt cerebrum, cor, & iecur, adde ſi videtur & teſtes: aliæ ab his natæ & quaſi earum viribus ſubſeruientes, vt nerui, arteriæ, venæ, ſeminis vaſa: reliquarum omnium inſitæ vires influentibus inde viribus gubernãtur: aliæ manifeſtiùs, vt muſculus: aliæ obſcuriùs, vt os, cartilago, vinculum. In has enim partes tametſi neq; vena inſeritur quæ ſanguinem, neque arteria quæ ſpiritum perferat, ſatis tamen hæc in illas deriuari declarat aſſidua quæ fit earũ nutritio. Neque enim citra influxum poſſint eæ perſiſtere & vita teneri. Nulla igitur ſeipſa duntaxat gubernatur: niſi id fortaſſis ita accipiendum quis velit, quòd non per manifeſtos & patentes ductus, muſculorum & interiorum viſcerũ modo regatur. Hæc ſiquidem vt vberiores ſpiritus atque vires acceperunt, ſic venis, arteriis atque neruis indigent, quibus manifeſta ſit & conſpicua gubernatio. Ex his denuò planum fit & apertum, tum vitalem, tum naturalem ſpiritum in omne corpus effundi atque diffluere, eóque pertingere vbi neque vena, neque arteria eſt: harum enim adminiculo non vbiq; indiget: animalem autem ſpiritum nuſquam poſſe citra neruos aut eorum villos atque ſtamina contineri, aut vires ſuas prodere. Optima id quidem ratione à natura inſtitutum, quòd pars vnaquæque nutritione & vita, non autem ſenſu & motu indigeret.

Non partes omnes indigere animali ſpiritu, vt aliis.

Naturalem ſpiritum fieri materiem vitalis atque animalis, vtque ſpiritus & aliæ ſubſtantiæ partibus ingenitæ alantur. CAP. XI.

Naturalis ſpiritus procreatio.

HAC autem ratione inſiti ſpiritus, & aliæ ſolidarum partium ſubſtãtiæ ſeruari nutririq; ſolent. Alimenti purior magíſq; aërea portio, cõcoctione in eam trãſit ſanguinis tenuiorem ſubſtantiam, quę vaporis ſpeciem quandam exhibet. Ea tum à ſpiritu iecori ingenito vim accipiens eiúſq; vbertate penitus perfuſa, ſpiritus fit naturalis, reliquo ſanguine tantò præſtantior, quantò iecoris molẽ vis ei naturaliter inſita præcellit. Huius ſpiritus quantum per venam cauam vnà cum ſanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuò caloris vi accuratiùs elaboratum attenuatúmque, in aëris propè ſpeciẽ mutatur: atq; ex dextro cordis ſinu per communes eóſq; arctiſſimos aditus, in ſiniſtrum

Vitalis ſpiritus creatio.

niſtrum ſinũ viam capeſſit & permeat, vbi hauſto per pulmones aëre temperatum, materia quædam fit cui calor & vis conceſſa vitalis, ſpiritũ profert vitalem per arterias toto corpore diffuſum atque conſertum. Quæ portio iſtius per ceruicis arterias in cerebri baſin rapitur, tertiò cõtextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri ventriculos per contextum alium choroïdem appellatum confertur. Illic exhauſto per nares elaboratóque aëre, fomentum incrementúmque recipit, & vi proprietatéq; ſpiritus qui cerebro eſt ingenitus, cõuerſione quadam ſpiritus fit animalis, æthera planè imitatus, ad motum, ad ſenſum, ad omnes denique animales functiones aptè cõparatus. Itaque vapor ille ſanguinis in iecinore natus, ſi vitali ſpiritui, deinde & animali ſeſe materiam & quaſi alimentum exhibet, debet primo ſtatim ſpirituum ordine collocari. Quantum hic à vitali, tantundem profectò & vitalis ab animali tenuitate differt: etenim naturalis, vaporem æmulatur, vitalis aëreus eſt, animalis autem æthereus. Vitalem peræquè ac animalem, ſi ſpiritum dicimus, quid non pariter naturalem eadem appellatione notemus? Quæ in ſubſtantia ſpirituum varietas ineſt, efficit quidem vt non vnius eiuſdémque ij ſint naturæ: at genus vnum communémque appellationem eos participare quid quæſo obſtabit? De his quidem ita ſit ſtatutum. Qui naturalis ſpiritus eſt appellatus, ſupra reliquos hoc peculiari munere præditus eſt, vt quum propriæ facultati ſe vehiculum exhibuerit, alimentum deinde ſe offerat ei alendo ſpiritui, qui ſuus eſt cuique parti ſimilari congenitus. Ita enim cõuenit vnamquanque huius ſubſtantiam conuenienti atque idoneo foueri alimento. In eo porrò humore qui per ora venarum in partium vacuas regiones tanquam ros aliquis cõfluxit, quicquid craſſius & concretũ magis eſt, id ſolidæ ſubſtantiæ craſſamentum, in alimentum ſibi allicit atque iungit: quicquid autem tenuius eſt, & olei cuiuſdam particeps, humidum illud primigenium fouet & alit: vapor illinc ſublatus vnà cum naturali ſpiritu, ingenitum partis cuiuſque ſpiritum continet, ſimul verò & circunfundentis nos aëris per diaſtolen tranſmiſſio. Reliqua quæcunq; ſimilari parti inſidet ſubſtantia, id ſibi allicit reponítque in alimentum, quod in affluente humore medium eſt inter vaporem & craſſiorem ſubſtantiam. Itaque particulę toti ſimilari alendæ vnus ſanguis ſufficit: ſed cuius ſingula conuenienti-

Spiritus animalis vt generetur.

Naturalis primus eſt omnium, veréque ſpiritus dici debet.

Naturalis ſpiritus inſitũ nutrit.

Vnde & quomodo vnaquaque partium ſubſtantia alitur.

bus earum ſingulis accommodantur, vt ſuo poſthac loco pleniùs afferetur.

Quarti Libri de ſpiritibus & innato calido, Finis.

DE ANIMAE FACVLTATIBVS LIBER V.

Quid anima. CAP. I.

Præfatio.

TERRENO concretóque corpori quicquid finitimum natura nobis ingenuit, quicquid affine in vnum quaſi concentum nexuit, ſiue aſpectabile, ſiue abſtruſum id & ſenſibus incompertum foret: ſic omne ſuperior commentatio explicauit, vt nihil inſuper deſiderari poſſe confidam, quod eius fabricationem & ſtructuram pleniùs adornet. At quoniam non in ſolius corporis, ſed in hominis qui ex corpore & animo conſtat, meditatione verſamur, quum ad exitum iam perducta ſit corporis tractatio, nunc animi eiúſque partium & facultatum contemplatio iure adeunda videatur, ſiquidem vllum eſt ſtudium percipiendi hominis atque cognoſcendi. Inuoluta nimis & obſcura animæ cognitio, & quã ceu minùs obuiam non ſit promptum attingere. Quocirca ſenſus noſtros effugientem illam, ſolis functionibus operibúſque proditis, cernere mens poſſit: vti & vnamquamque reconditã cauſam ex effectibus qui conſpicui ſint & obiecti ſenſibus, ea ſolet excútere. Itaque dum in viuis eſt homo, plurima munera exequitur, quæ morte conſumptus ne minimum quidem attigerit: quod argumentum ſanè eſt horum munerum non corpus ipſum efficientem cauſam haberi, ſed ineſſe quippiam viuenti quo ſit is præſtantior atque potentior demortuo, & quo ad obeunda munia ſe comparet. Ineſt quidem in homine quædam actionum habilitas & efficientia, ipſa denique vita quæ propria quædam eſt viuentis functio; verùm actionem veterum Philoſo-

Animã ſolis operibus cognoſci.

Corporis actiones nec à ſe, nec à corpore proficiſci.

loſophorum imitatione animam cenſere, quæ dormientibus nobis extra corpus diuagetur, vigilantibus in id remeet, niſi fortè immodico ſopore longiùs profecta remigrare non poſſit, anile ſanè & plenum ſuperſtitionis eſt. Quare quum ſint actiones in eorum accidentium genere quæ continenter abeunt prolabuntúrque, quemadmodum & motus omnis, neque à ſeipſis vnquam firmè ſubſiſtant: neceſſarium eſt quoties actiones obiri cernimus, ſuperiorem his cauſam mente complecti, quam illæ velut vmbra corpus conſequantur. Ergo actionum vitæ ſtabilis & conſtans quædam in nobis eſt cauſa, qua præſente vita actióq; omnis perficitur, qua decedente ſimul vita perit atque diſſipatur, hanc tantiſper dum nequeunt aliter illius eſſentiã cognitam habere, omnes quidem animam eſſe profitentur: vt ſit anima principium & cauſa functionum viuentis corporis. Nihil verò refert ſi quis organici corporis perfectionem eſſe ſtatuat: quod enim viuens eſt corpus, id continuò naturale eſt & organicum. Nam quatenus viuit, alimento ſanè vtitur, organáque adeptum eſt tum ad concoctionem, tum ad alimenti diſtributionem accommodata, ſine quibus neque alimento vti poſſit, neque viuere. Ergo quum viuens omne corpus ſtatim ſit organicum, quicquid illi vitam conferet actionéſq; vitales inducet, anima cenſeatur: ea autem totius eſt perfectio.

Actionũ corporis cauſam eſſe animam.

Anima quid.

τῦ ὅλυ ἐντελέχεια.

Animæ genera, partes & facultates quot & quæ ſint.

CAP. II.

VIVENTIS corporis ſpecies eſt anima, cui vita tanquã propria peculiaríſque actio comes eſt & ſocia. Cuicumque igitur illa inſidebit, id animatum reddet pariter & viuum, animámque ſortietur ceu veram eſſentiam, vitam verò vt propriam illius functionẽ. Vnde exquiſita animatorum ab inanimis differentia per animam & animatorũ ordines ex animæ differentiis verè decernuntur. At nihilominus quoniam plerumq; relicta eſſentię obſcuritate, ad eius proprias functiones quæ manifeſtiores ſunt diuertimus, idcirco ex his plerumq; differentias rectè nobis comparamus. Sic Philoſophi præſtantiſſimi & animam vita definierunt, & ex vitæ differẽtiis animæ genera protulerunt. Quos & nos hîc ſequuti, ab infimo viuentium ordine per ſingulos gradus ad hominis vſque naturam progreſſione facta, ex vitæ functionibus, quòd alia corpora ſolius naturæ beneficio viuant, quæ φυτὰ, id eſt terra edita dicuntur,

Vnde ſumantur rerum differentia.

Viuentiũ differentia & ordines.

alia ſentiant, alia ratione & intelligentia prædita ſint, tres viuentium differẽtias mente complectimur, naturale, ſentiens, & intelligens: tres quoque animæ ſpecies iiſdem nominibus inſignitas, quæ ſunt naturalis, ſentiens, & intelligens: quibus hæc reſpondent viuentium genera, φυτὸν, id eſt terra editum ſiue ſtirps, brutum, homo. Etenim propriè illa inferiorum generũ conditionem ſubeũt, quòd diſcluſa diſiunctáque ſeparatim ſubſiſtant, quòd nunquam in idem coire conciliaríque poſſint: quódq; ſigillatim de vnóquoque animæ nomen enũcietur. Quæ enim in ſatis ac ſtirpibus naturalis ineſt, ea ſanè eſt anima, à qua & ſtirpes animatas dicimus, licèt nondum animalia: quæ item beluis præeſt ſentiens ea quoq; anima eſt, quæ nõ animatas modò, ſed etiã animalia illas efficit. Intelligentem demum hominis mentem nemo fuerit qui animam eſſe nõ dicat. Sic autem ſejugatæ ſunt atque diſtractæ, vt neq; quæ hominis intelligens eſt anima ſit ſentiens, neq; quæ beluis ſentiens imperat, ſit naturalis, vt neque homo belua eſt, neq; belua ſtirps: alioqui in magnam confuſionem adigerentur rerũ ſpecies. Quinimò eidem nequeunt pariter inſidere intelligens & ſentiens, vel ſentiens & naturalis: quoniam neque complures ſubſtantiarum formæ, reuera eiuſdem eſſe poſſunt ſubiectę materię, neque idem liceat beluam & fruticẽ appellare, neque beluam & hominem. Hæc igitur tria ſint diſcreta animæ genera. Efficit autẽ nominum inopia, vt iiſdem quoque appellationibus tum partes, tum facultates animæ deſignentur: vnde permagnis ſæpè obſcuritatibus ſcripta latent inuoluta. Ita enim quicquid intelligens eſt, cõtinuò ſentiens eſſe dicimus, id eſt ſentiẽdi facultate præditum, & quod ſentiens eſt, id quoque fatemur naturæ facultatibus teneri: vt hæc non principum formarum, ſed vel partium, vel facultatum ſint nomina. Partes animæ eas dici velim, quæ ſociatæ atq; connexæ, in totius vnam & integram ſubſtantiam conſpirant, quibus ſeorſum ſingulis nõ apté poteſt totius nomen accommodari. Quæ tria modò ante oculos poſuimus, intelligens, ſentiens, & naturale, in homine quodammodo comprehenduntur, vt partes ſunt animæ, non autem vt genera: eadem diſcluſa ſedibus, genera conſtituunt. Animæ partes geometricis figuris rectè viſus eſt Ariſtoteles contuliſſe. Inter has primus eſt trigonus, qui neque ex aliis ſe prioribus conſtat, neque ab angulo in angulum alterum, exporrecta linea diuidi poteſt. Secundus

Tria animæ genera.

Quo diſtent genera à partibus.

Eadem nomina generum & partiũ animæ.

Partes animæ quæ.

cundus ab hoc eſt tetragonus, qui trigonum poteſtate concludit: vt pentagonus tetragonũ atque trigonum. Vt igitur in pentagono qui ſimplex eſt figura, trigonus & tetragonus vt partes inſunt poteſtate duntaxat, non reipſa (neq; enim illic trigonũ neque tetragonum, ſed pentagonum duntaxat figurę nomẽ & rationẽ habere dicimus, alioqui nõ ſimplex eſſet, ſed iã ex cõpluribus cõpoſita figura) ſic proculdubio intelligentem animã homini ſimplicem ineſſe ſtatuendum eſt, cuius partes ſint ſentiens ac naturalis, non hæ quidem energia, ſed poteſtate duntaxat conſiſtentes. Ea eſt partium animæ ratio. Appetens verò, cogitatione fingens, & ad locum mouens, neque genera, neque partes ſunt animæ, ſed vnius eiuſdémq; partis facultates, eius nempe quę ſentiens appellatur. Hęc non animantium ordines atque gradus ſecernunt, vt quædam ſentiant quæ loco nequaquam mouentur: ſed adeò inter ſe connexa ſunt & apta, vt diſſolui nunquam poſſint, & cuique animanti vniuerſa pariter inhæreſcant. Omnium quippe animantium tactus ſaltem eſt communis: hoc autem primo ſenſu quicquid præditum eſt, ſtatim voluptatis atque doloris eſt particeps, poteſtque peſtifera à ſalutaribus ſecernere, & quodam deſiderio ad res ſalutares accedere: vnde fit vt quicquid ſenſu vllo præditum eſt, id ilicò appetitu quodam ornatum eſſe videatur. Quum autem res ſalutaris ſenſu percepta in communem ſenſum referetur, tũ orietur voluptatis & eximiæ delectationis comprehenſio, hæc verò deinde appetitum concitabit: ſic comprehenſione & appetitu impulſum animal eò trahitur mouetúrque vt optata conſequatur & teneat. Quò fit vt quæ pars animæ ſenſu pollet, eadem pariter & phantaſiæ & appetitus & motus facultates habeat. Itaque non modò perfectiora animantia, ſed & muſcæ & vermes & vniuerſum inſectorum genus, quinetiam oſtreæ & conchylia & ſpongiæ & quæ inter frutices & animalia ambigunt, ζωόφυτα Græcis appellantur, plantanimes à quibuſdam dici cœperunt: hæc tametſi ſede ſtabili vitam degunt, compuncta tamen in ſeſe coguntur, diffunduntur verò lætorum occurſu: indicium ſanè quòd tum motu, tum ſenſu valẽt & prædita ſunt. Cæterùm vt in illis ſenſus appetitúſque plurimùm obſcurus ineſt, ita & motus incertus atque confuſus: vt hac ratione nonnunquam cenſuerit Ariſtoteles motu illa priuari, & eorum quæ ſentiunt quædam loco moueri, quædam non moueri. Quocirca appetens, cogi-

Facultates quæ.

Omne animal appetere, imaginari, & locò mouẽri.

tatione fingens, & ad locum mouens, nequaquam noua quædam animæ genera conſtituunt, ſed quum ſentienti ea ſemper inſint & aſſideant, in idipſum genus pertinẽt, cuius vires & facultates rectè dici poſſint. Eſt enim facultas vis illa & poteſtas quam anima tanquam de ſinu ſuo promit, & ad munerum functiones profert. Id autem perinde eſt atque ſi dixeris inſitam & vernaculam animæ proprietatem: quæ ipſa quidem eſt accidens, ſed animæ intimum atque adeò inteſtinum, vt pleriſque illius eſſentia putetur. Hinc non rarò vnaquæque pars animæ, facultatis appellatione deſcribitur. At cui exquiſita nominum rerúmq; notio curæ fuerit, is non eſſentiæ animæ, ſed viribus quæ ab illa dimanant, facultatis nomen aptabit. Quotidianus quidem vſus licèt opera facultatibus referat accepta, ea tamen primùm ab animæ ſubſtantia emanare cenſemus, quæ vnà facultates ad opus impellit. Vna ſiquidem animæ ſubſtantia multis facultatibus & viribus ſe fundit atque oſtentat: haud ſecus ac pomum, quod reuera vnum varias ſpargit qualitates, odorem, ſpeciem, & colorem. Magnes lapis vim obtinuit, qua ad cœli ſe vertices conuertit aſpectúmque refert, vim aliam qua ferrum ad ſe prolectat. Aloë vim & facultatem habet purgandi, ventrem corroborandi, vulnera conglutinandi, & obducẽdæ cicatricis. Itaque dum vna animæ eſſentia cõplura de ſe profert opera, varias in hæc facultates accommodat, vt ſit ſua cuiuſque operis facultas, neque ſint vnius & eiuſdem facultatis opera diuerſa. Vnde quum par ſit operum atque facultatum numerus, ex illorũ differentiis harum quoque differentias liceat numerando percenſere. Ergo cùm vniuſcuiuſque quatenus vnum eſt & vno modo ſe gerit, vnicus ſit motus: ſi anima quæ ſimplex eſt ſubſtantia, aliis aliíſque motibus varia efficit opera, varias quoque in hæc vires facultatéſque tanquam inſtrumẽta confert: quibus multifariam ſe exhibens diuerſos promit effectus. Has autem facultates neque animæ ſubſtantiam, neque eius vllam partem eſſe inde intelligitur, quòd illæ nonnũquam exoleſcunt atque pereunt integra ſuperſtite animæ eſſentia. Etenim vis & facultas augeſcendi poſt vigorem annis confirmatum intercidit & aboletur: quæque viridi æuo conſtans fuerat, exitum certum habet in ætate, tametſi eadem ſupereſt animæ ſubſtantia. Quinetiam nullo ſeminis concurſu, ſed quadam putrida colluuie quæcunque vltrò ſuáque ſponte prognata ſunt: quæcunque col-

latis

Facultas quid.

Omnia opera tribuenda ſunt eſſentiæ.

Vnius eſſentiæ cõplures facultates.

Quot opera tot eſſe facultates.

Facultatem eſſe quãdam proprietatem rei, non partem eius.

latis perfuſiſque diuerſorum generum ſeminibus emerſerunt, vt mulus, vt leopardus : quanquam anima continentur ſentiente, facultatis tamen gignendi ſunt expertia : ſiquod ab eis ſemen editur, ſterile id toto genere eſt ac minimè fœcundum.

Facultatis & partis diſcrimen.

Ex quibus perſpicuum eſt facultatem ab animæ parte hoc potiſſimum diſtare, quòd illa poſſit ab animæ ſubſtantia ſejungi atque diſcludi, pars nulla queat ſeparari quin tota ſimul anima diſperdita ſoluatur. Facultas quamuis ingenita ſit animæ, tamen accidit & inhæret: pars animę ſubſtantia eſt & quędam illius ceu portio. Hæc ſeorſum conſtituta aut in ſtirpibus aut in beluis ſubſiſtit, illa diſiecta nunquam conſiſtit citra animæ ex qua pendet adhæſionem.

Quot primæ partis animæ ſint facultates, quæ naturales appellantur. CAP. III.

QVONIAM igitur facultates ex operibus internoſci, & ex horũ multitudine illarũ numerũ animaduerti proditum eſt : quot vniuſcuiuſque partis animæ facultates ſunt, quot earũ differentiæ, nullo negotio poteſt recenſeri.

Animā eſſe primariam cauſam, facultates eſſe adiuuantes cauſas.

Opus vnumquodque effectione quadam completur, & in lucem prodit: eáque effectio motio eſt efficientis. Efficiens igitur quippiam id præcurrat neceſſum eſt, aut forταſſe complura, quorum tamen vnum ſtatuatur tanquam primaria aut princeps cauſa. Huiuſmodi eſt anima quæ quũ inter omnia quę in nobis ſunt vi & efficientia pręſtet, propriis facultatibus quaſi cauſis adiuuãtibus & inſtrumẽtis tum corporeis, tũ incorporeis vtitur ad omnia quæcunque obit. Facultates autẽ proximæ & continentes operum ſunt cauſæ, quarum obſeruationem atque cognitionem ſatis ſupérque medico ſufficere plerique cenſuerunt: in earũ igitur inueſtigationem nobis eſt diligentiùs incumbendũ.

Naturalis partis animæ facultates tres.

Partium animæ omnium ea prima ſtatuitur quæ omnium viuentium communis, natura & animæ pars naturalis dicta, ſola ſtirpes regit atq; moderatur.

Functiones. *Opera.*

Huius geſtiones tres vti & tria opera cernimus in omni tum ſtirpium, tum animantium genere, quę defecta non ſunt & oblæſa vt mulus: eæ ſunt, procreatio, nutritio & accretio: opera autem ſunt ſtirps ſurgẽs è ſemine, aut qui vtero geritur fœtus ac fingitur : augeſcens ſtirps aut animal : hoc ſaluum & vita conſeruatum. Tres præſunt illis effectrices facultates, procreatrix, altrix & quę auctrix appellatur:

Quo tempore quæque facultas dominetur.

Quo tempore fœtum geſtat fœmina, omnes tametſi in commune idémque opus

conſpirant; procreatrix tamen illa vis dominatu̅ habet:
edito iã partu ea langueſcit, móxq; aboletur vt dẽtes emi-
ſerit; quúmq; ab editione nulla iã pars gigni videatur; den-
tium duntaxat gignendorum gratia hæc manet incolumis:
deinde augendi facultas viget, dũ ad magnitudinis cõſtitu-
tum certúmq; modũ hunc prouexerit. Quod reliquum eſt
vitæ tempus, in ſolius altricis eſt poteſtate: quæ quum vitæ
totius ſit comes & cõſeruatrix, primis illa vitæ ætatibus a-
liarũ duntaxat erat adminiſtra & auxiliaria: vt in vtero ea
quæ ad augendũ valet, procreatrici ſubſidio venit atq; ſuf-
fragatur. Itaque prima ſeminis natura ab initio tribus illis
eſt inſtructa facultatibus, quas inde naturales appellarunt.
Hæ ſunt vnius eiuſdémq; partis animæ multæ vires, quæ
Quæſtio. propriis ſe operibus exuſcitãt & expromunt. Si fœtus vte-
ro geſtatus tribus illis cõtinetur, editus verò dũ aboleuerit
duabus, reliquo vitæ curriculo vnica, quónã illæ auolarũt?
perierúntne prorſus, an illic pręterea ignauę jacent & qua-
Solutio. ſi feriatæ? Perſiſtit vna quidẽ facultatũ ſubſtantia in diem
vitæ ſupremũ, neq; à ſuis illa viribus manet deſtituta: quor-
ſum enim genito iã animali eóq; edito debeat procrean-
Qua ra- di vis perire? quid illã ſuſtulerit? Verùm quoniam prima il-
tione fa- la ſeminis natura quò vires ſuas exprimat, idoneo corporis
cultas alicuius & caloris adminiculo indiget, citra cuius opẽ ne
quædam minimũ quicquam efficere poteſt: quum certè aut mutila
pereat. erit & violata corporis integritas, aut ad effectionẽ mate-
ria deficiet, tum illa vacabit finémque conſtituet operi. Vt
igitur magnetem allio perunctum quia ferrum allicere nõ
poteſt, trahendi facultate orbatum dicimus aut ſaltem prę-
peditum: & cui ſuffuſio oculi aciem perſtringit, is obcæca-
tus dicitur, eíque adempta cernendi facultas aut certè im-
pedita: ita & qui ſenio confectus effœtum corpus & eme-
ritum adeptus eſt, augeſcendi aut partes nouas gignẽdi fa-
cultatẽ non habet: & quæ in illo eſt naturalis pars animę, ſi
fortè illæſa ſtatuitur, intercepta tamen eſt & corporis vitiis
irretita. Iam verò quæ & quot ſingulis naturalibus faculta-
tibus ſubſint partes, excutiendum explicandúmq; eſt. Pro-
Procrea- creatio motio eſt quæ ad nouã ſubſtantiam perducit. Dum
tio. autem quęuis ſubſtantia in alteram commigrãt, vt ſemẽ in
os aut in cartilaginem aut in neruum, ea propriæ eſſentiæ
commutationem & conuerſionem neceſſariò ſubit, alio-
qui enim eadem ſubſtantia maneret: ſimul verò eadem in
aptam & conuenientem naturæ ſuæ figuram conforma-

tur : hiſque duobus abſoluitur eius procreatio, ſubſtantiæ cõmutatione & conformatione. Ergo quũ ſit ſua cuiuſque actionis vis quædam efficiens, erunt ſanè procreatricis facultatis immutatrix & conformatrix (hæc quidẽ vſu mollienda ſunt) non vt duæ ſpecies, ſed vtique partes quib. illa abſolutè completur. Vna partis vniuſcujuſque ſubſtantiam qualem cernimus, ex ſemine produxit: altera figuram illi compagémque & ſitum propriis vſibus idoneum contulit. Ergo quot ſunt in nobis ſimilarium partium ſubſtantiæ, totidem planè recẽſere licet immutatricis illius partis ſpecies, quarum ſuam quæque ſubſtantiam propriâ quadam cõmutatione extulit. Alia enim oſſis, alia nerui eſſentiam compleuit, & ſimiliter vniuſcujuſque partis ſubſtantiã ſua quædam facultas ingenuit, cui liceat à partis natura nomẽ imponere. Ad hunc propemodum multas quiuis inſtituere poſſit conformatricis partis differentias, vt ſua cuique inſtrumento præſit, quæ propriam ei figuram atque poſitionem aſciuit. Omnes hæ quidem ad immutatricem & conformatricem referuntur ac pertinent, quæ duæ vnius procreatricis ſunt partes. Hujus autem proprium hoc munus eſſe diximus; partes ſingulas ipſumque adeò fœtum perficere. Quæ in adultis nobis facultas ſemẽ conficit, & in fœtus conſtitutionem exhibet, procreatrix dici non meretur, alioqui quæ vel ſanguinem vel lac vis generat, procreatricis quoque nomen ſibi vẽdicaret: neque qui ſemẽ confert propriè generator eſt, non enim hic fœtus particulas effingit aut profert. Abũdanter igitur ſic enumeratæ videri poſſunt quæcunque procreatrici parent facultates. Altrix porrò eſt quæ adjectum alimentum in corporis ſubſtantiam conuertit eíque aſſimilat. Quum enim corporis noſtri ſubſtantia aſſiduo fluore variis ex cauſis continẽter diſſipetur, neque tamen præproperè abſumi & conſeneſcere id ſinant alimenta, proprium certè altricis facultatis munus eſt nonnihil ſubſtantiæ pro diſperdita reſarcire: quod quidẽ vel par eſt ei quod effluxit, vel eo vberius vel parcius. Actio qua id efficitur nutritio eſt, nempe adiecti alimenti in corporis ſubſtantiam cõuerſio & aſſimilatio: quæ omnino triplex deprehenditur; vna priorem corporis habitum conſeruat, altera extenuat, tertia ſaginat & amplificat. Animans omne quoad vitam degit, neceſſe eſt quodammodo nutriri, ſiue firma id, ſiue ægra ſit valetudine: nũquam enim otio perfruitur illa vis altrix, vt quam planè naturalem eſſe cõſtat.

Procreatricis facultatis partes duæ.

Vis quæ ſemen generat ei nõ debet procreatrix.

Altrix facultas quæ.

Nutritio quid.

Nutritionẽ à procreatione differre. Obiici autem poteſt corpori nihil aſſimilari, quod nõ plenè conuerſum ſit & commutatum: atqui ea commutatio nutritio eſt: non aliud igitur fuerit nutritio quàm procreatio, in qua ex alimento tanquã ex materie, portio quædam ſubſtantiæ corporis progignitur. Verum id quidem dum os aut neruus alitur: aliquid fieri: at nihil prorſus fit quod antè nõ eſſet. Prius enim & os erat & neruus, neque ad hæc ſimpliciter facta eſt mutatio, neque ad ſubſtantiam ſe ſuis viribus ſuſtinentem & ſolitariam, ſed ad eam quæ pars ſit alterius. Sunt qui non ineptè hoc ſtatuunt diſcriminis, nutritionẽ motũ eſſe ad materiam, quæ prius exiſtente forma ornetur: procreationem verò motum eſſe ad formam. Commutationem igitur quæ ad ſubſtantiam ſimpliciter & per ſe fit, procreationem: quæ verò fit ad ſubſtantiam alteri iam per ſe conſiſtenti adhærẽtem, hanc nutritionem appellemus. *Auctrix quæ.* Augendi facultas eſt, quæ corpus quoquouerſum porrigit atque profert. Ipſa autem illius geſtio accretio eſt, nempe corporis quoquouerſum porrectio atque prolatio. Quod corporis eſſe dico, non de vnaquaque parte accipiendum: non enim ſi quid in maiorem carnis molem atque tumorem dilatatur, id continuò augeſcit: ſed tota incrementi ratio ad ſolidas duntaxat animãtium partes, maximéque ad oſſa pertinet, quæ ſi creſcunt, animal pariter vniuerſum creſcit, quanquam idipſum fortaſſe tum macie extabeſcit. Quoquouerſum autem porriguntur, dum in longitudinis ſimúlque latitudinis & altitudinis dimenſiones contendunt atque diffundũtur, quod ſolius naturæ eſt opus: nulla enim ars poteſt corpus, quantumlibet tenerum atque ſequax, integra cõtinuatione in omnem partem dilatare, ſed ſi in longitudinem protrahetur, neceſſariò fiet aut latitudo aut altitudo contractior. *Accretio à procreatione differt.* Augetur autem propriè quod ortum iam ineſt, & integram formæ ſuæ abſolutionem obtinet. Si enim ad hanc etiam nunc progreſſio ſit (veluti quum domus exædificatur) non vtique accretio, ſed conſtitutio quædam eſt. Si priſtina ſpecies excedit (ceu dum aqueus humor raritate diffuſus vertitur in aëra) occaſus quidem eſt & interitus, nõ accretio. Imò neque ſi aqua ſic raritate funditur vt ſuam inſuper ſpeciẽ retineat, augeri tum putetur, ſed rareſcere: quia veterem ſuam ſoliditatem non retinet. Quod igitur accreſcit, integra id iam ſpecie abſolutum eſt, neque illam incremento mutat, & priſtina continuatione ſoliditatéque corporis ſeruata quoquo-

uerſum

uerſum porrigitur & extēditur. Ex his palàm fit quātum ab ortu vel interitu diſtet accretio: in illis ad nouam ſubſtātiam, hic ad amplitudinem & molē fit progreſſus: gignitur quod nondum eſt neque ſpeciem obtinuit, augetur quod forma perfectum conſiſtit. Si quod augetur priſtinam ſoliditatem debet aſſeruare, neceſſum eſt hanc nutritione alimentíque appulſu confirmari, vt quod auctum eſt in ampliorem molem fuſum, inde ſibi robur firmitatémque conciliet. Sic igitur accretioni affinis eſt & conjuncta nutritio, vt nequeat citra eius opem compleri. Exiſtimari hoc loco fortaſſe poſſit, ætate adoleſcēdi dum ſequax eſt corpus, pleniorem vberiorémque nutricationem, eſſe eam accretionem quam proponimus: quod ipſum ſequutus Auicennas cenſuit incrementum fieri non poſſe niſi vberior alimenti fiat acceſſio, quàm propriæ ſubſtātiæ deceſſio. At verò plerumque cernimus, tum pueros, tum adoleſcentes febribus diuturníſque morbis oppreſſos, grādi macie torreri atque attenuari, qui tamen interea incrementum capeſſant. Hi quum parciùs alantur, planè declarant accretionem neque pleniorem nutricationem eſſe, neque illi perpetuò tāquam comitem aſſidere. Quinetiam quòd ſit vniuſcujuſque viuentis corporis certus & cōſtitutus incrementi modus, ad quem non niſi pedetentim ſtatíſque temporum ſpatiis peruenitur: quòd etiam plerique eo ſint ſtatu; licèt vberrimè ſe ſaginent atque pingueſcant, nunquam tamen liberalem illam proceritatem attingant: palàm detegit altricem facultatem ab ea quæ in augendo eſt, non modò appellatione, ſed & functionibus & editis operibus plurimùm diſſidere. Augendi facultas non quemadmodum altera circa alimētum negotiatur, ſed circa corporis partes ſolidas: has enim quoad ſinūt, in omnem partem efferre atque dilatare, proprium illius eſt munus. His auctis tum deinde altrix facultas admititur alimentum apponere, affigere & aſſimilare, non modò quantum effluxit, ſed & largiùs ac fuſiùs, quò laxiores factas capacitates affatim impleat, conſeruétque priſtinam earum ſoliditatem atque robur.

Nō quicquid plenius alitur & pingueſcit, augetur.

Prima ratio.

Secunda.

Quatuor facultatum ſubſidio altricem indigere.
CAP. IV.

Quatuor facultates quæ nutrici miniſtrant.

FACVLTATVM naturalium numerus vt impleatur, ad altricem reuerſione facta, quæ illi tāquam auxiliariæ vel adminiſtræ parēt, huc referendæ videntur. Sunt autem hæ, attrahens, expellēs, continens, & concoquens, quarum

Attractricis neceſſitas. neceſſitate corpus alitur & ſuſtinetur. Nulla enim eſt ne minima quidem corporis particula, quã nõ alimẽti benignitas attingat. Id autem nõ eò appellit per ſe impetúque ſuo motum, quemadmodum nos ex inſtituto quodam & arbitrio in forum concedimus: ſic enim nũquam in ſuperas, ſed omne in inferas partes quæ ſub jecore ſunt, grauitatis pondere fluminis inſtar illaberetur. Quare neceſſe eſt aut alieno externóque pulſu agitatum illuc protrudatur, aut allectum trahatur. Atqui ex ventriculo aut jecinore, ſi per venas in omne corpus pulſum excurrat, vtile pariter ac inutile permixtè illuc cõfluet, neque quod familiare eſt & amicum, parti cuique ſuum conferetur. Reſtat igitur vt ſit ſua cujuſque particulæ vis attrahẽdi, quæ quod illi familiare eſt & conueniens, ex ſanguinis mole priuata benignitate prolectet. Quum enim partium corporis perampla ſit varietas, ob quam non omnes vnius & ejuſdem alimenti ſuauitate paſcuntur, neque eiſdem deliciis capiuntur, erit cujuſque partis quædã vis & facultas, quæ quod ſibi aptum erit & jucundum veluti ſugat & alliciat. Sic ſtirpes è terra amœnum ſuccum, ſic lapis heraclius ferrum, ſic & purgantia medicamenta vnumquempiam è corpore humorem, naturarum ſubſtantiarúmque ſimilitudine trahunt. *Vnde nata vis attrahẽdi.* Ea ſi eſt facultatis attrahentis neceſſitas vnicuique parti ingenita neceſſe eſt ſimul & expultricem quãdam ineſſe, quæ quod inutile eſt & ſuperuacaneum depellat. *Expultricis facultatis neceſſitas.* Vt enim conuenientis amicitia atque deſiderio res vnaquæque trahit, ita par eſt eãdem odio & offẽſione concitatam, quicquid ſibi noxium eſt & infenſum extrudere, aut certè reſpuere. Trahit porrò vt quod familiare eſt ſibi annectat, ejúſque ſuauitate perfruatur, & ſibi tãdem prorſus aſſimilet: quod dum efficit, id neceſſariò continet & conſeruat (alioqui enim nequaquam eo frueretur) dum autem diutius continet idipſum proprio calore mitigat, immutat atque concoquit. Quare præter attrahentem & expellentem neceſſaria quoque intelligi poteſt continens atque concoquens facultas.

Alia demõſtratio quatuor facultatum naturaliũ. Eſt & altera demonſtrationis horum neceſſitas. Vnumquodque alimenti genus, ſeu panis, ſeu caro, ſeu fructus quiuis aut vinum ſit, ſi animo & cogitatione cõplectamur, plurimũm à corporis noſtri natura diſtare videbitur; neq; poſſe in noſtram ſubſtantiam conuerti, planéque aſſimilari nobis, niſi multifariam variéq; mutatum. Neq; verò id vniuerſum concoctione mutari poteſt: nam quantumcunque benignum

benignum & familiare ſit, alteram partem idoneã ad corpus alendum, alteram diſcrepantem habet & ineptẽ. Hinc quidem conuenit è corpore ejici, ne ſuccorum ſalubrium commodis officiat: quare vis quædam & facultas in nobis admodũ neceſſaria eſt, quæ perniciem tantã exturbet. Alimenti quicquid vtile relinquitur, & ad corpus nutriendũ conueniẽs, niſi in partes corporis ſingulas accedat, eas alere non poteſt: atqui ad eas non adit ſuopte impetu: neceſſe eſt igitur alliciatur & attrahatur, Tractum autẽ adiectúmque niſi aliquantum retentum quaſi adhæreſcat, concoqui non poteſt: non enim quod aſſiduò huc illúcq; rapitur, cõctionem facilè ſubit, vt quæ non ſic momento temporis compleri poteſt. Quapropter quandam in nobis neceſſe eſt vim ineſſe, quę alimentum contineat: in ſumma verò quatuor facultates naturales ſuas cuique parti inſidere, quæ nutrici auxiliariæ ſint & miniſtræ. Nunquid quæſo aliquæpiam his inſuper addendæ ſunt & afferendæ? Alimentum quum jam in partem influxit, primum quidem ei apponitur, deinde agglutinatur & adhæreſcit, tum demum perfectè aſſimilatur, neque vlla nutritionis integritas poteſt exiſtere, quam non præueniat agglutinatio, & ante hanc oppoſitio, variæ quidem functiones ex propriis effectis conſpicuæ. Cæterùm hæ non ex aliis, ſed ex narratis duntaxat facultatibus proceſſerũt. Etenim appoſitio attractionis eſt finis, & idcirco vnaquæque pars alimentũ trahit, vt id ſibi jungat & apponat: agglutinatio verò tum retentionem, tum concoctionem conſequitur, éſtque neceſſariũ vt dum alimentũ concoctione concreſcit fítque craſſius, retentũ id parti ſimul affigatur. Ipſa porrò aſſimilatio naturaliũ functionũ ſuprema & tanquã finis, concoquendi facultate perficitur: hæc autem facultas ſumma quum ſit in quam reliquæ cõtendũt: vna præ cæteris jure debuit altrix facultas appellari. Huic aliæ ſubminiſtrãt, omníſque nutritio quatuor duntaxat naturalium facultatum ope completur.

Reliquas omnes naturales functiones ad quatuor eas facultates referri.

Præter eas quatuor, non aliam quandam eſſe naturalem appetendi facultatem, aliam internoſcendi, aliam ſecernendi.

CAP. V.

NON leui quidẽ diſputatione Philoſophi Medicíque certant, ſitne in ſtirpibus appetendi facultas quæ illas ad trahendũ impellat. Omnes quidem mirificè congruunt naturalem quendam appetitum rebus ineſſe: atque vt animãtia non niſi appetitu animali incitata progredi &

incedere, ſic neque ſtirpes, neque corporis noſtri particulas quicquam allicere aut depellere, niſi illius naturali appetitu odióve ſtimulatas. Quod enim familiare ſibi jucũdúmque eſt, idcirco trahunt & alliciunt, quia illius deſiderio tenentur: quod verò nociturum & aduerſum eſt, id quia deſpuunt & aſpernãtur, expellũt. Cæterùm in hoc tota controuerſia eſt, num vt in animalibus, ita in ſtirpibus, & in his quæ ſola duce natura reguntur, propria quædam inſtituenda ſit appetendi facultas. Hanc equidem minimè neceſſariam duco, ſed quæcunque attrahit, eadem quod familiare eſt atque ſalutare appetit: hoc autem jucũdum eſt & amicum, quia ſimile: ſimilitudo quippe amicitiã, amicitia deſiderium ſeu appetitum, appetitus attractionem mouet. Sic propemodum & quæcunque expellendi facultas eſt, eadem quod noxium & peſtiferum eſt auerſatur & reſpuit, quia inimicum atque diſſimile. Hinc autem alia difficilior quæſtio exiſtit, ſtirpéſne ea ſenſu quodam, vt nos percipiãt & internoſcant quæ ſibi ſalutaria peſtiferáve sũt. Non pauci illas quemadmodum & corporis noſtri particulas naturali quadam cognitione duci arbitrãtur, iíſque vim tribuunt internoſcẽdi ſalutaria à peſtiferis. Hanc diſcernentem & quæ ſuauia inſuauiáque diſtinguit facultatem, ſenſum quendam appellant, non vtique ceu aſpectum, auditum, odoratum, guſtatum, aut tactum: ſed proprium quẽdam & naturalem ſenſum, qui quæ nutrire poſſint & quæ ſecus duntaxat dijudicet. Itaque non modò ventriculum, jecur, partéſque ſingulas, verumetiam frutices exiſtimat ſuauium & idoneorum ſenſu atque voluptate affici, hæcque ſi deſint protinus appetere, quia verò appetant eadem attrahere, vt tandem optatis fruantur & voluptatis fructum percipiant. Hæc Platonis conſulta eſſe perhibent, quem conſtat ſtirpes nonnunquam animantes appellaſſe. At verò Ariſtoteles his aduerſatur, qui ſatis omnibus atque plantis vim illam inſidentem ſalutarium & idoneorum attractricem, cenſet appetitu ſolo naturali impelli, citra vllam vtiliũ cognitionẽ. Neque vllam ſtirpibus vim ineſſe poſſe, quæ idoneum ab alieno diſcernat & internoſcat, ſed hoc altioris dũtaxat illius eſſe facultatis quam communem ſenſum appellãt. Appetitus autẽ is, vt cæteris quibuſq; rebus eſt ſuus, grauibus vt deorſum ruant, leuibus vt in ſublime conuolẽt: ſic propemodum magneti purgãtibúſque medicamentis appetitus eſt ingenitus attrahẽdi quod ſibi affine eſt & amicum, ſtirpibus

ſtirpibus cõueniẽtem ſuccum è terra ſugẽdi. Hũc verò appetitum incitat & impellit nõ sẽſus aut cognitio, ſed penuria & indigẽtia ejus quod familiare eſt & jucundum. Ergo ſubſtãtiarum cõueniẽtia atque ſimilitudo amicitiam parit, quúmque ſimilis atque jucũdi erit indigẽtia, hæc appetitum ſuſcitabit naturalem, appetitus attractionem, eóque fruetur attrahẽdi facultas, ſiquidem pręsẽs id eſt, nec aliũde impedimẽtum obtingit. Nulla igitur neceſſitate introducẽda eſt diſcernẽdi & internoſcẽdi facultas, cujus cõſilio atque prudẽtia ſtirpes corporíſque noſtri particulæ regi viderẽtur. Nõ aliter quæ de ſecernẽte & ſeparãte facultate cõtrouerſia eſt, dirimitur. Quòd enim renes ſerum à reliquo sãguine ſecernãt, quódq; natura in morbis poſt cõcoctiones, humores ſecernat & ſuperuacuos exigat, quo tempore fiũt judicationes: quòd denique oporteat cõcoctionẽ præire, ſubſequi verò ſecretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, omnes quidẽ fatemur. At verò ea ipſa ſecretio nõ propriæ cuiuſdã eſt facultatis, ſed aut excernẽtis aut attrahẽtis opus. Quę enim facultas poſt factam in morbis cõcoctionẽ cõfuſos in venis majoribus humores puros ab impuris ſecernit, eadẽ eſt expultrix, quæ nihil depellere poteſt, quod nõ antè à reliquis quaſi euulſerit. Quę verò ſuperuacuos humores è jecoris sãguine ſecernit, ea eſt attrahẽdi vis, quę tum in liene, tum in bilis folliculo cõſiſtit, & quæ ſerũ ſeparat à sãguine, eadem eſt vis attrahẽdi renum. Sic & è sãguinis mole quæ in venis eſt majoribus, partes ſingulæ quod ſibi familiare eſt, eadẽ facultate ſecernũt qua attrahũt. Quocirca ſecretio nõ propriæ cuiuſdam facultatis eſt opus, ſed vel expulſionis vel attractionis initium. *Tria sũt in bona criſi conſideranda.*

Aliis partibus alias facultates naturales eſſe valentiores, iiſque propria quadam functionum inſtrumenta deſtinata eſſe & attributa.

CAP. VI.

PARTES corporis tãta cõſenſione inter ſe conjũctæ sũt, vt omnes communiter totius commodis vtilitatíque inſeruiãt, omniúmque vſus in id vno quaſi concentu conſpirent. Harum actiones quæ naturales appellãtur, duplices exiſtũt: aliæ propriæ vni cuipiam addictæ parti, vt oſſi, vt cartilagini, & reliquis quoque omnibus: nulla enim pars eſt in nobis vel minima, quę nõ ſeipſam alat atque cõſeruet: aliæ communes omnium partium gratia cõparatæ, quales ſunt quæ in vẽtriculo & jecore præter pro- *Actiones propriæ.* *Actiones communes.*

Quæ facultates, quibus partibus maximè vigent.

prias conſiſtunt, ad totius partiúmque omnium vtilitatem & commodum natæ. Sic œſophago manifeſta vis eſt alimentũ trahendi, ſic vẽtriculo vt & jecori præter proprias cõmunes illæ omnes inſident, inter quas tamen vis illa ad concoquendũ valẽs excellit. Sic in inteſtinis expultrix validiſſima, concoctrix infirma ineſt, reliquæ duæ deficiunt. Renibus eliciendæ è venis vrinæ facultas præſtantiſſima, eíque profundẽdæ & dejiciendæ non imbella: reliquarum autẽ ij ſunt expertes. Sic denique vtero vis continendi robuſtiſſima, qui fœtũ nouem integris menſibus reconditum gerat: nec parum huic validæ allectandi ſeminis & fœtus exigendi vires, at concoquendi prorſus nullæ. Itaque partes illæ vt & aliæ nonnullæ, quæ non modò priuato, ſed publico quoque munere funguntur ac vigent, inſtrumentorum ſpeciẽ acceperunt, & iis muneribus ad quæ in primis ſunt propenſæ ſtaminum villorúmque proprium genus adeptæ ſunt. Triplex autẽ eſt hoc illorum genus: alia enim recta ſunt in longitudinem porrecta, alia tranſuerſa quæ ad pares rectóſque angulos in illa feruntur & incidunt, obliqua alia quæ obliquè & ad impares angulos in recta incidunt.

Naturales facultates quæ habent inſtrumenta.

Quod villorum genus cuique facultati ſeruiat.

Quanquam igitur concoquendi vis nullum ſtaminum genus, ſed humidum duntaxat calorem nobis ingenitum ad concoctionem accommodat, reliquæ tamen quæ motu quopiam munus ſuum explent, villis indiguerunt: attrahens quidem rectis, tranſuerſis expultrix, continens obliquis. Vt enim in muſculis villi nutu noſtro & arbitrio contracti, & ad ſuam originem quaſi reducti motum efficiunt: ita & naturalibus inſtrumentis, recti villi ſolius naturæ inſtinctu contracti breuioréſque facti alimentum attrahunt; tranſuerſi autem aſtricti, ſubditam capacitatẽ in anguſtiã adducũt, & quicquid ea concipitur detrudunt: cæterùm obliqui villi quia intenti, nec breuiorem nec anguſtiorem partem reddunt, ſeruata quadam naturali æquabilitate & conſtantia, omnia planè continent, nihilq́ue vel attrahunt vel expellunt. Cuicunque igitur naturæ inſtrumento triplex huiuſmodi facultas acceſſit, triplex etiã villorũ genus eſt conceſſum, aliàs tunica ſimplici vt in vtero, aliàs vt in ventriculo duplici. Quibus verò iſtarum virium vnica data eſt, vt inteſtinis, iis (tametſi geminæ ſunt tunicæ) ſimplex villorum genus obtigit. Quapropter facultatum parti vnicuique aſſidentium numerus ex functionum varietate cognitus, villorum differentias explicat: econtrariò quoque

villorum

villorũ varietas cõfectione cognita renuntiat quot cujuſque partis ſint facultates, gulæ, ventriculi, inteſtinorũ arteriarũ, venarũ, vteri, vtriuſque veſicæ, & aliorũ ſi plura his publica naturę sũt inſtrumẽta. At verò quę ſibi dũtaxat priuatíſque cõmodis dãt operã, vt oſſa, vt cartilagines, etſi quò ſe alant naturaliũ falcultatũ ſpecies omnes aſſequutæ sũt nullius tamen vlli opere indigent, ſed ingenita vi omnia efficiunt & edunt. Neque porrò ventriculus neque inteſtina vt ſe duntaxat alant & conſeruent, ſuos villos ad proprij alimenti attractionẽ & retentionẽ, aut ad ſuperuacaneorũ depulſionẽ applicant & accõmodant. His jã videor vniuersã principum naturæ facultatũ ſummã attigiſſe, necnon reliquarũ omniũ quarũ illæ opera & miniſterio vtuntur, numerum percenſuiſſe: quorcircà tẽpeſtiuum erit ad animalium facultatum differentias ſermonem transferre.

Peculiares facultates villis non indigere.

Externæ ſentiendi facultates.

CAP. VII.

FACVLTATVM animaliũ quæ non vtique ſtirpibus, ſed ſolis animantibus obtigerunt, vnde & illis nomẽ acceſſit, duo prima ſummáque genera exiſtunt: aliæ rationis ſunt participes, hujus expertes aliæ, quæ ſenſus dũtaxat impetu feruntur. Quæ brutis animantibus ſupra naturalem illam vim, moderatur præcipuámque adminiſtrationem tenet ſentiens anima, tota quidẽ eſſentia ſimplex eſt, ſui tota perſimilis, neque vt corpus ex partibus coagmentata diſparibus: aliàs vnum eiuſdémque generis nequaquã id eſſet quod ex ea conſtaret. Hujus tamen vnius effectione & opera animal cernit, odoratur, audit, guſtat, tangit atque tractat: quinetiã mouetur, rerum diſcrimina internoſcit, cogitatione fingit, ſomniat, meminit. Hæc vnius & eiuſdẽ ſunt eſſentiæ munera, non tamen ea dum exequitur & perficit, vno ſimilíque modo ſe sẽper exhibet, ſed vt varia corporis inſtrumenta ad effectionem accommodat, ita aliàs aliter ſeſe exprimens illa profert. Vnde quum ſic diſcretæ ſint horum munerum geſtiones, vt poſſint ſingulæ ſeorſum atque ſeparatim conſiſtere, neque vna quapiã concita ſit, neceſſe alias continuò proferri, aut vna pereunte reliquas omnes pariter occumbere: optima ſit ratione vt ſua ſit cujuſque propria quædam facultas, ſintque totidem ſentiendi facultates, quot functionum differentias numerando percenſuimus. Vniuerſum igitur animalium facultatũ genus ita partiemur, vt aliæ rationis, aliæ ſenſus ſint effectri-

Facultatum animalium demonſtratio.

Animalium fa-

Facultatũ diuiſio & numerus. ces: harum autem quæ brutis animantibus imperant, aliæ externa ſentiũt, aliæ loco mouent, aliæ cognoſcunt. Quæ demum externa ſentiũt quinque ſtatuũtur, cernendi, odorandi, audiendi, guſtandi atque tractandi. Qua videt animal, ea ipſa facultate nec audit, nec odoratur, nec guſtat, nec tangit, vt neque ex aduerſo fieri quicquam poteſt: tãta ſcilicet eſt inter eas diſtantia, quam & inſtrumentorum & objectorum in quæ incumbunt varietas peperit. *Facultatem eſſe formam inſtrumenti.* Quocunque ſẽtimus, id quemadmodum cæterorum corporum vnumquodque, ex ſubjecta materia & ſpecie conſtituitur: ſentiendi inſtrumentum tanquam materia eſt, ſenſus tanquam forma & ratio. *Videndi facultas.* Aſpectus qui facultas eſt videndi, tanquam forma in cryſtallino oculi humore conſedit, qui pellucidus primum eſt cernẽdi organum: circumfuſum id humoribus, tunicíſque ſeptum; quæ vſum ei conferunt, vt melior completiórque ſit viſio. Cernit quidem ſimpliciter oculus cryſtallino, integrè verò ac perfectè viſus inſtrumento: ſub hũc autem ſenſum veniunt ij maximè colores qui corporibus per ſumma inſidẽt. Eos enim hic vnus præ ceteris internoſcit diſcernitque ſingulos, ceterorum autem nullus. *Definitio.* Quocirca cernendi facultatem eam eſſe definimus, quæ in oculo ſita colores citra materiem, per medium re ipſa conſpicuum excipit. Quum autem vnuſquiſque ſenſus à prima anima quaſi præciſus abjunctúſque videatur, & ſuo cuique ſpiritus portio illinc ad functionem & miniſterium tributa ſit, poterit reliquis ad viſus exemplum finitio accommodari propria. *Audiendi facultas.* Præcipuum audiendi inſtrumentum eſt aër quidam prætenuis auribus ingenitus, membrana obductus, ad aurium intimam capacitatem poſitus, quò audientis nerui à cerebro ducti extremum pertingit. Hic enim ingenitum eum aërem atque ſpiritum, qui primum eſt audiendi inſtrumentum ambit, quemadmodum opticus in oculo neruus cryſtallinũm humorẽ: ſic in omnibus per influentem ſpiritum & per neruum maxima inſtrumento ſocietas intercedit cum intimo ſentiendi principio. Huic igitur aëri inſidens audiendi facultas ſonum verè percipit, eiúſque diſcrimina dijudicat. *Odorandi facultas.* Odorandi proprium inſtrumentum extra caluam non excidit, reſpirãtibus quibuſque animantibus opertum & penitus conditum in iis extremis cerebri, quæ ad naſi ſummum pertinent. *Vnde nomen ha-* Vnde intelligitur hos quinque ſenſus non quòd foras exprompti ſint & prominęant, ſed quòd externarum rerum propriis

propriis organis cognitionem capiāt, idcirco externos appellari. Illic conſtituta odorandi facultas, per narium ductus, vnà cum ſpiritu hauſtos rerum odores comprehendit, qui ſubjecta ejus ſunt materia in qua ſolet verſari. In his porrò maximè neruis quos ad linguam, ad palatum, ad fauciúmque regionem diſpergi narrauimus, guſtandi facultas cōſedit, rerum ſapores internoſcens, ſpōgioſæ ejus carnis adminiculo qua lingua prædita eſt. Cæterùm vis tangendi nullo proprio concluſa organo coërcetur, ſed quum tactus ad animantis vitam maximè videretur neceſſarius, toto corpore æquabiliter fuſus eſt. In his autem neruis potiſſimum collocatur, qui duriores jam facti intrò foráſque commeant: per quos corporum omnium tractabiles qualitates animaduertit. Hæ non vt colores, ſapores, odores, aut ſoni, vno poſſunt nomine deſignari, multis quidem contrariorum pugnantiis diſcretæ: quarum extrema ſunt calor & frigus, humor & ſiccitas, mollitudo durities, aſperitas lænitas, grauitas & leuitas. Hinc nōnulli complures tactus inſtituerūt, qui has ſeorſum differētias perciperent, quaſi ex objectarum qualitatum varietate ſenſuum numerus petatur: non ſic autem, ſed ex organorum differentia facultatum numerus æſtimandus. Atqui vnum eſt atque ſimplex tactus inſtrumētum. Diſtat præterea ſenſus hic à cæteris quòd nō omnia ſubjecta prorſus ſentiat: quæcunque enim objecta ſibi temperatione ſimilia offenderit, non ſentiet, quia ab illis nihil patitur. Sēſus autem nō niſi perpeſſione quadam fieri poteſt. Reliqui verò ſenſus eas omnes quæ ſub ſe recidunt qualitates ſentiunt, ab híſque patiuntur: quia diſſimiles ſunt omnes. Commune autem eſt omnium sēſuum, vt ſit vnuſquiſque poteſtate, talis quale idipſum eſt quod percepturus eſt: hoc enim extrinſecus poſitum ſenſum impellit ac mouet: quòd ſi sēſus ab ſubjecta re afficitur, neceſſe eſt tum ſimilitudo tum diſſimilitudo quædam intercedat. Inter motus quidem inita ſimilitudo: quum finis attingitur, diſſimilitudo: quod quomodo fiat, pleniùs ſuo loco recitabitur. Commune præterea eſt, vt vnuſquiſque tum ſubjectas ſibi res cognoſcat, tum earum priuationes, tum verò exceſſus immoderatos, ſed via rationéque diuerſa. Quandoquidem propria objecta & idonea blandè impulſus excipit, priuationes nulla irruptione, nullo inuitamēto laceſſitus: exceſſus autem & exuperantias non citra offenſionem oblæſionémque ſuſtinet.

beant externi ſenſus.

Guſtandi facultas.

Tangendi facultas.

Omnem ſenſum perceptione affici.

re poteſt : vnde & illas quia graues ſint & violentæ, multi non ſentiri putant. Itaque diſtant inter ſe ſenſus omnes, longéque ſunt diuerſæ atque ſejunctæ eorum facultates, non modò ex rei quæ comprehenditur natura, verum-etiam ex proprio cujuſque inſtrumẽto. Hoc viſui aqueum eſt & pellucidum: nam oculus multiplici humore perfuſus eſt, à cerebro conſtitutus atque profectus, quod omniũ partium humidiſſimum eſt & frigidiſſimum. Auditui aëreum eſt inſtrumentum, odoratui igneum, quemadmodum & odor exhalatio quædam eſt fumoſa & ignea : tactui inſtrumentum datum eſt planè terrenum, guſtatui (quia ceu tactus quidam eſt) id etiam terrenum, ſed humoris quoque alicujus particeps.

Facultatum differentia ex inſtrumentis.

Interiores ſentientis animæ facultates.

Cap. VIII.

Sentiens anima duas cognoſcendi falcultates obtinet, externam, in ſenſus quinque tanquam in ſpecies diſtributã & interiorem. Hæc porrò ſpecies habet, vim diſcernendi communem, vim fictricem, & eam quæ meminit atque recordatur. Has quidẽ omnes vnius animæ non tanquã partes, ſed vtique facultates eſſe, perſpicuũ ex iis fit quæ de partium & facultatum diſcrimine à nobis ſunt prodita : quæ quemadmodum diuerſæ ſint, & ab eadẽ eſſentia dimanent, deinceps aperiendum. Sentiens ea & cognoſcens anima in cerebri quidem corpore tanquã in arce & propria ſede penitus inſedit, quod inde proprium ſentiendi inſtrumentum appellant. Id etiam primarium ſenſum dixêre, quòd reliqui ſenſus externi ei omnes circumjecti proximè aſſideant, in quos & in omne corpus neruorum propagines diſperſæ ſunt, quibus anima vires ſuas effundit. Vt enim ab orbis ambitu lineæ pares tanquam radij in centrum deuergunt, ſic à ſenſibus viæ quædam & foramina patent, per quæ hauſtæ rerũ imagines in illud tanquam in arcem confluunt. Harum autem æſtimator & arbiter eſt princeps ille ſenſus, quem communem & intimũ appellant. Nigrum ab albo poteſt vnus aſpectus diſcernere, & calidũ à frigido vna tangendi facultas : quæ verò dulce ab albo diſcernat, atque eorum quæ variis ſubjecta ſunt ſenſibus differentias dijudicet, facultatem quandã eſſe neceſſe eſt iſtis præſtantiorem. Nullus enim externus ſenſus de dulci & albo poteſt judicium ferre, quòd ea non vnus idémque ſentiat : quemadmodum ſi ego hoc, tu verò illud ſepa-

Tres interiores ſentiẽtis animæ facultates.

Senſus communis.

ſeparatim perceperis, à neutro certè noſtrum diuerſa illa cognoſcentur. Quoniam igitur multorum ſenſuum ſubjectam materiam, non modò homines, ſed beluæ quoque internoſcunt, neceſſe eſt vim quandam eſſe communem & promiſcuam, quas varias illorum imagines complectatur, quæ & ſimilia & diſcrepantia dijudicet. Hæc eſt diſcernendi & internoſcendi interior facultas, quam primam communis ille & intimus ſenſus expromit. Hic autem ſubſtantia eſt animæ ſentiẽtis, ídque principium quod vniuerſum animantium genus conſtituit, à quo & animantes omneis vel quæ infimo ſunt inſectorum ordine, ſentientes appellamus. Hic tanquam rex atque princeps ſedem ſtabilem & domicilium certum habet in cerebri corpore, è quo tanquam è ſuggeſto rerum omnium imagines à miniſtris & nuntiis ſenſibus extrinſecus allatas & ante ſe poſitas contemplatur, omnéſque ſenſuum actiones obſeruat. Hic ille eſt quo nos viſu videre, & auditu audire cognoſcimus. Hic imaginum diſcrimina cõſtituit, ac de illis ſuum promit judicium. Ex quo intelligitur communem hunc & intimum ſenſum cum externis quinque quodammodo eundem eſſe, hóſque ab illo omnes tanquam à fonte riuulos deriuari: & vim illam primam ſentiendi è cerebro in ſenſuum inſtrumenta ſe diffundere, eorúmque famulatu vti & opera. Hæc autem quia ſe variè gerũt, & vnius opificis vſibus ſeſe multifariam accommodant, idcirco quinque exteriorum ſenſuum facultates conſtituere par eſt, ſed quarum ſit vna eadémque cum ſenſu principe ſubſtantia. Ea eſt igitur principis ſenſus vna facultas, quæ externarum rerum varietates diſcernit, internoſcit, & judicat. Altera eſt vis & facultas cõſeruatrix, quæ impreſſiones & veſtigia ſẽſuũ excipit, cõtinet, & recõdit. Quum enim externus ſenſus in ſubjectam rem incumbit, ſimul quoque in eam ipſam fertur interior & princeps illa ſentiendi facultas, quæ rem vnà percipit atque ſentit: ab externis rebus laceſſiti ſenſus ſimulachra ſpectráque ab eis emiſſa recipiũt, quæ deinde interiorem ſentiendi vim impellũt: hæc tum formas atque imagines rerum quas ſenſus præbuerunt, retinet & conſignat in ſe. Digreſſis ſublatíſve rebus iſtæ diutius inhærent, & quaſi exculptæ conſeruantur, hoc indicio quòd tum abſtractas res ſenſus ille cognoſcit ac percipit, vt cui earũ cuſtodia eſſet concredita. Effigies illæ ſpectráque rerum cerebro inuſta atque inſculpta, objectum efficiuntur facultatis ejus quæ

Diſcernendi facultas. Senſus communis præſtantia.

Vis & facultas conſeruatrix imaginum.

Facultas fictrix, quæ phãtaſia dicitur & imaginatio. fingit, quemadmodum res externæ ſenſuum. Hos enim externæ, illam interiores qualitates extimulãt. Ab illis ergo excitata alia quædam facultas quæ fictrix appellatur, & quæ tertia eſt interiorum, objecta ſpectra apprehendit & cõcipit: atque vt in ſenſu tria quidem ſunt, res objecta, vis ſentiens, & actio quæ ex illorum congreſſu interuenit, ita hæc quoque ratio tribus continebitur, ſimulachro facultate fingendi, & ipſa actione, qua externis rebus abjũctis facultas ob ſimulachrum verſatur. Hæc propriè effictio appellatur, nempe motio facultatis circa rerum duntaxat ſimulachra atque veſtigia. Ex iis autem confuſis & permiſtis plerumque multa fingendo inducit atque profert, quæ ſub ſenſum non venerant, vt homines volantes, boues alatos, hócque à ſuperiore facultate diſſidet. Vnde quum in multa feratur nunquam ſenſu percepta, & quodammodo vim imitetur rationalem, ab Ariſtotele intelligentiæ larga appellatione comprehenditur. Iam verò rerum ſimulachra aut leuiter cerebro impreſſa, mox euaneſcunt, aut altiùs quaſi in theſauros cõdita, diu tãquam affectiones aut habitus inſiſtunt & aſſeruãtur: hæcque imaginum cõſeruatio, cujus antè mẽtionem feci, memoria eſt, quæ pueris atque ſenibus infirma & incõſtans eſſe proditur, illis quòd imaginum impreſſionem ſeruare atque retinere, his verò quia admittere & recipere non poſſint. Hanc confirmat tuetúrque meditatio & cogitatio, quę ipſa crebra eſt repetitio atque recurſio imaginum, quatenus imagines aliorum ſunt. *Meditatio.*

Memoria duplex. Eſt & altera memoriæ ratio quum quis affectionem illam & ſimilitudinem rei alterius ſpectat & intuetur, cum temporis præteriti cognitione quo facta eſt impreſſio: tum enim meminiſſe dicitur, ipſaque ſpectandi actio memoria eſt, ſed ratione, vt dixi, diuerſa: illa ſiquidẽ quòd imaginem cõſeruaret, hæc verò quòd ex imaginis apprehẽſione rem ipſam repræsẽtet. Illa perpeſſio & affectio quædam eſt, hæc verò actio: aut ſi dicere mauis, illa memoria eſt patiẽs & ſuſtinẽs, hæc verò agens. Vnde perſpicuum eſſe poteſt inter bruta ea duntaxat meminiſſe, quæ ſenſum & notitiam temporis habent, & quæ ſimulachro ſpectato, ſentire poſſunt ſe aliquando rem ipſam nouiſſe. Rurſum eandem animæ partem tempus cognoſcere & meminiſſe, ea autem ſentiens eſt anima. Hæc tamen non propriè & per ſe tempus ſentit, ſed quatenus motionem & effectionem agnoſcit, quam tẽpore aliquo acceperat. Sic igitur definiri poſſit, Me-

ſit, Memoria eſt rei abſentis per imaginis ſpectationẽ, cum temporis præteriti cognitione repræſentatio. Fit autẽ hæc memorandi facultate concita ſtimulatáq; ab imagine, quatenus imago eſt exemplárque ſuũ refert. Itaque vt omnes ſentientis animæ interiores facultates functionéſque in ſummam referamus, externarum rerum ſimulachra hauſta è ſenſibus in principem intimúmque ſenſum commeãt. Horum beneficio princeps ſenſus res externas cognoſcit, diſcernit & iudicat, eóq; munere vis diſcernẽdi ſe exhibet atque promit. Simulachrorum ſi altior fiat impreſſio, tum cõſeruatrix erit memoria, cuius facultas cõſeruandi ex cerebri cõſtitutione intelligi poteſt qualis quantáque ſit. In ſpectra & ſimulachra princeps ſenſus incumbẽs, ſi ſeorſum illa verſat ſpectátque vt nihil præterea externarum rerum tractet, tum fingere dicitur, & ipſa ſentiendi actio effictio eſt, quam propria fingendi comminiſcendíque facultas exprimit. Si verò illa non in ſe cõſideret, ſed vt ſimulachra & imagines externarum ſunt rerum: tum meminiſſe dicitur, ipſéque actus memoria eſt, propria memorandi facultate completus. Hæc omnia in ſenſu primario inſunt, neq; alterius partis animæ aut cerebri eſt effictio, alterius verò memoria, ſed in ſubiecto eodem inſunt & eiuſdem partis animæ functiones. Vnde intelligitur eos ab antiqua celebríque philoſophia defeciſſe, qui vim illam ad fingendum aptam cerebri parte priore, memoriam poſteriore collocarunt. Nam vtraque totius eſt cerebri, in cuius toto corpore fuſa eſt princeps ſentiendi anima. Sed de his poſthac fuſiùs. Satíſne videmur omnes ſentientis animæ facultates connumeraſſe, ánne præter illas quædam ſint quibus ſomnum capimus & dormientium irrepant inſomnia? Planè conſtat ſomnum & inſomnia animantibus tanquam munera propriáſque functiones attribui: at nequaquam his obeundis aliæ quædam ſunt facultates. Nam ſomnus & vigilia plurimùm inter ſe diſtãt, & verè oppoſita ſunt: hæc quidem vt actus eſt, ille huius eſt priuatio: quare & eodem vt ſubiecto recipientur conſiſténtque, & vnius eiuſdémque facultatis erunt. Cuicunque ſenſus ineſt, eidem & vigilia & ſomnus ineſt. Senſus quidem incitatio & motio eſt vigilia, illius autem vinculum & quaſi carcer ſomnus eſt & immutabilitas. Cæterùm nõ vnius cuiuſpiam priuati ſenſus affectiones hæ ſunt, ſed primarij illius & cõmunis, quo ſopito neceſſe eſt reliquos etiã ſenſus cõſopiri, & tanquam

Memoria propriè quid.

Numerus interiorum facultatum.

Omnes interiores facultates in eadem parte conſtitui.

Somnus & vigilia ad intimũ ſenſum pertinent.

Somnus. ſatellites eius affectioni accũbere. Itaque quũ primùm illud ſentiẽdi inſtrumẽtum nempe cerebrum, ex laſſitudine aut longis excubiis impotẽs & incontinẽs ſui redditur, cæteris officinis ſimul defeſſis, neceſſariò ſomnús obrepit, in quo vacationem quãdam feriarum vice habẽt ſenſus omnes, quòd eorum vires durare & ſufficere operi non poterant. Quamobrem neceſſarius eſt cunctis animalibus ad incolumitatem ſalutémque datus & ad quietẽ, ſimilis propemodum & inſomniorum ratio. Nam quum ſit inſomnium viſum id & ſimulachrum, quod ortum & profectum à ſenſibus in ſomno animalibus ſe offert & obuerſatur, id ejuſdem partis animæ ejuſdemque inſtrumẽti eſſe debet atque ſomnus, & qua parte dormit animal, eadem ſomniat. Dormit autem ſomnumque capeſſit communi & principe ſenſu: hujus ergo erunt inſomnia, nõ vtique quatenus ſentiẽs eſt, ſed quatenus cogitatione fingit, & euagantibus ſimulachris laceſſitur. Interpellatur vis illa fictrix motione & impulſione poſitarum imaginum: ídque maximè noctu & dormiẽtibus, quo tẽpore abſolutis sẽſibus iíſque fũctionũ ſuarũ vacationẽ habẽtibus, minima quæque ſimulachrorũ veſtigia aduolãt cõfluúntque ob fingẽdi vim: quæ per vigilias ſenſibus opere vario detentis, & mente viuis cogitationibus obruta, offunduntur ſupprimuntúrque.

Inſomniũ cuius ſit facultatis.

De appetitu & mouendi facultate.

CAP. IX.

SVPRA ſentiendi cognoſcendíque vires alia quædam eſt vis appetendi, quam & appetitum dixerunt, clara quidem & aperta functione ſe promens. Nullum enim animantis genus eſt, quod non aliquando impetu atque perturbatione incitetur, quod non rei cuiuſpiã deſiderio pulſetur & æſtuet. Ea illius interior agitatio & animæ motus, appetitio quidẽ eſt, Græcis ὁρμὴ appellata. Huic nihil cõmune intercedit cum reliquis functionibus interioribus, ſed à ſingulis diſſidet, à diſcretione, memoria, & effictione, quanquam eas, præſertim verò effictionem, naturali quodam inſtinctu conſequitur. Quocirca & facultas quæ illius eſt effectrix, à cæteris diſtabit, eáſque tanquam aſſecla comitabitur, erítque ſẽtiẽtis animę ſumma atque ſupremæ facultas, quæ cæteris tanquam finis aut princeps inſideat. Neque verò ſolùm hominibus, ſed & beluis & ſtirpibus & inanimis ſua quædã ineſt appetitio, vt nihil prorſum natura conſtare poſſit, quod non appetendi facultas impellat.

Appetitio poſtrema eſt facultatũ interiorum.

Appetitũ differentia.

Cæte-

Cæterùm id lato peramplóque diſcrimine: quandoquidem & ſtirpes alimentū proliciunt, & omnia generis cuiuſcunque ſint inanima, propriò quodam motū aguntur, naturali appetitu concitata. Eodem & corporis vnaqueque particula, ſiquādo inanita fuerit, quod ſibi familiare eſt alimētum ad ſe conuertit & rapit è venis. Huius ſumma vis in iecore conſidet, è quo tanquam è fonte in omne corpus diffuſa, partium ſingularum vires ſuſtinet. Alter ab hoc appetitus eſt communis ille ſentiens, in cerebro ſitus, cuius tamen ſeminaria in alias quoque partes funduntur: maximos quippe ignes & incendia in teſtes pudendáque & in os ventriculi natura coniecit: in illos quidem libidinis (ſic enim propriè appellatur, quanquam hoc nominis quandoque ad omne cupiditatis genus accommodant) in hoc verò liguritionis & cupediæ. Coniecit & fomitem in cor qui ambitionis author eſt & excandeſcentiæ. Atque duo hi fomites quum ſint diſtincti ſedibus, vnus cupiditatis, alter excandeſcentiæ, vno tamen eodémque appetitu regūtur, qui ſentiens eſt & animalis. Vniuerſum ergo animantium genus, ſentiēte illo communi appetitu ducitur, quem idcirco animalem dixerunt: perfectionem enim hic & abſolutionem continet omnis deſiderij animalis atque bruti. Quicquid ſenſu vllo prǫditum eſt, eius rei quam ſenſerit comprehenſione in appetitum ducitur, quo demum illam conſectatur aut declinat. Hunc qui volet poterit ex ortu ſui modo in complures ſpecies diſtrahere, vt alius ex iecoris virtute in pudenda & in os ventriculi diffuſus, illecebram & incitamentum inde accipiat: alius ex cordis impetu & feruore, alius nempe ſentiens ab his quæ foris occurrunt ſtimuletur & excitetur: omnes quidem animales, ſed variis orti principiis. Tertius præter hos eſt appetitus, qui quid cum ratione deſiderat, qui mentis rationíſque conſilio obtemperat, qui immanes & importunos ferinóſque ardores refrenat & coërcet: ea eſt voluntas libera homini quidem familiaris, omnium princeps & regina. Appetitum animalem acuere ſolent & incitare quæcunque bona videntur, tametſi talia fortaſſe non ſunt: at mētis appetitum ea duntaxat quæ reapſe & verè bona ſint poſſunt incendere, ſolóque veri boni deſiderio is capi & deliniri poteſt. Itaque quum tres omnino ſint animæ partes, ſi ſuus cuiuſque eſſe debet appetitus, tres quoque erunt appetituum ordines, naturalis qui ſtirpium eſt: animalis ſiue brutus, qui belua-

Appetitus naturalis.

Appetitus animalis.

Appetitus rationalis.

rum tertius rationis particeps, hominum. Hoc enim præcipuo homo viget, quanquam eſt etiam reliquorum particeps. Rurſum verò animalis appetitus, aut cupiditas eſt, nempe libido vel cupedia, aut excandeſcentia, aut eorum quæ ſenſus annuntiauerit deſiderium. Hæc de appetitu ſatis: nunc de mouendi & progrediendi facultate. Animal omne moueri & incedere, atque ſui inceſſus finem quẽdam habere, cujus gratia moueatur, demonſtrari hinc poteſt, quòd rerum omnium agendarum ſtatus quidam ſit finis. Motionem & progreſſionem animal ſuſcipit, vt rem eam conſectetur quæ ſpeciem boni & jucundi præ ſe fert, aut eam declinet quæ triſtis & aduerſa judicatur. Quocirca triſte aut jucundum finis eſt, cujus gratia animal motum intendit, perſequẽs aut fugiens. Hoc quidem poſtremum attingitur & obtinetur, omnium tamen primum ad motionem inducit, hujúſque initium affert. Immobile enim objectum quum ſit, primò ſenſum mouet externum, deinde primatem atque intimum, ab hoc verò cogitandi fingendíque facultatem, quæ quum rem ſubjectam vt jucundam & voluptariam apprehẽderit, ſimul inſurgens appetitus illius deſiderio tenetur: atque hic ſi promptus eſt & efficax, cõfeſtim animal impetum facit vel ad motum vel ad actionem. Vnde hoc rectè vt alia plurima videtur Ariſtoteles demonſtraſſe, cognitionem & appetitum principia & cauſas eſſe actionis atque progreſſionis animalium, ab híſq; animalia cieri concitaríque ad motum. Cæterùm quòd appetitum proximam cauſam ſtatuat quæ animal mouet & cõturbat, quódque nullam inſuper mouẽdi facultatem inſtituat, cui ſit hoc muneris præcipuè conceſſum, nõ ſatis dilucidè ſingula videtur exequutus. Nam reuera mouens illa facultas eſt à ſentiẽte & ab appetitu diuerſa. Primùm enim vulgatum eſt & cõteſtatum, alia ſenſus, alia motus eſſe organa, alióſque neruos: vnde obtingit ejuſdem artus, velut cruris aut brachij, motum perire illæſo tactu, qui in omnem cutem fuſus eſt: contráque tactum aboleri ſaluo motu & incolumi. Quinetiam motio diuerſum quiddam eſſe intelligitur à ſentiẽdi functione, omníſque ſenſus perpeſſione quadam & affectione accepta obiri ſolet: motus verò non niſi adnixu & roboris contentione. Quibus planè conficitur ſentiendi atque mouendi non modò inſtrumẽta, ſed etiam obeundi rationes & efficiẽtes facultates plurimùm diſſidere. Quod ſi eſt, conſequẽs eſt continuò animalem

Inceſſus efficiens facultas.

Mouentem facultatem aliã eſſe à ſentiente.

Prima ratio.

Secunda.

malem appetitum, qui à ſenſibus & cogitatione ducitur, illáque perpetuò comitatur, omnino à progrediēdi facultate differre. Iam verò ſingula perſequamur. Imperfecta animalia quæ ſolo tactus ſenſu prædita vitam agunt ſtabilem, vt conchylia, oſtrea, conchæ; ſenſu quidem illa doloris atque voluptatis tenentur, & fingendi cogitandíque facultatem, licèt obſcuram inexplanatámque, quemadmodum & animalem appetitum, acceperunt. At illa tametſi compuncta ſeſe contrahunt & in anguſtum ſe adducunt, nequaquam tamen progredi compertum eſt, neque organa motus habere. Quòd ſi progredi non poſſunt, neque ad inceſſum facultatem habent. Quorſum enim hæc data illis eſſet ſine neruis, ſine muſculis, ſine vllis quæ his proportione reſpondent inſtrumentis, quæ ſunt ad motum perquam neceſſaria? Nunquid otioſam & inertem illam omníque opere & negotio vacuam? nunquid in tantis rebus natura committens fortuitò atque fruſtrà illam ingenuit? Quæcunque igitur appetendi vis eſt in illis ea nulla ratione mouet. Quocirca præſtat vim mouentem ab appetente & ſentiente, quæ ſemper comites ſunt & coniunctæ nunquam ſeparabiles, ſejugare, quòd eorum quæ ſentiunt animantium, alia mouentem vim habeant, alia huius ſint expertia. Huc demum perſuadendi neceſſitas ex iis accedit, quæ perfectioribus animantibus ipſiſque hominibus neruorum reſolutione prehenſis obuenire ſolent: illis enim motus periit, quum interiores animæ vires plenè conſtent, atq; adeò ipſe appetitus. Cōtrà verò accidit furore aut delirio percitis: tum enim non mens, non memoria, non appetitus, ſed neque ſenſus ipſi integrè valent: atque tametſi interiores omnes animæ functiones læduntur, inceſſus tamen firmiſſimus plerumq; eſt, & conſtans muſculorum robur. Ex quibus perſpicuum eſt aliunde quàm ab appetitu progreſſum inſtitui & gubernari, eſſéque mouentem vim ab appetente diuerſam. Sed & hæ ſedibus diſcluſæ apparent. Etenim mouendi facultas in totius cerebri corpore ſedem habet, maximè in parte poſteriore, quam Græci παρεγκεφαλίδα vocant, à qua tum ſpinæ medulla tanquam caudex, tum plurimi mouentes nerui ortum habent. Sentiendi verò & appetendi facultas parte cerebri priore domicilium habet, quam conſtat ſentientes neruos, eóſque molles in ſenſuum organa profundere. Non hinc tamen exiſtimari velim promouentem il-

Tertia.

Quarta.

Quinta.

lam vim, quam à ſentiente loco ac ſede diſiunxi, ab eadem etiam ſubſtantia diſſidere, tanquam ea ſit pars animæ diuerſa: ſed totius ſentientis ſumma vis eſt & vltima facultas quæ ſeorſum collocatur, vti viſus vel auditus. Ea autem quemadmodum omnes externæ ſentiendi vires, appetitus poteſtati ſubeſt, cuius imperio compulſa, continuò quamcunque iuſſa fuerit corporis partem promouet. Qua autem ratione fieri poſſit, vt vis ea quæ mouet ſentientis animæ ſit facultas, deinceps aperiendum.

Quam vna quaque ſentientis animæ facultas ſedem habeat, quod agendi inſtrumentum: neque omnes omni ineſſe animanti. CAP. X.

FACVLTATES ex operibus diſcerni, & ſuum cuiuſque operis inſtrumētum haberi ad proprias functiones accommodatum, ſuprà quidem in genere eſt proditum. At particulatim ſentientis animæ propria ſedes propriúmque inſtrumentum eſt cerebrum, quod abditum & reconditum ad interiores quaſlibet functiones comparatum eſt, ſed ratione varia latóque diſcrimine. Cerebri ſubſtantia mollis vel dura memoriæ ſedes eſt, & inſtrumentum excipiendis rerum ſpectris: eius temperamentum, quantitas, & figura, vnà cum inſito ſpiritu, diſcernendi, cogitatione fingendi ac memorandi facultatibus inſeruiunt, & propriè accommodantur. In appetitu autem exultat cerebrum, & effuſum lætitia geſtit: ſenſui & motioni interiores ſinus & capacitates quatenus receptacula ſunt ſpiritus, pro inſtrumentis deſtinantur: duo quidem priores ſenſui, medius & poſtremus motioni, cui & glutia appellata, & ductus ille vermi ſimilis, ſubſidio ſunt, eo quem enarrabimus modo. At quoniam facultates opus ſuum foras depromunt, externis quoque adminiculis indigent, ſed quæ à communi illo cerebri fonte deriuentur. Viſus, auditus, atque guſtus foris quum ſint, neruos habent concauos per quos vis influat: ſimiles habet & olfactus quanquam intimus eſt: atque hi molles ſunt omnes à priore cerebri parte nati. Tangendi ſenſus paulò durioribus inſtructus eſt, quos ſexta cerebri coniugatio ad interiora viſcera foráſque ad cutem diffundit, nullius motus authores. Iam verò exquiſitè duri ſunt mouentes appellati, qui tametſi motum voluntarium non efficiunt, vim tamen motus effectricem in muſculos deuehunt, qui propria ſunt mouendi inſtrumenta. In his verò paulùm inſiſtamus, & ſcru-

Interiorũ facultatum inſtrumenta.

Sentiendi inſtrumenta.

Alios tangẽdi, alios mouendi eſſe neruos.

ſcrutemur quæ ratio eſſe poſſit, vt inter eos neruos quorum ſimilis eſt ſtructura, alij mouentes ſint, alij ſentiẽtes. Et ne qui fortaſſe cauſentur alios è cerebro, alios à parencephalide & ſpinæ medulla proficiſci, eandem ſtatuamus vtriſq; originem. Quid cauſæ eſt igitur cur eorum quæ à cerebro nati ſunt, hi ad motum accommodantur, ad ſenſum autem illi? Eadem vtriſq; eſt origo, ſpiritus ſimilis in hos influens, compoſitionem eandem facit Galenus: quęnam igitur ſortitio hæc eſt, quæ diſcriminis ratio? Duriores (inquit) ſunt qui mouent, molles qui ſentiunt. At qui è ſexta cõiugatione in viſcera, in cutem, & in corporis extrema porriguntur tangentes nerui, multò iis ſunt duriores, qui in oculos è ſecunda coniugatione protenduntur motum eis præſtaturi. Neque id modò ex longo viæ tractu, ſed ab ipſa ſtatim origine, quòd poſteriorem quàm illi originem acceperint. Quocirca tam variæ huius facultatis cauſa non in mollitudinem aut duritiem referenda eſt. Quonam igitur aliò? in cõpoſitionem. Huius verò compoſitionis quænã eſt ratio? dicam paucis, diſſeram pluribus. Cerebri corpus motu agitatur aſſiduo, nullo tamen tangendi ſenſu preditum: cõtrà verò quæ idipſum ambiũt meninges, immobiles per ſe ſunt, præſertímque craſſior: tactu autem eæ valent exquiſitiſſimo, quæ ſingula vt Galeni fide cõfirmata ſunt, ita etiã vulnerata apertáque calua contrectantibus nobis ſunt deprehenſa. Hæc autem morborum euentus pleniùs declarant, quòd in delirio & phrenitide (quæ ipſa phlegmone eſt ſubſtantiæ cerebri) nullus plerumque dolor affligit, multóque minus in ſopore & lethargo, qui tamẽ cum putredine eſt: at ſi vel minima occaſio aut humoris aut etiã vaporis acrioris in meninges effertur, grauis dolor excruciat: quæ cerebri & meningum diuerſam naturam commonſtrant. Atqui ſpina & nerui omnes vel eo authore medullam habent è cerebro, eámque meningibus conueſtitam, quę ſingula talem vim & naturam habẽt, qualem ab exortu acceperunt. Quocirca neceſſe eſt medullam in ſpina atque neruis (tametſi ea non vt cerebrum motu agitatur) vim duntaxat mouentem, eius verò membranas vim ſentientem & tractabilem tum ſuſcipere, tum aliis particulis conferre. Si enim corpus cerebri ſenſus eſt expers, multò magis quæ in ſpina aut neruis eſt medulla. Vnde enim & qua conditione vim nouam accepiſſet? Aut quomodo cerebri corpus vim illi ſentientem conferat, quam non habet? Itaque quicunq;

Aliam mouentium, aliam ſentientium eſſe compoſitionẽ. Cerebrũ moueri, meninges ſentire.

Vim mouendi eſſe à cerebro, vim ſentiendi à meningibus.

que nerui & tangendi & mouendi vim obtinent, vtriuſque functionis inſtrumenta ſunt, parte tamen diuerſa. Qui ſentientes dicuntur, ſolius tactus, nullius autem motus authores ſunt, quod genus ij ſunt qui è ſexta coniugatione in interiora viſcera & in extimam cutem abeunt. Hi quanquã non à ſolis meningibus (vt nonnulli quondam cenſuerunt) producuntur, ab eis tamen ſubſtantiæ ſuæ plurimum receperunt, à cerebro minimum: ſtatim enim à tenui meninge orti vt ad craſſiorem appulerunt, multum incrementi, roboris & virium illinc aſciſcunt ſibi. Quapropter tactum duntaxat, non item motum efficiunt. Contrà verò qui ex ſpina orti magnam cernuntur medullæ copiam ſuo exortu cõtinere. Ergo prior cerebri pars ſenſus, poſterior verò motus principium eſt atque ſedes, meninges autẽ tactus ſunt origo: omnium autem animalium functionum efficiens eſt cerebrum ſuis meningibus conueſtitum. Qui nerui multa medulla conferti ſunt, mouendi inſtrumenta exiſtunt, tangendi autem ij quos maiore ex parte meninges protulerunt.

Cerebrũ motus & ſenſus principiũ, & quomodo.

Mouendi inſtrumentum propriũ.

Hoc ſi exquiſitiùs pronuntiandum eſt, motus volũtarij proprium organum eſt muſculus: qui quum ex ſimplici carne, ex vena, arteria, atque neruo cõditus ſit, ex neruo tamen qui inter cætera principatum habet, cuíque præcipua mouẽdi functio refertur accepta, vim omnem aſſumit. Hic in muſculi principium, quod caput appellãt, inſeritur primùm in paucas portiones diſtributus, ſed quę rurſum in alias tandémque in fibras prætenues diffindantur. Omnes rurſum in muſculi fine coëũt, vbi neruum parem atq; principio referũt, qui aut in tendonẽ, aut in os, aut in membranã intruditur. His ita de inſtrumentorũ ratione cõſtitutis, promptũ fuerit vulnera quęcunq; paulò antè infligebãtur eadem perſanare.

Argumentorũ ſolutio.

Itaque ſi mouendi facultas eandem cum ſentiente ſubſtantiã eſt ſortita, neq; hæ diſiunctæ ſunt animæ partes, cur non omnia quæ ſentiunt animãtia vt rerum comprehenſionem quandam & appetitum habẽt, ſic etiam progrediendi vim ſunt aſſequuta? Quia (inquam) motus inſtrumenta non acceperũt, quibus deficiẽtibus neceſſe eſt & functiones & earum facultates deeſſe. Quanquam igitur tactu omnia prædita ſunt animantia, quòd vnus ad ſalutem & conſeruationem maximè ſit neceſſarius, eóque dempto animal effugere non poſſit tractabiliũ qualitatum exuperantias, quarum occurſu mors ſtatim irruit: reliquis tamen ſenſibus qui boni cuiuſdam & locupletioris notæ,

non

non neceſſitatis gratia conditi ſunt, non omnia inſtruuntur animalia: imò verò ab eiſdem homo quandoque tum ortus tum morbi vitio deſeritur, quum ab idoneis inſtrumentis deſtituitur. Alia animantia ſolo tactu vigēt, cui alia guſtum, alia alios denique ſenſus adiecerunt. Interioribus autem facultatibus quia minus diſtinctam hæ inſtrumētorum rationem deſiderarent, plurima (vt antè dixi) conſtāt animantia, ſed quædam obſcuriùs, quædam magis inſigniter efficientérque. At verò progrediendi facultate ea duntaxat vigent, quibus ſpinæ medulla, aut ei ſimile quiddam acceſſit. Haud diſſimulanter hoc loco adeunda eſt, ſed funditus euertenda iuniorum propè omnium abſurda & futilis opinio, quæ memoriam cerebri ventriculo poſtremo, phantaſiam verò, id eſt cogitandi fingendíq; vim prioribus collocauit. Hæc ex Arabum factione primùm orta, nullis rationibus ſtabilita, partim ficta pueriliter, partim effutita temerè, ita demum iactationem habuit in populo. Verùm quæ ſuprà productæ ſunt à nobis rationes, palàm faciunt memoriæ atque imaginum facultates vna eadémque eſſentia contineri, ſed vna firmari, circa ſpectra eadem negotiari, ſimilíque vti inſtrumento corporeo, quanquam eſt efficiendi ratio diuerſa. Quandoquidem fit nec rarò vt cauſa efficiens vna, eodem vſa inſtrumento diuerſos idcirco promat effectus, quòd diſſimiliter id adhibeat operi, alitérque vires intendat. Hoc ſi poteſt tactus efficere, vt antè proditum eſt, id ipſum multò facilius præſtabit princeps ille intimúſque ſenſus, qui quāquam in organo eſt corporeo, functiones tamen occultas obit potius accurata ingenij intentione & obſeruatione ad res adhibita, quàm organorū ope. Omnes enim eæ functiones in illius ſunt poteſtate, quas dum vult exhibet. At non ſic externæ, quæ quia expromptæ ſunt nec liberæ, ab inſtrumentorum neceſſitate pendent. Quare occultas illas & interiores facultates, non eſt neceſſe ſedibus & inſtrumētis diiungere. Si Ariſtotelis & Peripateticorum rationibus illi non cedunt, audiant ſaltem vniuerſam Græcorum medicorum familiam, qui omnes ad vnū iiſdem principiis informati, læſa memoria non modò occipiti, ſed toti cerebro remedia adhibere iubent: id ratum habentes, partem animæ φανταστικὴν, quæcunque ea ſit, hanc eandem & recordari & rerum impreſſiones conſeruare. Pluribus non ago, quòd ipſa illorum declinatio ad libidinem prorſus efficta viden-

Imaginationis & memoriæ eadē ſedes.

tur. Quomodo autem fieri poſſit, quum ſint illæ facultates in eadem ſede, vt vniuſcuiuſque actio impediatur aliis conſtantibus & integris, ex his quæ de functionibus tra-demus fiet poſthác illuſtrius.

De intelligentia facultatibus. CAP. XI.

OMNIVM animæ partium princeps ac regina, mens eſt ác intelligentia, qua præditus homo vnus cæteris antecellit animantibus: quæcunque enim præſtantiora edit opera, eorum effectrix eſt & opifex intelligentia. Res incorporeas ab omníque materia ſejugatas & nudas, vniuerſales rerũ notiones atque formas, huius opera omnium animantium vnus homo cognoſcit. Vnde ſtatim huius eſſentiam ſimplicem eſſe, indiuiduam, ab omni materia & corpore abſtractam abjunctámque deprehenditur: neque deinum vllius inſtrumenti corporei opera indigere, alioqui particeps fieret corporis: híſque potiſſimùm à ſenſu diſtare. Iam verò ſi inſtrumento corporis intelligentia nõ opus habet, neque profectò ei miſcetur, neque ab eius qualitatibus afficitur, prorſúmque impatibilis euadit. Itaque intelligentia ſimplex eſt, incorporea, ſeparata, impatibilis, immortalis atque æterna, imitatione deo proxima, homini diuinitus & extrinſecus accedens. Omnis tamẽ eius quę in nobis fit actio atque cognitio (quam etiam intelligentiam dicere ſolemus) ab hiſce rebus tracta eſt quæ ſub ſenſum recidunt, hoc argumento, quòd quem natura cæcum ſurdúmque progenuit, is non poſſit Geometriam edoceri, neque qui odoratu captus eſt, aut guſtu, poſſit vllam de ſaporibus & odoribus cognitionem animo concipere, & qui non ſentit, nihil diſcere, nihil intelligere. Quocirca ex ſpectris & imaginibus rerum externarum, quæ omni materie ſpoliata communi ſenſu continentur, neceſſum eſt primas & ſimplices intelligendi notiones proficiſci. Vt externarũ rerum qualitates ſenſibus ſubiecta ſunt materia, ita illarũ imagines interiore ſenſu conceptæ, atque ab omni corporea labe expurgatæ, ſubiiciuntur intelligentiæ. Hæc autem in illas incũbens, intellectiones elicit, & de illis multa cognoſcit, quæ ſenſus mouere non poſſunt: ab imaginibus tamen primùm cietur, quemadmodum ſenſus à rebus externis. Ergo quum intelligentiæ obuerſantur puræ imagines, ſi ex illis debent abſtractæ quædam formæ cõfici, neceſſe eſt facultatẽ adeſſe, quæ illas materiæ ſordibus prorſus vacuas & abſolutas excipiat, & tanquam theſauros cõſeruet.

Intelligẽtia eſt incorporea.

Intelligentia.

Omnis intelligẽtiæ actio ducta eſt à ſenſibus.

Intelligentia patibilis.

ſeruet. Solent Peripatetici hanc intelligentiam patibilem appellare, quæ pro ſubiecto quodam & gremio data formis & notionibus excipiẽdis, illis quaſi ſubſternitur. Quoniam verò quicquid in rerum natura cõſiſtit, præter materiam effectionem & perfectionem demũ conſequitur, ſine qua temerè & fortuito naſceretur: neceſſarium eſt patientem intelligentiam ab altera quadam perfici, quæ dignior quodammodo quum ſit & præſtantior, agens intelligentia nuncupatur. Hæc tota patibili intelligẽtiæ immergitur intexitúrque, atq; ex his tanquam ex materia & ſpecie fit res vna. Itaque ſentiens anima tanquam materia quædã ſubſternitur patibili intelligentiæ, hæc autem materia fit intelligentiæ agentis, quæ propriè & maximè debet ſpecies cenſeri, & ſimplex formarum forma: ad quam quum natura proceſſerit, nõ vltrà progreſſura receptui canit, nullam præſtantiorem, nullam nobiliorem formam inueniens: ceteræ autem quæ illi ſuppares ſunt, nũc materiæ, nunc formæ conditionem ſubeunt. Ex duabus naturis tanquam ex materia & ſpecie ratio atque mens cõſtat, ipſa quidem incorporea, impatibilis & immortalis, tota quidem diuinitus adiecta nobis. Hoc autẽ rectiùs accipi velim, nempe quòd intelligentiæ agentis appulſu nulla fiat concretio, ſed hæc vna eadémque ſit atque intelligẽtia patibilis, fiátque ex illis res ſimplex, quæ tamen duarum rationes obtineat. Neque reapſe intelligentia patiens alteram agẽtem tempore præcedit: nam ſimul ac rerum notiones acceperit, per illas cognoſcit: ſed vt accipiendi & agendi, ſic & illarum intelligentiarum diuerſa eſt ratio. Quaſcunque mens ſingulas & indiuiduas rerum imagines atque notiones materia liberas, intelligẽtia patibili exceperit, eas dein agente intelligentia tractans apprehendit, atque primùm quidem ſingulares, mox deinde vniuerſas ex illis formas elicit. Hic duæ iam ſe promunt intelligentiæ facultates, vna patibilis, agẽs altera. Quoniam verò agens intelligentia non modò ſimplices illas rerum notiones apprehendit, ſed etiam (quemadmodum in nobis ipſis experimur) multas in vnam componit, hìncque alia affirmat, alia inficiatur, tertia quę iſtęc efficiat ſtatuenda vis eſt intelligentiæ, quam componendi facultatem appellant. Enunciatione cõpoſita tum deinde iudicare ſolemus, & decernere quid verũ falſúmve ſit, quid bonum & honeſtum, quídve pernicioſum: quæ omnia efficit vna iudicandi facultas. Hinc demũ ex aliis alia necten-

Intelligentia efficiens.

Intelligẽtia agens omnium ſumma eſt & ſuprema.

Mens vt conſtet ex duabus intelligẽtiis.

Componendi facultas.

Iudicãdi facultas.

Ratiocinatrix facultas.

tes,quàm plurima complexione concludimus,ſicque inductione aut ratiocinatione ſcientiam aut opinionem comparamus, ídque eius facultatis opera quã ratiocinatricem appellant. Supra has omnes ſe extollit cõtemplandi facultas,quæ ſapiẽtiæ rerúmq; æternarum ſtudio tenetur. Quiſquis autem illius amore & ſuauitate non ſatis illectus, ad res caducas ratiocinandi vim conuertit, omnéque ſtudium ad humanas refert commoditates & vſus, is vice contemplationis, actionis ſibi facultatem adhibet. Si quid autem rectè facturus eſt, aliam facultatem accerſet ſibíque iunget, quæ conſultandi eſt & deliberandi. Ita iis inſtructus ſi quam habet ſcientiam vel opinionem,bona conſultatione ad domeſticarum aut ciuilium rerum adminiſtrationẽ conferat & accommodet, vt prudens inde dici conſueuit: ita & prudentiæ facultate tum maximè vtitur. Sin verò illas ad vilioris operis & artificij conſtructionem adducat, artémque ſibi paret, artificem facultatem exhibebit. Hoc loco voluntas exiſtit,non vtique ſimplex & temeraria, ſed libera & quæ boni cuiuſdam opinione per conſultationem ducta, quod bonum eſt & vtile ſeligit, vnde electio à quibuſdam dici ſolet,quam Græci προαίρεσιν,nos conſilij facultatem appellamus: hæc ab intelligentia non ſubiecto aut eſſentia, ſed cogitatione duntaxat & definitionis ratione diſtat. Ex conſilio & propoſito rem vnamquamq; perſequimur,ſi bona ac vtilis videtur: ſi verò tanquam mala reprobetur,eam declinamus. Hincq; ſurgit effectrix facultas quę conſilij conatus implet & exequitur, & qua ad rem perſequendam impellimur: hæc autem eſt omnium facultatum intelligẽtiæ poſtrema. Memoriæ & recordationis facultates non primùm & per ſe in intelligentia, ſed in communi ſenſu collocantur,huiúſque duntaxat interuentu ad intelligentiam pertinere poſſunt, quemadmodum nos poſthac in his quæ de functionibus tradentur, pleniùs diſſeremus. Ne autem certos inſtituti mei limites prætergredi videar, his ſummatim decurſis quæ propriè Philoſophum decent, ad vnius vitalis animæ facultates me confero.

Contemplatio. Actio. Conſultatio. Prudẽtia. Ars. Volũtas. Electio.

De vitali facultate,quam Ariſtoteles eandem atque naturalem exiſtimauit. CAP. XII.

Vis naturalis & vitalis eadem.

EXPLICATVRO mihi vitalis noſtrę facultatis ſubſtãtiam atque præſtantiam, quamplurima obuerſantur inuoluta ſumméq; ardua, quibus præclari philoſophi Ariſtotelis patrocinio corroborati, contendunt nullam eiuſmodi

modi vim in nobis ſeorſum inſidere. Is enim quum omnes animæ partes atque facultates ſigillatim numerando percenſeret, hanc omnino tanquam nulla ſeorſum eſſet, prætermiſit, ſtatuens nimirum naturalem vim omnium primam, cunctorúmque viuentium communem, quam eandem nullo nominum diſcrimine, nũc altricem, nunc vitalem appellat. Huius enim proſpero fauore & pręſentia, nutritio atque vita in cunctis manet, perit autem dum illius benignitas ſe ſubtrahit. Vitam quidem nutritione accretionéque definit, quòd vſque eo dũ vita erit, nutritio quoque perſtabit, hac autem deficiente, vita pariter tolletur. Itaque ſi eo authore vnum idémque ſunt vita & nutritio, itémq; viuere ac nutriri: quæcunque facultas corpus alit ac ſuſtinet, eadem vitam quoque tuetur, neque à naturali diuerſa eſt vitalis facultas. Quinetiam inſitum calorẽ cuius ſubſidio natura omnia concoquit corpúſque nutrit, ſine quo non poſſunt animalia, ſed ne ſtirpes quidem cõſiſtere, vitalem appellat, quòd inde ſit omnium viuẽtium ortus, & vitæ permanſio, quódq; eo deficiente, interitus ſit omniũ. Quãquam autem omnis vitæ & interitus cauſam huic ipſi calori acceptam refert, quem inde vitalem & ſalutarẽ conſueuit appellare, nullam tamen in eo vim collocat, quæ à naturali ſit diuerſa: ſed hanc vt omnium primam in eo vitali calore conſtituit, ita & vitalem iure dici contendit. Nõ enim hic calor opifex eſt functionum corporis, ſed animæ eiúſque facultatum tanquam vehiculum & inſtrumentum, ſine quo eæ neque alimentum conficere neque aliud quicquam poſſint efficere, ſed ne conſiſtere quidem. Vnde intelligitur illic facultatem verſari, vbicunq; calor fuerit deprehenſus. Atqui plurimum in corde hunc vigere & flagrare ſenſus cõfirmat, illíncque vbi plurimus eſt & vberrimus, tanquam à fonte quodam in omne corpus diffundi atque deriuari. Qua conſtanti validáque ratione aſſeuerat vitam & facultatem quæ ſemper cum iſtius caloris integritate ſimul eſt, vniuerſum quidem corpus ſuſtinere, ſed totam ex corde tanquam è fonte & principio quodam fluxiſſe, quòd tum vitalis, tum naturalis facultatis prima ſit ſedes primáque origo. Hoc viſceris dignitatem & præſtantiam luculenter declarare, quod omnium in corpore primum vita fruitur, poſtremúmque mortem oppetit. Deinde ſedem quæ in corpore medio eſt, dignam quidem haberi, & tutò ſub pectore conditam, vbi arx vitę commodiſſima ſtrui de-

dem ſunt Ariſtoteli.

Vim eam naturalem in corde eſſe.

Cordis præſtãtia.

Nutriendi vis in corde. buerat. Porrò autem in quo principe corporis loco & in qua eius loci particula vitalis & inſiti caloris principiũ eſt, ibidem naturalem altricémque animam omnium quidem primam collocari: non enim hæc poteſt citra caloris opẽ aut alimentum conficere, aut corpus nutrire. Quocirca à perenni illo fonte caloris nequit vita & prima nutriẽdi facultas ſejungi. *Venas & arterias ex corde naſci.* His demum tanquam conſequens annectit, cor primam eſſe & ſummam conficiendi ſanguinis officinam hincq; venas perinde ac arterias propagari, & in corpus vniuerſum proferri. Quicquid virium cor in perfectis animantibus accepit, idipſum in exanguibus parti cuipiã tribui, quæ cordi proportione reſpõdet: in ſtirpibus autem ei quæ media inter radicem & ſtipitem interponitur. *Sentiens anima in corde.* Sentientis porrò animæ ſedem eodem intruſit, hac duntaxat ratione adductus. Animal omne qua animal eſt viuit, neque fieri poteſt vt id quod ei tribuit vt animal ſit, nõ etiam eidem vitam conferat. Quocirca concludit quocunque id principio animal eſt, eodem quoque idipſum viuere, neque ſejuncta hæc diuerſaque eſſe principia: alioqui enim vt duo principia, ſic duæ fierent cuiuſque animantis animæ, & vtrouis qualibet ex cauſa diſſoluto & extincto, alterius ope animal etiamnum conſtaret atque viueret. Ex quo demum infert vnam eandémque eam ſubſtantiam eſſe qua id viuit & animal eſt: tametſi varia id diuerſaque ſit ratione & cogitatione, neque qua ratione eſt animal, eadem ipſa viuit. *Motus & imaginatio in corde.* Itaque ſi in corde aut in alia parte quæ huic proportione comparatur, vitæ fons & origo collocatur, ibidem eſt ſentiendi principatus, quo animal omne conſiſtit. Iam verò in quo ſenſus, in eodem voluptas & dolor ineſt, perceptióque iucundi atque moleſti, ex quibus cupiditas naſcitur & appetitio. Præterea ex ſenſu ſurgit cogitatio & comprehenſio, ex hac autem & ex appetitione, inceſſus itióque animalis. Vnde planè & expeditè conficit omnes ſentiendi, cogitatione fingendi, appetendi, mouendíque vires è corde duci, *Nerui à corde.* externorúmque ſenſuum in capite quidem poſitorum originem cordi acceptam referri, omnéſque tum mouentes tum ſentientes neruos illinc tanquam à fonte primo deriuari. *Cor animæ ſedes.* Ergo anima illis inſtructa facultatibus in corde potiſſimum quidem inſedit, ex quo tamen in omne corpus æquabiliter ſe fundit, partibúſque ſingulis inhæret. *Anima in toto re-* Hoc planè declarant animalium quæ inſecta vocantur deſectæ partes, & ab arboribus auulſi rami:

viuunt

viuunt enim priſtináſque functiones etiamnum retinent, ſeruaréntque diutiſſimè ſi nutriendi inſtrumenta non deeſſent. Id planè argumento eſt partes has tantam in ſe animi vim habere, quantam & ipſa olim integra. At perfecta animantia & homines, non viliori & abiectiori conditione viuunt, quàm ſtirpes & inſectorum genus. Ex quo fit, vt integri cuiuſque viuentis vnica ſit anima, quæ vniuerſa corpus vniuerſum continet. Si dum id in partes diſtractum eſt, partium vnaquæque propria anima regitur, fient tum complures animæ, quæ priùs vnica fuerant. Quapropter in integro re ipſa quidem vnica eſſe dicitur, at poteſtate complures, quòd ex ea fieri multæ poſſint. Vnica autem & ſimplex quæ in nobis ineſt anima, diſpares longéque diſſimillimas functiones idcirco edere poteſt, quòd varias facultates & diſparia partium temperamenta ad illas accommodat: quemadmodum vnus idémque artifex, variis inſtrumentis diuerſa plerumque & diſſimilia opera condit & reponit. Ea igitur eſt Ariſtotelis de partibus animæ eiuſdémque facultatibus, & de communi earum ſede ſententia, ex omnibus Philoſophiæ monumentis deprompta: ita ſibi quidem cohærens ſuíſque principiis conſentanea, vt nullis argumentis, nulla diſputatione quæ de vniuerſo ſit genere, conuelli labefactaríque poſſit.

Aera tota eſt, & in qualibet parte tota eſt poteſtate.

Anima vna diſſimillimas actiones edit.

Medicos Platonem ſequutos, vitalem facultatem à reliquis diiungere. CAP. XIII.

CÆTERVM ſi ſingula diligenter ſtudioſéque ſpectabimus, in quibus maxima multóq; certiſſima vis ineſt demonſtrationis, non pauca ſanè occurrent, quæ planè vniuerſa illa redarguant, commonſtréntque luculenter, præter duas animæ partes, quę pro certis atq; cōceſſis receptæ sũt, tertiã vitalē eámque diuerſam haberi, cuius ſit vnius ſedes corde. Perennis enim & conſtans deprehenditur in nobis cordis & arteriarũ motio, cuius aſſiduitate perpetua eſt ſpirituũ procreatio. Hãc autem cuiuſnã facultatis opera fieri arbitrabimur? Nō animalis, vt cuius motus omnis eſt ad arbitrium, qui orta defatigatione ſenſim ingraueſcit atq; demum intermittit: cordis autem & arteriarum motus nō eſt in noſtra poteſtate vt nobis pareat, ſed continuatus nullius cauſæ vi laceſſitus, & qui nunquam interrumpi poteſt. Neq; præterea hic à naturali facultate regitur, vt quæ corporis nutritioni duntaxat addicta eſt & mãcipata, nec tã apertos motus ſolet expromere. Aut ſi hos profert in nobis, quid

Vitalis neceſſitas demonſtratur.

eſt cauſæ cur non ſimiles efficit in ſtirpium genere,in quibus tamen nihil tale conſpicitur?Neque demum inſitus & naturalis calor tãtæ motionis eſt author, tum ob eas quas modò percenſui rationes, tum quòd is per ſe quum ſimplex ſit qualitas, non poteſt eſſe efficiens cauſa motionis: aliàs enim naturam eum eſſe confirmaremus. Sentire quidem rectè videtur Ariſtoteles motionem illam ex materiæ & refrigerationis neceſſitate quadam fieri: cæterùm iſthæc neceſſitas, incitans duntaxat & impellens, non autem efficiẽs cauſa rectè poſſit exiſtimari, ſed aliam ſuperiorem atque præſtantiorem ſcrutari neceſſe eſt.Erit igitur in vitali cordis calore vis quædam & facultas harum motionum, & aliorum quæ poſthac referam operum effectrix, quæ vitalis quoque nuncupata, à naturali & à ſentiẽte prorſus diſſideat.In hęc fortaſſe quum penitus introſpexiſſent,quicũque ſub duce Auerrhoide in hãc Ariſtotelis ſentẽtiam iurarunt,hac diligenti rerum obſeruatione adacti ſunt,vt vitalem eam facultatem intromittãt, atque ſuſcipiant, ſed quam (ne violetur iuſiurãdum) modo quodam incomprehenſo ſomnient veriùs quàm cogitent, in altricis illius & naturalis facultatis genere comprehendi. Itaque duas conſtituunt ei differentias,vnam vitalem,alteram altricem,iudicántque vitalem altrici in opem & ſubſidiũ fuiſſe additam. Hoc illi commento probabile quiddam afferre videntur,ſed tamen Ariſtotelis mentem offendunt, qui vnã eandémq; vim nunc altricem, nunc naturalem, nunc vitalem conſueuit appellare. At mihi cum illis controuerſiæ nihil eſt,qui eò iã adducti ſunt, vt nobiſcum cõcedãt tres in nobis facultates conſiſtere, naturalem,vitalem, & animalem, quarum gubernaculis corporis natura & integritas tenetur & cohæret. Iam verò tempeſtiuum eſt demonſtrare haſce tres,nõ modò cogitatione,ſed re ipſa & eſſentia inter ſe diſtare, eſſéq; ſejunctas. Omnia enim quæcunq; ſit comparata ſunt, vt poſſit eorũ vnumquodvis vel lædi & labefactari, vel prorſus interire & extingui, aliis cõſtantibus & inuiolatis, diſiuncta ea ſunt, neq; vnam eandémque ſubſtantiam complent. Atqui in oſſe,in cartilagine,cui ſecundùm naturam firma ſit conſtitutio, nullus ineſt ſenſus, nulláque ſentiendi facultas,vitalis tamẽ & naturalis inſunt,quarum beneficio alitur,atque viuit. Lethargus,ſenſus omnes motúmque conſopit, totámque vim animæ ſentientem ſtupidam reddit, reliquis integrè valentibus. Paralyſis quamcunque

Auerrhoidis cauillus.

Animalem facultatem lædi aliis illæſis.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

cũque partem vehemẽter prehẽderit,ſẽſu motúque priuat, aliis permanẽtibus quæ partẽ nõ ſinũt cõtabeſcere. Sicque multifariam vis ſẽtiẽs aut omnino lædi poteſt, aut partem quampiam deſerere, aliis in nullam offẽſionem incurrẽtibus. Cæterùm in atrophia, palàm eſt ex nutritionis errore vim altricem incommodo detrimẽtóque affici, necdum tamẽ alias cõcuti. Nec profectò deſũt qui judicẽt partis cujuſpiam nutritionem ſẽſúmque prorſus exterminari, vita dũtaxat ſuperſtite, quum nempe ea liquefacta in totum extabeſcit, ſolámque vitalem facultatem retinet, quæ illius integritatem tuetur, obſiſtítque ne illa cõſumpta putredine diſſipetur. Eſt enim putredo vitæ aduerſa, neque aliud quàm vita obſiſtit ne pars in perniciem agatur. Quicquid igitur nutritione ſublata integrum præterea manet neque putreſcit,id ſanè viuit, vitalíque facultate ſuſtinetur. Hinc vt facetè ita præclarè olim dictum fuiſſe animaduerto, hãc vim datam eſſe corpori pro ſale,ne putreſcat,quòd hęc vna poſſit omnem interitus perniciem retũdere,arcere,præcludere.Hæc enim ſumma eſt illius actio, nõ vt corpus alat,nõ vt rerum occurſum ſẽtiat,ſed vt vitã & integritatem cõſeruet. Quinetiam quum quis peſtilẽti febre malè torquetur, affligitúrque cordis dolore, vomitione, animi defectione, quúmque pulſus obſcurus & imbecillis deprehẽditur, quis ambigere poteſt facultati in corde vitali, cujus hęc ſũt opera, negotij plurimum exhiberi, aliis quidem aut nihil omnino,aut multò minus agitatis? Vt enim alia morbi genera ſolẽt facultatibus malũ inferre,ſic hoc maximè peſtilẽs vitalem vim obſidet,oppugnat,atque demolitur. Itaque poteſt quæuis vna facultas noxam & incommodum ſubire, reliquis aut nõdum aut nõ peræque læſis: quin fortaſſe poteſt in quapiã corporis particula vis animalis ex morbo perire, ſimul cũ hac & naturalis, vna ſuperſtite vitali, quorum omniũ rationes poſthac vberiùs afferemus. Vnde planè perſpici poteſt,tres illas nõ modò cogitatione,& (vt dicere ſolẽt) ratione,ſed re ipſa propriáque ſubſtãtia dijũgi.

Naturalem lædi aliis illæſis.

Vitalem lædi poſſe aliis illæſis.

Tres animæ facultates ſedibus atque locis diſcludi.

CAP. XIIII.

NVLLA vis animæ quæ potiſſimum obſtricta ſit corpori, quicquam poteſt efficere citra inſtrumenti alicujus ſubſidium. Quum autem vel animæ inſtrumentum vel domicilium offẽſionem acceperit, neceſſum eſt profe-

Tres animæ partes locis diſcludi.

ctò, aut ipſius quoque facultatis ſubſtantiam lædi, ſi inde originem duxit, quod plurimi confirmant, aut certè (quod in externis fit artificiis) effectus cõtortos & deteriores reddi, præpediríque functiones. Quare ſi cor vna eſt omnium facultatũ ſedes, quoties id iniuriam & incommodum accipiet, omnes hæ facultates neceſſariò peræquè lædẽtur. Hęc autẽ perſpicuè falſa eſſe & inania, declarant quæ in peſtilẽtibus febribus aliíſque venenatis morbis obtingere proditum eſt. Quin & poſthac apertiùs erit, multis ex cauſis cor eiúſque actiones affici, conſtãtibus aliis viribus. Itaque tres eæ quæ ſunt, non eſſentia modò, ſed ſedibus quoq; & principatu diſiectæ ſunt, neque in eodem poſſunt ſolio conſidere. Quod ſi earum opera & effectus magna cum cura & diligentia intuebimur, non operoſum fortaſſe fuerit propriam cuiuſque ſedem deſignare. Perſpicuè cernimus eſculenta potulẽtáque in eas partes, quæ ſub præcordiis poſitæ ſunt, maximè in ventriculum illabi, vbi primùm concocta, deinde iecinoris vi in ſanguinem conuerſa, alẽdo corpori fiunt idonea. Cerebrum etiam tanquam cõmune ſentiendi principium à ſenſibus omnibus circumſederi quis non videt? eóſque per ſomnum comprehenſo cerebro quaſi vinctos, teneri, excitari autem & operam quemque ſuam conferre per vigilias liberato illo & ſoluto? At cor in ſomno ſemper cietur & agitatur, nunquam facta intermiſſione officij conquieſcit. Hoc ſi ſenſibus prima eſt efficiendi cauſa, cur non eorum functio ſimiliter perpetua ſit & continens? Conquaſſato compreſióque vehementer cerebro, animans continuò ſenſus omnis motúſque expers obtorpeſcit: cerebríque offenſione fiunt obliuio, ſtultitia, deliratio, apoplexia, quibus tum principes tum ſenſuum præpediuntur actiones, ab híſque malis liberant quæ cerebro, nõ autem quæ cordi adhibentur remedia. Malè autem affecto iecinore ægrè corpus alitur, aliàs atrophia extabeſcẽs, aliàs corrupto humore turgidum: quúmque ei viſceri valetudinis curatio adhibebitur, altrice facultate corroborata ad ſalutem corpus omne reducetur. Nemo eſt tam delirus qui conſtantibus his malis velit facere medicinam cordi, aut hanc ſi fortè tentet, non hallucinetur, expectationémque ſuam decipiat. Itaque ſenſuum actiones in capite maximè, naturales in iis partibus quæ ſub præcordiis ſunt, explẽtur ac vigent. Vbicunque autem eę plurimum eminent & apparent, ibidem conſentaneum eſt vim & facultatem earum effectri-

Iecur naturalis animæ ſedes.

Cerebrũ principis animæ ſedes.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

In iecore naturalis eſt.

effectricem dominari,ſuúmque principatum habere : nam hac iſta ratione ductus etiam Ariſtoteles vitæ principium in corde collocat, quod omnium primum viuit, poſtremum emoritur. Ex propriis igitur operibus, ex medendíque ratione,altrix vis & naturalis in iecinore;animalis ſeu ſentiens in cerebro,reliqua vitalis in corde cõſtituenda videbitur. Nunc autem mihi liceat rei fidẽ iis ductibus confirmare, qui facultatibus ad proprias functiones ſubſidio veniunt : venæ quidẽ naturali, nerui animali,arteriæ vitali. Omnes quidem quemadmodum & ipſas facultates ex corde naſci prodidit Ariſtoteles,nequicquam à mente ſua, nequicquam à ſe ipſe diſcedens:rectè:exiſtimãs illic facultatem & partem animæ figi debere, vnde illius inſtrumentum naſceretur, ductúſque deriuaretur. Quocirca quum arterias ex corde duci; omnémque pulſationem hinc eas accipere inter omnes conueniat;ſi præterea neruos è cerebro, venas è iecore primam originem duxiſſe commonſtrem; videbor etiam planum feciſſe,illud domicilium eſſe animalis facultatis,hoc verò naturalis. Vt in arboribus vniuerſóq; ſtirpium genere, maiora minorum ſunt principia; & truncus omnium ampliſſimus deorſum radices agit,ſurſum autẽ in ramos diffinditur, hi rurſus in alios exiliores, dum tandem in tenuiſſimam ſobolem vndique propagetur atque fruticetur : hincque vnus omnium conſenſus in trunco principium conſtituit;& eam vim quæ ſtirpi moderans,alimentum trahit diſtribuítque ſingulis partibus : ita ſanè in venis atque neruis ſtatuendum videtur. Cæterùm vena caua quà cordi aſſiſtit multò quidẽ tenuior eſt; quàm vbi è iecinoris conuexo emergit: quinimò hîc in duos ramos diffinditur; quorum vterque duplo maior eſt eo, qui ad cor ſurſum irrepit: quod planè argumento eſt nõ è corde, ſed è iecore primam venis originem eſſe. Huc accedit, è cauis regionibus interioréque facie, iecur venam ad portas emittere; quæ ſerpens multiplici lapſu & erratico; complures riuulos tanquam radices effundit in ventriculum, in omentum & meſenterium. His autem (venæ tametſi ſunt)nulla intercedit cum corde communio aut ſocietas,ſed ne cum his quidem venis quæ è iecoris facie cõuexa emerſerunt? quare ſtirpium exemplo iecur venarum origo conſtituendum eſt. Ex quo intelligitur partem in ſtirpibus inter radicem & truncum interpoſitam; quam Ariſtoteles cordi comparauit; iecoris potius quàm cordis

Argumenta à propriis canalibus.

Venãs à iecore naſci.

Prima ratio.

Secunda.

ſimilitudinem ſpeciémque gerere, vt in qua vis inſit natu-ralis,eam prorſus exprimens quæ in iecinore conſedit. Poſtremò, vt perfectis animantibus arterias è ſiniſtro cordis ventriculo naſci animaduerſum eſt, ſic terrenis animantibus iiſque vocalibus dexter vẽtriculus adiectus eſt, in eúmque inſerta vena caua, vt inde erumpente reiectóque ſanguine pulmones alerẽtur. Muta autem animantia, vt piſces omnes, dextro ſinu defici atq; deſtitui, omniũ iudicia ſenſúſque confirmant, quòd aquatilia neq; pulmones habent, neq; vociferãntur, neq; ſpiritũ ducunt. At nihilominus ſanguine aluntur in venis recondito, ipſæq; venæ omnium iecori ſic affixę ſunt, vt apertè hinc deriuari cernãtur. In dextrum autem cordis vẽtriculum (vt quem nõ habeant) nec inſeri, nec inde poſſunt educi. Quid quòd vena in piſcibus vix cor attingit, potéſtne inde exoriri vnde lõgius abeſt atque diiungitur? Eadem propemodũ ſunt rationum põdera in neruorũ exortu, quos palàm eſt cor nõ attingere, neq; ei vlla communione iũgi: vt idcirco nemo (niſi qui in cõtemplãdis rebus cæcus fuerit) exiſtimet à corde tanquã à principio eos emanare. At ſi diligenter cerebri ſtructura animo ſenſúque luſtrabitur, clarum erit & euidẽs neruos omneis ſentiẽtes illinc deduci, ortúſque ſui primordia accipere. Si ſubſtãtia ſpectabitur, eos cerebri tanquam ſurculos arboris partes eſſe, ſed quæ in extrema corporis progreſſæ, tum vię lõgitudine, tum locorũ per quos tractus eſt ſiccitate, mira ſoliditate dureſcãt. Spinæ etiam medulla vera cerebri ſoboles, quà foras excedit ampla quidẽ eſt, tãtò deinde gracilior facta, quãtò longiùs proceſſit. Ex hac autem tãquam ex arboris ſtipite, quamplurimi vtrinq; nerui adeò expreſſè & perſpicuè diffundũtur, vt niſi ſenſuum fides & præſtãtia tollatur, hæſitari nõ poſſit, omnes aut proximè aut medullæ interuentu ex cerebri ſubſtãtia prodiiſſe. Vetus olim fuit ſententia, quæ ob duritiem eorum ortum meningibus tum cerebrum tum ſpinæ medullam circumplicãtibus, acceptũ referret. Ab his fortaſſe nerui omnes inuolucra quædam acceperunt, medullæ tamen (quæ ramorum qui in arboribus ſunt exẽplo, intus inſeritur) origo cerebri ſubſtãtiæ datur. Hæc autem prima eſt & præcipua nerui portio, qua valente motio omnis conficitur, & qua læſa concidit. Ergo ex functionũ proprietate, ex inſtrumentorũ poſitu, ex ductuum ortu ac deriuatione, in promptu & ante oculos eſſe debet, vim & facultatẽ animæ naturalem in iecinore, ſentien-

Tertia.

Neruos nõ à corde, ſed à cerebro naſci.

Neruos non naſci à meningibus.

ſentientem in cerebro, reliquam autem vitalem in corde, quaſi in ſede propria conſtitui. Quibus etiam confectum arbitror eas non modò ſimplices facultates, ſed loco ſedibúſque diſcluſas haberi.

Rationum quas aduerſarij proponunt confutatio.

CAP. XV.

AT iam video Sophiſtarum veriùs quàm Ariſtotelicorum turbam his obſtrepere, qui tametſi planè vident naturæ functiones in iecinore, animales in cerebro, vt in ventriculo chyloſin, & in oculo viſionem: has tamen fateri nolunt facultatum eſſe ſedes, vt neque neruos à cerebro, venas à iecinore proferri. Quid eſt cauſæ cur ita cenſeant? quoniam (inquiunt) non vt Medici ſenſuum æſtimatione de his iudicio decernimus, ſed vna duntaxat ratione demonſtratiua. Quomodo? Quia princeps Auicennas ſcriptum reliquit, Philoſophos qui vires omnes reponũt in corde, omnia altiùs perſpexiſſe, inueſtigaſſéque rationes magis neceſſarias: Medicos verò quæ ſenſus duntaxat mouent ſequutos, facultates illas ſedibus diſtraxiſſe. O delirationem incredibilem! deſipientis enim arrogantiæ eſt argumentationis neceſſitatem ſenſuum authoritati anteponere. Sed quid neceſſitatem dico, quum nulla in id neceſſaria argumentatione, ſed ne ſatis quidem probabili adduci poſſint? Nunquid quod ſenſu comprehenſum eſt, poteſt vlla ratione conuelli? Tanta eſt eorum in vnius opinione pertinacia, vt errare malint, & in controuerſia concertationéque perpetuò verſari, quàm ſynceram purámque rerum cognitionem capere: atque quum perſpicuis dubia debeant illuſtrare, dubiis perſpicua tollere conantur. Quænam autem eſt eorum tam-firma conſtánſque ratio? Cor quia nobiliſſimum eſt & vitæ fons, idcirco animæ omniúmque eius facultatum ſedem eſſe & principiũ: cerebrum autem, iecur, ventriculum, reliquáſque partes illarum inſtrumenta duntaxat eſſe: omnes in corde altiſſimis defixas eſſe radicibus, at illarum functiones aliis partibus alias comparere. Eſt igitur (inquiũt) cor principium, quod omnes facultates ſinu complexúque ſuo continet atque fouet, non autem principium edendæ depromendæque functionis. Hac interpretatione quam plerique quaſi ex tripode dictam ſuſpiciunt & admirantur, putant Platonis medicorúmque obſeruationem Ariſtotelis argumentationibus reconciliare, ſicque omnem ſe controuerſiam

dirimere. Sed quàm vanus & irritus hic labor, velle eos qui ex inſtituto diſtracti ſunt, in concordiam adducere? Cor inquiunt omnium eſt facultatum origo, quia nobiliſſimum. Quaſi verò rex qui totius eſt imperij nobiliſſimus, omnium ſubjectorum vires in ſe vnus comprehendat: & quia penes illũ ſit omnis necis & vitę poteſtas, idcirco ſubjectis propriæ vires non inſint, quibus quæ ſua ſunt procurent. Expendamus autem põderemúſque diligentiùs controuerſam hanc rem, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Si jecur & cerebrum non primariæ ſunt ſedes, ſed inſtrumenti duntaxat rationem acceperunt, hócne à conformatione & figura ſolùm habent, an etiam à temperamento? Ab vtroque (opinor) cauti nec incallidi reſpondebunt: cæterùm temperamento quàm conformatione plus effici: ſanguis enim in jecore, & ſpiritus animalis in cerebro, à ſubſtantiæ proprietate & à temperie potius quàm à conformatione procreatur. Quoniam igitur ex temperamento vis quædam & facultas enaſcitur, quæ cauſa eſt efficiẽs, in vnaquaque particula vt temperamentum, ſic & ingenitam oportet quandam facultatem ineſſe, quæ functionum ejus eſt opifex. Hoc quidem & illi tanquam planè conſequens fatentur: quum vitalem ſpiritum ex corde videant per carotides arterias in contextum admirabilem, & in cerebri ventriculos efferri, illícque in animalem conuerti. Iſtæc autem conuerſio vndénam & à quo prodiit? Nónne ex vi aliqua quæ cerebro propria inſideat & ingenita ſit? Neque hoc illi diffitentur. Neceſſe eſt ergo hanc iſtam vim inſitam quæ ſpiritum gignit animalem, animalem quoque haberi: quî enim fieri poſſe intelligemus vt hoc aliud gignat, cuius vi nulla & poteſtate ſit præditum? Multi quidẽ ajunt hoc fuiſſe Auicennæ decretum, ne dicam ſubterfugium, ſpirituum omnium vt certè facultatum vnam eſſe eandémque ſubſtantiam: atque quum ea ſit vitalis ſpiritus in corde, portionem quę in cerebri ventriculos contendit, temperationem quandam adipiſci obeundis animalibus functionibus idoneam. Hunc tamen ſpiritum vim nouam illinc nullam conſequi, quę non antè fuerit, neque ſubſtantia, ſed qualitate duntaxat mutari & noua conſtitutione, quę ſpiritum illum vitalem aliter atq; prius verſans ac pręparans, efficit vt ad functiones animales accommodetur, & animalis in eo facultas nunc primùm ſeſe expromat. Prius enim huius facultatis ſubſtantia ei ſpiritui inſidebat, quum adhuc

Confutatio.

Aduerſariorum ſubterfugium.

Confutatio munitis argumentis.

adhuc in corde tenebatur, nondum tamen ea ſe functionibus exprimebat, quòd impedita eſſet nec rebus conſentaneis & adiuuātibus inſtructa. Solers iſta quidem & ſubtilis rerum notatio, ſed tamen falſa nimis & fallax aſſenſio. Spiritus dum in contextu admirabili atq; in cerebro propriā temperiem mutauit, nónne ſimul ſubſtantiam & ſpeciem mutauit? Si ſpeciem, nónne & facultatem? Aliàs enim nulla fuerit toto corpore ſpirituum ſpecie diſtinctio. Quod ſi fateantur, neque vlla profectò fuerit humorum ſpecie differētia, ſed ſolo accidente diſtabunt, ſanguis, lac & ſemē. Et quicunq; ingerentur cibi, nō in vētriculo, non in iecore, non in venis, non in reliquo corpore, aliam quam in qualitate mutationem ſubibunt: erit vna eadémque omnium vbiq; ſubſtantia ac ſpecies, nō eorum modò quæ in corpore continentur, ſed ipſarum etiam partium. Hoc autem quid aliud eſt, quàm rerum ſpecies ac differentias de medio tollere? quàm omnia in idem ſubſtantiæ genus contrudere? quàm rerum ortus & interitus in naturæ mundíque exilium agere? quàm omnia omnibus confuſa permiſcere ac perturbare? Quod ſi ſpecie diſtant corporis partes, & qui ab illis conuertuntur humores, cur non item ſpiritus ſubſtantia & ſpecie inter ſe diſtabunt, quos palam eſt multò tenuiores eſſe, & facilè mutabiles, vt expeditius quàm illi partiū quibus aſſidebunt, vim & conditionem ſubeant? Itaq; conſentaneū magis eſt, vt cerebrum à corde, ita animalē ſpiritum à vitali, ſpecie atque ſubſtantia differre, diuerſiſque illos facultatibus teneri. Quicunque aduerſa ſuſtinere contēdent, multis aſtricti vinculis, eò quo minimè volunt imprudentes reuoluentur. Quocirca multò melius quàm illi & luculentius Alexander Aphrodiſeius, quamuis impenſe Ariſtotelicæ diſciplinæ ſtudioſus, cerebro, iecori, ventriculo, reliquíſque partibus proprias vires addixit: qui quum alias eſſe diſtinxiſſet quæ famulantur & ſeruiunt, alias quæ regunt & quaſi dominantur, ſubjecit animæ principatum in corde conſtitui, vires autem eas quæ velut ſubjectæ famulantur, in varias corporis partes diſiici. Nam quæcūque ad animalis facultatis demonſtrationem attulimus, eadem ferè ad naturalem & reliquas accommodari poſſunt. Quiſquis igitur volet naturalem cōtemplationem medicis obſeruationibus conſeruare, omni depoſita concertationis inuidia, tres animæ facultates, vitalem, animalem, & naturalem, eſſentia, ſede, inſtrumentíſque diſtinguat. Nunc

Cerebri, cordis, & iecoris tū partes tū ſpiritus ſpecie & ſubſtantia differre.

Confutatio.

Concluſio.

quam enim futurum eſt, vt qui eas turbulenta confuſione connectet, quicquam in re medica vel dilucidè demonſtret, vel certa intelligẽtia & ratione comprehendat. Hinc videas non modò Alexandrum, ſed reliquos propè omnes Ariſtotelis interpretes, vitalem facultatem à naturali diſcreuiſſe, alios inſeruientes quaſdam facultates membris aſſignaſſe, alios non vnam & eandem, ſed planè diuerſam inſtrumẽtis originem dediſſe, iudicium ſanè vacillantis & fluctantis opinionis tanta interpretationum varietas. Quanquam verò vnus Ariſtoteles admirabili ſcientia, atque iudicio, in cæteris ferè ſuſpiciendus eſt, & à nobis venerandus, hîc tamen primus temerè fregit authoritatem veteris diſciplinæ, atque vt nouam conderet, partes illas animæ labefactauit atque peruertit, quas mirificè Plato erat amplexatus. Verebatur enim ne ſi illas cum Platone admitteret, multas in homine animas, & hunc multa eſſe animalia fateri cogeretur. In has autem ruinas atque ſalebras ſi Plato incidit, ne illas quidem Ariſtoteles vlla declinatione vitare poſſit & effugere, vt qui alteram animæ partem immortalem, caducam alteram inſtituat. Hinc Themiſtius vtrique opinioni impedimentum hoc accidere tradit, quòd non ſimplicem, ſed concretam ex partibus animam dicit. Quid autem in his ſtatuendum ſit, paulò poſt ſuſiùs diſſeretur à nobis, quum animæ ſubſtantia & integritas explicabitur.

Quid vitalis facultas cæteris præſtet & impertiat, in quibus inſit, quo accedat ordine, quid vita.

CAP. XVI.

Argumenta. ID quidem peruagatũ vel apud idiotas omnium ſermone percrebuit, viuere ſtirpes, viuere animãtia, viuere ſuperos: hos quidẽ ſolius mẽtis agitatione, iſta ſenſus impulſu, illas verò natura duce. Quũ autẽ vnus homo naturæ, ſenſus mentiſque viribus teneatur, ſitque naturæ vis altrix in iecinore, reliquę in cerebro, quid eſt quod duorũ iſtorum conſpiratione & mutuis officiis nõ ſatis gubernamur & conſeruamur? Si omnis vitæ functionum cauſa ad hæc referri putetur, quid præterea cor nobis additum eſt? qua impellente neceſſitate conditum? quænam illius actio quam iecur & cerebrum non obeant? Aut igitur omnino id ſuperuacaneum videtur, aut prima omnium facultatum ſedes. Hæc quidem ſunt quæ nonnulli inexplicabilia eſſe dixerunt & nondum comprehenſa, quę tamen extricare & in perſpi-

in perſpicuam lucem proferre conabimur. Animantiũ genus naturalem & altricẽ vim cum ſtirpibus quidem habet communem, eamq; poſitam in iecore: ſed quæ tamen præſtãtioris cuiuſdam ſit ordinis & dignitatis: omnem quippe nutriendi functionem animantia lege quadam & ratione perfectiore complent. Stirpi alimẽtum eſt ſuccus impurus atque lutulentus è terra hauſtus: animanti verò id quod iam multiplici mutatione præparatum eſt, vt olus, vt fructus, vt caro. Facili promptáque coctione & rudi quadam alimenti conuerſione ſtirpes aluntur: animãtes autem non niſi vtilis alimenti multifariam facta cõcoctione, qua lõga rerum ſerie in ſanguinem ac demum in corporis ſubſtantiam conuertitur. Quoniam igitur tam multiformis eſt in animantibus concoctio, & alimentum id perfectionis aſſequitur quò nequit in ſtirpibus peruenire: neceſſe eſt omnino vim quandam præſtantiorem in animantibus quàm in ſtirpibus nutritionem moliri, eámq; aut generis cuiuſdam eſſe præſtãtioris, aut acceptis aliunde viribus adiuuari. Hac ratione perfectis animantibus cor attributum eſt, cuius calor & facultas toti corpori maximè verò iecori & cerebro impartiretur, omniúmque functiones & munera compleret. At verò ſtirpibus quæ ſolius naturæ beneficio viuunt & vigent, vnica vis altrix obtigit eo ſuſtẽtata calore, qui tanquam materia ſubiectus eſt. Hic porrò languidus eſt atque iners, in omnem ſtirpis ſubſtantiam diffuſus nec facilè diſſipabilis, hoc indicio quòd arborum defracti, auulſi aut abſciſci rami aliquantum viuunt, poſſúntq; inſiti reuireſcere & fruticari. Sic profectò exanguia animantia quæ naturæ ancipitis ſede ſtabili ſcopulis adhærent, vt conchæ: & quæ ſponte ſua intimóque motu huc illuc promiſcuè ferũtur, vt apis, formica, vermis, & reliquum omne inſectorum genus, quorum reſectas partes ſeorſum moueri conſpicimus: omnia quidem vitæ ſuæ calorem exiguum habent, eúmque toto corpore æquabiliter conſertum, neque in iis vlla eſt ſedes cordi verè comparata, è qua hic calor quoquo verſum in omnes partes influat & illabatur: his enim ita poſitis, abſciſſæ partes neq; viuere, neque moueri poſſent. Contrà autem perfectiorum animantium partes, quum deſectæ continuò vita priuentur, argumentum eſt non ex ſe, ſed aliunde influentibus viribus eas ſuſtineri, neque proprio ſolùm calore vt ſtirpes, verùm etiam aſcito gubernari, & ſupra vim iecoris naturalem, aliam ex corde vitalem

Vim altricem in animantibus perfectiorem eſſe quàm in ſtirpibus.

Quid cor iecori & cerebro conferat in perfectis animalibus.

Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio, demonſtratur.

Quid cor cerebro conferat. aduenire. Porrò autem vitalis facultas animali etiam ſuccurrit & opitulatur, quòd ei velut pabulũ & materiam ſuggerat, ex qua demum ſpiritus profertur animalis. Hinc nonnullis exiſtimatum eſt, vitalem animalis gratia potiſſimum conditam eſſe, quòd ei plus quàm naturali conferre videatur: quandoquidem præter materiam vim etiã ſubjicit qua in opus excitatur erigitúrque, vt citra cuius opem vis animalis qualiſcũque fuerat ex ſemine producta, ignaua & languida otiaretur. Itaque hæc omnium poſtrema *Animalis facultas omniũ poſtrema.* rectè conſtituitur, quæ in fœtu dum vtero geſtatur, tum obſcuras vires oſtentat, tum minimùm videtur neceſſaria: at quum iam editus infans hac luce fruitur, ea pectus diſtendens depriménſque ſpiritum ducit ac reddit, nec tum exiguam opem fert cordi. *Vitalem facultatẽ non modò alias perficere, ſed etiam cõſeruare.* Cæterùm hæc ipſa vitalis facultas non modò cæteras omnes quum rudes adhuc & inchoatæ ſunt perficit, ſed etiam eaſdem quoad viuit animal tuetur, & ad agendum impellit. Id planè declarant arteriarum interceptiones, quæ aut vinculis aut aliis quibuſcunq; cauſis opprimẽtibus inciderint: per has enim cordis aſpiratione cohibita, mox repentè tãquam attonitum corruit animal. In ſyncope tantiſper dum vitale robur corporis partes nõ illuſtrat, reliquæ quoque facultates omnes pariter intermiſſionem faciũt: mox autem vt id excitatum reuixerit ac ſeipſum collegerit, omnes illæ quaſi recreatæ recurrunt. Abſonum autem & abſurdum fuerit, exiſtimare hoc exiguo tempore partes corporis ab omni vi & facultate deſtitui, in quod tamen diſcrimen Auicennas adducitur, & quicunque ſtatuunt facultates omnes à corde illabi. Hoc igitur temporis articulo, particulis ſuæ inſunt propriæ & ingenitæ vires quemadmodum & cordi, ſed quas tamen nulla vis princeps ſtimulet & incitet. At nihilominus ſi robur id vitale perdiu abeſt, nec influit (quemadmodum quum præceps & inſolens ſyncope hominem tollit) inficiari nolim partium facultates tãdem corruere & intercidere, animálque prorſus vitam dimittere: tanta quippe eſt vitalis neceſſitas, vt citra illius fauorem reliquæ ne minimũ quidem efficiant. Hinc rectè vitalis nomen ei potius quàm ſtirpium facultati eſt impoſitum, quòd præſtantiore magiſque ſalutari vitæ genere corpora colluſtret, vnáque reliquarum omnium perſeuerantiam & firmitatem contineat. *Vita animantium quid.* Eſt enim animantium vita facultatum actionúmque omnium conſeruatio. Hæc autem à corde cum ſpiritu caleſéque

ſéque

téque defluit. Mors eſt vitalis roboris omniúmque facultatum extinctio. Quas autem horum definitiones prompſit Ariſtoteles, eas non modò ad animantes, verùm etiam ad ſtirpes accommodauit, vt longè latéque paterent. Vis porrò iſta vitalis, totius animæ pars non eſt, quòd ſolitaria nuſquam ſubſiſtat, quodque illius ope nihil ſeorſum viuat: ſed totius eſt animæ ſumma quædam facultas, quæ partes animæ perficit, tuetur, & quaſi nexu coniungit.

De facultatum contentu & principatus ordine.

CAP. XVII.

Triū facultatum conſenſus in toto animante.

TRES animæ facultates quanquam in perfecto animante ſubſtantia, inſtrumentis & ſede ſejunctæ ſunt, fieri tamen non poteſt, vt poſteaquam in vno eodémque corpore cojerint, tum inde quaſi diuulſæ & ſejugatæ prorſus diſtrahantur. Mutua enim conſpiratione vſq; eo omnes inter ſe aptæ & cōnexæ ſunt, vt vnaquælibet reliquarū ope conſiſtat. At verò fieri poteſt vt cuiuſpiam particulæ, vna animalis facultas pereat aliis cōmorantibus: aut ſimul cum animali naturalis etiam pariter occūbat, vna ſuperſtite vitali: quemadmodum fit dum in particulam per arterias dimanat vis ſpiritúſque vitalis, à cerebro autem & iecinore nihil quicquam illabitur. Tametſi igitur dum vita eſt, ſemper nutriri animal verum eſt & compertum, non tamen id in particulis fieri eſt neceſſarium. Vna vitalis cæteras perficit atque cōuertit, & ab eiſdem mutuis iuuatur officiis. Naturalis enim pabulum ei ſuggerit, animalis autem pectus pulmonéſque agitans, tum alimenti tum refrigerationis eius eſt effectrix. Animali porrò reliquæ duæ materiā ſubjiciunt: naturalem autem vitalis per arterias illapſa tuetur atque auget, quæ ipſa animali perpetuò eget. Ex quibus intelligitur indiſſolubili eas cōcentu teneri, nullam poſſe citra aliarum opem conſiſtere, & vnaqualibet intercidente reliquas etiam pariter emori. Cæterùm quoniam variæ & diſiectæ ſunt earum ſedes, quarum incommodo tum ſpiritus, tum calor, & facultatum ſubſtātia offenditur, fieri quidem poterit vt vnaquælibet offenſiunculam accipiat, aliis nondum læſis: quāuis ea ſi diutius inhæreat, in cæteras tum demum irrepat, ſiátque omnium communis. Hoc autem intercidunt ordine, vt ab ea quæ in malum & perniciem primùm incurrit, ea proximè laboret quæ maiorē, poſtremò autem ea quæ cum illa minorem neceſſitudinem aut cognationē habet. Ab animali enim primùm vitalis, dein-

In parte corporis poteſt vna facultas perire aliis manentibus.

Poteſt in toto animal. vnaqualibet lædi aliis non læſis.

Quo ordine perire ſolent facultates.

de naturalis afficitur, à vitali animalis: vt qui illa materiam & vitæ formam miniſtrat, tãdem verò naturalis: à naturali vitalis, mox animalis. Hũc ordinem tum ratio tũ rerum euentus edocuit, quoties pars vnica princeps ſimplici morbo tenetur. Quòd ſi vnaquælibet facultas jacturam facere poteſt aliis nondum offenſis, neceſſe eſt perurgente cauſa, eandem prius aliis, neque eodem omnes puncto temporis interire, licèt exiguo pòſt tempore vnus ſit omnium interitus. Is itaque ex mutuo conſenſu affectionum ordo ſtatuitur: cæterùm in actione & adminiſtratione corporis, alius multò diuerſus.

Ordo procreationis.

Exortu quidem prima eſt altrix, deinde vitalis, poſtrema animalis.

Ordo præſtantiæ & dignitatis.

Nobilitate & principatu prima atque præſtantiſſima eſt animalis, ab hac vitalis, tertia altrix ignobilis & abjecta: hæc enim vilium ſtirpium communis eſt: vitalis data animantibus, quia altricis actiones integrat & abſoluit, ea præſtantior vtiq; videtur, obſcurior verò & inferior animali, vt cuius cauſa maximè cõdita ſit: finis autem in quem reliqua contẽdunt, ſplendorè & commendatione clarus eſt. Quinetiam animales functiones, ſentire, moueri, ratiocinari, contemplari, ſapienter viuere, quia altioris gradus & dignitatis ſunt quàm ſolùm ac ſimpliciter viuere, planè declarãt vim harum effectricem omnium ſummam eſſe & principatum tenere.

Ordo neceſſitatis.

In actionum autem & vitæ neceſſitate omnium prima vitalis ſtatuitur, quòd non modò reliquis materiam ſufficiat, ſed illas etiam ſuſcitet, perficiat, mutuóque complexu tueatur & foueat. Siue enim particula quæuis & motum & ſenſum habitura eſt, ſiue debet nutritionis commoda percipere, in eam neceſſe eſt ſpiritus & vis influat vitalis: quæ ſi lædetur, mox vtriuſque functio interpellabitur, quaſi in vtriuſque opus communiter concurrat. Huius itaque beneficio quum reliquæ indigeant, non autem è diuerſo, vna omnium iudicabitur maximè ad vſum vitæ neceſſaria.

Simplicem eſſe animam quæ his partibus continetur, hincque Ariſtotelicorum rationes diſſolui.

CAP. XVIII.

Partes animæ interpoſitu vitalis facultatis iũgi&

STIRPIBVS ea moderatur anima quam naturalẽ altricémque dixerunt, vt quę eius dũtaxat gratia & officio vita fruuntur. Beluæ eam ipſam quidem, atque inſuper alteram ſentiẽtem ſunt adeptæ. Ex his autem vitalis facultatis interpoſitu aptè coniugatis, vna fit totius anima, cui pars illa præſtantior nomen dedit. In homine omnes hæ

partes

partes inſunt,quibus tertia inſuper accedit,mẽs appellata, tãta profectò familiaritate cum illis conſentiẽs, vt ex omnium concentu vna euadat anima,quæ intelligentiæ & rationis eſt particeps.Cæterũ hæc nõ ex illis tãquam ex diſcretis ſejunctíſque partibus condita eſt, quoniam vna ſimplex totius eſt forma, omnis expers coagmentationis & ſtructuræ, verùm naſcitur ex illis quemadmodum poſteriores Geometricæ figuræ ex prioribus. Trigonus enim ad alterum trigonum ſic decẽter aptetur,fiet tetragonus, non compoſita quidem verùm ſimplex figura : ad hunc deinde accedens accommodatúſque alius trigonus pentagonum efficit,re ipſa quidem ſimplicem, at poteſtate compoſitum. Sic propemodum dum fœtus vtero fingitur & conformatur,primum naturalis anima emergit ſéque prodit,deinde vitalis facultatis interuentu & conciliatione, anima ſentiens comparet & elucet. Hæc verò quanquam ſimplex eſt,vt in beluis, comitem tamen retinet vim illam naturalem, quæ tum manens anima dici non poteſt, ne corporis vnius & eiuſdem aut reuera complures formas, aut vnam compoſitã fateri cogamur. Ineſt tum igitur ceu illius pars duntaxat & quædam facultas:quemadmodum quæ in oſſe, aut quæ in carne eſt forma, quum iam totius ſpecies appulerit,ſupererit quidem non re ipſa & energia,ſed tanquã præparatio & facultas miniſtra formæ ſuccedentis ; quod plenius alio loco diſputauimus. Poſtremò autem quum mens conſilij rationíſque particeps immigrabit, quæ ſentiens fuerat anima, iam non reapſe commorabitur & reſidebit,ſed vt facultas quædam & ſuperioris illius quaſi præparatio. Hoc loco dubitatione & rerum obſcuritate æſtuãt quidam philoſophi, qui putant fieri non poſſe vt ſimplex noſtra ſit anima. Etenim mẽs intelligentiáque noſtra ſempiterna habetur & immortalis, quæ extrinſecus nobis acceſſit : ſentiens autem anima mortalis & caduca, quaſi ex corpore procreata. Illa quaſi ſeparata & ſimplex, corpori non permiſcetur, ſed ei duntaxat vt naui gubernator aſſiſtit:hæc verò in corpus penitus immergitur,à quo nunquã dijungi duellíque poteſt. Illa denique, vt cogitet, vt contempletur & intelligat,corporis ſubſidio non indiget: hæc verò nihil efficere poteſt citra idoneam corporis eiúſq; organici præparationem,cuius certè perfectio quædam eſt & abſolutio. Harum igitur rationum animaduerſione complectuntur & efficiunt fieri nõ poſſe,vt tam diſpares diuer-

vnam efficere animam.

Qua ratione ex his partibus vna ſit & ſimplex anima.

Lib. 1. dialog.

Argumenta eorum qui putant nõ ſimplicem eſſe noſtram animam.

ſeque naturæ, communi ſocietate in vnius eiuſdémq; ſimplicis ſubſtantiam coëant. Itaque ſiue Platonis ſiue Ariſtotelis ſententia recipitur, hoc vtrobique impedimentum accidere contendunt, vt non ſimplex, ſed ex diuerſis partibus concreta ſit anima. Sic igitur grauiſſimis hiſce vexati implicatíque rationibus hærent in ſalebra. Cæterùm quiſquis quæ ad hanc controuerſiam litémque minuendam attulimus, animo & cogitatione comprehendet, cenſebit animam quæ in nobis eſt rationis & intelligentiæ particeps, non ex aliis tanquam ex partibus componi, ſed ſimplicem eſſe & tanquam reginam (quum acceſſerit) aliarum principatus obſcurare, vt vna præſtantiſſima dominetur, quæ omnium vires atque facultates haud ſecus atque pentagonus, ſimplex illa comprehenſas teneat. Quæcunque enim præſtãtior eſt & ſuperior, ſupparis vires omnes habet. Hinc fit vt ſimplex ea & ſingularis, vna poſſit omnia in nobis vel diſſimillima efficere, ſed alia quidem per ſe, alia corporearum facultatum adminiculis. Vt enim ſoluta mens & libera cogitat, ratiocinatur, & meminit, ſic talia efficit in nobis nullius corporis adiuta cõcretione mortali. Illa corporis ſoluta vinculis omnia ſentit, ídque purè, dilucidè, & quale quídque ſit: at verò his terrenis concretíſque corporibus interſepta, non niſi quinque nuntiis externa cognoſcit. Eadem naturæ vtens facultatibus corpus vniuerſum alit, vtẽs vitalibus hominis vitam ſuſtinet. Hæc igitur omnibus fons eſt & principium mouẽdi, quod à ſe non ab alio quoquam mouetur. Qua potiſſimum ratione planè cognoſci poteſt, animam immortali conditione ſuſtineri: hinc etiam quòd infinitam rerum innumerabilium cognitionem capit, memoriámq; retinet; quòd res occultas ab omníque ſenſu & corpore ſeiunctas inueſtigat, quòd tot res & tantas nullius concreti corporis ſubſidio efficit. Quæ enim his eſt ornata viribus, nequaquã cõcreta eſſe poteſt ex terrena mortalíq; natura, nihil admiſtũ, nihil concretũ, nihil coagmẽtatum capit. Itaq; ſimplex quum ſit, nec ſecerni, nec diuidi, nec diſcerpi, nec diſtrahi poteſt. Nec interire igitur. Ex quo demum intelligitur omni illam turbido motu ſemper vacare, nec dolore nec ægritudine pulſari. At multa è corpore exiſtũt quæ illius functiones iuuent & acuãt, multa quæ obtundant & impediant. Corpore acri & vehemẽti quadam ſtatus conuerſione cõfracto, illa cõfeſtim emigrare cogitur. Quæ mala quum adſunt, quid cauſæ eſt cur illa functio-

Solutio.

Animam noſtram eſſe immortalẽ.

Vnde fit vt læſo corpore animæ actiones lædantur.

functiones ſuas non implet? An propriæ ſubſtantiæ jacturam quandam fecit? At ea nec offendi nec labefactari poteſt. Inſtrumentum illius violatum eſt? At nullum ei concedimus. Quid igitur reſtat? Corpus quod proprium illius eſt domicilium præpediri. Vt enim opifex idoneis inſtrumentis inſtructus, ſi in tenebricoſum aut arctum conclaue contrudatur, nequit quæ artis ſuæ ſunt efficere, ſic anima vitioſo corpore, quod eſt tanquam domicilium, coërcita, quæ ſua ſunt munia exequi non poteſt. Conuenienti enim corporis mediocritate teneri deſiderat, quæ ſi parum commutabitur, functionibus illa ſuis interpellabitur: ſin multum, tantam illam diſcrepantiam perhorreſcens nec ferre potis, de corpore decedit.

De moralibus facultatibus. CAP. XIX.

INEST autem in homine aliud earũ facultatũ genus, in quibus mores verſari proditũ eſt à virtutum magiſtris. Eſt id quidẽ genus vniuerſum appetẽs, quod nimirum in totidem differentias diſtrahitur, quot animæ facultates ſunt locis ſedibúſque ſejugatæ. Siquidem ſuprà enucleatè diſputatum demonſtratúmque eſt, vnamquamque non niſi proprio appetitu ad agendum impelli. Itaque vt animæ ita appetitionis pars altera rationis eſt particeps, altera huius expers. Has enim inter ſe diſtare atque ſejungi puerorum mores demonſtrant, qui iracũdia æſtuant rationis nondum compotes. Quinetiam adulti qui prudentia præditi ſunt, multorum plerumque importuna cupiditate flagrant, quæ inſurgens ratio & obſiſtens diſſuadere ac peruertere conatur: hincque frequenter acerrima pugna committitur, planè oſtendens non vnicam, ſed duas ſaltem eſſe facultates, vnam rationi obtemperantem, alteram voluptatum amicam. Quum autem ratio certamine fortaſſis euicta fuerit, qui ita vitiorum blanditiis & voluptatibus ſuccumbit, iratus deinde ſeipſum obiurgat: túmque rationi aſſiſtens iracundia tanquam auxiliaria, partes eius tutatur, cupiditatis ardores & impetus oppugnatura. Ex quibus intelligi poteſt non modò duas, ſed tres in nobis facultates morales ineſſe. Rationis particeps appetitio, volũtas nuncupata, cõſtanter prudentérq; quippiam deſiderat: quæ verò huius eſt expers, partibus duabus tenetur, quæ ſunt cupiditas & θυμωσις, illa in iecore, hæc in corde. Cupiditatis rurſum partes ſunt libido & cupedia, illa in teſtes, hęc in ventriculum

Appetitus triplex.
Rationalis.
Cupiditas.
Iracundia.
Cupiditatis partes duæ.

effuſa. Appetēdi autem facultates iis quas dixi ſedibus diiungi, ex propriis earum perturbationibus clarum erit & perſpicuū, quæ ſunt huiuſmodi. Libidinis perturbatio aut ægritudo eſt mulieroſitas, contraria autem offenſio eius atque faſtidium, μισογύνεια, id eſt odium mulierum. At cupedia perturbationes & ægrotationes habet, circa cibum quidem liguritionem, circa vinum temulentiam: offenſiones autem, cibi & vini faſtidiū, & ſtuporem, quo qui tenetur ſuauitatem cibi non ſentit. Vtriuſque autem mediocritas eſt temperantia. Vis animi in corde inhærens, vt in variam materiam quam vtilem iudicat, nec tamen obtinet (his enim cauſis duabus incitatur, priuatione & vtilitate) appetitione ſua fertur & incūbit, ita variis perturbationibus cōquaſſatur. Huius eſt ambitio, quæ gloriā perſequitur & honores: auaritia quæ pecuniā & opes auet: ira quæ iniuriam punire & vindicare cupit: metus qui futuri mali opinione cōturbat. Quum verò iā bonis potitur, gaudio & lætitia animus exultat: ſin mala inciderunt, doloribus affligitur. Iā verò ſi quas partes corporis ſingulæ perturbationes exagitant, diligenter animaduertimus, conſtabit opinor quo quæque in loco facultas inſideat atque inhæreat. Par eſt enim vnamquamque facultatem in ea potiſſimum parte tanquam in ſede conſtitui, quæ illius perturbatione euidentiùs impelli & cōquaſſari deprehēditur. Atqui dum iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæteriſque huius ordinis perturbationibus concutimur, conſpicuè & inſigniter cor in nobis aut opprimi aut geſtire percipitur. Qui vehementer eſuriens aut ſitiens inedia conſumitur, huic triſti quodam languore præcordia contrahuntur, qui mox lenitur mitiórque fit, vt cibi potúſque quippiam demiſſum fuerit. Quinetiam vterum gerētes alienorū ſordidorúmque, vt luti, vt carbonum extraordinaria appetentia laceſſitæ, mox abſoluuntur atque liberantur, ſi qua potione ventriculum ac iecur expurgent. In delirio, obliuione, & ſtultitia, vt ſummus ille ſplēdor rationis extinctus eſt, ita & cerebrū grauiter afficitur, huícque nō autem cordi adhibita præſidia, ex vſu ſunt & ſalutaria. Hæc quū in aperto ſint & cuique obuia, nihil iam ambigi debet appetitionem eam quæ compos eſt rationis, in cerebro tanquam in arce propriáq; ſede collocari: eam verò quæ ad iram procliuis eſt & θυμωσις dicitur, in corde, quod quū inter omnia viſcera maximo ardet incendio, vt hos poſſit impetus inflammare: po-

Exuperātia aut defectiones cupiditatis.

Exuperantia & defectiones excādeſcentiæ.

Sedes facultatū moraliū.

ſtremam autem quæ cupiditas appellatur, ſubter præcordia maximè verò in iecore conſidere. Poſteriores duę quia variis, vt dixi, perturbationibus agitantur, patibiles quidem ſunt & affectioni ſubditæ: atqui ſi patibiles, mortales etiam ſunt & caducæ: neceſſum enim eſt affectionum diuturnitate contabeſcant. At verò prima quæ rationi obtemperat, vt nullis perturbationum fluctibus iactatur, nullíſque vitiorũ procellis obruitur, ita prorſus impatibilis & immortalis cenſeri debet. Hinc percipi poteſt hanc iſtam appetendi vim, incorpoream eſſe mentis ſupremæ conditione: reliquas autem tum corpori immerſas, tum nobis eſſe cum beluis communes. Quanquam autem illa cum cæteris intelligentiæ facultatibus, vna eadémque mentis ſubſtantia tenetur, non tamen cum illis confunditur, ſed diligenter facultatis cuiuſque ratio diſcernenda. Sic quam in corde conſtituimus vim excandeſcentiæ, cauendum prouidendúmque eſt ne cum vitali, tanquam vna ſint, confundamus: nam tametſi eadem ſunt ſede eadémque ſubſtantia comprehenſæ, diuerſas tamen facultates eſſe effectuum operúmque varietas renuntiat. Ita propemodum in iecore poſita cupiditas, ab eiuſdem altrice vi quamprimum differt, licèt vnius ſint ſubſtantiæ. Vbique enim appetens facultas prior eſt ſuis comitibus, quas quaſi admotus ſtimulus ad agendum incitat & impellit. Hæc de animæ facultatibus quæ primò ſeſe offerebant: iam pari verborum contractu, earum functiones proximus liber decurrat.

Duo appetitus mortales.

Rationalis immortalis.

Appetitus omnes à reliquis facultatibus diſtingui.

Libri quinti de animæ facultatibus, Finis.

DE FVNCTIONIBVS ET HVMORIBVS, LIBER VI.

Alimenti in ventriculo confectio. CAP. I.

FACVLTATIBVS cognatione tanta functiones cohærent, támque immutabili continuatione iunguntur, vt aliarum ex aliis cognitio capi debeat, fuerítque

Præfatio.

neceſſe nobis pariter de ambabus ſuperiorem ſermonem facere, qui vtrarumque omnes ex æquo differentias recenſeret. Quamobrem de functionibus dum hoc loco rurſum dicere inſtituo, neque profectò enitor vt illas nobis adeſſe demonſtrem, neque vt earum differentias enumerem, quippe quas omnes iam ſuprà plenè cumulatéque ſumus complexi. Verùm à facultatibus tanquam à cauſis conuerſione facta, articulatim diſtinctéque ediſſerere contendo, qua lege, quo ordine vſæ ſuis illæ ſpiritibus, ſuíſque particulis & temperamentis, tanquam inſtrumentis functiones omneis ſuas compleant, vt ſimul inde partium omnium corporis humani commoditates & vſus in promptu ſint & eluceant. Primùm autem omnes ſigillatim ſcrutabimur & explicabimus in homine iam genito omnibúſque ſuis partibus abſoluto, deinde in eo qui gignitur in lucémque profertur: atque in illo quidem naturę primùm, deinde animæ, poſtremò vitæ functiones attingemus. Summum ſupremúmque naturæ munus eſt nutritio, quam ex alimento accepto illa perficit: hoc enim illius eſt tota materia, in quam penitus incumbit, quam variè tractans expurgat, conuertit, propriíſque ductibus in omnes extremáſque corporis particulas diffundit atque confert. Quodcunque durius & ſolidius eſt alimentum, dentibus in ore conſtructis manditur, extenuatur, & molitur, nec leuem inibi cõuerſionem accipit, admiſcétque ſibi quodammodo animantis qualitates, vt priſtinam ſpeciem & naturam vix retineat. Quod ſanè potiſſimum efficit tum diligens confractio atque confectio, tum pituitæ oris perfuſio, quæ ad alia quoque plurima non modicas facultates obtinet, tum oris calor, tum denique tunicæ eius, quæ ipſi quoque ventriculo cõtinuata eſt & cõmunis, attrectatio. Manſum iam & ad nutritionem præparatum alimentum, crebra agitatione & motibus linguæ detruditur, ídque excipit ſtomachus via communis per quam illabitur in ventriculum. Eſt autem hic & cibi & potionis receptaculum: omniáque rectis in interiore tunica poſitis fibris à gula detrahit, atque eiſdem gula ab ore prolectat, perinde ac ſi dicas ventriculũ per gulam quaſi per manũ ab ore cibos eripere. Hæc porrò actio à tráſuerſis villis, qui in externa ſunt gulæ tunica adiuuari videtur. Cùm enim quippiã ſiue aridum ſiue humidum ab ore depellimus, tranſuerſæ fibræ quæ infra idipſum ſunt dilatantur, quæ autem ſupra contrahuntur, idq; adeò

Alimentum eſt materia altricis facultatis.

Alimenti præparatio in ore.

Alimenti in ventrem depulſio.

adeò arctè vt inter deuorandum plerunque hauſtus ſpiritus, tametſi tenuis eſt, ſimul impulſus & adactus remigrare vix poſſit. Itaque partim ventriculo trahēte, partim detrudente gula, ciborum fit depulſio. Ventriculi attractionem incitat appetentia, & iis qui extra modum appetunt promptior celeriórque fit depulſio: cùm enim fames immodica dominatur, venter cibos nondum in ore planè confectos, mandentibus etiamnum & inuitis plerunque eripit, vt fame latrantem ſe obſonet. Quæ ſibi adduxit, ſinu ſuo complexuq; recipit: eadem continēdi facultate & obliquarum fibrarum miniſterio includit, complectitur, continet ſuprà ſubtérque & omni ex parte adeò cōpreſsè, vt his circumjici & prorſus adhæreſcere videatur, nec inane quicquā relinquat, ſiquidem conuenienter & ſecundùm naturā ſe habet. Alioqui cibus in tāta capacitate huc illuc fluitans, neque lateribus ventriculi coarctatus haudquaquā planè cōcoqui poſſet. Tum igitur pylorum intercluſum ac proſus obſignatum reperire eſt, vt non modò arceat craſſiorem cibum, ſed nec liquidum ac maximè profluentem elabi ſinat. Ea profectò ratione cōcludit cohibétque accepta, nec antè legitimum naturæque præſcriptum tempus effluere quicquam patitur, niſi cùm aut magno copiæ pondere, aut qualitatis mordentis acrimonia laceſſitur. Eſt autem id legitimum tempus, quo plenam perfectámque concoctionem abſoluit. Hoc interim ſpatio facultas concoquens, cibum omnem mutat & conficit, nullis quidem fibrarum adminiculis, ſed tū proprio ingenitóque calore & ſpiritu, tū eo quem vt lebeti magno circumjectus ignis; ita & proximæ partes illi inferunt, jecur lienis, cor, diaphragma, vena caua, & omentum, quod illius calorem coërcet duntaxat atque continet. Ceterùm propria ventriculi ſubſtātia concoctionis illius abſolutionem perficit, ídque nō modò vulgatis & notis illis qualitatibus, verùm etiā tacita & recondita proprietate. Itaque his omnibus tanquam miniſtris adjutus ventriculus primùm quidem alimēta in vnum cogit, & alia cum aliis, arida cum humidis confundit, ſimul verò omnia frangit & exterendo comminuit, vt jam partes omnes quandam ſubſtantiæ æquabilitatem adeptæ videri poſſint. Quæ dum ita exquiſitè permiſcentur, neceſſariò quum ex miſtionis lege, tùm ex affectionis natura mitigātur, & depoſita omni qualitatum exuperātia in quandam mediocritatis ordinem adducuntur & recidūt, fitque

Ventriculi attractio.

Ventriculi retentio.

Cōcoctio ventriculi.

Concoctionis ratio.

vniuſmodi ejuſdémque naturæ ſubſtantia, ſpeciem quandam cremoris conſequuta. Hoc primum eſt concoquentis facultatis opus, ciborum in cremorem conuerſio, quam & ventriculi & vicinarum partium ſolo calore fieri credibile eſt. At verò id concoctio nondum cenſeri debet, quòd talem ars ſola plerunque nobis exhibeat, ſed duntaxat præparatio quædam ad concoctionem. Poſthæc verò cremor hic aptam & accommodatam nutriendo animali qualitatem atque ſubſtantiam ſumit, túmque perfectè mutatur & cōficitur: eaque mutatio & in chylum facta conuerſio, cōcoctio ea eſt quam definimus. Fit autem hæc non modò vi & ardore caloris, ſed etiam tota ventriculi ſubſtãtia, & inſita quã diximus proprietate. Sic ſtruthiocamelus ferrum coquit & exterit, quod nō leo calidiſſimus, ſed ne ignis quidem ardor effecerit: ſic fruges aridas & præduras minutæ aues conficiunt, omnéſque crudum quippiam ſubigunt & mutant, quod vix audeat humo attingere: ſic coturnix veratrũ coquit & mitigat, & nobis prorſus inimicũ, inuictum, indomitum, & quod omnem corporis noſtri vim, omnes conatus reſpuit & aſpernatur. Quodcũque autem idoneũ & conueniẽs alimentum ventriculus acceperit, id demum vincit atque mutat, omnéſque in id tũm qualitates, tũ naturæ ſuæ vires confert. Hoc jam plenè coctum tametſi ingratum guſtatui videtur, poteſtate tamen & viribus conueniens eſt & ſalutare. Idipſum autem concoctio eſt, nempe, in peculiarem & propriã ejus quod alitur qualitatem conuerſio. Ariſtoteli quidem hæc ἕψησις exiſtit, id eſt (vt juniorum nomine vtar) elixatio: eſt enim in humido facta coctio. Quidam ex veteribus hanc falsò corruptioni annumerãt, idcirco alimenta temporis ſpatio in vẽtriculo commutata putreſcere exiſtimantes, quòd priſtinam ſaporis odoríſque gratiã non ſeruent, ſed prorſus iniucunda, grauí moleſtóque tum ſapore, tum odore ſenſus feriant. At illi parum cognitum habent eam concoctionis ſalubritatem, non guſtatu, non olfactu, ſed virium præſtantia & ſubſtantiæ familiaritate ponderandam eſſe & æſtimandam. Eius porrò quòd jam conuenientem & familiarem qualitatem eſt adeptum, portionem quãdam ſibi arripit ventriculus: nam quod in cremore longè optimum eſt & congruens, id halitus ſpecie ad ſe rapit, ínque ſuas tunicas ſugẽdo recondit, eis etiã adjungit & agglutinat: ex quo demum fructũ voluptatémque percipit, & quodammodo ſaturatur. Verum

Cauſa efficientes χυλώσεως.

Concoctio quid.

Alimenta coctione nō putreſcere.

Vt ventriculus chyli benignitate fruatur.

tam hanc eſſe nutritionem à Galeno quidem videtur proditum literis : quod tamen nõnulli de interiore ipſius duntaxat tunica accipiendum interpretantur, hácque ex tenuiore benignioréque chyli vapore ſuſtineri : externã verò ex ſanguine alimentum capere per venas conſpicuas ex jecinore in ſe pertinentes, atque directas. Ego verò vt hãc ſic & interiorem illam sãguine nutriri duco, neque paſtionem eam quam ex chylo ventriculos capeſſit veram nutritionem appello, ſed ex qualitatis cognatione & conueniẽtia oblectationem quãdam & ſatietatẽ nutritionis æmulã. Exanguia (fateor) non pauca animãtia, vt conchæ, vt vermes ſucco aluntur, qui veram ſanguinis ſpeciem non accipit : at nõ protinus exiſtimãdum eſt idipſum in sãguineis obtingere, quòd nihil quicquam præter ſanguinem poſſit in eorum ſubſtantiam conuerti. Quocirca fieri non poteſt vt chylus proximum ſit ventriculi alimentũ. Quæ quidem mea aſſertio, ne inanis eſſe videatur, illa me cauſa mouet, quòd dum fœtus vtero continetur totus ventriculus maximéque interior ejus tunica, puro ac ſyncero ſanguine alebatur, nullo nimirum tum vſpiam exiſtente chylo. Nunc igitur quia cumulatius atq; perfectius is ali poſtulat, optima ratione ſimiliter ex ſanguine nutrietur & incremẽtum ſuum capeſſet. Quinetiam oſſa quæ longiore interuallo quàm ventriculus à sãguinis natura recedunt, ſanguine ali fatemur : quanto magis igitur ventriculi membranæ ſanguinem pro ſuæ naturæ cuſtodia requirent? Qui fit igitur, inquies, vt cibus ventriculo conceptus, famem & appetentiã ſedet neque ſaturet, ſi is neque ventriculum paſcit neque nutrit? Fames quidem & animalis appetentia totius eſt ventriculi, præſertímque oris ejus, tum temporis potiſſimum excitata, quum ſupra modum exinanita vẽtriculi capacitate, ejus latera collapſa in ſeſe concidunt, conuelluntque grauiter vicina ſibi præcordia, & quum interiores receſſus & quaſi rugæ proprio humore exhauſto inaruerunt. Hoc interim ſpatio vẽtriculus tum ſe ſuámque capacitatem implere & quaſi farcire, tum verò ſucci vtilioris quippiam in interiores illos receſſus recondere deſiderat. Vtroque autem deſiderio eum laborare argumento eſt, quòd modico cibo qui interiorem duntaxat tunicam oblinat, ſaturari non ſolet, niſi ipſa etiã interior capacitas expleatur : quòd etiam dominãte fame, dum quis cibum capit, nõ protinus vt hic intrò demiſſus eſt, ſed aliquãtò pòſt

Totum ventriculum ſanguine verè nutriri.

Quæſtio.

Solutio.

Fames ex cauſa fit duplici.

ſatiatur deſideriū, quū perutilē ſuccū ventriculus in tunicā rapiēs ſumma cū voluptate amplexatur, ſibíq; apponit perinde ac ſi eo verè aleretur. At certè ea nequaquā propria eſt nutritio: ſed ſuccus ille vacua tunicæ ſpatia referciens, in vaporē fuſus & extenuatus ad extremū vaneſcit: íſque ſua potius qualitate quàm ſubſtātia famē depellit. Famē dico animalē appetentiā: naturalē quippe vna dūtaxat ſāguinis ſubſtantia per vētriculi corpus & molem effuſa, ſatiare poteſt, dum in ejus naturam cōuertitur: cæterùm animalem non modò ſanguis, ſed & quicquid qualitatis cujuſdā ſuauitate præditum in ventrem demittitur, compeſcit.

Ingeſtus cibus famem ſedat animalem, non autem naturalem.

Vt è ventriculo per inteſtina & venas meſaraicas in tecur fiat alimenti diſtributio.

CAP. II.

POSTEA QVAM perfectè planéque cibos vētriculus cōcoxit, iiſque abundè ſaturatus eſt, os infernum cui pyloro nomē eſt diducit, aſpernatúrque quicquid alimenti reliquum eſt, tanquam redundans ac moleſtum. Quamobrem tum otioſa & feriata cōtinendi facultate, officiorū vſa viciſſitudine expultrix exurgit, quæ tranſuerſas fibras contrahens, ventriculum coanguſtat: atque jā confectum chylum à ſe excludit, detrudítque per pyloron in inteſtina. Cæterùm quum ſit ventriculus in naturalium inſtrumētorum numero, cautio etiam atque etiam adhibenda eſt, ne imprudentes hunc tāquam animal ratione intelligētiáque præditum producamus, quòd prouidentia quadam & cura aliarum etiam partium ſaluti conſulát. Non enim eò cibos concoxit, vt reliquis partibus alendis eos accommodaret, ſed dum ſinu complexúque eos continet & vndique comprehendit, propriæ ſaluti atque voluptati dans operā, neceſſariò eos comminutat. Vnde & idonea cibi portione jam expletus, quod reliquum eſt tanquam onus inutile à ſe deponit exigítque, non quòd in reliquas partes conferre quicquam conetur, in ídque viribus incumbat. Itaque dum ſibi prouidet, & in eo maximè eſt occupatus, aliis etiā vtilitatem & fructum affert, non quidem ex inſtituto, ſed fortuitò tanquam aliud quippiam agens. Hac igitur via & ratione gerūtur omnes ventriculi functiones, ſi modò integer eſt & incorrupta ſanitate, nec quorūdam injuriis laceſſitur, quæ vel magno copiæ pondere, vel qualitatis acrimonia ſtimulent. Quæ ſanè quemadmodum & quæcunque poſthac tradentur functiones, tum ex quotidianis naturæ

Expulſio ventriculi.

Non agit ventriculus præcognitione quadam.

operibus,

operibus, tum ex viuorum atque mortuorum confectione comprobari ſolent. Quod ergo in ventriculo redundat alimentum, in inteſtina protruditur: exceptum autẽ (neque enim id trahunt, neque hujus gratia fibras rectas habent inteſtina) confeſtim præteruehitur, à depellendi facultate, quæ in inteſtinis ineſt longè valẽtiſſima, ad cujus muneris functionem vtraque tunica fibras obtinuit tranſuerſas & in orbem actas. Quoniã autem multiplex eſt inteſtinorum anfractus & flexuoſa circuitio, haud ita facilè alimentum perlabitur. In tãta igitur viæ longitudine, defluentis materiæ quicquid coctũ eſt & ſalutare, poteſt opportunè in jecur per meſenterij venas trãſportari. Vix enim fieri poteſt, vt in tã longo viæ tractu vlla ſucci portio præterfluat, quæ non ad cujuſpiã venæ os aliquando ſeſe applicet, & quæ ſi primum fortè ambitum præterlapſa erit, ſecũdo vel tertio, vel alio deinceps cõſequente non arripiatur, ſuctáque apprehendatur. Quod autem hunc anfractum prætergreditur, nec raptum fuerit in meſenterij venas, tãquam inutile & ſuperuacaneũ in craſſiora inteſtina dejicitur, quò ſimulac peruenerit excremẽti appellationem ſumit: honeſtiori nec inquinato verbo cibi reliquias appellãt. Hæ tũ aſtringẽtibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus tãdem in aluum depelluntur, in quo tãquam in receptaculo reſidẽt dum propulſentur foras. Alui extremum podex eſt, quem σφιγκτὴρ muſculus ambiens atque circumfundens marſupij modo intercludit, nec quicquã antè elabi ſinit quàm ratio jubet. Dum autem arbitratus imperio hic relaxatus ſoluitur, naturaliter quidem expellentibus inteſtinis, nonnũquam verò adjuuantibus diaphragmate & abdomine, excrementa deturbãtur. Ex quo planè intelligi poteſt dejectionem hãc prorſum naturalem eſſe, retẽtionem verò voluntariã, quæ ſolius ſphincteris opera completur. Quãquam autem non priùs è ventriculo cibus delabitur, quàm plena & abſoluta concoctione ſit mutatus, in ipſo tamẽ per inteſtina tranſitu elaborationem etiamnum & abſolutionem completam adipſcitur, quòd iners & otioſa nunquã eſſe poſſit quæ in eis eſt commutandi facultas. Simul verò eo tranſitu atque prolapſione, vtile quippiam & conueniens inteſtina ſugũt, ſibíque apponũt, quo demum (perinde vt de ventriculo antè commemoratum eſt) perferũtur. Cæterùm vera eorum nutricatio per venas fit meſenterij, quæ sãguinem è jecinore reuehũt, quemadmodem eædem viciſſim chylum com-

Alimenti per inteſtina depulſio.

Alimẽti di tributio ad iecur.

Excrementum alui.

Excrementa retineri voluntate, expelli vi naturæ.

Inteſtina cibum concoquere.

Chyli ad iecur tranſuectio per venas meſenterij.

portant. Vt enim arboris tenuiſſimæ radices è terra ſuccũ trahunt, ita quæ in quoduis inteſtinum pertinent venarum ora, quãtum chyli coctum eſt, & à reliquo cibo ſecretum, id omne hauriunt & exorbent: ab hiſque venis minoribus ad majores permanat, dum tãdum ad jecoris portas ſe applicet: ad hãc quippe regionem aditus eſt & introitus per multiplices admodum vias, eáſque peranguſtas. Præparãt hæ quidem chylum jecori, conferúntque quaſi rudimẽtum ſanguinis, quale in eis per confectiones deprehendi ſolet, idcirco, ſanè quòd à jecore initium ducunt, cuius proinde naturam referunt & æmulãtur. Si arteriæ quæ ad inteſtina feruntur ac pertinent, nonnihil etiam humoris è cibo alliciunt, id omnino perexiguum eſſe debet, quòd craſſior illic ſuccus exiſtat, ſintque arteriæ ſpiritui halituíque trahẽdo accommodatæ. Qui vnum ſenſum æſtimatorem judicémque adhibuerit, meſenterij venas ventriculi & inteſtinorum nutricationi, nõ autem ſuccorum diſtributioni deſtinatas eſſe contendet, quòd omnes ſemper rubro, nunquam albo ſucco confertæ videtur: quódque in ventriculi & inteſtinorum ſubſtãtiam ſe figant, neque ad interiorem capacitatem apertæ ſint. Veruntamen quoniam aliæ nuſquam viæ ex inteſtinis in jecur directæ feruntur, per quas alimentum influat, ratio magis quàm ſenſus conuincit eas etiã ad diſtributionem accommodari. Exiſtet autem mox quæſtio non parum difficilis atque ardua, multùm & ſæpe quæſita, per ſinguláſne meſenterij venas tum nutritio tum diſtributio ſit, an potiùs aliæ ad nutritionẽ, aliæ ad diſtributionem aptæ ſint & conſtitutæ. Omnes vna ſanè & communi conditione ſeruitutis vtuntur, nec vlla operæ varietas illas ſejunxit: ſed ſingulis vtrunque datum eſt, tum vt in jecur chylum tranſportent, tum vt ex hoc in inteſtina ſanguinem refundant: neque id quidem temporum & officiorum quadam viciſſitudine, ſed ſimul vna eadémque humorum congreſſione. Quanquam autem eiſdem venis permiſcentur chylus atque ſanguis, trahentium tamen partium naturæ & deſideria cauſæ ſunt, quòd diuerſæ diuerſa prolectent atque ſecernant, quemadmodum in alui purgationibus, non obſcurè fieri deprehendimus. Ad hæc verò ſciendum probè eſt, ſuperiores venas quę in ventriculum & gracilia inteſtina concedũt, minus ſanè quàm inferiores humoribus è venis & ex jecore purgandis deſtinari. Nam in dyſenteria multóque apertius in teneſmo, mordax &

Venæ meſenterij præparant iecori.

Cibi ad iecur diſtributionem ratione potius quàm ſenſu cognoſci.

Qualibet meſenterij vena ſanguinem continet atque chylum.

Superiores ad diſtributionem, inferiores ad expulſionem magis aptæ.

dax & acris humor in craſſiora inteſtina illabitur, quo tẽpore plerunque ſuperiora nihil noxæ & incommodi ferũt, ſed cocta alimenta continẽt atque diſtribuũt, tametſi aluus inferior continenter prouocata humorem dejicit. Dum alimentis nonnihil purgãtis facultatis permiſcebitur, vno eodẽque temporis momento nutritio fiet & infecti humoris ſecretio: hic per venas inferiores in aluum detrudetur exigetúrque foras, alimẽtum verò per venas ſuperiores in jecur raptum concedet. Ad hunc igitur modum alimentum in jecur perlabitur, trahentibus quidem tum meſenterij venis, tum verò jecore per venas. Rapiunt autem id maximè ob conuenientis cujuſdam facultatis communionem, veruntamen aliæ permultæ ſunt cauſæ quæ tranſuectioni celeritatem addant, vaſorum amplitudo, ſucci tenuitas cum permeandi impetu, & attrahẽtis facultatis robur. Ex qualitatis quidem cognatione, vinum quàm aqua ocyus in corpus aſſumitur: at ſubſtãtię tenuitas & vis quædam penetrãdi, cauſa eſt vt vinum album promptiùs quàm rubrum & auſterum in jecur peruadat, id enim expeditiùs trahẽtis vim conſequitur. Si diſtributio, expoſita modò ratione, trahẽdo duntaxat perficitur, quomodo mente concipiemus corporis habitum ejúſque venas extra modum impleri? quod in illo habitu athletico vſu venire compertum eſt & proditum. Nulla ſiquidem tum partibus abundè ſaturitas ineſt appetẽtia, quæ trahendi deſiderium injiciat aut ſtimulet. Si igitur non appetunt, neque profectò alimentum rapient. Deinde pars vnaquæque idcirco alimentum trahit, vt eo perfruatur: quod ſi jam plenè fruitur, nõ eſt quòd noui deſiderio pulſetur, nec quòd ad id trahendum ſeſe comparet. Veritatem porrò hujus rei impura eorum intemperantia illuſtrabit, qui tanquam gurgites & voragines de poculorum magnitudine certant & bibendo ſe ſuperant. Quanquam enim multas vini amphoras exſorbent & exiccant, quæ tamen ab illis depelluntur cibi reliquiæ, nihilo fiunt liquidiores: argumentum ſanè, quicquid vini abſorbuerunt, in venas id omnino permanaſſe. Quinetiam ſi tenue ac potens vinum fuerit ingeſtum, & qui ad jecur patent aditus ſoluti fuerint, nec obſtructio diſtributioni moram & impedimentum vſpiam afferat, quale ferè hauſtum fuerat víxque vlla ex parte commutatũ profundi cernetur. Quod ſi aliquiſpiam omnem hujuſmodi diſtributionem trahẽti facultati attribuit, nec vinum quantumuis

Diſtributio attractione fit.

Quomodo venæ poſſint ſupra modum impleri.

Multa alimenta ennitatis impetu in venas permeare.

tenue exiſtimat niſi tractũ in venas peruadere, edoceat is quæſo & planum faciat, qua ratione cõplura medicaméta anguſtas admodum vias, venáſque prætenues ſubeant, & nullam non corporis parte*m* pe*r*agrent. Non liceat ad trahendi facultatem confugere, eámque moleſtè obtrudere, cui nihil hìc loci relictũ eſt. Nulla enim medicamẽtis cum corporis partibus affinitas intercedit, imò contrà odio penitus inſito, tacitíſque diſcordiis plurimũ inter ſe diſſidẽt, naturæ prorſus infenſa. Quamobrem his non excitabitur, vis appetendi, nec demum illius impulſu trahendi facultas inſurget, quæ illa tam aduerſa in venas & corpus alliciat. Cæterùm quũ illa quoquouerſum permeãtia, omnia trajicere & peruadere medicorum curationes multis jã ſeculis cõprobarint: quænam obſecro hujus alia poteſt cauſa probabilis afferi, quàm quòd illa aut ſubſtãtiæ tenuitate, aut alia quapiam vi ingenita ſibi, in corporis interiora penetrent? Hoc ſi eſt, quid quæſo obſtabit quo minus multa etjam alimenta prætenui ſubſtantia aliíſque facultatibus valeant, quibus velut impulſa promptiùs ferantur ac permanẽt in corpus? Quum quis ad mediocritatem & ad ſatietatem ſe impleuit, omnémque cupiditatem tum ventris, tum reliquarum partiũ ſaturaſſe creditur, ſi crudus poſtridie ſe rurſus ingurgitet, an nõ potius humor in venas ſe protrudet, quàm partium vi prolectetur? Si hæ ſatietatem expleuerunt, cur pluribus & immodicis humorum ponderibus ſeſe obruent? At (inquiunt) ventris ori ingenita vis eſt appetendi, quæ cùm ſenſu quodam eximio indigentiæ atque plenitudinis moleſtiam percipiat, ſaturari quidem poteſt: reliquæ autem partes eo ſentiendi munere deſtitutæ ſunt, quæ quoniam ſatietate nulla premuntur, naturali quodam deſiderio tanquam ſtirpes, ex venis nullo puncto temporis intermiſſo alimẽtum rapiunt, neque fieri poteſt ſi materia ſuppetit, vt aliquãdo illæ trahendi finem faciant. Hæc mihi videtur delicatior (vt ita dicã) molliórq; ratio, quã Philoſophi vis grauitáſque poſtulat. Si enim partes aſſiduè trahunt, inſaturabiliter explẽtur, éſtque naturalis earum cupiditas inſatiabilis. Hæc verò quid aliud eſt quàm partes perpetuo & inſanabili malo teneri? quàm morbum cum integra valetudine cõfundere atque omnia perturbare? Bulimum quidem & diabetem affectiones præter naturam dicimus, quòd aſſiduo deſiderio ad trahendum impellãt, neque vllam agendi modum adhibeant. Similiter igitur & in nobis

Subterfugium quorundam.

Confutatio multis rationibus.

nobis quantumuis benè valentibus, ſi partes corporis trahendi moderationem non adhibent, debent infirma atque etiam ægra valetudine cenſeri. Iam verò quòd illi proponunt partes corporis nullum ſenſum habere indigentiæ atque plenitudinis, quem exitum reperire poſſit æſtimemus. Hoc fixum atque ratum omnes habent, venas & habitum corporis cùm ſupra modum implentur, plenitudinis mole veluti pōdere aliquo grauari: hinc grauiſſima mala impēdere, quæ proſpiciens Hippocrates jubet habitum ſoluere ſine mora. Hoc natura ſæpè aggreditur, dum onere oppreſſa & quaſi extincta, miris conatibus ſuperuacuam molem per nares, per vterum, aut mariſcas à ſe tanquam à ceruicibus depellit. Deinde verò multis antè rationibur corroboratū eſt, partibus naturalem quendam ſenſum ineſſe conuenientis & aduerſæ qualitatis, eóque naturale deſiderium incitari. Quod ſi eſt, cur non item moleſti ponderis atque grauitatis ſenſus inerit? Iam ſi quis ineſt, vt certè videtur, cùm ad mediocritatem partes implebuntur, earum cupiditas & naturale deſiderium expleri ſatiaríque debet. Quocirca ſi ſupra hanc mediocritatem eas impleri contingat, non id ſolùm trahentis facultatis deſiderio, ſed iis maximè cauſis quas ſuprà recenſui, fieri neceſſum eſt.

externa refrigeratione profecta, qui ab eſuritione quidē principium ſumit, famen amplius non habet coniunctam.

Sanguinis & humorum in iecore procreatio.

CAP. III.

Ex inteſtinis autem & vētriculo ſecretus à reliquo cibo ſuccus is quo alimur, permanat ad jecur per quaſdā illinc vſque ad πύλας id eſt portas jecoris ductas & directas vias. Sic enim appellāt venā in jecoris introitu per amplam, ad quam tenues meſenterij venæ pertinent. Huc totus chylus confectus jam coctúſque perlabitur, qui tamē mox rurſum diſperſus in omne jecur diſtrahitur. Quas enim venas ad portas natura in vnā conjūxerat, mox rurſum in jecoris corpus diſiecit, quæ quum tenues & admodū anguſtæ ſint, non facilè & celeriter poteſt ſuccus diſtributionis impetu allatus per has peruadere. Quocirca is in jecore diu multúmque cūctatur, & in trāſitu hæret: éſtque tarda eiuſmodi trāſuectio loco retentionis & moræ, quæ abſolutæ concoctioni neceſſariò debetur. Quum igitur tāta ſit venarum per jecur diſiectarum exilitas, ſuccus totus ad ejus carnem propriámque ſubſtātiam proximè accedit, à qua vniuerſus vſquequaque attingitur. Ob hāc verò moram diutinam, & ob exquiſitam in jecore contagionem,

Iecoris retentio.

Iecoris concoctio.

chylo per minima quæque diſtributo, tum celerior, tum integrior ſãguinis aſciſcitur ſpecies, quàm ſi ampla capacitate, qualis eſt aut cordis aut vẽtriculi, cõciperetur. Ad quod non parum confert quòd quæ in jecore ſunt venæ, tenuibus admodum tunicis ſunt præditæ.

Caro iecoris opifex ſanguinis, & quomodo.

Quem igitur chylum ope venarum meſenterj præparatum, & rudi quadam ſanguinis forma adumbratũ jecur accepit, hũc per eam morã & cõtagionem, vera & expreſſa ſanguinis ſpecie ornat & perficit: cujus operis nõ quæuis illius ſine delectu particula, ſed quæ dũtaxat illius propria eſt caro atque ſubſtantia effectrix eſt, quãquam reliquæ omnes in id vſum quendam & commoditatem habent. Dum ea caro quæ ſubſtãtia concretum & coactum ſãguinem exprimit, allapſum ex vẽtre chylum ſẽſim enititur in propriam naturam commutare, ſibíque prorſus aſſimilare (eſt enim hic ſcopus vnus in quem vnaquæq; particula caloris ſui munus dirigit atque refert) primùm quidem craſſiorem reddit & colore rubrũ: quúmque jam ad quãdam mediocritatem acceſſit, ſanguis verè eſt & appellatur, tãtò à jecinoris ſubſtantia deficiens, quãtò ventris chylum ſuperat. Ex quo percipi poteſt ſanguinis confectionem, nõ modò caloris beneficio, ſed maximè jecinoris ingenita proprietate compleri. Hujus proportionẽ eorum quæ in reliquis partibus gignũtur humorum, vt lactis, vt ſeminis concoctionem æſtimari velim: vt nõ aliud ſit concoctio, quàm imperfecta & inchoata quædam aſſimilatio, ſeu gradus quidam & aditus ad aſſimilationẽ.

Vt iecur alatur.

Geniti jam ſanguinis portionem quandam familiarem ac benignam ſibi jecur adjũgit, agglutinat, & aſſimilat, non vt vẽtriculus aut inteſtina chylum, ſed nutritione perfecta illam in propriam naturam conuertens. Reliquam verò ſanguinis partem ceu redundantem & ſibi ſuperuacaneam, in venam canã perlabi ſinit, à qua in totum corpus diſtribuitur per venas ſanè quàm multas, in omnes partes corporis pertinẽtes.

Quatuor humorum ortus & procreatio.

Ceterùm priuſquam hanc diſtributionem oratione perſequamur, ſãguinis procreatione paulò altiùs repetita, inueſtigemus quinam & quales quótque humores vnà cum ſanguine gigni ſolent. Muſtum recens ab vuis expreſſum conjectúmque in dolia, cernimus ab innato ſibi calore efferueſcere, mutari, & cõcoqui: hinc ſuperuacanea comparere quæ prius quidem confuſa inerãt; ac tum primùm concoctionis vi ſecerni hæc atque ſecedere, alterum quidem grauius magiſque terrenum, quod in fundo ſubſidẽs

fecem

fecem appellant: alterum leujus magíſque aëreum, quod per ſumma innatat flos vini dici ſolet. Simili profectò ratione chylus in jecur transfuſus, cùm humidus quidem liquor ſit, quodammodo feruet & concoquitur, tandémque nonnihil craſſum exiſtit, feci reſpődens, nőnihil etiam tenue & leue flori cőſimile: hoc bilem flauam dicimus, illud melãcholicum humorem. Hæc quidem ſuperuacanea, quia ſunt ad corpus alẽdum minus idonea, idcico ſanguini puro corporis alimento permiſceri nő par erat. Quamobrem natura illa ſegregans, flauam bilem in propriam veſiculam ad jecoris portas conſtitutam, melancholiam verò in ſplenem confert & reponit. Itaque veſicula proprio ductu & via ex jecore bilem flauam attrahit, eámque ſynceram, nec alio quoquam humore adulteratam, tum quòd viæ anguſtia craſſiorem illabi nő ſinit, tum quòd ejuſmodi attractio maximè ex humoris familiaritate & occulta conueniẽtia incitetur. Quãquam enim mordax eſt & acris hic humor, veſiculæ tamẽ propriόque receptaculo triſtis non eſt aut infeſtus, ſed mutua cognatione jucũdus & amicus, ex quo illa voluptatem & jucũditatis ſenſum percipit. Cæterùm eo haudquaquam alitur, quòd vſquequaque amarus ſit nullo benigno ſucco perfuſus, ſed sãguine quem ſuſcipit per venam cőſpicuam ex portis jecoris in ſuum ipſius collum inſertam. Cùm bilis copia ſupra modum turgeſcit, onere ſe leuat quod ab ſe in inteſtina exigit atque deponit, ídque via altera quæ magna ex parte in jejunum inteſtinum contendit. Hæc ſecretio tum inteſtina ad celerem reliquiarum dejectionem impellit, tum eas ipſas fuluo tingit colore. Lienis porrò parte cőcaua venam gerit à portis jecoris allatam, qua is à ſqualido illo & melãcholico humore jecur expurgat. Hũc enim inſita facultate, qua ſibi gratus eſt & ſuauis, attrahit & in ſe recondit, per venarum tenuitates diffundens: aſſiduà deinde opera ſummáque adminiſtratione hunc elaborat, comminuit, exterit, & in tenuiorem quoad licet ſuccum commutat, ad hanc quidem actionem tum robur innati caloris, tum perpetuam arteriarum (quæ illic multæ ſunt & ingentes) pulſationem accommodans. Qui in ſplenem allicitur ſanguis, eum qui in jecinore cőtinetur craſſitudine ſuperat: verùm cùm in illius venis & arteriis elaboratus fuerit, non vniuerſus neque craſſior illius portio, ſed tenuior duntaxat lienis fit alimentum, & in ejus carnem ſenſim illabitur. Id autẽ quamuis tenue ſit, nequa-

Bilis tum flaua tũ atra ſecretio.

Vt flaua bilis in cyſtim trahatur.

Cyſtim ali ſanguine.

Bilis ad inteſtina dejectio.

Vt lien melancholiam trahat.

Lien quomodo alatur.

quã tamen rubrũ eſt, ſed ſubnigrum lienis colore: quemadmodum qui ſãguis jecur alit craſſus eſt & ruber: ſic enim conueniebat vnum quodque familiari & cognato ſibi humore nutriri. Craſſior autem melãcholici humoris portio quæ lienis vi nec molliri nec ſubigi potuit, tãquam ad nutriendum inepta, in os ventriculi proprio ductu quaſi eructãdo ejicitur. Hæc quidem cùm auſtera ſit & acerba, ventriculum aſtringit & in anguſtum adducit, vt inde omnis illius actio firmior ſit & validior. Deinde verò in vẽtris capacitatẽ relabitur: hinc vnà cum alimẽtis in inteſtina excidit, tandẽ verò quia inutilis in cibi reliquiis inhęrẽs cum eis foras propulſatur: non enim denuò in venas & iecur illinc traducitur, vt neque flaua bilis quæ jãdudum expulſa, alui ſuperuacua infecit. Rurſum autem vini cõparatio ante oculos exponẽda eſt, ſi pituitæ ortum atque ſubſtantiam placet animo percipere. Quod bimeſtre adhuc eſt, quamuis à fecibus & ſpuma expurgatum, guſtatu tamen ſubcrudum, auſterum & aſtringens deprehenditur, quòd crudis partibus viſum e fugientibus perfuſum ſit. Has dierum numero vini calor euincit & concoquit, indicio quòd vinum annuum aut bimum qui deguſtabit, jã maturatum id, ſuaue, plenũ caloris & roboris percipiet. Sic in ſãguine à quo vtraque bilis ſecreta iam eſt, crudus quidam humor confuſus permiſcetur, cui perpurgãdo natura nullum inſtrumentum deſignauit, quòd ſegregari excludíque nõ deberet. Eſt enim quaſi dimidio coctum alimentum, quod manẽs cum ſãguine vna rapitur in venas, vt per inedias & cibi penuriã tẽpore mutetur & integrè coquatur, fiátque ſanguis commodus & ſalutaris. Hæc pituita nõ quemadmodum dictus ſuprà melãcholicus humor aut flaua bilis, ſuperuacua cenſeri debet, quum ſit ad nutriendum apta: neque præterea muco manãti è naribus, neq; ei lẽtæ craſſæque pituitæ ſimilis eſt quã in ventre & inteſtinis neceſſariò gigni perhibent. Hæc enim vẽtriculi concoctione deficitur, vt ne ſuccus quidẽ omnino ſit: quã autem hîc definimus, ea ſuccus eſt ex bono & percocto chylo genitus. Reliquas tum pituitæ tum bilis differentias paulò pòſt fuſiùs perſequemur.

Purgamentum lienis quomodo mittatur.

Pituitæ procreatio & locus.

Omnes humores ſimul gigni, & ab vno eodémque calore.

CAP. IIII.

Lib. de naturalibus facul. 3.

QVVM tam multiplex ſit & varia humorum natura, fierine poteſt vt omnium vna ſit procreatio, & ab eodem calore profecta? Sanguinem ajunt ex mediocri tem-

peratô

peratóque calore naſci, reliquos humores ex immodico: quòd ipſum variis argumẽtis fulcire nitũtur, iíſque ab hominum naturis, ætatibus, vitæ generibus, ab anni tẽpore, regione & cœli ſtatu ductis atque de prõptis. Ex his enim quæcũq; in calorem propenſiora ſunt, bilem, quę in frigus vergunt, pituitam: vt mediocria ſanguinem gignunt. Si in hoc procreationis humorum ſumma cauſáque tota conſiſtit, quũ in vnoquoque homine calor vniuſmodi ſit & ſimplex, vnicus dũtaxat humor proferetur. Et cui acrior ille obtigerit, ex quouis ſine diſcrimine tum calido tũ frigido alimento, nihil præter bilem gignet. Contrà verò cui natura aut ætate jam acta decurſáque calor torpeſcit, tametſi calidiora erũt alimenta, meram pituitam procreabit. Hæc autem per ſe & perſpicuè ſunt falſa & inter ſe vehementer repugnantia, quæ quotidie re & euentis refelluntur: quandoquidem in omnibus tum naturis tum ætatibus tum cœli conſtitutionibus, ex quocunque alimento, omnes humorum differentiæ gignuntur in nobis. Dum enim alimentum ſanguinis formam commutatione nanciſcitur, reliqui humores pariter ortum habent. Itaque quoniam hominis ſimplex eſt & ejuſdem naturæ calor, cõſequens eſt hãc humorum differentiam non calori, ſed alimento aſcribẽdam eſſe. Atque vt apertius id explicẽ, locos eos penitus ſcrutabor ex quibus argumenta eruuntur. Nihil prorſus communi rerum natura ducitur & conſiſtit, quod non quatuor illa puruulgata rerum primordia quadam miſtionis temperatione compleant: maximè verò quæ alimenta dicuntur ex illorum quadam mediocritate conſtant. Hinc fit, vt chylus ex alimento factus, quanquam ſimplex & vniuſmodi intuentibus apparet, reuera tamen partium diuerſarum mutua permiſtione cõcreuerit, quarum aliæ calidæ sũt & tenues, aliæ frigidæ & terrenæ, frigidæ aliæ & humidæ, vt aliæ calore humoréque excellunt. Quũ igitur vnus jecinoris calor in tam varium & multiformem chylum agit, quid difficile exiſtimes varios humores inde procreari, quando maximè à naturæ interpretibus proditum eſt, ab efficiẽte cauſa ſimplici, complura diuerſáque gigni, ob eam quæ in materia eſt diſſimilitudinem? Vt ſimplex omnino nullum poteſt alimenti aut chyli genus haberi, ita fieri non poteſt, ne ex grauiſſimo quidem morbo, vt omnes chyli partes in vnum ſimplicémque humorem commutentur. Etenim ſi quis melle, alliis, porris, aut cœpis veſcatur & vino meraciore,

Expoſitio aut ſi mauis confutatio.

Vnde diuerſi humores gignantur in nobis

Neceſſariò quatuor humores in nobis gigni.

ſitque is calidiore natura & ætate floreti, non idcirco duntaxat ſynceram ex his bilem, quamuis certè multam eam & feruidum ſanguinem ſuſcipiet. Cui jecur temperatum natura obtigerit, id ex ea chyli portione quæ temperata ſit & mediocri ſubſtãtia ſanguinem, ex calida & tenui bilem flauam, ex frigida humidáque pituitam, ex frigida atque terrena melãcholicum humorem efficiet: omnia quidem ſui generis quandam mediocritatem adepta. Si verò vel alimentum, vel jecur, vel vtrunque in calidum verget, bilis quidem abundantior efferetur, eáque calidior, quemadmodum & ſanguis: & pituitoſus, aut melancholicus humor minus erit frigidus: nã vnuſquiſque humor certa tẽperamenti latitudine circumſcribitur, per quam diuagari poteſt. Ex melle non modò copioſior, ſed etiã calidior bilis quàm ex lactucis progignitur: & cui jecur eſt calidum, plus bilis ejúſque calidioris ex ſimili alimẽto is coacervat, quàm cui id in frigidum vergit. Eſt igitur sãguis alius alio calidior frigidiórve, & bilis bile calidior, & pituitoſus melancholicúſve humor alius alio frigidior, neque ſuus cuique ad vnguem definitus eſt gradus. Ex quo intelligitur non omnes quæ in alimento ad bilem aptæ ſunt partes, in omnibus æquè corporibus in bilem conuerti, nec omnes quæ pituitæ gignendæ ſunt, ſemper in pituitam abire, ſed varietatis plurimmũ efferri, ex efficientis caloris vi & alimenti materia, quarum juſta comparatio gignendi humoris ſpeciem definiet. Rurſum non omnem flauam bilem ab immoderato fieri calore, ſed etiam à temperato, aliam quoque ab imbecillo: ridiculũ enim & abſonum videatur, ſi quis dicat tẽperatum aut frigidum jecur nil prorſum bilis habere, nec alimẽta frigidiuſcula illius quicquam proferre. Quod objici ſolet bilem duntaxat fieri à natura, ætate, regione, & alimẽto calidiore, non eſt vſquequaque verum, quòd ab aliis etiam cauſis proueniat, attamen ab illis maximè redundãtia quædã fit & affluentia bilis ſupra mediocritatem: quemadmodum jecur & alimentum ſi frigidiora ſint, pituita ſuperfluet, ſi tẽperata, sãguinis erit vbertas: ſi temperatus calor & alimentum terrenum, melãcholicus humor redũdabit. Cæterùm non ſimpliciter ex ſimilibus duntaxat cauſis ſingulos ortum habere neceſſitas eſt, quum omnes (vt dixi) ex eodem chylo vnius caloris beneficio producãtur. Iam verò id multis ænigmatum obſcuritatibus inuolutum explicare conſilium eſt, vt humores quatuor

Ex chylo temperato in tẽperato corpore omnes fieri humores ſuo genere temperatos.

Bilem quandoque ab imbecillo fieri calore.

ruor ſimul & vno eodémque temporis ſpatio gignantur. Vnus quidē jecinoris calor toti chylo æqualiter ſeſe exhibet, in eúmque pari robore & conatu vbique incūbit: veruntamē non ejus partes omnes parem mutationis modum ſubeunt, quòd non ſimilis ſit omnium conſtitutio. Hinc accidit, vt qui ex his diuerſi fiunt humores, eodem tempore emergant atque compareant. Pituita enim ex frigida & cruda chyli fit portione, bilis ex calida atque tenui; sāguis ex mediocri, melāncholicus humor ex frigida atque terrena. Quoniā igitur vnus idémque calor in chyli partes omnes æqualiter penetrat, eáſque afficit, quocunque tempore ex mediocri portione ſanguinem effecerit, eodem ex calidiore bilem, ex cruda pituitam, ex terrenā melāncholicum humorem proferet: quum enim omnibus par elaboratio acceſſerit, tanta neceſſariò conſurget humorum varietas. At inquiūt pituita frigidior eſt & crudior, ex hac deinde ſi perfectius coquatur, sāguis fiet, ex hoc deinū caloris vi & exuperātia bilis; ſic contēdunt neceſſe eſſe vnumquodque prius leuiter quàm perfectè concoqui, ſic gradatim ad ſummam perfectionem peruenire. His quidem rationibus viget & pungunt quaſi aculeis, quas tamen refellere licet. Quāquam enim pituita dicitur ſanguinis leuiter & modicè coctus, aut ſanguinis rudimētum & quaſi adumbratio, & quæ vi caloris perficiatur, fiátque sāguis: non tamen contrà neceſſe eſt omnem ſanguinem parcè concoctum pituitam dici; aut ex hac prouenìſſe, vt prius pituitæ quàm sāguinis ſpeciem acceperit. Hac enim ratione quicquid id eſt quo alimur, ſiue cibus, ſiue vniuerſus chylus, pituitā dici deberet, quia nōdum plenā concoctionem obtinuit. Quinetiam ſi ex pituita totus ſit ſanguis, ex hoc deinde bilis flaua, poſtremò atra, vnus duntaxat humor erit in nobis, neque ſimul complures conſiſtent. Deindè verò quia omnis humor coctione cogitur craſſiórque fit, flaua bilis ſanguine craſſior euadet, nullus naturalis exiſtet melancholicus humor; ſi ex bilis ardore gigni debet: nulla reddi poterit ſecernendorum humorum ratio, omnia funditus euertentur quæ de illorum ortu & differentiis veterum præceptis ſtabilita ſunt. Nō ergo humorū procreationes atq; differētias ex vnius caloris vi & gradu, aut ex ſolis qualitatibus, ſed etiā ex propria materia æſtimabimus, quæ ſua eſt cujuſq; humoris propria & familiaris. Alia quidem ſanguini, alia melancholico ſucco, alia bili flauæ ſub-

Omnes humores ſimul gigni.

Rationes eorū qui putāt humores ordine quodam gigni.

Confutatio.

Non omnem ſanguinem ex pituita fieri.

Humorū differētiæ ſpectantur nō modò ex qualitate ſed etiam ex materiæ modo.

jecta eſt materia: neque fieri poteſt vt ex puro ſanguine bilis gignatur & prodeat: ſed vnumquemque neceſſe eſt ex conuenienti & idonea chyli portione gigni, ídque ſimul & vnius ejuſdémque efficientis caloris opera.

Vt ſanguis à iecore delapſus per venam cauam in omnes corporis partes diffundatur. CAP. V.

POSTEAQVAM ſuccus quem in jecore confici & ortũ accipere demonſtrauimus, à ſuperuacaneis expurgatus fuerit, ruber jã ſyncerus in eam venam perlabitur, quæ in conuexo jecinoris ſita eſt & caua appellatur. Hoc autem loci aquoſo & tenui humore ſanguis perfunditur, quo tãquam vehiculo facilè & expeditè in graciles & perquam anguſtas tum meſenterij tum jecoris venas permanat. Hic humor quoniam alendo corpori minimè eſt accommodatus, perfunctus jã illo vehendi munere, & ad reliqua deinceps inutilis, è jecinoris conuexo ſecernitur & trahitur in renes, vnde mox profunditur in veſicam. Idcirco enim venæ cauæ vtrinque renes aſſidẽt mox ſubter jecur poſiti, vt expeditiùs celeriúſque id muneris obeant. Cæterùm non omnem eum humorem proliciunt, propterea quòd nonnihil illius retineri conuenit, quo reliquus ſanguis per venas in omnes partes corporis pertinentes traducatur. Itaque renes per ductus venarum emulgentium vrinã eliciũt, ad id quidem incitati mutua & communi quà inter ſe conueniunt familiaritate. Per amplam eam ductuum laxitatẽ fieri vix poteſt, vt ſyncera illa atque pura trahatur, ſed cum ea tum flauæ bilis plurimum, tum ſanguinis humidi ac tenuioris non modicum fertur. Vrina quidem & quæ cum ea tenujor eſt bilis, poteſt per exiles trãſitus qui ſunt in tunica ſuccingente interiorem renum capacitatem elabi profundíque in veſicam: at ſanguis, nempe illis craſſior, inibi conſeruatur, qui dein roris modo fuſus renibus primùm opponitur, hinc annectitur, demũ aſſimilatur, & in eorum ſubſtantiam faceſſit. Vrina quum prælongis validíſque ductibus è renibus in veſicã depulſa fuerit, retrò commeare non poteſt, quòd obliqua ſit ductuum in veſicam inſertio. Coaceruatur autem illic & continetur vt proprio receptaculo, ne continentet & intẽpeſtiuè eam reddere cogamur. Quum verò illius influxu veſica jã turgeſcit, aut acrimonia ad illã reddendã impellitur, contractis quas in ſe continet trãſuerſis fibris, vrinã propellit: ídque ſimul relaxato ex rationis præſcripto eo muſculo qui in orbem agitur, & qui

Vrina à ſanguine ſecretio.

Vrina in veſicam profuſio.

Vrina eiectio.

& qui tanquam cuſtos aliquis in ceruice poſitus, inhibet ne ſponte propriòque impetu profluat vrina. Qui in abdomine ſunt muſculi non parum eam expulſionem adjuuant, potiſſimum dum ad imum ventrem conſtricti veſicam intrò protundunt & impensè contrahunt. Quin & muſculus ille in ceruice cuſtos, dum ſub finem emiſſæ vrinæ ſe comprimit & coarctat, omnes quę in ceruice ſunt reliquias exprimit, maximè verò quum eæ aut acrimonia aut arenis moleſtæ ſunt & graues. Veſicam vrina non alit, ſed ſanguis qui per peculiares venas vtrinq; in illius ceruicem inſertas influit, quemadmodum ſanè tum vterum, tum bilis folliculum nutriri conſtat. Hæc eſt omnis viſcerum inferiorum nutritio, & ſuperuacaneorum ſecretio: nunc quæ reliqua ſunt ſimili compendio perſequamur. Quando iecur quidem ſanguinis officina atque principium eſt, è quo tanquam è fonte alimentum defluere & in omne corpus diffundi conueniret; vt juſtitiæ quadam mediocritate ſanguis vnicuique parti conferretur; venas inde tanquam à fonte riuulos ſanguinem delaturos deduci par erat: Hæ etenim ſi defuiſſent, quæcunque jecori viciniores ſunt partes, exuperantis ſanguinis copia obrutæ mergerentur: quæ verò longiore interuallo diſtant, ab hoc deſtitutæ penuria languerent & extabeſcerent; quippe ad quas hic minimè permanaret. Quemadmodum igitur qui hortum aliquẽ ſummo artificio irrigare contenduntur, ab ipſo fonte aut ab amplo quodam riuo tubos compluresr, tum magnitudine tum ſpatiis diſcretos, in omnes horti partes deducũt, ſic exiſtimantes humorem quocunque trahi commodius & conſequi poſſe: ita profectò per venarum productiones è jecore, partes corporis omnes iuſta ſanguinis mẽſura perfunduntur. At nõ vt aqua per riuulos, ſic per venas ſanguis ſua ſpõte & impetu perlabitur: ſed is tum jecoris vi expellitur, tũ à propinquis venæ partibus attrahitur, quæ deinde in alias proximè conſequentes extrudunt: ad húncque modum pellentibus quidem prioribus, trahentibus verò iis quæ deinceps ſubſequuntur, commoda fit ſanguinis in extremas corporis partes diſtributio. Huc non parum momenti afferunt propriæ ſingularum partium vires, quæ naturali appetitu incitatæ, id ex præterlabente ſanguine prolectant, quod ſibi tota ſubſtantia familiare eſt atque jucũdum, idq; proprio venæ ductu ad ſe pertinente. Quæ inter venas media interponuntur ſpatia, quæ nunquam ductus non habent

Veſica unde alatur.

Venarum uſus in corpore.

Quibus viribus ſanguis permeat in venas.

Vt ſanguis illa-

bitur in carnem & alias partes. in ſe directos, alimẽtum tamen ſuſcipiunt, nec præparcè, vt aliquis putauerit, ſed abundãter: id autem halitus ſpecie per tenues occultóſque propinquarum venarum tranſitus, tum excidit, tum rapitur. Non enim ex ſolis vaſorum finibus & oſculis, verùm etiam, vt author eſt Ariſtoteles, per quæque anguſta venarum foramina alimentum effluit, & illabitur in carnẽ in aliáſque particulas. Diſtributionis hujus nõ priùs finis erit, quàm in omnes corporis particulas nutrientis ſubſtantiæ qualitas perlata ſit. Verùm hoc interim temporis ſpatio venæ maiores quem in ſe continent ſanguinem (nunquam enim otio perfruuntur) multò exquiſitiùs elaborant & conficiunt, ídque aut inſita ſibi vi & facultate, aut ea quam à jecinore illapſam acceperũt: id enim communi medicorum cõſenſu firmatum eſt, ſanguinem in venis ſummũ perfectionis gradum adipſci. Sanguis autem ſimulac è venis amplioribus in anguſtioreres, quas vnicuiq;parti natura dedit, attractus quaſi deriuatione quadam exciderit, omni tum qualitate, tum proprietate circunſtantis particulæ ſenſim perfunditur, eáque commutatione partis naturã aſſumens, fit primus humor ex quatuor ſecũdariis quos antè commemorauimus. Dehinc verò per obſcula aut cæca exiliũ venarũ foramina, roris modo multiplici lapſu & erratico in omnẽ partis ſubſtãtiam influit, pérque omnia ſpatia diffuſus combibitur: fitque tum vera iſtius humoris appoſitio, quem non ineptè quis rorem appellauerit, quanquam non aquæ ſimilis eſt, ſed ſuperiore paulò craſſior. Appoſitus jam hic continenter aſſiduo partium calore couuertitur, concoctione cogitur craſſiórque fit: deinde verò coactus parti agglutinatur & adhæreſcit: éſtq; hic tertius humor ex ſecundis, qui partis tũ qualitatẽ, tum temperamentum, nondum autem perfectam ſubſtantiam attigit. Ad extremũ verò naturæ vi & vniuerſa partis ſubſtãtia ita concreſcit, ita mutationem ſubit, vt ei demum perfectè & vſquequaque aſſimiletur. Hoc opere quod veram nutritionem perhibemus, partis ſubſtãtia quædam fit carnoſa, quam in ſecundariis humoribus loco quarto collocauimus. Itaque ſanguis vt primùm in puſillas partium venas adductus fuerit, ſenſim mutatione ad illarum ſubſtãtiam & temperamentum accidit, dum perfectè aſſimiletur, & ex toto expreſſam earum naturam referat, ídq; nutritione quæ omnis concoctionis eſt finis, & ſumma totius functionis naturalis abſolutio. Quorcirca ſanguis qui oſſa, carti-

Lib. 2. de gene. animal. ca. 4.

Sanguinem in venis perfici maioribus.

Vt ex ſãguine quatuor fiant humores ſecundarij.

cartilagines, vincula, membranas, & neruos eſt nutriturus, quodammodo (inquit Actuarius) in anguſtarum venarum extremitatibus jam albeſcit. Quum verò inter illarum partium fibras atq; in media ſpatia illabitur, pleniùs ſanè cõuertitur, & quãdam partis ſimilitudinem gerit. Sic quæ in oſſium cauernulis eſt medulla (hæc enim, non autem quæ in maioribus capacitatibus concreuit, oſſis eſt proximum alimentum) perſpicuè iam ad oſſis naturam accedit: cartilaginem muco ſimile quiddam circunfundit: vinculis, membranis atque neruis lentus quidam humor circumjectus conſpicitur. Tale autem eſt proximum cuiuſque alimentum, quod quidẽ appoſitum iam eſt: deinde verò plenius confectum calore coactúmque parti agglutinatur & adhæret, in eiúſque naturam tandem faceſſit, ídque propria partis vi & facultate, quæ propriæ aſſimilans eſt, & altrix appellâtur. Hæc alia eſt in oſſe, alia in neruo, alia denique in aliis, vt ſua inſit cuiq; peculiaris. Simili prorſus ratione totidémq; interpoſitis mutationibus caro alitur, non modò ea quæ muſculorum, ſed & quæ jecoris & quæ reliquorum eſt viſcerum. Quum enim ſanguis è venarum oſculis in carnem incidẽs ei apponitur, calore mutatus ſimilem parti ſubſtantiam ſumit, nec fieri poteſt quin medio ferè mutationis tempore craſſior jam factus ei affigatur & adhæreſcat. Cæterùm in hac multo celeriores fiunt mutationes, vt idcirco vix vllo ſenſu percipi poſſint, víxque fieri putentur. Carni enim proxima eſt ſanguinis ſubſtantia, vt proinde leui facta mutatione ali poſſit: non ſic autem oſſa, cartilagines, vincula & membranæ, vt à quibus ſanguinis ſubſtantia longiùs abſceſſit. Non diſſimili ratione nutriuntur venæ & arteriæ, quæ quanquam proximum in ſe ſanguinem contineant, quo aluntur, hunc tamen non poſſunt leui momento in ſe conuertere: ſed quę portio tunicis proximè aſſiſtit, primùm commutata albeſcit, móxq; tanquam ros in anguſta foramina venæ aut arteriæ rapitur, quibus penitus appoſita craſſiórque facta annectitur, tandémque aſſimilâtur.

Vt ex ſanguine ſenſim fiat nutritio & aſſimilatio.

Caro citius alitur quàm aliæ partes.

Vt venæ & arteriæ nutriantur.

Quot concoctionum genera, quis cuiuſque proprius ſit humor, quod excrementum. CAP. VI.

FVNCTIONVM igitur quæ natura duce ac magiſtra adminiſtrâtur, ſumma atq; ſuprema nutritio exiſtit. Hæc autem à natura fit, quæ ſpiritus caloríſque appulſu & opera alimentum aſſiduè exagitat: id enim eſt tanquã ſub-

iecta materia in qua verſatur, & in quã vires exercet ſuas, dum plene & omnino in corporis ſubſtantiam ſit conuerſum. At non de repente, ſed longa continuatáque rerum ſerie fit ea conuerſio: multorum enim operis concurrentibus variè commutatur, excurgatur, in omne corpus diſtribuitur, huíque ad extremum aſſimilatur. In ea lõga diſtributione multiplex incidit concoctio, varij gignuntur humores, diuerſa item ſuperuacanea. Itaque aſſumptum alimentum quanquam vbiq; mutatur & omni corporis loco conuerſionem ſubit (quandoquidem vnaquæq; corporis particula proprio calore in id incumbit, & quaſi culturam ſubigendo adhibet) non tamen vbicunque ſit, concoqui id iure ac meritò aliquiſpiam dixerit. Non enim quæuis vel leuiſſima alimenti mutatio, qua id aut exteritur, aut mollitur, aut odore ſaporéve mutatur, ſed duntaxat quę à natiuo calore fit in alimento perfecta ſubſtantiæ conuerſio, concoctio exiſtit. Quę perfecta futura eſt concoctio, haud quidem exiguo breuíque tempore, ſed mora & cunctatione quadam abſoluitur. Quocirca firmum ratúmque eſſe debet eo duntaxat loci hanc fieri, vbi alimentũ diu multúmq; hæret, & vis illa continendi valens eſt, ſimúlq; cõcoquendi facultas copioſo circunfluit & abundat calore. Hoc autem tribus tantũmodo locis conceſſum videmus, è quibus etiã triplex exiſtit concoctio, prima in ventriculo, ſecunda in iecinore, tertia in ſingulis particulis. Sua quanque antecedit præparatio, ſuáque ſequitur abſolutio, ſuum cuiuſq; alimentum tanquam ſubiecta materia, ſuus genitus humor, ſuúmque excrementum. Itaque prima omnium eſt chyloſis, quæ in vẽtriculo magna caloris vi perficitur, vertitúrq; multiplex & varium alimentum in quippiam vnius ſubſtãtiæ, candidum id quidem, & ptiſſanæ cremori perſimile. Huius præparatio quædam prægreſſa eſt in ore, qua nõ atteritur modò & molitur cibus, ſed & leuem conuerſionem ſubit, qualem manifeſtò cernimus in ſubrubro vino, quod pauco momento ore conceptum tum ardorem tum ruborem deponit. Eius autem abſolutio in inteſtinis eſt, quæ ipſa modicam concoquendi more ventriculi vim obtinent. Quanquam enim è ventriculo valente & cui integritas eſt valetudinis, nihil prorſus excidit quod nõ plenam concoctionem acceperit, ſi quidem ad hãc aptum erat: quoniam tamen innatus partium calor nũquam otioſus cõquieſcit, neceſſe eſt, quæcunque in inteſtina illabuntur, perfectius quodam-

Perfecta concoctio non vbique fit.

Triplex concoctio.

Prima coctio vẽtriculi.

quodammodo mitigari & concoqui. Secunda concoctio celebratur in iecinore, αἱμάτωσις Græcis appellata. Hac enim chylus è vẽtre hauſtus, propria jecoris vi quæ in eius ſubſtantia potiſſimum inſidet, in veram ſanguinis ſpeciem conuertitur, quam à chylo conſtat non modò colore, ſed etiam vniuerſa ſubſtantia planè diuerſam eſſe. Hic ſanè adumbrationem quandam in venis meſenterij prius accepit, in quibus iam ruber cõſpicitur, perpolitur verò in vena caua aliiſque maioribus, in quas è iecore lapſus confluit. Vires enim habent venæ nõ ſolum continendi diſtribuendique ſanguinis, ſed etiam cõcoquendi, haſq; à iecinore originis ſuæ principio & quaſi fonte, quemadmodum à ventriculo inteſtina mutuantur. Tertia concoctio in partibus fit ſingulis, qua appoſitus adiectúſque ſanguis iã à priore natura deficiens, in idoneam alendæ parti ſubſtantiam conuertitur. Hæc rudimentum quoddam & primordium capit in venis exilibus, in quibus antè diximus ſanguinem à partis natura & calore iam mutari: ejus autem abſolutio eſt perfecta aſſimilatio atque nutritio, omnium concoctionum finis. Priores duæ concoctiones in communem totius corporis commoditatem & vſum comparatæ ſunt, at tertia peculiaris eſt & iam parti cuique ſua: neque hanc idcirco pars vlla parat & molitur vt alteri cuipiã parti, ſed vt ſibi duntaxat commodet atque proſit. Mammæ quidem & quæcunq; in eis ſunt glãdes, rapto tractóq; ſanguine aluntur, hunc in ſuam naturam conuertunt: at inſuper eædem ex redundanti functionis vbertate lac generãt, quo partus alatur. Sic teſtes par vaſa ſeminis adducto ſanguine cõuerſóq; ſe nutriunt, qui adultis præſtantia roboris excellentes ſemen efficiunt, ex quo deinde procreatio fit & generis cõſeruatio. Quanquam autem hæ partes actione ſua non ſe ſolum, ſed alia quoq; iuuãt, quoniam tamen hæc extra corpus ſunt, neq; in illius dominatu, nõ vtique generalis, ſed peculiaris duntaxat concoctio dici debet. Quot partium in humano corpore ſunt differẽtiæ, totidem ſtatuere licèt peculiarium cõcoctionum varietates. Primæ autẽ illius generalis ad nutriendum idoneus humor in vẽtriculo genitus, proprio nomine chylus appellatur, & primum quod in corpore conſiſtit alimentum. Huius autem excrementum eſt ſtercus, Græcis ὑποχώρημα & σκατὸν, quod reuera in ventriculo cum vtili ſubſtantia cõfuſum erat: ſed cùm poſtea è ventriculo & è ſuperioribus gracilibúſque inteſtinis chyli

Secunda in iecore.

Tertia in partibus ſingulis.

Duæ coctiones communes ſunt: Mammarum aut teſtium coctio non eſt communis.

Primæ concoctionis quis humor, quod excrementum.

portio tenuior rapitur in jecur, reliqua craſſior, impurior, & fecis æmula, in cæcum inteſtinum vel in colum, mox in aluum irruit, vbi primùm fex alui dici ſolet. Alterius cõcoctionis vtilis humor eſt ſanguis, aut ſi vniuerſa complecti volumus, omnis humor quicunque à Græcis χυμὸς, à nobis ſuccus appellatur: quo nomine nõ modò purũ ſyncerúmq; ſanguinem, ſed eos etiam qui cum ſanguine gignũtur humores naturales quidẽ & nutritioni accommodatos deſignamus. Superuacaneum autem eius eſt vrina, quæ è iecore & venis prolectatur in renes, ac profunditur in veſicã: ſimiliter melancholicus humor quem lienis ad ſe rapit, ex craſſa terrenáque chyli portione factus, quæ naturæ cõcoctionẽ ſubterfugit, neq; potuit iecoris vi mutari. Eſt & tertium ejus excrementũ flaua bilis ea quæ in fellis veſiculam reconditur: ex tenuiſſima hæc calidiſſimáq; chyli portione (qualis plurimũ eſt pinguis atq; dulcis) aſſa & torrida, quaſi flammeã acrimoniã aſſumit: quocirca excremẽtum verè eſt omnino ſuperuacuum, nec alẽdo corpori accommodatum. Qui autem iã ab his expurgatus eſt reliquus humor, purus eſt & mediocris ſuccus atque ſecũdum animãtis alimentum, quod in omnes partes diſtribuitur. Tertię concoctionis opus & vtilis ſuccus eſt vniuerſum eorum humorũ genus, quos aliquando diximus ſecundarios appellari, in quorum ordine eum primũ collocauimus, qui in exilibus eſt partium venis, ſecũdum qui tanquã ros in partes influit eíſque apponitur, tertium qui affigitur, quartũ qui iam in partis ſubſtantiam concedit eíque aſſimilatur. Huius quidem ſuperuacanea ſunt, quæcunque vaporis ſpecie ſine ſenſu per cutis ſpiracula exhalantur, & quæ paulò craſſiora ſordium ſtrigmentorúmque ſpecie cuti extrinſecus adhæreſcũt, & ſudores qui tanquam reliquiæ ſunt ſeroſi humoris illuc euecti, & tenui bile perfuſi. Hi enim ſi corpus patens nec cutis denſa eſt, plerumque modicè erumpunt, idque ſponte & naturaliter. Qui verò per ſe extra modum emanãt, ab humore quodam inutili pręter naturam fluunt, neque poſſunt inter naturalia excrementa referri, vt neque puris, neque ſaniei, neque tuberculorum eruptio. Rurſum qui à manifeſtis cauſis, vt à balneis, ab immoderata exercitatione, ab æſtu fiunt ſudores, non modò hoc excrementi genus, ſed vtilis quoque humoris, nonnunquã & tenuioris ſanguinis quippiam proliciunt atq; diſſipãt. Iſthæc quidem ſuperuacanea ſunt communia, & quæ ab omnibus particulis

Secunda humor & excrementa.

Tertia coctionis humores & excrementa.

Qui ſudores ſint naturales, qui minus.

particulis promiſcuè dimanant, maximè à muſculis & ab aliis quæ extrinſecus circumiectæ ſunt partes. Præter hæc alia quædam in conſpectum ſe dant, ſua quibúſque partibus peculiaria, quemadmodum pili & vngues partium ſolidarum ſunt excrementa, renum autem & veſicæ ea quæ cum vrinis reddũtur, lienis quod in os ventriculi refunditur, pulmonum ſputa quotidiana, cerebri excrementum eſt id, quod tum per palatum, tum per nares defluit & emungitur, βλέννα & μύξα, id eſt mucus, aut κόρυζα, id eſt deſtillatio ſolet appellari. Id enim ex cerebri nutritione tãquam inutile relictum eſt, retinétq; quandam illius conſtitutionem frigidam atque humidam, quúmque ex vniuerſo cerebri corpore in amplos eius ventriculos abundantius congeſtum fuerit, tum demum illinc per palatum & nares exigitur. Quanquam autem id pituitæ temperamentum accepiſſe videtur, nequaquam tamen verè pituita eſt: hæc quippe in ſolo iecore gignitur, & in vtilium ſuccorum numero cenſetur: illud cerebri planè excrementum eſt: hæc poteſt in ſanguinem concoctione conuerti, illud nunquam, ſed caloris vi ſicceſcit & in tophos cogitur. Huius ſpeciem præ ſe fert ea quæ in ventriculo & in inteſtinis gigni procrearíque ſolet: pituita enim non eſt, ſed ne ſuccus quidem omnino: concoctionis autem primæ cruditas eſt quæ euinci non potuit, vel ex cibi craſſa & tenaci natura, vel ex ventriculi inteſtinorúmq; imbecillitate concreſcens. Quum etiam exanguis membranoſáque ſit ventriculi & inteſtinorum ſubſtantia, neceſſe eſt & propria illorum excrementa (fex enim alui commune excrementum eſt) alba, frigida lentáque inueniri.

Quæ partis cuiuſque ſint excrementa.

Mucum narium aut ventriculi pituitam non eſſe.

De ſanguine, vtque is conſiſtat in venis. CAP. VII.

LICET è iecore erumpẽs ſanguis in venas, ab omni ſuperuacaneo humore purus expurgatúſque ſit, nõ tamẽ ſimplex is omninò eſt ac vniuſmodi: ſed ex variis eum ſubſtantiis conſtare demonſtrat tum ortus noſtri tum alendarum partium neceſſitas. Harũ enim alia calidior percipitur, frigidior alia: rurſus alia mollior, alia durior: quæ vt non omnes ex eadem ſimilíque ſubſtãtia naſci, ita nec eadem nutriri ſuſtẽtaríque poſſunt. Seminis è quo gignimur materiam palam eſt non prorſum vnius eſſe modi, ſed in ea partes cõſiſtere varias, adhiberíque craſſiorem portionem ſolidis, humidam mollioribus, calidam calidioribus, frigidámque frigidis. Et quum deinceps corporis partes alun-

Sanguinem non eſſe ſimplicem multis demonſtratur rationibus.

tur ex ſanguine, ſingulas ex ſimili quadã & idonea materia nutriri & increſcere, vt idcirco non ſimplex, ſed mixtus, atque compoſitus etiam in ætate prouectis, ſanguis appareat. Quomodo enim partium naturæ tam variè & longiſſimè à ſe diſſidentes, ex vna eadémque prorſus materia commodè vitam ſuam tuentur? Semina in terram proiecta, itémque ſtirpes non vno omnes alimento ſuſtinentur, ſed alia dulcem è terra ſuccum, alia ſalſum, amarum alia, denique vnaquæque quod ſibi familiare eſt & amicum pro alimento haurit, à quo ſi fortè deſtituatur, mox extabeſcit & emoritur. Tantúmne in ſtirpes beneficium atque priuilegium natura contulerit, hominibus negauerit? In tam immenſa hominum & temperaturarum varietate, omnéſne eodem ſimilíque cibo gaudebunt? Si non omnes vna cibi ſubſtantia æquè ſeruat ac ſuſtinet, neque profectò tã multis & variis partibus quæ in nobis ſunt alẽdis, ſimplex vnũ atque purũ ſucci genus ſatis eſſe poteſt. Itaque ſanguis qui è jecore emerſit maioribúſque venis cõcluditur, exquiſitè vnus & purus eſſe non poteſt. Id verò apertè in eo cõſpicitur qui ſecta vena ex integrè ſano corpore ſit emiſſus. Nã præter ſerum in reliquo quod concreuit partes ſpectantur planè diſſimiles: alia quidẽ tenuis, ſubrubra ac feruida per ſumma innatans, alia in imo craſſa, ſubnigra ac verè terrena, alia medio ſitu in iſtarum mediocritate conſiſtens, per quas & quarta quædam portio crudior effuſa eſt. Quicquid in hac cõcretione cernitur, medici iuxta ac philoſophi ſanguinem appellant, qui communi ſententia omnes corporis partes ſolo ſanguine nutriri, id eſt iuſta quatuor ſuccorũ commoderatione pronuntiant. *Obiectio.* Quid igitur (inquies) vitioſúmne fuerit ſanguinem puriſſimum in nobis contineri? Si enim debet is ex variis partibus ad nutriendum conſtare, videtur non eſſe procurandum vt purus atque ſyncerus in nobis gignatur, ſed alimentorum vſu varij ſucci erũt in nobis accerſendi. *Solutio.* Eſt hoc (fateor quidem) neceſſe, veruntamen non idcirco quærenda ſunt alimenta, quæ varios illos procreent, ſed omnes ex optimo & puriſſimo quoque procedũt: víxq; vlla viuendi ratio & facultas efficit, vt ſyncerus ſanguis in venis coaceruetur, qui tamẽ ſi talis conſiſtat, nihil incommodi quicquam eſt allaturus. Porrò autem *Propria ſanguinis nota.* quicquid illud eſt in venis cõtentum, quod in partium corporis ſubſtantiam faceſſere debet, ſanguinem id perhibemus. Hoc quidem diſcrimine à cæteris ſejunctum humoribus,

ribus, quod è venis ſiue foras, ſiue in ventrem, ſiue in veſicam; ſiue in vterum, ſiue inteſtina, ſiue in thoracis ſpaciũ, ſiue in aliam denique capacitatem excidat, concreſcit in grumum; quod cæterorum humorum nulli eſt conceſſum.

Sanguis omnis cõcreſcit ob fibras quas habet.

Proxima autem & continens concretionis cauſa, fibræ eæ ſunt; quas cunctorum animantium ſanguis conſuſas in ſe continet. Neque enim ceruos neque damas de hoc numero (vt Ariſtoteles fecit) auferam & excludam, nimirum in quibus jugulatis etſi non ſummè, coire tamen ſanguinem videmus. Quod ſi à concretione alienus omnino is foret, nec corporis alendi, nec in ſolidiorem ſubſtantiam ſe conuertendi vim & poteſtatem haberet. Ita verò accuratè diligenterque ſanguini confuſæ ſunt fibræ, ita perturbatæ, nihil vt ſenſus in calido etiamnũc ſanguine poſſit percipere, nihil vt in eo qui iam frigore coiuit & cõglaciauit. Veruntamen ſejungi hæ ſeparaŕique hac ratione conſueuerũt, ſi vel calens tepidúſq; ſanguis per linteum trãsfundatur, vel crebra agitatione bacillo manúve cõcutiatur dum refrixerit, quo modo ſolent mulierculæ ſuillum præparare. Quin etiã quũ inciſa in malleolo ſaphena, ſanguis vt mos eſt in peluim tepentis aquæ profunditur, mox vt hæc reſtrixerit & ad exiguũ tẽpus cõſtiterit, tota tenuiore ſanguinis portione tingetur, ad fundũ autem delabẽtur fibræ illæ prorſus cohærentes & albæ, quæ quàm plurimos ſpecie quadã aſſimilatæ pituitæ in errorem induxerũt. Hæ quotieſcunq; exemptę detractęq; fuerint, reliquus ſanguis & à cõcreſcẽdi ratione in quã ſua ſponte ferretur, & à nutriẽdi præſtãtia longiſſimè diſtabit. Fibras quidem chylus prima concoctione contrahit è ventriculo, qui ferè totus quum neruoſus ſit, ſuã illi ſubſtantiã quadamtenus impertit, qualẽ obtinere videmus tum eorũ plurima quæ vomitione redduntur, tũ propria ventriculi inteſtinorũmq; excremẽta, ſummè nimirũ pituitoſa ac lenta, illapſus dein chylus in iecur, veram ſanguinis ſubſtantiã coloremq; adipiſcitur. Itaque concreſcendi vim ſanguis habet è ventriculo, cuius errore corpus omne quaſi atrophia plerumq; extabeſcit, ſanguine fibris deſtituto. Hinc non paucos cernimus macie confectos, quibus tamẽ ſanguis copioſus ineſt, iſq; bene temperatus: alios optimum corporis habitũ & carnis molem cõſequi, licèt ſanguine conſtent calidiore. Maxima igitur & admirabilis in ſanguine facultas, ſed & magna vis eſt venarum, quæ conceptum ſanguinem coire nunquam ſinunt,

Venæ ſanguinẽ conſeruant, nẽ concreſcat.

niſi fortaſſe ex rara quadam & abdita morbi cauſa, ex qua vidimus quempiam poſt diuturnum languorē de vita exiiſſe, cui ſanguis vniuerſus in venis cōcreuerat, adeò vt demū coralli modo fruticans illinc eximeretur. Nō igitur, quemadmodum Ariſtoteles affirmat, cōſeruandi ſanguinis facultas in venis eſt ex caloris tepore, quum & reliquum corpus omne tepeſcat, ſed ex ingenita quadam vi & familiaritate, quæ profectò efficit vt hæ naturalis & legitimus locus ſint ſanguinis. Huius apertum id eſto indicium, quòd in mortuorum venis refrigeratus etiam ſanguis non concreſcat, quem tamen in viuentium inteſtina, aut in ventriculum ac veſicam irruentem, tepor à concretione non præſeruat. Quicquid igitur venæ concludunt & intra ſe cohibēt, ſiue craſſum id atq; nigrum ſit, vt liquidam picem repræſentet, ſiue flauum, ſiue prorſus album aut liuidum, cuiuſcunque demum ſubſtantiæ ſit aut caloris, ſi ex his profuſum mox dureſcit atq; coit, id vniuerſum ſanguinis appellatione cōplectemur: quoniam non omnis huiuſmodi ſecundum naturam eſſe, & vitio carere exiſtimandus eſt.

Sanguinem in venis, non trium, ſed quatuor humorum permiſtione contineri, quótque eius ſint differentiæ.

CAP. VIII.

QVALISCVNQVE autem is fuerit, chymus id eſt ſuccus appellatur, qui interdum bonus eſt, vt in euchymia, interdum malus, vt in cacochymia: & vterque quoniā in partium ſubſtantiam effuſus fibrarum vi concreſcit atq; coit, alere dicitur. Sed bonus, qualis in bono atque etiam in athletico habitu conſiſtit, probè, malus verò vitiosè, vt in vtroque ictero, in leucophlegmatiā. Qui porrò bonus ac laudabilis eſt ſanguis, ex partibus conſtat & ſubſtantia & temperamento & colore variis. Has bonos ſuccos appellant, quibus ex quadam temperamēti affinitate humorum ſuperuacuorum nomina ſunt indita. Nam ſanguinis pars tenuiſſima calidiſſimáque, bilis etiam appellatur, melancholicus ſuccus, pars quæ craſſa, frigida ſiccáque eſt: pituita, quæ cruda nempe, frigida eſt & humida: ſola verò ea quę tum ſubſtātiæ tum qualitatum mediocritate quadam continetur, peculiari ſanguinis appellatione notatur. Non defuerunt qui ſanguinem vniuerſum exiſtimauerint non ex quatuor, ſed ex tribus duntaxat permiſtis ſuccis conſtare, nempe ex pituita, & bile tum flaua, tum atra. Hi non aliud ſane ſe ſanguinem putant, quàm trium ſuccorum mediocrem & com-

Rationes eorū, qui dicūt, ſan

& commoderatam permiſtionem: neque præter hos quartum ſanguinem purum in venis cōtineri, ſed ne cogitatione quidem percipi contendunt, hac potiſſimùm ratione, quòd ſeorſum tres humores poſiti ſunt, ſanguis autem purus nullus extat. Addunt ſanguinem dum corrumpitur, in tres eos omnino humores conuerti, neque ſanguis quicquam ſeorſum manere. Cùm igitur tres hi ſucci æquabiliter aucti ſunt, ſanguinem per id temporis dominari ferūt: ſin inæquabiliter, eum duntaxat qui reliquis eſt ſuperior, à quo totum ſanguinem aut pituitoſum, aut bilioſum, aut melancholicum dici volunt. Simillimam demum in lacte rationem haberi, quod tribus duntaxat ſubſtantiis cōtinetur, præter quas nulla eſt quarta, quæ lactis nomine deſignetur, ſed totū quod ex iis tribus idoneè tēperatis conſiſtit, lactis nomen ſibi aſſumere. At verò ſi partes chyli intentis oculis & animo cernemus, & eas tum ex ſubſtantia, tum ex qualitatum coniugationibus ſpectabimus, nō modò tres, ſed quatuor fient earum differētiæ, ex quibus quatuor etiam ſucci prouenient. Quinetiam ſi partium corporis, quas hi nutrire debent varietas perpēdetur, vt quædam ſe offerēt, ad quas tres reliqui humores accommodari poſſunt, ita quædam etiam deprehendentur calidæ & humidæ vt caro, quædam temperatæ vt cutis, quæ non niſi puriore ſanguine nutriri poſſunt. Quocirca neceſſe omnino eſt, præter tres reliquos ſuccos, purum ſanguinem etiam in venis haberi, eúmque longè reliquos multúmque ſuperare. Inepta igitur & iniqua cenſeri debet ſanguinis cum lacte collatio: nec dum ſanguis corrumpitur, vniuerſa eius ſubſtantia in bilem tum atram tum flauam faceſſit, ſed etiam pars quædam manet, aut nondum corrupta, aut corrupti ſanguinis ſpeciem oſtendens. Itaque qui intra venas grandiores coërcetur, quatuor illis ſuccis perfunditur, ſed ea proportione, vt in temperata & mediocri cōſtitutione purus ſanguis multum antecellat, cæteríſque præſtet: ab hoc deinde pituita, quia dulcis eſt, potéſtque in ſanguinem cōuerti, & compluribus partibus nutriendis eſt neceſſaria. Tertio loco eſt melācholicus ſuccus: omnium autem pauciſſima eſt flaua bilis, tum ob nunc commemoratas rationes, tum etiam quòd illius quàm bilis receptaculum capacius & plenius deprehenditur in nobis, quódque ex venæ ſectione, ſi ſanguis aſſeruetur, plus ſubſideat lutulēti, quàm per ſummum innatet bilioſi. Ea quidem eſt quatuor ſuc-

...guinem eſſe triū humorū permiſtionem.

Confutatio.

Quatuor humorū in ſanguine proportio.

Non eſſe ſynceros humores in venis.

eorum in ſanguine permiſtio. Cæterùm id nondum ſatis liquet, ſintne ij veri humores, & quales in ſuis conceptaculis puros eſſe intelligentia ſenſúq; comprehendimus, ánve ad illorum dũtaxat ſpeciem atque ſimilitudinem accedũt. Magna quidem & controuerſiæ plena diſputatio, quòd difficile ſit intelligere, vt humores puri ac veri conſiſtãt in venis. Etenim quæ (verbi gratia) propriè veréque bilis dicitur vſquequaque lutea eſt & prorſus amara, ad corpus nutricandum neutiquam habilis & accommodata, nimirum quę ne propriæ quidem veſiculę, à qua ingenti ſenſus voluptãte allicitur, alimentum ſit. Eius quippe ſubſtantia ſupra omnem ſanguinis eſt mediocritatem, atque adeò à nutriendi benignitate deſciuit, vt nulla caloris efficiẽtia nulla cõcoctionis præſtantia vnquam poſſit in familiarem atque alimentariam reduci. Nec eſt quod dicat quiſpiam, non hanc ſynceram & puram, ſed ſanguini permiſtam corpus nutrire. Si enim omni ſubſtantia totóque genere alimẽti rationem exceſſit, quoquo modo benigniorum temperatione perfundatur, integram omnino priſtinámque naturam reſeruabit, atque benigniora fortaſſis in corporis ſubſtãtiam facceſſent, illa certè nũquam: quemadmodum neque lapidis aut ferri puluis tenuiſſimus, quãquam cũ pane eſt accuratè ſubactus, nutriendi vires conſequitur. Quocirca bilis ea quam in ſanguine atque in venis teneri fatemur, vera haud quaquam eſt, neque eius ſimilitudinem ſpeciémque gerit quæ in folliculum reconditur, maximè ſi integrè ſanum eſt corpus. Hoc & ſenſu comprobamus, nullam animantium partem (ſed ne pulmonem quidem, quem tamẽ vnum præ cæteris ea nutriri aſſeuerant) commanducatam bilis amarorem referre. Quin & totus ſanguis dulcis eſt in ſanis, qui tamen ſi amara bile perfunderetur, ejus ſapore inficeretur, quemadmodum ſi fellis tantulum lactis copiæ injicias. Præterea vera bilis ſi cum ſanguine in corpus perferatur, vt in ictero, corpus flauo defœdat colore, nil autem tale ſanis accidit. Iiſdem propè rationibus demõſtrari poteſt, nec atram bilem, nec ſuperuacaneam pituitam fieri poſſe conueniens vſquam corporis alimentum. Ex quibus intelligitur quatuor humores, qui in ſanorum ſanguine continentur, ſynceros non eſſe, nec eorum naturam exprimere, qui in bilis folliculum atq; in lienem conjecti ſunt. At nihilominus ab æſtu, ab exercitatione, à balneis, à calidiorũ cauſarum vehementiori occurſatione, nõ ambigimus partem

ſanguinis tenuiſſimam in flauam bilem eámque amaram conuerti, quemadmodum & reliquas ſanguinis partes perſiſtente ſimiliũ cauſarũ impetu, in affinem ſibi & finitimũ humorem. Idem prope accidit,& quum ex vehementi obſtructione orta putredo, ſanguinis molẽ inuaſerit. His ergo ex cauſis præter naturã alij humores à ſanguine gignũtur in venis. Quinetiam plerumque in has permeãt ex aliarum partium vitio: bilis quidem flaua quum iecur immodico calore flagrat, aut quum veſicula fellis velut in ictero intercluditur: melancholicus ſuccus, quum lien vel obſtructus, vel quauis ex cauſa imbecillior factus, non poteſt ſanguinis limum prolicere: pituita, quum ob frigidiorem intemperiem ingens oboritur cruditas tum ventriculi, tum iecoris, vt in leucophlegmatia. Ab his igitur cauſis puri atque vitioſi humores in venis ſanguini permiſcentur, è quibus illos demum cernimus per multa morborum genera foras ſubter cutem erumpere. Cæterùm corpus quod omnino ſanum & integrum eſt, quacunque etiam id temperie naturaliter ſit affectum, ſi nec alimentorum vitio, nec aliis externarũ cauſarum iniuriis laceſſitur, puros atq; ſynceros humores nullos habet in venis ſanguini permiſtos, ſed eo duntaxat modo quem nunc expoſui. Viderine poteſt Hippocrates his contrarium attuliſſe? Libro quem de humana natura conſcripſit, hominem ait, quoad vita fruitur, omnia in ſe continere, ſanguinem, pituitam, & vtramque bilem. Epoto enim medicamento quod pituitæ educendæ ſit idoneum, pituita euometur: eo autem quod bilem flauam purgat, bilis: eo quod atram elicere natum eſt, atra bilis purgabitur: ſin vulnus acceptum fuerit, ſanguis profluet. Hæc autem accidere cõpertum eſt quouis die ac nocte, hyeme & æſtate. Verè quidẽ hæc ſunt ab Hippocrate pronũtiata, veruntamen quę ex corpore, nõ è venis neceſſariò, ſed aliũde etiã detrahũtur, bilis quippe ex hepate & è proprio folliculo, pituita (ſi verè pituita dici ea debet) è vẽtriculo, & inteſtinis, melãcholicus humor è liene, in quibus locis ſolet eorũ humorũ aut potius excrementorum copia affluere. His etiã qui incorrupta ſanitate ſunt, idcirco difficiles fieri cẽſuit purgationes, quòd quum deſint affines & cognati quos medicamentũ trahat humores, ſanguinẽ id & carnes colliquefacit, quò ex his proprium alliciat humorem. Quibus quidem verbis ſignificat, ſana corpora cum ſanguine reliquos humores in venis reuera non habere, ſed poteſtate

Hippocraticæ ſententiæ interpretatio.

duntaxat: quia fieri poteſt, vt medicamenti, aut aliarum quas dixi cauſarum vis & vehementia, ex variis partibus ſanguinis, varios excitet & proliciat. Hinc iã cõſtitui poſſunt & explanari ſanguinis naturalis differẽtiæ, quòd alius ſubſtãtia ſit mediocri & colore ruber, qui pulcherrimus & optimus appellatur: alius magis flauus & conſiſtẽtia tenuis, alius craſſior atq; nigrior, alius demum liquidior & albior. Quum autem à priſtina natura deſciſcens, vitio corrupteláque deprauatur, & è limitibus iam exceſſit, non naturalis appellatur. Excedit autem bifariam, aliàs paululum ob leuem modicámque intemperiem ſubſtantiæve mutationem nulla ex parte in aliud humoris genus conuerſus: hic quidem etiam tum ſanguis eſt, tamen naturalis minimè: aliàs multum, quum vel proprio contaminatur vitio, vel alieno perfunditur humore, atque hic non ſimplex, ſed ex multis permiſtus eſt humoribus. Hæc de ſanguine: nunc ad cæterorum humorum differentias pergamus.

Sanguinis differentiæ.

Sanguis non naturalis duplex.

Pituitæ & vtriuſque bilis differentiæ. CAP. IX.

HVMORIS quidem appellatio quanquam propriè Latinis qualitatem duntaxat eam deſignat, quæ Græcis eſt ὑγρότης, medici tamen ad omnem etiam profluentem & liquidam ſubſtantiam hoc nominis accommodant, vt id ſit humor quod etiam Græci ὑγρὸν propriè dicunt, quicquid in corpore profluens liquidúmque cernitur, ſiue id chylus eſt, ſiue mucus, ſiue ſputum, ſiue vrina, ſiue ſudor, ſiue ſanguis, ſiue pituita, ſiue bilis tum flaua tum atra. At quum genus hoc omne in ſpecies diuidendum diſtribuendúmque erit, percenſebuntur quidem humorum alij toto genere ſuperuacanei (hos ſuprà vniuerſo excrementorum genere ſumus complexi) alij verò ad nutriendum & corpus ſuſtentandum apti. Horum autem genus duplex chylus & chymus, ille fortaſſis cremor, hic ſuccus rectè nobis appellabitur. Eſt quidem chylus in vẽtriculo: at ſuccus in jecore ortus, & ad corporis nutritionem præparatus. Succorum autem alij primi ſunt & prægrediẽtes, alij ſecundarij & conſequentes, quorum iam antè rationem breuiter explicauimus. Primi ſucci quatuor numerãtur, ſanguis, pituita, & bilis, tum atra, tum flaua: hi enim ſinguli quemadmodum & ſecundarij, cõſtitutionem acceperunt ad corpus alendum, licèt id quandóque nõ præſtent, neque præſcripto fine potiãtur. Itaque ſuccorum alius naturalis, qui & omninò vtilis eſt, alius non naturalis, qui non ſatis probè alere poteſt.

Humor quid.

Humorum differentiæ.

Succus quid.

Excrementorũ differentia.

Similiter excrementorum aliud naturale, quod in corpore optimè ſano naturæ legibus prouenit, aliud præter naturã. Naturale aliud vtile, quod vſum quempiàm confert in corpore, vt bilis in veſicula, & quæ in liene eſt melancholia, aliud prorſus inutile, vt fex alui, vrina veſicæ atque ſudor. Non naturale eſt, quod citra naturæ præſcriptum à cauſis præter naturam gigni ſolet. Itaque tum pituita, tum vtraq; bilis triplex eſt omnino, alia ad nutriendum apta quæ alimentaria dicitur, alia ſupefuacanea, quæ aut naturalis eſt, aut præter naturam.

Triplex eſt vnuſquiſque ſuccus.

Bilis alimentaria eſt ſanguinis pars tenuiſſima, per venas diſtributa, tum vt affines naturæ ſuæ particulas nutricetur & alat, tum vt reliquo ſanguini qui præ craſſitudine, non ſine multo negotio per venas perlaberetur, tranſuectionis promptitudinem afferat: quod quũ præſtiterit, ſiquid minus vtile reſtet ac ſuperfluat, id vnà cũ ſudoribus defluit & foras erumpit.

Bilis excrementitia & vtilis.

Superuacanea è ſanguine tanquam excrementum in bilis veſiculam amandatur, proprio deinde ductu in inteſtina illabens, tũ ea ad excrementorum dejectionem ſtimulat, vnde & fuluo colore infecta comparent, tum lentam & adhæreſcentem illis pituitam detergit & exturbat: quæ alioqui immodicè aucta, in grauiſſima incommoda deduceret.

Bilis naturalis duplex.

Ea ferè flaua exiſtit, & mediocritatem quandam tum ſubſtantiæ tum caloris obtinet: ex qua tenuis cuiuſdam humoris permiſtione, altera procreatur colore pallidior & ſubſtantia tenuior: vtraque licet ſuperuacua ſit, naturalis tamen eſt, & naturæ legibus continetur in nobis. Gignitur & interdum bilis præter naturam, genere quadruplex.

Bilis vitellina præter naturam.

Vna eſt vitellina, Græcis λεκιθώδης appellata, quàm flaua à naturæ modo deficiens profert, dum caloris non naturalis acrimonia torretur, vt ex fuluo igneum colorem, & ex tenui ſubſtantia craſſiorem diſſipatione conſequatur, quæ & colore & craſſitudine omnino vitellorum crudorum ouorum ſpeciem offerat, à quibus nomen ſibi aſciuit.

Auicenna error de bile.

Auerrhois rectè mihi videtur Auicennam erroris inſimulaſſe, qui vt multa alia peccat, in vitellinæ opinione turpiſſimè labitur, contendens nimirum hanc fieri, dum pituitæ aut melancholiæ portio flauæ bili permiſcetur. Hinc in bile egregia illa cõminiſcitur maioris, & minoris famæ genera, quæ quàm plurimos in deſignandis febrium differentiis, mirificè (ne dicam ridiculè) implicatos & circumretitos tenent. Hac enim opinione vitellinam bilem frigidiorem redderet flaua & naturali, quã

tamen multis partibus ardentiorem eſſe inter omnes conſtat. Adde quòd ſimplicium humorum differentias dinumeraturus, quaſi incõſtans aut certè iam ſui immemor, ex eorum permiſtione noua quędam & inaudita ſimplicium genera inuehere conatur. Quas tres hactenus cõmemorauimus bilis differentias, omnes in iecore generantur atq; in vaſis. Præter has autem aliarum par numerus recenſetur, quæ ſæpius à præcordiis originem habẽt: vna eſt porracea Græcis πρασοειδὴς, altera æruginis ſimilitudine ἰώδης dicta, tertia ἰσατώδης glauco aut ceruleo colore glaſtum referens. Harum gignendarum eſculenta quædam vitioſa & mali ſucci non modò occaſio, ſed etiam cauſa fiunt, cuius generis cenſentur allium, porrum, cæpa, naſturtium, & ſinapi, maximè eorum folia. Dum enim nequeunt à ventre deuinci, neque in chylum conuerti, ac colorem ſuum magna ex parte retinent, primùm ex illis fit porracea, quę ſi infixa diutius hæreat & commoretur; perſiſtente ventris incendio, in æruginoſam commutabitur: hæc demum in eã quæ glaſti colore tincta apparet; minus quidẽ viridis quàm ſuperiores, ſed tantò illis deterior, quantò propius ad nigrũ colorem accedit. Gignuntur & hæc genera nonnunquã in venis ac iecinore, idque per morbos graues & ardentiſſimos, qui vehementi caloris incẽdio bilem vitellinam exurunt, & in hæc genera deducũt prorſus pernicioſa quidem & exitialia. Ex his demum ſummè vſtis fit & in cõſpectum ſe dat atra bilis ea, quæ omnium eſt humorum deterrima. Melancholiæ autem multæ ſunt differentiæ, vna quidem qualitatibus mitior, quæ cum ſanguine in venas peruadens corpori alendo eſt idonea. Hanc medicorum præcipui viſi ſunt μέλανα καλεῖν χυμὸν, οὐ μέλαιναν χολήν, id eſt atrum vocare ſuccum, non atram bilem. Sicuti plerumque melancholicum ſuccum vel melancholicum ſanguinem, non atram bilem. Superuacanea eſt, quam lien ſanguinem expurgãs, è iecore prolicit & in ſe recondit. Hæc quemadmodum & quæ in folliculo eſt bilis, ſanguinis quidem nõ autem corporis excrementum eſt; quippe quæ & lieni & ventriculo non mediocriter conducat. Quocirca naturalis eſt, & nondum atra bilis, ſed ater humor nuncupari debet. Quantum verò huius vel exuſtione, vel non naturalis caloris vi putreſcens, acidam aut acerbam qualitatem aut acrimoniam contraxit (idem enim putredo quod vehemens incendium ſolet efficere) id quaſi in cinerem conuerſum

Tres bilis ſpecies in ſtomacho genitæ.

Melancholici humoris differentiæ.

Vtilis & nutriens.

Excrementitia.

conuenit atram bilem nūcupare; quæ omnino præter naturam ſit. Eſt autem ea triplex, vna ex melācholico ſucco vel humore profertur; quæ aut putredinis aut caloris ardore quaſi in cinerem conuertitur. Hæc calida quidem, eſt acris & mordax, eo diſcrimine à ſuperuacua naturali diſſidens, quo fex vſta ab non vſta. Quem dico cinerem non ei parem exiſtimo; qui exuſtis lignis manet, haudquaquam enim poſſunt humores omni ſuo liquore ſpoliari: ſed ita ſummam dico humorum ſiccitatem & quantam maximam poſſunt in corpore ardoris vi conſequi. Altera ſpecies ex ea fit bile quam vitellinam dixerūt. Exuſtione enim hæc primùm in porraceā; deinde in æruginoſam, pòſt in ceruleā; nouiſſimè in atrā omnium pernicioſiſſimam commigrat; quæ tantò certè deprehēditur malignior, quantò bilis melācholia eſt acrior. Ea enim eſt quæ in terram impacta, fermenti more & quodam quaſi æſtu efferueſcens; hāc jactat & excutit: quæ ſua craſſitudine parti ſe alligēs adhæreſcēſque, eam arrodit & exulcerat: quæ demū in perniciē ſemper excernitur: quāquam horum omnium vitiorum altera etiam quodammodo particeps eſt. Ex ſanguine nulla proximè bilis atra profertur. Nam ſi ſanguinem ſtatuamus vel incendio vel putredine in venis torreri & cōflagrare, priùs quidem neceſſariò pars ejus in bilem flauam, pars in melācholiam migrabit, ex quibus deinde non aliæ quàm duæ commemoratæ fieri poterunt atræ bilis differentiæ. Quum autem ſanguis è venis illapſus fuerit in ventrem, in inteſtina, aut in aliam interiorem capacitatem; illic quidem primùm concreſcit in grumos; tandémque putreſcit. Excernitur is plerunque liquidæ picis modo nigerrimus, ſummè malignā ac ferè venenatam qualitatem adeptus: hic tamē tum nomine, tum re ipſa ab atra bile differt, quādoquidem extra venas à ſe diſcedens non in alios conuertitur humores, ſed totus cōcreſcens humor eſſe deſiit; nec tum humor dici poteſt, ſed corruptus grumus. Neq; ex pituita dulci fit bilis atra. Nam quæ ex cerebro ſtillat, aut quæ in pulmonibus, in ventriculo aut inteſtinis coacerùatur, vehemēti, calore dureſcit; vti mox erit manifeſtius, nūquam in alterius humoris ſpeciem mutatur: quare neq; poteſt ex ea atra bilis ſuſcitari. At verò pituita ſalſa quoniam caloris cujuſdā præter naturam eſt particeps; ſi vehemētius & prorſus torreatur, acrem atrámq; bilem gignit, quæ tertia ſpecies eſt: vnde intelligi poteſt non omnem atram bilem ex melan-

Præter naturā triplex.

Atra bilis quæ ex vitellina fit.

Atra bilis nulla fit ex ſāguine.

Atra bilis tertia fit ex pituita ſ

Pituita nutriens. cholico aut bilioſo humore naſci. Porrò autem pituta quæ verè & propriè dici meretur, ſuccus eſt alimentarius, totiúſque ſanguinis portio crudior, quæ & ſanguis ex dimidio coctus appellari ſolet. Permanat hæc in venas, tum vt partes frigidas & humidas, cujuſmodi eſt cerebrũ, alat: tum vt ſi aliquãdo penuria erit sãguinis, in eum conuerſa reliquis etiam partibus in alimentum cedat. Neque verò vt ſanguinis forma plenè exornetur, neceſſe eſt in jecur ea recurrat, ſed venæ quæ ad id operis perficiendum, ſatis virium & caloris obtinent. Cæterùm neutra bilis poteſt vlla vi in ſanguinis mediocritatem & benignitatem reduci. Licet enim quandoque adeò refrigeretur, vt fortaſſe qualitatum mediocritatem aſſequatur, non poteſt tamen ſubſtantiæ benignitatem recipere. Atque hæc quidem alimentaria pituita dulcis exiſtit. Ex qua aliæ duæ præter naturam emergunt. *Pituita acida.* Vna eſt quæ acida vocatur, ſummè quidem cruda, & quæ præter primam ventriculi confectionem, vix vllam aut minimam in jecore atque venis accepit. Paucus admodum calor ei ineſt qui perfacilè diſſipatur & euaneſcit, atque tum pituita neceſſitate quadam coaceſcit. Par enim atque vna ratio eſt ac in pleriſque fructuum ſuccis, qui ſi non multo præditi ſunt natiuo calore, poſteaquam ſponte ſua efferbuerint, mox in breui coaceſcunt, quibus autem valentior impertitus eſt calor à natura, ij vt vinum generoſum, diutius in integritate ſua perſiſtunt. Altera pituitæ ſpecies ſalſa appellatur, ex dulci hæc putreſcente nata: *Salſa.* quum enim portiones ejus quædam vi putredinis aſſæ, reliquæ dulci ſubſtantiæ permiſcebuntur, ſalſum hunc ſaporem inducent, quod & in maris aqua fieri demonſtrant. Tres hæ pituitæ ſpecies conſiſtunt in venis, prima quidem naturalis, reliquæ duæ præter naturam: quarum omnium materia à jecore ſumpta eſt & initium duxit, qualitas autem aliunde irrepſit à cauſis quæ contra natutam ſunt. Superuacua pituita extra venas conſiſtit, cujus ſunt differentiæ quatuor. *Pituita excrementitia quatuor genera.* Vna eſt pituita tenuis & aquea, qualis plerunque aquæ modo ſtillat è naribus, aut è cerebo in plurimas corporis partes illabitur. Altera cenſetur muco ſimilis, quam corporis calor ex illa tenui ob modicum lentorem cujus particeps eſt, ad muci conſiſtẽtiam coëgit. Hæc ſi caloris vi & appulſu tãtam adipiſcatur craſſitudinem, vt jam partibus concluſa poſſit adhæreſcere, vitrea tum appellabitur, quæ tertium genus eſt. Ad extremum verò cùm ex cõ-

cretione

cretione ſic iam dureſcet, vt à lapidis aut gypſi duritia non procul abſit, quarta tum emerget quam multi gypſeam appellant. Hanc ſępe deprehendimus in pulmonibus & in digitorum articulis, accepto quidem ex deſtillatione principio, tãdem in extremam tophi & calculi duritiem euaſiſſe. Ea certè omnis eſt atque integra humorum explicatio, ex qua liceat cognoſcere qui ab excremẽtis, quíve à venarum ſuccis, ortus ſui primordia acceperint. Nunc de animalibus functionibus tranſigendum nobis eſt.

De animalibus functionibus. CAP. X.

QVEMADMODVM altrix illa, quin potius tota naturalis pars animæ, in vnum corporis alimẽtum protſus incũbit, ſuáſq; omnes in id geſtiones confert: ſic altera pars animæ quæ ſentiẽs eſt & appellatur, in iis rebus externis verſatur, quæ circunjectæ ſunt nobis, totáque negotiatur vt illarum cognitionem capiat, ſuíſque miniſtris & nũtiis ſenſibus rerum omnium notiones in ſe comprehendat. Hæc illius molitio, hæc agitatio, qua aſſiduè concitatur & impellitur, quæ qua ratione obiri perficíq; ſolet, verbis explicare conabimur. Sentiens anima quemcunque illa ſubſtantiæ modum eſt adepta, cerebri corpus tanquã propriã arcem ingenitúmque domicilium elegit, omnium quas dixi facultatum vires in ſe ſuóque quaſi ſinu complexa. Has quidem propriis quibuſdam functionibus & muniis exponit, ad quas varia inſtrumenta confert & accommodat. Omniũ primum ſpiritus eſt animalis appellatus, qui ex vitali per ceruicis arterias in cõtextum admirabilem ſublato, primùm elaboratur, deinde in interiore altero cerebri cõtextu, qui à ſecundis nomen habet, vi cerebri ingenita in animalem conuertitur. Illic noua ſpecie & dignitate præfulgens, ſentientis animæ vires conſequitur, & ad illius cuncta munia illo ſe ſplẽdore aptat & comparat. Hoc plurimo conferti ſunt ventriculi, interioréſque cerebri ſinus, vnde tanquam è jugi fonte per neruorum ductus & canaliculos, tum in ſenſuum inſtrumenta, tum in muſculos motores profluit. Hîc autem quum iam inſidet, aliam fortaſſis ſpeciem ex partis natura ſuſcipit, qua particulatim illi addicta eſt, eiúſque ſeruitio prorſus mãcipatur. Quod ſi eſt, non vnus idémque fuerit videndi, audiendi, odorandi, guſtandi, atque tangendi ſpiritus, quin etiam ab illis longiùs diſtabit qui motioni deſtinatus eſt. Alterum inſtrumenti genus ex craſſiore magíſque terreno corpore conſtat, vt in

Sentiẽtis animæ vis & materia.

Spiritus animalis primum inſtrumentum.

Corporis inſtrumenta

quo tum ſpiritus ille, tum externarum rerũ imagines conceptæ ſeruari debent. Non vna id eadémque vbique ſubſtantia præditum, neque vniuſmodi, ſed multiplex & varium. Interiorum motionum cerebri corpus inſtrumentum eſt, quod varia & multiplici ſua cõformatione ad omnes animi actiones agitationeſque ſeſe jungit & applicat, viſioni verò oculus & qui ad hũc pertinent nerui, auris auditioni, odorationi nares & cerebri papillæ, guſtatui lingua, táctioni tãgentium neruorum propagines, vt motioni duriores & muſculi in quos illi ſe fundũt, ancillãtur & miniſtrant. Varia hæc ſunt inſtrumenta corporea, in híſque ſpiritus ſiti diſpares & varij: ſic facultates quæ ab illis omnem agendi rationem acceperunt, neque quicquam poſſunt citra illorum opem præſtare, non modica varietate diſtinctæ ſunt, tametſi omnium vna eſt eadémque ſubſtantia. Quæ igitur ſic comparata ſunt organa, vt in ſubjecta conformatáque materie familiarem quẽdam ſpiritum obtineant, in eóque ſpiritu facultatem, quæ organi ſpecies eſt & ratio, ea quidem idonea fiunt & concinna ſuis muneribus obeundis. Quæ qualiter compleri abſoluíque poſſint, hoc jam contextu ſigillatim aperiam. E ſenſibus externis alij contrectando munere ſuo funguntur, vt tactus & guſtus, qui non niſi cõjuncta ſibi percipiũt, alij medij cujuſdam corporis interpoſitu ſentiũt, vt viſus, vt auditus & olfactus. Corpus autem id medium intercedens, aut aër eſt, aut aqua: vtrunque enim elementum ad inuectionem eorum quæ ſentiũtur idoneum eſt: nam colores & ſonos per aërem percipiunt quæcunque terrenæ gradiuntur aut ſerpunt animantes, per aquam verò aquatiles. Dura itaque ſolida corpora, quum aut in aëre aut in aqua inuicẽ colliduntur, ſonum edunt ac ſtrepitum, in hac quidẽ obſcurum, in aëre verò perſpicuum: maximè verò ſi illa leuia ſint cõcaua & ampla, quæ celeribus & magnis ictibus confligant. Aër igitur qui inter dura corpora cõfertim & impetu in ſe incurrẽtia continetur, primùm ſonitũ efficit. Hic quidem non illinc abjungitur, vt ad auditum ipſe accedat, ſed proximũ ſibi & cõtinuum aërem commouet, atque hic repente alium, donec ſucceſſione continenter ad auditum motus perferatur: quo more in fluctibus cernitur alter alterum trudere, qui pulſus deinde ſequentem impellit. Hinc accidit, vt non ſimul ac corporum alliſio conflictúſque inciderit, ſed aliquantò poſt ictum ſonus audiatur, priúſque

Varia ſentientis anima inſtrumenta.

Quo diſtent ſenſuũ actiones.

Sonus vt fiat.

à pro-

à propinquo quàm longinquo. Sic exterior aër agitatus impulſúſquo, per aurium tortuoſos & flexuoſos anfractus motu perplacido, citra vllam turbam fertur, paruadítque aduſque interiorem illum aërum membrana obtenſa concluſum, & auribus ingenitum. Huic autem membranæ aſſidens, blande eam ferit & concutit, vt ea agitatione tota ſtrepat & perſonet. Externus aër tum demum cum interiore illo cõtinuatur & adhæreſcit, illiúſque interuẽtu audiẽdi ſpiritui, qui cũ illo implicitus eſt, cõfertur: hoc demum exploratore & miniſtro recepta ſtrepitus imago, ad ſentiendi principium tranſmittitur. Sed hæc appertiùs judicabuntur æſtimabuntúrque ex odorandi ratione. Nam cedrus, thus, aliíque odores incenſi calefactíque ſuauem & jucundum odorem ſpirant, qui in arido quaſi fumo ſitus eſt. Hic ſenſim tanquam vapor per intermedium interjectúmque corpus conuolat & ſparſus euehitur. Medium autem id corpus, aut aër eſt, aut aqua: nam piſces & aquatilia quæque, quamuis ſpiritum nõn ducant, odorari tamen comprobatum eſt. Quanquam verò jam odor propius ad nares appelletur, non tamẽ prius poterit reſpirãtibus animalibus odorandi ſenſum mouere, quàm viæ quæ è naribus per os ſummum & meninges in cerebrum pertinent, pateſiãt, poſſitque vnà cum attracto ductóque ſpiritu, odor vt ad pulmones, ſic ad cerebrum olfactúmque permeare. At quibus promptus atque expoſitus in aperto eſt odoratus, neque operculo tanquam vallo quodam communitus, vt apibus & inſectis (ſic enim recentiores Latini, nec ineptè appellant) ea ad odores è longinquo conueniunt, & citra vllam reſpirationem olfaciunt, ipſique odores nõ attracti illorum ſenſum feriunt & incitãt. Quod ipſum piſcibus & his quæ in humore degunt accidit. Nam ſine anhelitu & ſpiritus reciprocatione videntur odorari. Ad illorum ſimilitudinẽ accedit & viſio. Color enim aut fulgor perſpicuum medium colluſtrans, in conſpectum oculúmque cadit. Id medium aut aër eſt, aut aqua, aut vitrum, aut cornu, aut aliud quod iſtorum naturã imitatur. Hæc autem ſi idonea futura ſunt ad videndum, perlucida fieri oportet & luminis præsẽtia colluſtrari. At lumẽ neque corpus eſt, neque quicquam quod à corpore excidat aut defluat, alioqui pedetentim neque puncto temporis poſſet medium omne circunjectum illuſtrare, neque in perſpicuum corpus omnino penetrare. Itaque lumẽ eſt actus & perfectio perſpicui, ex lu-

Auditio vt fiat

Odorum effuſio.

Inſectæ & piſces vt odorantur.

Color.

Lumen.

cidi corporis præſẽtia. Quicquid aſpectum ciere debet, id ſi ſimplex color eſt, in medio perſpicuo eóque illuminato oportet conſtitui: ſi verò ſplendidum & fulgens eſt, vt fungus, vt putre & præaridum lignum, vt vermis, & quicquid noctibus collucet, conſpici quidem non poteſt in lumine, quia exiguum ejus lumen majoris ſplẽdore offunditur: at in tenebris iſtorum vnumquodque videtur ſenſúmque ferit, quòd proximum & circunfundentem aërem leuiter illuſtrat, vt ſe potiſſimùm vẽdicet à tenebris. Ignis verò quòd ancipitis ſit naturæ, in tenebris & in lumine videtur: noctibus enim ſuo lumine propinquum aërem illuſtrat, vt nõ is modò, ſed alia etiã videri poſſint: interdiu verò perſpicuum jam medium tanquam color aliquis mouet. Fit autem viſio quum perſpicuum illuminatúmque aërem medium rei color aut imago afficit, aër deinde aduſque oculum protenſus affectúſque aſpectum concitat. Tum enim rei aſpectabilis imago per pupillam in cryſtallino humore excipitur. Hinc demum prouehẽte ſpiritu, per opticos neruos in cerebrum & commune ſentiendi principium cõfertur. Hoc autem diſcrimine ab auditione & odoratione ſejungitur, quòd in his motione non derepẽte, ſed paulatim per media facta, ſenſus feriatur: in viſione autem non progreſſione, ſed ſubitò facta medij aëris mutatione, quemadmodum & luminis appulſu, rei ſpecies cernendi obtutum ſtatim mouet. Vnde intelligi poteſt non defluentibus quibuſdã quaſi exuuiis à re conſpecta ad oculum demiſſis viſionem fieri, quia non continuò vt objecta res eſt videretur: & priùs propinquo quàm diſtanti ſe proderet. Adde quòd tanta caloris aut imaginis amplitudo exiguo oculo excipi non poſſit. Neque præterea viſio fit, foras à conſpectu erumpente lumine, quod cum alio externo junctum coeat: nec ſpiritus radio ab oculo per medium in objectã rem incidente, qui pari angulo reſiliẽs in obtutum referatur. Quomodo enim tantus prodire poſſit, qui repente ad aſtra vſque pertineat, omnémque interjectum aërem quantus eſt impleat? Quod ad iſtius fidem afferri ſolet de baſiliſco, aut muliere cui menſtrua defluit purgatio, inefficax prorſus & irritum videtur: nam neque baſiliſcus hominem interimit, neque mulier quum menſes profluunt, ſpeculum præſertim æneum polluit atque fœdat, videndi ſpiritu ab oculo manante, ſed retro quodam & diro vapore, qui foras vt ab ore & à reliquo corpore, ſic etiam ab oculis erumpit & ema-

Viſio vt fiat.

Viſio quo diſtet ab aliis ſenſibus.

Multarum opinionum confutatio.

& emanat. Hæc eſt eorum ſenſuum ratio, qui non niſi medij cujuſdem interpoſitu objectas ſibi res comprehendunt. Guſtus autem & tactus medio corpore non indigent, ſed conjunctione quadam & contrectatione functiones ſuas abeunt. Etenim ſi vel ſapor in guſtandi neruum, vel calor pungēſve ſtylus in nudum apertúmque tangendi neruum incidit, eximiè & acriter ſētitur, quanquam nulla caro media intercedit. At verò ſi aut pupillæ rem candidam adjicies, aut aëri qui auribus eſt ingenitus ſtrepitū inculcabis, aut in narium ductus odorem penitus immittes, nulla omnino vel obſcura erit perceptio. Itaque ſapor ſucco humorique permiſtus, aut (ſi rectius mauis) in humore conſtitutus (ejus enim qualitas quædam eſt & affectio) ſimulac adhibetur admouentúrque linguæ, diffuſus cum humore guſtum incitat, móxq; ſpecies ejus & imago vi ſpiritus in primatem ſenſum infertur. Quod ſi fortè in duro cōcretóque corpore, vt in ſale ſapor erit, id nō antè poterit ſenſum mouere, quàm calore liquefactum & dilapſum diffundatur. Quicquid autem mollitia fluere & effundi nō poteſt guſtādi ſenſum prorſus non afficit: quemadmodum neque cui arida & ſcraba lingua ex morbo torretur, is bonus eſſe poteſt ſaporum æſtimator. Tactionem porrò fieri conſtat, ſi tractabiles qualitates qualeſcunque eæ ſint, aut carnis aut etiam nullius corporis interuētu proximè ad tangēdi neruum accedant. Contendit Galenus in extremis corporis partibus tactum proximè fieri, nulla qualitate per neruos in ſentientis animæ principatum relata: neruum cerebri, veluti ſurculum arboris partem eſſe, in eóque cerebri totam vim contineri, quæ tractibilium qualitatum affectiones diſcernat: in eo autem ſenſus facultatem conſiſtere, in quo quidem & ſenſus ineſt doloris. Quod profectò ſi conficit, idem de aliis quoque ſenſibus erat afferendum. Horum ſiquidem nerui tum molles ſunt, tum ſubſtantiæ cerebri finitimi, vt idcirco ad illius naturam propiùs debeant quàm tangentes nerui accedere. Deinde verò quæ tangendi neruis interceptiones & obſtructiones obtingunt, ſubditis particulis ſenſum motúmque adimunt: quod dilucidè commonſtrat tāgendi vim non eſſe neruis ingenitam, ſed à cerebro quemadmodum & reliquas continenter defluere & illabi: neque extremum tactum poſſe rerum qualitates dijudicare, ſed inſtrumentum duntaxat ejus eſſe facultatis, quæ princeps in cerebro conſedit, illúcque oportere om-

Qui ſenſus medio non indigent.

Guſtatus vt fiat.

Tactio vt fiat.

Lib. 7. de placitis Hippoc. & Platonis.

Expoſitio aut fortè confūtatio.

niũ ſenſu conferri. Hæc ſingula mihi ſatis videtur Hippocrates duobus confirmaſſe aphoriſmis, quorum altero ait, Dolentes parte aliqua corporis, ſi omnino dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat. Altero, Duobus doloribus non eodem in loco infeſtantibus, qui vehementior eſt, alterum leuiorem obſcurat. Hoc igitur omni ſenſui commune eſt, vt perpetiẽdo ſentiat: primùm enim ſenſus omnis ab ſubjecti corporis qualitatibus afficitur, mutationémque ſubit. Hæc iſta mutatio ſenſus nondum eſt, ſed quæ fit ejus apprehenſio atque cognitio. Quum enim princeps illa ſentiendi vis ab arce cerebri per neruos in ſenſus ſingulos diſtributa, affectiones quæ illis obtigerunt percipiet, tum quodãmodo & rudiùs ſentire dicetur: propriè verò quum eas cerebro communi ſentiẽdi principio renũtiabit. Sẽſum autem affici immutaríque ab externis qualitatibus, non ſic propriè audiendum eſt, vt priore qualitate exceſſa nouam accipiat: neque enim à colore albeſcit oculus: neque à ſono exacuitur aut obtunditur auditus, neque à dulcedine palatum dulceſcit. Sed vt aureum ſigillum in ceram, non aurum, ſed imaginem imprimit, ſic propemodum & res externæ ſola forma ſẽſum impellũt, eorúmque ſimulachra & ſpecies ſine materia ad ſenſum perueniunt, quas his foris illapſas intra ſe admittit præaltè condendas. At verò quam ſenſus imaginum impreſſionem dicitur accipere, non partium eminentia, quæ annulo ſignatur, judicamus. Nam colori, ſapori, odori qualis figura decertur? Nullam igitur ille conuerſionem mutationémve ſuſtinet, neque priorem ſtatum exuit, quin potius dum in rerum cognitionem & judicium incumbit, quem ſtatum habebat, agendo gerendóque excolit, perficit & confirmat.

Vt ſenſus affici dicantur.

Senſus interioris functiones.

CAP. XI.

Rerum ſpecies in ſenſibus aliquantum conſiſtere.

QVAE ſic cõmuniter in ſenſus omnes ab externis rebus inuehũtur imagines, nõ modò habentur & conſiſtũt, dum ſẽſus in geſtione actúque ſunt, ſed etiam quum abjunctis rebus externis ab opera diſceſſere, moram quandam in illis trahunt atque retinentur. Ita enim ſi quis de Sole in opacum ſe cõuertat deflectátque, primùm offuſus nimio ſplendore nihil cernit, deinde veluti album quiddã aut viride, quod in puniceum mox ſe conuertet, proximè in purpureum, atque ita deinceps in alia, poſtremò in atrum, à quo demũ euaneſcit. Si qui rubrũ aut viride conſpexerit,

ſpexerit, quicquid deinde ob oculos incidet, concolor apparebit. Si ocyſſime in labentem amnem oculos conjiciat, ex ea vertigine quæcunque ſtāt in littore moueri videbuntur. In aliis porrò ſenſibus à validis ingētibúſque ſonis ſtrepitus relinquitur: à vehementi fœdóque odore, olfactus fœditatem aliquantum retinet, fitque in reliquis ſimiliter. Iam verò ſenſuum inſtrumentis acceptæ formæ illæ ſpeciéſque rerum, mox per neruorum capacitates atque ductus vehente ſpiritu in cerebrum commeāt: adeò vt quum ſenſus exterior rerū quæ foris ſunt occurſu pulſatur, interiorē pariter impellāt & excitent illarum ſimulachra. Hæc enim ſēſus interioris objecta ſūt, in quæ is incūbit, quemadmodum externi in res externas ſibi objectas. Itaque ſpecies illæ rerū ab externis ſenſibus præteruehuntur & permeāt in commune idémque principium, in quo ſita eſt primaria ſentiēdi anima, huic ſenſus ſuis quique officiis omnia annuntiāt ſpiritu inuecta, quæ antè ſe poſita prima cognoſcendi facultate comprehendit ac percipit. Eſtque illius munus perceptio atque cognitio: quæ ſi fixa eſt, attenta & diuturna, cogitatio aut meditatio dici ſolet. Atq; quāuis expers ea ſit corporis, indiuidua & vna quia tamē cō- plurium poteſtatem habet, multa & varia cognoſcit, horū diſcrimina cernit, eáque tandem dijudicat. At nequaquam illa componit cōnectítque, vt ex eis verū aut falſum quicquam conſtituat, aut vllam argumentationem concludat: id enim ſolius eſt mētis & intelligentiæ, de qua mox dicetur. Verùm quæcunque comprehenderit ſimplicia & indiuidua ſimulachra, aut ſeorſum illa diſcernit, aut temerè cōgeſta, nulla copulatione nulla complexione in aceruum confert. Quò fit, vt actio ea qua vel gallina pullos primùm cognoſcit, deinde diſcernit, vel ouis lupum inimicum prehendit, ſecretio potius cenſeri debeat, quàm judicium aut exiſtimatio. Sub hæc autem inſurgens & in opus erumpens conſeruatrix illius facultas, ſuſcepta è ſenſibus ſimulachra amplectitur & continet, móxque tum propria vi & poteſtate, tum illorum adnixu & impulſu, in cerebri corpore illa inſculpit & cōſignat, citra vllū materiæ veſtigium, ea autem diutius manēt abeunte & ceſſante omni rerum cognitione. Hæc quidem eorum conſeruatio quædam eſt memoria, quam frequens ſtabilit meditatio. Spectra cerebro inuſta aliàs alia ſe magis minúſve expromunt & objiciunt animæ ſentienti, prout illuſtriùs obſcuriúſve impreſſa fue-

Vt ſenſus interior afficiatur.

Cognitio.

Cogitatio.

Diſcretio ſeu diſtinctio.

Memoria conſeruans.

rint. Inter vigilias igitur quum externarũ rerum turba & occurſatione primarius ſenſus nõ admodum diſtractus tenetur, tum ſimulachrorum ſtimulis agitatus in ea penitus incumbit, atque tum vſus comminiſcendi illa & fingendi

Imaginatio.

facultate, quæ Græcis eſt φαντασία, illa quidem per ſe, & vt ſimulachra ſunt, obuertit, aliàs quidem ſimplicia & qualia fuerãt inſculpta, aliàs commiſta atque confuſa citra vllam compoſitionem aut copulationem. Neque hoc tantùm ſed ex illis quoq; nouas formas & ſimulachra effingit, quæ nunquam ſenſibus percepta fuerãt, & in ea plerunque trahitur, quæ rerum natura & vniuerſi ordo non admiſerit, vt in Sphinges, Hippocentauros, tricipites, homines atque in hujus generis monſtra innumera. Hæc eadem altiùs ſeſe attollens, nonnunquam (vt ouis viſo lupo) ex ſpectris horrendum quiddam & formidoloſum comminiſcens, inimicitiam elicit ſenſu non perceptam: at ſi delectamentum quoddam jucũdè comprehendet, vt ouis conſpecto benigno paſtore, amicitiam ſuſcipiet & inducet. Sic tamen illa fingens omnia commiſcet & congerit, citra aptam compoſitionem, ex qua verum aut falſum elici poſſit, & citra vllam rationis complexionem, quæ ſerie quadam rerũ & ſententiarum ex aliis alias connectat. Hæ quidem ſunt beluarum functiones præſtantiſſimæ, iis quodammodo reſpondentes quas ratio & intelligentia in nobis efficit. Veruntamen quanto interuallo diſtent ab illis, palàm & apertum fiet de ſequentibus. Ab actionibus autem diſcernentis facultatis hæ diſtant, & eo diſcrimine ſejũctæ ſunt, quòd illæ ſint comparationes & collationes quædam eorum quæ ex ſenſibus hauſta acceptáque fuerãt, hæ verò nouæ ſunt confictiones formarum, quæ ſunt ſupra ſenſum, ab his ductæ

Memoria efficiens.

quæ aliquãdo ſub ſenſum inciderant. Iam verò quum accidet primatem ſenſum ſic derelicta ſeruatáque ſpectra contueri, vt non illa per ſe dũtaxat cõtempletur neque ex illis in nouas effigies abeat, ſed ex illis vſus opera facultatis memorãdi in res externas ſe referat, vnde ſpectra illa prodierãt, ſimúlque percipiat ſe aliquando illas cognouiſſe, tum meminerit earum, erítque ipſa illius actio memoria, non illa quidem patiendi, ſed planè efficiendi. Eæ quidem ſunt functiones omnes, quas primarius ille ſẽſus & promiſcuus,

Somnus.

inter vigilias facultatum ſuarum opera obit & exercet. At quando fieri non poteſt vt perpetua ſit ſenſus agitatio, ſed neceſſum eſt, quum ſpiritus vigiliis ſupra modũ diſperditi

fuerint

fuerint atque diſſipati, agitationis vigorẽ prolabi & quietem ceſſationémque ſuffici, tum procul dubio arctior ſomnus obrepet. At quum multa corporei vaporis exhalatio vi caloris è vino & cibis in principẽ sẽſum efferetur, quod pueris & temulentis ferè obtingit: aut quum larga frigidi humoris ejuſque ſuperuacanei copia ſuperioribus ſedibus ſe immiſcuerit velut in lethargo, vbi quaſi nexu quodam & impedimento ſic primus ſenſus offunditur, vt ſe minine poſſit extricare: ſomnus vtique intercedit, & functiones omnes concidentes dejectæque, manus dant ſopori. Si arctior atque profundior ſomnus occupat, non modò externi ſenſus, ſed & interiores facultates conſopitæ jacent, vt neque diſcernere, neque fingere & comminiſci quicquam poſſint, nullámque in illas vim habet ſpectrorum turbulenta concurſio. Vnde tum nullum inſomnium offendit, aut obuerſatur: eáque ratione ſtatim à cibo non ſomniant animalia, neque quum primùm egreſſa in lucem sũt, vt infantes. Si verò contrà accidat, vt leuiter quis obdormiat, neque vaporis humoríſve copia diſcernendi comminiſcẽdíque vires obterat & præſtringat, licet tum fortaſſe multa ante ſenſum viſa, multæque motiones obuerſentur, eas tamen inſomnia non dicimus, vt neque is verè ſomnus eſt, qui minimum à vigilia deficit. Quum enim hoc tempore & ſtatu incolumis ſit & libera vis diſcernendi, quæcunque tum ſimulachra vim illam fictricem exagitãt & impellunt, internoſcit & detegit, neque illorum errore trahitur: ſed quum nocturna ſpectra occurrent, agnoſcet tum ſe dormire, tum ſomnia ea eſſe quæ videntur, neque illis tanquam veris aſſenſum adhibebit. Eodem prorſus modo afficiuntur qui in leni nec profunda quiete, aut canum latratus, aut gallorum cantus excipiunt, de quibus tum quoque ſibi ſomnia confingunt. Cæterùm dum ex cauſarum mediocritate ſic placidus & moderatus ſomnus obrepit, vt diſcernendi quidem vis offundatur, fictrix autem facultas libera ſit, nullíſque quaſi vinculis irretita, ex rebus quas vigilans geſſerit, ſenſerit, cogitauerit, ſpectra plurima in quiete jactabuntur, quæ tanquam res veræ ſint dorminens intuebitur ac cernet. Vis enim diſcernendi tum vincta conſtrictáque non obſiſtit, atque iccirco ad ea quæ viſa ſunt quaſi accepta ſenſibus veráque ſint, aſſenſum dormiens adjungit, neſciens ſe dormire. Atque id propriè ſomnium eſt, nempe viſum quod in quiete occurrit, tãquam verum ſit exiſti-

Inſomniũ quãdo nullum ſit.

Inſomniũ falſum.

Inſomniũ quãdo verè ſit & quo modo.

matũ. Eadẽ propemodũ ratio reddi poteſt eorũ quæ delirãtibus per morbos apparẽt. Cur autẽ & vnde accidat vt tã multiplex & inaudita viſorũ copia obuerſetur, & vnde poſſit tãta illorũ varietas trahi: nõ aliò ſanè poteſt referri quã ad corporis humorúmque affectionẽ variámque perturbationẽ. Affectio enim & cõſtitutio cauſa eſt vt in sõniis atque delirationibus, alij metuẽda & horrẽda terroríſq; plena jactẽt animo, alij jurgia quædã furioſa & effrenata, alij delitias & voluptates plenas jucũditatis. Sic & perturbatio quæ corporis aut ſpiritibus aut humoribus obtigerit, cauſa eſt omnino vt ſpectra & effigies rerũ vehemẽtius agitatæ appereãt, non quales veræ ſunt, ſed diſtortæ, præpoſteræ & portẽtoſæ, quod frequẽs eſſe ſolet in temulẽtis, & in iis qui febre jactãtur. Quibus autẽ quieta & trãquilla omnia conſiſtunt, nec fluctuantia nec immoderatè agitata, ſolidæ & incolumes à ſenſibus effigies ſe objectant, diſtincta digeſtáque ſomnia occurrunt, ad veri ſimilitudinem expreſſa.

Inſomniorum varietas ex corporis affectione prouenit.

Vt fiant appetitio atque morales actiones.

CAP. XII.

APPETITIO motus eſt & interior quædam agitatio, qua quod bonum eſt & vtile quæritur. Quũ autem, vt anima, triplex ſit omnino, ea quæ naturalis appellatur cunctis rebus eſt ingenita, & nunquam ſeparabilis ſemper illis inſidet: reliquæ non item. Quæ ſentiens & animalis dicitur, fit dum appetitus aut ab iis quæ intus ſunt rebus, aut ab iis quæ extrinſecus irruunt impellitur. Res interiores ſunt venereus ardor & ſtimulus in pudẽdis ortus ex ſemine: vẽtriculi maximéq; ſtomachi exinanitio & immoderata ſiccitas: ſanguis aut bilis in cordis ſinubus efferueſcens. Externæ autem res ſunt, quæcũque ſubjectæ ſenſibus illecebris & cupiditatũ lenociniis eos prolectãt & irretiũt. Itaque ſi in pudendis congeſta eſt ſeminis copia, ea primò pruritum quendã & titillationem naturaliter inuehit, hæc deinde ſenſum, mox verò interiorem ſentiendi facultatem mouet, non modò vigilãtibus, ſed & plerunque dormientibus nobis. Ab animaduerſione demum rei delectabilis vt appetitus impulſus fuerit, eam quàm mox ardenter expetit: atque tum in conditionem ſtimulantis rei ſe conuertens, libidinem parit, quæ ipſa eſt propria venereorum cupiditas & appetitio. Quum ſtomachus ſupra modum exinanitus triſti quodam ſenſu afficitur, comprehendens vis illa interior irritata, cibum & epulas concipit, illarúmque

Appetitus, id eſt ὁρμὴ καὶ ὄρεξις triplex.

Cauſæ quæ mouent appetitum.

τὸ ἐπιθυμητικόν, i. eſt libido.

ſpectra

ſpectra ſibi obuerſat, quæ deinde appetitui oblata, eum inuitant & alliciunt: hic demum concitus captúſque rerum ſuauitate, in illarum deſiderium fertur, & in eam cibi auiditatẽ irruit, quæ fames appellatur. Haud diſſimiliter aridiore facto ſtomacho, ſitis accenditur, quæ humidi frigidíque deſiderium eſt. Vtranque appetitionem, ſitim inquam & famem, genus vnum comprehendit, quod eſt cupiditas & cupedia. Cæterùm circa cor bilis aut ſãguis efferueſcẽs, illud vſque adeo incendit, vt odij, inimicitiæ, aut vindictæ imagines communi ſenſui objectet, quibus apprehẽſis excitatur animalis appetitus, qui cordis irritamento, compulſus in interiorem animi perturbationem, ceu bonum quoddam ſit, incurrit: vniuerſum hoc appetitionis genus Græcis eſt θύμωσις. Quum porrò rerum externarum blandimenti pulſatur vis illa interior apprehendens mox in illarum deſiderium communem ſentiendi appetitum adducit, qui ardenti rei vtilis deſiderio inflammatus, mox deinde peculiarem quẽdam appetitum irritat & illicit tãquam adminiſtrum, vt amborum communi concurſu & opere appetitio proueniat. Quæcunque boni malíve ſpecie nobis objecta fuerint, ea ſi cum ratione ſequimur, aut fugimus, tum appetitio eſt rationis particeps: quum autem aduerſus rationem incitamur vehementiùs, & delectationis vis eſt major quàm rationis, tum contra mentis decretum allicitur appetitio quæ ratione vacat. Primùm igitur ab objectis illis turbido motu & inimiciſſimo mẽtis vitæque trãquillæ ratio concitatur & inflãmatur, quúmque illa ſe ſæpenumero jactant inconſtanter, vt animi ſtatum conturbẽt, perturbationes inſunt. Hæ autem cùm jam diutius inueterauerint, & tãquam in venis medullíſque inſederint, tum morbi exiſtũt & ægrotationes, quarum omnium fons & veluti genus eſt intemperantia. Sic enim quum inſurgit vehemens vini appetitio, neque adhibita ratio hanc ipſam perſanat & reſtinguit, tum excitata jecoris & ſtomachi cupedia ſe ſatiat ebrietate, quæ ſi frequens erit, naſcetur demum ebrioſitas: hæc quidem ægrotatio eſt & affectio manens, illa verò perturbatio mouens. Similiter ſolent cæteri intemperãtiæ morbi enaſci, inhærere, & penitus inſeri. Sic jugi formoſæ mulieris intuitu & apprehẽſione, communiſq; illius & promiſcui appetitus incitatione, in teſtes & pudenda promotio fit & illapſio ſeminis ac ſpirituum: vnde licet nulla prius ſubeſſet interior cauſa, tũ nihilominus

τὸ θυμῶδες, ira.

τὸ ἡγεμονικόν.

Perturbationes morbos præcedunt, vt actus habitum.

Vt à cauſis externis incitetur omnis appetitus.

libido incenditur. Sic nõ modò homines ſed equi & beluæ, audito tubarum ſonitu ſtrepitúque armorum, excandeſcũt, animíque impetu rapiuntur. Sic quum quis læſus eſt iniuria, eius apprehenſione vis animoſa cordis, quæ eius eſt appetitus, Græcis dicta θύμωσις, incitatur, quæ cùm eam vindicare & vlciſci cupit, neque rationis manſuetudine lenitur tum ira exardeſcit: hæc ſi mox deſiſtat, excandeſcentia dicitur: ſin inueterata ſit, odium: ſi acerbior, diſcordia: ſi vlciſcẽdi tempus obſeruat, inimicitia. Herum omnium offenſio contraria eſt verecundia. Quum vehemens eſt de diuitiis expetendis opinio, cordis appetitio non refrenata rationis liberalitate, in auaritiam effertur, cui contrariam offenſionem habet prodigus. Quum denique maximi fiant optimíque iudicabuntur honores, horum ſtimulis hæc vis inflammata, in ambitionẽ trahetur, cuius contraria eſt animi demiſſio & abjectio, mediocritas autem animi magnitudo. Sic quidem futuri boni opinione excitari ſolent cupiditates. Cæterùm futuri mali apprehenſio, ſi adeò vehemẽs erit, vt ſuperato ſpretóve rationis imperio animus fortitudine non conſiſtat, tum metu conturbabitur: qui ſi malum propinquum eſt, timor: hic autem ſi permanet, formido: ſi laboris metus erit, pigritia dicetur: ſi valde concutiat, terror: ſi mentem de loco mouet, pauor: ſi vltrà proceſſit, exanimatio. His modis quæ cupiditas mala & contraria cenſuerit, ſolet effugere. Vbi verò iam mala inſtabunt, aut ſperata bona non accedent, animi fient ægritudines: dolor quidem crucians, angor premens, luctus ex interitu, mœror cum fletu, lamentatio cum ejulatu, ærumna cum labore, afflictio cum vexatione corporis, ſolicitudo cum cogitatione, moleſtia permanens, deſperatio ſine vlla rerum expectatione meliorum. Contrà verò ſi potiatur rebus ſecundis, aut aduerſis ipſe careat, voluptate perfruetur: hæc autem ſi placida eſt atque conſtans, gaudium dicitur: ſi profuſa & inanis, lætitia: ſi magis geſtiens & ſe efferẽs inſolẽtiùs, jactatio. Ex quibus intelligitur animalem appetitum vnicum eſſe, qui cupiditas appellatur, ſed dum ſingulis ſeſe accommodat, varias parit cupiditatum differentias, honoris, gloriæ & diuitiarum ambitiones, quæ ad θύμωσιν & animi impetum referuntur, quáſque Plato ex corde naſci cõmemorat: quum verò corporis bona procurat, cupediam & libidinem exuſcitat, ídque primùm è jecore. Vnde quum tria ſapientiæ ſtudioſi bona ſtatuerint, alia corporis, alia fortunæ,

Offenſio ſeu defectio contraria exuperãtia.

Deſiderium eſt futuri boni.

Metus futuri mali.

Ægritudines animi.

Voluptates animi.

Inquæ bona fertur vnũ-

fortunæ,alia verò animi: quúmque omnis appetitio boni cujuſdam aut veri aut ementiti gratia ſit, in ídque refera-tur, quæ ex jecore ſurgit concitatúrque appetitio, in cor-poris bona duntaxat irrumpit: quæ autem ex corde ma-nat,in fortunæ externis bonis verſatur: at quæ animi ſunt bona, hæc ſola voluntas appetituum regina conſectatur, de qua ſeorſum mox diſſeretur. *quodque genus cu-piditatis.*

De progreſſione & tactione. CAP. XIII.

QVONIAM verò vna appetitio cuncta animantiam ad mouendum impellit, proximum his eſt vt de inceſſu atque tactione contemplemur. Harum quidem operum fa-cultates vna continentur eſſentia, quæ in cerebri corpore collocatur: ſed quæ tamen variis inſtrumentis vſa, vnicuiq; tum operi, tum facultati peculiare quoddam & idoneũ ac-commodat. Nõ enim tutum fuerat eſſentiam illam animæ in cerebro tanquam in arce poſitã, in longinquis & extre-mis corporis partibus munia quædam obire, niſi ſatelliti-bus & ſuarum virium quaſi internũtiis vteretur. Quocirca in omnes ſenſus externos, in omnes corporis partes, quæ extra arcẽ illam & extra caluam poſitæ,sũt, anima ſpiritus emittit tãquã adminiſtros & portitores viriũ quas à ſe dif-fundit, munus quodque ſuum expleturas. Interiores autem functiones & munera plenè exequitur, citra vllum ſpiritus ſubſidiũ. Itaq; ſpiritus is verè primum cẽſeri debet animæ inſtrumentum, quod ad externas functiones accommoda-tur: deinde nerui, mox ſenſuum organa, & muſculi. Quod magna quidẽ aſſiduè fiat in motibus ſenſibúſque ſpirituum diſſipatio, neceſſe eſt magnam iſtorum vim & vbertatem in arce contineri. Eorum materia continenter è corde per carotides ſuggeritur, præparatúrque in admirabili cõtex-tu, ac dein in choroide vi ambiẽtis cerebri in animalẽ ſpe-ritum conuertitur, qui priores vẽtriculos prorſus implet. Ex his autem in ſẽſus & muſculos, hac ferè lege diſtribui-tur. Cerebri corpus jugi conſtantíque agitatione, cordis more, ex ſe & ſua ſponte mouetur, nec ſe in amplum dif-fundens, nunc in anguſtum reducẽs: quapropter inter me-ninges inane ſpatium natura reliquit, quantum cerebri di-latationi conueniret. In eo motu dum cerebrum ſe contra-hit, compreſſiſque lateribus interiores ſinus coarctat, ſpi-tus è prioribus ventriculis, tum in poſteriores, tum in ſen-ſuum inſtrumenta profundit. Dum autem ſeſe latius expli-cat & aperit, & cõtextuum arteriis vitalẽ ſpiritum, ex na-

Animã externas functio-nes inſtrumen-tis perfi-cere.

Spiritus animalis aſſidua procrea-tio.

ribus aërẽ allectat & attrahit. Hoc ipſo temporis momẽto via quæ ex tertio ventriculo in poſtremũm ducit, prorſus conniuet, & ab inſidente epiphſiyſi cui à verme nomẽ eſt, inter glutia cõcidente atque prolapſá intercluditur, vt nihil ſpiritus poſſit tum ex poſtremo illo ſinu in medium remigrare. Contra verò accidit in cerebri contractione: epiphyſi enim ſublata, ipſíſque glutiis amplius diductis, via patet liberior, qua ſpiritus ex tertio ſinu in quartã influat. Quãtum igitur cordi valuæ, tãtum cerebro vermis & glutia conducunt. Sic diffuſi diſperſíque ſpiritus, irrigant impléntque ſenſuum inſtrumenta: ſic poſtremus ille ventriculus ſpiritu ſemper cõfertus eſt, qui leui quadam mutatione accepta in eam capacitatem illabitur & influit, quæ per ſpinæ longitudinẽ porrigitur. Excauata enim eſt tota hæc medulla medio intimóque ductu: & qui ab hac prodeunt neui maiores, ſuis ij quoque exortibus & initiis luculenter caui ſunt. Quocirca in hos etiam animalis ſpiritus è medulla defluens illabitur, qui demũ in extremas tenuiſſimáſque neruorum fibras diffunditur, tametſi hæ præ exilitate cauæ non ſunt, neque vllam viæ productionem ſuſtinent. Hoc igitur loco quàm plurimi in quæſtionem diſceptationémque vocant & quærunt, ipſáne ſpiritus animalis ſubſtãtia dum motus ſenſúſve inſtituitur, commeet in neruos. Hãc quidem vſque eò influere, dum manifeſta ſit medullæ & neruis capacitas, perſpicuum quidem eſt, de quo etiã inter omnes planè conſtat. At longius in reliquas partes dimanare, pauci admodum ſibi perſuaſerunt. Quamobrem? Quoniam, inquiũt, hæc excauatæ nõ ſunt. Quaſi verò ſpiritus, qui tenuiſſimus eſt, patẽtem alueũ vbique deſideret, neque ſenſim illabens poſſit neruos irrigare. Si alimẽtum quod neruos nutricatur & alit, in eorũ ſubſtãtiam irrepit & penetrat, ſi craſſius & lẽtus humor, ſi pingue oleũ inſtillatũ penitus illos ſubit, quid cauſę eſt cur ſpiritus animalis, tenuis ille quidẽ & æthereus, nõ poſſit omnem eorum ſubſtantiam quoquouerſum peruadere? Quemadmodum igitur in neruos opticos oculorum, & in medullæ capacitatem, ínque neruorum origines hũc illabi & influere ſenſus judicat, ita eundem in reliquam illorum ſubſtãtiam pertinere, hæc rationum momẽta confirmãt. Adde, intelligi vix poſſe qua ratione conueniẽs virium facultatíſque diſtributio fiat citra vectorem ſpiritũ. Quum vitalis ſpiritus in animalem commutatur, à cerebro ejúſque meningibus no-

Spiritũ animalẽ nõ ſolùm per manifeſtum canalem diſtribui.

Spiritus animalis diuerſus

bus nouam ſpeciem & vires nouas aſſumit aſciſcítque ſibi: quas demum tanquam actionum opifices in neruos ſentiẽtes, tangentes ac mouentes ſecum prouehit. In his autem ſemper præſens adeſt, quoniam jugis illa quam commemoraui cerebri agitatio, eum aſſiduè profundit atque diſtribuit. Quanquam verò ſemper in neruis dum ſani ſunt ſpiritus hic adeſt, non tamen neceſſariò motum efficit, ſed neruorum dũtaxat & muſculorum robur & firmitudinem tuetur ac continet. Quidnam ergo aliud pręter hunc ſpiritum, motionem ſenſúmque conferet? éſtne hoc ipſo quicquam præſtantius? Explicandum hoc planiùs & fuſiùs eſt.

vitali, vector eſt facultatum.

Senſuum inſtrumenta neruíq; omnes & muſculi, ſpirituum viriúmque animalium cõtinenti illapſu & aſpiratione firmantur, ſimúlque ſtabilimen & præparationem quandam ad obeunda munia aſſumunt: hoc certè argumento quòd præpeditis & obſtructione quadã interceptis viis, velut in paralyſi, non modò ſentiendi aut mouendi ſpes adimitur, ſed omni prorſus robore diſſoluto langueſcunt. Dum verò accepto ſpiritu omnia ſuo robore conſtabunt, bene inſtructa & compoſita erunt ad opus, & tum integrè functiones ſuas obibunt: ſed modo planè diuerſo. Senſus enim externus perpeſſione quadã percipit, quum ſubjectarum rerum incidentibus qualitatibus mutatur & afficitur. Non ſic autem motus, ſed ſola actione is perficitur, nulla re extrinſecus irruente: quum primum enim appetitus aut voluntas mouenti facultati per neruos & muſculos cum ſpiritu diffuſæ imperauerit, in quamcunque illa partem intenderit, continuò illius mouẽs facultas concita motum exercet & imperio paret. Eſt quandoque hoc voluntatis imperium promptum quidem & euidens, ſed plerumque obſcurum vſque adeò ac tenue, vt nos prorſum fugiat, velut in oculorum & palpebrarum motu, in pleriſque tum capitis, tum manuum geſtibus, in dormientium reſpirationibus & corporis jactationibus, ad quas nihil aut minimum intenti videmur. At quum paralyſis artus occupat, quia tum nerui à ſpiritu & facultate deſtituti ſunt, nulla vel efficaciſſima voluntas motũ poteſt efficere. Ex quibus intelligi poteſt præcipuam motus cauſam ad ſpiritum & facultatem potius quàm ad appetitum pertinere, illúcque refundi: & præter appetitum ſeu voluntatem, aliam propinquiorem atque conjunctiorem motus cauſam haberi. Hoc porrò voluntatis imperium parum omnino efficax videbitur, niſi conatus

Spiritus animalis neruorũ dũtaxat robur cõtinet & ſeruat.

Voluntas prima eſt motus cauſa efficiens, ſed non præcipua.

Animæ intentio

ad motũ eſt neceſſaria. quîdam & intentio animi tanquam comes accedunt. Non enim ſiquis velit aut oculos in diuerſa cõtorquere, aut omnes ſimul partes motibus impellere, aut ſenſibus omnibus pariter & perfectè quippiam percipere, omnia ſtatim efficiat, etiam ſi bene valeant & integra ſint inſtrumenta. Cuius ſanè hæc vnica eſt cauſa, quòd non poteſt animus omnia ſimul animaduertere, neque eſſe ad ſingula intentus. Ergo non ſola voluntas ſatis eſt, ſed animi quædam eſt intentio neceſſaria, quæ facultatem in particula alioqui ſopitam & languidam concitet in opus. *Tria quæ motum efficiunt.* Hæc autem facultas animalis quę vectore ſpiritu in quamcunque particulã per neruum influxit à cerebro, dum voluntatis imperio & animi conatu intentionéque pulſabitur, motum faciet: primúmque dum neruum ac muſculum contendet, & in ſeipſum firmiùs contrahet, ſimul eam particulam adducet, in quam inſeritur, ſiue os eſt, ſiue membrana. Dum enim facultas muſculum intendit & contrahit, ſimul & os mouet in cuius caput inſeritur, & totum membrum cuius id fundamentum eſt. Ergo cõtentio ea & contractio propria muſculi eſt functio, extenſio autem & relaxatio ceu remiſſio quædam eſt: hæc autem oppoſitorum muſculorum eſt contentio. *Quæ conſtitutio ſit muſculo laborioſa, & quæ naturalis.* Laborat muſculus quoties impendiò aut contrahitur, aut extenditur: neque membrum citra laborem & defatigationem diu multúmque extendi poteſt aut contrahi. Ea autem duntaxat figura & conſtitutio quæ inter extremas exquiſitè media ſit, & in qua muſculi omnes quaſi diſſoluti ceſſant, prorſus laſſitudinis & doloris eſt expers. Quocirca dum vehemẽter tẽſum aut contractum membrũ eſt, vt in brachij porrectione, licèt id tum fortaſſe fixum ſit, nec de loco aut ſtatione ſua decedat, moueri tamen dicimus, quatenus laborat & operatur, ídque frequentius cum dolore. Quinetiam quæ media figura dicitur, ſi cum intentione omnium muſculorum immobilis continebitur, quia tamen ad poſtremum, laborem affert, in quiete non eſt, ſed motu & labore cõcutitur. Eiuſmodi motus eſt, qui tonicus appellari ſolet, ei ſimilis quo auis alatum niſu vno eodémque loco quaſi ſubnixa ſe diutius immobilem ſuſtentat.

De mentis functionibus. CAP. XIV.

Mentem inſtrumẽto non indigere. HIvs partis animę quę rationis atque cõſilij particeps eſt, ſic omnes intus abditæ functiones deliteſcũt, vt nunquam foras & in apertum ſe dent, neque vllius illa aut externi aut interioris inſtrumẽti egeat ſubſidio: ſed quum

ſit om-

ſit omnis expers materiæ, in eas duntaxat res incumbit, quæ neque in materia ſubſiſtunt. Subiecta enim illi ſunt ea rerum ſimulachra, quæ ſuprà dixi in principe ſenſu conſeruari, & quæ veræ ſunt rerum notiones perceptæ ſenſibus. Hæ quidem in mentem & intelligentiam altiùs penetrare non poſſunt, quia tametſi ſine corpore ſunt, materiæ tamen impurum quiddam redolent: ſed mens quæ ex duplici intelligentia tum agente tum patiente condita eſt, dum illas agentis vi & impulſu contuetur, puras, indiuiduas atq; ſimplices ex iis rerum ſingularũ notiones elicit, quas dein patiens intelligentia continet atque ſeruat. Non ſunt hæ quidem ſimulachra atque ſpectra rerum externarum, ſed aliæ quædam ex his tractæ atque conceptæ animi notiones: eſt enim notio, actus mentis & animi è ſubiecto ſimulachro ductus. Itaque agens intelligentia tanquã architectus quidam & fabricator eſt notionum: has autem omni materia liberas & exutas ſuſcipit, & continet patiens intelligentia: neq; tamen ab eis quicquã patitur, ſed in earum materiam quodãmodo tranſit. Hæc igitur quia rerũ omnium notiones erat acceptura, omnium capax formarum, peculiarem nullam formam obtinuit, ne hæc vna cæteris formis tanquam peregrinis & aduentitiis aditum intercluderet. Hinc rectè animam ſeu mentem formarum omnium præſtãtiſſimam atque ſummam appellauerũt, quòd vna reliquas omnes cernat atque percipiat. Cæterùm non in illis duntaxat ſingulis verſatur & conſiſtit, ſed in notionum quaſi ſyluam ingreſſa, ex ſingulis vniuerſales quaſdam colligit: neque ex his modò, ſed è ſingulis etiã rebus quæ nobis obuerſantur, vniuerſales formas à materia diuellit & exuit, propriamq; eſſentiam ab ipſis quibúſque rebus diſcernit. Ea eſt ſimplicium notionum tum ſingularum tum vniuerſaliũ ratio, in quibus veritas aut falſitas nulla verſatur. Ad has porrò quũ mens componendi facultatem adhibebit, temporis copulatione interiecta, plurima aptè componet, in quibus veritas aut falſitas iam eſt. Deinde verò de compoſitis iſtis planum iudicium proferet, hoc aiens bonum eſſe, illud inficiãs eſſe honeſtum: in quibus vt quædam rectè dijudicat, ſic plerunque dum diſtorta & falſa pro veris ſumuntur, iudicij error incidit. Hanc vt iudicandi ita diſcernendi functionem poſſis appellare, ſed quæ tamen multò ſit ea præſtantior, quàm cõmunis ſenſus proferebat. Mens porrò ſe ad ratiocinandũ erigẽs & excitans, ex illis plurima admirabili cóque libero

Vt mens intelligat, & rerum notiones cõcipiat.

Notio quid.

Notiones generales.

Cõpoſitio

Exiſtimatio ſeu iudiciũ.

Ratiocinatio.

ıductio. contextu complectitur & colligit, aut inductione aut argumentatione. Nam ex ſingulis primùm tanquam ex quibuſdam exemplis vniuerſalia inducit theoremata, cõmunéſq; rerum & generum ſummas. *Argumẽtatio.* Ex his deinde argumentatione plurima comparat, de quibus ſcientia habetur vel opinio. Si ex neceſſariis principiis atq; theorematis argumentum concluditur, *Scientia.* ſcientia fit, quæ ipſa neceſſariorum duntaxat & æternorum eſt: *Opinio.* ſin verò ex probabilibus, opinio. His iam partis interdum mens & intelligentia noſtra non vltrà progreditur, *Contemplatio quæ & philoſophia.* ſed infixa in eorum contemplationem, illic tanquam in extremo conſiſtit, quid in illis verum falſúmve ſit perſpiciens, his ſaturata bonarum cogitationum epulis. Ea eſt quam contemplantem intelligentiam appellant, quæ maximè & duntaxat circa res eſt vniuerſales, neceſſarias & ſempiternas, quæ eædem admirandæ ſunt, difficiles atque diuinæ. Habitus quo hæc efficit & facultas ſapientia eſt, eiúſque functio ſtudium eſt ſapientiæ, quod qui colunt ſapientes appellantur, quoniam propria commoda negligentes, æternorum contemplatione viuunt. *Praxis.* At verò quum mens intelligentiáque noſtra in rerum caducarum & fortuitarum cognitionem conſequutione quadam & progreſſione adducetur, ſi in illis non prorſus inhæreſcat, neque illarum contemplatione tota teneatur: ſed jam cognitum habẽs & compertum illas poſſe mutationem ſubire, quærat & inueſtiget, moliatúrque ad quandam hominum commoditatem & vſum illa referre, tum ſanè practica erit intelligentia, quæ tota in actione verſatur, omnéſq; ratiocinandi progreſſus in hominum commoda tanquam in finem ſupremum dirigit. Vt autem hominum bona alia præſtantiora ſunt, vt rei domeſticę aut publicę adminiſtratio, alia his viliora: ita vis intelligens in illa aliter atque in hæc incumbit. *Prudẽtia.* Nam prudentiæ facultate, præſtantiora illa tractat, & in hominum commoda fructúſque refert. Quæ quoniam cõmutabilia ſunt, & opinione dubia, *Conſultatio.* de illis conſilium captat, conſultat, deliberat. Atque ſi non hebes eſt, *Sagacitas.* ſed ſagacitate pollens ac ſolertia (quæ perſpicax quædam eſt prudentia) boni atque honeſti deſiderio tenetur, non feſtinanter & citò quaſi augurátione quadam, ſed recta ratiocinatione & inueſtigatione accurata multo maturóque tempore, quodcunque bonum in conſultationem poſitum eſt, aſſequitur: atque ea bona eſt conſultatio ex prudenti ſagacitate genita, mala verò cõſultatio ſi quid horum econ-

trariò

trariò accidat. Qui ad bene conſultandũ aptus idoneúſque fuerit, quo aut publica bona aut priuata augeat atque moderetur, is omnino prudens cenſebitur: contrà verò imprudens, qui non poterit recto conſilio bonum finem proſpicere atque conſequi. Cæterùm quum agens illa practicáq; intelligentia; quæ conceperit nouerítq; theoremata, non ad bene beatéque viuendum, ſed ad vilius quoddam opus & artificium refert: hoc ſi bono conſilio & maturo rectáq; ratione facit, arte quidem facit: quæ ipſa certam rationem atque vitam præbet operis faciendi. Quid demum conſequitur? Vbi practica intelligentia prudentiæ bona conſultatione hoc illúdve agẽdum eſſe deliberauerit, quia bonũ & vtile: aut vbi artis bono conſilio ſtatuerit opus quoddam ſubeundum faciendúmq;, quia item vtile: tum ſanè rationis participẽ appetitum mouet allicítque. Is demum quicquid bonum exiſtimatum eſt eligit, idque non ſimplici & pura voluntate, ſed ea quæ bono conſilio & deliberatione confirmata eſt. Hæc autem tantæ eſt efficacitatis, vt quæcunque bonorum ſpecie agenda faciendáve ſelegerit, illa mox perſequatur & perficiat, & idcirco vna videri poſſit omnis actionis effectionísve cauſa atq; principium: cõtrà ſi quicquam reiecerit tanquam noxium & infeſtum, mox illius fugam arripiat. Ergo dum quippiam nobis occurrit quod arrideat & jucũdum ſit, ſi continuò vt pecudes illius lenocinio, nulla deliberatione pręgreſſa trahimur, ſimplex ea voluntas eſt: quæ ſi incontinentes ſumus, ſæpius à bruto appetitu præualente laceſſitur & euincitur. At verò ſi conſultatione adhibita nectemus multa & conferemus inuicẽ, ex quibus colligimus, ſi hoc aut ſi illud fiat, mala multa impendere: tum ſanè id effugimus & declinamus, quod primùm oblectamenti ſpeciem præ ſe ferebat. Hæ ſunt omnes intelligentis animæ mentíſque functiones, ad earum imitationem explicatæ, quas ſentiens anima protulerat. Quid omnes dico? nónne inſuper illa tum meminit tũ reminiſcitur? Meminit illa quidem, atque ad vſum memoriæ eas quoque vniuerſales notiones reuocat, quæ intelligentia mentéque capiuntur. Nulla quidem generum aut formarum haberi poſſunt ſpectra & ſimulachra, quæ in mente aut in communi ſenſu quaſi ſopita ſeruentur, & quę aliquando poſthac mẽtem ipſam & intelligentiam denuò concitent: ſed à generibus atque formis ſolùm notiones emergunt, quæ ſemper intelligentiam mouent & impel-

Ars.

Voluntas.

Electio.

Memoria mentis.

lunt, & quæ in ſola mentis contentione conſiſtunt. At ſimulachra, vt quæ ab indiuiduis duntaxat eliciuntur, omni animæ conatu actionéque ſedata & prorſum anima quieſcente ſeruantur. Sic autem mens & intelligentia meminit.

Vt fiat memoria. Quum notiones illæ generum aliquando diſperditæ euanuerint, ſingulorum ſimulachra ex quibus illæ hauſtæ conceptæque fuerant, & quæ ſenſus communis retinet, rurſus intelligentiã incitabũt & impellent, ex quibus illa ſimiles atq; olim generũ notiones eliciet. Hæ dum in mentem veniunt, ſi præteriti temporis ratione ſuſcepta, mens pariter ſentit ſe illas prius tenuiſſe atq; nouiſſe, id profectò eſt intelligentiæ memoria. Quocirca mens aut intelligentia nõ per ſe atq; primùm meminit, ſed principis ſenſus interuẽtu atq; auxilio: in quo, vt inquit Ariſtoteles, memoria per ſe & primò ineſt, non ſic autẽ in mente. *Lib. de memoria.* Quandiu itaque conſtans & dilucidum erit externæ rei ſimulachrum, id è principe ſenſu mentem impellens, memoriam rei à qua ductũ eſt poterit excitare. *Recordatio.* Quòd ſi non vniuerſum id retinebitur, ſed vel tẽporis diurnitate, vel morbo, vel alia quauis iniuria pars deleta eſt, pars verò tam puſilla reliqua eſt, vt neq; animum ciere, neque rem externam repræſentare integrè poſſit: tum profectò illius periiſſe memoriam dicemus. Cæterùm ſi puſilla ea pars tanquam origo & ſeminarium quoddam poterit vel minimum excitare & proritare, hæc confeſtim contextu & ſerie in proximum & affine quippiam migrabit, mox in tertium, deinde in aliud, donec admirabili rerum continuatione & ſerie priſtinam cognitionem capiat. Hoc quidem modo mẽs reminiſcitur, ipſaq; illius actio recordatio eſt, collapſæ memoriæ reuocatio. *Solus homo recordatur.* Hæc idcirco non beluarum, ſed ſolius eſt hominis, quòd nõn niſi connexione rerum & ratiocinatione quadã comparetur. *Solus homo propriè meminit.* Neque etiam beluis propriè ineſt memoria, quòd præteriti & futuri temporis perceptionem nullam habent, ſine qua meminiſſe nõ poſſumus. Quæ bona aut mala iam ſæpius ſenſerunt, agnoſcunt illę quidem, ſed tanquam præſentia ſint, nulla elapſi temporis obſeruatione. Neque enim apes, neque formicæ, quæ alimenta ſibi in hyemen recondere putantur, in futurum proſpiciunt: verum ea ſolius eſt naturæ quædam inconſiderata, nec præmeditata molitio. *Poſt mortem non meminimus.* Mortuis nobis ſtatim omnium rerum quas in vita cognouimus memoria deletur: quoniam hæc ex communi ſenſu pendebat, qui ipſe patibilis eſt, & pereuntibus nobis ſimul

occidit:

occidit: quare ab illo ſejuncta mens immortalis, illiúſque ſubſidio deſtituta præteritorum meminiſſe non poteſt. Eſt vbi Ariſtoteles communem ſenſum fuſa nominis appellatione intelligentiam appellat, eámque patibilem & quæ in nihilum occidat. Non recordamur (inquit) ab occaſu, quia intelligentia quæ patibilis eſt extinguitur, ſine hac autem nihil intelligit ſeparata illa mens impatibilis & immortalis. Idem alio loco, Amare, odiſſe, affectiones continentis, non illius ſunt quatenus ipſe eſt: quapropter continente corrupto neque meminit, neque amat, quia non erant illius hæc, ſed communis quod iam periit. Mens illa & ſimplex noſtra intelligentia quum è corpore diſceſſerit, patiendi ratione deperdita, alteram duntaxat agendi vim conſeruabit. Non enim tum ea ſenſuum miniſterio indigebit, neq; ab his hauſtas rerum notiones ſuſcipiet quibus cognoſcat: ſed ipſa per ſe omnia ſpectans nihil aliud quàm merus erit actus, à ſua ſimplici natura id obtinens, vt tum ſe aliáque intelligat, tum intelligatur à ſe. Ea neque componit quicquam aut diuidit, neque vlla connexione ad rerum cognitionem accedit, ſed formas rerum omnium in ſe cōtinens, vna comprehenſione ſimul aggreditur & intelligit omnia. Vnde ſemper intelligit & intelligitur à ſe, nunquam defatigatione ingraueſcit, tota æterna & immortalis.

3. de anima.

1. de anima.

Principes animæ facultates non eſſe ſedibus diſtinctas.

CAP. XV.

DIBERANDA hîc poſtremò fides eſt quam ſuprà dedimus, dum quæſtionē illam explicare ſumus polliciti, nunquid fingendi, ratiocinandi & memorādi functiones diſcretæ ſic habeātur, vt vna quælibet lædi deprauaríq; poſſit, aliis ne vel minimum quidem offenſis. Id quidem omnino fieri poſſe quamplurimi ſibi perſuaſerunt, ſimplici quadam ratione eáque non planè comprehenſa. Aiunt enim eos qui febre iactantur, nonnunquam floccos & paleas euellere, monſtroſa viſa obuerſari, eſſéque in his ſimulachrorum comprehenſionem, ipſámque fictricem facultatem offenſam conſtante ratione ac iudicio, quo hæc plerumque agnoſcunt ac iudicant falſa eſſe ac mendacia: quēadmodum & dormientes quæ vidēt in ſomnis, ſæpe iudicant non vera illa, ſed commenta ſomniorum eſſe. In his igitur læſa eſt confictio & phantaſia, ſalua & conſtante tum ratiocinatione tum memoria. Aliȷ in delirio peruersè iudicant & ratiocinantur, qui tamen & familiares, & quæcū-

que obuerſantur agnoſcunt, ſatíſque præteritorum meminerunt: in quibus conſtat rationem turbari reliquis duabus illæſis. Ex his ſtatim cõcludunt iſthæc obuenire non poſſe, niſi quæ effectrices earum ſunt facultates, locis ſedibúſque diſiungantur. Quum firmiſſima ſit hæc eorum ratio, experiamur, ſi poſſimus ejus cornua ſummouere, vt hac minuta cõtrouerſia quid lateat veritatis fiat perſpicuum. Philoſophorum id quorundam authoritate celebrari video, ſimilem imò & eandem animæ eſſentiam cunctis ineſſe hominibus, neque in hoc quàm in alio vſpiam perfectiorem inueniri, quod omnino ſimplex & indiuidua ſit, cui nihil addi minuíue poteſt, quin ſpeciẽ mutet. At nihilominus ſimplex illa in hoc quàm in alio facultates exhibet perfectiores, & aliàs expeditiùs, aliàs ſegniùs functiones edit. Ita quippe alios natura animaduertimus cogitatione & ingenio valere, quibus infirma eſt memoria atq; ratiocinatio: alios tum rerum tum literarum memoria præſtare, quibus nihil aut minimũ ſit rationis ac iudicij: alios ſolido ac bene naturali eſſe iudicio, quorum nõ ęquè prompta ſit cogitatio, aut firma memoria. Has autem facultates varias efficit nõ animæ eſſentia, ſed corporis & inſtrumẽtorum ejus varia conſtitutio, ex temperamento & conformatione cõtracta: horum quippe cõditionem animæ facultates atque mores ſequuntur. Neque verò inſita ſolùm & congenita nobis, ſed & adſcititia cõſtitutio animi facultates moréſq; mũtat: & corpore puro omníque ſorde vacuo candidi ſunt mores vegetǽque animi vires: impuro autem & ſordibus inquinato perturbati mores & hebetes vires animi. Quòd tam multa támque varia ſint hominum ingenia, támque diſpares eorum mores, alij ſobrij, alij vinoſi, non aliunde petẽdum, quàm ex corporis aut naturali aut adſcitia conſtitutione. Iam verò ſi corpus grauiùs morbo conflictabitur, quis dubitet occupata impeditáve animi ſede illius vires grauiter aut impediri aut perturbari? Si corpus ſpiritúſque vehemẽter cõcutitur, vt in febriũ ardoribus, mẽs conſtare non poteſt, ſed concita turbido motu commouetur. Sin verò corpus morbo proſternitur, animæ vires pariter elangueſcunt, neque laboranti integræ poſſunt conſiſtere. His ita ad rem ſubjectam conſtitutis nõ difficile ſit aduerſariorum rationes diluere. Dum anima turbulẽtis ita cauſis concutitur, ipſi quidem fatemur non protinus omnes peræquè illius facultates offendi. An idcirco neceſſum vi-

detur

detur ſedibus illas diſcludere? Minimè. Vndénam igitur hæc affectionum varietas? Quæcunque facultas natura aut vitio infirma exiſtit, irruentibus cauſis minus obſiſtit promptiúſque offenditur: quæ verò firma eſt ac valida, minus offenſionis & jacturæ ſuſcipit. Quum itaque leuior erit delirij perturbatio, cui comprehenſio fictióve infirma erat, is ſola comprehenſione delirabit, multáque aliena cogitatione finget: cui verò iudiciũ inualidum fuerit & imbecillũ, is duntaxat præpoſterè iudicabit & ratiocinabitur. Quum autem vehemẽs incidet delirij perturbatio, omnes pariter principes facultates peruertentur, aliàs pari jactura, aliàs diſpari: Nõ abſimilis eſt in cæteris facultatibus ratio: quum enim in illas aduerſa vis peræquè irruet, imbecillior quidem proſternetur, validior obſiſtet irruenti iniuriæ, etiam ſi eadem ſede conſiſtant. Itaque ex leuibus aſſumptionibus nec planè cognitis rationem ſuam concluſêre, qui cogitationem, ratiocinationem ac memoriam ſedibus atque inſtrumentis ſejunxerunt. Indignum erat Philoſophi grauitate atque conſtantia, quod non ſatis exploratè perceptum fuerat & cognitum, ſine vlla dubitatione confirmare. De animalibus functionibus hæc tradidiſſe ſatis: nunc de vitalibus, quibus pulſus & reſpiratio aſſident.

Calorem noſtrum perpetuò refrigeratione, pabulo & expurgatione indigere, alioqui extingui ipſum & extabeſcere. CAP. XVI.

SIc eximia & illuſtris illa rerũ natura tulit, vt omnia quæ aluntur & quæ creſcunt, contineãt in ſe vim caloris, ſine qua neque ali poſſent neq; creſcere: inter hæc verò animãtes, quarũ quàm ſtirpiũ perfectius erat vitæ genus futurum, vberiorem hunc acceperunt, cuius nimirum temperatione vitæ ſtatus omnis conſeruaretur. Rurſum in animantibus quæcunque ſanguine præditæ ſunt, hoc ipſo ampliùs circumfluunt & abundant, quàm quæ ſanguinis ſunt expertes. Hic autem noſter calor quanquam æthereus, frigidi tamen aëris appulſum continenter deſiderat, cuius defectione mox prorſus extinguitur. Vt etenim flãma modicis cucurbitulis aut anguſto conclaui coercita marceſcit, ita & quũ animanti fauces prçcluduntur, obturantúrq; omnia cutis ſpiracula, quàm mox caloris ſequitur extinctio. Huius quidẽ cauſa triplex, quòd denegata ſit refrigeratio, quòd idoneũ deficiat pabulum, quòd offuſus aër nullus ſit, in quem fumoſa ignis calorίſve excrementa pellantur aut

erumpant. His enim tribus de cauſis conſequitur caloris interitus & extinctio, quandoquidem is trium contrariarum adminiculis ex neceſſitate indiget. In balneis, in caldariis & in æſtu vehementi, qui nos regit & moderatur calor, ideirco languet & extabeſcit, quòd frigoris occurſatione nequaquam reficiatur. Qui enim nos circumſepit æſtus ſi immoderatus eſt, haud ſecus calorem noſtrum atque lucernæ flammam foras euocat prorſúſque diſpergit, nihil aut certè perquam exiguum illius reliqui faciēs: hinc virium infirmitate tentamur & affligimur, intabeſcimus, & ad extremum vitam cum morte commutamus. Contrà frigus moderatum & æquabile perinde vt flammam, ita & natiuum calorem continet & à diſſipatione tutatur: tametſi immenſum & immodicum frigus ſi diu multúmque adeſt, flammam & calorem ad materiam intrò reprimens, æquè vt aduerſus calor vitam eripit. Neque nos ambiens calor ex eo duntaxat quòd interiorem noſtrum diſſipet, offenſionem affert, verùm hinc etiam quòd neutiquã refrigeret, imò verò cor & interiora viſcera magis ac magis inflãmet, vnde propria illorũ ſubſtãtia cõſumitur & in perniciem agitur. Tale quiddã manifeſtiùs infert calidus feruidúſq; aër diutius inſpiratus. Eadem ex cauſa in pauco eodémq; aëre cõtinēter & aſſiduè verſati ſuffocamur, æquè vt in aqua modica piſces. Qui enim exiguus eſt aër, reddito ſpiritu facilè concaleſcit, vt deinde nequeat refrigerationis auxilium præſtare. Quin etiã motio vehementior, æſtus aut balnearũ ritu, innatũ calorẽ diffundit, diſperdítq; moderata hũc cõſeruat & excitat, quies autẽ ſopit & ignauum inertemq; reddit: quemadmodũ mediocris ventilatio flãmã auget, nimia diſſoluit. Cæterùm neq; in balneis, neq; in ſolis ardoribus calori deeſt alimẽtũ, ſed hac vnica cauſa extinguitur is & occidit, quòd frigoris appulſu non recreatur. Vt autẽ reſpirationis maior injecta corpori neceſſitas eſt quàm trãſpirationis, ita hauſti frigoris cõmoditas maior eſt, quàm nos vndiq; cingentis. Ex quo fit vt qui ex lebete calidũ aërẽ ſpiritu trahũt, etiãſi reliquũ corpus frigido aëre circũfunditur, celeriùs extinguãtur & intereant, quàm qui in hypocauſto cõſtituti ore atq; naribus frigidũ aërem ducunt. Porrò autem ob alimenti egeſtatẽ is vitam amittit, cui os & nares vel fauces præcludũtur: non modò enim refrigerationis defectio, ſed eius maximè pabuli inopia premit, quod caloris ſubſtantiam conſeruat. Id quidem

Refrigeratio denegata.

Pabuli inopia.

planiùs

planiùs declarat corpus quodcunque in frigidã demergitur: mox enim id ſuffocatur & perit, niſi aëre & reſpiratione iuuetur, non quòd à refrigeratione, ſed quòd ab idoneo caloris & ſpiritus alimẽto deſtitutum ſit. Quum quis autẽ plurimo attracto aëre eóq; frigido hũc vniuerſum ſic pulmonibus comprehendet, vt nihil deinde illius expiret, cũ profectò tandem extingui & è vita diſcedere neceſſe eſt: non alimenti penuria, vt quod copioſum inſit & abundãs: non refrigeratione prohibita, quòd frigidus hauſtus ſit aër, qui pulmones & cor potuit vel immodicè refrigerare. Quęnam igitur tum relinquitur interitus cauſa? Ea nimirum quòd fumoſa inſiti caloris ſpiritúſque ſuperuacanea non reddantur: atque vt flamma à craſſo multóque fumo, ita cor ab illis immoderatè congeſtis opprimitur atque ſtrangulatur. Huius id eſto indicium, quòd qui ſic grauiter vehementérque affliguntur, expiratione alleuantur recreantúrque, éſtque ea tum illis vnica medicina, quę ſuffocantes halitus atque fumos ejicit. Has tres cauſas ad inſiti caloris, & ad omnium terrenorum animantium cuſtodiam condonatas, ambiens nos aër in ſe vnus continet, ſi tum qualitate tum ſubſtantia mediocritatem quãdam acceperit. Aquatilia autem non aër, ſed aquæ humor tuetur, vt qui refrigerationis vſum & commoditatem illis ſuppeditat, niſi quum immodicè exardeſcens robur eorum adimit, omnibúſque orbat viribus. Ab humore nõnihil etiam vaporis & halitus pro caloris ſpiritúſque pabulo trahunt, in quem commodè fumoſa caloris ſuperuacanea depellunt. Id inter animãtes diſcriminis peperit innati caloris varietas: quum enim in terrenis animantibus multo ſanguine eóque puriore præditis, copioſus & vberrimus ſit vitæ calor, celeri quidem & prompta refrigeratione atque nutritione indiget: quæ ſanè aër facilè confert, quia leuitate ſubtili celeriter in omne corpus penetrat, móxque partibus ſingulis præſens eſt & obuius. At verò piſces, quibus multo minus tum caloris tum ſanguinis ineſt, cùm non æquè ſubito tantum refrigerij deſiderent, ſolius aquæ contagione appulſúque ſatis commodè ſuſtinentur.

Superuacaneorũ retentio.

Tractum aërem aptum eſſe conſeruãdo calori.

Aquatilia ſatis refrigerari citra aëris appulſum.

Pulſus & reſpirationis vſus: vtque inter ſe diſtent.

CAP. XVII.

IN ea corporis parte quæ immenſa æſtus ac caloris vi quodãmodo efferueſcit, natura gubernatrix, & quaſi magiſtra animantium, vim poſuit ſcientem agitantémq;

Cordis pulſatio.

motionibus perpetuis, cujus tamen impetum reliquæ etiam corporis partes minus calidæ percipiunt, vt in quas fundi ac dimanare ſolet. Ea eſt vis & facultas quæ cor ſuis motibus exagitans aërem idoneum in idipſum rapit, & ab eodem excrementa quæ plena ſunt fuliginis, foras expellit. Eadem ex corde per arteriarum corpora peruadens illas diſtendit atque demittit, vt partes in quas diſtributæ ſunt, frigore reficiantur, & earum ſuperuacanea propulſentur. Quandiu ergo harum omnium partium ingeneratus calor moderatus erit, iſque exiguus, hunc quidem ſatis conſeruare videbitur arteriarum pulſus, quem eo nomine incredibiliter natura machinata eſt. Vis enim quæ à corde initium ducens per arteriarum tunicas demittitur & influit, illas quidem eodem modo atque eodem tempore atque cor attollit & ſummittit. Cùm attolluntur ac dilatantur, ſeſe ſuáque ſpiracula aperiunt, & vndique ad ſe tum ambientem nos aërem, tum proximi ſanguinis tenuem portionem trahunt. In his enim communes tranſitus exiſtunt per tunicarum ſpiramenta & oſcula, alij in cutem, alij in inteſtina & viſcera, alij in venas, hoc indicio quòd vulnerata magna arteria vniuerſus animãtis ſanguis profunditur. Cùm verò ſummittuntur atque contrahuntur, fumida & halituoſa ſuperuacua, quæ ex humorum & ſpirituum vſtione proueniunt, tum in cutem, tum in alias partes expellunt. Sic igitur perflabile corpus eſt, & arteriæ ſuo pulſu tum ex omni parte trahunt, vt natiuum calorem conſeruent, tum in omnem partem transfundunt, vt eum ipſum ab omni eluuie liberent & expurgent. Cæterùm cor quod calore ingenti tanquam flamma exardeſcit, non ſatis commodè poteſt arteriarum pulſatione conſeruari, ſed majore quodam adminiculo quaſi flabello indigebat: cuiuſmodi in his animantibus quæ multo ſanguine & calore vigent ſunt pulmones, in piſcibus verò branchiæ. Dum enim cor ardoris incendio flagrat, nec ſatis valet pulſatione agitationéque ſua refrigerationem conſequi & ſibi aſciſcere, tum temporis pulmones ipſamque ſentiendi vim premit & irritat, efficítque neceſſitate quadam, vt mouendi facultas diaphragma & thoracem hincque annexos pulmones, crebrò tollat deprimátque. Dum autem pulmones attolluntur, in eos tanquam in follem ſpiritus adducitur, redditur verò, cùm deprimuntur & concidunt in ſeſe. Hoc igitur modo qui

Vt pulſus calorem refrigeret: & quid præſtet commodi.

Reſpirationis vſus & neceſſitas.

do qui

do qui inſpiratione hauſtus eſt frigidus aër, celerrimè ad intima quæque penetrat, iiſque refrigerationis commoda ſubminiſtrat. Vt verò reliquarum partium calorem arteriarum pulſus, ſic cordis ardorem inſpiratio temperat, eundem purgat expiratio, fumoſa excrementa propellens. Quocirca inſpirationi rectè comparatur diaſtole, expirationi ſyſtole. Ergo vnius ejuſdémque vſus cauſa reſpiratio & pulſus dati ſunt animantibus: hoc ſolúm diſtant & diſſident, quòd illa ab animali facultate, hic autem à vitali manat: hic continuus eſt neque interruptus, extra omnem arbitrij noſtri poteſtatem, illa plerumque ceſſat libera quidem & in noſtra poteſtate. Quod enim reſpirationẽ excitare poſſumus cùm volumus, & eandem crebriorem aut rariorem, tardiorem aut velociorem reddere, contráq; ſedare & cohibere cùm volumus, apertè commonſtrat eam eſſe motum voluntarium, noſtróque ſubjici arbitrio. Non ſic autem motum cordis & arteriarũ, quem nec excitare, nec ſedare, ſed ne mutare quidẽ aliter poſſumus etſi volumus. Reſpirationem prorſus continere & cohibere arduum in primis eſt & difficile, quòd ſi exiguo quodam tempore aut certa menſura, non tamen perpetuò poſſumus. Quocirca non illa ſimiliter atque ambulatio aut locutio prorſus eſt libera & in noſtra poteſtate ſita, ſed quadam affectus neceſſitate ducitur & incitatur. Erunt igitur in motibus volũtariis alij prorſus & abſolutè liberi, quos quoties & quãtum volumus impellimus, nulla ad id nos vrgente neceſſitate: alij liberi quidem, ſed à quibuſdam corporis affectibus incitati atque laceſſiti: quòd genus ſunt reſpiratio, vrinæ & excrementorum alui retẽtio. Fiunt hæ quidem ab animali facultate, ídq; muſculorum beneficio, vnde & arbitrio noſtro fieri dicuntur: cæterùm quoniam multa plerumque actiones illas perturbant, magnáque neceſſitate laceſſunt, non quantum & quomodocunque volumus, illas complere poſſumus. Quarè quanquam liberæ ſunt & voluntariæ, non tamen abſolutè, ſed corporis affectibus ſubditæ.

Reſpirationis & pulſus differẽtia.

Reſpirationẽ eſſe liberam.

Liberorũ motuum duo genera.

Qua ratione fiant reſpiratio atque pulſus.

CAP. XVIII.

PVLSATIO tum cordis, tum reliquarũ partium calorem fouet: ſed & cordis calorẽ reſpiratio cõtinet, ad quam pulmones planè accommodati ſunt & à natura contributi. Huius quidem efficiens cauſa eſt, libera illa & volũtaria facultas, cui inſtrumenta præſto ſunt, diaphragma &

Reſpirationis inſtrumenta.

thorax variis muſculis agitatur, tum iis qui inter coſtas poſiti ſunt, tum iis qui extrinſecus ſunt abditi, interdum & iis qui ſunt in abdomine. Eſt & aſpera arteria reſpirationis via, & pulmo receptaculum materiæ, quam inducimus. Materia verò aër, qui tum per os, tum per nares attrahitur. Itaque mouens illa & voluntaria facultas, dum ardoris neceſſitate tanquam ſtimulo impellitur, muſculorum ope thoracem, ſimulque quadam conſequutione pulmones diſtendit, qui leues atque rari facilè ſequuntur quocunque ducas. Dilatati autem neceſſariò implentur leui quodam profluentéque corpore per aſperam arteriam irruente, cuiuſmodi maximè eſt ambiens nos aër. Compreſſo autem thorace vnà pulmones demittuntur, & qui in illis ſuperuacuus eſt ſpiritus per arteriā excluditur. Si modica ad reſpirādum adſtringimur neceſſitate, huic obeundum vnū certè diaphragma ſuffecerit, quod deorſum impulſum pulmones ſecum adducens leuiter attollit, reductum autem eoſdem comprimit collidítque. Sin autem grauior vrget neceſſitas, præter diaphragma thorax modice attolletur eorū muſculorum ope, qui inter coſtas poſiti interiorem ſedē habent: contrahetur autem ſua ipſius grauitate cōcidens in mediocrem naturalémque ſitum. Cùm autem maxima ſit inſpiratio, illis omnibus actionem ſuam conferunt ij muſculi, qui thoraci extrinſecus incumbunt, & quos maximè ab humeris ad thoracis ſuperiora deriuari diximus, omniumq; vno impetu atq; conatu thorax plurimùm diſtenditur. Plurimū autem contrahitur in vehementi expiratione, qualis eſt appellata exufflatio, ita quidem thoracem infra naturalem ſitum comprimentibus iis muſculis, qui inter coſtas poſiti exteriorem ſedem habent, ſuffragantibus etiam aliis qui extrinſecus thoracis inferiora tegunt. Alterna igitur horū muſculorum actione reſpiratio completur partibus duabus abſoluta, inſpiratione & exſpiratione. Inſpiratione ambiēs aër per os & nares in aſperam arteriam inſiliens, non modò eius ramos per pulmonis ſubſtantiam diffuſos, ſed & omnem ferè eius molem implet, adeò vt vniuerſam thoracis capacitatem inflatus ſpiritúque turgens pulmo occupet.

Inſpirationis & expirationis effectus.

Qui hauſtus aër fuerat, primam in pulmone elaborationē ſumit, illicque concoquitur & præparatur vi carnis quæ planè tenuis eſt, mollis & aërea, vt proinde hujuſce operis, quemadmodum & caro iecinoris, ſanguinis conficiendi cauſa maximè conſtructa eſſe videatur. Nō enim externus aër, ru-

Inſpirati aëris præparatio.

aër, rudis, frigidus & impurus, & derepente irruẽs fieri poteſt interioris ſpiritus cõueniens pabulum, ſed hunc quemadmodum & alimenta neceſſe eſt paulatim mutari & familiarem innato ſpiritui qualitatem, longiuſcula mora recipere. Poſthæc autem elaboratus diligenter ſpiritus, in ſiniſtrum cordis ventriculum arripitur, ex quo accedente etiã ſanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanauit, vi cordis inſita, eiuſque innato ſpiritu & ingenti caloris incẽdio, haud ſecus atque in fornace ſpiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effuſus, ſalutarem impertit toti calorem. Qui ex hac concoctione fiunt torridi vapores, foras rejiciuntur tum cordis & arteriarum pulſatione, tum pulmonis expiratione. Quum igitur thorax attollitur, aſperæ pulmonum arteriæ aëre per inſpirationem implentur, ſimul autem læues implentur fumoſo excremento, quod ex ſiniſtro cordis ſinu depellitur, ne id prauitate ſuffocet: venę arterioſæ tenui ſanguine diſtendũtur, qui ex dextro cordis ſinu ad pulmones nutriẽdos ejicitur. Quum autem depreſſo thorace pulmones in ſe concidunt, vaſis hiſce omnibus quodammodo coarctatis, per aſperas quidem arterias expiratio ſit excrementi fumoſi, per læues autem, quas venoſas diximus appellari, præparatus & quaſi concoctus in pulmone aër, in ſiniſtrum cordis ſinum conjicitur. Qui in venis eſt tenuis ſanguis, pulmonis coarctatione in dextrum cordis ſinum haudquaquam remeat, ſed in carnem pro alimento truditur, ab eius ſingulis partibus familiaritate quadam raptus: veruntamen hæ venæ, vt quæ ex duplici conſtant tunica, ſanè quàm parum comprimi poſſunt expiratione, vt neque dilatari inſpiratione, ſed eos motus præſertim ſubeunt arteriæ, quæ propria ſunt ſpiritus inſtrumenta. Eo autem ordine collocata ſunt tria hæc vaſa, vt aſpera arteria vbique media & inter læuem arteriam atque venam interpoſita cernatur: non hæc quidem extremis continuata ſunt, neque qui in aſpera arteria eſt aër, mox in læuem transfertur: ſed cùm extremæ omnium fibræ in omnem pulmonis ſubſtantiam diſperſæ ſint, quicquid in illis eſt conceptum, id omne in pulmonis ſubſtantiam illabitur. Per hanc (quia mollis eſt & ſummè rara) tum aër, tum fumoſum excrementum facilè commeat, & expiratione in idonea vaſa relabitur: ſanguis verò cùm ex venis in carnem effluxerit, in illius ſubſtantiam conuertitur, nec poteſt (niſi propter vlcus quale eſt in tabe) in

Vt aër fiat ſpiritui pabulum.

Aëris ſpiritus & ſanguinis diſtributio per pulmones.

aſperas arterias retrò commeare: quanquam quæ ex pulmonis nutritione quotidie progignuntur excrementa, per eas vnà cum ſputis redduntur. Hanc cuiuſque materiæ diſtributionem efficit pulmonis reſpiratio, cui & maximam vim addit cordis motus & pulſatio. Cor enim diaſtole ex pulmone per læues arterias præparatum aërem in ſiniſtrũ ſinum rapit, & ex vena caua ſanguinem allicit in dextrum ſuum ſinum, ídque patefactis horum vaſorũ valuis. Syſtole ex dextro ſinu per venam arterioſam ſanguinem in pulmones effundit, ex ſiniſtro verò cõfectum iam vitalem ſpiritum in majorem arteriam (quæ aorta dicitur) ſimúlque in minores emittit, quo tempore neceſſe eſt omnes illas dilatari. Quanquam igitur earum motus cordis pulſationi ſimilitudine quadam magnitudinis, celeritatis & frequentiæ reſpondet, vt ex earum contactu cordis motum conjectura aſſequi liceat: hæ tamen dilatantur in ſyſtole cordis, committuntur autem in diaſtole. Dilatantur enim dum compreſſum cor in eas ſpiritum immittit. At non ſolius influentis ſpiritus & ſanguinis in vapores extenuati copia implentur: non enim fieri tum poſſet vt omnes vno eodémque momento pulſarent, quòd nequeat puncto temporis ſpiritus per arterias in corporis extrema peruadere. Ergo quum ſimul omnes pulſare deprehenduntur, quęcunque hoſce diaſtoles & ſyſtoles motus efficit cauſa, eadem ſanè & quæ cor mouet. Ea eſt in arteriarũ corpore poſita, ſed quæ tamen ſuam originem aut certè conſeruationem cordi acceptam referat. Cæterùm quæ in corde vis ineſt pulſus efficiens, ea vitalis nequaquam eſt, quæ tũ ſpiritum tum vitalem in eo calorem gignit: hæc enim in ſolo corde collocata eſt & conſedit, illa verò arteriis & cordi conjuncta atque cõmunis eſt. Hæc vitalis vires ſuas in oſſa, cartilagines, carnem, in omnes denique partes diffundit, quibus vitam & ſalutarem calorem impertit, nulláque pars manet ab illius aſpiratione & fauore deſtituta: cõtrà, quum à corde & arteriis diſceſſeris, quę pulſu motionéq; agitetur, pars omnino nulla in cõſpectum ſe dabit, niſi cerebrum fortaſſis in illorum numero reponẽdum eſſe videatur. Ex quibus profectò perſpicuum fit, vim illam pulſantem plurimùm à vitali diſcrepare, eſſéque tanquam ancillulam & miniſtrã tum ſpiritus eius & caloris diſtribuendi, tum vt innato calori modus quidam adhibeatur, certáque is ratione gubernetur. Simili modo atq; ratione à vitali eæ diuerſæ ſunt facultates,

Diaſtole.

Syſtole.

Cordis & arteriarũ pulſationes diſtant.

Vis pulſifica.

Vis pulſifica alia eſt à vitali.

cultates, quæ excandeſcentiam & alias animi affectiones concitant: de quarum operibus quum jam plenè cumulatéque verba fecerim, nihil ſupereſſe arbitror quod huic tractationi videatur attexendum.

Libri ſexti de Functionibus & Humoribus, Finis.

DE HOMINIS PROCREATIONE ATQVE DE SEMINE LIBER VII.

PRAEFATIO.

CORPORIS totius conſtitutionem, partis cuiuſque ſitum, vſum, figuram, ex elementis compoſitionem jam antè expoſuimus, & quibus facultatibus adornatus homo ſingulas functiones edat. At quoniam nec elementa, nec quæ ab his emergunt tēperamenta, facultatū cauſas ſtatuimus, nūc ordinis ratio locúſq; poſtulat, vt inueſtigemus quænam ſint earū cauſæ. Quapropter toto animo & ſtudio omni perquirendū, ſítne præter primam illā ex elemētis cōpoſitionem cōmunémque rerum omnium procreationem, ſingularis quædam in animalibus vis, quę facultatum cauſas in ſe contineat. Hoc enim pacto futurum eſt, vt hac ſerie ſæpius repetita atque paulò altius relata, ab iis quæ ſenſibus ſubjecta ſunt, in occultas & abditiores cauſas demum penetremus. Itaq; dum hominis ortum atque procreationem in medium proponemus, dúmq; explicabimus quas vires obtineat procreandi facultas, quomodo quoque ordine partes conformentur ſingulæ, vtque fœtus in vtero gubernetur: tum ſimul omnium quę libris ſuperioribus tradita ſunt à nobis ſumma cauſa & ratio perſpicuè elucebit. Neque profectò fieri potuit, vt prius hominis procreatio intelligeretur, quàm is eſſet numeris omnibus cognitus & exploratus: quiſquis diuerſum doctrinæ ordinem inſtituet, cum neceſſe eſt in obſcura multa & inexplicabilia inuolui. Primùm enim (inquit Ariſtoteles) nouiſſe oportet, an ſit vnumquodque de-

quo futura eſt diſputatio: deinde quid ſit, tertio loco vnde & à quo id ſit. In hunc itaque locum hominis procreationem tradere diſtulimus, quanuis fortè nonnulli pulchrum putarēt, ab hac facto artis exordio, ad alia deinde progredi.

Sexuum diſtinctio vnde ſit, & quid de ſemine ſit ab Ariſtotele proditum. CAP. I.

Procreādi neceſſitas. QVÆ rerum omnium pulcherrimæ ſunt ac ſummè diuinæ, id vnum præ cæteris diuinitatis ſuæ ſpecimen obtinent, vt ſempiternæ quidem ſint & immutabiles, nulli affectionum impetui ſubjectæ. Hæc autem cùm ſumma quædam ſit perfectio, & præſtantiſſimum ſupremúmque bonum ſit bene viuere, vitáque frui lætiſſima, iure ac meritò quæ mortali conditione generata ſunt, eò aſpirāt, & eſſe viueréque natura deſiderant. Quanquam autem fieri nequit vt id perfectè & omnino cōſequantur, hoc tamen nacta ſunt, vt quodammodo ſempiterna ſint: nō numero quidem, verùm ſpecie, quæ ſemper eſt & æterna. Quapropter immutabili æternitate continuantur viuentium ortus & procreationes, vt quod ſingulari ſubſtantia ſeruari nequit, ſpecie ſaltem perſiſtat. Etenim viuenit vt vnumquodque indiuiduum cùm mortale & diſſolubile ſe ſentiat, aliud ſibi ſimile optet in ſuum locum reponere, in quod & lāguidam & inclinantem ſuam vitam quodammodo conferat, & per quod procreatione quaſi repueraſcens atque renouatum, quodammodo perpetuum fiat & æternum. *Procreādi vis ſtirpium.* Hęc eſt illa procreandi libido: quæ vt ſpecies in perpetuum ſalua conſeruaretur, cunctis eſt viuentibus à natura tributa. Hāc enim & frutices acceperunt, quas procreare manifeſtū eſt, *In ſtirpibus cōfuſi ſexus.* atque etiam nutriri & increſcere. Quum autem hæ alimēto jugiter inhæreſcant altiſſimis defixæ radicibus, nec ad mouendum ſint aptæ, ex ſeipſis progignunt nullo alterius congreſſu. Huiuſce rei cauſa natura promiſcuum ſexū maris ac fœminæ ſtirpibus attribuit, vt confuſas ac perpetuò mixtas haberent maris ac fœminæ vires. *Procreatio animātium.* At verò animantes quia non ſolùm in procreationem & nutritionem incumbunt, ſed præterea ſenſus ac cognitionis participes ad alias quaſdam præſtantiores functiones comparatæ, maris ac fœminę ſexu diſtinctę ſunt. Sic enim melius ad alia quędam præſtantiora cognitionis munera ſe conferūt, nec penitus alimento affixę omni impetu in procreationē ruunt. *Sexuum neceſſitas.* Si quando igitur generare debent, commiſceantur coëantque neceſſe eſt, & (vt inquit Ariſtoteles) ex ambobus quaſi

vnum

vnum fiat animal. Fieri itaque nō poteſt vt vel mas per ſe, vel ſola fœmina ex ſeipſa animal perfectè generet, quanquam plerunque rudem quandam & inchoatam molem producit: quod de mola & gallinarū ouis, quæ noſtri ſubuentanea dixerunt, compertum habemus. Infœcunda enim ſunt & irrita, quod maris ſocietate ſit opus, qui procreationem perficiat. Rurſum neque omnis in mare poteſtas gignendi ſita eſt, vt qui procreationis locum non habeat. Ergo quum in plantis tum in animantibus vtroque ſexu eſt opus: fœmina quæ corpus & materiam, mare qui animam ſpeciemque conferat. Eſt enim mas, à quo motus procreationíſque origo manat: fœmina verò quæ materiam ſegetémque subminiſtrat: quapropter mas id animal eſt quod in altero gignit: fœmina verò quod in ſeipſo. Hiſce de cauſis mas & fœmina tum facultate, tum quibuſdam corporis partibus, quæ ad procreationem atque coitum accommodantur, inter ſe plurimum diſcordant: hinc Ariſtoteles generandi principia facultate diſtincta conſtituit. Quum autem in procreationem incumbunt, fieri certè nequit vt inuicem omnino miſceantur atque confundantur, vti neque ipſa illarum principia. Non enim quemadmodum ex veteri cicada aut ex phœnice nouum naſci prædicant, ſic ex mare & fœmina coniunctim confuſis aut intereuntibus, nouus homo progignitur. At verò quum complexu coituque generent, neceſſe eſt ſaltem ab vtroque materiam quandam emitti & conferri, in qua illorum vis & poteſtas cōtinetur: atque tanquam confluentibus principiorum & facultatum vicariis aut inſtrumentis, tertium quippiam gigni. Eſt autem ea materia vtriuſque ſemen, in quo tametſi actu & reipſa mas & fœmina minimè compareant, viribus tamen & poteſtate inſunt, vti mox conſpicuè cernetur. Quamobrem aliquiſpiam id rectè noſtri ortus verum proximumq; principium ſtatuerit. Semen igitur eſt ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundum naturam conſtituuntur, non quidem vt ex materia, ſed vt ex motus efficiēte principio. Primam ſeminis naturam atque rationem perſcrutaturus Ariſtoteles, demonſtrat planè id nec corporis noſtri partem eſſe, nec alimentum, nec colliquefactum quippiam: concludens propterea id prorſum in reliquiis & excremētis haberi. Excrementum appellat reliquias alimenti: quæ profectò aut inutiles ſunt & ad nutriendum prorſus ineptæ, aut certè vtiles, quæ ſola copia ſuperfluant. Atqui ſemen nō inutile excre-

Mas. *Fœmina.*

Cōmiſtio.

Ortus noſtri principia vera & proxima.

Semen quid.

1. de ortu animalium cap. 18.

Seminis materia quæ.

mentum eſſe inde conſtat, quod iis qui vel ex ætate vel ex morbo peſſimè ſe habent, inutilis excrementi plurimum ineſt: ſeminis verò nihil vel certè minimum, & ſi quid è ſeminis vaſis emittitur, id prorſus infœcundum eſt, nec quicquam cõſtituere poteſt ob eluuiei illius permiſtionem. Ergo (inquit) vtilis cuiuſpiam excrementi portio quædã ſemen eſt. Omnium autem vtiliſſimum atque puriſſimum eſt vltimum, ex quo iam vnumquodq; membrum alimentum capeſſit atque ſuſtinetur. Id enim omnino paucum ex plurimo relinquitur alimento. Dũ igitur purior ac planè confectus ſanguis in membra diſtribuitur, accedénſque illis aſſimilatur, poſtremæ concoctionis atque etiam nutricationis redundans & ſuperfluens vtile alimentum, excrementum etiam appellamus, id autẽ ſeminis eſt materia. Semen igitur excrementum eſt & reſiduum alimenti vtilis atque vltimi. Id putat Ariſtoteles ſanguinem eſſe, hoc indicio, quòd ſi vi nimioque conatu reddatur, nondum facultate teſtium plenè conuerſum (vt iis accidit qui ſupra modum rei venereæ indulgent) cruentum id plerunque prodeat. *Seminis natura.* Imò & in ſpermaticis vaſis cruẽtum id plerunque animaduertitur. Ariſtoteles ſemen ait magnam vim ob id obtinere, quòd ad partes corporis accedens, ſimilem atque proximum alimentum, ſubſtantiam & facultatem conquiſiuit: vtrunque enim iam partis vim & naturam accepit. Itaque ſemen aut manus aut faciei, aut etiam totius animalis, manum indefinitam aut faciem, aut animal totum indefinitũ eſſe colligit, & quale vnumquodque illorum reuera iam eſt, tale & ſemen poſſe effici. Vt autem id portio quædam ſit, vltimi alimenti, vtque in ſolidis quibúſque particulis gignatur, hoc loco fuſius aperiendum.

Seminis materiam in ſolidis partibus progigni, vtque ab illis teſtium vi ſecernatur. CAP. II.

Prima ratio. PRODITVM quidem ſuprà iam eſt & rationibus confirmatum, partes omnes corporis ſanguine nutriri: ex quo corporis (ſimplex enim nõ eſt & vniuſmodi) vnaquæq; pars quicquid ſibi cõueniens eſt & familiare prolicit. Id halitus ſpecie tractũ, mox vnaquæque pars mutat & conuertit, inque ſuam naturam demum perducit: ita enim particula nutricationem perficit, dum appoſitum alimentũ perfectè ſibi aſſimilat, & in ſuam naturam ſubſtantiamque mutat. *Secunda.* Qualis itaque eſt cuiuſque partis ſubſtãtia, tale prorſus euadet & illius alimentum. Prima autem ſolidarum partiũ ſub-

ſubſtantia ex ſemine conſtituitur ac gignitur, vt poſthac erit apertius. Omnis igitur alimenti illarũ ſubſtantia, in ſeminis naturã atque materiam faceſſit. Non ex alia materia procreatæ ſunt particulæ, ex alia verò alimentum & vitam capeſcunt. Atqui partes omnes ſolidæ ex ſemine ortum habent: omnes ergo aluntur ſemine. Rurſum pars vnaquæq; σπερματικὴ dum nutritur, ſimile ei generat & reſarcit quod fluore diſſipatum eſt: at diſſipatum eſt quippiam ſpermaticum, ergo ſpermaticum erit quod in eius locũ ſufficitur: id autẽ proximum eſt alimentum & ſanguinis pars puriſſima pleniúſque confecta. Hoc iam fiat obſeruationum meditatione planius. Vaſa ſeminis quæ multis anfractib. in teſtes feruntur, ſi diligenter contemplere, conſpicies ſanguinem modicè iam albeſcentem continere, qui tamen nondum teſtes attigit. Hic cùm non è teſtibus eò refluxerit, argumentum eſt hæc vaſa ex ſanguine diutius concepto ſemen quodammodo conficere: atque dum ſanguinem in ſuam naturam vertere nituntur, hunc prius in ſemen commutare: pollent itaque hæc vi quadam ſeminis effectrice. Atqui ſeminis vaſa inter venas habentur, & communẽ cum eis ſubſtantiã acceperunt: neque igitur aliis venis per corpus vniuerſum diſperſis, vis & natura deerit ſeminis gignendi. Si quæ alia corporis regione venæ ſimiliter atq; hæc vaſa flexuoſæ haberẽtur, poſſet in eis multò faciliùs humor ſimilis animaduerti. Et certè in omnibus venis talis quidam verè ineſt, qui per eorum tunicas inſertus, proximum ſit eis alimentũ. Iam verò ſi venę hoc muneris & dignitatis à natura ſunt adeptæ vt ſemen generent, maiori profectò ratione in arteriis, neruis, membranis, & in oſſibus, eadem vis inſidebit, quòd hæc ſpermatica magis ſint quàm venæ. At nequis fortè contentionis æſtu conetur quas propoſui rationes diluere, dicátque nec vero ſemine ſpermaticas partes nutriri, nec id verum ſemen eſſe quod in ſpermaticis vaſis recõditur: nihil equidem eiuſmodi rationibus efficere contendebam, ſed id dũtaxat, quicquid eſt, propiùs quàm ſanguinem ad ſeminis vim & naturã accedere. Siue igitur id nondum ſemen, ſiue inchoatum crudúmque ſemen appellet: ſatis ſuperque factum putabo ſi docuero, proximum id vnum partium nutrimentum, quod Ariſtoteli vtile ac vltimum dici ſolet, tum partium alendarum, tum verò ſeminis gignẽdi materiam ſuffici. Quæ purior eſt in ſanguine portio alendis partibus familiaris & accõmodata, ea vt facilè

Tertia.

Quarta.

Quinta.

& citò alit,ita cùm tenuis ſit plenáque ſpiritus, quàm mox in ſeminis materiam conuertitur. Huius quidpiam ſolidis partibus ſemper aſſiſtit, ſemperque ſanguini ſpermaticus humor roris modo inſpergitur. Hic tametſi vera eſt materia,non tamẽ ſimplex eſt & vniuſmodi,ſed alius aliam vim & naturã accepit, ex varia partis natura à qua mutatus eſt. Qua autẽ is ratione ſecretus, in teſtes adducatur hoc loco narrandum eſt. Vt in liene vis quædam ineſt ad prolectandum melancholicum humorem comparata,in renibus alia quæ vrinam alliciat,ita & teſtibus conuenit vim quandam ineſſe qua ſeminis materiam ſibi quidem perquam familiarem & idoneam, tanquam proprium coniunctúmque alimentum inuitẽt & attrahant. Cùm autem magna ſit & vehemẽs hæc eorum vis,quæ in corpus vniuerſum permanat (ceu mox aliis multis rationibus planum fiet) ij nimirum tum vberiorem materiam quàm ſibi opus eſt,tum verò hãc ex vniuerſo corpore elicient & euocabũt. Vt ergo iecur ex inteſtinis ſuccum rapit per venas meſenterij, ſic teſtes per ſeminis vaſa materiam ſugunt à vena caua, quæ lumbis & renibus aſſiſtit, hæc verò ab omnibus circuniectis venis grandioribus,hæ à minutis,quę iam vix capilli magnitudinem adæquant,& quæ partes ſingulas alunt. Ea enim attractio manet ac perſiſtit dum vaſa & teſtes impleantur:neque enim prius intermittit, quàm teſtes copia turgeant atque ſaturentur:inaniti enim ex locis plenioribus veluti eripiẽtes violenter euellunt. Ex his poteſt intelligi Ariſtotelem iure optimo falſi inſimulaſſe Polybium, qui libro de natura ſeminis Hippocrati aſcripto,hanc ex toto corpore ſecretionem in ſolo concubitu fieri cenſuerit, ipſumque ſemen ceũ colliquefactum quiddam eſſe, motu agitationeque ſecretum: neque id in vaſis aut teſtibus aliquando ſubſiſtere & commorari,vt tempore mutationem ſubeat. In hæc autem quoniam ille plurima ſcitè attulit, ſatis erit ſubiecta obſeruatio quæ id funditus euertat. Animante enim quæ à venere diutius abſtinuerit diſſecta, copioſiſſimum craſſiſſimúmque ſemen comperitur, quo & vaſa & teſtes & epididymis turgent : quod non niſi ſumma vi trahendi teſtium fieri potuit. Contrà verò accidit ſi quod animal effrenata & indomita venere feratur. Teſtes enim è vaſorum inuolucro rapient,eaque prorſus exinanient, vt ſi demum confectionem fieri contingat,nihil omnino ſeminis ineſſe deprehendatur. Ergo quodcunque in coitu ſemen emittitur,

Materia ſeminis in teſtes ſecretio.

Semen in teſtibus aliquandiu morari & confici.

tur, id neceſſe eſt congeſtum prius fuerit & coaceruatum, tractúmque vi præpotente teſtium. Obſcurior alia ac ſcopuloſior dubitatio hic difficiles explicatus habet. Multa enim plerique proferunt, quibus perſuadeant ſeminis quam diximus materiã, & in partibus ſingulis progigni, & ab iis quotquot ſunt in teſtes cõfluere, alioqui inutile id fore ac minimè fœcundum. Quæ tametſi firmiſſimis rationibus Ariſtoteles viſus eſt confringere, alias tamen ſubjungam, ex quibus id nequaquam fieri poſſe demonſtrem. Si enim de minima quaq; particula ſeminis quippiam decederet, cùm nihil extare poſſit minus minimo, neceſſe eſſet vnico concubitu vniuerſum corpus in ſemen quaſi liquefactum diffundi. Quoniam verò minimæ particulæ quã cogitatione potius quàm ſenſu cõprehendimus, nullũ poteſt fragmentum haberi, non poteſt de illa quicquam decedere. Neque præterea ex omnib. ſenſu manifeſtis tum ſimplicibus, tum compoſitis quippiam ſecernitur ad ſeminis conſtitutionẽ: copioſum enim id colligi neceſſe foret quod fœcundum euadit: nec fieri poſſet vt tantula quæ ejicitur ſubſtãtia vim haberet ad procreandum fœtum, quòd è ſingulis corporis partibus quippiam accepiſſe non poſſit. Quinetiam ſemen totum ſenſu ſimplex apparet, & vnaquæque ejus portio fœcunda, vt totum eſſe ex iis animalibus intelligitur, quæ vnico coitu & ex pauco ſemine multiplices fœtus procreant. Ergo cùm quælibet ſeminis portio totius vim habeat, qua corpus vniuerſum conformet, non ſic potuit totum ſemen à toto corpore dimanare, vt de vnaquáque parte fiat partis ſimilis deceſſio. Quamobrem rectè cenſuit Ariſtoteles, ſeminis materiam non à toto corpore demitti. At nihilominus hanc neceſſum eſt de cerebro, de corde, & iecore, quæ tria ſunt principia, decedere: plurimum autem de cerebro: hoc quidem illius argumentum eſt, quòd cui vnumquodlibet iſtorum grauem offenſionem acceperit, infœcundus is reddetur: quemadmodum ſi leuius erit vitium, prolẽ ſuſcitabit ægra infirmáque valetudine. Ex quo fit, vt iis venis & arteriis quæ ponè aures ſunt reſectis aut exuſtis, fœcunditas adimatur. Seminis ergo materiam ex toto deriuari atque dimanare ſit accipiendum, vt ex illius principiis principibúſque partib. neceſſariò profluat. Sunt qui putent hanc non modò è principiis, ſed ex omnib. quoque ſimilaribus partibus ſecerni: non quidem ex vnoquoque oſſe vel neruo, ſed ex aliquo oſſe, ex neruo, ex mẽbra-

Semen nõ ab omnibus partibus ſecerni.

Prima ratio.

Secunda.

Semẽ non ex omnib. manifeſtis partibus ſecerni.

Prima ratio.

Secunda.

Semen ex trib principibus partibus ſecernitur.

na, ex cartilagine quiddam in ſeminis materiam conferri. Deinde verò quod à neruo vel ab oſſe profluxit, non modò illius, ſed etiam omnis nerui vel oſſis in conceptu materiã fieri. Proinde ex tantulo ſemine tanquam ex materia, ſimilares omnes partes effici: ídque eius facultatis opera, quæ in ſemine ſita omnia conformat. Non deſunt qui ſeminis materiam, vltimi quidem alimenti ſuperantem partem eſſe dicant, quæ tamen non à toto decedat, ſed contrà quæ ad totum eſſet proximè acceſſura.

De teſticulis & eorum præſtantia. Cap. III.

Magnam quidem vim eſſe teſticulorum ſeminis ſecretio deceſſióque docet, qua ij ex vniuerſo corpore materiam proliciunt: at multò maximam declarant tum vires quas ij corpori impertiũt, tũ verò completa ſeminis abſolutio. Quibus enim execti ſunt teſtes, etiãſi eorũ vaſa læſa nõ ſint, vis illa & facultas effectrix ſeminis occumbit: vt licèt ij ætate ſint adulta atque florente, non tamẽ rei venereæ voluptate oblectationéque teneri poſſint, omníſque generandi poteſtas ſit erepta. Simul his extingui deprehẽditur maſculus & virilis animus, totáq; viriditas & flos roboris cum teſtibus excinditur. Quinetiam eorum natura in frigidiorem conuertitur, neq; ſanguis bonus, neque color ſuauis aut formæ dignitas apparet: arteriæ paruum & imbecillum, quemadmodum in ſenibus pulſum edunt: corpus albeſcit, graue, iners, opimúmque redditur & minus hirſutum, atque (vt ſemel dicam) effœtum fit, molle & effœminatum. Neque verò hanc ſolùm roboris temperamentíque mutationem incidere, verumetiam propriæ ſubſtantiæ naturam inuerti hinc intelligitur, quòd caſtratorũ animaliũ carnes quadam dulcedine & ſuauitate guſtatum mouent: quæ autem è non caſtratis acceptæ fuerint, tum odore tum ſapore teſticulos referũt, euomúntque graue quoddam virus acerbitatis ſuæ. Si teſticulis exectis, totius corporis robur, temperamentum, propriáque ſubſtantia inuertitur atque mutatur, teſticuli dum aderant, iſtorum authores erant & effectores. Neque tantæ mutationis & præſtantiæ cauſa ſunt & principium, vt quidam exiſtimant, quòd in ſe illabẽtem ex vniuerſo corpore tum calorem, tum ſpiritum, denſa compactáque ſubſtantia, tanquam ſpeculum radios in vniuerſum corpus refundant. Neque quòd in illis congeſtum ſemen, robur & calorem eiuſmodi corpori impertiat: quanquam profectò illa non parum augere hinc animaduertitur,

Teſtium robur primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quomodo teſtes corpus mutent.

uertitur, quòd cùm affluit & redũdat, turgeſcens id impetu ardoréque corpus perturbat, excretum autem hoc placidũ, lene tranquillúmque reddit. Sed hoc roboris & caloris ex ſe propriáque facultate obtinẽt, háſque ſuas vires in omne corpus effundunt, quemadmodum cerebrum neruis tum ſentiendi tum mouendi vim, cor arteriis pulſandi facultatẽ impertit. Ex quibus intelligi poteſt teſticulos magno ſubſidio corpori venire, quò perfectius id & ſalubrius vitam agat, eſſéque ad meliorem vitæ ſtatum & conditionem vtiles. Porrò autem ad generis conſeruationem, magna quidem eſt eorum neceſſitas, vt idcirco in principum partium numero cenſeantur. At certè Ariſtoteles hoc vno argumẽtò, quòd quædam animalia, vt ſerpentes & piſces omnes, ſemen fœcundum profundant, quibus tamẽ teſtes à natura denegati ſunt; viſus eſt exiſtimaſſe hos ad ſeminis confectionem & ad generis cuſtodiam principatum non habere. Si quæ tamen eiuſmodi ſunt, vt ſine ſemine generent, quale eſſe perhibent inſectorum genus: aut ſi quæ emiſſo ſemine ſine teſticulis generant, vt piſces atque ſerpẽtes, omnium procreandi rationem mancam atque imperfectam cenſemus, quippe quæ non niſi tẽporis longinquitate perfici poteſt. In reliquis autem animantibus, quæ modo quodam perfectiori generant, & quæ in procreationem, non quemadmodum inſecta & muſcæ, tanquam affixa diutius incumbũt, teſtes additi ſunt, qui plenius ſemen excolerent & complerent, ídque foras profunderent: nullam enim in his poſſe creationem ſine teſtibus perfici, vna experientia ſatis confirmat. Ergo non (quemadmodum Ariſtotelis fert opinio) teſtes melioris duntaxat vſus gratia conditi ſunt, neque vt motum ſeminis ſtabiliorem faciant, neq; vt pondera telis textorum ſic vaſis ſeminis adjecti ſunt, vt illa cõtendant. Putauit ſiquidem caſtratos idcirco generare non poſſe, quod exectis teſticulis vaſa ſeminis intrò ſe contrahant, occludantúrque eorum viæ, per quas euadere iam ſemen non poſſit. At verò quid de iis ſentiet, quibus nõ execti, ſed attriti dũtaxat ſunt teſtes, aut quibus immodicè refrixerunt, aut alia quapiam intemperie aut vitio aut morbo affecti ſunt, velut in gonorrhœa? His enim tametſi reliquũ corpus firma eſt & incorrupta ſanitate, & viæ ſatis patent, vt per eas abundè id poſſit emanare, quicquid tamen effluit, imperfectum eſt & minimè fœcundum. Quamobrem efficiendi ſeminis teſtes primi ſunt authores, vaſa de-

Teſticuli vtiles corpori.

Vtiles ad generis conſeruationem.

Nullum perfectũ animal ſine teſtib. gigni poſſe.

1. de generatione animal. cap. 4.

ferentia id quodammodo præparant, jaculantia verò perficiunt. Etenim in his animalibus quæ ſibi diutius à coitu temperarunt, omnia conferta ſemine videntur, ſed quod (vt dixi) concoctionis varietate diſtinctum ſit: hoc autem qua ratione fiat, explicandum excutiendúmque planiùs eſt.

Quomodo ſemen in teſtibus & vaſis conficiatur.

Vt ſeminis materia quam è ſingulis particulis paulatim teſtes magna vi traxerunt, in flexuoſis vaſorum anfractibus longo viæ tractu hęret cunctatúrque diutius: ita in arteriis quæ illis anfractu quodam ſubſtratæ ſunt, ſpiritus quaſi irretitus ſubſiſtit atque retinetur. Hac mora & cunctatione vtraque vaſa nituntur, quicquid continent tanquã alimentum, ſenſim in ſimilem ſibi ſpeciem mutare: & vt illius colorem ita planè & ſubſtantiam totam paulatim cõuertere. Quum ita præparatus humor in poſtremos illos anfractus qui teſticulos inuoluunt & circumplicãt, tractus delatúſq; fuerit, coquitur, aptúſque perficitur ad animalis procreationem: ídque tum robore & calore eorum vaſorum quæ teſtes ambiunt, tum verò ipſorum teſtium ingenita vi. Glandes enim cùm ſint, & ſpongiæ modo rari, complures fiſtulæ ſeminis confertæ in eos ex vaſis propagantur, per quas ſuſceptum humorem propria vi conficiunt.

Quænam eſt ſeminis compoſitio, quid teſtes ad eius confectionem conferant. CAP. IV.

In ſemine vim ſummam eſſe cum calore & ſpiritu.

SEMINIS ergo materiã è vena caua elici, idq; perfectam tum coloris tum ſubſtantiæ mutationẽ in teſtibus habere, vna ſenſuum fide confirmatum putamus. At verò in ſemine quod fœcundum eſt & ad procreationem comparatum, præter eam materiam ſpeciem quandam haberi, quæ ſpiritus & caloris vim ſummam obtineat, argumentis & rationibus oportet docere, iiſque ex naturę arcanis & ex recondita aliorum animantium conditione depromptis. In iis ergo quæ ſemen nõ emittunt (quod genus maximè inſectorum eſt) fœmina particulam ſui quampiã inſerit in marem, & veluti materiam ad opificem adhibet, in hanc deinde mas vapore quodam vitæ vim & facultatẽ conjicit. Diu coit genus id animalium, quouſque cõſtituatur aliquid: tam imbecilla enim his ineſt vis procreatrix, vt ſi quid quaſi medium intercedat, nihil quicquam poſſit efficere: ſed eam neceſſe eſt per ſe & proximè animal condere, & propriam cuiuſque membri naturam nullius ſeminis aut inſtrumenti interuẽtu, ſibi ſimile in alio membrum effingere. At in perfectioribus animantibus, quæ non modò

pro

procreationis, ſed præſtantioris cognitionis gratia conſiſtunt, mas tanto facultatis robore præditus eſt, vt cùm de ſe vim quandam cum ſeminis materia in fœminam emiſerit, poſſit ipſe vel abſens ſeminis interpoſitu prolem gignere. Itaque quodcunque fœcundum eſt & vtile ſemen, ſimplex id non eſt, ſed vtique compoſitum, materiamque habet vltimi alimenti excrementum, & in hac facultatem quãdam opificem, quæ tota eſt ætherea ſpiritúſque plena. Hanc inſitam non eſſe materiæ id planè demonſtrat, quòd in ſemine appellato, quod per morbum ceu per gonorrhœam præter voluntatem excidit, nulla facultas ineſt, ſed id omnino excrementum eſt ad id gignendi neutiquam munus accommodatum. Hoc nemo rectè ſemen nuncupare poſſit, niſi fortè inducta homonymia: quemadmodum manuum quæ ab omni animæ facultate deſtituitur, manum: hominémque demortuum hominem ſolent appellare. Cæterùm quæ in fœcundo ſemine facultas conſiſtit, ea eſt quæ per ſe agit, omníſque motionis eſt principium: ſeminis autem corpore & materia vis ea tanquam inſtrumento vtitur, quemadmodum anima vt apprehendat, manum, & faber ſecurim adhibet, vt ex ligno lectum arte conſtruat. Vt igitur anima manum, hæc deinde materiam ex qua quippiam efficit, mouet ac impellit, ita in his animantibus quæ ſemen profundunt, hoc quidem proximè mouet & agit, ſed à propria quadam vi & energia quam gerit, incitatum. In quibus ergo quippiam conſtitui ſolet ſecreto profuſoque ſemine (non enim omnia, vt dixi, emittunt) non id quidem tanquam efficiens primarium & inſitum generat, ſed id quòd primùm mouet. Virtus enim quæ in ſeminis materia coërcetur, vitam impertit, & partes conformat, ſumma illius facultas, non ex mole, ſed ex viribus ſpectanda. Cùm itaque duo in ſemine comprehenſa teneantur, materia & facultas, illa quæ patiendi vim habet, non ab omnibus corporis partibus, à quibuſdam tamen neceſſariò ſecernitur: hæc verò quæ prorſus eſt efficiens, ab vnaquaque vel minima demigrat, quod nonnulli hac verborum interpretatione explicant, ſemen non mole, ſed viribus à toto deflue re. Cæterùm qua via quáve ratione hæc ex toto deceſſio fiat, vtque ex duobus illis vnum ſemen conſtet, aperiẽdum. Seminis craſſior materia, cũ ſolidis partibus appoſita erat, ab eis generandi vim non conquirebat, ſed præparationem duntaxat & patiendi conſtitutionem, ob quam facilè poſſet

Vis & facultas ſeminis alia eſt ab eius materia.

Seminis materia ex corpore lapſa, vim habet duntaxat patiendi.

in illarum ſubſtantiam conuerti. Ea verò cùm ad teſtes rapitur, vim ſuam etiam tum retinet, & præparationem habet, ex qua poterit aliquando in partium ſuæ naturæ materiam ſuffici atque ſubſtitui. Seminis materia quanquã vaſorum teſtiumque vi exquiſitè adeò coquatur, vt craſſior albiórque euadat, nequaquam tamẽ ſemen inde abſolutam fœcunditatis naturam cõſequi poteſt, niſi magna vbertate ſpiritus influant, eiq́; materiæ penitus cõfundatur. Quandoquidem horum cauſa arteriæ ab aorta deductionem habent in teſtes, ſeminis vaſa comitatæ. Ex quo intelligi poteſt, per ea vaſa materiam: per arterias verò formam & facultatem ſemini conferri. Per has quidem ſpiritus vitalis, per venas naturalis à iecore, per neruos animalis à cerebro & ſpinæ medulla illabitur in teſtes. A cæteris autem particulis & ab vniuerſo corpore credibile eſt nonnihil ſpiritus atque facultatis derepente in teſtes irruere, idque valida agitatione corporis & perturbatione, quæ in ipſo fit coitu: cuius hoc eſto indicium, quòd titillatio vehemẽs tum corpus vniuerſum eximia voluptate afficit. Hæ igitur vires & facultates quæ cum ſpiritib. ex vniuerſo corpore maximè verò ex principibus partibus confluxerunt, illi demum ſeminis materiæ inſident tãquam procreationis magiſtræ & opifices. Quapropter non teſtes ſemini vim tribuunt qua fœcundũ eſt, ſed hæc ab vniuerſo corpore ſuſcipitur. Quid eſt (inquies) quamobrem teſtes inter principes partes retulimus, & quid hi in ſemen conferunt? Non materiam, vt quæ ex corporis alimento rapta hauſtáque eſt, non vires illas & facultates, vt quæ ab vniuerſo corpore cũ ſpiritu dimanarunt. Quænam igitur eorum eſt efficientia? Ea ſanè quòd materiam ſeminis concoquunt, ac planè in alteram ſpeciem conuertunt, ſimulque ei formam eam à qua ſemen eſt & appellatur (quemadmodum mammæ lacti ſpeciem) ex ſe ij tribuũt. Quinetiam ſuo illi calore ſpiritus quos ex corpore acceperunt, diligenter commiſcent materiæ, eorumque facultates inſerunt ſemini, & omnium temperatione vnum efficiunt, hácque ratione ſemen perficitur omniũ viribus ornatum. Neque igitur facultas, neque ſpiritus generans in teſtibus collocãdus eſt: ſed hæc propriè totius ſunt corporis, eorum animalium exemplo quæ vniuerſi ſui corporis calore & ſpiritu generant, nullo ſemine profuſo. Neque in perfectis animantibus quæ ſemine generant, vllus eſt ſpiritus qui generans dici meretur. Nõ enim

Vis & facultas cũ ſpiritibus influit.

Quid teſtes ſemini præſtant.

Nullũ in teſtib. eſſe generãdi ſpiritum.

vt cerebrum ex vitali animalem ſpiritum producit; ſic teſticuli vim habent ingenitam, quæ illapſos vndique ſpiritus in vnius generãtis eiúſque ſimplicis naturam commutent: ſed ſi quis eſt in nobis generandi ſpiritus, is coniunctio & confuſio quædam eſt omnium. Cæterùm qui contentione velit generantem vim ac ſpiritum teſticulis attribuere, húncque ex multorum congreſſu ſimplicem eſſe factum, vix fortaſſe poſſit rationibus conuinci, quemadmodum neque ſi ſemen ſimplex ac prorſum vniuſmodi, non ex multarum partium naturæ diſſimilis adhæſione compactum & coagmentatum pronuntiet. Vtcunque hæc conſtituta ſtabilitáque fuerint, teſtes nihilominus iure poſſunt inter principes partes haberi: non quia ſingularis cuiuſpiam animalis vitam, ſed (quod præſtantius eſt) quia eius vniuerſum genus perpetuant, neque vnquam id vlla mortali neceſſitate ſinunt occumbere.

De ſeminis natura, præſtantia & viribus, idque omnium tum ſpirituum tum facultatum cauſam eſſe.

CAP. V.

IAM verò ad ſeminis contemplationem reuerſi, ex procreationis modo ſcrutemur quænã illius ſubſtantia, & quæ natura ſit. Quodcunque abſolutè coactum coctúmque eſt, id vt colore album; ita & ſubſtantia craſſum redditur, planéque imitatur vaſorum ac teſtium naturam: cuiuſmodi plerumque ab animali grãdinis ſpecie prodire deprehenditur. Cæterùm nõ ſicuti grando vel nix id frigoris vi cõcreuit, ſed ab ingenito & interiore vaſorum ac teſtium calore. Neq; tamen vti lac, ouum aut alia quæcũque multũ terrenæ ſubſtantiæ permiſtum habẽt, coctione cogitur, in quibus vi caloris humore diſſipato craſſior portio ſubſiſtit. Nemo enim tã rudis eſt: qui ſemẽ quod planè aëreum aut potius ætereũ eſt, inter hæc terrena cõnumeret. Quid ergo reſtat? Vt aqua oleo permiſta, aut oui cãdidum diutius agitatum, à coërcito flatu in ſpumæ denſæ & albæ ingentem tumorem exurgit, ita propemodum quod in nobis eſt ſemen calore cogitur & albeſcit. Teſtium enim calor ſpiritum vitalem ac reliquos tanquam cõcoctione exagitans, materiæ ſeminis omni ex parte permiſcet, cúmque ſit ea materia non parum cohærens & tenax, ab immixto ſpiritu facilè in ſpumam eámque deſiſſimam turgeſcit, cuius tamen bullę cerni vix poſſint, vt neq; in butyro. Ea certè de cauſa veteres fabulantur Venerem ex ſpuma progna-

Album craſſúmque ſemen.

Vnde ſemen albeſcat & denſetur.

tam fuiſſe, & Græcis ἀφροδίτην ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ quaſi ſpumans Dea Venus eſt appellata, & ἀφροδισιάζειν deſpumare in libidiné. Itaque ſemen etſi aëreum eſt, multo ſpiritu eóque calido confertum, calore tamen in ſpumam conuerſum concreſcit albeſcítque. Cuius etiam rei indicium eſt, quòd ſub dio poſitum liqueſit, cúmque iam planè refrixerit, ſpiritúſque euanuerit, nigrius id effectum dilapſúmque diffunditur. Remanet enim velut aqua minimũ quippiam habens terrenæ portionis, quæ dum exaruerit, manifeſtò deprehendi ſolet. Ex his autem quæ euentuum obſeruationibus confirmata ſunt, palàm fit id quod propriè ſemen appellamus, natura calidum humidúmque haberi. Iam verò ſeminis vires quantæ ſint verbis explicemus, ídque ex Ariſtotelis decreto. Quoniam alimentum quod ad membra diffunditur & accedit, ſimile ei eſt quod tanquam ſuperuacaneũ relinquitur, ſemen aut manus, aut faciei, aut etiam totius corporis, manus eſt aut facies, aut corpus totum, ſed promiſcuè & confusè. Nam quale vnumquodque iſtorum reipſa iam eſt, tale & ſemen euadere poteſt, aut craſſitudinis mole, aut facultate, quam in ſeipſum continet. Semen igitur (inquit) tale eſt, motúmque habet & principium eiuſmodi, vt motu peracto pars quæque emergat, eadémque ſit animæ viribus inſtructa. Omnia enim quæcunque aut natura aut arte fabricantur & ortum accipiunt, ab eo quod reuera iam eſt fiunt, ex materia quæ habilitatem aliquam & adumbrationem habet futuri operis. Dehinc verò dum expreſſam atque ſolidam perfectionem conſequuntur, in actum erumpunt, quemadmodum ex ſeminis materia in vterũ emiſſa homo tandem procreatur; cuius ſpecies quædã & forma præceſſerat in ſemine. Hoc quidẽ nullius corporis particulis conformatum conſpicamur, quoniam tamen eæ illinc aliquando comparebunt & exſuſcitabũtur, viribus & facultate præditum eſt, omnémque animæ poteſtatem obtinet. Quum enim ſemen in animantis vtero cõceptum nõ ſecus ac ſtirps vita fruatur & alatur, animam id in ſe continet naturalem & altricem. Ea quoque quæ ſenſus particeps eſt, à qua animalis nomen aſſumit, temporis progreſſu accedit, quum moueri incipit: tum demum rationis vis, cuius appulſu homo dici meretur, non enim ſimul animal fit & homo. Animam igitur naturalem in ſeminibus atque conceptibus nondum ſeparatis haberi poteſtate ſtatuẽdum eſt, non actu & reipſa: priuſquam eo modo quo con-

Seminis quantæ ſunt vires.

2. de gener. animal. cap. 1.

cap. 3.

conceptus qui iam ſeparâtur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur: principio enim hæc omnia vitam ſtirpis viuere videntur. De anima quoque ſenſus participe ſimilis atque eadẽ eſt ratio. Duo hæc principia, quoniam ad agendum indigent corporis adminiculo, ſine corpore nequeunt conſiſtere. Ex quo fit vt in ſemen extrinſecus ea nõ appellant: neq; enim ſolitaria & per ſeipſa accedunt, quòd à corpore ſejungi non poſſint, neque corpore quodam ſuffulta, quod diuerſum ſit à ſemine. Reſtat igitur vt ſemper in ſemine poteſtate fuerint, nunquam ſejuncta.

Animæ naturalis & ſentiẽs ex ſemine prodierunt.

At verò mens illa ſimplex, nullius corporis terrena mole inſtructa vel indigens, ſola extrinſecus accedit: eáque ſola diuina eſt, nihil enim ejus actioni cum corporis officio commune intercedit: omnis enim huius animæ vis alterius corporis eſt particeps, quod magis diuinũ eſt, quàm quæ elementa appellantur.

Mens diuinitus accedit.

Quoniam verò protinus huius libri initio demonſtrare propoſuimus, omnium quæ in nobis conſiſtunt facultatum cauſas: jam ex his tanquam certa demõſtratione confici poteſt, ſpiritus & eas quæ in nobis vigẽt facultates, nec primam elementorum temperiem eſſe, nec ex ea, ſed è ſemine ſolo originem habere. Quanquam enim quatuor elementa optima temperie conuenient, & ad moderationem ſeſe redigent, nequaquã tamen vllum animal vel ſtirpem efficient citra ſeminis, quod aut reipſa & actu, aut poteſtate duntaxat inſideat, appulſum. Poteſtate dico ob ſtirpes, quæ è terra ſponte ſua emergũt, & ob ea animalia quæ ex putridæ materiæ vi proueniũt: in vtriſque enim nõ minima vis percipitur ſeminis, aut caloris qui ejus poteſtatẽ habeat.

Spiritus & facultates non ex elemẽtis, ſed ex ſemine naſci.

Huius verò caloris vires & naturã Ariſtoteles memoriæ propagauit, ſuprà quàm ad naturalem ſpectet. Dura (inquit) mollia, lenta, rigida, & quicunque alij affectus partibus inſunt viuentibus, caloris & frigoris vi effici poſſunt. At ratio qua jam caro aut os eſt, non ſic poteſt: ſed à motu efficitur, proficiſcente ab eo quod genuit, quódq; energia tale eſt, quale poteſtate eſt id ex quo gignitur. Ex quibus clarũ & euidens eſt, quæcunque in viuentium numero habentur, ſui ortum non primis rerum elementis, ſed ſemini acceptum referre. Objicies hic fortaſſis, id ſemen ex primis conſtare elemẽtis, omnémq; vim ſuam ex illis adeptũ eſſe. Hoc certè non eſt vſquequaque verũ, ſed à diuiniori quodam magíſq; excelſo principio robur aſſumit, quanquã eſt ex elementis concretum. Nam (inquit Ariſtoteles) omnis

2. de gener. animal. cap. 1.

cap. 3.

animæ ſiue vis,ſiue poteſtas, alterius cuiuſdã corporis particeps eſſe apparet, eiúſque diuinioris quàm quæ elementa appellantur. Verùm quemadmodum nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe diſcrepant, ita & natura eius corporis differt. Continet enim in ſe ſemen cuiuſque,fœcunditatis ſuæ cauſam,nempe ipſum calorem,qui igneus minimè eſt, neque id generis facultatẽ aliquam æmulatur : ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumantéque corpore coërcetur, & natura quæ in eo eſt ſpiritu proportione reſpondet elemẽto ſtellarum. Quamobrem ignis nullum animal generat, neque conſtitui quicquam denſis, vel humidis, vel ſiccis videtur. At verò Solis calor & animalium,non modò qui in ſemine continetur, verumetiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principiũ habet vitale. Cæterùm calorem in animalib. contentum, nec ignem eſſe,neq; ab igne originẽ ducere,apertum ex his eſt.Hoc itaque Ariſtotelis decreto perfacilè liceat facultatũ omniũ & ſpirituum cauſas intelligere : quibus equidem in totum aſſentior & ſubſcribo. Ab homine autem ad cætera quoq; genita digreſſus, ſciri velim omnium genitorum primam conſtitutionem ex elementis proficiſci, omnémque materiam, omne temperamentum, & eas affectiones quas Ariſtoteles ſecundas qualitates appellauit,molle,durũ, rarum dẽſum,craſſum tenue,& ſimilia,ab iis ſumptas eſſe. At propria cuiuſq; ratio & eſſentia, qua idipſum eſt quod eſſe dicitur, nequaquam ex elementis emergit. Quemadmodum enim hominis eſſentia atq; ratio,quę illius eſt anima,diuiniorem quàm qui ex elementis eſt ortũ habet, ſic & eſſentia ratióque carnis qua caro eſt, aut oſſis qua os eſt, neutiquã ab elementis his denſis atq; concretis, ſed ab elemento ſtellarũ planè cœleſtem naturam ſumit:& hæc in cæleſti quodam ſpiritu conſiſtit, hic autem ſpiritus eſt in ſemine, per quod genito toti impertitur. Ad eundem propè modũ tum reliquorum omnium animantium, tum ſtirpium propria natura cæleſti ortu profertur. Hinc facultates quaſdã obtinent occultiores & reconditas,quas etiam cæleſtes appellant, nequaquam ex elementorum temperie profectas. Circunſpectis rebus omnib.rationibúſque ſubductis,hanc de ſemine ſummam facio. Seminis materia vtilis atq; ſyncera, eius alimẽti quod partibus ſolidis attribuitur portiò quædam eſt,quæ vi teſticulorũ attrahente, de ſingulis corporis partibus ſecreta deceſſit.Ex hac teſtes & vaſa ſuo quo

Rerum omnium formæ diuinæ sũt.

Δυνάμεις ἄῤῥητοι.

prædita ſunt calore ſemẽ generant, quod tamen fœcũdum atque fertile neutiquam habetur, niſi plurimus ſpiritus vitalis ex toto confluat, qui diligẽter ei permiſceatur. Quòd ea confuſione gignitur ſemen fœcundum, id ſubſtãtia craſſum eſt & ſpumans, colore album, pondere leue, natura aëreum, temperamento calidum & humidum. Eius ſubſtantia & craſſitudo ex elementorum conſtat temperamento: præter id autem calorem quendam diuinum atque cœleſtem obtinet, non ignis aut alterius elementi participem, in quo vita omnis conſiſtit ac manet; in quo præterea poteſtas inſidet tum naturalis & altricis animæ, tum eius quæ ſenſum, motum & appetitum habet. Hic dum efferueſcit, quæ compreſſæ atque tacitæ in eo deliteſcebãt facultates, in actum erumpunt & viribus ſeſe oſtentant. Omnes has facultatum adumbrationes ſemen, nõ ab elementorũ permiſtione, ſed à parentis corpore conſequutum eſt; in quo energia conſiſtunt. Ex quo intelligi poteſt eum hominem qui emiſſo ſemine generat; omnes quoque corporeas facultates vnà producere. Cæterùm animum & eam animi partem quæ princeps eſt, quæque mens nominatur, minimè is confert; quia cùm animus ſit à corporis natura diuerſus, eius ſubſtantiam non comitatur, ſed extrinſecus in id illabitur ceu diuinum munus.

De fœminarum ſemine. CAP. VI.

FOEMINAS ſemen proferre, hac potiſſimum ratione doceri poteſt, quòd teſticulos & ſeminis vaſa acceperint, crebris flexibus atque circuitibus intorta, haud ſecus ac in maribus enata. Quę omnia ſi natura non fruſtrà cõdidit, generãdi ſeminis facultatem ſimul his attribuit, huiúſque cauſa fabricata ſunt. Rei veritas ſenſus teſtimonio cõprobatur. Nam fœminis quæ diutius à coitu ſibi temperarunt diſſectis, in vaſis ſemen circunfluere, ídque iam albeſcere cõſpicitur, æquè ac in maribus: in ipſis verò teſtibus, craſſius & perfectius. Quinetiã per inſomnia eæ interdum fatentur ſemen nõ minori ſe voluptate quàm in coitu ejaculari. Viduis & iis quæ diutius veneris ſtudia intermiſerũt, vt per inſomnia ita obſcœnarũ partiũ titillatione copioſiſſimum craſſiſſimúmque ſemen erumpit. Quæ cùm integra ſenſuum fides affirmet, non aliunde rationes petẽdæ ſunt, quibus doceatur ſemen in mulierum vaſis haberi, idque concubitus magna voluptate profundi. Non idcirco mulieribus id conceſſum eſt, vt duntaxat impetum illis &

Fœminis ſemen inesse. *Fœminæ ſemen fœcundũ eſſe.*

quaſi ſtimulum adderet ad venereos amplexus, ſed ad alia quoque plurima cõducit, quæ paulò poſt afferemus. Id autem vim habere procreantem atque fingentem inde colligitur, quòd non alium in his quàm in maribus ortum & à teſtibus & à vaſis acceperit, quòd etiam mulier quę morbo comitiali, calculo aut podagra affligitur, prolem gerit horum malorum hæredem: quòd demum partus ſit plerumq; matri ſimilis: quæ omnia non maternus ſanguis, ſed quod ab illa profuſum eſt ſemen efficere poteſt. Ergo ſemen quod de mulieris partibus ſimilaribus deceſſit, ad ſimilium partium effectionem & conformationem vim quandã obtinet: tametſi ea profectò minor eſt & infirmior, quàm quæ à maris ſemine confertur. Qualis autem & quanta ſit ea vis, declarant oua quæ ſubuentanea dicuntur, & rudiores molæ quas mulieres quandoque proprij duntaxat ſeminis vi, nullo viri cõcubitu concipiunt. In his ſiquidẽ procreationis eſt quædã adumbratio, & rudis materiæ concretio, quam maris ſemen ſi ſuis inſtructum viribus acceſſiſſet, tãquam multo potentius numeris & ornamentis omnibus abſoluiſſet. Neque tamen hoc per ſe & ſolitarium, ſed fœmineo duntaxat permiſtum quicquam perficit. In aduerſum partem multis rationibus contendit Ariſtoteles, vt demonſtret mulierem ſemen nec habere nec emittere. Eum certè humorem qui in mulierum vaſis manifeſtò cernitur, & quibuſdam in venereo complexu magna cum voluptate effunditur, ſatis quidem animaduerterat: at is (inquit) ſeminis rationem nõ habet. Loci enim proprius eſt, & vteri velut quædam profuſio, qualis etiam viris minimè fœcundis ſponte ſua plerumque erumpit. Itaque cùm ante ſemen id eſſe definiuiſſet, ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundum naturam conſtituuntur, hunc iſtum humorem qui non ſit ad generandum accõmodatus, ſemen non appellauit. Eum humorem qui à fœminis cum voluptate emittitur, idcirco nihil ad conceptum conferre putat, quod plerumq; (inquit) ſine ea voluptate quæ fœminis per coitum euenire ſolet, cõcipitur, ſi locus turget, & vterus propiùs deſcendit. Non deſunt qui eodem interpretationis genere, hunc mulieris humorem ſemen appellent, ſed quod fœcundum non ſit. Rationes autem quæ illi fœcũditatis vim adimũt hæ ſunt. In omni rerum procreatione aliquid eſt vt efficiẽs, aliquid vt materia: quæ quanuis in fruticibus vnum idémq; eſſe videantur, forma tamen & rationis dignitate longè latéque diſtant.

Rationes quibus Ariſtotelici contendunt fœmineũ ſemen eſſe infœcundum.

2. de gener. animal. cap. 4.

Prima ratio.

diſtant. In perfectioribus autem animantibus, vt hæ facultates ſexibus diſtinctæ apparent, ita efficientis & patientis tum naturæ, tum corpora diuerſa ſunt. Quocirca cùm ſit mas efficiens, fœmina verò patiens: hæc ad procreationem, non verum ſemen, ſed materiam duntaxat conferet. In quibus enim mas à fœmina ſeparatur, natura generandi principia non miſcuit, ſed prorſum vt viribus ita & ſedibus ea diſiunxit. Si fœmina ſemen gerit fœcundum, cùm alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris cõgreſſum, ex ſeipſa fœtum edere: hoc ſi fieri poteſt, fruſtrà mas erit. Abſona autem hæc ſunt, fœcundum igitur nõ eſt mulieris ſemen, nec quicquam conſtituere poteſt. Oua ſubuentanea quæ gallinæ citra maris opem pariunt, imperfecta ſunt & infœcunda. In piſcium genere cum fœmina oua depoſuerit, mas deinde illa ſemine conſpergit: quæcunque id attigerit vitam aſſumunt, reliqua autem irrita, & à maris calore deſtituta contabeſcunt. Ex quibus perſpicuũ eſſe volunt, fœminæ ſi quod ſemen ineſt, id vim nullam habere efficientem & procreatricem, ſed tanquam materiam maris ſemini ſubjici: quæ tamen ardoris ſtimulo fœminam ad coitum impellit, ſimulque vterum ad concipiendũ parat & accommodat. Maris autem ſemen tum materiam, tum vim & facultatem eximiam habens, procreationis efficiens eſt & opifex. Quapropter mas formam motúſque principium, fœmina verò corpus atque materiam affert. Hæc rurſum valida iſtiuſmodi ratione ſtabilire contendunt. In perfectiorum animantium genere fœmina quem conceperit fœtum diu geſtat atque alit: hoc autem efficere non poteſt, niſi ſuperuacaneorum redundantiam frigido humidoque ſuo temperamento congerat: eiuſmodi ergo cùm ſit fœmina, neque copioſum, neque craſſum, neque calidum, idcirco neque fœcundum ſemen poteſt efficere. Hoc cùm Ariſtoteles animaduertiſſet diligentius, mox ſubiunxit, ſi ſemẽ eſſet, menſtrua non eſſent: idcirco autem illud deeſt, quoniam hæc inſunt. Itaque fœmineum ſemen non eã elaborationem, non eos vitales ſpiritus, non eas denique vires quas maſculũ poteſt obtinere, quanquam ſimilem ortus ſui modum accepit. Hinc conficiendum putant, id non debere ſeminis appellationem ſortiri, aut ſi ſemẽ dicendũ videbitur, quia non fœcundum id eſt, & modicum à menſtrui ſanguinis natura diſceſſit: homonymiam committi. At vero ſi altius omnia ſcrutabimur, ſolui quidem hæc poterunt. Etſi

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

enim rationibus inniti videntur, quæ ex philoſophię theorematis depromptæ ſunt, hoc tamen duntaxat efficiunt, maris ſemen præſtantius atque fœcũdius eſſe quam fœminæ: non autem illud ſolùm vim habere efficientem, hocq́; prorſus infœcundum tanquam materiam ſubjici. Commẽtitium enim videtur, & anicularum figmentis proximum, ſolum maris ſemen ex materno ſanguine citra vllã fœminæ opem, perfectum quicquam progignere: nec eſt profectò earum mulierculaſum dictis fides habenda, quæ aſſeueranter pronuntiant ſe nulla coitus voluptate vtero concepiſſe. Vt autem quæ à gallinis eduntur oua ſubuentanea, ſic & quæ galli pariunt exigua, compertum habemus nequaquam fœcunda eſſe. Neceſſium eſt igitur amborum ſemina mutua ſubſtantiæ familiaritate & amicitia ſe copulent & prorſus confundantur, ſi qua inde futura eſt abſoluta procreatio. Semen non idcirco fœcundum appellamus, quòd ſolùm ex ſanguine quippiam generet: ita enim ne maſculũ quidem fœcundum haberetur: ſed hinc quòd dũ alteri confunditur, ad generandum conferat. Nunc autem quis demonſtrare poſſit, fœmineum non opitulari maſculo? Si nobis permittetur Ariſtotelis rationem huc accommodare, ea certè quamuis ab aduerſario petita, rem noſtram omnem conſtituet, & quaſi ſepimento aliquo vallabit. Is enim naturam ait maris ac fœminæ vtrũque ſexum in fruticibus miſcuiſſe, quod ſola vis maſcula (licet terra materiam ei conferat) non ſatis ſit quæ procreationem in ſtirpibus efficiat. Quod ſi in his, multo magis opinor in animantibus, quæ præſtantiori ſunt ordine, receſſum fuerit maris ac fœminę vires coniungi, non idcirco duntaxat vt fœmina materiam ſuppeditet, ſed vt copulatis atque confuſis amborum viribus ſemen vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur. Hoc igitur integris abſolutiſque viribus præditum, tanquam opifex in ſubiectam materiam incumbit. Hæc de ſemine procreationis humanæ principio: nunc de materno ſanguine diſſerendum.

Vnde ſemen fœcundum dicatur.

Controuerſiæ ſolutio ex Ariſtotele.

De menſtruo ſanguine. CAP. VII.

Varices venæ sũt plus æquo intumeſcentes.

MENSTRVVM non quemadmodum ſemen vltimi alimenti, ſed ſanguinei portionem quandam eſſe, hoc eſt indicium, quòd non *mariſcæ*, non fluxus ſanguinis è naribus, non *varices*, non tale quicquam mulieribus magna ex parte accidere ſolet, quandiu id profluit: ſi quid horum erumpit, deterior fit menſtra purgatio, quod huius materia aliò

alio rapta diſſipetur. Eorum animantium quæ viuum fœtum edunt, fœminas menſtruo abundare neceſſum eſt, vt hoc fœtum quem ſtato tempore vtero gerunt, plenè alant ac ſuſtentent. Quò autem hanc alimenti vbertatem natura ſuppeditaret, fœminam imbecilliorem frigidioremq́; mare conſtituit. Hic quidem quia plurimo calore circumfluit, omne quod ſuſceperit alimentum perfectè mitigat atque coquit: & ſi quid præterea redundat, id potēter diſcutit. At fœmina quæ haud ita multum à mare perfectè calido diſiuncta eſt, alimentum ſatis quidem conficit, infirmiorem tamen calorem obtinuit, quàm vt quod redundat poſſit diſcutere. Proinde illi ex frigida imperfectaq́; natura, menſtrui ſanguinis vtilitas acceſſit. Quæcunque animantia ouū pariunt, nec fœtum in ſe viuum continent, menſibus non purgantur: minus enim ſanguinis obtinent, aues quidem quia ſicciores, piſces quia humore plurimo circumfluunt. Hęc vna ratio efficit, vt in reliquorum animantium genere mulier plurimum mēſtrui ſanguinis emittat. Calida enim & humida eſt illius cōſtitutio, carétque pilis, cornibus, vngulis, aliíſque particulis, in quas ſolet cæteris animantibus ſuperuacua moles conuerti. Quæcunque porrò plenius gulæ ventrique indulgent, & vitam inertem otioſamque traducunt, quoniam exercitationis defectu & caloris inopia minimum ſuperuacui ſanguinis diſcutitur, eius plurimum coaceruant. Vnus ergo ſanguis redundans, tum viris materia prima fit ſeminis, tū mulieribus menſtrui. Vt enim maribus, ſic etiam fœminis circa annos pubertatis ingens incidit corporis vniuerſi mutatio: ac tum temporis increſcēte iam & vegetiore facto natiuo calore, pubes erumpit, vbera tumeſcunt, corpus libidine titillatur, exuberans ſanguis calore veluti extenuatus diffunditur, vixque ſuis receptaculis coërcitus, viam ſibi parat qua dimanet. Quamobrem hac ætate prodidit Hippocrates maribus ſanguinis è naribus profuſiones, puellis verò menſtruorum eruptiones obtingere. Illis ſiquidem venæ quæ ad nares conſtitutæ ſunt, his verò quæ in vterum inque eius ceruicem inſeruntur, facilius promptiúſq; reſerantur & patefiunt. Itaque qui in vena caua redundat ſanguis, in vteri venas perlabitur, háſque copia & calore diſtendens aperit, vt ab earū oſculis ſtillans dimanet, profluatq́; è partibus obſcœnis. Imminuta copia circumciſaque redundantia, quod reliquū eſt & corpori neceſſarium venæ retinent: dum verò menſtrui nihil

Mēſtrui neceſſitas & productio.

Mariſcæ ſunt tubercula circa podicem: Iuuenal. Saty. 2. Cadūtur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

Quæ animalia mēſtrua habēt & quæ non habent.

Quæ multum, quæ parum.

Quo tēpore mēſtruum erumpat.

Quomodo ſiſtatur.

amplius erũpet, quæ ad vterum pertinent ora venarum;
ſponte ſua occludentur & conniuebunt. Menſis vnius cur-
riculo tantum denuò congeritur & accreſcit, quantum an-
tè profluxerat, idque ſimili prorſus ratione, naturę impulſu
Circuitus menſium cauſa. per vterum deponitur. Nõ eſt autem quod aliquiſpiam exi-
ſtimet, hanc duntaxat ſanguinis redundantiam circuitus
cauſam eſſe, quoniam iis etiam quæ ſanguinis exiguum cõ-
geſſerunt, quanquam parcius, ſtatis tamen circuitibus pro-
funditur. At huius circuitus cauſa aut in naturæ cõſuetudi-
nem, quæ omnia certis legibus, ſtatíſque periodis exequi-
tur, aut in ſempiternos & immutabiles lunæ curſus referẽ-
da eſt: quæ vt luminum varietate, tum creſcens, tum ſene-
ſcens, menſem dimetitur, ſic hominis vt ſanè reliquorum
omnium humores, rata ordinis conſtantia regit atque mo-
Mẽſtrui natura. deratur. Ne quis porrò menſtruum ſanguinem exiſtimet
quaſi affluentiam & exuperantiam eſſe ſanguinis vtilioris,
& ei prorſum ſimilem qui in venis pro alimento eſt, velim
3. de hiſt. animal. cap. 19. equidem hoc loco pleniorem de illo rationẽ inſtitui. Plu-
rimum in mulieribus fieri author eſt Ariſtoteles, & eum qui
ſtatis circuitibus profluit, genus eſſe quoddam ſanguinis
Mẽſtruũ quid. vitiatum, & quaſi ægrotans. Etenim à puriore ſanguine ſe-
cernitur naturæ beneficio, præſertim decreſcente aut ſilen-
Menſtrui pernicies & malignitas. te luna. Hoc excidente, ſi nouella vitis tangatur, in perpe-
tuum læditur, ſteriles fiunt tactæ fruges, moriuntur inſita,
exuruntur hortorum germina. Si omnino mulier prægnãs
alterius menſtrua ſupergrediatur, aut illis circumlinatur,
abortum facit: ei autem quæ vterum non geſtat, concipien-
di ſpem adimit. Mulierum quę purgantur ſpiritus & vapor
ab ore, ſpecula atque eboris nitorem obſcurat. Guſtatus hic
ſanguis canes in rabiem agit, homines autem miris crucia-
tibus affligit, comitialem morbum, pilorum effluuium, a-
liáque elephanticorum vitia infert: idcirco à veteribus in-
ter venena relatus, pari malignitate exiſtimatur atque ſan-
guis elephantici potus. Hinc dum in muliere ſupprimitur,
nec ſtatis temporibus emanat, ei etiam cui proprius eſt, de-
betque familiaris eſſe, grauiſſima affert incommoda: viſce-
rum obſtructiones, tabem, cancrum, morbum comitialem,
Fœtum mẽſtruo non ali. huiúſque perniciei quamplurima. Quum itaque tanta ſit
eius pernicies, ſitque vis ei tam peſtifera, vix animum in-
duco fieri poſſe, vt ex eo fœtus in vtero geſtatus alimen-
tum capeſſat: imò tum optimè ſolet mulier vtero concipe-
re, quum ab hac fœda eluuie munda repurgatáque fuerit,
quám-

quúmque purus exiſtet tũ vterus tum reliquus ſanguis in corpore, ex quo demum fœtus aletur. Quanquam autem reliquo deinceps temporis circuitu, vitioſus ſimiliter ac prius cõgeritur & accreſcit, eo tamẽ haudquaquã fœtus cõtinetur aut viuit, nec eũ, ſed quantum poteſt puriſſimum, atque ſuauiſſimũ pro alimento rapit ſibíque jungit. Quónam igitur corruptus ille ſanguis, quem menſtruũ appellauimus, in grauidis concedit? Pars exigua circa vterũ inhæret in venis, pars maxima reliquo puriori ſanguini permiſcetur. Hinc quia nequit naturæ vis omne illius virus mitigare aut euincere, grauidis mulieribus plurima mala obueniunt, corporis grauitas, fœdus faciei color, lienis tumores, varices, malacia, atq; vt in genere dicã, ab hoc retẽto in omne morbi genus procliuiores ſunt, quàm quæ vterum non geſtant. Hunc autem natura intus continet, ne ſi viam patefaceret, cum eo vtile fœtus alimentũ ſimul emanaret. Itaque natura nouæ prolis procreationẽ inſtituens, in vitæ diſcrimen plerunque parentem adducit. Nõ igitur menſtruo fœtus alitur, ſi hac appellatione corruptum eum ſanguinem notamus, qui purgatio eſt & excrementum purioris. At verò quoniam hoc nomine omnẽ ſanguinis ab vtero factam dejectionem ſæpius veteres ſignificarunt, ferè fit vt & fœtũ ali & lac gigni ex menſtruo ſanguine pronuntiemus. De ſemine ac ſanguine mẽſtruo, quid ſint, vnde & ex qua materia, & quomodo gignantur, dictũ iam ſatis eſt: nunc verò de hominis procreatione tradendum.

1. cibi in appetentia.

De ſeminis conceptione, & prima hominis conſtitutione.

CAP. VIII.

QVONIAM in animantium genere conducebat marem & fœminã ſeparari, ſolers & prouida rerum natura, vt eos quandoque ad generis propagationem inuitaret, & ne vniuerſum genus intercideret, libidinẽ quaſi ſtimulum ex ſeminis ardore vtrique injecit: & partibus obſcœnis illecebras & admirabile cõgreſſus deſideriũ, vt ſua ſemina in vnum cõferrent, alioqui prorſus inutilia futura. Quare præter teſticulos quorũ eſt ſemẽ generare, conditæ ſũt partes obſcœnę, iiſq; inſigniores duo nerui eximij ſenſus inſerti, qui viris deſinũt in glãdẽ, venereę voluptatis ſedẽ. Dum itaq; qui cõcauus eſt in pene neruus, ſpiritus copia impletur, penẽ arrigit, viáſq; diſtẽdit, per quas ſemẽ directè & impetu iaculemur. Veneris autẽ ingens facta delectatio, ſeminis vaſa & teſticulos irritat. Hinc mirificè impulſũ ſe-

Seminis eiectio.

men turgidúmq; ſpiritus vbertate, vix poteſt ſuis vaſis cõtineri, ſed cogitur foras exilire ingẽti voluptate, viris quidem quodam quaſi ſaltu ob viæ flexum & longitudinem, mulieribus verò languidius. Vt autem omnes hę cauſæ maiores sũt in viris quàm in mulieribus, ſic illos cõſtat in coitu majore voluptate teneri quàm mulieres, quãuis hæ pluribus modis oblectantur, nempe dum ſemen erumpit, atq; etiam dum vterus viri ſemẽ auidè ſuſcipit & amplectitur. Hinc Tireſias vates, qui vtrumque ſexum fingitur expertus, mulierum partes viſus eſt tutari. Porrò autem ſeminis emiſſio non fit in vteri ſinum, quoniam ejus os internum cõniuere occludíque ſolet, ſed in ceruicis fundum excidit ad os vteri, quò plerique ſeminis vaſa & teſticulos deriuari prodiderunt. Illuc igitur viri & mulieris ſemina confluũt: híncque (vt author eſt Ariſtoteles) in vterum anguſto ore rapiuntur. Profuſio (inquit) ſeminis nõ intrò fit, vt quidam volunt, os enim vteri anguſtum eſt, ſed antè, quo fœmina mittit vaporem illum nonnullarum recrementum: eodem enim mas etiam mittit quod fuderit, & aut ibidem manet ſemen emiſſum, aut intrò ab vtero trahitur, ſi calidus eſt & modicè tẽperatus. Cuius rei indicium, quòd locus qui modò madebat, reſiccatus mox ſentiatur. Sic & Oribaſius, Duo (inquit) orificia habet vterus, vnum interius, alterum externum, in quod viri genitale ſemen conditur, in illud quidẽ non ingreditur, ſed trahit vterus ad ſe ſemen, quemadmodũ cucurbitula. Idipſum videtur alio loco planiùs expreſſiſſe. Quemadmodum è profundis cuniculis ceruus ſerpentem narium inſpiratu allicit, ſic vterus viri ſemen è ſua ceruice. Miror ab his atque etiam à vero Galenum deſciuiſſe, qui putauit mulierem ſemen per cornua in ſolũ vteri ſinũ ejaculari. Quum illa vterum gerens fortaſſe concumbet, quónam tãdem ſemen id vteri ſinu ſuſceptum euadet? Obſignatum enim tum adeò eſt os vteri interius, vt nihil vel minimum ſubire poſſit aut excidere. Hoc ſi in præſcriptum pariendi tempus intus cõtineretur, inutile prorſus & otioſum computreſceret, & grauiſſima tum animi tum corporis incommoda neceſſariò inueheret. Hac forſitan ratione perterritus Auicennas, inconſideratè ſtatuit grauidam mulierem, nullis virium conatibus, poſſe in concubitu ſemen effundere. Ad hunc itaque modum ſemen prolectat vterus, ſi quidem validus eſt & inanis, appeténſque veneris: atque ſi futura eſt conceptio, mulier quadam voluptate præſentit

Seminis attractio. *2. de gener. animal. c. 4.* *Apho. 23. lib. 6.* *Obiectio contra Galenũ.* *Vterus vt ſemen cõprehẽdat.*

ſentit vterum geſtire:miróque ſeminis deſiderio totum in partes obſcœnas prouolui: vt ei obuius ore quaſi manu id excipiat,aut potius arripiat. Acceptum deinde cõtinet auidiſſimè ac in ſinus ſuos recõdit, adeò certè id vndiq; comprehendens,vt nullum intus ſpatium inane ſinat:quin & in id ſeſe contrahens, os ſuum adeò coarctat & claudit, vt ne vel minimum quidem dehiſcat:ceruicis autem os quod eſt ad partes obſcœnas,nunquam non patet. Sic quidem Hippocrates memoriæ prodidit, iis quæ vtero gerunt vteri os comprimi, hócque teſtimonio, ſi obſtetrices immiſſo digito,os vteri conniuere ſentiant,mulierem concepiſſe pronuntiãt.Ceterùm ſi imbecillior erit vterus,quod in vitioſis affectibus fit,aut ſi minus appetens erit ſeminis, vt in grauidis & in iis quarum libidinis ardor euanuit, quæque expletæ iam ſunt venere: viri ſemen in ceruice aliquantum conſidens, mox foras excidit & elabitur. Id autem mulier fœcunda facilè apprehendet & retinebit,ſi integra ſit valetudine, ſi pauco antè tẽpore repurgata & munda ſit à mẽſibus, ſi pariter cum viro aut paulò pòſt id ejaculetur. Ita enim ſi eodem impetu atque vir ſemen emittit:aut ſi paulò antè cùm iam libidinis furor plurimum incenſus eſt,vterus ingẽti voluptate & auiditate id allicit & in ſe recõdit. Cõtrà verò ſi multò pòſt aut antè quàm mulier,vir ſemẽ emittat,cùm nempe vel nõdum efferueſcit,vel jam ceſſauit impetus libidinis in muliere, vterus aut ſemen nõ prolectat, aut certè non continet: neque ſi cõtinet, vtile id redditur, propterea quòd nimia mora à fœmineo deſtitutum eſt,ſpiritúſque totus euaneſcit. Neq; profectò ſeminis attractio neque retentio,conceptio eſt,tametſi id ratio nominis videtur indicare. Non rarò enim auidus vterus ſemen attraxit,quod diu continere nõ potuit, ſed biduo aut triduo ſiuit elabi. Eſt & cùm id diutius inutiliter reſeruat, vti in mola,quę nec cõceptio vera eſt,huius enim mole opprimitur & laborat, perìnde vt vẽtriculus cibo graui & immutabili,quẽ tamen traxit ac cõtinet. Eſt igitur conceptio propria & peculiaris vteri actio, qua ſeminis poteſtas exſuſcitatur, & inſitum ſibi munus reipſa obit & exequitur, Quemadmodum enim terra ferax & fœcunda exceptum ſemen ſuo calore fouet, deinde excitat & ad parturiẽdum impellit: ſic vterus fœcundus ingenita vi, quæ alteri nulli parti eſt conceſſa,ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem excitat, & ad agendum extimulat, vt ener-

Concipiendi rationes.

Cõceptio quid.

Mola.

gia fiat & dicatur. Tum temporis ſemen opus aggreditur & ſuſcipit, quod ante nuſquam agere potuiſſet: alioqui enim mas ſolus in ſeipſo generaret. Itaque ſeminis poteſtas in actum erumpit & exſuſcitatur vteri vi: atque ea ipſa exſuſcitatio conceptio eſt. Auicennas & qui ejus inſtitutionem ſequuntur, perperam cenſuerunt ſeminis poteſtatem in actum erumpere ea corporis exagitatione, quæ fit in concubitu. Primùm itaque vterus ſemen attrahit, attractum continet, contentum concipit: haud ſecus atque ventriculus tractum contentúmque alimentum conficit: vt enim concoctio ventriculi, ſic conceptio vteri propria eſt actio. Ex his profectò quiuis perſpicere poſſit, quæ ad probam & exquiſitam conceptionem deſiderentur. In primis enim neceſſarium eſt, maris ſemen rectà affatímque emiſſum, fœcundum eſſe, nec tenue vt vel ſerum vel aqua, nec mole exiguum, ſed tale quale redditur à bene temperatis viris, non præter modũ veneri indulgentibus. Deinde verò vterum repurgatum, ſeminíſque appetentem, auidè hoc ipſum trahere è ceruice. Tertiò tractum vndique amplecti ac continere, in totũ conniuente illius oſculo. Ad hæc vterum fœcundum eſſe, qui ad ſeminis conceptionem ſit idoneus. Is autem eſt, inquit Hippocrates, qui mediocrem èx omnibus obtinet temperaturam: nempe qui nec immodico frigore denſior factus, maris ſemen refrigerat, oráque vaſorum obſtruit: nec humoris affluentia ſeminis fœcunditatem tanquam terra paluſtris extinguit: nec ſiccior alimenti vbertatem inhibet: nec calidior ſemen ipſum ardore torret & exurit. In ſumma omnis immoderata abſit intemperies. At modicè intemperati optimè commodéque generant, ſi coëant cum intemperatis pari exuperantia in contrarium vergentibus, ſeſe enim temperant & certa ratione moderantur. Cum ſimilibus autem ſi commiſceantur, nequicquam valent producere. His ergo omnibus vniuersè concurrentibus, conceptio naturæ legibus fit: neque ſi vnum deſideretur, fieri poteſt vt conceptus ad abſolutionem perueniat. Sterilitatis aut impeditæ conceptionis cauſæ, huius loci non ſunt, quòd in præſentia ea duntaxat quæ natura duce ac veluti magiſtra proferuntur, perſequi ſtatuimus.

Auicennæ error.

Quæ neceſſaria ſunt vt bona fiat conceptio.

Prima animaliũ conformatio. CAP. IX.

AGE verò iam vtero conceptũ ſit fœcundum ſemen, quid id deinde præſtet ac moliatur enarrandũ. Sunt

quæ

quę non ex ſeminis materia procreantur:ſanguinea tamen animantia è ſemine omnia lucem accipiunt, oriunturque hoc à mare in fœminam emiſſo. Maris ac fœminę fœcunda ſemina, vbi conſentanea quadam moderatione opportunè conuenient, mutua quidem amicitia tanto complexu iungentur vereque permiſcebuntur, vt fiat amborum vis vnica eademque natura. Mox deinde ſuſcitata vis illa in ſemine latens, huius materiam variè diſtrahit, eiúſque partes ſecernit: non enim eſt exquiſitè vnum & omni ex parte conſimile. Itaque ſtatim primo & altero die partes ſeminis tenuiores, calidiores, & ſpiritus magis participes, intrò & in medium totius molis ſe recipiunt: craſſę verò ac magis terrenæ illas ambiunt & circumcirca obuallant: ex quibus durioribus factis atque coactis vteri contagione & calore, obuoluentes fœtum membranæ proferuntur. Omnium extima ac prima fit allantoides, à farciminis ſpecie appellata: tenuis ea quidem & inualida, & anguſtior quàm quę totum conceptum circumplicet & inuoluat, longis tamen & arctis proceſſibus ad vtrunque apicē porrecta: per hanc menbrana choriō dicta, vteri apicibus annectitur. Sub hac tota ſeminis pars exterior & magis terrena (ſemper enim ſemen ſeſe colligit in anguſtum, & parte ſui media vires obtinet multò maximas) qua vterum contingit, in membranam alteram concreſcit, quam Latini ſecundas, Græcis χορίον appellant. Semen etenim quia lentum eſt, & omni ex parte cohæret, calore craſſus fit & magis cogitur, ob idque externa & ſumma eius facies in membranę conſtantiā coit. Leuis autem cùm ſit, vtero committitur & adhæreſcit per ora vaſorum quæ in vterum deſinunt: ea dicuntur acetabula, per quæ ſemen alimentum ad ſe rapit: perforatur enim membrana, vt quæ mollis adhuc & recens ſit coacta. Præter has autem & tertia quędam amnios appellata gignitur, circumcirca vniuerſum conceptum amplectens & inuoluens, valida certè & futura ſudoris receptaculum. Ab his autem ad reliquum ſemen conuertamur. Quod intro concluſum eſt tenuius, multo etiam magis calore diffunditur, hinc mox turgeſcit ſpiritum concipiens, vt inquit Hippocrates. Per id temporis quicquid in ſemine tenue eſt, id in ſpiritum abit, non eum quidem venti flatúſque plenum: non enim tum vterus flatu turget, aut eius diſtentione torquetur, neque per vteri ceruicem flatus vlla vis erumpit. At verò ſic in ſpiritum id verti putamus, vt ſpiritus ille caloris

Cotyledones.

Amnios.

Spiritus in ſemine opifex qualis & unde.

omniũmque facultatum moderator, & primus procreationis author, in ſeminis medium ſe colligat: non enim (vt multi Ariſtotelem interpretantur) is euaneſcit, aut auolat à ſemine, ſed in eo perſiſtit omnium partium conformator & opifex, in quibus radicitus ac penitus inhærens prima fit partium omnium natura, háſque vbi conformauerit, poſtea ſemper aſſiſtens, in omnem vitam quantum poteſt diutiſſimè & ſaluberrimè conſeruat. Itaque hic ſpiritus non modò primum vehiculum & inſtrumentum eſt procreatricis facultatis (in eo enim conſtituta eſt ſumma illa diuinaque vis conformandi) ſed etiam reliquas omnes naturales, quibus nutrimur & augemur, earumque auxiliarias is vnum in ſe omnes ſuſtinet & comprehendit. Ex quibus planum euadit ſpiritus & omne facultatum genus ex ſemine initium originemque ducere. Hoc pacto quod nuper ſimplex ſemen erat à parentibus emiſſum, naturæ rationem ſumit: aut ſi explicatius hoc dici mauis, quæ prius in ſemine ſopita erat naturæ vis & quaſi intercepta, tum ad agendum exſuſcitatur, dũ primum id innatum ſibi officium peragit, quod diximus conceptionem eſſe & nuncupari. Ambiguum enim eſt, an otioſum ſemen poſſis naturam appellare, quemadmodum nos rectè vocare ſolemus dormientem muſicum. Itaque hic ſpiritus facultates habens & naturæ inſtrumentum, tres bullas in medio ſemine conſtituit quaſi guttas perlucidas, quæ tum proximæ ſibi rudimenta quędam & principia exhibent trium principiorum, cordis, iecoris & cerebri. Non tamen ſpiritus in his quaſi fixus inhæret, ſed per totum ſeminis corpus vagatur, nunc quidem ad externa pergens, nunc verò craſſiuſculæ iam membranæ occurrens, & ad ſeminis medium refluens, vt ab Hippocrate commemoratum eſt. Nulla enim pars ſeminis ab huius contagione immunis eſt, imò hic ſimul cum natura quoquouerſum ſe diffundit & cuncta tranat. Efficientis ſiquidem naturæ vehiculum eſt & inſtrumentum, quæ effingit partes ſingulas. Has autem quia totas per intima conformat, ſi verum eſt Ariſtotelis decretum, omnem actionem contagione perfici, neceſſe quidem eſt totas eas penitus attingat, neque duntaxat extrinſecus vti ſtatuarum fictor, qui in interiores materiæ partes minimè deſcendens, neque his manum admouens, rudes omnino & impolitas relinquit. Iam verò ad inſtitutum reuertor.

Rudimẽta trium principũ partium.

Vt de par-

Vt de partium corporis principatu, ita & de conformationis ordine magna quidem contentione certatur.

CAP. X.

ARISTOTELES venarum quemadmodum & arteriarum originem, & tum mouendi tum nutriendi principium cor instituẽs, nõ abs re, dum ſibi ſuíſque principiis vult conſentire, hoc contendit primum effingi & ſeorſum conſiſtere in iis animalibus quæ ſanguine prædita ſunt. Id enim primum cohærere atque conſtare neceſſe eſt, ex quo incrementum & motus cæteris partibus accedit. Quapropter (inquit) ſi quid tale eſt, quod in animalibus ineſſe neceſſe eſt, in quo omnis naturæ principium atque finis conſiſtat, id primum quidem fingi & præ cæteris conformari neceſſe eſt. Eiuſmodi autem cor eſſe ait, ídque ſenſu primũ percipi. Adhæc quum per obitum cor poſtremum vita priuetur, id quoque ait primum viuere. Omnibus ſiquidem cõmune eſt, vt quod primùm conſtitutionẽ & ortum acceperit, id poſtremò deficiat, quaſi natura decurſionem reducem agens, à calce ad carceres, vnde initium ſumit, redeat. Quod autem primum gignitur, id eſſe vitæ & animæ ſedẽ, ab hoc deinde cætera membra ſuo quæque ordine conformari. Cuius nonnulli modeſtiorem interpretationem ſubjiciunt, vitalem calorem in corde fixum atque ſtabilem, in ſeminis materiam influere, ex qua partes omnes conformat. Hæc autem medici haudquaquam recipiunt, neq; fatentur cor venarum eſſe originem: neque ſimilaribus diſſimilaribúſque partibus motionis nutricationíſve principiũ exiſtere: neque id ante cætera gigni. Rurſum neque nouiſſimè id per obitum vita omni deficere, quãuis fortaſſe motu concuti, calere, ac vitales functiones obtinere videatur: primum vitæ genus, quod naturale appellant, perfectiori quodam ordine ſtatuunt homini ineſſe quàm plantis. Hæ quia aluntur & increſcunt, viuunt quidem, at non vitali eo calore & ſpiritu, qui animalibus ex corde proficiſcitur, quãdo nimirũ nec cor, nec quicquã quod illi proportione reſpondet, obtinent. Fœtus ex ſemine recens conformatus, haud ſecus atque ſtirpium genus, jecoris beneficio viuit. Hæcq; illi prima eſt & ſimplex viuendi ratio, quæ quoniã ad vitam animantium tuendam non ſatis eſſe poteſt, temporis prolapſione perfectionem quandam conſequitur ex corde, quod ingenti caloris & ſpiritus copia hanc actionẽ vegetiorem abſolutiorémque reddit. Solet tum temporis

Cor ex Ariſtot. primùm conformari.

Confutatio.

animantium vita, ipſaque vis & ſpiritus vitalis appellati, nempe quorum appulſu præſtantiore quodam viuendi munere conceptum viget quàm planta. His certè rationibus conficiunt, nō cor ſed jecur primum viuere, & primū conformari. Hæc ita quidem variè diſputari ſolent ratione vtrinque probabili. Cæterùm ſi de obſcuris nō modò ingenij acie, verumetiam obſeruatione iudicandum eſt, conceptum intelligemus nūquam otioſum eſſe, ſed ſtatim initio partes omnes ejus in ſuum quamque opus incumbere: fœtus partes æquè omnes conformationis ſuæ adumbrationem & rudimentum nanciſci, licet nō pariter omnes ſummam conſequantur perfectionem. Nam ex puriore & vegetiore ſeminis portione quæ in vteri mediū concedit, loci tepore ſuſcitatur ſolidarum partiū materia, quæ ſpiritus omniúmque virium & facultatum atque etiam opificis noſtri ſedes eſt. Hic protinus quaſi diſcuſſo torpore exurgit, in actúſque proprios erumpit: ac primùm multo ſpiritu turgeſcens ſe diffundit, omniáque permeās, partes varias quæ ſunt in ſemine (hoc enim ſimplex nō eſt & vniuſmodi, quāquam tale apparet) ſecernit calidas à frigidis, tenues à craſſis & terrenis, vt ſingulæ demum in propriam naturam redeant, & his partibus effingendis ſuggerantur, à quibus olim deceſſerunt. Seminis portiones quæ à tribus parentum principiis defluxerunt, comparēt in primis medio ſemine in tres quaſi bullas digeſtæ ſpiritu facultatéque confertas: eæ rudimenta ſunt jecoris, cordis & cerebri. Ac tum etiam generans facultas ſeminis materiam commutat aptámque reddit informationi: & idcirco aliæ portiones craſſiuſculæ apparent, quæ in oſſa abituræ ſunt, aliæ tenues ac liquidæ, ex quibus nerui fient & venæ atque membranæ. Sic omniū præparatio quædam inſtituitur ad futuram conformationem. Huius operis nonnihil iam die ſeptimo cerni poteſt, at multò apertius decimoquinto, quū in ſemine iam conſpicuæ ſint partes & ſubſtantia & ſitu diſcretæ. Poſt id temporis ex idonea materia conformatrix facultas opus aggreſſa, primùm rudia & inchoata principia, cor, jecur ac cerebrum in propria loca ſejungit, propriáq; figura ac ſpecie exornat: ſimul & membranæ fœtum obuoluētes robur nanciſcūtur. Mox in his venæ & arterię effinguntur omnes in fœtus vmbilicum deductæ, & quarum oſcula polyporū modo acetabulis vteri cohærent. Tum temporis è jecore tum vena porta, tum caua multiplici ſobole diſpergitur, & è corde

è corde arteria, è cerebro ſpinæ medulla caudicis inſtar, è qua & nerui filis aranearum tenuiores emergũt, ventriculus, inteſtina, veſica, cordis inuolucrum, hypezocωa membrana, atque peritoneos, duplex meninx, omnes denique membranæ firmo robore obtenduntur. Cutis concreſcit omnia contegens ex ipſo quoque ſemine, non vt quidã prodiderunt ex carne aridiore facta. Oſſa figuram ſenſimque duritiem conquirunt, ex coacto & verè concreto ſemine. Ab oſſibus quicquid vi caloris ſpumę modo emanat, id partim iuxta oſſium extrema reponitur, ad vinculorum conformationem, partim circumcirca & in lõgum effunditur: vt membrana fiat, perioſtelos Græcis appellata. Die quidem viceſimoſeptimo partes omnes & diſpoſitæ & conformatæ quodãmodo iam apparent, ſed perfectè in maribus die trigeſimo, in fœminis trigeſimoſexto. Hactenus ſola exiſtit ſolidarum partiũ cõformatio ex puro ſemine, quod quantulumcunque initio cõceptum eſt à parentibus, id nihil auctum, nihil amplificatum ſatis eſt partibus omnibus conformandis. Tum inde ſanguis ex vtero prolicitur, qui primùm circum jecoris ſpermaticas fibras atque rudimentum concreſcens, totam illius molem & ſubſtantiam conſtituit. Ita quidẽ ſæpe obſeruauimus die quadrageſimo ejectum fœtum, ſemidigiti aut (vt ait Ariſtoteles) formicæ maiuſculæ magnitudine verè ac prorſus conformatum, & cuius partes omnes excepto jecore albę ac ſpermaticę cernebantur. Caput par erat auellanæ, & maius quàm pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti: naſus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedes, híſque ſecreti digiti: penis conſpicuus, ſub quo ſcrotum milij magnitudine, ſuperiora autem inferioribus majora, nullo oſſium rabore, ſed flexibilia quocunque ducerentur. Omnia contecta cute tenuiſſima & pellucida, per quam interiora cernebãtur, alba quidem omnia, fibroſa & ſeminis æmula, nullo carnis aut ſanguinis rubore perfuſa, vnum tamen iecur rubrum inerat, amplum & recens concreto ſanguini perſimile: in quod ex ſecundis per vmbilicum venæ ferebantur ſanguine confertæ fœtum poſthac nutrituræ. A die trigeſimoſexto aut quadrageſimo, conformatæ partes ſolidæ nutriri incipiunt & carne fulciri, ídque iecoris beneficio, quod omnibus alimentum conficit & miniſtrat. Senſim ergo natura carne eas implet capacitates, quæ inanes inter ſpermaticas fibras interciderãt, pictoris exemplo, qui primùm imaginem ru-

dibus lineis adumbat, mox vario pigmentorum genere illuſtrat & perficit. Caro igitur ex materno ſanguine fibris accreſcit mucoſa & lenta cuique parti ſua: fit autem ea tũ in muſculis, tũ in aliis partibus, coacto frigoris vi quod in eas illabitur alimento. At verò quoniam magna eſt partiũ tum in dignitate, tum in facultatũ robore varietas, fieri omnino nequit, vt gubernatrix omnium natura omnes æquè promoueat: ſed dũ ipſa vniuerſim in omnes vires ſuas exercet, accidit vt aliæ partes citius, aliæ tardius formã cõſequantur, & genitæ appareant: ac tum primùm vſu quodam dicere ſolemus naturã eas partes procreaſſe. Proinde ſi quis à veteribus conformatarum partium propoſitus eſt ordo, non agentis eſt naturæ, ſed effecti operis. Sic quidem & eximius Hippocrates de his ſtatuit. Membra ſimul omnia conformantur & increſcunt, nullúmque prius aut poſterius altero: majora verò natura priuſquam minora comparent, quum tamen nihil priora ſint. Non ergo pari tempore ornantur ac perficiuntur omnia, ſed quædam citius, quædam tardius, prout quæque ignem nutrimentúmque nacta ſunt. Ergo ſi quem in genere procreãdi ordinem ſpectes, ea pars primùm gignitur, id eſt genita apparet, quę dignior eſt, motúſque principium in ſe obtinet: valentiore enim ea facultate, tum generante, tum propria agente prædita eſt. Poſt hanc verò cæteræ, quæ illi ſunt vtiles, & quæ illius gratia conſiſtunt. Sic igitur ſuperiora inferioribus, interiora externis, & ſpermatica ſanguineis prius orta apparent: ac inter illa quæcunque præſtantiora ſunt, priora ſunt cæteris, licet ſæpe poſterius compleri ac perfici cernantur. Sic enim tres principes partes, cor, jecur & cerebrum, priuſquam vmbilicus aut cæterorum quicquam, procreationis ſuæ primordia ſumunt, tametſi omnium primus vmbilicus perfectè conſiſtit. Hac igitur via & ratione, quid poſt quod fiat quærendum eſt.

De fœtus perfectione & complemento. CAP. XI.

SPECIE atque forma modò adornatus fœtus, totus tenellus eſt, omniq; ex parte prę immodico humore lẽtus & muci plenus, ob ídque ad omnes actiones minus accommodatus. Reliquo deinceps tempore, dum vi caloris aſſiduò aridior fit & ſiccior, cuncta firmantur, membranæ, nerui, atque cutis, vngues in extremis digitis, ac pili in capite radices agunt. Senſus autem facultate fœtus illuſtratur circiter diem ſextum & trigeſimum. Vbi autẽ iam ad menſem ter-

ſem tertium mas peruenerit, fœmina verò ad quartum, firmatis oſſibus ac paulò durioribus factis, moueri inquit Hippocrates, ac calcitrare incipit. At certè ſiue mas ſiue fœmina geritur, aliæ prægnantes ſemper die quadrageſimo ſecundo, aliæ menſe tertio, aliæ nonniſi medio prægnationis curſu eum loco dimoueri ſentiunt. Eadē quoq; prægnans aliàs ſecundo & quadrageſimo die, aliàs quarto menſe primos motuum inſultus obſeruat, quum quaſi volitantis muſcæ excuſſionem vel titillationem percipit. Tanti cauſa diſcriminis non ſexui, ſed vel robori bonæque conſtitutioni fœtus, vel prægnantis naturæ tribuenda eſt. Quanquā hoc tempore vnaquæque particula conformata apparet, nondum tamen integrè conſummata eſt atque firma. Proinde hinc ad nonum vſque menſem, quo fœtus lucem ortúmq; accipere conſueuit, perficiuntur ſingulæ, nutriuntur & increſcunt. Tum deinde quum fœtus id magnitudinis & roboris conſequutus eſt, vt ſeipſo regi & ore ſumptū alimentum conficere valeat, amplior factus, vberiorémque cibum expoſtulans & aërem ampliorem, quem ad natiui caloris refrigerationem ſpiritu ducat, viā & egreſſum ipſe ſibi facit. Vtero geſtatus, incuruus totus ac contractus, talos ad nates applicat, manibus genua apprehendit, in quæ caput ſic demittit, vt oculi manuum pollicibus veluti affixi hæreant, naſus verò inter genua procūbat. Prior corporis pars, in matris abdomen, poſterior in dorſum vergit, ſi mas geritur: nam fœminæ aduerſo ſitu collocātur. Hac autē ratione alitur fœtus in vtero. Singulis acetabulis tum venarum tum arteriarum ad vterum pertinentium alia adnata ſunt vaſa carne ſuffulta per ſecundarū medias regiones diſperſa, quæ tandem in vmbilicū coëunt, ex quibus fœtus ſanguinem & ſpiritum aſſiduò rapit. Duæ ſiquidem in vmbilico cernūtur arteriæ, in ramos arteriæ majoris lumbis ſubjectos inſertæ. Totidem venæ ex vmbilico, in vnā coëunt, & in jecoris caua pertinent: vt qui per has ex ſecundarum venis tanquam ex radicibus (alitur enim fœtus authore Hippocrate vt cuncta humi naſcentia) tractus eſt ſanguis, rurſum in fœtus iecore perfectionē ſuſcipiat, & quaſi noua mutatione familiare illi fiat alimentum. Hinc per venā cauam quoquouerſum deriuatus, partibus ſingulis paſtionem affert: omnes quippe hinc alimentum capeſſunt. Coctione jecoris quæ perfectior quædam eſt αἱμάτωσις, quatuor humorum differentiæ gignuntur in fœtu, haud ſe-

Quando primùm ſentit fœtus.

Quando primùm mouetur.

Situs infantis in vtero.

Vmbilici vaſa.

Vrina fœtus vbi continetur. cus ac in adultis. Vrina licet pauca (quo enim ſanguine fœtus alitur, is iam in matre ab vrina magna ex parte fuerat purgatus) in renes & veſicam ſecernitur: hinc autem effluit, non quemadmodum nobis per veſicæ ceruicem, ſed eo ductu qui in fundum veſicæ inſeritur, redũdat in vmbilicum, illíncque ſpargitur ſub membranam allantoeidem, vbi collecta ſeruatur ad pariẽdi tempus. *Vbi ſudor.* Alterum vniuerſi corporis excremẽtum, quod ſudor eſt, ſub amnion membranam excipitur, eóque fœtus circumfuſus eſt, vt cutem vſquequaque contingat. Inter allantoeidem tunicam & chorion nihil incidit: ſed hæ quaſi cõtinuatæ ſunt. Nullum excremẽtum ex aluo fœtus deponit, cùm neq; ore cibum capeſſat, neque ventriculo concoquat: tametſi recens in lucem editis ex aluo elabitur quippiam ſimile craſſo, nigro & lutulẽto ſanguini, quod iecoris recrementum eſt, ex cuius cauis in inteſtina exciderat, in quibus cumulatum ſeruabatur in pariẽdi tẽpus. In hunc igitur modũ alitur, augetur, perficitúrq; fœtus. *Infantis excluſio.* Cæterùm circa nonum menſem factus grandior, copioſiore (vt dixi) egens alimento & ſpiritu, diutius cõcludi nõ patitur. Proinde primũ ſeſe conuoluit, capútq; declinãs pudendo offert, crura ac reliquos artus in ſublime diſtendẽs. Id autem nõnunquam molitur vno menſe ante partũ. Ac ſic ſe inuertẽs nihil defringit, quòd laxior ſit vmbilicus, duos plerumque cubitos lõgus, multis modis & inuolucris fœtũ præcingẽs. Inſtante partu ille calcitrãs, primum amniõ membranam manuũ pedúmq; crebra impulſione diſrũpit, ac tum miſcetur vrina ſudori. Poſthæc verò maiore impetu ſeſe cõuolutans, plurima acetabula diſſoluit: quo tẽpore mater ventris tortiones experitur, defluítq; ſanguis in vteri capacitatẽ. Poſtea verò ſecũdæ ab acetabulis euelluntur, & reliquæ diſcerpuntur mẽbranæ, ac tum aquæ ex vtero defluunt: cúmq; nil amplius hæret fœtus, excidit ceu maturum malum ab arbore, ſoluto ſpõte pedicu-lo. *Pariendi modus.* Hæc quidem fœtus molitur. Vterus verò qui nouẽ continenter menſibus tota ceruice connixerat, fœtum auidẽ comprehendens, tum os paulatim aperit, ac primum quidem ita diducit, vt obſtetricibus minimum in id digitum immittere liceat, dehinc verò amplius, vt obſtetrices allantoeidem tunicam, & quas vocant aquas ori obuias percipiant. Ab his verò ore ad fœtus prolapſionem ſatis patente, vniuerſus vteri fundus, quamproximè poteſt ad os ſe contrahit, fœtúmque foras propellit: cui & aliæ quæ circum-

ſtant

ſtant partes ſuppetias ferunt. Ipſa quoque mulier non mediocriter ſibiipſi opitulatur, & viribus connititur ad fœtum ſtrenuè excludendum, contractis intentíſque his qui in abdomine ſunt muſculis. Fœtus in os vteri delapſus, capite corpori viam parat, ſeque foras dat per lubricam ceruicem vt quam copioſus effluens humor perfuderat. Multa igitur in tam difficili arduoque opere conueniunt, fœtus, mulier & vterus, quem ipſi aliquando vidimus tāto impetu fœtum extrudere, vt ſimul foras excideret. Quo autem pacto os vteri tantopere dehiſcat, vt per id fœtus elabatur, neſcit Galenus, nec aliud quàm admirari poteſt. Auicennas tamen in ea eſt opinione, vt exiſtimet pubis oſſa tum neceſſariò ſejungi, horúmque commiſſuram quaſi diſſolutam patere: quod tamen fieri nulla ratione poteſt, nec eſt vſu deprehenſum: rectum tamen inteſtinum & podicem grauiſſimè premi cōſtat. Ita quidem ex naturæ præſcripto paritur infans, mas quidem facie ad matris podicem, fœmina verò ad partes obſcœnas conuerſa, quoniam in vtero illis quoque cōtrarius ſitus erat. Fœtus exitus anguſtia ſecundas exuit & inuertit, quæ & mox fœtum ſequentes cernuntur vmbilicū foris habere. Vix dum editus infans eiulans vociferatur, ac ſine magiſtro, duce natura lac è mammis exugit, quod eò magna prouiſione reconditum fuerat: ſanguis enim qui menſibus ſingulis excerni conſueuerat, ſubſiſtit non in ipſo quidem vtero (illic enim concreſceret in grumum) ſed in venis maioribus. Hic in vniuerſum corpus redundans in tres diſtribuitur portiones. Prima ea eſt quam fœtus per acetabula vi ſua pro alimento trahit, hæcq; non modò mēſtrui, ſed etiam totius materni ſanguinis (vt Auēzoari credimus) pars eſt ſynceriſſima & longè optima. Altera ſanguinis portio, nullo item contaminata vitio, cùm primùm fœtus mouetur, in mammas concedit, vt naturę mutationibus in lac conuerſa, recens nato infanti familiare & conueniēs ſuppeditet nutrimentum. Tertia in ipſo iam partu & multo pòſt tempore copioſè è venis per vterum dimanat. Tres eæ portiones in ſuperuacuo mulierum ſanguine continentur, & menſibus ſingulis naturæ impulſu foras exturbantur, hincque menſtruorum nomen inuenerunt. Vna tamen ea portio quæ in pariēdi tempus reſeruata foras propulſatur, verum eſt menſtruum nutricationi ineptum, nō molis tantummodo copia, verumetiam qualitate noxiū & infeſtum. Tanta autem cùm ſit menſtrui pernicies, quemadmodum

15. de vſu partium.

Purgatio

menſium poſt partum. ſuprà diximus, mulier ſi à partu non commodè expurgatur, vita eſt in diſcrimine. Qua ratione motus Hippocrates, nec dies viginti, nec quinque & viginti, mulieri expurgandæ ſatis eſſe pronuntiauit: verùm omnino aut duos & quadraginta, aut certè triginta. Quæcunque grauidis ſub partum incidunt ſymptomata, maximè verò malacia, cordis dolor, & appetentiæ deiectio, omnia verus hic menſtruus humor prorſus accerſiuit. *Veri mẽſtrui pernicies.* Vterum diuturna obſeruatione animaduerſum eſt, mulierem quæ profluentibus menſtruis fortè conceperit, fœtum edere ad elephantiaſin propenſum: definitumque eſt à quibuſdam, quoto ætatis anno illa in conſpectum ſe dabit. Huius cauſam ſtatuunt, quòd per id temporis fœtus neceſſariò augetur & increſcit ex menſtruo prorſum vitioſo & corrupto, quod ſuæ perniciei radices agens tandem ſuam prodit malignitatem. Si verò haud ita multum antequam menſes erumpere conſueuerunt, mulier concipiat, quoniam iam quiddam in venis huius eſt menſtrui, in lucem proferetur infans in multos certè morbos procliuis. Fœliciter autem & integra ſanitate hic ortum accipiet, quem nuper expurgata mulier conceperit: niſi aliunde à parentibus vitium quaſi hæreditate contrahat. Iam de infantis figura & ſimilitudine.

Quibus ex cauſis fit, vt nati parentibus ſimiles diſſimiliſve ſint. CAP. XII.

HVivs quæſtionis ardua & tanta obſcuritate inuoluta eſt inueſtigatio, vt quicunque in hac verſati ſunt veteres, de cauſa diſſentiant. *Triplex ſimilitudo.* Quò autem hæc breuiter ſummatimque perſtringam, omiſſa Ariſtotelis de hiſce ſententia, triplex in primis ſimilitudinis genus commemorem, vnum in ſpecie, alterum in ſexu, tertium in effigie. *Species ſeu genus.* Quæ in ſpecie exiſtit ſimilitudo, maximè ex ſubiecta materia proficiſcitur. Hinc quod ex animaliũ diuerſi generis concurſu progignitur, propiùs ad fœminæ quàm ad maris ſpeciem accedit. Vt ex oue & hirco, ouis gignitur pilis duris & longis conſita: contrà verò ex capra & ariete, capra fit pilis mollioribus: hæcque proportio retinebitur, ſi canis & vulpes, vel aſinus & equa coëant. Qui certè euentus argumẽto eſt, multò copioſiorẽ fœtui materiã à fœmina quàm à mare conferri. Cùm autẽ mas nihil niſi ſemen ſuppeditet, conſequens eſt ipſum quoque ſemẽ fœtui pro materia ſubjici: alioqui fœtus matrẽ omnino exprimeret & ſpecie referret, quod perſpicuè falſũ eſt & inane. Sexus porrò ex tẽperatura

peratura & moderatione agentium & principum quę in ſeminibus inſunt qualitatũ emergit. Si enim vtriuſque parẽtis ſemen calore ſiccitatéque plurimum excellat, mas procreabitur: cõtrà ſi frigus humorque vincat & exuperet, fœmina. Sextus diſcrimen nõ ſolùm ex partibus obſcœnis, ſed etiam ex reliquo ferè corpore ſpectatur: ex barba, partium amplitudine & voce. Ergo ex robuſtis parentibus, calidis, ſi temperantia quadam venerẽ exercent, mas ferè exſuſcitatur: rurſumque à dextri teſticuli ſemine, & in dextro vteri ſinu, mares, à ſiniſtris verò fœminæ. Formæ & effigiei ſimilitudinem robori facultatis conformantis, quæ in ſemine opifex eſt, Galenus refert acceptam. At ne quis inferat, oportere ſemper fœtum patri ſimilem gigni, quòd patris ſemen validius ſit materno: inquit fœmineum quandoque præpollere, propterea quòd nouem menſium ſpatio vim plurimam ſumit ex menſtruo, atque hinc accidere ait vt fœtus nonnunquam matri ſimiles euadant, aut interdũ vna parte matrem, altera patrem repræſentẽt, cùm neutrum ſemen reliquum prorſus euincit. Hæc autem ſentẽtia vix ſibi conſtat, quòd effectricem conformatricemque vim non modò fœmineo ſemini, ſed ipſi quoque mẽſtruo concedat. Sed neque ex iis rationibus cauſam reperiet, quamobrem fœtus plerunque alterius ignoti ſpeciem ſimilitudinémque gerat, qui nihil ad procreationem contulit. Quum etiã mas matris effigie in lucẽ editur, rationem ſtatuit, quòd in vtriuſque ſemine calor & ſiccitas excellant: quæ pudenda foras protrudant, ac reliqua depromant quæ maſculi ſunt ſexus, ſed tamen inquit in fœmineo vis effingendi præpollet. At ſi vis hæc (vt idem quàm pugnaciſſimè tutatur) temperamentum conſequitur, quî fiet vt maſculum ſemẽ temperamento ſit potentius, fingentem autem facultatem habeat imbecilliorem? aut vndénam accidere poſſit, vt tanta vis conformandi inſit fœmineo ſemini, quod nihilominus conſtanter aſſeuerat crudum eſſe, frigidum & aqueum, ſempérque maſculo imbecillius? Probabilius eſt igitur, vehementi comprehenſione & firma grauidarum cogitatione vim eam quæ fœtum confirmat, duci atque gubernari. Huius enim quæ potiſſimum data eſt hominibus, tanta vis eſt & poteſtas, vt ſicuti plerunque corpus cogitantis immutat, ſic & in conceptum ſemen vim ſuam conferat. Hoc teſtimonio quòd dum mulieri quæ nuper vtero concepe-rit, vel ceraſum, vel fragum, vel vinum in ſinum effunde-

Sextus. *Effigies.* *Diſputatio de effigie.* *Vera Effigiei cauſa.* *Demonſtratio.*

tur, ſi animo id grauiter ferens vehementer apprehendat, ibidem infanti nota inuretur. Par ac ſimilis eſt eorum ratio, quæ in malacia accidunt, ſi grauida eo cuius flagrat deſiderio minimè potiatur, infans illius ſignum geret. Veterum etiam literis proditum eſt, mulierem albam, prolem nigram genuiſſe, hinc duntaxat, quòd fixis oculis intentoque animo diu Æthiopis imaginem comprehendiſſet. Si pauo dum ouis ſuis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non gemmantis coloris edet, quemadmodum etiam gallina colore varios emittet, ſi variè picta oua foueat. Hęc quum multorum animaduerſione comprobata ſint, ſimilitudinis quæ in effigie eſt, ea iuſta cauſa videri poteſt, quam Plinius commemorat, è celebri quopiã authore deprompta. Hauſta (inquit) imago ſub ipſo conceptu, ſimilitudinum reputatio eſt. Cogitatio enim vtriuſlibet parentis animo ſubitò tranſuolans, effingere ſimilitudinẽ exiſtimatur. Hinc alios auis ſimiles, alios patribus naſci videmus: nonnunquam ex albis parentibus in Æthiopem partum ipſum degenerare. Suntque plures in homine, quàm cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas, multiformes notas imprimit: quum cunctis animalibus immobiles ſint animi & ſimiles omnibus, ſingulíſque in ſuo cuique genere. Hæc ille, quibus ego prorſus aſſentior, & verè (vt loquar) omnino mihi perſuadeo, vim formę effectricem à cogitatione duci & ab ea vna regi. Atque hęc de ſimilitudinum cauſis, in quibus neque vitioſas neque monſtroſas affectiones quæ præter naturam ſunt, intelligi velim. De gemellis nunc reliquum eſt, vt breuiter diſſeramus. Si quod ſemen vir eiaculatur, ſtatim dilapſum vteri ſinus ambos ex æquo ſubeat, híſque concluſum foueatur, affluente tum muliebri ſemine: gemelli procreantur, authore Hippocrate, quanquam Ariſtoteles aliam cauſam refert. Si æqua partitio non eſt, contingit molam cum fœtu haberi. Qui gemelli vnius ſunt ſexus, iiſdem ſecundis inuoluti, ſimplici duntaxat membrana ſejunguntur, ſuum quiſq; tamẽ vmbilicũ, propriáſque tum venas, tum arterias obtinet. Qui verò diuerſi ſunt ſexus, diuerſas quoque ſecũdas acceperunt, eáſq; prorſus diremptas. Ergo locorum in quos ſeorſum ſemẽ inciderit diſtinctio, fœtuum numerum deſignat: quos (tametſi complures erunt) vnus idemq; concubitus inſtituit. Si enim poſtea ex alio congreſſu ſemẽ vtero con-

Lib. 7. de nat. hiſt. cap. 1.

Gemelli vnico fiunt concubitu.

ro concipitur, quod mulieri perquam raro, canibus autem & aliis pleriſque animantibus frequentiùs accidit, gemelli non fiunt, ſed ea fit quæ ſuperfœtatio dici ſolet. Non enim vno tempore, ſed dierum interiecto numero eduntur ij fœtus: eſtque vt concipiendi ſic & pariendi tempus varium. Corporis moles ad alimenti ſanguiniſque materni bonitatem & vbertatem, amplitudo ſolidarum partium ad paterni ſeminis copiam, proceritas ad eius naturam refertur: ea enim plerunque artus ad iuſtam paremque magnitudinem porrigit. Mulier eadem ex puſillo viro puſillum, ex procero procerum fœtum parit: rarò tamen vir ex diuerſis mulieribus diſſimilem magnitudine prolem ſuſcitat.

Vnde & quonam ordine animæ facultates conceptui tãquam genitæ accedant: nec eſſe præterea dubitandum an ſemen pars fiat conceptus. CAP. XIII.

POSTEAQVAM vniuerſam fœtus procreationem ſumus exequuti, tẽpeſtiuè poſtremo loco de animæ viribus & earum ortu (quiſquis eſt) diſſeremus. Repetenda autem ſunt quæ ſemini in eſſe demõſtrauimus, nempe fœcundum, animam in ſe continere, tum naturalem, tum ſenſus participem, idque poteſtate non reipſa & energia. Nemo enim ſemen animam iam habere, vti neque profectò animal eſſe dixerit, quod tamen vt euadat, poteſtatem & vim habet. Præditum enim eſt diuino & cœleſti calore, qui non in elemẽtis, ſed in ſpiritu quodam eſt æthereo. Hic autem ſpiritus ſentiẽtis animæ ſedes eſt & vehiculũ primumque agendi inſtrumentum: atque in omne ſeminis corpus penitus immergitur, eique fœcunditatem conciliat. Hic à corpore inſeparabilis eſt, nec per ſe poteſt ſolus conſtare, vti neque anima cuius eſt ſedes. Quòd ſi à materia nunquã ſeiungitur anima, neque ea diuinitus, neque aliũde extrinſecus acceſſit. Quocirca vt in omni animãtium genere mas præcipuam ſeminis ſubſtantiam, ita ſanè & animæ vim ſtatim primo ortu vnà cum ſpiritu confert. Primum tamen in ſemine deliteſcẽs, ſenſum latet, nec magna ex parte cernitur, quo tempore poteſtate dicitur ineſſe: at in progreſſu vteri vi excitatur, & opere ſe oſtentat. Nã mox ſimul ac ſemen concipitur, vis conformandi exurgit, quam nonnulli aiunt velut idolum quoddam & ideam generantis eſſe. Hęc vbi fœtum totum conformauerit, ſuperuacua omnino intercidit & euaneſcit, vt multorum fert opinio: at verò quoniam poſtea in adultioribus dentes gignit atque profert,

Spiritus qui in ſemine eſt præſtantia.

Infantis ſentiens anima ducta eſt à parentibus.

Naturalis facultas.

rectius putem illã ſeruari,ſed idcirco otioſam,quòd ei deſit materia. Nutriendi inſequitur facultas perpetua,& quæ nunquam viuum animal deſerit. Hæc à parente defluens non (vt putauit Auicennas) in fœtu perit, vt ei mox alia ſufficiatur vegetior,ſed quaſi repueraſcens perpetua ſit, nõ ſecus quàm quæ in ſtirpiũ ſeminibus ineſt. Eadem de ſentiente facultate ratio eſt,quę in fœtu redintegrata,interim otio ſopitur dum fœtus perfectior euadat,tum deinde in actum prodit,ſuaque depromit opera:his demum mouendi vis appellit. Cæterùm princeps pars ea animi quæ mẽs appellatur, & rationis præſtantia excellit, ſeparabilis quum ſit à corpore, nequaquam in materia poteſtate continebatur, ex qua demum temporis progreſſu erumperet. Alioqui enim immerſa corpori, ipſiúſque egens perpetuò, nec ratiocinari, nec intelligere, nec aliud quicquam citra organum corporeum poſſet efficere. Ab ſummo rerum autem conditore primùm creata,in præparatum inſtructúmque infantis corpus vniuerſum, temporis momento commigrat, ídque menſe quarto fieri proditum eſt, quo tempore cor & cerebrum conſummata iam ſunt. Cæterùm humoris redundantia, veluti in ebrietate, aut lethargo ſopita, nondum poteſt quæ ſua ſunt munera proferre. Si animus ille in quo ineſſe quiddam cœleſte & diuinum doctiſſimi illi veteres putauerunt, poteſtate nequaquam inhærebat in ſeminis materia, quid cauſæ eſt cur non ſimiliter vt hominum ſic etiam equorum,canum, brutorúmque cæterorum fœtibus accedit? Quoniam ſic ſummus ille rerum omnium conditor ſingulari ſua erga hominum genus bonitate contulit. Veruntamen ſi naturæ rationem penitius introſpicimus, luculenter profectò deprehendemus, in humano fœtu quandam corporis præparationem, partium temperaturam & compoſitionem à vi effectrice produci, quæ vel diuinam illam mentem & ratiocinandi facultatem elicit, vel eam ſaltem admittit & conſeruat, tanquam conuenientem, & cunctis functionibus obeundis conſentaneam. Quanquam enim (vt Ariſtoteles eſt author) nihil cum ejus actione communicat actio corporea, corpore tamen malè affecto, aut non congruenter præmunito, ejus actio deprauari percipitur. Hoc itaque ſucceſſus ordine animæ partes in fœtu ex Platonis ſententia comparent, qui tres eas ſitu atque ſubſtantia ſejugauit. At minimè putes ſentiendi anima appellente, altricem pe-

Sentiendi facultas.

Mens & intelligentia.

Quaſtio.

rire, & cùm ſumma illa rationis particeps acceſſerit, quam omnium vim habere exiſtimant, cæteras intercidere. Illi enim hę ſemper aſſident, eſſentia ſedibúſque diſtinctę. Ariſtoteles hoc ipſo facultatum ordine inquit, non idem ſimul animal & hominem fieri: ſed prius quidem animal, deinde verò hominem, poſtea & hunc quoque hominem. Quum in fœtu primùm ſimplex & ſolitaria inerat anima naturalis, frutex is vtique non erat: neque quum ſentiens anima acceſſit, brutum is certè fuit. Non enim quicquid ſtirpium modo viuit, id pro ſtirpe ducendum: quoniam iam ſępe admonuimus naturalem hanc partem in animantibus quàm in ſtirpibus quodammodo perfectiorem haberi, & quæ ſemini ineſt, poteſtatem in ſe hanc continere ſentienti: neque quod eandem cum animali vitam agit, animal ſtatim eſt: neque ſi animal, continuò brutum aut bos, aut leo, aut canis, aut eorum quiddam quæ per ſe viuere ac ſentire conſpicimus. Et quanquam, vt alibi à nobis proditum eſt, quę in abſoluto iam animali ſunt animę partes, adeò connexæ ſunt vt ſejungi aut diuelli nequeant, nec vlla poſſit occumbere aliis ſaluis & conſtantibus, gigni tamen poſſunt & in actum erumpere, eo quem diximus ordine. Multo enim aliter occumbunt quàm genitæ ſunt: non enim interitu in ſemen redeunt, vnde emerſerunt. Quare omnium ſimul facultatum interitus, momento fit. Cæterùm ſi Ariſtotelis ſententiam inſtitutionémque proſequimur, quæ ad veritatem propenſior videtur, hæ facultates & animæ partes non ex craſſa ſeminis materia prodierunt, ſed ex cœleſti calore & ſpiritu, in quo omnem vim & poteſtatem conſiſtere, à nobis eſt explicatum. Eſt enim eo authore in ſpiritu & calore vis atque facultas nondum reipſa agens, ſed poteſtate: huius autem inſtrumentum eſt ſpiritus, vtriuſque verò ſedes & materia eſt ſeminis pars terrena atque craſſa. Hæc igitur ſeminis poteſtas, & quæ in ſpiritu vis deliteſcit, tota in fœtus facultates conuertitur, ſpiritus in ſpiritum, quemadmodum terrena eius materia in ſolidarum partium, & ſpermaticarum ſubſtantiam faceſſit. Ex his autem intelligi poteſt, eos aut perperam aut contumelioſè Ariſtotelis ſententiam detorſiſſe, qui eum dicunt ſtatuiſſe ſemen ſolius opificis, non autem ſubiectæ materiæ rationem habere. Sæpenumero enim hic ſeminis appellatione eam facultatem deſignauit, quæ in terrena craſſitudine conſiſtit: hanc autem demonſtrat conſtituti fœtus

2. de gener. animal. c. 3.

Obiectionum quorundam ſolutio.

Ex qua ſeminis parte facultates orta ſint.

Ariſtotelis interpretatio.

1. de gene. animal. cap. vlt.

partem non fieri, ſed opificis vim obtinere. Non enim mas omnis (inquit) ſemen emittit, & quibus emittitur maribus, nulla pars fœtus hoc eſt: ſicut nec à fabro quicquam ſecedit ad lignorum materiam. Quibus certè nihil aliud inferre conatus eſt, quàm opificem quatenus opifex eſt, partem non fieri conſtituti artificij. At ſeminis corpus ille fœtui pro materia ſubjecit. Oſſa (inquit) in prima conſtitutione gignitur ex ſeminis excremento. Paulo pòſt, Nerui etiam eodem modo quo oſſa inſtituuntur, & ex eodem ſeminis excremento. Iam verò ſi maris ſemen, multo magis fœmineum pars fit conſtituti fœtus: ex hoc enim tum membrana allantoides dicta, tum etiam maſculi ſeminis incrementum fit, vnde partium quoq; ſolidarum materia ſufficitur. Vt enim in bicoloribus ouis, animal (inquit Ariſtoteles) ortus ſui materiam à candido ſumit, cibum autem à luteo (origo quippe pulli in albumine eſt, cibus per vmbilicum ex luteo petitur) amboq; à fœmina proficiſcuntur: quod autem in ouo eſt maris ſemen, tepido calore excitatum, pullum conſtituit, fingítque ex candido partes ſingulas, eas autem alit ex luteo. Ad hunc eundem prope modum, vel eo authore, in mulieribus atque iis animantibus quæ viuum partum edunt, maſculum ſemen ex fœmineo auctum ſolidas partes conſtituit, quæ dein menſtruo aluntur. Oui quippe luteum mulieris menſtruum, candidum verò terrenæ ſeminis ſubſtantiæ proportione reſpondet. His omnem iam videor hominis ortum atque adeò vniuerſam Phyſiologiam complexus quæ hominis (dum proſpera fruitur valetudine) conſtitutionem naturámque continet. Nunc qui affectus illi præter naturam obtingere poſſunt, & quæ horum ſint cauſæ, proximo deinceps opere narrandum.

Lib. 3. cap. 1.

Fœmineũ ſemẽ partem fœtus fieri.

3. de gener. animal. ca. 1.

Libri ſeptimi Phyſiologiæ, de hominis procreatione, finis.

IO. FERNELII AMBIANI PATHOLOGIÆ, LIBRI VII.

De morbis eorúmque cauſis, Liber I.

Morbi definitio, quid affectus, quid affectio.

CAP. I.

EXIMIAM corporis humani ſtructuram, ſi natura qualem inſtituit, integram tueri atque conſeruare potuiſſet, ars vtique nulla medendi inuenta vnquam excultáve foret. At quoniam vt rerum omnium quas mundus ambitu ſuo continet, ita & hominis certus interitus: íſque variis externarum iniuriarum incurſionibus tanquam procellis vndique laceſſitur, perfecti quidem medici præcipuæ partes fuerint, hominis valetudinem, cuius permagna eſt varietas & inconſtantia, & omnes quotquot infliguntur illi affectiones, diligenter penitúſque perſpectas habere. Illius quidem naturam, facultates, & quibus hæ modis ſuas quæque functiones edant, corpúſque conuenienter naturæ regant atque moderentur dum integrè ſanum eſt, totam denique naturalem contemplationem in Phyſiologia, quæ totius artis quaſi ſolum quoddam atque fundamentum eſt, fuſiore demonſtrandi via ſumus perſecuti. Nunc igitur preſſo contractóque ſtylo de aduerſa corporis valetudine, quæ verè medica eſt conſideratio, tradendum, & expendendum qui morbi, quæ ſymptomata illi impendere ſoleant, quibus ex cauſis hæc orta procedant, & quibus ſignis adeſſe noſcantur. Hiſce enim abſoluta videbitur omnis eorum tractatio, quæ inſalubria & præter naturam ſunt, quorum vi & impulſu homo de optimo vitæ ſtatu decedit. Sigillatim horum vnumquodque excutiam, & in ſingulis, quantum exercitatio vſuſque medendi expoſcit, commorabor. Quoniam verò nulla eſt ſingulorum ſcientia, vt omnia certa via & ratione ſtabiliam, docendi initium ab vniuerſis illorum ducam generibus. Hæc autem tria ſunt, morbus, cauſa, & ſymptoma. Morbus eſt affectus con-

Sequentium librorum argumẽtum.

Morbus quid.

tra naturam corpori inſidens. Quæ Græcis eſt διάθεσις, affectus nobis appellatur: non ea quidem præciſa argutaque ſignificatione, quam Ariſtoteles vſurpauit, ſed admodum ampla & multiplici verbi poteſtate, quæ omnem corporis conſtitutionem contineat, ſiue in ſubſtantia, ſiue in qualitate & temperamento, ſiue in conformatione & figura, ſiue in magnitudine, ſiue in numero ea conſiſtat. Affectus autem omnis mutatione quadam motúque facto induci gignique ſolet: quumque cauſa præter naturam efficiens, obiectum corpus immutat, eique vim infert, aliquid ea quidẽ efficit, hicque eius motus effectio dicitur, Græcis ἐνέργεια: obiectum verò corpus patitur & afficitur, hucque eius motus affectio eſt atque perpeſſio, Græcis πάθος vel πάθημα. Ex affectione tandem proficiſcitur affectus, qui Græcis eſt διάθεσις, quaſi impreſſum affectionis veſtigium. Sublata cauſa protinus omnis eius ceſſat effectio, ceſſat & patientis corporis affectio. At genitus affectus interdum manet ac perſiſtit, manifeſtè ab affectione ſejunctus: eiuſmodi eſt vlcus à candente ferro corpori inuſtum, aut vulnus inflictum gladio. Interdum minimum ſubſiſtit, nec certè permanet, ſed ſeiuncta cauſa aut pariter cum affectione aut quàm mox deletur: ſic putrida febris, quæ calor eſt præter naturam omnes corporis partes occupans, vacuato humore putrido, qui eius efficiens eſt cauſa, nihil aut minimum perſiſtit. Eſt tertiò & quum ex affectione nullus emergit affectus, ſi leuis eius nec magna vis eſt: vt quum leuiter pungente acicula aut igne acrius ardente dolor affectioque premit, qua tamen deſinente nullũ ſæpe manet punctionis aut vſtionis veſtigium, nulluſque affectus. Et quũ ex impuro ventriculo tenuis acerque vapor ſublatus, cerebrum meningéſque tentat, dolor quidem ineſt ac ſæpe delirium, quo falſa rerum ſimulachra ſeſe objiciunt atque repræſentant: hęc quidẽ affectiones ſunt capitis, in quo tamen nondum vllus contractus eſt affectus, quemadmodum neque in vẽtriculo quum eius concoctio malè affecti iecoris contagione impeditur. Multò quidem euidentius timorem, mœſtitiã, excãdeſcentiam, aliáſque perturbationes, animi affectiones appellant, quæ citra vllum cordis affectum hominem exercent. Quãquam igitur Gręcis idem ſunt διάκεισθαι καὶ πάσχειν, id eſt affici & pati, diuerſa tamen iiſdem ſunt διάθεσις καὶ πάθος, id eſt affectus & affectio ſeu perpeſſio, vt rurſum diuerſa ſunt πάσχειν καὶ νοσεῖν, ita ſanè affici & ægrotare. Solũm ęgrotat quod morbo

Quî differant affectio & affectus.

morbo & affectu tenetur: afficitur verò tum affectu tum affectione. Etenim ſimplices quas recenſui affectiones contra naturam ſunt, corpúſque variè fatigant, morbi tamen idcirco non ſunt, quòd minimè in affectuum ſint genere, ſed numerentur in ſymptomatis.

Quid contra naturam, quid præter naturam. CAP. II.

OMNIS porrò corporis conſtitutio atque affectus, aut naturalis aut non naturalis exiſtit: atque nõ naturalis alius præter naturam, alius contra naturam. Præter naturam, qui tametſi ex naturæ præſcripto non eſt, illi tamen nullam vim infert: eiuſmodi eſt fœdus ictericorum color, & qui ſolis ardore contrahitur, & faciei lẽtigo, omnis præterea leuior affectus & præ exiguitate adeò obſcurus, vt neq; noſtris, neque laborantiũ ſenſibus animaduerti poſſit: Sic vlcuſculũ quod neq; ſenſum mouet, neq; functionibus obeſt, præter naturam eſſe dicimus, nec tamen cõtra naturam, nec morbum: licet enim idem ſit ſpecie atque ingens vlcus; ad quod efficientium cauſarum continuatione perueniret (nam ſimilare quum ſit, non vt domus quæ exædificatur, incremento aut magnitudine ſpeciem mutat) quia tamen non perſpicuè functionem lædit, contra naturam dici haudquaquam debet. Contra naturam affectus eſt, qui non modò naturæ limites exceſſit, ſed & illi vim infert, eiúſq; vires & functiones manifeſtè interturbat, atq; id modò proximè, modò alterius interiectu facit. Ita quippe medicus omnia ex viribus æſtimans, manifeſtam potiſſimum offenſionem expendit, & in hanc præcipuè animum intendit, quæ medicam opem efflagitat. Quod igitur contra naturam, vnum & idem eſt atque præter naturam actionem lædens. Nihil autem intereſt vtrum lædens an impediẽs actionem dicas. Vt enim quum actio aut nõ fit aut malè fit, ídq; proprio alicuius partis vitio, verè læſam actionẽ dicimus, ita & quum alienæ rei interuentu id fit, vt dum calculus vel grumus veſicæ ceruicem obſtruit vrinæque profuſionem cohibet, tum quoque vt impedita, ita & læſa actio dicenda. Atque licet nulla ſit partis ſimilaris, eſt tamen inſtrumenti offenſio. At verò quum externo duntaxat vitio peccatur, nec læſa nec impedita eſt actio. Neq; enim ſi vitioſum alimentum ventriculus non concoquit, idcirco læſus eſt: neque ſi vuarum acini integri nihílque mutati deturbantur ex aluo, cruditas eſt, aut cõcoctio læſa aut impedita: cocti fateor hi non ſunt, ſed minimè tamen crudi.

Morbum omnem in corporis partisve ſubſtantia conſiſtere.

CAP. III.

QVICQVID in nobis conſiſtit, aut corporis pars eſt, aut in illa certè continetur. Partẽ dico quæ ex ſolida ſubſtantia & carniformi, atque ex innato ſpiritu, in quo natiuus calor & facultas ineſt, conſtituitur. In corpore autem continentur ſpiritus vagi & diffluentes, ſanguis, humores, & excrementa. Quinetiam præter partes & contenta functiones quoque exiſtunt ex iis profectæ. Itaque quoniam res ipſas non rerum vmbras ſectari conſilium eſt, tria hæc ſemper animo teneri & quaſi ob oculos proponi velim, contenta, corporis partes, & functiones. Horum cuiuſque vitium & de ſtatu naturali deceſſio, affectus eſt conſtitutio præter naturam. Quod autem in contentis eſt vitium, morbi cauſa eſt: quod in partibus, morbus: quod in functionibus, ſymptoma. Quum enim corporis pars ſola primùm & per ſe functionum ſit opifex, eius duntaxat integritas & firma conſtitutio functiones perficit, & ſanitas eſt: infirma verò atque vitioſa, primùm & per ſe functiones euertit, hæcque ſola morbus cenſetur. Partis appellatione & ſimilarem & organicam complectimur atque in organo tum pars præcipua, tum aliæ quæ vſum illi præbent, continentur: vt non ſolùm qui in cryſtallino humore, verumetiam qui in alia quauis oculi parte contra naturã affectus ineſt, morbus habeatur. Quum enim cryſtallino partes cæteræ ſubſidio veniant, & ad videndi functionem magnum vſum afferant, earum affectus primùm ac per ſe viſionem peruertet, quæ non ſolius cryſtallini humoris, ſed totius eſt oculi. Quocirca omnis partis ſiue principem ea functionem edat, ſiue duntaxat opituletur, affectus contra naturã, morbus eſt. At verò contentorum, vt ſpirituum, vt humorum, & ſuperuacaneorum affectus etiamſi contra naturam ſint, morbus non dicimus, quandoquidem in partis ſubſtãtia non inhæreſcunt. Atque hi quoniam in nulla parte cõſiſtunt, nec per ſe nec proximè ſed morbi interuentu functionibus incommodant: Hoc verò luculentius explicandum. Anima eiúſque facultates in vniuſcuiuſque partis innato ſpiritu & calore ſitæ, primæ & principales functionũ quæ eduntur, efficientes cauſæ ſunt: partes verò earũ duntaxat inſtrumenta, ſine quibus nihil illæ efficiãt. Et nihilominus partes ipſas hîc principales ſtatuimus proximáſque functionum cauſas: ſiue quod recondita penitúſque abſtruſa ſit

[margin:] τὰ ἴσχοντα, τὰ ἰσχόμενα ϗ τὰ ἐνορμῶντα. *id eſt continentia, contenta & incitantia ſeu impellentia.*

ſa ſit animæ facultatúmq; ſubſtantia, ſiue quòd ad agendũ in primis neceſſaria ſit inſtrumentorum vis, ſiue quòd fortaſſe, vt præſtantiſſimis philoſophis viſum eſt, animę facultatúmque ſubſtantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari atterive poſſit, quanquam plerumque inſtrumenti vitio interpellatur. Sed neq; partes ipſæ ſimpliciter functionum cauſæ ſunt, verùm conſtitutio earum atque διάθεσις. Bona quippe conſtitutio, bonarum: mala malarum eſt functionum cauſa: atque illa ſanitas, hæc morbus exiſtit. Contentorum autem, vt quæ ſint morborum cauſæ, firma conſtitutio ſanitatis, infirma morbi cauſa fuerit. Nō igitur veſicæ non renum calculi aut grumi numerantur in morbis, ſed neque inteſtinorum lumbrici neque aſcarides, etiãſi toto genere contra naturam ſint, ſed duntaxat morborum cauſæ putantur: atque id ſolùm dum partibus corporis incommodant. Non enim ſi tanta capacitate quanta eſt cæci inteſtini: citra partis offenſionem contineantur, morbum efficient. Ad hæc neque humores ſi putreſcant in venis, morbum inferent actionémve lædent, niſi partes effectrices contagione prius attingant labefacténtque. Ad hunc modum febris intermittens, morbus comitialis, hydrophobia, aliíque morbi complures cauſam intus habent in quiete & interuallo otioſam, & quæ non niſi quum partes laceſſit morbum excitat. Ex his, opinor, ſatis intelligitur multa contra naturam atque adeò ipſam necis cauſam interdum conſopitam in nobis contineri, ſine vlla offenſione, & proinde ſine morbo; quemadmodum & gladium & arrhenicum nullo plerumque incommodo circumferimus. Hinc & multos qui iamdiu mortis cauſam intus concluſam haberent, derepente nullóque antecedente morbo videmus mortem oppetere. Solùm igitur affectus contra naturam qui in partis ſubſtantia conſiſtit atque hæret, debet morbus cenſeri.

De affectu per conſenſum. CAP. IV.

QVi igitur per conſenſum morbus exiſtit, nec ſimpliciter nec abſolutè morbus appelletur. Eſt nanq; affectus contra naturam duplex, vnus partis proprius, alter per conſenſum. Ἰδιοπάθεια affectus eſt contra naturam parti inſidens, eiúſque proprius. Συμπάθεια affectus eſt contra naturam parti alterius vitio impertitus. Tribus is quidē modis fit. Vnus eſt quum pars aliquid præter naturam aliunde illapſum excipit. Sic è ventriculo aut humores tenues,

Triplex morbus per ſympathiam.

aut corrupti vapores in caput ſublati, modò mentis actiones interturbant, modò meningum diſtentione vel exeſu dolorem excitant, modò oculis ſimulatas fictáſque rerum imagines objiciunt atque repræſentant, iis ſimiles quæ per ſuffuſiones cernuntur. Alter eſt quum facultas opifex in partem illabi & influere prohibetur, veluti ſpina inflammata vel obſtructa, crurum reſolutio incidit, omníſque illorum motus ſenſúſque perit: & obſtructis neruis opticis oculorum videndi actio concidit. Tertius per conſenſum affectus eſt, quum materia ad agendum neceſſaria accedere prohibetur. Exempli gratia, obſtructis pulmonibus, aut reſolutis coſtarũ muſculis, aut perforato thorace, quia non ſatis ſpiritus cum efflatu ad laryngem cõpellitur, vox quæ illius eſt actio aut ſupprimitur aut etiã perit. Quinetiam magna venarũ quæ ad jecur ſunt obſtructio, impedit quo minus ſanguinis fiat in omne corpus diſtributio, efficítque vt alimenti penuaria langueſcat corpus, tandémque atrophia contabeſcat. Iam verò quomodocunque ſeu naturalis ſeu animalis pars conſenſu laboret, affici ea quidem patíque dicitur, quandoquidem & illius actio vel omnino perit vel quodammodo impeditur, minimè tamẽ idcirco ægrotat, neque ipſa illius affectio morbus eſt, quòd parti non inſideat: quare nec illi remedia adhibentur, nec ſi adhibeantur, magnopere iuuent. Itaque ſi cui parti morbus ineſt, neceſſariò illius actio læditur: at non contrà. Non enim ſi partis actio læditur, ſtatim etiam conſequitur illam morbo teneri. Porrò autem pars quæ diutius ex alterius conſenſu laborauerit, quandoque proprium inde contrahit affectum, fitque ex ſympathia idiopathia. Hic verò quanquam proprius eſt affectus, non tamen primigenius, ſed ſecundarius & poſterior. Illum Græci πρωτοπάθειαν, hunc δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν dixerunt. Ita quidem ex morbo ſubinde morbus naſcitur, atque idem plerunque morbus eſt & morbi cauſa. Hæc quidem de morbi notione ſatis.

Tum ſanitatis, tum morbi amplam eſſe latitudinem, & inter hac neutram conſtitutionem interuenire.

CAP. V.

ETSI animal tam firma corporis conſtitutione naſcitámque iuſtis viuendi legibus contineri ſeruaríq; poteſt, vt vitam ad extremum ſenium integra atque incorrupta ſanitate ducat: hæc tamen decurſu & ætate progrediẽte

mutari

mutari neceſſe eſt, & varias ac multiplices mutationes ſuſtinere. Sed neq; omniũ qui ſani degunt, vna eſt eadémque conſtitutio, nec vna igitur ſanitas. Quinetiam hominis cuiusq; ſanitas, aëre, cibo, potu, ſomno, vigiliis, motu, balneis, ira, dolore, aliarúmq; cauſarũ vi & impetu laceſſita, plerunque commutatur, vt perſpicuum eſſe debeat amplo illam ſpatio contineri. Iiſdem rationibus intelligitur, neq; morbum anguſta latitudine circumſcribi: nec eadem conſtitutionis pernicie eum periclitari, qui nunc primùm in morbũ incidit, atque eũ qui extremũ vitæ diem breui cõficiet, nec denique morbos omnes peræquè graues exiſtere. Itaque corporis partíſve abſoluta & exquiſita ſymmetria quæ ad ſum nũ peruenerit, ſumma eſt ſanitas. Quæ ab hac paulùm deficiens conſtitutio, nec actionibus noſtris nocua eſt, nec animali manifeſtè grauis, ſanitas etiamnum eſt, at non perfecta. Quæ dein eò vitij proceſſit vt iam homini conſpicuè moleſta ſit, eiúſque functiones grauiter offendat, morbus eſt, qui ſenſim ingraueſcens tandem ad extremũ; quod mors eſt, perducit. Inter has media quædam interjecta eſt vtrinque obſcura: quæ idcirco nec ſanitas, nec morbus, ſed neutra eſt conſtitutio. Neutrius enim eſt particeps, & neutrum corpus reddit nec ſanum nec ægrũ, ſed inter vtrunq; quodammodo medium. Argutas quidem & multiplices huius verbi poteſtates nonnulli percẽſent, ſed profectò rei medicæ parũ vtiles, & quæ interpretes in varios ſophiſmatum labyrinthos præcipitarunt. Neutra hæc cõſtitutio latitudine circũſcribitur in tres ordines diſtincta, in neutrã obſcurè ſanam, neutram obſcurè ægram, & neutram quæ inter has verè media interuenit. Omnes conſpicuè elucẽt, dum vel ex ſanitate in morbum, vel ex morbo in ſanitatẽ tranſitus eſt. Exquiſitè medium ab vtroque extremo quanplurimum diſtat. Quod vna parte ſanum, altera ægrũ exiſtit, haudquaquam neutrum, ſed ægrum appellauero. Ariſtoteles ſanum ex integritate actionum, ægrum ex quauis offenſione dimenſus, nihil inter hæc medium cõſtituit, ſed priuantia fecit, perinde atque vidẽs & cæcum. Omnis porrò corporis conſtitutio, tum ſana, tum neutra, tum ægra in tres diſpartitur ordines, vt ſint totius humanę vitæ conſtitutiones nouem. Extrema quidem maximè contraria ſint, integerrima ſanitas & mors. Qui ab illa ſenſim ad mortẽ deducetur, has omnes vitæ conſtitutiones ſubibit, quę hac ſibi ſerię cohærent. Optima ſanitas, bona ſanitas, ſanitas

Cuiuſlibet conſtitutionis corporis ordines ſunt tres.

leuis & parum firma: neutra conſtitutio ad ſanitatem propenſa, neutra abſoluto ſermone, neutra ad morbum inclinans: morbus ſimplex & leuis, morbus grauis & mediocriter periculoſus, morbus grauiſſimus & maximè periculoſus. Hæc proximè mors ſequitur vltima rerum linea. Quæ omnium media conſiſtit, indiuidua eſt: cæteræ ampla latitudine excurrunt, quas terminis exquiſitè diſcernet peritus artifex. Hæ quidem non in varias ſpecies diſiectæ ſunt, ſed ſolo gradu ordinéque diſtant.

Prima ſummáque morbi genera. CAP. VI.

QVONIAM quidem morbus omnis in parte aliqua corporis penitus inſidet, cõſentaneum eſt primas illius differentias ex partium differentiis conſtitui. Partes verò duplices ſunt, aliæ ſimilares, organicæ aliæ. Morbus qui partis ſimilaris eucraſiam naturalémq; cõſtitutionem peruerterit, ſimilaris appellatur, organicus qui inſtrumenti rationem & ſymmetriam infregerit. Quum autem vtriq; parti commune ſit, vt particularum continuatione earúmque coagmentatione & adhæſu conſiſtat, harum diſſolutio vtriuſque morbus eſt, & vtriuſque functionibus peræquè incommodat. Itaque prima ſummáque morbi genera tria omnino ſunt, ſimilaris, organicus, & communis, qui vnitatis ſolutio dici conſueuit. Atque hæc non ex morbi eſſentia, ſed ex partium varietate deprompta ſunt.

Similaris morbi differentiæ. CAP. VII.

HORVM verò inferiora genera ſpeciéſq; veræ ac propriæ, ex vitiorum quæ contra naturam parti inſidẽt, ducuntur generibus, ſeu ex modis quibus pars vnaquæque de optimo & naturali ſtatu decedit. In parte ſimilari tria ſpectantur, materia, temperamentum & forma, quæ totius eſt ſumma perfectio. Horum trium naturalis conſtitutio & ſymmetria ſanitas eſt: vniuſcuiuſuis igitur immoderatio & ametria quæ contra naturam euaſerit, morbus cenſeatur. Materiæ morbus eſt immoderatio, temperamenti intemperies, formæ corruptela: atque hæc in ſimilarem partem incidunt. Huius proinde morbi tres exiſtunt, materiæ immoderatio, intemperies, & formæ ſeu totius ſubſtantiæ corruptela. Tria quidem in ſimilari parte diſtincta contineri, totámque ſubſtantiam à materia & à temperamento ſecerni, propria eſſe vniuſcuiuſque vitia, tres hinc oriri ſimilaris morbi differentias, alio opere pluribus demonſtraui. Iam verò intemperies octo numerantur,

Partis ſimilaris morborũ tres differentiæ.

ſantur, quatuor ſimplices, calida, frigida, humida, ſicca: cõiugatæ totidem, calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida: quæ quum exuperant, actionéſque manifeſtè lædunt, morbi fiunt. Aliàs hę purę exiſtunt; aliàs ex humorum vel intemperatorum, vel putridorum vitio prodeunt. Materia immoderata, mollis eſt aut dura, laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa: hæcque illius vita morbi ſunt. Totius verò ſubſtantiæ nomine & inſitum ſpiritum, & diuinum illius calorem, & facultates ipſamque formam complectimur. Totius ſubſtantiæ morbi ſunt, qui partium ſubſtantiam primùm & per ſe oppugnant. Horum alij manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti qui partium corporíſque ſubſtantiam manifeſtis ex cauſis demoliuntur: eiuſmodi ſunt vlcera maligna, phthiſis, iecoris, lienis aliarúmque partium putredo, ex primarum qualitatum intemperie nata. Et ſpiritus innati diſſolutio per vigilias, labores, inedias, atrocéſq; dolores: & natiui caloris extinctio in ſtrangulatu vel in penetrabili extremóque frigore. Occulti morbi ſunt qui cæcis ex cauſis totam ſubſtantiam oppugnant. Eorum alij venenati, alij contagioſi, alij peſtilentes. Hi ex aëre cœleſtium corporum viribus inquinato ſuſcitãtur, vt febris peſtilens, vt carbunculus, & peſtilens bubo: híque grauiores appellantur. Sunt & alij leuiores, vt exanthemata tum rubra tum purpurea, quæ ſumma cute maculis minimè extuberantibus effloreſcunt: & ecthymata, quæ pituitæ eruptiones dicuntur: atque vtrique conſueti ſunt. Præter hos nonnunquam alij emergunt inſolentes, nouis & inauditis ex cauſis orti, vt paraplegia quædã Hippocrati dicta, vrentes ardores, grauedines anhelóſæ, ſudorifica febris, quibus noſtro ſeculo regiones plurimæ perculſæ & afflictæ ſunt: alios verò alia ſecula protulerunt, qui veterum obliuione obruti extinctíve iam ſunt; alios futuris ſeculis poſteritas animaduertet, quum nouæ ſyderum cõcurſiones permiſtionéſque illorum effectrices obtingent. Contagioſi morbi externi cuiuſdã veneni occurſu & contagione inferri ſolent, vt ſtupor à torpedine piſce vel ab opio, & hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarúmque virulentarũ morſu aut telorum ictibus infligũtur. Huius quoque claſſis ſunt lues venerea, elephantiaſis, quíque ex horum confuſione oriri poſſunt. Venenati morbi ex veneno aut intus genito aut aſſumpto originem ducunt. Ex intus genito morbus comitialis; ſtrangulatus vteri à putri ſemine, ſyncô-

Lib. de abd. cauſis.

Materiæ morbi.

Totius ſubſtãtiæ morbi.

Peſtilẽtes morbi.

Contagioſi.

Venenati

pe ex putrido ſanguinis grumo, cordis quædam palpitatio. Ex aſſumpto veneno morbi eius veneni naturam imitantur, quod totius ſubſtātiæ diſſidio nobis eſt infenſum: eiuſmodi ſunt, quos aconitum, taxus, ephemerum, cantharis, lepus marinus, huiuſque claſſis plurima intulerunt. Has quidem differentias omnes ſimilaris morbi genus vnum complectitur, quas à veteribus magna artis iactura aut prętermiſſas aut perperam ad intemperiem, ſimplicémve putredinem relatas fuiſſe miror. Ita igitur quaſi figura deſcriptæ ſunt omnes ſimilarium morborum differentiæ, lucu-lentius tamen poſthac ſigillatim explicandæ.

Inſtrumentarij morbi differentiæ.

PROPRIA inſtrumenti cuiuſque ratio eſt figura conformatioque ad ſuum munus obeundum aptiſſima. Ab hac & cranij & ſpinæ dorſi os inſtrumentum nuncupamus, etiamſi compoſitione ſimplex & ſimilare exiſtat. Neque tamen muſculi portio, quę carnis, venæ, arteriæ, & nerui nonnihil retinet atque diſſimilaris eſt, inſtrumenti nomine digna ſit, quandoquidem figuræ concinnitas perēpta eſt: rudis enim & informis reſtat, minimè apta perfungendis muneribus. Eſt & certa inſtrumenti cuiuſque magnitudo, extra cuius limites quodcunque egreditur, vitioſum cēſetur. Adhæc verò quæ diſſimilaria vocantur inſtrumenta, ſimilarium partium ex quibus conſtant certum definitúmque numerum ſortita ſunt. Haſque partes aptè inter ſe cohærere, ſibique conſentire, & bene collocari neceſſe eſt. Itaque quod ad proprias functiones inſtructū & accōmodatum eſt inſtrumentum, cōformationem, magnitudinē, partium numerum, earúmque ſitū naturę legibus conuenientē obtinet. Horum ſymmetria & naturalis conſtitutio, inſtrumēti ſanitas eſt: vniuſcuiuſque vitium immoderatius morbus eſt inſtrumentarius. Cuius idcirco quatuor ſunt differentiæ, vna conformationis, altera magnitudinis, tertia numeri, quarta collocationis ſiue ſitus vitium. Hęc autem denuò conciduntur etiam minutius. Quū enim conformatio aptáque ad opus figuræ concinnitas in multis poſita ſit, ex multíſque conſtet, ex figura, ex meatu, ex cauitate, ex læuitate aut aſperitate, vnaquæque horum permutatio, & de ſtatu naturali deceſſio, inſtrumenti morbus dicenda. Figuræ morbo tenentur vacij, quibus foras, & vari quibus intrò crura contorquentur: & quibus caput vel rotundum vel oblongum nimis eſt. Meatuum per quos feruntur diſtri-

Inſtrumētarius morbus quadruplex.

Figuræ vitia.

buuntur-

buunturque contenta, morbus eſt dilatatio nimia, qualis eſt pupillæ in oculo, & venæ in varice, & arteriæ in aneuryſmate. In hoc genere dilatationi opponuntur aſtrictio & obſtrictio. Aſtrictio, quum meatus ab externa cauſa anguſtiores euadunt, vt ſpiraculorum cutis denſitas atque cõniuentia ex ſiccitate, vt aſperæ arteriæ & œſophagi coarctatio ex premente angina. Obſtructio, quum meatus ab incidente intúſque hærente materia quaſi infarcti anguſtiores fiunt: quod vitium non modò cuti, ſed & venis, & arteriis, & inteſtinis, ductibúſque omnibus frequens ineſſe ſolet. Cauitatis (quæ excipiendi continendique gratia cõparata eſt, hinc ſinus & receptaculũ appellata) morbi ſunt, nimia capacitas, vt ventriculi, thoracis, & ſcroti amplitudo: & coarctatio immodica, vt thoracis depreſſio, quę ad phthiſim deducit, ventriculi inducta medicamentorum vi tanta aſtrictio, vt idoneam cibi copiam, excipere nequeat. Illius quoque morbus eſt repletio, vt quæ eſt ventriculorum cerebri in apoplexia, vteri in mola, veſicæ in calculo: neque tamen cum Auicenna calculum ipſum morbum dixeris, vt neque telum corpori infixum, neque humorem craſſum venas obſtruentem, ſed duntaxat morbi cauſam: ipſa verò calculi conſtitutio, & veſicæ repletio, (quemadmodum & obſtructio) morbus inſtrumenti habendus eſt, impediens ne veſicæ capacitas ſatis multam vrinæ copiã excipiat cõtineátque. Læuitatis morbus eſt, quum lęuis & lubricus aut ventriculus euaſerit, aut vterus, quæ vt firmiùs continerent natura quodammodo aſpera conformauit. Aſperitatis morbus eſt in tracheia arteria, quum nimiopere exaſperata raucitatem infert. Atque hi quidem morbi idoneam inſtrumenti conformationem labefactant. Magnitudinis autem morbus eſt, quum pars aliqua aut ſupra conuenientem naturæ modum increuit, aut infrà ſubſtitit: vt linguæ tanta moles quæ ore comprehendi nequeat, capitis vaſtitas, crus quale in quodam viſitur reliquo corpore grandius. Huc quoque pertinent linguæ breuitas, capitis, digitorum, crurúmque conciſa atque minuta quantitas. Hæc autem vitia vel ab ortu nobis adnata ſunt, vel ab alimenti exuperantia penuriáve contrahuntur. Quæ verò ex humorum influxu proceſſerunt, non huc, ſed ad tumores præter naturam referri debent, quos ſtatim dicemus morbos eſſe compoſitos. Numeri morbus tum in exuperantia, tum in defectu conſiſtit. Exuperantia quidem vel eſt rei natu-

Magnitudinis.

Numeri.

ralis, vt ſexti digiti, vt tertij teſticuli, quem omnibus cuiuſdam familiæ ſuperare nouimus: vel eſt rei toto genere pręter naturam, vt verrucæ & calli. Defectus eſt ſolius rei naturalis, quæ vel ab ortu deeſt, vt quum quis mancus naſcitur, vel poſtea detrahitur, vt manus amputatio, idque ſiue partim, ſiue omnino deeſt. Quum pars quædam ab inſtrumento penitus eximitur, ſolius numeri morbus eſt, qui in inſtrumenti reſiduo dicitur ineſſe: execto enim digito numeri morbus reſidet in manu. At dum non prorſum & radicitus, ſed veluti ex dimidio pars reſecatur: tum numeri tum magnitudinis morbus exiſtit, idémque affectus ſub vtroque genere comprehenditur. Compoſitionis porrò morbi ſunt & in ſitu & in conſenſu. In ſitu quidem artuum luxatio, dentes exerti & prominentes, omenti vel inteſtini in ſcrotum prolapſus, manus ſcapulis adnatæ, vt in ea muliere quæ ſine brachiis oberrat. In conſenſu, quum mutua partium ſocietas & connexio peruertitur, vt in ſtrabiſmo. In hoc genere vitium eſt, quo vel digiti, vel oculorum palpebræ, vel podicis, vel vuluæ, vel oris labra cohærent, idque ſiue ab ortu, ſiue ab vlcere. Hoc nonnulli vitiatam continuitatem appellarunt, & ſub genere morbi communis malè ſunt complexi. Tot ſunt igitur organicorum morborum differentiæ.

Compoſitionis.

De morbo communi, qui eſt continui ſolutio. Cap. IX.

Illud arctè tenet accuratéque defendit Auerrhois, cõtinui ſolutionem propriè partis eſſe ſimilaris, partémque organicã non alia ratione diſſolui, quã quòd illius oſſa, nerui, fibræ, venæ, arteriæ, aut ſecẽtur aut dirũpantur. Eam quoque diuulſionem cutis à neruo, aut nerui à vena, aut ab oſſe, quæ aut in manu aut alio fit inſtrumento, non cõtinui ſolutionem appellat: ſed vitium compoſitionis atque cõſenſus, eámque morbũ ſtatuit organicum: quoniam totam inſtrumenti rationem ex ſimilarium partium connexione deducit. At turpiter ille fallitur: quãdoquidem (vt ipſi aliquando demonſtrauimus) vera inſtrumenti ratio eſt conformatio, à qua & venam & arteriam inſtrumentum appellamus. Quoniam igitur continui ſolutio rei figuram & conformationem vitiat ac peruertit, ipſa quidem per ſe & primum inſtrumenti morbus eſt: huicque perinde atque ſimilari per ſe accidit. Solutioni continui varia ex partium differentiis nomina poſuerunt. Oſſis enim ſolutio trãſuerſa, fractura dicitur, recta verò fiſſio. Cartilaginis quæcunque ſit

Solutionis continui appellationes variæ.

que ſit ſolutio nomen nondum inuenit. Nerui ſolutiones ſunt punctura, & inciſio in tranſuerſum, & fiſſura in rectũ, & contuſio. Venæ & arteriæ ſolutiones ſunt, oſculorum apertio & dilatatio, inciſio in tranſuerſum, & fiſſura in rectum. Membranarum omnis ſolutio ruptura dici ſolet. Cutis leuior ſolutio ſolam epidermidem diuellẽs excoriatio eſt, at quæ in veram cutem aut altiùs in carnem penetrat, aut vulnus eſt aut vlcus. Cor ex partibus omnibus vnum nullam ſolutionem tolerat, quin continuò animans morte extinguatur. Aliæ cōplures extant tum ſimilarium, tum organicarum partium ſolutiones, quas quum necdum vſus nominibus propriis notauerit, communi totius nomine appellamus. Hæc ſumma ſunt genera, hæ differentiæ, in quas morbi omnes quicũque modo vllo corpus exercent, referri conjicíque debent. A pleriſque autem dubitari video de flauitie aut rubore ceratoidis tunicę, qui omnia ante oculos propoſita aut flaua aut rubra exhibet, oculíque videndi actionem peruertit. De aurium quoque tinnitu, qui cùm magnus eſt, auditionem impedit: de fœtore narium, qui odorandi vim interturbat: déque linguæ amarore, qui guſtatus iudicium corrumpit. Hæc quidem vitia alij ad nouum morbi genus referunt, quod ſecundæ qualitatis morbum appellant: alij ad intemperiem, quandoquidem ſecundæ qualitates ex primis ortæ proceſſerunt. Cæterùm in maxima rerum ignoratione vtrique verſantur: illa quippe non morbos, ſed ſymptomata eſſe apertiſſimę rationes conuincũt. Nam ſi fortè actionem labefactant, non tamen proximè, ſed noui cuiuſdam morbi interuentu. Sic profecto ſymptoma plerumque nouum morbum accerſit, ciúſque fit cauſa: quemadmodum vehemens dolor aut vigiliæ ventriculi concoctionem impediunt, non per ſe quidem, ſed quòd frigidam intemperiem ingenerent. Si qui porrò ſortibus, incantamentis, aliiſve perditis magicíſque artibus, aut etiam diuinitus morbi infliguntur, huius inſtituti limites tranſcendunt: atque tametſi cauſam omnino trans naturam habeant, poſſunt tamen ſinguli (quia in aliqua corporis parte conſiſtunt) in ſua quæque genera refundi. Ita quidem de ſingulis percontamur, vt diſcuſſa ambiguitate, res ipſa clariùs eluceat, nec locus ſit incurſantium cauillis. Hactenus traditæ ſint ſimplicium morborum differentiæ.

De compoſitis & implicitis morbis. CAP. X.

Morbus quivnus, & qui plures.

CORPVS aliàs vnus aliàs multi morbi exercent & infeſtant. Vnus morbus appellatur qui in vna eadémque corporis parte cõſedit, ſiue vni ſiue multis actionibus officit & incommodat: eiuſmodi eſt vẽtriculi intemperies, quæ nõ vnam aliquam, verùm omnes pariter illius naturales fũctiones ſubuertit. Febris quoq; vnus eſt morbus: licèt enim partes omnes corporis ſimilares occupet, quoniã tamẽ ex his aptè inter ſe cõtinuatis atq; cõnexis vnũ corpus efficitur, vnus quoq; omnium morbus cenſetur. Neque tamen febris in toto corpore, vt quod organicũ eſt, primùm & per ſe inſidet, neque illius niſi ex accidenti morbus eſt. Cæterùm inflammatio pedis & inflammatio manus vnus morbus non ſunt, quia tametſi ſpecie ſimiles, nulla tamen continuatione iungũtur & cohærent. Iam euidentiùs multi ſunt & diuerſi jecoris inflammatio, & renum vel lienis obſtructio: quippe qui & generibus & partibus diſcreti ſejunctíque ſunt. Morbus vnus duorum eſt generum: aut enim ſimplex eſt aut compoſitus. Simplex qui vnius duntaxat ſimplicíſque generis naturam accepit, ſiue in ſimilarium, ſiue in organicorũ ſit ordine: vt calida intemperies, vt renum ſimplex obſtructio. Hic rurſus modò ſolitarius, modò comitatus exiſtit.

Solitarius morb. & comitatus qui.

Quum nulla eius efficiens cauſa præſens adeſt, nullúmq; graue ſymptoma, quod ad ſe curãtis conſiliũ reuocet, tum ſolitarius eſt morbus, vt intemperies ſimplex. Comitatus verò quem præſens & continens cauſa intus fouet atq; alit, vt obſtructio: aut quem horrendum ſymptoma conſequitur, vt nephritis aut dolorem immaniſſimum aut ſyncopen inferens. Hæ differentiæ non modò ad ſimplicem morbum, verùm etiam ad omnia, tum compoſitorum, tum implicitorum, diſtinctorúmque genera pertinent & accommodantur.

Compoſitus morbus.

Compoſitus morbus appellatur qui ex multis eidem parti inſidentib. & quaſi connexis concreuit vnúſque factus eſt, vt ventriculi intemperies calida & intemperies ſicca, quæ vnam vt coniugatam, ita & compoſitam efficiunt. Sic ex vlcere & intemperie calida ſi in eadem ſunt parte, morbus fit vnus iſque compoſitus. Quum ab ictu violento depreſſus ſimúſque factus eſt naſus, figuræ quidem vitium eſt & naris obſtructio, ex quibus compoſitus eſt morbus: quemadmodum dimidij digiti, vel dimidiæ linguæ circumciſio, ex numero & magnitudine cõponitur. Quum carneũ tuberculũ vt narium polypus interiori canali adnaſcitur, obſtructio fit & morbus in nume-

numero, vnus quidẽ morbus ſed cõpoſitus, aut certè vnicus affectus qui duorũ morborũ rationem obtinet. Manifeſtè compoſiti morbi ſunt, phlegmone, œdema, ſcirrhus, aliiq; tumores præter naturam: in his enim & intemperies eſt, & vitiata partis figura, plerũque & continui ſolutio. Tot igitur morbus vnus differentias habet. Multos porrò morbos dicimus, qui multas variáſque partes occupant. Atque hi aut impliciti ſunt, aut connexi, aut diſiuncti. Impliciti quũ variæ partes quibus inſident in communem vſum aut functionem conſpirant. Inuoluuntur enim & complicantur, quia vni eidémq; functioni incommodant: vt pleuritis & aſthma, horũ enim ſocietate & cõcurſu communia quædã emergunt ſymptomata, quæ vix explicari diſiungíve poſſint: vt tuſſis, vt difficilis reſpiratio. Conſequentes aut connexi morbi ſunt, quorum prior poſterioris eſt cauſa. Id bifariam fit, aliàs ex ipſa morbi natura, quemadmodum pleuritim neceſſariò & proximè febris conſequitur, eíque connexa eſt: aliàs ex partium conditione, quarum vna cum altera affectum communicat. Id autem trifariam accidit. Primùm ex communi partium ſocietate, qua affecto vẽtriculo cerebrum per neruos, & affecto vtero mammæ per venas vitium contrahunt. Deinde ſitu proniore, quo renum vitia in veſicam, & capitis excrementa in pulmones, in vẽtriculum, in neruos & in articulos procidunt, illíncque ortum habent aſthma, tuſſis, paralyſis, dolor articularis. Tertiò partiũ robore, quo validior atque nobilior in imbecillam atque ignobilem excrementa ſua deponit: vt malè affectum iecur in vẽtriculum, in inteſtina, in alas & inguina, in omne denique corpus: eadem ratione illius inflammationem dyſenteria, & ſcirrhũ hydrops inſequitur. Ita quidem conſequẽtes hi ſunt, vt prior poſterioris cauſa ſit, non ſua eſſentia, nec proximè, ſed excrementorum & defluxionis interuentu. Hos idcirco & connexos dicimus, quòd niſi ſublato priore vix poſterior eximi poſſit. Qui morbi commutatione quadam ſibi ſuccedunt, & quorum prior in poſteriorem abit, conſequentes quidem, at rarò connexi dicuntur, quòd rarò prior ſit poſterioris cauſa. Hoc modo pleuritim nulla connexione ſequitur peripneumonia, & phrenitim lethargus, & colicum dolorem paralyſis. Diſiuncti ſeparatíque morbi ſunt, qui in diſtantibus ſeiunctíſque partibus conſiſtunt, quarum nec functio nec vſus eſt communis, nec vna alteri affectum confert & impertitur: vt pe-

Multi morbi impliciti.

Connexi & conſequentes.

Separati.

dis vlcus & renum obſtructio, linguæ amputatio & pedis luxatio. Partis autem appellatione non eam quam aliquãdo preſsè & anguſtè definiuimus, ſed omnem ſubiectam ſedem ſignifico, in qua quaſi confuſi affectus conſederunt. Quum igitur complures morbi in eandem prorſus ſedem concurrent, compoſitus erit morbus, aliàs minimè. Multiplex autem eſt morborum compoſitio. Interdum enim ſimilaris ſimilari permiſcetur, vt calida intẽperies ſiccæ, ex quibus conjugata fit intemperies: interdum ſimilaris communi, quum vlcus eſt cum calore. Tertiò inſtrumentarius inſtrumentario: vt in digito qui ſupra modum increuit ſimúlque diſtorquetur. Quartò inſtrumentario cõmunis: vt quum accepto vulnere manus inuertitur. Quintò ſimilaris inſtrumentario: ſic ventriculi aut manus phlegmone, id eſt rubẽs renitẽnſque tumor, vnus morbus eſt, vt & affecta ſedes vna, ſed is ex intemperie, ex vitiata figura & ex latente continui ſolutione compoſitus. Apertiùs verò tria morborum genera componuntur, quum phlegmone manifeſtò vlceri accedit. Poſterioribus modis compoſitus morbus nõ in ſolo inſtrumento, non in ſola parte ſimilari, ſed in vtroque collocatur ſedémque habet: atque idcirco vtriuſque actionẽ primùm & per ſe ſubuertit, quanquã id ratione diuerſa. At verò in oculo ceratoidis eroſio, rhagoidis exitus, pupillæ diſtortio, & apparẽs ſuffuſio, quáquã vno eodémq; tẽpore conſiſtunt, nequaquam tamen vnũ conſtituũt compoſitum morbum: ſed ij verè impliciti ſunt, quia diuerſis partibus quum inſideant, vni eidémque obſunt vidẽdi functioni. Vniuſcuiuſque particulæ quæ ad inſtrumenti ſtructuram pertinet vitium, totius inſtrumenti morbus cenſetur, quemadmodum ſanè & pleuritis, & nephritis, & arthritis, totius ſunt corporis, licèt non in toto ſint, nec eidem parti inhæreſcant. Sic ceratoidis eroſio & pupillæ diſtortio oculi ſunt morbi, at nec in toto nec in eadem parte ſiti. Partes quibus inſident inſtrumentũ vnum conſtruunt, non tamen earum morbi compoſitum vnum efficiũt: alioqui fateri cogemur, pleuritim, nephritim, & pedis luxationem vnũ totius corporis compoſitum eſſe morbum. Quanquam autem hæc vera ſunt, tamen qui in ſimilari parte morbus eſt, non primùm, ſed ex accidenti debet inſtrumẽti morbus cẽſeri. Dum enim manus calida intemperie vel inflammatione citra tumorem laborat, nec inſtrumentum læditur, nec vllus in eo morbus eſt. Vndénam igitur, aut

Multifariã morbi componũtur.

cur illius actio periit? quod inſtrumentum ad agendum indigeat ſubſidio & bona conſtitutione partium ſimilarium, ſine quibus nihil efficiat. His ergo offenſis inſtrumentum rectè nequit functionem ſuam obire: ac tum inſtrumenti functio ſubuertitur, eò tamen haudquaquam primùm ac per ſe affecto: quod etiam ſuprà de effectu per conſenſum confirmauimus. Licèt autem morbus hic ſimilaris inſtrumenti functionem ſecundariò lædat, nulla tamen ratione contrà poteſt morbus inſtrumentarius ſimilari parti efficere. Neque morbus ſimilaris quòd inſtrumenti actionem ſecundariò lædat, idcirco morbi cauſa eſt: quanquam enim cauſa omnis ſecundariò & per accidens actionem lædit, non tamen contrà quicquid ſecundariò actionem lædit, morbi cauſa ſtatuitur.

DE MORBORVM CAVSIS.

Cauſarum genera & differentiæ. CAP. XI.

ET Philoſophi qui rerum omnium contemplationi dant operam, quàm acerrimè in cauſarum inueſtigatione notitiaque verſantur, quòd nullius rei queat haberi cognitio, cuius ignorata ſit origo: ita & medicis, qui omnia in corporis commoditatem vſumque referunt, in primis neceſſaria eſt cauſarum quæ morbos effecerunt obſeruatio, ſine qua neque morbos præcauere, neque curare licet. Cauſæ quidem genitis ex ſe morbis adeò conſertè contextéque cohærent, vt hos aſſiduò foueant atque conſeruent, neque vnquam morbi poſſint cauſis manentibus deleri. Quibus non illa empiricorum temeraria & fortuita, ſed rationalis medendi via curæ eſt, ij efficientes illas conſeruantéſque cauſas primùm demoliri & circuncidere contendunt, vt his ſublatis facilior reliqua ſit morborum curatio. Itaque cauſę omnes perueſtigandæ, quæ ad morborum cognitionem curationémque in primis ſint neceſſariæ. Earum autem genera quatuor ſunt philoſophis, materia, forma, efficiens atque finis. Naſcentis morbi ſubiecta materia eſt humanum corpus, in quo (vt ſuprà demõſtraui) penitus is inſidet: quemadmodum & in ære, hominis aut equi effigies. Non enim (quod multos fefellit) vitioſus humor ſubiecta eſt morbi materia: quanquam efficiens illius materia quodammodo dici poteſt. Forma eſt morbi ſpecies in materiam impreſſa

Ἡ αἰτιολογία.

Quatuor cauſarũ genera.

inductáque. Finis actionum læſio & interitus. Efficiens cauſa omniũ certè præſtantiſſima atque princeps eſt quæ corpus immutat, deque optimo ac priſtino ſtatu deturbat. Hęc eſt cuius differentias atque vires ſcrutari conſilium eſt. Humanum corpus aliàs à ſeipſo ab inſitíſque principiis, aliàs externarum rerum iniuria laceſſitur: hinc efficientium cauſarum duo fiunt ſumma primáque genera, aliæ inſitæ ſunt nobis & congenitæ, quas ab ipſo iam ortu accepimus: aliæ aduentitiæ, quæ in nos iam editos extrinſecus inuadũt. Inſitarum aliæ naturales, præter naturam aliæ: vtræque verò aut ex parentũ ſemine, aut ex materno ſanguine profectæ. Naturales temporum ætatumque decurſu ſenſim nos immutant, & ſine ſenſu in extremum ſenium mortemque deducunt. Hoc genere eſt primordiorum, ex quibus conſtamus, repugnantia, & inſiti noſtri caloris efficientia, qui tãetſi nos quoad viuimus alat, tueatur & regat, nos tamen etiam tempore mutat & conficit, alios quidem ocyùs, alios ſegniùs, vt ſua cuique ſtata eſt vitę periodus, quam vix quiſquam naturæ legibus conficit. Præter naturam inſitę nobis cauſæ dicũtur, quæ vel ex ſeminis vel ex materni ſanguinis vitio exortæ morbos tandem nobis accerſunt. Quale parẽtum maximeque patris ſemen obtigerit, tales euadunt ſimilares ſpermaticæque partes. Bene temperatum temperiem, calidum verò atque ſiccũ, aut frigidum atque humidum ſimilem quoque naturalem inſitámque temperaturam ſimilaribus partibus inurit. Quocunque enim morbo pater quum generat tenetur, eum ſemine transfert in prolem: quandoquidem ex corpore vniuerſo (vt aliquãdo demonſtrauimus) deciſum ſemen, tum morbi tum cauſæ eius vim in ſe cõtinet. Sic ſenes & valetudinarij, imbecilles: nephritici, arthritici, & epileptici filios vitioſa conſtitutione gignunt, qua tandem in morbos ſimiles, hæreditarios idcirco nuncupatos, incurrant, vt parentibus liberi ſuccedant, non minus morborum, quàm poſſeſſionum hæredes. Quinetiam maternus ſanguis primum fœtus alimentum, altera eſt temperamenti conſtitutioníſque cauſa, atque is ſua etiam vitia, at leuiùs quàm ſemen in corpus inſerit. Hinc maxima tẽperamenti vis atque natura ex prægnãtis conſtitutione ducitur: & cui cibo prægnans mater plurimùm aſſueuerit, is futurus eſt fœtui iucundus, & vinoſa vinoſum, & quæ medicamentis crebrò vtitur, fœtum profert in medicamenta propenſum. Sic & de morbis animaduertimus, ſi grauidam

[Margin: τῶν νόσων αἴτια διττὰ, τὰ μὲν γὰρ ἔνδοθέν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ἡμῶν ὁρμώμενα, τὰ δὲ ἔξωθεν.]

[Margin: *Morbi hæreditarij.*]

medio geſtationis tempore quartana febris adoritur, partũ edi qui diu poſtea quartana febre conflictabitur: atque ſi nono ea menſe pleuritide prematur, prolem gigni in pleuritidem quoque procliuem: quemadmodũ & eius cui abſceſſus ex aure octauo menſe proruperat, filium in omnem vitam habuiſſe purulentas aures. Vnde intelligi poteſt non modò prima conformatione ex ſemine, verùm etiam toto geſtationis tempore, tum ex materno ſanguine, tum ex aliis humorib. atque alimentis morborum procliuitates in fœtum cõtrahi. Maxima igitur ortus noſtri vis eſt, nec parum fœlices bene nati. Quamobrem præclarè humano generi conſultum videretur, ſi ſoli parentes bene habiti atque ſani liberis operam darent. Si enim agricolæ ſemẽtem facturi purum ſemen & fœtũ ſeligunt, experti frugem malam è marcido percipi, quanto id diligentiùs in procreãdis liberis obſeruandum? Iam verò aduentitiæ cauſæ genitis nobis dum extrinſecus occurrunt, alias ſæpe in nobis excitant morborum opifices. Quocirca cauſarum quæ in nobis iam editis morbos efficiunt, alia externa eſt, alia interior: hæc rurſum duplex, antecedens & continẽs, quæ & proxima dicitur: vt tres ſint omnes efficientes morborum cauſæ, externa quæ & euidens, antecedens, & continens. Euidens quæ extrinſecus aut corpori aut contentis vim infert. Cõtinẽs quæ in corpore ſita morbo proximè adhæreſcit connexáque eſt. Inflicti vulneris gladius idcirco cõtinens cauſa nõ eſt, quòd in corpore non conſiſtat, licèt proxima ſit illi. Antecedens quæ in corpore prior continente, hãc efficit ac mouet. Euidentes omnium primæ maximéque neceſſariæ ſunt, ex quibus cæteræ ortæ defluunt. Illas vulgus in primis ſectatur, quas & vetuſtiſſimi Medici ſolas animaduerterunt, obſcuris (vt inquit Celſus) ab arte reiectis. Ea porrò eſt adhæſio copulatióque cauſarum, vt continẽs ex antecedente, antecedens ex euidente defluat: quúmque omnes continuatione quadam & ſerie connexæ ſunt, ordine prima eſt euidens reliquarũ effectrix, poſtrema eſt continens: quotquot inter has mediæ intercedunt, antecedentes appellantur. At non omnis morbus tribus ex cauſis neceſſariò ortum habet, ſed aliàs ex duabus, aliàs ex vnica. Quum cibi potúſque immoderato vſu ſumma cumulatur venarum plenitudo, quæ has tandem adeò vel diducat vel diſrumpat, vt pleuritis inſequatur, pleuritidis euidẽs cauſa eſt cibi immoderatio, plethora, venarum ruptio vel didu-

τῶν νόσων ποιητικὰ αἴτια, τὰ μὲν προκαταρκτικά ἐστι, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά.

Cauſarũ conſertio & conſecutio.

ctio,& ſanguinis effluxio cauſæ dicuntur antecedẽtes,omnes in corpore poſitæ. At ſanguinis copia lateri impacta putreſcénſque; continens tum illius tum comitis febris eſt cauſa. Si adſtringentium balnearum vſu putrida febris accenditur, hæc cauſa ſunt euidens:cutis adſtrictio, prohibita tranſpiratio cauſæ antecedentes;hinc exorta putredo continens proximáque cauſa. Non poſſum autem in neotericorum quorundam errore conniuere, quos tantus ſtupor oppreſſit, vt nulla queant mentis contentione continentem cauſam à morbo internoſcere. Hi ignorata maiorum doctrina ſanguinem lateri impactum, pleuritim, humorúmque putredinem,febrem appellant: quaſi humores particulæ ſint corporis, atque in his morbi inſideant. At certè febris nulla in humore,nulla in ſpiritu,ſed in corde corporíſque partibus tota inhæret:hoc tamẽ diſcrimine,vt in ephemera partium intemperies ex ſpirituum feruore pendeat: in putrida ex humorum putredine: in hectica primùm ac per ſe in partium ſubſtantia conſiſtat atque defigatur. In his quæ dixi omnia cauſarum genera connexa videre licet. At quum ab auſtrali flatu deſtillatio fertur in pulmonem,eius arterias obſtruens,aſthmáque ingenerans: aut quum motu immoderatiore calculus è rene deturbatus vreterem obturat,nephriticúmque cruciatum mouet,duæ duntaxat cauſę euidens & continens concurrunt:vnica verò eáque euidẽs, quum vulnus gladij ictu infligitur. Ex quibus intelligitur cauſam externã & euidentem in omni eſſe morbo neceſſariam, neque corporis neque cauſarum interiorum firmam conſtitutionem, niſi externarum graui impetu labefactari contaminaríque poſſe, & de naturali ſtatu vnquam decedere:rurſúmque continentis quàm antecedentis neceſſitatem eſſe maiorem. Iam verò cauſarum morbos efficientium aliæ ſtatuendæ ſunt differentiæ. Earum quippe vnaquæque interdum per ſe,interdum per accidens opus efficit & edit. Per ſe quidem,quum propriis inſitíſque viribus proximè nulliúſque interuentu id præſtat:per accidens verò, quum aliud quippiam excitans & interponens idipſum agit. Aqua frigida corpori affuſa id per ſe quidem & proximè nullius interuentu refrigerat: ex accidẽte autem calfacit,dum contracta denſatáque cute natiuum calorem foras erumpẽtem intrò repellit,qui dein intus collectus & coarctatus,multóque pabulo auctus,vi maiore in corporis ſumma remigrat recurrítque. Intus verò ſcãmonium vel rheubarba-

Ignorata recentioribus cauſa continens.

Externa cauſa neceſſitas.

Cauſa per ſe, & ex accidenti.

barbarum corpus per ſe calfacit: at calidam feruentémque bilem expurgans,accidente refrigerat. Cauſa porrò omnis efficiẽs triplex exiſtit:aut enim principalis eſt,aut adiuuãs, aut ſine qua nihil efficeretur. Principalis & perfecta,inſita vi etiam ſola id efficit cuius eſt cauſa. Adiuuans ſola quidẽ nihil efficit,ſed ad efficiendum adjumenta affert,hæc Græcis συναίτια, id eſt cauſa adiuuans, & quaſi concauſa dicitur. Tertia efficiendi nullam planè naturã obtinet, neq; quicquam in opus confert, ſine ea tamen effici nihil poteſt. Sed hęc perſpicuis exemplis illuſtranda ſunt. In purgationibus quæ arte comparantur, cauſa principalis eſt medicamentũ proprietate valens, adiutrix cauſa illius temperamentum calidum omnibus purgantibus conceſſum,quod & illorum vim corroborat adaugétque:in hoc etiam genere ſunt quęcunque medicaméto permiſta illius vim exacuunt, vt gingiber,nardus,eiúſq; generis plurima. Cauſa ſine qua nihil efficeretur, eſt natiuus noſter calor, ſine quo medicamenti vis ſopita in actum haudquaquam erumperet. Et in morborum procreatione,dum frigida cœli conſtitutio deſtillationem proritat in articulos,principalis perfectáque cauſa eſt frigida cœli cõditio,& ſuperuacuorum copia: adiutrix eſt humorum tenuitas : cauſa ſine qua non efficeretur, eſt articulorum imbecillitas,& viarum per quas humor fluxurus eſt laxitas.In cauſis ſine quibus nihil efficeretur,numerari ſolent locus,tempus,inſtrumentũ. Cauſa omnis quandiu operi aſſiſtit incumbítque,idipſum conſeruat & auget: ſublata verò nihil amplius quicquam efficit. Id eius opus aliàs perſiſtit ac manet,aliàs omnino perit, ídque vel breui vel multo pòſt tempore.

Efficiens cauſa triplex.

Euidentium cauſarum genera. CAP. XII.

QVi firma corporis conſtitutione ortus & in lucem editus eſt,ſi nulla externarum rerũ offenſione laceſſitur, incorrupta ſanitate ad longiſſimum tempus vitã producet. At ſi illarum immoderatione concutiatur, optimum vitæ ſtatum diutius retinere non poterit, ſed tãdem de illo decidet prolabetúrque in deteriorem, quem certè morbũ appellamus. Naturalem igitur vitæ curſum complebit,qui turbulentis externarum procellarum fluctibus minimè iactabitur. At verò quotuſquiſque toto vitæ curriculo ex his tutus emergit? Quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? Aut quem ſi moderatrix temperantia ſedulò conſeruauit incõſtans volubiliſque fortuna præcipiti

τινὰ αἴτια πρόδηλα καὶ προκατάρχοντα.

caſu non obterit? Difficile prorſus quæ vndique nobis intendũtur retia defugere. Diſcendæ igitur res omnes & cauſæ, quarum vi aut priſtinum ſtatum retinemus, aut in morbum incidimus. Harum aliæ neceſſariæ, quæ neceſſariò nobis ferendæ ſunt, & ſine quibus viuere non liceat: aliæ non neceſſariç, quas declinare poſſumus. In neceſſariis ſunt aër, in quo verſamur, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & vigilia, quæ excernuntur aut ſubſiſtunt, & animi perturbationes. Non neceſſariæ verò gladij ictus, ruentis lapidis & beſtiarum occurſus, omniáque fortuita. Harum impetus cæci nec arte præuideri nec declinari poſſunt: illæ poſſunt, in quarum obſeruatione ars verſatur. Earum aliæ corporis ſanitatem tuentur, aliæ depellunt, aliæ reſtituunt. Hinc efficientium cauſarum aliæ inſalubres ſunt; quæ corpus de bono ſtatu dejiciunt, aliæ ſalubres. Hę rurſum duplices, vel quòd ſanitatẽ conſeruent, vel quòd deperditam reſtituant. Conſeruant quæ moderatæ & corpori ſimiles exiſtunt: reſtituunt quæ ſunt morbo contrariæ, & æqualiter atque is à mediocritate in diuerſum deflexerũt. Hæc opinor perſpicuum faciunt, eandem cauſam & inſalubrem & ſalubrem dici, ſed comparatè & quũ ad varia refertur. Eſt enim cauſa ex eorum genere quæ ad aliud referuntur ac pertinẽt. Aër temperatus aliæque cauſæ ſi æquabiles & moderatæ obtigerint, hominem temperatum & bene habitum, qualem acceperunt, tuentur ac ſeruant. Immoderatæ verò obterunt inferúntque morbos. Quem porrò morbum inflixerit aër impensè calidus ac feruens, eundem depellit ſanitatémque reſtituit frigidus, qui pari ſit à medio receſſu. Qui huic ſanitatem reſtituit, eíque ſalubris eſt cauſa, alteri morbum infert, cauſaque fit inſalubris. Efficientes hę cauſę triplices ad tres quoque artis partes accommodantur. Conſeruatrices quippe ad eam quæ ſanitatem tuetur: ſalubres ad eam quæ morbis medetur. Solæ inſalubres huc pertinent, de quarum viribus ſigillatim dicendum.

Qua ratione ambiens aër corpora mutet, & cauſas interiores morbóſque excitet. CAP. XIII.

Effvsvm nobis aërem ſanguine præditorũ animantium natiuo calori & ſpiritui tum conueniens pabulũ tum refrigerationem præſtare, fumoſáque illius ſuperuacanea excipere: his tribus ex cauſis eorum vitæ tuendæ conſeruandóque calori pręfici in Phyſiologia diximus, vbi & illud animaduerſum eſt, aërem nobis circumfuſum arteriarum

ſtarum pulſu corporis vniuerſi calorem, eum verò quem ſpirando ducimus vnius maximè cordis calorẽ reſpiratione tueri & conſeruare. Quoad viuimus neceſſariò ſpiritum de cœlo ducimus, nec animus ſine anima, nec anima ſine ſpiritu & aëre teneri conſeruaríque poteſt. Inſpirati quàm circumfuſi aëris tantò maior & efficacior ad immutanda corpora vis eſt, quanto vberiùs & violentiùs is intrò ſubit. Reſpiratione primùm quidem os, nares, cerebrum, aſperam arteriam, pulmones, cor, omnéſque arterias is confertè implet, ex iis dein in omne corpus perflabile mox quaſi momento diffunditur. Quacunque is vel ſubſtantia vel qualitate præditus eſt, ea ipſa primùm ſpiritus, deinde humores poſtremò partium ſubſtantiam afficit. Serenus, tenuis, purus, benéque temperatus, ſpiritus noſtros colluſtrat, ſanguinem attenuat, cor exhilarat, mentem ſerenat, corpus omne peruadens raritate diffundit, ſuſcitatóque calore appetentiam, concoctionem, ſuperuacuorum diſſolutionem expurgationémque procurat. Craſſus, denſus, caliginoſus, & aliena permiſtione inquinatus, ſpiritus obſcurat, ſanguinem & humores denſat atque labefactat, cor mœſtitia perſtringit, mẽtem obumbrat, corpus degrauat atque denſat: & oppreſſo atque debilitato natiuo calore concoctionem lædit, ſuperuacuorúmq; diſſolutionem cohibet. Qui porrò circunfuſus eſt nobis aër, in intima quæque penetrans contagione nos etiam immutat: neque nos ſolùm, verùm etiã ſolidiſſima quæque & inanima, vt ligna, vt lapides & metalla, quę aliter ſicco, aliter pluuioſo cœlo affici notamus. Tanta quidem vis eſt aëris per cuncta rerum meabilis. Huius autem quàm cæterorũ vis maior & efficacior ad morbos infligendos; & plures temporum tempeſtatúmque mutatione, aut ex ſalubri loco in grauem tranſitu, aut exorta intemperie; aut quibuſuis aëris inquinamentis, quàm victus mutatione morbis pulſantur. Is quippe vnus plurimos pariter attingit, cuius non vt cæterorum incommoda facilè declines: in cor viſcus nobiliſſimum, in cerebrũ, in corpus denique omne promptè penetrãs ſuis vitiis omnia perfundit, acutorum ferè morborum author. Morborum verò hic opifex eſt vel qualitatum immoderatione, vel ſubſtãtiæ vitio, vel ſubita inſolentíque mutatione. Qualitatum intemperies calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, ſiue à regione, ſiue à ſitu, ſiue ab anni tempore, ſiue à cœli ſtatu talis exiſtit, ſpiritus, humores, ipſúmq; corpus immutat. Re-

Circunſtãtis nos aëris neceſſitas.

Mira vis aëris nil nõ peruadentis.

Quæ ipſi° efficacitas procreandis morbis.

Qualitatum eius immoderatio.

gio quidem temperata, locus editus, apricus, & perflatus, Veris cōſtitutio naturalis, ſtatus cœli placidus & tranquillus, vt perflante Fauonio, ſalubritatem bonámque valetudinem tuentur, nec quicquam corpora permutant. Regio feruida & æſtuoſa, locus Auſtro Solíque expoſitus, Æſtas ignea & torrida, auſtrinus cœli ſtatus, ſpiritus inflammant, ſanguinem & humores ardoribus extorrent, bilem augent & exacuunt, quibus ex cauſis morbi plurimi híque acuti ſuſcitantur. Sed & poros reſerant patefaciúntque, corpora laxant & extenuant, eorum ſubſtantiam, caloríſque natiui vim diſſipant: & ſi diu perſeuerant, ſenium mortémq; præproperè accelerant. Regio frigida, locus ad Aquilonē conuerſus, hyems gelida, ſtatúſque cœli aquilonius, ſpiritus conſopiunt, humores incraſſant, quæ certè cauſæ acutos quidem morbos reprimunt, ſed diuturnos, deſtillationéſque concitant. Deinde poros occludunt, denſant firmántque corpus, huius atque natiui caloris ſubſtantiam conſeruant & augent, appetentiam præſtant, concoctionem fouent, vitam denique longiſſimè protrahunt. Regio humida, locus in Occidentem demergens, humens pluuioſáque conſtitutio, tenebricoſum ſpiritum facit, corpus multo humore ſuperuacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctione cruditates fiunt. Quibus ex cauſis deſtillationes, diuturnæ febres, cachexiæ, vlcera putrida eáque curatu difficillima. Quinetiam corpora mollia, laxa infirmáque reddit & obeūdis vitæ muniis inepta. Regio ſicca, locus arenoſus in ortum apertus ac patens, ſicca cœli cōſtitutio, ſpiritus illuſtrat, humores ſuperuacuos abſumit, vtiles verò à putredine tuetur: corpora dura, ſolida fortiáq; efficit, & articulos corroborat: quoniam tamen illa denſat, & humores ſiccos duróſque reddit, obſtructionū eſt opifex, minus tamen quàm ſuperiores infenſa. Tot ergo modis aëris intemperies morborum cauſæ fiunt. Vitiata porrò aëris ſubſtantia gignendorum morborum maiorem multò vim obtinet. Hæc licèt adeò ſimplex ſit & vniuſmodi, vt fortaſſe corruptioni ſubiecta minimè ſit, variis tamē vndiq; inquinamentis conſpergitur. Multa exhalatione & caligine humeſcit: terrarum, aquarum, cadauerum aliorúmve putreſcentium expiratione graui inquinatur: peſtilentiæ ſeminibus vel cœlitus immiſſis vel in ſe genitis polluitur labefactatúrque. Hæc igitur vnà cum aëre quem ſpiritu ducimus permanant in omne corpus, & contagione

Subſtātiæ vitio & inquinamento.

tum

tum ſpiritus, tum humores ſuo quæque modo contaminãt, & varios eóſque ferè occultos morbos proferunt. Iam verò ſubitæ inſuetæque temporum, locorum, tempeſtatúmque mutationes ſæpe morbos attulerunt, præſertim ſi ex ſalubribus in grauia atque deteriora fiant. Quos tempor ũ mutatio inſigniúmque ſyderum exortus, quos tempeſtatum flatuúmque conuerſio morbos inuehere ſoleat, diligenter quidem Hippocrates & Ariſtoteles literis prodiderunt, omnium certè eam facientes cauſam, quòd ex contrariis in contraria, atque etiam ex humidis in calida aut frigida grauis periculoſúſque tranſitus ſit. Multò his grauior eſt peregrinatio & omnis longinqua traductio, quòd vnicuique regioni ex ſoli & aquæ natura, ex ſitu & flatibus, quibus iactatur, peculiaris ineſt conſtitutio ſuáque proprietas, cui non facilè ſit aſſueſcere. Sed & quæ ex coarctato concluſoque in liberum perflabilémque aërem vel ſaluberrimum fit mutatio, imbecillis & iis qui ex morbo conualeſcunt ſæpe detrimento fuit: quòd repentè ac vehementer corpus humoréſque exagitet. Flatuũm porrò effrænata incurſio haud ſecus atque valida exercitatio corpora fatigat: præter eas quas vel è terris vel è cœlo qualitates inuehunt. Tranquillus autem aër nulla ventorum vi impulſus, quanquam mitis ac lenis apparet, niſi tamen tempeſtate huc illúcque iactetur, requietæ reſidúſque & reſtagnantis aquæ more corrumpitur. Ventus verò ſaluber, præſertímque aquilonius inſperſa aëri inquinamenta purgat.

Repentina & inſolẽti mutatione.

ἡ ἀνηνεμία.

Qua ratione quotq́; modis eſculenta & poculenta nos afficiant.

CAP. XIIII.

EVIDENTIVM cauſarum ordine cibus atque potus locum obtinent ſecundũ, eorúmque vis eſt aëri proxima. Hic quidem celeriùs ac promptiùs in plures inuadit: at cibus atque potus quoniam permanentem ac inhæreſcẽtem corpori materiam ſuppeditant, id validiùs contumaciuſque afficiunt. Cibi potúſque vitia gignendis morbis pabulum materiámque ſuggerunt, è qua & morbi interdum ſponte emanãt, nullo euidentis cauſę impulſu. Imò & quoniam vel ab aëre vel ab animi perturbationibus, vel aliis cauſis euidentibus morbi nulli excitantur, niſi conſentiat corporis præparatio, & humorum conſtitutio: ſi hæc tota ex cibo potúque profecta eſt, maximam hi ſanè in gignendis morbis vim obtinent. Vt ſemel dicam, Vna gula omnium eſt propè morborum mater, etiamſi alius eſt genitor:

Παρὰ τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ νόσοι.

Morborũ materia & velut ſementis à cibo potúque.

Quicquid in corpus illabitur, aut temperamento aut materia aut tota ſubſtantia agit, nóſque permutat. Temperamẽto & qualitate aqua frigida & lactuca corpus refrigerãt, illa quidem reipſa, hæc verò poteſtate: ignis atque vinũ calfaciunt, hoc poteſtate, ille energia. Materia agit quod ſubſtantiæ tenuitate penetrat humoréſque incidit, quod craſſiore materia corpus adſtringit & denſat, & quod viſcoſum adhæret, aut contrà detergit. Tota ſubſtantia quicquid totius ſubſtantiæ vel familiaritate nos alit, vel diſſidio & inimicitia naturam noſtram depeculatur atque depaſcit. Illud alimentum, hoc venenum appellamus. Totius ſubſtantiæ notionem alibi accuratè expreſſimus, demonſtrantes alimentũ non quòd vel temperamento vel materia, ſed quòd totius ſubſtãtiæ affinitate nobis familiare ſit, idcirco in noſtram ſubſtantiã conuerti eiúſque molem augere: proinde alimento opponi & è regione ſtatui venenum. Hæc quidẽ ſimpliciter nos immutant: at non pauca bifariam, alia trifariam. Bifariam acetum, temperamento quippe & materia, & lactuca temperamento & tota ſubſtantia, panis azymus materia & tota ſubſtantia. Trifariã vinum album, quod calfacit, extenuat & alit. Quicquid igitur totius ſubſtantiæ familiaritate in corporis ſubſtantiã cõuertitur, alimentũ eſt, quod verò corporis firmã naturalémq; conſtitutionẽ quoquomodo euertit, medicamentum. Si quid dum in corpus conuertitur, idipſum pariter afficit atq; cõmutat, alimentũ eſt medicamentoſum. Hoc ventriculo exceptum vſq; noſtri caloris excitatũ qualitates & vires etiã tacitas & quaſi ſopitas quibus pręditũ eſt exerit, híſq; ventriculũ in quo diutius hæret atque retinetur, exercet: licèt ab eo interdũ coquatur dometúrque. Eſt ea quippe agentis patientíſq; naturalis conſenſio, vt quia materiam obtinent communẽ, mutuas operas conferant in ſeſe, omnéq; agens agendo nonnihil etiam patiatur ac perferat. At verò ſi eius quod aſſumptum eſt validæ vires indomitæ fuerint, nec prorſus vẽtriculi robore euictæ, eę vel ſubſtantia, vel quoquouerſum expirante vapore, in omne corpus permanabunt, ipſúmq; cor & cerebrum atque vniuerſum corpus concutient: vt in meraco vino, in allio, in cæpa, in aliiſque compluribus perſpicuè animaduertitur. Hæc igitur dum è vẽtriculo in inteſtina, in meſenterij venas & in iecur illabuntur, ſuis qualitatibus quicquid attigerint imbuunt. Ventriculi quippe calore infracta quodammodo ſunt, non tamẽ prorſus extincta, nec pri-

Quid alimẽtum & cui oppoſitum.

nec priſtinis omnino ſpoliata facultatibus, ſed tum harum, tum priſtinæ qualitatis nonnihil etiamnum manet in ſanguine, qui & in venas maiores, & in minores, & in corporis ſingulas partes effunditur. Quanquam igitur ſanguis alimenti ex quo genitus eſt formam perdidit, qualitates tamē aliáſque vires quodammodo retinet, eáſque impertit partibus alendis. Quamobrem quod ait Ariſtoteles, alimentum initiò diſſimile, tandem nobis ſimile reddi, non de omnium qualitatum, ſed de ſubſtantiæ & formæ potius ſimilitudine audiendum. Etenim lactuca, tametſi coctione mutatur, ventriculum tamen & corpus refrigerat, ex eáque ſanguis profertur frigidior. Sed & id quod veterum omnium literis & memoria celebratur, omne alimentum tum calidum tum frigidum, quum in ſanguinem abierit, calfacere, ita quidem audiri velim, quia alit, ſanguinis & innati calidi ſubſtantiam, non autem qualitatem caloríſque gradum augere. Quiſquis enim ex lactuca æquè calidum atque ex vino aut ex alio ſanguinem gigni cenſuerit, omnes efficientium cauſarum vires & naturas euertet. Ergo lactuca frigidum, vinum calidum ſanguinē ſuæque naturę cōſentaneos profert humores. Azymus panis & caſtanea craſſum atque lentum: vitellus & pullus gallinaceus tenuem: mora, perſica mala, horariíque fructus vitioſum, putridum verò quęcunque alimenta iam corrumpi cœperunt. Hinc corporis omniúmq; facultatū eius peruerſio. Vt enim calx ad arboris radicem cōſperſa fructum accelerat, arborem verò perimit, ita calidius alimētum maximéque vinum ſuſcitato calore, ſpiritus facultatéſque erigit, mortem verò maturat. Dū enim corporis calorem auget, ſubſtantiam minuit: dúmque innati calidi ſpiritum & calorem halitu fouet, eius ſubſtātiam, quæ humidum eſt primigenium, diſſipat exorbétque: omnem vitam alacriorem ac vegetiorem, ſed tamen breuiorem facit. Sic ſuæ ſunt vnicuique cibo dotes, ſua ſunt incōmoda. Ex quibus intelligitur, non modò ſpiritus & humores quibus conſeruamur, ſed & omnem corporis partiúmque conſtitutionem ab eſculentis potulētíſque mutari. Hinc intēperies, hinc obſtructio, hinc cacochymia, hinc plethora, quæ vitia grauiſſimorū morborum cauſæ antecedentes cōtinētéſque fiunt. Neque verò vna cibi potúſque qualitas, verūmetiam illius optimi quantitas & exuperātia naturę grauis infenſaque eſt, tum ea quę receptacula venáſque ſolùm implet, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim

Alimentum omne calfacere quē intelligē debeat.

Diuerſæ in nobis vini effecta ſuo quaque momento imprimis ponderanda.

quia ſupra vires eſt, neque integrè coqui, neque in purum ſanguinem verti poteſt, ſed cruditates multas cumulat, quę quum ab inferiorę debilíque natura nequeant domari, corrumpuntur morbóſque generant. De hac rectè Hippocrates, Vbi cibus præter naturã copioſior ingeſtus eſt, hic morbum facit. Quinetiam ea cibi exuperantia quę vaſa implet, nondum tamẽ vires premit, licèt tota in optimum ſuccum & in ſanguinem faceſſat, tuta tamen non eſt, ſed maximè lubrica & periculoſa. Natiuum quippe calorem è ſenſibus, è mentis & animæ functionibus auocat, occupátque in concoctione. Excrementorum flatuúmque ingentem facit prouentum, quæ præ copia non facilè excludantur. Omnis generis humores congerit, obſtructiones multitudine accerſit, vias contrahit, in anguſtúmque adducit, omnia arctè coërcet ac continet, vix vt quicquam è corpore dimanet. Hac onuſtum turgidúmque corpus ingraueſcit, atque etiam ſi infirmum vietúmque eſt, proſternitur: quia verò infarctũ, compactum, ac minimè peruium eſt nec perflari, nec ventilari poteſt. Hinc perinde atque à multo oleo lucernæ flãma, natiuus calor opprimitur & quaſi ſtrangulatur, morbíque frigidi (etiamſi calidus cibus erat) ſuccreſcunt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralyſis, apoplexia. Quúmque diutius inſedit redundantia, corruptelam demum putredinémque acquirit. Quæ autem coagmentatione aſſidua in ſummum iam excreuerit, aut extincto natiuo calore inopinata repentináque morte iugulat, aut vaſa diſrumpit. Quocirca hunc habitum rectè commonefacit Hippocrates eſſe periculoſum & ſine mora ſoluẽdum. Perniacioſa admodum ſentina eſt abdomen inſaturabile, omnium tum corporis tum animi vitiorum fons atque origo. Non minus acutè quàm facetè quis intemperantiam medicorum nutricẽ appellet. Cæterùm quiſquis cibus potúſque moderatus ſit & ad naturam accommodatus, ſpiritus, natiuum calorem corporíſque ſubſtãtiam tuetur & reficit, facultates omnes earúmque functiones corroborat, concoctionem, alimenti diſtributionem, humorum æquabilitatem, & excrementorum propulſionem, motus denique, ſenſus mentíſque vires integras incoluméſque conſeruat. Vna tẽperantia totius eſt iucundæ ſalubríſque vitæ moderatrix. Nulla calamitate vel ærũna premetur, qui vitæ fundamentum iecerit temperantiam. Iam verò longior inedia, aut tenuior parciórque victus, nõ id aptè reſarcit & inſtau-

Quæ à plethora corpori mala impendeãt.

Parſimonia & moderatio cibi ac potus, quæ commoda adferat.

rat quod tum natiui caloris, tũ circumfuſi aëris vi neceſſariò diſſipatur è corpore: proinde ex accidente ſiccat, quòd in pabuli penuria natiuus calor propriam corporis ſubſtãtiam exorbeat. At profectò corpus peruium patenſque reddit, obſtructiones expedit, flatus, alui fæces, vrinas, cerebri omniúmque partium excrementa mouet & excludit. Atq; ſi impurum corpus vitioſo humore perfunditur, cruditates concoquit & emẽdat, tenues humores ac inutiles exhaurit aut halitu diſſipat: craſſos verò cuique parti tenaciùs inhęrentes proritat atque mouet. Itaque per inediam humorũ omnium vires ſe produnt. Bilioſis enim bilis efferueſcit & quaſi ferocitate exultat, quæ ſuo dein furore febrem, oris amarorem, iracundiam, aliaque ſymptomata infligit. Melancholicis proprius humor mœrorem & metum incutit, vigilias, terrores, oris aciditatem hiſque ſimilia. Pituitoſis deſtillatio è capite in ſubiectas partes illabitur, & pituita in ventriculũ influens, nauſea, cibi faſtidio, vomitione, animi defectione, hiſq; ſimilibus hominem laceſſit. In magna quippe cibi potúſq; parſimonia, vitioſus humor aut in vẽtriculũ irrumpit, aut propria ſede ſolus & purus ferociter ſubſultat, conſueta videlicet alimenti benignitate deſtitutus. Quapropter qui impuro ſunt corpore ægrè ferunt inediam, & tamen dum connituntur humoris impetum & ferocitatem frequenti alimento ſedare, non ſe, ſed ſuam ipſi perniciem alunt. Per hos verò impetus ſi conſtanter perferatur inedia, quos primùm cõcitauit, mox certè compeſcet atque domabit. Leuis inedia bilem accendit, quam illa tamen perſeuerãs extinguit, corpúſque refrigerat. Nam vitioſos humores exterit, ſuo modo cõcoquit, domat & in vias deducit per quas naturæ impulſu è corpore exturbentur. Huius ope aliquãdo morbi periculoſi & ancipites fœlicem eúmque admirabilem exitum inuenerunt, ad quem ars nulla dirigebat: idque multo mitiùs ac leuiùs quàm dũ corpus medicamentorum aliena qualitate laceſſitur. Siquis objiciat natiuum calorem per inedias cũ ſuperuacuo & vitioſo nõnihil etiã vtilis purioríſque humoris exhaurire, ſicque vires atterere: Id quidem conſentaneum eſt, neque vllum flagitium admitti puto, vires ſinere aliquantum collabi, vt pariter quod vitioſum eſt eximatur: quandoquidem earũ iactura leuis promptè reſarcitur: grauior autem omnino metuenda, quã ſequitur exolutio. His, opinor, de cauſis tenuis & admodum exquiſitus victus ab Hippo-

ętate iampridem eſt exploſus: quippe qui tum ſanis tū ægris periculoſus exiſtit, ſi præſertim non modò ſanguinem atque carnem, verùm etiam propriam ſolidarum partium ſubſtantiam colliquat, & in maraſmum conjicit, à quo vix quiſquam ſe recipit. Sed vix eò præcipitant inediæ. Cæterùm, inquit Hippocrates, non ſatietas, nō fames, non aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum excedit.

Quæ excernuntur ac ſubſiſtunt morborum cauſas fieri.

CAP. XV.

SVPRA deſcripta cauſarum genera ſecū humorū vitia & alienas qualitates inuehunt in corpus: at quæ deinceps erunt, nō extrinſecus, ſed intus è corpore vitia ſuſcitant. Quocirca diſtinctione adhibita illas externas, has autē euidentes cauſas propriè appellemus. Corporis ſuperuacua quia in corpore cōtinentur & hęrent, debent in cauſis antecedētibus haberi: at immoderata illorum vacuatio vel retentio cauſa eſt euidens. Illa morbos infligunt non ſimpliciter, ſed quia contra naturam & immodicè in corpore coërcentur. Quæ naturæ legibus è corpore dejici exterminaríque ſolent, ſi qualia, quantum, & quando oportet procedant, corpus quaſi ſarcina leuant, ídque robuſtius & ad functiones aptius comparant. Sin verò ſubſiſtant, morborum cauſæ fiunt euidentes, quæ dein antecedentes continentéſque mouent, quarum morbus ſoboles eſt. Naturæ legibus ad vitam neceſſarię vacuationes ſunt alui deiectio, vrinæ è renibus & è veſica profuſio, ſudor vel vniuerſi corporis exhalatio, bilis flauæ è ſuo folliculo, aut atræ è liene in ventrem effuſio. Aliæ quidem non ſimpliciter, ſed vel in tempore, vel ex conſuetudine neceſſariæ ſunt: vt hæmorrhoidum menſiúmque eruptio, mucus è naribus & palato, ſputum è pectore, lac è mammis, ſemen è ſpermaticis vaſis. Horum itaque ſuppreſſio, atque etiam parcior & non qualis aut quādo expedit facta vacuatio, tametſi verè ſymptoma eſt, morbi tamen cauſa fit euidens. Siquidem eorum quæ toto genere præter naturam exiſtunt redundantia naturæ moleſta atque grauis, morborum fit materia. Nam plerumque natiuum calorem vel premit vel obruit, cuius demum functiones periclitantur omnes. Nonnunquam eorum redundantia corrumpitur, putredinem & alienas qualitates ſortita naturæ corporíque graues. Nonnūquam vias corporíſq; ductus obſtruens, alimentorum diſtributionem, & excremētorum vacuationem deiectionémq; cohibet. In voluulo,

Παρὰ τὰ ἐκκρινόμενα καὶ τὰ ἐπεχόμενα γίνεται.

Quotidianæ ſuperfluorum vacuationes.

Temporariæ.

voluulo,in inteſtini prolapſu,quoniã inteſtinum quaſi vinculo deuinctum & cõſtrictum tenetur,fęces præterlabi nequeunt, ſed ſua mole corporis partes ita plerumq; onerãt, vt vomitione reddantur. Quòd ſi hæ præterea putreſcant, fœtore & praua qualitate ſic vniuerſum corpus inquinant, vt etiamſi illarum curſus redeat, ſæpe tamen inquinatum corpus è viuis excedat. Nec minus cõſpicua hæc ſunt quũ vrina ſupprimitur, aut quum menſes aut mariſcæ cohibentur,quibus mala ſuccedũt grauiſſima. Sic ſuppreſſis vacuationibus neceſſariis,varij omníſq; generis morbi prodeũt, neq; vlla cauſa euidens ad morbos excitãdos eſt efficacior. Hanc enim proximè ſequitur excrementorum prouentus, morborum cauſa interior. Magna ſæpe moleſtia torquent quæ iucunda effrænatáque voluptate fuerint aſſumpta. Immodica porrò repentináque vacuatio, etiãſi eorum ſit quæ toto genere præter naturam ſunt, procreatrix eſt morborum. Hinc cẽſuit Hippocrates ſuppuratos aut hydropicos qui vruntur aut ſecantur,ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit,omnes commori. Multò magis periclitantur quibus aluus immodicè profluit, aut vrina copioſior profunditur, aut corpus ſudore diffluit. His quippe vires vſque adeò ſæpe diſſoluũtur,vt ſimul anima deficiat. Nã cum ſuperuacaneis non parum ſpiritus caloríſque defluit: hinc tum naturales tum animales functiones langueſcunt,& crudi ac frigidi morbi emergunt. Rectè igitur eſt ab Hippocrate dictum, Plurimùm atque repentè vacuare periculoſum eſſe & naturę inimicũ,maximè ſi inſuetum id eſt. Iam verò ſanguinis ex vtero,ex mariſcis,è naribus, aut ex vulnere effuſio, ſi immoderata repentináque obtigerit, ocyùs multò quàm quiduis aliud,ſpiritus, natiuum calorem viréſq; diſſipat & exhaurit,quæ in ſanguine & ſedem & pabulum habent. Multi quippe, vt ait Poëta, extremam fundunt cum ſanguine vocem. Quibus autem moderatior fit profuſio, his corpora quaſi tabida liqueſcũt,& cruditates,cachexiæ, hydropes,eiúſque claſſis morbi emergunt.

Motus & quies immoderatior, morborum eſt cauſa.

CAP. XVI.

MOTVS alius naturalis,alius voluntarius. Naturalis quidem ventriculus,inteſtina, venæ aliæque partes omnes alimenta ad ſeſe rapiunt excrementáque depellunt: & cor arteriæque ſic aſſiduè pulſant,vt nihil intermittant. Voluntarius conſilio voluntatéq; ſuſcipitur,qualis eſt mu- περὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἠσυχίαν γυ- σοι.

Κίνησις ἡ μὲν φυσική, ἡ δὲ καθ' ὁρμήν.

ſculorum & neruorum. Hi primum quidem & per ſe impetu rio voluntatéque mouentur: ab his deinde oſſa, vincula, venæ, arteriæ, carnes, cæteræque partes, ídque veluti oſſis conſequutione: atque idcirco ex accidente. Motus naturalis partes nihil defatigat, nec laſſitudine vnquam intercidit, ſed potius exercendo corpus leuat & exacuit: voluntarius verò defatigat, huiúſque contentione corpora ingraueſcunt, & aſſiduo labore defeſſa languent. Hunc proinde quies neceſſariò excipit, quę leuamentum & remiſſio quędam eſt laboris. Itaque laboris requietíſque alternus vſus animanti neceſſarius. Porrò autem arbitrij motus velox eſt aut tardus, robuſtus aut imbecillus, vehemẽs aut leuis. Veloces ſeu celeres motus sũt, ſaltatio, pilæ exercitatio, digladiatio: & quoſcunque non robur, ſed ſola corporis celeritas exercet. Robuſti & validi ſunt, foſſio, maximi oneris geſtatio & ſublatio, luctarúmque multa genera quæ corporis robore & vehementi niſu, non celeritate fiunt. Vehementes ſunt, graue telũ iaculari, diſcum mittere, graui armatura tectum currere aut ſaltare: & quicũq; ex robuſto celeríq; cõſtant. Hi quidẽ omnes, quemadmodum & omnis generis exercitationes & artificũ operæ vel labores, animantiũ viribus edũtur, ex híſq; manãt. Sũt & alij qui extrinſecus accedũt, vt nauigatio, vectio, geſtatio, frictio, equitatio, híſq; ſimiles. Motus omnis animali calorẽ nõ extrinſecus accerſit, ſed ex ipſo corpore ſuſcitat, perinde atq; vẽtilatio flammam. Calorem quippe partibus intimis quaſi ſopitum & torpeſcẽtem excitat, diffundit, foras euocat, in corpus omne & in multò plures quàm dudum partes trajicit. Hic autem concoctionem, alimenti diſtributionẽ, excremẽtorum omniúmque ſuperuacaneorum expulſionem iuuat. Quinetiam corporis partiúmque ſubſtantiam perſpicuè mutat. Celer namque & velox, corpus denſat & attenuat, tardus carnem rarefacit & auget. Robuſtus corpus vegetum durúmque: imbecillis laxum molléque reddit. Vehemens, corpus quidem extenuat & gracile facit, ſed tamẽ compactum, durum, firmum & vegetum: contrà leuis & languidus habitum quidem corporis opimum inducit, ſed languidum, mollem, eneruatum & infirmum. Hæc quidem præſtat motus quicunque ſuo ſit genere temperatus. Cæterùm immoderatus ſiue ſupra corporis vires, ſiue perpetuus nec interciſus eſt, morbus infert. Multa quippe defatigatio ſpiritus, viriúmque ſubſtantiam exhaurit & diſſipat, tandémque

Exercitationum differentiæ.

Quid motio corporibus conferat.

démque corpus refrigerat, muſculorum, neruorum & vinculorum robur diſſoluit, membranas adeò interdum laxat aut diuellit, vt enterocelem excitet. Sed & viſcera concutiens, tenues plerũque venas dirumpit, ex quibus emictiones, vomitiones & expuitiones cruentę, pleuritides aliique morbi. Sanguinẽ vniuerſum ita plerunque in venis diffundit, vt concalfactus liquatúſq; propriis conceptaculis coërceri haud poſſit, ſed his apertis foras excidẽs partibus phlegmonas infligat: aut ſi coërcetur, capitis dolores, pulſationes ſynochâſque febres procreet. Corruptos autem humores, qui alioqui tranquilli, ignobili loco concluſi & quaſi conſopiti tenebantur, quique à natura tempore concoqui, domari, ac demum blandè excludi poterant, irritat & quaſi in furorem agit, qui poſtea tanquam mota camarina tetro vapore corpus variè laceſſunt: ſed & ipſi quoquouerſum effuſi ſcabiem, tubercula, omnis generis abſceſſus, putridas febres, alui profluuia, vomitiones, morbóſque multiplices & varios inuehunt. Impura igitur plethoricáve corpora laborẽ ne ſubeant. Quies porrò diuturnior & exercitationis intermiſſio, qualem habet deſidioſa vita, inertem calorem, ſpiritus ignauos, ad omnes ſenſus & mentis naturæq; functiones ſegniores facit. Corpus vniuerſum degrauat, lãguidum, molle infirmúmque reddit: vt tandem verum ſit quod ait Ouidius, Ignauum corrumpũt otia corpus. Hinc etiam cruditates & obſtructiones, & excrementorum prouentus, quæ omnis generis morborum cauſæ ſunt proximæ. *Quid inertia & deſidia adferat.*

Somnum & vigiliam plerunque morborum cauſas eſſe.

CAP. XVII.

HIs vt viribus, ita ordine connexi & affines ſunt ſomnus & vigilia. Eſt autem ſomnus non ſolùm motus, verumetiam ſenſus omníſque animalis functionis ceſſatio, in qua non modò vt in quiete nerui, muſculi, artúſque, ſed & cerebrum & ſenſus omnes conſopiri ſolent, eſtque ſomnus omnium quaſi perfugium laborum, requies animi, pars humanæ melior vitæ. Hic ſpiritus labore vigiliiſque diſſipatos reſtituit, aliis videlicet ad functionum frequentationem ſuffectis. Membrorum ſenſuúmque defatigationem tollit, naturales functiones maximéque concoctionem & retentionem corroborat & auget. Tum ſiquidem natiuus calor minimè diſperſus, ſed circũ viſcera intrò ſe colligens vegetiórque factus, in cibi crudorúmque humorum concoctionem validiùs incumbit. At verò attrahendi expellen- *παρὰ τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἐγρήγορσιν νοσήματα.* *Quæ bona à ſomno.*

díque facultates per ſomnum languidiores ſunt, propterea quòd conquieſcat mouendi vis ſolita quidem illis opem ferre: quódque corporis contenta vigiliis atque motu concitata, expeditiùs trahenti pellentíque cedant. Quinetiam ſomnus ſanguinis eruptionem, alui profluuium, vomitionem, immoderatáſque vacuationes omnes præter ſudorem cohibet. Licèt enim (vt author eſt Ariſtoteles) corporis ſummæ & extimæ partes in ſomno frigeſcant, túmque pluribus tegumentis indigeamus, ſudores tamen vberiùs tandem emanant: quòd humores intus concluſi alimenti concoctione diſtributionéque peracta, manifeſtè & affatim in extima ſummáque corporis eruptionem faciant. In vigiliis maior fit per cutem diſſipatio, ſed humorum tenuium, qui obſcurè atque ſine ſenſu exhalantur. Cæterùm ſomnus immoderatior, ſpiritus offundit & obſcurat, omnes ſenſuum mentíſque vires torpore & ignauia debilitat, calorem obtundit, functionéſque naturales infringit, crudos pituitoſóſque humores & omnis generis ſuperuacanea exaggerat. Corpus itaque refrigerans & humectans ignauum atque iners magis quàm quies efficit, deſtillationum, frigidorum diuturnorúmque morborum author. Nihil tam morti ſimile quàm ſomnus, ipſius nimirum imago & ſimulachrum.

Quæ mala.

Vigilię contraria atque ſomnus edunt. Etenim ſpiritus ſenſúſque excitant, promptos, celeres alacréſque reddunt, & partium omnium vires omnes recreant & erigunt. Calorem in omne corpus diffundunt æquabiliter, alimenti humorúmque diſtributionem, excrementorum depulſionem accelerant. Et hæc quidem moderatæ. Immoderatæ verò ſpiritus exhauriunt, corpus præſertimque cerebrum ſiccant, & (vt inquit ille) Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes: ſenſus obtundunt, & mentem perturbant. Bilem inflammant, phrenitidis, continuarum febrium acutorúmque morborum procreatricem. Natiuum calorem humidúmque primigenium diſſipant, ſicque læſa concoctione magnus fit cruditatum prouentus.

Vigiliæ effecta.

Animi perturbationes morborum cauſas fieri.

Cap. XVIII.

Ἀπὸ τῶν ψυχῆς παθῶν νόσοι.

Siquis animi perturbationibus omnino vacaret, poſſet & ſine his integra nihilominus ſanitate vitam traducere: at quoniam nulla diſciplina hominis mores ita tẽperare & moderari, aut animi impetus ita comprimere & ſedare poteſt, qu n ſemper horum procellis & fluctibus iactetur,

ctetur, iure quidem perturbationes inter cauſas euidentes eáſque neceſſarias collocantur. Sex autem numerari ſolẽt, metus, mœſtitia, ira, gaudium, agonia, verecundia. Qua rátione & quibus ex cauſis fiant, & quàm multas comites habeant, ſatis in Phyſiologia perpendimus. Perturbationum animi etiamſi moderatæ ſint, nullus ferè vſus præterquam gaudij. Hoc exhilarãs cor ſpiritúſque lætitia diffundit, natiuum calorem ſuſcitat, ſanguinem humoréſque extenuat, quibus ſalus comparatur conſeruatúrque ſanitas. Triſtitia nemini frugifera, niſi quis effuſiore gaudio diſſolutus ſit: nec ira niſi ſomniculoſis & inertibus: nec timor niſi temerariis & furibundis: nec verecundia niſi impudentibus & pallore fœdatis. Agonia omnibus aduerſa infenſaq; eſt. Cęterùm hæ modum prætergreſſæ, nos grauiter conuellunt, quippe quæ euidentium cauſarum vim adipiſcuntur. Gaudium profuſum ac inſolens ſpiritum calorẽmque tam vehementer è corde in ſumma corporis effundit diſſipátque, vt id caloris beneficio prorſus deſtitutum, vel ſyncope vel morte repentina corruat: quod nonnullis obtigiſſe memorię proditum eſt, qui tamen omnino vel ſenes erant, vel lãguidi ac imbecilli. Cęteris omnibus corpus duntaxat refrigerat. Ita verò calorem & ſpiritum è corde etiam foras, nõ vt gaudium ſenſim, ſed repentè permouet. Ex hac tamen nemo omnium deprehenſus eſt repentè ſublatus, nec diſſipato calore exanimatus, quòd ſoli audaces & robuſti iracundia efferri poſſint, & iis ſolis vbertas caloris circa cor efferueſcat. In his itaque dum cor ira cumulatur & exardeſcit, inflãmatus calor in omnia effertur, vt tum homo extra ſeſe percitus feratur. Ea ſpiritus primùm, dein humores corpúſque calfacit, inflammat, & plerumq; in ephemeram vel in ſynochum agit: aut ſi cacochymia ſubeſt, in putridã febrem, in alióſque ex bilis feruore & ex humorum confuſione morbos. Timor & triſtitia calorem ſpiritúmque intrò reuocant, ille quidem ſubitò & affatim, hæc paulatim impetúque nullo. Itaque corporis externas partes refrigerant, nec tamen vt ſomnus aut ambientis frigus interiores calfaciunt, quòd is calor ac ſpiritus in cor ſolùm recurrat. Ea quidem affectione cor vehementer premi & ſtrangulato calore penè obrui fidem facit, quòd pulſus paruus, tardus, rarus & imbecillus euadat. Speciatim verò triſtitia corpus omne, maximè verò cor refrigerat & exiccat, ſpiritus innatúmq; calorẽ obterit & offundit, vigilias ſiccitate in-

ducit, concoctionem labefactat, ſanguinem humoréſque incraſſat, exaggerátque melancholicum ſuccum. Quibus ex cauſis corpus atrophia liqueſcit,& in marcoré,in alióſq; frigidos morbos præceps ruit. Eadem pericula multò violentiùs euidentiúſque timor injicit,qui cæco & repentino impetu percellens, non paucis calore cordis violenter ſuffocato vitam adimit. Nam cunctis vires ſubtrahit ipſe timor. Quòd timentibus aluus interdum ſoluitur, aut vrina profunditur,non mihi videtur cum Ariſtotele indicium eſſe ſanguinis in aluum compulſi, ſed potius remeantis in cor. Verecundia porrò natiuum calorem ſpiritúmq; in intima primùm cogit,eúmque mox ſenſim foras reuocat,ſed blandè adeò vt neque cor oppreſſum frigeſcat,neque ſpiritus diſſipetur. At verò agonia,id eſt certamen vtroque motu vehementer concutit: quúmque ex timore & ira conſtet, amborum pericula motu tamen inæquabili intendit. Quæcunque numerantur aliæ perturbationes animi, in hæc quæ dixi genera conjiciendæ ſunt. Excandeſcẽtia quidem,odium,diſcordia,inimicitia,in iram:timor, formido, terror,pauor,exanimatio, ad metum: dolor animi, luctus, mœror,lamẽtatio,ærumna,moleſtia,deſperatio, ad mœſtitiam:lætitia,iactatio,animi voluptas,ad gaudium. Neque dũtaxat hæ morborum cauſæ fiunt,verumetiam cura, ſolicitudo, afflictio, omnéſque animi moleſtiæ, quas ambitio, auaria, aut aliud feruentius deſiderium inflixit, quemadmodum mentis in rerum inueſtigatione aſſidua contemplatio acriórve contentio. Harum quippe omnium immoderatione ſpiritus & calor emarceſcunt. De neceſſariis & euidentibus cauſis, & quibus eæ modis nos immutare poſſunt, dicta hæc ſint.

De cauſis euidentibus non neceſſariis. Cap. XIX.

Cavsæ verò non neceſſariæ, quas declinare licet, & quibus nulla neceſſitate vtimur, ad ea genera quę ſuprà de neceſſariis poſuimus referri poſſunt. In ambientiũ quippe genere collocãtur æſtuaria quæ corpus præter modum calfaciunt & exiccant, ac demum calore diſſipato refrigerant. Balneæ verò aliæ refrigerant & humectant, aliæ calfaciunt & humectant,aliæ calfaciunt & exiccant: vt ſulphureæ, nitroſæ, aluminoſæ,marinæ: quacunq; enim qualitate inſignes fuerint, eadem corpus perfundent. Adhæc vnctiones & emplaſtra foris ſuas etiam vires contagione nobis impertiunt, dum eas noſtro calore ſuſci tatas per cutis ſpi-

tis ſpiracula altius infundunt. Veſtes & tegumenta quibus operimur, interdum per ſe, vt calidorum animantium pelles, interdum accidente calfaciunt, quòd inſitum corporis calorem retinent nec exhalari ſinunt. Florum denique & aromatum odor omníſque fumus aut vapor, ſiue manifeſta ſiue occulta vi præditus, dum intrò ſpiritu ducitur, luculenter intima quæque mutat. Et hæc quidem in ambientiũ genere. In eorum autem quæ ſumuntur claſſe numerantur medicamenta, quæ quoties vel imprudenter vel ex cauſa vorantur, primis, ſecundis, tertiíſve qualitatibus aut tota ſubſtantia, ſpiritus, humores corpúſque afficiunt. Inter ea verò quæ corpore excluduntur, non neceſſaria eſt ſanguinis è naribus aut è vulnere eruptio, quæ nimia, calorem, ſpiritus & vires exhaurit: neque integrè ſano erumpentis quoquam modo ſanguinis vlla eſt commoditas. Neque profectò venus quoquomodo ſalubris, niſi cui fortè multo iam tempore prçter conſuetudinem ſit intermiſſa. Huic idcirco moderata confert, quòd titillantis aut turgentis materiæ exuperantiam quaſi onus infenſam deponat. Immoderata verò, ſpiritus, calorem humidúmque primigenium exhaurit, concoctionem euertit, mentem & ſenſus infirmat atque conuellit, corpus eneruat, emollit, inérſque reddit. Horum nihil tamen extremè: quandoquidem veneris modus quidam eſt, nec vt cibo ita venere citra deſiderium quis vtitur. Vix quiſquam ſine libidine venerem exercet, ſine appetentia plurimi ſupra ſatietatem ſe ſaginãt. Proinde cibi quàm veneris crebriora ſunt grauioráque pericula. Ad motuum genus accedunt clamores & vociferationes, quibus interdum venæ membranæque diuelluntur: eôdem & dolores pertinent, diri immanéſque cruciatus, & externi motus: vt nauigatio, vectio, geſtatio, equitatio, & quæcunque corpus, humores ſpiritúſve duriùs exagitant. Singula quippe validas ad morbos gignendos vires ſortita ſunt. His finitima eſt frictio ſicca, quanquã in corporis ſumma præcipuas vires habet. Deinde attritus, contuſiones, caſus, vulnera, ferarum morſus, venenatarum beſtiarum ictus, & quæcunque fortuitò in nos irruunt, nobíſque quaſi fato impendent, quorum periculis corpus variè iactatur. Euidentes morbum cauſas, quarum vi immutamur omnes, iam quidem recenſuiſſe videor, quas ſolas veterum imitatione vulgus ſcrutatur, ſedulò rogans vnde morbus vnuſquiſque proceſſit. Ab his autem defluunt gignuntúrque in-

τὰ ἀφροδίσια.

teriores, de quibus proximè diſſerendum.

Interiores morborum cauſæ, quot qualéſque ſint, vtque ab euidentibus defluant. CAP. XX.

Hæc omnia Hippocrates τὰ συγγεγονότα appellat, quæ & ſanitatis & morborum cauſæ ſūt interiores & congeneres.

Plethora.

Cacochymia.

CORPORIS ſpiritus, ſanguis, humores, excrementa, & quæcunque contentorum nomine complectimur, interiores quidem cauſæ ſunt. Hæ ſi naturæ legibus tenētur, ſalubres & ſanitatis cõſeruatrices appellantur: Sin verò de naturæ bonitate multùm decedunt, inſalubres & morborū effectrices. Decedunt autem vel quantitate vel qualitate, quæ duo vitia illis cõtra naturam inſunt. Quantitatis vitia ſunt exuperantia & penuria. Spiritus exuperare quidem non poteſt, deficit tamen quum magna eius eſt inopia. Quę toto genere præter naturam ſunt, vt calculus, vt lumbrici, ſemper dum adſunt exuperant, nunquam deficiunt. Sanguis, humores, excrementa ſiue immodicè exuperant, ſiue deficiunt, vitio dantur. Solius ſanguinis exuperantia, plethora dici conſueuit. Reliquorum omnium redundantia in cacochymiæ genere continetur. Quinetiam contentorum omnium intemperies tum ſimplex tùm conjugata, craſſities & tenuitas, durities & mollities, lētor & acrimonia, deinde putredo & totius ſubſtantiæ corruptio cacochymiæ ſpecies ſunt. In his igitur contentorum vitiis omnes conſiſtunt interiores morborum cauſæ. Euidentes autem ſic illas proferunt.

Spiritus & humores diſperdentia.

Spiritus quidem innatúmque calidi penuriam ambientis feruor, balnearum, diſſipantiúmque medicamentorum vſus, alimenti penuria & inedia, immoderata vacuatio, labor, omníſque motus vehementior, vigiliæ, inſolens gaudium, venus intempeſtiua, dolor excrucians. Eædem quum increuerint, ſanguinis ſuccorúmque inopiam tandem inferunt.

Eoſdem obruentia & cõculcantia.

Spiritus, innatúmque calidum premunt & humores coarctant, aër denſus & caliginoſus idémque gelidus, alimentorum vbertas, excrementorum prouentus, diuturna quies, ſomnus arctior & profundior, metus & mœſtitia. Eadem ſi violēta & intempeſtiua irruerint, haud ſecus atq; laqueus faucibus ceruicíque iniectus, natiuum calorem ſtrangulant & extinguunt.

Inquinantia.

Spiritus, humores, excrementa, omniáque contenta putredine contaminant aër putris & graueolens, ingeſtorum corruptio, eorum putredo & inordinatus vſus, excrementorum ſuppreſſio, obſtructio, híncque cohibita perſpiratio. Quies quoque & ſomnus idem præſtant, at non niſi ex accidenti, & quia excremēta augēt.

Corrumpentia.

Spiritus & innati calidi, ſanguinis ſuccorúmque

túmque totam ſubſtantiam corrumpunt aër aut peſtilens aut quouis inquinamento contaminatus, hauſta venena, retenti ſeminis aliorúmq; ſuperuacuorum pernicies, venenatorum contagio, & virulentarum beſtiarum morſus. Intemperiem in ſpiritibus, in ſanguine, in aliíſque contentis, calidam quidem inuehũt; circumfuſi aëris æſtus omniúmq; circunſidentium feruor, & quæcunque cutim coarctant atque denſant. His accedunt cibi, potúſque calidiores, medicamenta quoque calida & acria, excrementorum ſuppreſſio, obſtructio, atque hinc nata putredo, motus exercitatióque vehemens, ira & vigiliæ, niſi extra modum exceſſerint. Frigidam verò intemperiem accerſunt, aëris omniúmque frigidorum occurſus, alimentorũ parcior aut liberalior vſus, eorúmq; & medicamentorũ intemperies frigidior, ingẽs vacuatio, & magna ſuperuacuorũ ſuppreſſio, otium motúſq; immodicus, ſomnus, metus atq; mœſtitia. Siccæ intemperiei effectrices cauſæ ſunt, aëris ſicca conſtitutio, & eorum occurſus quibus exiccãdi vis ineſt, cibi potúſque tenuitas & inedia, extenuãtia diſſipantiáque medicamenta; immoderata vacuatio, motus vehementior, vigiliæ, mœror, cura atque ſollicitudo. Humidioris cauſæ ſunt humidum & pluuioſum cœlum; balneæ dulces præſertim à cibo, potus liberalior, humectantium ciborum copia, excrementorum parcior vacuatio, vita otioſa, ſomnus multus, lętitia & animi tranquillitas. Craſſos ſpiritus & humores ſimiliſque naturæ excrementa proferunt, cibi atq; potus craſſæ compactæque ſubſtantiæ, vt panis azymus, bubula caro, maiorúmq; animantiũ & piſcium eſus, vinum craſſum ac rubrum. Idipſum cauſę omnes quas refrigerare atq; denſare recenſuimus ex accidente præſtãt. Tenues verò gignunt alimenta & medicaméta extenuãtia, potúſq; tenuis & liberalior. Lentos aut acres alimenta aut medicamenta hiſce viribus prædita. Nam animantium extrema piſcéſq; cõplures & caſeus, lentum glutinoſúmq; ſuccũ reddũt: mel verò, hordei cremor, ſimiliáque medicamenta, detergentem & minimè viſcoſum. Sic ſanè humores excrementáve dureſcunt aut molliuntur alimentis aut medicamentis quorum talis ſit materia, atque etiam vehementer calidis atque ſiccis, aut impenſè humidis cum tepore. Corporis ſpiritus humoréſque exagitant atq; conturbant, quæcunq; humores valdè extenuant aut in feruorem agunt, & quæ aut ſubitò vehementérque comprimunt, aut vehemẽ-

Vnam aliquã intemperiẽ adferẽtia.

tiore motu incitant, vt dolor atrox, immodica exercitatio, ira, timor, omnéſque tum corporis, tum animi perturbationes. Ex his ſciri poteſt quàm variæ ſint euidentium cauſarum vires. Alię morbis materiam ſuggerunt, vt alimenta & excremẽta, quæ principales ſunt cauſæ. Grauiſſimis proinde morbis maximè obnoxij euadunt, qui gulæ abdominíque dediti, tempeſtiuam aſpernãtur medicationem. Aliæ materiam duntaxat immutãt, ſoláſque hinc qualitates impertiunt, vt aëris & occurrentium intemperies, motus & quies, ſomnus & vigilia, & animi pathemata, quæ rariùs morbos excitant. Quot igitur qualéſq; ſint interiores morborum cauſæ, & qua hæ ratione ab euidentibus procedant, omnium denique efficientium cauſarum genera viréſque ſumus perſecuti.

Quæ ſit vniuſcuiuſque morbi cauſa. Cap. XXI.

Nvnc morborũ ordine repetito particulatim ſcrutari par eſt quibus ex cauſis vnuſquiſque originem ducat, vt ex earũ obſeruatione omnis quæ ad medendi rationem conducit habeatur cognitio. Quum autem morbus alius à ſolis euidẽtibus externiſq; cauſis profectus ſit, alius pręter has etiam interiores eáſq; vel antecedentes vel continẽtes cauſas habeat, prima quidem vniuſcuiuſq; eſt origo diſcẽda. Partium ſimilarium, tum ſimplex tum cõiugata intemperies, earum quoq; putredo & totius ſubſtãtiæ corruptio, ab euidentibus plerumque cauſis fiunt. Hæ ſiquidem dum blandè & æquabiliter in omne corpus irruunt, primùm promptáq; ſpiritus, qui in tenui ſubſtãtia poſiti omni affectioni patent, ab his deinde humores cæteráque contenta: poſtremò partiũ ſubſtãtiam quæ ſolidior eſt, quacunque vi aut qualitate inſignes ſint, afficiunt. At ſi validæ cauſæ eæ ſint, & diu multóq; tempore aſſiſtant, atque iis expoſitum corpus propinquum ſit, ídq; iam affectioni obnoxium (illa quippe quatuor in omnem rerum actionem concurrant oportet) affectus etiam maximè in corpus immigrabit. Quinetiam ij morbi ſimilares nonnunquam à ſolis antecedentibus aut à continentibus cauſis emergunt. Etenim vitioſus putríſq; humor firmiùs parti adhæreſcẽs, illius ſubſtantiam tandem corrumpit: quomodo & pulmones & iecur putreſcere perſæpe deprehendimus. Sic ſuppreſſi ſeminis & quorundam excrementorum malignitas in veneni naturam faceſſens, principum partium ſubſtantiam contaminat. Quacunq; autem intemperie alienáve qualitate ſpiritus,

Similaris morbus vnde.

vitus, ſanguis, humores excrementáve tenentur, mox contagione corporis partes eadem inurunt, eáque interdum leui, interdum altiùs infixa & permanente. Itaque morbi ſimilares aliàs à ſolis euidentibus, aliàs tum ab his tum ab antecedentibus continentibúſque cauſis originem habent. Iam de inſtrumentorum morbis. Naturalis partium figura inuertitur aut ſpermatis conformantiſque facultatis vitio, aut membris in partu poſteáve, dum adhuc mollia teneráque eſſent contortis, aut quòd multo pòſt tempore colliſa confractáve vitiosè coaleſcunt, ſiue medici, ſiue laborantis, ſiue alterius cuiuſpiam inſcitia & errore. Interiores etiam cauſæ plerunque figuram inuertunt, vt tumor præter naturam, ſectio, conuulſio, & reſolutio neruorum. Concauitatis & meatus vitia quidem multa ſunt, quorum coalitus maximè à cauſa fit interiore, dum capacitatis facies exulceratæ nec benè curatæ, inter ſe glutinantur & adhæreſcunt. Obſtructio ab interiore quoque cauſa, vt à caruncula, à duro tuberculo, à tumore, à callo, à grumo & ab humore craſſo lentóque interiorem canalem ductúmque infarciente. Anguſtia verò fit vel aliquo extrinſecus comprimente intróque impellente meatuum latera: vel his in ſeipſa concidentibus, idque cogente frigidorum adſtringentium aut exiccantium vi. Sed & cauſam ſæpe habent interiorem, quum retinendi facultas validior, meatus eorúmque oſcula quaſi impetu coanguſtat. Laxitatis cauſæ his contrariæ ſunt, medicamenta aperientia, quæ incidendi, detergendi expurgandíque vim nacta ſunt, & quæ vehementer molliunt atque laxant: expultrix quoque facultas valida aut retentrix imbecilla. Aſperitatis porrò cauſæ ſunt, medicamentorum, humorum, & excrementorum immodicè acerborum, cuiuſmodi ſunt immaturi fructus, aut acrium, aut abſtergentium vis eouſque interdum inualeſcens, vt partes ipſas vel corrodat vel exulceret. Læuitatem verò efficiunt cibi, potus, humores, tum vtiles, tum ſuperuacui pingues atque glutinoſi. In numero autem pars quæcunque deeſt, aut naturæ conformationiſq; vitio, aut ſectione, aut vſtione, aut putredine, aut frigore periit. Si qua autem ſupereſt & accreſcit, ea eſt validæ naturæ opus, quę ex vtili eáq; vberiore materia naturale quiddã progignit: eiuſmodi eſt in cõceptu ſextus digitus, & in adultis tuberculum carnoſum. Ex inutili verò materia fiũt gãglia, melicerides, ſteatomata, atheromata, acrochordones, ciúſque generis tubercula. Partis porrò

Organicorum.

molem ſupra modum augent, vtilis materiæ vbertas & valida natura, quæ frictione, calore, pice aliiſque trahentibus iuuatur. Minuunt verò imbecilla virtus, & alimenti penuria, & aliæ cauſæ quas diximus de naturali numero nonnihil detrahere. Partem è ſua ſede atque ſitu dimouent vinculorum ſolutio aut laxitas, vt in luxatis, ſiue repentino vehementíque motu; ſiue mollientium occurſu fiat: continentium partium diſruptio vel laxitas, qualis in enterocele aliiſque ramicibus, & in abdomine diſciſſo, & quum vulnerato pectore pulmo excidit. Vicinarum autem partiũ conſenſus deprauatur, quum illæ inter ſe cohærent, aut commune illarum vinculum laxatur, intenditur vel abrũpitur. Continui ſolutionem efficiunt flatus humórve vel exuperans, vel acer, vel pungens, vel exedens: & in cauſis euidentibus motus immoderatior, & quæcunque contendunt, frangunt, vulnerant, perforant, aut vrunt. Atque hæ quidem ſimplicium omnium morborum cauſæ putentur.

Communis.

Implicitorum compoſitorumq́ morborum cauſæ. CAP. XXII.

NVLLA cauſa proprio atque vni eſt ſemper addicta morbo, ſed vna eadémq; ſimplex morbos plerunque varios infligit. Solis ardor deſtillationem è capite frigidam concitat, ex qua aſthma, arthritis & paralyſis. Idem iecoris bilem accendit & extimulat, cuius febris eſt ſoboles. Sed & cauſæ contrarię in morbi eiuſdem procreationem ſæpè cõcurrunt. Vt enim ſolis ardor cerebrum dilatans illiúſq; ductus patefaciens excrementa diffundit, fluxáque reddit, ita frigus immodicum quaſi comprimens & coarctans, illa exprimit, depellítque. Quum itaque morbi complures erunt, vniuſcuiuſque interior cauſa ſeorſum perueſtigãda: quòd ſi multæ deprehendantur, obſeruandum implicitæne ſint an connexæ, ánve diſiunctæ: quandoquidem earum non minus quàm morborum obſeruatio ad curationem confert. Implicitæ vix vnquam ſeorſum eximi poſſunt. Ex connexis antecedens prius quàm conſequens delenda. Diſiunctæ ſeparatim ſigillatímque tolluntur. Quoniam autem tumores omnes præter naturam, morbóſque partium plurimos humorum defluxio parit, quæ & ipſa plurimorum eſt morborum cauſa, hoc loco expendendum, quid fluxionem moueat, & in hanc non illam partem deducat. Fluxionis materia ſunt, ſanguis, bilis tum flaua tum atra, pituita, aquoſus humor, flatus & quicquid ex his permiſtis conflatur. Omnis autem materia vel per ſe & ſua ſponte,

Complures morbi à fluxione & rheumate.

vel

vel impulſa fluit. Sponte, quum vel copioſior eſt,vel colliquefacta,vel iactata vehemẽtiùs. Talis quippe nequit propria ſede coërceri, ſed ſuopte impetu effluit exciditque. Impulſa verò fluit,aut vi partis expellẽtis ea quæ tum qualitate tũ quãtitate moleſta ſunt, aut vi frigoris,aut adſtringentis cuiuſdam aut comprimentis robore. Atque hæ cauſę fluxionis ſunt effectrices. Cur autem in hanc quàm in illam potius partem incumbat, cauſa eſt pars vel recipiens vel attrahẽs. Recipit autem quia imbecilla,aut quia prona & ſubiecta mittenti. Imbecilla eſt vel natura,vt cutis,axillæ,inguina,adenes,& alia quæcunque laxa molliſq; genita eſt:vel morbo,vt quæ contuſa eſt,obtrita,vulnerata, alióve morbo languida. Pars prona fluxioni ſubiecta eſt,ſi vias ad ſe directas & ingrediẽtes amplas habet atq; latas, egrediẽtes verò anguſtas. Sic ad renes,ad pulmones,ad articulos,ad aliáſque ſedes in quas humor illabi cõſueuit, prona eſt fluxio. Prona enim fluxioníque ſubiecta pars eſt,quæ inferiore eſt ſitu:quandoquidem materia grauis faciliùs deorſum fertur & in procliue deuoluitur, quanquam & flatus & vapor & tenuiſſima bilis facilè quoquouerſum excurrit. Attrahit pars queq; fluxionem dolore,motu,frictione & calore, ſiue ab interioribus, ſiue ab externis cauſis comparata hæc ſint. Humor in parte coaceruatur bifariam,cõgeſtu & defluxione. Congeſtus fit partis vitio & imbecillitate,quũ allapſum alimentum nec conficere nec abſumere valens, nec pauca inde congerit ſuperuacua: aut quum valida ipſa plura allicit quàm vt poſſit concoquere: aut quum denſior adſtrictiórque excrementa nec facilè deponit nec diſſipat.

Rheuma concitantia.

Rheumatiſmo pars quæ obnoxia.

Libri de morborum differentiis eorúmque cauſis, finis.

DE SYMPTOMATIS ATQVE SIGNIS, LIBER II.

Quid ſymptoma, & qua id ratione à morbo & à cauſa diſtet. CAP. I.

TERTIVM nunc genus reſtat eorum quæ præter naturam nobis ineſſe propoſita ſunt, ſymptomatum

nempe atque ſignorum: quæ vt ortu, ita & tractatione morbis ſuccedunt. Licet autem morbi compluréſque eorum cauſæ penitus lateant & intrò condantur, ſymptomata tamen ſignáque omnia foras ſe dant, & conſpicua ſunt nobis. Alia quidem ſigni, alia ſymptomatis eſt ratio: omne ſymptoma ſignum eſt, non tamen omne ſignum ſymptoma. Eſt autem ſymptoma, affectus præter naturam vbiuis conſiſtens. Hic quidem affectus appellatio latiùs quàm in morbi finitione patet, vt & affectionem omnem contineat. Qui præter naturam ſimpliciter exiſtit, nondum contra naturam eſt, nec corporis functionem vllam manifeſtè offendit. Morbus & morbi cauſa à ſymptomate diſtant, quòd functionem lædant, ille quidem primùm & per ſe, hæc verò per accidens: ſymptoma neutro modo lædit, quia nondum contra, ſed duntaxat præter naturam eſt. Diſtant & aliter, quòd morbus in aliqua corporis parte ſolùm conſiſtat, cauſa in contentis, ſymptoma verò tum in vtriſque, tum in functionibus ipſis. Hac quidem nominis ratione quicquid in corporis ſubſtantia, vel in contentis vel in functionibus præter naturam exiſtit, ſi nondum functiones manifeſtè offendit, ſymptoma iudicandum, vndecunque id originem ducat. Itaque & corporis nigrities ex Solis ardore contracta, & vrinæ aliorúmve excrementorum color odórve præter naturam citra morbum grauis, & leuiuſculi partium affectus, adeóque tenues vt nondum functionibus incommodent, ſymptomata ſunt, neque in aliud affectuum præter naturam genus conjici poſſunt. Eſt tamen & altera multò anguſtior huius nominis ratio, qua ſolùm affectus præter naturam ex morbo profectus ſymptoma appellatur. Hoc genus vniuerſum morbi ſoboles eſt, quò nihil eorum pertinet quæ modò percenſui: at nihilominus fœdus icteri color, & putrida fœtenſque deiectio ex febre profecta, & omnis functionis læſio, huius ſunt generis. Cæterùm quum morbus vnus alium de ſe proximè gignit, vt dum iecoris feruor ventriculo calidam intemperiem inurit, poſterior affectus ex morbo quidem natus eſt, non ſimpliciter tamen ſymptoma, ſed morbus appellari debet: ſiquidem in parte inhæreſcit, cuius actionem primùm ac per ſe manifeſtò lædit. Atque hi ſunt quos ſuprà conſequentes morbos nuncupauimus, quorum prior poſterioris eſt cauſa. Quis enim vel mediocriter eruditus ventriculi intemperiem ſymptoma cenſeat calidioris iecoris?

Quid propriè ſymptoma.

Nihil

Nihil igitur ne diuerſa quidem ratione poteſt morbi atq; ſymptomatis rationem ſibi vendicare, quoniam neque fieri vllo modo poteſt, vt vnum quippiam atque idem actionem lędat & non lædat. Quinetiam quum imbecillum languidúmque iecur malè ſanguinem conficit, hæmatoſis lęditur, ex hac deinde corrupti vitioſique humores toto corpore ſuccreſcunt, qui febres & alios deinde morbos excitant: ipſa humorum corruptio, licèt affectus ſit præter naturam ex morbo natus, minimè tamen ſymptoma cenſeri poſſit, ſed morbi cauſa, quòd in contentis ſubſiſtat, actionémque ex accidenti lædat. Nihil enim idem poſſit morbi cauſa & ſymptoma dici: quanquam fieri poteſt vt ſymptoma alterius ſymptomatis ſit cauſa: vt quum ex eodem morbo complura ſymptomata continuata ſerie defluunt. A frigida ventriculi intemperie cōcoctio offenditur, ex qua ciborum eſt cruditas: hinc porrò lienteria, quæ eſt cita alui deiectio, ab hac demum impedita alimenti in totum corpus diſtributio. Hac ſerie quoties morborum, ſymptomatum & cauſarum ingens quædam fit concurſio magnáque confuſio, morbum neque ſymptoma proximè antecedit, neque cauſa vlla proximè inſequitur: ſed ea ſerie ita ſemper ex aliis alia nectuntur, vt morbū cauſa antecedat, ſymptoma verò proximè ſequatur. Quanquā autē idem interdum morbus eſt & morbi cauſa, neutrum tamen ſymptoma dici poteſt. Nā & morbus morbi, & ſymptoma ſymptomatis interdum cauſa fit: at ſymptoma neque morbus neque proxima morbi cauſa eſſe vſquā deprehēditur. Quamobrem Auicennas tria hæc genera permiſcens cōfundénſque, non planè videtur rerum ſubſtātias diſpertitus. Quum propter ictum dolor acerbiſſimus phlegmonem parit, ſymptoma ait morbi cauſam fieri: at certè dolor proxima continénſve nō phlegmones, ſed fluxionis cauſa exiſtit, fluxio verò collectionis, hęc demum quia partem copia diſtendit, obſtructionis, ex qua ſequitur prohibita perſpiratio, natiui caloris extinctio, humorū putredo, ipſa denique inflāmatio, quam propriè phlegmonē appellamus. Tumoris igitur principalis cauſa eſt ingens cumulatorum humorū copia, inflammationis putredo, dolor verò incitās duntaxat cauſa eſt, & ſine qua nihil efficeretur. Neruos omnes contēdit Auicēnas vt perſuadeat ſymptoma in morbum verti commutaríque, quum capitis dolor ex ſtomachi vitio acceptus diutius perſiſtit. At verò dolor hic ex ſympathia tametſi ca-

piti ſit proprius, nec tamen in morbum degenerat, nec priſtinam ſymptomatis naturam commutat: ſed vel ipſa capitis intẽperies, vel alius quidam morbus ex ventriculo contractus, proprium hunc capitis dolorem infert.

Tria ſymptomatum ſumma genera. CAP. II.

MORBVM proximè tanquam effectus ſequitur functionis læſio, primum illius ſymptoma idque proprium & indiſſolubile, è quo dein alia defluunt omnia. Sunt autem hæc bipertita: nam alia in partium ſubſtantia, alia in excrementis inſident. Itaque tria ſunt omnino ſumma ſymptomatum genera, actio læſa, excremẽtorum vitium, & ſimplex corporis affectus. Poſteriora duo ex læſa functione, hæc verò ex morbo proficiſcitur. Exempli cauſa vtque omnia pateant apertiùs, obſtructio ſit in bilis folliculo: ſub hoc vitio flaua bilis à reliquo ſanguine expurgari nequit, hácq; functióne læſa bilis cũ ſanguine manẽs in totũ corpus refunditur. Hinc cutis fœdo tetróq; colore deturpatur, & icterus fit ſimplex quidem ſymptoma. Hinc etiam vrinę craſſeſcũt flaueſcũntq;, & alui excremẽta albicãt bilis permiſtione deſtituta. Ea igitur ſerie ſimplices corporis affectus excrementorúmq; vitia ab actione læſa proficiſcũtur. Iam verò læſarũ functionum differentiæ ex integrarũ numero colligẽdæ. Fũctionum aliæ animales, aliæ naturales: & animalium aliæ ſenſus, aliæ motus, aliæ principes. Sẽſus porrò quinq; ſunt, tactus, guſtatus, odoratus, auditus & viſus. Principes verò functiones ſunt, phantaſia, intelligẽtia, & memoria. Harum vnaquæque bifariam læditur, quia aut non fit, aut malè: & malè rurſum bifariam, aut diminutè aut deprauatè. Cæcitas viſionis eſt priuatio, hebetatio, diminutio, hallucinatio, error & deprauatio. His in auditu reſpõdent, ſurditas, grauis auditio & tinnitus. Haud quidẽ difficile ſit iſtorũ imitatione cæteras animales functiones læſas, tametſi proprio adhuc nomine caruerint, numerãdo percenſere, ſi vniuſcuiuſque tres conſtituantur differentiæ. Eadem propemodum in lęſis naturalibus functionibus numerandis ratio tenenda. Quum pars vnaquæque ſimilaris quatuor tum facultatibus, tum functionibus inſignita ſit, ſi quamlibet trifariam lædi contingat, quòd vel minimè, vel remiſsè, vel deprauatè edatur, erũt vniuſcuiuſque partis, vt ſimilaris eſt, ſymptomata duodecim. Si eadem quoque ex naturalium inſtrumentorum eſt ordine, quoniam præter eas quibus ſe alit & tuetur, alias etiã toti corporis communes vires

Functionis cuiuſlibet offenſa tres differentiæ, quæ primi generis ſunt ſymptomata.

nes vires accepit, aliis duodecim erit ſymptomatis obnoxia. Ventriculi apepſia, bradypepſia, dyſpepſia læſæ cõmunis cõcoctionis vitia ſunt: totidémque & in attractione, & in retentione, & in expulſione conſiſtunt, ſed quibus propriæ appellationes non ſuppetunt: quemadmodum neq; læſis functionibus duodecim, quæ illi qua ſimilaris eſt peculiares ſunt. Tot igitur ſymptomatum genera functio læſa comprehendit, quorum alia in alias partes incidunt pro cuiuſque functionibus connumeranda.

Symptomatum quatum in affectu ſimplici, tum in excrementis conſiſtunt differentiæ. CAP. III.

SIMPLICES partium affectus præter naturam qui functioni nulli incommodant, ſenſibus ferè obuij manifeſtíque ſunt. Hos proinde ſenſuũ quibus percipi ſolẽt numero, in ordines quinque redegerunt. Aſpectabiles ſunt fœdi colores, quos morbi inflixerunt, qualis flauus eſt in ictero, pallidus in leucophlegmatia & in vitiligine, niger in elephantiaſi. Odoratus ſunt, teterrimi & graues odores, quos axillæ, aures, nares, os, aut corpus vniuerſum expirat. Ad auditum referũtur ſoni prẹter naturam, quales ſunt aurium tinnitus, pulmonum fauciúmque ſtertores, dentium ſtridores, ventriculi atque etiam colli rugitus, inteſtinorũ crepitus. Ingrati ſapores qui palatum & linguam inficiunt, guſtatu deprehẽduntur, cuiuſmodi ſunt oris amaror à bile flaua, ſapor acidus è melancholia, aut ſalſus è pituita. Cutis ſcabra, arida, & rugoſa ſymptomatis inquinatur, quæ tactio percipit. His ergo differentiis comprehenduntur ſymptomata generis ſecundi, quẹ ſimplices ſunt corporis affectus. Tertium porrò genus in excrementis ineſt, quæ præter naturam vitium contraxerunt aut ſubſtantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis. Subſtantiæ vitium appellamus, quum quod excernitur toto genere præter naturam eſt, vt calculus, vt arenula, vt lumbricus. Aut quum non id quod excernitur, ſed ipſa illius excretio præter naturam exiſtit: vt ſanguis è naribus, ex auribus, ex ore, ſeu ſputo ſeu vomitione, è veſica vel aluo profluẽs, & quæcunq; citra naturæ prẹſcriptum fit eruptio. In excremẽtis qualitatis vitia inſunt, quum aut eorum color à naturæ modo recedit, vt ſi vrinarum, deiectionum, menſium, ſputorum, aut vomitionum niger eſt color, liuidus, aut viridis. Quum etiam aut graueolentia ferit: aut ſapor amarus, ſalſus, acidúſve ſubeſt: aut lentor vel acrimonia, & craſſities vel tenuitas, aliáve qualitas præter

Secundi generis ſymptomata.

Tertij generis ſymptomata.

naturam, tum his tum cæteris quæ manãt è corpore ineſſe deprehenditur. Quantitatis vitium eſt, quum iuſtus naturę modus in his minimè tenetur, ſed ea vel abundantiùs vel parciùs profluunt. Hæc igitur excrementorũ vitia in ſymptomatis connumerentur, ſi præſertim ex morbo originẽ ſumpſerunt. At quæ nõ hinc, ſed ex alimẽtis profecta ſunt, quorum vel qualitas praua, vel immodica quantitas permanet, non propriè ſymptomatis annumerari debent. Ipſa porrò excrementorum vitia atque ſymptomata dum præter naturam intus coërcentur, nouorum plerumque morborum cauſæ fiunt. Haud equidem ſcio vllane alia cauſa plures morbos procreet, quàm excrementorum prouentus. Symptomatum differentiæ hæ ſunt: iam eorum cauſas breuiter perſtringam.

Læſarum functionum cauſæ. CAP. IV.

FVNCTIO læſa per ſe nulliúſq; rei interuẽtu ex morbo proficiſcitur. Morbus autẽ qui ſenſum motúmq; offendit, vel in cerebro propria facultatis ſede, vel in ſenſus motúſve organo cõſedit. Qui facultatem eiúſq; ſedem occupat & impedit, aut intemperies eſt, aut continui ſolutio, aut conſtipatio, aut obſtructio, eáque vel à tumore pręter naturam, vel ab influente humore profecta. Ab his ſiquidem coërcita facultas prohibetur in ſenſus motúſque inſtrumenta defluere, qui inſtrumentum, modò partem eius principem & primariam, modò cæteras quæ illi ſubſidio veniunt, aut quouis modo vſui ſunt, exercet. In primaria quidẽ (cuiuſmodi in oculo eſt humor cryſtalloides) fiũt intemperies, continui ſolutio, & ſitus mutatio: hic enim ſępe de ſede propria decedit. In cæteris inſtrumenti partibus præter intemperiem & continui ſolutionem inſtrumentarij quoque morbi conſiſtunt: cuiuſmodi ſunt pupillæ amplitudo vel anguſtia, humorum penuria vel exuperantia, horum tunicarúmque craſſities aut alienus color, ſuffuſio, vnguis, & quæcunque ob pupillam ſuccreſcũt. deinde vlcera, inflammationes, aliíque tumores, qui nihilominus & totius oculi morbi ſunt, & ſymptomatum cauſæ. Sic propemodum & aurium obſtructio vel à tumore naſcitur, vel à tuberculo, vel à ſordibus, vel ab iis quæ in eas incidunt. Nariũ quoq; obſtructio vel ex attritu & tumore, vel ex polypo fit: & oſſis ſpõgoidis obturatio à grauedine. At fœtores iis inſidentes odoratum corrumpunt: quemadmodum linguæ lentor ſalſus, acidus, aut amarus, guſtatus iudicium euertit.

Læſarum animaliũ functionum cauſæ.

euertit.

euertit. Iam verò tactus motúſque ſymptoma, vt ſtupor & paralyſis, fiunt neruis aut refrigeratis, aut vinculo alióve extrinſecus premente conſtrictis, aut craſſo lentóq; humore obſtructis. Hæ cauſæ ſpiritum & facultatem animalē latiùs manare nō ſinunt. Ita igitur animales functiones cauſæ multiplices offendūt. At verò læſæ naturalis functionis cauſa omnis vel intemperies eſt, vel ſubſtantiæ corruptio: hæc enim vitia, ſimilarē partem actionum opificē inuadunt labefactántque, neque priuatæ vllius functiones naturales aliis ex cauſis lædi poſſunt: at publicæ, quæ in naturalibus inſtrumētis inſunt, aliis etiam quibuſdam ex cauſis offenduntur. Etenim ventriculi, iecoris, alteriúſve inſtrumēti ratio ab eryſipelate, à phlegmone, ab aliiſq; tumoribus præter naturam interdum peruertitur, hincq; diminuta aut deprauata cōcoctio hominem fatigat. Quinetiam non ſolùm ſimilaris, verumetiam inſtrumentarius morbus attractionē interpellat. Sic tuberculo carnoſo vel alio quouis tumore in gula ſuccreſcente, quo cibis via præcluditur: & intercipitur, vel omnino nulla, vel difficilis, vel deprauata, quaſi ſaltu quodam aut tremore attractio perficitur. Eiſdem ex cauſis & ex flatuum turba præpeditur retentio, nec ventriculus cibos arctè complectitur, nec eiſdem firmiter adhæreſcit. Expulſionem lædunt morbi ſimilares, & viarum anguſtia atque obſtructio. Sed hanc accelerat excernendorum copia vel acrimonia: craſſities verò aut lentor remoratur. Non aliæ profectò cauſæ quærendæ ſunt, cur alimenti in vniuerſum corpus per venas diſtributio, aut fæcum alui deiectio, aut vrinæ profuſio, aut flauę bilis in ſuam cyſtim, aut denique melancholiæ in lienem expurgatio vitioſa ſit. *Naturaliū offenſarum cauſa.*

Simplicium ſymptomatum interiores cauſæ. CAP. V.

AFFECTVS verò ſimplices ſiue in corporis partibus, ſiue in excrementis citra vllam functionum læſionē inhæreſcunt, interiores cauſas has obtinent. Color quidem præter naturam, ſuccum & humores de optimo & mediocri ſtatu delapſos, qui vel in cutem ſe extulerunt, vel cum excrementis excidunt. Fœtor omnis & graueolentia ſoboles eſt putredinis. Alienus ſapor, aut humoris qui in os influit, aut qui excrementis permiſcetur, naturā imitatur. Sonus præter naturam, rugitus & murmur, vel ab inſtrumentorū fit anguſtia, vel à flatus copia, vel ab eo huc & illuc impulſo. Ex quibus intelligi poteſt horū ſymptomatū quemadmodum & ſuperiorum cauſas eſſe morbos. Naturalium

autem excrementorum, vt deiectionum, vrinarum, menſium & ſudorum vitiata qualitas, eas cauſas habere putetur, quas nunc ſimplici affectui aſcripſimus. At verò quātitatem eorum ſupramodum augent, vt ingens ciborum cōpia, vel eorum corruptio & acrimonia, quæ expultricem vim ſtimulat, vel lubrica fluxáque materia, vel continentis facultatis imbecillitas, vel exquiſitior corporis ſenſus, vel impedita alimenti diſtributio, vel excrementa aliunde refuſa, vel corporis vniuerſi colliquatio. His enim ex cauſis vrinæ, dejectiones, ſudores atque menſes validiùs, abundantiùs, crebriúſque erumpunt. Quantitatem verò eorum minuunt alimentorum parcitas, craſſities & adſtrictio, expellentis facultatis imbecillitas, partium expellentium ſenſus obtuſior, viarū anguſtia vel obturatio, immoderata è cutis ſpiraculis facta diſſolutio. Verùmenimuerò excretiones quæ toto genere ſunt præter naturam, alias cauſas habent. Vt ſanguinis profuſio fit rupta, exeſa, aut aperta vena quæ ſanguinis eſt receptaculum. Rumpitur autē nimia plenitudine & vi cauſarum euidentium quæ ſuperiore libro poſitæ ſunt. Exeditur ab acri & mordaci humore, ſi præſertim ea mollis eſt & tenuis. Reſeratur patefactis oſculis & copia, & tenuitate & acrimonia ſanguinis, interdū & à natura quæ laceſſita ora venarum diducit, vt iis exigat quicquid eſt moleſtum. Nonnunquam & ſanguis ita extenuatus vt ſeri ſpeciem referat, è venarum tunicis rarioribus atque laxis emanat. Vomitiones autem mouent cibi aſſumptorúmq; copia, contentorum velut bilis acrimonia, & quæ pondere grauant, vt ſanguis vel pituita copioſior quodam loco concluſa. Tres hæ cauſæ cerebri deſtillationes, oculorum lachrymas, expuitionem, gonorrhœam omnémque ex quauis parte vacuationem cōtra naturam proritant. Hîc nempe continendi facultas excrementorum pondere defeſſa, omnia tandem elabi ſinit: expultrix verò ſtimulata impetu eadem omnia deturbat.

Naturalium excretionū cauſa.

Excretionum præter naturam cauſa.

Dolorem ſymptoma tactus eſſe, & quæ illius cauſa.

CAP. VI.

SENSVS vnuſquiſque rei obiectæ vehemētia pulſatur ac dolet: vt oculus nimio ſplendore, & auris aſpero vehemētíque ſtrepitu. Vnius autem tactus dolores idcirco maximè atroces exiſtunt, quòd craſſiſſimus atque in compactiore materia poſitus, primus ſit & omnium animantiū communis, quódque qualitates in quibus hic verſatur ma-

ximè

ximè ſint efficaces. Hæ igitur ſiquando exuperent, & tactũ repentè vehementérque feriant, dolorem commouebunt. Non ipſa noxiarum qualitatũ perceptio, ſed quæ hinc protinus exoritur affectio dolor eſt, quemadmodum & quæ ex inimici conſpectu naſcitur triſtitia aut ira exiſtit. Vt igitur inimici conſpectus non eſt ira, ita profectò neque rei noxię tactio, ſed moleſtia ex tactione profecta dolor eſt. Itaque vt ira animi, ita & dolor debet tactus ſymptoma cenſeri. Galenus Hippocratis locum exponẽs quo dixit omnem morbum vlcus eſſe, dolores omnes non niſi diuulſione & continui diuiſione moueri contendit. Auerrhois Galenum inſimulans ſuadet ſoluto continuo idcirco dolorem inferri, quòd praua & nocens qualitas inducta ſit, hanc vnicam & proximam cauſam ſtatuit doloris, quæ vna proximum eſt & proprium tactus obiectum. At verò vtraque ſententia videtur ſophiſmatum ſubtilitate inſtituta. Tactus enim non vnum eſt & ſimplex inſtrumentum, ſed quod in extremorum caloris & frigoris, humoris & ſiccitatis, mollis & duri, aſperi & læuis, grauis & leuis mediocritate, conuenienti forma atque ſitu conſiſtit. *Hunc proinde in Phyſiologia* demonſtraui à temperatis ſuíque ſimilibus nihil affici, nec ea percipere, à diſſimilibus verò & contrariis variè perpeti, eáque non niſi offenſione & læſione ſentire. Quamobrem quicquid ſupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue aut multum repente irruet in tactum, dolorem infliget, ídque qualitatis ſuæ vi & efficacia, quæ proxima eſt doloris cauſa: nempe calfaciens, refrigerans, contundens, ſecans, exedens aut diuellens. Itaque doloris cauſam non vnicam, ſed tot nimirum quot ſunt tactus obiecta, ſtatuere par eſt. Quæcunque violenter & repentè in tactum irrumpunt, tandiu ſolum dolorem inferre poſſunt, quandiu agunt & ſenſum mouent: atque cum ſenſus mutatione illius pariter dolor conquieſcit. Licèt interdum ſublato efficiente torpor aliquis (perinde atque in oculo rei viſæ ſimulachrum) aliquantiſper remaneat, obſcuram quandam doloris ſpeciem exhibens, ea tamen dolor haudquaquam eſt. Multæ quidem exiſtunt dolorum differentiæ, quas inter ſigna demonſtratiua collocandas eſſe duximus. Quamobrem de ſymptomatum ſummis generibus horúmque cauſis iſthæc attigiſſe ſatis ſupérque videmur, de ſingulis inter particularum morbos paulò pòſt aptiùs dicturi. Nunc de ſignis tradendum.

De ſignis, quotquot ſint illorum differentiæ. Cap. VII.

ἡ σημειωτική.

MORBI in intimo corporis receſſu conditi, qui neque cerni neq; ſenſu vllo percipi poſſunt, ſolis ſignis intelliguntur, quibus tanquam rerum indiciis mens recta ratione ducitur, & in recondita penetrans, quæcũque magna obſcuritate inuoluuntur ſic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Tanta eſt ſignorũ neceſſitas, vt his ſublatis medicinæ fundamenta corruant. Quoniam autem præter morbos eos qui de partibus ſingulis poſthac tradẽtur, alij plerumq; aut noui aut nouo modo impliciti ingruunt, qui neque literis, neque expreſſis ſignis doceri omnes poſſunt, generalis quædam ſignorũ ars iure præmittenda eſt, quæ modum exprimat, tum morbi, tum cauſæ cuiuſq; interioris inueſtigandæ. Quum autem tria ſint prima ſignorum genera, hîc quidem de inſalubribus quæ morbos eorúmque cauſas demonſtrant, in opere prognoſtico de ſignis prognoſticis, in opere ſanitatis tuendæ de ſignis integræ valetudinis diſſerendum.

Quid ſignum.

Quicquid igitur ſenſibus noſtris obuium, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id illius eſt ſignũ. Sic ſymptoma quia conſpicuum interioris occultíq; morbi è quo fluxit, expreſſum eſt ſignum: ſic & cauſa euidẽs vt vitioſus corruptúſq; cibus, morbi quem procreauit index eſt.

Duo ſignorum ſumma genera, τὸ τε διαγνωστικὸν καὶ προγνωστικόν.

Eſt autem ſignum genere duplex, demonſtratiuum & prognoſticũ. His nonnulli commemoratiuum adiecerunt, quo præterita corporis conſtitutio memoria repetitur. Demõſtratiuis præſens indicatur conſtitutio, prognoſticis futura præuidetur. Signa prognoſtica nõ continuò vt morbus inuadit, ſed aliquanto pòſt tempore ſe proferunt, hincque mox apparentia & ſuperueniẽtia nuncupari ſolent. Ea genere quidem triplicia ſunt: alia coctionis vel cruditatis, alia ſalutis vel mortis, alia decretoria, & in vnoquoq; genere alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra, de quibus ſigillatim aliquãdo fuſiùs diſſeretur. Demonſtratiuorũ quoq; alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra. Salubria quæ corporis naturalẽ cõſtitutionẽ, & bonam humorum cõmoderationem cõmonſtrant. Inſalubria alia quidẽ morbi ſpeciẽ declarant, vt pulſus frequens, celer & inæqualis febrẽ: alia ſedẽ affectam, vt pulſus durus membranã, mollis & vndoſus pulmones molliorémve partẽ affici: alia morbi cauſam, vt plethorę & cacochymiæ ſigna. In vnoquoq; porrò genere alia propria ſunt & inſeparabilia, quę propriã rei eſſentiã perpetuò comitantur, neq; poſſunt ab ea ſejũgi. Statim

pari-

pariter cũ morbo inuadunt paritérq; deſinunt,vnde comitantia & ſimul apparentia nuncupantur. Ita quidem lateris dolor pungenti ſimilis,difficilis ſpiratio,tuſſis, & acuta febris,propria dicimus ſigna pleuritidis. Alia dicũtur aſſidẽtia quæ aliàs cũ morbo inuadunt,aliàs ſuperueniunt, aliàs neq; omnino adſunt: proinde nec propria nec inſeparabilia ſunt, ſed multorũ cõmunia. Sic dolor ad iugulũ vel ad ilia pertingens, & in latus ægrum quàm in ſanũ decubitus facilior, non propria, ſed aſſidentia ſunt pleuritidis ſigna: quẽadmodum & capitis dolor, qui febri nõ aſſiduus comes aſſiſtit. Prætermiſſis autem ſalubribus prognoſticiſque ſignis,inſalubria duntaxat hoc loco exponenda ſuſcipimus. παθογνωμονικά.

Signorum inſalubrium quæ morbos eorúmque cauſas indicant ſumma genera. CAP. VIII.

TRIA corpori præter naturam inſident,morbus,morbi cauſa, & ſymptoma. Poſtremum hoc, quia perpetuo ſub ſenſum aliquem cadit,ſeipſo non aliis ſignis percipitur. At morbus atq; eius cauſa interior noſtros plerumq; ſenſus effugiunt,nec in conſpectum ſe dant,ex ſymptomatis tamen ceu ex ſignis innoteſcũt. Hinc artis medicæ pars maxima opinabilis & cõiecturalis eſt, cuius veritas non aliter quàm argumentis atque ſignis illuſtratur. Quoniam autem ad curandi methodum, non modò morbi ſpeciem, verumetiam corporis ſedem cui is inhæreſcit cõpertam eſſe oportet, conuenit vt ſignorũ inſalubrium alia ſedem affectam indicent,alia morbum qui in ea conſiſtit. Sedis affectæ ſigna ſunt, excremẽta, actio læſa,doloris proprietas, ſitus & propria accidentia. Non ſemper omnia, ſed tamen quædam neceſſariò elucent in vnaquaque affecta ſede. Iecur enim inflammari plerumq; doloris proprietas, ſitus, & propria accidentia dilucidè innuũt,etiamſi nec læſa videatur actio,nec excrementa profluant. Sic factum vlcus exeſámque venã ſola ſanguinis expuitio retegit,licèt cæterorum nihil ſe proferat. Excrementi quidem appellatione tũ quod excernitur, tum ipſum excernendi modum complectimur. Quod excernitur interdum portio quædam eſt affectæ ſedis,quam certò coarguit: nam cartilago tuſſi eiecta arteriam,caruncula in vrinis renes,& ramẽtum in alui fæcibus,tenue quidem ſuperiora, craſſum & carnoſum inferiora inteſtina exulcerari demonſtrat. Interdum non ipſa partis ſubſtantia, ſed quiddam illi adhæreſcens excidit, vt inteſtinorum adeps: interdum quippiam quod pars affecta

πεπονθότος τόπου δηλωτικὰ σημεῖα, ἐνδεικτικὰ σημεῖα.

complectitur. Sic per acceptũ vulnus ſi vrina profluit, veſica, ſi fæx alui, inteſtinũ ſauciatur. Vulnerato autem pectore ſi ſpiritus efflatur, ſuccingens membrana diuellitur. Excernendi quoque modus affectam ſedem patefacit: nam ex vulnere ſanguis quaſi ſaliẽdo proſiliens ex aperta eſt arteria: & portio ſedis affectæ ſi pura & ſolitaria excernitur, è proximis eſt ſedibus, ſin verò naturalibus excrementis ad vnguem exquiſitéque permiſcetur, è diſtantibus atque ſublimioribus eſt. Actio læſa eam partem à qua edi ſolet affici oſtendit, vt cęcitas oculum, ſurditas auditum, cruditas ventriculum. Partis autem affectus propriúſne ſit, an per alterius conſenſum, non ex læſa actione, ſed ex aliis ſignis diſcendum. Quum enim ſolitarius conſiſtit & perpetuus eſt nihílque intermittens, neque increſcẽte alterius partis affectu augetur, ſed quouis alio ſublato perſiſtit, atque illi accommodata præſidia conferunt, proprius exiſtit. At qui alterius incremento inualeſcit illiúſque remiſſione miteſcit, nec idoneis ſubſidiis parti adhibitis leuatur, alterius cõſenſu fit. Doloris quoque proprietas ſeu ſpecies explicat quæ pars primariò ſit affecta: vt dolor pulſans aut arteriam aut partem arteriæ proximam laborare: pungens membranam: conuellens neruos aut tendones: extenſus venas: contundens & profundens oſſium mẽbranas: laxus & mollis carnem: grauis & obtuſus viſcera aliámve partem ſenſus hebetioris. Situs porrò tum doloris tum tumoris, affectæ ſedis eſt index. Nam ſi dolor dextro hypochõdrio penitus inſidet, iecur non lien: ſi ſiniſtro lien non iecur afficitur. Si dextri hypochondrij tumor per coſtarum extrema producitur, iiſque ſubiectis lunæ figuram exhibet, in iecore eſt, ſi circunſcriptus in ventris longum exporrigitur, in rectis eſt muſculis abdominis. Hæc ſignorum genera ſunt quibus affecta ſedes deprehẽditur, atque ex his quæcunque propria & inſeparabilia dicuntur, quia maximam demonſtrãdi vim obtinent, certiſſima ſunt: aſſidentia verò, quòd multorum ſint communia, non paruam interdum dubitationem habent. Iam verò affectuum ſigna ex eiſdem (ratione tamen paulùm diuerſa) depromuntur, præterquam ex actione læſa: hæc enim quæ pars affecta ſit, non quis in ea inſit affectus exprimit. In excremẽtis igitur ſi partis cuiuſpiam portio continetur, vlcus ſubeſt: vt quum inteſtini ramentum deiicitur, aut aſperę arterię bronchium expuitur. Si arenę rubræ ſubſident in vrinis, renes calor exercet. Si alui fæces

τῶν νοσημάτων διαγνωστικὰ γνωρίσματα.

femini

ſemini cucurbitæ ſimiles exeunt, aſcarides vrgent. Doloris proprietas morbi ſpeciem demonſtrat: vt dolor inflammãs calidam intemperiem, ſtupefaciens frigidam. Dolor pungens, exulcerans, aut pruriens, humoris vel acris, vel ſalſi ſoboles eſt. Dolor diſtendens, vel aquam tenuem vel flatum oſtendit in tumore contineri. Loci quoque natura atque ſitus, quòd vniuſcuiuſque partis ſui ſint & peculiares morbi. Oculi ſoli ſuffuſione tentantur, renes & veſica ferè calculo: inteſtina lumbricis, non autem ventriculus. Cor nunquam penetrante vlcere, vt neque pulmo neque ſyndeſmus dolore. Propria tãdem accidentia, vt vngues adunci tabem, lingua nigricans ardentem febrem, citrinus vniuerſi corporis color, iecoris, niger verò lienis obſtructionem declarat. Ex iis igitur ſignorum generibus, tum ſedis affectæ tum morbi cognitio capi debet.

Quæ ratione ſit affecta ſedes ex ſignis inueſtiganda.

CAP. IX.

OMNIS inueſtigatio ab eo quod ſenſibus perſpicuum eſt in abſtruſas occultáſque cauſas deducit: quódque ortu & cauſarum ordine poſtremũ eſt, inueſtigatione primum occurrit: nempe aut morbus aliquis manifeſtus, aut certè ſymptoma. Hoc autem ſiue læſa functio, ſiue excrementum, ſiue dolor fuerit, tum ex ſitu tum ex ſpecie nos in aliquam partis affectæ ſuſpicionẽ primùm adducet: deinde percontandum num etiam alia exiſtant ſuſpectæ partis ſymptomata quæ primæ coniecturæ conſentiant. Etenim nullũ ferè ſymptoma ſolitariũ exiſtit, ſed vnius eiuſdémq; morbi multa ſemper concurrunt. Quum igitur omnia quæ tum narrando, tum percontando audita ſunt, in vnius eiuſdémque affectæ partis ſignificationem congruunt, explorata compertáq; eſt affecta ſedes. Sin verò illa inter ſe diſſident atque diſcordant, in alterius partis inueſtigationem diuertendum, dum quædam deprehendatur, quæ certorum ſignorum teſtimoniis affecta cõfirmetur. Si omnium ſymptomatum ſignificationes eodem pertinent, neque vllum aliò quoquã deflectat, pars vnica laborat. De hac præterea diſquirendum, propriόne affectu an alterius partis conſenſu laboret, & quænã ea fuerit. Si proprius eſt affectus, iſne etiam primarius ſit, an ex alio antecedente profectus. Omnium quippe eiuſmodi diſtinctio in primis eſt ad medendi rationem neceſſaria. Quendam (exempli gratia) ſtatuamus de ſpirandi difficultate queri. Quũ ex ea actione læ-

Ad dignoſcendam affectam ſedẽ exercitatio particulari propoſito exemplo.

ſa conſtet inſtrumentum aliquod eorum quæ reſpirationi inſeruiunt affici, perſcrutandum quidem faucéſne an aſpera arteria peculiari vitio tenetur. Si nihil in his apparet, cauſa aut in pulmones, aut in thoracem, aut in ſeptũ tranſuerſum, aut in vicinas partes conferenda. Quum ſtertor reſpirando obauditur, & tuſſis moleſta eſt ſine ſenſu doloris, pulmones in vitio ſunt. Quum dolor in thorace premit, ídque circa nothas coſtas dextri lateris, ex aliis ſignis diſpiciẽdus is diſcernendúſque eſt. Si enim pũgenti ſimilis fuerit cum febre aſſidua, cum tuſſi qua maximè cruentum expuitur, pleuritidis eſt index. Grauis verò cum aſſidua febre, tum tuſſi ſicca, coniecturá adfert inflammati iecoris. Tum igitur obſeruandum, num tumor aliquis in dextro hypochõdrio lunæ ſpeciẽ exhibeat, lingua ſcabráne ſit & nigra, ſitis inexhauſta, ingẽs cibi faſtidium, vomitus bilioſus, frequénſve deiectio bilioſa, vrina craſſa & flammea: hæc enim ſi extant, iecur phlegmone tentatur. Sin multa deſunt, aliò referendus eſt affectus. Rurſum verò exponat aliquiſpiam dolorẽ obortum ſubter coſtas ſiniſtri lateris. Doloris quidem ſpecie perpenſa, eius regionis loci omnes adeundi animóque luſtrãdi ſunt, coxendix, muſculi abdominis, lien, colum inteſtinum, & ren ſiniſter, quorum eſt omnium magna affinitas. Hic verò dolor ſi infra deuergens in crus vniuerſum exporrigitur, & inceſſu ingraueſcit, húncque deſtillationis ſigna anteceſſerunt, coxendicus eſt. Sin manus contractu vel blandiſſimo deprehenditur, & tuſſi, ſternutamenta, altáque inſpiratione exaſperatur, in muſculis eſt abdominis. Si cum dolore tumor animaduertitur ſiniſtro hypochondrio circunſcriptus, éſtque moleſtus decubitus dexter, & flatus plurimi concoctione ſuſcitati, aut vẽtriculum diſtendunt, aut ructu erumpunt: metus & mœſtitia diu habent, in lienem referendus eſt affectus. Si dolor fixus ex eo cauo, quod inter coſtas extremas & coxendicem eſt, vreteris progreſſu per ilia in veſicam ferè porrectus, qui aluo ſoluta haud prorſus conquieſcit, vomitióque varia eſt, frequens meiendi deſiderium cum ardore, vrina vel ſubſtantia vel contentis à naturali plurimùm abeſt, is in rene conſiſtit. Colicus verò dolor & vagus & latè diffuſus eſt, qui aluo citata & liquata miteſcit. Ea ſit igitur inueſtigandi ratio. Quum autẽ res ipſa planè apertéq; omnibus ſymptomatis inſtructa explicatur, non inueſtigatione, ſed acri dũtaxat iudicio tranſigẽda decidendáq; eſt. Vt ſi quis ter qua-

Aliud exemplum ad certius peruestigandã ſedem affectam propoſitum.

tervè quotidie ſynceri puris circiter ſelibrã ex aluo reddat, interdum cum fæcibus, nonnũquam ſeorſum, nec dolor ſit vllus nec vnquã fuerit, nec ſitis, nec appetentia deiecta, nec febris admodum valida, ſed lenta ſolùm, nec laborans decumbere cogatur, id vndénam emanare iudices? Hæc dubitatio aliquando multorum mentes occupauit. At certè ex quodam abſceſſu ſub diaphragmate rupto id effluere conſtat. Non autem in ventriculo aut inteſtinis, quia in his ſine ſenſu eſſe non poteſt. Non in renibus aut veſica, quòd ex his non in aluum, ſed in vrinas contenderet. Non in iecore aut in liene, quia horum abſceſſus laborãtem omninò proſternunt cum febre ardente, cum ſiti, cum grauibus aliis ſymptomatis. Reſtat igitur in ſolo ſit meſenterio, quod pars eſt ignobilis, ſenſus omnis expers: atque in eius parte ima, è qua ſyncerum poſſit in inteſtinum rectum confluere. Iam verò ſi multa indicia variáque ſymptomata ſeſe exhibent, quorum nec vires nec ſignificationes in vnam & eandem affectam ſedem pertineant, ſimplex eſſe nequit & vnica ſedes affecta. Hîc autem imperiti & artis ignari ſignorũ turbulenta concurſione præpediri ſolent, tanquam in nouum inauditúmque morbi genus incidant. Et reuera confuſos implicitóſque morbos dilucidè explicare in primis quidẽ arduum & operoſum eſt, maximè verò quum affectæ ſedes vicinæ ſunt, & in communem quandam functionem conſpirant, quoniam pleraque illarum ſymptomata communia ſunt. Vt tamen ij ſecernantur explicentúrque, perpẽſis ſingulorum ſignorum viribus & naturis, quotquot in eiuſdem partis ſignificationem concurrũt, ſeorſum conſtituenda referendáque ſunt, dum tandem conſtet quot partes primariò ſint affectæ, vt & totidẽ morbi reipſa deſignentur. Quũ igitur reſpiratio offenditur, tuſſiſque vetus fatigat, & ſtertor, & ſputum copioſum eſt, quibus dein lateris dolor accedit: quoniam nec tuſſis illa vetus, nec ſtertor poſſunt ex pleuritide proficiſci, neceſſe eſt præter latus ipſos quoque pulmones iamdiu obſtrui, eſſéque aſthmati implicatam pleuritidem. Rurſum verò quum dyſuria meiendo acri dolore & ardore diſtorquet, ſi emictionis initio pus emanet, ídque interdum ſponte citra vrinæ profuſionem, & vrinæ curſus plerumque intercipitur, ſi præterea ſub emictionis finem dolor acriùs vrget, exciditq; nõnihil ſabuloſum aut viſcoſum, ſæpiúſque dolor in podicem incumbit, cui quæſo morbi huius primus aditus circumſeptus & difficilis nõ

Vbi varia multa ſymptomata concurrũt, quid agẽdum.

appareat? ſingulis tamē accuratè explicatis variæ ſedes affectæ cernentur, & vlcus in penis meatu veſicæ calculo implicitum. At verò quum affectæ ſedes longiùs diſſitæ ſunt, quoniam ſymptomata edunt prorſus diſparia & quæ eodem pertinere nequeunt, earū ſecretio diremptúſque multò quidem expeditior, in híſque morbi euidentiores ſunt ac magis perſpicui. Vt ſi purulenta vrina citra ſenſum doloris emeiitur, ídque cum lumborum dolore, ſimul etiam fauces ceruíxque tument ac rubent cum ſpirandi vorandíque labore, atque etiam cum febre: promptum fuerit renis vlcus ab angina ſecernere. Quoties porrò deprehenſæ erunt multæ ſedes affectæ, videndum num vna affectum alteri impertiat, vnáque alterius cauſa ſit. Tum ſiquidem cōnexi morbi erunt aut conſequentes. Vtro autē genere ſint, internoſcetur, ſi exploretur vtra pars ſit prior morbo prehenſa, & an illius graue quoddam ſymptoma poſteriori incommodauit. Sic quum in hydrope dextrum hypochondrium tumet ac renititur, difficiliſque eſt ſiniſter decubitus, & icterus multo antè tempore animaduerſus, connexi morbi iudicentur, iecoris ſcirrhus & hydrops, atque ille poſterioris cauſa. Sic & quum impurum multóque humore vitioſo perfuſum corpus, nephriticus cruciatus in febrem præcipitat, nephritis febris cauſa ſtatuitur: Pleuritidi autem febris connexa eſt ferè ſymptomatica: at ſiquando pleuritim præceſſit, primaria eſt, illi tum quidem implicita, non tamen connexa, quòd eius cauſa minimè ſit: atque hos conſequentes appellamus. Non enim qui prior eſt affectus, ſed qui in poſteriorem vim obtinet, illius eſt cauſa: nec ſi poſt alium, idcirco ab eo ſit.

Qua ratione morbus eiúſque continens cauſa perueſtigetur.

CAP. X.

PERSPECTA affecta ſede, quis deinde in ea affectus ſit quærendum. Hic autē quoniam ex doloris proprietate & ſitu atque excremētorum genere cognoſcitur, de affecta ſede roganti multa etiam de affectus ſpecie ſeſe exhibent, iiſdémque ſignis ambo plerumq; innoteſcunt. Interdum ſedes affecta, interdum affectus ipſe conſpectior atq; manifeſtior eſt, vt excreto pure abſceſſus, ſanguine vlcus intelligitur, etiamſi nondum conſtet quæ pars laboret. Itaque his quæ dicta ſunt ſignis exquiſitè noſcendū, quíſnam affectus in laborante parte conſiſtat, ſiue ſimilaris, ſiue inſtrumentarius, ſiue communis ſit. Deinde verò ſimpléxne

is ſit,

ïs ſit,an compoſitus:ſi compoſitus ſit,ex quibus cõſtet: vt ſi renis intemperies ſit calida,an cum ea vlcus etiã conſiſtat. Atque ſiue ſimplex ſiue compoſitus ſit, ſcrutandũ præterea ſitne ſolitarius & ſine fouente cauſa (hic enim expeditiùs ſanatur) an cauſa interior comitetur:quum enim ea in primis ſummouenda ſit,curationem difficiliorem habet.Quocirca poſt affectam ſedem & morbi ſpeciem , cauſa omnis interior perueſtiganda, primùm quidem continens & proxima, flatúſne ſit an aquoſus aliúſve humor , pituita , ſanguis, bilis flaua, aut bilis atra, aliúdve præter naturam, vt calculus,grumus,lumbricus,excrementíve genus.Id autem indicant partis color & natura, doloris ſpecies,excrementi genus,& quæ de humorum dominio mox afferentur. Aliæ ſiquidem partes aliis gignendis coaceruandíſque excrementis comparatæ ſunt,iecur bili flauæ, lien atræ, ventriculus,inteſtina & cerebrum pituitæ,renes & veſica calculo, inteſtina lumbricis. Pars quæ præter naturam aut conſuetudinem incaluit,ſi rubet ſanguine, ſi flaueſcit bile præter modum perfuſa eſt: quæ friget, ſi albeſcit pituita , ſin liuet melancholia grauatur. Dolor acerrimus eſt à bile, mitior à ſanguine,hebes à melancholia,à pituita,ab aqua & à flatu niſi cum copia vehementer diſtendunt. Quæ ex affecta ſede prodeunt,ſi portio quædam ſunt concluſæ materiæ, vel colore vel ſubſtantia quænam ea ſit exprimunt. Ex his igitur quæ proxima & continens morbi cauſa atque materia ſit intelligitur,Deinde verò quærendum ſoláne ea ſit atque ſolitaria,an ab antecedente quapiam foueatur. Quæ ſolius laborantis partis vitio quaſi congeſtione quadam coaceruata eſt, ſolitaria cenſetur. Quum verò vel corpus vniuerſum,vel pars aliqua humoris copia premitur,hánceque exuperantiam quaſi moleſtum onus excutiens in partem laborantem depónit,tum quidem antecedens cauſa ſubeſt continentis comes:dupléxque interiorum cauſarum genus adeſt remediis profligandum. In his porrò diligenter internoſcendum quæ pars in laborantem ſuperuacua deponere ſolet:& quæ materia quíſve humor tum in ea parte tum in vniuerſo corpore plurimùm abundat.Quoniam igitur ſæpius ex vniuerſo corpore in affectã partem vitium incumbit,atque etiam ſi nihil incumbat,niſi tamen perſpecta corporis totius & viſcerum cõſtitutione,nullius partis affectæ curatio rectè ſuſcipi poteſt,hoc loco ſubjiciẽda ſigna ſunt, ex quibus vniuerſus corporis ſtatus intelligatur,& quis ma-

Cauſa continẽtis diſquiſitio.

Antecedentis.

ximè humor in eo dominetur & exuperet.

Signa vniuerſalia cauſa antecedentis, & quis humor dominetur in corpore. CAP. XI.

EORVM quæ toto corpore exuperantem humorem indicant, alia abſolutè ſigna, alia ſigna ſunt & cauſæ. Signa quidem ſunt, corporis facieſque color & habitus, animi, mores, inſomnia, quæ excernuntur, vt vrina, deiectio, ſudor, ſcreatio, & quæ vndelibet exeunt: functiones tum naturales, tum animales, vt concoctio, ſomnus, atque pulſus: & quæ lædunt aut iuuant. Signa & cauſæ ſunt, totius laborantis natura: iecoris quod ſanguinem humoréſque progignat, & cordis cuius vis toti impertiatur corpori, temperamentum: principalium viſcerum conſtitutio, parētum vitia, ſuppreſſa quędam vacuatio conſueta, viuendi conſuetudo in cibo atque potu, vitæ & exercitationis genus, ætas, regio, anni tempus, cœlique ſtatus. Deinde & præteritorum morborum quibus plurimùm conflictari conſueuit recordatio. Faciei igitur corporíſque color & habitus quis maximè humor in toto dominetur palàm faciunt, quandoquidem humoribus ſimilis color effloreſcit, quum præſertim nec in altum corporis vel frigore, vel timore, vel triſtitia compulſi ſunt: nec in cutem violentiùs irruerunt vel ira, vel pudore, vel æſtu, vel balneo, vel exercitatione immoderata. Ergo ſi horum nihil corpus vehementer afficit, certiſſima eſt dominantis humoris ex colore cognitio. Nec minus quidē certa ex habitu & mole corporis. Εὐεξία quippe, id eſt bona habitudo quæ in molis corporeæ mediocritate conſiſtit, ſuccorum probitatem atque mediocritatem oſtendit. Καχεξία verò & ἀτροφία κακοχυμίας, vt εὐσαρκία ſanguinis copiam. Hæc autem coloris habitúſque indicia tum in vniuerſo corpore tum maximè elucent & leguntur in facie. Quippe quæ omnium corporis partium vna cutem obtinuit à ſubiecta carne minimè diuulſam: ea enim cutis nō aliud eſſe deprehēditur quàm ſumma & extima faciei portio reſiccata. Proinde quæcūque in corporis molem effunduntur, conſpectiùs & dilucidiùs in facie quàm in reliqua corporis cute effloreſcunt. Si icteri iacta ſunt rudimēta, prima facies flaueſcit: ſi arquati nigri, liueſcit: ſi elephantiaſis, cū liuore craſſeſcit & extuberat piliq; decidūt: ſi luis venereæ, puſtulis fœdatur: ſi leucophlegmatiæ, palleſcit ac tumet: ſi pulmones inflammātur, rubore perfunditur: ſi iecur aut liē obſtructione ſcirrhóve tētatur, obſcuro colore marceſcit:

Facies nūtia & velut interpres dominātis in corpore humoris & futuri morbi præſaga.

ceſcit: ſi phthiſis eſt, cadaueroſa euadit: ſi quod denique animi pathema premit,quot animi motus,tot commutationes & ſignificationes erunt in facie. Sunt & qui ex vnguiũ colore de humorum corporíſque conſtitutione pronuntient:ſed multo obſcuriùs quàm ex facie. Vt igitur vultus imago eſt animæ, ita facies index eſt & quaſi ſermo quidã tacitus non modò perturbationum animi, ſed & interiorũ corporis affectuum. Mores autem & impetus animi,niſi lõgo philoſophiæ vſu ſedati ſint,humorum affectuúmq; corporis certi quoque ſunt indices. Quum enim tres animæ partes,ſentiens,cõcupiſcibilis & iraſcibilis,omnino brutæ ſint,plurimúmque affinitatis cum corpore obtineãt,neceſſe eſt eius in quo penitus demerſæ ſunt, naturã & vires ſequãtur. Sanguineo & adoleſcẽti lætitiæ & hilaritatis plurimũ ineſt,omniáq; tanquã floreſcente Vere iucunda obuerſantur & arridẽt:ſeni & melancholico eadẽ triſtia & horrida, qualia viſuntur autumno inclinante & ſeneſcẽte anno. Eam autẽ varietatem non res ipſa quæ ſpectatur, ſed æſtimationis diſcrimen facit, quæ corporis naturam conſtitutionémque imitatur. Quę huius prolata ſapiũt & voluptati ſunt, alteri ſæpe ingrata ſunt & iniucunda. Hic veneris illecebris incitatus furit: ille nullo vnquã illius ſtimulo laceſſitur. Huic ſenſus hebetes,tardi & pingues:illi acuti,veloces & expediti. Ingeniũ vni eximium,alteri mens tarda. Ille iracundiã ſæpe exercet,hic cohibet:ille iratus,hic propitius & quietus. Ille triſtis & mœrens,hic hilaris & lætus. Ille elato & inſolẽti animo, hic abiecto & demiſſo. Quum tanta morum diſſimilitudo & varietas citra occaſionẽ cernatur, vnde cauſa niſi à diuerſa corporis natura quæri poteſt? Morum quædam ſemina nobis inſeruntur naturæ primordiis conſentanea. Sunt autem ea primordia, temperamentum & vis illa præſtantior quæ nos conformauit. Calidi & ſicci concitato, celeri expeditóque animo & corpore ſunt:at nõ idcirco prudentes. Frigidi ac humidi,hebeti atque tardo. At multò efficaciores ex abditiore & pręſtãtiore illa facultate mores edũtur,quos ex faciei figura & cõformatione indicari author eſt Ariſtoteles. Inferior maxilla magna hebetes ac tardos, breuis ac parua ſolertes & ingenioſos oſtendit. Frons magna ſegnes, rotunda iracundos. Aures magnæ & erectæ ſtupidos ac bardos, paruæ verſutos & fallaces:horum plena eſt φυσιογνωμονία. Præter mores cuique à natura inſitos alij ex victu, alij ex diſciplinis ac-

Indicia redundãtium humorum qui petãtur ex moribus.

cedunt. Vt enim vinum immoderatius alios in melancholiam, alios in furorem agit, & delirio à ſenſu mentis abſtrahit: vtque aqua vel lactuca furoris impetum comprimit ac reſtinguit, naſturtium aut allium ſomnolentos efficit, hyoſcyamus dementat: ita quidem & multò efficaciùs humores qui præter naturam exuperant, nos in mores ſuæ naturæ cōſentaneos inducunt. His ex cauſis diſſimiles ſunt hominum mores, & vnius eiuſdémque adeò plerumq; varij, vt à ſeipſo plurimùm diſtare videatur. Hinc quoque phrenitis, furor, melancholia, mœſtitia, metus, iracundia, moroſitas aliaque animi ſymptomata præter conſuetudinem & citra euidentem cauſam irrumpunt. Quamobrem diligens morum obſeruatio morbos ſæpe detegit aliis quibuſlibet ſignis incomprehenſos. Ieiunis autem ſub lōga inedia maximè conſpicui ſunt mores, quum humor ſyncerus & impermiſtus viget & exultat, nondum alimenti benignitate repreſſus. His finitima eſt inſomniorum ratio. Quum enim per ſomnum ſopitis colligatíſque ſenſibus, externarum rerum occurſu animus haudquaquam pulſetur & occupetur, tum ſanè multò maiorem vim quàm per vigilias humores animum exercent. Laceſſitur autem per ſomnum animus tum reconditis reſeruatíſque ſpectris eorum quæ frequentibus actibus per ſenſus altiùs irrepſerunt, tum aliena corporis cōſtitutione. Nam inſomniorum cauſæ ſunt quæ attentiùs videntur & audiuntur, & quæ curæ ſunt, & tacita corporis conſtitutio. Quæcūque igitur inſomnia nequeunt ad præcedētem meditationem referri, ex corporis ea ſtatu originem habēt, eiúſque ſunt indices. Quicquid enim corpus vehementer in ſomno premit, quandam de ſe imaginem animo exhibet, & inſomnium facit. Famelicis epularum, ſitientibus potionum ſpecies ſeſe dormientibus offerunt: & ſeminis copia turgētibus ſæpe obuerſantur mulierum formæ. In ſomnis graue quoddam pondus geſtare, aut arctiùs premi videtur, cui corpus humorum ſarcina onuſtum eſt. Et ex altiſſimo loco in profundum præcipitari, cui caput humore multo confertum epilepſiam, vertiginem, aut apoplexiam minatur. At volare, aut celeriter currere, cui corpus leue ac purum eſt, aut caput tenui vapore perfuſum. Somnium ictus aut vulneris quadam parte accepti, in ea doloris morbíve cauſam ineſſe portendit: quemadmodū graueolens odor humorum putredinem, iucundus puritatem. Itaque vt deliriis, ita & inſomniis conſtitutioni noſtræ

Ex ſomniis cōiectatio exuperātis humoris quî faciēda.

ſtræ conſentaneis animus concutitur. Quæ porrò è corpore defluunt & excidunt, quia vel humorum portiones, vel partium excrementa quædam ſunt, eorum ſanè in quibus hæſerunt naturam quodammodo retinent, & eam quum foras excidunt, nobis ob oculos proponunt. Vomitio ventriculi, lienis, cauorúmque iecoris: alui deiectio horum atque inteſtinorum, vrina venarum, ſudor corporíſque halitus ſummarum partium index eſt, nō modò quæ conſtitutio ſit, ſed & qui humores exuperent ſignificant: quemadmodum narium mucus cerebri, ſputum pulmonis eſt indicium.

Ab excretis humorū indéque affectuum indicatio.

Pulſus vt cordis & arteriarum, ita aliarū quoq; affectarum partiū quæ cordi ſocietate quadam iunguntur notam exhibet. Etenim humorum qui tum in vaſis: tum in aliis ſedibus exuperant vaporatione tentatur & afficitur, atque pro cuiuſque humoris cōditione ſe gerit & pulſat, paritérque arteriæ omnes. Harum igitur pulſus dominantis cuiuſque humoris certus eſt nuntius, ea quidem ratione quam poſtea trademus.

A facultatib. nota dominātis humoris.

Rerum autem externarū vſus quaſi tentans & periculum cuiuſque naturæ faciens, quæ corporis humorúmque conſtitutio ſit exprimit. Bona conſtitutio in omnium extremorum medio poſita, quoniam firma exiſtit, omnes externas iniurias peræquè feret, nec niſi ſumma illarum exuperantia offendetur. Vitioſa quæ tamē natiua eſt & nondum naturæ limites egreditur, omnino ſimilibus gaudet, vt quibus ſuſtinetur atque conſeruatur: ſimilibus verò exuperantiis atque omnibus cōtrariis offenditur, quòd eorum vi de ſtatu ſuo naturali dejicitur. Quæ autem præter naturam & morboſa iam eſt, tum omnino ſimilibus, tum etiam exuperantibus læditur, quòd horum vī multò magis de priſtino & naturali ſtatu recedat: contrariorum moderato vſu iuuatur, quæ ſenſim ac blandè in natiuum ſtatum reducunt. Omnis autem immoderatio & exuperantia grauis. Sic ergo ex facili difficilíve cuiuſq; tum aëris, tum cibi aut alterius externæ cauſæ tolerantia, corporis humorúmque conſtitutio conjicitur.

A iuuātibus & lædentibus.

Quæ ſigna ſint & cauſæ. CAP. XII.

IAM verò euidentes cauſę morborum effectrices magnam quoque ſignorum vim obtinent: quos enim morbus quáſque interiores cauſas genuerint neceſſariò cōmonſtrant. Harum aliæ inſitæ ſunt & cōgenitæ nobis, alię aſcititię. Inſitę ſunt temperamentū, & totius natura à parētibus ſuſcepta. Aſcititiæ verò ætas, ambiens aër, victus ra-

tio, vitę genus in exercitatione & ſtudiis & perturbationibus animi poſitum, vacuandorum ſuppreſſio, & prægreſſorum morborum conditio. Euidentes hæ cauſæ tum ſibi cõſentaneos humores, tum morbos qui horũ vitio ſuccedunt nobis ingenerant, qui & illarum animaduerſione protinus innoteſcunt. Inſitum corporis totius temperamentum iecoris atque cordis naturam ferè imitatur. Quum enim muſculorum omniúmque partium quæ ad cutem ſummáque corporis accedunt, ſubſtantia è iecore alimentum, è corde ſpiritum calorémque ſumat, atque ex his quodam modo conſtet, eorum prorſus conditionem naturáque retineat neceſſe eſt. Quibus iecur natura calidum eſt, iis venarum ineſt amplitudo, eáque maior ſi humidum ſimul ſit: at ſi ſiccum ſimul eſt, durities quædam exiſtit. Quum enim venæ quaſi propagines ſint è iecore profectæ, illius nimirum inſitam temperaturam ſequuntur, eámq; nobis ob ſenſus exponunt. Venter deinde & ilia piloſa ſunt, & magis quum etiam ſiccum id fuerit, minùs verò quum humidum. Contrà autem quibus iecur frigidum eſt, venæ anguſtę apparent, etſi humidum ſimul eſt, molles: ſin verò ſiccum, duræ: venter & ilia glabra pilíſque nuda. Si cor temperamẽto calidum eſt, pulſus magnus, velox & frequens exiſtit: ſi pariter ſiccum eſt, durus: ſin humidum, mollis. Spiratio pulſui quodammodo ſimilis eſt, dummodò thoracis conformatio atque magnitudo cordi proportione reſpondeat. Animus quoque amplus eſt & excelſus, præſens & acer, audax, iracundus: quum ſimul ſiccum id erit, tardior quidem, ſed ferocior nec facilè placabilis: quum humidũ, prõptus, placabilis ac minimè ferox. Thorax quoque hirtus eſt & magis in ſicco, minus in humido. At verò ſi cor tẽperamento frigidum eſt, pulſus ineſt paruus, atque is quidem mollis ſi humida tẽperies, durus ſi ſiccitas comes eſt. Reſpiratio pulſui perſimilis, niſi quum thorax à cordis commoderatione recedit. Animus humilis ac demiſſus, propitius, in iracũdiã minimè propenſus: ídque cum metu & ignauia ſi pariter humidum eſt, ſi ſiccum, cum pertinacia. Pectus glabrum & pilis nudũ, magis in humido, minus in ſicco. Sic igitur ex cordis iecoríſque ſignis de totius corporis tẽperamẽto iudicium fieri poteſt. Præterea verò ex calore, ex mole, ex colore & pilo. Corpus enim quodcunq; calido eſt tẽperamẽto, tãgenti etiã calidũ apparet, acri quidẽ & mordaci calore, ſi ſimul ſiccum eſt: blãdo & halituoſo ſi humidum. Piloſum

Ex totius temperamento inſito de cæterarum partium natura cõiectura capienda, & cõtrà.

loſum quoque id eſt,magis quidẽ quum etiam ſiccũ, minus vero quum humidum. Temperamento proximas vires habet corporis principúmque partium natura à parẽtibus inducta. Temperamenti notę interdum fallunt:ac tum ſi fortè perſpectum ſit quales erãt parentum naturæ, quo maximè tẽpore genuerunt,conſpectius erit prolis temperamentum,neque tẽperamentum ſolùm,verumetiam omnis illius natura,& quas in ſe partes validas,quas imbecillas illa obtineat,& quibus cumulandis humoribus,quibus morbus fit opportuna. Nã parẽtum ſemina atq; etiã prægnãtis victus, principũ partiũ totiúſq; corporis naturã conſtituunt. Cauſæ porrò aſcititiæ multo pòſt tẽpore genitis iam nobis hos illóſve humores exaggerãt: quandoquidẽ ætas,ambiẽs nos aër,alimẽta,vitæ exercitationiſque genus,animi pathemata,vacuandorum ſuppreſſio,humores morbóſque generant in nobis ſuæ naturæ finitimos,quorum etiam notæ,hac ratione quam in ſingulis ſubjiciam,conſpicuæ ſunt.

Parẽtum cognita perſpectaq; natura plurimùm facit ad liberorum proclivitatem intelligẽdam.

Signa plenitudinis. CAP. XIII.

PLENITVDO quidem ſtatuenda duplex , vna impura nec exquiſita , cuiuſque ſanguinis redundantia, ſiue bilioſus ſit,ſiue pituitoſus,ſiue ſeroſus,ſiue flatulentus,ſiue aliter inquinatus. Atque hæc verius multa eſt cacochymia, quam & impuram plenitudinem nũcupamus. Altera eſt plenitudo pura , quæ ſolius ſanguinis ſiue omnium ſuccorum æquabilis eſt redundantia. Nuſquam enim tã ſyncerus ſanguis cumulari poteſt,quin aliorum ſuccorum atque ſeri permiſtione ſit perfuſus. Ea autem excellẽtiæ nomine plethora dici conſueuit. Hæc rurſum duplex,vna ſupra vires, in qua tametſi ſanguis nec qualitate nec copia ſymmetriã & commoderationem exceſſit , vires tamen quauis alia ex cauſa imbecillas premit. Altera abſoluta quæ iam ſupra naturæ ſymmetriam eſt, & copioſiùs increſcens naturalis eſſe deſinit. Quæ ipſa aut leuis eſt , quum mediocritatem paulùm excedit,aut tenſiua, quum iam vaſorũ tunicas præ copia diſtendit ac propè diuellit. Hæc licèt immodicè exuperet,fieri tamen poteſt vt vires non premat:nam plerumque (vt in habitu athletico) vires cum ſanguine & carnis mole æquabiliter increſcunt. At ſi vires infirmæ ſubſiſtant,ſupra vires erit plenitudo. Sed & plenitudo omnis impura,ſupra vires eſt & naturæ grauis. Omnis autem plenitudinis vaſorum hæc communia ſunt ſigna. Venarum omnium tumor æquabilis. Hic autem obſeruandus eſt quum omnes ſimul

Plethora duplex.

particulæ eodem ſunt ſtatu, nec pars vlla cæteris eſt decliuior in quam ſanguis incumbat. Et quum omnes æquabili & moderato ſunt calore, & ſanguis nec frigore in altũ refugit, nec immodico calore ſiue aëris, ſiue balnei, ſiue vini, ſiue exercitationis, ſiue febris, ſiue vllius cauſæ calfacientis vi concitatus aut turgeſcẽs, aut quaſi colliquatus venas diſtendit in tumorem. Alterum ſignum eſt tenſio venarum cum quodam ſenſu doloris, quæ nõ ſolius plenitudinis, ſed exuperantis plenitudinis eſt index. Hæc eſt tenſiua laſſitudo ſpontanea, in qua & corpus & artus omnes ægriùs præ pondere mouentur, víxque manus in pugnum adducitur. Si corporis moles iam plenior euaſerit, & brachia, manus, tibiæ inturgeſcant, non ſolùm venarum, ſed totius eſt corporis plenitudo. Pulſus etiam fortiś, validus, magnus & plenus ineſt. Venæ ſiquidem pleniores anaſtomoſi copiæ nonnihil in arterias transfundunt, niſi ſupra modũ craſſi viſcoſique humores exiſtant. Plenæ autem arteriæ pulſum edũt qualem diximus, non in carpo ſolo, verumetiam in temporibus, in digitis, & in extremis quibuſque partibus moleſta pulſatione conſpicuum. Reſpiratio nec alta nec omnino libera: etenim difficilior & crebrior (præſertim verò in exercitatione) deprehenditur. Communia hęc ſunt plenitudinis ſigna. Euidentium porrò cauſarum quæ plenitudinem ingenerant obſeruatio demonſtratiuorum ſignorum vim obtinet. Cibus plenior valentíſque materiæ, plenitudinis eſt pabulum. Inſuetarum balnearum moderatus vſus à cibo hunc quaſi fuſum liquatúmque celeriter allicit diſtribuítque in corpus. Conſueta exercitatio neglecta, vitáve deſes & otioſa nihil è corpore diſſipat, omnia retinet: quemadmodum & cutis denſior. Multò manifeſtiùs conſueta omnis vacuatio ſuppreſſa, plenitudini materiam ſuggerit. Hęc igitur quum iamdiu anteceſſerint, multò certiùs plenitudinem ineſſe demonſtrant. At verò quæ plenitudinis ſpecies ſit, non ex illis cõmunibus, ſed ex propriis cuiuſque ſignis internoſcendũ. Quum in plethora corpus nihilo magis ingraueſcit & vires omnes ęquales perſiſtunt, ſola eſt vaſorum plenitudo. At ſi corpus artúſque ingraueſcunt, & motus pigrior euadit, ſomnus grauis, profundus & interturbatus: & laborans per inſomnia ſe grauiter premi aut onus geſtare, aut loco moueri non poſſe putat, virium eſt grauans plenitudo. Cuius autem humoris hæc ſit, quum in omne corpus æquabiliter diffunditur, color oſtendet. Rubens

Plenitudinis ſigna communia.

Plenitudinis ex prægreſſa viuendi ratione indicia communia.

Propria & peculiaria cuiuſq; plenitudinis ſigna.

bens enim nec ex ſole, nec ex balneo, nec exercitatione, nec ex acuta febre, nec ex iracundia aut pudore contracta, ſanguinis eſt, ſubpallida flauæ bilis, alba pituitæ, nigra bilis atræ. Cerebrum bilis occupans vigilias, pituita ſoporẽ, atra bilis inſomnia terroréſque incutiet. Si os ventriculi humor aliquiſpiam imbuat, pituita appetentiam excitabit, bilis flaua ſitim, nauſeam, oris amarorem: atra animi demiſſionem, moroſitatem, triſtitiam, copioſam ori ſaliuam. Quoniam autem hæc non ſatis conſpicuè dominantis humoris ſpeciem ob oculos proponunt, de vniuſcuiuſque propriis ſignis accuratiùs dicendum.

Signa boni ſanguinis, & ſigna vera plethoræ.

CAP. XIV.

GIGNENDO cumulandóque ſanguini apti quidem & accommodati ſunt qui ſiue ab ortu, ſiue poſtea iecoris cordíſque temperiem ſunt adepti. Etenim quum iecur in temperamenti mediocritate eſt, niſi cordis vehemẽtior intemperies obſtiterit, humorum mediocritatem & commoderationem gignet, quæ bonus eſt & temperatus ſanguis. Huic etiam gignendo apti ſunt, quibus iecoris cordíſque temperatura commemoratis ſignis calida humidáque deprehenditur. Quinetiam ex ætatibus pueritia quidem & pubertas bonum temperatúmque ſanguinem: adoleſcentia & iuuentus copioſum, ſed aliquantùm calidiorem producunt. In externis porrò & euidentibus cauſis ſunt cibi euchymi benéque temperati, quíque facilè ac celeriter alunt: ſanguini quippe & humoribus ſui ſimilem materiam ſubminiſtrant. Moderata autẽ tempeſtiuáque exercitatio ſine labore, ſomnus mediocris, vita curarum expers, gaudiorũ plena, aëris clementia, qualis Vere & regione temperata exiſtit, ſanguinis humorúmque omnium mediocritatem ſi non efficiunt, ſaltem tuentur nihílque immutant. Quum igitur eiuſmodi cauſæ quaſi connexæ conſentiunt, εὐαιμίαν, id eſt bonitatem ſanguinis & omnium humorũ quandam faciunt æquabilitatem: quum verò cogitatione ſola & memoria repetuntur, dominãtis ſanguinis indices ſunt notę. Signa autem aſſidentia quæ ſanguinem in corpore ſyncerum contineri dominaríque demonſtrant, hæc ſunt. Faciei corporíſq; color ſupra conſuetudinem rubicundus, & quaſi ex albo rubróque miſtus. Habitus carnoſus, firmus, ſine multo adipe: miti, blando & halituoſo calore perfuſus. Venarum vaſorúmque omnium ſymmetria, ſed ab exercita-

Omnia temperata & mediocria ſanguinis bonitatẽ præſtant.

tione vel ab æſtu promptè turgens plenitudo. Pulſus fortis, magnus & plenus: virium robur cum ſanguine & habitu proportione quadam pariter increſcens. Vrina copioſa, colore, ſubſtantia, contentíſque mediocris. Animi mores tranquilli, hilares & iucũdi. Somnus placidus, in quo & res inſomniis viſuntur iucunditatis & lætitiæ plenæ, quaſi floribus aut luce illuſtres. Externarum cauſarum atque etiam iniuriarum facilis tolerantia. Iam verò πολυαιμία, id eſt ſanguinis vbertas veraq; plethora ineſſe credatur, ſi in ea corporis conſtitutione venæ & arteriæ intumeſcunt, a[?] æque comitantur plenitudinis notæ. Si euchymi cibi maximéq; vini vbertas & affluentia præceſſit: nã potu quàm cibo impleri facilius eſt. Vt autem vinum, ita & humida liquidáq; omnia celeriùs quàm ſolida coquuntur, atque tũ in venas tum in omne diſtribuũtur corpus. Hæc igitur plenitudinẽ faciunt ſi tempeſtiuè conuenientíq; reliquarum cauſarum concurſione accedant. Si præterea ſanguinis è naribus, ex hæmorrhoide, aut ex vtero cõſueta vacuatio ſuppreſſa eſt. Si laborans morbis ex plenitudine iam ſæpius conflictari conſueuit. Atque ſi plethora carnem ipſam corporíſq; molem iam occupet, cæcæ exiléſque venæ, quales oculorum ſunt, rubent atque diſtenduntur, arteriæ omnes validè pulſant, maximè verò in capite & in temporibus, ſudor copioſus, dulcis, nec graueolens occaſione leuiſſima ſuauiter emanat. Quo autem plenitudinis ſigna grauiora obtigerint, eò plenitudo maior eſt atque periculoſior.

Signa bilis flauæ exuperantis. CAP. XV.

Cauſa copioſioris bilis.

QVI jecoris cordíſque calido & ſicco temperamento ſunt, bilis flauæ copiam vel ex optimis & bene temperatis alimentis exaggerant, maximè verò ſi iuuentutem ipſamque conſtantem ætatem agunt, quæ & omnium feruentiſſima eſt, & bilioſis morbis facilè conflictatur. Deinde ſi alimenta calida ſiccáque anteceſſerint, inediæ aut victus admodum tenuis, parcus & rarus. Exercitatio vehemẽs, robuſta, multa & frequens: æſtus feruidioríſque aëris ſiue à regione, ſiue ab æſtate, ſiue ab æſtuariis, ſiue à calfaciente vitæ ſit genere, frequens occurſatio: vigiliæ immoderatæ: curæ graues, attẽtæ cogitationes & mœrores: ſuppreſſa bilis vacuatio ſpontanea aut intermiſſa, quæ medicamentis fieri conſueuerat per vomitum, per aluum, per vrinas aut ſudores. Cui iſthæc omnia obtigerint, is neceſſariò bile multa redundat. Quum autem ea iam moleſtiùs inualeſ-

ret,ſigna hæc apparebunt:Faciei,oculorum,totiúſque corporis color pallidus, flauus aut citrinus, ad eum accedens qui ictericorum eſt. Interdum bilioſæ puſtulæ eryſipelatis ſpecie erumpentes. Corporis habitus ſiccus,macer & gracilis, & qui tangentem acri mordacíque calore feriat: venæ & arteriæ amplæ, & à prima conformatione caloris vi diſtentæ:pulſus vehemens,velox,frequens & durus:vrina flaua,flammea,& acris, ſedimẽti pauci: interdum vomitione, deiectione,vrinis aut ſudoribus ardens & bilioſa excretio: in iracundiam, in audaciam & vindictam propenſio: ſomnus leuis nec profundus, magna corporis iactatione inquietus: inſomnia belli, furoris, iracundiæ ſplendoríſque plena: frigidorum appetentia eorúmque vſus gratus & delectabilis:bilis purgatio vtilis toleratúq; facilis. Hæc exuperantis bilis communia ſunt indicia. Atque ex partium in quas illa proruit impetúmque facit varietate ſymptomata euariant. Siquidem illa in cerebrum inſiliente, vigiliæ fiunt,deliria rixarum & iracundiæ plena: in os ventriculi, ſitis,nauſea, inappetentia, oris amaror,animi defectio: in inteſtina diarrhœa & dyſenteria.

Argumẽta redundãtis bilis.

Melancholiæ dominantis indicia. CAP. XVI.

CVMVLANDÆ melancholiæ apti ſunt quicunque iecur & cor frigidum ſiccúmque, ſiniſtrum verò hypochondrium diſtentum, in eóque obſtructũ imbecillúmve lienem,aut natura, aut viuendi conſuetudine obtinent. His craſſi lentíque humores ac prorſus terreni ſuccreſcũt, aliàs in vnum lienem, aliàs in omne corpus effuſi. Ætas iam inclinans primáque ſenectus repreſſo vitæ feruore in hanc prona eſt. Victus vſúſque frequens craſſorum ac terrenorum alimentorum, cuiuſmodi ſunt bubulæ, ceruinæ, caprinæ, ac leporinæ carnes, & thumni, balenæ omniáque cetaceorum genera, & maximè condîta ſale, atque etiam vina craſſa,rubra,aut nigra. Vitę conditio triſtis,multis curis,negotiis, contemplationibus aut literarũ ſtudiis implicita, nulla interpoſita animi hilaritate, aut corporis exercitatione:ſub hac enim natiuus calor elangueſcit,& omnia torpore ſopita craſſeſcunt. Autumnus, aut regio, aut cœli tempeſtas frigida & ſicca,inconſtans & inæqualis. Conſueta melancholiæ vacuatio ſuppreſſa, ſiue ea ſpontanea eſſet, vt per hæmorrhoidas, per menſtrua, per aluum aut vomitionem,aut per varices aut ſcabiem:ſiue medicamentis fieri ſolita. His igitur ex cauſis melancholia coaceruatur &

Cauſa melãcholiæ effectrices.

immoderatiùs exuperat, túmque naturæ ſuæ morbos cognatos inuehit. Quum iam illa exuperat, hæc ſigna ſe proferunt. Faciei totiúſque corporis color fuſcus, obſcurus aut nigricans, interdum vniuerſus & æquabilis, interdum maculis quibuſdam inuſtis. Nigra plerumque & cruſtis fœda ſcabies, aut cutis nigra vitiligine conſperſa. Corporis habitus ſiccus & macilentus, aſpectus inconſtans, horridus, ac mœſtus. Pulſus paruus, tardus, rarus & ſubdurus. Vrina ſi nihil vnà excidit melancholię, tenuis & alba, ſin verò illius quiddam præterfluat, craſſa, liuida, vireſcens aut nigra. Præ copia ſpontè erumpens melancholia vomitione, dejectione, vrinis, ſudoribus, mariſcis aut varicibus. In morbis animi metus & mœſtitia, taciturnitas, ſolitudo, inanis rerum commentatio, ſomnus turbulentus, horrendis inſomniis fluctuans & agitatus ſpectris rerum nigrarum, furiorum, mortis, cadauerum, ſepulchrorum, quæ plena ſunt terroris. Appetentia ſæpe corrupta, interdum canina cum acido ructu. Medicamenta quibus vis eſt atram bilem detrahendi conferũt laborantémque leuant: omníſque victus probum tenuémque ſuccum proferens iuuat, contrarius verò lædit. Hæc igitur quoties adſunt, melancholiam exuperare demonſtrant, quæ ſi in hanc illámve partem inſiliat, propria quædam partis illius ſymptomata concitat. At verò atræ bilis quæ ex præaſſatis quibuſcunque humoribus, maximè verò ex flaua gigni ſolet, non hæc, ſed miſta quodammodo ſunt ſigna. Huius cauſæ eædem atque bilis flauæ ſunt, ſed quæ magnæ ac vehementes diu multúmque perſiſtunt, & bilem flauam extra metas deducunt in atram. Reliqua quæ narrantur melancholiæ ſigna hic etiam apparent quidem, ſed cum quadam caloris efferueſcentia. Omnia quippe ex mediocritate in ardorem ſummum deuergunt, quòd ex atra quàm ex flaua bile calor acrior emergat. Hinc & animi mores & inſomnia magno furore magnáque feritate inſurgunt.

Indicia.

Signa pituitæ dominantis. CAP. XVII.

PITVITAM coaceruare ſolet, cui cor, iecur, & ventriculus frigido humidóque temperamento ſunt, atque iis conſentiens totius corporis cõſtitutio. Nempe habitus obæſior, colore albicans aut liueſcens, venæ & arteriæ exiles & anguſtæ: ſiue ab ortu ſiue poſtea tales euaſerint. Ætas propriè quidem ſeneſcens & præcipitata, ob natiui caloris penuriam: & ob voracitatem puerorum ætas. Frigidorum

Cauſæ.

humidorumque alimẽtorum immoderatus vſus, & liberalior aquæ potus. Victus plenior & liberalior, largiórq; potus, intempeſtiuè necdum priore confecto ſumptus: omnis denique ſatietas & ingluuies. Vita ſedentaria & in otio deſes, locis præſertim aquoſis & humidis. Aëris conditio frigida & humida, ſiue ex regione, ſiue ex hyeme, ſiue ex cœli ſtatu, & artis quam quis exercet cõſuetudine. Somnus longus ac profundus, præſertim à cibo: itémque balneũ à cibo, vita ſine curis, ſine ſtudiis, aut mœrore. Pituitæ per os aut per aluum vacuatio ſuppreſſa, quæ diu ſiue ſponte, ſiue arte conſueta fuerat. Hæc ſanè pituitam congerunt, cuius deinde hæc in corpore ſigna apparent. Faciei corporíſq; color albicans, interdum plumbeus aut liuidus. Moles ampla & obæſa, mollis & contactu frigida. Pulſus paruus, tardus, rarus & mollis. Vrina alba vel pallida, nũc tenuis, nunc craſſa & turbida cum multo ſedimẽto. Pituita vomitione aut deiectione ſpontanea erumpens, corpúſque madore ſæpe diffluens. Pituitoſorum morborum, vt œdematis & deſtillationis atque ſimilium cõſuetudo & frequentia. Animi mores omnéſq; corporis motus tardi cum grauitate & ſegnitie, ſenſus obtuſi, mens hebes, ſomnus profundus atq; grauis, aquarum, pluuiæ, niuis, aut ſubmerſionis plena inſomnia. Cibi potúſque calidi, omníſque cauſæ calfacientis occurſus jucũdus & vtilis. Pituitæ vacuatio quæcunq; vel arte vel ſponte obtigerit, cõducibilis. Hæc ſigna exiſtũt, quoties pituita toto corpore æquabiliter dominatur & exuperat. Cæterùm ſi vel in capite duntaxat, vel in vẽtriculo, vel in inteſtinis colligitur (his enim tribus maximè locis ſuperuacanea illa coaceruari ſolet) affectæ partis propria ſymptomata illam detegent. Salſæ porrò pituitæ non hæc, ſed miſta quodammodo ſigna ſunt. Quum enim vel bilis permiſtione; vel inducta putredine calorem præter naturam acquirit, vt miſtas bilis & pituitæ cauſas, ita & illarum miſta quodammodo ſigna obtinet. Eadem ſapore, pruritu, & fœda ſcabie plerumque deprehenditur. *Iudicia.*

Signa aquoſi humoris abundantis. CAP. XVIII.

TENVES ſeroſóſque humores congerunt quibus ventriculus frigidus, lien verò aut jecur obſtructum ſcirrhoſúmque eſt. Qui cibis humidis potuíque liberaliori indulgent, ætate potiſſimum ſenili. Qui in otio vitam agunt, hyeme, regione humida, ſimilíq; cœli ſtatu. Quibus vrina pauca, nec potui reſpondens profluit, & ſudor nullus ema-

nat:& lienteriæ aut ſpontinæ vacuationis aquoſæ conſuetudo deleta. Aquoſo autem humore in omne iam corpus effuſo, facies, manus, reliquúmque corpus ſubtumidū cernitur, non viuido ſed pallido & obſcuro colore, corporis habitus plerumq; œdematoſus, in quo prementis veſtigiū manet, quemadmodum in cachexia & in leucophlegmatia. Abdomen interdum mole tumeſcit, ſub quo fluctuantis aquæ ſonus obauditur. Vrina cruda & aquoſa, ac ſæpe vt in diabete multa, alui deiectio liquida & mollis, cutis madida: expuitio multa, ſimplex, ſine tuſſi, è ventriculo plerumque redundans. Pulſus, animi mores, ſomnus, inſomnia, omnia quidem iis ſimilia quæ in pituitæ dominio.

Signa flatus. CAP. XIX.

FLATVS copioſos exſuſcitant ventriculus frigidus & humidus, omníſque caloris imbecillitas, ſiue ex ſimplici intemperie, ſiue ex humorum vitio contracta; Lien melancholia turgens & obſtructus, ventriculi concoctionem contagione offendens: Flatulēti cibi, vt fructus crudi, caſtaneæ, fabæ, tubera, potus immoderatus, nimiáque ventriculi è liquidis cibis fluctuatio, crapula & ingluuies: Otium, ſomnus multus, ætas, regio, cœlique conſtitutio frigida. Quum autem ab his cauſis flatus multus in corpore cōgeſtus eſt, ventriculus & colon inteſtinum, ſiniſtro præſertim hypochondrio diſtenduntur & rugiunt quaſi ventis agitentur. Eſt enim colon præcipua flatuum ſedes, quorum vi id nōnullis ampliſſimè dilatatur. Tenſiui dolores in omne corpus euagantur vagíque tranſcurrunt. Frequens ructu crepitúque auditur flatuum eruptio, cui mox leuamē ſuccedit: frequens & aurium tinnitus & partium corporis palpitatio. Magna procliuitas in colicum dolorem, in alióſq; ex flatu morbos. Inſomnia rei celeriter currentis aut volantis, interdum etiam tonitrui & tempeſtatis. Signa hæc ſunt omnia ex quibus corporis cuiuſque conſtitutio innoteſcit, & materia quæ in eo dominatur & redundat. Ea tota eſt antecedens morborum cauſa, à qua & proxima continénſque illorum materia fouetur incrementúmque ſumit. His ita mihi abſoluenda videbatur generalis demonſtratiuorum ſignorum tractatio.

Libri ſecundi de Symptomatis & ſignis, Finis.

DE

DE PVLSIBVS ET VRINIS, LIBER III.

Quid pulſus, quótque eius differentiæ.

CAP. I.

NON paruam demonſtrandorum morborum vim obtinent pulſus & vrina: ille ſiquidem cordis & artériarũ, hæc iecoris venarúmque conſtitutionem renũciat, quorum adminiſtratione corpus vniuerſum gubernatur. Pulſus primùm & maximè facultatis totiúſque corporis robur, at non obſcurè tamen cordis corporíſque conditionẽ refert. Vrina certò & manifeſtè iecoris humorúmque ſtatũ, & morbos ex his genitos repræſentat, at obſcuriùs virium corporíſque robur. De his igitur vt certis ſignis ſeorſum, quantum artis vſus expoſcit, tradendum. Pulſus eſt cordis arteriarúmque motus natiui caloris moderator, ex diaſtole ſyſtoléque conſtans. Diaſtole, id eſt, diſtractio eſt qua arteria ſeſe quoquouerſum diffundit dilatátque, vt aëre tenuíque ſanguine tracto inſitum calorem temperet ac ſpiritui pabulum ſubminiſtret. Syſtole, id eſt contractio eſt qua in ſe ipſe vndique conſidet ſéque ſummittit, vt ſpiritus fuliginem exuſtione comparatam expellat. Inter hos motus, quòd omnino contrarij ſint, neceſſe eſt media quies intercedat, eáque gemina: vna ſupera quæ diaſtolen, altera infera quæ ſyſtolen terminet. Pulſuum differentiæ aliæ ſtatuuntur à diaſtole, aliæ à quiete, aliæ ab ordine. A diaſtole quinque, à quantitate, à vehementia, à tempore, ab arteriæ qualitate, & ab arteriæ perfuſione. Quantitas longum, latum, & altum comprehendit: éſtque pulſus longus, quo in longum excurrit arteria, vt latus quo in latum, & altus quo in altum: horum omnium concurſu fit magnus, quo arteria ſe quoquouerſum pandit. His contrarij pulſus ſunt, breuis, anguſtus, humilis, & qui horum trium concurſione paruus euadit. Qui in extremorum medio conſedit moderatus appellatur. Omnes igitur hoc quantitatis genere pulſus erunt, longus, breuis, moderatus: & latus, anguſtus, moderatus: altus, humilis, moderatus. A diſtractionis vehementia ſunt pulſus validus

Hic quenque liber ad tractationẽ ſignorum & ad τὴν σημειωτικὴν refertur.

Quid pulſus.

Pulſuum differentiæ.

ſeu vehemens, qui validè ac firmè tactum ferit: imbecillus
ſeu languidus, qui contrà: & moderatus. A tempore pulſus
celer, qui breui tempore arteriam diſtendit, tardus qui lon-
go, moderatus qui mediocri. Ab arteriæ qualitate, mollis
quum tenera laxáque arteriæ tunica, durus quum durior
rigidiórque eſt: & moderatus. Ab arteriæ perfuſione pul-
ſus plenus quo arteria in diaſtole non modò ampla & tur-
gida, ſed humoris perfuſione plena occurrit: vacuus quo
nõ humore, ſed quaſi flatu turgere tactu deprehenditur, pre-
mentibúſque digitis nihil firmum ſolidúmve ſubſiſtit: me-
diocris horum eſt medius. Sexta pulſuum differentia eſt à
quiete ſeu ab ictuũ interuallo. Hinc fiunt pulſus creber ſeu
frequens, qui ſæpe & breui quietis interuallo arteriam di-
ſtendit tactúmque ferit, rarus qui ex longioribus interual-
lis. Septima differentia eſt ab ordine: hic quum ſui ſemper
ὁμαλός. ſimilis eſt, æqualis appellatur. Eſt porrò genere duplex, in
omnibus aut certè multis pulſationibus ęqualis, ſui ſemper
vbique ſimilis, ſibíque perpetuò conſtans, & in cuius pulſi-
bus ſingulis ſimilitudo & æqualitas omnino ſpectatur in
magnitudine, in celeritate cæteríſque differentiis. Æqualis
in vno pulſu, cuius initium & finis omnéſq; arteriæ partes
ἀνώμαλος. æquabiliter procedunt. Inæqualis in multitudine, eſt quum
multi pulſus cõparati inæquales ſunt & diſſimiles aut ma-
gnitudine, aut celeritate, aut vehementia, aut alio quodam
modo: & qui modis omnibus talis exiſtit, is abſolutè inæ-
qualis appellatur. Rurſus inęqualis bipartitus eſt, inęqualis
æqualiter, & inæqualis æqualiter. Æqualiter inæqualis eſt
qui inæqualitatis æquam paremque mutationem retinet:
vt quum primo pulſu ſecundus paulò minor eſt, & tertius
ſecundo, & quartus tertio ad plures vſque deinceps. Atque
μύουρος. is eſt qui Græcè μύουρος, Latinè ſenſim imminutus & gra-
μύουροι ἐκ- cileſcens appellatur. Hic ſi ſenſim ita minui perſeueret
λείπων. dum ad quietem prorſus recidat, myurus deficiens eſt. Ho-
παλινδρ- rum alij in ea paruitate vel quiete perſiſtunt, alij reſurgunt
ομοῦντες & ad priſtinam magnitudinem aut parem aut minorem re-
μύουροι uertuntur: hi ſunt myuri reciproci. Inæqualiter inæqualis
ἐκλείπων nullam inęqualitatis ſimilitudinem retinet. Hic ſi aliquan-
παλινδρ- do deſinat, propriè inæqualis deficiens dici conſueuit. Et ſi
ομῶν. duorum, trium, vel plurium pulſuum ictibus prætermiſſis
ἀνώμαλος. iterum arteria agitari incipiat, deficiẽs reciprocus vocatur.
διαλεί- Huic finitimus eſt inæqualis intermittens, cuius eſt quies
πων. interdum longiſſima, íſque circuitibus admodum rarus
euadit.

euadit. Eſt & intercurrens Græcis παρεμπίπτων appellatus, intermittenti oppoſitus, is enim tactui objicitur inſperatò medius inter duos expectatos. Inæqualis porrò vno pulſu duplex eſt, aut enim in vna eadémque arteriæ parte, aut in diuerſis fit. Pulſus eadem arteriæ parte inæqualis triplex: nam arteriæ motus licèt continuus, par tamen plerumque non eſt initio, medio atque fine: interdum quiete interpellatur & intercidit, interdum recurrit ac bis ferit. Impar eſt motus initio atque fine, aliàs in vehemẽtia, aliàs in magnitudine, aliàs in celeritate, aliiſque modis quos omnes numerare vix liceat. Intercidẽs pulſus ſeu interciſus eſt cuius διαλειπόμ-
diſtentio cõtinuitate deſtituta, media quiete interrũpitur: μεν@.
hícque quanquam bis ferit, non tamen duo, ſed vnicus eſt pulſus. Quòd ſi motus à quiete celerior & vehementior ſit primo, caprizans tum appellatur. Dicrotus id eſt recurrens δορκαδί-
aut bis feriens, qui ſimulatque omnem diſtentionem effe- ζων.
cit, ſe paululum ſubducit ac mox pulſat iterum, tanquam δίκροτ@.
malleus ab incude reſiliens: éſtque ab interciſo planè diuerſus. Eſt & quum non ſemel tantùm, ſed bis aut ſæpius arteriæ pulſus reuertitur. Pulſus diuerſis partibus inæqualis eſt, quum multis digitis arteriam contingentibus non ſimilis ſentitur occurſatio. Ac primùm interruptus primo & tertio digito, vel ſecundo & quarto, non autem aliis ſentitur. Inæqualis magnitudine, vehementia, duritie, plenitudine, quũ omnibus digitis æque tangentibus, aut magnitudo, aut vehementia, aut durities, aut plenitudo non ſimilis apparet. Hic ſi pariter durus exiſtit, ſerratus appellatur. Eſt & inæ- ἰμπείαν
qualis in ſitu partiũ arteriæ, quũ eius pars vna dextrorſum, καὶ ἐμπεσ-
altera ſiniſtrorſum, vna ſurſum, altera deorſum inflectitur. τικος.
Id autem ſi admodum manifeſtè & perſpicuè fiat, magnáque ſit arteriæ diaſtole, pulſus vibratus appellatur, in quo crebra & inæqualis eſt, quaſi in iaculis quæ impetu celeri vibrantur, concuſſio. Sin verò id obſcuriùs fiat, appareátque κλονώδης.
arteria tenſa & vtrinque retracta, conuulſiuus is eſt. Vndo- σπασμώ-
ſus pulſus, quùm arteria primum digitum pleniùs validiúſ- δης.
que ferit, deinde ſecundum exiliùs & mitiùs, tertium ple- κυματώ-
niùs & validiùs, quartum denuo exiliùs & mitiùs: non hic δης.
quidem interruptus, ſed inæqualis vt vndarum æſtus. Ver- σκωληκί-
miculãs pulſus vermium greſſui ſimilis, vndoſo finitimus, à ζων.
quo non inæqualitatis ſpecie, ſed magnitudine ſolùm ac ro- μυρμηκί-
bore diſſidet. Formicans his ſuccedit mirè paruus, langui- ζων.
diſſimus, creberrimus & inæqualis, à vermiculante tantum

τεταγμένος καὶ ἄτακτος. ἀνώμαλος.

deficiens quantum hic ab vndoſo. Pulſus omnis inæqualis bipartitur: alius quippe ordinatus, inordinatus alius. Inæqualis ordinatus, eſt in quo inæqualitatis ordo retinetur, vt quum pulſus quatuor inæquales quodammodo ſunt, omnéſque quaterni ſimilem habent inæqualitatis proportionem. Inæqualis inordinatus, eſt in cuius inæqualitate nulla ſimilitudo, nullus circuituum ordo ſtatui poteſt.

Qua ratione pulſus obſeruandi internoſcendíque ſunt.

Cap. II.

Quid obſeruandũ medico in tangẽda ſummiis digitis arteria.

Obseruantis manus temperata ſit, mollis, miniméque calloſa & eximij ſenſus. Digiti tres aut quatuor ſupernè tantùm carpi arteriam (quæ mediocris quum ſit & obuia, obſeruationibus accommodatiſſima exiſtit) contrectent. Laborantis manus quæ tangitur, nec ſublata ſit, nec depreſſa, nec extenta, nec vinculo, aut decubitu conſtricta, nec prona in volam, nec reſupina: ſed molli naturalíque ſitu æquabiliter reclinetur in latus imum, quod minimo digito clauditur. In carpo ſi directò ad maximum digitum obſcurus eſt pulſus, alio quouis loco atque etiam in altero carpo perueſtigandus, quòd multis ex cauſis euariet, ac plerumque vel ex vulnere, vel ex cõtuſione, vel ex obſtructione alter obliteſcat. Qui vehemens eſt, non niſi preſſa arteria digitiſque validè infixis dignoſcitur, hoc à magno & à pleno diſſidens, quòd ſuo robore reniti tactúmque repellere deprehẽditur. Non tamen hic adeò premendus, vt vi applicatæ manus arteriæ ſuperetur robur. Languidus pulſus conſpectior eſt in manu prona atque decliui, attingíque debet molliter & quaſi ſuſpenſis digitis: nam ſi arctius prematur, licèt languidus hic pariter quoque magnus ſit, vt in lethargo, aut nullus omnino aut immotus videbitur, omnémque ſenſum effugiet. Syſtole in vehementi, in magno & duro pulſu aliquantum deprehenditur, in languido nunquam: in vehementiſſimo maximo atque duro aut ſaltem in eo qui mollis non ſit, conſpicua & aperta ſentitur, non mediocriter ſed validè preſſa arteria. Quies externa mediocri tactu citra vim vllam interior non niſi digitorũ impulſu preſſúque animaduertitur. Ad horum autem perfectam cognitionem qui ſeſe componere & accommodare volet, primùm ſe exerceat in ſyſtole & interna quiete cordis, quum id vehementiſſimè maximéque pulſat. Pectoris enim contactu conſpicuæ ſunt, quarum imitatione illas quoque in arteriis ediſcet. Reliquæ pulſuum differentiæ

tactus quadam mediocritate animaduerti debent.

Generales pulſuum cauſa. CAP. III.

PVLSVVM tres omnino ſtatuuntur cauſę, efficiens, impellens, & inſtrumentũ. Primaria efficiénſque pulſus cauſa eſt facultas illa mouens è corde profecta: inſtrumenta ſunt arteriæ, quæ facultatis impetum ſequuntur eíque obtemperant: cauſa facultatem incitans ac impellens vſus eſt atque mouendi neceſſitas. Hæc vna omnium eſt cauſarum prima & validiſſima, à qua & mouẽdi initium exiſtit. Omnis autem neceſſitas ex affectione quadam præter naturam proficiſcitur, quæ quum cordi infenſa moleſtáque eſt, eam potinus excutere contendit. Triplex eſt eiuſmodi affectio, aut enim caloris ſpiritúſque eſt penuria, quem cor pulſu reſarcire conatur: aut intẽperies frigida calidáve, ſiue ſimplex ſiue à febre, ſiue à phlegmone, quam refrigerare poſtulat: aut aliena ſubſtantia, cuius expulſionem molitur, vt quum fuligo, vapor, humórve aliena vitioſáque qualitate cor ſeit, aut id mole copiáque premit. Et hæ quidem interiores cauſæ ſunt: externæ verò immoderati omnes corporis motus animíque perturbationes: vt ira, excandeſcentia, metu atque mœſtitia. Ab his ergo cauſis neceſſitate quadã ſtimulata incitatáque cordis facultas, efficit vt per diaſtolen nouus aër extrinſecus hauriatur, qui inſito calori refrigerium vitalíque ſpiritui pabulũ ſuppeditet: per ſyſtolen verò exuſta ſpirituum fuligo, & quicquid denique prętor naturã eſt tum cordi, tum arteriis infenſum expurgetur. Itaque vſus itque neceſſitas cordis facultatem ad pulſandum impellit: incitata facultas inſtrumenta arteriáſque mouet: hę verò illus cedunt robori. Semper autem pro neceſſitatis conditione pulſus edentur, modò facultatis ſubſit robur, & obſequantur arteriæ. Duo enim hæc, vitale robur & arteriarum conſtitutio, neceſſitatis ſæpe ſignificationes obſcurant. Etenim amplæ arteriæ pulſum ferè magnum edunt, qui & talis deprehẽditur ſi non altè in profundum illæ demerſę ſunt. Exiles verò anguſtęque arteriæ quales inſunt pinguibus & craſſis, nequeunt pulſum proferre magnum. Quinetiam viale robur ſi vegetum eſt, pulſus natura magnus ac validus exiſtit: ſi imbecillum, paruus ac lãguidus. His ex cauſisquibuſdã vel in extremo ſenio validus magnúſque pulſus apparet, quibuſdam vel ætate virentibus obſcuriſſimus ac propè nullus. Vitalis roboris cauſa non facilè perſpici poteſt: vna proinde obſeruatio, quę ma-

Neceſſitas pulſandi vnde, & quotuplex eius cauſa.

Pulſuum unde petenda cognitio.

gnum habet in ſingulis momentum, pulſum ac naturæ locupletem cognitionem dabit. Quum igitur omnium cauſarum concurſione mediocritas quædam obtingit, pulſus moderatus exiſtit. Quum verò à mediocritate diſceditur, pulſus immutatur, & de medio quoque decedit.

Quàm varij ſiat pulſus naturales, & quibus ex cauſis per ſanitatem & citra morbum immutentur. CAP. IV.

Ad certam pulſuum ut etiam tẽperamentorum cognitionẽ, medium vnum & ſymmetrũ conſtituere oportet, qui reliquorum ſit velut idea atq; regula ad quam exigãtur.

HIs ita conſtitutis primùm quidẽ in pulſus moderati cognitionem penitus incumbendum, in eúmq; animus defigendus, qui cæterorum lex ſit atque menſura. Moderatus autem appellatur qui nec magnus eſt aut paruus, nec celer aut tardus, nec creber aut rarus, nec vehemẽs aut lãguidus, nec durus aut mollis, nec inæqualis, nec alio quoquam modo nimius. Is eſt cuius comparatione cæteros omnes magnos aut paruos, celeres aut tardos, aut alio quouis exuperantiæ nomine inſigniuerũt. Hic nõ niſi in optima corporis natura animaduertitur, quę & temperatiſſima eſt & cõſtitutione prorſus media ac verè quadrata. At verò intemperatis naturis etiã dum ſanæ ſunt, pulſus ab hoc diuerſi exiſtunt. Natura quippe calidi celerem, crebrum, magnum & aliquantùm vehementem pulſum edunt. His enim refrigerij & expurgandæ fuliginis magna neceſſitas adeſt, nec deeſt virium robur: frigidi contrà. Graciles magnum, quia facilè nullóque impedimento diſtenditur arteria, ſed rarum & aliquantũ vehemẽtem. Hinc viris quàm mulieribus pulſus longè maior & vehementior, ſed paulò tardior atq; rarior ineſt. In ætatibus infantis puerique pulſus celerrimus & creberrimus, quòd caloris exuperãtia per diaſtolẽ refrigerari, & fuliginis copia per ſyſtolen expurgari poſtulet. Senis contrà rarus ac tardus. Reliquarum ætatum pulſus inter hos ambigunt. Iuuenis pulſus maximus, quòd calor ſit acer ampláque arteria: ſenis minimus: pueri medius: huic quidem neceſſitas ineſt, ſed anguſta arteria. Iuuenis pulſus vehementiſſimus, quia facultas validiſſima: ſenis lãguidiſſimus: pueri medius. Ex his quidem conjici poteſt, qualem vniuſcuiuſlibet laborantis naturalem pulſum eſſe oporteat. Hunc porrò vel integra valetudine cœli ſtatus & corporis motus animíq; perturbationes immutant. In anni temporibus, Vere medio pulſus maximi ſunt & vehemẽtiſſimi, quòd in ſumma illa tẽperie facultas ſit robuſtiſſima: at celeritate & crebritate moderati, quia in temperie pulſandi vſus moderatus eſt. Tales apparent Autumno medio.

Pulſum quæ immutent.

Sexus.

Ætas.

Tempora anni.

Æſtate

Æſtate media celeres atque crebri: vſus etenim neceſſitáſque creſcit, at parui ſunt & languidi, quia langueſcit facultas. Hyeme quoniã vſus remittitur, tardi atque rari & quàm Æſtate minores, ſed tamen vehementiores. E regionibus & cœli conſtitutionibus quæcunque vehemẽter calida fuerit & æſtuoſa, æſtati mediæ: quæ verò frigida, hyemi: quæ temperata Veri ſimillima putetur. Exercitatio moderata quidem pulſus vehementes efficit, quandoquidem facultas contentione excitatur: magnos quoque, celeres & crebros, quòd caloris incremento vſus pariter increſcat. Contrarij apparent in otio & torpore. Immodica exercitatio quòd iam ſupra vires ſit, pulſus paruos & lãguidos efficit, ſed ex vſu celeres & crebros: at quum ad virium reſolutionem & defectum peruentum erit, tardos atque raros. Eadem ratio balnearum calidarũ, frigidarum verò ſimilis atque otij & torporis. Cibi viníque vſus plenior, pulſus edit magnos, vehementes, celeres & crebros, ſed vini quàm cibi celerior mutatio, quæ tamen ocyus vaneſcit. At multò immoderatior vini vſus pulſus inæquales & inordinatos concitat. Dormientium parui ſunt, languidi, tardi atque rari: eorum verò qui expergiſcuntur, è veſtigio quidem magni ſunt, vehementes, celeres & crebri cum quadam vibratione, ſed qui in mediocritatem mox redeunt. Iratorum pulſus magnus, altúſque, vehemens, celer & creber: triſtium, paruus, languidus, tardus & rarus: timentium, vehemens, celer, vibratus, inordinatus & inęqualis. Sic igitur quotidianę corporis affectiones pulſus immutant, ſine quarum animaduerſione non certò poſſit pulſus percipi, nec quantum per morbos à naturali diſtet. Itáque pulſus naturalis obſeruandus eſt, neque mox ab exercitatione, à balneis, à cibo immodico, à vino, aut ab aliis cauſis calfacientibus: neque ilico ab ira vel timore, vel ab aliis cauſis cor & ſpiritus agitantibus: de pulſu nihil quicquam ſtatuendum antequam externarum cauſarum vis deferbuerit, omníſque ſedata ſit corporis perturbatio. Hi pulſus non omnes quidem mediocres exiſtunt, ſed naturæ tamen limitibus continentur. Deinceps verò qui contra naturam ſint, & quam in morbis ſignificationem habeant, tradendum.

Regio. *Motus.* *Vinolentia.* *Somnus.* *Animi pathemata.*

Quæ ſunt pulſuum præter naturam cauſa. CAP. V.

COR dum ſe ſecundũ naturam habet, moderato pulſu inſitum ſibi calorem ſpiritúſque mediocritatem tuetur: at præter naturã affectum diuerſo pulſu quicquid mo-

Hinc diagnoſtica ſigna

petuntur tum cauſa prater naturã, tum affectus, tum ſedis affecta.

leſtũ infenſámque eſt excutere, aut etiã quicquid deeſt inſtaurare contendit. In eo autem primùm quid diaſtole, deinde quid ſyſtole demonſtret ſignificétque tradam. Quum vſu & neceſſitate cor laceſſitur, ſtimulatum id, primum quidem pulſum edit crebrum, idque ſiue valida, ſiue imbecilla ſit facultas: creber enim omnium primus eſt, quia facillimus. Si neceſſitati non ſatisfaciat crebritas, huic etiam celeritas accedet: atq; etiam ſi ne duo quidem illa ſatis ſint, addetur & magnitudo, modò non imbecilla ſit facultas: tũ quippe totis hæc opitulatur viribus. Quòd ſi pariter valida eſt, pulſum edit robuſtum ſeu vehemẽtem, eúmq; plenum ſi ſpiritus vbertas ineſt. Ita quippe artis vſu & exercitatione obſeruamus, per febres omnes frequentem necnon celerem pulſum edi, at non perpetuò magnum: quandoquidem ſi vires languẽt, cum crebro paruus quoque ac languidus exiſtit. Rurſum & quibus ſine febre imbecillæ, vt in animi defectione, ſunt vires, & quibus hæc copia vel impuritate premũtur, vt in leucophlegmatia, pulſus frequens ac celer (non enim ex frequentia perpetuò febris iudicanda) at non ilico magnus deprehenditur, ſed verè paruus ac languidus. Quocirca prima pulſus mutatio non in magnitudinem, ſed in crebritatem fit, cui dein celeritas, poſteà magnitudo accedit. Mirari proinde ſubit Galeni dictum, pulſum omnẽ vrgente neceſſitate ſtatim initio magnum euadere, ſiue valida ſiue imbecilla ſit facultas, & celeritatem nunquam ſine magnitudine inueniri. Itaque pulſus frequẽs ac celer aut exuperãtem calorem, aut ſpiritus vitalis penuriam oſtendit: magnus non imbecillam eſſe facultatem, vehemens eandem eſſe validam. Paruus autem pulſus natiui caloris penuriam ingénſque refrigeriũ denũciat. Quod quum obtigerit, primùm quidem raritas erit conſpicua: increſcente malo tarditas accedet, poſtremò paruitas, vice verſa atque in caloris incremento. Iam verò pulſus differẽtiæ in longum, latum & altum, non ex rei neceſſitate proficiſcuntur, nec vllius affectus eſſentiam, ſed impedimenta duntaxat repræſentant, quæ circum arteriam incidunt. Arteria enim quàm maximè poteſt diſtrahitur, at diſtractionis magnitudo aliàs obtegitur, aliàs interpellatur, vel numero, vel craſſitie, vel duritie circumjacentium corporum, vt membranæ, vt cutis, vt adipis aut carnis, quorum gratia pulſus varius apparet, & alius plerumque quàm neceſſitas expoſcit. Sic igitur corpulentis breuis ac paruus, gracilibus longus

Creber eſt vſu primus, dein celer, magnus, vehemens virtute valida: alioquin paruus, & languidus.

Quæ vniuſcuiuſque pulſus præter naturam cauſa ſit, & quæ iudicatio.

longus & magnus, quadratis moderatus obtingit. Mollis verò pulſus arteriam mollem demonſtrat, & corpus humore multo eóq; pituitoſo perfundi, vt in hydrope, in leucophlegmatia, in lethargo, in comate: ſiue ab humidiore cibo, ſiue à balneis immodicis, ſiue à ſomno, ſiue à molliore vita ſuccreuit. Hic tandem ingraueſcente morbo & viribus lãgueſcentibus vndoſus & vermiculans euadit. Pulſus durus ſi neque ex languore animi, neque ex metu, neque ex verecundia eſt, arteriȩ duritiem perpetuò declarat: víxque vllus eſt durus, qui non etiam paruus ſit, licèt non ſtatim languidus. Durior autem arteria fit vel ſiccitate, vel constrictione, vel tenſione. Siccitas fit ab immoderato vſu vini meracioris, à febribus ardentiſſimis, à marcore, à quartana febre & à melancholia. Conſtrictio interdum à frigore fit, quod aëris, balnei, aut frigidȩ potionis vis intulit: interdum à vitioſis fructibus, qui vitream craſſamque pituitam gignunt. Tenſio ab ingenti inflammatione, à ſcirrho iecoris aut lienis. Duro huic & tenſiuo pulſui affinis eſt conuulſiuus, qui aut neruorum propaginem conuulſione teneri prodit, aut aluum immoderatiùs quaſi poto elleboro fluxiſſe. Vibratus pulſus ex paruo duróque procedit: quum enim magna eſt refrigerij neceſſitas & facultas valida, ſi arteria dura tum ſit, contentione facultatis validæ & arteriæ renitentis, vibrare continget. Hoc proinde eoſdem quos & pulſus durus morbos denunciat. Ita igitur ex diaſtole iudicandum. Syſtole verò quemadmodum & diaſtole aliàs maior aut minor eſt, aliàs vehemẽtior aut languidior, aliàs celerior aut tardior, aliàs mollior aut durior. Harum tamẽ vnica celeritatis aut tarditatis differẽtia ſenſu dignoſcitur, atque in hìs dũtaxat, quorum ſyſtole animaduerti poteſt. Celeritas ſyſtoles magnam prodit vſtorum excrementorum copiam, quam natura arteriarum compreſſione nititur expurgare. Ea ferè ex putreſcentibus humoribus coaceruari ſolet, qui febres neceſſariò accendunt, quoties eorum ſubſtantia aut vapor putris in cor irrepit. Quocirca ſyſtole quàm diaſtole celerior, putridæ febris perpetuum eſt indicium. Ea celeritas non modò febrium eſt quas in venis, ſed & earum quas vel in pulmone, vel in iecore, vel in liene, vel in alia quauis particula putreſcens humor accendit. Contractionis tarditas eſt quũ non multũ excrementi putridi & exuſti ineſt in corpore, nec magna deſideratur expurgatio. Crebritas impuri excrementi copiam augeri teſtatur, quæ idcirco efficit vt

Accelerata ſyſtoles cauſa & denũtiatio.

externa quies minima ſit. Raritas contractionis in qua externa quies lõga eſt, excreméta arguit pauca ineſſe fumoſa.

Morborum ex pulſu cognitio. Cap. VI.

HÆc verò iam ad artis vſum & exercitationem apertiùs referenda ſunt. Pulſuum differentiæ & affectum præter naturam, & affectam ſedem demonſtrant. Affectus pręter naturam alij primùm ac per ſe, alij ſecundò ex pulſu deprehenduntur. Primùm quidem ac per ſe intemperies omnis tum quæ ſimplex, tum quæ ex humorum eſt vitio: adhæc plethora, cacochymia vel ſimplex vel cum putredine, phlegmone, ſcirrhus, obſtructio: qui affectus cæterorum omnium velut principia quædam & continentes cauſæ ſunt.

Qui affectus cuiuſuis præter naturam & partis affectæ proprius ſit pulſus.

Calidæ intemperiei ſimplicis, qualis eſt ab æſtu aut ab ephemera febre, pulſus creber eſt, celer ac magnus ſimúlque æqualis. Eiuſmodi & in hectica febre exiſtit, ſed aliquanto durior. In plethora ſimplici quæ nondum vires premit, atque in ſynocho ſimplici, nõ ſolùm creber, celer, magnus & æqualis, verumetiam turgidus, plenus ac vehemens, quòd non niſi robuſtis integríſque viribus obtingat. Intemperies ex humorum putredine, quemadmodum & putrida febris pulſum etiam crebrum, celerem & magnum efficit, ſed inæqualem, non in multis ſolùm, verumetiam in vnico. Tum quippe ſyſtole celerior eſt quàm diaſtole, vt putris fuligo expurgetur: eſt & externa quies breuior, ob quam etiam crebrior pulſus euadit. Inæqualitas aliquantum conſpicua acceſſionis initio, ſed incremento & vigore magis. Phlegmone quæ & inſignis fuerit & in parte nobili, quoniam putredinis calorem cordi totíq; corpori impartit, febrilẽ pulſum infert: præterea verò durum ac interdum ſerrantem & vibratum, quandoquidem partis inflammatæ tenſio peruadit arterias: ſed tamen duriorem ſi phlegmone obtigerit neruoſis partibus, & iis quæ circa membranas, venas, & arterias poſitæ ſunt. Frigida intemperies pulſum efficit rarũ, tardum & paruum, ſicca durum, humida mollẽ. Et hæc quidem dum ſimplex illa conſiſtit. At verò ſi ex humoris cuiuſpiam influxu contrahitur, iis quæ dicta ſunt accedit pulſus inæqualitas, maximè ſi in partem nobilẽ humor impingat.

Qui pulſus affectam partem oſtendant.

Siue enim obſtruuntur arteriæ, ſiue humorum copia comprimuntur, ſiue his natura grauata oppreſſáque eſt, inęquales fiunt: magíſq; quũ craſſi, viſcoſi & copioſi ſunt humores quàm quum tenues atque pauci. Quæ porrò pars corporis affecta ſit noſcitur ex pulſu molli atque ex duro, qui ten-

ſiuus

ſiuus appellatur, ex ſerrante & vibrato. Mollis enim & affectum molliorem & partem carne venis arteriíſque conſperſam affici denuntiat, durus verò partem neruis membraníſque præditam. Quinetiam partes cordi propinquæ, aut ei vaſis majoribus conjunctæ, magis ac celeriùs affectum ſuum cordi impertiunt: diſtantiores & paruis vaſis copulatæ, minùs & tardiùs. Horum permiſtione ſecundariò noſcetur qui pulſus in ſingulis morbis exiſtat. Nam inflammato ſepto tranſuerſo duriſſimus eſt, plurimùm ſerrans aut vibratus, & plerumque conuulſiuus: minus in pleuritide, rurſúmque minus ſi aut inflammatio, aut ſcirrhus ſit in ventriculo vel in veſica vel in vtero, inteſtinis, renibus, jecore, liene aut pulmonibus. A peripneumonia pulſus magnus, languidus & mollis ſimul & inæqualis tum in vno motu, tum in multis: ſæpe etiam vndoſus & dicrotus. In lethargo pulſus illi ferè ſimilis: & huic finitimus in catoche, niſi quòd æqualis eſt. Epilepſiæ & apoplexiæ (quum præſertim malum inualuit, & facultas grauiter opprimitur) pulſus languidus, paruus, rarus, tardus & inæqualis, tum demũ celer euadit. Conuulſionis pulſus cõuulſiuus appellatur, tenſus quidẽ vibratus & inæqualis, nõ perinde tamen validus ac magnus. Paralyſis paruus, languidus atque tardus, nonnihil inordinatè intermittens. Hydropis aſcitæ paruus, creber, durus atque tenſus: tympanitæ longus, celer, creber, ſubdurus: anaſarca vndoſus, latus ac mollis. Phrenitidis durus atque idcirco paruus, mirè celer, & creber, vt proximam ſyncopen denuntiet: interdum tremulus, aut cum conuulſione intermittẽs. Anginæ magnus & vndoſus aliquantum conuulſiuus. Quum iam ſuffocatio impendet, paruus, tardus, creber & inæqualis. Orthopnœæ inæqualis, inordinatus, creber, tardus ac deficiens: tandem verò languidus. Phthiſis paruus, languidus, non admodum celer, hecticus. Suppurationis hecticus inæqualis & inordinatus. In puris eruptione latus, tardus, rarus & languidus. In cæteris denique morbis, ad horum imitationem qualem pulſum eſſe deceat intelligi poteſt.

Virium obſeruatio ex pulſu. CAP. VII.

MAXIME autem ac propriè virium robur atque conſtantiam pulſus oſtendit. Facultatem quippe omniũ princeps atque conſeruatrix eſt vitalis, quæ vna conſtante nemo interire poteſt, ex qua & vita omnis, & virium robur æſtimari ſolet. Quum mors futura eſt, huius labantis ſi- *Viriũ hæc æſtimatio, ex pulſu maximi,*

mi eſt ad prognoſin momenti. gna apparent, aliàs quidem multo antè tempore, vt quum illa morbi diuturnitate languet ſenſimque deficit: aliàs nō diu ante mortem, vt quum vitale robur immoderata eáque repentina vacuatione vel dolore, vel alio grauiſſimo ſymptomate diſſipatur atque perit: aut quum rupto abſceſſu, vel inopinato humorum influxu, vel maxima obſtructione ſuffocatur. Itaque ſi pulſus cordis ac vitæ eſt nuncius, idem omnium quoq; virium & facultatum index erit. *Validus quid deſignet.* Robuſtus veheménſque pulſus ſanis vitæ longitudinem, ægrotis ſecuritatem pollicetur: languidus contraria. Vehemens qui tactum euertit, facultatis robur oſtendit eóque maius quo fuerit vehementior. Hic etiam indicat corporis humores tum qualitate, tum quantitate laudabiles ac probè coctos: aut naturam ſemicrudorum (quales in ſalutaribus morbis ſunt) concoctionem vehementer moliri: maximè verò ſi nec ab ira, nec ab exercitatione, nec à vini cibíve vſu immoderato proceſſit. *Languidus.* Lāguidus pulſus qui à tactu euertitur, imbecillæ facultatis eſt nuncius: ac proinde vel animi defectionem, vel ſyncopen demōſtrat, vel vires morbi longitudine debilitatas, vel quauis cauſa diſſolutas, vt inedia, vigiliis, doloribus, animi pathematis: aut vacuatione immodica, vel affectus magnitudine preſſas obrutáſque. Robuſtus ac vehemēs pulſus ferè quidem magnus eſt, at non neceſſariò, quemadmodū nec qui iuuenis eſt ac robuſtus magnis ſemper citatíſque paſſibus incedit. Languidus non omnis paruus eſt, nec omnis paruus languidus. Lethargicis quippe languidus quum ſit, magnus tamen exiſtit. *Infirmitatis viriū cauſa triplex.* Vt autem virium robur certiùs ex pulſu innoteſcat, triplex ſtatuatur imbecillitatis cauſa: vna quæ ſenſim ac tempore virium ſubſtantiam conficit: altera quæ repentè diſſoluit ac diſſipat: tertia quæ vel copia illam obruit, vel malignitate extinguit. Semper quidem pulſus languidus virium imbecillitatem portendit, quæ verò imbecillitatis cauſa ſit, reliqui pulſus indicant, qui languido comites aſſiſtunt. Itaque quum vitalis facultas vel intēperie, vel atrophia, vel morbi diuturnitate infirma & imbecilla euaſit, pulſus primū per ſe languidus apparet, deinde etiam paruus citra vllam inæqualitatem, rarus quidē & tardus ſi febris nulla, creber atque velox ſiqua ineſt. Facta iam imbecilliore facultate pulſus myurus reciprocus, deinde deficiens reciprocus, poſtea myurus non reciprocus, ab hoc deficiens nō reciprocus & formicans, hinc pulſus abolitus apparens, niſi ex ſyncope

ſit: om-

ſit: omnium tandem extremus verè abolitus, qui ſummis partibus ipſisq; arteriis iam demortuis ineſt. Quum facultas ex repentina ſpirituum diſſolutione atque diſſipatione imbecilla eſt; vt per dolores, vigilias, aut vacuationes immodicas, huius euidẽtes efficientéſque cauſæ præceſſerũt, pulſus ſimiliter initio languidus deprehenditur & paruus, creber & celer, minimè tamen inæqualis: illa verò iam imbecilliore, vndoſus, vermiculans, formicans, abolitus apparens, & tandem verè abolitus. Quũ facultatis ſubſtãtia non ipſa per ſe cõſumitur, ſed vel obſtructione, vel tumore præter naturã, vel humorũ copia & influxu quaſi preſſa & obruta ſuccumbit: atq; etiam quũ pernicie vt peſtilentis febris malignitate extinguitur, pulſus quidẽ languidus, paruus, tardus & rarus eſt, iſq; continuò inæqualis. Tãta quippe inæqualitas animaduertitur, vt qui nunc languidus eſt, mox vehemens appareat: & qui paruus, mox magnus: qui celer, ilico tardus: & qui creber, ſtatim rarus. Quo plures magni ac vehementes erunt, hoc minus premetur grauabiturque facultas, eò verò magis quò plures parui & languidi. Vbi autem magis oppreſſa facultas ſuffocabitur, intercurrens primùm exiſtet: deinde intermittens in pulſuũ multitudine. Intermiſſio aut quies quò diuturnior, hoc periculoſior. Diuturna cenſetur quæ tempus excedit duorum pulſuum: breuis quæ citra hoc manet. Iuuenibus periculoſiſſima pulſuum intermiſſio, minus pueris, minimè ſenibus. Interdum tamen neque iuuenibus ipſis exitialis eſt, quum vel integra valetudine ex arteriarum obſtructione aut diuturno quouis affectu, vt ex aſthmate familiaris exiſtit. Ex vnius pulſus intermiſſione multi ſenes pariter & pueri euaſerunt: at iuuenum ne vnus quidẽ. Perſeuerãs illa diutius inopinatam repentinámque mortem minatur, ipſiúſque cordis vitalem calorem derepente extinctum iri: quemadmodum & animalem facultatem apoplexia. Quietis externæ diuturnitas intermiſſioni quidem eſt finitima, hoc tamen diſſidens, quòd breuior ſit citra inæqualitatem, at cum pulſus tarditate: intermiſſio verè cum pulſu celeri & inæquali eſt. Illa quidẽ arguit vel cordis corpus vel ſpiritum & ſanguinem ſinubus concluſum, vel partẽ aliquam vicinam ingenti frigore occupari: minus quidem quàm intermiſſio pernicioſa, ſed quæ interdũ in repentinam mortem præcipitat. Intercurrens pulſus eadem quæ intermittens ſignificat, cauſaſque eaſdem habet: minus tamen peri-

Intercurrens quid portẽdat, & quid intermittens.

culoſus,quoniam facultas validior decertat cum cauſis noxiis,non autem in intermittente. His ſuccedit intermittẽs in vno pulſu,qui naturã & cauſis inſalubribus impediri,ſed cum illis nihilominus decertare prodit:deterior quidem & multò periculoſior quàm intermittens in pulſuum multitudine,quoniã natura nõ ſolùm in quarto aut quinto quoque pulſu,ſed in ſingulis impeditur,ob idq; præſentẽ mortem denũtiat. Ex hoc genere ſunt caprizãs & dicrotus,qui planè oſtendũt aut cordis inæqualẽ intemperiẽ,aut fumoſorũ excrementorũ copiam non omnibus cordis partibus æquabiliter inſidere.Ita enim calidę partes cũ frigidis,aut liberæ cũ grauatis contendũt,vt quæ priùs leuitate aut calore exiliunt,retrahãtur à frigidis & grauatis,maximè quũ imbecilla facultas eſt,& arteria dura. Vndoſus & vermiculans facultatis non validæ,viriúmq; inſigniter diſſolutarũ ſunt indices,quos proximè formicans ſequitur. In jecoris, lienis & cuiuſq; viſceris inflãmatione atq; in ſcirrho, quoniã pulſus durior euadit ,nec vndoſus nec vermiculans eſſe poteſt.Neq; profectò in hectica febre,neq; in tabe aut marcore,etiamſi iam morti proximus ſit æger : at lãguidus tamen & inæqualis deprehenditur.Myurus in vna diſtentione facultatis imbecillitatẽ in extenuato corpore oſtẽdit,& cor ipſum eatenus debile,vt vim & actionem ab ſe iam nequeat ad extremas vſq; corporis partes æquabiliter protẽdere. Hic igitur malus eſt atque ruinam minatur, etiamſi reciprocus ſit.Hoc deterior eſt deficiens reciprocus:& hoc rurſum periculoſior myurus non reciprocus. Omniũ verò peſſimus atque pernicioſiſſimus eſt deficiens non reciprocus.Fit & interdũ myurus ex vitioſa arteriæ conformatione:vt quũ arteriæ pars media nudæ cuti ſubiecta eſt,& quæ vtrinque ſunt,altiùs demerguntur. Hic facultatem eò vſq; imbecillam oſtẽdit,vt nequeat arteriam æquabiliter attollere. Tales etiam ſæpe viſuntur initio grauium acceſſionũ à frigore inuadentium.Tremulus pulſus qui neceſſariò lãguidus eſt & paruus , facultatem imbecillam arteriámque mollẽ renuntiat,cum corporis habitu gracili. Cõuulſiuus non ad nodum frequens occurrit. Hos tanquam poſtremũ excipiũt abolitus apparens,& verè abolitus,facultate quidem iam prorſus extinctâ.Quocunque autem genere ordinatus ſit pulſus,fidus exiſtet,inordinatus verò infidus.Proinde bonus pulſus ordinatus certiſſimus eſt & optimus, malus ordinatus peſſimus,& inordinato malo deterior.

Quid caprizans & dicrotus.

Vndoſus & vermiculãs.

Myurus.

Tremulus.

Ordinatus & inordinatus.

Quid

Quid vrina, vtque humorum partiúmque effectus demonſtret. CAP. VIII.

CVVM corporis excrementa aut affectarum partium, aut peccantium humorum portio quædam ſint; aut ſaltem ex his deſectæ reliquiæ, quæ illorum ſit conſtitutio certò referunt, atque in demõſtratiuis ſignis primas tenẽt. Vna autem vrina omnium maximè de toto decedit ſignificationem in primis generalem ſortita. Eſt enim vrina ſerum vehiculúmque ſanguinis renum vi ſecretum. Vt in lacte dum concreſcit, ita & in ſanguine ſerum à craſſiore terrenáq; ſubſtantia ſejungi ſecerníq; animaduertitur: quod idcirco ſanguini permiſcebatur, vt hũc fibrarum copia iam craſſum ac lentum dilueret, & tanquam vehiculum per venas tenuiſſimas in corporis extrema deduceret.

Quid vrina Græcis οὖρον appellata.

Oritur quidem ſerum ex potu; aut ex liquore quocunque cibus ſolidior diluitur, & ſine quo vix quicquã emolumenti corpus ex cibi benignitate perciperet. Hac ratione potus cunctis animantibus apprimè conueniens & neceſſarius, aliis quidem vt volucribus, quæ haudquaquam meiũt, parcior, aliis vt hominibus & quadrupedibus liberalior. Ventriculi concoctione liquor totus cibo permiſcetur, totáque cibi vis in liquorẽ cõfertur dũ vna fiat æquabilis ſubſtantia, cui chylo nomen eſt. Hunc flexuoſo per inteſtina prolapſu exugunt meſenterij venæ, & quicquid ineſt vtilioris ſubſtantiæ id omne eripiunt, potúque tanquam vehiculo ſubuehunt ad jecoris portas. Quũ dein ex chylo factus ſanguis eſt, vt melancholia in lienem, bilis flaua in proprium folliculum, ita & vrina (propriũ jecoris, quemadmodũ & alui fex vẽtriculi & inteſtinorum excremẽtum) iam inutilis & ſuperuacanea è gibbis jecoris renum vi per venas emulgentes allicitur.

Vrinæ materia.

Cauſa effectrix.

At non vniuerſa: portio enim cum ſanguine in corpus diſtribuitur, quæ quũ vectionis munere perfuncta eſt, aut ſudoribus exhauritur ac diffluit, aut qua via proceſſerat, eadem tracta relabitur in renes & in veſicam. Itaque non è iecore ſolùm, verumetiã è venis tum maioribus tũ minoribus & è corporis mole vrina prolicitur: quod apertè ſentiet quiſquis biduũ triduúmve nullo aut parciſſimo potu trãſegerit. Ea autẽ ſi nec immoderato potu diluta, nec aliena permiſtione cõſperſa ſit, manifeſtò humorũ qui in jecore maioribúſq; venis; obſcurius verò eorũ qui tũ in minoribus, tum in partibus ferè ſingulis inſunt notam exhibet eorúmq; cõſtitutionẽ indicat. His enim tantiſper dum vti-

Quarum partium characterem impreſſum & inuſtã notã vrina referat.

na permiſcebatur, eorum omnem affectionem, omnem qualitatem contraxit aſciuítque ſibi,& nunc quaſi deſecta portio quæ ipſorum conſtitutio ſit coràm proponit planúmque facit. Quocirca ſi vel viſcera, vel maiores venæ, vel caput, vel pulmones, vllâve corporis pars morbo tenetur, quoniam hæc affectionem humoribus in ſe contentis impartit, vrina profectò quæ ſanguinis & humorum comes eſt,eiuſdem quoque particeps erit, & profuſa affectionis notas referet,propriáq; eius ſigna dabit.Sed & partium per quas illabitur,vt renum, vreterum, veſicæ ac penis affectus repræſentabit. Nam tametſi non diutius in his ſubſiſtat ac hæreat, ab illis tamen ſordes & inquinamenta (ſi qua inſunt) præterfluens corradit ſecúmq; rapit. Quocirca partium quas attingit omniũ affectus illa oſtendit.An verò cùm affectu quę etiã pars affecta ſit certò & apertè referat, poſthac diligentiùs ſcrutabimur. Hæc porrò humorum partiúmque vitia demonſtrat vel ſua chymoſi, vel puritate,vel quãtitate,vel colore,vel odore,vel contentis: quorũ ſignificationes ſigillatim deinceps oratione proſequemur.

Quæ obſeruanda antequam certa de vrinis ſententia feratur.

CAP. IX.

EXCIPIENDA vrina eſt à ſomno prima & expleta cõcoctione cibi,eáque vniuerſa, quòd pars nulla dilucidè poſſit notas omnes exprimere. Matula alba ſit & pellucida,qualis ferè vitrea eſt,oblonga ne diuulſam hypoſtaſin exhibeat,& magna quæ totius vrinæ ſit capax.Obturetur procul à ſole, à frigore & à flatu, ne vel turbetur, vel craſſeſcat: quieta nulláq; agitatione reſideat dũ ſenſim refrixerit,nec tamẽ ſupra ſex horas aſſeruetur, ne quam corruptionem ſubeat. Si fortè vel frigoris vi vel ſponte ſua craſſeſcat turbetúrque,igne leni diſſoluetur atque declarabitur, nulla agitatione, ne diſſipetur hypoſtaſis, quam ne ignis quidẽ extenuare aut colliquefacere ſolet. Quid autẽ cauſæ ſit cur interdũ tũ craſſæ,tum tenues vrinæ ne vel ingenti frigore quidẽ, interdũ verò tẽperato etiam loco turbentur, non niſi ad inſitum vrinæ calorem referri poteſt, qui vt hypoſtaſin,ita & cęteras partes locis diſponit diſtinguítque, quem conſtat aliàs languidum, aliàs valentem eſſe. Vrinæ inſpectio in loco ſit nec obſcuro,nec nimium lucido, nec Solis radiis colluſtrato, ſplendórque luminis in matulam deſuper quàm tranſuerſum potius incidat. Hæc autem in vrina veniunt conſideranda,chymoſis,perſpicuitas &

Cur aliàs turbetur, aliàs non turbetur vrina.

tas & puritas,quātitas,color,odor,contenta:in quibus omnis eſt interiorum affectionum ſignificatio,tam quæ ſecundùm naturam quàm quæ præter naturam exiſtunt. Illa verò aliàs ex aſſumptis rebúſque externis,aliàs è renum veſiceque ductibus, aliàs è venis aut è reliquo corpore proficiſcuntur atque manant: ita enim tribus ex cauſis manifeſtæ qualitates imprimuntur in vrina. Potus immoderatior præſertim aquæ aut vini albi tenuis,copioſiorem vrinam profundit, eámque tenuem & crudam: & quæ quoniam præproperè perlabitur ac præterfluit, nec partium nec humorum affectiones nec qualitates expreſſas exquiſitè refert. Nō pauca etiam vel mediocri vſu vrinam colore inficiunt, vt crocus,caſſia,rheumbarbarum,ſenna, rubia maior: quædam alieno illam odore perfundunt, vt allium, & terebinthi lachryma. Horum enim qualitates quum ſint præter naturam,pariter cū excrementis,præſertim verò cum vrinis amandantur ac defluunt. Peruertunt igitur propriā vrinæ indicationem,vt neque morbus,neque interior vlla cōſtitutio præſentibus his certa prodatur. Sic vrina morborum nuntia externarum rerum nulla permiſtione inquinetur,omníque earum qualitate vacet. Quinetiam ſi vel vlcus, vel abſceſſus in renibus,aut in veſica,aut in vreteris, aut in pene ineſt, vrina craſſior euadet ac turbidior, eáque vel puris permiſtione alba,vel cruoris perfuſione rubra:quemadmodum ſæpe aut arenulis aut filamentis variè conſperſa. Et hæc renum veſicæque vitia vrinas plerumque efficaciter immutāt. Quæ verò nec rerū externarum qualitate,nec renum veſicæque labe inquinata fuerit,ea certiùs venarū reliquíque corporis demonſtrat affectus. Cauendum igitur ne aut res externæ,aut renes te fallant. Quod ne fiat,qualitatum quæ cernūtur in vrinis cauſas in tres vbique partiemur differentias,in externas,in eas quæ ductuum,& in eas quæ totius ſunt corporis. Hac enim obſeruatione atque diſtinctione,certa veráque vrinarū ſignificatio haberi poteſt.

Immutatur vrina tum aſſūptis, tum renū veſicaq; vitiis, tū venarū reliquiq; corporis affectibus.

Quæ vrina ſit optima,vtque ſexu,temperamento & ætate mutetur. CAP. X

OMNIVM autem prima inſpectanda & cognoſcenda eſt vrina optima,quæ cęterarum quaſi lex ſit & regula. Talis ſubſtantia mediocri eſt,nec aquę modo tenuis,nec vt iumentorum craſſa: clara non turbida: colore ſubaureo atque flauo,quē hîc extremorū medium collocamus. Quātitate media & heſterno ſuperiorúmq; dierū potui reſpon-

des,aut aliquantùm parcior, quòd potus nõnihil in corpus abſumatur. Hypoſtaſis in hac ſubſidet alba, leuis & æqualis, in acutum faſtigiata, ea ratione quæ poſthac exprimetur. Neq; craſſum quicquã ſubeſt,neque bulla,neq; filamentum, neque eorũ quicquam quæ inter mala referentur. Hæc non modò inculpatam omnem naturę concoctionem,ſed & integram corporis valetudinem indicat,viríque ſummam tẽperiem eiúſque ætatem floridã:non enim alij cuiquã vrina talis obtigerit. Nam mulieris etiamſi temperatiſſima ſit & ætate florens, vrina non parum ab hac deficit. Subſtantia quippe non (vt quibuſdam placuit) tenuis, ſed apertè craſſiuſcula eſt,neque vt viri pura & pellucida,ſed aliquantùm turbida & multis innatantibus impura. Huic enim plura

Mulieris vrina qualis. quàm viro ſuperuacanea in vteri veſicæque ſedes confluũt, quæ vrinis plerumque permiſcẽtur. Color ex albo liueſcẽs non modò cruditatis, ſed ſexus præcipuè index. Horum proportione hypoſtaſis copioſior quàm viris, craſſior & albior. Qui ſæpe & ſedulò maris ac fœminæ vrinas inter ſe contulerit,eas tandem internoſcet oculorũ conſuetudine.

Puerorũ. Infantium & puerorum vrina albior quidem, ſed craſſior & copioſiore ſedimento quàm ætate florentiũ. Calor enim tametſi in illis plurimus ineſt,quoniam tamẽ humoris copia obtunditur, quas dixi vrinas producit.

Senum. Senum alba,tenuis,hypoſtaſi pauca, cruditatis & imbecillæ concoctionis nuntia,quòd in illis paucus & imbecillus ſit calor. Horum exemplo minimè arduum ſit conjicere qualis eſſe debeat vniuſcuiuſque temperamenti, & quantùm ab optima quæque diſtet. Itaque cuiuſpiam vrina propoſita,ex ſexu & tẽperamento tũ inſito tum aduentitio:& ex ætate conjiciendum & æſtimandum qualiſnam eſſe debeat ea naturalis: vt ſiquãdo offeratur alia, recordatione illius planum ſit & in promptu, éane præter naturam ſit, quantúmque à naturali abſit. Antequam verò de morbo ex vrina iudicetur, æſtimandũ quod quis vitæ genus paulò antè ſit ſequutus. Nam exercitatio vehemens, vigiliæ, animi excandeſcentia,inedię,calidiorum ciborum eſus vt inſitum calorem,ita & vrinas inflammant eáſque bilis permiſtione coloratiores reddunt cum paucis contentis:quemadmodum & aër vel à regione,vel ab æſtate,vel ab alia quacunque cauſa exæſtuans. Contrà verò otium, ſomnus multus ac profundus,inertia, crapula,frigidorum ciborum eſus albas,craſſas vrinas,contentáque multa atque cruda proferunt: quemadmodum &

aër

aër vel à regione, vel ex hyeme, vel quavis ex cauſa frigidior. Sine horum animaduerſione parum firma futura ſunt de vrinis iudicia, nec quę ſanorum ab iis quę ægrotantium ſunt facilè queant internoſci.

Vrinæ copia & paucitas quid indicet. CAP. XI.

VRINA ſi mediocri ſit copia, moderatã ſeri abundantiam arguit, proindéque naturam tum rectè valere, tum omnia conuenienter adminiſtrare. Multa verò atque copioſa interdũ ex immoderato potu vini tenuis vel aquę, aut ex diureticis medicamẽtis, aut vi frigoris, aliáve externarum rerum importunitate obtingit. Interdum vitio renum, qui vi maxima ex omni corpore ſerum proliciunt aſſiduóque profundunt, præſertim ſi ardentis viſceráque ipſa exurentis febris æſtus collectam materiam liquauerit, quę multa in eos deferatur: appellatur ea affectio diabetes à celeri vrinę tranſitu, in qua admodum multa exuperat, eáque ferè alba, tenuis & ſine hypoſtaſi. Interdum ex interiore affectu prodit, vt quum ingens aquarum copia quodam loco iamdiu coërcita erumpit, aliàs quidem ab hydrope, aliàs à multa cruditate aquoſa quæ circum viſcera fluctuabat. Illinc ſiquidem quodam impetu aut naturæ vi contendit in renes, perinde atque in ſpontanea ventris perturbatione. Tota huic origo ex victu eſt, quoniam nihil poteſt è corpore manare, cuius materia non aliquando fuerit immiſſa. Ea vacuatio tametſi vires aliquantum debilitat, ventriculum tamen & abdomen quaſi pondere leuat, neque corpus reliquum extenuat. Quinetiam corporis humorúmque moles nonnunquam liqueſcit dilapſaque diffunditur in vrinas: quo modo obſeruauimus bibulum quendam optimo corporis habitu, diebus circiter octo ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem, citra vllam vim morbi collapſum. Id etiam caloris aut colliquantis febris vt fieri proditum eſt: tumque vrina multa, non tamen tenuis & alba cernitur, ſed flammea, vinea, aut paſſea: cui etiã pingue & oleoſum quiddam innatat. Atque hoc hecticæ febris eſt initium. Vrina pauca quæ neque potus penuriam, neque ſicciorem victum, neque auſterum craſſúmve potum, neque nimios ſudores aut copioſam alui deiectionem, neq; multos labores conſequatur, morbum oſtendit, eumque ferè in vrinæ ductibus. Obſtructio aut tumor præter naturam renum hanc plerumque efficit: túmque his ſenſus quidam grauitatis ineſt, aliáque ſignificatio ex contentis cõſpicua, *Vrinæ paucitas vnde.*

Si obſtructio ex calculo aliáve cauſa vtrinque circa vreteres eſt, dolor vehementer affligit, íſque fixus vt in nephritide. Si veſicæ ceruix quouis modo impedita eſt ſiue tuberculo, ſiue pituita craſſa, ſiue calculo, difficilis eſt emictio, aut etiam vrina ſupprimitur, cum pubis & perinæi dolore, multáq; ſubſident aut volitãt in vrina. Quæ citra hæc pauca redditur, à craſſo & viſcido fit humore, qui difficilè ſecernitur ac permeat, eáque tum craſſa exiſtit. Febris vehemẽtia nõnunquam vrinam cohibet, túmque & calor & alia febris ſigna comitãtur. Sanis etiam parcior fit vrina, quum potus in corporis nutrimentum faceſſit, quod extenuatis & ex morbo conualeſcẽtibus frequens eſſe ſolet.

Odor vrinæ quid denuntiet. CAP. XII.

VRINAE odorem obſeruare fœdum eſt ac planè ſordidum, Medicíque dedecet dignitatem. At plerumq; velimus nolimus teter vapor odoratum ferit, maximè quũ vrina adhuc calet aut admota igni eſt concalfacta. Odoris ſuauitatẽ vix ſperare licet ab vrinis, niſi vel terebinthina, vel moſchi, vel ſilphij, vel odoratioris medicamẽti vi affletur. At moderatio ſæpe è ſanis ac bene conſtitutis corporibus eſt. Fœtor interdũ aſſumptorũ, vt putris caſei, vt alliorũ qualitate cõtrahitur: interdum è renum aut pudẽdi vlcere, ac tum vrina alba craſſáque eſt cum hypoſtaſi purulenta, ſi è veſicæ calculo exiſtit, craſſior mucus ſubſidet in vrina eáq; cum dolore redditur. Fœtida verò vrina ex ſuperiorib. locis proflués, ſiue rubra turbidáque ſit, ſiue vt interdum contingit tenuis ac perſpicua, aliàs cum febre, aliàs ſine febre, putredinis ſemper eſt index: eáq; putredo aut in humoribus, aut in partiũ ſubſtãtia conſiſtit. Si recẽs eſt fœtor & repentè natus in vrina craſſa ac turbida, humor: ſin vetus ac diuturnus in vrina tenui ac perſpicua, partis cuiuſdam ſubſtantia putreſcit. A criſi quę fœtida meiitur, die apparet decretorio, copioſáque fluit, ac mox ſuccedit ægro læuamen.

Quid ſignificent ſinguli vrinæ colores. CAP. XIII.

VRINARVM hi maximè colores obſeruandi, albus, ſpiceus, citrinus qui omnium verè medius eſt, aureus, croceus, ruber, paſſeus, viridis, cæruleus, liuidus, & niger. Horũ duæ ſunt effectrices cauſæ, viſcerum corporíſque calor, & alieni humoris permiſtio. Etenim labor, inedia, ęſtus, febris & quæcũque cauſę corpus cõcalfaciunt, vrinã pariter colorant, eóque magis quo vehementiores fuerint: & vrina quæ diutius in corpore ſubſiſtit, & quæ longè à paſtu meii-
[illegible] tur,

tur,prioribus coloratior exiſtit. Quinetiam bilis irruẽs in venas ſero permiſcetur,ídque (vt in ictero) flauo citrinóve colore inficit,quod & de alio quouis humore ſtatuendum. Differt autẽ color ex ſimplici intemperie profectus, ab eo quem humoris permiſtio tulit: ille ſiquidem vix vnquam rubrum ſuperat, conſiſtítque in vrinæ ſubſtantia tenui aut mediocri, hic verò ad omne genus pertinet & extenditur, redditque vrinam aut turbidam aut craſſam. Itaque citrinum vrinæ colorem tẽperatus moderatúſque calor efficit in homine temperato & ætate florida. Citra medium quicunque ſubſiſtit,imminuti caloris & cruditatis eſt nuntius. Vrina alba ſi ſimul tenuis & perſpicua vereque aquea eſt, niſi ex tenui & copioſo potu genita ſit, aut ſummã renum vel meſenterij jecoríſq; obſtructionem, aut ſummam coctionis imbecillitatem denuntiat ab extrema jecoris & vẽtriculi intemperie frigida profectam. Sæpe etiã per febres ardentes cùm bilis in cerebrum rapitur, ſubalbida apparet & delirium prænũtiat. Alba & craſſa ſi pariter perſpicua eſt vt cornu (glauca & charopa appellatur) pituitæ mucoſæ dominium oſtendit: ſi obſcura (lactea hæc eſt) craſſæ viſcoſæque pituitæ exuperantiam. Hę ſi diutius apparent, frigidos diuturnóſque morbos portendunt. Ab his eſt ſpicea, quæ minorem cruditatem oſtendit, & calorem temperato finitimum. Citrina omnium mediam ſedẽ ſortitur. Supra hanc ſunt aurea,crocea & rubra:quę omnes calorem præter modum increuiſſe ſignificant:atque ſi puræ hę ſunt ac perſpicuæ, puram ſimplicémque intemperiem, ſin craſſæ ac turbidæ humorum vitia permiſtionéſque referunt. Rubra ſi perſpicua fuerit, ardens flammeáque dicitur, jecoris exuperantẽ calorem, ſæpe etiam ardentem febrem denuntiat: ſin craſſa obſcuráque eſt, ſiue tum febre, ſiue citra hác contingat, flauæ, aut vitellinæ, aut rubræ bilis permiſtionẽ. Huiuſmodi ferè apparet inclinantibus febrium acceſſionibus: at maximè quum jecoris ſubſtantia vitiata eſt à phlegmone aut ab exquiſito ſcirrho, vt in hydrope: aut quum vel illius, vel folliculi fellis ingẽs eſt obſtructio, ob quam bilis in venas & in vrinas cõfluit, háſque eatenus inficit, vt ſi linteum immergas, citrinum colorem planè referat, perinde atque epoto rheobarbaro: hæc aut præſentem icterum, aut mox futurum portendit. Ea igitur ratione ardens flammeáque vrina ab ea quę ex bilis permiſtione aut crocea aut coloratior euadit, diſcernitur. Cruenta vrina ſiue duntaxat recen-

χρῶμα ὑπόπυῤῥον καὶ μήλινον, ſeu κνήκινον, quid indicet in vrina.

λευκὸν καὶ διαφανὲς ὑδαρὸν, id eſt diluta alba & tenuis.

Alba ſaturatior.

λευκόφαιον, Gallis louſche.

ὠχρὸν, pallida.

πυῤῥὸν, ξανθὸν καὶ ἐρυθρόν.

ὑπέρυθρον, diluta rubra, ſeu rubida.

οἰνωπὸν, vinoſa & rubicunda, ceu rubra ſaturata.

ὑφαιματικὸν, ſubcruenta vrina.

tis carnis loturam ac veluti ſaniē, ſiue puriorem ſanguinē repræſentet, quum planè refrixerit, quaſi grumum cōcreti ſanguinis deponit. Ea fit renibus attritis atq; reſeratis eorū venis, è quibus ſanguis mox emanat, ídque ferè calculi pōdere. In errore verſantur qui hanc etiā jecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi poſſit ſanguinem alicūdè cū vrina præterlabi citra renum affectionē. Itaque ſi nec lumbis nec renibus caſu ictúve cōtuſis cruenta vrina redditur, ea ex calculo renes obterente, præſertim quum vehementior ſubitur exercitatio, proficiſcitur. Hanc ſæpe turbida & nigricans præcedit, quæ impendentem nephritin præmonſtrat. Rubræ vrinæ ſuccedūt vinea & paſſea vuæ nigrę perſimiles, quæ vel ſanguinem vel bilem præaſſari & in atram deuergere indicat. Viridis, praſſinæ bilis aut æruginoſę copiam & permiſtionem: veneta verò ſeu cærulea, deinde etiam liuida ſeu plumbea, niſi è plagis & verberibus ſint, aut melancholiæ dominium atque permiſtionē, aut natiui caloris extinctionem. Omnium extrema eſt nigra, quæ ſi ex rubra & viridi proceſſit, ſummum incendium & bilis atræ perfuſionem: ſin verò ex cærulea & liuida, extremam caloris extinctionem demonſtrat. Eſt tamen & quum vrinæ eiuſmodi criſi quadam profunduntur, cùm in acutis, tum in diuturnis morbis & melancholicis. Id verò decretorio die fit, facili tolerantia, & in laborantis ſalutem.

πολεὸν μελάντζον καὶ ζοφῶδες. κυανοῦν. χλωρὸν καὶ πελιδνόν. μέλαν.

Quid vrinæ ſubſtantia in morbis oſtendat.

CAP. XIV.

VRINÆ chymoſis & ſubſtantia in liquore ſpectatur, cuius differētiæ ſunt tenuis, craſſa, mediocris. Tenuis ſub iis duntaxat coloribus inueniri poteſt qui ad rubrum procedunt, ſub albo, ſpiceo, aureo, croceo, ad rubrū vſque: nunquam enim cærulea, liuida aut nigra tenuis apparuit. Craſſa nulli non colori permiſcetur: nā vt in nigra ita etiā in alba craſſities interdum ineſt. Itaque tenuis quæ neque immoderato potu, neque alia externarū cauſarum importunitate facta ſit, renum & vreterum obſtructionem ſequitur, quæ cum liquore nihil craſſi præterlabi ſinit, qualem ferè in nephritici doloris vehementia notant, quum vreteris caput calculo obſeratur. Sequitur & nonnunquam imminutam concoctionem natiuíque caloris penuriā ex intemperie ſola citra humorum vitium: tam exiguus interdum calor eſt, vt aquam aliúmve potum talem elabi ſinat, qualis acceptus fuerat, atque hæc cruditas extrema eſt. Natiuus

τῇ συστάσει. λεπτὸν, μέτριον, παχύ.

tiuus noſter calor alimentum humoréſve concoquens, primùm quidem & maximè ſubſtantiæ mediocritatem molitur; cui dein pro partium natura colorem addit. proinde ex ſubſtantia magis quàm ex colore cõcoctio ſpectatur. Qua ratione dixit Hippocrates, Quoad vrina ruffa tenuíſque fuerit, crudum morbum ſignificat. Mediocris vrinæ ſubſtãtia vegetum calorem, exquiſitam concoctionem ventriculi, iecoris atque venarum oſtẽdit, hac ratione in tribus illa mediis coloribus conſiſtit, in ſubaureo, aureo & croceo. Craſſa vrina niſi ex laxioribus patentioribúſque viis vrinæ profluat, oppreſſi caloris atque cruditatis ſoboles eſt: non quòd calor inſitus intemperie, ſed crudorum humorũ exuperantia prematur. Vtraque tum craſſa, tum tenuis concoctione tandem ſubſtantiæ mediocritatem adipiſcitur. Ad craſſam vrinam pertinent pinguis & oleacea, non ea quidem cui pinguedo telis araneorum ſimilis innatat, ſed ea cuius ſubſtantia lẽtore & craſſitie oleum adipémve liquefactum repræſentat, & quæ commota grauis lentáque, vt oleum apparet. Hæc vel phthiſi, vel hectica febre, vel hydrope corpus liqueſcere demonſtrat. ἐλαιοφανὲς ἢ ἐλαιόχρουν.

Vrina perſpicua & turbulenta quid ſignet. CAP. XV.

PERSPICVA atque clara vrina eſt quam viſus acies facilè penetrat. Turbulenta & obſcura, per cuius medium non videmus. Quantùm autem turbulenta diſtet à craſſa, & tenuis à perſpicua, hinc diſcitur quòd & oui candidũ & oleum, & vitrum liquefactum, & vinum ſubnigrũ verè craſſum ſit, non tamen turbidum, ſed planè perſpicuum. Quòd etiam vinum album & tenue plerumque turbulentũ ſit: quemadmodum & aqua è vino ſtillatitia tenuiſſima quum ſit, interdum tamen obſcura turbulentáque cernitur. Quo ſit autem res dilucidior & fructuoſior, turbulentas vrinas in tres ordines differentiáſque ſecernemus. Vna turbata eſt quæ externi frigoris vi talis euaſit. Hæc omniũ denſiſſima & obſcuriſſima, matulam lentore quodam albo ſumma præſertim corona inficit, quæ calore promptè declaratur priſtinúmque ſplendorem recuperat. Quòd autem vrina vna quàm altera faciliùs difficiliúſve, quædã vix vnquam turbetur, id ad illarum conditionem referẽdum eſt: ſed externum quoque frigus non paruam vim ad perturbationem obtinere argumento eſt, quòd loco calido nulla cõturbetur, ſed qualis emicta eſt talis ſeruetur. Altera verè turbida eſt, cuius ſubſtantia atque liquor vel ex ſeſe vel ab θολερὰ ἢ ...

interiore quadam permiſtione craſſeſcit: eiuſmodi à purulentis renibus profluit. Hæc calore diſſolui nō poteſt, multáque habet innatantia corpuſcula, quæ quietè ſubſident cum hypoſtaſi craſſa, & plerumque reliqua mox vrina expurgatur atque inclareſcit. Vino ea comparatur quod fęcis permiſtione turbidū eſt. Tertia iam cœpit recepto nomine confuſa appellari, in qua nihil innatare manifeſtò deprehenditur, ſed eſt tota ſui ſimilis, nec tamen hypoſtaſin, nec aliud quicquam (etiamſi diutius quieſcat) deponens quo magis inclareſcat: igne omníque calore manet indiſſolubilis. Vino confertur quod vetuſtate coaleſcēs, aut tonante fulgurantéque cœlo mutatū & vappa factum, omni ſplendore nitoréque deſtituitur.

καθαρὸν καὶ διαφανὲς οὖρον.

Perſpicua vrina integram perfectámque concoctionem, humorum bonitatem & natiui caloris ſummam vbertatem oſtendit, cuius vis etiā in vrina permanens hypoſtaſin tandem ſecernit & diſtinguit. Quæ frigoris vi mutatur, poſteáq; calore reſtituitur ſibi, admodū leuis eſt ſignificationis, niſi fortè quòd per acutos morbos quum primùm apparuerit, creditur concoctionis rudimentum habere, quia ſcilicet morbi initio tenuis, nō facilè cogitur, poſtea craſſamētum nacta faciliùs turbatur.

ἀνατεθολωμένον οὖρον, turbulenta vrina.

Verè turbida plerumq; ex renum aut veſicæ affectu manat: in quibus vel humoris eſt copia, quem vrina ſecum rapit, vel vlcus ſimplex è quo cruor, vel ſordidum è quo ſanies, pus aut mucus profluit: horū quippe collutione vrina craſſa turbidáque redditur. Quocirca grauioribus nephriticis dolorib. quicunque ſunt opportuni, his vrinæ vix vnquam claræ meiuntur.

ἀνατεταραγμένον οὖρον, turbata.

Turbida quæ citra hos affectus fuerit, craſſorum humorum copiam in venis horúmq; effuſionē renunciat, quos difficilè coquit calor inſitus. Hinc & morbi diuturni contumacéſque & capitis dolores fiunt, de quibus Hippocratis eſt ſententia, Quibus vrina turbida qualis iumentorū eſt, iis capitis dolor vel adeſt vel aderit. Perſeuerans autem diutius, aut veternum, aut lethargum minatur. Sæpe etiam vrina repentè turbida euadit, quum ſolutis obſtructionib. apertíſq; vijs craſſior materia diu cohibita excidit è liene, iecore, renibus aut è venis majoribus: quod ferè ſanis poſt exercitationes, ægrotātibus poſt morbos obuenit: maximè verò in criſi diuturnarum febriū, quales quartanæ ſunt, & in lienis iecoríſque morbis, & in abſceſſuum eruptione. Omnis autem eiuſmodi commodè emanare ſolet cum alleuatione corporum.

ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπυῤῥον.

Quinetiam vrina rubida citrináve & [illegible] ſine

ſine ſedimento, qualis per febrium tum continentum tum intermittentium initia redditur, & quæ ſimpliciter cruda nuncupari ſolet, turbida quoque, nondum autem confuſa cenſetur: hinc quippe facta eſt, quòd humor crudus & ſuperuacaneus aut è venis, aut è liene, aut è iecore, perinde atque in ictero proſiliens, in ſanguinis ſerũ ſe inferat. Confuſa porrò vrina nunquam renum, aut duntaxat viſcerum, at venarum ſemper affectibus ſuccedit. Ea non crudorum humorum exuperantiam, ſed propriè ſanguinis & humorum qui in venis ſunt maioribus confuſionem, corruptionem & putredinem portendit, eámque ferè malignã: quandoquidem putredo omnia permiſcet, confundit atque perturbat. Quocirca in ſolis continuis febribus iíſque periculoſis & malignis ea deprehenditur. Ex his autem intelligi velim vrinam quæ vel nullo renum vitio ſit inquinata, non ſemper ſanguinis & ſuccorum eius conditionem oſtendere. Ea quippe nonnunquam citrina, craſſa & turbida meiitur, & qui nihilominus tum detrahitur ſanguis exquiſitè purus & rubicundus exiſtit. Id perſæpe & in quartana, & in tertiana intermittẽte, atque etiam in ictero cernitur, quum bilis ſuperuacanea aut è iecore aut ex eius folliculo, ex aliíſve ſedibus prorumpit in venas, neque ipſi ſanguini ſed eius duntaxat ſero permiſcetur. Atque hîc turpiter errant qui ab vrina craſſa & rubra protinus mittendum ſanguinẽ eſſe pronunciant. Eſt & nonnunquam vrina & colore & ſubſtantia & ſedimento ſecundùm naturam, quum tamen detractus ſanguis tum colore, tum ſubſtantia vitioſus apparet. Id ferè contingit in ſtatu & ante criſim cõtinuarum febrium, quum perfecta eſt vrinarum concoctio, necdum tamen natura vllam eſt noxij & peccantis humoris vacuationem molita. Hæc ſunt quæ prima vrinarum inſpectione ex quantitate, ex odore, maximè verò ex colore, ſubſtantia & perſpicuitate animaduerti percipíque poſſunt, etiamſi nondum quicquam in vrina ſubſederit: ſed quæ, vt monui, ſummo ſint prudentíque iudicio diſcernenda. Nunc de contentis tranſigendum.

συγκεχυμένον οὖρον, confuſa & perturbata.

Documentum notabile.

De iis quæ vrinæ permiſcentur. CAP. XVI.

περὶ τῶν ἐμφερομένων τοῖς οὔροις καὶ τῶν διωεξιομένων χωρίων.

EORVM quæ vrinæ permiſcentur, alia per ſummam vrinã annatant, alia volitant per mediã, alia in infima ſubſident. In ſummis prima eſt corona, quæ ſupremam faciem ambitu cingit. Hæc in vrina quæ æquabilis & vbique ſui ſimilis ſit, dignoſci vix poteſt, facilè verò in ea cui partiũ

diſſimilitudo quædam ineſt, aut humorum exagitatio. Etenim pars vrinæ ſumma tenuiſſima quũ ſit, mutationi magis eſt opportuna, ac ſæpè multa vel colore, vel ſubſtantia ſubjicit oculis, quæ nondum in reliquo vrinæ humore cerni poſſunt. Corona ferè docet qualis in vaſis maiorib. ſanguis habetur: nam tenuis & alba dilutum ſanguinem & ſero tenui perfuſum oſtẽdit: craſſa & alba pituitoſum: citrina naturalem: crocea bile multa eáque flaua cõſperſum: rubra & ardens feruidum & accenſum: viridis bile praſſina vel æruginoſa: cærulea & liuida vel naturali melancholia vel atra bile inquinatum, aut hunc certè in eorum humorũ naturam corruptione mox abiturum. Quocirca harũ poſtremæ vel melancholicum morbum vel epilepſiã deſignant.

ἐπιφάνη.

Spuma multa citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & inteſtina diſtendi, colicum dolorem imminere, ídque vel fructuum vel leguminum immoderato eſu, vel inſiti caloris imbecillitate. Ea ſi magnis bullis diu perſeueret, craſſos & viſcoſos humores ex hiſque obſtructiones indicat: at ſi leui cauſa hæ bullæ rumpuntur atque diſſoluuntur, tenuem flatum tenuéſque humores. Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ coronam diſpoſitæ ſunt, capitis dolor adeſt, cephalalgia quidẽ ſi coronam omnem, hemicrania verò ſi illius ſolùm medietatem occupent: acriórque dolor erit ſi aureæ ſint & citrinæ, mitior ſi albæ & pallidæ, diuturnus verò ſi diu permaneant. Quæ porrò media vrinę facie cõſiſtũt, pacati doloris ſunt indices. Quum enim ſummam vrinæ partem teneãt, ipſum quoque caput in homine ſummum dolore obſideri teſtantur, ídque vel à flatu, vel ab humore, cuius ſpeciem bullarum color exprimit. Bullæ granis exiguis ſimiles in corona fixæ, ſi dum verſatur & agitatur vrina, deorſum verſus depulſæ, mox in coronam reſiliunt, deſtillatio è capite vel in pulmones, vel in ventriculum, vel in ſcapulas, vel in alias ſubiectas ſedes procumbit, cuius vis & natura ex colore vrinæ, coronę, atque bullarum intelligitur. Pinguedo per ſumma innatans telis araneorum ſimilis, hominẽ, inquit Hippocrates, tabe conſumi ſignificat. Niſi enim renum colliquatio & fuſio quædam in cauſa ſit, corpus vniuerſum vel febre ardente, vel phthiſi, vel hectica febre liqueſcit. Diuulſa quaſi olei puncta innatantia alterutrum ſimiliter, ſed inefficacius denunciarit. Nonnunquam tamen animaduerti ex epoto oleo hæc cum vrina fluxiſſe. Quo autem facilius

Ἀφρώδες οὖρον. ſpumans vrina.

πομφολυγῶδες, bullans vrina.

ἐφισταμένη πιμελή.

illa diſſipantur, eo morbum leuiorem, contumaciorem verò quo diutius perſiſtunt. Volitant porrò & interdum ſubſidet corpuſcula quædã vel farinæ craſſiori, vel ſquamulis vel furfuri ſimilia. Quibus in vrina craſſa quædam furfuri ſimilia exeũt, iis veſica ſcabie affecta eſt. At ſi hæc in vrina tenui apparent, flammeum & colliquantem febris ardorem denunciant, ob quem & venarum ſanguis retorretur, & earum ſubſtantia incendio peruſta ſolidum quiddam quaſi intertrimẽtum deperdit abjicitque, quod cum vrinis emittitur. Si quis ſquamulas minxerit & grauis odor adſit, veſica exulcerata eſt. At ſi citra veſicæ exulcerationem exeunt, febris ardens vaſorũ ſummas partes & tunicas colliquefacit, & veluti in lamellas diſſoluit, vnde & ſolidarum partiũ conſumptio ineſt, ſed tanto minor quãtum ſquamulæ furfuribus tenuiores exiſtunt. Quæ farinæ craſſiori ſimilia volitant aut ſubſident, eandem ſed leuiorem ſignificationem obtinent. Quum enim febris ardore vel exaſſatus & torrefactus ſanguis craſſus, vel in carne quicquid tenerum & adipale ineſt liquatum fuerit, & caro denique ipſa durior, non ſecus atque ea quæ in ſartagine pertorrentur exaruerit, tum quæ vrinis redduntur craſſiorem farinam referunt: quæ Hippocrati longam inualitudinem ſignificant. Prægnantium integrè valentium vrinis quædam innatant tenui farinæ aut amylo ſimilia, quæ in quiete ſedimentum vel enæorema deponũt craſſiuſculum inſtar carptæ tenuiter lanæ: reliqua vrina ſubturbida exiſtit, aliquantùm vireſcens, aut liueſcens. Carunculæ exiguæ in vrina craſſa exulceratis renibus apparent. Filamenta albis capillis ſimilia à renibus reddi author eſt Hippocrates: at ipſi animaduertimus ea ſępius ex iis vaſis ſpermaticis deriuari quę paraſtatæ dicuntur, in quibus teretem figuram ſortiuntur ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens calore craſſeſcit. Apparent autem in iis plurima qui fœda exulceratáque gonorrhœa correpti non ita pridem fuerũt, & iis mulieribus quibus albicantes menſes profluũt, aut vterus fœda colluuie turget. Nonnunquam & vrina quæ prima fit à concubitu tale quiddam refert, aut aliquantum filamento craſſius. Iam verò ſanguis purus aut in grumum concretus, recens vlcus: pus verò, inueteratum ac ſordidum oſtendit: ídque aut in rene aut in veſicæ ceruice. Diſcernitur autem, quòd à ceruice ingenti partis dolore manet, à rene nullo ferè ſenſu doloris: quódque à pene aut à veſicæ ceruice

τὰ πιτυρώδεα, *furfuroſa quædam.*

τὰ πεταλώδεα.

τὰ κριμνώδεα.

σαρκία μικρὰ, ὥσπερ τρίχες.

Aphoriſ. 75. lib. 4.

omnia vel ſeorſum ſine vrina, vel emictionis initio profluunt: è renibus verò vel cum vrina diligenter permiſta, vel ſub emictionis finem, ſed quæ mox in quiete ſubſideant.

ψαμμώδη.

Arenulæ cum vrina poſtremæ prodire ſolent: harum rubræ & flauę à renibus, albæ à veſica proficiſci creduntur: veruntamẽ quum ſordidum in rene vlcus ineſt, ex eo quoque albi calculi quaſi concreto pure obducti excidũt.

τὰ μυξώδη τοῖς οὔροις ὑφιστάμενα.

Craſſior pituita inſtar muci narium matulę fundo inhæreſcens cum dolore emicta, veſicæ calculum aut ceruicis ſordidum vlcus denunciat. Talem enim affecta veſica quia frigida atque membranoſa cumulat, quam & calculi moles fouet. At quæ nullo dolore fluit, è crudo rènum aut circumpoſitarum partium vlcere vel abſceſſu illabitur. Turpiter hallucinãtur quicunque anatomes & operum naturæ ignari pituitam hanc putant vel è cerebro, vel è crudiore ventriculo in veſicam permeare: quomodo enim per venas illa pura nec ſanguine tincta nec perfuſa defluat in renes, hóſque ſola præterlabatur? Tria cernuntur in vrinis finitima, ſemen, pus atque pituita, quæ ſic tamen internoſcuntur. Semen quia tenue ac leue, vrinæ ſemper innatat, pus & pituita ſubſident: hæc tamen craſſa atque tenax ſibi cohæret, pus verò agitatum mox diſſoluitur ac diffluit. Quoniam autem eorum quæ permiſcentur vrinis pars maxima ex vrinæ viis defluit, ne cui fortè de reliquis partibus iudicaturo imponant, omnem cauſam effectuúmque ſeriem à prima referam origine.

Rubra arenula unde.

Rubræ arenulæ defluũt à renibus, quæ ſi copioſæ ſunt & craſſiuſculæ, calculum minantur. Earum adhæſu calculus vel milij vel hordei magnitudine cõcreſcit, qui quum è renum ſubſtantia in capacitatem excutitur: vrinas craſſas, turbidas, rubras aut ſubnigras reddit, impendentis nephritici doloris indices.

De calculo notatu digniſſima.

Calculus in caput vreteris inſertus dolore excrutiat; ac tum vrinæ tenues & albæ, quales in omni ferè renum infarctu cernũtur. Grandeſcens porrò calculus ſic plerumque in rene coërcetur, vt exturbari minimè queat: at tum in labore & exercitatione valida renem proterens vrinam profundit non modò craſſam & turbidam, ſed & verè cruentam, in qua ſæpè concreti ſanguinis thrombus ſubſidet. Simile quiddam interdum fieri videmus vel à caſu, vel ab ictu, rariùs à labore violento. Quum iam factum vlcus eſt, vrina in quiete alba & craſſiuſcula, in labore coloratior ſpectatur cum ſedimẽto craſſiuſculo. Deinde vrina craſſa, alba, fœtida veréque purulen-

ta inſequitur, lacti non admodum diſſimilis, in qua pus ſubſidet, vbi ſcilicet iam vlcus cauum ac ſordidum euaſit. In quo vrinæ aliquando tales viſæ ſunt, nunquam in aliis morbis poſſunt certam ſignificationem præbere: quandoquidem perpetuò renales, vt ita loquar, apparent. Vbi verò renis vlcus ſupra modum ſordeſcit & in fiſtulam abit, in vrina alba, craſſa, turbida atque fœtida ſæpe craſſamentum quoddam ſubſidet viſcidum & cohærens, narium muco aut oui candido non diſſimile. Tale etiam plerumque animaduertitur, quum in veſica calculus ineſt: ea quippe materia licèt ferè profluat è renibus, circum tamen calculum concreſcit veſicæ vitio & imbecillitate, eo argumēto quòd talis etiamnum plerumque manet ac perſiſtit exempto calculo. Quinetiam ſordida ceruicis atque penis vlcera eiuſmodi ſæpe vrinas emittunt, maximè quum ex fœda veneris lue gonorrhœa illa virulenta paraſtatis inſederit. His quidem incipientibus in vrinis filamenta quædam viſuntur, primùm tenuia, deinde craſſiora: ab his vrina tota craſſeſcit, poſtremò ſedimentum quale dixi mucoſum ineſt: atque licèt vlcus arte ſaneſcat, diu tamen filamenta ex derelicta loci & ſpermaticorum vaſorum imbecillitate permanent.

De hypoſtaſi & vrina contentis. CAP. XVII.

AMPLA ſanè & controuerſiæ plena eſt de hypoſtaſi diſputatio, quam non tam contentionis quàm veritatis cognoſcendæ ſtudio his complecti conſilium eſt. Vrina è potulētorum liquidorúmque fit materia, quæ omnia permeans dum concoctione quæ in ventriculo, in iecore atq; venis fit, cibo, ſanguini humoribúſque permiſcetur, tū coloris tū ſubſtantiæ ſuæ modū adipiſcitur, perinde atque leguminū carniúmve juſcula. Nō enim ſimplex illa exiſtit, qualis olim potus fuerat, ſed aliena perfuſione craſſior. Quinetiā tantiſper dū in nobis ea cōtinebatur, inſiti caloris vim quandā cōquiſiuit, quā & Ariſtoteles rectè annotauit in ipſis quoq; animātiū excremētis manere. Quicquid igitur in emiſſa vrina craſſioris ineſt ſubſtantiæ, licèt non protinus aſpectabile ſit, mox tamen ſecernitur atque coit, ac plerumque ſubſidet perinde atque fex in aqua roſarum ſtillatitia, ídque inſiti huius caloris beneficio, cuius eſt vis heterogenea ſecernere. Hæcque craſſior vrinæ portio inſiti caloris vi ſecreta atque in imum depulſa, hypoſtaſis eſt. *Quid hypoſtaſis.* Nō igitur hæc (vt Actuario viſum eſt) eius dūtaxat coctio-

nis quæ in extremis venis perficitur, aut etiam ſolidarum partium excrementum eſt. Neque (vt aliis pleriſq; placet) portio cibi crudior quę interdū è ventriculo in venas cum ſero prouehitur, ſed vbique cū vrina ortum perfectionémque nacta eſt. Quocirca non ſolùm aut ventriculi aut ſolidarum partium, ſed præcipuè maiorum venarum hypoſtaſis eſt index. Vt autem huius atque vrinæ vnus eſt ortus, ità & earum ſubſtātiæ mirè conſentiūt. Multa quippe tenuiſſima ac prorſus aquea vrina hypoſtaſin nullā exhibet, ſimpliciter verò tenuis tenuem, vt in iis quibus cruditas eſt & infirma cibi concoctio mediocris mediocrem, craſsáque craſſam, vt in pueris & helluonibus, qui multa vorāt eáque probè cōficiunt. Quæ verò externæ cuiuſpiam rei vel à renibus vel à veſica profluentis permiſtione craſſeſcit & perturbatur, craſſamentum deponit, quod non propriè hypoſtaſis, ſed fex eſt vrinæ. Sic igitur hypoſtaſi materiam confert vrinæ chymoſis. Illam autem ſecernit inſitus calor: qui ſi in vrina vegetus eſt ac validus, materiā in vrinæ humorem ſparſam ac tum minimè conſpicuam, citò quidem ſegregat & colligit, ac dein prorſus deorſum deponit: & demum ita cogit vt æqualis euadat, id eſt ſui vbiq; ſimilis, atque etiam læuis nihil aſperum, nihil diuulſum habēs. Infirmior vrinæ calor craſſamentum hoc tardiùs ſecernit, neq; id deorſum impellit, ſed in medio ſinit propendere, quod enæorema dixerūt, ídque ferè aut diuulſum aut inæquale. Languidus calor tardiſſimè ſecernit, neq; potens cogere, id aut diuulſum relinquit, aut per ſumma innatans nubis ſpecie. Itaque triplex ex ſitu fit cōtentorum genus, in imo ſubſidet hypoſtaſis, id eſt ſedimentum, in medio propēdet enæorema, id eſt ſuſpenſum, ſumma facie nubes innatat. Calor demum extremè languidus, vt in exitiali putrida febre, aut nimia indomitorum humorum copia oppreſſus, vt in ictero, ſæpe & in tertiana febre, quum è iecore bilis abūdantior irrumpit in venas ſeróque permiſcetur, nihil prorſus ſegregat, & vrinam permiſtam ac verè confuſam exhibet. Hæc verò in ſolis obſeruatur ægrotantibus, de quibus iam dicendum. Qui de febricitantiū vrinę hypoſtaſi ex veterū decreto diſſeruerunt ſubtiliùs, illam ſtatuunt puri proportione quadam reſpondere, eſſéque portionem eius humoris qui in febre computruerat, ſed iam coctā, ſecretam, & naturę vi depulſam cū vrina. At certè hoc in primis perniciosum eſt medicinæ commentū. Non enim ardentis fe-

τὸ ἐναιώρημα, craſſamētum media vrina penſile.

Idem ἐπινέφελον.

Quorundā de vrina ſedimento in febricitātibus opinio improbata.

bris materia quæ torrida bilis eſt, aut in pus aut in quippiã ſimile puri concoctione verti poteſt: neq; eadem eſt huius atq; phlegmones ratio. Neq; febris materia in ſtatu iã cocta dum tandem perfecta criſi ab aluo dejicitur, vnquã purulenta apparet aut alba, ſed planè flaua atque biliosa. Quî fiet igitur vt hypoſtaſis quæ in ſtatu febris ardẽtis alba cõſpicitur, portio ſit eius flauæ materiæ quæ cõputruerat, & quæ nunquã albeſcit? Adhæc ſi in ſtatu portio noxiæ materiæ excidit, in principio verò & incremẽto nihil vrina in ſtatu quã in principio vel incremẽto craſſior exiſtet: quod quotidianis obſeruationibus falſum deprehẽditur. Vt enim principio acutarum febrium cruda & confuſa; ita & craſſa cernitur vrina. Quocirca aliter de febricitãtium vrinę hypoſtaſi ſtatuendũ: hanc non portionem coctã eius eſſe humoris qui putruerat, ſed ſimilem atq; in ſanis materiã obtinere: & quum primùm in acutis febribus apparet, indicare caloris & naturæ dominium atque victoriã; quæ putridos humores non ita pridem turgentes & ferocientes tum repreſſit ac edomuit, & quæ iam ad priſtinas muneris functiones redit. Etenim materię febris cõcoctiò quam appellãt, nec ſuppuratio eſt, nec propriè maturatio, ſed ſolius putredinis repreſſio atq; cohibitio. Ità enim in ſtatu tota febris materia adhuc in venis concluſa eſt; nec eius quicquã criſi vacuatum; & nihilominus quia ſedata eſt & in naturæ dominio atq; poteſtate; vrina purior exiſtit cum hypoſtaſi, quæ eiuſmodi ſedationẽ ac victoriam certò demonſtrat. Tum igitur repreſſo furore noxij humoris minus cum vrina defluit, eáque tenuior & minus turbida eſt quàm initio; quum vi putredinis magna inerat humorũ perturbatio atque confuſio, quorum & magna vis in vrinam quoque ferebatur. Tum etiã ſuperior dominatríxq; natura craſſiorẽ ex vrina materiã in ęneorema vel hypoſtaſin ſecernit. Cui vulnus ſalutare pus albũ ac legitimũ reddit, ſi febris etiã primaria ſuperueniat; pus ipſũ peruertit vulnúſq; idcirco ſiccat quòd inſitus calor prematur & laboret, neq; rectè poſſit cõcoctioni incumbere. Ad eundẽ ſanè modum & per ſe febres languidus oppreſſúſve calor inſitus nequiẽs cibos ſecũdùm naturam conficere, nullã in vrinis cõcoctionem exhibet. In hæc igitur cõtrahenda erat diſputatio longè difficillima, quam accuratiùs exequar in opere prognoſtico, vbi ex profeſſo de morborũ cõcoctione diſſeretur. Itaq; quum calor noſter inſitus pernicioſos morbi humores prorſum

Pepaſmus.

euicerit atque concoxerit, bona ſit hypoſtaſis, nempe alba, læuis & æqualis, quæ eſt omniũ perfectiſſima. Enæorema quod albũ, læue & æquale ſit, minus bonũ quàm hypoſtaſis eſt, & quodammodo imbecillũ calorem oſtendit, qui nondũ plenè coctam materiã nequeat ſubigere & in fundũ depellere. Nubes etiã bona, nempe alba, læuis & æqualis cruditatis imbecilliorísque caloris eſt nũtia. Hypoſtaſis nigra aut liuida omniũ eſt deterrima, eámq; perniciem minatur quæ naturã omnino proſternat. Enæorema nigrum aut liuidum minorem perniciem, rurſúmque minorem nubes quæ ſimilis obtigerit: ſub iis calor inſitus nõdum ſuccumbit, ſed vigoris nõnihil etiámnum retinet. Optimum igitur vnumquodque contentum quod quantitate & ſubſtãtia eſt mediocri, album, læue & æquale. Quodcunq; ab hoc defecerit, vitioſum. Multum fit quia aut cõſueti ſudores, aut alui deiectio, aut alia naturalis quædã vacuatio ſupprimitur: atque hoc pariter craſſum ac crudum apparet. Quod autẽ aliměti vbertate & facultatis robore multum euadit, ſimul tum ſubſtantia tum colore mediocre exiſtit. Paucum verò reddunt inediæ, vigiliæ, exercitatio vehemens, & quęcunq; euidentes cauſæ corporis ſubſtantiam abſumunt diſſipántque. Et hæc quidem in ſanis. In morbis verò quod ſubſtantia craſſum apparet, vel à crudioris materiæ fit copia, quam natiuus calor euincere nõ poteſt, túmque alia cruditatis ſigna comitantur, vel à criſi diuturnorum morborum, éſtque tum manifeſta alleuatio morbi. Fit nõnunquam & à pure & à viſcida pituita, vt ex iis quæ ſuprà nobis ſunt dicta facilè diſcernes. Quod enim tenue eſt, cruditatẽ in morbis portẽdit, aut coctionis initiũ: in ſanis tenues humores nõdum ad ſubſtãtiæ mediocritatem deductos. Contẽtum lęue quod nempe continuum eſt, nulla ex parte fiſſum, rugoſum aut diuulſum, ſed ſibi cohærẽs, nihil habẽs aſperitatis, à valido fit inſito calore. Cõtrarium huic aſperum ac diuulſum imbecillus calor haud prorſus cogere potuit. Sic & æquale cuius partes omnes & craſſitie & colore ſui vbique ſimiles ſunt: & contrarium inęquale, cuius partes diſſimilitudine quadam diſtinguuntur, nec æqualiter coctæ aut coloratæ apparent. In coloribus autem ſpiceum, aureum, rubrúmve, bilem in venis exuperare, aut ſanguinem vehementi incẽdio corrumpi ſignificat: quanquam Hippocrati rubrum lęuéque in vrina rubra reſidens ſecuritatem portẽdit. Venetum, liuidum & nigrum vitalis caloris extinctionem, aut corru-

Improbãda hypoſtaſiſque. *In ſanis cõtentum quod optimum.* *Eius copia.* *Paucitas.* *Craſſities.* *Tenuitas.* *Lenitas.* *Æqualitas.*

corruptum ſanguinem, atrúmve humorem, aut illic genitum, aut alicunde irrepentem. Contenta ſi fortè deſunt in ſanis, non ſemper malo ſunt: ſæpe enim vel ex magna obſtructione, vel ex potu multo ac tenui, qui antè diſtribuitur quàm vllam cum cibo permiſtionem aut cōcoctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla aut admodum pauca cernuntur contenta, quòd iis materia non ſuppetat. In ægrotis autem qui humorum vitio laborant, quoniam peccans materia ſubeſt in venis, contēta ſiquando deſunt, ſemper malo ſunt, naturámque denunciant corruptorum humorum copia impediri. Sed hîc demonſtratiua vrinarum ſigna perſequimur, prognoſtica quibus aut concoctio, aut ſalus aut mors in morbis præuideri ſolet, aliò relaturi.

Exercitatio iudicandi ex vrinis. CAP. XVIII.

QVICQVID in vrinis præter naturam ineſt, niſi ex aſſumptorum qualitate ſit, aut viſcera, aut venas ſummáque corporis, aut renes vrinæque vias affici cōmonſtrat. Eadem ex his vitia vrinę contrahunt, ac proinde antequam ex iis quicquam decernatur, perpendendum è quo præcipuè loco illa dimanent. Quæ de renibus & vrinæ viis deflu-unt, promptum ſit ex iis quæ de morbis eorum protuli internoſcere, atque ſi horum nihil comparet, omnis vrinæ ſignificatio aut ad viſcera aut ad venas maiores ad reliquúmque corpus certò refertur. In his autem diſcernēdis ſemper animo contemplari & memoria repetere oportet, quod anni tempus, quæ cœli conſtitutio ſit, & quos morbos regio inuehere ſolet, aut quis morbus communiter graſſatur in populum, nam is ſemper metuendus ſuſpiciendúſque eſt, qui multis inſidiari conſueuit. Deinde perſpecto laborātis ſexu, rogandum notúſne is ſit, vt illius natura atque conſtitutione repetita, conſtet quibus ille morbis ſit opportunus. Horum quidem animaduerſio non parum habet ad morborum inueſtigationem & dignotionem momenti, præſertim quum morbus recens adhuc eſt, aut eius nulla inſunt in vrinis perſpicua ſigna. Nam ſi ſenex eſt qui laborat, hyeme, pluuioſo cœlo, & in regione humida, fieri vix poteſt, quin tuſſi, deſtillatione aut grauedine & vētriculi imbecillitate affligatur, maximè verò ſi crapulæ & vinolentiæ deditus, & natura humidior deſtillationum morbis ſæpe conflictari ſolet. Aut ſi iuuenis íſq; bilioſus ægrotat, æſtate media, cœlíque ſtatu & regione feruentiore, poſt victum calidum exercitationémve immoderatam, ſuſpicio mouetur

Antequam de vrina ſētentia feratur, quæ Medicum ſecum reputaſſe oportet.

febris ardentis, aut intermittentis bilioſæ, aut dyſenteriæ, aut pleuritidis, eius ſcilicet cui magis ægrotus ſit obnoxius, aut quæ tum tẽporis plurimùm graſſatur in vulgus. Horum exemplo de cæteris quoq; morbis (vel vrina nondum perſpecta) conijciẽdum eſt. Adhæc verò vrina quę nec renum ductuúmq; vitio, nec externarũ cauſarum vi mutata ſit, quænam tum viſcerum, tum venarum totiúſque corporis ſit intemperies oſtendit: deinde ſimpléxne ſit, an ex humorum vitio: & quod humoris genus exuperet, & an cum putredine atque febre. Nam color intemperiem, ſubſtantia craſſa aut turbulenta humoris vitium, confuſio putredinem denunciat: quæ profectò omnium ferè morborum interiores cauſæ ſunt, ex quibus etiamſi morbi ſpecies nos lateat, non parua tamen agendorum atque vacuandorum cognitio capi poteſt. Sed & vrinæ contenta ſedis affectæ certam interdum notitiam exhibent. Quoniam verò iam ita mos inoleuit, vt præter hæc tanquam arioli multa multi de abſente ęgroto ex ſola vrinæ inſpectione augurẽtur, quiſquis ſe ad eorum imitationem ſtudet accommodare captandæ gloriæ deſiderio, is aceruatim recenſeat quæcunque primùm nouerit ex vrina. Nam verborũ circuitu conſultorum mens irretitur. Itaque ſi vrina alba vel ſpicea tenuis offertur, dicat ventriculum atque jecur ſupra modum refrixiſſe, cibi ineſſe faſtidium feréque deiectam appetentiam, ventriculum à paſtu diſtendi atque dolitare, ructus multos eóſque acidos emitti, flatus plurimos euagari, frigus plerumque ſentiri, caput ingraueſcere, corpus vniuerſum quaſi eneruatum languere, multa olim commiſſa fuiſſe in victu, idque vel potu frigidæ, vel fructuum eſu, vel vigiliis, vel mœrore. Si iamdiu malũ perſiſtit, corpus vniuerſum cruditate ſcatere, viuidum periiſſe faciei colorem, aut lienteriam eſſe, aut pedes tumere, & leucophlegmatiæ aut cachexiæ periculum impendere. Et quoniam ea quoq; vrina ſæpe notatur in melancholia atque in lienis tumore, de huius quoque ſymptomatis narrandum, de mœrore, metu, inſomniis turbulentis, rugitu ſiniſtri hypochondrij, cordis palpitatione, ſcotomate, déque his ſimilibus. Quum alba ſimul craſſa aut turbida fuerit, quoniam à craſſæ lentęq; pituitæ dominio fit, enunciet caput dolore concuti, vel graui ſomnolẽtia teneri, viſcera humoribus multis impediri, inteſtina atque hypochondria flatibus diſtẽdi, & colicum dolorem imminere, ventriculum nauſea aut pituitoſa vomitione

Quid vroſcopos & vrinarum conſectores reſpondere oporteat alba & tenui vrina propoſita.

Quid alba & craſſa.

tione premi. Hæc ſi ſimul confuſa apparebit, aut quotidianam, aut lentam febrem eſſe eámque diuturnam, & ſymptomata vrgere quæ febres comitari ſolent. Vrina aurea ſi tenuis fuerit, iecoris calidã intemperiem, ſitim, corporis extenuationem, vigilias, ſomnum turbulentum, manuum volas plantáſque pedum impendiò calidas. Ea ſi craſſa erit, bilem flauam exuperare & exagitari, háncque vomitione reddi, os ieiuno amareſcere, animi defectiones obrepere, ventriculum & præcordia incaleſcere, ídque ferè cum ſiti, aluũ torminibus aut crebra deiectione ſolicitari quæ dyſenteriã minatur, aut corpus pruritu ardere, aut ſcabie fœdari. Eadem ſi confuſa exiſtet, tertianam aut ardentem febrem affligere, capitis dolorem, vigilias, delirĩũ, ſitim inexhauſtã, aliáque harum febrium ſymptomata aut adeſſe aut imminere. Rubra vrina ſi tenuis aut mediocris ſit, ſanguinis efferueſcẽtiam ineſſe, capitis pulſantem dolorem atque grauitatem, membrorum tenſiuam laſſitudinem: & ſi confuſa erit, ſynochum putridã eiúſque ſymptomata. Ad hunc modum ſi ex aliis vrinæ coloribus, vel icterus, vel iecoris ſcirrhus vel phlegmone, vel melancholia in liene, vel cęterorũ quippiam ineſſe conjicitur, ſymptomata omnia, tum quæ illinc profecta ſunt, tum quę impendere ſolent, cauſas quoque euidentes ex quibus illa proficiſci cõſueuerunt diligẽter perſequi decet. Talis propemodum eſt & affectarũ partium ineunda narratio. Sed interrogatiuncula cautè præmittenda, quàm pridem morbus inuaſit, ſubitóne an lentè ac pedetentim, & quam vehementer, vt hinc cõiectura fiat, acutúſne an diuturnus is ſit. Hinc quippe & ex naturę, temporis, regionis, & morborum vagantium æſtimatione, ad morbi ſpeciem proximè acceditur. Adhæc verò ſi bullæ per ſummam vrinæ coronam diſpoſitæ, caput dolore aut humore multo grauari denuncient, mox iudicandum & ſomnolentiam, & ſenſuum tarditatem eſſe, ex híſque aut ſoporem, aut paralyſim, aut grauiorem defluxionis ruinam inſtare: aut quum iam certa deſtillationis ſigna quę ſuprà dixi deprehenduntur, humorem aut in ceruicem, aut in ſcapulas, aut in latera atque thoracem, aut in pulmones cum tuſſi, aut in artus & articulos procumbere: atque ſi cum deſtillatione febris ſigna exiſtant, pleuritin vrgere, maximè verò ſi tum temporis populariter ea vagatur: ſin verò cum deſtillatione vrina ſit oleaginea, phthiſin vel ineſſe vel proximè inſtare. Solas autem haſce corporis partes imperitorum

Quid aurea & tenui.

Quid ſi eadem craſſa.

Quid ſi eadẽ confuſa.

Quid ſi rubra & tenuis.

Quid ſi bullans ſit vrina.

vulgus nominibus deſignat, caput, latus à ſumma ſcapula ad coxendicem, ſtomachum à clauibus ad vmbilicum, ventrem, dorſum, & artus. Quùmque vllo modo pars dolens (nam dolorem vt maximè infeſtum omnes in primis animaduertunt) deprehenſa fuerit, quæcunque hanc ſymptomata premunt, enarrentur, móxque idonea illi remedia prudenter decernantur. Incertam & pleruinque dubiam mercedem referet, qui periclitatione medicos tanquam vates augurari coget. Conſultor verò prudens & fidelis ſani conſilij fructum percipiet.

Libri tertij de pulſibus & vrinis, Finis.

DE FEBRIBVS,

LIBER IIII.

PRÆFATIO.

SVMMA morborum ſymptomatúmque genera & eorum cauſas atque ſigna expoſui, & qua ratione vniuſcuiuſque (etiamſi inauditus aut ex multis variè implicitus eſſet) eſſentia cauſaque percipi poſſit, vt iam nihil eorum quæ ſunt ad generalem medendi rationem præmittenda deeſſe videatur. At verò quoniam vniuerſalium perceptione nemo quicquam magna laude dignum conſequi poteſt ſine vſu & exercitatione, quæ in ſingulis verſatur: morborum qui in humanum corpus inuadunt differentias omnes ſpeciéſque nunc ſigillatim perſequar, veterum inſtituto & ordine quoad licet obſeruato. De febribus itaque primùm ſcribam, déque morbis qui totius ſunt corporis: hinc ad eos dein pergam qui vniuſcuiuſque partis proprij ſunt. Non pauca interim legenti occurrent à maioribus aut prætermiſſa, aut non ſatis explicata, aut ab illis interdum diſſentanea, ſed quæ tamen vt ratione ſtabilita, ita & longo ſint medendi vſu comprobata. Sic enim decet inueſtigatorem veri non ſólùm quæ legerit, ſed & quæ ſecum ipſe meditando conſiderat & contemplatur vſúque tenet cognitione digniſſima, in communem fructum proferre.

Quid

Quid febris, quæ illius eſſentia, quæ ſigna. CAP. I.

FEBRIS eſt calor præter naturã è corde in omne corpus effuſus. Rigor horrórve intermittẽtium febriũ, tametſi acceſſionis eſt initium, febris tamen haudquaquã cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus. Neque per febrem exitialem partium extremarum frigus è febris eſt eſſentia: neque vlla rectè poteſt frigida febris appellari, ſed omnis in caloris genere ſubſiſtit. Calor præter naturã aduerſatur naturali. Eſt autem naturalis duplex, vnus inſitus in ſolidarum partium humido primogenio inhęreſcẽs, cuius eſt origo cœleſtis. Alter elementarius, moderatus & ex omnium elementorum permiſtione temperatus. Ille omnium functionum primarius eſt opifex: hic verò adiuuans, quòd elementorum temperies inſitum illum calorem foueat excitétque. Inſitum olim demonſtrauimus exuperare non poſſe, nec illius copiam & vbertatem vitio vnquam dari, ſed quò fuerit vberior (vt infantium ætate) eò naturales vitæ functiones reddi fœliciores. In eo igitur conſiſtere febris nulla poteſt: ſed febris eſſentia calor eſt præter naturam, qui quum adeſt, tanquam hoſtis imfenſus inſiti illius ſubſtantiam ſemper oppugnat, labefactat, omnéſque functiones interpellat. Triplex autem conſtitui debet, vnus admodum ſimplex, qui ſolius eſt caloris exuperantia, hinc genitus quòd calor elementarius aſſiduo incremento de temperie & mediocritate decedens, plus nimio exuperat, & qui naturalis fuerat, ſenſim non naturalis euaſit, vitioſus proinde & naturæ iã infenſus. Alter eſt calor ex putreſcente materia prognatus, qui etiamſi non admodum ſit ardens, quoniam tamen eius de qua prodit materiæ conditionem redolet, præter naturam eſt & inſito calori grauis. Tertius eſt malignus & pernicioſus, quem peſtilens venenatáque materia fundit, non qualitatis exuperãtia, non putredine, ſed totius ſubſtantiæ diſſidio vitali inſitóque calori aduerſus. Solus igitur qui præter naturam eſt calor, febris exiſtit, ſi modò iam accenſus conſtánſque permanet. Etenim ſi vel æſtu, vel balneis, vel exercitatione corpus incaleſcit & mox agitatione ſedata deferueſcit, calorem hunc nemo febrem vt neque morbum appellet. Neque porrò calorem præter naturam, qui vel caput vel brachium vel crus ſolum occupat, quia non in omne corpus euadit. Neque ſi ex parte quapiam latè dimanet, ſed neque ſi è calidiore jecore pariter cũ ſanguine & halitu prodiẽs,

τὸ ὀ πυρετός.

Calor naturalis duplex.

Calor præter naturam triplex.

Definitionis febris particulatim explicatio.

palmas atque plantas quaſi exurat: aut etiam quoquouerſum effuſus omne corpus prehendere videatur: non enim è corde prodiit. Vnus calor præter naturam, qui è corde per arterias vnà cum ſpiritu profluit, vniuerſalis eſſe poteſt, vnúſque promptè ac celeriter in corpus omne diſtribuitur. Solus igitur debet febris appellatione contineri. Adde jecore duntaxat affecto, nõ pulſum ſed naturales ſolùm functiones immutari. Affecto verò corde vitæ principio, ipſi mox omnia conſentire, omnéſque peræquè partes ne munus expleãt impediri. Itaque quum febris maximè vniuerſalis morbus omnes vbique functiones offendat, debet eius partis affectio cenſeri, quæ eſt ad omnium conſeruationẽ vſúmque neceſſaria: ſolúſque calor præter naturam è corde in omne corpus effuſus, vera febris haberi. Non eſt id perpetuum (quod definit Auicennas) omnis febris calorem in corde accendi, Tametſi de continuis & primariis id verum fatemur, intermittentium tamen & ſymptomaticarum calor non in corde primùm accenditur: ſed aliunde ſublatus cor ferit, è quo æſtuans cum ſpiritu mox per arterias in corpus omne refunditur. *Febrium ſigna cõmunia.* Omnium porrò febrium communes notæ ſunt, pulſus celer ac frequens, interdum etiam inæqualis: qui ſolius calidioris cordis eſt proprius. Virium languor & imbecillitas cum ſpontanea corporis grauitate aut diſſolutione: corpus quippe vniuerſum conſentit laboranti cordi. Calor aut foris acer ac pungens, aut intus certè moleſtus, qui & nonnunquam feruido halitu prorumpit è naribus.

Febrium differentiæ. Cap. II.

Vt tota febris eſſentia calor eſt præter naturam, ita illius propria ſummáque genera ex caloris differentiis ſtatuenda ſunt. Tria igitur febris vt caloris præter naturam prima ſummáque genera exiſtunt, ſimplex, putrida, & peſtilens. *Febris triplex.* Simplex febris eſt cuius calor elementarius ſolo incremento, naturę ac temperiei limites exceſſit: poteſt & eadem dici naturalis calor in igneum conuerſus. Putrida, cuius calor ex illuuie putrida emerſit. Peſtilẽs quã venenata pernicioſaq; expiratio intulit. *Simplicis tres differentiæ.* Simplex porrò febris triplex eſt, ephemera, ſynochus & hectica: quæ ſolo caloris ſubiecto diſtant, quod aut corporis ſubſtantia eſt, aut humor, aut ſpiritus: nec enim plura in corpore ſubſiſtunt. Ephemera in ſolo ſpiritu vago primùm conſiſtit, iſque verè inflammatus eſt, cuius tamẽ calor toti etiam cor-

pori

pori impertitur. Hæc quia in tenui & diſſipabili eſt ſubiecto, vno ferè die ſoluitur, vnde ephemera, id eſt diaria nũcupata eſt, raro longiùs excurrit. Synochus, id eſt continens ſimplex eſt ſanguinis efferueſcentia, qua nimirum citra putredinem aliámve labem is incaluit, cuius contagione cor ipſum partéſque omnes incaleſcunt. Hectica vna omnium in partium ſolidarum ſubſtantia primùm ac per ſe conſiſtit ac hæret. Conſiſtunt igitur omnes in corde, at ratione diſſimili. In ephemera cordis ſpiritus iã incaluit, humores verò atque ſubſtantia duntaxat calent. In ſynocho humor incaluit, ſubſtantia verò calet. In hectica cordis ſubſtantia prorſus iam incaluit, & permanentẽ fixúmque obtinet calorem. Eſt autem hectica duplex, vna quidem vniuerſalis & primaria, quæ cordis primùm, deinde reliquarum partium ſubſtantiam æquabiliter inuaſit. Altera partis eſt hectica, quæ cuiuſpiam partis ſubſtantiam primum ac per ſe obſidet, è qua tamẽ tum cordi tum partibus ſingulis impertitur. Huius genera complura: nam & ventriculi & jecoris & lienis & pulmonum hectica deprehenditur. Iam verò putridæ febris, ex putreſcentis humoris ſpecie atque ex ſitu, duo prima conſtituuntur genera, continua & intermittens. Quũ tanta in venis arteriíſq; maioribus ineſt putredo, quę vel ſeipſa vel ſuo vapore cor cõtinenter attingat & labefactet, continua fit febris. Quum verò aut leuior eſt, aut longiùs à corde diſſita, vt non aſſiduò id afficere queat, febris eſt intermittens. Continua febris duplex, vna vera & primaria, quam accendit putreſcẽs humor in vaſis maioribus quę inter alas & inguina excurrunt. Altera ſymptomatica eſt, quę viſceris cuiuſpiã partíſve putredinem quaſi comes inſequitur. Et quæ ex jecoris, lienis, renis aut cuiuſuis partis eryſipelate fit, typhodes appellatur: quę ex earum aut inſigniorũ partiũ phlegmone, vt ex peripneumonia, pleuritide aut phrenitide, phlegmonodes: vtraque autem ſymptomatica eſt continua. Fit & nonnunquam ſymptomatica dum in hiſce viſceribus citra eorum inflammationẽ coërcitus humor putreſcit: ídque ſi affatim vniuerſímque fit, acuta febris exiſtit: ſin verò ſenſim ac lentè, continua lenta, quæ diuturna eſſe conſueuit. Putrida febris continua quam primariam nuncupaui, ſpecies ſortitur ex vincẽtis humoris natura. Etenim venarum arteriarúmque ſanguis, ſi quũ putredine incendióque prehenditur, bene temperatus eſt, & ex quatuor humorum æquabili permiſtione cõſtitutus, fe-

Hectica duplex.

Putrida febris genera duo.

Continua duplex.

Symptomatica quæ.

Putrida primaria ſpecies.

brem accendit ſynochum putridam, cuius mox ſpecies explicabimus. Si calidioris eſt plúſq; bilis quàm cęterorũ humorum continet, abſolutè continuam facit tertianam. Cuius ſi magnum eſt incendium in cor & præcordia deuergẽs eáque obſidens, verus cauſus, id eſt febris ardens exiſtit. At verò ſi pituitoſus eſt ſanguis, incẽſus is ac putreſcẽs febrẽ profert continuam quotidianam: ſi melancholicus, quartanam continuam. Putrida febris intermittens alia ſimplex, alia compoſita, alia confuſa. Simplicis tres differentiæ, tertiana ex bile flaua extra venas maiores putreſcente, quotidiana ex pituita putri, quartana ex atra bile pura ac ſeorſum putreſcente. Confuſa febris nõ ex humore ſyncero, verùm ex multis vno extra maiores venas loco cõfuſis, paritérque putreſcentibus emergit: huiuſmodi eſt tertiana notha, ex bile atque pituita pariter corruptis. Compoſita febris ex miſtis implicitíſque ſit intermittẽtibus, vt tertiana duplex, quartana triplex, & hemitritæos quæ ex quotidiana cõtinua & tertiana intermittente conſtat. Hîc vt multæ ſunt febres, ita & humores multi ſeparatim putreſcũt, non loco vno eodémque confuſi. Hac quaſi figura putridæ febris differentiæ ex humoris ſpecie ac ſitu depromptæ ſunt. Peſtilens porrò febris non vno calore, ſed peſtilenti malignáque pernicie aliàs ſpiritus, aliàs humores, aliàs partiũ ſubſtantiam contaminat, hîncque differentiæ ſurgunt, quas poſtea exequemur. Rurſum autem de his ſingulis expreſſiùs & quantum expoſcit medendi ratio tradendum.

Intermittens putrida.

Peſtilens febris.

De ephemera febre. Cap. III.

Febris ephemera eſt calor præter naturã in ſpiritu primùm conſidens. Eſt autem hic ſpiritus nõ inſitus, quem in Phyſiologia diximus ſolida parte cõtineri, eiúſq; præcipuam ſubſtantiam complere: ſed arteriarum communis è corde in omne corpus influens & illapſus. Hic ephemeræ materia eſt continénſque cauſa, vt in quo tanquam baſi cõſiſtẽs, in reliquum dein corpus inuadit, eiúſque functiones interpellat. Atque vt ſpiritus admodum tenuis eſt, ita & quæ in eo conſiſtit febris omnium eſt leuiſſima & facilè diſſipabilis: non conſtans, ſed veluti tranſiens ac præterfluens. Huic ferè origo eſt à cauſis euidentibus, quarum vi & impulſu tenuis, calidus, feruidúſque ſpiritus, omnium quæ in corpore ſunt promptiſſimè incenditur. Quum igitur ab his non priùs humores quàm ſpiritus inflammari poſſint, neceſſe eſt febrem omnem putridam ab his genitam

Febrem omnẽ putridã ab

tam quædam antecedat ephemera. Huius notæ ſunt, quòd non ſenſim præcedente cibi faſtidio aut ſpontanea corporis laſſitudine, aut grauiore ſomno, & frequenti oſcitatione, ſed tota repente prehendit, ſoláque euidentium cauſarum vi infertur. Aut nullus aut admodum leuis horror initio fatigat, ídque duntaxat quum cacochymum corpus expirationem multam eámque calidam & acrem diffundit, quæ ob cutem à frigore denſatam, aut ob exilium meatuum conſtipationem ſuppreſſa, ferit partes neruoſas. Nulla comitantur ſæua ſymptomata, nec vehemens dolor, nec magna corporis iactatio. Pulſus quidem celer & frequens, ſed tamen æqualis & ordinatus, magnus ac validus, niſi vel ex mœrore, vel ex inedia, vel cruditate, vel frigore orta ſit: eſt & in pulſu diaſtole maior atque velocior quàm ſyſtole: inſpiratio quoque expiratione & maior & celerior. Calor tactu mitis, ſuauis atque halitu plenus, qui ferè eo ipſo die aut totus occultè expiratur, aut madore ſudoréve naturali eóque miti nec graueolente diſcutitur. Vrina ſubſtãtia, colore, ſedimento, aut nihil aut minimum à naturali diſtans. *euidentibus cauſis exuſcitatam neceſſariò praceſſi diaria.* *Signa.*

Diariæ febris prægreſſæ euidentéſque cauſæ ſunt, quæcunque calidiorem intemperiem inferunt: ſolis æſtus, omníſque ambientis feruor: laſſitudo, labórque vehemens: vigiliæ, inediæ, intenta animi contentio ex ira, curis, triſtitia vel timore. Omnium autem grauiſſimæ ſunt, cruditas, ſiue ex nimia cibi copia & helluatione, ſiue ex vino meraciore, ſiue ex fructuum corruptorúmque ciborum eſu contracta: Naturalium vacuationum, vt alui, vt vrinæ quauis ex cauſa retentio, vt ſudoris halitúſve ſuppreſſio ob cutis dẽſitatem & conſtipationem vel ex frigore, vel ex adſtringente balneo: Adenum maximéque inguinum ex labore tumores atque bubones, & atroces cruciatus qui corpus inflammant humoréſque exagitant. Tres hæ cauſæ non ſolùm qualitatem, ſed & vitioſam materiam vel in corpore retinent, vel aliunde ſuggerunt, ac proinde febrem ſæpius accerſunt ab horrore, & in periculum adducunt putridæ febris, cæteræ verò ſolam qualitatem intemperiémque conferunt. Quæ cauſa diariam excitauerit, ex antecedẽtium inueſtigatione diſci poteſt, neque in re tã leui, neceſſaria videtur amplior ſignorum diſcuſſio. Has in febres maximè propenſi ſunt qui calido ſiccóque ſunt corpore, & qui halitu acri plurimo cõferti ſunt, & quibus ſudor, vrina aut egeſtio ſupra modum graueolet. Quum diaria nulla inclinatione, nullo ſudore, *Cauſa procatarctica.*

aut etiam finito ſudore, ſtatu pari diem vnum exceſſerit, metuenda permutatio vel in ſynochum, vel in putridam, quod ex ſignis ſuſpectę imminétíſque febris internoſcitur.

De ſynocho febre. CAP. IIII.

FEBRIVM quæ in humoris vitio poſitæ ſunt, omnium prima eſt ſynochos, nobis continens appellata. Ea aſſiduò fatigat, nulla excandeſcentia, nullâque intermiſſione, dum integrè ſoluta ſit. Eſt autem duplex, vna ſine putredine, altera putrida. Vtriuſque materia continénſque cauſa in vaſis eſt maioribus, inter alas & inguina ſitis: atque ea eſt vtrique ſedes. Materia autem ſanguis eſt, non ille quidem ſimplex, ſed qui ex quatuor humorum æquabili permiſtione conſtat. In eos proinde duntaxat ſynochus inuadit, qui temperati aut aliquantò humidiores calidioréſque ſunt ætate media, habitu carnoſo ac verè quadrato, & quos plethora, id eſt ſanguinis exuperantia & æquabilis ſuccorum redundantia premit: cæteras naturas conſtitutionéſve non attingit. Eáque cauſa eſt cur admodum raro ſynochus reperiatur ſimplex. Itaque ſanguinis quædam velut efferueſcentia & ſimplex inflammatio, quæ phlogoſis appellatur, ſynochus eſt ſine putredine. Vt autem ſanguinis ea materia ſui vbique ſimilis eſt, ita & illius inflammatio tota vnius eſt modi, & ab initio in finem vna quaſi acceſſio. Id quidem trifariam fieri contingit: aliàs enim calor par ſuíque ſimilis toto febris decurſu manet, quantúmque recèns inflammatur, tantundem protinus diſſipatur: ea eſt ſynochos homotonos: aliàs recens inflammatio quàm diſſipatio maior eſt, túmque calor continuo incremento inualeſcit, & ſynochos fit epacmaſtica, id eſt increſcens: aliàs plus diſſipatur quàm recèns inflammetur, ac tum calor ſtatim à ſummo vigore incipiens, ſenſim minuitur dum deſinat, & ſynochus fit paracmaſtica. Synochus omnis ſine putredine eaſdem atque diaria febris cauſas habet: quæ leuiores quũ fuerint, diariam, quum vehementiores, ſynochum proferunt. In cauſarum cenſu admodum efficaces ſunt, magna adſtrictio conſtipatióve cutis, & ſanguinis redũdantia ſiue ex ſuppreſſa conſueta vacuatione hæmorrhoidum, menſium aut narium, ſiue ex immoderato vſu ciborum euchymorum & calidorum ea ſuccreuit. Quamobrem huic ferè obnoxius eſt temperatus intemperanter viuens, qui quum bene habito ſit corpore, multo ſe tamẽ vino multáque carne implet: huic enim ſanguis multus atque calidus ineſt,

Cauſa proxima.

Synochos quid.

Cauſa progreſſa.

qui non

qui non facilè corrũpitur. Ab his igitur cauſis primùm inflammatur ſpiritus, at tum ſanguis ſenſim incaleſcit. Huius etenim tenues acréſque vapores, ac ipſum calorem præter naturam cutis denſitas aut adſtrictio cohibet nec prodire ſinit, qui geminatus ſanguinem inflammat ſimplicémque ſynochum facit. Huius notæ ſunt quæ & ephemeræ, verùm aliquantum manifeſtiores. Propriè tamen corpus omne maximéque facies inflammatione ruboréque ſuffunditur: diſtendens laſſitudo artus omnes occupat: magna jactatio fatigat: venæ copia diſtentæ multùm turgent: tempora vehementer pulſant: caput dolet vel ingraueſcit: ſomnus ſępe profundus ac veternoſus premit: reſpiratio difficilis: pulſus magnus, plenus, frequens, ac velox: cutis non ſqualida, ſed mollis, non acri ſed blando calore madoréque perfuſa. Huic generi & alterum finitimum ſæpe fieri animaduertimus ex bilis calidorúmq; humorũ agitatione nimia. Cauſæ ſiquidem euidentes quum vehementiores in bilioſum corpus alioqui ſanum irruerint, nõ modò ſpiritus cõcalfaciũt, ſed & acres humores exagitant, quorum æſtu febris accenditur ſine putredine. Hæc ephemeræ limites egreditur, nec tamen ſynochos eſt nunc expoſita: illa quippe ſanguinis efferueſcẽtia eſt, hæc bilis concitatio ſine putredine: illa in corpus incidit temperatum benéque habitum, hæc verò in calidum ſiccúmque ac planè bilioſum. Huius cauſæ euidentes non aliæ ſunt quàm quæ ephemeram mouent: maximè verò cruciatus ſummus, qualis nephritici aut parturientis eſt: exercitatio labórque immodicus, æſtus, balneum, animi excandeſcentia, & quæ his pares ſunt viribus. In hac nullæ putredinis notæ in pulſu aut in vrinis cernuntur, veruntamen os amareſcit, dejicitur appetentia, ſitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidente cauſa, paucis pòſt diebus febris eiúſque ſymptomata, quiete ſola, nullo artis ſubſidio ſedantur ac ſponte deſinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas diem vnum alterúmve exceſſerit, harum alterutra ſuſpecta eſſe debet.

Signa

Notha ſynochos ex bilis concitatione frequens.

De ſynocho putrida. CAP. V.

PVTRIDA ſynochos febris eſt continua ex putreſcẽte ſanguine prognata. De huius exortu ſumma quidem diſſenſione certãt artis proceres, poſsítne ſanguis putreſcere: & quæ hinc prodit, ſynochóſne ſit, an bilioſa febris. Cæterùm poteſt eorum controuerſia, hac obſeruatione diri-

mi. Sanguis bifariam putreſcit, vno generali modo, quum vi caloris præter naturam ſegregantur quæ in eo ſunt ſubſtantiæ diſſimiles,& bilis flaua ac tenuis ab atra quæ craſſa terrenáque eſt ſecernitur. Hæc autem degeneratio veriùs corruptio quàm putredo cenſetur, vt alio loco dilucidiùs explicatum eſt à nobis. Atque ſi ſanguis hac ratione putreſcat accendatúrque febris,ea non ſynochos, ſed vel bilioſa vel melancholica euadet. Alio modo verè ſanguis putreſcit, quum citra ſubſtãtiarum diremptum aut ſecretionem totus corrumpitur magno fœtore aut graueolentia. Vt enim è venis in pectus,in ventriculum,in inteſtina,aut in aliam capacitatem ſanguis præter naturã effuſus vitiatur & quaſi in venenatam ſubſtantiã putreſcit: & in muſculos irrumpens tumorem præter naturam phlegmonémque parit, atque putreſcit primùm, deinde ſuppurat: ita dubitari non debet eum validis ex cauſis,vt in putrida atq; peſtilẽti cœli conſtitutione in venis maioribus putreſcere. Quinetiam quum phlegmone tentatur jecoris ſubſtantia, ſanguis totus nõ modò putridus, verumetiam nonnunquam purulentus exiſtit. Sed & omnes fatẽtur ſanguinem tam magna interdum mutatione deprauari, vt non amplius ad habitũ redeat naturalem,nec poſſit iterum per naturæ concoctionem ad primam humoris bonitatem redire. Denique per febres qui detrahitur,ſæpe animaduertitur nõ ſolùm fœtidus & graueolens,ſed & putridus adeò vt nec ſibi cohęrere nec concreſcere queat,omnibus ſcilicet ejus fibris putredine cõſumptis. Hoc igitur modo quum ſanguis corrumpetur,ſynochos accendetur putrida. Hæc quemadmodum & altera ſimplex, vna quaſi acceſſio eſt,nec antè aut miteſcit aut intermittit quàm integrè deſinat. Eſt & ea triplex:quũ enim toto decurſu par eſt modus putredinis, homotonos exiſtit: quum plus putreſcit quàm diſſipatur, epacmaſtica: paracmaſtica,quum minus putreſcit quàm diſſipatur. Hæc etiam non niſi in temperato benéque habito fit corpore, cuius ſanguis copioſus & laudabilis eſt. Cæterùm cauſas habet quàm ſimplex validiores, quæ non modò inflammationem, verumetiam putredinem accerſunt. Omnium autem efficaciſſima eſt cutis non ſimplex conſtipatio, ſed ab impactis multis craſſis viſcoſiſque humoribus vera obſtructio, quæ non cutem ſolam, ſed & tenues jecoris habitúſque corporis venas inferciat. Tametſi igitur integrè ſanũ corpus fuerit, omnéſque humores ſecundùm naturam ac ſynceri

Vera ſanguinis putredo.

Synochos putris triplex.

Cauſæ pregreſſæ.

ſynceri, quia tamen valida obſtructio perſpirationem prohibet, neque vis refrigerãs foris intrò ſubit, neque tenuia, acria & fuliginoſa excrementa intus foras erumpunt, hinc & natiuum calorem ſtrangulari, & quæcunque illic calida humidáque ſunt putreſcere neceſſe eſt. Nonnunquam verò & ſimilium putridorum occurſu febris hęc accenditur. Notæ ſimiles atque in ſynocho ſimplici, ſed inſigniores ac magis conſpicuæ. Præterea verò calor in hac acriùs conta- *Signa.* ctum ferit: pulſus non modò magnus, vehemens, celer & frequens, verumetiam inæqualis & inordinatus: vrina craſſa, rubra, turbida, ſedimentóque nullo.

Qua ratione in venis maioribus putreſcant humores, ex quibus febris accenditur continua.

CAP. VI.

PROMPTE putreſcunt calida humidáque corpora, ídque ferè quum inſitus eorũ calor quauis ex cauſa imminuitur: humor quippe tum vincens & effręnatus, nec caloris vi coërcitus, è permiſtione terrenæ ſubſtãtiæ ſecedit, graueolentia ac fœtore comitatus. Sic & corporis humores facilè putreſcunt, & ex propria in alienam ſubſtãtiam concedunt, aliàs quidem in venis aut omnibus aut certè maioribus, aliàs in vna quapiam particula, ídque interdum cum phlegmone, interdum citra phlegmonem. In venis arteriíſque maioribus febris accenditur continua, eò vſque perſeuerans dum humores qui hanc gignunt, vel incendio conſumpti diſſipatíve ſint, vel quouis modo edomiti. Etenim venarum putredo non facilè reſtinguitur, quòd coarctata non liberè perfletur ob loci denſitatem, quódque adhæſu apparatos humores inquinet, & cõtinuatione in propinquas, ex híſque in alias venas prorepat transferatúrve, nec antè deſinat quàm quicquid in venis vitioſum eſt, depopulata ſit. Duplex autem eſt putredinis ratio: alia in omnes aut ſaltem in maximas venas æquabiliter inuadit: alia ex vna quapiam initium ducens, in cæteras ſenſim continuatione perreptat. Quæ in venas omnes pariter inuadit, licèt earum ſanguinem, non tamen eius omnes æquè partes occupat. Quum enim non omnino ſimplex ſit ſanguis, ſed ex multorum humorum permiſtione compoſitus & ſero multo perfuſus, primùm quidẽ illius portionem putredini magis obnoxiam prehendit, ab hac deinde aliam ipſi permiſtam atque confuſam, quæ minus quàm illa ſit vitioſa: hócq; modo ſenſim obrepens ſimul cum calore præter

Non vnus idémque putrendi modus.

naturā augetur & inualeſcit, nec antè deſinit quàm partes omnes ſanguinis putredini obnoxias abſumpſerit. Hoc perinde accidit, atque in ingenti phlegmone, in qua collectus ſanguis non ſtatim vniuerſus, ſed eius pars alia citiùs alia tardiùs & putreſcit & ſuppurat, ſic ſenſim augeſcēs putredo in ſummum vigorem fertur: quemadmodum & dum ignem accendimus, aridiores primùm ſtipulæ, deinde virgulta, poſtremò ligni materia; ſuo quæque concremantur ordine. Omnibus quæ putreſcere apta fuerant abſumptis, putredo calórque febrilis ceſſat, manet tamen pars ſanguinis melior, quæ quoniam minus erat putredini obnoxia, huic inuiolata reſiſtit, eáque licèt putridę permiſceretur, illius tamen contagione minimè computruit; ſed duntaxat incaluit: reſtincta proinde ſedatáq; putredine in priſtinā illa puritatem redit. Atque tum vrinæ puræ ac prorſus laudabiles apparent, quæ craſſæ, turbidæ ac ſine ſedimēto fuerant. Itaque ea putredine (niſi fortè extremo exitio fuerit) neque ſanguis vniuerſus neque totus labefactatur. Nam ſoluta febre, non omnino exhauſtæ venæ manent, ſed aliquid in his etiamnum ineſſe deprehenditur, idq; vtile & alendo corpori idoneum, quod tamen olim miſcebatur putredini. Idipſum continget etiamſi nihil ſanguinis recèns genitum, nihílque cibi toto morbo ſumptum fuerit, quod in extremè acuto fieri jubet Hippocrates. Hac propemodum ratione putret ſanguis in ſynocho putrida: nec multò ſecus in cauſo, in continua tertiana, in aliíſve continuis. In his quippe non vniuerſus corrumpitur, nec omnes pariter humores ex quibus conſtituitur: (ita enim permiſcerentur omnia continuarum febrium genera) ſed is duntaxat qui maximè omnium vitioſus eſt. Atque vt huius eſt natura, ita & conſentaneum febris continuæ genus accendit: tertianam quidem continuam, ſi bilis flaua quæ in ſanguine eſt: quotidianam continuam, ſi pituita: & quartanam continuam, ſi melancholia putreſcat. Altera putredinis eſt ratio, quæ non in omnes pariter venas, ſed ab vna quapiam (à qua fortè initium ſumpſerit) continuatione in cæteras in earúmque ſanguinem & in humores irrumpit. Obtingit hæc quum putrefaciens cauſa vni ſit quàm alteri venę propinquior, aut quum ſanguis non in omnibus ęquè venis ſui ſimilis habetur. Nam in qua magis ad putredinis conditionem accedit, in ea primùm labe tentatur, dein verò (ni periculo prohibeantur) in iis quæ ordine ſuccedunt: nec antè

Quî ſit putredinis finis.

Modus alter putrendi.

nec antè ſerpere ea putredo febríſque deſinet, quàm omnes venas ſenſim peruagata, quicquid in his putrere aptum erat abſorbuerit. Varietas atque mutatio vena ſecta ſæpè animaduertitur: nam interdum primus ſanguis emanat ſyncerus, mox dein corruptus: nõnunquam cõtrà: & interdũ è naribus puriſſimus, è ſecta cubiti vena vitioſus: quod & Hippocratis authoritate celebratũ eſt. Hinc diſſimilium ſymptomatum origo, aliis per febres lumbi maximè ingraueſcunt aut ardent: aliis præcordia ſiti æſtúque flagrãt: aliis vel animi defectio vel ſumma ſpirãdi difficultas moleſta: aliis capitis dolor, vigiliæ, aut deliria, vt partis natura fuerit quã putredo obſidet. Hinc & inordinatæ febres, quũ priore relicto humore, corruptela alterum adoritur. Hinc febrium implexus, quum humores obſidentur varij. Hinc & prædictiones fallaces, quum priore humore iam ferè edomito victóque, alius alióve loco putreſcere incipit, qui poſt concoctas vrinas crudiores alias de ſe profert.

Efficiens putredinis cauſa gemina.

Putredinis efficiẽs cauſa duplex, vna propria & intima, altera externa. Putreſcunt corporis humores propriâ intimáq; cauſa, dum in ſe vitium obtinẽt, quod nullo naturæ beneficio emendari poteſt. Ita quidem ſenſim ac tempore corrumpũtur, ídque ſponte ſua nullo extrinſecus ſuſcitãte.

Cacochymia contrahitur alimentis vel corruptis, vel quæ facilè corrumpantur, vel intempeſtiuè ingeſtis, vel viſcerum vitio.

Id vitij genus ferè ab alimentis corruptis, & quorum vitioſa eſt ſubſtãtia cõtrahi ſolet: cuiuſmodi ſunt frumenta, legumina, oua, piſces, carnes, & quæcunq; aut vetuſtate aut negligentia, corruptione quadam labefactantur. Contrahitur & à cibis quidem probis, ſed qui facilè corrumpantur aut putreſcãt: quales ſunt lac, horarij fructus, & quicunque alieni vitioſique ſunt ſucci: ex his quippe genitus ſanguis tametſi concoctione crebram mutationem ſubiit, priſtinæ tamen conditionis & eius à quo naſcitur nõnihil etiamnum vbique retinet. A cibis intempeſtiuè aut ordine præpoſtero ſumptis, vt quum priore nondum confecto alter ingeritur: aut quum duri concoctúque difficiles leuioribus præmittuntur, quorum infirma eſt ſubſtantia. Corrumpuntur poſtremò ac putreſcunt humores interiorum partium, vt vẽtriculi, jecoris, omniúmque viſcerum affectione mala. Hęc enim in alimenta cõcoctione imprimitur, quæ etiamſi puriſſima ſunt, tamen contracta labe inquinantur. Externa porrò cauſa putredinis duplex, obſtructio & putridorum occurſus. Obſtructio à craſſis viſcoſiſque humoribus tanta vt perſpirationem impediat; tunc enim quia nec perflatur;

nec refrigerantur humores, etiamſi probi ſint, putreſcunt. Eandem vim obtinet & obſtructio quæ à vaſorum fit plenitudine. At quæ ſupra vires eſt plenitudo, idcirco putreſcit, quod neque concoqui neque regi ab imbecillis virib. poſſit. Putridorũ occurſus, ſpiritus primùm, deinde humores ipſos corrũpit, vt aëris, halitus, vaporíſq; putridi inſpiratio, & vel ſcabie, vel putrida febre, vel lue venerea inquinato accubare. Non pauci contendunt vnã obſtructionem quæ perſpirationem prohibeat, omnis putredinis cauſam eſſe, nihílque in nobis citra hanc corrumpi poſſe. Neque eum humorem ex quo calor præter naturam vapórque tenuis facilè totus exit, quíque liberè perflatur, vnquam putredine tentari. At contrà euidens perſpicuúmque eſt vitioſos cibos ſæpe in ventriculo aliíſve partibus computreſcere: & in peſtilenti cõſtitutione tum inſpiratu tum perſpiratu humores corrumpi: licèt corpus omnino patẽs laxúmq; ſit, & omnia ſpiracula dehiſcant, aëréque frigido perflentur. Multis quippe aliis ex cauſis poteſt citra obſtructionem innati humidi caloríſq; ſubſtantia minui, alienúſque calor introduci, qui efficiens eſt putredinis cauſa.

Perſpiratio prohibita vnica non eſt putredinis cauſa.

De febre continua quæ concluſa nuncupatur, déque eius differentiis. CAP. VII.

CONTINVÆ febris ſubiecta materia in vaſis eſt maioribus, quæ illic putreſcens aut ipſam de ſe putredinem, aut putrem vaporem in cor aſſiduò continentérque fundit, è quo aſſidua fit putrida febris, quæ cõcluſa nuncupatur. At quum vel in inguine, vel in ſemotiore loco coarctata hæret, tum nec putredinem, nec eius halitum, ſed vnum calorem partium continuatione in cor infert, è quo ſolùm vel diaria febris fit, vel ſymptomatica. Ea autem venarum materia ſanguis eſt: in quo (ſiquidem ex æquabili humorum permiſtione conſtet) ſynochus conſiſtit: ſi verò ab illius mediocritate deficiens vel bilioſus, vel pituitoſus, vel melancholicus appelletur, in eo putrida febris excitatur continua. Vt igitur ſynochus non niſi in temperata natura, quæ multo ſanguine eóque mediocri abundat, & quæ carnoſo eſt habitu gigni ſolet: ita & putrida cõtinua iis dũtaxat obtingit, qui ab hac mediocritate recedunt, bilioſis, pituitoſis aut melancholicis. Hîc autẽ eorum meminiſſe velim quæ in Phyſiologia fuſiùs demonſtrauimus, in venis nihil præter ſanguinem cum ſero cõtineri, & quicquid foras effuſum concreſcere poteſt, ſanguinis nomine comprehendi:

hendi: nullos illic ſecundùm naturam humores eſſe ſynceros & ſuperuacaneos, ſed eos quatuor ex quibus ſanguis conſtat, verè ſuccos eſſe quibus alimur, neque aliud illic bilem eſſe quàm totius ſanguinis partem tenuem atque calidam, quam etiam bilioſum ſanguinem appellamus: neque aliud pituitam quàm ſanguinis partem crudiorem: neque aliud melancholiam quàm terrenam portionem & melancholicum ſanguinem. In quibus igitur non æquabilis ineſt ſuccorum permiſtio, ex putreſcente æquabiliter ſanguine febris accenditur continua: & quib. ſanguis multum bilioſus eſt, tertiana fit continua: quibus is pituitæ quàm cæterorum humorum magis particeps fuerit, continua fiet quotidiana: & quum nimiopere in melancholiam deuerget, cõtinua quartana. Eſt autem continuarum omnium genus duplex. Vnum earum quæ ab initio in finem perſeuerant nullo ſtato excandeſcentiæ ordine. Huiuſmodi ſunt ſynochos putrida, & quæ cauſus appellatur: alterum earum quæ nunquam intermittunt, remittunt verò & excandeſcunt, aliæ quotidie vt quotidianæ continuæ, aliæ alternis diebus vt tertianæ continuæ, aliæ quarto die vt quartanæ cõtinuę. Quæ ordine nullo excandeſcunt, earum materia in venis eſt cordi proximis, ac proinde putredo cor aſſiduò pari vehementia exercet. Cæteræ verò cauſam in venis habent aliquantum diſiunctis, è quibus putredo in cor pari impetu aſſiduò ferri nequit. Harum autem excandeſcentia non vt intermittentium vel à rigore, vel ab horrore, vel à frigore initium habet, nec ſudore ſoluitur, nec in apyrexiam deſinit. Talis eſt omnium earum continuarum ratio quas concluſas appellaui. Earum quippe materia in venis coërcita ac putreſcens, tametſi quadam ex parte per cutis ſpiracula ſine ſenſu diſſoluitur, non tamen poteſt ante perfectam ſolutionem tota depelli. Continuarum frequentiſſima eſt tertiana, rara quotidiana, rarior quartana continua: vtraque crebrior eſt continua inordinata. Sanguis enim quiſquis admodum pituitoſus vel melancholicus eſt, quia frigidus ægrè admodum putreſcit, neque hinc vehemens febris, ſed duntaxat lenta aut languida excitari ſolet, quæ ferè inordinata euadit. Putrida febris ab ephemera his notis ſtatim initio diſcernitur. Prægreditur inæqualitas quædam & neutra corporis conſtitutio ex ea certè plethora vel cacochymia, quæ ſenſim cumulatur ceu futura febris materia: hinc ſpontanea corporis laſſitudo, motus grauis atque pi-

Cõtinua febris duplex.

Qui dignoſcatur putrida ab ephemera.

ger,ſomnus turbulentus, immoderatæ vigiliæ, hypochondriorum diſtentio, reſpiratio difficilis, venarum repletio, capitis temporúmq; dolor grauis,ac interdum pulſans. Ex his demum excrementa ſuccreſcunt præter naturæ cõſuetudiníſque modum: vt ſudor inſolens, ſputum mucúſve exuperãs,nauſea aut vomitus:alui deiectio aut vrina copioſior & fœtidior.Talia ferè exiſtunt in neutra corporis conſtitutione,quæ putridam febrem anteuertit.Quum verò iã febris prehẽdit, putridam hanc eſſe teſtatur, quòd ex neutra corporis conſtitutione,non ex ſola euidente cauſa proceſſit. Vel enim ſponte ex corporis præparatione fit,vel à cauſis euidentibus quæ præparatum corpus excitãt ac mouent.Calor in ea non mitis ac blandus,ſed acer,mordax & qui tangentis ſenſum acriter feriat,non ipſo inuaſionis initio,ſed vel in augmento,vel in ſtatu, ídque maximè ſi diutius corpori manus inſideat.Pulſus atque reſpirationis inæqualitas:velox enim eſt ſyſtole,diaſtole verò tardior,ídq; præſertim augeſcente calore:quum enim ex incenſa putredine multa torrida & fuliginoſa excremẽta ſpiritus humóréſque premant,natura ſyſtole feſtinat depreſſa arteria illa excludere:neque tanta neceſſitate nititur per diaſtolen refrigerium allicere. Eſt & plurium pulſationũ inæqualitas: modò enim celer,modò tardus eſt pulſus,ídque ex inæqualitate varióq; motu putredinis:& rurſum modò fortis,modò languidus,aliàs quidem oppreſſa,aliàs leuata natura.Eſt & pulſus velox ſimúlque paruus initio, in vigore tamẽ velox atque magnus,ita quidem vrgẽte refrigerij neceſſitate. Vrina penitus cruda vel obſcurè concocta, ídque maximè initio: craſſa enim rubra ac turbida exiſtit,in qua nihil ſecernitur: interdum etiam ex vehemẽti obſtructione tenuis quidem, ſed rubra & turbida: ſæpe acris eſt mordax, ſæpè grauem fœtidúmque halitum efflat. Expiratio aut ſudor præter conſuetudinem graueolens. Si exactis horis viginti quatuor febris ex toto non deſinat, niſi hecticæ ſuſpicio ſit (quod eſt certè rariſſimum) affirmari certò poteſt hanc ex humorum putredine accendi. Continuam porrò ab intermittẽte his notis diſcernes.Nullo rigore aut frigore prægreſſo repentè calor hominem adoritur, aut ſiquando rigor,horror frigúſve (vt ſæpe fit) animaduertitur,noxij humoris non parum circum præcordia inhæreſcit,qui horrore concutit dum totus calore ſit incenſus.Pulſus inæqualitas maior quàm pro caloris vehemẽtia:vltra horas vigintiqua-

Diagnoſtica ſigna putridæ febris.

Cõtinuæ ſigna diagnoſtica.

quatuor exporrigitur,neque vt intermittens vel manifeſto ſudore,vel ſenſim hoc tempore deſinit,ſed perſeuerans eouſque durat dum prorſus conquieſcat. In ea autem continua quæ cauſus appellatur,in primis conſpicuę ſunt communes putredinis notæ,perpetuus & conſtans eſt ardor, iſque ferè æquabilis nec manifeſtè tertiano motu excandeſcens: vehemens eſt præcordiorum æſtus: ſpiratio difficilis ac penè ſuffocans:iactatio inquietudóque indefeſſa:vigilia deliriúmque frequens : ſitis inexhauſta : lingua nigricans, ſicca,ſcabra feréque amara.Quòd ſi tanta accedat malignitas ac pernicies,vt interiores partes ipſáque viſcera vri videantur ſimúlque extrema frigeant , peculiari ea iam nomine lipyrias febris appellatur. Ardentium quidem deterrima, in qua interioris ardoris vehementia inſtar cucurbitulæ calorem ad ſe ex toto corpore reuocat.Tertianæ verò continuæ manifeſtior eſt remiſſio , manifeſtior & exacerbationis motus, nullo frigore aut rigore prehendens, nullóque inſequente ſudore miteſcens : cæteræ quæ in cauſo notæ,at leuiores apparent.Continua quotidiana aut quartana ſiquando inciderit , excandeſcentiæ ordine circuitúque internoſcetur.Vtraque ſine frigore aut horrore exacuitur, miteſcítque nullo ſudore, prior quidem quotidie, poſterior quarto quoque die.Putredinis quidem notę adſunt, ſed admodum obſcuræ,neque pulſus ea celeritate,frequentia aut inæqualitate fertur atque in cæteris. Neque vrina peræquè flammea aut rubra eſt,etiamſi fortè craſſior ſit,neque tanta premit ſymptomatum ſæuitia.Adhæc laborantis natura & habitus & victus antecedens, qualis habeatur venarum ſanguis oſtendunt,& qualis hinc nata ſit febris.Ferè autem continua quæ tertiana non eſt , inordinata deprehenditur., bis térve vno die, altero aut ſemel aut minimè excandeſcens. Rarò quippe obtingit,vt vnicus in ſanguine ſolitarius humor putreſcat.Quocirca putridarum febrium admodum varia ſigna & ſymptomata ſe proferunt. Cæterùm cuius generis inordinata febris magis particeps ſit, ex iis ſignis quæ vnicuique propria ſunt colligi poteſt. Atque hæc de continuis febribus primariis ſeu concluſis.

Ardentis ſigna demonſtratiua.

De febre ſymptomatica. CAP. VIII.

SYMPTOMATICA febris omnis in continuarum eſt genere,neque vlla vnquam viſa eſt intermittens.Huius proxima materia continénſque cauſa non in venis eſt maioribus,ſed in parte aliquapiã,è qua aut putredinis quid-

dam aut teter putridúſque vapor in cor obrepit. Eius quidem genera multa. Vnum inflammationes ſequitur, quod & ipſum eſt multiplex. Quum enim aut externa aut diſtans eſt inflammatio, non niſi ephemera febris accenditur, quòd ſolus calor partium continuatione in cor euadat. At ſi partium interiorum maximéque principum & cordi vicinarum vel phlegmone vel eryſipelas eſt, ſanguis biliſve putreſcens aut illinc in cor ſubit, aut tetrum putrémque de ſe vaporẽ in ipſum emittit, è quo per arterias fuſo putrida fit febris. Sic à phrenitide, ab angina, peripneumonia, phthiſi, pleuritide, hepatitide, ſplenitide, & à nephritide febris fit phlegmonodes: ab eryſipelate typhodes, eo quęque grauior, quo pars affecta nobilior cordíque vicinior fuerit. Nonnunquam inflammatio quæ febris huius eſt origo, per initia quaſi inuoluta latet, ac febris eius ſymptomatica admodum conſpicua eſt: quæ hoc modo à continua primaria diſcernitur. Vtraque acuta eſt & putredinis notas exhibet, ſed ſymptomatica nullis ſtatis periodis exacuitur, vrinæ nullum putredinis indicium habent, niſi ex affecta ſede putredo forſan obrepat in venas: ſi non ſtatim initio, mox tamẽ inflammatæ ſedis indicia ſe proferẽt. Rarò vel ſeptimo vel quartodecimo die aliiſve decretoriis iudicio ſoluitur. In primaria febre continua hiſce contraria apparent omnia.

Quî ſymptomatica à primaria digno ſcatur.

Lenta ſymptomatica.

Alterum febris ſymptomaticæ genus multò obſcurius eſt, eam febrem continens quam lentam appellaui. Oritur non è viſceris partiſve cuiuſpiam inflammatione, ſed è latente obſtructione & putredine, quæ viſceri contumaciter adhæreſcit impactáque eſt, adeò vt & ipſa viſceris ſubſtantia plerumque labefactetur. Putredinis portio nonnunquam in venas effuſa ſanguini permiſcetur. Hæc notas præ ſe fert ſymptomaticæ eius quæ aut phlegmonodes aut typhodes appellatur. Diſtinguitur autem quòd omnium eſt putridarum mitiſſima: æger nullo graui ſymptomate premitur: ſæpe nec ſe ægrotare putat. Putredinis tamen notæ interdum elucent in vrinis: pulſus frequens, celer, & inæqualis, non tamen magnus aut vehemens: vires imbecillæ & languidæ collabuntur, vt ne progredi quidem æger poſſit. Corporis moles, etiamſi alimentum ſumitur, ſenſim liqueſcit. Diuturna etiam hæc febris eſt quæ reliquarum continuarum terminos prætergreditur, nec vigeſimo, nec interdum quadrageſimo ſoluta. Huius quum ſuſpicio eſt, fomes quærendus omnéſque corporis partes animo ſenſuque luſtran-

Signa febris lentæ ſimplicis.

Quî febris lentæ ſedes perquirẽda.

luſtrandæ ſunt, dum ſignis conſpicuum ſit, in qua is parte conſiſtat. Sæpè in ventriculo aut in jecore, interdum in liene aut meſenterio, nonnunquam in pulmonibus cuiuſuis humoris ſemimala putredo cumulata hanc excitat. Sedulò igitur obſeruanda ſunt hypochondria & hypogaſtrium, num in his tumoris cuiuſdam ſenſus inſit. Sæpè etiam vel in cachexia, vel in fœdis virginum coloribus, ſeroſæ pituitæ in corpus effuſæ leuis putredo illam protulit. Et hæc quidem lenta ſimplex appelletur. Altera eſt lenta periculoſior, quæ non ſolùm ex impacti humoris, verumetiam ex viſceris cui inſidet corruptione putredinéque emergit. Iecoris, pulmonis, cerebri ac lienis, interdum etiam renis diſtantiorúmque partium corruptela, ſimpléxque putredo, tametſi nullo putri humore comitatur, quoniam tamen expiratione graui cor aſſiduò laceſſit, continuam febrem non aliter quàm putridus humor ſuſcitat: eámque ſymptomaticam ac omnino lentam: hanc plerique rerum affinitate ducti, hecticam dixerunt. Iiſdem notis ſe prodit atque nunc expoſita. Internoſcitur autem, quòd ſenſim editur multóque tempore procedit: aliis ferè morbis ſuccedit: nihil vel minimùm vacuatione miteſcit, nullis cedit remediis, ſed iis ſæpe exaſperatur: vires plurimùm offendit ac debilitat, leuíque occaſione ſyncopen accerſit, ſenſim ac plerumque ſine ſenſu hominem extenuat & marcore cõficit. Hoc genus eſt febris quæ phthiſin comitatur: hectica quippe nõ eſt, ſed putrida ex putreſcente pulmonũ ſubſtãtia: nec enim neceſſe eſt putridã omnem in humore conſtitui. Hic omnis mihi concludenda videtur cõtinuarum febrium tractatio. De intermittentibus deinceps tradendum.

Altera lenta ſymptomatica longè grauior.

Intermittentium febrium continentem proximámque cauſam non eſſe in habitu corporis.

CAP. IX.

VETVS iam opinio increbuit, humorem qui continẽs & proxima eſt intermittentis febris materia, in ſolo corporis habitu & extra venas computreſcere hunc acceſſionis initio è venis maioribus in quibus cõditus erat, ſanguini permiſtus, in minores, ex hiſque in corporis habitũ propelli. Hoc impetu ſummas corporis partes quarum exquiſitior eſt ſenſus, ferientis humoris occurſu vel inhorreſcere vel rigere. Eum mox ſenſim illic incaleſcere, inflammari ac putreſcere: tum demum extenuatum caloris vi vniuerſum diſſipari in ſudores: ſic acceſſionem finiri, dũ noua

ſimiliter recurrat. Hæc opinio dū quadā veriſimilitudine frigoris rigoríſque cauſam reddere cōtendit, veram intermittentis febris originē obſcurat. Hoc in primis abſurdū illa ſtatuere videtur, omnes ferè humores qui morborum cauſæ fiunt in venis contineri, illic primam omnium eſſe originem, quaſi neque in viſceribus, neque in meſenterio, neque in eo quod pancreas appellamus, eorum quicquam congeri poſſit aut computreſcere. Quod deinde illa exiſtimat primo acceſſionis inſultu noxiam materiā prorſus è venis in corporis habitum depelli, acerbum quidem auditu eſt. Quo pacto enim tam repentè poſſit noxius humor ſanguini permiſtus, præſertim verò craſſa lentáque pituita, aut bilis atra, è puriore ſanguine prorſus ſecerni, & quaſi momento in extimas corporis partes, in manuum pedúmque digitos, & in naſum (quæ ferè prima frigeſcunt) protinus extrudi? Admirabilis ſanè nec vſquam comperta tam expedita permiſtarum rerum ſecretio atque depulſio. Adhæc quum in continuis febribus peccans materia in vaſis maiorib. tota cōſiſtat, cur nō eius quoque portio in corporis molem effunditur, quæ ſæpe rigorem efficiat? Quoniam (inquiūt) exilium venarum obſtructio in his quàm in intermittentib. maior eſt, atque tāta vt omnem humorem intus cohibeat. Sed hoc diuerticulum eſt. Nā plurimæ continuæ aut ab horrore aut à rigore primùm inuadunt: quòd ſi ipſo ſtatim earum initio bilis in corporis ſumma effundebatur, cur non deinceps quoties inardeſcit, aut motu nouo excādeſcit, eòdem ſimiliter inſilit? Licèt igitur rigor cauſo ſuperueniēs eúmque ſoluens excitetur à bile è venis in corporis molem effuſa, nō ſic tamen qui vel continuæ vel intermittētis initio fatigat. Hoc autem rerum euentus luculenter cōmonſtrat. In horrore atque in rigore febrium intermittentiū vrinæ meiuntur albæ, tenues & crudæ. Quod aperto indicio eſt bilem tum flauam tum atram intro potius quàm foras cōpelli. Tum temporis moleſta etiam eſt ſuffocatio, tuſſis plerumq; ſicca, oſcitatio, anxietas, præcordiorum diſtentio, ac ſæpè dolor vehemēs: ab his nauſea, & ſub rigoris finē bilioſa vomitio. Acceſſionis verò progreſſu multóque magis declinatione omnia miteſcunt, & vrinæ euadunt craſſæ, citrinæ aut rubræ: quæ argumēto ſunt tum temporis bilem vt in vrinas, ita & in corporis ſumma contendere. Hiſce verò contraria omnia obtingerent, ſi acceſſionis initio bilis in ſumma corporis irrueret. Sed & quòd inter-

Imò verò ex habitu intrò tum calor vniuerſus, tum humores in corporis profundū viſceráq; ipſa cogi ſolent.

Cōment. ad aph. 1. lib. 2.

interdum toto febris intermittentis decurſu vrinã ſubſtantia, colore hypoſtaſique laudabilem animaduertimus, nónne planum facit eiuſce febris nullã putredinẽ in venis haberi? Iã verò in febrium differentias deſcendamus. Quum leuior eſt exquiſita tertiana, in qua nõ rigor, ſed extremarum partium frigus (vt plerumq; fit) ſolùm percipitur, quomodo bilis flaua in corporis molẽ effuſa frigoris cauſa ponetur? nunquid calida acríſque ea quum ſit, corporis habitum refrigeret? Aut quum pars corporis quę vel natura vel morbo imbecilla eſt, omnium prima ac ſola inuadente febre inhorreſcit, túmne ea ſola bilis acrimonia tẽtatur? Sed & in aliis quid etiam contingat æſtimandũ. Quartana continua omnium eſt febrium rariſſima, quandoquidẽ (vt etiã Auicennas animaduertit) melãcholia admodum rarò peccet in vaſis maioribus, rariúſque multò putreſcat: quartana autem intermittens admodum frequẽs ac ſæpe popularis. Iam ſi admodum rarò melãcholia vitioſa eſt in venis, quomodo ex his poteſt tam copioſa ſuffici, aut tam crebrò in corporis habitum pelli, quæ tot gignendis intermittentib. quartanis ſit ſatis? At nunc obſecro opinio hæc rationem reddat compoſitarum febrium, & cur in tertiana duplici, bilis (quæ eius vna ipſis cẽſetur antecedens materia in venis maioribus) portio quædam quotidie in omnem corporis habitum propellitur. Si copia id efficit, tertiana omnis vehemẽs, vt quæ ab exuperante bile fit, in tertianã duplicẽ omníſq; quartana ferocior in duplicẽ triplicémve quartanam faceſſet. His quaſi laqueis ita ſeſe irretiunt opinionis huius Interpretes, vt ſe nunquam extricare poſſint. Ad extremum curãdi lex & ratio ſpectetur. Si antecedens febris intermittentis materia tota in venis eſt maioribus, vna venæ ſectio quæ hãc prõptè demit, illius curatio ſit. Atquĩ neque hæc febrẽ tollit, neque qui in ſolos venarum humores mentẽ cogitationémque refert, illius vnquã curationẽ rectam conſequetur. Ea quidem cauſæ ignoratio ita veritatẽ quaſi tenebris offudit, vt nõdum ſit vllius intermittẽtis febris vera curatio percepta, ſolutióque ſpõte ſæpius quàm arte ſuccedat. Hæc quidẽ pauca (nam alia commẽtabuntur alij) nõ potui nõ in eam opinionem cõtorquere, quæ tam frauduléta pernicioſaq; fuit humanæ ſaluti. Piget ſanè atq; etiã pudet de ſentẽtia tot annorum authorúmq; numero & vetuſtate confirmata decedere. Sed quid eorum multitudo terrere debet qui ſpreta inueſtigatione veri, vnius imitatio-

ne eadem omnes via in ſalebras inciderunt? Leuibus in rebus falſi interdũ aſſentiri aut conniuere nihil fraudi eſt: at verò in [illegible] grauib. quæ tãti ſunt ad hominum ſalutem momẽ[illegible]is doloſum, omninóque veritas in lucem fide atq; [illegible]. Quod expono, & ratione & quotidiano re[illegible] vſu veritati conſentaneum deprehendetur.

[illegible] intermittentium febrium materia, & quæ illi ſedes in corpore. Cap. X.

QVÆ protuli, vt intermittentis febris materiam non è venis in corporis habitum propelli, ita & hãc penitus immergi, & circũ præcordia adhæreſcere demonſtrant: eámque nõ eſſe venarum ſuccũ alendo corpori deſtinatũ, ſed humorẽ ſuperuacaneũ, qui è jecoris ſanguine prolectus in propria conditur receptacula, antequã is iecur tranſcendat. Itaque intermittens tum materia tum materiæ ſitu ac foco à cõtinua ſecernitur. Tertianæ materia bilis eſt flaua, affinis ei quæ in fellis cyſti cõditur. Quartanæ bilis atra in lienem refuſa. Quotidianæ (ſi qua vera eſt) pituita mucoſa & ſuperuacanea, quæ in vẽtriculo inteſtiníſq; plurima colligitur. Omniũ propria ſedes & origo in prima eſt corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, jecoris caua, lienem, pancreas, omentum aut meſenterium. Hæ ſiquidem partes ſunt quaſi publica corporis ſentina, in quam omnis confluit cumulatúrque humorũ colluuies. Ex hiſce autem ſedib. febrium horrores rigoréſque ſuſcitari, primùm quidem docendum. Frigus, horror atque rigor intentione & remiſſione diſtant: frigore ſumma corporis inalgeſcunt, horrore id vniuerſum leuiter cõcutitur, etenim hic ceu diminutus rigor eſt, rigore vſque eò contremiſcit cõcutitúrque vix vt cohiberi poſſit. Omnium eadem ſimiliſque cauſa, caloris nempe, frigoris, rei pũgentis, aut quouis pacto moleſtæ vehemens incurſio in corporis ſentientes partes confertim facta. Diſtántque ſolùm inter ſe aut vbertate cauſæ, aut vehementia ſeu acrimonia, aut motionis impetu. Vt enim aëris aut aquæ frigidioris occurſu corpus frigeſcit, ita & interdũ horret atq; etiã riget. Præcordia autem & partes omnes quæ circũ hæc ſunt, quia membranis ſepiuntur, neruóſque ſentiẽtes ſuſcipiũt è ſexta cerebri conjugatione, eximio tangendi ſenſu ſunt præditæ. Magna etiam ſocietate tum principibus tum externis corporis partib. connexæ ſunt, iiſque adeò conſentiunt, vt affectæ mox principes partes vniuerſúmque corpus in cõſen-

Διάψυξις φρίκη καὶ ῥῖγος.

ſenſum trahant. Sic enim vinũ meracius liberaliúſque ſumptum, tametſi è ventriculo nondũ elapſum eſt, mox tamen exulceratę veſicæ, aut vulnerati cruris, aut arthritidis dolorẽ exaſperat. Sic & frigidę potus liberalior corpus vniuerſũ frigore horroréve concutit. Bilẽ vomiturus rigeſcit, multóque magis qui alienũ vitioſúmque cibũ, velut fungos ſumpſit. Rigeſcit & cui calidũ mordáxq; medicamentũ ventriculũ præcordiáque ferit, nõ minus quàm ſi nudã cutem aut vlcus acrius cõpungat. Horreſcit demũ & cui pus interiore abſceſſu collectũ irrumpit in mẽbranas. Ac certè bilis putreſcens in febre acrem malignámque qualitatem adipiſcitur: eáque acceſſionis initio quaſi turgens impetu fertur, affatímque irruit in præcordiorũ membranas, iis ſanè argumentis quæ de tuſſi ſicca, de oſcitatione, de ſuffocatione, de anxietate, de præcordiorum diſtentione ac dolore, de nauſea, de vomitu & de albis tenuibúſque vrinis protuli. Quanto magis igitur quàm ſuperiores cauſæ earum poteſt horrorem rigorémve concitare? Citrina porrò illa & praſſina cæruleáve bilis quæ ſyncera ſæpe vomitione prorumpit, propria intermittentis febris materia hinc eſſe dignoſcitur, quòd dum tota liberaliter redditur, febrem omnem penitus extirpat atque ſoluit. Ea ſanè nunquam tam ſyncera poſſit è venis amandari citra exitium, ſed duntaxat è præcordiis, quæ illius ſedes ſunt. Hoc quoque vel inde cõſtat, quòd ſi acceſſionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponãtur, maximè verò lieni in quartana, iecori in tertiana, aut alij cuicũque ſedi fomes ineſſe deprehendetur, horrorẽ rigorémve leniant, quia nimirum ipſum mali fontem demulceãt. Iam verò ſudores non è ſolo corporis habitu, ſed & interdum è præcordiis moueri, hinc ſciri poteſt, quòd qui vel exercitatione vel Solis ardore exæſtuat, ſi frigidam liberaliùs bibat, mox totus ſudore diffluit, non mehercle aqua in corpus diſiecta atque fuſa (diu enim poſtea ſentitur huc & illuc fluctuare in vẽtre) ſed eius halitu ab æſtuãtibus præcordiis in omne corpus effuſo, qui demum in ſudorem concreſcit. Sed & illud præterea obſeruari velim, eum cui iecur aut lien ætate morbóve inaruit, vel magna obſtructione vel ſcirrho obduruit, vt in hydrope, in ictero aut in cachexia, nulla vĩ eum poſſe ne per febres quidem in ſudores induci, etiamſi reliquum corpus humore multo perfundatur: eum verò cui iecur atque lien calore humoréque naturali abundẽt, quãuis ex cauſa ſudore diffluere. Hinc igitur conſpicuum eſſe poteſt primam ſu-

Sudorum vt perfrigerationis, horroris rigoriſq; fontem & originem è præcordiis deriuari.

dorum ſcaturiginẽ è præcordiis eſſe. Diſcuſſa igitur illa velut caligine, vt veritas clariùs aliquando dilucescat, rẽ hanc omnem ſic in ſummã concludemus. Calidus ac putris humor extra venas quauis in ſede conditus, quãdiu conquieſcit corpus raro exagitat: at verò dum quaſi efferatus illinc præter naturam impetu dimouetur, id variè concutit affligítque. Si paucus eſt vt in leuioribus tertianis, aut eius parua acrimonia, vt pituitę putreſcentis, motúſve lentus ac lãguidus, ſolum frigus inuehit, calore quidem ac ſpiritu ab externis partibus intrò quaſi in opem & ſubſidium aduocatis. Sin copioſior eſt aut acrior, aut eius motus impulſúſque concitatior, horror inuadit. Quum verò plurimus, íſque vehementer acer ac mordax, magno impetu in præcordia excuſſus, rigor verus inducitur. Hæc præterea rigoris febríſque materia circum præcordia hærens, ex ſe tanquam è fomite tetrum malúmque vaporem in omne corpus effundit, qui & altera frigoris, horroris rigoríſve cauſa eſſe poteſt. Hinc febris intermittẽtis acceſſio, ea ferè ratione prehendit, qua cenſuit Hippocrates ex inguinis abſceſſu putridam febrem accendi, ſi non ſolùm calor, ſed & fumus vapórque putridus minimè coërcitus partium continuatione ad cor peruenerit. Itaque concitato & quaſi turgente putrido humore, ab eius emiſſa portione ac vapore membranæ feriuntur horrórque vel rigor inuadit. Tum etiam vapor teter ex eo fomite excitatus, in cor primùm per cæcos ductus effertur, atque illinc quoquouerſum per arterias effuſus, omne corpus implet. Atque hic initio cor offundens pulſum contrahit & obſcurat, cerebrúmque implens degrauat conſopítque, omnes denique artus velut obtundit. Poſtea verò in corpus quaſi aura quædam diſiectus, ſenſim incaleſcit & inflammatur, ac tum febris ardorem eiúſque ſymptomata mouet. Tandem ſupra modum extenuatus, tum impetu proprio tum impellente natura diſſoluitur, interdum manifeſtè in ſudores, interdum obſcurè ſenſímque per cutem. Atque hæc quidem pura ſimpléxque intermittentis ſpecies exiſtit: in qua vrinæ plerunque toto morbi decurſu, colore, ſubſtantia ſedimentóque laudabiles apparent, quia nimirum nihil bilis peccantis è præcordiis irrũpit in venas: plerumque verò tales cernuntur primis acceſſionibus intermittentium. Nonnunquam verò inuaſionis impetu humoris vehementiùs impulſi vna portio inſilit in ventriculum, quæ bilioſam vomitionem mouet, eámque

Eadẽ & febris intermittẽtis, & rigoris horroríſque cauſa; & ſedes eadem circum præcordia & viſcera.

ferè ſub rigoris horroriſve finem: altera portio tenuior eo ipſo impetu ex eodem foco per iecur venáſque maiores in omne corpus irrumpit: túmque grauior eſt acceſſio, ſub cuius finem vrinæ craſſæ redduntur atque flauæ, iis longè diſſimiles quæ paulò antè acceſſionem fuerant. Atq; multò quidem grauior euadit acceſſio, quum ex eo ipſo foco portio maior penetrat in venas, ſed & nonnunquam acceſſione ſoluta febrilis quædam manet inæqualitas, nec pura ſequitur intermiſſio: quod in primis conſpicuum eſt in hemitritæo, de qua mox dicam. Intermittentium porrò febrium focum atque fomitem de quo diſputo, præter rationes quas antè protuli, velim & exemplo confirmare. Vir quidam ingenuus, ætate florente epulans liberaliter, quotidianæ vomitioniblioſæ iamdudũ fuerat obnoxius. Hac repentè ſuppreſſa, ventriculi vehemens dolor prehendit cum nauſea & tuſſi inani. Hinc mox cœpit corpus citra febrem vllam vehementi rigore, tanquam inuadẽte exquiſita tertiana, ex interuallis quotidie ſupra vicies concuti. Exactis dieb. circiter quindecim putreſcente iam bile, tertiana febre corripitur: qua multis pòſt diebus ſoluta, reſolutio inſequitur omnium partium quæ ſunt ſub capite, nec multò poſt interitus. Corpore diſſecto tam multorum affectuum cauſam deprehendimus, bilem ſynceram eámque praſſinã circum iecoris caua libræ pondo membranis coërcitam, & cuius iam portio in ſpinæ neruos obrepſerat. Nõ paucos dein non admodum diſſimiliter affici notauimus: quorum exemplo intelligi poteſt, rigorem modò ſine febre modò cum febre interdum ex præcordiis ſuſcitari: intermittentis quoque febris fomitem in iiſdem locis contineri. Id ex his quoque conficitur, quæ ſæpe fieri obſeruamus, tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem deſinere, qui nonnũquam & in artuum dolores & in paralyſin faceſſit. Hic dolor ſine febre eſt, ferè tamen conſueto acceſſionis tempore exacuitur & excandeſcit priſtinúmque circuitum retinet. Vix niſi bilis vacuatione miteſcit, quam conſtat vt doloris ita & febris cauſam fuiſſe: depellitur enim è præcordiis & viſceribus in peritonæi inteſtinorúmve membranas, eo argumento quòd & febris & ſitis & inappetentia miteſcunt ſuborto dolore. Itaque vt doloris circa peritonæum & inteſtina, ita & intermittentis febris ſedes eſt circa viſcera & præcordia.

Accommodatiſſimum rei probãdæ exemplum.

Quæ circuituum cauſa ſit, & quid eorum ordinem formámque mutet. CAP. XI.

QVID humorum motus efficiat, & cur putreſcens pituita quotidie, bilis tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, diſputatio eſt plena diſſenſionis & omnino controuerſa. Multi quidem demonſtratione concluſerunt, morbos omnes qui ex defluxione fiunt, intermiſſionẽ habere, ac dein recurrere, quoties adeò aucta & collecta ſunt excrementa, vt partem ad excretionem ſtimulẽt: tum ſiquidem validior in imbecillã ea quaſi onus excutiẽs deponit. Hinc quidam interpretãtur pituitę ſatis quotidie, bilis flauæ non niſi tertio, & melancholiæ non niſi quarto die ſatis cumulari poſſe, vt naturam proritet circuitúmque moueat. Cæterùm hi nuſquam periodi cauſam attigerunt, nec cur pituita etiamſi pauca putreſcat, quotidie tamẽ mouetur impetúmque habet, nec cur bilis flaua vno loco ſi copioſior ſit, non frequentiùs quàm tertio die, nec melancholia frequentiùs quàm quarto efferatur. Quid quæſo vetat cõcurrentibus cauſis omnibus illis efficiẽtibus, tam multã flauam bilẽ atrámve quotidie cumulari, vt naturam quotidie ſtimulet circuitúmq; moueat? Nõ igitur ſola excremẽti copia, ſed alia quædã vis maior neceſſariò vnumquemq; humorẽ ordine certáq; regula ciet ac impellit. Hæc autem propria eſt contractæ putredinis qualitatíſve natura atque conditio, quæ omnem corporis ſtatum naturalem immutat. Vt epilepſiæ inſultus aut hydrophobiæ impetus, nõ humoris genus, ſed qualitatis natura in humore ſita excitat: & menſtruã mulierũ purgationẽ ſtatis periodis mouet nõ ſanguinis exuperantia (nam ſiue paucus ſiue multus eſt in muliere, menſibus tamen ſingulis, niſi quid naturæ ordinẽ interpellet, erumpit) ſed vis ortæ qualitatis: ita & vis quædam ſeu qualitas in humore genita efficit, vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat. Humor autem ſuperuacaneus plenior cumulatus, quia vix naturæ beneficio & calore regi poteſt, corrumpitur & quodam modo putreſcit: ac tum qualitatem eam adipiſcitur, quæ hunc illúmve motum impetúmque habet. Atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſque putredo vel qualitas, ſuus cuiuſq; motus. Aliam igitur qualitatẽ aliúmque motum pituita, alium bilis flaua, alium melancholia: putredine contrahit. Hac autem ratione acceſſio ordine recurrit. Quum febris inuaſura eſt, humor in ſuo

Hanc cõtractæ putredinis qualitatiſve proprietatẽ, quæ ſtato tempore paroxyſmos ciet, Græci apto nomine ἰδιοσυγκρισίαν appellãt.

ſuo quaſi foco coërcitus concitatur,& quaſi turgeſcens excādeſcit,ipſóque impetu & multum de ſe tetrum vaporem quoquouerſum in corpus omne diffundit,& interdum exiguā ſui portionem eructat excutítque in præcordia, in vētriculum, nonnunquam & per iecur in maiores venas: eáque manet acceſſio dum ſedetur impetus, & dum quicquid è foco excuſſum eſt, calore crematum diſſipetur aut in ſudores abeat. Hinc ſuccedit intermiſſio euſque ceſsās dum alio humoris motu & nouo quaſi furore alia recurrat acceſſio. Recurret autem ſtatis vt dixi periodis,niſi quiddam ordinem interpellet. Multa febres ordinem tenere prohibent, efficiúntque vt paroxyſmi vel anticipent vel cunctētur. Anticipāt præter conſuetudinem vel quum ſubiecta illorum materia augeſcit, vt ex impuro vitioſóque cibo & excrementorum ſuppreſſione: vel quum nimiopere extenuatur, vt ſinapis & aromatum aliorúmve calidorū tenuātiúmque vſu: vel quum motu exagitatur, vt exercitatione, balneis, æſtu, animi excandeſcentia. Cunctantur verò dum contrariis ex cauſis materia vel minuitur vel craſſeſcit, vel pigrior ignauiórq; redditur. Quoties verò tāta circuituum mutatio apparebit, vt nullo ordine procedant, humor aut in alterius naturam commigrat, aut alterius generis permiſtione confunditur. Acceſſiones porrò longæ euadunt, quum humor effuſus eiúſque vapor multus, craſſus & viſcoſus eſt, hic enim non niſi multo tempore inflammari abſumíve poteſt: & quum meatuum eſt adſtrictio aut virium imbecillitas, hæ ſiquidem diſſolutionem prohibent. Breuitatis verò cauſæ ſunt, humor paucus ac tenuis, viarum amplitudo, viriúmque robur.

De quotidiana febre. CAP. XII.

FEBRIS vnaquæque intermittens à circuitus motuſque ordine nomen habet. Hinc quotidiana, quòd quotidie typo ſimili redeat, amphemerina dicitur. Omniū quidē febriū rariſſima,& quæ vix ex ſexcētis vna obtingit: ſed quum laborās quotidie febre conflictatur, id ferè à duplici tertiana fit. Vt autem paria ſtatuerentur febrium atq; humorum genera,hanc in pituita collocarunt: quæ tamen rariſſimè putreſcit,víxque eam putredine qualitatem conſequitur,quæ febris eſſentiam compleat. Quum aut ſuperuacua pituita (cuiuſcunque ea generis ſit) vel in inteſtinis, vel in meſenterio, vel circum vētriculum viſcerúmque caua coërcita putreſcit,febrilémque qualitatem nanciſcitur, *Cauſa.*

quotidie mota cōditionis ſuæ vaporem effundit cōtinentem acceſſionis cauſam.

Qui quotidianæ opportuni.

Accidit hæc quibus pituitæ copia ineſt, natura vel ætate humidis, obœſis, mulieribus, eunuchis, ſenibus, & iis qui vel otio, vel ſomno lõgiore, vel crebris balneis, vel frigidioribus humidioribúſq; cibis, vel aſſidua crapula, vel edacitate vt pueri, vel ebrietate cruditatis ac pituitę copiam congeſſerũt: maximè verò hyeme, frigidis regionibus & pluuioſo cœlo. His ferè facies ſubliuida & ſubtumida eſt, os vẽtriculi imbecillum, deiecta appetẽtia, acidúſque ructus frequẽs. Acceſſio autem non repentè, ſed ſenſim inuadit, corporis extrema duntaxat refrigerãs, rarò admodum rigore concutiens: corporis adeſt grauitas, & inexpugnabilis dormiendi neceſſitas: plerumq; & hoc initio animus vel defectione vel ſyncope langueſcit. Calor dein pedetentim & ægrè augeſcit, magna certè inæqualitate, qua modò calor modò frigus percipitur. Accenſus dein calor nõ acer, ſed hebes & halituoſus tãgenti primùm occurrit, quaſi ex ſuccẽſis viridib. lignis vapor ſublatus, poſtea verò aliquantùm mordax & acer.

Symptomata lenia.

Quum in omne corpus iam effuſus eſt, nullum vehemens incendium corpus nudare cogit, nec ardoris compunctio id variè jactare, nec ſpirandi difficultas multum frigidúmque aërem inducere, nec ſitis vehemens aquam frigidam expoſcere. Inclinãs acceſſio primis diebus nullum, poſtea verò paucum ſudorẽ effundit, qui pro vaporis ſpecie pinguis viſcoſúſq; eſt. Tota acceſſio horarum eſt octodecim, intermiſſio ſex, quæ rarò integra puráque exiſtit. Pulſus paruus, lãguidus, ſummiſſus ac rarus, præſertim acceſſionis initio & incremẽto, quòd natiuus calor frigidi, craſſi viſcoſiq; humoris agitatione vehemẽter prematur: poſtea verò creber euadit, ſed minus quàm in tertiana atq; quartana, æquè tamẽ velox atque in quartana: huius inæqualitas omni acceſſionis tempore quàm in cæteris intermittentibus maior.

Signa alia.

Vrina primis diebus tenuis & alba cernitur ex crudę materię copia, quæ & vehementer obſtruit & natiuum calorem obterit: poſtea verò quum materia coquitur eiúſque nonnihil cum vrina præterfluit, rubra, craſſa, turbidáq; redditur. Alui deiectio liquida, cruda, pituitoſa. His igitur prima ſępe acceſſione quotidiana febris dignoſcitur, quũ pręſertim quotidianæ populariter vigent.

Epiala febris.

In hoc pituitoſarum febrium genus referri ſolet Epiala febris: per hanc quauis corporis particula eodẽ tempore calor frigúſque percipitur, & vnaquæ-

quæ-

quæque corporis pars rigore febréque iactatur. Huius cauſa putatur acida vitreáque pituita leuiter putreſcens,& cuius portio inceſa iam eſt, altera verò nec dum putredinem experitur. Eos autem qui in dignotionem febrium diligentius incumbunt,hoc in primis loco moneri velim,& cõtinuas (quæ biduum triduúmve quandoque occupant) & intermittentes omnis generis variè admodum inuadere. Sæpè quidem in horrore atque rigore tum interiora tum externa ſummè frigent. At nonnunquam interiora frigore perhorreſcunt aut rigent, quum tamen partibus externis non frigus,ſed calor vnus æquabiliſq; deprehenditur. Nõnunquam partes ſummæ externæque frigent, interiores verò vruntur ac ſitiunt, potúmque in horrore continenter expoſtulant. Tantæ autem varietatis cauſa non ad vitream acidámve pituitam reuocanda eſt,ſed eò ſanè quòd impulſa febris materia dum præcordia feriens horrorem parit, partium externarum calorem aliàs reuocat intrò, aliàs non reuocat: aliàs quoque horroris materia acris ſalſáve non paruam ſitim infert.

Innaſionis febriũ magna varietas, imprimis obſeruanda.

Tertianæ febris cauſa, ſigna. CAP. XIII.

TERTIANA febris exquiſita ex putreſcente flaua bile ſuperuacanea incenditur, ídque vel in propria cyſti, vel circum præcordia cauáque viſcerum:è quibus tamen & eius nonnihil interdum in venas irrumpens ſanguini permiſcetur. Hoc autem loco quiddam admonuiſſe lectorem iuuabit permagni ad artem totam momenti. Bilis ſuperuacanea ſiue è proprio folliculo ſiue è iecore redundãs,quum impetu facto irrumpit in venas, vt in ictero,in tertiana febre, nonnunquam & in continua & aliis pleriſque morbis non ſanguini,ſed ſero verè permiſcetur,nec ſanguis portio quædam fit, quemadmodum neque ſerum. Cuius rei hoc tibi argumẽtum eſto, quòd in iis affectibus ſi vena ſecetur, ſanguis ille ex quatuor humorum permiſtione conſtans, purus atque ſyncerus (niſi aliunde vitium contraxerit) apparet nec citrino bilis colore infectus. Sícq; bilis ea ſuperuacua nuſquã videtur cum ſanguine cõcreſcere, tota quippe transfertur in ſerum eíque tãquam vehiculo inſidet, niſi fortè minimum eius in ſpumam verſum per ſumma ſanguinis innatet:ac proinde eius permiſtione in his febribus vrinę viſuntur ſupra modum craſſæ atque citrinæ. Eos maximè prehendit qui natura calidi ſiccíque ſunt, habitu gracili, ætate florida, qui laboribus, vigiliis, mœroribus, curis

τριταῖος γνήσιός τε καὶ ἀκριβὴς, legitima & exacta tertiana.

Ad tertianam qui procliuiores.

ardoribus,victui parco,calido ſiccóque aſſueti ſunt, qui iecur impensè calidum obtinent. Hi quippe bilis flauæ prouentum faciūt,maximè quidem æſtate,calidis ſiccíſque regionibus & æſtuoſo cælo. Si quid iſtorum deeſt, exquiſita tertiana eſſe non poteſt. Repetè quidem hæc prehendit inſigni rigore, quo plerumque corpus omne concutitur, ſub cuius finē excuſſa bilis ſæpe vomitione redditur. Hinc calor breui accenditur,& in omne corpus effunditur mox ad vigorem feſtinans,acer, pungens, & injectam manum acriter feriens, ſed ſtatim miteſcens.

Symptomata.

Laborās ita exuritur,vt & corpus nudet & variè jactet,& ſpirandi difficultate oppreſſus magnum multúmque ſpiritum ducat, ſitíq; enectus frigidam expetat,vigiliis capitis dolore, & ita furoréque percitus. Longiſſima acceſſio horarum eſt duodecim, interdū ſeptem vel quatuor,multo quidem ſudore eóque calido & vaporoſo inclinans,quam pura ſequitur intermiſſio. Pulſus acceſſionis initio contractus, paruus, poſtea verò quàm in cæteris celerior atque crebrior, quòd refrigerij maior inſit neceſſitas: vehemens & validus, ſed aliquantum durus ob arteriæ ſiccitatem,minimum inæqualis ob tenuitatem materiȩ cuius eſt facilis inflāmatio,ob id etiam quòd non minor ſit refrigerij ex diaſtole, quàm expellēdorum putridorum ex ſyſtole neceſſitas. Vrina flaua aut flammea,ſubſtantiæ mediocris & odore grauis. Atque hæc pura quidem & exquiſita tertiana eſt,quam cēſuit Hippocrates ſeptem circuitibus,quod longiſſimum eſt,iudicari. Tertiana notha aliàs ex vitellina bile in ventriculo putreſcente ac inhȩrēte firmiùs, aliàs ex permiſtione bilis atq; pituitæ gigni ſolet.

τριταῖος νόθος καὶ μὴ εἰλικρινής, tertiana impura nec legitima.

Atque hæc nō omnes bilis, ſed quaſdam etiā pituitæ cauſas habet euidentes. Acceſſiones nullo anticipationis cunctationíſve certo ordine recurrunt, neque ſi ſtatæ ſunt, exquiſita propterea debet illa cenſeri : non enim ex circuitu ſolo febris eſſentia ſpectatur : rigor minùs quidem vehemens,ſed diuturnior,calor minùs pungēs minúſque vehemens,qui non æquabilis in omne corpus inuadit,non abſimilis igni ex miſtis virentibus ſiccíſque lignis ſuccēſo. Ardoris ſymptomata omnia mitiora, quòd bilis furorem pituita reſtinguat: hinc etiam pauco nec admodū calido ſudore inclinat. Acceſſio vltra horas duodecim multùm exporrigitur,quantóque longior fuerit,tantò impurior:nunquam ſeptem,rarò quatuordecim circuitibus iudicatur:ſȩpè verò longiùs excurrit.

Quartana

Quartanæ intermittentis cauſæ, ſigna. CAP. XIIII.

QVARTANAE febris continens cauſa cenſetur melãcholia putris. Hæc enim quũ propriis ex cauſis multa cumulatur, nec caloris natiui beneficio regi poteſt, quaſi deſtituta putreſcens hanc febrem accendit. Eſt autem melancholia duplex, vna naturalis, quæ ſanguinis quaſi fex & limus eſt: altera aduſta, quæ vniuſcuiuſque humoris torrefacti velut cinis eſt: hæcque aliàs ex bile flaua, aliàs ex melancholia exuſta fit: interdum ſed rariùs ex pituita aut ſanguine peruſto. Hinc quartanarum alia ex ſeipſa, non ex alia precedente febre originem habet, eaque ferè ſuccedit lienis tumori, quem naturalis melancholiæ exuperantia peperit. Alia aliarum febrium vel continuarum vel intermittentium erraticarum ſoboles eſt, de qua dixit Hippocrates, Interpolata febris eadémque errabunda in quartanã mutabitur, præcipuè ſi autumnus proximus eſt. Humor enim quicũque priorem febrem genuit, niſi integrè vacuetur, exuſtus craſſiórque factus melancholiæ naturam ſubit, putreſcénſque ſubiecta fit quartanæ materia. Itaque eos inuadit qui melancholicum humorem congeſſerunt: cuiuſmodi ſunt lienoſi, & qui vel adurentes vel erraticas febres paſſi ſunt nõ integrè ſolutas. *In quartanã qui propenſi.* Neque tamẽ in liene ſolo, ſed & in meſenterio & circum hypochondria exuperans melancholia coaceruari ſolet. Huic gignẽdæ apti ſunt frigidi ac ſicci, qui gracili & glabro ſunt corpore, ætate conſtante vel iam inclinante: qui curis & mœroribus confecti ſunt, cibis diu addicti craſſis, terrenis ac omnino feculentis. His melancholiæ copia ſuccreſcit autumno præſertim & regione cœlíque ſtatu inæquali. Quùmque putredinis cauſæ aderunt, febris exquiſita quartana accendetur. *τεταρταῖος ἀκριβὴς.* Acceſſionis initium à frigore eſt valido, quod eouſque ſẽſim inualeſcit dũ vehementem rigorem inuehat, non eum quidem vt in tertiana pungentem ferientémque, ſed verè contundentem, quo corpus vniuerſum tremore concutitur, dentes ſtridẽt, articuli verò ac oſſa quaſi pondere obteruntur: hoc abeunte vomitio erumpit amara, quum præſertim viæ patent in ventriculum. Calor accenditur non vt tertianæ vehemens, ſed quàm quotidianæ ardentior: neque is toto corpore æquabilis eſt, ſed cum quadam frigoris permiſtione & permanente quodam artuum & oſſium dolore. *Symptomata.* Sitis, vigiliæ, capitis dolor, reliquáque ſymptomata ſæuiora quidẽ quàm in quotidiana, mitiora quàm in tertiana. Acceſſio quàm in

cęteris intermittentibus lõgior, háncque ſudor finit quàm in quotidiana vberior. Pulſus acceſſionis initio multò quàm naturalis languidior, minor, tardior ac rarior: poſteà verò validus, magnus, frequens ac celer, & quàm in cæteris febribus inæqualior. Vrina primis ferè diebus tenuis, alba aquoſáque, poſtea verò & ſubſtantia & colore & contentis ſępe mutabilis, quòd eius materia plerumque varia ſit, eiúſque modò minimùm, modò plurimùm penetret in venas. Vix tota febris, niſi ex errore, vltra annum protogatur, ſoluitur ſæpe menſibus ſex, interdum tribus. Quæcunque ab huius conditione ſuprà infráve multùm receſſit, exquiſita quartana non eſt, ſed aliorum humorum particeps. Neque exquiſita cenſeri debet, quæ in annos duos excurrit, nec quam vidi in annos nouem produci, nec quam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipſo ortu à matre contraxerũt. In hoc genus plerique referendas putant febres longioris intercapedinis & intermiſſionis, quales ſunt quintana, ſextana, aut ſi quæ rariores periodos habent. Harum quippe materiam ſtatuunt melancholiam admodũ craſſam atque terrenam, qualis ab exuſta pituita gignitur. Atque eam quidem paucam in parte quadam diſtantiore iamdiu coarctatam, vt idcirco tardiùs moueatur acceſſionémque faciat. Has Hippocratis authoritate confirmatas Galenus non recipit, ne vel ſupra quatuor humores alium ſtatuere, vel aliam illis ſedẽ quàm in venis deſignare cogatur. Simplicium febrium formę tales ferè exiſtunt: at certè nonnũquam variãt. Nam quartana interdũ à blando frigore exorta, miti dein calore in quatuor ſéxve dũtaxat horas excurrit. Tertiana verò hac plerumque tũ horrore, tum ęſtu atrocior atque prolixior. Quam quidẽ aggreſſione prima difficile ex typo, facile poſtea ſit ex circuitus ordine dignoſcere.

τεταρταῖος νόθος καὶ μελαγχολικός.

De compoſitis febribus. CAP. XV.

SIMPLEX & exquiſita febris ex vnius ſimplicíſque humoris corruptione proficiſcitur, & eius omnes cauſæ omniáque ſigna, nempe natura, ætas, victus ratio, regio, anni tempus & ſtatus cœli, omnia denique ſymptomata in vnius eiuſdémque humoris dominium conſpirant. Compoſita autem febris bifariam dicitur, vel quòd ex multis confuſis, vel quòd ex implicitis conſtet. Confuſæ ſunt quæ ita permiſcentur, vt ſimul incipiant ſimúlque deſinant. Fiunt autem ex diuerſis humoribus eodem loco permiſtis atque confuſis, paritérq; putreſcẽtibus. Nulla ſeorſum internoſci

Confuſæ febres.

poteſt,

poteſt,neque vlla ſimplex ac pura elucet,ſed ſunt earum ſigna confuſa. Hæ ſunt quas ſuprà febres nothas appellauimus. Quum par eſt confuſarum modus,vix vllum poteſt definitum genus ſignari : quum verò impar , confuſa febris eius quæ plus pollet potiórque eſt genus noménque ſortitur. Quæ plus bilis putreſcentis quàm cæterorum humorum nacta fuerit,tertiana appellabitur,ſed notha ac illegitima : & quotidiana notha in qua non ſyncera pituita, ſed alterius quippiam humoris vnà putreſcet : quartana notha in qua melancholia aliis etiam humoribus perfundetur. Implicitæ febres ſunt, quæ diuerſis horis incipiunt diuerſiſque deſinunt. Harum vnaquæque ſeorſum conſiſtit propriamque eſſentiam habet,tametſi acceſſionum partes quędam in tempus idem concurrunt. Fiunt hæ ex diuerſis humoribus non eodem loco poſitis,ſed quorum ſua ſit cuiuſque ſedes,ſua eſſentia,ſuúſque motus. Harum vnamquamque tanquam ſeorſum atque ſolitaria conſiſteret, minimè arduum fuerit propriis ſignis internoſcere. Continua cum continua dũtaxat confunditur,non autē implicatur:& abſurdum eſt quod ſcribit Auicennas,vnius cõtinuæ putredinem ex vno loco,alterius ex altero effundi.Nam reuera in vtraque humores in venis putreſcunt maioribus,in híſque agitati permiſcētur.At intermittens tum cum altera intermittente,tum cum continua implicari ſolet. Quum itaque tres ſint omnes ſimplices intermittētium differentiæ, quotidiana,tertiana,& quartana,harum vnaquęque cum altera vel eiuſdem vel diuerſi generis implicari poteſt. Ex ſimilium generum implexu hæ fiũt.Duplex quotidiana,quum in dies acceſſiones duę typis definitæ contingunt,quod admodum inſolens eſt. Duplex tertiana frequēs obtingit,cuius acceſſiones quotidie fiunt,ſed nec pares nec iiſdem horis:ferè enim quæ diebus imparibus fiunt acceſſiones,ſimiles inter ſe ſunt, atque iis diſſimiles quæ in dies pares incidũt.Duplex tertiana à ſimplici ferè initium habet,cui dein accedit & altera:& implicitarum vna prior terminari ſolet altera manente.Non minùs frequens eſt duplex atque etiã triplex quartana:illa duobus diebus exercet,vno intermittit:hæc quotidie acceſſiones habet,eáſque rarò pares.Vtraque ſolet è ſimplici naſci,cui dein altera,poſtea verò & tertia ad illas ſe applicat. Has omnes à quotidiana typis diſtinguit, quòd ſint quotidianæ ſimiles inter ſe acceſſiones, harum verò diſſimiles.Et licèt ſimiles fortè contingant,ex

Implicita.

Tertiana duplex frequens.

Quartana duplex atque etiã triplex.

mouendi tamen impetu & ex commemoratis ſignis internoſci poſſunt. Neque enim duplex tertiana ſimiles atque quotidiana acceſſiones efficit, nec triplex quartana ſimiles atque tertiana duplex, quotidianáve: nec ſimiles euidentes cauſæ ſunt, quæ melancholiæ atque bilis aut pituitæ dominium proferant. Iam verò intermittentes diuerſorum generum perquàm rarò implicantur, vt quotidiana & tertiana, tertiana & quartana, ídque ſiquando inciderit, primis vix diebus animaduerti poteſt. Cæterùm intermittens vt tertiana interdum continuæ iungitur: atque hæc à tertiana continua diſtat, quòd huius exacerbationes ſine horrore rigoréve prehendant, nullóque ſudore inclinent: in illa verò contra à rigore incipiunt inclinántque cum ſudore: nec tamen vt in intermittente ſudorē ſequitur integritas, ſed alterius continuatio. Huius generis eſt quæ ſemitertiana dicitur: continua quidē ac minimè intermittens, vno diē cum horrore inuadens, híncque grauius increſcens affligénſque, altero autem leuiùs. Conſtat enim ex tertiana intermittēte & ex quotidiana continua: vnóque die acceſſiones duas habet, altero vnicam. Si pares ambo ſunt humores, exquiſita fit ſemitertiana: ſi verò bilis exuperat, ardentior fit & tertianæ magis affinis: ſi pituita, mitior magíſque quotidianæ particeps. Quotidiana intermittens ſi quando tertianæ cōtinuæ iungatur atque implicetur, ſemitertianam quoque efficiet, eámque exquiſitam & nunc dictæ perſimilem, ſi humores ipſi æquales concurrant: non exquiſitam verò, exuperante eorum alterutro. His ad vnguem comprehenſa mihi videtur omnis putridarum febrium tractatio.

ἡμιτριταῖος.

Hectica febris gradus, cauſa, ſigna. Cap. XVI.

FEBRIS hectica eſt calor præter naturā in cordis ſubſtantia primùm ac per ſe hærēs & infixus. Hic autem cordis vitalíſque principij, mox etiam reliquarum partium ſimilarium ſubſtantiam obſidet, quòd omnis cordis intemperies mox corpori reliquō facilè impertiatur. Conſiſtit in cordis partíſve ſimilaris ſubſtātia, non quidem leuiter, vt ephemeræ aut putridæ febris calor, qui ex accēſo ſpiritu vel humore in partium ſimilarium ſubſtantiam quadantenùs effunditur: ſed penitus quaſi immerſis primùm ac per ſe in propriam partis ſubſtantiam infigitur. Quúmque partis ſimilaris duplex ſit calor, vnus elementaris, alter diuinus, non hic quidem, ſed vnus elemētaris ſupra modum auctus, hecticæ febris eſt eſſentia: cuius tamen vi tum diuinus ille calor,

Calor ſimilaris partis geminus.

calor,tum quicquid in ſimilari parte cõſiſtit tandẽ exhauritur. Etenim partis ſimilaris triplex eſt ſubſtantia, ſolida, humida,& ſpirituoſa. Humida rurſum triplex,carnoſa quæ nil quàm concretus eſt humor alimentarius : primigenia, quæ propria eſt innati calidi ſubſtantia, in qua & ſpiritus & calor innatus primùm conſiſtit: aquea ſeu elementaris qua tanquam glutino ſolida ſubſtãtia cohæret ac perſiſtit. Quũ itaque febrilis ille calor cor & vnamquamque partẽ ſimilarem inuadit,primùm quidem carnoſa quoque illius ſubſtantia incenditur & efferueſcit : ac quandiu nihil eius aut exiguum diſſipatum eſt , primus eſt febris hecticæ gradus. Secundus quum amplius procedẽte calorẽ aut plurima aut tota carnoſa hæc ſubſtantia abſumpta eſt:nã & huius multi exiſtunt ordines. Tertius hecticæ gradus eſt , quum abſumpta carnoſa ſubſtãtia,calor ille febrilis & immanis primigenium humidum manifeſtè depopulatur: hic verus eſt marcor, & febris hectica cum marcore , quã Græci μαραντώδη & ἀπειροφυγῆ appellant. Per hanc quidem inſitus ſpiritus atq; calor qui eo humido innititur, omníſq; hinc prodiens facultas magnam facit virium jacturam:hinc & corporis vires omnes marceſcunt & languent, omnéſque functiones intercidunt. Hæc ſi manifeſta iam eſt, penitus immedicabilis exiſtit. Quum enim nobis inſitum ſit & ex ſemine contractum humidum id primigenium , quicquid illius abſumptum fuerit reſarciri nunquam poteſt, & hominem neceſſe eſt multo antè tempore interire , quàm maior illius portio diſperdatur. Carnoſa verò ſubſtantia quia inſtaurari poteſt, ſecundus hecticæ gradus curationẽ admittit, niſi iam fortè marcori ſit proximus. Vt autẽ febris calore,ita etiam ętatis decurſu ſine febre,ſine dolore,ſolo interdum ſenio naturalíque ſiccitate carnoſum id humidum abſumitur,deinde & primigenium,fitque ſimplex ex ſenio marcor : quemadmodum & dum arbores vetuſtate ſenióq; marceſcere cõperimus. Hectica porrò febris quæ vera ſimpléxque exiſtit, aut ſtatim ab initio prehẽdit, aut ephemeræ ſuccedit. Hæc in eum duntaxat incidit qui natura calidior ſicciórque fuerit. Fit autem à vehemẽtibus cauſis euidentibus, vt ab iracundia,à mœrore,labore, æſtu, ſiti, inedia. Hæ ſiquidem cauſæ quum leuiores ſunt ephemeram, quum vehementiſſimæ hecticam mouent: ſtatim nimirum inflammatis ſolidis partibus. Incipiẽtis hecticæ febris primique gradus ſigna ſunt,quum vehementes cauſæ euiden-

Tres hecticæ gradus.

Cauſæ euidentes vehemẽtiſſimæ quæ hecticam inurunt.

tes anteceſſerunt. Exacto triduo aut quatriduo quum ephemera amplius dici nequeat, ſi febris perſeuerat ęqualis citra inſignem vel additionẽ vel minutionẽ: quæ quia æqualis exiſtit, ſine vllo dolore eſt, víxque laborãs febricitare ſe putat. Magna virium imbecillitas eſt cum quodam lãguore. Tangenti calor mitis primùm apparet, ſed mox acer ac mordax. Pulſus debilis, paruus ac frequens: & arterię quàm circumpoſitæ partes calidiores ſentiuntur, maximéque in diaſtole. Hora vna duabúſve ab ingeſto cibo calor exacuitur pulſúſque crebrior atque celerior euadit: cibo autem confecto febris in priſtinam æqualitatem redit. Vt enim ſi calcem humore conſpergis, vapor multus acriórque calor ſuſcitatur, ita & corporis ſolidæ partes hectico calore obſeſſæ, ampliorem calorem effundũt dum cibi madore proluuntur. Quum ſecundus gradus eſt hecticæ, præter ſuperiora inualeſcente cordis ſiccitate, corpus iam manifeſtè liqueſcit & abſumitur. Vrinæ pinguedo telis araneorũ ſimilis innatat, cutis nõ rugoſa & mollis vt iis qui aliis de cauſis extenuãtur, ſed vt cæteræ ſolidæ partes arida ſqualidáq; exiſtit. Pulſus durus tenſúſque eſt, multóq; debilior ac minor. Febris maraſmodes verúſque marcor & tertius hecticæ gradus eſt, quum præ ſiccitate conſumptionéque corporis, oculi ſupra modum caui ſunt, & prominẽt quę circiter ſunt oſſa, aridę palpebrę vix attolli poſſunt, atq; vt dormiẽti conniuent, neque tamen is ſtatus ſomnus eſt, ſed dormiendi impotẽtia. Collapſa tempora ac ſummè caua, quòd eorum caro abſumpta ſit: frons dura, intenta & arida: facies ſqualida & plumbea, cuius & viuidus calor periit. Venter quaſi inanis, depreſſus atque contractus, reliquúmque corpus omne ita aridum, vt nihil pręter oſſa membranis & cute obducta, & quaſi ſceleton eſſe videatur: ipſáque cutis apprehenſa vt corium aridiſſima apparet. Pulſus omnium maximè durus, paruus, debilis ac frequens. Atque hæc quidẽ hectica febris omnino ſimplex eſt, alteri nulli permiſta, quæ proculdubio rariſſima vſu obtingere animaduertitur. Eſt & alia febris hectica aliquãto frequentior, quæ acutam ardentémque febrem excipit. Quum enim admodum vehemens eſt febris incẽdium, & laborans natura calidus ſiccúſque diutiùs inediam aut ſitim tolerat, nulláque ope incẽdio ſuccurritur, colliquefit carnoſa ſimilariũ partiũ ſubſtãtia, & febris in partes ſolidas inuadit eáſque populatur. Hæc propriè ardẽs & colliquans eſt febris, id breui efficiẽs

Symptomata.

Secundi gradus ſigna.

Tertij gradus nota.

Hectica febris prima differẽtia quæ & ſimplex eſt & inuentu rara.

Altera frequentior quæ putredinem coniunctam habet.

quod

quod ſimplex hectica ſenſim multóque tempore. Traditur & tertia hecticæ differẽtia ex partis cuiuſpiam affectione, pręſertim ex jecoris,lienis,vẽtriculi,pulmonum,thoracis, renum vel inteſtinorum inflammatione haud rectè curata, maximè verò ſi purulenta euadat. Quum enim febrilis calor diutiùs in his perſiſtat córq; obſideat, ſolutu certè quidem difficilis euadit,ac tum cordi,tum cęteris partib.ſummam ſiccitatem ingenerat. Cæterùm hæc propriè hectica cenſeri non poteſt,ſed ſymptomatica febris,eáque plerumque lenta,de qua antè iam dixi.Quinetiam neque hoc genus,neque alterum præcedens in hecticæ ſimplicis genere contineri poteſt: vtrumque enim ex putredine natum eſt, quam etiamnũ diu redolet,eius quippe indicia in pulſu, in vrinis,in ſiti, in aliíſque ſymptomatis permanent.Quin & crebræ in his excandeſcentiæ etiam ſine cibo fiunt, & inęqualitates, & crebri horrores, quum præſertim purulenta eſt collectio. Itaque omnis quæ hectica appellatur ex putrida febre profecta,putredinis etiamnum particeps eſt. *Tertia ex putredine quoque nata.*

De maligna peſtilentéque febre, quæ totius ſubſtantiæ morbus eſt. CAP. XVII.

MALIGNA febris eſt quæ nõ modò calore, ſed & qualitate venenata cor fatigat. Quâ enim febris eſt, calore: quâ maligna, pernicie moleſta eſt. Venenata qualitas appellatur, cuius vis & pernicies ſupra vulgaris putredinis cõditionem eſt. Ea autẽ vel intus ſponte gignitur in nobis, vel extrinſecus inducitur, ídque aliàs è ſublimi, aliàs aliis ex cauſis. E ſublimi venenata febris quæ fit, peſtilẽs eſt, aliis ex cauſis ſimpliciter maligna. Hæc itaq; fit quũ in nobis humores præter ſimplicem putredinẽ, alienam quoque perniciem his ex cauſis cõtrahunt. Hi enim vel ſponte ſua eo interdum ſenſim vetuſtate degenerãt, vt praſina, cærulea, atráve bilis putreſcens, vel vitioſi cibi atque potus, quia ſint cuiuſdã veneni participes, naturæ ſuæ humores febréſque proferunt. Aëris quoque inquinamẽta quæ ex infectis paludibus, lacubus, antris, ſpecubus, hominum animãtiúmque cadaueribus aut excrementis, aut ex aliis grauioribus expirationibus ſunt contracta: & quæ ex temporum tempeſtatúmque inordinatis exuperantiis procedũt. Quęcunque his ex cauſis genita ſit pernicies, ea vel cũ aëre, vel cũ cibis, vel quouis modo aliter in nos penetrat, atq; ſi ſuſcipiendę febri pręparatum corpus eſt, malignè corruptis humoribus febrem infert ſimpliciter malignam. Peſtilẽtis au- κακοήθης καὶ λοιμώδης πυρετὸς καὶ ὀλέθριος.

ὁ λοιμὸς ϗ ὄλεθρος.

tem febris cauſa eſt pernicies venenatáq; qualitas è ſublimi cœlitúſque in aërem demiſſa, quæ quaſi furibunda paſſim inuolat in vulgus. Quia enim peſtilẽtię ſemina aëri inſperſa inſpiratione perſpirationéq; intrò ſubeũt, ſi cor affectioni præparatum eſt, id cõtinuò, inde verò arteriarum ſpiritus, poſtremò humores corpúſque vniuerſum labefactãt. Sed eſt cognitu difficillimum, quid corpus vnumquodque peſtilentiæ obnoxiũ reddat. Quum maligna peſtilénſve febris ſimplex eſt & ſolitaria citra putridam, pulſus languidus, paruus, frequens, celer, omninóque inæqualis exiſtit: vires omnes præſertímque vitales concidunt: frequens animi defectio ac interdum ſyncope: aſſidua vomitio per quam ne cibus quidẽ optimus cor recreat: vigiliæ moleſtę, frequens corporis iactatio, vrinæ nec crudæ nec turbidæ: nec ſitis vehemens, nec appetẽtia deiecta, nec magnum incendium, nec febris admodum ardens vt idcirco interdũ ægri nec ſe febricitare putent, & ſine ſenſu doloris viribus extinctis inopinatò decedãt. Hæ igitur notæ ſunt malignæ peſtilentíſque febris. Quum autem ſolitaria nõ eſt, ſed putridæ permiſta, commemoratis ſignis accedunt capitis dolor & grauitas, & in ſomnum propẽſio, deinde deliriũ, ſpiratio difficilis & graueolens, ſitis inexhauſta, dejecta appetentia, biliosa vomitio, interiorum æſtus vehemens & extremorũ frigus, vt idcirco febris foris mitis ſit, intus cõturbans: vrina cruda, turbida ac fœtida: fœda & graueolens alui proluuies, aliáque plurima quæ pro varia corporis humorúmque conſtitutione alia alios exercent. Hæc enim cõſtitutionis varietas cauſa eſt, cur vix duos vſquã videas eadẽ contagione inquinatos ſimilibus premi ſymptomatis.

Prognoſtica ſigna quibus præſentitur grauis & peſtilens annus futurus.

Futurorum porrò grauium malignorúmque morborum præſagia quædam ſunt. Ver pluuioſum & auſtrale æſtáſque feruida: nã putredo corporibus accerſitur. Auſter ſine pluuiis diu perſeuerãs: omnia quippe corrumpit, quia natura calidus humidúſque eſt: pluuioſus verò calorem æſtúmque temperat. Aër turbidus, caliginoſus, æſtuoſus quodam caumate, ſine ventis aut leui auſtro. Nam flatu quouis & tempeſtate valida aër expurgatur, neque putredinem ingenerari ſinit. Cometæ, ſtellæ cadentes, hiatus, ardores, & alia in æthere nocte conſpicua. Hæc enim ſingula ſi diu perſiſtant, putredinis tum cauſæ tum ſigna perhibẽtur. Eius verò genitæ aut proximè impendentis ſigna ſunt, inſectorũ & ex putredine genitorum animalium exuperantia, cuiuſmodi

modi ſunt pulices, cimices, muſcarum varia genera, locuſtæ, ranæ ac mures. Sæpe quæ in terræ viſceribus degunt animalia, errabunda proſiliunt: auiculæ corruptione percepta nidos deſerunt cęlúmque mutant: nonnunquam minutiorum animalium quæ proniore ſunt capite : vt ouium, magna clades antecedit. Ex his igitur præſagiri poteſt annum grauem calamitoſúmque fore , in quo putridi malignique morbi graſſentur. At verè peſtilentem annum fore, non hinc præuidere licet, ſed ex ſola ſyderum commiſtione, quæ illius eſt procreatrix.

De carbunculo bubonéque peſtilenti. CAP. XVIII.

PESTILENTIVM febrium aliæ incomitatæ ſunt, aliæ malignitatis ſuę atque veneni characterem quendam exhibent. Hic autem vel carbunculus eſt vel bubo, vel exãthemata purpurea. Hæc quidem in mitioribus ſub morbi ſtatum erumpunt toto corpore cõſperſa, interdum cærulea vel nigra nullo tumore extuberantia. Carbunculus perniciem adfert maiorem , non è certa ſede ſed indiſcriminatim modò ex hac modò ex illa proſiliẽs. Ferè autem oritur à puſtula exili milij ſeminis magnitudine : interdum verò & multæ proſiliunt, primùm quidem pruritu, deinde rubore, ardore doloréque vehementi. Hoc verò ſenſim increſcente pars vritur, cruſtoſúmq; vlcus quaſi candẽte ferro inducitur, ídque vel nigrum vel cinereum. Nonnunquam & à cruſtoſo vlcere ſiue puſtula initium ſumit. Caro quę circũ vlcus eſt ſummè inflãmatur, nigreſcẽte colore doloréq; implacabili, quæ demum corrupta excidit. Proximam continentémque huius cauſam ſtatuunt, craſſum retorridúmque ſanguinem longè ab eo diuerſum qui phlegmonem parit. Cæterùm quòd peſtilens ſit popularitérque graſſetur, cauſa eſt non modò putrida , ſed & venenata aëris conſtitutio, qua dum præparatum corpus attingitur , contractæ cladis hunc quaſi characterem exhibet. Quæſitum autem perdiu, febríſne ex carbunculo, an ex febre carbunculus procedat. Quoniam interdum carbunculi initium multo antè tempore conſpicuum quàm febris eſt, tametſi Galenus ex carbunculo febrem neceſſariò deducit. At certè vna venenata pernicies vtriuſque cauſa eſt, nec tota in carbũculo, nec in febre tota inhæreſcens. Quamdiu enim carbunculus ſine febre eſt, quis omne virus in affecta ſede collocet? Licèt af-

ἄνθραξ.

Peſtilentis tum febris tũ carbunculi vera cauſa.

fecta pars extirpetur, aut circũſcriptione facta virus intrò ſubire inhibeatur, nõ idcirco reliquum corpus in tuto fuerit. Non enim quemadmodum virulentarum beſtiarum demorſu, ex ea parte pernicies inducitur, ſed inquinati aëris inſpiratione. Quum itaque huius veneno cor laceſſitur, ſi robuſtæ ſunt vires, veneni quiddam ſtatim in aliquam corporis ſummam partem diſiicitur, illícque ſenſim incrementum ſumit partémque contaminat: altera veneni portio intus hærens, quum ſenſim inualuerit, febrem infert peſtilentem. Sin verò imbecillæ vires erunt, incenſum intus venenum febrem parit, cuius impetu veneni quiddam foras exiliens, poſtea carbũculum promit. Similis eſt & de peſtilente bubone diſputatio.

ὁ λοιμώδης βουβών.

Hic autem ſimilem atque carbunculus ortus ſui perniciem obtinet: materiam verò minùs feruidam ac verè phlegmonodem, vt quæ ſanatione ſuppurat. Inſidet verò ſolis adenibus, nempe vel tonſillis, vel alis, vel inguinibus. De hoc nihil veterum literis proditum eſt, ſiue quòd tum rarus admodum & inſolens eſſet, ſiue quòd in regionibus feruidis nuſquam graſſetur. Nunc autem Aquiloniis præſertim regionibus in peſtilentia frequens, aliàs cum carbunculo, aliàs ſolitarius, aliàs ante, aliàs poſt febrem ortum habens. Si carbunculi comes eſt, illi ferè aſſidet proximáſque glandulas occupat: vt ſi in capite vel in aliqua vicina parte conſedit, eas quę in collo & ſecus aures ſunt glandulas inuadit: ſi in brachiis alas: ſi in cruribus inguina. Nec tamen bubo carbunculi quaſi comes eſt indiuiduus, ſed vterque etiã ſeorſum deprehenditur.

τὰ φύματα καὶ ἐξανθήματα.

Finitima his ſunt exãthemata & ecthymata. Hæc puſtularũ ſpecie in ſũma cute extuberant, alba quidẽ, ſed in ambitu rubra. Exanthemata verò maculæ ſunt exiles vel rubræ, vel purpureæ, vel nigræ. Vt autẽ corporis ſumma, ita & interiora omnia viſcera, muſculos, neruos, cæteráſq; partes ſolidas obſidẽt, ex hiſq; primã ducũt originẽ. Vtriuſque ſua propriáq; cauſa in aëre: qualitas quippe maligna diuerſi mitioriſq; generis quàm quæ carbũculum bubonémq; peſtilentem ingenerat: proinde in infantes ac pueros, nõ autẽ in ſeniores, niſi ferocior immaniórq; ſit, inuadit. Neq; auſtrina neque pluuioſa cõſtitutio, neq; æſtus, ſed cæca pernicies hyeme pariter ac æſtate annis quibuſdam irrumpẽs, horũ eſt effectrix: cum hac enim inquinamenta illa incipiũt paritérque deſinunt. Initium habent à febre quæ ſynochi ſpeciem habet: cuius pulſus frequens, celer ac vehemens eſt. Membra om-

nia in-

nia ingraueſcũt,ſomnus obrepit,caput dolet,nares ſtillant, oculi tument & illachrymãtur, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox rauceſcit,difficilis crebráque fit reſpiratio. Die tertio,quarto,aut interdũ quinto exanthemata ecthymatáve morbi vi impulſa prorumpũt nulla criſi,nulla febris ſolutione. Hæc enim perſiſtit dum cita aluo fœda proluuies exeat,aut dum abſumatur tempore. Morbi complures alij ſunt peſtilentes, aut conſuetorum aut inſolentiũ numero, quorũ eſt ſua cuiuſq; cauſa euidẽs propriáq; malignitas in aëre cœlitus demiſſa,cuius eſſentia haud ſecus quã ex euẽtu dignoſci cõprehendíq; poteſt. At nihilominùs quoniam vniuſcuiuſq; comes eſt maligna pernicioſaque febris ex ea cõtagione profecta, quæ inſpiratu cor viſcus omniũ nobiliſſimũ primũ attingit,iure debẽt omnes hoc genere peſtilentis febris recenſeri. Quicunq; verò aut epidemij,aut cõtagioſi,aut venenati morbi nulla comite febre nos obſidẽt, licèt occultæ cuiuſdã & cæcæ malignitatis ſint participes, non huc tamẽ, ſed in particularium morborum genera referri debent,in quorum deinceps tractatione verſamur.

De febrium ſymptomatis. CAP. XIX.

FEBRIS nulla incomitata progreditur,ſed tũ ſymptomatis tũ aliis plerumq; morbis ſtipata. Symptomata quæcunque leuia ſunt ac mitia, in ſignis duntaxat connumerari ſolent: quæ verò ſæua ac ſæpe laborantem non minùs quàm febris exercent,viréſque nimiopere aut fatigant aut diſſoluunt, animaduerſione & tractatione digna ſunt. Si quid igitur præter febrem ægrotum immaniùs torquebit, videndum & accuratè diſcernendum, ídne ex febre vt proprium eiùs ſymptoma emergat, an ex alio morbo qui febri ſit implicitus & cuius propria ſit ſeorſum cauſa. Grauius autem ſymptoma reddit, aut humoris ſitus aut partis imbecillitas. Quũ enim febris materia nõ in omne corpus eſt æquabiliter effuſa,ſed in aliquam partẽ præcipuè impegit,pro illius cõditione ſymptomata exurgunt. Quum etiã ante febrem pars quædam corporis vel natura vel humoris cuiuſdam veteríſve mali vitio imbecilla erat, tametſi æquabilis ſit corporis affectio, pars tamen iamdiu offenſa prima omnium iacturam & incõmoda perſentit: & ſi quod in vlla corporis parte vitiũ olim delituit,id protinus excitatur cum febre. Febrium verò ſymptomata,quæ ferè ſolẽt grauiſſimè torquere,hæc ſunt:ſitis,linguę ariditas & ſcabrities,deglutiẽdi difficultas, guſtus deprauatus,cibi faſtidiũ,

nauſea, vomitio, alui profluuium, ſingultus, ſyncope, animi defectio, oppreſſio, æſtus immodicus, corporis jactatio & eius velut contuſio, lumborum grauitas, capitis dolor, vigiliæ, delirium. In intermittente verò febre rigor vehemens, ſudor exuperans.

ἡ δίψα καὶ πῆ διάφορον.

Sitis quidem fit interiore vẽtriculi tunica vel ardore inarefacta, vel imbuta nitroſo & acri calidóq; humore. Illa tamen potu extinguitur, hæc verò minimè, etiamſi totus venter humore perfundatur ac turgeat: ſæpe enim vel ore madido grauis exiſtit. Sola corporis æſtuatio niſi hæc interueniant, rarò ſiti excruciat. Nam interdum corpus febri exardeſcit ſine ſiti, nõ quòd (vt vulgò creditur) frigida deſtillatio vẽtriculũ proluat, ſed quòd ardoris cauſa longiùs abſit à vẽtriculo.

ἡ γλῶσσα ἐπὶ ξηρὸς καὶ τραχεῖα καὶ περίγλισχρος καὶ λιγνυώδης.

Lingua nonnũquam ſine ſiti areſcit in febre, perinde atq; in iis qui per ſanitatem hiãte ore obdormiũt: areſcit & ab immodico æſtu, & à calido acríq; vapore in fauces, in os & in palatũ ſublato. Huius plerumque tãta vis eſt vt linguam ſcabritie exaſperet, nonnunquã & hanc diffindat. Si craſſiuſculus vapor eſt, aut pituita è vẽtriculo in os redundat, aut è cerebro procumbit, craſſeſcẽs ea vi caloris & obdureſcens linguam ac dentes plerumque & gulam totam lentore obducit. Hæ ipſæ cauſæ quum fauces œſophagíque introitum obſident, & viam cibi vel ſiccitate vel lentore coanguſtant, deglutiendi difficultatem inuehunt.

τὸ στόμα ἐκπιεζόμενον.

Nunquam tamen deprehenſum eſt his ſolùm ex cauſis (quod tamen plurimi metuunt) omnino fauces præcludi. Guſtus deprauatur quum lingua aut os vel bilis perfuſione amareſcit, vel corrupti humoris ſubſtantia aut vapore inquinatur. Sub hoc autem vitio integra nonnũquam eſt appetentia.

ἡ ἀποσιτία καὶ ἀνορεξία.

Cibi verò faſtidium aut febrem antecedit, aut primũ eius ſymptoma exiſtit. Huius enim cauſa multiplex. Nam & ſola corporis perturbatio & omnis ventriculi perfuſio à quouis humore, qui aut ipſum quaſi ſaturat, aut aliena qualitate appetẽdi vim illius conſopit & obruit: necnon corruptus vapor in os vẽtriculi vndelibet efflatus, aut ſola infenſa qualitas eò ſe inferens appetentiam euertit.

ἡ ναυτία καὶ ἔμετος.

Nauſea atque vomitio cauſas habet aut humorem aut vaporem aut qualitatem, quæ modò nimiopere relaxat & emollit, vt pituita dulcis, modò expultricem facultatẽ vel copia vel acrimonia extimulat, vt bilis genus omne, modò pernicie facultatis ipſius robur aut infeſtat aut diſſoluit, vt maligna atque peſtilens febris qualitas. Quum igitur cauſarum aliqua vel in ore ventriculi, vel circum tunicas eius

tam vehementer impingitur ac hæret vt excuti ipſa minimè poſſit, ſi exinanitus eſt ventriculus nauſeam ſolùm: ſin verò potu cibóve confertus eſt, cibi vomitionem mouet. Quum autem cauſa ipſa nuſquam obhæret, ſed aut in ventriculo fluctuat, aut in eum alicūdè confluit, humoris aliàs biliosi aliàs pituitoſi vomitionem ciet. Alui profluuium quod lienteria dicitur nonnunquam perinde atque vomitio febri ſuccedit, quum ventriculus vel copia, vel acrimonia, vel malignitate humorum vaporúmve euſque proritatur vt minimè cibum vel amplectatur vel conficiat. Sed & id nonnunquam præſtat immoderatus ac intempeſtiuus frigidæ potus, præſertim ventriculo purgatione laceſſito datus. Singultū vel ab inanitione vel à repletione fieri author eſt Hippocrates: at qui per febres acutas eáſque malignas incidit quū ferè pernicioſus ſit aliam cauſam habet, aut corrupti humoris acrimoniā, aut malignitatem ac perniciem, qualem peſtilens febris exhibet. Hęc quippe vt vomitionem ac plerumque animi exolutionem, ita & dum in vētriculi tunicas altiùs inſeritur, ſingultū ciet. Animus in febre deficit & exoluitur modò ab eius humoris pernicie qui venenatā febrem inflixit, modò ab eruginoſa aut praſſina aut atra bile, quæ ventriculi os pręcordiorúmve membranas acriter ferit ac vellicat. Quum autem turgens hæc materia è venis in cordis arcē vel ſubit vel impellitur, multò grauior obtingit exolutio, necnō ſyncope in primis periculoſa, quum ea repentè & affatim irruperit. Exolutionē etiam plerumque infert ſymptomatum quæ febribus aſſiſtunt ſæuitia, vt vigiliæ, dolor, timor, immodica & repentè facta quęuis vacuatio, itémque victus tenuis atque parcus. Quæ hactenus protuli, ferè quidem vētriculi aut præcordiorum offenſione emergunt, quum vel bilis acerrima, vel alius quiuis putreſcens aut venenatus humor in eas ſedes vehementiùs irruit, aut eò de ſe tetrum vaporem effundit. Quæ autem non ex his cauſis profecta ſunt, ex alio quodā peculiari morbo ducūt originē. Oppreſſio quæ penè ſuffocat laborátémque huc illuc agitat & impellit, fit interdū ab ardore bilis praſſinę vel eruginoſę, quę circū cor, vt in cauſo, exæſtuat, interdū ab eius humoris copia qui in præcordiis aut in viſceribus firmatus ac per febrem impulſus vētriculū atq; diaphragma premit. Poſterior hæc non minùs in intermittente febre quàm in continua frequens, cui ferè comes eſt præcordiorū diſtentio, atque in cōtactu preſſúq;

ἡ διάῤῥοια.

ὁ λυγμός.

ἡ λειποθυμία ἔκλυσίς τε καὶ λειποψυχία.

ἡ ἄση τε καὶ πνῖγος μετὰ ῥιπτασμοῦ.

dolor. Eſt porrò grauiſſima oppreſſio, quum vel iecur vel lienẽ phlegmone exercet. Huic affinis eſt ſpirãdi difficultas non parui in morbis acutis momenti. Ea præcordiorũ oppreſſionem ſæpe conſequitur, nonnunquam cordis & pulmonum æſtum, quum vt in cauſo bilis atque putredo circum eas ſedes incẽditur: aut quum turgens in venis materia impetu proſiliens eò procumbit. Delirantibus quorũ ſenſus aliò diſtrahitur, rara & alta: iis verò qui iam morti proximi ſunt, alta, crebra difficiliſque fit reſpiratio, ſed nõ tam vehementia æſtus quàm inſiti caloris penuria & viriũ languore. Quæ verò vel à deſtillatione vel ab alia quauis cauſa proceſſit, minimè debet in febriũ ſymptomatis recẽſeri. Lumborũ dolor atque grauitas tum maximè fit, quum peccantis materiæ pondus in venã cauam aut in maiorem lumborum arteriã plurimùm illabitur. Ea ſi pariter vehementiùs incẽditur, renum lumborúmque ſuſcitat ardores. At verò quum eius portio in tenues venas quæ per ſumma ſunt corporis, atque etiam in muſculos excurrit, laſſitudinẽs, membrorum grauitates, artuúmque dolores excruciãt, quos imperitum vulgus catarrho refert acceptos. His ex cauſis maximè verò ex oppreſſione, ex lumborũ artuúmq; dolore atque ex æſtu, magna incidit corporis jactatio, qua id ſubinde modò in alterutrum latus, modò in pedes inquietum deuoluitur. Quum verò neque à dolore neque ab his cauſis impellentibus corpus perturbatione iactatur, vel morbi materiã in venis turgere & huc illúcq; ferri, vel cęca malignitate cor, vt in peſtilente febre, obſideri putandũ.

ἡ δύσπνοια. *ὀσφύος ὀδύνη καὶ βάρος.*

Capitis dolor in febre ſubiectarum partium maximéque præcordiorũ conſenſu fit, in quibus exæſtuans humor multum de ſe vaporẽ in caput per medias quaſq; regiones (eſt enim corp⁹ omnino perſpirabile) emittit. Hic verò meninges & pericranium vel calore & acrimonia feriens, vel copia diſtrahens dolorem parit. Nonnũquam & è venis arteriiſque maioribus ſurſum impulſus tenuior ſanguis tẽporum pulſantem facit dolorem. Omnis autem ex febre genitus capitis dolor aut tempora aut frontem, aut omnino priorem capitis regionẽ adoritur. Qui verò aut in occipitio, aut in vertice, aut circũ aures figitur, etiamſi cum febre excandeſcat, peculiarem cauſam habet in capite neq; ſymptoma eſt febris. Sæpe enim hiſce locis vetus dolor quaſi ſopitus atq; cõquieſcẽs, humore irritato exaſperatur cũ febre, quemadmodũ & humor omnis circum membranas & articulos

ἡ κεφαλαλγία. *κεφαλαία.*

articulos præter naturã obhærens, ſi tacitus erat, vini meracioris liberaliore potu ſuſcitatur doloremque ciet. Vigilias inferunt cauſæ omnes quæ ſomnũ & quietem interpellant: dolor, æſtus, oppreſſio, ſitis, & quæcunque nimium infeſtæ ſunt & laborãti graues. Plerumq; etiamſi ne iſtæ quidẽ moleſtæ ſint, ſomnus tamen nullus obrepere poteſt. Id ferè obtingit quum calidus acérque vapor cerebri ſubſtantiã magis quàm meninges ferit, eámque exiccat & calfacit, ſpiritúſque ſupra modum attenuat & variè diſpergit. Idipſum quoq; citra magnum ardorem euenire compertũ eſt, quoties pernicioſa qualitate cor obteritur. Somni modus diligenter obſeruandus. Nam in acutis morbis conſopiti laborantes quum expergiſcuntur, plerumque nec meminerunt nec ſe dormiuiſſe putant. Poſteriores hæ cauſæ ſi vehementiores occurrunt, aut ſi feruida bilis in cerebrum obrepit, ídque vrinis factis interdũ purioribus, mens conturbatur & portentoſa rerũ ſimulachra ſenſibus & menti ſeſe obiectãt, quibus continuò ſuccedit delirium ipſaq; mẽtis alienatio, cuius varias poſthac ſpecies exponemus. Maioris autẽ terroris quàm periculi eſt deliriũ, quòd ſæpè nullo vitę diſcrimine hominẽ abducat ab vſu rationis. Quum iam perſeuerãte delirio cerebrũ grauiùs offenditur, neruorum accedit ſubſultus, quo non nerui modò ſed & artus ipſi præſertim manus ac brachia ſaltu quodã à tremore diuerſo inuitis iactãtur: is quidem perniciem ferè portendit. Præſentitur autem impẽdens deliriũ aut importuna loquacitate, aut immoderatiore geſtu, aut quauis effrænata laborantis impudẽtia. Ferè autem quum is humor deferbuerit, repreſſo delirio grauis profundúſque ſopor obrepit. Rigor horrórve quanquã intermittentium febriũ eſt proprius, nõnunquam tamen modum excedit. ex his autem cauſis prodit quas ſuperiori oratione ſumus complexi. Qui in continua febre interdum apparet aut cõmutationis aut ſolutionis eſt index. Sudor non modò febrium intermittentium, ſed & cõtinuarum & aliorum quorundam morborum eſt communis. Huius materia eſt humor vel copia vel qualitate grauis, per cutis ſpiracula manifeſtè affatímq; proſiliens. Hinc verò quòd calidus ſit aut frigidus, mitis aut acer, tenuis aut craſſus atq; viſcoſus, fœtidus aut ſuauis, humoris qui hunc protulit genus exprimitur. Erumpit ſudor aut naturæ vi, quiddã ſuperuacaneum robore expellentis, aut ſponte proprióq; impetu. Illũ naturalẽ, hũc ſymptomaticũ appellãt.

ἡ ἀγρυπνία.

ἡ παράκρουσις καὶ παραφροσύνη.

ὁ ἱδρώς.

Qui decedente febris intermittentis acceſſione profluit v-beriùs, & qui in cõtinuatum febrium criſi emanat, naturalis eſt: præter naturam verò & ſymptomaticus, qui quouis modo aliter aliòve morbi tempore proſiliit. Hic ferè primùm incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus ſenſim emanat. Solùm enim vtilis & ſecundùm naturam is habendus eſt, qui expurgatæ aluo ſuccedit, quíque iam vacuata craſſiore morbi materia, reliquam tenuem per corporis ſumma diſſipat. Qui verò vel morbi initio, vel quouis alio tempore, vel ante concoctionem, vel ante criſim exierit, irritus eſt atque ſymptomaticus, & cui nulla morbi fida ſolutio committi poteſt. Qui in ſyncope & in virium exolutione ſiue calidus ſiue frigidus emergit, non ſudor, ſed propriè mador appellatur. Hæc præcipua ſunt febrium ſymptomata, ex quorum ſpecie atque ſæuitia intelligi poteſt; in quam præſertim partem continens febris materia incumbat, aut quæ pars corporis vel imbecilla vel humoris vitio grauata ante febrem fuerit. Sic omnis comprehenſa ſit tractatio noſcendarum febrium, à qua in eam me confero quæ de morbis eſt partium ſingularum.

ἱδρώτις.

Libri quarti de febribus earúmque ſymptomatis, Finis.

DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS, LIBER V.

PRÆFATIO.

QVI primi omnium medicinę initia & quaſi fundamenta iecerunt, iure quidem ac meritò id ſibi laudi & glorię tribuêre, vt à ſe inuentis & modò depreheſis inuſitatiſq; affectibus inaudita quoq; nomina arbitratu ſuo imponerent. Sed quum ipſi rudẽ adhuc & incultam rerum cognitionem haberent, nomina morbis confinxerunt, non ex rei eſſentia cui primùm & maximè medemur, ſed ex eo quòd ſorte primùm occurre-

ret, quemadmodum & lui venereæ hæc ætas maximè varia aptauit nomina. Itaque morbi alij à parte cui inſident nũcupati ſunt, vt pleuritis, nephritis, peripneumonia: alij ab efficiente materia, vt melancholia, cholera, calculus: alij ab ingenti quodam ſymptomate, vt epilepſia, apoplexia, paralyſis, tremor: alij ab externarum rerum ſimilitudine, vt elephas, cancer, polypus, ſatyriaſis. Veteres igitur illi & primi medici quum vnam empiricam colerent, dogmatici dein notandis rebus artem fecerunt, longáſque obſeruationes ad artem & ad præcepta reuocarunt: quam ne obſcurarent & offunderent nouitate verborum, longo iam vſu trita morborum nomina retinuerunt, aliiq; deinceps eadem vſurparunt. Nobis quoque eorum vſus tenendus: corporíſque partes ſequutis, morbi omnes eorúmque cauſæ & origines ſcrutandæ, non opinabiles tantùm quas plerique meditando fingunt & comminiſcuntur, ſed curationi in primis conſentaneæ, & ex quibus medendi ratio depromatur.

Non propriè, ſed fortuitò vt ſors tulit morbis olim eſſe impoſita nomina.

Equidem nunquam vllum planè cognitum penitúſque perſpectum morbum eſſe putauerim, niſi compertum habeatur & quaſi oculis cernatur, quæ in humano corpore ſedes primariò laboret, quis in ea ſit affectus præter naturam, vnde is proceſſit, vtrum in ea ſede genitus κατὰ πρωτοπάθειαν, an aliunde profectus κατὰ συμπάθειαν, an deniq; cauſa aliqua interior illum foueat. Hæc enim ſingula certis ſignis ſcrutari & internoſcere oportet eum qui rectè velit morbis mederi. In hanc morborum cauſarúmque doctrinam nunc totus incumbo, cui necdum curationem ſubiiciam, ne in turbulenta ſingularium confuſione occuper, quorum non eſt diſciplina. Alia noſcendorum, alia curandorum morborum methodus, nec ſingulis omnia conuenienter aptari poſſunt. Interiores autem corporis morbos primùm oratione perſequar, deinde externos qui ſenſibus obiecti ferè chirurgiam poſtulant: id initio ſanciens, ne quis huc niſi gnarus anatomes ac peritiſſimus accedat: & quæcunque quis vel leget vel audiet (fit autem audiendo quàm legendo mens in rem ipſam attentior) fixa meditatione ea contempletur in humano corpore: vt ſummam rerum cognitionem firma memoria ſtabiliat.

Primi ac præcipui in conſultando ſcopi.

De capitis dolore eiúſque cauſis. CAP. I.

CAPITIS affectus quoſcunq; vſus olim notauit, ſymptomata certè ſunt, non morbi. Hæc in tres ordines ex affecta ſede partimur: alia capitis mẽbranas, alia cere-

περὶ τῶν κεφαλαλγούντων.

bri ſubſtantiam,alia meatus atque ductus obſident.Membranas appello meninges & pericranium,in quibus ſolis vt exquiſitè ſentientibus dolores fiunt, cephalalgia,cephalæa & hemicrania. In cerebri ſubſtantia,quæ omnis principis facultatis nempe mentis,imaginationis & memoriæ ſedes eſt atque inſtrumentum, deprauatæ functionis ſymptomata ſunt,phrenitis,delirium,melancholia,lycanthropia,mania: abolitæ verò functiones ſunt,ſtultitia,amentia,extincta memoria,ſopor,veternus, catoche,lethargus. In cerebri vētriculis atq; in iis ductibus per quos animalis ſpiritus in ſenſuum motuúmq; organa diſtribuitur, ſenſus motúſque ſymptomata fiunt, vertigo, epilepſia, incubus,apoplexia,paralyſis, conuulſio,tremor,catarrhus. De ſingulis rurſum pleniùs dicendū. Dolor omnis capitis in membranis exiſtit,quæ ſi neque ab æſtu:neq; à frigore,neq; ab ictu, neque ab odore graui offenduntur, cauſam interiorem habent doloris,quæ aut illas intemperie afficit, aut ferit,aut diuellit,aut diſtendit. Quæ autem ſigna doloris ſpeciē,eadem & efficientes cauſas oſtendunt.Dolor acer, erodens ac perforás ab humore fit aut vapore bilioſo & acri feriente membranas : grauans à frigidorum pituitoſorúmq; copia: diſtendens à flatuum aut humorū mitiorum exuperātia qui inter caluam & pericraniū,vel inter caluam craſſamq; meningem ſe inſinuant, eáſque membranas diducunt ab oſſe : dolor pulſans à tenui bilioſóque ſanguine, vel à ſpiritu redundante, quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant membranáſq; concutiunt. Eius ferè generis eſt dolor omnis qui ſtatis horis quotidie ſiue cum febre ſiue citra hanc recurrit.Sed n. horū dolorum cauſæ ex iis ſignis certiùs diſcerni poſſunt,quæ demonſtrāt quis humor in capite exuperet.Dolor omnis aut externus eſt aut interior.Externus quoniam pericranio incūbit, capillorū radices inuerti non ſinit,& capitis preſſu exacuitur,interior verò miteſcit. Falſum eſt & à veritate prorſus alienū,interiores ſolos dolores ad oculorū vſq; radices pertinere:nam & externi eodem ſæpè pertingunt,quòd & pericraniū cui inſident,oculorū cauum ſuccingat. Dolor capitis conſuetus & multos iam annos hominem frequenter leui occaſione exercens, aut cephalæa aut hemicrania eſt: illa caput totū aut partē eius maximā: hæc alterā duntaxat occupat,à temporúmq; pulſatione initium ferè ſumit, Quinetiam cephalæa ſemper proprio & primario fit capitis affectu,hemicrania verò

Doloris capitis cauſæ diuerſæ.

κεφαλαία ἡμικρανία.

præcor-

præcordiorum ſubditarúmque partium ſympathia. Cephalalgia genus vtrumque comprehendit, ac præterea quemuis dolorem ſiue ex febris, ſiue ex ſolis ardore, ſiue ex ebrietate, ſiue ex alia quauis euidente cauſa excitatum. Ita igitur doloris ſpecies eiúſque cauſa internoſcitur.

Principis facultatis ſymptomata. CAP. II.

PRINCIPIS facultatis animæ quæ in cerebri ſubſtātia tanquam in proprio domicilio reſidet, deprauata fūctio eſt deſipientia, παραφροσύνη Græcis & παράνοια dicta, quæ mentis eſt alienatio. Hac qui conflictantur præpoſterè ratiocinantur aut aliena cogitant, qualia aut nuſquam, aut aliter multò ſubſiſtunt. Quibus ita mens ægrotat, ij dolorē, inquit Hippocrates, ferè non ſentiunt. Deſipientium tres ſunt ordines: alij cogitatione ſola delirant, quib. etiā vigilantibus mens viſis quibuſdā mendacibus iactatur: alij verbo, qui vel impudētiùs & effrenatiùs, vel nullo ordine nullóque iudicio multa obloquuntur: alij opere, qui ſuas etiam cogitationes factis explēt. Omniū cauſa eſt humor aut vapor feruentiſſimus in cerebri ſubſtantiam in eiúſq; ventriculos effuſus, cuius impulſu & agitatione mēs in falſa quędam fictitiáq; traducitur. Deſipiētia alia cum febre, alia ſine febre conſiſtit. Quæ cum febre, aut phrenitis eſt aut delirium. Diſtant autem quòd ſimplex deliriū fiat ex bile, aut ex tenui ſanguine per cerebrū effuſo, aut ex vētriculi, præcordiorum totiúſve corporis calida expiratione, qualis in ardentiſſimarum febriū vigore ſuſcitatur. Phrenitis ſemper ex proprio atq; primario cerebri affectu, vt ex inflāmatione, ex eryſipelate. Diſtāt etiā quòd deliriū plerunque febris aut morbi grauioris ſymptoma ſit: phrenitis verò non ſymptoma, ſed cauſa ſit febris. Adhæc frequens admodū eſt delirium, phrenitis verò rariſſima. Horum autem cauſa ſanguíſne ſit an bilis flaua, ex delirationis ſpecie perſpicuè noſcitur. Nam deliria, inquit Hippocrates quæ cum riſu accidūt, tutiora sūt quàm quæ ſeriò: quòd illa à ſanguinis exuperantia, hæc quia ferocia, à bilis ſint acrimonia. Diſcernūtur porrò ex iis ſignis, quæ quis humor exuperet demonſtrant. Atq; hæc quidem deſipientiæ in febre ſunt. Deſipiētia porrò ſine febre alia ſimplex eſt, alia melācholica. Simplex illa & leuis interdū fit ex cerebri inanitione atque ex imbecillitate principis facultatis, qualē dixit Hippocrates ab immoderato ſanguinis effluuio, atq; etiā ex vigiliis accidere. Fit & interdū, vehementiùs perculſo & impulſo cere-

bro,vnde & animalis ſpirit⁹ & mẽs perturbatur atq; confũditur,vt quæ apud Hippocratẽ ex capitis ictu fit deſipiẽtia. Quinetiã ex multa vini potatione naſci traditur, idq́; plerumq; ſine febre, capite nimirũ ſanguinis vaporiſq; feruidioris copia incaleſcẽte & celeriùs impulſo. Melancholica deſipientia triplex, melancholia, lycanthropia & mania.

μελαγχολία.

Melancholia mentis eſt alienatio,quâ laborantes vel cogitant,vel loquuntur, vel efficiunt abſurda longéque à ratione & conſilio abhorrentia, eáque omnia cum metu & mœſtitia,quæ duo Hippocrates indubitata melancholiæ ſigna conſtituit. Incipientes quidẽ melancholici abiecto,demiſſo, & hebetiore ſunt animo,ſe ſuáque negligunt,vitam ſibi acerbam putant & amariſſimam.etiamſi ex ea migrare pertimeſcant.Quum iam malum inualuit,multa animo & cogitatione fingunt & obloquuntur aliena perturbatè atque confusè,eáque ferè triſtia : alij ne loquendum quidem ſibi eſſe putant, ſed omnem vitam in taciturnitate tranſigẽdã. Dein hominum conſuetudinem conſpectúmque magnopere fugiunt,multi ſolitudines quærunt,& interdum mortuorum ſepulchra aut horridas ſpeluncas errantes ſectãtur eóque ſe recondunt,ac ſæpè luporum ritu vlulant, quorum propriè vitiũ lycanthropia nuncupatur.

λυκανθρωπία.

Infinitæ horũ ſpecies : qualis nimirum maximè olim fuerit cuiuſq; intenta cogitatio, aut qualis vitæ conditio, talis ſeſe repræſentat melancholica deliratio. Nam (quod Ariſtot. literis prodidit) vt vinũ potantium naturæ & moribus,ita ſanè melancholia laborantium conſtitutioni ſeſe accommodat. Eorũ plurimi qui ſine febre deſipiunt, melancholici putãtur,maximè ſi meticuloſi ſint & triſtes,qui facilè continentur,nec violenter quicquam faciunt: ſola quippe melancholica deſipiẽtia à frigidiore ſucco contrahitur,reliquæ omnes à calido.

μανία.

Melancholiæ ſuccedit mania,nobis furor vel inſania dicta,quæ cogitatione, verbo aut opere melancholicorum quidem deliramenta imitatur, ſed iracũdia,iurgiis,clamoribus,horrendo aſpectu, multo denique maiore corporis impetu & mentis perturbatione laborantes exercet ac impellit, vt quaſi feræ & immanes beluæ in obuios dentibus, vnguibus & pugnis inuſitata rabie petulãter inuadant. Horum iam cauſas expediam.

Melancholia cauſa.

Melancholiam efficit ater ac feculentus humor aut vapor in mentis ſedem irrepens. Humor autem modò in liene viciníſque partibus, modò in capite ſolo conſiſtit, modò in venas vniuerſúmq; corpus effunditur

funditur. Hinc melancholia triplex, hypochondriaca, pri- *Triplex*
maria, & quæ totius corporis vitio fit. Omnium mitiſſima *melācho-*
eſt hypochondriaca, quæ & flatulenta nuncupatur: ea ſini- *lia.*
ſtri hypochondrij ſympathia concitatur, è quo vapor ater
& obſcurus obrepit in mentem. Huius generis ſigna cōſpi- *Hypo-*
cua ſunt ſubter præcordia, in quibus arteriæ vehementer & *chondria-*
moleſtè pulſant, ſicut & Hippocrates notauit, Præcordiorū *ca.*
venæ ſi pulſant, alui turbationē aut deliriū portēdunt. Ex
humoris ardore æſtus præcordiis ineſt, ſed ſine ſiti: nam læ-
ſa ventriculi cōcoctione ſputum humidū copioſúmq; reji-
citur. Hinc etiā ructus, flatus, rugitus & fluctuatio: ſæpe do-
lor & cordis palpitatio, interdū etiam ſuffocatio. Sumpto
cibo calidiore & coctu difficili calidus vapor ſurſum expi-
ratur, è quo tum hæc tum omnia melancholica delira-
menta inualeſcunt, miteſcunt verò refrigerante cibo, alui
deiectione, vomitione & ructibus. In plerìſque etiā lienis
aut meſenterij renitens dolénſque tumor aliæque horum
affectuum notæ inſunt: in aliis quum præſertim ab exuſta
bile flaua tales euaſerūt, nec ſola fæx melācholica, ſed atra
bilis moleſta eſt, nō manifeſta humorum congeſtio depre-
henditur. Melācholia primaria in qua cerebrum primariò *Primaria*
afficitur, ſiue peculiari, ſiue totius corporis vitio, hinc in-
telligitur, quòd ſine præcordiorū affectione fatiget, quódq;
ſigna adſint quæ melancholicū humorē vel in capite, vel in
toto corpore dominari & exuperare demonſtrant. Iam ve-
rò quum atra bilis vel melācholiæ, vel ſanguinis, vel flauæ
bilis exuſtione genita eſt, mania inſilit & adoritur, quę pro-
inde ſæpe ſuccedit incaleſcenti melancholiæ. Ater hic hu-
mor ſimiliter atque melācholia aliàs in præcordiis, aliàs in
toto corpore, aliàs in capite ſolo congeritur. Calidus verò
quum ſit, immania horrendáq; deliramēta cōcitat: quòd ſi
putreſcat, febrem accerſet: ſin duntaxat vehementiùs inca-
leſcat, ſine febre maniam ſolitariam. Et hæc quidem depra-
uatæ aut perturbatæ mētis functiones exiſtunt, quibus fe- *μανία μω-*
rè comites ſunt vigiliæ, eæq; interdum pertinaces adeò ac *ρία.*
diuturnæ, vt mente captus quidam menſes quatuordecim
inſomnes duxerit. Nunc de contrariis ſymptomatis.

Stultitia ſeu fatuitas, quæ Græcis eſt μώρωσις, mentis eſt
imminuta & infirmata functio ceu quædā ignauia. Amen-
tia quę ἄνοια, eſt vel imaginationis vel mētis occaſus atque
priuatio, qua iam ab ipſo ortu perculſi effectíque vix mē-
tis inopia loqui diſcūt. Huius claſſis eſt fluxa & amiſſa me-

ἐπιλησμονὴ καὶ λήθη.

moria, quæ & obliuio. Omnium autem cauſa frigida eſt cerebri intemperies, quæ functiones omnes torpidas ſegnéſque reddit: nonnunquam cerebri aut temporum ex ictu aut ex vulnere vehemens concuſſio, quæ id imbecillius fecerit. At qui ab ipſo iam ortu & naturæ primordiis vitium contraxerunt, iis inconcinna cerebri figura maláque ineſt conformatio, aut certè pauca cerebri ſubſtantia, vt quibus caput puſillum exiſtit. Verum enimuerò frigida cerebri intemperies quæ non ſimplex eſt, ſed ex humoris frigidi pituitoſique copia, iis quæ iam diximus ſoporoſos etiam affectus adiungit, ſomnum, ſoporem, cataphoram, lethargum.

ὕπνος.

Somnus quidem naturalis, cerebri & animalis facultatis quies eſt, ſpiritus ac vires inſtaurās, quæ vigiliis & exercitatione per ſenſuum motuúmque organa diſſipatæ ſunt. Quocirca inanitio & defatigatio ſomni quietíſque cauſa quædam eſt: ac proinde à vigiliis multáque exercitatione ſomnus arctior & placidior obrepit. At verò ſomnus nō naturalis (vt Ariſtoteli placet) oppleto fit cerebro, ídq; vel halituoſo quodam vapore, vt à balneis, à cibi viníq; copia, ab aluo ſuppreſſa: vel humore copioſo qui nec caloris nec frigoris modū vehemēter excedat. Is enim ſi pariter frigidus veréq; pituitoſus ſit, & magna copia in cerebri ſubſtantiam & in vētriculos (quò propriū cerebri excrementū cumulari recondíque ſolet) effundatur, nō ſomnum, ſed altum ſoporem, qui Græcis καταφορὰ βαθεῖα dicitur, inferet: aut etiam veternū ſopore grauiorem, ſi illius copia admodum grauis extiterit. Adhæc ſi fortè humorē eum pituitoſum putredo inuadens febrem accerſat, lethargus excitabitur, à ſopore vnius febris eiúſq; pituitoſæ interuētu diſtinctus. Ab apoplexia verò ſopor, qui grauis ſit, internoſci vix poteſt: hoc tamen diſcriminis intercedit, quòd ſopor facilē liberámque reſpirationem ſine ſtertore conſeruet, quæ tamen in apoplexia ſenſim ingraueſcit, accerſitque ſtertorem. Reliquæ omnes motus & ſenſus & mentis functiones, in ſopore perinde atque in apoplexia, vel etiam grauiùs intercepta concidunt, quanquam in quodam deprehendi vnam cōſtitiſſe memoriā. Is quum per acceſſionem ita ſopiretur, vt nec pilorū auulſionem, nec punctionem ſentiret, excitatus tādem omnia furore quodam memorauit, quibus acerbè excruciatus fuerat in ſopore. Fiunt præterea & ſoporoſi affectus cerebro ictu vel caſu vehemētiùs concuſſo. Agitatis quippe

τὰ καταφορικὰ καὶ καρώδη πάθη.

λήθαργος.

ὁ κάρος.

tis quippe& cõmotis ſpiritibus,nulla rectè actio edi poteſt, túmq; ſubſiſtit homo quaſi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obſtupuit. At ſi concuſſionis vi & impetu fracta ac depreſſa calua meninges cerebrúmq; premit,ſenſus atq; ſermonis expers obſtupeſcit æger. At certè quum effractum cerebrum eſt, atq; eius aut neruorum inde prodeuntiũ diuulſio quædã obtigit, omnibus quidẽ fractis ac debilitatis deterrimus oritur ſopor exiguã nobis ſalutis ſpẽ relinquẽs. De hoc inquit Hippocrates, A capitis ictu ſtupor malũ. Et rurſum, Quorũ cerebrum cõcuſſum aliqua ex cauſa eſt,eos repentè obmuteſcere neceſſe eſt. Quendam vidi ictu adeò vehementi ac valido concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, auribus,naribus & ex ore manaret:hinc tãtus mentis ſenſuúmque ſtupor inuaſit vt calua pertuſa ac deinde obducta fuerit omnéq; remedij genus ſine ſenſu inductum, ſitque is tertio menſe reſtitutus, immemor omnium quæ obtigerant. An autem ex contuſione,an ex humorum frigidorum copia ortus ſit affectus ſoporoſus, facilè tum propria ſigna explicabunt, tum quæ morbum anteceſſerunt. ἢ ἔκπληξις.

Eſt & aliud ſymptoma ex contrariarum cauſarum permiſtione naſcens, quum pituita biliſque flaua permiſtæ in cerebro ſimul immoderatiùs exuperant. Id catoche ſeu catalepſis,id eſt prehenſio aut ſtupor vigilans vocitatur,quòd licèt mẽs ſenſúſque omnes ſubitò correpti vigilantis formam figurámque retineant, nihilominus tamẽ omnis eorum functio conſopita ſit. Quocunque ſtatu prehenſus ſit æger, eodem permanet. Rarum certè hoc malum, & cuius admiratione ſpectatores obſtupeſcũt. Laborantes duos referam quorum animaduerſio in cęterorũ cognitionem adducat. Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret,repẽtè hoc vitio perculſus, ita quidem obriguit, vt ſedens calamúmque digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus deprehenſus eſt omni ſenſu motúque carere. Alterum mortui ritu jacentem inuiſi,qui neque cernebat,neque audiebat, neque compunctus ſentiebat quicquam: facilis tamẽ inerat ſpiratio,& quicquid in os inſerebatur, promptè vorabat. E lectulo ſublatus ſolus cõſiſtebat impulſúſq; incedebat,& quocunq; vel manus,vel brachium, vel crus inflecteretur,illic quaſi fixum & ſtabile permanebat. Expreſſam quandam dixiſſes laruam aut arte progredientem ſtatuam. Hinc igitur conſtet quæ cerebri ſymptomata ſimpli-

κάτοχος ἤγουν ἄγρυπνον κῶμα.

cem intemperiem,& quę humorum vitium ſequãtur. Nunc de ventriculorum ductuúmque affectibus.

Motus ſenſúſque ſymptomata CAP. III.

ὁ σκοτόδινος καὶ τὸ σκότωμα. τὸ ὑπόχυμα.

VERTIGO eſt qua omnia circumagi videntur, ita quidem cerebrum ſenſúſque exagitans vt ſæpè laborans corruat, niſi propinquis nitatur adminiculis. Hac leuius ſymptoma eſt ſuffuſio, qua ſolùm fumi, nubes, muſcæ, híſq; ſimilia volitare ob oculos putantur. Huius cauſa proxima eſt tenuis calidúſq; vapor per arterias in cerebri ventriculos irrepẽs, qui in plexu choroide ſpiritus & humores exagitans & variè impellens, turbulentos ſenſus motúſq; reddit. Hic porrò vapor ex humore quodam vitioſo non cõtinẽter & aſſiduò, ſed circuitibus & quoties euidentiũ cauſarum vi cietur, efflari conſueuit. Hic autem humor interdum in cerebro, ſæpius in ventriculo & præcordiis aliiſve partibus ſubſidet. Hinc vertigo alia primario cerebri affectu, alia ventriculi aliarúmque partium conſortio fit. Illam demonſtrant capitis dolor aut grauitas, aurium tinnitus, olfactus vel auditus oblæſus: hanc verò nauſea, inappetentia, oris amaror, & cordis eroſio cardiogmos appellata. Aut ſi qua pars alia huic malo dedit originẽ, eius affectæ indicia elucebunt. Vt in quodam cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ ſi vel blandiſſimè attingeretur, concitatus humor vaporem in ſenſus omnes expirabat, quo protinus offuſi tenebãtur. His qui vertigini aut ſuffuſioni obnoxij ſunt, acceſſionum cient euidentes hę cauſæ, Solis æſtus, exercitatio immodica, & quęcunque humores calfaciunt aut exagitant, aut cerebrum concutiunt. Deinde rotarum circumactus & aquarum vortices.

ἐπιληψία.

Epilepſia totius corporis diſtentio crebra eſt, ſeu cõuulſio non perpetua, qua homo ſubitò concidit, ſenſuum omnium atque mentis functionibus interceptis, vt nec audiat, nec videat, nec expeditus præteritorum meminerit. Concuſſione ex ore ſpumę mouentur, & ſolutis muſculis interdum vel vrina, vel ſtercus, vel genitura præter voluntatem exit, & obſcura vox eliditur. Atque hæ quidẽ abſolutę epilepſiæ notæ ſunt: plerumque leuior exiſtit, cuius non tã expreſſa ſunt ſymptomata: nam vertigini finitima hęc eſt, aut quaſi medio ordine inter vertiginẽ & epilepſiam. Proinde non pauci vertiginem dixerũt diminutam epilepſiam, prodiderúntque ingraueſcentem illam in hãc faceſſere. Cauſa interior traditur humoris pituitoſi aut melãcholici ingens copia,

copia, quæ repentè cerebri ventriculos meatúſque infer-
ciens, efficit vt æger cohibito animali ſpiritu corruat. Hęc tamen nō affatim ac penitus ſpirituum ductus obturat, ſed eius nonnihil etiam præterfluit, quo cerebrū concuſſione adnititur quicquid noxium eſt excutere. Cæterùm non ſola noxij humoris copia epilepſiam infligit, quòd in ſopore eius copia inſit citra conuulſionem: quòd etiam quum ſubitò deſinit epilepſia, ei ſanè quemadmodū & apoplexiæ, excuſſo in neruos humore, neceſſariò ſuccederet paralyſis, id verò nuſquam obſeruatum eſt. Quocirca vt alio opere pleniùs demonſtrauimus, præter humoris copiam venenata & cerebri ſubſtātiæ grauiter inſenſa atque inimica qualitas, epilepſiæ cauſa ſtatuenda eſt, quæ quoties exagitatur ac prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contrapugnante, quaſi colluctatione quadam ac dimicatione fit epilepſia. Huius autem fomes modò in cerebro, modò in ore ventriculi, nonnunquam & in aliis diſtantioribus ſedibus deliteſcit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrū ſerpit & progreditur. Hinc epilepſiæ tres differentiæ conſurgent, vna cerebro aſſignatur, altera eſt quæ ventriculi, tertia quæ alterius cuiuſuis partis conſenſu fit. Quæ in cerebro fit epilepſia, aperto eorum qui è viuis deceſſerunt capite, animaduerſa eſt ſæpiùs aliunde ſuſcitari quàm ex ventriculorū infarctu. Cauſam interdum deprehendi cerebri abſceſſum eſſe, interdum corruptam meningis portionem caluæ adhærentē, ſummo dolore: quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc ſpeciem oſtendunt, capitis grauitas aut etiam dolor atrox, ſenſuum mentiſq; ſtupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta inſomnia, & quòd acceſſio repentè hominem adoritur nulla ſymptomatum præſenſione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud ſecus atque oculorum ſuffuſio originē ſumit, præcedunt ventriculi dolor, diſtentio, compunctio, & difficilis inediæ tolerantia: quúmque acceſſio proxima eſt, nauſea, cordis dolor, aut animi defectio: quum verò ea deſierit, vomitio aliàs pituitoſa, aliàs plurioſa. Tertia ſpecies ſæpè à manuū pedúmve digitis, vel à crure, interdū ab vtero ſuſpiratur, præſertim quum fœtus geſtatur, cum quo & putria inulta coërceri ſolent. Non paucas noui mulieres quæ quoties vterum geſtant, crebrò epilepſia corruunt, expeditæ verò nūquam. Hæc etiam poteſt ab alia quauis parte proficiſci: nam viſa eſt quæ à ſummo vertice capitis ori-

Vera epilepſiæ cauſa conticinēs; qualiſcūque ſit antecedens ſeu frigida ſeu calidi materia. Triplex epilepſia pro parte vnde ſuſcitatur.

ginem haberet: è quo vapor quoquouerſum excurrens, ſi per externas partes ſolùm vagabatur, vertiginem: ſin intrò penetrabat in cerebrum; epilepſiam ciebat. Omnium maniſeſtiſſimè hæc ſpecies deprehenditur. Ex ea quippe ſede in qua mali fomes deliteſcit, prehendente acceſſione velut aura quędam frigidior per continuatas partes in cerebrum efferri percipitur: cuius etiam impetus incipiens iniecto arctiore vinculo (ſi pars id commodè ferat) intercludi cohiberíque poteſt.

ἐφιάλτης. Incubus eſt grauis corporis oppreſſio & nocturna ſuffocatio, reſpirationem offendens vocémq; intercipiens. Senſus quidem non adimuntur, ſed tamen ſtupefiunt hebetantúrq;, quemadmodum & mēs & imaginatio. Etenim laborans vel ab hoſte ſe inuadi, vel ab aliquo venerem exigente tāquam ab incubante mole premi, qui manu attactus mox effugiat, vel abſurdiora quędā ſpectra imaginatur ac fingit. Cauſa eſt craſſior pituita aut melancholia, non in cerebro ſed circum præcordia inhæreſcēs, qua per crapulā & cruditatem turgeſcente, diaphragma pulmonéſque premuntur: craſſo autem vapore illinc in fauces & cerebrum expirato vox ſupprimitur, ſenſus atque mens obturbatur, viſiſque triſtibus offunditur. Incubus epilepſiæ & apoplexię affinis eſt, in quas ſi diutius perſiſtit, ſæpe degenerat.

ἀποπληξία. Apoplexia eſt repentina motus & ſenſus, omníſque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculſus, nullis ferè mali indiciis pręcurrentibus totus repentè quaſi attonitus concidit: atque ſi acerbum malum eſt iacet fixis oculis ſine ſenſu, ſine motu, ſine mēte; ſola reſpiratione à mortuo diſſidens, quæ & admodum difficilis mox euadit & cū ſtertore grauiſſimo. Hoc vno maximè à ſopore & ab vteri ſtrāgulatu diſtat, quòd in his ferè reſpiratio facilis & libera ſeruetur. Licèt n. in caro in omníque graui ſopore priores cerebri partes opprimātur ab híſque prodeūtes ſenſus torpeſcant, partes tamē poſteriores illęſæ, ſatis ſpiritus in mouendi neruos effundunt quo motus conſeruetur, maximéque reſpirationis ad vitę conſeruationem in primis neceſſariæ. At apoplexia omnia occupans & offendens, motum omnem reſpirationémque tollit, eáque maximè cauſa hominem iugulat. Adhæc ſolutum carum ferè excipit bona valetudo: apoplexiam paralyſis. Vteri verò ſtrangulatus quum ſolo vapore cerebrum feriat, multò minus reſpirationem impedit, niſi fauces præcludat. A ſyncope verò diſ-

fides

ſidet apoplexia, quòd nullus aut in primis obſcurus ac languidus in illa arteriarum pulſus exiſtat, in apoplexia verò plenus ac validus, niſi quum iam in propinquo mors eſt. Si mitior apoplexia fuerit, ſenſus quidem aut motus ineſt, ſed admodum ſtupidus & incertus, ac tum ferè pars altera corporis reſoluta ingraueſcit. Huius cauſa in cerebro conſiſtit, *Cauſa.* omnis motus atque ſenſus communi principio. Ea autem eſt craſſior frigidiórque pituita, neque enim à ſanguine, neque à melancholia hanc gigni veriſimile eſt, etiamſi toto corpore exuperent. Atq; frigidior ea pituita, licèt propriũ cerebri excrementum ſit, dum tamen affatim & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddã retis admirabilis arterias per quas ſpiritus ex corde in cerebri ſinus influit, repentè obſtruit aut coarctat, apoplexiã infert. Tum quippe ſinus influxe ſpiritu deſtituti, nihil deinceps ſuppeditare poſsũt ſenſuũ motuũmq; neruis, móxq; neceſſe eſt animal collabatur, ac ſi eius carotides arteriæ interciperentur vinculo. Quibus caput graue frequenti ſopore tentatur, & corpus omne pigreſcit inertiúſque euadit, & oculi tenebris offundũtur, hi apoplexiæ opportuni ſunt, maximè verò ſenes, pituitoſi & crapulæ addicti, qui breui anguſtáque ſunt ceruice. *Qui propenſi in apoplexiam.*

Paralyſis quæ conſummata ſit, vnius cuiuſpiam partis non totius corporis motum & ſenſum perimit. At imperfecta interdum ſenſum perimit conſtante motu, interdũ motum incolumi ſenſu: vtrumq; enim altero manente interdum perire poſſe in Phyſiologia demonſtrauimus. *παράλυσις.* Eſt & quum imperfecta paralyſi ſenſus motúſve torpet & hebeſcit, hic propriè ſtupor appellatur, quo aliquando vidi vniuerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia affici illæſo motu. *ἡ νάρκη, ἀμυδρότης, παράλυσις.* Fit autem paralyſis aliàs ex debili apoplexia, ac tum propriè paraplegia dicitur, aliàs ex ſtupore ſenſim aucto, qui paralyſis eſt nuntius. *παραπληγία.* Illa quidem grauior & periculoſior eſt, ac ſæpè in apoplexiam recurrit: hæc verò mitior at nihilominus pertinax. Illa ferè aut partes omnes quæ ſub capite ſunt, aut alterum ſaltem corporis latus occupat, éſtque propriè hemiplegia: *ἡμιπληγία.* hæc interdum illas, interdum vnam quampiam partem obſidet, vt linguam, oculum, maxillam, labrum, brachium, manum, crus, pedem, aut quicquid ſub diaphragmate conſtituitur.

Pars reſoluta celeriter frigore obriget, ea quoque grauis eſt, & ſi attollitur, mox ſua mole recidit relabitúrque, laxa,

mollis, tum motus tum ſenſus expers. Quúmque iam diu malum protractum eſt,ea cõtabeſcit atrophia. Faciei quæcunq; pars reſoluta fuerit in aduerſam partem ſanam contorquetur.Inueſtiganda porrò diligenter mali prima ſedes. Si partis cuiuſpiam in facie extinctus eſt ſenſus,affectio in iis eſt neruis qui à tertia cerebri cõiugatione prodeunt: at perempto motu,in primis ſpinæ vertebris cauſa ſubſiſtit.Si partes omnes quæ ſub facie ſunt reſoluuntur,affectio toti' ſpinæ obſidet initium. Hemiplegiæ cauſa non in tota ſpina,ſed in illius altera dũtaxat parte inhæreſcit.Altero crure aut vtroque reſoluto cauſa non ſupra lumbos quærenda eſt.Si tota ſpinæ medulla in tranſuerſum afficitur, reſolutio ſubditas partes omnes tum dextras tum ſiniſtras occupat,ſin altera medullæ pars afficitur, eas duntaxat quæ è nocumenti regione ſunt. Quacunque igitur parte reſoluta,accuratè diſcendum in eáne ſola affectus conſiſtat,an in illius neruo. Sed & quæri debet in totóne proceſſu nerui, an in eius parte aliqua, & an in origine ſolùm, an in ipſa cerebri aut ſpinæ medulla.Ad quam quidem rem exquiſitè tenenda eſt ex anatome omnis neruorum diſtributio. Ea porrò cauſa ſpiritus influxum & diſtributionem interpellans,craſſa ferè eſt pituita neruo tenaciter impacta, húncq; obſtruens & impediẽs quominus ſpiritus animalis in eam diſtribuatur partem,in quam neruus propagatur. Quinetiam alius quiuis humor in ſpinæ medulla infixus paralyſin committere poteſt: ac ſæpè flaua bilis hanc infligit, quum ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum origines effunditur.Eam præterea inducit nerui callus,& tuberculum & tumor omnis præter naturã neruum aut medullam conſtringens; multóq; magis iniectum vinculum, & contuſio ex caſu vel ictu, & vertebrarum luxatio,quæ aut in dextrum fit aut in ſiniſtrum. Quænam autem harum cauſarum paralyſim intulerit, quiuis facilè propriis ex ſignis internoſcet.

Cauſa paralyſis.

σπασμός.

Conuulſio eſt neruorum muſculorúmque ſuam originem verſus præter voluntatem perpetua contractio. Hac membrũ in quod muſculi tẽdo inſeritur ſimul adduci neceſſe eſt & contrahi, & à naturali figura deſciſcere,& vehementiſſimo torqueri dolore, qui modò leuiùs modò atrociùs inſultet viréſque proſternat. Rarum quidem & inſolens,ſed tamen acutum malum eſt conuulſio, & quod breui interimit.Hæc interdum totum corpus, interdũ partes

infeſtat

infeſtat. Quæ totius eſt corporis, id adeò arctè occupat, vt flecti haud poſſit: quúmque corpus in priora curuatur emproſthotonos eſt, quum in poſteriora opiſthotonos, quum æquali robore in vtramque partem intẽditur, tetanos id eſt diſtentio: quæ nomina ſolent etiam ſolius ceruicis conuulſionibus accommodari. Huius cauſam & vitium in ſpinæ initio contineri extra controuerſiam eſt. Iam verò partis conuulſio interdum in oculo, in frontis cute, in linguæ radice, in maxilla, in labris vnde riſus fit ſardonius: interdũ in brachio, in manu, in crure animaduertitur: eo ſcilicet neruo aut muſculo affecto qui partis motioni deſtinatus eſt. Pars autem nerui primariò affecta ea ratione deſignabitur, quæ in paralyſi expoſita iam eſt. Conuulſionis cauſæ multæ ſunt, quas omnes Hippocrates in duas cõtulit, inanitionem & repletionem. Quæcunque enim vel ab ardente febre, vel ab ellebori alteriúſve medicamẽti potione, vel ab immoderata ſanguinis profuſione, vel ab immodicis vigiliis, vel ab inediis, vel à labore immodico fieri traditur, ab inanitione eſt, quemadmodum & quæ ex vulnere aut ex nerui compunctione concitatur. Hanc ſequitur inflammatio ſimplex, & ardor neruoſas partes cerebrúmque feriẽs. His igitur ex cauſis propria ſubſtantia diſſipata, nerui & membranæ ſicceſcunt ac in ſeſe contrahuntur. Quæcunq; verò cõuulſio vel ex phlegmone, vel ex ebrietate & crapula, vel ex ſuppreſſa quadam vacuatione conſueta, vel ex intermiſſa exercitatione proficiſcitur, ad repletionẽ referẽda eſt. Ex his igitur quæ anteceſſerunt, cõuulſionis ſpecies atque cauſa diſcernetur, tum etiam quòd ex repletione repentè gigni ſoleat, ex inanitione verò ſenſim multóq; tempore. Præter illas alia quoque cõuulſionis eſt ſpecies, quam rectè flatulentam quis appellet. Ea ſæpe manuum pedúmque digiti, nonnunquam & crura vel extenduntur vel in ſeſe cõtrahuntur ſummo dolore, ſed eo breui & qui frictione ſola miteſcat. Cauſa eſt craſſus lentúſque vapor in neruorum propagines inſiliens, qui illas haud ſecus atque citharæ chordas implet atque conuellit: proinde iis qui vino & crapulæ aut ſocordiæ ac deſidiæ ſe dediderunt, frequens eſſe conſueuit. Huius etiam generis quædam non ita pridem mihi occurrit, non extremas ſolùm verùm alias quoque partes impetens. Ea quotannis hyeme duntaxat, ſed bis terve quotidie affligebat. Caput primùm in acceſſione vibratione quadam ex interuallis cõtorquebatur, hinc ſen-

Cauſa.

φυσώδης σπασμός. Gallicè, goutte crampe.

ſim malũ per ceruicem frigoris ſenſu deuoluebatur: quúmque inter ſcapulas irruebat, illæſa mente integríſque ſenſibus opiſthotono corpus rigebat: quum verò in alterutrum latus, aut in brachium aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, vt nulla aſtantiũ vi exporrigi poſſet, dum prorſus conquieſceret acceſſio. Ex quibus intelligi poteſt, continentem proximámq; illius cauſam nõ humorem, ſed frigidum, craſſum lentúmque vaporem fuiſſe, qui inclinante acceſſione totus diſſiparetur, cuius tamen fomes eſſet in capite.

ὁ τρόμος. Tremor motus eſt deprauatus membrum præter voluntatem concutiens. Oritur quum inſita grauitate membrum delabitur, facultas verò imbecillior id nequit erigere nec robuſtè exporrigere: tum enim pugna quadam grauitati reſiſtit facultas ac tantum in ſublime membrum attollit, quantum in ſuo pondere deorſum fertur. Præcipua igitur

Cauſa. cauſa eſt facultatis atque neruorum imbecillitas: quæ contrahitur interdum ex ætate, vt quum iã grauis eſt ſenectus, interdũ ex cauſa vires reſoluente, cuiuſmodi eſt diuturnus grauíſque morbus, immoderata intempeſtiuáque venus, & timor aliúdve animi pathema: interdum ex iis quæ tota ſubſtãtia neruis ſunt infenſa, vt hydrargyri vapor immodicus: interdum ex iis quæ neruos acriùs feriunt ac implent, vt vinolentia viníque meracioris liberalior vſus, hac nulla crebrior tremoris cauſa exiſtit. Quinetiam præter neruorum imbecillitatem alia quoque cauſa ſtatuatur, neruorum obſtructio à lentis craſsíſque humoribus, quæ ſit tamen leuior quàm in ſtupore aut in paralyſi: communes quippe horum cauſas eſſe volunt & ordine ſolo diſtingui, vt quanto interuallo à paralyſi ſtupor, tanto à ſtupore tremor recedat. Atque vt pituita ſic & bilis flaua in neruos inſiliens horum fit ſymptomatum cauſa, ea ferè ratione qua & de paralyſi traditum eſt. Etenim non raro ſub acutorum morborum finem tremor enaſci deprehenſus eſt. His iam omnia tum principis tum ſentientis mouentíſque facultatis ſymptomata videor perſequutus. Nunc quæ ab excrementis prodeunt, expediam.

Ἐγκεφάλου περιττωμάτων συμπτώματα.

Excrementorum cerebri ſymptomata. CAP. IV.

ὁ κατάῤῥους.

DESTILLATIO Græcis *κατάῤῥους* eſt ſuperuacanei humoris è capite in ſubiectas ſedes prolapſio. Hoc nomen latè patet iunioribus, quo tamen veteres eam ſolùm deſignarunt quæ in fauces irruit. Ergo deſtillationis cauſa

atque materia capitis eſt excremẽtum. Cerebri ampla copioſaq; medulla multo eget alimẽto, è quo neceſſe eſt multum quoque excrementum gigni: maximè verò ſi impensè frigidum humidúmq; aut alia id ratione imbecillum ſit, illique vel copioſius vel nõ ſatis congruens alimentũ ſuppeditatur. His enim ex cauſis vbiq; magnus fit excrementorum prouentus. Quum moderatum excrementum eſt, id omne in priores cerebri ſinus reconditur, qui in id quodammodo deſtinati ſunt: quum verò immoderatiùs exuperat, extrinſecus etiam cum cerebrum circúmque meninges diſperditur & fluctuat, quò per interiorum ora venarũ effuſus eſt. Cerebri ſinus ſeu ventriculi facilè per palatum expurgantur, reliqua verò capacitas tum per palatum tum per nares tum per aures & oculos. Itaque ſi cerebro humido ſiccæ ſunt nares, deſtillationes capitíſque morbi ingruunt, quíque foris ſplendent intus ſæpè ſordent. Excremẽtum porrò id cerebri naturam imitatur, quúmque pituitoſum ſit, tenue tamen aquoſum atq; dulce exiſtit: ſed in cerebri ventriculis diutiùs obhærens plerumq; vel ſalſam vel acrem qualitatem tempore conquirit. Aliud præterea in externis partibus capitis excremẽtum colligitur, maximéque ſub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema deſinunt. Quoties enim hæ vel ſero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & ſuperuacua ſub cutem effundũt, quæ præ cutis craſſitie atque denſitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmẽtatione aſſidua tantus interdum cumulus fit, vt tumor ceræ inſtar mollis promineat cutem condenſans eámque à calua plurimùm diſiungens. Hic certè fons, hic fomes eſt omnis externæ deſtillationis; quem miror neminem omnium veterum animaduertiſſe. Hinc in externas corporis partes fertur deſtillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos: eáque tum omnis arthritidis, tum omnis ferè externi doloris cauſa eſſe deprehenditur. Quæ autem è cerebri vẽtriculis, aut ex iis locis quæ ſub calua ſunt fertur deſtillatio, ea in interiores corporis ſedes prolabitur, in híſq; varios morbos excitat: in neruorũ origines irruẽs apoplexiã, paralyſim, ſtuporem, tremorem: in ſenſuum organa, cæcitatem, ſurditatem, tinnitum, odoratus priuationem: in nares grauedinem: in fauces & in aſperam arteriam raucitatem: in

Deſtillationis interioris materia.

Externæ omnis deſtillationis materia, è qua arthritis.

A deſtillatione interiore qui morbi.

pulmones tuſſim, aſthma, phthiſim: in vētriculum cruditatem: in inteſtina alij profluuium: híncque ſi in iecoris venas ſe inſinuet, craſſeſcēs tum eas tum viſcera infercit obſtructionéſque parit. Sic deſtillatio quàm plurimorum eſt morborum procreatrix. Vnus autem homo præ cæteris animantibus his malis idcirco obnoxius eſt, quòd amplo ſit cerebro eóque ſublimi, è quo excrementum in omne ferè corpus facilè delabi poteſt, ídq; perfundere & quaſi irrigare. Id autem excrementum quamdiu in cerebro cōſiſtit, ferè aquoſum eſt & ſero perſimile, quod tamē cum ea tenuitate ex cerebri ſubſtantia lentorem adipiſcitur: quo ſæpè cernūtur per frigora nares ſtillare. Talis igitur initio vel in pulmones vel in alias interiores ſedes illabitur: talíſque ab ſummo capitis vertice in extimas corporis partes atque in pedū articulos profluit. At verò excrementum hoc partiū in quas procubuit calore ſenſim craſſeſcit, portione eius tenui diſſipata. Sic enim ex tenui & aquoſa pituita ſuperuacanea muſcoſam, ex hácque albugineam, deinde vitream & gypſeam caloris vi procreari in Phyſiologia demonſtrauimus. Quum autem frigida deſtillatio in partem quampiam incidit, ab externíſne an ab interioribus capitis ſedibus ea profluxerit, internoſcendum quidem (nam medendi ratio diuerſa eſt) tum iis ſignis quæ nunc poſita ſunt, tum iis quę externum capitis dolorem ab interiore ſeiungūt. Deſtillationis porrò materiam gignūt ac augent intemperans humidiórque victus, & capitis imbecillitas intemperiéſq; frigidior. His ex cauſis cumulatum excrementum ſi diutius ſubſiſtit ac hæret, tum morbos tum quæ retuli profert ſymptomata. Id verò depellit & è capite exturbat, quicquid ſuo id loco dimouet, vt copia grauans, frigus exprimens, æſtus colliquefaciens, balneum laxans & perturbans exercitatio vel animi pathema. Hę igitur quoniam efficiunt vt pondere ſuo excremētum in ſubiectas ſedes profluat, deſtillationis cauſæ ſtatuendæ ſunt. Recentiorum medicorum turba non ſatis probabili Auicennæ dogmate, omnem deſtillationis materiam ſtatuit è iecore calidiore ſuſcitari: multos inde vapores in caput efferri, qui deinde cerebri frigore in aquam verſi protinus relabātur, perinde atque terrarū expirationes quæ in nubes concreſcētes mox diſſoluuntur in imbrem, aut ſicut vaporarij halitus in ſublime elatus dēſatur in aquam. At verò excrementi minimū hac ratione cōgeri poteſt. Sed & iis qui vel temperato vel frigidiore ſunt

Cauſæ deſtillationis omnis euidētes.

Deſtillationis occaſio ſeu prophaſis deſtillationem irritans.

iecore deſtillationes plerumque fiunt: & hæ quidem quẽadmodum & reliquæ ferè omnes à capitis imbecillitate & frigida intemperie, quæ omnium ſunt cauſarum creberrimæ ac validiſſimæ. Capitis ſymptomata omnia perſequutus videor, quorum interiores ferè cauſæ ſunt intemperies ſimplex & vitium humoris, qui vel extra vel intra caluam conſiſtit. Hic verò vel in meningibus, vel in cerebri ſubſtantia, vel in eius ductibus obhæret, vel illinc in ſubiectas partes illabitur. Atque hi præcipui ſunt ſcopi, ex quibus tota medendi ratio peti conſtituíque debet.

Oculorum morbi ſymptomata, horumq́; cauſæ. CAP. V.

SIMILI ratione & oculorum interiores affectus ab externis ſumma cura ſeiungendi ſunt, quòd in his curatio & remediis & vtendi ratione variet. Interiores dico qui intra corneam membranam conditi ſunt, & quorum origo ab intimis cerebri ſedibus ducitur. Externos verò qui vel in cornea vel extra hanc exiſtunt. Hi autem affectus aut oculi viſionem aut motum peruertunt, ídque modò cum dolore modò citra dolorem vllum. Motui impedimento ſunt ſtrabiſmus atque paralyſis.

ὀφθαλμῶν πάθη.

Strabiſmus oculi conuulſio eſt, qua is in obliquum ita contorquetur, vt nequeat amborum vnus aſpectus eſſe. Paralyſis motus eſt abolito: horum cauſæ ſuprà commemoratæ vel in oculorum muſculos incidunt, vel in neruos ex ſecunda coniugatione eò directos, vel in eã cerebri partẽ vnde illi emergunt. Atque hi primùm & per ſe motum impediunt. Affectuum porrò interiorum qui viſioni obſunt, alij in cernẽdi ſpiritu, alij in cerebro, alij in optico neruo, alij in humore cryſtalloide conſiſtunt. Spiritus vt acutè & diſtinctè cernat, debet multus eſſe & æthereus. Nam multus ſi craſſus quoque ſit, & longinqua & vicina quidem videt, vix tamen diſcernit. Paucus verò licèt æthereus ſit, luſcioſos tamen facit, qui propinqua planè diſcernunt, diſtãtia haudquaquam vident. Paucus & craſſus hebetes, qui neque diſtantia vident neq; propinqua diſcernunt: ſenũ hoc ferè vitium eſt. Cæcitas, obſcuritas omníſque viſus imbecillitas cuius cauſa in oculo conſpicua non eſt, vel cerebri, vel optici nerui, vel humoris cryſtalloidis vitio exoritur. Cerebri a. vitium intẽperies eſt aut ſimplex aut ex humore. Optici nerui vitiũ obſtructio ex humoris craſſioris influxu: aut anguſtia ex tabe vel ex tumore præter naturã: aut illi diſruptio ab externis cauſis. Cryſtalloidis peculiare vi-

στραβισμὸς ἡ διαστροφή.

οἱ μύωπες ἢ νυκτάλωπες.

οἱ ἀμβλυωποί.

tiũ eſt, è propria ſede dimotio aut ex caſu aut ex ictu, quibus vehemẽter oculus ipſe concuſſus eſt. Iam verò hæc notis diſcernenda ſunt. Vitium & offenſæ viſionis cauſam in cerebro eſſe certò ſcies, ſi non ad oculum modò verùm etiam ad alios ſenſus imbecillitas pertinet. An verò ex ſimplici intemperie, an ex humore vitium ſit inductum, ea luculẽter declarant quæ de affecti cerebri ſignis prodita ſũt. Quum cauſa in cerebro nõ reperitur in neruis opticis aut etiam infra hos quærenda eſt: atque ſi cæcitas repentè aut breui tẽpore inuaſerit, obſtructio certè eſt ex humoris influxu: ſin verò pedetentim multóque tempore, aut intemperies aut adſtrictio vitio detur. Quanta autem ſit optici nerui obſtructio vel adſtrictio, ita quidem coniectura intelligere eſt. Si laborans oculum ſanum claudens altero videre contendat, ac tum pupilla dilatetur, ſpiritus nonnihil etiamnum influit per neruum: ſin verò eadem pupillæ figura eadémq; amplitudo permanet, nihil omnino ſpiritus illabitur prorſúſq; illi intercluſa eſt via. Ruptus autem opticus neruus, aut humor cryſtalloides è propria ſede dimotus, intelligitur ex ictu vel caſu vel ex alia quauis manifeſta cauſa quæ vim intulerit: quanquam interdum vidi nullius externæ cauſæ vi, ſolius acerrimi humoris influxu repente & cryſtalloidem è propria ſede dimoueri & pupillam dilatari, ſed tum comitabitur dolor immanis & implacabilis. Quinetiam quum cryſtalloidis dimotio ſurſum deorſum fit, laboranti quæcunq; cernuntur, gemina apparent, non autem quum in alterutrum angulum fit.

Qua obſeruatione cauſa affectæ viſionis ſit perueſtiganda.

γλαύκωμα, καὶ ἀμαύρωσις.

Glaucoma eſt cryſtalloidis aut vitrei humoris in glaucum aut fuſcum colorem mutatio. Hoc vitio impediti aut per fumum aut per nebulam ſe videre arbitrantur. Idem impedimentum accidit quum vtriuſvis humoris ſubſtantia nimioperè craſſeſcit. Si quem fortè alium colorem contraxerit, is etiam in obiectis rebus elucebit. Hoc quidem vitium rarum, at certè immedicabile, quòd humorum ſubſtantiam immutet.

Ὑπόχυσις.

Suffuſio eſt humoris præter naturam vel in pupilla vel inter rhagoidem tunicam & cryſtallinum humorem concretio. Is autem è cerebro per opticum neruum prolabitur, idque ſenſim, vt idcirco vix poſſit initio conſpici: quãquam interdum vidi omnino craſſam atq; conſummatam ſuffuſionem vno die congeri. Etenim ſi craſſus humor in opticum neruum repentè incidens ſubitò obcæcat, cur non

etiam

etiam is longiùs ob pupillam prolapſus repentinam ſuffuſionem eámq; perfectam inducet? Omnis autem ſuffuſio ob pupillam conſiſtens, impedit ne cryſtalloides primum videndi organum, externarum rerum ſpecies atque ſimulachra excipiat, néve illa liberè cernat. Principio quum tenuis adeò eſt humor, vt minimè deprehendi poſſit, fumi duntaxat & vapores, deinde etiam muſcæ ante oculos obuerſari putantur. Tempore eouſque craſſeſcit dum omnino viſionem præpediat, ídque ſi pupillam omnem obtegit, aut ſi eius partem duntaxat, obiectarum quoque rerũ partem quampiam obſcurat. Atque vt eſt ſuffuſionis figura, ita & varia ſunt rerum ſimulachra. In his omnibus iam manifeſtè craſſus, concretus albúſque humor animaduertitur. Incipiente igitur hac ſuffuſione eadem ferè viſa atque in ea quæ affecto ventriculi ore fit ſeſe repræſentant: quæ hac tamen ratione diſcernuntur. Suffuſio propria alterum duntaxat oculum falſis rerum ſimulachris illudit, aut ſi ambos non ſimul tamen neque ſimiliter. Suffuſio per conſenſum & ambos & ſimul & æqualiter viſis offendit. In illa viſorum occurſatio aſſidua eſt, ne diem quidem ſed ne horam intermittens. In hac verò & remittit & intermittit, ſi parciore & facili dato cibo ventriculus bene concoquat, aut is expurgetur medicamento dialoës: inualeſcit ſi cruditas eſt, aut os ventriculi dolitat aut nauſea fatigat. *Suffuſio primaria, & quæ per conſenſũ fit, quid diſcernantur.*

Pupillæ vitia manifeſtè ſenſibus patent: ea ſunt dilatatio, imminutio, diuulſio & ruptio. Dilatatio ſiue iam ab ortu ſiue poſtea ex morbo nata ſit, viſioni obeſt, vt quæ videndi ſpiritum vniuersè diffundi atque diſſipari ſinit. Immi- *αὔξησις τῆς κόρης.* nutio natiua quoniam ſpiritum cogit atq; denſat, acutiſſimã viſionem reddit: at morboſa quoniam cauſam præter *μείωσις.* naturam habet, deteriorem facit. Diuulſio & ruptio nec occæcant nec magnopere viſioni officiunt. Dilatationẽ porrò efficit humor in vuea tunica concluſus ac redundans, qui illam diſtẽdens, illius quoq; foramen quod pupilla eſt amplificat. *διαστροφὴ καὶ ῥῆξις.* Quocirca oculi prominentiam atque etiam ſcirrhum, phlegmonem & abſceſſum comitatur pupillæ dilatatio. At verò imminuitur pupilla anguſtiórque fit in oculi phthiſi & atrophia, & quoties vitre⁹ humor quauis de cauſa abſumitur: tum quippe contracta ruptáq; vuea & in ſeſe quaſi concidens foramen coarctat. Eiſdem cauſis atq; etiam externarum vi & iniuria fiunt, pupillæ diuulſio atq; ruptio. Hi ſunt omnes interiores oculorum affectus. Ex-

ternos qui corneæ & adhærenti membranæ inſident perſequamur.

καὶ ἐπισκοτοῦντα. ταῖς ὄψεσι. ὁ μίχλη.

Caligo eſt tenebroſa viſio ex craſſiore denſioréque facta tunica cornea. Rarum hoc vitium ex morbo, ex ſenectute frequens: qua certè membranæ quemadmodum & vngues craſſeſcunt.

Nubecula verò tenuis eſt humor corneæ inhæreſcens, cuius adhæſu putat laborans ſe per nebulam, per vaporem aut fumum res omnes intueri. Hic verò humor ſenſim

λεύκωμα.

craſſeſcens tandem albuginem parit. Eſt enim albugo craſſus & albus humor in cornea aut etiam ſupra hanc ita cõcretus atque denſatus, vt omnem plerumque videndi aciẽ perſtringat. Senſim quidem hæc duo vitia ſuccreſcunt, ac ſæpè ex ophthalmia & epiphora. Interdum & ex proprio fiunt humore lento, qui ob pupiſlam effunditur ex iis ſpatiis quæ ſunt inter membranam adhærentem & corneam.

Hallucinatio quæ Græcis eſt παρέγχυσις fit cornea tunica alieno colore infecta, quo etiã foris omnia tincta cernũtur: vt in ictero citrina, in ſuggillatione & inflãmatione rubra.

ῥῆξις.

Rhexis eſt eiuſdem corneæ ruptura vel ſectio vel exeſio, è qua primùm albugineus humor emanat oculúmq; multò minorem relinquit. Deinde rhagoides tunica procidit, ac tum oculi eſt procidentia, quæ Græcis eſt proptoſis. Ab hac diuerſa eſt oculi confuſio, in qua ex ictu humores permiſti confuſique ſunt, citra eruptionem vllam.

πρόπτωσις ὀφθαλμοῦ.

Extuberant (ſed rariùs) in hac tunica puſtulæ quales exanthematum, phlyctænæ dictæ. His ruptis vlcuſcula manẽt varia, quorum ſordidiſſimũ epicauma dixerunt. Hæc tandem pus excipit. Quinetiam huic tunicæ & carbunculi & carcinomata inſident, rariſſima quidem, ſed omnium vlcerum deterrima. Nunc adhærentis membranæ affectus percurramus.

πτερύγιον.

Vnguis neruoſa dura & albicans membranula eſt ex angulo ſeſe obtendens & plerumque pupillam contegens. Oritur ex adhærente membrana ſenſim multóque tempore (ſi permittitur) increſcente & obdureſcente.

ἐπιφορά.

Omnium autem frequentiſſimè oculos infeſtant epiphora & ophthalmia, ex quibus & dolores ſanéquam acerbi & alij pleriq; morbi expullulãt. Epiphora eſt tenuis humoris impetus, lachrymarum ſpecie in oculos factus. Is autẽ humor aliàs frigidus ac planè aquoſus ſine dolore, ſine ardore aut rubore: aliàs acer eſt aut ſalſus, qui & dolore &

acrimonia

acrimonia & ardore & rubore moleſtus eſt, vnde & palpebrarum ſequitur exulceratio. Fluxionis huius origo ferè è ſincipite & è ſummo vertice ducitur, in quo humor extra caluam & ſubter cutem congeri ſolet, qui per pericranium in adhærentem membranam deſtillat, ac demum foras per oculos excidit: quemadmodum & ex ea ſede deſtillationes aliàs in dentes, aliàs in maxillas procumbere proditum iam eſt. Quocirca huius eædem atque deſtillationis cauſæ ſtatuendæ ſunt.

Ophthalmia eſt oculi phlegmone ex oculorum angulis in totam adhærentem membranam effuſa. In hac tenues oculorum venæ turgent, & quæ in oculorum albo obſcuræ fuerant, conſpicuæ fiunt: plerumque quicquid album fuerat, rubeſcit. Summus ardor atq; dolor affligit, qui acrium ſæpè lachrymarum fluxionem accerſit. Tum ſanè magna huic ſimilitudo eſt cum epiphora. Sed inter ſe diſtāt, quòd in ophthalmia oculi albū, in epiphora ſolùm palpebræ cilium rubeſcat. Diſtant præterea & materia & origine. Quū ingraueſcente ophthalmia album oculi rubeſcēs vſq; adeò tumet & increſcit, vt nigro ſublimius euadat ipſúmq; ferè contegat, chymoſis appellatur. Inflammationis cauſa eſt tenuis bilioſique ſanguinis in oculos fluxio, è temporū angulorúmque venis in obſcuras & latentes oculorum venas irruens. Quibus fluxione frequenti venæ patefactæ ſunt, hi quauis ex cauſa inflammatione rurſum tentantur, & à plethora, & à ſolis æſtu, & ab exercitatione, & ab aliis externis cauſis quas diximus fluxionem irritare.

Oculorum dolores quoniam in primis graues eſſe ſolent, ſeorſum quoque æſtimandi. Mouentur autem ab humorum acrimonia in acri epiphora, ab ardore in ophthalmia, à flatuum vel humorum influentium copia, quæ illorum tunicas diſtendit, à carbunculo & carcinomate: ſed à puſtulis & vlcuſculis quæ in corneā incidūt aut nullus aut admodum leuis oritur dolor. Quos hactenus numeraui affectus omnes oculi globum obſident. Nunc qui ambitum inuadant, palpebras dico & angulos, tradendum.

Maximus quidem & creberrimus eſt ægilops, phlegmone parua inter maiorem angulum & naſi radicem. Pars ipſa quaſi furunculo tumet, ambitus rubore perfunditur, dolor ſummus vrget íſque lancinans. Cauſa eſt tenuis bilioſúſque ſanguis per temporum, frontis facieíque venas cò inſiliēs, ſicque venam illic conſpicuam exedens aut corrumpēs, vt

ſanguis in id ſpatium ſub cutem effuſus phlegmonem pariat: qua rupta exulceratáque cute abſceſſus apparebit, è quo pus per vlcuſculum manat.

αἰγίλωψ καὶ σύριγξ.

Ex his parum bene curatis affectibus, ſinus conſequitur aut oculi fiſtula. Etenim quũ ægilops nõ maturè aperitur, aut quum cute adhuc integra pus nõ liberè effluens diutius coërcetur, cuniculos agit, ac demũ vicinis partibus exeſis ſinũ parat, in quo copioſius colligitur: hinc ad os ſubiectũ penetrat, & viã aperit in narem proximã, è qua graueolens excidit. Quòd ſi pus viam ſibi muniat in angulũ oculi maiorẽ, fiſtulã excauat qua ſinus expurgatur. Solet quippe in ſinu illuuies aſſiduò cõgeri, quæ preſſo angulo per illius fiſtulam emanat: túmq; tumor ſubſidet, dum noua illuuie denuò repleatur, quod plerique ſingulis horis obtingit.

ὁ ῥυάς.

His malis rhyas ferè ſuccedit, quæ eſt carunculæ anguli maioris abſumptio vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen & aliis ex cauſis, velut ab humoribus & medicamentis exedentibus: Rhyadi opponitur encanthis, quæ ipſius eſt carunculæ immodica eminentia.

ἐγκανθίς.

τὰ ψωριῶντα καὶ ψωρώδη βλέφαρα. ξηροφθαλμία.

Palpebrarum vitia ſunt ſcabies quæ pſorophthalmia, & pruritus qui xerophthalmia nuncupatur: illa ſcabies eſt ex humore calido & acri, cilia potiſſimum occupans: hęc pruritus eſt ex humore ſalſo atque nitroſo, ſolétque noſtris ſicca lippitudo nuncupari.

Ectropion palpebræ eſt inuerſio, qua pars eius interior rubra prominet. Oritur autem vel ob cicatricem vel ob ſubditæ carnis exuperantiam, qualis ſæpe ex chymoſi relinquitur.

κριθή.

Grando tuberculum eſt durum palpebræ ferè ſuperiori innaſcens. Hordeolum tuberculum calidum in abſceſſum ferè deſinens, quod è palpebræ margine atque è cilio prorumpit. Quinetiam ciliis atque ſuperciliis pilorum defluuium contingit, quod madaroſis appellatur: & pilorum inuerſio & pediculorum prouentus, omnia certè ex iis cauſis genita quæ & finitimos capillorum affectus edunt.

μαδάρωσις. φθειρίασις.

Aurium morbi & ſymptomata, horúmque cauſæ & ſigna.

CAP. VI.

ἡ διὰ φλεγμονὴν γενομένη ὠταλγία.

AVRIS phlegmone plerumque tentatur. Hęc parte intima inter craſſiorem meningem & membranã quæ audiendi meatui prętenditur colligi ſolet. Gignitur ex acri tenuiſſimóque ſanguine, qui ab interioribus meningum venis eò irruens, tandem putreſcit. Calore ſe prodit & dolore.

lore grauiſſimo, membranas quippe humoris & acrimoniæ pungit & copia diſtẽdit atque diuellit. Hinc pulſans & vehementer lancinãs dolor excruciat, qualis & per phlegmones omnes quæ circum arterias & membranas accenduntur. Febricula oboritur ſuis comitata ſymptomatis. Nullus tumor nullúſque rubor foris conſpicitur, niſi fortè geminato malo externa in conſenſum trahantur. Putris materia in pus ſenſim cõcoctione mutata abſceſſum inuehit, è quo rupta vel exeſa vel rarefacta audiendi membrana pus foras per auris anfractũ manat, magna doloris lenitione atque grauitatis leuatione. Quibus imbecillum eſt cerebrum & excrementis abundans, iis diu auris diffluit, manétque interdum ſuppuratio admodũ diuturna, qua vel pus album vel liquidior ſanies excurrit. Fit tamen & interdum ſuppurationis aut ſordium genus aliud citra inflammationem, ex magna cerebri impuritate ex multáque colluuie eò ſibi viam & exitum moliente. πυοῤῥοῦντα ὦτα.

Vlcus auris ſordidum ex his ſæpè cauſis excitatur, quoties vel pus vel humor influẽs ſumma pollet acrimonia. In vlcere verò humido nec tẽpeſtiuè reſiccato caro excreſcit, quæ auris ductum obturat & auditum peruertit. Obturant præterea tum ſordes copioſæ ſi vel cõcreſcant vel obdureſcant, tum calculi tum alia quæcunq; imprudentibus in aurem incidunt. Diuturna autem ſordis ac ſaniei ſuppreſſio, ac etiam impurum ſordidúmque vlcus vermes progignit. σκωληκιῶντα ὦτα.

Iam verò dolor, tinnitus, auditúſque grauis, & omnia audiendi ſymptomata, ex iiſdem ſæpè cauſis procedunt. Dolor enim acerbiſſimus in phlegmone eſt, nec minus acerbus fit ex flatulento ſpiritu circum membranas coërcito, exitum quippe non reperiens, vehemẽter iſtas diſtendit diuellítque ab oſſe. Diſcernitur autem quòd neque in hoc ardor neque grauitas, ſed ſola ineſt diſtentio cum tinnitu aut ſtrepitu valido. At multò leuior dolor exiſtit, quem frigidus craſſúſque humor intimæ auri impactus ciet. Hic etiam citra ardorem, citra grauitatem atque diſtentionẽ altè fixus eſt, cauſaſque manifeſtas habet redundantis pituitę ſuperuacuæ. At certè ſibilus, tinnitus, ſonitus, ſtrepitus omníſque deprauata auditio, ex motu & agitatione eorum naſcitur quæ intimam aurem occupant. Hæc vt varia ſunt & variè impelluntur, ita & varios ſonitus edunt. Sibilus ex flatu tenui exiliter elabẽte: tinnitus ex illius curſu interrupto: ſonitus ex craſſiore pleniùs erumpente; ſtrepitus ex φυσώδης. τριγμός, βομβός, ψόφος, ἦχος.

impulſu valido: fluctuatio ex humoris iactatione. Horum verò nihil obauditur ſi cauſa interior quęcunque ea ſit, conquieſcat. Quum vlcus ab inflammatione vel abſceſſu, multo pure manauit, niſi id probè coaleſcat, perpetuum ſonitum aut ſtrepitum relinquit. Nam licèt flatus nullus pręter naturam ſubſit, ſpiritus tamẽ per arterias impulſus impetu læſum auditum offendit. Quinetiam citra vllam auris offenſionem obauditio, id eſt deprauata auditio, interdum capitis conſenſu accidit. Quæ huius eſt generis, non vt ſuperior in ſolam aurem impingit, ſed per omnes capitis arterias effundi percipitur. Talis ferè exiſtit per ſummum febrium ardorem, necnon ſine febre, quum è ſubditis viſceribus calida copioſaque expiratio in caput effertur. Etenim tum hac tum flatuoſo ſpiritu diſtentę arteriæ vehementiùs pulſant, multúmque calidi ſpiritus in cerebrum & aures effundunt: ab his verò audiendi ſenſus alioqui ſanus, perturbata atque confuſa obaudit: quemadmodum & oculus aliena multa cernit in ea ſuffuſione quæ ventriculi conſortio fit. Hac multos noui grauiter torqueri, atque tum maximè quum impuris eſſent viſceribus.

παράκουσις.

Grauis porrò auditio atq; ſurditas ſola magnitudine diſtant. Fiunt autem vel cerebro vel primo audiendi organo vel auris anfractu aut læſo aut impedito. Cauſa quæ cerebrum aut primum audiendi organum occupat, vel intemperies eſt ſimplex vel humoris vitiũ. Ex bile ſurditatẽ inferri prodidit Hippocrates. Quibus, inquit, deiectiones biliosæ exeunt, eæ ſurditate ſuperueniẽte ſiſtuntur: & quibus ſurditas adeſt, bilioſorum deiectione finitur. A phlegmone præterea, ab abſceſſu & ab vlcere illã infligi ſuperiora demonſtrant. Ab humore quoque frigido, craſſo & pituitoſo penitus impacto & cõquieſcente crebrior eidem origo eſt. Hic enim omnium maximè ſenſus omnes eorúmque functiones conſopire ſolet. Has verò non aliter quàm doloris cauſas, nec aliis oportet ſignis diſtinguere. Impedimẽta auris appellantur quæcunq; illius anfractum obſtruunt, pus, concretæ ſordes, tuberculum carnoſum, callus, ſcirrhus & quæcunq; incidentia tenaciùs inhęreſcunt. Grauis auditio atque ſurditas, quæ iam ab ipſo ortu & à prima natali die contracta ſit, ab his minimè cauſis, ſed à cõformationis vitio proficiſcitur, quo vel audiendi inſtrumentum deeſt, vel certè figuram vitioſam obtinet. Sic quidã ſenator ex coniuge ſana liberos omnes ſuſcipit ſurdos atque mutos, cuius rei cauſa

βαρυηκοΐα καὶ κώφωσις.

δυσηκοΐα.

rei cauſa imprimis cæca & obſcura cenſetur.

At verò parotis inflammatio eſt in iiſce potiſſimũ glandibus erumpens, quæ ponè aures & ad earum radices conſiſtunt. Hæc notas omnes phlegmones habet, tumorem, ruborem, calorem, pulſantémque dolorem, niſi (vt interdum fit) œdematis ſit particeps. Oritur ferè à capite, humoribus calidis eò confluentibus: aliàs ſine febre, aliàs in acuta febre, in qua præſertim caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur.

Narium morbi, ſymptomata, cauſæ & ſigna. CAP. VII.

NARES expurgando cerebro deſtinatæ, eorum quæ præterlabuntur acrimonia ſæpè exulcerantur: deinde etiã ab ictu, à caſu, à vulnere, ab aliiſq; cauſis euidẽtibus. Narium vlcus neq; dolore neque acrimonia conſpicuum, ac proinde diu ſępè latet incomprehenſum, dum planè ſordeſcat exedátq; oſſa tenella. At verò quum recens eſt hinc noſcitur, quòd ſanguinis nonnihil frequenter eructet, maximè quum attingitur aut irritatur: quódque nares hoc ſæpè madeant: atque ſi ſinitur cruſtula ſicca eáque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam procidit. Vetuſtius ac iam putridum vlcus ozæna appellatur, è quo cruſtula ſordidior atque etiam graueolens mucus excidit. Laborans ipſe tum ſibi graueolet tum vicinis tetri ſpiritus contagione moleſtus eſt. Sæpè illic vlcera diuturna ſerpũt, quæ vel narium alas, vel earum interſtitium, vel alia eius loci tenella oſſa exedunt atq; putrefaciunt magna deformitate, exeſúmque palatum ſæpè perforant: ídque maximè ſi vel carcinomatis ſpeciem habent, vel è fœda lue venerea, quod creberrimum eſt, contracta ſunt.

Recentibus vlceribus neglectis caro plerumque excreſcit, quæ ſarcoma nuncupatur. Ea quum lõgitudine ita excreuerit, vt iam è nare foras propendeat, aut in fauces relabatur, polypus eſt. Vtrumque vitium narem obſtruit, & ſpiritui viam intercludit, dum præſertim in latus affectum decumbitur, loquelam offendit & obſcurat. Atque hęc ſymptomata grauedini quodammodo ſimilia, niſi quòd admodum diu permanent, nec errhinis tolluntur, quódque vlceris ſigna iamdiu anteceſſerunt.

Iam verò odoratus ſymptomata ſunt, fœtor aſſiduus, odorandi imminutio vel abolitio. Fœtor ex his duntaxat partibus eructatur, quæ circa nares & os ethmoides ſunt: nam quę in ipſo olfaciendi ſenſu, vel propè hunc intra me-

ninges putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquam feriũt, nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens deprehẽdit. Vt enim quippiam odoratum feriat, neceſſe eſt ex eo vaporem quodam interuallo in eum ſenſum & in priores cerebri ventriculos efferri. Odoratus quoque perit aut imminuitur impedito narium ethmoidíſque oſſis meatu, quo ſpiritus ac odor duci ſolet. Idque vel ſarcomate, vel polypo, vel phlegmone, vel grauedine. At ſi horum nulla ſigna comparent, offenſionis cauſa, vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines in quibus eſt odorandi ſenſus, referri debet: in his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela, ſenſum eiúſve ſpiritus contaminat. Circum eas ſedes abſceſſus interdum fiunt nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animaduerti pus ſyncerum per nares affatim profluere perinde atque è purulentis auribus, ídq; nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite qui reſimis erat naribus ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duo villoſi inſtar digiti illic geniti inuentíque ſunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febréque non admodum manifeſta de medio ſuſtulerunt die circiter vigeſimo.

ἡ κόρυζα. Grauedo autem frigida pituitoſaque eſt deſtillatio in os ethmoïdes eiúſque membranas incidens, è partibus quæ circum cerebrum aut è ventriculis eius effuſa. Ea caput ingraueſcit, reſpiratio difficilior euadit, nec niſi hiante ore anima duci poteſt, vox non vt antè ſonora, nonnihil liquoris profluit è nare, principio tenuis, deinde craſſiuſculi. Fit interdum etiam grauedo ſuperiore multo grauior à pituita, quæ vel ſalſugine vel aliorum humorum permiſtione calida & acris euaſerit: ea nares non ſolùm tumefacit, ſed etiam ardore ſummo exulcerat.

αἱμοῤῥαγία. E naribus porrò ſanguis erumpit, aperta, rupta vel exeſa vena eò deſinente. Eam quidem aperit ſanguinis tenuitas vel exuperantia: rumpit vulnus, contuſio ex ictu aut ex violenta quauis euidente cauſa: excedit ſanguinis vel cuiuſuis humoris acrimonia. Venæ in nares, non ex intimis cerebri, ſed ex oris palatíq; ſedibus excurrunt, ſatis quidem detectæ ac patulæ, vt quaſi emiſſarium ſint ſuperuacui ſanguinis expellendi: quemadmodũm & hæmorrhoides, & quæ in vteri ceruicem pertinent. Ex his ſiquidem omnibus, aliàs naturæ beneficio, aliàs preter naturam ſanguis emanat.

Facit

Faciei oriſq; vitia, & horum cauſæ. CAP. VIII.

CVTIS quæ faciei obtenditur, quoniam ſubiectæ carnis portio quædam eſt ſiccior, vitia contrahit cæteris partibus inſueta. Eiuſmodi in primis ſunt ardentes puſtulæ, quæ tum in naſo tum in reliqua facie magna fœditate extuberant. Cauſa eſt tenuis bilioſúſque ſanguis immodicè auctus, aut conſueta eius vacuatio ſuppreſſa: tum quippe in eas ſedes irrumpit impetúmq; facit. Accedit etiam cutis rara atque tenella, quæ eo humore ſub epidermide coërcito promptè imbuitur. Huius quoque ordinis eſt rubor faciei vniuerſus præter modum ſine puſtulis efloreſcens: qui ſi perpetuus eſt atque conſtans, feruidiore ſanguine cutis imbuta eſt: ſin ex interuallis recurrit, ſolus vapor eò ſublatus in cauſa eſt aut tenuis humor nondũ impactus. Huc etiam pertinent citrinus, liuidus, albicans aut aliter fœdatus color, & cutis ſcabrities: quales icterus, leucophlegmatias, omnéque cachexiæ genus proferre ſolet: omnes quippe ex humorum vitio, ex corporis ac viſcerum impuritate ducunt originem, vt poſthac pleniùs diſſeretur. At varus, tumor eſt durus & exiguus ex frigido ὁ ἴονθος. craſſóque humore quaſi in callum concretus. Lentigo ſubnigra ὁ φακός. aut verè fulua faciei macula eſt, lentem magnitudine τὰ ὑπώπια. coloréque referens. Suggillata, nigritiæ quædam ſunt ex contuſione ictúque vehementi derelictæ, quemadmodum & vibices. Eiuſmodi deformitatum ingens eſt numerus, quæ quoniam corporis functionibus haudquaquam obſunt, non inter morbos, ſed quòd omnino præter naturam ſint, inter ſymptomata recenſeri debent.

Cynicus ſpaſmus oris eſt diſtentio ſeu conuulſio, qua id κυνικὸς σπασμός. omnino peruertitur. Conſpicuum quidem malum ſi graue eſt atque conſummatum, leue autem non niſi quũ loquendum ridendúmve eſt, detegitur: tum ſiquidem oris labra nolenti contorquentur. Similem deformitatem inurit labrorum paralyſis, hoc tamen diſcrimine, quòd ſi paralyſis eſt, labrum in ſanam partem contorquetur, ſi ſpaſmus in affectam. Quæ horum efficientes ſint cauſæ ex iis quæ ſuprà de paralyſi atque conuulſione prodita ſunt intelligitur. Huc pertinent & labrorum fiſſuræ, quæ ventriculi viſcerúmque conſtitutioni prauæ ſuccedunt.

Dentes variè affici ſolent: modò enim aut exerti aut longiores prominent, modò atteruntur aut mandendo aut externarũ cauſarum vi. Stupeſcũt frigidioris humoris in-

αἱμωδιῶσι. fluxu, & acerborum crudorúmque fructuum eſu. Nigreſcunt & fœdo lentore obducuntur detergendi incuria, dulcium & calidorum vſu, expiratione cruditatis & crapulæ, humorum vitio propter viſcerum maximéq; lienis impuritatem à quartana relictam, atq; hydrargyri illitu. μελαίνονται καὶ πελιδνοῦνται. Vacillãt mobiléſque fiunt externa vi concuſſi, & quum eorum radix multo humore madet laxiórque fit alueolus. σείονται. Dolore conflictantur grauiſſimo, ídque ferè ob deſtillationem aliàs tenuem aliàs frigidam, quæ vel in maxillæ membranam, vel in dentium neruum, vel etiam in corpus decumbit. ὀδυνῶνται. Ruit autem deſtillatio è capitis vertice per tempora in maxillam aut ſuperiorem aut inferiorem: & ſi quis dens exeſus eſt in quem iam via pateat, in eum maximè fluxio inſilit. Tenuis porrò an frigida deſtillatio ſit ex ſuprà commemoratis ſignis internoſcendum: & quòd frigidæ malarum tumor ſæpe comes eſt, tenuis rarò: huiúſque dolor acerbior, illius verò mitior. Crebra ſæpéque recurrens deſtillatio dentes excauat, exedit, putrefacitque, ac nonnunquam ab alueolis exturbat.

οὖλα πλαδαρά. Gingiuæ interdum præter modum luxuriant & excreſcunt, adeò vt dentes propè integant, iis potiſſimum quibus molles & ſpongioſæ ſunt, & qui locis aquoſis humidioribúſque vt nautæ degunt. Flacceſcunt & exeduntur humoris acrioris & ſalſi adhæſu, & vlcuſculis dentium radices detegentibus.

φλεγμονή. Eædem phlegmone manifeſta tentantur parulide appellata ad dentium radicem intrò foráſve adeò prominente, vt etiam vicinæ partes diſtendantur, rubeant, caleant ac dolitent. In ſuperiorem maxillam ea procumbere ſolet ex oculorum cantho maiore: in inferiorem verò per tempora è venis eò deſinentibus. Abſceſſus hinc ſequitur, cuius pus non ad faciei cutem, ſed ad dentium radices exili velamento tectas irrumpit. ἡ ἐπουλίς. Vlcus ſi malè curatum eſt, caruncula extat & prominet epulis nuncupata.

Maxilla autem inferior & conuulſione & paralyſi interdum tenetur, crebriùs verò deſtillatione, quæ in eius articulum ad auriculæ radicem influens, immobilem eam plerumque reddit, loci quidem dolore & tumore duro atque conſpicuo. Ea ferè externarum more deriuatur è vertice capitis.

αἱ ἄφθαι. Aphthæ porrò vlcera ſunt non admodum caua in quamuis partem oris ſerpentia, in palatum, in gingiuas, in linguæ

guæ latera in eiúſque radicem. Hæ infantibus familiares; ſed adultis quoque illas efficit halitus calidior è iecore & ex bilis feruore per œſophagum, aut etiam per cæca ſpiracula exurgens: illas etiam interdum gignit pituita ſalſa profluens è capite. In febribus quidem hæ frequentes, nonnunquam & ſine febre graues, quales ſæpè menſibus ſuppreſſis obſeruantur. Eas autem hîc prætermitto, quas venerea lues & hydrargyri perunctio ſolet excitare.

Linguæ fauciúmque morbi, ſymptomata & cauſa.

CAP. IX.

IN ea oris parte molli & laxa quę ſub lingua eſt, & cui ea incubat, atque quaſi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmones, ſępiùs œdematis mollis & laxi ſpeciē exhibet, è quo aperto mucus proſilit oui cãdido perſimilis. Lingua verò tota interdũ ſtupore vel paralyſi tenetur, iis neruis prorſus impeditis qui à ſeptima cerebri cõiugatione propè ſpinalis medullæ initium deriuantur. Interdum altera duntaxat eius pars dimidia, dextra ſiniſtráve reſoluitur citra vllã guſtus offenſionem. Quum tota prehenditur, grauis apoplexiæ metus impendet: quanquam non rarò animaduerti diuturnam linguæ paralyſim nulla conſequuta apoplexia. Ex cõſummata paralyſi omnes obmuteſcunt: ab ortu quoque nonnulli muti permanent, ídque naturæ conformantis vitio. Viſus eſt etiam cui leuiore ex cauſa biduum triduúmve loquela adimeretur, móxque repentè & inopinatò redderetur, & qui ſæpius ex interuallis & circuitibus modò loqueretur, modò muteſceret integrè ſano corpore.

ὁ βάτραχος

Blæſi atque balbi ſermonem non articulatè explicant aut linguæ breuitate, aut craſſitie nimia, aut alio naturali vitio conformationis: nonnunquam & affluentis humoris copia modò ex humidiore cerebro, modò ex ebrietate: nonnunquam immodica ſiccitate.

οἱ τραυλοὶ ψελλοὶ καὶ ἰσχόφωνοι.

Guſtus autem perit aut imminuitur neruis mollioribus, qui à tertia cerebri coniugatione exeunt perfrigeratis aut quadamtenus obſtructis, aut certè ea cerebri parte affecta vnde illi originem habent. Deprauatus verò guſtus qui abſurdi alieníque ſaporis perceptio eſt, accidit quum vel linguæ corpus, vel quæ ipſum veſtit membrana vitioſo atque tętro humore imbuitur, qui vel ſolus, vel liquore eorũ quæ bibũtur eduntúrve dilutus, in linguæ corpus molléſq; neruos pęnętrat, ſuíſq; vitiis eos perfundit: túmque vel ſalſus,

vel amarus, vel acidus, vel aliter abſurdus ſapor guſtu percipitur, tãquam à cibo potúve eſſet inductus. Is autem humor atq; vapor ſæpè ex inferis ſedibus elatus, œſophagum linguámque proluit, nonnunquam & è cerebro defluit.

τὰ παρίσθμια. Tonſillæ ſæpè tument imbutæ deſtillatione frigida: ac tum quidem ſub maxilla tumor tactu viſúq; intus animaduertitur, hícque ceu fruſtulum quoddam faucibus inhæreſcens mole ſua premit, obſtátq; ne cibus, potus & ſaliua facilè vorentur: ídq; ſine ſiti ſine ardore. Sed & interdum inflammatio tonſillas exercet, quę partis nomen etiam ſortitur. Hæc tumoris notas præ ſe fert, præterea verò dolorē, ruborem, ardorem atque ſitim. Concocta materia interior cuticula facilè diſrumpitur, abſceſſúq; facto pus in os & in fauces emanat. Hinc vlcus ſequitur ſordidū & quo graueolens fit expiratio. Oritur eiuſmodi vlcus frequenter citra phlegmonem ex humore ſalſo vel acri, qui molles, humidas, calidáſque tonſillas prorſus exedit: nonnunquam & ex contagionis labe incipienti lui venereæ familiare eſt.

ἡ κιονὶς καχαλασμένη. Sed & columella è palati extremo propendens plerumque moleſta eſt. Laxior enim longiórque euadens, in fauces & œſophagi caput illabitur, titillatione moleſta, qua qui afficitur, hãc perpetuò vorare fruſtrà cōtendit, metuítq; ne eius impetu ſtranguletur. Hoc vitij naſcitur quū ea humore multo ſupernè defluente madet atque perfunditur. *γαργαρεὼν ἤγουν κιονὶς φλεγμαίνουσα.* Quinetiam columella ſeu gurgulio interdū (at certè rarò) inflammatur tumétque cum rubore & ardore. Ac tum in fauces illapſus maiore tędio quàm relaxatus, ſuffocationis metum concitat. Quum per inflammationem illius pars ima craſſa, ſumma verò tenuis & nigricans apparet, σταφυλή, inquit Hippocrates, id eſt vua nominari ſolet. Siquidem figurâ, colore atq; magnitudine eſt vuæ acino perſimilis.

συνάγχη. At verò angina affectus eſt fauces, id eſt ſummas gulæ gutturíſque partes per quas tum cibi potúſq; tum ſpiritus introitus eſt, præcludens. In hac ſpiratio fit difficilis, deglutire vix licet, ac proinde potus reſilit in nares, dolor acerbus fauces occupat. Atq; hęc quidē omnis anginę cōmunia ſunt ſigna. Singulis autem eius differentiis alia peculiaria exiſtūt. Etenim angina alia vera, alia notha eſt: veræ & legitimæ quatuor ſunt differentiæ. *Vera angina quadruplex.* Vna quam omnium periculoſiſſimam cenſuit Hippocrates, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet. Huius quippe inflammatio penitus abſtruſa, grauiora infligit ſymptomata, non

ſine me-

ſine metu præſentis ſtrangulatus. Hac ſæpe vidimus ſublatum ægrotum horis octodecim, conſtante mente integrisq; ſenſibus. Altera eſt quum interiores laryngis fauciúmque muſculi manifeſta phlegmone tentantur. Hæc æquè ac ſuperior ſymptomatis ſæua eſt, ſed minore tamen fit periculo, quòd manifeſto ſe proferat tumore, qui & remedia promptè admittit, & in os expurgari poteſt. Tertia fauces interiores vnà cũ ceruice occupat, in qua foris tumor atq; rubor eſt conſpicuus, cũ calore ac dolore. Symptomata huic nihilo ſunt quàm cæteris leuiora, ſed tamẽ ſpes ſalutis melior, quòd inflammatio foras proſiliens euocari digeríque poſſit. De hac ſcripſit Hippocrates, Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus profertur. Quarta omnium leuiſſima atque tutiſſima cenſetur, quæ non interiores fauces, ſed ſolam ceruicẽ eiúſque muſculos prehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis muſculi comprimũtur, introitúſque omnis coarctatur. Omnium cauſa eſt fluxio billioſa aut ſanguinea, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus in has ſedes influens vel eryſipelas vel phlegmonem parit. Euidentes verò cauſæ variæ, frigus potius quàm æſtus, ictus, oſſa piſciũ imprudenter vorata, per media pariſthmia traiecta, frigidæ potus, temulentia atque quæuis repletio nimia. Præter cõmunia anginarum ſigna memorata, adſunt præterea in his tumor, rubor, calor atq; febris, quæ omnis veræ anginæ comes eſt aſſidua. Angina verò quæ notha nuncupatur, febris eſt expers. Hęc autem fit quum pituitoſa deſtillatio in fauces ceruicíſque muſculos decumbit: ac tum fortaſſe tumor ineſt, ſed ſine rubore, ardore & febre: quocirca inter acutos morbos habenda nõ eſt. Huic finitima eſt ea anginæ ſpecies, quæ nullo quidem fit proprio faucium affectu, ſed quum ceruicis vertebræ intrò luxatæ, fauces ac gulæ gutturíſque introitus premunt & arctiùs coanguſtant. Noſcitur hinc quòd ſignorum, quæ in aliis prodita ſunt, nullum apparet, quódque ceruix ponè excauatur, ægréque & cum dolore inflectitur: caſus quoque aut ictus anteceſſit: vel humor præter naturam vertebrarum vincula laxauit, vel eas ſua copia de propria ſede diiecit.

Pulmonum morbi, ſymptomata, cauſa & ſigna. CAP. XI.

PVLMONVM quidem appellatione omnia etiam quæ in eis ſunt vaſa, ipſámque aſperã arteriam notamus. Affectus autem qui eò incidunt numerantur intemperies

ſimplex, obſtructio, peripneumonia, vomica ſeu abſceſſus & tabes. In ipſa verò thoracis capacitate, humoris collectio, & ſuppuratio. Simplex intemperies maximéque frigida, deinde etiam ſicca gutturis arteriam exaſperans, tuſſim excitat ſiccam, qua nihil humoris expuitur, reſpirationem raram facit, & ad calidi aëris potúſque deſiderium ſtimulat. Calidior verò intemperies frigidum tum aërem tum potum expoſtulat, & reſpirationem crebram efficit: quæ validior fuerit intemperies, dolorem inferet. Atque hæc quidem omnia de intemperie inæquali audiẽda ſunt. Nam quæ iam æqualis euaſit, quum veluti aſcititia quædam natura ſit, nullo penitus dolore cruciat.

Flatus in pulmone præter naturam coarctatur quidem, ſed admodum rarò: tum autem ambientes partes diſtendit, & ſi agitetur, dolore afficit, ac interdum violenter erumpere deprehenditur.

Obſtructio autem frequens eſt magníque momenti. Ea tuſſim inuehit, & oppreſſionem, & ſpirandi difficultatem, quæ tanto grauior eſt quanto & ipſa obſtructio maior. Huius cauſæ variæ, humorum copia, lentor atque craſſities, grãdo, lapis & crudum tuberculum, de quibus vt præcipuis affectorum pulmonum cauſis ſigillatim tradendũ. Humorum copia in ſolam membranam guttur ſuccingentem deſtillatione profluens eámque imbuens, vocem obſcurat ac raucitatem infert. Hanc etiam gutturis ſeu arteriæ aſperitas nimia parit, ſiue à fumo, ſiue à clamore, ſiue ſit à frigore contracta. At ſi deſtillatio in gutturis cauum ductúmq; incidit, tuſſiculam cum quodam irritantis acrimoniæ ſenſu, ſin in pectus ac in pulmones, veram tuſſim ex imo pectore erumpentem mouet. Hæc enim fit quum natura vehemẽti ſpiritus efflatione eiúſque erumpẽtis impetu, nititur quicquid acrimonia aut obſtructione moleſtum eſt, excutere: quemadmodum & quum inter bibendũ edendũve, quippiam in guttur illabitur. Verumenimuerò quod in pulmones deſtillat, ſi admodum tenue eſt, tuſſiendo difficilè reiicitur, nã occurrentis ſpiritus vehemẽtia repulſum atque ſubleuatum mox diſrumpitur delabitúrque in pulmones. Sed multò quoq; difficiliùs expellitur ac extruditur, quod nimis craſſũ lentúmq; eſt: nec enim abſtergi nec dimoueri, nec ſurſum efferri ſpiritus vi facilè poteſt. Quũ recens eſt atque etiamnum ruit deſtillatio, eius acrimonia guttur ardet ac corraditur, frequénſque tuſſicula fatigat,

qua

qua nihil aut tenue quiddam effertur: quũ verò ea conſiſtit hæſitque pulmonibus, rarior eſt tuſſis, quæ ſine gutturis ardore craſſius quiddam ex imo ducit pectore. Quum por- δύσπνοια rò pauca leuíſque eſt deſtillatio, leuia quoque comitãtur πνιγώδης. ſymptomata: quũ verò magna grauíſque impetu ruit, præfocans quædam ſpirandi difficultas angit, crebra, celeris & magna eſt reſpiratio, ſed qua paucus aër attrahitur, ſenſus quidam grauitatis percipitur ad pectus & ad ſpinam protenſæ, quo loco pulmones membranis figuntur & hærent. Calidus autem an frigidus humor ſit qui deſtillat, ex acrimonia, ex ſiti atque ex iis perſpiciendum quæ de deſtillationum ſignis tradita ſunt. Porrò autem humor craſſus & lentus pulmonem eiúſve arteriam occupans, arida tuſſi vehementiſſimè exercet, qua vix quicquã extunditur: ſpiritum difficilem reddit: inter ſpirandũ ſtertorem quendã aut ſibilũ elidit, quòd pulmonũ bronchiis pertinaciter ſit impactus, & vias coarctet per quas ſpiritus euadit: deſtillationis notæ anteceſſerunt vel à cerebro vel à vicinis ſedibus.

Hic humor quum non totus expuitur, reliquum bron- τὸ ἆσθμα. chiis aut pulmonum cauis in quę ſubiit firmiùs inhæreſcẽs quàm vt euelli poſſit, tempore magis magíſque craſſeſcit atq; ſicceſcit, dum vi caloris in vitreã aut etiam in gypſeã pituitam abeat. Quúmque deſtillationibus multis circuitu redeuntibus, ex vnaquaq; nonnihil craſſæ huius & gypſeæ pituitę relictum fuerit, ſenſim magna eius copia in pulmonum fiſtulis atque cauernis cumulata, verum tandem fit aſthma, cui opportuni eſſe ſolent, qui deſtillatione atque tuſſi frequenter tentantur, maximè verò ſenes & qui anguſtis ſunt pulmonibus. Ab aſthmate fit orthopnœa qua difficiliùs nec niſi recta ceruice ſpiritus ducitur, qualiter & eos ſpirare dixi quos angina vehementer premit.

Malo ingraueſcente, lentus humor in grandinem con- ἡ ὀρθόπνοια. creſcit, atque hæc tãdem in veros calculos, quibus interdũ diſſectos pulmones confertos deprehendimus, alióſque in his præduros ac ſolidos, alios veteris caſei conſtantia, incipientes alios gypſeæ pituitæ duritie: omnes quidẽ propria cyſti obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incaleſcit, concitata tuſſi calculos è pulmonibus edit præduros; eóſque exereat modò hordei modò piſi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur, præterquã quòd paulò difficiliùs reſpirat, & in medio thorace grauitatis cuiuſdam põdus percipit. Atque hæc quidẽ

aliis ſine dyſpnœa, aliis cum ſuſpirioſa orthopnœa obtinent, qua qui conflictantur vehementi anguſtia preſſi propè ſuffocantur, alióque & ſuſpirioſo ſpiritu multum & frigidum aërem ducere cõtendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affectos verè aſthmaticos, id eſt anhelatores & ſuſpirioſos appellamus, qui ieiuni & in quiete & ſereno cœlo faciliùs ſpirare ſolẽt: at quoties cauſa & materia intus cõdita frigido humidóve cœlo, aut etiã multa crapula humeſcens, & quaſi tumens diffunditur, noua dyſpnœæ quaſi acceſſione conflictantur. Multóque magis ſi fortè recẽs quædam deſtillatio in arterias veteri malo iam impeditas ingruit. Sed & ſæpe fit vt grauiore & repentino vtriuſque cauſæ impetu æger promptè iuguletur, eáque deſtillatio ab euentu catarrhus præfocans appellatur. Galenus neque à deſtillatione, neque à peripneumonia, neque à pulmonum tuberculo, neque à ſuppuratione quenquam repentè ſtrangulari poſſe exiſtimauit, ſed à ſola angina in qua neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet. At verò quibus iam diu & multùm pulmones infarcti erant, vt in veteri aſthmate, multam repentinámque deſtillationem pleroſque iugulaſſe teſtamur.

κατάῤῥους πνιγώδης.

Crudum tuberculum pulmonum arteriis adnatum eásq; obſtruens, iiſdem atque aſthma vrget ſymptomatis: diſcernitur tamen quòd pedetentim increuerit nulla præcurrẽte deſtillationis nota, quódque difficilis reſpiratio inſit citra ſtertorem. Omnis tamen vetus & contumax ex quacunq; cauſa ſit obſtructio, inſpiratione magna detegitur: per hanc enim ſub pectore offendiculum percipitur, quod protinus tuſſim etiamſi diu ſopita fuerit proritat. Si iam tuberculum aut alia quæuis obſtruens cauſa tam altè penetret, vt non aſperis, ſed læuibus pulmonũ arteriis cordi vicinis inhæreſcat, nõ modò difficilis reſpiratio, verumetiam pulſus omnino varius & inæqualis atque intermittens, vel etiam interciſus exiſtet: ac tum cordis palpitatio & animi quædã defectio accedet oppreſſo iam corde. Atque hæ omnes quidem ſunt obſtructorum pulmonum cauſæ. At tum hi tum eorum arteriæ anguſtiores fiunt vel à natura, vt iis qui iã ab ipſa conformatione depreſſum obtinẽt pectus arctúmque ſub hoc ſpatiũ: & qui vel natura vel pleniore victu & otioſa vita obeſiores euaſerunt. De quibus Hippocrates, Qui natura admodum craſſi ſunt, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles. Vtriuſque ductus omnes corporis præ-

ὠμὸν φῦμα.

anguſti

anguſti inſunt & exiles, in hiſque ſpiritus paucus leui occaſione opprimitur, éſtque vel citra humoris influxum extinctioni maximè obnoxius.

Peripneumonia pulmonum eſt inflammatio, aliàs quidem phlegmones, aliàs eryſipelatis ſpecies. Magna ſpiritus difficultas vrget, malæ præter modum quaſi inflammatæ rubent, oculi intumeſcunt. Atq; ſi phlegmone eſt, ſputum, inquit Hippocrates, cruentum citatur, niſi admodum crudus ſit morbus, præcordiorum totiúſque pectoris anguſtia premit, grauitas ſumma ſternum dorſúmque contrahit, ſed tamen febris acuta non admodum vrit. In eryſipelate verò tuſſis flauum ſputum trahit non multo permiſtum cruore, pectoris anguſtia grauitatiſque ſenſus minor, at febris flagrantiore incendio extorret. Vtraque autem modò per ſe oritur, modò anginæ vel pleuritidi ſuccedit, dũ è faucibus aut è latere humor repẽtè fertur in pulmones. De hac ſcripſit Hippocrates. A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. In vehemẽti enim pleuritide ſi ſine cauſa lateris dolor ſoluitur repentè aut plurimùm miteſcit, plerumque in pulmones tranſitus fit, ac tum increſcente tuſſi ortáque ſuffocatione maiore peripneumonia naſcitur cũ ſputo etiam cruento, à qua pauci admodum liberantur. Quæ non alium morbum ſubſequitur, ſed ex ſeſe primam duxit originem, fit quidem ex tenui bilioſóque ſanguine è dextro cordis ſinũ per venam arterialem in pulmones vehementiùs & abundantiùs excuſſo, qui non modò pulmonis venas & arterias, verumetiam totum ipſius corpus præter modum implens atque diſtendens, coarctatur ac putreſcit & pulmonis inflammationem accendit, non eam quidem aliarum more collectam, ſed toto viſcere effuſam. Rara autem admodum eſt vera peripneumonia. Hanc Hippocrates tradit vinolentia potiſſimum fieri, piſciúmque vt mugilum & anguillarum eſu, qui pingue habent hominis naturæ infeſtiſſimum, atque carnis deuoratione nimia & aquæ mutatione. At verò tenuis & acris multáque deſtillatio è cerebro confertim in pulmones illapſa, interdum ardore præter naturam incenditur, æſtum ac febrem inferẽs: ac plerique eam affectionem peripneumoniæ nomine deſignant, in qua & tuſſi & ſpirandi difficultate & lenta febre ſenſim conficitur æger ſine vlcere, ſine expuitione cruenta. Hæc ſi peripneumonia dicetur, ab exquiſita profectò plurimùm tum cauſa tum ſymptomatum magnitudine diſſidebis.

ἀπόστημα ἐν πνεύμονι. Vomica pulmonis eſt abſceſſus exiguus, & puris in pulmonis quadã parte collectio, quod membranula propriáque cyſti arctè adeò concluditur, vix vt quicquam de ſe tetrum in cor expiret. Hæc frequens eſt in tabidis, ſed & plerumq; ſine tabe fit, quum ſanguis ex aperta, rupta, aut exeſa vena in paruam quandam pulmonis regionem ſecedẽs, illic putreſcit ſenſimque mutatur in pus, ac per ſumma ſicceſcens ſibi cyſtim efformat. Latens profectò & in primis abditum vitium, ſæpe nec laboranti nec Medico notũ, quo laborãs ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſámque interitus ſui neſciens intus gerit ſub pectore. Sic affecti ſubliuido ferè ſunt faciei colore, eiſque lingua lentore quodam eſt oppleta maximè quũ longè à cibo abſunt: & corporis agitatione aut potu cibóve calidiore vrina facilè tingitur & pulſus citatur, citra tamẽ vllam ſpirandi difficultatem. Interdum verò poſt concitatiorem corporis motum pillulæ paruę & globuli inſtar piſi exigui redduntur è pulmone membranula concluſi, qui cõtriti digitis pus reddunt fœtidiſſimum, quale è cauo putríque & corroſo dente interdum expurgatur. Adoleſcẽs quidam à paulò vehementiore exercitatione, quum acerba tuſſi nullo puncto temporis intermiſſo torqueretur, vomicam integrã columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquiſitè album & æquale deprehenſum eſt: cruenta excreatio integrum biduum perſtitit magna febre magnáque corporis perturbatione. At nihilominus ſeruatus is eſt atque ſanitati reſtitutus. Non pauci inopinatò è viuis horę quadrante erepti ſunt, in quibus diſſectis non alia mortis cauſa comparuit, quàm repentina vomicę diſruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat ipſius vim extinguens atque obruens. Quúmque ex his duo Medici eſſent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio vllo ſymptomate impendentem ſibi diem vitæ ſupremum præſenſerunt. Id mihi quidẽ perſæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippocrates, Quibus ſuppuratio in corpore abdita non innoteſcit, ea propter craſſitudinem vel puris vel loci deliteſcit. Etenim haud rarò efficit obuoluentis membranæ denſitas, vt nihil tetrum à pure in cor vitæ fontem inſpiretur. Omnibus tamen ſic affectis multo tempore antequam vomica rumperetur, cruẽta excreatio proceſſit è pulmonibus, eáque cum tuſſi: adfuítque ſpiritus grauis ac fœtidus, corporis grauitas,

tas, pectoris leuis oppreſſio & ſpiritus difficultas, quibus tabes rarò comes. Sed hæc quidem ſigna aliorum quoque affectuum communia ſunt.

Tabes autem pulmonis eſt exulceratio, qua ſenſim corpus vniuerſum liqueſcit. Hac incipiente frequẽs tuſſis moleſta eſt, qua cruentum aliquid ſine ſenſu doloris extunditur: hoc interdum ſubſiſtit, tuſſique ſordidum quiddam editur, deinde purulentum, tũ febricula leuis adoritur, cuius nulla fit intermiſſio: quæ tandem hectica facta, mox à cibo aliarum more inualeſcit. Vlcere magis magiſque ſerpente & ſordeſcente pus excreatur, fitque quod dixit Hippocrates, A ſanguinis ſputo puris ſputum. Hoc quum ſyncerum eſt, aquæ iniectum minimè alterius ritu innatat, ſed (ſi purum eſt) in imum deſcendit ſubſidétque. Ac nihilominus quoties vel labore, vel tuſſis impetu, vel excandeſcentia vlcus puris lẽtore obductum refricatur, cruẽta excreatio redit. Confirmato ac iam inueteraſcẽte vitio putris pulmonis portio interdum exit, & ſputũ carbonib. iniectum aut etiam per ſe graueolet, ſæpe id etiã halitus contagione imprudentes labefactat: capilli defluũt, ídque alimenti penuria: toto corpore exarefacto & inualeſcente febre vngues in manib. curuantur, malæ liueſcunt tetro vapore eò ſublato, coſtarum extrema ſiccitate ſurſum conuelluntur, dum tandem corpus omne conſumptum contabefiat, calórque natiuus exhauſto pabulo intereat. Magna inter Scriptores controuerſia eſt, poſsítne quis citra cruentã excreationem tabe reſolui. Nonnulli poſt ſolam ſcreationem humoris liquidi & ſubflaui, leui febricula correpti tabeſcere cœperũt, ac multo pòſt tempore cruoris exiguum quiddã cum pure reiecerunt. Sed non paucos etiã animaduerti tabe ſenſim ſublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decurſu comparuit. Atque horum quidem ratio mox proferetur. Tabis cauſa duplex, vna quidẽ pulmonis vitioſa conſtitutio, altera humor exedens. Vitioſam conſtitutionem appello, non intemperiem, ſed mollem, tenellam ac corruptioni paratam pulmonum ſubſtantiam, de qua alibi fusè diſſerui. Sic plerique iam ab ipſo ortu & à parentib. latente pulmonum vitio tenentur, quo tandem omnes contabeſcunt, etiamſi nulla aut certè minima deſtillatio è cerebro aut aliunde procũbat. Qui tabida ſtirpe ſati ſunt, quaſi hæreditario iure omnes neceſſariò tabe marceſcunt: hócque malum ſæpe vidimus in omnes eiuſdẽ familię ordine graſ-

[Margin: ἡ φθόη; ἡ φθίσις]

ſari. Et qui natura pectus anguſtum atque depreſſum obti-nent,hi ſunt in tabem procliuiores,horúmq; natura, vt inquit Hippocrates,ad phthiſim vergit.Non hinc certè quòd pulmones anguſti ſint, (hoc enim duntaxat in aſthma deduceret) ſed quòd ij ferè languidi adeò ſint & imbecilli, vt tempore ſenſimque flacceſcant ac ſponte corrumpãtur.Ac proinde qui ab ortu vitioſos nacti sũt pulmones,alij à cruenta ſcreatione,alij citra hanc tabidi deceſſerũt. Cauſa tabis altera acris eſt & exedẽs è capite deſtillatio: aut humor acer è corde in pulmones eiectus,qualis maximè autumno cumulatur,aut pus in thoracis capacitate cõcluſum,de quo ſtatuit Hippocrates,Empyos,id eſt purulẽtos qui intra dies quadraginta ſcreatu non purgantur,in tabem tranſire. Hæ igitur cauſæ valẽtiſſimos quoſque pulmones ſenſim & ſine ſenſu doloris exulcerant:quibus etiam accedunt quęcunq; id cæca proprietate vt lepus marinus præſtare poſſunt.

τὸ ἐμπύημα. οἱ ἐμπυοι.

αἵματος ἀναγωγή.

Iam verò pulmonum vena caſu, labore, clamoribúſve rupta:aut æſtu,balneis,vini potu alimẽtíſve calidis & multis, vel etiam ſuppreſſorum menſium (quod interdum fit) eò confluentium multitudine reſerata, magnam ſæpe ſanguinis copiam excreatione profudit, quam nulla tabes eſt inſequuta,ac ita affectos pleroſq; vidi diu poſtea vitã nullo incommodo exegiſſe. Non enim ſimplici venæ ruptione (modò reliqua pulmonis ſubſtãtia integra ſit) quiſquam contabeſcat. Aut ſi qua illinc tabes inſequitur, id ſanè fit quòd sãguis ab vlcere in pulmonũ ſubſtãtiã dimanet,inflãmatúſque ac demum putreſcẽs eam labefactet. Id poſtremò de omni affectu internoſcendum,in vtro pulmone cõſiſtat. Si alter dũtaxat obſtructione vel peripneumonia,vel vomica, vel vlcere tentatur, inſpiratione magna atq; etiã tuſſi grauitas aut offendiculum eſt in affecto latere, è quo & nonnũquam ſputum corradi ac educi percipitur. In affectum latus decumbenti ſpiratio difficilior tuſſiſque crebrior euadit:contráque accidit quàm in vera pleuritide, & in iecoris aut lienis inflãmatione & in nephritide: ſub his enim tolerabilior,laborãte verò pulmone moleſtior eſt in latus affectum decubitus. Quum porrò his morbis lateris dolor comes accedit, íſque interior fixus & permanens,affectum pulmonem membranæ coſtas ſuccingenti iam adhæreſcere ſuſpicio eſt.Id autem fit interuẽtu pituitę aut ſaniei cuiuſdam lentę quę è læſo pulmone dimanans cũ cõtagione lateri agglutinat, ac demum putreſcens latus pulmo-

monémque labefactat.

Thoracis morbi & ſymptomata. CAP. XI.

PLEVRITIS phlegmone eſt eius membranæ quæ coſtis ſubtenditur. Latus varij dolores exercent, qui tũ ſitu, tum materia diſtant. Situ quidem quòd alius cauſam habeat inter coſtas & membranã quæ intus illa ſuccingit: alius in muſculis meſopleuriis: alius in muſculis qui extrinſecus coſtis incubãt. Poſtremus hic dolor nõ vtiq; exquiſita ſed notha pleuritidis eſt: qui verò vel in muſculis meſopleuriis, vel inter hos & mẽbranam ſuccingentẽ, vel in vtrãq; ſedem incidit, ex ſitu vera & exquiſita pleuritis eſt. Materia quoq; dolores hi diſtãt, quo aliud à phlegmone, alius à deſtillatione, alius à flatu ſuſcitetur. Fit autem phlegmone raró ex craſſo, ſæpius ex tenui bilioſóque ſanguine qui ex vena caua cordi aſſidẽte in eam quæ azygos nũcupatur, ac dein in tenues coſtarũ venas impetu quodã incurrit, ex quibus apertis aut diſruptis exilit, inciditq; aut in muſculos meſopleurios, aut inter coſtas & ſuccingentẽ membranam, illícque collectus phlegmonem verámque pleuritin parit. Quum verò ſanguis in externos thoracis muſculos effuſus fuerit, ídque per ramum qui à vena caua mox vt è thorace in alam emerſit delabitur propagatúrq; in partes thoracis externas, ex materia quidem veram, at ex ſitu notham pleuritin facit. Quanquam autẽ hæ phlegmonæ ſitu diſtant, magna tamen ſocietate connexæ ſunt: ac ſæpe interioris in externam, aut cõtrà trãſitus eſt: quòd vt in anatome docui, interiorum venarum extrema foras emergant, & externarum ora intrò ſubeant. Cauſa porrò quæ ſanguinis fluxionem impetúmque mouet, aut illius immoderata eſt copia, aut tenuitas, aut efferueſcentia & exagitatio ab æſtu, à balneis, ab exercitatione, ab excandeſcentia, ab ictu, à ſubita refrigeratione, aut à potione frigida, quæ concalfactum agitatúmque ſanguinem variè depellit ac diſiicit. Ad has cauſas accedit lateris imbecillitas, qua fluxio non quidem allicitur, ſed promptiùs excipitur. Dolor autem pleuriticus non perpetuò vniuſmodi eſt, ſed vt ſanguis inciderit varius & ſitu & loci amplitudine, ſic & dolor ſæpe vehementia variat: nam à tenui bilioſóque ſanguine qui phlegmonem eryſipelatodem gignit atrocior, à puro aut pituitoſo mitior. Ab his enim aut ſimplex phlegmone fit, aut quæ œdematodes nuncupatur. Lateris dolor è deſtillatione cõtractus externas etiã partes occupat, eri-

ἡ πλευρῖτις.

Lateris dolor à ſanguine.

Irritans causaque & occaſio & prophaſis appellatur.

A deſtillatione.

túrque humore frigido è ſummo capite per ceruicē in ſcapulas & omoplatas,tandémq; in lateris externos muſculos modò priores, modò poſteriores illapſo. Hic tametſi nequaquā pleuritis eſt,perſeuerans tamen verā interdū pleuritim quæ etiam ſputum cruentum emolitur accerſit, ſeu quòd ſenſim altiùs penetrans tādem ſe in meſopleurios & ſuccingentem membranam inſinuet, ſeu quòd illius dolor nouam fluxionem eò proritet è venis. A flatu lateris dolor etiamnum fit admodum vehemens, quoties is inter membranas aut externas aut interiores ſeſe infert, eáſq; diſtendit diuellítque à vicinarū partiū adhæſu. Adhæc hiſce mēbranis viſcerum pōdere & grauitate deorſum retractis ſæpe diuturni inſūt dolores,quos vt iecoris vitio & mole fieri traditū eſt, ita & lienis occaſione diu protrahi animaduertimus. Neque prætereundū eſt ex ictu aut caſu ſæpe laterum dolores relinqui diuturnos atque contumaces, multóque magis ſi vel coſtarū luxatio,vel fractura ſit inſequuta. Hæc genera iam ſignis diſcernenda ſunt. Lateris dolor quocunque pertineat ſpiritum intercipit,nec liberè & magnum ſpirare ſinit, quòd latus atq; thorax ad reſpirationē conferat motúq; irritetur. Diſtant tamē quòd dolor à flatu ferè vagus eſt,nec diu eadem ſede perſiſtit, ſed calore & fomentis miteſcit atq; etiam ſæpius diſcutitur: ortus quoque eſt à frigore,aut ab aliis cauſis flatulētis, híſque euidētibus. Dolor ex deſtillatione prægreſſam habet & manifeſtam cauſam:in ceruice vel ſcapula primùm afflixit,deinde in latus delapſus eſt, in quo preſſu contractúq; exacerbatur,fomentis non tollitur. Atque horum dolorum nulla febris comes eſt,niſi aliunde fortaſſis accerſita. Iam verò externæ atque etiā veræ pleuritidis hæ cōmunes notæ ſunt, febris aſſidua,reſpiratio difficilis,frequens atque parua:dolor pungens atque diſtendens : tuſſis initio ſicca quæ nihil prorſus emolitur. At multùm inter ſe diſtant,quandoquidē externæ dolor tactu preſſúque excandeſcit:moleſtus eſt in latus ægrum decubitus, in ſanum facilis: pulſus quidē frequens & inæqualis,ſed neque tenſus neque durus. Interioris & veræ pleuritidis febris aſſidua acutior eſt, quòd affectæ ſedi magna inſit vicinitas cū corde:ſpiratio difficilior, frequentior & minor:dolor pungens atque diſtendens,qui, ſi membrana coſtas ſuccingens parte ſuperiore inflammatur,ad iugulum, ſi inferiore ad hypochōdrium pertingit: neque lateris tactu,neque preſſu ingraueſcit, éſtq; in ægrū

A flatu.

Lateris dolor per ſympathiā frequens verámque pleuritim mentiēs, qui vel fluore alui ſpontino purgationéve vel ſudoribus ſoluitur.

Exquiſita pleuritidis ſigna pathognomonica & comitantia.

látus decubitus quàm in ſanum facilior: materia ſiquidem inter coſtas & membranam ſuccingentem collecta aduerſo decubitu propendens, membranam magis diſtendit atque diuellit, vnde dolor, dyſpnœa, atque tuſſis acerbior. Pulſus frequens & inæqualis, durus eſt atque tenſus, ídque magis quum mẽbrana ſuccingens, quàm quum ſoli muſculi meſopleurij inflãmantur. Tuſſis interdum initio ſicca, ſed mox ferè humida, cuius deinde ſputũ coloratũ exiſtit. Primùm enim liquidum & albũ reijcitur, quũ è ſolo pulmone pituita, nõdum autem ex affecto latere quicquam excidit: deinde flauum, quum ſanies quædam tenuis illabitur: poſtea rubrum ac verè cruentum, quum iam patentiore via ſanguis purus emanat: hinc purulentũ inſequitur maturata phlegmone. Hæc autem omnia ex affecto latere per ſuccingentem membranam vel pertuſam, vel exeſam, vel quouis modo rariorem factam excidunt effunduntúrq; in thoracis capacitatem. Etenim dum expirando thorax deprimitur, ac multò magis dum in tuſſi vehementer comprimitur, humorem qui in capacitate eſt cogit reiicítque in aſperas pulmonum arterias: in quas facilè recipitur, quòd earum ora cartilaginea & ſemper patentia deſinant in extremum pulmonis tenuiſſima membrana obducti. Ex his ſenſim in maiores ſubeunt, dum tandem frequente tuſſi in eam quæ gutturis eſt arteriam, ac tandem foras exigantur. Hæc thoracis vitia ſunt, quorum hoc loco meminiſſe oportuit. Nam vulnera, contuſiones, vlcera, abſceſſus, eryſipelata & quæcunque foras erumpentia vel dolorem inferunt, vel reſpirationem interpellant, ſeipſis conſpicua ſunt & ad aliam contemplationem pertinent.

Diaphragmatis vitia non alia ſymptomata infligunt, quàm quæ interiora thoracis obſidere diximus, atque iiſdẽ ferè ſignis præterquam doloris ſitu ſe produnt. Tumores duros diaphragmatis radici infixos nonnunquam deprehendi, qui ſenſim tabe laborantes conſumpſerunt, citra vllam delirij ſpeciem.

Suppuratio eſt puris in thoracis capacitatem collectio, in cuius illuuie pulmo totus immergitur. Eò autem confluxit vel ex angina, vel ex peripneumonia, vel quod frequentiùs cõtingit, ex pleuritide. His enim tuſſi nõ bene expurgatis abſceſſus exoritur, è quo tandem rupto pus ſæpe vniuerſum in thoracis capacitatem influit: eóq; etiã diu poſtea è ſordido vlcere ſtillat, dum tandem ingens ac penè ſuf- τὸ ἐμπύημα.

focans copia cumuletur. Interdum ex abſceſſu pus ſurſum in os irrumpit expuitúrque, ac tū ſuppurationis periculo liberat. Eſt quidem ſuppuratio omnis, puris tum cōfectio, tum collectio, quacumque parte ſit corporis: ac propriè ea eſt quæ vel thoracis vel abdominis ſpatio fit. In alia verò quauis corporis parte, ſi maiuſcula eſt, abſceſſus: ſin minor, vomica nuncupetur. His autem notis ſuppuratio deprehēditur. Ex prægreſſa angina, aut ex peripneumonia, aut ex pleuritide vehemēti nihil penè laborans expuit. Pulmonis grauitas, aut faucium aut lateris dolor, ſimúlque febris vehementia ſubitò remiſſa eſt: nouum grauitatis ſenſum in imo thoracis ad diaphragma ſurrectus æger percipit, decūbens verò aut in alterutrū latus ſe conuoluens, transfluere quiddā & fluctuare: tuſſis valida perſeuerat, ſed ſicca & qua nihil aut minimum reiicitur: febricula perpetua, languida, inordinata ac verè hectica: perſeuerans enim ſuppuratio phthiſim accerſit. Quoniam autem thoracis capacitas diſſepto (quod mediaſtinum appellant) media dirimitur, neq; dextri lateris cum ſiniſtro vlla ſocietas eſt, contingit quidē vt aliàs ſuppuratio alterutrum dūtaxat latus, aliàs vtrumq; occupet, quod magna eſt obſeruatione dignum. Ab angina & à peripneumonia ſuppuratio in vtrumque ferè capacitatis latus influit: à pleuritide in alterutrum dūtaxat, in id quippe quod dolore vexatum eſt. Latus porrò in quo vno ſuppuratio reconditur, hinc noſces quòd & grauius & calidius exiſtit. Decumbens æger in latus ſanum onus ſentit pectori incumbere, quod & anguſtia vehementer premit & tuſſim exaſperat. In latus ægrum decubitus hæc omnia mitigat, pure nimirum in coſtas recumbente.

Empyematis ſigna.

Suppurationi affine interdum malum eſt, in quo magna thoracis capacitas ſeroſo, pituitoſo, eóq; tenui humore ſcatet, qui aut è cerebro per aſperam arteriā & pulmones tenuitate ſua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiā ex abdominis capacitate (quod ſępe in hydropicis animaduerſum eſt) cæcis ductibus redundans eò penetrauit. Tum ſuppurationis ſigna atq; ſymptomata inſunt, niſi quod neque febris affligit, neque ſuppurationis efficientes cauſæ præceſſerunt. Ea proinde affectio, non ſuppuratio, ſed ſuppurationi finitima eſt. Hactenus morbos omnes attigi, qui pulmones, thoracē, omnéſq; reſpirationis partes infeſtare ſolēt. Iam verò pręcipua eorum ſymptomata perſequamur.

Thoracis ſymptomata.

Spiritalium partium ſymptomata, quibus maximè laboran-

borantes vindicari expetunt, hæc numerantur: vocis læſio, dyſpnœa, tuſſis & ſputum cruētum. Vocis inſtrumēta ſunt, guttur, larynx, muſculi & nerui eo inſerti: quemadmodum loquelæ organa ſunt, lingua, labra, dentes, palatum, gurgulio atque nares. Itaque affectis aut muſculis qui laryngem claudunt aperiúntve: aut neruis recurrentibus, qui è ſexta ſunt coniugatione: aut cerebri parte à qua hi prodeunt offenſa vel animal obmuteſcit, vel obſcuram vocem, vel exilem edit. Rauceſſit verò quum gutturis ſuccingens interior membrana humore multo, vt per graués deſtillationes madeſcit, & quum ingenti clamore exaſperatur. Vicinarum quoque partium affectiones vt gulæ, œſophagi, ceruicis & luxatæ ſpinæ officiunt voci. Præterea verò & quicunque affectus reſpirationi obſunt, quòd citra reſpirationem vox liberè elidi non poſſit. φωνὴ βραγχώδης.

Difficilis ſpiratio multiplex: magna qua plurimus ſpiritus trahitur, hæc ingentem calorem ſine obſtructione ſubeſſe denunciat vel in corde vt per febres, vel in pulmone vt in peripneumonia: eadem ſimul frequens eſt, & ſpiritus calidus ac feruens ab ore & naribus efflatur. Magna aliter reſpiratio qua thorax & ſcapulæ plurimum attolluntur, meatuum anguſtiam oſtendit vel ab angina, vel à multa deſtillatione pulmonis arterias opplente, vel à tuberculo duro pulmonis, vel à ſuppuratione. Parua & frequens reſpiratio aut imbecillitatis virium eſt index, aut doloris atque impedimenti, quod vel pulmonibus inſidet, vt in peripneumonia vel thoraci, vt in pleuritide, vel diaphragmati, vt quum vētriculi, iecoris aut lienis mole premitur, vel muſculis abdominis qui omnes reſpirationi ſubſeruiunt. δύσπνοια.

Tuſſis expiratio eſt valida qua quicquid ſpirandi inſtrumentis moleſtū eſt excutere natura contendit. Inſtrumenta autem ea ſunt, fauces, aſpera arteria, pulmones interioráque thoracis. His interdum moleſti ſunt humores preter naturam illapſi, qui ferè humidam tuſſim excitant: interdū & alij affectus, vt refrigeratio, exulceratio, tuberculū, quorum materia expelli minimè poteſt, fitque ab his arida tuſſis. Quánam autem in parte hæreat affectus, tuſſiendi ratio ac modus oſtendet. E palato & è faucibus quicquid infeſtū eſt ſcreatu eruitur: ex arteria verò tuſſicula, illícque titillatio ac ſæpè proritās ardor percipitur, è pulmonibus valida tuſſi. Quæ porrò tuſſis quibuſdam interuallis, vt bis térve anno affligit, ex irruēte deſtillatione proficiſcitur: quæ ve- βήξ.

rò continenter nullâque aut minima intermiſſione fatigat, aut vitióſam pulmonum affectionem, aut obſtructionem veterem, aut aliam ſtabilem intus cauſam habet.

αἱμοπτόησις, ſeu αἵματος ἔμετος, ἔκπτυσις, ἀνάχρεμψις, ἀναγωγή.

Succedit his malis cruenta expuitio, per quam è locis admodum variis ſanguis exit, quos tamen peculiaribus notis internoſcere licet. Qui enim expuitur ſanguis, ſi è gula aut è ventriculo eſt, vomitione: ſi è gingiuis, lingua & palato, expuitione ſimplici: ſi è faucibus & gurgulione, ſcreatu: ſi ex gutture, tuſſicula: ſi ex pulmone & thorace, tuſſi reiicitur. Et qui tuſſi, ſi tenuis, floridus ac ſpumoſus, atque ſine ſenſu doloris effertur, ex pulmone eſt: ſin verò craſſus, grumoſus ac nigricans, ſimúlque pars quædam thoracis dolitet, è thorace. Per omnes autem expuitiones cruentas etiam atque etiam animaduertendum, num ſanguis nuper fluxerit è naribus: illinc ſiquidem ſæpe in fauces relabitur, interdum in pulmones aut in ventriculum, ſed qui poſtea grumoſus euadat atque concreſcat.

Cordis affectus. Cap. XII.

Cor morbi omne genus obſidet, maximè verò ſimplex intemperies, phlegmone, eryſipelas, omníſque præter naturam tumor, vlcus quoque ac vulnus: ſed hæc ſanè rariùs. Crebriùs autem atq; propriè venenatus humor, qui tota ſubſtantia eſt infenſus vitali robori. Intemperies omnis vires diſſoluit, corpúſque languidũ reddit, quòd ſub hac vitalis calor ac ſpiritus laboret, cuius affectus & offenſa in omne corpus redũdat. Calidæ intemperiei ſigna ſunt, pulſus frequens & velox ac interdum magnus: ſimilis quoque reſpiratio, febris plerumque comes & expiratio calida. Frigidæ intemperiei cõtraria adſunt omnia. Humidæ pulſus plenus eſt, mollis & languidus. Siccæ exilis, tenſus ac durus. Cordis autem intemperies quæ iam multùm increuerit, manifeſtè partib. quoque ſimilaribus inuritur, quæ principi conſentientes ſupra modum incaleſcunt vel inareſcunt, vel frigeſcunt, vel multo humore madent, dum pedetentim mors obrepat. Reliquos cordis affectus incipientes quidem noſſe difficillimum, inualeſcentes verò facilè, qui & antequam conſpicui ſint, ſyncopas magnas frequentéſque inferunt, quibus ferè repentina mors comes aſſiſtit, fitque quod ab Hippocrate literis proditum eſt, Qui ſæpe & vehementer ſine cauſa manifeſta deficiunt, ij derepentè moriuntur. Vulnera cordi inflicta, quæ non altè in ventriculos penetrant, non protinus interimunt: & in quodã qui ſen-

ſenſim contabeſcens & liqueſcens de medio tandem ſublatus eſt,tria vlcera in corde reperi non parum caua & ſordida,multò antè iam tempore contracta.

Quæ hinc præcipuè naſcuntur ſymptomata ſunt, ſyncōpe & cordis palpitatio. Syncope præceps eſt virium lapſus. In hac pulſus aut nullus eſt, aut extremè rarus & obſcurus, corporis ſumma frigent,tempora,ceruix & thorax frigido ſudore madent,facies pallet, totúmque corpus quaſi eneruatum iacet, mens omníſque ſenſus deficit. Syncopen autem inferunt cordis affectus omnes,præter ſimplicem intēperiem, ſæua animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, interdum & mœſtitia fortis. Dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica & quæcunque calorē natiuum ſpiritúſque diſſoluunt atque diripiunt: cuiuſmodi cauſi ſunt,febres magnæ & ardentes & malignæ quæuis. Omnis verò quæ in os ventriculi (quod eximij ſenſus eſt & cordi vicinum in primíſque conſentiens) inciderit grauis offenſa,in eam ſyncopen coniicit quam ſtomachicam vocitant. Idem præſtat & inflammatio, & eryſipelas, & à bile compunctio, & venenatus humor ſiue illic inhæreſcit, ſiue in crure vel in bubone, vel in vtero, vel in inteſtinis, vel in quouis viſcere cōcluſus tetrum de ſe vaporem in os ipſum ventriculi aut in cor eructat exhalátque.

συγκοπή.

Cordis palpitatio immoderata eſt concuſſio vehementi diaſtole atque ſyſtole moleſta. Huius tanta vis eſt vt ſæpe ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe. Sæpe & eas quæ ſupra mammam ſunt de propria ſede depuliſſe: ſæpe etiam arteriam foras dilataſſe in aneuryſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & viſu conſpicua erat pulſatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehemētiùs pulſant ac interdum dilatantur,præcipuè verò quæ ſupra iugulum ſunt. Nonnūquam ac præſertim in quiete intermittit hoc ſymptoma, ſed vehementer exaſperatur immodica exercitatione, æſtu,balneis,venere,crapula, meraciore vino & excādeſcentia. Huius cauſam omnem veteres vel in ſanguinis exuperātiam retulerunt, vel in humorem copioſiorem pericardio infixum. Cæterùm in iis quos modò exempli gratia recenſui, palpitationem peperit retorrida bilis,quæ aliàs ſponte vacuari cōſueuerat,in arterias effuſa. Hāc in duobus qui à valida pilæ exercitatione repētina morte ſublati ſunt,illic deprehendimus in tophi nigri ſpeciem concreuiſſe. In cæteris verò cauſam animaduerti-

καρδίας παλμός.

mus bilem eſſe peraſſatam, interdum in præcordiis, ſæpius in liene congeſtam. Quamobrem in hoc ſymptoma plurimùm propenſi ſunt qui hypochondriaca melancholia laborant, & quibus lien bilis atræ copia turgeſcit. In his etiã circa lienem & pancreas conſpicua & moleſta percipitur arteriæ palpitatio: ex eóque loco per arterias quibus multis lien perfuſus eſt, teter atérque vapor promptè in cor vicinum ſubit, cuius vi & malignitate irritatum, vehementiori pulſatione nititur quod noxium eſt excutere: haud ſecus atque cerebrum in epilepſia. Ne quam autem confuſionis obſcuritatem pariat longior ac malè diſtincta rerum productio, partium quæ ſupra diaphragma ſunt morbos hoc libro concludam, reliquos qui ſub diaphragmate conſiſtunt, in proximum relaturus.

De partium Morbis & ſymptomatis Libri quinti, Finis.

DE PARTIVM QVÆ SVB DIAPHRAGMATE SVNT MORBIS, LIBER VI.

OEſophagi & oris ventriculi affectus, cauſa & ſigna.

CAP. I.

OEsophagvs cibi potúſque via rarò morbis tentatur, quòd in eo nihil quod perlabitur diutius moretur aut tardet. At interdum vel intemperies, vel tumor aliquis præter naturã obſtruens, íſq; modò frigidus, modò inflammationis particeps, nonnunquã & vlcus malè afficit. His omnibus deuorandi actio præpeditur, ſed quodã diſcrimine. Quum ſimplex eſt intemperies, eſculenta potulentáq; tardè delabuntur, toto œſophago æquabiliter affecto ſine vllo anguſtiæ doloríſve ſenſu: quod iis etiam commune eſt qui nauſea faſtidióq; cibi vix deuorare queunt. Verùm ſi ſcirrhus aliúſve præter naturã tumor durus ac frigidus œſophagi viã intercludat, ſiue is in œſophago, ſiue in ceruice extuberet, difficilis quoq; ac tard⁹ trãſitus eſt, ſed cũ partis cuiuſdã anguſtia. Quũ verò phlegmone inhęreſcit, præter

vorandi

ma concoctione caloríſque vi faceſſit in flatum. Quænam autem tum flatus tum cruditatis cauſa præcipuè ſubſit, ex iis notis intelligitur quæ ventriculi demonſtrant affectus.

Singultus conuulſiuus eſt ventriculi motus, quo quæ in ὁ λυγμὸς
proprium corpus impacta ſunt excutere conatur. Sæpius autem ex interuallis vt & tuſſis repetit, dũ quod moleſtum eſt extundat. Hunc perinde atq; conuulſionem vel ab inanitione vel à repletione fieri cenſuit Hippocrates. Ab inanitione quidem vt ab immoderato ſanguinis effluuio, & ab immodica purgatione. A repletione vt pueris & iis qui crapulæ addicti ſunt: vt etiam quum vel piper voratũ eſt, vel bilis vel aliud quiduis acre & mordax in tunicas vẽtriculi ſeſe penitus infixit: id quippe ventriculis interdũ ſingultu, interdum & ſternutamento, quod plerumque à ſingultu liberat, diſiicere contendit. Hæ ſingultus cauſæ tradi ſolent, præter quas tamen & aliæ grauiores exiſtunt. Etenim ſæpe vapor malignus in os ventris effuſus deteriorẽ quàm quiuis humor acer & mordax ſingultum infixit, qualẽ ſæpiſſimè comperimus malignis & peſtilentibus febribus atque etiam iecoris inflammationi ſuperuenire, & maximè quũ ſpes in anguſto poſita eſt, & cor morbi malignitate obruitur. Sed & quæ extrinſecus os ventriculi premunt, ſingultũ ingenerant. Quidam tres continuos menſes ſingultu vexatus nullis conſuetis remediis antè potuit expediri, quàm coſtæ extremum, quod tum primùm deprehenſum eſt cõtorqueri, altiúſque in ventriculum nullo ſenſu doloris infigi, blandè ac molliter erectum ſit. Confeſtim namque ſingultus affligere deſiit: qui tamen repetebat quoties coſtam denuò incurueſcere contigiſſet. In aliis dein non paucis eandem ſæpè ſingultus cauſam agnoui.

Nauſea inane eſt vomẽdi deſiderium, quo nihil eiicitur: ἡ ναυσία.
ſæpe tamen ſponte nullóque conatu aqua pellucida profluit ab ore. Vomitio autem eſt eorũ quæ in ventriculi ſunt ὁ ἔμετος.
ſpatio ſurſum facta reiectio. Hæc enim quæ in capacitate vẽtriculi hærent, ſingultus verò quæ illius tunicis penitus inſederunt expurgat. Similis eſt eadémque horum ſymptomatum cauſa, ſed in nauſea leuior, in vomitione grauior. Et ſanè eſt multiplex, vna ventriculi imbecillitas tantáque diſſolutio vt neque cibum amplexari neq; continere poſſit. Noſcitur hæc inde quòd cibus purior nullo humore vitioſo permiſtus redditur. Imbecillitas porrò vel ab intẽperie præſertímque humida proficiſcitur, quæ & diſſolutionẽ

prænuntiat : vel à lubrico & in pingui læuore quo omnia qualia ſumpta ſunt remeant: vel ab aliena qualitate,qualis præſertim eſt venenata ac peſtilens , qua afflati ferè aſſiduò vomunt. Altera nauſeæ vomitioníſque cauſa eſt res quæuis præter naturam laceſſens ventriculum ac irritans. Id autẽ efficit modò copia, vt copioſior ingeſtus cibus naturæ grauis, modò acrimonia vt bilis, modò lentor vt pituita, modò aliena & externa qualitas,vt corruptus putreſcénſq; cibus. Hæc etiam cauſarum vitia nonnunquam in ventriculo gignuntur,vt quum crudior cibus permanens in pituitam faceſſit,aut quum exuſtus vertitur in bilem, aut quũ in externam alienámque ſubſtantiam corrumpitur. Nonnunquam vitium ex aliis ſedibus eò cõfluit,è iecore,liene,meſenterio & inteſtinis,cerebro & vniuerſo denique corpore per iecoris venas. Iam verò quis humor vomitionem proritet,etiamſi nondum is erumpat, multis tamen ex notis dignoſci poteſt. Ex ructu atq; ex eius ſapore,quia aut acidus aut nidoris æmulus,aut amarus,aut acer eſt : dein ex doloris proprietate, qui nunc pungens nunc grauans eſt, ídque quodam vel caloris vel frigoris ſenſu : poſtremò ex eorum quæ vomuntur qualitate atque ſubſtantia , maximè quidẽ quum noxius illis humor permiſcetur : nã irritat is interdum ventriculum cogítque cibos vomere, nec tamẽ dimouetur ipſe, ſed inconcuſſus ſubſiſtit ac intus remanet. An autem humor vomitionis cauſa in ventriculo genitus ſit, an aliunde influxerit, diſcernitur quòd in ventriculo genitus iamdudum eum afficit atque torquet , & in victus ratione aut ordine peccatum aliquid recens eſt. Qui verò è iecore,aut è liene,aut aliunde confluxit,ſigna exhibet affectæ eius partis quæ veluti ſeminariũ & origo mali fuerit.

αἵματος ἔμετος. Sanguis quoque interdum vomitione redditur, ſed impetu longè diuerſo quàm in tuſſi, atque ſanè copia maiore, quanquã viſus eſt tuſſi affatim reiectus pelues implere, vena ampliore derepente rupta. Qui vomitione redit, vel cibo,vel potui,vel pituitæ permiſtus exiſtit ac ferè concretus in grumos,non tenuis ac rubicundus,ſed craſſus & iam cõcretione nigreſcens. Hunc etiam ſæpe comitatur deiectio nigra, dum erumpentis ipſius portio in inteſtina deuoluitur,quæ longo illorũ anfractu prolapſa ita nigreſcit vt vel picem vel caſſię medullam repræſentet. Frequens præterea incidit animi defectio , quòd extra venas coercitus putreſcénſque ſanguis,pernicioſa & venenata qualitate cordi ſit

infeſtus,

infeſtus. Quiſquis autem reuomitur è ventriculo prodit, in quem aut è iecore, aut è liene, aut è vicinis partibus cõfluxerat, ídque vel aperta vel rupta vel exeſa vena, quod ex prægreſſarum cauſarum animaduerſione diſcerni poteſt. Vomitionem cruentam nullam equidem naturalem eſſe puto, neque aut in plethora aut in menſium ſuppreſſione naturam vacuandi hanc viam vnquam moliri.

Cholera eſt bilis tum supernè tum infernè eruptio. Ea* quippe vomitur paritérq; deiicitur, primùm liquidior, deinde craſſior atque coloratior: vt primùm pallida & citrina, deinde flaua, praſſina, cærulea aut etiam nigra. Affectus hic acer, ferox & in primis acutus exiſtit, in quo ſtomachus & inteſtina mirè torquentur & flatuum copia diſtenduntur: ſitis cruciat: pulſus celer, frequẽs ac ferè paruus: his & nonnũquam ſuccedit animi defectio. Huius itaq; cauſa bilis eſt, quę tẽpore vel in ſuo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pãcreas, vel circum inteſtina ſtomachúmque cumulatur, quúmque ſupra modum aucta naturæ grauis & infenſa eſſe cœperit, huc illúcque impellitur ac diffluit, vt etiam ea perculſi toxicum ſeſe bibiſſe putent. * χολέρα

Ventriculum porrò dolor exercet plerumque immanis,* cuius cauſa aut flatus eſt in illius capacitate coarctatus nimiopere diſtendẽs haud ſecus atq; in colico dolore, aut humor cibúſve acer & mordax tunicis impactus, aut tumor pręter naturã aut vlcus. Intemperies verò ſola dolorem vix infligit. Indoleſcit & nõnunquam ventriculus incubantiũ viſcerum tumore, aut humorum decumbentium copia: atque hic etiam dolor contactu preſſúque exacuitur. Cauſæ his notis internoſcendæ quas in aliis iam ſæpe recenſui. * καρδιαλγία.

Iecoris morbi, cauſa & ſigna. CAP. IV.

IECVR compluribus variíſq; patet affectibus. Hi autẽ ſunt intemperies tum ſimplex tum ex humorũ vitio, ſubſtantiæ corruptela, obſtructio, ſcirrhus, inflammatio, abſceſſus, vlcus. Quum ſimplex intẽperies calidior quacumque ex cauſa cõtracta eſt, cibi maximéque carnis faſtidium ineſt, ac nihilominus inedia plurimum incommodat: ſitis quoque vehemens: corpus vniuerſum maximéq; manuum palmæ & plantæ pedũ calent, atq; ſi ſiccitas comes eſt areſcunt, madẽt verò ſi ea ſimul humida ſit. Ex intemperie frigida cibi cupiditas maior: ſitis nulla, pręſertim ſi ea pariter humida ſit. Simplex verò nulla intemperies diu ſola conſiſtere poteſt, quin breui pòſt tempore humoris vitiũ accer- δυσκρασία.

ſat. Quæcunque enim vis ſiue alimenti, ſiue aëris, ſiue alterius cuiuſlibet cauſæ, iecoris, eadem multò faciliùs humorũ temperiem immutat, eóſq; ſui ſimiles reddit. Imò etiamſi ab ortu iecur intemperatum eſt, quum gignendorum humorum præcipua ſit officina, quacumque id conſtitutione fuerit, eadem quoque humores afficiet: ac impensè calidũ, calidos bilioſóſque multiplicabit: frigidum verò frigidos atque pituitoſos. Itaque calidior intemperies tum eos humores qui per meſenterij venas ferũtur, tum quos iecur in ſe cõtinet & in omne corpus diſtribuit, extorret. Frigidior verò craſſos, lentos, crudos pituitoſóſque reddit: ſiccior denſos, ſiccos atque terrenos: humidior tenues & aquoſos. Sic humorum vitio & exuperantia ſæpe iecur ſcatet & premitur. Signa verò calidioris humoris exuperãtis ſunt, bilis aut vomitione aut deiectione prorumpẽs, primùm quidẽ tenuis ac pallida, deinde craſſa verè flaua ac fœtida: oris amaror, cibi faſtidium, ſitis vehemens & plerumq; febris eáque aut intermittens tertiana, aut errabunda, aut certè lenta, qua omnino langueſcit corpus paulatímque exareſcit. Frigidioris tum jecoris tum exuperantis in eo humoris ſigna ſunt, nec frequens nec multa nec multùm colorata nec fœtida alui deiectio: deinde cibi appetentia, nulla ſitis, nulla febris, nulla denique corporis extenuatio.

κακοχυμία.

Subſtantiæ corruptela non minus iecur quàm pulmo contaminari ſolet, qua laborans ſenſim languore contabeſcit. Ea fit ex omni humore, frequentiùs autẽ ex bilioſa ſanie per jecoris ſubſtantiam effuſa, quæ ſenſim lentéq; putreſcens, ipſam pariter jecoris ſubſtantiam labefactat atque corrumpit. Eiuſmodi autem ab alimentorum vitio contrahitur, quæ aut corrupta ſunt aut ſeptica vi pollent. Vinum quoque generoſum & meracius longo ac liberaliore vſu in idem vitium præcipitat, non ſolùm quòd viſcus hoc calefaciat & deſiccet (ita enim in ſcirrhum duntaxat deducit) ſed quòd putridum quendam lentorem ſaniémque exaggeret. Sic affectis quoniam malum ſenſim ac pedetentim ſerpit, virium robur diu infractum perſiſtit, vt etiã obire illi poſſint conſueta munia: febris initio nulla atque etiam procedente malo admodum lenta ineſt: ſitis quoque non acriùs vrget, quòd iam caloris ardor deferbuerit, & nullis ferè in hypochondrio tumor ſubſit. Hinc tamen vitium deprehenditur, quòd vini optimi eiúſque meracioris ſummum ineſt deſiderium, perinde atque iis qui pulmonũ corruptela cõ-

οὐσίας διαφθορά.

tabeſcunt.

uorandi tarditatem & loci anguſtiam, dolor quoque lancinans excruciat, cum calore, ſiti magna & febre. Hinc tempore pus vel ſcreatu vel vomitione exit. Vlcus tandem his accedit, à quo dolor in affecta parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacuitur, ſi vel acre, vel ſalſum, vel acidum, vel acerbum quippiam voretur. Omnis porrò œſophagi dolor in dorſi ſpinam incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.

Similibus quoque affectibus os ventriculi tentatur, quos & iiſdem licet notis deprehendere: præterea verò & mentis alienatione ob eos neruos quos è ſexta cerebri coniugatione ſuſcipit. Mulierem vidi grauidam, cui tuberculo duro eóq; ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur attacto ventriculi ore mox remearet atque redderetur. Sic aſtantium omnium iudicio nihil cibi potúſve bimeſtri tempore vel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, deſipientia febréque confecta deceſſit edito partu quem vitæ ſuperſtitem reliquit. στομάχου πάθη.

Ventriculi morbi, cauſa & ſigna. CAP. II.

IN ventriculi morbis numerantur intemperies tum ſimplex tum quæ humoris particeps eſt: inflãmatio hunc rarò exercet, rariùs abſceſſus, aliquando tamen vlcus. Quũ intẽperies calidior eſt; ſitis eſt diuturna, quæ exple ri nequit: cibi potúſque frigidi appetentia eiúſq; facilis cõctio: frigidis tum ſumptis, tum admotis vẽtriculus iuuatur recreatúrq;: meraco vino & quouis potu cibóq; calido offenditur ac plurimùm exæſtuat édítq; ructus nidoroſos. Quòd ſi humor præterea calidus bilioſúſque redundat, his inſuper notis accedit nauſea, oris amaror, cibi faſtidium, & roſionis cuiuſdam ſenſus. Frigidam ventriculi intemperiem teſtantur, ſitis nulla, cibi potúſq; calidi deſiderium, tarda cõcoctio, frigidis tum ſumptis tum admotis offenſio, horror, perfrigeratio, & ructus acidus. Atque ſi humor craſſus frigidúſq; qualis pituitoſus inhæreſcit, grauitatis cuiuſdam ſenſus ventriculũ premit, ſine ipſius demorſu, ſine oris amarore: adhæc nauſea, languor atque diſſolutio. Humidum ventriculum delectat ac firmiorem reddit cibi ſolidioris ſicciq; vſus: at immoderati potus humidioríſq; cibi copia hunc ita obtundit, vt quaſi diſſolutus langueſcat: atque ſi pariter humor aquoſus multus innatat, aut ventriculi tunicis impactus eſt, ſaliua multa in os exurgit, quæ frequentem expuitionem ſine tuſſi promouet. Ventri- τῆς κοιλίας σπλάγχνου πάθημα ἐν πάθη. πτυελιασμός.

culi ſiccitatem comitatur potus humidioriſque cibi appetentia vſúſque facilis ac iucundus, ſolidioris ſicciorîſq; cibi tædium difficiliſque concoctio, ſed nulla eroſio, nulla grauitas, nulla denique nauſea aut vomitio.

Inflammatio autem quæ in ventriculi ſubſtantiam inuadit, originẽ habet è ſanguine per venas quibus alitur è portis iecoris deriuatas, immoderatiùs inter illius mẽbranas effuſo. Ingens ex partium diuulſione dolor excitatur atq; tumor, atque is contactu maximè interdum & viſu conſpicuus. Hic putreſcente ſanguine vehementer lancinat, quòd pars affecta eximio ſenſu prædita ſit: febris ardentiſſima, magna corporis iactatio & inquietudo, ſitis inexpleta: aſſidua ingeſtorum aut vomitio aut deiectio, niſi quum fortè eius oſculum aut pylorus obſidetur, his quippe coarctatis nihil elabitur: animi frequens exolutio: vigiliæ & plerumque deliria. Huic plurimùm affinis eſt inflammatio quæ vel ſummum iecoris lobum quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor enim prominens & circumſcriptus cùm dolore in ventriculi ſitu ineſt, & febris & ſitis & reliquarum notarum plurimę: vt proinde vel experientiſſimos medicos interdum fallat. Diſtinguitur ſola ſymptomatum vehementia & pernicie: quandoquidem in ventriculum omnium ſæuiſſima incidunt.

Ad phlegmonem, abſceſsũ atque vlcus diarrhœa cõſequitur, ventriculi quoque affectus.

Abſceſſus ſi fortè inſequitur, non foras quemadmodum qui in abdomine eſt, ſed vel in ipſum abdominis ſpatium, vel in ventriculi cauum pus eructat, aut vomitu aut deiectione conſpicuum.

Vlcus ſiue ex abſceſſu derelictum eſt, ſiue ex aſſumpto cauſtico aut ſeptico medicamento, ſiue ex humore qui ſimili facultate polleat eò ſe infigente, prorſus exitiale cenſetur: quemadmodum & omnis corruptio & labes quæ illi ex toxico aut ex venenata potione inuritur. Dolor quidẽ plerumque ſubeſt, interdum tamen & ſine dolore malum clanculum ſerpit. Alui deiectio aut vomitio fatigat, quum pręſertim ex aliena qualitate inducitur. Febris lenta eáque aſſidua laborantem conficit, tum pulſu crebro ac frequenti: appetentia, concoctio omníſque ventriculi functio languet, corpus malè alitur ſenſimque liqueſcit dum tandem inſito calore pabulóque deficiente vita priuetur. Atque ij quidem ventriculi morbi ſunt.

Ventriculi ſymptomata, horúmque cauſæ. CAP. III.

Os in

OS in primis ventriculi multa ſymptomata exercent. Horum alia fiunt quatenus eximio id ſenſu prȩditū principibus partibus cordi ac cerebro magna affinitate cōiungitur. Illis enim cōſenſu quodā ſua etiam vitia impartit,& variis ea modis laceſſit:cor quidē animi defectione, ſyncope,dolore quem cardialgiam dixerunt:cerebrum ſopore,veterno,catalepſi, incubo, morbo comitiali, melancholia,delirio,quorum omnium rationes atq; cauſæ ſuprà ſatis explicatæ ſunt. Alia verò huic vt appetentiæ ſedi ſymptomata ingruunt,qualia ſunt diminuta atq; deiecta appetentia,bulimos,appetentia canina,pica,malacia,ſitis.

Imminuitur aut omnino proſternitur appetentia, cibíque faſtidium adeſt, quum corpus vniuerſum multo luxuriat alimento, nec huius quicquam partes cæteræ ſugunt è ventriculo. Hic enim vtili multo humore perfuſus alium reſpuit. Idem quoque obtingit quum os ventriculi pingui adipe, aut per morbos humore lento aut aliter vitioſo obtunditur. Sępe quidem fit vt quum cibi faſtidium eſt,guſtus nihilominus (vt qui in lingua conſiſtat)integer permaneat & rectè diiudicet. ἀνορεξία καὶ ἀποσιτία.

Bulimos autē,id eſt vehemens fames magnam conſequitur inanitionē & alimēti penuriam ex inediis:quandoquidē exhauſto pabulo pars vētriculi ſumma exquiſitè ſentiēs efflagitat quod eſt ſibi neceſſariū. Eſt enim fames ex penuriæ ſenſu orta cibi appetentia. Canina quoque vocata appetentia modò ab eiſdem fit cauſis, modò ab humore frigido & acido,oſculo ventris impacto: qui adſtrictione alimenta in ventriculi fundum compellens,famem accerſit. βούλιμος. κυνώδης ὄρεξις.

Pica verò & malacia quibus vitioſi alieníque cibi, vt terrà,caro cruda,carbones,fructus acidi & acerbi expetuntur, grauidas ſępe mulieres infeſtant,nonnunquā & viros. Tanta malaciæ vis eſt vt vir quidam nobilis edendę calcis viuæ deſiderio iamdiu preſſus, illam tādem pugni magnitudine vorauerit,ſitque omnino recreatus,nulla ventriculi, nulla viſcerum offenſione. Fit autem quoties oris ventriculi tunicæ vitioſo quodam humore vel excremento oblitæ ſunt, cuius longa conſuetudine ſimilia etiam vitioſa expetuntur : quanquam quum ingens & morboſum iam omnino vitium ineſt, contrariorum appetitus vrget. κίττα καὶ μαλακία.

Sitis demum eſt frigidi humidíq; potus appetentia. Hæc nulla prorſus eſt,quum os ventriculi humore dulci,frigido multóque perfunditur:immoderata quū id ipſum quaſi hu-

σφοδρὸν δίψος. more prorſus exhauſtum inaruit, ídque vel potus penuria vel magna corporis diſſolutione ab ęſtu & balneis: aut quũ illius tunicæ vel humore ſalſo vel calido & acri imbutæ ſunt, vt ex ſalſorum ciborum & condimentorum eſu; ex meracioris vini potu, maximéque per febres ardentes.

Ventriculus porrò vt çibi promptuarium eſt & primæ coctionis officina, aliis rurſum ſymptomatis premitur, quę hæc ferè ſunt: cruditas, bradypepſia, vitiata concoctio, ructus, rugitus, inflatio, ſingultus, nauſea, vomitio tum ſimplex tum cruẽta, cholera, dolor. ἀπεψία. ἡ βραδυπεψία. Cruditas coctionis eſt priuatio, bradypepſia tarda difficiliſq; concoctio. Harum cauſæ ſola vi & magnitudine diſtant. Eæ autem ſunt intemperies omnis modò ſimplex modò ex humorum vitio: tumor præter naturam, omnéq; morbi genus quod ventriculi concoctionem neceſſariò peruertit. Sæpe etiam iecoris, lienis aut meſenterij vitia vel integrè ſani ventriculi concoctionem ſympathia quadam & affectus communicatione præpediunt. Sic hepaticis & quibus calidum iecur multa bile ſcatet, ventriculus contactu imbecillior, non tamen (quod multi prædicant) continuò frigidior euadit: quòd non omnis illius imbecillitas ex intemperie frigida procedat. Sic & melancholicis & hypochondriacis & quibuſcunque venter inferior abſceſſu aut graui humorum vitio laborat, ventriculus malè concoquit ſi vitioſa illa qualitate laceſſitur. Cruditatis effectrices etiam cauſæ ſunt cibi potúſque exuperantia, quam natiuus calor moderari nequit: aut praua illorum qualitas quæ nec ſuperari nec mitigari poteſt: aut intempeſtiuus illorum vſus, quum vel potus vel cibus nouus ingeritur priore nondum confecto: aut ſomnus breuior, aut immoderatæ vigiliæ, aut balneæ, aut exercitationes mox à cibo, quæ huius deſcenſum accelerant. ἡ διαφθορά. Cibũ verò corrumpit aut aliena ipſius qualitas, aut vitioſi humoris permiſtio, aut vtendi ordo præpoſterus, vt quum perſica mala, fraga, aliíque fructus horarij, cotoneis malis aliiſque ſolidioribus cibis poſteriùs eduntur.

ἡ ἐρυγὴ καὶ ἐμπνευμάτωσις. Ructus flatúſque vel ſurſum erumpens vel intus cũ rugitu ſtrepitúve concluſus, omnis deniq; ventriculi flatulẽta diſtentio, cruditatis ſoboles eſt, atque iiſdem ex cauſis originem habet, maximè verò ex cibo flatulento & ex immoderato fluctuantéque potu: præſertim quum bilis flaua vel atra ventriculo ſubſternitur, vt in hypochondriaca meὁ κλυδών. lancholia: tunc enim liquidi flatulentíque cibi pars maxima con-

pulſúſque frequens, paruus ac languidus, crebráque animi defectio. Quum rupto abſceſſu puris illuuies prorumpit, eius tetro vapore cor obruitur, qui ſæpè graui orta animi defectione ægrum de medio tollit: ex hoc enim vix quiſquam ſeruari poteſt. At quum exiguus eſt abſceſſus, ſi vires ſatis conſtent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fiſſa vel exeſa iecoris ſubſtantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit.

Vlcus ex abſceſſu contractum quoniam alimento continenter alluitur, perpetuò colluuie multa ſordeſcit, neque vnquam poteſt ſaneſcere. Iecoris enim ſolida ſubſtantia ſpermatica quum ſit, non magis quàm pulmonis reparari poteſt. Tum igitur vitioſa eſt ſanguinis confectio, corpus non alitur, ſed verè tabeſcit, putrida, ſanioſa & interdum cruenta eſt alui deiectio ac ſæpè quaſi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoque ſanie perfuſa, aut ſi ea in abdominis ſpatium penetret, hydrops omnium grauiſſimus exoritur, qui & inguinum pubíſque grauitate & manifeſto tumore ſe prodit, ſiquidem vires tandiu perſiſtant, quod certè vix vnquam vlla obſeruatio notauit.

Qui morbi in cyſti fellis. CAP. V.

CYSTIM fellis occupant obſtructio, calculus, repletio & inanitio. Obſtructio aut eius eſt ductus quo bilis è iecore prolicitur, aut eius quo è cyſti in inteſtina eructatur. In vtraque aluus durior pigriórque eſt, fæces albicant, vrinæ flauæ craſſæque adeò ſunt vt ſæpè nigreſcant, bilis cum ſanguine in ſummum corpus effuſa ictero cutem deturpat. In priore tamen cyſtis prorſus exhauſta eſt: in poſteriore illa bilis copia diſtenditur, variíſque exuperantiæ ſymptomatis premitur. χολοδόχου κύστεως πάθη.

Calculus in cyſti fellis plerumque concreſcit niger, ſed tamen leuis & qui aquæ immerſus innatat, neque vt qui è renibus aut veſica euellitur ſubſidet in imo. Origo illi eſt è flaua bile quæ proprio conceptaculo diutiùs coercita nec tempeſtiuè vacuata, nec nouæ influxu renouata mirum in modum obdureſcit. Id autem in primis accidit quum vterque cyſtis ductus obſtruitur. Huius quidem neque manifeſtæ ſunt notæ neq; grauia ſymptomata quibus certò ac facilè detegi poſſit. At ſuſpectus iis eſſe debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam ſenex in irã mirè propenſus poſt deceſſum ſine felle ac ſine cyſti inue-

tus eſt, in cuius ſede calculus ingens concreuerat. Quinetiam poſt diuturnum icterum obortu alui profluuio, huius naturæ innumeros calculos inſtar piſi aut hordei in pleriſque exturbari deprehendimus.

Bilis porrò propria cyſti nonnunquam tantopere exuperat, vt hanc in ingentem diſtendat magnitudinem. Ac tum ſanè infeſta eſt grauitatis pondere, preſſu, dolore ac ſuffocatione, ructu, ardore, ſiti, iracundia, & ſiquãdo fortè computreſcat febribus intermittẽtibus. Hinc igitur grauiſſima mala prodeũt, nec certè leuiora quum affatim ea prorũpit.

Cyſtis enim quum prorſus exinanitur omnémque bilem ſuam foras eructat, aut bilioſas vomitiones, aut choleram morbum, aut diarrhœam aut dyſenteriam, aut toto corpore auriginem ſubitã, aut vrinarum vim primùm tenuium, dein craſſarum & ſaturato croci colore, aut alia his finitima ſymptomata concitat. Non pauci è viuis erepti ſunt, in quibus non alia interitus cauſa comparuit, quàm quòd folliculus bile omnino eſſet exhauſtus.

Lienis morbi, cauſa & ſigna. Cap. VI.

Lienis grauiores morbi ſunt, tumor diſtendens, obſtructio, ſcirrhus & inflammatio. Lien ſubſtãtia rarus atque laxus occaſione leui diſtendi poteſt: quúmq; ſanguinis excipiendæ fæci deſtinatus ſit, hanc omnémque impuritatem facilè admittit: hac imbutus tumet multò quidem

ἐς ὄγκον μέγαν ϗ λιπαρὸν ἐπαιρό-μενος σπλήν.

quàm iecur frequentiùs, ac plerumque ſine ſcirrho. Tumor tũ ſiniſtro hypochondrio animaduertitur laxus nec admodũ renitens, qui interdum lienis ſitum figurámque retinet, interdũ vniuerſum hypochõdrium implet: ſed & is interdũ ſubter vmbilicum prolabitur, noxia quidem materia è viſcere in omentum quoquouerſum effuſa. Hæc autem varia diuerſáq; eſt. Crudus, aquoſus ac pituitoſus humor eò nonnunquam confluit, iis potiſſimum qui in locis paluſtribus humidíſq; degunt, & qui frigidæ potu largiore humidíſq; veſcuntur oleribus: ijs etiam qui è frigidis, humidis, diuturníſq; morbis emerſerunt. Sæpe tamen melancholicus ac terrenus humor, qui ſanguinis fęx eſt & limus, in lienẽ rapitur. Illic abundantior cumulatur, vel quia multus erat in ſanguine, vel quia eius naturalis vacuatio quę è liene in vẽtriculum aut in aluum fieri ſolet, ſuppreſſa eſt. Cumulatus autem principio laxum tumorem ingenerat. Huius ſigna ſunt reſpiratio crebrior & difficilior, præſertim in curſu ac labore, aut etiam quum in dextrũ latus decumbitur: amplificatio

ficatio

ficatio quippe viſceris maximè quum ventriculus cibi turget, diaphragma premit. Appetentia ferè perſiſtit, ſed ventriculi offenditur concoctio: ex qua crudus aquoſúſq; chylus pleriſque fluctuat, quo ſæpe os madet expuitióq; multa fertur. Flatus plurimus ſurſum deorſúmq; erumpit, aut hypochondrio ſiniſtro rugitu quodam & murmure obauditur, totus ferè aut ventriculo aut in ea coli inteſtini parte quæ viſceri aſſidet collectus: non enim audiendi ſunt qui hunc in liene concludi temerè profitentur. Humoris vapore cor laceſſitur, corpúſque vniuerſum ignauũ & iners quaſi diſſolutum languet: & nonnunquam leuiuſculæ animi defectiones obrepunt. Adhæc capitis grauitas & inconſueta ſomnolentia eáque turbulenta ac moleſta. Deſidia, timiditas, negligentia contemptúſque rerum. Pallidus, ſubliuidus aut omnino fœdus corporis maximéque faciei color. Atque hæc quidem efficit quum in liene copioſior fuerit ſimplex illa naturaliſque melancholia: quæ tametſi ſanguinis fæx eſt, fluxa tamen & liquida etiamnum manet, alioqui per tenues venas eò minimè laberetur.

Quum verò copioſior ea melancholia liquida tempeſtiuè expurgata minimè fuerit, craſſeſcet: ac tum obſtructionem venarum arteriarúmque gignet. Sub hac, hypochondrij ſola grauitas aut interdũ lienis dolor exercet. At quũ multa nõ venas modò, ſed & lienem vniuerſum implet atque diſtendit, diſſipatáq; tenui illius portione craſſior ſubſidet, lien totus obſtruitur. ἐμφραξις.

Hîc caloris vi ea materia magíſque craſſeſcit, ſenſimq; in ſcirrhum lien obdureſcit. Id autem accidere ſolet, quoties tumori aut nulla aut etiam vitioſa adhibetur curatio, per ea quæ ipſo protinus initio vehementer digerunt ac diſſipant. His lienis ſcirrhus aliàs ſolam illius ſubſtantiam occupat, íſque & ſitu viſceris & figura circumſcribitur: aliàs verò in partes quoque vicinas diffunditur, vt omnem plerumque ventris ſiniſtram regionem impleat. Hic longiori tempore quàm ſimplex laxúſque tumor genitus eſt, premẽti magis renititur, omniáque ſimplicis tumoris ſymptomata grauiora & manifeſtiora exhibet. Purior quippe melancholicus eſt humor, è quo quicquid inerat tenue ac benignum tempore diſſipatum eſt. σκιῤῥος.

Iam verò inflammatio non ſæpe in lienem incidit, quòd purus ſanguis phlegmones author in id viſcus rarò penetret. Siquando tamen ea obtigerit, ſimiliter & eiſdẽ ex cau- φλεγμονή.

ſis atque in iecore progignitur. Febris ineſt aſſidua & ardés; lentor linguæ nigricans, ſitis implacabilis, cibi faſtidium, ſiniſtri hypochondrij diſtentio atque tumor: dolor pulſans, moleſtus dexter decubitus & interdum ſiniſter, aliáq; ſymptomata in ſiniſtrum latus perinde atque inflammato iecore in dextrum incidunt. Ea etiamſi pura ſit inflammatio, nonnihil tamen ex loci natura reſipit melancholicorum ſymptomatum. Si vel abſceſſus vel vlcus inſequitur; non ex aliis fit cauſis, neque aliis notis oſtenditur quàm in iecore comprehenſum eſt.

μελαίνης χολῆς συμπτώματα.

Atra bilis grauiſſimorum ſymptomatum effectrix, in liene proprio etiam receptaculo in viciniſque locis congeri ſolet. Fit autem aliàs ex bile flaua, quæ exuſta malignamque naturam ſubiens, iam aut à liene prolicitur, aut iecoris vi in lienem ipſum atque interdum in pancreas ac meſenterium protruditur. Aliàs quoq; ex naturali fit melancholia, quæ in liene iam diu inhæreſcens, victu calidiore, æſtu, exercitatione, aut etiam vetuſtate ſupra modum incaleſcés vſtáque, malignam bilis atræ naturam adipiſcitur, qualem ſæpe ex lienis tumore fieri notamus, quoties is immaniùs efferatur. Bilis hæc atra ſæpius ſine tumore, rarò cum tumore exuperat: vix enim tantam illius copiam natura ferat. Nullus igitur ſiniſtri hypochondrij tumor, nullus aut obſcurus dolor, nulla diſtentio aut oppreſſio. Cæterùm æſtus in præcordiis magnus, præſertim quum aut vinum aut calidior cibus aſſumitur. Huius confectio moleſta, ructus, flatúſque plurimus ſuſcitatur, quaſi ex lebetis aqua ſubdito igne: nec enim pituita nec alius quiſquam humor æquè flatus ex cibo profert. Arteriæ in præcordiis & ſupra vmbilicum dilatantur ac vehementer pulſant: cordis magna & frequens eſt palpitatio, ſiquid præſertim vel corpus vel animus exagitatur: animi defectio nonnunquam incidit pulſum immutans. Quum autem, vt ſæpe fit, vapor in caput irrepſit, facies quaſi inflammata rubore perfunditur, mens peruertitur & alienatur, terrore, metu & mœſtitia concutitur, quaſi mors immineat nihílque reliquum ſit ſpei. Furori omnia finitima in quem æger ſæpe metuit raptum ſe iri. His reliqua hypochõdriacæ melancholiæ quæ ſuprà commemoraui ſigna plerumque accedunt, interdum etiam abſunt.

Meſente-

tabeſcunt. Sic ſæpe illecebris blanditur hoſtis infenſiſſimus & ſui amantiſſimus clam jugulum petit. Eduliorum maximéque carnis ingens faſtidium, vt etiam eius calentis vapor odórque grauis ſit cieátque nauſeam. Halitus ex putrida illuuie teter admodum & fœtidus expiratur, multóque magis quàm in tabe frequens animi languor & defectio, principio quidem leuis, deinde ſudore frigido erumpente grauior & periculoſior: quibus tandem crebrò violentérque preſſus æger ſuccumbit.

Hos jecoris affectus proximè conſequitur imbecillitas, ἡπατος ἀτονία. qua qui tenentur propriè hepatici dici ſolent. Vt enim vniuſcuiuſq; partis integritas & temperies tum ipſius tum facultatis robur tuetur, ita intemperies & ſubſtantiæ corruptela ipſis inuehũt imbecillitatem. Itaq; ſi jecoris attrahendi facultas infirma ſit, liquida defluunt ab aluo cremoris ſpecie, etiamſi nulla vẽtriculi offenſa, nulláq; meſenterij ſit obſtructio. Si retinendi vis languet, aluus interdũ (ſed admodum raro) liquida & ſanioſa reddit carnis loturæ recèns mactatæ ſimilia. Sæpius etiam quum hæc imbecillitas increuit, ſanguis ſpõte profluit è venis, ídque vel per nares, vel per vterum, vel per hæmorrhoidas, vel per ſputa. Sed & interdum ſanguinem animaduerti ab extremis venis quæ in cutem deſinũt multis è locis effundi, qui nullo ardore ſiueſcebant. Si vis ſanguifica imbecilla eſt, cruditates fiunt, quibus primùm pedes, deinde & cęteræ partes intumeſcũt: vt iis qui à morbo graui conualeſcunt, nec non hydropicis, ſcirrhoſis, ictericis aliiſq; hepaticis. Etenim venæ jecori malè affecto vtpote ſuæ origini condoleſcunt & conſentiunt, vt & nerui cerebro.

Obſtructio jecori admodum familiaris eſt, nullúmque ἡ ἔμφραξις. viſcus hoc æquè vitio tẽtatur, quòd vena è portis per jecoris ſubſtantiam in ramos tenuiſſimos diſſipata obliteretur: húcque alij non minus tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentum traduci & exportari. Hæc apertas præ ſe fert notas, nam grauitas & diſtentio cum obtuſo dolore dextro inſidet hypochõdrio tum præcipuè manifeſta, quum quis mox à cibo exercitationem ſubit. Ea tamen ſine tumore ſine febre eſt. Obſtructionis cauſæ ſunt, humor craſſus aut lentus aut multus. Talis interdum è cerebro procumbit in ventriculum, qui deinde præterfluens ſenſim in tenues jecoris venas cum alimento penetrat eáſque obſtruit. Ferè tamen ex alimentis craſſis, viſcoſis mul-

tiſque fit obſtructio, quum aut balneis aut motu vehementiore mox à cibo in tenues venas vel rapiuntur vel impelluntur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutius coërcita, nec tempeſtiuè expurgata mirè craſſeſcit, grauéſque & admodum periculoſas iecoris obſtructiones inducit, vt quæ (ceu mox oſtendemus) interdum etiam in cyſti lapideſcat.

ϭκίῤῥος. Scirrhus tumor eſt præter naturam durus ac renitens, doloris expers, niſi fortè quum pars affecta duriùs premitur. Tactus hunc deprehendit, præſertim ſi gracile & adipis expers eſt abdomen: ídque faciliùs erecto vel in dextrum latus inclinato ægro quàm decumbente ſupino, tum quippe non niſi preſſu animaduerti poteſt. Hic iecoris ſitu & figura circumſcribitur: ægro præterea facilis eſt decubitus dexter, ſiniſter verò grauis, quòd moles quædam velut ſuffocans in ventriculum & præcordia incumbat. Ex cõtumaci & inueterata obſtructione ferè ſemper, rarò vel potius nunquam ex inflammatione originem trahit, quòd in viſcere natura calido & humido omnis inflammatio in pernicioſum abſceſſum deſinat. Humor igitur obſtructionis author, primùm quidem tenues iecoris venas implet & infarcit, auctus deinde hinc etiã in omnẽ viſceris ſubſtantiã redundat, & eam perinde atq; venas obſtruit: quòd ſi rursũ multò plenior cumuletur, iecur in amplã molem diſtendit, túmque viſcus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor ſicceſcit & vi caloris tenui parte diſſipata, reliquis totus obdureſcit: cuius permiſtione iecoris ſubſtantia labefactatur, verúſque tãdem ſcirrhus emergit. Hic à ſimplici tumore diſtat, quòd non niſi longo dierum numero, ſimplex verò breui etiam procreetur. Vt autem peccans & efficiens humor, modò pituitoſus, modò bilioſus eſt: ita & ſcirrhi prodeunt varij, quos accuratè diſcernere expedit: quandoquidem & vehementia & impendente periculo plurimum diſſident. Illũ cauſę anteceſſerunt quę craſſum pituitoſúmque ſuccum coaceruãt, hunc verò quæ bilioſum: in illo dominantis pituitæ refrigeratíque iecoris, in hoc bilis exuperantis concalefactíque iecoris ſigna elucent: hic ferè ictero ſuccedit & lentam febrem comitem habet, ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat qui aſcites appellatur, ille citra vllum incommodi genus diu perſiſtit, aut duntaxat cachexiam leucophlegmatiámve infert.

ὄγκ☉ ἄ.. σκίῤῥου. Magnus etiam plerumque tumor iecur ſine ſcirrho diſtendit,

ſtendit,qui iiſdem ſe profert notis atque ſcirrhus,niſi quòd minus renititur & breuiori tempore genitus eſt. Hic ferè in iecoris ambientes membranas effunditur háſque prorſus obſidet.Contactu obſeruandus:etenim plerumque tantus apparet,vt vniuerſum hypochondrium repleat, neque coſtarum extrema percipi,neque ſub hæc digiti infigi poſſint,neque iecoris vlla figura ſit aut circumſcriptio.Oritur interdum à flatu aut à tenui cruditate , quam vel immoderata frigidæ potio , vel intempeſtiuus fructuum eſus , vel cràpula ſatietáſque nimia peperit : & hic quidem non grauitatis , ſed tenſionis ſenſum infert , & breuiori tempore contrahitur.Interdum verò ab humore craſſo & lento,aliàs bilioſo,aliàs pituitoſo, quem validum iecur à ſe excutiens in proprias ambientes membranas depoſuit.Hic magis renititur , & ſua mole premit , atque etiam multo tempore congeritur, nec niſi multo diſcuti poteſt.

Eſt præterea & in hypochondrio tumor alius muſculis abdominis inſertus. Hic admodum rarus eſt & inſolens, qui non preſſu , ſed leni blandóque tactu ac ſæpe viſu percipi debet, foras enim prominet. Figuram quoque oblongam habet, qualis eſt recti in abdomine muſculi.

Hepatitis , eſt iecoris inflammatio , qua ſanguis illius parte quadam præter naturam collectus incenditur.Fit autem dum ſanguis ipſe vel exuperãtia vel tenuitate, vel feruore & acrimonia,vel externarum cauſarum impulſu,è venis immoderatiùs prorumpẽs,in viſceris corpus copioſior ſecedit. Tum extra propria vaſa putreſcit & inflammatur, ſimúlque imbutam carnoſam partis ſubſtantiam labefactat atque corrumpit:hinc plerumque ſinus excauatur.Primùm igitur ſanguis vertitur in putridam ſaniem,ac tũ inflammatio eſt:ſanies deinde caloris natiui beneficio in pus abit: ea ipſa puris collectio abſceſſus dicitur. Erumpente demum pure vlcus manet cauum ac ſordidum. Hac mutationis ſerie multa vitia ex vno eodémque fonte dimanant, quæ vt variis ſunt nominibus inſignita, ita & varias curãdi leges habent. Singula verò propriis ſignis ita indicãtur.Inflammationis notæ ſunt grauitas dextra præcordiorũ parte, dolor (quũ maximè ea ſedes attingitur) à iugulo ad coſtas nothas protenſus , ob concluſam materiæ congeriem, quæ ſuccingentem thoracis membranam conuellit. Hac ratione & ſpiritus difficultas & tuſſis exigua eáq; ſicca ineſt,qua nihil excreatur.His igitur notis atq; doloris ſitu di-

ἡπατῖτις

ἥπατος ἀπόστημα

Inflammati iecoris ſigna.

ſtat à pleuritide. Febris ex inflammatione fit ardens & acuta, ſitis inexhauſta, linguæ ſcabrities & huic lentor inhæreſcens primùm quidem flauus, deinde nigricans: nauſea & cibi faſtidium: interdum ſingultus propè ſtrangulans: ſæpe corporis color ictero fœdatus: vrinæ craſſæ, rubicundæ ac turbidæ. Syncerae bilis modò vitellinæ modò æruginoſę vomitio, & plerumque per aluum deiectio, quæ interdum vel diarrhœam vel dyſenteriã infligit. Si inflammatio eryſipelatodes fuerit, febris, ardor, vomitio reliquáque ſigna grauiora euadent ac tandem in marcorem deducent. Hæ quidem omnis inflammationis communes notæ ſunt: particulatim verò ſi inflammatio in caua jecoris magis deuergat, cibi faſtidiũ, nauſea, ſitis,allioſa vomitio aut deiectio acriùs vrgent, & præterea grauis & admodum laborioſus eſt decubitus ſiniſter, nec promptè inflammari iecoris tumor contactui obuius eſt. Si verò inflammatio gibbam magis regionem obſideat, ſpirandi difficultas, tuſſis & grauis dolor iugulum retrahens magis infeſtant, & præterea difficilior eſt decubitus dexter, vt quo pars affecta premitur: contactu preſſúque dolor exacuitur, promtéq; tumor percipitur, qui & interdum prominens eſt & oculis cõſpicuus. Omnes hæ quidem manifeſtæ & vehementes notæ apparent quum ingens eſt inflammatio. Quum verò exigua, obſcuræ & exiles: ſæpe enim iecur animaduertimus tuberculis & abſceſſibus inſtar furunculorum obſideri, nullo hypochondrij dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili: febris ſolùm inerat non admodum ardens, cum ſiti, cum cibi faſtidio, cúmque alui bilioſo profluuio in menſes interdũ multos perſeuerante: vt idcirco difficile id mali quemadmodum & ſubſtantiæ corruptela ab intemperie calida aut ab obſtructione internoſceretur. Quum autem muſculis abdominis rectus iecori prætenſus ſolus inflammatur, ſuperiorum notarum nulla quidem (niſi fortè febris) adeſt, lancinans dolor magis affligit, tumor oblongus foras prominet, viſu tactúque conſpicuus: cutis enim circumtenſa rubeſcit atque calet.

Abſceſſus quum iam fit & putrida ſanies in pus conuertitur, dolores & febres, inquit Hippocrates, & cætera ſymptomata inualeſcunt: rigores ſæpe nullo ordine nulláque ratione inuadunt, quos ſequitur caloris exacerbatio. Confecto iam pure omnia quidem remittuntur, ipſéque ardor deferueſcit, vires tamẽ relinquuntur multò imbecilliores,

pulſúſque

Meſenterij & eius quod pancreas appellatur morbi, cauſa & ſigna. Cap. VII.

TANTA plerumque ſuperuacuorum eſt humorum colluies, vt deſtinatis à natura receptaculis tota excipi haud poſſit. Ac tum non parua ſuperfluẽtis portio in vicinas quoque ſedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in meſenteriũ, quę totius corporis veluti ſentina ſunt. Quibus ergo aſſidua ingluuie magnus fit vtriuſq; bilis & pituitæ prouentus, eas tempeſtiuè non expurgatas natura valẽs ac robuſta plerumque in pãcreas & in meſenterium ignobiles ſedes deponit: ídq; ferè è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos qui nõ in inteſtina, ſed in ipſum meſenterium & pancreas deſinunt & obliterantur. His locis & glãdulis tempore exaggerantur varij humores, qui primùm laxum mollémque tumorem, deinde ſicceſcentes renitentem durũ ac verè ſcirrhoſum ingenerant. Durus vſq; adeò interdum deprehẽſus eſt, vt penitioribus ſub vmbilico partibus vel os vel calculus concreuiſſe putaretur. Itaq; ſi ampla & vaſta mole venter totus præter naturam prominet, ídque citra fluctuationem, citra alui ſuppreſſionem diutinam, citra hydropis ſuſpicionẽ, vnde & qua id ex cauſa obtigerit, tactu ita quidem diſcernẽdum. Quum adipis copia venter prominet, quoniam cuti ſummæ is inhęreſcit, manu totus comprehendi ſecerníque poteſt à muſculis abdominis: ac præterea reliquus corporis habitus obeſior exiſtit. Quum tumor inſertus eſt muſculis abdominis, primo is cõtactui occurrit, & quum premitur plerumque etiam citra preſſum dolore afficit, quòd pars ea ſenſu prædita ſit: inteſtina nõ coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Meſenterii verò tumor quoniã altè ſepultus eſt, nõ niſi preſſu animaduertitur, nullo dolore affligit, quòd pars ipſa doloris ſit expers. Quinetiam ſua is mole inteſtina premẽs atq; coarctans ſæpe efficit vt aluus pigrior ſit, tardiúſque fæces deſcendant. Vtrum præterea tumor vniuerſum meſenteriũ an partem duntaxat & quamnam occupet, mollíſne ſit an durus, tactu etiã internoſcẽdum. Cæterùm quiſnam in meſenterio humor exuperet, iam non tactu, ſed iis ipſis notis, quibus in iecore aut liene proditum eſt, cognoſcitur, ſed quæ tamen tũ obſcuriores tum leuiores exiſtũt. Hæc autẽ obſcuritas multis cauſa fuit ignorantiæ, & cur harum partium affectus prætermiſſi fuerint nec Veterũ ſcriptis celebrati. Ego tamen hoc affirmo & profiteor, choleræ, melan-

Hippocrates lib. de glandulis inteſtinorum.

An ad meſenterium vẽtris tumor pertineat, quî ſciri poteſt.

Hic per-ſæpe focus & ſeminarium grauium & diuturnorum morborũ.

choliæ, diarrhœæ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiúmque febrium, latentium denique morborum cauſas me in his plerumque ſedibus animaduertiſſe, quorum depulſione deploratis ſalus redderetur.

Vera quoque inflammatio in meſenterium incidit, quũ ab exeſis aut ruptis illius venis ſanguis excidit, & in aliqua ſede prӕter naturam collectus putreſcit, tandémque ſuppurans abſceſſum facit. Ea inflammatio ſine manifeſto dolore eſt, ſolúmque grauitatis ſenſum habet, niſi fortè vehementiùs prematur. Febris admodum leuis & lenta, ſine ſiti, ſine grauibus ſymptomatis, nec omnino ægrum proſternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio ſanies quædam rubra, facto deinde abſceſſu pus album defluit ab aluo, & vtrumque modò permiſtum alui fӕcibus, modò ſeorſum & ſyncerum, vt quum inflammatio in po-

Pus ex aluo ſyncerum ſi reddatur, ex meſenterio deriuari.

ſtrema inteſtina deuergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti aut coli inteſtini capacitatem influit, ſyncerúmq; magna interdum copia redditur nullo ſenſu doloris: quod aliquando celebres Medicos magna admiratione & controuerſia torſit. Sed non aliunde id quàm ab affecto meſenterio dimanare facilè noſci poterat. Neque enim ab inflammatis inteſtinis, neque à ventriculo poteſt ſine vehementi dolore prodire. Ex iecóris verò aut ex lienis inflammatione, febris vehementior affligit, omniáque ſymptomata fiunt grauiſſima: neque tam ſyncera ſanies ſeorſum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illac, ſed per vrinas repurgantur. Itaque vnum meſenterium reliquum eſt in abdominis capacitate, quod ſub illis notis inflammatione tentetur.

Iecoris lieniſque ſymptomata, & horum cauſa.

CAP. VIII.

MVLTA ſanè ſymptomata promiſcuè à iecore & à liene originem habent, quòd ea viſcera in humorum procreatione ſecretionéque plurimùm occupẽtur. Ea ſunt icterus, melancholia, atrophia, cachexia, hydrops eiúſque ſpecies. Icterus bilioſi eſt humoris per ſumma corporis effuſio. In hoc album oculorum & partes quæ circum tempora ſunt, interdum & cutis tota vel pallido, vel flauo, vel citrino colore ſuffunditur, híncque vitium aurigo nuncupatur. Auriginoſum corpus vix ſudat, ſed purigine plerumque tẽtatur, & quaſi ſuſcepto onere ingraueſcens torpeſcit, mens

ἴκτερ@.

mens ſenſúſq; hebeſcunt & variis laceſſuntur imaginibus. Icteri variæ exiſtunt cauſæ, vna eſt virulentarum beſtiarũ vt viperæ demorſus aut epotum venenum: quorum vi ſanguis totus priſtinam amittit puritatem & in citrinũ ac bilioſum humorem corrumpitur,qui omnia peruadẽs cutim inficit atq; labefactat. Tunc autẽ euidẽtes cauſæ prægreſſæ ſunt,atque repentè aut breui color mutatus eſt,febris nulla fatigat. Fit & aliter icterus per criſim bilioſarum febrium, qua noxiam materiam natura ex alto corpore in ſummũ foráſque propellit. Hic repẽtè naſcitur,febrem finit: nec tamen cum febre deſinit,ſed diutius aliquando protrahitur: vrinæ & alui excrementa ſecundũ naturam habent. De hoc loquebatur Hippocrates, Quibus per febres icterus die ſeptimo,aut nono aut vndecimo aut quartodecimo ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochõdrium durum ſit:aliàs minimè bonum. Ex iecoris quoque inflammatione icterus naſcitur,cuius vi & incendio pars ſanguinis maxima vertitur in bilem,& in omne corpus quoquouerſum effunditur. In hoc vehemens ardénſque febris exiſtit,dextro hypochõdrio grauitas dolórque ſubeſt,deiectiones & vrinæ bilioſæ profluunt, inflammati iecoris ſigna comitantur. Atque hi quidem rariùs incidũt,nec omnino ſimplices exiſtũt. Simplex verò icterus & qui frequentiùs ingruit,aut iecoris aut cholodochi folliculi peculiari vitio fit. Quum enim in calidiore iecore bilis copioſior gignitur quàm à cyſti expurgari tota poſſit, redundans ea quoquouerſum irrumpit aut effunditur, atque cum ſanguine vel eius ſero euadens ſummam corporis cutẽ inficit. Sed & quũ ea cumulatur in iecore, eius ſubſtantiã amplificat & in tumorẽ attollit tactu conſpicuum:ac dein tempore craſſeſcens atq; obdureſcens non modò obſtructionem, verumetiam iecoris ſcirrhum renitẽtem ac prędurũ ingenerat,cui ferè ſuccedit hydrops.

Icteri ſimplicis cauſa continens.

Sub hoc ictero aut nulla aut admodum lenta febris eſt, atque licèt turbidæ,craſſæ & croceæ ſint vrinæ,alui tamẽ deiectiones non albicant,quòd è folliculo atq; etiam è iecore bilis multa proruat in aluum. Icterus verò qui & obſtructione meatuum ad bilis cyſtim pertinentium fit, repentè hominem adoritur, ſine febre, ſine magna corporis aut virium iactura: deiectiones albicant,quòd bilis illapſus in inteſtina cohibeatur. Vrinæ craſſeſcunt atque rubent adeò vt & propè nigreſcant: dextro hypochondrio grauitatis ſenſus ineſt ſine conſpicuo tumore. Comminiſcuntur plerique

alias icteri cauſas, vt folliculi fellis imbecillitatem, & partium quæ in habitu ſunt corporis calidiorem intẽperiem: quæ tamen omnes rariſſimæ quum ſint, in earum numero haberi debent, quæ cogitatione potiùs quàm vſu & euentis deprehenſa ſunt.

ἴκτερος μέλας ἢ μελάγχλωρος.

Icterus arquatúſve niger melancholici eſt humoris in cutẽ & in corporis ſumma effuſio. Sub hoc coloris flos perit, íſque pro viuido obſcurus primùm, deinde ſubliuidus & ſubniger nulla euidenti occaſione apparet. Corpus quidem minùs quàm in altero ingraueſcit, mẽs autem imaginibus magis perturbatur, quę metus & mœſtitiæ plenæ ſunt. Nec deiectio nec vrina de naturali ſtatu manifeſtè decedit. Proxima huius continénſque cauſa eſt melancholicus humor in omne corpus cum ſanguine effuſus: idq; vel quòd in ſanguine atque in iecore nimium exuperet, neque totus lienis vi elici expurgaríq; poſſit: vel quòd lien huius copia infarctus alium excipere nequeat, vel copia turgens illius portionem refundat in venas, ac tum lienis tumor grauitáſque premit: vel quòd vena è portis iecoris in lienem directa & qua ſanguinis fæx deducitur ac expurgatur, obſtructa obſtipatáque ſit.

τὸ φυσῶδες καὶ ὑποχονδριακὸν πάθος.

Affectio hypochondriaca vtriuſque affecti viſceris maximéq; lienis ſoboles eſt. Huius enim ſpecies duæ, vna mitior, deterior altera. Illa ex melancholico humore terreno ſanguiníſque fæce ducit originem, qui in liene viciníſq; ſedibus ſupra modum cumulatus, tumorem ingenerat, è quo teter vapor ſurſum effertur. Lienis tumor interdum cõſpicuus ingénſq; animaduertitur ſine ictero ſine cachexia, idque quum & mitis eſt humor & arctè coërcetur. At verò quum è propria is ſede prorũpit in venas effuſus aut icterum aut cachexiam parit. Quum autem præter naturam incaleſcit, vel deteriorem ſubſtantiæ conditionem ſubit, atrum de ſe vaporem exhalat, qui animum mentémque variè conturbans, author eſt hypochondriacæ melancholiæ. Huius notæ ſunt multa fixáque diu cogitatio, rerum commentatio & ſuſpicio malarum, verecundia ruſticúſve pudor, ſolitudo, mœſtitia, timiditas & ignauia, animi deiectio aut deſperatio, mentis atque ſenſuum caligo, turbulentus ſomnus, peruerſa rerum exiſtimatio ac ſæpe præpoſterum iudicium. Atque hæc quidem ſunt melancholicorum ſymptomatum mitiſſima. Altera affectio ferocior exiſtit. Ea fit ab atra bile quæ vel ex terrena ſanguinis fæce ſupra modũ

inca-

incaleſcente & exuſta, vel ex bile flaua proceſſit. Colligitur hæc nonnunquam in liene, ſæpius in pancreas & in meſenterium ſpargitur nullo tumore manifeſto. Quúmque ſit humor acer atq; pernicioſus, exigua portione ſæuiſſimorum ſymptomatum author exiſtit. Quæ igitur ab hoc fit melancholia, ſuperioris notas prę ſe fert omnes & eas quidē multò grauiores. Præterea verò præcordia ſæpe ingenti feruore æſtuāt, pulſúſque arteriarum in his eſt validus, quum vapor quauis ex cauſa excitatus ſursū euolat, cor palpitat aut premitur, anima deficit, pleriſq; fauces ſiccitate pręcludūtur, vt iccircò difficilè poſſit in mulieribus ab vteri ſtrāgulatu ſecerni: facies rubore ardoréq; ſuffunditur, oculi quaſi ſuffuſione caligant, mēs denique perturbatur, ac interdum tantopere occupatur, vt ſine vlla rerum expectatione meliorum, ſumma ſit deſperatio vitæ: neq; poſſit vlla orationis ſuauitate ad ſpem recuperandæ valetudinis erigi. Hoc miſerabile medicis tormentum: ſumma verò tranquillitas eſt laborantis conſtantia & prudentia. At verò extincto diſſipatóque vapore ſymptomata miteſcunt, ſubinde tamen recurſura. Hoc malum ſi penetret in cerebrum eóque figatur, furorem ac tandem febrem accerſet hecticę finitimam, & quæ in maraſmum deducet.

His quadantenus ſimilia profert incommoda bilis ſimplex circa iecur abundantior coërcita & exæſtuans: nam & æſtus apparet, & animi defectio, & ſuffuſio atque rubor: & niſi vires iam malo ſuccumbant, animus concitatus exardeſcit, iracundia ſæpe iactatur, vlciſcendi libidine effertur. Hac etiam tandem corpus abſumitur & liqueſcit, niſi in melancholiam tranſitus ſit.

Atrophia eſt nutritionis error quo corpus ſenſim exareſcit & abſumitur. Si vel alimenti penuria, vel vacuatione immoderata, vel aliarum euidentium cauſarum vi, vel acuto morbo corpus emarceſcit, atrophia non appellatur: ſed duntaxat quum lentè ac pedetentim nulla prægreſſa cauſa id ſumpto alimento non alitur. Atrophię quę vnam quampiam partem obſideat, cauſa eſt peculiare quoddam illius vitium: eius verò quæ totius eſt corporis, cauſa in aliquo principe viſcere cōſiſtit, quæ caloris ſpiritúſq; aut naturalis aut vitalis robur vel obtundit vel extinguit. Itaq; cordis affectus maximéque febris hectica, & pulmonis exulceratio, quoniam vitalem illius omniúmque partium ſpiritum labefactant, in atrophiam perducunt. Quinetiam ventri- ἀτροφία ἢ τῆς θρέψεως ἀτυχία.

culi grauiores affectus eodem adigunt,& lienis iecoríſque calida atque ſicca intẽperies, & bilis multæ tum flauæ tum atræ perfuſio. Vix enim vllam animaduerti verã atrophiã in qua viſcera præter intemperiem, non multa quoque humorum præſertímque bilioſorum colluuie ſcaterent,ac earum plerumque copia diſtenderẽtur.Hęc igitur cauſa quoniam naturalem ſpiritum & calorem proterit, vix vt vtilẽ ſanguinem gignat, in atrophiam præcipitat. Per hos affectus tametſi alimenti copia ſuppetit,& venæ multo humore turgent,corpus tamen non alitur, quia is humor caloris & ſubſtãntiæ bonitate, ſæpe etiam fibris quibus concreſcat deſtitutus, partibus neque adhæreſcere neque aſſimilari poteſt. Multo autem diuerſa eſt cachexiæ ratio, de qua nunc tranſigendum.

καχεξία. Cachexia malus eſt atque vitioſus corporis habitus. Sub hoc plena ſatis atq; copioſa corporis moles eſt: at verò tũ ſubſtantia tum colore vitioſa. Corpus non vt athletarum promptum & alacre, ſed graue eſt atque iners, non viuido colore floreſcẽs,ſed vel pallido,vel liuido,vel citrino ſqualidũ. Hoc mali ex alimentis impuris atque corruptis contrahi ſolet: aut ſi hæc vitio non ſunt, ventriculi ac viſcerũ vel imbecillitas vel impuritas accuſanda. Imbecillitas diminutam concoctionẽ cruditatémq; parit,quæ in venas & in habitum corporis,vtilioris vice alimenti rapta,partibus ſingulis tum apponitur tum etiam agglutinatur, at nõ perfectè aſſimilatur:hínçq; vitioſa non autem vera & perfecta fit nutritio.Impuritas viſcerum ſiue à ſcirrho,ſiue à corrupti humoris affuſione, ſiue ab eorum corrupta ſubſtantia proficiſcitur, vitioſum corruptúmq; ſanguinẽ profert, qui demum in partes ſingulas evectus illícq; concreſcẽs, vitioſam quoque efficit nutritionem, vitiatam nimirum ſubſtãtiam pro vtili diſſipata reponẽs.Hinc cachexia pro ſanguinis conditione varia:alia cruda ac pituitoſa,alia melãcholica,aliáque aliter corrupta,quam alimenti natura & mala viſcerum conſtitutio protulit. Pituitoſa cachexia,qua ferè virginũ nitor ſqualet viuidíq; coloris flos perit,leucophlegmatiam antecedit eámque prænunciat: quemadmodum & melancholica cachexia elephantiaſim minatur. Cachexia igitur ab atrophia quàm longiſſimè diſtat: in hac extenuatum corpus ſenſim contabeſcit,in illa ampliorẽ id molem habet.In atrophia quod in venis eſt nec concreſcit nec parti adhereſcit,víxque ſanguinis appellationem meretur:

Cachexia duplex, vna primaria victus ratione improbabili ingenerata, altera ſecundaria, affectuum omnium præter naturam maximè verò longorum & vitioſorũ viſcerum ſoboles.

in ca-

in cachexia & concreſcit & nutriendę parti adhæreſcit: atque licèt pituitoſus, melancholicus aut aliter vitiatus, ſanguis tamen appellatur. In vtraque corporis viriúmque robur elangueſcit, ſed in atrophia quòd nulla prorſus, in cachexia quòd vitióſa ſit nutritio.

Huic proximus eſt hydrops, maximè qui ſarcites appel- ὕδρωψ.
latur. Triplex enim traditur ἀνὰ σάρκα, aſcites & tympanias: horum rationes atque cauſæ in primis diuerſæ. Ana ὁ ἀνὰ σάρ-
ſarca, id eſt ſubter cutem, qui & leucophlegmatias Græcis κα εἴγουν
nuncupatur, molis corporeæ incrementum eſt præter na- λευκοφλε-
turam. Huius initio pedes tument, maximè veſperi & ab γματίας.
exercitatione, aut quum decliues diu fuerint, in híſque (ſi craſſiuſculus eſt humor) digiti manet impreſſum veſtigiū, manè verò & per quietem ſępe diſſipatus tumor euaneſcit. Deinde neque facies neque brachia, neque partes aliæ, imò neque abdomē ipſum magis quàm reliquum omne corpus intumeſcit: ſed id æquabiliter molle, làxum & pallidum exiſtit, diſſolutum & quaſi eneruatum minimo labore frā-gitur, omnéſque illius functiones languēt & hebeſcunt: febris ferè aſſidua ſed lenta conficit, cum pulſu paruo, crebro & inæquali: vrinæ albæ, tenues & omnino crudæ. Hæc autem idcirco accidunt quòd corpus vniuerſum cruditate & pituitoſo albicantéque ſanguine, aut ſi dicere mauis, aqua lenta & concreta ſuffunditur: hinc & malum ipſum aquam inter cutem rectè nuncuparunt, cuius copia natiuus calor obruitur. Hāc à phlegmatica cachexia ſeiūgit ſola magnitudo, quòd tumidiorem habeat corporis vitiatam molem.

Vna & eadem vtriuſque cauſa, immodica nimirum iecoris *Cauſa.*
atque venarū refrigeratio, quæ aut primaria eſt aut ex cordis, lienis, ventriculi, meſenterij, aliarúmve partium cōcoctioni ſeruientium vitio cōtracta: & inſiti caloris ac ſpiritus nimia diſſipatio. E cauſis autem euidentibus viſcera refrigerant natiuúmque calorem obtundunt aquæ frigidæ & vitioſæ potus immodicus, lactucarum fructuúmque eſus intempeſtiuus, præſertim dum vel æſtu vel excitatione corpus incaluit, eiúſque viæ patēt, per quas externa vis penetrat. Inſitum verò calorem ſpiritúſq; diſſipant acutus veheménſque morbus, & ſanguis è naribus aut ex vtero aut ex hæmorrhoide immoderatiùs profluens, & quæcunque denique exhauriunt nutrientium viſcerum robur. Harum cauſarum magna vis eſt, ſi vehementer & affatim fiant: ſin verò ſenſim ac lentè, tametſi perſeuerēt (vt diutius ab vte-

ro vel naribus paulatim fluens ſanguis) minimùm certè incommodaturæ ſunt. Menſium verò conſuetarúmque hæmorrhoidum ſuppreſſio & omnis ſanguinis nimia exuperantia calorem ſpiritúmque ſtrangulat & obruit.

ἀσκίτης. Aſcites eſt abdominis ex ſubdito aquoſo ſeroſóque humore diſtentio. Venter ſenſim impletur dum diuulſa laxatáve cute ſupra modum intumeſcat. Corpus reliquum marceſcit ac liqueſcit. Tumor preſſo diaphragmate ſpiritũ difficilem reddit. Si abdomen impellitur, aut corpus in alterutrũ latus prouoluitur, fluctuantis humoris ſonus obauditur. Vrina admodum pauca eſt, eáque ferè craſſa & rubicunda: prę̨ſertim ſi iecur morbo initium dedit. Seroſus humor totus interdum ſub abdomine concluditur, nonnunquã eius portio in femora & in pedes maximè poſt inambulationem, interdum in ſcrotũ veluti cuniculis ſibi inuſitatam viam parat. Irrepit & nonnunquam in thoracis ſpatium, infértq; ea ſymptomata quæ diximus purulentos affligere: nonnunquam & in vterum, vt in ea muliere cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus, per vterum ſponte ita profundebatur, vt omnis moles abdominis biduo ſubſideret: alius dein humor ſenſim proximo menſe ſuccreſcere incipiebat, qui ſtato quoque tempore totus efflueret. Hic non vt leucophlegmatias ea ſola partium nutrientium refrigeratione, nec ex cruditate ſola ortum ducit: ſed maximè ex ſoluta cõtinuitate partiũ aut vaſorum quibus humores contineri ſolent. Itaq; in leucophlegmatia quoniam ſolida ſunt omnia, cruditas è viſceribus per venas in omne corpus permeat: in aſcite verò quoniam exeſum, apertũ, ruptum, fiſſúmve aliquid eſt, ſeroſus humor vtpote tenuis, ſine ſanguine ſolus vti ſolet per renes, excidit & in abdominis capacitatẽ illabitur. Haud ſecus atq; ſuppurans pleuritis, exeſa aut diſciſſa ſuccingente coſtas membrana, affatim irruit in thoracis capacitatẽ. Nõ enim aliter tãta ſeri collectio præter naturã illic fieri poteſt. Turpiter hallucinantur qui putãt per anguſtos cæcóſque poros ſeroſum humorem trãsferri in capacitatem abdominis. Nam hac ratione aſcites peræquè omnes inuaderet: & diſtribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductúſque tam multos deſtinaſſe. Adde quòd iis quos ex vrina dies viginti ſuppreſſa extinctos nouimus, aquę nihil quicquam deprehẽſum eſt per cæcos illos ductus in abdominis ſpatium refluxiſſe, quoniam integra nec pertuſa

Aſcitæ cauſa efficiens.

his erant

his erant ſanguinis ſeríque cõceptacula. Hinc fit vt aſcites Qui in iis ferè ſuperueniat, qui rupta vel exeſa viſcerum vena, cru- aſcitem entis vomitionibus aut deiectionibus opportuni ſunt. Li- propenſi. cèt enim ſuppreſſus ſanguis ſit, ſeroſus tamẽ humor per derelictam fiſſuram præterfluit, incidítq; in ſpatium abdominis. His etiam ſuperuenit qui viſcerũ errore ictero diu tẽtantur, & quibus liẽ vel iecur vel meſenterium veteri ſcirrho obduruit: quandoquidem viſcerum ſubſtantia ſiccitate humoríſq; penuria ceu rimis quibuſdam dehiſcit, eorúmque ambiens membrana diffringitur, vt nõ amplius tenue ſerum continere poſſit, ſed id renum more elabi ſinit, atq; ſenſim quaſi ex fiſſa olla ſtillare in vacuum abdominis ſpatium. Hanc cauſam innuit Hippocrates, quum ait, Quibus hepar aqua plenum eruperit, iis vẽter aqua repletur. Quòd ſi ſola viſceris ſubſtantia diffinditur, ambiẽs autem ac cingens membrana integra manet, aqua non excidit, ſed veſiculæ aqua plenæ ὑδατίδες Græcis dictæ emergunt, quibus ſæpe pecudum boúmque iugulatorum iecur ſcatere deprehenſum eſt. Hoc enim viſcus quia terrenum ſiccúmque eſt magis quàm reliqua, hydropem accerſit, & magis ætate prouectis quàm pueris. Itaque cauſæ omnes quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, vt calidiorum ciborum præſertim vini meracioris liberalior vſus, hydropem inuehunt: ab his quippe exarefactum iecur perinde atque terra ſiccitate dehiſcit ac finditur. Fit præterea aſcites ex iecoris aut lienis vulnere exiguo quod non altè penetrauit (hoc enim repentè hominem interimit) ſed ſummam duntaxat extimámque faciem attigit. Oritur & ex vlcere quod ferè ab illorum ſuppurante phlegmone atque vacuata relinquitur.

Hydrops tympanias abdominis eſt diſtentio ex multo τυμπα- flatu in illius capacitate cõcluſo. Moles quàm in aſcite mi- νίας. nor & minus grauis, parũ fluctuans, ſed rugitu obmurmurans: ſummus venter vngue percuſſus vt tympanum tinnit, multáque flatus indicia exiſtunt. Huius ergo materia flatus eſt ex imbecilla concoctione & cruditate genitus: qui cùm multus in ventriculo aut inteſtinis, velut in colico dolore coërcetur, nec exitum naturalem reperit, impetu viam ſibi muniens, per cæcos tenuéſque ductus inter abdominis mẽbranas magnis cruciatibus ſeſe infert, ac demum variè impulſus in ipſum abdominis ſpatium penetrat aut deuoluitur. De hoc inquit Hippocrates, Quibus tormina circa vm-

bilicum fatigant, & labor atque lumborum dolor, qui nec medicaméto aut vllo alio modo ſolui poteſt, in hydropem ſiccum firmatur. Rarus certè hic hydrops, víxque ſyncerus flatus ſub abdomine citra humoris permiſtionem vnquam eſt animaduerſus.

Inteſtinorum morbi cauſæ & ſigna. CAP. IX.

τῶν ἐντέρων πάθη.

INTESTINA non admodum intemperie infeſtari ſolent: horum autem grauiores morbi ſunt, obſtructio, adſtrictio, inflammatio, abſceſſus & vlcus. Obſtructio aut alimenti prolapſionem, aut fæcis deiectionem, quæ præcipuæ ſunt inteſtinorum functiones, interpellat. Ea autē interdum, ſed admodum rarò fit à tumore præter naturam in inteſtini ſubſtantia orto, qui nonnunquam eouſque increſcit, vt eius ductum viámque impleat. Hic notis eluceſcet, quæ mox recenſebuntur. Interdum à reſiccatis obduratíſque fæcibus, quæ in illorū anfractibus reconditæ exturbari vix poſſunt: ſiccantur verò quoties tardè deſcendunt, aut quum forenſibus negotiis aliíſve occupationibus coërcitæ ſurſum remeant. Euidens has cauſa anteceſſit: nullus ſubeſt dolor, nullúſque tumor conſpicuus. Leuiter ac facilè hæc ſoluitur obſtructio. Interdum à craſſa, lenta, veréq; gypſea pituita, quę ſenſim copioſior collecta firmiúſque inteſtinis adhæreſcens, omnem eorum capacitatem replet. Superuacanea quidem pituita in cerebro, in ventriculo & in inteſtinis gigni conſueuit: ſed in cerebro tenuis & aquoſa, in his verò craſſa atque lenta: hæc enim peculiare eſt ventriculi & inteſtinorum excrementum, non fæx alui, quippe quę cibi excremētum eſt commune. Etenim quum illorum ſubſtantia frigida ſit atque membranoſa, craſſum certè ac viſcoſum de ſe excremētum proferet, quale eſt pituita lenta. Hæc igitur ſecundùm naturam gignitur concreſcítque in inteſtinis: è quibus cernitur aliàs ſpōte fæcibus circumiectą deſcendere, aliàs clyſtere manifeſtè deduci, aliàs dyſenteriæ vi corradi. Quum autem parciùs ea vacuatur, ſenſim aucta caloris vi ſic tādem craſſeſcit, vt prorſus obſtruēs inteſtina quaſi infarciat, fiátque latentium difficiliúmque morborum cauſa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, necnon tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi in ſiniſtrum exporrecto. Huic quum ſexennio toto remedij genus omne tanquam emolliendo ſcirrho adhibitum fuiſſet, iniecto tādem acriori clyſtere durum ac firmum quippiam, medio ductu pertuſum,

ἔμφραξις.

pedis

pedis longitudine detractum eſt: quod ille inteſtini portionem eſſe metuebat. Sed quũ repentè leuatus videretur, adhibito cõſilio iterum ac tertio clyſtere prolutus eſt, rurſúſque ſimili euulſa materia continuò priſtinæ eſt valetudini reſtitutus. Alteri cuidam ſimilis, ſed grauior affectus aluum prorſus cohibuit: qui tandem vẽtre ſupra modum intumeſcente deceſſit è viuis: inuentúmq; eſt colum inteſtinum vſque adeò infarctum pituita concreta, vt ſolidum prorſus cenſeretur, nihílq; omnino fæcis in aluum delabi ſineret. Vera hæc eſſe teſtamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Craſſior porrò hæc pituita in cæci aut coli inteſtini cellulis diutiùs coërcita, nonnunquam concreſcit in calculos: quales ſæpe vidimus inſtar nucis iuglandis, & in quodam magnitudine caſtaneę quarto aut ſexto quoque die dolore nullo exturbari. Hæc igitur mala concreſcens pituita efficit, qua exuperante animus viréſq; languent, ventriculi cruditas adeſt, tardáque alui deiectio, flatus plurimus obmurmurat, venter friget, ac nonnunquam colico dolore premitur.

Obſtructioni affinis eſt inteſtinorum coarctatio & anguſtia. Ea autem fit eorum vi quæ ingerũtur: ſiue cibi ſint, vt cotonea mala: ſiue adſtringentes clyſteres. Quinetiam à meſenterij aut viſcerum tumore inteſtina premente: hócque frequens admodum eſt. Fit & ab enterocele, quum inteſtinum in ſcrotum deuoluitur, eóque quaſi vinculo coarctatur. Horum vnumquodq; ſeipſo non aliis indiciis percipi debet. Præter inſtitutum non erit exemplum memorabile hoc loco interſerere. Septẽnis puella diarrhœa correpta, quum per dies complures ſubalbidam ac putrem olidámque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiuſmodi pertæſa eius auia, conſilium de cohibẽdo, cum aliis mulierculis cepit. In eam rem, cydoniato larga manu exhibito ſic eſt eius eſu aluus repreſſa, vt eo die & ſequenti nocte nil omnino reddiderit, ſed excitatis ſæuiſſimis vẽtris doloribus & tortionibus vſq; eo intumuerit vt hydropica derepente euaſiſſe putaretur. Accitus Medicus quid rei eſſet ſuſpicatus, clyſmatis primùm lenibus, dein etiã acrioribus identidẽ iniectis hærentem aluo noxiã materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentat: ſed id fruſtrà. Inualeſcẽtibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis tandémq; liquidioris ſtercoris vomitione intra biduum miſerabiliter extincta eſt. Aperto cor-

στενοχωρία.

pore cæcum inteſtinum coanguſtatum conſtrictúmque adeò obhæreſcente interiorémque ductum obthurante cydoniato depreheſum eſt, vt illac nullo modo prorſus quicquam poſſet peruadere: vnde accidit vt acris illa & corrupta materia meatu prohibita obiectáque mora reſtagnans inuſitatam ſibi viam in abdominis ſpatiũ patefecerit, paulo ſupra obſtructum locum pereſo perforatóq; inteſtino, quo velut emiſſario & cuniculo acto excidens abdominis totã capacitatem repleuerat. Hinc acerbiſſimi dolorũ morſus, hinc diſtentio, hinc animi defectiones, obortóque fœdo vomitu crudeliſſima mors breui conſecuta. Hæc hiſtoria ad eos valebit qui redundantem nocentémve humorem, vndecunque is profluat, intempeſtiuè ſiſtere atque coërcere properant maximo ægrotantium malo.

φλεγμονή. Iam verò inflammatio in gracilia inteſtina non ſæpe incidit: at in craſſiora quæ ſanguine multáque carne prædita ſunt, frequenter maximéque in id quod rectum appellant. Dolor in primis acer íſque lancinans, non vt in dyſenteria aut corradens, aut vagus, aut intermittens: ſed in vna eadémque ſede defixus conſtánſque premit. Febris quàm in dyſenteria ardentior, eáque dum pus conficitur exaſperans & inæquali rigore fatigans. Deſidendi cupiditas inanis, & qua præ obſtruentis tumoris magnitudine nihil minimúmve dejicitur: in dyſenteria verò nonnihil atque etiam creberrimè. Dolorem vel anodynus clyſter mirum in modum exacuit, quòd tumorem comprimat: in dyſenteria compeſcit atque demulcet acri humore deterſo.

ἀπόστημα. Abſceſſu facto ruptóque pus primum ſanioſum, deinde album & concoctum à podice exigitur: ídque vel ſeorſum ac ſyncerum, vel paulum ante fæces, à quibus detergi impellíque ſolet. Tum dolor, febris aliáq; ſymptomata miteſcunt, & aluus impedimento ſublato liberè exit.

ἕλκωσις. Vlcus tum ex abſceſſu, tum etiam ex dyſenteria aut tenaſmo relinquitur. Huius dolor fixus eſt, cuius ſenſu debilitata inteſtina, ſæpius onus ſuum deponunt, eructántque modò cruentam modò purulentam ſaniem. Id ſi cauum eſt, quoniam in parte humida conſiſtit & excrementis peruia, diu ſordidum manet, víxque tandem cicatrice obducitur, & niſi diligenter præcauetur, ferè vel in fiſtulam, vel in cancrum deſinit.

Inteſtino-

Inteſtinorum ſymptomata, horum cauſæ & ſigna.

CAP. X.

INTESTINA non paucis diriſque ſymptomatis torqueri ſolent, qualia hæc ferè ſunt: dolor tum colicus, tum iliacus, tarda alui deiectio & ileus, proflués aluus, quæ aut lienteria eſt aut colliquatio, aut diarrhœa, aut dyſenteria, aut tenaſmus. Adhæc cruenta aut purulenta deiectio, lumbrici quoque & aſcarides. τὰ ἐντέρων συμπτώματα.

Colum inteſtinum amplum quum ſit & laxum, anfractibúſque multis ſinuoſum, varias ſanè materias excipit, quarum exuperantia diſtorquetur, dolórque fit, quem ab affecta ſede colicum nũcupamus. Hæ autem materiæ ſunt flatus craſſior, humor aut lẽtus ac pituitoſus, aut acer & mordax & verè bilioſus, qui interdum etiã inflammationẽ accendit, è qua pus in colo fieri interdũ ſolet. κωλικὴ ὀδύνη. Flatus in colo inteſtino plurimus gigni cumularíque ſolet, in quo ſæpius rugire vel murmurare obauditur: neque enim aliud natura condidit excipiendi flatus receptaculum, quem tamen prima ventriculi concoctio maximè progenuit. Itaque flatus in hoc inteſtino copioſior congeſtus, ſi propter obſtructionem à duris reſiccatíſque fæcibus aliiſve de cauſis erumpere nequit, inteſtinum vi diſtẽdit atque diuellit, magno certè & immani cruciatu magnóque ſenſu doloris. Cohibendi flatus conſuetudine non paucos diſſectione animaduertimus, quibus dilatatum colon inteſtinum brachij amplitudinem adæquabat: alios quibus ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum reſiliẽs ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoq; aliis ex cauſis hoc ſymptomate continenter affligi, vt his plures ructus quàm verba eſſent. Flatulentus dolor colicus ventrem diſtendit, vagus eſt & inſtabilis, in variáſque ventris ſedes ſe contorquet: ſæpe obmurmurat, & arctè concluſus, nec ab ore nec ab aluo erumpit: hunc cauſæ flatus effectrices præceſſerũt. At craſſa lentáq; & præſertim à vitrea pituita, quæ nõ modò huic inteſtino adhæreſcit, ſed & ipſum corradit, dilacerat atque in id plerumque perforantis terebelli more ſe infigit, colicus etiam dolor exercet. Hic ſæpe fixus eſt & altè excruciat, nauſeam & pituitæ vomitionem ciet: neque ructibus neque flatibus emiſſis demulcetur: habuítque originem à crapula & otio, quæ cruditatem craſsúmq; humorem progignunt. Ab acri verò erodentéque humore, aut etiã ab inflammatione quiſquis ortus fuerit dolor colicus,

fixus etiam eſt,ſed cum febricula, ardore, ſiti & vigiliis: irritatur eſculentis potulentíſque calidioribus, à quibus etiã ſumpſit originem. Atque hi quidem verè colici dolores facilè miteſcunt cedúntque iuſtis remediis. Nephritici dolores in quibus nec arenula nec calculus exturbatur, ſæpe colicorum ſpecie eludunt.

Nothi colici dolores. Alij inſuper cruciatus, quadam ſimilitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo inteſtino ſedes eſt, ſed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventríſq; partibus obtenduntur. Hi ſanè grauiſſimi ſunt & admodũ diuturni, ac neque clyſteribus, neq; medicamentis, neque fomentis, neque iis remediis, quibus qui verè ſunt colici dolores, deliniri ſolent. Eorũ materia aut flatus eſt tenuis, aut humor acerrimus & æruginoſus membranarũ ſpatiis concluſus, è quibus detrahi vix poteſt. Succedunt diuturnis febribus aliíſque bilioſis morbis, quorum eſt difficilis ſolutio. Natura quippe criſim noxiíque humoris depulſionem in aluum molita, quum nuſquam vacuandi viam promptam & expeditam nanciſcitur, illum è venis & viſceribus in membranas ſæpe auertit, vbi dolores exurgunt priore morbo grauiores. Obſeruaui & continuas & tertianas, ſæpiùs verò quartanas febres hiſce doloribus finiri, qui diu circuitu certo exacuebantur paré mque acceſſionum ordinem retinebant.

ἡ βραδύνουσα διαχώρησις. Tarda atque pigra alui deiectio eſt, qua fæcẽs & cibi reliquiæ raró nec pro aſſumptorum ratione deſcendunt. Per hanc fæces neceſſariò obdureſcunt, quòd diutius cohibitæ caloris vi continenter ſicceſcant, ab híſque nonnihil ſucci ſemper exugant meſenterij venæ, non modò in tenuia, ſed & in craſſiora inteſtina diſtributæ. Tarda deiectio inteſtinorum quidẽ ſymptoma eſt, ſed quod alios deinceps morbos excitat, quocirca inter euidentes morborũ effectrices cauſas refertur. Illinc ſiquidem vapore caput tentatur, corpus ingraueſcit, ventriculi concoctio offenditur, ac reliquę functiones deteriores euadunt. Sępe ex viuendi errore naſcitur, velut ab eſculentis ſiccioribus, acerbis & adſtringẽtibus, quæ præſertim prima menſa aſſumpta ſint: ad hęc ex immoderata ciborum copia, quam pauco tempore natura neque vincere neque diſtribuere poteſt: ex otio deniq; & decubitu ſomnóque multo. Cæterùm non hanc ſed eã quę morbi ſoboles eſt tardam deiectionem perquirimus. Huius cauſa triplex ſtatuitur: ſenſus obtuſus qualem infligũt

veternus, apoplexia & paralyſis. Stimuli penuria, vt quum flaua bilis quæ obiter inteſtina ad excretionem irritat cohibetur, hócque crebrò fit in ictero. Inteſtinorum vel obſtructio, vel adſtrictio, quæ cæteris eſt cauſis frequentior. Adſtrictio à meſenterij aut viſcerum tumore naſcitur, qui inteſtina preſſu coanguſtat: nonnunquam & ab enterocele. Obſtructio verò vel à duris ſiccíſque fæcibus, vel à craſſa lentáque pituita, vel ab aſsidua corruptione cibi & multi & varij nec conſueti multiplicatíſque cruditatibus, vel à concreto calculo. In quibus ergo pigra multum ac tarda eſt aluus, vt in eo quem nouimus non niſi duodecimo quoque die excrementa fæcéſque deiicere, & aliquando citra manifeſtum corporis functionúmque detrimentum dies totos quadraginta nihil prorſus ab aluo reddidiſſe, cauſa quidem neque à conſuetudine, neque à natura, ſed ab iis quæ nunc recenſui vitiis petenda. Quinetiam tumor præter naturam in inteſtino genitus, id in totum obſtruit fæcíſque prolapſum cohibet.

Hæ cauſæ quum ſupra modum increuerint, excrementorum via prorſus occluſa, miſerabilem ileum edũt, in quo fæces aluum præterlabi nequeunt. Hunc perſæpe committit inteſtinum, ſi cum reſiccato ſtercore vel in ſcrotum vel in diſruptum vmbilicum procidens retrudi nequeat. Interdum & ſtercus durum, & inteſtini tumor præter naturã: aliæ verò cauſæ rarius. Sub hoc omnino neque cibus deſcẽdit, neque iniectus clyſter aſcendit. Atque per initia inteſtinorum murmur ineſt, dolor circunuectus, ructus inanis, nauſea atq; ventriculus nimiũ humidus. His dein accedit pituitæ biliſq; vomitio, quicquid eſtur bibitúrve, tametſi in inteſtina prouoluitur, hinc tamen poſtea remeat inquinatum ſtercoris nidore: ac poſtremò horrendum viſu ſtercus ipſum morituris vomitione reiicitur, frigeſcente quidem iam corpore & oborto ſudore frigido.

Cita alui deiectio contrariis fit ex cauſis, quum videlicet cibus vel liquidus vel lubricus vel pinguis nimium eſt, quũ is ſua copia vẽtriculum & inteſtina quaſi pondere grauiùs onerat: quum quædam acrimonia eum pungit atque vellicat, ſiue ea ex medicamentorum genere, ſiue cibus ſit corruptus, ſiue bilioſum & acre corporis excrementum ſit, aliunde eò cõfluens, aut etiam illic genitum. Hæc quippe citam aluum reddunt, quæ & liquida & ſæpius quàm ex cõſuetudine deiicit. Ex iis autem quę exeunt profluuiorũ dif-

ferentiæ ſtatui debent. Quum ab aluo continenter cruda defluunt,aquoſa nempe diluta,humentia, colore ſubalbida vel cinerea,graueolentia, ídque ſolo vẽtris rugitu vel murmure,nullo manifeſto torminum doloríſve ſenſu,aut lienteria aut cœliaca eſt affectio. Si enim lęuia & æqualia ſuiq; ſimilia & quaſi chyli aut cremoris ſpecie profluũt,cœliaca: ſin verò inæqualia & diſſimilia , in quibus cibi nec obtriti
κοιλιακή. nec confecti ſubſtantia apertè cognoſcitur,liẽteria eſt.Cœliacę affectionis cauſa non cruditas eſt,non imbecilla ventriculi cõcoctio,ſed chyli imperfecta maláque diſtributio, quam meſenterij,lienis aut iecoris obſtructio, vel trahẽtis facultatis imbecillitas , vel alimentorũ maximéq; fructuũ fugaciũ & potus immoderata copia peperit.Hæc enim diſtribui tota nequit, ſed maxima ex parte in abdomine ſubſiſtit. Ab his cauſis multa cõgeritur illuuies,quæ ſenſim in tenuioribus inteſtinis aucta,vel in vẽtriculo, vel in meſenterio,vel circũ viſcera, tempore corrumpitur. Quúmq; ſua copia grauis eſſe cœperit,vel ſpõte infrà interdúmq; ſuprà prorumpit,vel à natura laceſſita propellitur:nonnunquam leuiſſimo clyſteris medicamentíve irritamẽto exit. Pulſus frequẽs & celer exiſtit tanquã febris affligeret,& deiecturis leuiuſculæ animi defectiones obrepũt. Ante eruptionẽ abdomen diſtenditur,ventérque prominet: híſque ſuccedens ſpõtanea perturbatio,cœliaca eſt affectio. Vacuato humore omni ſuperuacuo,profluuium ſponte conquieſcit,interdum eodem quo cœperat die, interdum poſtero aut tertio.

λειεντερία. Lienteria dicitur inteſtinorum læuitas , qua quæ per aluum defluunt , alimentis tum ſubſtantia tum colore finitima ſunt. Cauſam habet non diſtributionis impedimẽtum, ſed concoctionis primæ imbecillitatem, ob quã cibus crudus nihílque mutatus delabitur : ſiue quòd imbecillior vẽtriculus eum non conficit , ſiue quòd laxior ille non arctè continet dum integrè coquatur. Ventriculus autem imbecillior redditur proprio robore diſſoluto,ídq; bifariam vel ſuo vel externo ſeu aliarũ partium vitio atque ſympathia. Propria illius vitia hæc ſunt:refrigeratio,cuiuſmodi eſt ab immoderato frigidæ potu,præſertim quũ corpus exæſtuat. Laxitas ſeu emollitio,qualem inducunt aquæ tepidæ,olei, butyri,adipis,prunorum, maluæ atq; ſimilium vſus immoderatior. Aliena qualitas inuſta, qualem fungorum, cucumerum , melonum & fructuum maligna qualitate putreſcentium intempeſtiuus eſus, multóque efficacius hauſtum

vene-

venenum induxit, quemadmodum & peruerſa cœli conſtitutio, quæ popularem ſæpe lienteriam promouit. Aliarum autem partium conſenſu lienteria fit, quum ab illis vitium aliquod in vẽtriculũ incidit. Sic pituita è cerebro procumbens, quia refrigerat & emollit: & bilis è iecore profuſa vẽtriculum proritans, crudos cibos necdum planè coctos in aluum præcipitat. Sic ſæpè animaduertimus ingentem abdominis abſceſſum, & pulmonum vomicam, & pectoris renúmque ſuppurationẽ tetro malignóque nidore in cor & in ventriculũ effuſo, grauẽ periculoſámque peperiſſe lienteriam, qualem in iis quoque cernimus, qui diuturno morbo confecti iam morti ſunt proximi.

Diarrhœa quanquam dici poteſt omne alui profluuium, id tamen propriè deſignat quo ſynceriores humores defluunt, ſiue vehemẽti ſenſu doloris. Aliàs enim ſeorsũ pituita, aliàs bilis flaua, aliàs atra purior apparet. Pituita craſſa & mucoſa ex inteſtinis craſſioribus ferè corraditur, in quibus cumulari & cõcreſcere ſolet: ſæpe & ex meſenterio in quo ea plenior congeſta, œdemata ſcirrhóſque progignit, hincque ferè pituitoſum omne profluuium originem ſumit. At nihilominus tenuem ſpumoſamque pituitã cenſuit Hippocrates è capite in ventriculum inque inteſtina prolabi: dulcem verò atque diluta ex vniuerſo corporis habitu deriuari. Qua ratione etiam teſtatur diarrhœam ſoluere leucophlegmatiam, eſſéque balbis familiarem. Diarrhœa bilioſa eſt qua bilis flaua aut citrina ardens ac plerumq; ſpumans emanat, idque ſine magna ventris torſione, quod liberè per laxas patentéſque vias defluat. Ea ſępe è calidiore iecore aut è cyſti fellis profunditur in inteſtina: nonnunquam & ex meſenterio in quod ſuperuacuum omnem humorem oppreſſa natura ſolet recondere: nonnunquam ſed rarius è venis maioribus atque etiam ex corporis habitu. Sic enim diarrhœam ſtatuit Hippocrates ſurditatem alióſque ex bile morbos ſoluere. Melancholica diarrhœa aut è liene aut meſenterio prodit, quum oppreſſa natura vel naturalem melancholiam, vel bilem atram in aluum excutit exturbátque. Hæc autẽ cæteris multò eſt inſolentior. Atra nonnũquam vſque adeò apparet deiectio, vt vel cum diluta pice vel cum caſſiæ medulla conferri poſſit; quæ multos melancholiæ ſimilitudine fefellit. At illa certè è ſanguine fit, qui quoties aperta, rupta vel exeſa præcordioru n vena, in inteſtina incidit, longo ſinuoſóque prolapſu ita præraſſa-

tur ac nigreſcit, vt picem planè referat. Diſcernitur autem quòd intincta lintea rubeſcant, quódque cruenta vel comitetur vel præceſſerit vomitio. Fit & quũ poſt diuturnũ icterum iecore infarctũ ſcirrhóve laborãte aut aliter malè affecto, bilis flaua proprio folliculo diutius coërcita virorẽ tandémque nigrorem vſtione contrahit, quæ vel in atros calculos ſphærularum è gagate ſpecie ibidem concreſcit, vel turgeſcens & naturæ moleſta irrumpit in inteſtina: túmque excrementa illa nigra atro ſanguini ſimilia exiſtunt, quæ Hippocrati habentur peſſima, nimirum quæ non ita multo pòſt ægrotanti ſunt perniciem allatura.

συντήξεις τῶν ἐντέρων. Sed & inteſtinorum colliquatio ad diarrhœam referri poteſt: in qua quod infernè procedit, quaſi adipe vel oleo perfuſum cernitur. Hinc autem fit quòd recèns concreta pinguedinis carníſve aut etiam (diu protrahẽte vitio) ſolidarum partiũ ſubſtãtia liqueſcat defluátque in aluum. Familiare hoc quidem profluuij genus peſtilentibus febribus & cauſo colliquanti & hecticæ, & phthiſi, & atrophiæ, nonnunquam & viſcerum inflammationibus.

δυσεντερία. Dyſenteria eſt cruenta alui deiectio cũ dolore & ventris torſione: vnde & hanc Latini tormina nuncuparunt. Primùm quidem inteſtinorum mucus egeritur, deinde adeps intus illis adhæreſcẽs exiguo cruore perfuſus: eáque prima eſt dyſenteriæ ſpecies. Altera quum interior inteſtinorum tunica corraditur, cuius pelliculæ & fibræ deiectionibus permiſtæ apparent. Tertia quum altiùs penetrante & depaſcente vlcere, ipſa caro propriáque inteſtini ſubſtãtia putris vel exeſa procidit. In quo autem maximè inteſtino vlcus cõſiſtat, primùm ex ſitu doloris intelligitur, deinde ex permiſtionis ratione. Etenim ſi cruor & quicquid corraditur, fęcibus alui exquiſitè permiſcetur, inteſtina ſuperiora: ſi verò id purum ac minimè permiſtum excidit, ſeorſumq; fæces alui deſcendunt, inferiora craſſioráque vlcera depa-

τεινασμός. ſcuntur. In hoc genere tenaſmus habetur, qui directi inteſtini vlcus eſt. Sub hoc aſſidua deſidendi cupiditas ſollicitat, ſed qua nihil ferè præter mucoſum quiddã & ſubcruẽtum egeritur. Dyſenteriæ atq; tenaſmi cauſa eſt pungens acérq; humor, qui non rectà, ſed per anfractus in inteſtina vi quadã delatus & infixus, ea exulcerat & acrimonia rodit: Is autẽ vel bilis eſt flaua, vel atra, vel pituita ſalſa. Nõnunquam & exedẽtia medicamenta, vt colocynthis & adamãtis puluis: necnon vitioſa & acria alimenta ingeſta altiùs ſe

in inteſti-

in inteſtinum figunt, dyſenteriámque cient. Humor porrò acer in inteſtinum irruit, interdum ex meſenterio, in quo iam dudum cumulatus erat, vt crebrò iis accidit, quibus amplum abdomen prominet: interdum è iecore vel è liene, vel ex vicinis partibus: interdum è venis maioribus atque ex ipſo etiam corporis habitu. Hæc omnia propriis ſignis noſſe expedit, vt certa ſit curatio. Non omnem dyſenteriam febris comitatur, ſed eam duntaxat cuius humor eſt acerrimus, iſque è viſceribus aut è venis magna corporis perturbatione profuſus.

Cruenta alui deiectio qua cruor ſine dyſenteria ac ſine tenaſmo fertur, raro ex iecoris imbecillitate fit, ſæpius ex apertis internis hæmorrhoidibus. Qui è iecore imbecillo dimanat, verus cruor non eſt, ſed diluti & recentis carnis loturæ perſimilis. Hic idcirco rariſſimè apparet; quòd inſolenter admodum ſanies ea per meſenterij venas è iecore prolabatur in inteſtina. Qui autem ſeorſum purus ac rutilus exit, ex aperta hæmorrhoide eſt, quæ hunc proximè è vena caua profundit, modò egeſtionis initio modò in fine & in ipſo egerendi conatu. Interdum & grumus rubẽs hinc procidit, dum hæmorrhois ſtillat in recti inteſtini capacitatem, in qua omnino coit. Neque igitur ex apertis meſenterij venis ſanguis multus: neque ex ſuperioribus liquidus ac rutilus deſcendit, ſed vt antè dixi picis inſtar retorridus ac niger. *ὑποχώρησις αἱματηρά.*

Purulenta excretio ſi exigua & cum dolore prodit, ab vlcere aut inteſtinorũ aut podicis eſt, quod vel dyſenteria, vel tenaſmus, vel phlegmone reliquit: hoc autem antecedens affectus commonſtrat. Si copioſior eſt atque doloris expers, ex abſceſſu quodam meſenterij in proxima inteſtina fertur. Si verò parcior paritérque indolens; ea quidem verè purulẽtá non eſt nec ab vlcere manat, id quod multos puris ſpecie fefellit; ſed mucoſa quædã ſordes eſt ſubalbida & veluti limus fæxque ſanguinis melancholici quã podicis expuunt venæ, atque multo interdum tempore eructant poſt diuturnos ferè morbos melancholicos durámque & laborioſam equitationem. Nunquam certè aut admodum raro è iecoris aut è lienis abſceſſu, multóq; rarius (quod tamen affirmat Galenus) è purulentis pulmonibus ſyncerum pus in aluum deriuatur. Hanc tamẽ illi viã comminiſcitur, è pulmonibus eructari in ſiniſtrum cordis ventriculum, hinc in aortam arteriam, ex hac in minores quæ *πυώδης ὑποχώρησις.* *μυξώδης ὑποχώρησις.*

per meſenterium feruntur pelli & excidere in inteſtina. Auicennas aliam viam confinxit, è pulmonibus in dextrum cordis ſinum, hinc in venam cauam, è qua in iecur & portas, ex quibus in meſenterij venas tandémque in inteſtina. Cæterùm in his figmentis fieri omnino nequit, vt tã longo viæ tractu pus quod ſanguinis permiſtione tinctũ fuerat, tandem album redeat, ſecernatúrque ſyncerum.

ἑλμινθες ventris tinea.

Lumbrici ex omnibus corporis partibus maximè inteſtina occupare ſolent: quanquam & exiguos interdum in renibus genitos vidi cum vrina profuſos, & in pulmonibus, & in auribus, & in dentibus: ſæpe etiam in neglectis abſceſſibus vlceribúſque ſordidis. Ex craſſa lentáque pituita, quæ in inteſtinis frequens corrupta præparatáque fuerat, ab vberrimo inſito calore ſuſcitantur vitámque ſumunt, eorum

αἱ στρογγύλαι.

animalium exemplo quæ ex putri materia cœleſtis caloris ope vitam habent. Vt autem varia eſt putreſcentis materiæ figura, ita & variæ fiunt lumbricorum ſpecies. Alij longi ſunt ac teretes, qui in ſuperioribus gracilibúſque inteſtinis gigni ſolent: è quibus dum cibus deſcendit obnituntur & ſurſum plerumque irrepunt in ventriculum, quem grauib. torquent ſymptomatis. Inde per gulam os ipſum conſcendunt, è quo hiante etiam proſiliunt: clauſo verò dormientibus per palati cauũ obrepunt in nares foráſq; prodeunt. Alij breuiores ſunt & lati cucurbitæ ſeminis effigie, quorũ procreatio eſt vel in cæco inteſtino, vel in coli cellulis:

αἱ πλατεῖαι.

atque hi ſæpe mira ſerie inter ſe cohærent. Interdum mutuo horũ adhæſu & adunatione crebra cõtexitur latus ille vermis, quem ob ſimilitudinẽ Græci ταινίαν appellant, quòd vittis & faſciis mulierum quib. capillũ vinciunt ſimilis, tã latus ac longus exiſtat, vt per omnia præcipuè verò craſſiora extendatur inteſtina, in iis præſertim quib. pigrior tar-

ἀσκαρίδες.

diórque aluus natura eſt. Alij exigui ſunt & tenues ſimúlque teretes (aſcarides appellant) quib. ferè ſedes eſt in recto inteſtino & extremo ſphinctere: adultis nonnunquam horum multitudine fæces cõſperguntur. Hos etiam animaduerti interdum ab ano pruritu quodam emergere, hincq; in femora natéſque quoquouerſum ſerpere. Omnibus materiam ſuppeditant cruditas & crapula, deinde eorum vſus, quæ facilè putreſcũt, vt lactis, caſei, fructuúmque dulcium & fugacium. Itaque pueri quàm adulti his multo ſæpius afflictantur, quòd illorum calor humidior ſit, confertioréque halitu perfundantur. Lumbricorum ſigna ſunt ventris

di-

diſtentio cum murmure atque torſione, lientericum profluuium, corporis diſſolutio, faciei pallor, oculorum ſuffuſio vel ſugillatio, narium pruritus. Quùmque ſurſum obrepunt, agitati (maximè per inedias & cibi penuriam) inteſtina morſu aut ſuctu feriunt, ſiccam tuſſim mouent: oris ventriculi præcordiorúmque compunctione animi defectiones, ſyncopas, epilepſias: aſcenſu verò tremorem, deuorandi conatum & ſtrangulandi metum inferunt, quibus malis infantes plerique ſunt extincti.

Ani affectus atque ſymptomata. CAP. XI.

ANVM hi affectus occupant, phlegmone, abſceſſus, fiſtula, fiſſura, condyloma & hæmorrhois, cuius ſymptoma eſt ſanguinis effluuiũ. Phlegmone fit copia ſanguinis è vena caua per hęmorrhoides in partes inanes quę circa podicem ſunt incidente. Hæc quum ex aliis cauſis tum maximè ex multa duráq; equitatione proficiſcitur. Dolor ineſt admodum acerbus íſque lancinans & qui premendo exacuitur, foras interdum prominet, aluus non niſi difficilè & ſummo cruciatu exit, ac interdum dies multos ſiſtitur comite etiam febre, vt & vrina ob viciniam affecta veſica.

Abſceſſus è phlegmone relinquitur qui in recti inteſtini ἀπόστημα
cauum ſæpius quàm in cutem erumpit: quandoquidẽ parte molliore exedens pus ſibi promptiùs viam parat. Rupto abſceſſu vlcus manet purulentũ ac ſordidum, quale & nonnunquã exiſtit ex neglecto tenaſmo. Id autem in fiſtulam breui degenerat: vix enim parte humida & excrementis peruia coaleſcit, ſordiúmq; copia calloſum diutiſſimè manat, etiam dolore ſedato. In hoc pus vel ſeorſum vel deiectionis initio exit, multò ſecus, quàm è meſenterij aut ſuperiorum partium vlcere. Sed & id viſum eſt interdum in veſicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudẽdo perinde atque è podice, deinde puris atque etiam fæcis nonnihil miſtum vrinæ prorũpebat. Aliquando autem è phlegmone non abſceſſus vlcúſve relinquitur, ſed ad anum venæ craſſa & melancholica ſanguinis colluuie diſtentæ ob idque partibus etiam vicinis vehementes dolores & cruciatus acerbos facientes, vel liberè eam poſtea expuunt in inteſtinum, vel in condylomata deponunt.

Ragades id eſt fiſſuræ, ani vlcuſcula oblonga ſunt, quib. ῥαγάδες
ſphincteris rimæ proſcinduntur, iis ſimiles quæ inferius labrum & manus pedéſque dilacerant, His finitima ſunt & leuia quæcunque ſedis vlcera. Dolor acerrimus eſt cum

ardore citra phlegmones indicia, vlceríſque extremum expreſſa ano plerumque oculis patet. Fiunt autem vel duriorum aſperitate fæcum, vel humoris acris ſalſi ſiccantíſque morſu.

κονδύλωμα. Condyloma durum eſt tuberculum in ani margine ortum, aut verrucæ, aut grani vuæ, aut maturi mori, aut ficus effigie. Ex melancholico nigróque ſanguine illic ſenſim extuberat & increſcit, tædio potius quàm dolore moleſtum.

ἡ αἱμοῤῥοΐς. Hæmorrhois verò quæ externa & conſpicua eſt, ex ano quoque ſurgit ac prominet: Ea ex atro melancholicóque ſanguine fit, qui è caua in extremum venæ profuſus, nondum tamen illinc præ loci duritie exiliens cumulatur, idq; implet & in ficus ſpeciem diſtendit. A condylomate autem diſtat, quòd & breuiori tempore fiat, & affligat graui dolore, quódque nondum in calloſam duritiem concreſcat. Atque ea cæca appellatur hæmorrhois, quum nihil ſanguinis effundit. Quæ verò aperta iam eſt, ſanguinem interdum ſponte, in conatu ſemper profundit, nec in tantum tumorem attollitur. Interiores hæmorrhoides quum corporis venæ aut multo aut acri turgent ſanguine, nullo ferè ſenſu tumoris doloríſve ſuperuacuum ſanguinem eructant, idque ſolùm in egerendi conatu, atque is ſeorſum conſpicitur fæce minimè permiſtus.

Hæmorrhoidum ſymptomata ſunt immoderata ſanguinis profuſio, & eius minimè conſueta ſuppreſſio. Vtrumque enim præter naturam eſt, fitque grauium morborum cauſa. Sola quippe vacuatio naturalis ea cẽſetur, quæ quod graue infenſúmq; eſt, velut onus inutile deponit citra corporis infirmitatem, citráque virium iacturam. Profuſionis cauſa continens vel in ſanguine eſt, qui multus, tenuis aut acer violenter erumpit: vel in venis quæ aut apertæ aut exeſæ aut ruptæ iam ſunt. Suppreſſio autem contrariis fit ex cauſis.

ἀρχοῦ πρόπτωσις. Anus procidit modò ſponte, modò egerendi conatu, apparétque ſphincter totus interdum inuerſus atque prouolutus. Cauſa eſt muſculi reſolutio ſeu laxitas ex multi humoris perfuſione: qua ratione pueris & infantibus quàm adultis id vitij familiarius obſeruatur.

Renum morbi, cauſa atque ſigna. CAP. XII.

νεφρῖτις. RENES morbi pauci exercent: inflammatio, obſtructio, abſceſſus & vlcus. Inflammatio quæ propriè nephritis

phritis appellatur admodum rarò accenditur in renibus, quòd firma eorum & prędura caro ęgrè fluxionem admittat. Fit tamen interdum renibus ictu caſúve contuſis, acceſitáque fluxione per emulgentes venas. Hanc adeſſe teſtantur, ardor ingẽs, dolor grauis ac pulſans in ea inanitate, quæ eſt inter extremam coſtam & coxendicem. Hic & vicinas partes quæ circum præcordia ſunt, circum lumbos, circum coxendicem & pubem atque partes obſcœnas, diſtentione conuellit. Extremorum frigus, atque cruris è directo ſiti ſtupor ineſt: mictio cum ardore atque labore frequens, principiò tenuis & cruda, deinde craſſa atque mucoſa: aluus impedita & pigra. Hinc ventris diſtentio, febris aſſidua, nauſea, ructatio, crebráque vomitio.

Renis obſtructio varias habet cauſas: arenulas, calculum, humorem craſſum & viſcoſum. Rarum quidẽ eſt víxque vnquam compertum, vt à ſolo humore vel craſſo vel lento ren totus obturetur: à calculo aut ab arenulis ſæpiſſimè, à quibus etiam ſolis vrina ſupprimitur. Arenulæ autem non in interiore cauo, ſed in propria renum ſubſtãtia proueniunt, à qua duræ ſunt ac rubræ & renis ſubſtantiam colorémq; retinent. Illinc fluentis vrinæ impetu raptæ feruntur in cauum, prolabuntúrque in veſicam per vreteres, & vrinam reddũt arenoſam. Si curatio negligitur, tempore craſſeſcunt illæ, vel mutuo adhæſu inter ſe colligatæ calculum coagmentant atque componunt. Hic dein è renis ſubſtantia exturbatur in cauum, quúmque euellitur, renis partem cui adhæreſcebat, ſine doloris ſenſu diuellens & quaſi dilacerans, ſaniem prolicit, quæ pariter cum vrina profunditur, eámque craſſam, turbidam, ſubnigrámque reddit. Calculus autẽ exceptus renis capacitate ſi exiguus eſt, non multo pòſt tempore in caput vreteris ſe infert, ex quo magna vi ſummóq; dolore nephritico in veſicam procidit. Si craſſiuſculus eſt aut ſalebroſus & aſper, in via diutius hęret & magno cruciatu vreterem dilacerat. Sed & nonnunquam in renis capacitate ſubſiſtit ac permanet, quũ præ craſſitie non ſatis lata illi eſt vreteris via. In illam contruſus & exagitatus acerbum ſæpe dolorem mouet, quũ præſertim proſilit atq; ſe infert in vreteris caput: at is miteſcit calculo remeante in renis cauum. Hic (niſi tempore procidit) aſſiduo arenularum appulſu coagmentatur in verum renis calculum, cuius nec vna ſemper eſt magnitudo, nec vna forma, nec color vnus. Confirmatus ferè renis cauum implet con-

[Margin notes: νεφρῶν ἐμφράξις. — ψαμμώδης νεφρὸς. — νεφρὸς λιθιῶν.]

ſuetáſque arenulas exire prohibet: ac proinde renum calculus veteres dolores nephriticos obtegit & diſſimulat. Perfectum in rene hunc eſſe docent, affectæ partis grauitas, ob quam vix ſpina dorſi inflectitur: cuius tamen dolor, nõ vt is quem deſtillatio peperit, externarũ partium preſſu admodum manifeſtus eſt. Nullo tumore foris cõſpicuo obtuſioris cuiuſdam doloris ſenſus ineſt, præſertim quum aluo ſuppreſſa ren ipſe vel flatu vel fæce premitur, aut quũ decubitus eſt in aduerſum latus, aut quum vehemẽtior eſt exercitatio. Nephriticus dolor ex interuallis citra calculi excretionem redit: per laborem & duram equitationem vrina profluit cruenta, tum quippe calculus ſuo pondere & attritu renem contundit ac plerumque ſine ſenſu dilacerat exulcerátque, è quo ſanguis cũ vrina profunditur. Cruris, quod è directo affecti renis eſt, torpor quibuſdam ineſt moleſtus. Calculi materia eſt craſſus & viſcoſus humor in renem pariter cum ſanguine eiúſque ſero excurrens, qui aliàs ex cruditate, aliàs ex torrido terrenóq; ſanguine proceſſit. Efficientem cauſam omnes quidem profitentur immoderatum eſſe renum calorem, qui humores perurens, ſiccans & obdurans cogit in lapidem. At certè alia ſtatuenda cauſa efficacior longéque crebrior, inſita renum arenoſa calculoſaque conſtitutio. Hanc quiſquis à parentibus contraxit, vix vlla ratione calculi tormenta effugiet: quandoquidem hoc vitium omnium eſt maximè hæreditarium, vt non paucis pariter cum renib. calculus procreetur. Adiuuantium porrò cauſarum præcipua eſt otium ſomnúſque diuturnus decubitu ſupino.

Materia calculi.

Cauſa efficiens.

νεφρῶν ἀπόστημα.

Renum abſceſſus quo purulenta materia coërcetur, rarius ex phlegmone fit, ſæpius ex ſordido vlcere nõ expurgato, ea ratione quam mox ſubiiciam. Concoctione tamen phlegmones pus gignitur & abſceſſus tantus interdum vt diſtento rene tumor circa lumbos & ilia foras promineat. Febres cum horrore oberrant: grauitatis ſenſus quàm antè magis infeſtat. Rupto autem abſceſſu pus cum vrina defertur, & interdum ſordes aut corrupta caro ex putri renum ſubſtantia.

ἕλκωσις.

Vacuato expurgatóq; abſceſſu vlcus manet diuturnum admodũ ac ferè immedicabile. Quæ enim ſubſtantiæ portio vel putredine vel attritu exeſa eſt, neq; reſarcire vnquã neque coaleſcere poteſt: quandoquidem viſcus hoc vt cætera ſpermaticum eſt, cuius etiam vrina iugiter præterfluẽs

vlcus

vlcus agglutinari non ſinit. Quocirca ſordidum id vt fiſtula perpetuò relinquitur. Huius ſignum eſt quòd modò pus, modò mucoſum quiddam vrina permiſtum defluit: hincque vrina redditur alba, turbida, lactis ſero perſimilis, quæ tandem quiete ſedimētum id purulentum mucoſúmve deponit. Vlcus ex abſceſſu phlegmones inſolens admodum eſt. Nec minus id quoque inſolens putandum, quod vel à profluentis materiæ acrimonia renem exedēte, vel ab ictu, vel à caſu eius venas diſrumpente fieri tradunt. Crebrò autem ac ferè ſemper à calculo intus coërcito fit, qui vel pōdere renem contundit, vel attritu comminuit exedítque. Ita ſæpe vidimus tota renis carne ac ſubſtantia pereſa, ambiente tanquā marſupio membrana pus calculóſque multos obuolui. Vlcus ab his cauſis ortum habuiſſe argumēto eſt, quòd vrina antequam purulenta eſſet, ſæpe cruēta fuerit, præſertim ab exercitatione & labore, quòd febris nulla aut perobſcura fatiget. *Vlceratorum renũ cauſa.* Siquando autem obſtructo vreteris capite pus cohibetur, id ſenſim vel per emulgentem in maiores venas redundans, ſanguinem habitúmque corporis inquinabit (qua ex cauſa quaſi ex leucophlegmatia calculoſos tumere ac pallеſcere ſæpe animaduerti) vel ea ſede congeſtum ilia lumbóſque copia diſtendet, è quibus etiam aperta cute diu multúmque manat. Nonnunquam & illinc calculus ingēs cū pure aliàs exceſſit, aliàs euulſus eſt. Hæc quum accidunt tota iam penè renis ſubſtantia putredine conſumpta eſt, illíncque pus redundans inter peritonæi membranas fluctuat. Huius copia interdum vidimus totam ventris lumborúmque regionem diſtendi, & pus hinc tum deiectione, tum vomitione reddi ſyncerum.

Nephriticus dolor, acerbiſſimus eſt renum cruciatus, aut certè vreteris cuius eſt ſenſus eximius. *νεφριτικὴ ὀδύνη.* Is in renis ſitu fixus alterutro latere ſtabilis eſt, niſi quòd interdum vel ad coxendicem vel ad teſtem qui è directo iacet, vreteris tractu protēditur. Non vt colicus dolor in ventrem medium aut in omnē illius regionem murmure quodam euagatur: neque ſemper citata & expurgata aluo diſcuſſiſque flatib. miteſcit: ſed immanitate & ferocia peritonæum conuellit: hinc viſcera & ventriculus ſubuertuntur, ac primùm quidē pituitoſa, deinde bilioſa vomitione reiiciunt. Vrina quum malum incipit pauca, tenuis, & aquoſa eſt, interdum verò ſupprimitur: poſtea copioſa, craſſa, & arenoſa exit, eáque ardoris quodam ſenſu ad crebriùs meiendum compellit.

Decubitus in ægram partem dolorem demulcet, in aduerſam exaſperat. Creber admodum eſt ac multis frequens hic dolor, colicus verò rarus. Tanti cruciatus neque inflammatio, neque ſanguinis grumus, neq; craſſus humor cauſa ſtatui poteſt, quòd mollis ac fluidus facilè obſequatur, quódque obſeruamus craſſiorem mucum, imò & concretum pus nullo ſenſu è renibus facilè prolabi. Vnus calculus cauſa fit doloris, qui craſſiuſculus inæquabilis ac ſcaber dũ per anguſtum vreterem deuoluitur, hunc magna vi dilatans atque dilacerans perquàm immaniter excruciat. Iis qui iampridem nephriticis doloribus erant aſſueti vſq; adeò dilatatum vreterem aliquando comperimus, vt in eum maior digitus immitti poſſet. Per hũc mediocres calculi ſine moleſtia excidebant, qui olim non niſi ſummo cruciatu procidiſſent. Qui verò aut nondum, aut certè rarò & leuiter nephritico dolore tentati ſunt, minimo calculo diſtorquẽtur. Hunc autem à colico diſcernere in primis arduum eſt quũ nihil excedere manifeſtò deprehenditur. Sedato atque reſtincto dolore etiam atque etiam conſiderandum, doloríſne cauſa in veſicam exturbata ſit, an in renis cauum remigrauerit. Si exturbata eſt, cauendum ne illic ſubſiſtat, & aſſiduo materiæ appulſu in veſicæ calculũ coagmentetur. Iam verò eiecto cum vrina calculo, æſtimandum ſolidúſne ſit an ex arenularum adhæſu compactus. Ex iis namque medendi ratio conſtituitur. Neque iis credendum eſt, qui calculos albos in veſica duntaxat, rubros in renibus naſci affirmant. Nam purulenti renes albos quoque proferunt.

Cauſa nephritici doloris effectrix.

Veſicæ morbi, cauſæ, ſigna atque ſymptomata.

CAP. XIII.

VESICA calculo crebriùs affligitur, inflammatione & abſceſſu admodum rarò, exulceratione nonnunquam. Veſicæ calculus magnitudine, ſubſtantia, colore, figura atque ſitu plerumque variat, nec vniuſmodi cernitur in omnibus: hinc & varia ſymptomata laborantes exercent. Huius cauſam pleriqúe omnes tradunt craſſum eſſe crudúmque ſuccum, qui per venas cum vrina in veſicæ capacitatem influat, in qua tanquam fæx ſubſidens, loci calore exarefactus ſenſim lapideſcat. At verò quid limum iſtũ (niſi fortè admodum anguſta aut obſtructa ſit veſicæ ceruix) tandiu poſſit illic remorari nõ video, quum & ſanguinis grumus, & pus, & mucoſa lẽtáque pituita, aliáque multò craſſiora facilè illinc profluãt cum vrina. His argumen-

ἡ λιθίωσις κύστεως.

Cauſa calculi veſicæ.

tis adductus aliam cœpi cauſam inueſtigare,ac tandē comperi omnem calculum in veſica concluſum, rudimentum quoddam è renibus traxiſſe,è quibus per nephriticum dolorem excidens, ſi grandiuſculus eſt, in veſica aliquandiu hæret ac plerumque perſiſtit; illícque allaturum ſordium adhæſu coagmentatur, dum verus confirmatúſque lapis fiat. Ita quidem neminē hactenus offendi in veſica calculum habere,qui nephriticis doloribus diuexatus antè non fuiſſet. Et quoſcunque exemptos veſicæ calculos obtriui (obtriui autem experiundi gratia permultos) in eorū medio quaſi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diuerſi quàm reliquum integumentum ac inuolucrum & coloris & ſubſtantiæ. Propria calculi veſicæ ſigna hæc ferè ſunt, vaga quædam & oberrans circa pubem & perinæum titillatio, ſiquidem exiguus is & leuis etiamnum eſt: quum verò grandeſcit, incumbētis grauitatis pōdus percipitur,vt idcirco difficilis & doloris plenus per ſalebroſa loca ſit inceſſus,multóq; difficilior ſaltatio. Mictio crebreſcit adeò vt & tandem aſſiduò meiendum ſit,víxque poſſit vrina cohiberi. Quum meiendum eſt,vrinæ fluor repentè intercipitur,obuiam quidem impulſo calculo,ſicque minimè continuata ſed intercisa eſt emictio. Ac tum dolor aliàs vniuerſum pudendi ductum, aliàs glandem ſolam affligit, íſque accerrimus ſub emictionis finem,quum calculus vrinæ curſu incitatus quaſi proditurus ſphincterē violentius comprimit. Meiendi conatum comitatur deſidendi cupiditas, quòd calculi magnitudo è perinæo rectū inteſtinum vt veſicæ ceruicem extimulet. At verò nonnunquam ſummæ veſicæ adhæreſcens calculus & quaſi ex illa propēdens,vix illum ex his ſignis manifeſtè exhibet:& viſi ſunt qui nullo dolore diu illum geſtauerint: omnibus tamen hæc ſigna modò mitia ſunt & obſcura,modò ſæuiora. Vrina alba, craſſa & turbida redditur quum grandior calculus iam diu eſt in veſica detentus,in qua ſedimētum purulentum eſt aut narium mucori perſimile. Horum ſignorum plurima etiam ſpectantur in cauo & ſordido ceruicis vlcere,quale venerea gonorrhœa profert. Hęc verò ex cauſis antecedentibus internoſcenda ſunt. Si vlcus ineſt ſordidum, fœda illa gonorrhœa iamdiu anteceſſit: ſin calculus, laborans miris quibuſdā nephriticis doloribus fuit opportunus, neque ſemper calculū doloris cauſam eminxit. Ad extremū verò digitis in anum aut certiùs catheter in veſi-

Signa.

cam immiſſus, quod coniectura dubium incertúmque fuerat, ſenſu explorabit confirmabítque.

φλεγμαίνων σφιγκτήρ.

Inflammatio ſi qua premit, ea non veſicæ vt quæ tenuis exanguíſque eſt, ſed ſphincteri ceruicis muſculo inſidet. In ea febris ardens & acuta infeſtat: dolor perquam acerbus ac lancinans in perinęo cum rubore & ardore excruciat: vrina ſupprimitur ſummo tamen meiendi deſiderio atq; conatu: aluus ſolito adſtrictior eſt, quia rectũ inteſtinum inflammationis magnitudine coarctatur: pubes atq; pecten ad vmbilicum vrinæ copia diſtenditur. Catheter præ loci anguſtia immitti non poteſt: ſed & in primis periculoſa eſt irritatio, quandoquidem hic affectus ſæpe in gangrænã vel ſpõte abit, è qua vix vllus vnquam ſeruatus eſt. Quum abſceſſus fit & ſuppuratio, omnia ingraueſcunt: eo autem aperto miteſcunt, pure quidem erumpente, ſubſidente verò tumore profuſáque vrinæ exuperantia.

Ex abſceſſu ſi ſeruetur æger, vlcus in ſphinctere cauum manet ac ſordidum, è quo cum vrina craſſa modò ſanies, modò pus copioſum & graueolẽs excidit, tandémque ſubſidet in imo. Viſus eſt & hic abſceſſus per perinæum erumpere, è quo vrina reddebatur, nonnunquam & in anum penetrare, illácque vrina omnis defluere.

τῆς κύστεως ἕλκωσις ἐπιπολαία.

Quinetiam veſicæ corpus ipſóſque vreteres leuior interdum exulceratio occupat, qua interior dũtaxat pellicula abraditur. Ea fit aliàs à contundẽte corrodentéve calculo, aliàs ab vrina acriore, quã vel vini meracioris ciborúmque calidiorũ vſus, vel acris ſalſique humoris permiſtio tulit. Ex vtraq; aliquanto craſſior euadit vrina, & modò ſanguine, modò pure exiguo perfuſa: pelliculæ aut ſquammulæ, aut furfurea quædam cũ vrina exeunt. Cæterùm ab ea quæ in vretere cõſiſtit exulceratione, dolor inter renem & pubem affligit, & pus capillorum ſpecie natat in lotio. Ab ea verò quæ in veſica vrina cõtineri nequit, aſſidua meiendi cupiditas perurget, neque laborans erectus ſtare poteſt: ingens cruciatus & indeſinẽs veſicam, pubem, perinæúmque obſidet, maximus verò emictionis tempore.

ἐν τῇ οὐρήθρᾳ ἕλκωσις.

In penis ductu ab eiſdem cauſis leuis quoque fit exulceratio abraſa interiore tunicula. In hac quæcunque modò dixi etiam cum turbida vrina manant, attamen nõ vt in illis ſub emictionis finem, verùm vel ipſo initio, vel etiam ſponte citra vrinæ curſum. Inter meiendum vrina acrẽ in pene dolorẽ parit pręſertim quum fluere vel incipit vel deſinit:

ſinit: quemadmodum in veſicæ exulceratione (cui acris vrina ſemper incumbit) perpetuus ac indeſinens eſt dolor. Fiunt & in vrinæ ductu exulcerationes ſordidæ atque cauæ illis multò deteriores, cuiuſmodi hoc ſeculo frequentes protulit venerea lues, de quibus poſtea.

Priapiſmus eſt colis arrectio & incrementum præter naturam permanens citra libidinis ſtimulum. Hic interdum cum inflammatione, interdum citra hanc exiſtit, quum inflatus coles quodam tetano diſtenditur. Cauſa eſt flatulentus ſpiritus pudẽdi arterias fiſtuloſúmque neruum affatim implens. Is autem vel ex craſſo viſcoſóque humore caloris inopia ſuſcitatur, vel ex genitalis ſeminis vbertate atque redundantia. Hoc mali genus inſolens admodum eſt, quo tamen narrant iugulatum quendam biduo ab exceſſu è vita intentum rigidúmque exhibuiſſe penem. πριαπισμός.

Iam verò præcipua partium obſcœnarum ſymptomata ſunt rei venereæ impotentia atque gonorrhœa. Impotentia ea fit, aut quia extincta virilitate ſemen intus nõ gignitur, aut quia emitti non poteſt. Extinguitur virilitas ex ſenio, ex morbo, ex cauſis omnibus quę inſitum ſpiritum robúrque diſſoluunt, ex incantamentorum (neque enim fabula eſt) maleficiis, & ex medicamẽtis quæ genitale ſemen aut proprietate aut qualitate manifeſta perimunt. Non emittitur verò ſemen in magna vaſorum obſtructione atque in partium obſcœnarum paralyſi. Poſteriores tametſi rei venereæ libidine iactantur, hanc tamen membrorum ignauia non exercent, priores verò nec ruunt in venerem, nec eius deſiderio pulſantur. ἀδυναμία τῶ ἀφροδισιασμῶ.

Gonorrhœa, eſt inuita & nimia ſeminis profuſio citra venerem, citra libidinis inſomnia, citra colis tẽtiginem, leui quodam aut nullo oblectationis ſenſu titillatúve facta. Sed & gonorrhœæ ſpecies quædam eſt, quum occaſione minima ſemen emittitur, vt in eo qui ſola clyſteris perfuſione ſemen eiaculari conſueuit. Sed & quendam vidi qui longa gonorrhϾ cõſuetudine, per inſomnia atque etiam cogitatione ſola purum ſanguinem, non minori voluptate quàm ſemen effunderet. Malum quidem eſt gonorrhœa mulierib. perinde atque viris commune. Eſt autem in hac ſemen crudum, aquoſum, liquidum, at tenue, nec prorſus album. Effluuij cauſa eſt ſpermaticarum partium infirmitas, qua vel non concoqui vel non retineri ſemen poteſt tantiſper dum coquatur atque craſſeſcat. Quamobrem fre- γονόῤῥοια.

quens iis eſſe ſolet, qui impuberes necdum matura ætate veneri petulantiùs ſeſe addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa conſuetudine humores abundantiùs confluunt.

Quum per inſomnia libidinis, aut in attenta rei venereæ cogitatione ſemen affatim procidit, non vt in vera gonorrhœa, crudum id & aquoſum ac ſine ſenſu, ſed magna vtique voluptate exit, ſed in mulieribus cum partium obſcœnarum odaxiſmo quodam, pruritu atque titillatione. Effluentis huius cauſa eſt ſeminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritans, vel ingens ſpermaticarum partium robur: hoc argumento quòd voluptate iucunda id ſemper emanat.

γονόῤῥοια βρωμώδης καὶ δυσώδης.

Inuaſit hoc ſeculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhœæ finitimum, quod idcirco & fœdam virulentámq; gonorrhœam appellamus. Principiò virus album aut ſubcitrinum è vaſis ſpermaticis ſine ſenſu excidit vigilãti pariter atque dormiẽti. Eius cauſa eſt ſpermaticorum vaſorum atque teſtium imbecillitas, non illa quidem ſimplex, ſed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit vt quicquid in his vaſis colligitur, in tetrum fœdúmque virus faceſſat: quod dein contagione alium quemuis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam aſciſcit, ductum penis in tranſitu exedit & exulcerat. Factũ verò iam vlcus eſſe oſtendit dolor exortus, qui & in tentigine quaſi funem peni ſubtendit, & in emictione tanquam in dyſuria acriùs ſtimulat, vt idcirco multi in calculi veſicę ſuſpicionem venerint. Sed hæc propriis affectuum ſignis haud difficile ſit internoſcere. Tam altè interdum excauatur vlcus, vt foras emergat in penis ſummam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem ſuppreſſo, intus plerumque colligitur abſceſſus, aliàs quidem circa teſticulum in epididymide, aliàs in perinæo, qui rupta apertáve cute materiam fundit.

καυλȣ̃ ἕλκος.

Diuturnum quidem penis vlcus eſſe ſolet, vixque vnquam ſponte ſaneſcit. Quocirca in eo neglecto vel tuberculum carnoſum inſtar verrucæ expullulat, vel cumulata ſordes in callum obdureſcit: ídque non vno meatus loco, ſed duobus ac plerumque tribus. Adnati tuberculi callíve notæ ſunt: vrinæ ſuppreſſio, vel tenuis emictio, qua non pleno illa curſu ac fluore, ſed exili quodam quaſi filo exit. Pene compreſſo durũ tuberculum deprehẽditur, & immiſ-

ſo

ſo cathetere obuiam fit obſiſtítque quaſi offendiculum.

Meiendi porrò ſymptomata ſunt: diabetes, vrinæ incontinentia, iſchuria, dyſuria, ſtranguria, mictio cruenta atque purulenta. Diabetes immoderatum vrinæ profluuium eſt, quo aſſumpta potio nihil mutata profunditur. Quibus vēter aut corporis habitus aquoſi humoris copia tumet, iis interdum magno impetu vrina quàm potus longè copioſior emanat: quomodo obæſum quendam & tumidulum vidi ex multa mictione diebus circiter octo, mirum in modum extenuari & concidere. Qui largiſſimè bibunt, copioſam quoque profundunt vrinam, vt is quem nouimus quotidie horæ ſpatio tepentis aquæ medicatæ libras ſexdecim exorbere: etenim qualem ſumpſerat, talem protinus emeiebat. Cæterùm horum affectuum neuter diabetes putandus: ſed cum ſiti inexpleta ſupra modum bibitur, omníſque potus nihil ferè mutatus mox effluit. Hoc propriū eſt renum ſymptoma, in quibus calor ingens, aut ardentiſſimus humor impactus, vim trahendi ſeri vehementer impellit, quod tamen præ retinendi imbecillitate continuò prolabitur in veſicam. Proinde corpus vniuerſum & ſiti & calore immodico exhauſtum planè contabeſcit. Sed hoc quàm rariſſimè ſymptoma vſu venit, víxque vllus eſt deprehenſus, qui copioſæ emictionis non aliam intus cauſam haberet. *ὁ διαβήτης.*

Vrinæ incontinentia dicitur quum ea ſine acrimoniæ & doloris ſenſu manifeſtè excidit præter arbitrij imperium: híſque ſignis lōgè diſtat à dyſuria. Fit autē reſoluto ſphinctere ceruicis, atq; iis neruis paralyſi affectis, qui è lumbis in eum inſeruntur muſculum. Hoc aliàs ex ictu aut caſu, aliàs ex refrigerio aut deſtillatione fit. Qui ſe in ſomno permeiunt quales maximè pueri, his quidem non paralyſi, ſed ſola laxitate atque mollitie ſphincter diſſoluitur, qui neque exuperantiam neque acrimoniam vrinæ ſuſtinere poteſt, præſertim quum animales vires ſomno ſopitæ obſcuram functionem obtinent. *οὔρησις ἀπροαίρετος ϗ ἀκούσιος.*

Iſchuria his contraria eſt, vt qua prorſus vrina ſupprimitur, nec huius quicquam exit. Cauſam Galenus plerumque refundit in obtuſum veſicę ſenſum, ob quem illa ſe impleri non ſentit, nec idcirco ad excretionem irritatur. At certè vrina quandiu patentem liberámque viam habet (vt in iis qui ob calculum ſecti ſunt) nullo propellente aut excernēte prolabitur, & ſuopte impetu foras excidit. Vna igitur *ἰσχουρία.*

ſuppreſſæ vrinæ cauſa eſt adſtrictio vel obſtructio. Hæcq; vel vreterum amborum capita vel veſicæ ceruicem opplet. Vtrum autem eorum in cauſa ſit, certis notis perueſtigandum. Si alterius duntaxat vreteris via obſtructa eſt, haudquaquam ſupprimitur vrina, per alterum enim perlabitur. At quum vterque obſtruitur aut coarctatur, ſuppreſſio fit, hinc conſpicua, quòd laborans renis vtriuſque dolori fuit opportunus, lumbòrum ſumma grauitas eſt, ac interdum vehemens vtrinque dolor excruciat: nulla aut minima meiendi cupiditas vrget: in pube nec dolor nec tumor ne premendo quidem percipitur: veſica inanis eſt & vacua, vt ne immiſſo cathetere vrinæ quicquam emanet. Quum verò obſtructa veſicæ ceruix vrinam cohibet, aſſiduum meiendi deſiderium premit, ſummúſque ſed irritus conatus eſt: pubes collectæ vrinæ copia diſtenditur ac dolet: atque ſi catheter in veſicā inſeritur, copioſior vrina impetu profluit leuamentóque eſt. Obſtructio circa vreterum capita ferè fit à calculis grandiuſculis, qui pariter illis impacti ſunt: rarò vel ab humore craſſo vel à ſanguinis grumo: rariùs ab inflammatione vel à pure. In veſicæ ceruice plerumq; fit, vel ab inſerto & hærente calculo, vel à tuberculo carnoſo aut calloſo, cuiuſmodi ex virulenta gonorrhœa ſuccreſcit: rariùs à craſſo humore, aut à pure, aut à ſanguinis grumo. Hæc enim non diu ſubſiſtunt in via, ſed facilè vrinæ curſu ac impetu foras impelluntur. Cuidam annum agenti trigeſimum obſtructa veſicæ ceruice, vrina affatim tanquam emictione ex vmbilico in multos menſes profluxit: ídque citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offenſam. Quum hinc multi admiratione tenerentur, audirem verò recèns in lucem edito malè vinctum vmbilicum nunquam coaluiſſe, exhíncque ſemper nonnihil ſtillaſſe, cenſui nondum inaruiſſe vrachum, & nunc illi perinde atque dum vtero geſtaretur vrinam è veſica in vmbilicum refluere.

στραγγυρία. Stranguriam, id eſt vrinæ ſtillicidium nuncupant, quum vrina ſtillatim guttatímque redditur: id aliàs quodam conatu, ſed dolore nullo, aliàs vehemēti dolore & irritatione fit. Quæ nullo fit dolore, eaſdem cauſas atque iſchuria obtinet, ſed ſanè leuiores, quòd ſit diminuta quædā iſchuria. Quæ cum dolore acri tum iſchuriæ tum dyſurię permiſtas cauſas habet. Quòd enim guttatim ſtillet, iſchuriæ: quòd verò ardeat ac ſtimulet, dyſuriæ rationem ſumit.

Dyſu-

Dyſuria penis & veſicæ vt dyſenteria inteſtinorum diffi- δυσουρία.
cultas eſt: vrina quippe magno cruciatu atque dolore interdum affatim interdum guttatim redditur. Cauſa vel in vrina conſiſtit vel in veſicę ceruice. In vrina quòd acrior euaſerit, ídque aut victu calidiore aut bilis permiſtione aut acrimonia puris ex rupto abſceſſu manantis. In veſicæ ceruice vel exulceratio vel inflammatio eſt, quam tranſiẽs vrina acriùs ferit. Cauſæ his ſignis internoſcentur, quæ ſuprà vnicuique affectui ſunt aſcripta.

Mictio cruenta eſt quæ ſanguine perfunditur. Puri ſyncerí〈que〉 ſanguinis eruptio ex interiore penis meatu, mictio haudquaquam appelletur, quòd ſine vrina nullóque voluntatis arbitrio, ex aperta, rupta vel exeſa vena fiat. Quum autem ſanguis vrinę permiſcetur, ſi copioſus eſt, vel à renibus excidit vel à ſphinctere ceruicis muſculo: nam neque ab vretere neque à veſicæ corpore multus emanare poteſt. Qui à renibus defluit, vrinæ toti exquiſitè permiſcetur, vt ea quaſi dilutus & tenuis quidam ſit ſanguis: hic verò mox ſubſidet rubicundus, liquidus ac minimè concretus. Huius cauſa ſi neque caſus neque ictus fuit, debet omnino ad calculum referri, qui per corporis laborem præſertim per exercitationem validam, renem eiúſque venas obterens, ſanguinem profundit. Sola ſanguinis emictio ſæpe renis calculum patefecit, qui aliis nullis indiciis ſe prodebat, vt ne ſubeſſe quidẽ putaretur. Sic diu poteſt multa emictio cruenta prodire, ſine manifeſta virium iactura. Quæcunque huius aliæ cauſæ tradi ſolent, vt renum imbecillitas, ſimplex eorum apertio, iecoris infirmitas, plethora, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſio, raræ adeò hæ & inſolentes obtingunt vix vt vnquam ſolæ cruentam mictionem protulerint. Qui porrò ſanguis à ſphinctere muſculo in veſicę capacitatem inſtillatus mictionem cruẽtam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac ſubſidens in imo concreſcit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra vrinam excidit: dolor plerumque meiendo premit, ac veluti penis radicem adurit, aliáque vel vlceris vel ruptæ venæ ſigna comitantur.

αἱματηρὰ οὔρησις.

Mictio purulenta interdum è renibus interdum è penis ductu prodit. Illa pus habet accuratè permiſtum, aut ſi quid fortè craſſius ſeorſum eſt, id ſub finem emanat. Hæc verò primo loco pus ſyncerum eiaculatur, quod vel à penis ceruice, vel à paraſtatis exulceratis, vel à vaſis ſpermaticis

πυώδης οὔρησις.

exierat: ab hoc dein purior vrina ſubſequitur.

ὑπομέλαινα οὔρησις. Mictio ſubnigra ac turbida ſine dolore, ſi neque ab ictero neque à criſi prodit, ab euulſo calculo eſt, qui poſtea nō ſine moleſtia exturbabitur è rene. Mucoſa vel ab vlcere quodam vel à calculo veſicæ fit. Pilis aut capillamentis cōſperſa: vel à lenta pituita, quæ in vreteribus, vel à ſeminis excremento, quod in vaſis ſpermaticis longitudinem hanc adipiſcitur. At verò tum hæc tum alia quæcunque vrinas poſſunt immutare, fuſiùs explicantur in iis quæ de vrinæ contentis ſunt tradita.

μυξώδης. τριχίασις.

Scroti morbi, cauſæ & ſigna. CAP. XIV.

SCROTVM & qui in eo ſunt teſtes tum inflammatione labefactātur tum tumore duro ſcirrhoſóque tum omnibus herniæ generibus. Inflammationem accendit tenuis feruidúſq; ſanguis præter naturā in ſcrotum & teſtes profluens. Scrotum in tumorem diſtenditur, durities ineſt, rubor atque calor, dolor lancinans, qui leui contactu exacuitur, febris plerumque comes. Quòd ſi inflammatio teſtem ſolum occupet, hæc in profundo demerſa ſunt, tactu meliùs quàm viſu comprehenſa: ſin verò in ſcrotum effunditur, omnia foris extant oculis obuia.

Malè curata inflammatio illic ſæpe prædurum tumorem ex calore præproperè extincto relinquit. Tum rubor, calor & dolor abſunt, durities vna perſiſtit, cuius nonnihil plerumque immedicabile permanet.

ἡ κήλη. βουβωνοκήλη. Hernia ſeu ramex aliàs in inguine prominet, Bubonocele appellatur, mulierum atque virorum communis, aliàs in ſcroto, quæ virorum duntaxat eſt. Fiunt autem quum quippiam in alterutram ſedem illapſum, tumorē parit. Illapſus cauſa eſt peritonęi (quod omnia ſub abdomine coërcere ſolet) ruptio aut dilatio. Quum ſola eſt ruptio interioris membranæ (duplex quippe eſt peritonæum) tumor in inguine ſolo exiſtit: quum verò huic etiā dilatatio accedit eius membranæ, quæ in ſcrotum deuoluitur, hoc pariter diſtenditur. Illabūtur autem varia, ex quibus ramicum differentię ſtatui ſolent. Ab inteſtino, enterocele eſt: ab omento, epiplocele: ab aqua, hydrocele: ab adnata carne, ſarcocele. In enterocele & epiplocele permanens tumor non eſt: nam reſupino & inteſtina & omentum vel ſponte vel blando digitorum impulſu remeant: illa quidē rugitu & flatulento murmure, hoc verò ęgriùs & nullo ſono, nullo rugitu. Hydroceles atque etiā ſarcoceles tumor perpe-

ἐντεροκήλη. ἐπιπλοκήλη. ὑδροκήλη καὶ σαρκοκήλη.

perpetuus eſt,nec impulſus in abdominis capacitatem cedit. Hoc autẽ diſcriminis intercedit,quòd hydroceles tumor mollior eſt, pulſatus reſonat, pondere leuis & oppoſito lumine perſpicuus. Sarcoceles tumor durus,grauis & obſcurus,qui longiori tempore pedetẽtim increuit. Vt autem viris in ſcrotum,ita & interdum mulieribus tum inteſtinorum tum omenti aut aquarum prolapſus fit in pudenda, è quibus illa videntur tanquam è ſacculo propendere. Sed & vmbilici ruptio ramicis genus cenſeri poteſt, quo ſæpe videtur is mirum in modum prominere, inteſtinis ſub cutem prorumpentibus. Neque præter inſtitutum ſit eum virum producere, cui ex accepto ventris vulnere præciſum tenuè inteſtinum prodit, è quo alui excrementum nondum ſolidum aut cohærens continenter emanat annos iam quindecim, ea via intercepta quæ in anum ducebat. Ab his iam mulieri peculiares morbos exequar. οἱ ἐξόμφαλοι.

Vteri affectus, cauſa & ſigna. CAP. XV.

VTERVM morbi varij obſident: phlegmone,abſceſſus, vlcus,cãcer,ſcirrhus,mola,inflatio,hydrops,calculus: & in ceruice rhagades, condylomata, hæmorrhoides. Phlegmone fit tenui feruidóque ſanguine è vena caua per tenues venas, non in vteri capacitatem, ſed in illius ſubſtantiam effuſo: qui collectus accenſus ac putreſcẽs phlegmonem parit. Malum certè in ceruice quàm in vtero frequentius. Quum totus vterus inflammatione obſidetur,dolor acer ac pulſans excruciat:atque ſi inflammatio in priorem partem magis deuergit, in pubem quoque dolor inclinat, & vrinæ difficultas eſt: ſin verò in poſteriorem partem,dolor lumbos infeſtat,& aluum ſupprimit. Pubis imi ventris,lumborúmque ardor,tumor,diſtentio atque grauitas ineſt: febríſque comes aſſidua cum ſymptomatum ſyndrome: immiſſo in ceruicem digito quæcunque pars vteri prematur, vehementer dolet. φλεγμονή.

Puri ſanguine in pus tranſeunte abſceſſus fit. Ac tũ commemorata ſigna inualeſcunt, febrium horrores ſæpe adoriuntur nullóque ordine: omnia tamen confecto iam pure miteſcunt. Rurſum verò quum pus acre & exedens eruptionis viam parat, acriores dolores, febres vehementiores, aliáque grauiora ſymptomata excruciant. ἀπόστημα.

Rupto expurgatóque abſceſſu vlcus manet ídque ſordidum. Pus autem ex vteri corpore, vel in illius capacitatẽ incidit,vnde ſyncerum profluere deprehenditur: vel extrà ἕλκος ῥυπαρόν.

in abdominis capacitatem penetrans, inter inteſtina hæret ac ſubſiſtit, vt imum ventrem copia diſtendat premátque pondere. Ruptus in ceruice abſceſſus tactu quidem deprehenditur, atque is interdum in ſolam ceruicem pus effundit, tandémque foras emittit: interdum in veſicam, túmq; vrina per vteri ceruicem aſſiduò fluit, hácque ex re ſæpe vidimus naturalem mictionem prorſus abolitam: interdum in directum inteſtinum penetrat abſceſſus, túmque fæcis nonnihil ex vteri ceruice profluit.

ἕλκωσις ἐπιπολαία. Leuior interdum exulceratio vtero eiúſve ceruici inuritur, quæ interiorẽ pelliculã corradit aut excauat modicè. Fit autẽ à partu difficili, quo aut grãdior fœtus editur, aut etiam aduerſus aut corruptus vi miſerè extrahitur. Fit & à violento effræniq; cõcubitu, atq; à diuturno fluore acri & erodẽte. Ab omni exulceratione dolor ſubeſt acer, pungens & exedens, ſanies & colluuies emanat, eáq; copia, ſubſtãtia & colore varia, nonnunquã fœtida, nonnunquã odoris expers, quámq; à ſimplici fluore vix diſcernas. Propria autẽ exulcerationis cognitio ex cauſis antecedentibus atque ex ſenſu doloris capitur, qui vel immiſſo digito vel acri iniectione, qualis ex vino aut ex hydromelite eſt, refricatur.

τῆς μήτρας ἕλκη κακοήθη. Vteri maligna vlcera, quòd locus excrementis putredinique pateat, ſæpe vel in nomas, id eſt depaſcentia efferatáque vlcera, vel in carcinomata degenerant. Nomæ inequales conſpiciuntur, exedentes, indiéſque magis ac magis depaſcẽtes, cæteris vlceribus fœtidiores, ſordidiores acerbioréſque. Neque à ſolis euidentibus cauſis, ſed & ab acri exedentéque humore infixo originem habent. Carcinoma humor efficit atribilarius, qui collectus vi caloris efferatur & excãdeſcit. Hoc ſi nondum exulceratum eſt, moles pondere grauis percipitur, tumórque durús colore ſubliuido. Ab inflammatione hinc ſeiungitur, quòd diuturnus ſit, doloŕque minùs lancinans, & febris non perinde ardens. A ſcirrho quòd calore doloréque fatiget. Exulceratum verò carcinoma vt nomis malignius eſt, ita præter cæteras notas labra habet prætumida ac dura, atque ex concreta illuuie, ſordida & liuida: ſanie quoque id manat graueolente, tenui & nigra vel etiam fulua.

καρκίνωμα.

σκιρρωθεῖσα μήτρα. Scirrho autem interdum totus vterus, interdum pars quædam obdureſcit. Cùm durus ipſe tumor tactui renititur, nullus aut obſcurus dolor adeſt, ſtantibus graue põdus (quod in aliis etiam tumoribus obtingit) quaſi prolapſu-

rum

rum incumbit in pudenda:ſedentibus verò aut decumbentibus ſua grauitate rectum inteſtinum premit:inceſſus difficilis, crurum totiúſque corporis ſegnities. Fit autem ex humore craſſo ac terreno per vteri ſubſtãtiam effuſo, illícque concreſcente: aut ex inflammatione quæ neque diſſoluta eſt neque in abſceſſum conuerſa.

Mola tumor eſt carnoſus, non in ſubſtantia, ſed in vteri capacitate genitus. Rudimentum interdum cuiuſdam formæ obtinet, ſæpe moles eſt informis cute vel membranis obducta, intus caro mollis & confuſa, venis reſperſa compluribus, ſine oſſibus, ſine inteſtinis, ſine viſceribus. Alimẽtum ea per venas prolicit, nutritúrque plantarum more & incrementum ſumit, vt interdum ventrem quaſi octimeſtris fœtus diſtendat. Hæret nonnunquã acetabulis firmiſſimè, vt hanc aliquæ quatuor quinquéve annos, interdum & totam vitam vtero geſtarint. At plerumque leuiùs adhæreſcens, tertio quartóve menſe excidit, nondum ad iuſtam magnitudinem perducta.

Ad hanc proximè accedunt irriti & inutiles conceptus, quorum frequens eſt euentus. Multi ſimul interdum geſtantur pariuntúrque, & interdum cum legitimo fœtu edũtur. Molæ cauſa efficiens non eſt ſolus ſanguis menſtruus, neque hanc (vt oua quæ appellantur ſubuentanea) efficere poteſt ſolum muliebre ſemen, quum nuſquam viſa ſit mulier molam ſine mare concepiſſe:ſed molæ cauſa eſt viri ſemen, ídque aut corruptum aut quouis modo inualidum, quod alimentum quidem trahere, nihil verò conformare poteſt. In mola quemadmodum in conceptu menſes ſiſtuntur, mammæ turgeſcunt, cibi faſtidium ineſt, venter ſenſim attollitur, vt idcirco concepti fœtus ſuſpicio magna ſit. Atque his ſignis diſtat à ſcirrho. A fœtu autem vero atque legitimo, quòd hic blandè ac leniter mouet: mola aut grauitate figitur aut impetu quodam prouoluitur in quodcũque latus mulier decumbat. In mola mulier ad inceſſum grauior euadit, eíque quaſi pondus propendet ex vtero, artus gracileſcunt, dolórque ventrem ſæpe compungit: quorum nihil adeſt in vtero atque legitimo fœtu, præſertim ſi valetudine integra eſt mulier.

Vterus præterea nonnunquam tumet atque diſtenditur flatuum copia, qui aut edito partu in vacuam capacitatem irrepſerunt, aut alia ex cauſa illic geniti coarctantur. Pectẽ imúſque venter inflatur ac dolore concutitur, qui & ple-

rumque ad ſeptum tranſuerſum & inguina excurrit:agitato corpore interdum ſonitus obauditur, ventréque digitis impulſo tympani ſonus editur, ac flatus è ceruice manifeſtò prorumpit.

ὕδρωψ ὑστερικός. Tumet & nonnunquam vterus aquarum copia, qui certè hydrops eſt vterinus. Inflationis ſigna adſunt, ſed grauitas maior & ſonus quaſi fluctuantis aquæ. Huius quemadmodum & aſcitæ efficiēs cauſa eſt iecoris aut lienis vitiū, aqua tamen ex abdominis capacitate cæcam & inuſitatam viam ſibi parat in vterum. Interdum etiam vena caua ſolum ſanguinis ſerum eodem inſtillat. Mulier quædam hoc hydrope correpta, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum colluuiem ex vtero per ceruicem profundebat peluéſque ſex aut octo implebat aqua citrina feruentiſſima, dum venter totus ſubſideret. Mox dein menſes inſequebantur ex naturæ præſcripto. Collecta proximo menſe par colluuies, ſtato dein tempore profluebat. Hæc tandem perſanata vterum geſtauit, peperítque bene vitalem fœtum.

Rhagades, condylomata & hæmorrhoides in vteri ceruice, in eiúſque pudendo, perinde atque in ano proueniūt.
ἡ διόπτρα. Percipiūtur dolore aut cruoris profuſione, maximéque in coitus attritu: atque etiam (niſi foras prodeant) inſtrumento vterino quod dioptriſmum appellant.

Vteri ſymptomata, horúmque cauſa. CAP. XVI.

VTERI propria ſymptomata ſunt: mēſium ſuppreſſio, menſium profluuium atque ſtillicidium, albus fluor vterinus, gonorrhœa duplex, vteri ſtrangulatus, aſcenſus, deſcenſus, prolapſio & conuulſio. Hinc furor, dolor: adhæc quoque ſterilitas & abortus aliaque geſtantis vteri incom-
ἡ ἔμμηνος κάθαρσις. moda. Mēſtrua purgatio ex naturæ præſcripto primum erumpit ætatis anno quarto decimo, deſinit verò quinquageſimo. Quibuſdam à duodecimo in ſexageſimū perſiſtit. Pleriſque ſeriùs incidit citiúſque deſinit. Horum cauſa eſt tum naturæ tum victus varietas, quæ aliis copioſam, aliis perexiguam purgationem exhibet. Itaque aptus & conueniens purgationis modus eſt, qui naturæ & vitæ generi eſt conſentaneus: hoc vno ſigno dignoſcendus, quòd vbi deſiit, neque vires grauatas neque imbecillas relinquit.

ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις. Menſium ſuppreſſio in ætate matura citra prægnationem, omnino præter naturam cenſetur: quemadmodum & eorum purgatio rarior quàm mēſtrua, & parcior quàm naturæ &

turæ & victus conditio poſcit. Hinc ſymptomata ſuccedũt, nauſea, cibi faſtidium, lumborũ, ſcapularum, capitis, totiúſque corporis grauitas, & dolor quaſi tenſiuæ laſſitudinis: vrinæ craſſæ, turbidæ, rubicundæ ac plerumque nigricantes: ex quibus tandẽ graues ac diuturnos morbos fieri cõmemorat Hippocrates. Euidẽtes horum effectricéſque cauſæ ſunt, cibi potúſque parcitas, labor vehemẽs, ſudor multus, ſanguinis immoderata vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus, vel è ſecta vena profuſio, vomitio aut alui immodica vacuatio, corporis extenuatio ex quocunq; ſiti morbo cõtracta. Quinetiam curæ ac mœrores & timor horrẽdus, ſæpe menſes ſuppreſſerunt. Interiores verò cauſæ aliæ quidem in principibus partibus vel in toto ſunt corpore, aliæ in vtero ſolo. In principibus partibus vt in iecore, in liene, in ventriculo aut in pulmonibus. In his ſi qua eſt frigidior intẽperies contracta, aut vehemẽs obſtructio aut ſcirrhoſa durities velut in ictero, in cachexia, in hydrope, in aſthmate, in aliiſq; affectibus, quorũ vitio venarũ ſanguis labefactatur, fieri certè nequit vt mẽſes rectè atq; ordine ex naturæ præſcripto fluant: quemadmodũ neq; ſi craſſorũ viſcoſorúmq; alimentorum vſu, aut frigidæ multa potione aut otio diuturno frigidus, lentus craſſúſque ſanguis euaſerit. In vtero autem menſium purgationẽ impediunt, refrigeratio, obſtructio tũ quæ ſimplex eſt tum quæ à tumore fit, vt à ſcirrho, ab inflammatione: vteri quoq; peruerſio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus ſanguis, caro excreſcens, adipis copia & adnata pellicula, aut ab vlcere malè inducta cicatrix: aut conformationis naturale vitium, ex quo mulierem vidi cui nunquam vel menſes, vel aliud quicquam fluxit ab vtero, ac nihilominus bene habita prorſúſque incolumis annos vixit circiter ſexaginta.

Immoderata autem menſium purgatio vltra naturæ vitæque modũ eſt, qua aut copioſior ſanguis, quàm pro multitudine, aut diutius profluit, aut crebrior, aut non ſtato circuitu redit. Omnis nimiæ & exuperantis vacuationis ſignũ eſt virium imbecillitas, & eorum ſymptomatum inuaſio, quæ immodicam ſanguinis effuſionem ſequuntur: cuiuſmodi ſunt inappetentia, cruditas, fœdus faciei color, pedũ ac deinde reliqui corporis tumor œdematoſus. Fit autem vacuationis exuperãtia ab his cauſis omnibus quæ ſanguinem ita excalfaciunt, extenuant, vel quoquomodo exagitant, vt promptè ora venarum patefaciat, tantóque impe-

ἄμετρος κίνησις τῶν καταμηνίων.

tu efferatur, vix vt poſſit naturæ robore cohiberi. Fit & à plethora, quæ tanta plerumque exuberat, vt non ſolùm venarum ora aperiat, ſed & ex iis tenues interdum diſrumpat, quod his ferè accidit, quibus menſes diu ſuppreſſi poſtea confertim ac concitatius erumpunt: & quibus abortus aut veri aut irriti fœtus quauis ex cauſa contingit. A partu quoque laborioſo atque difficili, quum vel grandior fœtus vel obliquè ſitus, nimio conatu excluditur, in quo vel rumpuntur venæ vel nimis dehiſcunt, vt idcirco immoderatus ſanguis, quemadmodum & ab euidentibus cauſis quibuſlibet violentis emanet.

ἄτακτος καὶ συχνοτέρα καταμηνίων κάθαρσις.

Crebrior menſium purgatio ſiue bis ſiue ter ea menſe redeat, ſi modò copioſa ſit iiſdem quoque fit ex cauſis. Etenim neque huius ordinem neque menſuram natura moderari poteſt. Atque hæ quidem immoderatæ eruptiones cõfertim ac repĕtè fiunt. Eſt & vteri ſtillicidiũ ſeu fluxio diuturnior, qua ſanguis parcè ac ſenſim, nullóque ordine illabitur, interdum quidem purus interdum ſeroſus & quadã ſaniei ſpecie: ídq; aliàs aſſiduò, aliàs ex breuioribus interuallis. Huius cauſa eſt venæ exeſio modò ſimplex, modò vlceri coniuncta, quod nonnunquam in vtero, ſæpiùs in eius ceruice conſiſtit. Quum ſimplex eſt exeſio, aut nullus aut obſcurus eſt dolor, ſin verò vlcus adeſt, manifeſtus ac vehemens, plerumque immiſſo digito deprehenſus.

ῥοῦς γυναικεῖος.

Fluor quem muliebrem aut vterinum appellant, à menſium profluuio diſtat, quòd nõ ſyncerus ſanguis, ſed corruptum quiddam prodeat, ídque continenter aut nullo ordine nullóque circuitu. Eſt autem id modò liquidum & albicans lactis ſero aut ptiſſanæ cremori perſimile: modò citrinum aut pallidum, modò ſubuiride, adeò acre ferè & adurens, vt quaſcunque partes attigerit, erodat aut leuiter exulceret: atque id rurſum modò tetrum eſt & graueolens, modò odore nullo moleſtum. Prodeuntium odor, color atque ſubſtantia fluoris ſpeciem commonſtrat. Cauſa autem quæ corruptum humorem aſſiduò gignit, aliàs in vtero, aliàs in principibus partibus conſiſtit. Grauiter proinde hallucinantur, qui omnium ex vtero prodeuntium, quemadmodum & omnis ſuppreſſionis menſium cauſam ab vno requirunt vtero. Etenim quibus mulieribus viſcera refrigerata, vel obſtructa vel ſcirrho dura, cruditates, malum habitum aut leucophlegmatiam inuexerunt, corruptus humor in varias partes effuſus, ſæpe in vterum procumbit, & illac

decurrens

decurrẽs corpus expurgat, quod aliis quibuſdam per renes aut per aluum fieri contingit. Hoc quidem vitium multarum commune, ſed maximè in ea muliere cõſpicuum, cuius ſuprà diximus hydropem menſibus ſingulis per vterum expurgari. Neque verò affectus hic ætate maturas tantùm, verùm etiam virgines quas pallor decolorat inuadit, quo & puellam octauo ætatis anno obſeſſam vidi, ac diu poſtea grauitérque afflictam. Atque hæc fluoris vterini cauſa admodum frequens obſeruatur. Altera cauſa ex vtero longè quidem rarior exiſtit, eáque vel intemperies eſt feréq; frigida, vel imbecillitas ab vteri geſtatione, à partu, à contuſione aut ab alia externarum cauſarum vi contracta: vel eroſio vel exulceratio ex inflammatione aut ex abſceſſu derelicta. His quippe cauſis oblæſus vterus & proprium alimentum malè conficiens, excrementa multa progignit, quæ foras elabuntur & excidunt. Internoſcuntur cauſæ, quòd ex ſolo vteri affectu parcior ſit fluor, & eius affecti adſint indicia: at ex viſcerũ totiúſve corporis affectu, fluor ſit copioſus, nec malè affectorum viſcerum notæ deſint.

Muliebri fluori affinis eſt gonorrhœa; quæ mulieres perinde ac viros imò etiam frequentiùs exercet, quòd harum ſemen vtpote crudius ac dilutius minùs ſubſiſtat. Profluit autem citra vllam veneris titillationem, nec aſſiduò nec quotidie vt in vterino fluore, ſed quibuſdam interuallis, non ab vteri capacitate, ſed à vaſis ſpermaticis in vteri ceruicem, eſtque id album, ſeroſum, omnis expers graueolentiæ & acrimoniæ ac omnino paucum. Huius eadem eſt cauſa atque virilis gonorrhœæ. γονόρροια καὶ ἀπὸ τῶν γυναικῶν.

Hac autem multo crebrior eſt, virulenta gonorrhœa, quam impura venus infligit, eo modo quo antè in viris eſt comprehenſum. Quod per hanc excidit, continenter aſſiduóque fertur vt in vterino fluore. Eſt tamen craſſius multo, atque modò album modò flauum aut vireſcens, odore graui moleſtum, acre & exedens: ac proinde raró deprehẽditur citra pudendi vlcus. At nõdum his notis certò poſſit ab vterino fluore internoſci: ſed hinc maximè quòd non vt ille ab vtero, ſed à ſpermaticis vaſis prodeat: quódque prorumpentibus menſibus non deſinat, ſed cum his & mox ab iis ſimiliter perſiſtat: vterinus verò fluor ceſſet in menſium eruptione & aliquanto pòſt tempore. Quinetiam luis venereæ ſigna ſe produnt, neque vterini fluoris ſeu primarij ſeu eius qui viſcerum vitio fit, indicia vlla cernuntur. θερμώδης γονόρροια.

ἡ πνὶξ ὑστερική.

Hyſtericorum porrò ſymptomatum grauiſſimus eſt ab vtero ſtrangulatus. Primùm quidem quum leuis & exigua eſt mali cauſa, ex vtero ſublatus vapor viſcera vẽtriculúmque feriens, nauſeam quandam mouet, cui tamen rarò ſuccedit vomitio, ſæpe tædium quoddam & cibi faſtidium, ídque interdum cum murmure ventriſque rugitu, interdum citra hæc. Quum vapor in diaphragma thoracíſque partes effertur, reſpirationem breuem crebrámque tãquam compreſſo pectore facit. Simul etiam cor obſidens leuem interdum animi defectionẽ inducit, qua tamen vix pulſus immutatur. Metus hinc atque deſperatio ægram concutit, ac plerumque tanta vt ſe mox interituram putet, nulláque ratione in ſpem erigi & recreari poſſit. Malum altiùs in fauces inuadens, eas quaſi vinculo conſtringere, aut manu precludere videtur, prorſúſque ſpiritum intercipere magno ſuffocationis metu. Vbi verò cerebri arcem conſcenderit, aliàs quidem furorem vterinum appellatum, cum garrulitate, iracundia & inquietudine mouet, aut alia deſipientiæ genera metus horroríſq; plena: aliàs quaſi ſoporem quendam ac veternum inducit, quo mulier corruens velut attonita jacet, ſine motu, ſine ſenſu vllo, reſpiratione adeò parua & rara, vt interdum nulla eſſe credatur, tãquam ipſa iam mortua extinctáque ſit. At nihilominus pulſus interdũ conſtat validúſque eſt, interdum obſcurus paruúſque, vt ne percipi quidẽ poſſit. Hi varij ſunt ordines variæque hyſtericarum acceſſionum formæ, quæ circuitu vt epilepſia repetunt, aliis quidem crebriùs, aliis rariùs dũ diſcuſſa ſit earum cauſa. Sub acceſſionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, inteſtina obmurmurant, deinde oculi attolluntur, malæ rubeſcunt, intellectus, ſenſus ac motus reſtituitur, & corpus firmari incipit. Sæpe tamen deprehẽſum eſt frigus tum temporis è capite per ceruicem in ſcapulam & brachium illabi, quod ſtuporem difficilémq; motum redderet, exhiberétque ſpeciem quandam paralyſis, ſed quæ non multò pòſt diſcuteretur. Cauſa quidem acceſſionis hyſtericæ eſt vapor ex vtero, nõ ſolùm per venas aut arterias, ſed & per ſpiracula cæca & latentia ſublatus, atq; is certè venenatus tamq; malignus ac pernicioſus, vt partium quas attigerit facultates offundat earúmque functiones intercipiat. Si vaporis naturam ſpectemus, plurimorũ venenorũ conditione frigidus is & melancholicus eſt. Huius focus eſt vterus, in quo vel menſtruus ſanguis, vel con-

cluſum ſemen, vel alius quiuis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Vt igitur ſæpe animaduerſum eſt comitialem morbum ab vtero vel in prægnante ſuſcitari, è quo venenatus humor tetrum vaporem in cerebrũ expiraret, ipſúmque morbum cum partu finiri, ita & de hyſtericis ſymptomatis credendum. Hæc autem vix putem dũtaxat vel à menſtruo vel à ſemine ſuſcitari, quũ & eas quæ bene purgantur & vterũ geſtant & viri conſuetudine fruũtur, plerumque fatigent: quúmque ſupra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu conſuetum veneris vſum intermiſerunt, nullo hyſterico ſymptomate. Quiuis autem humor in vtero hoc modo corruptus, eius generis vaporem ex loci natura venenatum expirat, & vnde vita, illinc & ſumma veneni pernicies exoritur. Hinc fit vt tametſi viris diu hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, aut veneris vſus ſit intermiſſus, nulla tamen hyſtericis ſimilia ſymptomata contingant. Hæc quoties grauia incidunt, noſcuntur quidem facilè, leuia difficilè, quòd melancholicis aut cardiacis non admodum ſint diſſimilia. Debent autem omniũ affectarum partium obſeruatione, omniúmque ſignorum conſenſione diſcerni.

Vteri aſcenſus, deſcenſus, prolapſus atque conuulſio mulieres ſæpe fatigãt. Galeni motus authoritate nõnunquam putaui vterum nihil aut perexiguum è ſua ſede dimoueri: at ægrotarum mulierum modò querimonia modò precibus adductus, hunc ſæpe actu deprehendi inſtar globi cuiuſdam in ventriculum efferri, eúnque grauiter opprimere. Hinc & ſæpe manu depreſſus eſt, manifeſtóque in propriam ſedem propulſus. Neque id ſanè alienũ magis videri debet, quàm eiuſdem prolapſus, quo totus ferè procidit. Aſcenſu non quæ ſtrangulatu ſymptomata fiunt, ſed dũtaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate aut animi defectione, at ſine metu, ſine delirio aut alio ſymptomate grauiore. Deſcenſus vteri appellatur, quũ in inferas partes is prouoluitur. Percipit obſtetrix hũc pudendo obuium: laborans verò ſi erecta ſteterit, grauitatis pondus in pudendum incumbere: ſin verò vel ſedeat, vel ſupina jaceat, vel aluũ exoneret, quaſi onere rectum inteſtinum premi: ſin prona jaceat, vrinæ difficultatem naſci, vt etiam viri congreſſum pertimeſcat. Prolapſus deſcenſu grauior eſt, quòd euerſus vterus foras procidat, eiuſq; fundus promineat, & manu attractetur anſerini ſaltẽ oui ma-

τῆς ὑστέρας ἀναφορία.

κατωφορία.

πρόπτωσις, ἀνασπασμὸς καὶ διαστροφή.

gnitudine. Conuulſio eſt quum vterus in alterutrum inguen contorquetur. Inguinis ac ſæpe coxendicis vehemẽs tum dolor exercet, qui ſi atrociùs excandeſcat vteri furor appellatur: crus totum maximéque femur torpeſcit ac friget. Tam varij motus & errores iis duntaxat obtingũt, quibus vteri appendices laxiores, ídque vel ex graui vteri geſtatione, vel ex caſu atque cõtuſione, vel ex copioſi humoris perfuſione euaſerunt. At prolapſus non ex leuioribus hiſce cauſis, ſed ex vehementiore ſolùm pariendi conatu, quo vterus fœtum ſecundáſve excludens impetu conſequitur, ſéq; inuertens præcipitat: interdum & imprudẽtis obſtetricis temeritas vterũ cum fœtu aut cum ſecũdis inuertit detrahítque. Quibus itaque habenæ ſeu appendices laxiores ſunt, his vterus quoties irritatur, ſurſũ deorsúmve, aut in alterutrum latus ſe contorquet. Irritatur autem aut rei præter naturam quam in ſe continet, aut externæ eiúſque aduerſæ moleſtia. Tum quippe laceſſitus & quaſi ſuccenſus de proprio loco decedit, aliàs in aliam partẽ oberrans, vt quod infenſum inimicúmque eſt fugiat, quod verò iucundum ac blandum ſequatur. Ita quidem rem habere ſenſus animaduertit, vt proinde non parum demirer Galenum contra Platonem cẽſuiſſe, vterum nihil aut certè perexiguum moueri, ídque non per ſe, ſed duntaxat à vinculis & appẽdicibus quibus annectitur, dum plenitudine diſtenta contrahuntur breuioráque fiunt. At tametſi ſponte mouetur vterus aut errat, nõ idcirco animal haberi debet. Nã & ventriculus pars etiam planè naturalis, ſine arbitrio, ſine iuſſu noſtro mouetur: quũ rei alienæ iniuria laceſſitus magno impetu hanc vomitione repellit, aut quum fame exinanitus iucundo cibo quaſi geſtiens occurrit, húncque ab ore vixdum premanſum eripit, ereptúmq; auidè adeò continet & arctè amplexatur, vt vndiq; contractus in eum totus incumbat. Hæc ſi in ventriculo conſpicua ſunt, multóque magis in corde, cur non ſimiliter in vtero fiant? quem ſcimus prima fœtus cõceptione ſemen attrahere, genitúmque fœtum menſibus nouem continere, & maturum (quaſi cognitione ſit præditus) excludere.

τῆς μήτρας ὀρτήματα.

Cauſa motus vteri.

Sterilitatis cauſa, prægnantium ſigna, ſymptomata, horúmque cauſa. CAP. XVII.

STERILITAS vt alia pleraque ſymptomata aliàs vteri obſcœnorúmq; partium, aliàs viſcerum vitio tum viris tum mulieribus inducitur. Steriles enim & infœcundi ſunt

αἱ τῆς ἀγονίας ἢ τοι ἀτεκνίας αἰτίαι.

ſunt impuberes & ſenio cõfecti, quòd his tenue & aquoſũ languidúmque ſit ſemen: & qui vel ætate matura morbo acuto, vel etiã diuturno conficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel ſpiritus principes offendat. Ad horum cõditionem accedunt, & qui citra manifeſtam corporis actionúmque vitæ offenſionem, principum partium, vt ventriculi, iecoris, lienis ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obſtructione aut ſcirrho tenẽtur, maximè ſi vel cachexia, vel leucophlegmatia, vel icterus, vel tabes & corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quædã cacochymiæ ſoboles ſit conſecuta. Viri enim ita affecti aut ſemen non proferunt aut prorſus euanidum & infœcundum, vtpote nec ex vtili materia productum, nec ſpirituum benignitate perfuſum. In mulieribus verò quæ ita ſint affectæ aut viri ſemẽ vtero non cõcipitur, aut conceptum à muliebri ſemine deſtituitur móxque excidit: aut retentum principum partium vitiis obrutum extinguitur, ídque vel mox vel aliquanto pòſt tempore. His ex cauſis non modò ſterilitas fit, ſed & mola, & irritus conceptus, & fœtus languidus & abortus, multò quidem frequentiùs quàm peculiari vteri errore. Iam verò obſcœnarum partium vitia, quæ ſterilitatem accerſunt, in viris quidem numerantur: pudendi paralyſis & atonia, gonorrhœa, vaſorum ſpermaticorum obſtructio, coarctatio & contuſio: teſtium pudendíque exilitas & quæuis mala conformatio. In mulieribus eadem atque in viris teſtium ſpermaticorúmque vaſorum vitia: & oris vteri ceruicíſve nimia amplitudo vel anguſtia, obſtructio, obliquitas, peruerſio, híncque nata menſium ſuppreſſio: quæ omnia non ſignis egent, ſeipſis quippe conſpicua. Adhæc vteri ſemen ſuſcepturi intemperies immodica ſterilitatem facit. Calidior ea eſt, quum (vt in viragine) genitalia pruriunt nimíſque titillantur venere, & menſes parcè & cum labore emanant ardoréq; exulcerant. Frigidior, quum venus eſt ignauior, menſes aut ſupprimuntur aut parcè fluunt, atq; ij decolores: lumborum, pubis, crurúmque ſtupor ineſt. Humidior, quum tenue, aquoſum, copioſúmque menſtruum redditur, ac ſæpe vterinus fluor infeſtat, frequénſque lumborũ & pubis grauitas premit. Impedit etiam & nimia coarctatio ab omento pingui, & vteri inflatio, omnis denique affectus inſignior. Quæcunque igitur mulier ætate matura his vitiis minimè tenetur, & bono rectéque cõformato eſt corporis habitu, nec extenuato nec obeſo, lumbis latis am-

στείρα γυναῖκες

Genitalium vitio ſterilitas.

Intemperie inſigni.

Sterilitatis indicia & fœcunditatis.

plóque ventre, fœcunda cenſeatur. Eam autem hinc noſci putat Hippocrates, ſi veſte obuolutam ſubter ſuffias, atque odor per corpus ad os & nares tranſmitti deprehendatur: ſterilem verò quum in via extinctus odor eò minimè pertingit. Quinetiam allium expurgatum ſi peſſi forma dormituræ ſubdatur, odórque vel ſapor ad os pertingat, fœcũda eſt, ſin minus, ſterilis. Hordeum in mulieris aut viri vrina maceratum, ſi deinde ſepultum decimo die germinet, fœcunditatem, ſin minus, ſterilitatem arguit. Præterea ſi vrinæ viuum ſulphur inſpergatur, híncque vermes prodeat, fœcunditas, ſin minus, ſterilitas eſt. Quum igitur maris ac fœminæ congreſſu conceptus non euadit, vtrius id culpa contingat hæc indicabunt. Sæpe tamen vſu venit, vt neuter coëuntium ſit ſterilis, ſed quia eorum ſunt inter ſe abhorrentes naturæ, nihil idcirco ex ſeſe, ex aliis verò generare poſſunt. Sic amborum impenſe calidorum non facilis eſt conſenſus, vti nec frigidorum: temperamentorum atque etiam contrariorum perutilis congreſſus.

Itaque mulier viro iuncta conuenienti & conſentaneo, quæ nec naturali nec aduentitio vitio ſterilis ſit, nec ad veneris vſum ignauior, ea ad concipiendum apta idoneáque eſt. Eam autem concepiſſe coniiciendum, ſi ingenti oblectatione vnà cum viro, aut certè paulò pòſt ſemen eiaculetur. Si exceptum id retinetur nec excidit, nec à concubitu mulieris pudenda madent. Tum etiam eo ipſo die mulier aut leuiter inhorreſcit aut titillatu quodam vterum cõtrahi percipit, dum ſemẽ arctiùs comprehendit, aut dolor leuis imum ventrem obſidet. Vteri os interius arctè adeò cõniuet, vt ne ſpecilli mucronem admittat. Deinde pleniore diſtentóque iam vtero, os illud interius quod oblongum erat, breuius fit ac retrahitur, ſursúmque remeat, vix vt immiſſo obſtetricis digito attingi queat. Veneris appetentia languet, huiúſque aliquanto negligentior eſt prægnans. Menſtrua purgatio præter conſuetudinem ſubſiſtit, nec ſtato tempore procedit: quum enim vteri acetabula ſecundarum adhæſu obturentur, óſque ipſum interius conniueat, nihil ſanguinis ex vteri capacitate elabitur. At quibus fortaſſe ſanguis primis menſibus aut etiam poſtremis effluxerit, ex iis venis quæ ad vteri ceruicem pertinẽt quemadmodum & virginibus emanat, citra vllam fœtus offenſionem. Menſe ſecundo etiamſi menſtrui aliquid profluat, qui tamen prouida ſolérſque natura ſanguinis nonnihil reponit

Cõceptus ſigna.

in

in mammas ſuperioréſque ſedes, pectoris venæ impleri, mammæ verò turgere ac dureſcere incipiunt. Fœtu grādeſcente latera lumbiq; expanduntur dilatātúrque, ac venter citra manifeſtam grauitatem intumeſcit. Quibuſdam tum temporis in facie vel citrinæ vel liuidæ maculę, vel lētigines efflorefcunt, vel oculorum ambitus liueſcit aſpectu lāguido: aut alia ſymptomata vrgent, quæ poſthac enarrabimus. Vrina citreo aut ſubliuido eſt colore, craſſiuſcula ac ſubturbida, quæ leuiter cōcuſſa bullulas vel granula è ſumma corona demittit: in hac quod per quietem ſubſidet innatátve craſſiuſculum eſt & malè cohærens, carptæ lanæ haud abſimile. Vrina vini albi permiſtione, ſimilis euadit elixarum fabarū iuſculo. Mulſa cruda ex aqua cœleſti data dormituræ, ſi deinde ventrem torſionibus affligit, grauida eſt, ſin minus, non eſt. Poſtremum hoc & minimè fallax indicium eſt, quū iam fœtus loco dimoueri cœperit, quod vel tardiſſimum accidit medio prægnationis tempore. Moueri autem incipit non vt mola, graui moleſtóque pondere, non rugientis aut euagantis flatus ſpecie, ſed leni, blando ordinatóque impulſu, aut quaſi muſcæ volatu, quem ſæpe calens manus impoſita animaduertit. Quum citra hæc ſigna menſes ſubſiſtunt, ac venter præter modum ſine hydrope diſtenditur, in vtero præter naturam quippiam ineſt, aut irritus conceptus, aut mola, aut inflatio.

Máſne an fœmina vtero geratur hinc conniciēdum. Mulier ſi marem gerit, probè colorata eſt & hilari vultu, ſi fœminam decolor ac triſtis. Mares parte vteri dextra magis continentur, fœminæ magis ſiniſtra. Et quum mas eſt, dextra mamma amplior eſt ac tumentior, eiúſque papilla nigreſcit firma & arrecta, citiúſque lacte ſtillat. Prægnans è ſede progreſſura dextrum pedem primùm promouet. Omnes tum venæ tum arteriæ dextræ magis quàm ſiniſtræ implentur ac tument, præſertim ſub lingua: éſtq; pulſus dextra quàm ſiniſtra manu plenior, maior ac validior. Quum verò fœmina geſtatur, ſiniſtra omnia firmiora & magis cōſpicua ſunt, flaccidioréſque ſunt mammarū papillæ. Quinetiam lac emulctum ſi aquæ inſtilletur, mox (quia tenue & dilutum eſt) diuellitur, cohęret autem ac diutius perſiſtit in ſummo ſi maſculus eſt fœtus. *Máſne an fœmella geſtetur.*

Mulier quæ viuidum fœtū opportunè cōceperit, ſi integrè ſana eſt, nihil moleſtię offenſioníſve perpetitur toto prægnationis decurſu. Natura quippe ſingula in cōuenien-

Prægnãs caußaria. tes vſus legitimè deponit. At verò ſi valetudinaria eſt, ſecundo aut tertio menſe quum iam menſtrua purgatio diutius ſubſiſtit, necdum tamen in fœtus alimentum abſumitur, eius morbi inſultus præſentiſcit cui maximè fuerit opportuna, & quicquid eſt in corpore vitij, id tum detegitur: quemadmodum & non grauidis mulieribus quoties menſium inſtat eruptio. Ei autem quæ vel cacochymia vel plenitudine premitur, corpus quaſi laſſitudine frangitur, lumbi, inguina, fœmoráq; ingraueſcunt ac dolent: ſomnus grauis interdiu obrepit. His accedit cibi faſtidiũ, inappetentia, nauſea ac plerumq; vomitio modò pituitoſa, modò bilioſa: ex eo ſcilicet humore ſuperuacaneo qui in præcordiis redundauerit. Quibus autem cumulatus humor vomitione non prorumpit, iis ſpirandi difficultates, vertigines, animi defectiones anxietatéſq; contingunt. Et quum tetri *Malaciæ cauſa.* humores ventriculi tunicis impacti fuerint, pica & malacia, omníſque rei alienæ & peregrinæ, vt terræ, teſtarum, carbonum, ſalſorum acidorúmq; eduliorum deprauata appetitio in quartum quintúmve menſem fatigat.

Abortionis cauſæ. Abortus porrò vel ab euidentibus vel ab interioribus fit cauſis. Euidentes aliæ fœtum enecant, vt ſyncope, timor & triſtitia: & quæ toto genere extinguunt, vt quæ vel ſuffitu, vel odore, vel ſubſtantia venenata ſunt. Aliæ cibum ſubtrahunt, vt inedia, immoderata purgatio, ſanguinis è naribus, ex hæmorrhoide aut aliũde reiectio. Mulier enim ſanguine miſſo abortum facit, ídque magis ſi fœtus auctior eſt. *Externæ.* Aliæ vteri acetabula diſſoluunt, per quæ fœtus alimentum capeſſebat: vt violenta exercitatio, ſaltatio, durior equitatio aut vectio, grauioris oneris geſtatio, caſus violenter cõcutiens, aut ventris ictus fœtum contundens. Interiores ve- *Interiores.* rò cauſæ ſunt cibus immoderatus, & plethora fœtum ſuffocans aut extinguens: mucoſus humor vteri implens acetabula, & ligamenta ita remolliens ac diſſoluens, vt fœtum continere non poſſint. Cibus mali ſucci & inde nata cacochymia, ob quam fœtus alimenti benignitate deſtitutus, ſenſim languet & emoritur. Morbus acutus, qui ſæpe fœtum in grauius diſcrimen quàm matrem conijcit: adhæc quæ ſuprà enumeratæ ſunt & principum partium & vteri affectiones malæ. Quæcunq; igitur mulier citra euidentẽ cauſam abortire conſueuit, vel totius corporis vel vteri ſolius vitio laborat. Abortu porrò immaturus fœtus excluditur aliàs viuus, aliàs mortuus & extinctus. Viuus quidum

quem

quum acetabula violentiùs diſſoluta ſunt: mortuus quum iis firmis & conſtantibus fœtus ipſe perit. Abortus futuri notæ ſunt, lac ſponte fluens è mammis, præſertim aquoſum. Id enim, inquit Hippocrates, fœtum imbecillum eſſe teſtatur. Mammarum ſpontanea extenuatio. Nam ſi gemellos habenti dextra mamma gracileſcat, marem: ſi ſiniſtra, fœminam amittet. Laterum ventríſque ſuperioris coarctatio. Lumborum coxarúmque grauitas & ad motum ſegnities. Si fœtus iam moueri cœperit, rarior languidiórque motus euadit: quúmque abortiendi tempus inſtat, aqua primùm ſanioſa profluit loturæ carnium ſimilis, deinde cruenta: hinc purus ſanguis, poſtea grumi, ac demum fœtus ipſe aut formatus aut informis excluditur. *Abortionis impẽdentis ſigna.*

Quum verò extinctus iam fœtus diu in vtero ſubſiſtit, commemorata omniá ingraueſcunt, adſúntque ſtomachi morſus, animi deliquium, capitis & oculorum dolor, frequens horror febrilis, ſpiratio fœtida & graueolens, venter grauis & quaſi procidens, & qui etiam admota manu frigidus percipitur. Imò & obſtetrix immiſſis digitis frigidam animaduertit vteri ceruicem, interdum conuulſiones oboriuntur epilepticis finitimæ. *δυστοκία.*

Pariendi difficultas aut à matre aut à fœtu eſt. A matre quidem mala conformatio, ſtaturæ breuitas, virium corporis imbecillitas, vt in puella & anu, puſillanimitas atq; metus. Vteri ceruicíſque mala conformatio, anguſtia & oſſis pubis firmior compactio, compreſſio ſeu coarctatio ex vicinarum partium tumore ac duritie, ex veſicæ calculo, ex recti inteſtini excremento duriore & lumborum concauitas. A fœtu autem quum ſolidior illius membrana ægrè diſrumpitur: quum ipſe imbecillior enixu nihil matrẽ adiuuat: quum grandior, aut monſtroſus, aut geminus eſt: aut quum non rectà in caput fertur, nec manibus ſecũdùm latera adductis, ſed vel ambos pedes, vel (quod multò operoſius exiſtit) alterum duntaxat, vel manus primùm exerit, vel duplicatus in nates exit: vel obliquus alterutrum latus, vel pronus ventrem primùm exhibet, quæ omnium peſſima eſt pariẽdi figura. Difficilem partum in propinquo eſſe prænunciat, humor aquoſus in membrana allantoide concluſus totus ante partum effluens, aut copioſior ſanguinis eruptio multo tempore fœtum præcedens. Loci enim ſicci manent, deſtituti eo humore qui fœtui tranſitum facilem & lubricum præbet: languidi dolores ex interuallis lõgio-

ribus recurrunt, quandoquidem ægrè abrumpuntur acetabula, vixque ſecundæ ab vtero diuelluntur.

Arthritidis differentiæ, ſigna & cauſa. CAP. XVIII.

ἀρθρῖτις. ARTHRITIS articulorum eſt dolor ex interuallis ferè inuadens. Corporis artus varij dolores occupant: alij namque oſſium membranas, vel muſculos, vel neruos, vel medias regiones, quales aut lues venerea, aut ſimplex deſtillatio proferre ſolet. Alij articulos duntaxat obſident, in quos quaſi defixi inciderunt: atq; hos ſolos arthritis nomen complectitur. Statuuntur autem arthritidis differentiæ ex articulorum numero: ſed tribus dũtaxat vſus nomina indidit, hæ ſunt chiragra, iſchias & podagra. Quæcũque in alio quouis figitur articulo, generis nomine arthritis appellatur. Chiragra manum infeſtat, eiúſque vel carpũ vel externam partem vel digitorum articulos ac vincula. Dolor huic ineſt plerumq; pulſans, ſæpe cum tumore, rubore, calore atque turgẽtibus pleníſque venis. Podagra vel malleolos vel pediũ, maximè verò pollicis articulum adoritur. Tumor vt in chiragra adeſt, tum partis tũ venarũ ambientium rubor, calor, dolórque pulſans. Iſchias omnium vehementiſſima ſedem habet non in eo articulo quo fœmoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altiùs ad ſummã natem, qua nerui à lumbis & ab oſſe ſacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in ſola eſt coxendice, ſed in femur quoque & in ſuram & in extremum pedẽ exporrigitur, quocũque nimirum ab affecta coxendice deductus neruus pertingit. Rarò tumor ineſt cõſpicuus, rariùs calor aut rubor, quòd eius loci ſumma cutis venis conſperſa minimè ſit. Humeri arthritis dolore quidem inſignis eſt, non tamen (vt neque iſchias) tumore, rubore vel calore manifeſta. At quæ cubitorum genuúmque eſt, & dolorẽ & tumorem præ ſe fert ingentem, ruborem verò calorémque exiguum. Proxima continénſque omnis arthritidis ac doloris cauſa eſt non ſimplex vlla intemperies, ſed humor præter naturam infixus & adhærens, qui ſæpe tumore manifeſto ſe prodit. Atque tametſi nõnunquam (vt iis qui primùm incipiunt illa tentari) citra inſignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen ac paucus aliquis humor ſubeſt. Hic autem qui continens eſt doloris cauſa, nunquam aut admodum rarò (præter multorũ id opinionem aſſeuero) in id cauum ac ſpatium penetrat: quod inter oſſium extrema interuenit, ſed in vincula duntaxat, atq; in eas mẽbranas quæ extrinſecus

Margin notes: χειράγρα. ποδάγρα. ἰσχίας. *Proxima arthritidis cauſa.*

trinſecus oſſium extrema nectunt & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc ſanè argumento quòd in nodoſa tophaceáve podagra atque chiragra,humor in calculum iam concretus,aperta ruptáve cute plerumque eruitur è digitorum articulis,vinculo integro ac illæſo. Et in iſchiade ſi noxius humor in coxendicis pixidem conditus eſſet,nec tã vehementem (quod vinculum obtuſi ſit ſenſus) nec tam latè diffuſum dolorẽ inueheret. Neque porrò humor hic; cõtinens arthritidis cauſa, tam varius atq; traditur exiſtit: nec enim ſanguineus,nec bilioſus,nec melancholicus vnquam eſt,ſed omnino vel pituitoſus vel ſeroſus:perperámque arthritidis differentiæ ex humoris genere ſtatui ſolẽt: vt alia calida,alia frigida ſit,ſed omnis frigida eſt,ex frigido humore genita. Quòd ſi rubor aut calor interdũ maximéq; in chiragra vel podagra cernitur, is nõ ex morbi eſſentia,ſed ex vehemẽtia fit doloris, qui luborẽ calorémq; nõnunquam & febrem accerſit: quæ potiſſimũ iis eueniũt qui cõſtitutionem corporis obtinent impenſè calidam atque plethoricam, & qui leui occaſione febre iactãtur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis, articulorũ vincula, membranas aut tendones implẽs & diſtendens aut feriens, dolorem infert: dolor verò ſi corpus præparatũ iam eſt,ruborem,calorem atque febrem: quæ diſtendentis aut ferientis humoris ſunt ſymptomata. Talis eſt ratione artíſque vſu comprobata ſententia de arthritidis continente cauſa. Antecedentem porrò cauſam rectè omnes ſtatuunt humorem eſſe,qui aliunde in imbecillos articulos aut influit aut influxurus eſt,vnde autem & per quas vias influat,nemo ad vnguem videtur inueſtigaſſe. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus eſt,nũcupatúrque Medicorum opprobrium. Errant profectò quicunque ex intimis illũ partibus in articulos irrumpere putãt. Quomodo enim à viſceribus intimíſque ſedibus poſſit humor ſyncerus aliquiſpiam per venas ferri? aut qui ſanguini permiſtus nuper erat, illinc per ora venarum in articulos purus excidere? aut ſi etiam cum humore ſanguis emanat, cur in articulo collectus phlegmonem nõ excitet? Sed neque humor crudus qui per alios ductus quàm per venas fertur in articulos,arthritim facit. Nã cruditas in cachexiá è viſceribus in pedes incumbẽs dum tumeſcant,podagram nõ efficit. Alia igitur quàm ex intimis partibus eſt arthritidis origo. Hæc autem, caput eſt, è quo ſanè pituitoſus hu-

Qualis humor arthritim faciens.

Antecedens cauſa.

mor íſque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitoſum excrementum cumulari coaceruaríque ſolet(hoc enim vel foras per nares,vel per palatum in aſperam arteriam atque pulmones, aut in ventriculũ interioréſque ſedes illabitur) ſed partes capitis externæ & extra caluã poſitæ origo ſunt arthritidis:è quibus ſuperuacaneus humor per ſumma corporis ſub cute deorſum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excrementa ſua tenuia atq; ſeroſa deponunt. Quúmque capitis craſſa denſaque ſit cutis è qua capilli ſuccreſcunt, nõ quemadmodum è reliqua corporis cute,illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copioſior,in iis maximè quibus gignendi eius euidētes cauſæ (quas mox referemus) conueniunt. Cumulati iam humoris ſigna ſunt:capitis grauitas & ſomnolentia, dolor externus, & qui contactu præſertímq; inuerſis capillis exacuitur. Tumor œdematoſus interdum vt cera mollis,cuti præſertim ad occipitium ſubiectus:cutis dẽſa nec caluæ propius adhærens. Ea igitur humoris denſa lentáque cõgeſtio arthritidis fomes eſt atque origo. Supra modum congeſtus humor leuiſſima occaſione aut æſtus, aut frigoris,aut frictionis, interdum etiam ſpõte de ſua ſede decidit,& in ſubiectas partes illabitur. Atq; quum aqua & ſeri inſtar tenuis ſit, ei perſimilis quẽ frigidiore cœlo è cerebro per nares fluere cõperimus, non per ſpinalem medullam (paralyſis enim fieret) non per neruos & muſculos, ſed facilè ſub cute (vbi laxæ & amplæ ſunt viæ)in corporis extimas ſedes influit. Is autem fluxionis decurſu, quia tenuis,in ſolis articulis qui compacti denſique ſunt,ſubſiſtit ac hæret,nõ item in mediis regionibus,quæ amplæ laxæq; ſint. In id demum corporis latus præcipuè fertur, in quod crebriùs corpus decumbit. Atque ſi dum incitatus eſt humor in dextrum latus eſt decubitus,dextrũ humerum brachiúmque dolor impetit, ſi in ſiniſtrũ, ſiniſtrum: ſi in dorſum,ceruicem,ſcapulas,coxendices vel crura. Qui arthritide conflictari incipiunt, ſolent primùm leuem chiragram aut podagram experiri, cuius vix quiſquam niſi expertus credat humorem è capite duci, aut illinc poſſe tam repẽtè in extremos pedes clanculum & ſine ſenſu illabi. At quoniam initio admodũ tenuis eſt, & iis maximè qui calidiores mundi regiones incolunt, facilis promptáque illius eſt defluxio. Quum autem tempore craſſiuſculus is iam euaſerit,

Arthritidis fons & ſcaturigo.

ſerit, maximè in frigidis regionibus & ætate prouectis, nō repentè in extrema profluit, ſed in mediis hæret regionibus: ac tum mali origo, tum decurſio conſpicua eſt. Sentitur enim dolor ę ceruice, vel per humeros in cubitos & manus, vel per dorſum in coxēdices, genua pedéſq; ſenſim deuolui, ſenſu interdum frigoris oborto, quo corpus omne perhorreſcit. Dolor è ſuperis partibus in inferas ſæpe deſcendit, aſcendit nūquam, nec è dextris in ſiniſtras aut cōtrà commigrat: ſi quando enim dolori dextro ſuccedit ſiniſter, hunc non loci permutatio, ſed noua defluxio parit. Omnis etiam quum defluit humor aliquantum tenuis eſt, alioqui non defluxurus: articulo iam impactus noſtri caloris vehementiorúmque medicamentorum vi craſſeſcit, & parte tenui diſſipata diſſolutáque, fæx quædam terrena manet, quę frequenti influxione coagmētata, in manifeſtū tophum & calculum digitorum præſertìm in articulis cōcreſcit. Ea eſt arthritis nodoſa, qua diſſiliūt articuli, diſtorquētur, & pereunte motu incurueſcunt. Iam verò arthritidis euidentes cauſæ eædē quę fluxionis exiſtunt: vna quippe humoris in capite redundantia, altera articulorum imbecillitas. Harū neutra ſeorſum arthritim facit: ſed neceſſarius ambarum concurſus. Imbecillitas quū ex aliis quibuſdam vitiis æſtimanda eſt, tum maximè ex vinculorum mēbranarúmq; laxitate, & ex viarū amplitudine. Hæc autē vitia vel ab ortu ſunt ex parentum imbecillo ſemine, fitq; tū arthritis hæreditaria: vel aliis ex cauſis euidētibus, quæ laxant & emolliunt membranáſque feriunt: eiuſmodi ſunt veneris balnearúmque vſus crebrior, & quæ foris incidētia articulos contundunt. Redundantis verò humoris interiores cauſę ſunt cerebri totiúſq; capitis imbecillitas, & frigida humidáque intemperies. Humor enim vel alimēti vice capite exceptus, quum hæc vitia adſunt, totus confici non poteſt, ex eóque neceſſe eſt excrementum tempore gigni atque cumulari. Hæc autem fluxionis materia multiplicabitur, ſi præterea euidētes cauſę acceſſerint, quæ illius exuperantiam gignunt. Hæ præcipuæ ſunt crapula, potus omnis viníque maximè liberalior: hoc enim & caput implet, & neruos membranáſque ferit: Somnus immodicus præſertim mox à cibo: ocium, exercitationum intermiſſio, conſuetarum vacuationum earum maximè quæ per vrinas & ſudores fiunt ſuppreſſio vel imminutio.

Procatarctica & euidentes cauſa.

De elephantia, CAP. XIX.

περὶ τῆς ἐλεφαντιάσεως ἤτοι τοῦ ἐλέφαντος.

ELEPHANTIA morbus eſt venenatus in terrena ſubſtantia, totius corporis naturã immutans. Quum terrenus ac melãcholicus humor venenatam qualitatem aſciuerit, eam mox tum viſceribus, tum partibus omnibus impartitur, quæ dein inquinata, terrenum quendam ac melãcholicum ſuccum vel ex puriſſimis alimentis gignũt eiuſdem veneni participem: quo partes imbutæ ac nutritæ tẽpore ſimilem nanciſcuntur naturam, fitq; in eis elephãtia totius ſubſtantiæ morbus. Neq; verò hic (quod pleriſq; viſum eſt) cutem ſolam aut corporis ſumma, ſed & intima quæque oſſaq; ipſa inuadit & obſidet, quòd omnia impuro fruantur ſucco. Quanquam autem ipſa morbi qualitas ad totum corpus pertinet, præcipua tamen vis in iecore atq; in liene reſidet, quæ ſua dein vitia corpori toti impertiũt. Elephantiam alij ab ortu, alij contagione, alij ſponte proprióque vitio contrahunt. Ab ortu, qui ex elephantico parentum ſemine procreati ſunt: atq; ſi parẽtum alter quum genuit elephanticus erat, fœtus quoque naſcetur elephãticus: tanta eſt diuinæ illius procreatricis facultatis energia, vt in ſemine intemperato ac prorſus impuro conſiſtẽs, corporis partes fingat vel ex impura materia. Si nondum elephantia parens quum genuit tenebatur, ſed in eam duntaxat erat propenſus, filius eadem ætate qua parens elephãticus euadet. Quorundam etiam literis proditum eſt, mulierem quæ inſtantibus aut profluentibus menſibus concepit, fœtum edere in elephantiam procliuem. Contagione verò ſiue concubitu, ſiue accubitu, ſiue aſſidua vitæ conſuetudine, lues hæc hominem adoritur, quòd ex elephantico pernicioſa qualitas pariter cũ humore trãsferatur in aliud corpus, ſenſimque irrepat in omnes partes. Proprio corporis vitio inducitur, cùm bilis atra plurimùm exuperat, quæ ſenſim ac tẽpore venenata labe inficitur. Nam veneni ſpeciem in nobis ſpõte gigni poſſe, alio loco demõſtrauimus. Exuperat autem quum vel ſanguis, vel melancholia, vel bilis flaua ſupra modũ torretur. Quocirca eos adoriri ſolet, quibus vel menſes ſuppreſſi, vel varices, vel diuturnæ hæmorrhoides curatæ ſunt: & eos qui bubula, ceruina aſininave carne veſcuntur, cæteriſq; cibis glutinoſis atque craſſis: eos denique quibus vel iecoris ardor, vel victus calidior bilem flauam cumulauit, quæ diu cohibita degenerauit in atram. Quæ mala quum nõ niſi florentis aut etiam prouectioris

Hæreditaria.

Contagione inducta.

Improbabili victu

acquiſitæ & vita intempe-rantia.

ctioris ſint ætatis, elephantia nec pueros nec adoleſcentes ſponte inuadet. Incipiente morbo viuidus ille coloris flos perit,cutis decoloratior apparet,aliis quidē nigricans,aliis flaueſcens,aliis albicās: vnde nonnulli tres elephantiæ ſtatuerunt pro coloris varietate differentias:hinc denſior,durior,aſperiórque redditur, quum ſcilicet iam multo eſt humore perfuſa.

Indicia incipientis.

Talis verò pręcipuè conſpicitur aut in facie, aut in manibus, aut in pedibus, natura quoad licet vitia propellēte in corporis extrema. In his ſenſus torpeſcit frigúſq; perpetuum ineſt, maximéq; in pedibus. Licèt enim horum initio integer ſeruetur motus, ſtuporis tamē & frigoris ſenſus ineſt. Tum temporis verrucæ plurimæ ſuccreſcunt, non in manibus ſolùm, ſed & in facie & in reliquo corpore, peculiares verò in linguæ radice.

Confirmatæ ſigna.

Pedes,manus & facies tument, in híſque varia prominent tubercula,maximè verò in malis quæ extuberant liuido tumore: labra inuertuntur,nares reſimæ obſtruuntur craſſitie alarum, & rimis diſcerptæ cruſtulas nigras atque cruentas excutiunt:oculi candidum flaueſcit, miráque craſſitie quaſi vngue obtegitur: ſupercilia prædura ac ferè calloſa atque etiam glabra.Ex his enim,quemadmodum & ex palpebris,& ex mēto pili venenata qualitate imbuti defluunt,dum tandē horrenda euadat partium omnium deformitas. Manuum pedúmque digiti ſiccitate dehiſcunt,vnguéſque finduntur ac dilacerantur.

Conſummatæ.

Totius etiam corporis cutis areſcit atque fœda ſiccáque ſcabie exaſperatur,eáque interdum cum pruritu. Ipſa muſculorum caro abſumitur ac ſenſim liqueſcit. Malo autē ingraueſcēte pro ſtupore cutis ſenſus perit manente motu,vt ne infixa quidem acicula dolorem moueat, neque inſperſa feruidior aqua exurat:vox è gutture rauceſcit,reſpiratio difficilior euadit, ſpiritus totiúſq; corporis exhalatio fœtet, ſordida virulentáque vlcera in manibus, pedibus & pleriſque locis excauātur,grauíſque putredo omnia contaminat.Quæ ex vrinis aut ex ſanguine tradi notæ ſolent,incertę omnino ſunt atque fallaces.Eſt autem eo ſæuior elephantia, quo ſigna grauiora apparent : maximè verò quum non in ſummo duntaxat corpore,ſed & in ipſis quoque viſceribus, in oſſibus cæteríſque interioribus partibus firmiùs inhæreſcunt. Non omnia tamen in omnibus, ſed alia in aliis comparere ſolent.

De lue venerea. CAP. XX.

LVES venerea eſt contagioſus affectus cum vlcere aut immani cruciatu variis locis emergẽs ac ſæpe extuberans. Efficiens eius cauſa, venenata eſt & maligna qualitas atque pernicioſa labes, quæ in quacunq; corporis parte primùm inſederit, eam contaminat, indéque continuatione in corpus omne ſpargitur, & ex paruo initio & quaſi ſuſcitabulo profecta, ſenſim inualeſcit & propagatur, dũ non ſpiritus modò atque humores, ſed & carnem & partes omnes ſolidas peruagetur. Neque earum temperamentum ſolùm, verumetiam totam ſubſtantiam peruertit, vix vt vlla deinceps probo ac puro fruatur alimento. Hinc excremẽtorum prouentus ſuccreſcunt, variáq; vitiorum genera emergunt, qualia mox recenſebo. Ea porrò qualitas nõ ſimplex & ſolitaria eſt, ſed in humore ſubſiſtit, quo vt ſubiecto quodam & vehiculo vtitur. Neque qui iam inquinatus eſt aliũ halitu ſolo, ſed liquore de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatam eiecto contaminat: è qua malum prorſus initium ſumit. Itaque venerea lues contagioſus eſt morbus, non ſponte intimóque corporis vitio, ſed attactu ſolo contrahendus. Nam & quam quis ab ortu accepit, ea olim ex parentum contagione proceſſit. Maximè autem venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit: eius frequentatione propagata eſt in hominum genus, atque ex vnius impuritate & inquinamẽto ſenſim in vniuerſum orbem eſt diſſeminata, miſerabile ſcortatorum flagellum. Sæpius ea è partibus obſcœnis incipit, licèt interdum & ex aliis pleriſque locis expullulet, in quibus labes cõtagione fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui longè ſit impurior, à ſimili verò aut à minùs impuro nunquam. Æquè impuros citra offenſionem congredi licet, & vterque tamen puriorem alium congreſſu labefactat. Hauritur interdum lues è ſcorto, quod nondum inquinatum eſt, quum quis cum eo volutatur mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quòd ſæpe maximéque inueterata lue fermentum intus reconditum ſit & abſtruſum. Et hæc de cauſis & ortu.

Cauſa.

Ortus & propagatio.

Differentias eius ſpeciéſque nonnulli, quibus ſymptomatum quàm eſſentiæ maior cura fuit, varias multiplicéſque ſtatuerunt. Vna tamen & eadem totius eſt eſſentia, ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt

& cor-

& corporum in quę illa incidit permagna varietas: ac vtraque ex cauſa fit, vt lues alia leuioribus, alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omniũ leuiſſima eſt ea ſpecies qua ſolùm capitis, & barbæ pili ſenſim citra aliam corporis offenſionem defluũt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma effunditur ad illorũ radicem: atq; vt ephemera febris à putrida, ita & hæc ſpecies diſtat à cæteris. Altera paulò deterior eſt, qua cutis vniuerſa crebris maculis minimè extuberantibus cõſpergitur, iiſque paruis lentiginis inſtar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguíve poſſunt, quàm morbi radix ſit euulſa. Hæc in tenuiſſimo ſanguine virus habet, quam nulla grauiora ſequuntur incommoda. Tertia ſpecies grauior ac iam vera lues eſt: hac rubræ aut flauæ puſtulæ primùm quidem circa frontem ac tempora ponéque aures, deinde in capite atque etiam toto corpore erumpunt & extuberant, rotundo ſchemate ſiccæ ſine pure: quæ deinde ſicca cruſta obducuntur, atque ſi negliguntur, ſerpunt in ambitum excauántque cutem, dum ex puſtula verum vlcus euadat, quod ferè virulentum eſt ac ſordidum. Partes quæ ad podicem, ad nares, atque fauces ſunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari ſolent. Emergunt autem hæc, quum iecur ipſum atque ſanguinis humorúmque maſſa labefactatur, à qua protinus carnoſæ molléſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, quum iam inualeſcens lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas, ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem & glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtione cumulantur, quæ nonnunquam in tendones ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt. Hæc quum vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam malignitatis acrimonia feriunt, cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cruciatu multo grauiore ſuccreſcunt. Eadẽ porrò quum in oſſe ſubſiſtunt, id amplificant, diſtendunt atque etiam exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diris cruciatibus confectũ, & atrophia marceſcens vita deſtituitur. Longiſſimè hi dolores diſtant ab arthritide, quòd hæc breui paruóque tempore exoritur, idque ex defluxione, quæ repentè in articulum incubuit. Dolores verò luis venereæ ſenſim multóque tempore procé-

Primus luis venereæ gradus.

Secũdus.

Tertius.

Quartus.

Symptomata luis venereæ grauia.

dunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit. Adhæc arthritis aut in articulo, aut circa hunc conſiſtit fixáque eſt. Dolores ex lue, non articulos, ſed medios artus obſident, in quibus & plerumque tophi concreſcunt, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri oſſe, & in medio cubiti radio, & in parte priore tibiæ, nonnunquam & in aliis quoque oſſibus. His ergo ex ſignis vnaquæque luis ſpecies dignoſci percipíque poteſt. Quum autem ex dubiis ſignis de lue ambigitur, eius origo altiùs eſt inueſtiganda, à qua parte initium habuerit. Etenim quoniam non niſi attactu contrahi poteſt, neceſſe eſt labes aliqua in ea primùm parte comparuerit per quam inſertum eſt virus. Hæc enim prima ſe profert in partibus obſcœnis ſi concubitu, in ſumma cute ſi accubitu contracta eſt: in nutricum mammis ſi inquinatus erat infans: in infantis ore & faucibus, ſi nutrix infecta. Emergunt autem in obſcœnis partibus puſtulæ, vlcera maligna, virulentáque gonorrhœa, inguinum bubones. Sed hæc, niſi altiùs intrò ſubeant nondum lues ſunt venerea, ſed rudimentum & veluti character eius impendentis. Huc affinitate quadam attexendi videntur reliqui tum venenati tum contagioſi affectus, & quicunque virulentarum beſtiarum ictibus infliguntur. At quoniam præcipua eorum cognitio ex cauſarum animaduerſione capitur, non antè duxi de his tradendum quàm eorum curandorum ratio quoque ſubnectatur. In hæc omnem iam videor interiorum affectuum cognitionem contraxiſſe, quam tamen frequens inſpectio contemplatióque rerum confirmabit. Confido etiam particulatim ſingula me perſecutum, nihílque recèns emerſurum, quod non ex illorum obſeruatione ac imitatione noſci percipíque poſſit.

Libri ſexti de partium morbis & ſymptomatis, Finis.

DE EX-

DE EXTERNIS CORPORIS AFFECTIBVS, LIBER VII.

PRÆFATIO.

CHIRVRGIA primùm medecinæ pars eſt habita,& ambæ ſub iiſdem natæ ſunt authoribus: nec chirurgiæ alia quàm medicinæ præcepta, nec aliæ demonſtrandi ſunt leges. Poſtea verò vt vnius medicinę dignitas ſplendidior præſtabiliórque foret, rationis conſiliíque facultatem vtpote liberalem aſſumentes medici, ac ſuo quodammodo iure ſibi vendicantes, quicquid manuum opera geri ſolet, id omne ad chirurgos ac pharmacopœos artis adminiſtros tranſtulerũt. His prima cura fuit luxata oſſa ſedibúſq; ſuis mota reponere, fracta verò dirigere in ſuámque ſedem compellere: & nonnulla ferramentis quoque aperire, ſecare, excidere, vrere. Tum deinde vulnerum vlcerúmque, ac poſtremò ſuppurantium tumorum curatio illis eſt relicta, quæ vnguentis illita linteola atq; linamẽta manu adhibet. Reliqui affectus externi poſſunt ſine chirurgia curari, quos tamen & illa plerumque vſurpat ſibi. Omnium tamen origo ferè ex interiore cauſa trahitur, cuius obſeruatio atque curatio planè eſt medica: imò etiam omnium quę foris exiſtunt atque geruntur rationem medicus tenet, qui & chirurgi opus dirigit, vt medicus ratione, chirurgus manuum vſu & exercitatione præſtet & excellat.

Tumorum præter naturam differentia. CAP. I.

Externorum affectuũ pro humoris ſpecie & qualitate, & pro affecto loco differentia.

MORBI qui in externis partibus ex humoris vitio ſuccreſcunt, modò cum tumore fiunt, modò citra tumorem: & ex vtriſque alij ex ſanguine, alij ex bile flaua, alij ex atra, alij ex pituita, alij ex ſero, alij ex flatu, alij ex horum permiſtione. Humor porrò qualitate aut acer eſt & exedẽs, aut mitis ac blandus. Situs verò humoris aut in ſola cute eſt, aut cum cute ſubiectam quoq; carnem, vel tendonẽ, vel adenem occupat. Qui in cute, vel in ſumma quæ epidermis appellatur, vel etiam in vera cõſiſtit, quę illi ſubſterni-

tur. Rurſum verò humor vel partem cui inſidet in ſuam naturam cõuertit, vt in elephante & alpho, vel per ipſius duntaxat ſubſtantiam effuſus ſua illã qualitate afficit. Hę quidem propriæ externorum affectuum differentiæ ſunt ad medendi rationem accommodatæ. Itaque vniuſcuiuſque propria continénſque cauſa eſt humor quidã vitioſus præter naturam cumulatus: cumulatur autem, vel congeſtione vel fluxione. Cõgeſtio præter naturam ſenſim fit ex humoribus in partem alimenti vice diſtributis. Quum enim pars vel ita imbecilla eſt vt nec affluens alimentum in propriam ſubſtãtiam mutare, vel ita vitiata vt idipſum corrũpat, nec genita excremẽta à ſe propellare queat, neceſſariò præter naturam congeſtio quædem fit. Fluxio autẽ eſt humoris incurſio concitatior atque copioſior quàm parti alendæ ſit ex vſu. Huius interiores cauſæ ſunt fluxuræ materiæ copia, acrimonia vel tenuitas: propellentis partis robur, viarum laxitas, & excipientis partis imbecillitas ſitúſve decliuior. Euidẽtes verò cauſæ: contuſio, ruptio, vulnus, luxatio, & quæcunque doloris aut caloris vi fluxionem accerſunt. Hi porrò affectus qui corporis ſumma obſidẽt, vel in cute prominent, vel eam excauant, vel cõmaculant. Prominent tumor, tuberculum, puſtula. Tumor tuberculo maior, & vtroque minor eſt puſtula. Tumores ſunt: phlegmone, phygetlon, bubo, phyma, eryſipelas (hoc enim & in tumoribus recenſeri ſolet) œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, ſcirrhus, ganglion, bronchocele, parotis, ſtruma, cancer. Tubercula ſunt: carbunculus, furunculus, terminthus, glandula, nodus. Puſtulæ ſunt: pſydracia, epinyctis, phlyctænæ, ecthymata, ephelides, hidroa, herpetes, ſcabies, prurigo, lichen, pſora, lepra, omniáque verrucarum genera, clauus, callus. De ſingulis igitur dicendum, ſed alio ordine ex cauſarum affinitate inſtituto, quæ in curandi ratione primas obtinent.

ἀθροισμός. ῥευματισμός.

Tumores, tubercula, & puſtulæ à ſanguine.

CAP. II.

φλεγμονή.

PHlegmone tumor eſt calidus præter naturã collectus, prominens atque circumſcriptus, oui ſaltẽ gallinacei magnitudine. Huic quaſi ex igne aut ex balneo rubor ineſt: calor quoque ex inflammatione vehemens quaſi pars vratur: diſtentio ex copia renitens: pulſatio profunda & moleſta, quòd arteriarum diaſtole partem inflammatam feriat: dolor ex calore, ex pulſu atq; tenſione acerbus, præ-

ſertim

fertim quum pars eximio ſenſu prędita eſt. Cauſa continēs ſanguis eſt, non in ſolam cutem, ſed in ſubiectam quoque carnem impactus, qui è venis eò tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæque maiores immoderata ſanguinis copia diſtenduntur, hanc grauatæ in minores quaſi onus deponūt, ex his demum in minimas. Ac tum per earū oſcula, pérque tunicarum meatus ſanguis cohiberi non potis, effluit illabitúrque in ſpatia vacua quæ inter fibras ſunt primorum corporum, præcipuéque muſculorum, venarum, arteriarum, neruorum atque membranarum. Hæ partes fluxione dum perfunduntur implentúrque, diſtentæ copia quaſi diuelluntur, feruentíſq; ſanguinis ardore incaleſcūt, dolorémque faciunt. Sanguis quippe extra vaſa collectus, nec liberè perflabilis, neceſſariò putreſcit atque inflammatur. Ita quidem ſi purus is erat, exquiſita phlegmone fit, cuius ſpecies ſunt: ophtalmia, parotis, angina, parulis in gingiuis, aliæq; ex partibus nomina adeptæ. Eſt & alia minùs exquiſita, cuius non ſyncerus eſt ſanguinis, ſed aliorum quoque humorum particeps. Hinc fiunt phlegmone eryſipelatodes, œdematodes & ſcirrhodes.

Phygethlon phlegmone eſt in adenum locis emergens, maximè verò in ceruice, in alis, aut in inguinibus: Latinis Panus appellatur. Sed & qui in inguine naſcitur, peculiari nomine bubon nuncupatur. Similibus ex cauſis ortúq; ſimili ac phlegmone naſcitur, iiſdémq; ſignis innoteſcit. Ferè autem fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicuius, qui fluxionem proritant in adenes. τὸ φύγεθλον. ὁ βουβών.

Phyma tumor quoque adenum eſt, ſimplici phlegmone atque phygethlo aliquanto minor ac planior, minúſque rubens ac dolens. Non enim è puro ſanguine proficiſcitur, ſed ex eo cui pituitæ quiddam ſit admiſſum, vt ſit phlegmone œdematis particeps. τὸ φῦμα.

Carbunculus ex ſanguine originem habet, non eo quidem tenui & laudabili, ſed craſſo ac nigro, calido tamē, feruente atque corrupto. Hic in quamcunque partem inuaſerit, eam mox exurit, puſtulas circum ſe ardentiſſimas acerrimáſque ciet, tandémq; ardoris vi cruſta vel nigra vel cinerea obducitur. Huic partes vicinæ longo ſæpe tractu cōſentiunt, caloris doloríſque participes: valida quoque febris accerſitur. Inflammata pars nunquam ſuppurat, ſed feruore exuſta corruptę carnis lobum tandem excutit, quo excidentę vlcus cauum ſordidúmque manet, hócque vno ὁ ἄνθραξ.

maximè à cæteris ſeiungitur tuberculis. Carbunculorum alius ſimplex, qui è ſolo ardore ſimplicíque putredine naſcitur, alius malignus, qui his etiam iungit venenatam qualitatem: talis in peſtiléntia graſſatur, de quo plura proprio loco diximus.

ἡ δοθιήν. Furunculus dothien Græcis appellatus, tuberculum acutum cum inflammatione ac dolore, ouum columbinum magnitudine non excedens. Phymate ergo minus eſt, ſed acutius, rubentius, ac dolore grauius. Phlegmones veram ſpeciem exhibet, ſed eius exiguæ, & quæ vix infra cutẽ deſcendat, atque ſubiectæ carnis minimum comprehendat. Suppurat furunculus perinde atque phlegmone, hincq; à ſimplici carbunculo diſcernitur. Fit autem nõ quemadmodum phlegmone è probo ſanguine, qui in particulã vi quadam irruat: ſed è craſſo & vitioſo, non perinde tamẽ atque in carbunculo exuſto, quem à reliquo puriore natura ſecernens tanquã infenſum & inutilem in corporis ſumma propellit. Quocirca vt phlegmone multitudinis, ſic furunculus cacochymiæ ſoboles eſt: raróque fit vt hic ſolitarius erumpat, ſed ferè multis corpus ſcatet atque inquinatur.

ἡ ἐπινυκτίς. Epinyctis Celſo puſtula eſt peſſima circa quã vehemens inflammatio cum ingenti dolore, ſubrubra ac quadamtenus liueſcens, eáque noctu potiſſimum affligit. Spõte exulceratur, ex eáque ſubcruenta ſanies emanat. Vnde & ſpeciem habere cognoſcitur carbunculi, cauſámque ſimilem, ſed quæ nullius peſtilentiæ particeps, leuior exiſtat: quemadmodum & eius puſtula carbunculo minor.

ὁ τέρμινθος. Terminthus huius quoque generis eſt, ex feruido præaſſatóq; ſanguine prorumpens. Epinyctidi par quidem magnitudine, ſed cui puſtula incumbit nigra ac rotunda, quæ ardore in ſquamã abit.

τὰ ἐκθύματα. Ecthymata etiamſi peſtilentiæ conditionem ſequantur, ex ſanguinis tamen feruore prodeunt & extuberant: neque manifeſta eſt pituitæ permiſtio. Tempore concoquuntur & albeſcunt, eorum materia in pus iam conuerſa, quæ tandem & in ſquamas ſicceſcit.

Tumores, tubercula, atque puſtulæ ex pituita.

Cap. III.

Vt pituita alia tenuis, aquoſa, aut mucoſa exiſtit, alia craſſa & glutinoſa, cuiuſmodi eſt quæ vitrea aut gypſea appellatur: ita neceſſe eſt varios ex hac collecta naſci tumores.

τὸ οἴδημα. Ac primùm quidem œdema tumor eſt frigidus, laxus ac mollis, doloris expers. Nec calor nec rubor, ſed vel

vel genuinus vel albidus duntaxat color ineſt: tumor ſæpe magnus & qui preſſo digito, vel nullo vel exiguo dolore cedit. Eſt autem duplex: vnus collectus & circũſcriptione definitus, qui propriè ac ſimpliciter œdema nũcupatur: alter diffuſus & expanſus, qui rectiùs tumor eſt œdematoſus. Hic ex crudiore pituitoſóque ſanguine, aut iecoris aut aſſumptorum vitio progignitur, qui in nutriẽdas partes illapſus, nec in earum ſubſtantiam conuerſus, ſenſim cumulatus redundat partémque tumore diſtendit, ac ferè retinet prementis digiti veſtigium. Ita ſanè in tabe, in cachexia & in leucophlegmatia, modò pedes, modò reliquum corpus omne tumidum euadit. Verum autem & exquiſitum œdema non ex ſanguine pituitoſo, ſed ex pituita fit ſuperuacanea, quæ ſolùm vel aquoſa, vel mucoſa ſit, vndecunque illa in affectam partem deferatur. Ferè tamen è capitis deſtillatione huic origo eſt, quæ ſæpe in genua, interdum in humeros aliáſque partes decumbit.

ὄγκος οἰδηματώδης.

Huc pertinent aquoſi tumores, quibus vel aqua citrina, vel ſanguinis ſerum comprẽhẽditur: quod genus hydrops, aſcites, hydrocephalon, hydrocele, & quicunque horum ſimilitudine ſub cutem prominent.

ὄγκοι ὑδατώδεις.

Finitimi his etiam ſunt flatulenti tumores, in quibus vapor aliquis flatúſve præter naturam cõcluditur. Huiuſmodi ſunt hydrops tympanias, ramex flatulentus, & quicunq; aut ſub cute, aut ſub oſſium membranis, aut in muſculis ex collecto vapore attolluntur. Hi admodum raro vſu veniũt, víxque vſquam poteſt ſolus flatus citra humoris permiſtionem colligi. Tumor indolens eſt, niſi quum membranas magna vi diuellit atque diſtẽdit, œdemate mollior minúſque renitens, nec prementis digiti veſtigium retinens.

φυσώδεις. ἢ φυσοκήλη.

Scirrhus tumor eſt præter naturam durus ac renitens, concolor & indolẽs. Duplex is eſt: vnus velut incipiẽs nec cõfirmatus nec legitimus, in quo preſſo doloris ſenſus ineſt: alter confirmatus & exquiſitus, qui omnis doloris omníſque ſenſus eſt expers. Vtriuſq; materia eſt craſſius viſcoſúſque humor, qui particulæ impactus in eiúſq; ſpatia inſertus ita obduruit, vt nõ niſi ægrè ſolui diſſiparíque poſſit. Hic autem humor aut ſtatim tumoris initio talis exiſtit, vt quum vel pituita vitrea atque gypſea, vel naturalis melancholia quę fęx eſt sãguinis, in parte aliqua ſeu fluxione ſeu congeſtione cumulatur: Aut ex malè curato eryſipelate vel phlegmone talis euaſit, vt quum eius materia immodicè

ὁ σκίρρος.

refrigeratur & adſtringitur, aut diaphoreticis diſſoluta tenui portione craſſior ſubſiſtit ac manet. Vt enim iecoris ſcirrhus ferè omnis qui ab ictero relinquitur, ex bile ſenſim craſſeſcente fit, ita & nonnunquam in externis quoque partibus eandem habet originem.

τὸ γάγγλιον. Ganglion tumor eſt concolor, durus, renitens & indoles, niſi quòd vehementer preſſus ſtuporis ſenſum exhibet. Oritur circum neruos & articulos, ſæpe in carpo ex craſſa lentáque pituita, vel ex naturali melancholia, quæ in eam duritiem concreſcit. Qui extra articulos neruóſque necnõ extra adenes paſſim exoritur, diſcriminis gratia quibuſdã nodus appellatur. Huius generis eſt bronchocele, noſtris βρογχοκήλη. hernia gutturis appellata, inter aſperam arteriam cutémq; congeſta: non vt pleriſque viſum eſt ex immodicis clamoribus, aut ex potu aquæ ex liquefactis niuibus, quæ Alpinis aliíſque montanis in vſu eſt: ſed ex craſſa lentáque pituita quæ eò ſenſim è capite eiúſque partibus externis per auris poſteriora deuoluitur.

ἀδὴν ἐσκιρρωμένος. Glandula eſt adenis tumor obduratus, à nodo gangliόve ſolo ſitu diſtãs. Hæc enim è ſolis adenibus, ille è neruis aut articulis emergit. Quúnque adenes variè ſparſi ſint in omne corpus, maximè ad venarum arteriarúmque diductiones, in multas quoque partes glandulæ incidere ſolent: quibus nonnunquam corpus vniuerſum (quod multa pituita redundaret) ſcatere deprehendimus. In hoc etiam genus ἡ παρωτίς. pertinent parotis frigida, bubóque frigidus. Glandularum aliæ reſoluuntur, quarum humor non admodum craſſus ſenſim digeri diſſiparíque poſſit. Aliæ ſuppurant, factóque & erumpente pure in abſceſſum deſinunt. Et hæ quidem ſanguinis caloríſque ſunt participes. Aliæ duræ perſiſtunt veram ſcirrhi ſpeciem adeptæ, earum origo è gypſea pituita eſt: aliæ vbi inueterauerunt contracta tandem malignitate in vlcus deſinunt: illæ ſtrumæ ſimplices ſunt, hæ verò αἱ χοιράδες. exulceratæ. Vehementer quidem duræ ſunt ſtrumæ, & propriis membranis vt glandulæ omnes obuoluuntur, ſed earum materia acrior tandem euadens, adenem ipſum, circumſitam carnem cutémque exedit, vlcúſque efficit malignum, ſerpens & exedens. His ſæpe ortus eſt in ceruice, in qua plerumque longa ſerie diſpoſitæ glandularum modo cernuntur. Hinc & nonnunquam in pectus aut in alas, aut in mammas prorepunt. Defluit autem earum materia è capitis parte externa, per ceruicis tendones & adenes: ídque

ſenſim

ſenſim ac lento adeò curſu, vt ſæpe obſcura ſit origo. Ea verò materia non ſimplex pituita eſt, ſed quæ iam caloris vi ac putredine excandeſcens acrimoniam conquirit. Quòd ſi pituita atræ bilis permiſtione ferocior ſit, ſtruma carcinomatis vim & conditionem æmulabitur, nuncupabitúrque ſtruma carcinodes. ἡ καρκινωματώδης χοιράς.

Cancer, tumor eſt durus, rotundus, inæqualis, venis quandoque in ambitu turgidus, colore liueſcens aut nigricãs, dolore, ac interdũ calore grauis. In qualibet corporis parte naſci ſolet, in ore, in oculis, in vulua, in cole, in ano: at maximè in fœminarum mammis, quæ quia fungoſæ & inanes illius materiam promptè excipiunt, ſed & in eas tum è capite tum ex vtero facilis eſt decurſus. Huius obſcura sũt rudimenta, ac plerumque tumor exoriens ſentitur ciceris magnitudine, cum dolore & calore quaſi ferientis candentis acus, interdum etiam dolore nullo. Hinc fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquat, dum tandem in ampliorem molem attollatur & increſcat. Quum iam illius materia aut vetuſtate aut errore viuendi, aut medicamẽtis incaleſcit, dolor calórque citra inflammationem vehementior exercet, pars conſpicuè liueſcit aut nigricat, venæ in ambitu craſſo nigróque ſanguine nonnunquam turgens. Huius continens cauſa eſt bilis atra ſanguíſve feruidus ac retorridus: ſæpe ex ſuppreſſis menſtruis aut hæmorrhoidibus, nonnunquam ex quartana febre cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor eſt, hoc mitiorem cancrum infert: grauiorem verò quo is calidior acriórque fuerit. Ille niſi irritatus excandeſcat, diu citra perniciem conſiſtit. Hic verò coërceri vix poteſt quin breui exeſa cute ſe detegat, fiátque cancer exulceratus. Tum quidem corruptæ carnis ſpeciem tumor exhibet, cum fœtore, cum ſordida illuuie, horridò aſpectu, labris præduris & inuerſis. Ex eo ſanies tenuis, nigra aut fulua manat, vapor expiratur cordi, ori, cerebróque grauis, febris aſſidua eáque lenta ineſt, frequens animi defectio, quum præſertim cancer mammis inhæret: exeſis venis ſæpe ſanguis profunditur, & niſi malignitate ocyùs interimat, longè latéque prorepit. ὁ καρκίνος.

Cancrum proximè imitatur phagedæna, vlcus quidem non cutem modò, ſed & ſubiecta quæque depaſcens & erodens. Huius etiam origo eſt ab atra bile maligna aut ab æruginoſa, de qua inter vlcera tradetur. ἡ φαγέδαινα.

τὸ σάρκωμα. Sarcoma carnis eſt incrementum tuberculi tumoríſve ſpecie. Non ex humoris cuiuſquam fit affluxu, ſed ex ſolo partis alimento. Hæc enim quia aut intus aut foris exulcerata eſt, ni cohibeatur, aſſiduo alimenti acceſſu diffunditur atque luxuriat: ſæpe etiam venarum & arteriarum inſtar ὁ πολύπυς. ductus producit, per quos alimentum ſumat. Sic in malè curatis vlceribus ſæpe excreſcit caro, ſic polypus naribus contuſis, ſic epulis in gingiuis ad dentium radices, ſic ficus ἡ ἐπουλίς. in ano. Sic demum & integra cute quum ſubiecta caro con- ἡ σύκωσις. tuſa ruptáque eſt, ingens tumor ſenſim exurgit, qui & cæterarum partium more alimentum capeſſit, nullo quidem dolore, ſed exquiſito ſenſu & naturali colore. Hic in quauis parte, ſed frequentiùs in ceruicis, alarum, inguinúmq; adenibus prouenit, quorum circumſcripta caro non facilè poteſt amplificari in tumorem. Similem ferè ortum habet atque phlegmone, diſtat verò quòd non affatim, ſed ſenſim ſanguis accedat, & quantum accedit in alimentum abſumatur atque luxuriet.

ὁ κιρσός. Huc fortaſſe cauſarum affinitate pertinebunt, varix & aneuryſma. Varix venæ immodica eſt dilatatio: in cruribus quàm in cæteris partibus frequentior. Quúmque vena impletur multo craſsóque ſanguine, pars aut liuida aut nigra apparet, atque etiam tumet, ſed ſine dolore: preſſus tumor protinus cedit, móxque redit. Fit autem ex ictu, ex cõtuſione, ex nimio conatu, ex labore & peregrinatione: interdum ex plethora, vt pleriſque mulieribus vterum gerẽ- τὸ ἀνεύρυσμα. tibus. Aneuryſma arteriæ dilatatio eſt ſpirituoſo plena ſanguine. Id interdũ in externis partibus exiſtit, in manibus, pedibus, circa iugulum atque pectus: hoc à varice diſtans, quòd magna, turgida ac ſæpe moleſta pulſatio inſit. Preſſo tumore, quæ intus eſt materia promptè ſubterfugit. Fit & nonnunquam in interioribus arteriis, maximè ſub pectore, circa lienem & meſenterium, vbi vehemens ſæpe pulſatio animaduertitur. Credi vix poteſt quòd nonnulli comminiſcuntur, per hos affectus ruptam apertámque eſſe venam aut arteriam. Si enim ſanguis è vena aut arteria proſiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putreſceret, tumórque fieret generis diuerſi.

Externi affectus & puſtulæ à bile Cap. IV.

τὸ ἐρυσίπελας. Erysipelas, ardor eſt vehemens per corporis ſumma diffuſus. Nec tumore manifeſto extuberat, nec partem attollit aut diſtẽdit, nec penetrat in ſubiectã carnẽ, ſed

ſed latè diffunditur nulla collectione circũſcriptũ. Quancunque partem prehendit, vehementer mordicat & vrit: color ineſt ex rubro flaueſcẽs, qui preſſu ſubterfugit, moxque redit. Dolor nec pulſans nec admodum vehemens eſt. Quum fluxio excutitur, horror quidem ac dein febris hominem adoritur: ac ſæpe quum in crura irruit, ab inguinis tumore initium ducit. Serpit id quidem herpetum more, atq; priori derelicta ſede, in vicinas partes ſenſim obrepit. Eſt autem duplex, vnum quod ſimplex eryſipelas Celſo appellatur, ſolo rubore & ardore, nulla exulceratione moleſtum. Alterum quod eidem ſacer ignis nuncupatur: éſtque exulceratũ eryſipelas. Huius duæ ſpecies ſunt, vna qua sũma cutis ſine altitudine exulceratur, in qua & cruſtulæ inſtar furfuris excitatur: altera cutis exulceratio altiùs in cutẽ penetrat, è qua ruptis puſtulis purulẽta ſanies exit. Simplicis eryſipelatis origo eſt è feruente tenuíq; ſanguine, qui bilioſus appellatur: exulcerati verò ex eo cui bilis ſuperuacuæ eiúſq; incaleſcẽtis nõnihil ſit admiſtum. Is è venis tenuioribus propulſus nequaquã in carne ſubſiſtit & hæret, ſed tenuitate in cutem fertur & euolat, quæ denſior & cõpactior hunc retinet cohibétque. Quúmque tenuis ſit humor facilè diſpergitur, neq; in cõſpicuum tumorem ſe attollit. Genus hoc vniuerſum exquiſitũ eſt eryſipelas: quod verò phlegmonodes appellatur, tumentius quidẽ, ſed minus feruidum exiſtit multóque minus œdematodes.

Huc pertinent phlyctænæ & phlyctides Græcis nuncupatæ. Repentè emergunt ſubflaui humoris copia diſtentæ, bullarum modo lucidę atque iis ſimiles quæ ab aqua feruida, vel ab igne ambuſtis erumpunt, non manifeſto tamen dolore graues. His ruptis humor excidit, cruſtulæque obdureſcunt, dum ſaneſcant. Has conſtat non niſi ex feruentiſſima bile gigni, quæ ignem viribus ſuis adæquet, vt non idcirco præter rationem illas vulgus ignem ſylueſtrem appellarit. αἱ φλυκταῖναι καὶ φλυκτίδες. *Sylueſter ignis.*

His proxima eſt papula. Eſt autem ardor cutem ſerpentibus minimis puſtulis exaſperans ac rodens, Grecis herpes appellatur. Ea quidem duplex, vna ſimplex quæ herpes eſt miliaris, altra fera, quæ herpes exedens nuncupatur. Papula fera ruptis puſtulis veram cutem exulcerat, rodit atque depaſcit, ſerpit in latum atque in altum, ex eáque vlcuſcula manent arida. Papula ſimplex & mitior ſummam cutem exaſperat, & ſub vna epidermide conſiſtit, exiguas illic pu- ὁ ἕρπης.

ſtulas excitans, quæ minimùm extant aut prominent, milio haud abſimilis. Vtraque in vicina quaſi in orbem quoquouerſum ſerpit, ſéque diffundit, ac plerumque mediū ſaneſcit extremis longiùs procedentibus. Papula exulcerata eryſipelati ſummè affinis eſt, vt idcirco nonnulli in genus idem confundant: hoc tamen diſcriminis intercedit, quòd eryſipelas conſpicua fluxione derepente emergit, herpes verò ſeu papula ſenſim multóque tempore, nec conſpicua fluxione effloreſcit. Herpetes puſtulæ aridæ ſunt, è quibus ruptis nec ſanies nec pus exit. Eryſipelatis verò magnæ, exulceratę & humidæ, quæ ſanioſum pus effundūt. Herpes pruritu, eryſipelas dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna eſt, prorſus febris expers, nec niſi tempore ſaneſcit: eryſipelas verò ferè cum febre eſt, præceps & quod breui vel ſponte ſoluitur. Vtriuſque herpetis materia cōtinénſq; cauſa, bilis eſt ſyncera, ſuperuacua eáq; ardētiſſima, cuiuſmodi praſſina vel æruginoſa, quæ ſenſim nullóque fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes præcipuéque carnoſas tranſgreditur, dum denſiorem cutem attingit. At verò craſſior ea atque glutinoſior eſt quàm in eryſipelate, ac proinde diutius atque tenaciùs in cute hæret ac ſubſiſtit. Quæ igitur glutinoſior fuerit ſimúlque acrior, in cute tota remoratur, puſtuláſque mouet, quibus ruptus exulcerata cute, papula fera emergit. Tenuior verò cutem etiam penetrat, coërcetúrque in ſola epidermide, quam ſi ſudoris modo nequeat tranſire, erodit & puſtulis intercurſantibus exedit.

Cauſa proxima.

ὁ λειχὴν.

Impetigo, cutis eſt aſperitas dura ac ſicca cum ingenti prurigine. Ea autem à ſcabie diſtat, quòd ſicca ſit & omnis humoris omníſq; saniei expers. Ex ſiccis enim puſtulis fit, ſcabies verò ex humida. Huius quatuor ſunt ſpecies, vna admodum ſimplex: qua cutis rubra, dura, exaſperatáq; vehementi pruritu roditur: at hæc ſimplici pruritus nomine continetur. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida ſit aut ſalſa, & quæ ſub vna epidermide coërcetur, eámque exedit. Altera eſt vera impetigo, lichen Gręcis nuncupata, quæ aſperior puſtulis maioribus emergit, acrius corrodit, latiúſq; procedit. Hæc ſæpe ex neglecta papula fit, feréque ex ea quæ papula fera nuncupatur, & quæ niſi maturè ſublata ſit in lichenem vertitur, hic deinde in pſorā, pſoráque in lepram. Lichenis materia, eſt bilis ardētior, aut pituita putris ac ſalſa, non tenuis illa quidem, ſed

ὁ κνησμὸς, prurigo.

quæ

quæ craſſitiem aut ex ſe aut ex aliorum permiſtione contraxit. Tertia ſpecies eſt Græcorum pſora (hæc enim à ſcabie longè eſt diuerſa) qua cutis craſſior, ſiccior, durior, tumentior & ſerpentibus puſtulis aſperior euaſit: his vehementer roditur & exeditur paſſimque finditur, ex ſe furfuracea quædam nigra excutit. Huic originem dedit atra bilis in cutem effuſa, è qua digeri vix poteſt: ægrè ſiquidem hoc malum ſaneſcit. Quarta ſpecies eſt lepra Græcis nuncupata, omnium ſanè deterrima. Ea cutem vehementer rodit, altè depaſcit atque findit: ex qua non ſolùm furfures, ſed & ſquamulæ decidunt, modò pallidæ, modò ſubnigræ: nullis hæc cedit remediis, & de eius curatione vulgus diuos implorare ſolet. Naſcitur ex bile atra, cui etiam craſſæ lentæque pituitæ ſalſæ quiddam ſit admiſtum. Híncque non epidermidem ſolùm, verùm etiam totam cutem prehendit ac obſidet. Quodcunque pſora lepráve inquinatum ſit corpus, ſenſim id tabeſcit & abſumitur.

ἡ ψώρα.

ἡ λέπρα.

De puſtulis. CAP. V.

CVTIS admodum frequens vitium eſt puſtula, cuius appellatione cõprehenditur quicquid rotũdo ſchemate leuiter in cute extuberat. Eius duo genera, vna eſt humida, è qua rupta vel humor vel ſanies vel pus emanat: altera ſicca humoris nihil profundens. Humidis continentur hidroa, ephelides, phlyctænæ ſeu phlyctides, epinyctides & quæ ex his ruptis fiunt ſcabiei genera. In ſiccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari & verrucarum genera.

τὸ ἔκφυμα, *eruptio.*

ἡ ἐφηλίς.

τὰ ἐξανθήματα.

Exiguæ & aquoſæ puſtulæ ſunt hidroa, id eſt ſudationes. Emergunt repentè ſparſim toto corpore, ſed frequentiùs in manibus pedibúſq; milij magnitudine, aqua plenę, ſine rubore, ſine vllo dolore. Fiũt enim ex ſudoribus ſub epidermide coërcitis, per cuius ſpiracula ij digeri minimè poſſunt: vnde à quibuſdam ſudorum papulæ nuncupantur.

ἱδρῶα.

His aliquanto maiores ſunt ephelides, puſtulæ quidem in ambitu rubræ ac feruidæ leui dolore, è quarum medio rupta bulla aut veſica, albus humor inſtar lactis exit, ſcabieſque ſuccedit. Fiunt autem ex feruido impuróque ſanguine ſub cutem effuſo.

αἱ ἐφηλίδες.

Scabies aſpredo cutis eſt, ſeu leuis exulceratio pruriens aut interdum rodens. Fit autem ex humidiore quauis puſtula, ſiue pallida, ſiue liuida, ſiue nigra ſit: quæ rupta vlcuſculum in cute profert humidum, aut etiam interdum ex-

ξυσμός.

purgata ſanie aridum, ídque modò cũ prurigine ſola, modò cum leui rubore in ambitu, cúmque calore ac dolore. Ex reſiccata ſanie cruſtula obdureſcit, qua ſæpe vlcuſculũ obducitur. Vt autem puſtularum, ita & ſcabiei ſpecies multæ, humoréſque multi ac varij earum cauſæ exiſtunt, quos & dolor & color & manãtis ſanie ſpecies diſtinguit. E toto quidem corpore ſcabies erumpere ſolẽt, ſed ex capite peſ-
κηρίον. ſimæ, quæ idcirco peculiari nomine ſunt inſignitæ. Appellãtur autẽ pſydracia, fauus, & manãtia capitis vlcera. Fauus, qui Græcis eſt cerion, ſaniem amplis foraminibus emittit
ἀχώρ. mellis craſſitudine. Vlcus manans, quod Græcis eſt achor, glutinoſam ſaniem anguſtis foraminibus eructat. Hæc ſcabiei genera ab ea ſimplici capitis ſcabie diſtãt, quæ ſummã duntaxat cutem obſidet. Hinc autẽ cerion & achor dignoſcuntur, quòd euulſi capilli radix craſſa in primis eſt, lento craſſóque humore obſita. Cauſa eſt nitroſa ſalſáq; pituita aut melancholia, ſub cute malignè putreſcens, quæ quoniã capillorum radici multa inhæreſcit, & capitis quàm cæterarum partium cutis denſior eſt, ex ea detergeri aut elui tota vix poteſt. Quocirca vlcus ægrè ſaneſcit, atque ex humoris pernicie in primis contagioſum pueris exiſtit.

Verrucarum genera licèt exigua ſint mole, quòd tamen fœda ſint ac plerumque moleſta, in morbis haberi debent.
ἀκροχορδών. Verruca penſilis, quæ acrochordon Græcis appellatur, parte quidẽ ſumma latior, ima verò quæ ad cutem eſt tenuior, qua quaſi pediculo innititur. Exquiſitè dura eſt & aſpera, cuti concolor. Altera thymium dicta, & colore thymi florẽ repræſentãs, ad cutem etiam tenuis eſt, in ſummo lata, dura & aſpera, penſili minor. Hæ quidem verrucæ rarò ſolitariæ, ſæpius complures proueniũt, maximè in palmis pedibúſque puerorum. Plerumque inopinatè comparẽt, atque
μυρμηκία. etiam nonnunquam ſubitò diſparent. Verruca ſeſſilis, quæ Græcis eſt myrmecia, humilior eſt thymio, lupino vix vnquam maior, dura, ſtabilis, latiore baſi, radices altè exigens
ἧλος. dolorem ciet. Clauus vt ſeſſilis verruca, in cute eminet, albus, rotundus, calloſus, parte ſumma clauorũ capiti ſimilis, ſed prædura ſolidáque radice intrò ſe infigẽs, quaſi ex oſſiũ membranis emergat & expullulet. In digitis plãtíſque pedum ex calcei preſſu aut intertrigine naſci ſolet: acuto interdum dolore ſponte feriens, ſemper verò ingrediẽti mo-
τύλωμα. leſtus. Callus colore atque ſubſtãtia clauo ſimilis, obdurata eſt ſumma cutis ex labore, in palmis aut in inferioribus pe-

pedum plantis ſuccreſcens. Nullam tamen radicem altè demittit,ac proinde prorſus eſt doloris expers.

Macula. CAP. VI.

CVTIS etiam vitia quædam nihil prominent, ſed æqualia manent nulla aſperitate: huiuſmodi ſunt maculæ quæcunque alieno colore hanc fœdant: vt vitiliginis ſpecies, lẽticulæ, ecchymomata, ſugillata, ſtigmata, vibices. Vitiliginis tres ſunt ſpecies: alphus, melas, leuce. In his cutis fœdatur diſperſis maculis, neque cõtinuatis, neq; cohærentibus, ſed quæ ſedem mutant ac ſerpunt. Sub his ſenſus aut omnino perit, aut multo ſtupidior euadit, vt ne ſi cutis ſcalpatur & interdum ne ſi acus quidem leniter infigatur, percipiat. Alphus albo, melas nigro colore velut vmbra inficit: atque hi ſummam duntaxat cutem occupant. Leuce albo etiam, vt alphus, colore deſcribitur, ſed altiùs deſcendit cutémque totã prehendit. In hac pili excidunt, aliíque albi ac tenues ſuccreſcunt lanugini ſimiles. Cõfirmata leuce perfrictione nuſquam rubeſcet, neque adacta acu ſanguis, ſed aquoſa duntaxat ſanies exit. Videtur præterea & interdum vitiligo quædam rubro, fuſco, aut liuido colore, cuius ſenſus aut perit aut ſtupidior eſt, hócque genus vniuerſum iuniores malum mortuum appellant. Hęc vitia peculiaria iis ſunt, quorum malus eſt habitus: omnium quippe efficiens cauſa eſt humoris impuritas. Alphi quidem & leuces craſſa glutinoſáque pituita, melanos bilis atra, cæterorum humor fœdo colori conſentaneus.

δέρματος σπῖλος, ἢ κηλίς. ὁ ἀλφός. λεύκη.

Lentigo & varus in facie potiſſimùm & in manibus, nõnunquam in pectore emergit lentis magnitudine, colore fuſco, crebris quaſi guttis diſperſa: his familiaris qui ruffo ſunt pilo. Interdum hyeméque præſertim ſponte deletur, æſtate reuireſcit ac crebreſcit. Accidunt & partibus cæteris maculæ maiores, palmæ interdum magnitudine, colore etiam fuſco, & quæ quibuſdã temporibus & oriuntur & deſinunt, quæ quoniam naturæ eiuſdem ſunt, in id quoque genus pertinent. Has autem conſtat ex melancholico ſucco naſci, qui è viſceribus in cutem ſit effuſus. Interdum etiam peculiaris cutis vitio & affectu cõtrahuntur, quo illius alimentum, etiamſi purum ſit, corrumpitur alienúmque colorem ſubit. Cutis enim extrinſecus infecta ſuum pariter cibum mutat, quemadmodum & maculæ ab ortu primáque conformatione, vt ſigna quædam nobis inuſtæ, nulla poſſunt ratione deleri: & ſi nonnunquã obſcurantur, tempore

ὁ φακός.

tamen vireſcunt, aliæ quidem cum maturis fragis aut ceraſiis, aliæ vindemiarum, aliǫ alio tempore alióve cœli ſtatu. Quinetiam vt ex anthemata, ita etiam aliæ quædam maculæ venenatæ qualitatis contagione ſine puſtulis effloreſcunt, tum colore tum figura variæ, atq; etiam interdum inauditæ: ídque vel aëris inquinamento, vel hauſti veneni pernicie, vel virulentæ beſtiæ morſu: quæ non niſi extincta venenatâ qualitate deleri poſſunt.

τὸ ἐκχύμωμα. Ecchymomate quoque cutis fœdatur, hoc enim eſt ſanguinis per cutem effuſio atq; concretio. Effunditur autem è tenuibus exilibúſque venis in cutem ſparſis, quæ ob ſanguinis copiã aut tenuitatem aut acrimoniam vel anaſtomoſi, vel diapedeſi reſerantur: crebriùs verò vel labore immodico, vel contuſione ex ictu caſúve rumpuntur. Ex his ergo ſanguis per cutem effuſus coit, modò cũ leui tumore ac dolore, modò citra hęc, eiúſq; colore inficitur cutis. Primúmque liueſcit, ac tum affectio pelioma Græcis nuncupatur: deinde nonnũquam nigreſcit, éſtque tum melaſma: vtraque nobis ſigillata dicuntur. His minora ſunt ſtigmata, minoréſque vibices quales relinquuntur è flagellis.

(τὸ πελίωμα. τὸ μέλασμα. τὰ ὑπώπια. τὰ στίγματα καὶ μώλωπες.)

De gangræna & abſceſſu. Cap. VII.

(γάγγραινα. ὁ σφάκελος.)

Magna ſæpe vitia phlegmonis aliíſque tumoribus ſuccedunt, quorum non aliud gangræna peius. Eſt enim incipiens partis corruptio: quæ quum iam eò proceſſit, vt pars corruptione extincta & emortua ſit, Sphacelus id eſt, ſideratio nuncupatur. Hæc in oſſe caries eſt, in carne cæteríſque partibus generis nomen retinet. Primum igitur coloris flos perit & extinguitur: quúmq; iã ſphacelus eſt, pars liuet aut nigreſcit, tumida, mollis ac prorſus cadaueroſa: nec arteriarũ pulſus eſt, nec dolor, ſed nec ſenſus vllus, vt etiam ſine ſenſu doloris altè ſcalpellus adigi poſſit. Oritur autem quũ pars affecta vitali calore ac ſpiritu deſtituitur: aut quia corde per arterias influere prohibetur arctiore vinculo, contuſione vel obſtructione: aut quia inſitus partis calor præfocatur & extinguitur, ídque vel humorum copia, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obſtructione quæ perſpirationem prohibet, vel penetrabili frigore, vel venenata atque maligna qualitate.

(*Extinctio & ſuffocatio caloris natiui quibus ex cauſis.*)

τὸ ἀπόστημα. Abſceſſus, apoſtema Græci dicunt, eſt collectæ materiæ in pus aut in alienam ſubſtãtiam conuerſio. Inflammationis quidem materia, quæ ſanguis eſt, extra venas putreſcit, cuius ſi tanta eſt putredo vt nequeat ab inſito calore vinci

ſæpe

ſæpe in gangrænam tranſit: ſin verò vincatur, concoctionem pus faceſſit, eáque puris collectio abſolutè eſt abſceſſus. Hic quum fit, locus tumentior, durior, rubicundior, feruidior ac antea apparet, dolor incumbit vehemētior, íſque pungens ac lancinans, atque ſi locus inſignis eſt, febricula rigórque inordinatus noctu potiſſimùm fatigans. Abſceſſu iam facto miteſcunt omnia, tumor in mucronem magis attollitur, excitatúrque cutis prurigo. Pus enim cineri cōparatur, cuius iam calor deferbuit. Fiunt porrò & alij abſceſſus ex frigidis, duris, inueteratíſq; tumoribus, quorum materia neque inflammatur neque ſuppurat. Ex his non pus, ſed aliena quædam ſubſtātia eruitur, ex frigido humore concoctionis vi genita. Ita enim his apertis potiſſimúmque inueteratis, ſubſtantiam deprehendimus ſimilem vel grumo, vel oſſi, vel vngui, vel pilo, vel lapidi, vel adeni, vel ligno, vel carboni, vel luto: ea in carnoſa parte ſuccreuit, ſed nulla cyſti obuoluta. Fiunt & alij quoq; abſceſſus quorum materia cyſti & tunica concluditur, atque ex materiæ conditione tres emergunt eorum differentiæ, ſteatoma, atheroma & meliceris. In ſteatomate quę extirpatur ſæuo, in atheromate pulti, in meliceride melli perſimilis eſt, circum quam tunica vetuſtate obduruit. Hæc in reliquis partibus corporis rariſſimè, crebrò in capite progigni ſolent, quòd huius cutis dēſa materiam diu cohibeat, dum in alienam externámque ſubſtantiam concedat. In hæc quoque genera pertinēt capitis tumores, iunioribus teſtudo & talpa dicti, niſi quòd fortè diſtent magnitudine. Quoniā autē lenti ſunt hi abſceſſus, ac ſenſim multóque tempore gignuntur, aut nullo aut obſcuro dolore exercent, niſi quum fortè acriùs ſuppurant.

Sinus, venter eſt & obtecta laténſque capacitas expurgato abſceſſu manens. Quum ſanguis in phlegmone, aut alia in abſceſſu materia putreſcit, contagione vicinam quoque carnem, & interdum neruorum venarúmque fibras corrūpit & exedit, quæ & puris naturam ſubeunt, & cum pure defluunt. Proinde pure affatim effuſo, neceſſe eſt intus ſinum relinqui, quo id tenebatur. Quum enim pus exitum nullum habens diu coercetur ac intus ſubſidit, proxima quæque & adhuc ſana rodendo ſinuat, ſicque latè ſinus ſe fundit. Hic ſi in longum exporrigitur, longioréque ductu pus emittit, fiſtula nūcupatur: eſt enim arctus oblongúſq; ſinus. Hæc ex figura modò ſimplex, modò multiplex, quaſi

ramulis ſparſa,interdum recta, interdum tortuoſa flexuo-
ſaque eſt. Recens ſinus atque fiſtula carne ſua circunuolui-
tur, cuius tandem latera vetuſtate obdureſcunt, quòd pure
adhærente nec tempeſtiuè deterſo atque concreſcente oc-
τυλώδης calefcant. Hoc tanquam pariete aut velamento ſinus fiſtu-
κόλπος. láve circundatur,qui & tum calloſus appellatur.

De vulnere. Cap. VIII.

τραῦμα. VNitatis ſolutio in vtramque partem tum ſimila-
rem tum organicam incidit, éſtque cõmunis vtriuſ-
que morbus. Quæcunque interiorem & ex còrporis vitio
originem habet,aut quæ pus putredinémve cõtraxit, vlcus
appellatùr. Nã & phlegmone aperta,& vulnus quod incu-
πληγή. ria iã ſordidũ ac putre euaſit,ſpecie mutata vlcus eſt. Quæ
ἢ τρῶσις. verò extrinſecus orta eſt, ſi cæſim infertur, plaga aut vul-
νύγμα. nus:ſi punctim ab acuto telo,punctio: ſi colliſa à re graui,
θλάσμα. in carne quidem contuſio,in oſſe fractura: at in membra-
κάταγμα. na, neruo atque vena ruptio nuncupatur. Euidentes cauſæ
ῥῆγμα. aut incidunt ac vulnerant, aut pungunt, aut contundunt,
aut multifariam agunt. Incidunt enſis & quæcunque lon-
giore ſunt acie. Pungunt pugio, fica, ſagitta, animalium
morſus & quæcunq; mucrone ſunt prætenui. Contundunt
caſus, violenta incurſio,motus vehemẽs,vociferatio. Mul-
tifariam agunt, venabula, retuſa tela & quæcunque vulne-
τραῦμα. rando contundunt. Hinc igitur tres primæ fiunt ſolutæ v-
νύγμα nitatis differentiæ, vulnus quod partis eſt mollioris, vt cu-
ἢ θλᾶσις. tis,vt carnis,venæ,arteriæ, nerui aut membranæ. Punctio
verò vniuſcuiuſque partis perforatio. Contuſio ſeu colliſio
mollioris partis frequẽs interior diuiſio, externa facie in-
κάταγμα. tegra. Durioris verò partis vt oſſis (quod irruenti corpori
ἄγμα, duro non intrò cedit,nec in ſe compellitur) ſolutio,fractu-
ἢ ῥῆγμα. ra eſt. Tenſarum verò partium,vt nerui, membranæ,tendo-
nis,venæ & arteriæ,ruptio. Hæc quidem ſimplicia ſunt ſo-
lutæ vnitatis genera, ex quorum commiſtione compoſita
emergunt. Vniuſcuiuſque multæ rurſum ſpecies exiſtunt.
Nam vulnus aut ſimplex eſt aut cauum. Hoc ita appella-
mus in quo propriæ ſubſtantiæ portio quædam periit. Sim-
plex rurſum aut ſummum eſt,quum cutem ſolam occupat,
aut profundum, quum in carnem in aliáſve ſubiectas par-
tes infligitur. Longum aut breue,magnum aut paruum,at-
que in his non longitudo ſola,ſed altitudo quoque & lati-
tudo ſpectanda. Rectum vel obliquum,æquale vel inequa-
le, vt quod parte vna ſummum eſt aut anguſtum, altera

pro-

profundum aut latum. Singulæ eiuſmodi differentiæ tum ſenſib. præſertímque viſu atque tactu tum infligentis cauſæ animaduerſione internoſci ſolent: neque (quum coram ſint & in conſpectu poſitæ) alia de ſe indicia poſtulant. Sed tamẽ cauſæ quæ vulnus inflixit & materia & figura & magnitudo & vires æſtimandæ ſunt. Materia aut lignea eſt, aut arundinea, aut ferrea, aut ærea, aut ſtannea, aut plumbea, aut cornea, aut vitrea. Figura aut acuta, aut obtuſa, recta, curua, anguloſa, ſulcata aut ſpiculis alata. Magnitudo teli admodum varia obtingit, cuius etiam appellatione irruendi impetus comprehenditur: vt ſit vtrinque vulneris magnitudo cõſpectior. Vires eius materię quę vibratur interdũ nullæ ſunt, interdum aut ſimplici aut venenata qualitate infenſæ ſunt: ſimplici vt cauterium & ſepticũ medicamẽtum: venenata vt tela toxico immerſa extinctáque, vt rabidi canis, ſerpentis aut muris aranei morſus: vt ſcorpij, viperæ aut phalãgij aculeus. Hæc verò nõ ampliùs ſimplicia & ſolitaria ſunt vulnera: quemadmodũ nec quę vel intemperiem, vel ingentem dolorem, vel phlegmonem, vel pruritum comitẽ habẽt. Hinc autẽ illa noſci poſſunt, quòd ſymptomata quàm pro ſimplicis vulneris conditione grauiora ſuſcitent, maximè verò quæ toxicorũ & virulẽtarum beſtiarum ictibus infliguntur, de quib. poſthac plenior erit tractatio. Nunc autem ad eas notas pergo quæ demonſtrãt quæ pars in quouis vulnere plurimùm ſit affecta. Inciſa vena, ſanguis abundè profunditur, eóque abundantiùs quo amplior atque turgidior e[illegible]it: profluit autem continẽter & æquabiliter nullo ſubſultu, ſanguis craſſiuſculus atque rubicundus. Ab arteria verò tenuis, flauus feruidúſque manat, neq; is æquabiliter, ſed pulſu quodã & ſaltu: quum enim arteria ſe ſummittit, copioſior exit. Neruo autem ſeu punctim ſeu cęſim vulnerato, motus interdúmque ſenſus perit aut certè offenditur, torpórque accidit partib. vulneri ſubiectis, dolor ingẽs excruciat, inflãmatio partem exercet nonnunquam in gangrenam deſinens, febris accenditur, cerebríque conſenſu ſæpe delirium ſuccedit. Conuulſio quoque inſequitur, ídque frequentiùs puncto & quadamtenus ſecto quàm præciſo neruo. Vulneratis tendonib. aut membranis quantum caluam tum reliqua oſſa conueſtiũt, eadem ſigna at obſcura tamen obtingunt: multóque magis cæſis articulorum vinculis. Os vulneratum ſi nudatum eſt, immiſſo ſpecillo ſcabrũ exaſperatúmque percipitur nullo

Symptomata & ſigna quæ indicant partem quãcunque vulneratam.

Si interior pars quæpiam consauciata ſit & offenſa, quæ eius ſunt indicia.

dolore, niſi quũ fortè obtegenti membranæ duriùs occurritur. Iam verò quã intus partem vnumquodque penetrãs vulnus attingat, ſignis indicandum. Si ex capitis ictu meninges vulnus acceperint, atrociſſimus dolor ineſt, qui & mãſu adductiſq; maxillis, & ſpiritus cõtentione exacuitur, protinus vomitio cõſequitur, identidem ac ſubinde recurrens: ſanguis intrò effuſus nonnunquam vel è naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: ſenſus interdum quaſi attonitis obtunduntur, neruíque diſtenduntur: nec multo pòſt febris atque mox delirium exoritur, præſertim quum inflammatio occupauerit. Si cerebri quoque ſubſtantia offenditur, vt facilè fit quum amplificatum id (vt plenilunio) omnem caluæ capacitatem implet, mẽs labat ſymptomatáque omnia ingraueſcunt, ac ſæpe cerebri portio nõ citra vitæ perniciẽ excidit. At ſi altiùs in cerebri vẽtriculos vulnus ſit inflictum, aut ſi transfoſſi ſunt oculi, repẽtina mors inſequitur, perinde ac percuſſo corde: illic quippe vis animalis, hic autem ſpiritus atque etiam ſanguis confertim emanat. Quum pectoris vulnus in cauum ſubit, expiratione flatus erumpit, atque vel aloës vel myrrhæ vel ariſtolochiæ puluere in vulnus infuſo, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus præter hæc, expuitio ſpumans cruentáque fertur, ſpiritus difficilè atq; cum ſono eliditur, deinde ni repentina mors ſequatur, tum febris tum marcor hominem ſenſim conficit. Conſauciato corde protinus extrema frigeſcunt, mórſque in propinquo eſt: atque ea derepentè irruet, ſi ſauciatio in illius ſinus deſcẽderit. Arteriis veníſque amplioribus inibi diſſectis magna ſanguinis viriúmque facta profuſione, ſudores frigidi fœtidíque exeũt mortis nuntij. Transfixum diaphragma præcordia conuellit, ſummam infert difficultatem ſpirandi, delirium quoq; & mentis alienationem, nonnunquam tuſſim & expuitionem cruentam, tandémque haud ſecus atque ictus pulmo tabem atque interitum: maximè quum parte id media afficitur, vt quæ neruoſa exanguíſque ſit, & continenter agitetur. Extremarũ verò partium quæ carne multa ſunt præditæ vulnera interdum agglutinantur. Vulnerata gula nullus cibi potúſve tranſitus eſt, quicquid aſſumptum fuerit, protinus euomitur: ſingultus, animi defectio, ac plerumque conuulſio diſtorquet. E vẽtriculi vulnere quod in capacitatem ſubit, cibus & potus erumpũt, vomitio quoque frequens eſt, & ſingultus, & animi defectio, nec ex eo diu

quiſquam ſeruari poteſt. Diſſectis inteſtinis fæces minimè deſcendunt, ſed in abdominis ſpatium illabũtur graui exorta putredine: atque plaga vel fæces ipſas vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus quũ per ſumma eſt, præcordia ad ſpinam reducit, cruẽtas tum vomitiones tum deiectiones mouet, lateris pũctiones doloréſque ad iugulum quòd è directo eſt, animi defectiones atque febrem, alui profluuia, quibus tandẽ quaſi atrophia corpus liqueſcit & abſumitur. At quod altiùs vulnus infligitur, animi defectione frequẽti ſudoréque frigido mortem accelerat. E rene læſo mictio fit cruẽta eáq; parcior, dolor ad inguina atq; teſtes deuoluitur, vrina ſub abdomine collecta hydropis quandam ſpeciem exhibet. Eadem propemodum & percuſſa veſica infert, atque inſuper vomitionem, ſingultũ, deliria, vrinæque profuſionem è vulnere, quibus & mors ſuccedit. Diſciſſa ſpinæ medulla ſubditæ partes reſoluuntur, earúmque motus ac ſenſus omníſque functio intercidit, vt etiam modò ſtercus, modò vena, modò ſemẽ præter voluntatem exeat. Raro autem ſimplex vulnus vſquã conſiſtit, ſed ferè partes complures occupat atque comprehendit, è quibus & multa & variè confuſa ſigna exiſtunt.

De vlceribus, CAP. IX.

VLCVS eſt fœda impuráque continui ſolutio. Impura quidẽ fit, non vt vulnus ſanguine, ſed vel humoris vitio, vel hinc genita ſanie, vel pure, vel quauis alia corruptione, non extrinſecus, ſed ex vulnere ipſo profecta. Vulnus extrinſecus accipitur: vlcus nonnunquam extrinſecus quoque, vt quũ vel ſeptico medicamento, vel cauterio corpus inuritur: at ſæpius huic origo ſpontanea ex interiori vitio eſt. Itaque omnis efficiens vulneris cauſa, euidens eſt, vlceris verò plerũq; interior, quiuis ſcilicet humor præter naturam collectus. Hic enim vel exeſione vlcus gignit, vel in vulnere accepto vetuſtate aliáve ratione ſuccreſcit. Eſt autem vlceris interior illa cauſa duplex, antecedens & cõtinens. Antecedens eſt corporis impuritas atque cacochymia, aut ex improbo victu, aut ex viſcerum praua affectione contracta. Continens eſt, vitioſus humor omníſque corruptio in affecta parte conſiſtens ac hærens. Vulnus ergo ſolitarium exiſtit, neq; illi cauſa aſſidet: vlceri ſua ſemper comes eſt cauſa, quæ quod genuit etiamnum fouet. Præcipuæ vlcerum differentiæ & ex iis quæ dimanãt, & ex cauſarum varietate ſtatuuntur. Vlcus quidem quemadmo- τὸ ἕλκος.

ἕλκος dum & vulnus appellare licet magnum paruum, ſummum
ἰχωρροῦν, profundum, rectum obliquum, æquale inæquale, recens aut
ἰῶδες, ῥυ- inueteratum, at non illius propriæ ſunt differentiæ. Ab iis
παρὸν, autem quæ in vlcere ſuccreſcunt indéque manant ſpecies
πυῶδες, hæ fiunt: vlcus ſanioſum, virulentum, ſordidum, purulen-
σκωλη- tum atque verminoſum. Eſt autem ſanies omnium quæ de-
κιῶν. fluunt tenuiſſima, minimè glutinoſa, ſubalbida aut ſubru-
ἰχώρ. bicunda. Quod hac craſſius exiſtit, ſi glutinoſum quoque
eſt, ſiue Grçcorum ichor ſit ſiue meliçeria, noſtris virus ap-
pelletur: pus vtroque craſſius eſt & albidius, minimè tamen
glutinoſum aut cohærens: hoc ex vlcere exit iã ſaneſcẽte,
ἰὸς. ſanies ex incipiente atque crudo, virus ex maligno. Vnum-
πῦος. quodque autem vitioſum habetur, ſi multũ, tenue, dilutũ,
liuidum aut nigrum, mali odoris & acre: tolerabilius verò
ῥύπος. ſi omnia obtineat contraria. Sordes hiſce omnibus craſſior
σκώληκες. glutinoſiórque eſt ac minimè profluit, ſed veluti concreta
adhęreſcit vlceri. Vermes tum ſordis tum putredinis ſobo-
les ſunt, ſoléntque in neglecto vlcere procreari.

Vlceris porrò differentiæ ex continente cauſa hæ ſunt:
vlcus phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes & carci-
καρκινώδης nodes: dein exedens, cacoëthes & putridum. Nám inter-
ἕλκος. dum ex adaperto quodam tumore fit vlcus, interdum citra
tumorem ex humoris partíſve corruptione. Ex tumore fit
phlegmonoſum aut eryſipelatoſum aut œdematoſum aut
cancroſum, quod & cancer dicitur exulceratus. Sine tumo-
re verò vlcus fit exedens, quod partem cui inſidet, aſſiduò
νομῶδες. excauat exerítque. Quinetiam depáſcens (Græci nomo-
des appellant) quòd non ſolùm affectam partem excauat,
ſed & vicinas quoque integras abſumit & quaſi depaſcen-
φαγέδαι- do depopulatur. Huius quoque ſpecies eſt phagedæna, ſer-
να. pens quidem vlcus & obambulans, ſed ſolam cutem, non
autem ſubiectam carnem rodens ac depaſcens. Omnium
cauſa eſt bilioſus, acer & mordax humor, aliàs craſſus, aliàs
tenuis confertim in partem effuſus. Succedunt ea herpeti
& eryſipelati, interdum & vulneri quod acrius medica-
mentum exaſperauit.

κακοήθη καὶ Ab his ſunt vlcera cacoëthe, id eſt maligna & ægrè ſa-
δυσίατα, nabilia, quæ etiam quòd difficilè ad cicatricem ducantur
τηλέφια καὶ Græcis dyſepulota nuncupantur. In hoc genere ſunt Te-
χειρώνεια lephia atque iis deteriora Chironia. Ea ferè magna, nõ ta-
ἕλκη. men putrida ſunt, neque tetrum odorem expirant, neque
depaſcunt, neque dolore excruciant, ſed oras habent tu-
men-

mentes, præduras atque calloſas: proinde non facilè ſaneſcunt, cicatrice interdum obducuntur tenui, ſed quæ mox dirupta vlcus renouat: exulcerato cancro ferè ſimilia, niſi quòd tumore nullo obſidentur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cæca quoque malignitas cauſa ſtatuenda, quæ vix abigi profligaríve poteſt. Talia ferè ex peſtilentia relinqui ſolent.

Putridum vlcus proximum his eſt, in quo non id ſolum quod exit, ſed ipſa quoque vlceris caro computruit, atque mollis, glutinoſa & cadaueroſa iam reddita, tetrum grauémque odorem exhalat. Hoc niſi coërceatur plerumque in ſphacelum deducit. Oritur nonnunquam ex ſola humoris pernicie, ſed hinc tamen frequentius quòd partis inſitus calor vel ab arteriarum obſtructione vel alia quauis ex cauſa ſit extinctus, neque iam poſſit partis ſubſtantiam & integritatem tueri. Vlceris igitur cuiuſque ſpecies eiúſque continens materia tum ex iis, tum ex eorum quæ dimanant ſubſtantia atque colore, tum ex orarum duritie vel tumore vel colore noſcenda. *σηπεδονώδες.*

Ad hæc verò vt perfectior inſtituatur curandi ratio, cauſam quoque vlceris antecedẽtem, & quicquid in illius ambitu conſedit, etiam atque etiam circumſpicere oportet & accuratiùs explorare. Multa enim plerumque circumſtant, ſine quorũ animaduerſione nequeat vlceris ſanatio compleri: cuiuſmodi ſunt intemperies præter naturam, phlegmone omníſque tumor: varix, contuſio aliáve carnis corruptio. Intemperies deprehenditur partis colore, contactu, laborantis ſenſu atque remediorum vſu. Tumor præter naturam quum tactui viſuíque ſit obuius, ſeipſo innoteſcit. Hic autem vlceri materiam pabulúmque ſuggerit, vt (ni prius ſublatus ſit) nequeat vlcus omnino ſaneſcere. Varix quoq; aut quouis modo dilatata vena, ſi in vlcus materiam eructat, id agglutinari non ſinit. Contuſio autem omníſque ſubiectæ carnis corruptio aut vitioſitas, haud ſecus ac intemperies vlcus ſanari prohibet. Neque enim id carne impleri, neque agglutinari neque cicatrice rectè obduci ſinit, ni conuenientem naturæ ſuæ modum obtineat. Quinetiam viſcerum præſertim verò iecoris atque lienis conſtitutio, totius denique corporis habitus tenendus, quòd ex bono facilis, ex malo habitu difficilis ſit vlceris curatio: hac ex cauſa hydropicorum & ictericorum vlcera ægrè ſaneſcunt. *Anteceдẽs vlceris cauſa.*

De oſſibus fractis, luxatis aut aliter vitiatis. Cap. X.

τὰ κατάγματα.

Ossi quoque peculiaria vitia inſunt vlceri finitima: nam & continuitas ſoluitur & id loco mouetur. Cõtinuitas ſoluitur quũ id aut vitiatur, aut colliditur, aut foratur, aut finditur, aut frangitur. Vitiatur vel quum nigrum euaſit, à candente ferro vſtum, à maligno vlcere, à fiſtula, à cancro aſſidente inquinatum: vel quum pingue & molle vel etiam quum carioſum fit. In his non ſolus color, ſed & oſſis ſoliditas perit: quæ in nudato oſſe ſatis eſt conſpicua, in cõtecto verò explorari debet ſpecillo tenui in vlcus immiſſo, dum os attingat: molle ſiquidem & aſperũ deprehẽditur. Colliditur atque cõtunditur nonnunquã cum nulla diuiſione pars illius ſumma ex ictu ſolùm exaſperatur: nõnunquã quũ integra cõtinuatione inflectitur, vt coſta atq; cartilago, at verò propriè quum in interiorem partem impellitur. Hoc concauum quodammodo fit, quemadmodum & ænea vaſa quum illidũtur. Infantibus & iis quibus etiãnum tenella ſunt oſſa, præſertim verò caluariæ, peculiare hoc vitium. Tum quidem incumbens caro contuſa eſt atq; ſub ea depreſſum os cauúmq; tactu dignoſcitur. Foratum eſt os quum adacto tenui mucrone demiſſóque tenui ſpecillo vndique ſoliditas exiſtit. Finditur rectũ & vt lignũ in longitudinem, frãgitur vel trãſuerſum vel obliquum: atque huius extrema modò retuſa, modò acuta ſunt, hæcque ſæpius carnem vulnerãt aut neruum. Quinetiam fragmenta ab his tenuia interdum recedunt non ſine compunctione ac dolore. Fiſſum fractúmve os facilè cognoſcitur ſi illius fragmenta ſuis ſedibus mouentur: aliud enim ſuper aliud effertur, ac proinde aſperitas & inæqualitas tangenti occurrit, mutatúrque interdum partis figura. At nonnũquam fit vt fragmẽta omnia in ſuis ſedibus perſiſtant, ac tum obſcurius eſt malum: nihil enim pũgit, nihil reſimum eſt, ſed tactu omnia ſunt æquabilia membróque ſua figura manet. Hinc tamen coniicere licet, quòd pars cõtacta dolet, neq; ſuo perfungitur munere: tota intumeſcit ac plerumque calet, euidentes quoque ictus cauſæ anteceſſerunt. Atq; hæc omnibus quidem oſſibus communia ſunt, nunc quicquid vnicuique peculiare eſt perſequamur.

Caluariæ fractura & fiſſura.

Caluariam penitus frangi aut etiam findi periculoſiſſimum, & nihilominus cognitu difficillimum eſt. Quum caput vehementer percuſſum eſt re quapiam dura, aſpera atque vaſta, ſanguisq; per aures aut per nares effluxit, & bilis

vomitio

vomitio & vertigo inſequuta eſt, homóque quaſi attonitus concidit, ſine voce, ſine ſenſu; magna fractæ caluariæ ſuſpicio eſſe debet. At hæc certè interdum ea nondū fracta obtingunt, concuſſo duntaxat vehementius cerebro. Sed & nonnunquam ſine his quoſdā vidimus fracta caluaria dies circiter octo quaſi minimè affectos, ad cōſueta munia prodire, quos tamen poſtea ingens ſymptomatum turba proſtrauit. Itaque quum fracti oſſis opinio eſt, nullum certius ſignum ſit, quàm demiſſo in plagā ſpecillo id explorare. Si quid enim in oſſe aſperum extra ſuturas occurrit, fractum idipſum eſt: ſi nihil niſi læue & lubricum, integrum manet. Interdum etiam ex malis ſymptomatis fractæ caluariæ ſuſpicio eſt, nec tamen qua parte vulnerata eſt cutis, ſed altera os finditur: ac tum circumſpectiùs quærendum nunquis locus mollior ſit aut tumeat aut doleat, in hoc quippe ruina exiſtit. Porrò autem ſi malis quas dixi notis ſtatim per initia vel mentis alienatio, vel torpor, vel neruorum reſolutio vel diſtētio acceſſerit, non modò fracta, ſed & depreſſa caluaria meninges cerebrúmque premit. At ſi ea multo pòſt tempore ſuperuènerint, vel ex phlegmone, vel ex humorum illuuie originem trahunt. Siquid autem in naribus aduerſum frangitur, ſiue os ſiue cartilago eſt, naſus deſidit, coarctantur nares, ſpiritúſque ægrè ducitur. A latere verò ſi quid fractum eſt, aut locus cauus apparet, aut naſus in alteram partem contorquetur. Fracta verò maxilla quemadmodum & iugulum, non niſi communibus indiciis deprehenditur. At coſta ſi tota perfringitur; præter eas notas, ſanguinis quoque ſputum; grauiſſimum dolorem, ſpirandi difficultatem, inflammationem, febrem, ſuppurationem vitæque periculum infert. Contuſio atque depreſſio, eadem quoque ſed leuiora multò. Quum quid verò in ſpina fractum eſt, quoniam acutum id eſt, vtique pungit, locus concauus fit, corpúſque in partem interiorem nititur. Humerorum atque fœmorum fractorum non alia quàm communia ſigna ſunt: vti neque brachiorum neque tibiarum: quanquam in his non parum ad rem pertinet conſiderare alterúmne os an vtrumque ſit fractum. Hæc de fractis oſſibus, nunc de luxatis.

Luxari os dicimus quod vel prolabitur vel quouis modo ſede ſua mouetur. Id ſi perfectè ſit & articulus prorſus excidit, oſſiſq; caput è ſinu ſuo promouetur, vitiū hoc Græci τὰ ἐξαρθρήματα vocant. Si verò os ab oſſe paulū recedit, eáque [illegible]

inter ſe dehiſcunt atque diducuntur, παράρθρημα. Vtrumq; autem modis quatuor fieri ſolet: aut enim in partem priorem, aut in poſteriorem, aut in interiorem, aut in externam os elabitur. Fit autem prolapſus omnis interdum ab externis cauſis, vt ab ictu, caſu & ab aliis quæ violenter os aut è propria ſede dimouent, aut vincula diſrumpunt, aut laxãt, ídque frequentiùs in pueris & imbecillis, quàm in robuſtis. Interdum etiam ab interiore cauſa, quę vincula articulóſque laxat & infirmat: vt quum humor pituitoſus, mucoſus ac lubricus exuperat, qui vel multitudine vincula emollit vel lentore oſſa lubrica efficit. Luxati autem omnis articuli hoc indiciũ eſt, quòd qua parte os proſilit, articulus extuberat, aduerſa è qua receſſit ſinum habet: membri figura peruertitur, neque recta manet, membrum ægrè in eam partem flectitur in quam os excellit, in aduerſam perfacilè. Et hæc quidem luxatis omnibus ſunt communia, quid verò ſingulis accidat, deinceps dicendum. Maxilla & in partem priorem & in alterutrũ latus promouetur. Quũ in priorem, mentum prominet foráſque excedit, & inferiores dentes lõgiùs ſuperiorum ſedem excedunt: quum verò in latus, mentum in contrariam partem contorquetur, nec dentes inferiores paribus reſpondent. Ceruicis vertebræ ſi in partem interiorem procidãt, ægrè tum ſpiritus ducitur, tum cibus voratur, ſinúſque ineſt: ſi in externam, pręter hęc mẽtum etiam pectori cõmittitur & tumor in ceruice prominet. Sic propemodum & quum in ſpina vertebræ prolabuntur, licèt non prorſus excidant, ea poſteriore parte vel prominet, vel excauatur, vel in alterũ latus inflectitur, neque ampliùs recta illius figura manet. At verò quum toto loco mutatæ ſint vertebræ, quoniam & membranæ & nerui premuntur aut etiam diuelluntur, præter ea quæ dixi, ex iis quæ ſuper ſeptum tranſuerſum ſunt, brachia atque latera aut reſoluuntur aut diſtẽduntur, vomitio ſpiritúſq; difficultas incidit. Ex iis verò quæ ſub ſepto, cura reſolutione aut diſtentione laborãt, vnde aut fæx alui aut vrina modò ſupprimitur modò præter voluntatem exit. Humerus in alam frequentiùs, in priorem partem rariùs, in ſuperiorem nunquam prolabitur: ſi in alam, brachium recedit à latere, neque in id adduci poteſt: ſi in priorem, brachium in poſteríora facilè, in priora difficilè inflectitur. Cubitus ab humero in omnem partem excidit: quum in poſteriorẽ, brachium curuum eſt, neque exporrigi poteſt, eſtque altero

breuius:

breuius: quum in priorem,extentum idipſum eſt neque incuruatur. Similis quoque luxatæ manus eſt ratio. Fœmur ſi (vt ſæpiſſimè fit) in interiorem partem prolabitur,crus totum extrà porrigitur,vix alteri iungi poteſt,eſtque eo longius. Si in exteriorem,vt nonnunquam contingit, crus totum intrò ſpectat, éſtque altero breuius. Rarò autem admodum vel in priora vel in poſteriora luxatur.

Genu in omnem præterquam in priorem partem conuerti poteſt: quod ſignis communibus internoſcitur. Hinc etiam quòd perinde atque in fœmore nerui intendi ſolet. Palmæ plantæque oſſa modò in priorem partem modò in poſteriorem prodeunt, atque in ea parte tumor apparet, in aduerſa ſinus. Digiti tum manus tum pedis in partes omnes excidunt, communéſque notas habent, quia neque naturalem figuram retinent, neque poſſunt in eam partem flecti in quam prolabuntur.

His expleta atque concluſa ſit Pathologia, quæ eſt affectuum, cauſarum & ſignorum, omnium denique quæ præter naturam in humanum corpus incidunt tractatio. Quãquam autem ea in breuem quaſi formulam comprehenſa videri poteſt, quiſquis tamen acri ſtudio attentáque cogitatione ſingula expendet atque æſtimabit, tandem percipiet nihil eorum prætermiſſum eſſe, quæ ad perfectam rerum & morborum cognitionem pertinent, & ad medendi vſum conducunt. Præſtabilia quæque videor perſequutus, minutioribus iis duntaxat neglectis, quæ nullo ſtudio in cuiuſque vel mediocriter eruditi captum ac mentem venire poſſunt.

Libri ſeptimi Pathologiæ, de extern. corp. affect. finis.

INDEX IN SEPTEM PHYSIOLOGIÆ LIBROS.

Abdomen pagina 28
Abdominis muſculos vrinæ expulſionem iuuare 225
Academicorum de animo ſententia 132
Accretio quid 162
Accretionis & procreationis differentia ibid.
Ἀκρέμιον 11
Actio 186
Actiones communes 167
Actiones propriæ ibid.
Adeps frigidis naturis copioſus, calidis paucus 76
Adeps pars corporis non eſt 94
Adipis differentiæ 76
Adipis procreatio 76.94
Adipis temperamentum 118
Adoleſcentia 125
Αἱμάτωσις 218.229
Aër ambiens caloris conſeruandi cauſas omnes in ſe continet 273
Aër auribus ingenitus 244
Aër flammæ pabulum 134
Aër humidior aqua 97
Aër inſpiratus vt fiat ſpiritui pabulum 291
Aër quid flammæ conferat 134
Aër quomodo in pulmonem, atque inde in cor perueniat 43
Aëris inſpirati vſus 133
Aëris inſpirati præparatio 290
Aëris, ſpiritus & ſanguinis diſtributio per pulmones 291
Aëre nihil humidius 97
Ærumna 274
Æſtate acrior eſt in nobis calor quàm hyeme 148
Ætas quid 124
Ætas conſtans 126
Ætas nulla calida & ſicca abſolutè, vti nec frigida & humida ibid.
Ætatis quàm naturæ, in æſtimandis temperamentis, maior vis tribuitur 127
Ætates quinque 125
Ætatū mutatio vnde ſpectetur 124
Ætatum temperamenta 125
Afflictio 274
Ἀγκὼν 12
Agglutinatio 165
Alexan. Aphrodiſei de ſpiritu ſententia 132
Alexandri Aphrod. de partium facultatibus ſententia 166
Alimentum eſt materia altricis facultatis 208
Alimenti in ventriculum depulſio ibid.
Alimenti præparatio in ore ibid.
Alimenti per inteſtina depulſio 213
Alimenti nullum eſt genus tam benignum, vt vniuerſum concoctione mutari poſſit 164
Alimenti in iecur diſtributio 213
Aliméta coctione nō putreſcere 210
Alimenta multa tenuitatis cauſa in venas permeare 215

Allan-

Allantoides membrana 319
Aloë 158
Altrix facultas nunquã otiatur 161
Altrix facultas quæ ibid.
Altricis & auctricis differentię 163
Alui excrementum 213
Ambitio 115.273
Amnios membrana 319
Ἀνάλυσις. i. reſolutiuus doctrinæ ordo 2
Anatomes modus 79
Anatomes præſtantia & neceſſitas ibid.
Anatomica adminiſtratio ibid.
Anatomica inſtrumenta ibid.
Angor 274
Anima quid 155
Anima intelligens ſentientem & naturalem poteſtate in ſe concludit 156
Anima cauſa eſt primaria, facultates cauſæ adiuuantes 159
Anima vna diſſimiles actiones edit 189
Anima qua ratione ſit ſimplex 203
Anima cur quibuſdam non videatur ſimplex ibid.
Anima naturalis & ſentiens ex ſemine prodierunt 307
Anima ſentiens in fœtu ducta eſt à parentibus 331
Animæ cuiuis parti, vt menti, ſuum ſubiici ſpiritum 133
Animæ propria actio vita eſt 155
Animæ ſpecies tres 156
Animæ pars ſenſu pollens phantaſiæ, appetitus, & motus facultates habet 158
Animæ partes 156
Animæ partes Geometricis figuris comparatæ ibid.
Animæ ſentientis ſedes & inſtrumentum 180
Animæ tres facultates locis diſſidere 191.198
Animæ facultatem illic conſiſtere, vnde ipſius inſtrumentum deducitur 193
Animæ actiones cur læſo corpore lædantur 113
Animæ ſentientis vis & materia 243
Animæ ſentientis varia inſtrumenta 244
Animæ facultates corporis temperamentum & conformationem ſequuntur 284
Animæ principes facultates ſedibus non eſſe diſtinctas 285
Animæ facultates ex qua parte ſeminis oriantur 333
Animam ſolis operibus cognoſci 154
Animam actionum corporis cauſam eſſe 155
Animam hominis eſſe immortalem 113
Animam externas functiones variis inſtrumentis perficere 275
Animi affectiones vt fiant 272 & 273
Animi perturbationes morbos præcedunt ibid.
Animi intentio ad motum neceſſaria 278
Animi ægritudines 274
Animal omne natura calidum eſt & humidum 120
Animal omne ab ortu in vitæ extremum in dies ſiccius redditur 124.127
Animal omne appetere, imaginari, loco moueri 157
Animal nullum perfectum ſine te-

ſtibus gigni poſſe 301
Animalem facult. lædi poſſe aliis illæſis 190
Animalia quæ ſenſu prædita non mouentur 179
Animalia quæ progrediendi facultate ſint prædita 183
Animalia ſenſus impulſu, ſtirpes natura duce viuere 199
Animalia bruta diſcretionem potiùs habere quàm iudicium 269
Animalis facultati reliquas materiam ſubiicere 201
Animalis facultatis motus in noſtrô eſt arbitrio 190
Animalis facultas in cerebro conſiſtit 192
Animalis facultas omnium poſtrema ibid.
Animantia muta dextro cordis ſinu deſtitui 193
Animantia ſanguine prædita exanguibus calidiora 285
Animantia ſexu diſtincta 294
Animantia omnia ſanguinea è ſemine oriuntur 319
Animantis alimentum 197
Appetendi & ſentiendi facultates inſeparabiles ſunt 178
Appetēdi & ſentiēdi facul. parte cerebri priore domiciliū habet 179
Appetitus naturalis rebus omnibus ineſt 167
Appetitus 177
Appetitus naturalis ibid.
Appetitus natur. fons eſt iecur ib.
Appetitus animalis in cerebro ſitus ibid.
Appetitus rationalis ibid.
Appetitus animalis à progrediendi facultate differt 178
Appetitus tot differentię, quot animæ facultates 205
Appetitus duo mortales 207
Appetitus omnes à reliquis facultatibus diſtingui ibid.
Appetitus triplex 205
Appetitus vt ab externis cauſis moueatur 272
Appetitum mouentes cauſæ ibid.
Appetitum naturalem in ſtirpibus quid incitet 167
Appetituum differentiæ 176
Appoſitio 165
Aqua nihil frigidius 97
Aquatilia vt vitam tueantur 287
Arabum de temperato ad pondus falſa opinio 114
Ἀρθρῳδία 3.14
Argumentatio 280
Ariſtotelici cur venas è corde naſci putarint 60
Ariſtoteles partem corporis vt accipiat 94
Ariſtotelis ſententia de qualitatum remiſſione exponitur 109
Ariſtotelis de cerebri temperamento ſententia 118
Ariſtotelis de partibus animæ eiuſdémque facultatibus, & de communi earum ſede ſententia 23. & cap. toto.
Ariſtotelis de fœmineo ſemine opinio 310
Ariſtoteles cor primùm conformari contendit 321
Ars 281
Arteria venoſa 41
Arteria ἀορτή 41.67
Arteria magna vulnerata vniuerſus ſanguis profunditur 288
Arteriæ ſpiritus vitalis canales 29
Arteriæ cur quā venæ pauciores 67
Arteriæ venoſæ id cordi præſtant

quod venæ meſaraicę iecinori 77
Arteriæ ad brachia 68
Arteriæ ramus ſuperior 67
Arteriæ ramus inferior 69
Arteriæ emulgentes ibid.
Arteriæ propria ſpiritus inſtrumenta 291
Arteriam ferè vena comitatur 67
Arteriarum quàm venarum maior neceſſitas 70
Arteriarum temperamentum 117
Arteriarũ pulſum ſatis conſeruare moderatum partium calorẽ 288
Arteriarum tunicæ eodem tempore atque cor attolluntur & ſummittuntur ibid.
Arteriarum beneficium ibid.
Arrhenicum 131
Articulus quid 3
Articuli ſenſus expertes 4
Artifex facultas 186
Aſpera arteria 43
Aſſimilatio 164
Aſtragalus 12
Atomorum concurſus exploditur 96
Attractio iucundi, & moleſti expulſio quomodo fiant 166
Attractricis facultatis neceſſitas eſt 165
Attractrix facultas 164
Auaritia 206.273
Audiendi facultas 170
Auditio vt fiat 245
Auerrhoidis figmentum de ſubſtãtiarum permiſtione 104
Auerrhoidis opinio de qualitatum remiſſione refutatur 108
Auerrhoidis de vitali facult. cauillus 90
Auerrhois falsò Galenum erroris inſimulauit 108
Auicennas humorum primigeniũ cum aqueo confudit 139
Auicennæ error de bile 239
Auicennæ de grauidæ concubitu opinio 316
Auicennæ de ſemine error 318
Auicennæ falſa opinio de diſiunctione oſſium pubis in partu 327
Auicennas malè temperamentum definiuit 108
Auriculæ 52
Auris ibid.
Auctrix facultas quæ 162

B

Beluis non ineſt propriè memoria 282
Bilem quandoq; ab imbecillo fieri calore 222
Bilis flaua 219
Bilis vtriuſque ſecretio ibid.
Bilis flaua vt folliculum fellis trahatur ibid.
Bilis ad inteſtina deiectio ibid.
Bilis inteſtina ad deiectionem irritat ibid.
Bilis quid 234
Bilis vera ad nutritionẽ inutilis 236
Bilis excrementitia & vtilis 239
Bilis naturalis duplex ibid.
Bilis vitellina ibid.
Bilis vitellina flaua ardentior 240
Bilis ſpecies tres in ſtomacho genitæ ibid.
Bilis atra humorum omnium peſſima ibid.
Bilis atra triplex 241
Bilis atra nulla fit ex ſanguine ibid.
Βλεφαρίδες 55
Bona triplicia 274
Brachium 12
Branchiarum in piſcibus vſus 288
Βρέγμα 7

Bruta quæ poſſint meminiſſe 174
Brutorum anima 202

C

CAdauer quale eligendum 79
Calidum innatum quid 142
Calor viuentium non ab elementorum miſtione naſcitur 120
Calor innatus vitæ functionum effector eſt 130.141.143
Calor innatus cum humido primigenio à ſemine, carnoſa ſubſtantia à ſanguine materno deriuatur 141
Calor, vt & humor, in ortu ſummus eſt 144
Calor in ortu licèt ſummus ſit, tamen eſt temperatus 145
Calor innatus ſeipſum ex accidenti conſumit 146
Calor innatus duplex 150
Calor innatus ſimplex eſt qualitas 189
Calor hominis ſimplex eſt & eiuſdem naturæ 221
Calor innatus nunquã otiatur 229
Calor noſter cur in æſtu langueat 285
Calorem non in omni viuente excellere 119
Calorem innatum ſupra elementorum naturam eſſe 130
Calorem innatum humido ſibi conuenienti contineri 141
Calori noſtro non opponitur frigus 131
Caloris in vitæ decurſu mutatio 124
Caloris innati vi vita continetur 129
Caloris & humoris innati ſocietas 147
Caloris & humoris innati differentia ibid.
Caloris innati ſubſtantiam hyeme non augeri 149
Calua 46
Caluæ figura 6
Caluæ oſſa 7
Calx 13
Canalis qui cerebrum cerebello committit 48
Capitis totius oſſa duo & viginti 10
Carnes nonnullæ frigidæ 75
Caro 73
Caro triplex 73.138
Caro citiùs quàm cæteræ partes alitur 227
Caro fit ex materno ſanguine 323
Carotides arteriæ 68
Καρπὸς 12
Cartilaginum vſus 3
Cartilagines ſenſus expertes ibid.
Cartilagines in oſſium extremis 14
Cartilagines ſolæ & per ſe ibid.
Caſtratis propriæ ſubſtantiæ natura inuertitur 301
Cauſa efficiens vna eodẽ inſtrumẽto diuerſos ſępe edit effectus 183
Κενεῶνες 34
Cerebellum 48
Cerebri baſis 8
Cerebri partes tres 47
Cerebri vẽtriculi duo priores ibid.
Cerebri infundibulum ibid.
Cerebri ventriculus medius 48
Cerebri vẽtriculus poſtremus ibid.
Cerebri functiones 49
Cerebri tubercula ibid.
Cerebri pars antica mollior, poſtica durior 54
Cerebri torcular 64 & 69

Cere-

Cerebri ſubſtantia quomodo alatur 64
Cerebri ventriculi duo priores ſenſui, medius & poſtremus motui ſeruiunt 180.182
Cerebri meninges ſentiunt 181
Cerebri meninges tactus ſunt origo 182
Cerebri, cordis, & iecoris tum vires, tum ſpiritus ſpecie & ſubſtantia differre 197
Cerebrum motus & ſenſus principium 3.4.46.52
Cerebrum mentis domicilium 46
Cerebrum viſcerum præſtantiſſimum ibid.
Cerebrum 47
Cerebrum frigidũ & humidũ ibid.
Cerebrum omnium partium humidiſſimũ eſt & frigidiſſimum 171
Cerebrum ſenſu caret 181
Cerebrũ ſentiendi principium 192
Cerebrum ſentientis animæ domicilium 243
Cerebrum iugiter mouetur 275
Ceruix 5
Chyli ad iecur per venas meſenterii tranſuectio 214
Chyli & chymi differentia 238
Chyloſis in ventriculo fit 195
Χυλώσεως cauſæ efficientes 220
Chylum diuerſarum partium permiſtione conſtare 221
Chylum temperatum in corpore temperato omnes humores ſuo genere tẽperatos producere ib.
Chylus non eſt proximum ventriculi alimentum 211
Chylus in venis meſenterij rubeſcit 229
Chylus primum in corpore alimentum 230
Chylus fibras in ventriculo contrahit 235
Χυμὸς 230
Χοροειδεῖς contextus 47.65.69
Χορίον. i. ſecundæ 319
Cibi in cremorem conuerſio nondum eſt concoctio 210
Cibus ingeſtus famem ſedat animalem non item naturalem 212
Cibi ad iecur diſtributionẽ ratione potius quã ſenſu cognoſci 214
Cilia 53
Ciliorum ταρσοὶ 13.53
Claues ſoli homini datæ 3
Coccyx nullũ emittit neruum 59
Κόκκυξ 5
Coctionis in ventriculo ratio 209
Cogitatio frequens memoriam ſtabilit 269
Cogitatio ibid.
Cognitio & appetitus principia & cauſę ſunt actionis & progreſſionis animalium 177
Cognitio 269
Κῶλον inteſtinum 30
Color 245
Columella 46
Compoſitiuus doctrinæ ordo 2
Componendi facultas 185
Compoſitio 279
Κωνάριον 48.75
Conceptio quid 317
Conceptio proba vt fiat quæ ſint neceſſaria 318
Concipiendi rationes 317
Concoctio quid 117.210.217.228
Concoctio perfecta non vbique fę 228
Concoctio triplex ibid.
Concoctio prima in ventriculo ib.
Concoctio ſecunda in iecore 229
Concoctio tertia in ſingulis parti-

bus 229
Concoctiones duæ communes ibi.
Concoctionis quis ſit finis 226
Concoctionis primæ quis humor, quod excrementum 229
Concoctionis ſecundæ humor & excrementa 230
Concoctionis ſecundæ triplex excrementum ibid.
Concoctionis tertiæ humores & excrementa ibid.
Concoctrix facultas 164
Concoctrix facultas nullum villorum genus requirit 168
Conſultatio 186.280
Conſternationes militares inauditæ 96.97.147.403
Contemplatio 186
Contemplatio 280
Contraria ſimul vna eadémque ſede excellere nequeunt 109
Contraria de eodem comparatè enunciari poſſunt 114
Coquentis facultatis primum opus 209
Cor 40
Cor ad cerebri neceſſitatem conditum 27
Cor timidis & ignauis grādius 40
Cor non mouetur noſtro arbit. ib.
Cor neque muſculus eſt, neque ex muſculis coagmentatum ibid.
Cor craſſo ſanguine nutritur ibid.
Cor quare omnium facultatū principium dicatur à Sophiſtis 195
Cor quid iecori & cerebro conferat in perfectis animalibus 199
Cor poſtremum mori, primum viuere Ariſtot. 321
Κορωνοειδὴς proceſſus 11
Cordis neceſſitas 26
Cordis ſinus duo 41
Cordis canales 41
Cordis auriculæ 42
Cordis valuulæ ibid.
Cordis διαστολή ibid.
Cordis συστολή ibid.
Cordis ſubſtātia vnde nutriatur 65
Cordis temperamentum 117
Cordis & arteriarum motus nec eſt in noſtra poteſtate, nec interrumpi poteſt 189.192
Cordis & arteriarum pulſationes diſtant 297
Cordis pulſatio 287
Corpora interitu in elementa diſſoluuntur 100.106
Corpora quę permiſceri poſsūt 102
Corpora inflāmantur ob oleoſam ſubſtantiā quam in ſe habent 135
Corpora, quæcunque viuunt aluntúrque, oleoſo humore prædita ſunt 135.136
Corporis vniuerſi ſubſtantia aſſiduè diſſipatur 27
Corporis interiora in tres regiones diuiſa ibid.
Corporis humani in ſimplicia diſſolutio 89
Corporis totius temperamentum vnde ſit 118
Corporis actiones à corpore non proficiſci 154
Corporum ſubſtantiæ mutuò ſe penetrare nequeunt 104
Corpus humanum artis Medicæ ſubiectum exiſtit 2
Corpus humanum non modò animæ diuerſorium, verùm organum eſt ibid.
Corpus humanum tria obtinet cæteris animantibus negata 3
Corpus hominis, vt cæterorū omnium, ex quatuor elementis conflatum

flatum eſt 98
Corpus omne ſectione infinitũ 104
Corpus vnum & idem multis poteſt eſſe temperamentis 124
Κόρυζα 231
Coſtæ 10
Coſtæ nothæ 40
Coturnix veratrum coquit 209
Coxarum oſſa 12
Coxarum capacitas mulieribus quàm viris amplior 38
Coxendicum oſſa 12
Crus ibid.
Cubitus 12
Cupedia 205
Cupiditas ibid.
Cupiditas vnumquodque genus in quæ bona feratur 274
Cutis 72
Cutis crebris foraminibus peruia 73.79
Cutis lex & regula temperamentorum 116
Cutis temperata eſt 117
Cutis eodem eſt temperamento atque totum corpus 119
Cutis ex ipſo ſemine cõcreſcit 323

D

Dentes 10
Deſperatio 274
Diaphragma, eiúſque vſus 39
Diaphragma ſimplex eſt muſculus ibid.
Diaphragma qui moueant nerui 56
Διάρθρωσις 15
Diaſtole 289
Diaſtoles effectus 292
Digiti manus 12
Digiti pedis 14
Diſcordia 273
Diſcretio 268
Diſtributionẽ attractione fieri 215
Diſtributionis celerioris cauſæ ibid.
Dolor 274
Dorſum 5
Θύμωσις 205.206.272

E

Effectio quid? 159
Effictio quid 174
Effigiei ſimilitudo 329
Εἴλεον inteſtinum 30
Ἔκφυσις ſeu δωδεκαδάκτυλον inteſtinum ibid.
Electio 281
Elementa corporis ſenſibilia 95
Elementa quatuor 97
Elementa in miſtione ſummas qualitates retinent 109
Elementa vbi ſint ſyncera 102
Elementa non ſunt cauſæ facultatum, vti nec temperamenta 293
Elemento ſimplici nihil poſſe nutriri 98
Elementorum & principiorum differentia 95
Elementorum facultates inter ſe eſſe contrarias 96
Elementorum ſubſtantias mutari ibid.
Elementorum qualitates ſummæ 97.101
Elementorum qualitates remiſſæ 97
Elementorum ſubſtantias & formas in permiſtione ſeruari 101
Elementorum ſubſtantias totas totis permiſceri quibus argumentis nonnulli probent, & eorum refutatio 103
Elementorum ſolæ qualitates, non item ſubſtantiæ, totæ totis permiſcentur 105
Elementorum ſubſtantiæ quamuis in miſtione ſeruentur, poteſtate

tamen duntaxat inſunt ibid.
Elementorum in miſtis portiones ſenſu quodammodo, non ratione, noſcuntur 114
Elementum quid 95
Empedoclis de elementorum permiſtione ſententia 103
Ἐπιδερμὶς 75
Ἐπιδιδυμὶς 36
Ἐπιγλωττὶς 49
Ἕψησις 210
Eſſentiæ vnius plures facultates eſſe 158
Ætate media licèt humor ſit parcior, par tamẽ eſt ſenſu calor 145
Exanimatio 274
Excandeſcentia 273
Excrementorum deiectionem naturalem eſſe, retentionem voluntariam 213
Excrementorum differentiæ 239
Excrementum concoctum 93
Expultrix facultas 164
Expultricis facult. neceſſitas ibid.

F

Faciei commiſſuræ 8
Faciei oſſa ibid.
Facultas animæ quid 158
Facultas aliqua vt pereat 160
Facultas diſcernendi 173
Facultas imaginum conſeruatrix ibid.
Facultas fictrix ſiue phantaſia, aut imaginatio 174
Facultatem eſſe formam inſtrumenti 170
Facultatem à temperamento naſci 197
Facultatem vnam aliis integris perire poſſe 201
Facultates tot eſſe, quot opera 158
Facultates non ſunt partes animæ ibid.
Facultates naturales quo quæque tempore dominentur 159
Facultates altrici inſeruientes quatuor 164
Facultates quæ, quibus partibus maximè vigeant 168
Facultates peculiares villis non indigent 169
Facultates animales ſolis animantibus obtigerunt ibid.
Facultates quo ordine intercidant 202
Facultates quo ordine oriantur ibid.
Facultatis & partis diſcrimen 159
Facultatis animalis vſus 169
Facult. animalis varia ſunt inſtrumenta ibid.
Facultatum quatuor altrici inſeruientium demonſtratio 164
Facultatum naturalium inſtrumenta 168
Facultatum animalium genus duplex 169
Facult. animalium demonſtratio ibid.
Faculta. animalium diuiſio & numerus ibid.
Facultatũ numerus ex organorum differentia æſtimandus eſt ibid.
Facultatum differentiæ ex inſtrumentis 171
Facultatum trium conſenſus 201
Facultatum præſtantia & ordo 202
Fames quid 211
Fames duplici fit cauſa ibid.
Fames 273
Fauces biuiæ 43
Femur 13
Fibræ ſanguini confuſæ 233
Flammæ pabulum triplex 134

Fœmina

Fœmina 295
Fœmina quando gignatur 329
Fœminæ ſemen fœcundum eſſe 309
Fœminas ſemen proferre 310
Fœminas nonnunquam nullo viri concubitu molas concipere ibid.
Fœmineum ſemen cur nonnullis infœcundum videatur ibid.
Fœmineum ſemen partem fœtus fieri magis quàm maſculum 333
Fœtui copioſior materia à fœmina quàm à mare confertur 329
Fœtus quadrageſimo die eiecti deſcriptio 323
Fœtus partes omnes quando conformatæ appareant 322
Fœtum menſtruo non ali 314
Fœtus puriſſimo alitur ſanguine 315
Fœtus conformatio 319
Fœtus vrina 326
Fœtus ſudor ibid.
Fœtus excluſio ibid.
Fœtus quando moueatur 325
Fœtus in vtero ſitus ibid.
Fœtus quando ſentiat ibid.
Fœtus cur in vtero variis ſignis aliquando notetur 329
Folliculus fellis vt alatur 218
Folliculus fellis nonnunquam calculis refertus 33
Folliculus fellis ibid.
Folliculi fellis vſus 27. & 33
Formatrix facultas 160
Formæ rerum omnium diuinæ ſunt 308
Formido 273
Frigus æquè atque calor vitam eripit 286
Frontis os 8
Functionum naturalium ſuprema eſt nutritio 227

G

Galeni de peritonæo aſſertio 36
Galeni de pulmonis temperamento ſententia 117
Galeni de cerebri temperamento ſententia 119
Galeni de ſeminis in vterum profuſione ſententia 316
Gallorum oua 309
Ganglium 61. 68. & 74
Gaudium 274
Gemelli vt concipiantur 330
Gemelli vnico fiunt concubitu ibi.
Genæ immobiles 55
Generatio quid differat à permiſtione 101
Glandulæ, earúmque differentiæ 73
Glandulæ ad linguæ radicem ibid.
Glandularum in Meſaræo vſus 32.
Γλάγτια 48
Grauidis quæ eueniant ſymptomata 315
Gula ventriculi manus 209
Guſtus 54
Guſtandi facultas 170
Guſtatus vt fiat 267

H

Hæmorrhoides venæ 65
Hippocrat. calidi, frigidi, humidi, & ſicci nomine quatuor elementa intellexit 99
Hippocr. hominem prima die calidiſſimum ſtatuit 146
Hippocrat. quid per naturam interdum intellexerit 145
Hippocrates quid calidum appellet libri primi aphoriſmo decimo-quinto 249
Hominem temperatum ad pondus

inueniri 119
Homo præ cæteris animantibus cerebrum habet ampliſſimum 2
Homo temperamenti mediocritate cæteris antecellit 115
Homo poſtremo vitæ die frigidiſſimus 145
Homo vnus naturæ,ſenſus,& mentis viribus eſt præditus 199
Homo ſolus recordatur 282
Hominis tactus temperamentorum iudex 115
Hominis temperati tactum medium tenere vniuerſæ ſubſtantiæ ibid.
Hominum anima 202
Hominum cur plures, quàm cæterorum animalium, differentiæ 330
Humerus 12
Humor quis quauis ætate abundet 129
Humor oleoſus 135
Humor alimentarius ibid.
Humor elementarius 135.139
Humor natiuus & primigenius 137
Humor primigenius ſpiritus & caloris innati fundamentum & ſedes 137.138
Humor partium ſolidarum triplex 137
Humor natiuus quis propriè dicendus 138
Humor ſecundariorum quartus ſolus eſt in eſſentia partis ſimilaris 139
Humor oleoſus caloris innati eſt ſubſtantia 141
Humor natiuus, ſiue primigenius ætatis decurſu imminuitur ibid.
Humor cryſtallinus primũ videndi eſt organum 165
Humor quid 238
Humorem quemlibet ex conuenienti chyli portione gigni 223
Humores ſecundarij quatuor 139
Humores omnes ex quouis alimento in nobis gigni 221
Humores diuerſi vnde in nobis gignuntur ibid.
Humores quatuor neceſſariò in nobis gigni ibid.
Humores omnes ex eodem chylo vnius caloris beneficio producuntur 222
Humores omnes eodem tempore ſimul gigni ibid.
Humores quatuor ſecundarij vt ex ſanguine fiant 226
Humores in venis non eſſe ſynceros 235
Humoris triplicis in ſtirpibus demonſtratio 135.137
Humoris natiui iactura non reſarcitur 141
Humorum & corporis conditio plerumque eſt diuerſa 129
Humorum trium comparatio 137
Humorum trium diſcrimen 138
Humorum quatuor procreatio 218
Humorum differentiæ vnde ſpectandæ 223
Humorum ſecundariorum ordo 226.229
Humorum quatuor in ſanguine proportio 235
Humorum differentiæ 238
Hyeme maior eſt in nobis caloris copia quàm æſtate 148

I

Iactatio 274
Iecoris vſus 27

Iecoris

Iecoris λοβοὶ 32
Iecoris ſubſtantia prorſus ex ſanguine non concreuit 74
Iecoris læſi ſigna 192
Iecoris retentio 217
Iecoris coctio ibid.
Iecoris caro ſanguinis opifex 218
Iecur 32
Iecur partium nutrientium princeps 27.32
Iecur ad cordis & cerebri neceſſitatem conditum 27
Iecur ingenita ſibi facultate ſanguinem efficit 32
Iecur nullis interdum fibris diuulſum ibid.
Iecur cum omnibus ferè partibus communionem habet 33
Iecur venarum origo 33.58
Iecur naturalis animæ ſedes 192
Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio 200
Iecur ingenita proprietate ſanguinem conficit 218
Iecur vt alatur ibid.
Iecur ſanguinis officina & principium 225
Ignis materia fumus 134
Ignis ancipitis naturæ 245
Igne nihil calidius 97
Ignem ſyncerum non lucere 100
Ilium oſſa 13
Imaginatio 270
Immutatrix facultas 161
Incrementi certus eſt modus 163
Inductio 280
Infantia 125
Infans natiuo calido excellit, iuuenis aduentitio 146
Inimicitia 274
Inſectorum coitus 302
Inſomnium cuius ſit facultatis 176
Inſomnium quando nullum fiat 271
Inſomnium falſum ibid.
Inſomnium quando & quomodo verè fiat ibid.
Inſomnium quid 272
Inſomniorum varietatem ex corporis affectione prouenire ibidem
Inſtrumenta ad motum neceſſaria 178
Inſtrumento læſo functionem quoque lædi 191
Intelligentia corpori inſtrumenti opera non indiget 184
Intelligentia ibid.
Intelligentia patiens ibid.
Intelligentia agens 185
Intelligentia agens & patiens 279
Intelligentiæ actio à ſenſibus ducitur 184
Intelligentiæ ſubiectum ibid.
Intemperatum multiplex 113
Intemperati cum intemperatis vt generent 318
Inteſtina 29
Inteſtina tranſuerſos tantùm habent villos 31
Inteſtina craſſa adipem & denſiorem & cumulatiorem habent quàm tenuia 32
Inteſtina bile ad fæcum deiectionem irritantur 33
Inteſtina expellendi facultate ſunt valentiſſima 212
Inteſtina cibum etiam coquere 213
Inteſtinorum vſus 27.29
Inteſtinorum numerus 29.30
Inteſtinorum duplex tunica 31

Inteſtinorum nutricatio 213
Inteſtinis vnicum villorum genus obtigit 169
Inteſtinum ieiunum 30
Inteſtinum cæcum ibid.
Inteſtinum rectum ibid.
Ira 206.273
Ἡθμοειδὴς 9
Iudicandi facultas 185
Iudicium 279
Iugulum 11.39
Iuuentus 125

L

LAc tribus conſtat partibus 235
Lactes 74
Lætitia 274
Λαμβδοειδὴς ſutura 7
Lamentatio 274
Larynx 44
Larynx noſtro arbitrio claudi vel recludi poteſt ibid.
Laryngi additæ glandulæ 45.73
Λεπιδοειδεῖς commiſſuræ 7
Libido 204.271
Libido ex ſeminis ardore 315
Lien 35
Lienis vſus 27.35
Lien ſimiæ perexiguum 35
Lien aliquando viſus, qui mole ſua iecur ſuperabat ibid.
Lien ſuccum melancholicum ſibi in nutrimentum conuertit 34
Lien ſucci melancholici fæces in os ventriculi profundit ibid.
Lien vt melancholicum humorem trahat 219
Lien quomodo alatur ibid.
Lingua 45
Lingua guſtandi ſenſu predita ibid.
Linguæ vinculum ibid.
Λιθοειδῆ oſſa 7
Luctus 274
Lumbus
Lumen quid 245
Lumini nihil eſt contrarium 131
Luna hominis & reliquorum omnium humores regit 314

M

MAgnanimitas 274
Magnes 158
Malæ, ſeu maxillæ ſuperioris os 8
Malleoli 13
Mammarum aut teſtium concoctio non eſt communis 229
Manus oſſa 12
Mas 295
Mas quando gignatur 329
Materiæ ſpermaticę in teſtes ſecretio 298
Maxillæ inferioris oſſa 9
Maxilla inferior ex omnibus capitis oſſibus ſola mobilis 10
Maxillæ muſculi 18
Meditatio ſiue cogitatio 174
Medicamenta omnia naturæ ſunt inimica 216
Medulla ſpinæ & cerebri igne non diffunditur 77
Medullæ procreatio ibid.
Medullæ differentiæ ibid.
Melancholicus humor 218
Melancholici humoris è liene expurgatio quomodo fiat 219
Melancholicus humor quid ventriculo conferat ibid.
Melancholicus ſuccus quid 231
Melancholici humoris differentiæ 240
Membra tempore ſicceſcunt 144
Membrana ſuccingens coſtas 40. 72
Membrana duplex, quæ pectoris capacitatem dirimit ibid.
Membrana ſuccingens coſtas omnibus

nibus in pectore membranis, præterquam Pericardio, ortum præbet 40
Membranæ 70
Membranæ propriè dictæ 71
Membranarum neceſſitas 62
Membranæ ſenſus non motus compotes 71
Membranæ è neruis non naſcuntur 72
Membranarum differentiæ 71
Membranarum ortus 72
Membranę fœtũ inuoluentes quo ordine formentur 319
Memoria 174
Memoria duplex ibid.
Memoria propria quid 175
Memoriæ & imaginationis eadem ſedes 184
Memoria læſa non modò occipiti, ſed toti cerebro remedia adhibenda ibid.
Memoria conſeruans 269
Memoria efficiens 270
Memoria mentis 281
Memoria vt fiat 282
Meninx craſſa 46.71
Meninx tenuis ibid.
Mens vt ex duabus intelligentiis conſtet 185
Mentis & animæ ſentiẽtis diſcrimen 203
Mens formarũ omnium præſtantiſſima 279
Mẽs, poſtquam è corpore emigrauit, præteritorum non meminit 282
Mentem inſtrumento non indigere 278
Mens vt intelligat, & rerum notiones concipiat 279
Mens agente & patiente intelligentia conſtat ibid.
Mens vt fœtui in vtero accedat 307
Mens & intelligentia fœtus 352
Meſaraicæ venæ 32.58
Meſaraicarum venarum vſus 27
Μεσέραιον, ſeu μεσεντέριον 31
Meſenterij vena quęlibet ſanguinem continet atque chylũ 214
Meſenterij venas eodem tempore diuerſas actiones edere ibi.
Meſenterij venę chylum pręparant iecori ibid.
Meſenterij venæ ſuperiores ad diſtributionem, inferiores ad expulſionem magis aptę ibid.
Menſtrua quibus animalibus adſint aut deſint 313
Menſtrui neceſſitas & productio ibid.
Menſtrui circuitus cauſa ibid.
Menſtrui natura 314
Menſtruum quid ibid.
Menſtrui malignitas ibid.
Menſtruum inter venena relatum ibid.
Menſtrui retenti incõmoda ibid.
Mẽſtruus ſanguis in grauidis quò concedat 315
Mẽſtruum nutricationi ineptum 327
Menſtrui expurgatio à partu 328
Menſtruum quo tempore erumpat 29
Μετακάρπιον 12
Μετέωρα ex imperfecta elementorum miſtione fiunt 107
Metus 206.273
Miſtio quid 102
Mœror 274
Moleſtia ibid.
Morales facultates tres 205

Moralium facultatum ſedes 206
Morborum ſenij,& interitus cauſa 110
Mors eſt caloris extinctio 130
Morum varietas vnde proueniat 284
Mors quid 200
Motionis &progreſſionis finis 178
Motum tria efficiunt 278
Motus inſtrumenta 182
Motus cauſa præcipua 277
Motus tonicus 278
Motuũ liberorũ duo genera 177
Mouendi & progrediendi facultas ibid.
Mouens facultas à ſentiente diuerſa eſt 178
Mouendi facultas maximè in poſteriore cerebri parte ſedem habet 179
Mouendi facultas à cerebri ſubſtantia eſt,ſentiendi à meningibus 181
Mucum narium aut ventriculi pituitam non eſſe 231
Mulier menſtruoſa vt ſpeculum polluat 266
Muſculus frontis vnus 17
Muſculus μυοστηρ 18
Muſculus linguam exerens 20
Muſculus veſicæ 24
Muſculus omnium,qui in corpore ſunt,maximus ibid.
Muſculus proprium eſt inſtrumẽtum motus voluntarij 182
Muſculi,& eorum vſus 4
Muſculi ſubſtantia ibid.
Muſculi compoſitio 17
Muſculi in longitudine partes tres ibid.
Muſculi oculorum 17.53
Muſculi labrorum 18
Muſculi naſi ibid.
Muſculi ceruicis ibid.
Muſculi oſſis ὑοειδοῦς 19
Muſculi laryngis 19.44
Muſculi linguæ 19.45
Muſculi pectoris 20
Muſculi μεσοπλεύριοι ibid.
Muſculi ſcapularum ibid.
Muſculi humeri 21
Muſculi brachium mouentes in humero ſunt ibid.
Muſculi carpum & digitos mouentes in brachio ſiti 22
Muſculi manus ibid.
Muſculi exteriores dorſi 23
Muſculi interiores dorſi ibid.
Muſculi abdominis ibid.
Muſculi genitalium ibid.
Muſculi podicis 24
Muſculi femur mouentes in coxa poſiti ibid.
Muſculi, qui in femore poſiti, tibiam mouent ibid.
Muſculi , qui in tibia poſiti , pedem mouent 25
Muſculi pedis ibid.
Muſculi ψόαι 36.65
Muſculorum caro 73
Muſculi propria functio 278
Muſculo quæ ſit laborioſa conſtitutio,quæque naturalis ibid.
Muſti cum quatuor humoribus elegans comparatio 219

N

NAres 52
Nares , earúmque interſtitium 9
Naſus 52
Naſi oſſa 8
Natura humana quid 143
Natura tria comprehendit ibid.
Natura tota ex ſemine eſt 144

Naturæ in neruorum communitione ſolertia 58
Naturæ nomen non vni calori, ſed illius quoque ſubſtantiæ accommodari 143
Naturæ appellatio multiplex ibi.
Naturæ ſubſtantia ibid.
Naturæ ſubſtantia ex quatuor elementis conſtat 144
Naturæ præcipuum munus 208
Naturam eſſe tẽperamentum 144
Naturalis animæ pars, eiúſque facultates 159
Naturalem facult. lædi illęſis aliis 190
Naturalem facultatem in animãtibus perfectiorem eſſe quàm in ſtirpibus 199
Naturalis facultas cæteris ignobilior 201
Neruis prima ſentiendi mouendíque facultas data eſt 4
Nerui recurrentes 45.51
Nerui ſentientes è priori cerebri parte 55
Nerui mouentes è poſteriore cerebri parte, & ex ſpinæ medulla deriuantur ibid.
Nerui è cerebro nati cur alij ad motum alij ad ſenſum accõmodantur 180
Nerui mouentes duri, ſentientes molles ibid.
Nerui medulla conferti mouent 181
Neruorum cerebri prima coniugatio oculis videndi ſpiritum inuehit 49
Neruorum cerebri ſecunda coniugatio oculos mouet ibid.
Neruorum cerebri tertia coniugatio ad guſtatum pertinet 50
Neruorum cerebri quarta coniugatio tertiæ primùm confuſa, mox ad palatum decurrit ibidem
Neruorum cerebri ſeptima coniugatio linguam mouet 51
Neruorum cerebri quinta coniugatio auditum præſtat 50
Neruorum cerebri ſexta coniugatio interioribus partibus tangendi ſenſum præbet ibid.
Neruorum è ſpinæ medulla productorum deſcriptio 55
Neruorum è ſpinæ medulla prodeuntium cõiugationes nouem & viginti 57
Neruorum mouentium aliam, ſentientium aliam eſſe compoſitionem 181
Neruos non à corde, ſed à cerebro naſci 194
Neruos non naſci à meningibus ibid.
Notio quid 279
Notiones generales ibid.
Nutriendi vis in corde 188
Nutritio quid 161.226
Nutricatio plenior non eſt accretio 163
Nutritio & procreationis differentia 162
Nutritio vt ex ſanguine ſenſim fiat, & aſſimilatio 227
Νύμφη 39

O

Ὀβελιαία ſutura 7
Occipitis os ibid.
Oculi, pars corporis precioſiſſima 53
Oculi tunicæ ibid.
Oculi humores ibid.
Oculi compoſitio ibid.

Oculorum gratia caput in editis corporis partibus collocatum ibid.
Odium 273
Odorandi inſtrumentum 49
Odorandi facultas 170
Odorum effuſio 244
Œſophagi vſus 27.30
Œſophagi duplex tunica 31
Œſophago villi deſunt obliqui ibid.
Œſophagus,ſeu gula ibid.
Œſophagus ventriculi pars videtur ibid.
ὠλένη 21
Oleum promptiſſimè inflammatur 134
Oleum ex quouis corpore, quod inflammari poteſt, arte elicitur ibid.
Omentum 28
Omenti vſus ibid.
ὠμοπλάται 11
Opera animæ eſſentiæ tribuenda 158
Opinio 280
Oſſium vſus 3
Os ſacrum 5.13
Os iugale 8
Oſſa in oculi foſſa ibid.
Oſſium connexio multiplex 14
Oſſis petroſi foramen cæcum 50
Oſſium medulla pars corporis non eſt 93
Oſſa ſanguine aluntur 211
Oſſium proximum alimentum 227
Ortus noſtri & interitus eadem eſt cauſa 146
Ortus noſtri principia 295
Oua ſubuentanea 310
Οὐραχός 38
Οὐρητῆρες 55

P

Πάγκρεας 32
Palati interſtitium 9
Palati cauerna interior gemina ibid.
Palatum 46
Palpebræ ſuperioris muſculi 17
Palpebra inferior immobilis 17. 53
Palpebræ 53
Παραστάται 36
Παρέγχυμα 33.34.74.139
Παρεγκεφαλὶς 179
Parenchymatis differentiæ 75
Pariendi modus 326
Parotides glandulæ 73
Pars inſtrumentalis 90
Pars corporis quid 91
Pars nulla partem alteram nutrit 94
Pars ſimilaris non eſt prorſus ſimplex 138
Pars ſimilaris qua ratione dicatur ſimplex ibid.
Pars, vnaquæque corporis quorſum alimentum trahat 215
Partis ſimilaris ſubſtantia triplex 139
Partis ſimilaris ſolida ſubſtantia tota eſt à ſemine concreta 142
Partis cuiuſque propria excrementa 231
Partis cuiuſque qualis eſt ſubſtantia, tale & alimentum 297
Parti ſimilari inſtrumentalis non opponitur 91
Parti vnicuique quatuor facultates naturales inſunt 164
Partibus naturalis quidam ſenſus ineſt

ineſt conuenientis & aduerſæ qualitatis 217
Partium frigidarum ordo 116
Partium nutriẽtium neceſſitas 27
Partium nutrientium vſus ibid.
Partium omnium in vnam animalem actionẽ cõſpiratio ibid.
Partium differentiæ 75
Partium inſtrumentalium differentiæ 90
Partium inſtrumentalium ratio ibid.
Partium calidarum ordo 117
Partium ſiccarum ordo ibid.
Partium humidarum ordo ibid.
Partium ſubſtantia ſolida quatuor è ſemine accepit 142
Partium vnaquæque ſubſtantia vnde & quomodo alatur 153
Partium varietas alimenti diuerſitate opus habet 164
Partium corporis conſenſio 167
Partium trium principum rudimenta 321.322
Partes quæ ad motum cõferant 5
Partes ſimilares 90
Partes diſſimilares ibid.
Partes corporis ſimplices decem 94
Partes ſimilares ex elementis ortæ 98
Partes omnes internæ tangenti calidæ ſentiuntur 121
Partes multæ internæ calore aduentitio incaleſcunt ibid.
Partes quot ſunt corporis, tot eſſe ſpiritus totidémq; naturas 150
Partes corporis principes 151
Partes omnes corporis tum inſitis tum influentibus ſpiritibus gubernari 152
Partes varias vario nutriri alimento 231
Partes & bono & malo ſucco aluntur 234
Partes nullas ab aliis nutriri 94
Partes quaſdam ſyncero ſanguine nutriri 235
Partes ſolidæ ex ſemine ortum habent 297
Partes omnes in fœtu ſimul formari 322.324
Patella 13
Pauor 275
Pedis oſſa 13
πεδίον ibid.
Pectinis oſſa 14
περικάρδιον 40.72
περικάρδιον è cordis capite naſcitur 40
περικράνιος tunica 39.71
περίστια 71
περιόστεος membrana 323
Peritonæum 28.37.72
Peritonæum nuſquã perforari 37
πτέρνη, id eſt, ſura 13
Pigritia 273
Phyſiologia 89
Pili partes ſimilares non ſunt 77
Pili quibus locis maximè proueniant 78
Pili partes corporis non ſunt, vt neque vngues 92
Pilorum ortus 78
Pilorum in homine differentiæ ibid.
Piſces aqua ſyncera non aluntur 198
Piſces & inſecta vt odorẽtur 245
Piſcium oua 310
Pituita omnium, quæ in corpore ſunt, frigidiſſima eſt, & humidiſſima 117
Pituita in ſolo iecore gignitur 230

Pituita quid 234
Pituita ſalſa 271.242
Pituita nutriens ibid.
Pituita acida ibid.
Pituitæ procreatio 220
Pituitæ vſus ibid.
Pituitæ excrementitiæ quatuor ſpecies 242
Plato ſtirpes nonnunquam animantes appellauit 167
Plato cupiditates ex corde naſci cenſet 274
Pleuritis vbi fiat 39
Polybij error de ſemine 298
Praxis 280
Principia 95
προαίρεσις, ſiue electio 186
Procreandi neceſſitas 294
Procreatio quid 160
Procreatix vis in ſtirpibus 294
Procreatricis facultatis partes duæ 161
Prodigalitas 273
Prudentia 186
Prudentia 280
Prudens 279
πτερυγοειδὴς proceſſus in oſſe cuneiformi 8
Pubertas 125
Pueritia ibid.
Pulli origo ex oui albumine 333
Pulmo cordis gratia creatus 39
Pulmo ſpirandi officina 42
Pulmo vngulæ bubulæ figura ſimilis ibid.
Pulmonis alimentum ibid.
Pulmonis fibræ 43
Pulmonis temperamentum 117
Pulmonis vſus 288
Pupula 58
Pulſus vt caloré refrigeret, quídque præſtet commodi 288
Pulſus non eſt in arbitrij noſtri poteſtate 289
Pulſifica vis 292
Pulſifica vis differt à vitali ibid.
Pus quomodo ex pulmone foras propelli poſſit 43
πύλαι 217
πυλωρὸς 29
πυλωροῦ glandulosa tubercula ibid.
φυτὸν 156

Q

Qualitates tangendi omnium ſunt potentiſſimæ 96
Qualitates primæ & ſecundæ ibi.
Qualitates primæ elementis primum inſident 97
Qualitatum principum in miſtione comparatio 107
Qualitates aduentitiæ in temperamenti ratione non continentur 121

R

Radius 12
ῥαχίται muſculi 57
Ratio 272
Ratiocinatrix facultas 185
Ratiocinatio 279
Recordatio 282
Regiones calorem innatum variare 148
Ren aliquando vnicus 34
Renes ibid.
Renum vſus 26
Renes ſenſu quodam obtuſo præditi 34
Renum incerniculum ibid.
Renum ſitus & munus 224
Reſpirationem eſſe liberam 289
Reſpirationis inſtrumenta ibid.

Reſpi-

Reſpirationis modus 290
Reſpirationis effectus ibid.
Reſpirationis neceſſitas maior quàm tranſpirationis 286
Reſpirationis vſus 288
Reſpirationis & pulſus differentia 289
Rete admirabile 8.47
Retentrix facultas 163
Retentricis facult. neceſſitas 166

S

Sagacitas 280
Saliuæ vſus 46
Sanguine fibris deſtituto corpus atrophia laborat 149
Sanguinem in venis maioribus elaborari 226
Sanguinem in exilium venarum extremitatibus albeſcere 227
Sanguinem nõ eſſe ſimplicem 231
Sanguini vt humores vitioſi permiſceantur 236
Sanguini ſpermaticus humor inſperſus 298
Sanguinis nomine quatuor humorum mixta congeries appellatur 98
Sanguinis propriæ notæ 232
Sanguinis differentiæ 238
Sanguis totus calidus eſt 117
Sanguis in maioribus venis contentus ad ſecundarios humores non eſt referendus 140
Sanguis vt in venas permeet 224
Sanguis vt in carnem aliáſq; partes illabatur ibid.
Sanguis 230.232.234
Sanguis cur in grumum concreſcat 233
Sanguis dulcis eſt 236
Sanguis non naturalis duplex 238
Sapientia 280
Scapulæ 11
Scientia 280
σκωληκο. δὲ: ἐπίφυσις 48
Scrotum 38
Sebaſtianus Franciſci Galliarum Delphini veneficus 16
Secretio vel expulſionis, vel attractionis initium eſt 167
Secretrix facultas 166
Semen & ſanguis maternus corporis principia ſunt, non elementa 95
Semen ſpiritu præditum 135
Semen quid 295
Semen in teſtibus morari & confici 298
Semen non ab omnibus partibus ſecerni 299
Semen ex tribus principibus partibus ſecernitur ibid.
Semen quomodo in teſtibus & vaſis conficiatur 302
Semen ſimplex non eſt ibid.
Semen non à teſtibus, ſed ab vniuerſo corpore fœcũditatem accipit 304
Semen album craſſiſſimque 305
Semen quomodo albeſcat & denſetur ibid.
Semen natura calidum & humidum 306
Semẽ in vtero cõceptũ vita fruitur, animámq; in ſe cõtinet naturalem & altricem 306
Semen etſi ex elementis concretum, à diuiniore tamen principio vim ſuam accepit 308
Semen fœcundum quale 309
Semen vnde fœcundum dicatur 312

Semen in ſe animam tum naturalem, tum ſentientem poteſtate habere 330
Seminaria vaſa 36.38.65
Seminaria vaſa in mulieribus pluribus anfractibus flexuoſa, quàm in viris 38
Semini ſummam ineſſe vim ſpiritus & caloris 302
Semini quomodo materia, ſpiritus & facultas conferatur 304
Seminis prima natura tribus inſtructa facultatibus 159
Seminis conficiendi vis dici non debet procreatrix 161
Seminis materia quæ 295
Seminis natura 297
Seminis vnaquæque portio fœcunda 298
Seminis facultat. alia eſt ab eius materia 303
Seminis facultas vnde ſpectanda ibid.
Seminis materia nõ ab omnibus corporis partibus ſecernitur, ſed facultas ibid.
Seminis materia vim habet pariendi ibid.
Seminis quantæ ſint vires 306
Seminis ſpiritus natura reſpondet elemento ſtellarum 308
Seminis materia 309
Seminis eiectio 315
Seminis attractio 316
Senectus 125
Senes ab humorũ ſuperuacuorum redũdãtia dicũtur pituitoſi 127
Senes & pueri cur memoria ſint firma 174
Sentiens anima duas facultates obtinet internã & externã 172
Sentientis animæ facult. interiores tres ibid.
Sentientis animæ ſedes ibid.
Senſum omnem perceptione affici 171
Senſus paſſio veriùs quàm actio eſt 4
Senſus tactionis omnibus animantibus communis ibid.
Senſus ſcientiarũ fundamẽta 114
Senſus externi vnde nomen habeant 170
Senſus non niſi perpeſſione fit 171.178
Senſus communis 172
Senſus communis prçſtantia 173
Senſus communis ſenſuum quinque externorum quaſi quidam fons eſt ibid.
Senſus interiores omnes in eadem ſede conſtitui 175
Senſus alia, alia motus inſtrumenta 178
Senſus qui medio nõ indigent 266
Senſus quid 268
Senſus vt affici dicantur ibid.
Senſus interior vt afficiatur 269
Senſuum præſtantia 115
Senſuum interiorũ numerus 175
Senſuum interiorum inſtrumenta 180
Senſuum exteriorum inſtrumenta ibid.
Senſuum actiones quomodo inter ſe differant 244
Seuum 76
Sexus in ſtirpibus confuſi 294
Sexus diſcrimẽ vnde ſpectetur 329
Sexuum neceſſitas 294
σησαμοειδῆ oſſa 13.14
Simile è ſimili naſcitur 55
Sitis 273
Similitudo triplex 328

Simi-

Similitudinis, quæ in effigie eſt, vera cauſa 330
Solis præſtantia 130
Sollicitudo 274
Somnus & vigilia ad ſenſum internum pertinent 175
Somnus quomodo fiat 176
Somnus cunctis animalibus neceſſarius ibid.
Somnus 270
Sonus vt fiat 244
Species totius vnicuiq; vel minimæ particulæ cõmunis eſt 105
Species rerum in ſenſibus morari 268
Spina oſſium omnium ſedes & origo 5
Spinalis medullæ tunicæ 55
Spinalis medulla & cerebrũ partes ſunt ſimilares & in carnis genere numerari debent 76
Spinæ vſus 5
Spinæ medulla 55
Spinæ medulla pars eſt corporis 93
Spinæ & neruorum medulla ſenſus expers 181
Spinæ medulla cerebri ſoboles eſt 194
Spinæ medulla caua eſt 275
σφιγκτὴρ muſculus 24.35.213
σφηνοειδὴς os 7.8
Spiritum vitalẽ in animalem cõuerti vi in cerebro inſidẽte 196
Spiritum animalem non ſolùm per manifeſtum canalem diſtribui 276
Spiritum omnẽſque facultates è ſemine ortum ducere 319
Spiritus mentis & corporis vinculum 133
Spiritus quid ibid.
Spiritus ex duobus conſtat 137
Spiritus naturalis 151
Spiritus vitalis ibid.
Spiritus animalis ibid.
Spiritus animalis non eſt tam neceſſarius omnibus partibus, quàm naturalis & vitalis 152
Spiritus naturalis primus omniũ eſt, & verè ſpiritus dici debet 153
Spiritus naturalis ſpiritum inſitũ nutrit ibid.
Spiritus animalis facultatum eſt vector 277
Spiritus animalis neruorum duntaxat robur tuetur & continet ibid.
Spiritus animalis primum ſentientis animæ inſtrumentum 243
Spiritus caloris & facultatum omnium moderator, partiúmque omnium conformator 319
Spiritus per totum ſeminis corpus vagatur 320
Spiritus animales in prioribus cerebri ventriculis conficiũtur 48
Spiritus errantes tres 151
Spiritus & facultates non ex elementis, ſed ex ſemine naſci 307
Spiritus vitalis pabulum 42
Spiritus omnium, quæ in corpore ſunt, calidiſſimus eſt 117
Spiritus neceſſitas 131.132
Spiritus nomina 132
Spiritus ſubſtantia vbi vigeat 133
Spiritus vitalis procreatio 152
Spiritus animalis procreatio 153
Spiritus animalis aſſidua procreatio 275
Spiritus animalis diſtributio ibi.
Spiritus, qui in ſemine eſt, præſtantia 331
σπογγοειδὴς os 9

στεφανιαία ſutura 6
Stercus 230
στέρνον 11
Stirpes etiam frigidæ calore viuunt 130
Stirpes ſuum etiam habent calorem 119
Stirpes omnes tactu iudice frigidæ cenſentur 120
Stirpes ſola naturali animæ parte præditæ 159
Stirpes naturali appetitu præditas eſſe 166.177
Stirpes quomodo ſalutaria à noxiis diſcernant 166
Stirpibus nulla vis ineſt diſcernendi idoneum ab alieno 167
Stirpis alimentum 199
Stirpium anima 203
Stoicorum de ſpiritu ſentẽtia 132
Struthiocamelus ferrũ coquit 209
συλοειδὴς proceſſus 7.12
Subſtantia ſolida 139
Subſtantia carnoſa ibid.
Subſtantia ſpirituoſa ibid.
Subſtantia ſolida triplex ibid.
Subſtantiæ neque intentionem, neque remiſſionem ferunt 104
Subſtantiarum omnium, quæ in parte ſimilari ſunt, enumeratio 139
Succorum differentiæ 238
Sudores qui ſint naturales, qui minus 230
Suffocationis cauſa triplex 285
Sulphur 131
Sulphur terræ adeps 134
Supercilia 52
Superfœtatio 330
Suturæ capitis 6
Syncipitis oſſa 7
σύμφυσις 14
συνάρθρωσις ibid.
Syſtole 289
Syſtoles effectus ibid.

T

Tactio vt fiat 267
Tactus 54
Tactus ſenſuum primus 151
Tactus ſolus de interiorum partium temperamento non poteſt iudicare 121
Tactus omnibus animantibus communis eſt 157
Tactus inſtrumẽtum vnum eſt 171
Tactus quid differat à cæteris ſenſibus ibid.
Tactus inſtrumenta 180
Tactus ad animantium ſalutem maximè neceſſarius eſt 182
Talus 13
Tangendi facultas 171
Tangendi vim neruis non eſſe ingenitam 267
ταρσός 14
Temperamẽta ſimplicia quatuor 111
Temperamenta coniugata quatuor ibid.
Temperamenta partium ſubſtantia & cõpoſitione noſcũtur 116
Temperamenta tum à primigenia natura; tum ab ætate ſpectantur 127
Temperamenta elementis, non humoribus, accepta referri debent ibid.
Temperamẽta ſunt partium corporis non humorum 128
Temperantia 206
Temperamentorum particulares differentiæ ſunt innumeræ 109

Temperamentorum differentias omnes in ætatibus non inueniri 125
Temperamentorum alia, alia dominantium humorum ſunt nomina 127
Temperamentũ permiſtionis ſoboles 107
Temperamentum quid 107.108
Temperamentum quid à miſtione differat 107
Temperamentum non eſt ex ſolis qualitatibus 107
Temperamentum eſt ex virium comparatione 110
Temperamentum temperatum 111
Temperamentum intemperatum ibid.
Temperamentum calidum & humidum omnium minimùm ſtatu ſuo permanet 112
Temperamentum humidum & ſiccum tactu cognoſcitur 117
Temperamentum calidum & frigidum non vno ſemper modo cognoſcitur 118
Temperamentum nõ eſt ſimplex qualitas ibid.
Temperamentum totius ex multis conſtare 119
Temperamentum totius quomodo æſtimandum 120
Temperamentum innatum vt ab externis cauſis permutetur 122
Temperamentum innatum ſemper in nobis quodammodo ſeruari, neque prorſus mutari poſſe 123
Temperamentum proprium exiſtit media ætate 126
Temperatum ad pondus 112
Temperatum ad iuſtitiam 113
Temperatum ad pondus in rerum natura haberi 114
Temporum anni cum ætatibus comparatio 148
Tendo ex nerui & vinculis fibris concretus 4
Tendones motus inſtrumenta ib.
Tendones inter neruum & vinculum mediam naturam obtinent ibid.
Tendonis ſubſtantia 17
Tendonis figura varia ibid.
Terra ſiccior igne 97.98
Terra nihil ſiccius 98
Terræ, quàm cæterorum elementorum, in corpore humano maior eſt copia 106
Tertor 273
Teſtes 36
Teſtes quid corpori præſtent 300
Teſtes ad generis cõſeruationem neceſſarij 301
Teſtes primi ſunt conficiendi ſeminis authores 302
Teſtes quid ſemini cõferant 304
Teſtes principibus partibus annumerandos eſſe 305
Teſtibus nullum ineſſe generandi ſpiritum 304
Teſticuli mulieris 36
Teſtium facultas 298.300
Teſtium exectio quomodo corpus immutet 300
Thorax 10
Tibia 13
Timor 275
Tonſillæ 46.73
Τροχαντὴρ magnus 13
Τροχαντὴρ paruus ibid.
Tunicæ 70
Tunicarum differentiæ 70.71

V

VAſa ſpermatica inter venas habentur 297
Vena arterioſa 42.60
Vena porta 59
Vena caua 60
Vena caua non eſt continuata venis meſenterij ibid.
Vena ἄζυγος 61
Vena puppis 63
Vena media 63.64
Vena baſilica 64
Vena humeraria ſiue cephalica 63.64
Vena ſaphena 66
Vena porta nihil cum corde cõmune habet 193
Vena legitimus ſanguinis locus 233
Venæ emulgentes 36.65
Venæ concoquendi & attrahendi facultate præditæ 58
Venæ ſimplici conſtant tunica ib.
Venæ iugulares 61
Venæ ad vterum & mammas ex proximis inter ſe radicibus deriuantur 65
Venæ cauæ in crura diſtributio ibid.
Venæ iugulares externæ comites arterias non habent, vti nec cephalicæ ibid,
Venæ quomodo ſupra modum poſſint impleri 215
Venæ & arteriæ quomodo nutriantur 227
Venæ ſanguinem conſeruant ne concreſcat 233
Venarum deſcriptio 58
Venarum in brachio diſtributio interdum variatur 64
Venarum temperamentum 118
Venarum in corpore vſus 225
Venarum vires 229
Venas è iecore naſci 193
Venas aut arterias ponè aures reſectas ſterilitatem inducere 300
Venereæ voluptatis ſedes 315
Venis vim ineſſe gignendi ſeminis 296
Venter inferus 28
Venter medius 39
Ventriculus prima concoctionis officina 28
Ventriculus vt benigniore chyli parte fruatur 210
Ventriculus non eſt pręditus prouidentia 212
Ventriculi vſus 27
Ventriculi figura 28
Ventriculi ſitus 29
Ventriculi cum aliis partibus cõſenſus ibid.
Ventriculi os veteribus cor ibid.
Ventriculi duplex tunica 31
Ventriculus cibi & potionis receptaculum 208
Ventriculi attractio 209
Ventriculi retentio ibid.
Ventriculi coctio ibid.
Ventriculi propria ſubſtantia cõctionem perficit ibid.
Ventriculi facultas expultrix 312
Ventriculum ſanguine verè nũtriri 210
Ventris ori ingenita vis eſt appetendi 216
Venus cur dicatur è ſpuma nata 306
Verecundia 273
Vertebræ quid 5
Vertebræ omnes triginta ibid.
Vertebrarum figura ibid.
Vertebrarum proceſſus 6

Verte-

Vertebrarum exigua foramina 6
Vertebrarum cartilago ibid.
Vertebrarum tunica 55
Vertebrarum glutinoſus humor ibid.
Vertebræ ſingulæ binos neruorũ ramos proferunt ibid.
Veſica 35
Veſica vnde alatur 35.225
Veſicæ membrana ſimplex, triplici ſtaminum genere cõtexta 35
Videndi facultas 169
Videndi facultas quid 170
Vigilia quid 160
Villi qui quibus facultatibus addicti 169
Villorum triplex genus 168
Vincula capitis & maxillæ 15
Vincula ſpinæ 16
Vinculi nouum genus, quo femoris caput coxendicis acetabulo inhæreſcit ibid.
Vinculorum vſus 3
Vinculorum commune genus 16
Vinculorum robur 17
Vinculum ſenſu vacat 3
Vinculum quid 15
Vinculum genitalis 16
Vires effectu cognoſci 110
Viros quàm mulieres in coitu maiorem voluptatem percipere 316
Viſcera omnia ambientem tunicam à peritonæo communiter accipiunt 31.37
Viſio vt fiat 266
Viſio quomodo differat ab aliis ſenſibus ibid.
Viuens omne corpus eſt organicum 155
Viuentium differentiæ & ordines 156
Vita propria eſt viuentis functio 155
Vita animantium quid 200
Vitalis facultas quare ſic dicta ib.
Vitalem facultatem lædi integris aliis 191
Vitali facultate intercepta reliquas quoque ceſſare 200
Vitalis facultatis neceſſitas demonſtratur 189
Vitalis facultas in corde conſtituenda 192
Vitalis facultas alias non modò perficit, ſed etiam cõſeruat 200
Vitalis vis non eſt animæ pars, ſed facultas ſumma 201
Voluntas 185.205.281
Voluntas libera appetitus eſt rationalis 177
Voluntas appetituum regina 274
Volũtas prima quidẽ motus cauſa eſt efficiens, ſed non præcipua 277
Voluntatis imperium nonnunquam euidens, nonnunquam obſcurum ibid.
Voluptas quomodo oriatur 158
Voluptas 274
Vmbilici vaſa 325
Vmbilicus primus omnium perfectè conſiſtit 324
Vngues partes ſimilares non ſunt 78
Vnguium ortus ibid.
Vrina 34.220
Vrinæ in veſicam profuſio 224
Vrinæ excretio ibid.
Vrinæ à ſanguine ſecretio ibid.
Vteri tunica ſimplex, omni ſtaminum genere contexta 36
Vteri cornua ibid.
Vteri acetabula 38

Vteri ſinus 38
Vteri os ibid.
Vteri ceruix ibid.
Vteri duo orificia 316
Vteri cotyledones 317
Vterus 37
Vterus recto inteſtino, veſicæ, & coxarum oſſibus annectitur ibid.
Vterus vt ſemen comprehendat 317
Vterus quis ad conceptionem idoneus 318
Vterus nonnunquam vnà cum fœtu in partu excidit 327
Vua 46

Ξ

Ξιφοειδὴς cartilago 11

Y

Ὑμὴν 37
ὑψοειδὲς 10.46
ὑποχόνδρια 27

Z

Ζωόφυτα 157

Indicis Phyſiologiæ Finis.

INDEX IN PATHOLOGIÆ LIBROS SEPTEM.

Abortus cauſæ externæ pag. 596
Abortus cauſæ internæ ibid.
Abortus futuri ſigna 597
Abortus propinqui ſigna ibid.
Abſceſſus quid 528
Abſceſſus 620. ſigna ibid. varij ib.
Accidentia propria quomodo affectum oſtendant 389
Achor 618
Actio læſa quomodo locum affectum oſtendat 387
Actio læſa partē tantùm affectā, non ipſum affectum innuit 388
Adamantis puluis dyſenteriā ciet 566
Ægylops 507
Αἱμοπτόησις 530
Αἱμοῤῥαγία narium 512
Aër quomodo corpora immutet 357. nihil nō penetrat 358. quot modis morbos pariat ibid. ambientis neceſſitas 357. impuri incommoda ibi. in morbis procreandis efficacitas 358. ſubſtātia vt inquinetur 359. ſereni commoda 357
Ætas vt pulſum variet 412
Affect⁹ & affectio quid differat 336
Affectus pręter naturā 337. cōtra naturam ibid. cōtra naturā duplex 339. alicui⁹ partis propri⁹ ne ſit an per alterius cōſenſum, quî dignoſcatur 387. præter naturam qui primùm & per ſe ex pulſu deprehēdātur 416. cuiuſque externi cauſa continēs 608
Affectuum ſigna 388
Affectuum externorum pro humoris ſpecie & qualitate, & pro affecto

affecto loco differentiæ 607
Affectuum corporis ſumma obſidentium differentiæ 608
Agens omne agendo nonnihil patitur 560
Agoniæ motus 370
Alimento venenum opponi 360
Alimentũ medicamẽtoſum quid ibid.
Alimentum quid ibid.
Alimentum omne calfacere quî intelligi debeat 361
Allio fœcunditas aut ſterilitas deprehenditur 594
Alphus 619
Alui pigra deiectio 562
Alui deiectio cita 564
Alui deiectio cruenta 566
Alui deiectio purulenta 567
Alui deiectio mucoſa ibid.
Amentia 491
Animi perturbationes 368
Anaſarcæ pulſus 417
Aneuryſma 614
Aneuryſmatis & varicis differentia ibid.
Angina 516
Angina vera quadruplex ibid.
Angina notha 517
Angina à vertebrarũ ceruicis luxatione ibid.
Anginæ pulſus ibid.
Anginæ cuiuſlibet cauſæ ibid.
Ani affectus 569
Ani phlegmone ibid.
Ani abſceſſus ibid.
Ani procidentia 570
Animæ partes tres brutæ 395
Animus ſine anima, anima ſine aëre conſeruari nequit 357
Animi affectiones vt pulſum mutent 413
Animi deliquium in febribus vnde accidat 483
Animi affectiones menſes interdum ſupprimunt 586
Animi deliquium ex vterino ſtrãgulatu 590
Animi affectiones fœtum interdũ enecant 596
Animo deficientes pulſum edunt crebrum & celerem 414
Ἀθυμία 359
Anni tẽpora vt pulſum mutẽt 412
Ἀνορεξία καὶ ἀποσιτία 559
Ἀνώμαλος pulſus 408
Ἀνώμαλος ἐκλείπων pulſus ibid.
Ἀνώμαλος διαλείπων pulſus ibid.
Aphthæ 514
Apoplexia 496
Apoplexia quid à caro differat 497
Apoplexia cur hominem iuguler ibid.
Apoplexiæ cauſa ibid.
Apoplexiæ pulſus 417
Apoplexiæ & ſyncopes differentia 497
Apoplexiæ qui ſint obnoxij ibid.
Aqua frigida liberaliùs pota quomodo ſudorem interdũ moueat 463
Arenæ rubræ in vrinis renum calorem ſignificant 388
Arteriæ inciſæ ſigna 623
Arthritis quid 598
Arthritis quomodo dolorem inferat 598
Arthritis cur vocetur medicorum opprobrium 600
Arthritis hæreditaria 602
Arthritis differentias perperam ex humoris genere ſtatui 599
Arthritis omnis frigida eſt ibid.
Arthritin cur calor rubor inter-

dum comitentur 599
Arthritidis cauſa antecedens ibi.
Arthritidis cauſæ procatarcticæ 601
Arthritidis ſcaturigo 600
Arthritidis differentiæ tres 590
Arthritidis imminentis ſigna 601
Arthritidis cuiuſuis cauſa continens 598
Arthritidis & venereæ luis dolores quomodo differant 605
Arthritidi vtrum latus magis ſit obnoxium 601
Arthritidi cur articuli magis quã cæteræ partes ſint obnoxij ibi.
Articuli luxati indicium 629
Articulorum imbecillitas vnde ſit æſtimanda 601
Artis medicæ neceſſitas 335
Artuum dolores varij 598
Aſcitæ pulſus 417
Aſcites, eiúſque notæ 556
Aſcitæ cauſa ibid.
Aſcitæ qui ſint obnoxij ibid.
Ἀσκαρίδες 568
Aſthma 519
Atheroma 621
Atrophia eiúſque cauſæ 553
Atrophia ferè omnis humorum habet coniunctam colluuiem ibid.
Atrophiæ & cachexiæ diſcrimen 554
Auditus læſi cauſa 384
Auerrhoidis de continui ſolutione falſa opinio 346
Auicennæ de febre implicita abſurda ſententia 473
Auicennæ de catarrho abſurda opinio 502
Auicennas quam puri è pulmonibus in aluum viam fingat 568
Aurigo 537
Auris phlegmone 508
Auris vlcus 509
Aures purulentæ ibid.
Aurium vermes ibid.
Aurium dolores ibid.
Aurium ſibilus ibid.
Aurium tinnitus, ſonitus & ſtrepitus ibid.
Azymus panis ſanguinem gignit craſſum & lentum 361

B

Balneæ 370
Balneæ frequentes articulos labefactant 601
Βαρηκοΐα 510
Βάτραχος 515
Bilis dolores facit acerrimos 393
Bilis copioſioris cauſæ 402
Bilis redundantis argumenta 403
Bilis atræ exuperantis cauſæ & ſigna 404
Bilis ardentis febris materia in pus aut quippiã puri ſimile cõctione conuerti nequit 437
Bilis praſſinæ & citrinę ſedes 463
Bilis putreſcens quomodo horrorem aut rigorem pariat ibid.
Bilis ſuperuacua in venas cùm irrupit, non ſanguini, ſed ſero permiſcetur 470
Bilis flaua nonnunquam in cyſti lapideſcit 541
Bilis in cyſti exuperans 545
Bilis copioſè è cyſti profluẽs 546
Bilis circa iecur coërcitæ incommoda 553
Bilis atræ ſymptomata 548
Perlioſa vomitio in febribus vnde 464

Blæſi 515
βούλιμος 535
βρόγχος 518
βραδυπεψία 536
βρογχοκήλη 649
Bubo 609
Bubo peſtilens 480
Bubo quas partes obſideat ibid.
Bubo peſtilens veteribus incógnitus ibid.
Bubonocele 582

C

Cachexia 554
Cachexia vnde contrahatur ibid.
Cachexia pro ſanguinis conditione varia 555
Cachexiæ pituitoſæ & leucophlegmatiæ differentia ibid.
Cacochymia 372
Cacochymia quibus ex rebus cõtrahatur 453
Cæcitas 503
Calculus ipſe morbus non eſt 523
Calculus vt concreſcat 434
Calculus in cyſti fellis 545
Calculus vt è rene in veſicam feratur 571
Calculi in pulmonibus inuenti 519
Calculi in rene perfecti notæ 572
Calculi materia ibid.
Calculi cauſa efficiens ibid.
Calculi in veſica cauſa 575
Calculi veſicæ ſigna ibid.
Calculoſos ſæpe tumere ac palleſcere 573
Calculum in renibus ſignificant arenulæ rubræ in vrinis 434
Caligo 506
Callus 618
Calor inſitus interna eſt interitus noſtri cauſa 352
Calor partis ſimilaris duplex 474
Calor elemenraris ſupra modum auctus ibid.
Calor naturalis duplex 443
Calor alienus efficiens putredinis cauſa 454
Calor præter naturã triplex 443
Caloris natiui extincti cauſæ 620
Caluariæ fractura & fiſſura, earúmque indicia 627
Calx fructum accelerat, arborem perimit 361
Canina appetentia 535
Cancer 613
Cancer exulceratus 522
Cancri ſigna 613
Capitis dolor in febribus vnde excitetur 484
Capitis dolor qui non ſit febris ſymptoma ibid.
Capitis affectus in tres ordines diuiduntur 488
Capitis dolor diuerſas ſequitur cauſas ibid.
Carbunculus, eiúſque origo 479
Carbunculi cauſa continens ibid.
Carbunculi & febris peſtilentis vera cauſa 480
Carbunculus licèt extirpetur, reliquum tamen corpus nondum in tuto eſt ibid.
Carbunculus 609
Carbunculi ſigna ibid.
Carbunculorum differentiæ ibid.
Caſtanea craſſum & lentum ſanguinem gignit 361
Καταφορά 492
Catarrhus 502
Catarrhi materia ibid.

Catarrhi cauſæ euidentes ibidem
Catarrhi occaſio ibid.
Catarrhus præfocans 519
Catoches pulſus 416
Catoche 493
Cauſarum genera quatuor 351
Cauſa euidens ſiue externa 355
Cauſa continens 354
Cauſa antecedens ibid.
Cauſa euidens in omni morbo neceſſaria ibid.
Cauſa efficiens triplex 355
Cauſa eadem quomodo ſalubris & inſalubris dicatur 356
Cauſa vna eadémque morbos nõnunquam varios infligit 376
Cauſa ſolitaria quæ 393
Cauſæ morborum efficientes duplices 352
Cauſæ morborum naturales ibid.
Cauſæ morborum præter naturam nobis inſitæ ibid.
Cauſæ per ſe, & per accidens 354
Cauſæ ſalubres & inſalubres 356
Cauſæ contrariæ in eiuſdem morbi procreationem interdum cõcurrunt 376
Cauſæ continentis inueſtigatio 393
Cauſæ antecedentis inquiſitio ibid.
Cauſarum connexio 353
Cauſarum euidẽtium diuiſio 397
Cephalæa 484
Cephalæa quid 488
Cephalalgia ibid.
Cerebrum ſenſus & motũs commune principium 497
Cerebri ſubſtantiam qui obſideãt affectus 487
Cerebri vẽtriculos & meatus qui morbi afficiant ibid.
Cerebri ſauciati ſigna 623
Cerebro quæ vitia ventriculus impartiat 535
Chiragra 598
Chironia vlcera 626
Chirurgi & Pharmacopœi artis medicæ miniſtri 607
Chirurgi & Medici differentia ibid.
Chirurgiæ & medicinæ eadem ſunt præcepta ibid.
Chirurgorum cura ibid.
Cholera 539
Chylus 421
Cibus & potus omnem prorſus corporis conſtitutionem immutant 361
Cibi potúſq; vitia morbis materiam,& pabulum præbent 359
Cibi potúſque etiam optimi exuperantia naturæ grauis eſt 361
Cibi potúſque moderati commoda 362
Cibi faſtidium in febribus, eiúſque cauſa 482
Cibi corruptio 536
Κέδα καὶ μαλακία 535
Clauus 619
Κλονώδης pulſus 410
Cœliaca affectio 564
Colici dolores nothi 562
Colicus dolor 561
Colocynthis dyſenteriã ciet 566
Colon præcipua flatuum ſedes 406
Color citrinus in vrinis omnium medius 426
Coloris vitioſi cauſæ 383
Colum inteſtinum flatus receptaculum 561
Columellæ affectus 516

Conceptus irriti 585
Conceptus ſigna 594
Condyloma 569
Conſtitutio neutra 341
Conſtitutio quælibet corporis in tres ordines diuiditur ibidem
Continui ſolutio 346
Contuſio 621
Conuulſio 498
Conuulſio flatulenta 499
Conuulſionis pulſus 417
Conuulſionis cauſæ 499
Cordis temperamentum quibus ex ſignis colligatur 398
Cordis palpitationi qui ſint obnoxij 530
Cordis affectus ibid.
Cordis intemperies omnis vires diſſoluit ibid.
Cordis quacunque intemperie laborantis ſigna 531
Cordis palpitatio ibid.
Cordis vulnerati ſigna 624
Cordis quæ vitia ventriculus impertiat 534
Corneæ tunicæ ruptura 506
Corpus humanum eſt morbi ſubiecta materia 351
Corpori tria præter naturam inſident 386
Coſtæ perfractæ notæ 627
Crapula cur morbos frigidos generet 362
Crapula materiam arthritidi ſuppeditat 602
Cruditas 536
Cubiti arthritis 599
Cubiti luxatio 629
Κυματώδης pulſus 409
Cyſtin fellis qui morbi infeſtent 545

D

Degluriendi difficultas in febribus vnde oriatur 482
Deiectio nigra 566
Delirium futurum quomodo prænoſcatur 485
Delirium 489
Delirium in febribus vnde procedat 485
Demonſtratiua ſigna 386
Dentes mobiles 514
Dentium ſtupor ibid.
Dentium nigredo ibid.
Dentium dolor ibid.
Deſidiæ incommoda 366
Deſipientia ſine febre duplex 489
Deſipientiæ cauſa ibid.
Deſipientium tres ordines ibid.
Δευτεροπάθεια ἢ ὑστεροπάθεια 340
Diabetes quid 425
Diabetes 697
Diabetæ ſigna ibid.
Diabetes proprium eſt renum ſymptoma ibid.
Διακεκομμένος 409
Diaphragmatis inflammati pulſus 416
Diaphragmatis vitia 527
Diaphragmatis transfixi notæ 624
Diaſtole quid 407
Diarrhœa 565
Διάθεσις 336
Digitorum luxatio 629
Δίκροτος pulſus 409
Dolor quid 385
Doloris cauſæ ibid.
Doloris proprietas quomodo affectam ſedem arguat 388
Doloris proprietas vt affectum prodat ibid.

Dolorum capitis differentiæ & cauſæ 488
Δορκαδίζων pulſus 409
Dyſenteria 566
Dyſenteria non ſemper febrem coniunctam habet ibid.
Δυσηκοΐα 510
Δύσπνοια πνιγώδης 519
Dyſuria eiúſque cauſa 581

E

EBrietas quos morbos procreet 361
Ecchymoma 620
Ἐκλείπων παλινδρομῶν pulſus 408
Ecthymata 610.480
Elephantiaſeos incipientis notæ 603
Elephantiaſeos confirmatæ ſigna ibid.
Elephantiaſeos conſummatæ ſigna ibid.
Elephantiaſeos ex vrinis & ſanguine notæ incertæ ibid.
Elephantiaſi qui ſint opportuni 602
Elephantiaſis quid ibid.
Elephantiaſis totius ſubſtantiæ morbus eſt ibid.
Elephantiaſis quot modis contrahatur ibid.
Elephantiaſis hæreditaria ibid.
Elephantiaſis à contagione ibidem
Elephantiaſis à proprio corporis vitio ibid.
Elephantiaſis à vitæ intemperantia 603
Elephantaſis nec pueros nec adoleſcentes ſponte inuadit ibid.
Ἐμπείον καὶ ἐμπειρικὸς pulſus 429
Emproſthotonos 499
Ἔμπυημα 524.527
Empyematis ſigna 527
Encanthis 507
Ἐνέργεια 336
Enterocele 582
Epicauma 506
Ephelides 617
Epilepſia 494
Epilepſiæ pulſus 417
Epilepſiæ cauſa interior 495
Epilepſiæ vera cauſa continens ibid.
Epilepſiæ ſedes ibid.
Epilepſiæ tres differentiæ ibidem
Epilepſiæ in cerebro cauſę obſeruatæ ibid.
Epilepſiæ primariæ indicia ibidem
Epilepſiæ ab ore ventriculi procedentis ſigna 496
Epilepſiæ tertia ſpecies ibid.
Epilepſiam ſæpe ab vtero ſuſcitari 590
Epinyctis 610
Epiphora 506
Epiplocele 582
Ἐπινυκτὶς 514
Epulis 612
Eryſipelas, eiúſque ſigna 614
Eryſipelas duplex 615
Eryſipelas phlegmonodes & œdematodes ibid.
Eryſipelatis ſimplicis origo ibidem
Eryſipelatis vlcerati origo ibid.
Eryſipelatis & papulæ vlceratæ differentia ibid.
Exanthemata purpurea 478

Exanthemata 480
Exanthematum ſigna prognoſtica ibid.
Ἐξάρθρημα 627
Excrementa vt longum affectum prodant 387
Excrementa vt affectum ſignificent 388
Excrementa alia aliis partibus propria 393
Excrementa vt humores atque ex iis natos affectus prodant 397
Excrementa in demonſtratiuis ſignis primas tenent 420
Excrementorum prouentus plures morbos, quàm vlla alia cauſa procreat 382
Excremẽtorum naturalium qualitatem & quantitatem immutantia 384
Excretionum præter naturã cauſæ ibid.
Exempla ad loci affecti inueſtigationem propoſita 389
Exempla, quibus cauſæ, principalis, adiuuans, & ſine qua non, demonſtrantur 355
Exemplum quo febrium intermittentium focus & fomes liquidò oſtenditur 465
Expectoratum vt procedat 524
Εὐεξία quid 394

F

Facies vt dominantes in corpore humores indicet, & morbos futuros præſagiat 394
Facies rubore perfuſa pulmones inflammatos arguit ibid.
Faciei puſtulæ 512
Faciei rubor 513
Facultatis vitalis intemperie, vel atrophia, vel diuturno morbo labefactatæ pulſus 418
Facultatis vitalis repentina ſpirituum diſſipatione debilitatæ pulſus ibid.
Facultatis procreatricis vis 602
Facultatum omnium princeps eſt vitalis 418
Fames quid 535
Fauus 618
Febrem omnem putridam à cauſis euidentibus genitam neceſſariò præcedit Ephemera 447
Febrem omnem putridam in humore conſtitui non eſt neceſſe 460
Febrem intermittentem non tollit venæ ſectio 461
Febres quintanæ, ſextanæ 472
Febres confuſæ ibid.
Febres implicitæ 473
Febres intermittentes diuerſorum generum rarò implicantur 474
Febri ephemeræ qui ſint obnoxij 446
Febri ſynocho qui ſint obnoxij ibid.
Febri quotidianæ qui ſint opportuni 468
Febri tertianæ qui ſint obnoxij 470
Febri quartanæ qui ſint obnoxij 472
Febri hecticæ quis ſit opportunus 475
Febris quid 4[illegible]

Febris nulla frigida appellari poteſt ibid.
Febris eſſentia ibid.
Febris ſimplex quid 444
Febris putrida quid ibid.
Febris peſtilens quid 444. & 445
Febris ephemera quid 444. 447
Febris ſynochus 445
Febris hectica ibid.
Febris hectica duplex ibid.
Febris continua duplex ibid.
Febris ſymptomatica ibid.
Febris typhodes ibid.
Febris phlegmonodes ibid.
Febris ardens 446
Febris intermittens putrida ibidem
Febris confuſa ibid.
Febris compoſita ibid.
Febris hemitritæos ibid.
Febris ſynochos duplex 448
Febris ſynochos ſine putredine quid ibid.
Febris ſynochos homotonos 449
Febris ſynochos paracmaſtica ibidem
Febris ſynochus notha ibid.
Febris ſynochos putrida quid ibid.
Febris ſynochos putrida triplex 450
Febris concluſa 454
Febris putrida continua quibus obtingat ibid.
Febris putrida quî dignoſcatur ab ephemera 455
Febris lipyria 457
Febris ſymptomatica quî à primaria diſcernatur 458
Febris ſymptomatica lenta ibidem
Febris ſymptomatica hectica ibidem
Febris quartana continua febrium omnium rariſſima eſt 460
Febris quotidiana rara 467
Febris epiala, eiúſque cauſæ 468
Febris tertiana notha 470
Febris quartana exquiſita, eiúſque ſymptomata 471
Febris quartana notha ibidem
Febris compoſita 472
Febris quotidiana duplex 473
Febris tertiana duplex ibid.
Febris quartana duplex & triplex ibid.
Febris ſemitertiana 474
Febris hectica quid 475
Febris hectica μαρασμώδης cur ſit immedicabilis ibid.
Febris hectica à vehementibus fit cauſis euidentibus ibid.
Febris maligna quæ 477
Febris maligna quibus ex cauſis oriatur ibid.
Febris nulla ſymptomatis vacua 481
Febris cur interdum adſit citra ſitim ibid.
Febris nec in humore, nec in ſpiritu, ſed in corde corporíſque partibus tota hæret 354
Febris putridæ perpetuum eſt indicium ſyſtole quàm diaſtole celerior 415
Febris putridæ pulſus 416
Febris definitio particulatim explicata

plicata 443
Febris tria ſumma genera 444
Febris ſimplicis tres differentiæ ibid.
Febris putridæ duo ſumma genera 445
Febris putridæ primariæ ſpecies ibid.
Febris ephemeræ origo 446
Febris ephemeræ ſigna 447
Febris ephemeræ pulſus ibid.
Febris ephemeræ cauſæ euidentes ibid.
Febris ſynochi materia & ſedes 448
Febris ſynochi ſine putredine cauſæ antecedentes ibid.
Febris ſynochi non putridæ ſigna 449
Febris ſynochi putridæ cauſæ antecedentes 450
Febris ſynochi putridæ ſigna ibidem
Febris ſymptomaticæ lentæ quî perquiratur ſedes 458
Febris intermittentis materiam è venis in habitum corporis primo acceſſionis inſultu non depelli 459
Febris tertianæ materia 462
Febris quotidianæ materia ibidem
Febris intermittentis acceſſio qua ratione prehendat 464
Febris continuæ materia & ſedes 454
Febris putridæ diagnoſtica ſigna 455
Febris continuę ab intermittente differentia 456
Febris ardentis notæ ibid.
Febris ſymptomaticæ cauſa, ſedes & ſpecies 457
Febris quartanæ materia 462
Febris quotidianæ cauſa 468
Febris quotidianæ ſigna ibid.
Febris tertianæ exquiſitæ materia & ſedes 469
Febris tertianæ ſigna & ſymptomata 470
Febris eſſentia non ex ſolo circuitu ſpectatur ibid.
Febris tertianæ nothæ, quàm exquiſitæ, ſymptomata cur ſint mitiora 471
Febris quartanæ cauſa ibid.
Febris hecticæ ſedes 474
Febris hecticæ eſſentia ibid.
Febris hecticæ gradus tres 475
Febris hecticæ ſecundus gradus curationem accipit ibid.
Febris hecticę primi gradus ſigna & ſymptomata 476
Febris hecticæ ſecundi gradus ſigna ibid.
Febris hecticæ tertij gradus ſigna ibid.
Febris hecticæ prima ſpecies ſimplex & inuentu rara ibid.
Febris hecticæ ſecunda ſpecies frequentior, & putredinem coniunctam habens 477
Febris hecticæ tertia ſpecies ex putredine quoque nata ibid.
Febris peſtilentis cauſa 478
Febris malignæ ſeu peſtilentis ſimplicis & ſolitariæ ſigna ibidem
Febris malignæ non ſolitariæ ſigna ibid.
Febris peſtilentis futuræ ſigna prognoſtica ibid.
Febris peſtilentis characteres ibidem

Febrium omnium communes notæ 444
Febrium continuarum genus duplex 455
Febrium intermittentium omnium ſedes 462
Febrium quartanarum ſpecies duæ 470
Febrium quæ ſint grauiſſima ſymptomata 481
Femoris luxatio 671
Fiſtula ibid.
Flatus in pulmone 517
Flatus copioſi cauſæ & ſigna 406
Flatus rarò citra humoris permiſtionem vſpiam colligitur 612
Fluor muliebris 588
Fluor muliebris vtrum ex vteri an totius corporis affectu fiat, quomodo diſcernatur ibid.
Fluor vterinus quomodo à virulenta gonorrhœa differat 589
Fluoris muliebris cauſa 588
Fluoris muliebris altera cauſa ibid.
Fluxionis præter naturam cauſæ 608
Fœtor putredinis ſoboles 378
Fœtus quando viuus, quando mortuus abortu excludatur 597
Fœtus quomodo moueri incipiat 595
Fœtus in vtero extincti ſigna 597
Fœtus fluentibus aut inſtantibus menſibus conceptus in elephantiaſin eſt procliuis 601
Fractura 621
Frigus, horror & rigor vt inter ſe differant 462
Frigus in febribus quando inuadat 464
Fructus horarij ſanguinem vitioſum proferunt 361
Functionis læſio proprium & inſeparabile eſt morbi ſymptoma 379
Functionum læſarum differentiæ 380
Functionum animalium læſarum cauſæ 382
Functionum naturalium lęſarum cauſæ 383
Furunculus 610
Furunculus quid à carbunculo & phlegmone differat ibidem
Furunculus cacochymiæ ſoboles ibid.

G

Galenus quam puri è pulmonibus in aluum viam ſtruat 567
Galeno quæ ſit iſchuriæ cauſa 579
Ganglion 612
Ganglij ſedes & materia ibidem
Gangræna 620
Gaudij moderati commoda 368
Gaudij immoderati noxa ibidem
Genuum arthritis 599
Genu luxatum 670
Gingiuæ flaccidæ 514

Gingiuarum excreſcentia ibidem
Gingiuarum phlegmone ibidem
Glandula 612
Glandularum differentiæ ibid.
Glaucoma 504
Gonorrhœa 577
Gonorrhœæ qui ſint obnoxij ibid.
Gonorrhœa virulenta, eiúſq; cauſa ibid.
Gonorrhœa muliebris 588
Gonorrhœa mulierum virulenta 589
Grando 508
Grauedo 512
Gula ſola omniũ eſt propè morborum mater 359
Gulæ vulneratæ indicia 625
Guſtus vitia 515
Guſtus in febribus cur deprauetur 482

H

HAbitus corporis vt redundantem humorem prodat 393
Hæmorrhois 570
Hæmorrhois cæca ibid.
Hæmorrhoides internæ ibid.
Hæmorrhoidum ſymptomata ibid.
Hallucinatio 506
Hecticæ febris pulſus 416
Hemicrania quid 488
Hepatitis 543
Hepatici 541
Hernia 582
Herniæ cuiuſlibet ſigna & differentiæ ibid.
Herpes, eiúſque ſpecies 615
Herpetis cauſa continens 616
Hidroa 617
Ἡμιπληγία 498
Homo cur catarrho magis quàm cæteræ animantes ſit obnoxius 501
Hordeolum 508
Hordeum quomodo fœcunditatem aut ſterilitatem indicet 594
Horror febris non eſt 442
Horror quando inducatur 464
Humeri arthritis 598
Humeri luxatio 670
Humida partium ſubſtantia triplex 475
Humor vt in parte aliqua coaceruetur 377
Humor arthritin faciens quò penetret 599
Humor arthritin mouens qualis ſit ibid.
Humor arthritin faciens vnde profluat 600
Humor arthritin faciens vt è capite defluat ibid.
Humoris arthritin faciẽtis in capite cumulati ſigna ibid.
Humoris aquoſi in corpore collecti cauſæ, & ſigna 406
Humoris arthritin facientis copioſè accumulati cauſæ internæ 602
Humoris præter naturam congeſtio 608
Humoris præter naturam fluxio ibid.
Humores putreſcentes vſtorum excrementorum copiam coerceruare 415

Hydrocele 582
Hydrops ex iecoris vlcere omnium grauiſſimus 562
Hydrops triplex 555
Hydrops vterinus, eiúſque cauſa 569
Hydropis vterini exemplum ibidem
Hypochondriaca affectio 550
Hypochondrij tumor 543
Hyſterica ſymptomata non tantùm vel à menſtruo vel à ſemine excitari 591
Hyſtericarum acceſſionum variæ formæ ibid.

I

Icterus 550
Icteri variæ cauſæ 551
Icterus ex criſi ibid.
Icterus ex iecoris inflammatione ibid.
Icteri ſimplicis cauſa continens ibid.
Icterus ex obſtructione meatuũ ad cyſtin fellis pertinentium 552
Icterus niger ibid.
Ἰδιοπάθεια 339
Iecoris inflammati indicia 390
Iecoris temperamentum quibus indiciis percipiatur 598
Iecoris affectus 539
Iecoris intemperies 540
Iecur ſuam humoribus temperiem impertit ibid.
Iecur præcipua humorum officina ibid.
Iecoris ſubſtantia corrupta ibidem
Iecoris imbecillitas 541
Iecoris obſtructio ibid.
Iecoris obſtructi notæ & cauſæ ibid.
Iecoris tumor ſine ſcirrho 542
Iecoris inflammatio vnde oriatur 543
Iecoris abſceſſus ibid. & 544
Iecoris inflammati ſigna 543
Iecoris vlcus 544
Iecoris & lienis promiſcua ſymptomata 551
Iecoris vulnerati indicia 624
Ignis ſacer 615
Ignis ſacri ſpecies duæ ibid.
Ignis ſylueſter ibid.
Ileos 563
Impetigo 616
Impetiginis ſpecies ibid.
Incantationibus virilitatem extingui 577
Incubus 493
Incubus in epilepſiam aut apoplexiam ſæpe degenerat ibid.
Incubi cauſa ibid.
Inediæ commoda & incommoda 362
Inediam ægrè ferunt impura corpora 363
Intemperiei calidæ ſimplicis pulſus 416
Intemperiei ex humorum putredine pulſus ibid.
Intemperiei frigidę tam ſimplicis quàm ex humorum affluxu cõtractæ pulſus ibid.
Intemperantia Medicorum nutrix 362
Intemperiem vnam aliquam inferentia 373

Inteſtinorum morbi 568
Inteſtinorum obſtructio ibid.
Inteſtinorum obſtructorum exempla ibid.
Inteſtinorum coarctatio 559
Inteſtini cæci coarctati exemplũ memorabile ibid.
Inteſtinorum inflammatio quid à dyſenteria differat ibid.
Inteſtinorum abſceſſus ibid.
Inteſtinorum vlcus ibid.
Inteſtinorum ſymptomata 561
Inteſtinorum colliquatio 566
Inteſtinorum vulnere diſſectorum ſigna 624
Iræ vis 369
Iſchias 598
Iſchiadis dolor quouſque pertingat ibid.
Iſchuria 579
Iſchuriæ cauſa ibid.

L

Laboris & quietis viciſſitudo animanti neceſſaria 366
Lac emulctum vt concepti fœtus ſexum arguat 595
Lactuca frigidum parit ſanguinem 361
Laſſitudo tenſiua ſpontanea 400
Lateris varij dolores 524
Lateris dolor à ſanguine 525
Lateris dolor à deſtillatione ibidem
Lateris dolor à flatu 526
Lateris dolor omnis ſpiritum intercipit ibid.
Lentigo 513.619
Lepra 617
Lethargi pulſus 416.417
Lethargus 492
Leuce 619
Leucophlegmatia laborantibus pulſus eſt creber & celer 414
Leucophlegmatiæ & cachexiæ pituitoſæ eadem eſt cauſa 556
Leucophlegmatias, eiúſque notæ 555
Lichen 616
Lien tumori quàm iecur opportunior 546
Lienis vulnerati indicia 624
Lienis affectus 546
Lienis tumor, eiúſque ſigna & cauſæ ibid.
Lienis obſtructio 547
Lienis ſcirrhus ibid.
Lienis inflammatio 548
Lienteria quid 379
Lienteria 564
Lienteria popularis ibid.
Lienteriæ in febribus cauſa 482
Lingua in febribus cur ariditate, ſcabritie, aut lentore afficiatur 481
Linguæ paralyſis 515
Liquida omnia celeriùs quàm ſolida coquuntur 402
Loci affecti ſigna demonſtratiua 387
Loci affecti ex ſignis inueſtigandi ratio 389
Loquelæ inſtrumenta 528
Lumborum dolor & grauitas in febribus vnde oriatur 484

Lumbrici 568
Lumbrici longi ibid.
Lumbrici interdum in ventriculum conſcendunt ibid.
Lumbrici interdum per os naréſque prodeunt ibid.
Lumbrici lati ibid.
Lumbrici cur pueros quàm adultos ſæpius infeſtent ibid.
Lumbrici quæ ſymptomata inferant ibid.
Lumbricorum omnium materia ibid.
Luſcioſi 503
Λυκανθρωπία 490

M

MAdor quid 486
Malaciæ cauſa 596
Malum mortuum 613
Mammæ grauidis quando & cur turgeſcant 594
Mammæ cur cancro obnoxiæ 613
Μανία 490
Mania ſolitaria 491
Marcor ex ſenio 475
Mares parte dextra, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur 595
Máſne an fœmina geſtetur vnde coniiciatur ibid.
Materia quæ dicantur agere 359
Matula qualis eſſe debeat 422
Maxillæ inferioris affectus 514
Maxillæ luxatæ ſigna 659
Medicamenta 370
Medici munus 335
Medico in tangenda arteria quid obſeruandum 410
Medullæ ſpinalis diſciſſæ ſigna 625
Meiendi ſymptomata 581
Melancholiæ cauſæ 403
Melancholiæ exuperantis ſigna 404
Melancholia duplex 470
Melãcholia ſuperflua vbi coaceruetur 471
Melancholia quid 490
Melancholia triplex 491
Melancholia hypochondriaca ibid.
Melancholia primaria ibid.
Melancholia ſanguinis fæx 547
Melancholiæ cauſa 490
Melancholiæ hypochondriacæ cauſa 534
Melancholiæ hypochondriacę ſigna ibid.
Μίλαγμα 620
Meliceris 625
Membranarum capitis affectus 488
Meninges cerebri ſíntne vulneratæ quibus ex ſignis colligatur 623
Menſes ſuppreſſos quæ ſequantur ſymptomata 587
Menſes grauidis vnde fluant 594
Menſium ſuppreſſio 587
Menſium ſuppreſſorum cauſæ ibid.
Menſium immoderatus fluxus 588
Menſium immoderatè fluentium ſigna, ſymptomata, cauſæ ibidem
Menſium purgatio crebrior ibidem
Meſenterium doloris expers 549

Meſenterium ſæpe grauium & diuturnorum morborum fomitem continet 550
Meſenterij inflammatio ibid.
Menſtrua purgatio quando incipiat, quando deſinat 587
Menſtrua purgatio cur in prægnatione ſubſiſtat 594
Menſtruæ purgationes cur ſtatis periodis moueantur 466
Mẽſtruæ purgationis modus quis vtilis 587
Metus & mœſtitia duo ſunt indubitata melancholiæ ſigna 490
Mictio cruenta 581
Mictio purulenta 582
Mictio ſubnigra ibid.
Mictio mucoſa ibid.
Mictio capilloſa ibid.
Mola in vtero quomodo alatur & creſcat 585
Mola vt à ſcirrho vteri diſtet ibid.
Molæ cauſa efficiens ibid.
Molæ & veri fœtus differentia ibid.
Morbus quid 335.338.342
Morbus per conſenſum triplex 340
Morbus magnitudinis 345
Morbus numeri ibid.
Morbus vnus 348
Morbus ſimplex ibid.
Morbus ſolitarius & comitatus ibid.
Morbus compoſitus ibid.
Morbus non ſemper tribus ex cauſis ortum habet 353
Morbus & morbi cauſa à ſymptomate quid diſtent 378
Morbi prima genera tria 523
Morbi ſimilaris differentiæ tres 524
Morbi temperamenti ibid.
Morbi materiæ ibid.
Morbi totius ſubſtantiæ ibid.
Morbi peſtilentes ibid.
Morbi contagioſi ibid.
Morbi venenati 343
Morbi inſtrumentarij differentiæ quatuor 344
Morbi conformationis ibid.
Morbi compoſitionis 345
Morbi multi 348
Morbi impliciti ibid.
Morbi connexi 349
Morbi diſiũncti ibid.
Morbi cauſis manentibus nunquam poſſunt curari 351
Morbi hæreditarij 352
Morbi ſimilaris origo 374
Morbi organici origo 375
Morbi ex ſymptomatis innoteſcunt 387
Morbi à catarrho 501
Morbis vnde indita ſint nomina 487
Morborum compoſitio multiplex 347
Morborum latentium ſymptomata & ſigna conſpicua ſunt 378
Mores vt humorum in corpore redundantium ſint indices 420
Mores etiam victum & diſciplinam imitantur 396
Morum diſſimilitudo ex temperamento ibid.
Morum obſeruatio morbos ſæpe detegit ibid.
Motus naturalis & voluntarij differentia 366
Motus voluntarij differentiæ ibi.

Motus quid corporibus conferat ibid.
Motus inter diaſtolen & ſyſtolen medij 407
Motus corporis vt pulſum mutet 412
Mulier molam ſine mare non cõcipit 585
Mulieres cur frequentiùs quàm viri gonorrhœa laborent 588
Mulieribus quoq; inteſtinorum, omenti,& aquę prolapſus fit in pudenda 583
Mulſum vt imprægnationem arguat 595
Muſculi recti in abdomine inflammatio 544
Μύουρος pulſus 408
Μυρμηκίζων pulſus 409

N

Narium ſarcoma 512
Narium venæ vnde prodeāt 513
Narium pruritus lumbricorum eſt indicium 568
Νάρκη 498
Nauſea in febribus vnde 482
Nauſea 537
Nauſeæ & vomitus cauſæ 538
Naturæ inter ſe abhorrentes nihil generant 594
Neotericorum de cauſa continẽte error 354
Nephritis 570
Nephritidis ſigna 571
Nephriticus dolor 573
Nephritici doloris ſigna 574
Nephritici doloris cauſa effectrix ibid.
Nephriticus dolor à colico non facilè diſcernitur 574
Nerui vulnerati notæ 623
Nerui callus paralyſin inducit 498
Neruorum in febribus ſubſultus 485
Nodus 611

O

Obauditio 509
Obliuio 491
Obſtructio in cyſti fellis duplex 545
Oculi paralyſis 503
Oculi nubecula 506
Oculi albugo ibid.
Oculi procidentia ibid.
Oculi vnguis ibid.
Oculi fiſtula 508
Oculorum affectus interni 503
Oculorum ſuffuſio 504
Oculorum affectus externi 506
Oculorum dolores 507
Oculis transfoſſis mors ſequitur 624
Odoratus ſymptomata 511
Œdema 610
Œdema duplex 611
Œdema exquiſitum ibid.
Œſophagus raro morbis tentatur 532
Œſophagi affectus ibid.
Ομαλὸς pulſus 408
Omentum pingue ſterilitatis cauſa 593
Ophthalmia 506
Ophthalmiæ & epiphoræ differentia ibid.
Opiſthotonos 498
Oppreſſionis in febribus cauſa 483

Orthopnœæ pulſus 417
Ὀρθόπνοια 519
Os vitiatum 626
Os colliſum ibid.
Os foratum ibid.
Os fractum ibid.
Os fiſſum ibid.
Os quot modis luxetur 627
Oſſis vulnerati ſigna 623
Oſſis continuitas quot modis ſoluatur 626
Oſſis luxatio 628
Ὀζαίνα 511

P

Παλινδρομοῦντες μύουροι pulſus 629
Palmæ plantæque luxatio 620
Palpebrarum vitia 508
Palpebræ inuerſio ibid.
Pancreas & meſenterium totius corporis ſentina 549
Panus 609
Papilla nigreſcens marem conceptum indicat 595
Papula fera 615
Papula ſimplex ibid.
Papula exulcerata ibid.
Paralyſis apoplexiam ferè excipit 497
Paralyſis ibid.
Paralyſeos pulſus 417
Paralyſeos ſigna 497
Paralyſeos ſedem inueſtigandi ratio ibid.
Paralyſeos cauſa 498
παραφροσύνη 489
παραπληγία 497
παράρθρημα 628
παρεμπίπτων pulſus 409
Parentum natura cognita ad deprehendendam liberorum indolem conducit 399
Parotis 511
Paroxyſmos quæ immutent 467
Paroxyſmi quando longi aut breues ibid.
Paroxyſmi qua ratione recurrant ibid.
Paroxyſmorum immutatio quid denunciet ibid.
Pars corporis quid 338
Partis ſimilaris ſubſtantia triplex 475
Partis cuiuſcunq; vulneratæ ſymptomata 623
Parti cuique ſimilari ſymptomata accidunt duodecim 380
Partium interiorum ſauciatarum indicia 623
Partus difficilis cauſæ 624
Partus difficilis futuri præſagia 594
Pathologia quid 626
πάθος ſiue πάθημα 336
παθογνωμονικὰ ſigna 386
Pectoris vulnerati notæ 624
πλίωμα 620
Penis ex virulenta gonorrhœa vlceratus 581
Penis vlcus ibid.
Penis tuberculum verrucæ inſtar ibid.
Pepaſmus quid 437
Peripneumonia 521
Peripneumoniæ pulſus 417
Perſpiratio prohibita nō eſt ſola putredinis cauſa 454
Phagedæna 613
Phlegmone plethorę ſobolęs 609
Phlegmone 608
Phlegmone vt fiat ibid.

Phlegmones magnæ partem nobilem obſidentis pulſus 416
Phlegmones cauſa proxima humorum eſt putredo 379
Phlegmones cauſa continens 609
Phlegmones differentiæ ibid.
Phrenitis 490
Phrenitidis pulſus 417
Phlyctænæ & phlyctides 615
Phyma 609
Φθόης 523
Phthiſeos pulſus 417
Pilorum defluuium in elephantiaſi 603
Pituita rariſſimè adeò putreſcit vt febrem excitet 468
Pituita ſuperuacua quibus in locis gigni ſoleat 558
Pituita in colo nonnunquam cõcreſcit in calculos 559
Pituita varios tumores inducit 611
Pituita ſuperuacua quibus maximè locis coaceruetur 405
Pituitæ copioſioris cauſæ ibid.
Pituitæ redundantis ſigna ibid.
Pituitę vacuatio quęcunque conducibilis ibid.
Plenitudo impura, ſeu cacochymia multa 399
Plethora quæ corpori mala inferat 362
Plethora 372
Plethora duplex 399
Plethora menſes immoderatè ciet
Plethora abortum mouet 596
Plethoræ ſimplici pulſus 416
Plethoræ ex pręgreſſa viuendi ratione ſigna communia 380
Plethoræ cuiuſque ſigna propria ibid.
Pleuritis 524
Pleuritis notha 525
Pleuritidis ſig[illegible]a 390
Pleuritidis cauſæ 525
Pleuritis exquiſita ibid.
Pleuritidis veræ ſigna 526
Podagra 598
Πολυαιμίας, quæ vera eſt plethora, indicia 402
Polypus 511.626
Potus cunctis animantibus neceſſarius 421
Prægnantis conſtitutio quantam ad fœtus temperamentum vim habeat 352
Prægnantium vrina qualis 595
Prægnans valetudinaria quibus affligatur ſymptomatis 596
Priapiſmus, eiúſque cauſa 577
Principis facultatis domicilium 488
Prognoſtica ſigna quę eorúmque diuiſio 386
Περροπάθεια 340
Prurigo,eiúſque cauſa 616
Pſora ibid.
Πτυελισμὸς 533
Pulmonis vomica 522
Pulmonis ſauciati ſigna 624
Pulmonum intemperies 517
Pulmonum obſtructio ibid.
Pulmonum crudum tuberculum 520
Pulſus quid 407
Pulſus in timidis & triſtibus qualis 369
Pulſus dominantis humoris nuncius eſt 397
Pulſus quarum partium conſtitutionem renunciet 407
Pulſus cauſæ & neceſſitas 411
Pulſus moderatus cæterorum

lex 412
Pulſum quæ immutent ibid.
Pulſus naturalis quando obſeruandus 413
Pulſus creber omnium primus ibid.
Pulſus in omnibus febribus creber & celer editur 414
Pulſus cuiuſque præter naturam cauſa & indicatio ibid.
Pulſus mollis quam partem affici ſignificet 417
Pulſus propriè virium robur denunciat 418
Pulſus validus quid deſignet ibid.
Pulſus vehemens quid oſtendat ibid.
Pulſus languidus quid innuat ibid.
Pulſus intercurrens quid præſagiat 419
Pulſus intermittens quid portendat ibid.
Pulſus caprizans & dicrotus quid ſignent 420
Pulſus vndoſus & vermiculans quid indicent ibid.
Pulſus myurus quid demonſtret ibid.
Pulſus tremulus quid indicet 421
Pulſus ordinatus fidus, inordinatus infidus ibid.
Pulſum tangentis manus qualis eſſe debeat 410
Pulſuum differentiæ 407
Punctio 621
Pupillæ vitia 505
Pus 626
Pus ſyncerum ex meſenterio per aluum ſecerni 550
Pus ex ani abſceſſu in veſicam penetraſſe animaduerſum 589
Pus cineri comparatur 621
Puſtula 617
Puſtulæ 607
Puſtulæ humidæ 617
Puſtulæ ſiccæ ibid.
Putredini quæ ſint obnoxia corpora 451
Putredinis duplex ratio ibid.
Putredo quomodo venas inuadat ibid.
Putredinis quî fiat finis 452
Putredinis varietas vena ſecta deprehenditur ibid.
Putredinis efficiens cauſa duplex 453
Putredinis externa cauſa duplex ibid.
Putredinis contractæ qualitatiſque proprietas paroxyſmos ciet 466

Q.

Qualitatis vitium 381
Qualitas venenata quæ dicatur 477
Quantitatis vitium 382

R

Raucedo 528
Regio vt pulſum variet 412
Regionum ad valetudinem momenta 357
Renis obſtructio 571
Renis vulnerati ſigna 624
Renum arenulæ 571
Renum calculus ibid.
Renum abſceſſus 572
Renum vlcus ibid.
Renum vlceratorum cauſa 573

Renes purulenti albos etiam calculos proferunt 574
Rerum externarum vſus humorum in corpore conſtitutionem declarat 575
Res neceſſariæ, quarum vi ſtatus vitæ noſtræ immutatur 356
Reſpirationis vſus 357
Rhagades 569
Rhagoidis tunicæ puſtulæ 506
Rheuma complures morbos procreat 377
Rheumatis cauſæ ibid.
Rheumatiſmo quæ partes obnoxiæ ibid.
Rhyas 508
Rigor febris non eſt 625
Rigor ex materia in ventriculo contenta 462
Rigor quando fiat 464
Rigor in febre continua quid indicet 485
Rigoris cauſo ſuperueniẽtis cauſa 460
Rigorem modò cum febre modò ſine febre excitari 465
Ructus 536
Ruptio 505

S

Sanguis maternus altera temperamenti cauſa 352
Sanguis alimenti, ex quo prodiit, qualitates retinet 360
Sanguis bonus quis 401
Sanguis quomodo putreſcat 449
Sanguinis vera putredo ibid.
Sanguis purus ex aluo profluens vnde ſit 566
Sanguis cum vrina profluens vnde proueniat 582
Sanguis carbunculum faciens qualis ſit 610
Sanguinis profuſio vnde fiat 384
Sanguinis è pulmonibus profuſio 524
Sanguinis vomitio 538
Sanguinis mictio poteſt eſſe diuturna ſine manifeſta virium iactura 582
Sanguinis miſſio abortus cauſa 596
Sanguini ſerum quamobrem permiſceatur 420
Sanies 627
Sanitas 341.342
Saporis alieni cauſa 384
Sarcocele 582
Sarcoma 614
Scabies, eiúſque origo 618
Scabiei & impetiginis diſcrimen 616
Scabiei multæ ſpecies 618
Scirrhus 611
Scirrhi materia ibid.
Scirrhi in iecore ſigna & cauſæ 541
Scirrhi in iecore varij 542
Scirrhi differentiæ 611
Scroti inflammatio 582
Scroti inflammatio quomodo à teſtis inflammatione differat ibid.
Scroti tumor prædurus ibid.
σκωληκίζων pulſus 409
Semen ſimilem ſuæ temperaturam ſimilaribus partibus inducit 352
Semen per inſomnia effluens, eiúſque cauſa 577
Senex ſine felle & cyſti inuentus

tus

tus 545
Sexus vt pulſum mutet 412
Signa abſolutè 394
Signa & cauſæ ibid.
Signorum neceſſitas 386
Signorum prima genera tria ib.
Signorum altera diuiſio 387
Signum quid 386
Singultus 537
Singultus in febribus vnde 483
Sinus 621
Sinus calloſus ibid.
Situs vt partē affectā indicet 388
Situs vt partis affectum indicet ibidem
Sitis quid 535
Sitis in febri vnde 481
Sitis quæ nullo potu reſtinguatur ibid.
Solis ardor quos morbos concitet 375
Somnus quid 367
Somnus 492
Somnus cur ſudores moueat 367
Somnus vt pulſum variet 413
Somnus à cibo materiā arthritidis cumulat, vti & otium 602
Somni modus in febribus diligēter obſeruandus 485
Somni moderati commoda 367
Somni immoderati incommoda ibid.
Somnia vt exuperantes humores ſignificent 396
Somniorum cauſæ 397
Sordes 617
ἀσχομώδης pulſus 409
Spaſmus cynicus 513
Sphacelus 620
Spinæ luxatæ ſigna 628
Spirandi difficultas in febribus vnde proueniat 483
Spiratio difficilis 529
Spirationis inſtrumenta ibid.
Spiritus & humores diſperdētia, obruentia, inquinantia, corrumpentia 372
Spiritus quis ſit, qui febris ephemeræ materia dicitur 446
σταφυλή 516
Steatoma 621
Sterilitas ex genitalium vitio 593
Steriles qui ſint 592
Sterilitatis cauſæ ibid.
Sterilitatis & fœcunditatis ſigna 593
Sternutatio plerumque ſingultū ſoluit 537
Stigmata 620
Stomachi affectus 533
Strabiſmus 503
Stranguria 581
Strumæ ibid.
Struma cancroſa 612
Strumarum materia ibid.
Stultitia 491
Subſtantia tota quæ dicantur agere 359
Subſtantiæ vitium 381
Sudor naturalis & ſymptomaticus 485
Sudor in febribus quis vtilis 48
Sudoris in febribus cauſa 485
Sudores è præcordiis moueri 463
Sudoribus qui plus minúsve ſint obnoxij ibid.
Suffuſio 504
Suggillata 512
Sulphur viuum vt fœcunditatem aut ſterilitatem prodat 594
Suppuratio quid 527
Suppurationis pulſus 417
σύγκωσις 614
συμπάθεια 339

Symptoma quid 378
Symptoma ſymptomatis poteſt eſſe cauſa 379
Symptoma neque morbus, neque morbi proxima eſt cauſa ibid.
Symptoma & cauſa euidens ſunt ſigna 385
Symptomă ſe ipſo nō aliis ſignis percipitur 386
Symptomatis & ſigni differentia 378
Symptomatis propria definitio 379
Symptomatis variis concurrentibus quomodo partis affectæ inueſtigatio ſit inſtituenda 393
Symptomata primi generis 380
Symptomata ſecundi generis 381
Symptomata tertij generis ibid.
Symptomata vnde reddantur grauiora 481
Symptomatum ſumma genera tria 380
Syncope 531
Syncopes cauſæ ibid.
Syncope in febribus vnde oriatur 483
Syncope ſtomachica 531
Synochi ſimplicis pulſus 416
Syſtole quid 407
Syſtoles acceleratæ cauſa & indicatio 415
Syſtoles tardæ, crebræ, raræ indicationes ibid.

T

Tabes 523
Tabes morbus contagioſus ibid.
Tabis cauſa duplex ibid.
Tabi qui ſint obnoxij ibid.
Tactus dolores cur maximè ſint atroces 384
Tactus eſt omnium animantium communis ibid.
Tactus non eſt vnum & ſimplex inſtrumentum ibid.
Ταγία 568
Talpa 621
Telephia vlcera 627
Temperantia ſalutaris vitæ moderatrix 362
Temperata omnia & mediocria ſanguinis bonitatem præſtare 401
Temperamentum totius corporis iecoris & cordis naturam ferè imitatur 398
Temperamentum vt pulſum immutet 412
Tenaſmus 566
Tendonis vulnerati ſigna 623
Terminthus 610
Teſtudo 621
Τεταγμένος ϗ ἄτακτος pulſus 410
Tetanos 498
Thoracis ſymptomata 528
Thymium 618
Timoris & triſtitiæ motus 369
Tonſillæ 516
Tophi in articulis vnde 601
Tophi è lue venerea 605
Tremor 500
Tremoris cauſa ibid.
Tubercula 608
Tumor œdematoſus 611
Tumores 608
Tumores aquoſi 611
Tumores flatulenti ibid.
Tuſſis 519. 524
Tuſſicula 518

Tympanites 557
Tympanitæ pulſus 417

V

VAcuatio quę ſit naturalis 570
Vacuationes ad vitam neceſſariæ 337
Vacuationes temporariæ ibid.
Vacuationes neceſſariæ ſuppreſſę varios morbos pariunt 364
Vacuationes immodicæ periculoſæ ibid.
Vari 345
Varix 614
Varus 513.619
Vaſorum reſeratio vnde accidat 384
Vatij 345
Venæ ruptæ vel exeſæ cauſæ 384
Venæ pleniores anaſtomoſi nonnihil copiæ ſuę in arterias trāſfundunt 400
Venæ inciſæ ſymptomata 623
Venæ iecori malè affecto condeleſcunt 540
Venarum putredo cur non facilè reſtinguatur 451
Venas nihil præter ſanguinem cum ſero continere 454
Venenum quid 540
Venerea lues, eiúſque cauſa 603
Venerea lues morbus eſt contagioſus, neque proprio vitio cōtrahitur 604
Venerea lues quas primùm partes exulceret 605
Venerea lues vnde contracta ſit quomodo dignoſcatur 606
Venerea lue corrupti cur excrementis ſcateant 604
Venerea lue qui inquinentur ibi.
Venereæ luis indicium eſt facies puſtulis fœdata 395
Venereæ rei impotentia 577
Venereæ luis ortus 604
Venereæ luis quatuor ordines ibid.
Venereæ luis grauia ſymptomata 605
Veneris frequens vſus articulos debilitat 601
Ventus 371
Ventriculi affectus 533
Ventriculi quacunque intemperie laborantis ſigna ibid.
Ventriculi inflammatio ibid.
Ventriculi abſceſſus 534
Ventriculi vlcus ibid.
Ventriculi ſymptomata ibid.
Ventriculi imbecillitas vnde 538
Ventriculi dolor 539
Ventriculi propria vitia 565
Ventriculi vulnerati ſigna 624
Ventriculus cordi & cerebro magna affinitate coniungitur 534
Ventriculus pręter arbitrium noſtrum mouetur 592
Vētris tumor an ad meſenterium pertineat quî ſciri poſſit 549
Verecundiæ motus 369
Verruca penſilis 618
Verruca ſeſſilis ibid.
Vertebrarum ceruicis luxatio 636
Vertigo 494
Vertigo duplex ibid.
Veſica calculo laborante cur meiendi conatum comitetur deſidendi cupiditas 575
Veſicæ calculus 574
Veſicæ ſphincter inflammatione laborans 576
Veſicæ abſceſſus ibid.

Veſicæ exulceratio 576
Veſicæ vlceratæ ſigna 577
Veſicæ ceruix quibus ex ſignis obſtructa intelligatur 578
Veſicæ vulneratæ ſigna 625
Vibices 620
Vigiliæ effecta 368
Vigiliæ in febribus vnde 404
Vini commoda & incommoda 361
Vinolentia vt pulſum mutet 413
Vinum arthritin irritat 601
Virgines quoque fluore vterino infeſtantur 588
Virilitas quibus ex cauſis extinguatur 577
Virium infirmarum cauſa triplex 418
Virus 627
Viſionis affectæ quomodo inueſtiganda ſit cauſa 504
Vitiliginis ſpecies tres 619
Vitellus oui tenuem profert ſanguinem 361
Vlcera in corde inuenta 531
Vlcera maligna 627
Vlceris in rene ſignum 573
Vlceris cauſa duplex 626
Vlceris differentiæ ex iis quæ in ipſo ſuccreſcunt 627
Vlceris ex cauſa continente differentiæ ibid.
Vlceris ſanationem quæ impediant 628
Vlcerum vermes 627
Vlcus 622.626
Vlcus putridum 628
Vmbilici ruptio 583
Vngues adunci tabis propria ſunt ſigna 389
Vnitatis ſolutio 622
Vnitatis ſolutæ tres primæ differentiæ 622
Vocis aut loquelæ læſio 529
Vocis inſtrumenta ibid.
Vomica columbini oui magnitudine è pulmonibus eiecta 522
Vomica quid 528
Vomitio in febribus vnde 482
Vomitio cruenta nulla naturalis 539
Vomitio 537
Vomitus cauſæ 384
Vreteris vlcerati ſigna 577
Vreteris vtriuſque obſtructi vel coarctati ſigna 579
Vrethræ exulceratio 577
Vrina quid 421
Vrina quarum partium conſtitutionem renunciet 407
Vrina proprium iecoris eſt excrementum ibid.
Vrina quarum partium certas notas referat ibid.
Vrina quando excipienda 422
Vrina cur aliàs turbetur, aliàs nõ turbetur ibid.
Vrina quibus ex rebus immutetur 422.424
Vrina mulieris qualis 424
Vrina puerorum ibid.
Vrina ſenum ibid.
Vrina citrina 427
Vrina alba, tenuis, & perſpicua quid ſignificet ibid.
Vrina in febribus ardentibus ſubalbida delirium prænunciat ib.
Vrina glauca quid indicet ibid.
Vrina lactea quid indicet ibid.
Vrina flammea quid innuat ibid.
Vrina rubra, craſſa, & obſcura, quid demonſtret ibid.
Vrina cruenta vnde 428
Vrina viridis quid ſignet ibid.

Vrina nigra quid denunciet 428
Vrina craſſa quid oſtendat 429
Vrina oleacea quid indicet ibid.
Vrina confuſa 430
Vrina perſpicua quid ſignificet ibid.
Vrina verè turbida quid denotet ibid.
Vrina confuſa quid denũciet 431
Vrina ſpumãs quid ſignificet 432
Vrina bullans quid oſtendat 433
Vrina, cui pinguedo telis aranearum ſimilis per ſumma innatat, quid prodat ibid.
Vrina furfuroſa quid ſignet ibid.
Vrina ſquamulata quid arguat ib.
Vrina farinacea quid doceat 434
Vrina prægnantium qualis ibid.
Vrina mucoſa quid indicet ibid.
Vrina quacunque propoſita quid vroſcopus reſpondere debeat 431
Vrina cuidam ex vmbilico profluxit 581
Vrinã inſpecturus Medicus quid priùs ſecũ reputare debeat 439
Vrinæ materia 421
Vrinæ inſpectio quo loco fieri debeat; quæque in ea ſint obſeruanda 422
Vrinæ optimæ, quæ cæterarum lex ſit deſcriptio 423
Vrinæ mediocris copia quid indicet 424
Vrinæ copia vnde ibid.
Vrinæ paucitas vnde ibid.
Vrinæ odor 426
Vrinę fœtor putredinem quandò arguat ibid.
Vrinæ qui ſint obſeruandi colores ibid.
Vrinæ color vnde ibid.
Vrinæ ſpiceæ indicatio 427
Vrinæ aureæ, croceæ, rubræ quid oſtendant ibid.
Vrinæ palleæ & vineæ quid arguant 428
Vrinæ venetæ & plumbeæ quid ſignificent ibid.
Vrinæ chymoſis differentia triplex ibid.
Vrinæ tenuitas vnde 429
Vrinæ mediocris ſubſtantia quid denotet ibid.
Vrinæ turbulentæ tres differentiæ 430
Vrinæ corona quid 432
Vrinæ corona quid doceat ibid.
Vrinæ capilli aut carunculæ innatantes quid ſignificent 434
Vrinæ ſanguis immixtus quid denotet ibid.
Vrinę arenuloſæ quid ſignent ib.
Vrinæ hypoſtaſis 435
Vrinæ hypoſtaſis quarum partiũ ſit index ibid.
Vrinæ ἐναιώρημα 436
Vrinæ hypoſtaſis bona 438
Vrinæ ἐναιώρημα bonum ibid.
Vrinæ nubes bona ibid.
Vrinæ hypoſtaſis mala ibid.
Vrinæ ἐναιώρημα malum ibid.
Vrinæ color intemperiem, ſubſtantia craſſa aut turbulenta humoris vitium, confuſio putredinem arguit 440
Vrinæ contenta ſedis affectæ certam interdum notitiam exhibent ibid.
Vrinæ poſt acceſſionem craſſiores 465
Vrinæ incontinentia, eiúſque cauſæ 580
Vteri phlegmone 58

Vteri inflammati ſigna 583
Vteri abſceſſus ibid.
Vteri vlcus ſordidum ibid.
Vteri exulceratio leuior 584
Vteri quomodolibet vlcerati ſigna propria vnde petenda ibid.
Vteri nomæ ibid.
Vteri carcinomata ibid.
Vteri ſcirrhus 585
Vteri rhagades, condylomata, & hæmorrhoides 586
Vteri propria ſymptomata ibid.
Vteri ſtillicidium 687
Vteri aſcenſus 591
Vteri aſcenſus quid differat à ſtrangulatu ibid.
Vteri deſcenſus ibid.
Vteri prolapſus ibid.
Vteri conuulſio ibid.
Vteri errores ibid.
Vteri prolapſus vnde ibid.
Vteri inuerſio ibid.
Vteri intemperies ſterilitatem facit 593
Vterini ſtillicidij cauſa 587
Vterini ſtrangulatus cauſa 590
Vterum nonnunquam ad ventriculum efferri 587
Vterum quæ cauſæ moueant 592
Vterus flatuum copia tumens 586
Vterus animal haberi non debet 592
Vterinus furor 590. 591
Vterinus ſopor 540
Vterinus ſtrangulatus, eiúſque ſymptomata 588
Vulnus 622
Vulneris differentiæ ibid.
Vultus animæ imago 395

Y

Y Δατίδες 421

Indicis Pathologiæ Finis.

IO. FER-

IOAN. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, ſeu medendi rationis, libri ſeptem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus eſſe medicinæ leges conſentaneas.

VNIVERSA illa mundi natura, omnia continens atque per ſingula meabilis, vt Solis & Lunæ reliquorúmque ſyderum curſus & conuerſiones, temporumque vices & tempeſtatum commutationes atque Oceani æſtus reciprocationéſque moderatur: ita & hanc rerum immenſitatem ordine certo & conſtantia regit immutabili. Nec verò tam ſapiēter & vniuerſa gubernare & ſingula fouere poſſet, niſi diuina quadam mente architectatrice & conſeruatrice vteretur: quæ conſilio & recta ratione omnia prudēter adminiſtret & prouidēter tueatur. Hæc autē ipſius ratio lex eſt naturæ, ſumma quippe vis inſita in natura, qua adminiſtrantur omnia atque exiſtunt & conſeruātur ſingula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & ſine quo nec rerum natura nec mundus ipſe conſiſtat. Atque hæc quidem lex vnà cum mundo nata, è ſumma eſt mente Deique numine profecta. Nam, vt inquit Plato, quum Deorum ſator mundum naturámque conderet, huic ſimul leges fatales indixit. Iam vero quicquid aut animantium aut ſtirpiū aut metallorum genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehenſum, id peculiari quoque quadam natura (quæ ſua eſt rei cuiuſque) conſtat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rurſum peculiaris cuiuſque natura, propria lege eáque ſtabili & rata ducitur, qua actiones omnes perfi-

Vniuerſi atque microcoſmi eaſdē eſſe leges.

cir,illaque tota eſt obediens & ſubiecta vniuerſæ naturæ, eiúſque propria lex ſummæ legi: vt omnia vna quaſi conſẽſione & ſympathia iuſſis ſupremæ legis obtemperent. Itaq. quicquid habet naturæ imperiũ,id perpetua conſtantia rectáque ratione & conuenienti lege ſuſtinetur. Hęc ſi ad noſtram medicámque contemplationem referemus,quicquid in homine præter cognitionẽ & voluntatis arbitrium ineſt id omne adminiſtratur naturæ legibus. Ad huius autẽ ſimilitudinem effictum ſimulachrum quoddam eſt medicina, quę naturæ legẽ ſemper intuens in eámque defixa,ad ipſius imitationẽ, ſtudiũ,& opus omne dirigit, vt homini firmam minimeque morbis obnoxiam valetudinem conſeruet & tueatur, lapſam verò & affectam erigat & in integrum reſtituat,vitámque ipſam ſaluam & incolumem quàm poteſt fieri longiſſimè producat. Illa quidem nata aut potius ęterna, hæc vero ſcripta naturæ lex eſt: illa archetypus & primarium exemplar, hæc ſolida & expreſſa quædam eſt eius effigies. Has nulla vis humana,nulla regionum locorúmve mutatio , nulla temporum decurſio peruertit:ſed inuiolatæ, ſtabiles & omni ſeculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus cõmunis)colla ſubmittũt,qui omnium gentium populos ſibi ſubjicere & legibus aſtringere contendunt. His Imperatores ſummique Reges parent,aut certè nõ impunè refragãtur. Hæ legum omnium præſtantiſſimæ,omnium gentium peræquè communes prorſus neceſſariæ & immutabiles Quum igitur ſit tanta earum neceſſitas,tanta præſtantia,enitendum omnino vt integrę, purę & caſtę hauriantur è ſaluberrimis & puriſſimis naturę fontibus:non eę quidem arctę & rigidę, ſed blandę ac mites, quę morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eo verò qui earum ope medicinam ſint facturi,magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiántque tandem ſuaſori honorificę, morigero & obtemperanti frugiferę, toti deniq. humano generi ſalutares.

Medicina ad naturæ imitationem effiicta.

Medici officium, & quæ artis præſtantia. CAP. I.

MEDICI munus atque officium eſt curare oppoſitè ad ſanandum. Non enim ſemper ægrotum ſanitati reſtituit. Appoſite autem curat qui cito,tuto,& iucũde remedia confert. Medicus porrò remedia confert,non ſolùm vt naturę miniſter, ſed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Eſt enim in pleriſque ars natura pręſtantior

ſtantior: vt quę non ſolùm naturam imitatur, ſed & modò adiuuat, modò etiam ſuperat, ac ſępe medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanę vitę moderatrix natura, cuncta quàm optimè poteſt adminiſtrat; idque aſſidue molitur, vt corpus in extremã vſque vitæ periodum integra, aut quam ſaltem ortu accepit, ſanitate conſeruet: & ſi qua id fortè ex trinſecus iniuria laceſſitur, eam pro viribus propulſet. Quæcunque autem vel tuenda ſanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur conſilioque dirigit medicina, vnam ſanitatem ſcopum agendorum ſibi proponens. Nonnunquam & morbi peruicacia impeditę vel imbecillitate laborantì naturę, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoatáque munera explet ac perficit, diuturnóſque morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea ſuperat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerisque diſiuncta labra adducit, & in aliis non paucis pręcipuam curationis partem adminiſtrat, quam minimè natura aggredi poteſt. Quorſum quęſo cõſtituta hęc eſſet tot tantiſque Maiorum vigiliis, niſi maius quiddam & excellẽtius quàm natura pręſtaret? Vt fabrica in auro, quę naturalis eſt materia, opera magnifica & eximia inſculpit ſuperiora naturę viribus & architectura ex lignis & lapidibus ędes templáq. extruit, quę architectari natura nunquã poſſit: ſic & medicina nõnulla maiora, interdum & pręſtãtiora gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura inſtructu ſolo, medicina vero rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omnium quę mundus habet medicina perſpectas vires teneat, internoſcátque ſalutaria à peſtiferis, hæc quidem lõgè præuidet & declinat, illa conſectatur & inquirit, & ita tempeſtiuè adhibet, vt ſuis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatq. ſalutares, quos ſola natura nunquam euicerit. Iam vero medicinæ ſcopus ſanitas eſt. Hanc violatam reſtituit ſanatio, quæ modo natura ac ſponte modo arte fit. Leuiores morbos ſola natura plerumque ſanat, idque per ſe nullo artis ſubſidio: grauiores ſæpius arte indigent, quos non ipſa per ſe, ſed adhibita curatione ſanat: nam quæ arte fit ſanatio, non niſi curatione perficitur. Eſt autem curatio, recta atque conueniens remediorum vſurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens eſt vſurpatio, quum idonea quantitate & modo rationéque congrua adhibentur, atque in his cu-

Plus interdũ Medicus quã natura præſtat.

Propoſitũ medicinæ.

Curatio quid.

Tria quibus medicina conſtituitur.

ratio omnis conſiſtit. Tria igitur ſunt quibus ars tota medendi conſtituitur: remedij genus, quantitas & vtendi ratio quæ hoc libro accuratè perſequi conſilium eſt. Remedij genus vt planiùs cognoſci percipique poſſit, diſcernendum vnúmne an multa eſſe oporteat. Si vnum, ſimplexne an compoſitum: ſi multa, ſimúlne omnia, an ſigillatim, & quo quęque ordine afferenda ſint. Atque hæc recta cenſéda eſt methodus. Quantitas rectè deſignabitur ſi conſtet quàm validum remedium, quo gradu receſſus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum ſit.

Vtendi ratio.

Vtendi ratio explicat per quæ loca abigendus morbus eſt, cui ſedi adhibēda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia noſſe oportet, vt conueniens fiat remediorum vſurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, artę curatio ſuccedit.

De remedij inuentione, CAP. II.

Cōtrariis morbus omnis abigendus.

MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim ſunt morborum remedia. Remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remediū morbo contrarium eſſe neceſſe eſt, omnemque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate ſolùm, verumetiam in quantitate, in numero, in ſitu in figura, in omni denique genere plurimùm diſtant, vt calidū & frigidum, humidum & ſiccum, durum & molle, craſſū & tenue, atque etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depreſſum contraria ſunt, quæ proprie nuncupantur aduerſa. Alia contraria ſunt quæ priuātia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & ſolutum.

φαρμακευτικὴ χειρουργικὴ καὶ διαιτητικὴ partes medicina, quòd medicina manu, & victu morbos depellant.

Quæcunque autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem reſtituere poſſūt, in hæc tria genera retulerunt Medicorū celeberrimi, quæ ſunt medicamentùm, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimentorúmq. vires hic tradituri. Quæ morbis aduerſa dicuntur, non in mediocritate quadam conſiſtunt, ſed ab hac in oppoſitum diuertunt. Quod enim mediocre eſt in medio extremorum poſitum. nunquam ad mediocritatē id traducet, quod vel extremum iam eſt, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permiſtione vel contractu congrediuntur, mutua actione ſeſe obtundunt, ſuáſque vires remittunt, ac neutrum omnino in

alterius

alterius naturam, ſed in medium quiddam faceſſit. Itaque quod frigidum eſt, non temperatis, ſed calidis duntaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuoſum eſt, niſi in aduerſum crebro retorqueatur, rectũ vix euadet. Hoc autẽ in priuantibus multo euidentiùs exiſtit, inter quę quoniam medium nihil intercedit, non niſi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur conſtánſque manet curandi lex per contraria. Arbitrantur plerique, medendi ſummã legem euerti, dum morbos quoſdam audiunt remediis depelli ſimilibus. At eiuſmodi omnia morbo licèt ſimilia ſint, eius tamen cauſæ primùm ac per ſe aduerſantur, morbo autem ex accidenti: húncque tollunt non per ſe, ſed ſublata eius cauſa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem ſoluit, dum ipſius materiam expurgat. Et laſſitudinem exercitatio lenit, quod humorem per muſculos effuſum diſcutiat. Et vomitionem ſedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et dyſenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente cauſa detracta. Ad eundem propè modum frigidæ larga perfuſio conuulſionem (vt eſt apud Hippocratem) ſoluere putatur. Cæterùm non eiuſmodi remedia hic ſcrutamur, ſed quæ primùm ac per ſe affectum ſummoueant. Sunt autem eiuſmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaque quum ſuum cuique morbo contrarium ſit remedium, eadémque ſit contrariorum doctrina, quot certè morborum tot & remediorum genera ſunt conſtituenda. Vt igitur aliâs vnicus morbus eſt, iſque aut ſimplex aut compoſitus: aliâs multi exiſtũt modò implicati modò diſiuncti: ita ſanè & remedium aut vnum eſt, idq; vel ſimplex vel compoſitum, aut multa exiſtant vel diſiuncta vel implicita. Hæc ſumma remediorum genera ex vno ſimpliciq. fluxerunt. Nam vt vnum multis, ita ſimplex compoſito priùs exiſtit. Quocirca vt ea rectè cõſtituantur ſimplicia enumerãda ſunt, & in primis inueſtigandi colligendíque ſimplices omnes affectus præter naturam, quicunque vel in corpore vel in humorib. aliiſve contentis ſubſiſtũt. Partis quidẽ ſimilaris vitia & ſimplices affectus cõtra naturam ſunt, intemperies calida aut frigida, humida aut ſicca. Ad hæc ſubſtantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atque putredo. Eadem vitia in humoribus quoque atque in cæteris contentis inſunt, maximè verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atq. defluxio, craſ-

Morbos quoſdam ſimilibus abigi quomodo accipiendum.

Aphor. 25. lib. 5.

Partis ſimilaris morbi.

ſities atque tenuitas, durities & mollities, lentor ſeu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturæ modo longiùs abſunt, vitioſa & præter naturam cenſeri debent. Inſtrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis emendari poſſunt numerari ſolent: meatuum læuitas & aſperitas, anguſtia ſeu coarctatio, & amplitudo ſeu dilatatio, denſitas & raritas, occluſio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri tradũtur, aut ex enumeratis humorum vitiis obtigerunt, aut certè chirurgiã expoſtulant, quemadmodum & continui ſolutio affectus partis vtriuſque communis. Quare non alii ſimplices & primi affectus præter naturam conſiſtunt in nobis, quorum ſit per medicamenta curatio. Iam verò ſi his aduerſas medicamentorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpõdere videbuntur, vt quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorum facultates, párq; ſit affectuum atque remediorum numerus. Quod & alia diuidendi ratione certiùs aliquãdo demonſtrabitur. Itaque intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamẽtum refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccæ humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduerſatur vacuans per vomitum, aluum vterũ, per vrinas & ſudores & quod per nares aut partem aliam attrahit: & quod per cutem reſoluit digerítque: craſſitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergens & expurgans. Acrimonię τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidum. Partium laxitati τὸ συνεκτικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini cõcoquens, ſupputans & expurgans: quibus contraria ſunt venenatum, corrumpens & ſepticum. Meatuum læuitati repugnat τραχυνὸν exaſperans, aſperitati λειαῖνον læuigans. Anguſtiæ dilatans, dilatationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναπμωτικὸν aperiens: apertioni συνακτικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans & ſarcoticum & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerans, exedens, cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tum affectus præter naturam tum medica-

Organici morbi

Cuiq; morbo ſuum oppoſitum remediũ.

dicamentorum facultates ſummatim percenſuiſſe videor. Hæc generalis eſt remediorum pro affectuum verietate inueniendorum ratio atque indicatio ſumma,e qua medicamentorum omnium tam ſimplicium quàm compoſitorum vires peti debent.

Simplicis affectus,ſimplex curatio. CAP. III.

SIMPLEX affectus,ſimplici remedio,compoſitus compoſito propellendus. Qualis enim morbi,talis eſt & cõtrarij remedij conditio. Vt enim affectus alius ſimplex eſt, alius compoſitus vel implicitus:ita contrarium remedium alias ſimplex aliàs cõpoſitum aut ex variis implicitum ſit oportet.Itaque ſimplicis affectus ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio. Cui perſpecta cognitáque ſit morbi natura,facilè ſit nulla adhuc arte,ſed communi quadam animi notione contrarium ipſi curando remedium opponere. Nam ſi vel corpus vel humor aliudve contentũ calidius euaſit,cuius efficiens cauſa eſſe deſierit,ſolis refrigerantibus ad mediocre temperatumque remigrabit: ſi vero frigidius, ſolis calfacientibus,ſi humidius ſiccãtibus, ſi ſiccius humectantibus:ſi quid denique humoris copia turget vacuantibus,ſi quid inanitum eſt,replentibus.Eademque ratione in cæteris,omnem exuperantiam cõtraria depellit exuperantia.At vero inter ſimplices illas & primas cæterarum quaſi effectrices,quæ calida eſt intemperies pari tempore atque frigida diſcutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior ſit efficacitas,illi tamen patientis corporis repugnantia magis obſiſtit:agenti frigori vt minus efficaci,ita & repugnãtia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore ſuas efficiẽtias exerceant effectuſque compleant. At nihilominus tutior eſt ac mitior calidorum quàm frigidorum vſus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, inſito pariter negotium faceſſunt: calida vero dum frigus propulſant,inſitum pariter calorem exuſcitant atque fouent.Sed & inſitus corporis calor aduentitio quaſi auxiliarius opitulatur,vt facilius ac mitius externum frigus excludat.Itaq. frigida intemperies tutius ac mitius quàm calida tollitur. Id vero de recente ac leui audiendum.Nã inueterata atq. conſummata frigida intemperies ægrius multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema ſenectus inſito calore deſtituta ac morti iam proxima,minus medicabilis eſt quàm hectica febris.Sicca quoque intẽperies tardius omnino ac difficilius eximitur quàm hu-

Calidiorũ auxiliorũ quàm frigidorum vſus tutior.

Quando curationẽ naturæ committere oportet.

mida. Si obſcurior morbi ſpecies nondum tibi penitus cognita perſpectaque eſt, huic ne properes remedia adhibere; ſed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, non niſi diſpendio decernitur. Si quid fortè experiri cogeris, leue id eſto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu ſimplici ac ſolitario, cui nec cauſa nec graue vllum ſymptoma aſſiſtit. Nunc de affectu quem ſua adhuc cauſa fouet ac continet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis priùs quàm affectus methodo recta excindi & ſummoueri debet. Cauſa enim perſiſtente affectus manet, nec penitus euelli poteſt. Quòd ſi adnitaris, quantum huius demes, tantundem aſſidua & continens cauſa (nunquam enim naturalis quum ſit, otioſa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius ſuccedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma ſtabiliſque conſtitutione inhæreſcit, totus quidem ſublata cauſa plerumq; diſperditur: at quum pars quædam eius genita iam eſt, pars quaſi ortu nouo continenter additur, tum cauſæ ſublatio affectum non eximit. Quocirca cauſa primùm, genitus dein affectus ſummouendus: ita enim radicitus extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio ſerieſque cauſarum exiſtit, in qua alia ex alia naſci & exiſtere, & omnes inter ſe aptæ connexæque videbuntur, ſuo quęque ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inueſtigatione verò poſtrema fuerit inuenta. Ab hac ſenſim ordinatimque ad cæteras, poſtremoque ad morbum progreſſus fiet, ſuo cuique obiecto contrario. Hæc non iam ſimplex, ſed methodica curatio eſt, quæ non ſolis remediis, ſed via vtendique ratione complectur. Hac vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita eſt remediorum materia, Medicus eſt præſtantior. Eſto exempli cauſa, impuri eiuſque calidioris alimenti vſu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein neceſſitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitioſóſque humores proferat, quorum poſtea ſit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris ſequatur ſuis comitata ſymptomatis. Conſtat ſanè neque febrem neque eius ſymptomata ſedari poſſe, niſi vacuata putredine. Hanc verò

Vna curandi methodo medicus herbario & pharmacopœo præſtat.

yerò fruſtrà purgari,niſi quæ hanc gignit humorum collu-
uies emendetur: hanc emendari non poſſe quandiu chylus
impurus è ventriculo affluet & impurius caliduſque alimē-
tum ſuppeditabitur. Itaque niſi vrgentius quiddam inter-
pellet,primùm prohibendæ ſunt euidentes cauſæ quæcun-
que impurum chylum ingenerant,mox expurganda impu-
ra omnis colluuies quæ putredinis eſt materia,ac demum
quæ his ex cauſis orta eſt humorum putredo vacuanda:ad
poſtremum ſi quid caloris alièni vel in humoribus vel in i-
pſis partibus derelictum ſit,extinguendum. Quendam rur-
ſum ſtatuamus moleſtat cerebri deſtillatione vrgeri, quę ex
immodico excrementorum prouentu ſit orta: hic verò ex
frigida humidáque cerebri intemperie,quam vel alimen-
torum refrigerãtium vſus, vel gelidi cæli occurſus pepere-
rit:conſtat ipſo ſtatim initio tum immutata victus ratione
tum aliis quibuſcunque remediis corrigendam cerebri fri-
gidam intemperiem, mox eximendum omnem excremen-
torum prouentum: ſic demum quæ ab hoc fit deſtillatio-
nem protinus conquieſcere. Hac ratione ſimplicis omnis
affectus curatio pro cauſarum ordine procedat.In conne-
xis quoque aut conſequentibus, affectus omnes eo ſigilla-
tim extirpentur:ordine,quo ſibi ortu ſuccedunt.Affectus e-
nim prior ſtatim initio eximatur neceſſe eſt,vt ſi crebrior
ea deſtillatio tandem illabatur in ventriculum,cuius vitio
tum nauſea orta tum deiecta appetentia tum impedita fit
concoctio, neque profectò nauſea tolli,neque appetentia
neque concoctio reſtitui poteſt,niſi expurgato ventriculo
prorſus verò expurgari nequit nō antè inhibita deſtillatio-
ne,neque hæc inhiberi niſi vacuato cerebro ſublatáque fri-
gida intemperie eius affectrice.Itaque niſi vrgentius quid-
piam ſollicitet,primùm corrigēda frigidior cerebri intem-
peries,dein quicquid genitum eſt excrementi purgandū eſt
ac ſi quid poſt hac gigni cōtingat,id curſu naturali deriuā-
dum in nares:his quū deſtillatio expurgata & aduerſa fue-
rit,ventriculus omnino expurgādus,dum in eo nihil ſit re-
liquum,atque vaneſcant ſymptomata quæ laboranti erant
importuna.Hæc vtique vera eſt & exquiſita medendi ratio,
ex cauſarum affectuumq.ſerię ineunda.Affectus dico præ-
ter naturā qui vel in partibus ipſis vel in cōtentis inhære-
ſcunt,id eſt vel morbos vel interiores eorum cauſas.Horū
quippe vitium quodque contrario oppugandum eſt.Sym-
ptomata verò inter hæc plerumque apparēt interiecta,ſed

quorum tamen propria non eſt curatio,neq; his contrariũ quicquam è regione obiicitur, quòd ſublatis affectibus ea protinus euaneſcant. Methodi atq; ordinis inuerſio nõ modò nihil ad curationẽ proficit,ſed & plerumq; morbũ conduplicat. Quum enim perſiſtente cauſa de morbo nonnihil ſubtrahitur,licet tũ fortaſſe ſibi æger nonnihil leuatus eſſe videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementérque diſſoluentibus diſcutitur, quæ irruenti cauſæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atq; hæc quidem methodus in cauſarum ordine: quæ verò in implicitis & compoſitis affectibus tenenda deinceps monſtrabitur.

Quum multi morbi inſunt,quænam curandi methodus.

CAP. V.

QVVM disiuncti & diſparati morbi in corpore conſiſtunt, ſuam quiſque ſeorſum medendi rationem obtineat. Qui ita ſedibus longè diſtant, vt vnicuiq; ſua poſſint remedia cæteris intactis adhiberi, poſſunt ij & ſigillatim & pariter omnes curari,minimúmque refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atque compoſiti non niſi methodo ac ratione ſumma eximi poſſunt. Nam impliciti quoniam tam vicinis partibus inſident, vt communiter ipſarum functiones impediant,vix propriam ſeorſum curationem habent. Multo magis eſt compoſitorum implicita ſanatio. Etenim quum vni eidemque particulæ penitus inhæreſcant, & in vnum quaſi conflati coëant, quodcunque remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compoſitis neque implicitis, ſingulis liceat propria ſeorſum accommodare remedia: quumque omnium curatio eodem tempore probè adminiſtrari nequeat, methodus omnino adhibenda in primis eſt,quæ ſuum cuique ordinẽ præſtituat,& quid primo,quid ſecundo, quid denique tertio quartóve loco ſit ſanandum. Porrò autem ita variè concurrentibus morbis accidit interdum vt omnino conſentiant, quum vnius curatio alteri ſanando conducit, aut nihil ſaltem obeſt: interdũ diſſentiant, quum vtriuſvis curatio alteri incommodat morámque affert: nonnunquam verò partim conſentiant, partim diſſentiant, atque eatenus vnius curatio alteri & prodeſt & obeſt, Implicitos morbos atq; compoſitos qui aut congruunt aut minimè diſſentiunt,& ſimul & ſeorſum ſanare licet: quúmque id ſeorſum ſit,ab vtrovis incipere conceditur: vt ſi oculus ſuffu-

Impliciti & cõpoſiti morbi ſi

lus ſuffuſione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorum proximæ ſunt ſedes, poteſt ſuffuſio acu deprimi perſtante albugine, poteſt & albugo deleri permanente ſuffuſione, poſſunt & illæ ſi videatur pariter eximi. Similiter ſi iecur frigida intemperie ſimúlque obſtructione ſimplici tenetur, ex quarum permiſtione compoſitus eſt morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obſtructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & ſimul iiſdémque remediis illas tollere. Quum impliciti aut compoſiti morbi omnino diſſentiunt, nec prorſus huic aut illi, ſed vtrique mediocritate quadam & contrariorum permiſtione ſuccurrendum. Sic increſcenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiſcentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæque ex calidis frigidiſque conſtant, & modò horum modò illorum vſus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præſidia poſtulant, difficilè ſaneſcunt ac plerumq; deſperati & inſanabiles permanent. Quum impliciti morbi partim conſentiunt, partim diſſentiunt, ab eo auſpicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo ſine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere nō eſt quin noua accerſatur fluxio aſpereturque phlegmone, hæc in primis quidem ſananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus eſt, idque cauum & inflammationi coniuctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci poteſt, niſi carne impleatur: carne autem proba impleri non poteſt, niſi inflammatione ſedata priſtinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia validè ſiccant, carni gignendæ obſiſtunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Neceſſe igitur eſt inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, ſine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandemque cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant ſimplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obſeruatione cognoſci poteſt, quid à quo, quid cum quo, quid poſt quod ſanari poſſit. Ita quidem omnis abſoluta videri poteſt legitima morborum curatio, quam ſemper ſequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc neceſſitate quadam interpellet.

congruāt, quanam curandi ratio tenenda.

Si diſſentiant.

Si partim cōſentiāt, partim diſſentiāt.

De curatione extraordinaria legitimæ oppoſita. CAP. VI.

IN affectuum connexioné plerumque vrgentiori vel inuerſo & præpoſtero ordine in primis ſuccurrendum. Ab eo enim auſpicanda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eumque primùm medentis conſilium dirigi debet. Vrget autem & periculoſus eſt affectus trifariam: aut propriæ eſſentiæ magnitudine, aut læſæ functionis præſtantia, aut facultatis offenſæ dignitate corpus vniuerſum gubernantis. Atque horum quidem periculoſiſſimus eſt, qui vniuerſalem facultatem proſternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarum conſeruandarum gratia omnis inſtituatur curatio. Ab hoc ſequitur qui præſtantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculoſus eſt qui magnus quidem exiſtit, ſed citra præſtantis functionis aut virium iacturam. Cæterùm ſi quando vel à functionis læſione vel ab affectus magnitudine maius quàm à viriũ iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auſpicandum, atque in id quod eſt grauiſſimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, ſiue id ante ſuſceptã curationem partium iam erat, ſiue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauiſſimum autem dicere poſſis vel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit, vel de quo is grauiſſimè queritur, cuius precibus & votis interdũ cedere cogimur. Hæc vt illuſtriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa ante commemorata ventriculi intemperies, eiuſque cruditas ex cerebri deſtillatione profecta, omniſque eius legitima curatio: cui tamen vt propoſito ſeruiat hoc inſuper addamus, tam frigidam eſſe vt totus æger inhorreſcat, vixque queat conſiſtere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad deſtillationem quæ eius cauſa eſt accedere, quemadmodum æſtuoſum febris ardorem plerumque intermiſſa cauſa compeſcimus. Rurſum verò id quoque ponatur, congeſtæ pituitæ vi vſque eò ventriculi appetentiam langueſcere, caloremque remitti, nihil vt concoquat, ſi natque quicquid aſſumitur aut crudum dejici aut vomitione reddi: læſæ quidem functionis neceſſitas ac præſtantia ſuadent in primis ventriculum expurgandum antequam irruens omnis deſtillatio ſiſtatur. Hanc eandem pituitam ſi tertiò ſtatuamus ita in os ventriculi defigi, ipſumque tã acriter ferire, roſioniſque ſenſim inuehere, vt frigidos ſudores, viriumque defectionem ac ſyncopem accerſat, ita quidem maximè curationis

Vrgere quid, & quot modis.

tionis methodum inuerti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus, properandum vt pituita accurate abſtergatur. Tribus itaque hiſce concurrentibus poſtremum omnium maximè vrgere ſolet, niſi fortè (quod rariſſimum eſt) vſu veniat, morbi magnitudinem aut læſæ functionis præſtantiã plus negotij faceſſere. Omnem igitur eiuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus. Aliàs autem poſterioris curationem prioribus prodeſſe, aliàs obeſſe cõtingit. Prodeſt in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præſidiis poſteriora, iiſdem & priora tollunt. Eodem quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd ſi poſterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna poteſt celeritate perfici, ſed fere longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obſiſtendum, aliis quoad fieri poteſt minime neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorſus obeſt, atque contraria expoſcit remedia dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe, quorum dein aut difficilior aut certe longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamẽ optabilius eſt, quàm vrgẽtioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ægrotãtis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodũ in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominem de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, eáſque adeò obſtuere vt bilem coerceat, hácque putreſcente cauſum accendat: quis tam inconſideratus aut rudis ſit, vt in perſeuerantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum ſit perempturaʔ Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationem peccet aut etiam irritetʔ Eadem eſt atque etiam multò manifeſtior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſimque ſuccingentem membranam ſubiens excitauit. Sæuiori quoque ſymptomati quod vires nimiopere conuellat aut etiam proſternat, in primis diligenterque ſuccurrendum, morbo etiam interdum pretermiſſo. Quanquam enim ſublato morbo protinus ſymptoma vaneſcit, quod nuſquam in corpore ſubſiſtat, ſi tamen nimium graue infenſúmque eſt, ne violentia aut pernicie iuguler, leniendum protinus,

Præpoſtera curatio & inuerſa.

Sæuiori ſymptomati occurrendum, morbo interdum prætermiſſo.

ipſaque methodus inuertenda. Atque ea quidem ſymptomatis ſanatio eſt, non qua ſymptoma, ſed qua aut offenſarum virium aut noui cuiuſdam affectus cauſa exiſtit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum ſuppreſſio, prohibita tranſpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis ſymptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præſcriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum ſymptomati. At ſi iam vires labant, protinus ſymptomati occurendum, morbo tantiſper omiſſo, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obſiſtere & toto curationis ſpatio ſatis eſſe poſſint. Sic igitur temperanda ſunt omnia, vt neque laborans malorum ſæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollique medicina quæ conſanuiſſe videbantur recrudeſcant. Hactenus explicatum ſatis qua ratione vniuſcuiuſque affectus remedium peruestigetur, ſiue id ſimplex ſiue compoſitum, ſiue vnum ſiue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda ſint. Nunc remedij deſignanda quantitas.

Vt remedij quantitas definienda ſit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendáque ſunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars conſtituebatur, remedij genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria ſunt ex quibus illa noſſe oportet, affectus ſpecies, magnitudo & partis cui inſidet conditio. Ex affectus ſpecie remedij genus innoteſcit, ex illius magnitudine remedii quantitas ex partis conditione vtendi via & ratio peruestiganda. Affectus ſpeciem oſtendunt propria ipſius ſigna quæ demonſtratiua dicuntur. Magnitudinẽ verò, ſignorum ſymptomatumque vis ac impetus, & tum à priſtino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat, receſſus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & conſuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò inſitum temperamentum, ſed & organorum conformationem & ſitum, omnémq. inſitam eorum conſtitutionem. Conſuetudo conſtat ex vitæ genere, & ſuperiore victus ratione & ex anni tempore, cœli ſtatu & regione in qua quis plurimùm verſatus eſt. His ſi propria ſigna accedant quæ alio loco prodita ſunt à nobis, certũ indubitatumque euadet, quænã aut totius corporis aut partis affectę priſtina fuerit conſtitutio. Ad hanc deinde ſi morbi magni-

Magnitudinẽ morbi quæ indicant.

magnitudo ſymptomatũ vi percecta conferatur, planè conſtabit quãtùm morbus à priſtino habitu receſſerit, & quàm valida decernenda ſint remedia. Cognitus ſit Dion ante morbum calido ſiccóque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos peręquè adoriatur febris ephemera. Theoni qui à priſtino habitu longiùs receſſit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda ſunt, grauiùs quippe & periculoſiùs ex Hippocratis ſententia laborat, quòd ipſius naturæ ætati atq. conſuetudini minus conſentaneus ſit morbus. Eadem ratione ſenex, qui iuxtà ac iuuenis tactus iudicio febriciter, frigidiora tandē quàm iuuenis expoſcet auxilia, licèt ad ea ſenſim veniendum eſſe hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitoſum atque bilioſum par cauſus inuadit, bilioſus cognato morbo minus periclitatur, huicq. leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoſo cōgruunt. In partibus quoque ſi tendo pari atque caro vel humorũ influxu vel vlcere tētatur, ſicciora quàm caro remedia poſtulat. Et vt generatim complectar, aduerſus omnem affectum prę-ter naturam adhibendum eò vſque contrarium eſt remedium, dum in naturalem aut certè in priſtinum habitum ſit regreſſus. Id autem aliàs ſemel & vniuerſim fit aliàs ſenſim ac paulatim. Remedium quod par morbo exiſtit, quódque tanto receſſu quanto & morbus à naturali exiſtat, eum quidem omnino & vniuerſim eximit atque perſanat. Etenim ſi quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei conuenienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterque tantumdem ab eo viciſſim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim ſi in aquam feruentiſſimam alterius gelidæ par modus infundatur, permiſtione tepor exurget: ita corporis ſanguini humoribúſque valdè calidis, ſit aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorſus obtuſa accedunt, perfuſione temperies inducetur. Si quæ vero partes incaluerunt vehementius, eorum attactu adhæſuque priſtinam mediocritatem recipiēt. Ad hunc modũ humoris lenti & glutinoſi adhæſionem omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitioſi exuperantiam vniuerſam tollit medicamentum quod huic ſemel detrahendæ ſit ſatis. At vero quod ſuppar infirmiúſque morbo eſt, hũc quidem minuit eág. ratione iuuat, ſed nec pror-

Aphor. 3. lib. 3.

ſus tollit nec perſanat. Quod enim ordine ſecundo frigidū ſit, haudquaquam poteſt quarti ordinis calidum affectum ſemel & vniuerſim eximere, ſed eius tamen portionem aliquam delet detrahitque. Nam licet ab affectu vehementiore id fortaſſe victum & quaſi extinctum ſit, ea tamen veluti colluctatione aut ſibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem ſuſtulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmius adhibendum, his ferè legibus. Leuior affectus pari contrario ſemel vniuerſimque ſummoueri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribúſve inſignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentiſſime remedia, authore Hippocrate, ſunt adhibenda. Pręcipites enim ſunt & acerrimi, vt apoplexia, quique breui oppreſſuri ſint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, ſuóque motu & inſtabilitate omnia conturbat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt. Præſtat enim nonnullo virium diſpendio morbum diſcutere, quàm ſinere, vt ea materia principem aliquam partem obruat, & nullo ſubſidio vniuerſę vires mox collabātur & concidāt. Mediocris autem affectus quoniam nec præceps eſt, nec periculoſus, lante paulatimque tutiùs eximitur. Non enim citra corporis offenſionem, & magnam perturbationem iactur'amque naturæ, vniuerſum repente demoliri, licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi& vtriuſque iactura confligatur, multoque magis ſi corporis aut partis affectæ ſubſtantia rara aut eximio ſenſu prædita ſit. Ita enim pronuntiauit Hippocrates, vniuerſim & repente vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum: paulatim vero quod ſit, tutum. Quum enim lante id paulatimque fit, vtrique tum morbo tum naturæ conſulitur: morbus ſiquidem abigitur, natura quàm minimum fieri poteſt offenſa. Bifariam autem lente paulatimque curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore ſint receſſus ordine. Nam & contraria paria ſi exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore ſunt receſſus ordine identidem repetita, morbum blande ſenſimque eximunt. Quòd enim ordine tertio frigidum eſt, ſi morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, nō vniuerſum poteſt ſemel repenteque diſcutere: at identidem ſæpiúſque repetitum poteſt. Atq. hæc profecto tametſi copia non

Qui ſemel ac vniuerſim pari contrario morbi profligandi.

Aphor. 6. lib. 1. & Apho. 22. lib. 2.

Qui lentè & paulatim.

Aphor. 51. lib. 2.

pia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodum tutus ſit eorum vſus. Non enim immodicum corporis calorē congruenter vel opio vel mandragora, vel hyoſcyamo, exigua licet portione repetita extinguēs: neque exuperantem humorem parua portione vel ſcammonij vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes. Tutior altera eſt quæ lentè paulatímque fit curandi ratio, contrariis blandis & quæ inferiore ſint ordine, ſed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Senſim quippe multoque otio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & virium diſpēdio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vſque adeò imbecillæ & languidæ ſint remediorum vires vt nihil ferè proficiāt. Siquidē morbus vehementior illas plerumque ſic aſpernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandæ ſint vt tamen aliquantùm iuuent, ne remediorū blandimentis (quod ſæpe fit) morbus exaſperetur. Viribus imbecillis leuis lentaque curatio neceſſaria: ea quoque ſemper optanda, niſi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta ſiquidem ea eſt ac iucunda, & quæ ſat citò fit ſi ſat bene. Hac paulatim medendi lege ſi omnia recta ratione geruntur, neq; id ſuccedit quod ratio poſtulat, nō protinus, inquit Hippocrates, ad aliud eſt tranſeundum. Tametſi enim manifeſta vtilitas necdum vlla ſit ſecuta, & tardior ſit remediorum euentus, de recta tamen medendi via decedendum non eſt. Imperita ſtoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedij genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorū genere conſiſtas, per varia & multa euagari licet, ne vni aſſueſcēs natura eius vim non ſentiat & aſpernetur. Sed & plerumque remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ ſunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ ſola experientia deprehendi poſſunt. Quod igitur permutatione vtiliſſimum compertum fuerit, id ſedulò vſurpandum, quod verò noxium protinus immutandum. Quæſitum ſæpe dubitatúmque eſt, poſsítne blandum ac leue remedium iteratum, id ſenſim præſtare, quod validius ſemel & vniuerſim, huiuſque vehementia compenſari crebritate & copia lenioris. Hoc ſane in iis remediis veritatē habet, quæ nec genere nec agendi modo naturaque, ſed ordine ſolo diſtant. Nam plātago vel copia vel crebro vſu æquè refrigerare poteſt; atque ſemperuiuum ſemel aut parcius

Tuta ratio.

Multa & varia remedia ad unum morbum abigēdum commodè vſurpantur, generis tamen eiuſdem.

admotum. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis inſit narcotica: neque agaricus crebriore vſu id quod ſemel colocynthis, quòd huic non illi vis inſit trahendę craſſæ mucoſæque pituitæ idque e ſummis & extremis corporis partibus. In omni porrò ſiue repentè ſiue paulatim ſuſcepta curatione, ſic adminiſtrari temperarique remedia debent, vt neque morbi quicquam indiſcuſſum maneat, neque contrarium morbi genus inducatur mediocritate tranſmiſſa. Id verò aſſequi in primis eſt arduum, vnaque remedij quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maximè acri eſt iudicio decernenda.

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedij quantitas. CAP. VIII.

Pro partis natura & conditione medicinæ imputatur quātitas.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præſcripſerit, etiam pro partis affectæ conditione augēda minuendave eſt: non enim omni æquè parti eadem congruere poteſt. Partis autem conditio æſtimatur ex ipſius conformatione, poſitu, præſtantia atque ſenſu. In conformatione conſiderandum quàm rara ſit aut denſa. In ſitu verò ſitne in ſummo ea corpore conſtituta, an in alto demerſa, quàm longè abſit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præſtantia ſpectandum párſne ſit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuerſum gubernant, cuiuſmodi ſunt cerebrum, cor & iecur: anne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, inteſtina, renes & veſica & quæ his ſubſeruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut an priuata ſit, ſibi duntaxat non aliis vtilis. In ſenſu videndum hebéſne is ſit an acutus. Horum autem animaduerſione remedij quantitas atque vis ſic eſt immutanda. Pars denſa & compacta, remedia expoſcit validiora & attenuantia magis, quorū vis intrò ſubire poſſit, cuiuſmodi ſunt renes & iecur & quæcunque ſola pars appellatur. Quæ verò ſubſtantia eſt ratiore, vt lien, pulmo & muſculorum caro, mitiora poſtulat. Affectus in corporis ſummo poſitus pari quodam modo remedio abigi poteſt: qui verò in alto corpore demerſus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammatio iecori quàm inflammatio abdomini extrinſecus imponuntur. Et ex aſſumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia aſſumpta ſunt perueniunt. Longior quippe

Subſtantia.

Situs.

via

via eſt per viſcera parteſque multas directas, in quibus remedia aliis permiſcentur humoribus, nec leuem mutationẽ ſubeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda ſunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. Præſtantia porrò idcirco mitiora expoſcit remedia, ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur aut diſſipetur ad vitæ conſeruationem neceſſaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum eſt remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate ſit præditum, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat. Ob ſentiendi quoque præſtantiam neque oculus neque os ventriculi, vehementia acriaque medicamenta: hebetioris verò ſenſus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo ſuſtinere ferreque poſſunt. Atque hæc quidem ſunt omnia, quorum ſumma eſſe debet obſeruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, ſciri poteſt quàm validũ remedium, quo gradu receſſus & quo pondere conueniat, vt affectum ſemel vniuerſeque demat: aut quoties & quouſque admouendum ſit, ſi lentè paulatimque id ars efficere præcipit. Semper autem priſtini habitus memor, in eumq; intentus, eouſque curationem promoue, dum in eum factus ſit regreſſus. Eò quippe redire conſilium eſt, vnde morbus exordium duxit. Priſtinum ſtatum, licet vitioſum, qualem acceperis conſerua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, niſi aut morbi cauſa ſit aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatiſque viribus, ſi quid demum vetuſtioris ineſſe deprehendetur, id ſenſim otioque multo, ſi videtur, demoliendũ. Nam quæ longo ſunt tẽpore contracta, lentè curare oportet: quæ breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodam modo ſint temporum momenta. Quiſquis remedij quantitatem arte conſequi ſe poſſe diffidet, omnia ſenſim paulatimque gerat, dum æger ſibi videatur reſtitutus & priſtinas receperit vitę functiones. Quæſtionis huius magnitudine non pauci occupantur poſsitne quis ex morbo, in priſtinã & æquè atque antea ſalubrem ſtatum redire. Validis hæc vtrinque rationibus agitatur, ſed quicquid in ea vel obſcurũ vel ambiguum eſt, explanatione adhibita elucebit. Morbus ſæpe repentè emergit, cuius cauſa ſenſim

Præſtantia.

Senſus.

Quouſque progrediẽdum in curando.

Aphor. 7. lib. 2.

Quæſtio & eius ſolutio.

radices egerat. Nam quicunque continentem cauſam intus habet, ſenſim multoque tempore genitus eſt: vt licet fortaſſe continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen cauſa, quæ humoris eſt vitium, multo ante tempore ſenſim inualeſcebat, ob quam neque tum omnino & integre ſanum corpus erat. Quum igitur febris ſublata cauſa perfecte ſanatur, corpus non modo ad priſtinum ſtatum redit, verùm etiam plerumque ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat. At vero fieri arte nulla poteſt, vt ad ſimilem habitum redeat ei qui ante morbũ & eius cauſam fuerat: aut ſi morbus ſine continente cauſa fuit, fieri nequit vt in priſtinum ſtatum regreſſus ſit. Qui enim naturalis bonuſque erat, ex morbo nonnihil immutatus eſt, parſq; affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuo redolet, manétque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentum iam eſt affectus cuiuſque remedium, eiuſque deſignata quantitas: reſtat vtendi ratio, quæ cui parti, & qua forma, quoque tempore & hora id adhibendũm ſit, explicet.

Vtendi ratio. CAP. IX.

REMEDIORVM alia vacuant alia duntaxat immutant vitioſumque affectum depellunt. Remedia quæ ſolùm immutant, ſiue externa ſiue interiora ſint, affectæ parti quàm proxime licet, adhibẽda. Id autem partis affectæ ſitus oſtendit & ſedes atque conſenſus. Nam ſi externa pars eſt, ei ipſi imponenda ſunt quæ immutent, vitioſumque affectum remoueant: ea quippe non niſi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior eſt affectus, eius ſedes indicat remedia ei parti extrinſecus imponenda, quæ illi proxima è directo reſpondet. Quocirca ex anatome compertum ſit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior ſubiecta ſubditave eſt. Quomodo vero intro ſumenda recte exhibeantur, demonſtrat partis conſenſus atque ſocietas, & viæ in affectã partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptumque fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiorque tranſitus eſt, mox in promptu erit illac etiam intromittenda eſſe remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutãt auxilia, quæ capiti maximéque ſyncipiti & coronali commiſſuræ foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel ſubſtantia vel ſuffitu per nares intro ſubeunt: iis vero quæ eduntur bibunturve, immutandi cerebri parua & admodum lenta vis ineſt. Pulmo-

monum, laterum, thoraciſque interiori vitio ſuccurrunt, quæ foris pectori imponũtur,& quæ vaporis ſpecie vnà cũ ſpiritu hauriuntur:& quę ſenſim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minime vero quæ ore accepta in ventrem ſtatim deuorantur. Ventriculum,iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admouentur tum quæ ſumuntur conuenientia remedia. Inteſtinis ſuperioribus potio clyſtere vtilior,inferioribus clyſter potione conuenientior. Renibus & externa conueniunt & intro ſumpta & ſubdita vt clyſter. Veſicæ atque vtero externa, immiſſa & aſſumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentéſque vias,in quas natura commode dirigit. Has vero oſtendunt partis affectæ conformatio atque conſenſus. Conformatio quidem,vt quæ illius ſit figura,quæ in ea aut circum eã ſpatia ſint, in quæ excrementa ſua deponit. Conſenſus, vt quas & ex quibus locis in ſe vias habeat pertinẽtes,quibus ſuperuacanea ſuſcipit, & quas alio de ſe emittit, quibus illa depellit atq; propulſat.Quum igitur vacuatio triplex habeatur,vna abſolute vocata,altera quæ reuulſio,tertia quæ deriuatio appellatur: ſimplex quidem & abſoluta vacuatio eorum eſt,quæ citra motum vllum aut exagitationem peccant.Reuulſio eorum quæ ex quauis ſede in partem aliquã impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obſident, ipſi quodam modo iam impacta. Itaque ventriculum aut ſumma præcordia ſuis vitiis vtiliter euacuat vomitio: inteſtina clyſter: viſcera atque meſenterium purgatio: venas maiores venæ ſectio: habitum corporis euaporatio aut ſudorum eruptio. Ita igitur ſimplex ſit euacuatio. Reuulſio vero ex humoris motu ſpectanda.Si enim conſtet ex qua parte in quam is incumbit,facile ſit reuulſione eum in contrariam partem retrahere, eiuſque curſum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum ſanguine per venas confertim in quamuis corporis partem ſupra claues poſitam irruens, reuelli debet, ſecta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquam earum partiũ quæ inter claues & renes ſitæ ſunt,reuellitur ſecta è regione baſilica cubiti vena.Qui autẽ in eas partes decumbit,quę inter renes & femora interiacent, ſiſtitur,ſi quidem plethoricum corpus eſt, primum ſectione interioris venæ, deinde ſaphenæ,idque è directo ſedis affectæ. At ſi minime plethoricum corpus eſt, vna ſaphena aperta, ſatis reuellit. Aliorum humorum quocunque influentium, reuulſio etiam

Vacuatio triplex & vnde quæque vacuet.

Simplex vacuatio.

Reuulſio & deriuatio.

purgatione ſit: præſertim ſi è iecore maioribuſque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris ſedes, vel in renes & veſicam vel in vterū aut crura procūbant. E iecore aut è liene curſus præceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura exiſtunt, quę vt apertiora ſint ſigillatim accuratiùs perſequar. Cerebri humores quicunque partem priorem habent, per nares errhinis ſunt deriuandi, qui partem ſummam per commiſſuras, qui partem imam apophlegmatiſmis per palatum, qui latera plerumque per aures, qui poſteriora eius venæ ſectione quæ puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commiſſuram: eorundem externa vitia collyriis eluũtur, in interiora verò quę è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod pone radicem eſt infimæ auriculæ. Qui in auribus congeſti ſunt humores, per eas ipſas expurgantur: & qui circum fauces vel ſectis venis quæ ſub lingua extant, vt in angina vel detergente & diſcutiente gargariſmate. Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum ſuppuratio aut abſceſſus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars ſumma, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & meſenterium & pancreas & inteſtina & lien totus, omnis denique inteſtinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & veſica per vrinas: teſtes ſpermaticaque vaſa per paraſtatas: & vterus per ſuam ipſius ceruicem. Quæcunque aliter & per alia loca fit deriuatio, nec naturæ motu nec arte, ſed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis expoſita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Deriuatio, παροχετευσις.

Medicamenta quæ forma, & quo tempore conueniant.

CAP. X.

VARIAE multiplicéſque medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & ſolida. Vtra autem ſit vtendum oſtendunt affectus ſpecies & partis affectæ natura atque ſitus. Pars affecta lōgius à remediis abſiſtens: aut ſolida atque denſa, liquidiorem medicamenti formam expoſtulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniaque ſubeat. Pars verò propior aut rarior, ſolidis etiam iuuari poteſt. Medicamenta autem quæcunque intrò ſumuntur vt

vel emolliant vel extenuent vel detergant vel diſſoluant digerantque: & quæ foris admouentur vt vel eadem præſtent vel dilatent vel relaxent, omnia quidem liquidiore forma efficaciora ſunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incraſſant vel inferciunt vel adſtringunt atque denſant vel corroborant, ſiue intus ſiue foris adhibenda ſint, maiorem vim obtinent effectumque promunt manifeſtiorem ſolida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleraque detergentia aut emollientia, his media quoque forma, qualis vnguentorum eſt & eclegmatum, aptari accommodarique debet. Et hæc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni ſemper momenti eſt opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix niſi mutatis remediis ſaneſcit. Simplex affectus qui leuioribus præſidiis tempeſtiuè non ceſſit, valentioribus profligandus. Quum autem diuerſorum quadam remediorum ſerie curatio perficienda eſt, non niſi prioris effectu inducto, poſterius aggredimur. Non enim durum ſcirrhoſumque tumorem diſcutere conandum, antequam is planè attenuatus ſit & emollitus. Neque eryſipelatis humorem digerere priuſquam id omnino deferbuerit. Fruſtrà enim poſteriùs tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per ſua tempora, talis ſit & remediorũ mutatio. Fluxionis initio aſtringentia quæ hanc repellant ſola ex vſu ſunt. In ſtatu quũ fluxio planè conſiſtit digerentia: incremento verò vtraque permiſta. Aut ſi fortè congeſta materia digeri minimè poſſe videatur, eius dein ſuppuratio procurãda. Et in febribus cæteriſque partium morbis, primũ quidem initiò exuperantis materiæ portio vacuanda, reliqua dein naturę imitatione præparanda: quumque iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorſus extirpanda. Aut ſi fortè nullus vel certè languidus ſit naturæ motus, artis præſidium eius vices tempeſtiuè ſuppleat: tunc enim medicamento locus eſt. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omnique mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progreſſum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura ſuccurrit: Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præſcribenda eſt ex morborum temporibus. Nam initiò tenuis quodam modo eſt habendus, incremento tenuior, in ſtatu tenuiſſi-

Quo tempore & ordine curatio peragenda.

Qualis victus ratio quoque morbi tempore.

inus. Quum enim ſæuiſſima ſymptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non eſt, neque plenioris cibi concoctione diſtrahenda. Et quo breuior futurus eſt morbus, hoc victus tenuior pro cuiuſque tempore conditione imperandus, quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaque ſine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obſeruatione medicinam facit. Iam verò quum pleriq; morbi certis horis concitentur vehementiùs & exaſperentur, neque vllius ferè ſit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo tum medendo habēda eſt ſumma ratio. In acceſſionibus (inquit Hippocrates) cibo abſtinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obſiſtens noua cibi coctione auocāda non eſt. Sed & ipſa concoctione ſuſcitatur calor morbum plerumq; grauius exaſperat, quum etiam ſecunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingraueſcant aut non parum agitentur. Huc adde, in ipſa morbi maximeque febris excandeſcētia, tetro vapore corpus vniuerſum perfundi, eoque recens ſumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neque in acceſſione neque quum mox futura eſt, ſed duntaxat quum eius eſt deceſſio ſeu inclinatio aut intermiſſio, cibus adhibendus ſit. Medicamentorum autem extrinſecus admouendorum nulla ſtata hora, niſi quum vētriculum aut præcordia attingunt: hæc enim cibo præmitti debent. Quæcunque verò intrò ſumuntur, expleta concoctione exinanitoque ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus eſt offerendus, niſi quum fortè maligna qualitate prædita ſunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permiſtione cibi, neque longiùs poteſt ſyncerior ea prouehi, plerumque etiam permiſtum cibum corrumpit. At quum pernicioſa qualitas medicamento vt elleboro ineſt, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauius offendatur, cibi reliquias ineſſe conducit, vt quæ illius vires non eximant, ſed duntaxat exuperantem ferocitatem infrenent. Neque præterea quum morbi acceſſio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ ſint vires. Perutilis & accommodata eſt vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantum præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moueriq́ue incipiens, promptius euellitur. Cautio tamen etiam atque etiam adhibenda, ne vacuatione immodica diſſolutæ vires, ſuccedentis exacerbationis impetum ægrius perferant.

Aph. 11. lib. 1.

Medicinæ quando aſſumendæ.

His

His ſummas medendi leges perſtrinxiſſe videor, quibus vnicuique cognito perceptoque affectui, mox remedium eiúſque quantitas & vtendi ratio præſcribatur. Quod autem ſummatim comprehenſum eſt, nunc particulatim diſcutiendum, & vnoquoque remedij genere propoſito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum ſit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis eſt, inducto exordio.

Methodi medendi libri primi, Finis.

METHODI MEDENDI LIB. II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quótque ſint humorum vitia. CAP. I.

MEDENDI methodo certis legibus ſtabilita, ſumma remediorum genera, quæ vnicuique præter naturam ſimplici affectui ex aduerſo opponuntur, eorum quantitatem, vtendique rationem ſummatim attigimus. Nunc quò ſit artis cognitio vſuſque certior, particulatim in vnoquoque remedij genere accuratiùs verſandum, & explicandum quæ cuiuſque vis ſit, quæ congruens quantitas, & quæ vtendi ratio. Quoniam autem contenta dum præter naturam exiſtunt, quamplurimorum morborum interiores cauſæ fiunt, quas in primis ars ſummouere præcipit, illorum euacuatio, vt maxime generale remedium, cæteris iure præmittenda. Eſt quidem euacuatio eorum quæ præter naturam in corpore continentur expulſio. *Euacuatio quid.* Continentur autem ſpiritus, humores & excrementa. Excremẽta ſunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibuſdam vt à cerebro & pulmonibus redduntur. Humores alij ſuperuacui alij proprie ſucci nuncupantur. Superuacui qui à ſanguine vi naturæ ſecreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in ventriculo & circum inteſtina hæret, bilis flaua quæ in propria cyſti, & melancholicus humor qui in liene eſt. Succi dicuntur qui in corporis ſubſtantiã conuerti ipſumq́; alere ſolent: hoc genus ij ſunt

ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ij quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam verò horum ſingula aliàs ſecundùm naturam aliàs præter naturam conſiſtunt. Secundùm naturam, quum decoram & conſentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniuntque naturæ legibus & integram ſanitatem tuentur. Præter naturam, quum vel qualitatis vel quantitatis modum non tenēt. Itaque quicquid horũ à mediocritate & à iuſto naturæ modo manifeſtè deficit, quia morbi cauſa exiſtit, ſi emendari aliter non poteſt, protinus auferendum expellendumq; eſt. Hæc autem illius expulſio, eſt euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum ſitu comparandæ inſtituendæque ſunt. Contentorum vitia ſunt plethora & cacochymia, quæ hoc modo accipienda ſunt. Venarum ſanguis nequaquam ſimplex eſt & vniuſmodi, ſed ex pituitæ, bilis vtriuſque & puri ſanguinis permiſtione cõflatus: atque hos etiam ſuccos ex omnium conſenſione vſuque dicendi, ſanguinis appellatione deſignamus. In homine bene temperato & optimè ſano, minus eſt bilis flauæ quàm melancholiæ: minus huius quàm pituitæ, & pituitæ minus quàm ſanguinis puri. Iuſta illa & naturæ conueniẽs omnium humorum proportio, conſentanea & naturalis eſt æquabilitas: atque is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturaliũ æquabilitate conſtat. Non ſic quidem vt is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum ſucci omnes in qualitatis mediocritate poſiti, ſupra iuſtam & naturæ congruentem menſuram accumulantur & increſcunt. Tum ſanè corporis vniuerſa moles intumeſcit, & venæ ſupra modum plenæ tenſionis ſenſum inuehunt, omniaq; membra, præſertim ab exercitatione, exporrigi videtur. Hæc iſta conſtitutio, tametſi bonis conferta eſt humoribus & vires obtinet robuſtas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri ſolet. Siue autem in hac ſuccorum omnium æquabilis eſt redundantia, ſiue ſyncerioris ſanguinis ſumma vbertas & affluentia, quia purus ille ſanguis reliquos in permiſtione ſuccos magnopere vincit, non qualitatis, ſed quantitatis ſolius vitium ſubeſt, debet vtraque plethoræ genere contineri. Atque hæc ſimpliciter & abſolutè plenitudo cenſetur, quam etiam ad vaſa iam trito & apud omnes peruulgato nomine

Vacuationis differentiæ vnde petendæ.

Plethora propriè & abſolutè dicta.

nomine celebrant, quòd amplam vaſorum capacitatem prorſus impleat, etiam ſi vires non premit. Alterum genus eſt plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametſi vaſa non tument nec copia diſtenduntur, plus tamen vtilis ſanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernarique poſſit. Mediocre alimentum ſæpenumero infirmiori naturæ moleſtum eſt & graue, quod licet per initia ſit puriſſimum, diu tamen vix tale perſiſtit: ſed à noſtri caloris gubernatione deſtitutum, tempore dierumque numero corrumpitur fitque morborum cauſa. Cacochymia eſt vitioſitas ſeu vitioſa humoris qualitas, qua is à iuſta mediocritate deciſcit. Sub hac humorum pernicies atq; corruptela corporis functionibus incommodat, eiuſque colluuie corpus ſordeſcit & labefactatur. Eſt autẽ ea bipartita, vna mitior, quum vel ſuperuacui humores immodice accumulati ſunt, vel ſucci in ſanguine non illa iuſta naturaliq; proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel ſuperuacui humores vel ſucci tum primi tum ſecũdarii à naturali & conuenienti ſua temperatione in vitium prolapſi ſunt, quod aut ſubſtantiæ aut temperiei corruptio quædam eſt. Horum vtrumque rurſum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ appellatio, ſi excrementorum quoque vitia comprehendat. Contẽtorum porrò vitia quibus ſedibus inſint & vbi poſita, noſſe quidem maxime oportet ante quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis eſt plethora potiſſimum in venis atque in corporis habitu conſedit: at cacochymia in omne corpus diſpergi diffundique ſolet. Quò ſit autem vacuandi ratio conſpectior, corpus vniuerſum in tres publicas regiones diſtribui partirique debet, quæ propriis limitibus & terminis circumſcriptæ tum varia ſuperuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias ſortitæ ſunt. Vna vereque prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ meſaraicæ quæcunque ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur. Altera è medio iocinere in tenues partium ſingularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnemque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina. Tertia regio muſculos complectitur, membranas & oſſa, omnem denique corporis molem, quæ ab ipſo ingreſſu arteriarum venarumque minorum, in partes ſingulas & in ſummam

Altera plethora ad vires relata.

Cacochymia.

Contentorum vitia.

Corporis regiones tres propriis terminis diſtinctæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

extimamque cutem profertur. Magna profectò iſtarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumſcriptæ ſint, vt inter eas communionis minimum intercedat. At multo maxima ex propriis cuiuſque viribus: quum ſint aliis aliæ coctiones, excrementa alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorum animaduerſione omnis fere medendi ratio ducta deriuataque eſt. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam ſubiectæ, quæ nec late dimanant nec in vniuerſum corpus influunt. Hoc genus ſunt cerebrum, pulmones, renes & vterus.

Euacuationum genera & differentia. CAP. II.

Vniuerſalis vacuatio. HINC rectè vacuationis differentiæ duæ ſtatuuntur, vna vniuerſalis, particularis altera. Vniuerſalis eſt quæ communiter ab vniuerſo corpore materiam ſubtrahit. Huiuſmodi ſunt ſudor vel perſpiratio, ſanguinis profuſio, vomitio & alui ſubductio. Harum ſiquidem quæcunque primùm obtigerit, quanquam plurimùm ac valide regionem vnam, cæteras tamen etiamnum conſequutione quadam licet parcius exinanit. Vomitio primum quidem ac maxime ventriculum, deinde ſi perſiſtit viſcera venaſq; maiores, poſtremò corporis habitum. Alui deiectio primum & abunde inteſtina, ventriculum, viſcera, primaſque venas, deinde venas maiores, poſtremò minores habitumque corporis. Sanguinis profuſio primum venas exhaurit & arterias illis anaſtomoſi cõiunctas, exin corporis molẽ ipſaque viſcera, ad primas vſque venas progreſſa. Quæ per cutem fit diſſipatio, proxime quidem è corporis habitu diſſoluit, ſecundò è venis arteriiſque grandioribus, ad poſtremum è viſceribus & ex intima corporis regione. Particularis autem eua-
Particularis. cuatio partem duntaxat aliquampiam excremẽtorum onere preſſam leuat. Quo in genere eſt cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia extuſſit, arenularum aut puris è renibus emictio, ſanguinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profuſio: hæc enim podicem, illa vterum in primis, vtraq; venam cauam expedit, quum aluus balano vel clyſtere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoque vacuatio exiſtit. Vnumquodque porrò vacuandi genus aliàs ſponte a-
Naturalis vacuatio. liàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum natura duce, quę dum integrè valet nobiſque rectè moderatur, quicquid vitiose

tiosè ſe habet aut ſuperfluit, id omne corpore excludit, éſtque tùm naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum præter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atq; cohibere nequit, eoſque prorſum diffluere ſinit: aut licet robuſtior validiorque ſit, interdum tamen humoris copia vel acrimonia tantopere laceſſitur, vt hunc è vaſis receptaculiſque ſuis proprio impetu foras exilire ſinat. Vtraque ſymptomatica, irrita, præter naturam nulloque vſui eſt euacuatio, quòd benignus atque ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcue, nullo delectu, nulliſque legibus prorumpat. Artificioſam euacuationem perhibemus, quæ externi ſubſidij ope ſuſcitatur. Ea rurſum bipartito ſcinditur. Vna legitima exiſtit, quæ quod vel qualitate vel quantitate negotium faceſſit, duntaxat exterminat. Altera huic aduerſatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio eſt humor exigitur: hęc medentium culpa vel inſcitia decernitur, qui neque quod iuſtum, neque quod idoneum eſt perſpectum habent.

Symptomatica.

Artificioſa.

Euacuationem natura non externa ope, ſed ſuis duntaxat viribus maximeque expultrice complet: Medicus vero variis ſubſidiorum generibus, quæ in ea comparat & accõmodat. Profundẽdi ſanguinis gratia venam aperit aut ſcalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reſerent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellũt. Per ſpirationem vero atque ſudores, exercitatione, frictione, motu omni, æſtu, balneis præſertim nitroſis, ſulphureis aut bituminoſis & ex accidenti inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimenti, inſitus calor humoris plurimum populatur atque diſſipat. Multa inſuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intro ſumpta, corpus per halitum, pérque ſudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatiſmi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur: renes & veſicam diuretica: vterum hyſterica: aluum reſoluunt balani & clyſteres. Ex vnaquaque demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, ſuppuratoria, amyctica, cauſtica: item hirundines, cornua, cucurbitulæ, ſcarificatio & ferrum candens. Hæc igitur pręſidia & tanquam inſtrumenta Medici ad omnes omnium generum omniumque partium vacuationes ſibi compara-

runt. Singulorum autem remediorum quæ hic generatim percenſui, tractationem iam iamque diligentiùs exequamur, à venæ ſectione exorſi.

Quid & vnde vena ſecta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex ſuccis ſanguis totus conſtet & cohæreat, iiſque tenui ſero perfuſis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accurate exquiſiteque permiſti ſunt, vt nullus ne minimum quidem à cæteris diſiunctus compareat. Inciſa vena idque patente ſatis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arcte ſanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluatque. Imò ſi forte conetur auidiùs complecti atque ſupprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, ſeorſum hic illéve humor, ſed ſanguis vniuerſus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametſi moderatus aut etiam paucus ſit, motus tamen impetuque ſuo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitioſa eſt humorum conſtitutio, natura poteſt ſic opus moderari, vt apertæ vena id ſolùm quod vel redundat vel vitio contaminatum eſt effundat. In criſi (fateor) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab aliis ſegregat, ac tandem per vias idoneas excludit: at nihilominus ſi tum venā incidere contingat, per eam minime poſſit tantulo tempore vitiatum humorem ſecernere atq; exigere. Quod Auicēnas ait phlebotomiam bonum ſanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quodque metuit ne vena ſecta æger vel ad bilioſorum efferueſcentiam vel ad pituitoſorum cruditatem perducatur: ſi de permiſtis venarum humoribus id protulit, falſiſſimum & inconſiderantiæ pleniſſimum eſt. Neque enim ſerū priùs quàm bilis, neque hæc priùs quàm pituita vel melancholia, neq; inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucide commonſtrat. Dùm enim ſanguis effluit, ſimplex quidem & vniuſmodi apparet. Exceptus deinde proprio diſperdito calore mox totus concreſcit, eiuſque partes omnes in ſuam quæq; regionem contendunt. Serum per ſumma innatat, vrinæ haud abſimile: bilis tenuis & florida concreti ſanguinis pars fit ſuprema, melancholia ſubſidet: ſanguis rubentior & pituita pallidior media tenent. Conſtans ſit igitur præciſa vena omnes qui in venis

Promiſcuè quicquid in ſanguine boni maliue continetur vacuat phlebotomia.

conditi

conditi ſunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluēs liquiduſque ſit ſanguis, quiſquis ſecto loco vicinior aſſiſtit, primus quidem exilit, deinde qui illi iunctus continuatuſque eſt, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è viſceribus & ex habitu corporis emanat. Eſt enim admirabilis quædam continuatio serieſque venarum per quam ſanguis ſic totus transfunditur, vt patente via vniuerſus plerumq; cum anima excedat. Fit autem ſanguinis per venas & arterias tranſmiſſio, dum totò corpore analogia quædam ſit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis ſubſidio veniunt, copiaque grauatę in vacuas illas onus ſuum deponunt. Adde quòd fuſus & liquidus humor ſponte ſua decliuiores inaneſque regiones conſequitur, in eaſque procumbit. Itaque venæ ſectio quaſcunque venas depleuerit, vniuerſum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuerſalis cenſetur, & quòd omnes humores ex quibus ſanguis conſtituitur, & quòd ex vniuerſo corpore detrahat. At certè non ęquabiliter: quum enim partes ordine quodam conſtitutæ ſint, priùs ac magis è propinquis quàm è diſtantibus: quumque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quæ è directo, quàm quæ ex tranſuerſo poſitæ ſunt, hauriet. Hæc rerum nominumque explanatio præmittenda videbatur vacuandi præceptis, quæ deinceps traditurus ſum.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.

CAP. IIII.

HVmorum qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt proprium accommodatumque remedium eſt venæ ſectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo ſiſtit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulſione præcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia eſt. Plethoræ exuperantiſque ſanguinis vnicum ac proprium remedium eſt venę ſectio. Quumque ſit plethora duplex, vna pura ex optimorum ſuccorum pari quodammodo portione conſtans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitioſorum eſt humorum in venis redundantia, vtrique ſecta vena ſuccurrit. Quum igitur muſculi ſolidi atque diſtenti necnon venæ amplæ atq; turgētes periculum minantur, protinus ſectione venæ eſt opus. Hæc enim dolores ex tenſione placat, corpus graui pondere *Plethora duplex.*

re leuatum erigit & quaſi recreatum alacrius expeditiuſque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam inſito calore liberaliùs ventilato, reſeratiſque arctioribus viis & ſpiraculis, morbos arcet, quorum diſcrimen impendebat. Diſcrimen autem eſt vel ne diſtenta vaſa dehiſcant aut diſrumpantur, vnde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuerſalis obſtructio inſitum calorem reſtinguat, ſtrangulétque vires alioqui validas, vnde ardentiſſima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neque exercitatio neque inedia tutò ac repentè quemquam prohibere poteſt. Plethora pura ſanguine tutiſſimè demitur. Impura verò non æque tuto, quo tamen ea ſimplici propinquior magiſque affinis fuerit, hoc ſanguis abundantius mittendus: parcius vero atque reſtrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam cōſtitutionem ſortiti, venas ſupra modum referſerunt, aut qui licèt proba eſſent conſtitutione, vitioſis tamen ſe cibis impleuerunt, eouſque ſolùm eximendus ſanguis eſt, dum plenitudinis pericula vitētur. Nam reliquiæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem bilioſaque plenitudo omnium impurarum tutiſſimè vena ſecta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verùm etiam refrigerat. Melancholicæ plenitudo parciùs id auxilij genus tolerat: non enim eouſque calida exiſtit vt refrigerationem poſtulet. Pituitoſa omniū certè minimè: quum enim impensè frigida ſit, ſanguinis miſſionem auerſatur; quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendarique poſſit. Sed & huic ferè omnes virium imbecillitas largam vacuationem minimè tolerat. Quocirca decernenda non eſt, niſi venæ ſupra modum confertæ graue periculum minentur: quumque neceſſitas expoſcet non id ſemel & vniuersè, ſed ſenſim ac partitè tentandum, ea ratione quā poſthac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à ſecta vena auſpicanda eſt vacuatio, ſine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præſertim validius ſit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans pertubánſque, plethoricū corpus, in grauius id diſcrimen adducit. In vniuerſum autem plenis turgentibuſque venis, ſi non proſit, obeſſe tamen non poteſt moderata ſanguinis miſſio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem ſignis non facilè agnoſci poteſt) licèt neque vaſa diducere neque diſrumpere neque ingenitum calorem

Commoda phlebotomia, quum plethora grauis eſt.

Plenitudo ad vires an leuanda vena ſectione.

rem obtuere poſſit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortaſſe putredo aut humorum corruptela ſuccedat, venæ ſectione minui poteſt, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præſentis metu vrget; aut victu parciore aut inedia vtiliter ſubtrahitur. De ſanguinis humorumque corruptione aut putredine quæ in venis citra plenitudinem conſiſtit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occaſio exiſtit, num etiam poſſit commodè vena ſecta demi. Simplicem venarum cacochymiam ſecta vena minuere tutum eſt ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione ſuſcepta. Licet enim dum hæc vena ſecatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eademque ac antè reſtet humorum proportio: quoniam tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, ſed alacriores plerumque euadunt, quod reliquum eſt faciliùs ferunt, minoréque negotio domant atque conficiunt. Ita ſanè per continuas febres quum humorũ ſumma etiamnum cruditas & putredo in venis eſt, plerumque miſſo ſanguine vrinæ quæ rubræ, craſſæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctioniſque notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis iſthæc præcepta duci videntur atque ſtabiliri, vt in ſecanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæſtio ſæpe ſit obſcurior. Exercitari igitur vnumquemque in his ſignis oportet, quæ tum plenitudinem tum vniuſcuiuſque humoris exuperantiam ſitumque demonſtrant. Neque imperitorum more, ſi vel nares ſtillant ſanguine vel vrinæ rubicundæ ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facilè ſanguis prorumpit, non ex plenitudine ſolùm, quódque eam vacuationem moliatur natura, ſed aliis compluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula: quibus etiam viſcera præſertimque iecur imbecillum vel ſcirrhoſum euaſit, iis ſæpe ſanguis fluit è naribus, haud ſecus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubeſcit cruentaque redditur in attritu calculi renum. Flaueſcit ex ictero ſimplici, ex ſcirrho hepatis atque etiam ex aſcite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam ſecuerit. Itaque ex iis ſolùm notis quæ vniuſcuiuſque humoris exuperantiam denunciant, venæ ſectio tutò decerni poteſt. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi ſunt vitio expeditè ſuccurrit: eoque li-

An cacochymia ſectione venæ minuenda.

Cacochymia viſcerum vitio genita, ſectione venæ non emedatur.

berat ſi illinc nō autem è malè affectis viſceribus originē habet:tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) pręſtantior accommodatiorque eſt purgatio. Ex his igitur cōſtare poteſt quæ humorum vitia vena ſecta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo ſiſtat, exponendum.

Reuulſio atque deriuatio vt per venæ ſectionem fiat.

CAP. V.

VNVM prorumpentis ſanguinis remedium eſt reuulſio: idque ſiue foras vt è naribus aut ex vtero, ſiue in partem aliquam abſceſſum facturus illabitur. Eſt autem reuulſio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere poteſt. Contraria mathematicis ſunt quæ vnius & eiuſdem rectæ lineę extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarij dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiuſdem venæ recto proceſſu per quem humorum curſus eſt, quàm longiſſimè diſtant. Aperta porrò vena primùm quidē pars vulneri propinqua exinanitur, hæc deindè longinquis ſanguinē prolicit, Cúmque id rectarum fibrarum ope compleat (illas ſiquidē trahendo vt tranſuerſas expellēdo natura deſtinauit) plus ſanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibrę diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam ſi nihil venæ trahāt, humores tamen ſponte recto fibrarum curſu defluent. Quicunque in dextris ſunt, dextra cōſectantur: qui in ſiniſtris, ſiniſtra: Laudantúrque humorum curſus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in tranſuerſum, vitio dantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices. Nomine quidem contraria ſunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, ſurſum deorſum, intro foras. Cæterùm in humorū reuulſione, ne illa quidem contraria ſunt, niſi & in fibrarum venarúmque recto curſu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium eſt latus ſiniſtrum: at inflammato cruri dextro contrarium eſt ſiniſtrum. Hic enim cōmunis & directa venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum crus inciſum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in ſiniſtrum concedit. Proinde huius ſecta vena, dextram pleuritidem non adimit, ſed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, vel (quod frequentiſſimè accidit) ſiniſtram pleuritidem inuehit. Quum itaque omne eò ſpectet conſilium, vt à loco phlegmonę occupato plus ſanguinis ac celerius quàm à

ἀντίσπασις id eſt. reuulſio quid.

καθ' ἴξιν, ſeu κατ' εὐθὺ è directo.

cæteris

cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur, quæ ſit in directo ſitu partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem ſummum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachij venam ſecare iubet, ab eo latere quod dolore ſit affectũ. Neque vero ſolùm in dextra pleuritide, verùm etiam in iecoris inflammatione (qui tamen venæ omnes ſocietate iunguntur) interiorum dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam ſecat: ſi nec ea ſe profert, ad humeralem confugere mauult, quàm ad interiorem ſiniſtri brachij, tantam ſcilicet vim his attribuens, quæ ſunt in directo ſitu. Itaq. reuulſio è directo euidẽs ſubſidiũ celeriter adfert, è tranſuerſo nullum. Vena porro ampla copioſe, vicina valide atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemensque fiet inflammatio ex humore ſcilicet maligno cuius fluxio ſit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiive ſenſus, ampla vena finitimo loco ſecãda, vt quę plus, celerius atque potentius ab affecta ſede vacuet. Sin vero affectus mitior eſt, anguſta vena eligenda, eâque diſtantiore loco, vt minus, tardius & ignauius euacuet. Eiuſmodi reuulſio omnis præterquam quod fluxionẽ ſiſtit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum ſanguinem, quàm ex aliquo corpore benignum atque ſyncerum detrahit. Neque tum metus vlli ſit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cæteræ exinanita fuerit, ſi ad penuriam vſque detractum ſit, vix denuo alia humorum fluxione conflictabitur, niſi forte nouo peccetur viuendi errore. Diſtantes enim indigentia auidæ, proprium ſanguinem elabi non ſinent: nec pars affecta (niſi dolor aut calor reſtet vehemens) ab illis quicquã eripiet, vt quæ ſit imbecilla, nec multo egens alimento. Male igitur Arabum dogmate cenſetur, præciſam in pleuritide eiuſdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens eſt plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena ſubtrahendam: deinde ex aduerſi cubiti interiore reuellendum, poſtremo, reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid hoc quęſo cõſilij & prudentię, ęgrum toties torquere, quem ſemel poſſis malo redimere? Profuſus ad indigentiam ex laborante latere ſanguis, copiam è fonte pleniſſimo haurit, ſimulque phlegmone obſeſſam partem releuat, nullum metum afferẽs nouę fluxionis. At ex aliis venis quę è directo non ſunt, vnam copiam imminuit, ne quicquam tamẽ deprauari eli-

De venæ ſectione falſum dogma Arabum.

cit, neque oppreſſæ parti leuamento eſt: aut certè putris humor è parte motus, puro venarum ſanguini permiſcetur, redditurque malum quod corrigendum fuerat priſtino deterius. Quum autem è directo ſecatur, vacuat, reuellit atque deriuat. Vt fluxio lenta atque diuturna tutiùs è diſtantiſſimis reuellitur, ita & quæ futura eſt arcetur: ſic enim in tractum nouæ viæ longiorem conuerſa, ſenſim à priſtino citra

παροχέτευσις [deriuatio.

virium offenſionem deſciſcit. Deriuatio eſt humoris illapſi tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inſeritur. Per quam ea modo alimentum capeſſit, modo noxium humorem influentē excipit. Quocirca quum iniecto ſcalpello ea vena præciditur, pars multitudine defeſſa illac onus ſuum objicit. Opportunè autem deriuatio adminiſtrabitur, quum reuulſione præmiſſa fluxionis impetus & ardor iam reſedit, neque denuo recentis & inopinati ſuſpicio eſt: ſimulque humor adhuc liquidus eſt in parte, è qua remeare potis eſt. Si vero vſque adeo infarctum eſſe parti coniectura eſt, vt omni fluendi remeandique habilitate ſit orbatus (quod in diuturnis inueteratiſque inflammationibus frequens eſt, in quibus ſcirrhoſæ quędam reliquiæ inhærent) nulla vtique deriuatio venæ ſectione, ſed fomentis & emplaſtris mollientibus digerentibuſque tentanda. Quibus etiam ſi humor diſſolui diſſiparique non poteſt, neque locus eſt inſignis neque dolor vehementer vrget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè vero ſi humor pernicie atque contagione vicinas ſedes inquinauit. Id quanquam deriuatio propriè vereque dici non poteſt, illi tamen quaſi vicaria ſuccedit. Hactenus de venæ ſectione generatim traditum ſit, quæ interiorem morborum cauſam in vaſis conditam euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus ſinguli quibus illa debeat accommodari.

Singulorum morborum, quibus vel præſentibus vel futuris ſecta vena ſuccurrit, enumeratio.

CAP. VI.

MORBOS quos vel ſanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præſentes quidem ſanat venæ ſectio, impendētes arcet. Eius generis maxime ſunt: ſynochus febris tum ea quæ citra putredinem ex ſanguine efferueſcente tum quæ ex putreſcente eo accenditur, omniſque continua, cuius putredo in vaſis maioribus condita eſt. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis,

angi-

angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, ſplenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum tũ externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ: Fiunt enim dum aperta, rupta vel exeſa vena dilapſus ſanguis in partem abſcedit, abundantiorque congeſtus tumorem parit. His proximè accedunt ſputum ſanguinis, incipiénſque tabes, ſanguinis vomitio & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide plenior ſit eruptio. Horum initio vena oppoſito loco tuſa fluxionis impetum ſiſtit, reuulſioniſque vt nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium eſt, qui ex boni ſanguinis plenitudine ortus ſui primordia acceperũt. Qui verò ex impura plenitudine emerſerunt, quia his plurimum cognati ſunt, vena quoque ſecta curari deſiderant, quod eorum materia, etiam ſi impura ſit, in vaſis tamen condita eſt, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furnunculus, ſcabies humidior, omniſque rubor per corporis ſumma efflореſcens & quicunque ad iſtorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præſentibus venæ ſectione medemur. Sic igitur cauſus, omníſque continua febris curanda, cuius putredo in vaſis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum maximeque os ipſius & iocinoris partes ſuas coaceruatus humor, exardeſcens febrem parit continuam, quam vt & eius cauſam non poſſit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura ſit, ſiue tertianarum ſiue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quod eius proxima materia propriúſque fomes non in vaſis ſit maioribus, neque ex his prorumpat, venæ ſectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum ſanguis conuenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgeſcunt, plethoræque pericula impendent, aut incaleſcentis ſanguinis ſymptoma quoddam acriùs vrget: vt pulſans capitis dolor, corporis iactatio, æſtus pene ſuffocans: quanquam & hæc plerumque obrepunt ex bile circum præcordia efferueſcente. At ne ſic quidem venæ ſectio aut febrem aut cauſam eius tollit, ſed duntaxat ſymptomatum tum præſentium tum impendentium ſæuitiam compeſcit. Ex partium quoque affectibus, capitis & aurium pulſans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quædam & epilepſia, acris mordaxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis conſuetis aut anniuer-

ſariis, quum iam plenitudo cauſaque ſubeſſe deprehenditur, anteuertendum occurrendumque eſt ſectione venæ, quandoquidem præſentium atque futurorum vna communiſque eſt ratio medendi: & quæcunque morbis præſentibus rectè peraguntur, eadem ſunt aut incipientibus aut imminentibus illis præmittenda. Sed & citra plenitudinem, atque etiam in penuria interdum vena inciditur, quum euidentes cauſæ vt contuſio, dolor vel ardor fluxionem proritant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præſentis, ſed incipientis aut imminentis morbi magnitudine atque metu fit. Hoc loco dubitatio exiſtit non parum controuerſa, vtri magis ex vſu ſit venæ ſectio; præſentíne morbo an imminenti. Quæ ſic tamen explicari poteſt. Quum maxima & præceps eſt plenitudo, necdum morbus vllus genitus eſt, nullo virium diſpendio ſanguis abundè educi poteſt, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans diſcrimen effugit morbi imminentis, ſecuruſque redditur. Quum verò morbus iam eſt genitus, vires præſentia eius attenuatæ, vix queunt citra detrimentum iuſtam ſanguinis effuſionem ſuſtinere. Hinc Hippocrates ex more inſilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere ſanguinis miſſione, non illorum incurſum appulſumque expectare. Hac ratione in ephemera ex obſtructione, in ſynocho ſimplici, ſanguis copioſè trahitur antequam materia putreſcat. Quocirca tutiùs imminente quàm præſente morbo ſanguis profunditur: ac vtilius eſt futurum proſpicere atque præcauere, quàm prorogare, vt inſilientem defixumque profligemus. Nam ægriùs ejicitur quàm non admittitur hoſpes. Cæterum quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore neceſſitate remedium expoſtulat, quàm quum nondum inuaſit. Quocirca genito quàm impendenti morbo neceſſaria magis eſt venæ ſectio, quòd geniti ſæuitia, maiore nos neceſſitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque præſenti neceſſitas, imminenti vtilitas ac ſecuritas ineſt.

Dubitatio & eius ſolutio.

Quæ vena in quouis affectu ſecunda. CAP. VII.

PLENITVDO cui nullius partis affectio aſſiſtit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodiſſimè tamen vſuque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimum & à iecore validiſſime prolicit. Plenitudo bilioſa, ex dextri quoque, melancholica ex ſiniſtri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis ſitus. Quæ vero ex cru-

dorum

dorum colluuie ſuborta fuerit, ex vtrocunque cubito peræque demi poteſt. Eadem prorſus lex & in febrium curatione obſeruanda. Quapropter ſynochus tum ſimplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi poſtulat: perinde vt febris ardens & peſtilens ſimplex, itemque tertiana & quotidiana continua. Quartana vero quæ continenter affligit, interiorem poſcit ſiniſtri brachii. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus ſecanda vena deligetur, ſi quando aut plethora aut ſymptomatum ſæuitia hanc aperire poſtulet. Ex partibus quæ ſupra clauiculas ſunt, perſpicue reuellit & vacuat inciſa vena humeraria, celeriùs validiuſque in cubito, tardiùs vero & ſegniùs in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his vero quę inter clauiculas & renes poſitæ ſunt, reuellit ſecta interior celeriùs & maiore vi in cubito, tardiùs vero & ſegniùs in manus ramo qui inter annularem & minimum digitũ porrigitur. Ex vtriſque reuellit vena media, ſiquidem ex communibus illa humerariæ & interioris ramis coagmentata conflataq; eſt. Nam plerumque aut latet altius inuoluta, aut alterius duntaxat ſoboles eſt. Subter renes in quacunque parte inhæreſcet affectus, ſecta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentiùs vero & infirmiùs ſecta in malleolo ſaphena. Renes ancipites ſunt, medij inter ſuperiora inferioraque interiecti. Situm definio non ex partis ordine, ſed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis muſculos ſupra vmbilicum inuaſerit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ vero colum inteſtinum prehenderit, quamuis ſubter renes ſit, reuelletur ſecta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationeſque commonſtrant. Hinc ſingulas vniuſcuiuſque partis affectiones perſequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, ſiue etiam nunc initium faciant ſiue magnitudinem ſummam impleuerint, reuellit ſecta cubiti humeraria: dextros quidem dextra, ſiniſtros ſiniſtra. At ſi ſegnius & ignauius id agendum erit, vti quum auertere ac futuros præcauere conſilium eſt, ſecabitur quæ directo inter pollicem indicémque manus contendit; niſi fortaſſe aliunde quam ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant ſcapularum atque humerorum ſcarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & ſanguis profuſus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ ca-

Capitis affectibus quæ vena ſecanda.

pitis vitio enatę ſunt, deriuantur pręciſis quę ponè aures ſunt arteriis: perinde atque inueterati capitis dolores calidi ſpirituſque pleni. Qui dolores priora capitis obſederunt, deriuātur aperta frontis venæ qui verò occiput & poſteriora tenent, cucurbitulis ceruici humeriſq. adhibitis aut inciſa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymę, primùm ſecta eiuſdem lateris hemeraria, deinde humerorum ceruiciſque cucurbitulis retrahuntur inhibenturque: deriuantur autem inciſa vena quæ in alterutrū fertur angulū. Auribus inflammatis & parotidibus poſt humerariam ſecetur vena ſub aure. Gingiuarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, poſt humerariam earum quæ ſub labiis extant ſectionem deſiderant: vt angina earū quæ ſub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit pariterque deriuat interior cubiti ſiniſtri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis ſinu prodeunt, hic autem in ſiniſtrum parietem venæ cauæ inſeritur, qui per alam ſiniſtram in cubitū excurrit. Eadem ſanguini qui tuſſiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliiſque eorum vitiis ſuccurrit. Pleuritidi tum interiori tum externæ, itémque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus ſanguinem ſputo fundentibus, interior eodem latere ſecta reuellendo deriuandoq. confert. Inflammationes quæ vel axillas, vel humeros malè habent, niſi ad brachii flexum pertingant, eandem curandi rationem ſubeunt: quum autem eò peruenietur, quoniam partē inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, manus è directo aperienda eſt vena. Iecore inflammato grauitérve oppreſſo, interior dextra cęditur: at verò malè affecto lieni ſuccurrit interior ſiniſtra, in cubito quidē validius in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibuſdam videtur in hæmorrhoidas, ſed in aluū fit: & è cauis quoque iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renum inflammatio, quam copia ſanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti reuellitur, dextri quidē ſi ren dexter, ſiniſtri, ſi ſiniſter affligitur. Cùm verò non immodica plenitudo premit, tutius validiuſq. ex inferioribus quæ è directo ſūt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus ſi menſes præter modū emanant, vena cubiti interior impetum coercebit, ſurſumq. retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ ſubter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppreſſos autem menſes vena in poplite aut malleolo inſtante purgationis

Pulmonū inflammatio qua vena aperienda.

Vtero affecto vena qua ſecanda.

tionis tempore cæſa mouet: nam ſanguinis impetu deorſum conuerſo, venę quæ in vterum pertinent reſignantur. At ſi qua inflammatio ſubeſt, per initia ſurſum retrahetur, idque directò: illinc quippe tãquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec eſt quód inde menſium ſuppreſſionem vereare: ſi modò quam mox venã in poplitem aut in malleolum directam ferire iubeas, quę illorum euacuationi deriuationique paratum & expeditum eſt pręſidium. At ſi quis temerè hoc ab initio experiatur & attẽtet, fluxionis impetum plegmonémque angebit. Reuulſio enim quæ fit ſecta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipſum è quo fluxionis exordum eſt exhaurit, vniuerſalis cenſetur, quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neq. fontem primariò euacuat. Quum itaque vniuerſalia particularibus ſint præmittenda, inflammationes quæ ſubter renes incurrent, primùm reuellendæ ſunt præciſa interiore cubiti vena directa, deinde reſeratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè ſit primas ferire, maximè ſi ingens eſt vaſorum plenitudo, fluxioniſq. incurſio vehemens. Profluentes affatim hæmorrhoidas ſecta in cubito vena ſupprimit: ſuppreſſas diducit & euocat ſecta in malleolo. At ſi qua inflammatio vel podicem vel partes obſcœnas vel veſicam vel alterutrum inguen infeſtabit, modò nõ venenatæ cuiuſdam perniciei particeps ea ſit ex ſuperioribus cubiti venis multitudo (ſummouenda inhibendaq. fluxio: ſecundùm quam ex inferioribus, ſi magna premet neceſſitas particularis reuulſio deriuatioq. fiet. Similis eſt crurum inflammatorum ratio: quoties enim ingens ineſt plenitudo effrenataq. fluxionis vis & incurſio, ex cubito ſanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior exiſtet inflammatio, neq. plenitudo extra modum increuerit, ſuperiorum venarum ſectionibus prætermiſſis, ſatis ſuperq. erunt quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterùm qui ex pręſenti plenitudine futuri morbi metuuntur, ſanguinis detractione arcendi ſunt & pręuertendi. At ſi plenitudo ex ſuppreſſis menſibus coagmentatã eſt, quiſquis morbus impẽdebit, cõgruenter propulſabitur inferarum ſectione, quæ dum vacuant, menſes pariter exciunt, ipſamq. mali cauſam exterminant. Vbi verò ex longã conſuetudine fluentes hęmorrhoides cohibentur, plenitudinémque inuehunt, ſi quidem has euocare conſilium eſt, ex inferioribus plenitudo

Partibus infra renes affectis qua ſecanda vena.

Ad arcẽdam plẽnitudinẽ vena ſecand.

haurietur: ſin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit poſthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex ſuperioribus erit detrahenda. Quæcunque autem aliis ex cauſis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit ſecta iecoraria in flexu cubiti dextri. Pars cuius vaſa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem prompte excipit, exinanienda eſt non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum ſit, ſed per venam quàm longiſſime è directo diſiunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius ſolitum impetum in diuerſam regionem incitet.

Quid ſpontanea ſanguinis eruptio conferat in morbis,

Cap. VIII.

Sangvis è naribus, ex hæmorrhoide atque ex vtero plerumque ſponte prorumpit: ex ore verò modo tuſſi modo vomitione: at ex alia corporis parte perquàm raro, nec niſi contra naturam. Quocunque ex loco lente parcéque ſanguis etiam ſecundùm naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum ſoluit neque conuenientem vacuationem dehortatur, quam præſertim morbi vehementia maturare cogit. Qui vero affatim copioſeque profluit tùm in grauante plethora tum in ſynocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerumque finit. Quum enim vniuerſale malum omnes peræque tum venas occupet, vndecunque obtingat ſanguinis imminutio, grauitatis plenitudiniſque ſymptomata cedunt. At in cauſo atque in omni continua per quam humores alij in maioribus vaſis putreſcunt, ſanguis etiam copiose & affatim proſiliens non æque confert. E naribus enim qui excurrit licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliaſque ſymptomata demulceat, vix tamē propriam morbi eſſentiam atque radicem euellit, niſi forte immoderatior ſuccedat profuſio, ſumma virium diſſolutione, quæ tamen nuſquam videtur optanda. Vitioſus enim ſanguis per nares poſtremus elabitur, nec niſi quum vtilioris magna vis erit effuſa. In his igitur febribus tametſi nares multo ſtillent ſanguine, vena tamen cubiti ſecanda: quandoquidem ſæpe deprehenſus eſt è naribus tum colore tum ſubſtantia laudabilis, quum ex cubito impurus ſordiduſque detrahitur. At vero qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copiose exit, quod proxime è vena caua lumborum decedat, multo quidem vtilior habendus: ſed plerumque nec ipſam febris radicem extirpat, quæ in venis eſt cordi proximis. Hinc ſæpe profluentibus menſibus, at-

Sanguis ſponte flu-

que

que etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem ſanguis (licet parciùs) è cubito demendus. Eadem quoque ac etiam euidentior eſt interdũ ratio mittendi ſanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmonæ aliique affectus qui ſupra iecur & diaphragma conſiſtunt, nihil aut minimum miteſcunt ſanguine ex vtero aut ex hæmorrhoide profuſo: nec qui inferiores ſedes obſident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanans affectus tollit ſiniſtros, nec è ſiniſtra dextros. Itaque ſanguis ſponte at non ex ratione profluens, nõ eam dehortatur venæ ſectionem quam ratio vſuſque poſtulat. Morbis autem curandis venæ ſectio aut per ſe aut ex accidente confert: per ſe aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, quũ calidiorem ſanguinem educit, modò obſtructiones expedit, ſed eas duntaxat quæ ex multitudine contractæ fuerant. His autem affectibus ſemper adhibenda eſt, quibus per ſe, non ſemper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emiſſione ſanguinis quum eius eſt penuria, minimè tutum ſit: ſed eorum tutior vſus quæ per ſe refrigerant & proprium ſunt intemperiei remedium. Dicti iam ſunt affectus omnes quibus remedio eſt venæ ſectio: nunc effundendi ſanguinis præfinienda quantitas.

Sanguis profluens phlebotoniam ſi eam morbus exigat nõ dehortatur.

Quibus ſignis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere ſanguinem oporteat.

CAP. IX.

Cvicvnqve affectui conuenit venæ ſectio, ei protinus adhibenda ſi magnus is eſt viréſque conſentiunt. Leuis autem vſque adeò interdum affectus eſt, vt vel ſponte nullo artis ſubſidio breui ſaneſcat. Atque interdum licet magnus ſit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem ſuſtineant: vt quæ ferè omnem illarũ ſubſtantiam conuellat, quarum ſeruandarum gratia curatio inſtituitur. Itaque vt accuratè & ad vnguem præſcribatur in quibus morbis & quantum demendum ſit ſanguinis, prorſus æſtimandum quàm magnus morbus ſit, quamque validæ ſint vires. Morbus autem ſiue factus omnino, ſiue incipiens ſiue impendens, magnus dicitur aut ex ſe aut ex ſua continente cauſa quæ in humoribus conſiſtit aut ex ſymptomatis cuiuſdam ſæuitia. Ac primùm quidem magnus vehemẽſque intelligitur ex ſuo genere: nam

Magnitudo morbi vnde æſtimanda.

cuiuſcunque partis ſit phlegmone, grauior deteriórque cenſetur quàm ſimplex eiuſdem intemperies. Deinde ex partis vſu atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut ſi contrà inter partes obiectas & ignobiles cenſetur. Preterea ex iſtarum ſitu: nã aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, vt inteſtina, renes, veſica, artus, aliæque in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo denique partis ſenſu, qui aut acer acutúſque eſt aut hebes. At cauſæ magnitudo ex humoris qui in affecta ſede congeſtus eſt & continens fit morbi materia, cõditione & natura ſpectatur: quòd nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa qualitate contaminatus, iſq. aut multus aut paucus. Hic enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſueuimus Ex vaſorum etiam & viſcerum totiuſque corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis cauſę magnitudo deprehenditur: itémque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaque ſi praua quædam morbi ſpecies velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupauerit, cuius vis latè ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vaſa conferta appareant, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus & vigilię: hunc profectò in maximorũ grauiſſimorúmque morborum numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem morbo diuerſa comparent omnia, is certè pro leuiſſimo minimoque ducendus eſt, & qui fortaſſe nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci interiecti ſunt medij ordines, qui pro maioris minoriſque ratione, aut abunde aut parce vacuandum denunciant. Nunc ad virium æſtimationem transferatur oratio. Facultatum viriúmque corporis aliæ partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & inſitæ, aliæ communes & influentes. Inſitarum atque innati calidi vnam eandemque haberi eſſentiam, eamque naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conflari, cui ſolida partium ſubſtantia tanquam materia ſubſternatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarúmque eſſentias è tribus

Vires vnde æſtimãdæ & cõſectandæ.

prin-

principiorum fontibus emanare, triplicique ſpiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi oſtendimus. Quo loci demonſtratum ſimul eſt vires partibus ſingulis ingenitas ab influentibus illis ſuſtineri, totum verò animal ab vtriſque gubernari. Itaque ſi integra ſanitate frui debet animal, vtraſque tam inſitas quàm influentes ſaluas & incorruptas eſſe eſt neceſſe. Quod euenturum eſt, ſi earum ſubſtãtia æquabili & iuſta quadam moderatione conſiſtat, quæ in certa quantitate atque proba temperie poſita eſt. Econtrario autem ſi ſubſtantiæ vel quãtitas vel temperies inuertatur, illæ neceſſariò iacturam facient aut imbecilliores euadent, vnde earum functiones lædentur, totiúſq. animalis gubernatio perturbabitur, tandémque vitæ cõſequetur euerſio. Ergo valentes & imbecellę vires ex operibus primùm internoſcendæ ſunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquoſa, aut loturæ carnis ſimilia, naturalis facultatis imbecillitatem commõſtrant, quemadmodum vel retentio vel alia quæuis oblæſa functio. Vitalis facultas ex pulſu paruo, obſcuro & languido, ſimiliter ex reſpiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neque pulmonum neque pectoris vitio oborta ſit, debilis animaduertitur. Horum verò contraria eiuſdem robur & firmitudinem oſtendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus ſenſuúmque læſio, vigiliæ, deliria, aliæque perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariæ conſtantiam ipſius firmitatémque demonſtrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi conjicimus. Læduntur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppreſſæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximi refert languidas ab oppreſſis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum diſtinctio ex cauſis euidentibus eſt petenda. Si enim eius generis pręgreſſæ ſunt quę vitium ſubſtantiam vel mutant vel diſſipant, eas verè languidas eſſe: ſin nullæ eiuſmodi deprehenſæ ſunt, & alię vrgent ſuo pondere, opprimi ſolùm cenſeto. Externę cauſę & euidentes qnibus inſitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, ſunt ardentiſſimæ febres quę corpus liquant & cauſę vehementiores quęcunque ſolidas partes immodice calefaciunt, refrigerant, humectant, ſiccántve. At illarum ſubſtantia digeritur atque diſperditur in morbis longiſſimis, qui homi-

Qui languidas vires ab oppreſſis dignoſcere liceat.

nem in atrophiam, vel in tabem conjiciunt. Influentium autem virium triplex ſpiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate tum ex viſcerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aeris quippe feruor & æſtus non ſolùm quà nos extrinſecus ambit, verùm etiam quà intrò reſpiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omneſque ſpiritus euſque inflammat, dum plerumque febris incendatur: ex qua ſpiritus intemperie neceſſitas eſt vires imbecillæ languideq́ue reddantur. Adde per eum feruorem ſpiritus non modò temperiei mutationem ſubire, ſed & diſſipationē eminui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens introque ſubiens, aliàs ſpiritum omnemque calorē infringit & debilitat, aliàs prorſus extinguit. Aer dum vel peſtilens vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit, hauſtus tractúſque contagione noſtros etiã ſpiritus labefactat, ex quo grauium morborum in corpus incurſio, viriúmque non mediocris iactura. Multo quidem apertiùs vel ſcorpij vel rabidi canis vel alterius venenatæ beſtiæ morſu acceptum virus ſpiritum polluit & inficit Porrò etiam interiores & abſtruſæ cauſę ſpiritus immutare ſolent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiam conflictabuntur, eadem ſi longiùs ſerpat, neceſſariò ad ſpiritus indidem ortos dimanabit, viriúmque robur comminuet. Quodcunque etiam humoris vitium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offenſionem ſpiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuerſum aut ventriculum maximéque os eius occupauerint, neceſſe eſt tum caloris tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat. & infringatur, animálque prorſus langueſcat, interdum verò & ſyncope prehenſum corruat Bilis ardētior calore immodico ſpiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quaſi aculeis compūgens, haud leuiorum malorum ſit cauſa. Eſt & quum humor aliquis veneni labe & pernicie aſpergitur, cuiuſmodi eſt cohibitum putreſcenſque ſemen aut menſtruum aut grumus ſanguinis, cuius vapor ſpiritum labefactans & inficiens aliàs ſyncopen, aliàs vteri ſtrangulatum, aliàs epilepſiam, aliàs alia incommoda ſolet inferre, virib. extra modum offenſis. Ergo tot tantiſque modis ſpiritus à ſua temperie deſciſcunt. Eorum porrò viriumque ſubſtantia imminuitur atque diſſoluitur, interdum ſponte, quia tenuis & diſſipabilis in corpore calido, raro, laxoque concluditur vt

pro-

proinde ſuopte impetu diſperdatur & vaneſcat. Interdum verò externarum & euidentiũ cauſarum occurſatione perimitur, quales ſunt ambiens aer feruidior & ſiccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipſo quòd ſpiritus ſubſtantia fuſa atq. profluens eſt, non poteſt non bonam illius partem è corpore ſecum abripere. Quocirca ſiue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, ſiue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: ſiue pus aut aqua ex thorace, ſtomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiã abſceſſu vniuerse & affatim prorumpit, neceſſitas & grauem vires iacturam faciant. Multo autem certiùs & clariùs nimia ſanguinis aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, vireſque conuellit, ſiue is ex vulnere, ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex mariſcis, ſiue ex vtero, aut aliunde proſiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt; quòd per has neceſſario & vtili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud non ſufficitur, vnde vim omnem concidere eſt neceſſe. Labor ac æſtus ſpiritus caloriſque ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipant. Quapropter qui vitæ ſuæ curſum in labore aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum ſubſtantia, haud æque excrementis circumfluunt atque ij qui otioſam & inertem vitam traducunt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt, his (inquit Poeta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt, hi omnium maxime ex tantula ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quod ſpiritus plurimũ diſſipetur. Doloris porro atrocitas multo amplius quàm labor ſpiritus diſperdit, vireſque proſternit. Animi pathemata alia quidem ſpiritum atque calorem obruunt & ſtrangulant, vt timor, mœſtitia: alia vero diſſoluunt atque diſſipant, vt gaudium, lætitia. Vigiliæ corpus vniuerſum eiúſque maxime animalem ſpiritum exhauriunt, quemadmodum ſomnus vacuationis genus omne præter ſudores, & quam ἄδηλον διαπνοὴν Greci vocant, cohibet. Atque hę ſunt cauſę quarum exuperantia calorem, ſpiritum vireſque diſſipat; quę quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notę & ſigna fiunt ex quibus vires proprię ſubſtantię iacturam feciſſe intelligimus. Cauſę vero quę dũtaxat vires opprimunt interiores ſunt & abſtruſę, neque adeo nobis expoſitę: eius generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia

Quæ vires obruũt & ſupprimunt.

Venarum arteriarumque obſtructio quæ à craſſis lentíſque humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo denique corporis habitu ſæpe ac multum euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exubeberantes induxerunt, non modò ſpiritum calorémque premit, verumetiam ſuffocat & obruit. At multitudo libera neque vlla obſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, ſi qua ex cauſis illis procatarcticis vehementior anteceſſerit, direptam & imminutam cenſeto virium ſubſtantiam. Vbi verò nulla ex cauſis illis prægreſſa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ comparebunt, non vtique diſſolutas, vel oppreſſas putato: maximè ſi vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ ſigna fuerint connexa. Sublatis cauſis opprimentibus protinus vires recreantur & ad ſeſe redeunt, niſi affectionis diuturnitate proſtratæ iam ſint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines conſtitui, alias eſſe proſtratas, grauatas aliàs, tertias languidas, quarum ſigna ſigillatim ex ante commemoratis elucebunt. Sunt qui vni pulſui tanquam ſigno minime fallaci iubent attentos eſſe de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, at nondum ſatis eſſe iudico: quandoquidem pulſus ferè inconſtans incertuſque eſt, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationemque ſuſcipit. Deinde ingens copioſaque euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occaſu haud ſecus emorimur atque ſi vitalis intercideret: quare videtur aliarum etiam facultatum obſeruatio ad vacuandum neceſſaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia maraſmóve extabuit, huic ſanguinem non mittes, etiamſi pulſus plenus nunc exiſtit & validus. Quocirca non vnius, ſed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum ſolùm, verùm etiam inſitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æſtimandum eſt.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & viriū robore æſtimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulſionē adhibetur. Ne igitur durum videatur iam afflictum grauiùs affligere, ea lege temperāda ſunt omnia, vt morbi ſubſtātia dematur, viribus quàm fieri poteſt minimum oblæſis. His quidem tantiſper negotium faceſſere dum malum profligetur, & in maioris commodi ſpem adducamur, periti in primis eſt artificis. Quæcunque autem offenſio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodū & breuis eſſe ſolet, vt quæ completa euacuatione mox conquieſcat. Natura ſiquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti ſarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid ſpiritibus & innato calori fuerat detractum reſarcit, factaque morbo deinceps ſuperior, quæ aliqua ſunt euincit partim coquendo partim foras diſſipando. Si Hippocrates ad pericula proſpiciendæ ſagaciſſimus, conſuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorū vires licèt infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac ſimul morbi eſſentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum Cæterùm perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductæ vires concidant, circumſpiciendúmque etiam atque etiam & accuratè conſiderandum, quantum & quoad proferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quātitas citra inſignem virium offenſionem morbum adimit. Hoc morbi viriúmque inter ſe exquiſita collatio commonſtrat Nam validis conſtantibuſque viribus fidenter quantum morbus deſiderat erit vacuādum minus validis parciùs, proſtratis nihil prorſus moliendū. Cæterum hoc ipſum in diſceptationem quæſtionémq. vocatur, poſſintne vires vſque adeò debilitari, vt ne minimā vacuationem tolerent. Plerumque enim in magna viriū deiectione vacuationes ſponte, ſalubriter, euentûque fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique viriúm ordini ſua quædā vacuationis quantitas proportione reddi poteſt: non enim credibile eſt vncia aut ſemuncia ſanguinis effuſâ vires etiam proſtratas offenſum iri. Quoniam igitur hæc obſcura ſunt, explanationes adhibendæ, vt omnis Veterum ambiguitas tollatur. Vacuationū alia integra ſtatuitur & perfectè abſoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra

Quæſtio & eius ſolutio.

Vacuationum quātitati: tres gradus.

quæ parte morbi ſublata reliquum facit leuiorem: tertia eò uſque exigua & deficiens, nihil vt laborantem leuet. Rarò quidem vires adeò proſternuntur (niſi malo victis & deplóratis) vt ne vel minimam quidem vacuationem ſuſtineant: verùm huiuſce tanquam inutilis Veteres non meminêre, quod citra ægroti alleuationem viribus incommodet, ſtatuerúntque viribus afflictis & proſtratis nullā omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram conſummatámque, mediocres imperfectam quidem, ſed vtilem, proſtratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copioſam eúmque neceſſariam expoſcit, ſine qua aut nullo modo aut non tutò ſanari poteſt. Mediocris moderatam, quæ rarò neceſſaria, ſed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs ſanatio perficitur. Exiguus morbus exiguæ etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iā verò morbi magnitudo virium robori conferatur. Quum vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, nō vtique neceſſaria, ſed duntaxat vtilis eſt venæ ſectio: poteſt tamen tutò & quantum morbus deſiderat ſanguis mitti. Non enim verendū eſt conſtantes vires aliquantiſper imminuere, dum morbi ſentina funditus exhauriatur: eæ ſiquidem promptè nulláque mora recreantur. Quum in virium conſtantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculoſus, qui vaſa immoderatiore copia diſtēdat, quemadmodum in habitu athletico & in ſynochis febribus, tunc vberior vacuatio præſcribenda, quæ affectus magnitudini vſquequaque reſpōdeat, expeditque (inquit Hippocrates) vſque ad animi defectionem ducere, ſi æger perferre poſſit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: ſed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem conſequitur. Hanc enim in morbis extremis ſtatuit tanquam regulam & legitimū vacuationis modum. Eſt autem animi viriúmque defectio lipothymia ſiue lipopſychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoſcitque præſentes. Syncope verò eſt omnium virium præceps lapſus, vt epilepſia animalium: qua certe qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quaſi interceptas habet. Lipothymia leuior eſt ſyncope, hánc que ſolet præcedere. In his igitur affectibus sāguinem vſque ad lipothymiam mittere

Viribus firmis & conſtantibus quid agendum.

[illegible] lipothymiam [illegible] curare.

permittitur: at non temerè & ſine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifeſtè fatiſcunt & vacillant,& initium patiuntur defectionis atque lipothymiæ,cohibendum: neque vnquam vacuationes ad extremum & vſque ad veram ſyncopen deducendæ, vt quæ omnino periculoſæ euadant,etiamſi validæ vires erant. Tentandum igitur eſt exuperantem humorem ſubducere,quoad vires ferant. Et quocunque tempore diſſoluuntur, etiamſi reſtent ſuperuacua, ab euacuatione nihilominus deſiſtendum ceſſandumque protinus eſt. Hoc autem certiſſimè diſces pulſuum mutationi animum mentemque adhibens,quum ex magno paruum,ex æquali inæquabilem,ex vehementi debilem & obſcurum fieri, quumque fluentis ſanguinis impetum labare, ægrotumque iam languere animaduertes. Quoniam igitur ſyncope mortis eſt imago quædam, quæ aſtantes perterret & ægrum in maximum vitæ diſcrimen adducit,in eam profectò vacuationem ægrotum minimè præcipitabit,quicunque dignitatem exiſtimationémque ſuam inuiolatam tueri, neque in vllas obtrectatorum reprehenſiones incurrere volet. Conducibilius quidem ſit ægrum diutius torqueri, quàm vnà cum morbo vitam omnem profundere. Hactenus vires integras valentéſque oratio noſtra attigit. Mediocres porrò vires ſi mediocris quoq; morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem poſtulant,quæ leui aut exigua virium offenſione vniuerſam cauſam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit,quæ leuior mitiorque adhibebitur. At ſi eaſdem vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit neceſſaria,nequaquam debet ea ſemel & vniuersè ſuſcipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur ſemel & vniuersè facta vacuatio citra periculum adhiberi nō poteſt,quod vitiosè ſe habet,paulatim vacuare expedit,& minutatim ſalubre quippiam pro eo reponere: ac primùm quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione ſupplere,ídq; vel bis vel ter vel nonnunquam ſæpius: ea curatio Græcis eſt ἐπίκρασις. Proſtratis autem viribus nulla vel morbo exigēte vacuatio ineunda. Quæ enim adeò exigua fuerit, vt viribus illis quaſi dimenſa & par reſpondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atque perturbationis plurimum infert,tanquam inutilis & ſuperuacua prætermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandiſque omne tum ſtudium collocetur,

Viribus mediocribus quantum vacuādum.

Deiectis & exiguis.

idque cibis boni ſucci modicè & ſæpius offerendis, quibus etiam facultas inſit morbo aduerſa, quæ cacochymiam emendet. Quòd ſi poſtea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis ſæpius vſuuenit. In acutis verò nimia cunctatio ſemper anceps eſt & periculoſa.

Præſentium præteritorumq; obſeruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur. CAP. XI.

Primi & præcipui ſcopi duo ſanguinis detrahendi.

Secūdarij ſex ſcopi & animaduerſiones in ſanguine mittendo.

MITTENDI ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquiſitiùs atque perfectiùs euidentium cauſarum obſeruatio præſcribet. Ex his cauſis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis conſtitutio vel habitus & ætas. Totidē externæ & aduentitiæ, ambientis conſtitutio ex anni tempore, regione & cœli ſtatu profecta: vacuatio ſuppreſſa vel immodicè procedens: conſuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas haſce cauſas idcirco ſupra exquirebamus, vt ex iis exquiſita morbi & viriū magnitudo nobis eluceret. Præſentes & futuræ nondum morbū aut vires immutarunt: quoniam tamē humoris aliquid è corpore vacuare & vires diſſoluere incipiūt, non parū ad euacuationem quam proponimus momenti obtinēt. Quas autem hæ vires habeant, ſigillatim explicandum eſt.

Temperamentum.

Calidum humidumque corporis temperamentum, in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, quoniam vi inſiti caloris aſſiduo plurimùm diſſipatur ac diſſoluitur, non peræquè copioſam fert vacuationem atque quod ab illo plurimùm diſſidet frigidum & ſiccum. Quodcunque verò corpus inde humidū appellant quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationem tolerat. Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus tum imbecillus tū multæ diſſolutioni obnoxius eſt: contrà verò carnoſus, firmus atque denſus pauca ſinit è corpore diſſipari. Qui autem prępinguis & obeſus exiſtit, quanquam minimum diſpergitur, difficilè tamen venæ ſectionem idcirco ſuſtinet, quòd exilibus ſit venis, quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit deprimitque, vt inde metus ſit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æſtimanda etiam eſt venarū capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ ſpectantur, tolerabilior eſt euacuatio, quàm quibus anguſtæ. Neque verò humorum natura poſthabenda eſt: nam tenues & calidi celerrimè diſſipantur ac diffluunt, craſſi ac frigidi diutius hærent. Atque

Habitus.

hæc

hæc quidem ad corporis conſtitutionem habitumq́ue pertinent. Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia effœtis eſt viribus, nullam venæ ſectionem tolerat: moribundum ſenem præcipitat quiſquis reliquum vitæ calorem cũ ſanguine profundit. Quæ inter ſenectutem & pueritiam mediæ interueniunt, quoniam firmis viribus & corpore bene conſtituto tenentur, nulla vacuandi præſidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem ſubſtantia abundat, cæterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle tenerum ac patens, quod ſponte ſua aſſiduò digeritur ac defluit, ſanguinis miſſionem tutò non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præſtatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumſcripſit. At Galenus neque ante annum decimum quartum neque poſt ſeptuageſimum iis quas protuli cauſis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribuſque conſueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior ſit, vtrique pro eo ipſo quãtulocunq; ſunt præditi modo, facilè ferent. Sic Rhaſes ætate decrepita quæ graui vrgenteque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, ſanguinem emiſit. Sic Auenzoar filio ſuo trimo ſe vtiliter venam ſecuiſſe commemorat. Hoc & ipſi plerumque experimur, ſexto aut quinto ætatis anno tres ſanguinis quatuorve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hiſq́ue grauiores morbos finiuiſſe. Sponte naturæ tum pueris tum infantibus lactentibus ſanguis interdum abundè prodit è naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iiſque validis prædita eſt puerorum ætas: cur igitur ad illarũ proportionem vacuare non poſſumus, quum præſertim euſarcus eſt puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puroq́ue ſanguine tument? Ad extremum verò donemus virium robur lædi: vtrum magis optandum fuerit, vel vt puer ſeruata plenitudine ſuccique copia intereat, vel vt ea imminuta offenſiſq́ue quodãmodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ neceſſitas in pleuritide interioribuſq́ue inflammationibus quàm in continuis febribus puero maior exiſtit. Nulla igitur eſt ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ ſunt interiorũ cauſarum obſeruationes, quæ ſponte intimoq́ue motu corpus vireſq́ue afficiunt. Præter eas verò euidentium quoque conſtitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati ca- *Ætas.*

lidi viriumque, multùm peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires comminuuntur pauciorque ſanguis manet in venis: in ea proinde contractiores parcioréſque in ſanguine mittendo eſſe cõuenit. *Regio.* Regio frigidior ac humidior, innatum calidum humoréſque intus coërcet, horumque minimum diſſoluit, quocirca ſanguis abundantiùs profundi poteſt. Cæterum in extremè frigida quæ plurimum in Boream deuergit, ſanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, ſed & partes interiores ſi à ſuo calore deſtitutæ maneãt, ambiẽtis frigoris iniuria extinctionis periculum ſubibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largiſſimam ſanguinis profuſionem tolerat. *Anni tempora.* In anni temporibus ver temperatum, ſucci viriumque abundans, ſanguinem largiùs fundi permittit: eſtque vere ſecta vena præcauẽdis morbis idonea. Poſt ver, autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æſtas. *Tempeſtas.* Cœlis ſtatus qui calidior obtigerit, vt ſubſolana vel auſtrina tempeſtate, parciùs: qui frigidior vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoque parcè: largiùs autem quicunque clementior nulla ingenti tempeſtatum vi iactabitur, ſanguinem mittẽdum eſſe ſuadet. Tria hic in ambientis conſtitutione perpetuò implicita atq; colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorſus venæ ſectione nobis interdicit: ſoluſque Auſter placidior illam admittit. Regione autẽ feruida & æſtate, quum perflat Auſter, venam pertundere formidoloſum: at quum Boreas æſtum temperat, tutiſſimum. Hæ igitur cauſæ tum innati calidi tũ humorum ſubſtantiã vel conſeruant vel diſſipant, ſed tamen obſcurè ac ſine ſenſu. Cæterùm de manifeſta copioſaque vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam ſecare proponimus, ita quidem ſtatuendum. *Spontanea vacuatio.* Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expoſcit protinus vacuandum, præſertim ſi neceſſitas impellit, & vires ſpontanea illa vacuatione nondum in magnam offenſionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis ſudor aut vomitio aut aluus, ſanguis mitti non debet: at ſedatis illis paulumque recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illa ſint, neque morbi ſubſtantiam detrahunt neque vicaria eſſe poſſunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato diſſolutoque ventriculo inciderit, venæ ſectionem

non vetat. At quoniam vires inde paulò imbecilliores euaſerunt, harum ſeruata dignitate ſanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi ſubſtantiam demit, ſi iam ægrotum leuet poſſitque quantum requiris vacuare, prorſus eſt naturæ committenda: Sin minus id poſſit, tantum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod poſtulas. Quæ ſponte natura perfectura eſt, ne tangito: inchoata vero nec ab ea perficienda completo. Itaque in pleuritide, in febre aſſidua, ſi ſanguis abūdantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iuſtaque ſit vacuationis quantitas, ex qua æger ſatis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut lāguidiùs ex his locis profluit, morbúſque interim vehementer vrget, quod deficit, etiamſi puerpera ſit laborans, venæ ſectione ſupplendum. Eadem ex cauſa dyſenteria purgans medicamentum offertur, vt quod ſenſim & languidè per anfractus parum idoneos elabitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac defluat. Conſuetudo porrò nobis obſeruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter ſiue ex conſuetudine ſiue ex morbi impedimēto victitant, parciùs vacuandi ſunt quàm qui liberaliùs pleniúſque viuunt. Qui venæ ſectionem iam eſt expertus, modò vires crebra vacuatione nondum ſint læſæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Conſueta quippe mala, minus ſunt infenſa. Quapropter opinione ſua vulgus longè fallitur, qua primam venæ ſectionem vt in primis ſalutarem ſuſcipit, & quaſi veneratur conſeruátque in extremos vſus commodaturam.

Conſuetudo.

Aphor. 50. lib. 2.

Futurorum obſeruatio aut veriùs prouiſio præfiniendæ quātitati neceſſaria. CAP. XII.

NON ſolùm vires præſentes emetiri, verùm etiam futuras proſpicere acuti ſapientiſque eſt Medici. Poſt vacuationem vires ita tueri atque conſeruare par eſt, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque iudicationi ſuſtinendæ ſatis eſſe queant. Quinetiam ne poſthac intempeſtiuè & alieno tempore nutrire cogamur ſanguinis nonnihil retinendum aſſeruandumque eſt ad morbi decurſum & ad reliquæ curationis ſpatium. Futuras vires eſtimabimus tum ex cauſis procatarcticis quę pręſentes ſunt & pòſt hac etiam perſeuerabunt, tum ex ſymptomatis quæ præter opinionē incidere poſſunt. In cauſis procatarcticis præcipuæ ſunt, cœli conſtitutio & viuendi ritus

Quales erunt vires in poſterum, vnde coniectandum.

Cœli cõſtitutio ſi calida euaſerit & ſicca, ac iſtiuſmodi deinceps expectetur, reſtrictiùs ſanguis emittetur quàm ſi frigidam fore coniiciamus. Rurſum ſi proſpicimus ægrotum tenuiter ſobrieque victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non ſinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quã ſi pleniùs is viuat. Seruare tum aliquid ſanguinis oportet, tanquàm naturę theſaurum & ſuppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam vero repentina & inopinata ſymptomata, quæ vires ſummoperè eneruant & frangunt, ſunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter ſpem erumpentes, & in primis ſyncope. In hac ſiquidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex conſuetudine incidũt, vel quòd natura ſunt imbecilliores, vel quod timore magno perculſi, vires omnes offundant: vel quod os vẽtris amara bile perfuſum, aut quàm maximè acri ſenſu præditũ & infirmũ nacti ſunt. Quũ igitur aliquid eiuſmodi futurum ſuſpicamur, quanquam vires tunc valent, ſanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, niſi fortè huic periculo antè ſit occurſum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunq. incident, longè proſpicere atque præcauere. Hæc iam exemplis illuſtremus. Eſto quiſpiam natura ſanguineus, corpore enſarco denſo ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxurioſum vitæ genus ſecutus, alimentis ſe expleuerit ſolidioribus & valentis materiæ: qui priſtinam exercitationis conſuetudinem intermiſerit, domiq. otioſe vixerit, cui ſanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidib. vetus conſuetaque eruptio iampridem ſubſtiterit: adeo vt ex harum cõcurſione cauſarũ corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia ſint diſtentæ. Quocunque tempore hominem ita conſtitutum grauis vehemenſque febris vel inflammatio prehendet, quàm mox ſanguis profundendus eſt, iſque copioſus: quandoquidem tum morbi tum cauſæ magnitudo id expoſtulat, ex præteritorum obſeruatione confirmata. Quod ſi his etiam præſentia conſentiunt adſitque aëris conſtitutio ex regione, anni tempore & ex tempeſtate collatis moderate frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis ſit: poſthac vero morbus non ad multos dies longius producatur, nulla calidioris futuræ tẽpeſtatis ſignificatio appareat: nulla item futuri doloris, vel mediæ vel vigiliarum vel ſpontaneæ vacuationis cõminatio

tio intendatur:his ita in vnum conſpirātibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At verò hiſce contraria omnia,quem non ſubitò à ſanguinis detractionē auocabunt? Permiſcentur plerumq. ac prorſus inter ſe pugnantes exiſtunt obſeruationes, ac tum prudenti acriq. iudicio eſt opus,quo ex comparatis illis vacuationis modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundēdum monet,cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſi quis priſtinæ exercitationis cōſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dediderit,& alimentis expleuerit,& ſolennis quæpiam vacuatio ſubſtiterit:ſed hinc euaſerit corpus pingue &album, laxum & molle,tenuiſq. ſucci plenum,adſitque æſtas, regio æſtuoſa,cœlique ſtatus calidus ac ſiccus:omnino huic ſanguinem non mittes:ſatis enim ex ſe ipſo non modò obſcurè,verumetiam manifeſtè vacuatur.Parum verò detrahes in eo ipſo habitu,ſi hyems adiit & regio frigida, cœlique ſtatus Aquilonius.In hac autem rerum permiſtione, non obſeruationum multitudinem,ſed poteſtatem velim te attendere , quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præſtantiáque ſuperet. Qui neque artis cognitione neque longo rerum vſu neque prudenti ſynceróque mentis judicio confidit ſe poſſe vacuationis quantitatem definire,is Hippocratis conſilio potius infrà ſubſiſtat,quàm exquiſite vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari,sítne vteri geſtatio inter obſeruationes habenda. Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum , ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: Mulier in vtero geſtans inciſa vena abortit, idque magis ſi eſt fœtus auctior. At certe hoc perpetuum minime eſt,vt neq. illud quod minime ante ſcribitur.Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi,lethale eſt. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamētis,cum periculo grauiore fœtus quàm venę ſectione decernatur,ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ,purgationem largitur iis menſibus qui inter tertium & octauum interponuntur:nos profecto iiſdem multò tutius ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo cōflictabitur.Quod ſi media geſtatione liceat,longe tutius in initio factu fas eſt:quod ſanguis magis redundet,& fœtus minore egeat alimento.Hoc tempore ſi ſæpe natura illius

Indicationibus cōtrariis quid agēdum.

Prægnatio an inter obſeruationes mittendi sāguinis habenda.

Aphor.30. lib.5.

Aphor. 31. lib.5.

ſuperuacui effuſionem ſponte vtiliterq́.aggreditur per nares,per hæmorrhoidas,aut per vterum: & nõnunquã menſes ſtatis temporib,ſalubriter effluunt,cur nõ ſimiliter nobis liceat premente neceſſitate naturam arte imitari? Multæ niſi vena circiter quartum menſem reſeretur, abortiũt, fœtus enim copia obruitur. Neque verò in plethora ſola, verumetiam citra hanc quum pleuritis aliave inflammatio vehementius vrget,prægnanti vena in cubito cedenda.Inferiores autem prægnantium venas incidere maximè tutũ, quod impetu deorſum conuerſo menſes procedant,præcipitetúrque fœtus.Octauo ac nono menſe raro citra abortũ ſanguis emittitur, quũ præſertim mulier leui ex cauſa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem abortire conſueuit. Hac in re Cornelius Celſus morbi dũtaxat
" viriumq́ magnitudinem animaduertit.Antiqui, inquit,pri-
" mam vltimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij
" genus judicabant, perſuaſerantque ſibi mulierem grauidã,
" quæ ita curata eſſet abortum eſſe facturam.Poſtea verò v-
" ſus oſtendit,nihil ex his eſſe perpetuum,aliaſque potiores
" obſeruationes adhibendas eſſe,ad quas dirigi curantis con-
" ſilium debeat. Intereſt enim non quæ ætas ſit neq. quid in corpore intus geratur,ſed quę vires ſint.Firmus puer,& robuſtus ſenex & grauida mulier valens tutò curantur.Itaq. vteri geſtatio quemadmodum &ætas inter quantitatis obſeruationes habenda.De quantitate mittendi ſanguinis hęc quidem ſatis,deinceps verò de vtendi ratione.

Quo morbi tempore,qua die quaq; hora ſanguis emittendus.

CAP. XIII.

QVORVM morborum cauſa eſt plenitudo aliave humorum labes in vaſis , ea incipientibus illis quàm mox ſecta vena ſummoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignẽdum eſt prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam eſt , facilius natura concoquet,euincet atq. profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles feruoris incẽdio torreatur,aut vehementior putredo inualeſcat,acceleratum hoc remedium extinguit.Sic & interiores inflammationes hoc auxilii genus initio radicitus eruit , dum qui in partem confluxerat humor nondum obhærens,profluentis ſanguinis impetum curſumque ſequitur, Vires per initia firmæ ſunt & conſtantes nec admodum iis diſſimiles quæ pridem erant integra valetudine:ſi quo igitur tempore, ipſo maximè initio

hoc

hoc præſidij genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerſo medendi ordine affectum conduplicabit viribuſque negotium faceſſet. Sic tamen maturè vena ſecetur vt ventriculus primæque venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo ſemicocto confertæ ſint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorſus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium ſtatumque præterierit: atque tum demum ſolùm illam conferre aſſeuerat. Idque non de ſolis partium morbis quos antè percenſuerat, audiendum putat, quum & mox idipſum de febribus omnibus præcipiat, maximéque de ſanguinea, in qua quum aderit concoctio, iubet ſanguinem profluenter educere. Quia verò iſta mirabiliter diſſentanea vidētur, perpendendum quibus illa rationibus ſuadere contendat, vt controuerſia ad vnguem diſcuſſa, veritas ipſa clariùs eluceat. Inquit igitur per initia inciſam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouerſum impellere, ſanguinéque puro & ſyncero permiſcere: nonnunquam etiam nos expectatione noſtra adeò decipi, vt cum ſalubri nihil prorſus vitioſi humoris educatur. Ex animi verò ſententia atq; voto omnia ſuccedere, ſi expectata concoctione quum iam morbus principium & ſtatum præterierit, ſanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconſiderata eius ferenda eſt ſententia: neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim abſurdior futiliorque ſententia hac excogitari poſſit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex ſuperiorum demonſtratione dilucidè conſtet, qua ante eadem & poſt phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atque ſeruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriuſque, craſſior ægrius & pigrius emanet, veriſimilius eſt phlebotomiam, ſanguinem & humores potius incraſſare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? ſi multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi cauſa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At ſi peccans materia ſanguine permiſcetur in venis, cur hæc ſecta vena non pariter foras exiliet? Sed iã plenius æſtimata rei veritate, donemus morbũ quempiam vehementem & acutum ex ſolius ſanguinis exuperantia natum, cuiuſmodi ſunt vtraque ſynocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarumque

Aduerſus Auicennam non niſi poſt concoctionem phlebotomiam admittentem.

partium inflammationes.Hæ ſi peracutæ ſunt & periculoſæ præ ſanguinis copia præcipites,quis non ſtatim ipſo initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ ſunt, nō eam plenitudinem prorſus eximat, quæ morbo cauſam dedit,& quæ in vitæ diſcrimen adducit? Hoc conſilio in ſynocha feſtinamus ſtatim initio ſanguinem ad animi defectionem mittere,antequam materia putreſcat. At ille,in ea febre ſanguinea principio ſanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis ſigna comparent. At quam quæ concoctionem expectet ſanguinis optimi & bene cocti,qui ſola multitudine peccat ? In his igitur vt in valdè acutis, Hippocratis conſilio differre & cunctari malum eſt:ſed ſtatim ſi vires integræ & valentes erunt,ad animi vſque defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementer erunt morbi,etiã per initia ſanguis effundetur, idq; pro multitudinis ratione.Num igitur in his venæ ſectionē omittemus, & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat,& principiũ morbus ſtatumque præterierit? Siccine morbum ſinemus ſuo impetu proteruire atque ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem?Si exitialis is erit,ad concoctionem nunquam perducetur : ſin ſalutaris vel anceps,poſt ſtatum in ipſa declinatione quum iam prorſus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ ſectione fuerit opus ? Sed age hoc loco temporum morbi & concoctionis vim expendamus.Natura concoctione impuros noxioſque humores è purioribus ſecernit : hos vt conſeruet,illos vt tãdem foras exturbet, aut ſola per ſe aut medicamenti ope. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes qui in venis ſunt, promiſcuè & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur vt hæc fiat,humorũ concoctionē atque ſecretionem præſtolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius ſecta vena, ſed alia ratione per vias breuiores deriuamus : ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam ſecretus humor, medicamento deriuandus deturbanduſque eſt. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ ſecretos humores foras excludere contendit. At ſi quis hoc tempore venam auſit incidere, non eos ſolùm , ſed pariter vtiles eliciet: quodque grauius eſt,eos qui vi naturæ ſecreti fuerant,puro ſanguini permiſcebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quum igitur concoctionis manifeſtæ ſigna comparebunt , non amplius

Poſt perfectam coctionē ſe-

plius venæ ſectione,ſed aut purgatione. aut aliis deriuãtibus præſidiis reliqua curatio tranſigenda:niſi (quod interdum ſit) cruditatis ſigna denuò ſe prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quę putruerant concocta ſunt, per aluum,vrinas &ſudores ea vacuare tẽtandum. In pleuritide & in peripneumonia quę putruerũt & in pus cõuerſa ſunt, per ſputa:in hepatide, caua quidem per aluum, gibba per vrinas, quamadmodum & in nephritide:ſingula denique per loca proxima & conuenientiora ſunt expurganda. Si metu, ignauia, aliiſve occaſionibus venæ ſectio primis morbi diebus adminiſtrata non eſt,quocunq.die etiã vigeſimo in ægrũ incideris,ſi plenitudinis atq.cruditatis ſigna permanebunt,hoc præſidij genus adhibendum,modò vires ferant neq.ſint morbi diuturnitate collapſæ. Nõ enim dierum morbi numerus à phlebotomia per ſe ac primùm dehortatur,ſed quod ſæpius temporis progreſſu vel concocta eſt morbi materia, vel ſunt vires diſſolutę. Vt autem vniuerſalium temporũ,ita particularium [& dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potiſſimùm morbis quorum certa eſt vel intermiſſio vel remiſſio. Vacuatio nõ excandeſcenti,ſed miteſcẽti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximéque intermittentium inuaſionibus vomitiones, & declinationibus ſudores cõmodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ ſectionem. In acceſſionibus ab his omnino temperandum eſt,vt quas neq. natura tum molitur,ſed ſi quæ fortè incidunt,ſolius morbi feruore impetuque fiunt. Nulla eiuſmodi vacuatio quæ vires ſupra modum laceſſit, in tanta acceſſionum quaſi fluctuum agitatione tutò obiri poſſit. Quũ enim humores tum maximè quodã quaſi ęſtu incitati efferueſcant, obturbatiq. permiſceãtur,nulla omnino queat iuſta eorum fieri ſecretio. Eſto etiam,peccans morbi materia extra venas maiores exardeſcat,ſi hoc tempore vena reſeretur, metuendũ eritne illa in venas exinanitas è veſtigio cõmigret, fiatque ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena ſecta,vix vllum naturę negotium faceſſit,ipſamq. multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandeſcentię metu. Maxima tranquillitas eſt medio remiſſionis intermiſſioniſve tempore. Si ſpatia inter acceſſiones porriguntur , facilè ſit medium ipſum pro rerum cõmoditate deſignare, ſin anguſtum, difficilè, quòd interdum

...ctioni venæ locum non eſſe.

Quo die aperienda vena.

Qua hora detrahendus ſanguis.

vix occaſio ſeſe offerat, vt vel ante vel poſt venæ ſectionẽ oportune ęgrum alamus. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſoq; diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendum aptior: maxime ſecunda tertiáve hora. Hac pſa ne æger ſopore torpeat, experrectus inſomnem horam ſaltem vnam duxerit oportet. Heſternum cibum integre concoxerit, ſitque alui & veſicæ munia executus: eoque magis ſi vena quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus ſanguis parciùs emanat, nulla iſtiuſmodi obſeruatione feriuntur. Aſtrologica etiam obſeruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterum quotieſcunque vehementiores morbi prement & inſtabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & ſuffocante pleuritide vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema vaſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimium pręcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At verò in febribus aliiſve morbis qui circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animaduerſio multo præſtantior quàm matutini temporis. In quamcunque igitur diei noctiſve horam remiſſio inciderit, cæteris in id ritè adminiſtratis vena pertundetur.

Quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda.

CAP. XIIII.

VT ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorantur, ſunt ventriculi primarumq; venarum cruditas, noxiorum humorum colluuies, aluus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum: quæ non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem dum arte ſint ſublata. Crudiore enim vẽtriculo ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimum in ſanguinis locum rapiet. Et ſuppreſſiore aluo ſi venam eliſeris, iecur exhauſtæq; venæ ſordidum quiddam & impurum è fæcibus exugent. Tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem tum vt excrementa deſcendant. Hæc ſponte ni ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt:

Quatuor iſta venæ ſectionem dum tollantur retardant.

prunis

prunis vel caſia aluus emollienda. Coctus crudúſve cibus internoſcitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus eſt, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperãs, ſiue illic genitus eſt ſiue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venę inciſionem, dum ſit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimento quàm cruditas rapitur in venas, háſque impuritate multa polluit. Hinc vel obſtructiones vel cachexię fiunt vel morbi quibus mederi propoſueris ingraueſcunt, euadúntque eorum ſymptomata ſęuiora. Quinetiam impuri humores impetu ferociáque concitati excandeſcunt, ventriculũ pręcordiaque vellicant, hinc nauſea, conuulſio, lipothymia, ſyncope & alia ſymptomata, quę terroris & metus plena ſunt: Vna bilis in os ventriculi tum effuſa, omnium maximè hęc mala inuehere ſolet. Has autẽ partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi faſtidium, nauſea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi pręcordiorúmve tumor atque diſtentio. Quę quoties pręter vllam ciborum cruditatem in ęgris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena ſecetur deturbandus eſt vitioſus humor, illorum author & velut ſeminarium. Vomitione id moliendum ſi surſum vergit, hauſta potione vel aquę vel hydrelęi tepeſcentis pondo ſelibrę. Alui autem deiectione ſi eò declinat. Caſſia in id parum efficax, vt quę ſola vi leniente & emolliente prędita, tenaces valde & glutinoſos humores nec ſatis detergit nec ex aluo ſubducit. Accommodatior eſt hiera picra, ſi febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel ſenna, vel agaricum, vel pro humoris ſpecie aliud quoddam blandum, cuiusvis vniuerſam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò ſemel, verum etiam ſecundo & tertio pro rei neceſſitate expedit vti: ſub hæc tamen mox ad venæ ſectionem accingendum. Quandoqnidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus ſummáque artis præceptio eſt, eas ſuo quamque ordine vacuare, meſenterij quidem venas ante maiores, atq. has rurſum ante corporis molem. Non autem contrà, ne ex primis venis in maiores aut ex hisin corporis habitũ noxij humoris ſit traiectio: quod ſanè eſt non expurgare, ſed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atque in aluũ traducere

Caſſia nõ ſatis aptũ detergẽdo expurgãdóq; ventriculo medicamentum.

Quum totum corpus impurum eſt quo ordine tendum in purgando.

conſentaneum eſt. Quæ autem dixi vitia non ſolùm venæ ſectionem remorantur ac tardant, ſed omnino præpediunt Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq. in ſcirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, ſcalpellum admouemus. Tertium vitium cui præparatio ante venæ ſectionem adhibetur, erat oris ventriculi ſenſus eximius aut imbecillitas. Eximius eſt ſenſus quibus nerui è cerebro miſſi, molles ſunt, teneri, nudi aut occurſantibus rebus obuij: atque hi vix citra offenſionem, acria, acida aut ſalſa, quod genus habentur acetum, piper, ſinapi deuorant. Imbecillitas ſiue ex intemperie ſiue ex rariore, fibrarum ſtructura prouenerit, inde noſcitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, ſed eo accepto dolor eſt, interdumque vel nauſea ve cibi vomitio. Qui ſic affecti sũt, vt ex leuiſſima occaſione, ex inedia, exira, ex triſtitia vel timore, ita ſanè ex phlebotomia quę pariter cũ ſanguine ſpiritus diſſipat & reliquos humores commouet, vel conuulſione vel comitiali morbo vel ſyncope ſtomachica tentantur ad internecionis periculũ, vel in alia deniq. ſymptomata incurrunt, quæ huius partis occaſione naſci proditũ eſt. His itaq. ante venæ ſectionem conſulendum, óſque ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quę humorum acrimoniam retundũt & quæ humoris influxũ arcent. Id genus ſũt ſuccus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonũ, oxyacanthæ & vuę acerbæ, acetũ aut qui ex his fiunt ſyrupi. Aut ſi qua frigidæ intẽperiei ſuſpicio ineſt, ex vſu erũt calida aromatica, maximè ſyrupus mentæ, diacydonion, vinum auſterum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulùm quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ ſectioni præmittenda, ſi morbi clementia ſinit. Immanis verò importunúſque morbus nulla præparatióne nullaque cunctatione feſtinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præſens aut ſuffocationis aut ruptionis vaſorum periculum impendet: in vehementiſſima pleuritide, in febre ardentiſſima eáque maligna, in caſu & pro lapſione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus eſt quàm noxa ex non pręparato corpore.

Quid ipſo ſectionis tempore faciendum. CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potiſſimùm ſi vires imbecillæ ſunt aut ſyncopes metus ineſt. Etenim dum

vel ſta-

vel ſtamus vel ſedemus, animalis facultas corpus ſuſtinens laborat, ipſaque inteſtina ac viſcera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Si pars quæ inciditur prona ſit, & in hanc facilis directúſque ſanguinis curſus, ex ea corporis ſede quam plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur dum incaleſcant; & proximè ſupra eum locū in quem ſcalpellus adigetur arctiùs vinciatur, vt ſanguine prolecto vena tumentior in conſpectum ſedet. Infrà etiam illigari mos eſt; quum tremula inconſtánſque vena ad ſcalpelli quemuis impulſum ſubterfugit; aut è ſua ſede diſſilit. Quibus autem denſa & ſqualida cutis eſt, & quibus anguſtæ venę aut in altum demerſæ multa carne vel adipe obductæ; iis multò arctiùs vinculum inijci debet, quàm quibus diuerſa eſt conſtitutio. Minores pedum manuúmque venas, quia vinculis non ſatis implētur, in calentem aquam demittimus; quæ & profluenti ſanguini impetum facit. Si ne ſic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco ineſſe ſolet digitorum impulſu percunctare; dum ſanguinis fluxu & incurſione, illius ſit explorata ſedes: hācque ſignatā, ſcalpello induſtriùs artifex feriat. Sedulò etiam atque etiam proſpiciat, ne vel flatu tumidū locum, vel arteriam, vel tendonem pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ ſimile intumeſcit: interdum preſſa arteria motu vacat; & pro vena ſe profert. Scalpellum Chirurgus viſu perſpicaci manuque valida, ſummis digitis prehendet; nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum ſit ſatis: manu altera membrum eiuſque pollice venam ſtabiliet, ſenſim nulláque feſtinatione ſcalpellū intrò ſuauiter, quod ſatis erit impellet. Venæ quæ in articulis, in brachij flexu & in poplite extāt, in rectum diſſiſę tardius coaleſcunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiſcant: neque eiuſmodi fiſſio tentanda, niſi quum iteratione eſt opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedibus quæcūque emergunt, in rectum fiſſæ cicatrice celeriùs obducuntur; quod labra ſemper inter ſeſe coëant. Sub interiore quæ Baſilica dicitur, ferè comes arteria delitéſcit; & ſub media neruus; vtriſque muſculorum tendones plerumque ſubſternuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen ſolet eſſe tutiſſima. Chirurgus ne in tendonem, in neruum aut in arteriam impingat. Ex neruo aut tendone puncto dolor fit ingens, ſtupor, reſolutio & brachij conuulſio cum tumore. Arteriæ ſanguis ægrè compeſcitur, illiuſque magna vi effu-

ſa viriū ſequitur exolutio,ſed neque inciſa arteria coit,neque ſaneſcit,ac pars tandem gangræna corrumpitur.Punctum neruum aut tendonem indicant doloris vehementia & inſequens conuulſio atque tumor. Huius ſi quã erit ſuſpicio,vulnus ne coaleſcat,dum ab impendente phlegmone vindicatum ſit,& dies duo trésve abierint. Inhibebitur autem coalitus fotu tepentis olei. Lapſo triduo ſi dolor conquieſcat,nec noui quicquã obrepat,ſinatur coaleſcere: Sin minus,adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia neruis compunctis conueniunt,vt terebenthina,adiecto interdum euforbij momento. Aperta arteria, ſanguis emanat tenuis,rubicundus, igneus & pulſu quodam exiliens.Subſidio autem eſt emplaſtrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena quæ oui candido & pilis leporis ſint excepta. His dein lintea ex liquore roſaceo imbuta inſternentur. Emplaſtrum faſciis obuoluetur firmè ac tuto, ne triduo excidat,hoc blandè ſummoto ſimile denuò imponendum. Si ne iis quidem arteria coaleſcat, tota tranſuerſim diſcindatur,vt extrema vtrinque reuulſa molli carne obducantur. Rurſum autem quod ad ſectionis modum facit, ſi craſſus aut viſcoſus ſanguis qualis melancholicus ineſſe putabitur aut cœli conſtitutio frigida ſit,ampla fiet venæ apertio:ſin tenuis & aquoſus aut ipſa cœli cõſtitutio calida,anguſtior. Vena vt decet aperta vinculum à ſuperiore parte laxabitur quò inde ſãguis vberiùs defluat.Si ſanguini curſus erit idoneus,ſinatur, ſi minus abũdè & ſegniùs fluat,idq. ſectionis errore,ea emẽdetur:ſi ſanguinis craſſitie aliáve ex cauſa,laborans pugnũ arctè vehementerq.adducat,neruos,muſculos& latera tuſſi ac voce valida cõtendant:vulnus aquę calidæ fomento proritetur.Si vecordem cura metúſq.terreant, hincque parciùs ſanguis emanet,intermiſſio fiat dum vires exponendis recreentur modis.Imò etiam ſi pro ratione ſãguis dimanet,vtile eſt medio curſu digitũ vulneri imponere tum vt vires reficiantur minuſq.diſſipentur,tũ etiã vt deterior ſpurciórq. ſanguis ex intimis celerius in ſectionem cõfluat. Emanantis autem ſanguinis quantitas æſtimanda eſt. vt is demũ opportunè ſiſtatur. Æſtimatio ex morbi neceſſitate & ex viribus eſt ineunda.In plethora ſimplici.adimminẽtiũ morborũ præcautionẽ ſatis ſit redundantiã demere, dum mediocritas ſit reliqua.At quum iam morbus ineſt, iſque vniuerſalis, vt febris, nõ ſatis illud fecerit,ſed ſi vires tolerent,infra mediocritatẽ imminuendum eſt.Mediocris enim

Neruo puncto quæ auxilientur.

Inciſam arteriam quæ obſtruant.

enim ſi putreſcat, quaſi efferueſcens intumeſcit, & tum corpori infeſtus tum viribus grauis eſt: minui igitur debet, at parcius quàm in plenitudine. In partiū autem phlegmonis non vna quantitas, ſed tum coloris tum ſubſtantiæ mutatio ſpectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quędam inflammatio locis ineſt ſectioni propinquis, ſanguinis curſus nō antè ſiſtatur, quàm vel dolor miteſcere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat ſanguinem ex inflammata ſede, in quas is eſt à reliquo diſpar, euelli: quod omnino expectandū eſt, niſi aut parti vehemēter impactus humor eſt aut euacuatione vires exoluuntur. Hæc ſiquidem cogant intēpeſtiuè ſupprimere, ac potius iteratò quod reliquum eſt detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs poſtero. Vt enim effluenti ſanguini, ita & viribus attendendum ne deficiant. Vires defecturas præmonſtrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oſcitationes, pandiculationes, aurium tinnitus, oculorū ſuffuſiones, quæ omnia coarguūt vitales ſpiritus imminui & cor infringi deſtitutū calore. Ad hæc ſingultus & nauſea, quę fiunt irrumpente humore in os ventriculi. Omnium tamen certiſſima & minimè fallax eſt pulſus mutatio, qui ſi ex crebro ſupra modum rarus euadat aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obſcurus, ex æquabili inæqualis, vires collapſuras aut perturbationem epilepſię non admodum diſſimilem præſagit. Hæc igitur ſi ex vacuationis quantitate incidant, protinus intermittēdū, ne imbecillitas progreſſa vel mortem inferat vel iacturam quę nullo pacto reſarciri poſſit. At ſi vel metu & terrore vel ſtomachi demorſu, hęc ſigna compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde poſſit reliqua vacuatio cōpleri. Recreandi multæ ſunt rationes. Os atq. faciem aqua frigida conſpergere: acetum, vinum, moſchum, idq. genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò pręſtantiſſimum ſit ægrum proſternere: partibus quippe omnibus in vnam ſitus æquabilitatem adductis, ceſſat labor omnis, principéſque partes caloris & ſpiritus plus ſibi mutuò impartiūt. Si ne ſic quidem releuetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus ſtomachi cordiſque tædia depellit, ſuſcitátque robur. Mòx vires inſtaurentur vino, ſucco mali punici, iure carniū, medicamento diamoſcho aliiſve cardiacis.

Signa & præſagia virium labantiū.

Reuocandarum virium modi.

Vt à venæ ſectione regendus ſit æger.

CAP. XVI.

SANGVINE vt morbi magnitudo viréſque ferebant emiſſo, vinculum diſſoluatur, vulnus exiccetur, ne cõcreſcente ſanguine madens aut non coaleſcat aut abſceſſus metum inferat. His ſiquidem non accurate animaduerſis, die octauo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exiliat ne præcidatur, ſed intro molliter referendus eſt. Deterſum vulnus linteo obſignetur vel roſacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores ſint nec cutem vlceriſve labra diſtorqueant. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu vero cataplaſma ex ſemperuiuo, ſolano, arnogloſſo, aliiſque frigidis. Sectus æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur, reſarcianturque ſpiritus. Neque igitur ad conſueta munia properet, neque celerius inambulet, neque vllo exercitationis genere ſe fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementius incitati, ne diſſipentur aut incaleſcant, ſedandi comprimendique ſunt. Nec vero venæ ſectioni continuo indormiendum eſt, ne aut languidior calor extinguatur aut obruantur imminuti ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitque omnis tum animi tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à ſanguine miſſo, alimentum licet offerre, exiguum quidem quodque boni ſit ſucci, quod prompte alat, & quod ſit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil vetat obdormiſcere, modo aſſidentes proſpiciant, ne vel laborans in brachium cæſum ſe deuoluat, vel vinculum diſſoluat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim tum copia tum materia deinceps increſcet, neque temere aut auide ad pleniorem properandum eſt, vt quem natiuus calor imminutus non plene ſit confecturus & quẽ crudum multumque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem referciant. Eſto etiam, integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen iuuat illico ſe ſuccis largius implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætam perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei

venæ

venæ ſectioni non ſunt. De iteranda venæ ſectione ſic ſta-tuendum eſt. Quum ex feruentis ſanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehementiſſimus, vel ardentiſſima febris irrumpit: ipſo protinus initio antequam effrænatus ſanguis in principem aliquam partem incumbat, non modò quantum illius exuperat, verumetiam multo plus emittendum eſt, idque vniuersè & affatim, etiam vſque ad animi defectionem, ſi validæ vires tolerando ſunt. Ferè autem valent in plethoricis affectibus, in quibus rarò vacuationis copia deficiunt. Validas quidē & integras vires, non autem imbecillas permittit Hippocrates vſque ad animi defectionem deducere. Nam conſtantibus & integris viribus defectio interueniens, arteriarum duntaxat ſpiritus exoluit, illæſæ verò perſiſtunt eæ vires, quas cordi. iecori ac cerebro natura congenuit. Licèt autem in lipothymia illæ diſpereant, ex his tamen inſitis aliæ perſimiles denuò ſuſcitati poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger. At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus inſitæ vires languēt) ſi lipothymia obrepſerit, vix inſtauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda diligenter eſt defectio. Ita quidem de maximis vrgētibuſque morbis ſanciendum. At in leuioribus iiſque vniuerſalibus, in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coercita eſt in vaſis, non quidem ad lipothymiam, ſed tamen quantum expedit quātumque affectus expoſtulat, vniuersè & ſemel ſtatim initio vacuandum eſt, ſi modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantem materiam ſubtrahit antequam vel tota putreſcat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda ſymptomata ſuſcitet. Qui metu deterritus in his vacuationē partiri proponet, & minus ſanè proficiet, & morbum producet in longius. At ſi per virium imbecillitatem nequit vniuerſa vacuatio compleri, quū præſtantior virium quàm morbi ſit obſeruatio, partitione vti cogimur, idque ſummo iudicio ſummâque prudentia. Partitio autem ſit ex modicis interuallis, atque vel diſſoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantiſper dum modis antè expoſitis reſtituantur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium inſtaurationem neceſſaria ſunt. Optimum autem ſit non vltra diem progare, ac bis, ſanguinem (ſi vires ſinunt) eodem die mittere, ique in morbis vniuerſalibus: & (niſi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualeſcant mala, quan-

De iterāda phlebotomia, quā epaphæreſin nominãt.

tum expedit educere. Cæterùm in affectibus partium omnibus præſertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo ſeiungi, atque repetitam vel in diem poſterũ vel in perẽdinũ differri: vt hoc temporis ſpatio, corrupti humores ex affecta ſede remigrent in venas exhauſtas, quos exinde altera ſectio promptius eripiet. Pars enim laborans ſenſim vno alteróve die humores ſuos eò depoſuit, qui corrupti quum ſint, illic relinqui non debent, etiam ſi dolores conquieuerint. At verò venenatam, malignámque inflammationem, vt peſtilentem bubonem, vel carbunculum, neceſſe eſt eo ipſo die feſtinanter iterata vacuatione demoliri, ne peſtilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atque audacius crebrior venæ ſectio adeunda: non parum enim ſpiritus caloriſque demit ac in ſenectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiuſmodi ſunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralyſis, apoplexia. Impenſius enim refrigerato natiuo calore, humidóque primigenio imminuto viſcera langueſcunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum cauſa fit atque origo.

Emiſſi ſanguinis obſeruatio. CAP. XVII.

EFFLVENS ſãguis excipiendus mundis terſiſque peluiculis, terrenis, vitreis, ſtanneis aut argenteis nõ item æneis, ne ab his vel propriæ ſubſtantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuerſionem ſubeat, quæ noſtrum de corporis affectione iudiciũ peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus ſanguinis varietas diſdici ac diſtingui poſſit. Sponantur loco mũdo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radij pertingant. Omnium prima in his obſeruabitur ſanguinis ſubſtantia. Viſcoſus eſt qui lentè fluit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutrum efficit probus atque mediocris. Craſſus eſt & denſus, multáſque fibras habet, qui ocyus concreſcit atque conglaciat, hic obſtructionum aliorúmque inde morborum fit author. Qui tardius concreſcit ac dureſcit, tenuis eſt: qui verò iam refrigeſcens minimè dureſcit, is omnino vel aquoſus, vel putridus eſt, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptę vanuerunt. Idipſum planiùs diſtinguit fiſſio. Craſſus ac compactus difficilè finditur, tenuis facilè: putridus verò non finditur, verùm ſimulátque attingitur totus in partes exiguas diſcerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto ſanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum

Sanguinis cõditio ex ſubſtãtia & colore.

firmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eoſdem obſtructos oſtẽdit:quibus ex cauſis ſerum redũdans in venas ſanguini permiſcetur.Hunc tamen non eo prorſus deſtitui par eſt, velut in his qui frugalius bibunt, aut immoderatius ſeſe exercent: craſſeſcens enim ſanguis difficile in tenues venas diſtribuitur,eáſque prompte intercludit. Spuma innatans niſi fluoris impetu nata ſit,incendium atque feruorem eius humoris oſtendit,cuius colorem præ ſe fert: rubra quidem ſanguinis: citrina,bilis: alba,pituitæ:liuida, malancholiæ. Dureſcentis ſanguinis color per ſumma rubicundus,boni vtiliſque ſanguinis eſt index:ruber quidem ac lucidus ardentis,qualis eſt arteriarum,ruber vero & obſcurus mediocris,qualis eſt venarum. Color citrinus,bilem: albus,pituitam:viridis, bilem retorridam:liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie,vt diſparium colorum permiſtio varios humores exuperare commonſtrat: qui an etiam putridi ſint necne, ſanguinis ſubſtantia palam facit. Sanguinis parte ſumma innatat nonnũquam pingue quiddam & adipoſum,inſtar telæ aranei cohærens. Hoc, ſi admodum pingue &obeſum corpus eſt,ex ipſo ſanguine cauſam habet,qui eſt in adipem pronus. Sin corpus ſtrigoſius fiat minuſque opimum, idipſum colliquari & marceſcere portendit.Ima parte concreti ſanguinis ſubſidet quod terrenum magis eſt atque fæculentum. Id quum finditur,ſæpius apparet vel rubrum obſcurum,vel nigrum vel liuidum vel viride: vnde humoris qui ſanguinem perfundit,naturam videre eſt:atque ex coloris copia aſſequi quantum vnuſquiſque humor in venis abundet. Si diffiſſo ſãguine grana quędam arenularum æmula offendantur,aiunt vel elephãtiaſim vel propenſionem ad hanc notari: quanquam obſeruãtibus raro tale quiddam deprehenſum eſt. Rarum eſt ſãguinem a venis graue olere: quod ſi contigerit,putredinis corruptioniſque deploratæ eſt indicium. Detractum ſanguinem nemo deguſtarit:at ſi cui in os forte incidet,dulciſque apparebit,ſecundum naturam eſt: qui amarus,bilioſus:acidus aut ſtipticus, melancholicus:inſipidus. pituitoſus: ſalſus pituita ſalſa perfuſus.Sanguinis ſubſtantia atque colore animaduerſis, conferendæ inuicem erunt peluiculæ:quæ ſi omnes optimum ſanguinem æquabiliter exhibeant, credibile eſt reliquum in venis ſimilem haberi,illum tamẽ detrahendum fuiſſe, quod multitudine peccaret, quę vna corpus grauat,ſenſus offundit,& in putredinem aut in grauio-

rum malorum pericula conjicit. Si vitioſus & impurus ſanguis conſpicitur, multo etiam vtilius eductus eſt, vt qui & copia & qualitate moleſtus, corpori negotium faceſſeret: ſed & poſthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ ſectione. Non tamen quo impurior ſanguis aut crudior alieniorve à ſua natura longius deſciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: ſed quanto humores citra vltráve ſanguinis naturam longius receſſerint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de ſanguine, quumque longiſſimè ab eius forma abeſſe deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abſtinendum. Si qui prius manauit ſyncerus, qui autem poſterius prauus exiſtit, multi huiuſmodi reſident humores in corpore proba victus ratione, idoneiſque vacuationibus exterminandi. At ſi hoc ex phlegmone accidit, bono eſſe ſolet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta ſede extirpauit. Si poſtrema peluis purior eſt primis, conſummata eſt vacuatio, quæ ſanguinem vitioſum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepeſcentem aquam effuſus, diuulſis ſecretiſque ſubſtantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internoſci nequeat: illi etiam permiſcetur tenuior ſanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & ſpecie quodam modo iudicium facere. Craſſior ſanguinis portio & fibroſa ſubſidet in imo: quæ pura & ſecundum naturam eſſe iudicabitur, ſi lucida, tenuis, ſubalbida, & cohærens fuerit. At craſſior craſſum etiam ſanguinem ineſſe: obſcura & nigra alióve infecta colore, ſanguinem vitioſorum humorum fæcibus inquinari commonſtrat, quos ipſa coloris differentia diſcernit. Si parum illa cohæret, diſtractáque facilè dilaceratur, ſummæ putredinis eſt argumentum.

De arteriarum ſectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ ſubſtratā aut eam quæ in poplite ſita eſt, neque ex induſtria, neque imprudenter incidere ſit tutum. Eius enim ſanguis ægrè reſtingui poteſt nempe tenuis & calidus impetúque prorumpens: & ſanè nōnulli volentibus Medicis vinculo quaſi hæmorrhagiam ſiſtere, nata partis gangræna mortui ſunt. Neque ſi reprimatur, facile queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneuryſma ob aſſiduū pulſum obque tunicas craſſas & prædura. In ipſa verò aneuryſmatis chirurgia non pau-

pauci periêre. Præſtat igitur quum neceſſitas poſtulat majorem arteriam totam obliquè in tranſuerſum ſecare: nam ſanguis deinde ſiſtitur, vtrinque ipſius extremis retractis, & vulneri impoſito emplaſtro ex aloe ſuprà deſcripto. Minores veró arterias quæ in ſummis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extãt, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari poſſint, præſertim in molli humidóque corpore, quali mulieres ac pueri præditi ſunt. Confert autem harum ſectio quum vehemẽs diuturnúſque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti ſimilis eſt ob membranæ ſenſum, & qui pulſans eſt ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coercitus, fit doloris cauſa. Itaque ſi partibus extremis inueſtigentur ac ſecentur arteriæ, quæ à ſedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vaneſcit. Pauci hoc tempore arterias incidunt, quòd non admodum conſpicuæ ſint, nec facilè ſit illas conſequi. In temporibus tamen ſectæ calidas acréſque oculorum fluxiones inhibent, quarum gratia totæ diſcinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel cauſtico medicamento. Ponè aures ſecantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atq. ſpirituoſis, in faciei rubore & quibuſdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viſcera & diaphragma poſitis. Iuxta malleolum ſecta vetuſtos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuêre. Semper autem eius delectus habeatur, quæ è directo affectæ ſedis eſt, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouiſione neglecta.

De particulari ſanguinis vacuatione. CAP. XIX.

QVVM ſanguis aliqua in parte inheſit vt nec ſecta vena nec medicatione reuelli poſſit, ab ea potiſſimum parte quæ offenditur educendus eſt remediis quæ ei ipſi parti liberandæ inſideant. Eiuſmodi ſunt hirudo, ſcarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læſa sãguinem manifeſte exhauriunt. Hirudo morſu triſidum vulnus infligit, quod nõ cutem modò, verùm altius quoque, ſi tenella ea vt pueris & infantibus eſt, penetrat. Exhauſta porrò exinanitáque & accuratè præparata auidiùs tutiúſque fugit, feréque cõtinenter dum copia turgeſcat ſaturáque procidat. Plerumque etiam ſublata ea ſanguis confertim profluit, ſi præſertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro ſcalpello & phlebotomia eſt. Ita quidem ex hæmorrhoide tam Sanguiſuga.

copioſum interdum ſanguinem euocat, vt emplaſticis adſtringentibuſque medicamentis ſit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque ſic è vena caua haurit pro vniuerſali vacuatione habenda eſt. Quę verò duriuſculæ cuti, aut ei parti cui nulla ſit amplior vena ſubiecta adhæreſcit, quam ſolùm partem attigerit, euacuat: aut certè minimũ è vicinis, nihil verò prorſus ex alto aut ex diſtantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in ſumma ſunt cute, vt ſcabiei, vitiligini, impetigini, pano naſi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatus. Scarificatio fit epidermide minutim ſcalpello diſciſſa: quæ tamen & nonnunquam altius ſubiens veram cutem ferit, Vacuat è ſola parte diuulſa, niſi fortè venam conuulneret. exitum enim facit humori ſubiecto, nec tamen vi quicquã ex alto aut è longinquo trahit. Quo altius ſcalpellus adigitur, eo plenior ſanguinis eſt effuſio. Expurgandæ cutis remedium eſt ſcarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eique iam contumaciter obhærent, vt ſcirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiuſuis corruptæ materiæ.

Cucurbitula. Ad hæc gãgrænæ, ſphaceli & aliorũ in quibus natiuus calor ſtrãgulatus ventilari deſiderat. Largiùs autẽ ac vberius ſcarificatio ſanguinem profundet, ſi protinus adhibeatur cucurbitula. Hæc enim vt flammæ atque caloris non modò quicquid tenuis fluxique humoris ac ſpiritus partẽ circumfundit, ſed & quod in locis diſtantioribus penitioribúſque ineſt validiſſimè trahit. Atque ſi cutis ante ferro exaſperata eſt, id manifeſte in ſe prolicit: ſin verò leuis ea & integra manet, è diſtantioribus penitioribúſq. euocat in cutem, ac in eam ſedem transfert cuicũque fuerit impacta. Itaque inhærens cucurbitula cute iã inciſa, corporis ſummas partes expurgat, multo quidem potentius, quàm aut ſcarificatio ſimplex, aut hirudo, iiſdemque ſuccurrit affectibus. Leuis autẽ & quæ ſine ſcarificatione imponitur, non manifeſte sãguinẽ ſed vnũ ſpiritum extrahit. Cæterùm humores ad ſeſe rapit, irruentem fluxionem reuellit, ſanguinis profuſionem vndecunque factam directo contrarióque loco impoſita ſiſtit, quum præſertim ex vena ſanguinem mitti reuelliq. imbecillæ vires minime ſinunt. Erraбundum vterum, fluctuãtémque humorem cohibet. eum verò qui parti iam hæret impactuſque eſt deriuat: & eum qui in alto corpore demerſus eſt

ſus eſt euocat in ſummum: vt idcirco ſtuporis, paralyſis, inueterati doloris accommodatum ſit remediũ. Flatus verò ac ſpiritus quauis ſede coercitos expeditè diſſoluit atque diſſipat. Proinde palpitationem, ſingultum, colicum, nephriticúmque cruciatum ocyſſimé compeſcit. Expeditiſſimum hoc præſidij genus ac minimè periculoſum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia expoſui quæ ſanguinem tum vniuerſim tum particulatim detrahunt. ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illámve, ſed nullo diſcrimini omnem corporis materiam vel abſumunt, vel diſſipant.

Vniuerſalis quæ per habitum fit corporis euacuatio.
CAP. XX.

EORVM quæ per ſumma corpus exhauriunt vacuántque alia ſudores conſpicuè cient, alia halitum tenuêmque ſubſtantiam perſpiratu digerunt. Hoc genere continẽtur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio, balneũ, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia. ſenſim ac pedetentim ſanguinem abſumens quem ſemel ac repentè phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores alióſque complures diſſipat, omniſque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, ſalutaria quęque nobis continenter procurat. Quum igitur conſuetus corpori cibus aut ſubducitur aut ex toto circumciditur, huiuſque penuria ineſt. inſitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffuſus ac inſertus, noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim ſuam exerens, inualeſcit. Ac primùm quidem vtilem ſuccum & ſanguinem in corporis partiumque ſubſtantiam mutat abſumitque nutritione: tenues verò humores ac ſuperuacuos in halitum digerit & ſine ſenſu diſſipat: crudos concoquit: mutátque in ſanguinem alendo corpori idoneum. Ex ſuperuacuis autem craſſos attenuat, lentoſque detergit: ac proinde ſtrenue expedit obſtructiones, adhæc quicquid concoquere non poteſt, id ſaltem præparat, viáſque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditioréſque facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitque foras. Hinc plerumque aluus ſponte ſoluitur, vomitiones erumpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longius abſunt perſpiratione diſſipantur. His corpus vniuerſum ſublato quaſi onere leuatur, reſpira-

Inedia & vim effecta,

tio libera ſit ac facilis, mens ſensúſque omnes expeditiores alacrioréſque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque vētriculum vitioſis implet humoribus: vnde ſtomachi eroſiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum ſubigit, domat atque depellit, vnde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorumque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiámnum & integro naturali calore. Hæc ſanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacitque corpus. Immoderata vero quoniam pabulo atque etiam ſuperuacuo humore abſumpto, ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes, corpus tandem refrigerat viréſque comminuit & obterit. Salubris eſt tempeſtiua abſtinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nulláque violenta aut corporis aut humorum impulſione, nullaque aliena qualitate in corpus inducta ſenſim ac lentè progreditur. Acutis porro vrgentibuſque morbis ſola inedia vix tuto ſuccurri poteſt, ſed aut venæ ſectione aut pharmaco expedite vacuandus eſt corruptus ac putridus humor, qui de ſua bonitate plurimùm deceſſit, & quē inſitus calor neq. amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare poteſt. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parſimonia: eoſdem recens genitos facile perſanat inedia: inueteratos quoque eos plurimum coctione lenit, tandemq. profligat. Ea ipſa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quod ſenſim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui vero iã præſentes ex copia ſæuiunt, eos non inedia, ſed venę ſectio expedite tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ ſitus æſtimandus. Eam quum venis aut ſummis partibus vt capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis moleſtaq. eſt, cibus parcus ſiccuſque confert, ea moderatione vt præcordia primaſque partes ne collabantur alat, non autem ad corporis ſumma ipſe pertingat. Quum vero aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitiū inhæreſcit, multo parcior ſicciorque victus imperandus. Inedia appellatur modo abſtinentia modo parſimonia non cibi duntaxat, ſed & potus, qui magis promptiuſque quàm cibus tum viſcera tum venas implet, iiſque negotium faceſſit. Quos igitur morbos inedia non ſuſtulit, medicatione curato.

Exer-

Exercitatio aliquantum quoque,ſed quàm inedia minus abſumit ac digerit,idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hæc nullum extrinſecus corpori calorem confert, ſed ingenitum nobis & innatum ſuſcitat; qui dein quoquouerſum effuſus corpus humoreſque calfacit. Vnde alimenti concoctio,diſtributio,nutritioque fœlicior. Eadem ſanguinē & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit,atque adeò perturbat, vt ſua illi vaſa inpleant atque diſtendant, vixque turgentes contineri poſſint, ſed vi impulſi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipſa etiam cutis ſpiracula laxat & reſoluit; quūque validior ſuſcitatus eſt calor,ſpiritus quoquouerſum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reſerant viaſque expurgant, & oborto ſudore copioſo ſuperuacua propulſant. Non ægrotantium,ſed bene valentium eſt quæ exercitatione fit ſudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpuſque defatigat, laboranti grauis importunaque eſt. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certe ac iam diſtributo cibo aluoque ſubducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitioſos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorſus depellit,plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit. *Exercitatio.*

Balneum dulcis aquæ longe quam exercitatio potentiùs ſpiracula laxat remittitque,humores calfacit,extenuat, fluxoſque colliquat. Ex his fuliginoſos non modo diſſipat e ſummis,verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicitque ſudores. Craſſiores vero quos nō diſcuſſerit,colliquat & tanta vi concitat,vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduerſiſſimum eſt qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbum impuro plethoricóve ſunt corpore,& quibus nobilioris cuiuſdam viſceris imbecillitas ineſt, aut præcordiorum durus renitenſque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones diſcrimen adducit. Vtile vero & accommodatum iis deprehenditur, qui ſqualidi extenuatique ſunt, & quibus iam magna partium ſolidarum ineſt ariditas: atque iis etiā qui ex febris ardore quaſi retorridi euaſerunt: melancholicis quoque & craſſo terrenóque humore oppreſſis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla ſubſit in venis primis copia crudi humoris,quæ in omne corpus rapi poſſit: néve inter adminiſtrandum horror vllus incidat, qui febrem prænun- *Balneum.*

ciare ſolet. Tanto autem manifeſtius atque validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit ſiue ſulphureum, ſiue nitroſum, ſiue medicamentorum calidorum permiſtione comparatum ſit. Solium verò aquæ calidæ in quod reſupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis ſudoribus deſtinatum eſt, ſed aut molliendo reſerandoque vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicũ ſeu hypocauſtum.

Laconicum in quo ſicco calore ſudor elicitur, humores è corpore aliquanto valẽtius quàm balneum reſoluit. Morbis accommodatur frigidis atq. diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in ſummo hæret corpore. At quoniam in eo vapor feruidus, nũ ſolùm corpori extrinſecus occurſat, verumetiam reſpiratione intro ſeſe inſinuans, ac in omnia diffuſus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè biliofo, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúſque vehementer laceſſat, iiſdem atque balneum obſeruationibus vſurpetur. His vacuandi generibus humoris atque ſpiritus non exiguum ex vniuerſo corpore diſſoluitur in ſudores, qui tamen per febres acutóſque morbos, ſi res expoſtulet, leuioribus mouebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio.

Iam verò vnctio atque frictio ſumma duntaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abſtruſos, neque corpus ipſum inſigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis ſumma excalfacit, cuti ſpiracula laxat dilatátque, quibus ex cauſis humores in extrema corporis effuſi incaleſcunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum ſponte ſua diſſipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, ſed aliquanto validius confert. Altius ſiquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores contagione cãlfacit, extenuat, diſperditque. Leuior tamen eſt vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in creſcentibus eſt ex vſu.

His mihi concludenda videtur de venæ ſectione deque omni vacuatione vniuerſali ſuſcepta tractatio, quam idcirco paulò pleniorem inſtitui, vt omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque Veterum ſcriptis ambigua ſunt aut controuerſa, perſpicuam lucem acciperent. Quæ ſi cui vix licet omnia ad vnguem

ipſo

ipſo medendi vſu complere, conandum tamen eſt, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri ſecundi Therapeutices, de venæ ſectione, Finis.

METHODI MEDENDI LIBER III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quótque eius differentiæ.

CAP. I.

PVRGATIO, eſt eorum quæ ſola qualitate moleſta ſunt euacuatio, Qualitatis genere nõ eas ſolùm complector, quę primæ appellantur, ſed & ſecundus & cujuſvis ſubſtantiæ corruptionem. Nam corporis excremẽta & humores ſuperuacui quum immoderatius exuperant, non multitudine, ſed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium craſſi ſunt aut glutinoſi aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui propriè ſucci nuncupãtur, ſi vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem ſortiti ſunt, qualitate peccant, & cacochymię nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali conſtitutione eouſque iam receſſerunt, vt neque victu neque alteratione ſolą emendari, neque naturæ caloriſque beneficio in priſtinam bonitatem reduci poſſint, auferenda certè ſunt; omniſque eorum materia tãquam inutilis prorſus extirpanda. Id autem purgatione fit, quæ vna cacochymiam ſubtrahit. Venæ ſectio eum fortaſſe vitioſum humorem qui cõſiſtit in venis, at non ſyncerum euacuat, ſed ſanguine & vtili humore permiſtum. Purgatio verò id ſolum quod vitioſum eſt & qualitate peccat, vtili relicto, niſi forte immoderatiùs efferatur. Purgatio alia ſpõte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ proprie appellatur medicatio. Hæc rurſum duplex, vniuerſalis & particularis. Vniuerſalis non quæ omnes humores, ſed quæ ex vniuerſo corpore aut certę maxima ex parte ſuperuacua de-

ἡ καθαρσις

ἡ φαρμακεία.

ducit. Particularis quæ partem quempiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcũque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Eſt porrò vniuerſalis triplex, alui perfuſio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus ſigillatim accuratiùs diſſerendum.

De clyſtere. CAP. II.

INTESTINORVM præſertimque craſſiorum vitiis aptè clyſter ſuccurrit. Eò quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non niſi hebetior & longo viæ prolapſu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in inteſtinis vitia, tot & clyſterum genera: alij dolores leniunt, alij humores acres conſopiunt, alij vlcera detergunt aut ſiccant, alij fluxiones cohibent, alij euocant. Horum rurſus alij flatus diſcutiunt, alij fæces emolliunt, alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri ſolent. Nã præter flatus ac fæces cibique reliquias, non pauca etiam in inteſtinis cumulatur ſuperuacanea pituita, quæ nonnunquam proruit è cerebro, aſſiduò autem ex ventriculi & inteſtinorum nutritione vt peculiare excrementum ſuccreſcit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinoſis cibis magnus eſt cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquoſa aut etiam mucoſa exiſtit, quæ diutiùs in longo viæ anfractu, præcipuè verò in cæco inteſtino, aut in coli cellulis inhæreſcens, caloris vi tẽpore craſſeſcit dum & vitrea & gypſea euadat. Talis interdum modò ſeorſum, modò fæcibus circunducta ſponte redditur: plerumque tenaciùs inteſtinis adhæreſcit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copioſior, atque tum inteſtina, tum meſenterium inferciens, caput, ſenſus corpuſque vniuerſum degrauat, obſtructionum multorumque morborum procreatrix. Similis eſt & humorum quorumlibet ratio, qui aut ſponte, aut purgationis vi è viſceribus decuſſi & in inteſtina deuoluti; illic ſubſiſtunt & hærent. Hos ergo attingens clyſter incidit, extenuat, detergit, ſecumque deducit: ac multa ſæpe craſſa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vi excludit. Sed & inferiora expurgans, ſuperiora conſequutione exonerat: etenim viſcera preſſaque præcordia liberat meliuſque ſpiratia facit. A clyſtere omnis eſt purgationis initium: hic deiectionis viã parat & expedit, vomitionis impedimenta ſubuehit. Quumque

ἢ κλυσμός

què in inteſtina defixi humores aliive eorũ affectus ſanãdi ſunt, ſtatus fæceſq. clyſtere in primis excludendæ, vt dein ſit in ipſos affectus vis efficacior. In latus dextrũ decumbẽti facilius celeriuſque ſubit, ſurſumque excurrens inteſtina proluit: ſiniſtro decubitu in recto autem colo inteſtino, quod aliorum mole premitur, plerumque ſubſiſtit. Tepens iniiciendus, idque ſenſim, ne impetu flatus ſurſum magnis torminibus compellat. Ad alui ſubductionem, quod ſæpe conturbet ſubuertatque cibum, ventriculo vacuo indendus eſt: ad medicationem vero eo etiam cibis conferto admittitur, diuque continendus eſt vt tempore vires ſuas potentius exerat. Hoc diutius ſubſiſtente poteſt laborãs cibum ſumere, aut huic etiam ſi volet indormire: nam poſtea licet nõ ſyncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum ſubit, aut in meſenterij venas rapitur, licet odore vel ſapore os nareſve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento ſubditur, abſorbetur interdũ ſi lõga fuit inedia aut parcimonia cibi. Sæpe etiã quum vehemẽtes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, ſubſiſtit ac manet ſurſumq. repit. Dolor enim omnia quaſi abſorbens vacuationem cohibet. Fere tamen remorantem clyſterem acrior alter aut glans reuocat.

Glans clyſtere longe ignauior eſt, nihil quippe eorum eluit aut ſanat, quæ inteſtina afficiunt, ſed aluum duntaxat idcirco mouet, quod acrimonia podicem ad deſidendum ſtimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriorque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia ſolent omnis generis componi, adſtringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poſcit.

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, eſt impetu ventriculi ſurſum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque ſine ſenſu per gulam in os refluit, crebráq. expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex inteſtinis per ventriculum & gulã in os ſurrepunt: atque in nauſea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omne tametſi ſurſum præter naturam fiunt, nondum tamen poſſunt vomitionis appellatione contineri, ſed qui dũtaxat manifeſto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus ſeſe arctiſſime ſuminis partibus adſtringit quo fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxiæ iniuria laceſſitus

compreſſo fundo totus ſurſum impetu fertur, vomitione quicquid infenſum eſt excutiẽs. Motus hic omnium eſt naturalium manifeſtiſſimus, quo & ventriculus de propria ſede exiliens, aſſidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentáque eſt, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus preſſum anguſtumque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ij raro ac certe violẽter vomunt; facile vero & occaſione leui qui contrario ſũt habitu. Violenter rurſum & periculoſe aſthmatici, tabidi, & ij quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim eſt aut ſuffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficiliſque vomitio ventriculum, præcordia & quæ ſub his ſunt viſcera, crebra validáque cõcuſſione debilitat, eoque humores rapit impuros: caput implet ſenſuſque degrauat & offundit. Quæ vero facilis & moderata obtigerit, ſaluberrima eſt & purgationum omnium præſtantiſſima. Noxios quippe humores ex ipſis fontibus ſynceros elicit & vacuat, omnẽ quæ in vẽtriculi capacitate in eiuſve tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis ſuperuacuos humores ſynceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementiſſimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare poteſt. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quam in aluum directę sũt per quas facilis eſt vomitio. Quanquam autem primum ab interioribus euellit, conſequutione tamen caput reliquumque corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauſeæ, cibi faſtidio, crebræ vomitioni, ventriculo precordiiſve diſtentis, ictero cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepſiæ, ſuffuſioni, omnibuſque capitis affectibus, qui præcordiorum ſympathia contracti ſunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effuſa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu langueſcit appetentia, & nauſea vomendique deſiderium fatigat, ſi pharmaco non ſatis ſit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio nõ eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facile labũtur in aluum, prompte in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æſtimanda. Cui autem ægre ea cietur, diligens adhibenda eſt præparatio. Quum enim vel ex corporis

οἱ δυσεμεῖς καὶ εὐεμεῖς.

Vomitionis facilis commoda.

Ad vomẽdum præparatio.

poris conformatione, vel ex humoris ſitu & craſſitie, vomendi conatus angere ſolet, ac faciei oculorumque rubor, capitis tenſio, ſudor multus & interceptus ſpiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non niſi adhibita pręparatione vomitio tentanda. Primum igitur attenuandus detergenduſque humor, atque iis vię molliendę & laxandę ſunt quę poſt hac traduntur. Corpore autem conuenienter pręparato, quum vomendi neceſſitas premet, addendus ſtimulus vt artis & naturę concurſione effectus edatur perfectior. Fere quidem ieiunos nauſea vomendique deſiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incurſione infeſtatur. Nam paſtis benignitate cibi noxius humor demulcetur leniturque nauſea. Sępe vero noxius humor ventriculum ſtimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipſe prodit, vt quum extrinſecus ventriculum feriēs nondum in eius capacitatem penetrare poteſt, aut quū lentore ſuo intus illi tenacius adhęreſcit. Itaq. ſynceri humoris ſuperuacui vomitio ieiunis maxime cienda: quanquam tum leuiuſculus cibus pharmaco pręmitti poteſt, vt facilior ſuccedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandumque eſt motu & exercitatione. Atque quum oborto cordis dolore illuuies copioſior effluens laborantem vrget, prono ſitu collocandus firmato capite & vētriculo manu cōpreſſo, dū primum cibus & pituita, deinde bilis varia quantum neceſſitas poſtulat eruperit, omniſque impetus, edetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat ſuperueniátque vertigo, ęſtus, anguſtia, ſuffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut ſi immoderatius exuperat atque vel ſuccos vtiles vel ſanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrū quiddam fœtidū atrę bili perſimile lenienda certe & compeſcēda: atq. in quiete continendus eſt laborans, ventriculus fouendus ſpongia macerata in aceto tepente, atq. iis etiā firmandus quę poſthac dicentur. Quumque ſedata vomitione pulſus plenus & validus exiſtit, placidus ſomnus ſponte obrepit, facilis & libera eſt reſpiratio, appetentia bona reliquumque corpus leuius, vtilis ea cenſeri debet & conſentanea. Contra vero inutilis & noxia, ſi contraria appareant,

De purgantium medicamentorum viribus, ac primum vtrunmquodque familiarem humorem totius ſubſtantię ſimilitudine deducat. CAP. IIII.

PVRGANS medicamentum humorē communi quodam omnium tractu prolicere non pauci conſuerunt,

eiúſque portione detracta aliam dein conſequutione quadam, ei quæ euacuata ſit ſuccedere. idque ne vacuum quicquam & inane in corpore ſubſiſtat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, ſed omnes promiſcuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluēdum aptior ſit, primùm ſequi, ab hoc deinde craſſiorem, poſtremò craſſiſſimum: atque ſi medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter ſerum vacuari, ſi validius, cum hoc etiam bilem flauam, ſin valentiſſimum, tum pituitam tum bilem atram. Huic ſētentię ſuffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores priusquàm craſſos omni medicamenti genere prolici. At ſi ſatis rerum peritus animaduertiſſet rheumbarbarum, agaricum atq. ſennā, etiam ex hydropico corpore non aquam, ſed craſſos humores: ſcammonium verò & itidum nō craſſos, ſed tenues ſeroſóſque vel ex corpore ſano elicere, non tā turpi credo errore lapſus eſſet. Si vacuationis ordine tenuia ſemper cæteris antecedunt, cur non & ſanguis priùs quàm bilis atra defluet, quem conſtat multo tenuiorē eſſe? Hæc opinio dum vnicum medicamenti genus ſola pro vacuandi ratione quantitate mutatum ſatis fore humoribus omnibus expurgādis ſtatuit, perturbato rerum ordine ſummam confuſionem inuehit. Hæc incommoda circumſpectius animaduertens Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorem qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiſcua quadam vi, ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudine inſitáque familiaritate. Medicamentum (inquit) quum in corpus fuerit ingreſſum, primum ſane id quod omnium maxime ſibi natura reſpondet „ atque ſimile eſt deducit, deinde alia quoq. trahit & purgat, „ quemadmodum ſemina & ſtirpes terram vbi ſubierint, id „ quod in terra ſecundum ipſorum naturā eſt, ſibi attrahunt, „ ſiue acidum, ſiue dulce, ſiue amarum, ſiue ſalſum, ſiue aliud „ quidpiam diuerſum. Primum igitur eius quod ſibi naturali „ ſimilitudine coniunctum eſt plurimum arripiunt, tum cæ- „ tera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medi- „ camenta in corpore ſeruant. Etenim quæ bilē mouent primum hanc meraciſſimam purgant, deinde mixtam. Quanquā igitur attractio aliàs caloris aliàs vacui & inanitionis vi, alias totius ſubſtantiæ ſimilitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus eſt, vna ſimilitudinis proprietate cōpletur, qua & ſtirpes ſuccum è terra ſibi idoneum, & vna-

Lib. de Nat. hominis.

Proprietas ſimilitudinis qua medicamentū.

quæ

quæque corporis particula id quod in ſanguine ſibi fami- liare & conueniens eſt, lapis heraclius ferrum, & paleas ſuccinum prolectat. Hæc autem ſimilitudo non temperamentorum, ſed ſubſtantiarum eſt. Illa quippe attractionis cauſa ſtatui minime poteſt: quandoquidem nullum medicamentum eſſet trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida vniuerſum verò purgantium medicamentorum genus calidum habeatur. Ergo ſola ſubſtantiæ ſimilitudo cauſa eſt cur medicamentum hunc illumve humorem alliciat. Hæc autem ſubſtantia non ipſa eſt rei materia à qua vnumquodque aut tenuis aut craſſæ ſubſtantiæ dicere ſolemus: neque huius ſubſtantiæ ſimilitudo attrahendi cauſa exiſtit: nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis ſubſtantiæ quũ ſit, craſſiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd aſtringentis & ſolidæ craſſæque ſubſtantiæ, tenuem bilem educeret. Sed præſtantior eſt tota illa ſubſtantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſubſtantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cùm neque materia ſit, neque temperamentum, neceſſe eſt rei ſpecies & forma ſit, quæ præcipua eſt ac ferè tota compoſitæ rei ſubſtantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque ſapore, neque odore, neque vlli ſenſuum qualitatibus, ſed operibus ſolis percipi poſſunt, vnde à pleriſque cæcæ & occultæ nuncupatæ ſunt. Quæ porrò eadem continentur ſpecie, ſubſtantiam non ſimilem ſed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non ſimili, ſed eadem ſubſtantia dicimus. At verò magnetem ferro ſimilem, non eundem, quòd eorum ſubſtantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ ſint. Eadem in medicamentis quoque eſt ratio: cenſeturque agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis. Ea autem ſubſtantiæ ſimilitudo attractionis eſt cauſa, atque vnumquodque id trahit quod ſimile, non quod eodem eſt genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, ſi attractio fit à ſimilitudine ſubſtantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurumque aurum. In hac autem ſimilitudine quod validius eſt trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis inſit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino fruſtrabitur purgandi facultate: & in alimam vertetur

familiarem humorem allicit, vnde nam proficiſcatur.

Medicamẽtorum purgantium ordines tres.

ſubſtantiam. Vſus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & ſcammonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiuſmodi ſunt pruna, violæ, manna, ſerum lactis, caſſiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo ſunt rheumbarbarum, agaricus, ſenna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhauſto, benigni medicamenti exigua portio in corporis ſubſtantiam faceſſit: maligni vero portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex ſuperuacaneorum eſt genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus ſit, vteri tamen nihilo minus poteſt in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota ſubſtantia non temperamento pituitoſus ſit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente ſubſtantia.

Purgans medicamentũ nonnunquam alium quàm proprium & ſibi familiarem humorem extrahere è corpore.

Cap. V.

Quæ ad purgationis facilitatem & euphoriã conuenire oportet.

Apram vtilemque purgationem efficiunt medicamentum accommodatum ſatiſque validum vt humorem exturbet: natura robuſta quæ proritantem humorem expellat & purgationẽ moderetur: humor tenuis & ad fluendum aptus: corporis viæ per quas fluxurus eſt patentes & liberæ. Si quid horum deſit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni eſt humoris, vel effrænata exiſtit. Quum igitur vacuandus humor corporis parte denſa, adſtricta, vel obſtructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patẽt: aut quum vel nimium glutinoſus craſſuſq; eſt, vel crudus aliiſque humoribus omnino permiſtus, vel in longinquas partes diſiectus, tametſi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis ſuccedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuãdus erat: inutilis vero alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore fruſtratur, quemuis obuiũ & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eum ſcilicet qui aut ad fluendum eſt aptiſſimus aut immodicè exuperat, aut in via purgationis ſubſiſtit. Is enim quouis medicamenti genere impulſus excidit, vt qui ſponte etiam interdum elabatur. Id ſanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidem homini idem medicamentum quater

Cur aliũ quã

quater in anno voles exhibere, hyeme pituitoſiſſima tibi euomet, vere liquidiſſima, æſtate bilioſiſſima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor craſſus, ſanguine permixtus fortè irrepſit in cerebrū, licèt medicamentū huic ducendo validum offeratur: potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in vētriculo & in inteſtinis ſolet inhæreſcere: aut etiam bilem quæ ſeorſum pura atque tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiā igitur in venis cōcluſam, aut in corporis habitum effuſam vix medicamentum (niſi fortè validiſſimū) detrahet, quodque circa ventriculū circum viſcera primáſque venas conſiſtunt in primis occurrant expurganda. His ex cauſis nonnunquā accidit vt purgans medicamentū non proprium & peculiarem humorē, ſed diuerſum plerumque exturbet. Quinetiam ſi effrænata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauius laceſſita, vel iam imbecillitate languens, neque medicamenti vim, neq; humoris impetum coërcere poteſt. Effrænatæ & immodicæ hę ſunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus non modò peculiaris humor, ſed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendúmque aptiorem prolicit deinde eum qui craſſior atque pigrior ſit, poſtremò ſanguinem, quem natura tanquam reconditum theſaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilē, deinde pituitam, tertio loco atrā bilē poſtremò ſanguinem euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, poſtea atrā, nouiſſimum ſanguinem. Melanagogum atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad poſtremum ſanguinem naturæ familiariſſimum. Effręnatio ea & purgationis exuperantia fieri non poteſt totius ſubſtantię proprietate, quòd nullum medicamentum poſſit omni humori ſubſtantiam ſimilem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oſcula patefacit recluditque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem ſuum coërcere poſſint. Verùm ſi hypercatharſeos ea cauſa ſit, alium, pyrethrū & piper purgandi facultatem ſortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ ſua eſt cuiuſque, neceſſe eſt generalem purgandi vim medicamēto attribui, quia in alios quoque humores incūbat, eoſque communiter euacuet. Compertum ſit in Dio-

familiarē humorem interdum attrahat medicamentum.

Quæ ſit hypercatharſis cauſa.

ne purgandæ bili flauæ iuſtam congruentémque quantitatem eſſe rheibarbari drachmas tres: atræ bili, ſennæ drachmas ſex: pituitæ, agarici drachmas tres. Conſilium ſit triplex humoris genus expurgare, in idque medicamentum componere & accommodare: aptum id efficáxque comparabitur ſi cuiuſq. triens conferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, ſennæ drachmæ duæ permiſceantur confundanturque. Quod hac ratione compoſitum foret, nullam vim obtinere, niſi communi quadã & generali purgandi facultate ſimplicia illa mutuo ſe fouerent. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purgare potis eſſet, neque drachma vna agarici pituitæ, neq. ſennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permiſta illa, niſi mutuas operas conferrent. Simile enim hic accidit atque cum multi niſu communi graue quoddã onus attollunt. Itaque præter propriam, neceſſe eſt & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum eſſe, qua cum nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idque adiutum calor & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem à noſtro calore excitari, ſubſtantiam verò ad expurgandum humorem non permeare. CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti ſubſtantia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & reipſa, ſed duntaxat poteſtate ineſt. Etenim ſi ſcammonio ſynceræ bilis portio propius aſſiſtat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, ſed duntaxat quum à noſtro calore excitatum prorumpet in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omnique ratione exagitatur, tacita eius facultas quaſi ſolutis vinculis exurgens ſe promit profertq́. vires nouas. Ac tum vapor ea ipſa facultate præditus illinc proſiliens, per cæcos occultoſque ductus in omnes corporis partes quoquouerſum effuſus, ad noxiũ humorẽ pertingit. Atq. is humorẽ iamdiu fortaſſe parti conſuetum ac quieſcentẽ, acrimonia incidit præparátque, & aduerſa qualitate partis naturã acrius ſtimulat proritátque ad excernendum. Ipſa vero medicamenti ſubſtantia in ventriculo inteſtiniſve etiamnum perſiſtens, eum ipſum humorem ſimul prolectat, vt purgatio communiter fiat trahente medicamento & expellente partis natura. Nõ igitur pharmaci ſubſtantia ad eum humorem concedit ac

permeat,

permeat, qui vacuandus eſt, vel hoc argumento, quòd plerumque aluo ſoluta medicamentum in ventriculo ſubſiſtat, aut etiã vomitione rejiciatur, quodque pilulæ duriores poſteaquam abundè purgaſſent, viſæ ſint nondũ diſſolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit lathyridis grana integra vorare ſi imbecillus eſt ſtomachus, eáque etiamſi minimè atterantur minimeq; in corpus permeent, validè tamen purgare. Si, inquit Serapio, medicamentum ad humorem longè diſſitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neque eũ cuius iucunda voluptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipſum aliò trahit, ſed planè retinet ac ſeruat. Et hæc quidem conſentanea iis ſunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis ineſt venenatatorique corpori infenſa. Nam quæ in mediocrium ſunt ordine, vt ſenna & rheumbarbarum, quanquam dum agunt, magna ex parte ſubſiſtunt in ventre, eorũ tamen tenuior quædam portio irrepit in venas, vacuandumque humorem aſſequitur, illiuſque tum color tum odor manifeſtus in vrinis eſt. Benigna verò medicamenta in omne fortaſſe corpus peruadunt, & noxium humorem quaſi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita cenſuit Ariſtoteles, Medicamenta vbi ventrem adierunt reſolutaque ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterunt potentia, relabuntur, & quæ ſibi obſiſtunt, ſecum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò ſelectum ſecretumque humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino ſtimulo acriùs laceſſitus, quum diutius ferre non poteſt, totis viribus vtrumque excutit, dum à ſe deponat expellátque per loca conuenientia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit foraſque excludit vomitione aut deiectione, prout ſcilicet ipſius vis inſita in ventriculum aut in aluum irruerit, ſed natura ſola. Neque enim hinc ſolùm vomitio obrepit, quòd medicamentum in ore ventriculi inhæreſcat, idque infirmet: neque alui deiectio quod in ventriculi fundum & in inteſtina id mox illabatur eaque debilitet, ſed quod medicamento proprietas inſit, qua familiarem humorem non ad ſe modo, verumetiam ad certum deſignatumque locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides ſcapulis brachióve admotæ, non ſolùm ad ſe aquam alliciunt, ſed & vrinas abundan-

Expulſio noxij attracti humoris naturalis eſt.

ter cient, quò tamen eorum ſubſtantia minimè penetrat: ſic propemodum medicamenta quædam extrinſecus ventri applicata aluum ſubducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditiùs eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventriculo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exerátque?

Per quos ductus medicamentũ humorẽ detrahat. CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conſpicuóſque ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas effluit minores, ab his in maiores, è quibus per iecur in inteſtina deuoluitur. Cæterũ in violẽta purgatione humores non per hos ſolùm, verumetiam per cæcos occultóſque ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventrẽ. Extincto animante ampliora dũtaxat vaſa & ſpiracula cernuntur, plurima in ſe conſidunt atque cõniuent, quæ dũ id in viuis erat, vi caloris & ſpiritus diſtẽta latius patebant, per quæ non modò tenues, ſed & craſſos glutinosóſq; humores validioris medicamẽti vi deduci putãdum. Sic hydropicorum aqua ex ingẽti capacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicã remeat: ſic multa plerumque & è pulmonibus & è cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neque per manifeſtos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varij artuũ articulorúmque tumores, non œdematoſi modò, ſed planè ſcirrhoſi aliàs in aluum, aliàs in os lẽta ſaliua deriuãtur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore in os impetu feruntur: ſic denique valẽtiores apophlegmatiſmi non è cerebro ſolùm, verùm etiam è ventriculo aliiſque partibus pituitam eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur ei qui præter rerũ euentus, Hippocratis quoque ſententiã ſpectabit, qua is corpus intrò foráſque ſpirabile ſtatuit, & naturam quæ præſertim robuſto validaque ſit, ſemper viam moliri expurgãdis ſuperuacaneis, craſſioréſque materias vel per anguſtiſſima foramina deducere, quin etiam per oſſa abſceſſus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum craſſus humor per denſam membranam traducitur in pulmones, ac demum tuſſi rejicitur. Hæc ſi natura per ſe facit, multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, præſertim ſi conuenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus eſt. Itaque purgantis

εὔπνουν καὶ ἔκπνουν τὸ σῶμα.

gantis medicamẽti quod validum ſit facultas in omne corpus ſubiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non ſit) vndique detrahit, non modò amplis patentibúſque viis, verũ etiam occultis & ſenſibus incompertis. Hæc de vniuerſo purgantium medicamentorum genere, déque viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamẽti ſpecies quærenda, eiúſque quantitas & vtendi ratio: quod vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyſter an vomitio, anve medicatio: quæ medicamenti ſpecies, quàm validum & quo id ordine: vniuersè an partitè: deinde quantum & quouſque vacuandum ſit, & quá id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio. CAP. VIII.

CACOCHYMIAE proprium accommodatúmque remedium eſt purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptúmque eſt, vt omnino naturæ limites tranſcendat, quoniam arte nulla emendari benignúmque reddi poteſt, prorſus extirpari eximíque debet. Hoc autem purgatione præſtãdum, quæ vna omnem impuritatem ſeorſum ex quauis corporis ſede ſubtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ęgriùs tardiúſque ex alia. Primę regionis cacochymia purgatione ſola commodè vtiliterq; demi poteſt: & quæ in inteſtinis eſt clyſtere: quæ circum ventriculum & præcordia, vómitione: vtraque etiam pharmaco, ſed maximè quæ aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pãcrea, aut in meſenterio, aut in abdominis capacitate conſiſtit. Ex his quippe ſedibus viæ breues ſunt ac directæ, per quas facilè ea ferri poteſt in aluum, quò ſpõte etiã interdũ prona ruit. Venæ ſectæ vis eò vix vnquam pertingit neque hinc humores vacuat: ſed graui ſanè diſpendio naturæ ordinem peruertit quicunque impuritate derelicta purũ ſyncerúmque ſanguinem profundi è venis: quíque venas ſectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis ſedibus, quæ quaſi ſentina eſt omnis impuritatis. Quis quæſo adeò rudis in medendo ſit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis ſcirrhum, aut choleram, aut hydropem, aut his affines affectus audeat aut tentet vena ſecta curare? Quinetiam venarum cacochymia ſola purgatione, non phlebotomia eximi tota poteſt: permittitur tamen in hac plerumque venæ ſectio, quum tam

Cuiuſlibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quibus viis eximenda.

copioſa accreuit, vt venas ſupra modum diſtendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora, tum enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quũ ex ruptis, apertis, aut exeſis vaſis, vel foras ea proſilit, vel in partem quampiam abſcedit: etenim reuellit impetumque ſiſtit. Tertiò quum metus eſt ne ea concitata vehementiùs & quaſi furore corpus exercens, in principẽ aliquam partem feratur: impetum quippe ſedat atque compeſcit. Nonnunquam & citra hæc, quum præceps eſt morbus, cuius tamen materia in venis concluſa aut cruda eſt, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi poſſit, eius portionem venæ ſectio promptiùs quàm purgatio demit, à qua & morbi ſæuitia ſæpe miteſcit, & natura quod reliquum eſt faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, ſi vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ ſint, ſanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ ſectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè ſynceram ſed ſanguine permiſtam: nec vlla poteſt phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, niſi fortè ſanguinem vniuerſum profundat. Nam vitioſus humor æquabiliter ſanguini permixtus ſeorſum profluere non poteſt. Quocirca licet his ex cauſis aut neceſſaria, aut vtilis fuerit venæ ſectio, adhibenda tamen eſt tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius ſubſtantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis non venæ ſectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis ſpiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhaurienda eſt cerebri pulmonúmve crudior pituita, ſic & totius corporis cachexia. At verò in cacochymia quæ regiones multas æquabiliter infeſtat, vndelibet vacuationem auſpicari licet. Vt ſi vel ab vniuerſa obſtructione, vel à ſtipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æſtu, ira, peſtilentia, vel ab aliarum euidentium cauſarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuaſit, non magni intereſt à purgatione an à venæ ſectione vacuationem inchoes, quanquam tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quum inæquabilis eſt cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à cauſis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam. In continua febre quæ æſtu magno & laſſitudine fatigat, ſi neque nauſea, neque vomitio, neque pri-

marum venarum cruditas eſt, protinus initio vena ſecari poteſt. In ea vero quæ aut ex ventriculi iecoriſque conſtitutione praua, aut ab eſculentorum potulentorumque vitio proficiſcitur, quon iam infima regio prius ac etiam magis impuritate ſordeſcit, ex eáque in venas & in habitum corporis vitium irrepſit, expurganda in primis eſt, vtpote ſine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis pleriſque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgationi ſola vacuãdum. Nec quoties vrinæ caſſæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venæ ſectio: nec ſi ex hac ſordidus ſãguis ac impurus emanat, continuo vtilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipſo fõte affluit. Non igitur è riuulis, ſed ex fonte ipſo exhaurienda mali ſcaturigo: cui niſi ſit antè proſpectum, vix cæteris dein poteſt arte ſuccurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atq; etiam obſeruandum, ne vel confuſis vel tranſmotis humoribus corpus euadat impurius. Nam febres tertianæ quarum cauſa in iecoris cauo inhæreſcebat, ſæpe intempeſtiuè ſecta venâ in continuas abiere: & continuę in quibus admodum impura erant viſcera, non parum exaſperatę ſunt. Exhauſto enim ſanguine impurus humor, quauis ſede ſit derelictus, efferatur ferociuſq. ſęuit. Aliàs bilis flaua circum iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quaſi ſubſultans detracto ſanguine deiectiſque viribus grauiora profert ſymptomata. Conſtare hinc iã poteſt, quibus humorum vitiis & quibus morbis ſuccurrat accommodata purgatio.

Quo quæque regio ordine ex purganda

Per quas vias inſtituenda ſit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valido. CAP. IX.

DVO pręcipue ſunt quibus purgationis via indicatur: vitij ſedes & naturæ motus ſeu inclinatio. Sede perſpecta in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per vẽtriculum, aut per aluum, aut per aliud quoduis emiſſarium foras pertinent, per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſueuit. Hi ſunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione: inteſtina maximéque craſſa alui profuſione: pharmacia vero cum hęc ipſa, tum maxime viſcera & venæ habituſque corporis commodè expurgantur. Renes & veſica per vrinę vias: vterus per pro-

Aphor. 21. lib. 1.

priam ceruicem:cerebrum per palatum & nares: corporis ſumma per cutem halitu & ſudore. Si forte purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor noxius in affectam ſedem eſt deriuãdus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in inteſtinorum vlcere, aut inflammatione bilis eo deuocanda, ſed aliorſum reuellenda: neque renibus inflammatis aut exulcerata veſica ad vrinas, ſed ad inteſtina vitioſus humor conuertendus. Motus vero ac impetus naturæ ſic obſeruãdus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus ſinendus eſt: atque etiamſi ſegnius progreditur, incitandus, fit enim natura duce, quæ nihil perturbate, nihil niſi vtiliter gerit. Qui vero inſueto nec naturali curſu fertur, inhibendus, & in breuem rectumq. tramitem (ſi cõmode licet) reuocãdus, vt qui humoris impetu & impedita natura ſymptomatice fiat. Iam vero medicamenti genus ex humoris genere petendum. Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera vſus notauit, vt ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bile flauam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile ſuffuſo medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur priſtinumque colorem recuperat. Si aqua ſubter cutem fuſa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquoſus humor excidet, magnaque vi foras erũpet, ſubſidente ventris tumore. Atvero nullo aut minimo emolumento erunt, quę diuerſa humoribus nõ accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita, vel bilis atra moleſta eſt, ſi ſuum cuique medicamentum congruenter afferatur, noxium humorem experimur detrahi, laborantemque vindicari à morbo. Ad hunc igitur modum medicamentorum genera ex humorum differẽtiis diſtinxit vſus, vt ſuam cuique purgationem opponeret. In vnoquoque porro medicamenti genere tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemuis expurgat humorem, quam validũ aut imbecillũ deligi oporteat, noxij humoris ſitus oſtendet. Vt enim non quælibet ſecta vena, ita nec quolibet medicamentũ è quouis corporis loco humorem detrahit, ſed alia aliis corporis ſedibus expurgandis accommodatiora ſunt. Mitiora quippe è prima corporis regione mediocria è vaſis maioribus, valentiora è corporis habitu ex ſingu-

Inclinatio humoris noxij & momentũ.

Medicamenti genus ex humoris ſpecie.

Quàm validum eligendum medicamentũ ex humoris ſitu.

ex ſingulisq. particulis euocant. Expedita facilisque purgatio eſt è ventriculo & ex inteſtinis: difficilior è venis meſenterij, deinde è iecore & ex liene, multo difficilior è vaſis maiorib. atq. etiã è minoribus, omniũ verò difficillima ex ipſa partiũ ſubſtantia quæ ad ſummam curam atque articulos accedunt. Quo enim pars quæque diſtantior, & minus venis conſperſa, eo difficilius medicamento cedit: maior quippe in propinquũ vis eſt quàm in diſtans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus diſcretæ ſunt, ita & purgantium medicamentorum tres hiſce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate ſtatuendum.

Vt medicamenti quantitas definienda ſit. CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris ſpecie & quàm validum ex humoris ſitu cognitum fuerit, æſtimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua autem eſt & definita cuiuſque quantitas qua id cõuenientem atque moderatum purgationis modum præſtare ſolet, vt proximo libro enucleatius tradetur. Quãtitatem vel augere vel minuere purgandi facilitate difficultatéve cogimur. Quando autem facilis & quando difficilis ſit futura purgatio, corporis, humoris, atque cœli ſtatus oſtendit. Corporis ſtatu continentur temperamentum, habitus, ſtructura, atque conſtitutio & vacuandi conſuetudo. E ſicco exuccoque corpore atque macilento pauca detrahi poſſunt: multa ex humido & ex habitu euſarco. Firmum denſumq. corpus, cuius viſcera, venæ, ipſaque inteſtina natura anguſta aut obſtruuntur facile, aut coarctantur, ſuperuacua retinet nec facile elabi ſinit. Molle vero, rarum ac laxum, quale mulierum eſt, puerorum & otio diffluentium patentius eſt, per quod concitati, tractique humores facile decurrant. Robuſti & laboribus aſſueti leniuſcula aſpernantur medicamenta, quemadmodum & quibus ſenſus eſt hebetior. Contra incitantur facile qui exquiſitiore ſunt ſenſu, & qui vel natura, vel morbo, vel viuendi ratione delicatiores euaſerunt. Crebris purgationibus aſſueti, pharmaco minus laceſſuntur, inſueti magis: alienorum quippe horrifica recordatio naturã turbans ad excernẽdũ ſtimulat, quemadmodum & pharmaci odor grauis, aut intenta cogitatio aluum plerumque mouet. At vero conſuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam parit, quæ vim omnem lenit. Sic longo tempore conſueta, etiamſi deteriora ſint, minus infeſtare ſolent. Quibus ex cõſuetudine liquida eſt aluus, aut ſpõ-

Quid euphoriã diſphoriámve in purgando denuntiet.

Corporis conditio.

Aphor. 49. lib. 2.

te interdum ſoluitur, purgatio ſępe expectationē fallit imprudentū. Humoris porro ſpecies, materia atque copia medicamenti quantitatem hąc ratione præſcribunt. Aquoſus humor, biliſque tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui craſſus duruſque eſt, & quaſi ardore ſiccatus, velut fixus ſubſiſtit in via. Lentus vero & glutinoſus ductibus obhæreſcit. Copioſus & quaſi reſtagnans vt in obeſulis & in his qui ſe crapula ingurgitarunt, aut quauis ex cauſa humorum illuuiem congeſſerunt, leui medicamento magna plerumque ventris pertubatione immoderatius profunditur. Nam exuperantia reſeratis venis quaſi ex pertuſo dolio ſponte effluit, non medicamenti effrænata vi, ſed naturæ ſeſe deonerantis robore, quę interdum nullo etiam irritamento, ſed impetu ſuo id onus deponit & abjicit. Sobriis puriſq. corporibus purgationes obtingūt exiguæ, nec propterea tamen validioribus ea medicamentis ſolicitanda ſunt: quoniam qui integro ſalubrique corpore conſtant, difficilè ferunt medicationes. Noxio quippe humore deſtitutum vehemens medicamentum ſanguinem carnéſq. colliquat, quò proprium ex ipſis humorem magna vi proliciat. Iam vero cæli ſtatus ex regione anni tempore & tempeſtate ſpectandus, purgationes quales futuræ ſint oſtendet. Sub canicula & ante caniculā, atque in regione æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore, qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius poſſit eſſe purgatio. Hyēs media regioque gelida corpus denſant & aſtringūt, humorem coarctant, qui ęgrè dimittitur. Sic propemodum aquiloniæ tempeſtates corpora denſant coguntque & aluum exiccant. Auſtrinæ ſoluunt, laxant & aluum humectant. Solo igitur auſtrino ſtatu, & temporum regionumque moderatione fœlices ſuccedunt purgationes. Hæc ſi omnia ſummatim complectemur, corpus ſiccum, robuſtum, denſum, obſtructum, purgationibus aſſuetum, melancholia pituitáve craſſa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis diſſita concreuerit: hyeme, regione frigida & tempeſtate aquilonia difficilime medicamento moueri ſoluique poteſt. Hiſce vero contraria fortitum, facile. Horum igitur obſeruatione pharmaci quantitas conjici decernique debet. Ad hanc præterea magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obſeruatio, quæ non modo medicamenti quantitatem, ſed & genus plerūque immutat, ceu mox docebitur. At quoniā nos ſępe multa la-

Humoris natura.

Aphor. 37. lib. 2.

Cæli ſtatus.

Aphor. 7. lib. 3.

ἡ ϖεῖρα σφαλερή.

ta la-

ea latent nullis indiciis comprehenſa, incognitam laborātis naturam expedit blandis ſenſim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Quantum & quouſque vacuandum, vniuersè an partitè.

CAP. XI.

VBI medicamentū & inuentum & iuſtis viribus & idonea quantitate tum humori tùm corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis poſteà præfinienda eſt quantitas, atque æſtimandum quantum & quandiu ſit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturā ſit, ſiue morbum præcauere, ſiue profligare conſilium eſt, prorſus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquiſita viuendi ratione, naturæ caloriſque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutáque ſanitas ſuccedat nullo metu recurſuri morbi. Multa tamen ſi reliqua ſit, niſi hanc, natura tandem ſubactam ſponte propellat, nulla quātumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger eſſe poteſt: nam tametſi purgatione leuatus appareat, in priſtinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate atque virium ſtatu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quę à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere conſueuerunt.

Vnde morborū hypoſtropha.

Aphor. 12. lib. 2.

Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquàm ipſa poterit in corporis ſubſtantiam conuerti, ſed tempore ſynceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit: rediuiuóſque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis.

Aphor. 9. lib. 2

Itaque quicquid noxij inest humoris, id prorſus expurgandum, vt corpus a morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantiſque vires indicabunt: ita enim mittendi quoque ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur.

Quando vniuersè, & quādo partitè purgandum.

Conſtantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi poteſt, præſertim ſi concocta ſit aut tenuis, ab eáque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, ſed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor, quoquouerſum in omne corpus effuſus, poteſt vllius medicamenti vi ex diſtantiſſimis locis per cæcos occultóſque ductus vniuerſus in aluum confluere. Neque vt ſanguis in plethora exuperans, ſemel & affa-

tim totus ex aperta vena,ita multus humor è corporis habitu elabi profluereque poteſt. Atque ſi id medicamento quopiam præſtari poſſit,neceſſe támen fuerit corpus grauiter concuti,humores variè permiſceri, torſiones moleſtas inferri ac ſpiritus diſſipari:hinc tandem vires concidere,proſterni ac pleruinque excolui.Hęc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo,quos purgante hauſto medicamento ſtatim deficere tradit Hippocrates Quum enim vitioſis corruptiſque ſcateant humoribus,& pauco perfruantur bono ſucco,facilè purgationibus ſoluuntur & fatiſcunt,atque venenatis pharmacis,quæ Hippocratis ſeculum vſurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuerſos ſemel demoliri:ſed aſſentiendum Hippocrati mouenti omnes euacuationes extremas periculoſas eſſe.Quod non de ſola virium extrema debilitate morti proxima, ſed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendũ.Nam alio inquit loco,Empyi,aut hydropici cùm vruntur aut ſecantur,ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit,omnino moriũtur.Quanto magis in vitæ diſcrimen adducuntur ſi valido aliquo medicamento firmis etiam viribus, vno tempore vniuerſa tentetur purgatio.In multa igitur cacochymia tutius eſt paulo citra modum ſubſiſtere,quàm vltrà procedere.Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorũ acrimoniam & inteſtinorum torſionem interuenerit,leuis eſt:grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principeſque partes ſublatum: grauior ob malignam venenatámque pharmaci qualitatem, grauiſſima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc ęque dejicit atque exuperans phlebotomia.Semper horrendum exanimato iam ęgro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accurate viribus comparanda eſt.Ex præſentium,præteritorum ac futurorum obſeruatione,ex aliiſque ſignis quæ ſecanda vena animaduertenda eſſe monuimus,tum morbi magnitudo humoriſque copia tum virium robur exquiſite perſpiciendum.Virium autem obſeruatio quum ſit omnium præſtantiſſima, non hic, vt in phlebotomia, ſolum vacuationis modum, ſed& quod medicamenti genus,quámque validum eſſe oporteat præſcribit.Tametſi enim morbi ſpecies, humoriſque vacuandi ſedes validum medicamenti genus poſtulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exibendum ſuadet virium imbecil-

Aphor. 36. & 37. li. 2.

Aphor. 51. lib. 2.

Extremæ vacuatio nes omnes pericu oſas.

Aphor. 27. lib 6.

Lipopſychia à purgatione.

becillitas. Eadem quoque eſt tum ætatis tum prægnationis ratio. Puero enim ac ſeni benigna, non vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamſi humoris ſpecies atque ſitus eorum vim deſideret. Prægnans quoque integris viribus, licèt horũ vim tolerare poſſit, quoniam tamẽ fœtu qui intus geritur, quem ſeruare volumus, vehemẽter obſunt, benignis ſolis eſt purgãda. Ad virium porrò obſeruationem pertinet expẽdere quæ corpora grauiter ac moleſte, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumque ob ſuam cuiuſque corporis propriámque naturam virium ſequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ prompte in ſolidas partes ſe inſinuet. Quibus acrium humorum copia ineſt, hos moleſtæ torſiones miſere fatigant, diriq; vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem deſpuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam lãguoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicũ & imum ventrem extenuãtur & contabeſcunt, ad inferas purgationes tuti non ſunt. Multóque minus quibus abſceſſus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliíſve ſedibus deliteſcit. His enim cõcuſſis non modò dolor ingraueſcit, ſed & eruptionis & defectionis virium metus incutitur. Quocũque vitio labefactatæ ſint interiores corporis partes, quia imbecillæ ſunt, facile medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In ſumma, corpus aut magna labe aut morborum humorúmve copia vehementer preſſum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodũ & ruinoſæ ædes inſtaurando forte concuſſæ, mox vniuerſæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles ſunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdũ inedia victúque opportuno blandiri, aut ægrum, ſi nequeat in integrum reſtitui, ſublata morbi portione leuare. Vacuãdum enim quantum & quouſque vires patiuntur; quúmque iamdiſſolui apparent, etiamſi reſtent ſuperuacua, protinus ſuperſedẽdum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque perſiſtunt, tum vniuerſæ tum partite vacuandum eouſque eſt dum nihil reliquum ſit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius ſit vtendi ratio, explicandum.

Qui facilè & qui ægrè ferũnt purgationes.

Aphor. 35. lib. 2.

Quo morbi tempore, quo die quaque hora purgandum.
CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu ſpectatur. Concoctio eſt ſubſtantiæ in naturæ cõuenientiorẽ ſtatum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates ſolas, vt quæ appellatur alteratio, ſed ipſam rerum ſubſtantiam concoctio mutat. Alimentum initio diſſimile, corpori tandem ſimile euadit, in illiuſque ſubſtantiam vertitur coctione crebra. Vitioſus vero putriduſque humor & à natura prorſus alienus, tametſi in corporis ſubſtantiam nequeat faceſſere, concoctione tamen in aliquid melius & naturę cõueniẽtius, vt in pus aut in quippiam quod ſit puri finitimum deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum ſanies, in verum & exquiſitum pus vertitur, quod interdũ ſputo aliiſve excretionibus innoteſcit. Venarum vero maiorum ſuccus putreſcens in aliquid mutatur, quod eſt puri finitimum, cuius in vrinæ ſedimento conſpicuæ ſunt notæ. Superuacui autem humores ſiue putruerint, ſiue nondum putredine tenentur nunquam vere concoquuntur, nec caloris noſtri beneficio aut in pus aut inquippiã illi finitimum mutantur: ſed duntaxat tum ſubſtantiæ tum qualitatis moderationem quandam adipiſcuntur. Sic tenuis aquoſaque pituita influens in pulmones concoctione craſſeſcens facilius expuitur: craſſa vero extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viſcera (quemadmodum in intermittente febre) putreſcens, concoctione miteſcit, domitáque promptius excluditur. Omnis concoctionis inſitus noſter calor diuinus eſt opifex, cuius vna eademque vis optimum quiddam perpetuo molitur: atque ſi varia interdum opera emergunt, nõ illius, ſed ſubiectę materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibuſdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, ſed à naturali ſolo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam eſt particeps. Hanc neq. prorſus vincere neque in corporis ſubſtantiam, ſed in pus ſolum mutare poteſt, quod eſt putredine melius, ac intęr putredinem & corporis noſtri ſubſtãtiam medium. Vt autem in phlegmones ſuppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac miteſcit, pariter etiam fluidior euadit ſecerniturque à crudis, vt eius dein expeditior eſſe poſſit euacuatio. At vero purgandi tempus opportunum præſcribetur

Pepaſmus — *Pepſis.* — *Omnis ſeu pepſeos ſeu pepaſmi ſolus eſt calor inſitus auctor.* — *Occaſio.*

... purgandi vnde ca- peanda.

betur ex humoris ſpecie& ſitu, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendique legibus committendi: quos enim ſponte natura perſanat, fruſtrà medicina fatigat. At quibus nec naturę vis nec proba viuẽdi ratio ſatis fuerit, medicina ſuccurrat. Si enim aut longius protrahitur morbus aut vehementius excandeſcit, opitulandũ arte. Ac primum ſi corruptus vitioſusque humor aut in vẽtriculo aut circum hunc conſiſtere ſignis deprehenditur, ſiue pituitoſus, ſiue bilioſus, ſiue alio quouis præter naturam genere corruptus ſit, primo quoque tempore expurgandus eſt, præſertim ſi impetu quodam ſponte mouetur, neque locis illis tenacius adhæreſcit, alioquin leuiter eſt præparandus: eius vero concoctio haudquaquam eſt expectanda, vt quæ propriè futura non eſt, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitioſus humor altius aut in liene, aut circum pancreas atque iecur, aut in meſenterio conditus erit, ſiue lentam febrem, ſiue intermittentem, ſiue melancholiam, ſiue diarrhœam, ſiue cachexiam, ſiue ingentem obſtructionem protulerit, protinus quoque detrahi poteſt, niſi aut admodum lentus craſſuſque ſit, aut ventriculi impuritas obſiſtat. Hæc enim quum adſunt primum quidem leniter detergendus eſt ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, poſtremo aut vniuerſe aut partitè vacuandus. Quum autẽ vitioſus humor in maioribus vaſis concluſus vt in continua febre, aut circum hæc aliqua ſede coercitus, vt in pleriſque acutis morbis, putreſcit: tametſi corporis adſit præparatio, & ventriculus vięque omnes eo directæ, liberæ, expeditæque ſint, haud tamẽ rectè poteſt ante coctionem exquiſitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatiſſimum, ſtatus eſt, aut verius declinationis initium, quo & perfecta exiſtit concoctio & vacuationes ſponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore ſecreta iam eſt, ſimul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio, ſtatuſque vehementia miteſcente nulla ſuccedit vacuatio decretoria, moue tu medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confiſus, quicquid concoctum præparatumque eſt expurgabit, vt mox integra ſequatur ſolutio. At ſi tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, ſinenda eſt dum opus compleuerit. Deinde ſi integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, nes

Si humor prima corporis regione hæreat quãdo expurgandus.

Si in ſecunda.

Aphor. 27. lib. 2.

Aphor. 20. lib. 1.

Aphor. 12. lib. 2. in tuto eſt, nec aliud quicquã mouendum. Sin quippiã derelictum eſſe quaſi ex imperfecta criſi ſuſpicio ſit, quoniam quæ relinquuntur in morbis, recidiuos morbos facere conſueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuerſa igitur morbi materia non niſi concocta & poſt ſtatũ quũ iam ſymptomata præter rationem miteſcunt, radicitus extirpari poteſt. Idipſum eſt quod præcipit Hippocrates *Aphor. 22. lib. 1.* concocta medicari atque mouere, non cruda. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, ſed manifeſtè ſolum, & in fine principij quum obſcurè concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iuſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolum perfectè, ſed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis abſolutè cruda ſunt. Ita quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari ſinit, obſcurè quidem cocta parcè, manifeſtè moderatiùs perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuerſa materia retinetur, dum perfectam concoctionem ſit aſſequuta, ſed quicquid ſupputat quotidie elicitur, ita ſanè & in acutis ſtatuẽdum morbis, idque ſiue partium ſiue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura domabit. In neutra corporis affectione, impendentem morbum ſæpe arcemus purgatione, quæ vitioſos iam congeſtos humores detrahat. Atqui tum maximè multóque magis quam ipſo morbi initio crudi ij ſunt. Cur igitur nõ peræquè initio vtiliter illos purgemus. Et hæc de morbo quidem acuto, ſed ſalutari prorſúſque tuto præcepta ſint. Cæterùm in ancipiti atque graui cuius ſemper & ſymptomata ſæua sũt, & minimè tutus exitus, ſtatim per initia non vtiliter ſolùm ſed & neceſſario vtendum medicamento, neque prudentis ſit Medici concoctionem expectare, quæ fortaſſe futura non eſt. Quũ enim anceps is ſit ac vehemens, ſempérque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante ſtatum iugulet, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in pleriſque acutis morbis turgere ſoleat, & quaſi oberrans fluctuet & fluat refluátque in venis atque viſceribus, non admodum ægrè videtur medicamento ceſſura. Sic ſępe artis vſu animaduerſum eſt crudioris humoris purgatione, ſiue ſponte ſiue arte ea contigiſſet, accelerari concoctio.

coctionem, móxque vrinas puriores & cum ſedimento fie-
ri,&ancipitem periculoſiſſimque morbũ tutum ſalutarémq.
reddi. Idipſum Hippocratis eſt conſilium in acutis morbis *Aphor. 29.*
inter initia vtendum eſſe medicamento:&quum morbi in- *lib. 2.*
cipiunt,mouendum eſſe,ſi quid mouendum videtur. Quo
autem acutior eſt morbus,hoc magis acceleranda validior-
que decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis ex-
trema diligentiſſime adhibeantur remedia. His non ſolùm *Aphor. 6.*
remedij celeritatem,ſed & vehementiam hortatus,conci- *lib. 1.*
tatam omnem materiam protinus atque eodem ipſo die e-
uacuare docet,ne vltrò citróque concita in principem ali-
quam partem irruat, repentinóque ſit exitio. Itaque licet à
perfecta concoctione fœlicior ſemper ſit purgatio, ea ta-
men etiam ante concoctionem in ancipiti grauique mor-
bo eſt neceſſaria:in ſalutari ac miti vtilis. Eſt & alia ratione
ante concoctionem purgandi neceſſitas, ſi præter conti-
nentem acuti morbi materiam,quæ aut in venis aut in viſ-
ceribus aut in habitu eſt corporis, & cuius expectatur con-
coctio,alia quædam vitioſa in ventriculo, in inteſtinis aut
circum præcordia obhæret, dolore,æſtu, nauſea,amarore
aliiſve ſignis manifeſta. Hæc enim omni tempore etiam
nondum vlla morbi apparenti coctione,vtiliter poteſt ad-
habita præparatione medicamento trahi. Humor igitur qui
publicis viis ſubſiſtit,ſi pręparatus eſt,omni morbi tẽpore
vtiliter dejici poteſt. Qui verò aut in viſceribus inhæret aut
in venis concluditur,& proxima eſt morbi materia,dũ cõ-
coctus apparet,fœliciter: dum adhuc crudus eſt, vtiliter at-
que etiam interdum neceſſariò purgãdus. Iam verò de pur- *Quo die*
gationis die deque hora dicẽdum. Tranquillo die purgatio *quaq; hora*
tutior,expeditior verò perturbato. Quum enim morbus *purgan-*
minus fatigat & collectæ vires meliùs cõſtãt,faciliùs me- *dum.*
dicamenti vis & impetus tolerari poteſt. At quo die mor-
bus exaſperatur agitatáque eius materia in motu eſt,prom-
ptius detrahitur. Quocirca ſi per vires licet, neque ingens
metuitur perturbatio,impari die acutorum morborum,at-
que etiam decretorio (quo tamen natura decretura nõ eſt)
copioſior expeditiórque,pari verò tutior fiet purgatio. In
febrium intermittentium quietẽ,medicamentum tanto an-
te acceſſionem tempore offerendum, quo poſſit purgatio
compleri. Per acceſſionem quippe materia non in aluum,
ſed plerumque in diuerſum ruit, & ſæpe acceſſionis vehe-
menti purgatio ſubſiſtit. Præſtat nihilominus ante acceſ-

ſionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm poſtridie medicamento vti. Purgationi autem quæ libra eſt, nulliſque præſentis morbi neceſſitate ad præcautionem ſolam ſuſcipitur, aptiſſimum eſt ver, deinde autumnus, aut quæ illis non abſimilis: ſed quodammodo temperata ſit conſtitutio. Dies non aquilonia, ſed auſtrina humidáve, quę & corpora laxat & humores liquefacit. Tempeſtas quoque ſimilis & beneuola ſyderum commiſtione ſalutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. CAP. XIII.

VT in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgãdis humoribus antequam aggrediare, diligens eſt adhibenda præparatio: qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiántque, vt iubet Hippocrates, corpora ante purgationem fluxa. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus ſic præparatum comparatúmque ſit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandúſque eſt, liberæ ſint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus, ne hauſtum phaimacum nimiopere auerſetur, aut mox reuomat. Nec inteſtina coarctata obſtructáve noxiorum humorum curſum impediant. Etenim concitati ſi ſubſiſtant, aut ventris torſiones, aut faſtidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpúſque iactatione multa fatigant. Quòd aut è viſceribus aut è venis atque ex corporis habitu eliciendi ſunt, non modò ventriculum & inteſtina, ſed & meſenterij venas & viſcera libera eſſe oportet. Itaque nauſea omnis, ante purgationem ſummouenda eſt, aut inedia, aut vomitione, aut deterſione atque deiectione per pilulam ex aloë: Suppreſſa iamdiu aluus clyſtere mollienda: aut ſi quid aliud inteſtinis adhæreſcit, detergendum id eluendúmque eſt. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus craſsúſve eſt, non facilè per anguſtas vias profluit in aluum: glutinoſus in his etiã obhæret. Quocirca durum mollire, craſſum incidere & attenuare, lentum glutinosúmque detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præſtant, pariter quoque venarum per quas futura eſt purgatio obſtructiones expediunt. Atque hæc vel alimenta vel medicamenta ſunt. Horũ autem alia intrò ſumuntur, eáque vel arida vel liquida. At ſi aquum frigidi lentíque ſunt humores, & magna cruditas in primis eſt viſceribus, præſertímque hyeme. Liquida vt ſyrupi, apo-

Aphor. 9. lib. 1

Præparatio duplex, vna corporis.

Altera humoris, primùm quidem craſſi & lenti.

pi, apozemata & oxymeli, quum altiùs & in exilibus venis conditi ſunt humores, in ſicciore corpore, ac etiam æſtate. Alia verò extrinſecus præparant, vt fotus & vnguenta. Fotus ſuo tepore ac vapore per ſpongiam, partem quamuis blandè concalfacit natiuúmque eius calorem erigit ac ſuſcitat, humores qui ei præter naturam inſident & impacti conſopitique ſunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxiléſque reddit, vt facilè ſequantur quocunque medicamẽtum trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis eſt affectibus accommodatiſſimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vſurpauit, neque calorem veritus neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioſo humore eóque craſſo ac glutinoſo perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atque fomento præparare iubent, quo tamẽ minimè prouitentur ſudores, ſed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quòd non admodum altè ſubire poſſit. Victus quoque præparandi facultate pollet, quum attenuans detergénſque imperatur: maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de conſueto cibo portione, natiuus calor crudos humores concoquit abſumitque: frigidos verò craſſos & glutinoſos viſceribus aut venis impactos partim abſumit, partim adeò extenuat, vt etiam ſpõte nõnunquam procidant: quumque inedia corpus exhauſtũ excrementis vacat, liberumque eſt, medicamentum facilè quoquouerſum ſubit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio ſynceros ac minimè permiſtos humores commodiſſimè detrahit. Ea igitur craſſis lentisque humoribus vt melancholicis & pituitoſis, ante purgationẽ adhibenda preparatio. Tenues verò vt aquoſos & bilioſos, non Auicennæ conſilio, ante purgationem craſſiores reddere oportet. Non enim quod ille exiſtimat, vt ſputorum quæ mediocri ſunt ſubſtãtia facilior eſt excreatio, ita & humorum mediocrium facilior eſt purgatio. Nam licèt pulmonibus contenta materia ſupra modũ tenuis, impellentis ſpiritus vi tuſſiendo nõ facilè in arteriam ſuſtolli excreariq́ue poſſit, ſed tenuitate ſua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter preparato, quo tenuior, ac liquidior ſit humor, eo fluidior exiſtet, & promptiùs trahẽti medicamento cedet, eiusque impetum ſequetur feruentior tamen & acrioris ſi fuerit, eius ante purgationem obtun-

Deinde tenuis & bilioſi.

denda eſt & frenanda acrimonia, iis præſertim remediis quæ corporis quoquepræparandi vim habeant. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantum craſſeſcat, atque tum euacuationi ſit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum antepurgationem debemus craſſiorem facere Non enim quòd craſſeſcat idcirco coquitur, neque concoctus idcirco purgationi aptior eſt quòd craſſior euaſerit, ſed quòd ſit à reliquis humoribus ſecretus, eumq. natura prorſus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum eſt aptior Aliud præparatio eſt aliud concoctio. Hæc naturæ ſolius opera caloriſque noſtri beneficio, illa etiam arte tota plerumq. perficitur. Detergētibus enim incidentibuſque medicamentis expeditur obſtructio, humorque attenuatur, at non plene concoquitur, Præparatum humorem non ſemper licet exquiſite purgare, concoctum vero Hippocratis præcepto licet, quum præſertim viæ patent. Itaq. corpus qua purgari debet, patens nec impeditum eſto. In hoc quiſquis peccat humor tenuis ac fluidus, ſi vt in acutis morbis turget, ſtatim initio nulla præparatione è quauis regione detrahēdus eſt: ſin vero parti cuipiam infirmius inhæreſcit, vix niſi deterſus aut concoctus & naturę vi ſecretus, trahenti medicamento obtemperat. Craſſus vero atque glutinoſus humor, non niſi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci poteſt. Accommodanda porro vnicuique eſt ea præparationis forma, quæ pariter morbi ſæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnunquam & vnguentem ex eorum materia quæ attenuando detergendoque refrigerant, at non impense calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modo aut vnguenti, ſed & fotus & balnei forma: vtriſque demum apta conuenienſque victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obſeruationibus dandū medicamentum. CAP. XIIII.

SALVBERRIMA eſt quę ſine offenſione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum ſummis integriſque viribus excipiens, primos eius ſuſtinet impetus, neque id niſi fractum retuſumque longius penetrare ſinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti ſit momēti ventriculus, ſumma tum huius tum medicamenti ratio eſt habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infenſum eſt, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiuſque

Forma liquida & ſolida.

ſubſtan-

ſubſtantiam altiùs ſe infert, ac proinde grauiùs eum ferit: ſolida veró minùs, quòd promptè in fundum intacta fere illius ſubſtantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque ſubit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minúſque efficax exiſtit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorſus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhauſtus, tum medicamenti vel plurimùm laceſſitur tum id auidiùs in ſe recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim ſuam exercere ſinit. Contrà verò quum moderate eſt humidus. At immoderato humore potúve perfuſus, medicamenti, quod præſertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut ſi forte diſtantiorum partium affectus validius expoſcit, ieiuno quidem at nõ prorſus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus deſcendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in diſtantiores partes id permeat, minimùm offenſa ventriculi ſubſtantia. Quum autem malignitatis particeps eſt medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda ſunt cibo pleniore quietéque. Ipſum verò medicamentum ſeu liquida ſeu ſolida ſit forma, ſacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuſpiam ſuauioris permiſtione condiendum, vt ventriculo præcordiiſq. iucundum occurrens, quadam odoris ſaporiſque gratia vires ſuas fœliciter exerat. At robuſto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei ſuauitate oblita confert, idque longiſſime à cibo, vt altius in primas corporis ſedes in earúmque humores ſe inferat. Et hæc quidem obſeruanda, quum ſyncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiáque medicamenta, quæ ſolas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo ſumenda. Si cui conſueta eſt matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam ſuccedit, vel quòd imbecillior ſit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obſtructa duriore non id facile illabi ſinit. Hæc tamen omnia diligens aufert præparatio. Hauſto medicamento

Imbecillo aut puro ventriculo conueniens medicamentum.

Aphor. 13. lib. 4.

Robuſto & impuro.

A medicamento cur vomatur.

vel aqua hordei vel ſucco mali punici,vel ſubauſtero vino, vel ſaccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deji ciendæque ſunt, quum præſertim horrendo ſapore grauis ſuſpectáque eſt vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur:atque etiam interpoſito ſemihoræ ſpatio, ſi (quod ferè fit) inexpugnobilis dormiendi neceſſitas premet,vtile medicamento indormire, vt illius vis in ſopore plenior excitetur:quum primum vero in actũ id prorumpit,vigilandum penitus eſt,dum effectum omnem compleuerit.Nã arctiore ſomno purgationis opus ſubſiſtit.Quum enim, inquit Hippocrates, ſiſtendum cenſueris, ſomnum molieris, nec quicquam mouebis, contrà quum medicamentum citare voles,corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio eſt nauigatio. Cibum plerique putant non antè offerendum quàm medicamentum ſuo perfunctum ſit munere: ſatis tamen ſit è ventriculo id ita excidiſſe:vt nullus eius odor, nullus ructus,nulla nauſea,nulláque ſtomachi roſio ſubſit,quum præſertim ſyncera deſideratur purgatio.Cibus enim medicamenti permiſtione corrumpitur. Solida forma, blandumque medicamentum, quod tardius deſcendat, longiorem cibi moram, eámque quatuor ſaltem horarum interponi poſtulat. Primus autem cibus detergens ſit ſorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat,& quo decet impellat, ſimulque ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiáque demulceat. Qui purgatur continendus eſt temperato loco; nam concitati iam humores æſtus iniuria,aut rapiuntur in cutem,aut nimium efferueſcunt febremque incendunt: frigore vero torpeſcunt & denſatis coarctatiſque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vaſtior aer,aut apertus flatibuſque expoſitus,etiam ſi nulla eſt intemperies grauis, difficiles efficit purgationes,quandoquidem corpora præſertimq. imbecilla vehementer conturbat.

Medicamento vtiliter ſuperdormitur.

Aphor. 13. 14. 15. li. 4.

Vtiliſne & perfecta fuerit purgatio, an contrà.

CAP. XV.

ARTIFICIS cuiuſque ſummum eſt ſtudiũ quorſũ opus euadat animaduertere. Purgatiònum alia vtilis, alia vitioſa eſt.Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet,vitioſa vero aut aliena purgantur aut non conuenienti ratione. Vtilis tres ſtatuuntur differentiæ, obſcura, manifeſta, perfecta. Obſcura exiguam admodum peccantis humoris

moris portionem detrahit, quæ quia conueniens eſt, confert quidem, nondum tamen ęgrotum manifeſto leuat. Manifeſta quæ inſignem humoris portionem exturbat. Perfecta quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ diſcernuntur à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non codia æſtimandæ ſunt, *Aphor. 23. lib. 1.*
Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum meſenterium exuperant copioſa deiectio, vtilem purgationem facit: ſed quum talia, inquit, dejiciuntur qualia dejici oportet: qualis nimirum exuperaſſe & morbi cauſam fuiſſe, cõiectura fuerat. Qualia autem ſunt illa, bilioſane, an pituitoſa, an melancholica ex ſubſtantia & colore noſcendum, niſi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro & hierá flaueſcit deiectio, nigreſcit vero multum ex caſſia, aliquantum ex ſenna. Laborantis vero tolerantia atque leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaque ſi purgatione qualia oportebat, ſed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum ſe percipit, obſcura eſt purgatio, quæ confert quidem, ſed leuiter. *Ægroti emphoria perfectam purgationem indicat.* Si vero noxij humoris copia maiore detracta ægrotus ſeipſo iam multo leuior apparet, manifeſte vtilis eſt. Si plurimo humore ſeu vniuerse ſeu partite euulſo, laborans non rimo humore ſeu vniuersè ſeu partitè euulſo, laborans nõ leuiorem modo, ſed vel ab omnibus vel à præcipuis quibus affligebatur ſymptomatis ſeſe prorſus vindicatum ſolutumque ſentit, idque non quum adhuc purgatio ſit, ſed quum ea iam planè deſiit, perfecta cenſeri debet. Tum ſomnus placidus isque multo quàm ante arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, ſed inde obortus, quod ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quaſi ſarcina deoneratur, ſedato ſpirituum impetu leni ſomno conquieſcit. Sitis quoque ſi vehemens præceſſerat, exquiſita purgatione miteſcit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat, aut ſi forte nulla fuerat exquiſita purgatione exiccatum corpus ſitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id deſinit purgari antequam ſitiat. Quinetiam à *Aphor. 19. lib. 4.* perfecta purgatione apparentia reſtituitur; dolor ſi quis vrgebat miteſcit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi eſſentia extirpatur: hinc laboranti vires reſurgunt, idque pro eorum quæ vacuata ſunt ratione. Cæterum nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquieſcat, aut morbus perſiſtente intus cauſa ſponte ſe remittat, ac tum

laborans ſe morbo expeditum putat. At certè minimè tuta eſt quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, ſi quid fiat præter rationem leuius cõfidendum non eſt. Perfecta igitur purgatio non modò ex ſymptomatu ſedatione iudicanda, ſed ex eorum maximè quæ purgata ſint tùm ſpecie tum copia: quippe quum iis reſpondet quæ certis ſignis ineſſe deprehenſa fuerant. Horum igitur contemplatione innoteſcet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando abſoluta fuerit purgandi neceſſitas.

Apho. 27. lib. 2

Mala purgatio.

Vitioſa autem purgatio, aut inutilis eſt, aut moleſta, aut exuperans. Inutilis eſt tum quæ humorem à noxio diuerſum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit: conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infenſum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, ſuſcitatóque vapore tetro corpus inflat atque diſtendit, ac proinde magis quàm iuſta purgatio laceſſit. Moleſta noxium quidem humorem, ſed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehemẽtius aut immoderata quantitate ſit pharmacum, vel quòd nòn correctæ malignitatis ſit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error ſit admiſſus. Omnis quippe eiuſmodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis laſſitudo, capitis dolor, febris aliáque ſymptomata. Sub hac quidẽ talia exeũt qualia exire oportet, ſed vires nimium conuelluntur atque diſſipantur. Exuperãs effrenatáque purgatio cũ humore noxio naturalis pariter atque neceſſarij nonnihil vi eripit, nõ citra virium offenſionem, Quoniam igitur de propria corporis ſubſtantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramẽtum, vel pingue aliquid liquamini aut loturæ carnis ſimile in excretis cernitur. Hinc torſiones, cordis dolor, æſtus, anxietas, iactatio, corporiſque perturbatio, præter hęc animi quoq. defectio, & ſumma viriũ exolutio: ſpiritu quidem quaſi naturę theſauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppreſſo. Hic iam omnis cõcludẽdo videtur de vniuerſali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea deſiderari poteſt, ab his quæ fuſiùs de venæ ſectione præcepta ſunt mutuari licet.

De purgatione particulari. CAP. XVI.

PRAETEREA ea quę publicas corporis regiones, aliæ etiam priuatas quaſdam ſedes exhauriũt ac expurgant, quorum

quorum & hîc tandem meminiſſe expedit. huiuſmodi numerantur errhina, apophlegmatiſmi, bechica. Non antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitũ ſit prorſusq́ue vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam ſedem, ſemper enim vniuerſalis curatio particulari præmittenda. Errhina in nares vel immiſſa vel hauſta cerebri ſuperuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) ſed quæ circum cerebri ſubſtantiam circúmque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt recta per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur ſoporoſis affectibus, obtuſosq́ue ſenſus omnes expediunt, & interiores in quauis ſede infixos dolores diſcutiunt. Similis propemodũ eſt & ſternutamenti ratio: ſed quòd vehementer ſuccutiat vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, ſed & quæ in partem eius poſteriorem atque etiam in fauces irruunt validè ſuccuſſu reuellit. Apophlegmatiſmus vel mãſus vel gargariſatus ſaliuã atque pituitam ore deducit. Huic vis maior eſt expurgãdi cerebri ventriculos, quibus via decliui eſt in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatiſmi, ſi reſupino capite hauriatur in nares, vt mox per ſumma palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri baſim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis neceſſaria ars deſtinauit expurgando cerebro, quod naturâ cumulandis excrementis maximè eſt obnoxium. Expurgatur autem tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus vẽter eſt ciboq́ue turgens. Pulmones interioráque thoracis expurgant, quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi poteſt in aluum, id tamen perexiguum eſt, ac maximam ſuperuacuorum partem vel in pulmonum ſubſtãtia vel in arteriis tum deſtillatione tum peculiari vitio congeſtam, neceſſe eſt impetu tuſſis expurgari. In id autem ea conferũt, quæ deſtinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incraſſant, modò lentam detergunt craſſámque attenuant, idq́ue quadam lenitudine: nam exaſperantia, vt ſalſa, acida & acria tuſſim plerumque fruſtra cient: neque ex vſu ſunt niſi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac craſſam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmaticis eſt aut craſſioris ſyrupi, ne liquidior præpro-

Errhina.

Apophlegmatiſmi.

Bechica.

perè illabatur in vētrem. Lenta quippe (præſertim ſi ſenſim ac blandè quaſi lambēdo demittitur) quoniam diutius ſubſiſtit obhærétque faucibus, maiore portione ſubit in aſperam arteriam. Hanc tamen ſemper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis ſententia cōfirmatum eſt, conſpicuè etiam in eo obſeruauimus, cui ex vulnere gutturis ſub larynge accepto, nec probè agglutinato inter bibendum ſorbendúmve nonnihil ſemper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandíque ratio ſummis iā præceptionibus expoſita videri poteſt, quæ tamen quoniā ſola in vſum accommodari nequit, par eſt deinceps ſingula tum ſimplicia tū compoſita medicamenta illi ſubnectere, quæ tanquam artis inſtrumenta ad profligandos morbos comparari vſurparíque ſolent.

Libri tertij Therapeutices, de purgandi ratione, Finis.

METHODI MEDENDI LIBER IIII.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GENERIBVS ET FACVLTATIBVS.

PRÆFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis affectio è contrariorū diſſidio atque repugnātia proficiſcitur, Natura dum mundi hanc vniuerſitatē aſſiduæ mutationi ſubiecit, ſimul eam neceſſariò variis diſſidiorum generibus quaſi ſeminibus conſpercit. Atque vt quatuor rerum primordia ignem & aquam, terrā & aërem contraria inſtituit, ita & vnicuique quod ex iis ortu proceſſit, aliud quippiam oppoſuit diſſidij lege. Nullus igitur affectus ſubſiſtere poteſt in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nulláque vſquam eſt remediorum penuria, ſed noſtra eorum plerúmque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis eſt affectus, ſed idcirco duntaxat aut quòd ſuprà modum auctus omnem præſidiorum vim aſpernetur, aut

tur, aut quod imbecillæ iã vires curationis prolixitati ſuccumbant. Summa igitur ſit in inueſtigandis remediis ſedulitas, & quæ ſingulis morbis profligãdis propria & accommodata ſint, nobis ſemper in promptu extent & quaſi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ ſectio, cucurbitula, ſcarificatio, hirudo, vſtio, ſectio, huiuſq; generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quẽ verò immenſam eorum quaſi ſyluam ingreſſum offundat turbulenta rerum confuſio, omnem medicamẽtorum materiam poſthac in claſſes quaſdam referendam duxi: Sed in primis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus ſtabilita dilucidior ſit & luculẽtior, pauca de his in vniuerſum præmittam.

Quid medicamentum, q. totq. id modis in nos agat. CAP. I.

MEDICAMENTVM eſt quod poteſtate naturalem corporis conſtitutionem quoquomodo immutat. Eorũ autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agẽtium omnium alia vim ſuam agendi actu, alia poteſtate duntaxat obtinent. Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candens. Poteſtate vero, quorum vis & facultas intus condita & quaſi ſopita nondũ ita exeritur aut depromitur, vt primo quoque contacta agat. Sic piper poteſtate calidum eſt & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulo altius incumbere. Prima & communia rerum omnium elemẽta, terra, aqua, aer & ignis, & quæcunque cœleſti diuinoque calore ſunt prædita, vt Sol, vt animantes & ſtirpes, energia actuque vires habent eáſque ſic próprias vt ſemper agãt, nec vllius externi ſubſidij ope vel irritamento indigeant, Ignis quippe ſemper calfacit & aqua ſemper refrigerat. Sol quoque perpetuo, calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ quemadmodum & ſtirpes omnes: quandoquidem ſuis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt ſuperuacua, cæteriſque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes ſeu heraclius lapis facultate illa cœleſti & quæ trans elementum eſt, vim actu habet alliciendi ferrum, & ſuccinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrumve candens aut aqua feruida; non eam quidem inſitam ſibi ſed aſcititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu

Quid actu.

Quid poteſtate.

Quæ actu calida.

talia ſunt Reliqua omnia mūdi miſta & vitæ expertia corpora, præſertim vero medicamenta, poteſtate dūtaxat vires habent inſitas, eáſque ex varia elementorum commiſtione profectas. Hæ autem illorū conſopitæ vires, ab iis inſuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllum poteſt medicamentum inſita facultate ſua nos immutare, citra noſtri caloris opem. Non hinc quidem quod calor noſter vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet ſibi congenitas) ſed quod tacitas illas & otioſas ſuſcitet & in actū proferat, à quibus deinde corpus noſtrum mutatur & afficitur. Calor enim noſter medicamentum dum ſubigit, eius naturam, temperamentum & alias quaſcunque vires detegit & explicat: hoc vero quaſi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obſiſtit, atque viciſſim contagione corpus afficiens, omnes in id vires ſuas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam ſi actu frigidum ſumitur, protinus vt depulſo frigore nobis incaluerit, ſuo ipſius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret aſcititio frigore, mox tamen vt incaluit impensè calfacit. At vero lactuca, mandragora & quodcunque frigidum eſt medicamentum, primum quidem aſcititio frigore, deinde quum incaluerit inſito quoque nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus: haud abſimili ratione quum purgans medicamentum calefit ac ſubigitur in nobis, purgandi vim ſuam exerit atque profert, qua dein corpus conturbat & peculiarem ſibi humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatem tum primum depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritatúrque vi noſtri caloris. Ex his luculentius intelligi poteſt, noſtrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenata illam qualitatem ſortiretur, aut cur eam ſibi aduerſiſſimam deleterio impertiret in ſuam perniciem. Ita igitur de his quæ actu, & de his quæ poteſtate vim habent ſentiendum. Medicamentum autem non ab actu, ſed à poteſtate propriè definitur, piper enim & allium & lactucam & mandragoram propriè quidem: cæterum nec ignem nec niuem niſi fuſa nominis appellatione medicamentum dixeris. Quicquid porro calidum frigidumue aliterve appellamus, aut ſimpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & abſolutè quod vim illam ſummam & impermiſtam obtinet, vt ignis ſimpliciter calidus eſt, aqua abſolutè frigida. Comparatè vero cuius eis & facultas contrarij

Quæ poteſtate.

Actu fieri.

Quid ſimpliciter tale.

Quid per comparationem.

trarij quidem permiſtione repreſſa obtunditur, ſed tamen cæteris adhuc in miſtione ſuperior præpollet actumque profert, vt piper, vt lactuca. Quod huius eſt generis nec ſumme nec abſolute calidum vt ignis, ſed homine eucrato (qui & vniuerſæ ſubſtantiæ mediocritatem obtinet) calidus, & lactuca eo ipſo frigidior eſt; ob idque talis comparate dicitur: vt enim ſumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca cum ipſum refrigerat. Quod ſi ad vnumquemvis hominē referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tū poteſtate inſunt, æſtimādę ſunt in iis quæ per ſe non per accidens agunt. Per ſe id agere dicitur quod proxime nulliuſque interuentu nos immutat, vt ignis nix. Ex accidenti vero quod non proxime, ſed alterius cuiuſdam interuentu, vt aqua frigida æſtuoſo cœlo corpori moderate effuſa. Ea quippe primo occurſu atque cōtactu, ac proinde per ſe refrigerat: at certe quoniam cutem denſat nihilque expirare aut diſſipari ſinit, inſitum nobis calorem cohibens ac etiam intro compellens conſeruat atque auget & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarum licet occurſu primo aliquantum calfaciat, quod tamen bilem quæ ardoris febriſque cauſa eſt expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamēta quęcunque febrium obſtructiones infarctuſq. expediunt. Hæ præcipuæ ſunt & cognitu neceſſariæ agēdi efficiendique differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendū quot quibuſque modis immutetur corporis noſtri naturalis cōſtitutio. Hæc quidem in tribus maxime poſita eſt ex hiſque conſtat ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ ſeu ſubſtantiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento, materia atque forma. Trifariā igitur id immutari poteſt atque triplex omnino ſtatuēdum eſt nos afficientiū medicamentorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturam mutat, vt quod impendio calidū, frigidum, humidū, ſiccumve eſt. Alterum materiæ cōmoderationem, vt quod nimium denſat aut rarefacit, adſtringit aut laxat, incraſſat aut attenuat. Tertium corporis humorumve formam atque ſubſtantiam demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenum, & quod illam detrahit aut penitus eximit, ceu quod ſepticū & purgans medicamentū appellamus. Et hæc quidem ſimplicia ſunt genera. Poſtremum hoc

Per ſe & per accidens.

Humanū corpus quib. conſtet, & quibus diſſoluatur.

genus propriè & maximè medicamentũ eſt, alimento prorſus aduerſum. Vt enim alimẽti ita & medicamenti propria ratio, ex ipſius ſubſtantia ſeu forma ſpectatur. Alimentum quidem eſt quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atque conuertitur, quam tum alit tum interdũ auget. Id ſi ita ſimile eſt vt in corporis ſubſtãtiam conuerſum, nulla interim aliena qualitate illam inſigniter afficiat, ſimpliciter & abſolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum At ſi ſubſtantia quodammodo ſimile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentum eſt medicamentoſum, vt lactuca, vinum generoſum, meſpilum, cotoneum malum. Quod porro ſubſtantia prorſus eſt diſſimile, ſimulque nulla eſt præditũ qualitate qua corpus manifeſtè afficiat, id neque alimentum neque medicamentum cenſeri debet. At ſi in ſubſtantia nobis prorſus diſpari qualitates nimium exuperantes obtinet, ſiue à temperamento vt hyoſcyamus, vt pyretrum, ſiue à materia vt rhus, galla & alumen, ſiue à forma profectas, vt ſcammonium, vt arrhenicum & veneni atque deleterij genus vniuerſum, id prorſus & vſquequaque medicamentum eſt.

Alimentum. *Medicamentum.*

De primis & ſecundis medicamentorum facultatibus.

CAP. II.

MEDICAMENTVM aliud ſimplex, aliud compoſitum, Simplex appellamus quod ſponte ſoliuſque naturæ beneficio emerſit, cuiuſmodi ſunt roſa & abſinthiũ. Compoſitum quod arte & induſtria ex multorum permiſtione conſtat, talis eſt theriace. De ſimplici prior erit tractatio, de compoſito & compoſitionum formis poſterior. Vt igitur paulo ante ex triplici corporis noſtri conſtitutione tria nos afficientium medicamentorum genera ſtatuimus: ita & omnes ſimplicium medicamentorum vires atque facultates in tres ordines aut differentias diſtribuẽdæ ſunt. Aliæ enim ſunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ ſecundæ, aliæ quæ tertiæ. Prima qualitas ſeu facultas ex primorum elementorum permiſtione & qualitatũ ſimplicium temperamento proficiſcitur, eiuſque qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi ſit repreſſa, quia tamen ſuperior eſt, vim agendi præcipuam obtinet: & medicamento nomen ſuum impertit. Alias autem vnica dominatur & vincit, aliàs vero duæ. Ab vna & ſimplici quatuor ſiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum exi-

Prima qualitas.

exiſtit vt piper, aliud frigidum vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud ſiccum vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates, à quibus medicamentum aut calidum ſiccúmque eſt, aut calidum & humidum aut frigidum ac ſiccum, aut frigidum & humidum. Hæc prima cum ſimplex tum coniugata qualitas atque facultas, elemento quidem actu ineſt, quia nullius contrarij permiſtione obtunditur aut impeditur. At medicamento illa ſolùm poteſtate ineſt, quia contrarij permiſtio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne promptè & primo quoque occurſu agat. Quocirca piper dum actu frigidum eſt, non temperamento ſed aſcititia qualitate tale exiſtit: eam autem vim & poteſtatem qua nos calfacit, ſibi inſitam habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniã autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non vna eſt omnium vis & æquè valida facultas, quatuor earum gradus & ordines vſus diſtinxit. In primã ea claſſem referuntur quæ obſcurè necdum manifeſtè agunt, in ſecundam quæ iam manifeſtè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ ſummè atque extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt eſcharámque moliuntur. Deinde etiam vniuſcuiúſque claſſis & ordinis, vt cuius nõ parua ſit latitudo, tres ſtatuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicũtur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine conſiſtunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum materia temperamenti ſiue qualitatis primæ vi perfuſa ſuſcitatur. Eſt autẽ materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores ſeſe prõptè infert & inſinuat: alia craſſa atque lenta, quæ hæres ac ſubſiſtit nec altè penetrare poteſt: alia mediocris, quæ ambarum medias vires ſortitur. Calor verò in quamcunque materiã inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & ſiccitas: at frigus & humiditas reprimũt & cohibẽt, Ex horum porrò commiſtione varia, ſecundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ ſunt præcipuæ, ex methodo depromptæ. Incidens ſeu attenuans & incraſſans, Detergẽs & glutinoſum quod oblinit vel emplaſticũ eſt, Exaſperans & læuigans, Aperiens & occludẽs. Dilatans & coarctans & coanguſtans ſeu adſtringens, Rarefaciens & denſans, Relaxans & contendens quod aſtringens, & corroborans, Attrahens, digerens, diſſoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans ſeu pus mouens & corrumpẽs

Secunda qualitas.

ſeu ſepticum. Agglutinans & exulcerans ſeu veſicas excitãs. Sarcoticum & exedens. Epuloticum & diſrumpens quod cauſticum vel eſcharoticum eſt. Sic autem materiæ atque tẽperamenti permiſtio illas profert. Medicamentum quod tenuis eſt materiæ ſi pariter calidum eſt, idque citra ordinẽ tertium vt petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues diſſoluit, diſſipat ſeu halitu digerit, hincque ſudores & vrinas mouet, craſſos verò incidit, attenuat ſeu cõminuit: foris autem impoſitũ cutẽ rarefacit & dilaxat, ex alto quoque corpore ſpiritus humoréſque trahit atque reſoluit. At ſi iam quarto eſt calidorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat aut veſicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis eſt materiæ ſi temperatum, aut etiam ſi pariter id frigidum exiſtit vt acetum, intrò ſumptũ aperit quoque & attenuat, ſed ignauiùs quàm calidum: at foris inductũ corpori, quatenus frigidum eſt fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adſtringénſque eſt, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoque exiſtit vt omphaticum, portulaca, modicè fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & aſtringit. Medicamentum mediocris materię quod vnà tẽperatum fuerit vt oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atq; pus mouet. At moderatè calidum vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynũ appellatur. Quod paulò calidius, ſed citra tertium eſt ordinẽ vt abſynthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſóſque detergit humores, ac proinde venas meatúſque omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quòd tenuior materia quia celeriùs, & ſine deterſione penetrat, nõ effecerit. Quod iam tertium caloris receſſum ſuperat vt colocynthis, ariſtolochia, non ſolùm detergit, ſed etiam quia acrius, partes ipſas vehementer exaſperat & exulcerat. Eadem quoque præſtat ſi foris corpori ſit inductum. Medicamentum quod in craſſa terrenáque materia temperiem quandam caloris frigoríſque nactum ſit, vt bolus Armena, aut terra Lemnia, interiores meatus obſtruit cutémque obturat, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat: inferciens enim eſt aut emplaſticum aut læuigans aut etiam glutinoſum. Quod autem moderatè ſeu calidum ſeu frigidum exiſtit, vt roſa, vt myrrus laxiores partes contẽdit atque idcirco corroborat. At immoderatiùs velut ordine quarto calidum, vt calx,

calæ, auripigmentum, arthenicum exedit éſtque ſepticum, cauſticum vel eſcharoticum, Immoderatiùs verò frigidum atque ſiccum vt galla, nux cupreſſi, ora vaſorum ſumptum non modò obſtruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat ſeu coanguſtat, ipſos verò humores ſupra modum incraſſat. Foris impoſitum cutem denſat & adſtringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit. & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates ſecundas ex medicamenti materia temperamento perfuſa prodire quiuis intelligere poſſit: quarum tamen ſingularum rationes luculentiùs poſthac explicabimus.

De ſaporibus. CAP. III.

VT autem facultates ſecundæ, ita & medicamentorum ſapores ex eorum materia primis qualitatibus inſtructa prodeunt: quúmque horum magna ſit ex origine affinitas, optima ratione ſapores iudices erunt & internuntij primarum atque ſecundarum facultatum. Itaque calidúmne quippiam an frigidū ſit, tenuis an craſſæ materię ſapore internoſcitur. At verò tertias medicamentorum facultates, vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox ſubjiciam, non ſapor vllúve ſenſuum qualitas, ſed vna patefacit experientia & obſeruandi conſuetudo. Nouem autem ſaporum differentiæ ſunt, nec plures guſtus notauit: acer, acidus, pinguis: ſalſus, auſterus, dulcis: amarus, acerbus, inſipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa atque terrena.

Sapor acer eſt qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, ſimúlque calfacit & interdum quaſi exurit: is maximè conſpicuus eſt in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de cæteris inferioribus æſtimandum. Suſcitatur autem ex tenui, ſicca calidáque materia, nec alia conſiſtere poteſt. Quicquid igitur acre ſeu mordicans guſtu percipitur, id ſtatim igneæ naturæ particeps eſt. Atque ſi nondum vehemens eſt ſed citra tertium ordinem ſubſiſtit, vt hyſſopus, petroſelinum, fœniculum, thymus, vim atq. facultatem habet intro quidem ſumptum penetrādi & meatus aperiendi, craſsóſque humores attenuandi: extrinſecus verò corpori inſidens cutem rarefacit, humoreſq. elicit ac reſoluit. Quod verò iam acrius eſt tertiúmque calidorum ordinem exceſſit, & guſtando præter acrimoniā tenui va- *Acer.*

pore caput ferit, aut exurit papulaſq; excitat, vt ſinapi, pyrethrum, euphorbium: aut veſicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, vt ſublimatum, chamælea & thapſiæ ſuccus.

Acidus. Acidus ſapor guſtum quoque penetrat & tenuitate ferit, ſed citra vllum cēſum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in ſucco mali citrei, in quibuſdā malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui ſiccáque materiá, cuius vel calor inſitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes eſt, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo eſt acri infirmius, imò ſanè ad hæc nihil quicquam eſt aceto valentius, præſertim ſi aut vetus eſt aut ſtillatitiū, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali ſuccus margaritas diſſoluit. At verò nō vt acre foris impoſitum diſſoluit atque diſſipat, ſed contrà repellit cohibétque fluxiones: idque validiùs quàm frigidum adſtringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem ſanguinis è naribus eruptionem atque dyſenteriam tum vapore ſuſcitato, tum etiam fotu cohibere, ipsáſque hemorrhoidas & immodicas vteri purgationes ſuffitu inſeſsű ve ſiſtere, omnémque ſanguinis reiectionem potum vel per ſe vel admiſta aqua promptiſſimè cohibere. Neque idcirco id inter adſtringentia numerandum, longè enim ab his materia diſtat, ſed vnius frigoris altè ſubeuntis beneficio fluxiones repellit, ſiccitate verò quæ planè valida eſt eas atque ſanguinis eruptiones ſiſtit ac combet.

Pinguis. Pinguis ſapor nec calore nec acrimonia guſtum ſollicitat, ſed linguam oriſque partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum ſimplici tū amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetuſtate rācidus nec natura ſit acrior, cuiuſmodi leonum eſt & vulpium. Pingui quoq; ſapore eſt althæa atq. eius & pſyllij mucus & tragacantha. In aliis pleriſque tum adipibus tum oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, ſub pingui alij quoq. ſapores exiſtunt: at verò vt non vnus ſimpléxque eſt horum ſapor, ita nec facultas nec materia ſimplex & vna. Naſcitur pinguis ſapor ex tenui non quidē ignea ſed planè aërea materia, quæ calore & frigore quodāmodo temperata ſit. Atque ea licèt tenuis, ſicca tamen non eſt: alioqui pingue perinde atque acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris

moris eiúſq.aëri particeps magis eſt:ac proinde præcipua, vis eius atq.facultas eſt relaxare,emollire & humectare.

Salſus ſapor linguam non admodum calfacit,ſed acriter ſiccãdo corradit.Hic in primis elucet in ſale atq; in nitro, deinde moderatius in erithmo herba.In mediocri materia conſiſtit cum calore & ſiccitate;Aqueæ enim materię,(quæ non exquiſitè ſimplex eſt)partes quaſdam terrenas permiſtas calor externus tandẽ præaſſans & vrens atque ſiccans, ſalſum saporẽ inducit:fitque à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum attenuatúmque eſt. Neque igitur prorſum terrenus neq; aqueus,ſed ex amborum permiſtione quandã materiæ mediocritatem ſortitur.Neque ſi ex calore proceſſit hic totus manet ſed permiſtione obtũditur,ſiccitas verò maior conquiritur ac perſiſtit.Quocirca ſalſum moderatè penetrat & incidit,corradendo ſtimulat& expurgat,validè ſiccando tenues ichores abſorbet,corpora cõſeruat & à putredine tuetur:ſyncero tamen ſalſorum eſu & nimio,humores & ſanguinẽ labefactari cõſtat. Atq; ſalſus hic ſapor ſecundùm naturam fit à calore non admodũ acri,ſed qui tamen ſenſim multóque tempore terrenas partes quæ ſunt in aqueo humido exurit atque ſiccat:hinc in ſalſo ſapore ſiccitas maior quàm calor deprehẽditur. Alius etiã ſalſus ſapor arte pręſertim alchymia profertur, ex ſicciſſima planéque terrena materia, quam acerrimus calor extremè tum exuſſit tum aſſauit.Nullúmque corpus eſt in rerum natura è quo & calcẽ & proprium ſalem non eliciãt alchymiſtæ,quem vnuſquiſque guſtu percipiat & agnoſcat, vt è fuligine è,vini fæce,è nitro,huius enim axũgia appellata,ſal eſt.At verò omnis eiuſcemodi impensè calidus eſt ac in pleriſque cauſticus & qui pro cauteriis vſurpatur. *Salſus.* *Alchymia.*

Auſterus ſapor os & linguam moderatè conſtringit & quadam aſperitate coarctat:hinc quadamtenus ſiccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, éſtque immaturis fructibus peculiaris,vt in ſucco vuæ acerbæ,pomorum, pyrorum,meſpilorum immaturorum, atque etiam in portulaca.Conſiſtit in media materia quę terrenæ & aqueæ particeps eſt,in qua nõ calor ſed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde auſterum omne ſtrenuè refrigerat, extinguit,cogit atque contrahit,fluxiones moderatè ſiſtit atque repellit. Hæc autẽ frigiditate potius atque ſiccitate effecit quàm materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipſa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem *Auſterus.*

hanc euincet, quúmque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquiſitè permiſta fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulſa auſteritate in eadem materia ſuccedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum auſteritas maturatione dulceſcit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis. Dulcis ſapor guſtu ſuauis atque iucundus oblectat, nulláque qualitatis exuperantia moleſtus eſt. Eiuſmodi cōſpicuus eſt in ſaccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis pleríſque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamē ſaporem caue ne cum pingui & oblinente cōfundas: licèt enim affinis quodammodo, reipſa tamen diuerſus eſt. Diſtat autem ab eo non qualitatibus primis, quia vterque temperatus eſt aut obſcurè calidus, ſed vna materia, quæ in pingui tenuior eſt, in dulci paulò craſſior, ſed quæ tamē non vltra mediocritatē procedat. Quocirca dulce quadamtenus ſed minus quā pingue relaxat, magis verò aſperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum eſt, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem ſapores in mediocri ſunt materia: nunc de his qui in craſſa conſiſtunt.

Amarus. Amarus ſapor dulci ex aduerſo oppoſitus, inſuauis ac triſtis ſenſum ipſum velut corradit aut diuellit. Eo inſignis eſt aloë, deinde abſinthium, centaurium minus, & colocynthis: quorum exemplo cætera dignoſci poſſint. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quam exuperans calor præaſſauit & exiccauit: omnéque amarum calidum ſiccúmque eſt. Hinc ſanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei ineſt, idque cum calore non tamē extremo. Quum enim calor penetrando craſſiuſculam materiam ſecum deducit, ea quicquid obuium eſt ſecum rapit & abradendo expurgat. Ex quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Abſinthium quidem moderatè: at aloë, ariſtolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abſtergent, ſed & partes ipſas immodico vſu exaſperant atque corradunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profundítque ſanguinem præſertim ab hæmorrhoidibus, ariſtolochia interiores diſrumpit abſceſſus centaurium & colocynthis exulcerant ſecúmque ramenta detrahunt. His autem vt intrò ſumptis infarctus expediendi, ita & admotis ſordida vlcera detergendi & expurgandi eximia vis eſt. Quin etiam amarum quia ſiccando ſuperuacuos humores aut abſorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis

parens

parens eſt prorſus aduerſatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conſeruat.

Acerbus ſapor auſtero finitimus, eo tamen grauior moleſtiórque eſt, ac magis linguam omnémque guſtum conſtringit & exaſperat: ac proinde magis tum ſiccat tum refrigerat. Is luculēter in malicorio, in galla, in rhoe & cupreſſi nucibus cōſpicitur: atq. in aliis quàm plurimis quæ acerbitate ſunt his proxima. Eorum materia planè terrena eſt & ſicca nec aquæ nec humoris manifeſtè particeps, in qua non calor ſed frigus planè dominatur cum ſiccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt, vt adſtringentia humorum impetum ſiſtunt & cohibent, vt ſiccantia coarctant atque denſant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incraſſant. *Acerbus.*

Inſipidus ἄποιος dictus qui propriè ſapor non eſt, ſed ſaporis priuatio, nulla qualitate manifeſta guſtum ferit. Tali eſſe videtur farris genus vniuerſum, & cucurbita & citrulus, quibus & alia plurima finitima ſunt. His materia tametſi craſſa quodāmodo eſt, non tamen prorſus terrena & ſicca adſtringens, ſed humore quodam etiam perfuſa, qui tamen non exquiſitè ſicco permiſcetur vi caloris. Et quum neque ipſius frigoris vis ſuperet, accidit neceſſariò vt nullo guſtu ſapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum materia quoniam verè emplaſtica eſt, meatus omnes & intus & foris infercit & obſtruit, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat Quanquam autem hic ſapori dulci affinis eſt, diſtat tamen quòd & in paulo craſſiore atq. crudiore ſit materia, & à temperie aliquantum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò ſapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente plurima dulceſcunt, vt fructus. Atque etiam in dulci nonnihil ineſſe caloris argumento eſt, quòd dulcia non pauca vt mel vetuſtate aut coctura amareſcunt. *Inſipidus.*

Hi ſunt igitur ſimplices omnes ſapores atque ſynceri, in quibus dignoſcendis ſeorſum exercitari oportet. Ex ſapore autem quæ medicamenti temperatura & quæ materia ſit cognoſcitur: ex his demum quibus id tum primis tum ſecundis qualitatibus ac viribus ſit præditum.

Quibus verò ſapores varij ineſſe deprehendentur, vt abſinthio, quod pręter amarorē qui primus eſt obuius, adſtrictionem quoq. habere percipitur, diuerſæ quoque ſubſtantiæ atque facultates, vt detergendi & adſtringendi ſeu cor-

roborandi inſunt. E contrario quoque, ſi cui medicamento vt cichorio, facultates inerunt variæ, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis ſubſtantiis & ſaporibus conſtabit. Itaque è ſapore ſiue ſimplex is eſt ſiue multiplex, de materia déque facultatibus medicamenti iudicari poteſt. Id autem facilè ac certò fiet ſi ſimplex aut exquiſitus ſapor erit. At rarò admodum purus ſyncerúſque & ſolitarius inuenitur. In quibus igitur ſapor non certò poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere experiētia ſuccurrit ac ſupplet: atque etiam ſi guſtu aut ratione videberis facultatem aſſequutus, eam tamen experimento identidem confirma. Multa enim plerumque ſolitaria meditatio & probabilis ratio ſuadet, quæ vſus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque etiam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento proceſſit, primùm ac per ſe editum eſſe iudices.

Quibus obſeruationibus ſtatuendi ſint facultatum ordines,
CAP. IIII.

VT in primis ita & in ſecundis facultatibus virium ordines quatuor habendi ſunt: atq; in adſtringentiū vel attenuātium genere, primæ claſſis exiſtunt quæ obſcurè id agunt, ſecundæ quæ manifeſtè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quæ ſummè ac extremè. Rurſum vniuſcuiuſq; claſſis ſeu ordinis & initium quoddam eſt, & medium & finis. Multorū ſimpliciū facultates Veterū diligentia & obſeruatione in ordines digeſtæ ſunt, quarum imitatione & exemplo quæ deſunt referri in eoſdem poſſunt. Id autem conſideratiùs & circumſpectiùs agēdum, iis nimirum æſtimatis & obſeruatis quæ ſimplicium vires minuunt vel augent. Ea ſunt regio, tellus, ſitus, tempus, cultura & præparatio. Vt enim ſimiles viris palmites diuerſis regionibus atque locis de pacti diuerſa vina, ita ſimilia ſemina regione atque tellure varia, ſtirpes proferūt facultatibus viribúſque varias. Regio calida & æſtuoſa, omnia edit profertque acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyſſopum & ſatureiam aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas noſtra Gallia protulit. Tellus arenoſa atque ſicca, acriora quoque edit, quemadmodum inculta atque deſerta: frigida verò paluſtris & vliginoſa, & quę multa cultura magnóq; labore ſubigitur vberiora & lętiora, ſed multò ignauiora. Collis in auſtrū decliuis prſtęātiora gignit quàm in aduerſum aquilonem

lonem deciduus. Vere & æſtate media ſtirpes omnes dum multo ſucco eoq. maturo& probè cocto turgent, validiores ſunt quàm autũni fine, quũ deciduis foliis & exhauſto ſucco effœtæ manẽt, ſempérq. prior germinatio poſteriore vtilior. Adhæc tempore frigidarum humidarumque ſtirpiũ vis hebeſcit quũ iam planè inaruerint: calidarũ vero ſiccarumq. inualeſcit. Etenim althæa aut malua quæ prorſus arida ſit, nec humectat, nec probè emollit: neq. plantago, aut ſolanum, aut ſemperuiuũ cùm proprio humore deſtituitur commodè refrigerat. Origanum vero, hyſſopus, aut thymus conuenienter arefactus, diſſipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoque arte quæſita ſimplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atque detergentia, ſi ſenſim arefacta & in puluerem redacta offerantur, multo præſtantiores habent vires & effectus edunt manifeſtiores, quàm virẽtium expreſſus ſuccus: atq. hic validior eſt quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua ſimplex tanquam communis ſit materia omnium quibus permiſcetur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, ſed perpetuo calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis eſt materia vim aut minuit aut prorſus diſſipat: craſſiorum vero vt metallorum, adſtringendi ſiccandique facultatem auget. Lotio quoque incidendi atque detergendi vim aufert, emplaſticam vero auget. Horum igitur atque ſimilium, obſeruatione prætermiſſa, ſtatui certo non poteſt quam valida ſit vllius medicamenti facultas. In æſtimandis autem ſimplicium medicamentorum viribus, hiſque in claſſes digerendis, Veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda ſumendáque ſunt. Hic porro non minus obſcura quàm controuerſa quęſtio exiſtit, qua quantitate deſignati ſint in medicamentis facultatum ordines. Quum enim quod ſecundi eſt ordinis calidorum aut detergentium copia maiore ſumptum, æquè validè vel etiam validius calfaciat aut detergat, quàm quod eſt tertij ordinis copia, & quantitate minore acceptum: cõſtat profecto ſimplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate conſtituendas eſſe. Sed quænam ea quantitas eſt atq. menſura drachmáne an vncia? & quod gradu ſecundo calfacit drachmæ pondere, ſi vnius vnciæ pondere ſumatur tertio calfaciet, atque neceſſario in varias claſſes erit

Montanus.

referendum Hinc non minus difficilis ſuboritur diſputatio de doſi cõſtituenda medicamenti alterantis,quod nimirum aut prima aut ſecunda facultate agit. His diſſoluendis non pauci vehementer æſtuant, atque rei tam arduę interpretationem in iuſti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri volumus quantitas ea ſit mediocritate, quę non protinus exoleſcat aut deficiat. Non enim ſcintillę vis & calor quantus ſit (ſummus autem eſt perinde at totius ignis)percipi poteſt,quod prius extinguatur quàm in nos agat:neq. piperis aut pyrethri minima portio. Cùm autem moderata & iam inſignis medicamenti quantitas ad experiendum ſumitur, mandendo æſtimandum & perpendendum non quantum aut quàm late, ſed quàm vehementer aut acriter agat.Piperis enim granum ſi manditur, os & linguā acrius & vehementius calfacit quam vncia fœniculi: ac proinde piper toto genere cēſetur fœniculo calidius,licèt vncia fœniculi plures oris partes ac latius calfaciat. Quæ pari menſura ſunt, ſi pari quoque acrimonia & vehementia agunt, pari ſtatuantur ordine: ſi vero impar ſit agendi vehementia, diuerſo. Sic igitur vt facultatis robur & ordo deſignetur,efficiendi qualitas & vehementia ſpectanda.

Iam vero in præſtituenda doſi alterantis medicamenti alterandæ ſeu mutandæ partis amplitudo atque ſitus æſtimetur. Affectionis quę in ea parte eſt (ſeu intemperies fuerit ſeu obſtructio) magnitudo,alterantis medicamenti ordinem præſcribit: ſi enim pars frigida ſit ordine ſecundo, medicamentum opponetur quod ſecundo quoque ſit ordine. At qua id quantitate ſit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque ſitu decernitur. Si magna pars eſt quæ laborat aut longe ab occurſu medicamenti diſſita, largius: ſi parua aut medicamento obuia, parcius & minore doſi id offerendum eſt. Crudum aut refrigeratum ventriculum ſex octóve piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint:& æſtuantem oculum aquæ roſaceæ ſemuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obſeruatione & prudentis Medici iudicio, alterantium medicamentorum doſis præſcribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

TERTIA medicamentorum facultas de qua mihi dicendum reſtat, non è temperamento, non è materia ſed è to-

è tota rei ſubſtantia atque forma primum ac per ſe proficiſcitur: ac proinde occulta totius ſubſtantiæ proprietas appellari ſolet. Ab hac duæ medicamenrorum differētię prodeunt: alia enim euacuantia, alia duntaxat alterantia. Euacuant quæ totius ſubſtantiæ familiaritate atque ſimilitudine peculiare ſibi quiddam proliciunt. Horum rurſus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorē vomitione reddunt vt aſarum & veratrū album, quædā deiectione vt rheumbarbarum & ſcaminoniū. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atq. palatum vt apophlegmatiſmi, aut per nares vel errhina, aut ex vtero per ceruicem ſuperuacuum humorem trahunt, vt ariſtolochia. Cęterum quæ vel vrinas cient vt petroſelinum vel menſtruas purgationes vt artemiſia, vel excreationes mouent vt hyſſopus, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici poſſunt, non enim ſimilitudine trahunt. At vero alexiteria & alexipharmaca, id eſt quæ aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amoliunturque ſimilitudine, vt ſchiſtum lac, agaricum, diſſecti pulli gallinacei calentes percuſſæ parti applicati, ſcorpius ipſe proprij inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia cōnumerātur, nec tamen propriè catharticadici debent. Huius quoque claſſis ſunt quæ vulneri foris impoſita tela atque ſpicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæ ſunt igitur earum differentiæ quæ totius ſubſtantiæ proprietate euacuant. Quanquam autem quæ primis aut ſecundis facultatibus agunt, alterantia proprie nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, ſeu tota ſubſtantia alterant. Ea ſunt quæ abdita proprietate totam rei ſubſtantiam immutant, atque rem ipſam demoliuntur ac prorſus corrumpunt. Horum alia ſunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem ſunt quæ proprie venena dicuntur Quum enim venenorum, id eſt eorum quæ præſentanea vi nos interimunt, alia id manifeſta, ſed tamen violenta & excellenti qualitate prędtent, vt euphorbium vrendo & opium ſtupefaciendo: alia vero qualitate occulta, hęc ſane non illa veneni appellatione complectimur. Hęc igitur totius ſubſtantię diſſidio nobis infenſa noxiáque ſunt, vt dryopteris, pityocampe & hydragyros: vt venenatarum beſtia-

rum ceu ſcorpii, phalāgij & rabidi canis ictus. Etenim cùm ſaliua hæ virus ictu eiaculantur, quod ſenſim intro ſubiens ac prorepens, in principes tādem partes inſilit earumq. vires ac ſubſtantiam dirimit. Priora vero intro ſumpta quum nequeunt à noſtro calore domari atque vinci, hunc tādem omniumq. facultatū ſubſtantiam peruertunt. Antidota vero & antipharmaca deleteriis plane contraria ſunt, eáque totius ſubſtantiæ diſſidio ſic immutant & obtundunt, vt nē minimum dein nos queant offendere. Horum alia hauſtū vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius ſubſtantiæ cōtrarietate ac diſſidio frangunt obtunduntque aut prorſus extinguunt, vt citrij ſemen. In hoc genus pertinent & quæcunque peſtilentes alioſque epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarū beſtiarum ictibus medentur, vt alyſſum & pimpinella rabidi canis: quorū ampla eſt tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porro tertiarum facultatum genus referenda ſunt quæcūque vnicuique corporis particulæ aut iuuandæ aut lædendæ addicta creduntur: pro quibus nōnulli fruſtrà quartas medicamentorū facultates induxerunt. Etenim ſaluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quod illi totius ſubſtantię ſimilitudine familiaris ſit: qua ratione & buglosſum cordi, & eupatorium iecori, & ſcolopendrium vel aſplenium lieni gratum familiaréque eſt. At vero totius ſubſtantiæ diſſidio atque repugnantia, lepus marinus ſolos pulmones, cantharis veſicam ſolam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra ſenſus eſt humanos, nec ſapore, nec odore, nec tactu, nec vllo denique ſenſu noſci deprehendíve poteſt: ſed vna obſeruatione & experientia, quæ vſu longo & artis exercitatione bene ſtabilita cōfirmatáque fit.

τὸ ἀποπειρᾶν, unde ἡ ἀπόπειρα experimētum.

Hic autē appoſite de experiūdi ratione pauca ſubnectere videbor. Experiri eſt quippiam effectu probare. Alia enim ſenſu aliquo comprobātur, quorum eſt certiſſima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen è ſenſibus ducta deriuataque eſt: alia vſu & effectuum atque euentuum obſeruatione. Hæc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obſeruatione habetur, proprie dicitur experientia: vt alia cognitio ſenſu, alia demonſtratione vel opinione, alia experientia percipiatur, & experiens qui experientia

ἡ ἐμπειρία ὁ ἔμπειρος.

doctus euaſit. Ea autem experientia noſci debent quæ nec ſenſus percipere nec ratio vllā conſequi poteſt: atq. hęc forte

te ſola vel caſu deprehenduntur: ac ſæpe diúque quæſita, fortuitò plerumque inueniuntur & occurrunt nobis. Sic ſanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis eſt. Non quod ſemel duntaxat, ſed quod identidem atque ſimiliter & eadem rerum omnium concurſione ſæpius euenerit, experientiam gignit. Qùumque effectus aliquis ſæpius obſeruabitur ex cauſa quapiam proficiſci (cauendum tamen ne cauſarum ſimilitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inueſtigationem.

De medicis ponderibus & menſuris. Cap. VI.

RERVM omnium æſtimatio aut numero fit, aut pondere, aut menſura. Numeri vna eſt & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut menſuræ, ſed maxima horum varietas, & vniuſcuiuſque ditionis ſuum pondus ſuaque menſura, patrio nomine inſignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vſum comparantur, certas & communes eſſe leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet eſſe pondera, vt vna lege vna ſit omnium gentium conſenſio. In id autem ſtabiliendum in primis eſt pondus minimum ſeu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem eſt granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, ſcriptulus ſeu ſcrupulus, drachma, vncia, libra: & quæ ex his componuntur, ſemuncia, ſeſcuntia, ſelibra, ſeſquilibra. Granum igitur cui tanquam baſi reliqua innituntur pondera, ratum conſtánſque eſſe decet: neque id granum eſſe hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis vllius aut leguminis, quod nullius par ſit vbique gentium pondus. Ac verò nummarium minutum, quod Aurifabri granum appellant, & Latinè momentum dici poteſt, omnibus mundi nationibus vnum idemque eſt & ſtabile: quod auri ſacra fames & opum furioſa libido, inuiolatè & incorruptè ſeruat, idque ſignis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis fit omnis ponderis initium: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege ſtabilita ſunt hoc pacto.

Obolus ℈.ß.		pendet	g. x.
Scriptulus ſeu ſcrupulus	℈.j.		g. xx.
Drachma	ʒ.j.	℈ iij.	g. lx.
Semuncia	℥.ß.		g. iiij.

Vncia	℥ j.	ʒ.viij.
Seſcuncia	℥ j ß.	ʒ.xij.
Quartarius ſeu quadrans	quart.j.	℥.iij.
Selibra	℔ ß.	℥. vj.
Libra	℔ j.	℥.xij.
Seſquilibra	℔ iß.	℥.xviii.

Ita nummarium pondus quod non modò numularij ſed & mercatores vſurpant, vulgare medicum ſuperat quincunce: eſtque ad id proportione ſeſquiquinta Geometris appelata. Nam drachma numaria pendet g.lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo conſtat, pendet drachmas medicas ix. & g.xxxvi. ſiue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta ſex: libra verò numaria quę vnciarum eſt xii. (nam eſt vbi xiiii. eſt vbi xvi. aut xviii. aut xx. vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiii. ʒ iii. & g.xii.

Atque hæc ita licet Pharmacopolarum & recentium Medicorum vſu recepta confirmataque ſint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus oportuna pondera retinere ſi velimus, in ea re præſertim in qua vel leuiſſimum detractum momentum non ſolùm errorem, ſed etiam periculum creare poteſt, præſtiterit vt momentum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vſurpare, vt vna eademque ſit vbique gentium certa & conſtans Medicis & Pharmacopolis ponderum menſurarumque regula, quæ & aliis omnibus. Itaque obolus grana xii. ſemiobolus ſex, ſcriptulum xxiiii. drachma ſeptuaginta duo pendebit, cæteraque ad horum proportionem. Quæ ponderis ratio veteribus medicis vſitata fuit, in ſcriptulo xxiiii. grana conſtituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro ſcriptulo Græcis vſurpata apertè demonſtrat. Propterea enim γράμματα ipſis appellantur, quia tot minutis ſcriptulum conſtat, quot nimirum apud eos ſunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipſa comprobat. Quum enim ſcriptulum ſiliquas ſex pondere æquet, & ſiliquam σιτάρια quatuor æquent, ſcriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat neceſſe eſt. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum auaritia fuiſſe credibile eſt; qui quàm poſſunt maximo coëmunt pondere, quæ poſtea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera ſunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis fruſtrà ſit opus. At ne iis deeſſe videar qui veterum ponderum interpretationem deſiderant, illa quoque paucis complectar atque ſubiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vſurpata fuêre.

Pondi-

Pondera.

Granum numarium baſis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus ſiue Æreolus.	pendet g. ii. ſiliquæ dimidium.
Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, Kirat Arab.	pendet g iiii. Chalcos duos.
Semiobolus, ἡμιώβολον, Dauic Arab.	pendet g vi. æreola tria, Siliquam vnam & dimidiam.
Obolus Obolofat Arab.	Scripuli dimidium, pendet g xii. ſeu ſiliquas tres, chalcos ſex.
Scriptulum, Gramma Græcis, & διώβολον dictum.	pendet g xiiii. ſeu obolos duos, chalcos xii.
Semidrachma ſiue τριώβολον, illarium Oribaſio, victoriatus Scribonio & Celſo.	pendet g xxxvi. Seſquiſcriptulum.
Drachma Attica, holce quoq; Græcis dicta, vnciæ pars octaua.	pendet g lxxii. ſcrupulos tres, obolos ſex.

Denarius Romanus paulò grauior eſt drachma, vt denarii duntaxat ſeptem ſint in vncia. Hincque Celſus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, ſeptem ſolùm drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario quaſi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula Hexagium Aureus Solidum	pars ſexta vnciæ, pendet ſcrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ii. Aſſarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, ſicut aſſis vnciis conſtet.

Duella ſextula duas ℈ viii.

Stater eſt ſemuncia ℥ ß. ſeu ʒ iiii. Dupondium quoque dicitur, penderque Aſſaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, ſeu tradente Celſo denarios Romanos ſeptem.

Romana libra		
Pondo	}	pendet vncias xij. ſiue drachmas xcvj.
As		

Mna ſiue Mina Attica paulò grauior eſt, pendetq́; drachmas centum, ſeu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem proprie as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquamque ſolidam & integram ſignificat: vtque libra ita res quæque in partes xij. diſtribuitur quæ totius ſunt vnciæ: aliæ vero partes ſic Latinis appellari ſolent:

As, libra, res ipſa tota.

Vncia pars eſt aſſis ſeu totius duodecima.

Sextans		duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis	vnciæ	ſex
Septunx		ſeptem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim

Menſura.

Iam vero de menſuris: quoniam magna in his & incerta eſt varietas, recte quidem videntur exoleuiſſe, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida Veteres dimetiri ſolebant, libras & pondera nunc paſſim medici vſurpant: niſi forte quum virentes herbas præſtituunt quarum non adeo exquiſitum pondus deſideratur: has enim pugillis & manipulis menſurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.

Pugillus p. quantum digitis tribus capi poteſt.

Poteſt tamen quiſquis volet concauas menſuras ad liquores præſertim ſibi comparare, eáſque ponderibus coaptare, vt alia ſit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterum menſurarum quę tum aridis tum liquidis accommodabantur, hãc interpretationem ſubjiciã.

Cochlearium menſura minima, capit vini mediocris ſubſtantiæ ſeu flaui ʒ. j. & ℈ ß.

Cheme, mediocre ſeu minus Coclearium, capit cochlearia parua ij, ſeu ʒ ij. ℈ j.

Myſtrum

Myſtrum ſeu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij. ß, ſeu ʒ ij. ß.

Concha myſtra ij, chemas ij. ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. myſtra iiij. Cochlearia x. ſeu ℥ j. ß.

Acetabulum Græcis oxybaphon ſeſquicyathum, conchas iij. myſtra vi. cochlearia xv. ſeu ℥ ij. ʒ ij.

Quartarias τέταρτον ἡμικοτύλιον, ſextarij pars quarta, cyathos ii. Cochl. xxx. ℥ iii j. ß. oxybapha ii. myſtra xij.

Hemina ſeu cotyle ſeu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia ſextarij pars, hemiſextarius Pariſienſis : continet quartarios duos ſeu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. myſtra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέστης, menſura omnium vſitatiſſima. congij pars ſexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. ſeu ℔. i. ß. chopina eſt Pariſienſis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, ſeſquiſextarius eſt, ℔. ij. ℥. iii.

Congius, Græcis Chus, ſextarios ſex. ℔. ix. quartarios xxiiij. Pinthæ ſunt Pariſ.

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora } idem vrnas duas, ſextarios xlviij.
Quadrantal }

Metretes & Ceramiũ Græcis } capit congios ſeu choas xij. ſeſquiamphoram,
Cadus Latinis }
ſextarios lxij. ſeu ℔. c. viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Aridorum verò menſuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.

Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo,
Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.

Sextarius heminas duas, quartarios quatuor, acetabula octo.

Semodius	ſextarios octo,
Modius	ſextarios ſedecim,
Medimnus	chœnicas 46. ſextarios 72.

Hę liquidorum menſuræ vino præſertim dicatæ fuerũt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel

vero grauius vino parte dimidia,quæcunque menſura capit mellis vncias xv.capit vini vncias x.& olei xi.Eaq.proportio in menſuris omnibus obſeruanda:quæ ſi iniquæ fuerint pondus quod minimè vnquam fallax eſt,iis erit pro legẽ.

De componendorum medicamentorum cauſis.

CAP. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex ſtatuendum,vnum ſimplex,compoſitum alterum. Simplex medicamentum appellatur, quod ſpõte ſua tale exortum eſt,nihil noſtra adeptum induſtria. Hoc autem alias vnica,alias pluribus tum ſubſtantiis tum facultatibus præditum eſt:vnica vt piper,pyrethrum, euphorbium,quorum ſubſtantia omnis prorſus tenuis calidaque eſt: pluribus vt roſa & abſinthium,quę mediocri ſubſtantia detergũt,craſſa & terrena corroborant: & rheumbarbarum quod tenui purgat,terrena aluum & ſanguinem ſiſtit.Hoc eorũ genus poſſis quodammodo,nempe natura & prima origine compoſitum appellare,quod varias illas tum ſubſtantias tũ facultates ortu ſint nacta. Cæterum hoc loco compoſitum dicimus quod non ipſo ortu,ſed arte operaq́. noſtra tale euaſit,vt theriace,mithridatiũ,& quodcunque ex multorũ permiſtione conſtat.His tamen non ars vires contulit,ſed duntaxat ſimplicia conuenienter miſcuit,ẽ quorũ actione mutua noua & incomperta vis tandem emerſit.Miſcendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad ſimplices tum ad compoſitos morbos neceſſitas. Simplicem morbum ſimplex plerumque medicamentum, quod paribus ſit viribus tollit. Quumque ſimplex aliquod exiſtit,quod citra vllam corporis & viriũ offenſionẽ morbum prorſus depellat,quia omnium præſtantiſſimum,nulla compoſitio permiſtione quærenda:neq.quod ſimplici effeceris, compoſito tentandum. Etenim compoſito prius & ſimplex & certius & exploratius,neque eius quod vel optima ratione compoſitum ſit,ante experientiam tutus ac certus viſus eſſe poteſt: nam multa plerumque nos conſentanea putamus, quæ permiſta tacitis ſeſe viribus perimunt atque domoliuntur.Optimum igitur & in primis conducibile ſit, ad vnumquemque affectũ ſimplicem præſtantiſſima ſimplicia tanquam remediorum baſes accommodare,& in promptũ habere,non guſtu modò & ratione, ſed experimento quoque & vſu longo comprobata. At vero quoniam non ſemper cuique morbo peculiare remedium licet oppone-

Compoſitum medicamentũ quale.

Compoſitionis medicamentorum neceſſitas.

re,ad ſimplices etiã affectus multis de cauſis neceſſaria fuit
medicamentorum permiſtio. Prima quum, vt dixi, ſimplex *Prima*
medicamentum deeſt curando morbo prorſus oppoſitum, *componen-*
eius enim penuria compoſitum vſurpamus, cuius vires ſint *di cauſa.*
morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate diſtans, ſi nullum in promptu medicamentum ſit frigidum ordine ſecundo, duorum quę primi & tertij ſint ordinis pares portiones temperatæ, compoſitum efficient ordinis ſecundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus attenuantibus atque cæteris permiſcendis eſt ratio. Altera componendi cauſa ex ſim- *Secunda.*
plicis medicamenti vitio depromitur quod aut imbecillum eſt, aut malignum. Imbecillum ſeu ignauum ac pigrum, acrioris permiſtione excitatur, vt rheumbarbarum ſpica vel cinnamomo, ſenna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoque aut ſale gemmeo: aloë aſaro, ſpica xylobalſamo: abſinthiũ cinamomo: & quorum vis in craſſiore materia fixa inhæreſcit, ſi altiùs aut longiùs deducenda eſt, attenuantiũ aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, vt deſertum tritura vel coctione. Aſarum enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribróq. tenui creta, longius penetrat, validiúſq. aperit ac digerit. Æs quoq. chalchantũ, alumẽ aliáq. metallica vſtione tenuitatem acrimoniámq. nanciſcuntur. Quod porrò malignũ aut prauum medicamentum fuerit (ſi qua eius vtendi neceſſitas eſt) benignioris permiſtione obtunditur: vt ſcammonij atque etiam aloës acrimonia, maſtiche, tragacãtho, cotoneo, malo, roſis, phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, ſcordio: ellebori nigri malignitas, aniſo, dauco, cumino: æruginis ad malignorũ vlcerum deterſionem, acrimonia retunditur olei & cerę permiſtione in Ægyptiaco, aut aquis adſtringẽtibus: vis opij narcotica ne quid officiat, caſtorio & croco emendatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloes acrimonia venas exedat lotione eximitur, & æs vſtum lauatur, vt ſine morſu cicatricem inducat.

Tertia componendi cauſa ex affectæ partis ſubſtantia, *Tertia.*
ſitu, præſtantia atque ſenſu exiſtit. Quum enim pars denſa longéq. à remediis diſſita fuerit, vt ren & vterus, plerunq. attenuantia baſi permiſcemus quæ eò penetrent, plerumque alia quæ ſubſtãtiæ familiaritate baſim, id eſt præcipuũ ſimplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis ce-

phalicis betonicam, pulmonicis hyſſopum, cardiacis buglosſum, hepaticis acrimonium, ſplenicis ſcolopendrium, hyſtericis artemiſiam. Pars quoque nobilis aut exquiſiti ſenſus (ſi baſis vehementior fuerit) aliud quiddam ſibi tota ſubſtantia familiare miſceri poſtulat, & quod ſe ſuumque robur conſeruet. Ea propter quæ viſceribus accommodatur medicamenta, corroborantibus fulciuntur, & quæ ſuo alimenti ſunt ſpecie, vt medicata vina, quia minus moleſta, cæteris antecellunt. His igitur de cauſis ſimplex affectus compoſitum plerumque medicamentum poſtulat.

Quarta & poſtrema. Quarta & omnium maximè neceſſaria componendi cauſa eſt affectuum varietas. Quot enim ſimplices ij fuerint, totidem facultates iis opponentur, neque vlli ſimplici vis eſt depellendi compoſitũ affectũ: quandoquidem ſimplex ſimplici, non autem compoſito contrariũ eſt. Si quid ortu ſimplex varias tum ſubſtantias tũ facultates ſortitum eſt vt ſatis ſit cõpoſito affectui tollendo, bene eſt: ſin minus, permiſcenda tot erunt ſimplicia quot facultates expetuntur. Si ſimplex quidem eſt morbus, ſed quem vel ſua interior cauſa, vt humoris lentor, vel ſymptomatis grauitas, vt doloris ſæuitia comitatur, neceſſaria eſt medicamẽti cõpoſitio, quæ in ſingulos affectus referatur atque pertineat. At multo magis ſi multi iiq; diſſimiles morbi, vt intemperies & obſtructio in eandem partem concurrant: aut etiam ſi partibus ij diuerſis inſideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obſtructio menſes ſupprimens. In his igitur neceſſe eſt medicamentum ex iis componantur quæ ſingillatim vnumquemq; affectum depellant. Quum multæ cõpoſitionis baſes collectæ fuerint, addenda fortaſſis his rurſus erunt quæ ſingulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus ſimplicium numerus accreſcat. Si enim fiunt quæ polychreſta medicamenta Veteres appellarunt.

Hæ igitur cauſæ quatuor, nempe ſimplicis medicamenti penuria, eius peruerſitas, affectæ partis conditio, & affectuũ varietas, efficiunt vt neceſſaria ſit medicamentorum compoſitio. Sunt & aliæ quædam cauſæ non eæ tamen neceſſariæ, ſed vel vtiles vel iucundæ, vtilis quidem eſt medicamẽti forma, quòd ſolida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è diſtantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare con-

Secundaria quædam cauſa compoſitionis.

re conſilium fuerit: ſic quoque ſi dolor leniendus eſt, aut emolliendum quippiam eſt, vnguentum: ſin vero euocandũ quippiam aut dirigendum eſt, emplaſtrum potius vſurpamus. Adde quod quadã vtilitatis ſpecie medicamenti formam vtentis conſuetudini aut naturæ plerumque aptamus, quod alij cataporia, alij bolos, alij potiones penitus auerſentur: vt etiam vtilem medicamento formam demus, quędam interdum adjicienda ſunt, vt potioni hydromeli, vnguento oleum, emplaſtro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, ſed formam duntaxat exhibent. Iucunditas porro quoad licet medicamentis comparanda, modo illorum vim & facultatem non tollat, triſtia enim & horrenda nec ſumuntur facilè, nec continentur, ſed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, ſapore. Ad colorem & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, ceruſa vnguentis additur vt albeſcãt. Ad odoris gratiam medicamẽtis addimus aniſum, daucum, cinamomum, cariophyllum, nucem moſchatam, & ipſum quoque moſchum, aut ambarum. Externis quoque ſpicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, anomum, coſtũ. Hæc enim odoris iucunditate non modo oblectant, ſed & corroborant, & corporis ſpiritus vehementer reficiunt, animumque exhilarant. In ſaporis ſuauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenti melle vel ſaccharo leniuntur, nimium dulcia ſucco limonum, vel aceto, vel ſuccis auſteris, vt nempe expetet laborantis guſtus: cathartica in vino, & liquore roſarum ſtillatitio macerantur, additis aromaticis: eadem quoque ex carnium iure ſumuntur.

Hæ igitur cauſæ ſunt omnes quæ medicamento, quod baſis appellatur, nonnulla adjicere cogunt, ex quorum permiſtione & coagmentatione quædam fit compoſitio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.

CAP. VIII.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compoſitio, baſis in primis conſtituenda eſt, id eſt medicamentum ſimplex in compoſitione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatiſſimum, eiuſque tum qualitas tum quantitas deſignanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam *Baſis quid.*

in corpore fuerit ſpecie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præſcribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro baſi ſtatuetur atque eligetur calidum: atque ſi ordine ſecundo frigidus eſt, id a mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut lõgè diſſita, denſa, obtuſi ſenſus, atque ignobilis, hinc baſis facultas augenda erit, vt vires omninò pares in ipſam affectus ſubſtantiam exerceat. Partis quoque dignitate æſtimata, medicamentum quærendum quod ei conſentaneum ſit, eámque ſingulari quadam familiaritate iuuet. Horum obſeruatione baſis deſignabitur affectui contraria, eique par viribus, & affectæ parti cõſentanea. Oportet igitur medicinam facturo, ſelecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quaſi in promptuarium recondita ac ſepoſita ſuppetant ad vſus. Atque in primis ſi ſimplex & ſolitarius morbus ſine cauſa interiore, ſine ſymptomate proponetur curandus, ſimplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par ſit viribus, & partem iuuet, aut ſaltem non offẽdat. Si ſimplex nullum par morbo ſuppeteret, ex multis vnum tale comparetur, quæ aut ſimilium, aut etiam contrarium ſint virium. Si baſis quæ ſit arte conſtituta omniũque optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem ſit accommodata, aliorum permiſtione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectũ opúſque proſperent ac promoueant. Baſis ſi non quãtitas, vis ſaltem ſumma atque præcipua in compoſitione eſſe debet: neque enim theriaci paſtilli, neque euphorbium, neque ſcammonium in compoſitionibus quæ ex iis conſtãt, cæteris quãtitate, ſed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ baſis effectum ſollicitant, tum quantitas tum vis minor ſit, vt neque in affectum neque in partem inſigniter agat, ſed in ſolam baſim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vſus vt odoris ſaporiſque gratia induntur, multo quidem minus vis elucere debet aut baſi obſiſtere. Iam verò ſi morbus ſimplex quidem eſt, ſed quem interior quædam cauſa fouet, aut aliquod graue ſymptoma comitatur, vnicuiuſque profligandi conſtituenda quoque baſis eſt, cuius etiam quãtitas ex affectus magnitudine deſignetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque

baſim

baſim ſortiatur. Atqui ſi vno eodemque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendũ eſt, confuſæ baſes in quandam compoſitionem referantur, quæ vna vice ſit omnium. Si quid vero eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuæ remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandemque partem concurrant, cum omnibus vnum æquè poſſit remedium opitulari, multo magis compoſitum id eſſe oportet, & ea ratione quam dixi ex variis baſibus atque ex iis quæ illas conſtabiliant ac vndique perficiant, cõſtitui. Si in varias longeque diſſitas partes varii morbi inciderunt; non æque neceſſaria eſt compoſitio, cum ſua cuique remedia ſeorſum pura aptari poſſint. Hęc componẽdorum medicamentorum methodus eſt, ex ipſa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulſo, corpus in naturalem habitum reſtituit. Hic autem obiter dubitare licet, vtiliſne ſit multorum eiuſdem facultatis ſimpliciũ permiſtio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vſum & effectum multa vndique ſimplicia congerere, vt vnum ſaltem ex multis in compoſitione exiſteret, affectui curando proprium, & laborantis naturæ conſentaneũ. Hanc & nunc rationem plerique ſectantur, qui neq. affectus ſpeciem, neque magnitudinem inueſtigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vſu compertas habent. De his vero ita ſtatuendum, Si prima aut etiam ſecũda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut ſimilis quædam compoſitio quæritur, complura hiſce facultatibus prædita aptè commiſceri poſſunt: atque tametſi compiurium vires non ſint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectũ conſentiunt nec ſeſe perimunt: vt plantaginis, ſolani, lentis paluſtris & ſemperuiui commiſtio: aut ex malua, althæa & helxine compoſitio. Cæterùm ſi tertia quædam qualitas compoſitione expetitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiſcueris. Cùm enim eiuſcemodi qualitas obſcura quodammodo ſit, nec ſenſibus deprehenſa, quæ ex multorùm cõfuſione emerget admodum incerta atque anceps erit, nec niſi experimẽto & obſeruatione cõprobari poteſt. Tametſi enim quædã ſeorſum comperta ſint ſimiles effectus edere, plerumque tamẽ tacitis etiam quibuſdam viribus omnino diſſentiunt, vt idcirco ſi in vnam eandemque compoſitionem concurrant, non ſeſe iuuent atque corro-

Quæſtio.

Solutio.

horrent,ſed contrà perimant atque peruertant. Non igitur poſſunt compoſitionis tacitæ vires ex ſimplicium viribus conjici,niſi etiam vſu cõpertum ſit ea ſibi omninò cõſentire.Vt enim non omnia quæ dulci ſunt ſapore,ſi concurrant dulcem iucundúmque ſaporem proferunt:neque vini Cretici & pomacij & lactis & mellis(quæ ſeorſum ſingula palatum iuuant)permiſtorum ſuauis eſt & gratus ſapor:neque omnium quæ ſeorſum ſuauem ſpirant odorem, ſi confundas,ſuauis quoque odor euadet:ita neque omnium quę aduerſus venenum ſeorſum deprehenſa ſunt vires habere, permiſtio atque compoſitio ratione cenſeri poteſt priſtinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in ſingulis, rarò deprehenditur in miſtis: denuóque debet compoſitio etiam obſeruatione cõprobari. Exiſtit huic affinis & alia quæſtio,an quæ diuerſarum virium permiſcentur, ſingula priſtinas in compoſitione vires remaneant eáſq.adhibita nobis exerceant.Conſtant quidẽ Veteres phlegmonarum incremento adſtringentia diſcutientibus miſcuiſſe, vt ſimul pares vires exererent. Atqui fieri poteſt,vt contraria illa confuſa non ſeſe mutuò retundant? Hæc igitur diluenda ſunt.Cùm recens eſt eorum permiſtio ,vtráque priſtinas ſuas vires integras retinent , eáſque adhuc vt antè exerunt.Neque in his modò quæ foris adhibentur,ſed & in his quæ intro ſeu potionis ſeu antidoti forma ſumuntur. Nonnulli vim quandam in nobis ſtatuerunt diſcretricem, quæ ſingula illa antequam ſint perfectè confuſa,ſecernat in nobis , & quæ ſingula ſuis apret partibus atque affectibus, eáque in proprios vſus referat & accõmodet : quemadmodum & iidem ſentiunt vim illam diſcretricem ex ſimul permiſtis diuerſis alimentis quid parti cuique conueniat attribuere. At verò cùm multorum in compoſitione iamdiu facta eſt confuſio, atque ea quam iuniores fermentationẽ appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concurſio euaſerit,priſtinæ ſingulorum vires non amplius integræ manent,neque illas poteſt facultas vlla diſcretrix in nobis ſeiungere:ſed pereuntibus & extinctis ſingulorum viribus,nouæ prorſus emergunt,ex illarum tamen concurſione profectæ. Quæ autem hæ ſint nouæ vires,ex primis quidem atque ſecundis qualitatibus quænam fiant, poteſt ex ſimplicibus ipſis conjici:Ex tertiis verò quænã ſumma facultas oriatur, quæ totius compoſitionis formam atque totam ſubſtantiam comitatur , cùm ex ſimplicium occultis viri-

Quæſtio altera.

Solutio.

Auicen.

tis viri-

tis viribus illa prodeat, non niſi experimento diſci cognoſcique poteſt.

De medicamentorum formis eorumq́ eliciendis viribus. CAP. IX.

FORMAE tum ſumendi tum admouendi medicamenti quàm compoſitionis longè diuerſa eſt ratio: magnique refert qua forma quoduis ſeu ſimplex ſeu compoſitum medicamentum adminiſtres. Nam præterquàm quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores ſunt, neque formarum pares ſunt omnium vires, quandoquidem ad extenuãdum atque penetrandum conuenientior eſt liquida, ad corroborandum & adſtringendum ſolida. Quæ talia ſumuntur qualia ſpontè prodierunt, ſiue recentia, vt holera & acetaria, ſiue arefacta, vt ſiccæ radices vel ſtirpes, nondum formæ cuiuſquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ ſunt, quòd medicamenti tum ſimplicis tum compoſiti aliàs ipſa ſubſtantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita ſuggeritur. Vim ipſam atque facultatem interdum ipſæ materiæ permiſceri, in eáque contineri confert, vt in medicamentis adſtringentibus, corroborantibus & ſiccantibus: interdum verò à materia ſecerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd craſſior illa & compactior materia viribus obſit. Itaque forma omnis aut ſolida eſt, aut liquida. Solidarum prima atque ſimpliciſſima eſt puluis, qui deinde & ipſe in alias coaptatur formas: quales ſunt paſtillus, electarium tum liquidum tum ſolidũ, catapotium, bolus, eclegma ſeu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata; partim enim aromatica eſt & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, conditum ſimplex, conditum compoſitum, ex quibuſdam autẽ horum liquore quouis ſolutis potiones fiunt medicæ. Quæ verò ſolam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ ſunt, liquor ſtillatitius, infuſum ſeu dilutum, & vniuerſum factitiorum vinorum genus, ius ſeu decoctum, emulſio, medicatus ſuccus, ſapa ſeu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus ſyrupus, apozema. Ex his quoque variè commiſtis potione, fiunt medicæ, clyſteres, glandes, peſſi noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem poſſunt methodo inſtitui: puluis inſpergendus, fomentum ſiccum,

ſacculus,fomentum humidum,inſeſſus,balneum,epithema,
collyrium, mucilago, embrocha, oleum , ceratum ſimplex
ſeu illitus vnguentum,puls,cataplaſma, emplaſtrum. Cau-
terium autem,errhinum,gargariſma & apophlegmatiſmus,
facultatum potius quàm formarum ſunt nomina. De ſin-
gulis ergo hiſce formis particulatim tradendum , & expli-
candum qua ratione , & qua ſimplicium proportione præ-
ſcribi temperarique debeant. Simplicium autem cognitio,
collectio, delectus , expurgatio , conſeruatio, præparatio,
correctio & miſcēdi induſtria , ſeorſum ad Pharmacopœos
referuntur ac pertinent:quorum tamen in primis & Medi-
cum gnarum peritúmque eſſe oportet, ſiquidem apud artis
miniſtros auctoritatē dignitatemque ſuam retinere ac tue-
ri velit:quos docere hæc ipſa debet, quemadmodum cōpo-
nendorum medicamentorum formula ad Pharmacopolas
oſtenſuri ſumus. Formarum ergo rationes atque vires ex-
poſituri,à liquidis auſpicemur. Quas Veteres olim medica-
mentorum facultates memoriæ prodiderūt , eas in integris
illis primum quidem ſunt experti,alii poſtea vt laborantiū
delitiis ſubſcriberent , eas variè à craſſiore terrenaque ma-
teria ſeiunxerunt,vt deſtillatione, infuſione, decoctione &
ſucci expreſſione.Quum autem in phyſiologia demonſtra-
tum ſit, ſtirpis cuiuſque materiam humorem continere ali-
mentarium , & alterum primigenium, in quo pręcipua vis
ineſt,aqua ſtillatitia alimētarii humoris portio eſt tenuior:
quæ ſi ſine odore & ſine ſapore eſt, nullas,ſin odorem ſapo-
rémque ſtirpis retinet,exiguas illius vires habet.Oleum ve-
rò humidi eſt primigenii portio ærea , atque vt illius odo-
rem ſaporemque, ita & vires plurimum refert, quarum ta-
men non parum ignis vi diſſipatur & euaneſcit. Elixatione
facultas (quæ præſertim in craſſiore materia inhęret) ma-
nifeſtius euocatur,atque in ius ipſum transfertur: quæ verò
in tenuiore conſiſtit, tota plerumque diſſipatur ac diſperdi-
tur. Infuſio vim multo maiorē transfundit in quemuis ac-
commodatum humorem , nihilque aut minimum diſſipat
tenuioris ſubſtantiæ, quòd ſenſim blandéque fiat, nulla vi
immodici caloris. Expreſſione qui quaſi plantę ſanguis ci-
tra liquoris alieni permiſtionē ſuccus extorquetur,nulla vi-
detur illius facultate deſtitui. Sed hęc rurſum planius ex fa-
cultatum diſcrimine diſtinguam. Refrigerandi,humectan-
di , emolliendi atque relaxandi facultas, in ſolis virentibus
& humore multo prędicis, & in fructibus atque ſeminibus
inueniri

inueniri poteſt. Neque enim plantago, neque ſolanum, neque ſemperuiuum ſi exaruit, manifeſtè refrigerat, neque althea, aut malua, aut helxine aretacta manifeſtè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum deſtillatione ſyncera euocatur, quod empyreuma ſiccitaſque conquiratur calore. Elixatione verò ac infuſione efficacior manet, multóque magis expreſſione, vt in iure, in mucilagine, in ſucco vel oleo. Calfaciendi autem, ſiccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adſtringendi facultas in arefactis quoque integra conſiſtit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquide in his ex humoris alimentarii eiuſque aquoſi & crudiuſculi perfuſione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus ſtirpibus deſtillatione aliquantum eximi poteſt, ſed expreſſione plurimum, infuſione atque decoctione ſiue ex virentibus illis ſiue ex aridis, mediocriter elicitur, ſi preſertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque poteſt integras illorum calidorum vires aſſumere aut adipiſci: ſed eſt neceſſe decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De ſingulis qua ratione fiant rurſum ſummatim tradendum.

Liquoris deſtillatione eliciendi ratio. Cap. X.

LIQVOR ſtillatitius duplex comparatur, aqua & oleum. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ coniiciuntur, ſi tenuior ſubſtantia in qua preſertim vis ineſt odoris, expetitur: cui deinde blandus lentuſque ignis ſubdendus. At ſi medicamentoſa facultas deſideratur, recentes herbæ atque radices minutim concisæ, atque etiam tunſæ, ſuóque ſucco immerſæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ ſunt loco tepido, dum vno aut altero die inſita earũ facultas, olim tacita & penitus recondita ſeſe expromat. At ſi multarum ſtirpium, & quæ diuerſæ ſint facultatis vix quædam ſumma extrahenda eſt, confuſæ illæ contritæque, ſuo ſinantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam vnitatem facta ſit coitio. Poſtea verò omnia promiſcuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur ſtillans capitellum cemento vel luto tenaci obſeratum, ne quid expiret, è cuius oblongiore canaliculo & quaſi ceruice receptaculum pro-

pendeat,diligenter etiam obſeratum.Vaporarium portò in cacabum æneum,cinere,ſabulóve,aut aqua plenum, fornaci ſuperpoſitum & coaptatum ſic mergitur vt ne fundum eius attingat, ignisque ſuccenditur è prunis aut carbonibus aut è ſtipulis,qui minime tetro fumo opus inquinet: iſque initio acrior,deinde languidior & ignauior,qui duntaxat moderatam caloris vim conſeruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior eſt, magiſque empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & inſitæ facultatis retinet quàm quæ per aquam,aſſeruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraque tamen ratione & modo ſtirpium pars tenuis in qua tum odoris tum ſaporis vis ineſt,diſſipatur,ſimulque facultatum pars maxima exoleſcit, vt non temerè illis ſit fidendum. Quapropter tertia deſtillandi ratio ſolius vaporis vi inuenta eſt, quæ vna omnium maximè ſtirpium odorem, ſaporem, facultateſque retinet citra vllam empyreumatis inſuauitatem:quæ tamen vt diutius conſeruari poſſit,poſteà octo circiter dies inſolatur. Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoque coaptantur , & luto agglutinantur. Olla verò circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertuſa eſt,in quæ vaporaria herbis plena inſeruntur & agglutinantur,vt cum accenſus ignis fuerit,feruentis aquæ ſolus halitus in ollam ſubiens,vaporaria contingat,& blandè è ſtirpibus aquam ſuſcitet. Ne tamen coërciti atque concluſi halitus copia calor obruatur, vrna vel olla ſummo faſtigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, poſſiſque calorem pro nutu moderari. Liquoris huius ſtillatitij ſi quàm cæterorum vis aliquanto ignauior eſt,iucundior tamen , ſuauior & ad multa accommodatior exiſtit.Id autem minimè ſilendum,earum ſtirpium quarum tenuis eſt & rara materia, vt ocymi, florum violarum, roriſmarini,vires cum odore & ſapore quauis deſtillatione exoleſcere: earum verò quarum craſſa eſt & denſa materia magis retineri ac conſeruari.

Olei autem è ſtirpibus eliciendi diuerſa eſt ratio: neque in id virentes ſed conuenienter arefactæ ſumuntur, partim vt humoris alimentarij & aquei minuatur portio , & oleagina, (quæ humidi primigenij pars eſt) ſincerior & purior liciatur,partim etiam vt herbæ teri poſſint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuiſſimum puluerem redigere neceſſe eſt.Is immiſſus in cucurbitam vitream, quæ protractum

ctum collum habeat & tanquam longam proboſcidem exactè, ne quid expiret, Hermetis ſigillo obſerādam, in diplomate per octo decemve dies ſinitur, dum per mediū vitrum quandam conquirat ſubſtātiæ macerationem. Deinde proboſcidis ſummo naſo detruncato, collocanda tranſverſim cucurbita eſt in perforato amplo fictili in id adaptato; & tenui cinere vndique ad duos tresve digitos aggeſto operiēda, & viuo carbone fumi expertè deſuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleum primum pallidum dein flaueſcens. Hac ratione Alchymiſtæ ex lachrymis, reſinis, atque etiam metallis per humectationem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus eſt tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandoque igni dexteritate ſumma: & ad poſtremum pro impēſa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & ſinceri olei vncia elici poteſt.

De infuſione, elixatione & ſuccorum extractione.

CAP. XI.

INFVSIO quod caloris vi nihil diſſipet, ſimpliciū vires puras ſyncerásque transfert in liquorem: at non omnes, ſed eas præcipuè quæ in tenuiore ſunt ſubſtantia: eas vero quæ in craſſa ac terrena; non æquè validas. Purgandi etiam vim ſummam elicit; quum præſertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut ſimplicium naturæ conſentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores ſunt multiplices, quorum præſtantiſſimus eſt aqua vitæ, quæ tenuiſſima cum ſit, in omnes commiſſæ materiæ partes ſeſe inſinuans, concretum illius ſuccum attenuat, incidit, colliquat, ſecumque rapit: ab hac deinde ſunt vinum album ac tenue, aqua tum ſimplex tum ſtillatitia tum in qua attenuantia ſimplicia ſunt incocta, hydromeli, mel & oleum. In his quę maceratur materia exarefacta ſit & aquoſo humore deſtituta, expurgata, minutim conciſa aut tuſa, vt liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dū contabeſcat, & ſapore deprehendatur vim omnē ſuam exuiſſe: aut ſi multa variaque permiſcueris, dum omnia fermentatione vnam candemq. communem naturam ſint adepta, quod fere triduo ſit. Liquor autem in quem eorum materia conjicitur vel tepidus ſit, vel tepido loco aſſeruetur, vel inſoletur, vt blandi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione comparantur potiones catharticæ,

& aceti, vini, mellis atque olei complura factitia genera. Vinum autem vt commode fiat, ſtirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra ſiccatur: deinde in muſtum conjicitur dum deferueſcat, ac poſt duos treſve menſes quum iam vinum deferbuerit & fuerit defęcatum, tranſfunditur recõditurque: nec ſi ſtirpium materia diutius macerari ſinatur, corruptionem ſubit, niſi vinum forte vapeſcat dolio nimium vacuato, aut nõ conuenienter obthurato. In vetuſtius etiam vinum macerata ſtirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ iucundum ſit ac familiare, quaſcunque vires acceperit, eas per omnia ſeſe inſinuans,* prompte in ſingulas & abditiſſimas corporis partes diffundit atque impartit, eſtque optimum medicinæ vehiculum. Vt ei præcipua hyeme ad craſſos lentoſque humores, ad obſtructiones ad morbos frigidos ac diuturnos, qui ſine febre fatigant: ad quæ quouis eſt ſyrupo vel medicato liquore præſtantius. Aceti, aut mellis aut olei conficiendi non admodum diſſimilis eſt ratio: de quibus ſeorſum particulatim trademus.

Liquor ſeu decoctum.

Liquor in quo iam ſtirpes incoctæ ſint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ proprie elixatio dicitur, rerum facultatem atque ſpeciem à materia ſeiungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui ſubſtantiæ portione transfertur in liquorem, vt ligna, pulueres, radices, herbæ, germina, fructus, ſemina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor vero, aut aqua ſimplex eſt, aut hydromeli, aut lactis ſerum, aut ſuccus, aut ſimile quippiam: raro vinum, quod prompte aceſcat aut vapeſcat, rarius aqua ſtillatitia, quod *Montanus.* vis eius exoleſcat. Nõ igitur, vt quidam memoriæ prodidit ſimplex aqua omnium eliciendarum virium communis eſt materia, neque vt ea cum frigidis frigida eſt, ita cũ calidis calida, neque ſi ſeorſum diutius excoquitur (quod ille putat) incaleſcit, ſed frigida ſemper tametſi minus, perſiſtit. Itaq. calida tenuiáque medicamenta quorum vires integræ deſiderantur ad frigidos, craſſoſque humores attenuandos: aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda ſunt, quod eorum vim aqua ſimplex nimium obtundat: frigida vero, vt bilioſos feruenteſque humores ac febrium ardores valide reſtinguant, ex aqua coquenda, addita etiam ſub finem interdum aceti parte octaua, ſi cum refrigeratione extenuatio

quoque & penetratio expetitur. Facultas porro quæ in tenui atque diſſipabili eſt ſubſtantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, reſolutio, coctione pauca euocatur, multa diſperditur: quæ vero in craſſiore eſt materia, vt abſterſio, adſtrictio, repreſſio, incraſſatio, non niſi coctione pleniore educi poteſt, altius enim demerſa eſt. Quin & eorũ quæ coquuntur materia æſtimanda, craſſáne ſit, dura, ſicca aut compacta, vt lignorum, radicum aridarum & ſeminũ: an è contrario. Cum igitur ſingula ſelecta expurgatáq. fuerint, ſeorſum moderatè (vt ſuprà de infuſione dixi) areſiant in vmbra, dũ aquoſus humor fuerit abſumptus. Ita enim vt odore atque ſapore ſic viribus efficaciora fient; dein quum coquenda erunt, quæ compactiora ſũt & diutius coqui poſtulant, prima in tepidam aquam conjicienda ſunt, deinde quę mediocriter, poſtremo quæ leuius: vt primum ligna, deinde radices, ſemina, lignorum cortices ac fructus, poſtremo flores, qui non niſi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi ſit expers, ſenſim ea ſerie coquantur, dum arida atque dura molleſcant: cætera vero planè contabeſcant & in liquorem vires ſuas odore ſaporéque noſcendas ſingula deponant, quod nec, vt quidam putant, hora vna, nec vllo temporis certo ſpatio, ſed vno periti artificis iudicio, definiri poteſt. Percocta omnia quinque ſéxve horis maceranda ſunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigeſcãt, excolandum eſt ius, atque in vſus recondendum. Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihílque cætera viribus aut ſapore nimiopere ſuperet & obtundat, ſimplicis vniuſcuiuſque vis atque ſapor ſeorſum ante permiſtionem æſtimandus obſeruanduſque fuit. Moderatus tamen atque conueniens virium ſaporiſque modus iuri impartiatur, ſi recentes herbæ, radices, cortices, ſemináve, quibus præſertim vis ſaporque validus ineſt, ex liquoris ſextuplo põdere coquãtur ad dimidias, vt ſtirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus dũ libra vna ſuperſit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarũ ſtirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim reſtent. His enim quod aridiores ſint & humoris non parum combibant, ex copioſiore liquore, & quod in ſicca earum materia vis firmius inhæreſcat, diutius elixari par eſt. Et hęc quidẽ ad iulepi aut apozematis vſum: nam ſyrupis, quod pluri melle & ſaccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & par-

rem ferè menſuram relinqui iuris atque herbarum. Recens enim herbarum radicumque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: ſicca vero ex ſextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris ſex aquæ, dum ſeſquilibra ſuperſit. Manipulorū is modus eſto vt ſinguli paulo minus quàm ſingulas vncias pendeant. Ea igitur mediocritate nec craſſum nec inſuaue nimis ius fuerit, atque moderata doſi integras vires ſortietur. Quanquam autem hæ communes ſunt coquendi leges, ſciendum tamen peculiariter eſt, quam ſimplex vnumquodque decoctionem ferre poteſt, vt vis integra elici poſſit: quorundam enim etiam ſi dura ſint, vt aſari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundam virentium & mollium manet, vt ſennæ maluæ, cichorij, bugloſſi: in id quidem ſimplicis cuiuſque natura pernoſcenda. Et hæc quidem ad quaſuis potiones comparandas. Ad fomenta vero ex aliis etiam pleriſque liquoribus ſtirpes coquuntur, vt ex lacte, ſi leniēdus eſt dolor, ex oleo ſi quid emolliendum, ex aqua aluminoſa ſi aſtringendum, è lixiuio ſi validè digerendum ſiccandúmque eſt.

Succus è viridi ſtirpe aut fructu expreſſus, vt illius ferè omnem ſubſtantiam atque ſaporem, ita & ſummas vires obtinet. Exprimitur autem ex minutim cōciſis tuſíſque radicibus, herbis, floribus, atque ſeminibus, quæ tuſa vtiliter ſinuntur biduo aut triduo macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari ſubiguntur, dum ſuccum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida ſunt & ſucculēta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca ſunt & paucioris ſucci, vt thymus, polium, laurus, ſaluia, ſampſuchus, & quorum lenta viſcoſáque eſt materia, vt bugloſſum, borrago, portulaca: ex his enim vix niſi ignis tepore liquatus ſuccus prolicitur. Omnium efficaciſſimus eſt qui recens fit ac turbidus: qui autē iam inclaruit puriorque redditus eſt, licet gratior iucundiorque ſit, vt tamen fęcem ita & facultatis portionem depoſuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatum ſit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad ſyrupos & potiones qui accommodabitur, expreſſus phialáque reconditus leniter inſolari, at tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcemque depoſuerit, & quicquid craſſum ineſt ſubſideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat, ſecretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur li-

tur limonum ſuccus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pyrorum, ceraſiorum, oxyacanthæ & ribes, hi enim diutius ſine coctura perſiſtunt. Recentium quoque herbarum ſucci eadem poſſunt ratione elici. At plerumque protinus vt extracti ſunt, in rem præſentem clareſiunt, idque vel ſæpius colo denſo aut panno tranſmiſſi, vel ex oui cãdido ſcopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis craſſior ſordes ipſi candido tanquam viſco adhæreſcat. Cõcreti porrò & obdurati ſucci plerique aſſeruãtur in varios vſus, qui aut mox vt expreſſi ſunt, & colo tranſmiſſi lento igni coquuntur dum craſſeſcant, vt ſapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut inſolantur concreſcũntque in ſolidam formam, vt aloë, ſcammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum ſuccus.

Emulſio iunioribus dicta huc etiam pertinet. Ex fructibus enim & quibuſdam ſeminibus contuſis elicitur, quæ quòd ſucci minimum fundant & ne attritu pingueſcãt, inter conterendum liquore aſperguntur, qui deinde ſimpliciũ viribus perfuſus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas, quator ſeminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum ana drachmas duas, ſeminis lactucæ & papaueris albi ana drachmam vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affuſa ſenſim libra vna aquæ coctæ quæ iam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis ad refrigerandum ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia, conteruntur pinei nuclei, piſtacia aut ſtrobili: nonnunquam & ſyrupus aliquis permiſcetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & ſyrupo. Cap. XII.

POTIONVM formæ ad ſimplicem intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios pleróſque vſus, tres nunc præcipuæ vſurpari ſolẽt, iulepus, apozema & ſyrupus. Iulepũ iuniores Græci iulapium appellãt, idque è quouis liquore ſtillatitio, aut ſucco defæcato addito mellis ſacchariue triplo conficiunt, coquũntque ſenſim expumando dũ toto ferè liquore abſumpto mellis cõſiſtentia fiat. Nunc verò ſimplicior fit atq; liquidior, quódq; ſimplex ſit ab apozemate, quòd liquidus à ſyrupo diſtat. Accõmodatur autem is præcipuè intemperiei corrigendæ, leniendæ ſiti & compeſcendo atque frænãdo humoris ardo-

ri,& malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore ſtilliatitio, vel è puro defæcatóque ſucco, vt limonũ aut granatorũ, vel è iure vnius paucorúmve ſimpliciũ, cui mellis ſacharíve quadrans permiſcetur, leniterque coquitur, ac deinde clarefit, & conditur aromate, vt citra aquæ vlliúſve liquoris permiſtionem, omnino iucũda fiat potio. Interdũ etiã nulla ignis vi ex his fit quę coqui nõ poſſunt, vt ex aquis ſtillatitiis, & ſucco limonũ: quę omnia ſaccharo expurgato affuſa, colo deinſo ſubindè transfigũtur. Ferè autem ſacchari quadrans aut ſextãs inditur, cinamomi verò ad vnamquamque doſim ſcriptuli dimidium. Eſt & alia iulepi ratio cùm hyeme, aut in virentium herbarum penuria, quiuis ſyrupus duplo aut interdum quadruplo ſtillatitij alteriúſve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum eſt, ſed ex complurium ſimplicium decocto compoſitum, quæ in multos varióſque vſus accommodantur : atque id ferè ad tres quatuórve doſes inſtituitur. Id autem quoniam ferè iulepo inſuauis eſt, raró in eoſdem vſus deſtinatur, ſed maximè in humorũ attenuationem, atque deterſionẽ, in corporis pręparationem, & in reliquarum expulſionem. Olim quidem Veteres modò virentes; modò aridas herbas mulſæ incoquebant, propinabántque ius colo tranſmiſſum: hyeme verò earum pollinẽ tenuiſſimum mulſæ inſpergebant: hæcq. vice erant apozematis. Nunc verò decoctarum ſtirpiũ ius aſſumitur ea quam ſuprà dixi ratione, in quod ſacchari aut mellis aut cuiuſuis ſyrupi quadrans, ſi nõ admodum inſuaue, aut triens ſi inſuauius eſt ſoluitur: rurſumque leniter & parcè coquitur aut ſolùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea doſi quam nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præſentem vſurpari ſolent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è ſimplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis ſcilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, aſſeruetúrque diutius, craſſiore fit conſiſtẽtia, in eos præcipuè vſus in quos & apozema, quãquam plerumque iulepi etiam commoditatem habet. Ex iis cõparatur quæ vix hyeme ſuppetũt nobis, aut quę æſtate non facile ſit aut promptum, cùm neceſſitas poſtulat, ex variis locis tam multa congerere. Fit haud ſecus ac apozema, è ſtirpiũ ſucco, vel ex earũ coctarũ iure, in quod adhuc tepidũ pro libris ternis ſingula ouorũ cãdida inicies,

diúque

diúque ſcopulis agitabis dũ ſordes omnis ſpumę adhæreſcat. Deinde in idipſum mellis ſaccharíve par pódus diſſolue, & rurſum coque dũ feruendo ſepoſitáq. ſpumæ portione, ſub hac detectus humor clarus appareat. Tũ denuò coletur & leuiter exprimatur reddatúrq. igni lento, dum percoctus ſit in ſyrupi conſiſtentiam, & in ſingulis libris binę duntaxat liquoris vnciæ ſuperſint. Quum tamen ius ipſum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibuſdã mucoſis ſeminibus, vt althææ, cydoniorum, aut pſyllij, aut ex tragacantho vel gummi Arabico craſſum lentúmq. euaſerit, vt conuenienter coletur, mellis ſaccharíve minus indẽdum eſt. Accuratius is clarificatur vt diutius aſſeruetur, nec putreſcat facilè, percoquitúrque in mellis cõſiſtẽtiam, ac dum extracta guttula atq. refrigerata, nõ ampliùs perfluat, & diluti mellis craſſitudine indureſcat. Quoniã autem plus ſacchari quàm apozema habet, liquoríſque minimũ & vix ſextãtem retinet, vt valida integráque eius facultas tranferatur in ſaccharum, ius. vt ſuprà dixi, meracius atque efficacius aſſumendum eſt. Omnium autem validiſſimi ſunt ii ſyrupi, qui è defæcatis expurgatíſque fructuum ſuccis comparantur, in quos par quoque ſacchari modus additur, expurgantur coquuntúrque vt ſuperiores. Aut ſi fortè ſucci vis coctione nimia diſperditur in ſacchari iã expurgati & perfectè cocti libra vna, ſucci crudi & reſidentia defæcati ſelibra ſenſim diſſoluatur atq. coquatur Si metuitur ne hic ſyrupus ob ſucci cruditatẽ ſitum cõtrahat, inſoletur dies aliquot. Hi enim ſi vel blando igne vel diplomate lentè ac ſenſim coquãtur, tota & integra ſucci vis transferetur in ſaccharum: ex melle confectus ſyrupus quia diutiùs aſſeruatur, minus neque ad conſiſtentiam coquẽdus eſt: is quoq. magis incidit ac detergit, Ex ſaccharo autem ſuauior, ſed non æquè efficax: percoquẽdus is eſt, at ferè tandem candeſit, quod tamen vitium præcauetur, ſi mellis quadrans permiſceatur ſaccharo. Harum compoſitionum formulas hic nullas deſcripſimus, quòd multę poſthac omniſque generis paſſim occurrant.

De clyſtere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER ſiue clyſmus eſt alui & inteſtinorum diluuium atque perfuſio ſiphone in podicem indita. In varios vſus comparatur, ad molliendas fæces obduratas, & in[teſ]tina oblinenda, ad flatus diſſipandos, ad expultricem vim proritandam, ad craſſos & pituitoſos humores deter-

gendos qui inteſtinis adhæreſcunt, ad humores è locis diſtantioribus euocandos, ad compeſcendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda inteſtina, ad naturales vires inſtaurãdas. Conſtat ferè clyſter omnis ex libra vna iuris vel cuiuſuis liquoris, in qua ſextans, aut quod ſummum ſit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrante. Pueris aut puſillis infra ſubſiſtitur, grandioribus ſupra tranſcenditur ad ſeſquilibram, ſimili cæterorũ ratione ſeruata. Omnium primus atque ſimpliciſſimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & ſalis drachmis duabus conſtabat: deinde verò compoſitiores redditi ſunt. Qui emolliens dicitur, ex iure fit coctarum herbarũ emollientium, vt radicis althææ & liliorũ, maluæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, ſeminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum, in quo ſoluta ſint interior pulpa caſſiæ, mel violatum, butyrũ ſalis expers, oleum ſimplex aut violatum. Interdũ ex oleo ſimplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorſus inteſtina oblinat. Ad flatus diſſipãdos cõfert ius origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cum ſemine aniſi, carui, cumini, fœniculi & cũ baccis lauri, quo diſſoluatur mel anthoſatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ, lauri aut chamæmeli. In eundẽ vſum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretenſi. Proritabitur expultrix facultas, ſi ſalis communis drachmę duę, vel ſalis gemmei drachma ſemis liquefiat, vel hiera ſimplex, vel compoſita, vel diaphœnicũ, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potenter ſtimulant. Detergens ex hordeo, furfure, roſis, plantagine, abſinthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admiſta hiera & melle roſato. Euocabuntur quoque humores è ſuperioribus ſedibus, ſi iſtis pulpa colocynthidos ad duas tréſve drachmas incoquatur: aut tantundem diſſoluatur pilularum cocciarum, aut quoduis acrius medicamentum, quandoquidem diutius inteſtinis obhærens, viſcera reliquúmque corpus vi ſua conturbare expurgaréque poteſt. Cùm dolores leniendi ſunt, melilotus, chamæmelum, ſemen lini & althææ, aliáque anodyna coquuntur in lacte, adduntúrque vitelli ouorum duorum. Aut ſi doloris cauſa perſpecta eſt, induntur quæ illam ſummoueant, vt exin dolor miteſcat. Si concitatior aluus, cohiberi adſtringique debet & inteſtinum corroborari, cõuenient roſæ rubræ, plantago portulaca, ſanguinaria, thapſia, cauda equina, additis granis myrti & cupreſſi nucibus:

inquo-

in quorum iure interdum maſtiche, bolus armena, ſanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliáque eiuſmodi quæ quandam pultis ſpeciem exhibent, permiſcentur ſine oleo. Recreantur porrò inteſtina, ſi iuſculo capi carníſve alterius bènè ſucculento, aut vino rubro generoſo ſubauſtero proluantur: exinanita quippe auidiùs hæc plerumque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Balanorum ſeu glandium vſus eſt ad proritandam vim inteſtinorũ excretricem, cũ enim ſubditus vix ſupra ſphyncterem muſculum aſcendat, hunc ſolùm acrimonia ſtimulat, & deſidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor ſex ve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro ſalſo oblitus pro glande eſt: quemadmodum & ſapo albus in eam coaptatus formã. Cæteris mel coctione incraſſeſcens, & in eam quam dixi formam redactum: cui ſi acrior deſideratur, ſalis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei ſcrupulus dimidius: vel pulueris hieræ ſcrupuli duo, vel pulpę colocynthidos pulueratæ ſcrupulus vnus inſpergitur. Frequentior porrò balani vſus ſæpè hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non ſolùm ad aluum ciendam, ſed ad hæmorrhoidas quoque reſerandas aut ſiſtendas, & ad tenaſmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIIII.

CATHARTICA potio quòd latiùs ſeſe diffundat ſubeátque tenues venas ad humores quoſuis expurgandos efficacior eſt bolo, pilulis & quauis ſolidiore forma: & pilullarum drachma vna liquore ſoluta, non minùs purgabit quàm duriorũ duæ. At verò quod medicamentũ vel acrimoniæ, vel malignitatis eſt particeps, liquidũ id magis quã ſolidum partes principes ferit atq. vellicat. Purgãtis potionis doſis rarò excedit tres vncias, ne copia ventriculũ ſubuertat. Fit autẽ interdũ ex ſimpliciũ purgantium infuſione, vt cùm rheibarbari drachma vna & ſemis, agaric. trochiſcati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerãtur in hydromelite, aut in aquis ſtillatitiis betonicæ & endiuiæ, & in expreſſo diluuntur ſex drachmæ ſyrupi capill. vẽ. Interdũ ex iure coctorũ fit purgantiũ, vt quũ polypodij quercini, ſeminis carthami, radicis petroſelyni, vuarũ paſſarũ expurgatarum an. ℥. ij. foliorũ ſennæ emũdatorum ℥. iij. epithymi ℥. j. decoquuntur in vnã doſim, addẽdo ſub cocturæ finem cinanomi ℥. ß. & in expreſſo diluuntur ſy-

rupi de ſcolopendrio ʒ.vi.fitque potio. Interdum mixturā quadam iunguntur decoctum & infuſum, vt ſi ad varios expurgandos humores præſcribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, bugloſſi an. m.ß. foliorum ſennæ emundatorum ʒ.iij. fiet decoctio ad ℥.ii. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒ.j.ß. agarici trochiſcati ʒ.j. cinnanomi ℈ß. in expreſſo diſſolue ſyrupi violati vel capilli veneris ʒ.vi. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doſes, atque ſyrupi in varios atque multiplices vſus conſeruādi. Interdū verò ipſa purgantium materia vel in tenuē pollinē redacta vel ab antidotis accepta, aquis ſtillatitiis aliòve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ pulueratę dātur ex aqua roſarum & ſyrupo roſato ad dyſenteriam: aut pulueris hieræ ſimplicis vncia ſemis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici ſemuntia ex iure radicum cichorij, oxalidis, petroſelini & polypodij. Purgantiū porrò aliæ quędā ſolidiores formę ſunt, bolus vt qui fit ex drachmis decem pulpæ caſſiæ cum ſaccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electuarium quoque ſolidiore forma, vt quod è ſucco roſarum eſt, & diacarthami, & quęcunque ad horū imitationem ſolent in rem præſentem præſcribi. Pilullæ his ſolidiores exiſtunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem poſthac exponemus.

De ſolidioribus formis, ac primùm de puluere.

CAP. XV.

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere nanciſcuntur materiam, qui vt rei neceſſitas poſtulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tanquam baſi in primis dicendum. In puluerem terūtur quę aut natura duriora ſunt, aut prorſus exaruerunt, vt quędam radices, complura ſemina, herbarum folia, ſurculi, flores, plurimáque aromatum genera. Hæc igitur mortario teri poſſunt, alia quidem tenuiſſimè & in exquiſitiſſimum læuorem, quorū nempe vis & facultas in ſubſtantia non admodum tenui poſita eſt, & quæ altiùs penetrare deſideramus: alia verò craſſiuſcule & minus accuratè, vt flores & aromata, quorū nimis attenuatorū vis facilè diſperditur. Aluta itaque tegēdum mortariū, ne pars tenuiſſima attritu euolet atque vaneſcat in auras: néve acrimonia aſtantes feriat offendátq; vt ferè fit in thapſia & euphorbio. Si tenuiſſimus puluis expetitur, denſo cribro cernendus eſt, ac ſubinde mortario redden-

reddendus dum totus trajici poſſit, ac demum ſedulò recondendus. Quæ multò ſunt duriora, vt corallium, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorum genera, quę præſertim in collyria vſurpari ſolent, mortario primū craſſiuſcule trita, marmori deinde vel porphyrio ſolidiſſimo inducūtur, & laborioſe læuigantur dum nihil aſperum aut durum ſubſiſtat. Quę porrò minus dura ſunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & ſemina atq; fructus, ſeorſum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permiſta ſiccioribus promiſcuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam ſemina, quia trita pingueſcūt & tempore rancida euadunt, minutiſſimè conciduntur. Glutinoſa vt gummi, ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore ſoluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut ſeorſum ſingula, aut confuſa pulucrantur, ſed quadam ſerie, primûmque duriſſima, poſtremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vſus: quibus nunquam pinguia ſemina, vt quæ diuturnitate ranceſcant immiſcēda ſunt, ſed quum apparabitur electarium illa poſtulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non ſolùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, ſed præterea ad ſiſtendas deſtillationes, ad aluum vel cohibendam vel ſubducendam. Is ſi non admodum inſuauis eſt, purus datur: ſin inſuauis, addito ſacchari triplo aut quadruplo. Extrinſecus quoq. in varios vſus pulueres tū capiti tū aliis partibus inſpergi ſolēt.

Paſtilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ſeu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoque ac plerumque eſt metallicis fiunt. Arida quippe medicamenta diligēter contrita, humore aliquo non pingui iungūtur excipiūtúrque dum coëant, vt liquore ſtillatitio, vino, aceto, herbarum ſuccis, aut quadam mucilagine. Humore abſorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum ſpecie, proptereáque ἀρτίσκοι Græcis & nobis paſtilli ſeu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut ſenſim in vmbra exareſcunt reconduntúrque. Cùm vſus requirit, cōuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptātur formas. Hoc tantùm diſtant à puluere, quòd huius ſoluti putent vires promptiùs diſſipari & vaneſcere, paſtilli verò

vtpotè ſolidioris atque compactioris , melius retineri & conſeruari.

Antidoti non ſolùm aduerſus venena, quæ vel per morſus, vel per cibos vel per potiones, vel per inſpiratum contactúmve inferuntur, ſed aduerſus viſcerum interiorúmque partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expurgandos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel paſſo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, ſenſimque moderato igne coquitur atque deſpumatur, cúmque expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore ſedato perductóque ad teporem qui immiſſum digitum admittat (nam calidius puluerum vim abſorbet) in libras ſingulas ternæ confuſorum puluerum vnciæ paulatim inſperguntur, paulatimque ligneo pilo melli permiſcentur, dum vbiq; ſubſtantiarum quædam ſit æquabilitas. Cùm mixtura prorſus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis nec ſolida, vt deinde mutua ſimplicium actione melior ſuccedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliíve fructus, aut ſaccharum etiam indendum fuerit, aut caſſiæ aut thamarindorũ pulpa, aut manna, minimè debet iſtorum cauſa mellis pondus augeri. Et hęc conficiendæ antidoti ſumma eſt ratio, in qua ſimplicium vires integræ perſiſtunt admodum efficaces, probéque fermentantur, & diutiſſimè conſeruari poſſunt, huius innumera poſthac exempla ſuppetent.

Electuarium formæ ſolidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam ſubſtituerunt, idque ſaccharo concinnatum, ſed commodo & effectu minori. Neque enim ſimplicium æquè validæ vires manent, neq; par eſt fermẽtatio, neque cõſeruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretique confunduntur: ſaccharum verò liquore ſtillatitio, aut quouis alioqui tamen acidus minimè ſit (nunquã enim vel limonũ, vel mali punici ſucco, vel aceto ſolutum denuò obdureſcit) igne diluitur, deſpumatur expurgatúrque) coquitur lentè ſupra ſyrupi craſſitudinem, atque dum extracta guttula ſoliditatẽ prorſus adepta videatur. Tum demum aliquantùm refrigerato, paulatim puluis inſpergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditúrque dum æquabilis omnium ſit vnitas. In ſingulas expurgati ſacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas ſingulas: inſuauis verò minus inſpergunt. Exempta dein maſſa ante-

antequam refrigeſcat menſæ inducitur,pilo dilatatur atque complanatur,& refrigerata diſcinditur in teſſellas vel quadratas vel quadrangulas vel rhomboideis, pōderis duarum triumve drachmarum,quæ in ſacchari duritiem ſicceſcant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt, quæ mox concreſcunt in orbiculos,vt in electuario cui manus Chriſti nomen indiderunt. *Rhomboideis.*

Pilullæ ex aridis quoque ſed minus laborioſe contritis medicamentis finguntur, quibus plerumque arefacti ſucci, & lachrymæ gummi accedunt.Omnia conuenienti pondere permiſta,humore excipiuntur non pingui quidem, ſed neque tenui vt paſtilli,lento tamen & glutinoſo,vt in maſſam iuncta aptius cohæreant,nec tempore exiccata maſſula dehiſcat,nec ſimplicium expiretur facultas.Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut ſyrupus craſſiuſculus,aut lenta quædam mucilago ex idoneo ſucco vel liquore cōparata.At nihilominus ſi vel lacrymas,vel gummi,vel ſuccos,vt aloen,ſcammonium, ſagapenum, ammoniacum, tragacanthum compoſitio habeat, tenui quouis liquore cogi ſatis ea poterit. Ac primum quidem gummi aut lacrymæ expurgatæ ſubiguntur pilo calido dum molleſcant ,pulueres paulatim induntur,ac poſtremo liquoris affunditur quantum miſtura poſtulat. Molliuſcula ſit initio, vt ſimplicium concurſione fermentatio proba fiat:exacto biduo aut triduo recondēda maſſa oleo amygdalino oblinatur:obuolutáque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem. *Catapo.*

De medicamentorum formis, primum de delinctu.
CAP. XVI.

ILLINCTVS,Grecis eclegma,thoracis deſtinatus affectibus,mediam ſortitur ſubſtantiam eámq. glutinoſam, ne præpropere elabatur in ventriculum, & media quaſi via ſubſiſtens atq.obhærens,thoraci pulmonibuſque impartiri poſſit.Fit igitur maxime ex fructibus, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ,dactyli,ficus, myxaria zyzipha, & ex ſuccis glycyrrhizæ,ſcyllæ,braſſicæ,praſij,hyſſopi,ex tragacantho,gummi arabico, ex ſemine cydoniorum, maluæ,melonum,cucumeris,citrulli, ex amygdalis,auellanis, ſtrobilis.Horum igitur contuſa cretáque impulſu materia, aut melle cocto, aut ſyrupo,aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta craſſitudinē, mellis aut pultis modo delingi poſſit.Si qui præterea pulueres vt cinamoni, zinziberis,

iridis,ari, dracuntij, aut diaireos aliorúmve electariorum induntur,pro eorum modo lentus liquor,qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipſis electariis & ſaccharo candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam ſyrupo ſoluuntur. Quocirca liquoris quantitas præſcribi nulla poteſt, ſed artificis committenda arbitrio.

De ſuccis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἐπεψημα, & Arabibus robub appellata, ſuccus eſt fructuum herbarumve expurgatus atque defæcatus, & ignis Solíſve beneficio in duriuſculā ſapæ conſiſtentiam percoctus. Hęc diu incorrupta ſeruari poteſt,& ſimplex appellatur: quæ autē mellis ſacchariue nonnihil in palati gratiam acceperit,compoſita. Ab vna triplex omnino ſubſtantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur,& quod expreſſum fuerit,denuo in duriuſculā conſiſtentiam recoquitur,hæc Veteribus inuſitata fuit. Altera quæ propriè ſapa Latinis, σίραιον & ἕψημα Græcis & rob Arabibus appellatur ex quàm recētiſſimo fit muſto ad tertias cocto,quod & mellis craſſitudinem ſuperat, & tempore dierumque numero & ſaccharum candeſcit. Quod ſi aliquantum tardetur,dum dulcore minimum depoſito acrimoniæ nonnihil muſtum conquirat,nunquam poſtea in ſapam concreſcet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatoque,fiet quod Veteres defrutum dixerunt,id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic ſanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum,oxyacanthæ, & ceraſiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens ſuccus ferueſactus concreſcet in ſapalem craſſitudinem, quæ aut ſimplex fiet,aut addito ſaccharo compoſita. Herbarum & fructuum expreſſi ſucci in alios, vt ſuprà dixi, vel ſiccantur vel reconduntur vſus.

Condiuntur fructus aut ſaccharo, aut melle,aut permiſtis ambobus:exigui quidem vt ceraſia: pruna, baccæ,ribes & oxyacanthæ,integri:maiores vt mala, pyra,cydonia,perſica,citrea,iuglandes virides confecti & foris intuſque purgati. Saccharum aqua ſolutum clarificatur & percoquitur, tumque humidiores fructus, vt ceraſia,corna, pruna, perſica, baccæ, ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquunturque leniter, donec abſumpto fructuum humore ſaccharum in priorem redeat conſiſtentiam. Fructus vero duriores,vt cotonea,iuglandes virides,citrea,pyra & mala,

intus

intus foriſque purgati atque ſecti elixantur donec tenereſcant, deinde eximuntur & demadeſcunt:in hac eorum aqua ſaccharum diſſoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore abſorpto, ſyrupi conſiſtentia fiat. Amariores fructus vt iuglãdes, citreorum & aranciorum cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum molleſcant, condiunturque ea quam dixi ratione. Haud ſecus radices vt eryngii & ſatyrij, acori & zinziberis, herbæ quoque vt mentha, lactuca, earumque tenuiores cauliculi conditi ſolent. Hæc porro ſaccharo imbuta ac bene ſaturata eximuntur, & Sole vel igne lento exiccantur, vt condita ſicca euadant, quæ pleroſque magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuerſa eſt ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur ſaccharo, vt conſeruari poſſint, quę proinde conditura neotericis Conſerua nuncupatur. Quod enim florũ vis coctione facilè diſpereat, nõ igni coqui, ſed duntaxat inſolari debent. Flores igitur vt roſarũ, violarum, bugloſſi vtriuſque, nympheæ, geniſtæ, cichorij, aranciorum, perſicorum, betonicę, ſaluiæ, hyſſopi, pæoniæ, roſmarini, calendulæ, exemptis ſuperuacuis demetuntur, ſummo vigore. Hos dein alij integros, ſimulque ſaccharum duplo pondere pulueratum in vitreato vaſe inuicem inſternunt, inſolántq. vnum, duos, trẽsve menſes pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laborioſè conterunt, & ſacchari duplũ triplumve pondus addunt, exquiſitè illa permiſcent, recondunt & inſolant, vt ſenſim nulla virium aut odoris diſſipatione fermentatio fiat. Alij ſaccharum tenuiſſimè terunt, huic roſarum aliorumve florum ſuccum affundunt, ex iíſque confuſis paſtillos, & figuræ cuiuſvis panes confingunt. quos linteo obductos inſolant, dum planè exaruerint. Hos bene recõditos conſeruant in annum, ad quoſuis vſus multo cæteris præſtantiores. Quidam flores integros duplo triplove primario ſaccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfectè commiſcent, dein vbi refrixit miſturam pyxidibus recondunt & inſolant.

Conditum compoſitum quale iuniores plerique in rem præſentem pręſcribendum duxerunt, mixtura quędam eſt appoſita ex ſimplici condito aut conſerua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem conueniens ſacchari modus adijcitur. Temperandorum lex

quidem nulla,ſed vtilitati iungenda eſt commoditas. Rarò tamen conſeruarum vncia,pluſquam puluerum drachmam admittit: vt in cardiaco quod habet condituræ bugloſſi, nymphææ & roſarũ, corticis citri conditi an vnciam dimidiam,pulueris electarij diambræ,de gemmis & diamargariton frigidi an ſcrupulum dimidiũ,oſſis è corde cerui,ſeminis citrei & cardui benedicti,radicũ tunicis & tormentillę an ſcrupulum vnum,ſcobis vnicornis grana octo,folia auri minutim concilã ſex numero, ſacchari albi quantum ſatis eſſe videbitur ad conditi formã.Huc quadã rerum affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis eſt paſta regia; Meſuæ electuarium regiũ.Ex his ea maximè cõficitur quæ pectoris pulmoníſq.vitiis,& extenuatis ſuccurrunt: cuiuſmodi eſt quæ continet, amygdalarum dulcium cortice liberatarũ ℥.j.ſtrobilorum,piſtaciorum recentium & expurgatorum an.vnciã,dimidiã pulpæ dactylorum,myxariorum& vuarum paſſarum an.drachmas ſex,gummi tragacanthi & Arabici an.drachmam vnam,amyli vncias duas,pulpæ capi elixi vncias quatuor:fructus omnes aqua roſata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur, & ſaccharo modo conuenienti paulatim inſperſo omnia ſubigantur in maſſam, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiuſvis figurę,ſenſim exiccandi,& auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor ſeminum frigidorum maiorum cortice expurgatórum,ſeminis papaueris albi & ſeſamini, an.drachmæ duæ: interdum cinamoni drachmæ tres aut ſemuncia: interdũ ambræ aut moſchi ſex octóve grana. Quæ ex quibuſdam horum maſſa ſimplicior conficitur,ſi diligenter ſubacta in panes aut placentulas concinnetur furnoque leniter coquatur, fiet qui Maſſæ panis aut Marci panis à iunioribus eſt appellatus. Et hæ quidem præcipuæ ſunt ſumendarum compoſitionum formulæ quæ nunc vſurpari ſolent: deinceps quę foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primum de humidis CAP. XVIII.

IN externis medicamentis prima ſint humida fomenta, quę vt variis partibus & in varios coaptantur vſus. ita & ex varia conſtãt materia. Alia dolores leniunt,alia laxãt atque emolliunt,alia adſtringunt,alia ſiccant ac diſſipant,alia partes corroborant.Sua autẽ eſt cuiuſq. affectus & partis apta peculiariſq.materia. Hęc non aliter quàm ſuprà dixi, ex cõuenienti idoneoq.liquore coquitur,aliàs ex aqua ſimplici,

plici, cui interdum ſub finem vinum vel acetum ſit adiectum, aliàs ex lacte, aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum ſimplicium tum liquoris, partis fouendæ magnitudini & ſitui accommodetur. Itaque ad caput ſiccandum atque corroborandum, & ad eius deſtillationes ſiſtendas, lotio fotúſque fiet ex cephalicis ſtirpibus, tenui lixiuio incoctis, addito interdum vino, interdum ſale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter diſcutientibus, aqua incoctis, affuſo interdum vini albi quadrante. Ad ventriculi dolores & eius concoctionem iuuandam, ex ſtomachicis, vino rubro adſtringente & aqua percoctis. Ad iecoris lieníſque tumores & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuantibus, quibus & adſtrictio lenis ad partium robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto ſub finem impoſito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis, aqua ſimplici vel hydromelite incoctis fouendum. Vtero his quæ tum affectui tum parti conuenierit, modo fotu, modo vapore ſuccurritur. Fotus porro parti affectæ per filtrū, vel per ſpongiā inducitur, quæ eo ipſo iure calente imbuta, ac deinde expreſſa ſit, aut per veſicam, aut per lagenam eiuſdem iuris plenam. Quum amplior eſt pars, quàm vt fotu vllo tegi tota poſſit, inſeſſus aptandus eſt, conſtans copioſiore decocto, in quod pars tota affecta immergi poſſit: non alia is quam fomentum ratione comparatur: particulatim autem mirè conducit tibiarum atque coxendicum doloribus: vteri affectibus menſibuſque ciendis, colicis, iliacis, præſertímque nephriticis. In doloribus hunc quippe laborantes partes omnes demerſæ, plurimum leuantur nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum vero vt totius eſt corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum eſt, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viſcerum intemperies emendat, quibus plerúmque corpus vniuerſum abſumitur atque marceſcit: corporis ſumma refrigerat, itémque denſat, ſudores coercet, nec tenuem ſubſtantiam diſſipari ſinit. Tepidum quo diutius ſine manifeſto calore corpus madeſcat, inſitum calorem ſuſcitat & auget, hunc cum optimo ſucco & alimento in corporis ſumma euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitumque meliorem procurat nec quicquam ſudore halituve digerit: quę omnia confert, nulla

corporis humorũ,aut ſpirituum perturbatione. Quod porro calidius fuerit,corpus calfacit.rigidis perfrigeratíſq neruis atque muſculis opitulatur, humores craſſos attenuat, concretos diluit, colliquat,fluxiléſq.reddit,interiora quoque ſed maximè cutis ſpiracula laxat, ſudores ciet,multaque diſſipat è corpore, hacque ratione ex accidenti ſiccat. Simul vero his eſt incommodis moleſtum,fluxiones ſi quę ſunt in partes imbecilles auget,ſpiritus incendit,corpus vehementer exagitat, adeo vt ſi vel plethoricum vel impurum fuerit,morbo promptè tentetur. Atque balneum eiuſmodi ſimplex eſto.Compoſitum vero vt fomentum variam ſimplicium materiam pro affectus ſymptomatísve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vſurpant,eſtque tum viribus tum formula à fomento diuerſum id ſimiliter parti cuipiam admouetur feréque principi,quam vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare,vel corroborare conſilium eſt Id cordi & iecori peculiare eſt. Concinnatur ex aquis ſtillititiis aliisve liquoribus,& binis vnciis ſingulæ accommodatorum puluerum drachmæ diſſolutæ permiſcentur,mixtura deinde tepefacta per ſpongiã tenuem vel per pannum mundum imbutum expreſſumque parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliáque ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur.Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert,in quo ſunt aquarum ſtillatitiarum endiuiæ,cichorij,portulacę,roſarum, plantaginis an. ℥ ij.aceti ℥ j.ß.in quibus ſoluantur roſarum rubrarum, cimarum abſinthij, trium ſantalorum, cyperi,ſchœnanthi,trochiſcorum è camphora ſingulorum pulueratórum ʒ i,fiat epithema.Cordi vero muniendo atq. corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi borraginis,roſarum cardui benedicti & ſcabioſæ,vini albi odorati an.℥ ij.in quibus ſoluãtur foliorum meliſſę &pimpinellæ, grani tinctorij,xyloaloës, corticis citri ſicci,radicum dictamni & tormentillæ an.ʒ j.caryophyllorũ ℥ß.croci ℈ j.fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet comprehendere, craſſiuſculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eos ipſos citra vllius humoris perfuſionem nonnunquam partibus inducunt,ſed vſu minore.

Mucilago ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis efficax,tum ſola tum illitui iuncta.Elici autem ea ſolet ex pleriſque ſeminibus, vt cydoniorum,al-

thææ,

thęę, maluæ, pſylli, lini, fœnigræci, quę aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillatitio aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiuſdam mucoris ſpeciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt. Sic cydoniorum & pſylli contuſa ſemina, in aquis ſolani & plantaginis macerantur ad eryſipelata & quaſvis inflãmationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur & iure ficuum, & fœnigræci mucus ex aqua chamæmeli aut ſaluiæ aut ex hydromelite, cum quid leniter reſolui poſtulat.

De oleo, cerato, vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus ſtatuendum duplex, vnum ſimplex, mixtum alterum. Simplex fit aut preſſu aut deſtillatione. Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis, quæ mortario tuſa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, ſacculoque inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, piſtaciis, ſtrobilis, nucibus auellanis & iuglandibus; atque etiam ex baccis lauri, iuniperi & myrti, ex ſeminibus lini, canabis, ricini cucurbitæ, cucumeris, papaueris & hyoſcyami, denique ex vuarum acinis tritis, calfactis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. Deſtillatione vero ea quæ per deſcenſum appellatur ex lignis, herbarum foliis areſactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubiectũ & agglutinatum profluit, quod ferè empyreuma redolet: qua ratione oleum eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod Philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione per aſcenſum dicta, quomodo ſupra docui quintam eſſentiam iunioribus inuentam, è ſtirpium materia ſeiungi, præcipuámque earum vim cum odore atque peculiari ſapore retinere. Mixtum porro oleum è ſimplici fit, in quod ſtirpium, fructuum, florum & quorumvis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit, tum demum exprimitur atque reconditur. Sic oleũ fit roſatum, violatũ, melinum, rutaceum, vulpinum ſcorpionum, lumbricorũ, aliáque generis huius complura. Simplex oleum ex oliuis aut amygdalis expreſſum ſumitur omnis alienæ qualitatis expers, puriſſimum ac optimum, quod integrè ac purè eorũ quæ infundẽtur velut cõmunis quędã materia, vires excipiat. Hoc autẽ vt pulchrius ſynceriuſque euadat, & ne tempore pingueſcens aut ranceſcens

ſordeſcat,tetrumque nanciſcatur odorem,lauari in primis debet,vel aqua ſimplici,vel roſacea,blandéque agitari,aqua ſubinde mutata dum prorſus albeſcat.In eo macerãtur medicamenta quadrantis aut(vt vires erunt) ſextantis põdere Si non inſolatu,ſed coctione comparandum id eſt,cũ medicamentorũ materia humor quoque aliquis vt vinũ,aqua ſimplex vel ſtillatitia,vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur , & eouſque decoquatur dum humor omnis abſumptus fuerit,& olei guttula igni data nõ amplius crepitet,ne ſi aſſeruandum fuerit,putredini ſituve inquinetur. Humoris indendi modus quadrans ad oleum aut etiã triẽs eſto: aut oleum ſine humore duplici vaſe ſenſim coquatur, ne feruendo vſtionis vel nidoris inſuauitatẽ conquirat.Atque hæc & ſimilia compoſita olea veteribus Grçcis quidem μυρα , Latinis vero vnguenta ſeu vnguinoſa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarij dicti qui aromatibus atque aliis odoratis rebus olea imbunt ac ſpiſſant ad odoris gratiam.Ipſis ſiquidem eiuſmodi odores conditi expetebantur,non ad fomenta ſolum & cataplaſmata aut ad vlcera inunctionemve corporũ,quibus vario vſu illinebantur,ſed propter fragrantiam etiam & ſuauitatem odoris quæ quidem noſtris quoque & oleis & vnguẽtis quo ad fieri poteſt concilienda eſſet,ſed ea in re Medicorũ imprimis dein & Pharmacopœorum accuſanda eſt incuria.Quinetiã ſimplex quodvis oleum ſi fragrabat vnguenti nomine dignabatur.Vnde laurinum vnguentẽ Galeno dictum:& Stacte perquàm odoratum & pretioſum vnguentum per ſe efficere tradita Dioſcoridi.

Embrocha non eſt vlla medicamenti compoſitio, ſed vtendi quædam ratio:partis nempe cuius vis irrigatio atque perfuſio oleo facta, quod vel altè cadendo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod Veteres ceratum mollius dixerunt:ex oleo & cera in id comparatũ, vt olei vis atque facultas cuti diutius inſiderent. Oleum quippe permiſto ceræ triente aut quadrante incraſſatur. Sed vt temporis & cæli conſtitutio fuerit,ceræ plus minuſve indendũ eſt. vt æſtuoſo cœlo plus,rigido vero minus. Cera minutim conciſa in oleum conjicitur,eáque liquantur ſimul vel igne lento,vel ne exuſtionem redoleant vaſe duplici:vix dum liquata igni ſubtrahuntur , continentérque rudicula permiſcentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & exungiæ,& mucila-

cila-

cilagines, quæ paulatim quoque reſtigerando permiſcentur. Si nihilominus exuſtio metuitur, cera pilo calido ſubigenda eſt, adiectio adipe aut mucilagine, vt res poſtulat, ſẽſimque affuſo oleo dum omnia in limenti mollitudinem concreſcant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis affectíque laſſitudine muſculis ſint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiuſmodi eſt quod habet, olei, ceræ an ℥. ij. terebinthinæ ℥. ij. mellis ℥. ß.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis eſt ἔγχριστον, medicamẽtum quidem quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, vt idcircò ceratum craſſius appellari iure poſſit. Ea autem eſt herbarum areſactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuiſſimus, qui refrigeſcenti cerato inſpergitur, & ne quid grumoſum maneat, acuratè ſpatha permiſcetur. Id cerato ſeu linimento aliquanto craſſius euadit. Mixturæ modus eſt vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò ſextantem contineat. Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ, ſicciores quidem vt pix, vt maſtiche, teruntur: humidiores verò vt terebinthina inſtillantur: mediç vt ammoniacum & bdelliũ, aceto, vino, aut alio liquore ſolutę induntur, ſiccantúrque dum abſumpto humore moderata ſit vnguenti conſiſtentia. Illitus aut vnguenti præſcribendi quantitas vix duas tranſcendit vncias, niſi affectæ partis amplitudo maiorem poſtulet.

Puls, cataplaſma ſeu malagma, emplaſtrum.

Cap. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſoluendum & ad concoquendum, ex farinis fit liquore quodam ſolutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquã & panis medulla, farinarum vice ſubſtituitur: vt quum ad arthritidis dolorẽ panis mica lacte bubulo diluitur, coquitúrque adiectis ſub finem vitellis ouorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt, vt ſi in libra vna mucilaginis ſeminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquaturque cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat. Butyrum, adipes & olea his inter coquendum continenter miſceri poſſunt, idque in varios vſus, & ne puls dum laboranti particulæ inſidebit, præproperè ſiceeſcat.

Cataplaſma ad eoſdem ferè vſus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplaſtrum quaſi ex amborum materia mixtum, conſiſtentia. Fit ex radicibus, her-

bis,floribus,ſurculis, coctis atq; contuſis dum abūdè molleſcant,adiectis deiñ farinis & oleis.Vnde non aliud cataplaſma cenſeri debet : quàm quod Veteres malagma dixerunt cùm & ex his ipſis quæ dixi medicamentis malagma confici.Celſus tradat.Itaque recentes radices,herbæ,flores, ſurculi,fructus, præſertimque caricæ coquuntur dum contabeſcant,cribro cernuntur,cretis addūtur & mucilagines, & farinæ,& adipes,& olea, rurſumque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis craſſamentum coeant.Hoc deinde cataplaſma linteo aut ſtupæ canabinæ inducitur,&ſuper integram cutim iniicitur. Omnium autē modus is eſto, vt ſtirpium pars ſit vna,farinarum ſemis,adipis aut olei quadrans.Si quæ ſemina,aut radices aridæ aut ſtirpes indendę fuerint,pulueratæ ſubſtituentur pro farinis hac formula:℞ Radicum althææ,liliorū & iridis an.℥.ii.caricas ſex numero,maluæ,violariæ,parietariæ,rutæ,abſinthii , an.m. j. coquantur & cribrentur,deinde addendo florum chamæmelī & meliloti,ſeminis aniſi & fœniculi pulueratorū an. ℥.ß. farinæ hordei,lini & fœnigræci an.℥.j.axungiæ anſeris,olei irini an.℥.iii,coquantur in cataplaſma.

Sinapiſmus tum qui cum axungia tum qui ſine hac fit,in cataplaſmatum eſt genere.Conficitur enim ex pulpę ficuū & fermenti pari pondere , quibus ſeminis ſinapis contuſi quadrans concorporatur.Nonnūquam adduntur & farinæ & adipes , ſed ea ſemp r ratione, vt ſinapi compoſitionis totius pars ſit quarta,tametſi eius vis intendi remittive ex cauſa poteſt.

Emplaſtro forma ſolidior ineſt,quoniam id non inditur in vlcera,ſed parti ſuperinducitur, iccircò maximè vt eam corroboret & exiccet,vel impactos ei humores digerat,interdum vt concoquat, raro vt emolliat.Non enim emplaſtri ſubſtantia intro ſe infert, ſed foris inſidens quæ ſubiecta ſunt potius in ſe rapit & euocat.Præcipua eius materia aut lithargyrus eſt, aut cera,aut gummi aliquod,aut permiſta omnia,quibus tamē oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant,nec partem cui inducantur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplaſtrum fit,non adeò tenaciter parti adhæreſcat vt ægrè ſummoueri poſſit. Sic quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & reſina coaleſcit. His lentis,glutinoſis ac verè emplaſticis,aridarum ſtirpium,aut metallorum creti pulueres plerumque induntur, omniaque legitimè concorporantur.Primùm autem ſi cera

inditur,

inditur, eliquatur in oleo: ſi lithargyros, ea quoq; ex oleo coquitur: ſi qui præterea inſunt herbarum ſucci & liquores aut mucilagines, cum his pariter feruefiunt dum abſumantur. Poſtea verò his permiſcentur adipes, & reſinæ, & gummi, vt ammoniacum, bdellium, ſagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino ſoluta: poſtremò terebinthina infunditur. His demum confuſis & in legitimam temperaturam coctis, igne ſubducto pulueres paulatim inſperguntur, agitantúrq. ſpatha dũ omnia in maſſam coëant. Ex hac manibus oleo perunctis ſubacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuiſſima quæque admiſcentur, vt crocus humore ſolutus moſchus, ambra & cętera quę ignis vim nullam ſuſtinent. Magdaliæ ea ſint conſiſtentia quæ minimè manus inquinent, & lentam nihilominus ſolidámque emplaſtri nanciſcãtur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur ſingulorum in temperatione quantitas iudicio potiùs quàm legibus præſcribenda: quam qui nõ obtinuerit, liquidis denuò vel ſiccis malaxando adiunctis, aptam compoſitionis formam inducet.

Eſt porrò & alia ſimplicior emplaſtri ſpecies, cùm prætermiſſis lentis hiſce & glutinoſis, ceræ pluſculum oleo liquatur, vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplaſtrum id iuniores appellãt. In hoc oleum & cera pari ſunt pondere: at nihilominus cùm æſtas eſt aut recens pinguiſque cera, paulò minus ſit olei: plus verò ſi vetus aridáque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione ſubſtituendi erũt. Et hoc quidem ceratum eſt durius. Vt autem emplaſtri forma exiſtat, ſi quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuẽdum eſt oleum. Si verò reſina, pix, metallica, aridæ ſtirpes, aut alia quævis exiccata atque puluerata inerunt, minus eſto ceræ. Antequam autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in cerati compoſitionem venerant, coquantur dum bene coëant, & eouſque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplaſtri conſiſtentiam habere videatur, craſſáque ſit mediocriter & vt cera igni remollita ſequax & quadamtenus glutinoſa.

Iuniorum quorundam ſedulitas formarum varietate capta, telas emplaſticas inuenit, quę pro partis affectę magnitudine confectæ & impoſitæ, aliæ reſoluunt, aliæ vlcerum ſordes expurgant, aliæ illa agglutinant & cicatrice obdu-

cunt,non in alios quàm emplaſtrum vſus,aptæ. In emplaſtrum quod coquendo legitimam propè conſiſtentiam ſit aſſequutum,tela vetuſtate quodāmodo iam attrita demergitur,emplaſtro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta,extrahitur tenditúrque,vt refrigerata obdureſcat, ac tū demum obuoluta reconditur,vt quæ ſic habet:olei,axūgiæ porci, lithargyri,an. ℔.j. ceræ nouæ,axūgiæ arietis , picis nigræ ruſæ an.℔.ß.coquantur ſenſim , ſub finem addendo colophoniæ pulueratæ vncias nouem , ceruſæ vncias tres: quum idoneam ſubſtantiam compoſitio nacta fuerit , immergendum linteum , dum vtrinque infectum ſit ſatis, atque vbi refrixerit recondendum.

De ſiccioribus medicamentorum formis. CAP. XXI.

PVLVIS ad externos affectus ,ſiue è ſtirpibus & earum ſeminibus. ſiue ex metallis & terrenis petitur, non aliter quàm ſumendus apparatur: quanquam interdum formę quędam craſſiuſculum poſtulant. Is in varias coaptatur formas,in ſacculum,in ſcutum,frontale,cucufam,ſuffitum. Sacculus pro fomento ſicco eſt flatus diſſipandos , ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos,ad refrigeratos artus, ad humores euocandos,& abſorbendos, denique ad deſtillationes ſiſtendas. Eiuſmodi eſt qui continet millij ℔.ß.ſalis vulgaris ℥.iiij. baccarū lauri modicè contuſarū ℥.ij. ſem. aniſi,fœniculi carui & cumini,florum chamæmeli, comarū anethi,an. ℥.j.integra nec tuſa omnia ſartagine torrefiant, & protinus recondantur in ſacculum:calidus capiti,ventri, aut cuius parti affectæ inducuntur , ſubinde mutetur dum optatum effectum præſtiterit.

Scutum. Scuti forma ventriculo peculiaris eſt,in id maximè vt illius inſitum calorem ſuſcitet,concoctionē iuuet, illíque omninò robur addat. Arida materia craſſiuſculè teritur ad vnciam vnam vel ſeſquunciam, carptoque bombace excepta geminis linteis cōſuitur inſcuti formā. Vt in eo quod habet roſarum rubrarum,menthæ,abſinthij,ſaluiæ,ſampſuchi,anethi an.ʒ ij.caryophyllorum,nucis moſchatæ,galangæ,ſchænanthi an.ʒ j.Redigātur in puluerem ex quo cum bombace ſcutum concinetur.

Cucufa ſeu cucullus. Non alia ratione cucufa minutim conſuitur,ad frigidam capitis intemperiem,& ad dolores inde genitos, ad deſtillationem ſiſtendam, modo eius forma capiti apta ſit &conueniens. Pulueris modus duarum eſt vnciarum : vt qui recipit ſaluiæ,ſampſuchi,roriſmarini ſtæchados,betonicæ, an.ʒ ij.corticis citri ſicci,granorum

alckermes

alckermes an.ʒ j.ß.piperis, cardamomi: caryophyllorum, nucis moſchatæ an.ʒ.j.ß.referãtur omnia in cucufa,in eoſdẽ vſus is quoq; puluis interdũ capillis inſpergitur.Ex cardiacis vt ex meliſſa, floribus bugloſſi & roriſmarini, ex ſemine ocymi,cardini benedicti, xyloaloë, macere, ſingulis põdere drachmæ vnius cum croci ſcrupulo ſacculus interſuitur cordi aptus.Ex his prætereaquæ capitis ardorẽ compeſcunt & ſomnum conciliant,vt ex roſarum,florum nymphææ,violarum,betonicæ,ſerpilli an.ʒ.j. frontale cõcinnatur:quibus ſi conciliandus ſomnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoſcyami aut folia aut ſemina.

Suffitus & odoramenta ad ſpiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externâque malignitate vindicandum: ad craſſam pulmonum pituitam & infarctus ſoluendos:ad ſiccandum roborandúmque cerebrum, eiúſque deſtillationes coërcendas ex cõuenienti ſingulorum fiunt materia. Hæc trita aut prunis candentibus inſpergitur, vt odoratum fumum expiret:aut aqua roſarum ſtillatitia vel alia odorata diluitur, quæ ſenſim igne incaleſcens, ſuauem halitum edat:aut in pilæ pomíve formam conglomerata, id odoris gratiam circunfertur. Ad ſiccandum corroborandúmque cerebrum efficacior eſt ſuffitus ſiccus,qualis ex ſtyriace, ex ſucco cyrenaico,xyloaloe & caryophyllis:ſiſtitur deſtillatio ſuffitu ex roſis, maſtiche, vernice. Pulmones expurgat ex tuſſilagine,iride,thure, aut ſulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe,caryophyllis,nuce moſchata,calamo aromatico,ſtyrace,benjoin,ambra, moſcho, quæ trita vt veterum thymiamata, vel in paſtillos referuntur, vel aqua roſarum vel lauendulæ vel florum aranciorum ſoluta,igni ſuperponuntur.

Ex horum quibuſdam pulueres fiunt odorati, ex his rurſum ladano exceptis poma odorata,vt quod habet ſtyracis aridæ ℥.ß.calami aromatici, benjoini, roſarum rubrarum, majoranę ſiccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒ.iij. macis, caryophyllorum an.ʒ.ij.ambræ,moſchi,an.℈.ß ladani puriſſimi quantum ad omnia concorporanda deſideratur. Pilo malaxentur calido,affundendo ſenſim aquam roſarum, aut napthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior maſſa fiat.

Sapo quoque horum permiſtione odoratus euadet, hac ratione, ℞ ſaponis albi(qui ex veruecis adipe, ex calce & ſale cõſtat.℔ j.radicis iridis florentiæ ℥.j.menthę, majora-

næ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an.ʒ.ij.aquæ lauendulæ quantum ſatis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipſos pulueres habẽt, cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctiſque effinguntur auicularum formæ, quæ citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumis expiretur. Si pulueres cum cera ſubigantur, ex hac concinnatæ minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoque halitum edent.

♃ carbonis ſalicis ℥.iij.ſtyriacis, calaminthæ ℥.ij.benjoin ℥.1. caryophyll. pulueratorum ℥.ß. concorporentur cum gummi tragacanthæ, effingantúrque vel tedæ vel auiculę.

Methodi Medendi libri quarti, Finis.

METHODI MEDENDI LIBER V.

De Vsitata Interiorvm Medicamentorum materia.

PRÆFATIO.

De ſimplicium Medicamentorum viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permiſceri illa cõponique debeant. Nunc verò particulatim omnem eorum materiam perſequi, & in quaſdam facultatum claſſes digerere conſilium eſt, quæ ſummis affectuum generibus ex aduerſo reſpondent, vt vnicuique medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remedium ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat. In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cuiuſque vires tum Veterum tũ noſtra obſeruatione cognitas recenſebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemvis affectum aptius conueniat accommodatúmque ſit, ſeligere liceat. Non enim quæcunque vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorſus ſimilia ſibi

ſibi ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur,quibus ad hunc illumve affectum magis conducant,aut hanc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuerſalis porro interiorum affectuum curatio iis completur,quę partis cuiuſque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant,aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiunt,in quibus poſita eſt omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahunt & vacuant,quę vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt,quæ prorſus expurgatas partes ab omni malignitate aut intemperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant.Poſthęc vero non admodum diſſimili ſerie externarum facultatum materiam diſtinguam. Quę autem medicamenta ſingulis morbis atque ſymptomatis peculiari quadam dote opem ferunt,in particulari ſingulorum curatione tradetur. In his recenſendis tum vniuerſalibus tum particularibus remediis,ex immenſa medicamentorum ſylua ea ſolum protuli,quæ velut optima & in hominum ſalutem vſu longo comprobata,medendi exercitatione vſurpari debent.Quę nulla naturæ & virium offenſione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quaſi cultu ſeruanda ſunt,nec temerè in noua quæuis& incomperta prorumpēdum.Sapore multa aut profutura,aut nihil certè nocitura putantur,quæ ſæpe vidi tacitis viribus, ſola obſeruatione noſcendis,alia ſumpta,alia ſolum admota, in perniciē ſummā &exitium miſeros præcipitare.Vtinam qui omnem ętatem diſcendis ſtirpium nomenclaturis conterunt, operā ſuam iis experiendis ſedulo nauarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optimæ ſunt habitæ, magno mortalium vſu retinentur,alię vero tempore exoleſcunt,ita & in ſtirpibus credi par eſt,eas omnium eſſe præſtantiſſimas,quarum priſca etiam nunc extant nomina.Quocirca nō operæpretium eſſe duxi, hoc loco ſtirpes ſingulas & metalla,atque res omnes terra maríque comparatas, in medendi vſum eorum more coaptare,qui omnia peræquè indignis laudibus quaſi emcomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani oſtentatione aut admiratione quàm medicinę fructu.

Quæ ſimplicem intemperiem corrigunt. CAP. I.

PARTIVM interiorum totiuſque corporis ſimplicem intemperiem emendat contrariorum vſus,quę ſumpta aut qualitate ſola , aut ſua pariter materia nos immutant, Qualitate ſola, quæ non in noſtram vertuntur ſubſtātiam,

ſed prætereuntia ſuam nobis qualitatem impertiunt,& intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida,humida aut ſicca exiſtunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua ſimplex frigida,quæ citra vllũ ſubſtãtiæ noſtræ incrementum exuperantẽ calorem obtũdit : ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucæ ex aqua comparatæ,& mali punici & citrij & conſimilium ſimplicium ſucci,in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas ineſt.In calidorum genere habentur pizer,zinziber,pyrethrum,ſinapi,& quæcunque citra alimenti cõditionẽ refrigeratas corporis partes calfaciunt,depulsóſq; frigore calorem ſuſcitant.Sic propemodum de humidis atque ſiccis ſtatuo,aquæ potum aut balneum etiã ſi intrò ſubeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamen minimè in corporis naturam mutetur, ſimpliciter humectare: quemadmodum & violam,& maluam,& althæam,& hordei decoctum , potus verò parſimoniam & arida omnia, quòd eum ſuperuacuum humorem abſumãt,exiccare. Materiâ pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in ſanguinem & ſuccum vertuntur alendo corpori idoneum,qui priſtinæ qualitatis ſemper particeps, cõditionis ſuæ quandam ſubſtãtiam gignit in nobis:ſicque pro diſſipata calida frigidam ſubſtituens atque reponens, cum ſubſtantiam ipſam quoque intemperiem mutat nouámque ſuggerit. Ea ſunt quæ alimenta dicuntur medicamentoſa. In frigidorum ordine ſunt lactuca,cucumis, pepo, ceraſiũ, aliíque fructus complures,qui dum nos alunt , nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorúmque calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum ſuaue , vua paſſo,ſtrobili, piſtacia , ſorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedem auiúmque carnes , horum quippe vſu corporis ſubſtãtia alitur,&pro frigida calidior redditur,natiuus quoque calor fouetur atque ſuſcitatur. In humectãtibus ea ſunt quæ non humore ſuperuacuo, ſed vtili & alimentario partium ſolidarum ſubſtantiam implent, alunt & augent,citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum,hœdinę aut vitulinæ carnis iuſculum,in quo etiã humidiores herbæ ſint incoctę.Corporis verò ſubſtantiam vehementer ſiccat & abſumit inedia,idque ex accidẽti, per ſe autem panis biſcoctus & arefactus è fabis,piſis,hordeo & milio torrefactis & ſale conſperſis,

ſperſis,

ſperſis, & meracius gaiaci decocti ius. Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigique ſolet, nec integrè poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius vix ſolitaria ſubſiſtit quin ſibi conſentanei humoris eiuſq. ſuperuacui prouētū faciat, & ex ſimplici cōpoſita euadat: hæc vero nō ante poteſt cōmode tolli, quàm vitioſus humor qui illius fomes eſt expurgatus fuerit. Expurgari autem conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur ſi deeſt, vacuationi eſt præmittenda, fereque curationis eſt initium. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rurſum aut naturæ aut artis ſit beneficio. Naturæ quidem in coctione, qua ſenſim inutiles & ſuperuacui humores, inſiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeo vt non amplius vel partibus vel iis ipſis adhæreſcant. Eos tandem ſic concoctione præparatos, natura plerumque vel ſponte vacuat: in idque opus illa etiam vias per quas excretura eſt dilatat atq. patefacit. Cæterum cum non ſemper natura valeat ſola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, ſed nec in acutis omnia illi tuto commiſeris, idcirco artis ſubſidio illam plerumque adiutare cogimur, præſertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorum præparatione. Hac quidem non verè coquuntur humores ſuperuacui, ſed feruidi & acres temperantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, & corporis exaſperatæ viæ leniuntur, clauſæ patefiunt aperiuntúrve: atque in his maximè poſita eſt omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De ſingulis igitur particulatim dicitur.

Frænans dománſque medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouerſum impulſos coercet atque compeſcit, vt eorum perturbatione ſedata, facilior ſit in aluum deductio. Id autem frigidum eſſe oportet, non tenuis ſubſtantiæ, ne magis exagitet, neque tamen craſſę, quod hæc vacuationi obſit, ſed quodammodo mediæ: cui etiam auſteritatis quiddam ſit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiuſmodi ſapore auſterum, χαλιναγωγοῦντα

acerbum & quodammodo crudum exiſtit, vt omphacium, ſuccus oxalidis, mali punici acidi, citrij & medici, ſuccus quoque oxyacanthæ & ribes: his enim maxime bilis retunditur acrimonia. Contrarium huic eſt medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eámque concitat & in furorem agit: quo genere eſt ſinapi, naſturtium, piper, cardamomum, omnéque calidorum aromatum genus.

Detergens medicamentum, Græcis eſt ῥυπτικόν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accõmodatumque eſt, quod vtriſque lentor plerumque inſit. Id lentos atque glutinoſos humores aut viſceribus aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutiſve poris præter naturam adhæreſcẽtes eluit, præteriénſque ſecum duducit atq. rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiuſdam & nitroſæ eſt ſubſtantiæ: quod vero interiore infarctu liberat, ſiccum eſt & mediæ cuiuſdã ſubſtantiæ: quod enim tenuius eſt, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc vero mora quadam & moderata craſſitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro eſt, qui & in eadem ſubſtantiæ mediocritate conſedit: hæc illius detergendi facultas interdum cum frigida eſt intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: ſed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium exiſtat, vt in abſinthio, in ariſtolochia & centaurio.

Huic ex aduerſo opponitur glutinoſum, Græcis eſt ἐμπλαστικόν, cuius partes colligatæ inuicẽ tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmiꝰ adhæreſcit, eam oblinit, atque etiam ſi caua eſt obſtruit: verè inquinans, infarciens & emplaſticum id eſt. In interiores corporis ductus inſertum, eos obſtruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eoſque pariter obſtruit. Huic media quodammodo eſt materia, humore multo aqueo vel aëreo, ſed tamen tenaci perfuſa: citra manifeſtum calorem, in quadam calidi frigidique mediocritate. Eiuſmodi eſt quod pingue appellaat, quodque dulci eſt ſapore, aut inſipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, nec ſalſum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis eſt λεπτυντικόν, craſſos atq. compactos humores incidit, comminuit & variè diſiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis eſſe materiæ: ſiue pariter frigidum ſit vt acetum, ſiue calidum

dum vt piper. Cæterum quod in tenui materia colorẽ habet ſecundo aut tertio receſſu eſtque ferè ſapore acri, id in attenuantium genere valentiſſimum eſt.

Incraſſans quod Græcis eſt παχυντικὸν, tenues fluxoſque ac liquidos humores, conſiſtentiores compactioreſque reddit: hoc vero efficit dum craſſa ſua materia ſe tenuioribus illis permiſcet, perinde ac ſi aquæ terra inferatur fiátque lutum. Sita eſt hæc vis & facultas in craſſa & terrena ſubſtantia, quæ aut frigida aut temperata ſit, citra vllam acrimoniam.

Obſtructione & infarctu liberans quod Græcis eſt ἐκφρακτικὸν, non ſimplex eſt & vniuſmodi, vt neque vna atque ſimplex eſt obſtructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à craſſo ſit humore, ita & quod obſtructione liberat, vel detergens eſt vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Pręcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum poteſt omnia præſtare. In his igitur poſita eſt vacuandorum humorum præparatio: at vero eam quæ corporis eſt, hæc præcipuè faciunt.

Leniens ſeu læuigans Græcis eſt λειαντον, aſperat & ſumma facie inæquales partes æquabiliter implet, ac plauas lęuéſque reddit. Exquiſitè humidum, id eſt humore multo aqueo atque etiam aerco abundans, in mediocri tamen & minus craſſa quàm glutinoſa materia, quę tamẽ humorem ipſum cohibeat, nec diffluere ſinat, vt melius implendis partibus atq. læuigãdis adhæreſcat. Eſtque quemadmodum & glutinoſum in quadam caloris frigoríſque mediocricate omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exaſperans τραχωὸν Græcis, detergente multò eſt validius, vt non ſolum ſordida & aliena eluat, ſed & partiũ quibus adhærent ſubſtantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer ſiccum eſt, & calore quodam pręditum, in mediocri tamen materia: hoc genere ſunt centaurium minus, ariſtolochia, aloë & quęcunque vehementer amara ſunt, ſalſa & acria,

Aperiens medicamentum quod αἰαςομωτικὸν appellant, vaſorum ora reſerat, omnéſque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & inteſtina dilatat & amplificat: quę conniuent iunctáque ſunt ſoluit, longiuſque diſiungit. Id ſubſtantia eſt mediocri, ſed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè ſicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atque coanguſtans, quod venarum & arteriarum ora reliquoſque corporis ductus coarctat,& in anguſtum adducit,Græcis eſt συνακτικὸν. Craſſioris id ſubſtantiæ eſt, frigidum pariter & ſiccum, omnis expers acrimoniæ & amatoris,vt quod in auſterorum adſtringentiumque genere primas obtinet.

Diſſoluens διαφορητικὸν dicitur quod intro ſumptum detergendo & attenuando non ſolum obſtructas vias aperit, ſed & obſtruentes humores in corporis ſumma impellit, eoſque tãdem vel ſudore vel halitu diſſoluit. Id autem ſubſtantiæ eſt tenuis & calidæ, vt detergendo attenuandoque celerrime penetret in omniáque ſubeat: huic ex aduerſo eſt cohibens,& tenuis humoris diſſolutionẽ coercẽs quod certe vel craſſum omnino eſt vel oblinens. Deinceps autẽ, quæ ſit expoſitarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æſtuantem & ferocientem bilem compeſcunt, inhibentque putredinem.

CAP. III.

FRIGIDORVM medicamentorum alia ſimpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum ſedant, vt mali punici ſuccus,alia attenuant & detergunt infarctuque liberant, vt cichorium:de quibus ſigillatim dicendum.

Lactuca frigida eſt initio tertij, humida ſecundo, idque ſimpliciter citra adſtrictionem aut vllius qualitatis exceſſum, crudaque æſtus, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æſtum compeſcit,bilem feruidioremque ſanguinem frænat.Neque tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorumve robur ſoluit, ſed nulla offenſione pro ſucco feruido temperatiorem profert, eumque benignum ac probum. Ea temperatione ſomnum accerſit,Veneris inſomnia coërcet.ad quę eius quoque ſemen vſurpari ſolet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida ſecundo,ſapore auſtero, bilis feruorem per febres maximè ardentes atque malignas,eiuſque ferocientis &concitatæ impetum ſedat,& putredinem cohibet ne ſerpat longius. Ventriculum corroborat, eiuſque vomitionis ſedat,cum præſertim qui à bilis ardore exæſtuat. Ventris quoque bilioſas fluxiones atque dyſenteriam ſiſtit.Cruda acetariis expeditur,herbæ coctæ ius & interdum ſuccus medicamentis, quorum penuria ſemen vſurpatur.

Plan-

Plantago vtraque frigida ſiccaque eſt ordine ſecũdo, modicè aſtringens folio & ſemine, radice quoque abigendis febribus peculiariter eſt efficax. Ea quoque bilis feruorem compeſcit, ſitim ſedat, etiam ſi vel decocti ius, vel ſtillatitius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aluíque bilioſos fluores & dyſenteriam cohibet: at nihilominus iecur renéſque infarctu liberat.

Roſa frigida primo, ſicca ordine ſecundo, leniter adſtringens præſertim alba, rubra vero paulò minus frigida, ſed ſicca aſtringénſque magis. Quocirca bilis æſtum retundit, confertque ad febres ardentes & quaſcunque putreſcens bilioſus humor procreauerit. Ventriculum iecurque corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiuſque dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quod ſapore non admodum iucundo ſit, ſtillatitius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Roſa pallida caloris eſt particeps atque ſiccitatis in tenui ſubſtãtia, multoque magis quæ moſchata appellatur. Vtraque amara abſtergenſque, venarum, arteriarum ac præcipuè iocineris obſtructiones expedit, nec ſecus ac aloe crebro vſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: bilem flauam seroſóſque humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientíque hydropi non parum confert.

Omphacium, vuæ acerbæ & nondum matureſcentis ſuccus, frigidus eſt ordine ſecũdo ſiccus primo, auſterus quemadmodum & fructus omnis crudioris ſuccus. Æſtum omnem febriumque ardores valde compeſcit. Incipiẽtes phlegmonas cohibet, putredinem coercet ac ſitim extinguit. Ac nihilominus iecoris obſtructiones expedit, vt idcirco regium morbum fœdóſque colores abſtergat: quæ dum præſtat leni ſimul adſtrictione ventriculum iecurque corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Ceraſum quod rubrum ſubacidumque eſt, frigidum ordine ſecundo ſiccumque primo eſt, languenti ſtomacho confert, appetentiam excitat & ſitim extinguit. Eius ſuccus quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcemque depoſuerit in annum aſſeruatur, febrium demulcet ardores æſtuantíque ſtomacho auxiliatur & odoris ſuauitate cor exhilarat. Et (quod cæterorum acidorum auſterorumque commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui è dulci ceraſo exprimitur, ſtomacho nocet, eſtque mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è ſuo frutice racematim propendens, ſubacido dulcíque ſapore, acidũ ceraſum ſuauitate, ſuperat nihilo facultate inferior. Eius ſuccus frigidus & ſiccus ordine ſecundo, acidus acerbuſq. ac leniter adſtringens, in annum quoque aſſeruatur: acutis febribus opitulatur earumque putredini reſiſtit, cardiacis confert, vomitũ & biliosum alui profluuium ſiſtit, appetentiam mouet, ſitim ſedat, ſanguinis feruorẽ demulcet & bilis acrimoniam domat, eroſiones & vellicationes eiuſdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm ceraſi aut ribis ſuccus eſt acerbior & adſtringentior, ſed inſuauior. Quocirca bilis ardorem aluíque profluuium efficacius compeſcit, acutarum febrium non putredinem modo ſed & malignitatem coercet, earumque acrimoniam ſtrenue retundit, ſyncopas ſtomachicáſque defectiones arcet, viſcerum ſubſtantiam roburque tuetur.

Mali medici ſeu citrij, limonij & arancij ſuccus acidior eſt quàm punici & acerbior, minus tamen adſtringens. Minus quoque vomitiones aut aluum ſiſtit aut ſyncopas tollit, aut viſcerum robur ſeruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earumq. concitatiorem materiã non minus frænat atque demulcet. Præterea tenuitate quadam vias ductúſque expurgat, calculoſis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ quàm mali punici ſuccus, frigidior acerbior adſtringentiorque habetur, & quamuis inſuauior minuſque cardiacus ſit, ferocitatem tamen febrium humorem æquè cohibet: validius vero bilis impetum, híncque ortam diarrhœam & dyſenteriam aliáſque eius fluxiones ſiſtit atque coercet.

Acetum frigidum atque ſiccum ordine ſecundo, licet tenue ſit & altè penetret craſſóſque humores extenuet, credaturque obſtructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & ſanguinem vndecunque manantem, incipienteſque inflammationes & ſumptum & admotum arcet: bilis quoque impetum ſedat temperatque febrium æſtus, ſitim extinguit, appetentiam mouet, nauſeam tollit: aperientia medicamenta prægnantibus tutiora reddit. Quæ dum præſtat in humoribus ipſam tamen viſcerum partiumque ſubſtantiam vellicat & ferit, neque his æquè ſuperiores ſucci robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendíque vis ineſt.

CAP. IIII.

INTYBI genera quatuor quæ nuncupantur ſeriola, intybum ſatiuum, intybum agreſte & cicerbita omnia quidem frigida atque ſicca gradu ſecundo, & aliquanto validiora agreſtia quàm ſatiua. Omnia ſanguinis humorúmque feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara ſunt, & detergentia, viſcera maximéque iecur infarctu liberant, abſumuntque aut diſſipant collectam in illis bilioſam illuuiem, viuidúmque faciei colorem reddunt. Ad hæc vero adſtrictione quadam ſtomachum propriè autem iecur atque renes corroborant, vt ne aſſiduo illorum præſertim cichorij, quod intybum eſt agreſte, eſu vel potu quiſquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atque ſicca eſt ſecundo receſſu, vis præcipua eſt in radice deinde in folio. Licet nullo ſit amarore prædita, iecoris tamē primum ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem diſcutit, arenulas expurgat, & menſes ciet, moderatè quidem omnia. Semen vero leniter adſtringit & corroborat: hinc alui profluuia & ſtomachi vitia potum ſanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine ſecundo, quæ quoniam improbum ſuccum gignit ac facilè corrumpitur, raro in artis remedia vſurpatur. Semine præcipua vis eſt, quod integrum ſi coquitur, iuſculo refrigerato modicè ſiccat, incidit & abſtergit, vt etiam lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrináſque ciet. Quod vero expurgatum fuerit, tritum aquáque hordei exceptum ſanguinis & vrinæ ardores lenit minuſque ſiccat.

Lichen vulgo hepatica dicta refrigerat & ſiccat ordine primo vt & inflammationes compeſcat, moderatè abſtergit & regium morbum ſanat. Ad hæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior: cæterum hepati familiares atque vernacula.

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omnéque adianti genus calore quodammodo temperatum eſt. At modicè ſiccat, extenuat ac digerit. Quocirca craſſam glutinoſámque pulmonum pituitam expellit, confertque aſthmaticis, lentámque & viſceribus adhærentem bilē eluit. Hinc ictericis ſuccurrit, hydropicis, lienoſis, nephriticis, horum-

que calculos terit ac menſes mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioſcoridi creditur.

Gramen & aſparagus moderatè refrigerant, ſiccant atque etiam abſtergunt. Hinc iecoris & renum obſtructiones aperiunt proſuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: aſparago in radice atque in ſemine cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant folio atque ſemine commendatur. Incidit detergítque, ac modicè adſtringit nullo manifeſto calore. Proprie autem iecur, deinde omnia quoque viſcera infarctu liberat ſeruato eorum robore. Febribus diuturnis morbíſque ex obſtructione profectis mirè ſuccurrit.

Formulæ potionum quæ ex his ſimplicibus in rem præſentem præſcribi ſolent. Cap. V.

SITIM quæ per ſummos æſtus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis compeſcit quæ pura ſit, leuis & omnis alieni ſaporis ac odoris expers: qualis è puriſſimo fonte per ſaxa & arenoſa rapidè profluit. Quæ tamen amplius extenuari leuiorque reddi poteſt, vel agitatione vel transfuſione crebra: immerſa etiam interdum cibarij panis medulla, quæ fermenti acrimonia illam ſeruato ſapore emendet. Quæ diu igne ferbuerit in fictili mundo & ſi tenuem de ſe vaporem multum expirauerit, attenuata tamen eſt leuiorque facta, ſed minus frigida, quod igneam quandam in ſe vim conceperit: neque priſtinã ſuauitatem retinet, quod contrarij ignis vi immutata ſit, & de ſua natura deceſſerit. Vt autem tutius & citra viſcerum offenſionem pro potu ac vice vini ſumi poſſit, in ea integrum hordeum incoquitur dũ crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damaſcena vel corynthia vel ſaccharũ, cum præſertim vlla eſt pectoris affectio adiecto ſub finem cinamomi momẽto ſi ventriculi robur ſeruandum eſt. Quod ſi acida magis delectãt aut nauſea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frænandus eſt aut viſcerum robur conſeruandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citriíve mali pulpa, vel ceraſa, vel vua acerba, vel oxyacanthæ baccæ: aut certè horum expreſſus defæcatuſque ſuccus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur quid laborãtis palatum faciat. Sic enim ſeruatur aquæ refrigerandi facultas & eius mollities qua tandem vẽtriculum viſceráque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque per ſe-

per febres ardentes atque peſtilentes eiuſmodi potiones his conferent qui ventriculo & viſceribus ſunt imbecilles, & qui nauſea aut animi defectione aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica virium ſpirituúmve diſſipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecoris lienîſve calidior intemperies aut vetus obſtructio etiam cum tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, ſi vino parcendum eſt, vt plerumque licet, pro potu erit iuſculum radicis graminis, aut oxalidis ſi præſtantius deſideratur, aut cichorij ſi præſtantiſſimum. His enim citra vllum incommodum ſeruatoque robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis bugloſſi aut aſplenii herbæ aut corticis tamariſci iuſculo. Medicatæ verò potiones ad ſitim, bilis æſtum ac feruorem & ad febrium ardores earúmque arcendam putredinem, ex aſſeruatis iiſdem ſuccis & ex aquis ſtillatitiis ſic fiunt iulepi formula in rem præſentem. ℞ Aquæ roſarum ſtillatitiæ ℔ i. ſacchari clarificati ℥ iiii. bulliant igne lento dum exquiſita ſit permiſtio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius, ℞ Aquarum ſtillatitiarum endiuiæ & roſarum an. ℔. ß. ſacchari albi ℥ iiii. coquantur modicè in iulepi conſiſtentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis ſimiles quoque comparantur cum preſertim aluus profluit. Iam verò ſi acidi iulepi vſus fuerit neceſſarius, ſeu propter nauſeam & animi defectionem, ſeu vt bilis feruor putredove coërceatur, acidus ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum ſub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞ Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥ iiii. lentè coquantur dum deſpumauerint. Aut, Iulepi roſati, ſucci limonum, an. ℔. ß. miſce in eoſdem vſus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔ i. aquę roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥ iiii. coquantur dum deſpumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio ſic fiet. ℞ Aquę puriſſimę ℔ i. aquę roſarum, ſacchari albi an. ℥ iiii. aceti ſub finem iniecti ℥ ii. vel omphacij ℥ iii. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſeruati aquę coctę quadruplo diluantur. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrii, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharum

ſimplex. Hæ igitur potiones bilioſis febribus tum intermittentibus tum continuis ſeu ardentes ſeu peſtilentes eæ ſint, accommodari ſolent. Cæterùm noxiorum atque feruentium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuent: bilis enim tametſi feruida, plerumque tamen tenax craſsáque eſt, velut in fellis cyſti: nonnunquam & per has febres viſcerum tenuiúmque venarum obſtructio à pituitoſis & obduratis eſt humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus; quod ex his aut ex horum quibuſdam conſtet. ℞ Radicis cichorii, oxalidis, graminis & aſparagi an. ℥ ß, endiuiæ, ſeriolæ, agrimonii, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ ij. coquatur ex aquæ ℔. ij. ad dimidias. Colato & expreſſo iuri adde ſacchari albi ℥. iij. fiat apozema. clarificetur & aromatizetur ʒ ij. ſantali citrini, vel ſantali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis ſuſpicio ineſt, arceri ea ſimul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, ſeminibus citrij & cardui benedicti, & limonum ſucco: de quibus tamen poſthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marceſcunt, aut hyeme quoniam frigidis iam arefactis vis nulla manet, radices ac ſemina ſic debent in apozema conferri.

℞ quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum ſe endiuiæ, lactucæ & aſparagi an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde ſacchari albi ℥ ij ß. fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri poſtulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut ſub coctruræ finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & ſacchari vice ſyrupus aliquis diluitur in apozemate vt ſyrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iuſculum ſi non admodum ingratum fuerit nulla ſacchari ſyrupíve permiſtione datur, vt quod habet radicum graminis; aſparagi & oxalidis an. ℥ j. ſem. endiuiæ & melonum an. ʒ ij. Coquantur ad ℔ j. ius coletur in rem præſentem. Cùm non facilè ſuppetet apozematum materia, ſyrupi in vſum aſſeruati diluentur duplo triplóve aquæ coctæ, aut liquoris cuiuſdam conuenientis. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è cichorio ſimplex, ſyrupus de endiuia & ſyrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus præparatur. CAP. VI.

QVAE porrò medicamenta ad atram bilem aut etiam ad ei finitimam cæruleam aut æruginoſam (quæ ex præaſſata citrina aut praſſina fiunt) conferant, ſi domanda ea fuerit, ea ipſa vſurpentur acida quæ ſupra dixi flauæ bilis acrimoniam conſopire atque frenare: etenim crebro vſu atræ perinde ac flauæ bilis ſymptoma lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat poſtulet, hæc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida ſecundo aquea & emolliens, feruidos acreſque humores temperat, lenit atque ſubducit, ſiccam exuſtámque bilem & qui ab hac fiunt capitis dolores conſopit, ſomnúmque accerſit, cordis tædia depellit.

Bugloſſum vtrumque tum hortenſe quod borrago appellatur, tum agreſte calidum humidúmque eſt ordine primo. Eadem quæ viola confert ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, diſcutitque melancholicorum imagines & ſpectra.

Malorum fragrantium ſuccus vt odoris ſuauitate cor reficit, ita & quicquid infeſtum eſt præſertim verò bilis atræ fuliginem domat: ſuáque ſubſtantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & meliſſophyllon, calida ſiccáque receſſu primo. Demulcet quoque atram bilem: confert ad timores & triſtitias quę occaſione nulla ex atra bile ſuſcitantur, lætáque facit ſomnia. Simul quoque aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem preparanda erit, medicamenta quę ipſi pręparandę conueniunt, ſi feruidior ea acriórque fuerit, ex iis conſtent quę mox ſubjiciam: ſed quę tamen frenantium quę dixi mixtione temperata ſint, Si verò lenta craſſa atq. terrena ea fuerit, & tanquam fex limúſque ſanguinis nullius ſit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quę ſequuntur ſolis ad purgationem pręparabitur.

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecundo, modicè acris & amara: viſcerum omnium obſtructiones tollit eaque corroborat, exuſtos humores blandè ac ſenſim expurgat, ſanguinémque puriorem reddit: vrinam bilioſam & multam commãducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viſcerum obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate

remedio eſt:corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis, & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrinâſque mouet : fumariam facultatibus omnibus æmulatur,ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta , primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrictioniſque particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit, obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, aquatúmque nigrum & febres lentas diuturnâſque pellit,quandoquidem venas omniáque vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium,quódque ceterachum appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit,fœdúmque ex obſtructione colorem detergit,atque calculos etiam in veſica comminuit.

Polypodium moderatè calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimúlque auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit,atram craſſiorémque bilem ſenſim expurgat.Nimia autem eius auſteritas leniente & humectante quopiam,vt Gallinaceo iura, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccúſque eſt tertio receſſu. Attenuat detergitque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat,lienis prædurum tumorem diſſoluit, præcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus : eumque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoque obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi, incidit abſtergitque. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax,ab hoc eſt cortex,deinde flos ac folia poſtremo loco lignum : huius decoctũ peculiari facultate lienem validiſſimè comminuit prodeſtq; morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccusque ordine tertio,incidit ac leniter adſtringit,melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbiſque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis.Sed tamen ſitim æſtumque ſuſcitat: quamobrem vuæ paſſæ,violis aliiſque lenientibus permiſcendus.

Ex his compoſitiones in rem præſentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam,ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus conferent: vt iuſepi ex aquis ſtillatitiis violatum, bugloſſi vtriuſque, meliſ-

ſæ & fumariæ. ℞ Stillaticiarum aquarum violarum, bugloſſi, borraginis an. ℥. iii. ſucci malorum redolentium, ſacchari albi an. ℥. iii. fiat iulepus ſumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞ Florum violarum, bugloſſi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & meliſſæ an. m. ij. macerentur horis duodecim in ℔. duabus aquæ tepidæ. In expreſſo diſſolue ſacchari albi ℔. ß. fiat iulepus leniſſimè coctus.

Apozema ex earum herbarum radicumque decocto ad craſſam & feculentam melancholiam, ad lienis obſtructiones atque tumores, ad quartanam omnéſque affectus melancholicos. ℞ Radicum bugloſſi, polypodij quercini an. ℥ ß. corticum capparis & tamariſci an. ℥. iij. cymarum lupuli, fumariæ, meliſſæ, caſſuthæ, ſcolopendrij an. m. j. fiat decoctum ad ℔. i. in quo diſſolue ſacchari ℥. iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta ſimplicia frigidos humores præparătia.

CAP. VII.

CALIDA tum præcipuè ex vſu fuerint quum corpus vel nimioperè refrigeratum, vel frigidis pituitoſiſque humoribus confertum exiſtet. Ex his autem alia probum vtilémque ſuccum progignunt, alia crudorum concoctionem adiuuant, alia ſuperuacuos ac pituitoſos humores attenuãt, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis ſunt calida alimenta, quæ quoniam boni ſunt ſucci, natiuum calorem augent ſimulque vtilem calidum ſuccum generant. Inter quæ primas tenet vinum generoſum, deinde auium quadrupedumque ſalubriorum carnes, ſorbilium ouorum vitelli, vua paſſa, ſtrobili id eſt nuclei pinei, piſtacia. Calida vero aromata & quæcunq. poſt hac tradentur ſuo calore partium robur augere earumque inſitum calorem fouere atque ſuſcitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunque calida ſubſtantiæ tenuitate craſſam pituitam incidunt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparant: in quorum cenſu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuam vim obtinet in radice, deinde in ſemine: cenſetur ſecundo calidorum ordine, tertio ſiccantium. Venarum, arteriarum renumque obſtructiones abſtergendo, attenuandóque ſoluit flatúſque diſcutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxyſmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infenſum.

Petroſelinum tertio eſt ordine calidorum ac ſiccorum, cuius etiam vis in ſemine atque radice. Extenuat, aperit, menſes vrináſque ciet, obſtructiones tollit, & flatus extinguit. Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ ſuppoſitum.

Fæniculum ſemine valet & radice, eſtq. tertio gradu calidorum & ſecundo ſiccorũ, viſcerum renúmq. infarctus expurgat, torminâque ſedat quàm prædicta tutius & validius.

Betonica calida ſiccáque receſſu ſecundo, incidendi, detergendique vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, eiuſq. concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lieniſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat, omnibus denique obſtructionibus expediendis & cum febre & ſine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum ſiccúmque eſt ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem craſſum quem per aluum etiam exigit, ſic viſcerum omnium ſed maximè pulmonum obſtructiones expedit craſsámque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorũ ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, iecur, lienem, thoracem, vterumque validè expurgat & obſtructione liberat. Id tamen cenſuit Dioſcorides renibus ac veſicæ nocere.

Sthœcas calida ſicca primo ordine, ſubaſtringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniáque viſcera obſtructione liberat ſimulque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo praſſium ordine vniuerſas obſtructiones aperit. Hinc tuſſientibus & peripneumonicis ictericiſque confert, lienoſis atra deducit, menſes quoque ciet. Crudo etiam nauſeabundoque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abſtergendoque infarctus omnes expedit, vrinas ac menſes expellit: regium morbum & aſthma expurgat, corpus ſudore digerit, elephantiacis, quia craſſos humores extenuat, cutim calfacit, mordet, ſugit, poſtremò vlcerat, remedio eſt. Prægnantibus verò ſuſpecta, quandoquidem ſeu pota ſeu admota conceptum interit ac ejicit.

Pulegium eodem caloris ſiccitatiſque eſt ordine: craſſos humores

humores extenuat & lentos,quia ſubamarum detergit,craſſam pulmonum pituitam & lienis atram b.lem educit, menſes ſecundáſque pellit,ventriculi cruditates nauſeámque compeſcit.

Saturia quæ & tymbra pulegij vires proximè imitatur.

Thymus calidus ſiccúſque ordine tertio, ſtrenuè incidit, viſcera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atque thoracem.Menſes quoque ciet,ſed fœtum expellit.

Chamædrys quaſi puſilla quercus calida ſicca tertio ordine,craſſos lentóſque humores incidit & terget, atque viſcerum obſtructiones expedit vrináſque & menſes ciet.

Chamæpitys ſicca tertio ordine, calida ſecundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio eſt,ab odore pinus & ſimilitudine quaſi pumila pinus appellata.

Rubia radice atque ſemine pollet,calida ordine ſecundo, ſicca tertio.Eximia detergendi facultate inſignis,qua iecur, lienem,renes atque vterum exquiſitè purgat. Nam icterum ſanat,lienem abſumit,vrinam craſſam atque copioſam nonnunquam & cruentam mouet,menſes ciet, appoſitá que ſecunda, fœtumque detrahit:vt proinde minimè ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccúmque gradu ſecundo, folio ac flore vtile.Iecoris, ſplenis, renum & vteri obſtructiones vehementer adeò ſoluit,vt etiã tamen immoderato vſu ſanguinem atque etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida ſiccaque ordine ſecundo, ſummè amara.Terget,tenuat,purgat & obſtructione liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validus præſtat.

Ariſtolochia præſertímque rotunda calida atque ſicca tertij gradus initio,radice ad omnia quæ dixi ſuperioribus quoque eſt efficacior, adeóq. validè cerebri & pulmonum lentam putrémque pituitam expurgat, vt epilepſiæ ab vtero, tuſſi & aſthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abſceſſus:ſed abortum quoque prouocat.

Aloë calida ſiccáque ordine ſecundo, adſtringens & amariſſima,ventriculum impensè roborat, quæ præſertim lota fuerit:lentam craſsamque pituitam extergit,& omnes omnium viſcerum obſtructiones validè adeò ſoluit vt & venas corrodat & earum oſcula crebriore vſu reſeret & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantium medicamentorum permiſtione exacuitur,idque non amarore ſolùm, ſed pur-

gandi quoque vi, qua quod deterſit protinus expurgat detrahítque in aluum. Crudos humores & ſuperuacuos abſorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compoſitiones exempli gratia ſubjiciam, quæ lentam craſſamque pituitam apparent, contumacéſque obſtructiones expediant. ♃ aquarum hyſſopi, fœniculi & betonicæ an. ℥ iij. ſacchari albi ℥. ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi Apozema. ♃ radicum apij, petroſelini & fœniculi an. ℥ ß. hyſſopi, betonicæ, origani, ſatureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔. j. decoctum coletur deturque ad ℥ iij. Calidarum enim herbarum vis purior atque validior in hydromeli quàm in aquam transfertur, hebeſcit enim ſi aqua permiſta ſit.

Si acidum magiſque penetrans apozema eſſe conueniet radices horis ſex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur ſi rubiæ radicem, praſſium, calamintham, thymum aut pulegium habeat, ſed inſuauius & geſtanti in vtero mulieri ſuſpectum. Id hyeme perinde ac æſtate comparari commodè poteſt, quod calidæ ſtirpes exarefactę calfaciendi, incidendi detergendíque integra facultate minimè fruſtrentur. Quapropter Veteres vice apozematis aut ſyrupi hyeme aridas herbas in exquiſitum læuorem tunſas dabant ex hydromelite. Hyeme quoque in apozemata conferuntur ſemina aniſi, apij, petroſelini, fœniculi.

Si magna attenuandi & in diſtantiſſima quæque penetrādi vis deſideratur, hæc ex gaiaci iuſculo ſeu cocta ſeu in puluerem redacta offerantur apozematis ſpecie, maximè in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidem ſudoribus ſi vitium in ſummo eſt corpore, aut ſine his ſi in viſcere recondirur. Si veſtutior ac contumacior fuerit interiorum viſcerum obſtructio, minimè ciendi erunt ſudores: ſin vitium in ſummo ſit corpore, purgatione præmiſſa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris ſimplicibus quæ poſtremo loco inter valentiſſima recenſui, compoſitiones & ad menſes ducendos & atterendos calculos præſtitui ſolent.

Purgantium medicamentorum materia. CAP. VIII.

NVNC quę medicamenta pręparatos iam humores exigant è corpore omnémq. impuritatē tollant, propoſita iam ſerie tradendum. Eorum aciē quæ corpus quouis modo ſeu ſurſum ſeu deorſum verſus exinaniunt, alia id quadā materiæ conditione, alia formę & totius ſubſtantię proprietatę,

prietate,alia vtriſque prętant.Solius materiæ vt emolliendo quidem & leniendo aluum ſubducunt, oleum & butyrum,malua, althæa, viola, mercurialis,pruna,pſyllium & huiuſmodi plurima:quæ quoniam formæ proprietate prorſus deſtituta ſunt, inter purgantia neutiquam recenſeri ſolent,quemadmodum neque hydrelęum, quod tamen vomitiones ciet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes ſic coarctant & adſtringunt, vt humoris in ſe reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoque vi purgare cum Meſue non affirmem. Etenim ſi peculiari quodam inſtinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent: atque vt fatetur, myrobalani citreæ bilem,cæpulæ pituitam,inde melancholiam ducant,ea vacuandi varietas non ab abſtringente materia quæ vna omnium eſt communis,ſed à cuiuſque formæ proprietate proficiſcitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adſtrictione ſua depellere. Quadam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hæc ſunt. Tertia porro quæ peculiarem quendam humorem inſita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione,alia deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt ſemen atriplicis & raphanus: alia mediocriter vt aſarum:alia moleſtè vt elleborus. horum vero quæ aluum mouent,alia bilem flauam,alia melancholiam, alia pituitam,alia humores tenues aquoſoſque diſiiciunt.In vnoquoque genere quædam imbecillius, quædam validius id præſtant, Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius ſcammonium: pituitam modicè agaricus,validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè ſena, moleſtè elleborus niger: aquoſum humorem moderatè iris vel cucumer agreſtis, immoderatè & impetu daphnoides.Neque ſolum ex viribus & energia, verum etiam ex agendi ratione horum differētiæ exiſtunt.Nam licèt rheibarbari tanta portio ſit, quæ pares atque exigua ſcammonij portio vires obtineat, non tamen ſimiliter & ratione pari aget: neque poteſt rheumbarbarum quantumuis auctum ſcammonij rationem & naturam imitari, neque ſcammonium quātumuis imminutum rheibarbari conditionem ſortiri. Ineſt enim pręter communem & alia ſua cuique proprietas indiuidua quam in alio nuſquam reperias: hanc ex Veterum monimentis noſſe aut vſu inueſtigare decet. Quę in vnoquoque genere imbecilliora ſunt,è proximis ſedibus expurgant, ex ventriculo,in-

teſtinis, meſenterio, iecore & ex liene: validiora è diſtantioribus magna vi extorquent. Cæterum vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quę vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta eſt & accommodata. Capiti agaricum, pectori caſſia fiſtula, ventriculo & inteſtinis aloe, iecori rheumbarbarum, lieni ſenna, articulis hermodactyli proprietate affines ſunt; qua & eo vim ſuam dirigunt & inde potentius trahunt. Hæ ſummæ ſunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps ſigillatim perſequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

CAP. IX.

MANNA quæ & mel roridum, calida ordine primo, leniens leniterque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offenſione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari poteſt duarum triumve drachmarum pondere, hordei aut pulli iuſculo diluta: adultis vero & ætate florentibus tres vnciæ aut non ſatis, aut parum commodè aluum ſubduxerint.

Caſſia fiſtularis calida humidaque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriumq. æſtus obtundit, ſitimq. ſedat, ſed flatus excitat. Infantibus ſeſquidracmę, adultis vero imbecillis aut etiā pręgnātibus vnciæ, validioribus ſeſquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Craſſam vero pituitam etiam ſi contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit ignauius expurgat. Datur itaque pulmonum thoracíſq. affectibus leniendis, iecori bile æſtuanti, febri ardenti, pręſertim ſi ſqualidū corpus eſt aut ęſtuoſum cælum: datur quoque renum & veſicę ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauſeabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infenſa.

Roſarum rubrarum ac præcipuè, pallidarum ſuccus calidus ſuccuſque ordine primo, amarus, detergens, & obſtructiones expediens. Bilem ab aluo atq. aquas citrinas manifeſtè ducit. Permiſcetur autem conuenienter vel ſero lactis, vel ſaccharo ſyrupi ſpecie, cuius doſis eſt à ſeſquūcia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obſtructo iecori, ictero, cachexię, incipienti hypropi, febribuſque lentis: prægnanti parum tutus, quod venas plerumque reſeret.

Rheumbarbarum calidum ſiccumque ordine ſecundo, amarum, craſſiore ſubſtantia, adſtringens atque corroborans

tans tenuiore vero detergens ac purgans. Educit flauam bilem atq. pituitam. Tenuis eius portio purgandique vis coctura diſſipatur: atque diſperditur: ſyncera vero elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo: eiuſque ſiccitas & adſtrictio humectante aut leniente ſyrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus, pueris, ſenibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiuſque diluti ſummum pondus eſt drachmarum trium. Febrium omnium materiam blandè ſubtrahit, iecur propriè expurgat, idque ſtrenuè corroborat, & eius obſtructiones incipienteſque ſcirrhos diſſoluit: icterum & cachexiam ſanat, ventriculum quoque conuenienter expurgat & firmat, idque mitius quàm aloë. E diſtantioribus vero ſedibus noxium vix humorē prolectat: validioribus & quibus craſſi humores per anguſtas vias ex alto ſunt educendi minus congruit, quod aſtrictionis veſtigium purgando relinquat, ſed & iis aduerſiſſimum eſt totum & eum magmate datum. Hoc autem ſummè confert vomitioni, lienteriæ, dyſenteriæ, ſputo cruento, ſanguini vndecunque erumpenti, ruptis atque contuſis: propriè vero aſſum & ex plantaginis ſucco hauſtum.

Aloë deligenda ſubſtantię mediocris, nam quæ tenuis eſt & perſpicua ignauior exiſtit, bilem pituitámq. craſſam expurgat, ſed lentè ac præcipuè ventriculo & inteſtinis, eáſque partes detergendo vacuandoque corroborat. Datur à ʒ j ß, ad ʒ iij. Huic autem permiſceri debent quæ vim eius ſtimulent, cinamomum, macer, nux moſchata, ſpica, caryophylli: & quæ eius acrimoniam exeſionemque retundant, tragacantha & maſtiche. Confert autem propriè nauſeæ, cruditati & quibus aut vētriculus aut pręcordia multo crudo conferta ſunt humore, voracibus, frigidis humidiq. corporibus: hæc enim abundè ſiccat, vix tamen è partibus quę ſupra iecur ſunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit, aperitque hæmorrhoidas. Aduerſiſſima igitur iis qui ſanguinem aut vomunt aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut ytero profundunt. Deinde etiam calidis, ſiccis, extenuatiſque corporibus, niſi quum ingens eſt humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec ſeni excrementis vacuo vtilis.

Scammonium calidum ſiccumq. ordine tertio; acre pe-

netrans & conturbans. Bilem tenuem atque citrinam ex vniuerſo corpore ſimulque aquam citrinam ac ſeroſos humores trahit. Cumque vis eius quaſi furens & affrænata ſit, promptè quidem ac citò & è diſtantioribus vacuat, neq; tamen craſſiuſculos vllos humores, ſeu pituitoſos, ſeu bilioſos qui circum præcordia ac viſcera concreuerunt & obhærent euellit, ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues ſint & fluxioni apti humores ſecũ rapit: idque tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è ſummo corpore, ac inde pauca ſuccedit emictio. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardente febre aliove acuto affectu iactato: ſed robuſto duntaxat, qui ætate ſit valida & vniuerſa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiſcetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut ſopitam extimulet. Opere quidem vniuerſum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, viſceribus principibuſq. partibus qualitate maligna infenſum. Quocirca non ſyncerum ſed temperatum retuſumque datur, vt ea permiſtione quam diadacrydion appellant: Fit autem hunc in modum, Scammonium lauatur & concutitur in aqua roſarum, in qua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, ſpica & cinnamomum. In hac horis viginti quatuor maceratum tandem ſiccatur, deinde diluitur excipiturque oleo amygdalarum dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac maſſa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydion à g. vi. ad xii.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta.
C A P. X.

SENA calida ſiccáque initio gradus ſecundi: folliculis & ſemine quàm folio præſtantior, ſubamara abſtergenſque eſt: melancholiam retorridam, bilem atque craſſam pituitam commodiſſimè purgat, non ſtatim è diſtantioribus locis, ſed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis viſceribus, ex hypochondriis & meſenterio, in quibus omnis eſt illuuiei ſentina. Ex iis enim ſedibus vix aliud quicquam æquè validè corruptos atque craſſos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas ſubiens veteres earum obſtructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere poteſt. Diuturnorumque atque lentorum morborum quos viſcerum impuritas, aut

vetus

vetus obſtructio genuit ſingulare eſt præſidium, vt lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepſiæ, ſcabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiaſis & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpe moleſta, non quod flatulenta ſit, ſed quod firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeant ſine ſenſu doloris euelli. Nunquam tamen deprehenſa eſt vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blandè alioqui ſed tamen lentè purgans, nulla qualitate infenſa, niſi quod ventriculo aliquantum grauis: pueris ac ſenibus vtilis, neque prægnantibus aduerſa. Permiſcenda ei ſunt quæ ventriculum roborent, ſimulque tardiorum vim extimulent, cuiuſmodi ſunt zinziber, cinamomum aut ſpica: & quæ leniendo ſine torſionibus facilè deducant, cuiuſmodi ſunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ paſſæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt ſyrupi. Datur autem puluis eius ad drachmas duas decoctum à drachmis tribus ad drachmas ſex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida ſiccáque eſt ordine tertio. Albus vomitione purgat, ſed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger vero bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atque craſſam pituitam detrahit in aluum, non è viſceribus modo, ſed & è venis, è quibus ſanguinem rapit, & è partibus extremis præcipuéque è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiaſi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepſiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terroríſque plena, nec puero nec ſeni, nec imbecillo, nec grauidæ, ſed robuſto ſoli & animoſo adhibenda, quum peruicacioris morbi neceſſitas expoſtulat, nec aliis ceſſit remediis. Infundantur autem radicum cortices contuſi, aut etiam coquantur à ſcrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente ſyrupo, expreſſumque detur. Puluis ſeorſum decernendus non eſt, ne conuulſionem accerſat, eius quoque dilutum tutius aliis permiſtum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam adducunt, phlegmagoga ob id dicta.

CAP. XI.

AGARICVS albus ſit leuis & friabilis, calidus primo ſiccus ſecundo gradu. Craſſam præcipuè ac lentam pi-

tuitam, deinde etiam bilem vtramque expurgat: maximè quidem à ventriculo, meſenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obſtructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro vero, à neruis, articulis, ſummíſque partibus debilius trahit, quod vis eius ignaua ſit & imbecilla. Aliquantum horrendo eſt ſapore, & ventriculo infenſus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllum, aut ſpica maduerint cōcinnatur & confingitur in trochiſcos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctum vel dilutū à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robuſtis modo & validis, ſed & infirmioribus, puberibus, ſenibus nondum præcipitatis, ac etiam grauidis, idque nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat

Turpethum quod album, gummoſum eligitur, radix eſt herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum ſiccumque tertio ordine, pituitam non modo tenuem, ſed & craſſam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multoque magis è pulmonibus & à viſceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non ſubtraxit. Ventriculum autem ſubuertit, corpus conturbat & immodicè ſiccat. Quæ mala corriguntur permiſtione zinziberis, maſtiches, olei amygdalarum dulcium & ſacchari. Raro ſeorſum datur, ſed lenioribus permiſtum, nec puero, nec ſeni, nec grauidæ, nec debili, ſed vni robuſto conueniens. Datur puluis à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam: decoctum a drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapſiæ corticem pro turpetho ſubſtituunt graui errore, vt qui ſcrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionemque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè compacta ſit, calidus ſiccuſq. initio ſecundi. Craſſam lentamque pituitam expurgat peculiariter ab articulis, ſed admodum lentè & languide, & idcirco vix vnquam ſeorſum, ſed validorum medicamentorum permiſtione corroboratur. Ventriculum offendit, flatuſque ſuſcitat, quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut ſpica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam; decoctum vero à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida ſiccaque ordine tertio, amariſſima. Lentam pituitā craſſoſque humores ac glutinoſos, pariterq. bilem vtramq. (quod vix alij conceſſum) detrahit & aquam citrinam.

citrinam, idque maximè ex articulis & diſtantiſſimis reconditiſſimiſque partibus. Confert morbis inueteratis & contumacibus, quos neque agaricus neque turpethum ſoluerit. Vehementer autem ventriculum, viſcera, corpuſque conturbat: venas aperit & ſanguinem elicit, quàm aloe aut aliud quodvis pharmacū potentius: inteſtina corradens grauibus torſionibus excruciat. Quocirca exquiſitiſſimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additaque tragacantha, aut maſtiche concinantur trochiſci: vel coquitur ex iure pingui; aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec ſenum, nec prægnantium (fœtus enim vel ſuppoſita enecat) ſed ætate duntaxat florentium & robuſtorum medicamentum eſt, vixque niſi aliorum permiſtione tuta. Datur à ſcrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & ſeroſos humores ducunt, hydragoga dicta. CAP. XII.

EBVLVS calidus ac ſiccus ordine ſecundo, hydropicorum aquas facilè per aluum deducit, nonnunquam & vomitione rejicit. Eſt autem ventriculo aliquantum grauis, ſucci vis efficacior purgatque vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice ſtipitis contuſo affuſa aqua hordei vel vuarum paſſarum, cum cinamomi vel nucis moſchatæ momēto & cum ſacchato. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neq. vt Dioſcorides ſcribit eam perſiſtere vſu compertum eſt. Fructum nonnulli condiunt duplo ſacchari & cinamomi parte octaua, exhibentque vnciam vnam: cinorum vero drachma vna tunſa idē ex mulſa aut vino albo præſtat. Sambucus eodem temperamento iiſdemque pollet viribus, ſed ebulo aliquanto iufirmior.

Hæc ſola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnātibus, ſed ne temerè quidem decerni poſſunt: cætera vero quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quod menſes ac plerumque conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque bilioſis, neque febre, neque acuto morbo correptis, neque æſtuoſo cœlo conueniunt, ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturniſque morbis tenentur, idque frigido aut certè temperato cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus: efficacior eſt ea cui albus, calida & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens, ventriculo ac viſceribus infenſa non parum eſt acrimonia qualitatis ſuæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè

citrinam ducit,ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo,addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca vero tunſaq;ue radix ex eodem liquore,aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas.Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit:Nec puero nec ſeni,nec prægnanti ruta,quod cæterorum more quæ validè aquas expurgant, menſes moueat abortumq́.faciat.Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ʒ j.decocto & ſucco ad ſemunciã pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccuſque ordine tertio, vehementer amarus,abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorſum ſurſumque mouet, nec non pituitam atque interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatuſque, elaterium appellant.Permiſcetur autem atque temperatur leniente liquore, vel tragacantha,addito cinamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad viginti , radix vero puluere à granis quindecim ad triginta:decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam,

Ricinus calidus ſiccus tertij ordinis initio.Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat,ſimulque craſſam pituitam acibilem.Dantur autem eius grana quinque,aut quod ſummum ſit octo, quæ quoniam vehementer magnoque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant,expurgata torrefiunt igneque ſiccantur,aut in maſſa coquuntur,ac deinde trita dantur ex decocto fœniculi & vuarum paſſarum: addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiam integra & minime trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur blande purgant,minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas,cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque vſum vulgus tria quatuorve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit.Qui vero tum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant,in magnam perturbationem atque terrifica ſymptomata corpus miſere præcipitant.

Bſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgens,turbet appellata,quod vlceret venenataque ſit,prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula vero minor

eligitur

eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor eſt radix calida ſiccáq. ordine tertio, atque altius immerſas validè purgat, deinde pituitam atque bilem atrã. Cordi autem ac viſceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitátque febrem. Quæ mala emendantur permiſtione bdellij, vel tragacanthæ, atque myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba eſt diem circiter vnum in aceto, vel in ſucco portulacæ, vel ſolatri, vel intybi, facta ſubinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v. ad x. Lac verò à tribus ad ſeptem. Sunt qui hodie tuſæ herbæ ſuccum qua dixi arte pręparatum aut aloë aut pici permiſcent, quam deinde ſubſtituunt pro ſcammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Tithymali ſpecies vſurpantur interdum in eoſdem vſus, præparantúrque ratione non diſſimili.

Mezerei ſpecies tres deſcribuntur. Meſuæ. Prima quæ maioribus atque virentibus eſt foliis iíſque tenuibus & gracilibus: daphnoides eſt Dioſcoridi. Secũda quæ folio eſt oliuæ anguſtiore, ſed multum pingui & viſcoſo: thymælea eſt; Tertia eſt Dioſcoridis chamęlea. Primum duntaxat admittit Meſues, poſteriores duas vt pernicioſas exterminat. Ea calida ſiccáque eſt ordine quarto & acerrima, inflammat febrémque accendit, exulcerat, cordis principumque partium vires veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicóſque mirè iuuet, interdum vſurpatur. In id autẽ eius folia corriguntur vt eſula. Propriè verò macerantur in aceto & ſucco oxyacanthę, vel mali punici, vel cotonei cũ tritis myrobalanis: deinde ſiccantur. Quum vſus poſtulat hac ratione pręparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à ſcrupulo vno ad ſcrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto ſaccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. maſtiche & ſpica permiſtus.

Euphorbium calidum ſiccum ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna anguſtia in ſyncopem frigidumq́ue ſudorẽ pręcipitat. Anno primo prorſus eſt venenatũ, hinc in annũ quartum integris perſiſtit viribus. Omnium autem validiſſimè aquas & craſſam lentámque pituitam ab extremis partibus euocat. Sed quę dixi illius pericula emendãtur, ſi diem vnũ maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptum mergatur in citreo malo acido, quod deinde maſſa obductum coqui-

tur. Quúmque vſus expoſcit, datur à granis vj. ad x. cum maſtiche, cinamomo & ſpica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda ſubindè potio quæ reſtigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXYMELI iuniores pleriqúe iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nuſquam tamen eſt vſu cōpertū. Quòd enim acetum vt Dioſcorides diligenter animaduertit aſtringens ſit, idipſum ſanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoïde, alui quoque profluuia & vomitiones cohibet, idque nō modò potum, ſed & odoratum & appoſitum. At verò ſtillatitium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti ſunt vomitiones mouere, quādoquidem ventriculum, inteſtina, omniáque interiora viſcera ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipſum metalla omnia diſſoluit; ab arte igitur vt pernicioſum exulet. Cæterùm quum ventriculus craſſo lentoque humore confertus eſt, multo ante vomitionem tempore is extenuari præparariqúe commode poteſt oxymelite, nón ſimplici modò, ſed & interdum compoſito, vt demum addito ſtimulo expeditior fœliciorque ſit vomitio.

Raphanus domeſticus eſculentus quum ſit, offenſione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcumque nimirum in eo craſſa ſunt attenuat, quæ lenta ſunt detergit, ac demum ſtimulata expultrice vi ſurſum extollit, nulli ætati neque prægnanti infenſus. Teruntur autem radicis eius conciſæ vnciæ duæ, affuſaque mulſa ſuccus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius ſit) ſemuncia vel ℥ iii. ſimiliter teritur addita mulſa aut ſero lactis aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam quātitate infenſa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate ſed partibus quoq. ei vicinis craſſos humores euocat, ac facilè minimoque labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur ſemen eius tritum ex aqua mulſa, aut leniente iuſculo & ſaccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Aſarum calidum ſiccum gradu tertio, attenuans, obſtructionéſque aperiens, odore aromatico: vomitione validiùs

quàm

quàm quæ nunc propoſui, primò ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & craſſam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginoſam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum præſertim quum non exquiſitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuſo vel hydromelite, vel ſero lactis, vel leniente decocto expreſſa. Radix cuius præcipua vis eſt trita, datur ex liquore ſimili à drachma dimidia ad ſcrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipſo liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expreſſumque datur. Cocturâ vis eius vaneſcit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præſertim ſucco madet decerptus medianus cortex, arefactus tritúſque vomitionẽ ciet, longéq. mitiùs iuli eius qui catuli vocantur, quique florem antecedunt, decidúntque frondeſcente arbore. Hi enim furno ſiccati, tuſique à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo ſurſum purgant, colicóſque dolores ac nephriticos tollunt.

Spartium maius quod ſtipite eſt quadrangulo calidum ſiccum ordine ſecundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam aliosque humores trahit tum flore tum ſemine, atque licèt ſapore non iniucundo ſit, ventriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiſcendum ei fœniculi ſemen cum cinamomo & ſaccharo, daturque puluis aut ſeorſum, aut ex aqua mulſa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepſica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex, maior quæ inſtar eſt auellanæ, minor quæ ciceris eſt magnitudine, vtilior eſt & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, ſicca ſecundo receſſu, oleoſa ſed tamen acris; ventriculum viſceráque conturbat, craſſos lentoſque humores vomitione purgat. Medulla exprimitur ſiccatúrq. igne ac torretur, datúrque ex fœniculo, cinamomo & ſaccharo, vel ex fœniculo & cinamomo ſubacta vt ricinus, coquitur in maſſa datúrque à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus ſiccúſque tertio ordine: mordet, & vomitu tam violenter purgat vt propè ſtranguletur. Corpori viribúſque perinde atque venenum infeſtus prorſum fugiendus eſt. Si cui tamen robuſto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia ſuadebit, radicis fibræ à ſcrupu-

lo vno ad ſcrupulos duos in raphani radicem infigantur, iiſque poſtridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eę fibræ in iure pingui, aut in vino dulci, aut leniente decocto cum cinamomo & aniſo macerentur nocte vna, expreſsúſque liquor addito ſaccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoque cient, vt ſambucus, ebulus, ricinus, lathyris & eſula: ſed hoc tamen loco ea ſolùm perſequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vſu receſſerunt. Cap. XIIII.

PLERAQVE Veterum monimentis celebrantur purgãtia medicamenta quæ tempore dierúmque numero vt ſuperuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vſuque minimo naturam vehementius conturbarẽt, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi ſine fructu moleſta ægrotis eſſent. Prioris generis ſunt lapis armenius, lapis cyaneus, nitrum, aliæque ſalis ſpecies, ſarcocolla, ſagapenũ, opopanax, æs vſtum, antimonium & ſquamma æris, cyclaminus, ſtaphis agria, thapſiæ ſuccus, inuolucrum maius. Et quæ ruſtici interdum vſurpant pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fructus. Poſteriori claſſe continentur quæ aut alui fæces emolliunt aut inteſtina leniunt, pruna, iuiubæ, myxaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, attriplex, beta, blitum, merculialis, pſyllium eiúſque mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauã imbecillius trahere dicuntur, tamarindi, eupatorium, abſinthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca ſylueſtris, myrobalani citreæ, & quæcunq. ferè aluum mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: ſerum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, braſſica ſemicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Poſtremò quæ pituitę conueniunt, ſtœchas, origanum, tragoriganum, hyſſopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, ſcylla, ariſtolochia, terebinthina, thlaſpi, ſtruthion id eſt lanaria, dracuntium maius, myrobalani cæpulæ & emblicæ. Ea igitur quòd hac tempeſtate hiſve regionibus minimùm ſint efficacia, non purgantibus, ſed iis quę ad purgandum iuuant & pręparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiſcendáve ſunt, adſcripſimus.

Hęc igitur purgantia ſimplicia operibus iam diu confirmata in artis vſus ſatis ſupérque fuerint, niſi cui fortè noua quæ-

ua quædam benigniora obſeruationibus occurrant. Ex his quoque compoſitiones in pharmacopoliis aſſeruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiuſmodi: Ad expurgandos omnes humores, ſyrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac ſolidum. Ad bilem ſyrupus roſarum pallidarum, ſyrupus perſicorum, hiera ſimplex, electuarium è prunis tum ſimplex tum compoſitum, electarium è ſucco roſarum & diacydonion. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicon, benedicta, cõfectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è ſenna & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iiſdem quoque pilulæ aſſeruantur, ad bilem quidem hæ leniores pilulæ è hiera, pilulæ ſtomachicæ, pilulæ ruffi & aſſaieret, pilulæ imperiales: valentiores autem pilulæ ſine quibus & pilulæ aureæ. Aliæ ad pituitam, vt pilulæ de agarico, pilulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polycreſtæ. Ad atram bilem, pilulæ è fumaria, pilulæ indæ, pilulæ è lapide cyaneo. Aliæ ad aquas, vt pilulæ è thymelæa, & vnguentum lathyridis.

Præſcriptionum purgantium formula. Cap. XV.

IN eorum gratiam qui vix dũ artis operibus initiati præſcriptionum formulas quas imitentur expoſtulant, hoc iam loco explicaturus ſum, qua temperatione quibúſq. formis tum ſimplicia tum compoſita quæ dixi purgantia medicamenta in rem pręſentem accommodari diſcerniq́ue ſoleant, ſumpto à balanis clyſteribus exordio: ad ea dein progreſſurus quæ ſuperuacuos humores è ſingulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac ſubducitur: pueris aut infantibus betę vel mercurialis cauliculus radíxve oleo intincta, aſpersáve ſale aut ſaliua pro glande eſt. Recentis etiam oui vitellus cum ſalis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice ſubdendus. Sapo quoque albus aut ſuccidia in glandis formam palmę longitudine exacuitur, indítúrque blandè, citra morſum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eouſque coquitur dum craſſeſcat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior ſi ſalis vulgaris drachma dimidia conſpergatur. Ne tamẽ ſua acrimonia primo ſtatim ingreſſu anum ſtimulat, ſal aut quidquis aliud acre melli dum coquitur permiſcendum. Mellis

vncia, ſalis vulgaris drachmam vnam habeat, aut ſalis gẽmei ſcrupulum vnum, aut mucerdę ſcrupulos duos, aut pulueris hieræ ſimplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam, aut agarici ſcrupulos duos, aut colocynthidos pulueriſatæ ſcrupulum vnum: hæc tandem inteſtini calore liquefacta atque ſuſcitata idipſum ad excernendum proritant ſphincterémque recludunt.

Clyſterum formulæ.

QVVM ad facilem expeditámque purgationẽ vias liberas eſſe oporteat per quas detrahendus ſit humor, clyſter inteſtinorum capacitatem exinaniens & meſeraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium cenſu habendus eſt. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitáſque deducit, alius coërcitos flatus diſcutit, alius craſſam lentamque pituitam infarcientem inteſtina iiſque tenaciùs adhærentem abſtergit, ſecúmque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem ſiſtit: alius ſanguinem ſupprimit, aut inteſtinorum vlcera ſiccat. Ferè autem clyſter libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, ſalis momentum. Omniumque primus ac ſimpliciſſimus olim continebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, ſalis vulgaris drachmas tres, olei ſimplicias vncias tres. Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorũ an. ℥ j. ficus pingues conciſas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. ſeminum lini. fœnigræci & aniſi an. ℥ ß. coquantur, & in ℔ j. percolata diſſoluatur caſſiæ fiſtularis, mellis violati, butyri recentis, vel axũgiæ anſeris an. ℥ j. olei violati vel ſimplicis ℥ iij.

Diſcutiens flatus. ♃ Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. ſeminum aniſi, fœniculi, carui & cumini an. ʒ ß. baccarum lauri contuſarum, ſeminum rutæ & ſileris an. ʒ ij. coquantur, & in ℔ j. iuſculi diſſolue electarij diaphœnicon vel benedictę ℥ ß. cõfectionis è baccis lauri ʒ iii. mellis anthoſati, ſacchari rubri an. ℥ j. oleorum rutæ & anethi an. ℥ i ſem. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam ſolùm vel vino permiſtum flatus validè diſſipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyſter detergens hac formula præſtituendus, ♃ Origani, calaminthes, abrotani, abſinthii, centaurii minoris, furfuris, hordei integri an. m. i. ſeminis carthami cõtuſi, polypodii

lypodij quercini an,℥.j.hermodactylorum ℥ ſem.percoquã-tur,& in iuris ℔ j. diſſolue hierę ſimplicis ℥ j.vel hieræ diacolocynthidos ʒ vj.mellis roſati ℥ ij. ſalis drach. ij. fiat clyſter ſine oleis: his nonnunquam & ſucci betæ vel mercurialis vncia j.affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyſter eſt comparandus, cui ſi cæteris purgantibus prætermiſſis pulpæ colocynthidos ſemuncia incoquatur, validiſſimè è diſtantiſſimis euocabit atque deducet.

In varia affectuum concurſione atque confuſione, ex multorum permiſtione varij quoq. vſus clyſteres fient, hac formula: ℞ Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris hordei an.m. j.ſeminum aniſi, fœniculi, carui, lini & fœnigræci an. ℥ ſem. In ℔ j.decocti iuris diſſolue catholici ℥ j.vel hierę ſimplicis, diaphœnici an.℥ ſem.mellis roſati, ſacchari rubri an. ℥ j. olei chamęmeli & violati an.℥ j.ſem.hi igitur omnes in præparantium ſunt genere. A purgatione verò clyſter interdum quoque neceſſarius eſt, qui aut anodynus ſit, aut immoderatum profluuium cohibeat inteſtinaque corroboret, aut ſanguinem ſupprimat, aut inteſtinorum vlcera perſanet. Anodynus. ℞ Radicum althææ & liliorum an.℥ j. maluæ, violę. chamæmeli, meliloti an.m.j.ſeminum althæę, lini, fœnigræci & cydoniorum an.℥ ſem.coquantur ex lacte & in huius ℔ j diſſolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, ſubter indatur.

Adſtringẽs, ℞ Roſarum rubrarum, balauſtiorum, plantaginis, ſanguinalis, arnogloſſi, verbaſci an.m. j.ſeminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an.℥ ſem.coquantur in lacte vſtulato, vel in aqua fabrorum. In iuſculi ℔ j. diſſolue amyli drach. ij. gummi arabici vel tragacanthæ vſtulæ vel maſtiches drachm. j clyſter fiat ſine oleis.

Adſtringentior fiet, ſanguinémque ſupprimet, inteſtinorum vlcera ſiccabit, & ad cicatricem perducet, ſi huic præterea addas boli armenæ, ſanguinis draconis an drachm. ij. Multò quoque præſtantior reddetur, ſi pro iuſculo vſurpentur herbarum ſucci.

Purgationes.

NONNVLLA quoque aſſumpta ſolas ab aluo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorum impulſu celeriùs & validiùs excidant. Eadem quoq. paſtis ciboque confertis offerri poſſunt, ſed cibum præcipitant aluúmq; ſubducunt minore

profectu. Nonnulli cibis illa permiſcent, ſed ij vt aluũ exonerenr, aut nondum confectos cibos pręcipitant, aut certè corrumpunt. At vnam aloëm cibis interponere nihil nocuerit, quum pręſertim in peſtilenti conſtitutione in corpus illã diſtribui volumus, vt humores à putredine vindicet. Itaq; ad molliendam aluum ſi neq. olus, neque oleum, neque butyrum, neque pruna ſatis erunt, manuę calabrię ℥. j. ex carnium iure ſoluta ſorbenda eſt ſemihora ante paſtũ, aut caſſię fiſtularis ſemuncia ex ſaccharo. Quum autem ſimul quędam deſideratur ventriculi deterſio, vel aloes vel pilularũ ſtomachicarũ, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia in pilulas duas trésve concinnata voretur paulum ante paſtũ, Ita enim copioſiùs dejiciet, quàm ſi tripla multò antè tempore fuiſſet aſſumpta. Qui hæc vel leniſſima auerſabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarũ triumve drachmarũ ſennę, additoq. ſaccharo edãtur ex ſuo iure. Quum pleniùs mollienda eſt aluus citra inſignem vllam humorum purgationem, ęſtuoſo pręſertim cœlo per febrem ardentem & ſitim validam, ita pręſcribendum. ℞ mannę calabriæ ℥ ij diſſolue ex iuſculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs ſic, ℞ caſſiæ fiſtularis ʒ x. aſpergè ducis puluerẽ fiátq. bolus. Aut ſic, ℞ diaprunωn lenientis ſimplicis, ʒ v. medullę caſſię fiſtulę ℥. ſem. cum ſaccharo fiat bolus. Quum autem ſeorſum expurgandi ſunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permiſtione fractum è ventricnlo excidat, penetrétque priùs iñ venas quàm cibi potúſve permiſtione interpelletur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatiſſima eſt aloë, lieni ſenna, iecori rheumbarbarum, meſenterio & inteſtinis agaricus: quanquam & vnumquodque in alias etiam partes, in alióſque humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem vllam præparati detrahuntur humores: atque ſic è ventriculo. ℞ maſſæ pilularum aſſai aret ʒ j. rheibarbari ʒ. ß. ex ſyrupo abſinthij malaxentur finganturque pilulæ ſeptem. Potio autem quòd ventriculi latera proluat, validiùs extergit. ℞ pulueris hieræ ſimplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiunio. Si vires permittant, addetur ʒ j. aut ʒ i ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyuſque prolabatur in aluum. At quum ventriculi ſeu pituitoſa ſeu bilioſa impuritas vel nauſeã, vel animi

Quæ aluũ molliunt atq. ſubducunt.

De expurgãda prima corporis regione.

exolutio-

exolutionem langueſcente pulſu, vel ſyncopem accerſit,lenioribus res tuto gerenda. Quum quis præterea aloes amarorem faſtidit, rheumbarbarum, & ſi hoc quoque graue & inſuaue,ſenna in eam quam mox ſubdam formulam aptetur. At vero ſi iam altius circum ventriculum, circum pancreas aut meſenterium conditus eſt humor bilioſus præſertim, his ducendus eſt pharmacis, quæ habent pulpę caſſiæ fiſtularis vel diaprunon ſimplicis ʒ vj.rheibarbari electi triti ℈.iiij. ex ſaccharo bolus fiat, vel potio.℞. rheibarbari electi ʒ. j.ß.electarij leniẽtis ʒ.iij.ſyrupi violati ℥ ſem.aquę decoctionis hordei ℥ iij.ſoluantur in potionẽ Ita quidem rheibarbari ſubſtantia, quia ſicca & adſtringẽs,leniente aliquo (niſi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel ſic, & aquæ ſtillatitiæ endiuiæ, vel. cichorij ℥ ij.vini albi odorati ℥ j,in quibus macera rheibarbari ſelecti triti ʒ ij.vel ʒ ij ß.cinamomi ʒß.in expreſſo dilue ſyrupi adiantini aut de cichorio ſimplici ʒ vj.Eiuſmodi potio vel ex aliis quoq. aquis vt bugloſſi, betonicę,aut meliſſophylli comparata, laboranti puero,vel ſeni,vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri,quum non alia ſecura fuerit purgatio,decernenda, quæ & interdum ſyrupi roſarum pallidarum vncia vna validior euadat. Complurium autem humorum confuſa illuuies, ex iiſdem ſedibus ſic eluenda,℞ endiuię,lupuli, betonicæ an.m.i. florum cardiacorum an. P.i.foliorum ſennę expurgatorũ ʒ ij ſem.aut ʒ iii.decoquãtur ad ℥ iii.In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ i ſem.agarici trochiſcati ʒ i.cinamomi ʒ ß. in expreſſo dilue ſacchari albi ℥ ſẽ.vel ſyrupi è cichorio ſimplicis ʒ vi. Hyeme cum herbarũ eſt penuria, ad coquendum aſſumantur polypodiũ,cnici ſemen,vuę paſſæ, radices cichorii,oxalidis,graminis,aut fœniculi. Si caſus præceps eſt,drachmæ decẽ vel ſeſcuncia catholici ex hydromelite aut conueniẽti iure propinetur: vel in decocto & expreſſo iure quod habeat foliorũ ſennę ʒ iii.agarici ℈ iiii.diluãtur catholici,ſyrupi de cichorio an.℥ ß.vel ʒ vi.Quum peruicacius malũ in his ſedibus nõ vni purgationi ceſſurũ ſperatur,apozema vel ſyrupus ſubinde dandus, dũ victum malũ ſit.℞ radicũ graminis,petroſelini &fœniculi,polypodii,ſeminis cnici,paſſarum expurgatarũ an. ʒ iii.endiuię,lupuli,hyſſopi,ſcolopendrij an.m.ß.foliorũ ſennę ℥ i ß. decoquantur in aquę ℥ xij. ad ℔ ß.In qua colata macera agarici albiſſimi ℥ ß.cinamomi ʒ i ß.In expreſſo ſolue ſacchari albi ℥ i ß. vel ſyrupi è ci-

chorio ſimplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doſes.

Syrupus in eoſdẽ vſus. ♃ radicũ apii, petroſelini & capparis in aceto horis ſex maceratarũ an. ℥ ß: agrimoniȩ, endiuiȩ, cichorii, lupuli, fumariȩ, caſſuthæ, ſcolopẽdrij, hyſſopi, origani, an. m. ß. ſeminũ aniſi, cucurbitȩ & melonũ, glycyrrhizæ an. ʒ ii. coquãtur in aquȩ ℔. tribus ad ℥ xv. in quibus infunde horis duodecim foliorũ ſennȩ electorũ ℥ iiij. agarici albi ℥ ii. florũ cardiacorum epithymi an. p. i. zinziberis, cinamomi an. drac. ii. feruefiãt ac exprimãtur, ac dein diſſolue ſyrupi è cichorio, è ſcolopendrio & hyſſopo. ℥ ii. ſacchari albi ℔. ſem. coquãtur in ſyrupũ, dẽtur ℥ ii. cõuenienti decocto. Si poſthac affectus expoſtulet, ſeorſum in ſeſcũciã ſyrupi, drach. i. aut ℈ iiii, rheibarbari expreſſũ diluetur. Horũ igitur imitatione poſſint generis omnis cõpoſitiones ad expurgãda primȩ regionis vitia prȩſtitui. At nihilominus in aſcite, quod aqua citrina dẽſis mẽbranis arctius coercita ſit, Nã purgationis viis ductibusq. ſepoſita, validiorũ medicamentorũ vim efflagitat. Quæ porro humorum impuritas in ſecundã corporis regionẽ quæ maiorũ & venarũ inuaſerit, niſi languidiores vires aut acrior morbus obſtet, pharmaco valẽtiore demẽda eſt, & iis quæ dixi lenioribus nõnihil eorũ adijciendũ quæ ſcãmonium, turpethum, colocynthidem, hermodactylos, huiuſque claſſis pharmaca cõtinent. Vt caſſiæ fiſtulari, vel diapruno ſimplici, vel catholico pondo ſemunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel ſennæ miſcendum aut diaphœnici, aut diacarthami. aut diacydonii, aut cõfectionis Hamech drac. ii. vel drach. iii. põdo: qua etiã ratione ſupra ſcripto ſyrupo turpethũ & ſcammonium adiungantur: aut ſyrupus catharticus maior, aut electariũ catharticũ maius vſurpentur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ ſummarũ eſt partium, vt capitis, lumborum, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum ſeroſus humor, aliis inſuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum doſi tum forma decernentur.

Quomodo ſecunda corporis regio expurganda

Regio tertia vt expurganda

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta. Cap. XVI.

OMNEM iam eorum medicamentorum materiam quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein perſequar quæ purgationis vniuerſȩ reliquias è ſingulis partibus, præſertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atque ex articulis deriuent. Et

ea

ea demum quæ partes ipſas prorſus omni illuuie expurgatas corroborent, priſtinæque reddant valetudini. Id autem remediis præſtandum quæ peculiari dote partem vnamquamque iuuent. Cerebri igitur mucum atque pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampſuchum narium mucum ac pituitam impoſitum blandè expurgat.

Saluia & betonica vtraque trita & in alterutram narem indita ſi aliquantum ſinitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrumque mirè leuat.

Anemone quæ præſertim quadrato eſt caule & flore purpureo, acris eſt, propriè vero ſuccus eius naribus infuſus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraque & nigra & candida nitroſa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idque ſuccus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Braſſica ſatiua eadē qua beta vi nitroſa, naribus immiſſa capitis pituitam elicit, cæteriſque humoribus exonerat.

Radix iridis noſtratis, naribus ſubdita ſternutamenta mouet, & pituitam prolicit, quod & ſuccus validius præſtat, ſed quod actior ſit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agreſtis ſuccus: iridis ſuccum facultate ſuperat, vt maiori quoque temperatione ſit opus.

Cyclamini ſuccus ad purgandum caput omnium efficaciſſimus, at non ſatis tuto naribus inſtillatur, quod cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina, dicendum.

Errhinum blandum. ℞ Foliorum ſampſuchi, ſaluiæ, betæ & anemones (quum haberi poteſt) recentium an. m. j. Terantur & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ ij. expreſſus ſuccus accommodetur in errhinum. Si actius optatur. addenda radicis iridis virentis ſemuncia: hauriendus autē hic ſuccus eſt in nares prono capite, vt altius ſubeat ne relabatur in fauces. Valētius: ℞ Radicis cyclamini drac. j. elaterii, ſi in prōptu eſt, drach. ſem. Trita maceretur in ℥ iiii. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expreſſus ſuccus reponatur in ampullam. In hoc maceratū oblongum cōtortumque linamentū in nares inſerendū: nā ſuccus ſi hauſtus feratur in cerebrū, abunde quidem mucum eliciet, ſed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neque aridorū pulueres tuto poſſunt in nares inſpirari. At tenuiſſimè cōtrita illa excipi poſſunt mellis vncia vna quo nares ſublinātur. Cycla-

mini quoque radix in oblongę turundę ſpeciē præciſa & aquæ vitæ macerata ſinaribus indatur, pituitā abundè prolicìet. Oportet autem quæ immittuntur non prorſus nares obturare, vt quū ducetur ſpiritus errhini vaporem vimque ſecum deducat in cerebrum: ipſum quoque laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibuſque circumfuſum promptius illabatur in nares.

Quæ porro pituitam ſternutamento promouent, diuerſa ſunt facultate, nam & his acriora ferè ſunt, & cerebrum impulſionis vì concutiunt, ſicque eius ſuperuacanea vndiq. in priora atque in nares deriuant. Sunt autem huiuſmodi.

Struthium quę lanaria & ſaponaria nuncupatur, ſternutamēta ciet, ac mucū prolicit trita cū melle & naribus infuſa.

Caſtoreum vt aliis facultatibus cerebrum neruoſque iuuat, ita & ipſum ſternutamento purgat.

Ptarmica hoc eſt ſternutoria ex ipſius effectus præſtantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficaciſſima eſt euocando ſternutamento.

Batrachij radix acerrima arefacta tritáque naribus ſubdita, ſternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentiſſimè ſternutamenta mouet, ſi vel ſola radicis eius fibra inſeratur in narem, multoq. magis ſi arida ea in aqua vitæ macerata ſit. Puluerem eius in nares indere non niſi vterno aut apoplexia correptis & conſopitis liceat.

Euphorbium vel odore ſolo ſternutatorium eſt, cuius etiam oleo perunctæ nares, aquoſo multo ſtillant humore.

Quum autem horum effręnata vis ſit, ne quid inopinato contingat, ſingulis certius quam permiſtis compluribus atque compoſitis vti liceat.

Struthium & batrachiū terantur macerenturq. in hydromelite, in quo dein intincta linamēta indantur in nares, Veratro tamen & euphorbio ea quā dixi pręcautione vtendū.

Per palatum vero pituitam hæc proliciunt manſa aut gargarizata.

Apophlegmatiſmi Maſtiche commenducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potius quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque paſſa & per ſe cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi vero tunſum ori quouis modo inditum, è cerebro pituitā ducit, naribus quoque admotū ſternutamenta ciet.

Naſtur-

Naſturtium ſemine eadem quæ ſinapi præſtat.

Pyrethrum radicem idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametſi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non ſolum quod acri ſemine os faucéſque velut exurat, ſed peculiari quoque vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vſum: ℞ Sacchari candefacti ℥ j. maſtiches ℥ ß, piperis longi, pyrethri, ſtaphidis agriæ an. ʒ j. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore cõtinendos premendoſque dentibus: hæc quidem manſa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciumque partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At vero gargarizatu quoniam altius in fauces incidunt, longius quoque proliciunt vt ex ipſis faucibus, ex amygdalis, ex œſophago & palati cauo, quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞ Seminis ſinapi tunſi ex aceto ℥ ß. piperis longi in puluerẽ triti ʒ i. hydromelitis ℔ j. fiat gargariſmus. Vel ſic: ℞ Ficus pingues inciſas quatuor numero, vuarum paſſarum expurgatarum ℥ j. glycyrrhizæ ℥ ß, coquantur ad ℔ j. in expreſſo iure diſſolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ i. piperis longi ʒ ß. fiat gargariſmus. Piperis enim atq. pyrethri vis coquẽdo vaneſcit atq. diſperditur. Sed neque gargarizatu cerebri interiora exquiſitè purgantur, quod minimè ad cerebri baſim is pertingat, quo maximè cerebri excrementa cõfluunt. Optima autem & vtiliſſima cerebri expurgatio per palatum fiet, ſi aptus conueniénſque liquor hauſtus in nares reſupino capite relabatur in fauces. Etenim tranſitu cerebri baſim ſubiens viam per quam excremento curſus eſt expedit, cerebrum vi ſua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autem cæteris mitiorem ita decernito: ℞ Radicis althææ & betæ an. vnc. j. hordei integri, glycyrrhizę, vuarum paſſarum an. vnc. ß. coquãtur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini contritarum an. ℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vſum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accerſũtque ſomnum. CAP. XVII.

ROSA ſicca deſtillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore ſolo proritat, capitis dolores ex ardore compeſcit, accerſitque ſomnum, cerebrum mentemque roborat.

Viola frigida & humida, tum odore tũ ſubſtantia capitis

quoq.ardores ac mẽtis perturbationes lenit inducto ſapore.

Nymphæa tota refrigerat ordine ſecundo, eius radix atque ſemen exiccat, flos vero humectat, iſque naribus ac frõti admotus,capitis ex bile dolorem lenit,ſomnum conciliat,ſumptusque omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admota tum ſummo cibo ſumpta acres demulcet humores, deſipientiam ſedat, vaporiſque ſuauitate ſomnum accerſit, idque blandè & citra offenſionem vllam. Solanum furioſum venenatum eſt ac inutile, hortenſe vero eſculentum eſt & admotis foliis ſomnificum: ſed & hortenſe immoderatè ſumptum mentem quoque perturbat.

Hyoſcyamus albus eligendus cui flos & ſemen album eſt, cui vero flauum aut nigrum quod vel inſaniam vel ſoporem inferat fugiendum. Sed ne albus quidem tutus, quod immodico vſu dementet. Papauer album medicinis tutius ſed minus efficax quam nigrum, & ſylueſtre quod rhœada appellant,flore rubro,nigro autem ſemine: eſtque frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidum quidem abundè,ſed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones ſiſtunt, capitis ardores extinguunt,dolores leniunt ab æſtu & febris ardore natos,ſomnumque inducunt ac deliria ſedant.

Caphura frigida ſicca gradu tertio, acris odorata,partium tenuiſſimarum. Capitis ardorem,cephalalgiam ab æſtu naribus admota, aut cum ſantalis & aqua roſarum ſtillatitia in frontis & temporum fo ũ adhibita mitigat,ſanguinem è naribus profluentem ſiſtit,exæſtuans cerebrum recreat odore,ſed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio,ſiccaque primo perhibetur, radice,folio,fructuq. vſurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compeſcendi ardentium febrium æſtus, capitis dolores ac deliria,ſed præcipua conciliandi ſomnum,ſoporifera enim eſt & narcortica. hæc autem præſtat tum fructus odore, tum folio radicéve trita,inductaque ex oleo fronti atq. temporibus. Opium frigidum ſummo quartove gradu, ſiccum primo: planè narcoticum eſt quod ſublato aut conſopito ſenſu ſtuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem,ad quemuis ardorem protinus extinguendum, ſaporemque accerſendum, extrinſecus moderatè appoſitum omnium quæ ſuprà dixi efficaciſſimum,quæ vel naribus illitum odore ſolo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari poſtulat,intro aliàs minimè purum admiſtitur.

Hæc

Hæc igitur præcipua eſt eorum materia quæ in prædictos vſus coaptantur vel in ſyrupos, vel in pilulas, vel in antidotos: huiuſmodi ſunt quæ aſſeruantur, ſyrupus roſarum ſiccarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus papaueris, diacodion ſimplex diacodion compoſitū, pilulæ è cynogloſſo, Philonis antidotus & trochiſci è ſuccino. Trochiſci de Caphura & Trochiſci Narcotici. In rem autem præſentem fotus fiunt ſincipitis, embrochæ, illitus, cataplaſmata, frontalia. Vt in cauſo & capitis dolore ab æſtu, fotus qui habet aquarū ſtillatitiarū plātaginis, roſarū, ſolani an. ℥ iii. aceti ℥ i. ß. caphuro ʒ ß miſce in fotum ſincipitis & temporū. Aliud, ℞ roſarū, violarū, nymphææ, lactucæ, ſolani, ſemperuiui an. m. i. ſeminū lactucæ, hyoſcyami & papaueris albi an ℥ ß. coquantur ex aqua ſimplici, acetique ſextans ſub finem indatur: tepido ſinciput foueatur per ſpongiam aut per ſplenia. Hæc eorum materia (ſerpyllo, meliloto, betonica rutaque additis) tuſa cretaque & roſaceo vnguento aut populeo vel oxyrrhodino excepta in cataplaſma redigitur, accommodatum vigiliis, phrenitidi, omnique deſipientiæ, fronti ac ſincipiti inducendū. Ad hæc quoq; vitia earū partiū embrocha, id eſt irrigatio fiet ex oleo roſato, nymphææ, papaueris albi & mādragoræ: quibus ſi extrema res eſt, opium addetur, ſed ea temperatione vt eius non ſupra grana dena olei vnciæ ſingulæ excipiāt. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum ſolidiora, fronti temporibuſque inducenda. Ex his quoq; aceto exceptis oxyrrhodinū fiet cōpoſitum, iiſdē partibus inducendū, vt quod ℞ olei roſarū, nymphææ & papaueris albi, aceti, aquæ ſtillatitiæ ſolani & betonicæ an. ℥ ß. miſta agitentur pro embrocha frontis & ſincipitis. Aliud ℞ vnguenti populei & roſacei aceto lotorum an. ß vi. ſeminis papaueris albi & pſyllii contuſorum, ceræ an. ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud ſiccū, ℞ roſarum rubrarū, foliorū violarū & nymphææ an. p. i. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoſcyami an. m ß. ſem. lactucę & papaueris albi & amygdalorum amarorum contuſorum an. ʒ iii. conciſa omnia & (ſi aridiora ſunt) vapore aquæ roſarū madefacta exceptaq; ſplenis, interſuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamēta quæ affectuum cerebri præſertimq; frigidorum reliquias proprietate diſſipant. CAP. XVIII.

SALVIA calida primo, ſicca ſecundo, quæ anguſtiore folio efficacior habetur, ea leniter adſtringit, & emanan-

rem ſanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetentiam excitat, peculiariter autem neruos firmat, eorumque vitiis omnibus medetur: in ſdque vires obtinet caſtoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, idque vel odore ſolo recreat. Hinc comitialibus furioſiſque medetur, paralyſim torpentiaque membra perſanat.

Sampſuchus calfacit ſiccátque tertij ordinis initio, tenuiſſ eſt partium, & validè digerit, odoríſque ſuauitate cerebrum neruoſque corroborat: ex hisque flatus, craſſam pituitam, & hinc ſubortas obſtructiones diſſoluit. Roſmarinus ſampſucho præſtantior, vnà cum cerebro & neruis cor, ſenſus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralyſi ſalutaris. Stœchas cerebrum neruosque iuuat, & frigidis eorum medetur affectibus, illíſque moderato calore quaſi vitam reſtituit: vertigini, epilepſiæ atque melancholiæ ſaluberrima. Laurus calfacit & ſubaſtringit, baccæ in medicamenta adjiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt, earum ſuccus aurium dolori & grauitati inſtillatur. Myrtus quàm laurus adſtringentior, moderato calore atque ſuauitate cerebro familiaris, eius ſpiritus viréſque fouet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus venerem ſtimulat.

Pæonia mas præſtantior eſt fœmina, calida, ſiccáque ordine ſecundo, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mirè recreat, ſed admota ſumptaque magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atque etiam incubos diſſipat, timores pauoréſque diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vterique obſtructiones tollit. Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholiſque pauores diſcutit, cum oxyrrhodino illita capitis dolores quacunque ex cauſa mitigat.

Serpyllum acre, calidum & ſiccum initio tertii, & odoratū & ex oxyrhodino appoſitum cerebrum iuuat atque corroborat, vt idcircò dolores, deliria mentiſque perturbationes ſedet accerſito ſomno: at nihilominus rheumatiſmos frigidaſque deſtillationes capiti inductum ſiſtit & diſſipat. Spica

quæ

quæ & pſeudonardus, calfacit & ſiccat ordine ſecundo, caput admota calfacit eiuſque humores ſuperuacuos exiccat, & deſtillationes arcet, apoplexiæ, paralyſi tremoriq. vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio eſt, neruis accommodatiſſimum, vt quos humores turgentes citra noxam euacuet ac deſiccet. Iridis illyricæ ſeu florentiæ radix & aloë præterquam quod ſomnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex roſaceo illitæ ſedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compoſitiones porrò ex his paucæ extant præcipuúſque eſt & ſyrupus è ſtœchadæ. Aquę vero ſingulorum ſtillatitiæ ferè vſurpantur, & ex his quædam ſaccharo conſeruantur, vt flores roriſmarini & ſaluiæ & ſtœchados. Olea quoque non pauca vt myrtinum laurinum, rutaceum, nardinum. In rem vero præſentem cum vel affectuum frigidorum materiam ſiccare, vel cerebrum corroborare conſilium eſt, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & aniſi fœniculique ſemine: coquunturque vel ſarmentorum lixiuio, vel aqua cui ſub finem vini albi quadrãs affundatur. In id non modo virentes, ſed & arefactæ herbæ conferuntur. vt quarum integra vis etiam ſubſiſtat. Oleum quoque ad frigidos quoſvis affectus ſic comparari poteſt. ♃ Baccarum lauri, myrti & iuniperi an. ℥ ß. ſeminis fœniculi, rutæ & pęoniæ an. ʒ iij. ſaluiæ, betonicæ, ſampſuchi, florum ſtœchados, roriſmarini & ſpicæ an. ℥ ij. Tunſa omnia conſpergantur ℔ ß aquæ vitæ, dum omnino madeſcant: deinde affuſa olei libra vna coquantur vaſe duplici dum liquor omnis ſit abſumptus, expreſſumque oleum recondatur in vſus.

Quæ deſtillationes ſiſtunt & quæ cerebrum corroborant.

CAP. XIX.

MASTICHE vapore tenues capitis fluxiones incraſſat atque cohibet voratáque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præſertim vero in febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. Vernice ſuffitu aliquanto adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tuto ſumi poteſt. Succinum quod Arabum eſt carabe, & Græcorum, ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritumque ac potum vomitiones ventriſque fluxiones ac deſtillationes ſiſtit. attritu iucundum ſpirat odorem, ſuffituque cerebrũ recreat, ſiccat, eiusq. deſtillationes quocunq. ruant co-

hibet,quod & collo circumductum non leuiter confert.

Thus caliduum ſiccumque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum interiores ad fauces,pulmones & ventriculum,ad dentes & maxillas,tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë,calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſubamarum, firmat omnia interiora viſcera,ſed peculiariter cerebrum tum manſum tum ſuffitum,eximiè ſiccat & corroborat. Spicanardi humores è capite ſeu in fauces ſeu in pectus ſtomachúmve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet,viribus cæteris quàm pſeudonardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo,ſiccus ſecundo, cerebro quoque iucundus,cuius ſuffitu cerebrum ſicceſcit, deſtillationes ſiſtuntur,& raucedines grauedinéſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia ad quæ ſtyrax atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductumque naribus expirante odore deſtillationes omnes & coryzam exiccat,imbecilléq.cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immittitur. Succus quem officinæ benjoin appellant,calidus ſiccus ac ſummè tenuis, odoris ſuauitate cor, cerebrum ſenſúsque omnes exhilarat,caput ſuffitu, eiusque ſuperuacua abſordet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiusque affectus frigidos perſanat, mentem erigit memoriámque firmat.Nux moſchata eiusque mater ſi vel manditur vel naribus inditur tum odore tum ſubſtantia, cerebri, mentis,ſenſuumque vires auget. Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat,ſuperuacuos humores abſtergit & abſorbet. Ambarum caput odoris ſuauitate roborat & epilepſię confert,cæteriſque frigidis opitulatur affectibus.

Compoſitiones ex his nullæ extant, ſed re exigente ex tempore comparari poſſunt: ferè autem ſingulæ teruntur in pulueres,quorū ſit varius vſus.Suffitus adſtringēs deſtillationes tenues & acres, habet roſarum rubrarum, maſtiches, vernicis, ſuccini ſingulorum contuſorum ℥ ß:craſſas verò ac frigidas ſiſtit cerebrumque corroborat,qui ℞ Succini,ſeminis melanthij an.℥ ß.ſtyracis calaminthæ,benioin an.ʒ iij.maceris,caryophyllorum,nucis moſchatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum. Si

myrrha

myrrha & maſtiche ſingulæ pondo vnciæ vnius aqua roſarum ſtillatitia ſoluantur, adiecto puluere præſcripto trochiſci concinnabuntur ad ſuffitum apti. Puluis capillis inſpergendus deſtillationes arcens, ℞ Xylaloës, ſuccini, caryophyllorum an. ʒ iij. roſarum rubrarum, ſampſuchi, maceris, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Cucullus verò ſeu interſutus pileus quo caput ad deſtillationes & frigidos affectus munire ſolet. ℞ Sampſuchi, roſarum rubrarum, florum roriſmarini, ſaluiæ & ſtœchados, ſpicæ nardi arefactorum an. ʒ ij. corticis citri ſicci, grani infectorij, maceris, piperis, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoque roboratur ſiccatúrque odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi ſpecie, vt ℞ Seminis melanthij torrefacti ℥. ſem. ſpicę nardi, nucis moſchatæ, caryophyllorũ an. ʒ ij. trita concludantur ſyndone in nodulum Pomum odoratum hac formula. ℞ Sampſuchi, roſarum rubrarum pſeudonardi an. ʒ ij. maceris, xylaloës, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. ſtyracis, benioin an. ℥ j. Trita contuſáque omnia excipiantur ladano puriſſimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, finganturq́ue globulo pertuſi, aſperſo puluere ambaris & moſchi an. ℈ ſem.

Ad pulmonum pectoriſque vitia. Cap. XX.

VITIA quæ tum pulmoni tum pectori inhæreſcunt purgato iam corpore atque deſtillatione ſedata, ferè quidem vel leniendo, vel detergendo extenuandóque tolluntur. In idque ex infarctu liberantium ordine aptiſſima ſunt quæ incidendo atq. detergendo, nec vehementer calfaciant ſiccéntve, nec exaſperent: ſed leniant & quadamtenus humectent, vt ſtrobili, mel, terebinthina. Interdũ etiã acriora, ſed ex melicrato, ptiſana, vino dulci, aut leniente ſorbitione data. Arteriæ autem pectoríſque aſperitatem hæc peculiariter leniunt ſimulque ardorem extinguunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine ſecundo, aluum molliunt ac ſubducunt, pectus arteriamque leniunt, bilis ardorem ac ſitim compeſcunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quæ & ſebeſten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, ſitim reſtinguit, deterget ſine adſtrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonémque

lenit,ac ſimul emolliens humores è thorace ſputis educit: qui ex amaris elicitur,obduratos ac tenaces validiùs expectorat.Semen maluæ quia humectat & oblinit aſthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonémque proprietate iuuat,raucámque vocem lenit.

Semen bombacis quod craſſa leniendo extenuet, tuſſi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acréſque humores temperat & ſiccefcētes pulmones humectando recreat,eorúmque exaſperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida: omnia exaſperata,propriè verò arterias lenit,tuſſim ſiccam, aſthma atque ſitim mitigat.Gummi Arabicum refrigerans ac modicè ſiccans, ſed tamen quia emplaſticum, aſperitatibus omnibus medetur,nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida ſecundo,humida primo receſſu:humidior quàm gummi,aptiúſque tuſſim veterem omnéſque aſperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt,purulentam, craſſam, lentámque expuitionem promouent.

Piſtacia quia leniendo ſubamara ſunt & adſtringētia,pulmonis thoracíſque obſtructiones liberant. Auellanæ toſtæ deſtillationem arcent; crudæ verò ac recentes tuſſi veteri medentur,ſtomacho tamen infeſtæ præſertim quæ vetuſtate nimium exaruerint.

Mel calidum ſiccúmque ordine ſecundo, valenter detergit aluúmque ſubducit,non niſi coctum ſumitur,nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac ſiccum quàm mel,vtque gratius eſt & ſuauius,ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec ſtomacho infeſtum eſt.

Compoſitiones ab his extant, ſyrupus zyzyphorum, ſyrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino,pilulæ bechicæ,pilulæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliç quoque poſſunt in rem pręſentē pręſtitui,quemadmodū & potiones quædā leniētes pectorales appellatæ,quales ex hordei m. j.paſſarum ℥ j.zyzyphis, myxariis an viij.nu.glycyrrhizæ ℥ ß.in aquæ ℔ iij.percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonúmque vitia detergendo & extenuando purgant.Vua paſſa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendóque leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè ſuccurrit.

Ficus

Ficus ab ſtergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tuſſi veteri diuturníſque pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ, & anhelatoribus aptiſſimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album craſſa & lenta ex pulmone educit.

Hyſſopus peculiariter peripneumoniæ, aſthmati, orthopnœæ & tuſſi veteri ex deſtillatione opitulatur, præſertim ſi ex melle, aut vuis paſſis, fico & ruta decoctus potetur, deterſor familiaris. Praſſium quod album appellatur, craſſa è pectore educit, vtilitérque datur aſthmaticis, tuſſientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tuſſibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, aſthmatíque confert ex hydromelite. Abrotanum maximéque eius ſemen recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, tuſſi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vſurpatur calida ſiccáque ordine ſecundo: dulcis paritérq. ſubauſtera eſt, craſſam pituitam detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis eſt & dulcis.

Cnici ſemen ac propriè eius medulla in vſum venit, calida ſiccáque ordine ſecundo: abſtergens & aperiens, ſimulque leniens, propriè pectus atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice inſignis, calida ſiccáque ordine ſecundo, inueterata omnia pectoris pulmonúmque vitia blandè expectorat. Helenium radice vtile, calidum ordine tertio, ſiccum primo, ad educendos lentos & craſſos thoracis humores accommodatum: veterem tuſſim emendat, orthopnœam, conuulſiones, inflationes, ſtomachíque vitia, mēſes quoque mouet & vrinas. Satureia quæ & tymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obſtructiones hepatis & viſcerum ſoluit & expurgat, ita craſſa lentáque è pulmone & thorace expectorat, anhelosis & aſthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, ſed fœtum excutit.

Iuniperus calida & ſicca ordine tertio, baccæ craſſos & glutinoſos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tuſſes, inflationes & tormina proſunt: ſed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Seſeli Maſſilienſe officinis ſiler montanum calfacit & deſiccat ordine ſecundo, radix & ſemen tenuiū ſunt partium, ſtomachi viſcerúmque con-

coctionem iuuant,tuſſes diuturnas ſanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus ſiccus,acer & amarus, leniterque adſtringens,tenuium eſt partiũ. Radice viſcerũ omniũ craſſos ac lentos humores attenuans expurgat,tuſſibus ex deſtillatione prodeſt:bis térve elixa in cibo radix craſſos ac glutinoſos humores è pulmone validè extergeet, incidit, & expurgat. Arum calidum ſiccum ordine ſecundo:eaſdem atq; dracunculum vires,ſed multò infirmiores obtinet.

Cępa,porrum,allium:ſcordium vim acrem & excalfactoriam habent,qua viſcerum omnium imprimiſque pectoris craſſos & viſcoſos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & ſcordium purulentam craſſámque pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgãt,ſi aut cum ptiſana hydromelitéve cocta edãtur,aut cum naſturtio, melle & reſina in eclegmate delingantur. Si ſemel atque etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illã & cacochymiam deponunt, ſed inefficaciora ad commemorata paulò redduntur.

Scylla pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat,tuſſim vterem & aſthma perſanat,ſaniem è pectore elicit. Crocus lethargicos ſtrenuè iuuat, ſed pituitam attenuans ad ſpiritus difficultatem, ad tuſſim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber craſſam pulmonum pituitam attenuat,tenuem concoquit,tuſſis veteris, aſthmatis frigidorúmq. affectuum familiare remediũ,quod præcipuè recens conditum fuerit.

Ariſtolochia vtraq.amara & ſubacris abſtergit & digerit, ſed rotũda craſſos humores validiùs extenuat, & ab iis natas obſtructiones promptius expedit.Hinc aſthmaticis, ſuſpirioſis & pleuriticis auxilio eſt. Gentianæ radix extenuãdo & abſtergendo obſtructiones efficaciter expedit, idque tanta vi vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed illa quoque trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tuſſi, orthopnœa,in laterum pectoríſque doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabioſa calida ſicca,non modò quia amara, ſed & ingenita facultate validè adeò pulmonem expurgat, vt eius tum abſceſſus atque vomicas tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpi-

Pimpinella calida ſiccáque ordine ſecundo, abſterſionis adſtrictioniſque particeps : tabidis aptiſſima, cruentas excreationes ſiſtit, ſordidas ac purulentas expurgat, vlcera detergit, mirifice ſiccat & agglutinat.

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima ſunt, ſiccata verò modicè acria & calida euadunt, hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanant, & accenſa inſpirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida maior ordine ſecundo excalfacit ſiccátque. Collectum in thorace pulmonéque pus expurgat & ſanguinis reiectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur ſuſpirioſos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roborátque pulmonum ſubſtantiam.

Ex his componuntur extántq. medicamenta huiuſmodi ſyrupus hyſſopi, ſyrupus praſſij, electarium diaireωs ſimplex & diaireωs compoſitum, conditum adianti, conditum florum iridis, conditum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitum, pilulæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentóſve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti. Quum magna ſit horum compoſitorum ſupellex, raro decernuntur alia niſi cùm penuria ſubeſt, aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞ zyzypha, myxaria, ficus paſſas an. vj. nu. vuarum ab acinis liberarum ℥ i. polypodij quercini, ſeminis cnici, radicis elenij an. ℥ ſem. adianti albi, hyſſopi, praſſij, origani, ſaturiæ an. m. j. ſeminis althææ & ſeſeleos an ʒ ij. coquantur exprimanturque ad ſeſquilibram, adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. vel ecclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horum permiſtio ex his quas antè protuli formulis diſcenda.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata.

CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere poſſe credantur, cardiacæ facultates præcipuæ ſunt, noxia omnia malignáque depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellunt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc ſunt.

Bugloſſum vtrumque languentibus medetur & ſyncope

vexatis,melancholicos exilarat,& ex diuturno morbo cõualeſcentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoque habentur,vtraque cordis tædia diſcutit,ſpiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrij amarum, venenis reſiſtit,oris ſuauitatem commendat,ad mulierem malaciam confert. Succus mali citrij & punici acidi & arancij acidi frigidus ſiccus ordine tertio, aduerſus internas & peſtilentes putredines, venena, & partium principum maximéque cordis imbecillitatem in primis vtilis eſt, & dum cardialgia, hoc eſt modicatio ventriculi os infeſtat. Semen oxalidis cordis & oris ſtomachi inextricabilia,vitia,maximè ſcorpionum ictus ſanat.

Mali odorati atque cotonei ſuccus cor & ſtomachum roborat,ſyncopem tollit, venenum conſopit aut arcet.

Calida. Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa, mœrorem triſtitiamque excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio, ſubdulcis,intus alba,foris flaua, pollicis craſſitie,nodoſa, denſa, cordis palpitationi & venenatorum morſibus atque ictibus auxiliatur, ipſumque cor peculiariter roborat. Veronica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca,ſubamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur,aduerſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia,& vomitiones cohibet. Dictamni radices & folia in vſu ſunt,calfaciũt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur,& ad peſtilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo,ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem,ſubadſtringit,tenuium eſt partium, venenis reſiſtit & peſti, omnes ſanguinis eruptiones cohibet. Atractylis hirſutior quibuſdam, aliis acanthium, carduus benedictus vulgo calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit,& eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes aliosque venenatos & putres affectus in primis efficax Stœbe ſcabioſa,vt abſceſſus interiores rumpere,ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculosque diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt,cor enim exhilarat eiusque defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam aſte-

ctio-

ctionem & ſyncopem in primis vtilis:pro quo in eoſdē vſum cornu cerui ſubſtituitur.Cornu vnicornis omniū præſtantiſſimum creditur cor tueri,veneni vim omnem obtundere,& peſtilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat.Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos,ad exolutum ſtomachum,ad cardiacos & præter rationem mœſtos efficax.Argentum frigidum humidúmq; temperatè,auri vires quadamtenus æmulatur,ſed iam metallicę malignitatis quodammodò particeps.

Vniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccę, integræ potiores, cor proprietate roborant, ſyncopem tollunt, putredini cor obſidenti peſtique & venenis obſiſtunt.

Saphyrus potus ictos à ſcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur,& inteſtinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoque beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus.Smaragdus, eadem non potus modò,ſed & collo ſubuexus confert, & melancholiam mœſtitiámque ſoluit.Corallus frigidus ſiccus ſecundo gradu,vt adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis reiectiones magnoperè ſiſtit,ita & cordi robur conſeruat, idq; munit aduerſus peſtilentium morborum iniurias. Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu,morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine ſecundo, peſtilenti febri opitulatur eíque reſiſtit,putredinem cohibet,& ſanguinis expuitionem,& dyſenteriam & deſtillationem.

Caphura malignos vapores præſertim calidos extinguit, ab híſque ortam ſenſuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus,ad ſyncopem,ad omnia denique cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus,cor aliaſque principes partes muniens,putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo, putridam ſaniem exorbet,ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratum, acre, ſubamarum : cardiacos affectus & ſyncopem tollit, viſcera corroborat & cordis ſpiritus reſarcit. Amomum ca-

lidum ſiccum tertio gradu, validè ſiccat & adſtringit odoriſque ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo; coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendatque earum putredines: ſed extra modum ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuium eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuatque; ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopem tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò ſimplicia in compoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus malorum redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorũ malorum, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus è cortice citrii, ſyrupus è ſucco citrii acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendoque putredinem: vnus autem ſyrupus meliſſophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoque de gemmis, diamargariton frigidum, electarium de ambra, electarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores præterea & fructus ſaccharo conditi conſeruatique, vt bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus; & nux moſchata condita. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compoſitiones in alias quoque transferuntur formas, vt in pulueres in condita, in paſtam regiam, in deſtillatum inſtauratiuum, in epithemata, in ſacculos, in ſuffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædam exercitationis gratia hic ſubieci. Puluis. ℞ Cornu cerui & vnicornis, margaritarum ſplendidarum, cobis eboris an.℈.vi. fiat puluis tenuis ex cochleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus. Eiuſce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarum ſtillatitia, concinnantur in tabellas quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdũ additur electarii de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad peſtilentiam hæc formula: ℞ Fragmentorum gemmarum ſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarum, coralli

ralli

ralli rubri an.℈ j.oſſis è corde cerui,eboris, ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrij, oxalidis, radicum tunicis,tormentillæ & angelicæ,doronici an.ʒ ß.terræ lemniæ,boli armenæ an.ʒ j.moſchi,ambaris an.gr.viij.ſacchari albi ſoluti aqua meliſſophylli ℔ ß,cōcinnetur electariū in tabellas pōdo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞ Corticis citri conditi conſeruæ bugloſſi, violarum & roriſmarini an. ℥ ß,pulueris electarij diamargariton frigidi & electarij de gemmis an ℈ ß,ſacchari albi quod ſatis eſt ad conditi formam. Epithema.℞ Aquarum ſtillatitiarum meliſſophylli, bugloſſi, cardui benedicti & roſarum an.℥ ij. aceti ℥ j.In quibus diſſolue omnium ſantalorum, xylaloës, caryophyllorum, corticis citrij ſicci tritorum omnium an.ʒ j.croci ℈j.caphuræ ℈ ß,fiat epithema cordi inducendum ad æſtum & malignitatem arcendum. In id quoque pulueres ſacculo includuntur, qui vel ſiccus cordi admouetur: vel ſupra dicto liquore imbutus. Odore quoq.labes arcetur ex his quæ epithema conſtituunt. Deſtillatum cardiacum & inſtaurans.℞ Conſeruę bugloſſi vtriuſque violarum,roſarū & nymphææ, corticis citrij conditi an. ℥ ij. pulueris electarij diamargariton frigidi, electarij de gemmis & de ambra,croci an.ʒ ij, ſeminis citri,oxalidis,cardui, atractylidis & citrij mali,radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an.ʒ iij,iuſculi caporū iuuenum alteratorum cum lactuca,oxalide,portulaca, ſcabioſa & meliſſa ℔ vj. trita confuſaq.omnia vaporatio vitreo incluſa igni mandentur, vel aquæ feruenti,ſenſimq.liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturū,aut etiam nemoralium teſtudinum præparatarum conciſa caro permiſcetur cum medulla panis albi.Excepti deinde liquoris libra dimidia cum ſacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo tranſmittitur in vſus,affuſa interdum ſemuncia ſucci granatorum aut limonum. Deſtillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞ endiuiæ,bugloſſi vtriuſque,ſtœbes,pētaphylli,cardui benedicti,oxalidis,pimpinellæ,betonicæ recentium omnium an.m.j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ,doronici romani,zedoariæ an.℥ ß.ſeminum oxalidis,cardui atractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces,mithridatii veteris an.℥ ii.Recentes herbæ tundantur hisque aſpergantur reliqua omnia exquiſitè trita, ſinanturque triduo macerari: ex his dein in vaporarium coniectis ſenſim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

QVAE ſtomachica nuncupantur medicamenta, alia humorũ quibus eſt imbutus ventriculus illuuiem exugunt abſumuntque, vel prorſus detergunt, eius robore ſeruato: alia concoctionem adiuuant, cæteraſque illius functiones confirmant. Prioris quidem claſſis ſunt malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium ſeu cotoneum, ceraſum, ribes, oxyacantha, ſorba, meſpila, & quæcunque ſuprà dixi æſtuantem bilem frenare. Hęc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones ſiſtunt, æſtuantem ventriculum refrigerant, ſitim extinguũt, cibi faſtidia diſcutiunt & appetentiam inuitant, diſſolutumq. ventriculum adſtringunt & corroborant.

Quæ vero deinceps ſunt id ipſum prępſtant in frigidis humoribus, qui ſtomachi tunicas infarciunt.

Mentha vtraq. calida & ſicca principio tertij ordinis, guſtu acris, ſubamara, tenuium partiũ, adſtringendi & exiccãdi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis eſt, appetitũ excitat, & in concimentis peculiarē vſum inuenit, in eo humores frigidos craſſoſque excalfacit, attenuat & abſorbet, ſingultus, vomitiones choleráque ſedat, ſanguinis vomitiones ſiſtit: ſed conceptioni reſiſtere creditur. Betonica crudorum concoctionē adiuuat, datur acidum ructãtibus & ſtomachicis, dolorē capitis ex vẽtriculi ſympathia ſedat. Abſinthium calidum primo gradu, ſiccum ſecundo, adſtringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & deſiccans: eius decoctum ſtomachum corroborat, bilem eique inhærentem pituitã detergit, vacuatque tum per aluum tũ per vrinas. Hinc morbo regio correptos ſanat, malaciam ſtomachi, & inflationes diſcutit, appetitum excitat, nauſeam arcet, lumbricos pellit, comæ, folia & ſemen vſurpãtur: ſed ſuccus ſtomacho infenſius eſt. Saluia excalfaciens & ſubadſtringens, appetitum excitat, cruda craſſaque conficit, & ſtomachum corroborat, ſingultum quoque lenit. Siſymbriũ, balſamita vulgo ſeu mentha aquatica, excalfacit atque necat tertio ordine, tenuium partium eſt, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, ſingultus, ſtomachíque diſſolutiones cohibet ſeu ſumptũ ſeu admotum, vrinam ciet. Non edendum grauidis niſi mortuo iam conceptu: quippè etiam impoſitum ipſum extrahit. Succinum calidum primo receſſu, ſiccum ſecundo, ventriculum & corroborat, nauſeam ſedat, prauos ventriculi humores abſorbet a-

bet atque eos gigni prohibet, ventriſque fluxiones ſiſtit.

Corroborantia & adſtringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum abſorbent, tum concoctionem iuuant. Roſa amara, adſtringens præcipuè rubra; arefacta ſtomachum & iecur corroborat, eiuſque diſſolutioni medetur, vomitiones & lienterias ſiſtit. Cytinus mali punici flos, ſtomachum roborat, fluentem aluum ſiſtit, bibitur commodè ſanguinem excreantibus. Balauſtium adſtringentem quoque vim habet, & eandem cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem. ventriculi ſuperuacua & alui illuuiem ſiccat atque concoquit, faſtidiū abigit, præcipuamque corroborandi facultatem adſtringendo obtinet. Oliua recens flaua necdum matura, vtilis ſtomacho, ipſum roborat, adſtringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præſtant oliuæ halmades, quæ muria conditæ ſeruantur.

Coriandri ſemen præparatum adſtringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiuſque exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, vehementer adſtringit, ventriculum eiuſque facultates omnes roborat ſumptum & admotum; vomitiones, dyſenterias, ſanguinis eruptiones, aliaſque diuturnas fluxiones cohibet obſoniis inſperſum, aut aliter ſumptum, inflammationes mitigat, menſes quoque ſiſtit. Acacia frigida primo gradu ſicca tertio, validè adſtringit, ſtomachi robur vireſque omnes fouet, vomitum ſiſtit, menſes ſupprimit. Lucium ſiccat ordine ſecundo, calore temperatis proximum eſt, adſtringit, terget, digerit. Hypociſtis eadem quæ acacia, & multo validius præſtat: eodem quoque cenſu ciſtus exiſtit, aliquanto tamen ſiccantior & adſtringentior.

Calida quibus præcipua vis eſt ad frigidos crudoſq. ichores abſumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè ſunt. Maſtiche calida & ſicca ordine ſecundo, parum adſtringit, minimum eſt acris, ſtomacho auxiliatur, purgantiū acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, deſtillationes arcet & abſumit, vomitioneſque ſiſtit. Crocus ſtomacho vtilis eſt, ciborumque concoctionem iuuat. Myrobalani omnibus vehementer adſtringent, ſtomachum expurgāt & corroborant, vomitiones, dyſenterias, & alia alui profluuia compeſcunt, & appetentiam reuocant.

Calanga calida ſicca tertio gradu, ſapore acerrimo lin-

guam admodum vellicante,concoctionem adiuuat,oris halitum commendat,venerem ſtimulat. Spica nardi calida exceſſu primo, ſicca ſecundo,adſtringit, ſubacris & leuiter amara, ſtomachum roborat ſumpta & admota,omneſque frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, guſtu adſtringens & ſubamarum,ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem ſummouet,& ſuperfluentes humores abſorbet, flatuſque diſcutit. Macer calidum ſiccum tertio gradu, vi aromatica odoréque ſuaui præditum,ſubacre,tenuium partium hoc peculiare habet vt ventriculum roboret,& concoctionem iuuet. Nux moſchata calida ſicca ſecundo gradu, vim habet roborandi ventriculum, & frigidos ipſius affectus ſanandi, concoctionem iuuandi & flatus diſcutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obſtructiones aperit, ſtomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores craſſos & flatus diſcutit, craſſos humores attenuat,aquoſos abſumit. Caryophyllum ventriculi calorem robúrque ſuſcitat,concoctionem perficit,cardialgiam tollit & nauſeam,doloreſque ex cruditate & flatuum copia ſubortos.

Cinamomum excalfacit,adſtringit,roboratque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum ſiccitate ventriculi ſuperfluentes humores abſumit,odoris ſuauitate prauam illorum qualitatem omnémque impuritatem ac putredinem emendat,ſuſcitato natiuo calore ac ſpiritu concoctionem iuuat, cæteraſque functiones validiores efficit. In id quoque vſurpantur quæcunque cor natiuumque calorem fouere & roborare tradita ſunt.

Ex his porro compoſitiones extant aſſeruanturque variæ,ſyrupus myrtinus,ſyrupus menthæ & abſinthii & miuæ cydoniorum,electarium myrtinum,electarium diarrhodon, & aromaticum roſarum maius,trochiſci è ſpodio,myrobalani embiicæ & cæpulæ conditæ, iuglandes nuces conditæ, ſorba condita,cydonia condita,conſerua roſarum & mēthe cortex citri conditus, nux moſchata condita. Quarum imitatione aliæ quoque ex tempore præſcribuntur,vt vinū abſinthii & iuſculum è radice cichorij abſintij coma iulepus è ſucco cydoniorum aut granatorum,& aqua roſarum ſtillatitia. Condita quoque multiplicis vſus. Adhæc fomentum è roſa,cytino,ſaluia,mentha vtraque,& abſinthio.cum portione cyperi,calami aromatici & ſchœnanthi, adiecto

ſub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo maſtiches,mēthæ,abſinthij,nucis moſchatæ & nardino,aut horū quibuſdam cum ceræ momento.His etiam vt vnguenti ſpecies euadat, interdum pulueres inſperguntur galangæ,maceris,nucis moſchatæ,xylaloes,& zinziberis,vt ſingulæ olei vnciæ ſingulas puluerū drachmas habeant cum ceræ tantillo,& ambari aut moſchi exiguo.Aut ſi pluſculum puluerum atque ceræ ſit,ceratum ſolidius exiſtet,in quod plerumque ſolet maſtiches triens quadransve addi,tundique pilo calente:quo etiam pertinere videtur ceratum ſtomachicum.Sacculus præterea minutim tranſlutus in ſcuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum puluere,vt qui habet roſarum rubrarum, cytinorum,mēthæ,abſinthii ſampſuchi arefactorum an.ʒ iij. ſpicæ nardi, galangæ, nucis moſchatæ,caryophyllorum an.ʒ ij.croci ʒ ſem.

Iecoris peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum ſubſtantia tum venæ exiles ſæpe infarctu & humorum illuuie præpediri ſoleant, magnaque ſit huius viſceris dignitas & præſtantia, id quidem maximè medicamenta poſtulat quæ obſtructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiſcue,ſed peculiari quadam dote iſta conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ſiccumque, ſubaſtringens & ſuaue,tenuis ſubſtantiæ, iecoris infarctus ſoluit roburque tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem,atque etiam inflammationē extinguit,ſanguinis feruorem ſedat:obſtructiones iecoris aufert: hinc bilioſam eſus collectionem expurgat, icterum perſanat iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit,ſemen genitale minuit. Cicerbita hieracium & chondrilla, vt temperatura affines ſunt,ſic viribus minimum diſcrepant: eadem quę intybum,ſed ignauius multo præſtant. Lichen quæ hæpatica detergit,mediocriter refrigerat,iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit.Adiantum omne tenuat,digerit, aperitque iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quatuor ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, vt iecoris quoque obſtructiones expediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo,adſtringit,& nihilominus digerit,hepatis obſtructiones ſoluit, putredines &

dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit tum folio tum ſemine.

Oxalis omnéque rumicis genus tum radice tum ſemine blande iecoris illuuiem expurgat, obſtructiones expedit, ex eaque genitos affectus perſanat: & adſtrictione leni nec iniucunda ipſam pariter iecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter vero iecoris obſtructiones expurgat ſeruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obſtructum aperit, laxiuſque firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſeſque mouet. Aſparagus iecur infarctu liberat tum radice tum ſemine: regioque morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apij, petroſelini & fœniculi radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſinthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quodque in venis bilioſum eſt per vrinas expurgat.

Praſſium vt guſtu amarum eſt, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, confértque incipienti ſcirrho.

Chamædrys amara, ſubacris, incidit, terget, viſcera præcipuè vero iecur expurgat & obſtructionibus liberat, Chamæpytis terget, purgat, obſtructum iecur liberat, ictericis auxilio eſt.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conueniunt, propriè vero hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cuiuſdam particeps, qua viſceribus robur adjicit. Spodium ebur vſtum, refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepar roborat. Roſa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ſiccumque ordine ſecundo, adſtringit, roborat, bilis feruorem compeſcit, eiuſque impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, iecoris ſubſtantiam quovis modo ſolutam impingit atque coarctat, & ſanguinis vndecunque manantis fluorem ſiſtit.

Calida. Iuncus odoratus ſeu ſquinanthum modicè calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus

mus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roboratque, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paſſa tota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratum, atq. eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant ſunt ſyrupus cichorij, ſyrupus endiuiæ, ſyrupus bizantinus è radicibus minor, ſyrupus e radicibus maior, & oxymeli compoſitum. Corroborant verò electarium trium ſantalon, & trochiſci eupatorij, electariũ diacubebe, & trochiſci è ſuccino. Refrigerant verò conſerua cichorij, ſurculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi, ceraſa condita, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut ſi quãdo res ipſa expoſtulet recentia fient apozemata modò ſimplicia, modo acida, affuſis interdum herbarum ſuccis. Electaria quoque & condita confuſis pulueribus atque conſeruis. Fotus præterea ſiquid emolliendum aut calfaciendũ eſt, & epithema ſi refrigerandum ex aquis ſtillatitiis endiuiæ, portulacæ, abſinthij, plantaginis, & roſarum paribus portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium ſantalorum, roſarum, lupinorum & trochiſcorum è caphura pulueres conuenienti doſi ſoluti ſint. Illius quoque & vnguenta ex his quæ ipſi quoque ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniant. CAP. XXIIII.

APTA lieni medicamenta ea ſunt quæ ſuauitate quadam terrenum illius humorem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuant, ſine adſtrictione conſpicua, vt deinde obſtructione ſoluta faciliùs excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida ſunt & humida, quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola, bugloſſum vtrumque, ſuccus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida ſunt & tenuiũ partium, vt craſſam fœculentámque melancholiam attenuent atque diſſipent: qualia hæc ſunt. Lupus ſalictarius ſeu lupulus, lienis obſtructiones expedit eumque expurgat. Caſſutha peculiariter lienem obſtructione liberat, arquatumque nigrum pellit. Scolopendrium ſeu aſplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat abſumitque. Raphanus lienem extenuat & obſtructione liberat, iecori etiam prodeſt. Radix apij lienem expurgat, & obſtructione liberat, eiusque

tumores diſſoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obſtructionibus liberat, abſumitque & icterum ſanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis ſpleni ſcirrhoſo eximiè benefacit, atque frequenti vſu lentos craſſoſque humores extergit & incidit, tandemque per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus ſiccus tertio gradu, flore & ſemine inſignis, aperit, extenuat, flatus diſcutit, duritiem & obſtructionem lienis diſſoluit: ſed genitale ſemen abſumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat, vt ipſum abſumere credatur. Acori veri radix in vſu eſt, quæ galanga maior dicitur: calfacit & ſiccat tertio ordine, guſtu acris eſt & modicè amara, odore non iniucunda, tenuium partium, detergit & extenuat: lienes induratos reſoluit atque comminuit, duritias & collectiones omnes ſanat decocto huius fouentibus. Scilla calida ſicca ordine tertio, ſummè incidit & reſoluit, duritias lienis collectionéſque diſcutit, & obſtructiones validè expedit: quartanam & icterum ſanat.

Lapathum digerente detergentéque facultate præditum, lienem ex aceto ſumptum iuuat, ex vino coctum ſumptúmque regio morbo prodeſt, lepras impetiginéſque ſanat.

Rubiæ ſemen ex oxymelite potum lienem abſumit. Idipſum præſtat & peucedanum & raphanus & iris ſimiliter ex aceto aut oxymelite pota. Ariſtolochia multò validius lienem obſtructione liberat, lateriſque doloribus auxiliatur, putreſcentia ſanat, & ſordida expurgat. Cancamum vulgò gummi lacca, obeſos extenuat, concretúmque lienem diſſoluit. Horum quædam etiam foris admota, ſed maximè quæ deinceps ſunt lienem plurimùm expediunt.

Ruta tum ſumpta tum admota ex aceto cataplaſmatis vice lienis obſtructiones duritiáſque tollit. Naſturtium præſertímque ſemen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis ſoluit. Vrtica cum cerato impoſita concretum conduratumq; lienem colliquat. Sinapi calidum ſiccumque quarto receſſu, lienis tumores omniſque generis dolores ex alto in ſumma trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, ſiccum tertio, ſummè amarum & ſubadſtringens validéque abſtergens, optimum eſt ad lienis & iecoris obſtructiones ſoluendas: ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat. Aſarum

calidum

calidùm ſiccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorumque duritias diſſoluit, icterum ſanat, febribus diuturnis auxilio eſt: valet foliis ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu, radix in vſu eſt. Incidit, terget, aperit, digerit, reſoluitque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat: tum recens, tum aridus arquatum ſiſtit, & bilioſum ſudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos, ſyrupos qui tetrum bilis atrę vaporem demulcēt, cuiuſmodi ſunt ſyrupus violarum, ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum benè olentium, & ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melācholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrii & fumariæ, ſyrupus è radicibus, oxymel ſcilliticum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem preſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Fortis preterea, fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Ilitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalorum amarorum, oleo liliorum lotis aceto ſcillitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumorique accommodatum. Poſſunt & alię formę complures pro rei neceſſitate ex tempore prętitui.

Renum ac veſicæ medicamenta.

CAP. XXV.

QVAE leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum, concreſcere, vrinę ardorem demulcent, eámque facilius emittunt. Quę vrinas cient tenuitate ſubſtantię ac ſiccitate ſanguinē attenuāt & colliquant, ſerúmq; ſecernunt atque deducunt in renes. In hoc genere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & grauamen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quę in ſubſtantię tenuitate calida ſiccáque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, fœniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quęcunque vrinas ſtrenuè cient, eadem quoque renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóque expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularū adhęſu leuiter concretos diſ-

ſoluunt atq. diripiunt. At vero ſolidiores veroſque calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidunt-que nullo calore nullaque ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obitérque quæcunque mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina alias ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate ſua calculi ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuũt: vt vitrum combuſtum, ouorum teſtæ, milium ſolis. Nec deſunt quæ id proprietate efficiant, vt lapis iudaicus. Vtraque igitur affectis renibus opitulantur: ſed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorumque recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalæ amaræ & ceraſi, piſtacia, ſtrobili, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac veſicæ ſcabriciem leniunt, vrinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari ſinunt. Altheæ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & veſicæ cruditates pellit: eius ſemen renum calculos etiam confringit. Quatuor ſemina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorij renum ſiccitatem, aſperitatem ardoreſque leniunt. Semen melonum & quatuor ſemina frigida maiora ſicca ſunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergent, tenui ſunt eſſentia præſertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeo mouent, vt renibus arenis aut calculo preſſis non mediocriter proſint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abſtergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt Fraga quoque chamæbati Idæi fructus, renum & veſicę ſordes & arenulas eluunt, detritoſque calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua ſtillatitia.

Plantago vtraque ſemine aut folio arefacto, renum obſtructiones tollit, idque abſtergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menſes mouet, reneſque validè adeo expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine ſubfrigida, abſtergit, leuiterque conſtringit, calculo tamen & vrinæ difficultati ſuccurrit. Graminis radix moderatè frigida & ſicca, tenuiumque partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculoſa veſicæ rudimenta comminuit, quod & eius ſemen præſtat. Aſparagi radix trita & ex vi-

no pota vrinam ciet,renes infarctu liberat. calculos exturbat,nephriticis auxiliatur:neque credi par eſt longo eius vſu veſicam exulcerari, ſemen genitale auget, veneremque ſtimulat. Ruſcus tum radice ſubamara,tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, veſicæ calculos deterit, ſtillicidio vrinæ medetur, menſeſque mouet & morbum regium ſanat. Eryngij radix calore temperata,non modicè ſicca,pota colicis medetur,calculos, ſtillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia ſanat. Chamæmelum potu & inſeſſu calculos vrinaſque pellit.

Quæ vero ſubjiciuntur quod calidiora acrioraque ſint,ad ea ipſa veſicæ renumque vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum ſiccum ordine primo,incidendi abſtergendique facultate præditum,obſtructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & veſicæ calculos exterit: ſed nigrum & paruum validiſſimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit,mollit,diſcutit, terget, expurgat,viſcerum omnium maximeque renum obſtructiones tollit,& anguſtos meatus aperit,vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida ſicca ordine ſecundo,ex vino pota calculos terit,& ſtranguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & ſicca,eadem ſed multo efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida ſicca tertii ordinis initio,dyſuriæ & regio morbo opitulatur, renumque calculos confringit.

Lithoſpermum vulgo milium ſolis,ſemine ex vino poto calculos comminuit,vrinas pellit,ſtrāguriamq. diſcutit. Siſymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt,tenuiū ſunt partium & ſapore acri,ea cruda coctaque potenter vrinas mouent,calculoſque diſſoluere atque excernere traduntur.

Vrtica calida ſicca receſſu tertio, tenuium partium & acris,tanta abſterſione valet vt ventrem ſubducat,renes infarctu expediat calculoſque terat. Anonis calida ad finem ſecundi, attenuando tergendoque vrinas ducit, calculoſque confringit, radicis cortex precipuè vtilis, deinde eius cauliculi,qui antequam ſpinis muniantur ſale conditi gratiſſimi ſunt. Petroſelinum vulgare, Plinio apium ſatinum, Græcis ſelinum,calidum ordine ſecundo,ſiccum tertio,foliis,ſemine & radice obſtructiones tollit,vrinam ciet, renes & veſicam abſtergit, eorumque calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum inſeſſu confert. Fœniculi radix & comæ renum & veſicæ vitia expurgant, vrinam mouent

tum ſumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & leuiſticum, radice vrinæ difficultati medetur : ſemen etiam renum & veſicæ vitiis confert, cætera præſtat quæ apium & petroſelinum. Raphanus vterque calidus tertio, ſiccus ſecundo, tum radice tum ſemine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium ſaxatile quod petroſelinum macedonicum, calidum ſiccúmque tertio receſſu, radice præſertímque ſemine vrinam ducit, renum & veſicæ doloribus potum ſuccurrit. Daucus ſemine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seſeli maſſilienſe daucum viribus æmulatur. Perſonata quæ bardana, radice & ſemine vrinas pellit, renes infarctu liberat, arenulas calculóſque excutit. Pęoniæ radix acris & ſubamara, ex vino pota renum & veſicæ dolores lenit, ſeminis grana ſumpta calculorum rudimenta pueris eximunt, Tribulus vterque præſertímque ſylueſtris, pro ſemine renes purgat, calculoſiſque medetur. Spartium geniſta appellatum, ſecunda claſſe calidorum & ſiccorum, incidendi extenuandíque viribus præditum semine præſertim vrinas ducit, & tum veſicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ſiccus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes deterget, & vrinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri baccę & folia tum fotu tum inſeſſu veſicę conferunt affectibus : radicis cortex renes expurgat & calculos rũpit, ſed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice inſignis quę calida & ſicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compoſitiones ſunt, ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyruphus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λίθων τριβον. At verò in rem præſentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbéntque arenulas aut calculos : quibus interdum oxymeli ſcilliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſuprà ſunt

expo-

expoſitæ. Fotus quoque & inſeſſus tum ad compeſcẽdos nephriticos dolores tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroſelini macedonici, fœniculi eryngii & bardanæ, cũ malua, parietaria, betula, chamæmelo, betonica, naſturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ, lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma concinnandum eſt, illitus præterea ex oleo liliorum chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clyſteres induntur, qui eductis primùm fæcibus ſummè ſint profuturi.

Vteri medicamenta. Cap. XXVI.

QVAE vtero conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem ſiſtunt, alia ſuppreſſum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgantque vterum, alia corroborant. Quæ menſium fluorem ſiſtunt ferè frigida ſunt omnia, genitale ſemen extinguunt, ſedántq; veneris impetus & vteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit. Cytinus & balauſtium refrigerant ſiccantq; gradu ſecundo, adſtringendi vim habent, menſes aliáſque vuluæ fluxiones cohibent. Rhois ſemen obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum, potui datũ mẽſtruas mulierũ purgationes & alba earũ profluuia retardat. Idem ramuſculorum rubi decoctũ præſtat multoq; efficaciùs eius foliorũ & cauliculorum ſuccus expreſſus & Sole ſiccatus. Cornu cerui vſtum & lotum, & ebur in tenuiſſimam ſcobem redactum fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnopere proſunt è conuenienti liquore hauſta. Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, veneríſque impetus & inſomnia ſedat. Plantago refrigerat denſátque, hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atque vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones cõpeſcit, & aduerſus vteri ſtrangulationes ex lana ſubiicitur.

Semperuiuum vtrumque refrigerat gradu tertio & moderatè ſiccat; muliebres fluxiones ſiſtit & veneris ludibria ſtrangulatuſ́que retundit.

Quæcunque autem menſes mouent, calida ferè ſunt receſſu tertio, neç tamen vehementer ſiccant, eiuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis ineſt, vt in diſtantiſſima ſalutis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum menſibus

pleraque peculiari dote alias quoque vteri ſordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus ſecundáſq. pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum ſiccúmque primo receſſu, tenuium partium, anodyna digerendique facultate præditum, potu & inſeſſione menſes & fœtus euocat, vteri duritias & flatus diſſoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet vtilis prægnantibus, quibus alba ſordidáque illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiusque decoctum in muliebres inſeſſus additur, & vuluæ ſordes vel prægnanti tutò eluit. Parthenium decoctum & vuluæ duritiem & ſtrangulatum inſeſſu prodeſt. Lilium radice, foliis & floribus vtile, aſſum & ex roſaceo tuſſim ſubditumque vuluam emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum ſiccumque ordine tertio, ſemen & folia ex aqua pota vuluæ ſtrāgulatui ſuccurrunt. Pęoniæ radix eiuſq. grana nigra vuluæ ſtrangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validiùs menſes cient aut vterum expurgant, minimè tuta ſunt prægnanti, quòd pleraque ſolutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam ſeu ſumpta ſeu admota interimant. Sampſuchus menſes ducit tum ſumptus, tum in preſſo ſubditus. Ocimum ſumptum in acetariis vterum expurgat, venerémq. ſtimulat. Origanum attenuans aperienſque menſes euocat. Meliſſophyllum ſecunda claſſe calidorum, prima ſiccorum, ad menſes educendos tum potu tum inſeſſu vtile & ad concipiendum iuuat.

Praſſium mulieribus quæ non purgantur, menſtrua & à partu ſecundas pellit, difficilè parturientibus ſalutare. Scordium menſes ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice ſubdita partum educit. Artemiſiæ ſpecies duæ calidæ ſecundo ſiccæ primo, tenuium partium ſumptæ aut in vteri fomenta vel inſeſſus accommodatæ, menſes ducunt, ſecundas fœtuſque extrahunt, vteri præcluſioni conferunt: earum quoque ſuccus cum myrrha ſubactus & admotus, elicit quæcunque concluduntur in vtero. Pulegium calfacit ſiccátque ordine tertio, potum extenuando menſes, ſecundas fœtuſque pellit, tumores, duritias & vteri conuerſiones inſeſſu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & præcluſæ vuluæ fotu auxiliatur, menséſq. euocat. Phu valeriana dicta, calida ſiccáque ordine ſecundo, menſes fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix ſeménque menſes, ſecundas, fœtusque ſubditum trahit, ſumptumque pellit,

Polium

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas, mortuumque fœtum ſumptum ejicit. Seſeli tum ſemine tum radice vteri ſtrangulatui medetur: mēſes & fœtum vtero excludit. Dauci ſemen efficax adeo promouendis menſibus vt etiam ſecundas fœtuſque pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vuluæ ſtrangulatu liberat: cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit. Calaminthe calida ſiccaque tertio receſſu, acris & modicè amara, vehementer incidit & abſtergit, menſes validè adeo ciet, vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & ejiciat. Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & validè digerens, menſes ſiquid aliud prouocat, fœtum etiam viuentem enecat & mortuum ejicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta, mortuos iam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraque menſes, ſecundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat, & vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modo ſumpta ſed & ſubiecta menſes, fœtus & ſecundas excludit. Iridis radix fotu mollit aperitque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Aſari radix ſubdita menſes conceptus que trahit. Smyrnium radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam feruefactum ſubditumque menſes ſecundaſque pellit, & abortum facit. Myrra calida ſiccaque ordine ſecundo, tenuis & validè detergens, vuluam emollit, & preclusam, aperit, menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum menſes partus & ſecundas ejicit. Sagapenum ex hydromelite ſumptum, menſes potenter ciet, ſed fœtum exauinat. Galbanum non ſumptum modo, ſed & admotum menſes partúſque euocat. Opopanax vteri tumores, duritiaſque appoſitum ſoluit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero deſignantur, alia eum ipſum firmant conceptumque cōtinent, alio moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadantenus & odorata ſimul aperiant & calorem ſuſcitent, odoriſque ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt.

Biſtorta officinis appellata, frigida ſiccaque moderatè & adſtringens, menſtiua ſiſtit, vterū corroborat, conceptumque retinet ac fouet tum admota radice tum ſumpta cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium tum ſumptum tum ſubditum menſes cohibet vterum conceptumque corroborat. Coſtus impurum vterum expurgat tum fotu tum ſuffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt ſupra dixi confert, fœtumque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato tum ſubditum, vteri ſtrangulatum lenit, & vterum fœtumq. recreat. Nux moſchata & macer eaſdem quoque vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vuluæ profluuia ſaniémq. ſubdita abſorbet, conceptumque ſuffitu adiuuat. Styrax ſuffitu quoq. vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri ſtrangulatum compeſcit, & ad concipiendum præparat.

Succinum ſuffitu potuque vterum ſiccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentorémque ſuppreſſos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum oppoſitu aut ſuffitu menſes euocat, vterum ſiccat. & recreat. Benjoin liquor creditur cyrenaicus, calidus ſummè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſumque vt & partes omnes neruoſas corroborat. Moſchus tum ſumptus tum peſſo ſubditus, vteri ſtrangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendique ſpem auget. Ambar quoque præfocationem arcet atque ſiſtit, & tum ſumptum tum ſubditum omnia quæ moſchus validè confert.

Compoſitiones vero ad vteri refrigerationem & ad immodicos menſes cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus myrtinus aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochiſci ſpodij, trochiſci terrę lemniæ, trochiſci ſuccini: oleum roſarū, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep roſatum, & ex aquis ſtillatitiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto ſucco vel oxiacanthæ vel cydoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vſto & ſuccino, addito ſaccharo roſato aut conſerua roſarum, aut alia quauis adſtringente. Emplaſtrum quoque

quod

quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terrę lēnię ſimiliter lotæ ℥ ij.ſanguinis draconis, maſtiches an.℥ j.nucum cupreſſi, gallarum, roſarum, balauſtiorum tritorum an.℥ ß ceræ & vnguenti comitis an.quantũ ſatis eſt ad corroboranda in emplaſtri formam. Vel farinę fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum ſatis eſt ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplaſtri conſiſtentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia peſſi ſubdentur vel iniectiones. Ad mouendos porro menſes & ad expurgandum vterum extant ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus artemiſiæ, electarium diacalaminthes tum ſimplex tum compoſitum,trochiſci è mirrha qui etiam ſecundas pellunt, & pilulæ ſagapeni, quibus etiam vis ineſt mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoque formulæ re vrgente præſcribentur tum ſumendæ tum admouendæ:vt fotus huiuſmodi. Chamæmeli, ſampſuchi, ocimi, pulegij, origani,praſſij, calaminthæ, artemiſiæ, meliſſophylli,partheni ,abrotani abſinthii an. m.ij. coquantur in aqua quæ ſatis ſit ad fotum vel inſeſſum,vel iniectionem. Eadem aptari poterunt inpeſſos,quos etiã vtiliter ex radice dictamni,ariſtolochiæ,gentianę,ex myrrha,ſtyrace & aloë,terebinthina exceptis concinnare liceat.

At vterum vero corroborandum & ad iuuandam concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion, ſatyrium conditum & eryngium conditum. Suffitus quoque decernetur qui habeat melanthij ſeminis ℥ ß.ſtyracis, calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi,calami odorati, ſpicæ nardi an.ʒ ii.roſarũ rubrarum ʒ ij.fiat puluis ad ſuffitum. Aut peſſus: Liquoris cyrenaici, iridis,roſarum rubrarum an.℥ ß.zibeti, ambaris an.g.iiij.moſchi g.ij.fiat puluis qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt. CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnam quampiam particulã ſiue cum vlcere ſiue citra vlcus incidunt, peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui vero in plures partes inuadunt,vt arthritis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuerſa fluxione orti fuerint, huc cõmodè referri poſſunt.Per hos igitur affectus cum iam ſatis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit,ſi humorum reliquiæ

ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſupra attulimus: quandoquidem neruorum eadem atque cerebri eſt ratio. Propriè vero & peculiariter ad artuum dolores hæc commendatur. Helenij radix & iridis, chamæpytis, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliaſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterum præcipua ad horum malorũ curationem topicorum vis eſt, quorum alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatã altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit cõpeſcunt: alia dolore ſedato impactum humorem attenuant, digerunt diſſipantque ne tempore obdureſcens contreſcat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorque articulos obſidet, hæc ex vſu erunt. Aquæ ſtillatitiæ roſarum, plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur. Id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitque fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accõmodatum. In eius ℔ j. ſi caphuræ ʒ j. aut ℥ j. ß. ſoluatur, cæteros articulorum cruciatus, qui etiam altè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllij ſemen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acréſque fluxiones ſiſtunt, omnéſque dolores mitigant, & medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atq. ſemen arefactusq. ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus ſi dolor intolerabilis non facilè finiri poteſt, opij momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto in calidis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacũq. ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiumque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permiſtis anodynis euidentius præſtat. Stercus vaccinum cum præſertim depaſcuntur herbas impoſitum, emollit & reſoluit, ardores doloreſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito

aceto

aceto tumores digerit. Œſypus calfacit & emollit, paulumque digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit: quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat. Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo, anodynum quoque eſt, & ex oui candido ſub ictum impoſitumque omnem dolorem lenit.

Dolorem autem humorumque reliquias hæc impoſita digerunt & euocant. Verbaſcula duo quæ paralyſis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & ſicca, manifeſtè adſtringunt atque digerunt, foliaque tuſa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralyſi.

Chamæpitys quæ iua arthritica, citra inſignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores impoſita abſorbet & exiccat, parteſque firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humoremque ex alto euocat, iſchiadicis familiaris. Naſturtii quemadmodum & vrticæ ſemen adurentis particeps & facultatis, & idcirco fixos peruicaceſque coxendicis dolores euellit. Helenij radix frigidos diuturnoſque partium affectus ſanat, & coxendicum dolores, & articulos humore nimio luxatos. Centaurij minoris decocti ius clyſtere ſępe infuſum iſchiadicis mirificum auxilium præſtat, humorem enim elicit doloremque leuat. Succus vero epotus, aut etiam herba ipſa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis ſuccurrit: & cum oleo partibus contuſis emplaſtri modo impoſita præſentiſſimo eſt auxilio. Hermodactylus pituitam craſſam ex articulis trahit & expurgat, podagrę & arthritidi confert tum ſumptus tum admotus in cataplaſmate. Opopanax iſchiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit, diſcutitque duritias & neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorũ thophos diſſoluit, & induratos lienes ſanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenũ calidũ tenuiumq; partium, paralyticis & conuulſis confert, articulorum nodulos diſſoluit. Galbanũ mollit ac digerit, eadem quæ ſagapenum confert. Caſtorium tenuium partium & calidum, neruis accõmodatum, contumaces & ſcirrhoſos eorum affectus ſanat, potum illitumve prodeſt tremori, conuulſioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidiſſimũ, cauſticæ & vrentis facultatis, tenuium partium: craſſos & lẽtos humores quocunq. ſint loco incidendo digerit: auriũ ſonitũ & dolorẽ tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compoſitiones deducuntur,aliæ leniter refrigerantes,aliæ anodynæ,aliæ diſſipantes & exiccantes,quæ quoniã externæ ſunt in proximum librum aptè referuntur:ex tempore vero hæ facilè apparari poſſunt.Fotus per oxycratum comparatum ex aquis ſtillatitiis vel ſuccis ſolani,plantaginis & roſarũ,vel etiam hyoſcyami ſi dolor vehementer excruciet:in quibus quadrans aut ſextans inſit aceti.Aut ſi dolor altè ſit demerſus vt in humeri,cubiti, aut coxendicis articulo,caphuræ etiam nonnihil inſit,in ſingulis quippè libris binæ drachmæ.Ad hæc mucilago ſeminis cydoniorum ex aqua ſolani inducta, aut è ſemine pſyllij, aut vtraque ſimul hoc ferè modo,℞ Aquæ ſtillatitiæ plantaginis & ſolani an.℥ iij.in quibus macerari ſinito ſuper cineres calidos ſeminis cydoniorum & pſyllij an.℥ ß. extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus,obducaturque ſtupa canabina,aut linteo oxycrato tepido imbuto.Herbæ quoque ex oxycrato in cataplaſma coquuntur ſine oleo,ſine adipe.Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum:quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotũ.Ardore ſedato quum doloris immanitas repreſſa fuerit, cataplaſma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo, ℞ medullæ panis ℔ j. ſenſim ex lacte coquatur dum craſſeſcat, aſperſo puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an.℥ j.roſarum rubrarum,ſaluiæ an.℥ ß.croci ʒ ij.nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum.In id quoque illius cõueniet qui habeat mucilaginis ſeminis althææ, lini & fœnigræci depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j ß.olei liliorum,chamæmeli & violarum an.℥ ß. axungiæ anſeris ʒ vj.croci ℈ ij.ceræ quod ſatis eſt ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdureſcat digerunt, emplaſtrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: ſed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an.℥ ij.ceræ, axungiæ an. ℥ j.thuris, hermodactylorum,radicis,iridis ſulphuris non extincti an.℥.ß.olei irini quantum ſatis fuerit ad concorporandum in emplaſtri formam.Focis compactioribus præſertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur , ſinapiſmus quoque, & alia proximo libro tradenda.

Methodi medendi libri quinti finis.

METHO-

METHODI MEDENDI LIBER VI.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamentorum facultates tot omninò ſtatuendas eſſe, quot & ſumma externorum affectuum genera, medendi lex methodúſque demonſtrat: ipſamque eorum materiam in quam nunc incumbo in quaſdam facultatum claſſes digerendam, quæ affectibus ex aduerſo contrariæ ſunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibúſque ſuccurrunt, quales ſunt refrigerans, repellens, emplaſtica ſeu infarciens, anodyna, narcotica. Alia tumoribus affectibúſque frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, abſumens vel exiccans, attrahens atque reſoluens. Aliæ abſceſſibus & vlceribus, vt ſuppuratoria vis, ſarcotica, agglutinans, detergens ſeu expurgans. Aliæ contrà ſoluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt veſicans, cathæretica, ſeptica, eſcharotica & cauſtica. De his igitur déque earum contrariis ſigillatim tradendum, & quas vnaquæque facultas alias de ſe particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta.

CAP. I.

EORVM quæ refrigerant vt varij ordines ita & effectus quoque varij ſunt, alia ſimplices inflammationes demulcent, alia eryſipelata, alia herpetes, carbũculos & ignem ſacrum: quæ hac ita ſerie ſubiunximus à lenioribus exorſi. Leniora ea ſunt quæ ad interiorum quoque æſtum tutò ſumuntur, vt lactuca tum ſatiua tum ſylueſtris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phlegmonas & lenia eryſipelata compeſcunt: ſed hæc potentius. Lenticula paluſtris frigida & humida ordine ſecundo, collectionibus calidis, podagris & igni ſacro commodè illini-

tur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obſcurè adſtringentem & leniter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas eryſipelatoſas, & eryſipelata phlegmonoſa perſanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplaſma commodiſſimè aptatur: Pſyllium ſecundo ordine frigidum, ſemine in primis efficax, prodeſt eryſipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut poſca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunque dolori & collectioni inflammationique: ſiquidem egregiè adeò refrigerat, vt ſi in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferueſcat. Hyoſcyamus albus tertio ordine refrigerat, ſuccus ex tenero ſemine, foliis caulibúſque expreſſus, collyriis dolorem lenientibus commodè miſcetur, & contra acres calidáſque fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarumque partium inflammationes. ſemen eadem tritum poteſt additum cataplaſmatis dolorem leuantibus. folia ad eadem tum per ſe tum cum polenta vſurpantur. Papauer ſatiuum ordine quarto, frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplaſmatis miſta inflammationibus & ignibus ſacris medentur. Capitis ardores cum roſaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius eſt albo, cuius ſuccus eſt vocatum opium, ad omnia longè efficaciſſimum. Caphura frigida ſicca gradu tertio, lachryma indicæ arboris, tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat. phlegmonas & eryſipelata refrigerando mirè iuuat. Ad gonorrœam & albas vuluæ fluxiones efficax, cum ſuccino è conuenienti liquore hauſta.

Hæc igitur ſimplices inflammationes quæ præſertim è feruidiore ſanguine profectæ ſint, vt phlegmonas, eryſipelata & artuum dolores perſanant. Quæ verò deinceps erunt, quoniam præterea auſteritatem quandam & adſtrictionem obtinent, ardentes billioſaſque eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem ſacrum.

Portulaca receſſu tertio frigida humidáq; ſecũdo, æſtuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quódque auſteritatis & adſtrictionis cuiuſdam ſit particeps, fluxiones omnes reprimit, bilioſas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignémque ſacrum retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibúſque ſacris auxiliatur. Plantago exiccat & adſtringit, paritérque refrigerat ordine ſecundo. Hinc eruptiones ſanguinis, nomas, car-

mas,carbunculos, herpetas,epinyctidasque cohibet, ambuſta & inflammationes demulcet.

Liguſtri folia adſtrictoria vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita proſunt,& commanducata oris vlceribus medentur,& eorundem decocto ambuſta vtiliter fouentur. Solanum hortenſe refrigerat & adſtringit ordine ſecundo, ad inflammata & omnia quę refrigerari & adſtringi poſtulant,& ad fluxiones acres mirè conducit: ignibus ſacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multo magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat,nec niſi foris illini aut aliter admoueri innoxiè poſſit. Cortex radicis eius vſurpari debet. Semperuiuum vtrumque ordine tertio refrigerat, deſiccat verò & adſtringit mediocriter,phlegmonas refrigerat, eryſipelata, herpetáſque cohibet.Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambuſta, folia per ſe vel cum polenta illita conferunt. Succus per ſe eadem præſtat fotu, aut cum roſaceo infuſus.Coriandrum refrigerat & leuiter adſtringit, erypelatis & herpetibus medetur,epinyctidas, teſtium inflammationes carbunculóſque cum melle ſanat. Succus eius cum ceruſa & aceto ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentiſſimus eſt, ab hoc ſuccus è malis aut è caule collectus.Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta proſunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus ſacris medetur. Acetum refrigerat & adſtringit, inflammationes arcet impoſitum, fluxionéſque reprimit, ſedem vuluamque procidentem: ad ignem ſacrum, lepras, impetigines cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas vlcerum nomasque fotu cohibet, item vlcera quæ ſerpunt,panos & pruritus. Omphacium mali punici, citrij limonúmque ſuccus perfectè refrigerat, & bilis acrimoniam impoſitus validè obtundit. Eo commodiſſimè vtemur contra omnes calidos & bilioſos affectus, non quidem puro,ne adſtrictione immodica calorem ipſorum cute denſata includat,ſed ſucco portulacæ aut ſemperuiui temperato: ita enim herbetas,impetigines, lepras, phagedænas nomaſque ſanat.

Compoſitiones ab iis fiunt, oleum roſarum, oleum violarum,oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoſcyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum po-

pulcum. Præter hæc verò re exigente alia præſcribuntur his ſanè præſtantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio eryſipelaſve ſumma corporis exurit ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omnéque oleum mox vt incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatamve ſorde coinquinat. Multò ad refrigerandum prǽſtantior vis ineſt epithemati, fomento aut cataplaſmati. Epithema fit ex aquis ſtillatitiis roſarum, plātaginis, ſolani, intybi & portulacę. Valentius comparatur ex recentium herbarum coctarum iure, valentiſſimum ex earum prǽſertímque è ſolani, ſemperuiui, hyoſcyami, papaueris & mandragorę expreſſis ſuccis, qui linamentis ſint excepti. Quinetiam eæ ipſę tuſę herbæ imponuntur cataplaſmatis ſpecie. Benefacit & mucilago è ſeminibus althęę, cydoniorum & pſylliæ, aqua vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoque ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleū quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥ j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllij extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ i. fiat illitus, huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis, & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitantur, & ea temperationę permiſcentur dum polentæ aut pulticulæ nanciſcantur craſſitiem. additur vtiliter caphura: adduntur quoque ſub permiſtionis finem interdum mucilagines, rarius olea. Quę igne permiſta coquuntur, meliùs quidem coëunt ac firmiùs cohęrent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cælo frigida inducentur, atque etiam interdū arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incaleſcunt areſcuntve, commutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedænas aut ignē ſacrum, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti, ompha-

omphacii,ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum:aut ex his farina orobi & hordei permiſtis,pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentum quod Gręci ἀποκρουστικὸν dicunt,id appellamus & quod influentem humorem cohibet,& quod eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit,eſtque hoc priore vehementius. Vtrunque frigoris vi perficitur, cuius natura eſt cohibere, comprimere,repellere & retrudere.Sed ad hos affectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenaque ſubſtantia conſiſtit,qualis nimirum ea eſt quæ acerbo auſtero adſtringentique ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit,huic ex diametro attrahens opponitur,de quo poſtea ſermo habendus. Vitis viniferæ folia capreolique refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores,ſtomachi inflammationes, & aliarum partium ardores fluxionesque ſiſtunt.Roſa refrigerat & adſtringit præcipuè rubra, ſed arefacta magis. Contuſa & illita præcordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris vlcera,gingiuas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida vero roſa vino aut aqua calēte dum extabuerit macerata, ad capitis,aurium,oculorum,ſedis,recti inteſtini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita.In id efficax quoque eſt roſarum fæx poſt rhodoſtagma in alembici fundo reſidua,ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita,partim ita mitigata,partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat,potenter adſtringit & deſiccat,mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius.Hæc tamen manſu aphthas & alia oris vlcera ſanāt,& gingiuas firmāt.Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manātes,dyſenterias,& alia ventris profluuia ſiſtunt,ita herpetas cohibent,oculoſque procidentes confirmant. Myrti vtriuſque germina,folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtringunt, ſanguinem excreantes ſanant,& veſicæ eroſiones exiccant,oculorū fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus vtile, ſedis & vitiis vuluæ procidēti aut fluxionē laboranti,fluentes quoq.capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborātibus ca-

liacisque proſunt: & admiſto omphacino oleo ad vlcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes & ambuſta conferunt.

Cupreſſus folio & nuce ſeu pilula modicè refrigerat, ſed valdè ſiccat & adſtringit. Folia hernias inteſtinorum per ſe reprimunt, & cum polenta ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At tum folia tum pilulæ ex vino potæ dyſenterias aliaque alui profluuia & ſanguinis reiectiones ſiſtunt: vulnera glutinant & ſanguinem ex iis manãtem ſupprimunt. Quercus, ſiccat & adſtringit: ſed validius adſtringit quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, & quæ ſub glandis putamine fructus carnem conueſtit, ab his folia. Omnium decoctum datur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, ventriſque diuturno profluuio vexatis: & in peſſo contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & creſcentes phlegmonas aliasve humorum defluxiones vtuntur. nam quæ iam vehementes conſtiterunt, adſtringentibus haud indigent.

Galla omphacitis tertij ordinis in ſiccãdo, ſecũdi in refrigerando admodum acerba & terrea: deſiccat & reprimit fluxiones: adhæc conſtringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibusque fluxionem affectibus ſtrenuè reſiſtit. Galla altera flaua laza & magna, exiccat quidem & ipſa & adſtringit, ſed tanto imbecillius quãto acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decoctum earum ad inſeſſus vtile, contra vuluæ & ſedis procidentias fluxionesque.

Balauſtium ſylueſtris mali punicæ flos, cytinus ſatiuæ & domeſticæ, inſigniter adſtringunt, ſiccant & refrigerant, craſſæ ſunt eſſentiæ, fluxiones cohibent, humida ginginarum vitia mobilesque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Malicorium aſperum mali punici putamen, eadem præſtat quæ balauſtium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ ſpinæ epilepſia & arefacta in vmbra ſiccat ordine tertio, refrigerat primo.

Hæc ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, menſium exuperantiam & prociduam vuluam cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem ſuam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamentis admiſcetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agreſtium coctis ſuccum expreſſum, coactum & in tabellas confectum inſolatumque ſubſtituimus.

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verùm aliquantò magis ſiccat & adſtringit. Rhus vulgò ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente: Fracta, contuſa, liuidáque illitus ex aqua ab inflãmatione vindicat, fluxiones omnes compeſcit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coítque in mucilaginem, omnia quæ ſemen præſtans: Folia etiam eandem vim ſortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: Alui profluuium & muliebrem fluxum, omnesque fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit. Meſpila adſtringunt, ſtomacho grata ſunt, aluúmque ſupprimunt.

Sorba minus quàm meſpila adſtringunt, aluo fluenti in cibo accommodatiſſima, quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluuio alui atque dyſenteriæ ſalutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant, fluxiones ſiſtunt: decocto eorum ſedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam aluum, contráque ſtomachi ſubuerſionem & ardorem mammarumque inflammationes. Hæc quidem ſumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compoſitiones quæ fluxionẽ inhibent repelluntve ſunt, oleum omphacinum, omotribes, & ex hoc recenti oleum roſaceum, oleum melinum, oleum myrtinum: oleum maſtichinum comparatum: vnguentum diachalciteos, emplaſtrum Comitis, emplaſtrum ad herniam & alia quędam inter emplaſtica relata.

Quum igitur leuior quædam calidáque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit, reuulſione præmiſſa & dolore ſi is acriùs vrgeat mitigato, adhibendus fotus oxycrati ſpecie, ex aquis ſtillatitiis roſarum, plantaginis & ſolatri, addito aceti roſati ſextante eáve temperatura vt bibi poſſit, Mox vnctio ex oxyrrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è ſemine cydoniorum & pſyllij ex aqua roſarum, plantaginis, ſolani, affuſa aceti parte octaua. Efficacius eſt cataplaſma ex decocto aut ſucco roſarum, balauſtiorum, plantaginis, ſolani & ſemperuiui, & ex polline fabarum permiſtis omnibus coctíſque in polentæ aut pulticulæ ſpeciem. huic ſi grauior fluxio expoſcet, pulueres inſpergentur rhois, myrti, roſarum, boli ar-

menæ,aut terræ lemniæ. Ad extremum his non ſatis proficientibus, adſtringentis noſtri emplaſtri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguenti ſpecie. Supra verò ſedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplaſtro adſtringente quod fluxionis vias coanguſtet. Horum continuandus euſque eſt vſus dum fluxio conſiſtat, & tumor aut non amplius increſcere aut ſubſiſtere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera tranſeundum quibus miſtæ inſunt vires. Atque ita fluxionum quidem initio tempeſtiuus eſt repellentium vſus, niſi fortè vel peſtilens, venenata alitérve maligna materia exiſtat, vel critico modo depulſa, vel emunctoriis excepta allectave ſit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat cõiunctum: quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus eſt, non repellentibus & exaſperantibus.

Emplaſtica medicamenta repellentibus finitima.

CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura ſit & quæ materias, quáſque vires ſortita ea ſint, ſupra quidem comprehenſum eſt cum detergentibus illa oppoſui. Quæ verò ſimpliciter talia dicuntur, frigida craſſa atque terrena, nec vlla qualitate moleſta ſunt: proinde meatus infarciunt, tenuémque humorem permiſtione incraſſant. Alia quędam inſuper ſiccant & vlcerum humores abſorbent. Alia etiam leuiter adſtringunt & roborant, nec humores diffluere ſinunt: Primo hæc genere continentur.

Triticum lentoris quiddam & obſtruentis naturæ nactũ eſt. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones ſiſtit, ex hyoſcyami ſucco neruorum fluxionibus illinitur, pollẽ verò eius ex aqua mulſa aut hydrelæo coctus omnem inflãmationem valentiùs quàm farina ſimplex compeſcit: extrinſecus admotus cutis ſpiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplaſmatis ſpecie eadem confert. Amylum, farinâ triticeâ tum frigidius tum ſiccius, verè ac propriè emplaſticum eſt: contra fluxiones oculorum & puſtulas cauáque vlcera efficax: ſanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui album emplaſticum eſt, refrigerat, fluxiones arcet, oculorúmque inflammationes lenit, veſicæ & renum exulcerationibus prodeſt. Quæ verò ſequuntur emplaſtica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorem combibunt exorbéntque, vt idcirco

ſiſtendo

ſiſtendo ſanguini conueniant. Mumia humani eſt cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in ſepulchro conditi, calida ſicca ordine tertio, leuiter adſtringit: peculiariter verò tum ſumpta tum admota ſanguinem vndecunque prorumpentem ſiſtit. Maſtiche leuiter adſtringit, ſiccaque ſine morſu, & ſanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adſtringit & moderatè refrigerat, contra ſanguinis reiectiones in primis efficax, excreſcentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abſtergit.

Lapis hæmatites adſtringit & refrigerat, tenuiſſimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, ſanguinis expuitioni & cuivis eruptioni conducit, oculorum vlcera per ſe ſiccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vſum recepta, ſummè ſiccat citra omnem morſum, quòd omnis igneæ ſubſtantiæ prorſus ſit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat ſiccatque & meatus oblinit occluditque, quæ præſertim lota fuerit. Sigillum lemnium ſtrenuè ſiccat & leuiter adſtringit, víque emplaſtiſtica vndecunque prorumpentem ſanguinem tum ſumptum tum admotum cohibet. Bolus ſeu terra armena validam ſiccandi vim obtinet, quæ putria oris & tabidorum vlcera deſiccat, ſanguinis expuitiones aliaſque reiectiones, quemadmodum & dyſenterias, compeſcit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino ſanguine, bolo armena & ſorborum aliorúmve adſtringentium ſucco, eadem quæ bolus, ac etiam promptiùs efficit.

Gypſum emplaſticum vere eſt ac ſiccans, ad ſanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vſtum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplaſticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendaque ſunt aceto, cui etiam vni præcipua vis eſt vt fotu ſolo erumpentem ſanguinem protinus compeſcat.

Metallica quæ ſubijciam emplaſtica quoque ſunt, & ſine morſu ſiccant, adhæc quoque non leuiter adſtringunt. Lithargyrus chryſitis & argyritis ſiccat primo receſſu, nullo inſigni calore aut frigore, modicè adſtringit & terget, cum oxelæo cocta emplaſtica fit & complurium emplaſtrorum materia. Vis ei occludere, adſtringere & explere caua.

Ceruſa refrigerat, ſiccat, occludit, repellit & adſtringit, emplaſtica tamen eſt, candefacit emplaſtra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia ex æris vel deritæ cadmiæ fauillis tenuiſſimis, quæ fornacum metallicarum ſummis

caminis adhærent progignitur,refrigerat,adſtringit &exiccat, lota omnium propè citra morſum ſiccantium euadit præſtãtiſſima,hinc ad vlcera cancroſa ad aliáque maligna, & ad oculorũ fluxiones efficaciſſima. Spodium verò pompholyge aliquantò craſſius & adſtringentius, è craſſiuſculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt ſuccreſcit:plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & ſpodio caſſior ac magis terrena, ſiccior & adſtringentior. Naturalis verò quæ officinis eſt lapis calaminaris,ſicca minùs exiſtit,veruntamen vſta ſæpiùs acetóque reſtincta & in exquiſitum lęuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuerſas reducit & in emplaſtris laxos œdematoſoſque tumores ſiccat atque diſſoluit. Stibium vulgò antimonium,valenter adſtringit refrigerat,meatus obſtruit,fluxiones oculorum in collyris inditum & ſanguinem manãtem,quod præſertim coctum fuerit ſiſtit, eſt enim roſionis expers,& vim habet vſto plumbo perſimilem.ambuſta igni in puſtulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum,& maligna vlcera comprimit, nec latiùs ſetpere ſinit. Plumbum frigidum humidumque exiſtit multò magis quod aceto lotum fuerit,& in pollinem redactum, adſtringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit,partiumque omnium ac præcipuè ſedis vlcera rebellia & cancros demulcet.Plumbum vſtum eadem efficit, ſed acrimonia maiore niſi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod ſcoriam appellant, his multò vehementiùs adſtringit.Molybdæna plumbago dicta recremẽtum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adſtringit quàm lithergyros, éſtque ſubſtantiæ craſſioris: eundem tamen vſum in emplaſtris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen ſciſſile & candidum adſtrictione eſt vehementiſſima prębditum,ab hoc rotundum,quod aqua ſoluitur & igni liqueſcit celeriùs quàm ſciſſile. gingiuas humore turgidas comprimit, dimotos vacillantéſque dentes cum aceto firmat: ſanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compoſitiones ab iis extant vnguenti aut emplaſtri forma, vnguentum album,vnguentum è ceruſa, vnguentum è lithargyro,vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vngentum diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum

rubrum. Ad hæc autem alia in rem præſentem comparantur hac formula, quæ ſanguinis aliorumque humorum fluxum ſiſtit. ℞ Boli armenæ ℥ ij. amyli ℥ j. ſanguinis draconis, maſtiches, myrrhæ, olibani an. ℥ ſem. ſymphiti, roſarum rubrarum an. ℥ ij. Bolus & ſanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniaque oui candido & oleo roſato vel myrtino excipiuntur in cataplaſma. his interdum vehementiora accedunt adſtringentia, vt trochiſci è terra lemnia & alumen vſtum. Pleraque etiam intrò ſumuntur ad immodicos ſudores, ad dyſenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & roſarum, aſperſo amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat, boli armenæ ℥ j. terræ lemniæ ℥ ſem. lapidis hematitæ, corallii rubri ana drach. i. ſacchari roſati ℥ i. ſem. vel conſeruæ roſarum & ſymphyti an. ℥ i. Idem quoque puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduerſus hæmaptoicos.

Apodyna medicamenta. CAP. IIII.

DOLORIS cauſa admodum multiplex eſt, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè ſedat, at nequaquam anodynum id appellamus, ſed quod perſiſtente cauſa dolorem lenit & mitigat, quanquam propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum exiſtit corporíque noſtro conſimile, vel ordine primo calidum tenuíſque ſubſtantiæ: quod nimirum doloris cauſam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporiſque ſubſtantiam fouet. Eius ſunt generis quæ tum pus mouent tum emolliunt, præcipuè vero hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida, laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulſa decocta & cum adipe anſerino aut ſuillo ſubacta ad vteri inflammationes & præcluſiones vtilis. Decoctum radicis ex aceto collutione dentiũ mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinoſa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas inſeſſione mollit, eroſionibus inteſtinorum, vuluæ & ſedis prodeſt clyſtere infuſum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambuſtis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis proſunt & veſicæ: potum decoctæ ius facilem partum reddit crebriore vſu. illita inflammationes lenit & indurata

emollit. Id illi peculiare eſt vt impoſita ictibus veſparum & apum dolores leuet.

Lilium radice & foliis deſiccat, abſtergit & digerit. Radix aſſa aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, vteros emollit menſéſque prouocat, & in vino cocta clauos pedum tollit, ſi triduo non ſoluitur. Succus è flore expreſſus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato eſt calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad laſſitudines mirè confert. Tenſa remittit & laxat, quæque mediocriter dura ſunt emollit & condenſata rarefacit, eius decocto veſicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes ſed præcipuè oculorum inflammationes mollit, deinde etiam vteri, ſedis & teſtium in paſſo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario.

Lini ſemen primo ordine calidum, omnem intus foríſq; inflammationem compeſcit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiéſque diſcutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in deſeſſionibus vtile.

Fœnumgræcum ſecundo ordine calidum, ſiccum primo, digerit, eius farina molliendi & diſcutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas ſed duras digerendo curat. Seminis decoctum inſeſſu ad vteri inflammationes præcluſionéſque vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anſerino adipe peſſi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum ſunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens eſt, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodiſſimum, non eas modò ſero abluens, ſed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtiliſſimum & humano corpori eſt familiariſſimum. Lac omne concoquit & relaxat, ſed maximè bubulum, phlegmones oculorum cum roſaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad ſedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri poſtulant apprimè conducit. Hinc cancroſis vlceribus aliis medicamentis anodynis permiſtum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonſillas & columellam phlegmone liberat, venena eroſione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis eſt remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus ſunt corporibus phlegmonas id ſolum perſanat, vt parotides,

rotides,

rotides,bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum aſſiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplaſmatis inditur quę extrinſecus imponuntur parotidibus,hypochondriis, bubonibuſq. idque initiò ex aqua roſacea lotum,& modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur,ſalis expers,ætate, medium,moderatè calidum eſt,lenit,omniumque maximè humectat & emollit,laſſitudinis optimum remedium ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriuſque reddit. Oleum amygdalarum dulcium ad hæc omnia quam ſimplex oleum præſtantius & efficacius tum admotum tum ſumptum. OEſypus calfacit ac emollit,paulumque digerit:omnium partium doloribus tũ per ſe tum ex aceto & roſaceo efficaciter imponitur. Succida lana eaſdem vires habet: percuſſis & contuſis peculiariter ſuccurrit.Adeps omnis qui tenuitate ſubſtantiæ ſit præditus, dolorem lenit atq.demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit:eiuſmodi eſt qui à feris & agreſtibus animalibus ſumitur:at qui à domeſticis quæ concluſa degunt in vrbibus,tum craſſior eſt tũ humidior. Adeps ſuillus inſigniter humectat,emollit & relaxat, at non admodũ excalfacit,quod calorem obtineat noſtro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus niſi quod aliquanto magis tũ emollit tum concoquit. Quamobrem cataplaſmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari ſolent miſcetur,in teneris præſertim corporibus. Adeps vitulimus ſuillo aliquanto calidior, & ſiccior eumque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus ſuillo vehementius emollit & relaxat, ſimulque humorum acrimoniam obtundit.Adeps anſerinus tum ſuillo tum etiam gallinaceò calidior eſt & partium tenuiorum, magiſque obtũdit quæ in alto corpore demerſa fuerint. Adeps humanus vt omnium medius,ita & mediocriter ad omnia vſurpatur. Medulla indurata & ſcirrhoſa corpora emollit. Optima omnium ceruina,dein vitulina,ex vtraque poſſit componuntur ad emolliẽdos vteros: miſcentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis.Et hæc anodyna ſimplicia. Quæ autem cauſam vel ſummouendo vel compeſcendo cuiuſdam dolorem,quod curandi lege id efficiant,ex iis petenda & depromenda ſunt , quæ ad vnumquemque cuiuſdam affectum proferentur.

Eliciuntur extantque ab iis oleum chamæmelinum

oleum liliorum,oleum leucoij lutei,oleum ſeſaminum,oleum amygdalarum dulcium,oleum anethinum,oleum irinum,oleum ex vitellis ouorum.Itaq.cum dolor vehementer fatigat is promptè ne vires proſternat leniendus eſt fotu ex iure althææ,maluæ,violæ,liliorum. chamæmeli,meliloti.anethi,ſemine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis,deinde cataplaſmate ex libra vna medullæ panis ſimilaginei ex lacte aut ſapa coctæ,adiectis ouorum vitellis tribus,roſacei ſeſcuncia & croci drachma vna.Huic etiam interdũ permiſcentur mucilagines ſeminis althææ,lini & fœnigræci cũ florum chamæmeli & meliloti tritorum an.℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli,additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma,vt qui ℞ mucilaginis ſeminis althææ & lini tractæ ex aqua roſarum ℥ j.olei liliorum & amygdalarum dulcium, œſipi,axungiæ anſeris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera eſt ſimplex anodynorum ratio,quorum tamen vis eorum permiſtione augetur & increſcit,quæ doloris cauſam tollunt.Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, Veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞ ſampſuchi,roriſmarini,rutę pulegij,origani,centaurij minoris,marrubij an.libram dimidiam, radicum iridis florentiæ, cucumeris agreſtis & ariſtolochiæ rotundæ, baccarum lauri & myrti contuſarum an.℥ ij.florum iunci odorati ℥ j. Tunſis omnibus affundantur vini & olei an.℔ vj.macerenturque horis xxiiij.poſtridie coquantur dum vinum fuerit abſumptum. In expreſſo humore eliquantur terebinthinæ, bdellij, ammoniaci,reſinæ & ceræ an.℥ iij. caryophyllorũ, nucis moſchatæ,cinamomi an.℥ ß.compoſitio in pyxidem reponatur ad vſus.Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quũ acerbus dolor ex fluxione vrget,qui mitigari eueſtigio poſtulet,quod ſola lenientia partes laborantes relaxant & eneruant euocantq.fluxionem, vnde magis diſtenduntur atque dolent,ipſis propterea conuenienti modo adſtringentia permiſcentur,nimia ſiquidem aſtrictio conduplicat dolorem,& relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmíſque partibus robur,& excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt,quod inducto ſtupore partis ſenſum obtundant turpidioremque reddant,

reddant, vt doloris vrgentem cauſam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimant. Etenim ſemperuiuum maius licet altero frigidius, minimè tamen partem vllam admotum ſtupefacit. Hyoſcyamus ſeu altercum cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus vſurpatur. Folia recentia tum per ſe tum cum polenta miſta ad oculorum, pedum aliarumque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa, aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidáſque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit; ſemen confert podagris, teſtibus inflammatis, mammiſque à partu lacte turgentibus ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet, folia dolorem ſiſtunt & epiphoras ſedant. Succus exprimitur à foliis floribuſque aut etiam è ſemine viridi, qui in Sole denſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiſcetur. Mandragora tertio eſt ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & Sole concretus, miſcetur medicamentis oculariis, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque recentia oculorum inflammationibus omnibuſque ab vlcere ortis cum polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus pretinus ſtupefaciat: eumque vniuerſum qui manibus eam prehenderit, aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & ſatiuum, fotu tum folij tum capitis ex aqua decocti ſomnum accerſit; ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe & cum polenta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum verò inflammationibus cum toſto oui luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto; podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum, frigidius eſt magiſque narcoticum. Meconium papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, ſed vſu tamen periculoſius eſt. Opium tum ipſo papauere tum meconio multo ad refrigerandum & ſtupefaciendum potentius, deſpe-

taris duntaxat leuioribus auxiliis admodum in ardore ſummo & intolerabili cruciatu cum exquiſito ſenſu. Nam ſenſus obſtupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: ſed niſi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum exiſtit: deuoratum enim mortiferum eſt: oculis admotum caliginem & rugas inducit, ſurdaſtáſque reddit aures, & partes omnes ad motum ſenſumque torpidiores factas excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compoſitionibus præcipuę ſunt, philonium romanum, & pilulæ è cynogloſſo, oleum hyoſcyami, papaueris & mandragoræ, in quibus & opij nonnihil interdum diluitur. Narcotica leuiora externis medicamentis tutò permiſceri poſſunt quæ vigilias & deliria ſedant, & iis quæ ardores atque eryſipelata extinguunt, ex híſque ortos cruciatus ſedant. Opium verò non niſi quum dolor acerbior vires diſſoluit ſyncopéſque metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiſcendum. Quúmque rei neceſſitas exigit corrigitur caſtoreo, myrrha & croco; poſſuntque trochiſci mitigatorij hac ratione teneri. ℞ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ß. ceruſæ lotæ aqua roſarū ʒ vj. ſtyracis, myrrhę, caſtorei, opij ſapa ſoluti ſingulorum ℈ iiij. croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllij ex aqua roſacea, finganturque trochiſci: hi in vſus varios aptari poſſunt, atque externis præſidiis miſceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates ſimplicium medicamentorum ſunt quæ calidis affectibus eorumque ſymptomatis medentur. Quæ autem frigidis & ex frigido concretóque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans & rarefaciens medicamentum.

CAP. VI.

Siccitate. Repletione. Concretione. Durū.

DVRVM id corpus dici ſolet quod preſſum carni noſtrę minimè cedit. Eſt autem id triplex, vnum quod vehementer ſiccum eſt atque terrenum, ſiue natura tale euaſit vt lapis, ſiue ab externis cauſis vt exercitatione valida. Solis feruore, æſtuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum diſtentúmque eſt largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: idque propriè nobis tenſum ac renitens, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, ſiue id extrinſecus incidat, vt in glacie, ſiue ex propria partis intemperie vt adeps, ſiue ex influentis humoris natura, vt craſſa pituita in ſcirrho proprio

calore

calore deſtituta ſponte obdureſcens atque concreſcens. Poſtremum hoc vere ac propriè durum eſt Medicis: cætera in alias referunt differentias, vt ſiccitate durum in ſiccum, plenitudine durum in tenſum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia diſtentum ac renitens vacuat, aut ſiccum humectat, ſed quod concreta excalfacit, ſoluit atque colliquat. Eſt autem mediocris id materiæ, & moderatè nec ſupra ſecundum ordinem calidum, tenuiorem humoris portionem diſſoluens, reliquam obduret. Eſt id quoque humore aëreo confertum, vt oleum maturum, & adeps temperati animalis, omni acrimonia omníque externo ſapore & qualitate vehemẽti deſtitutus pingui & oleagineo eóque ſubdulci ſapore id deprehenditur. Si tenſum totidem modis atque durum dicitur, trifariam quoque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectā materiam euacuat, ſiue ſanguis ea ſit, ſiue pituita, ſiue ſeroſus humor, ſiue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodũ Gręcis χαλαστικὸν & emolliens μαλακτικὸν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικὸν, ſolidam compactámque materiam ſoluit & diffundit, eiúſque partes inuicem longiùs diſiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiuſmodi diaphoreticum quoq; eſt quòd cutem corporis ſolutiorem efficiat, vt per eius ſpiracula vapores commodè diſflari poſſint. Subſtantia huic tenuis eſt vt altè ſatis penetret, eáq; moderatè calida ne aduſtione aut ſiccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrarium eſt cõdenſans ſeu πυκνωτικὸν partis ſubſtantiam ſolidiorem compactioremque reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè eſt frigidum, ſed tamen craſſum eſt, acerbum vel auſterum. Itaque quæ ſimpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum ſimplex, omnium quidem mitiſſimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora ſunt & tennia, emolliunt, laxant atque rarefaciunt vt chamæmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps ſuillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuira ſunt ad ſecundum tertiúmve ordinem, ſcirrhos emolliunt, digerunt, diſſipantque, vt hæc. Lini ſemen omnem duritiem emollit & leuiter diſcutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias inſeſſu perſanat, vteri & inteſtinorum exeſiones demulcet & lenit. Pi-

cus aridæ præſertimque pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, ſtrumas, nodóſque omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiuſdem naturæ eſt: nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidáſque illinitur. Fœnigræci ſemen molliendi & diſcutiendi quoque facultatem habet: eius farina cum anſerino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genitalibus induratis medetur. Vitis albæ ſeu bryoniæ radix calfacit ſiccátque moderatè, inflammationes & duritias emollit & diſcutit, abſceſſus rumpit, lienes induratos liquefacit & abſumit foris cum ficubus impoſita. pſoram etiam ac lepram ſanat, lentigines, varos, ſugillata & cicatrices nigras cum fænogræco emendat. Cucumeris agreſtis radix calida ſicca, emollit, digerit & abſtergit. Illita ex polenta omne vetus œdema diſcutit: impoſi tacum terebinthina reſina tubercula rumpit: decocta ex aceto & illita podagras alióſque articulorum dolores diſcutit: arida trita, alpos, lepras & impetiginẽ abſtergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præſtantius eſt elaterium. Iridis radix calida ordine ſecundo ſicca tertio, ſtrumas veteréſque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiénſque locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet: radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigi, inueteratos tumores concretóſque ſoluit, podagricis cũ taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEſypus omnium pinguiũ mitiſsimè mollit, laxat, digeritque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores: vt adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt: digerunt verò potentiùs & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus, abundè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calefaciunt, rarefaciúntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores.

Lauda-

Laudatiſſima omnium ceruiua, quæ viſcera, chordas, tendonéſque mollit: hanc proximè ſequitur vitulina, eadem, ſed aliquanto ſegnius præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum, venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicaměta quæ dolorem finiunt, vt quæ duritias omnes emolliunt vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens, articulorum maximéque coxendicũ lenit dolores, præduros tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuiterque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiaſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicumque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitumque: & ex aceto ſolo iecoris lieniſque duritias ſoluit: nodos qui in artubus occaluerunt cum melle aut cum pice illitum diſcutit. Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit, coquit, modicéque digerit: duritias omnes & bronchocelas diſcutit, cum ieiuna ſaliua ſubactũ: vuluæ ſpiracula appoſitu & ſuffitu laxat: malagmatis inſeritur quæ contra duritias & neruorum nodos proſunt: contuſum ſoluitur affuſo vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vuluæ præcluſæ duritia ve laboranti conuenit, menſes educit appoſitu: miſcetur vtiliter emollientibus & diſcutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & ſtyrax, aliaque generis eiuſdem, vbi iam vetuſtate exaruerint, diſcutiunt potius quam emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida iſta pingui oleo ſoluta vſurpantur. Galbanum excalfacit, mollit, coquit & diſcutit: furunculos ſanat, vteri euerſiones atque duritias, articulorum nodos, concretaque omnia aceto liquatum ſoluit. Opopanax calidus ordine tertio, ſiccus ſecundo, emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compoſitiones hinc fiunt: oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamæmelinum, oleum lumbricorum, oleum lini, oleum irinum: vnguentum de althæa, vnguentum reſumptiuum, emplaſtrum diacylon magnum, emplaſtrum è mucilaginibus. Cum autem referentur in vſum, vt ſedādi doloris ita ſcirrhos concretoſq. humores emolliendi initiũ

ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilij & althææ, ex malua, viola, adiectis quibuſdam attenuantibus, anetho, origano, calaminthâ, ſerpyllo, pulegio, thymo, quæ omnia ex aqua ſimplici vel hydrelæo cocta adhibētur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incaleſcit, ac modicè ſolutus eſt cutiſque ſpiracula patent, illitus adhibendus ex vnguēto althææ vel reſumptiuo. Vel ex hoc extemporali. ℞ mucilaginis ſeminis althææ, lini, & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j.ß, olei liliorum, anethi & irini, adipis anſeris & anatis an. ℥ ß, ceræ pinguis quantum ſatis eſt ad illitus conſiſtentiam. Hæc igitur quod calore liquata & frictione adacta altè ſubeant poſſintque in affectam ſedem & in noxium humorem penetrare, ſtrenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas his vires obtinet cataplaſma huiuſmodi. ℞ radicum althææ, liliorum, ebuli & iridis an. ℥ ij. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti, anethi. an. m. ij. caricas pingues inciſas viij. coquantur dum contabeſcant, terantur & cribro cernantur, poſtea adde radicum bryoniæ & cucumeris agreſtis crudarum & deraſarum an. ℥ ij. pollinis ſeminis lini & fœnigræci an. ℥ i. adipis gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ iij. Rurſum modicè coquātur in cataplaſma. Emplaſtro quod craſſior eius ſubſtantia nequeat per cutem altè ſubire, non tanta emolliendi vis ineſſe poteſt. Hoc tamen extemporale vires ſummas obtinet. ℞ mucilaginis althææ, ſeminis lini & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℔ ß, axungiæ anſeris, gallinæ & vituli, medullæ cerui & vituli an. ℥ ij. ceræ citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vaſe ad emplaſtri craſſitiem, inſpergendo ſub finem radicis iridis florentinę, ſtyracis, calaminthę an. ℥ ß. Validius emplaſtrum eſt diachylon, quo rurſum efficacius eſt emplaſtrum è mucilaginibus, ex quorum permiſtione & temperatione varia, alia non pauca decerni ſolent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectus, ita & ad externos eoſque contumaces non paruus eſt vſus. Ea quidem rarefacta cute dum altius intro ſubeunt, non modo frigidum, craſſum concretumque humorem calore liquant, ſed & partium tenuitate eum ipſum incidunt & extenuant adeo vt exin vel ſponte ſua in halitum & vaporem abeat, vel ſaltem trahentium vi facilè diſſipetur. Quæ ſubijciam quod ea facultate plurimum valeant, affectus ſanè varios calore & attenuatione tollunt, non quod attrahant digerant.

gerant.

gerántve ; ſed quod his extenuatus humor ſponte ſua plerumque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit, hinc varios ſedat dolores, ex cruditate obortos flatus diſcutit, tormina compeſcit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctum inſeſſu perutile. Corpus immodico labore defatigatum leuat, ſomnumque conciliat. Pulegium, craſſa lentáque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta iſchiadicis & aliis partibus frigore affectis inductum confert: neruorum conuulſiones & opiſthotonum ſedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & ſubuerſiones inſeſſione tollit: lienoſis cum ſale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium craſſos lentoſque humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina iſchiadicis opitulatur.

Origanum, extenuandi facultate œdemata alioſque laxos tumores fotu illitúve diſcutit: prurigines, ſcabies, regiumque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloréſque finit. Thymus validè incidit & recentia œdemata ſeu fotu ſeu illitu ex aceto diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit: thymos penſileſque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impoſitus medetur. Sampſuchus tenuium partium digerentiſque eſt facultatis: arida folia ex melle iubacta ſugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata diſſoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi reſoluendique gratia permiſcentur. Roſmarinus abſtergentis incidentiſque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotuſque œdemata diſſipat, neruorum dolores ſedat: ſed & ſuffitu deſtillationes tuſſimque compeſcit. Hypericum calfacit tenuique ſubſtantia incidit & craſſa comminuit: laſſos fotu illituque recreat, contuſis attritiſque neruis eximie ſuccurrit.

Abſinthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & ſtomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anguinas cum melle & nitro ſanat Centaurium minus veteres duritias emollit & extenuando reſoluit, ſiccat & valide nulla acrimonia adeo deterget, vt ſinus fiſtuláſque perſanet. Elenium lentos craſſoſque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obſeſſas affectibus excalfaciūt atque perſanāt, quemadmodum & iſchiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes, Dauci radix præſertimque ſemen ex-

calfacere multúmque diſcutere foris impoſitum deprehenditur, & œdemata ſoluere: herba his inferior & hebetior exiſtit. Ruta ſtrenuè incidere ac digerère lentos craſſóſque poteſt humores: quin & partium tenuitate flatus diſſipat, ad veteres ſtomachi dolores & cruditates, ad tuſſes & laterum thoracíſque affectus cum ſpirandi difficultate, ad coxendicum articulorumque cruciatus fotu & illitu benefacit: teſtium collectionibus inflationibuſque cum lauri foliis, & exanthematis cum myrto in cerato prodeſt: ſuccus inſtillatus aurium doloribus ac tinnitui ſuccurrit: ſyluestris ad omnia præſtantior. Cuminum ſemine efficax, calfacit ordine tertio, ſiccat & nonnihil adſtringit, tormina flationéſque diſcutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina: teſtium collectionibus impoſitum cum vua paſſa aut lolii farina ceratove opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & veſicæ vitiis apprimè conuenit fotu vel inſeſſu: folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem diſcutiunt: baccæ foliis calidiores omnibus thoracis rheumatiſmis proſunt. In medicamenta commodè adjiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibuſque animalibus quòd calidiores tenuioréſque ſint, partémq; facilè imbuant, attenuandi facultate inſignes ſunt, cùm præſertim vetuſtate acriores euaſerint: vt adeps vulpinus, caninus, vrſinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoque vetuſtate & annis extenuata purgatáque, attenuandi vim maiorem nanciſcuntur.

Iam ex iſtorum temperatione conſtant, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleum è ſcorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum ſimplex tum compoſitum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde vnguentum Agrippæ & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaque vt frigidi, craſſi lentíque humores qui quavis corporis particula vel in ſcirrhum vel circum neruos, membranas aut articulos effuſi coierunt, facilè tandem euelli, attrahi diſſiparíque poſſint, molliendi in primis, deinde verò extenuandi ſunt, idque vel vtraque ſeorſum facultate, vel ambabus pariter confuſis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus, vel epithematis, vel embrochæ, vel vnguenti forma concipiuntur, vt altiùs poſſint in corpus & in concretam materiam

riam penetrare. Solidior enim, qualis eſt emplaſtri forma, non æquè facilè poteſt. Itaque pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens neceſſe eſt è recentibus herbis conſtitui, quandoquidem arefactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandum deprehenduntur. ♃ radicum enulę, iridis & ebuli, baccarum iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthæ, pulegij, thimi, anethi, ſampſuchi, roriſmarini, centaurij minoris, foliorum lauri an. m. j. ſeminis aniſi, fœniculi, cumini & rutæ an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua ſufficienti, affuſo ſub finem vini albi quadrante, pars calidè foueatur per ſpongiam, vt potentiùs humorem colliquet & attenuet. Si malum iam vetuſtate occaluit, his initio vel præmitti vel permiſceri debent emollientia. Mox à fotu calente adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuante quovis oleo per lanam ſuccidam: aut pars vnguento Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignem. Aut ſi multorum deſideratur permiſtio, emplaſtrum è mucilaginibus, aut diachylon ſoluatur duplo triplove olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorem quemvis frigidum attenuat & liquefacit, in parte præcipuè neruoſa quum cæteris præmiſſis digerendi atque diſſipandi tempus iam inſtat. ♃ aquæ vitæ ℔ j. in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegij, origani aridorum an. ℥ ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moſchatæ, ſpicæ, caryophyllorum an. ʒ iij. aqua exprimatur in vſus. Deterſus dein locus rigandus imbuenduſque eſt oleo terebinthinæ vel hoc ſtillatitio. ℞ radicis iridis & helenij, baccarũ iuniperi an. ℥ ij. hyperici, roriſmarini, ſampſuchi, thymi, ſatureiæ, abſinthij, centaurij minoris an. ʒ iij. dauci ſeminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ʒ ij. nucis moſchatæ, caryophyllorum, zinziberis an. ʒ j. ß. croci ʒ j. ſtyracis, caſtorij an. ℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j deinde cùm abſorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔ j. confuſa omnia excipiantur ſtillante vaporario, primumque eliciatur aqua, deinde oleum, vtrumque ſeorſum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplaſtro tegi poterit conſtante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplaſtri è mucilaginibus: vel ex fæce ſtillatitij olei cum cera ſubacta.

Abſorbentia medicamenta. CAP. VIII.

EMOLLITVS, attenuatus & alia quavis ratione apparatus iam humor, tum demum vel abſorbendus, vel attrahendus foráſque per patefactam cutim euocandus eſt, dum tumor omnis ſubſideat, & affectus ſymptomata mite-

ſcant. Abſorbent quidem valide exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandique vis ineſt, vt quemcunque attigerint humorem præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire cõuenit. Conferunt autem œdematoſis, aquoſis, flatulentiſque tumoribus nonnunquam & ſcirrhoſis & præduris, ſed inclinantibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandoq́, præparatio eſt adhibita. Acetum tenui ſubſtantia apprime digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricoſque dolores tollit, & vlcera quæ ſerpunt: feruentis vapor aquam intercutem abſumit, & aurium tinnitus. Sal humores ſuperuacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, contrahit, & impensè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putreſcentes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, pſoraſque & vlcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum ſalis vires æquat, niſi quod parciùs contrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis vſtione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & abſumit, acrimoniæ vrentiſque facultatis plurimum ſortitus. Hinc proximus eſt ſarmentitius & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contuſionibus mirè proſunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidem vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſoſque tumores diſcutit, & eadem quę cinis fotu præſtat: ſed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeo vt ob ſubſtantiæ tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat. Alumen validè adſtringit, ſiccat & abſumit, excreſcentem carnem, putreſcentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras ſiccat ac coërcet.

Calx cineris ſpecies ſed tenuioris ſubſtantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeo vrit vt cruſtas ſuſcitet. Elota vero citra morſum potenter exiccat, validiuſque abſumit ac digerit ſi marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione

vim & acrimoniam conquiſiuit, omnium ſummè exiccat & abſorbet.

Compoſita in id vſurpantur oleum caſtorei, oleum euphorbij, oleum philoſophorum & petroleum. Si igitur mollis laxuſque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in ſcroto collectus eſt, aut latè diffuſus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitoſus ſeroſuſq. humor aut etiam flatus concluſus primum abſorbendus eſt fotu è lixiuio cineris ſarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut braſſicæ, per ſpongiam nouam quæ aliquandiu ſinenda arctiuſque vincienda eſt. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quędam ex incidentium & attrahentium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior deſideratur exiccatio, lixiuium vſurpetur ab extincta elotaque calce. Sublata ſpongia ſiccataque cute, embrocha fiat ex oleo caſtorei, euphorbij, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat ſalis marini vel nitri ℥ ß, aluminis, ſulphuris an. ʒ ij. ſoluantur aqua vitę ad ſordium craſſitiem: deinde adde olei nucum, vel rutæ vel terebinthinę ℥ iiij. agitentur & modicè calefiant dum permiſta omnia vnguenti temperaturam habeant. At vero quum ſcirrhoſus tumor eſt, iſque iam quadamtenus emollitus, quicquid in eo præparatum eſt humoris, exiccandum non modo præſcripto fotu, ſed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permiſta lapis molaris candens immergitur, tumorque ſcirrhoſus ita exponitur, vt calentem vaporem vndiq. excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento ſiccante perfunditur duriuſque premitur & quaſi ſubigitur. Hac abſorpta portione quod reliquum eſt rurſum emollitione præparandũ, rurſuſquè ſiccandum: atq. ſic alteranda remedia dum humore omni abſorpto tumor totus ſubſideat. Vtrique demum tumori tum ſcirrhoſo tum œdematoſo continuo ab vnctione emplaſtrum aliquod digerens, attrahens atque reſolueus ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplaſtrum vehementer ſiccans imponẽdum quod è vomica ſaniem per cutis ſpiracula manifeſtè exugit. ℞ olei veteris ℥ vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permiſtis refrigeratiſque inſperge ſalis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἀντισπαστικὸν repellenti aduerſum, foris impoſitum humores tum ſeroſos tum craſſiuſculos, ſpiritúſque ex alto corpore in ſumma transfert. Id autem calore præſertim efficit, qui præcipua attrahendi vis eſt. Cui tamen ſi præterea tenuis ſubſtantia atque ſiccitas accedat, multo efficacius euadet. Quod ordine ſecundo completo calidum eſt ac tenue attrahit id quidem: quod vero iam tertio receſſu conſiſtit, non attrahit modo, verum etiam quod attractum eſt diſſipat, eſtque metaſyncriticum, id eſt euocans ex alto & reſoluens. Quod denique hæc tum calore tum tenuitate ſuperat, reſoluendo vel puſtulas vel veſicas excitat, diciturq. vel rubrificans vel phœnigmus. Attrahendi porro facultatem alia inſitam ſibi obtinent, vt dictamus, propolis, ſagapenum, thapſia: alia à putredine vt fermentum, fimus columbinus, anſerinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius ſubſtantiæ ſimilitudine, vt ſcorpius vulneri ſuo impoſitus deleterium venenum quod eiaculatus eſt extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeo inſita facultate valet, vt adactos corpori aculeos euellat: ſuccus gargarizatu & naribus infuſus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut ſuccus naribus infuſus pituitam trahit: folia & caules menſtrua cient vellere appoſita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui eſt eſſentia, qua humores ex alto euocat atque tranſmutat, confértque iſchiadicis, ſtrenuè digerit, humores incidit & extenuat valenter craſſos, quales ſunt qui elephantiaſim procreant, ex vino cocta ſugillata tollit, nigráſque delet cicatrices. Narciſſi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & impoſita ſubuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina & melle. Struthion ſeu ſaponaria cũ polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula diſcutit cum farina hordeacea & vino decocta: ſternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infuſa ex ore pituitam ducit.

Ariſtolochia vtraque ſurculos & ſpicula extrahit, ſquamas oſſium illita educit: in peſſo ſubdita menſes, ſecundas & fœtus omnes educit. Hiberis naſturtium agreſte Latinis ordine quarto calida: radix eius apprimè, vtilis ad coxendicis dolores, cum ſuillo adipe ſalſo emplaſtri modo horis quatuor inſidens. hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos: exiccandi ſcilicet & ex alto euocandi, trahendique

facul-

facultatem obtinens. Lepidium vulgò piperitis calfacit etiã ordine quarto: iſchiadicis præſenti remedio illinitur tritũ cum radice enulę & horę quadrante impoſitũ: lepras idem quoque eximit. Thlaſpi ſemen calfacit, & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per ſuperna & inferna purgat. menſes ciet & fœtus enecat, prodeſt iſchiadicis per ſedem infuſum. Cardami ſeu naſturtij ſatiui ſemẽ adurentis eſt facultatis perinde ac ſinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos diſcutit cũ pice, extrahitque infixos corpori aculeos, lienem illitum cum melle extenuat, & fauos expurgat, lepras & impetigines abſtergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad ſuppurationem deducit. herba eadem, ſed multò imbecilliùs præſtat. Sinapi calfacit ſiccátque ordine quarto: extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraſo capiti illinitur ficubus admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores confert, quoties permutandæ affectionis cauſa ex alto in cutis ſumma aliquid trahere animus eſt. Alopeciis illitum medetur, ſugillata cum melle aut adipe aut cerato delet. extrahentibus emplaſtris ſcabiémque exterentibus vtiliter admiſcetur: ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur, grauitati aurium & ſonitui tritum cum fico & impoſitum prodeſt.

Vrticæ tum folia tum ſemen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aut cum vrſino adipe imponũtur, & lienoſis cum cerato. tubercula & parotidas ſanant, adeò ſcilicet digerente facultate valent. Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo, podagræ omníque arthritidi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pyrethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet inuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax. contra refrigeratas reſolutáſque partes corporis eximiè conducit: ſtupidis partibus illita ſenſim reſtituit. Dracontij radix acris & amara tenuiſſimáque partium, calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximéque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior. Cyclamini eius quæ Arabum eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca, aperit, incidit, attrahit & diſcutit. Succus medicamentis tubercula, ſtrumas, aliáſque duritiес diſcutientibus commi-

ſcetur:ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decoctæ radicis luxata, podagra & capitis vlcuſcula, pernionéſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri fertilis impoſita, adiecto interdũ ceræ modico, & vnguentum comparatur imprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipſos enim aut maturat aut reſoluit: oſſicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ ſigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa excepráque pari axungiæ veteris modo ſtrumas, prædur [illegible] ſq; tumores omnes emollit, & integra cute diſſoluit. Tithymali omnes ſtrenuè calefaciunt, reſoluunt, ſiccantque & detergent myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & pſoras.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus, & ſuppurationi veteri: alphos, impetigines, ſcabies lepráſque eximit. Thapſiæ tam radix quàm ſuccus omnium maxime quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi, vbi ex imo aliquid euocandum eſt. Succus ill[illegible] aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix ſuccúſq; cum æquis ceræ thuriſque portionibus ſugillata liuoréſque tollunt, cum melle lepras cutíſque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcutiunt: ſed non diutiùs quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat: locus deinde aqua maris calida fouendus. Anacardi ordine quarto calidi ac ſicci: ſerpiginem, impetiginem & morphæam illitu tollunt, ſed non multò poſt locus aqua abluendus. Et reſinis autem vua ſtrobilina omnium calidiſſima & celerrimè ſiccans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validiùs quàm cæteræ reſinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & ſedis tubercula diſcutit, laterum, articulorum partiumque omnium dolores aut ſola aut cum ſulphure inducta diſſipat: carbunculos & ſtrumas diſrumpit cum melle ſubacta, éſtque digerentium medicamentorum communis materia. Caſtoreum valdè tenuium eſt partium, calfacit ſic- atque, coquit ac diſcutit tumores contumaces & ſcirrhoſos: illitum prodeſt tremulis, conuulſionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus, paralyſi, tremori, conuulſioni & omnibus frigidis affectibus mirè prodeſt: ſquamas oſſium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & ſternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, diſcutit, ter-

gett

get:ſaliua, vel lotio vel vetere oleo, vel melle ſubactū ictibus venenatis prodeſt. pſoras, lichenas: lepras cum terebinthina tergendo & diſſipando perſanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitiſſimum eſt fermentum, quod tenuium eſt partium, medioeriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit & digerit, particeps eſt aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo diſcrimine. Columbinus admodùm calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ſtrumas diſcutit: arefactus tritusque cum naſturtij ſemine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anſerinus aliquanto calidior, iiſdem viribus ſed efficacioribus præditus eſt, ac vix præ acrimonia vllius eſt vſus. Gallinaceus verò eadem, ſed inefficacius poteſt, nam multò quoque minus, calet, ſi præſertim à concluſis gallinis ſumitur.

Stercus caprillū digerentis & acris facultatis adeò vt induratis & ſcirrhoſis tumoribus congruat non lienis modò ſed aliarum quoque partium, idq. fabacea farina & oxycrato permiſtū. Confert & ad aquā intercutē emplaſtri ſpecie.

Vſtum tenuioris eſſentię non tamen manifeſtè acrius redditur. Miſcetur digerentibus cataplaſmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur,

Inter compoſita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum ſinapinum, quę preſſu perinde ac amygdalinum elici poſſunt. Emplaſtrum è meliloto, emplaſtrum è baccis lauri, emplaſtrum oxycroceum. Sed his multò præſtantiora ſunt quæ ex commemoratis ſimplicibus poſſunt in rem præſentem parari. Quum igitur ſcirrhi durioríſve tumoris attenuatus præparatusque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus abſorberi, euellendus reſoluendusque eſt attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo cōditos demersóſque humores in cutem ſummā transferunt. Eadē porrò ſi diutius parti inſident, attractos tandem aut manifeſtè aut ſine ſenſu diſſipant. Conuenienter ea in ſolidam pulueris emplaſtríve formam aptantur, quæ ipſa non intrò ſe infert, ſed aduocat ad ſeſe ſubditum humorem aut ſpiritum. Extemporalia igitur his formis deſcribentur. ℞ picis aridę cerę nouæ, axungiæ ſuillæ, ſaponis nigri an. ℔ß liqueſiant coganturque in emplaſtrum, Aut ſic, ℞ picis ſic.

cæ,ceræ nouæ an.℔ ß.axungiæ ſuillæ ℥ vj.ſulphuris ignem non experti ℥ iij.liquentur in emplaſtri craſſitiem. Aut ſic, ſulphuris,radicis pyrethri,hermodactyli an.℥ j ß. additur & nonnunquam ſalis nitri vel ſalis petræ,vel ſalis marini torrefacti ℥ j.Hoc etiam vehementer trahit & diſcutit. ℞ olei veteris ℔ j.lithargyri,picis ſiccæ an.℔.ß.ladani, ammoniaci,galbani aceto forti ſolutorum an.℥ iij.æruginis tritæ ℥ j ß.fiat emplaſtrum.Imponuntur & cataplaſmatum formulæ quibus diſcutiendi vis ſumma ineſt.℞ pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an ℔ ß. radicum ireos , cucumeris agreſtis & bryoniæ recentium & crudarum an. ℥ ij.ſeminis vrticæ & naſturtij an. ℥ ß. Trita omnia contundantur in cataplaſma.Addi quoque poteſt fimi caprini aut columbini ſeſcuncia. Hi fimi arefacti tritique & cerato aut pice excepti,validè etiam trahunt: at validiùs ſi ex caricis aut melle in cataplaſmatis formam aptentur,validiſſimè ſi vel anacardino melle vel ſapone nigro coquantur.Sinapiſmus quoque vehementer diſcutit,ſed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞ pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto , ſeminis ſinapis ex aceto triti ana pares portiones.Aut pulpæ caricarum,fermenti an.partem vnam , ſinapis partes duas. Tenellis corporibus ſinapi minuendum,augendum verò durioribus atque robuſtis,detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur ſeminis thlaſpi,vel naſturtij contuſi. Hiſce autem omnibus multò validiùs trahit cataplaſma quod habet, Radicis thapſiæ tritæ ℥ j.axungiæ ſuillæ vnc.iij.Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat , ſed & partem vniuerſam in tumorem attollit non leui ſenſu ardoris. Quod verò ſequitur non attrahit ſolùm,ſed & attractum validiſſimè diſſipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radicis cyclamini crudæ & contuſæ vnc.j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multò præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior,& officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Phœnigmus eiúſque vſus. Cap. X.

HVMORES parti cuiuis inſidentes qui neque mollientibus,neque attenuantibus, neque attrahentibus reſolui diſcutive potuerunt , phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt.Eorũ ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor vndeuis educitur,capitis, coxendicum omniũmque articulorũ peruicax dolor eximitur. Compoſitum nihil quod veſicas

excitet

excitet aſſeruari ſolet, prōptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones cōfūdito dum concorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores exaltò non ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponūtur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguentum, fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, exungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum aut feruenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, vrinæ ardorem dyſuriámque ciet. Rupta aut aperta puſtula humor ſenſim emanat, inductoque pingui aut leniente vnguento, non antè ſinitur exulceratio ſiccari quam omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur, vt tumoribus collectionibusque frigidis, ex hisque progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratave cutis eſt, vt abſceſſibus, vulneribus, vlceribusque variis dicendum.

Maturantia. CAP. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuerſa, eſt vitiati corruptique humoris in conuenientiorem naturę ſtatum deductio. Eſt autem ea duplex, ſuppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quędam ſeu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio eſt corrupti putridique ſanguinis in pus exequiſitum cōmutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſyncerum. Pepaſmus vero ſeu mitificatio, eſt putridę bilis tum flauę tum atrę atque etiam pituitę, non in pus quidem, ſed tamen regreſſa putredine in benigniorē & minus naturę moleſtam ſubſtantiam conuerſio. Quod pus mouet medicamentum ἐκπυωτικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν ſeu mitigatorium, cui ex aduerſo eſt σηπτικὸν. Vtraque maturatio proprium eſt naturę & noſtri caloris opus, nec vllum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen tum ſuppuratorium tum mitigatorium duplex exiſtit: vnum propriè

quod inſiti noſtri caloris vim atque ſubſtantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhæreſcit temperaturæ non admodum diſſimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorem inducit inſito nobis ſimillimum, cuius etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idq; moderatè calidum & humidum eſt, veréque emplaſticam materiam ſortitum. hoc dum cutis ſpiracula infarcit & obſtruit, ſpiritum calorémque natiuum partis cohibet, nec diſſipari ſinit: qui dein intro remeans augeſcit & vel pus conficit, vel corruptũ humorem mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per ſe ſemper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac diſſipat.

Hydrelæum modicè calidũ parti affuſum maturat & concoquit, ídque euidentius quam aqua tepida. Oleum maturum ſalis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præſertim quod nec frigidum ſummè, nec calidum, ſed tepidum adhibeatur: concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foras effluere eſt natum. Butyrum tum per ſe concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præſtant commodè miſcetur, maximè in puerorum molliorumque corporum phlegmonis exiguis. œſypus non diſſimilem butyro concoquendi & pus mouendi vim obtinet. Adeps omnibus præcipuéque domeſticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam præterquam quod ſuo lentore perinde atque oleum offarcit cutis ſpiracula, cohibétque quicquid è nobis effluere aptum eſt, calorem etiam obtinet noſtro finitimum. In eorum quos vſurpamus cenſu imbecillior eſt ſuillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus ſequitur, anſerinus omnium efficaciſſimus, vt non modo mouendi puris, ſed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt ſcirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo cocta cataplaſmatis forma cutis ſpiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demum humorem ſuperuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idemque præſtat & tritici pollen. Panis triticus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut

ſi tem-

ſi tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui aut dulci,aut butyro mollitus & in cataplaſma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ,aut forma cataplaſmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouēt, panos aliosque tumores ad maturitatem perducunt. Tuſſilaginis & oxalidis folia ſub cineribus cocta & ex adipe tunſa,phlegmonas aliosque abſceſſus celeriter maturant.

Radix althææ laxat,mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulſa fotu ad parotidas, ſtrumas, aliosque tumores maturandos efficax. Cataplaſmatis ſpecie ex adipe ſuillo vel anſerino,aut etiam oleo cocta,adiecta farina triticea,aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabeſcat, mollit atque maturat præſertim aſſa,& vt althææ radix adipe excepta cataplaſmatis ſpecie. Cępa licèt cruda acris ſit & mordax,coctura tamen diſſipata acrimonia, emollit,pus mouet,in his præſertim tumoribus qui ægrè ſuppurant.

Pix mollis & liquida,lentoris multi particeps per ſe molliendi,puris mouendi & concoquendi facultate pollet: arida roſaceo in affectu calido,aut oleo conuenienti diſſoluitur in eoſdem vſus:dura enim emollit,pus mouet,tubercula panosque diſcutit.ex pice molli,cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Reſina terebinthina aut etiam lentiſcina dura mollit & concoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro,vel oui vitello,vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiſcuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum,mediis ac temperatis naturis conſentiens,inſignem puris mouendi facultatem obtinet,vtpotè nulla ſiccandi aut adſtringendi vi præditum. Ladanum ad primi exceſſus finem cali dum,emollit & moderatè concoquit. Styrax liquida ſeu rubra,calfacit quoque, emollit & concoquit. In hoc quoque cenſu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunque moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam vero vnguenta ab his extant maturantia, baſilicum minus,baſilicum maius,vnguentum de althæa,vnguentum Agrippæ,& quod reſumptiuum appellāt: emplaſtrum quoque diachylon ſimplex, diachylon compoſitum,& emplaſtrum è mucilaginibus.

Itaque ſi qua collectio aut tumor præter naturam partem obſedit isque calidus cum rubore, calore & dolore lanci-

nante,cuius materia non diſſoluenda, ſed in pus vertanda videatur,vt in phlegmone,furunculo & carbunculo,fluxione cohibita repreſſoque ardore atque dolore, maturatio atque ſuppuratio iuuabitur primum quidem fotu ex hydrelæo tepido,aut ex eorum decocto quibus emolliendi pariterque maturandi facultas ineſt:quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi poſſit,Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiuſdem:moxque cataplaſma pultis ſpecie ex mucilagine althææ,lini & fœnigræci deſumpta ex decocto caricarum,in quo farina tritici ſoluta coctaque ſit adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida eſt phlegmone & ægrè ſuppurat,vt idcirco maturantia validiora poſtulet,cataplaſma fiat ex radice althææ,liliorum & cęparum cum ovalide, malua,acantho,chamæmelo & meliloto exquiſitè coctis atque cretis:quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta ſit cum butyro & axungia gallinæ vel anſeris. his rurſum validius eſt vnguentem baſilicum vtrumque & emplaſtrum diachylωn cōpoſitum & emplaſtrū è mucilaginibus,quorū vtrumq.olei liliacei vel irini permiſtione emolliendum eſt,quo altius ſubire poſſit viresque ſuas exercere.

Detergentia & expurgantia abſceſſus & vlcera.

CAP. XII.

QVAE extrinſecus inducta abſceſſus & vlcera mundāt ſordesque expurgant,emplaſticis contraria,non aliam naturā ſortita ſunt quam quæ intrò aſſumpta diximus lentos atque glutinoſos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimum diſtant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora ſunt quæ craſſiorem vlcerum ſordem detergunt, valentiſſima quæ malignorum vlcerum corruptam carnem exedūt atque etiam fiſtularum callos blandè exterunt,quæ ſanè ſunt cathæreticis proxima.Sic autem digeranda ſunt.

Cichorij,endiuiæ, omniumque intuborum ſuccus licet frigidus,quia tamen amarus tuto detergit & vlcera non minus quam viſcera purgat.

Roſarum præſertim rubrarum ſuccus cum adſtrictione leni deterſionis tamē vt & amaroris particeps eſt:hinc melli roſato & ex aridis roſis ſyrupo detergēdi facultas inſignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta ſordem luculenter extergunt:ſuccus vlcerum malignitatem emendat,expurgataque ad cicatricem perducit. Sed ſeu ſemper-

uiui ma-

uiui maioris ſuccus licet refrigeret ac leuiter adſtringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentiùs efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia ſunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones reſtincta eſt inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore diſtorquet. Agrimonij & betonicæ ſuccus aliquantulum calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præſertim ſanat, nec quicquam putreſcere aut in fiſtulam coaleſcere ſinit. Apij ſuccum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti ſunt, quem idcirco paſſim in id vſurpant.

Fabacea farina leuiter abſtergit vt idcirco cutis ſordes, maculas è Sole contractas & lentes in ſumma cute exterat.

Hordei farina modicè quoque abſtergit & paulò plus quàm fabacea ſiccat.

Cicerum farina incidit & exterget, ſcabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis aſpredinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas, gangrænáſque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, ſcabies, gangrænas vlceraque maligna partim extergendo, partim digerendo ſiccandoque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle ſubacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues ſcabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & ſerpentia vlcera cohibet. Mel calidum ſiccumque ordine ſecundo, aperit, putredini obſiſtit, ſiccat, deterget, expurgatque meatus & vlcera, nec vt ſal corporum ſubſtantiam coarctat: crudum cocto & deſpumato detergentius quidem multò eſt & mordacius, ſed eo minùs agglutinat. Saccharum mellis ſpecies cùm ſit, ſiccat quoque & abſtergit, ſed quod rubrum eſt potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet ſubſtantia tenuis, quia tamen ſubamara blandè abſtergit, & tum ſumpta tum admota ſordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aſperitatis vlceribus ſit moleſta: peculiariter ſerpentia vlcera cohibet, putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiſcetur. Thus extergit quoque, ſed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quod cum amaritudine ſumma tenuis ſit ſubſtantiæ potentius quàm aloe extergit, propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit,

calignem diſcutit, ſcabritiem læuigat.

Quæ porrò ſequuntur valentiore detergendi facultate prædita, malignis peruicacibúſque vlceribus accommodantur. Marrubium ſiccat detergitque validè adeò vt folia ex melle illita ſordidis medeantur vlceribus, nomáſque cohibeant, quod efficaciùs expreſſus ſuccus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Meliſſophylli ſuccus vt marrubij maligna etiam vlcera propriè verò thoracis & pulmonum ſanat, & cum melle oculorum caligines delet. Abſinthij ſuccus calfacit & validè deterget & expurgat, ſordémque vlcerum eluit, ac in fiſtulam abire prohibet, & à putredine vindicat, eadem decocti ius, ſed inefficacius præſtat. Anagallidis vtriuſque ſuccus ſiccando & extergendo putrida iuuat vlcera; & cum melle oculorum caliginem diſcutit. Scordium vetera vlcera purgat, ſiccat & cicatrice obducit. Hypericum areſactum atque tritum inſperſumque humida atque putrida vlcera perſanat. Vrticæ ſemen ſordida vlcera quæ citra acrimoniam detergit exiccarique poſtulant conuenienter ſanat: carcinomata & ſerpentia vlcera addito ſale ſiſtit. Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritaque vlcera omnia præhumida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis etiam ſi depaſcant compeſcit.

Ariſtolochiæ vtriuſque radix ſtrenuè abſtergit, ſed rotundæ potentiùs: putredines ſanat & exeſt, vlcerum ſordes expurgat, verméſque necat & extrahit.

His verò quæ ſequuntur ad exedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos vis maior meſſe comprobatur. Centaurij & chelidonij ſuccus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignaque vlcera, ſinus quoque & fiſtulas expurget, detergat, tandémque perſanat.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritaque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò ſuccus infuſtus fiſtulas & ſinus detergit & carne explet. Sabina calida ſiccaque ordine tertio, vehementer abſtergit, cum ſenſu quodam acrimoniæ & exeſionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum ſordida cum melle expurgat, putrida exedit, ſinuum fiſtularumque callos exterit, ſi modò vis eius citra noxam perferri poteſt.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abſtergitque, alphos, delet vulneribus ſinuatim depaſcentibus medetur.

Aſpho-

Aſphodelus radice efficax,calida ſicca extergēte & diſcutiente:vlcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit. Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, vlcera omnium generum ſiue phagedænæ ſint ſiue carcinomata,ſiue ſerpentia,ſiue fiſtuloſa, commodiſſimè expurgat.Dracuntij radix vt acrior & amarior,ita efficaciùs maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fiſtulasque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritaque vt alphos,lepras, impetigines,cicatrices nigras,& in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtulasque expurgat. Elleborus potenter exterget ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribúſve diebus callum detrahet. Miſy,ſory, chalcitis & chalcanthum, vſta lotaque maligna vlcera fiſtulasque valenter detergent:cruda verò aut non lota vim habet excedentem & cathæreticam. Pro iis,quòd nobis deſint, ſubſtituitur vitreolum vſtum atque elotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & ſinubus expurgandis aptiſſima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquā vehementer tergent,non tamen vlceribus,ſed lepris,alphis.impetigi-ginibus aliíſque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur,Pro his quòd deſint ſal petræ expurgatus ſubſtituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & paſcentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longiùs ſerpant.

Ex his igitur quæ primi ſunt ordinis compoſitiones fiunt expurgandis phlegmonis recèns apertis, vt quæ habet mellis roſati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod ſatis eſt vt in vnguenti ſpeciem cōcorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij,ſi melior optatur deterſio. Valentius autem eſt quod recipit ſucci apij ℥ viij,ſucci agrimoniæ ℥ iiij,ſucci plantaginis ℥ ij.mellis roſati ℥ x.coquantur aliquantum,deinde adjice farinæ hordei,lupinorum & fœnigræci an.℥ j. percoquantur in vnguentum, permiſcendo ſub finem terebinthinæ ℥ ß.Si craſſius aut tenacius pus fuerit,deterſio maior fiet hac formula. ℞ reſinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß,myrrhæ, ſarcocollæ,farinæ lupini & fœnigræci,radicis iridis an.℥ ß, fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentum aureū,cui vis quoque detergendi par quodammodo ineſt, & emplaſtrum de ianua, & emplaſtrum

gratiâ Dei nuncupatum, quæ aut ſola aut oleo tenui diluta induci poſſunt, ad capitis imprimis aliarumque partium neruoſarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertij ordinis ſunt vehementer detergentia, cuiuſmodi ex ærugine cæteriſque acrioribus metallicis conſtant, ſi lenioribus ſoluãtur & temperentur, veluti emplaſtri diuini drachma vna ſi tribus recentis vitelli diſſoluatur, aut ſi vnguenti Ægyptiaci aut Apoſtolici drachma cum duabus tribuſve tetrapharmaci aut cerati alterius ſubacta vnitaque ſit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluiſculus leniente quopiam exceptus, nullo morſu ſuperfluam carnem abſumit & vlcus ſorde expurgat. Si iam vlcus ſordidum eſt, & mali moris ſiue id ſponte natum eſt, ſiue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quę ſecundi ſunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞ Plantaginis, abſinthij, marrubij, ſcordi, meliſſophylli, hyperici recentium & contuſorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j ß, in quo expreſſo diſſolue radicũ cyperi, iridis & ariſtolochiæ rotũdæ tritarum atque cretarum an. ℥ ß, ceræ ℥ iiii. ruſumque coquantur dum craſſeſcant, ac tum adde reſinæ ℥ ij, thuris, myrrhæ, aloës, ſarcocollæ an. ℥ j. & poſtremò terebinthinæ ℥ j ß. Quæcunque validiora deſiderantur, ea inſuper nonnihil habent æruginis: cuiuſmodi ſunt emplaſtrum diuinum remollitum, vnguentum Apoſtolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præſtantiſſima.

Si verò è ſinu aut fiſtula exterendus eſt callus, iniicietur, decoctum, quod habeat plantaginis, abſinthij, cẽtaurii minoris, ſabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicum gẽtianæ contuſæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔ j. diſſolue mellis roſati, ſyrupi abſinthij an. ℥ j ß. Si non id præſtiterit quod poſtulas, vel myrrham, vel aloẽ, vel vnum quõdpiam ex his poſtremis medicamentis diſſolue: vt vnguenti Ægyptiaci ℥ ß, ſicque ſenſim augere vis poteſt dum optatus exiſtat euentus. Expoſita eorum medicamentorum materia quę partium externarum inflammationes, præduros tumores, phlegmonas, abſceſſus, vlceraque ſanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eaque ad cicatricem perducunt.

Profluentem ſanguinem cohibentia ἰσχαιμα Græcis appellata.

CAP. XII.

QVAE ſanguinem vberiùs prorumpentē ſiue ex aperta excéſave ſpōte vena,ſiue ex rupta aut in vulnere præciſa,alia quadam proprietate,alia vi emplaſtica, alia cauſtica id ipſum præſtant.Quæ primi ſunt ordinis, non ſtatim frigida ſunt omnia aut adſtringentia,ſed ex his quędam calida & acria,vt vrtica: Quæ ſecundi, venarum exitus inferciunt atque implet,móxque arefacta nihil effluere ſinunt. Quæ tertij ordinis,vrendo venas coanguſtant,cruſtuláque obducunt,quæ omnia cohibet.Telephium tertia ſemperuiui ſpecies & quæ huic ſimilis craſſula maior appellatur,in ſiſtendo ſanguine & curandis vulneribus efficax : tertio receſſu frigida,humida ſecundo.Polygonum ab effectus præſtantia ſanguinariæ nomen obtinuit , quòd eo ſiue integro ſiue tunſo ſtillanti parti inducto ſanguis coëat & in grumos concreſcat,vt non ampliùs effluat.

Pimpinellæ folia tunſa aut etiam cocta ſi apertam venā attingant, protinus ſanguinem ſiſtunt, quod & radix luculentiùs efficit : eadem quouis modo ſumpta ſanguinis vomitiones excreationéſque ſupprimunt: ſubdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidáſq.cohibent.Vrticæ radice recenti in narem inſerta ſanguis mox ſupprimitur,quod nec minus tum ea ipſa , tum foliis tunſis vulneri inductis præſtatur.

Pentaphylli radices , folia floréſque vehementer adſtringunt & deſiccant ſine morſu & in multo ſunt vſu ad ſanguinis rejectiones. Androſæmum licèt calidum & ſiccum recenti tamen vulneri impoſitum,ſanguinem continet.

Hippuris ſeu equiſetum adſtringit manifeſtè atque ſiccat , propriè verò ſuccus ſanguinem è naribus manantem reprimit. arefacta folia & inſperſa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipuéque lanugo & flores inſerti naribus erumpentem ſanguinem prompte ſiſtunt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem præſtant.

Iſatis valenter quoque ſiccat & adſtringit:cuius folia recens vulnus conglutinant , nec ſanguinem effluere ſinunt. Symphytum maius atque etiam petræum ſiccat atque coniungit moderato calore:tunſæ radices vt ſumptæ ſanguinis reiectionem:ita & recenti vulneri illitę,eruptionem ſiſtunt, labráque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim conciſas carnes cogunt ſi vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaſpis & qui cornalinus appellatur, occul,

tis quoque viribus ſanguinem ſupprimunt. At verò mumia, thus, myrrha, maſtiche, ſanguis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplaſticis habentur, & obſtruendi ſiccandíque facultate ſanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus ſanguinem immoderatiùs profundit, emplaſtica quædam aceto lota cum puluere eorum quæ proprietate ſiſtunt, aut in pulueris inſpergendi aut in cataplaſmatis formam aptabuntur oui cãdido excepta, vt ℞ boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. maſtiches, ſanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, myrrhæ, radicis conſolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis, Vel ℞ boli armenæ, ſanguinis draconis an. ℥ ß, thuris, maſtiches, aloës an. ʒ ij. pilorum leporis minutim inciſorũ ʒ iij. pul. ſuccini & corallij rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Cauſticorum vſus ſi quando fortè ad cohibendum ſanguinem neceſſarius fuerit, poſthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum eſt, recentia vulneris labra adducta coniungit & ad priſtinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coïtura labra aut influat aut ſuccreſcat humor. Adſtringens id eſſe oportet, craſſæ terrenæque ſubſtantiæ, ac ſiccum ordine ſecundo, calore temperatum, vt nec deterſione nec acrimonia feriat. Arnogloſſum quæ plãtago, ſiccat & adſtringit ſine morſu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra metum inflammationis glutinat, vetera quoque vlcera ſordida, maligna & elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynogloſſum ſeu lingua canina vt oris fauciumque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiaque vulnera glutinat, horumque calorem temperat. Myriophyllum ſeu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & inflammatione vindicet, ſeu viride ſeu ſiccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morſum ſiccant & adſtringunt, cruentumque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus ſpiſſandi vim obtinent multóque magis ſuccus è pomis expreſſus, recentia vulnera celeriter his admotis coeunt atque ſolideſcunt. Verbena ſiccat & adſtringit, glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoque putreſcentia vlcera cohibet, ſordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myo-

Myoſotis quæ piloſella adſtringit atque ſiccat; foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morſum ſiccans,tuſa & admota recentibus vulneribus præſertim ſenum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus præſertim capitis accommodatur:Stœbæ quæ & ſcabioſa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris ſucurrit. Bugula & ſanicula recẽtioribus primùm cognitæ inter vulnerarias herbas primas, tenere creduntur.Hypericum ſiccat moderato calore, folia flores,fructus tunſi glutinandis vulneribus imponuntur. Atractylis in ſanandis quoque vulneribus efficaciſſima; eadem vlceribus fiſtuliſque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ puſillæ tritæ iiſdẽ quoq.viribus eſſe credũtur,quas & ad interiora vlcera præſertim pulmonum vſurpant. Sarcocolla emplaſtica & ſubamara citra morſum ſiccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magisque thuris cortex, aloë, mumia, & omnia ferè quæ ſanguinem cohibere diximus, glutinandis ſunt vulneribus aptiſſima. Terebinthina reſina, atque abietina quæ nobis frequens eſt, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiſcetur: nec ſola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iiſdem quoque medicamentis adiungitur:& pix ſicca atque reſina arefacta, ſed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplaſtica ſit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, ſed & cæteris quoque emplaſtris vt communis quædam materia ſubſtituitur.

Quum igitur recentis vulneris ſuppreſſus iã ſanguis fuerit idque citra phlegmones metum,labris propriùs adductis atque iunctis, inſtillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta,variè ex iis concinnata ſimplicibus:hisque ſuperponenda lintea vino rubro tepido imbuta expreſſaque leniter.Si exiguum eſt vulnus ſatis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficaciſſimum quoque eſt balſamum artificiale ita concinnatum.♃ vtriuſque plantaginis, ſemperuiui vtriuſque, ſymphyti vtriuſque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, piloſellæ,pentaphylli,abſinthij,centaurij minoris, millefolij,cynogloſſi,equiſeti,atractylidis, hyperici an.m. j. recentibus contuſis affunde aquæ vitæ ℥ viij. ſinantur macerari diebus quatuor, quinto ſuccus ex his tepefactis exprima-

tur, in quo diſſolue olei optimi loti in aqua roſarum ſtillatitia ℔ ij. coquantur vaſe duplici dum ſucci dimidium abſumptum ſit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j. percoquantur in reliqui ſucci conſumptionem purè; coletur atque recondatur ampulla vitrea. Poteſt & oleum tuſis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari, ac deinde coqui & liquor totus exprimi, purúſque excolari vt in eo tandem terebinthina vaſe duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibuſdam adiectis comparari poſſunt in primis efficacia, vt ℞ balſami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, reſinæ an. ℥ ij. ſarcocollæ ℥ j. thuris, maſtiches an. ℥ ß. fiat vnguentum in vaſe duplici. Rurſum quoque validius ita comparabitur ad neruoſarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞ lumbricorum terreſtrium expurgatorum atque tunſorum ℔ ß. macerentur diebus ſex in olei optimi ℔ ß. his deinde ferue factis exprimatur oleum eique adde balſami præſcripti ℔ ß, ſeui arietini mundi ℔ ß. picis nigræ ℥ iij. reſinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto ſolutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, maſtiches an. ℥ ß. coquantur vaſe duplici in vnguentum, vel etiam ſi voles in emplaſtrum.

Ex his quæ ad balſami compoſitionem protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viſcerum offenſione, & ad inueterata vlcera præſertim renum atque pulmonum. ſi amaror metuitur nimius, ſubtractis abſinthio & centaurio minore ſubſtituantur ſtœbe ſeu ſcabioſa, agrimonium & braſſicæ cymæ. Tunſæ omnes aut ex his quædam vino aſpergantur albo & tenui dum prorſus merſæ madeſcant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus ſex, tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur, dentúrque ieiuno ℥ iiij.

Sarcotica medicamenta. Cap. XV.

Σαρκωτικὸν medicamentum eſt quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipſúmque cauum carne implet. Id quidem proprium eſt naturæ opus: quodcumque tamen medicamentum vlcus moderatè ſiccat, eiuſque ſordes blande ac mediocriter citra morſum detergit, quoniam ſanguinem qui gignendæ carnis eſt materia tuetur, & impedimenta ſubtrahens vlcus purũ aut quale ſaltem acceptum eſt conſeruat, ſarcoticum dixerunt. Eſt autem id ſubſtantiæ mediocris, moderate atque infra ordinem ſecundum tum calidum tum ſiccum, vt acrimoniæ ſit expers.

Cali-

Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: craſſius autem, aut frigidius nimium ſiccat & adſtringit.

Herbæ quibus ſola ſit progignendæ carnis facultas, paucæ admodum ſunt, ſed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ ſordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, ſi modo mitiorum quorundam permiſtione temperentur.

Fœnigręci, orobi & lupini farina, ſiue ſola ſiue melle & oui luteo & terebinthinę momento excepta, mitiſſimè carnē generat. Thus peculiari facultate ſarcoticum eſt, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis vero tum ſicciori-bus tum humidioribus nonnihil additur his conſentaneum.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam ſicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneraque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo ſiccandoque efficit vt vlcerum caua carne impleantur Sarcocolla quæ præſertim in aqua roſarum ſtillatitia aut in lacte ſoluta ſit, citra morſum deſiccans & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus ſit moleſta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha ſiccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptiſſima.

Si quod igitur vlcus eſt aut recens vulnus cuius portio quædā ſublata ſit, vt idcirco nō protinus agglutinari queat, ſarcoticis primum caro gignenda eſt, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autem medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque ſuppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & baſilicum appellant, ad gignendam carnē paſſim extat & baſilicum magnum, & vnguentum aureū, & emplaſtrum gratia Dei, & de ianua, & emplaſtrum diuinum. Poteſt & præſcriptum ſupra balſamum ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari, ℞ balſami præſcripti ℔ ß, in quo liquentur vaſe duplici ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, an. ℥ j, galbani, olibani, maſtiches, myrrhę an. ℥ ß, ariſtolochiæ rotundæ tritæ ʒ ij. fiat vnguentum, aut ſi voles aucta cera emplaſtrū. Puluis quoq. in eundē vſum hac forma præſcribitur. ℞ ſanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß, maſtiches, olibani, ſarcocollæ an. ʒ iij. aloes lotæ, ariſtolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒ j. ß, fiat

puluis. huic etiam addi conuenienter poſſunt ambræ gr. vj.

Epulotica medicamenta ſeu cicatricem inducentia.
Cap. XVI.

Ἐπουλωτικὸν medicamentum Gręcis eſt quod impleti iam vlceris ſummam carnem vehementer ſiccat & obdurat; & in cicatricem cuti ſimillimam cogit. Id autem abundè ſiccum eſt, vt humorem abſumat: eſt & craſſioris materię vt carnem adſtringat, contrahat, atque denſet. Nullius caloris ſed frigoris cuiuſdam particeps, omníque morſu deſtitutum.

Terra armena putreſcentia oris vlcera ſanat, cæteráque ſiccat & cicatrice obducit. Terra lemnia eadem quoque ſed imbecilliùs efficit. Lithargyros moderatè ſiccat & adſtringit, & vlcera cicatrice obducit. Cerusa ſiccans quoque & adſtringens, excreſcentia leniter reprimit, & cicatricle claudit. Malicorium & balauſtium adſtringunt, humida vlcera ſiccant híſque cicatricem inducunt. Myrtus ſiccat quoque & adſtringit, trita & vlceribus præ nimio humore cicatricẽ non recipientibus auxiliatur: hæmatites lapis ſiccat adſtrictione leui qua tamẽ excreſcentia reprimit & obdurat, hæc quidem leuiora ſunt & leuioribus vlceribus teneriſq. corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia eſt lapidoſa, ſæpe vſtus acetóque extinctus vehementer ſiccat, excreſcentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera ſiccat & adſtringit, ſed non ſine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua roſarum & plantaginis deponit, ſicque vtiliter ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque exiſtunt, ſed lotione mitia adeò redduntur, vt citra morſum excreſcentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concerpta etiam linamenta ſola tum ſicca tum madefacta in ſtyptico rubro vino, aut in quo abſinthium, roſa & aluminis pauxillum ſit incoctum, inter epulotica meritò ſunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vſtum, ſtibium quod & antimonium vſtum, calx viua, alumen vſtum, vitriolum vſtum, æris ſquama, æs vſtum, omnia quidem acria ſunt, & verè catheretica, ſed quæ tamen ſæpius lota dum omnem acrimoniam depoſuerint, epulotica redduntur, optima ſanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idque modò trita & inſperſa, modò excepta cerato ex oleo roſaceo, melino, myrtino, omphacino, auri maſtichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è cerusa, quod

quod & in emplaſtri formam aptatur: vnguentum rubrum exiccans. In id quoque valentiora ſunt, vnguentum diachalciteos, auſtero vino ſubactum & myrteo emollitum, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adſtringens appellauimus. Poſſunt & alia in rem præſentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni deſtituatur acrimonia, & ex oleo roſaceo quantum ſenſim combibere poterit diu in mortario ſubigatur in vnguenti formam. Aliud valentius. ℞ plumbi vſti & loti pompholygis ſeu tuthiæ lotæ, æris vſti & loti, aluminis quoque vſti & loti an. ℥ j. oleo roſato & aceti momento excepta in mortario diu ſubigantur in vnguenti ſpeciem. Ex iiſdem quoque puluis tenuiſſimus confici poteſt, addendo lumbricorum terreſtrium arefactorum, ſanguinis draconis an. ℥ j ß.

Cum plumbi crudi lamina tantoperè commendetur non ad ſimplicia modo verum etiam ad maligna & cancroſa vlcera tum ſananda, tum etiam cicatrice tergenda: cumque ad eadem omnia multo præſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum puluerem ſim expertus, inſperſum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris ſenſum corrigere, expurgare, & ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem ſubticere nolui. Plumbum in laminas quam tenuiſſimas ducitur, hæ minutiſſimè conciduntur, aceto quam acerrimo immerguntur, macerantúrque triduo, permutato quotidie ſi videtur aceto, poſtea exemptæ & igni ſiccatæ, citra vſtionem, in mortario laborioſè teruntur, ſic tandem in tenuiſſimum leuiſſimumque puluerem rediguntur, cuius vis eſt ad ea quæ dixi, & ad multo maiora ſingularis & eximia.

Cathæretica medicamenta. CAP. XVII.

EXEDENS medicamētum καθαιρετικὸν Gręcis appellatum eſt quod inutilem tum putridam tum excreſcentem carnem abſumit, & polypos, tubercula, verrucas, calloſque detrahit: non quidem vniuerſim ac repentè, ſed quaſi liquefaciens ac ſenſim tabefaciens citra vllam vicinę carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & iam quarto ordine calidum eſt atque ſubſtantiæ pertenuis, qua ſe altius in abſumendam materiam inſinuet. Quod igitur apuloticum medicamentum ſiccando comprimendoque ſinu doloris ſenſu facit, id cathæreticum non ſine acrimonia & ſenſu doloris exedit, hoc genere continentur, teſtarum, concharum & rerum cauſticarum, vt tithymalorum cinis

pumex crematus, ſed torrefactus aut melle duplo exceptus, ollaque noua exuſtus: alumē vſtum, pompholyx, plumbum vſtū, ſtibij ſeu antimonij cinis, qui peculiariter cancros abſumit. Vitrioli genera, quæ pro calcantho, chalcitide, miſy & ſory vſurpantur: adhæc erugo & æris ſquama, hydrargyrus ſublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungoſaque caro tantoperè luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adſtringentibus eximi tota poſſit, neceſſarius eſt cathæreticorum vſus, quę quicquid ſuperuacuū eſt ſenſim exedant. Ex his ſimplicibus compoſitiones extant: vnguentum Apoſtolorum, vnguentum Ægyptiacum: poſſunt & trochiſci ex calce viua trita & melle excepta confici, qui acriori igne ſiccentur, & trochiſci aſphodelorum hac formula. ℞ ſucci radicis aſphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥ j. permiſta in trochiſcos concinnentur qui Sole feruente ſiccentur vel igne.

Septica medicamenta. CAP. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικὸν, eſt quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Eſt autem inſito nobis calori aduerſiſſimum, vt cuius vim atque ſubſtantiā prorſus demolitur. Quod frigidiſſimum & veluti quarto eſt ordine, naturalem certè calorem extinguit, interitque partem idque ſenſim ac plerumque ſine ſenſu. Septicum tamen id appellare nō licet, ſed id ſolum quod ſumma caloris acrimonia inſitum nobis calorem diſſipat, aut in igneum cōuertit: ſimulque qualitate maligna humidum primigenium diſſoluit, & omnem partis ſubſtantiam tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur ſummi eſt caloris in ſubſtantia moderatè craſſa: nam tenuior à noſtro calore euinci facilè diſſiparíque poſſet. hoc genere ſunt, auripigmentum ſeu arrhenicum tum purum tum ſublimatum, ſandaracha, chryſocolla, aconitum, dryopteris, pityocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen cauſtica ſunt, neque eſcharotica, nec cruſtam in nuda carne gignunt: ſed qualitate prorſus maligna atq. venenata carnis quā attigerint ſubſtantiam corrumpunt & in putredinem cadaueroſam deducunt, quæ multo deterior eſt quam ex gāgræna. Venenata autem eorum vis ſenſim intro ſubiens præcordia viſceraſque ferit. Quocirca non niſi repreſſa crebra lo-

bra lotione ex ſucco portulacæ, limonum, ſolatri, aut ſemperuiui vlli, vlceri adhibenda ſunt, debéntque cerato leni permiſceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul abſit. Maiore enim copia nec repreſſa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammæ cancro, illa præſertim arrhenicum & ſublimatum mulierem diebus ſex ſuſtuliſſe notaui perinde ac ſi id hauſiſſet. Horis circiter tribus ab inſperſo puluere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulſu languido, quæ dein ſenſim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquóque corpore ſupra modum intumeſcente miſerè illam iugularunt. Periculoſus omnino iſtorum vſus, nec certè ad chirurgiam neceſſarius, cum ſine fructu vllo perniciosa ſint: nec enim partem quam attigerint vt cauſtica vrunt, nec cruſtam inducunt, ſed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiuſmodi remedia prorſus exterminanda ſunt, omniaq. vel detergentibus, vel cathæreticis, vel eſcharoticis, vel cauſticis citra perniciem eximenda abſumendaque ſunt. Aut ſi parum meticuloſus eſt laborans & conſtanti animo, conſtantibuſque viribus ea vel ſectione vel candenti ferro demoliendi ſunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Eſcharotica & cauſtica medicamenta CAP. XIX.

EXVLCERANS medicamentum, quod Græcis ἐσχαρωτικὸν, non modo nudam carnem vt cathereticum abſumit ſed & cutem ipſam diuellit. Veſicans id quodammodo efficit, ſed leuius & ignauius, quod ardoris vi humorem proliciat & ſolum puſtulas excitet. Eſcharoticum multo vehementius vrit vt iam cruſtas inducat, nec tamen infra cutem ſubit. Vtrumque ſummo & quarto eſt calidorum ordine, ſed veſicans in tenui, eſcharoticum in craſſa denſaque ſubſtantia. hoc ordine ſunt, corticis fraxini cinis qui ſaliua dilutus & parti cuiuis impoſitus, cutem vrit ſine puſtula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exedit: cinis è cremata vini fæce id ipſum quoque præſtat exiguo humore liquatus. Sapo niger miſtus pari portione ſalis marini triti, impoſitus cutem quoque vrit, ruptaque cruſtula ſanies copioſa manat. Nitrum atque etiam eius ſuccedaneum quod eſt ſal petræ exquiſitus, inſtar piſi loco madido inductum, cutem diuellit & vrit inducta cruſtula. Fit autem ſapo niger è calce, ſale, oleo & ſeuo. Sapo autem albus è calce, cinere & ſeuo vetuecino.

Καυστικὸν medicamentum eſt quod non modo ſummã cutem vt eſcharoticum,ſed & veram quoque ſoluit atque diſrumpit:nonnunquam & in ſubiectam carnem cauterij inſtar penetrat,non id quidem ſenſim colliquans & exedens, ſed repente exurens,cruſta denſiore inducta. Id quàm eſcharoticum vehementius eſt,feruentiſſimo calore præditum in craſſa terrenaque ſubſtantia.

Tria hæc igitur cauſticum,eſcharoticum & veſicans,quod vires in cutem exerant,vno eodémque genere contineri par eſt,& ſolum agendi vi diſtare. Quæ vero non ipſam cutem ſed ſolam nudam carnem afficiunt diuerſi planè ſunt generis. Quum igitur quavis ex cauſâ cutis aperienda fuerit,nec laborans ſectionẽ vſtionémve tolerare poteſt, inducto cauſtico medicamento vri rumpíque debet. In cauſticorum autẽ cenſu præcipua ſunt,calx viua,vitriolum vſtum,æs vſtum,& quę ex his fit aqua fortis alchymiſtica. Ex his quoque lapis fit ruptorius qui ſeſquihorę ſpatio cutẽ penetrat. ℞ vitrioli vſti ℥ ij. ſalis armeniaci ʒ j. calcis viuæ cineris è vini fęce an ℥ iij. Tritis atque permiſtis affunditur lixiuium ficulneũ aut tithymalinum, quod ſubinde colatur dum iſtorũm materia tota ferè diſſoluta ſit: lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac feruescit dum craſſeſcat atque lapideſcat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco ſicco, ne humidioris aëris attractu liqueſcat.

Cinnabrium, mercurius ſublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant nec diuellunt, neque in hunc ordinem,ſed ſolum inter cathęretica valentiora haberi poſſunt.

Ad ambuſta. Cap. XX.

Seu igni ſeu aqua oleóve feruente ambuſta eſt corporis pars quæpiam,alia inflammationem ſedant ſimulque extinguunt empyreuma,aut euocant,alia puſtulas prohibent & reprimunt dolorémque leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad ſanitatem perducunt.

Primi generis ſunt poteſtate frigida omnia vt aqua, acetum & ex his oxycratum,oui albumen,ſuccus ſemperuiui, lactucæ,endiuiæ,ſolani,hyoſcyami,plantaginis & portulacæ,& horum aquæ ſtillatitiæ,terra quævis obuia,ſed maximè Cimolia & quæcunque leuis vt bolus armena commemoratorum ſucco aquâve deſtillata aut oxycrato ſoluta & protinus illita,coriandrum viride,lenticula ſemicocta, contuſa, alumen aqua ſolutum cui oui candido, atramentum

ſcri-

ſcriptorium ex aqua, caphura. Atque hæc ab vſtione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein qua valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationem ſedant. Vt enim ignis, ſi proprius ipſi pars vſta admoueatur, proprij inuſti mali fit alexiterium, eamque reuocato empyreumate dolore leuat: ſic nonnulla impreſſum partibus ardorem foras calore prolectant, atq. ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur, vt ari & porri illita folia præſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpe cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Frigidorum vſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ puſtulas prohibent ſimulque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutũ aqua ambuſtis vtiliter allinitur & puſtulas prohibet. Liguſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarũ puſtularum vim habent, ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadem viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacri ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cũ ſale illita prodeſt recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cũ ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoque candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritum & illitum, & virides platani pilulæ cum axungia ſanãt ambuſta: alba & nigra oliua prodeſt & ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ Ægyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commodè imponuntur. Lilij radices toſtæ cũ roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & aſtrin-

gens ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momento. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi iam puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt, quæ leniunt & moderatè ſiccant vſurpãda erunt, qualia metallica vſta & lota, leni & blãdo liquore excepta. Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoſcyami viridis ſuccum continentur illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatites, & oſtreorum cinis commodiſſimè ambuſtis inſperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, cum lutea ex roſaceo aptè illinuntur. Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino vlceratis præſtantiſſimo eſt remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinũtur: eiuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt. Folia myrri puluerata aqua roſarum perfuſa blandè exiccant & cutem nutriunt. Hordeum toſtum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit. Cinis ſarmentorum vitiis & vinaceorum ambuſtis cum roſaceo prodeſt, idem braſſicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſemperuiuo tritæ ambuſta ſanant ita vt cicatrix fallat: idem quoque præſtat calida admota plantago, & beta. Gallarum puluis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat. Cinabaris cum ſanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combuſti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, vbi cruſtę deciderunt puſtularum, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc compoſitiones paucæ extant, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ouis, vnguentum

tum populeum, vnguentum roſaceum, album raſis, diapomphylιgos & διαχρισῶν, emplaſtrum è ceruſa, de minio, diachalciteos & nutritum roſaceo aut aqua plantaginis ſoluta. Ex tempore verò ex ceruſa, oleo myrtino, adipe ſuillo, ſpuma argenti & cera optimum ad perniones & ambuſta comparabitur vnguentum, vel ſic, ℞ mucilaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß. olei ouorum & nenufaris an. ℥ j. miſce in formam vnguenti. item ℞ ficus aridas quot voles, cum cera eliquata ſubiguntur in ceratum.

Methodi medendi libri ſexti, Finis.

METHODI MEDENDI
LIBER VII.
DE COMPOSITIS MEDICAMENTIS.
PRÆFATIO.

PRÆCLARIS *olim viris qui tum medicinæ tũ chirurgiæ vſu & exercitatione celebres euaſerũt, præcipuã curã ſummumq́; ſtudũ fuiſſe cõperimus, vt ad difficiles quoſque affectus peculiaria ſibi remedia quaſi theſauros reconderent, vt fœlici operum ſucceſſu, nominis ſui dignitatem & gloriã augerẽt atque tuerẽtur. Ea licet vnuſquiſque domi cõficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorúmque numero, aut morte, aut precibus, aut pretio, aut cõmutatione, aut aliis pleriſq́; modis cognita inuulgataque fuêre. Hinc verò alij publicis mortalium commodis potius addicti, ſparſas medicamẽtorum cõpoſitiones quæ iam paſſim innotuerant, congerendas eſſe duxerunt, operámque nauarũt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quoſdam medicamentarios referrent. Ita quidẽ Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepſus, & Nicolaus Præpoſitus opera ſua cõcinnarũt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis*

authoribus complures non admodũ diſsimiles in eundẽ vſum cõpoſitiones adducerẽtur, vt ſyrupi effectus eiuſdẽ, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è ſcãmonio, aut à colocynthide, aut turpetho, quæ ſola cõponẽdi ratione, aut ſimpliciũ q orũda varietate diſtant, & electaria quoq. & cmoll ẽtia, & detergẽtia multa, quorũ præcipua vis ex ærugine eſt, & quæ aliorũ ſimpliciũ ſola immutatione variãt, vt eſt cuiuſque authoris arbitrio conceſsũ. Sic igitur multa tandẽ congeſta fuêre, quorũ pars maxima otioſa & ſuperuacua. Cõ lucibilius autẽ erat in quouis genere optima quæque ſeligere, cæteris vt inutilibus prætermiſsis. Sed & hac remediorũ cõgeſtione affectus complures omni ope deſtituti manẽt, ad quos nimirũ non ſatis accõmodata remedia inuẽta fuiſſent. Ea ſiquidem multorũ hinc inde colligẽdi cura, empirices quodãmodo imitatrix & æmula, nullo delectu nullãque methodo adhibita, nec morbis, nec ſymptomatis, nec eorũ cauſis remedia accõmodauit, nec eorũ genera ex illorũ differẽtiis cõſtituit. Neq. præterea quid vnaquaq. cõpoſitio aut vtile aut ſuperuacuũ, aut gratũ, aut inſuaue cõtineret, vſquã expendit, ſed quales ab indoctis plerumque viris vſurpatæ fuerũt, nullo adhibito iudicio recepit atq. cõprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli ſuo quiq. arbitrio inuerterũt atq. deprauarũt: vix vt nũc vlla, reſta pharmacopœis certa cõponẽdi ratio, & nondum rata aut ſtabilita ſit ea medicinæ pars quæ in primis eſt ad curãdos morbos neceſſaria. Hoc qrũ multũ p ſsime reformãdum eſſe iudicarẽt, dedi operã vt cõpoſitiones quẽadmodũ & ſuperiore libro ſimplicia arte traderẽtur: & quæcunque vtiles vsuq. faciles exiſtunt, priſtinam formã retinerent: quæ verò diſtortæ rectæ cenſura in meliorem formã aptarẽtur, nec quicquã aut ſupereſſet aut deeſſet ad morbos eorũq. cauſas & ſymptomata profligãda neceſſariũ. Itaque nõ omnes Veterũ monu-

mētis tritas compoſitiones, ſed præcipuas dūtaxat perſequor, nouas plerūque adijcio, vt opus omni medicamentorū genere cōpleam: plurimas circūcido quæ ſub his cōprehenſæ confuſā & indigeſtā multitudinē reddūt. Inuulgata enim nomina retinui, ſed nō itidē vbique aut ſimplicibus aut pōderibus, quādoquidē vt curādis morbis aptiores eſſent atque ſuauiores, quædā in plerisq; cōmutanda fuerunt. Vt eādem Pharmacopœorū cōmoditati quodāmodo reſponderē, in claſſē vnam ſyrupos, in alterā pharmaca, in aliā electaria, & reliqua in ſuam quæque claſſem digeſſi, vt deinde rurſus deprompta facilè poſſint in medendi vſum referri.

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus ſimplex omnes tum calidos tū frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriumque æſtus & ſitim lenit, obſtructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas ſudoresq; à purgatione ciet. ℞ aquæ puriſſimæ lib. quatuor, ſacchari albi ℔ v. coquantur dum expumauerint & dum aquæ dimidium ſupererit: ac tum affunde aceti vini albi ℔ iij. Rurſus coquantur in ſyrupi craſſitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM SCHOLIA

AVCTORE GVIL. PLANTIO.

SYRVPOS & iulepos multaque alia tam ſimplicia quàm compoſita medicamenta inuenta Arabum eſſe vel appellatio ipſa barbara manifeſtò oſtendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eoſdem vſus ſua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur proporiſmata ipſis ſunt appellata, quaſi purgationibus præuias potiones dicas, quòd recta medendi ratione viam medicamentis purgantibus ſternant. Ita Galenus origanum, hyſſopum, pulegium, calaminthain in mulſa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, ſi ipſi credimus, Archigenes, Antonius Muſa, aliique complures priſci Medici ex cichorij, anethi, iridis, chelidonii, & ſimilium herbarum ſuccis cum mulſa dulciculas eiuſmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarum-

que partium affectus. Et Dioſcorides radices comáſque plā-tarum in aqua decoquit & ferueſactum ius excolat, deinde vel per ſe, vel mulſa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craſſitudinem peruenerit. Vt hæc tria apozema, ſyrupus, iulepus ſolo conditura modo inter ſe differant. In apozemate enim propterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuórve doſes partiendum, ad cōdituram ſatis erit ſi ſacchari aut mellis trientem recipiat, vt ſub triplùm ſcilicet ſaccharum ſit ad excolatum decoctum aut expurgatum ſuccum. Syrupum verò qui vt aſſeruari diu poſſit perfectiorem coċturam deſiderat, tantundem aut minus aliquanto ſacchari vel mellis obtinere par eſt atque colati decocti aut purificati ſucci. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus eſt, ſolùm propterea ſacchari ſextantem aut pro ſaccharo conuenientis ſyrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt ſubduplus ſacchari modus ſit ad decoctum accommodatum aut aquas ſtillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & ſuccis plantarum & fructuum comparatis potionibus mel & ſaccharum adduntur, non ad conſeruationem ſolùm aut guſtus & ſaporis ſuauitatem & gratiam, ſed ob proprias etiam mellis & ſacchari vires quas ipſis impertiunt. Quū enim duo hæc quotidiano propemodum vſu conſueta nobis ſint & familiaria non vt condimenta ſolum, ſed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admiſta fuerint, vires naturales in morbis ſopitas & languentes exuſcitant & erigunt, natiuúmque calorem qui ſolus morbos concoquit & mitificat recreant, craſſaque extenuando & viſcoſa extergendo & obſtructa expediendo purgationes quàm facillimas præſtant. Atq; hæ à melle & ſaccharo facultates eiuſmodi potionibus accedunt, ſuas & ipſis ad varios vſus haud paruas vtilitates, habentibus, quas ſingulis deſcribendis auunculus ipſe operis auctor declarabit, eo ſeruato ordine quem & componēdi ratio poſtulat, & medendi methodus præſcribit. Nam quum ſimplex prius natura compoſito exiſtat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vſurpandis præponi velit, à ſimplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur orationē exorſus eſt, eandē toto opere in cæteris rationem ſeruaturus, à Syrupo acetoſo ſimplici ducto initio. Nā apozemata & iulepos hoc loco ſilentio præterit, quòd in præſentia de iis medicamentis ſolum ſermonem inſtituat

quæ

quæ apud Pharmacopolas in longum tempus aſſeruantur, & alioqui ſingularum partium morbis conuenientia apozemata ſupra ſunt ab auctore tradita. Et quamuis condita quas conſeruas vulgò appellant, & ex herbis & fructibus conditij quidam ſucci ἀποχυλίσματα Græcis dicti ſimpliciores ſint ſyrupis, ob eamque cauſam proponendi videantur, poſt purgationes tamen quia ferè inſtituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori conſilium fuit in alium locum rejicere, ita ſcilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem ſunt ſyrupi vt in promptu eſſent quoties his vtendi occaſio incideret: quod herbæ earumque radices & fructus quouis tempore ad manum præſto non adſint, & quum ſuppetunt, vrgeat adeo interdum neceſſitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco ſyruporum compoſitiones trahuntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium ſingularum expurgandis reliquiis, quæque tuendo ac conſeruando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de ſyrupis. Particulatim verò ſyrupus acetoſus ſimplex non è ſolo aceto & ſaccharo (quemadmodum & alij acidi) componendus erat, ſed adjicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo deſtillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit non parua ſumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adjiciatur, ſiquidem hæc menſura æquabilis viſa eſt. Si quis autem aceti acorem ſuſpectum habeat ne penetrabili ſuo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum præcipuéque in ipſis vterum offendat (ὑστεραλγὲς enim acetum eſt Hippocrati) poterit vtendi tempore permiſtione aquę dulcis aut ſtillatitię aut etiam conuenientis decocti quàm dilutiſſimum ſyrupũ hunc reddere: aut pro eo oxyſaccharo vti. Syrupus acetoſus compoſitus deſcriptus hic non eſt ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita potione ſyrupi è radicibus compoſitus euadet & in vſus eoſdem aptus. Id quidem auctori conſilium fuit compoſitiones omnium quàm optimas ad ſumma quæque morborum cauſarumque genera proponere, vt nihil prorſus maneat remediis deſtitutum. At verò inanem & ſuperuacaneam compoſitionum farraginem vndique eorum more corrogare qui incompertis nec comprobatis remediis inconſideratè chartas implent, oneroſum ni-

mis Pharmacopœis,ſtudioſis verò indiſtinctum & confuſionis ple nūm fore exiſtimauit.

FERNEI. SYRVPVS è ſucco limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat:at bilis feruorem corporiſque æſtum ac ſitim magis reſtinguit,& ardentium febriū putredinem peſtilentiumque malignitatem magis cohibet : oris præterea ventriculi & cordis principumque partium robur tuetur,nauſeam,vomitionem,animi defectionem & ſyncopen arcet:peculiariter verò renes expurgat , & vrinam ducit. ℞ ſucci limonum expurgati & colo laneo ſponte ſua tranſmiſſi ℔ vij.ſacchari albi expurgati ℔ v.lentè coquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus,de acetoſitate citrii, de granatis acidis,de auranciis,de omphacio,è ſucco oxalidis,oxyacanthæ & de ribes:omnes quidem acidi , è ſuccis fiunt qui aut reſidendo aut colando cariores purioréſque ſint redditi,his deinde par ſacchari modus aut etiam minus additur ſine aquę permiſtione,propterea quòd aciditas ea minimè infeſta eſt, ſed ſuauis & cardiaca.Et minus quoque dilueretur ſacchari (quemadmodum in iulepis) ſi diutius ſucci conſeruari poſſent. Sunt qui ſuccos præpurgant reſidendo & inſolādo,aut per ſpumantia albumina colando,aut etiam leuiter ſolùm exprimendo vt in protropo vino fit: Deinde cum ſaccharo expurgato,id eſt ex æquali aqua cocto,dein clarificato,tandémque in iulepum per-octo,paulatim admiſcentes bacillo verſatili agitant dum comprehendantur & vnà coeant, aut cum ſaccharo propè percocto parum coquunt ; aut etiam cum primario ſaccharo(quale Moderanum)eo tantùm vſque coquunt dum colliquefactum ſaccarum ſit & planè dilutum.Atque eo modo ſyrupus è limonum & citriorum ſucco , ſyrupus acetatus ſimplex & iulepus roſatus albiſſimi fiunt: granatorum vero,oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiam retineant , minùs ſunt diu ad miſturam piſtillo conuerberandi.Atque conficiendi hæc ratio in ſuccis quidem fructuum præcipuéque acidis locum bibere poteſt : alii verò vt herbarum & radicum ſucci maiorem ad ſyrupos præparationem requirunt , atque bis coquendi ſunt,ſemel per ſe ad tertiæ ferè partis conſumptionem : deinde vbi colando & reſidendo declarati fuerint, cum optimo ſaccharo in ſyrupum percoquendi : alioqui facilè corrumpuntur & ſitum contrahunt.

SYRV-

Syrvpi qui ſequuntur ex acidis quoque ſuccis cōparati, ſuperiores vires imitantur : vt ſyrupus è ſucco citrij acido, ſyrupus è granatis acidis, ſyrupus ex auranciis, ſyrupus ex omphacio, ſyrupus è ſucco oxalidis. Peculiariter tamen ſyrupus è ſucco citrij acido febris æſtum, putrediñe & malignitatem reſtinguit : ſyrupus de granatis ventriculum & viſcera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones ſedat ſyrupus de auranciis cardiacus magis eſt & ſuauis. Syrupus ex omphacio ſitim magis compeſcit: ſyrupus è ſucco oxalidis bilem obtundit obſtructionéſque ſoluit : ſyrupus è ribes ſuauior & adſtringentior. Vna eadémque omnium conficiendorum ratio ; in ſucco enim cuius vis expurgato ſacchari aliquantum minus diluitur, hæcque ſtannato vaſe excepta igni dantur, ſenſimque percoquuntur in ſyrupum. FERNEL.

Oxysaccharvm ſimplex miſtas tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires ſortitur, myſtæq. humorum materiæ, hincque ortis febribus erraticis confert. ℞ ſucci mali punici acidi ℥ viij aceti ſacchari albi & puri ℔ j. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Oxyſaccharum eaſdem quas ſyrupus acidus vires obtinet, ſed inferiores præter roborandi vim qua præſtat : propterea morbis æſtiuis & mollioribus corporibus eius quàm ſyrupi acidi tutior vſus eſt. Ne tanta ſyruporum varietas fruſtrà aſſeruetur, auctor rectè ac prudenter oxyſaccarum compoſitum, oxymeli compoſitum & oxymeli ſcilliticum compoſitum prætermittit. Nam quum ex vſu eſſe putabūtur, Medicus illa expeditè componet atque præſcribet, oxyſacchari ℥ j. & ſyrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel ſyrupi adiantini ℥ j.ß.

Oxymeli ſimplex craſſos humores valdè extenuat, lentóſque detergit, & veteres ſoluit infarctus, craſſa è pectore ducit, aſthmati contumacibúſque febribus accommodum. ℞ aquæ puriſſimę, mellis optimi an. ℔ iiij. coquantur expumando dum aquę dimidium abſumptum ſit: ac tum affunde aceti acerrimi ℔ ij. rurſumq. expumando percoquantur in iuſtam conſiſtentiam. Diluties verò quod fit habet aquæ puriſſimæ, ℔ j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j.ß eáque deſpumando leuiter coquuntur. FERNEL.

Oxymeli ſcilliticum ſimplex multò validiùs craſſa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit ſcillitico, quod melli ex aqua cocto deſpumatóque affunditur, per-

coquitúrque vt alterum. Vtrumque autem compoſitum reddetur adiecta dupla portione ſyropi è radicibus maioris.

PLANTIVS.

Aceti mulſi quod oxymeli vocant, rarior nobis vſus eſt quàm veteribus, quibus ſyrupus acetatus nondum comparatus erat, qui detergendi vi qua mel ſaccharo præſtat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliáque præterea non parui ad febres momenti. Quod autem hodie paſſim in pharmacopolis aſſeruatur acetum mulſum, ingratum planè eſt: ſiue id nimia eius craſſitie ex multa coctione nata accidat, ſiue etiam acore eius nimio, qui non perinde noſtratis mellis atque ſacchari permiſtione hebeteſcat & obtundatur. Quantáuis enim aqua dulci aut decocto accommodato craſſum iſtud oxymeli diluas, nunquam tamen ſimiliter gratum & potabile atque ſyrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præſentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, id in omnia penetrantius multo eſt & iucundius: parua enim coctione quum non craſſeſcat, ſed in eo aquæ fluxilitatis ſeruetur, quam aceti adiuuat tenuitas, & mellis præterea ſpurcitia omnis partim ſpumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuiſſimum propterea ſimul & lucidiſſimum euadit, ſi mel præſertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore guſtanti ſit minimè moleſtum: frequentiore tamen eius vſu & pleniore hauſtu ſtomachum offendi conſtat, iis præſertim quibus ventriculi os natura eſt admodũ ſenſile: vnde eius in febribus, ceu acetoſius ſeu mellitius pares, parum tutus eſt vſus. Mel autem probum deligatur quod inter craſſiſſimum & tenuiſſimum ſit mediocre, ſapore dulciſſimum & acerrimum, ſimúlque dulcedinis ſenſuum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidũ aut ſubrutilum & pellucidum, odoratiſſimum & recentiſſimum, quódque ſublatum non facilè ob ſequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vaſis quod ſidit ſupernatante pretioſius & inter co quendum ſpumæ parum emittens. Noſtris tamen temporibus candidiſſimum mel & ſuauiſſimum veréque aromaticum, liquidiſſimum maximéque fluxile, albam & duram cruſtam ducens, ex Luſitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verùm id iam inſtitores vt pleraque alia noſtrates ſepius abluendo & dealbando mentiuntur

tur, quam eorum fraudem inſuauitate odoris & guſtus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonenſe, & hiſce etiam regionibus quod è fauis ſponte primum defluit virgineumque mel vulgo appellatur. Improbius vero mel coctione melius redditur: vſuſque deſpumati ſemper aptior, niſi ſtomachum inflaret in eo diutius immorans, æſtuoſumque eſſet & bilem augeret. Mel pueris non tineoſis & ſenibus accommodum, aluum & vrinas mouet, caloremque natiuum ſuſcitat & tuetur, & longam prorogat ſenectam: Picrocholis vero & iuuenibus, quod facilè in bilem conuertatur, aduerſum.

SIRVPVS è cichorio moderatè refrigerat, viſcera omnia leni adſtrictione corroborat, detergendo aperiendoque iecori aliarumque partium infarctus ſoluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiumque febrium & peſtilentium accommodum atque ſalutare. ℞ totius intubi agreſtis, quod cichorium vocant ℥ iiij. radicum oxalidis, graminis & aſparagi contuſarum an. ℥ ij. lichenis, eupatorij, intubi ſatiui, quod endiuiam vulgo appellant ſerioiæ, cicerbitæ, lactucæ ſatiuæ & agreſtis, adianti albi adianti nigri, adianti ſimplicis & ſaxifragi, lupulorum, craſſuthæ an. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad ſex redeant. In expreſſo iure diſſolue ſacchari albiſſimi lib. vj. coquantur in ſyrupum clarificatum.

PLANTIVS.

Quum ſyrupus è cichorio crebro in vſum veniat deſcriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placentini, & vterque ex confuſa quadam ſimplicium tum calidorum tum frigidorum miſcella atque etiam ex rhab. conſtet, vix vt dici poſſit in quem præcipuè affectum ſit accommodandus. non præter rationem hîc deſcriptio immutata eſt, & prorſus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur. ad quos propter radices calidas aliorum neuter decerni poteſt. Si fortè acidus deſiderabitur, huic ſyrupi acetoſi vel oxyſacchari triens permiſcebitur: aut ſi paulo calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, ſyrupi è radicibus tantundem, vel etiam ſemis affundetur. Rhabarbarum autem ſi vſquam addendum eſſet, vtendi tempore potius adjiciendum videretur quam parandi, quod eius purgandi vis & coctione & diutina aſſeruatione vaneſcat, & ad præparationem humorum hic ſyrupus non ad purgationẽ comparetur, roborandique vis inſit maior in rhabarbaro

quàm quæ præparatorio propoſiſmati conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per ſe vtiliter permiſceri poteſt. quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires ſit habitura, obſtante videlicet nimia ſyrupi craſſitudine. Eadem de cauſa ſyrupus ipſe ad eos effectus ad quos deſcribi ſolet non ita efficax per ſe fuerit, quemadmodum ſi decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, ſed ſolo diſpendio faciunt qui ſingulis ſyrupi libris ℥ j. rhabarbari incoquunt, eámque interdum menſuram non duplicant modo & triplicant, ſed quadruplicant etiam & ſextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantum ʒ iiij. permiſcendas eſſe iubent. Hallucinantur & qui ſyrupũ hunc è ſolo cichorij ſucco componẽdum eſſe contendunt: haud diſſimiliter atque ſyrupum è citriorum ſucco: qui in eo licèt veritate maximè nitantur, quod componendis medicamentis multorum ſimplicium inter ſe pugnantium congeriem rejiciẽdam eſſe ducant, ideóque Guliel. Placentini & Nicol. Florentini è cichorio compoſitiones vt diſcrepantes temeréq. & citra rationem inſtitutas repudient, non tamen propterea è cichorij ſucco compoſitio in earum locum ſubſtituenda eſt: quum ad eos effectus quos ſyrupus de cichorio præſtare comperitur, rectè præſtitui non poſſit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis eſt, iecoríſque & aliarum partium obſtructiones liberandæ: ſiue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum peſtilentiumque febrium initio, quid horum quæſo efficere poſſit eiuſmodi ſuccus, qui diu & vehementer contundendo ægréque exprimendo primum craſſior redditus, deinde, per ſe ad tertiæ partis conſumptionem feruefactus, tandémque ad ſyrupi craſſitudinem cum ſaccharo percoctus, omnis propemodum virtutis ſuæ iacturam vaporando fecerit. tantundem ferè ac ipſum merum ſaccharum. Secus habet in decoctis & ſuccis fructuum præcipuéque acidis qualis citriorum, limonum, granatorum & ſimilium ſuccus eſt. Hi enim integras vires ſuas in ſyrupos conferunt, quum nec preſſu ſubſtantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum ſuprà adnotauimus. Decocta vero quod multorum ſimplicium vires recipiant & propter aquã tenuiora ſint & fluxiliora, ſimiliter non craſſeſcunt nec vires deperdunt coquendo. vnde & ex his conſtantes ſyrupi præparandis ad purgationẽ corporibus magis conueniunt: qui ve-

qui vero ex aliis ſuccis fiunt, poſt purgationem patente iam & fluxili corpore, rectius in eos vſus decernuntur, quos ſingulis deſcribendis commemorat.

SIRVPVS intubi domeſtici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atque corroborat, icterum & è iecoris obſtructione ortos morbos perſanat: poſt purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium alorumve morborum materia. ℞ endiuiæ recentis, ſeriolæ, lichenis, lactucæ, agrimoniæ, cicerbitæ, hieracij an. m. j. ß, quatuor ſeminum frigidorum maiorum an. ℥ j. ſantali albi & rubri contuſorum, roſarum rubrarum an. ʒ ij. coquantur ex viii. lib. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri ſacchari albi lib. iiii. Rurſum pariter coquantur, deſpumentur expurgenturque, coquendo adde ſucci endiuiæ reſidentia purgati lib. i. Poſtea ſucci granatorum acidorum puri & defęcati ℥ iiii. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupum hunc endiuiæ tametſi incerti auctoris, componendum tamen atque reſeruandum idcirco putauit, quod ſumma ratione deſcriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm ſi è ſolo endiuiæ ſucco conſtaret, vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis perſanandis poſt corporis purgationem vtilis, atque bilioſorum morborum reliquiis expurgandis, imprimisque cutis ſcabiei & prurigini accommodatus.

SIRVPVS bizantinus miſtas vires ſortitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandoque comparatus, idque poſt purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞ ſucci intubi ſatiui & apii an. lib. ii. ſucci lupi ſalictarii & bugloſſi an. lib. i. coquendo purgentur dum inclareſcant & cum ſacchari lib. tribus ſyrupus fiat. FERNEL.

PLANTIVS.

Interpres Meſuæ negat in febribus ante diem ſeptimum ſyrupo bizantino vtendum eſſe, ſed communiter in compoſitis febribus ſtatim initio apparandæ materiæ vſum forte ſyrupi acetoſi ſimplicis cū fœniculi decocto & tertia parte mellis roſati. Poſt purgationem vero, quia hepaticorum & ſplenicorum reliquias validè expurgat curationemque complet, vtiliſſimus futurus eſt ſyrupus hic bizantinus percutandis vtriuſque viſceris morbis ſolutu contumacibus, qualis icterus eſt & arquatus niger, addito præſertim ſyru- FERNEL

potè radicibus. Compoſitus prætermiſſus eſt quod ſimplicis vim peruertat, nimiumque habeat aceti.

FERNEL. SYRVPVS ſcolopendrij craſſam terrenamque melancholiam extenuat, mollit, fluxamque reddit, lienem obſtructione liberat, tumentémq; ſoluit, melancholiæ, quartanis diuturniſque febribus apprimè vtilis. ℞ polypodij è quercu, radicum vtriuſque buglosſi, corticis radicum capparis, corticum thamariſci ſingulorum ℥ ij. ſcolopendrij veri m.iij. lupi ſalictarij, caſſuthæ, capilli veneris, meliſſophylli ſingul. m.ij. coquantur in aquæ lib.ix. dum ad quinque redeant. Colato adde ſacchari albi lib.iiij. percoquantur in ſyrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum ſcolopendrij rectè & magno vſu compoſitum huc retulit: quod nullus apud Pharmacopœos extaret. Veterum deſcriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Eſt autem verum ſcolopendrium aſplenum Dioſcoridis, & officinarum ceterach.

FERNEL SYRVPVS è radicibus lentam craſſamque pituitam terget & extenuat præparatque. Iecoris omniumque viſcerum obſtructiones ſoluit, tumoréſque ſummittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ ægrè ſoluuntur inueteratoſque affectus finit. ℞ radicum apij, fœniculi, petroſelini,ruſci & aſparagi an.℥ iiij. radicum capparis & rubiæ an.℥ ij. coquantur in lib.x. hydromelitis diluti dum redeant ab lib.vj. & ſacchari lib.v. clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur ſyrupi è radicibus, vnus è duabus petroſelini & fœniculi, alter è quinque, priorē conſulto prętermiſit vt parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet. poſteriorem vt efficacem ſeruandum putauit, cui vt efficacior exiſteret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quod plerumque ſine eo deſideretur: quodque ſi res poſtulet facilè ei ſyrupi acetoſi portio præſcribenda admiſceri poſſit, & interdum aliorum quoque permiſtione temperari.

FERNEL SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacunque corporis ſint parte leuiter incidit atque deterget: cuiuis incipienti morbo & cuiuis naturæ, ætati, regioni, atque etiam prægnanti familiaris. ℞ adianti albi m.iij. adianti nigri, adianti ſimplicis, ſaxifragi, betonicæ, pimpinellæ, aſplenij an.m.ij. coquantur ex aquæ

lib.viij.

lib.viiij.dum ad quinque redeant. In expreſſo ſolue ſacchari albi lib.iiij.mellis optimi expurgati lib.ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum veneris artificioſa deſcriptio quum nulla extet, his vtiliter hæc inſerta eſt: quæ lectiſſimorum ſimplicium in varios effectus tum ſubſtantia tum temperamento conſpirantium delectu abſoluitur. Vnde præparantium ſyruporum hic omnium maximè eſt à vario & multiplici vſu polychreſtus, ad quarumcunque partium, præcipuè vero thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quoſvis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipſius ea eſt prærogatiua vt aluum in eius vſu aliquandiu perſeueranti ſoluat, & humores non ſolum præparet, ſed præparatos etiam exigat imprimisque craſſam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus Medicis quibuſdam & nobis ipſis artis tractãdis operibus ſæpenumero obſeruatum eſt, quem quibus effectum pariter præſtat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamvis contra Dioſcoridi tradatur aluum ſiſtere. Cæterum qui vel vuas paſſas vel glycyrrhizam adiantis permiſcent in ſyrupum.ij.quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiusque arctant vſum quàm latiſſimè alias patẽtem: ac tenuandi & detergendi vim ipſius iſtorum permiſtione obtundunt. Rectiùs itaq. ex ſolo adiantorum decocto ſyrupum hunc conficerent, qui ceu communis materia ipſis aſſeruaretur ad cuiuſcunque generis affectus, deinde quum res poſtularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli cauſa) paſſularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimoniæ aut cichorii: ad lienis, aſpleni aut tamariſci: ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti ſyrupi vis communis parti cuipiam ſimul deſtinatur & augetur, quæ in deſcripto ſyrupo ineſt longè efficaciſſima. *Cronemburgius.*

HAE ſyruporum compoſitiones præparandis ad purgationem humoribus ſunt aptæ. Nunc autem qui ſyrupi partium ſingularum expurgandis reliquiis conferant tradendũ. FERNEL.

SYRVPVS è ſtœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralyſi, epilepſiæ, conuulſioni, tremori & deſtillationi è capite quovis procumbenti mirè conducit, ℞ florum ſtœchados ℥ iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥ j.ß. ſaluiæ, betonicæ, florum roriſmarini an. ℥ ß, ſemi-

nis rutæ,pæoniæ, fœniculi an.ℨ iij. coquantur ex aquæ lib.x ad dimidias,expreſſum ius cum ſacchari & mellis ſingul.lib.duabus denuo coquatur in ſyrupum. Condiatur cinamomi,zinziberis,calami odorati an.ℨ.ij. quæ raro linteo illigata in ſyrupum ſint appenſa.

PLANTIVS.

Syrupo è ſtœchade quod parum capitalis eſſet,alia quædam non præter rationem adiecit, ſaluiam, betonicam,roſmarinum,ſemen rutæ,pæoniæ & fœniculi variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Alias non video quamobrem capitis affectibus deſtinari debeat hic ſyrupus quum ſtœchas,quæ primas in hac deſcriptione tenet eſtque velut baſis ſyrupi, Veterum auctoritate hepatica ſit potius aut ſplenica quam cephalica. Ad viſcerum enim omnium obſtructiones imprimis commendatur, quas ſubſtantia tenui & ignea facilè aperit,ſimulq. altera ſubaſtringente terrea interiora omnia roborat. Ad condituram autem ſi calamus aromaticus deerit, ſubſtituatur nux moſchata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

FERNEL. SIRVPVS roſarum ſiccarum calidos cerebri affectus temperat, ſitim extinguit, ventriculum roborat, ſomnum conciliat, tenues defluxiones cohibet. ♃ aquæ ſimplicis lib.iiij.in qua tepida macera horis xxiiij roſarum rubrarum arefactarum lib j. In expreſſo ſolue ſacchari albi lib.ij.coquatur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Aridarum roſarum macerationem ſecundo & tertio plerique renouandã eſſe volunt,quo (vt ipſi arbitrantur) augeatur vis ſyrupi,vnica tamẽ efficax non minus fuerit. Terna ſiquidem infuſione longè copioſiſſimam aquam affundi neceſſe eſt, veluti pro ſiccatarum roſarum lib.vna aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur,vel valida expreſſione nimium craſſeſcet: ſed & ſingulari infuſione roſarum facultatis non minus combibet quàm pluribus,quemadmodum in ſale accidit aqua ſoluendo. In omni autem alui fluore vtilis eſt hic ſyrupus confirmandis corroborandiſque partibus,& vlceribus agglutinãdis blandéque detergendis tum per ſe tum aliis excipiendis facultatibus eiuſdem.

FERNEL. SIRVPVS nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliaſque compeſcit, & ſomnum conciliat, deſtillationum aſperitates lenit.♃ florum nymphææ recentium lib.ß. flo-

rum

rum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m. ij. ſeminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ ß coquantur in lib. quat. aquæ dum tres ſuperſint, expreſſo adde aquæ roſarum ſtillatitiæ lib. ß. ſacchari albi lib. tres, percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ ſimplex omiſſus eſt vt parum vtilis: compoſitus deſcriptione Franciſci Pedemontani propter ſemina quamplurima, acetum & ſuccum granatorum, prorſus alienus eſt, & ad ea inutilis quæ deſiderantur. Quocirca iure hic alius deſcriptus eſt perfacilis & vtilis ad ea quę inſcriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore eſt luteo & radice candida flores ſunt hoc ſyrupo componendo præferendi.

SYRVPVS de papauere eadem confert quæ nymphææ, ac peculiariter moleſtam tuſſim compeſcit & deſtillationes quæ fauces gutturque exaſperant. ♃ capitum papaueris albi mediocriter maturorum & recentium ℥ viii. capitum papaueris nigri recentium ℥ vi aquæ cœleſtis lib. quatuor, coquantur ad medias, deinde adiectis ſacchari & penidorum an. ℥ viii. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

In ſyrupo de papauere ſimplici minus inditum eſt capitum papaueris nigri, quod eius non ęquè tutus ſit atque albi vſus. Compoſitus autem ſyrupus è papauere complura habens lenientia prętermiſſus idcirco eſt & ab vſu reiectus, quod talis re exigente facilè comparari poſſit, addito ſyrupo iuiubino aut violaceo.

DIACODION prętorquam quod ſomnum accerſit, cerebri quoque deſtillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dyſenteriam aliáque alui profluuia ſiſtit. ♃ capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xii. num. aquæ cœleſtis lib. ii. coquantur ad tertias, colato adde ſapę optimę ad tertias coctę ℥ quatuor, mellis optimi ℥ ii. Perfectè ſimul coquantur addendo ſub finem roſarum rubrarum, balauſtiorum, acaciæ, thois ordinarii tritorum an. ʒ ii. ſeminis portulacæ, corallii albi & rubri an. ʒ i.

PLANTIVS.

Diacodion reiectis quibuſdam ſuperuacuis & inſuauibus in meliorem formam relatum eſt, aptam ſiſtendis deſtillationibus. In eundem vſum Dioſcorides capita papaue-

ris in aqua ad dimidias per ſe decoquit, dein adiecto melle & hypociſtidis ſucco in eclegmatis conſiſtentiā redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca eſſe debent, ſed quum viridi adhuc maturitate ſonare incipiunt ad compoſitionem decerpenda ſunt propterea κώδωνες & κώδιαι Græcis dicuntur, id eſt ſtrepentia papauerem capitula. Compoſitio hæc præ nimia craſſitie quia inſuauior quibuſdam eſſe queat, vſus tempore poterit hordei decocto aut alio quovis accommodato dilui. Quinetiam ſi vel cōciliandus ſomnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recenti ſeminis papaueris decocto, aut eiuſdem cremore è decocto hordei expreſſo, Diacordij vim augere licebit. Neque metuendum eſt ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licèt quarto exceſſu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germina nationes pleræque oleorum modo in cibis adhibeant, & expreſſo è ſemine oleo veſcantur ſemënque ipſum operibus dulciariis (vt placētis & panibus) ad guſtus & ſaporis gratiam aſpergant citra vllam omnino offenſam aut ſomnum grauiorem: quo vtique modo Ægyptij ſelamino oleo & ſeſamo palati gratia vtuntur. Ex qua conſuetudine omnia dicta factaque quaſi papauere & ſeſęmo ſparſa pro eleganti dulcíque oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ſeu liquor opium Græcè dictus, & ſuccus è foliis & capitulis expreſſus meconium Græcis appellatus, non vnica, ſed multiplici ſubſtantia conſtant, vna aquea valdè frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At vero opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur adulteratum planè eſt & occulta quadam vi nobis infenſum, ideóque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipſo capitū papaueris ſyluatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium vero ſine moleſtia & abundanter ex foliis teratur, facilè inſtitores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hiſpania comportant.

FERNEL. SIRVPVS violarum compoſitus acrem deſtillationem temperat, raucitatem, tuſſim grauem, & arteriæ aſperitatem, pleuritímque lenit & ſitim compeſcit. ℞ florum violarum recentium ℥ ij. ſeminis cydoniorum, ſeminis maluæ

an.℥ i.zizypha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel ſeminis eius ℔ v.coquantur ad medias & cum ſacchari ℞ ij. ſyrupus fiat.

PLANTIVS.

In compoſito hoc ſyrupo nihil eſt immutatum, quòd arte compoſitus videretur: leniendo, refrigerando, humectando ad omnem arteriæ ardorem & aſperitatem vtilis, ſed & ardentem vrinam & nephriticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habent: ſemen cholagogum eſt ad modum rheibarbarici: habetur & flore medio ſubcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt ſi cum aqua bibatur, viola flos & ex eo vna aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus feruidos acréſque humores temperat, lenit atque ſubducit, idcircóque in pleuritide vtilis: atram retorridámque bilem & ab hac fuliginem domat, indeque ſuſcitata ſymptomata capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tædia depellit: Calidiora ſiccioraque medicamenta commodè leniendo frenat, hæ dotes cùm magnæ ſint, ſyrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polycreſtos cenſendus eſt. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſaccharo ſi percoquatur in ſyrupum, in annum & eo ampliùs citra rancorem vllum aut corruptionem aſſeruari poteſt ad commemoratos vſus, ante & poſt corporis purgationem vtendus. Fruſtrà autem quidam tum violaceo tum roſaceo ſyrupo conficiendo violarum & roſarum macerationem nonies renouant, quum vna & altera tertiave aut ad ſummum quarta infuſione, nihilo inefficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad Pharmacopœos oſtenſuri ſumus. At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quòd parum ſit efficax, quodque in ſyrupo de hyſſopo ſit comprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zyzyphorum eadem quæ ſyrupus violarum & multò efficaciùs præſtat: vterque morborum initiis aptus. ℞ zyzypha lx. num. myxaria xx. num florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi: glycyrrhizæ an.ʒ vi. ſeminis maluæ, cydoniorum, ſeminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ an. ʒ iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacātha linteo raro illigata cum cæteris co-

quantur in aquæ lib.v.ad medias,&cum ſacchari albi lib.ij. percoquantur in ſycupum.

SYRVPVS de hyſſopo thoracis pulmonúmque vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat,ſputum attenuando detergendóque concoquit faciliusque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualeſcenti & inclinanti aptus. ℞ hyſſopi arefacti ℥ j ß, radicum polypodij querci,fœniculi,glycyrrhizæ,ſeminis carthami an.℥ j. hordei expurgati,adianti albi an.℥ ß, paſſularum purgatarum ℥ j ß,ficus ſiccas,palmulas pingues an.x.num.coquantur in aquæ lib.vi. ad dimidias, expreſſum cum mellis & ſacchari an.lib.j ſem.percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyſſopo deſcriptio eadem permanſit, niſi quòd pro radice apij ſubſtituta eſt radix polypodii, & pro radice petroſelini ſemen carthami; quę multò aptiora ſunt & accommodatiora.Subtracta ſunt quędam lenientia, quæ in ſyrupo violato & zizyphorum ſatis habentur, vt huic vis eſſet paulò detergentior.

FERNEL. SYRVPVS de praſſio validiſſimè incidit,tenuat, detergit, expurgátque thoracis pulmonúmque vitia:ſtrenuè confert inueteratis affectibus ex craſſa lentaque pituita, vt aſthmati tuſſi veteri,empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert.℞ praſſi albi recentis ℥ ii. glycyrrhizæ,polypodii quercini,radicum apii & fœniculi an.℥ ſem.adianti albi,hyſſopi,origani, calaminthæ, thymi, ſtœches,ſatureiæ,tuſſilaginis an. ʒ vi. ſeminis cnici & bombacis an. ℥ iii. vuarum paſſarum expurgatarum ℥ ii. ficus paſſas pingues x.num.coquantur in lib.viii. hydromelitis diluti ad dimidias: expreſſum percoquatur in ſyrupum cum mellis & ſacchari albi an.lib. ii. condiatur ℥ i.radicis radicis florentinæ tritæ.

PLANTIVS.

Syrupus de praſſio veteri deſcriptione Ioannis Meſuæ ex tanta permiſtione lenientium,detergẽtium, & incidentium confuſus videtur, vt dici vix poſſit in quos pręcipuè vſus referendus ſit: quod & de aliis pleriſque qui nulla methodo nullaque ratione ex variis vndique authoribus cõgeſti ſũt, dici etiam poteſt. Quocirca cùm propoſiti iam eſſent ſyrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abunde lenientibus, & ſyrupus de hyſſopo pro moderatè detergente,incidente,& expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc

ma hunc de praſſio ſyrupum ſummè incidentem atque detergentem eſſe voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quiſquis volet ſuperiorum permiſtione temperabit.

SYRVPVS ſymphyti tabidorum & vlceratorum pulmonum ſaniem & pus blandè ac leniter expurgat ſine metu erupturi ſanguinis, pulmonéſque pariter corroborat. ℞ radicum & cymarum ſymphyti maioris & minoris an, m.iii. roſarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, ſcabioſę, tuſſilaginis an.m.ii. E tuſis omnibus recentibus exprimatur ſuccus, coquatur & expumetur ad lib.tres, addendóque ſacchari albi lib.ii.ß.ſyrupus fiat. FERNEL.

PLANTIVS.

Quod ſyrupus nullus vſquā extaret aut eſſet in vſu deſcriptus ad tabem purulentoſq; pulmones, in tanta penuria hic è ſymphyto vtilis ſane & arte ſumma præſtituendus erat.

SYRVPVS è ſucco bugloſſi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiuſque palpitationem & ſyncopen diſcutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞ ſucci bugloſſi defæcati ℔ iii. ſacchari albi ℔ ii. Percoquantur in ſyrupi conſiſtentiam. FERNEL.

SYRVPVS è ſucco bugloſſi domeſtici & ſyrupus è ſucco violarum & ſyrupus è ſucco perſicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici ſolent.

PLANTIVS.

In ſyrupo bugloſſi tum ſylueſtris tum domeſtici & in ſyrupo è ſucco violarum aut ſucco perſicorum malorum aut è cortice citrii nihil immutandum fuerat. Cæterum magna fuit neceſſitas adiiciendi ſyrupi meliſſophylli quod nullus in vſum veniret qui cordis affectus & peſtilentium venenatorumque morborum iniuriam propulſaret.

SYRVPVS è cortice citrii mali cor etiam quauis ex cauſa frigida torpeſcens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœſtitiamque diſcutit. ℞ corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorum lib. i. coquantur in aquæ lib.vi. dum duæ ſuperſint, & cum lib.iii. ſacchari albi ſyrupus fiat condiaturque cum moſchi granis ſex. FERN.

SYRVPVS meliſſophylli omnium maxime cordis palpitationi & ſyncopæ ſuccurrit, peculiariter vero peſtilentiam & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞ radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doro-

nici romani an.℥ ß,foliorum meliſſophylli, ſtœbes & morſus,florum bugloſſi vtriuſque & roriſmarini an.m.i.ſeminis oxalidis,citrij mali,fœniculi,atractylidis(qui carduus benedictus dicitur)& ocimi an.ʒ iii.coquantur in aquæ ℔ iiii.ad dimidias:expreſſo adde ſacchari albi ℔ iii.ſucci melliſſæ,aquæ roſarum an.℔ ß.Percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi & ſantali citrini an.ʒ ß.

Syrvpvs è menta ventriculum moderato calore iuuat leniique adſtrictione corroborat,concoctioni opitulatur,nauſeam,vomitum,ſingultum & lienteriam ſedat. ℞ ſucci cydoniorum dulcium,ſucci cydoniorum acidodulcium, ſucci granatorum dulcium, ſucci granatorum acidorum, ſucci granatorum acidodulcium an.℔ i ß. In his permiſtis macera horis xxiiii.menthæ ſiccæ ℔ i ß,roſarum rubrarum ℥ ii. coquantur ad medias:colatis adde ſacchari albi ℔ iiii.percoquantur in ſyrupum conditum ʒ iii. gallæ moſchatæ linteo raro illigatæ.

Plantivs.

In ſyrupo de mentha maiore nihil immutandum fuit,neq. aſcribendus erat minor alter,vt qui ſub hoc comprehendatur.In ſyrupo abſinthii nihil quoque immutandum.

Fernel. Syrvpvs abſinthii ventriculi reliquias vel expurgat vel abſumit,ex morbo conualeſcentibus appetentiam viuidúmque colorem reddit:iecur infarctu liberat regiumque morbum diſcutit,ac omnia concoctionis inſtrumenta corroborat,& abſinthii romani ℔ ß. roſarum rubrarum ℥ ii.ſpicæ nardi ʒ iii.macerentur horis xxiiii.contuſa in vini albi veteratione odori & in ſucci cydoniorum an. ℔ ii ß,coquantur igne lento ad medias & cum ſacchari ℔ ii. percoquantur in ſyrupi craſſitudinem.

Cydoniorvm miua appellata ventriculum heparque roborat,concoctionem iuuat,appetẽtiam excitat,vomitum & lienteriam compeſcit. ℞ ſucci cydoniorum defæcati ℔ vi. coquatur prunis lentis ad medias ſenſim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi ℔ iiii. ſacchari albi ℔ iii. & denuò coquantur dum mellis conſiſtentia craſſeſcant,condiantur cinamomi ʒ i ß,caryophyllorum & zinzibcris an.℈.ii.

Plantivs.

Hæc miua cydoniorum media eſt inter ſimplicem & compoſitam,& vtriuſque vires obtinet.

Fernel. Syrvpvs myrtinus ventriculum & viſcera corroborat

vetus

vetus alui profluuium, ſanguinis omnem eruptionem omnémque cerebri deſtillationem ſiſtit, ♃ baccarum myrti ℥ ii ß, ſantali albi, rhois culinarii, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, roſarum rubrarum an. ℥ i ß. meſpilorum lib. ß. contuſa omnia coquantur in ℔ viii. aquæ ad tertias: expreſſo adde ſucci cydoniorum & granatorum an. ℔ ii. ſacchari ℔ v. coquantur vt artis eſt.

PLANTIVS.

SYRVPVS myrtinus veterem retinet compoſitionem. Syrupus autem byzantinus quòd omnium hepaticorum reliquias è purgatione validè expurget curationémque compleat, commodè huc referri poteſt.

SYRVPVS fumariæ è ſanguine ſalſos exuſtosque humores expurgat, pruritum, ſcabiem, impetiginem, lepram, omniáque cutis vitia emendat, maligna fiſtuloſasq. vlcera, cancrum & elephantiaſim demulcet. ♃ endiuiæ, abſinthii romani, lupuli, craſſuthæ, ſcolopendrii veri an. m. i. epithymi ℥ i ß, coquantur in ℔ iiii. aquæ ad medias, colatis adde ſucci fumariæ expurgati ℔ i ß, ſucci vtriuſque bugloſſi an. ℔ ß, ſacchari albi ℔ iiii. coquatur ſyrupus bona conſiſtentia. FERNEL.

PLANTIVS.

Quum multæ ſint ſyrupi è fumo terræ deſcriptiones nulla ſanè videtur hac vna conuenientior & vſu facilior ad expurgandam omnem ſanguinis impuritatem.

SYRVPVS è ſucco bugloſſi vtriuſque, è ſucco violarum, & ſyrupus meliſſophylli ad lienem quoque pertinent. FERNEL.

SYRVPVS è malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furorémque ſedat & exhilarat. ♃ ſucci malorum acidodulcium fragrantium ℔ iiii. ſuccorum violarum, bugloſſi domeſtici & ſylueſtris, aquæ roſarum ſtillatitiæ an. lib. i. coque ſimul, expuma & cola, deinde adde ſacchari albi libras vi. pereoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur ſyrupum è pomis habere tanquam pomarium ſimplex, niſi & alii ad melancholiam vel atram bilem ſucci acceſſiſſent. FERNEL.

SYRVPVS althææ craſſam obſtruentémque renum pituitam & lentam purulentámque eorum ſaniem & arenulas blande ac clementer expurgat citra manifeſtum calorẽ, vrinæ prætereа demulcet ardorem. ♃ radicum althææ ℥ ii.

cicerum rubrorum ℥ j. radicum graminis & aſparagi, glycyrrhizæ mundatæ, vuarum paſſarum expurgatarum an. ℥. ß. cymarum althææ, maluæ, helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti vtriuſque an. m. i. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum an. ʒ iij. coquantur ex aquæ lib. vj. dum quatuor ſuperſint, cum ſacchari albi lib. iiij, percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS.

SYRVPVS althææ cum nuſquam deſcriptus haberetur, frequens tamen eius eſſet vſus ex cuiuſque arbitrio, non aliter potuit nec vtilius ad eos qui propoſiti ſunt affectus componi.

FERNEL. SYRVPVS raphani renes & veſicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, ſuppreſſam vrinam deducit. ♃ radicum raphani domeſtici & ſylueſtris an. ℥ j. radicum ſaxifragi, ruſci, leuiſtici, eryngij, anonis, petroſelini & fœniculi an. ℥ ſem. foliorũ betonicæ, pimpinellę, pulegij, cymarum vrticæ, naſturtij, crithmi, callitrichi an. m. i. fructus halicacabi, zizypha an. xx. num. ſeminis ocymi, bardanæ, petroſelini macedonici, ſeſelios, carui, dauci, lithoſpermi, corticum radicis lauri an. ʒ ii. vuarum paſſarum expurgatarum, glycyrrhizæ an. ʒ vi. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum ſex ſuperſint, è quibus cum ſacchari lib. iiii. & mellis expumati lib. ii. ſyrupus fiat clarus & conditus ℥ i. cinamomi & ℥ ſem. nucis moſchatæ.

PLANTIVS.

Quod ſyrupus nullus deſcriptus inueniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certè vſu hic è raphano ſubſtituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus ſumma vis eſt comminuendi calculos, aliis quibuſdam interiectis lenientibus atque detergentibus.

FERNEL. SYRVPVS artemiſiæ ſuppreſſos aut parcius fluentes menſes potenter mouet, quod ſyrupus adiantinus & hyſſopi moderatius efficiunt. vteri ſtrangulatus & ſubuerſiones ſedat. ♃ artemiſiæ m. ii. radicum iridis, helenii, rubiæ, pæoniæ, libiſtici, fœniculi an. ℥ ſem. pulegii, origani calaminthes, nepitæ, meliſſophylli, ſabinæ, ſampſeuchi, hyſſopi, praſſii, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenii, betonicæ an. m. i. ſeminis aniſi, petroſelini, fœniculi, ocimi, dauci, rutæ, nigellæ an. ʒ iii. Contuſa macerentur horis xxiiii. in hydromelitis lib. viii. coquantur ad lib. v. & cum ſacchari lib. v. percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi ℥ i. & ſpicæ ʒ iii.

PLAN

PLANTIVS.

In ſyrupo ex artemiſia quòd multa continerentur vterinis affectibus parum apta & inconſideratè confuſa, nō pauca quę aut non ſuppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exoleſcit, eà vt ſuperuacua aut incommoda author ſubtraxit, iis ſolùm derelictis quæ præcipua ſunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quę ad purgandos humores cōparantur, tametſi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus inſtituto.

ELECTARIVM è prunis ſummè leniens, obduratam aluum molliens, varios humores blandè ac leniter expurgans, per vehementes cœli æſtus, in febrium ardore, in ſiti, omni ætati vtilis.

℞ radicum althææ, polypodij è quercu, paſſarum expurgatarum an. ℥ ij.
glycyrrhizæ mundatæ, ſeminis cnici an. ℥ j.
maluæ, violæ, helxines, mercurialis an. m. ij.
coquantur in lib. x. aquæ dum ad ſex redeant: in colati dimidio percoquantur.
pruna dulcia, zizyphia, myxaria an. xx. num. ficus paſſæ pingues x. num.
deinde pulpa cribro tranſmittatur, in altero colati dimidio bulliant foliorum ſennæ mundatorum ℔ j. ſem. expreſſumque hoc pulpæ permiſceatur cum ſacchari & mellis expumati an. lib. ſem. rurſum coquantur ad electarij cōſiſtentiam, ſub finem inſpergendo cinamomi tenuiſſimè triti ℥ j. zinziberis ʒ iij. doſis ℥ j. Tota compoſitio eſt lib. iij. doſes autem ſunt circiter xxviij. aut xxx.

ELECTARIVM è prunis ſolidum eadem præſtans.

℞ pruna dulcia num. x.
maluæ, violæ, mercurialis, helxines an. m. j.
polypodii è quercu, ſeminis carthami, radicis althææ, paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ an. ℥ ſem.
foliorum ſennæ mundatorum ℥ x.
coquantur ex aquæ lib. v. dū duæ ſuperſint, deinde torculari expreſſis adde ſacchari rubri lib. j. ſem. coquantur rur-

ſum igne lento in electarij ſolidi conſiſtentiam aſperſo ſub finem puluere electarij aromatici roſati maioris ad ℨ iij.

Concinnetur tabellæ pondere ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℥ circiter xx. doſes circiter xxx.

Vtrumque compoſitum fiet atque validius è locis diſtantioribus omnes humores, præſertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo.

℞ electarij è prunis ſimplicis recentis & adhuc calentis lib. j. in quo diſſolue diadacrydij ℨ iij.

Doſis à ℨ iij. ad ℥ ß. In lib. j. compoſitionis doſes ſunt circiter xxxij.

PLANTII *Scholia in purgantes compoſitiones.*

Vt ſyrupi, ita & purgantium medicamentorum compoſitiones vndique arte nulla depromptæ ſunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcirco duas trésve aut plures deprehendere liceat effectibus planè cõſimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt nõ abs re author purgantiũ cõpoſitiones multũ immutauerit, vt ad ſingula conueniens quiddã & vtile proferret. Quantum autem poſteriores iſtæ à primis nomina ſortitæ, à vetuſtioribus diſtent, quantumque propoſitis affectibus magis conueniant, vnuſquiſque ſimplicium viribus æſtimatis facilè intelliget. Diaprunων tum ſimplex tum compoſitum à Nicolao deſcriptum, cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidiſſima, quæ etiam in compoſito ſcammonij acrimoniam exaſperant.

FERNEL. CATHOLICVM ſimpex omnes æquabiliter humores blandèac leniter è quauis corporis particula deducit & expurgat, ſiue cum febre ſiue ſine febre, nec pueris, nec ſenibus, nec prægnantibus infenſum.

℞ radicum helenii, bugloſſi, cichorii, althææ, polypodii quercini, ſeminis cnici contuſorum an. ℥ ii.

Stœchados, hyſſopi, meliſſophylli, eupatorii veri, aſplenii, betonicæ, artemiſiæ an. m. ii.

vuarum paſſarum expurgatarum ℥ iii.

quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminis aniſi, glycyrrhicæ an. ℨ iii,

coquantur omnia ex arte in lib. x. hydromelitis dum vii. ſuperſint. In colato iure macera horis xii. foliorum ſennæ mundatorum lib. i ß,

Agarici albi lib. ß, zinziberis ℥ i. aliquantum bulliant & in expreſſo liquore diſſolue pulpæ, myxariorum ℔ ß,

folio-

foliorum ſennæ mundatorum tenuiſſimè tritorum ℥ iiij,
ſyrupi infuſionis roſarum pallidarum ℔ j.
mellis optimi expumati ℔ ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inſpergendo ſub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥ j,
ſantali citrini ℥ ß,
nucis moſchatæ ʒ ij, Doſis eſt ℥ j, Tota compoſitio exiſtit ℔ iiij. Doſes ſunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici poteſt, quod medicamenta omnes humores purgantia & partibus ſingulis interioribus præſertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis ſummíſque partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum vero maius id validè & efficaciter præſtat, cuius compoſitio ex omni pharmacorum genere conſtat, quæ tum è propinquis tum è diſtantioribus ſedibus trahunt, aptè confuſis atque repreſſis. In catholico autem veteri malè coquitur rheumbarbarum & caſſia, quæ cum thamarindis aceſcit, ac totam ferè compoſitionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiſcuè trahit, idque validius non è vicinis tantum, ſed & è diſtantioribus ſedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam. FERNEL.

℞ quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum
ſeminis papaueris albi an. ʒ j,
tragacanthæ ʒ iij,
roſarum rubrarum, ſantali citrini, cinamomi an. ʒ ij.
zinziberis ʒ j,
rheibarbari ſelecti, diadacrydij an. ℥ ß,
agarici, turpethi an. ʒ vj,
ſacchari albi ſoluti in aqua roſarum in qua ℥ ij, foliorum ſennæ incoctæ ſint ℔ j.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℔ j. ß. Doſes autem circiter quinquaginta.

SIRVPVS infuſionis roſarum pallidarum, tenuem bilem ſeroſosq. humores è primis viſceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris ſenibus & imbecillis aptus.

℞ aquæ infuſionis roſarum pallidarum ℔ v,
ſacchari expurgati lib. iiij. coquantur igne lento in ſyru-

pi temperationem, macerantur autem roſarum pallidarum recentium lib. duæ in aquę tepidæ lib. vj. horis xij. operculato vaſe: roſæ deinde eximuntur exprimunturque, his recentes aliæ ſimiliter ſubſtituuntur, hisque abiectis aliæ tertio, quarto, octauo etiam atque nono, dum facultatis plurimum liquor ebiberit, in quo ſaccharum ſoluetur, neq. profecto ex contuſis roſis, neque ex earum ſucco perinde efficax ſyrupus fuerit. E perſicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis ſyrupus quoque fit, qui ſimiliter bilem aquasque ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus roſarum pallidarum, electarium è ſucco roſarum & diacydoniωr veterem componendi rationem retinent, non admodum manifeſta mutatione. At in electario diacarthami, quod mannæ granatæ, mellis roſati & ſacchari geminati adiectio compoſitionis rationem ſolidam peruerteret, hic recte eſt ſuppreſſa.

FERNEL ELECTARIVM è ſucco roſarum bilem ac tenues aquoſosque humores valide & è diſtantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

♃ ſucci roſarum ſiccatum recentium, ſacchari albi an. lib. j. ſem. coquantur in electarium ſolidum igne lento.

Inſperge ſub finem trium ſantalorum, maſtiches, cinamomi exquiſite tritorum an. ʒ ij,

diadacrydij ℥ j. ſem.

caphuræ ℈ ſem. concinnentur tabellæ ponderis ʒ ij. ſem. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℥ xxij. doſes autem ſunt circiter ſeptuaginta.

DIACIDONIωN eadem quæ electarium è ſucco roſarum aliquanto moderatius atque facilius efficit.

♃ pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro tranſmiſſæ lib. j. ſem.

ſucci cydoniorum lib. ſem.

ſacchari albiſſ. lib. ij.

coquantur in mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem cinamomi triti ℥ j,

zinziberis, maceris, caryophyllorum an. ʒ ij,

diadacrydij ℥ ij. Doſis à ʒ iij. ad ℥ ſem. Tota cōpoſitio eſt lib. iiii. doſes autem circiter nonaginta.

ELECTARIVM diacnicu pituitam ſeroſoſque humores, atque etiam bilem è diſtantiſſimis euocat atque ducit: peculia-

culiariter capitis, neruorum articulorumq́ue doloribus benefacit.

℞ pulueris electarij diatragacanthi frigidi, medullæ ſeminis cnici, hermodactylorum an. ℥ ſem.

roſarum rubrarum, ſucci glycyrrhizæ, cinamomi an. ʒ ij.

turpethi ℥ j,

diadacrydij ℥ ſem.

ſacchari albi aqua roſarum ſoluti lib. j.

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. ſem. Doſis tabella vna.

Diaphœnicon bilem crudamq́ue pituitam atque etiam lentam clementer expurgat, compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulentoque dolori aptum.

℞ pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. lib. ſem.

amygdalarum expurgatarum ℥ iij. ſem. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati lib. ij,

Paulum coquantur ac deinde inſperge zinziberis: piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutę ſiccorum, ſeminis fœniculi & dauci an. ʒ ij,

turpethi tenuiſſimè triti ℥ iiij,

diadacrydij ℥ i. ſem. Doſis eſt à ʒ iii. ad ℥ ſem. Tota compoſitio eſt ferè lib. iiii. doſes autem inſunt centum & circiter triginta.

PLANTIVS.

In diaphœnico palmulæ hic rectè macerantur & coquūtur in hydromelite, quod vetus infuſio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præ ſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla vt leuiſtici ſemen, pinei nuclei, galanga, xylaloë, quod nimium multa ineſſent facultatis eiuſdem, auctaque eſt palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compoſitio tota vſu ſuauior & facilior exiſtat.

Benedicta craſſos pituitoſosq́ue humores atque etiā ſeroſos à parte euocat, calculi materiam reuellit, ipſosq́ue calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ frigidoque cœlo apta. FERNEL.

℞ turpethi ʒ x,

diadacrydij, hermodactylorum, roſarum rubrarum an. ʒ v,

caryophyllorum, zinziberis, ſaxifragi, ſeminis apij, ſalis gemmei, galangę, maceris, carui, fœniculi, acinorum aſparagi & ruſci, ſeminis milij ſolis, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ an. ʒ j,
mellis optimi expumati lib j.ß. conficiantur ex arte.
Doſis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ferè lib. ij. doſes autem inſunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quod multo calidior videretur, nec vſu facilis nec propter febrem tuta, optima ratione author ſubtraxit ſpicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his ſubſtituit quatuor ſemina frigida maiora, & glycyrrhizam.

FERNEL. CONFECTIO Hamech bilem atram ac retorridam ſalſamque pituitam detrahit, maniæ, pſoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiaſis peculiare ſubſidium.

℞ corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij,
cæpularum & nigrarum violarum, colocynthidis, polypodij quercini an. ℥ j. ß,
abſinthij, thymi an. ℥ ß,
aniſi, fœniculi, roſarum rubrarum an ʒ iij.
Tuſa omnia macerentur in ſeri lactis lib. ij. deinde coquantur ad lib. j. fricentur manibus & exprimantur.
Colatis adde ſucci fumariæ, pulpæ prunorum & vuarũ paſſarum an lib. ß,
ſacchari albi, mellis expumati an. lib. j.
coquantur ad mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem agarici, ſennæ tritorum an. ℥ ij,
rheibarbari triti ℥ j. ß,
epithymi ℥ j,
diadacrydij ʒ vj,
cinamomi ℥ ß,
zinziberis ʒ ij,
ſeminis fumarię & aniſi, ſpicę nardi an. ʒ j, doſis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt lib. iij. & ℥ viij. doſes vero inſunt circiter octoginta.

PLANTIVS.

In confectione Hamech fruſtrà myrobalani geminantur in decocto primum, deinde rurſum triti impoſiti. Rheibarbari cocti vis perit, caſſia & manna cum thamarindis coctæ corrumpuntur, ſcammonij cocti vis exoleſcit nec facilè aliis permiſcetur. Quocirca aptior multo atque vtilior

& vſu

& vſu facilior eſt ea cõfectio quã hic nobis author expreſſit. Hæ compoſitiones omnium optimæ ſunt ac tutiſſimæ, quod in iis turpethi & ſcammonij acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permiſtione vel pulpæ prunorum atque vuarum paſſarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel roſis earumque ſucco vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrumque electarium elechoſ, electarium de pſyllio & diaturbith, in quibus ſcammonij & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potius calidorum ſocietate exacuitur. Adde quod nihil ea contineant aut præſtare poſſint quod nõ alia hic deſcripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum cauſas ſummouendas ſatis ea poſſunt conducere.

Hiera ſimplex bilem pituitamque ventriculo, inteſtinis, hypochondriis & meſenterij venis impactam expurgans valideque infarctu liberans, morbis omnibus ex cruditate & ex venarum obſtructione genitis blandè ſuccurrit. Fernel.

℞ cinamomi, maceris, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches, an. ʒ vj.

aloës non lotæ ʒ centum ſiue ℔ j. & ℥ ß. mellis optimi expumati ℔ iij.

Conficiantur vt artis eſt. Datur puluis ſolus à ʒ ij. ad ʒ iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ℥ j. ß

Hiera diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omniũ à Veteribus deſcriptarum, craſſos lentosque humores præcipuè vero bilem atram & aquas citrinas tuto ac clementer expurgans: eximiè confert paralyſi, tremori, conuulſioni, arthritidi, inueteratiſque neruorum affectibus, atque etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, pſoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiaſi, qui affectus leniora aſpernantur pharmaca.

℞ ſtœchados, marrubij, chamædryos, hyperici, ſcillę aſſatæ, polij, calaminthes montanæ, cinamomi, ſpicæ nardi, epithymi, polypodij quercini aridi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum an. ʒ j. ß.

pulpæ colocynthidis, ſcammonij, ellebori nigri præparatorum an. ʒ ij.

euphorbij præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, ſagapeni, caſtorei an. ʒ j.

mellis cocti in ſucco cydoniorum & expumati ℔ i. conficiantur ex arte. dantur ʒ iij.

Colocynthis, ſcammonium, elleborus niger & eupho-

bium trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua roſarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hieræ ſimplicis vetus compoſitio permanſit, neque quicquam mutandum fuit præter xylobalſamum, quod minimè ſuppetit nobis. Compoſitiones multę ex validioribus conſtant pharmacis, alię quidem ex ſcammonio vt electarium è prunis, diacydonion, & electarium è ſucco roſarum: aliæ pręterea turpethum habent & diaphœnicon, alię cum his hermodactylos vt diacnicu & benedicta, alię colocynthidem vt confectio hamech: alię inſuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quę quorundam affectuum ſed admodum raro pęculiaris eſt. Ex quo intelligi poteſt nullum ſimplex medicamentum purgans in vſum venire, a quo non aliqua extet compoſitio, vt idcirco non alię plures videantur expetendę.

FERNEL. HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas clementer & citra offenſionem deducens, pueris, ſenibus, imbecillis atque pręgnanti tutum, ſiue febris vlla ſit, ſiue nulla.

℞ ſucci roſarum pallidarum lib. ß.
ſacchari albi, mellis optimi an. ℥ xv.
coquantur dum expumauerint & craſſeſcant, ac tum adde ſucci radicis ebuli lib. j.
praſſij ſicci, ſeminis fœniculi tritorum an. ʒ ij. acinorum ebuli & ſambuci an. ℥ ij. cinamomi ʒ vj.
maceris galangę an. ʒ iij. igne lento percoquātur in mellis craſſitiem, datur ℥ ß ex ſero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum paſſarum. Efficacius reddetur adiecta elaterij ℥ ß. aut radicis cucumeris agreſtis arefactæ ac tritę ʒ vj. aut ſucci radicis iridis noſtratis lib. ß.

HYDRAGOGVM maius ex laureola, aquas potenter detrahens.

℞ ſeri lactis lib. ij.
ſacchari albi, carnis cydoniorum ex aceto coctorum an. ℥ x. mannæ calabrinæ ℥ v.
coquantur igne lento in mellis craſſitiem: ſub finem adiice foliorum laureolę præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc eſt: foliorum laureolæ ℥ ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquan-

coquantur, exprimantur, ſiccentur atque terantur, deinde affunde aquæ roſarum lib. ſem.

olei amygdalarum dulcium ℥ i.ß. bulliant rurſum dum abſumpta ſit aqua, & puluis ſuperſtiti oleo mixtus in compoſitionem addendus.

PLANTIVS.

Ne quid vllo modo deeſſet, his poſtremo loco compoſitiones adjecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametſi valentiora pharmaca præſertim ſcammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compoſitiones ex his conſtare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris eſt. Vna mitior eſt, altera vehemẽtior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compoſitionem vllam relata fuerãt. Quam appoſitè autem eiuſmodi compoſitiones ad aquas detrahendas inſtitutæ ſint, quivis è ſimplicium permiſtione conjiciet.

VNGVENTVM è lathyride aluum mollit ac ſubducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, diſtentum abdomen remittit. Has autem infernè & ab aluo ducit, ſi vmbilicus, imus venter, inguina, femoráque oblinantur: supernè vero atque vomitione, ſi ventriculus attingatur. FERNEL.

℞ ſucci lathyridis lib. ſem.
ſucci eſulæ ℥ iiij.
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ij.
ſcammonij ℥ ß.
granorum ricini & lathyridis expurgatorum an. ℥ j.ß.
ſeminum fœniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an. ℥ j.
Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viij. & ceræ ℥ iiij. liquefiant, in híſque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coeant.

Si eadẽ materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignauius promouebit.

ELECTARIVM diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞ ſyrupi menthæ & violarum an. ℥ viij. coquantur in mellis craſſitiem.

Sub finem ſubducto igne inſperge radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua roſarum & arefactorum & tritorum an. ℥ j.

radicis aſari contritæ & cretæ ℥ ij.

cinamomi, ſeminis fœniculi an. ʒ iii. confice in electariũ liquidum.

Datur ʒ iii. ex aqua hordei vel ex mulſa vel ex ſero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ ſuppetias tuliſſe author videtur his poſtremis compoſitionibus, & ea præſertim quę ad ciẽdam vomitionem deſtinatur: quod nulla vſquam extaret, qua tuto nobis liceret humores ſurſum purgare, cum ſit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis neceſſaria.

FERNEL QVA ratione electaria tum liquida tum ſolida, eadẽ & nunc pilulas ad omne tum morborum tum cauſarum genus accommodemus.

PILVLAE è hiera ſimplici fiunt è ʒ i. pulueris cum melle roſato ſubacti.

PILVLAE ſtomachicæ quæ cibo præmiſſæ ventriculum expurgant, concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluumque blandè exonerant.

℞ aloës ℥ vi.

Maſtiches, roſarum rubrarum an. ʒ ii. cum ſyrupo roſato vel abſinthii cogantur in maſſam.

PLANTIVS.

Pilularum ſtomachicarum cum ſex deſcriptiones exiſtant omnes hac vna dempta ſtomacho ſunt aduerſiſſimæ, nec cibo præmitti poſſunt, quod vel ſcammonium vel turpethum contineant, quibus corpus vniuerſum præcipuéque ventriculus conturbatur.

FERNEL. PILVLAE ruffi quæ & communes appellantur, crebro vſu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi ſinũt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione aduerſus peſtiferæ luis contagia mirificè profunt.

℞ aloës optimæ ℥ ii.

℞ myrrhæ electæ, croci ſynceri an. ℥ i. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilulis quæ ex ſola conſtant aloe compoſitiones ſenſim de-

ſim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde ſubiecit quæ ex aloe & rheobarbaro, mox ex aloe & agarico componuntur: poſtea quæ ex agarico, aloe & rheobarbaro, ab iis alias ex aloe, agarico, & rheobarbaro & ſenna: quibus demum pilulas ſine quibus ſubiunxit, in quibus præter ea quatuor, ſcammonii vis atque infuſio magis quàm ſubſtantia continetur, ex his autem mirobalanorum portionem ſubtraxit; quod re vera nimium multa cum aliis etiam adſtringentibus ineſſet.

Pilulæ aſſaieret quod plus aloes quàm quæ hiera contineant, efficaciores quoque exiſtunt. FERNEL.

℞ pulueris hieræ ſimplicis ℥ i.
aloes ℥ ii.
maſtiches, myrobalanorum citrearum an. ℥ ß. cum ſyrupo è ſtœchade cogantur in maſſam.

Pilulæ de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborantque præſtantiores quàm quæ è rheobarbaro inſcribuntur.

℞ ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, myrobalanorum citrearum an. ʒ iii.
rheibarbari electi ʒ iii. ß.
maſtiches ʒ i,
croci ʒ ß.
aloes ℥ v.
ſucci indiuiæ quantum ſatis fuerit vt cogantur in maſſam.

Pilulæ maſtichinæ quod agaricum contineant validius bilem craſſamque pituitam expurgant quàm quæ ex ſola aloe conſtant.

℞ maſtiches ℥ ii.
aloes ℥ iiii.
agarici trochiſcati, pulueris hieræ ſimplicis an. ℥ i. ß. cum vino maluatico cogantur in maſſam.

Pilulæ ex tribus, conſtant ex iiſdem addendo rheibarbari ſelecti ℥ ii.
cinamomi ℥ ß. cum ſyrupo è cichorio fit maſſa.

Pilulæ imperiales clementer ac moderate omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniúmque nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞ aloes optimæ ℥ ii.
rheibarbari electi ʒ i ß.
agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum an. ℥ i.

cinnamomi ℥ iij,

zinziberis ℥ ij,

nucis moſchatę, caryophyllorum, ſpicę nardi, maſtiches an. ℥ j. cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

Pilulæ ſine quibus eſſe nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique ſed pręcipuè ex capite, oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum conſeruant, aurium dolores tinnitumque tollunt.

℞ aloes optimę ℥ xiiij,

mirobalanorum citrinarum cępularum & indarum, rheibarbari, maſtiches, abſinthij, roſarum, violarum, ſennę, agarici, caſſuthæ an. ℥ j,

ſcammonij ℥ vj ß. Scammonium ſoluatur ſucco fœniculi quantum ſufficit trajiciaturque per pannum, eoque liquore pulueres tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

Pilulæ è fumaria bilioſos humores, acres quoque & ſalſos extrahunt, cutis vitia emendant.

℞ myrobalanorum citrearum, cæpularum & indarum an. ℥ v,

diadacridij ℥ v,

aloes ℥ vij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumarię terque ſiccari ſinantur, ac demum cogantur in maſſam.

Pilulæ aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & ſenſus oculóſque pręſertim expurgant, híſque aciem reſtituunt, bilioſos paritérque pituitoſos humores detrahunt.

℞ aloes, diadacrydij an. ℥ v,

roſarum rubrarum, ſeminis apij an. ℥ ij. ſemi,

ſeminis aniſi & fœniculi, maſtiches an. ℥ j. ſemi,

croci, pulpæ colocynthidos an. ℥ j. mucilaginis gummi tragacanthæ quantum ſatis eſt: fingatur maſſa.

Pilulæ de agarico pituitam lentoſque humores vndique, pręſertim vero è capite & è thorace potenter ducunt, deſtillationi & aſthmati peculiares.

℞ agarici, maſtiches an. ℥ iij,

radicis iridis, praſſii an. ℥ i,

turpethi ℥ v,

pulueris hieræ picræ ℥ ſemi,

pulpæ colocynthidos, ſarcocollæ an. ℥ ii,

myrrhæ ℥ i, ſapę quantum ſatis eſt vt cogantur in maſſam.

PLANTIVS.

In pilulis ex agarico congeſta ſunt præſtantiſſima quæque ad craſſam pituitam tum è vicinis, tum è diſtantioribus partibus detrahendam. In quarum compoſitione nihil prorſus immutandum fuit.

Pilulæ cocciæ bilem quidem, ſed pituitam craſſam validiùs vndique purgant, peculiariter tamen e cerebro atque neruis, quorum præcipuè morbis medentur. FERNEL.

℞ pulueris hieræ ſimplicis ʒ x,
pulpæ colocynthidis ʒ iij, & ℈ j,
diadacrydi ʒ ij ſemi,
turpethi, ſtœchados an. ʒ v. cum ſyrupo è ſtœchade maſſa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilulæ cocciæ licet bilem pituitamque validè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quæ polychreſtæ & vulgo aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compoſitio nihil à vetere diſtat, niſi quod pro ratione ponderum tranſpoſita quędam ſunt ſimplicia. Harum autem compoſitio multo conuenientior eſt quàm pilularum de octo rebus & quàm pilularum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur deſcriptiones hic iure prætermiſſæ videntur. Prætermiſſa quoque & deſcriptio pilularum de colocynthide, quod ſub iſtis contineri videantur; quemadmodum & pilulæ de euphorbio ſub pilulis de hermodactylis.

PILVLAE ex hermodactylis craſſos humores ſimulque ſeroſos potenter ab extremis partibus præſertim ab articulis euellunt, cerebri, neruorum articulorumque frigidis morbis familiares. FERNEL.

℞ hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellii mollis, ſagapeni an. ʒ vi.
caſtorei, ſarcocollæ, opopanacis, ſeminis rutæ agreſtis & apii an. ʒ iii,
croci ʒ j. ſemi,
ſucci braſſicæ quantum ſatis fuerit ad maſſam conformandam.

PLANTIVS.

PILVLAE ex hermodactylis veterē compoſitionem retinent ſolæque ſatis ſunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ aut de opopanace, aut de ſagapeno, aut

de ſarcocolla, vt idcirco harum deſcriptione minimè fuerit opus.

FERNEL. PILVLAE polychreſtæ ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorumque viſcerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞ myrobalanorum citrearum, rheibarbari an. ℥ ß.
ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, myrobalanorum cæpularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodij an. ʒ ij.
diadacrydij, turpethi, aloës an. ʒ vj.
maſtiches, roſarum rubrarum, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zinziberis an. ʒ j. confice cum ſyrupo roſarum. dantur à ℈. ij. ad ʒ j.

PILVLAE è lapide cyanæo bilem atram craſſamque pituitam eximiè purgant, ad melancholiam, mœſtitiam & furorem, ad cancrum & elephantiaſim, ad alphos nigros idque in primis vtiles.

℞ lapidis cyanæi abluti ʒ vj.
epithymi, polypodij an. ʒ viij.
diadacrydij, ellebori nigri, ſalis indi an. ʒ ij, ß.
agarici ʒ viij.
caryophyllorum, aniſi, an. ʒ iiij.
pulueris hieræ picræ ſimplicis ℥ xv. cum ſucco intubi ſeu endiuiæ maſſa fingatur.

PLANTIVS.

Pilulæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vſurpatæ vſitatiores ſunt quàm pilulę indæ quę elleborum quoque continent. Eas idcirco deſcripſit aliis prætermiſſis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilulæ è lapide armeno, quas eadem ex cauſa prætermiſit.

FERNEL. PILVLAE è thymelæa ſeroſos humores & hydropicorum aquas ſtrenuè proliciunt.

℞ foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v.
myrobalanorum flauarum ℥ ß.
myrobalanorum cæpularum ʒ iii. mannæ & thamarindorum aqua intubi ſolutorum quantum opus eſt ad pilularum formam.

PLANTIVS.

In pilulis è thymelæa nihil immutatum eſt, his & aliæ acceſſerunt ex eſula aptè quidem compoſitæ, & quibus magna vis eſt ad aquas detrahendas.

Pilulas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuiſſe

fuiſſe conjicio, quòd nimium multa & parum apta ſimplicium miſcellanea miſtura confuſæ ſint, quodque ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilulæ ſine quibus.

Pilvlae ex eſula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco ſolis robuſtis atque iis non febricitantibus conueniant. FERNEL.

℞ corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiij.in aceto & ſucco portulacæ ʒ ij.
grana ricini expurgata torrefactaque quadraginta,
myrobalanorum citrinarum ʒ j.ß.
chamædryos, chamepityos, ſpicę nardi, cinamomi an. ℈ ij.
trita omnia tenuiſſimè excipiantur ℥ j. tragacanthæ aqua roſarum ſolutæ, cogantur in maſſam. dantur ℈ ij.

Pilvlae è cynogloſſo non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatæ, ſiue in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſiue in dentes aut aliò procumbant,
℞ myrrhæ ʒ vj.
thuris maſculi ʒ v.
opij, ſeminis hyoſcyami, radicis cynogloſſi aridæ an. ℥ ß.
croci, caſtorei an. ʒ j.ß. cum aqua roſarum ſtillatitia fiat maſſa. dantur a ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilulis è cynogloſſo rectè additum eſt caſtoreum, vt cui cum croco præcipua vis ſit emendandi opij malignitatem, idque videbatur inconſideratè prætermiſſum.

Pilulæ ariſtolochiæ ſummam incidendi detergendique vim adeptæ, epilepſiæ, paralyſi, aſthmati, tuſſi veteri, iecoris renumque incipienti ſcirrho, nephritidi, ſuppreſſis menſibus, excludendo fœtui atque ſecundis vtiles: hyeme humidiſque naturis conuenientiores purgato iam corpore. FERNEL.

℞ radicis ariſtolochiæ rotundæ ℥ i.
radicis gentianæ, myrrhæ electæ an ʒ iij.
aloës, cinamomi an. ℥ ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquiſitiſſimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j.ß. ac protinus ſorbendum iuſculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilulæ ariſtolochiæ his poſtremò vtiliter adiectæ ſunt & præclarè inſtitutæ, quod ſumma aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, ſed quod forent amariſſimæ, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS QVIBVS MAXIME principibus partibus robur additur.

FERNEL. DIANTHΩN cerebrum imbecillum recreat,eiuſq; deſtillationes compeſcit,melancholiam & triſtitiam quæ præter rationem fit lenit, animíque defectionem tollit.

℞ florum roriſmarini ℥ ſemi,
roſarum,violarum,glycyrrhizæ an.ʒ iii.
caryophyllorum, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, galangæ, cinamomi,zinziberis,maceris,ligni aloes,cardamomi,aniſi, ſeminis anethi an.℈ ij.
ſacchari albi aqua ſaluiæ aut betonicæ ſoluti ℔ j.ß. Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archonticon cerebrum mirè corroborat, ſenſus exacuit,abolitam memoriam reſtituit, epilepticos iuuat & adhmaticos, triſtes, melācholicos & animi delirio preſſos recreat,diuturno morbo confectos inſtaurat.

℞ cinamomi,caryophyllorum,ligni aloes,galangæ,ſpicæ nardi,nucis moſchatæ,zinziberis,ſpodij,ſchœnanthi, cyperi,roſarum,violarum an.ʒ j.
folij aut maceris,glycyrrhizæ,maſtiches,ſtyracis calaminthæ,ſampſeuchi,balſamitæ,ocimi, cardamomi, macropiperis,mirtilorum,corticum mali citrij an.ʒ ß.& gr.vj.
margaritarum ſplendidarum , been albi & rubri, corallij, ſerici combuſti an.gr.xviij,
moſchi gr.vj,
caphuræ gr.iiij,
ſacchari albi aqua meliſſæ ſoluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quod antidoti principibus partibus corroborandis deſtinentur,rectè earum compoſitiones ex partium corporis ordine hic inſtituit , ab iis exorſus quæ cerebro , deinde quæ thoraci aliiſque partibus conuenirent.

FERNEL. DIATRAGACANTHVM frigidum omnibus pulmonis thoracíſque vitiis,peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tuſſi calidæ cum febre,fauci im & arteriæ,aſperitati conuenit.

℞ gummi tragacanthæ albiſſimi ℥ j,

gummi

gummi arabici ʒ v.
amyli ʒ ij.
glycyrrhizæ, ſeminis papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum cortice liberorum an. ʒ j,
caphuræ gr. v,
penidiorum ℥ j. ſemi,
ſacchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔ j. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTEVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viréſque obtinet alterius compoſitionis quæ diapapauer appellatur, hæcque idcirco rectè prætermiſſa eſt,

DIAIREOS ſimplex thoracis pulmonumque vitia blandè attenuando expectorat, ſputumque facilius reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis leuioribus accommodatum. FERNEL.

℞ radicis iridis florentinæ ℥ j,
pulueris electarij diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an. ℥ ſemi.
ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥ viij, fiat electarium ſolidum.

ELECTARIVM diaireos compoſitum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tuſſi, aſthmati, raucitati.

℞ radicis iridis ℥ ſemi,
pulegij, hyſſopi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ j ſemi,
ſeminis lini, althææ & fœnigræci an. ʒ ij,
ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔ j, vel ℥ xiiij.

PLANTEVS.

Electarium diaireos compoſitum eſt hic quoque pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidion, quæ idcirco non niſi fruſtrà & Pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem compoſitione pro caricis, paſſulis, palmulis & ſtyrace, quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant, rectè ſubſtituit ſemen lini, althææ & fœnigræci, quibus vis eximia eſt ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonumque vitia horumque craſſos lentóſque humores attenuat, detergit & expectorat, flatus diſcutit, concoctionē FERNEL.

alimentique diſtributionem adiuuat, vrinas, menſes, ſudoréſque ciet.

℞ calaminthes montanæ, pulegij, petroſelini, ſeſeleos, origani an. ʒ ij.

ſeminis apij, cimarum thymi an. ʒ ß.

libiſtici, piperis an. ʒ j.

ſacchari albiſſ. aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔ ij. ß. fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compoſitione rectè adiectum videtur origanum: in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus, & ſimplicium pondera, præterquam in leuiſtico & in pipere, hic enim liguſtici ſemiſſem dũtaxat, piperis vero ſextantem, quod ſcilicet compoſitio hæc quadrans ſolum ſit totius eius quæ à Galeno deſcribitur ℔ ij. de tuenda valetudine. Quum præterea in cæteris electariis ſuprà deſcriptis quæ mitia erant, ſuaui ſapore nec vſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharo pulueres exceperit, in hac certè compoſitione quæ calida multum eſt & vſu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porro diacalaminthes compoſitio earum vice etiam fuerit, quæ appellatur diahyſſopu & diapraſſiu, & quæ iure tanquam ſuperuacuæ exoleſcant, ne multitudo grauis ſit.

FERNEL. DIAMARGARITΩN frigidum febrium æſtus atque malignitatem compeſcit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & ſyncope liberat, mœrorémque diſcutit.

℞ quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis portulacæ & papaueris albi, ſeminis endiuiæ, oxalidis & citrii, trium ſantalorum, ligni aloes, zinziberis, roſarum rubrarum, florum nymphææ, bugloſſi & violarum, baccarum myrti, oſſis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒ j.

corallii albi & rubri an. ʒ ß.

margaritarum ſplendidarum ʒ iij.

ambaris, caphuræ an. gr. vi.

moſchi gr. ii.

ſacchari albi aqua bugloſſi vel roſarum ſoluti ℔ ii.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargaritωn, vt præſtantius & efficacius exiſteret, ſupra vulgarem deſcriptionem quę incerti eſt authoris recte & vtiliter continet ſemina endiuiæ, oxalidis & ci-

& citrii, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ conſtat omnia cardiaca eſſe. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, ſed tamen fruſtra, quod omnia in electario de gemmis comprehenſa ſint, quod huic interdum præſcribendo admiſceri poteſt. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida vero plurima, vt idcirco tutus ſit vſus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, idque in febribus à maligna & peſtilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & triſtitię ſpontaneæ ſuccurrit. FERNEL.

℞. margaritarum ſplendidarum ʒ i.ß,
ſappyri, hyacinthi, ſardæ id eſt corneolæ, granatorum, ſmaragdi, an. ℈ ii. & gr. v,
zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, maceris, ſeminis ocimi, caryophyllati an. ʒ i,
corallii rubri, ſuccini, eboris an. ℈ ii. ß,
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, ſpicæ indicæ, folii, croci, cardamomi maioris an ʒ ſemi,
trochiſcorum diathodon, ligni aloës an. ʒ ii. ß,
cinamomi, galangæ an. ℈ ii. gr. v,
foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ i,
ambræ ʒ i,
moſchi gr. xv,
ſacchari albi aqua roſarũ ſoluti ℥ xx. quod eſt octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum ſubtrahere, præſertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium, quod etiam raro ſuppetit.

ELECTARIVM diambrę cor, cerebrum, principéſque partes corroborat & exhilarat, inſitum calorem ſenibus pręſertim ac imbecillis, frigidíſq. naturis ſuſcitat, non alimenti modo, ſed & frigidorum humorum concoctionem iuuat: omnémque corporis ac vteri perfrigerationem diſcutit, vt idcirco ad concipiendum conferat. FERNEL.

℞ cinamomi, doronici romani, cariophyllorum, maceris, nucis moſchatæ, folii, galangæ an. ʒ iii,
ſpicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ ĵ,
zinziberis ʒ i. ß,
ſantali citrini, ligni aloës, piperis longi an. ʒ ii.

ambaris ʒ i,
moſchi ʒ ſem Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti.

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoq. aromatum generibus promiſcuè nulloque delectu congeſtis atque confuſis conſtitui videtur, quemadmodum & diacymin & dianſων & diacinamomu, diazinziber, diatrium pipereων & diaxylaloes, & diamargaritων calidum,& diamoſchu dulce,& diamoſchu amarum:quæ omnia vehementer calida ſunt,ex calidis minimè repreſſis conſtantia, vt idcirco videantur eaſdem facultates ſortiri,& eoſdem penè effectus proferre.Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hic vnicā diambrę compoſitionem inſeruit,quæ vice ſit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus. & ne immodicam Pharmacopœus iacturam faciat.Sed & in hac compoſitione quæ vt cæterę vehementer calida exiſtit,vtiliſſimum putarem ſubtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atque pro his ſubſtituere roſarum rubrarum ʒ iii.vix enim aliter vti ea liceat in cadidis naturis aut æſtuoſo cœlo,in febribus aliiſve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum eiuſmodi calor effecit, vt & vſus quoque difficilis eſſet, & tanquam inutiles exoleſcerent: quemadmodum & diatrium pipere Galeni & diacalaminthes. Hæc autem proſpiciens author rectè iuſſit pulueres duodecuplo ſacchari excipi,ita nimirum ſuauitati conſulens.

FERNEL. PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur:in ardēti febre & æſtuoſo cœlo tutus,quod moderato ſit calore.

℞ radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & ſcabioſæ ſeminis acetoſæ,endiuię,coriandri præparati,ſeminis citrii, rutæ & cardui benedicti an.ʒ i,
trium ſantalorum been aloi,been rubri, doronici romani,ligni aloes, zedoariæ,cinamomi, cardamomi, maceris, croci,roſarum rubrarum,florum bugloſſi vtriuſque, florum nymphææ an.℈ ii,
raſuræ eboris, ſpodii, id eſt eboris vſti,oſſis è corde cerui, corallii albi,corallii rubri,ſuccini, margaritarum ſplendidarum,ſmaragdi,hyacinthi, granati an.℈ i,
ſerici crudi torrefacti,boli armenæ,terræ lemnię an.ʒ ß,
caphuræ,moſchi, ambaris an.g vj, fiat puluis & ex octuplo ſacchari albi aqua roſarum ſoluti concinnentur tabellę.

ARO-

Aromaticvm roſatum maius moderato calore ventriculum omniumque viſcerum concoctionem adiuuat, cruditatem emendat, humores ſuperuacuos abſumit, flatus diſcutit, ex morbo conualeſcentibus aptiſſimum.

℞ roſarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizę raſæ ʒ vij,
ligni aloes, ſantali citrini an. ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an. ʒ ij. ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ii. ℈ ii,
nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ an. ʒ i,
ſpicæ nardi, ambræ an. ℈ ii.
moſchi ℈ i. ex octuplo ſacchari tabulæ concinnentur.

Plantivs.

Aromatici vſitata compoſitio placuit.

Electarivm diarhodon Abbatis ventriculi & precordiorum æſtus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus diſſipat, doloréſque lenit.

℞ roſarum rubrarum ℥ i. ß,
ſantali albi & rubri an. ʒ ii. ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vſti an. ℈ ii,
maſtiches, ſpicæ nardi, cardamomi, ſucci glycyrrhizæ, croci, xylaloes. cariophyllorum, gallæ moſchatę, aniſi, fœniculi, ſeminis ocimi, acinorum berberis, ſeminis ſcariolæ, portulacę & papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi, cinamomi an. ℈ i, Fernel.
margaritarum, oſſis è corde cerui an. ℈ ß,
caphurę gr. vii,
moſchi gr. iii; ex octuplo ſacchari aqua roſarũ ſoluti fingantur tabellę.

Plantivs.

Ab electario diarhodon aſarum ſubtraxit quod ventriculum ſubuertat etiam leuiſſimè tritum, & ſaccharum candum quod nihil magis quàm ſaccharum album conferat, electarium diagalangę tametſi à pleriſque ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco ſi res poſtulet ſubſtitui poterit diambras vel diacalaminthes.

Electarivm diatriumſantalon calidam iecoris intẽperiem emendat, eiuſque obſtructi reliquias tollit, & icterum perſanat, viſcus ipſum & ventriculum corroborat. Fernel.

℞ trium ſantalorum albi, rubri & citrini, roſarum rubrarum an. ʒ iij,

Rheibarbari electi, eboris vſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an. ʒ ij,

gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an ʒ i.ß,

caphuræ ℈ i, ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuum, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoquidem non aliud complectitur quam hoc electarium triũ ſantalorum.

FERNEL. DIACROCV quod & diacucurma vulgo appellatur, inueteratos hepatis lenisque affectus ſoluit, peruicaces obructiones atque iam incipientem ſcirrhum euellit, hincq. ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞ croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apii ſeminis an. ʒ ß,

rheibarbari, mei, ſpicæ nardi an. ʒ vi,

coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneæ, ſquinanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſinthii, ſucci eupatorii arefacti, olei balſami an. ʒ ii,

calami odorati, cinamomi an. ʒ i.ß,

ſcordii, ſcolopendrii, ſucci glycyrrhizæ an. ʒ ii.ß, ſacchari albi aqua endiuiæ ſoluti decuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacrocu quędam continet admodum rara & quæ vix ſuppetunt nobis, vt caſſiam ligneam, carpobalſamum opobalſamum: quæ ſi prætermittantur non minus efficax medicamentum erit ad ea quę propoſita ſunt.

FERNEL. DIALACCA maior ad iecoris lieníſque veteres obſtructiones, ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞ laccæ præparatæ, rheibarbari an. ʒ iii,

ſpicæ indicæ, maſtiches, ſtipitum ſchœnanthi, abſinthii romani, ſucci eupatorii Meſuæ, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhę rubię, ſeminis apii, ammios, fœniculi & aniſi, aſari, ariſtolochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianę, croci, cinamomi, hyſſopi, caſſiæ ligneæ, ſummitatum ſchœnanthi, ſeu ſquinanthi, bdellii an. ʒ i.ß,

piperis,

piperis,zinziberis an. ʒ i,ſacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plites archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd ſatis accommodatæ viderentur ad affectus titulo deſignatos.

ELECTARIVM exhilarãs Galeno falsò adſcriptum, mœrorem & melancholiam prauáſque cogitationes diſcutit, ſpiritus omnes ſuſcitat,concoctionem iuuat, natiuum calorem auget,& canitiem arcet, FERNEL.

℞ florum ocimi,caryophyllati,croci,zedoariæ,xylobalſami aut ligni aloës,caryophyllorum, corticum citrii mali, galangæ maceris,nucis moſchatæ, ſtyracis calaminthæ an. ʒ ii ß,

aniſi,ſcobis eboris,thymi,epithymi an. ʒ i,

caphuræ, moſchi, ambaris,margaritarum ſplendidarum, oſſis è corde ſerui an. ʒ ß,

foliorum auri & argenti an. ℈ ß, ſacchari albiſſ. octuplum.

ELECTARIVM diaſpermaton renes & vrinæ ſeminiſque vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞ quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum, ſeminis aſparagi pimpinellæ, ocimi & petroſelini, granorum halicacabi an. ʒ ii.

milii ſolis,ſucci glycyrrhizæ an. ʒ iii,

cinamomi,maceris an. ʒ i.ſacchari albi aqua althææ ſoluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικὸν lumborum dolores compeſcit,renum ac veſicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dyſuriæ ſuccurrit, calculum ſenſim comminuit ad proterit.

℞ ſpicæ nardi,zinziberis,cinamomi,melanopiperis, cardamomi,cariophyllorum,maceris an. ʒ ſem.

coſti,glycyrrhizæ,cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ ii,

ſeminis apii, ammios, aſparagi,ocimi, vrticæ,citrii mali, ſaxifragi,pimpinellæ,carui,dauci, fœniculi, ruſci, petroſelini macedonici,bardanæ & ſeſeleos,aſari an. ʒ i,

Lapidis ſpongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis Iudaici an. ʒ i ß,

ſanguinis hircini præparati ʒ i.ſem. fiat puluis,

ſacchari albiſſ. aqua betonicæ ſoluti decuplum. Vrgente

autem doloris neceſſitate aut vrina ſuppreſſa pulvis purus datur ex paſſo cretico à ℈ ij, ad drach. j.

PLANTIVS.

Electarium diaſpermatωn variè & ad pleroſque affectus deſcriptum legimus, hoc tamen ſub eodem nomine aptiſſimè compoſitum videtur ad renum æſtus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo deſignantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta ſunt ea imprimis quæ vix vſquam ſyncera inueniri queunt, & alia quædam adſtringentia quæ obſunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta vero ſunt pleraque ſemina, & lapides nonnulli, & ſanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis eſt & facultas ad calculos & ad ſymptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex cauſa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarij diaſpermatωn temperatione leniri poterit.

FERNEL. ELECTARIVM diacalaminthes compoſitum potenter menſtrua omnéſque vteri purgationes ciet.

℞ pulueris electarii diacalaminthes ſimplicis ℥ ß,
foliorum praſſi, ſampſuchi, meliſſophylli, artemiſiæ ſabinæ aridorum an. drach. j,
cyperi, ſeminis rutæ & rubiæ, maceris cinamomi an. ℈ ij, ſacchari albi aqua parthenij ſoluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compoſitum rectè his poſtremo loco adiectum videtur, quod nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

FERNEL. ANTIDOTVS analeptica vires omnes exolutas inſtaurat, cardialgiam, animi defectionem & ſyncopen tollit, corpus ſanguinis profuſione aut quavis immodica vacuatione extenuatum reſarcit, tabidis & conſumptis ſuccurrit; humectans nimirum, nutriens & corroborans.

℞ roſarum rubrarum, glycyrrhizæ an. drach. ij. gr. v,
gummi arabici & tragacanthæ an drach. ii. ℈ ii.
ſantali albi & rubri an. drach. i ℈ i,
ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & ſeriolæ an. drach. tres,
quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminis cydoniorum, ſeminis maluæ, ſeminis bombacis, ſeminis violarum, ſtrobilorum, piſtaciorum recentium, amygdalarum

dalarum dulcium, pulpæ ſebeſten an. drach. ij,
caryophyllorum, ſpodij, cinamomi an. drach. j,
croci gr. v,
penidiorum ℥ ß. trita omnia excipiantur triplo ſyrupi violati.

PLANTIVS.

In antidoto analeptica quam reſumptiuam appellant nihil prorſus immutandum viſum eſt præter ſimplicium ordinem, quódque pro granis berberis adiecta ſint piſtacia.

ANTIDOTVS diaſatyriωn ſemen genitale auget, venerem excitat, eámque ignauiorem & velut ſopitam erigit, renum & ſpermaticorum vaſorum imbecillitati auxilio eſt; & ad liberorum procreationem confert. FERNE.

℞ radicis ſatyrij recentis ac ſolidæ, radicis paſtinacæ ſatiuæ, radicis eryngij, nucis indice ſtrobilorum, piſtaciorum an. ℥ j ß,
caryophyllorum, zinziberis, aniſi, ſeminis erucæ, linguæ auis quæ ſemen eſt fraxini an. drach. v,
cinamomi, caudarum ſcincorum, ſeminis bulbi an. ʒ. ii ß,
moſchi gr. v,
mellis optimi expumati ℔ iij. Radices tunſæ coquuntur ex melle ac ſubiguntur, his deinde nux indica, ſtrobili & piſtacia tuſa ſimiliter adiiciuntur: reliqua poſtremo exquiſitè trita.

PLANTIVS.

Diaſatyriωn tres quidem compoſitiones traduntur, ſed quarum hæc vna vt efficaciſſima vice ſit omnium.

ANTIDOTVS è cocco baphico ſeu grano infectorio, quod kermes eſt Arabibus, cor exhilarat, mœrorem ſine occaſione diſcutit, melancholiam domat & maniam, ſpiritus viréſque exolutas reſarcit. FERNEL.

℞ ſucci malorum fragrantium, aquæ roſarum an. ℔ ij. In quibus macera horis xxiv, ſerici ſtaminis crudi ℔ j, modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granatorum infectoriorum ℥ ij. decoctum iam rubēs coletur, in quo diſſolue ſacchari albi ℔ j ſem. Rurſum coquantur ad mellis conſiſtentiam, adjice ſub finem ambræ crudæ contuſæ ℥ ß, cumque liquefacta fuerit, inſperge hos pulueres.
ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ʒ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri puriſſimi ʒ j,
moſchi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò poteſt ex ſerico iam tincto & (vt appellant) karmeſimo comparari, quòd id nō ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multò igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

FERNEL. ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potenter diſcutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞ foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorei an. ʒ ij,
ſagapeni ʒ ß,
opopanacis ʒ tres,
mellis optimi expumati ℔ j ß,

PHILONIVM poſt ſex menſes datum ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimque lenit, ſanguinis excreationem cohibet.

℞ croci ʒ v,
pyrethri, euphorbij, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorei an. ʒ j,
piperis albi, hyoſcyami an. ʒ xx,
opij ʒ x,
mellis optimi expumati ℔ ii. huius doſis eſt à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Philonij hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Et tamen, Meſuem ſecutus, myrrham & caſtoreum addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hic opij pondus ei ferè duplum eſt quod in philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant quoniam non niſi circiter dimidium habet opij, dupla doſi dari poteſt à ℈ ii ad ʒ i.

FERNEL. ANTIDOTVS requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtringuit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.

℞ roſarum, violarum, an. ʒ tres.
corticum radicis mandragorę, ſeminis hyoſcyami albi & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllij, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ʒ j. ſem.

trium.

trium ſantalorum, ſpodii, tragacanthæ an. ℈ ii. mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opii quàm omne philonii & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimpliciũ permiſtione, quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamen vſus vix tutus eſſe poſſit propterea quod opium non ſatis emendatur calidorum miſtione. At verò ſi ea cõpoſitio ſine opio comparetur, non parum certè conferet ad leniendos ardentium febrium æſtus & deliria & ſitim & quæcunque ſymptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonii compoſitiones exterminandæ ſunt, vt minimum neceſſariæ, quemadmodum & antidotus diolibanu athanaſia & muſa ænea & requies cum opio, & triphera magna & Eſdræ magna à quouis authore ſit, & aurea Alexandrina. Eiuſmodi enim compoſitiones quæ opium habent, ſi ad dolores ſunt compeſcendos, pro his ſatis fuerit deſcriptum philonium: ſin verò deſiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiuſvis malignitatem & alios pleroſque affectus, vt tryphera magna, Eſdræ magna & aurea Alexandrina, & Athanaſia, ſatis pro his fuerit theriace & mithridatiũ. Prætermittitur quoque confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nã tametſi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo ſummo exuperat, parum tuta eſt quòd ſpiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accerſat.

THERIACE diateſſaron ad epilepſiam, conuulſionem, paralyſin, ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, alióſque frigidos affectus: præterea aduerſus hauſtum venenum, & virulentarum beſtiarum morſum & peſtilentem conſtitutionem apprimè vtilis. FERNEL

℞ radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ an. ℥ ii. laborioſè trita omnia excipiantur ℔ ii. mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi ſenioris, virulentarum beſtiarum ictibus & exitialibus venenis aduerſatur, comitiales, attonitos, reſolutos, cephalalgicos, aſthmaticos, hæmaptoicos, ſtomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menſtrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hæpar, ſtomachum & corpus vniuerſum mirè corroborat idque à peſtilenti contagione tuetur.

℞ trochiſcorum ſcilliticorum ℥ vj.

trochiſcorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opij an. ℥ iij,

roſarum rubrarum, iridis illiricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, ſeminis napi ſylueſtris, ſcordij, opobalſami, cinamomi, agarici an. ℥ i ß,

myrrhæ, coſti, croci, caſſiæ ligneæ, nardi indicæ, ſchœnanthi, thuris maſculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubij, rheibarbari, ſtœchadis, ſeminis petroſelini macedonici, calaminthes, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. drach. vj.

polij montani, chamæpityos, ſtyracis calaminthæ, mei, amomi, nardi celticę, ſigilli lemnij, phu pontici, chamędryos, foliorum malabatri aut macis, chalcitidis toſtæ (quæ vtiliter prætermitti poteſt) radicis gentianæ, aniſi, ſucci hypocaſtidis, carpobalſami, gummi arabici ſplendidi, ſeminis fœniculi, cardamomi minoris, ſeſeleos, acaciæ, thlaſpios, ſeminis hyperici ammios an. ℥ ß,

caſtorei, ariſtolochiæ longæ ſeu tenuis, ſeminis dauci, bituminis Iudaïci, opopanacis, centaurij minoris, galbani an. drach. ij.

mellis optimi expumati triplum, id eſt ℔ xiv, ℥ iij, vini optimi odorati quantum ſatis fuerit diſſoluendis liquoribus & ſuccis. Summa doſis eſt ℈ iv, aut ſeſquidrachmæ. Nam ℈ i pulueris aut ℈ iv compoſitionis continent opij granum vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compoſitionem ab Andromacho ſeniore elegiaco carmine traditam ſequutus idcirco eſt, quod neque ſimplicium numerus neque pondus carmine facilè mutari poſſit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe conuenientiore ſimplicium ordine digeſſerunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam ſimplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeant, ſitque huic vni inſcriptioni citra controuerſiam inſiſtendum. Quod de chalcitide, id eſt vitriolo vſto huic compoſitioni non admiſcendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cum enim medicamentum id præſertim vſtum ſummè cauſticum ſit, eſcharoticum & internis viſceribus infenſiſſimum, nihilque ad vllum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & ſaporis inſuauitate in hanc compoſitio-

poſitionem admitti debeat. Si vt quibuſdam videtur compoſitionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam caloris gratiam ſapore & viribus tantoperè corpori incommodare. Eo ſubtracto compoſitio tota vtilior, minus acris & calida, & ſuauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eoſdem vſurpatur affectus, vſu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi deſcriptione quæ Galeno aliiſque vetuſtioribus Medicis probatur. FERNEL.

℞ myrrhæ, nardi indicæ an. ℥ i. ℈ ß.
croci, cinamomi, ſcordij, zinziberis an. ℔ vij, ℥
opij ʒ iv, gr. xxv,
ſtyracis, ſeſeleos, abrotoni, libanotidis, an. ʒ v,
caſtorei ʒ vj ℈ ſem.
polij, coſti, piperis longi, ſeminis dauci, ſchœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vj ß,
piperis albi ʒ v ℈ i,
petroſelini ſeminis, nardi celticæ, ſeminis fœniculi, folij indi aut maceris, gentianæ, roſarum ſiccarum, mei athamantici an. ʒ iv.
caſſiæ ligneæ drach. v. ß,
thuris drach. vj. ℈ j,
ſucci hypociſtidis drach. vj, gr. xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, ſagapeni, fructus balſami, hyperici, iridis, acaciæ, gummi, cardamomi, pelicini, id eſt nigellæ an. drach. ii,
terræ lemniæ, lumborum ſcinci, cypheos, opopanacis an. drach. vj.
thlaſpios drach. vj ℈ ii,
aniſi, hyſſopi, chamæpityos an. drach. iij.
opobalſami, ariſtolochiæ rotundæ, marrubij an. drach. j.
mellis optimi expumati ℔ vij ß.

PLANTIVS.

Mithridatij antidoti compoſitiones quatuor extant variæ quidem & admodum diſſimiles, vna omniumque maxima Nicolai eſt Myrepſi à Nicolao Præpoſito deſcripta, & ab omnibus vbique Pharmacopœis vſurpata, quam omnes quotidie experiũtur magna vi pollere aduerſus febres malignas & peſtilentes, venenũ, vomitiones, cruditates, lienterias aliosque plurimos affectus. Ea quæcunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longè lateque inuulgata tandẽ eſt. Altera eſt Democratis vetuſti Græci authoris ab

Auicenna quoque vſurpata & in Nicolai Prępoſiti medicamentarium librum relata:quę vt compoſitione ita & vſu ſuperiore facilior, nec viribus inferior eſt deprehenſa, ſed ſanè ad malignos & contagioſos affectus multò pręſtantior, Tertia ab Andromaco deſcripta, deinde & quarta quam Galenus, Aëtius, aliique Gręci ex Antipatro & Cleophanto vetuſtioribus Medicis depromſerunt. Poſteriories hæ duæ nō admodum diſſimiles videntur, nam ex iiſdem ferè ſimplicibus ordine licèt tranſpoſitis hæ conſtant, quorum pondera paucis quibuſdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eoſdem vſus coaptandę. At nihilominus quoniam poſtrema hæc paulò locupletior eſt, ex duobus & quinquaginta ſimplicibus compoſita, & Galeni diligentia iudicióq. reformata atque comprobata, tanquam omnium præſtantiſſima & ad eos qui dicti ſunt affectus efficaciſſima cenſeri debet. Hanc igitur vnam à Medicis omnibus vſurpandam Author in antidotos retulit, tranſpoſito tamen ſimplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem claſſem reductis, vt hinc minor eſſet Pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

FERNEL. TROCHISCI è vipera quorum vſus eſt ad magnę theriaces compoſitionem. Viperarum electarū atque pręparatarum caro ex aqua pura cū anetho viridi & ſale coquitur dum oſſa deſerat: exempta teritur pila marmorea, ſenſimque aſpergitur pari pondere medullę panis triticei arefacti, affuſo interim proprio viperarum iuſculo ſi opus ſit, & opobalſami vel ſuccedanei momento, trochiſci concinnātur drachmę pondere diligentérque ſiccantur in vmbra.

TROCHISCI ſcillitici in eandem theriaces compoſitionem referendi.

℞ medullæ ſcillæ aſſatæ ℔ i.

farinę erui ℥ viii. ſimul exquiſitè tunſa digeruntur in trochiſcos, & in vmbra exiccantur.

TROCHISCI hedychroi quorum idem quoque eſt vſus ad theriaces compoſitionem.

℞ mari aut balſamitæ, amaraci, aſari, aſpalathi aut eius ſuccedanei an. ℥ ii.

ſchœnan-

ſchœnanthi,calami odorati aut galāchæ,phu pontici,xylobalſami,opobalſami aut ſuccedaneorum,cinamomi,coſti an.ʒ iij.

myrrhæ,folij,nardi indicæ,croci,caſſiæ an.ʒ vi,

amomi ʒ xij,

maſtiches ʒ i. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos,

Trochisci cypheos ad mithridatii compoſitionem expetiti.

℞ pulpæ vuarum paſſarum,terebinthinæ coctæ an.ʒ iii,

myrrhæ,ſchœnanthi an.ʒ i ß,

calami aromatici ʒ ix,

cinamomi ʒ ß.

bdellii,onychis,id eſt blattæ byzantiæ,ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ,cyperi,arceuthidum, id eſt baccharum iuniperi an. ʒ iii.

aſpalathi ʒ ii ß,

croci ʒ i,mellis expumati,vini optimi an, quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

Plantivs *in Trochiſcos.*

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones Veterum omnium ſententia celebrati ſunt,nulla facta eſt mutatio,ne quid etiam in maioribus compoſitionibus vſu confirmatis immutaretur.

Trochisci è capparibus lienis duritiem,terrenam melancholiam flatusque diſcutiunt. Fernel.

℞ corticum radicum capparis,ſeminis agni an.ʒ vi.

ammoniaci ʒ ß.

ſeminis nigellæ calamitæ,ſucci eupatorii , amygdalarum amararum,foliorum rutæ,ariſtolochiæ rotundæ , ſeminis naſturtii an.ʒ ii,

cyperi,ſcolopendrii,id eſt ceterachi , an.ʒ i. Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto , finganturque paſtilli.

Plantivs.

Trochiſci è capparibus optimè etiam deſcripti ſunt , quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu caucami & rubiæ tinctorum an. ʒ j,efficaciores reddentur:nec alii trochiſci de lacca in hunc vſum admittendi erunt , quòd hi è capparibus ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

Trochisci de eupatorio iecoris præſertim obſtru- Fernel.

ctiones tumorémque ſoluunt, diuturnas hinc natas febres icterum & incipientem hydropem ſanant.

manną electæ,ſucci eupatorij an.℥ j.
roſarum ℥ ß,
ſpodij ʒ iij ß,
ſpicæ nardi indicæ ʒ iij,
rheibarbari,aſari,aniſi an.ʒ ij ß.Excepta omnia ſucco eupatorij & manna redigantur in trochiſcos.

PLANTIVS.

Trochiſcis ex eupatorio ſubſtituuntur quoque pro trochiſcis ex rheobarbaro & pro trochiſcis ex abſinthio,quòd eorum magna ſit affinitas,idémque vſus.

FERNEL. TROCHISCI alkekengi ſeu halicacabi renum ac veſicæ exulcerationes, hínceque natam vrinæ difficultatem & ſanguinis emictionem compeſcunt.

℞ baccarum halicacabi ℥ iij,
ſeminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an.℥ ii ß,
boli armenæ, gummi arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaueris albi,amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ,amyli,ſtrobilorum an.drach.vj.
ſeminis apij,ſuccini,terræ lemniæ, ſeminis hyoſcyami, opij an. drach.ij.ex ſucco halicacabi trochiſci fiant.Alij quoque his perſimiles ſine opio componantur.

TROCHISCI è myrrha menſes validè cient, morbíſque ex eorum ſuppreſſione medentur,ſecundas,fœtumque mortuum excludunt.

℞ myrrhæ drach.iij,
lupinorum drach.v,
foliorum rutæ,menthaſtri,pulegii,cumini,rubiæ,aſſæ,fœtidæ, ſagapeni, opopanacis an.drach.ij. ex ſucco artemiſiæ paſtilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præſertímque tenues compeſcunt, immodicum alui fluorem ſumpti ſedant,ſanguinis ſputum,vomitionem atque mictionem ſumpti quoque compeſcunt, & aliam ſiue è naribus,ſiue ex vtero,ſiue ex hæmorrhoide & vndevis factam ſanguinis profuſionem admoti ſupprimunt.

℞ ſanguinis draconis, gummi arabici aſſati,roſarum rubrarum,ſeminis roſarum,amyli aſſati, ſpodii, acaciæ,hypociſtidos,lapidis hæmatitæ,balauſtiorum,boli armenæ,terræ lemniæ,corallii rubri,ſuccini an.drach.ii,

margaritarum, tragacanthę, papaueris nigri an. ʒ j ß,
ſeminis portulacę toſti, cornu cerui vſti, thuris, nucum cupreſſi, croci an. ʒ ii. cum ſucco aut ſtillaritio liquore plantaginis fingantur trochiſci.

PLANTIVS.

A trochiſcis è terra lemnia ſubtracti ſunt trochiſci ramich quod bonam iſtorum partem contineant. Hi autem plurimam adſtringentium paritérque refrigerantium medicamentorum materiã complexi videntur, vt idcirco non aliis ſit opus adſtringentibus compoſitionibus: cumq. hæc omnium ſit validiſſima atque tutiſſima, aliæ omnes ſupprimantur vt trochiſci ramich, trochiſci diarhodon, trochiſci oxyacanthæ, trochiſci è ſuccino ſeu carabe, & trochiſci è ſpodio, quorũ omnium minus eſt apta cõpoſitio. Trochiſci diarhodon qui ex roſis, ſpodio, ſantalo rubro & albo, ex croco & caphura conſtant, in iſtorum locum ſuffici quoque poterunt, ſi ſapore nimium horrendi videbuntur.

FERNEL.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æſtus, ſanguinis biliſq. feruorem viſcerum inflammationem calidioremque intemperiem, ex hiſque ortam ſitim compeſcunt.

℞ roſarum rubrarum ℥ ß,
ſpodii, glycyrrhizæ an ʒ ii,
quatuor ſeminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, ſpicæ nardi indicæ an. ʒ i,
ſantali citrini ʒ ii ß,
ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ an. ℈ ii. ſacchari albiſſ. mannæ electæ an. ʒ iii. mucilaginis pſyllii ex aqua roſarum depromptæ quantum ſatis eſt ad concinnandos trochiſcos.

TROCHISCI gallæ moſchatæ ſumpti cor, cerebrum, reliquáque viſcera mirè corroborant, os corpuſque tutum odoris ſuauitate perfundunt.

℞ ligni aloes crudi ʒ v,
ambræ ʒ iii,
moſchi ʒ i, mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis eſt ad trochiſcos.

TROCHISCI aliptæ moſchatæ idem quoque tum ſumpti tum ſuffitu excepti præſtant, difficilíque reſpiratione liberant.

℞ ladani puriſſ. ℥ iii,
ſtyracis calaminthæ ℥ i ß,
ſtyracis rubiæ ℥ i,

ligni aloës ʒ ii,
ambræ ℥ i,
caphuræ ʒ ß,
moſchi ℈ ß, aquæ roſarum ſtillatitiæ quantum exigitur.

Trochisci bechici albi qui & pilulæ albæ nuncupantur, aerem, deſtillationum leniunt, raucitatem & aſſiduam tuſſim compeſcunt.

℞ ſacchari albiſſimi ℔ i,
ſacchari candi, penidiorum an. ℥ iv,
radicis iridis florentinæ ℥ ii,
amyli ℥ i ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarũ factæ quantum ſatis fuerit ad trochiſcorum conformationẽ.

Trochisci narcotici tutò admoti capitis dentiumque dolorem conſopiunt, in febrium ardoribus ſomnum accerſunt, eryſipelata & inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis ſoluti compeſcunt.

℞ gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ſem.
ceruſæ lotæ aqua roſarum ʒ vi,
ſtyracis calaminthæ, myrrhę, caſtorei, opii ſapa ſoluti an. ℈ iv.
croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllii ex aqua roſarum deprompta fingantúrque trochiſci.

PLANTIVS.

In trochiſcorum ordinem ad vrgentes cruciatus rectè hoc loco poſtremo trochiſcos adiecit narcoticos, quorum in primis apta eſt compoſitio, & vſus pernęceſſarius: nec vlli extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

FERNEL. Eclegma è pineis nucleis craſſos thoracis pulmonúmque humores extenuat atque detergit, aſthmati, ſpirandi difficultati, tuſſique veteri idoneum.

℞ nucleorum pineorum recentium ʒ xxx.
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum aſſatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizę, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ an. ʒ iv,
pulpę paſſularum, butyri recentis, ſacchari albiſſimi an. ℥ iv,

mellis

mellis albi expumati ℔ iii, fiat eclegma.

ECLEGMA ſanum & expertum, ad ea quæ propoſita ſunt ſuperiore validius.

℞ cinamomi, hyſſopi, glycyrrhizæ, an. ℥ ſem.
zizypha, myxaria an. xxx. num.
vuarum paſſarum purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium an. ℥ ii.
fœnigræci ʒ v,
capilli veneris m. i,
ſeminis aniſi, fœniculi & lini, radicis iridis, foliorũ calaminthæ an. ℥ ſem. coquantur omnia in aquæ ℔. iiii, dum libræ duæ ſuperſint: expreſſum ius coquatur cum penidiorum lib. ii. ad mellis craſſitudinem, ac tum adiice,
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabici, amyli an. ʒ iii,
iridis ʒ ii.

ECLEGMA è ſcilla ad eadem vitia accommodatum.

℞ ſucci ſeu mucoris ſcillæ & mellis optimi expumati an. lib. i, coquantur in eclegmatis conſiſtentiam.

ECLEGMA ad aſthma omnium quæ propoſita ſunt efficaciſſimum.

℞ ſcillæ aſſatæ ℥ ſem.
radicis iridis, hyſſopi, praſſii, marrubii, an. ʒ i,
myrrhæ, croci an. ʒ ſem. ex melle ſufficienti fiat eclegma quod etiam ex ſcilla compoſitum appellant.

SIMPLICIA multa ſaccharo condiuntur, vt diutius integris viribus perſiſtant: alia quidem integra, alia contuſa. Integra quidem triplo ſaccharo coquũtur, dum omni abſumpto humore ſyrupi perfecti conſiſtentia ſuperſit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri & neruorum affectus, & eorum robur accerſendum.

ZINZIBER conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Bugloſſi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Perſica condita, Mala odorata condita, Cortex citrij conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydonion, Pyra condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moſchata condita ventriculi cõcoctio-

nem iuuant, appetentiam inuitant, robúrque augent.

Ceraſa condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, ſitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum ſitim & bilis ardorem extinguunt, reprimuntque alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum ſeminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionémque iuuant.

At verò quæ coctionem vix ſuſtinent contrita duplóque ſaccharo permiſta inſolantur conſeruanturque, & nomen retinent ſacchari compoſiti vt ioſacchar, rhodoſacchar: hæc autem præcipuè extare debent, ſaccharum roriſmarini, ſaccharum florum ſaluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & ſtœchados, ad cerebri neruorumque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepſiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonéſque iuuat.

Saccharum ſymphyti cruentam excreationem ſedat.

Saccharum violarum & florum bugloſſi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharum roſatum ventriculum firmat, arcétque deſtillationes, & ſanguinis eruptiones compeſcit.

Saccharum è floribus cichorij iecur refrigerat eiúſque obſtructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vſus aſſeruantur alij ſimplices ac ſynceri, alij ſaccharo permiſti, qui quòd coquendo in ſapæ conſiſtentiam craſſeſcant. Arabibus propterea robub, id eſt ſapales appellantur. Expreſſi ſubſidere permittuntur dũ inclareſcant, purior portio percoquitur in mellis craſſitudinem, deinde inſolatur & reconditur. Si ſaccharum permiſcendũ eſt, debet id pari dimidiũ modo eſſe.

Succus è ribes aſſeruatur ad ſitim, ad bilioſas vomitiones aut alui excreationes.

Succus è nucibus diacaryon dictus, ad acres deſtillationes & anginas, habet ſucci nucum iuglandium recentium lib.iiij. mellis optimi lib.ii. coquũtur ad mellis conſiſtentiã.

Succus è moris diamoron dictus, ad depaſcentia oris & gingiuarum vlcera & ad deſtillationes acres.

℞ ſucci mororum domeſticorum libram ſemi.
ſucci mororum rubi, mellis optimi expumati an. lib.j,
ſapæ ℥ iij, coquantur in mellis conſiſtentiam.

Succus prunorum ſylueſtrium coquitur dum prorſus craſſeſcat, & pro acacia vſurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM roſarum inflammationes & ſtomachi ardores extinguit, roborat, denſat, fluxionéſque ſiſtit. FERNEL.

℞ gemmarum roſarum rubrarum recentium, vnguibus expurgatarum atque tritarum, ſucci roſarum an. lib. i. macerentur in olei omphacini ſalis expertis lib. x. in vitreo vaſe obturato, diebus ſeptem inſolentur, coquantur tribus horis in vaſe duplici, expreſſis abiectiſque foliis noua immittantur, permutenturque ſecundò ac tertiò. Poſtremò expreſſis abiectiſque foliis inſolentur & coquantur vaſe duplici, dum ſuccus abſumptus ſit. Si oleum deeſt omphacinum ſalis expers, vulgare identidem agitandum lauandumque ſucco vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit remittitque phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoraciſque vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & inſulſo, aut quod ſaltem aqua frigida elotum ſit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vaſe, inſolanturque dies ſolùm x. tertio quoque die violis mutatis additiſque poſtremò ſiccis.

OLEVM nymphęę magis refrigerat, ardoréſque præcipuè renum, veſicę & capitis, ac etiam delirium compeſcit, accerſitque ſomnum. Fit vt violaceũ ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at inſolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præſtat, & propriè capitis dolores atque deliria ſedat, ſomnumque conciliat. Papaueris albi flores, folia, atque capita contuſa macerantur oleo loto, perficiturque vt nymphææ. Coqui etiam poteſt leniter vaſe duplici. Sunt qui è papaueris albi ſemine perinde atque ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyoſcyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mandragorę ſimplex multò euidentiùs refrige-

xat, dolores ex inflammatione compeſcit & ſomnum accerſit. Fit autem è pomis mandragoræ tuſis & oleo maceratis leniterque coctis vt nymphææ & oleum.

Oleum mandragoræ compoſitum omnium ſummè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios conſopit, capitis dolores, phrenitides compeſcit illitum & naribus obiectum, promptéque ſomnum conciliat.

℞ olei ℔ ij ſem.
ſucci pomorum mandragoræ an. ℥ iiij,
ſucci hyoſcyami albi ℥ ij,
ſucci capitis papaueris albi ℥ iij,
ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ an. ℥ i,
opij, ſtyracis calaminthę an. ℥ ß, permiſta omnia diebus x. inſolentur, deinde coquantur vaſe duplici dum ſucci abſumpti ſint, oleum tandem coletur atque recondatur.

Oleum melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adſtringit, ventriculo, iecori, inteſtinisq. imbecillis accommodatum: hinc vomitũ, alui profluuium, ſudorémq. illitu ſiſtit.

℞ cydoniorum cum cortice & ſemine tuſorum, ſucci, cydoniorum. ℔ ß,
miſce in vaſe vitreo & affunde olei omphacini ℔ j. ß. Inſola diebus xv, deinde bulliant horis quatuor in vaſe duplici. Expreſſis cydoniis alia deinde ſimiliter ſecundò incoquantur, atque etiam tertiò dum nihil reliquum ſit humoris. Expreſſum tandem oleum recondatur.

Oleum myrtinum refrigerat, adſtringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam ſucco cùm haberi poteſt.

Oleum maſtichinum cerebrum, neruos, ventriculum hepárque adſtrictione corroborat, lienteriæ, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞ maſtiches ℥ iij,
aquæ roſarum ℥ iiij,
olei omphacini vel roſacei ℔. j. coquãtur in vaſe duplici ad aquæ conſumptionem. Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum neruorum laſſitudo lenienda eſt.

Oleum menthæ ventriculum aliáſq. partes illitu corroborans concoctionémque iuuans moderato calore: menthę ſatiuę tunſa folia cum ſucco macerantur in oleo omphacino, inſolantur, coquuntur, ſæpiúſque mutantur, vt in roſaceo præceptum eſt.

Oleum abſinthij modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat obſtructa ſoluit, lumbricos enecat. Abſinthij comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hocque vt menthæ oleum perficitur.

Oleum chamæmelinum neruos atque membranas moderata adſtrictione corroborat, modicè reſoluit, dolores apprimè ſedat.

℞ florum chamæmeli recentium & tuſorum ℔ j, mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & inſolentur diebus canicularibus xx. Expreſſis reiectíſque foliis oleum recondatur.

Oleum liliorum thoracis, ventriculi, vteri, tentũ, veſicæ atque neruorum dolores ſedat, lenit atque coquit.

℞ florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔ j, macera in oleo dulci & maturo & inſola diebus xx. Fit & aliud quod compoſitum appellant ad omnia quæ dixi efficacius, quod recipit,

maſtiches, calami aromatici, coſti, olei pyrethri, carpobalſami an ℥ j,

caryophyllorum, cinamomi an. ℥ ſemi,

croci ʒ iij. Tunſa omnia aqua macerentur horis xxiiij, bulliant modicè, ſubtractis igne affunde olei dulcis ℔ ij,

Foliorum lilij ℥ viij. Inſolentur dies xl. expreſſumque oleum reponatur.

Oleum leucoij lutei, thoracis, renum, veſicæ, neruorum articulorumque dolores compeſcit.

℞ Florum leucoij ℔ j. macera in ℔ i ß, olei dulcis. Inſola dies x. ter mutatis floribus: expreſſum oleum reponitur, adiectis, ſi placet, florum ſiccorum ℥ iii.

Oleum iaſminum eadem quæ leucoii oleum multoque validiùs confert, ſummè præterea molliens ac leniens. Similiter è iaſmini floribus comparatur atque liliorum.

Oleum anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorumque dolores lenit & ſomnum conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in ſufficienti oleo dulci macerantur inſolanturque die vno: aut coquuntur in vaſe duplici, expreſſiſque comis colatum oleum reconditur.

Oleum amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exaſperatas, præcipuè vero pulmones renéſque lenit, ſicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autem ſic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuſo aquæ roſaceæ momento, deinde vaſe excepte

circiter horas quinque in aqua calida contineant foueanturque vt aliquantum incaleſcant. Poſtea ſacculo concluſæ torculari premantur dum oleum emanet.

Olevm lumbricorum moderato calore emollit lenitque dolorem, contuſis & arthriticis in primis aptum.

♃ lumbricorum terreſtrium lotorũ & præparatorum ℔ ß
vini albi ℥ ii,
olei dulcis ℔ ii. bulliant dum vinum conſumptum ſit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & ſeruetur.

Olevm initum coquit, extenuat, reſoluit, hepatis, ſplenis, vteri, & articulorum dolores ſedat, thoracis, pulmonumque materiam coquit.

♃ radicum iridis tunſarũ lib. ß, florum integrorum lib. i,
decocti vel ſi potentius optatur ſucci alterius radicis iridis lib. i,
olei dulcis lib. ii ß, coquantur in vaſe duplici dum liquor euaporauerit: expreſſis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

Olevm rutaceum calfacit, craſſos humores attenuat, diſcutitque flatus quàm anethinum valentius, confert dolori colico, paralyſi, ſpaſmo, vteri ac veſicæ perfrigerationi.

♃ foliorum rutæ modi è ſiccorum, ſucci eiuſdem an. lib. ß. Macera triduum in olei dulcis lib. iiii. bulliant in vaſe ſimplici dum ſuccus ſit abſumptus: expreſſa deinde ruta ter quaterve mutetur, poſtremo expreſſum oleum ſeruetur.

Olevm amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præſertim aurium tinnitus diſſipat, obſtructiones iecoris aliorumque viſcerum tenuando tergendoque expedit, duritias præſertimque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris ſiccis & expurgatis, tunſis, aqua feruente calfactis, preſſiſque torculari dum oleum emanet.

Olevm è capparibus extenuando detergendoque duritiem omnem propriéque lienis & obſtructionem ſoluit, eiuſque dolorem omnemque affectum lenit.

♃ corticis radicum capparis ℥ i,
corticum tamariſci, foliorum tamariſci, ſeminis agni, ſcolopendrii ſeu aſplenii, cyperi an. ʒ ii,
rutæ ʒ i,
aceti, vini optimi an. ℥ ii,
olei maturi lib. i, coquantur in vaſe duplici ad conſumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

Olevm nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat; cerebri,

cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè ſuccurrit tum ſimplex tum compoſitum.

℞ ſpicæ nardi ℥ iij,
vini optimi, aquæ roſaceæ an. ℥ ij ſemi,
olei dulcis lib. j ß. coquantur horis circiter quatuor vaſe duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

Oleum nardinum compoſitum.

℞ ſpicæ nardi ℥ iij,
ſampſuchi ℥ ij,
xylaloës, enulæ, folij aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cardamomi an. ℥ i ß, contuſis affunde
vini, aquæ roſaceæ an. lib. i.
olei dulcis lib. v. macerentur horis xxiiii. deinde coquantur in diplomate horis ſex ſubinde mouendo dum vinum & aqua abſumatur.

Oleum laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicoſque dolores, capitis, viscerum, vteri, renum neruorumque frigidos morbos diſcutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diuque ex aqua coquantur, colato iure atq; refrigerato pinguedo innatans, colligitur & pro oleo recondatur.

Oleum vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omníque arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pelle nudam & exenteratam, minutim conciſam, coque in aquæ fontanæ & marinæ ſeu ſalſæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde
ſalis ℥ iij,
olei veteris puri lib. iiij,
thymi, anethi, origani an. lib. ß, coquantur ad artuum diſſolutionem & aquæ conſumptionem exprimatur que oleum.

Oleum è ſcorpionibus extenuat adeo vt illitum lumbis renum calculum, pubi vero aut perinæo illitum aut in veſicam iniectum veſicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞ radicis ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an. ℥ j. contuſa omnia macerentur in lib. j ß, olei amygdalarum amararum & inſolentur dies xx. deinde modicè coquantur in vaſe duplici, iniectis ſub finē ſcorpionibus quindecim. Iterum inſolentur dies xxx. ac tū excolatum oleum recondatur.

Oleum terebinthinæ calidum eſt ac tenue, altéque pene-

trans magis quàm terebinthina: præduros mollit & extenuat, frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

♃ terebinthinæ lucidę ℔ iiii, repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, ignéque ſubdito arte alchymiſtica aquam primum, deinde lucidiſſimum elicies oleum, ac poſtremo flauum.

Oleum ricininum quod de kerua appellant, ſummè tenuans ac digerens, aurium dolores tinnituſque diſſipat, manantia capitis vlcera, pſoras, lepras fœdaſque cicatrices extergit, clyſtere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur, ex hiſque perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

Oleum balaninũ auriũ quoque dolores & ſtrepitus ſoluit, varos, lentigines, maculas, cicatricéſque nigras delet, & aluum ſubducit, vomitumque ciet. Fit ex balano mytepſica quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit, oleumque exprimitur, non aliter quàm ab amygdalis.

Oleum è caſtoreo frigidis confert cerebri & neruorum affectibus, ſurditati, aurium tinnitui, paralyſi, tremori, ſpaſmo & febrium rigori iniuncta droſi ſpina.

♃ caſtorei aqua vitæ ſoluti ℥ j, olei ℔ j, bulliant in vaſe duplici dum tertia pars abſumpta ſit.

Oleum euphorbij ſimplex eadem ſed efficacius multo præſtat, ac præterea naribus immiſſum pituitam elicit.

♃ euphorbij ℥ ß,
olei leucoij lutei, vini odoriferi an. ℥ v, coquantur ad vini conſumptionem.

Oleum è lateribus, quod & Philoſophorum appellant, calfacit, penetrat, mollit dura, reſoluit ac diſcutit tumores frigidos: opitulatur ſpaſmo, epilepſiæ, paralyſi, podagræ, & omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus. Laterem rufum ac inueteratum in fruſtula confringe, hæc vrito in prunis donec tota excanduerint: deinde exempta reſtinguito in oleo claro veteri, & dimittito quouſque ſe oleo impleuerint. Poſtea oleo exempta in tenuiſſimum puluerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

Petroleum ſummè calidum, attenuans, penetrans, ſiccans ac digerens: materiam omnem frigidam è quauis corporis ſede abſumit, epilepſiam, paralyſim, ſpaſmum, neruorum articulorumque dolores, lienis, renum, veſicę, vteri frigidiores

gidiores affectus ſoluit: hoc non arte ſed natura prouenit, ac pleriſque locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS *in Olea.*

Oleorum compoſitiones Veteribus vſurpatas ſecutus Author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quòd extrinſecus ſolùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi neceſſitas. Ad omnium cauſarum affectuumq. genera, præſtantiſſima quæque olea ſelegit ac protulit, cæteris prætermiſſis, quæ aut parum efficacia aut ſuperuacua videbantur. Nec enim neceſſarium videbatur oleum nymphææ citrinę quòd ſub altero comprehendantur, nec oleum populeum quòd efficacius eo ſit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum coſtinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranę, nec irinum compoſitũ, nec ſambucinum, nec moſchelinum, quòd alia ſatis multa exiſtant quibus vſu faciliore maior ſit calfaciendi, attenuandi digerendíque facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, eryſipelata, herpetas, omnémque calidiorem intemperiem efficax. FERNEL.

℞ ceræ albæ ℥ iiii, olei roſati ℔ i, liquata vaſe duplici in vas aliud transfundantur, ſenſimq. affuſa aqua frigidiſſimè ac ſubinde mutata diu ſubigantur. Poſtremò autem ſemperuiui aut ſolani defæcatus ſuccus ſubigendo infunditur, ſi præſertim ad effectus non exulceratos expoſcitur, aut acetum ſi integra nec dum exaſperata eſt cuticula.

PLANTIVS *in Vnguenta.*

Vnguentum Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani nec ſemperuiui ſuccum habeat, his tamen adiectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

VNGVENTVM roſatum ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius. FERNEL.

Adeps ſuillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinaturque marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, rurſumque in eo roſarum tuſarum tantundẽ maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio

& olei amygdalini partibus ſex: rurſum coquantur dũ ſuc-cus totus abſorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febrium æſtus, renum capitiſque ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium lib j. maceretur in axungię ſuillæ inſulſæ præparatæ lib. iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint.

℞ foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi tenerrimarum, ſolani, lactucæ, ſemperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an. ℥ iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquę roſarum lib. i. coquantur igne lento dum aqua omniſque liquor ſit abſumptus: coletur exprimaturque, ac ſi opus ſit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leniter adſtringens, inflammationes exuſtionéſque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omnéſque bilioſas eruptiones reſtinguit.

℞ ceruſæ ℥ iiii. lithargyri ℥ i. lauentur diu in aqua roſarum, qua eiecta mortario excipiantur, ſenſimque oleum affundatur roſaceum quantum combibere poſſint, continenter agitando atque ſubigendo dum bona ſit vnguenti conſiſtentia: addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ℥ i. ſemi.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quę inſcribuntur, vnguentum de lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

FERNEL. VNGVENTVM adſtringens laxiores partes contrahit, ductus viasque coarctat, fluxiones intercipit atque repellit, vuluæ, vteri, ſedis, inteſtinique prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admorum ſiſtit.

℞ gallę immaturę, nucum cupreſſi, baccarum myrti, balauſtiorum, malicorii, corticum glandium, acacię, rhois, maſtiches an. ℥ i. omnia exquiſitiſſimè trita macerentur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccentur igni non acri, & cum olei roſati ſæpius in aqua aluminoſa loti lib. i. ß. & ceræ albæ ℥ iiii. fiat vnguentum.

PLAN-

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adſtringens quod validiſſimum ſit ac paratu facilè, vſurpandum erit pro vnguento Comitiſſæ & alio quovis adſtringente.

VNGVENTVM dialchalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones ſiſtit, veteréſque reſoluit, vlcera maligna & dyſepulotica glutinat. FERNEL.

℞ adipi ſuilli recentis ſine ſale & fibris ℔ ij.
olei veteris, lithargyri triti & creti an. ℔ iij.
chalcitidos læuigatæ ℥ iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iíſque inſperguntur lithargyros & chalcitis, mouenturque continenter tribus palmæ aut ſaltem myrti, ſorbi, meſpili ve ramis recentibus, vbi cerati craſſities erit; inter coquendum ramus tenellus minatim conciſus injicietur: rurſumque coquetur donec digitos non inquinet, veramque emplaſtri temperaturam ſit aſſequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni deſcriptione vſurpandum eſt vice eorum quatuor quæ à Meſue tradunt ir, duo ſub deſcriptione vnguenti diaphœnicon, aliaque duo ſub deſcriptione vnguenti palmæi.

VNGVENTVM diapampholygos refrigerat, adſtringit, fluxiones inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit. FERNEL.

℞ olei roſacei ℥ x,
ſucci ſolatri ℥ iiij. bulliant ad ſucci conſumptionem: adde ceræ albæ ℥ v,
ceruſæ lotæ ℥ ij,
plumbi vſti & loti, pompholygis, thuris an. vnciam: coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiuſdem facultatis.

℞ olei roſarum ℔ j.
ceræ albæ ℥ v. liquatis inſperge
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquiſitè tritorum an. ℥ iiij.
lithargyri, ceruſæ an. ℥ iij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞ althææ radicum recentium & contuſarum ℔ ij,
ſeminis lini & fœnigræci contuſarum an. ℔ j. macerentur in aquæ ℔ viij, dein leniter coquātur exprimaturq́; mucila-

go:de hac lib.ii.& olei lib.iiii, pariter bulliant dum mucilago ſit abſumpta, ac tum adde
çeræ lib.i.
reſinæ lib.ſemi,
terebinthinæ ℥ ii, percoquantur in vnguenti craſſitiem.

PLANTIVS.

Vnguentum dialthæas ſimplex deſcriptum eſt, quòd compoſitum propter colophoniam & galbanum, & gummi hederæ ſordidum nimis eſſet, aliáque extarent ad digerendum efficaciora.

FERNEL. VNGVENTVM reſumptiuum dictum, cui etiam ſumma vis ineſt emolliendi blandè & ſine manifeſto calore aſthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tuto adhiberi poteſt.

℞ ſeminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ii: macerentur & bulliant in lib. ß. aquæ roſarum, eliciatur mucilago, in qua diſſolue
adipis ſuilli, gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ ii,
œſypi ℥ ſemi,
olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an. ℥ ii.
medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. lib. ſemi, coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod reſumptiuum inſcribitur, ea eſt compoſitione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum compoſita ſunt, iure preferendum ſit. Nam neque vnguentum diadipibus, neque vnguentum pectorale geminum, neque vnguentum philagrii, neque vllum vſquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præſtantius.

FERNEL. VNGVENTVM Agrippæ non modò emollit, ſed & validè attenuat & incidit, corporiſque œdemata diſcutit, & vetera neruorum vitia ſanat, renum dolori ſuccurrit, ventrem illitu ſubducit, & hydropicos iuuat.

℞ radicis bryoniæ lib. ii.
radicum cucumeris agreſtis ℔ i.
ſcillæ lib. ſemi,
radicis ireos recentis ʒ iii.
radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ ii. Tunſa omnia recentia macerentur diebus ſex vel octo in olei veteris non rancidi ℔. iiii. parũ deinde ferueſiãt, & in expreſſo oleo

ceræ citrinæ ℥ xv, liqueſiant in vnguenti conſiſtentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet ſimplicia omnia recentia ſumenda eſſe, nec admodum eſſe coquenda: his enim crudis tametſi vis ineſt molliendi & attenuandi validiſſima, coctione tamen perit atque diſperditur. Vnde alio loco rectè præcepit Author ad ſcirrhos emolliendos ex hiſce radicibus contuſis atque crudis addita axungia & cera cataplaſma confici in primis efficax. FERNEL.

VNGVENTVM ἀρῆγον, id eſt auxiliare, calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præſertímque neruorum frigidis affectibus, conuulſioni, reſolutioni, lumborum, articulorum, colicoque dolori aptum.

℞ roriſmarini, maioranæ, radicis iarri, ſerpylli, rutæ, radicis cucumeris agreſtis an. ℥ iiii ſemi,

foliorum lauri, ſaluiæ, ſabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥ iii,

laureolæ ℥ ix,

foliorum cucumeris agreſtis & nepitæ an. lib. ß. Omnia Maio menſe collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus ſeptem in olei optimi ℔ vi. affuſa aqua vitæ ad lib. i.

deinde coquuntur dum contabeſcant & abſumpta ſit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvi, liquantur & adipis vrſini, olei laurini an. ℥ iii,

olei moſchelini ℥ ſemi,

petrolei ℥ i,

butyri ℥ iiii. agitando hi pulueres inſperguntur,

maſtiches, olibani an. ℥ vii.

pyrethri, euphorbii, zinziberis, piperis an. ℥ i. Omnia in vnguenti formam coëant.

VNGVENTVM marciatum magnum cerebri, neruorum articulorumque frigidis affectibus, tremori, conuulſioni, paralyſi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præſertim emolliendis efficax.

℞ ceræ albæ lib. i,

olei ℔ iiii,

roriſmarini, foliorum lauri an. ℥ iiii,

tamariſci ℥ iii,

rutæ ℥ iii. ſemi.

ebuli, ſabinæ, balſamitæ, id eſt menthę aquaticę, ocymi, ſaluiæ, polii, calaminthes, artemiſiæ, helenii, betonicæ, acanthi

quæ eſt branca vrſina, aſpargulæ quæ eſt aparine, anemones quæ herba venti dicitur, pimpinellæ, agrimoniæ, abſinthij, phlomi minoris qui & herba paralyſis, coſti herbæ hortenſis, quæ herba dicitur ſanctæ Mariæ, cymarum ſambuci, ſemperuiui minoris quod craſſula appellatur, millefolij, ſemperuiui maioris, chamædryos, ſeu quinqueneruiæ, centaurij minoris, fragariæ, quinquefolij, retrahit id eſt herbæ iudaicæ an. ℥ ij. ʒ ij.

radicis althææ, cumini, myrrhæ an. ʒ j ſ.

fœnigræci ʒ vj,

butyri ʒ v,

ſeminis vrticę violarum & papaueris rubri, mẽthaſtri ſeu mẽthę agreſtis, mẽthę ſatiuæ, oxylapati, polytrichi, cardiobatani, id eſt cardui benedicti, periclymeni, id eſt caprifolij ſeu matris ſyluæ, maratri, herbæ moſchatę quæ eſt prima geranij ſpecies, trifolij acetoſi quod aleluya dicitur, ſcolopendrij quod eſt ceterach, criſpulę, id eſt buphthalmi, caphuratæ herbæ, id eſt abrotoni, ſtyracis, medullæ ceruinæ an. ʒ ß,

adipis vrſini, adipis gallinacei, maſtiches an. ℥ ß,

thuris ʒ ii,

olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem Maij menſis collectæ recentes terantur macerenturque diebus ſeptem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur ſimul dum vinum ex dimidio abſumptum ſit, ac tum oleum affunditur. Rurſumque coquuntur dum herbæ contabeſcant & vinum prorſus ſit abſumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rurſus concalefacto ſtyrax, butyrum, adipes, maſtichæ, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adjiciuntur, cumque diſſoluta fuerint agitatione continenti ſubtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quoſdam traduntur deſcriptiones non admodum quidem neceſſariæ ad frigidos neruorum aliarumq. partium affectus, cum ad hos abundè faciat vnguentum aregum nunc deſcriptum. At vero qui martiatum hoc habere velit, deſcriptionem hanc ſequatur ex Nicolao Myrepſo depromptam atque reformatam.

FERNEL. VNGVENTVM baſilicum minus quod & tetrapharmacum Veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet phlegmonis increſcentibus vtile.

℞ reſinæ, picis, ceræ an. ℔ ß, olei quod ſatis eſt.

BASILICVM magnum eadem præſtat & detergẽdis quoque &

que & implendis vlceribus idoneum.

℞ ceræ albæ, reſinæ, ſeui vaccini, picis, terebinthinæ, oliba[n]i, myrrhæ an. ℥ i, olei quod ſatis eſt.

PLANTIVS.

In vnguento baſilico, aureo, Apoſtolorum, Ægyptiaco & ęmulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino ſimplicium doſes admodum incertas atque deprauatas reformauit, atque plus ineſſe voluit radicis dracuntii (cuius ad propoſitos cutis affectus ſumma vis eſt) quàm ceruſæ aut alterius cuiuſvis ſimplicis. In componendi quoque ratione certum modum expreſſit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque ſuccus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat. FERNEL.

℞ ceræ citrinæ ℔ ß,
olei non rancidi ℔ ii ß,
terebinthinæ ℥ ii,
reſinæ, colophonię an. ℥ i ß,
thuris, maſtiches an. ℥ i,
croci ʒ i. Cera ex oleo liquatur, adiiciuntúrque reliqua exquiſite trita.

VNGVENTVM apoſtolorum vulnera & vlcera contumacia itemque fiſtulas detergendo expurgat, fungoſam aut mortuam carnem abſumit & nouam reſtituit.

℞ terebinthinæ, cerę albę, ammoniaci an. ℥ xiiii,
opopanacis, floris æris an. ʒ ii,
ariſtolochiæ rotundæ, thuris maſculi, bdellii an. ʒ vi,
myrrhæ, galbani an. ʒ iiii,
lithargyri ʒ ix,
olei ſi æſtas fuerit ℔ ii, ſi hyems ℔ iii. Bdellium, ammoniacum, opopanax & galbanum aceto macerata atque ſoluta cum cæteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur, coquunturque agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm Apoſtolorum vlcera vetera atque fiſtuloſa extergit, excreſcentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non ſine ſenſu doloris.

℞ æruginis ʒ v,
mellis optimi ʒ xiiii,
aceti fortis ʒ vii. coquuntur ſimul omnia dum vnguento ſua craſſities & purpureus color accedat.

Vngventvm ex Enula quod enulatum appellant, ad pruritum, ad ſcabiem tum ſiccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞ radicis enulæ ex aceto coctæ, tuſæ & cretæ lib. j,
axungię porci, olei an. ℥ iij.
ceræ nouæ ℥ j.
argenti viui extincti, terebinthinæ lotæ an. ℥ ij,
ſalis vulgaris bene triti ℥ ß. Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum viuum & ſal, poſtremò terebinthina. Tutior eius fuerit vſus, ſi vice argenti viui imponantur ſucci fumariæ & limonum an. ℥ j. Vtrumque igitur ſeorſum habendum eſt.

Vngventvm citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut ſalſa pituita in cute præſertímque faciei, erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞ boracis ℥ ij,
caphuræ ʒ j,
coralli albi ℥ ſemi,
amianti, id eſt aluminis plumoſi, vmbilici marini ſeu belirici, tragacanthæ, amyli, cryſtalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri an. ʒ ij,
cerusæ ex radice dracuntij factæ ℥ j,
ceruſæ vulgaris ʒ vj,
adipis ſuilli recentis ſalis expertis & puri lib. i ß,
ſeui caprini ℥ i ß,
adipis gallinacei ℥ i. Adipes in duplici vaſe liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim conciſa. Adipes colentur in hisque trita omnia laborioſè iniiciantur & rudicula ſubigantur: nouiſſimè borax & caphura tenuiſſimè tritæ inſpergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

Emplasrvm diachylon ſimplex iecoris, lienis, externarumque partium præduros tumores incipientesque ſcirrhos emollit, ſenſimque diſſipat.

℞ mucilaginum, ſeminis fœnigræci, ſeminis lini & radicum althęę an. lib. i.
olei veteris puri lib. iii,
lithargyri purgati atque triti lib. i ß, lithargyrum in mortario

tario ſenſim oleo diluatur dum exquiſita ſit permiſtio: igni dein lento coquantur ſpatha aſſiduo ſubigendo dum craſſeſcant: ac tum his paulatim infundantur deprompta mucilagines, percoquanturque in emplaſtri ſubſtantiam. Si valentius deſideratur in ſingulas libras ſingulæ vnciæ radicis iridis tritæ inſpergentur.

Emplastrvm diachylon magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm ſimplici præſtantior eſt, propterea quod ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus conſtet.

℞ lithargyri puri, triti & creti lib. j,
olei irini, chamæmelini, anethini an. ℥ viij,
mucilaginum ſeminis lini, fœnigræci, ficuum pinguium, & vuarum paſſarum, ſucci iridis & ſcillæ, œſypi, ichthyocollæ an. ʒ vij. ß,
terebinthinæ ℥ iij,
reſinę pini, cerę citrinę an. ℥ ij, Omnia in emplaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

Emplastrvm è mucilaginibus pręduros quoque tumores validè mollit ac digerit, abſceſſus quoque maturat, eorumque ruptorum ſaniem ac pus abſtergit. Fernel.

℞ mucilaginum ſeminis lini, althęę, fœnigręci, & mediani corticis vlmi an. ℥ iiij ß,
oleorum chamęmeli, liliorum & anethi an. ℥ j,
ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni an. ℥ ß,
croci ʒ ij,
terebinthinæ ℥ ij,
cerę nouę ʒ xx, fiat emplaſtrum arte iam præſcipta.

Plantivs. *in Emplaſtra.*

Multa quidem ad emolliendum emplaſtra Veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylon, quorum duo hęc tamen pręſtantiſſima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multo ad omnia potẽtius exiſtit quam quod Zacharię filio adſcribitur, quod proinde minimè deſcribẽdum fuit.

Emplastrvm è meliloto ſtrenuèquoq. emollit ac digerit, doloréſq. lenit, accommodatum ventriculi, iecoris, atq. lienis præduris tumoribus tenſiſque hypochondriis. Fernel.

℞ meliloti ℥ vj,
florum chamęmeli, ſeminis fœnigręci radicis althęę, baccarum lauri, abſinthij, ſampſuchi an. ʒ iij,
cardamomi, cyperi, ireos, ſpicæ nardi, ammios, caſſię ligneę, ſeminis apij, aniſi an. ʒ ij ß,

ammoniaci ʒ x,
ſtyracis,bdellij an.ʒ v,
terebinthinæ ℥ j ß,
ficus pingues xij,
ſeui hircini,reſinæ an.℥ ij. ß,
ceræ ℥ vi,
olei maioranæ & nardini an.quantum ſufficit,fiat emplaſtrum. Seuum hircinum,reſina & cera in oleis liquentur,his ficus pingues tritę & cretę addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto ſoluta,poſtea terebinthina,poſtremo reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplaſtrum è meliloto,è baccis lauri,ceroneum & oxycroceum ſatis quidem eſſe videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri reſoluique poſtulant,vt idcirco non aliis opus fuerit,neque emplaſtro è ſinapi,neq; emplaſtris variis è fermento,neque emplaſtro de aliis,neque emplaſtro relato ad Ariſtarchum.

FERNEL EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi,precordiorum inteſtinorum, vteri ac veſicę, aliarumque partium dolores à flatibus aut à frigida quavis cauſa ſubortos mirè demulcet.

♃ thuris,maſtiches,myrrhę an.℥ j,
baccarum lauri ℥ ij,
cyperi,coſti an. ℥ ß.mellis colati quantum ad omnia cogenda ſatis eſt.Id putant ad hydropem mirabile reddi ſi pōdus cyperi ſit ℥ j. ß, & caprinum ſtercus arefactum addatur pondere ℔ ß.

EMPLASTRM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus,thoracis ſcapularúmque doloribus à frigore ortis ſuccurrit.

♃ picis naualis colatæ. ceræ an, ℥ ij. & ʒ iij.
ſagapeni ℥ ij,
ammoniaci terebinthinę, colophonię, croci an. ℥ j.& ʒ iij,
aloës,thuris,myrrhæ an.℥ j.
opopanacis, ſtyracis, galbani, maſtiches,aluminis,fœnigręci,ſtyracis rubri,bdellij an.ʒ iij,
lithargyri ʒ ß. Emplaſtrum hac forma concinnetur:ſagapenum,galbanū,opopanax,ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam,deinde ſtyracem,maſtichen, thus,myrrham, bdellium trita cretáque,

paulo

paulo poſt injice terebinthinam,alumē,lithargyrum & fœnigræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam &ſubigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus ſemper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

Emplastrvm oxycroceum omnem quoque duritiem mollit,atque diſcutit,articulorum dolores & eos qui circum membranas ſunt oſſium euocat atque diſperdit.

℞ ceræ,picis naualis,croci,colophoniæ an.℥.iiij,
terebinthinæ,galbani,ammoniaci, myrrhæ,thuris,maſtiches an. ℥ j.& ʒ iij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur:pix dein colata additur,ab hac cera mox colophonia & terebinthina,non multo poſt thus,maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in aquam frigidam mergitur, expreſſumque ſubigitur cum puluere croci,manibus oleo perunctis.

Emplastrvm de ianua ad vulnera & recētia vlcera mirè efficax inflammationem ſedat,detergit, agglutinat & carne implet,& ad cicatricem perducit.

℞ ſuccorum apij,plantaginis & betonicæ an.℔ j,
ceræ,picis,reſinæ,terebinthinæ an.℔ ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem,ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

Emplastrvm gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞ terebinthinæ ℔ ß,
reſinæ ℔ j,
ceræ albæ ℥ iiij,
maſtiches,℥ j,
betonicæ,verbenę, pimpinellę recentium an.m. j.tunſæ herbę ex vino albo coquantur dum tabeſcant,liquor exprimatur in quo cera,reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

Emplastrvm diuinum ad maligna vlcera multo præſtantius,eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit,nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞ galbani,myrrhæ an.℥ j,& ʒ ij,
ammoniaci ℥ iij,& ʒ iij,
opopanacis,maſtiches,ariſtolochiæ lōgæ,æruginis an.℥ j,
lithargyri,olei communis an ℔ j ß,
ceræ nouæ ℥ viij

thuris ℥ i, & ʒ i,
bdellii ℥ ii,
magnetis ℥ iii. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa, ea liquata igni aufertur, adduntúrque galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremo æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

PLANTIVS in Emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quę ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratia dei & diuinum, ea quóque ſatis ſunt, nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſii duplex & emplaſtrum Apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino, quod in eoſdem ſint vſus, minus tamen efficacia.

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

FERNEL. ℞ gallarum,
nucum cupreſſi,
pſidiæ,
balauſtiorum,
acatiæ,
Seminis plantaginis,
ſeminis pſyllii,
ſeminis naſturtii,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
ariſtolochiæ longæ, & rotundæ,
myrtillorum an. ℥ ß, hæc omnia puluериſentur & in aceto roſato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

TVM.

℞ conſolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glaſti,
ſcolopendrij,
radicis oſmundæ regalis & filicis an. ℥ i,
thuris, myrrhæ, aloës, maſtiches, mumiæ an. ℥ ii,

boli ar-

boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargiri auri, ſanguinis draconis an. ℥ tres.
picis naualis ℔. ij.
terebinthinæ ℥ vj. vel quantum ſatis ſit ad emplaſtrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermiſſa hic quoque ſunt alia emplaſtra adſtringentia & corroborantia ventriculum renes & vterum, quæ non vſurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præſentem præſtitui ſolent: vt idcirco videatur hic emplaſtrorum & aliarum compoſitionum numerus ſatis eſſe ad pharmacopœiam & ad curanda ſumma morborum, cauſarum ſymptomatum genera: neq. opus fuit medicamentarium hunc librum otioſis & ſuperuacuis compoſitionibus implere, quæ non niſi fruſtrà & ad confuſam multitudinem augendam recenſeri poſſunt. Quæ autem compoſitiones ad peculiares quoſdam & ſingulares affectus curandos vtiles exiſtant, quia rarius contingunt, in propria ſingulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

Methodi medendi libri ſeptimi finis.

IO. FERNELII AMBIANI FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE Ioanni Bajottio Marcheffræo, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani conſilii Præſidis, ſacrique conſeſſus Conſiliarii Fil. primogenito; IOANNES LAMY Medicus Pariſ. S.

VT quiſque eius artis, quam cupidè exercet ac profitetur, amore delinitus eſt (Barjotti iuriſperite clariſſimè) ita ad eius ſummum perfectionem q; ſtudiosè contendit. Quod cùm in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus

diſciplinis, quæque ad humanitatẽ pertinent, factitari ſolet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametſi ipſa re ac veritate velit, multos olim iiſdem in tractãdis rebus ingenio ac gloria floruiſſe fateantur, tamen partim iis nõ aſſentiuntur artificiũmq; eorũ, partim nonnulla imitantur, nonnulla ſuo marte excogitant, ut in ea contentione quod veterum induſtriæ opponere poſſint, aſſequantur. Ita quippe induſtrij architecti quũ aliorũ & inuenta & perfecta opera admirentur, tamẽ à populari eorum via interdum deflectentes, ex iiſdẽ ea eliciunt ac mendicant, quibus ſua ad numeros omnes artificij componant. Sic dũ eorũ veſtigia negligenter ſequi videntur, in iis tamẽ diligenter ac laborioſè inſiſtũt. Quo exẽplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi ſemper iucundiſſima eſſe debet) arte medicinæ clariſſimus, omniq; laude (teſtãte ipſa inuidia) cumulatiſſimus, palmã iã ſolidã promeruit, ut ſuo ipſe lumine non ſolum Galliã, ſed exteras quoq; gentes illuſtraſſe videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac abſolutæ eruditionis primã etiam apud ſuas (quod rarò homini cõceſſum eſt) cõmendationẽ facile reportauit. Idcirco cũ Hẽricus II. Galliarũ Rex Chriſtianiſſimus (cui cõſiliarius ac primarius erat medicus) iuſſiſſet, ut pro ea quã apud omnes ſuſtinebat expectatione, artẽ medẽdi meliori forma redderet (eam enim multis locis deturbatã, & plurib. imperfecta eſſe acceperat) aut iã cũ fortaſſis magnitudine & mole nimia laborantẽ, inſtauraret: ad id muneris præclarè exequendũ omnia veterũ monumenta (nullũ enim vel minimũ ſcriptorẽ neglexit) cùm accuratè excuſſiſſet, nuſquã ſe tamẽ illis omnino addixit. Verũ eximij illius pictoris exẽplo, qui Agrigẽtinis tabulã politiſſima arte depicturus, nudas eorũ virgines inſpexit, ut quid in quaq; pul-

chrum

chorũ eſſet (cùm natura in vno nihil omni ex parte expolia:) ex iis tanquã viuo exẽplari in mutũ ſimulachrũ artificiosè trãsferret: praſtãtiſsimæ artis verã imaginẽ, veris coloribus additis, ad vnguem expreſſã, maximis laboribus insũptis, poſteritati ille cõſecrauit. Etenim obſcurã antè illuſtrauit, contaminatã perpurgauit, proiectã erexit, & ſtabiliuit, ita vt ſuis iã reſtituta natalibus vnius hominis induſtria videatur. Idq. nõ ſecus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorem ſuũ hyemis moleſtia decuſſũ vnius ſolis acceſſu ac fauore ineunte vere recuperãt. Deniq. quod factu difficillimũ erat, tãto ingenii acumine, verbis tã eximiis ac venuſtis veterũ ſẽſa expreſſit, vt aut noua omnia feciſſe, aut mira luce colluſtraſſe meritò cẽſeatur. Ac proinde omnes fateri neceſſe eſt vnicũ Ferneliũ in tãtis medicinæ tenebris clariſſimũ lumẽ prætuliſſe. Quod vtiq. Rex veri prouidus augur iã tũ præſentiens, Alexãdri magni exẽplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellẽ ſuã depingeret effigiẽ, vnicũ Ferneliũ huius tãtæ artis (qua nulla eſt nec honeſtior nec diuinior poſſeſſio) habere voluit illuſtratorẽ & amplificatorẽ, qui & rerũ & verborũ ſupellectile maxima hanc nondũ ſatis dotatã & cœptam locupletaret & augeret. Enimverò ſi pares ingenio corporis vires nactus fuiſſet, fortaſſe nunc haberemus quẽ nõ Hippocratis aut Galeni tãtùm interpretẽ & tãtis ingeniis dignũ geniũ, ſed exornatorẽ diceremus. Quinetiã propter excellentẽ ingenij magnitudinẽ, necnõ ſummã in re medica peritiã tantũ aliquãdo maximum ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus inſolentiùs de domeſticis & ſuis medicis inter ſe aliquãdo gloriãtibus clariſsimo de eo elogio illã oſtẽtationẽ repreſſerit. grauiter enim & verè reſpõdit ſe nõ reperiſſe quemquã præter vnũ Ferneliũ quẽ iure Medici nomine cohoneſtaret. Adeò nẽpe Regi maximo ſa-

tis fecerat. Fernelius, vt vnus inſtar omniũ videretur. Atqui principib. placuiſſe viris (inquit ille) nõ vltima laus eſt. Verũ enim vero licèt hoc grauiſſimum fuerit Regis de Fernelij medicina parẽtis ſingulari doctrina iudiciũ, & dignũ tanto viro teſtimoniũ, haud tamẽ obtrectatores literarum & literatorum oſores defuerũt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritũ exacuerint: magiſtro enim veteris diſciplinæ iucundiſsimã ingenij laudẽ inuidentes, & ſanctiſſimam eius exiſtimationẽ virtute & labore partã violare fruſtrà cupiẽtes. Fernelium docuiſſe res admirari, nõ autẽ intelligere, dictarũt. Quæ cenſura hominũ tãtũ ſibi tribuentiũ, & famã viri ſẽper ſuſpiciẽdi detrahentiũ admiratione eſt digna. Mirũ enim eſt cenſores tã acutos & tã doctos aut nõ intelligere aut in admirationẽ trahi, quam ab ignoratione proficiſci philoſophus teſtatur. Præterea quorũdã aliorum effrænatã maledicẽdi licentiã & cõtumelioſas ingratorũ diſcipulorum voces, cùm præſertim nemo ſit, qui neſciat eũ in tanto precio & exiſtimatione apud omnes fuiſſe, vt qui Fernelium repudiat, idẽ omnes omniũ hominũ ſtatas ratasq́; de homine erudito opiniones ac ſentẽtias (quod impiũ eſt) reijciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quaſi ore laudãt & amplectũtur, eũ nefas eſt ab oppido paucis repudiari. Vtris magis ſana fuerit mens nemo nõ intelligit. Quantò enim vniuerſorũ iudiciũ paucorũ æſtimationi & põdere & numero antecellit, tantò faciliùs laudantiũ iudicij grauitas, obtrectantiũ leuitatẽ peſſũdat ac opprimit. Vt enim aquæ particula faciliùs corrũpitur quã tota aqua: ſic probabilius eſt paucos cæco amore ſui occupatos quam multos veritatis ſtudio impulſos à ratione ac vero deflexiſſe. Ac illi pauci meliùs ſibi ſuóq. nomine cõſuluiſſent, ſi vocem inhumanã continuiſſent, vt paucitatis teſtẽ, ſic ſtultitiæ ſuæ in-

dicem

dicē ac leuitatis. Aut me domeſticus amor fallit, aut nullus vnquā intelligēdo res abditas luculētius docuit admirari, & intelligere admirādo. Teſtis diuinus ille de abditis rerū cauſis liber, vniuerſa ferè naturæ myſteria cōplexus, qui poſteritatis memoriā promeretur. Teſtis & vniuerſa Fernelij medicina multis præclarisq; monimētis ad omnē memoriā commendata, quã ſibi monumentū ære perēnius extruxit, quæ iā velut altiſſimis defixa radicibus ſic ab omnibus expetitur, tāto ardore legitur, vt iā paſſim vno Fernelij nomine publicæ ſcholæ perſonēt. Quinetiā nullus adhuc ad bene fœliciterq; medendū præclarè ſecum agi putat, qui in ea nō ſit ſæpe verſatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morū grauitatē vitæque integritatē omni literarū genere clariſſimus, Cæſareæ maieſtatis ἀρχίατρος ac cōſiliarius, elegātiſſima illa epiſtola, qua in opus Fernelij ante aliquot annos denuò typis excuſum præcludit, videtur confirmaſſe. Ille enim vnicē ſibi fuiſſe lectionē ſcriptorū Fernelij ex animo profeſſus, eū demū in medicina profeciſſe ſtatuit, cui Ferneliana nō diſplicēt. Quinimò illis tantū tribuiſſe, tātóq; ſtudio proſequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit, nec ſine iis vnquā Alexandri magni exēplo qui Homeri Iliadē ſub puluino ſeruabat, pernoctarit. Alij in eū paulò iuſtiores, præclara quidē eruditione atque doctrina ornatū, & in arte medendi inprimis verſatum quodāmodo cōmendarunt, quòd viderint admiranda artis opera ſcriptis cōſentire, & ea quotidie fœlici rerū euētu cōfirmari, magiſque ac magis illorū veritatē elucere, quā cū nec auderēt nec poſſē rationibus vllis conuellere, tandē veritate victi iſtorū ſcriptorū inuentionē [illegible] Fernelio attribuerūt. At ne quid ad virulentā rabiē deeſſe videretur, inteſtino velut flagrātes odio necdū adhuc vetere depoſita inuidia, dictio-

nem diuulgarunt cuiuſdã alterius eſſe, nec illi licuiſſe tot occupationibus diſtricto tã accuratè & eleganter tantũ opus concinnare. O puerilẽ hominũ cauillationẽ, qui ocio & ignauia liqueſcentes, aliena dũtaxat opera vellicare atque inſectari norũt, quique omnino philoſophiæ rudes, prætermiſſa æſtimatione rerũ, verba ſola Grammaticorũ more põderant & examinãt. Quiſquis priora eius opera, quæ omnes ſine cõtrouerſia Fernelio adſcribunt, cum poſterioribus contulerit, aut dicendi characterẽ illũ ipſaq́ verba accurata obſeruatione animaduertit, ſui ſanè vbique ſimilia & ex eadẽ officina profecta (niſi prorſus ſit mẽte captus) agnoſcet. Alij denique vt ea etiamnũ improbarent, & in ſummã inuidiã adducerẽt, nouas eũ & falſas opiniones inſeruiſſe & inſitas euulſiſſe peruulgarunt. At verò noua quo pacto dici poßint, quæ ex limpidiſſimis Veterũ fontibus hauſta sũt & deprõpta, aut querũ falſa & adulterina, præſertim & veritati & præceptis artis ſint cõſentanea? Nã cõſtans & firma de calculo, paralyſi, catarrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctiſſimorũ virorum exquiſitißimis rationibus tanquã machinis oppugnata ita firmiter ſtat & ſubſiſtit, vt nulla vnquã ratione (qua rerũ omnium veritas eſt exquirẽda) cõuelli adhuc potuerit. Quendã eſſe audio, qui fame potiùs quàm famâ cõſpicuus eò venerit impudentiæ, vt eum etiã dicere nõ puduerit, vniuersã Fernelij medicinã procul à libera beneq́ cõſtituta academia eſſe relegãdã, quòd ex turbidis Arabũ riuulis petita, & ab eodẽ tantùm dictionis quodã lenocinio philoſophis indigno, ornata, omnẽ medicinæ ſplendorẽ cõtaminarit, ſuſtulerit, peneq́ extinxerit. O ſubtilẽ philoſophum, ſed craſſum medicũ, cùm nemo vſquã ſit gẽtium, qui perlectis eius operibus & eorum veritate cõperta ſummã in iis rerũ inuẽtionẽ nõ admiretur & ſuſpiciat, fateaturq́

ſupra

ſupra modum auctam magno cum mortalium cōmodo & profectu illuſtratā eſſe medicinam. Sic virum omni diſciplinarum genere inſignē, quē non fortuna ad gloriam erexit, ſed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proſcindunt. Sic magni animi & ingenij virū, cui virtute & eruditione pares eſſe nequeāt, aulicorum exēplo, qui ſubitā aliorum fœlicitatē toruis oculis intuēntes & viribus ſuis diffidētes, induſtriis hominibus obtrectāt, inuidia ac maleuolētia proſequuntur. Adeò laudi & gloriæ inuideri ſolet. Sed id mirum, quē viuum apertè petere noluerunt, eum mortuum (ſi modò is mortuus eſt qui libris editis tāquā liberis nouáq. ſobole fœcundus reuiuiſcit) tātā oppugnare voluerunt. At mortuorū laudibus obtrectare, id illorum manes violare eſt. Quod quā impium, id etiā Scytharum ipſa teſtatur barbaries. Eſt-ne quicquam crudelius quā hunc dolorē Fernelij cineri atque oſſibus inurere, vt quā ille laudē nullo graui iudicio tuerentur, eā pauci malè feriati leui opinionis vento quantum imminuāt & detrahere conētur? Quod tibi (Bariotti optime) glorioſum eſſe debet, cùm auum tuum nō caruiſſe videas. Id enim præclarum eſt auitæ in auo tuo & anguſtæ virtutis argumentum. Hac linguæ procacitate perculſus ſi quid amiſit, id plurimi amiſerunt: conſecutus eſt gloria ſua quod pauci obtinuerunt. Quòd fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patréq. ortus tu principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id eſt, quorum gloria tāta extitit, vt malè ſanorum oculis aciem perſtrinxerit. Quæ cauſa fuit vt acerbitatis ſuæ virus in eos fruſtrà euomuerint. Et ni fallor, ſuſtines imitandæ & auitæ & paternæ virtuti expectationem. Irò ſi quis iſtā tuā frontē apertā ac ingenuā indolē inſpiciat, iā magnum quid promittis, quo vtriuſque parentis imago viua in te vno reluceat. Et ſi bene ominor, æmu-

tis cariturus non es: ſolida enim virtutẽ plerisq; ſciẽtiarum generibus cumulatam amplecteris, quod vt ſemper facias, te per iſtum tuum genium, & per iſtam frontem tuam oro & obteſtor. Oro & per vtriuſque parentis lineamenta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt ſunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura ſit. Vtilitas quidem, cùm inſiſtes iis veſtigiis, in quibus parentes pedem preſſerunt, & cum labores tui honeſto gloriæ præmio lenientur, & mitigabuntur. Voluptas verò, cum & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolẽda virtute & terendis maiorum veſtigiis progreſſus fama. Ita enim tanquam idoneum ſolum eris, cui virtutis parentum ſemen cõmiſſum natiuo quodam ac verno tẽpore excitatum reuiuiſcit, adoleſcit, fructum vberẽ iuxta & ſuauẽ redditurum. Iam locus poſtulat, vt inſtitutum conſilij noſtri curſum perſequamur. Vt primùm Fernelij quæ reſtant nõdum vulgata opera in manus meas fato potius quã iure hæreditario peruenerant, conſiliũ hoc meum & inſtitutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum deſiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo conſilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quã in diuulſis, diſperſis, ac diſsipatis aduerſariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi ſpes, & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea re præſtanda impar ac inferior forẽ. Sed inuitabat primùm Gulielmi Plãtij viri Græcè Latineq; periti, de arte medica ſuprà quã credi poteſt meriti, fides quã præſtiterat. Spopõderat enim, niſi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorum illuſtrium ſemper obſiſtit) nobis eum eripuiſſet, eam ſe diligentiam præſtaturum, vt quæ diſperſa diſſipatáque forent, colligeret, ac in optimum ordinem redigeret.

Ac lubens eius fidem liberarem, niſi improborum verſutia ac præpropera feſtinatio per medios conatus trāſuerſa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animā agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domeſticus, omnia ſua monumenta & aduerſaria credidiſſet, ac veluti teſtamēto legaſſet. Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me aſſiduis literis ſolicitarunt, cùm me in eam honeſta familiam accitum & cooptatum intellexiſſent, vt diuturnæ multorū expectationi & deſiderio aliquando ſatisfacerē. Et mecum quaſi ex ſcripto agere voluerunt, quod Plantius in Epiſtola nuncupatoria id promiſiſſet. Nā id ſe ſuo iure poſtulare credebant, quòd ad quem & Fernelij & Plantij iſtud luculentum ſcriptorum patrimonium tanquam ad filium, aut affinem perueniſſet, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, niſi de emittēdis in lucē libris laboraret. Caterùm Plantius receperat ſe ſeptē libellos in lucē editurum. Et nos idem iam præſtitiſſemus, niſi fregiſſet conſilium meum, propensámq; animi voluntatem retardaſſet plagiarius quidam, cuius fidei multa aduerſaria precariò (incōſultò fateor) cōmiſeram, qui vniuerſalē febrium curandarum methodum furtim à me acceptam cùm tranſcripſiſſet, iam veluti alienis ſpoliis ac furto inſoleſcens, cœpit iactare ſeſe ac gloriari, quòd iampridem iis de rebus libros conſcripſiſſet, quos propediē prælo eſſet cōmiſſurus. Atque eo veluti temerario auſu cœpit Fernelij (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini inſidiari, dum iſtis verborum præſtigiis venerandum ſemen, quē non ſolùm ſui, ſed & exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atque ſpoliare. Et vt eſt vir maximè popularis, malis iſtis artibus falſo doctrinæ

prætextu auram vulgarem capiat & venatur. Quem vt conſilio & diligētia anteuerterem, necnon Typographos eius ſtudio obſequētes, nimiúmque feſtinantes retardarē à priore inſtituto abductus, duos tantùm libros, priorem qui febrium, poſteriorem qui morbi Gallici curationem continet, coactus ſum euulgare fidem de reliquis datam breui (σὺν Θεῷ) liberaturus. Quod eò lubentius fecero, ſi noſtræ induſtriæ primitias ac magni laboris prælúdia, medicinæ ſtudioſi grato ſuſceperint animo. Quod iam penè me conſecuturum ſpero, ſi noua ſucceſſus induſtriæ, expectationi noſtræ aliquando reſponderit. Nam ſi ſcripta conſidero, ea cùm per ſe plauſibilia ſint, nemo non boni conſulet laborem noſtrum & inſtitutum. Sed maior ſperandi occaſio ſeſe offert, quod in tuo nomine (Barjotti ingenue) hic liber veluti reliquæ naufragij tabulæ & luculēti tui patrimonij pars, eſt proditurus. Tuarum enim eſt partium, tui muneris, vt diligētia hunc librum ab improborum manibus veluti lacerū ac ſpoliatum aſſeras, liberes, ac reſtituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonij parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes ſi vis, velle autem debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure ſuo à te repetere poſſunt. Quòd ſi in hac officij tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuiſque faceres, & veluti deſertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius, iuſtitiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus inſignitus, in orbe terrarum principe natus, tuo ipſius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique ampliſſimis illuſtratus. Si quæ iuris ſunt, quod tu tantopere colis, præſtare vis, hoc iam auus tuus iure à te poſtulare debet, vt ſua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autē clariſſimus quiſque iuuenum pro amplificādā & retinenda re domeſtica plurimum laboris ſuſtinet, deforme tibi exiſtimato ab iis te virtute ſuperari, quibus dignitate præſtas. Atque ſi eam nauabis operam quā ſpero, meam augebis induſtriam, vt tandem vtriuſque noſtrûm conſenſione atque conſpiratione aliquid eximium & auguſtum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam ſubleuationem, exiſtat. Vale,

Barjotti clariſſime, Lutetiæ Pariſiorum Cal. Sept.

1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IO. FER-

IO. FERNELII. AMBIANI FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

PRÆFATIO.

TANTA olim Empiricę ſectę vis fuiſſe videtur & celebritas, vt apud eos, qui ſeſe Rationales profitentur, non parum etiamnum priſtinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum cauſas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè ſatis ſcrutantur, ſed morbi cuiuſque audito nomine, ſeu quòd febris continua tertianáve ſit, ſeu pleuritis, ſeu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas ſibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, ſed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quàm morbos ipſos ſequuti. Si qui fortè ex his continentes cauſas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuerſam dico corporis, principumque partium, & humorum, qui in his peccant, conſtitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & ſumma quæ hactenus protuli, remediorum genera ſtatuens ad ſingulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, inſuper propria cuiuſq. remedia producere, hoc quaſi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus eſt, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum nequid inconſideratè gerat, tum etiam ne in ſingulorum tractatione breuitatis ſtudioſi cogantur hæc ſubinde inculcare, quæ multorum ſunt communia.

Ante morbi cuiuſque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia perueſtiganda eſſe.

CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ęgrum veniens, ex ſymptomatum quę plurimùm fatigant retenſione, & affectam primariò ſedem, & affectum qui in ea

conſiſtit,& eius continentem cauſam intelligas:vt quorum gratia ſis maxime accerſitus. Deinde verò reliqui quoque corporis (vt ſecundo pathologiæ docui) conſtitutionem diſcas , ſine qua nihil tutò aggredi poſſis. Inter ſermonem tacitè obſerues, quo habitu, gracili an obeſo, & quo ferè temperamento decumbens ſit:deinde ſciſciteris,quæ viuendi conſuetudo olim familiaris , quæ ante morbum integra valetudine eſſet corporis conſtitutio , quis habitus mediocris an plethoricus,qui non niſi purorum eſt & bene valentium. Si deterior corporis conſtitutio ſuſpecta fuerit. quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus ſit,& perfecténe ſublati ſint:in hos enim facilis eſt relapſus. Ad hæc quoque propriis notis de corpore ſciendum, purúmne id ſit an impurum:ſi impurum,quæ corporis regio obſideatur vitioſo humore,primáne,an ſecunda,aut tertia: is verò humor alteratus ſolúmne ſit : vt crudus aut leuiter corruptus(qui citra vacuationem ſeu naturæ, ſeu artis beneficio, poſſit in priſtinam bonitatem redire) anne ſic vitiatus , vt naturæ limites prætergreſſus , & omnino præter naturam prorſus extirpari vacuaríque debeat. Tertiò , vaguſne ac diffluens ſit:an contra venarum,aut viſcerum,aliarúmve partium ſubſtantiæ impactus & adhærens : ille enim breuiorem morbum facit , promptéque medicamento cedit: hic verò difficile , & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens , an cum obſtructione ſimplici, aut etiam cum tumore.qui in aliquo viſcere aut alia parte contactu mollis aut durus , renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præſertim durus atque diuturnus , non niſi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò ſit vitioſus humor, ánne corruptus , hic enim accelerandam curationem cautione maiore indicat , præſertim ſi febris adeſt : & hæc corruptio atque putredo ſimpléxne ſit & ſolitaria : an præterea partis , cui adhæreſcit , ſubſtantia labefactata ſit.Hæc rurſum labes ſitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæſu,an ab ipſo ortu & à prima origine quaſi hæreditario iure contracta.Poſtremò,leuíſne ea ſit ac recens, an conſummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum ſtatum pars reuocari poſſit. Grauiſſimum ſanè vitium eſt labes aut corruptio ſubſtantiæ viſceris , quod , etiam ſi omnem noxium humorem expurgaueris , perſiſtit in viſcere,& vix aut vllo modo arte corrigi poteſt , præſertim ſi hæreditarium eſt, vel graue atque conſummatum exiſtit. Hæc

ſtit. Hæc præcipua interiorum eſt cauſarum obſeruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum imprimis neceſſaria. Nam ſiue interior præter naturam cauſa morbum protulit eique coniuncta eſt atque continens, ſiue illi duntaxat implicita ſit, proptera tamen quod vel eum ipſum fouet, vel eius ſymptomata aſperiora reddit, prætermitti non debet, quandoquidē ſine animaduerſione neque prædictio neque curatio iniri rectè poteſt. Magni igitur intereſt, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene conſtitutum corpus inciderit, certos atq. legitimos, qui in vitioſum atque impurū, diſtortos atque inopinatos, progreſſus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibúſque principibus bene conſtitutis, euidētium cauſarum vi, ex ſubita poſt exercitationem validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquiſita exiſtet, quam protinus ſecta vena quam plurimum leniet, aliaque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio ſtatis fiet periodis, nec alia quam pleuritidis ſymptomata ægrum affligent. Alium item bene conſtitutum, pluuioſo cœlo ſimúlque æſtuoſo iter facientem, ſi conſtipata cute obſideat, continua febris, eaque concluſa ex putrefactis humoribus qui in maioribus ſunt vaſis: ea omnino ſimplex quum ſit, propriis duntaxat ſtipabitur ſymptomatis, conſtantes nec perturbatos, ſed decretoriis, diebus definitos motus habebit, legitimáque iudicia. In hoc ſtatim initio, nulla purgatione præmiſſa, venæ ſectio quæ multitudinem concluſæque putredinis magnam portionem ſubtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquamque putredinem præparent, vt inſiti caloris beneficio cocta ſecretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in ſalutem. Ad eundem quoque modum peſtilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaſerit, ſui duntaxat generis ſymptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis neceſſitate. At ſi contra ſtatuamus iiſdem ex cauſis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus eſſet, vel malè conſtituta viſcera morbis ſimilibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit indicium: ſed omnia perturbata, confuſa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuoſiſſimè adorientur, vt ſubinde remedia mutanda atque permiſcenda

ſint. Pleuritis enim ſi obtigerit, neque exquiſita neq. legitima exiſtet, ſed vel è deſtillatione frigida, vel è corporis frigido pituitoſóque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, è qua vix quicquam tuſſi educetur, neque hanc vena ſecta conſpicuè minuet: ſed & extraordinaria ac illegitima ſymptomata, vt ſuffocationis metus, progreſſus ordinem peruertent, præſertim ſi olim aſthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam peſtilens febris idipſum occupauerit corpus, impuritatis ſymptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nauſea, frequens vomitio, oppreſſio, híſque ſimilia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum ſit iudicium. Eadem quoque impuritas viſcera primáſque venas inferciens, obſiſtet ne ſtatim initio propria febri remedia, accommodari poſſint. Ea enim antequam venæ ſectio adhibeatur expurgari poſtulat, non paruo temporis viriúmque diſpendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculoſior euadit: multo autem magis, ſi quod viſcus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur ſunt ante cuiuſque morbi curationem animaduerſione digna: quibus prætermiſſis, nihil certò poteſt de morbi cuiuſque iudicio aut curatione ſtatui.

Quænam plethoræ, quæ cacochymiæ præcipua ſit ſedes, & quæ vtriuſque ſint cauſæ.

CAP. II.

PLETHORA, quę probi ac vtilis ſanguinis ſeu ſuccorum omnium eſt redundantia: maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anaſtomoſi, tenue nonnihil, quẽadmodum è pleniore ſiniſtro cordis ſinu craſſiuſculum aliquid, vnà cum vitali ſpiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque diſtentæ validum tum pulſum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex híſque in carnis molem, habitúmq. corporis effuſio fit, atque plethora ſummas corporis partes ac muſculos implens & diſtendens: addito robore coloréq. viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas eſt iecoris, nulla propriè plethora ſuccreſcit, neq. quum ventriculus, & partes ſub abdomine cibi vel optimi copia quaſi ſaginatæ diſtenduntur, plethora eſt, ſed ſolùm multitudo, quę in vaſis maioribus & n habitu corporis ſani ac bene cõſtituti cumulatur ex opportunè dati ſibi potúſq; vbertate & affluẽtia. Quæcunque

ex aliis

aliis ex cauſis redundantia in vaſis congeritur multa potius eſt cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorum impuritas aut ex vitioſa viſcerum affectione aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex cauſis proficiſcitur. Iecur, lien, ventriculus, aſſidentéſque partes ſeu intemperies, ſeu impuritate, ſeu ſubſtantiæ labe inquinentur, humores ſuccóſque vel ex temperato & puro alimento proferent ſui ſimiles & labefactatos. Intemperatus quoque cibus aut craſſus, aut tenax, aut corruptus, non ſic exquiſitè poterit concoctione mutari, quin vel in ſanguinē, vel in alium humorem faceſſens priſtinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atque redoleat, aut vitium aliud contrahat, ſi immodicus ſit & à noſtro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ ſedes eſt prima corporis regio, ventriculo, liene, iecoris cauo, circumpoſitíſque partibus circumſcripta. Hæc enim vt cibi promptuarium eſt, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut ſentina quædam eſt, in quam illorum ſuperuacua amandantur, ſiue ſanum, ſiue ęgrum corpus ſit, ſiue purum, ſiue impurum alimentum. Non ſolùm enim cibi reliquiæ & fæces, verùm etiam humores ſuperuacui è iecoris concoctione & ex ſuccis, in venas delatis ſecreti, illic ſubſiſtunt. In ventriculo, & inteſtinis membranoſis quidem ac frigidis cruda ac ſuperuacanea cumulatur pituita, quæ eorum proprium excrementum eſt, primùm quidem aquea, deinde calore craſſeſcens & mucoſa euadens: ab hac vitrea, poſtremò gypſea omnium craſſiſſima, & inteſtinis tenacius adhæreſcens. In folliculo fellis, & ſecundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in portaceam in æruginoſam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atque pernicioſiſſimam faceſſit. In liene melancholicus atque terrenus humor colligitur, qui vſtione in atram eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores ſuperuacanei, iíque interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vſque adeò exuperant, vt è propriis cōceptaculis in alienas ſedes redundent & præ copia irruant in meſenterium, in pancreas, & in inteſtina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concreſcunt tumores. Ab his interdum per iecur in ſecundam quoque corporis regionem, quæ maiorum eſt venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt vt in regio morbo, in arquato ni-

gro,in leucophlegmatia.Interdum,at rarius, venarum ſucci corrumpuntur labémque contrahunt, etiam ſi nulla ſit viſcerum impuritas:nam æſtu,exercitatione, vel ira incaleſcunt,inſpiratione graui & putrida corrumpuntur,peſtilente cælo labefactantur, hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum cauſarum vis ſine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viſcerum ſtatu morbi cuiuſquam curationem ſuſcipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ, tum cacochymiæ quæ duæ ſunt communes morborum cauſæ.

Cap. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum eſſe cœpit, tenui cibo potúque,aut etiam inedia lentè, ſenſim,ac tutò eximitur. Quæ verò inſtās morbi periculum minatur, repente venæ ſectione ſoluenda, vt periculo ſubtrahat,tutúmq; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem,interiorem phlegmonem,ſuffocationem,hæmorragiam ex rupta, aperta, aut exeſa vena,protinus quoque ſectione venæ minuenda,vt morbi curſum intercipiat, &, quidquid eius factum iam eſt, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes aſſiſtit, neque efficiens eius eſt cauſa, vt quæ febrem comitatur intermittentem,aperta etiam vena vtiliter eximitur: tametſi enim propriam morbi cauſam non tollit,multa tamen eius ſymptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioráque facit. Quocũque igitur modo venæ multo feruidóque ſanguine turgebunt, ſi modò carnoſum ac bene habitum corpus eſt,& vires,vt ferè fit,conſtant,quæ ſuperant, & copia ſui grauis eſt materia, nullo incommodo detrahi poteſt, etiam ſi ſecta vena nihil ad primariam morbi curationem cõferre videatur.Ea tamen,ſi lentus morbus minimè vrget, ſub victu tenui ſpatio eximi tutò poteſt. Plethoram impuram, quæ multa eſt cacochymia, iiſdem caſibus repentinis, & ſimili rerum neceſſitate, tutò venæ ſectione ſubtrahes:præcordiis tamen,ſi huic initium dederint, prius expurgatis.Nam quauis materia turgentes diſtentæq. venæ repentinis caſibus depleri tutò poſſunt,vt ea vacuatione leuetur æger,& multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò,etiamſi non ſuperet, ſed vel integra, vel deficiens ſit venarum materia, interdum tamen reuulſionis gratia emittitur,vt alio dato itinere, eóque contrario, eius curſus

auerta-

auertatur. Id autem commodiſſimum eſt, quũ ſanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, ſcreatúve profunditur, aut quum in partem quamvis irruens eryſipelatis phlegmonéſve collectionem minatur, ſiue id ſponte exeſis aut apertis venis contingant, ſiue ex aliquo ſubito caſu, vt labore, vociferatione, ictu, contuſione, diſruptę ſint venę. Hęc igitur affectuum & vitiorum genera ſunt, quibus aut vtiliter, aut neceſſario, ſecta vena ſuccurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IIII.

DE cacochymia autem, cui peculiaris eſt purgatio, ita ſtatuendum. In prima corporis regione, ſi recens adhuc eſt impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis ſoboles eſt, parciore victu aut inedia emendari poteſt: vetuſtiorem, quam nec victus tenuis ac ſiccans, nec inedia ſuſtulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraq. ſubtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effuſa eſt: tum enim aluus molli clyſtere primum ducenda: deinde ſi craſſioris pituitæ atq. glutinoſæ prouentus inteſtina (vt plerumq. fit) inferciat, ea detergente clyſtere eluenda ſubinde repetito, dum (ſi cętera ſinũt) nihil graue, tenſum, durumve reliquum ſit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ ſint & expeditæ. Expurgatis inteſtinis ſi ventriculus impuritate grauatur, eáque vel cordis dolore vel frequenti nauſea ſurſum obrepere contendat, vomitione ducenda, leui primum, deinde ſi opus ſit validiore. Sin vero citra nauſeam grauis eſt, & ventriculi diſtentione, dolore, ructu, rugitu, cibi faſtidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda dejiciendáq. eſt, idque ſæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè pluſima deſierint. In interuallis autem ſubſiſtens materia apparetur attenuante atq. detergente apozemate, foris quoque illitu, atq. etiam ſi rei grauitas expoſcit, fomento, cui ſimilis inſit facultas. Victus tenuis ſit atq. boni ſucci, qui exigua materia vires aut pares, aut paulo infirmiores conſeruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq. domet. Si victus pariter ſiccans ſit & attenuans, medicamentorum vis maior exiſtet, nulla aliena permiſtione retuſa. Expurgans ventriculus propriis demum corroboretur ſubſidiis. Præcordia vero, ſi tum etiamnum impura maneant, idq. nullo tumore conſpicuo, ſed obſtructione ſola, quam ſitis, vel oris amaror in-

dicet (vt in ſimplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validiùs erunt ac ſæpius, ſed tamen nulla ſcammonij, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è diſtantioribus ea ſedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermiſſis craſſiuſculis qui præcordiorum obſtructiones parere ſolent. At verò ſi quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quavis meſenterii ſede tumor obduruiſſe deprehendetur, idque vel ſitu doloris, vel ingraueſcente pondere, vel decubitu difficili, vel contractu atque renixu, diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex ſenna, agarico atque interdum rheubarbaro, ita quidem detergentibus aperientibuſque medicamentis dilutæ, vt craſſum & tenacem humorem eumque in progreſſu ſyncerum detrahant: atque, ſi virium ſtatus patitur, ſubinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis ſublatus appareat, laboranſque nihil amolius de ſe queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offenſionem, inueterata & obdurata vitia ſenſim demolitur, quæ vehementiora pharmaca ſumma vi, ſummáque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ Antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interſerenda erunt quæ concretum humorem incidant ac detergeant, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illituſque ſimilis, cui inducetur lana ſuccida, vel ſimilis facultatis emplaſtrum, vt omnium ope humor fluxior euadat, & ad purgationem ſequacior. Si pars quæ intumerat, iam conuenienter expurgata propriæ ſubſtantiæ labem contraxiſſe tandem noſcatur iis notis quas in pathologia recenſui: aut ſi languidiores vires curationis longitudine labaſcunt, & ægrè poſſunt curationis longitudinem perferre: medio etiam curſu ſubſiſte, ne in vitæ diſcrimen adducas eum, cui maximè opitulati conſilium eſt. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cum corpus in tranquillum iam ſe receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodaque percipiet. Si tum non parum ipſe ſibi adiutus æger leuatuſque videatur, ſpes eſt reliquam poſſe curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè ſymptomata, aut non multo mitiora perſiſtunt, non leuis ſuſpicio ſit labefactæ ſubſtantiæ partis, quæ vix vnquam priſtinam & integram conſtitutionem ſit receptura. Tum blandiri

& quod

& quod mali reliquum eſt ſuauiter lenire ſatius eſt, quàm ope irrita ægrum præcipitare. Hæc ſumma expurgandæ cacochymiæ ratio exquiſitè & ad vnguem, ſi lentus nec admodum præceps eſt morbus, obſeruari poteſt, ſiue cum diuturna febre, ſiue ſine febre ſit. At vero in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præſertim ea impuritas cauſa nõ fuerit, vix ante tota demi poteſt, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vaſis & in habitu eſt corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tuto aggredi poſſis, antequam ſit primæ regioni proſpectum: quæ quaſi ſentina eſt & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quiſquis morbi vllius curationem ſuſcipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari ſubit, qui hac prætermiſſa de ſola vaſorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vaſorum impuritas, ſi immodica fuerit, venáſque diſtendat, venæ ſectione tuto (vt dixi) minuitur. Quæ vero citra plenitudinem eſt, ſi ab euidentibus cauſis, quæ ſanguinem ſuccoſque corruperint, profecta eſt tum venæ ſectione tum purgatione peræque ſubtrahi poteſt. Corrupto enim ſanguine detracto, purior è ſanis viſceribus euchymiſque cibis ſuccedet. Sin vero primæ regionis impuritas, aut mala viſcerum affectio (vt verè fit) huic initium dedit, nihil poteſt venæ ſectio conferre, quod impuro ſanguini mox impurior ſuccedat, neque poſſit impuritatis eum fontem ſecta vena exhaurire. Purgatio ſola eam eximet impuritatem, vt quæ primum regionem infimam, deinde maiores venas, poſtremo corporis habitum illuuie liberat, non ſemel quidem & vniuerſè, ſed pedetentim ac ſenſim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idq. dum puriores vrinę exiſtãt, & color corporis viuidior, ceteraque ſymptomata mitiora. Ad eos humores, qui in vaſis peccant, præparatio quoque neceſſaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reſerent, viſceraque expediant, humores craſſos attenuent, lentoſque detergant. Quorum omnium adminiſtratio non citra dierum, in quibus maior eſt tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ ſe prodũt, obſeruationem, tuto fieri poteſt. Humorum vitia, quæ in habitum ſummaque corporis è ſubiectis regionibus emerſerunt, alia purgatio, alia venæ ſectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, eryſipelata, ſcabiem ſordidam, tenſiuam laſſitudinem, & alia quęcunque cum inflammatione mala ingruunt, venæ

ſectio tollit, expurgatis tamen antè viſceribus, primiſve ſedibus, ſi ſordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modo maiores, ſed ad corporis quoque partes ſummas attingat. Siquid preterea in corporis ſummo reliquum ſubſiſtat, iis diſſipabitur quæ halitus digerunt ſudoréſve cient. Sin vero collectum in tumorē idipſum eſt, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remediis curãdum. At vero herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiuſque generis affectus, quos non inflammatio, ſed vna humoris vitioſitas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, ſudores aut halitus quod reliquum eſt eripiunt. Id tamen ſi extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibuſque aut artubus impactum, ac velut concretum adhæreſceret, ſiue ſcirrhi, ſiue œdematis, ſiue laxioris tumoris ſpecie, non niſi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperiētibus digerentibuſve tolli poſſet. Hæc in ſingulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit. Medendi præceptiones ſimplicium quidem morborum hæ ſunt, quum ſolitarii non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos perſequi licet. Si tamen aliquando ſimplices illi variè concurrant, hac vna præfatione ſua cuique curatio poterit accommodari. In ſimplicibus eum, quem in pathologia inſtitui, ſequar ordinē, primumque febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes ſupra diaphragma obſident: tertio eorum qui ſub diaphragmate ſunt: poſtremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt pleríque omnes, in ſolam remediorum enumerationem, empiricorum more, incumbam: ſed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu ſingulis vtendum, & quando ad alia tranſeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoque & vtendi ratio coniuncta ſit propriis confirmata ſignis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obſeruanda.

CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque cauſas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præſtat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certamque habent ſui ortus initium: aliæ vero clam & ſenſim, quarum adeo obſcura ſunt initia, vix vt laborans febri-

citare ſe putet, nec niſi quum vehemẽtius increuerint agnoſci poſſint. Illarum rurſus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ ſine his, aut à manifeſto calore, aut à capitis dolore, à ſiti, ab alióve pâthemate initium habent. Earum etiam quæ ſenſim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ perſiſtunt, aliæ paulò poſt incrementum ſumunt, dum in ſummo ſint vigore: omnes autem eiuſmodi differentiæ non intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam ſæpe continuas videre licet biduum, atque etiam triduum, quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix poteſt certè febris genus vllum dignoſci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel ſymptomatis moleſta eſſe cœperit, lenioribus quidem ſubſidiis quoad licet leniri debet, ac deinde depoſito ac remiſſo primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris ſpecies atque magnitudo exploranda. Rarò quidem contingit, vt citra vllam remiſſionem vel aſſiduò increſcat, vel biduum eadem magnitudine perſiſtat, quod tamen ſi obtigerit, ſynochi ſpecies quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel poſtero die, ſeſe remiſit, videndum qua id ſit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaſerat, copioſo vniuerſoque ſudore ſit remiſſus, eoque deterſo febris prorſum deſinat, pura & ſimplex eſt intermittens, cuius ſpeciem poſtero die cognoſces. Sin verò febris à ſudore perſeuerat, implexus eſt continuæ & intermittentis, præſertim ſi hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progreſſu ea vel ſimplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita quidem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum ſint, in alterutrum poſtea genus diuertunt. Si ſudor nullus emanauit, ſimplex eſt continua, licet ab horrore quodam initium fecerit. Ea autem cauſúſne ſit an continua concluſa, ex impetus vehementia, atque etiam ex propriis ſignis internoſcendum. An verò continua tertiana, tertius id poſtea dies certò patefaciet. Si tum cœli ſtatus peſtilens infeſtat, ſuſpicio ſit, ne continua hæc vulgaris malignitatis ſit particeps. Atque tum in propria illius ſigna ſedulò intendendum, quòd omnibus morbis propè illa inſidietur. Lenta porrò febris obſcura admodum initio, nec niſi dierum progreſſu noſci poteſt, ac tum laborans ſibi vires imminui ſine febre putat. De hac etiam obſeruandum ex viſcerum conſtitutione, nunquid tandem hecticæ quandam ſpeciẽ mine-

tur: Symptomatica, quoniam aliorũ affectuũ, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & ſimilium comes eſt, ex eorum ſignis deprehenditur. Quanquam primarii illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatis, diu plerumque latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiſcetur, quum ante partis affectum laborans ſe febricaſſe ſenſit. Ex iis igitur atque ex propriis ſignis cuiuſque febris ſpecies die ſaltem ſecundo dignoſcenda: ac tum quoque eius, quacunque ſpecie fuerit, magnitudo ſpectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris exiſtit. Cauſæ præterea eius magnitudo ex iis quæ anteceſſerunt, inueſtiganda. Si febris nulla euidente cauſa, ſed ſponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, laſſitudo, vigilia, inappetentia, nauſea afflixit: ſi impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: ſi conſueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu ſuppreſſa eſt, interior ea humoris cauſa, quæ febrem fouet, multa copioſaque eſt: pauca verò, ſi contraria præceſſerint. Quiſnam autem is humor ſit, ſimpléxne an miſtus, ex iis quæ de proprii humoris dominio olim pródita ſunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris cauſa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetũ faciet, ſymptomatum ſpecies oſtendet. Quum enim aut nauſea, aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tenſio atque grauitas, aut inappetentia, aut oris amator vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æſtus & ſpirandi difficultas cum pectoris laterumve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi aſſiſtit: quum vehemens capitis dolor, aut temporum pulſatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut laſſitudo, aut ſummarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio ſolùm, ſed & toto morbi decurſu accuratiùs obſeruanda. Tertiò autem, quum iam febris ſpecies atque magnitudo innotuerit, laborantis conſtitutio exquiſitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in lie-

In liene,aut in ventriculo contractu aliiſve ſignis percipiatur,númve mala quædam affectio aut renes aut pulmones aut caput obſideat. Ac tum quoque de his quę dixi ſymptomatis perpendendum,an ex propria febris & cauſæ eius eſſentia,ánne ex veteri quadam vitioſa conſtitutione procedant:his quippe neglectis curatio nulla rectè inſtituitur. Iã verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris coniicitur, dies ſecundus non ſine vacuatione prætereat : ſæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capeſſunt. Non ſolùm igitur in valde acutis morbis,quorum materia turget. Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quovis modo acutis vtiliter ſtatim initio vacuandum. Secundus dies , quòd ferè tranquillior ſit,vacuationi accommodandus : cui tamen præparatio ſub primi finem ſyrupis aut clyſtere ſit præmiſſa. In morbis autem lentis ac leuibus , non æquè feſtinanda vacuatio:ſed cunctari ac ſuperſedere licet,dum certiùs conſtet de morbi genere,præſertim ſi vel ægroti conditio, vel ętas, vel cœli conſtitutio non facilè vacuationi conſentit. Si primis diebus quavis occaſione prætermiſſa ſit euacuatio, quo primùm tempore ſis accerſitus , quaſi incipienti morbo remedia decernes,omnibus quidem exploratis quæ initio inueſtiganda eſſe dixi. Hæc igitur in vniuerſum de quavis incipiente febre præfari viſum eſt. Nunc autem quod vacuationis genus,quæ medicamenta,quæ denique curatio,atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptiùs conueniat,particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium cauſa,indicia, & curationes.
CAP. VI.

FEBRIS , quæ euidentium cauſarum vi derepentè purum beneque habitum corpus etiam ab horrore inuaſerit,ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & prægreſſę cauſę putridam repentè ingenerant, niſi quum vitioſa ſubeſt corporis pręparatio. Licet autem per ephemeram ſpiritus ſoli incendantur , humoréſque puri ac boni duntaxat incaleſcant , agitati tamen horrores acrimonia ſua ſæpe excitant,febrémque ſudore ſoluunt. Itaque ſi calor halituoſus,& citra acrimoniam,vehementius increuit, corporiſque exolutio quædam exiſtit , pulſus celerior , frequentior , ac vehementior citra inęqualitatem (quæ putredinis index eſſe ſolet) ſi vrina nec colore,nec ſubſtantia,nec con-

tentis à naturali differt, & euidentium cauſarum inſueta vis præceſſit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quę ita repentè orta fuerit febris, ephemera conjicienda eſt. Ea autem cognitu difficilis, ſeu curatu perfacilis, ac niſi in peſtilentium ſit numero, toto genere ſalutaris eſt, ac ferè ſolet die naturali finiri, ſenſimque miteſcente calore decedere, interdum manifeſto ſudore, interdum perſpiratione ſola: quandoque dum vehementior fuit occaſio, in ſecundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandę omneis ephemerę communis ratio eſt. Etenim ſpiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque ſomno compeſcendi ſunt: in idque tumultus omnis & motus, nimiuſque luminis ſplendor arcendus eſt: ac niſi neceſſitas (vt quum ab inedia aut inanitione ſit) poſtulet, ſine cibo continendus æger eſt, dum ſeſe calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iuſculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdinave carne, in quo lactuca oxalis, bugloſſum & portulaca incoxerint: panis quoque ex eo iuſculo coctus & ipſarum carnium nonnihil oxalidis ve citrii mali ſucco vel omphacio intinctum oua inſuper ſorbilia, eorumque præſertim vitelli: fructus etiam paſſi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua ſimplex, eaque frigida, ſi nulla ſuſpecta eſt viſcerũ imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut ſolutum ſaccharum ſit, vel vinum album tenue & oligophorũ aqua multa dilutum. Sitis verò, quæ per febris æſtum vehemẽtius excruciat, lenienda eſt ſyrupo violato, iuiubino, aut adiantino, aut iulepo roſato, aut (quia dulcès moleſti ſunt) ſuccus limonum aut punicorum his affundetur, propinabunturque ex aquæ quadruplo aut ſextuplo. Inclinante iam ea dulcis aquę balneum confert, niſi aut putredinis, aut deſtillationis fluxioniſque ſuſpicio ſit. Quinetiam ſi compactior aluus negotium faceſſit, hanc opportunè molli clyſtere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio raro arte tentanda eſt, quod integra ſponte ſanato ſuccedat. Hæc igitur habenda eſt omnium ephemerarum communis curatio. Cæterum, vt earum varię ex euidentium cauſarum numero, ſtatuuntur ſpecies, quę & diuerſa ſymptomata proferunt. ita, & his leniendis peculiaria quędam aptantur remedia. Ephemera, quę ab ęſtuoſo aere, aut à ſolis ardore, aut à balneis, aut ab æſtuario inducta ſit, raro ſine capitis eſt do-

lore,

ſore. hunc vero lenire oportet oxyrrhodino ſimplici, vel eo cui olei nymphææ vel papaueris, vel vnguēti populei quiddam ſit admiſtum, aut etiam oxycrato ſimplici, vel eo quod ex aquis ſtillatitiis roſarum, plantaginis, ſolani atque betonicæ & aceti ſextante comparatum ſit. His non modo frontem & tempora, ſed & ſynciput quoque irrigare liceat, modo tepidis, modo frigidis. Contrariis ex cauſis ephemera quoque interdum ſuccenditur, vt quum æſtuans concalfactumque corpus derepentè in frigidiorem aerem ſe confert, qui cutim denſet atque conſtipet, nec concalfactos humores expirare ſinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminoſum deſcendit, quod minimè contingeret, ſi pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis eſt, vel ſudoris promotione, vel balneo calido: quod ſi horror in balneo percipiatur, confeſtim egrediendum, conceptam enim iam eſſe putredinem teſtatur: alioqui ſi diutius cutis conſtipetur metuenda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, laſſitudinem artuum muſculorumque dolores exhibet, quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat; quumque iam febris inclinare cœperit, ſudor fomentis blandè prouocetur, aut etiam dulci balneo, cui peculiare id ac proprium eſt eiuſmodi laſſitudinis dolores finire. Eadem ferè ſit ratio, ſi ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticuſve dolor excitarit. Neque admodum diſſimilis eſt ratio ſi eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandeſcentia, protulerunt: ſumma quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, biliſque feruor frenandus eſt victu potuque refrigerante, & vini abſtinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum ſtudio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex triſtitia proceſſerit, ignauior quidem exiſtit ac minus feruida, pulſuque languidiore & contractiore. Atque vt ex iis cauſis rarior eſt ephemera, ita quę fortaſſe inciderit, proprios ferè limites excedit, & cauſis perſeuerantibus in diuturnam lentam plerumque abit, quę marcorem accerſit. Per hanc omni ſtudio exhilarandus eſt animus, ſpiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atque muniendum epithemate odorato: ſummo ſarciendus eſt ſpiritus diſſipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus,

qui exhauſtus fuerat & corpus balneo ſine ſudore humectandum. Simili propè ratione curari ea poſtulat, quam fortè inanitio immoderata induxit, ſiue ex inedia aut ſiti intolerabili, ſiue ex vacuatione ſpontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compeſcit atque ſpiritus, non autem excitat aut impellit, corpuſque ſæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne ſuccedat, refrigerans humectanſque cibus etiam inuadente ea multoque magis inclinata, conceditur. At verò repletio immodica tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiſcitur, frequens eſt febris gignendæ cauſa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, ſi quidem inualeſcat aut diutius ea perſiſtat. Primùm enim ſuppreſſorum excrementorum vapore ſpiritus humoreſque inquinantur & incaleſcunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppreſſum corpus ingraueſcit, quæ peculiaria huic febri ſymptomata ſunt Præter cætera igitur confeſtim naturalis conſuetaque omnis vacuatio eſt mollienda: adſtrictior aluus clyſtere ſolicitanda: vrina parcior diureticis mouenda: ſudores præter naturam cohibiti ciendi ſunt diaphoreticis: hęmorrhoides, aut menſes, qui præter conſuetudinem ſubſiſtunt, proritandi ſunt: quemadmodum & vetus fiſtuloſumque vlcus, è quo conſueta ſanies iamdiu non emanauerit. Huius quidem ephemeræ facilis eſt id putridam tranſitus. Itaque ſi cauſis perſeuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat ſuſpectave ſit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ ſectione arceri poterit, ſi plethora iam grauis euaſerit. Ea enim ephemera, quæ ex ſubita frigidiuſculi humoris fluxione in inguina: aut in alas, aut in aliam corporis ſedem obtigerit, purgationem poſtulat, quemadmodum, & venę ſectionem quæ ex tenui feruidique ſanguinis irruptione in crura, in aliaſve ſedes, eryſipelatis ſpecie cum horrore inuaſerit, & quæ ex pruritu, ex ſcabie, ex furunculis, aut ex abſceſſu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiuſque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatemque pariat, diariæ plerumque fit occaſio: multo autem magis, ſi ex acriori calidioreque alimẽto fuerit, vt ex immodico generoſi vini potu, ex ſinapis, naſturtij, cęparum, alliorum, & aromatum eſu.

Sub hac ventriculus diſtenditur, ac plerumque dolet, caput vapore impletur: tempora pulſant: corpus ignauum, graue & inquietum exiſtit. Quocirca pręter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis eſt, inedia atque cibi parcitas apprimè eſt vtilis. Potus tamen, ſi implacabilis ſitis eſt, permittendus. Vomitio, aut etiam alui ſubductio accommoda, ſi malum crudelius increuit. Imò etiam ſi cruditas nondum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxiſſe videatur, purgatio accedat ex puluere hierę, aut rheubarbaro, aut ex ſenna, aut ex catholico, eaque ſic aptè comparata, vt ventriculum primaſque ſedes exquiſitè purget. Multò autem magis hæc neceſſaria fuerit, ſi ex immodico & intempeſtiuo fugacium fructuum, vt perſicorum, malorum, chryſomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis, & omnium quæ promptè corrumpuntur, eſu oborta ſit. Etenim corruptio, ſi diutius in ventriculo primiſve ſedibus reſedit, aut ſi hinc in iecur venaſque maiores penetret, cum ſpiritu humores ſanguinémque contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda eſt protinus, etiam ſi portio eius vomitione, aut alui deiectione ſponte proruperit: quandoquidem ſolus corruptionis nidor derelictus putridę febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electuario diarrhodon, vel aromatico roſato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moſchata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoque ventriculus oleo maſtichino, nardino, menthę, vel abſinthij, idque dum concoctionis bonitas exiſtat. Poſteriora hęc ephemerę genera, ſi vel cauſarum magnitudine inualeſcant, vel negligentius curentur, quod aliqua intus materia foueantur, in putridarum ſpecies deſciſcunt. Id autem certò & circumſpectius ex inclinatione pręuidendum. Si longa atque difficilis eſt diarię inclinatio, quam neque ſudor, neque mador excipiat, aut ſi à ſudore frequens adhuc pulſus inęqualitatem nanciſcitur, aut capitis dolor, aut ſitis, aut inappetentia, aut aliud ſymptoma perſiſtit, neque biduo triduóve pura ſequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè pretereundum duxi, febres quaſdam tum aſſiduas, tum intermittentes, artis vſu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certò referre poſſis. Quędam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem in-

terdum die ſæpius exaſperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut ſub veſperam, nullam intermiſſionem puram ſortitæ, blandæ quidem, & quibus laborans vix ſe teneri putat, pulſus tamen celeritate ac frequentia, laſſitudine, corporis grauitate, aut exolutione: interdum etiam grauioribus ſymptomatis conſpicuè. Quædam verò ad puram intermiſſionem deductæ ſine horroris ſenſu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut ſub veſperam, aut quavis occaſione recrudeſcunt. Eius generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à ſcabie, à furunculis, ab externis abſceſſibus, & ab acri deſtillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferueſcente, vel à ſemimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obſideat: hæc enim vitioſa illorum qualitas media quædam via eſt ad putredinem, in qua plerumque affectio ſubſiſtit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigerantéque ictu ſuſtuli, ſub quo natura qualitatis vitium ſola emendaret, ſi victus parum profuit, huic inſuper aut venæ ſectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui eſt ſolutio ſequuta.

De putridis febribus, Cap. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud Veteres modò, ſed & apud iuniores pleroſque ancipitem parumque tutam effecit cauſarum affectarumque partium ignoratio, neque enim humorum qui peccant recta eſt habita internotio, neque locorum in quibus illi computreſcunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandémque malè ſtatuunt tertianæ intermittentis, & continuæ, atque etiam cauſi materiam, illique ſedem perperam deſignant. Quocirca poſthabitis eorum ſententiis, traditas olim per demonſtrationem hac de re hypotheſes ſequuti, earum curationem trademus non contemplatione ſolùm, verumetiam vſu longo & obſeruatione comprobatam, idque veritate magis quàm aliorum teſtimonio & authoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione ſenſim auctus corpus vehementer concutiat, hinc deinde calor acer atque ſiccus cum pulſu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui ſummo acceſſionis vigore in ſitim inexhauſtam capitiſque dolorem pungentem & æſtuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat, nec ſupra horas duodecim productus, copioſo eoque calido & acri ſudore ſolutus integrè ſoluatur ac deſinat,

nat, Vt in intermiſſione nihil quicquam ſymptomatum ſuperſit, exquiſita tertiana expectari poteſt, ſi præſertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœliq́ue ſtatus in id conſpirent. Hanc vero proximus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima contineńſque eius cauſa bilis eſt ſuperuacua, citrina quidem, aut etiam praſina, eáque ſyncerior, nec frigido humore permiſta, non exuperans modo vel nimium exæſtuans, verumetiam putreſcens, idq́ue aut in propria cyſti, aut circum caua iecoris, aut in pancreata, aut in vicinis ſedibus. In iis quidem ea neque concreuit, neque obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhæreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis liberè diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & ſudores hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra ſeptimum circuitum producitur. Tanto autem breuior eſt, quo aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio: quibus vero non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finem, & in ipſa totius declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem facit. Acceſſiones ab ortu inualeſcunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium eſſe ſolet vehementiſſima: quæ deinceps ſunt inclinant ad ſeptimam. Si qua citius miteſcit, ante ſeptimam ſoluitur: ſi tardius, longius excurrit. Itaque acceſſione quarta ſtatus eſt & ſummus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc raro repentina criſi vt continua, ſæpius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehenditur, quùm ſcilicet bilis non admodum proſilit in venas: quùm autem eò fertur ſummè turpida eſt, acceſſione quarta, exinde vero inclareſcit, ſedimentumq́ue deponit: tum enim minus bile perfunditur, minuſq́ue ſunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non in incremento, aut in ſtatu intermittentium febrium, quemadmodum continuarum, ſed ferè in declinatione viſuntur, cum peccantis materiæ pars magna iam eſt exhauſta. Neque tamen ea noxiæ materię ſed cibi cocti indicia ſunt: neque preterea bilis ſuperuacua, quę putreſcens intermittentium eſt materia, concoctionem ſimiliter admittit atque putredo, quæ in maioribus concluſa venis continuam febrem profert.

Continuatum febrium iudicia.

Porro febres terminantur criſi, ſolutione, & commutatione.

CAP. VIII.

CONTINVAM febrem ſecunda, aut (quod tardiſſimum eſt) tertia hebdomada decretoriè ſoluit. Siue enim ſynochus ea ſit, ſiue cauſus, ſiue continua concluſa, ſi primaria, eſt putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt: quumque nulli viſceri, nulli parti affixa ea ſit, ſed in venarum capacitate cum ſanguine eiuſque ſero fluctuet, ſatis hoc temporis curriculo ſolet à natura domari atque concoqui, & nuſquã hærens excludi foraſque depelli: id autem decretoria eſt ſolutio illius: quæ etiam febris commutatione ſoluitur, quoniam hæc imperfecta quædam criſis eſt, qua non omnino natura poteſt materiam excludere, ſed ſubſiſtit ea aut in aliquo viſcere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea inquam commutatio, quia criſis quædam eſt, tertia ſaltem hebdomade fit. Quæ vero non repentè criſi, nec excretione, nec commutatione, velut abſceſſu ſoluitur, ea tamen vel decimoquarto die, vel vigeſimo ſummum feruorem ſummamque ſymptomatum ſæuitiam deponit, idque nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quaſi ſpeciem genuſque mutet, lento progreſſu & dierum numero ſenſim paulatimque deſinit. Longa huius eſt inclinatio, diciturque concoctione paulatim ſolui. Etenim vitioſus humor, qui ſanguini permiſcetur in venis, ac etiam ſanguis totus venarũ ſi vitioſus fuerit, diebus viginti aut triginta totus abſumi ſolet, ac ferè totus renouari, ſi modo purius ſufficitur alimentum, nec iecoris viſcerumque impuritas, aut vitioſa quædam conſtitutio obſiſtit. Si quam igitur febrem contingat ſupra diem vigeſimum pari aut etiam maiori acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu ſymptomaticam cenſeto: atque eam vel interiore phlegmone & abſceſſu, vel ex putredine viſceri alicui impacta profectam. Solutio autem quæ perfecta fit criſi imprimis optanda, vt quæ depulſa morbi materia omni, nihilque reliquum faciens, ſummam quietem & integram valetudinem reſtituat. Quæ vero ſenſim ac paulatim fit, vt maximè faſtidioſa eſt prolixitate, ita & minimè tuta, ſæpe cum metu recidiuæ. Atque ſiquidem ipſa declinatione (quia adhuc impurum eſt corpus) æger quicquam committat, facilè

cilè relabitur. Putridę porro febris continuæ criſis nulla fit perfecta ſudore: quanquam enim ſudor decretorio die (ex Hippocratis ſententia) confert, atque diſſipata, tenui quadam humoris portione febris feruorem lenit, & impetum ſedat, non tamen poteſt craſſiorem eam putreſcentem materiam educere, quæ febris eſt fomes. Sanguis quoque ſeu ex naribus, ſeu ex hæmorrhoidibus, ſeu ex vtero profluens die critico, licèt ſynochum ſoluat, neque tamen cauſum, neque continuam terminare poteſt: neque harum perfectam atq. tutam criſim feciſſe deprehenditur, quod exiguam duntaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris ſanguinis magna virium iactura educat. Abſceſſus vnus vt patoris aut bubo, nequit vniuerſam febrem excutere. At ſi vel plures ſparſim erumpant, vel vndiq. in articulos artuſve confluentes tumores excitent, febrem quidem ſoluere poſſunt, ac certè difficultate non modica, quod exorti dolores non parum excrucient, eoſq. ferè lenta quædã febris comitatur, ac tum febris non criticè nec ſolutione, ſed commutatione potius terminatur. Vna igitur alui ſpontanea ſolutio atque perturbatio continuam febrem tuto ac perfectè iudicat. Ea quippe ſola poteſt putridam febris materiam perfecta iam concoctione apparatam prorſus excludere, atque viſcera & maiores venas, ſordida illuuie obſeſſas, citra virium & naturæ iacturam & offenſionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas vero non item. Licèt enim ventriculus & circumpoſita, vomitione ſeſe facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potius per eas venas quæ è iecore in inteſtina contendunt expurgantur. Perſpecta igitur febris ſpecie cognitum hinc eſſe poteſt qua ratione ea ſi ſalutaris ſit, ſecundum naturam facilè, vtiliter, perfectè, ac tuto iudicari & decretoriè ſolui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progreſſu debeat, à natura dirigi, vt ad hanc conuenientem & perfectam criſim perueniat. Primùm autem in exquiſitis typis exercitari vnumquemque velim. Continua febris quæ ex ſua magnitudine, impetu & more, primis diebus cognoſcetur, iudicanda decimo quarto die, ſi exquiſitam motus & progreſſionis formam ſeruat. Primum quidem repentè inuadit, & certam atque manifeſtam habet inuaſionis horam. Quæ enim repentè inuaſerit, repentè quoque (niſi aliunde quippiam obſtet) ſoluetur: quæ vero clam obſcurè, & longa præcedente laſſitudine vel inæqua-

litate inuadens nullum manifeſtum ortus ſui initium habuerit, nec repentè nec criſi vlla ſolui poteſt:par enim exitus atque ortus eſt ratio.Rurſum quę nullius euidentis cauſæ vi,ſed in corporis animiq.quiete ſumma, vt ſub noctis, & ſomni finem ſuſcitatur,grauior ac multo periculoſior eſt quàm quæ prægreſſæ cauſæ impulſu, & poſt diei æſtum atque laborem obtingit: omnem enim ortus ſui cauſam intus habet in corpora.Febris igitur cuius formā & progreſſum explico,ſiue ab aliqua,ſiue à nulla euidente cauſa proceſſit,repentè prehendi ,certumque habet ortus ſui initium: hocq;modo blandum eſt ac mite,modo acre ac vehemens. Senſim hęc increſcit ad diem ſeptimum,licèt non pari ſemper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdum biduo) quum nondum putredo inualuit) ſanis non admodum diſſimiles,ſed quæ poſtea,augeſcente putredine, craſſeſcunt,rubent atque confuſæ ſunt. Interdum etiam ſtatim initio craſſæ,rubicundæ & confuſæ,mox dein obſcuræ coctæ exiſtunt: taléſque ferè in diem ſeptimum permanent, Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio,quam vel ſudor,vel ſpontanea alui bilioſa deiectio excipit:quemadmodum ſalutaris eſt & pollicetur perfectam criſim poſthac futuram.Sedata diei ſeptimi perturbatione vrinæ manifeſtam coctionem exhibent,eſtque tum verè morbi incrementum,licèt ab ea perturbatione, ſæpe tanquam ex imperfecta criſi ſymptomata miteſcant: æger enim plurimum leuatur,atque interdum ſine febre exiſtit. At iis,quæ ex ratione non leuant,confidendum non eſt,inquit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam perſiſtit, nonnunquam intermittit: ac deinde redit atque relucet. Vndecimo autem die febris aut redit,aut inualeſcit, iſq. ſummus eſt morbi vigor,qui ferè permanet in diem quartumdecimum. Hoc die atque interdum decimotertio,febris vehementius excandeſcit cum ſignis perfectæ concoctionis, nempe cum hypoſtaci alba,leui & æquali,quumque ea excandeſcentia & exacerbatio inclinat, febris repentè ſoluitur ac deſinit,idq.ſuborta deiectione bilioſa & copioſa quæ in diem vnum aut etiam in alterutra perſeuerat. Ab hac igitur perturbatione & copioſa alui deiectione æger neceſſario imbecillior euadit:at nihilominus ſi perfecta criſis ea fuit,febris nulla prorſus manet,nullus capitis dolor,nullum deniq.febris ſymptoma,ſed ſumma ineſt corporis tranquillitas: pleriſque tamen ſudor præſertim dormientibus emanat,quæ

nat,quæ omnium eſt euacuationum poſtrema. Hæc quidem perfecta eſt & repentina morbi ſanatio, cuius breuis eſt admodũ declinatio,tum ſolum durans, quum aluus ſolutior noxiam materiam excludit.Si non omnino perfecta criſis fuit, cohibita aut ſubſiſtente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & ſymptomata leuia comitantur:ſed non multo poſt omnia deſinunt,ac tum morbi inclinatio prolixior eſt atque manifeſtior, in qua & plures ſudores erũpunt.Si (quod rarius eſt) acutior febris ſeptimo die ſoluẽda eſt decretoriè,ea primo ſtatim die hominem vehementius adoritur, vrináſque rubras, craſſas, atq.confuſas promit:quarto vero die concoctionem quandã ſed quiete manifeſtiorẽ exhibet, nullâq.aut certè leuiſſima atq.minima remiſſione in diẽ ſeptimum perſeuerans, tum magna admodum perturbatione cõcutiens,repentina quoq.alui deiectione criſim habet,eámque modo perfectam modo imperfectam. Quæ vndecimo die ſoluetur,omnia quadam mediocritate habet,& rarior eſt ea ſolutio. Quæ vero vigeſimo die aut vigeſimo primo criſim eſt acceptura, ferè languidior initio exiſtit,die ſeptimo ſummam cruditatem habet,quæ in vndecimum ac ſæpe in decimum quartum perſeuerat: ac tum ferè primum apparente concoctione miteſcit,idq.interdum vacuatione quadam imperfecta,interdum etiam nulla. Raro enim fit vt in diem viceſimum ſumma illius ſæuitia perduret: quumque ſeſe illa remiſerit vigeſimo tamen appetẽte,excandeſcit & perturbatione ſuborta,alui tandẽ eruptione bilioſa ſoluitur,quæ in plures ſæpè dies continuat.Hic autẽ obiter animaduertendum,febris atque ſymptomatum ſæuitiam,quum primum ſigna concoctionis apparẽt,ſæpius miteſcere:neq.vſu obſeruauimus in ipſo ſtatu cõcoctionis omnia eſſe grauiſſima,neq.(quod dixit Hippocrates) omnia cũ incipiũt & finiunt leuiora eſſe, cum conſiſtunt grauiora.Raro enim fit,vt tempora concoctionis prorſus reſpondeant & conſentiant ſymptomatũ temporibus.Id autem idcirco contingit, quod non parum materiæ morbi vacuatione ſubtraximus ante concoctionẽ, qua ſubtracta tum febris,tum ſymptomata eius miteſcunt. Fortaſſe autẽ Hippocrates omnia cenſuit in ſtatu fieri grauiſſima,quum curatio tota naturæ committitur, vniuerſaque morbi materia conſeruatur in extremam criſim. Tum quippe ratione optima & criſis ipſa vehemẽti perturbatione fit,& ſtatus quoque criſim præcedens vehemens exiſtit

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi perturbationi & criſi periculum non deeſt, præſtat certè multo ante tempore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps tranquilliora & tutiora ſuccedant. Atque licet & venæ ſectione & medicamentis purgantibus multum ſit illius materiæ ante iudicationem detractum, natura nihilominus motus ſuos ſtatis temporibus obſeruans, concoctionem ac tandem decretorio die criſim molitur ac perficit, ſed tamen perturbatione atque vacuatione minore. Id igitur in morbis ſalutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant & ſecuriore tranquillitate ſoluantur. Nonnunquam etiam leuiter exitiales ſalutares reddit. Hæ formulæ ſunt continuarum febrium, quæ perfecta criſi terminantur ad ſalutem.

De febribus continuis quæ criſi non terminantur.

CAP. IX.

CONTINVA vero febris, ſi criſim habitura non eſt, vix initio poteſt internoſci, at in progreſſu, præſertim quum iam concoctionis ſigna apparebunt. hinc autem dignoſcitur, quod neque vomitio, neque alui deiectio bilioſa vlla ſpōte fit, nec facilè ſudore corpus diffluit, nec facilis eſt aut libera ſatis medicamentorum purgatio: ſed quaſi præcluſis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore exiſtente, nullam natura vacuationem ſponte molitur. Raro quippe perfectam criſim natura efficit, quā non antè ſpontanea quadam vacuatione præmonſtrauerit. Contra, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purganti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præſertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones bilioſæ ſponte prodeunt, facilè laborantis tolerantia futura criſis ſperari poteſt. Continua igitur febris, quæ iam apparente concoctione ſalutaris ſperatur, ſi nulla vacuatione ſpontanea impetum fecerit, ſenſim atque paulatim concoctione atque digeſtione ſoluetur. Licèt autem nullas ſponte vacuationes exhibeat, ſingulis tamen criticis diebus exacerbationum impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem oſtendit: quúmque vel ſeptimo, vel quartodecimo, vel vigeſimo die, perfectæ concoctionis ſignis apparentibus, ſummum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore ſeſe remittit, ac perſeuerante concoctione ſenſim decedit, dum prorſus deſinat, nulla vacuatione ſuborta. Hoc autem tempus totum eſt morbi declinatio.

tio, quæ longa planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, ſed ſenſim concoctione ſoluitur, facilè minimóque errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purum, atque à perfecta criſi manet: quúmque priſtinæ qualitatis nonnihil etiamnum retineat, ſi quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, faciliſque in priſtinum morbum relapſus. Corpore vero per criſim exquiſitè purgato, nihil efficere poteſt externarum euidentiúmque cauſarum iniuria. Eſt porrò tertia febrium ſolutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nonnunquam (ídque ſępius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quum craſſior eſt venarum materia, quàm vt in aluum prorſus exturbari poſſit: atque quam magna viſcerum obſtructio ac denſitas obſiſtit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab his quippe cauſis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excuſſa, nec excidere potens in aluum, hæret ac ſubſiſtit in mediis viſceribus, illícque fixa & obhærens, ſeruanſque putredinem ex loci, id eſt, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit, quæ præſertim materiæ ſitu à continua differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in ſummum corpus expellens, dolores articularios infert pro ſolutione, quam criſi tentat & molitur, nec tamen perficere poteſt. Sic & abſceſſus & bubones interdũ ſub febris finem erumpere videmus. De iis porrò febribus, quarum materia turgere dicitur, quos impetus faciant æſtimandum, vt intelligatur, quis earũ tandem ſit exitus futurus. Cauſa quæ hunc illarum impetum facit, non ſimplex eſt putredo, ſed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulſus humor nullo poteſt loco ſubſiſtere, ſed in venis maioribus, licèt cõcluſus, huc tamen illúcque, quaſi æſtuans vt mare, effertur, ac plerumque è venis in nobilem aliquam partem erumpit: Noſcitur autem materia turgere, quòd in ea febre, licèt nec dolor vllus nec calor atrocius vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnaque inquietudo atque iactatio. Dolores quibuſdam modò in hanc, modò in illam partem inſiliunt: quúmque materia ſeſe aliquò infixit, ſæuiora ſymptomata emergunt. Itaque alios ſumma ſpirandi difficultas obſeſſis pulmonibus premit, cum ſuffocandi pe-

riculo: alios ſyncope repentina,aut periculoſa animi defectio: quam interdum vidi ſupra horas 24. ſine vllo pulſu perſeuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuaſit,ac deinde eius impetu & ardore ſedato cataphora:nonnunquam in externas quoq. partes proſilit ſummo dolore,tanquam ſit abſceſſus futurus & erupturus modo in alas & inguina,modo in latus,idq cū tuſſi, cū ſpiritu difficili,& cum expuitione cruenta,quaſi vera pluritis eſſet.Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præſertim materia turget,prorſus(vt inquit Hippocrates) incerta ſit prædictio. Ancipites enim ij ferè ſunt, & inopinata quoq.eorum ſymptomata,ídque ob turgentis materiæ impetum:neque ſi iam concoctio appareat certa ſalus eſſe debet.Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt,vt laterum dolores,ſanguinis vomitiones & expuitiones,exanthemata purpurea, bubones,parotides, animi defectiones, aut ſyncope,pro criſi perfecta cēſeri minimè debent:licèt enim ipſum humoris furorem atque malignitatem interdū finiant,reliquam tamen putredinem, quæ præcipua eſt febris cauſa,non eximunt: ſed huic neceſſaria eſt alia maior, éaque vniuerſalis,vacuatio, quæ totius febris iudicatio ſit: parotidas igitur,vel delirium,vel cataphoram,at non ipſam febrem vniuerſam ſoluit.Hactenus omnem rationem atque formam expreſſi,qua continuæ febres ſalutares progrediūtur,& qua etiam aut repentè criſi,aut ſenſim concoctione ſoluantur,ſiue earum materia turgeat,ſiue non turgeat.Nūc de exitialibus dicendum,quis earum progreſſus,& quis exitus ſit:idem quoque de peſtilentibus.

De exitialibus atque peſtilentibus febribus. CAP. X.

EXITIALIS eadem plerumq.ac ſalutaris febris exordia ſunt,nec ſæuitiæ eius,nec ſymptomatum vis aut ratio diuerſa: at progreſſu vniuſcuiuſque genus dignoſcitur. Aliàs enim ſtatim ea dum incipit vehementer conturbant taliſque perſiſtit: alias à leuibus orta initiis ſenſim inualeſcit, dum ſummam vehementiam aut malignitatem nacta prorſus iugulet. Atqui alterutrum etiam incipiente ſalutari febre deprehenditur, raroque primis diebus exitialia ſigna exiſtunt. Quocirca initio nihil de morbi exitu cito pronunciandum,ſed omnia adhuc in ancipiti verſari. Atque licèt nōnulla ſymptomata miteſcant,vt hinc aliquid melius ſperari poſſit, quamdiu tamen confuſæ aut crudæ apparent

vrinæ, ſpes ſemper dubia & incerta, atque inter ſpem metumque verſatur æger, præſertim ſi acuta febris & anceps eſt. Nonnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibuſdam tertianis) certa eſt ſalus. Si deinde quarto, ſeptimo, alióve decretorio die aut circiter manifeſta elucet concoctio, ſpes quoque elucet, ſi modò ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida eſt. Perſeuerans vero atque in dies melior ſuccedens concoctio, certæ ſalutis eſt nuncia: modo nec peſtilens febris ſit, nec malignitatis occultæ particeps. In peſtilente ſimplici vrina nonnunquam toto decurſu concocta exiſtit. In peſtilente, quæ eſt coniuncta putridæ, licet quæ confuſa & cruda fuerat vrina, ſuperata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodum raro) in putrida ſimplici, quæ nullius erat malignitatis peſtilentis particeps, notaui poſt vrinas diu concoctas interitum nullo errore conſequi. Vrinis igitur non ſemper fidendum, niſi & vndique meliora ſigna compareant, præſertim ex pulſu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes ſit, ſi crudæ vrinæ, aut etiam obſcuræ ſeu ex dimidio coctæ diutius perſeuerent, diemque decimum quartum excedant, ſi natura nullam procedente morbo vtilem vacuationem per os, per aluum, aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut ſi vehementior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tum quidem anceps adhuc morbus eſt: ac tum ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebunt ſalus quidem ſperari poteſt, non criſi, ſed lenta paulatinaque concoctione, cui ſanè diuturnitas comes eſt. Sin vero omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutius perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis eſt, ac deinde ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox reſpiratioque difficilior euadit, & laboranti robur viréſque concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini ſuccumbit. Quanto poſtea deteriora hæc omnia fient, tanto propinquior exitus erit: ad hæcque attentus ſi diligenter æſtimes quantum vires declinent, aut quantum ſuſtinere morbum queant, æſtimare quo-

que poſſis quando moriturus ſit æger. Exitialis morbus interdum ipſo ſtatim initio dignoſci poteſt, quũ ſummo quodam furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuúmque calorem premit ac ferè obruit, ſpiritu difficili, cum vomitione vel nauſea, cum pulſu paruo ac celeri, cum magna corporis diſſolutione, & cum vrinis confuſis. Qui ita ſtatim dum incipit, tam ſæua & tam exitialia ſigna exhibet, vix arte poteſt euinci. Licèt enim vacuationes idoneæ tempeſtiuè decernantur, aut etiã ſponte contingant vtiles, quibus noxij humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia ſigna permanent, aut etiam deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quum igitur procedente morbo ſic omnia progredi videbuntur, deplorata ſit omnino ſalus. Exitialis alius eſt initio qui lentius inuadit atq. progreditur, nec multum diſtat ab eo qui ſimpliciter crudus eſt, atq. is ſanè anceps eſt: quia licèt quædam pre ſe ferat lethalia ſigna, ea tamen emendari poſſunt, & qui ſic leuiter exitialis eſt, arte poteſt ſalutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia ſigna non adſunt: hícque quandiu crudus eſt, facilè poteſt vel errore, vel negligentia in exitialem tranſire. Quorſum autem fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehendi poteſt. Salutaris ſimpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atque licèt nulla artis ſubſidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, ſponte tamen ſua ſoluitur ad ſalutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per acceſſiones multæ bilis ſpõtanea vacuatio contingit, febris ſine medicamento integrè ſolui poteſt. At quum ea aut nulla, aut parcior exiſtit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris ſpeciem mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaque ſtatim die ſecunda, cùm iam acceſſione ſoluta, deterſóque ſudore, laborans cibum ſumpſerit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam ſerius, ſi longa ſperatur intermiſſio futura, in qua ante proximam inuaſionem totus compleri poteſt purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura ſit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque (vt dixi) coarctatus ſit is, ſtatim initio eius nonnihil tempeſtiuè expurgandum eſt, præſertim ſi vel oris amaror, vel cordis dolor, vel nauſea, vel in appetentia, vel ſtomachi

præ-

præcordiorumque dolor, vel ſuffocatio acrius viget. Si verò hæc deſint, nihilque ſollicitet poſt circuitum ſecundum, differri medicamentum poteſt. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermiſſione, clyſtere molliente atque detergente, & apozemate, quod leniter obſtructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adianto, aut ex ſyrupo adiantino, vel è cichorio ſimplici: in acceſſionibus quoque de ſyrupo acetoſo, vel è limonibus, vel oxyſaccharó. Si tempeſtiuè purgandi occaſio quavis ex cauſa periit, primo quoque tempore accerſitus hanc decernito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla caſſiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut ſi quæ dixi ventriculi tædia deterſionem maiorem poſtulent, ex diluto rheubarbari, vel ex ſennæ decocto iure, vel ex his aptè permiſtis, ac tum laborantis naturæ & ætati tum regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accommodatis. Hieram quidem etiam ſimplicem, quòd humores maximéque bilem acrius incendat, febrémque in bilioſis nouelota aloe ſuſcitet, non admiſerim: nec myrobalanos, quòd tandem adſtrictione humores viáſque coarctent: qua ex cauſa rheumbarbarum ſine aperientibus & lenientibus pleriſque incommodum: nec præterea acriorum medicamentorum, quæ vel ſcammonio vel turpetho conſtant, lenibus iſtis quidquam permiſtum, niſi fortè robuſtis qui ægrè purgantur aut hyeme rigidioreque cœlo: Ad hanc quidem purgationem licet præparatio quædam (vt dixi) conducat, minimè tamen eſt neceſſaria, vt neque concoctio ex vrinis, quod è primis his ſedibus humor aut ſponte prorumpat, aut facilè trahatur. Venæ ſectio exquiſitæ tertianæ eſt incommoda, vt quæ ac vtilem neceſſariũ humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus eſſe ſolet, paucique ſanguinis: bilis verò acrior ipſa febris materia ſub cauo iecoris exuperare & æſtuare, quam venæ ſectio minimè eximit, nec proinde morbi ſubſtantiam minuit. Imò verò ſi vel ſponte, vel arte nimium profuſus ſanguis ſit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febremq́. inualeſcere. Peccăt igitur qui ex vrina craſſa atque citrina ſtatim mittendum ſanguinem pronũciant. Ea enim non ſanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quæ ardens eſt, & flammea, ac verè rubra, ſed bilis è iecore effuſionem portendit, quæ in tertiana perinde ac in ictero, & in hydrope, non ſubſtantiæ ſan-

guinis, ſed vni ſero permiſcetur, præſertim acceſſionis vigore. Ita enim ſecta fortaſſe tum vena videas illam ſanguini minimè permiſceri, nec cum ſanguine concreſcere, neque ſanguinem, ſed ſerum ipſum bile inquinari, quod poſtea in intermiſſione emictum purius apparet. At nihilominus ſi quãdo febris ea in corpus inciderit bene carnoſum, boníque habitus, cui amplæ venæ copia diſtentæ ſint, & plethoræ ſpeciem exhibeant, ob quam febris ſymptomata grauiora exiſtant, vt capitis dolor, temporum pulſatio, ſpiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonoſa laſſitudo, ſummaque iactatio, ſanguinis vtique ob plethoram venę ſectione minuendus eſt, perinde atque ſi tertianę febri pleuritis ſuperueniret: quod certè non febris, ſed eorum, quę aliunde committantur, ſymptomatum gratia, conceditur. In plethora, ſi non iuuet, non tamen læſura eſt venę ſectio. Ita igitur de ſanguinis emiſſione in tertiana febre ſtatuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxię bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & ęger leuatus quodammodo eſt, ſequenſque acceſſio tum breuior tum mitior, & eius ſymptomata faciliora exiſtunt, totius morbi breuitas ſperanda eſt. Reliquo igitur eius tempore ac progreſſu apozematis, aut ſyrupis leniter refrigerantibus & aperientibus obſtructiones blandè ſoluentur, & naturę opus dirigetur nequid ſubſiſtat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex ſeminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, ſyrupo quoque adiantino & è cichorio ſimplici quibus & interdum acetoſi ſimplicis portio adiecta ſit. Sępe enim tertiana mitior, cuius pauca eſt materiæ putris, vna leni purgatione tollitur, ſępe etiam feruidioribus papulis circũ labra naréſque obortis ſponte ſoluitur: quanquam & hę interdum ſolius feruoris ſint indices, & cum his febris perſiſtat. Iam vero ſi tam acris eſt febris, tantaque noxiæ materię vis, vt data purgatio non quod ſperabatur contulerit, nec breuior mitiórve ſequens fuerit acceſſio, quod defuit indito clyſtere ſupplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit ſollicitanda, vt natura ad eam aliquãdo futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipſa febris intermiſſione apozemata, & ſyrupi offerendi ſunt, quibus tum incidendi, tum detergendi maior vis inſit, cuiuſmodi ſunt quę pręter commemorata, apij quoque, & petroſelini, & fœniculi radicem in aceto maceratam, & hyſ-

ſopi nonnihil continent:ſyrupus etiam byzantinus,& endiuiæ,& nonnihil acetoſi compoſiti. His igitur recludendæ ſunt viæ, attenuandíque humores etiam bilioſi quum non facilis eorum eſt aut in ventriculum,aut in aluum excurſio. Si bilis vel ſponte, vel iſtorum ope concitata iam frequentius aut vomitione,aut deiectione prorumpat,tutus ac breuis morbi exitus erit.Ac ſi eius duntaxat quædam veluti ſtimulatio appareat,vomitio quidem præcipuè acceſſionis initio vel hydreleo,vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clyſtere in intermiſſione procurabitur.Eadem quoque opera tum vrinæ tum ſudores liberè & copiosè cientur:tametſi ad bilis euacuationem minus conueniant atque vtiles ſint. Hæc in vehementi & exquiſita tertiana ad quartam ferè acceſſionem molienda ſunt. Ab hac verò ſi (vt plerumque fit) vrinæ minus craſſæ, & citrinæ purioréſque iam euadent, & hypoſtaſeos quoddam ſignum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium eſt.Quòd ſi præterea ſequens circuitus breuior atque tranquillior inclinantis totius morbi initium portendat,quod reliquum eſt morbi iam dominanti naturę committi poteſt,pręſertim ſi reliquam vacuationem æger auerſatur ac metuit, multo autem magis ſi quæ ſpõtaneę vacuationes ſatis procedũt, & nihil ſupra exquiſitę tertianæ conditionem obtigit,tametſi & in iis moderata quoq; purgatio conducat,morbumq́ue tuto ſoluat. In iis ſaltem tũ tẽporis natura ad ſpontaneã curationẽ apozematis atque ſyrupis, vt dixi, dirigenda. At vero ſi quinta acceſſio ſextavę vehementior ſit, aut ſymptoma quoddam acrius inualeſcat, aut vrinę nondũ ſatis purę exiſtãt, metúſque ſit ne proprios limites febris trãſcẽdat nõ vtilis modo,ſed & neceſſaria ante acceſſionem ſeptimam purgatio ex rheubarbaro macerato,vel ex rheo & ex ſenna vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturaq́ue acceſſione proxima ad perfectam indicationẽ incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquũ fiat.Quinetiam ſi febre ſoluta ſymptomata quædam diutius perſiſtant,vt cibi faſtidiũ,ſitis, capitis dolor & cætera,nec facilè æger cõualeſcat à morbo, ne quod ex morbo derelictum eſt recidiuã faciat, purgatio quoque neceſſaria:ſic enim tutior ac firmior ſanitas exiſtet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquiſitæ ardor pariter cum cauſa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, ſalubriter per ea fiet, quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum

humorem impingunt, nec diſſari prohibent, nec vaſorum meatus coarctant, dum etiam febrem reſtinguunt eius pariter cauſam diſſipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imo etiam ſi ardentior febris æſtus vires nimium proſternit, & ægrè tolerari poteſt, cauſæ obſeruatione aliquantum prætermiſſa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis diſſolutionem cohibeat) vtitor, viréſque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remiſſo feruore ad cauſam reuerſus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem ſubtrahe. Non pauci iuuenes atque robuſti in tertianæ ſimplicis & exquiſitæ acceſſione, trium horarum ſpatio, ab iis qui cauſam ſolam intuerentur, veſtibus multis extincti, & ſiti ſudoribuſque exhauſti fuere.

Summa refrigerandi nutriendiq; ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purumque aërem ducere poſſit, eumque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, ſparſa quoquoverſum aqua gelida & aceto, ſtratis herbis frigidis, vt ſalicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, roſarum & violarum: odoribus quoque & roſis, violis, nymphæa, & ſantalis, aqua roſarum ſtillatitia, & aceto & camphoræ momento conſperſis. Tum temporis non multis, ſed admodum leuibus veſtibus tegendum corpus eſt, ne vniuersè refrigeſcat. At ſi nihilominus ardore nimio id torretur, in ipſo vigore æſtuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permiſceantur donec albeſcant: huic & aceti ſextans interdum adjici poteſt, & vice ſimplicis olei roſatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum ſubſtitui. Id autem iocineri, renibus, ęſtuantique capiti induci poteſt, idque tutò, ſi modò nulla tuſſis, nulla capitis grauitas, nulláque deſtillatio moleſta ſit, nec cataphora profundiórve ſomnus obrepat. Epithema iiſdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore ſtillatitio roſarum, violarum, plantaginis, ſolani, nymphææ, & aceti ſextantē, in quibus ſantali & camphora, aut paſtilli albi Raſis ſoluti ſint. Ex iiſdem quoque tracta pſyllij vel cydoniorum mucago eximiè opitulatur. Obſeruandum autem, ne hæc inſtante ſudore corpori inſideant illiúſque eruptionem cohibeant, breuémque morbum producant: quanquam longitudo interdum optabilior eſt acrimonia. Interiora verò corporis ſi æſtu atque ſiti vrun-

tur

tur lenienda ſunt ſucco vel aqua cucurbitæ, aut melonum, aut cucumeris, aut eſu oxalidis, portulacæ, lactucæ, & aceto, quæ aut crudæ ſint, aut aqua feruente contabuerint: aut, ſi fortè corroboratio quædam adſtrictione petitur, ſucco mali punici acidi, aut limonis, aut citrii, aut ceraſii, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, eóque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm ſyruporum maior refrigeratio. Hæc ipſa alimenta quoque ſunt, in quorum moderato vſu olim veteres tenuiſſimum victum collocauerūt, quemadmodum & lòngè tenuiſſimum, in cibi potúſque abſtinentia: ab hoc ſenſim ad tenuem, & ad plenum, qui ſanctum & integrè valentium eſt peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidusque habendus eſt, ex materia leui. Primus autem cibus eſt aqua hordei ſimplex, quæ refrigerando, humectandóque leniter abſtergit: deinde aqua mulſa, quæ melle temperata minùs refrigerat, ſed magis abſtergit & aperit: vel aqua ſaccharo condita, quæ minùs quàm mulſa viſcera calfacit, ſed minùs quoque abſtergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abſtergens, leniens, ſitim compeſcens, nuſquàm ductuum viis adhæreſcens. Hæc ſequitur ſorbitio è pulli gallinacei vel columbini iuſculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, bugloſſum, & vua acerba incocta ſint. Mediæ verò materiæ ſunt ea ipſa olera, deinde hordeum integrum ſaccharo conſperſum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta: ſequitur quæ ex pullorum iuſculo coquitur: hinc piſces ſaxatiles, deinde oua tremula ſine teſta in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporatio elicita modò ſimplex, modò roſarum bugloſſi, aut violarum ſaccharo temperata. Valentioris iam quodammodò, ſed nondum plenæ materiæ ſunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarum caponumque extrema, deinde ius eorum feruore conſumptum, & quod iam quaſi in gelu concreuit: ipſa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur ſucco quodam refrigerante intincta, vt carnis saporem quodam modo ſopiat: quod & amygdalæ tunſæ iuſculis quoque præſtant. Quæcunque iam craſſiuſculæ ſunt materiæ, vt ea ipſa aſſa, & perdices, auiculæ montanę, lepuſculi aſſi, & aſſorum quorumvis expreſſus ſuccus, aut qui elicitur è carne in diplomate ſine aqua elixa, quòd nimium alant, ęgrè coquantur, ę-

ſtumque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, ſed in ſanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur, id ex ſucco, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi poteſt. Potus eſto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aqua hordei ſimplex, vel aqua cum ſacchari ſextante feruefacta, vel quivis potus ex his quos connumerari refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis ſextante conſperſa: ſic enim magis refrigerata, & citra viſcerum offenſionem, quoquouerſum expeditiùs digeri diſtribuique putatur, Frigida verò quæ pura ſit ac ſimplex, minimè cibis permiſcenda. At verò quum ſummus ardor ingénſque ſitis ſummam quoque refrigerationem poſtulant, ſine qua metuitur ne nimium vexatus æger exareſcat, marceſcat, aut fortè exhauſto ſpiritu breui exoluatur, præſtanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipſa quoque ſynochi, cauſi, aliarumque continuarum ardentium peculiare remedium eſt, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare conſilium eſt. Id tamen non niſi eorum quæ ſequuntur obſeruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere ſolet. Laborans bono ſit habitu, carnoſóque corpore, integris viribus, inſito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læſionem vllam aſſuetus: ei quoque pectus & viſcera firma ſint & valida, ſine dolore, ſine obſtructione magna, ſine tumore, ſine abſceſſu: nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget Hæc igitur cùm adſunt, magna ſiti antecedente, frigida aqua copiosè, ad duas circiter heminas, & vltra ſatietatem epota, dum venter præcordiaque diſtendantur, ſatiſque refrigerata ſint, & horrore quaſi inalgeſcant, ſummum febris ardorem tutò extinguit, Protinus autem multis ſtragulis operiendus eſt qui bibit, moxque cogendus vt vomat, aut aluum copiosè deiiciat, aut ingentem ſudorem effundat. Cohibita enim aut ſubſiſtens tanta frigidæ moles, ſummo vitæ diſcrimine, natiuum calorem cum febrili pariter extinguit, aut ſaltem partem nutrientium functionem tollit, ſpirandi difficultatem, tremorem, atque conuulſionem, deglutiendi meiendique difficultatem infert, ipſas inſuper ductuum vias coarctans, morbique materiam compingens, morbum multò diuturniorem

niorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipiat, qui contrà affecti fuerint, extenuati,exangues, imbecilli, pauci caloris, non aſſueti eius potui,viſceribus dolentibus,tumentibus, obſtructis,aut vlceratis,maximè autem ſi adhuc crudus eſt morbus: vnde conſtat,febribus intermittentibus, quarum ſcilicet peccans materia in primis eſt viſceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduerſiſſimam eſſe:neque ſemper continuam etiam,quæ ardens fuerit,tuto extinguere: & ſub tanta refrigeratione omnino ancipitem eſſe febris curationem. Talis igitur per febres eſto cibi potuſque qualitas. Quantitas vero vtendique ratio non parum difficilis: ſumma quippe controuerſia certatur,quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præſertimque Aſclepiades,primis totius morbi diebus non modo à cibo, verum etiam à potu abſtinendum putabant: vt ne os quidem elui ſinerent: ita quidem ſuperantem materiam minui digerique rati,ſi nulla noua accederet. Eam Hippocratis ſententiam eſſe cenſuerunt: quia,inquit, vbi morbus peracutus eſt,ſtatim & labores ſummi fatigant,& tenuiſſimo victu (quæ pura eſt abſtinentia) vti neceſſe eſt. Quum vero ægrum triduo per omnia fatigaſſent,quarto die cibo deſtinabant,interdum etiam quinto aut ſexto, ſed quartus in pleriſque ad initium cibi aptiſſimus habebatur. Dein vero altero quoque die alebant, ac vlterioribus diebus ſummo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberius dum prorſus morbus decederet. Poſtea vero eorum æmuli cum ægris mitius agere cœperunt, pauloque maturius alere. Sed hæc fuit eorum olim doctrina, qui purgantia aliáque medicamenta ex arte ſuſtulerunt, omnem prorſus curationem vno victu moliti. Quoniam vero qui prorſus computruit humor inedia abſumi non poteſt,ſed quod totus præter naturam ſit, medicamento exigendus eſt, neceſſario quidem non ex victu tantum opportuno, ſed ex medicamentis quoque inſtituenda eſt morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ lædit,pars crudior concoctione per inediam victumque tenuem,pars corruptior purgatione extenuanda. Itaque quum ex interiorum cauſarum obſeruatione nunc tutior quam olim expeditiorque morborum curatio ex medicamentis conſtituta ſtabilitáque ſit,non tam exquiſitè tenuis victus imperandus,neque omnino vires abſtinentia infringendæ ſunt,ſed tenui cibo

ſuſtinendæ, vt facilè neceſſariam medicationem ferant. Vix vlla die æger abſtinere rectè poteſt. Si per initia ventriculi præcordiorúmque dolor, aut tenſio, aut nauſea, aut cibi faſtidium, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamento, tum parciore victu demenda eſt materia, præſertim ſi ante actis diebus laborans gulæ liberaliùs incluſit. Deinde verò ea imminuta quum iam pariora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu æſtimandum quovſque producendus is ſit, aut quando ſummum vigorem habiturus. Si peracutus exiſtit, & ex eorum numero qui ſtatim dum incipiunt floreſcunt ac vigent, ſtatim quoque tenuiſſimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem ſeptimum excurrat, ſimpliciter tenui: ſin vero in decimum quartum diem producendus videatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior ſit, ſenſimque minuatur dum ad ſummum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuiſſimum præcipit Hippocrates. Sic igitur temperandus eſt, vt in ſummo vigore ſummè quoq. tenuis ſit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires non acquirat, ſed duntaxat paulo infirmiores confirmet, vt aduenturi mali ſpatium ſuſtinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum ſpontè fient vacuationes tolerare poſſit, & ne ante ſummum vigorem deficiat atque hebeteſcat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cum maximè in morbi concoctionem pugnamque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorem victum deuerges: quandoquidem (vt eſt apud Hippocratem) victus nimis tenuis & exquiſitus paulò pleniore periculoſior eſt, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficilius ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia ſunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exaſperantur atque fatigant, obſeruanda hæc tempora ſunt: inſtans acceſſio, initium, incrementum, ſtatus ſeu vigor, deceſſio, remiſſio, aut etiam intermiſſio, ſi perfecta integritas eſt inſecuta. Integerrimo corpori cibus eſt offerendus, minùs enim corrumpitur qui in vas ſyncerum demittitur. Itaque ſi tempus intermiſſionis in intermittente, aut etiam remiſſionis in continua febre, longius eſt, eius initio quum iam maximè omnia tran-

quilla ſunt,& arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, rurſumque ſecundo ſi longum eſt interuallum. quum quietis breue tempus erit: & maturè altera timetur acceſſio,inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tuto dari poteſt: præſtat enim decedente febre quàm inſtante ægrum cibo deſtinari. Eadem ratione,ſi vaga febris eſt,& incertum eius recurſuræ tempus, ne inopinato eum excipiat,quandocunque quis ex acceſſione leuatus apparebit, etiam ſi nondum ex toto integer ſit, cibum aſſumat,& cibus ſemper ab acceſſione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam,ſi bis eodem die acceſſiones complures hominem adoriantur, poſt grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in acceſſione iubet Hippocrates prorſus abſtinere,& totius eius tempus ſine cibo præterire. At nihilominus ſi quis propter virium imbecillitatem deficit,nullo acceſſionis tempore non eſt ſuſtinendus, idque aut prunis ceraſiíſve coctis, aut conditis ſaccharo, aut hordei cremore,aut etiam pauco concreto carnium iure,quæ refrigerata ſitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur inſtante quàm incipiente febre,& increſcente quàm ſummè vigente.In ea porro febre, quæ continua eſt & remiſſionem nullam habet, neque lenior vnquam fit,antelucanis horis,quibus omnes ferè in ſomnum propenſi ſunt,vt matutino tempore, quod natura ſua leniſſimum eſt,plenior dandus eſt cibus,quàm meridiano aut veſpertino,quo ferè aſperior morbus eſt.Veruntamen in homotono febre aptæ ſunt cibo horæ, quibus & integra valetudine quis ali conſueuit. In quacunque nihilominus febre continua vis corpori deeſſe videtur, & arterię præ exilitate concidunt,& laborans exolui ſe metuit,cum cibo fouere, viréſque recreare licet.

Syptomatum quæ per febres affligunt remedia.
CAP. XII.

RIGOR continuæ febri ſuperueniens, quòd eam plerumque ſoluat,in malis non eſt,nec vlla ratione cohibēdus,ſi eum præſertim ſudor excipiat. Frigus autem, horror,aut rigor intermittentium inuaſionibus ſi vehementiùs fatiget corpúſve concutiat,leniri tuto poteſt. Primùm autem ſub expectatione acceſſionis maturè veſtibus multis operiendus eſt æger,& omni potione prohibendus: ſummis partibus,& iis quę plurimum inalgeſcunt, adhibenda

fomenta calida atq. ſicca, vt lapides candentes, aut titiones extincti: ſimul quoq. obuolutus laborãs ſpiritum diu continere debet. Si nihilominus horror rigorve prorumpat inter veſtimenta, extremæ partes perfricandæ ſunt oleo chamæmelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguẽto quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyretrive conficitur. Si vnctionum grauis eſt vſus, ea ipſa in aqua vitæ maceranda ſunt, qua dein expreſſa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementius rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acrius inualeſcat, cõmodiſſimum ſit ventriculum atque præcordia fouere, feruefacto iure calidorum ſtirpium, vt menthæ, abſinthij, ſaluiæ, rutæ, origani, chamæmeli, & anethi, cum aniſi & fœniculi ſemine, cui etiam vini albi paulum ſit adiectum, concalfacta enim febris origine, horror ſæpe diſcutitur, ſimulque melior fit præcordiorum ſtatus: Quum quis ex horrore iam incaleſcere cœpit, ſi (vt ferè fit) nauſeabundus eſt, data aqua tepida interdum ſubſalſa vomere cogendus eſt, vel mulſa data, vel hydrelæo, vel ſi tenacior humor eſt, ſyrupo acetoſo, aut oximelite tum ſimplici, tum ſcillitico, aqua hordei tepida diluto. Quin etiam qui ſponte euomuit, horum ope iterum vomere cogendus eſt, vt proritans intus materia radicitus extirpetur: quę ſi multa tenaciorque exiſtit, vehementiora etiam ſuo loco tradenda poſtulat. Nam vt circumſpectè Celſus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Si per hæc vomitio proritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida ante acceſſionem potum horrorem inhibebit: ſed efficacius pilulæ quæ habent radic. ariſtolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ ſelectæ, piperis an ℈. ß. ex abſinthij vel menthæ ſyrupo concinnatæ. Sæpe etiam, per quaternam maximè, omnia tum externa tum interiora corporis vſque adeo perfrigerata ſunt, vt in ipſo horrore aut vinũ generoſum, meracum, & calefactum, aut aromatites, aut aquam vitæ, aut calidiora quędam offerre cogamur. Sitis, quam ſolius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua ſtillatitia plantaginis compeſcitur, vel ex ea, in qua cocta ſint, pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ ſemen, aut glycyrrhiza, aut quęcumque citra adſtrictionem & calorem blan-

dè le-

dè leniunt atq. humectant. Ea ipſa hora diutius etiam contenta ſeatore ſuo linguam, os, & fauces ſicceſcere non ſinunt. Si dulcia non arrideat, fallenda ſitis eſt acinis mali punici, vel citrij, aurantíve laminis aqua roſata & ſaccharo maceratis, vel oxalide manſa. Scabrities vero, atque etiam linguæ oriſve lentor detergendus primum eſt penicillo ex melle roſato: quod ſi non ſatis reſpondeat, penicillus aquâ roſata intingendus eſt, in cuius vncia aluminis drachma vna & ſacchari candi ſemũcia ſit ſoluta. At ſi ex arefacto, aut æſtuante ventriculo & præcordiis, ſitis vehementer excruciat neque his, quæ nunc dixi, falli poteſt, potus permittendus eſt, ſed quàm tardiſſimè, vt hunc ſudor promptus excipiat. Maturior acceſſionem producit, ſitimque nouam mox exaſperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex ſyrupo violato, zizyphorum aut nymphææ & aqua ſextupla: aut ſi putreſcens ſtomachi humor ſitis occaſio fuerit, & ſucco oxalidis, vuæ acerbæ, ceraſiorum, mali punici vel citrij, aut è ſyrupis qui ab his comparari ſolent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis,* aliarumve partium mador ſudorem inſtare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut ſextupla aqua dilutum, hunc liberalius ciet. Potus autem omnis moderatus eſto, ne præcordia diuellat, & frigidiuſculus, ne crudiorem aluum liquidioremque reddat. Capitis ex febre dolorem ſedat roſa, viola, nymphæa, lactuca, plantago, ſemperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunſa, & ex aceto fronti temporibuſque inducta, & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiuſmodi eſt quod populeum appellant. Si vigiliæ, aut delirium moleſtè exercet, his adiici poterunt hyoſcyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel ſemen, quæ & ipſa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplaſmata, non fronti modo & temporibus, ſed ſyncipiti quoque tuto admouentur: ſi neque capitis grauitas, neque deſtillatio, neque tuſſis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permiſceantur his ſerpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria non parua vis eſt. Si extremum malum eſt, in quovis oleo ſolui poteſt opium, vt in ſingulis vnciis huius bini ſint ſcrupuli, eoque frons, tempora, & ipſæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonij Romani, aut ſcrupulos duos pilularum è cynogloſſo vorare extrema neceſſitas expoſtulat. Hic et-

** aliàs legitur alarum mador.*

iam præſidiis ſuccurritur, cum febricitans, aut quovis acuto morbo decumbens, citra manifeſtam occaſionem huc illuc immodica iactatione ſeſe deuoluit. Aut ſi fortè iactationis cauſa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æſtus, his refrigerantibus, quæ ſupra retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æſtum vehementer premit ac pene ſuffocat, iiſdem quoque tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minime prohibendus eſt æger ſi tum maximè exigit. Animi defectio, aut etiam ſyncope, quum per febres ardentes ex bile in os ventris effuſa proficiſci ſoleat, non melius arceri abigive poteſt quam ſucco mali punici, aut citrij, aut vuæ aceroę ſumpto, aut pane vorato iiſdem intincto. Spongia quoque miſtis inter ſe aqua roſacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ori tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, caliduſve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuerſum è toto corpore dimanans, qui ſitim ardoremq. compeſcit, & intermittentis febris acceſſionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè eſt qui decretorio die ſuperuenerit. Is vero quoad vires permittunt tolerandus eſt, atque etiam, ſi parcius erumpit, proliciendus. Si vero immoderatione corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profuſione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ ſint roſæ, cytini, balauſtia, malicorium, myrti, ſalicíſque folia, gallæ & cupreſſi glandes, interdum vnctione ex oleo roſato, myrtino, maſtichino, aut melino, in quibus (ſi neceſſitas poſtulat) ſuccinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum ſolutum ſit, vt emplaſtica vi cutis ſpiracula tenacius infarciat. At vero ſudor craſſus, glutinoſus, frigidus ac fœtidus ægrè, nec è corpore toto prorumpẽs, initio quidem non omnino malus: ſæpe enim qui eiuſmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, poſtea melior ex vniuerſo corpore euadit. Talis autem diu ac multum perſeuerans, omnino malus: nam cum virium robore, impuritatem ſummam & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, ſæpè cohibeas, ac tum præcipuè purgando corpori ſuſtinendíſque viribus operam nauato. Si qua alia ſymptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tuſſis ex refrigerato pectore, vt

te, vt ex nudato capite deſtillatio, propriis extollantur remediis, ſed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obſint, & hanc, quoad fieri poteſt, leniant.

IO. FERNELII AMBIANI DE LVIS VENEREÆ CVRAtione perfectiſſima Liber.

Luis venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius ſubſtantiæ morbus eſt occultus, contagioſus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus ſeſe prodens: ſolo *concubitu, aut alio impuro contactu imputandus.* Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certius innoteſcat, paulo altius repetenda eſt definitionis explicatio. Cum omnis morbus primum & per ſe in aliqua parte corporis inſideat, partes autem omnes ſimilares ſint & diſſimilares: neceſſe profecto fuerit in harum alterutra vel in vtraque luem Veneream primum & per ſe inhæreſcere. At vero in diſſimilaribus primum & per ſe non conſiſtit, neque enim conformationis neque magnitudinis, neque numeri, *neque collocationis ſiue ſitus* morbus exiſtit. Reſtat igitur vt partium ſimilarium primum & per ſe vitium ſit, & affectus præter naturam: neque enim, ſi cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium diſſimilarium affectus inuehit. idcirco ſanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium diſſimilarium primum & per ſe affectus cenſebitur. Ita enim & febris partes omnes obſidens diſſimilarium partium primum & per ſe morbus diceretur, nec vnus eſſet affectus, ſed plures: quod Veterum auctoritas redarguit. Verum enimuero cum affectuum partis ſimilaris tria ſunt ſummo omnino genera, intemperies, materiæ immoderatio & totius ſubſtantiæ corruptela: ad quos Lues hæc ſit referenda, videndum. primum ad intemperiem non pertinere, apertè poſthac demonſtrabimus, cum de eius cauſa dicemus, multo minus ad materiæ ametriam referri poteſt: neque enim

mollities aut durities eſt,neque laxitas aut adſtrictio, neque tenuitas craſſities, neque demum raritas aut denſitas, qui materiæ immoderatæ omnes ſunt morbi. Ad formam ergo neceſſario referenda eſt: quæ quoniam præcipua eſt, & pene tota rei cuiuſque ſubſtantia. eius affectus totius ſubſtantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues Venerea merito totius ſubſtantiæ affectus dicetur. Iam vero cum morborum totius ſubſtantiæ alij intemperiem manifeſtam ſequantur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarumque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alij alias cauſas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei ſuccedit morbus, manifeſtus eſt iſque vel putredo quædam exſiſtit, vel putredinis quædam ſoboles quod Lui non conuenit. Supereſt igitur,vt à ſecretiore cauſa orta putetur. Atque hic occulti morbi dicuntur, qui non ex diſſoluto temperamento,neque ex ſimplici putredine, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſere,quæ corporis totam ſubſtantiam primum & per ſe afficit. Hoc cauſarum genere continentur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum noſtrum calorem, in ipſumque vitę principium, cui tota eſſentia contraria eſt & infenſa, maximè ac primum ſæuit ac debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſę ſola putredine, vt iunioribus pleriſque viſum eſt, ſed tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant.Hęc autem quæ toto genere & prorſus venenata ſunt,tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre ſpirando ducuntur, vt peſtilentię ſemina: aut extrinſecus non attingunt, vt rabidi canis & venenatarum beſtiarum virus:aut intro ſummuntur,cibi,potus,aut medicamenti ſpecie.Venenum,quod nõ niſi intro ſumptum vires habet,omnium infirmiſſimum exſiſtit:non in ſpiritu,nõ in tenui humore,ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. huius generis ſunt fungi,arrhenicum, auripigmentum, & alia pene innumera,quę non odore,non adhęſu, ſed hauſtu ſolo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam,magnoque vſu extrinſecus adhibere ſolent. ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At vero ſi quid iſtorum ſumatur. è craſſiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum in principes demum partes ſeſe inſerit, profertque ſui furoris incommoda. Venenum,quod halitu nos ferit,omnium præ-
ſentiſſi-

ſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: ſed tenuiſſimum cum ſit, ſpiritu hauſtum, celerrimè per pulmones in cor viſcus nobiliſſimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremo ipſarum partium ſubſtantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt: neque in ſolo ſpiritu, vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc vero cum in partem cute nudatam inſederit: contactu quidem eam primum, dein vero proximas, reliquúmque corpus omne conſecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus ſolum contagione quempiam polluit: at in partem demorſu apertam vel humor vel ſaliua eructatur: cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit. In integram vero cutim ſi inciderit, nihil efficit. epidernis enim denſa cum ſit atque valida, horum hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim beſtiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore, ſic ſagittarum venenatarum, ſic elephantiaſis, aut luis Venereæ virus non inſpiratu, ſed humore in quamvis partem cute nudam defixo ſenſim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen, quæ integram etiamnum cutim, quamvis validam & denſam peruadunt & penetrant, introque ſubeunt: vt quod à baſilico aut torpedine piſce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atq. venenatæ cauſæ tres occultorum morborum differentias conſtituunt: quorum alij ab aëre, alii contractu alij à venenata, quę intus ſit, materia procedunt contrahunturque. Hi quidem omnes venenati ſunt: at non ſimiliter, neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupantur, qui vero ab aëre, aut contactu fiunt, contagioſi; quod vel externæ, eiuſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaque ſocietate vicinas partes contaminent. At hi qui ſolo contractu contrahuntur, vt hydrophobia. Lues Venerea, & qui beſtiarum venenatarum iactu fiunt, ſimpliciter contagioſi dicuntur. alij qui ab aere procedunt, peſtilentes. Vt idcirco breuiſſimè dici poſſit, Occultorum morborum alios venenatos eſſe, alios contagioſos: alios

peſtilentes. Sed venenatis & peſtilentibus relictis, de contagioſis pauca quædam dicemus. Contagioſi tota ſubſtantia morbi alij manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti ſunt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licet contactu & fiunt & afficiunt, nihil tamen occultum malignumque reſipiunt: ſed à manifeſta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagioſi occulti dicuntur, qui externi cuiuſpiam veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce, vel ab opio, hydrophobia & qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu vel telorum veneno infectorum ictu fiunt. In horum cenſu iure numeranda venit Lues Venerea, cùm enim neminem vnquam hac Lue labefactauerit, inquinauerítve aëris inſpiratio, nec multos communiter illo inuadat: non poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri, cumque nec alimentorum impuritate nec vitio ſit orta, non numerabitur in venenatis. Reſtat igitur vt habeatur inter contagioſos, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Et licèt fortaſſis ab externis hæc cauſis primùm originem non habuerit: quoniam tamen hæc ſemel genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorum more contagioſus quoque morbus dicendus eſt, alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephantiæ permixtione fieri poſſunt, inter morbos contagioſos recenſerentur. quod tamen veterum auctoritas & vſus coarguit. Itaque Lues Venerea totius ſubſtantiæ affectus eſt occultus & contagioſus.

Luis venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Chriſto nato poſt M. & CCCC. nonageſimus tertius (aliis ſecundus) cùm irrepſit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus eſt appellatus. Hunc iram Dei Opt. Maximi interpretati ſunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morum pœnam exigi hoc ſupplicium de ſcortatoribus ſumi publicè docuerunt. Hinc ſtatim mira tam horrendum affectum ſuperſtitio excepit, indoctis quibuſque hominibus & mulierculis ad Diuos neſcio quos vota ſua referentibus, opémque ab iis poſcentibus. Non defuerunt etiam Aſtrologi & Meteorologici, qui morborum popularium cauſas altius repetentes, inſolentem quandam ſiderum conſtitutionem ac binas ſolis eclipſes, aëri inquinamenta quædam reſpergentes accuſarunt, Epidemicúmque hunc affectum dixerunt: quorum

etiam

etiam opinionem plures Medici poſtea ſunt ſecuti. At ego vel ab inſulis quibuſdam Americis in quibus populariter affectum hunc graſſari audio per Hiſpanos in Gallorum exercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum, cuius dein contagio in omnem Europam, Aſiam, Africam, & extremam Indiam defluxerit, omnémque orbis partem, quæ noſtrarum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hæc Lues, quomodo paucis diebus plures nõ afflixit, tandemque tempore dejicit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpius iam & inuaſit, & extincta eſt penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius contagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tempore deſiit. Itaque accuſanda hoc loco multorum credulitas, quî multas ſe in cœnobiis virgines arctè concluſas hac lue labefactatas vidiſſe ſcripſerunt ſine viri conſuetudine, & impuro contactu: ſola inquinata aeris inſpiratione. Non minùs explodenda eſt illorum opinio, qui alimentorum impuritate & vitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi verò nunquam antea putridis & vitioſis alimentis vſi ſunt & homines ſine lue Venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ ſortis homines vitioſis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipſos ſelectiſſimis cibis vtentes graſſata ſit. Multi etiam Luem hanc in dies mutari, & ita inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cum ptimum orietur, tanta fuiſſe fœditate, vt quæ nunc graſſatur, vix illius generis eſſe putetur. Vlcera erant innumera, in quernæ glandis ſpeciem & magnitudinem aſpera, exporrectaque: ſpurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigiſſet, is infici mox crederetur: color puſtulis ex nigro vireſcens, ipſo aſpectu non minus ægros quàm dolore cruciabat. Fulgiebant idcirco omnes eius aſpectum, nedum contactu abſtinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò ſecuta eſt & iam paſſim vagatur: puſtulas quidem habet paucas, vt & vlcera, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis, ea vt fœditate tolerabilior: ita certè doloribus & cruciatibus immanior euaſit. Id verò

minimè ſeneſcentis Luis naturæ & conditioni tribuerunt, ſed præpoſteræ multorum curationi. Adeo enim eſt hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur, quod ſanè puſtularum ardorem extinguit, exſiccatque vlcera: at deſtillationes, articulorumq. dolores adauget. Itaque hanc, niſi Deus Opt. Max. ſua clementia ipſe extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet: nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem crediderim.

Luis cauſa efficiens ex nonnullorum opinione. CAP. III.

DIXIMVS de Luis origine & externa occaſione. Iam de efficiente cauſa, cuius ad curationem in primis eſt neceſſaria cognitio, accuratius diſſerendum. Huius quidem natura & eſſentia quæ ſit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quamque odioſæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & ſumma diſcordia conuerſatæ at nondum tamen definita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem valde ſiccam & paulo calidiorem per contagium impreſſam arguit, ac eam primum quidem ſimplicem, deinde vero increſcente humore noxio compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus & continuum ſoluat, & puſtulas, vlceráque excitet, dolores, tophos, aliáque incommoda innumerabilia accerſat, neque mirum videri debere ſi medicamentis quæ ad omnis generis intemperiē comparata ſunt, hactenus non ceſſerit: quod omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximéque hepatis humidi primogenij plurimum abſumat atque diſſipet, nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendaríve poſſit, cum reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci & ab eius affectibus, ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo puritiem habent inſignem: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt, ſui cauſam materiam craſſam & denſam agnoſcunt. Adhæc materia tenuis eryſipelata vel herpetes excitat, viſcera autem Luis profunda ſunt & caua. Denique luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autem materia non poteſt aliunde peti quàm ab hepate, ſiquidem me-

dicum

dicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſario eſſe malè affectum, neque enim (quod exempli cauſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro motus & ſenſus principio, neque aſphyxia, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas, in toto corpore deprehendi poteſt, illæſo eius principio corde. Sic profectò vitiato ſanguine in omnibus corporis partibus: neceſſe eſt hepar lęſum eſſe, & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitium, talem quoque eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & ſubnigri cernuntur, floridumque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem, quo fit, vt ſanguis in hepate gignatur craſſus, dẽſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiẽ protruſus, eum colorem inuehit, nam talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in intimo corpore exſuperantes, niſi ad profundum frigore aut alia occaſione decubuerint, receſſerintve. Alij omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exuſtionem & malignam quandam affectionem antecedentem cauſam eſſe Luis, dum nec dolores, nec puſtulas excitat: coniunctam vero & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, ſcilicet vel aëris vitiati atq. corrupti inſpiratione, vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vſu, vel certè alterius inquinati cuiuſpiam contagione atque congreſſu. Quidam nihil aliud eſſe ſcripſit, quam deprauati ſanguinis ſuppurationem, quæ poſt in tumores & nodos conſiccata induretur, & cuius ſcaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis eluceſcat.

Intemperiem ſiccam Luis cauſam non eſſe, ex inuadendi ſerpendique modo conſpicuum eſt. Omnis enim viſcerum intemperies, præſertim vero ſicca paulatim contrahitur, idque vel potus penuria, vel rerum calidarum & ſiccantium diuturno vſu. Eſt enim ſiccitas patiens qualitas minimam vim agendi ſortita. Atqui Luis cauſa, quanquã non ſemper ſubito ſe prodit, ſed interdum, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis deliteſcit, repentè tamen ſemper contrahitur eo ipſo die vel altero, vel certè breui admodum temporis ſpatio, qua parte contracta eſt, ea vlcere aliove ſymptómate certa de ſe indicia prodit, totumque corpus vel optimè ſanum peruertit. At potéſtne iecur tam cito ſicceſcere, humidumque eius primogenium abſumi, & retorridus in

eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam iſta, aut in quo alio morbo tam repentina perſpecta eſt humorum ſecretio, genitáve intemperies? In febre quidem peſtilenti, dum inquinati aeris inſpiratione repentè cordis ſpiritus contaminatur, laceſſitum cor ſuæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accenſa aut reſiccata ſunt viſcera, cor ſiquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obſeſſum ſæpe prius extinguitur, quàm viſcerum temperies poſſit permutari. Ad hæc cedo, quæ intemperies vnquam contagioſa viſa eſt? Neque verò ſi tubercula dura & vlcera excedentia Luem Veneream ſtatim excipiunt, idcircò ſanè horum principium iecur ſicca intemperie ſtatim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate cauſæ, quæ humores in ſui naturam deprauat, proficiſcuntur. Itaque calida & ſicca hepatis intemperies Luis Venereæ cauſa eſſe non poteſt. Indignum certè fuit tanti philoſophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non niſi ſimplicem humorum corruptionem & exuſtionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipſis Medicinæ tyronibus ac tonſoribus notum ſit, omnis generis ex humorum putredine morbos ſine Lue ſuperioribus ſeculis graſſatos fuiſſe: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem Veneream bene vnquam fuiſſe curatam.

Vera luis cauſa efficiens. CAP. IIII.

EFFICIENS Luis Venereæ cauſa occulta eſt, & venenata qualitas atque pernicioſa labes attactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers ſit, ſenſuſque noſtros effugiat, non ſimplex tamen & ſolitaria exiſtit, ſed in humore aut alio quovis corpore inhæreſcit, quo vt ſubiecto quodam & vehiculo vtitur. Qui enim poſſit corpori noſtro vim inferre virtus incorporea, Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis deliteſcit, tempore tamen copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vt enim rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede, quæ ſit primùm contagione inquinata, ſenſim in omne corpus ſpargitur, contagioſorum morborum naturam & conditionem imitatum, maximè autem Venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata eſt Lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento ſenſim in vniuerſum

orbem

orbem diſſeminata, miſerabile ſcortorum flagellum. Itaque qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac ſugit, à mammis: obſtetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit ab ore. Huius tamen veneni vis, quia eſt hebetior, non niſi in apertam nudamque partem ſæuit, neque qui iam inquinatus eſt, alium halitu ſolo, ſed liquore de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum prorſus initium ſumit. Partium à quibus Lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen inferunt, omnium exitioſiſſima eſt Lues, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus, aut à partibus obſcœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Cuicumque particulę Lues primùm inſederit, illuc inhęreſcens puſtulam excitat, interim & vlcuſculum inde longius prorepens radices figit, ſenſimque partium continuatione interiora ſubit, & ex prauo initio & quaſi ſuſcitabulo profecta paulatim propagatur & inualeſcit, dum non ſpiritus modò atque humores, ſed & carnem & partes ſolidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vaſtet atque depopuletur, idque hac ferè ratione, Cùm virus exempli cauſſa, concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet, puſtulas in his primùm & vlcuſcula euocat contumacia, malique moris. Vapor deindè aut ſpiritus ducto cauo pudendi introrepens (neque enim credibile eſt, humoris quidquam eò ſubire) venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat, tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vaſis ſpermaticis renibúſque affectis, gonorrhœa ſe prodit, qua virus velut eructando turpiſſimè ejicitur. Cùm execrandum malum iam iecur & ventriculum inuaſit, leuis quidam alui fluor ſuboffendit: moxque cum iecore ſanguis polluitur, cuius cunctæ poſtea venæ particeps fiunt: eoque in artus, in cutim, in muſculos diſſeminato, compreſſum maleficium atque tacitum erumpit, proſiliuntque liuidæ rubentéſque puſtulæ, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes. nonnullis caua vlcera atque maligna, bilioſis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancroſa, pituitoſis leuiora, ſed fœdiora & humore quodam mucoſo fœtidoque manantia: ſanguineis crebriora carbunculi effi-

gie: omnia quidem labris præduris,tumentibus & inuerſis quæ exeſa carne ipſa etiam oſſa depaſcunt, primum tenella,qualia ſunt naſi & palati,deinde ſolidiora,quæ putria carioſaque tempore excidunt. Ab iis cum malum iam cerebrum, ſummámque corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quæ ſi intercluſa capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras ſub cutim capitis promineant,vel in articulos vel artus deturbentur,cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingraueſcant:aut tophos præduros ſcirrhoſoſq. tumores,haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitoſa videtur materia,veneni tamen maleficio perfuſa acrimoniæ particeps eſt.Hinc ſub oſſium membranas ſe recondens tum acrimonia, tum diſtentione dolorē excitat: in oſſium vero ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſeſe inferens,illa diffundit dilatatque in tumorem, quæ tandem carie conſumpta putreſcunt.Si minus acris materia mordax cutim non exedit, ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat:quo plerique viſi ſunt ſine capillis,ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea repullularunt. Cum tamen multa vbiq.ſint huius perniciei ſigna,nullum tamen cernitur in vrinis:neque ex iis quiſquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus poſſit deprehendere. Iam vero hæc paucula de lue Venerea ſi acriore iudicio ſtudioſè obſeruauerimus, cui non perſpicua fuerit eius pernicies.quis eam veneni participem inficiabitur. Si enim minima eius portio in totum corpus diſſeminata ſerpit non aliter, quàm quæ à rabidi canis morſu infertur, poſsitne eſſe veneni expers. Non enim in externas duntaxat, quæ ſub aſpectum veniunt,verumetiam in interiores quáſque partes,in ipſáque viſcera penetrat,quę diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribuſque fœda. Itaque hoc in morbo,aliiſque venenatis plurimos videas captioſa eáque admodum inani ratione falli,quod dum vident ſymptomata hæc omnia cum humoris cuiuſpiam vitio inſultare,nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt,neque acriore animi acie perſcrutantur,num aliud quippiam in humore ſubſit,in quo præcipua affectionis cauſa conſiſtat: quale procul dubio,ſi ſenſu non cernimus,poteſt certè ratione ac intelligentia comprehendi:alioqui in maxima rerum ignoratione verſamur,ſed de his

aliàs. Hanc luem nulli adnaſci, niſi contagio qui ſe polluerit, diximus, quod quoniam in concubitu ſolet euenire, pueros & ſenes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: ſæpius & facilius, quo quis ſalacior, & in Venerem eſt procliuior, qua de re & à partibus obſcœnis ſæpiſſimè incipit: licèt & interdum, ex aliis pleriſque, vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagioque fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui ſit lõge impurior: à ſimili vero, vel minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offenſionẽ congredi licet & vterq. tamen alium puriorem congreſſu labefactat. Hauritur etiam interdum Lues è ſcorto, quod nondum ſit inquinatum, cũ quis cum eo volutatur, mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quod ſæpe inueteratę luis fermentum intus reconditum ſit & abſtruſum. Iam quos corripuit, vt quiſque viuit, ita eum aut cito deſerit, aut diu tenet & in totum abſumit. In Italia & Hiſpania ac ſicubi præterea ſobrij ſunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehenſos infeſtiſſimè torquet, & acerbiſſimè affligit. Secundo loco ſunt Galli.

Luis ſpecies, ſigna & ſymptomata. CAP. V.

LVIS differentias ſpeciéſq. nonnulli, quibus ſymptomatum quam eſſentię maior cura fuit, varias multipliceſq. ſtatuerunt. Vna tamen & eadem eſt eſſentia totius: ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt & corporũ, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex cauſa fit vt lues alia leuioribus alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omnium leuiſſima eſt ea ſpecies, qua ſolum capitis & barbæ pili ſenſim citra vllam corporis effuſionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodã vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hęc ſpecies diſtat à cæteris. Altera paulo deterior eſt, qua cutis vniuerſa crebris maculis minimè tuberantibus aſpergitur iiſque paruis lentiginis inſtar, ac modo rubris, modo flauis: quę non antè deleri extinguíve poſſunt, quàm morbi radix ſit euulſa. Hæc in tenuiſſimo ſanguine virus habet: quam nulla alia grauiora ſequuntur ſymptomata. Tertia ſpecies grauior, ac iam vera Lues eſt. Hac rubræ aut flauæ puſtulæ primum quidem circa frontem ac tempora, ponéque aures, dein in capite atq. etiam in reliquo corpore erumpunt,

& extuberant rotundo ſchemate,ſiccæ ſine pure, quæ dein ſicca cruſta obducuntur: atque ſi negligantur, ſerpunt in ambitum,excauántque cutim,dum ex puſtula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum eſt ac ſordidum, partes quæ ad podicem,nares atque fauces ſunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari ſolent. Emergunt autem hæc, cum iecur ipſum,atque ſanguinis humorumque maſſa labefactatur: à qua protinus carnoſæ molléſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, cum iam inualeſcens Lues,ſolidas partes,oſſa,vincula,membranas ac neruos adoritur.In his tam vitiatis excrementa multa,craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna cõgeſtione accumulantur,quæ nonnunquam in tendones,ſæpius inter oſſa & perioſtea confluunt.Hæc cum vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt,cruciatus cient implicabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cum cruciatũ multo grauiore ſuccreſcunt. Eadem porro cum in oſſe figuntur,id amplificant, diſtendunt, atque exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem vero corpus vigiliis, diriſque cruciatibus confectum, & atrophia mareſcens, vita deſtituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna,quæ cauſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda,& in epilogum coartanda ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morborum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modo rubræ,modo flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint, Lues Venerea contracta eſt,idq́. certius conſtat,ſi vel in pene vel in inguinibus ἐπιφαγεδαίνωμα aliquod præceſſit. Eadem ſententia ferenda eſt,ſi rubræ, aut flauæ, aut liuidæ puſtulæ circa frontem & tempora, ponéque aures,dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate, quæ cum initio ſiccæ eſſent & ſine pure, dein ſicca cruſta obducuntur,aut etiam exulcerantur, excauanturque & in vlcus ſordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad vnguem literis explicari poteſt: oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcentes non in articulis, ſed in mediis artubus affligunt,in quibus etiam tophi præ-

uri

duri inter oſſa & perioſtea ex craſſa lentáque materia ſuccreuerint, aut etiam carie conſumptum os eſt exeſumque: Lues iam diu contracta eſt. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video ſymptomatum multitudinem inter Luis ſigna reponere: quæ quoniam illius propria non ſunt. cognitionem interturbant & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, poſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabriciem, aliáque innumera, ſine lue quotidie affligentia inter Luis ſigna recenſere. Iam vero cum clanculum ſępe ſerpat Lues, hæreátque in corpore diutius, nullis ſignis prædictis conſpicua, illius ab aliis affectibus internotio atque diremptus accuratè tradendus. Itaque cum ex dubiis ſignis de Lue ambigitur, eius origo eſt altius inueſtiganda, & partes omnes adeundę, à quibus initium habere poteſt. Et quoniã non niſi attactu contrahi poteſt: neceſſe eſt, vt labes aliqua in ea parte primum comparuerit, per quam incertum eſt virus. Quendam exempli cauſa ſtatuamus, multos iam menſes de ſcapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affigente conqueri: qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Cum dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tam diu afflixerit, frigidum ex capite humorem eo confluere ſenſim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumularique neceſſe eſt. Qui tantum à viſceribus in partes externas pellitur noxius humor ſiue tubercula aut puſtulas excitet, ſiue ſcabiem, ſiue per vniuerſum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu, excandeſcentes, ſed qui duntaxat circa partes membranoſas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ poſtea in tubercula & puſtulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iã perfuſas vitioſus humor *venenata* & maligna cõgeſtione coaceruatus ſit. Et in hydrope Anaſarca licèt totius corporis habitus cruciatibus diſtendatur, nullus tamen aut obtuſus admodum dolor eſt, vt nec in tumoribus pedum œdematoſis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum vero frigidum hunc humorem ſimplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfuſa, inueſtigandum diligentius. Perſcrutandum ergo

num ante hos dolores, quiddam in partibus obſcœnis comparuerit. Emergunt autem in his puſtulæ, vlcera maligna, virulenta gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondum lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis. quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eáque craſſa & maligna; quæ doloris cauſa ſunt efficiens. & hîc communia omnia deſtillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quavis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licèt enim reſiccatū fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtans, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porro occaſionem confirmabit, ſi circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concreſcens: nocturno dolore fatigans, exſtiterit. hic enim non aliunde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quod ſi prætereа inunctiones ex hydrargyro æger expertus eſt: multo erit certior cauſæ interioris conjectura. At vero ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt. cauſæ internotio difficillima exiſtit: quam tamen hac ratione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedem habet. Qui in articulis vel circa hos exiſtit, fixuſque eſt: non Venereus, ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis, repentè inuadit, paulatimque ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos ſuccreſcere, maximè vero in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibię: nonnunquam & in aliis quoq. oſſibus. Iam vero ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruoque tempore exoriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quę repentè è capite eo labi ſolet: cuius etiā fons antea fortaſſe fuerat deprehenſus. Qui vero ſenſim multoque tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit, Luis materiam redolent, atque idcirco cunctandum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata.

Neque

Neque enim incogniti & nondum planè peſpecti affectus tentanda vnquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti ſymptomatum turba conuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum. CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi: neglecta eius eſſentia, horum duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantum curam habuerunt. Ac primum cum illa corpus depaſcebantur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vno extincto, noua renaſcebantur, permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarum puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant; verum nullo quiſquam affectu, argentum viuum qui non addidiſſet. Huius enim vſum aui noſtri ex Arabum ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaque eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas; alii & ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora, item & ventrem: atque iterum alii vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die, nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures, perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant: ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebant. Empiriacam hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè omnes, non ſine magno Reipub. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia, vt ſecundo ſtatim aut tertio die langueſcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit: ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta támque violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnes vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vt in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar;

omnibus certè,qui ita curantur, èxulcerantur fauces,lingua,& palatum:intumeſcunt gingiuæ,dentes vacillant:ſputum per ora ſine intermiſſione profluit,omni prorſus fœtore olentius,tāto contagio,vt labia eius contactu vlcus contrahant,& intus buccæ vlcerentur: frigefacto ſtomacho,& turbato fœtore,appetentia cibi deſtituuntur ægri: cumque ſiti intolerabili crucientur,vix tamen bibere poſſunt,os alioqui totum vno occupante vlcere. Quinetiam lingua balbutiem,aures ſurditatem contrahunt nonnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atque adeo durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint,quàm tanto periculo tam acerbo diſcrimine leuari, quanquam vix centeſimus quiſque leuatur,recidiuo vt plurimum ægro. Recidiua raro ſimilis eſt radici.neque iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè diſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie.Neq.pari contagione eos cum quibus ſocietas eſt,afficit.quod humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit,etiam nondum mali radice reuulſa,tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurrítque interdum poſt annum vigeſimum,aut etiam trigeſimum: tantoque interuallo mali fomes, quaſi ſepultus, deliteſcit. Et nihilominus, qui tum expertes mali,prorſuſque expeditos ſe putāt,alios cum quibus concubuerint,contaminant,prolémq. gignunt ea Lue conſperſam: indicium ſanè,tum temporis mali fermentum in venis,in ipſiſque partibus reſeruari, & vt dicere ſolent,in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimum hoc quoque eſt, quod plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſq.aut in aliis vidit,aut ipſe tulit,ita medicum agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait,vno collyrio omnes perſanās,nullius neq.temporis neque corporum qualitatis habita ratione.Si quid accidat interim ægro,conſilij inopia,quod ſuadeat non habens,morbi peruicaciam & malignitatem arguit,quæ non niſi iterata vnctione tolli poſſit.Hinc alius bis,alius ter aut quater,nonnulli decies, alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiūtur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo,vt credi poſſit, nimium viuendi cupidos,qui non mori maluerint,quàm ſic vitam proferre.Multis namque ad vertiginem,quibuſdam ad inſaniam vſque infeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantum,ſed pedes

pedes etiam & vniuerſum corpus,aliis quidem ad annos aliquot,aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus,dum carnifices illos hypocauſto plus æquo calido includunt: in quo illi ſalutis,quam ſic adepturos ſe eſſe ſperant,ſtudio patientius conſiſtunt, donec reſolutis caloris vehementia ſpiritibus, ac defectis cordibus mori ſe non ſentiant. Alios vidimus,intumeſcente ad fauces gutture , cum exitum non haberet ſanies & ſpiritus , ſuffocari: quoſdam cum imeiere non poſſent, alios exorta dyſenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualeſcunt: iique validi ac robuſto corpore,quibus malum inter initia conſiſtit, ſoluſque corporis ſpiritus vel humor, non autem partium ſubſtantia obſidetur: atque illi hoc periculo,hac amaritudine,his malis affliguntur. Nam cum initiũ prætérlapſa Lues ipſam iam partium ſubſtantiam obſidet,vt argentum viuum puſtulis,vlceribus, tophis,doloribus, aliiſque ſymptomatis tanto periculo opem ferat. mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et ſi quod iuuamentum eius adferat vſus: id profecto vix ad paucos mẽſes, ne dicam dies, durare conſueuit. Pro hac tam acerba,támque periculoſa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (ſi Diis placet) intuiti ,veluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum veſci deſinunt, veriti credo, ne vel ipſis de ſuo aliquid decedat lucro , vel à iunioribus aliquid didiciſſe videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus,quæ de hydrargyro ſentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS ſumma partium tenuitate præditus tantã vim purgandi ſortitus eſt,vt ne vſtione quidem, ea ſpoliari,priuarique poſſit,ſed quod aliorum purgantium nulli conceſſum video,in eius cinere ſuperſit ea multo etiam , quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari, & ſibi inſita proprietate craſſum lentumque mucum,atque ipſam pituitam,deinde conſecutione quadam bilem vtramque. Craſſum hunc lentumque mucum cum ex corporibus vel exquiſitè ſatis eo perunctis detrahat,tendones,mẽbranas , neruos aliáſque partes ſolidas diſſoluere videtur. atque propriam ipſorum ſubſtantiam colliquare,& in eam materiam conuertere ; quam ex ore ſtillare manifeſtè cernimus : carnoſas vero & molles in ſudores digerere , totiuſque corporis cõſtitutionem adeo peruertere,vt diu po-

ſtea non niſi craſſum lentumque mucum vel ex puris ali-mentis proferat. Sed ne oſſibus quidem, ſi quis ſæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitu, pepercerit. Siquidẽ dentes eo ſępius inunctis ſtatim poſtea vacillant & liueſcentes marceſcunt; alia vero craſſiora cariem parte quadam contrahunt quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non raro ipſe comperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquam ſuprà & infra vacuat non intra corpus modo aſſumptus, ſed etiam foris inunctus, maximè tamen & propria vi ſupra purgare natus eſt, & humores omnes præſertim craſſos & lentos ex corporis ambitu, & vniuerſa mole primum in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandémque in os compellere, non quidem vomitione, ſed continua mucoſi ſputi profuſione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intro ſumpto, tentatur purgatio, quæ quoniam inchoata ſemel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quiſquis illam promouerit, in certum vitæ diſcrimen laborantem adducet. Rectè Dioſcorides argentum viuum ſeu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur, ſiue minerale in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum, aut per ſe in metallis repertum, potũ, vim perniciosem habere cenſuit: eius vſu grauiſſima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam ſupprimi, corpus intumeſcere, plumbeamque deformitatem concipere teſtatus eſt. At Galenus ſuſpectum eius vſum ita merito abhorruit, vt interimat necne ſumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit, nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vſum tam periculoſum pharmacum inducere quiſquam eſt auſus. Quod igitur ex Arabum medicorum ſententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis ſumi intro poſſe dictitant, ſuáque, vt interpretantur, inſtabilitate & grauitate, mox vt ingeſtum eſt, ad aluum deuolui, reddique ſincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum cenſeo. Multo minus vero conſentit, quod Antonius Muſa multis literarum monumentis clarius ſcriptum reliquit. infantium lumbricos argento viuo propinato tuto ſeſe enecaſſe profeſſus. Nec ſi puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruoſa & frigida mulierculæ nullo diſcrimine inter-
imunt,

ienunt, idcirco ſanè ſtatim licuerit argentum viuum, cuius ſolo vapore non homines ſolùm perculſi, ſæpe ſtupidi ac prorſus veternoſi redduntur, ſed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus aſſumere. Quid igitur de his ſentiam, expertuſque ſim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quovis modo præparatum tuto ore porrigi poſſe contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculoſum exiſtimant, vt à remediorum etiam externorum cenſu prorſus ſit expungendum. Nam tametſi fortaſſe intrò ſumptum ventriculum & interanea, pondere non exulcerat, ſicut neque plumbei ſclopetorum globuli, (ſiquidem hi diu interdum in corpore hærent ſine incommodo, dum ſibi viam & exitum pondere ſuo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præſertim ventriculi lædit, atque eaque multo grauiora venenata ſua qualitate ac malignitate ſymptomata concitat, iis non diſſimilia, quæ ſumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus eſt. Erat is diſtillationi è capite interdum in ceruicem & ſcapulos, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen ſuperueniente iuſtis vacuationibus haud ægrè liberari ſolebat. Huic à meiam doloribus liberato Empiricus quidam plumbi puluerem aduerſus Arthritim ita commendauit, vt in eo ſolo eius recurrentis præcautionem poſitam eſſe ſtatim perſuaderet. Cuius idcirco vſum amplexus, pulueris eius ſeſquilibràm ex iuſculis, ex vino, & pyris coctis aliiſque cibis ſacchari loco dierum quindecim ſpatio abſumpſit. Sed dij boni! quot quantaque incommoda ſtatim perſenſit! Dyſenteria crudelis febri ſtipata die duodecimo exorta eſt cum grauiſſimis non ventris ſolùm, ſed & ventriculi torſionibus ad eam ſpinæ dorſi partem, in quam os ipſius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta diſſolutio, tanta oris ablæſio, ſubſecuta eſt, vt ne contactum vel blandiſſimum ferre poſſet. Et quęcunque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuiſſimum verſa mox remouebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dyſenteria, graues illi ventris, lumborum & ventriculi cruciatus dies viginti perſeuerarunt cum incendij interni moleſtiſſimo ſenſu, totidemque noctes peregit inſomnes. Atque hoc temporis interuallo licet ſitis ipſum non valdè exercuerit, appetentia tamen ſemper

proſtrata iacuit, nec aluus quidquam niſi vel clyſtere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunque tum infrà tum ſuprà aut ſponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia, ſuam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impreſſerat. Interim exorto ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac ſanguis ſedata dyſenteria ad febris curationem reſerata vena detractus, totus flauus, bilioſus ac ſpumoſus deprehenſus eſt. Hæc tam grauia tamque periculoſa ſymptomata ſi plumbum non tam pondere aut inſita frigiditate, quàm occulta quadam eáque inexplicabili malignitate, oblæſis viſceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò ſumpto cenſendum putemus?

Pictor quidam Andegauenſis annos natus XXX. firma ac laudabili corporis conſtitutione non ita pridem hic agens anno M.D.LVII. manuum digitos grauiores ſolito, torpidiores, ægriúſque mobiles percipiens, paucis poſt diebus contrahi illos, conuelliqne ſenſit atque ſenſim in dies magis ac magis aucta affectio eſt, dum incurui illi & penè inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruaſit affectio, dum neruis tendonibúſque infrigeratis, humoréque craſſ imbutis admodum torpida, conuulſa grauiaque redderentur. Haud multò poſt idem pedes vitium ſenſere, ſublata incedendi potentia: in his tamen vt neque in brachiis neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Miſellus hic tot malis non ſatis, credo, diuexatus, aliud ſymptoma longè grauiſſimum ac crudeliſſimum incurrit. Dolor enim acerbiſſimus atque atrociſſimus ventriculum atque hypochondrium vtrumque occupare cœpit, ſed qui ad totum ventrem pertineret, cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clyſteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibuſdam remediorum generibus, ſed fruſtra leuatio quæſita eſt. Vnicum tantùm in acceſſione inuentum eſt ſolarium tres quatuórve robuſtos homines ventri ſuperpoſitos ſuſtinere. Compreſſo ſiquidem ventre paulò mitior cruciatus erat. Vbi ſex octóve dies nonnunquam & duodecim miſer ille adeò fuerat diſcruciatus, ſenſim abeunte dolore languidus quidem ac penè moribundus cernebatur, ſed qui ſtatim reſtituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rurſus ſimili acceſſione correptus proſternetur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in acceſſionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis

quid-

quidquam demittere poterat, quòd ſi quando contingeret nigrum omnino ac liuidum ſtercus erat. Sed & in intermiſſionibus, quæcunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac ſplenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quique Medici brachiorum & pedum reſolutionem ad cinnabrium, quo Pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille ſæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim ſuam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum eſt, tranſmiſit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta eſt, quæ poſtea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis ſymptomata iis non diſſimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc ſana fuit, me iudice, ſententia. At in doloris illius atrocis perueſtiganda cauſa quandiu laboratum eſt? quot habitæ concertationes! quàm varia fuerunt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreamq́ne pituitam inteſtinis firmius inhæreſcentem quàm vt facilè poſſet detergi, in flatus reſolui, dolorémque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quàm natura in inteſtina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effuſam, illicque coërcitam certis cruciatibus inualeſcere, intumeſcere, & quoquouerſum furibundè moueri iudicabat, atque in ipſo motus impetu tum diſtentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alij denique alias cauſas aſtruebant: quas ſuperuacaneum fuerit recenſere. Etſi autem vnuſquiſque poſitæ à ſe & probabilibus coniecturis inuentæ cauſæ remedia oppoſuit conſentanea: nullius tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, ſed ne aliqua ex parte quidem minuere vel acceſſiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immo verò annos tres crudeliter excarnificatus, exſanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In diſſecto huius corpore ſingula ad cauſæ inueſtigationem inſpicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem conſtitutionem præ ſe ferre vidimus: nulla in cyſti fellis obſtructio: nulla in meſenterio humoris vitioſi congeſtio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuiſſet malorum cauſa. Omnes ſiquidem longè aberamus à ſcopo, & tota quod aiunt, via errabamus. Cum

EEE iiij

enim penicillum non digitis modò extergeret,ſed etiam imprudens & incautus ore exſugeret, veriſimile eſt, vt è manuum digitis,partium continuatione cerebro,totíque generi neruoſo communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & inteſtina, membranaſque omnes interiores non humectaſſe ſolùm aut frigefeciſſe, ſed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infeciſſe, quæ tantorum dolorum cauſa occulta fuerit:cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto ſuccurrendum. Sicuti dolores his non diſſimiles plumbei pulueris vſu concitatos,cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis aſinini vſu curauimus. Ratum ſit igitur argentum viuum & plumbum incomprehenſa ſua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam ſumi debere: quod & alia obſeruatione conſtat. Populi qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquando vidimus,& veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare eſt,quòd Alpes metallorum venis,maximeque argenti abundant, per quas aquarum ſcaturigines emanant, aquæ autem vitioſa hydrargyri facultate imbutæ ſuos tumores proferunt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obſunt. Qua ex cauſa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium,alij citius vitam amittebant. Quanquam tamen hydrargyrus externis affectibus ſæpe auxilio fuit: quippe qui ſanguinis incendium, biles, ardores exeſionéſque foris admotus mitiget, ſiſtat atque compeſcat, ex iiſque nata vlcera perſanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis ſerpentem ſcabiem ſiccam ac lichenas, ad pſoram ac lepram affectus ſanè perquam rebelles, nec aliis quantumvis accommodatis remediis obſequentes, magno profectu illud alius ritè permiſtum vt proprio dicetur loco, vſurpauimus. Sed de his ſatis,iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum inueniri,inter omnes conſtat metallicæ rei peritos ſcriptores. Verùm de eius temperie non parum inter ſe Medici diſſentiunt, Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & ſiccum exiſtimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipſo in illis legendo obſeruationes literis mandarunt, montes ló-

cóſque

eóſque omnes in quibus abſtruſus deliteſcit hydrargyrus, ineunte verò craſſis denſiſque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob ſui grauitatem aſcendere nequeuntibus, vixq; vnquam aquæ penuria vel media æſtate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venuſtate facilè ſuperantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æſtatis æſtum & ſiccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà ſulphur, vitriolum, & ſal calore ſuo & ſiccitate arida omnia & ſterilia vicina loca reddunt. Adhæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multo quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui ſi fortè aliquando erumpant: fructus certè ad maturitatem peruenire nequit. Poſtremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, niſi prudenter & cautè ſe gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidum eſſe teſtantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plumbo, vel, vt Dioſcorides cenſuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud ſponte naturæ prouenit, legiturque in propriis fodinis. Illud originis ſuæ nondum immemor craſſius & impurius, vt quod ad inaurandum, niſi accurata præparatione expurgatum attenuatumque fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præſtantius, duriſſima quæque metallorum corpora ſubit ac penetrat, ſecũque in his affuſum retinet aurum. Vtrumque tamen eiuſdem eſſe naturæ, eodemque temperamento prædita, inter omnes conſtat. Quocirca ſi facticium ortus ſui ratione frigidum ſit, argentum omne viuum frigidum eſſe neceſſe eſt. Sed ad eius opera & effectus oculos mentémque conuertamus. Dolores quoſcunque tum calidos tum frigidos vi narcotica ſiſtit, & conſopit, perinde atque opium: ſanguinis eruptiones omnes ſiſtit, bilis ardores exeſionéſque retundit, & acrium omnium humorum impetus cohibet: puſtulis vlceribúſque ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad cauſam caloris participem refert? Sed mala, quæ corpori admotum inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit, & laxat, vt reumatiſmis nulla aut leui admodum occaſione tentetur in poſterum, atque ſi aliquando

in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, ſurditatem quoque parit, atque mentem peruertit, & ſua ſede dimouet: ſed, vt ſæpe, conuulſionem, qua conquieſcente, magna partis conuulſæ relinquitur grauitas, interdum vertiginem, ſæpiſſimè epilepſiam concitat, nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri ſubſtantia nimiopere refrigerata commotaque. Hæc ſi inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nonne impensè frigidus & humidus ſit oportet?

Faber quidam aurarius anno Chriſti 1556. ſolius hydrargyri vapore grauiſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argentaneam ſupellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs, ſtatim ſtupidus, veternoſus ac planè mutus euaſit, quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem, ſtercus tamen & vrinam minimè exire ſentiebat, neque ad aurem inclamantes audiebat. Exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excuſſo torpore loqui cœpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die xx. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidique ſenſus omnes remanſerunt, ménſque ex interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nonne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur, vel eius vaporem aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quotidie videas ſubitò reſolutos aut attonitos repentè concidere, quoſdam aſthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibuſque tremulis vacillantes, alios ſurdos, reliquam vitam miſerè exigere? Hiſpanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas conjiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marceſcunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & seneſcentes aſthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod ſciam, animaduerſam contemplemur. Hic enim, ſi quis rerum euentus bene obſeruet, non modò pituitoſis morbis obnoxia noſtra reddit corpora, partéſque omnes in primis carnoſas ſuo frigore & humore lædit, verùm ita labefactat, & ſua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi poſſit, etiamſi multa ſcateat cacochymia.

Anno

Anno à Chriſto nato 1556. Coriarium quendam tonſor vt inuiſerem rogauit, rarum affectum & obſeruatione dignum me viſurum dictitans. Is tametſi annos ampliùs decem poſt curationem per hydrargyrum ita ſalubriter exegerat, vt videretur peracutus, repentè tamen exorto in ſincipite dolore diutiùs perſeuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exeſumque eſt, vt fruſtulatim excideret: ſed & cerebri vtraque meninx eadem putredine abſumpta, ſubjectaque cerebri ſubſtantia in abſceſſum conuerſa eſt, vnde magna puris copia (miſerabile viſu) per multos menſes, non ex ea tantùm parte, ſed ex vtriuſque oculi angulis etiam ſtillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) viſus eſt, neque cibi faſtidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum eſt, quo tempore mors repentè hominem diu miſerè afflictum è medio ſuſtulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxiſſe ſine vlla febre, niſi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiuſdam ſpecies inducatur: quæ etſi diutius perſeuerauerit, non tamen, vt parum in his verſatus exiſtimare poſſet, in hecticam degenerat: ſed remediis quæ Luem, eiuſque ſymptomata tollunt, interdum etiam febri aduerſis, deliteſcit. Huc quoque ſpectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu verſatis & exercitatis, ſed parum oculatis ſæpe impoſuit, eos qui vnguento ex hydrargyro ſemel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia ſi quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio, nónne à frigida quadam cauſa hæc proficiſci exiſtimet; quæ non modò corporis noſtri natiuum calorem ita obtundit, vt ægrè poſtea catharticum è potentia in actum reducat: ſed & partes omnes humoréſque ita refrigerat & humectat, & in ſimilem ſibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim ſentire, vel inflammationem concipere poſſint. Summa autem hæc refrigerandi humectandíque potentia niſi in tenui ſubſtantia conſiſteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ ſunt ſententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum eſſe, ex effectis inquiunt, intelligitur: licet aliis quibuſdam probabilibus rationibus frigidum eſſe appareat. Craſſa quippe atte-

nuat,incidit,diſſoluit,& in ſudores diſſipat,obſtructa aperit,duriſſima quæq.penetrat,aliáque multa edit opera,quæ non aliunde quàm ab eius calore peti poſſunt. Sunt enim illa caloris propria effecta,frigoris planè contraria. Verum enim vero ſiquis hanc rem propius intuetur, efficientem iſtorum cauſam alio referendam eſſe, quàm ad hydrargyri calorem intelliget. Etenim demonſtratum eſt à philoſophis & medicis, ſummas medicamentorum vires & facultates, quæ cauſæ ſunt efficientes,alias à qualitatibus primis, calido, frigido,humido, ſicco:alias à ſecundis,quæ à materia prodeunt, cuiuſmodi eſt tenuitas, craſſities, lentor & acrimonia , & alias à forma & occulta proprietate proficiſci: eoſq.prorſus cæcutire,qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt,nihílq.in tota arte præter intemperiem cicumſonant. Itaque argentum viuum ſumma partium tenuitate , qua vel duriſſima metallorum corpora ſubit ac penetrat,non calore attenuare, incidere,& ſudores mouere credendum eſt. Piper & pyrethrum calidiſſima cum ſint , imbecillius tamen ſudores promouent : quàm Guaiacum temperatum , minus quoque attenuant & incidunt pulmonem craſſum , lentumque mucum , minuſque menſes promouent , quàm Gentianæ aut Ariſtolochiæ radix,illis calore cedens. Sed quæret fortaſſe aliquis,qui fieri poſſit vt in medicamento impenſe frigido & humido materia inſit ſumma partium tenuitate prædita. quærendum quoque fuerat,cur opium adeo frigidum, vt narcoticorum ſit vehementiſſimũ,amarore guſtantibus ſit moleſtum. Multa crede mihi deprehendes in rerum natura, ſi ſingula bene examines,in quibus cæcutire humanum intellectum ſit neceſſe. Iam vero hydrargyrum vehementer humidum eſſe,non ſiccum,præter ſuprà poſita,hinc colligitur : quod præduros ſcirrhoſoſque tumores præ cæteris omnibus emolliat,concretoſque diſſoluat : quodque neruos omnes & articulos adeo relaxet & debilitet, vt omnem fluxionem facilè admittant : ſuſciteturque eius vſu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi ſpecifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exſiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obſtruentes , vel ad motorum ſpirituum reſolutionem diſſipationémque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos eſſe contendunt Chirurgi : & ad hoc argumen-

tis vtuntur parum validis,quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modo contaminati, ſed alij ferè omnes exquiſitè ſani,quicunque argentum viuum in puteis legunt,vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito ſulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quovis modo venenatum argenti viui vaporem aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitũ,ore naribuſq.exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro ſępius inunxerunt, idque ſine momentanea ac effatu digna ſpirituum mototum reſolutione,ac ſine Lue venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuiſi,hominem alioqui robuſtum & quadratum,cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totumque genus neruoſum repentè affectum eſt: vt non modo brachia & tibiæ vehemẽter illi tremerent. ſed ne ſtare quidem aut incedere, aut attonitũ caput & tremulum attollere poſſet.Hic curatus ſtandi ac incedendi vires paulatim recuperauit. Verum cerebrum illi graue torpidumque remanſit & rheumatiſmis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis ſymptomata, quorum animaduerſione intelligere eſt,vim ſummam ineſſe hydrargyro refrigerandi,laxandi,& molliendi,cerebro,neruis,tendonibus, membraniſque omnibus in primis pernicioſum. atque idcirco hoc vix vnquam, niſi in calido & ſicco corpore ad calidum ſiccumq. affectum vtendum,qua ratione mox dicetur.

Iam vero expurgantibus medicamentis omnibus craſſum lentumq mucum ſpuitione ſolus vacuat inunctus hydrargyrus,Luiſque incipientis ſymptomata interdum compeſcit. Chirurgi verum illius alexipharmacum eſſe rati,reliquis omnibus remediis poſthabitis, hunc medicis omnibus eruditis merito ſuſpectum & inuiſum ad Luis curationem vſurpandum contendunt. At licet hydrargyro,vt ſuprà comprehenſum eſt eam vim inſitam eſſe, eamque naturam nouerimus.vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquiſitè ſano craſſum lentumque mucum ſpuitione violenter prouocet: quemadmodum ſanè agaricus,ſcammonium colocynthis tenues ſeroſoſque humores inſita proprietate vel ex ſano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipſumque Luis venenum iam fortaſſe ſolidis partibus tenacius inhærens atque impreſſum, manifeſta contrarietate, aliàve occulta proprie-

tate non extinguit, ipſius alexipharmacum aut antidotum dici non poteſt : vt neque colocynthis diſtillationum antidotum dicitur: niſi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia,quantumque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur : quod tamen Veterum auctoritas & vſus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus , quæ non quidem extrinſecus impoſita,ſed intra corpus ipſum aſſumpta, tota ſubſtantia & occulta proprietate venenis reſiſtunt , atque aduerſantur. Ipſámque malignitatem extinguunt. Nam & lethalia venena,quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingreſſa ſunt , totum id momento temporis immutant , ſibique ſimili affectione alterant:ita ſanè alexipharmaca ſeu alexiteria , quæ veneniorum remedia & antidota ſunt,contraria veneniis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant , & alterationem à deleteriis impreſſam, extinguunt : non ſanè quod ſubſtantia ipſorum per totum corpus penetret (neque enim poteſt tam paucus ſuccus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) ſed qualitatis diffuſione ; qualis & extra nos à Solis fulgore in ambientem aërem diffunditur , & in nobis tum à corde in arterias,tum à cerebro in neruos fieri conſpicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi ineſſe diximus,vt ne vſtione quidem depereat,ſed in cinere ſuperſit multo etiam quàm antè vehementior.Siquidem vſtione conſumpta exhauſtáque aquea hydrargyri ſubſtantia , in qua vis refrigerandi inſidebat,etſi natiua eius temperies diſſoluta eſt,manet tamen in cinere , quæ à forma naſcitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior,éſtque is tum vſtione, tum aquæ fortis admiſtione acerrimus,hoc ab argento viuo differens,quo acetum ab eius vſta fæce.Hunc autem exhibēt circumforanei, tonſores,ſcelerati impoſtores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos,vel alios frigidos quoſcunque affectus , vt hydropem,febrim quartanam idq.granorum VIII, aut X,pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca:ac ſtatim ex vniuerſo corporis ambitu omnis generis humores ſurſum ac deorſum prorumpunt tāto impetu, támque violento,vt exhauſtis ſpiritibus, fractiſque viribus,vel repentè moriatur æger,vel aliquot dies ſine viribus, ſine pulſu,ſine voce iaceat mortuo perſimilis. Os in-

terdum totum inflammatur,ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida:faucéſq. interdum ita intumeſcunt, vt æger ad multos dies nihil prorſus deglutire poſſit. Sic dum hæc ſcriberem,in mea vicinia ſceleſtus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem, tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens iuuenem quadratum paucis diebus exorta dyſenteria & delirio è medio ſuſtulit.

Quæ ante Luis curationem obſeruanda.
CAP. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa ſunt pernoſcenda : ac primum, quamdiu ea afflixerit, & quibus ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores ac carnes tantum obſidens, aut vix dum ſolidas attingens, nullo graui ſymptomate,ſolidis maculis aut puſtulis quibuſdam conſpicua,facilè curationem recipit. ægrius vero, quæ præterea doloribus & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omnium difficillimè, quæ confirmata quæ oſſium carie ac partium cartilaginearum exeſione ſe prodit: quam in interioribus etiam viſceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus diſſectis notaui. Ab his conſiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viſcerum, præſertim vero iecoris conſtitutio & temperies. Nam qui ſicco ſunt & ſqualido corporis habitu, & os ventriculi debile nacti ſunt,mitiora,quàm qui frigido & humido ſunt corpore, remedia expoſcunt. vt qui raro & laxo ſunt corporis habitu,quàm qui craſſo & denſo. Idem de his quoq.ſentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & ſicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediam,nec validas exſiccātes vllas purgationes perferre poſſunt, cum tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atq. compungatur. vnde in graues ſtomachicas ſyncopas incidant. Inſpicere vero oportet,& qui in ipſis viſceribus humores exſuperent. Nam ſi vel partium nutrientium inſito vitio,vel viuēdi errore & longa crapula,vel alimentorū impuritate & intempeſtiuo vſu illuuiem multam in primis venis & viſceribus congeſſerint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequam Luis propria ſuſcipi poſſit curatio : purgandum corpus ſæpius eſt,& cacochymiæ focus prorſus exhauriendus, primum quidem apozematis aliiſque quibuſlibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ deſtina-

tis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam euellant: tandémq. ad venæ reſerationem. Quod ſi quis temerarius & rei medicæ faciendę ignarus cacochymia manēte tentare cudeat Luis curationem: vt ipſam (opus ſanè quàm difficile) tollat. corpus ſanè variis affectibus in omne fortaſſe vitium obnoxiū reliquerit. Non enim biliosa, melācholica, aliáve craſſa illuuies circum viſcera collecta tota in ſudores digeri, diſſiparíve poteſt. vt quæ circū membranas, neruoſas ac ſolidas omnes partes maligna luis congeſtione ſuccreſcit, ſed tenuiôre parte reſoluta ſicceſcit impingiturque viſceribus, ac tandem acrem malignámque qualitatem contrahens, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profecto curata Lue lienis ſcirrhus comparet vel iecoris tenſio: hinc & herpetes ſæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis ſedibus maligni erumpunt: qui non niſi longa viſcerum deterſione, humectatione & refrigeratione miteſcunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam, craſſam lentámque materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare Veneream. Hi certè ventriculum & viſcera omnia grauiter offendunt, ac multis ſymptomatis nullo pene vſu laborantem conuellunt, eiuſque vires adeo poſternunt, vt nequeat poſtea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis eſt corporis ſedibus humorum illuuiem per vrinas, aut ſudores euacuare, neque quod externis partibus tenacius iā inhæſit: per aluum reuocare tentandum, ſed Hippocrati auſcultandum. Quę ducere oportet: per loca conferentia: quo natura vergit, ducere monenti. At vero ſi per vniuerſum corpus fuſa iam ſparſáque erit cacochymia, quæ tamen à viſceribus prodierit: non modo ante Luis curationem primæ ac ſecundæ corporis ſedes iuſtis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ: ſed & per totam curationem, ne quæ in affectis viſceribus denuo ſuccreſcant ſordes, diligenter prouidendum. Nam ſi bene habiti (vt rectè cenſuit Alexander Aphrodiſæus) fameſcentes ſolito cibi vſu prætermiſſo bileſcunt, & materiam congerunt acriorem. multo certè magis, quibus viſcera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod ſic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiórque ſit alterius affectus curatio. Conſide-
tandā

randa & conſuetudo. Hæc enim nec ſanis nec ægris repentè mutari poteſt ſine diſcrimine. oportet igitur ad inſueta paulatim tranſire. Videndum, & quod anni tempus ſit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim ſi ad calidum declinarint, blandioribus agendum eſſe ſuadent: ſi vero ad frigidum, validioribus. Ætas quoque puerilis & ſenilis eandem indicationem præbent, cæteræ contrariam Sed & ſymptomata grauia cum ſuperuenerint, ſi vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, ſed minus perfecta.

CAP. IX.

QVAM paulo antè propoſuimus curandi rationem quę argenti viui inunctione fit, cum inefficacem & parum tutam multorum periculo experti eſſent maiores, aliam tentare aggreſſi ſunt. Itaque purgabant validè ſæpius: Deinde quibus competebat, ſanguinem mittebant: mox reliquias idoneis ſyrupis præparabant: quas poſtea purgationibus identidem repetitis exhauriebant. ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam ſperantes. Hæc quidem curatio ſi vitium recens contractum ſit, ſoluſque ſpiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, ſi iam obſeſſa eſt partium ſubſtantia impetum quidem & humoris ferorem reprimit ac mitigat, ſed qui poſtea crudelius excandeſcat, ſenſim & clanculum radice altius defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium poſſit extirpari. Hoc igitur lenit, non cauſam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt & alij, qui ratione non admodum diſſimili, tenui extenuantéque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex ſancta Chynarum radice corpus abſumunt, humores detergunt, diſſipántque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex híſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato: morbi vero eſſentiam multo diuerſam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtantiæ firmius inhæreſcit. Quocirca tametſi hæc, quàm ſuperiores, multo tutior & efficacior curatio: minimè tamē periculo recidiuæ liberat: cum præſertim Lues initium præterlapſa ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Itaque quibus remediis, quáque methodo vſurpatis perfecta compleri poſſit tanti morbi curatio, tradendum, vt nos quoque

Chriſtianæ Reip. pro viribus conſulamus. At quoniam hic Guaiacum cauſæ ſine qua non, non commodè, aut cito perfici queat curatio, locum obtinet. de eius ortu & viribus prius dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & deſcriptio.

CAP. X.

INSVLA quædam ſuperioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta eſt, ea parte Americæ ſita, qua longitudine in Septentrionem deſinit, huic Spagniola à repertore Hiſpano nomen inditum eſt. Illius inſulæ accolis omnibus Luem quandam, Venereæ hic graſſantis perſimilem, aliquando familiarem eſſe, & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hic nobis literis prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis eſt ligni cuiuſdam decoctum. Quod cum animaduertiſſet nobilis quidam Hiſpanus, illic Gallico morbo, quem in Hiſpania contraxerat, diutius & immanius diſtortus, eadem medicina vſus feliciter conualuit. Cuius idcirco vſum poſtea in Hiſpanias attulit, primum anxius ne non trans mare, qualis in Inſula, eſſet eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronunciant inſulares. Aiunt creſcere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruoſa, ſed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere caſtanearum forma. Cortex huius cum ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita denſus, ſed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno externæ parti, nigreſcens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, ſed mergitur continuo & ſubſidit. Duritie robur omne ſuperat, & idcirco quamminimè hiat, neque facilè videas, quod rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore ſuaui, ab accenſo gummi profluit ſubnigrum, & prædurum, vbi refrixerit. Huius ligni ſapor ſubamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui ſemel cognitus nunquam errare in dignoſcendo ſinit emptorem, vt neque odor. Huius ligni quanquam vna eſt ſpecies, varij tamen ad nos mittuntur trunci, alij craſſiores ab arbore, alij minores, vbique ferè albicantes à ramis deciſi. Præferendum quod recens ſatis, non vetus aut carioſum exiſtit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibuſdam colore fuſco per lon-

per longum interſectum eſt: quod quammaximè pingueſcit,& pondere valet: Eius enim ſenecta leuitas eſt, & macredo. Fallitur itaque Manardus ligni huius differentias conſtituens: truncos enim albicantes & prorſus buxeos acriores & odoratiores,atque idcirco valentiores eſſe colligit: aliiſque parte nigricantibus interna præferret:niſi decoctum redderent & aſpectu turpius & guſtu inſuauius. Eſt enim lignum illud omnino buxeum penè inodorũ & ineſficax,redditque decoctum clarum & limpidum, nulla acrimonia fauces mordicans,ſed vt cortex amarore moleſtum. At quod intus multũ nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum:plurimam enim obtinet reſinam,quæ aquæ incocta turbidam illam albidámque reddit. Sed & rationi conſentaneum eſt,arbori quàm rami: maiorem eſſe vim: & quanto truncus quiſque radici eſt propinquior,tanto præſtantiorem eſſe:ac rurſum qui ab arbore nec ſenio mareſcente; nec recens orta decidunt rami,iis qui à modo naris aut ſeneſcẽtibus,multo eſſe præſtantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum eſſe vſum eius,cuius trunci afferuntur magni, & valde craſſi,vbique nigri:id enim cõtingere ſeneſcentibus arboribus, vt ſucco deſtitutæ paulatim nigreſcant. At vero cum omnes eos truncos experiundi gratia ſæpius diſſecuiſſem,ac non modo gummi multis locis concretum deprehendiſſem,ſed etiam è ligno accenſo profluere vidiſſem:eius decoctum vſurpare cœpi, quod vt maximè craſſum & albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi.Quocirca hoc ego vel natali ſolo, vel arboris parte,non ſolo ſenio ab aliis differre exiſtimo,eiuſque vt maximè ſucculenti vſum in primis commendo. Iam vero cum in multis inſulis reperiatur,nullius tamen literis certè proditum eſt,ex qua mittatur præſtantius. Video magnam copiam albicantis,quod imbecillius diximus, peręxiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab inſula Ioanni ſacra,illud tum ab inſula S.Crucis,tum ab inſula S.Dominici adferri aſſerunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro ſolo in quo ortũ incrementumque ſumpſit,vel certè pro ætate.

Guaiaci vires. CAP. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur; quod ipſum per ſe ac ſemper calefaciat,refrigeret.

humectet,aut ſiccet: Guaiacum temperamento calidum & ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat. caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem,quin & externa vlcera, ſi eius decocto,ac bullientis ſpuma illinatur.diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur,huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor.Nam vt auctor eſt Galen.1. Simplic.cap. v.odorata omnia calida eſſe certum eſt,fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit.Hæc autem cum tẽperata ſint & mitia:temperatam & mitem caliditatem declarant. quæ ſecundi ordinis initium non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum,frigidum,humidum, ſiccũ medicamentum,quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo vero,quod obſcurè.Non tamen vt quibuſdam placet,ſiccitas in eo obſcura eſt,vt in primo ordine ſubſiſtat,quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam vero Guaiacum calidum deprehenditur & ſiccum. eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps,maximè parte interiore nigra,præpingui, & reſinacea,qua viſcerum & partium ſolidarum humidum primigenium conſeruat & alit : ventrémque lubricum facit,præterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi cuiquam mirum videatur, veteres conſulat artis proceres , qui medicamentum vnum & ſimplex pluribus interdum , iiſque planè cõtrariis pollere facultatibus experti ſunt,vt excalfaciendi,refrigerandi,aut exſiccandi & humectandi,aut tenuium partium & craſſarum,&c. Et niſi primæ illæ & efficaciſſimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur : haud ſanè quæ ex illis oriuntur,ſecundæ ſimiliter complicatæ forent.Iam vero materia Guaiaco eiuſque cortici ineſt valdè tenuium partium : cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera.Hinc enim craſſa incidit & attenuat,lenta deterget,obſtructa aperit & liberat,ſudores prouocat,vrinas ciet,ſputa adiuuat, ſtomachum præhumidum, nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat,vt & alia omnia viſcera:oris malum odorem tollit : diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones,icterum,hydropem,aliáque vitia ex iis nata curat : omnium corporis partium ſuperfluos humore frigidos diſſipat , atque abſumit : capitis deſtillationes omnes exhaurit,ex iiſque natos dolores tollit: anginam notham-

tham, podagram, chyragram, iſchiada, omnémque arthritim mirè iuuat: aſthmaticos, paralyticos, ſtupidos, & quouis modo reſolutos curat. Neruorũ affectionibus omnibus ſubuenit, tumores omnes frigidos & duros ad ſuppurationẽ perducit, vlcera cacoëthea & Chironia ſiſtit, exſiccat, & cicatrice obducit. Luis púſtulas, tubercula, vlceráque omnia atque omnes ex iis natos dolores, aliáque ſymptomata nulla corporis noxa nulláque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sanctum à multis dictum ſit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior guſtu deprehenditur, ita maiorem vim ſiccandi ac ſudores promouendi obtinet: præſtantiorque & efficacior in ſiccando & tenuando haberetur, niſi iecori calida & ſicca intemperie laboranti & febricitanti multum eſſet noxius.

Guaiaci præparatio. Cap. XII.

LIGNVM oportet lima in ſcobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu ſit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in fruſtra quantumvis puſilla comminuunt, quod vt inefficacius eſt, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere ſelibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris vj, diem vnum macerare oportet: deinde percoque lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligenter prius eluta, ad prunam, dum ad libras duas ſeſe imminuat, magna cura & attenta cuſtodia, ne nimio calore ebulliat, néve exæſtuet, aut efferueat. Nam ſi quid exundauerit multum de vi & efficacia perit, minuſque efficax reliquum exiſtit, ob idque ad flammam coqui nõ debet: & prunam quoque modicam petit, atque ollam quæ non repleatur, ſed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæque perpetuo ſit cooperculata nequid virium exſpiret. Sunt qui ad dimidias tantum percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt ſuadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modo nulla obſit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari ſinendum, dum ſcobs deſideat, deinde percolare & in vitreum vas defundere oportet. in quo diligenter obſtructo cõſeruetur ad vſum. Hoc primum decoctum alij Guaiaci cremorem appellant, alij ſcrapium. Color huic decocto eſt, qui aquæ ex limo-

minimum turbatæ. Sapor guſtanti ſubacidus, initio quidem ingratus, ſed paulatim aſſueſcenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò ſcobe cum libris VI. aut VIII. aquæ quandam quaſi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm priùs medicinæ loco ſorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere ſelibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libras VII, redigantur. Hoc non modò alit & humectat, ſed etiam medicatæ cuiuſdam eſt virtutis particeps, vt idcirco in paſtu & extra paſtum quantumlibet tutò concedi poſſit.

Acerba hoc loco inter Medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæſtio eſt: aliis quidem eius ſolius vſu Luem Veneream penitus extingui, nec aliorum medicamentorum miſtionem ipſum ſuſtinere, quin de vi & efficacia deperdat: aliis contra eius imbecillas vires aliorum validiorum miſtione intendi augeríque, & quod eius naturæ deeſt id aliorum admiſtione ſuppleri contendentibus, ſi perfecta Luis, eius vſu expectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falſi inſimulo. Neque enim ita per ſe efficax exiſtit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præſidij ope Luem percuret veneream: neque ita imbecillum, vt non niſi aliorum miſtione vires habeat. Cùm ergo eius quidem ſolius vſu abſumptis humoribus Luis ſymptomata omnia cohibeantur, vis tamen & qualitas partibus iam inſidens eodem penitus decocto extingui delerive nequit, niſi cum eo aliquod incoquatur alexipharmacum, aut eius præmittatur, miſceatúrve decocto. Itaque ſi ſolius Luis ſuſcipitur curatio ſolius Guaiaci decoctum ad ſudores promouendos, cohibendaque eius omnia ſymptomata ſatis eſſe profiteor: cui tamen ad extinguendam latentis veneni perniciem, impediendámque recidiuam, noſtrum alexipharmacum, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Niſi fortè pauca quædam incoquere placet, quæ ipſum iucundius reddant, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ in primis, & glycyrrhiza. Quod ſi quis cum eo ingentem tot ſimplicium medicamentorum, ſarcinam decoquere iubeat, eius ſæpe vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè ſuccedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: ſed habent nonnulla certam inter ſe repugnantiam medicamenta, quam niſi Medicus longo vſu & experientia agnouerit, vnius interdum permiſtione, multorum ſæpe egregias vires obtundet, &

effectus

effectus cohibebit. At vero ſi Lues in corpus inciderit vel aſthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obſtructione, vel ſcirrho, vel certè inſigni aliqua intemperie preſſum, cuius eadem opera tentada ſit curatio. Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiuſque affectui ſint accommodata. Exempli cauſſa, ſi annuo aſthmate Lues coniungatur Venerea, multis iiſque diris ſymptomatis ſtipata, eſt vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis: ſed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior, eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, ſuſcipiēda eſt, ſed iis admiſtis Guaiaci decocto medicamentis, quæ aſthmatis fontem & ſcaturiginem exſiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiuſmodi ſunt flores roriſmarini, ſaluiæ betonicæ, ſtœchados, & quæ pulmones multa pituita craſſa ac lenta infarctos & obſtructos expediant. Huius ordinis in primis commendatur enulæ campanæ radix ſicca, glycyrrhiza, polypodium, hyſſopus, ſatureia, ſcabioſa, vngula caballina, mel, nonnunquam & liquor Cyrenaicus, & ſtyrax calamita, modo iecoris intemperies non reclamet. Huius decocti vſu Lues pariter atque adhma ita iuuari aliquando mihi viſa ſunt, vt eodem penè temporis ſpatio, vtriuſque ſequeretur ſanatio. Sed ſunt interim topica alia multa Lui minimè aduerſa remedia ad aſthma adferenda. Eiuſmodi ſunt tum ſyrupi tum linctus omnes, qui craſſa attenuant & incidunt, ac ſputa promouent. Item quæ extrinſecus capiti admota ipſum exſiccant & corroborant: cuiuſmodi ſunt calida omnia, præſertim vero hæc, quæ modo nominauimus: item ſuffitus. Hic manè & veſperi, in ſudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perſtringam, erunt ea ſemper Guaiaci decocto incoquenda, quę tum aduerſus affectum Lui implicitum vires habere putantur, tum partes primario obſeſſas corroborent. Eſt enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiſcentur, vel præmituntur, vehiculum ad ſolidas partes quaſque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ Alexipharmacum. CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præſertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio vbi ignis continuo ſit: aut vt in Germania: intra æſtuarium tepidum, cuius oſtio velum aut tapetes obtendantur intus & foris, ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius eſt

enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique exſpiret. Æſtate eſt hæc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quę ad eximendam noxij humoris in corpore exſuperantis portionem dicata ſit: ne is poſtea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi, vt ad coërcendam graſſantem veneni perniciem apta ſit. Poſtridie purgationis aperienda eſt vena medina aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua venarum plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum, manè quidem ad quintam, veſperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥. vi. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto interquieſcendum horis aliquot; & tamdiu ſtragulis munitum & contectum eſſe oportet, dum calori ope digeſto in artus medicamento noxium exſudet æger. Cúmque alij hauſto potu ſtatim ſudoribus diffluant, alij non niſi poſt duas tréſve horas: nemo poſſit certum ſudoris excipiendi tempus præfinire. Conſtat tamen quibus ab hauſta potione ſudores mox erumpunt, citius detergendos eſſe, & calidis linteis extergendos, ne vires labaſcant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere ſentientur: etiam ſi vix parum quid eruperit, ſubſiſtendum. ac reſiccato corpore & venis concidentibus è lecto ſurgere, & ad cibum ſe præparare par eſt. bis enim die cibus eſt exhibendus, manè quidem poſt quartam à ſumpto poculo horam, ad nonam, vel iuxta horam, veſperi ad ſeptimam, ſitque is quidem ſatis tenuis & exiguus ſed boni ſucci, nam inanem in primis ventrem quærit hoc medicamentum. itaque qui celerrimè ſaneſcere cupiunt, cibum ſumunt, non qui vires augeat, ſed deficere qui non ſinat. Neque periculum metui debet, ſiquidem vis tanta ineſt Guaiaco reficiendi alendique, vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet, qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus aſſus potius quàm elixus, pulli ſcilicet columbini aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinē non excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant, ſolùm biſcoctum panem ad ℥ ij. cum vuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedentes, quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi poteſt, ita in

recenti

recenti minimè neceſſarium eſt. ſed hi ſolis reſiccantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem extinguimus & cohibemus. Panis vero quatuor ℥ delicatioribus, validioribus ſex, non amplius in diem ſcilicet concedantur, bellariorum loco ſint paſſulæ & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignem exſiccati, aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum, quale cicutæ: cum quaſi hauſeris, nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiem tantùm reficiendum ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alii non ante cœnam, ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiicientes. Porro inter vtrumque paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorum modulationibus aut alio denique aliquo conſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia vero negotia, omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcendum. Cauendum & ab iracundia, quæ bilioſas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanquam peſtem fugere oportet. Iam vero ſi hauſtu Guaiaci ſudores non facilè proliciantur, vtres aqua calente pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino extincti, pedum plantis & genibus admouendi. ita enim repente calore fuſus liquatúſque frigidus & craſſus humor in extima corporis digeſtus facilius in ſudores abibit. Sed & hauſto validiore Guaiaci decocto ſacculi ſequentes calidiſſimè admoueantur capitis externæ parti, totúmque caput linteis calidis diligenter ſuperintegendum eſt, ne aerem frigidiorem ſentiat: idque præſertim cum dolore caput obſidetur. Non enim in parte frigida collectus vitioſus humor decocti beneficio in ſudores facilè reſoluetur, niſi externorum præſidiorum ope incaleſcat. Sudore quantum vires ferre poſſunt effuſo, linteis calidis exſtergendum exſiccandúmque corpus eſt, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæſit, diſſipandum. Sed & in primis calidis linteis aut pannis exercendum caput eſt, aut etiam calentibus ſacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quàm

tenerrima. Itaque ſi ſponte ſua non fluet, vel Senna carnium iuſculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè caſſiæ fiſtularis ſemiuncia alternis diebus paſtus initio voranda. Hæc enim præterquàm quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortaſſe deliteſcebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in ſextum aut iuxta curationis diem ſæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vſu vitioſi humores cõcitati non modò cõſuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant, ſed alia quoque varia in qua inhærent pro partis conditione ſymptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidẽtes, nauſeam, inappetentiam, interdum propter malignitatem ſyncopas cardiacas, in pulmones verò tuſſes, initio inanes & ſiccas, ſed tandem incraſſato humore humidas. In thoracis partes externas, ſi liquefactus humor eſt, aut à capitis externis partibus inflat, nouos dolores omnium atrociſſimos, ac ſpirandi difficultatem, ſine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è poſterioribus partibus capitis per ceruicem in dorſi aut lumborum vertebras, aut etiam in iſchion illabatur, altiúſque ſubeat: diris adeò cruciatibus laborantem proſternit, vt in peiore res ſtatim videatur eſſe quàm vnquam Hæc aliáque multa curationi huic ſuperuenientia non modò laborantibus ſpem de ſalute conceptam adimunt, ſed & Medicos nondum artis longo vſu confirmatos de cœpta aurandi ratione ad aliam tranſire cogunt. Atq. hîc mirè geſtiunt tonſores: & dũ hydratgyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt: neque Guaiaci decocto neque vllis aliis remediis vllam vnquam reſtitutum fuiſſe impudenter mentiuntur: ſolùm hydrargyrum vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis eſt, eáque natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitaueri: dolores, hos tandẽ iiſdem abſumptis cohibeat atque compeſcat, ſi quis eo conſtanter vtatur. Itaq. iis imminentibus aut certè iam exortis purgans medicamẽtum initio vſurpatum aut ei ſimile repetendum, quod humores concitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermiſſo eo die validiore decocto. Sed & ſexto & ſeptimo quoque huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum concitatum fuerit: ſed & quod de quotidianis alimẽtis pro partium vitioſa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, va-

tur, vacuumque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, reſtituitur, aliis poſt ſecundam medicinam purgatoriam ſeptimo ſtatim die, aliis non niſi decimo aut decimoquinto. Hac ratione moderari oportet: & in victus ratione initio prudenter inſtituta conſtanter perſeuerare. Vnicum ibi ſolatium eſt, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non ſentire. Ad diem huius curationis decimum aut duodecimum corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obſtructionibus viſcerum, totoque corpore iam aperto & patente, Opiata noſtra ſuperioribus remediis adjicienda hunc in modum.

Quotidie manè & veſperi decoctum validius Guaiaci hauſturus, opiatæ ſeſquidrachmam deuoret: hinc ſtatim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. ſuperbibat, ac in lecto ſe ad excipiendos ſudores, qua ratione ſuprapoſitum eſt, componat. Huius per octo decémve dies continuandus eſt vſus, aut etiam diutius, dum veneni radix ſit euulſa, prorſuſque extincta eius pernicies: quod quoniam fit aliàs breuiore temporis ſpatio, aliàs ſeriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino eſt paulò vltra progredi, quàm intrà ſubſiſtere. Itaque ſi quis perfectiſſimè liberari cupit, hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipſe cubat, non excedat, priuſquam omnis in totum morbus ſit abactus, & reſtituta valetudo. Sed & ſedatis doloribus, omnibúſque ſymptomatis ſuperiorum remediorum vſu ſublatis, ne quid altius demerſum non prorſus extinctum, denuò ſe prodat: perutile ſit laconicum adire exquiſitè paratum, in quo ſudores ſumpto in ingreſſu Guaiaci decocto cum opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus, in eius vero exitu, dum in lecto rurſum ad ſudores excipiendos ſe componet, aquæ noſtræ ad omnia venena ſanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam ſeptem octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & ſui-ipſius natura, ac viribus pertulerit, ſumendum iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor ſéxve diebus in paſtu aquoſum bibendum decoctum omiſſo fortiore, poſt ad priſtinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, ſed cautè & longius ac longius, nec in apertum ſtatim, ſed primum intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad viciniam aliquam nec longius domum, donec aërem ferre aſſueſcat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, ſed omnibus paulatim aſſueſcendum,

Alij viginti, alij tringinta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger. ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valde dilutum. Ita ſanè eſſe in recens affectis comperio, quos cum quindecim, aut ad ſummum viginti dies in cubiculo continui, exire ſino, & ad conſuetam viuendi rationem paulatim redire, vlceribus etiam nondum cicatrice obductis, nec maculis prorſum extinctis: quæ tamen poſtea paulatim exſiccantur, euaneſcuntque omnia, idque hyema. Nam æſtate & temperato cælo domi laborantes continere ſuperuacaneum puto : quin & deterſis ſudoribus matutinis ſumptoq. cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permito, dum ad veſpertinos ſit redeundum, ac nihilominus perfectè curantur. tanta eſt opiatæ vis atq. efficacia. At vero cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu conſopitum intuſque deliteſcens recidiuam haud raro inuehat: quamdiu vel tubercula vel vlcera, vel maculę, vel dolores ſuperſunt: tamdiu profecto ſuſpecta eſſe medico debet futura valetudo. Eam ob rem ſi quis exiſtimationem integram tueri, & nominis famam præclaris curationibus extendere contendit, remediorum vſum minimè intermittat, dum omnem Luis ſobolem radicitus exſtirpauerit, tantique ac tam crudelis tyranni omnia veſtigia deluerit. Quod ſi fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuireſcat, curratque poſt aliquot menſes aut annos, ſimulatque hoc deprehenſum fuerit, eandem omnino ſuaſerim ſubire curandi rationem, dum nihil prorſus ſuperſit : neque igitur dierum numerus, neque ligni & opiatæ pondus vtendum certo definiri poteſt. Recens inquinati ſæpe xv aut xx. diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere ſex, ſeptem, octove ad ſummum librarum : opiatæ ℥. iij. aut paulo amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati ſunt, & doloribus ac nodoſis tuberculis iam obſeſſi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔. xv. aut xx. aut vltra inſumunt: opiatæ ℥. iij. aut iiij. Qui ſæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficilimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de cauſſa: quod & ea ſit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix ſentiãt: & quod etiam morbi huius cauſſam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cum gracile & ſiccum corpus, aut morbi diuturnitate exſangue & exarefactum occurrit, viribus

ribus ne deſtituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam, ob idque parum quid ſatis eſſe putant, cui vis morbi cedere poſſit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum eſt, hac victus obſeruatione ſiccos humeſcere & macros pingueſcere, éſtque huius cremoris natura, neminem deſtitui vt ſinat. Quare etiam infirmiſſimis non minus, ſed aliquanto etiam plus dandum eſt, quia nihil cum impetu facit, cum eius iuuamentum ſit paulatim ſanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi ſunt ſudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim niſi vlcera & vulnera ſint, nihil foris illinitur. His vero ſi exigua ſint, neque vnguentum neq. aliud quid imponendum: ſed exſpectandum, dum extincta mali radice ſponte ſiccescant. Sin altius ſerpunt, ſordidioráque ſunt: aqua noſtra planè diuina bis térve quotidie abluantur, carpinatumque goſſypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modo mirificè deterget, & ſiccat, ſerpentémque malignam putredinem arcet & cohibet, ſed etiam quicquid in vlceris cauo durum eſt, paulatim maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice merito vſurpari poſſit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.

CAP. XIII.

CVRATIONEM Luis Venereæ ſimplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuiſſimè licuit, perſtrinximus. Nunc cum plures cum ea concurrant & implicentur morbi, aut iam diu inueterata eſt, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuſcumque componitur ac complicatur: interdum omnino conſentit atque congruit: interdum diſſentit. Conſentit, cum eius curatio aliis quoque ſanandis conducit, aut nihil ſaltem obeſt. Diſſentit, cum eius curatio alteri incommodat, morámque adfert. Lui conſentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis diſtillatione, intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obſtructio, vel etiam hydrops, epilepſia, vel etiam ſtupor, paralyſis, aliique complures ab humida & frigida cauſſa etiamnum præſente contracti. Hos itaque & ſimul cum Lue & ſeorſum ſanare licet. Cumque id tentare libet, ab vrgentiore ſemper incipere iube-

tnur,altero tamen,quoad fieri licet,minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ſiccior,pſora,lepra,aliáque omnia ſcabiei ſiccæ genera : omnis ſanguinis ſiue ex vtero,ſiue ex ano,ſiue ex pulmone reiectio,aliique affectus complures à calida & ſicca cauſſa etiamnum præſente profecti : horum enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medicamentis perficitur, quorum vſu quoniam Lues fit deterior multo , eius quoque & difficilor & longior futura eſt , quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur,curatio. Itaque cum horum quiſpiam acutus & præceps , vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur , poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio , iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis cauſſam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum , atque in id quod eſt grauiſſimum,omni cura & cogitatione primum incumbendum, ſiue id ante Luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat,ſiue recens,dum legitima tentabatur curatio , interuenerit. Grauiſſimum porro eſt vel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit , vel de quo is grauiſſimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſendum ruſticum quendam bene habitum & quadratum deduxit , qui cum duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacaſſet,ac omnino reſtitutus ſibi videretur,in recidiuam tamen incidit , qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obſidebant , atque ipſas etiam ſcapulas,noctu grauius excandeſcentes : ſed omnium grauiſſimi in capitis externa parte figebantur , in qua etiam aliud circa pericranium occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur , fauces quoque ingens vlcus ad palati baſim iam diu occupabat ſordidum : nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi faſtidio,nec ſiti premebatur , ſed muniis omnibus pro more vacabat, dum ſuperueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus eſt, in quo eum deprehendi languidum cum pulſu frequenti & celeri, febre teneri,ac maxima difficultate non modo deglutiendi bibendique , ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus,vt neque intus in amygdalis ap-

lis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam angi nam Luis recidiuæ implicitam,omni celeritatè accommodatis remediis , Lue etiam neglecta curandum. At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians,omnia deglutiendi ſymptomata ad faucium vlcus pertinere credens,ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potius miſerè iugulandum ægrum commiſit. Itaque vnguento proritata fluxione noua , biduo extinguitur. Haud mitius cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua,vel etiam grauis morbus aliquis,cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidentibus,& nonnunquam iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idque à maligna quadam diſtillatione , Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cum ſæpius à nobis fuiſſet his doloribus liberatus,iteratis purgationibus , vnguentis,& ſolis anodynis primum,deinde reſoluentibus & roborantibus,ac demum recreatis viribus æſtuariis hc foribus ſiccis capiti admotis. recurrerétque nihilominus dolor conſuetus, atrocis tandem Chirurgi induſtriam experiri cogitauit,num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet,ac recidiuę periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticũ eſſe ratus:languidum iam ægrum quatuor iam dies noctéſque inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris,ibique morari diu iubet : quod ille doloris crudeliſſimi leniendi ſpe fretus exequitur.dũ reſolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde,mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori,vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiã morbo ſuccurrere.Hoc enim præſtabilius,quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ægrotantis vires,quarum gratia curatio inſtituitur.Nam quanquam ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neque vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere.ſi tamen grauia adeo infeſtáque ſunt,vt periculum ſit,ne antequã dematur morbus,violentia aut perniciè iugulent. lenienda protinus, ipſaque medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter eſt.Eſt enim terminus nunquã prætereundus Medico, qui ex arte gene-

roſè contra morbum quempiam pugnare contendit,conſtitutus,vt tuto medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires cuſtodiat,per ea ſcilicet quæ virium robur tuentur atq.cõſeruant ſymptomata leniendo.quo & morbo reſiſtere & curationis ſpatio ſufficere poſſint. Iam vero ſi Lui complicatus diſſentaneus affectus diuturnus & lentus eſt,cuius nequeat ſtatim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quam à lue impendeat periculi,eo poſthabito Lues curanda periculoſior,iis tamen remediis,quę cõtrario & diſſentienti morbo quàm minimum obſint. At ſi æquè graues & periculoſi exiſtunt. non huic aut illi prorſus,ſed vtrique mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Eſto itaque nobis occurrat quiſpiam annorum xxv,Lue Venerea contaminatus:cui corpus ſit ſiccum & aridum, variis febribus bilioſis obnoxium : volæ manuum plantęque pedum impendio ſępè caleant:os amarore perfuſum ſit, atque perpetuo aridum,vnde cibi inappetens & ſiticuloſus euadat. Luem Veneream ſi quis remediis deſcriptis curare aggredietur,aliis affectibus neglectis,in certum vitę diſcrimen ægrum adducet. Etenim manifeſta hæc viſcerum intemperies calida & ſicca refrigerari & humectari postulat, ſeruato robore:Lues vero contracta,non niſi attenuantibus & reſoluentibus , quæ omnia ferè ſiccant & excalfaciunt, curari debet.Itaque ſumma methodo opus eſt, quæ eodem tempore remediorum cõtrariorum permiſtione, vtriuſque affectus curationem perficiat:vt increſcenti phlegmone digerentia remedia reprimentibus permiſta adhibemus. victus inſtituatur non omnino ſiccans,aut tenuis,vt in curatione legitima. ſed quodammodo humectans & refrigerãs: in quo per initia loco Guaiaci ſola in potu vtatur ptiſana. In cibo conuenient non modo pulli columbini aut gallinacei,aliæve carnes coctu faciles,aſſæ in ſucco oxalidis aut mali granati aut aurancij maceratæ,ſed etiam alixæ atque etiam interdum ex iis paratæ ſorbitiones refrigerantes,aut etiam hordeatum. Æger quoque non ſemel tantum die aut bis,ſed ter quatérve copioſius alendus. Soluenda primo ſtatim die erit aluus medicamento è Catholico : aut ſi magis arrideat , per caſſiam fiſtulam,aut per apozema aliquod in duos matutinos hauſtus alternos ex decocto aperiente, incidente , detergente & refrigerante comparatum cum ſenna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant,

mectant, pariter & refrigerant, idcirco ſanè viſcerum ſiccitatem & calòrem emendant immodicum, non tantum quod humores acres bilioſoſque expurgent, ſed etiam propria vi & inſita facultate. Rhabarbarum ſola ſiccitate noxium eſt; multoque magis, quæcunque vehementiore aliqua ſiccandi & excalfaciendi vi poſſent, vt ſcammonium, colocynthis, aloë. Poſtridie purgationis apozema bis die vſurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus ſanguis eſt, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modo viſcera totumque corpus refrigeratur; ſed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus reſoluendibuſque concitari facilè poſſent, declinantur. Poſteaquam viſcerum impuritati & intemperiei proſpectum erit v i i. aut v i i i. diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaque ptiſanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo & in paſtu & extra paſtum cum volet vtatur. Ad ſudores quoque promouendos concinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vſu notauimus non modo non augere calidam & ſiccam viſcerum intemperiem, ſed ita etiam humectare, vt quavis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia ſymptomata ab intemperie calida & ſicca hepatis contracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus, aluum ſemper liberam eſſe oportet. id in hac corporis conſtitutione maximè curandum, obſeruandumque eſt. neque committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipſo etiam meſaræo indureſcat. Tertio igitur quoque die ſi ea ſubſiſtat. aut etiam, ſi ſponte aliquid deponat, quarto tamen quoque die, ſi quid in viſceribus iamdiu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumularique exiſtimatur expurgandum vel apozematis ſupra poſiti doſi: vel caſſia fiſtula, vel Catholico: eodémque die validiore Guaiaci decocto manè ſaltem abſtinendum: niſi in eius ℥.vj. ſennæ ℥.ß. incoquere viſum fuerit, ídque percolatum loco apozematis vſurpare ad vtrumque efficax. Cum iam horum remediorum alternato vſu, toto corpore humorum portio maior abſumpta diſſipatáque fuerit, ac corpus ad opiatæ vſum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatæ iuſtam quantitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibíque deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro viribus excipien-

dos in lecto ſe componat. Balneum præter quam quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit: partium etiam ſolidarum omnium nedum viſcerum ſiccam & calidam intemperiem ſi quid aliud emendat, impedítque quo minus ſudorum eruptione ac moderatè ſiccantium remediorum vſu, quæ ad curationem reliquam neceſſaria ſunt, lædi poſſint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos conſtat ſicco eſſe viſcerum & partium ſolidarum temperamento, quod humectari deſiderat. Id itaque vel quotidie vel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos & attenuatos, calida & ſicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perſeuerentque, dum Lues omnino ſit ſublata, aut certè quandiu opiatæ vſus erit neceſſarius: niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis Medici prudentia aliquando cenſuerit. Quod ſi fortè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit, ea certè abſoluta, ſi qua longo remediorum vſu partium temperiei labes inuſta eſt: ea tepentis balnei vſu ad multos dies continuato facilè delebitur, niſi vel hydropis vel diſtillationis cuiuſdam conſuetæ metus abſtinendum exhortetur. Sic autem, vt dixi, tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egreſſu, ſudores nec promoueantur, nec excipiantur. Confert tamen ingredientem ſequentis decocti refrigerantis & viſcera roborantis ℥. vj. ebibere, quandiu aſſidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video deſcriptum, ſed medico ad praxim ſuam verè arte inſtructo facile erit ſimile formare.*)

Curandi modus perfectiſſ. CAP. XV.

IAM vero ſi neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæſit, vt non modo dolores implacabiles, ſed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit, ſupra poſita quidem curandi methodus tenenda eſt, ſed cui alia atque alia pro laborantium natura & ſymptomatum varietate validiora remedia accedant. Duos referam à me reſtitutos, quorum imitatione cæteri curari poſſint,

Dominus de Meſieres, Prior S. Dionyſij à carcere annos natus XL. corpore mediocriter carnoſo & bene habito, Lue correptus Venerea, ſeniores ſtatim conſuluit præclare huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi conſilio atque conſenſu repurgato prius corpore ac

ſanguine

ſanguine miſſo, hydrargyro accuratè inungitur. ſputatio erumpit VII. die copioſa: tandemque aluus etiam ſponte reſoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam ſibi reſtitutus videretur, eorum nimirum omnium vſu, quæ ad perfectam per hydrargyrum curationem ſpectant. Verùm enimvero cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in ſubſidium Chirurgi, morbi contumaciam arguunt: quæ interdum niſi iterata ſimili inunctione compeſci aut cohiberi non poſſit: ad quos accerſiti medici facilè annuunt. Itaque eandem, ſed tamen crudeliorem curationem expertus eſt: cùm nihilo magis quàm prima leuaretur: calumniam amolliẽtes chirurgi, quoſdam eſſe propoſuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur, ſed etiam crudelius multo, quàm prius crucientur, exacto tamen ab ea menſe vno atque altero paulatim poſtea ſaneſcunt, hydrargyro partibus ſolidis admiſſo morbi cauſam ſenſim demoliente, ſuperanteque. Quod ſibi laborans ſalutis cupidus facilè perſuaſit. Sed cùm totos tres menſes muſſitans nihilo melius haberet, ac multi præterea ſcirrhi ac tophi in capite, in oſſe crurium, humerorum & brachiorum exorti eſſent diris cruciatibus moleſti: Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neque hi prius finem inunctionibus imponunt, quàm duodecies duobus annis eandem curationem tanto dolore tantiſque cruciatibus ſine vlla ope perpeſſus eſt. Inde ſiccum adeò & ex ſangue corpus euaſit, vt in eo nihil præter aridam cutim & oſſa ſupereſſet, ac τὸ σκελετὸν potiùs videretur, quàm viuum corpus. Tophi interim multi obſederant tibiarum, crurium, brachiorum & capitis oſſa diris cruciatibus, qui impedierunt, quo minùs integro biennio ſomnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione deſtituti, cauterio aperire cogitant: ita virus aliquod aperta cute ſtillaturum ſperantes. Itaque cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipſum terebello eximunt humoris acrimonia parte iam interna exeſum, & veluti terebra omnino perforatum, ac cùm ne ſic quidem dolores remitterent: nec ſomnum iniri poſſet: emplaſtris de Vigo cum duplicato mercurio hominem per menſem veſtiunt. Alij vinum Guaiacinum poſtea per menſem exhibent: alij etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt: ſed omnia nullo auxilio:

Itaque hominem moribundum pro deplorato deſerunt, nulla ei medicamenta opem allatura profeſſi. Quam cedo cladis tantæ cauſſam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum reſtituere non potuerit? Empiricos credo curationem inſtituiſſe dicent. At Chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, Medicorum etiam multorum adiuti conſiliis, nec ægrotus ipſe ſibi vnquam defuit, nihil enim ei vnquam tam durum, tamque moleſtum præſcriptum eſt, quod non dicto citius ſubire voluerit. Nemo à ſeruis accuratius vnquam fuit tractatus. Denique non opes, non ætas, non vires, neque quidquam aliud illi defuit quod ad curationem requiri poſſit. Ratum igitur ſit, hydrargyrum Luis non eſſe antidotum, ſed Empiricorum inuentum quod tanquam fucum malo adhibent, neque à viris bonis & reipub. ſtudioſis tam fallacem, incertam atque adeò crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc ſcriberem, actum eſt cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, ſed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concubitu contraxiſſet penis vlcus, ac tandem in Luem veneream incidiſſet: quinquies crudelem eam curationem fruſtrà tentauit. Nodoſis tandem tumoribus & diris cruciatibus in dies inualeſcentibus prorſum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine abſumptis, crudeliter vitam finierit.

Qua ratione reſtitutus ille ſit.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabeſcere videretur, viſum eſt ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiuſmodi ſunt pulli gallinacei, columbini, perdices iuniores, dein vitulina caro & hœdina, hiſque perſimiles aut etiam præſtantiores. Sin autem hæc ob corporis ariditatem maciémque modò elixa, modo aſſa. facilius eſt enim liquidis impleri, reficíque, quàm durioribus. Conueniebat itaque ex Guaiaci decocto vitulina caro cum pullo gallinaceo diu elixata, circa finem adiecta oxalide, borragine, bugloſſo, portulaca & pimpinella: ſiquidem eorum expreſſum ius bis die ad ℥.vj. exhibitum præterquam quod vires promptiſſimè & ſenſim inſtaurat: morbi quoque cauſam mitigat. Ab ea ſorbitione, quæ octaua quoque hora exhibebatur, quippiam aſſum, ſi poterat, aſſumebat, tandem pro bellariis vuas paſſas & panem biſcoctum. A vino toto curationis decurſu abſtinendum cenſuimus, id nimirum verum eſſe ex-

eſſe experti, quod iam ſemel admonui, Guaiaci & aliorum alexipharmacorum beneficio neminem qui vino vtatur facilè poſſe reſtitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione deſcripſi, tum in paſtu, tum in ſiti extra paſtum vſurpabatur: cui inter coquendum cornu ceruini raſuræ ℥ ß. addebatur. Manè hora ſexta & à prandio hora quarta ℥. vj. ſequentis decocti exhauriebat: neque tamen ſudores, qui è corpore exſangui & præarido nullis præſidiis elici poſſunt, exſpectabat: neque ſi erumpere potuiſſent, vires ferendo fuiſſent.

Decoctum.

℞. raſuræ Guajaci interioris nigri, odoriferi, reſinacei quart. ij. corticum eiuſdem puluerifatorum ℥. j. ß. infundè in ℔. vi. aquæ tepidæ: fiat decoctum addendo rad. helenii, polypodij quercini, gran. iuniperi, radicum cichorei an. ℥ j. paſſularum enucleatarum ℥. j. ß. ſeminum cardui benedicti. radicum tunicæ tormentillæ an. ʒ. ß. pimpinellæ, morſus, ſcabioſæ an. p. j.

Semel in hebdomade repurgabatur ſequenti aut ſimili medicamento: quod licèt languido videri poſſet validius paulo, ſi quis tamen quæ alibi diximus memoria reperat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta, duplo validiora medicamenta perferre, nec facilè iis commoueri, aliter iudicabit.

(*Nec hoc auctoris medicamentum purgans nanciſci potui.*)

Hæc dum fiunt, cataplaſmata inſtitui ad ſcirrhos remolliendos diſcutiendoſque efficaciſſima huiuſmodi.

℞. ſem. ſinapi in aceto macerati per horas xx. dein cōtuſi ℥. ij. radicum bryoniæ crudæ ℥. ij. radicū ſigilli beatæ Mariæ crudi ℥. vj. axungiæ porcinæ veteris omnium æquale pondus: croci ʒ. ß. malaxentur ſimul in formam cataplaſmatis pro partibus dolētibus. renouetur ſemel quotidie & ad multos dies perſeueret.

Fiat & emplaſtrum noſtrum, quod capiti toti quidem inſideat per tres aut quatuor hebdomadas, ſed ea lege vt leuetur quotidie ſemel, dum totum caput oleo noſtro efficaciſſimo obungatur, renouetur vero ſexto quoque die.

Emplaſtrum.

℞. ſem. ſinapi per noctem in aceto macerati ℥. ij. piperis, pyrethri, caryophyllorum an. ʒ. ij. maceris ʒ. j. ellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ. iij. ſem. ſtaphis agriæ ʒ. j. ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ. j.

ſem. malaxentur ſimul cũ oleo de euphorbio, addẽdo in fine terebinthinæ q.ſ. vt bene cohæreant omnia, fiat emplaſtrum per magdal. extendatur portio ſuper alutam pro nodoſis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia cauſſa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞. rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ℥. iiij. nucis moſchatæ, caryophyll. cinnamomi, piperis vtriuſque, pyrethri, maceris an. ℥ ß. foliorum ſiccorum lauendulæ, maioranæ, origani, ſaluiæ, pulegij, mentæ. roriſmarini an. p. j. florum anthos, ſaluiæ, lauendulæ, an. p. ß. olei communis ℔. j. vel amplius ſi voles, aquæ vitæ ℥. ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant ſupra cineres calidos ad aquæ conſumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vſum dictum in curatione.

Cùm primùm horum remediorum vſu dolores aliquantum cõquieſcere cœperunt: non modò lenta illa febris, quæ hectica putabatur, euanuit: ſed corpus cum carne ſenſim ita vires recepit, vt in lecto ſedere poſſet. Æſtuarium tum temporis parari iuſſi, in quo tertio quoque die ſemel intromitteretur, ac illic ſederet, quamdiu vires facilè ferre poſſent. ſed prius decocti ℥. vj. exhauriebat, præmiſſa opiatæ ʒ i. Deinde ad ignem totum corpus oleo noſtro calente inũgebatur molli frictione. hoc enim ſi quid aliud infeſtas hydrargyri qualitates venoſo generi impreſſas debet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis ſunt functionum auctorem. In æſtuario exiguus aliquis ſudor ſtatim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm ſuſtinere haud poſſent, aperto æſtuarij oſtio, ac lectum repetente laborante, ſtatim ſiſtere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter inſiſto, ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies viſæ ſunt: vt tandem circa quadrageſimum diem certa nobis ſalutis ſpes affulgeret. Nam non modò dolores illi capitis inueterati reſoluto humore extinctáque cauſa euaneſcebant: paulatímque ſcirrhi omnes nodoſi diſſoluebantur: ſed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa, bene figurata & rufa reddebantur: ſimúlque pro aquoſis & tenuibus vrinis craſſiores & flauiores effluxerunt, ipſeque æger, qui duos annos fuerat peruigil, noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulſus ſtatim meliores euaſerunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & ſeruo & baculo

innixus

innixus ad LX. curationis diem corpus erigere cœpit, ac tãdem incedere, quo tempore ſudorem ſatis copioſum ſemel die per vires elicere licuit, non in æſtuario ſolùm, ſed etiam in eius egreſſu in lecto, non quidem diebus continuis, ſed triduum interquieſcendo, dum validior natura quotidie eorum eruptiones perferre poſſet. Iam verò cùm corpus initio oſſeum, carne iam ſatis veſtitum videretur, ſorbitiones & elixa omnia circumcidimus, aſſis ſolis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborũ vſu fracto iecoris robore contingit) in huius quoque declinatione, tumor aliquis œdematoſus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta veſperi iam in pedibus cernebantur, cùm præſertim aliquantiſper ſtabat aut incedebat. Sed & electuar. trium ſantalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cúmque omnis doloris expers fuiſſet dies iam quindecim, ac benè adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur, die tandem curationis LXX. Guaiaci decoctum validiùs aliquot menſes intermittendum cenſuimus, ſi quid interim non prorſus extinctum dolores tuberáve protuliſſet, nos id verò nouo tutius faciliúſque remediorum vſu repetito extincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iiſdem remediis natura diutius aſſuefacta, illorum vim tandem non ſentiret, aut certè aſpernaretur. Neque verò hic, vt in recenter contaminatis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat: reddatúrque difficilior. Immò qui in tam calamitoſum corporis ſtatum aut ſua negligentia aut medicorum inſcitia præcipitati ſunt, vix vnquam niſi in annum iterata curatione modò propoſita reſtituuntur. Verùm enimvero Guaiaci imbecillius decoctum in ipſo etiã interuallo vini loco prudenter me conſultore vſurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Menſe exacto bellè adeò habere cœpit, vt conſueta munia omnia obire poſſet. Idcirco & aëri die Februarij XII. ſe committere cœpit & quoquouerſum diſcurrere, nullis dolorum veſtigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationem tubera diſcruciabant, remanentibus. Tantùm capite & artubus grauis ſibi videbatur, & [illegible] laſſitudine quadam preſſus, idque præſertim cùm [illegible]

in nubilum aut pluuioſum cœlum mutabatur,& poſt exercitationes œdemate quodam pedes veſperi dolebant, ſed quod manè prorſus euanuerat.

Quanquam poſt exactos quatuor menſes neque dolor, neque aliud extimeſcendum quidquam ſuperuenerit,quod latentis fermenti ſuſpicionem vllam mouere poſſet : viſum tamen curationem repetere feliciter antea vſurpatam, vt ſi fortè lentus craſſuſque humor aliquis, aliudve Luis fermentũ circa perioſtea ſupererat,prorſus huius remedij continuatione attenuari, paulatímque in ſudores reſolui poſſet: ſimulque malignitas ſi qua ſolidis partibus infixa deliteſceret,extingui,atque ita omnium tuberum dolorumque cauſa extirpari ac funditus euelli. Ingrediebatur porro ſemel in die æſtuarium,inungebatur quoque oleo noſtro: in quo æſtuario, vt & ab eius egreſſu ſudores in lecto excipiebat pro viribus. Veſperi vero hora quarta ſorbebat quidem decoctum,ſudores tamen minimè promouebat,nec lectum repetebat. In paſtu vtroque mediocriter aſſis omnibus alebatur ac biſcocto pane vtebatur,quem in hunc modum parari curabam.

℞. ſem.card.benedicti,mundati,pimpinellæ mundatæ,aniſi & fœniculi an.ʒ.j.miſceantur diligenter cum quantitate ſufficienti paſtæ ex optima farina, ſeu ex qua fiunt panes ciuium Pariſienſium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti, qui vbi refrixerint, in teſſeras ſecentur:ac ſaccharo in aqua roſata ſoluto abluti, in furno tepido diu ſiccentur,atque ita ad vſum reſeruentur. Iſtorum tandem remediorum vſu ſalubriter adeo viuit, vt nunquam laboraſſe videri poſſit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt ita curari velint, antequam tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depaſcebat, vmbilicum etiam ſupergreſſum, quod neque emplaſtris de Vigo cum ſuperaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus ſputationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat,adeo interim extenuató corpore, vt qua oſſa tegerentur,nihil præter cutim ſupereſſet. Alius faucium malignum adeo vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exeſa radice decidiſſet, exederenturque omnia tenella narium & palati oſſa. Vterque curatione ſupradicta x x I v.diebus conualuit, nullius al-

lius alterius medicamenti ope, niſi quòd exeſæ & vlceratæ particulatæ aqua noſtra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞ ſcordij ℥.ß.polij montani,pulegij,praſſij albi, origani, calaminthæ,hyperici,centaurij minoris,ſtœchados,chamędryos,chamæpityos,ſpicæ nardi an.ʒ.ij.ſeminum aniſi, fœniculi,petroſelini,dauci,ſileris montani, rutæ, ocymi, hormini,thlaſpi,baccharũ lauri,ſẽ.pæoniæ maris an.ʒ j.ß. rad. ariſtolochiæ rot.gentianę,diptamni,Valerianæ,aſari,an.ʒj. zinziberis,nucis moſchatæ,caryophyll.piperis, croci an. ℈. iij.cinnamomi electi,myrrhæ,caſtorei,ſtyracis calamitę an. ʒ.iij.mellis boni q.ſ.flat opiata.

Aqua mirifica.

℞ ſcordij m.ij.calendulæ,morſus, pimpinellæ,hyperici, betonicæ,maioranæ,bugloſſæ,ſcabioſæ,ſaluiæ an.m.j. hyſſopi,meliſſæ an.m.j.ß.contundantur & in vaſe terreo nouo ad ſolem exponantur,adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi poſſint,ita vt aqua ſuperet. Vbi ſex ſeptémve dies in ſole efferbuerint,exprimere vehementer ea oportebit:deinde in remanente humore ſimiles herbas contuſas reponere, & rurſus Soli exponere,vt ſuprà,dum octo aut decem dies efferbuerint (ſed interim ſemel ſaltem quotidie iſta moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore ſequentia miſcere.℞.rad. tunicæ tormentillæ,ſem.card.benedicti an.℥.ß.zedoariæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ. j.macis ʒ. ß. ſem.pimpinellæ ʒ.i.ß. croci ʒ.j.Mithridatij op.℔.i.theriacæ veteris ℥.iiij.commiſta Soli exponantur ad 5.aut 6. dies aut amplius in alembico obturato.Deinde fiat omnium diſtillatio in vaſe duplici obſeruetur ad vſum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞ ſublimati optimi gr.xij. aquæ plantaginis ℥. vi. decoque ſuper calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IOANNIS FERNELII CONSILIVM EPILEPTICO PRÆSCRIPTVM.

QVVM apud eruditos experientéſque viros ſcholaſtica & minutiſſima quæque perſequi indignũ videatur, & ſuperuacaneum, operæpretium & veſtra eruditione dignũ de affectione propoſita duxeram, etiamſi apprimè grauis & curatu ſit difficilis, paucis multa complecti, & ſummas rerum ſententias appoſitè apud vos proferre. At quoniam ita nunc veſtra exigit ſedulitas, vt non contracta, ſed effuſiore quadam orationis ſerie rem totam particulatim explicem: obſeruata quadam ſtyli moderatione, neque periphraſi, neque metaphoris, neque iocis, ſed ſeriis nudíſque verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur ſcriptorum vocem ſatisfacturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, nõ naturalibus & contra naturam rebus artificiosè ordinem proponitis, ſed quem tandem reſolutione ad curationem tenendum exiſtimaui. Primúmque quæ propoſiti morbi aut ſymptomatis notio ſit & ratio, & quæ vis attingam.

Morbus, item ſymptoma quod in conſultationem & deliberationem venit, epilepſia eſt, quæ annos decem inſedit, ac inueterauit. Hæc licèt à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potiùs quàm in epilepſię genus diuertiſſe videbatur, progreſſu tamen dierũ veram & exquiſitam epilepſiæ ſpeciem eſt conſequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi ſunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutam epilepſiam ex eáque in hanc tranſitum fieri notauerit. Cùm etiã in cõſummata epilepſia obſeruemus non ſemper grauiores illos & immaniores, ſed & interdum leuiores quoſdam & irritos inſultus fieri, qui vt in vertigine nulla conuulſione, ſed ſola ſenſuum & viſus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum proxima illa continénſque mali cauſa leuiùs excandeſcit, & exiguum de ſe vaporem effert. Hanc autem quę illu-

illuſtrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquiſitam & conſummatam epilepſiam eſſe recipio, quod in eius paroxyſmo abſoluta fiat totius corporis conuulſio, quodque ſpuma ſtridore quodam elidatur ab ore, & ſenſus omnis atque cognitio cum memoria pereat. Imo vero ſi neque vllum eius ſignum deſcriberetur à vobis, veſtra tamen authoritate innixus, hanc pro epilepſia habendam eſſe non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vſuque notentur epilepſiæ genera: Vnum ab extremis ſuſcitatum corporis partibus, vt à manuum pedumque digitis: Alterum ab interioribus viſceribus: Tertium à cerebro, quod primarium eſt & ipſi proprium: Optarem ſanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certo & luculenter intelligerem in quod genus epilepſiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis neceſſarium videbatur, quum non vna omnium, ſed ſua ſit cuiuſque generis curatio. Aliis multo ante paroxyſmum tempore caput artuſq. omnes ingraueſcunt, aliis nauſea, aut etiã vomitio moleſta eſt, aliis ſtupore quodam refrigeſcunt artus: alij inſtantem paroxyſmum præſentiunt, poſſuntq. impendentis repentini caſus pericula vitare: alij derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præſenſione futuri mali. Sunt qui paroxyſmo ſoluto protinus ſurgunt nullo affecti ſymptomate: nonnullis vero ſymptomata quædam ab acceſſione grauia manent. Horum igitur animaduerſione proprium epilepſię genus deſignari internoſcique debuerat. Cæterum in hac reticentia conjiciendum nobis & diſquirendum in quod hæc genus maximè pertineat, Comitiali morbo intercipiuntur mentis ſenſuũq. functiones, hinc cerebri cenſetur affectio. At quoniam ea interceptio interdum fit conſenſu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdum vero per ſe affecto cerebro, neque ex his quæ deſcribuntur vlla priorum generum audio pathognomica ſigna, in poſtremum diuertendum puto, & recipiendum cerebrum ἰδιοπαθεία atque etiam πρωτοπαθεία concuti. Nec enim venenatus vapor inſtar auræ frigidiuſculæ, aut è pedibus, aut è manibus ſenſim partium continuatione in caput aut cerebrũ obrepere percipitur, nec ventriculi cordíſve ſubuerſio, aut præcordiorum moleſta coarctio paroxiſmum anteuertit, aut ob oculos nonnulla quaſi ſpectra obuerſari videntur. Sed cum illuſtriſ-

ſimus derepente quaſi attonitus, aut fulgure percuſſus corruat, neceſſe eſt cerebrum, & ipſam mentis ac ſenſuum arcem obſideri, in eaq. proximam & continentem huius epilepſiæ cauſam contineri, ac proinde in tertium hanc genus eſſe conjiciendam. Hanc deniq. epilepſiam eſſe primariam, & vt appellant, eſſentialem.

Percepta iam affecta ſede, & quod cerebrum non aliarum partium conſenſu, ſed per ſe & primario laborat, diſquirendum quæ in ea ſit cauſa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de ſymptomatum cauſis, epilepſiam, quæ præſertim primaria ſit, contendit ex obſtructione quadam omnium ventriculorum cerebri proficiſci, ob quam animalis ſpiritus liberè nequit in ſenſuum motuſq. neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum ſentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita vero natura arctius oppreſſa nondum tamen proſtrata onus quaſi excutiens, caput corpuſque vehementer concutit, dum obſtructione ſoluta infarctum humorem expellat. Hanc cauſam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licèt rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto paſſim comprobatam, validis tum argumentis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerum cauſis infregimus, aliam ſtatuentes, nempe malignam & occultam qualitatem cerebro cunctiſque facultatibus animalibus perinde atque venenum infenſam, quæ vt è pede percipitur ſpecie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes ſurſum in cerebrum efferri: ita ex ipſo quoque cerebro ſuſcitari poteſt, idque protinus ſua malignitate ferire nulla præſenſione paroxyſmi futuri. Hanc vero qualitatem malignam & aduerſiſſimam cerebrum multo validius excutere contendit, quàm humorem ſimplicem ſola mole obſtruentem, neque tamen concuſſioni aut conuerſioni finis eſt, donec qualitas illa vaporis ſpecie ſuſcitata diſſipetur, aut ſponte ſua euaneſcat. Cauſa hæc non admodum ei diſſimilis eſt quam vel ipſe Galenus libro ſexto de locis affectis de vteri ſtrangulatu fatetur. Vt enim è ſanguine menſtruo, atque è ſemine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordia, in fauces, atque in ipſum cerebrum prorumpens paria ſtrangulatus ſymptomata gignit, ita ſanè & alia quædam venenata & malignæ qualitatis ſpecies epilepſiam facit. Propriè autem epilepſia ſymptoma eſt: qualitas vero maligna cerebro inſidens ipſa morbus eſt, iſque partis ſimilaris, & quem alibi demon-

Obſtructionē vētriculorū cerebri nō eſſe cauſā epilepſiæ, ſed qualitatē quādam malignam occultam cerebro veneni infeſtam.

demonſtrauimus totius ſubſtantiæ morbum appellandum eſſe. His ergo principiis firmius innitendum, hæc ſtabilienda ſunt nobis fundamenta, ſi quæ tam diri & inueterati morbi curatio ſperetur.

Quanquam autem huiuſce qualitatis ad excitandam epilepſiam ſumma atque etiam præcipua vis eſt, non parua tamen exiſtit & eius materiæ, è qua tanquam è fonte qualitas ilia prodit, & ſine qua vix illa ſubſiſtit. Eam quidem eſſe craſſam lentámque pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinacius adhæreſcere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoq. dextri obtuſior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipſam cerebri partem, non parum offendi, luculenter demonſtrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lentę magnum eſſe prouentum, oſtendit: inſitâ cerebri temperatura humidior, quam deinde ſupra modum auxerunt ingluuies, crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permiſceri, teſtantur ætas in eum humorem gignendum propenſa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobiliſſimus vir plerumque citra occaſionem metu atque mœſtitia iactetur. Hippocrati iudicium eſt iam obſidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo eodémque melancholico humore naſci putet: qui ſi in cerebrum inſideat, epilepſiam: ſi in mentem, malancholiam facit. Itaque pituitæ ac melancholiæ non exigua eſt redundantia in parte dextra cerebri. Sed hæc ſi ſimplex ſit, minimè epilepſiam infert, niſi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diutius cohibita, & inhærentia, dierum numero, progreſſuque temporis corruptione nacta ſunt externam illam ac prorſus malignam qualitatem, in qua dixi mali eſſentiam haberi. Ad hæc multum mihi contuliſſe vidiſſe tuberculum in dextro tempore inſtar oui columbini exortum, & ipſi comitiali morbo coætaneum. Memini iis diſſectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri ſubſtantia putridam quandam & glutinoſam ſaniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inueniſſe, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti

Cauſa materialis continens ſeu proxima.

mali cauſa, déque primaria affecta ſede ſtatuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximam morbi cauſam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipſa interior exiſtit, & ſine qua ſummoueri illa integrè non poſſit, de hac quoque dicendum. Ea eſt totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viſcerum conſtitutione profecta. Magna hæc quidem & in primis obſeruanda, quod affectæ ſedi ipſiq́ue cerebro primo mali fonti nouam aſſiduè materiam ſuppeditet. Illuſtriſſimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum inſita temperatura, ex parentum ſemine, & primo ortu calida humidáque eſt, ac deinde ſimilis reliquo corpori eſt impartita, quandoquidem totius temperatura principum partium, vt author eſt Galenus conſtitutionem ferè ſequitur. Optima quidem illa, & ad probum ſanguinem, & bene quadratum corpus comparandum apta: at verò poſtea in frigidiore humidiorique cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & ſtagnorum expiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantiſſimus, omnium obſoniorum & ferculorum varietate confertus, nullo inſtructus ordine, ſupra ſacietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino ſit natus, viſcera, venas, habitúmque totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorſus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque inſitam corporis conſtitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitioſam ſubſtituerunt: nuncque ingluuie aliíſque commemoratis cauſis obruto calore natiuo, vires & facultates, præſertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditæ ac etiam debilitatæ, tantam alimentorum molem modificare atque domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, ſed & omnis generis excrementorum prouentus, toto ſic corpore ſuccreuit, vt pars nulla exiſtat quæ non proprio quodam ſuperuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa eſſe pituita confertum indicio eſt nauſea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offuſæ, huiúſq; ingentem copiam in inteſtina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari poteſt. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi teſtantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obſtrui, atque etiam turgere, illud quidem bilis flauæ: hunc verò atræ copia: indicio ſunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis fer-

ſeruorem in iracundiam, nunc vero ob nimiam aduſtionem in melancholiam propenſi. Sub hac vitioſa ſubſtitutione viſcerum, quis reliqui corporis bonus habitus eſſe poſſit? Corpus totum ſupra naturam & ætatem ingraueſcens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viſcerum imbecillitatem & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atque etiam ſuccreſcens, nouum quoque pabulum ſuggerit continenti cauſæ quam in cerebro conſtituimus. Neque hæc antè conuenienter extirpari poteſt, quàm corpus ipſum omni ſorde & illuuie ſit expurgatum.

Prognoſticum.

Epilepſiam quæ aut annum ætatis vigeſimum quintum exceſſit, aut poſtea hominem adoritur, cōmori, & in ſupremum vitæ diem manere author eſt Hippocrates: Cum præſertim vt hæc vehemens fuerit, & originis ſuæ nec certum habuerit initium, nec compertam ſedem. Claſſici vero authores toto hanc genere immedicabilē ſtatuunt, quod cauſa non ſatis perſpecta illam videant neque medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de cauſis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorant diuorum operam. Huius ſanè conditio & eſſentia ſupra elementorum naturam eſt, omnémque ſenſum, & humanæ mentis aciem effugit: nō ratione aut demonſtratione, ſed obſeruatione ſola & vſu comprehenſa. Quanquam autem difficilis eſt epilepſiæ curatio preſertimque in malè habito corpore, ſuſcipienda tamen ea eſt, atque iis remediis tentanda quæ multis ſæpe profuerunt. Ea licèt quadam ſubſtantiæ proprietate id præſtent, arte tamen adhibenda ſunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum eſt, quod reſolutione atque inueſtigatione poſtremo fuit inuentum. Id autem eſt totius corporis cacochymia & impuritas, qua præſente, nec tuto quidem medicamenta, quæ ſubſtantiæ proprietate prodeſſe ſolent adhibeantur. Sępe enim vel malum ipſum ingeminatur, vel etiam noua quędam ſymptomata accerſunt. Itaque corporis hæc immodica moles inprimis abſumenda, & in priſtinum naturalémque ſtatum

quoad licet reuocanda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum ac demum ipſa morbi radix funditus euellenda, corroboratis ſimul hiſce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia ſi non ęque diſtinctè vt pronunciantur, tuto nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec ſuperuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem ſemel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illã natura ferat, ſed ſenſim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta ſunt lentè quoque citra virium offenſionem tollantur. Neque id profecto ſolis medicamentis præſtandum, vt quorum immodico vſu corpus nimium labefactetur, ſed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem ſenſim abſumet: illa vero ſuperuacuos ac etiam iam corruptos humores ſenſim quoque excludent. Quoniã vero methodicam illam curandi formam ſatis videor demonſtratione proſequutus, vt tandem frugifera hęc noſtra contemplatio, conducibile ſit omnem deinceps curationis ſeriem ſubnectere. Nec enim verebor apud eruditiſſimos viros ipſas medicamentorum formas depromere, quod ſæpe curandi ſumma vis poſita ſit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut alio quovis clementiore cæli ſtatu ratione ſuſcepta, primum aluus, ſi adſtrictior erit, clyſtere proritetur, qui etiam craſſam inteſtinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔.j. decocti accommodati habeat hieræ ſimp. diaphœnici an. ℥. ſem. mellis roſ. & anthoſati an. ℥.j. olei rutæ & anethi an. ℥, j. ſẽ. Poſtridie portio humorũ ſuperuacuorũ qui in ventriculo & in primis ductibus ſine adhęſu fluctuãt, expurgetur hoc medicamento: ♃ polypodij quercini, ſem. carthami, carui, fœniculi, foliorum ſennæ an. ʒ. iij. epithymi ʒ.j. fiat decoctio in vnam doſim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ i. ſem. agarici trochiſcati ʒ.j. cinamomi ʒ. ſs. expreſſioni adde ſyr. capillorum Ven. ʒ.vj. fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibum. Tertio die conſtituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifeſtum calorem attenuans, eáque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phaſianis, & ſimilibus: iiſq. aſſis potius quàm elixis. A juſculis & ſorbitionibus multis abſtinendum, quoniam præcordia nimis im-

mis im-

ſtis implent atque diſtendunt. A fructibus quoque & leguminibus, & ab omnibus flatulentis aut vaporoſis. His igitur & prioribus cibis qui facilè deſignari poterunt, parcè nec vnquam ad ſatietatem vtatur, & ſolum bis die cibum ſumat, ídque ex iuſtis interuallis quæ concoctioni ſint ſatis. Percipiet autem dominus laborans ſe his conuenienter vti, ſi nec ventriculi diſtentionem, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione ſentiat. Vt etiam pota cruditatum portio facilius abſorbeatur, in eáſq; natiuus calor validiùs incumbat, parcus ſit potus, isque in paſtu ſolo: potu enim quàm cibo impleri facilius eſt. Immoderatus corpus grauat, omnémque concoctionem interpellat. Hoc etiam tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erunt, vel apozemate ex rad. petroſelini, fœniculi, & polypodij cũ hyſſopo, betonica, & ſtœchade, in quo nonnihil oxymelitis diſſolutum ſit. Vel ſi mauult guaiaci decocto in quo cõmemoratæ radices, & herbæ ſub finem aliquantũ incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die, aut certè ſemel vtendũ horis duabus tribúſve ante cibum. Sed quàm minimè ciendi ſunt ſudores. Si interim aluus ſubſiſtat, ſollicitetur commemorato clyſtere. Cùm & victus ratione, & apozemate diebus quinq; aut ſex apparati iam ſatis, ac fortaſſis concitati erunt humores, altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori ſimile ſit, aut aliquanto efficacius, & curãdo affectui accommodatius. Quale hoc eſt: ℞ rad. apii, polypodij quercini, ſem. carthami, paſſularum mundatarum, fol. ſenæ mundatorum an. ℥. iij. epithymi ʒ. j. fiat decoctio pro vna doſi. In colatura diſſolue pulueris hieræ ſimpl. diaphœnici an. ʒ ij. fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibũ. Ab hac purgatione ad apozema redeundum, victúſque ſimilis cõtinuandus ac deinde poſt dies circiter quinque, tertio medicamento, ſi res poſtulet, purgandum, quod horum perſimile ſit. Vbi autem circiter diebus quindecim horum remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas & partes omnes quæ in prima corporis regione conſiſtunt, puriores exiſtet, tum deinde ſecunda corporis regio quæ maiorum eſt venarum tempeſtiuè vacuabitur ſectione venæ. Hanc enim non modò morbi ſpecies atque magnitudo, ſed & corporis habitus & antè acta vita poſtulant, vires verò & ætas permittunt. Secanda porrò erit vena cubiti media, quæ & è cerebro, & è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat: & ea quidem in brachio dextro, quòd oculus dexter ſit hebetior;

eiúſque lateris auris atque etiam naris obturetur, & tuberculum in dextro tempore promineat, partéſque omnes dextræ ad motum, & ad ſua munera ſint ob humorum copiam & grauitatem ignauiores. Detrahetur autem ſanguis non minùs quàm libra vna quæ vnciarum eſt duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ ſectione cùm iam corpus extenuari & marceſcere cœperit, ne quid ad perfectam curationem deſit, tertia corporis regio, quæ ſummas omnes partes ipſumque caput complectitur, exinanienda erit. In idque vtiliter guaiaci decocto, vel ſimplici, vel, vt dixi, compoſito ſudores bis die aut ſemel cientur. Et quo tempore dimanabunt, tonſo iam capite adhibeantur hæc calorifica. ℞ ſeminis aniſi, fœniculi, cumini, baccarum lauri contuſarum an. ℥ ij. milij ℔ j. ſalis vulgaris ℔. ß. torrefiant omnia in ſartagine, reponantur in ſacculis qui calidi applicentur capiti tempore ſudoris. Sudore deterſo pituita è dextra præſertim nare prolıciatur hoc errhino. ℞ ſaluiæ, maioranæ an. ℔. iij. tritis affundantur vini albi ℥. iiij. fiat expreſſio in qua maceretur radicis cyclamini minutim conciſæ ʒ j. rurſum exprimatur, reponatur pro errhino, hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram, contineaturque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tréſve guttulæ inſtillentur. ℞. aquæ vitæ, ſucci cæpæ an. ℥. ij. in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ʒ. j. in expreſſione caſtorei ℈. ij. repone, & vtitor vt dixi, obtureturque auris bombace. Pomeridianis horis ſub cœnam cucurbitulæ ſcapulis, ceruici & occipitio affigendæ, modo leues, modo cum ſcarificatu, idque maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eouſque continuanda erunt, dum odoratus nari, & auditus auri dextrę ſit reſtitutus. Quod ſi non facile ſit aſſequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendumque erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint, quod & eius noxios humores vetuſtate concretos colliquabit, fluxoſque reddet, vt deinde topicis illis promptiùs obtemperent, ſimul etiam occulta quæcunque cerebri vitia deteget.

Peculiaria huius epilepſiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius & cerebri vitioſa conſtitutio in priſtinam ac ferè naturalem rediiſſe videbitur, intermiſſo guaiaci & topico-

rum remediorum vſu,ſed tamen victu ſiccante, tenui, & attenuante ſemper obſeruato; epilepſiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac ferè methodo. Primùm quòd vniuerſalis purgatio aliquandiu fuerit intermiſſa,hoc modò repetenda erit: ℞.fol.ſaluiæ,betonicæ,ſtœch.anthos,an. m. ß.epithymi ʒ.j.fol.ſenæ mundat.℥ iij.fiat decoctio pro vna doſi,addēdo ſub finem agarici ʒ.j.ß.in expreſſo ad e pulv. hieræ diacolocynthidos ʒ.ij.fiat potio ſumenda die electa, horis quatuor antè cibum. Poſtridie bolus hic voretur. ℞. conſeruæ betonicæ,anthos an. ʒ ß. mithridatij veteris ʒ. j. miſce.capiat manè horis tribus vel quatuor ante cibum. Sequenti die qui tertius erit, puluis ſumatur; vel ſolus, vel hydromelite dilutus: ℞.rad.ariſtolochiæ rotundæ; epithymi an.℈ ß rad.aſari ℈.ij.fiat puluis tenuis,ſumat manè horis duabus ab accepto iuſculo,aut ab alio quouis leui cibo; Si fortè vomitionem conciter,non antè cibus alius offeratur,quàm ea deſierit:ac tum pulli aut capi iuſculum apprimè conueniet,ad hoc deinde conſuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior ſit vſus,poterit in pipulas redigi,quæ parem vim & facultatem obtinent. Eſt autem vis huic medicamento ſumma ad epilepſiam. At nihilominus ne quid ſuſpectum ſuperſit, die quarto, cauterio aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæſiſq. venis, arteriis,& muſculis,ſenſim omnis eius illuuies eluatur atq. detergatur,ſinatúrque aliquandiu manare dum in naturalem ſtatum redeat.Occipitium verò, aut ſynciput ad coronalem commiſſuram cauterio inurere,nihil mea ſententia contulerit, neque id citra grauioris periculi diſcrimen experiri licet.Thermarum,quacunque ſint facultate præditæ; vis ad affectum hunc nulla deprehendetur. Neque fieri poteſt vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quàm expoſita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæſtiones reſpondiſſe in quibus plurimum inerat difficultatis.

Cæterùm vt totam curationem compleam, & huic quaſi colophonem addam; dum vlcus in dextro tempore inuſtum curabitur, vſurpanda erunt remedia quæ ſecreta proprietate epilepſiam inhibent,atque etiam depellunt. Cuiuſmodi eſt puluis,aut electuarium ex ſcobe cornu cerui & eboris,cranio humano, radice & ſemine pœoniæ maris, viſco quercino,corallio; & gingibere exceptis ſaccharo ſoluto aqua betonicæ. Semen pœoniæ maris collo ſubnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod ve-

ſtrates *ellend* appellant, vel appenſam, vel annulo incluſam vidimus epilepticam acceſſionem cohibere. Æſtiuo ſolſtitio, & maximè diui Ioannis Baptiſtæ profeſto, ſi artemiſiæ herbæ radix euellatur, ſub ea verus carbo, ſed tamen bene odoratus, inueniri ſolet, qui ſindone incluſus appenſuſque collo epilepſiam arcet. Et hæc quidem propriè ſymptomati, cætera verò quæ prædixi eius cauſæ ſuccurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorſus & ad vnguem completa, ne poſtea in conſimilem affectum relapſus contingat, obſeruanda erit aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam expoſita. Circum ſolſtitia & æquinoctia Luna decreſcente, clyſtere præmiſſo corpus purgetur medicamento quod præſcripſi ex hiera diacolocynthidos. Poſtridie bolus detur ex Mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pilulis præſcriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vſurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & ſtatus eſt epilepticę acceſſionis recurſus, iiſdem mediis quinque ſéxve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior vlla ſtatui poteſt.

FINIS.

IO. FER.

IO. FERNELII AMBIANI ARCHIATRI.

DE ABDITIS RERVM CAVSIS Libri duo.

Poſtremò ab ipſo authore recogniti, compluribusque in locis aucti, ad Henricum Franciæ Regem Chriſtianiſſimum.

PRÆFATIO.

SI cui vnquam ſcriptori, Chriſtianiſſime Rex, mihi certè vni cunctandi multúmque dubitandi occaſio inceſſit, num has de abditis rerum cauſis lucubrationes diu ſuppreſſas, in apertũ proferrem, paterérq; in vulgus emanare. Id enim ſæpe mihi in animo verſabatur, nõ leuis eſſe momenti in arte omnium præſtãtiſſima, & quæ in totius humani generis ſalutem comparata ſit, abſtruſum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philoſophandi, & à popularibus ſenſibus abhorreret. Non paucos idcirco eſſe, qui medẽdi artẽ veterum labore inuentam, ſatíſque cõſummatam rati, nõ vltra progredi contendant, velintq́; poſteros omnes vno quaſi filo deductos, iiſdem ſemper veſtigiis inſiſtere, de quibus nefas ſit vel tranſuerſum (quod aiunt) vnguem decedere. Viam illi prorſus obſtruunt inueniendis nouis, & eos impudentiæ grauiter accuſant, qui in eo omne ſtudium collocarunt, vt aut nouũ quippiam conderent, aut traditas ab antiquis artes iam quaſi vetuſtate collapſas fulcirent, aut illis adderent, quæ partim diligentia, partim ætate eſſent progrediẽte conſequuti, & quæ temporibus magis quàm ſcripto-

ribus defuerant. His ex cauſis ab hac editione deterreri poterã, omniáq; lubens ſilentio obruiſſem, niſi quæ de re medica ſeorſum à nobis traduntur, hãc quaſi interpretationem deſiderarent, ſine quibus & obſcura illa manerẽt, & non ſatis tuta ab improborũ voce. Cæterùm ſi hãc vetuſtiſſimi Philoſophi viam tenuiſſent, vt ſemper maiorum preſſis veſtigiis, intra eoſdẽ terminos ſubſiſterent, neque penitus in intimã naturæ cognitionẽ penetrarent, demerſa lateret multis in rebus veritas: & vix dũ vllum in abdita naturæ ſcientia lumen effulſiſſet. Si tamen laborẽ poſteri collocaſſent, vt eas ſolùm artes & diſciplinas exædificarent, quarum fundamenta priores iecerant, nunquam tam multa diſciplinarum copia creuiſſet. Si quæ in veterum mentẽ nõ venerã, iuniores non aperuiſſent, neque illorum induſtriã ſuis vigiliis excitaſſent: noua ingeniorũ lumina minimè lucerent. At quoniam philoſophis alia via aliáque ſtudiorũ ratio placuit, neque obtrectatorũ lingua, neque veterũ ornata grauitas, & ampliſſima authoritas poſterorũ quẽquam à ſcribendo deterruit: omnes certatim ſic elaborarũt, vt ætates prope ſingulæ magnã & authorũ nouorũ & artiũ copiã profunderẽt. Atque vt interim de hac noſtra ſyncerè loquar, diſciplinæ & artes quæ annis propè mille ac ducẽtis ſepultæ fuerã, aut quæ veriùs extinctæ occiderã, iã planè reuixerũt, priſtinũ, ne dicã maiorẽ, ſplẽdorem adeptæ, vt nihil ferè docto illi ſeculo debeat hæc ætas inuidere. Dicendi ratio ſummáq; eloquentia nũc paſſim floreſcit: philoſophiæ genus omne excolitur: muſici, geometræ, fabri, pictores, architecti, ſculptores, aliiq; artifices innumeri ſic mẽtis aciẽ extulerũt, vt artes quique ſuas præclaris magnificisq; operib. exornarint, quæ vetuſtiorib. illis vno omniũ ore celebratis nihil cedãt. Neq; inuẽtis ſolùm ornamẽta & incrementa adiunxit tẽporum

excurſio,

excurſio, ſed & artes nouas protulit, ad quas priorum nuſquã vel ingeniũ vel induſtria penetrauerat. Demetriũ admirata eſt antiquitas, atque illũ ab reperta machina quadã bellica, appellauit obſeſſorem. Quanto ampliore nomine donandi nobis ſunt hoc ſeculo machinarũ inuentores, quibus ab ardenti quaſi bombo, nomen bombardarũ eſt inditum? quæ dij boni! quanto vel balliſtis violentiores, vel tormentis rapidiores, vel catapultis concitatiores feruntur? Arte librorum chalcographica quid vtilius ad omnium diſciplinarum propagationem? At illa protulit noſtra hæc ætas, vt & paulo ſuperior, ceræ, corticis, aut papyri vice, chartam hanc quam Fabianam primi appellarunt: atque iſtorũ ope in tantum faſtigiũ euectæ ſunt literæ. Quis ignorat non tã nouarum rerum deſiderio, quàm nauigandi peritia, claſſe per luſtratũ Oceanũ? repertas Inſulas? intimos Indiæ receſſus apertos? maximam continentis ad Occiduũ partẽ, quã inde nouũ orbẽ appellãt, priſcis ignotã, noſtris magno ſuo cõmodo cognita fuiſſe? Hæc, vt cũcta aſtronomica, Platoni, Ariſtoteli, vetuſtioribúſque Philoſophis non ſatis perſpecta, Ptolemæus dein plurimùm auxit & illuſtrauit: qui tamen ſi nunc redeat, Geographiam non agnoſcat, adeò nouus orbis inductus videtur huius ſeculi nauigatione. Ad quam nos non dico adiumẽtum attulimus, certè excogitauimus horarum æquinoctialiũ obſeruatione, qua ratione quacunque ſis orbis regione, illius eã poſſis internoſcere, quã Geographi appellãt longitudinẽ. Quod quidem de fontibus antiquorum non hauſimus, ſed de noſtris riuulis primi (ni fallor) protulimus. Te quocunque vertas cogitatione, intelliges non decoxiſſe poſteros, ſed erecto ad contẽplationem intentóque animo hæreditatem veterũ artiũ ampliaſſe, & induxiſſe nouas. Quid igitur inquiunt non eſſe huius noſtræ ætatis, nouũ quid-

quã præſtare poſſe? Incomprehenſarũ rerũ immẽſa eſt multitudo, & multo maior quàm quæ poſſit vnquã percipi. Nulla autẽ ratio afferri poteſt cur ingeniorum laus nũc ſit inferior. Quid eſt igitur cur aliquis hanc ætatẽ inclemẽter dãnet, vt ex tãta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc ſeculũ tãti inſimulet, ſtuporis, tãtæ tarditatis, nihil vt nouũ cudere poſſit, nullarũ artiũ afferre prouentũ? Quiſquis mẽtis valẽt acumine inertia nõ torpebit, ſed ad res cognoſcendas tẽpus diligẽtiámque ſumet, poterit orbitã eandẽ cũ veteribus terere, & in eiuſdẽ induſtriæ curriculo verſari, & illorum obſeruationibus adiutus, inuentis artibus magna addere incremẽta, & noua cõdere multis profutura. Sic enim alia ex aliis trahi ſolẽt, & ex anguſtis fontibus per ampla flumina deriuari: tãtáque eſt artium & diſciplinarũ ſeries, vt apta ex ſeſe omnia & connexa videãtur. Si liberè quod ſẽtio, dicere licet, dicã, & quidẽ paucis: tã peccãt qui à veteribus perueſtigata omnia cõprehenſáq; eſſe cõtendunt, quàm qui eiſdẽ primã rerũ cognitionẽ detrahũt, illóſque de veteri doctrinarũ poſſeßione deiiciũt. His cõſtitutis, velim ex æquo & bono accedãt nobis honorarij arbitri atq; diſceptatores, qui malo inuidiæ puri, & profectus & cõſilij mei rationẽ colligãt ac iudicẽ: nec enim tantũ ipſe mihi tribuo, vt fidẽ haberi velim præiudicatæ meæ ſententiæ. Qui primi inter veteres admirabili quodã ad philoſophãdũ ſtudio ſe contulerũt, in naturæ anguſtias & quaſi in carceres deducti, eò ſe reuocarũt ſpatij, vt ſolis mũdi elemẽtis perpetuò inhærẽtes, nimiſq; materiæ dediti, lõgè intra modũ cõſtiterint. Alij deinde erectiore animo, ſuis nõ contenti finibus, ad Ægyptios (quibus cum Chaldæis & Hebræis frequẽs erat cõmerciũ) cõmigrarũt, à quibus diuina nõ pauca per vmbrã duntaxat caligineq; percepta retulerũt. His ſuã poſtea philoſophia

tãquã variis reſperſere figmẽtis, & quadã impietatis labe inquinarũ. Vnde accidit, vt iã vel rudis & materiata nimis fuerit philoſophãdi ratio, vel ſi diuinum quippiã attigiſſet inconſtãs ac prorſus incerta. Nunc verò quãdo Dei Opt. Max. beneficio nobis per Chriſtũ lux ipſa veritatis affulſit, multa ſimul nobis sũt diuinitus allata, à veteribus animo non integrè percepta. Quis noſtrũ immortalitatẽ animæ, domiciliũ, vim, naturãq; neſcit? Quid porrò inter philoſophorum greges magis cõtrouerſum aut diuturnioribus contentionibus exagitatũ? Ordines cœleſtes, & illã ſupernæ ciuitatis deſcriptionẽ, quis veterũ ſapientũ ſubodoratus eſt? Hæc autẽ ſi iã cunctis patẽt mortalibus, quis etiã nõ intelligat multa eſſe in philoſophia extra elementorũ ordinem, prorſus abſtruſa & naturæ arcanis inuoluta, quæ neq; oculis neque auribus, neq; vllo ſenſu deprehendi poſſunt? horumq; cognitionẽ nõ mihi modò, ſed & noſtri ordinis nominiſque cuilibet notiorem, quàm Ethnicis philoſophis eſſe debere? Video poſteriores illos Platonicos, Numeniũ, Philonẽ, Plotinũ, Iãblichũ, Proclum, quicquid de diuinis rebus magnificũ attigerũt, illud à Chriſtianis viris, Ioãne, Paulo, Hierotheo, Dionyſio furtim excepiſſe: vt inde abſtruſa Platonis dicta clariùs lucidiusq; interpretarẽtur, vt in verũ ſenſũ deducerẽt. Nobis verò nõ ſimiliter liceat Hippocratis ſẽſa nũc apertiùs reſerare, vt vetus medẽdi ratio ſuſcipiat incrementũ? Affigemúrne perpetuò his caducis? Nũquã concretũ hũc craſſumque aërẽ perrũpemus? Nũquã ex hoc tenebricoſo mentis carcere in perſpicuam lucẽ euolabimus? Nunquã abducto per meditationẽ animo, diuina abſtruſaq; contemplabimur? Hæc ſingula cũ apud me tacitus expenderẽ, ſimúlque aliquando monitus eſſẽ Hippocratis oraculo, quo in morbis diuinũ quippiã ineſſe cõfirmat: exiſtimaui per breuẽ ſententiã

per magno eſſe momento ponderandã, & eò magis quòd eximius vir ob diuinitatẽ olim ceu numẽ cultus ſit, & breui ſententia magnã rerũ ſuppellectilẽ, quã mẽte gerebat, cõcluſerit. Primorũ philoſophorũ mos fuit, quæcũque diuina attigiſſent, tanquã myſteria cõtegere, aut integumentis quibuſdã & inuolucris implicata enuntiare, ſeu imperitæ multitudinis offenſionem veriti, ſeu quia hæc tam abſtruſa ſi nullo negotio intelligerentur, probatum iri minimè ſperarẽt. Quocirca anno abhinc vigeſimo odoratus quippiã ſub diuini nomine in medẽdi arte penitus obuelatũ latêre, quod nondũ ſatis pateret, cœpi illius ſtudio & amore incitatus quid eſſet inueſtigare. Deprehẽdi autẽ id eſſe abditorũ morborum tractationẽ, nec ſatis tritã, nec veterũ monimẽtis expreſſã: ſine qua tamen manca & dũtaxat inchoata, nec numeros omnes habitura ſit ars medẽdi. Hoc temporis curriculo in hæc vndiq; multa peruolitaui, longè plura meditatus sũ, neq; quicquã occurrit, quod à cõcepta ea de re ſententia me reuocet. Quo longius ætate, literis, artis exercitatione, & multis tũ aliorũ, tum meis experimentis eò ſpectantibus procedo, hoc mihi certior verióq; ſit de abditis morbis ſentẽtia, in quã & pleróq; omnes paucis admodum rationibus iam adduci video, quaſi illorũ animus quodam veri inſtinctu afflatuq; ſit perfuſus. Ea autẽ quænã ſit, iã literis mandare conor, nõ tã perficiũdi ſpe, quàm deſiderio excitandi ingenia multorũ ad veri inueſtigationem. Magnas hic noſter conatus, Rex Chriſtianiſſime, ſed qui maieſtatis tuæ ſplẽdore ſummã vim sũmũq; robur obtinebit, ſi nouis lætiſque regni tui auſpiciis ille nobis affulgeat. Accedẽt nihilominus & rationes non tãtùm probabiles, verùm etiã ad aſſentiendũ neceſſariæ, quibus (vt confido) veritas ipſa manũ nobis adiiciet, & ſua luce obſcurã multorum caliginẽ excutiet. Quinetiã ne quid in opi-

nione

pione dubia nõ ſatis ratũ haberetur, ſingula quæque ex Galenis monimẽtis videbor affirmaſſe: qui tametſi aliquãdo videatur hæc dedita quaſi opera extenuare, in ea tamẽ el nolẽs plerũq; relabitur. Hinc ſciẽt omnes, quod retinemus argumẽtum, & in cõmunẽ medicinæ vſum primi cõferimus, idipſum veteres attigiſſe, vixq; vllum eſſe qui hãc in animo :ẽ ẽtia inſitã, & quaſi inſculptã non habeat, etiã ſi verbo plerunq; aliud exprimat. Itaq; quã nõ pauci hãc noſtrã inſtitutionẽ exiſtimatur: ſunt nouã, reuera peruetus eſt: neq. ea ſum inſolẽtia, vt me eius authorẽ iactẽ, ſed interpretẽ duntaxat & explanatorẽ profiteor. Hæc enim maximè in poſteriorẽ librum meditor: quæ quoniam ex phyſicis naſci cõſtituiq; ſolent, ipſa ratio connexi coëgit in librum priorem philoſophica quædam præmittere, quæ in illorum demonſtrationem neceſſaria videbantur. Atque ita quantum diuinitatis, id eſt abditarum cauſarum, ineſt tum naturali philoſophiæ, tum rei medicæ, hoc vnum opuſculum ſcrutabitur & diſcutiet. Quòd autem res eſt plena contentionis, diſſerendi rationem quandam aggredior, non ſimplici narrationis ſpecie, ſed quibus ferè ſermonibus res controuerſa agi diſputarique ſolet: à tali quodam inductus exordio.

LIBER PRIMVS.

Mundi elementa ſolam materiam genitis quibuſque rebus impertiri. CAP. I.

PHILATROS, BRVTVS, EVDOXVS.

OPPORTVNE adeſſe video quẽ quærebam, niſi me fallunt oculi, alioqui nõ ſatis perſpicaces. Profectò is ipſe eſt, neque ſplendor hic exorientis. Solis aduerſus aciem obtutumq́ue oculorum perſtringit. O fœlicem & auſpicatam occurſationem! Etenim liberabor eo ſcrupulo, qui mihi exagitata per hoſce dies diſputatione iniectus eſt. Ille ſic me habuit malè, vt nulla ratione potuerit à me

reuelli. Sodalis hic iampridem meus, toto decẽnio viſus nemini, ſcio afferet noui aliquid ex lõga peregrinatione, illius ope cõſequar quod meo ipſius ingenio aſſequi nõ potui. Sed quonã ille ſe proripit? nõ aſſequar virũ niſi procul inclamẽ. Heus tu bone vir, heus Brute, ſubſiſte per Æſculapium, aut ſi mauis, per Hippocratis geniũ: nec enim arctius habeo vinculum, quo te retineam. BR. Quis eſt qui me vocat? ô ſalue mi Philiatre. PH. Salue tu quoque. BR. Facis tu quidem tuo more, vt feſtiuus agas verbis, nec vnquã vrbanitatis ſales exuas. Sed quid tu? quò hinc te agis? PH. Te ipſum quærebam quẽ rediiſſe nobis audierã. BR. En tibi adſum. PH. Video, ſed vſque eò inſolẽs, vix vt oculis meis credã, quibus monſtro ſimilis eſt hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare! BR. Tã citò? vix dũ bene ſalutaui. PH. Nõ queo amplius ſupprimere, quod me quàm diutiſſimè torſit. BR. Quid hoc tandem rei? PH. Non ita pridẽ ad indictã quandã celebrium medicorũ diſceptationẽ conueni vel audiẽdi ſtudio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiuſmodi quæſtio. Anne quod in morbis eſt diuinũ, diuinã opẽ deſideret. Iſtud olim ab Hippocrate noſtro ſimpliciter breuitérque dictũ, videbã variis interpretationibus aliò atq. ipſe ſperabam, trahi: nec profectò tumultuoſo illo congreſſu decidi res omnis potuit, tum quòd nouus interpres liberè fuſeq; explicandi caruit loco, tum quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidem inauditæ (vt tum aiebant) ſententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiam fieri, vt tuum ea de re ſenſum expedires, quo facto me beaueris. Enimuerò mihi perſuadeo, in ea re noſtræ medicinæ verti cardinem. BR. Rem affers arduam, in qua paulum conſumere temporis mihi nunc otioſo & curis laxato iucundum eſt, videamus qualíſnam ſit res ipſa. Idipſum vereor, ne tuus interprés rem ſuam non planè conficiat: vix quippe adduci vlla ratione poſſum, vt tam exiguo integumento, tanta ſit incluſa diuinitas. Memini aliàs me in philoſophum quendam incidiſſe, cui ſimilium ferè eſſet paradoxorum cura: is palàm enunciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permiſtione prodiiſſe, neque hæc omnino cauſas eſſe eorum quæ conſiſtunt: ſed plurima à cœlo tum orta, tum ſuas obtinuiſſe vires. PH. Plurima horum ſimilia audiiſſes tota diſputatione. BRV. At ſcis quid illi obtigerit philoſopho? PH. Quid obſecro? BRVT. Is demonſtrationem neceſſitate compulſus, tandem in elementa cœlo recidit. PH.

(margin: τὸ θεῖον.)

Maior

Maior eſt vis noſtro huic Eudoxo, qui in demonſtrationem plurimus incumbit: eſt in eo nonnihil quod forſan audire velis. Si illum probè noui (noui autem optimè) lubens aperiet nobis & ediſſeret hanc rem totam, & gratiam ab illo ſimus inituri, ſi nos benignè & attento animo audierimus. BRVT. Ain? Speras id nobis probatum iri? PHIL. Exitum nolim polliceri, vnum ſcio illum quidem certè enunciaturum nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. BR. Vtvt res habeat, placet hominis ingenium ac vires experiri: hac tamen lege vt mihi liceat, quæcunque obſcura aut noua audiam, ſedulò percontari, & liberius diſſentire, ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet, vt audias meam, quam tantopere deſideras, hac de re ſententiam. PHIL. Efficiam vt tibi liceat: viri mores & ingenium probè teneo. BRVT. Conueniamus hominem, & quando ita videtur, interpellemus. PHIL. Erit nunc tempeſtiuum: agit enim in villa proxima, quò profectus eſt heri cum amicis philoſophis, ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe franget ęſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne non deſcendant in animum noſtrum, quæ afferet: petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ, quò non cuiuis penetrare promptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus, impetum ſuſtinebis, ſi quando ſuperior erit meis viribus. Malim enim tutò fugere, quàm temerè & cum nota iis me obiicere, quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehendar, quibus velim videri recens inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus, quæſo in commune conſideremus conferamúſque philoſophiæ principia, quęcunque in futurã diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenij non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. BR. Ordinem dicis quem omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. PH. Itaque matutinus hic auiũ concentus dum recreat animos, inito colloquio hæc explicanda ſuſcipe. BRVT. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certóne ſcias naturam aliquid eſſe? PH. Qui naturalis philoſophiæ præcepta tradunt, naturam quandam eſſe non dubitant, à qua & ſe φυσικοὺς appellant: idque tanquam no- *Quid natura.*

tiſſimum & apud omnes peruulgatum, philoſophiæ principium ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neque poſſit. BR. Illámne tu aliquando aut vidiſti, aut manu tractaſti? PH. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. BR. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. PH. Quo modò? BR. Quæ ſponte ſua interioréque impetu prodierunt, natura eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horúmque partes: at lectica aut domus, non natura, ſed arte ſuam rationem eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quicquam cæterorũ natalium appellatur natura, ſed duntaxat à natura, (à qua oriri dicitur) cõſiſtere atque conſeruari: hoc igitur ortus omníſque actionis occultũ intimúmque principium, natura cuiuſque rei dicitur & eſt. Huic materies quædam ſubiicitur, quemadmodum ſimulachro æs aut lignum: quam ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnumquodque ex naturis duabus conflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiungi, aut diſcluſę locis conſiſtere queunt: ſed eſt vtraque alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura foueatur. Materies ea quæ formæ tanquam primum fundamentum ſubſternitur, dum res ipſa cõpoſita perit, atque in aliã faceſſit, vna eadémq; permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtãtia ex quodam gignitur fitque ſubiecto: quemadmodũ ex aqua fit aër, ſtirpes & animalia ex ſemine, neq; quicquam fit ex nihilo. Atqui ſubiectũ ex quo aliquid factũ eſt, ex materia & ſpecie conditum erat: ſpecies periit abiitque ſuccedente altera, priuationémque tollente: materia autem eadem permanſit: quæ hanc ſubiecta ſubſtratáque exciperet. Neceſſe igitur eſt hunc in modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerum cõuerſio. Ex quo intelligitur materiam nec vllo ortu generatã & indiſſolubilem eſſe, immortalem ſeculis omnibus, ac vt ortus ita & interitus expertem: atque dum gignitur quiddam, eius ſolùm formam naſci & emergere, dum occidit & extinguitur, eandem occumbere: materiam autem rerum omnium communem, vnam eandemque perpetuò manere. Si enim quando res obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur, communis rerum omnium moles, iamdudum, vel ſæpius eſſet abſorpta, nec hominum vniuerſum genus, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus ſtare poſſet. PH. Hæc ſatis probè

Natura duplex.

Formam & fieri & perire: materiam verò perpetuam eſſe.

probè teneo. Age vero aliud ediſſeramus. Si ex alia quapiam res omnis genita profluxit, à qua materiã ſuam, quaſi à fonte hauriret: cur tandem elementa deſideramus, quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? BR. Vt hæc quoque genitis conſtitutíſque rebus materiam ſubminiſtrent: etenim materia priùs ab elementis profecta, in ſubiectum quondam migrauit, ex quo quidque oriri naſcique contuemur. PHIL. Mentem tuam non aſſequor: dic igitur, ſi lubet, clariùs. BRVT. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam naſcitur & emergit, aut eſt omninò ſimplex aut compoſitum. Ex ſimplici nihil niſi ſimplex duci deriuaríque poteſt, quòd motus illius ſimplex ſit & vniuſmodi. Qua ex cauſa elementa in ſeſe duntaxat ſoluuntur, & retro viciſſim commeant, & vnumquodque ex alio fit ſimplici. Ex compoſito autem corpore non ſimplex, ſed aliud compoſitum efficitur, quod nunquam poſſit ex ſimplici prodire. PH. Sic res habet. BR. Conclude igitur aliam elementis, aliam concretis corporibus eſſe materiam. PH. Id conſequens eſſe video, quanquam nondum mihi dilucidè patet. BR. Dicam igitur luculentiùs. Elementorum ſimplex, concretorum verò ex elementis compoſita eſt materies. In illis ſola principia: in his vtraque omnino tum principia, tum elementa inſunt. Simpliciſſima eſt elementorum inter ſe commutatio, in qua quod prius eſt, poſteriori ſimplicem materiam exhibet. Concretis miſtíſque corporibus gignendis, vnius elementi materia ſatis eſſe non poteſt, ſed neceſſe eſt quatuor illa permiſtione confuſa, gignẽdis rebus idoneum ſe ſubiectum exhibeant ſubſternantque. Vt enim dubitare non poſſit aurum, argentum, ferrum, metalláque omnia: item vnionem, hyacinthum, ſmaragdum, vniuerſumque lapidum concharúmque genus, non ex vnico ſed ex permiſtis quatuor illis rerum initiis originem duxiſſe aut ſi mauis, ex terra tanquam ex matre, ſed quæ ex aliorum temperatione idoneam conſtitutionem ſit adepta. Ita etiam ſtirpes & animantia quæ non ſtatim è terra, ſed ex ſemine edita ſunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iiſdem tamen rerum primordiis, quæ in ſemine & alimẽto tenebantur, materiam acceperunt. Hæc igitur illorum materia non vt elementorum, ſimplex eſt & omnis formæ expers, ſed multa compoſitione & conformatione inſtructa, corpus iam phyſicum, & propriè ſubiectum appellatur: in quo quatuor e-

Rei naturalis materiam ex quatuor mundi elementis conſtare.

In rerum permutatione aut interitu elementa haud quaquam pereunt.

lementorum ſubſtantiæ incorruptæ perſiſtunt. Quinetiam ſi ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illę, quanquam alia proportione aliâque permiſtionis lege, integræ manebunt, dum extrema tandem diſſolutione in ſuas naturas quæque redeant, & reſtituantur vniuerſitati. PH. His omnibus memini me non ita pridem ex naturali medicinæ parte informatum inſtitutúmque fuiſſe. Iam tempus eſt, finem inter nos diſſerendi fieri. En hortus eius quem tantopere expetimus. BR. Huc ſanè (tanta vis eſt ſermonis) nullo viæ tædio peruenimus. PH. Veſtibulum ingreſſi, apud hunc amœniſſimum fontem anhelantes conquieſcamus, ac tantiſper reſpiremus, dum aliquis domeſticorum qui nos introducat, occurret. BR. Nullus eſt quieti locus, oſtium iam concrepuit. PH. Quem quærimus adeſt, ſuo more, meditatione plenus: bene res habet, nondum in literarum colloquia ſe contulit cum amicis: ſenſit aduentum noſtrum, contendit ad nos exaduorſum. BR. Age ocyùs, & congredere. PH. Saluus ſis Eudoxe perdocte. EV. Vos quoque ſaluete: adueniſſe quidem vos gaudeo, vt huiuſce philoſophicæ ſodalitatis numerum augeatis, ſitque nobis plenior ad ſtudioſam ruſticationem occaſio. PH. Nihil quicquam nobis eſt optatius, niſi vobis moleſti ſumus. EV. Opportunè quidem veniſtis, ſi quid affertis, etiam ſi nihil affertis. PH. Afferimus ſanè quod vos totum hunc diem magna occupatione diſtineat. EV. Quid iſtuc mi Philiatre? Quid quæſo rei huc vos tam matutinos egit? An quid eſt quòd mea opera opus ſit vobis? PH. Maximè. Etenim angimur vehementer ea diſputatione, quæ nuper agitata eſt de diuinis morborum remediis: hícque noſter Brutus, quanquam ſupra vulgarem modũ ſit multos annos philoſophatus, optauit, tamen in tuam familiaritatem & colloquium venire, vt quantum ea de re geſtas animo, tantum per tuam humanitatem intelligeret. Itaque rogamus, vt quod inter diſſerendum aſſequi haud potuimus, id tu docendo nobis planum facias: ſi modò nunc tibi licet per ocium, & ſi familiarem hunc amicorum cœtum ſoluturi non ſumus. EV. Arduum eſt quod petitis, & à Veterum pauciſſimis comprobatum: quúmq. non facile ſit nouam rem ad communem hominũ mentem & aſſenſum accommodare, vereor ne ſi id percrebreſcat, atque in ſermone multorum incipiat eſſe, primo aditu indignum commentatione videatur: quò fit vt non facilè veſtræ acquieſcam petitioni. PH. Confidimus rem vniuerſam

uerſam ex naturalis philoſophiæ principiis ſic te demõſtraturum, vt ei qui ſincero candidoque animo totam præceptionem diligenter audiet; nulla irrepat calumniandi occaſio. Tu Mathematicorum more, ex principiis, quæ ſunt omnibus vel plebeiis recepta, ſoles rem omnem tam apertè conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiorá, tanquã manu deductus ſit, his tandem non minus quàm illis fidem tribuat & aſſentiat. BR. Illa docendi ratio eruditis quibuſque viris, maximéque Græcis veteribus probata excultaque eſt, propterea quod tutò ac facilè quicquid ſuſcipit, demonſtret. Quocirca hac inniti præſtantiſſimum ſemper eſſe duxi, tametſi imperitis non perinde placet, vt quam aſſequi non poſſunt, neque iudicio decernere nouerunt, quo quidque loco ſtatuendum ſit. Gaudent enim ieiuniis nudíſque quibuſdam propoſitionibus & ſententiis deſtitutis munitione demonſtrationum, putantque iis ſe ſcire, demonſtrationibus ſe obrui, potiùs quàm doceri. Vnde fit vt ſcriptorum cuiuſvis fidei & authoritati omnia tribuant, ſatis eſſe rati ſi quid audierint à probato inſigniſque famæ viro dictum. Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obſeruarunt præclaras ſententias incompoſitiſſimè congerunt, quæ minus cohærent quàm ſcopæ diſſolutæ. Putant id artis eſſe primum & maximum, ſi nihil arte, modo pulchrè ſententioſeque dicatur. PH. Valeant iſti, mendicent perpetuo, & alienis rebus inhæreant, curéntque ediſcere ſingula, quàm ſcire potius. BR. Tu vir optime, tuo more facito, & ſi quid in morbis aut in eorum medicina diuinum ineſſe putas, id per philoſophiam obteſtor, ne pigeat nobis quicquid eſt exponere. Nihil eſt cur rei aut difficultatem aut nouitatem cauſeris: nouimus & quantum poſſis, & quàm nihil tibi nouum ſit. EV. Poſſum fortè aliquid, quia poſſe videor. Paucis certè quidem omnem controuerſiam vobis dirimere poſſum, ſi in caput vnum ac ſummam, totum conjici velitis. BR. Tam eſt ardua, támque abſtruſa noua hæc & παράδοξος ſententia, vt ſi pro dignitate eam exponi ac diſcuti placeat, neceſſe ſit, antequam ad medicinam venias, difficillima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia excutere, & rerum omnium ortus, primamque formarum originem interpretari. PH. Mihi quidem iucundum erit ac dulce, à vobis hæc prius edoceri, quàm rei medicæ totum me dedam. EV. At mihi graue eſt, ad hæc quaſi incunabula reuocari, quæ nec ſatis memoriter teneo, neque hanc de-

cent ætatem. BR. Age precor, ne pœniteat in hanc rem aliquot horulas noſtra cauſa collocare, quo & nobis ſatisfacias & res tota planioréque ſuis principiis orta eſſe videatur: fac vt alteram diei partem in hanc operam perdas, velut animi cauſa confabulando. EV. Conabor equidem, quando me tãtopere vrgetis, & præſtabo quantum mea feret tenuitas: ſed meos tamen familiares adeſſe volo, quos ſcio philoſophiæ ſtudio flagrare. BR. Æquum eſt. EV. Heus puer, accerſe philoſophos, qui mihi huc venêre comites, vt ſe nobis ſocios, ſi videbitur, adiungant: reperies in hortis deambulantes. Vos ceſſatores ſcamna parate in aula, quæ hortis adiacet: ex ea enim regione ſalubrius inſpirat cœlum, his maximè diebus, quum terra in omnis generis ſtirpes & flores ſe reſoluit. En adſunt quos operiebamur: ingrediamur omnes, & ſedibus in vmbra poſitis diſputemus. PH. Placet. EV. Nullum hic ſtatuite dignitatis ordinem: locum quem cuique fors tulit, capeſſite. Liberum erit omnibus, hac de re quæ ſentient dicere, nulli indicetur ſilentium: nec enim æquum eſt in hac ſodalitate. Hic Philoſophi, qui pridie venerant. Quæ ſit, inquiunt, veſtra quæſtio, ignoramus. Agemus Pythagoræ diſcipulos: diſcemus aliquid ſine vllo periculo. EV. Tacerem vobiſcum ſi per hos liceret. Quoniam vero amicorum & philoſophiæ gratia nihil reiiciendum, ſed audendum potius eſt aliquid, prouinciam maiorem, ſcio, viribus meis ſuſcipiam: quo & ſi nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaque de occulta medicina locuturus, rem paulo altius repetam, vt à fundamentis opus extruere, & ſuo loco partes õnes collocare poſſim. BR. Sic optamus, velimuſque te rem ipſam iam nunc auſpicari.

Rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe, non accidens. CAP. II.

EVDOXVS.

MATERIA eſt conſtans permanenſque ſubiectũ, ex quo omnia procreantur: & quanquam per ſe ipſa, & à forma remota non inuenitur, prima tamen in corpore ſupponitur, tanquam fundamentum, cui forma innitatur, ac inſit, veluti receptaculo omnium viciſſitudinum & commutationum. PH. Nos iſthæc ad te venientes longa commentatione diſcuſſimus, vt renouata eorum memoria, inſtructiores eſſemus ad tuam diſputationem. EV. Si hæc vt

debetis,

debetis, recipitis, dubitari non poteſt materiam ſubſtantiæ rationem & genus ſubire, vtpote quæ in compoſito prima ſubjicitur, & permanens continentes rerum varietates nouationeſque ſuſtinet. BR. Ne iſtuc quidem nos in diſputationem reuocamus, ſatis omnibus perſpicuum. SV. Sed neque illud quod eſt principij loco receptum, cuiuſque ſubſtantiæ naturalis formam actumque primum, ſubſtantiam & ipſam eſſe. BR. Quid ita? SV. Nam ſi in genere ſubſtantiæ eſt materia, multo (arbitror) magis ipſa forma, quam vos hac longè perfectiorem eſſe non inficiamini. BR. De forma non adeo compertum eſt, quod ea per ſe ſubſiſtat, nuſquam, ſed in materia ſemper ac ſubiecto ſit, ad accidentis ferè ſimilitudinem. SV. Vaſtum eſt hoc diſputationis mare, in quod ſi ſemel vela pandimus, longa nobis erit, & grauis ex concertatione perferenda iactatio: nec niſi poſt longos errores veniemus ad illum vobis, vt dicitis, optatiſſimum portum. BR. Rem totam percurrere ſatius eſt, ſi tibi per otium vacat. Ego enim, vt ingenuè fatear, à grauiſſimis quibuſdam authoribus ſum inſtitutus, qui aliis quàm tu principiis nixi, omnia quæcunque mundus continet, ipſaſque rerum formas ex elementorum permiſtione naſci ac prodire contendunt. Illi materiam totam rei naturalis ſubſtantiam eſſe confirmant, huícque rhythmum quendam ſeu concentum affectionum qualitatumque accidere, quæ forma ſit, per quam & nomen habeat, & à cæteris diuerſa ſit. his enim ſuis qualitatibus res quæq. cognoſcitur, & ſenſibus noſtris ſeſe offert. Multis rationibus contendunt, id Ariſtoteli rei formam dici, eámque eſſe perfectionem, & finem ad quam rei ferebatur procreatio: per eam habere & figuram & finitionem, & perfectionis complementum. PH. Si hoc ita tibi ſtatuendum eſſe videtur, aut rationes producito, quarum te moueat probabilitas, aut ſi id non potes, celebris authoris teſtimonium. BR. Vtrumque adferam: nam Alexander Aphrodiſeus Peripateticæ familiæ ſectator præcipuus, hæc videtur iiſdem propemodum verbis dixiſſe, quo loco ſic ait, "Verum enim vero in igne quod naturale ac ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem ſpeciem facimus, & ab iis atq. in iis genitam leuitatem. hæc enim principium eſt motionis ad ſuperiora tendentis." PH. Hæc fortaſſe ex aliorum ſententia pronunciauit. BR. Minimè vero, ſed ea fuit opinio tum maximè celebris, quam etiam Galenus, quem Alexandri tempore vixiſſe ſcimus, probaſſe videtur: Nam ne-

Alexandri aliorumque philoſophorum falſa opinio de formarũ eſſentia.

Galenus Aphrodiſei temporis.

que id in quæſtionem vocauit,& libro de elementis primo qualitatem paſſim elementi ſpeciem appellat,aitque ignem ex materia conſtare & qualitate.Hos non paruo poſt interuallo tutatus eſt Philoponus Philoſophus in primis magnus,& poſt hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauiſſimæ authoritatis viri. PH. Quæ ratio potuit illos in iſtã opinionem inducere. BR. Quod cum prima elementa,per temperaturam ſubjici fierique miſtorum corporum materiam oporteret,eſſet quoque neceſſe illa retundi, & ad medium quoddam temperari, ſi exquiſita erat permiſtio futura. Contendebant autem illud fieri non poſſe,niſi elementorum formas in qualitatum genus & ordinem referrent, quibus ſolis propriũ eſt intendi & remitti. Multo poſt tempore Auerrhois acerrimo vir ingenio,lectis diligenter ſingulorum decretis, hac ipſa ratione eo neceſſitatis redactus eſt, vt elementorum formas ancipitis inter ſynceras qualitates & compoſitorum corporum formas naturæ ſtatuerit, illáſque qualitatibus & ſubſtantiis interiectas vtriuſq. participes eſſe.Quatenus enim elementis perfectionem conſiſtendíque vim tribuunt,ſubſtantiarum viribus pollere:quatenus vero in permiſtione confuſæ intendi aut remitti videntur,qualitatum vim & poteſtatem exercere.Haud ſecus enim formarum,quæ in elementis inhæreſcunt,coitionem fieri autumant, quàm contrariarum qualitatum confuſionem, quaſi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant,niſi & ipſæ pariter commutentur formæ. Si enim aliqua ex parte eas quiſpiam retundi dicat,cum ſit reliquarum,inquit,eadem ratio,poſſent quoque omnes illorũ qualitates in nihilum tandem redigi,forma ſuperſtite & haudquaquam offenſa. Id autem perquàm abſurdum in natura videtur: neque enim ſubſiſtat ignis,omnis caloris expers: neque aqua,ab omni humore deſtituta. PH. Aduerſus hunc autem aciem ſtruunt optimi quique Ariſtotelis interpretes, qui omnes affirmant elementorum qualitates nonnihil ac leuiter retundi poſſe,formis eorum, quæ veræ ſubſtantiæ ſunt,ſeruatis,neque illas obſtare quominus elementa poſſint bene perfectéque miſceri. BR. Ego cum præclaris philoſophis cenſeo, elementorum ſpecies, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant,inter ſe diſſidẽtes,coire tamen ac congredi remiſſionéque conuenienti temperatas,καθ' ὅλον miſceri, hinc totius compoſiti vnam ſimplicémque formam prodire. Tu vero ſi vis elementorum ſpecies ne-

Alexãdri miſtio, quæ falſa eſt.

Vera miſtionis ratio.

Falſa miſtionis opinio.

cies ne-

cies nequaquam retundi, quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas, haud equidem video. PH. Fiet, inquit Ariſtoteles, primordiorum ſubſtantiis ad minima diductis confuséq. permixtis. BR. Id appoſitionem eſſe dico, non cõmixtam temperaturam. PH. At vera miſtio tum perficitur dum totæ præterea qualitates totis cõfunduntur, etiã ſi non ſint illorum formæ totæ totis confuſæ. EV. Quid vos tantoperè moratur hæc philoſophica cõcertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem ſit allatura? Debueras tu certè quidem, his poſthabitis, ad grauiora & longè vtiliora properare. Quid de elementorum formis ſtatuas, parùm laboro, ſi modò cum præclaris philoſophis tibi conueniat, concretorum corporum formas in ſubſtantiarum genere conſtitui. BR. Conueniat ſanè: nec illis prorſus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuiſſe inſtitutum, ſed tutiorem viam ingreſſus, iam pridem conceſſi in familiam longè celeberrimam; eorum qui compoſitorum formas inter perfectiſſimas ſubſtantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt, quam quæſtionem etſi tu ad hanc rem parùm facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire ſententiam. EV. De his nihil certum, nihil conſtans, nihil omnium conſenſu probatum definiri poſſe ſentio, quandiu mens humana corporis hoc veluti ergaſtulo incluſa, neque materiam, neque formam ſenſibus cognoſcit. BR. Sic arbitror: neque enim tam diſcordes illi fuiſſent, qui in hanc inueſtigationem diligenter incubuerunt. EV. Si tamen placet, hæc rationis probabilitate diiudicari oportere, illorum potiùs accedam ſententiæ, qui vt concretorum corporum, ſic nullo diſcrimine & elementorum ſpecies, puras ſubſtantias eſſe pronunciant. BR. Age verò ſi quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc exprome: neque enim te vel temerè vel citra rationem, ita ſentire puto. EV. Cæterorum rationes omitto: vnius Alexandri, quem tu tibi præcipuum ducem legiſti, ſententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas ſcriptura proſequitur, vt inde nobis ſit integra ſentẽtiæ noſtræ confirmandæ poteſtas. BR. Quamobrem (inquit) ea ſpecies quæ ab arte proficiſcitur, ſubſtantia nullo pacto eſt, quemadmodum & ars ipſa: forma verò quæ eſt à natura, proculdubio ſubſtantia eſt, quemadmodum & ipſa natura. Verùm enim verò in igne, quod & naturale & ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem ſpeciem facimus, & ab iis ar-

Vera miſtio.

Elementorum vt cęterum naturalium formæ ſubſtantiæ.

Lib. de anima.

que in iis genitam leuitatem. His planè affirmat compoſiti naturalis formam eſſe ſubſtantiam, elementi, qualitatem, ſicut & artificio aliquo fabricatæ rei: neque eſt de illius opinione quicquam altiùs inueſtigandum. EV. Sed hæc videri poſſunt neque ſatis circumſpectè dicta, nec vlla demonſtratione ſuffulta: noli librum ponere, ſed eo vlterius euoluto, lege quæ paulò poſt adiecit. BR. Perplacet. Illis commemoratis hæc ſubjicit, Quandoquidem non poteſt ipſa ſpecies,
» per ſe ſeorſum à materia ſeparata & abiuncta ſubſiſtere: v-
» tramque tamen ſubſtantiam eſſe non ambigimus. Nam ſi-
» cut materia, ita & naturalis ſpecies ſubſtantia eſt: partes e-
» nim ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt. Quinimò quia pars vtraque
» ſubſtantia eſt, id quod ex ambabus conſtat, & ſubſtantia &
» vna quæpiam natura eſt, non vt quæ artificio fieri videmus.
» Horum enim ſubiectum, ſubſtantia eſt: ſpecies verò, quali-
» tas eſſe creditur. Hæc ne tibi ſatis ſunt? EV. Satis profectò: ſed inſpice propiùs an authoris mentem purè fideliterque edideris. BR. Quid ni purè ac fideliter? certè quidem ad verbum. EV. Iam igitur accipe. Partes (inquit) ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt: atqui tam elementum quàm compoſitum corpus, eſt ſubſtantia. Ergo vt corporis compoſiti ſic & elementi partes, ſubſtantiæ ſunt. Hac ratiocinatione ſi demonſtrat Alexander, naturalis compoſiti formam eſſe ſubſtantiam, eadem conficiet, ipſius quoque elementi ſpeciem, ad ſubſtantiæ genus eſſe referendam. BR. Hæc ne mihi tendebas retia? EV. Non ego, ſed tu tibi ipſe, ſi qua ſunt retia, circundediſti. BR. Captum equidem me eſſe ſentio, ſed ſemel, quòd ſi me iiſdem iterum implicare poſſis, tum verò demum teneto: nam hæc quidem retia, eò mi facilè perrepturus videor, quòd Alexandro forma fortaſſe pars elementi non eſt, vtpote quæ illo iudice qualitas eſt, quanquam miſti forma pars eſt totius & ſubſtantia. EV. Si ſolam materiam eſſe dixit elementi partem, à qua ὅλου αὐτοῦ τὴν οὐσίαν habeat, elementi ſpecies quæ qualitas eſt, nihil conferet illius eſſentiæ. PH. Etiam atque etiam vide quid agas: in præcipiti enim ac lubrico ſtas, vix vt inſiſtere aut ingredi ſine caſu poſſis. EV. Dic mi Brute, nónne materia vna eſt rerum omnium communis? BR. Ita iudico. EV. At rerum naturalium eſſentiæ plurimùm inter ſe diſcrepant. BR. Mihi quidem ita videtur. EV. Quo igitur pacto poteris κ᾽ οὐσίας illas rerum differentias à materia, quæ omnium vna eſt & eadem, conſtituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum omnium

Demonſtratio cõtra Alexandrũ.

Demonſtratio.

omnium principio, res quæque propriam ducet ſui generis eſſentiam? BR. Non video. EV. Itaque ſi renum quæ ex natura conſtant, diuerſi ſunt ordines, & differentia genera, ſi propria quædam eſt & ſua cuiuſque natura, neceſſe eſt præter communem illam materiam, aliud quiddam inſtitui, quo res ſingulæ ſuam adipiſcantur ſpeciem, & ſuæ cuiuſdam naturæ ſint. BR. Neceſſe id quidem eſt. EV. Illud verò quicquid eſt quod eſſentiam toti largitur, præclarum quiddam eſſe conuenit, & materia præſtantius. BR. Sanè: nam ex eo ſuum res quæque nomen ſortitur. EV. Atqui hoc illud eſt, quod tu ſpeciem ac formam rei appellare ſoles. BR. Solent & plerique omnes. EV. Ergo neceſſe eſt formam eſſe primam ac præcipuam rerum omnium partem. BR. Nihil equidem verear, de ſecundis id fateri corporibus, ac elementorum longè diuerſa eſt ratio. Horum enim ſpecies qualitas eſt. EV. Quodam veluti circulo in eaſdem reuolueris tenebras: oſtendi vna eadémque ratione, omnis ſubſtantiæ ſiue ſimplicis ſiue concretæ, ſpeciem eſſe ſubſtantiam: ſed quando ita res exigit, veniamus tamen ad ſingulas, eorumque ſigillatim naturas explicemus. Stirps aut metallum, formæ ſuæ debet, quòd ſtirps eſt aut metallum: & reliqua eodem modo omnia. Verúmne id eſt? BRVT. Ita volunt. EV. Ipſum quoque elementum neceſſe eſt vt elementi rationem à ſola acceperit ſpecie. BR. Et id quoque. EV. Atqui per formam elementum ſubſtantia eſt, & huius generis ſubſtantia. Nam vt huius aliúſve generis ſubſtantia ſit, hoc eſt vt ſit vel ignis vel terra, non potuit à materia capere, quæ eſt rerum omnium communis. BR. Hoc iam paulò ante conceſſi. EV. Vndénam igitur? BR. A ſua forma. EV. Ergo hæc elementi forma, per quam ignis eſt ignis, & ab aqua differt, ſubſtantia eſt. BR. Quomodo? EV. Nam ſi ignis eſt ſubſtantia, vt fateris ipſe, quod illi tribuit vt ignis ſit, ipſum quoque ſubſtantia eſt. BR. Conſentaneum eſt. EV. At ea eſt ipſa ignis ratio, quam tu formam eſſe non inficiaris: quo fit vt concludatur neceſſariò, cùm ignis tum cuiuſque elementi formam ſubſtantiam eſſe. Inde nos elementum vel aliam ſubſtantiam definitione comprehenſuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, ſed ea ſubſtantia à qua res quæque naturalis ſuam duxit eſſentiam, ea autem forma eſt, quæ rei cuiuſque definitionem concludit. Rurſus vt ſtirps à metallo, & animal à ſtirpe, formæ varietate & diſſimilitudine differt, ſic & elementum, quod ipſum quoque

Inductio.

A definitione.

ſubſtantia eſt, à cæteris ſubſtantiis diſtabit natiua quadam & inſita ſibi ſubſtantia. Vt enim ſubſtantiæ eſſentiam nullum accidens explere poteſt, ſic neque poteſt illa rerum ἡ διαφορὰ, id eſt, vt quidam loquuntur, eſſentialis differentia ex accidente conſtitui, quippe quod rei naturalis eſſentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus ſubſtantiis id quo diſſidet vnum ab alio, ſubſtantia ſit, qui fieri poteſt vt in elementis quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, hoc ſecùs habeat? BR. Iſtam hercle controuerſiam non fouebo diutiùs, præſertim cùm eam induxerim, rei tuæ non admodum, vt dicis, neceſſariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire ſententiam: vixque credam Galenum, Alexandrum, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros, elementis formam tribuiſſe, nullius ſubſtantiæ participem, ex ſolis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicennas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè ſunt rerum eſſentiæ, & quia non ſunt ſua formis impoſita nomina, eò factum eſt fortaſſe, vt illi viri elementorum formas propriarum & inſeparabilium qualitatum nomine appellauerint. BV. Hoc ſane tolerabilius: ita enim maximos viros, à craſſæ ignorationis crimine, modeſtè vindicabis. PH. Iam me nihil huius quæſtionis pœnitet, etſi modò verebar ne improbius feciſſe viderer. Et quia pudendum non eſt diſcendi ſtudium, nihil reformidabo philoſophica quædam denuò in medium proferre. BV. Propone igitur quàm potes breuiſſimè, ne properantes ad grauiora, nos medio curſu teneas.

Conclusio.

Naturalis cuiuſque corporis ſimplicem eſſe formæ ſubſtantiam neque hanc eſſe ex ſubiectis formis ortam, contra Alexandrum. CAP. III.

PHILIATROS.

OMNIS quæ ſenſibus apprehenditur ſubſtantia, ex ſubiecto & ſpecie tanquam è ſuis partibus eſt compoſita, quemadmodum & quæcunque ars effinxit in æris, lapidis, aut ligni materia, ſpeciem quandam ab arte & ornamentum habent. Elementum quod corpus eſt ſimplex, pro ſubiecto ſimplicem & prorſus informem, ab omníque ſpecie deſtitutam materiam habet. Compoſitum autem miſtumque corpus naturale, ſubiectum ſimplex habere nequit. Sic enim videmus vniuſmodi & ſui vndequaq. ſimile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocant) quod eſt omnium compoſitorum longè ſimpliciſſimum, vt aurũ, vt lapidem, vt ferrum, permiſtum & è quatuor elementis coagmentatum ſubiectum habere.

Elementi materia ſimplex.
Similaris corporis materia compoſita ex elementis eſt.
Diſſimi-

bere. Siquidem antè conceſſimus, miſti corporis materiam à quatuor elementis ductam eſſe, quæ aſſeruatis ſuis formis in miſto corpore permanerent. Nam ſi perirent illorum formæ, tum re vera interitus eſſet, haudquaquam permiſtio. *Varij corporis materia multiplex.* Quinetiam multiforme variéque naturę corpus contēplans, cuiuſmodi hæc roſa, aut iſta tam blandè nobis arridens laurus eſt, oculorum obtutu clarè video (neque enim demonſtrationis fides maior aliunde eſſe poſſit) ſubiectum corpus ex multis diſſimilibúſque partibus habere, aliam eſſe radicem, alium corticem, aliud lignum, aliam medullam, alia folia, alia baccas. Rurſum diſpari magis & ampliori varietate diſtinctum eſſe animalis ſubiectum, quod præter eam partium diuerſitatem, conformationem quoque in illis habuit & multiplicem figuram. ᴇᴠ. Rem attigiſti mi Philiatre, vtiliſſimam omnino, nel vlli opinor, dubiam, quippe quæ ſenſu plus ſatis comperta fiet, & ſi fortè rationem præter ſenſum requires, viuentium officia & actiones contemplatus, videbis neruos, oſſa, carnem, vires vſuſque tam diſſimiles obtinuiſſe, vt illorum quoque naturas & eſſentias latiſſimè differre pronuncies. *Diſſimilarium corporis partes eſſentia differunt.* Quinetiam habent ſimilares hæ partes vel inter ſe compoſitæ quædam propria temperamenta, quæ quum integra ſeruantur & inuiolata, par eſt & illarum naturas, quæ temperamenti ſunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas diſſoluere poſſit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compoſitione, oſſa, neruos, carnem, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερεῖς non modo colore, craſſitudine, aliiſve qualitatibus & conformatione, ſed & ingenito temperamento, & propria eſſentia ac ſpecie diffidere. Hæc ſi quis ad ſtatuendas rerum differentias non ſatis eſſe exiſtimabit, quanam, obſecro, alia ratione eſſentias rerum diſtinguet? aut quænam dabit corpora, quorum ſit quàm illorum diſſimilior eſſentia? & his tamen (ſi quibus aliis) ſuam eſſe ſubſtantiam negabit nemo, niſi ſi quis eò contentionis & amentiæ proceſſerit, vt dicere auſit, tam noſtri corporis partes quàm reliqua vel maximè diſſidentia corpora, ſolis accidentibus ſeiungi. Sed enim is vetuſtiſſimorum philoſophorum iam pridem exploſum decretum reponet, qui abdicatis formis, ſolis accidentibus perfici diſcerniq. omnia aſſeuerabant. Quocirca propoſitæ hic à te ſententiæ accedens, profiteor, non animantium ſtirpiumque modò corpora, ſed lapidum quoque & metallorum quorundam, multiplex haberi ſubiectum, cu-

ius particulæ ſpecie & eſſentia,non ſolis accidentibus diffi-
Argumēta quæ nitūtur probare ſi[illegible] cor[illegible] com[illegible] eſſe formam.
deant. BR. Leuaſtis me onere non paruo, planius alioqui & fuſius illa explicaturum. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſſimam eſſe formam: compoſitorum autem ex iis corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſſima rerum perueſtigatione videtis, lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam,& ſtirpi,quàm lapidi,& animanti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitate ſubiecti formam cuique largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis iis compoſitam eſſe formam, quibus eſt compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non etiam illud dabis, genitam eſſe cuiuſque rei formam,& ex iis prognatam formis quæ ſunt in ſui ſubiecti concretione? quæ ſi ita eſſe fateberis, fateare ſimul neceſſe eſt, non eſſe eam aliunde petendam, neque ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimplicium naturæ conferunt. Hæccine tibi ſatis firma argumenta eſſe videntur? de quibus quid ſentias,& quibus ea rationibus infirmes, audi-

Solutio.
re ſanè velim. EV. Hæc vnde & ex cuius fontibus,& quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio: neque fieri poteſt vt ſine grandi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem iam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex eſt forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti, quanquam coagmentatum, & ex diuerſis partibus cohærens eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, multiplices compoſitáſque obit functiones, è quibus perfectio illius intelligitur. BR. Dilucidiùs hæc eloquere,

Formarū ordines. Forma principiū motus.
vix enim aſſequimur. EV. Formarum multi ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura quædam ſit, eáque motionis principium, quæcunque vnius ſimplicíſque motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima,& infima iure optimo iudicabitur: quæ verò multiplicis variiq. motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis. Sic elementi forma, quia loci mutatione ſurſum tantum aut deorſum fuerit, omniū cenſetur imperfectiſſima & abiectiſſima: ſtirpis, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationíſque motum ciet, nimirum perfectior habetur & nobilior. Hac rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert,& voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hæc omnia

mentem diuinum munus à diis immortalibus eſt conſequu-
ta. Conueniebat autem vt quæ forma perfectior eſſet, ac pluribus prædita facultatibus, ea pleniorem & inſtructiorem corporis velut officinam haberet; vt multiplicem inſtrumentorum copiam ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neque perfecta, & multas in ſe efficientes obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, ſimplicem, & impolitam: nec ſi commigrabit, aut in ea incolumis ſtare poterit, aut omnibus ſuis muneribus plenè defungi. Elementorum omnino rudis & ſimplex eſt materia: æri, lapidi ſubiectum ex ſola elementorum temperatione compoſitum ineſt. Stirpibus & diſſimilare & iam organicum corpus ſubſternitur: in animantibus verò, cùm partium diſſimilitudo quàm in ſtirpibus eſt maior, tum inſtrumentorum concinnitas & elegantia decentior. Ipſum denique hominem tam fabrè fecit Natura, vt videatur voluiſſe ex eo tanquam abſolutiſſimi operis exemplari, de ſe fieri exiſtimationem, adeò multis gradibus eum ſupra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modũ, ſimplex quidem eſt omnium rerum forma, ſed quantò ſublimiorem in locum euecta eſt, quantóque plures in ſe continet efficientias, tanto ſubiectum abſolutius, inſtructius & ad ſingula commodius efficienda obtinuit: eſt enim formæ gratia conditum corpus, non item forma corporis. BRVT. Quid audio? næ tu fœlix es, quòd abſint philoſophorũ quos ego ſector greges, qui ſi adeſſent, vniuerſi: ſcio, in te impetum facerent, tum ſingulæ familiæ tecum ſummo iure agerent: inſtaret princeps ille noſter Alexander, & te à ſententia tua deductum, in ſuam facilè perduceret: alij propè innumerabilis, diſputationum ſuarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Etenim ſi ſimplicium è quibus res componuntur ſpecies, integræ ſeruantur in compoſito, neque pereunt, vti fateris, pars eſt omnino, haud ſecus inter ſe componi miſcerique atque ſuas quibus inſident materias, & ex eiuſmodi permiſtione formam totius enaſci, eámque ſicuti & ſubiectum, eſſe compoſitam veluti concinentiũ formarum quandam harmoniam: argumentum dabo, ſi fortè deſideras, certiſſimum. Stirpis enim & animantis totius actio, ex conſpirantibus in vnum partium omnium functionibus próuenit, neque totius alia eſt, quàm omnium inter ſe conſentientium partium actio: ita etiam tanquam

clara voce proclamāte natura,credendū nihil aliud eſſe totius formā niſi iuſtum ſingularum formarum conſenſum & conſpirationem, nec ipſam aliunde niſi ex iis ortam eſſe. Quid igitur Alexander? Simplicia (inquit) corpora, quorum ſubiectum ſimplex eſt, ſimplicem quoque ſpeciem naturam adepta ſunt. In quibus autem non ſimplex ſubiectum eſt, ſed iam corpus aliquod, ſiue compoſitum: in iiſdem ſpecies, ornatu diſtinctiore & compoſitiore perfectior eſt. Neque immeritò: ſpecies enim illa, quæ eſt in materia & in ſubiecto confert aliquid ad eorum ſpeciem, quæ compoſita ſunt. Paucis verò interiectis hæc adiicit: Multitudo formarum, earúmq. diuerſa commiſtio, in ſubiectis corporibus æquabilem mutationis cauſam adferre poteſt. Hæc nónne planè loquuntur eorum quæ miſcentur, corporum formas etiam ipſas permiſceri, & ex illis formam totius exurgere, quæ ſit ipſa quoque compoſita? PH. Dij boni quantum inter vos diſſidij? éſtne quicquam hac ipſa controuerſia magis controuerſum? res eò veſtrà contentione redacta eſt, vt quid potiſſimum ſequar ignorem, quæ cùm vos præcipites egerit in contraria quaſi διαμέτρον extrema, neque videam quemadmodum poſſint veſtra ſenſa, aut commoda interpretatione conciliari, aut pro veritate rectè diiudicari: reliquum eſt vt aliis arbitri & ſequeſtris honore conceſſo, diſceptationis huius tantùm ſpectator ſim. BR. Optimè. EV. Iam verò ſi tibi videtur, argumentationis tuæ rationem ineamus: quæ mihi quidem eò ferri videbatur, vt adhibita demonſtratione, conficeret omnino doceretque compoſiti corporis formam, ex ſimplicium formis coaleſcere. Hic tu nos aduerſariorum numero, & magno, vt putas, nomine minaciter terrere conatus es, neque fortè ſatis idoneorum. Quòd ſi vt teſtibus oppugnamur, itidem implorato teſtium auxilio propugnare libeat: pro multis vnus nobis erit Ariſtoteles, cuius authoritas & argumentatio poſſit omnes omnium rationes refellere. Is (memor es, credo, ſcriptorum) diſputando iam olim confecit, neque animam neque formam eſſe harmoniam. Eſt enim harmonia conſentientium ac conſonantium vocum proportio. At hæc iſta proportio ſubſtantia non eſt: anima autem eſt ſubſtantia. Item, Anima corpore prior eſt & præſtantior, in eóque principatum tenens ac dominationem, ipſum moderatur ac mouet. Harmonia autem ſuo inſtrumento, vt cithara, poſterior eſt, neque habet vllum in eo imperium: non id mouet, non moue-

Lib. de anima.

Solutio.

1. de Anima.

Formam omnem ſimplicē, nec compoſitā eſſe ex ſubiectarum partium formis.

moderatur. Quinetiam quovis modo, diſſoluto conſonantium rerum concentu,& ipſa diſſoluitur harmonia, mutatoque intenditur aut remittitur: at in partium miſtione & temperatura id ſecus habet: neque enim eius temperaturæ mutatione alia ſtatim atque alia apparet aut exiſtit anima. Cumque ad offenſionem interdum vſque mutetur corpus, ipſa nihilominus tamen permanet anima, etiamſi cernimus harmoniam vitiatam: & ſuum cuique temperamentum mutare liberum eſt, animam nemo niſi cum vita mutat. Quis igitur formam harmoniam eſſe dicat. nec vero corporis eius quod ἀνομοιομερὲς propterea dicitur, quod non vnius generis & ſui per omnia ſimiles omnes partes habeat, forma, compoſitio quædam eſt formarum eiuſdem generis,& inter ſe ſimilium, quæ ſic inter ſe connexæ & aptæ videantur, vt in vnum ſine vlla diſcordia conſentiant atque conſpirent. Ridiculum enim eſt, putare animam aut formam perinde atque ſubiectum corpus ex partium differentium nexu compoſitionéque conſtare. Sed eſt neceſſe, totius compoſiti vnam eſſe formam ſimplicem, quæ à ſimplicium partiumque formis diuerſa, illas incorruptas & integras in toto coerceat, alioqui perituras. Id probatur Ariſtotelis locupletiſſimo teſtimonio, ex ſexto τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *Commen vlt.*

„ Quod, inquit, ex aliquo conſtat, ſic eſt compoſitum vt vniuerſum ſit vnum, non vti cumulus, ſed vt ſyllaba (ſyllaba autem non eſt elementa ipſa, neque eſt idem quod, b & a, neque caro eſt ignis ac terra: diſſolutis elementis hæc non ſunt, caro inquam ac ſyllaba: elementa autem ſunt & terra & ignis) ſyllaba igitur profecto eſt non ſolum elementa, litera vocalis & muta, ſed etiam aliud quiddã. Itidem & caro non ſolum ignis ac terra, aut calidum frigidumque eſt, ſed etiam aliud. In eandem ſententiam ſunt & illa: Hoc quidem „ eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque rei, nam vt res ſit, hæc eſt prima cauſa quæ non eſt elementum, ſed principium. Sunt alij loci complures libro ſecundo de animalium procreatione, in quibus idipſum manifeſtius explicauit. Sed de his aliàs ſeorſum plura. *Commen, 39.* Cur autem oporteat aliud quiddam nouumque principium & cauſam, ſimplicium formis induci, adfert, cum de Anima contra Empedoclem diſputat, non poſſe ſimplicia, maximè autem contraria, in vnum coire & cõtineri, niſi arcto velut vinculo, fortius quid & válentius ipſa ſtringat ac coerceat, ne diuulſa diſſipatáque mox diſtrahantur, & eo redeant, vnde ſingula profecta ſunt. Quinetiã

Num. 39.

primo de Anima, contra Platonem eadem ratione oſtendit, ſi in vnum atq. idem coaleſcant, quæ diuerſa ac multa ſint, neceſſe eſſe alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluant, contineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus, quamvis è multis compoſitum, vnum tamen eſſe dicimus, ſic dicendum eſſe, formam ipſius vnam & ſimplicem eſſe. Quid habes obſecro, quod ad hæc reſpondeas? Túne Ariſtotelem ſuperabis vel authoritate; vel argumentorum ſubtilitate ac robore, quibus omni ſtudio totiſque viribus efficere conatur, compoſitorum corporum neceſſario oportere ſimplices eſſe formas. BRVT. Non ego ſanè cum meam modo ſententiam exponerem, id dicere volebam, compoſiti corporis animam vel formam harmoniam eſſe, & quandam è multis compoſitionem. EVDO. Id ſermo tuus præ ſe ferebat. Quid igitur ſentis. dic amabo apertius. BRVT. Hoc volebam: compoſiti formam vim quandam eſſe, ex ſubiectorum ſibi corporum temperamento ac miſtione. Subiecti enim ex miſtione præparationem, ipſámque potentiam cum ad abſolutionem peruenerit, tùm ἐντελέχειαν, id eſt perfectionem fieri, quæ rei ſit forma. Ita formam de potentia materiæ educi ſentio, quod ipſa potentia continenti progreſſione, tranſeat in formam, actuſque fiat. EVDO. Hæc ſunt Alexandri illius Aphrodiſæi. Túne igitur vis illius partes conſerto pede tueri. BRVT. Quid ni obſecro? EVD. Etiam atque etiam quid reſpondeas vide, & quæ quantáque incommodorum conſequutio te penè obruat. BRVT. Quorumnam. EVDO. Neceſſe eſt eo quidem authore, ſubiecti præparationem, non accedentem ſolum adiuuantémque, ſed primam & efficientem cauſam ſtatui: quippe quæ de ſe omnem formæ eſſentiam proferat ac ſuſcitet. Simul vero ex ſubiecto ſibi corpore, animam omnémque ſpeciem emergere: & à corporum differentia, formarum varietates proficiſci. BRVT. Hæc principia ſunt, & veluti fundamenta illius opinionis. EVDO. Horrenda ſanè: conſequitur enim formam omnem: vel ipſius hominis præſtantiſſimam mentem, mortalem & internecioni obnoxiam eſſe, ſi quidem ex ſubiectorum præparatione & interitura harmonia reſultet: quo quid eſſe poteſt vel abſurdius vel magis impium. BRVT. Bona verba: rem dicis illi viro nec nouam nec inopinatam: EVDO Euge virorum optime, perge vt cœpiſti: nec te huius pudeat. Ponendũ erit ſubiectum ſua ſpecie dignius, & præſtantius: eius eſſe in compoſito principatum, modeſan-

Nec formam eſſe vim ex ſubiectarũ partiũ natura profectam

Ἡ ἐντελέχεια τῆς ὕλης συνοχή.

Quæ incõmoda ſe quererentur ſi forma ex ſubiecto naſceretur.

randiſque actionibus ipſum præeſſe , quas omnes per formam ceu per inſtrumentum exequatur : neque formam habendam eſſe præcipuam functionis cauſam, quæ corpore pro inſtrumento vtatur. B R. Hæc opinor,tibi non conceſſerit Alexander. S V. Sunt tamen ſuperioribus annexa & conſequentia , quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudicium, nec te conſiliarium adhibuit.Quid enim ait. Neque grauitas,inquit, ob id infrà tendit, quod vtatur terra cuius eſt poteſtas,ſed terra ipſa intercedente grauitate (quæ & poteſtas & forma & perfectio terræ eſt) fertur inferius. Idem in anima modus habetur , quum ipſa quoque poteſtas & actus & forma ſit eius corporis à quo poſſidetur.Eius enim procreatio quodammodo ex miſtione & temperamento primorum corporum eſt, ſicut oſtendimus: Atque per animam operatur id corpus , in quo principatum animæ eſſe conſpicimus. Agnoſciſne hæc Alexandri. B R. Agnoſco optimè: neque vt tu abſurda,ſed opinabilia problemata eſſe iudico. S V. Siccine nihil te pudet tam deteſtabilis opinionis. qua nihil nec dici nec cogitari poteſt in philoſophia vel diſtortius vel monſtroſius : erubeſcunt opinor qui nobiſcum hic ſunt boni doctiq.viri,audita iſta tam peruerſa philoſophia. Sed nullus te tamen aut metus deiiciat, aut pudor ſuffundat , quo minus fortiter tuis inſiſtas gradibus , & iſtos abſurdiſſimarum rerum quoad poteris perferas inſultus : ex hac enim tolerantia clarius,opinor,veritas elucebit. B R. Quid hic mihi tua opus eſt cohortatione.obſiſtam intrepidus, nec dubitabo animi confidentia, quanta maxima eſſe poteſt aſſeuerare , quæcunque huc ex Alexandro protuliſti,ea omnia longè omnium eſſe veriſſima,ſibíque aptiſſima conſequentia per omnia conſentire : videri autē pleraque falſa quoniam abſtruſa ſunt & à vulgi intelligentia remota :ſed in his ſicuti in omnibus.quę poſita ſūt in rationis probabilitate,ſatis eſſe duco , ſi ſecum vniuerſa cohæreant nulla vſquam intercurrente repugnantia,nouáque probabiliter inducere cuique liberum eſſe,id vnū modo caueat,ne quid dicat quod videri poſſit non ſatis conſētaneum. S V. Quid iuuat opinionum varietas,ſi quam teneas quæ cæteris præſtare & probabilioribus rationibus niti videatur. Sed ad rem, ſingula diiudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander , operatur per animam , ſicuti terra per grauitatem deorſum fertur : quaſi vero ſit anima corporis agentis inſtrumentum. Ariſtoteles contra cenſet , omnia

omnium, cum animalium tum ſtirpium corpora, animę eſſe inſtrumenta, eiuſque gratia facta eſſe. Alexander animam omnemque adeo rei formam corpori ſubiicit inferiorémque facit. Ariſtoteles & omnes omnium rectè philoſophantium familiæ, excellentiorem & ſuperiorem eſſe volunt. Ille omnis actionis omníſque motus principium & cauſam corpus eſſe docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit, cur formam, quam & naturam ſimpliciter appellat, omnium cauſam & initium motus eſſe conueniat. Nunc age vtri potius accedendum putas, Alexandrône an Ariſtoteli? Vtrius eſt apud te maior authoritas? Quod ſi apud te leuis & firma eſt nominis exiſtimatio, rationes vide, quas ſi Alexandro firmiores & euidentiores eſſe comperies, tum demum Ariſtotelem contemnito. BR. Suę non deſunt Alexandro rationes, neque tam præceps ac deuius is fuit, vt iam ſatis cognita Ariſtotelis mente, temerè voluerit nouam introducere doctrinam. EV. Plerique gloriæ, vt ipſi appellant, immortalis adeo magna tenentur ambitione, vt celebritatem nominis, & ſuam illam immortalitatem vel falſis inuentis, vel etiā flagitio quærere non dubitent, ſed tu quod verum eſt fatere: An non tibi videtur Ariſtoteles (puto enim te eius omnia euoluiſſe) firmiſſimas atque adeo neceſſarias omnino rationes ad hanc rem attuliſſe; An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionibus iiſque non magna probabilitate ſeptis plurimum verſari. Sed oculos, obſecro, in ipſum conuerte, & in omnes penitus partes introſpice: An nihil te mouet dictorum improbitas. Audebisne tuam animam temeraria confeſſione mortalem facere, & cœleſtem illam diuinitatem fœdo lutulentoque corpori ſubiicere. Hæccine tam impia, & tam nefanda recipies. Quid ſentias, reſponde quæſo ſimpliciter & ingenuè, neque tuam libertatem, vllius quantumvis magni hominis pręiudicio tibi ademptam eſſe velis. BR. Sit vti vis, rei cuiuſque forma, ſimplex quædam ſubſtantia, ſit & illa præcipua efficiénsque cauſa functionum, præſtantior corpore, quo in obeundis functionibus tanquam iuſtrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodire videtur, ceu vis quędam ſimplex ex ſubiectorum corporum temperie & concordi harmonia profecta. Non hoc, puto, negabis, ſi diligentiſſimo examine omnia libraueris. Sic enim compoſitæ theriaces aut medicatè potionis vim, ex ſimplicium commiſtis temperatiſq. viribus extitiſſe intelligimus

Aliud argumētum quo contendit formam ex ſubiecto naſci.

ligimus ; quod cum Galeni etiam mente conſentaneum eſt. SV. O calidum verſutumque hominem! Quod ipſe ſatis tueri non poteſt, id videri vis mihi condonare, vt ſummo totius diſputationis capite viciſſim accepto, reliqua vel ab inuito extorqueas. Nam ſi formam ex ſubiectorum corporum temperie ortam eſſe concedam, facilè deinde quæcunque controuerſa ſunt tibi aſſumes, euerſis omnibus philoſophiæ præceptis. BR. Putabam litem hanc inter nos iſta moderatione dirimi poſſe. At cùm de ſuſcepta ſemel opinione nihil velis remittere, ſed omnia ſummo iuris rigore perſequaris, tuebor & ipſe præfractè meam opinionem, de qua nulla vis, nullum periculum me poſſit depellere: mordicus tenebo, cùm animam, tum omnem eliciendam, ex ſubiecti corporis conſtitutione & innata potentia naſci, neque aliunde prodire, nihil curans, ſiue tu hanc mortalem eſſe, & materia posteriorem atque abiectiorem, & illius inſtrumentum, ſiue his contraria ſtatuas. Hæc munitiſſima eſt arx in quam me recipio, vallo, foſſa, multarumque rationum telis ac iaculis inſtructiſſima: hanc ſi oppugnare proponis, ſenties quanto tuis inde veniant machinæ potentiores & rapidiores. EVD. Ego verò machinis fortaſſe nullis, ſed latentibus tantùm ſubterraneiſque cuniculis te petã. Iam igitur age dulciſſime Brute: hæc iſta vis, quam rei naturalis formã appellas, nónne ſubſtantia eſt? Hanc ne Alexander quidem ipſe ſubſtantiam eſſe negabit: tu verò quid? BR. Eſto ſubſtantia. EV. Miſtorum elementorum temperaturam, omnemque ſubiecti hinc exortam habitudinem & potentiam ſtatuis, ſcio, in qualitatum genere. BR. Sic neceſſe eſt. EV. Atqui ex vna, vel ex multis qualitatibus, ſubſtantia emanare nequit. BR. Nequit prorſus. EV. Qui igitur fieri poterit, vt ipſa rei forma, ex qualitatum permiſtione & temperamento prodeat, ſolæque qualitates nullius ſubſtantiæ concurſu & ope ſubſtantiam ingenerent? BR. Non è ſola (ne quid ignores) fit qualitatum miſtura & temperie, ſed ex ipſa quoque earum, quæ in elementis ſunt formarum confuſione & permiſtione. EV. At elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit, vt hac etiam ratione neceſſe ſit, eo certè authore, compoſiti formam ex qualitatibus enaſci. BR. Ego verò nequaquam illi in præſens aſſentior, ſed Auerrhoidi potius, qui elementorum formas, ambigui ancipitiſque generis eſſe poſuit: huius opem ſi hic imploro, quid iam obſtat, quo minus compoſiti totius forma è ſim- *Auerrhois.*

Simplicem totius formã non poſſe ex ſubiectis formis emergere.

plicium ſubiectorum formis emergat? EV. Quòd ne ſic quidem ſimplex erit forma, ſed vt corpus, ita & ipſa quoque compoſita? BR. Mentem meam nondum, vt video, conſequeris. EV. Qui ſic? BR. Quia ex ſubiectarum formarum temperatura, ego ſimplicem naſci poſſe exiſtimo, quæ licèt ſit ipſa ſimplex, omnium tamẽ formas ſuo veluti ſinu complectatur. EV. Id ne fieri poſſe? BR. Quidni? EV. Auſculta pauliſper, vt quid ego velim, & tu quod queris ſcias. BR. Auſculto, loquere quid velis. EV. Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxêre, ſeu ſimplicia ſeu compoſita corpora, ea priuſquàm mutua inter ſe actione componerẽtur & coirent, ſingula cùm materias & formas ſuas habuêre, tũ qualitates perpetuò ipſis inſidentes. Itáne? BR. Quorſum hæc? EV. Nihil nunc quidem id refert, reſponde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. BR. Fateor elementa tribus illis inſtructa, in rerum procreationem conuenire: Quid tum poſtea? EV. Dum vera & exquiſita fit illorum commiſtio, qualitates illæ diffunduntur totæ in totas: Siccíne tibi videtur? BR. Id iam ſæpius antè conceſſi.

Demonſtratio.

EV. At nequeunt illorum materiæ ὅλαι καθ' ὅλας permiſceri, ſed longa partitione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguæ illæ, coniunctione quadam inter ſe vinctæ cohæreãt. BR. Sic quidẽ neceſſarium eſſe duco: nam ſi materiarum perfecta fieret confuſio, corpora in ſeſe penitùs ipſa ſubirent: quod mihi quidem videtur abſurdius quàm vt recipi debeat. EV. Nec verò formæ materias quibus ſemel infuſæ ſunt, deſerunt vnquam, neq. poſſunt aliæ in alias tranſitione facta cõmigrare: id ſcis optimis quibuſque philoſophis ita viſum eſſe. BR. Et mihi quoque. EV. Formarũ igitur non alia quàm materiarum miſtio erit, neque relictis ſedibus exilient formæ, quæ ſeorſum ipſæ & à materia ſolutæ inter ſe commiſceantur: ſed ſubiectis immerſæ, quemadmodum illa ſic & hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, ſic neque formæ. BR. Quid tandem inferes? EV. Non poſſe ſimplicem eſſe ſpeciem, quæ à tali temperatione proſiliat. BR. Vide quò rem deducere velis: non enim perſpicio vnde aut quo modo iſthæc confeceris. EV. Dicam, ſi voles, planiùs. BR. Tua commenta nihil moror, neq. mea intereſſe puto, vt captioſis iſtis & argutis cauillationibus reſpondeam: hoc ſatis habeo perſpectũ, rei naturalis formã, ſubſtantiam eſſe ſimplicem. EV. Fortaſſe tecum mihi conueniet, ſi ſine vlla omnino lite rem-

ὅλαι καθ' ὅλας.

omnem

omnem paulò altiùs vnà contemplemur. BR. Ea vero mihi plus ſatis eſt perſpecta. EV. Fac igitur, per te erudiar, fac id plenius concipiam, quod animum mihi iam dudum ſolicitat & angit. BR. Quid iſtuc? EV. Huius rei muli corpus vniuerſum, nonne ex oſſium, neruorum, membranarum, carnis, cutis, aliarumque ſimilarium partium copulatione conſtructum eſt? BR. Perge quò cœpiſti. Quid enim hic reſpondeã, ad hoc quod eſt vel carnifici compertum? EV. Quid porro? An non illud etiam compertum, conſimiles has & vniuſmodi partes, integras & inoffenſas in corporis compoſitione ſeruari, & ſuam eſſe cuiuſque earum propriam & eſſentiam & formam? BR. Compertum & illud etiam lanijs. EV. Perge, obſecro, tua iſta in reſpondendo liberalitate vti, neque committas vt ſordidus aut malignus videare in iis rebus, quarum pleniſſ. eſt etiã plebeiorum hominum ſenſus. Partes illæ muli, conſimiles & vnius inter ſe modi nequaquam miſcentur, ſiue illarum materias, ſiue formas ſpectes. BR. Neq. id ſanè opus fuit, ſatis erat illas apta concinnáq. inter ſe harmonia coniungi, qualem hiſce in ædibus lapides, cæmentum, trabes, & lateres, ab arte accepiſſe vides. EV. Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri poteſt, vt noua totius forma, ex his tam multis ſimplex tamen ipſa prodeat? BR. Tu videris ipſe, ita tamen certè res eſt. EV. Si permanẽt integræ & inuiolatæ partium formæ, quo modo aliã de ſe ſimplicem, multæ ipſæ integræ & incorruptæ producent? ſi qua ex iis prodire ſtatuatur, hãc oportet eſſe compoſitam, vt & iſtarum ædium compoſitam ab arte ſpeciem eſſe dicimus, non autem ſimplicem: erit ergo totius muli forma, ex ſubſtratis formis quædam veluti compoſitio, vtq; totum corpus, ſic & ipſa totius forma è multis diuerſiſque partibus conſurget. Viden' hæc eſſe neceſſaria? BR. Neſcio, quibus aut vnde conquiſitis tricis nos inuoluas in re ſatis plana & expedita: proinde commentitias iſtas ſimilitudines quàm aptè ad rem excogitaueris, iudicabunt alij: me certè non admodum mouent. EV. Satis feciſti cæteris: hoc verò poſtremum rectène intuli, an non? BR. Neſcio quid dicas. EV. Scis, vir optime, ſed fateri pudet. BR. Quid ſentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuò palam eſſe: proinde tu alium, ſi videtur, interroga. PH. Quid te res minima tam cito, tam vehementer confundit, optime Brute? Collige teipſum & vel noſtra gratia reſponde, vt hæc diſputatio maturè tandem & conuenienter concludatur. BR. At

Exemplo demõſtratur.

enim ſui ſimilis ſemper eſt hic Eudoxus: minutula quædam & acuta interrogat, quibus cōceſſis aut negatis, ſtatim nobis aliorum conſequentium longam contexit ſeriem, confictorum ad oſtentationem exemplorum mirifica copia refertam, vt captioſis iſtis laqueis irretitos cogat vel quod antè negatum ſit etiam inuitos dare, vel quod ſtultè cōceſſum cum rubore repetere. PH. Quid tua refert? permitte vt arbitratu ſuo omnia excutiat. Agedum reſponde. BR. Si iubet hic doctorum virorum conſeſſus, dicā compoſiti corporis, compoſitam quoque eſſe illam ſubſtantiæ participem formam, ſed quæ ex ſimplicium tamen formis conſtat atque cohæreat. EV. Hei, arcis tuæ pars ſumma iam corruit, caue ne te tota mox obruat. BR. Satis in tuto eſt quicquid ſupereſt. EV. Quàm durum & quàm arduum eſt, opinionem ſemel ac penitus animis imbibitam euellere. Hic nullū non mouet lapidem, nihil ne abſurdiſſimum quidem detractat, id vnum ſibi modo retineat, formam rei ex ſubiecti compoſitione ſuſcitari, nulla neq. cura neque æſtimatione perpendens, quidnam ponat, & fierine id poſſit an non. Propoſui tibi non Ariſtotelem ſolum, ſed & Alexandri tui patroni rationes, quibus conficit, ſimplicem eſſe cuiuſque rei formam, quod & tu palàm atque ingenuè dediſti. BR. Dedi equidem, ſed ante hanc altercationem, belle & ſine vllo diſſidio procedentibus adhuc rebus: nunc poſteaquam obortum & indictum video tā atrox bellum, nihil quod huic præceptioni aduerſum fiet fatebor, ne veriſſimis quidem & clariſſimis rationibus conuictus. EV. Nempe hoc illud eſt, quod rectè in comœdia ſcriptum memini, Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc, illuc impellitur. BR. Ne tu mihi iſtuc obtrudas: nondum enim de mea opinione deceſſi. EVD. Quænam ea eſt, obſecro? BR. Siue ſimplex ſiue compoſita, compoſiti ſpecies eſſe ſtatuatur (nihil enim moror) eam tamen eſſe ceu quandam ex imperfectioribus partium formis abſolutam perfectionem: nūquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modo protuli ex Alexandro de Theriaca, & medicamentis compoſitis, quorum vis ex ſimplicium facultatibus dimanauit, vt inde colligeretur cōpoſitorum corporum formas ac vires è ſubſtratis naturis proficiſci & originem ducere. EVDO. Apta vero ſimilitudo, quam ſi viciſſim in te retorqueam omnia ſubuertā huius opinionis fundamenta. BRVT. Quid ita? EV. Theriace quæ iam temporis progreſſu, mutua ſimplicium effectione iu

Neq; etiā ſi totius forma cōpoſita ſtatuatur, eā poſſe ex ſubiectis formis prouenire.

Argumentum de Theriaca diſſoluitur.

ne in vnum quiddam redacta eſt, tota quidem ſimplicium vires & eſſentias retinet incorruptas, ſed quibus noua totius forma, eáque ſimplex acceſſit, propriis & nouis ornata viribus. Vnde effectus edit, qui licet obſcuriùs, omnes tamen ſimplicium redolent facultates, ac præter eos, alios quoque qui recens inductæ formæ proprij ſunt, quóſque non vnius ex tota miſcella ſimplicis, ſed totius eſſe theriaces facilè iudices. Qui hos mirantur, alij à tota cõpoſitionis ſubſtantia, alij à proprietate quadam, alij à cõſtituente forma, eos manare contendunt, & quamuis aliis atque aliis vtuntur verbis, eadem tamen omnes pronuntiant. Eſt enim certè omnibus confeſſum, eas functiones nulla poſſe ratione comprehendi, neque ex elementorũ, ſimpliciũmque partiũ viribus demonſtrari, ſed vſu ſolò, atque experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari: ſimilis prorſus eſt in ſtirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis, mundi elementa, & primæ ſimplicéſque partes, ſuo vtraque modo cõmiſcentur, quibus incorruptis ſimplex totius forma ſuccedit. BR. Tua ſit iſta interpretatio: mea & alia eſt lõge, & vt arbitror ſanior. EV. Vellẽ vt ego tibi, ſic tu mihi ſingula dilueres: at ſi placet rem altiùs paulò ac diligentius ſcrutemur. Quod ex illis mũdi primordiis, primum ac proximè conſtitutum ais, aliunde nihil accepit, ſed ab illis ſuam omnem vim hauſit. BR. Maximè. EV. Compertum eſt autem, primordiis illis vires ineſſe, quibus ſurſum ac deorſum cieantur. BR. Compertum. EV. Quicquid igitur ex illis conſtabit, nihil ſupra ſimplicium vires ſortietur, ſed duntaxat ſurſum aut deorſum feretur, pro modo naturaque vincentis elementi. Quócirca nihil ex illis ſolis genitum ſua natura poterit ſimul ad contraria moueri. BRVT. Ita neceſſe eſt. EV. At contrà fieri vides in ſtirpibus & animantibus, quę dum ex alimento capiunt incrementum, ſurſum ſimul deorſumque porriguntur, & animantium non varia tantum, ſed & in contraria ſæpe eſt progreſſio: varia & multiplex ſentiendi vis, animi impetus aliàs alij, & comprehenſionum opinionumque admirabilis pugna. Quid iſtorum quæſo motus elementorum reſipit? Num contraria elementa eadem ſimul particula dominantur, quæ contrarias iſtas motiones cieant? Id ſi nullo pacto fieri poteſt, qua fronte dices hæc ab impulſu elementorum pendere? Præterea plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quod illarum nequeat vlla certa reddi ratio: quas ſi tu voles vt reli-

Sine ſimplex ſua compoſita ſtatuatur totius forma, demonſtratur non poſſe eam ex ſolis ſimpliciũ formis eſſe.

quas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis quidem plus ſatis, & præterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atque imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriaca & in vnaquaque re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorum naturam minimè redolent: ſic totius ſimplex quædam eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentiæ ſuæ nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elementorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatetur, neceſſarium ſtatim eſſe ducis, indidem quoque formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animum. Plura non addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuito, neque enim tibi quicquam perſuadendum recepi: ipſa pro ſe veritas fortiùs conſtantiúſque certabit, nobíſque tacentibus ſe ipſa defendet. BR. Næ tu prouinciam arduam ſuſcipis, ſi quidem me admonendo aut veriùs aſſentando, victum capere aut tenere ſtudes. EV. Quomodo victus teneri poteſt is qui congreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictúmque ſubterfugit? BR. Itáne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus, Hic impulit me, hæc nunc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia. Sed paruipendo. EV. O anilem inconſtantiam! virum te iudicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes: at nunc ſpreta ratione, quæ eſt in certis animi inuentis velut anchora, ad quamcunque aſſenſionem quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. BR. Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. PH. An non tibi ſatis eſt, ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias & vincula conieciſſe? víſne hunc præterea ſuo iugulare gladio? BR. Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris, ô Eudoxe, faceres & ipſe non minus me naufragium, ſi hoc æſtuoſo & turbulento ſermonum fluctu iactareris. Et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpondere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione retrahant. EV. Erit id mihi certè gratiſſimum. Age igitur, refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto, quò pleniorem habeas ad id quod voles, poteſtatem. BR. Tu vero te ad reſiſtendum ac

ſuſtinen-

ſuſtinendum compara. EV. Egóne tuos inſultus & incurſiones pertimeſcam

Partium quæ in compoſito ſunt ſingularum formas eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ, & eas eſſe multiplices. CAP. IIII.

BRVTVS.

NATVRALIS corporis compoſiti, ſiue id ſimilare eſt ſiue diſſimilare, ſubiectum eis eſſe compoſitum, ſimplicia è quibus componitur, vt oſſa, vt neruos, vt carnes, vt membranas, ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaque ſi his partibus alia inſuper totius ſimplex induatur forma, fiet vt rei quæ actu quodam & ſua forma integrè perficitur, alia (quod vllo modo fieri nequit) accedat forma, & vni eidémque rei, multæ perfectiones inſint: vtque ſimplicis vnius & ſimilaris partis, vt oſſis aut carnis multę ac diuerſę habeantur ſpecies, per quas & ex diuerſis cōſtaret eſſentiis & in diſſidentia genera referretur. Quid mihi ad hæc reſpondebis? EV. Perge quæcunque voles in vnum conferre, BRVT. Os, quod exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie, ſuper quam ſi aliam inducis totius ſpeciem, id vtique vnum erit, ac multa multorúmque generum naturas adeptum, diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationibus abhorreat, intelligis, opinor. Hinc à peritiſſimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quam illi in actu (ſic enim loquuntur) eſſe dicunt, acceſſerit, id neque ſubſtantiam eſſe poſſe, neque formam, ſed ſolius accidentis rationem ſubire. Quid igitur mirabare, cùm aſſererem modò totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædam totius forma, omnibus ex æquo partibus inſideat, oſſi, neruo, carni, membranis, hæc omnia, quæ tum ſubſtātia tum temperamento diſſimillima quiſque iudicat, vnius erunt omnino formæ & eſſentiæ. Quo quid cogitari poteſt diſtortius? Malim ego certè quiduis perpeti, quam tam mōſtroſa probare commenta. Tibi verò, hæcne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me, ſi diis placet, citra rationē putabas inſanire, ſecurus quemadmodum iſtam rerum abſurditatem diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo, non dubitabo, in tuam vltro concedere ſententiam. EV. Apertè diluam, ſed iis tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: non enim longa litigioſáque contentione tempus eſt terendum. BR. O he!

Argumēta.

Solutiones.

iam ſubterfugit optimus vir: diſtinctiones quæritat, & diuerticula conſectatur, tota res nugatoria eſt, vt videtis. EV. Difficile eſt incitatum contentione ingenium moderari. BR. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate conciſa. EV. Stirps aut animal, dum viuit, nonne ſpeciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? BR. Quale hoc diſputandi genus? qui reſpondere debebat, interrogatus viciſſim interrogat. An nihil pudet? EV. Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutio, neque enim aut difficile aut terribile eſt quod propono: res vno verbo tranſigi poteſt, & qui rē plenè ac diffuſè dici nō patitur, is, ne tranſuolet, breuibus ac membratim cæſis ſententiis coërcendus eſt. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc diſputationem cum primis eſt vtile, patienter ſaltem, ſi placet, auſculta, & ſi quid non ſatis recte concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, reſponde ad ſingula. Stirps aut animans dum in viuis eſt, an non vt vitæ functiones obit, ſic & ſpeciem quandam habet quæ illarum ſit opifex? PH. Certè ſpeciem habet qua alitur, increſcit, & omnino viuit. EV. Emortua ſtirpe aut repentè extincto animante, nónne omnes illæ pereunt vitæ functiones? PH. Ita cernimus. EV. Quid cauſæ eſſe putas? PH. Quòd totius abierit forma, quæ illarum erat effectrix. EV. Igitur ea ſpecies, diuerſum quiddam erat à partium formis, neque ex illis conſtabat. PH. Quomodo? EV. Vita excedente ſimiliarium partium vnaquæque, os, neruus, caro ſuam ſibi formam retinet, & quod tum ſuperat os, verum os eſt, non homonyma, vt oculus mortuus (hic enim propria inſtrumenti ratione orbatus eſt) ſed ſimplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eique tum ſua ſpecies eſt à nerui, à carnis, ab aliarum ſimilarium formis diſtincta. PH. Eſt, vt iis quæ natura conſtant omnibus. EV. Nec verò ſuam hanc ſpeciem ab animæ exceſſu ſtatim accepit, ſed eadem illi quoque inerat, cùm vita & ſpiritu frueretur animal. PH. Credibile id quidem: vnde enim tam repentè corporea illa quum ſit, inuolaſſet? EV. Cur non igitur nunc æquè viuit hoc corpus atque antè, ſi quidem intermortui huius partes ſimilares, formis ſuis prææditæ ſunt ſingulæ, neque magis quàm dum viueret diſiunctæ, aut locis diſcluſæ? Si totius viuentis ſpecies, è partium formis apta erat & compoſita, cur non illa ſimiliter in demortuo perſiſtat, his in ſua quaque parte permanentibus? Hæccine ſatis oſtendunt, præter par-

Demonſtrat totius formā diuerſum quiddam eſſe à partium formis.

ter partium formas, toti aliquid tribuendum eſſe, quo idipſum vnum ſit,& quo vitam agat?eſſeque illam totius formam diuerſum quid à ſingulis ſingularum partium formis, neque ex illis coaleſcere? PH. Planè. EV. Cùm aut os aut lapis corruptione perit, illiúſque forma diſſipatur, elementa, ex quibus ea conſtabant,nō ſimul quaſi ad nihilum redacta intercidunt, ſed (quemadmodum vetuſtiſſimus authot Hippocrates memoriæ prodidit) facta veluti reciprocatione,in ſuas quæque vnde prodière naturas redeunt. PH. Scio: nam ſi elementorum ſubſtantiæ quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant, illarum rerum interitu vaneſcerent,neque in ſuam naturam remearent, iampridem abſumpta foret omnis elementorum ſubſtantia,nec ea ſatis fuiſſet rebus innumeris hactenus generatis. EV. Rem tenes, ea tibi eſt ad ſtirpis animantíſve interitum transferenda. Aſſeruant enim particulæ ſimilares, ſuam quæque ſpeciem, & ad ſuas redeunt naturas,abeunte totius forma. PH. Par omnino videtur eſſe vtrobiq; ratio. EV. Vt ergo iis quæ in lapide miſcebantur elementis, lapidis inſidebat forma, neque tam ſyncera erant ea primordia: ſic mihi animo concipito,in animali dum viuit,animam & in toto & in ſingulis eſſe particulis, vt & vitam iis & vitæ munera largiatur. PH. Eſt opinor, neceſſe. EV. Quid porrò hîc amplius expectas? An vt concludam, id quicquid eſt vnde vitæ munera accipimus,cùm animam tum rei ſpeciem appellari, eamque nec partium compoſitione coaleſcere, nec illis neceſſariò comitari? An vt finem potius faciam in re ſatis per ſe clara? PH. Satis equidem hæc ſuperque eſſe cenſeo. EV. At mirum vt inter hæc noſter Brutus ſibi ſilentium imperare potuerit. PH. Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. EV. Et in eo tantum exemplo quod obiecerat, rem noſtram confecimus. BR. Vt mutuò muli ſcabunt! Quaſi verò quicquam ad me pertineat mutua iſta inter vos aſſentatio,aut quaſi iis rectè quicquam concludi poſſit inter quos aguntur omnia de compoſito: manent, manent inquam (vtcunque magna contentione veſtra confirmetis) omnia tamen mea immota,neque vnquam poterunt vlla omnino ratione labefactari. EV. Quid audio? Itáne ô dij boni,immota manent quæ ego ab imis vſque fundamentis erui? BR. Siccine ais? quibus tandem id obſecro machinis? EV. Nullíſne? An vis vt iiſdem illis ego tibi lippientes hoſce & inutiles oculos eruam? Partes illæ,inquam, quas tu tum ius.

Solutiones argumētorum quæ ſunt initio capitis huius.

in ſtirpe tum in animali diſſimillimas eſſe ſtatuis, eiuſdem rationis ac formæ ſunt omnes, dum eorum vtrumque in viuis eſt. At mortem obeuntibus illis, totiúſque euaneſcente forma, quæ ſuperant partes, neque formæ, neque eſſentiæ ſunt eiuſdem, ſed omnino diuerſæ. Imò & diſcretæ ſunt, neque vnum inter ſe cohærentes & continuatæ efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides, ligna, lateres, & cęmentum domum: nam ſingulæ partes ad ſuas tum naturas redeunt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & continuatæ ſimplex quid & vnius eſſentiæ erant. Itaque totius interitu, ſimilaris cuiuſque partis ſpecies, in ſuum (vt appellant) actum, & in ſuam perfectionem erumpit, quæ non ita pridem, dum viueret animal, ſolùm ineſſe potentia dicebatur: actu enim fit quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucere ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quæ nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm præſtantior illa & ſublimior inducitur, poteſtate tantùm inſunt, quæ modò energia, id eſt re ipſa atque actu inhæreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentia ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedēte erumpunt in actum, viréſque ſuas integras & ſynceras exhibent. Hic vides ea quæcunque argumentando collegeras, diſſoluta: nam ſi fortè partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitæ ſunt, noua totius accedet forma, non idcirco tamen conficere poſſis, parti cuique duas actu ineſſe formas, quòd eidem rei duę perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt. Complures autem formas, eadem in re potentia ſimul eſſe poſſe: præter has verò & vnam actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄντι actu manenti: ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus & perfectio, quoties clarior ac nobilior immittitur. Quocirca neque quicquam vnum diuerſorum (quod acerrimè contendebas) generum erit: ſed ab vna poſterior nobilioríque forma res omnis eſſentiā, nomen, genus mutuabitur. BR. Hac ratione, ſi priori meæ argumentationi ſatis eſſe factum putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuam opinionem conuincat. EV. Multò hercle minus id intelliges, ſi quid de formę eſſentia teneam audieris: ego enim compoſiti corporis ſpeciem cùm ſimplicem & ſimilarem, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronuntio. BRVT. Qui ſic? EV. Paucis explicabo: Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpem,

Poſterioris argumenti ſolutio.

pem, ſpiritus vnus naturalis, iſque ſui totus ſimilis ſparſus diffuſuſque eſt: huius quoque ſpiritus interuentu, vna toti ſtirpi anima inſidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac ſimplex eſt naturalis ſpiritus, ab vno, ſimplicíque fonte profluens, vbique ſui ſimilis, omnes tum ſimilares tum diſſimilares partes continens: Ergo cùm is vnus ſit è ſimplici fonte ſcaturiens, non niſi vnius ſimpliciſ- queanimæ vehiculum & nexus eſſe poteſt. Ita enim ſi eſt à veteribus Philoſophis rectè demonſtratum, animam conuenientis ac proprij ſibi ſpiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipſorum ſpirituum differentia, quam ſint multiplices, & quàm inter ſe diſſentientes animarum eſſentiæ, colligemus. Naturalis igitur anima vnica eſſe in omnes particulas ſpirans, atque diffuſa concluditur. Haud abſimilis eſt vitalis aut ſentientis ratio, quæ proinde quod animantis ſpiritus vnus vbique eſt, & ipſam quoque per omnia cùm ſentiendi tum mouendi inſtrumenta vnam eſſe neceſſe eſt. Vidéſne quid velim? BR. Audio ſaltem, etſi non apertè id video. Enimvero, vt donemus tibi naturalis tum ſpiritus tum animæ vnum eſſe fontem, pro partium tamen varia natura, hæc alia atque alia eſſe deprehenduntur. Oſſi, carni, neruo, & cuique ſigillatim particulæ, peculiaris quidam ac ſuus inſit ſpiritus & anima. Nã vt hæ partes ſubſtantia ſunt maximè diſſimili, ſic eas diſſimiliter & nutriri & augeri par eſt. Qui igitur tam diuerſa, vna eademque præſtabit anima? EVD. Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, ſi quid diuerſorum inſtrumentorum adminiculo, multos ac differentes edat effectus? BR. Non adeo. EV. Nempe hoc illud eſt, quod hac etiam in re te ſentire velim, tam varias ac latè diſſidentes partium functiones, non ex ipſius animæ, ſed ex partium quibus infuſa & inſpirata eſt, differentia proficiſci. Hoc itaque modo, vis animalis etſi vna eſt ſuique ſimilis in omnes tum neruos tum lacertos diſtributa, per alios tamen ſolum ſenſum, per alios ſenſum ſimul ac motum confert & efficit: & vtrumque alias obſcuriùs, alias clariùs, per partium quibus eſt infuſa quáſque mouet varietate & affectione diuerſa: vis item naturalis quæ in carne eſt, carnem gignit, quæ in oſſe, os, eodemque in reliquis modo. Accommodat enim ipſa ſeſe ad partium quas moderatur ac fouet temperamentum, naturam multiplicéſque ac varios vſus. BR. Sed quidnam eſt quod modo mihi de ſtirpibus dicere occœperas? EV. Vt animantibus vis na-

turalis è corde vel iecore, vbicunque prima eſt eius ſedes, profecta, toti deinceps corpori communicatur: ſic propemodum cenſuit Ariſtoteles, ſtirpibus quiddam ineſſe, cordis loco, ídque media inter radicem & caudicem ſede, è cuius velut ſcatebris, vis illa naturalis manans, in vniuerſam deriuetur ſtirpem. Itaque ſcire licet, quæcunque ſpecie diſtare exiſtimamus tum animantia tum ſtirpes, diuerſum hoc vitæ principium ſortita eſſe, diuerſamque ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt ſit ſua cuiuſque formæ propria, Attamen ſic eſt illa ſimplex, & tota vnius modi, vt vel in diſſimiles partes recepta, vna ſuiique ſimilis vſque perſiſtat. BR. Quid tu hinc colligendum eſſe ducis? EV. Viuentis huiuſce ſtirpis lignum, corticem, folium, florem, atque fructum omnia vnius eſſe formæ, vnáque ſpecie contineri: & animantis os, carnem, vinculum, cartilaginem, ſpecie nequaquam diſſidere. Atque id eſt quod argumenti tui poſterioris, quo fortiter contendebas, non poſſe ſimplicem ac ſui ſimilem formam, tam diſſimilibus partibus æquabiliter inſidere, imbecillitatem prodit. Nam quæ ſubſtantia ac temperamento diſſimili cernuntur, communi quadam per innatum ſpiritum calorémque præparatione, redditæ ſunt ſimiles & idoneæ ad eiuſdem formæ ſuſceptionem. BR. Illud ipſum prouidebam eſſe tuæ rationis conſequens: ſed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps reſpondeto. EV. Æquum poſtulas, neque recuſo. BR. Canis os ſpecie & eſſentia diſcretum eſt ab oſſe muli. Nonne ita res habet? EV. Demus iſtuc. BR. At canis os, ab eiuſdem carne longius diſſidet, quàm illius ipſius os ab oſſe muli. Igitur ſi ſpecie os ab oſſe differt, muli (inquam) os ab oſſe canis, quis neget carnem ab oſſe cum quo nihil ſimile habet, ne in vno quidem eodémque animali, ſpecie ſaltem differre? Quid hîc habes quod reſpondeas? EV. Erras. Neque enim ſi vtriuſque os, tum canis tum muli, eadem appellamus nomenclatione, idcirco putandum eadem illa ſpecie ac ratione contineri: imo vero diſiuncta ſunt diuerſorum animantium oſſa, & quidem latius quàm eiuſdem os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis oſſi moderatrix præeſt, eadem non poteſt aſini oſſa regere, & canis tamen cartilaginem & carnem perinde atque os moderatur. De hac partium ſimilitudine, ſi rectè iudicare voles, non eſt (vt dixi) æſtimandum ſubſtantiæ temperamentum aut craſſitudo, ſed ipſius ſua quædam proprietas, & is ſpiritus, qui accedenti formæ illam certo modo præparat.

Argumentum aliud.

Solutio.

BR. Eo-

BR. Eodem reuolueris. Quid iuuat,toties hæc nobis tam odioſè inculcare.Iam tu viciſſim audi:multis non agam,ſed tamen intelliges tandem,quantopere in huius hæreſeos delectu, iudicio falſus ſis. EVD. Magnam inibis à me gratiam, ſi meam diligentiam, tuis ſcrupulis excitabis. BR. Accuratius ſingula excutiam, neque ad te confutandum rebus vtar extrinſecus alicunde corrogatis,ſed omnibus ferè domi tuæ natis. EV. Quænam ille? BR. Malum hoc medicum, hocve citreum,túne aliquando quale ſit conſideraſti? EV. Et perſæpè quidem. BR. Cortex eius calet: quæcunque vero illo teguntur interanea & velut viſcera, non parum frigent. EV. Id vel quivis è plebe nouit. BR. Caſſiæ fiſtulæ medulla lenit aluumque ſubducit, cortex menſes potenter mouet, adeoque fœtum etiam excludit. EV. Ita compertum eſt vſu. BR. Floris qui in labruſca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerant,quod naſcitur inter hæc mediũ adurendi vim ſortitum eſt. EV. Et id verum eſſe,longi iam temporis vſus atque experientia, ſæpenumero docuit. BR. In animantium porro genere leporis pulmo ſuſpirioſos iuuat, ſanguis calculum comminuit, oſſiculum quod in poplite poſteriori eſt arenulas deturbat, coagulum appoſitione conceptum retinet, pilus erumpentis ſanguinis impetum ſiſtit: hæccine omnia recipis? EV. Maximè: ſunt enim in vſu quotidiano. BR. Quid igitur cauſæ adfers ad hæc & huiuſmodi plurima? Cum eiuſdem ſtirpis vna pars vrit, altera vi frigoris ſtupefacit,vna in anguſtum arctando contrahit,altera fundendo dilatat:cum vrinas aut menſes ciendi, aut hunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna,altera vero iſtorum nihil præſtare poteſt, fierine (id quod aſſeris) poteſt, vt eadem omnes forma preditæ ſint? EV. Quid ni? BR. Secus viſum eſt magnis ac doctis viris:ſed quoniam non tam authoritatis in diſputando,quàm rationis momenta ponderanda ſunt, ratione potius pugnemus,& meam rationem cum tua ratione (ſi videtur) committamus. EV. Velim ſanè. BR. Ain tu à forma omnem actionem proficiſci? EV. Aio. BR. Et eam formam ſimplicem eſſe ſtatuis? EVD. Etiam. BR. Quomodo igitur tam multi, támque diſpares erunt vnius & ſimplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author, quæ non conſtet ex contrariis,& quæ ſit omnino ſimplex? hæc haudquaquam fieri poſſe non ignoras ſcio,& ſi ſoli eſſemus nõ dubito quin tu mihi facilè faſſurus eſſes. Sed tur-

Argumẽta ab exẽplis.

Leporis vſus in medendo.

Omnem actionem à forma.

pe ac pudendum videtur, in grauium virorum conceſſu atque oculis, palinodiam canere: quocirca, non amplius vrgebo, ſed ad alia ſi videtur diſcutienda pergam. EV. Quid iſtuc rei? Itáne tibi res eſt confecta? itáne ante victoriam triumphum? BR. Nihil enim habes, quod huc afferas. EVD. Bona verba. BR. Dic igitur clarè, vt in peſſima cauſa, ingenij tui ſpecimen exhibeas. EV. Quas mihi modo recenſebas

Solutiones facultates, illæ nequaquam ab ea animæ parte prodierunt, qua viuunt aluntúrq; ſtirpes: hæc enim ſolas vitæ functiones cõfert, atq; has aliis aliter. At vero ſtirpis eæ partes quæ viribus pollent contrariis, non viuæ in nos agunt, ſed cum iam mortuæ corporibus noſtris adhibentur, variis pro ſua quæque narura modis, illa afficiunt, vt intelligere liceat, eas δυνάμεις aliunde quàm ab altrice & naturali anima peti, quę totius eſt ſtirpis viuentis. BR. Hem optimi viri quid ceſſatis? veſtræ certè partes ſunt amico ſuccumbenti opem ferre. EVD. Iam demum ſentis, quàm ſit huius teli penetrabilis acies, quámque facilè ſit te perfoſſura? ſtirpis emortuæ partes, quarum mihi contrarios effectus obiicis, nequaquam eiuſdem ſunt formæ εἰδοποιοῦ, cuiuſmodi dudum erant cum viuerent, ſed vt vires & temperamenta, ſic & formas habent diuerſas, per quas res efficiunt tam diſſimiles. Nunc animam naturalem in eas redire remearéque fingito, quæ paulo antè exceſſerat, ea tum illis partium viribus nihil addet; ſed hoc maximè conferet, vt in quibus partibus tanta ineſt virium diſſimilitudo, illæ nutritione incolumes ſeruentur, & increſcant, & priuſquam ſenio cõtabeſcant, alias de ſe eiuſdem generis excitent: nam hoc ipſo à lapidibus metalliſque diſtant. Ergo altrix illa anima, tum ſingulas partes, tum ſpeciem illarum conſeruat, quibus aliunde vires acceſſerant. BR. Hoc ſcilicet eras cum tanto apparatu, & tam lon-

Aliud argumentũ. ga circuitione dicturus? EVD. Hoc ipſum. BR. Controuerſiam tamen nondum dirimis, ſed reſpondendo, in grauiora (quod eſt intolerabilius) incurris incommoda. EV. Cur obſcecro? BR. Aperiam vtrumque ſeorſum. Diſſimiles illæ ſtirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuentibus aut eaſdem aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare age. EV. Vera narras: neque enim vires nouas morte conſequutæ ſunt, ſed earum quas habuere, potius fecêre iacturam. BR. Vt igitur emortuæ, ſic & viuentis ſtirpis particulæ variis præditæ ſunt viribus, & res efficere poſſunt contrarias. EV. Eſt neceſſe. BR. Cum igitur in haſce

omnes

omnes in communem eámque ſimplicem totius formam referendas eſſe profitearis, qui poſſis effugere, quo minus illam contrariorum eſſe opificem fateare. At iſtud eſt longè abſurdius, quàm ſi illam aſſeras eſſe compoſitam. EV. Minimè vero: nam ego diſputationem hanc ſemel concluſurus, certè & conſtanter aſſero, ſimplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, contrarios effectus edere poſſe, quotieſcunque vel diuerſa inſtrumenta, vel alias inferiores cauſas, velut ſuccenturiatas ſibi in opus adiunxerit: accommodat enim ſeſe ſubiectorum quibus inhæret naturæ. BR. Tu igitur altricem ſtirpis animam, partium formis ignobiliorem ac viliorem facis, ſi quidem conſeruandarum partium gratia illam conditam eſſe cenſes. EV. Imo contrà planè: Singularum partium formas quoſdam veluti gradus eſſe quibus ad ſupremam illam totius formam promoueatur, nec alia de cauſa illas in ſubiectum impreſſas: niſi vt iſta præparatione ad hanc introducendam via præſterneretur. Nec vero cum dicerem animam nutriẽdi facultate præditam, ſingularum partium formas ſeruare, hanc illarũ gratia conditam eſſe putabam, ſed ſua ipſius & ſtirpis ſolum cauſa conſiſtere. Cæterum quoniam illa è ſuis cohæret partibus, fit idcirco, dum ſe totámque ſtirpem hæc nutritione tuetur, nouoque fœtu multiplicat, vt ipſas quoque partium formas, quibus ad præparationem opus habet incorruptas quoque ſeruet, ſimulque nouas interdum generet. Itaque partes ad totius formam nonnihil quidem, at non eſſentiam conferunt. BR. Quidnam igitur? EVD. Præparationem & accommodatam quandam διάθεσιν recipiendæ ſimul atque ſeruandæ totius formæ, eiuſque omnibus muneribus defungendis? His enim internuntiis ac veluti paranymphis fœliciter coit & indiuulſum permanet formę cum toto ſubiecto coniugium, quas ſi qua fortè vis expulerit, neceſſe eſt vel diuortium ſtatim conſequi, vel inertem certè & otioſam formam in ſubiecto relinqui. Quemadmodum igitur oſſis, nerui, carnis, & cuiuſque ſimilaris ſubiectum, non ex ſolo qualitatum temperamento, ſed ex primordiorum quoque naturalium permiſtione præparatum eſt, & illis ſuas formas ſeruantibus, forma nerui vel oſſis influxit: Sic omnino putandnm totius animantis formæ corpus ſubiici, exhærentibus & in vnum confuſis, oſſe, neruo, carne, aliiſque id genus partibus cõſtructum. Ex apta enim & concinna ſimilarium poſitione, numero, figura, magnitudine

Solutio.

Partium formas præparationem quandam eſſe ad totius formam ſimplicem.

Qualitatum tẽperamẽtum.

Primordiorum permiſtio.

partes illæ quæ appellantur organicæ conſurgunt, è quarũ deinde conuenientia & mutuo conſenſu, ſuis numeris abſolutum efficitur corpus. Itaque his vniuerſis aptè concinnéque in vnum coëuntibus, conuenienter ac legitimè præparatum ſubiectum, formam horum omnium communem in ſe allicit & conſeruat, & illius functionibus inſeruit. BR. Admirabilis vero præparationum congeries. EV. Nec tamen omnes attigi, quas ad rei procreationem inductionémque formæ requiri exiſtimo. BR. Nunquam deſines in nugis terere tempus, & flexuoſis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendæ veritatis occaſionem intercipere? EVD. Nihil equidem minus: ſed ſi quod reliquum eſt auſcultare velis, audies quæ ſunt omnium longè veriſſima. BR. Non feram amplius, narra cui voles tua commenta. PH. Mecum age potius ô Eudoxe, neque quod de his præparationum generibus dicere inſtitueras abrumpas, nos quæcunque dixeris æquis & attentis animis accipiemus. EV. Quis huius viri faſtidioſam moroſitatem perferat? PH. Omitte vero illum, & ad expoſitionem quam auidè expectamus aggredere. EVD. Ades dum igitur attentus, & animaduerte quid velim. PH. Arrectus ſum die age. EV. In viuentium omnium corporibus, tres minimum præparationes (ſic enim appello quas Græcis προπαρασκευὰς dixerunt) ad formam recipiendam neceſſariæ inſunt. Vna eſt proba & idonea temperatio, quæ partis cuiuſque ſimplicis ac ſimilaris ſua eſſe intelligitur, ex primordiorum miſtione prognata & totius etiam corporis ſua quædam compoſita, ex conſtuentibus conſpirantibúſque in idem ſimilarium partium temperamentis comparata. PH. Veriſimile id quidem, & maxime conſentaneum. EV. Altera præparatio corporis eſt, congrua aptaque compoſitio, conſenſus & conformatio, quæ nos cernimus, organicis quibuſque partibus primùm ac per ſe ineſſe, toti verò corpori ex organicarum compoſitione. PH. Hanc ego non dubito viuentium omnium eſſe communem: nam & Ariſtoteles animam definiens, inquit eſſe actum corporis naturalis organici: quòd organorũ conformatio ſit ei corpori, quod vitam & animam ſuſcipiet, neceſſaria. EVD. Tertius ad hæc eſt ſpiritus quidam, per totum fuſus, cui ſalutaris ineſt & vitalis calor. PH. Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè conſtat. EV. Si pro comperto tibi eſt, animal omne calorem in ſe continere ac fouere, quo vitam tuetur, quóque extincto illius anima decedit atque

Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ.

quę intermoritur, nequaquam in dubium vocabis quin ſpiritalis ille calor ad vitam degendam ſit omnium maximè neceſſarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè, & illi perpetuus atque indiuiduus comes ſit. PH. Sed quid prohibet, quo minus hic ad ſuperiores præparationes referatur, cùm non ſecus atque illæ ex elementorum concretione prodeat? EV. Et ſi elementorum ſoboles eſt prima illa præparatio; confirmatio tamen & ſpiritus, non illinc, ſed e diuiniori quodam principio originem ducunt. PH. Quid ita? EV. Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligentiſſimè ac ſumma cum ratione temperata, per ſe nullius ope alterius, aptam corpori conformationem, ſenſum, motúmve conferant. Quam enim legem, aut quam menſuram his efficiendis feres? PH. Inexplicabilis eſt, mea quidem ſententia, temperamenti modus. EVD. Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamento eſſe calido ſatis intelligitur, eò quòd calidum & igneum elementum cæteris elementis in permiſtione præpolleat. Itémque tactu frigidum ſi ſenties; frigidum elementum dominari: ſed quanam ratione factum ſit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò eſt quod nec dicere nec mente conſequi poſſis. Plurima enim cernimus quæ cùm ſint eiuſdem temperamenti, diſſimiles tamen figuras accepiſſe, rurſumque conſimiles eſſe figuras, quorum in diſſimillimum inter ſe temperamentum: id quod ex medicorum ſententia plenius poſteà & vberius probabitur. PH. Videtur id ratione, aliqua ex parte fulciri. EV. Portò inſitus is ſiue ſpiritus ſiue calor, qui vitæ eſt & opifex & vinculum, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. PH. Id quoque ſi placet, apertiùs doceto. EVD. Repentè ac recens extincto iugulatóve animante partes ſimilares, ſuam ſingulæ aliquandiu retinent temperaturam. PHIL. Id memini iam à te ſuprà demonſtratum, fieri non poſſe, vt inſitum rei temperamentum tam ſubitò mutetur ſuámque velut exuat naturam. EVD. In iis tamen partibus tum neque inſitus ille calor, neque ſpiritus ineſt. PH. Quid mirum? Nam idcirco interiit animal eiúſque partes, quòd animæ vitæque conſeruatrix cauſa, nempe ſpiritus ille calidus nobiſque inſitus, aut ſubitò euanuerit diſſolutus, aut extinctus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Ariſtotele annotatum eſt, moribundum animal refrigeſcere. EVDO. Hinc itaque concluditur, inſitum illum ſiue ſpi-

Quam diſtincta ſint eæ præparationes.

Conformatio & ſpiritus aliunde quàm ex elementis.

Inſitus Spiritus.

ritum ſiue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. Et quoniam ſpiritus qui in arteriis præſertim maioribus eſt, inter corporis partes non cenſetur, ſicuti neque qui venis clauditur ſanguis, fieri proinde neceſſe eſt, vt nec ille ſpiritus calórve quicquã pertineat vel ad corporis ſubſtantiam, vel ad temperamentum ex elementis naturæ ortum. Quare hoc ipſum nec ſpiritus nec conformationis efficiens erit, ſed hæc è diuiniori natura fluxiſſe oportet. PHIL. Iam primùm in mentem mihi venit Auerrhoïs ille, in Arabum factione primæ exiſtimationis philoſophus, qui collectaneorum ſectione prima, tuam ſententiam ſequutus, cenſuit innatum nobis tum calorem tum ſpiritum, neutiquam ex partium corporis temperatione proficiſci. Sic enim ait: Partes natura quidem & agunt & afficiuntur in totum à calore ipſis innato, qui alius eſt ab eo, quem à temperamento adipiſcuntur. Experimento quippe anatomices compertum exploratumque eſt, corde corpuſculum contineri vaporoſum exquiſiteque calidum, quod ab ipſo per artetiarum ductus in vniuerſum deriuatur animantis corpus atque tranſmittitur. Hæc ſunt quibus planum facit nobis inſitum calorem & ſpiritum, non modò ignis naturam conditionémque non retinere, ſed ne ab elementorum quidem concretione permiſtionéque omnino prodiiſſe, quaſi illorum diuinior quædam ſit origo, quæ qualis ſit, neque mihi occurrit vbi ille expreſſerit, neque aliunde poſſum vlla diligentia plenè conſequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehenſum (habes autem vt ſcio plurimum) id deprome quæſo, & liberaliter nobis impartire. EVDO. Rem petis perquàm ſanè lubricam & plenam periculi, vnámque omnium maximè temeritatis obnoxiam calumniæ, ſed audebo tamen, quando ita poſtulat diſputationis continuata ſeries, quantum eo de re teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos communiter agitata ex æquo & bono ſtatui poſſit quam oporteat his de rebus eſſe doctorum & veritatis amantium hominum ſententiam: ac primùm quidem caloris & ſpiritus: mox deinde formarum originem ortumque commemorabo. Qua in re ſic agam, vt mea omnia firmiſſimè corroborem ex Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis & Galeni decretis. PHIL. En in hoc ſumus, auidè quicquid dicturus es excepturi, & tanta diligentia expenſuri, quanta ab hominibus maxima præſtari poteſt. EVDO. Quicquid

Tres eas præparationes à ſemine conferri.

quid viuit nulla putrida materia creatum (vſus perfectum id appellat,ſiue in ſtirpium ſiue in animantium genere poſitum id conſtitutumque eſt) ex ſubiecto prodiit, quod eſt ſuum cuiuſque ſemen. PHIL. Memini id eſſe ſuprà confectum. EVDO. Ex hoc ſingulæ primum corporis finguntur partes naturæ vi, non aliter quàm opificis manu: minutæ particulæ primum confuſæ in ordinem poſteà digeruntur. PHIL. Sæpe id obſeruatum ferunt ab hominibus ſtudioſis. EVD. Itaque ſemen tanquam excellenti quadam ſapientia præditum, dum ſtirpibus quidem è terra, ſed quæ ſit aliis elementis permiſta: animantibus vero è materno ſanguine familiare & quale cuique ex vſu eſt nutrimentum ſuggerit, concinnam ſimul idoneámque elementorum temperationem confert, efficítq. vt ſit vnumquodque huius illiuſve diſcreti ſingularíſque temperamenti: vnde liquet ſingularem temperamenti rationem quam nonnulli temperamẽti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum partibus ipſis vi ſeminis induci, atq; etiam certè conformationem, compoſitionémque ſubiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana diſputatione plura colligemus. Atq; hoc modo complexi ſumus priores duos præparationum ordinis. Tertius porro qui per vitalem ſpiritum, calorémque conficitur, vt non ex ſola elementorum temperatione perfici potuit, ſic apertius illuſtriuſque quàm reliqui à ſemine ſui ortus initia ducit. Semen enim caloris & ſpiritus refertum aſſeuerant omnes, & has vires à parentibus accepiſſe. Nã cum ſui ſimile quippiam generaturi parentes, nequeant in opus continenter incumbere, quod aut priùs quàm perfectum ſit, intereant, vt ſtirpes aliquæ, aut aliis vitæ rationibus ſeſe accommodent, vt perfectiorum animantium genus vniuerſum, prouida ſolerſque Natura rerum æternitati conſulens, quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendam vires, eas per calorem & ſpiritum ſemini commiſit, exiguæ quidem portioni, ſed quæ totius vicaria iiſdem prædita facultatibus, toti ſimile procreet. Hæc in rem præſentem tibi ſatis ſint, aliàs, dum ita feret, plura fortaſſis audituro.

Rei naturalis potentiam non eſſe ſuopte impetu ad formã progredi, ſed haud ſecus atque actum de habitu, formam elici de potentia materiæ. CAP. V.

PHILIATROS.

AGEDVM mi Eudoxe, has quæſo mihi tenebras, quibus offundor, diſcutito: iam enim ſuprà docuiſti, po- *Quid potentia formæ.*

tentiam eſſe materiæ quandam præparationẽ, ad excipiendam certam ſpeciem: at hæ προπαρασκευαὶ quas ſemine ineſſe commemoras, ſuntne ea ipſa potentia quam inueſtigamus? EV. Sunt omnino, atque in vnum idémque redeunt. PH. Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu rem omnem compendio & planè dixiſti. BRVT. An non illud audax, ne dicam temerarium facinus, rem tam arduam, tam à noſtris ſenſibus abſtruſam, de qua doctiſſimorum philoſophorum acerrimæ ſunt & in hunc vſque diem indefinitè contentiones, tam paucis támque apertis verbis concludere? Confidentia eſt hæc certè intolerabilis, & ab interpretis naturæ modeſtia aliena. Tu quaſi digito attingas, audes quid potentia ſit indicare? EVD. Quidni? Sed iam age quæſo mi Philiatre, quum potentiæ nomine nihil ſit nec philoſophorum ſermone magis tritum, nec diſputationibus acrius exagitatum, poteris ne quàm multiplex id ſit recenſere. PHIL. Potero ni fallor: primum enim Ariſtoteles potentiam eſſe definiuit motus mutationiſque principium: quumque id duplex ſit, vnum efficiendi, patiendi alterum, duplicem inde potentiam ſtatuit. Efficiendi quidem potentiam eſſe dixit mutationis in alio principium, de qua Phyſicorum ſeptimo multa: patiendi vero principium mutationis ab alio: qua verbi ſignificatione, vel cuiuſque materiam appellat potentiam, formam vero actum atque perfectionem. Harum vtraque in ſubſtantiarum eſt genere. Præterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Ariſtoteli naturalis potentia, vel impotentia dici ſolet. Eſt enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodque facilè vel agit vel patitur: aut ſi mauis, propenſio & procliuitas quædam ad aliquid agendum aut patiendum. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quod principia ſint mutandi in alio. Similes etiam affectiones rebus inanimis aſciſcit, quarum ſubſidio expeditius agunt obſiſtuntve, ne contrariorum vi in deterius commutentur. Patiendi potentia diatheſis eſt, qua res quæque in alium ſtatum promptè conuertitur. EV. Conſiſte pauliſper, in portum enim iam appuliſti: nam ea de qua diſſerimus, eſt patiendi potentia, quæ materiæ tanquam præparatio quædam inſidens, eam aptam idoneámque reddit commutationi, & excipiendæ quam appetit formæ. Hæc eſt quam Alexander Aphrodiſæus rectè inquit, eſſe principium materię inditũ, per quod illa apta ſit ad omnia ſuſcipienda, quæ ab ipſo &

Potẽtiæ nomen multiplex.

5. Metap. c. 12. & 9. ca. 1. & 2. 2. de Anima c. 1. In categ. qualitatis.

9 Metap. cap 2.

Phyſ.

ex ipſo ſcriptura ſunt. EVDO. Quicunque definierunt potentiam eſſe materiæ quandam præparationem & inſtructionem, illi ſi non vltrà qualis ea ſit præparatio inueſtigādum putarunt, prodigioſa tamen commenta nobis obtrudunt, laborantque de nominis potiùs, quàm de ipſarum cognitione rerum. At ſi veterem philoſophandi legem ſequi volumus, res animo comprehenſæ nobis ſic erunt, vt ſi ſenſibus eſſent perceptæ. Tu itaque mi Philiatre, ſi ex tribus iſtis præparationibus, concinnam materiæ accommodationem clarè intelligis, ne dubita te quoque poteſtatis puram eſſentiam tenere. PHIL. Tenere me puto. Cæterùm velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eáque & multa & multis perobſcura. Quum philoſophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, túne cenſes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de ſe emittere? Scio equidem à Simplicio ea de re ſic ſcriptum eſſe: In omni mundo, ſi quis exortus prodit, non aliter quàm per potētiam ad ſubſtantiam prodit atque perficitur, materiaque cùm recipit formam per potentiam ad ipſam perducitur. Et alio loco: Neque enim omnino ab imperfecto ad perfectū aliquid peruenit, niſi media adſit potentia addēs perfecto id quod deficit, ſummam perfectionē ſuſcipiens à perfectiſſimo. Hæc non ſanè dubito quin veriſſima ſint, ſed me nihil prorſus docent. BR. Si mihi liceret bona iſtorū venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicarem, quemadmodum rei cuiuſque ſpecies ac forma de potentia materiæ ducatur. EVD. Tibi verò non conceditur modò, ſed & omnes quotquot adſunt orant, vt te huius quæſtionis interpretem exhibeas. BRVT. Planam igitur huius rei expoſitionem accipe, quæ nullo negotio, te ab intricatiſſimis aliorum erroribus expediat. Iſthæc de qua tam anxiè diſſeritur potentia, qualitas eſt, quæ magna in vtramque partem latitudine, aliàs intendatur, aliàs remittatur. PH. Magna certè quidem. BR. Atque initio prætenuis ea eſt & obſcura, mox verò ſenſim paulatimque vires capit & increſcit: quumque ita minutatim facta additione, ad integram abſolutionem venerit, tam ea eſt, vt Ariſtoteles dicere ſolet ἐντελέχεια quædam, quam alij perfectionem, alii perennem quandam agitationem interpretantur. Quemadmodum igitur iſta perfectio, de inchoata obſcuraque præparatione ſenſim ordinatimque educi conſummarique videtur: ſic ſanè exiſtimare debes, rei cuiuſque ſpeciem (quæ à perfectione nihil differt) de præpara-

Quid ſit formam educi de potentia materiæ.

Falſa quorundam expoſitio.

ratione ac potentia verè naſci & oriri. Eſt enim perfectio ſpecies, ipſaque præparatio potentia, neque ad eam rem alia opus eſt explanatione:ſed vt præparatio tandem fit perfectio, ſic potentia commutatur in formam. EV. Parum abeſt. ô Philiatre, quin tenearis: vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, periculoſa eſt aſſentiendi facilitas: proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedendum eſſe. Sunt enim permulta falſa illa quidem, ſed veris tamẽ ſimillima, quæ veritatis pallio velata, falſa ſpecie multos in fœdus ac pudendos errores abducunt. Eſt autem hic Brutus percallidus, & qui niſi caueas, te facilè circumueniet. PHIL. Quomodo? EV. Si perfectionem eſſe rei formam dederis, actum eſt. PH. Quid igitur? cenſen' illa inter ſe eſſe diuerſa? EV. Maximè: ſi quidem non minùs diſtant, quàm quę in diuerſa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, ſenſim velut adoleſcens conſummatur, parsque totam antecedit: forma verò immiſſa tota repentè eſt, cuius ne minimum quidem antè fuit. Illa vt potentia natura quædam eſt patiens: hæc natura eſt efficiens, omniſque motus principium. Illa accidens ſolùm eſt, hæc autem ſimplex puráque ſubſtantia, quod meminiſti ſuprà eſſe multis rationibus confirmatum. PHIL. Memini tanquam nominis mei. EV. Quî fieri igitur poteſt, vt potentia continuato incremento, in ſolidam atque expreſſam formam (ſic enim appellare placet quam Græci εἶδος dicunt) habeat, vt fiat ex qualitate ſubſtantia? vt genera ſuprema, quibus nihil ſit inter ſe commune, quæque longiùs diſtent, quàm quæ ſint ſummè contraria, in ſeſe mutuò commigrent? Poteſt quidem quæuis qualitas in aliam qualitatem tranſire, & in ſubſtantiam ſubſtantia, communem enim materiam habent: at qualitatem in ſubſtantiam reciproca viciſſitudine commutari poſſe, nulla comprehendit mentis humanæ cogitatio. PHIL. Mea certè nullo modo concipit. EVDO. Et aliud tamen tibi perſuadere nititur verſutus hic Brutus, vt te obnoxium aliquando & proſtratum teneat, iis vtrique perſimilis, qui ſubſellia aſſidere volentibus ſubtrahunt, vt qui ceciderit, cùm eum videant ſupinum, profuſiùs & maiori cachinno rideant. PHIL. Nunquam ita facilè me duci patiar, ſed quem ſemel occupauero gradum, in eo poſthac firmiùs & fixiùs perſiſtam. BRVT. Quid audiam? Siccine mea ſententia contortis & aculeatis ſophiſmatis impetitur? ſiccine captionibus eludor? EVDO. Ita tibi ap-

Perfectionem non eſſe rei formam.

Potentia nunquam ſic perfici poteſt vt in formã degeneret.

pellare

pellare liceat, quæ fugere non poſſis. Sed ſi per otium tamen apud te ſingula diligentius expendes, cernes profectò, quanto noſtra hæc tuis illis præponderent. Quod ſi tuis rationibus aliquid conſtructum eſſe putas: næ ego illud & facile & breui diruam. BR. Aggredere, iam expecto. EV. Quæ in ſemine eſt potentia ſenſim minutatimque augetur, dum perueniat ad ſummam perfectionem: itáne ais? BR. Maximè. EV. Quánam obſecro agente & concitante vi, incrementum illud dari putas? BR. In promptu eſt Alexandri reſponſio, primum infuſum eſſe ſemini quoddam motus initium, quod impetu à generante accepto, ad aliquem vſque finem agit, dum ſe continuato incremento perfecerit, & velut ingreſſum ſtadium, ad metam vſque (niſi ſi qua vis de curſu retrahat) percurrerit. EVDO. Sum equidem plus æquo obliuioſus, proinde ſi longiùs extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur conciſis magis reſponſionibus, ſi modò eas à me memoria teneri velis. BRVT. Quemcunque voles modum tenebo. EV. Impetum quendam, motúſque initium ais à generante iam olim ſemini datum fuiſſe. BR. Ita res eſt. EV. Hoc motus initium, intelligíſne eſſe potentiam? BR. Id ipſum prorſus. EV. Deinde principium illud, quod eſt potentia, agere quidem continenter exiſtimas, & à primis inchoatíſque naturis, ad vltimas & conſummatas, quibus nihil addi poſſit, quaſque nos ſummas & perfectiſſimas iudicamus, procedere. BR. Quid ni? EV. Et hanc potentiam tu qualitatem eſſe ſtatuis? BR. Sic viſum eſt Ariſtoteli. EV. At nulla qualitas, primo & per ſe poteſt agere, ſed omnis actio ad ſubſtantiæ compotem formam pertinet, quæ principium quoddam eſt efficiens. BR. Ne hoc quidem inficior. EVD. Dum igitur ais potentiam ſenſim augeri, quoad fiat perfecta ſpecies, accretio illa, cuinam formæ primùm refertur accepta? BR. Ipſe videris, iſtuc ego minimè inueſtigo. EV. In ſemine tria tantùm eſſe dicimus, materiam, formam, potentiam. Illa igitur potentiæ actio, perducitne primùm ad ſeminis formam? BR. Quonam alio perduceret? EV. At id fieri nequit. BR. Quid cauſæ? EV. Quoniam quicquid agit, in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens, neque forma quæ in ſemine eſt, aliud quicquam molitur, quàm vt ſemen aliud de ſe generet. BR. Hoc ipſe ſatis ſciebam, ſed eò me vel inuitum traxerat rei conſequentia: nunc itaque reſilio, & potentiam quæ ſemini ineſt, ſeſe ſua vi augere aſſero, neque vllam externam opem deſiderare. Ea enim tametſi

Potentiã ſeminis nulla ratione poſſe in formã tranſire.

Nulla qualitas primò & per ſe agit.

Omne agens in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens.

qualitas exiſtimatur, præſtantioris eſt tamen ordinis quàm cæteræ : quapropter & illam Ariſtoteles appellauit, naturalem potentiam, quod vt qualitatis, ſic & naturæ quadamtenus ſit particeps. Quocirca qui illam dicet per ſe aliquid agere poſſe, nihil abſurdum dicet. EV. Mira diuerticula. Huc igitur ſequere, quando ita tibi viſum eſt. Si quid primo ac per ſe agit potentia, dum ſe ipſam auget ac perficit, aliud efficit nihil quàm ſui ſimilem potentiam, neque poteſt ipſa, quantumvis aucta de ſe formam edere. Ex ſemine quidem tanquam ex ſubiecto generatur animal aut ſtirps at potentiæ efficientia formam, aut ſeminis vi animal generari, præſtantium philoſophorum nullus receperit. BRVT. Quid ita quæſo? EV. Quod nondum eſt, ſed futurum eſt, id iam ſimpliciter non eſt: quod autem non eſt, qui poſſit aliud quicquam efficere? quo pacto fieri poſſe exiſtimas, vt formam procreet quæ ſemini ineſt potentia, ſi nondum ineſt ipſa forma? aut vt ſemen, quod nondum ſit ipſum animal, efficiet animal? Nempe ſi quid ex his gigni debet, aliud quiddam poni neceſſe eſt, quod actu formam obtineat, quodque ſit huius procreationis efficiens cauſa, eaque prima & præcipua. Quæ Ariſtoteles diligentiſſimè contemplatus, in animalium ſtirpiúmque procreatione duplicem naturam inſtituit, imperfectiorem vnam, quæ in ſemine ſit quidem, nondum tamen eſt : perfectiorem alteram, quæ actu cùm ſit, effectrix ſimpliciter eſt, qualis in eo eſt, à quo dimanauit ſemen. Locus eſt libro de animalium procreatione ſecundo, vbi naturæ & artis diſcrimen ſecreuit, his ferè verbis, Ars principium formaque eius quod efficitur, ſed in alio : motus autem naturæ in ipſo eſt quod efficitur, ab altera profectus naturæ, quæ actu obtinet formam. In ſemine igitur naturam ſtatuit, quæ ſit & mouetur: in eo autem quod actu eſt, efficientem naturam. Quę Simplicius in hanc ſententiam fuſiùs explicauit. Vniuſcuiuſque natura & cauſa motionis ſubiectum ſibi ipſi & non alteri ſimile facit : vt enim natura hominis hominem, ſic & natura ſeminis, non aliud quàm ſemen efficere poteſt. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea quæ eſt in ſemine, quæ nondum eſt hominis natura antequam homo fiat? Si natura ſeminis commutari deſiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima cauſa, eſt natura paterna atque materna : nam forma actu præcedit in patre & matre, ſecundum quam id quod potentia eſt, ad actum perducitur. Atque hoc modo natura

Perfectionem ex potentia.

eius

eius quod generatur, ſi efficiens dicitur, ita efficiens eſt, vt & ipſa ſimul fiat. Ea vero propriè efficiendi vim obtinet quæ actu talis eſt, quoniam natura, ſui ſimilis eſt procreatrix. Vides vim illam ſeminis, quam potentiam appellari diximus, nequaquam poſſe in animalis ſpeciem verti, tametſi ipſa ſeſe quam optimè adaptet, & omni ornatus genere inſtruat atque perficiat, ſed adeſſe oportere quiddam, quod actu tale ſit. PH. Hæc mihi certè longè veriſſima videntur, neq; iam hic noſter Brutus quicquam præterea habet quod obiiciat. Attamen priuſquam colophonem his imponas, conſonum & æquum eſt, vt nobis id explanes, quod omnibus philoſophis placere video: rei cuiuſque formam de ſubiecti potentia educi. EV. Quum quæ ſemini ineſt potentia, id eſt, inducendæ formæ præparatio, aſſiduo incremento, ad ſummam perfectionem euaſerit, ad ſubſtantiæ quoque formam ſimul peruentum erit. Etenim perfectionem illam forma neceſſario comitatur, nec vnquam deſerit. Proinde Ariſtoteles, formam plerumque ἐντελέχεια nomine perfectionis appellat, vel quod perfectæ potentiæ indiuidua ſit comes, vel quod totum ipſum compleat, & perficiat. Vt igitur perfectionem, ſic & formam de potentia materiæ educi ſermonis vſu dicimus, tanquam partes in iis rationes faciat, iſta conſequentiæ neceſſitas. PH. Formam de præcurrente poteſtate haud ſecus elici ratiocinabar, atque actum de habitu. EV. Nec ſanè multum eſt diſſimilis analogia. PH. Hanc igitur nobis plenius interpretare. EV. Longa aſſuetudine & frequentatis actionibus muſicus (vt hunc pro reliquorum exemplo ſumamus) iiſce partibus habitum adeptus eſt & inſeruit, quæ plurimum ſeſe exercent. Atque is deinde tametſi dormit, habitũ tamen hunc muſicæ aut cithariſticæ ſemper retinet. PH. Hoc tanquam digitos teneo. EV. Si fortè igitur experrectus citharam pulſabit, vndénam cenſebis illi modulãdi actum inceſſiſſe? ex ſolone habitu qui in actu eiuſmodi ſit commutatus? PHIL. Nihil minus, ſed eo profecto, quia cõcitata princeps animæ vis, iis tum partibus præſit ac imperet, quibus exercitatione iam olim inditus atque impreſſus fuerat modulandi habitus: hæ ſiquidem habitu paratæ in opus actumque ſuum promptè feruntur, quoties animæ ipſis inſpirata voluntas ita imperauerit. EV. Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu idcirco prodire dixerũt, quod actus, niſi comparato habitu perfectè elici nõ poteſt: ſic in ipſa quoque rerum procreatione dicendum eſt. Non

Forma quomodo educatur de potẽtia materiæ.

Habitus.

enim potentia formam,ſed externa cauſa exprimit, quæ tamen auxilio potentiæ deſtituta, non haberet ipſa per ſe ſatis virium. PH. Video. Tanquam enim qui ſcientiam habet, ſed ea non vtitur, cùm vult accedente mentis impetu, contemplatur, & actu ſit ſciens: item quodcunque ſubiectum gignendæ rei perfectam potentiam habere dicimus, accedente agentis extrarij vi, id rectè, te authore, actum formamque excipit. EVD. Scopum attigiſti. PH. Qui quid ſcit (inquit Ariſtoteles) ſi animum in contemplationem actu intentum habet, ſeruat tamen habitum, nec perdit contemplando ſcientiam, ſed excolit magis, ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentiæ qualitatem non excutit, ſed ornamentum illi & perfectionem addit. EVD. Ita neceſſe eſt, vt iam fixum ac ſtabile ſit, id quod proponebatur, haud ſecus de potentia materiæ formam elici, atque actum de habitu PH. Id quidem iam ſatis perſpicuum. Quod verò de medicamentis aiunt, quæ intrò ſumpta, noſtri caloris vi de potentia in actum excitantur promouenturque, his ne ſimile putas? EVD. Quodammodò. Siquidem vel nondum adhibita nobis medicamenta, ſuam ſpeciem habent, ſibique innatas vires, ſed quas non antè in nos exerant, quàm à noſtro calore ſint irritata, quod certè opus eſt ad illorum vires experiundas. Itaque verè dixeris medicamenta de potentia operandi ad operis actionem, & quaſi ex feriis ad opus venire, non tamen ad nouam formam tranſire. Itemque in animalium procreatione, ſemen conceptum, vteri vi ac benigno tepore ad agendum impellitur, non vt animal animaliſque formam de ſe excitet aut edat: ſed tantum vt exuſcitata aut impulſa ipſius potentia ac facultas, deincépſque aucta, ſubiectam ſibi materiam omni præparationum genere inſtruat, vt ſubſtantiæ tandem particeps forma, extrinſecus aſſumatur, & excepta commodè aſſeruetur, ſuas deinceps omnes functiones obitura.

Medicamēta quomodo ducantur de potētia in actum.

Gignendæ formæ, ne minimum quidem antè in materia fuiſſe, neque potentiam quicquam eſſe formæ, neque ad ſubſtantiæ genus referri.

CAP. VI. BRVTVS.

Argumēta qua cōtendunt potentiam

FRVSTRA nobis hic laborare videris optime Eudoxe, qui quæ ſunt oculorum teſtimonio clariſſima, ratiocinatione vis & inani ac longè repetita interpretatione eludere. An non cæpam ſæpenumero vidiſti, de tectis aëre libero

libero propendentē,per ſe nullius extrarij ope,ſeſe diffundere,& herbeſcentem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullum excludere? Equidem & ipſe vidi frequenter,& Ariſtoteles fieri poſſe literis mādauit. Nūc omni philoſophorum authoritate poſthabita, neglectis etiam acutiſſimè excogitatis eorum rationibus, ſolius ſenſus communis bonitate,& omnium animis informata notione ductus,dic per deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pullus,vnde ſuam accipit animā?vnde prodit illa?aut quis eam inducit? vbi extrarius ille tuus opifex eſt qui ouo ſuā inſculpat formam? An non hic tuorū commentorum ſe prodit vanitas? An non luce clarius eſt, illā ex oui potentia exiſtere,vt ex eodem ouo pullum vniuerſum?quid relicta ſenſuū euidentia abſtruſa veſtigamus? EV. Iampridem coactus es fateri, fieri iſtud nequaquā poſſe,& formam extrinſecus venire. BR. Ego ne?tibi vero iſtud ſum faſſus? nondum vt video hac in re mentem meam ſatis concepiſti. EV. Quid hoc nouæ rei? BR. Dicam,& quidem paucis. Ego enim perinde atque tu, rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero,ſed quod fortè non donabis,ad idem etiam genus,potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor, quod quum videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi, neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui,ſed eſſe formæ aliquid imperfectum aut velut mutilum. Atque id quidem in ſemine cum potentiâ tantum ineſſe dicebatur, otioſum delituiſſe cenſeo. Vbi vero cœpit ſuis ſe virtutibus prodere,eſſéque ex efficientia manifeſtum,tum vero demum id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinam ſpeciem non mutauit: id enim tenue licèt & exiguū,eandem tamen perpetuo ſubſtantiā tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia déque formæ exortu aſſenſio,firma illa quidem certè & ſtabilis,& à qua me nulla ratio depellet. EV. Eóne temeritatis procedes,vt inter ſubſtantias potentiæ locum tribuas? BRV. Temeritatis non erit,id quod veriſſimum eſt aſſerere. In ſemine quum potentia quædā eſt animalis, ipſum animal ineſſe dicimus poteſtate,quin etiam ipſum ſemē animal eſſe, poteſtate duntaxat. In ouo auis eſt,poteſtate:in glande quercus iā eſt,ſed poteſtate:in aleæ bacca,ipſa eſt olea. In huncque modum,quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcūtur, in ipſo prius ineſſe potentia mente colligimus,quàm emergant,& oculis obuerſentur. Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni

eſſe dechoatam & imperfectā quandā formā.

Alia argumenta.

traduntur,vt metalla,vt lapides, vt ſtirpes ſeminis expertes, vt animalia è putri materia nulloque coitu nata,non è quouis ſine diſcrimine ſubiecto fieri palàm eſt, ſed ex eo duntaxat,in quo ſui quoddam ſeminarium habuerint.Non omnis fert omnia tellus:

Hic ſegetes,illic veniunt felicius vuæ:
Arborei fœtus alibi,atque iniuſſa vireſcunt.
I. Georgic. *Gramina.* Et rurſum:
Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices,craſſiſq; paludibus alni
Georgic.2. *Naſcuntur,ſteriles ſaxoſis montibus orni:*
Littora myrtetis latiſſima:denique apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.

Horum autem cauſam reddit:

Georgic.2. *Quippe ſolo natura ſubeſt.* Hæc Virgilij placita ſunt, quæ te omnia recipere ſcio. Itaque dū poteſtate animal aut ſtirpem in ſemine ponis,neceſſe eſt fateare,delituiſſe hæc in eo, & ſuæ eſſentiæ, quantumvis imperfectum quiddam tamen omnino habuiſſe: neque, opinor, ibis inficias in iſtis ſeminariis,eius quæ ventura eſt,aliquantulum eſſe formæ. EVD. *Solutio argumentorum.* Nihil ne minimum quidem: ſed habet res tota eo modo, quem Simplicius aperuit. In ſemine (inquit ex quo gignitur vel animal vel planta,inſitum principium quoddam eſt, » non minus perpetientis quàm agentis motionis, per quod » procliuitatem quandam habet, & ampliorem quærit exci» piendæ formæ. Hoc igitur principium potentiam appellat naturam in ſemen infuſam,quàm ab anima longè diuerſam facit, ne fortè ſemen animatum eſſe fateatur: Eſt autem ea natura imperfectior multò quàm anima, quippe quæ ſit ad eam accerſendam veluti præmiſſa quædam præparatio, vel ſi mauis habilitas & potentia:neque verò animæ quicquam eſt,neque in eam poterit vlla mutatione cõuerti:neque animæ quicquam antè in ſemine fuit,quàm ipſa tota actu cœpit exiſtere:quocirca dici non poteſt ſemen animatum. Ergo ne tibi imponat ipſa nominis ratio: quod eſſe potentia dicimus, id nequaquam eſt ſimpliciter, vt neque quod eſſe poteſt ,id iam actu eſt. Semen aut hoc aut illud poteſtate eſſe ſtatuo, nec ideo tamen id iam actu & re ipſa eſſe dico, nec enim eſt in glande vel quercus vel eius ſpecies:nec auis in ouo, nec formæ eius quicquam vel tenuiſſimum. non enim partium adiectione paulatim minutatimque conſummatur,ſed ſubita repentinaque mutatione vno momento to-

ta ſimul in ſubiectam concedit. PH. Audio, maximè inter ſe pugnãtes vobis eſſe ſententias, quas ſi ex auguſtis iſtis verborum ſeptis, in latiores veluti campos deducetis, intelligi tandem poterit vtra ſit firmior & ab vtra ſtet veritas: quæ certè & vnica eſt & ſimplex, vt alteram ſtare, alteram cadere ſit neceſſe. BR. Meas ipſe partes facilè tutabor: ac ſi meas rationes & authoritates in medium proferri patieris, cumque tuis contendere, intelliget, ſpero, vel puer: ac tibi etiam fortè ipſi perſuadebitur quidpiam formæ antè in ſubiecto fuiſſe, quàm illa actu ineſſet tota. EV. Magnam tibi gratiam habiturus ſum, ſi veris rationibus, à mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed age iam, aggredere. BR. Qui ſcientiæ habitum habet, hoc ipſo ſciens, & eſt & dicitur: & quũ ſciẽtiæ & contemplandi actio inceſſerit, actu & perfectè ſciens. Hæc dudum conceſſeras. EV. Neque nunc palinodiam cano. BR. Sic vtique in ſemine, quàm diu cumque nondum quicquam agere vitale poteſt, fatendum eſt animam ſolum ineſſe potentia. Vbi vero ſua ſe efficientia, ſuis ſe prodit operibus, actu tum ineſſe, quaſi ſola actione & effectis, actúne an potentia duntaxat inſit, diſcernatur. Quod ipſum Ariſtoteles breui ſententia ſic expreſſit: Animam naturalem altricémque in ſeminibus & vtero conceptis quæ ſeparari poſſunt, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquàm (eo modo, quo conceptus qui iam ſeparantur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principio enim huiuſmodi omnia ſtirpis vitam viuere videntur. De anima quoque ſentiente deinceps dicendum eſt, atq; etiam de rationis intelligentiæque participe. omnes enim potentia prius haberi quàm actu neceſſe eſt. Hæc declarant ſatis Ariſtotelem cenſuiſſe, in ſemine ſubobſcuram fuiſſe animæ portionem, quæ præ imbecillitate nondum quicquam moliretur animalis functionis. EVD. In tranſuerſum perperam trahis Ariſtotelis ſententiam qui ne per ſomnium quidem, huiùs ſimile quicquam ſuſpicatus eſt. Quid abſurdius autem in philoſophia, aut magis horrendum, quàm naturaliter efficientem cauſam inſtituere, quæ feriata tamen & otioſa nihil prorſus agat? cauſam enim actione definimus, quæ ſi nulla erit, ne cauſa quidem eſſe poterit. BR. Quid ais? nonne in trimeſtri vel quadrimeſtri fœtu, cum primum is moueri ſentitur, anima vel tota ineſt, quæ vt abſolutum erit animal, cunctas illi functiones præſtabit? EV. Ineſt vtique. BR. Et tamen nondum poteſt illa neque rurſum ciere,

Alia argumenta.

De generat. animal. lib. 2. cap. 3.

Solutio.

In ſemine contendit quiddam venturæ formæ cõtineri.

neque vocem edere, neque viſione quid percipere. Quid cedo eſt cauſæ? EV. Quoniam impeditur aliunde, & quaſi vincta tenetur, quod organa deſideret, ad ſuas actiones obeundas accommodata. BR. Eandem rationem ſi ad ſemen transferes, intelliges profecto, & in eo illam ab initio eſſe, & impediri tamen inſtrumentorum vel penuria vel vitio, quominus quid agat, illámque ablato impedimento mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxiſſe, authores meos tibi proferam, viros in philoſophia adeo magnos, vt eorum te poſſit authoritas vel deterrere vel frangere. In iiſque primum Ariſtotelem, quem ſcio te plurimum omniũ & merito quidem ſuſcipere: is igitur animalium procreationẽ ortumque diſcutiens horum cauſam his verbis plenè explicauit: Quorum principiorũ actio eſt, corporea, hæc ſine corpore eſſe non poſſe certum eſt, verbi gratia, ambulare ſine pedibus. Itaq; extrinſecus ea vt adueniat, fieri haudquaquã poteſt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia nõ ſint. Ergo eo authore, nutricandi ſentiendiq; principia ſeorſum habentur nunquam, ſed in corpore ſemper: quare eadem ſtatim per initia erant in ſemine, nec vnquam ſeiuncta, ſed cum eo ſimul nata. Audi vero rurſum vt Themiſtius alter mihi patronus, hæc iſta apertius è tenebris in perſpicuã lucẽ eruerit. Igitur (inquit) & animas in ſuum aliquod proprium corpus (ſi ſuũ animæ inſtrumentũ corpus eſt) diuertere oportebit: Dixi diuertere: imo non diuertit, ſed fabricatur architectaturque ſibi & præparat domiciliũ, non conformatam antè & præparatũ. Cauſam deinde ſubiicit, Non enim quemadmodũ cithara dedolatur prius & cõditur, tum demũ adhibetur ad muſicã: ita & corpus ornatur antè inſtruiturque, mox animę ſumendum offertur. Quale igitur ſingulis animis corpus inſtrumentumque conueniret, item qua ratione anima illud ſibi confingeret, neglectum à Timæo penitus & retrohabitum eſt. Audis Themiſtio non interpreti modo, ſed & paraphraſtæ Ariſtotelis, videri animã ab initio in corpore fuiſſe, neque dum præparato, neque obeundis functionibus accommodo: ſemper ſemini comitem animam fuiſſe, neque vt rectè dicebat Ariſtoteles, ſine corpore eam eſſe poſſe. Sed agè, eritne vlla apud te Platonis authoritas? Erit opinor. At is eadem ſæpius inculcans, præter illam animæ procreationem, quam in Timæo nobis expoſuit. lib. de Legibus decimo de eadem hæc ſcripſit: Satis ſupérque monſtratum eſt, ani-

1. de Anima cap. 21.

animam omnium antiquiſſimam eſſe, cùm motus principium ſit. Et mox: Rectè igitur & propriè, vereque & abſolutè diximus priùs corpore animam factam fuiſſe, corpus verò poſteriùs atque ſecundo loco, quod eſt animæ ſecundum naturam dominanti ſubiectum, hæc Plato: quæ vt inter legendum oculis ſæpè percurriſti, ſic nunc vehementer opto, vt in illa paulò acriùs intendas & diligenter circumſpicias, ac expendas qua de cauſa efficto corpore animam priorem eſſe ſtatuerit. Hęc enim quoniam eſt omnis motus initium (motum à mutatione Plato ſeiungit, quòd hanc inanimorũ, illum viuentium eſſe velit) & quoniam omnia, etiam quę corporis ſunt, adminiſtrat & obit, iure optimo ſibi ipſa corpus apparat, inſtruit, ornat. Quòd ſi eſt, vt verè eſſe pręclariſſimi quique philoſophi authores fuère, conſtat animę eſſentiam in ipſo necdum conformato ſemine concluſam teneri: quæ continenter ipſum minutatimque & membratim fingat, vt opere tandem abſoluto, functiones ſtirpis aut perfecti animalis, pro ſua quęq. natura cunctas obeat. Ac ſi nunc daretur de illis vnum quemlibet, ſed maximè Platonem rediuiuum nobiſcum huc vnà congredi, præter illa quę ſunt ab eo multis in locis accuratè conſcripta, audires & alia profectò quàm plurima, quæ te non probabili modò ratione, ſed (qualis Mathematicorum eſſe ſolet) etiam neceſſaria, huc te vel inuitum agerent. Et quanquam vana erit confictio, tu tamen patere vt eum animo repræſentemus, hoc pacto te ſuo more interrogantem: ô Eudoxe, quandiu in ſemine & corpore informi anima continetur, an non ea conformando corpori omnem operam impendit? Agè, reſponde mi Eudoxe, hæc tanquam percontanti Platoni. Quòd ſi te pudet, nihil verebor illi tecum ac pro te reſpondere: nempe tum ab anima aptè conformari corpus, nónne rectè dixero? certè enim ita fatendũ eſt, tum verò ille ſubiiciet. Dum ſic effingitur corpus, necdũ vlla eſt expreſſa & diſtincta partium informatio, tum certè nequis anima eas exercere functiones, ad quas illæ partes comparantur. Quid? an non hoc quoq. dabimus, cùm nec ſine pedibus inambulare, nec ſine oculis cernere poſſit? Ac ſi ita perget: Conformato integrè corpore, & ſingulis partibus inſtructo, cùm anima iam illarũ ope cuncta vitæ ſenſuſque munia exequitur, quo tandem pacto tum corpori ineſt anima? Actu dices, opinor, idque & audacter & verè. Quum igitur (inquit) informi adhuc corpore, illa non valebat ani-

males promere functiones, quo tum pacto inerat? An hîc obmuteſcemus?at id quidem turpe eſt. Quid igitur reſpondebimus?Sola nimitum poteſtate, hoc enim reſtat vnicum. Quid tu hîc illum putas?Inſtabit vtique & quod cõſequens eſt concludet:Animā quæ vim & poteſtatem ingenitam habebat agendi, nondum verò quicquam agebat, ob inſtrumentorum penuriam, id ipſum eſſe, quod nos potentiam dicimus:actum verò, animam eſſe quæ liberis expeditiſque inſtrumentis opus edit. Itaque potentiam eſſe quidem animæ ipſius eſſentiam, ſed quæ otioſa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc ſit & inconcinnum. Quis contra hæc poſſit dicere? Ego certè quidem ſtatim aſſentiar. Tu verò, quid, An non idem quoque facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus, vt tu nouum, inexplicabile & incomprehenſum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè conuictus es, opinor: tantumque abeſt vt ab inſtituto meo ipſe decidero, vt arctiſſimis vinculis te potiùs obſtrictum teneam, adeò vt dimouere te non poſſis. EV. Preſſiùs vrgere videris ô Brute, nóſq. infeſtiùs ac propè dixerim furioſiùs inſectari. Ac tu tibi quidē paucis & perperam intellectis philoſophorum ſententiis adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obſecro, ardentes iſtos impetus, graue probrum erit ſi quid recantare cogeris. BR. Egóne? EV. Caue exultes, ſed animum mihi ſedatum patienter adhibe. Quæ tu litigioſa peruerſaque diligentia contendis, ex hypotheſi defluunt & ducuntur omnia, quæ ſiquidem vera & fide digna fuit, idoneè & conuenienter fortaſſe concluſiſti, animam quæ nondum ſuas functiones obiret, Poteſtatis appellatione dignandam. Sed vana & fallax eſt ſuppoſitio, quæ ſemini & nondum efformato corpori, animam ineſſe aſſumit. BR. Hanc non ego, ſed inuictiſſimi teſtes Plato, Ariſtoteles, Themiſtius tibi poſuerunt. EV. Tu me ſtatim (opinor) vel teſtium grauitate, vel numero offunderes, niſi ſenſa illorum melius quàm tu concepiſſem. Primum enim quod ex Platone citas teſtimonium, non de ſingulari ac ſua cuiuſque anima, ſed de generali illa mundi, quæ totius eſt vniuerſitatis, dictum eſt, de qua quid ſentiret, paulo poſt plenius expreſſit, his propè verbis: Animam cuncta gubernantem & in omnibus quæ mouentur habitantem, nonne & cælum gubernare neceſſario confitebimur? & rurſum: Vniuerſa ergo quæ in cælo ſunt, quæ in terra, quæ in mari, ſuis motibus anima du-

Solutio quæ planè docet in ſemine nihil quicquam de ſubſtantia formæ contineri.

ma ducit. Hic igitur, vt paſſim in Timæo, mundi animam Plato ſtatuit, à medio per omne vſque ad cæli extrema ſeſe porrigere, eique extrinſecus circunfundi, cunctiſque genitis vitam conferre Qua ſententia, an tibi videtur, rei vniuſcuiuſq; animam ſtatuiſſe antiquiorem prioremq; recens genito corpore? Sed de Platonis dogmate, acutius fortaſſe & diſtinctius poſthac iudicabitur; ſi in eum forte ſermonem incidemus. Iam vero quod ad Themiſtium attinet, is ſe manifeſto detexit; palàm profeſſus animam ſtatim ab initio infuſam eſſe maris ſemini, tanquam indiuiduam ita diſpẽſante natura comitem. Quamobrem nihil veretur aut reformidat, ſemen animatum facere; cuius anima architectatur & extruit ſibi domicilium ex idonea materia. Atque in his quidem quæ ex putri mucoſáque materia, nullo ſemine prodeunt in lucem, animam quandam abſtractam cẽſet procreatis aptéque conformatis vitam largiri, Timæum in hoc ſequutus: his vero quæ ex ſemine deriuata fluxere, iam à Timæo deficiens, putat vniuerſalem animam nihil inſpirare, ſed ſuam cuique ſemini inſitam eſſe, quæ temporis progreſſu cuncta conformans, ſuis tandem ſe detegat operibus. Hinc tu optime Brute, elicere vis, vt videtur, potentiam eſſe Themiſtio aliquid eſſentiæ animæ, cum nullus tamen extet locus, vnde id haurire aut petere poſſis. Imo vero ille ipſe Themiſtius in libris phyſicis de potentia & priuatione diſſerens, tanquam de accidentibus diſputationem inſtituit longa ſatis oratione. Sed neque Themiſtium vt fidelem idoneumque teſtem velim in hanc noſtram diſceptationem recipi, quod nutabunda & inconſtanti aſſenſione, quo fluctus impellit, nunc in Platonis, nunc in Ariſtotelis ſententiam inclinare videatur. Proinde ne qua tibi poſthac hinc ſuppetat cauillationum occaſio, iam nunc apertiſſimis ac veriſſimis rationibus contra Themiſtium tibi probabo, ne minimum quidem eſſentiæ animæ ſemini antequam animal eſſe cœpiſſet inſediſſe. Sed Ariſtotelis tamen antè videtur explicanda ſententia, quam tu te putas perquam conuenienter ad tuam Themiſtiíque opinationem confirmandam citaſſe. Nam ſi quis altius ac diligentius Ariſtotelis mentem ſcrutabitur, intelliget profecto, neque in iis quæ ex putri materia, neq; in aliis quæ poſito (vt ille ait) ſemine ſurgunt, de animæ eſſentia quicquã ab initio fuiſſe, ſed totam tum primum illapſam, cum ad illam excipiendam dignè fuit & affabrè conſtructum corpus.

Qua in re Platonis rationem authoritatémq; recipit,quanquam de ipſa formæ origine, nec omnia probare, nec ſequi voluit. Ariſtotelis abs te citatus locus, plane quidem innuit, animam tum altricem tum ſentientem non poſſe actu ſine corpore conſiſtere, quoniam ad corpus pertinet vtriuſque actio. Sed vt in corpore eſſe vtramque donemus, neque ab eo ſeparari poſſe, an tu hinc directè colliges vtramque iam olim neceſſario in ſemine fuiſſe? An non in aliud illis corpus ſubſterni poteſt? Poteſt opinor. Atque in eum obſecro locũ mihi fixius oculos intende, non quidem contentionis,ſed veritatis inueſtigandæ ſtudio. Quid enim ait? Nam neq; ipſa (principia ſcillicet nutriendi & ſentiẽdi, quorum ad corpus refertur actio) per ſe accedere poſſunt quũ inſeparabilia ſint: neq; cũ corpore (craſſo ſeminis) ſemen enim excrementũ alimenti mutati eſt. Vbi dicti etiam cauſam ſubiecit. Semen excrementum eſſe vile ac ſordidum, illa autem principia dignitate præſtantia. BR. Si neq; cum corpore, neq; ipſa per ſe poſſunt principia nobis accedere, quis iam modus reſtat? EV. Audi reliqua: Sed enim, inquit, omnis animæ ſiue virtus ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, ídque magis diuinum quàm quæ elemẽta appellantur. Quale autem ſit diuinũ hoc corpus, quæ deinceps eſt ſententia commonſtrat: Ineſt in ſemine omnium, quod facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, ídque non ignis, nõ talis aliqua facultas eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur, & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum. Id ergo diuinum corpus de quo paulo antè dixerat, ſpiritus eſt, in quo tanquam ſede propria, calor conſtituitur ipſáque natura quam animæ ſubſtantiam putamus. Hunc ſpiritum cui vim maximam concedit, ſimpliciter ſemen appellauit, in ſequenti proximè oratione, vbi & reliquã craſſiorem ſeminis ſubſtantiam, corpus genituræ nuncupauit. Corpus autem (inquit) genituræ, in quo ſemen animalis principij contentum vnà prouenit, partim ſeparabile à corpore, partim inſeparabile. Itaque Ariſtotelem ſic interpretor, illa nutriendi & ſentiendi principia, cum craſſo ſeminis corpore, ſe cum ipſo genituræ corpore non accedere? quia fœdum eſt & abiectum excrementum: neque ipſa per ſe influere, quia ſunt à corpore inſeparabilia, neque poſſunt extrinſecus venire, ſed cum diuino corpore ac ſpiritu inuehi. Viden iam illa iacere tuæ importunæ & contentioſæ per-

Confirmatio.

Stellarum elementũ.

ſæ pertinaciæ fundamenta? Aliò pergamus. PH. Pedem a-
mabo nondum hinc referas: ſed quænam hæc ſint tam
præclara, quóve modo accipienda, apertiùs fac & diluci-
diùs. EV. Præſtat ô Philiatre, in ſuum quæq. longum ac tem-
pus differri, quàm inchoatam ſemel diſputationē abrumpi:
finienda mihi & concludenda eſt hæc tota controuerſia, &
quod eram pollicitus, ratione docendum, ne tantulum qui-
dem animę ſemini ineſſe. BR. Satis mihi iſtuc eſt agitatum,
ſatis concluſa tota diſputatio. EV. Age verò, tu tibi rei con-
fectæ palmam arripias: nos quibus te proſequamur, epini-
cios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanita-
te facies, vt in hoc triumpho percunctantibus ac dubitanti-
bus nobis, omnia detegas enucleatius & ſimplicius: hoc e-
nim & eruditione & modeſtia tua digniſſimū eſt. BR. Sen-
tio te gryphos quoſdam & nouas captiones meditari, equi-
dem iſtius concertationis iam dudum ſatur ſum: ſed quan-
do tamen laceſſere pergis, enarrabo ſi voles fuſius, quicquid
habeo in animo comprehenſum. EV. Eſſet id mihi quidem
periucundū, ſed video in his eſſe qui conciſius dici mallēt.
BR. Vt lubet. EV. Atque etiam inſuſurrat hic mihi, alia quàm
tu opinione imbutus, vt pro ſe me tibi opponā, & quo me-
lius exerceamur pro more rę interrogem. O perdocte Bru-
te, quicunque frutices aut animantia ex putri materia pro-
ſilierunt, nullo ſemine, nullo patre, nullo ſatore, vndênam
hæc animam accepêre? BR. Dicam cum Themiſtio cæli-
tus illam à ſumma & totius mundi gubernatrice anima flu-
xiſſe, quæ quum omnes omnium rerum formas in ſe pote-
ſtate contineat, datrix formarum à pleriſque eſt appellata.
EV. Perfectiora autem animantia, quæ non niſi præcurren-
tę ſemine in vitam venêre, vnde ſuam animam hauſerunt?
BR. Ex ſemine in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet
Themiſtius. EV. Atqui tum in ſemine, tum in putri mate-
ria, priùs anima ineſt poteſtate quàm actu. BR. Idem arbi-
tror de vtroque eſſe iudicium. EV. Vt igitur cœlitus acceſ-
ſura, in putreſcente materia nondum ineſt forma, ſic neque
in ſemine (in quo potentia eſſe dicitur) actu iam ea ſubſiſtit.
Aut ſi iam in ſemine eam eſſe dicis, cur non itidem & in pu-
trida colluuie? Quocirca ſi non eſt huius, nec erit illius po-
tentia, quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt. Quin & a-
liud ſequitur vehementer abſurdum, imperfectis animali-
bus è putri illo pudorę natis, præſtantiorem eſſe multo, ac
diuiniorem originem, quàm longè perfectiſſimis illis, quæ

Si quæ ſine ſemine prouenium formam extrinſecus accêperunt, multò minùs perfecta illa quæ ex ſemine naſcuntur.

vis ſeminis in vitam produxit. BRVT. Quid enim prohibeo? EV. Quid? nónne dementiæ proximum ſit, culicis aut vermis quam leonis, aut equi, aut elephantis, aut ſi Diis placet, etiam hominis diuiniora feciſſe ortus primordia? Non ita te inſanire puto: ſed ſi quid diuinitatis minutiora hęc ab ortu ſunt conſequuta, multo, opinor, amplius his plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundem: BR. Hanc quæ nihil ad rem facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe contentus. Vt Virgilius rectè quidem dixit:

Æneid. 6.

---Semina flammæ
Abſtruſa in venis ſilicis.--- Et rurſum:

Georg. 1.

Et ſilicis venis abſtruſum excluderet ignem.

Ita equidem ſemini ex quo quid gignendum eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſumque animatum rectè vocari: Quiſquam ne hoc redarguet? EV. Obmurmurant omnes quòd ſuperiora non dilueris: iamque hic ſe mihi comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactandum. Vigila Brute, ne tuam cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. BR. Age diſſimulator, tu ipſe depoſita perſona cominus congredere, vt huius diſputionis ruinam tuis humeris ſuſtineas. EV. Age placet, congredior: reſponde igitur breuiter. Semini non ſimiliter atque perfecto animanti ineſt anima. BR. Fateor: nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. EV. At nihilominus quum ſemini ineſſe animam potentia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoque animæ ſubſtantiam ineſſe confirmas. BR. Rem tenes. EV. Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. BR. Veſani aut pertinacis eſt hominis iſtæc poſtulare. An tu hîc vllum eſſe putas qui hæc auſurus ſit, aut ſi quis fortè audebit, non ab omnibus exibilatum iri? EV. Equidem auſurum ſcio: vtrum verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandem oſtendet. Sed interim reſponde. BR. Quaſi verò arduum ſit aut inenodabile: neque enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quę abſolutis iam animalibus. EV. Sequere vt cœpiſti. Totáne anima ſemini inſidet, aut eius ſolùm portio quędam minutior? BR. Ego illius portionem non dicam ineſſe, quandoquidem nullas anima partes habet quæ ſeorſum à toto conſiſtere valeant. EV. Ergo tota illi ineſt. BR. Tota quidē, ſed imperfectiori tamen modo. EV. Sed age, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori gene-

Semini non ineſſe animæ gradum quendam imperfectiorem.

ri generis atque eſſentiæ eſſe putas? BR. Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu:neque enim Alexander illam ante actu formam appellat,quàm ſit perfectionem conſequuta.Potentiam tantiſper appellare ſolet dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. EVD. Vide iam in quas anguſtias te præcipitare poſſit quiſquis tecum congredietur. BR. In quas obſecro? EVD.Nempe quod ſubſtantiæ participem formam magis ac minus intendi ponis,& eadem ſpecie aliam formam alia præſtantiorem. BR. Fac igitur, ſi mauis , ſint illæ diuerſorum generum.EVD. Si diuerſa facies illarũ genera, iam mihi in portum nauis appulerit , iam tota res erit confecta, iam imprudens eo ſubieris, quod effugere tanto contendebas opere. Nam priuſquam ex ſemine perfectum euadet animal ,erit vtique neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari , atque per varias ſpecies tranſiri: deinde vero ſemini nihil quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione. id enim eſt quo aſpirabam. BR. Ergo proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarum & ſubſtantiam & genus idem : ſed neſcio quibus me præſtigiis hinc abduxeris. EV. In idem igitur luti volutabrum te reuolues,quo iam cœperas ſordidè conſpurcari:in quo ſi diutius hærebis impeditus , quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis,alteram eſſe altera imperfectiorem? BR. Id quidem perfacilè. Vide enim quid animi cogitatione informem : ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam,ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hæc deinde cùm paulatim aſcendendo ad ſummum , vt ita dicam , perreptauerit , tum actum quidem futurum , citra vllam tamen generis aut eſſentiæ mutationem. EV.Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis non ſecus ac meram qualitatem. BR. Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu toto deponam ? Eam eſſentiam quæ potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtantiã. EV. Eſt igitur accidens. BRVT. Neutrum profecto : ſed inter vtrumque mediam naturam obtinuit. EV.Nouum vero doctrinæ genus, noua philoſophandi ratio, ſumma rerum genera cunctis recepta multiplicare,illa ceu promiſcua quadam miſcella confundere , ſupra hæc genus conſtituere, quod omnia ſuo velut complexu contineat, nam ſi vlla eſt ipſis inter ſe communicatio, neceſſe eſt profecto commune quoddam genus ſupra illa poni, nec ea eſſe ſumma. BR. Audi preſſius & exquiſitius. Summa illa decem rerũ genera,

augeri ampliarique nolim equidem : verùm ſtatuo potentiæ eſſentiam eſſe ſubſtantiam adeò infirmam ac debilem, vt ceu qualitas intẽtionis ac remiſſionis vices ſubire poſſit. Quemadmodum enim celebris author Auerrhois, formas elementorum medio ſubſtantiarum & qualitatum interſtitio collocauit, vt eſt antè comprehenſum : ſic mihi in præſentia liceat gignendæ rei potentiam, quæ obſcura & prætenuis quædam eſt ſubſtantia, ancipitem & inter ſubſtantiæ participem formam interque qualitatem medio loco ponere, vt quæ ſit qualitate quidem nobilior, ignobilior autẽ abſoluta ad quam feſtinat forma. EV. Ne ſic quidem contractam labem dilues, ſed alio hærebis luto: nam in primis quem teſtem produxiſti, is vanitatis plerumque arguitur, & dum falſa pro veris pronuntiat, miſerè multis impoſuit, ea veritatis ſpecie, in qua prior & ipſe hallucinatus videtur. Tu ſi quæ adfers, velis quemadmodum in iudicio fieri ſolet, teſtium fide comprobari, grauiores erunt & integriores citandi. BR. Exuenda ſunt arma, ſatis eſt conflictatum: ſententiam meam qualem protuli accipito. EV. Sed forti animo perſiſte : ſi ſuffugies: quotquot adſunt te perſequentur, & ſi conſequantur arctiùs vincient. Quidam eorum vehementer optat, vt pro eximia tua ſapientia, id vnicum reſpondeas, nam tu magis ſis homo, quam puer hic, aut magis ſis animal quàm aſinus. BR. Proh deum fidem! qualem hic mihi virum narras? deſcendat ille ipſe me interrogaturus in arenam: aut ſi id ſponte non vult, ede nomen quo illum appellem. EV. Haud agnoſceres hominem, etiam ſi nomen audires. BR. Illum igitur indica. EV. Curioſulus es: ſed cogita ſaltem quid ad illa reſponderi poſſit. BR. Tam ruſticè vrgenti, ne verbum quidem vllum : tua tamen gratia reſpondebo, me nihilo magis hominem eſſe, quàm puerum : fortè verò magis ſim animal quàm aſinus. Quid hi rident? EVD. Refellendi eſt hæc ſpecies quędam, quum abſurdiſſima quis dicere videtur, illa deridere, non argumentis inceſſere. BR. O ineptũ riſum, cùm nihil contra iſta dicere poſſint, rideant tamen : ſe ipſos planè & ipſi rident, & aliis ridendos exhibent. EV. Eia bone vir, bilem iſtam dilue, & æquo animo accipe quod ille tuis reſponſis conſequens nectet! Si non magis tu homo es quàm puer, neque puer magis quàm infans, ſequitur omnino neque tuã quàm pueri, neque pueri quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero geſtari, nec huius quàm ſeminis (in quo tu animam ineſſe profiteris) vel

Vnius ſimpliciſque formæ non eſſe plures gradus perfectionis.

præſtan-

præſtantiorem vel perfectiorem eſſe animam : ſed omnes vno eodémque perfectionis genere teneri. Nam ſi homo maioris minoríſque differentias non admittit, neque proculdubio ipſa hominis forma, quam ſubſtantiam eſſe conſtat ipſo homine digniorem. Proin ſi hominis ſemẽ eſſe dicis animatum, nobíſque communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipſum ſemen minùs homo fuerit quàm tu. BR. Attamen id ego nondum hominem appello quod hominis functiones non obeat. EV. Neque igitur infantem, hominem eſſe dicas, quòd ea tractare non poſſit, quę à floridæ & vegetæ ætatis homine geruntur. Si ita pergis ex officiis & muneribus rerũ genera diſtinguere, fient ex neceſſitate quamplurima hominum genera: quod cùm abſurdum ſit, & extra omnem omnium opinionem, palàm fit, te perperam in varios perfectionis ordines, ſubſtantiæ participes formas diſtribuiſſe, vt humilem quendam in his ordinem ſemen potentiæ nomine ſortiretur. Attende igitur in quas anguſtias te, tanquam in carceris barathrum conjicis, dum ardentiori vincendi ſtudio, adniteris eius quæ acceſſura eſt formæ aliquid ſemini impertiri, & dum liberalitatis, ſtudio hoſtem naturę agis infeſtiſſimum. BR. Nulla eſt mihi prorſus horum verborum cura: ſatis enim mente complector, qui ſe tota hæc res habeat. EV. Hoc igitur exprime, vt vel nunc demum nobis conſtet, quid tibi velis. Oportet enim huic noſtræ diſputationi, tandẽ aliquando colophone imponi, ne inconcluſa & velut capite diminuta relinquatur. BR. Tu igitur illã vel cõclude vel cõcide, aut ſi id non placet, aliũ qui cùm dimices quęre. EV. Nullus opinor mortalium, tuas haſce partes velit tueri. BR. An non ipſe potes, vel perpetuo enarrationis tenore ſermonem cõtinuare, vel ſi interrogatio magis arridet, te ipſe interrogare, viciſſimque tibi reſpondere? EV. Si mea reſponſio tibi erit accepta, perbreui Ariſtotelis oratione, difficultas omnis eximetur ac diſcutietur. BR. Quánam iſta? EV. Subſtantiæ (inquit) quodammodo ſunt vt numeri. Nam quemadmodum ſi quid ſublatum à quopiam numero aut additum fuerit, non idem numerus, ſed diuerſus emergit, etiamſi minimum id fuerit, ob idque ſit vt numerus nõ magis minúſve numerus ſit : ſic propemodum neque ea ſubſtantia quæ ad formam accommodatur. Hoc ſi eſt, vt rectè Ariſtoteles ſentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidẽ, " formæ eius quod gignitur eſſe potuit in materia, & illius "

Simpliciſſimam eſſe, cuiuſque formæ ſubſtantiam.

8. *Metap. cap.* 5.

potentia, quam anteceſſilem dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: ſed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accommodatus: Non qui formam poſſit allicere, aut vi quadam & neceſſitate de ſe promere, ſed qui patiens magis quàm efficiens, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem inſtruat concinnámq. reddat excipiendæ formæ.

Non potuiſſe geniti formam à parentibus fluere. Qualis & unde ſit vera formarum origo. CAP. VII.

BRVTVS.

SISTE ſermonem, longiùs enim conficiendæ rei ſtudio excurris. EV. Sic res erat obiter, ſub tuo ſilentio concludenda. BR. Si me ſatis inter diſſerendum intellexiſti, non aliud ſentio quàm Ariſtoteles, etſi videor interdum in abſurda quędam deuolui. Totam enim expletámque rei ſpeciem, per initia ſtatim à genitore ſemini inditã eſſe ſtatuo, ac vbi primùm id vim cõtraxiſſe dicitur prolificam, eſſe tum integram animam plenè aſſequutũ, antè autem in ſemine velut otioſam latitaſſe, quamdiu per obicem & repagulum ſuos actus obire nequibat: quę vbi procedente tempore aptatis & concinnatis inſtrumentis, remotũ eſt omne impedimentũ tum demũ res maiores & perfectiores moliri. Atque id fortè mecũ ſenſit Themiſtius. EV. Túne iam totus reuixiſti, recollectis qui te lãgnore quodam defecerant animis? Hem quid audio? BR. Optima ſanè & longè veriſſima. EV. Veriſſima quidem, ſed his ſolis qui naturã vel exterminare vel omnino delere cogitant. Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut reſupinam ipſam torpere vult, aut manibus inſinuatis feriari? quaſi verò vel labore frangatur aliquando, vel veterno oppreſſa altiùs obdormiat. Sed ab inſtituto deſciſcere, & aliunde ſe aliò cõferre, familiare ſcilicet id eſt, & optimũ viro parùm ſibi cõſtanti. Si nunc totam animam ſemini ineſſe cenſes, cur reſpondẽdo tam acriter contendebas, illi ineſſe duntaxat quidam inchoatum & imperfectũ eius formæ, quæ acceſſura erat, quod potentiæ nomine appellabas? BR. Vt tuas & horum omnium vires quantæ eſsẽt experiret. EV. Bona verba. Perquàm id iniquum & indignũ eſt, in abditiſſimis philoſophiæ quæſtionibus, aliud ſentire, aliud dicere. Par quidem eſſet, vt nos viciſſim idem de te periculum faceremus. Iam igitur aperi ſimpliciter & nulla fraude, quam arbitrẽris eſſe tutiſſimam ſententiam. Semen ſi prolificum eſt, idémne ſtatim ab anima continebit? BR Sic vti-

Animam non poſſe otioſam in ſemine delitescere.

Dementatio.

Confirmatio.

Sic vtique. EVD. Et quæ illud continet ac gubernat anima, taliſne eſt ac tam perfecta qualis & quàm perfecta tua? BR. De rationali anima, quæ mens eſt, nihil in præſentia defi-nio. Cæterum quæcunque bruta & rationis expers ſtatui-tur, ſiue ſentiens ſiue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim ſemini è quo genitus ſum, quanta & qualis nunc me mode-ratur. Idem quoque de ſtirpe & de bruto animanti iudico, ſiquidem illa non è cœnoſa quadam ſubluuie, ſed è ſemine ſuo prodicere. EVD. Hac iſta ratione tu ſemen animatum eſ-ſe profiteris. BRVT. Nimirum, celebres philoſophos imita-tus, non Themiſtium modo, ſed ipſum quoque Ariſtote-lem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Ti-mæo) vtpote animatum ac reſpirans, qua parte ſpirat, per eandem vitale effluendi deſiderium gignit, atque ita gene-randi amorem nobis inſeruit. Hic quanquam ſemen ani-matum eſſe pronunciet, non tamen id eſſe fatebitur, nec hominem, nec equum, imo ne animal quidem. Etſi enim animalis eſſentiam ſit conſequutum, ineptum tamen eſt defungendis animantium muneribus, à quibus nomina ſunt rebus indita. EV. Quid nouæ interpretationis mihi au-res corradere ſentio? BRV. Ea ſi tibi hactenus eſt inaudita, eſt quod effuſius lærer, puram te Platonis mentem ex me primo hauſiſſe. EVD. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu ſi vera illa eſſe exiſtimas, conſiſte intrepidus, & fidenti animo te ad pugnam accinge. BRV. Quid igitur, vis ne rurſum tuis hæc argutiolis inceſſere? EV. Secus ne putas? BR. Nunquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquam deſinet lo-gicas & pueriles (in quibus ætatem conſumpſit) plicas im-plicare, adeo nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior æ-tas attulit. Quid enim re controuerſa ſentiam ex Platone pa-làm audiuit, & per ſummam tamen iniquitatem poſtulat, vt ego ſuæ peruicaciæ omnes impetus ſubſtineã. Sed valeat ſanè, malim ego longè victoriam illi ſine puluere cedere, & bona omnium venia de hac arena decedere. EV. Itáne ſeda-tus è tanto feruore? PH. Quid te mi Brute, malè habeat? o-portuit enim aliunde quàm ex iſta concertatione angi: ni-hil enim, quod quidem ſciam, te noſter offendit Eudoxus. BR. Non huc veneram vt tam inquietè exagitarer, neque id eſt allicere ſtudioſos, ſed è ſcholis potius exibilare. PHI. Viſne omnia tibi donari? Philoſophica iſta diſceptatio no-bis vltro & gratis eſt ad eruditionẽ conceſſa atque illi tem-pus id impertitum, quod viri candidi ad animi recreatio-

Semen a-nimatum dici non poſſe.

nem ſibi delegerant vacuum & liberum. Dum autem alternis interrogationibus reſponſionibúſque modeſtè verum inquiritur, quid tibi iniuriæ illatum putabis, ſi fortè imbecillior es deprehenſurus? Velles, ſcio, quod tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hanc gloriolam contemnunt viri ſapientes. Dum enim ardua de re colloquia inter ſe conferunt, rem omnem vltro citroque agitatis rationibus enucleant, ſimulque ingenij ſui, in quęrenda veritate, periculum faciunt, nullam è victoria laudem aucupantes. BR. Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam longæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. PH. Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tantiſper reſpondebo. BR. Nihil minus: nimis quàm integris ſuum viribus. PH. Age igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio concludatur. EV. Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſeque veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequuti mihi reſpondeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. BR. Audiam hoc denuo quid fortè velis. EV. Semen dicíſne eſſe animam? BR. Malè hercle tenes quæ dixi. Semen anima non eſt, ſed eſt animatum, ſi id quidem fœcundum eſt & prolificum. EV. Eſt igitur ſemini anima congenita. BR. Concedo equidem. EV. Vnicáne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſque ſeminis particulæ? BR. Quorſum hæc, aut qualis quæſtio? EV. Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, contingit alias vnicum, alias multos naſci canes. BR. Quum vnicus, tum vnam ſemini fuiſſe animam: cùm multi, multas dicam. EV. Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locum colligi, vt vnicus inde emergeret canis: íſne tum multas canum animas vnus contineret? BR. Hîc iam apertè certè nugaris. EV. Si te arctius premam, metuo ne velut expreſſus atque eliſus ſubterfugias: Sed faciendum eſt tamen, quando ſemel cœpimus. Quoties ſemen eiacularis, túne vnicam an multas fortè animas ſimul emittis? BR. Ita omnino neceſſe eſt, ſiquidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, nec ne, nondum euentus detexit. EV. Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis, tuam inſuper retines, nonne? BR. Videtur ſanè, qui enim ſuperſtes eſſem? EV. Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodiit? BR. Ipſe videris. EV. Ea tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima, tuæ haudquaquam abſimilis, nec ea vllo modo

Demonſtratio.

lo modo inferior. BR. Sic volunt. EV. Et illa tamen ex te prodiit vnà cum ſemine. BR. Id iam ſæpè antè conceſſi. EV. Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemen profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis animam, ex anima tua proferri, vt ex ſui ſimili generetur vtrũque. BR. Neceſſe eſt. EV. iſtud verò qua ratione fieri poſſit, vt tua vnius anima, alias de ſe nouo quodam & inaudito procreationis genere, tam repentè, tam multas, tam crebro multiplicet, æquum erat id quidem à te pro tuo acumine ſubtilius explicari. BR. Procreationis huius modum qualemcunque voles tibi fingito: neque enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeo imprudenter in huius gurgitis implicatos vertices, vnde enatare non poſſim, deſcendam. Labyrinthus ille eſt diuerticulis innumerabilibus ſectus, vt qui ſemel ingreſſus ſit, exitum inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem non ſum temerarius, vt explicare me poſſe confidam. Sed vtut eſt, noua non eſt hæc procreatio, ſed iam ante aliquot ſecula ab antiquiſſimo philoſopho Platone obſeruata & celebrata. An tu illa nunquam legiſti, quæ Socrati Diotima mulier fatidica in ſympoſio narrat? "Omnium ô Socrates, inquit, hominum prægnans & grauidum eſt corpus, prægnans & anima. Et cùm primùm ad certam ætatem peruenerimus, parere noſtra natura cupit. Si (vt inquit) prægnans eſt anima, nónne aliis prægnans eſt animis, vt & homo homine, & canis cane, & ſua vnumquodque ſpecie? Satis hæc facere debent, quibus & ſemen animatum, & animam prægnantem eſſe commemorat. EV. Vellem, hic in te deſcenderes optime Brute, & altiori paulo ſtudio ipſam ſcrutareris veritatem: nam ſi anima ſic prægnans eſt vt interpretaris, quid ſupereſt, niſi vt te plenum animarum eſſe fateamur, quas vbi voles effundas cum ſemine? Id vero quid aliud eſt, quàm dicere immenſam in te hominum eſſe cohortem & procreationem omnemque naturæ vim ex hoc mundo relegare? neque enim ortus, aliud hac quidem ratione fuerit, quàm deliteſcentis & reconditæ rei repræſentatio & emerſus. Iam illud quemadmodum expedis, quod quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata eſt anima tua? Cuius enim obſecro ſemine, potuit illi vterus inturgeſcere? nam ſi nihil de teipſo concipit, & ſi alterius eadem ſpecie opem & concurſum exoptat, cuiúſnam congreſſu anima tua eſt grauidata? minus fortaſſe ridiculum id in muliere fuerit, ſi quis vt corpus ſit

Prægnantem eſſe animam quomodo Plato intellexit.

& animam grauidatam eſſe dicat. Sed quid de infœcundis: quorum eſt certè quidem, in vnoquoque genere magnus numerus: quid de tota mulorum ſpecie? Semen enim hæc ſanè habent,ſed animatum fortè eſſe negabis. Cur ita? Animam enim ſortita ſunt, & quidem perfectam, neque ab aliis ſui generis diſſimilem. Quid obſtat igitur quominus illa ſemen animet? & quominus ſuo tempore prægnans ſit? nunquid exacta ſunt animæ genitalia membra? An non vides quàm ſint hæc non dicam abſurda, ſed portentoſa planè,& cum rerum natura pugnantia? Et tu tibi poſthac vſque adeò turpiter impones? Tu te ſciens ac videns,ſponte in tenebras præcipitabis, vnde poſtea lucem aſpicias nunquam? Br. Ne te fruſtrà maceres: Non eſt quòd vllius iſtorum vel ſolutionem vel rationem à me expectes. Satis ſupérque feciſſe videor, quòd meas partes celebrium virorum authoritate ſim tutatus:quos ſcio neque temeritate,neque ignorantia talia protuliſſe. Evd. Heu quàm dubiè in ſimplici & obſcuro verbo,ſpem omnem collocaſti. Quum Plato aut magnorum aliquis Philoſophorum,ſemen animatum eſſe pronuntiat,ſubaudienda tibi mox eſt potentia. Vt enim ſemen potentia eſt animal,ſic & ipſum potentia animam gerit. Tu verò Themiſtio iuratus, ais ſemen actu eſſe animatum, animámque ſibi ipſam architectari & parare domicilium. Sed & illud à ſcopo longiſſimè abeſt,quod ex Platone huc contorques. Qui enim animam prægnantem eſſe dixit, non aliis animis grauem (vt ita dicam) vterum ipſam habere voluit, ſed (vt proximè ſequentia declarant) amore & deſiderio immortalitatis grauidam eſſe. Nam rurſum ait in Timæo,brutæ huic,& quam huc & illuc ſuæ cieant appetitiones,animæ inſitum eſſe generandi amorem:hocque nomine grauidam dici, quod generandi eſt auida. Quinetiam eò loci & pudendum virile cui vis illa inſita ſit, generandi valdè appetens, & naturam etiam muliebrem, animal quoddam eſſe cenſet, inobediens illud atque imperioſum, & quod ratione contempta,furioſarum libidinum impetu,ſibi cuncta ſubjicere conatur. Ergo quum tua anima iam potens facta eſt generandi, grauida nimirum tum dicitur: quum vero ſic afficeris,vt totus penè turgeas,& cum tua illa appetitrix anima,toto niſu ad generandum ruit,amore velut inſana, ipſa tum parturit. Hæc ex Platone tibi haurienda erant, nō craſſa illa & abſurda quam proponebas interpretatio. Br. Quid vero ſi Ariſtoteles,quam protuli interpretationem comprobat?

bat? Is enim genitum animal, ex ſemine deriuari ponit, ſemen verò ipſum ex genitore perinde ac ſi quę in genito eſt anima, iã olim antè in ſemine fuerit, fueritq́. ſemen animatum, anima à parente profecta. In hanc enim ſententiam ſcripſit τῶν μετὰ τὰ φυσικά. 7. Materia alia talis eſt, vt à ſe ipſa moueatur, complura namque moueri quidem à ſeipſis poſſunt. Alia talis non eſt, quia quædam ſunt, quorum materia talis eſt, vt ſic moueri non poſſit, niſi ab alia: idcirco alia (nempe hæc poſteriora) non erunt, neque ortum habebunt, ſine eo qui artem habet: alia (ſcilicet priora) erunt, generabunturque ſine artifice, quia ſeipſis & ſuopte impetu naturali, deinde ſubiungit: Semen perinde atque artifex facit, habet enim potentia ipſam formam. Rurſum alibi: In quibuſdam luce clarius extat, id quod generat tale quidem eſſe, quale eſt id quod ab ipſo producitur, non quidem numero, ſed ſpecie idem atque vnum, vt in iis quæ natura fiunt conſtat: homo namq́. hominem, & equus equum generat. Colligimus ex his omnibus quid ſequatur: Semen, quia à ſe ipſo ſuoque impetu naturali mouetur, animal fieri ſine artificis manu. Proinde totum animal, eiúſque formam à ſolo ſemine prodiiſſe. nullius extrarij opificis labore. Rurſum ſi ſemen habet potentia ipſam formam, ſequitur vt formæ eſſentiam (licèt impeditam) contineat. Item ſi homo per ſemen hominem generat, illius quoque formam inducit, atque ita oportuit parentem ſemini animam iniecisse quam ipſum deinde genito conferret. Ac ſi preſſiùs exactiúſque in Ariſtotelis ſententiam inquirere voles, referam quod eſt ab eo ſcriptum libro ſecundo de animalium procreatione: vbi multis rationibus vltro citróq. reciprocatis hunc in modum per arduam quæſtionem diluit. Fieri autem poteſt vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ac hoc: ſintque perinde atque miracula illa quæ ſua ſponte mouentur, Partes enim habent vim quodammodo etiam quum quieſcunt. Quarum primam vbi extrinſecus aliquid mouerit, vim agendi ſtatim proxima conſequitur. Vt igitur in iis quę moueri ſua ſponte miramur, quodammodo illud mouet quod nihil nunc tangit, ſed antè tetigit: ſic id à quo ſemen, aut quod ſemẽ effecit, mouet quum aliquid tetigerit, quanquam non adhuc tangit. Eſt tamen quodammodo eius qui nunc ineſt motus efficiens, vt ædificatio ædium. Igitur aliquid eſſe quod efficiat, ſed non ita vt hoc aut illud neq. ita ineſſe vt ſit primum illud agens, apertum iam eſt,

Cap. 9. fol. 229. pag. 2. circa mediũ. *De animantium & ſtirpiũ procreatione quid Ariſtot. ſtatuerit.* *7. Metaphyſica. 8.*

Cap. 1.

„ Quemadmodum autem vnumquodque fiat, accipiendum „ hinc eſt, hoc initio: Omnia quæcunque natura efficiun- „ tur aut arte, ab eo quod actu eſt fiunt, ex eo quod poten- „ tia tale eſt. Semen igitur tale eſt, motúmque habet & prin- „ cipium tale, vt motu peracto pars exiſtat quæque, eadém- „ que ſit animata. Et mox: Ratio qua iam caro aut os eſt, à „ motu efficitur, proficiſcente ab eo quod genuit, quódque „ actu eſt id, quod potentia eſt id ex quo gignitur. Ars princi- „ pium formáque eius quod efficitur eſt, ſed in alio: motus „ autem naturę in ipſo eſt, ab altera profectus natura, quæ a- ctu obtinet formam. Hactenus Ariſtoteles, qui res ſic pro- creari apertè oſtendit, vt ſemini ſuam omnem vim, ipſúm- que generandi principium inſit, quo deinde principio tam- etſi pater abſit, ſemen generat tamen, filiumque procreat. An non id tibi ſentire videtur Ariſtoteles? EVDO. Maximè. BR. Hoc verò quod in ſemine latet principium, cùm ſe pri- mum detexerit, actu vtique fiet, & naſcentis anima: quod indicio eſt id ipſum animæ eſſentiam habere. Sed & in o- mnibus rebus principium & conſummatio, nónne eadem ſunt eſſentia? EVD. Erras & quidem toto cœlo, ſi hoc prin- cipium in ſubſtantiæ participem formam adoleſcere putas: neque enim id eſt ceu quædam inchoatio formæ acceſſu- ræ, ſed vt antè dixi, vis quædam & potentia in ſemine, per quam in ſe adornat ipſum, inſtruitque rebus ad excipien- dam formam commodis. BR. Sed patere obſecro, vt ego te ſigillatim quædam interrogem. EVD. Placet. BRV. Quiſ- quis alium de ſe geniturus eſt, nihil illi amplius cõferre vi- detur, quàm ſemen. Atqui in hoc ſemine, ſolam potentiam haberi commemoras, quæ facultas quædam ſit duntaxat præparatoria. An non ita habet? EVD. Ita planè. BR. Quid ſequitur? vt taceam: cõcluſio enim ſatis loquitur ipſa, quic- quid fœcundum ſemen emiſit, potentiam illam duntaxat emiſiſſe, non etiam genitæ rei formam. EVD. Neceſſe eſt o- mnino. BRV. Itáne? Quomodo igitur defendes, quod inquit Ariſtoteles, quicquid ſit, ab eo quod actu eſt fieri, niſi ſemi- ni ipſam actus eſſentiam tribuas? EVD. Quidni? BRV. Tritici granum è terræ ſucco intumeſcens, & mediocriter inca- leſcens, aliud de ſe triticum profert, tametſi nullum adſtet triticum actu. EV. Verum. BRV. In animantium genere, ſi fortè matrem contingit emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animans nihilominus quàm ſi ille in viuis eſſet, pro-

procreabit. EVD. Videtur planè. BRV. Dum fornacis tepore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum eſſe dicas è cuius ſemine natum eſt ouum? EVD. Nuſquam fortaſſis, ſed iampridem extinctus. BRV. Et rei gignendæ aliquid impartiri poſſit, quod nec vſquam nec quicquam ſit? EVD. Nihil omnino. BR. Neque igitur quod de vita migrauit, nec comparet, formam vllam, quum nullam ipſum habeat, rei quæ gignitur largiri poſſit. EV. Neceſſe eſt. BR. Id vero ſi olim dum viueret, ſemini formæ eſſentiam nō immiſit, ſed potentiam tantum quę qualitas ſit, qui fiet vt ipſa forma actuſque poſt ea accedat? aut vndénam aduolabit? quis illam introducet? niſi illam putas erui poſſe de potentia. Quod ſi eſt, vides quid conſequi neceſſe ſit, eam in ſemine ab ipſo ſtatim exordio fuiſſe, ſed prius velut in tenebras merſam, tum demum collecto robore emerſiſſe, & ſua ſe efficiētia in lucem promouiſſe. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas ſemini prius inſediſſe, quis ita repētè totam velut inſpirauit? EV. Sol, inquit Ariſtoteles, & id quod eſt omnium primum, omnia mouens. BR. Quænam aut vnde recondita iſta philoſophia? EVD. Ne mirare. Sed Ariſtotelem ſcito tibi totum eſſe diligenter & accuratè legendum, pertractandum, excutiendum, ſi quidem illius ſententiam plenè velis & purè conſequi: neque enim vno ſe loco totum ac ſimpliciter aperuit, neque in re lubrica & præcipiti conceptionem animi ſui, calumniis aut reprehenſionibus obnoxiam eſſe voluit. BRV. Profer igitur in medium ſi quid habes ad hanc rem momenti. EV.. Accipe id primum quod ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικά ſcriptum reliquit his ferè verbis, Poſt hæc ſcire conuenit neq; materiam neque formam generari: id autem dico de ſummis. Omnis enim mutatio alicuius eſt, & ab aliquo, & in aliquid: ab aliquo quidem primũ mouente: alicuius nēpe materiæ: in aliquid, ipſam vtique ſpeciem. In infinitum igitur abibit, ſi non ſolum æs ſit rotundum, ſed ipſum etiam rotundum (id eſt ipſa rotunditas) aut ipſum æs, ſtetur igitur neceſſe eſt. Deinde ſciendum ſubſtantiam quamque generari ab alia, quæ eodem cum ipſa nomine appelletur. Viden Ariſtotelem palàm dicere, neque rei ſpeciem neque materiam procreationis aut ortus vllam ſubire rationem? Si enim genita putetur, & è ſubiecto quodam ſic prodiiſſe, vt cum eius nōnihil retinuerit, quod ad integritatē deeſt, aliũde ipſa conquiſierit, è multis iam illa, vt cæteræ res naturales, conſtabit: neque ſimplex

Solutio quæ explicat formarũ ſubſtãtialium verã originem, ex Ariſt. lib. 12. t. 3. nec materiam nec formã generari.

Æs & ipſum æs, rotũditas & ipſa rotunditas, quæq; ſubſtantia & ipſa ſubſtantia multum inter ſe differunt,

& vnius modi tota erit, verum ex partibus compoſita, ſe ſimplicioribus & antiquioribus. Sed & illarum partium, ſi quem ortum item eſſe putabis, in infinitum res abitura eſt, neque vllum vnquã exitum inueniet diſquiſitio: quod quo- Μετὰ τὰ φυσικ. 3. niam Ariſtoteles in primis refugit & horret, eandem propemodum ſententiam compluribus locis inculcat. Dico autem æs rotundum facere, non eſſe idem atque rotundam & ſphæricam, formam ſed aliud quidpiam, nempe huiuſmodi formam alii imprimere. Si enim facit, ex alio quodam facit: hoc enim ponebatur, vt ęream ſphęram facere. Id enim ita dicitur, vt ex hoc illud fiat, ex ęre, ſphęra. Ergo ſi facit etiam illud ipſum, clarum eſt profecto, eadem facturum ratione, ita in infinitum abibunt procreationes. Patet igitur neque ſpeciem (aut ſi quod eſt aliud, eius quæ eſt in corpore formæ, nomen) generari, neque vllam eſſe eius procreationem, neque in hoc poſitam eſſe ipſius ſubſtantiam. Et mox: Patet igitur ex hiſce quę dicta ſunt, id quidẽ non fieri quod vt forma aut vt ſubſtantia dicitur, ſed eum tantum concurſum qui ad ipſam refertur. His quanquam Ariſtoteles rei cuiuſque ſpeciem, neque gigni neque fieri contendit, hanc tamen rebus immitti non negabit: idque vel à cœlo, vel à ſempiterno illo & primo rerum omnium motore. Sic enim ait, Homo generat hominem atque ſol. & rurſum: Hominem quoque generat homo, præter hæc autem id quod eſt omnium primum omnia mouens. BRV. Finem his facito. Satis enim multa citaſſe videris: explica nunc ſingula. Si conſentaneum eſt, vnamquamque ſubſtantiam ab eiuſdem nominis & rationis ſubſtantia generari, velut hominem ab homine, equum ab equo, fruticem à frutice: nonne par eſt formam quoque à forma, & à materia materiam effici? & quæcunque in equo ſunt, ab equo genitore deriuari? Si enim ille quem progenitorem fateris equus, neque materiam neque formam eius quem gignit, facit: quid illi ad ortum confert? EVD. Concurſum, inquit, facit. Dum enim vim ſuam ſemini indidit, quæ id concinnè præparatum & ad formam recipiendam aptum redderet, ſimul paratum incurreret: qui incurſus & formæ cũ ſubiecta materia concentus, quoniam eſt ipſa rei conſtitutio & ortus, quiſquis hanc efficit ſocietatem & connexum, is vtiq; procreationẽ facit. Quod ipſum ſic plenius Ariſtoteles patefecit: Id quod generat, ſatis magna certè eſt cauſa vt in materia ſit

tia ſit ipſa ſpecies. Iterum & alio loco: Demonſtratum autem eſt in aliis declaratúmve, neminem facere generaréque formam: ſed id efficitur atque fit quod ex iis conſtat. Vt ergo diſputationem hanc ſemen concludam: Quicquid fit, ex ſubiecto in quo potentia ineſt, effici a ſero ab eo quod actu iam eſt & vere ſubſiſtit, nō quòd efficiens illi actū formámque impertiat, ſed quòd cùm ſemine potentiam conferat, quæ ſuopte impetu ad perfectionem adoleſcens idonea ſit ſubiecti præparatio, quæ ſpeciem extrinſecùs deinde excipiat, vel alliciat in materiam in eáq. conſeruet. Proinde quiſquis dat potentiam, quâ hæc velut in vnum committantur congrediantúrque, ille iure optimo procreationis cauſa cenſeri debet. BR. Quas nobis declinationes comminiſcitur? PHIL. Quò te proripis, optime Brute? BR. Sine à vobis tantiſper abſim, dum ſe mens à caliginoſa iſta vertigine recollegerit, quò clarius & acrius videat quid ſit in re controuerſa ſimul & obſcura, veriſſimillimum. PH. Ne quam temporis iacturam ſub inutili ſilentio faciamus, liceat mihi diſputationem hanc in epilogum colligere, dum noſter Brutus vngues ſuos corrodens, in opaco illo virētique loco ſolus obambulet. EVDC. Vt voles. PHIL. Rerum omnium quas parens natura progenuit, conſtitutio prima è ſubſtrata materia & ſpecie fieri intelligitur: è quibus cùm longè maximè præſtet ſpecies, naturę nomine multò ſępius quàm materies appellatur. Vt autem quod genitum ſit, ſtabile nihil aut permanens cernimus, ſed occidere aliquando & euaneſcere: ſic ea ſpecies per quam res vigebat, non potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam, idque repentè admodum, & vno temporis puncto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquando, & quidem vno etiam momēto, iſque erit illius interitus: ſed priuſquam illuc appelleret, ornatum quendam & præparationem materiæ deſiderabat, per quam & ſine qua eo appellere non poſſet. Hæc præparatio potentia dicitur, quæ non quidem portio, non minimum quicquam eſt aduentantis formæ, ſed, vt dixi, illam tantùm præcurrens inſtructio. Quiſquis rem aliquam genuit, potentiam hanc contuliſſe putatur: aliàs per ſe & ſolitariam, aliàs cum ſemine aut quodam ſeminario ille reſpondenre. Itaque cùm multiplex illa ſit & varia corporis præparatio, tùm ex quatuor illis rerum initiis haudquaquam corruptis, ſed minutiſſimè & ex toto inter ſe confuſis reddita temperatio, tum concinna corporis

Epilogus totius ſuperioris diſputationis.

conformatio,& partium apta ſecum coniunctio, tum verò ingeniti ſpiritus omnis commoderatio: totus hic potentiarum ordo, à facultate & vi ſeminis,& ab eo qui ſemen iecit dependet. Vbi verò iã omnis ad plenum abſoluta eſt preparatio, quo tempore conſummatam potentiam dicimus, tum extrinſecùs accedit ipſa ſpecies, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſſitate. Ea ſimplex eſt quidem omnino, nullam ex ſubiectorum formis compoſitionem ſortita, ſed quæ multa tamen pro variis quas habeat facultatibus gerere & moliri poſſit. Qui ſenſibus omnia metiuntur proximámque cauſam duntaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuſcitarique contendunt: quæ ſententia multis eſt & efficacibus argumentis proſciſſa. Non enim efficiens ac genitor, dum per ſe, aut ſeminis ſeminariíve interuentu, aliud quiddam ſui nominis ac generis gignit, illius ſpeciem vel facit vel immittit: ſed is huius vnius concurſus cauſa eſt, vt nempe in materia ſit ſpecies. Atque id eſt quod geniti cauſa eſſe, ipſumque genuiſſe perhibetur: ſed eſt certè ſuprà illũ, ſublimior & præſtantior, opifex, extrinſecùs formam ceu quodam afflatu, inſpirans. EV. Pulchrè tu & memoriter omnia, nulla temporis iactura. PH. Supereſt igitur vt ſi extrinſecùs, vndè ipſam prodiiſſe putes, exponas. EVDO. Id iam nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: ſed quem cedo hominem mihi, qui cum committerer, dediſti? PHIL. Qualem verò ipſum arbitrare? EV. Diſpereãm ſi vnquam aliàs in virum inciderim, qui mihi plus negotij faceſſiuerit. Tenet ille mordicus ſuam opinationem, meditata omnia multumq. ac diu in omnem partem agitata. Verſutus iuxta atq. acutus, vt ſi quid vel falſum probare velit, ſubtiliter tamen id & probabiliter faciat, neq. verò vllo rubore vnquam ſuffunditur: vt quæ ad acrem diſputationem Plato deſiderat, ea præ ſe ferat omnia, ſcientiam, prudentiã & audaciam. PH. Magnam is certè diligentiam impendit, euoluendis non tantùm veterum, ſed & huius ſeculi, ſi quorum aliqua celebritate nomen percrebuit philoſophorum monumentis: hos adiit, audiuit, coluit, ſaltem quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de cauſa peragrata. Nunc verò, his vinculis ſic videtur impeditus & obſtrictus, vix vt illi ſeſe explicandi ſpes vlla relicta ſit. EV. St. St. Lupus eſt in fabula. BR. Egóne abiecta ſcientia quam teneo certiſſimam, fallaces atque incertas aliorũ opiniones conſecter aut aucuper? Ego meam cauſam vno momento victus

victus deſeram? ego quæ tot vigiliis,tot ſudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tantos authores,tot iam annos inter ſe conſentientes,iſtiuſne vnius authoritate adduci potero vt contemnam,vt craſſæ ignorationis inſimulem? Patiárne mihi illud ex animo excuti,quod tot annorum approbatione iam confirmatum eſt,formam de materiæ potentia in lucem proferri,vt contrariũ planè nunc demum veluti nouus tyro doceat, ipſam extrinſecus in materiam illabi?Durum id profectò durum de ſentẽtia decedere,de authoritate deijci.Sed quoniam rerum naturalium veritas in occulto latet,& natura veritatem in profundo (vt ait Democritus) penitus abſtruſit. hanc inquirere,inueſtigare,rimari conuenit:id enim cum maiori æquitate & modeſtia coniunctum, quàm ſententiã,quam temerè adamauerim peruicaciter defendere.Et harũ quidem, de quibus eſt inter nos cõtrouerſia,opinionũ vtera vera ſit, ſolus opinor nouit Deus: neque nos quid verum, ſed quid ſit veriſimillimum inueſtigamus.Vtrinque fautores ſunt & cauſarũ patrocinia.Sed,vt hoc verè & ingenuè fatear,mollior eſt & infirmior mea opinio,proindéq; rationibus preſſa cedit. Experiar itaque quanto ſit aduerſarij firmior,& è quibus locis illa ſibi fidem veritatis adſtruat, quàm clara, quàm liquida faciat omnia.Iam ad vos redeo veri optimi. ᴇᴠ.Video:ſed taliſne cedo,qualis abiiſti? ʙʀ. Qui ſim vix ipſe ſcio,adeo mihi dubius animi videor, & in lubrico poſitus.Proinde age,ſi quid adferre poteſt tua induſtria,in quo tanquam in portu,ab iſta huc & illuc impellentium opinionum iactatione, mens conquieſcat, ne pigeat tantulum laboris ſuſcipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri,deſperatam eſſe cognitionem certi, id tamen ſequi lubet quodcunque veriſimile videatur: quocirca expecto quem exitum iſta diſputatio ſit inuentura. Quid igitur illa ſunt, cedo, dudum ex Ariſtotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem,atque ſol: Homo generat hominem,præter hoc autem,id quod eſt omnium primũ omnia mouens. Iucunda eſt quidẽ illorum mihi recordatio quæ ſæpe certè me legere memini: ſed vt nunc video,oſcitanti & non ſatis intento animo.Tu vero quam habes interpretationem nunquid hominis alia eſt efficiens cauſa quàm homo? aut equi alia quàm equus? ᴇᴠ.Nequaquam omnino. Verum ne quis craſſius putaret, eum qui vel hominem vel equum progenuit,quæcunque illius ſunt vna procreaſſe, caducæ morta-

Plenior interpretatio Ariſtotelis de rerum & formarum origine.

líſque naturæ limites hic prætergreſſus Ariſtoteles, dupli-cẽ rerum authorem opificémque conſtituit: alterum compoſiti totius ceu hominis hominem, alterum ſolius formæ conditorem, quem ſempiternum & immortalem eſſe profitetur. Hic rurſum ſe bifariam ſecat. Vbi rerum cauſas phyſica ratione ſcrutatur, ſpecies rebus immitti putat ab illa quinta natura, quam Solis nomine exprimens, cæleſtiũ omnium corporum conuerſiones immutabileſque curſus comprehendit: Quum vero quæ ſupra naturam ſunt ſubtili contemplatione rimatur, rerum omnium opificem Deum, ſolutámque mundi mentem Platonis æmulatione cauſam eſſe decernit. BR. Multa ſanè congeris quæ valdæ exoptẽ te hic apertius docere, ac primum vbi & quomodo Ariſtoteles naturalem formarum originem cæleſtem putauerit: ita repentè me veluti quædam vertigo corripuit, præ auditionis nouitate.

Rerum omnium formas primaſque ſubſtantias de cœlo duci, ex Ariſtotele. CAP. VIII.

EVDOXVS.

Vt omnia quæ hic mundus continet regantur à cœlo.

DICAM paucis, & in Ariſtotelis ſententia verſabor, ſi modo facilem mihi præbebis audientiam. Res quæque naturalis ex principiis duobus conſtituitur: ex materia & ſpecie. At ſi illius procreationem ſpectabis, tertium his accedet principiũ, quod efficiens & ortus cauſa nominetur, quam naturalem contemplationem inſtituens, cœlum eſſe tradidit. Vt enim omnium motuum primus eſt, qui ad locum eſt, ex quo reliqui omnes ceu poſteriores defluũt, procreatio, alteratio (hoc enim verbum cum neceſſarium ſit & aptum, terendo vſitatum facere oportet) accretio, interitus: ſic illud corpus quod iugi perenníque itione, & irrequieto ambitu circumagitur omnium quæ gignuntur corporũ cauſam eſſe conuenit. Ac probatum eſt quidem infinitis ſeculorum ætatibus, Solem vertigine aſſidua conficientem viciſſitudines anniuerſarias, ſuo ad nos acceſſu aut receſſu & rerum ortus promouere, & occaſus obituſque efficere: quem in modum cœleſtis illa mundanáque conuerſio, Ariſtoteli cauſa ſtatuitur eorum, quæ & gignuntur & intereunt. Neceſſe eſt, inquit, totum hunc, qui terram ambit mundum cum ſuperis conuerſionibus ſic continuatum eſſe, vt omnis eius virtus inde gubernetur: nam vnde omnibus eſt motus principium, prima illa debet haberi cauſa. Præterea autem, hæc ſempiterna eſt, neque loco definitum

1. Meteoro.

habet

habet finem, ſed in fine ſemper. Mox docens ab elementis materiam, à cœlo ſpeciem genito conferri, hæc adnectit: Itaque rerum quæ in ipſo eueniunt cauſas, quod quidem ad materiæ genus pertinet, ignem & terram & his cognata corpora exiſtimari conuenit: hoc enim modo appellamus id quod ſubjicitur, & quod aliquid fert: id autem quod ita cauſa ſit vt motus ſit principium, ad eorum vim referri debet, quæ ſemper mouentur. In hanc quoque ſententiam cùm aliis paſſim in locis, tum libro de mundo, cœlum appellat elementum, à quatuor illis notis longè diuerſum, neque interitui obnoxium, ſed planè diuinum & immortale. Cæterum duplex cùm ſit in cœlis circumactus & conuerſio, mũdana illa incitatiſſima, quæ viginti quatuor horarum ſpatio completur, & ea qua ſubiecti ſeptem orbes verſantur retro, contrario atque ſummum cœlum motu: prior illa vnius modi ſemper, conſtantique & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariæ res ſunt) cauſa eſſe non poſſit. Poſterior vero per ſigniferum orbem obliquum, errantes ſtellas circumagens, dum illas in aquilonem adducit, rerum facit exortus: dum abducit in auſtrum, interitus. Atque vt earum acceſſus receſſuſque, continuata ſerie, nec vnquam ne ad momentum quidem mutatis vicibus ſeſe excipiunt: ſic ortus obituſque rerum ſemper erunt conſtantiſſimi, neque vllo vnquam tempore deficient. Itaque appetente verè, cùm ad nos illorum vis reuiſit, multas rerum nouationes animaduertimus, emergere pleraque omnia ac exhilarari: & quia verè calor redit omnibus, fœta eſſe ac ſucci plena omnia: herbas, fruges, arbuſta, flores, gemmaſque trudere, & foliorum viriditate veſtiri: animalia amoris ſtimulis incitari, ea quidem ratione quam Poeta cecinit:

Cælum elementum Ariſtot.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile ſyluis:
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt,
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætè deſcendit & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore, fætus.
Auia tunc reſonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.

Georgic. 2

Cenſetur idcirco ver omnium temporum eſſe ſaluberrimum, gignendis, augendis, ſeruandiſque rebus vnum omnium maximè opportunum. Contrà anno Solis receſſu ſeneſcente, plurima occidere, omniũ certè vires emarceſcente calore frangi, hinc autumnum haberi pernicioſum. Atque

hæc quidem ſol annua viciſſitudine deſignat. Errantes verò ſtellæ per orbem ſigniferum, contrà quàm à ſupremo illo cœlo ducuntur in contrarium curſus retorquentes varia radiorum permixtione, multo maiora, adeò vt præſtantiſſimorum philoſophorum monumentis proditum ſit, eam poſſe cœli conſtitutionem incidere (qualem etiam quondam fuiſſe tradunt quæ tum homines, tum equos, tum perfectorum animantium genus omne, ex ipſis elementis tanquam ex coniunctiſſima aut proxima materia (ſic mihi appellare liceat quam Græci προσεχεστάτην dicerent) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam, vt mures, vt ranas, vt locuſtas ſæpe ſua ſponte inde naſci videmus. Negari non poteſt maxima eſſe quæ cœlum cùm motu tum lumine, tanquam ſuæ facultatis vehiculo, in hæc inferiora demittit. Et quiſquam poſthac dicere audebit, elementa vniuerſam ſubſtantiam rebus gignendis conferre? ac cœlum ſine quo ne elementorum quidem vlla ſit efficientia, otioſum atque iners, & veluti feriatum faciet? Itáne fruſtrà conditum videtur? Itáne nullus vſus illuſtriſſimi huius & puriſſimi corporum cœleſtium ſplendoris? inutilis iſte vndequaque abſolutiſſimus ornatus? iſta tam admirabilis ab omni æternitate motuum ordinumque conſtantia? At longiùs abeſt, quam vt ad nos eius vis pertinere poſſit. Egregium ſanè & tali ſapientia dignum commentum. Tu ſi vel pictum philoſophum vnquam vidiſſes, iſtuc diceres? Qui magnum cenſeri debet id ætheris & aëris interuallum, quod Ptolemæi demonſtrationibus confirmatum eſt, partem non eſſe totius mundi milleſimam? Si mundus qui vno omnia complexu coërcet, ab ornatu nomen inuenit, & ſi is vnum corpus eſt in quo videntur omnes aptæ & colligatæ inter ſe partes, neceſſe eſt profectò, vnam eſſe totius naturæ continuatam vim, quæ tota mundo confuſa, res omnes complexa, teneat, omniaque ſic connectat, vt in terris cœleſtia conſiſtant dignitate cœleſti, & vt (quod ait Ariſtoteles) mundus hic inferior ſuperis conuerſionibus continuatus ſit, & vis illa cœleſtis in totum diffuſa mundum, in abditiſſimos vſque terræ receſſus penetret ſubeatque denſiſſima quæque & ſolidiſſima corpora.

Nõ ſolum aëris mutationes è cœlo eſſe.

BR. Satis perſpectum habeo caloris, frigoris, imbrium, ſiccitatis vices, reliquas item aëris tempeſtates à cœleſtium corporum viribus dependere: at ipſas etiam rerum ſubſtantias atque formas, vnde Ariſtotelem comprobaſſe conſtat? non enim id tu admodum luculenter aut effi-

cacites

caciter conficis. Sed ne lites amare aut fouere videar, equidem talpas, vermes, ranas, & ſi quæ ſunt alia huius imperfectioris generis, nullo ſemine prognata, tecum ſentio ex elementorum materiæ cœleſtis ſpiritus vi, & in vitam veniſſe, & in ea permanare. Sed quæ è ſemine emergunt, aut quæ ex alio ſui generis naſci contuemur, horum vitalem vim à cœlo vſque deducere, perpauci, ſcio, tibi concedent: idque eo minus quòd hominem, equum, leonem, quouis tum anni tempore, tum cœli ſtatu oriri, animari, atque formari, quotidiana experimenta commõſtrent. [illegible] diligentius expenſis rebus cum bona ratione conſilium capies, intelliges vtique in omnibus patere eſſe argumentorum vim & neceſſitatem. Quibus accedit quod in vniuerſum ſic concluſit Ariſtoteles: Omnis eius virtus inde gubernatur. Ergo quæ ab intimis abditiſſimiſque terræ viſceribus proferuntur eruunturque tum metalla, tum lapidum ſtirpiúmque genera, conuenienter & appoſitè præparato ſolo, ſuæ formæ eſſentiam è cœlo hauriunt. Serpentes, locuſtas, vermes, muſcas, mures, veſpertiliones, talpas, & id genus alia quæcunque fateberis ſponte ſua, nullo ſemine, de putri materia, de cœnoſa colluuie exoriri, ortaque ſpirare, & moueri, Ariſtoteles ad eundem modum author eſt, vim illam animalem ac ſpirabilem, quæ per omnem naturam fuſa eſt, è cœlis ducere, quo loco inquit: In animalibus [illegible] generantibus calor ſecernendo ex cibo ingeſto & concoquendo facit excrementum, quod conceptus ſit principium, itemque in plantis, niſi quòd in his & quibuſdam animalibus, nihilo deſideratur maris principiũ: habent enim quoddã in ſe mixtum, in pleriſque tamẽ animalibus eo opus eſt, Eſt autem cibus aliis quidem terra & aqua, aliis ea quæ ex his orta ſunt. Itaque quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & conſtituit. Eodem quoque pertinet quod paulò antè dixerat, generari animalia & ſtirpes in terra & aqua, quòd in terra quidem ſit humor, in aqua ſpiritus, in eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodam modo plena ſint omnia. Hæc ille. Quòd ſi è cœleſti facultate, exigua iſthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidem in perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit ſortitio, quæ ſecretio, quæ differentia? An quia videmus hominem, equum, leonem, ſeminis interuentu enaſci, idcirco ſupremæ illius & vniuer-

Quæcun[que] animalia & ſtirpes ſine ſemine proueniunt, à cœlo generari.

1. de [illegible] ra[illegible]

Perfectiora etiã animalia à cœlo gigni, ſed ſeminis interuentu.

ſalis animæ mundi vires non experientur aut ſentient? Maiorem hæc & operoſiorem apparatum requiſierunt, efficiente quidem cœlo, præparante ſemine. Hoc illud eſt quod Ariſtoteles in problematis attigiſſe videtur, quum inquit:
Sect. 10. probl. 64. Quorum facilis eſt ortus, & quibus procreationis ſuæ tempus breue conſtitutũ eſt, hæc temporũ viciſſitudine cõmutatione que procreantur. Quæ autem in ortu ſuo tempus requirunt longius, vel nullo pacto vel coitu procreentur illa neceſſe eſt. Cuius hanc addit rationem; Rei minoris, minus quoque principium eſſe conuenit. Quamobrem huius etiam ſeculi mutationes, ſemen minutorum animantium generi conferre poſſunt. Ita enim etiamnum accidere videmus vt tum maximè oriantur & exiſtant, cùm aliqua temporum incidit mutatio: maiorum autem genus pro ſua magnitudine, mutationem quoque deſiderat maiorem. Hanc mutationem tantam interdum fieri Ariſtoteles commemorat; quæ ſola tum homines tum perfectiora quæque animantia nullo ſemine proferat, & quæ vna tum efficientis cauſæ, tum præparantis ſeminis vim obtineat. Eiuſ-
Probl. 15. lib. 10. modi quandam fuiſſe rerum initio ita inquit: Qui de natura diſſerunt, animantia principiò orta eſſe dicunt ingenti mundi vniuerſique mutatione. Et nunc ſi rurſum eiuſmodi ortus futurus ſit, eiuſdem modi mutationes aliquas antecedere oportebit. Ingentes has mutationes efficit inſolens quædam, & admodum rara concurſio permiſtioque ſiderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè longa temporis intercapedine, iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, prouida ſolérſque natura his quæ ex ingenti quondam mutatione creata fuerant, ſimul vitæ ſeminarium cœlitus immiſit, & in tantulo ſemine vitalem vim incluſit, quæ deinceps materiam ſic aptaret, præpararet, gignendíſque rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilem, & ſpirabilem, de cœlo excipere poſſet & illicere, ſicque continuata fieret rerum caducarum ſeſe excipientium ſeries, ſemine quidem materiã ſuppeditante & præparante, cœlo verò inducente formã. Hæc ſi voles ad metam perducere, in id tanquam circulo reſidet quod principiò fuerat aſſumptum: Homo generat hominẽ atque ſol. Duplicem enim cauſam geniti hominis efficientem cùm ſtatuat, homo qui per ſeminis vim præparationem omnem & ornatum conciliat, proxima continénſque cauſa erit. Etenim ſpiritus & calor qui eſt in ſemine diuinus, ſub

ingen-

ingenti quondam mutatione cœlo demiſſus, ſubiectam ſeminis materiam ſic inſtruet & præparabit, vt conſentaneam partibus ſingulis permiſtionem temperationemque, deinde verò ſtructuram, conformationem poſitumque accerſat, tum demum in totum ſeſe diffundens, ſingulis veluti gubernator inſideat, neque deſerat quas temperauit, formauit, compoſuit. Altera externa prægreſſaque cauſa dici ſolet, quum tamen verè prima ſit & princeps, quæ in præparatam materiam ſimplicem ſpeciem demittit inſeritque. Ad hunc igitur modum, maiorum perfectiorúmque viuentium genus mutationem deſiderat ampliorem & à cœlo & à ſemine, cùm minutorum genus, excitata vi cœli mutatio, ſatis ſuperque conſummare poſſit. BR. Intelligo planè quid velis, neque aliud reſtare video, niſi vt vnum hoc doceas, quemadmodum cum his conueniant Ariſtotelis illa quæ ſic dudum efferebas: Quorum principiorum actio eſt corporea, hæc ſine corpore eſſe non poſſe certum eſt. Itaque extrinſecus ea venire non poſſunt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Atqui quum ſint omnes (ſi vnam mentem excipis) rerum formæ corporeæ, has qui putabis cœlitus ſine corpore illapſas? Negat enim fieri poſſe vt extrinſecus illæ veniant. Explicandus hic ſane locus & aperiendus eſt, ſi me voles in tuam pedibus ire ſententiam. EV. Quæris quod diſputationis iure tibi deberi fateor, id verò diſſimilitudine diſſoluam. Vt à Sole cui lux ingenita eſt, defluit, non quidem ipſa lux, ſed lumen ſplendorque, qui perſpicua corpora colluſtrans, non ſplendida modò, ſed lucida quoque illa exhibet: ſic vnaquæque efficiens cauſa, maximéque ſupera illa cœleſtiaque corpora, rerum ortus promouent, rebuſque ſpecies impartiunt. Non enim perennes illas ſibique inſitas rerum ideas ac ſpecies à ſe excutiunt, aut ſuæ ſubſtantiæ quicquam genitis rebus elargiuntur, aut iam in cœlis genitam abſolutamque formam ſolam ac per ſe incommodè præparatum ſubiectum ſubmittunt: ſed hæc vna ratione, res nouas excitant & edũt, quòd ſuperæ illæ cœlorum vires motu, lumine ac ſpiritu, tanquam vehiculis huc deuectæ circumfuſæq; nobis in ſubiectum potentia præparatum ſeſe inſinuant, & ſubſtantiarum à quibus dimanarunt vim & naturam recens genitæ rei imprimunt, & ſpeciem ſic inducunt, vt à Solis luce in perſpicuũ inſtructumque corpus irradians lumen, ipſumque colluſtrans, illi non lumen modo, ſed & ſuam quandam lucẽ tandem immittit. BR. Apertè quidem & luculẽter qua ra-

Dubitatio. *Solutio.*

tione mundus hic inferior à ſupero illo gubernetur, & qua quæ gignuntur omnia ſuam inde formam ſuſcipiant. Nunc continuata traditionis ſerie apertiùs ediſſere, vt Ariſtoteles ſtatuat id quod eſt omnium primum omnia mouens, omnium quæ gignuntur cauſam eſſe. Si enim rebus omnibus cœlum formam impercit, quid altiſſima illa & perobſcura inueſtigatione ſit opus? quid rerum cauſas ab illa origine abditiſſima repetere iuuabit?

Ariſtoteles ſupra naturam philoſophatus ſtatuit formarũ diuinam originem: Deum maximum cœlos aſtráque condidiſſe, hiſque gignendarum rerum vires indidiſſe; quæ etiam Platonica ſunt ſacris literis conſentanea.

CAP. IX. EVDOXVS.

REM omnino arduam petis, quæ tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otioſam expoſtulat, vix vt dignè poſſit tumultuario iſto congreſſu explanari illuſtrarique dicendo. PHIL. Conandum tamen eſt, & quidem tanto impenſius, quanto eſt vtilior & iucundior hæc inueſtigatio. EVD. Naturalem contemplationem inſtituens Ariſtoteles, nihil ex profeſſo aggreditur, quod non vel manu tangere, vel oculis cernere, vel demonſtratione conſequi poſſit. At non ſemper intra eos limites quaſi in anguſtias ſe coërcet: ſed interdum naturæ ordinem prætergreſſus, & in rerum diuinarum contemplationem tranſiliens, verbis quidem paucis, at grauiſſimo ſententiarum pondere, omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem iſtorum euidentiam deſideret, monet in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, diuinorum cognitionem omnino extra ſenſus & ſupra captum humanæ mentis eſſe, neque vllam poſſe demonſtrationem eò pertingere. In eam ipſam ferè ſententiam & Theophraſtus: Fortè autem illud veritati magis conſonum eſt, tangente ac veluti contrectante mente contemplationem fieri. Nam & in illis nulla eſt hallucinatio, ſed huius ipſius difficilis eſt & intelligentia & fides. Paulò antè monuerat quàm ſit ardua eorum quæ naturæ limites tranſcendunt, cognitio. Aliquatenus per cauſam contemplari nos poſſe, principia à ſenſibus accipientes: cùm verò ad ipſa ſumma primáque tranſierimus, iam non amplius poſſe, ſiue quòd cauſam non habeamus, ſiue ob noſtram imbecillitatem. BR. Et Plato diuinorum altitudinem abſtruſoſque & imperſcrutabiles receſſus reue-

In Metaphyſ. c. 5.

ritus,

ritus vetuit in Epinomide ne quiſquam de diuinis profanè loquatur, néve pro ſuo arbitratu illa innouet: exiſtimans fieri non poſſe vt mortalis natura de his quicquã certi comprehendat: eſſeque id cuiuſque præcipuum ac maximum officium (ſi quis hæc rectè doceat) quàm maximo ſtudio ediſcere, neminem autem rectè docere, niſi quem Deus adiuuerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quum ergo ô Socrates multa de Diis vniuerſique procreatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de iis vndecunque omnibus probatiſſimas & exactiſſimas afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles, quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe & me qui diſſeram, & vos qui iudicabitis, homines eſſe, vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. Rurſum autem ſic: Cœleſtia horum principia Deo nota ſunt, atque ei qui Dei ſit amicus, Quocirca ea quam ad Dionyſium conſcripſit epiſtola, monet vt eos tanquam barathrum declinet, qui de Diis tanquam de iis quæ manibus teneri & apprehendi poſſunt, certas exigunt demonſtrationes. Quos & in Theæteto quidem, ſed in Phœdone præcipuè eo nomine grauiſſimè reprehendit, quod ambitioſis inter ſe verborum pugnis & inani demonſtrationum conatu, principes ſe neruorum & pugnantium dogmatum conſtituant, de rebus ipſis nihil certum, nihil ſtabile, nihil firmum habeant. Vnde & in Phædone hanc de Diis quæſtionem & inueſtigationem naturalium duntaxat rerum contemplatione nixam deteſtatus, ſuam deplorat cæcitatem: qui, quæ ſe priùs perſpicuè ſcire exiſtimaret, ne per vmbrã quidem ſibi vnquã viſa eſſe compererit: & quorum aliquam eſſe ratus fuerat ſoliditatem, ea nunc omnia, non ſecus ac inanes ſomniorum imagines vaneſcere. Proinde & in Georgia, & in Conuiuio de amore, iis quæ de anima, de Diis, de dæmonibus à Diotima fatidica muliere Socrates accepiſſet, ſe potiùs fidem adhibere ait, quàm vllis quãlibet euidentibus rationibus, ſeque impensè conari vt aliis eadem deinceps omnibus perſuadeat, quæ ſola auditione accepta, ſibi perſuaderet eſſe veriſſima. PH. Hæc quanquã inueſtigatio ſyllogiſmo cõprehendi non poteſt, quoniam tamen diſputando iam huculque velut tempeſtate quadã delati eſtis, par eſt omniũ quæ deinceps ſunt rerum totam tractationem perſequamini: nihil vt ſuperſit omnium quæ tum mundus comprehendit, tum extra illius ambitum ſunt, cuius non aliquam inſtitueritis diſ-

putationem,ac velut quæſtionem exercueritis. Is igitur primus motor quem paulo antè cæterorum principem Ariſtoteles appellauit, Deúſne eſt, anve illi dignitate proximus? BRV. Poſſem in id multa ex Platone præclara depromere,ſed quæ parui exiſtimem, quod non quemadmodum Ariſtotelica euidenti ſunt demonſtratione ſtabilita. PH. Agite igitur communi opera excutire, quàm bellè inter ſe conſentiant philoſophorum ſcripta,& ſicubi diſſentiant,vtrius præponderent rationes, Et ſi placet, Platonica Brutus proferat, Eudoxus Ariſtotelica. Ego quanquam parùm idoneus,ſacra intermiſcebo, vt omnibus numeris conſummatam harmoniam reddamus. Nunc mihi quiſque meminerit,quam induerit perſonam, nunc ſcenæ ſeruiat omnia depromens ad recenſens,quæ cauſæ ſuæ patrocinio futura putet. Et ſi quis fortè memoriæ non ſatis confidit,en magnam librorum ſupellectilem,è quibus ſententiarum teſtimonia citare,nemini debet nec pudendum videri nec turpe. Sed vt ad rem tandem aggrediamur,Eudoxus incipiat,ſi quidem ita omnibus placet. EV. Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudem támque conſilij & ingenij experti Ariſtotelem ſuſpicabitur,vt his elementis & corporeis perpetuo inhæreſcat,ſummam cauſam ſtatuat, gubernantem hæc omnia quæ cernimus,audiat quæſo vt duplicem ille mundum ſtabiliuerit:aſpectabilem hunc,concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum,ſenſus noſtros effugientem,incorporeum, qui totus formis plenus eſt, & ſimplicibus,impermiſtis, ſolutis liberíſque ab omni corpore & dimenſione mentibus,beatiſſima & exoptanda maximè Dei diuorũque domus, archetypus & exemplar huius inferioris caducique mundi. Quæ omnia his breuiter perſtrinxit. Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe,neque vacuum,neque tempus. Quocirca neque apta ſunt ea quæ illic ſunt, in loco eſſe, neque tempus ſeneſcere ipſa facit,neque vllius eorum eſt vlla mutatio,quæ ſuper extima ſunt diſpoſita conuerſione:ſed nullius trãſmutationibus,nullis affectionibus prorſus ſubiecta,optimam in vniuerſa æternitate vitam & ſufficientiſſimã habent. Ea autẽ optima illorũ vita eſt cõtemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe nec iucundius,nec melius. Quænã vero ea eſt æternitas in qua vitam habent? Sic quidem Græcè legitur αἰών, quaſi ἀεὶ ὤν, id eſt ſemper ens & æternitas,aut ſi dicere licet, ſempiternitas,quę re vera Deus eſt. Eo quidẽ nomine ſe Deũ intelligere pleniùs indicauit hac ſententia: In Deo vita nimirum

Duplex mundus.

1. de cælo. cap. 9.

mirum æuumque continuum atque perpetuum ineſt, hoc enim ipſe eſt Deus. Ac ne nouum aut abſurdum videretur hoc de Deo nomen, diuinè id ait ab antiquis pronuntiatũ eſſe. Quemadmodum enim finis, qui vitæ cuiuſque continet tempus, æuum & æternitas eſt nuncupatus, eadem ratione finis vniuerſi cœli, & is qui tempus totum infinitumque continet, æuum eſt æternitas, ab eo quod ſemper ſit appellatione ſumpta: eſt namque immortalis, atque diuina Quanta porro Deus rerum cognitione valeat, hinc demonſtrat, quod tota illius vita mentis eſt operatio. Ille quidem ſuus eſt actus, actus vero is qui per ſe eſt, illius eſt optima atq; perpetua vita. Si mentis actio, quam contemplationem eſſe diximus, Dei vita eſt perpetua; quis iam dubitat Ariſtotelẽ, rerum omnium cognitionem tribuiſſe Deo? & certè is eſt rerum omniũ cognitio, & ſua actio & ſua vita, qui Ariſtoteli optimus demonſtratur, perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neq; magnitudine, neq; partibus definitus, nullam alterationem, nullam affectionem ſubiens, vt cui nihil omnino ſit contrariũ. Horum vero demonſtrationem inde concludit, quod ſit neceſſe in motibus ad aliquid tandẽ peruenire, quod mouet & non mouetur, quod ipſum perpetuum eſt & ſubſtantia atq; actus: id ipſum quidem eſt quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quæcunque ſupra cœlum ſunt mentes & formæ, olympici illius habitaculi ciues, ſi non eandem atq; Deus illi tamẽ dignitate & natura proximã conditionem acceperunt. BR. His de mundo archetypo videtur Ariſtoteles Platonis auditione informatus, hoc ſolum diſcrimine, quod ex motuum ordine, Plato ex cauſæ procreantis neceſſitate demonſtrationẽ confecit. Ita enim Timæus de Deo demonſtrationem adhibet claram & illuſtrem: Si mundus hic genitus eſt, neceſſe eſt ab aliqua cauſa genitum eſſe, hanc vero cauſam ęternam eſſe neq; ab alio genitam. Quænam autem ea ſit, his paucis in Epinomide expreſſit: Ego igitur aſſero Deum cauſam omnium eſſe, nec aliter fieri poſſe. In ea diſceptatione quam cũ Critone familiari ſuo Socrates habuiſſe perhibetur: Haud itaque vir optime (inquit) valdè curandum eſt, quid de nobis vulgus dicat, ſed quid ille qui quid ęquũ, quid iniquum ſit intelligit, qui vnus eſt & ipſa veritas. Ex operibus quidem opificem hanc cauſam, effectorémq; mundi Deum, Noſſe datur. Ex imagine autem & ſimulacro (vt Socratis auditor Antiſthenes dicebat) is non agnoſcitur,

12. Metap. textu 39. cap. 7. 1. de cœlo cap. 9

12. Metap. textu 32.

nullis oculis cõſpicuus, nullius rei ſimilis, vt ex vlla effigiẽ noſci poſſit. Atque (vt à Xenophonte Socratico ſcriptũ legimus) Qui cuncta cõcuſſat, ipſe intrepidus & inconcuſſus, magnus nimirum potẽſque eſſe cognoſcitur: quali autem ſit facie, ignoratur. Quam porro ſedem incolat opifex hic & mundi pater, hoc ipſum etiam Platonis ſcripta declarant. Neque enim qui ſit immortalis, æternus, incomprehenſus, eum eſſe in concreto caducóque mundo, quem crearit ipſe, tanquam in ergaſtulo concluſum: ſed vt priuſquam hęc rerum vniuerſitas extitiſſet, ſic & nunc immenſus & infinitus illam implet infinitatem, quæ mundi conuexum extimámque cœli faciem exceſſit. Illic viuentia omnia quæ ſola mẽte percipiuntur, in ſe ipſo, vt Timæo placet, cõplexus, vnus ea continet, quemadmodum mundus hic nos & cætera quę cernuntur animantia comprehendit. Vultiſne hoc loco Dei poteſtatem ac vires ex Platone recenſeam? Hic in Epinomide deos aſſerit ſcire, videre, audiréque omnia, nihil ipſos fugere, quod aut ſenſu, aut mente percipi poſſit. Eos omnia poſſe quæcunque mortales immortaléſve poſſunt: bonos illos, imo vero optimos eſſe. Quicquid mortale eſt, quicquid viuit & ſpirat, quicquid vſquã eſt cœlũ, terrã, maria, ab iis omnia & facta eſſe & poſſideri. Et in Parmenide, Nullũ niſi Deum ſupremam habere rerum ſcientiam, neque illarum cognitione priuandum. PH. Nihil ad hæc è ſacris literis quicquam adferam, quum ſit omnibus conſpicuum illas ſimilibus de Deo ſententiis refertas eſſe. Sed vt rem iam cœptam compleatis, illud diſcuti oportet, mundúſne aliquando fuerit à Deo genitus, an æternus. EV. Ariſtoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neque ortum eſſe, neque corrumpi poſſe: aut ſi aliquando genitus eſt, eundem poſſe corruptionem ſubire. Cæterum altius interdum contemplatus, & cœlum & mundum Dei maximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mundo ſcriptum reliquit, Omnium quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus, & quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor eſt: non ſic tamen vt opificis aut animalis laſſitudinem ſentientis in morem, labore affici poſſit: ſed indefeſſa vtens virtute, qua omnia in poteſtate continet ac perficit, & ea quidem quæ longius ab ipſo videntur eſſe ſummato. Hæc ferè ſunt quibus planè edocuit mundum aſpectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium principio factum. Huc pertinet quod & ali-

1. de cœlo.

2. de ge. & cor. ca. 10.

bi ita prodidit: Quum in omnibus id quod præſtabilius eſt
naturam ſemper appetere fateamur, ſitque eſſe præſtabilius
quàm non eſſe, nec fieri poſſit vt omnibus id accidat, pro-
pterea quod multa longius ab ipſo principio receſſerunt
Deus reliquo modo vniuerſum compleuit, continua facta
procreatione. His perpaucis abſtruſam contemplationem
perſcrutatus eſt ſummus philoſophus. Præſtantiſſimum eſt
ſemper eſſe, quod ſoli Deo ipſique principio competit: Re-
liqua omnia quę à principij dignitate longius abſunt, per-
petua eſſe non poſſunt. Ne igitur his velut deſertus mun-
dus aliquãdo deſtitueretur, abſoluta vniuerſi fabrica, Deus
ſtatim rebus ſingulis vim indidit procreatricem, qua rerum
& ortus & interitus perpetui manerent. Sed quomodo hanc
indidit? Sparſis nimirũ diuinitatis ſuę ſeminibus: hæc enim
generandi ſemina, generalia quidem in cœlos & ſtellas, pe-
culiaria in res quaſque ſua inſeruit. Primum igitur cœlis ſi-
deribuſque ſingulis proprias ſubſtantias motrices prę fecit,
quas quod optima mente præditę ſint, idcirco intelligentias *12. Meta-*
appellant. Quum videamus inquit, Præter ſimplicem vni- *ph. c.7.*
uerſitatis conuerſionem, quã à prima & immobili ſubſtan-
tia cieri dicimus, alias inſuper errantium ſtellarum conuer-
ſiones, eáſque ſempiternas (eſt enim ſempiternum corpus
quod in orbem conuertitur, neque vſquã conſiſtere poteſt,
id quod eſt in phyſicis oſtenſum) neceſſe eſt vtique illarum
etiã conuerſionem vnamquamq; ab eo cieri quod per ſe ſit
immobile, & ſempiterna ſubſtãtia. Et mox: Eſſe igitur ſub-
ſtantias, & in iis primam ac ſecũdam. pro eo, qui eſt in ſtel-
larum cõuerſionibus, ordine, perſpicuum. Itaque ex Aſtro-
logia Eudoxi & Calippi ſuperos motus ſcrutatus: iis parem
numerum diſtribuit intelligentiarum : quæ non modo cœ-
los mouendi, verum etiã inferiora quæque generandi con-
ſeruandique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde
gubernetur. Hæc autem paucis admodum complexus eſt,
quod pluribus à Platone explicata iam eſſent. BR, Equidem
de his quid Plato ſentiat dicere fortaſſe poſſim. Nam de *In Timæo*
Deo, de mundi procreatione, déque cœlorum virtutibus,
plurima demonſtrat illis conſentanea. Cœlum igitur (in-
quit) aut mundus, aut ſit quod eſt aliud nomen, quo maxi-
mè appellari gaudet, conſiderandum eſt in primis (id quod
ab initio de vniuerſitate quæri oportere ponebamus) vtrum
ſemper fuerit, nullo vnquã ortus initio, an genitus eſſe cœ-
perit. Cœpit: etenim aſpectabilis eſt & tractabilis & corpus,

habet. Sunt autem talia omnia ſenſu percepta. Quæ autem
ſenſus apprehendit, & quę opinione cum ſenſu comprehen-
duntur, ea omnia placuit aut genita eſſe aut gigni. Et quod
genitum ſit, id dicimus neceſſe eſſe ab aliqua cauſa genitum
eſſe. Verum enimuero patrem & authorem huius vniuerſi-
tatis & inuenire operoſum eſt, & vt inueneris, in vulgus ta-
men dicere non poſſis. An non hic videtur Plato rem peni-
tus abſtruſam demonſtratione conſequutus? Eſtne quicquã
hoc argumento vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur,
tãgitur & corpus habet, id aliquãdo genitũ eſt, neq; æternũ
eſſe poteſt. Atqui mundus hic aſpectabilis tangitur, cerni-
tur & corpus habet: quare neceſſe eſt, & huius aliquem iam
olim fuiſſe ortum, & futurũ aliquando interitũ. Et cuius or-
tus initium ĩ. fuit, id ab aliqua cauſa genitum eſt: neque e-
nim ſine cauſa quicquám oriri poteſt. Ergo mundi cauſam
ſtatui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipſa, nec
tangatur, nec ſit corpore prædita, & æterna per ſe ſit, neque
ab alio quoquam genita. Et rurſum: Volens itaque Deus
omnium quæ intelligi poſſunt pulcherrimo & vndique
abſolutiſſimo mundum hunc ſimillimum reddere, animal
vnum ipſum effecit aſpectui ſubiectum, animalia cuncta
naturæ ſuæ conuenientia intra ſuos limites continens. Quũ
igitur Deus ille qui ſemper eſt, vniuerſum hoc primum cõ-
didiſſet, mundi æternam animam illi extrinſecus circun-
dedit, & à medio per omne porrexit: deinde abſoluta pul-
cherrima mundi fabrica, rationum quædam ſemina illi in-
didit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo
vim quoque procreatricem gigneret. Duo enim illa Deum
ita condidiſſe Plato commemorat: Dicamus quam ob cau-
In Timæo. ſam hanc vniuerſitatem & procreationem rerum conſtitue-
rit is qui conſtituit. Nempe bonus erat, & bonum nulla vn-
quam vlla de re tangit inuidentia. Itaque conſtituto mun-
do Deus procreatricẽ vim inſtituit, ſpargens in mundi cor-
pus maximéque in cœlum, ſemina quædam rationum &
vim gignendarum rerum, per quam ſe mundus impleret a-
nimalibus, ſtirpibus aliiſque rebus caducis, pro multitudine
idearum quæ ſunt in mente diuina, fierétque hic mundus,
exemplaris illius quamſimillimus. Hoc rurſus Plato confir-
mat, referens æternum illum Deum alloquutũ fuiſſe mun-
dum, ſtellas, dæmonas, quos Deorum deos, quaſi deorum
ſatu prognatos appellat, quum illis generandi vim conce-
deret: Dij deorum quorum ego opifex & pater ſum, hæc
atten-

attendite. Quæ à me facta ſunt, me ita volente, ſoluentur nunquam. Quanquam omne colligatum ſolui poteſt, eſt tamē certè mali, velle diſſoluere quod conuenienti & bona cohæret harmonia. Quare quum orti ſitis, immortales certè quidem ex toto non eſtis, nec indiſſolubiles, nec tamen vnquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis. Nam mea voluntas maius potentiuſque vobis eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quàm illa quibus eſtis tum cum gignebamini, colligati. Nunc quid ſentiam cognoſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant: quibus prætermiſſis cœli abſolutio perfecta non erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit, contineat autem oportet, ſi quidem futurus eſt mundus omnino perfectus. At ſi hæc à me vno fiant, vitáque donentur, pari erũt cum diis cõditione. Ergo vt mortalia ſint, accedite & ſuſcipite vos ſecundum naturam animantium procreationem, meam vim imitati, qua in veſtro ortu ſum vſus. Atque in iis quidem quicquid eiuſmodi eſt, & vt eodem cum immortalibus appelletur nomine, & diuinum vocetur, & principatum in ipſis teneat, & ex eorum genere ſit quæ perpetuo iuſtitiam ac vos conſectari velint: eius ego vobis ſemē ac initium tradam, vos quod reliquum eſt mortale cum immortali contexentes, facite ac generate animantia, eadem cibum ſuppeditantes augete, & intereuntia rurſus excipite. Quam vim eſſe putatis eorum verborum; quæ pater ille ſator & rerum conditor, tum cœlis, tum vniuerſæ mundi naturæ induxit? Ego vobis ſemen & initium tradam. Nonne procreandi vim illis indidit, verbo ſpargens rerum gignendarum ſemina? Hæc diuinæ voluntatis organa ſunt, quibus illi conditorem ſuum æmulati, mortalium corpora effingant, demumque accepto immortali principio gubernent. Neque ſolum gignendi conſeruandiq. vires, ſed & omnem fatorum neceſſitatem illis contribuit. Nam cum vniuerſum opifex Deus conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas, iiſque tanquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturam, & leges fatales edixit. Hæc vir eximius de Deo, de archetypo mundo & de mũdi procreatione ſubtiliter & accuratè diſſeruit. PH. Niſi hæc Platonis eſſe audirē, omnia quaſi interpretationē eius prophetici elogij putarem, Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. In quo tria illa comprehenduntur, Dominus, Verbum & Spiritus, quibus con-

In Timaeo.

In Timaeo.

Lib. de diuinis nominibus, cap. 6.

diti ſunt cœli, omníſque eorum virtus accepta. Quænam autem hæc oculorum virtus? Ea nimirum quam Dionyſius Areopagita interpretatur, nunc rationum, nunc exemplarium nomine. Exemplaria (inquit) eſſe dicimus rationes in Deo, quæ rerum ſubſtantias ingenerent: has bonas diuináſque voluntates Theologia vocat, eorum quæ ſunt effectrices, & ex quibus ſupra naturæ conditionem, ipſe Deus quæ ſunt omnia produxit. Et rurſum: Deus quoq; ratio dicitur in ſacris, nō modo quia & rationis & ſẽſus & ſapiẽtię indultor eſt, ſed quia & omnium cauſas in ſe vno eodémque modo antè complexus eſt. Eadem & Euſebius Palæſtinus vir præſtantiſſima doctrina, manifeſtius aperuit. Primum omnium inquit, Deus cœlum genuit: per ipſum & in ipſo, rerum futurarum omnium opifices rationes inchoans, & ſemina gignendarum rerum ſubiiciens. Cœli porro conſeruationem potuítne quiſquã luculentius quàm Theodoritus ad Platonis mentem interpretari? Sed enim quum cœlum corruptibilem mutabilémque ſubſtantiam ſit ſortitum, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſtinente ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti a creatore regitur & continetur, qui ei ſtabilitatem atq. immutabilitatem dat quod voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his Theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitum, Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientum velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamvis multarum artium diſciplina & ingenij acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarum faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptiis & Hebręis, quos iam olim diuina bonitas eo ſubuexerat, velut porrecta manu tracti fuiſſent. In his primi feruntur Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant, aliis deinde veluti per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè perpauca, donec ſenſim relatius ſerpente, ad Socratem & Platonem ventum eſt, à quibus in vulgus promulgata ſunt ea, quæ antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quęcunque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſteà inuexerunt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologiæ libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem tranſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Origenis auditor: & Amelius qui Porphyrij ſcholis pręfuit, quémque lecto Ioannis Euangeliſtæ procœmio vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus, Ita per Io-

Lib. de Euãgel. demõſtr.

uem barbarus homo cenſet in principij loco & dignitate verbum,apud Deum conſtitutum , deúmque eſſe per quem abſolute omnia facta ſunt.Mitto alia quæ ad hanc rem adferre poſſem,ſi temporis occaſio ſineret.

Res omnes caducas & mortales diuinitus olim conditas fuiſſe:eas nunc cœleſti virtute & gigni & gubernari,quæ eadem planè eſt diuina. CAP. X.

EVDOXVS.

HIs ergo miſſis,è cœleſtibus in hæc inferiora & caduca delapſi,quod alterum erat conſideremus , vt mundi conditor Deus diuinitatis ſuæ ſemina in ſtirpes & animantia quæq.inſperſit , quibus continua maneret procreatio.Deus,inquit Ariſtoteles,per omnes naturas ſuis ſeminibus in plantas,in animalia , ſiue ſpecies ſiue genera ſpectes, eſt diuiſus.Itaque in omnium ſemine Ariſtotelis ſententia, diuina virtus ineſt,cuius vi emergunt vniuerſa. *Lib. de mundo: 12. Metaph:*

---Deum namque ire per omnes
Terráſque tractúſque maris,cœlúmque profundum,
Hinc pecudes,armenta,viros:genus omne ferarum;
Quemque ſibi tenues,naſcentem arceſſere vitas. *Georg:*

Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ,ita etiam conſeruationis eſt author.Rebus,inquit,omnibus ex Deo ſua vita & ſtatus ipſe dependet,aliis clariùs,aliis obſcuriùs. Conuenit enim optima ratione vt qui vita eſt ſempiterna,cęteris caducis ſit vitæ ſtatúſque cauſa. Si plura voletis & apertiùs,dicam quæ ſcripta ſunt in libro de mundo : Vetus ſermo eſt,à maioribúſque proditus inter omnes homines,vniuerſa tum ex Deo tum per Deum conſtituta fuiſſe atque coagmentata,nullámque naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe,quæ citra Dei præſidium, ſuæ ipſa demum tutelæ permiſſa ſit. Quocirca veterum nonnulli eoúſque prouecti ſunt,vt hæc omnia dictitarent.Deorum eſſe plena : etenim cunctorum , quæ rerum natura complectitur,conſeruator eſt Deus. Hæc in ſummam comprehendit Ariſtoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophraſtus : Diuinum eſt rerum principium per quod & ſunt & permanent vniuerſa. BR. Plato etiam quamuis minus expreſsè,vires tamē diuinas rebus quibuſque caducis datas in ortu,commemorat in Timæo,quibus genus ſuum propagarent. Eaſdem verò in vniuerſam perpetuitatem præſenti Dei numine conſeruari atque gubernari, nec

minus caducarum rerum quàm cœleſtium curam illum habere. Deus qui ſapientiſſimus eſt, quique res & curare poteſt & vult, magna ſcilicet curabit ſolùm: parua autem quorum eſt cura facilior, per ignauiam aut inertiam negliget? Fruſtrà profectò, quicquam conderet, quod non poſſet idem conſeruare. PH. In his quidem, maximè verò in Ariſtotelicis, audire mihi videor Moſem, qui innumeris antè ſeculis conditi mundi hiſtoriam perſecutus, Æternum Deum condito cœlo omnique ornatus genere inſtructo, ait vim illi naturalem impartiiſſe, quæ nobis in ſigna eſſet & tempora. Deinde animantium omni genere mundum iam genitum impleſſe, quorum quidem mortalium, ne continuatio ac genus aliquando intercideret, illi rei pro ſua ſapientia proſpicientem, ſemiuibus eorum vim diuinam indidiſſe, qua ſe in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Herbam virentem aut pomiferum lignum è terra proferens Deus, ſimul & fructum & ſemen pro ſuo quodque genere ferre iuſſit, ad tuendam ſuam cuiuſque ſpeciem. Marinis cetis atque vniuerſo piſcium generi, auibus, quadrupedibus, homini deniq. ipſi imperauit vt ſui quodque generis multiplicatione mūdum implerent. Ita ſummus ille rerum opifex dum ſingula conderet, verbo & ſpiritu oris ſui, ſimul illis vires inſpirabit procreatrices, quibus fieret admirabilis rerum ſeries & continuatio. Deum porrò quæcunque genita ſunt omnia conſeruare, ſacræ teſtantur literæ, in quibus ſparſim Deus rerum omniū lex & vita nominatur, quale quod à Paulo dictum eſt: Deum qui vitam & omnia det omnibus, non longè abeſſe ab vnoquoque noſtrûm, in ipſo nos viuere, nos moueri, nos eſſe. Nihil enim eſt, inquit Dionyſius, in ſubſtantiis, quod ipſius omnipotentis diuina virtus non tuetur atque contineat. Stabilem hanc rerum conſeruationem ſic pleniùs expreſſit. Quæcunque ſunt, omnia eadem ratione, & vt eſſent, & vt bene eſſent acceperunt: Sūntq. & bene ſunt, ab eo qui antè eſt vt ſint & vt bene ſint conſequuta. Nam in ipſo ſunt & bene ſunt, & quum ex ipſo initium acceperint, in ipſo ſeruantur atque in ipſum finiuntur. Hoc & Theodoritus pulchrè dixit, Gubernator quidem eſt naturæ, creator eius, nec quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. EV. Hactenus ergo conſentiunt omnes, & cœlum & omnia quæcunque mundus hic inferior caduca fragiliáque continet, olim proxime à Deo fuiſſe procreata: à Deo vires ortu accepiſſe retinereque diuinas, quibus tum ſe conſeruent,

Gen.c.1.

Actor.c. 17.

Lib. de diuinis nominibus.

uent:tum ſui generis propagationi incumbant. Hac ratione Veteres dixerunt, Deum per omnes naturas eſſe diuiſum, & Deorum plena eſſe omnia, quòd vis illa diuinitus accepta in omnibus permaneat, ſed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus: in his ſiquidem velut in ſtirpibus & animantibus obſcurior, at ſui dũtaxat ſimilis, in cœlo præſtantior ad rerum omnium procreationem. Quocirca cœlum nullo ſemine multas profert tum animantes, tum ſtirpes: at ſemen nihil quicquam ſine cœlo generat. Semen gignendis rebus materiã cõcinnè duntaxat & conuenienter apparat & inſtruit, cœlum in apparatam illã ſpeciem ſummámque perfectionem immittit vitámque ſuſcitat in omnibus. Quòd autem eiuſmodi præſtantiſſimæ cœli vires proximè fluxerint à Deo, idcirco verò diuinas eſſe profitemur: neque profecto aliud cœleſte quàm diuinum eſſe, eaq. nomina Hippocrati, Ariſtoteli, Platoni, Virgilio idem prorſus deſignare. Quæ Deus olim propriis operibus inchoauit, eadem nunc quaſi feriatus cœlo tanquam adminiſtro cõtinuanda credidit. Et quæcunque naturæ legibus exiſtere dicimus, eadem primũ proceſſerunt à Deo: qui certè nunc admodum pauca proximè, nec cœlo, nec natura, nec ſemine interueniente ingenerat, ſed conditis naturæ legibus omnia per cœlum adminiſtrat. Qua autem id ratione efficiat, pulchrè Ariſtoteles exemplo declarat libro de mundo: Quapropter (inquit) ſi è dignitate regis haudquaquam eſſet Xerxem functione propria adminiſtrare omnia, & abſoluere quæcunque facta cuperet, ipſiſque operibus faciendis præſentem intereſſe, longè id nimirum minùs Deo conuenit. Quare auguſtius id decentiúſque exiſtimandum eſt, Deum ſummo in loco ita eſſe collocatum, numinis vt tamen eius vis, per vniuerſum mundum pertinens, tum ſolem lunámque moueat, tum cœlum omne circumagat, ſimúlque cauſam præbeat eorum quæ in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis. Et paulò poſt: Hoc igitur modo natura diuina ab vno eodémq. ſimplici motu primi corporis vim ſuã immittit in ea quæ ſunt primò continentia, ab illíſque ſubinde in ea quę longiùs atque longiùs abſunt, quoad permeauerit vniuerſa. Quippe alterum ab altero motũ, rurſum ipſum quoque aliud mouet cum mũdo, quum vnumquodque interim agat conuenienter conſtitutioni ſuæ, nec tamen omnibus eadem ſit via, ſed diuerſa, nonnullis etiam cõtraria. Quod verò (mox inquit) in hiſce rebus agitur, magnoperè ſimile eſt iis, quæ belli

„ tempore inter homines factitantur. Namque ſtatim vt claſ-
„ ſicum exaudiri in exercitu cœptũ eſt, alios ipſe videas ſcu-
ta ſibi aptantes, loricam alios induẽtes, alios ocreas vel ga-
leam ſumere, vel balteo ſe cingere feſtinãtes. Rurſum alios
qui frenatos equos admittant alios qui currus conſcendant,
qui deniq. teſſeram per explicatam aciẽ prodant. Tum ma-
nipuli ductor ad manipulũ, centurio excurrit ad centuriã,
poſtremò equites ad cornu, velites ad ſtationẽ quiſq. ſuam
feſtinant: Cùm interim ſub vno ductore omnia mouean-
tur, qui imperia & ipſe ſignificanda accepit ab eo apud quẽ
ſumma eſt imperij. Eodem nos & ipſos modo cenſere con-
uenit de vniuerſo. Quũ enim ab vna vi impultrice cieantur
omnia, fit vtique quod cuique commodũ eſt & conueniẽs.
Hæc igitur ratio eſt qua perſuaſus Ariſtoteles cenſet, Dei
maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autem diluci-
dius ſit qua ratione diuinæ cœleſtéſque vires ad rerum om-
nium procreationẽ & conſeruationem huc defluant, iuuat
ea de re Ariſtotelis ſententiam epilogo concludere: Deus
ſempiternus, immenſus incorporeus, indiuiduus, non in
mundo corporeo, ſed ſupra hunc in excelſo habitans domi-
cilio, immutabilis quidẽ quũ ſit, nulli affectioni ſubiectus,
habeatque ex ſeipſo vitam optimam & ſempiternam: non
præter rationẽ rerum principiũ ſtatuitur, omnium primũ,
omnia mouens, à quo ſit rerum omnium ortus, omnia vita
& conſeruatio. Quæcunque mentes infinitatem illam ſu-
pra extimam cœli conuerſionem incolunt, in Deo vitam a-
gunt, quæ tota eſt illius contemplatio. Deus porrò cœlos &
mundum procreans, ſingulos ſingulis diuinitatis ſuæ ſemi-
nibus conſperſit, quę proprias vires infererent eáſque natu-
rales, ad naturalem omnium mortalium adminiſtrationem
& conſeruationem comparatas. Is demum ſtirpes & ani-
mantia procreans, viribus diuinis inſigniuit, & ſuis quæque
ſeminibus fœcundis impleuit, quorum continuatione per-
petua ſobole ſeſe propagarent. Quæcunque olim Deus tum
in cœlis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque
regit, cœleſtia quidem per ſe & proximè, animantia verò &
ſtirpes aliáque mortalia cœlorum ope & interuentu, qui-
bus naturæ leges tum procreatrices tum conſeruatrices in-
dixit & impoſuit. Itaque animantium, ſtirpium, lapidum &
metallorum omnium quæcunque & fuerunt & eſſe poſ-
ſunt formas vna cœli forma poteſtate comprehendit, & in-
numerabilibus, illa quaſi grauidata formis, omnia gignit
& fun-

& fundit ex ſeſe: vna illius vis & facultas, præ ſe fert omniū caducorum vires, quæ vel olim comparuerunt, vel poſthac vnquam comparebunt. Has autem vector mundi ſpiritus, cœlo in totam vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul & ſpeciem & natiuum vitalémque calorem gignendis illis atque conſeruandis accommodatum. Is omnia continet, omnia calore vitáque fouet, vt nihil vſquam ſit non huius vbertate confertum. Huius vi & ope & inanima quæque perſiſtunt, & animata ſui quæque generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentientem, alia mentis rationíſque participem. Sic illa ſeſe rebus accommodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſque natura & conditio deſiderat, quantū ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt, tantundem illa exhibeat. Sol quanquam abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impertit, vt niteant ſplendeántque illa fulgoribus: ſed aliter aqua, aliter lapis, aliter lignum, aliter argentum. Ita propemodum & vis illa cœlitus demiſſa omnibus quidem eſt vitalis, ſed ita vt aliis tantum hoc largiatur vt ſint, aliis vt animam inſuper habeant, idque aut nutrientem aut ſentientē, aut mentis compotem: non enim vno modo ab omnibus illa ſuſcipitur. Sed & hoc velim poſtremo admonere, ne illam quidem ipſam vim ſui ſemper ſimilem eſſe, aut vno ſe ſemper modo rebus exhibere: ſed aliàs aliter pro ſtellarum ſtatu multiformi, quarum commixtio implexioq; plerumque euariat, tametſi vectoris ſpiritus vna eſt & impermutabilis ſubſtantia. Fieri igitur non poteſt quod quidam interpretatur, mundi ſpiritum, vitam ſtatumque rebus omnibus ſic impertiri, vt ne minimam quidem aſtrorum opem deſideret. Hoc ſi eſt, cur quæſo nō ſimilia & ſimiliter perpetuo generet, quum ſemper æquè præſens rebus adſit? BR. Non admodum diſſimilem mundi adminiſtrationem Plato meditatus, ideas ſolum videtur adieciſſe, non eas quidem (vt plerique nugantur) in nubes errabundas, ſed in mente illa diuina immortales & immutabiles. Quæ quum ita ſe habeant (inquit) fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit, ſine ortu atque interitu, quæ nec accipiat aliunde quicquam nec ipſa vſquam ad aliud procedat, quæ nec oculis, nec alio ſenſu vllo percipiantur, quámque intelligentia contemplandā veluti ſorte, quadā acceperit. Altera eſt eiuſdem cum ea nominis illiuſque ſimilis, ſed quæ & ſenſibus percipiatur, & genita ſit, & feratur ſemper & in loco ſit, vn-

Themiſt. 1 de anim. c. 24.

In Timæo

de poſtea veluti vaneſcat opinione cum ſenſu comprehenſibilis. Ita quidem vniuerſales ideas adhibita demonſtratione conſtituit, eáſque immortales, à quibus, etiam ſi ſingulorum formæ pereant (velut quum muſcæ aut ſcarabei omnes occidunt) nouæ poſſint ſuſcitari. Quàm multa de his arcanorum myſteria Plato adumbratis ſententiis inuoluerit, ex ea quam ad Dionyſium dedit epiſtola perſpici poteſt, in qua ita ſcriptum legimus: „ Dicis non ſatis eſſe tibi demonſtratam eius quod primum eſt naturam: dicendum eſt „ igitur, ſed per ænigmata, vt ſi quid huic tabulæ vel mari vel „ terra acciderit, qui eam legerit, non poſſit intelligere. Sic „ autem res habet: Penes omnium regem omnia ſunt, omnia „ ipſius gratia, & ipſe eſt omnium bonorum cauſa. Secundum verò circa ſecunda, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æſtuant Platonici, Iamblichus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plutarchus aliique complures, & de vera interpretatione inter ſe acerrimè certant: at quàm ſim à Platonico præceptore non ita pridem edoctus, hîc ſi videtur ediſſeram. Niſi enim per incuriam aliquam mihi periêre, chartulas ſcio & commentariolos mihi eſſe alicubi repoſitos, in quibus ſententiolas quas ex ore dictantis exceperam, memoriæ à me mandatas memini. Vir erat ille natu grandis, canitie venerandus, barba horrida, eáque promiſſa, ſeueritate grauis, ſic tamen vt ab inhumanitate plurimùm abeſſet. Comitabatur hinc inde & à tergo, ingens philoſophantium turba tum noſtratium tum peregrinorum. Breuiter vir erat in quo vno dixiſſes laudatæ illius vetuſtatis ſpeciem relucere, adeò vt chori illius venuſto ordine & nominis ſplendore captus, me tum quoque in eum comitatum dederim. PH. Quem vero non alliceret iſte ordinis decor? BR. Sed plus poterat ſumma viri humanitas & modeſtia, qua quicquid rogabatur, placidè mox & ſine ſupercilio reſpondebat. PH. Amabilis ille animi candor. BR. Diſſerebatur frequenter de rebus abſtruſis & magnis, quas nec ingenij mei infirmitas ferret, nec craſſities penetraret. Quodam autem die quum in vmbracula conceſſiſſet, poſitis ſub platano ſedibus, ille quidem mediam occupauit, nos partim in cæteris in orbem ſubſellijs partim in herbeſcente viriditate conſedimus. Tum quædam de more præfatus, ad hanc rem de qua agimus ita tandem aggreſſus eſt: Tria circa regem omnium Plato ſtatuit coæterna, Bonum, Mentem, & Mundi Animam. Bonum appellat rerum omnium patrem & authorem Deum, qui ſim-

Platonis locus explicatus, Epiſtola ad Dionyſium.

qui ſimplex & immobilis,ſupra omnem omnium naturam & intelligentiam in Parmenide conſtituitur,éſtque in omnia exuberans bonitas. A patre bonoq́ue mens procedit, vt ab ingenita Soli luce lumen ſplendidum, quæ mens intelligentia eſt diuina,& optimus boni filius. A mente rurſum anima mundi defluit,vti ſplendor à lumine, quæ per omnia ſpirat, omnia in vita continet. Circa primum qui pater eſt omnium,ſimplex eſt & indiuidua bonitatis idea. Ab hac tanquam ab immenſo & inexhauſto fonte, innumerabiles defluunt idearum differentiæ,haud ſecus atque ex vno ſimplicíque lucis radio, plurimi in cœlo radij diſtincti cernuntur. Has rerum omnium ideas diuina mens excipit,vt ſint ſecunda illa circa ſecundum : illáque mens rerum omnium quæ ſunt,quæ fuerunt,quæq́ue olim erunt ſempiternas ideas tanquam ſinu ſuo complectitur. Ab iis vero,dimanant idearum rationes animæ mundi immiſſæ, à rationibus rationum ſemina in cœlos & ſydera ſparguntur. Omnia quæ in mundo ſunt mortalia,à ſua quæque idea & exẽplari,quæ mens illa diuina vniuerſa complectitur, ſuſtinentur. Ideæ per ſuas rationes,mundi animæ communicatas,& hæ per rationum ſemina cœlorum corporibus indita, huc mundi ſpiritu deuectæ, rerum & ortus & gubernationem procurant haud ſecus atque noſtri corporis anima ſpiritibus viribuſq́ue de ſe miſſis, partium ſingularum naturas vires & opera continet tueturq́ue. Ad eumq́ue modum id efficitur quod eſt cum in Philebo,tum in aliis pleríſque locis,vt exiſtat omnis rerum ortus & adminiſtratio,à cœlorum ſeminibus, ab animæ mundi rationibus,ab ideis quæ ſunt in diuina mente,vt omnia tandem ad ſimplex illud vnicumq́ue principium referantur: quo poſito conſtituantur omnia, ſublato intereant. Id quoque longo & accurato examine in Parmenide perpenſum eſt: nam id ſi fortè virtutis ſuæ inflexionem retraxerit, deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Hæc enim Dei vita, hæc illius actio,rem ad motiones pro ſua quamq́ue natura ciere, vitámque omnibus inſpirare. Et immortalitatis quidem ſeminibus cœlum conſerit,terram vero mutationum. Qua autem ratione anima ſpirituſq́ue mundi inferiora hæc caducáque omnia & gignant & adminiſtrent, horumq́ue proxima cauſa habeantur,ita quidem exquiſitius Platonicus præceptor interpretabatur, Mundus qui quatuor naturæ principia tota vno cœli ambitu coercet, vnum quoddam corpus eſt cuius

partes vt animalium inter ſe cohærent, vnius ſpiritus & mundi animæ beneficio. Nam.

6. Æneid.
Principio cœlum ac terras compoſque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque aſtra,
Spiritus intus alit, totámque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Viuunt quidem animalium corpora ſua quæque anima, mundus autem longè omnibus dignitate præcellens, multo nobiliſſimam animam eſt conſequutus. Quæ enim obſecro veſania, quæ dementia ſit, partẽ viuere fateri, negare totum; & mutilo inchoatoque corpori animam eſſe, qua integrum & conſummatum careat? Quæ peruerſitas, imo vero quis furor, Vniuerſo vitam eripere, in quo & cuius beneficio ſumus ipſi, viuimus, mouemur? magna eſt hac in parte diligẽtia Platonis, & ſunt ab eo collecta in Epinomide, in Timęo in libro de legibus decimo, argumenta & multa & valida, à cæleſtium amplitudine, à motus cum perennitate tum conſtantia, à diuinitate & præſtantia vitalis ſpiritus & caloris, quem illa nobis largiuntur. Atque vt in terris viuentium, ſic & in cœlis ſtellarum corpora, animalia eſſe omnia cõfirmat eáque ex corpore pulcherrimo, & anima cum optima tum beatiſſima cõſtare. Vt autem in nobis eam quæ oſſis eſt formam, & eam quæ carnis, & eam quæ nerui, & quæ alterius cuiuſcunque ſimilaris particulæ, gubernat ea quę totius eſt, omnibus quidem particulis ſe communiter impertiẽs, nullius vero peculiariter propria, totius corporis communis: ſic & quæ totius mundi eſt anima, omnium cœlorum, ſiderum, elementorum, omnium denique quorũ ex illis ortus exiſtit, animas fouet ac gubernat. Hæc eſt mũdi anima datrix formarum, cuius poteſtate & viribus ſingula continentur, & quã verè interpretatur naturam eſſe illam vniuerſalem, quæ caducis rebus prima eſt origo, cuius vim admirata eſt eorum turba, qui ſe phyſicos appellauerũt, ne minimũ quidem eius limites prætergreſſa. Cæterum quo pacto hęc ſe ſuáſque vires rebus ingeneret, repetito aliũde principio, ita eſt interpretatus: Mũdi corpus concretũ tractabile quũ ſit, & cõprehẽſibile ſenſibus, illius vero anima puriſſima, ſimpliciſſima, omnis corporeæ molis expers, hæc duo (inquã) quũ maximè diſſideant, & lõgiſſimo ſeiũcta ſint interuallo, nõ alia ratione cõiũgi potuêre, niſi mediæ cuiuſdã naturæ interuẽtu: ea autẽ eſt ſpiritus æthereus ac diuinus, cõmunis vtriuſq. & amborum ceu quidã nexus & vinculum. Vt enim animan

tibus ſpiritum ineſſe non dubitamus,qui & animam retinet in corpore,& ſe ad omnia eius munia accommodatum exhibet inſtrumentũ:ſic & quendam in mũdo eſſe par eſt,qui non vt ille,quicquã è caducis terreníſque hauriat, ſed totus æthereus, totus lucidus diuinã prorſusque cæleſtem conditionem obtineat. Hunc Plotinus exiſtimauit à mundi anima vniuerſum dimanare,quem vi ſua genitali illa quaſi turgens procrearet. Per cuncta diffuſus & inſertus, omniũ quæ fiunt proximus author,totáſq.vitalis vitæ ſeminariæ rebus infundit:huic enim comes eſt cæleſtis ille diuinúſq,feruor, qui cæteris naturis omnibus,ſalutarem impertit & vitalem calorem,qui in omnem fuſus naturam animantia omnia,omnes ſtirpes gignit, conſeruat,alit, auget, ſuſtinet.Quare quum vna natura ſit quæ mundum omnem continet,quæq. ipſum tuetur,fatendum eſt ipſam eſſe mundi animã, ex qua conſeruatio & ſalus omnium omnis oritur,& cuius ſpiritus cuncta cõplexu conciliat.Sic omnibus inter ſe continentibus,neceſſe eſt,quod à Tullio dicitur,omnia vno diuino & continuato ſpiritu contineri. In vniuerſum mundi corpus diffluens hic ſpiritus,& ſingulis ſe rebus immiſcens, ſecum (perinde vt ſi vehiculum eſſet) tum illam mundi animam, tum idearum rationes,& è cœlo ſideribúſque rationum ſemina inuehit,totis confundit & permiſcet:his porrò comites ſunt ipſa mundi vita,& ſalutaris ille ſiderum calor,à quo eſt cùm procreandi,tum nutriendi,augendi conſeruandique facultas, quam perſpicuè cernimus in ſtirpes, arbores conchilia animantéſque propagatam. *In Tuſcula.*

Inde hominum,pecudúmque genus,vitaque volantum, *Æneid. 6.*
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus.

Neque verò ab hoc ordine lapides & metalla ſemoueam, quòd nihil in viuente mundo tam deforme & tam abiectũ ſit,qui non infuſus ille ſpiritus munerũ diuinorum aliquid elargiatur. Hæc ſunt optimi viri, quæ audiueram equidem à Platonico illo,ſed ita multis antè annis,vix vt meminiſſe potuerim,niſi memoriæ labenti hæc chartula,in quam ſingula retuleram,ſuccurriſſet. IV. Virum narras haud vtique ſilendum, ſed dignum profectò cuius nomen monimentorum æternitati conſecretur. Sed age obſecro, hoc nobis ingenuè fatere:cur cùm hæc iampridem & audiſſes & probaſſes,recondita tamen tenebras, neque in medium profe-

rebas? Cur ſuperiorem concertationem eouſque incaleſcere partiebare? An illa exciderant animo? An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? BR. Nondum profectò, nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenij aciem exacuendam hęc inueſtiganda duxi, & vt pleniùs conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturæ in ſingulis virium haberent, quas plurimi rerum omnium primordia cauſasque ſtatuunt, ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demõſtrationem adhiberi. EV. Experiris tamen non poſſe te in veteri illa ſententia permanere, ac veluti ſtationem tueri: aut ſi caſtella quædam munitiora defendere coneris, proditurum te quidem totam philoſophiæ vrbem. Sed quî poſſunt diuina illa commentitia vel eſſe vel videri, quæ ſummi naturæ exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulêre: præſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſſimis & euidentiſſimis?

De ſpiritibus quorum gubernaculis mundum adminiſtrari tradunt. CAP. XI.

PHILIATROS.

AVDIO præter commemorata, toto mundo ſpiritus vagari, quos Græci δαίμονας: appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſuperiore diſputatione ſubodoratus. Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati, ſiue ſub aſpectum id cadat, ſiue oculorum obtutum effugiat, quod noſter hic congreſſus non attigerit, æquum eſt & de illis quid ſint, quot illorum genera, quid denique rei mundo procurent inueſtigare. EVDO. Ab hac diſpoſitione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio. PHIL. Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitionem apprimè vtilis, immò etiam ad morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeridianis horis ex te nonnihil audire confidimus. Quid itaque de ſpiritibus è ſacris literis in vnum quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe præpando: vos quæ aliunde legiſtis, profundite. Deus excelſus priuſquam mundi huius aſpectabilis quicquam moliretur, incorporeum illum miris ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes boni eſſent, neque quicquam malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe optimus: vnus tamen Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus

ribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Tum omni exercitu quem fraude & *Eſaia 14.* perfidia fefellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui manè oriebatur, & in infernum detractus eſt in profundum lacus. Et, vt inquit Iuda Apoſtolus, Deus angelos qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt *In epiſtola.* ſuum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Itaque infinita illa ſpirituum multitudo bifariam tum diſcreta eſt: hi cœlorum ſedibus addicti & conſecrati ſunt: illi cœlo exterminati huc in exilium relegati, elementari mundo ſedibus incertis oberrant. Superiores illos nouem choris diſiunxit. Dyonyſius: Supremum & excelſiſſimum tenent Seraphin, hinc Cherubin inſequuntur, deinde Throni, ab iis Dominationes, mox Virtutes, proximè Poteſtates, ſuccedunt Principatus, inde Archangeli, tandem Angeli infimo cœleſtium ordine. Ita enim ſingulos ex ſacrarum literarum monimentis deprompſit. Quibus autem obeundis muneribus quique deſtinentur, ita dein expreſſit: Cæleſtium ſpirituum prima diſtinctio Deum iugiter ambiens, & circa illũ nullius mediis interpoſitis agminibus aſtans, æternam ipſius ſcientiam ſimpliciter & indeficienti circunſtat affectu. Ea quippe plurimas ac beatiſſimas ſpeculationes, puriſſimis intuetur obtutibus, ſimplicéſque & continentis diuinæ claritatis radios ſuſcipit, atque diuini cibi alimonia paſcitur, plurima ex diuinis excellenti ratione cognoſcens, diuinæque ſcientiæ & agnitionis quantum fas eſt, particeps facta. Quid au- *De cæleſti hier. c.10.* tem à ſupremo illo ordine ſingulis deinceps inferioribus influat, ita quidem expoſuit: Superiores eminentioréſque ordines, inferiorum quoque agminum non carent fulgoribus atque virtutibus: poſteriores vero ſuperiorum intelligentiæ exortes ſunt. Sunt autem omnes ita inſtituti, vt inferiores ſuperioribus obaudiant, eorumq; nutus enuntient. Ac primi illi quidem vt ſummi Dei ſe mouentis conſilia & *Cap.9.* voces exponant: reliqui vero proportione debita, vt tandem per infimos angelos nobis pro modo & ratione cuiuſque, diuinorum ſenſuum aperiant lucem. Angeli namque implendi peragunt munus, & ipſorum ordo magis circa euidentiora & apertiora verſatur, ac mundana fermè negotia ab eis diſponuntur. Enuntiant enim diuina myſteria humanis ordinibus, quibus eos præeſſe credendum eſt, vt illorum miniſterio ferantur ad Deum & conuertan-

„ tur,ſintque ipſius ſocietate & coniunctione fœlices. Hu-
„ manarum rerum adminiſtrationem, angelis ſacra ſcriptu-
Daniel 10 ra diſtribuens. Michaelem Iudæorum principem, alios a-
*Deut.*32. liarum gentium præſides conſtituit. Statuit enim altiſſi-
„ mus terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei.
„ Neque vero gentibus duntaxat aut terræ prouinciis, ſed &
*Matt.*18. ſingulis nobis addictos eſſe cuſtodes angelos, inconcuſ-
„ ſa illa euangelij veritas teſtatur. Videte, inquit, ne con-
„ temnatis vnum ex his puſillis: dico enim vobis,quia angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris qui in cœlis eſt. Sic (vt proditum literis accepimus) primi parentis cuſtos angelus dictus eſt Raziel: Abrahæ, Zakiel: Iſaac, Raphael: Iacob, Peliel: Moſis, Metraton. Per hos internuntios plurima illi diuinitus acceperunt. Vnde intelligitur,infinitam haberi angelorum multitudinem, quam tamen ſacræ literæ, extremum quiddam indicantes,ad de-
Daniel 7. cies millies dena millena produxerunt. At vero malignorũ ſpirituum vix vſquam videntur ordines exercituſque attigiſſe: In omnibus tamen hæc mala inſunt, furor rationis expers, demens concupiſcentia, cogitatio præceps atque
In Epiſt. proterua.Hæc Iudas triplici genere complexus eſt: Hi, in-
„ quit,carnem quidem maculant, dominationem ſpernunt, maieſtatem blaſphemant.Itaque dęmones è patria ſedibuſque exturbati effrenatius in huius mundi principatum exules inuaſerunt, ſicque vniuerſum obſidione impleuerunt,vt nulla toto ſit orbe regio, qua non illi Deorum nomina ſibi vſurpauerint,adeo quidem ſubdolè & verſutè,vt (quod mirum videri poteſt) apud Gallorum Druydas & diſtantiſſimos Indorum Gymnoſophiſtas, idem ſit cultus deprehenſus. Hanc maximè curam dolis omnibus & præſtigiis adhibuerunt, vt idolorum ſpecie tanquam Dij colerentur. Quanquam appellente Chriſto principe luminum, princeps huius mundi foras eſt eiectus, neq;in nos habet quicquam: circumiens tamen tanquam leo rugiens quærit quẽ deuoret, & quem irretiat technis ſuis tentationumq; inſidiis.Plura in pręſentia è ſacris non ſuccurrunt,vnde pleniorem dæmonum poteſtatem aſtruam: vos quæ aliunde noueritis effundite. BR.Rem abditam,nulla ſenſuum acrimonia comprehenſam,temeritas ſit ſpreto omnium authorum patrocinio conſtanter aſſeuerare. Quocirca de dæmonibus quicquid ſum dicturus, è Platonicorum fontibus exhauriam. Dæmones quoſdam eſſe,eoſque mundo vagari, hoc ſenſus

ſenſus teſtimonio Plato comprobauit: An eſt quiſquam qui demonum quidem opera opinetur eſſe: dæmones autem neget? Quod ſi dæmonia eſſe puto, neceſſarium eſt putare me dæmones quoque eſſe: an non ita ſe res habet? Sed omnium numinum multitudine quaſi mundum aliquem inſtituens, in Epinomide ſummos Deos, vltra mundanos ait ampliſſimam rerum prouidentiam habere: ſub his in cœlo quoſdam conſpicuos eſſe, tertio infimoque loco dęmones, horũ genus vnum ex æthere, alterum ex aere eſſe. Ac neutrum, inquit, conſpici totũ poteſt: ſed quamvis hi demones prope nos ſint, nunquam tamen manifeſtè nobis apparent. Et mox: Aliud vero quod ex aqua eſt, rectè ſemideum vocabimus. Id nonnunquam cernitur, nonnunquam aſpectui noſtro ſe ſubſtrahit: & quum videtur, tenui viſu perceptum admirationem adfert. Præter tria hęc dęmonum genera Plato quoq; Heroas inſtituit, libro quarto de Leg. poſt deos iſtos, inquit, dęmonibus vir mentis compos ſacrificabit, Heroibuſque poſt dęmones. Heroas extimorum hominum animas eſſe definiunt, à corporis nexu ſeiugatas & liberas. Quos Plato dęmones promiſcuè appellauit, hos Latini ex officiis diſtinxerunt. Qui adminiſtrandis regionibus præſunt, Dij patrij Penatéſque: qui pacato & quieto numine domum poſſident, Lares: aut ſi quando terrorem incutiant, Laruę: qui vero nobis ſingulis teſtes & cuſtodes addicti ſunt Genij appellantur. Heroas quos Gręci dixerũt, veteres Latini Lemures dicere ſolebant. Quibus viribus præditi ſint, ex Platone accipite: Prudentiæ mirabilis participes ſunt, acuto quippe ingenio tenacique memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcunt. Honeſtos bonoſque homines mirificè diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpote qui doloris participes ſunt. Sed Deus qui diuinam ſortem perfectè poſſidet, a doloribus voluptatibuſque liber, ſapientia cognitionéque perfectè fruitur. Quum autem refertum animalibus cęlum ſit, & Dij ſummi & dęmones ſe inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cęlum leui motu feruntur. Hoc ipſum in conuiuio Diotimę fatidicę mulieris authoritate ſtabiliuit. Quam vim habet dęmonum natura? Interpretatur & traiicit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium, commercium omne atq; colloquium inter Deos hominéſque conficitur, & vigilantibus nobis atque dormientibus. Hæc quidem de naturis

In Apologia.

In Epinomide.

dæmonum: nunc vt ſint illis ſingularum mundi regionum
" gubernacula diſtributa, ex Politico, vbi de vita quæ ſub Sa-
turni regno ducebatur, audite: Tunc ſanè totius mūdi prin-
" ceps curatorque primum Deus extitit, at nunc per varias
" mūdi plagas ſingulæ ipſius partes à Diis principibus diſtri-
" butæ ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta
" dæmones quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt,
" quorū quiſque ad munus ſuum obeundum ſufficiens quum
" eſſet, ſinguli ſingulis ſic vt ille voluit pręficiebantur, quibus
" præerat ipſe. Plenius in Critia ſiue Atlantico: Dij quondam
" vniuerſum terræ orbem ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones
" ſingulas diſtributum. Qui perſuaſione pro gubernaculis
" vtebantur, eáque animam attingebant: & pro arbitrio ſuo
" ita ducentes, mortale genus omne gubernabant. At quo-
modo? libro de Legibus quinto expreſſit, quo eas regiones
fœliciores haberi cenſet quæ meliores dæmonum rectores
fuerint ſortitæ. Nec illud, inquit, ô Clinia & Megille nos
" fugiat, magnam eſſe locorum ad ferendos meliores peio-
" réſque homines differentiam: quibus diuerſa provt expedit
" legibus ſancienda ſunt. Maximè autem loca regionis diffe-
" runt: in quibus inſpiratio quędam diuina eſt, & quæ dęmo-
" nes ſortita ſunt, qui habitantes ſic vel contrà ſuſcipiunt. Vn-
" de in Phædro commemorat dæmonem quendā Ægyptios
" primum literas docuiſſe, compluribuſq; locis vaticinia au-
" diri. Audiui equidem, inquit Socrates, circa Naucratim Æ-
" gypti, priſcorum quendam fuiſſe Deorum, cui dicata ſit auis
" quam Ibim vocant. Dæmoni autem ipſi nomen Thenth.
" Hunc primū omnium numerū & numeri computationem
" inueniſſe, Geometriámq; & Aſtronomiam, talorum rurſus
" alearumque ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti Rex
" Thānis: ad hunc Thenth profectus artes demōſtrauit ſuas,
" dixitque eas diſtribui deinceps Ægyptiis cæteris oportere.
" Et mox: Qui in Iouis Dodonęi templo verſantur, ex quer-
" cu ſermones primos fatidicos erupiſſe aſſerunt. Quapro-
" pter libro de Legibus quarto, ſic omnē regionū ciuitatum-
" que adminiſtrationē colligit: Quum intelligeret Saturnus,
" quemadmodū ipſi narrauimus, nullā hominis naturam res
" humanas ita gubernare poſſe, vt ſi omnibus arbitratu ſuo
" dominetur, laſciuiori ſuperbia iuſtitiáque non repleatur:
" quumque hæc inquā non ignoraret, non homines, ſed diui-
" nioris præſtantiorisq; generis dæmones, ciuitatibus noſtris
reges principéſq; pręfecit: quod nunc nos in ouium gregi-
bus alio-

bus aliorumque eicurum armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, ſed nos ipſis genus melius dominamur: Similiter Deus homines amans, genus dæmonum genere noſtro præſtantius, nobis præfecit. Iam vero quod de proprio cuiuſq; dæmone è ſacris protuliſti, ſic Plato in Phædone legitur aſtruxiſſe: Nihil enim aliud quum migrat ad manes anima ſecũ transfert, præter eruditionem atq; educationẽ: quæ quidẽ ſtatim in principio tranſmigrationis illius, plurimũ vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur. Ferũt enim quemlibet hinc illuc emigrantẽ, ab eo dæmone quem viuens ſortitus fuerat, in locũ quendã duci, vbi oporteat omnes vnà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficiſci eo duce, cui mandatum erat, vt hinc decedentes ad illa loca traducat. Proprius Socratis dæmon multis locis celebratur à Platone. Alcibiadem alloquutus Socrates ſic ait: Curator meus melior & ſapientior quàm tuus Pericles. Alcibi. Quis hic ô Socrates? Socrat. Deus ô Alcibiades; qui me vetuit ante hunc diem tecũ diſſerere: cui credẽs, aſſero te per nullum aliũ, quàm per me claritatem conſequuturum. Et in Theage ſic ait Socrates: Adeſt mihi diuina quadam ſorte dæmoniũ quoddam à prima pueritia me ſequutum. Hoc enim vox eſt quædam quæ quum fit, ſemper eius rei quam facturus ſum, diſſuaſionem demonſtrat, prouocat vero nunquam. Quod ſi quis amicorum meorum quandoq; aliquid cõmunicat, extatq; vox, hoc illa diſſuadet, neq; facere ſinit. Cuius quidem rei vobis teſtes dabo. Charmidem virũ bonũ Blãconis filiũ noſcitis: hic aliquando, &c. Et mox ſubdit: Quibus autẽ fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, breui ij proficiunt. Et rurſum: Si Deo gratum eſt, permultum quidem & breui proficies: ſin contrà, minimè. Vnde libro de Republ, ſexto ait: Dæmonis autẽ noſtri ſignum referre nunc nõ decet. Et libro de Legib. ſexto, monet vnumquemque numen ſuum & proprium dæmonem, conuenienti ſibi honore afficere, quo ſe is familiarem præbeat, omniáque ſeruet illæſa. In quam ſententiam hæc poſt multa protulit Apuleius. Hic quem dico prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, indiuiduus arbiter; inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator: ſi ritè animaduertatur, ſedulo cognoſcatur, religioſè colatur, ita vt à Socrate iuſtitia & innocentia cultus eſt, in rebus incertis proſpectator, dubiis præmonitor, periculoſis viator, egenis opitulator: qui tibi queat tum ſomniis, tum ſignis, tum etiam for-

taſſe corām quum vſus poſtulat mala auertere, bona proſperare, humilia ſublimare, nutantiá fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad ſacrorũ imitationem Plato & ciuitatibus adminiſtrandis, & domibus nobíſque protegendis dæmones addictos confirmat. Cæterum nuſquam malignos à bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcuè Deorũ nomine cõplexus eſt: nam illius ætate bonos dæmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunq. vetuſtas Deorũ cultu venerata eſt, omnes authore Porphyrio cacodæmones erant. At Platonici iuniores, eos genere toto diſiunxerunt. Clarè quidem Proclus, ſed apertius Iamblichus: Dij, inquit, angeli, dæmones boni, non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus & vero: Spiritus vero mali phantaſtico fallacíque, ſimulant Deorum præſentiam dæmonumque bonorum, ideóq; cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum, vt ipſi videantur boni ſicut & Dij. Quoniam vero natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino qui & in oraculis mẽtiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij vero bonique dæmones neque fallunt vnquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis ſecumque diſſidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum vero natura ſibi conſtat aſſiduè, eundémque ſeruat ſemper in actione tenorem. Is mox plurima de proprio cuiuſque dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem reddamus harumque alteram artificioſam appellat, quam Porphyrium ſecutus ait ex cæli figuris & geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alij in nefariam dæmonum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alij gentilitiis ſacrificiis ſummos illis honores deferunt quo rerum potiantur: alij diuinorum nominum poteſtate illos ſe ſubigere, in ſuámque ditionem redigere confidunt, quibus vt ſeruis imperent. Quæ omnes prorſus vanæ & captioſæ ſunt artes. Sed nec illa de qua modo dicebam minus ſuperſtitioſa eſt, qua plerique glorioſius iactant bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate coniungere, quorum conſuetudine, optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficile comparent nec niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorum vero ſimulata ſpecie cacodæmones percurioſis hominibus multa plerumque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitiis ſacrificiis, aut ſimu-

ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt cacodæmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius, vt ſuis nos dein præſtigiis irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quæ illic quæcunque imperaret mox aut ſcripto, aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloníſque regionibus imperent. Cæterum omnis dæmonum quauis arte parata neceſſitudo, omníſque horum præſtigiarum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mendacij parens, rogatus etiam quæ non nouit conſtanter affirmat: & quæ nouit: ſi ſemel verè, decies illa falsò refert, naturæ ſuæ nunquam immemor. EV. Multa quidem & expreſſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad quæ ſi nequeam Ariſtotelis ſententias ſigillatim accommodare, quid tamen illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Pythagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem: ſublimiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari atque conſeruare. Quanti vero aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimauerit, ex his paucis quæ libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit, conjicitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla præterea alia videtur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur, quoſdam eſſe in Boryſthene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant, captum ingenij noſtri excedere videtur. Libro de partibus animalium ita ſcriptum legimus, "Heraclitum dixiſſe ferunt ad "eos, qui quum alloqui eum vellent, quod fortè in caſa fur- "naria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, accedere "temperarunt: ingredi eos fidenter iuſſit, quoniam (inquit) "ne huic quidem loco Dij deſunt immortales. Quo ſanè lo- "co Deorum nomen Geniis, Penatibus, Lemuribus, Spiritibus denique omnibus Platonico more impertiuit, vt qui peræquè omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint, operibus ſolis conſpicui. De his autem quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum accommodata videri poſ- *Lib. 1. c. 5.*

ſunt,iam fortaſſe vltra modum. Quumquè gnomonis vmbra in ſolario meridiem inſtare commonſtret, par eſt diſſerendi finem facere,& quieti valetudiníque nonnihil tribuere. Heus pueri menſam primis cibi extruite. PH. Ne te pœniteat optime Eudoxe, in hanc diſputationem ceu vi quadam impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ ſtum nobis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputantibus nobis aſſederunt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus orbe toto volitare & vagari compertum habemus,eoſque ſenſu non attingi,incorporeos eſſe, immortales, & intelligentiæ participes:conſtans id & firmum eſſe debet, animum quem in nobis ſentimus intelligentiæ capacem, incorporeum ſimul & immortalem haberi: & eundem, quum è corpore emigrauit,in perpetuum viuere,referríque in ſpirituum greges. Si extra concretũm hunc aſpectabilemque mundum,innumerabilis ſpirituum multitudo, quaſi in turmas digeſta,ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino, & ducibus ipſis regem vnum imperatoremque ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore intelligendique præſtantia, immenſus ſit & incomprehenſus, cuius maieſtatem & præſtantiam infirmitas fragilitáſque noſtra, ne tenuiſſima quidem ſuſpicione poſſit attingere, hoc luto, hoc denſo corporis cæmento demerſa. His animi quaſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam & ſolatio leuaturi,lauemus,& menſæ accumbamus.

Libri primi de abditis rerum cauſis Finis.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS, LIBER II.

PRÆFATIO.

VT res cæteræ omnes quas mundi hæc vniuerſitas complectitur,ab initiis & quaſi rudimentis quibuſdam obſcuris ortum accepere : ita naſcens rerum

cognitio atque ſcientia, principio rudis, in his ſolum verſabatur, quæ vel oculis vel auribus vel aliis denique ſenſibus dici percipique poſſent. Etenim prima illa ætas effectus duntaxat intuebatur, qui coram & in conſpectu omnium erant, cauſas ex quibus illi prodiiſſent, minimè contemplata. Poſtea vero quaſi adoleſcens ipſa, rerum cognitio, ſtudio exculta maiore, in ea altiùs penetrare cœpit, quæ penitus abſtruſa & longiſſimè à ſenſibus diſiuncta, ſolius mentis vi & agitatione condiſcerentur. Tum primum nata noménque ſuum adepta eſt Philoſophia, quæ vna omnium quæ fiunt cauſas ratione animoque luſtrat & perſequitur, háſque ex euentis inueſtigat atque demonſtrat. Quoniam vero non ſemper euidentes eæ ſunt, & plerumque in obſcuro poſitæ deliteſcunt, non ab omnibus peræquè ſunt comprehenſæ, ſed vnius eiuſdemque rei alii alias ſæpe cauſas attulerunt, vt ſua cuique probabili ratione ducebantur. Plurima hinc philoſophandi genera proceſſerunt, è quibus duo commemorantur in hunc vſque diem præclara: vnum ſub Democrito, alterum ſub Hippocrate principe. Ille cauſarum omnium ordinem perſequutus, fortuitam illam atomorum concurſionem implorans, eas ipſe rerum omnium prima elementa fecit. Hippocrates non hæc, at terram, aquam, aërem & ignem: à quibus inter ſeſe confuſis, omnia quæ oriuntur & occidunt, naſci alique contendit. Hæ ſectæ ductæ ab humili eouſque progreſſæ ſunt ad ſummum, vt non in philoſophia modo, verumetiam in medicina præclaros imitatores & æmulos inuenerint, qui cùm rerum omnium, tum morborum cauſas ad ſua quique elementa referri oportere, non infirma, ſed maximè credibili probabilique ratione ſuaderent. Atomos amplexati ſunt qui ſe methodicos medicos appellarunt: terram, aquam, aërem, & ignem dogmatici. Vtrique ſua principia tam arctè tenent tamque accuratè defendunt, nihil vt gigni fierive putent, quod non ſtatim cauſis illis acceptum ferant. Quæ quum ita ſint, velim vnuſquiſque ex bono & æquo ponderet ac iudicet, quàm parum firma & quantum in opinione dubia ſint quæcunque de primis rerum cauſis diſputari ſolent, vtque de his nihil certum, nihil cognitum comprehenſumque animo haberi poſſit. Euentorum ſuas vtrique cauſas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrinque par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum diſpares ſunt. Vtrorum igitur teſtimonio fidem attribues? In vtrã te il-

lorum familiam tutum recipies? Stabilitatémne vel authoritatem habere poſſit, qui ſe commẽtitiis illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus, miramúrque vt ſibi quiſquam perſuaſerit corpora quædam ſolida atque indiuidua, fortuita illa concurſione res magnitudine immenſas, varietate multitudinéque infinitas, omnemq́ue abſolutiſſimum hunc mundi ornatum effeciſſe. At certè ſi Democritus mortem cum vita commutare poſſet, multo acrius hæc quæ putamus elementa, ſuo more rideret. Quæ equidẽ huc non idcirco affero, vt quaſi armis contendam, quatuor elementorum mundi vires nullas eſſe, ſed vt clarum perſpicuúmque fiat, eos qui rerum omnium efficientes cauſas ab his elementis neceſſariò petunt, quæ duntaxat probabili ratione ſtabilita ſunt, plurimùm diſputationibus ſuis hallucinari, multorúmque cauſas aliò pertinere.

LIBER SECVVDVS.

Rei cuique genitæ alias à materia, alias à Qualitatum temperamento, alias à Forma vires ineſſe.

CAP. I.

BRVTVS.

IAM ſatis & magis opiparè quàm Philoſophos decet, epulati ſumus hilarem in modum. Nequid igitur diei huius tam præclarę nobis pereat, ad frugiferam fructuoſámque diſputationem noſtram reuertamur, & è philoſophia quaſi è vadis & fluctibus emerſi, in amplũ illum medicinæ campum concedamus. In quo non vt manè, diſſerendi ſubtilitate digladiari velim, ſed reſtinctis contentionibus armíſque depoſitis (ne qui paſtis controuerſam fieri diſceptationem cauſentur) ex te pacatus audire, quantam in re medica abditarum cauſarum vim eſſe putes. EV. Velles igitur diem hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quietéq. relaxarent nos comitati fuerant. Quando autẽ video noſtra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diem totum vt cœpimus literis conſecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel te-

tris his ſeptis coërceamur, conueniet ſub hortorum virentibus vmbraculis, in herbeſcentibus ſubſelliis conſidere, quâ placidiſſimè ſpirat Fauonius: eritque nobis tetræ tumulus pro menſa, in quam libros ſi res exigat reponemus. Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PH. Locus ſanè amœniſſimus, quo vel Muſæ plurimũ oblectentur: conferet huius amœnitas nonnihil ad rei quam expetimus perſpicuam diſucidamque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinæ principiis exorſus. EV. Tria quidem hæc materiã, ſpeciem atq. temperamentum in vniuſcuiuſq. rei naturalis compoſitione contineri, multis ſuprà rationibus eſt confirmatum. E quibus dúo vt principia rem omnem conſtituunt. ac temperamentum duntaxat ineſt in materia, quæ ex primorum mundi elementorum permiſtione concreuit. Nunc vt ab iiſce tribus neque à pluribus rerum omnium vires profectæ ſint, & quales ediſſerendum. PHIL. Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe putes: quum vnica ſit totius ſubſtantia à qua omnis actio omníſque effectus enaſci & emanare creditur. EV. Ariſtoteles efficientium cauſarum alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes: Quæcunque (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effectrices: expertium autem rationis vnaquæque vnius duntaxat operis eſt principium. Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendã: Cauſarum facultatúmque naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna vnius eſt effectus principium, neq. ab vna & eadem poſſunt complures diuerſique effectus prodire. Atqui vnius cuiuſque ſimplicis naturalíſque corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eóſque admodum varios & diſpares: Nequeunt igitur hi ad idem communéque principium referri, ſed eſt neceſſe horum multæ ſint cauſæ. PH. Etiam ſi hoc vnum complures cauſas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à ſpecie conferri. EVD. Primùm quidem in temperamento vires aliquas ineſſe haud inficiaris. PH. Idne inficiarer quod omnium philoſophorum medicorumque ſententiis ſtabilitum eſt? EVD. Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires cõprehendit. PHIL. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat

9. Metap. c. 2.

quæ quodammodo primarum qualitatum naturam conditionemque redolēt. PHIL. Quomodo? EVD. In permiſtione neceſſum eſt omnino aut vnam aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vindicant, vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum eſſe dicatur, quamuis otioſa non ſint cætera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licèt imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccumque eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturā vimque referatur. Hæc ſi ſola ſit & pura, elementi vires habebit: ſi cōtrarij permiſtione temperata, eaſdem prorſus etiamnum vires, licèt obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantiā impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elementi vis maneat, atq. dominetur, licèt depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinę memor, alterius diuerſique generis nullum poſſit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt: temperamentum ſolarum eſt qualitatum. Contrariæ autem qualitates non in ſe mutuò tranſeunt, inquit Ariſtoteles (neque enim calor abit in frigus, neq. humor in ſiccitatem, aut contra) ſed ipſum duntaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat. Neque enim calor frigori neque frigus calori, ſed quod ſubiicitur vtrique eſt materia. Ergo ſi contraria exiſtimat in ſeſe cōmigrare non poſſe, quî fiet vt ex principum qualitatum temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum nihil redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quæ ex principum qualitatū temperamento prodière, ſuperioris dominantíſque qualitatis naturam imitari. PH. Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atque duntaxat ſuſtinendis rerum formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinétque omnem mutationis ordinem. EVDO. Simplici nudæque rerum materiæ vires nullas aut functiones ineſſe ſtatuo: ſed ei quam ex permiſtis elementorum ſubſtantiis concretam eſſe confirmauimus. Hanc autem luculentius explicare conſtitui. Demonſtratum eſt ab Ariſtotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis

1. de generat. c. 6. *2. de generat. c. 1.* *2. de generat. c. 2.* *Cap. 1.*

primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque ſiccitatem pati, iccircò & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ, ignis & aër tanquam cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficientia pronuntiat: aquam verò & terram, quæ minus poſſunt, materiam facit concretorum corporum, horúmque qualitates ſiccitatem & humorem patibiles. Animantes, inquit, in terra & in aqua duntaxat perſiſtunt atque degunt, in aëre autem & in igni minimè: propterea quòd terra & aqua corporum materies exiſtunt. Mox ſubiungit: Quod itaque patitur, aut aridum *4. Meteorol. c. 5.* aut humidum, aut ex vtroque conflatum eſt. Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus: quippe quæ inter humida & ſicca maxime pati ſolent. Et alio loco; Quũ *Cap. 10.* autem ſimilaria alia ratione ac via quàm diſſimilaria conſtitui ſoleant ex quibus ea fiunt, ſunt materies quidem ſiccũ & humidum, & terra & aqua, horum enim vtrumque vtriuſque poteſtatem habet euidentiſſimam: efficientia verò calor atque frigus: hæc enim ex illis ſimilaria corpora cõſtituunt. Quid autem hinc eliciam videto? Humorem atq. ſiccitatem patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terram verò & aquam quibus illarum plurimum ineſt, materiam naturalium corporum. Itaque quas recenſet ille ſecundarias qualitates à patibilibus ortas, quóſque corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare. Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum & friuolum. Sic enim verto quod Græci ψαθυρὸν, Plinius friabile appellat, læue & aſperum, rarum & denſum, & quæ huius ſunt ordinis, omnia in materiam penitùs immerſa. Poſſum & aliter hanc i- *2. de generatione c. 5.* pſam materiam eiúſque vires exprimere. Ariſtoteles de his diſputans ſubtiliùs, omnia elementa appellat efficientia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autem ad illorum ſubſtantiam animum mentémq. adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunque circa hoc vniuerſitatis medium collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporum materia, quæ ex elementorum materiis qualitatum vi concreta, vires habet, eáſq. quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodque, molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus ocyus tardióſve alat, & cur vires habeat

aut obſtruendi aut aperiendi aut detergendi. PHIL. Id puto perinde eſt atque ſi dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorũ materie vires naſci: at nihilominus vtraque ab ipſis planè sũt elemẽtis. EV. Vtráſque dices ſi videbitur elementarias, cęterùm ni quę à qualitatibus ſunt, ab iis diſcernantur quas materia edit, magna ſe certè in rebus offeret ambiguitas, magnaque confuſio & perturbatio: quam ſi expedire conſilium eſt, qualitatũ effectus à temperamento, conſiſtentiæ verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ diſtinctio: iam obſecro quod tertium erat virium genus perſequere. EV. Si rei naturalis forma quæ totius eſt perfectio, & materia & temperamento longè præſtantior eſt, quis quæſo tam demens ſit & in rerum contemplatione tam cæcus, vt illa quidem exiſtimet agere, formam verò prorſus otiari? Accidẽs vim effectricem ingenitam habere, ſubſtantiam eam quæ omnium eſt præſtantiſſima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate eſſe deſtitutam? Equidem tantùm viriũ corporum formis attribuo, vt ab his exiſtimem omnes quoſcunque cernimus effectus primùm maximéque proficiſci. Quod & Ariſtotelem cenſuiſſe video. Is enim philoſophos inſectatus, qui naturalium corporum facultates atque vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici: planum facit demonſtratione eas qualitates inſtrumenta duntaxat eſſe cauſę cuiuſdam præſtantioris atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſignauit. Nam qui has dicet primùm & per ſe agere, perinde faciet ac ſi ſerræ aut cuivis inſtrumento efficiendi cauſam poteſtatémque tribuat: & perfectione formáque rei exterminata, veram amittet cauſam, inſtrumentis actiones feret acceptas, quæ per ſe tamen otioſa manerent, niſi formæ vi cierentur. PH. Si tanta vis ineſt & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta: quas paulò antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis ſed à forma primùm & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſæ eſt igitur, cur à temperamento & à materia illas prodire decreueris? EVD. Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia & à temperamento eas naſci aſſeuerant, tametſi prima eſt in his obeundis forma: hos etiam ſequuti à materia & à temperamento illas prodire diximus, quia per hæc tanquam per inſtrumenta fiant. Quas autem à forma eſſe ſimpliciter pronuntio, eas ipſa nullius inſtrumenti interpoſitu aut ſubſidio per ſe

obit,

obit, PHIL. Age verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam inſtrumenta proponis, vires quædam ſunt efficientis formæ? EVDO. Non ſanè, ſed vt (quum aliquid arte fit) faber aut fictor is eſt qui primùm agit & præcipuè, & cui vis ineſt ſua & facultas efficiendi, ars nempe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumento eſt inſtrumentum ſecuris vel dolabrum: & in inſtrumento vis quædam eſt adſcita, non quæ agat, ſed per quam melius agatur, ea eſt ſecuris apta conformatio, vel acuta ad expeditè ſecandum acies. Ita propemodum in naturali rerum affectione, ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur: temperamentum verò & materia tanquã inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtrique ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta conſtitutio per quam ſis commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres ſunt cauſę efficiẽtes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſque ſua quædam vis eſt, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à ſimili duntaxat tantam rem duxiſſe videar, demonſtrationem ſubiiciam. Forma ex ſe efficiẽdi principium eſt, nec vt ea conſiſtat principiique naturam habeat, ab inſtrumento mutuata eſt, quod poſterius tanquam adſcititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma priùs acceperat, quàm per inſtrumentum ageret: quemadmodum & faber priuſquam ſecuri vel dolabro quicquam effingat, vim artemque habet agendi, neque hanc ab inſtrumento ſumit. Ex quo intelligitur eam facultatem quę ſua ineſt cuiq; formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentique viribus longè diſtare. PH. Quónam quæſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tum materiæ tũ tẽperamento aſſignantur, re ipſa diſiunges? EV. Nónne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua) nullius externi inſtrumenti ope, ſtatuam animo effingere? PH. Poteſt opinor. EV. Sic vtique & rei ſpecies quippiam efficit, ad quod neque materia neque temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamento, tum à materia. Tria illa quum ſint in naturali corpore implicita mutuóque nexu colligata, vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentũ ſuas velut ſuccẽturiatas edant, neq. econtrariò. Hincne quæſo concludendũ putes in vnã eandémq. omnes confundi, neque illas reuera diuerſas eſſe? Huius generis plurima videas ſic inter ſe con-

nexa vt mutua opera indigeant, nullumque poſſit ſeorſum conſiſtere: ea tamen qui re ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licèt certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar eáque medica, in quibus hanc triplicem virium differentiam planè cõmonſtrabo: vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demonſtratio, quæcunq. ſparſim tota arte medica de his traduntur, facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementiùs te alliciat, oblectet ac iuuet. BR. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicatis, perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. EV. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optime Brute, acerrima attentiſſimáque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro ne quid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo putes aut artis præcepta labefactari atque conuelli, aut eius authorum exiſtimationem minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis, quũ ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. BR. Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari: nunc quæ medica ſunt, non minus disertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, vti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atque dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtáque ratio. CAP. II.

EVDOXVS.

PERIPATETICAE Philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus complexi, hæc ſumma erant capita: Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorum materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atq. formam conferre: hoc quintũ eſſe elementũ, cuius cõuerſio curſúſq. per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum fertur Ariſtoteles, miris argumentorũ viribus docet, Deum maximũ ſubſtãtias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tũ extra cœlos tum in cœlis condidiſſe, à quarum diuinitate omnium vita continetur. Iſtarum viribus cœlũ admirabili celeritate circũ axem verſari, hac motuũ conſtanti & ordinata æquabilitate, quæcunque hîc caduca cernimus & mortalia, alternata

nata ortus ac interitus viciſſitudine moueri eámq. eſſe iſtarũ continentem ac proximã cauſam. Itaque formarũ origo proximè cœlo, deinde intelligentiis, atq. Deo, qui vitæ fõs eſt perennis, fertur accepta, quã Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas contulerũt. Iam vero ſi quod antemeridiana diſputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerũ omniũ conditor, omniũ principiũ & finẽ mediumq. tenet: ſi Deorũ plena ſunt omnia, diuinaq. virtus atq. poteſtas per omnia cõmeat, per quã ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hanc vniuerſitatem cõpleret, rerũ ortus perpetuos inſtituens, per omnes naturas propriis ſeminibus generatim & per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tum rebus ſingulis vitæ ſpiraculum indidit: dubitabítne adhuc aliquis illis quippiã ineſſe quod verè diuinum & ſit & appelletur? Temeritas profecto ſit aut furioſa potius dementia, hanc diuinitatis præſtantiam, quam Veterum omnim conſtanti traditione, Deorum munere rebus inditam accepimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed & pluſquam furor ſit, fateri rebus quibuſque diuinitus quippiam eſſe datum, neque tamen id diuino nomine dignari. BR. Eſto, rebus diuinum quippiam inſit, quid tamen id qualéque ſit, non eſt vnde coniiciam. EV. Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit ſimplici forma præſtantius, nihil prius: cętera vero quę ad materiam pertinent, illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, cõſequens eſt ſimplicem rei formam, diuinũ id eſſe quod inueſtigatur: & quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. BR. Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas non poſſim elementorum miſtioni attribuere? EV. Si propriæ quædam ſunt elementorum, & qualitatum vires, diuinitatis certè multo maiores erunt, neq. poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque omnes quidem eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neque nos poſſunt latere: ſed vnde & quomodo prodeant, qualiſque ſit effectricis illius cauſæ aut facultatis ſubſtantia æquè occultum & ignotum id plerumque eſt atque ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & Rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper ſtruthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperę aut ſcorpij veneno hominem necari; veratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen

coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeo occultę vt percipi à nemine poſſint, nulláque certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuolutæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerum proprietates appellātur, vti Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι. Nec vero (inquit Aphrod.) ſolum medicæ artis authores rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed etiam Philoſophi atque Grammatici eodem perſæpe veniunt. Tum enim eo venire neceſſe eſt, quoties

Procemio Problema

„ effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel acutiſſimi hominis „ ingenio explicari, lucémque recipere, neque quoquo modo „ primorum elementorum naturis attribui. Hæc itaque „ quoniam vires & naturas elementorum exceſſerunt, ſupra „ naturalem philoſophiam (quæ tota in illis verſatur) conſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari merito iuréque dicemus. Præclarè Theophraſtus, eorum quæ ſciuntur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, certos limites hac oratione præſcribit: Siquidem qui de omni„ bus rationem quæritant, ſimul cum ratione ſcientiam tol„ lunt, immo verius erit dicere eos rationem petere eorum „ quorum neque eſt, neque fuit. Quamobrem (multis in hanc rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſi ſubſtantia, ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quę vnde & cuius gratia exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra naturæ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atque ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes adfert, dum fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certáque definitione ſe abſtinens, inquit, omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palàm eſt veteres illos philoſophiæ proceres, non omniũ quæ fiũt, ſed quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque cauſas eas attigiſſe, quas generali fuſoq; nomine occultas rerum proprietates appellant. BRV. Si inter omnes conueniret diuinitatē quandam rebus ineſſe, nihil equidem reclamarem: cęterum quum diligenti obſeruatione videam ſummos viros, maximéque Galenũ illius nuſquam, occultæ autem proprietatis parcè & timidè mentionē feciſſe, cur quęſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? EV. Videbam te non ſatis animo certo & cõfirmato poſſe in iis quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidem te à Galeni do-

ni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quãquam enim diuinitatis nomen is minus apertè celebrauit, rem tamẽ ipſam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attigit. Quod ne poſthac dubites, tibi iam demonſtrandum ſuſcipio quãtum dignitatis ac virium Galenus occultis rerum cauſis deſtinarit, Is enim etſi eſt in ratione multus, & quanquam rerum omnium cauſas omnes ne quid ignorare videatur, in prima elementa referre vult; Idque ex inſtituto proponit, perſæpe tamen vix ſuis principiis ac limitibus ſe continens, cogitur clàm & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idque tam frequenter, vt artis nulla parte id deuitare poſſit. BR. Mira ſanè polliceris, quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter dicuntur. EV. Dicta quidem breuiter, ſed diffuſa tamen res eſt, à qua ſi quis expectãdus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec cõprehendi neque coërceri poteſt: ſi patienter & cõſtanter audies, locos eos ſigillatim patefaciã, quibus neceſſario Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illiſque tum rationes tum medicorũ philoſophorumque ſententias addam, quo ſtabiliora & firmiora ſint omnia. BRV. Si quid eſt eiuſmodi, maximum profectò eſſe fateor: & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationibus, ſed reipſa moueor, quam vehementer exopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum prębebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

Rerum omnium cauſas Galenus refert ad prima elementa.

Corporis humani & cuiuſcunque animantis diuinam eſſe fabricam. CAP. III.

EVDOXVS.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex variis locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atque dubitationem ſic adducit: Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructuram ſummam architecti ſapientiam & poteſtatem referre: ita velim mihi philoſophos iſtos opificem indicare, deúſne ſit aliquis ſapiẽs ſimul ac potẽs, qui primum ſanè cogitauerit, quale cuiuſque animantis corpus fingere cõueniret: deinde potentiam ipſius oſtendere, qua quæ propoſuit, abſoluit: an anima quædam ſit à diuina differens. Mox autem huius ſolutionem ſeruatus ait. Atqui neceſſariũ eſt vel ex motu quodam ſine ratione & arte fœtuum conformationem

ad optimũ finem perduci: vel Deos ſimiliter atque eos qui
miracula moliũtur (hi quũ motus initium dederint,diſce-
dunt quidẽ;machinæ vero aliquantum artificioſè mouen-
tur) ſtirpium animaliumque ſemina in quandam motuum
continuationem idonea præparaſſe,poſtea vero nihil ipſos
agere.Diſiunctæ autem & ancipitis huius ſolutions vtram
partem ſit ſequutus,declarant ea quæ mox ſubiungit, Ora-
tio (inquit) de anima ea quæ particulas conformarit,omni-
no incerta eſt, minimeque demonſtrari poteſt: at certè ea
manifeſtè indicare mihi videtur,artificis qui nos condidit
artificiũ,quod nemo qui libero animo rem perpẽdet:in te-
merariam rationiſque expertem fortunam referre poteſt. Et
concludens,Summam (mox inquit) in fœtuum conforma-
tione & ſapientiam & potentiam video:neque poſſum exi-
ſtimare eam quę in fœtu eſt animã quidem,ſed naturam ap-
pellatam,fœtum ipſum conformare: vt quæ non modo ſa-
piens non ſit,ſed omni prorſus ratione careat. His profecto
ſtatuit Galenus fœtum non à ſemine, non ab vlla rationis

Lib. 1. de ſemine.

experte facultate, ſed à ſapientiſſima quadam & potentiſſi-
ma vi extrinſecus appellente effingi. BR. Si locis pugnan-
dum eſt,ego tibi eum opponam, quo inquit: Naturalem
porro animam omnium principem fœtus obtinet,quæ non
ex ſanguine,ſed ex ipſo ſemine,arteriam, venam,neruum,
os, & membranam procreat. Quumque pro certo ac raro
poſuiſſet,ſtirpes ab anima naturali fingi,ſic demum conclu-
dit:Itaque ſi nõ aliis viribus natura ſeminis plantã efficiat,

Comment. aph. 15.

aliis animal,ea quæ in ſtirpibus vides ad animãtia traduci-
to,eandem namque in vtriuſque rationem reperies. Libro
autem Aphoriſmorum primo cauſam illam efficientem fi-
ctricémque aſſeuerat calorem eſſe natiuum. Huc quoque
animum (inquit) aduerte,quod aliis quidem omnibus ra-
tio eſt inexplicabilis,ſoli autem Hippocrati atq; eius ſecta-
toribus explicari poteſt.Neque enim aliud quicquam ani-
mal ab initio conformauit,neque rurſus adauxit, aut vſque
ad mortem enutriuit,prę terquam iſte calor innatus,de quo
nunc habetur ſermo: hic enim eſt omnium operum natu-
ralium cauſa: Ergo cauſam quæ fingit, nos alit,nos auget,
nos ad extremum vſque tuetur ac gubernat, aliàs animam,
aliàs naturam,aliàs natiuum calorem, plerumque inſitum
temperamentum appellauit, vnam quidem ſubſtantiam
variis deſignans nominibus. Qui tu ad hæc? Negabis ſcili-
cet ea eſſe Galeni,an ſententiam aliqua obſcuritate tectam
eſſe di-

eſſe dices? EV. Nolim hic ego locorum varietate pugnare, neque locos omnes inter ſe conciliare, neque indicare vbi Galenus ſecum ipſe pugnet, & ſibi aduerſetur: ſed quid quũ accuratè & ex profeſſo animæ formatriciſque facultatis ſubſtantiam inueſtigat, de illa ſtatuat. Libris de ſemine non eſt exquiſita illa & ſubtilis de rerum veritate quæſtio, ſed popularis & craſſiori philoſopho conueniens oratio: vbi autem abſtruſa illa & recondita ſcrutatur, & qualia ſint non hominum opinione, ſed re ipſa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta ſit & inſipiens, ſed planè diuinam & ſapientiſſimam eſſe confirmat: cuius ſanè ſubſtantiam quũ ſe prorſus neſcire fateatur, nec vlla demonſtratione comprehendere potuerit: multis tamen eam nominibus illuſtrat. Hippocratem vulgaréinque Veterum morem ſequutus, naturam appellauit, quum inquit, Nemo tam ſtolidus eſt, qui non intelligat quandam generandi fœtus cauſam eſſe, quam omnes naturam appellamus, quæ eius ſit ſubſtantia ignorantes. Quam naturæ appellatione deſignauit, negat tamen ex elementorum concretione naſci. BR. Vbi? EV. Quo loco maximè ſolet elementorum temperamentorumque vires, tanquam rerum omnium cauſas ſummis laudibus efferre. Eos enim exagitans qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronuntiant, ſic ait: Verùm ambo à veritate aberrant, vno modo eóque communi, quod vnius particulæ occaſione, de toto pronuntiare ſunt auſi. Altero quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt; & particulas ſecundùm animi mores effingit non meminerunt. De hac namque Ariſtoteles dubitauit nunquid diuinioris ſit originis: atque à calido, frigido, humido & ſicco res diuerſa. Quo mihi minus rectè facere videntur, qui tam temerè de rebus maximis pronuntiant, & ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam aſſignant. Conſentaneum enim eſt, hæc (id eſt has qualitates) organa eſſe: formatorem verò alium. Hîc quum elementorum vires celebret, ſupra has tamen formatorem noſtrum collocat. BR. Quibus verò locis putas Ariſtotelem hanc vim inter diuinas retuliſſe? EVD. Libro Meteorol. quarto, vbi ne ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliáque cauſa quàm quæ diſſimilium ſunt partium cõſtitui ſolent. Nam (quod deinde ait) ex elementis ſimilaria conſtant, ex ſimilaribus autem tanquam ex materia, integra naturæ opera confici ſolent. Rurſum, Partes ſimilares calo-

Lib. De formatione fœtus.

2. De temperamentis.

Qualitatis inſtrumenta.

Cap. 10.

re & frigore & miſtis motibus fiunt:ac diſſimilares, quale eſt caput,aut manus,aut pes, ex illis conſtitutæ nemini videbuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio cauſa eſt vt æs argentúmve fiat, vt verò ſerra aut phiala aut arca fiat,non item, ſed ars cauſa eſt:ſic ſanè vt diſſimilares partes fiant,in cauſa eſſe putabitur natura, aut alia quædam cauſa. Itaque inſtrumentorum conformationem non primis elementis horúmve temperamento, ſed vel naturæ, quam ab iis diuerſam facit,vel præſtantiori digniorią. cauſæ addicit deſtinatque. Imò verò nec ſimilarium partium propriam eſſentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. BR. Noua penè & incredibilia narras, & quæ niſi citato atque indicato loco nunquam credam. EV. Libro de ortu animalium ſecundo: Dura (inquit) mollia, viſcoſa, tenera & quicunque alij affectus partibus inſunt animatis, à calore frigorêve effici poſſunt. At ratio qua iam hoc caro,illud eſt os, non poteſt: ſed à motu efficitur proficiſcente ab eo, quod genuit quódque actu & re ipſa id iã eſt,quod eſſe poteſt id ex quo res gignitur. PH. Iſthæc quidem rectè: ſed ad Galenum reuerſus, tu extrema perſequere quæ enchoaſti, vt omnia perfecta videamus. EV. Quum ſuprà Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem,non eam eſſe animam vel naturam,quæ in eo ipſo fœtu continetur, quænam ea ſit vis conformans, libro de vſu partium decimo ſeptimo, altiorem ſpeculationem inſtituens,planiùs & apertiùs dixit,eamque nõ diſſimulanter mentis verbo notauit: Quis ita demens vel hoſtis & oppugnator operum naturæ eſſe poſſit,qui non ſtatim ex cute ipſa, omnium primum conſpiciat artem creatoris? Quis mox non cogitabit mentem quandam aut intelligentiam admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes extendi partes? Nuſquam enim non gigni videntur animantia, quæ omnia admirabilem quandam ſtructuram acceperunt. Omnium mundi partium ea certè eſt viliſſima atque ſordidiſſima,quæ circum terram eſt,& eò tamen pertinere videtur mens à ſuperis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæſo quàm Platonis ſententiam confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Ariſtotelicum dogma, quod formam rei cœlitus demitti prodit? PH. Quænam obſecro, ea ſunt ſuperiora corpora, à quibus deductam mentẽ huc vſque pertinere ait? EV. Id cõtinuata patefacit oratione. Hæc ſuperiora cor-

Cap. 1. ad finem.

De vſu partium 17.

po-

pora qui viderit, confeſtim dignitatem pulchritudinémque " ſubſtantiæ corũ admirabitur, maximè quidem Solis, poſt- " ea vero Lunæ, deinde aſtrorum. In quibus quanto corpo- " ris ſubſtantia purior eſt, tanto decet mentẽ inhabitare me- " liorem & præſtantiorẽ ea quæ in terrenis eſt corporibus. Si " enim in luto, in ſorde, in limo, in ſtagnis, in plãtis & fructi- " bus, quum putreſcunt, animalia quædam gignuntur, eáque " mirabilem oſtendũt generantis ſplendorem, quid oportet " exiſtimare in ſuperioribus corporibus? Si eximia eſt mens " & intelligentia quæ in tantam ſordem accedit, quantam " exiſtimare oportet eſſe eius excellentiam in Sole, in Luna " & in pleríſque aſtrorum? Mihi certè hæc cogitanti, per am- " bientem non aërem mens quædam non parua porrigi & " extendi videtur. Hæc ſi quis libera ſolutáque mente circũ- " ſpiciet & contemplabitur, videns in tanta carnium humo- " rúmque colluuie inhabitantem tamen mentem vidẽs præ- " terea animalis cuiuſque compoſitionem & ſtructuram (o- " mnia enim ſpeciem & dignitatem præ ſe ferunt ſapientis " cõditoris) illius quæ in cœlis eſt mentis magnitudinem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuerſi na- turam ipſumque mundi animum deſignauit; cuius ſapien- tiam, iuſtitiam & prouidentiã paſſim admiratur & ſuſpicit. Nunc vero vt is ſupra naturam Deum ſtatuerit primum re- rum omnium conditorem, hinc deprehenditur quod ait, Deos olim ſtirpium animaliúmque ſemina in perpetuam motuum cõtinuationem idonea præparaſſe, vt nihil poſtea ipſi agerent. Hoc enim quid aliud eſt quàm Deum propriis ſeminibus generatim & per ſpecies eſſe diuiſum, cuius vir- tus per omnia commeet? Quod ſi eſt, quicquid matutina diſputatio confecit, id omne etiam Galenus aſſeuerat, ne- que aliud Plato, aliud Ariſtoteles, aliud Galenus principium cauſamque ſtatuit procreationis formarum. Placet hunc locum plenius tractare, & ſententias proferre, quibus Gale- nus conditorem hunc genitorémque rerum, non modo na- turam aut mentem, ſed ſumma animi agitatione & cõtem- platione. Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptum ſeruamus. Et mox, Non enim ſatis e- rat velle tales fieri: neque ſi creator lapidem repentè volue " rit hominem efficere, id in illius eſt poteſtate ſitũ. Hoc au- " tem eſt in quo à Moſis opinione tum noſtra tum Platonis & aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertra- ctauerunt, diſſidet. Nam illi ſatis eſt Deum ornare velle

Lib. 11. de vſu partium.

materiam, eam enim ſtatim vbi ille voluit, ornatam eſſe: omnia ſiquidem in eo poſita illíque parere exiſtimat, etiam ſi cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita ſentimus, ſed eſſe quædam dicimus quæ natura fieri non poſſint: & hæc omnino à Deo non attentari, ſed ex iis quæ fieri poſſunt id dũtaxat eligi quod eſt optimũ. Hæc Galenus, qui etſi non (vt Moſes) Deum ſolo arbitrio, ſolo verbo, ſolo nutu quæcunque vult illico perficere cenſet, eum tamen profitetur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & inſtitutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus ſui principium duxiſſe. Quod ipſum libro de Hippocratis Platoníſque placitis nono, luculentius his explicat: Quemad- » modum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam » de diuinis facere conuenit, ac corporis noſtri opificem ad- » mirari, quicunque tandem ſit Deorum. Si autem quod illum » non videmus, idcirco neque eſſe dicimus, iam non eodem » modo iudicamus, atque de artibus iudicari ſolet. deinde Ri- » diculum enim quamoptimè conſtructa naui aut domo aut » lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, ſed teme- » rè & fortuito facta eſſe. Et mox, Hippocrates quæ ſubſtantia ſit naturæ nos conformantis ac regentis, non eſt auſus pronuntiare, opificem noſtri cauſam, (vt omnibus mos eſt hominibus) naturam appellans. Verum efficientem noſtri » cauſam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum » ſuis filiis præcepiſſe, Vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipſo immortalis animæ ſubſtantia, addito autem quod naſci quodque interire poteſt. Hanc Platonis de conditore rectoréque Deo ſententiam minimum à Moſis arcanis diuerſam locis compluribus vt ſuam Galenus tutatur. Diuinam iis quum ſibi perſuaſiſſet eſſe formarum originem, conatus inſuper altius inueſtigare diuini cõditoris ſubſtantiam, mira rei obſcuritate quaſi tenebris offuſus diuturna ancipitique indagatione defeſſus, ita demum in medio curſu reſiſtẽs queritur. Quamobrẽ maximo dolore affectus mecum ipſe cœpi inueſtigare, an aliquam de ſtructura animalium validam rationem poſſem inueni- » re, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor » ingenuè) Philoſophos quibus ad hanc rẽ plus eſt vel inge- » nij vel facultatis, hortór vt in hanc quæſtionem ſedulo in- » cumbentes, ſi quid pro ſua ſapientia inuenerint, nobiſcum » [illegible] in

ἡ φύσις quid Hippocr.

Lib. de fœtus format.

id velint ſine inuidia communicare. Et paulò pòſt : Cæte- “
rùm quum nullam inueniam opinionẽ cum ſcientiæ certi- “
tudine demonſtratam , fateor me de ſubſtantia animæ du- “
bitare , nec probabile quicquam de ea quod aſſeram habe- “
re: quin & de fœtuum fictrice cauſa nihilo plus certi me ha- “
bere fateor. Paulò poſt : Tantum igitur hoc de cauſa ani-
malium formatrice pronuntiare me poſſe confido , quod
& ars & ſapientia in ea ſit maxima. Quamobrem facto iam *Lib. 15.*
periculo , cæteros admonet ne in eandem inquiſitionem *De vſu*
penitus incumbant. Hæc (inquit) Creator noſter talia fieri *part.*
voluit. Quæ autem facta iam ſunt, neque tentes, neque au-
deas quærere quemadmodũ facta ſunt. Quæ enim facta eſſe “
ignorabas, niſi ab anatome edoctus fuiſſes, qualiter meritò “
audes quærere qua ratione facta ſint? Satis ergo tibi ſit no- “
uiſſe vnamquamque particulam pro rerum commoditate “
& vſu conſtructam fuiſſe. Si vero præterea conaberis quo “
pacto ita facta ſit inquirere, palam fiet, nec tuam imbecilli- “
tatem, nec opificis illius ſentire potentiam. Quanquam igi- “
tur certa demonſtratione conſtat eum qui nos procreauit *Lib. 9. De*
opificem diuinum eſſe , quæ tamen illius ſit ſubſtantia, aut *pl. &c.*
quomodo nos effecerit, nulla poſſumus intelligentia & ra- *Hipp. &c.*
tione comprehendere. Illud (inquit) nos ſcire conuenit non “
eſſe ſimilem ſpeciem demonſtrationis , qua nos iuxta pro- “
uidentiam cuiuſdam Dei aut Deorum compoſitos eſſe , & “
qua opificis noſtri aut animi ſubſtantiam cognoſcamus. “
BR. Multa mihi nondum animaduerſa, ex varijs abditiori- “
búſque locis eruis , quibus poſſis ruinoſam philoſophiam
erigere ac inſtaurare. EV. His locis non proximam cuiuſque
animantis procreatricem cauſam, ſed primam illam & præ-
ſtantiſſimam, quæ verè efficiens & conformatrix eſt, Gale-
nus inueſtigat. Proxima quæ dicitur, neque ſimpliciter ma-
teriam, neque formam confert, ſed duntaxat præparatione
quadam & commodarum rerum procuratione materiam
inſtruit, cuius beneficio idonea fit & conueniens excipien-
dæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodque aliud
ſui generis procreare perhibemus: materiam vero quo fa-
cto ſimpliciter efficiat , quæ neque ortus , neque interitus
mutationi ſubjicitur? BR. At ſaltem ſpeciem ſummamque
perfectionem addet. EVD. Mas qui iam ſemen in fœminæ
vterum emiſerit , quum reliquo geſtationis tempore lon-
gius abſceſſerit, intercluſo vteri ore , quid quæſo poſſit ad
fœtus conformationem formæque immiſſionem confer-

te? BR. Si nihil mas, at certè fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamenta ducit formámque fingit, quod (vt ait Plinius, & tu quoque ab illo iampridem recepiſti) imago ſub ipſo conceptus tempore hauſta, in ipſo fœtu eluceſcat: Si quid fœmina inter concipiendum vehementius & auidius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre, doctum expertumque mulierçularum genus teſtatur. Tanta vi in pleriſque pollet ea facultas animi quæ cogitatione fingit, vt vna poſſit iuſta videri conformationis cauſa. EV. Ea certè poteſt tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & ſigna quædam & quaſi inuſta imprimere. Cæterùm totius formæ ſubſtantiam, aut vniuerſam corporis conformationem, nulla poteſt animi quantumvis fixa atque intenta in aliquam rem cogitatio præſtare. Quæ enim tam acris & tam vehemens eſt rerum cogitatio, quæ viſa tam altè inſculpta ſunt in animo atque impreſſa, vt poſſint ſexus ſpeciem mutare? Optarent quidem mulieres id ſibi priuilegium ferri, eſſeque in ſua poteſtate ſitum, vt quoties marem comprehenderent, eundem etiam gignerent. Sed quæ conceperit, ſi fortè procerum quempiam & liberali ſpecie virum, ſi mancum, ſi claudum, ſi canino capite, ſi caudatum, ſi exſecto naſo, aut ſine inteſtinis, acri intentoque animo intuebitur; taléмne obſecro oportet illius fœtum euadere? Dum porrò fœtus partes ſingulæ finguntur, eáſne mulier ſigillatim animo & cogitatione luſtrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo ſenſim pullus coagmentatur, gallináne incubans, in partes ſingulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itáne neceſſarium fuerit non modò mulieres, ſed & omnes tum auium tum reliquorum animantium fœminas, gnaras eſſe & peritas anatomes, & nouiſſe quo quæque pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira eſt vt hoc exiſtimet. Ergo tametſi ea vis animi quæ fingit, notis quibuſdam variare ac velut diſtinguere fœtus colorem aut formam poteſt, nequaquam tamen poteſt eas conformare: neque id in parentibus eſt poſitum, vt qualem velint fœtum edant, ſed id diuinitùs accipi conſentaneum eſt. BR. Quòd homo hominem, & equus equum, & cæterorum vnumquodque ſui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuerſam ſpeciem tranſitus ſit: id ſanè conficere videtur genitori vim ineſſe conformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potiùs quàm equum aut aſinum procrearet? EV. Eò arbitror quod ab homine data mate-

ria,

ria,non equo ſed homini formando conueniens ſit & apparata : ad quam qúum efficiens cauſa extrinſecùs appulit, ſeſe ad illius naturam accomodat , omnémque eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autē diſputatio cōfecit, animal quod ſemen ad procreandum iecit , omnem illius præparationem,nō autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare , philoſophicam eam diſputationem repete,cum qua vires tuas ſi voles periclitaberis. Medicam nunc ſuſcepi,in qua ſatis videbor præſtitiſſe , ſi planū fecero Galenum diuinas illas cœleſtéſq. cauſas in omnem artis partem quodāmodo admiſiſſe , quod eſt huius loci ac temporis inſtitutū. BR. Perge igitur viam tenere quam ingreſſus es,& ordine quamoptimo ſingula perſequere.

Animam noſtram non ab elementis ortam,Galeni decreto. CAP. IIII.

EVDOXVS.

PROXIMVM his videtur vt quid præſtantiæ tum anima tum eius facultates acceperint , ediſſeramus. Ac primùm quidē æſtimatione dignū eſt quid de animæ eſſentia Galenus ſtatuerit. Libro de placiti Hippocratis & Platonis ſeptimo,eam ipſam ita inueſtigat : At ſi de animæ eſſentia definitum quid dici oportet , de duobus alterum fateri neceſſe eſt,aut velut ſplendidum quoddam & æthereum corpus ipſam eſſe , quò vel inuiti cùm Stoïci tum Ariſtoteles quadam conſequentia ducuntur : aut eſſe ipſam quidem corporis expertem ſubſtantiam , primum tamen ipſius vehiculum eſſe hoc ipſum corpus,cuius interiectu cum cæteris commercium habeat corporibus. Hæc ille,qui nō multò antè rem totam certiùs expreſſerat. Ex his igitur quę apparent,cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri ſpiritum, duorum alterum, ſi quidem corpore caret anima , primum eſſe ipſum eius,vt ſic dicam, domicilium : ſi verò habet illum ipſum ſpiritum , animam eſſe. Sed cum ventriculis illis confractis , paulò pòſt rurſum ſentiat rurſumq. moueatur animal, dici non poteſt illam eſſe ſpiritū. Satius eſt igitur arbitrari,in ipſo quidem cerebri corpore animam habitare,quali tandem cumque ſit ſubſtantia , non enim id iam quæritur , primum verò ipſius inſtrumētum, ad omnes animantis cùm ſenſus tum voluntarios motus,illum eſſe ſpiritum. Proindéque eo diſſipato , dum nouus denuò collectus ſit,non quidem vita,ſed ſenſu tantùm ac motu priuari ani-

mal. Quòd ſi ille fuiſſet ipſa animæ ſubſtantia, eo profectò diſſipato, animal ſtatim ipſum ſimul interiiſſet. Deinde ait: Itaque arteriarũ ſpiritus vitalis & eſt & appellatur, animalis autem in cerebro conſiſtit, nõ tanquam animæ ſubſtantia, ſed quaſi organum primarium ipſius in cerebro habitantis, qualiſcunque ea ſit ſubſtantiæ. Mox rurſum: Quod autem animalis ſpiritus neque ſubſtantia ſit animæ, neque eius domicilium, ſed duntaxat inſtrumentum primariũ, inde didicimus, quod ipſo per vulnera euacuato, ſtatim veluti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiſcit. His palàm aſſeuerat animam noſtram præſtantiorem ſimplicioremque ſpiritu eſſe, eamque peculiarem ſubſtantiam habere, quæ ſimplex eſt & vniuſmodi. BR. At ea ſubſtantia corporeáne eſt an incorporea. EV. Simplicem hanc & corporis expertem eſſe, conſentaneum & conſequens eſt iis, quæ iam aſſumpta ſunt. Si enim anima præſtãtior eſt ſpiritu, & ſpiritus corporum præſtantiſſimus eſt, neceſſum eſt eam corpore carere. BRVT. Ea fortaſſe naturalis eſt calor. Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur autem hæc ratio de principiis Hippocratis, neque pro corporis noſtri elementis ponemus corpuſcula quædam & poros, neque ſtatuemus calorem, è motu aut attritione quadam & colliſione ſuſcitari: ſed corpus quidem totum confluxile & conſpirabile, calorem verò non aſcitum aut aliunde quæſitum, neque genito iam animali ortum, ſed inſitum & qui ab ipſo ſtatim principio extiterit. Nec ſanè aliud eſt vel natura vel anima, quàm is ipſe calor, quẽ ſi eſſe ſubſtantiam per ſe mobilem ſemperque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. EV. Verum, ſed excutiamus ſingula. Quum naturalem calorem illam eſſe dicis, túne qualitatem duntaxat, an etiam caloris ſubſtantiam comprehendis? BR. Subſtantiam ſanè: non enim animam qualitatem eſſe duco. EV. At caloris ea ſubſtantia ſpiritus eſt, non is quidem qui è principibus partibus emanat, ſed qui partibus ſingulis innatus eſt & inſitus. Quocirca eódem reuolueris vnde iam te ſubduxeras: ac neceſſariò concedes animam ſpiritum eſſe. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea ſubſtantia quæ noſtri adminiſtrationem gerit, quocumq; eam nomine deſignes, ſimplex eſt, incorporea & immortalis, non Galeno ſoli, verum etiam Hippocrati, qui tum de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à phaſicis illis elementis ad ſubtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc ſententiam

protulit.

protulit: Communibus equidem ſententiis & opinionibus tum eorum qui priùs fuerunt, tum meis hactenus vſus ſum: nam neceſſe fuit quum de medica arte tractaremus, principium commune plurimorum ſentẽtiis & opinionibus proponere. De cœleſtibus autem rebus & ſublimibus, mihi nihil dicendũ videtur, niſi quatenus homines animaliáq; cæterá quæ in terris degunt & gignuntur, principium inde & originem habent: quódque anima de cœlo eſt. His Hippocrates animæ cœleſtem facit originem: illius verò ſubſtantiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò ſententiam meam patefaciam. Profectò mihi videtur id quod calidum calorêmve dicimus, quiddam non mortale eſſe. His plura non addam: arctius enim quàm iſtis ſententiis adſtringi ratio non poteſt. BR. Eſto certè illis adductus & quaſi ſatiatus: adde ſi videtur, qua ratione ſimplex & immortalis, hoc caduco corpore coërcita omnia gerat. EVD. Id ex alia Galeni oratione coniicio, quam hunc in modum vertimus: Nam & animam noſtram, alij corporis expertem eſſe rentur, alij ſpiritum eſſe, alij ne eſſe quidem illius propriam vllam ſubſtantiam, ſed proprietatem ſubſtantiæ corporis earumque rerum facultatem habere, quas natura facere poteſt. In his igitur ego medium quendam ordinem teneo. BR. Quem hunc quæſo medium appellat ordinem? EV. Quòd anima neque ſola proprietas ſit ſubſtantię corporis ex elementorum orta qualitatibus, neque ſimpliciter ſubſtantia ſit incorporea, quæ per ſe conſiſtens nullo corporis egeat ſubſidio. At ſic ea medio ordine poſita eſt, vt incorporea quæ ſit, corporis tamen commodis inſeruiat, neque poſſit citra bonam conuenientémque eius temperiem integras functiones obire. Quandiu enim corporis eſt conſtricta vinculis (nihil enim ſupra hæc Galenus inueſtigat) illius ornatu bonáque conſtitutione indiget. Hæc mea interpretatio illius ſententia corroboratur: Illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit, ipſam eorũ naturis inſeruire, quæ ſunt (vt dixi) ex certa elementorum temperatione prognatæ: neque quod ad artem medicam pertinet, quicquam mihi officere puto, quòd ignoro quemadmodũ immittantur, aut ab aliis in alia corpora concedant animi, Græcè id ἐμψύχωσις & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneum id eſſe corpus, quod animam recepturum eſt, & ſi ſui temperamenti magnam ipſum mutationem ſubeat, ex eo ſtatim animam

Lib. de carnibus.

» ipſam emigrare. Ex his planum facit animam quàm ſimpli-
» cem & corporis expertem dixerat corporis legibus & natura teneri. PHIL. Quid illa quæſo deſignant, anima in corpora commigrat, aut protinus emigrat? Nónne quòd animæ propria ſit ſubſtantia, quæ per ſe ſine corpore conſiſtat? quod ſi eſt, illā apertè renuntiat immortalem eſſe & indiſſolubilem. BVD. Rectè tu quidem colligis, quamquam vix au-
» det Galenus in id cōſequens incidere, quod eodem loco ſe
» prorſus ignorare profitetur. De anima porrò (inquit) an im-
» mortalis ipſa, cum ſubſtantiis corporis confuſa, animalia
» gubernet, certò equidē me ſcire non profiteor, ſicuti neque an ipſius vlla ſit per ſe ſubſtantia. BR. Vndique mihi ſalebrę ſunt. Ego quippe ex aſſumptionibus illis concludendū potius fuiſſe exiſtimē, animam noſtram mortalem eſſe, neque poſſe illam per ſe ſolitariamque conſiſtere. Si enim nec epotum venenum, nec malos corporis affectus ſuſtinet, ſed ab illis emigrare cogitur: ab illis ſanè perpetitur aliquid: iam ſi patitur, vinci tandem poteſt & occumbere, quum neque grauior aliqua cauſa premet. Item, ſi quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddam illi communionis & ſocietatis cum corpore intercedit: quocirca nec expers eſt corporis nec immortalis. BV. Hęc malè colligis. Nihil enim quicquam perpetitur anima: verumtamen ea quorum quaſi vinculorum nexu, ſocietate quadam cum corpore cohæret, affici poſſunt: ſunt autem innatum calidū & inſitus ſpiritus, quæ quum extremo corporis vitio diſſoluuntur, illa libera & expedita neceſſariò de corpore decedit. BRVT. Sed aliud iam vrget acrius. Si enim corpus inſtrumentum eſt animæ, quo ea ad obeundas functiones indiget, nihil illa quicquam ſolitaria & à corpore ſeiuncta poſſit efficere. Atqui ridiculum eſt & abſurdum otioſam & inertem animā eſſe, vt quam efficientem cauſam eſſe definiuimus: non igitur poteſt ſolitaria cōſiſtere. Quòd ſi à corpore ſeiungi nequeat, neque ipſa per ſe conſiſtat, planè mortalis erit vnà cum corpore: ſi mortalis, corporis quoque & elementorum particeps eſt; non autem diuina. Hæc ſanè illius ſubſtantiam & naturam ratiocinatione inueſtiganti, mortalem & corpoream eſſe demonſtrant, qualem & Galenum ſtatuiſſe credibile eſt. BVD. Offendis in ipſo ſtatim limine. Non enim anima ſic eſt obligata corpori, vt aſſidua illius ope indigeat: ſed quæ Dei ad naturam ad ipſumque mundum, eadem eſt & humanæ mentis ad corpus ratio. Neutrius

cuius

enim ſubſtantia corpori cui regendo præeſt obſtringitur, aut vllo modo ſubiecta eſt: ſed præter eas functiones quas Deus per naturam, mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quaſdam præſtantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget opera, quo vt inſtrumento vtatur, ſed per ſe ſolaque rationem init ac intelligit. BR, At læſo tamen cerebro animaduertimus mentem omnemque animæ vim perturbari, omnémque actionem impediri: eo autem bene valente, ſanas eſſe & conſtantes animæ vires. Ex quo intelligitur, hanc, quandiu eſt immerſa concreto corpori, illi quodammodo inſeruire, eoque apto egere & idoneo. SVD. Eget ſanè, non vt inſtrumento, ſed vt proprio domicilio. BRV, Quomodo? SVD. Vt artifex qui integra eſt valetudine, ſed domicilio coercetur, ſi quod opus rectè effecturus eſt, non ſolùm conuenienti aptoque inſtrumento inſtructus ſit, ſed etiam domicilium lumine colluſtretur, nec obſcurum nec tenebricoſum ſit oportet; ita ſanè ſtatuo animam, dum corporis eſt irretita compagibus, non corporis tanquam inſtrumenti, ſed tanquam domicilij bona conſtitutione ad ratiocinandum & ad intelligendum indigere. Hoc ſi deſit, vel nihil, vel vitioſè aget, vel fortaſſe emigrare cogetur. Vt autem omnis ambigendi occaſio deſit, audi quæſo quid libro de vteri conceptu diuinè pronunciet: Anima eſt vniuerſitatis animæ defluxus è cælica regione deſcendens, ſcientiæ capax, quæ ſemper ad ſibi ſimilem viam cognatamque ſubſtantiam adſpirans, terreſtribus relictis omnium ſuprema petit, cœlicæ diuinitatis particeps, ſuper cœleſtem locum ſæpius contemplans, vna omnium rerum moderatori aſſiſtit. Iſthæc dilucidè commonſtrant, Galeni ſententiam nihilo à Platonis & Ariſtotelis dogmate deſciuiſſe: ſed ſumma illos conſenſione animam noſtram ſimplicem, incorpoream & immortalem ſanxiſſe. BR. Caue ne Galenum iis concordem reddas, à quibus palàm voluit diſſidere. Conſtat enim illum, libro de animi motibus, Platonis de animæ immortalitate ſententiam multifariam exagitare, ac modeſtius inſectari: tametſi & hanc, & vim quæ nos conformauit, incorpoream, planéque diuinam & ſapientiſſimam eſſe alicubi confirmat.

Quid animæ facultas Galeno. CAP. V.

BRVTVS.

HIs tamen miſſis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum ſubſtantia ſit dilucidè commonſtrés. EVD. Quoniam omnes hæ mortales ſunt & caducæ, maior eſt controuerſia, ſintne diuinitatis quoque participes. PH. Priuſquam in hanc diſputationem deſcendatis, lubens ſanè audiam quid facultatis nòmine veteres complexi ſint: quandoquidem admodum dubiam & incertam eſſe video hac de re ſententiam, quod & Galenus ſanè exiſtimauit. Qui verò naturalem contemplationem tractarunt, aliud alij ſibi perſuaſerunt. Hi namque incorporeas quaſdam facultates corporibus ineſſe confirmant: illi contrà, corporea ipſa operari pro ſua cuiuſque natura, quæ ex quatuor elementorum temperamento conflata ſit. Cæterùm quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: ſi quid Eudoxe aliud occurrit quod dubitationem patefaciat & illuſtret, id nobis ob oculos expone. EVD. Rem inueſtigas mi Philiatre, cognitu in primis neceſſariam, quam in ſuis monimentis Galenus occultam & inuolutam reliquit. BR. Hic mihi videmini rem minimè dubiam, interrogando dubiam facere. In promptu ſiquidem eſt, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientem rei cuiuſque cauſam, quæcunque tandem ea ſit. Nam libro de Plenitudine, facultatem appellat cauſam effectricem, nihilque putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν dicas: vnde liquet facultatem actionis cauſam fore. Et libro de facultatũ ſubſtantia. Verùm quoniam quæ ſit operũ horũ cauſa parum conſtat, facultatem appellauimus effectricem. En vobis locus extat libro de cauſis pulſuum primo, vbi pulſationis quæ in arteriis fit cauſam inueſtigans ſcribit hunc in modum, Quæ ſit illa cauſa haud procliue id inuentu eſt: alius enim innatum calorem eſſe cenſet, alius naturæ robur, alius temperamenti quandam proprietatem, alius totam corporis conſtructionem, alius ſolum ſpiritum, alius horum quædam, alius omnia ſimul. Iam verò ſunt qui facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum iis quæ diximus inſtrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibuſdam, aut certè vno aliquo. Hanc igitur pulſus cientem cauſam, quæcunque ſit: etiam ſi eius ignoramus ſubſtantiam, quia pulſus tamen efficere poteſt, facultatem ipſam appellauimus, quemadmodum & alia opinor omnis facultas ab eo appellari ſolet, quod ipſa facere poteſt. Nam cuius rei ſit facultas, & ipſius etiam facultatis notionem (vt quæ ſit comparationi relationique ſubiecta) ita

Lib. De facult. ſubſt.

ita demum concipimus: quum ad aliud quiddam animum retulimus: ideoque ſic eam appellamus, quum eius ignoramus ſubſtantiam. Hic ſanè locus facultatis nomine efficientem cauſam intelligit, non eam quidem ſimpliciter, ſed qua ratione in hunc illumve effectum ſe comparat atque refert. Hanc vero comparationem relationémve alia ſententia hunc in modum explicat: Hoc autem multi ſtatim ſapientes perturbantur, quod deprauatā habent de facultate notionem. Nam perinde ac ſi qua res in ſubſtantiis habitet, vt nos in ędibus, ita mihi de facultatibus videntur exiſtimare, non intelligentes omnium rerum quæ fiunt, efficientem quandam eſſe cauſam, quæ conſideretur ſecundum comparationem & reſpectum ad aliquid: atq; eius cauſæ, vt certæ cuiuſdam rei, propria eſt quædam & per ſe appellatio, ſed pro habitu quem cum ea re quæ ab ipſa fit habet, eius quæ fit rei eſt facultas, vt quot ſunt cuiuſque rei actiones, tot & illius eſſe facultates dicamus. Vt aloën purgandi facultatem habere, & ſtomachi roborandi, & recentia vulnera glutinandi, & vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exiccandi, non quod horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim eſt quæ ea facit omnia, quæ quoniam facere poteſt, totidem facultates habere dicitur, quot res facit. Itaque aloën purgare poſſe dicimus, & ſtomachum roborare, & vulnera glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos ſiccare, quaſi nihil interſit aloën purgare poſſe dicamus, an purgandi facultatem habere. Item & humentes oculos ſiccare poſſe, idem ſignificat atque facultatem habere de ſiccandorum oculorum, Ad eundem modum, quum ratiocinatricem animam, cuius eſt in cerebro ſedes, per ſenſus ſentire poſſe dicimus, & ex rebus ſenſu perceptis ipſam per ſe meminiſſe, & tum conſequentiam, tum pugnam rerum videre, & tum diſſolutionem, tum compoſitionem, non aliud ſignificamus, quàm ſi comprehenſim dixiſſemus, ratiocinatricem animam multas habere facultates, ſenſum, memoriam, intelligentiam, & de reliquis vnamquamque. Et quoniā nō ſentire tātum ipſam poſſe dicimus, ſed & ſpeciatim videre, audire, olfacere, guſtare, tangere, ipſam rurſum facultates habere dicimus videndi, olfaciendi, audiendi, guſtandi, tangendi. Iſtis quidem Galenus perſpicuè decernit facultatem non propriā eſſe rei ſubſtantiam, ſed efficientis cauſæ comparationem, & vt dicere ſolent, relatio-

nem ad hunc illumve effectum. Quam hic paſſim ſe igno-
Aph. 34. & 2. rare fatetur facultatum ſubſtantiam, alio tamen loco af-
firmat non aliud quàm temperamenti proprietatem eſſe,
" quo nomine naturam paſſim appellat, tum in Aphoriſ-
" mis, tum in libro de natura humana. Libro de præſagi-
" tione ex pulſibus, de illa hunc in modum ſcribit: faculta-
" tis ſubſtantia in ſingularum partium poſita commodo
" temperamento eſt. Nam tum demum ſuum quæque mu-
" nus obit ſtrenuè, vbi ſit temperatiſſima: contrà malè fun-
" gitur, ſi intemperata eſt. Et libro ſecundo, Nihil in illis
" commentariis attulimus de facultatis eſſentia: neque enim
" prius hoc decretum, quàm vndique reperiſſem conſtans,
" pronunciare fui auſus: nunc vero ad eſſentiam facultatum
" adducti ſumus, nihil eſſe præter qualitatem temperamen-
" ti. Libro autem de Plenitudine hanc rem totam lucidius
" definiuit. Ego vero aliam eſſe arteriarum facultatem à
" neruorum & venarum facultate, docui in libris de Hip-
" pocratis & Platonis decretis, in iiſdémque illud etiam, ar-
" teriarum facultatem è corde velut è fonte quodam ma-
" nare: neruorum è cerebro: venarum ex iecore. In libro
" autem de Elementis ſecundum Hippocratis ſententiam,
" oſtendi ſubſtantiam quæ generari quæque interire poteſt,
" per ſe totam immutari, dum quatuor qualitatum vi vel
" incaleſcit vel frigeſcit, vel humeſcit, vel ſicceſcit, eſſéque
ſuam cuiuſque corporis ſubſtantiam in iſtorum quatuor,
calidi inquam, frigidi, humidi, ſiccíque temperatione ſi-
tam, ideoque gubernantium quodque corpus facultatum
ſubſtantiam, illam eſſe temperationis proprietatem. Hæc
ſunt quibus de facultatum ſubſtantia nihil dicere potuit
apertius. EVDO. Magnum quiddam tibi perſuades attu-
liſſe, atque his omnem facultatum ſubſtantiam deſignaſ-
ſe, parum opinor intelligens quid proprietatis appella-
tione notet. Ea ſubſtantia non eſt, ſed qualitas intima
efficienti cauſæ: neque igitur ipſa facultatum eſſentia, ſub-
ſtantia ſimpliciter eſt, ſed qualitas quemadmodum & ea
quam coloris eſſentiam veteres vſu appellare ſolent, non
ſubſtantia, ſed ſimpliciter qualitas eſt. Quid autem de fa-
cultate verè ac ſincerè Galeno ſit viſum relictis ambagi-
" bus, hæc vna ſententia commonſtrat: Non quidem ſub-
" ſtantias in ſuas facultates diuidi exiſtimamus ſed vnam,
" quamque ſimplicem indiuiduámque ſubſtantiam, ſuis fa-
" cultatibus omnia efficere. Non ſimpliciter & abſolutè
ſub-

ſubſtantiam dicimus facultatem habere, ſed interim adjici ſolet vrendi aut refrigerandi, aut ſiccandi,aut madefaciendi:interim fingendi, ratiocinandi, aut mouendi ſeipſam,aut aliud eiuſmodi, quæ in participe rationis anima percipimus: hæc anima quum vna ſit multas tamen habet facultates quas omnes alio opere enumeraui. Quæcunque igitur cauſa res efficiet varias, tot ea nimirum facultates obtinebit quot res faciet,non quod ſimplex ea in facultates quodammodo diſtributa ſit, ſed quod quibuſdam rationibus ad ea quæ facit variè ſegerat. BR. Id igitur perinde erit ac ſi quis vnus ſit,& pater & auunculus & auus,quod ratione reſpectuq́;diuerſo ſit. BV. Hac ſimilitudine nō poſſis rem perfectè exprimere: nam quod facultate præditum dicimus,id certe proprietatem quandā & qualitatem in ſe obtinet:qui autem vel pater vel auus eſt effectus,nihil in ſe magis quàm antè habet. Decedente filio licèt tum pater nō ſit,nil tamen is in ſe mutationis accepit:at rei facultas perire nequit re ipſa non mutata. PH. Multa quidem hic dicuntur à vobis, quibus obruor potius quàm docear, ex quibus ſanè nondū mihi planè cōſtat quid ſit facultas. Id tu verbis & iuſta atque explicata oratione quid ſit expone, & ſitne quippiam à ſubiecta re diuerſum. BV. Volo equidem: Ariſtoteli agendi poteſtas eſt nūc ipſa efficientis cauſæ ſubſtātia,nunc aliquid cauſæ penitus inſidens, quod illa tanquam principium quoddam ad agendum adhibet, id ſiue poteſtatem,ſiue facultatem, ſiue virtutem atque vim appellare velis minimum refert. Prior horum nominum ſignificatus rarior eſt,poſteriorem crebrius authores vſurpant dum paſſim aiunt,vim,facultatem ac poteſtatem agendi rei cuipiam ineſſe, tanquam ea quippiam ſit à ſubiecta re diuerſum. Ei igitur inſidet,ac intimè & penitus,vix vt vnquā diſiungi ſepararique poſſit. Quod autem intima eſſet & ingenita, idcirco inſitam rei proprietatem dixerunt: quam Themiſtio definire placet quippiam eſſe,quod rei ſubſtantia ex ſe profert,& tanquam de ſinu ſuo promit. Non id quidem vlla eſt ſubſtantiæ portio,ſed intimum quiddam & ingenitum ab illa dimanans. PH. Nondum planè aſſequor ne cogitatione quidē,quo pacto rei vis atque ſubſtantia inter ſe diſtent, ſintq́; diuerſæ:dic ſi lubet planius. BV. Vis & facultas imminui augerive poteſt, nonnunquam vero quaſi impedita teneri:ſubſtantia nulla ratione vel intendi vel remitti poteſt. Hoc declarant inueterata medicamenta,quorum vires pror-

ſus infirmæ & quaſi eneruatæ iacent, forma vero ſuáq; ipſorum ſubſtantia integra etiamnum manet. Hos virium facultatumque ordines Galenus roboris infirmitatiſque gradibus definit. Etenim vis & facultas, ad functionẽ interim melius, interim deterius eſt comparata: vnde modo præclarius, modo deterius functionem adminiſtrat. Ea (inquit) præſtantior ad functionem conſtitutio facultatis, virtus eſt & robur: deterior infirmitas atque vitioſitas. Lapis Heraclius allio perũctus imbecillius adeo redditur, vix vt tenuiſſimum ferri fragmentum alliciat, eius tamen forma temperamentumque permanet. Huius vis & facultas foras emittitur ac tranſilit, dum procul remotum deſiunctumq; ferrum attrahit: at ſpecies atq; ſubſtantia immota ſuis ſe tota limitibus continet. Ex quo intelligitur quantum ab efficiente cauſa vis illius facultáſque diſtet, vtque robur & infirmitas quidã ſint facultatis ordines. PH. Quid igitur? Tunc dices omnes qui de re medica vel diſſerũt vel quotidie diſputant vitioſe loqui, dum aiunt facultatem attrahentem, quicquid in alimento vtile eſt allicere, expultricem aliena depellere, concoquentem cibum conficere, vti & quartam continere? Hi profecto vnamquamque facultatem quaſi efficientem cauſam proferunt, auditorumque ſenſibus illas obiectant tanquã ſecretas ſubſtantias. Qua in re id etiam ſequuti videntur quod Auerrhois ait, ipſas facultates animas tum eſſe tum appellari. EV. Quid Auerrhoidi hac de re ſtatutum ſit, nec laboro, nec mea refert. Sed tamen ipſa rerum affinitas atque coniunctio efficit, vt pleríque vim & facultatem eſſe ſtatuant efficientem cauſam, qui nihil maius aut præſtantius inueſtigantes, effectum omnem facultati attribuant: quod & Galeno frequens eſſe ſolet. Quando (inquit) efficientis cauſæ eſſentia incognita nobis ſit, eam facultatis nomine appellamus. Qui ſic vſu quodã & conſuetudine facultates agere pronuntiant, quanquam nec ſatis aptè nec propriè, dilucidè tamen planéque loquuntur: at magnam certè ambiguitatem & erroris occaſionem tollunt, lucémque rebus afferunt diſtinctione. Si Lucas peritus eſt canendi, pingendi, pulſandæ citharæ, vnus is multarum functionũ efficiens cauſa cenſetur, quippe qui vnus omnium vires facultatéſque obtineat. Atque quanquam facultas ipſa nihil per ſe poteſt efficere, vſu tamẽ dicimus citharœdum pulſare, cantorem canere, pictorem pingere: quum nec cantor nec citharœdus nec pictor ſubſtantia ſit, neque prima efficiendi

1. Collecta cap. 7.

ciendi

ciēdi cauſa, ſed Lucas. Sic res habet in natura, quæ vna principium & omnium functionum cauſa, omnia quidem efficit, at facultatibus vſa diuerſis. Quod igitur eſt ars parta artifici, id naturæ eſt vis & facultas: niſi quod hęc ingenita eſt, illa vſu & exercitatione conquiritur. BR. Hæc quū ita conſtitueris, quotnam ex Galeno putabis facultatum ſubſtantias nobis ineſſe? EVD. Tot nimirum quot efficientium cauſarum propriæ inſunt differentiæ. Galenus Platonis imitatione atque contemplatione tres animæ partes, ſubſtantia ſedibuſq. diſcluſit: tres itidem deſignabuntur omnium quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantiæ. Vnius eiuſdémq. ſubſtantiæ ſunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodum & animales ſunt ſentientis animæ tanquā proprietates BR. Equidem tres has partes animæ, omnium quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantias eſſe perſpicio. Has autem partes ſi mihi demonſtraris vti & animam totam diuinas eſſe, neque ab elementorum natura perfectas, grauibus ſeriiſque rebus ſatis feceris.

Trium partium animæ diuinam eſſe ſubſtantiam, ex Galeni ſententia. CAP. VI.

EVDOXVS.

PARTIVM animæ quæ locis ſedibuſque diſcluſæ ſunt, eam duntaxat quæ rationis eſt particeps, immortalem ac ſempiternam haberi, cæteras autem mortales & caducas, omnes quidem aſſeueranter pronuntiant: quæ qua ratione vnam eandémque ſimplicem animam efficiant, plenius alio explicauimus opere. BR. His non immoror, ſed quid illæ diuinitatis habeant expecto. EV. Principis animæ quæ ratiocinatur ſimplicem diuinámque eſſe ſubſtātiam, ne Galenus quidē inficiabitur, etſi quādoq. id videtur in dubitationem traxiſſe. BRVT. Huic iam nec repugno nec obſiſto: ſed quid aliis mortalibus ineſſe poteſt diuinitatis? EV. Animal vnumquodq. diuinitus eſt conformatum, & quæ id vis effinxit, Galeno prorſus eſt diuina. BR. Id agnoſco. EV. Atqui quæcunque fictum iam & conformatū corpus regit anima, eadé eſt quæ id effinxit, hæc igitur nō minus quàm illa diuinitatis eſt particeps. BR. Id vnde, & ex quo authore tibi aſſumis? EV. Ex Galeno, quo loco hunc in modū ſcribit: Quid autem in partium functionibus accidit, perſpicuitatis quidem gratia, vno aut altero exemplo concludemus. Deinde propoſitis exēplis de pueris & infantibus qui digitum vnumquemque porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè *Lib. de fœtus format.*

contorquent & conuoluunt in conuenientem figuram concinnæ vobis exprimendę, neq; tamen nouerunt quibus muſculis ad ſingulas motiones ſit opus, ſubiungit: Nam animal vnumquodque videmus ea ſe parte corporis tueri, qua præ cæteris plurimum valet: cornu enim petit vitulus etiam ante nata cornua, & equinus pullus calce, nondum ſatis firmis vngulis, ſic & catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc infirmos habet dentes, & auium genus omne volatum molitur, etſi per infirmitatem nondũ poteſt. Hæc enim videntur declarare, animam quæ partibus vtitur, ipſarum partium vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, non ab alio factis vteretur. Mox dein ait: Atq; hac quidem ratione in animantium corporibus illa anima quæ partes conformauit, adhuc videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc præſens adſit, ea quaque parte conuenienter vtatur: quę vero totum conſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſitis addit: Nam quum puellos videamus ſonantes, quicquid iubentur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma, quũ nec intelligant à quibus muſculis lingua ſic moueatur, vt eam vocem conuenienter ſonare poſſit, multoque minus iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe partibus etiamnum permaneat, vel ſic eas partes fecerit, vt animalia ſint gnara voluntatis eius qui noſtræ animæ principatum tenet. Quum autem huius cõſequens eſſe videam, aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias quæ in ſingulis partibus, aut certè vnam omnino quæ communiter omnia diſpenſet, magna profectò circunuenior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil quod conſiſtere poſſit mihi in mentem veniat, tantum abeſt vt certam habeam cognitionem. Nam & quum audio philoſophos quoſdam dicentes, materiã ab æterno animatam, defixis in ideas oculis ipſam ſe perfectè exornare, tum vel multo magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ nos tùm formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus. Sic enim legitur, ὅτι καὶ μᾶλλον ἐικὸς, μίαν εἶναι δεῖν ψυχὴν, τήν τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων. In cuius ſententiæ confirmationem ſupra dixerat, καὶ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἔτι διαμένειν, ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια. οὐ γὰρ δὴ τὸ χρῆσθαι μὲν ἑκάστῳ προσηκόντως τὴν νῦν οὖσαν, οἴχεσθαι δὲ τὴν κατασκευάσασαν, Eam verò opinionẽ, quę animalia quędam ponebat particulas noſtras,

primum

primùm confirmaſſe, atque deinceps in illis omni vitæ tempore permanere: quæ quia voluntatem principalis animæ cognoſcerent, illius imperium ſequebantur: paulò antè his exploſerat: Sed & hoc à diligentioribus medicis quęſitum eſt, & quum quidam diceret; muſculum quemque non ſecus atque animal, voluntatem noſtram ſentire, atque attrahere & circumagere linguam, vt figuram ſortiatur ad illam vocem concinnè exprimendam accommodatam: cæteris omnibus id minime probabile viſum eſt. Itaque Galenus eam ſolam opinionem probat, quæ in ſingulis animalium particulis primam vim illam fictricem inſidere & permanere, illáſque ad ſuum opus excitare confirmat. Sed hîc te obteſtor & obſecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus noſtrum finxit, quicunque is fuerit (hunc autem cœleſtem mentem, nonnunquam & Deum eſſe profitetur) adhuc in conformatis particulis permanere & his ſingulis nũc vti nónne id ipſum eſt quod paſſim vulgauit Plato, Deum & opificem & rectricem noſtri cauſam eſſe? Quódque Ariſtoteles, Deum verè genitorem eſſe & conſeruatorem rerum omnium, quarum ipſe principium & finem mediúmque tenet? Nónne & quod ait Theophraſtus, diuinum quidem eſſe omnium principium, cuius beneficio & ſint & permaneant vniuerſa? Quòd etiam, ſed planius, Theodoritus: Deus creator naturæ, gubernator eſt eiuſdem, non enim quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. Omnium verò apertiſſimè Galenus, qui interpretationem ſubiiciens pleniorem, dixit eum qui corpus noſtrum finxit; adhuc in conformatis particulis permanere, híſque nunc ad proprias functiones vti. Itaque ſi aut Deus aut certè diuina erat vis illa noſtri cõformatrix, diuina etiã eſt ea quæ nos regit; & quæ functiones moderatur in nobis. BR. Hęc de mouente vi & facultate quæ in muſculis inſidet forſan aſſeruntur, quam tu diuinam eſſe poſſis contendere: cæterùm vim naturalem atque vitalem vnde conſtat eundem tenere dignitatis gradum? EVD. Quid eſt quod eas, obſecro, de ſtatu illo déque gradu deiiciat? nónne omnes æquè mortales ſunt & diſſolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ: Neque verò ſentientis animæ quàm iſtarum functiones vel preſtantiores ſunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, lien, renes, vtraque veſica; venę & arteriæ non minus, immò etiam amplius præ ſe ferunt adminiſtrationis quàm muſculi, & nerui. Quum enim ſuprà Galenus

mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis in omnes terræ partes ex ſuperioribus deduci commemoraret, & eam vnamquamque particulam, quemadmodum vtilitas exigit, conſtruxiſſe, non muſculos duntaxat aut neruos quorum vis motus ſenſusque ciet, ſed reliquas partes omnes, nullo diſcrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque ſi vis & natura quæ nos effinxit in muſculis atque neruis reſidet, cur non ſimiliter in cæteris conſedit? Et ne fortè hæc mea, eoque parum firma videantur, alium tibi locum profero ex libro de ſemine, vbi de partium
„ inſtauratione diſſerit his verbis, Nam carnoſa omnia è ſan-
„ guine orta ſunt, membranoſa è ſemine, ideoque ſi quan-
„ do corrupta fuerint illa ſanguinea, facilè denuò generan-
„ tur, largè enim ad id ſuppetit materia: ſed quæ conſtant ex
„ ſemine aut nunquam prorſus, aut rarò certè denuò gene-
„ rantur, etiamſi efficientem ſui cauſam habent, non ſecus at-
„ que integra. Mox verò rationem ſubiiciens cur effectrix
„ illa fictrixque cauſa in animantium particulis derelicta per-
„ maneat, ita ait, Neque enim natura animal deſeruit, neque
„ inſitarum virium ipſa oblita eſt: quas enim ab alio non ac-
„ cepit, ſed ab ipſo ſemine habuit, fieri non poteſt vt eas abjecerit. Naturam dicit effectricem illam cauſam, quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat, ab ea minimè diuerſam quæ animantia gubernat. Hoc nudè poſitum & infirmum, ſi voles ratione firmabo. Paris compoſitio, ſitus & figura, ad agendi commoditatem & vſum comparantur. Quamobrem natura & facultas quæ agit, & partes ad actiones ciet, eadem neceſſariò aut illas partes concinnè conformauit: aut ſi qua alia vis eas condidit, illa certè facultati agenti præparabat, ac velut inſeruiebat. Itaque agens hæc facultas (quę tanquam finis eſt optimus) illa formatrice præſtantior habetur. Hæc igitur ſi inter diuinas numeratur, multò certè magis agens illa dignior. BR. Inſtat ſanè ac vrget hæc ratio, & quò me cunque vertam perſequitur. Sed quando aliis atque aliis in animum incurrentibus, nouæ exoriuntur dubitationes, hæque rationes controuerſias non diſſoluunt tantùm, ſed & nouas plerum necſtunt, liceat mihi quæſo tecũ pauliſper veritatis ſtudio contendere rationũ tuarum ductu & auſpiciis. Si natura vires (vt paulò antè Galenus aiebat) à ſemine accepit, ipſa ſemen nõ eſt, non enim à ſeipſa diceretur vires aſſumere: ſed erit natura & diuerſum & poſterius quiddam ſemine, Rurſum ſi natura

à ſemine

à ſemine vires ſuas accepit, vt ſemen hoc terrenum de pa- *Lib. de*
rentibus fluxit, ita & quæ ab hoc profectæ ſunt vires: quare *fœtus for-*
neque cœleſtes erunt, neque diuinitatis participes. SV. Satiſ- *mat.*
facit hunc in modũ Galenus: Videtur ſiquidem rurſus quæ
corpus conformat anima, vtpote in ſemine contenta, à pa-
rentibus in fœtum peruenire. Cuius quidem ſubſtantia quę-
nam ſit, dicere non poſſum: quum à quibuſdam audiuerim
eam quum incorporea ſit, vt aiũt, ſimul cum ſemine ingre- *Lib. de v-*
di. Animæ ac naturæ ſubſtantiam aliorum exiſtimatione at- *ſu part.*
que iudicio, incorpoream eſſe ait, & in ſemine contineri. *De ſemi-*
Quanquam enim plerumque ſolet ſemen ſimpliciter natu- *ne.*
ram appellare, quandoque alterũ ortus noſtri principium, *De na-*
nonnunquam opificem fortiſſimum: tamen vbicunque ex- *tal. fa-*
quiſitiorem dicendi rationem inſtituit, nõ id quidem artifi- *Lib.*
cem, ſed in ſe artificem habere pronunciat. Vt quum ait: Si *ſemi-*
verò ex ſanguine conuerſo mutatoque ſingulas fieri parti-
culas dicamus, in ſemine artificem qui hæc facturus eſt, ſta-
tuere conuenit. Et alio eiuſdem libri loco: Conſtat ſimilitu-
dinem formæ cum vtroque parente, ei facultati quæ ineſt
in ſemine opifici atq. fingenti acceptam referri. Quum igi-
tur facultas agens ipſaque natura verè ſit in ſemine, quod
ſuprà dicebat naturam vires à ſemine accepiſſe, perinde eſt
ac ſi cũ ſemine dixiſſet: Simul enim (ait libro de fœtus for-
matione) ea facultas cum ſemine ingreditur, hæcque illa
tanquam conueniente materia ad formandum fœtum v-
tur. Ergo natura incorporea in ſemine cõcluſa, ab hoc haud
ſecus vires accipit, quàm artifex ab inſtrumento: nam reue-
ra eæ diuinitùs acceſſerunt. BR. Durum eſt profectò iis aſ-
ſueſcere, quæ ne per ſomnium quidem hactenus mihi vene-
rant in mentem. SV. Vſu aſſiduáq. meditatione ea tibi mol-
lienda erunt: quibus quum animum imbueris & inſtitueris,
mira te cognitionis ſuauitate & delectatione perfundent.
Ac ne noua tantoperè exiſtimes, vide vt familiaris tuus A-
uerrhoïs præter eas formas quæ à temperamento emerſe-
runt, alias inſtituat facultates nobis ineſſe, eáſque animas
vocitari. Quòd ſi hæ neque elementa ſunt, neque elemento-
rum participes, reſtat vt prorſum diuinæ ſint atq. cœleſtes.
BR. Ergo hanc Auerrhoïdis mentem eſſe perſpicio, planéq.
rei veritatem aſſequor. Ex quo mirari ſubit cur quum ſuprà
citatos Galeni locos toties verſarim, nunquam tamen eos
euoluerim, nec quid latentis veritatis includerent explica-
rim. Mens puto aut peruagatorum elementorum obſerua-

tione, aut communi vulgarique hominũ iudicio obtuebatur,à quo nõ promptum eſt citra nominis & gloriæ iacturam diſcedere. EV. Quam ſis conſecutus veritatem tene ac promulga : iniquum ſiquidem eſt in altiſſimis philoſophiæ quæſtionibus aliud ſentire,aliud dicere.

Humani corporis, vt omnium viuentium ſpiritus eſſe diuinos,ingenitúmque illis calorem diuinum. CAP. VII.

PHILIATROS.

SI de humanis ſpiritibus diſſerendum propenitis, optem mihi implicatam huius nominis rationem expediri. EV. Propria ſpiritus ſignificatio ventus eſt, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens ſit,mirabiliaque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam & ſimilitudine factum eſt vt ſpiritus nomen ad rem omnem quę ſub aſpectum non cadit trãſiret,ſiue corporea ea ſit ſiue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia, auræ tenui perſimilis,ſpiritus appellationem ſubeat. Eſt autem à corpore & humoribus quippiam diuerſum, quod Hippocrates τὸ ἐνορμῶν ceu inſitans nuncupauit, non à ſubſtantiæ tenuitate,ſed quòd eius vt vẽti magna vis ſit & incurſio. Qua igitur ratione iſtos ciet impetus,intelligitur affinitatem habere cum corpore : qua autem videri non poteſt, ad incorpoream ſubſtantiam accedere:ex quo fit, vt amborum medius ſit & vtriaſque particeps. Quæcunque ſubſtantia intelligitur corporis expers, noſtróſq. ſenſus effugiens,eas ſuas vires nobis caducíſque corporibus prouehente ſpiritu impartit. Itaque vt viuentis Dei & vniuerſæ naturæ,ſic & animæ ſuus eſt ſpiritus. Dei ſpiritus, occultam Dei maieſtatem poteſtatemque præferens,per omnia ſparſus permeat, vbique præſens omnia complectitur:hic animos habet in poteſtate,& eos quocunque vult adducere poteſt. Naturæ ſpiritus, is eſt quem omnes philoſophi iuxta ac poëtæ celebrant : quem Plato mundi animum, Galenus mentem huc ex ſuperioribus deductam appellauit : quem Ariſtoteles de mundo diſſerens hac definitione planiùs expreſſit, Spiritus dicitur quædam tum in plantis atque in animalibus, tum per omnia commeans animata fœcundáque ſubſtantia. Hic ergo longè lateque diffuſus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animã ipſamque naturã ſecum afferens: quæcunq; ſubierit,vitalia faciens. De quo Latinæ philoſophiæ princeps Tullius,ordinem conſtantiamque rerũ ſuſpiciens,ſapientiſſimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter ſe

mundi

mundi partibus concinnentibus profectò non poſſent, niſi ea vno diuino & continuato ſpiritu continerentur: paucis certè ſpiritus tum præſtantiam tum diuinitatem Græcorum philoſophorum imitatione complexus. Iam verò peculiaris rei cuiuſque mortalis & concretę ſpiritus, illius formæ ſubſternitur, eámque denſo concretóque corpori nectit, mediam inter vtrumque conditionem ſortitus, iungítq. diſparia res vtriq. affinis ac familiaris: atque hic profectò ab altero, qui vniuerſitatis atque totius naturæ eſt, regitur atque continetur. Hic eſt animi omniúmque facultatum vector propriáque ſedes, & quem fortaſſe illarũ corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddã excellentis naturæ perlucidum & æthereum, animæ facultatibúſque ſubſterni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denſo corpore conſociarentur. Hoc in problematis imitatus verè eſt Alexander Aphrodiſæus: quod Ariſtoteles planè indicauerat. ſpiritũ animę facultatúmq; corpus, & illius diuinã ac cœleſtem eſſe naturã: quæ reſpondeat elemento ſtellarum. Locus eſt quem libro ſuperiore produxi: Sed enim (inquit) omnis " animæ ſiue virtus ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur. Verùm prout nobilitate obſcuritatéve animę inter ſe differunt. ita & natura eius corporis differt. Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit vt fœcunda ſit ſemina, videlicet quod calor vocatur. ídque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur: & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum. Ergo denſum hoc corpus ex variis partibus coagmentatum, ſpiritus eſt propria ſedes, in quam nullo intermedio incumbit: & ſpiritus animæ eiúſq; facultatum velut baſis. Itaque in denſo corpore, ſpiritus in ſpiritu calor innatus, in his natura & facultas. Vtrumque & ſpiritum & calorem qui in eo eſt, diuinum cenſet: neque enim ignis eſt neque ortus ab igni, quoniam (vt mox inquit) ignis nullum animal generat. Denique natura quæ in eo eſt ſpiritu, nonne præſtantiorem magiſque diuinam quàm ſpiritus conditionem obtinuit? Natura, inquit, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum. Potuítne quicquam manifeſtius proferre? Quanto interuallo cœleſtia corpora ab elementis ſeiuncta cernimus, tanto eam naturam à denſo & mortali corpore diſtare putat: ſpiritũ vero medium inter illa collocari. BR. Sed hunc quæſo mihi ſcru-

In præfa.

Lib. De generat. animalium. c.3.

pulum dilue: Calor is quẽ natiuum appellas, nonne inſitus nobis eſt & interior? EV. Maximè. BR. Qui fiet igitur vt ſit cœleſtis? Qui enim cœleſtis nuncupatur, extrarius eſt ambiénſque nos circunſidet. EVD. Hoc iſtud verbum eſt, quo plurimi circumuenti in errorem inducti ſunt, qui, quoniam cœlum ipſum extra nos eſt, putant, quicquid cœleſte eſt, extraneum eſſe, neque in nobis inſidere, quaſi nulla vis cœleſtis in nos commigrare poſſit. Et clarè tamen interim vident, frugum fructuumque procreationem & incrementum non niſi cœleſti hoc calore perfici. BR. Eſt is quidem neceſſarius, ſed iccirco duntaxat vt interiorem inſitumque temperet ac gubernet. Quod quomodo nonnulli interpretentur paucis aperiam ſi permittis. Inſitus noſter hic calor temperatus eſt, & ex elementorum permiſtione natus: ignis quippe is eſt, ſed eatenus contrarij permiſtione impeditus vt neque feruidus ſit neque exurens, neq. violentiam illam retineat, quæ eſt igneæ naturæ propria, ſed totus moderatus ac bene temperatus ſit, & vt ait Galenus, frigidi ſit particeps, & quaſi ex calido frigidoque temperatus. Nec vero hic Ariſtoteli ſimpliciter cœleſtis eſt appellatus: ſed proportione quadã reſpondens elemento ſtellarũ: quod autem alteri comparatur eique ſimile eſt, nemo idem idipſum iure probéque cenſuerit. Verum enim vero hunc noſtrum bene temperatum inſitumque calorem, functionum opificem, certa ratione moderatur atque gubernat ille cœleſtis ſalutariſque calor, ſicque continet & ad functiones promouet, vt illius complexu fotuque deſtitutus calor noſter mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquam efficiat. EV. Olfacio cuius authoritate perſuaſus triplicem calorem ſtatuas, igneum, temperatum, qui idem natiuus ſit, & cœleſtem. Cæterum non ſatis acutè perſpexit vt ille, cuius te patrocinio tutum fore confidis, Ariſtotelem dixiſſe inſitum hunc nobis calorem & in animalibus ſtirpibuſve contentum, nec ignem eſſe, neque ab igni originem ducere. At quem inſitum ille facit, is tametſi non eſt ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus eſt ab eoque ortum habet. Rationem autem cur noſter calor non ab igne trahat originem, hanc reddit Ariſtoteles, quod ignis nullum animal generat. Quod ſi nec totus ignis nec eius portio quicquam generat, multo certè minus quicquid ab eo ortu quodam proceſſit. Conuenit enim lõgè præſtantiorem vim effectionémque toto quàm parti cõcedere. Rectè igitur hunc inſitum nobis calorem neq. ignẽ

Lib. De tremore & palpit.

Leonicenus.

eſſe ne-

eſſe neque ab igne originem ducere, ſed totum planè cœleſtem eſſe, literis memoriæque mandauit. Iam verò donemus ex elementorum permiſtione quendam ortum in nobis temperatum. Hic ſanè quiſquis erit, ſimilitudine quadã eum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla cõtinet, neque aliud in nobis quàm ſimilarium partium molem coagmentationémq. ſeruabit, ne diſſipetur aut defluat, Age obſecro, in oſſibus, in neruis, in aliis deniq. partibus ſimilaribus emortui animãtis, nónne is calor ineſt quẽ in lapide fateris? BR. Ineſt ſanè. EV. Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iis ipſis partibus aliquid inerat præſtãtius illo lapidis vel oſſis demortui calore, quod vitæ functiones obiret? BR. Nihil fortaſſe ſupra temperamentum: veruntamẽ id temperamentũ in viuente quoniã inerat præſtantius, poterat ſanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores ſunt) obire. EVD. Id autem viuentis temperamentum qua ratione putas quàm demortui præſtantius? hoc enim in diſceptationem vocatur. BR. Aliis vix queam verbis exprimere. EV. Atqui neceſſe eſt id apertiùs clariúſque dici. Quod vt efficiam, aliud exemplũ diſputationis huius noſtræ ſupponam. Viuens piper temperamento impenſè calidum alitur, increſcit, omniaque vitæ munera exequitur. Id iam donemus emori. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierunt, neceſſe eſt opinor vnà cum functionibus harum efficientem cauſam periiſſe: naturalis enim quum ſit, otioſa manere haud poteſt. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiam perdidit, quod erat vitæ cauſa. Id verò quid eſſe dicas? non temperamentum, quum emortuum exiccatumque piper non minus immò etiam magis quàm viuens calidum ſit: nam id ſiue ſeorſum conſideres, ſiue ad hominem temperatum referas, & ſimpliciter & comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuerſum, quod functionum cauſa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animoque luſtres & accuratè circunſpicias, non aliud occurret quàm ſpiritus vitalis, & calor in eo ſpiritu qui morte ſit extinctus. Hunc igitur neceſſe eſt à temperamento diuerſum, & ſupra temperamenti naturã cõſtitui, qui vnus vitæ omniũque functionũ ſit author. BR. Eo certè vel nolẽs adducor. EV. Is autẽ ſi ſupra temperamentũ eſt & ab elemẽti cõditione alienus, nónne optimo iure ſtatuetur cœleſtis ac planè diuinus? Id eſt quo omnis omniũ tum ſtirpiũ tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors eſt,

Temperatus calor.

Hunc ab elementari facilè diſcernes ac internoſces in ſtirpibus & in animantibus frigidis, vt in lactuca, in mandragora, in ſalamandra: quæ quum temperamento abſolutè frigidæ ſint, non hoc ipſo certè, ſed ſolo vitali ſpiritu & calore viuunt. BR. Et tamen Galenus frigida eſſe pronunciat. EVD. Calidáne an frigida ſint, hic non diſputo: quanquam dici poſſunt temperamento frigida, at calore vitali (quantuluſcunque ſit) calida: quemadmodum & viuens omne quod ſalutaris huius caloris vim in ſe continet. Si hæc ſimpliciter frigida ſunt, in eorum temperamento elementum frigidum vincit atque dominatur, prępolletque calido. Quocirca temperamenti vi quicquid efficiunt, à dominante frigido prodit. Atqui alimentum trahunt & concoquũt, inde aluntur & increſcunt, hiſque ſimilia opera edunt: hæc verò quomodo poſſint vel à temperamento frigido, vel à diminuto & victo calore, qui in temperamento eſt, proficiſci, vt qui præcellentis frigoris præſentia nihil agat? Neceſſe eſt igitur hæc alterius caloris ſint opera, ad quem planè referuntur ac pertinent. Is autem eſt vitalis ac diuinus, quem niſi Galenus ab elementari diuerſum ſtatuat, vix ab iis quas proponit philoſophorum tricis ſeſe explicabit. Quòd igitur calor hic in viuentibus opera edit temperamento non conuenientia, & quod morte interdum extinguitur permanente temperamento, palàm fit illum in viuentibus diuinũ ac cœleſtẽ eſſe, ab elementarique diuerſum. His rationibus addactus Ariſtoteles, apertè pronuntiauit calorem hunc viuentis corporis diuinum & ſupra elementi naturam eſſe. Quin & illum puto alias tam præclaras rationes in id ſecũ quæſiuiſſe, totque in animo habuiſſe quibus id ſibi perſuaſerit, vt ſi nullam adferret, ipſa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem veſtri ſimiles contrà nituntur, quibus non aliud quicquam eſt, cur incredibile ſit hunc calorem diuinum eſſe, niſi quod nequeunt ipſam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. BRVT. Id iam conſpicuum certumque videtur. Cæterùm hoc mihi loco cum multis dubitare licet, hícne calor in nobis diuinus ſubſtantia ſit, an accidens. EVD. Quod multorum mentes occupat, poſſum hac perbreui ſententia explicare. In materia quæ & temperamento & omni inſtructione ſit apparata, ſpiritus ineſt plurimùm quidem æthereus, ſed tamen ex aliorum elementorũ permiſtione conſiſtens. Calor qui in eo eſt ſpiritu, qualitas eſt, quæ nuſquam ſeorſum ſubſiſtit, eſt igitur & verum accidens,

Lib. De ſimplic. 4.

dens,

dens, ſed planè diuinum ac cœleſte, ſicuti & lumen calorve Solis,& vna quælibet vis alia cœlitùs in corpus iam apparatum demiſſa. Natura autem ea ſeu forma, quæ interuentu ſpiritus & caloris in materia conſiſtit,puriſſima eſt ſubſtantia, eáque tota cœleſtis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps. Quocirca (vt iam ad penſum redeam) præter igneum calorem qui partibus ineſt ſimilaribus, neceſſum eſt in nobis, & in cunctis viuentibus præſtantiorem quendam inſidere, qui ſalutaris ac verè diuinus functionum opifex ſit aut adminiſter. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare primo collectaneorum, ſtatuens partium ſimilarium propriam formam eſſe temperamenti rationem, quæ ex quatuor elementorum moderata menſura ac permiſtione procedit. Præter hunc vero in cunctis viuentibus calorem innatum quendam ineſſe, ab eo diuerſum quem à temperamento partes adipiſcuntur. Hunc ipſum calorem partibus diſſimilaribus & inſtrumentis pro forma datum, quanquam non inficiatur facultates & animæ partes his inſuper conferri. BR. Tu commemorata hominis ſententiá animum mihi præteritarum delitiarum dulciſſima recordatione recreaſti:tanta enim & tam admirabili ſuauitate eo olim ſenſus mentémque deliniuit,nihil vt exiſtimarim aut ſubtilius aut præſtantius dici poſſe. Iſtorum ego dulci recordatione ſentio defenſionem meam periclitari,meque ad defenſionem ſegniorem reddi:ac prorſus in tuam ſententiam adducerer,ni me reuocaret neoterici illius ratio, quæ calorem hunc iccircò diuinum aut cœleſtem dici non poſſe contendit, quod in plerìſque excrementis contineatur,ſordidis certè quidem illis,& quæ iam à naturæ bonitate defecerunt. EV. Portentoſa deliria! parum quidem is animaduertat quid de excrementis ſubiungat Ariſtoteles: At verò Solis calor (inquit) & animalium non " modò in ſemine continetur,verumetiam ſi quid excremen- " ti ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque prin- " cipium habet vitale. Et quid quæſo hic eſſe poſſit, quod ad " cœleſtia comparatum, ſordidum non deprehendatur & abiectum? & tamen hic etiam viget & quaſi habitat cœleſtis ille calor. Vt in noſtrum hoc vile ac lutulentum corpus,diuina mens immergitur: ſic tum in ſemine tùm in animalium excrementis, hic inſidet calor diuinus & vitale principium:hoc planè indicant quæcunque ex illis gigni cernimus animantia. PH. At iſtorum ortus plerumque ex his eſt mate-

riis quæ ſponte ſua putreſcunt. Túne etiam in hiſce putridis cœleſte quippiam ineſſe putes? EV. Quæcunque putruerunt corporis noſtri ſuperuacanea, quanquam receſſerunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum ſint aduerſa & inimica, naturalia tamen & accommodata ſunt aliis, quæ inde gigni prodiréque ſolent. Quamobrem in illis calorem ineſſe dicimus & principium vitale, aptum quibuſdam gignendis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum iis de quibus illa pulſa ſunt. PH. Cœleſtis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni eſt naturalis (quanquam cœleſtis ac vitalis) continuò omnibus peræquè naturalis erit & amicus. EVD. Neceſſe id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœleſtes ſunt ac diuinæ, alia alij materiæ conuenit aut aduerſatur: ita calor cœleſtis, alius alij animanti proprius eſt & familiaris, alius alij alienus & incommodus. BR. Sunt hæc quidem in primis conſentanea, imò matutina diſputatione Themiſtius iis duntaxat quæ ex putrida eluuie prouenerunt, exiſtimabat communem illam mundi animam conferri, iiſque ſolis principium vitale accedere ex ſuperioribus: quod nihilominus docuiſti quodam diſcrimine, & pro rata cuiuſque conditione impertiri. EVD. Hæc velim ob oculos proponas & ſæpius mente colluſtres, expenſiſque ſingulis decernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Ariſtotelico diſtat. BR. Germanum quidem prorſus eſt, nulla diſſimilitudine ſeiunctum. Quandoquidem Galenus in vniuſcuiuſque partis ſolida ſubſtantia, humidũ primigenium & inſitum ſpiritum collocat: in his vero calorem ipſamque partis naturam, quorum nihil ex puris elementis originem habet. EV. Audent nihilominus inſuper plurimi acriter obſiſtere, qui nec ſpiritum eum, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eam quæ nos conformauit Galeno diuinam dici fatentur, neque tamen eandem, quum nos regit ac moderatur, eo nomine exprimi deſignaríque volunt: itaque dum illorum omnis de nomine contentio eſt, ſi rei nomen ſupprimatur continuo putant rem ipſam de medio tolli. At dum res maneant, verba illi fingant arbitratu ſuo. PH. Dic quæſo breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. EV. Quicquid ſuprà dixerat Ariſtoteles proportione reſpondere elemento ſtellarum. PH. Quid hoc ſibi vult elementum ſtellarum? EV. Vt quatuor ſimplices naturas elementa vocamus, quod in rerum omnium concretionem

Diuinum quid.

ſtionem confluunt, illiſque cedunt in materiam: ita cœlum ac ſtellas quòd ſuas etiam illis vires adhibeāt ac impertiāt, elementa iure appellemus. Si in primam animantis procreationem, quæ ex ſemine ex maternóque ſanguine fit, mentem cogitationémque figes, animaduertes ſanguinem ex quatuor elementis quæ in cibis inerant conſtitui, ex eiſque materiam ſeminis, quam purior vtiliórque ſanguis cōtulit. At naturam, ſpiritum, & calorem quos ſemen in ſe comprehenſos continet, quum aliunde prodiiſſe memineris, intelliges ſupra elementorum vires & ordinem eſſe, neq. poſſe illorum præſtantiam vel ad caduca hæc & ſordida elementa, vel ad temperamenti proprietatem pertinere. Partium humani corporis ſubiectam materiam ab elementis, & à temperamentis: at facultates, ſpiritus, inſitum calorem, & figuram, ab eo ſeminis ſpiritu, in quo tum calor, tum natura, viſque diuina inſidebat, proficiſci. PH. Corporis noſtri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, ſed diuinioris cuiuſdam eſſe originis, copioſè ac ſolidè videris explicaſſe. Operibus verò & functionibus, de quibus ne verbum quidem vnum feciſti, túne etiam latens & ſecretum aliquid adſcribes?

Plurimas functiones & opera in nobis, occultis ex cauſis eſſe. CAP. VIII.

EVDOXVS.

QVID me præterea quæſtionibus fatigas Philiatre, & ad ſententiam de operibus ferendam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis ineſſe diuinas, eáſque non otiari, non ceſſare, ſed continentes actiones ciere, & in opere eſſe ſemper: ſpiritum quoque illarum vectorem, itémque calorem eſſe diuinitatis participem, nónne quæ illarum ſunt opera, iure debent diuina appellare? Vix tu ſanè poſſis numerando percenſere functionum genera quæ ſupra elementorum vires ſunt, & quæ nequaquam ad illorum temperaturam pertinent. PH. Auſímne eas functiones diuinas nuncupare, quæ cernuntur & ob oculos mihi obuerſantur? EVD. Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conſpectu & in oculis ſunt omnium? PH. Quam igitur diuinam functionem cenſebis? EVD. Vt quę trans naturam ſunt & ſupra captum humanę mentis, quia nos in ſui admirationē trahunt: admirabilia ſolemus appellare: ita functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarum cauſa & ra-

tio, abdita, deliteſcens, & occulta, neque demonſtrari, neque certò explicari poteſt. Huiuſmodi autem eſt, quæcunque non à primis ſimplicibúſque rerum naturis ortum habuit: ſed illarum ordinem prætergreſſa, vix vlla poteſt mentis acie comprehendi. PH. Hanc ſi diuinam eſſe cognoſcis, non incerta eſt & abdita. EV. Certum quidem eſt & comprehenſum hanc cauſam ſupra elementorum ordinem eſſe, at nihilominus occulta eſt & inexplicabilis illius ſubſtantia, quę (vt ait Alexander) modum humani ingenij prorſus excedit, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omnium parens atque author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſdam rationem artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò qui artis ſint illius ignari, rationē nullam reddere queūt, ſed tantummodo rem inſpectant & demirantur. Vnde (paulò pòſt inquit) apud medicos abditæ illæ deliteſcentéſque cauſæ earum rerum putantur, quarum nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Ariſtoteli, qui ſupra captum humanæ mentis illas collocauit. PHIL. Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem ſequitur ediſſere, quæ functiones occultis ex cauſis & quæ ex manifeſtis procedant. EV. Hoc ſane protinus adorior ab iis auſpicatus quæ naturales functiones appellantur: earum genera ſunt procreatio, nutritio & accretio. Procreationem ſuprà demonſtrauimus occultis ex cauſis eſſe, non eam qua prima rei ſubſtantia generatur immutationem primam appellant, primordiorum vi & permiſtione factam: ſed eam quæ cuiuſque rei rationem continet, qua iam caro, aut os, aut neruus exiſtit, & quæ inſtrumentorum conformationē figuramque perficit. PH. De hac nihil prorſum addubitem. EV. Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadem eſſe præſtantia, ad eas animum mentemq. adhibe, quæ iſtarum adminiſtrę vocantur, ſunt autem attractio, retentio, concoctio & depulſio. Alimenti cōfectionem tum eam quę in ventriculo, tum alteram quæ in iocinere ac venis, tum tertiam quæ in ſingulis particulis perficitur (omnes ſiquidem vna eademque ratione conſiſtunt) vnde & qua ratione fieri putas? PHIL. Nónne à mediocri calore qui ex iuſta primordiorum confuſione ſuſcitatur? Sic enim Auerrhois ex Ariſtotelis, Alexandri, Galeniique ſententia putat elemēta quum perfectè miſta commutataque fuerint, & quaſi coctione purgata purioraque facta, tum nobiliores & altiores cuiuſdam ordinis functiones edere, quales nequeunt pura illa

Proœmio Problem.

1. De natural. facult.

illa atque ſyncera. Hæ ſunt quas plerique inter admirabiles collocarunt, vt theriaces vis & effectio ex tam multorum medicamentorum compoſitione ſurgens. EV. Hæc quidem ſimilitudo multorum admiratione celebratur, quæ vbi ſemel in vulgus prodiit, omnium ferè vinctos tenuit animos, atque eorum imbecillitatem occupauit qui omnia elementis attribuunt. Sed ſi (quod ſupra docui) ex horum permiſtione vis nulla enaſci poteſt, quæ non ad vnum quodpiam elementorum maximè pertineat: neceſſum eſt id quod in permiſtione vicerit, vires ſuas præ cæteris oſtentare. Qui fiet igitur vt vniuſcuiuſpiam animantis calor poſſit, quę duriora ſunt atterere & comminuere, molliora & tenera non poſſit? vt ſtruthionis calor ferrum, columbæ venter lapillos exterat, leonis vero calor, qui tum vehementior tum acrior eſt, non poſſit? Rei igitur naturalis ſi qua eſt affectio quæ nullius ſimplicium naturam & vim redolet, ea iure nequit ad permiſtionis vim pertinere. Huiuſmodi eſt, tũ ventriculi tum cæterarum partium concoctio: quæ non tam elementorum calori, quàm efficientis patientiſque familiaritati & ſimilitudini aſſignanda eſt. PHIL. Hoc etiam affirmant, quicunque calorem hunc ab elementis eſſe contendunt. EVDO. Iam igitur nihil erit quod noſtrę ſententię aut concluſioni aduerſetur. Quandoquidē vnicuique animantium generi ſi proprium deſignatumq; eſt alimentum quod illi ſubſtantiæ affinitate familiare ſit & iucundum fiet illius concoctio non ab elementorum qualitatibus ſed ab ea ſubſtantia cum qua familiaritas eſt atque ſimilitudo. PH. Hoc ipſum cenſuerunt tum alij complures, tum imprimis Alexander Aphro. & Galenus. EVD. Quanquam omnis concoctio, maximè fit à cœleſti calore, iuuatur tamen bono temperamento & mediocri elementorum calore, qui ſi non ſubſtantia, temperie tamen & mediocritate ad cœleſtem proximè accedit. Si qua integra & laudabilis eſt in nobis concoctio, ea diuini caloris eſt effectio: deprauata autem & vitioſa omnino ab elementis eſt. Temperies diuini caloris vim & effectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atque peruertit. Bilis non ab illo quantumvis aucto, ſed ab elementorum ſolo calore profertur, quum mediocritatis legem velut per vim oppreſſit. Ergo id veriſſimũ reputo quod à quibuſdam dictum accepi, cœleſtem illum calorem, quantuſcunque ſit, ſalutarem eſſe & vitæ conſeruatorem: eum vero qui ab elementorum permiſtione na-

Proœmio Problem.

Proœmio de Simplicibus, & tertio.

tus ſit, quoties ſupra modum iucreuerit, poſtiferum & perniciosſum eſſe. PH. Valdè placet hæc interpretatio quæ meo certè quidem iudicio, difficilium & obſcurarum quæſtionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum éſtne quæſo par ratio? EVD. Eſt ſanè. Nulla ſiquidem elementorū temperatura cauſa eſſe poteſt cur ventriculus cibum arctiſſimè comprehendat, cumque contineat quoad ſit plenè cōcoctus, huncq; depellat mox vt concoctus ſubactuſque fuerit. Equidem video vetuſtiſſimæ opinionis approbatione, omnibus in ore verſari omniumque opinione tritum, ſiccitatem retentioni adjumento eſſe. Sed hac vnica cauſa ventriculum vel aliam quandam particulam, vtile alimentum auidius amplecti & tenere, noxium & ſuperuacaneum rejicere & aſpernari, aut vterum nouem integris menſibus fœtum ſuo complexu tenere, neque hunc finere prius elabi quàm ad abſolutionem peruenerit, non niſi futili commentitiáque opinione dici poteſt. Nam has functiones efficit vis quædam elementis præſtantior atque diuinior, quæ partibus ſingulis à prima origine eſt inſita. Iam vero quid eſt quod attractionem ſolius caloris, depulſionem autem frigoris aut humoris vi fieri comminiſcuntur? Calidum omne allicere & ad ſe quaſi rapere, frigidum contrà expellere atque propulſare compertum quidem habemus, ſed tamen promiſcuè & citra delectum. Cæterum quum quippiam non quidvis ſed familiare ſolum prolectat, non id ſolo calore, ſed alia præſtantiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quàm cōmunis illa caloris ratio ineſt, qui fiat vt vnaquæque ex confuſa & multiformi maſſa ſanguinea, id ſolum quod ſibi accommodatum eſt & amicum proliciat: os craſſiorem ſubſtantiam, caro tenuiorem ſibíque finitimam, & cætera pro ſuæ quæque naturæ modo? Vnuſne elementi calor vtile internoſcet, vt id demum attrahat, frigus vero noxiū ſentiet depellendum? Id ipſum ſi eſt, eædem etiam vires cæteris animis inſidebunt, vt quę eiſdem vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat, non modo nutritionem & concoctionem ſed & attractionem fieri ſubſtantiæ ſimilitudine, & vnamquamque particulam eadem vi qua lapis Heraclius ferrum, quod ſibi familiare eſt attrahere. PH. Plura non opto, quibus iſtorum fidem facias. Si enim ab elementorum qualitatibus attractio depulſioque naſcerentur, harum perquàm euidens eſſet demonſtratio, neq; de illis veteres inter ſe tanta con-

tà contentione decertaſſent, neque Galeno alia atque Eraſiſtrato vel Aſclepiadi ſententia fuiſſet, quum eaſdem omnes ſtatuerint elementorum vires. Perge reliquas functiones ſimiliter excutere, ad vitales accedens. BR. Galeno placet præcipuum cordis opus eſſe, tum ipſius tum arteriarum pulſationem, ídque vitale appellat, quoniam refrigeratione innatum calorem, qui vitam tuetur, temperat. Pulſationem à calido fieri ait quod frigidi particeps eſt. Verba eius hæc ſunt: Nam calor inſitus ceu ſemper mobilis, neque intro, neque extrà ſolum fertur, ſed alterum ipſius motum alter ſemper excipit. Verum (paulo poſt) ad ſuperiora exterioráque motionem & quaſi explicationem, quod natura calidus ſit experitur: intro autem deorſumque fertur, hoc eſt ad proprium principium viam init, quoniam frigidi aliquatenus particeps eſt: quippe ex calido & frigido temperatus: His aperte omnem vitalem functionem elementorũ qualitatibus aſſignat. EV. Vt tibi, ſic & aliis fortaſſe multis, ita videtur. Sed id animo tamen penitus intuere, num poſſit ſola calidi frigidíque temperies iugem hunc & irrequietum diaſtoles ſyſtoléſque motum efficere atque moderari? Pulſationem equidem magna ex parte gratia refrigerationis eſſe non dubitem: & quoties caloris intemperies modum exceſſerit, ex refrigerandi neceſſitate crebriorem celeriorémque pulſationem reddi, contra vero rariorem ac tardiorem quum frigus dominabitur. At calorem atque frigus perpetuæ motionis efficientem cauſam ponere, id omni ratione caret, neque & euentis refellitur. Cur enim non reliquis partibus ſimiliter atq; arteriis hæc indita eſſet pulſatio, quum ſint omnes æquè ex calido frigidoque temperata? Quanquam igitur populari ac craſſa philoſophandi ratione pulſationis cauſam illic videtur attigiſſe, aliam tamẽ pro dignitate grauitatéque rei præſtantiorem, alio loco acutius vidit, vbi eam cauſam nunc facultatem, nunc vim pulſantem appellat. In ipſo cordis corpore vis illa eſt vnde id contrahitur ac dilatatur: quæ in omnes arterias per tunicas earum influens, ſic eas cogit aperítque quemadmodum ipſum cor. Quoniam ergo inſitus & vitalis calor per arteriarum capacitatem vnà cum ſpiritu in omne corpus effunditur: cauſa autem quæ pulſationem efficit, per arteriarum ſubſtãtiam celerrimè defluit, perſpicuum vel ex Galeni ſententia fiet, hanc ab inſito calore & à vitali facultate diuerſam haberi. PH. Concluſa iam mihi videtur hæc omnis oratio: ex

Lib. de naturali facul. 2.

Vitalis functio.

Lib. de cauſis pulſuum.

Lib. de m... ſu pulſuũ.

qua etiam probatum video, functiones quas dicimus animales, vt quæ altioris ordinis, planè diuinas eſſe, ac modo quodam inenodabili perfici. EV. Conſequens eſt omnino: animalis quippe functionis gratia, corporis partes diſſimilares & organicæ concinnam aptamque figuram acceperunt. Atqui figuram ipſamque conformationem non poſſe elementis acceptam referri, ſed planè diuinam haberi, Galeni eſt ſententia. Neceſſum eſt igitur animalem omnem functionem non ab elementorum temperatura, ſed ab inſtrumenti ratione modo quodā inexplicabili maximè primúmq. perfici. Hæc inſtrumenti ratio & vis, ea ipſa eſt quæ illud initio confinxit: ita enim Galenus prodidit vim illam fingentem quæ diuinà eſt, conformatis inſtrumentis perpetuò aſſidere, eamque ſingulos muſculos vt nouit ad vnumquemque motum neceſſarios impellere, quòd inſtrumentis ea vis ſola vti poſſit quæ illa conformauit. Quinetiam quòd vitiata quouis modo figura, aut inſtrumenti proprietate, etiam ſi vitiata nō ſit illius temperatura, neceſſe eſt inſtrumenti animalem functionem lędi (plerumq. enim manus vehementer incaleſcens vel contabeſcens, integrè mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam, ſed inſtrumenti rationem cauſam eſſe præcipuam quæ motum ſenſumque perficiat. PH. Contradici video à nonnullis. Nam ſi quod inſtrumētum ſalua figura, magnitudine, numero atque ſitu, ingens ex intemperie vitium quale eſt in paralyſi contraxerit, id non ſolùm deterius, ſed & nihil penitùs aget, etiam ſi nullus inſtrumēti, ſed ſolius temperamenti morbus ineſt. Quę ratio viros ſpectatæ probatæque eruditionis eò adduxit, vt commodam elementorum temperaturam ſtatuerent primam cauſam & præcipuam, è qua tanquam è radice naſceretur animalis functio: inſtrumenti verò rationem, cauſam ſecundariam & adiuuantem, per quam functio melius obiretur. Ipſeque adeò totus in hanc ſententiam concedo, niſi me fortè alio retrahis. EV. Hoc ſi voles paucis perſpicuéq. perfici, debes ad ſingula quæ propoſiturus ſum, reſpondere. PH. Fiet pro virili. EV. Similares partes quæ omnium primæ coagmentantur, ex elementorum permiſtione conſtant, perficiunturque harum temperamento. Ex ſimilaribus autem conſtant organicæ: quare neceſſum eſt has etiam ex elementis conſtitui, ipſorumque conuenienti temperamento indigere. PH. Hoc ipſum eſt quod dicebam. EV. At præter eam ſimilarium

Lib. de fœtus formatione.

Conciliator differentia.

milarium compoſitionem, inſtrumento inſuper, ex conformatione, ſitu, numero & magnitudine, ſua ratio acceſſit, longè quidem à temperamento diuerſa. PHIL. Eſt hoc ſanè manifeſtum. EVD. Temperamentum igitur omnibus eſt partibus commune, ſed ſimilaribus primum & per ſe: organicis vero cum figura. Quocirca tum nutritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicæ atque ſimilari neceſſaria videtur. Animalis autem functio, ſiue ad motum ſiue ad ſenſum comparata, ſolius eſt inſtrumenti, nulli parti ſimilari quantumvis perfecta conceſſa. Hæc igitur à ſola inſtrumenti ratione, non autem à temperamento profecta eſt. Quid dici poteſt obtuſius, quid peruerſius, quid intolerabilius, quid inſcitius, quàm temperaturam cauſam motionis haberi, quæ nihil ſola, ne eius principium quidem efficere poſſit? Si pars ſimilaris gratia organicæ eſt, erit illius temperamentum propter inſtrumenti rationem. Atqui finis perfectior eſt iis quæ in finem contendunt, quare ipſa inſtrumenti ratio perfectior eſt temperamento; quanquam hoc magis videtur ad vitæ neceſſitatem & vſum conuenire: ipſaque inſtrumenti ratio imperatoris, temperamentum vero gregarij & auxiliarij militis perſonam geret. Si extincto inſtrumenti natiuo calore, partibuſque vehementer refrigeratis in paralyſi motus ſenſuſque perit, id non idcirco fit, quod bona temperies cauſa motus eſſet principalis, ſed quod eſſet præparatio quædam adiuuans & facultati mouenti neceſſaria, qua certè ſublata omnis illius actio intercidit. PHIL. In paralyſi de qua iamdiu diſſero, ſalua eſt & integra inſtrumenti ratio, quam actionum cauſam ſtatuis: cur igitur ea motum non efficiat? EV. Quod plerumque functionem præpediri cernamus, nequaquam læſa principali cauſa, ſed duntaxat ſublatis læſíſve adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquam in paralyſi vitium quoddam eſt inſtrumenti, obſtructus quippe neruus eſt, quo animalis ſpiritus illabitur. Sed iam id velim alio tibi argumento firmari, animalem functionem ab inſtrumento ratione perfici. Animal nonne quavis ſtirpe nobilius eſt & præſtantius? PHIL. Eſt opinor. EVD. Hanc vnde coniecturam facis? PHI. Quoniam corpus video & maiori figurarum varietate, & numeroſo magis inſtrumentorum apparatu inſtructum. EV. Quoniã igitur vnicuique corpori indita eſt anima, quę ad illius functiones & vſus accommodatur, ſi animanti præſtabilius abſolutiuſque quàm ſtirpi corpus datũ fateris, ne-

ceſſum eſt tum illius functiones, tum animam harum effe-ctricem, præſtantiorem diuiniorémque putes. PH. Id omnes philoſophi profitentur. EV. Si primę illæ cauſæ tam longè diſtant, diſſidebunt ſanè & præmunitiones, & inſtrumenta quibus agunt, fiéntque alia naturalis, alia ſentientis animæ, hæcque illius multo præſtantiora, nempe animalis ſpiritus & inſtrumenti ratio; non ab elementis ſed diuinitus accepta. Iam vero quid de principibus animæ functionibus apprehenſione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim eæ longè cæteris antecellunt, ſic & cauſas habent iis multo præſtantiores, quæ rectè nequeunt ad elementorum permiſtionem referri. PH. Audiſtin Brute: hanc omnem de functionibus interpretationem; BR. Audiui, planéque totam memoriter complector. PH. Quid illa veritatis tibi videtur prę ſe ferre? BR. Superiorum ſanè conſequens eſt, & illis naturali colligatione, conſertè contextéque connexa. PH. At ea plurima functionum genera inſtituit, quæ omnino ſint ſupra vim elementorum & demonſtrationis philoſophicę. BR. Video, neque id putem alienũ à philoſophia, vt neque cętera omnia, quęcunque hactenus in diſputationem adducta ſunt. Inauditum id parumque vſu tritum, cœleſtis aut diuini nomen me multo vehemẽtius quàm res ipſa torſit. In medicinæ phyſiologia ſatis quidem mihi eſſe duco, ſi humani corporis compoſitionem ac ſtructuram ſingularumque partium functiones & vſus mente conſequar: parum curans, ſiue illarum cauſas rerum primordiis & temperamento, ſiue diuiniori origini attribuas. Id enim parum confert ad medendi rationem planè philoſophicum, & in quo ſatis fuerit probabili ratione niti. Quocirca ſubtilius quàm ſatis eſt illis perquiſitis, ad ea quæ magis ſeria ſunt diuerte. EV. Iamdudum animus erat hæc tentare ac periclitari, ſed obſtinata iſta veſtra pertinacia nobis in mora fuit. BR. Nunc igitur demum ſi ita videtur, quod totius eſt diſputationis noſtræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam ineſſe commemoras.

Parti ſimilari non vnicum ſed tria morborũ genera inſidere, & qui ſint materia morbi. CAP. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vaſtiſſimum medicinæ campum ſi deſcẽdemus, ſæpe quidem hærebimus in ſalebris, quibus is vndique conſperſus eſt: eritque neceſſarium in vias incurrere non ſatis tritas, & quæ fortaſſis parum vos oblectent. PH. Huc ipſi con-

ipſi conceſſimus vt ardua quæque, ſpinoſa & inuia conſectaremur, quæ nos fortaſſe terendo plana reddemus. Age igitur omiſſa omni contentione, reconciliatáque voluntate noſtra, ne ſit moleſtum communi ſtudio rem omnẽ veritatis cognoſcendæ cauſa indagare. BRVT. Pulchre mones, iamdudum illius contemplationis efferor deſiderio. Cum itaque ſimus grauioribus laboribus curiſq; vacui, in hoc diuerticulo ab omni turba & ſtrepitu ſeiuncti, liberè ſcrutemur ipſam veritatis lucem, neque vlli authorũ tam ſis addictus, quin tuam de morborum cauſis ſententiam (tametſi à popularibus ſenſis alienam) in medium proferas. Non enim huc ipſi conceſſimus audituri quid hac de re alii, ſed quid tu ſentires. EV. Quando his me ſuaſionibus tanquã ſtimulis acriter vrgetis, ad rem aggredior, & demonſtrandum ſuſcipio in parte ſimilari tria eſſe morborũ genera, quæ vix quiſquam apertè videtur perſecutus. Hoc autem vt expoſitione perſpicua illuſtretur, altius Galeni ex arte morborum ſumma genera repetamus. PH. Tria ille conſtituit, ſimilare, organicum & commune quod continui diſſolutionem primus appellauit. EV. Organico & communi ſuppreſſo de vno ſimilari quæratur. Quot ergo huius ſtatuis differẽtias? PH. Tot nimirum quot intemperiei genera: neque enim aliud eſt ſimilaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem diſtribuitur in quatuor ſimplices, totidémque compoſitas: háſque ſingulas volunt nunc ex humoris cuiuſpiam vitio, nunc citra humorem prægreſſa ex cauſa contrahi. EVD. Age Brute, hinc ſunt omnes partis ſimilaris morbi? BR. Nullum his adnumerat Galenus; nam qui in bona ſimilaris partis temperie omnem illius ſanitatem conſtituit, omnem profecto eius morbum ex læſa mutatáque temperie naſci confirmat. EVD. Cęterum ſi qua ſunt in parte ſimilari præter temperamẽtum, quibus ſanitas illius & integritas conſeruetur, nonne neceſſe fuerit in bona illorum conſtitutione ſanitatem, in mala morbum collocare? BR. Neceſſarium profecto. EVD. Atqui duo in vnaquaque ſimilari parte inſunt temperamento præſtantiora, ſubiecta materia, & ſpecies. BRV. Id ſanè eſt quod tantoperè ex te audire poſtulamus, vtq; in illis morbos ineſſe putes. EV. Eſt id quidem explicatu perquàm arduũ, quod etiamſi dilucidè explicetur atque demonſtretur, minimè tamen tutum ſit inuulgare. BR. Expedit tamen in hanc contemplationem paulo acrius grauiuſque incumbamus, vt eius obſcuritate diſ-

cuſſa veritas illuceſcat, & à nobis fructus percipiatur vberior. EV. Meminiſtis non ita pridem me demonſtraſſe medicamentis alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe: id nunc ad corporis partes commodè transferemus, quarum quæ ſimilares appellantur, tria hæc in ſe diſcreta continent, materiam, temperamentum, & eſſentiam, quæ illarum ſpecies dici conſueuit. Temperamentum quum ex elementorum ſit qualitatibus, in accidentium genere meritò recenſebitur, materia verò illi ſubſternitur, à qua pars laxa aut aſtricta, mollis aut dura, craſſa aut tenuis euadit. Cor calido ſiccoque temperamento eſt, neque admodum diſſimili ſunt pulmones: at materia diſtant abſuntque longiſſimè, vt quæ illi dēſa grauiſque ſit, his rara atque leuis. Haud ſecus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, ſummo diſcrimine diſiunguntur: vtriuſque tamen materia compacta eſt, atque denſa. Hanc materiæ vim ſpectantes tum philoſophi tum medici, vt renes ita cor & iecur terrenum appellant, quo nōmine conſtat non temperamentum, ſed materiam deſignari, quæ illis perinde ac terræ craſſa, compacta aſtrictaque ineſt. Iam verò partis eſſentiam atque ſpeciem à materia & à temperamento diuerſum quiddam eſſe, mihi perſuaſit Ariſtoteles cùm ait, rationem eam qua caro aut os eſt, non à primis elementis, ſed à ſemine & diuiniore principio naſci. Non enim quicquid ſimiliter atque os denſum tactúque frigidum deprehendimus, id continuo os eſt, ſed eſt præterea neceſſe oſſis eſſentia propriáque ratio accedat, qua detracta ne ipſa quidem elementa vel idonea temperie permiſta os effecerint. BRV. Hæc mihi cum ſuperioribus ſatis videntur cohærere, ſi modo tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque ſimilari parte ait ſubſtantias tres haberi, ſolidam, carnoſam & ſpirituoſam, ex quibus is ait virium ſubſtantiam compleri. EV. Id quidem facilè: nam ſolida atque carnoſa, eam quam dixi partis ſimilaris materiam conſtituunt. Spirituoſam, in qua calor eſt inſitus, ad formam refertur ac pertinet. Hæc porro ſingula Galenus ait ex congrua elementorum temperie conſiſtere. Quæcunque igitur in parte ſimilari ineſſe cogitamus, vel illius materia ſunt vel forma vel temperamentum. BRV. Importunus orationem tuam interpellaui: reliquam vero contemplationem perſequere. EVD. Tria igitur quum ſint ex quibus pars vnaquæque ſimilaris conſtituitur, tria quoque ſunt per quæ illa ſubſiſtit

atque

atque conſeruatur, quorum vnoquoque pereunte continuò pars tota perit. Vt autem tria ſunt per quæ pars ſubſiſtit, ita & tria ſunt per quæ vel benè vel malè ſubſiſtit: quãdoquidem contrariorum eadem eſt ſubiecta materia. Illorum trium integritas & moderatio partis eſt ſanitas, eorundem contraria immoderatio morbus. Quocirca vt partis ſimilaris ſanitatem, ita & morbum neceſſe eſt in tribus cõſtitui, triáque fieri ſimilarium morborum genera, vnum materiæ, alterum temperamenti, tertium totius ſubſtantiæ. Hoc autem iam velim ex partis ſimilaris actione confirmare, ac docere huius robur à tribus illis dimanare atque cõſeruari. Quanquam enim ſimilaris partis actio illius formæ atque eſſentiæ refertur accepta, ad illam tamen materia atque temperamentum maximum habent momentum, quorum ope destituta nihil quicquam forma ſit effectura: vt vnoquolibet iſtorum pereunte continuò pars tota perit, omnîſque illius actio intercidit, ita etiam vnoquolibet læſo & à natura ſua diſcedente, pars tota longè deterior & infirmior euadit & ad opus ſuum inexpeditior. BR. Id obſecro nobis paulò apertiùs ob oculos pone, & inductione quadam illuſtra. EV. Faciam ſedulò. Principiò congruens partis temperamentum ad actionum perfectionem conferre, vitioſum autem illas impedire, & imbecillitatem accerſere, ſatis ſuperque notum arbitror. BR. Id certè tibi aſſentior, quod omnibus obuium clarúmque eſt, non alia fulciendũ demonſtratione: ſi quidẽ Galenus paſſim contendit ac tuetur omnem imbecillitatem intemperiei ſobolem eſſe, qui & temperamentum omnis actionis principium cauſamque ſtatuit. EV. Vitiata porrò materia partis robur atque valetudinem infringi, hinc docere velim, quòd nonnullis ventriculus neque acetum, neque ſinapi, neque piper, nec denique quicquam acre aut mordax, aliis omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alij oblectentur, alij citra offenſionem eos ferre nequeant. BR. Conſentiunt certè hæc cum vero omnia, ſed tamen ſi permittes, cauſam eorum ex Galeno dicemus, quòd aliis exquiſitior & quadam veluti exuperantia acutior, aliis hebetior atque obtuſior ſit ſenſus. EV. Rectè quidem, at verò exuperantis deficientíſve ſenſus, quænam cauſa ſtatuetur? Non intemperies: multi námque intemperati, eiuſmodi nihil experiuntur aut ſentiunt. Vna igitur cauſa ſit oportet, quòd ventriculus cerebríque meninges raræ ac laxæ, quaſi diſſolutæ atque imbecilles, à qui-

buſlibet externis iniuriis promptè offenduntur. Permultos videas optimo temperamento, qui neque calorem, neque frigus, neque laborem, neque vllam exuperantiam perferunt: hac ſola ratione quod molli, raro laxoque ſint corpore. Tale autem euaſit vel ex pauco imbecilloq. ſemine, vel ex molliore delicatioréque vita: ex qua etiam molles ſolent appellari. Plurimos econtrario videas intemperatos, vt ruſticos & agreſtes, qui tamē validi ſint, & multo facilius externas iniurias perferant, hac ratione quod partes ſingulas, oſſa, neruos, tendones, omnéſque fibras ſolidas habent atque denſas: ex quibus compactum corpus firmum atque robuſtum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robuſtiorum parentum copioſo validóque ſemine procreari ſolet, vel exercitatione, conſuetudine & vſu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibuſdam omnem corporis actionem temperamento refert acceptam, paſſim tamen libris Methodi fatetur partis materiam atque ſubſtantiam non parùm ad robur pertinere. Quum enim ait naturam omnémque virium ſubſtantiam ex ſpiritu, ex carnoſa ſpecie ac ex ſolidis ipſis conſtare, horúmque ſingulorum & qualitatem, & quantitatem ſeruandā eſſe, nónne hoc ipſo conuincitur non ſolùm temperamentum, verùm etiam illorum ſubſtantiam quæ partis ſimilaris eſt materia, ad virium robur magnam opem conferre? Præterea vbi in medendi præceptis, partis quæ vim & vſum habet toti corpori communem, cuiuſmodi eſt ventriculus, aut iecur, robur ſeruare iubet, à relaxantibus abſtinet, quòd partis ſubſtantiam ſtatúmque optimum diſſoluant: aſtringentia verò, quorum vis eſt ad corporis ſubſtātiam & ſtabilitatem commendat. Libris de tuenda ſanitate, duras frictiones artus corroborare tradit, quòd illorū ſubſtantiam atq. materiam compactiorem firmiorémque reddant. Ac ne ſingula longiùs perſequar, is paſſim docet partis bonam habitudinem atque agendi vim, non à ſolo temperamento, verùm etiam ab ipſa illius materia proficiſci, vitiúmque materiæ imbecillitatis actioníſque læſæ cauſam & morbum eſſe. PHIL. Probè id aſſequor quod pro ſumma tua eruditione nobis planum feciſti: quod autē reliquum eſt exequere, vt à partis eſſentia ac ſpecie, illius robur & agēdi vim teneri putes. BRV. Id non admodum anxiè tibi expoſuero. Vt enim ſtrutiocamelus non elementorum calore, non inſito temperamento, ſed totius eſſentiæ natura ferrum exterit & concoquit: ita &

11. *Methodi & 9.*

quæcun-

quæcunque in nobis ſunt partes totius ſubſtantiæ vi concoctionem, nutritionem harumque adminiſtras functiones obeunt, quemadmodum motum atq.ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia, eſt, quam & ſpeciem & interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatemque demonſtret, tum principum trium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum quæ vnicuique parti regendæ fuerunt addictæ: omniúmque ſubſtantiam acriùs ſubtiliúſque philoſophatus, à partis materia & à temperamento diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia completur & cohæret, quibus illius robur ſtabilitáſque conſiſtit, & quibus omnis illius actio perficitur. BR. Nihil iſta demonſtratione luculentius. EV. Si vnum quod iſtorum tum roboris, tum obeundæ functionis cauſa eſt, bene conſtitutum integras, malè vitioſas deprauatáſque functiones obibit. Atqui bona ea conſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborum genera. Vnum eſt materiæ immoderatio, alterum intemperies, tertium totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionem primùm ac per ſe præpediunt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas, triaque morborum genera expreſſit, mentem auréſque erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant, ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſupra modum refrigerant natiuum calorem extinguunt, qui fortaſſis (vt nonnulli arbitrantur philoſophi ac medici ſummi) ſubſtantia virtutũ exiſtit: aut ſi non hoc, ſaltem primum & maximè neceſſarium earum inſtrumentum. Iam verò & qualitates quædam extraneę virtutes diſſoluere poſſunt. Hæc oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxantia, refrigerantia & alienas qualitates: quidque horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent, atque relaxantia materiam, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primùm ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quę prima ſunt facultatum inſtrumenta. Ex his perſpicuũ euadit tria illũ in ſimilari parte morborum genera ſedibus diſcluſiſſe, hęc ipſi appellauimus materię immoderationem, intemperiem, & totius ſub-

9. Metho. diuinas facultates appellat.

Lib. 1. artis ad Glauconem.

ſtantiæ corruptelam. Hæc iam placet non modò in animis, ſed etiam in oculis conſpectúque, omnium exponere, & quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerumque imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti concoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem contrahit, aliàs impensè refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarum eſu: aliàs relaxatus immodico olei tepentis hauſtu: aliàs extraneis venenatíſque qualitatibus laceſſitus: hoc & epoto veneno & in exanthematis, & in aliis compluribus morbis popularibus obtingit, quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis læſæq; functionis tres hæ cauſæ, tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. BR. Iſthæc quidē magna probabilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magíſque cōſpicua, ſi minutiùs concidantur, illorumque differentias perſequaris: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinę. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus, quarū ſint ſimplices quatuor, coniugatæ totidem, hæque aliàs puræ, aliàs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differentias enumerabis? EV. Ea quidē mollis eſt aut dura, laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa, quæ cùm immoderatiùs excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hæ tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridem literis memoriæque mandauit, id ipſi vidimus in milite quodā oſſa crurum, brachiorum & femorum ex morbo tam mollia & flexibilia euaſiſſe, vt ceræ modo facilè ſequerentur quocunque torqueres, quæ tandem balnearum naturalium vſu (eiuſmodi erant aluminoſæ) in priſtinum vigorem robúrque reſtituta ſunt. Puellam cernimus noſtra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunque velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitium eſt. His qui argētea vaſa inaurant, ſolius hydrargyri vapore nerui eouſque emolliuntur ac ſi paralyſi laborent: quam idcirco non pauci è iunioribus medicis neruorum mollitiem, alij neruorum diſſolutionem appellarunt. Hæc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quantitatis vel numeri vel ſitus errore comitabantur: quocirca nec temperamenti nec inſtrumenti, ſed vnius materiæ morbi exiſtimari poterant. Si quando ventriculus, corporis membranæ, aut cutis præter modum tenuis raraque, aut contrà ſi craſſior denſiórve exiſtit, quis

tam

tam ſomnolentus eſt ac nihil cogitans, vt illam morbo & vitio teneri neget, videns vel vltra modum diſſolui corpus vel vitæ neceſſariam tranſpirationem cohiberi? Hic autem quum dico rarum aut denſum, laxum aut aſtrictum, non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúmve inſtrumentorũ ductibus incidunt, quòd morbi ſint in figura: ſed quæ pars ſimilaris ex primordiorum concurſione & permiſtione contraxit, ea quis non iudicet morbos eſſe partis ſimilaris? BR Certior ſum multo quàm dudum: ſed quid obſecro ſi illa ad intemperiem referat Galenus, ex qua tanquã ex cauſa prodire velit? nam & ſecundæ qualitates omnes à primis, & à temperamento ortum initiumque ſumpſerunt. EV. Vide quo res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris, rebus ipſis quaſi noctem offundas. Etenim ſi omnia partium vitia quæ à ſecundis ſunt qualitatibus ad intemperiem reuocat, neceſſitas profectò ſimul coget morbos quoſdam inſtrumentarios eòdem pertinere: cuiuſmodi ſunt læue & aſperum. Ex qua ratione dicis ſecundas qualitates ad primas tanquam ad cauſam referri, eadem inſtrumentarij morbi omnes referentur ad intemperiei genus, quòd vnum temperamentum conformationis & inſtrumenti cauſam Galenus inſtituat. Quæ qui ita eſſe contendit, quid aliud quæſo quàm ſumma morborum genera confundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnem doctrinæ vim inexpiabili ſcelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio, artificio quodam & expolitione diſtincta proponi debet, quam ſi tollas, omne doctrinæ lumen extinguitur. Itaque ſi dilucida conſpicuáque morborum cognitio quæritur, neceſſe eſt ſumma primaque illorũ genera ex partiũ quibus inſunt generibus conſtitui, vnumque ſimilarem appellari, alterum inſtrumẽtarium, tertium communem. Ac deinde horũ ſingulorum differentias, ex eorum quæ vel partis ſimilaris, vel inſtrumenti rationem complent differentiis ſumi. Quamobrem vt omnis vel figuræ, vel magnitudinis, vel numeri, vel ſitus permutatio, inſtrumentarius morbus eſt: ita profectò & omnis vel materiæ, vel temperamenti, vel formæ, id eſt, totius ſubſtantiæ offenſio morbus eſt ſimilaris, fientque neceſſariò molle & durum, laxum & aſtrictũ, tenue & craſſum, rarum & denſum morbi ſimilares ab intemperie diuerſi, in vna materia poſiti, qui & immoderatæ materiæ differentiæ ſint. Hæc autem quæ dixi velim ex curandi ratione confirmare. Medicamenta quæcunque hominum ars atque

Materiæ morborũ differentia.

induſtria inuenit morbis curandis idonea, vel ex primis, vel ex ſecundis, vel ex tertiis qualitatibus vires habent, quibus & nonnullis quartas adjiciunt. Primæ illorum vires ac facultates intemperiei morbis ſuccurrunt ac medentur, ſecundæ vero immoderationi materiæ, tertiæ & quartæ iis qui totius ſubſtantiæ vim roburque diſſoluunt. Quanquam autem Galenus omnes neruos contendit vt ſecundas illas facultates ex primis prodire atque naſci demonſtret, quemadmodum tertias atque quartas ex primis & ſecundis: illas tamen neceſſariò diſtinctis generibus ſeiungit. Si qua pars corporis inde facta eſt imbecillior, quòd immodicè relaxata aut diſſoluta ſit, huic medicamentis non calidis aut frigidis, ſed planè corroborantibus ſuccurritur. Huiuſmodi ſunt aſtringentia, quorum vis & facultas non in ſolo temperamento, ſed in materia penitùs inſidet, quæ craſſa denſaque eſt aliàs comite calore, vt in abſinthio, in myrrha, in aloë, in rheubarbaro: aliàs cum frigore, vt in roſa, in flore mali punici, in gala, in rhoë. Quinetiam ſapores quod ſecundarum qualitatum iudices ſint, Galenus libro de ſimplicibus quarto demonſtrat, ex medicamentorum materia veriùs quàm ex temperamento & prodire & diſtingui. Itaque vt medicamentorum primæ facultates intemperiei, ita & ſecundæ materiæ morbis ſuccurrunt veréque medentur. Hoc morbi genus rarum quidem vixque ſolitarium exiſtit, de quo proinde ſatis egiſſe videor. BRV. Neque profectò ampliorem illius demonſtrationem velim, cui vt neceſſariæ in primis aſſentior. Te verò pro tua in nos beneuolentia etiam atque etiam rogo & obteſtor, vt quos totius ſubſtantię morbos appellas, eadem demonſtrationis vi perſequaris.

De morbis totius ſubſtantiæ, & quanti ij ſint in arte momenti. CAP. X.

EVDOXVS.

NON deſinetis (video) me laceſſere, & ad imparia meis viribus prouocare. Eſt quod exigitis perquam obſcurum & inauditum: nullaque hactenus arte comprehenſum, vt idcirco me pudeat eius tractationem ſuſcipere. Cęterùm quoniam id rei medicæ tanti intereſt, vt optimā illius partem continere videatur, nolim vobis tanta in re deeſſe. Hāc ſi rudiùs explanauero, ruſticæ & familiari diſputationi tribuetis, in qua quę clàm diſſeruntur non tam exquiſita & accurata eſſe debent, quàm quę magnis vigiliis elucubrata in publicum proditura ſunt. Tota rei ſubſtantia perfectio eſt

& inte-

& integritas,qua res vnaquęque conſiſtit. Hæc quoties immutatur & de perfectione decedit, res tota continuo perfringitur: ipſaque illius deceſſio, morbus eſt totius ſubſtantiæ. Quoniam autem omnis mutatio ſubſtantiæ, aut procreatio eſt aut corruptio,qualitatis vero alteratio, rectè videbimur deceſſionem hanc & mutationem de optimo ſtatu,totius ſubſtantiæ vel corruptionem vel corruptelam appellare:quæ ſi nōdum conſummata fuerit, ſubſtantiæ morbus eſt : nam perfecta conſummatáque corruptio interitus eſt. PH. Hic obiter audire velim quid inter corruptionem & putrefactionem interſit. EV. Illa latius ſeſe fundit, hęc anguſtioribus coarctatur terminis: ſiquidem quæcunque putreſcunt,eadem corrumpuntur, non tamen hæc retroaguntur, nec quæcunque corrumpuntur, eadem ſtatim putreſcunt: nam & hominem & viuens omne, morte corrumpi dicimus etiamſi nondum putreſcat: & lignum dum crematur, corrumpi quidem at non putreſcere. Res vnaquæque putreſcit,cum eius temperie ſenſim diſſoluta, proprius natiuuſque calor (qui omnia regit & continet)euincitur ac deficit: ſiue ab ambiente calore diſſipatus,ſiue à frigido aut ab alienis qualitatibus extinctus. Refrigerato & extincto calore,naturalis & aqueus humor dominatur, vndique redundat & diffluit: quippe nec iam alicunde coërcitus nec ſicco temperatus. Neque vero Galenus dum partium aut humorum corporis putreſcentium vnam obſtructionem cauſam ſtatuit,ab hoc Ariſtotelis inſtituto quicquam recedit. Nam obſtructio caloris tranſpirationem ventilationémque prohibet: prohibita ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeteſcit & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit,caloriſque vi & dominio deſtitutus computreſcit: cui ferè comes eſt fœtor & graueolentia. Putredine magis ac magis inualeſcente, proprius calor elangueſcit ſimulque naturalis humor diſſipatur & partes ſicciores euadunt,quaſi marcore conſumptę, qui omnis putrefactionis finis exiſtit. Omnia enim quæ putreſcunt,tandem in fimum ac cinerem extabeſcunt. Simplex corruptio non eo naturali ordine ad marcorem ſenſim progreditur, ſed externarum cauſarum magna vi, tanta celeritate propriam ſubſtantiam diſſoluit, vt putrefactioni tempus non ſuppetat,& prius corruptum quippiam appareat quàm putredine tentetur. Corrumpentium cauſarum, aliæ temperamentum,alię ipſam rei ſubſtantiam primum ac per ſe in-

Putredo.

uadunt. Hæ totius ſpeciem exterminant, parum admodum læſo temperamento. Itaque morbus quem totius ſubſtantiæ corruptelam appellamus, duplex eſt ſtatuendus, vnus ſimplex eſt corruptio, alter putredo. Corruptio ſimplex, eſt ſpiritus innatíque caloris (qui præcipua eſt partis ſubſtãtia) diſſipatio aut extinctio. Per vigilias, per labores, per inedias atrocéſque dolores ſpiritus diſſipatur: calor autem inſitus extinguitur, in ſtrangulatu, & in penetrabili extremoque frigore. Putredo eſt ſubſtantiæ partis diſſolutio: talis eſt in gangræna & ſphacelo, in phthiſi, in iecoris, lienis aliarumque partium corruptela. Neque tamen putridæ febres, in quibus duntaxat venarum humores arteriarumque ſpiritus computreſcunt, totius ſubſtantiæ, ſed ſimplicis intemperiei morbi ſunt. Per has enim partium ſubſtantia nondum putredine, ſed intemperie ſola tentatur: nec quę in ſpiritu aut in humore eſt putredo, morbus eſt, ſed morbi cauſa. BR. Vt tu putridas haſce febres, ita ego ipſam partium putredinem atque corruptelam intemperiei adnumerabam, cuius certè ſoboles eſt. EVD. Et malè quidem. Non enim ſi putredo intemperiei ſuccedit, eadem idcirco cenſeri debet, ſed eſt, vt dixi, genus diuerſum. Valida intemperies tum humores, tum partes ipſas plerumque obſidet, cui nulla putredo ſuccedit. Et quum in ardente febre humores computruiſſe dicis, nõ ſolum intelligis illos vehementer incaluiſſe, vt ſolo refrigerio ad curationem ſit opus: ſed pręter calorem aliud vitium: ídque grauius animo concipis, quod ſolis refrigerãtibus emendari non poteſt, ſed vacuari indiget & è corpore procul amandari. In partibus ſingulis intemperiei atque putredinis conſpectius diſcrimen elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluiſſe idem eſſe dicat, atque computruiſſe. Intemperata illa minimè, putrida vero facilè oculorum iudicio in diſſecto cadauere animaduertes. Fuerítne vlla demonſtratio ſenſuum fide pręſtantior? Poſſum tamen & hoc intemperati putridique diſcrimen curandi legibus ſtabilire. Quandoquidem membrum inflammatũ refrigerando perſanamus: putridũ & ſphacelatum non item, ſed præcidendum id extirpandumq; eſt: nam omnino præter naturam cum ſit, ſeſe auferendum indicat. BRVT. Hinc conſpicuè animaduerto ſubſtantiæ corruptionem ab intemperie diſtare, eáſq. in morborum diuerſa genera referri. Reliqua ſi videtur perſequere. EVD. Totius ſubſtantiæ morbus, ſiue ſimplex eſt corruptio, ſiue putredo, aliàs ex manifeſta

cauſa

cauſa fit, aliàs ex occulta. Qui ex manifeſta procedit manifeſtus, qui ex occulta occultus appelletur. Manifeſtus eſt, quum vigiliis, inediis, laboribus doloribuſve immodicis inſitus partium ſpiritus diſſipatur: aut quum inſitus earum calor ſtrangulatu frigoréve extinguitur. Eſt & manifeſtus quum partis cuiuſdam ſubſtantia immutatur ac ſenſim putreſcit, putredine quidem ex intemperie præter naturã. Occultus totius ſubſtãtię morbus eſt qui nõ ex his manifeſtis, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſit. Abditior illa cauſa ſupra elementorum cõditionem eſt, quę dum nobis eſt infẽſa, nõ corporis temperamentũ, ſed totam illius ſubſtantiam (quo nomine calor inſituſq. ſpiritus cõtinetur) primum ac per ſe offendit, vt cui ſit prorſus inimica. Hoc cauſarũ genere numerãtur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum noſtrũ diuinumq. calorem, in ipſumque vitæ principium maximè ac primum ſæuit atq. debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſę ſola putredine (vt rudioribus pleriſque viſum eſt) ſed occultiore quadam vi infenſæ ſunt. Qui vnam putredinem, epidemiorum, peſtilentium, contagioſorũ & venenatorum morborũ cauſam eſſe contendunt, maximis tenebris offuſi omnia permiſcent atq. perturbant: vt qui inueſtigandi ſolicitudine abiecta, vehementiſſimos quoſque morbos nullo delectu vel ad plethoram, vel ad cacochymiam, vel ad obſtructionem, proximè vero ad putredinem, quæ ex illis genita ſit referunt. Non aliud quàm has cauſas tota arte illos audias circũferre & intonare, quaſi nihil maius poſſit in corpus irruere. Quum aliquis integrè ſanus acceſſu ad peſtiferũ peſte corripitur, aut à rabido cane demorſus in rabiem agitur, aut ſcorpionis compuncta, aut hauſto toxico extinguitur, quis quæſo tam hebes ſtatuat vnam omnium putredinum cauſam, quæ tam varia, támque multa efficiat nullo alterius concurſu? Quæ poſſit tam vehemens támque pernicioſa putredo in hominem nec plethora, nec cacochymia, nec obſtructione correptum repentè irrumpere? Magna certè pernicies plerumq. hominẽ rapit nullis eiuſcemodi cauſis inquinatũ; quemadmodũ & hæ cauſæ interdum iugulant, nulla comitante pernicie, ex quibus à putredine pernicies internoſci diſcerniq. poteſt. Breuis certè & compendiaria, ſed periculoſa nimis iſthæc medendi ratio, quæ ſolas putredinis cauſas animaduertit. Ex Ariſtotelis ſententia nuper demonſtrauimus res quaſcunque interire & çorrumpi, aliàs ſenſim diſſoluta temperie in-

ductáque putredine, aliàs tota illius ſubſtantia ab externis quibuidam cauſis offenſa. Quis ergo dubitet & hominem vtriſq;ex cauſis occidere atq; diſſipari? PH. Non probabilia ſolum ſed neceſſaria quoque hæc eſſe video, & ad vnguem memini vt parti ſimilari tres morbos ineſſe. intemperiem, materiæ immoderationem, & totius ſubſtantiæ corruptelam, ex Galeni mente deduxeris. Quoniam vero totius ſubſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc preſſius & diligentius locos quibus hunc Galenus affirmare videatur, ſi quos habes, exprome. BV. Vnus è quinto de ſim-

Cap. 2. pliciũ medicamentorũ facultatibus elicitur, vbi hũc in modũ ſcribit, » Oſtẽſum eſt medicamẽto naturã eſſe alterãdi aut » vna quapiã qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerãdo, aut humectando, aut exiccando, aut dictorum coniuga- » tione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti complura le- » thalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuleto- » rum & purgantia omnia; & multa quę vocant attrahentia. » duplicẽ audis commutationẽ (ſic enim ἀλλοίωσιν verto, quam alterationem iuniores dixêre) vnã primarum qualitatũ, alteram ſubſtantiæ: nos ſi naturæ modũ exceſſit, hanc ſubſtantiæ corruptelã appellamus. Eſt & alter eodem libro locus, quo in eandem ſententiã ſcribit duplicem eſſe alexiteriorũ naturam, aut enim commutare, aut ex effecto corpore pel- » lere beſtiarum virus corrumpendi natura prẹditũ, vel mor- » tiferum medicamentum: & commutare quidem, aut vna » tantum qualitate, aut duabus in vnum coniugatis, aut totis » ſubſtantiis, inanire vero totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & » calore cum partium tenuitate coniuncto. Quid iſtuc eſt, κα- » τὰ τῆς ὅλης οὐσίας? Si medicamenta nos afficiunt aut ſuis » qualitatibus aut tota ſubſtantia, neceſſe eſt corporum noſtrorum, alias qualitates, aliàs totam ſubſtantiam mutari. Hæc autem mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, & naturæ limites prætergreſſa ſit, totius ſubſtantiæ morbus erit. Ne autem vnius loci authoritate parum firma videatur teſtimonij fides, alium proferam ex commentario ſecundo libri de natura humana. Quum Hippocrates morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus fieri proponit, hunc idcirco in omnes publicè graſſari putat, quod inſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe quandam excretionem habet. Ad cuius præcautionem atque curationem, iubet loca in quibus morbus graſſatur mutare, & quàm pauciſſimum ſpiritum ducere: quem vo-

σφλω

ὅπερ λὼ ἀπόχεσαι dixit, Galenus expirationem interpretatur proprietate totius ſubſtantiæ infenſam. In expirationibus, inquit, quæ proprietate totius ſubſtantiæ magis, quàm qualitate corpora offendunt, rectè curationem tradidit Hippocrates in duplicem redigens ſcopum, loci mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. Hanc inſalubrem proprietatem vt medicamentis & aëri, ita & alimentis quibuſdam, velut ſemiputrido tritico, & aquæ, interdum ineſſe confirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos offendunt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum mutari, fierique in nobis, tum Hippocratis, tum Galeni ſententia, quoſdam totius ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aer, vel medicamenta totius ſubſtantiæ proprietate nos afficiunt, corporis quidem noſtri neque qualitates, neque temperamentum, ſed totam ſubſtantiam primum ac per ſe immutant. Cum enim omnis actio fit ex contrariis quæ ſub vno eodémque genere comprehenduntur, illorum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota vero illorum ſubſtantia totam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut ſubſtantia in qualitatem primum ac per ſe agat. Eſto igitur, quiſpiam deleterium medicamentum hauſerit, quo è vita ſit exceſſurus. Id quidem ſenſim partium omnium maximéque principium ſpiritus, humores, totámque ſubſtantiam labefactabit atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus. Partium autem corruptio & affectio tanta, quæ actionem primum ac per ſe lædit, morbus eſt, iſque verè ſimilaris quod tum omnis inſtrumenti ratio integra perſiſtat. Atqui intemperies non eſt. Id ipſum igitur ſit oportet ſimilaris morbi genus quod nos ſubſtantiæ corruptelã appellauimus. PH. Quid tu, Brute, iam velut erubeſcens tecum ipſe mente contrectas? tune meditaris quid poſſis contradicere? BR. Nihil ſanè. Iampridem eminus olfaciebam quo ſpectaret tantus rationum progreſſus. PH. Miror equidem neminem tot ſeculis in tam apertas perſpicuáſque demonſtrationes animum mentémque erexiſſe. BR. Id puto magna obſeruantia factũ, qua poſteritas Galenum tanto cultu & honore dignaretur, vt ne fas duceret quicquam illi vel addere vel demere. PH. Veritatis potius, quàm honoris & amicitiæ vinculo obſtringamur, à vero nunquam abducamur nec prece, nec pretio, nec vi, nec ſorte ſuprema. EV. Quem hic totius ſubſtantiæ morbum conſtituo, is interdum ſimplex ſolitariuſq;

conſiſtit, plerumque vero permiſtè aliis implicatur affectibus, inter quos vix elucere poteſt. Hoc genus vniuerſum Hippocrates diuinū appellauit, iubens vnumquemq; agnoſcere & obſeruare ſi quid in morbis diuinum ineſt, vt & bonum & admirabilem medicum ſe præſtet. Hoc loco Galenus diuinū interpretatur ambientis nos aëris conditionem. Sed quam? non eam ſanè quæ in primis eſt qualitatibus, ſed multo præſtantiorem occultiorémque, quam morbidam excretionem Hippocrates appellauit. Nam quum ille prædictionum libro tertio præcipit accuratè obſeruare ſuperuenientium morborum impetum, nec non tenere temporis conditionem: ea oratione diſtinctè & explicatè duo deſignat. Nam temporis conditio eſt tempeſtatum primarumque qualitatum conſtitutio: ſuperuenientium autem, id eſt vulgarium morborū impetus, cauſa alia eſt abditior, quàm licèt (vt obſcurā) hic verbo non expreſſit, libro tamē de natura humana appellauit morbidam excretionem, qua totus aer conſperſus eſt. Hæc autem eſt vis quædam deleteria toti noſtri ſubſtantiæ prorſus infenſa. Quoniam vero ea nec calore, nec frigore, nec odore, nec calore dignóſci deprehendíque poteſt, rectè è noſtris cæca eſt appellata, & qui inde gignuntur, cæci morbi rectè dicti ſunt. Eadem ratione ea ipſa cauſa admirabilis, obſcura, nec vllo ſenſu comprehenſa, Hippocrati diuina nuncupatur. BRV. Veterum more quicquid admirabile videretur diuinum appellauit: quemadmodum homines eos quorum vel robur, vel animi geſtorumq. præſtantia admirarentur, in Deos illi retulerūt, etiam dæmonum vi impulſos. Nondum ſiquidem, quo dæmones à Deo, quo boni à malis ſeiungerentur innotuerat: quod ita quidem apud Theodoritum monebat Porphyrius. Ij autem qui Dij nominantur, re ipſa mali ſunt dæmones. Quin & Tullius, cui iure eloquentiæ primas Roma tribuit, pro dæmonio diuinum reddit. Hoc, inquit, de Socrate accepimus, eſſe diuinum quoddam quod dęmonium appellat, cui ſemper ipſe paruerit, nunquam impellenti, ſæpe reuocanti. PH. Quonam quęſo te proripis, inſtituti parū memor? BR. Non alienum inſtituto putaui, hæc ad diuini nominis interpretationem proferre. Si quid tamen eſt quod præterea huc pertinere videatur id iam quæſo producito. EV. Non hic quidem media via ſubſiſtendum, ſed ad metam pergendum. Non pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultiq. morbi, efficientem cauſam habent toto confuſam aere, quaſi ſparſum

quod

quoddam malorum ſemen, cuius vis eſt ad morbos gignendos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem & quaſi morborum ſeminarium appellauit: quam neque ex primis qualitatibus conſtare, neque ex illis proficiſci, ſed ſublimiorem cœleſtémque originem habere profitetur. BR. Id ne certo poſſis docere? EVD. Poſſim fortaſſe. Nam vt dierum decretoriorum atque criſium, ita & plurimorum euentorum cauſas is pariter atque Galenus cœlo ſideribuſq. tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obſeruare & plurimum cauere iubet, nullã in iis lubens medicam potionem offerens, priuſquam decem aut plures dies tranſierint. Vtræque enim Solis mutationes, ſolſtitiáq. præſertim æſtiua, ac æquinoctium vtrumque, ſed autumnale potiſſimum, decem dies periculoſiſſimæ putantur. Præterea ordine aſtrorũ, præſertim caniculæ cauere & obſeruare, deinde arcturi. Vergiliarumque occaſus mala ſiquidem potiſſimum decernũt. Hęc ſidera ſi obſeruauit Hippocrates mala decernere, neceſſe ad medicationẽ tuta, quanã obſecro id ratione fieri dicas? Æſtúne immoderato? At brumale ſolſtitium frigidiſſimum eſt. Frigoriſne inclementia? At æſtiuum ſolſtitium atq. canicula, magnam vim habent caloris. Aliáne vlla qualitatum exuperantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatiſſimũ eſt, quo non longè abeſt Vergiliarum exortus. Hęc igitur ſidera ſi non caloris, frigoris, humoris aut ſiccitatis exuperantia, alià certè vi quadã abditiore, mala quæ dixit Hippocrates decernunt, poſſuntque morbidam illam excretionem occultorum morborum cauſam diſſeminare, & quaſi ſemina quædam in aera ſpargere. Quas autem Hippocrates obſeruauit ſiderum vires, eas poſteritas confirmauit, addens & alia præſtantiora, ad quæ ætas illa vetuſtior nondum penetrauerat. BR. Iam ſatis videris oſtendiſſe quoſdam haberi totius ſubſtantiæ morbos, qui corporis ſpeciem corrumpant: proximũ eſt audiamus nunc & illis ſuæ ſint differentię: quod ſi à te impetrauerimus, non modo ſumma nos obſcuritate confuſionéque liberabis, ſed etiam inceptis magnum addes incrementum.

Occultorum morborum differentiæ. CAP. XI.

EVDOXVS.

DIFFICILE quidem hoc in loco bene verſari, neque promptum vnde poſſint eæ differentiæ deduci. Non enim facilè perſpici poteſt quis optimus formæ ſit ſtatus,

nec quibus illa modis de ſtatu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoſcendæ vos in primis ſtudioſos video, non committam ſanè vt mea opera vobis vſquam defuiſſe videatur. Morborum totius ſubſtantiæ, alij quidem manifeſti ſunt alij occulti. Manifeſti vt ſcabies, phthiſis horumq. ſimiles. Totius ſubſtantiæ occulti morbi, corruptelã & perniciem habent ab occultioribus iiſq. maximè externis cauſis Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniam aliud nobis aſſequi non licet) ex efficientium cauſarum differentiis, Hippocratis imitatione conſtituam, qui morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus prouenire diſtinxit. Occultorum porro morborũ efficientes cauſæ ſunt, quæ tota ſpecies & vi deleteria nos vel offendũt vel enecãt. Eæ toto genere & prorſus venenatæ habentur: quarum vis eſt clam ac furtim corporis noſtri ſubſtantiam, non temperamentum immutare. Sic enim tota eſſentia contrariæ ſunt & infenſæ nobis, vt ſi quicquam earum nos vt decet attingat, omnino lædat & aſſiduum incrementum ſumat, nec in nos agere deſinat, dum quicquid noſtræ ſubſtantiæ attigerit in ſuam naturam trahat atque mutet, dũmq. ſenſim ſerpat in omne corpus. Nunquam enim poteſt à corpore noſtro vinci aut miteſcere, vt in illius ſubſtantiã mutetur: poteſt tamen (exiguum ſi fuerit) vi noſtri caloris extenuari, diſſolui, tandémque foras propelli: poteſt & antidotis propriis extingui. Iam vero eiuſmodi cauſarum quæ tota ſpecie nobis contrariæ ſunt, aliæ cum aëre ſpirando trahũtur, vt peſtilentiæ ſemina: aliæ extrinſecus nos attingunt vt rabidi canis, & venenatarum beſtiarum virus: aliæ intro ſumuntur. idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti ſpecie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum & efficaciſſimum eſt, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atque commigret. Sed tenuiſſimum quum ſit, ſpiritũ hauſtum celerrimè per pulmones in cor viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumque ſpiritus deinde humores, poſtremo ipſam partium ſubſtantiam labefactat. Morbi (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorum validiſſimo proficiſcuntur grauiſſimi ſunt, atque ſi vbi cœperunt permanſerint, neceſſe eſt validiſſimo membrorum laborante totum corpus laborare. Quod-

2. De natura humana.

„ cunque autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt,
„ neque in ſolo ſpiritu vel in aëre, ſed in humore quodam

proue-

prouchente vires habet. Hic verò in partem cute detectam quum inſederit, contactu eam quidem primum, deinde verò proximas, reliquumque corpus omne conſequutione quadam Inquinabit. Non enim rabidi canis ſolus halitus contagione quemquam polluit: ſed in partem demorſu apertam vel ſaliuam vel humorem eructat, cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit, in integram verò cutem ſi incidat, nihil officit. Sic omnium beſtiarum quæ virus eiaculantur. venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiaſis, aut luis venereæ virus non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo, ſenſim prorepit in omne corpus. Venenum quod non niſi intro ſumptum vires habet, omnium infirmiſſimum exiſtit, non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. Hoc genere ſunt fungi, arſhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. Hæc chirurgi plerumque in malignorum vlcerum curatione, citra vllam partium corporis iacturam magnoque vſu extrinſecus adhibere ſoleant: ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur è craſſiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum, in principes dein partes ſeſe inſerit, profertque ſui furoris incommoda. BR. Iſtæc ſanè dilucida & in primis expedita deleteriarum cauſarum diſtinctio. EV. Iam verò cùm tres occultæ ſint & venenatæ cauſæ, totidem occultorũ morborum qui ex illis ortum habuerint differẽtiæ ponentur, vt alij maximè quidem ab aëre, alij contactu alij à venenata quæ intus ſit materia procedant contrahanturque. Hi quidem omnes venenati ſunt, at non ſimiliter neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerũt, quia non foras emigrant, nec in vicinos contagione prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagioſi, quòd vel externæ eiuſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaque ſocietate vicinos contaminant. Summa igitur hæc ſit diuiſio: Occultorum morborum alij ſimpliciter venenati ſunt, alij venenati contagioſi. Horum alij ſimpliciter contagioſi, vt hydrophobia & qui virulentarũ beſtiarum ictu fiunt: alij cõtagioſi peſtilentes. Si quis fortè hanc venenati repetitionẽ faſtidiat, breuius dici permittemus, occultorum morborum tres eſſe differentias, venenatos, contagioſos & peſtilentes. Ex aëre primùm maximéque fiunt peſtilentes, qui quanquã

etiam contactu mutuaque hominum communitate & vitæ ſocietate contaminant, prima tamen illorum origo viſque maxima & validiſſima in aëre quem ſpiritu ducimus ineſt, illincq; proceſſit. Qui contagioſi dicuntur emiſſo halitu nihil aut minimum oſtendunt, at maximè plurimúmque cõtactu. PH. Poſsúntne hæc genera rurſum minutius cõcidi? EVDO. Poſſunt vtique. Nam morborum in multos vagantium, alij pandemij aut pancoini appellantur, id eſt totius plebis morbi, aut omnibus communes, alij verò diſperſi. Pandemiorum alij ſimplices, alij endemij, alij epidemij: rurſum epidemiorum alij ſimplices, alij peſtilentes: & peſtilentium alij conſueti, alij inſolentes. PHIL. Apta quidem diuiſio, at ſigulas ſpecies propriis notionibus explica. EVDO. Diſperſos morbos vt quũ hic pleuritide, iſte nephritide, ille phthiſi laborat, non perſequor, quò non ex cõmuni quadam cauſa, ſed ex vniuſcuiuſque proprio vitio & errore procedant. Pandemij cauſam habent communem. Ea ſi eſt in communis cibi vel potus vitio: pandemij ſimplices fiunt: ſi cauſa eſt in aëre, endemij vel epidemij. Aër quippe ſi ab inferioribus terreníſque cauſis inficitur, endemij fiunt, ſi à ſuperioribus, id rurſus aut ex temporum tempeſtatúmq. mutatione, tũ fiunt ſimplices epidemij: aut ex cœleſtium corporum viribus & influxu, ij ſunt verè peſtilentes: quorum alij grauiores, alij mitiores, alij conſueti, alij inſolẽtes. Hæc iam exemplis illuſtremus. Conſueti peſtilentes morbi ſunt peſtilens febris, carbunculus, bubo peſtilens: iique grauiores & in leuioribus conſuetis ſunt exanthemata tum rubra tum purpurea quæ ſumma cute maculis non extuberantibus efflorescunt: & quæ ecthymata Hippocrati, Plinio papulæ & pituitæ eruptiones dicuntur. Inſolentes ſunt paraphlegia quædã lethalis, inſueta & inaudita, quã Hippocrates commemorat in Thaſo contigiſſe, & flagrantes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, hanc ἱδρωπύρετον nonnulli dixêre, qui noſtro æuo in regiones plurimas inuaſerunt, aliiq. non pauci his finitimi, qui aut veterũ obliuione deleti ſunt, aut noui poſthac emergent. Reliqui communes, & epidemij ſimplices, & endemij & pãdemij, quia manifeſtam cauſam habent, ſub occultorum morborũ genere non continentur, neque præſentis ſunt contemplationis, de his tamen affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij ſunt lienteriæ, dyſenteriæ populares, ſanguinis eruptiones, tuſſes, ophthalmiæ, pleuritides, tubercula, artuum dolores, febres,

Margin notes: πάγκοινοι. / ἐπιδήμιοι. / 3. Epidem.

febres omnes putridæ, & alij qui ab Hippocrate in epidemiis commemorati, ſub diſperſorum ſpecie plurimùm graſſantur in vulgus. Hi non vt peſtilentes mutua ſocietate homines contaminant, ſed qua epidemij ſunt, nonnihil reſipiunt malignitatis vulgaris, eoque diſtant à diſperſis. Endemij ſunt tum quidam horum, ſed qui ex putridis aquarum, terrarum vel cadauerum expirationibus orti ſunt: tum etiam quibuſdam regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, hydrocele Narbonenſi Galliæ, omnes quidem ex aëris grauitate nati. Pandemij ſimplices iiſdem appellantur nominibus, ſed quorum cauſa in victu ſit communi: eiuſmodi ſunt febres, alui profluuia, tubercula, aliáque plura incommoda ex communis aquæ vſu profecta. His miſſis ad ſuſceptam de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagioſi morbi ſunt, qui externi cuiuſdam veneni occurſu & contagione primùm cōtracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce vel ab opio, hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu, vel telorum venenatorum ictu fiunt. Et qui tametſi ab externis cauſis primam originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiunt, vt lues venerea, elephantiaſis, & qui ex iſtorum permiſtione fieri poſſunt. Hos neque inſpiratio, neque commune alimentorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadunt, nec debent in pandemiis recenſeri, ſed peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Manifeſti totius ſubſtantiæ morbi ſuprà appellati, vt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui, & qui huius ſunt generis, contactu quidem & fiunt & afficiunt, neque tamen in hoc contagioſum genus referri debent, quòd nihil occultum malignúmque reſipiant, hic autem contagioſos duntaxat occultos perſequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alij ex veneno aſſumpto. Ex intus genito veneno hi fiunt, ſtrangulatus vteri à putri ſemine ortus, morbus comitialis, cuiuſcunque ſit ordinis: ſyncope ex putreſcente grumo ſanguinis ſubeunte veneni naturam, cordis quædam palpitatio, ſphacelus ex ſeptico humore, & alia cæca ſymptomata, quæ venenatus humor inferre conſueuit. Venenum quippe non id duntaxat appellamus quod ſemper enecat, aut quod cordi vitæque principio ſit infenſum, ſed quicquid tota ſubſtantia & cæca vi facultatum ſubſtantiam vel extinguit vel laceſſit, & cæco modo earum functiones offendit. Intus autem gignitur venenum & à lumbricis computreſ-

[Margin: Σποραδικὴ νόσος. — Epilepſia.]

centibus,& ab eſculentis potulentíſque vitiatis,& à vario viuendi errore. Ex aſſumpto autem veneno morbos atque ex his plerumque interitum ſequi, omnes vel plebeij compertum habent. Venena lædunt corrumpúntve noſtram ſubſtantiam, alia totius ſubſtantiæ diſſidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius ſubſtantiæ diſſidio & diſſenſione napellus, aconitum, rhododendron, apium riſus: qualitatum exuperantia euphorbium, anacardus, opium, cicura. Venenati morbi neque ex aeris inſpiratu, neque ex cauſarum corpori occurſantium contactu, ſed ex intimis duntaxat cauſis fiunt & excitantur. Qui venenum hauſit, aut comitiali morbo laborat, neque halitu neque contactu alios inquinare poteſt, qua ratione hi ab epidemiis & à contagioſis diſtant. BR. Occultorum morborum differentias hac quaſi figura rectè videris expreſſiſſe: rurſum tamen de eiſdem ſigillatim paulò altius meditemur, à peſtilentibus auſpicati.

De peſtilentibus morbis, quòd illorum occulta ſit cauſa. CAP. XII.

EVDOXVS.

MORBI quicunque omnibus communes & vniuerſales appellantur, ex communi quæcunque ea ſit cauſa procedunt. Horum qui ſimplices dicti ſunt ex ſemiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu ſæpe prouenerunt, quomodo in caſtris aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt. Solent autem aquæ ſtagnantes in quibus linum, aſphaltum, canabis, rhododendron aut alia ſtirpium cadauerumve inquinamenta diutiùs macerata ſunt, iſthæc afferre. Qui ex cauſis illis ortum acceperint, ſimpliciter, pancoini aut pandemij, nondum verò epidemij appellantur, quod non ex aere, ſed ex prauo victu procedant. Aer morbos efficit, quoties vehementer aut immutatur aut inficitur. Licet enim aeris ſubſtantia ſimplex quum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit, multa inquinamenta tanquam ſparſa morborum ſemina, aliàs ex inferioribus aliàs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex ſtagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permiſtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, ſpecubus, aut barathris graues interdum expirationes in aera tolluntur nobis plurimùm infenſæ. Animantium, maximè verò ſerpentium & hominum non cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ

ſtirpes

ſtirpes venenatæ, aliæque ſordes computreſcentes, plerumque aeri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quàm metallorum, ſulphuris, arrhenici, hydrargyri aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. Huius autem generis inquinamenta, quoniam nec longiùs in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere poſſunt, ſed ipſa aeris immenſa puritate facilè diſſipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos non ingenerant. Sed qui ab hiſce cauſis, ex ipſaque loci natura aut ſitu morbi fiunt, endemij id eſt illi plebi aut populo peculiares & vernaculi dicuntur. Solæ igitur affectiones è motibus ſuperioribus in vniuerſum aera diffuſæ, epidemios id eſt ſuperuenientes & vulgares morbos inuehunt. Sic enim ſtatuit Galenus epidemiorum cauſam in aere, quos & Hippocrates à ſpiritu cuius attractione viuimus, prouenire dixit. Cœlitùs autem fiunt in aere affectiones conſtitutionéſque duplices, aliæ ſunt qualitatum exuperantiæ, vel inæqualitates ex temporum tempeſtatumque mutatione, ex quibus putredines plurimùm graues: aliæ verò ſunt inquinamenta eò cœlitus demiſſa. Ex temporum mutatione tempeſtatumque magna vi quicunque morbi fiunt, ſimpliciter ſunt epidemij. Cœli verò inquinamenta non hos ſolum, verumetiam peſtilentes ingenerant, qui ſunt epidemiorum pernicioſiſſimi. Itaque ſimpliciter epidemij, à peſtilentibus diſtant. Illi ſiquidem non niſi ex multis temporum tempeſtatumque mutationibus quæ aliæ poſt alias fiant, aut ex vnius temporis ſolius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt, pro quibus non ſolum præſentes conſtitutiones conſiderandæ ſunt (inquit Galenus) ſed ex qualibus & quales fiant permutationes. Ab his cauſis qui & quales morbi obtingere ſoleant, paſſim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio, vt cum ait: Si hyems ſicca & Aquilonia fuerit, Ver verò pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & ophthalmias & inteſtinorum difficultates. Quum enim corpora noſtra ipſaque terra ex pluuiis vernalibus & ab auſtro humore multo ſcateant & madeant, neceſſe eſt æſtate æſtum conduplicari, ipſumque corpus & carnem inflammari, vnde & febres acutiſſimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorum qui peſtilentes appellantur, non ab ea cauſarum longa ſerie, nec ab ingenti temporum permutatione quæ corporum humores perturbet, ſed à venenato inquinamento aeri inſperſo

Apho.5.

prodeunt: quod cum ſpiritu intrò ſubiens, cor viſcus nobiliſſimum & validiſſimum inficit: ex quo cenſuit Hippocrates morbos fieri pernicioſiſſimos, qui vires omnes vniuerſumque corpus proſternant. Hi morbi ſunt quos ſæpius iam dixi cauſam occultam & abditam habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originem ducere, quod pleniùs illuſtrandum demonſtratione fuerat. Quanquam peſtilentia vt morbus omnis acutus, æſtu immoderato vel intemperantia excandeſcit, & æſtate grauiùs affligit, ſæpè tamen animaduerſum, æſtatem feruentiſſimam nullum peſtilentiæ genus protuliſſe: interdum peſtilentiam hyeme initium cepiſſe, quæ æſtate media vel autumno ſoluta ſit: argumentum planè euidens illius cauſam non eſſe primarum aëris qualitatum exuperantiam. Iam de putrida conſtitutione æſtimandum. Hæc ſi à terrenis exhalationibus profecta eſt etiã circumiecto aeri permiſta, peſtilentiæ cauſa ſtatui non poteſt, cùm ne epidemium quidem morbum (vt ſuprà dicebam) ſed duntaxat endemium ingeneret. Quæ à noxia tempeſtatum mutatione, vt ab inconſtanti, ab intemperato, à pluuioſo, æſtuoſo aut nubilo cœlo tracta ſit: ea licet longè dimanet atque propagetur, & ex graueolẽtia pruinæ aut roris magna eſſe deprehendatur, plerumque tamen ſine peſte euenit. At verò peſtilens conſtitutio hyeme ac æſtate, ſicco ac pluuioſo cœlo, bene temperato ac inæquali, plerumque citra graueolentem putredinem, adeo obſcurè & furtim inuadit, vt nullo vnquam ſenſu internoſcatur: ſuntque peſtilẽtiæ ſemina vſque adeò occulta, cæca & à ſenſibus aliena, vt nos prorſus effugiant, inopinataque feriant, nec vnquã niſi effectibus & euentis deprehendi poſſint. Hos quidem imprimis mortalibus miſerabile impendentem ſibi tantã perniciem ne odore quidem ſentire, nec vitare poſſe. Nulla putrida, nulla intemperatior aeris conſtitutio, poteſt in valdè multas mundi regiones euagari, in illíſque vigere: at peſtilentia tam immaniter interdũ ſæuit vt vniuerſum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, ſiccas ac humidas, hyeme vt æſtate. Huius generis duas ſub Marco Antonio fuiſſe commemorant toti orbi grauiſſimas, quibus penè vſque ad internecionem humanum genus deletum fuerit. Qualem & aui noſtri narrant obtigiſſe anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo. Hæc in Aſia exorta per Illyricum Dalmatiamque ſerpſit in Italiã, per Germaniam verò in Galliæ & Hiſpaniæ fines, compluribus an-

nis mi-

pis miſerè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuentiũ ſuperſtes euaſerit. Hac cauſarum viciſſitudine res humanæ permutãtur: corruũt enim ac quaſi neglecta viloſcunt omnia ex tã ſęuã & miſeranda clade. Summa verò (vt nunc) inſtauratione facta, omnia in pretio ſummoque ſtatu vigent, aliquando rurſum collapſura. Tantas quæſo mutationes quis nõ putet cauſam è ſublimi maximè generalem habere, neque poſſe ex ſola tempeſtatum mutatione naſci? BR. Hic denuò quid putrida conſtitutio efficiat contemplemur. EVD. Ea epidemios quoſdam morbos inferre ſolet, nunquã tamen ſola peſtilentes: ad peſtilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illam excitare poteſt, ſed cauſæ altioris hoc opus eſt. Si vna putredo tantæ perniciei cauſa foret, omnes animãtes peræquè attingeret. Nam vt ſalubris aër ſpiritu ductus, omnes animãtes tuetur ac ſuſtinet, toti illarum generi ſalutaris: ita qui à putrida illuuie labefactatur, toti animantium generi æquè pernicioſus euadit: & vnus omnium ſanitati vitæque principio aduerſatur & inſpiratus omnes peræquè lædit, neque homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues aut ſues. Itaque ſi qua illinc peſtis incidet, omnium peræquè cõmunis erit. Hoc tamen rerum euentu arguitur, vſuque falſum deprehenditur. Compertũ ſiquidem id omnes habent, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memoriæ proditum eſt, peſtilentiam aliam incidere quæ ſolos boues iugulet, qualem meminimus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimoquarto irrepſiſſe: aliam quæ ſues aut quæ oues, aliam quæ gallinas, aliam quæ ſolos homines. Quæ pecudes feráſque interimat, pulcrè eſt à Virgilio deſcripta,

Hic quondam morbo cœli, miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totóque autumni incanduit æſtus:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

Diſcriminis verò cauſam paulò antè expreſſerat,

Quam multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt.

Iam igitur cùm homines ſoli peſtilentia corruunt, quænam cauſa hanc ſtragem facit? Non ſimplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. Neceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam & peculiarem eſſe, ipſumque aërem peculiari quodam quaſi veneno inquinari, quod huic non illi animantium generi ſit infenſum, totaque ſubſtantia contrarium. Si quis ex vobis con-

tentioſè aſſeueret putredinem cauſam eſſe peſtilentiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit & vniuſmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi perniciosa: neceſſe eſt fateatur malignam hanc eſſe quæ huic illíve præcipue aduerſetur. Id autem quid aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia non manifeſta qualitate infenſum? Nemo enim explicare poſſit quis modus, aut quę ratio ſit eius putredinis, quę vel bobus, vel ouibus, vel hominibus ſolis ſit infenſa. Id ſi nec dilucide exprimi, nec animo percipi poteſt, debet in eorum genere cenſeri, quæ cæca, obſcura & abdita nuncupamus: & tota ſubſtantia contraria ſunt, totóque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. Itaque quicquid aſſeratur, omnis peſtilentiæ cæca & deliteſcens eſt cauſa & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. BRVT. Vndénam quæſo hanc fluere putas? EVD. A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui ſemper ſui ſimilis eſt, non à Solis obliquo circumactu, ſed à certa permiſtione ſyderũ. Sol motu ſuo anni tempora æquabiliter facit ac diſterminat, ver, æſtatem, autumnum & hyemem. Quòd autem non omnes æſtates æquè feruidæ ſint aut ſiccæ, nec omnes hyemes pariter rigeant aut humeſcant: quod ęſtas quędam muſcarum & ſcarabæorum quaſi nubes proferat, alia ſit ab his omnibus puriſſima: quòd omnium admiratione locuſtæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingenteſimo ſexageſimo quarto, & in Italiam anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo, vt omnia germina depopulatę ſint: id tam non à Solis motu, ſed à varia ſyderum commiſtione petendum: quorum motus non inutiles & præter rationem ſummus rerum conditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commiſtio imbres, alia ſerenitatem, alia auſtrinam, alia aquiloniam, aliámve tempeſtatem mouet, ita ſanè fatendum, quandam obtingere quę aëri peſtilentiam immittat. Vtque multa ſunt peſtilentiæ genera, ita vniuſcuiuſque peculiarem quandam eſſe commiſtionis rationem & propriam cauſam, quæ aliàs mitiùs, aliàs ferociùs in aerem atque in nos furiat & debacchetur. Grauis eſt eorum ſtupiditas qui ſidera nihil in aera niſi calorẽ aut frigus, imbres aut ſiccitatem [illegible]mine motuque ſuo inducere contendunt. Si illa be[illegible]uta omnium vitam tuentur ac conſeruant, cur n[illegible]ſtituta vitæ non incommodent? Illinc prima & præcipua eſt rerum omnium ſalus

& con-

& conſeruatio, illinc quoque interitus: Has cauſas atque vires ſoli de medio tollunt, & tanquam nullæ ſint negant, qui huius ſunt cõtemplationis imperiti. O verè fœlices qui ſecretiore hac cognitione ſapientiſſimi fiunt! qua neque ad præcauendos, neque ad perſanandos peſtilentes morbos eſt vlla præſtantior. Itaque puræ ſimpliciſque peſtilentiæ cauſa eſt cæleſtis configuratio vim inferens, quæ neque temporum mutatione, neque vlla manifeſta qualitate, ſed ſolo euentu deprehendi poteſt. BR. Quam vero puram ſimplicémque peſtilentiam eſſe definis? EV. Id par eſt explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera, Endemium à terrenis inferioribuſque expirationibus, Epidemium à vehementi temporum tempeſtatumque mutatione: Peſtilentem ab occulta malignáque qualitate cælitus demiſſa. Hæc interdum ſimplicia puráque ſeorſum apparent, plerumque vero permiſcentur, & coëunt eorum cauſis in idem conſpirantibus, tumque difficilis admodum eſt eorum diſtinctio. Licèt enim variæ hæ ſint, & diſcretæ cauſæ, quoties tamen coniunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate ſeſe iuuant impetuſque ſuos augent. Harum vnica eſt verè peſtis efficiens, duæ autem præparatoriæ. Peſtilentia grauior euadit in regione putridis expirationibus infecta, quàm in ſicca atque pura: rurſumque grauior æſtate quàm hyeme, & auſtrina tempeſtate quàm Aquilonia, & inæquali intemperatoque cœlo quàm æquali & temperato. In ſumma grauior eſt peſtilentia quæ Epidemiis aut Endemiis conſtitutionibus permiſcetur, quàm quæ pura ſoláque conſiſtit. Ergo graues terrenæ inferioréſque expirationes peſtilentiam ſolæ non inferunt, ad illam tamẽ non parum præparãt & excitant. Hæc cauſa eſt cur vna peſtilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræquè afficit & lædit. Peſtilentia perniciosius tanguntur loca maritima, auſtro obiecta, calida & humida, tetris expirationibus infecta, alta atque patentia: quàm mediterranea, Aquilonia, ſicca, pura & contecta. Rurſumque inter homines magis lædentur, qui calidi & humidi, multo ſcatent humore putredini obnoxio, patentiore laxoq. corpore, quàm qui frigidi ſunt & ſicci, humore pauco eoque puro, & corpore moderatè laxo vel adſtricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obſtructio præparat ad peſtem. Quanquam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio atque præparatio quæ loca vel corpora reddit

peſti obnoxia, omnino nos latet, neque ſenſu, neque ratione, ſed ſolo euētu & experimento, vti ſuperior illa peſtilentiæ cauſa, comprehenſa. Multos videas in peſtilentia ſimplici, febre vel continua, vel tertiana vel quartana, corripi, qui licèt putridis ac vitioſis humoribus ſcateant, peſte tamen nequaquā polluuntur: argumentum non ſola putredine in hanc luem corpus præparari. Alios quos optimè ſanos iudices, facilè peſte corripi: hunc vero qui multorum peſtiferorum occurſu nihil ſit perpeſſus, vniuſcuiuſpiam cū quo vel familiæ vel temperamenti ſimilitudo ſit, ſocetate prehendi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipiénſque peſtis cauſa cæca eſt & occulta, non qualitatum primarum intemperie, non ſimplici putredine, ſed totius ſubſtantiæ proprietate nobis infenſa. BRV. Rectè mihi videris peſtilētię externas cauſas exequutus. Cæterum hoc ſcire vehementer opto, quibus ſignis vel optimè exercitatus Medicus peſtilentem febrem ab ardente diſcernet. EVD. Siue tu illarum ſubſtantiam, ſiue ſymptomata contemplaberis; latum eſt diſcrimen: de ſymptomatis primum, mox de eſſentia. Vis peſtifera in corpus irruens ſpiritibus & humoribus conſertum ſymptomata quædam infert; aliis ex putredine morbis communia. At huius propria quędam ſunt, quibus prudens exercitatuſque Medicus, illam agnoſcat diſcernátque à cæteris, & vno quovis obiecto morbo nulla cunctatione iudicet ſimpléxne is ſit, an diuinum quiddam habeat: qua diſtinctione prætermiſſa, nulla rectè curatio ſuſcipi poteſt. PH. Eia igitur peſtilentium morborum propriam ſpeciem nobis depinge, ſingulos ordine perſecutus. BV. Peſtilentiæ ſemina pariter cum ſpiritu hauſta in pulmones, quam mox ſine ſenſu in cor penetrant. Hoc, ſi affectioni præparatū eſt, nec ſatis obſiſtere valet, labefactant, continuoque arteriarum ſpiritus: poſtremo (quamquam non ſemper) humores vniuerſumque corpus inquinant. Affecto inquinatoq. corde, vires omnes præcipuéque vitales infringuntur & ſpiritus ſqualent. Hinc arteriarum pulſus exilior & imbecillior, ſimulque frequentior ac celerior, quo vno febrem ineſſe iudicant illam ephemeram peſtilentium omnium perniocioſiſſimam. Ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire credunt: non vrinis, ſed vel animi defectione, vel ſyncope, vel pulſu paruo ac preſſo, vel aſſidua vomitione, vel vigiliis, inquiete & iactatione corporis, viriumque proſtratione conſpicua, quæ plerumque ſine ſenſu doloris,

doloris, hominem inopinato rapit. Quum labes altius permanat in humores, mitior quidē febrē infert peſtilentem ſimplicem, vehementior vero carbunculo vel bubone inſignitam. Licèt ſanguis & humores labefactentur, non tamen putreſcunt, vnde nec turbidæ, nec confuſæ viſuntur vrinæ, ſed ſubſtantia, colore ſedimentoque laudabiles. Bubo atque carbunculus priuſquam febris apparens, mitiorem peſtem denuntiat: robuſtámque cordis naturam veneno laceſſitam, huius ſtatim nōnihil foras propuliſſe. At poſt ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu fit, éſtque quaſi victæ naturæ pernicioſum iudicium. Ea eſt peſtilentis febris exquiſita deſcriptio. Quod ſi præterea vel capitis dolor, vel deliriū, vel ſitis, vel incendium vehemens, vel vrina turbida comitabitur, non ex labe, ſed ex putrida permiſtione fiet, quæ aliàs aliam partem laceſſit. Hæc autem permiſtio ex quadam cœli conſtitutione nō ita pridem elapſa eluceſcet, in qua febres hac lege graſſabantur. Initio calor vehemens, ſitis, capitis dolor, vigiliæ, nauſeæ, inquies, aliáque vehementiæ ſymptomata exercebant: ſimul & vrinę cernebantur rubicundæ, craſſę, turbidę atque confuſæ: omnia in ſeptimum diem perſiſtentia. Hoc vero ibi hodie vrinę puriores euadebant concoctione manifeſta, quotidie in melius procedente, ſimulq. ſymptomata leuiorā. Quum ita ſe mox perſanatum iri magna ſpe ægri Medicorum iudicio ſibi pollicerentur, plerique non multo poſt peribant. Pulſus quippe hinc in dies ſenſim imminuebatur & langueſcebat, totiuſque corporis robore pedetentim diſſoluto, intra quartumdecimum mortem oppetebant. In his ergo febribus putredini permiſta erat peſtilentia: ac die ſeptimo euicta iam putredine, perſeuerans dein peſtilentia tacitè ac furtim iugulabat. Itaque peſtilentis febris eſſentia ex propriis ſymptomatis perpenditur. Si peſtilentes febres (quod Galenus memorię mandauit) calore non admodū vehementes ſunt, ſi earum vrinę ſimillimæ ſanis & cū ſedimento, planum eſt & euidens aut nullam aut admodum exiguam his ineſſe putredinem, neque hanc exitij cauſam haberi. Non pauci editis de peſte quęſtionibus & libellis vehementer æſtuant, vt tueantur peſtilentem febrem non aliunde quàm ex putredine proficiſci: vtque illis diſcrimen ſtatuant à cęteris putridis, aiunt propriam cordis ſubſtantiam vel primigenios humores in illa computreſcere, neque aliud eſſe venenatam peſtis malignitatem (de qua diſ-

ſerimus) quàm putredinis modum. In aliis febribus atque etiam in cauſo, neque cordis ſubſtantiam neque inſitos humores putreſcere, at vno putrium vaporum occurſu incaleſcere. Hi vel neceſſitate adacti fatentur omnem peſtilentem febrem ex putrida & hectica conſtitui, quaſi earũ quędam ſit compoſitio. Alij quibus hæc commenta non placent, non minus abſurda fingunt, peſtilentis febris profundam ſordidam ac tenacem; cæterarum extimam duntaxat & leuem eſſe putredinem. Multa vtrique ſubtiliter diſputant, ſed quoniam à veritate deſciſcunt, neceſſe eſt multis figmentorum technis ſe irretiant. Qua quæſo illi ratione fieri poſſe exiſtimant, vt vel cordis ſubſtantia, vel primigenij illius humores putreſcãt? Nihil eiuſmodi tolerare poteſt viuens animal, ſed prius vitá excedat quàm eo veniat. Vt cordis ſubſtantia neque vlcus neque eryſipelas, ita neque vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohærere poſſunt, cordis ſubſtantiam putreſcere, neque admodum vehementem eſſe calorem? Si in cauſo putreſcentis bilis ſolo contactu cor vehementer calet, multo certè vehementius incenderetur id vniuerſum ſi putreſcat. Adde non poſſe cor vniuersè putreſcere, quin iam antè acriter incaluerit, proinde neq. poſſe in hoc extremum perueniri, quin calor antè ſit deprehenſus multo vehemẽtior quàm in cauſo. At nõ eiuſmodi, ſed toto morbi decurſu mitis obſeruatur: ex quo intelligitur peſtilentem nulla affinitate cum putrida febre coniungi. Cum hectica vero quid affinitatis habeat? Obſidet (aiunt) vtramque cordis ſubſtantiam. Eſto ſanè. Non tamen peſtilens febris cor ſiccitate torret vt hectica, vt proinde illi ſit affinis. Deinde quum ex confirmata hectica omnes decedant, deberent vel maiori neceſſitate ex peſtilente interire: quis enim putrido corde viuat? At non paucos videmus ex peſtilente ſeruari: nihil igitur ſimilis eſt hecticę. Quoniam igitur peſtilens febris neque caloris incendio vt cauſus, neque ſiccitate vt hectica cor torret: ab vtraq; plurimum differt, habétque pręſentem vim & perniciem omni intemperie, omni putredine maiorem, quæ vna veneni ſpecie cor vitæ fontem obſidet demoliturque. Hanc autem ſpeciem qualis ſit, euentis ponderemus. Quum peſte correptus ſolo halitu aut excrementorum expiratione aſſidentes vel integrè ſanos labefactet, hique veſtibus contagionem longius exportent reſeruéntque diutius, conſtat hanc non ſimplicem putredinem, ſed multo immaniorem perniciem

niciem

niciem eſſe,quæ tenui eoque admodum repentino aëris inquinamento tenetur, háncque alio quovis veneno expeditiorem. Nō enim ſi quis toxicum ebiberit aut ſit à ſcorpione demorſus, halitu alios inquinet. Reliqua ſymptomata ſi diligenter expenderetis, pulſum paruum & obſcurum, animi defectionem, ſyncopen, vomitionem, aſſiduam iactationem cum vigiliis, omniáque nullo ferè ſenſu doloris, quis veſtrûm hæc non potius veneni quàm putridi caloris ſobolem dicat? Qui aiunt in peſtilentibus febribus idcircò vrinis ſedimentum ineſſe, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quaſi ſuccumbens morborum aggredi non audeat: ſingularem corporis noſtri naturam conſilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamē ſine ratione ciet motus in corpore neceſſarios, nec vnquam otio perfruitur. Fieri certè non poteſt quin ex ſumma putredine quæ in venis eſt, aliquid profluat cum vrinis, in hiſque putredinis indicia ſe proferant. Itaque ſi illarum vrinæ ſanis ſunt ſimillimæ, fieri nequaquam poteſt vt in vaſis mala putredo ſubſiſtat quæ interitus ſit cauſa, ſed latet nonnihil grauius peſtilentiúſque putredine, quod nimirum cordi totius ſubſtātiæ repugnantia & diſſidio aduerſum ſit & tanquā deleterium. BRV. At Galenus non alia ratione bolum armenam peſtiferos iuuare tradit quam quòd vehementer exiccet, exuperātemque humorem exorbeat, qui putreſcens peſtem inducit. EVDO. Víſne igitur hanc meam ſentētiam medendi ratione confirmem? Si peſtis in corpus inciderit, quod iam vel plethora vel cacochymia vel obſtructione laboret, fieri vix poteſt ea ſimplex, ſed ferè tum putridę febri implicatur. Hac morborum permiſtione miſta ſigna apparent, & amborum quaſi miſta medendi ratio tenenda. At ſi purum corpus erat quum peſtis inuaſit, omnino ea ſimplex obtinget. In hac medici celeberrimi & qui longo artis vſu doctrinæ ſtudia compleuerunt, prorſus abſtinent à venæ ſectione, niſi admodum ingens adſit plenitudo, experti, eos quibus ſanguis ſiue initio ſiue poſtea eſſet miſſus, aut paulò poſt obiiſſe, aut in deterius lapſos eſſe. Non enim (vt quibuſdā videri poſſit) vacuatio hanc perniciem ſummouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ non eſt in humoris vitio poſita: neque laborantem vlla ratione leuat, ſed contrà grauius offendit. Etenim extrinſecus nos circunfundens pernicies vacuato ſanguine & ſpiritu, in pulmones, in cor & in venas faciliùs penetrat, ac ferocia maiore inualeſcit: ſanguis etiam phle-

botomia concitatus, promptiùs labem contrahit, quemadmodum aqua cui fellis tantulum inieceris, ſi agitetur, ocyus quàm ſi conſiſtat amareſcet. Quinetiã vires vacuatione imminutæ, inſilienti perniciei minus obſiſtunt. Hæ rationes experientia cõfirmatæ, vt à venæ ſectione, ita magis à valida purgatione docent abſtinendum: clyſteribus & leuioribus medicationibus vtendum. Quum igitur in peſtilenti febre ſimplici, tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda ſunt, non quæ vacuent, ſed quæ tum frigore & adſtrictione leui, ſpiritus ſanguinem & humores cohibeant reprimántque, cuiuſmodi eſt mali punici, citrei, medici, & vuæ acerbæ ſuccus victúſque perſimilis: tum quæ totius ſubſtantiæ proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras ſudore exterminent. Huius vt vniuſcuiuſque veneni, propria eſt antidotus, antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio aduerſa. Huc tamen nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant aliis venenis communes, ſcordium, dictamnum, gentianam, vetonicam, theriacen, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam de qua modò quærebas. Hæc igitur non exiccando, ſed totius ſubſtantiæ proprietate in id vires habet. Cur enim non etiam inediæ ad peſtem multo maiorem vim obtinerent, quum & potẽtius & tutius quàm bolus corporis vniuerſi ſuperfluentem humorem abſumant diſſipéntque? Quientiam bolus ſiccitate omnibus peræquè putridis febribus, neq. peſtilenti quàm illi potius conferret, niſi peculiari quaſi priuilegio ornaretur. Siue igitur peſtilentium febrium cauſam, ſiue ipſam illorum ſubſtantiam, ſiue ſigna, ſiue curandi rationem animaduertes, vbique proculdubiò vim illam agnoſces abditiorem, aliàs quidem manifeſtiùs, aliàs obſcuriùs. BR. Rectè tu quidem. At de exanthematis & ecthymatis quòd à te in medio poſitum fuerat perſequere. Scio quam his cauſam Auicennas & Neotericorum plurimi deſignent: reliquias quaſdam mẽſtrui ſanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere: quo feruidiore cœlo vel auſtrina tempeſtate, vnà cum reliquo ſanguine efferueſcentes, naturæ vi propulſæ foras proſiliant & effloreſcant in cute. EV. Hæc quidem ab illis ſcio proferri, at quàm cõſentaneè, ipſe diiudices. Ex ea ipſa cauſa, mulieres quibus ſuppreſſi menſes in omne corpus redundant, iiſdem malis obnoxiæ iacerent, quod tamen rarum videas. In

pueris

pueris & infantibus quod dicebatur menſtrui reliquias permanere. Galeni ſententia redarguit, quæ aſſeuerat fœtũ in vtero non è fœdiore illo ſanguine menſtruo, ſed è materni puriſſima portione alimentũ capeſſere. Neque ſi quid menſtrui fœtui cadit, in alimentum, id tandiu poteſt poſt multas febres, poſt multos morbos ſuperatos, in annum ætatis trigeſimum aut quadrageſimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hiſce exanthematis grauiſſimè conflictari, alios occumbere. Adde vnumquemque his aliquando in vita neceſſario conflictari debere, & neminem his poſſe ſecundo aut tertio prehendi: quorum vtrumq; manifeſtè falſum animaduertimus. Hęc vero mala ex communi quadam cauſa tota aëri conſperſa originem habere, luculenter demonſtrant, quod non ſolum feruidiore cœlo, ſed & hyeme interdum graſſantur. Quod annos complures ſileant, & certis annorum interuallis ſęuiant in plebem, aliàs quidem ſeorſum exanthemata, vt grauiſſimè anno milleſimo quingenteſimo trigeſimoſexto: aliàs ecthymata ſola, vt anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo. Quæ qui videt, quomodo cauſam illam ſuperiorem non intelligat ac iudicet mundo graſſari? Vt igitur carbunculus & peſtilens bubo, ita ſanè exanthemata & ecthymata cauſam habent è ſublimi: at ea peculiari quadam malignitatis ſpecie aërem contaminat. Aliaque in his exiſtit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quàm in ecthymate: & horum quàm illorum minor eſt ferocitas. Cauſa autem cur infantibus & pueris magis familiaria hæc ſint, reddi poteſt, quod firmior ætas & adultior, tantulis malis non laceſſitur, niſi quum forrè conſtitutio grauior inualuerit. Hæc autem rurſum & ipſorum morborum deſcriptione & figura conſideremus. In cute ij quidem efflorescunt, non ex ambientis contactu, ſed ex inſpiratu, quo vt cor afflatum delibutumque fuerit ipſo ſtatim initio vniuerſum corpus, maximè vero caput ingraueſcit, hoc etiam plerumq. dolore concutitur, oculi tument & illachrymantur, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox raueſcit, ſpiritus crebrior ac difficilior euadit, pulſus frequẽs ac celer febris nuntius. Malo dein ingraueſcente venenũ ex humoribus die tertio aut quarto foras proſilit, & in cute efflorescens mali ſpeciem detegit. Ecthymata puſtulis multis toto corpore confertim albo colore extuberant, quæ pituitæ & bilis permiſtionem præ ſe ferũt. Exanthemata vero quaſi pulicum maculis ferè rubra appa-

1. de ſanit. tuend.

ſent, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compreſſo furore, ſoluta aluus humorum qui contaminati fuerunt reliquias criſi expurgat. His ita apparentibus, nullum tamen putredinis indicium (ſi modo ſimplices ſint morbi) cernitur in vrinis: argumentum eos venenata qualitate virium corporiſque noſtri totam ſubſtantiam demoliri. Hoc & morborum fœditas teſtatur, tam deformis aliquãdo viſa vt occæcatis oculis, vniuerſa cutis in ſquamas fœtidas & in cruſtas ingentes ſolueretur: corpus omne non aliter contabeſceret & macie nigroréque torretur, quam ſi menſes quatuor è furca pependiſſet. Neque vero ſolius cutis hæc vitia, verum etiam omnium interiorum, muſculorum, viſcerum, ſolidarumque partium omnes priuſquam cutis labefactat. Sæpè etenim deprehenſum prægnantes maturos partus edidiſſe hac lue perfuſos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non niſi multis poſt diebus incommoda ſenſerũt. Et quoſdam ab interitu diſſectos, quibus iecur, lien, pulmones omniaque interiora haud ſecus atque cutis, ſordidiſſimis papulis manantibus ſcaterent. Quinetiam raucitas ſpirituſque difficilis initio premens, & prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obſcœnis apparens, planum facit ex intimis partibus hæc mala originem habere. In has etiam finiri, argumentum eſt quod ſanatis & raucitas & ſpirandi difficultas manet, aliàs ſine tuſſi, aliàs cum tuſſi ad tabem deducta. PH. Id hæc adeo luculenter explicata video, vt fides abrogari non poſſit. EVD. His finitimæ, & quadam ſimilitudine coniunctæ ſunt febres ſudorificæ, quæ inſolentes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britanniam, ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum, autumno potiſſimum peruagatæ ſunt. Vt primum lues hæc in ciuitatem quãdam inuaſerat, derepente ſupra trecentos aut quingentos indies corripiebat, dum hinc alio cõmigraſſet. Perculſi indies mox quaſi languore diſſoluti, animi defectione corruebant, decumbentéſque perpetuo ſudore diffluebant cum febre, cum pulſu crebro, celeri & inæquali, neq. ſudori modus erat ante morbi ſolutionem. Soluebatur autem vno aut ſummum altero die, quanquam liberati diu poſtea languebant. Omnibus cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos tréſve annos, alios omnem vitam comitata. Initio multos ſuſtulit quum nondum illius vis erat percepta: at

poſtea admodum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos qui ſudores exciperent prolicerentque & ſe cardiacis munirent, omnes reſtitui. Inſolentium morborum quum nec vis nec medicatio cognita eſt, grauis ſolet eſſe calamitas. Hoc ſtatu aër tenui nec admodum peſtilenti veneno perfuſus, ſuppar infirmiorque vitali robore, cot vt laceſſiuerat in cutem corporis extimam foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate nec ecthymate, ſed ſudore ſolo prorumpens, quòd venenum ſpiritui quàm humori potius inſideret. Omni quippe ratione hæc febris in ephemerarum cenſu habetur. Eam igitur tempeſtatem quis quæſo non peſtilentem iudicet, quæ tam multos, tam multis ſenſim mundi regionibus, repentè ſine ſenſu oppreſſerit: cum cordis indeſinente palpitatione, cum animi defectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum eſt peſtilentium morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo anheloſa, anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo, in omnes ferè mundi regiones debacchata, cum febre, cum ſumma capitis grauitate, cum cordis pulmonumque anguſtia atque tuſſi, quanquam multo plures attigit quàm iugulauit: ſe ſuo tamen impetu proprióque ac inaudito veneni genere, peſtilentem prodidit. PHIL. Quos propoſueras peſtilentes morbos, omnes iam videri exequutus. At quos ſimplices epidemios & endemios appellas, ſiccíne putes abditioris illius pernicici quippiam redolere, & ex tacitis incomprehenſiſque cauſis proficiſci?

Epidemiis morbis occultum quiddam ineſſe. CAP. XIII.

EVDOXVS.

PVTO equidem, & cur putem dicam, quanquam non æquè euidens eſt in illis demonſtratio. Dyſenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiuſque generis morbos vulgares, temporum mutatione tempeſtatumque vi ſuſcitari, perſpicuis rationibus ſuaderi poteſt: in idque multus eſt Galenus, multus & Hippocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio. Cæterùm quum longa obſeruatio tempeſtates non paucas iis quas Hippocrates commemorat ſimiles notauerit, eáſque admodum ſalubres, multas vero temperatas & æquales cum primis inſalubres & pernicioſas, non poſſum equidem non ſuſpicari, præter qualitatum tempeſtatumque mutationem, occultius quiddam & pernicioſius in ambien-

te nos aëre tum volitare & circumferri. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo, dyſenteriæ graues vniuerſa Europa tanta ferocitate populabantur, vix vt ciuitas vlla immunis euaſerit, cùm tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempeſtas vlla aut vigeret, aut antè viguiſſet. Annus autem ab hoc ſecundus, qui à Chriſto nato quadrageſimus erat ſupra ſeſquimilleſimum, omnium quos maiorum memoria notauerat, toto orbe feruentiſſimus, maximè tamen ſalubris obtigit. Poſſum itidem & de lienteria, quam meminiſtis circa hæc tempora plurimùm inualuiſſe, ratiocinari, quemadmodum de pleuritide, de febre omnis generis, de que aliis non paucis epidemiis, quos vt noſtra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porro morbi quum in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Auſtro & Aquilone perflatas, peræquè inuadant, id quæſo exiſtimate, num præter intemperiem aut ſimplicem putredinem, ſit neceſſe quippiam in aere contineri, quod omnium cauſa communis exiſtat. Non enim poſſit calida vel humida intemperies, regionum tam longè lateque diſtantium communis eſſe cauſa: nam quæ Auſtrales offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur poteſt vlla putredo ex intemperie nata, omnium regionum eſſe communis. Quocirca præſtantioris & occultioris cuiuſdam originis ſimplicium epidemiorum cauſa ſit oportet. Hippocrates ad explorandam morbi cuiuſque naturam, & ad euentum prænoſcendum, iubet tum temporis conditionem, tum epidemiorum morborum impetum animaduertere: deſignans cauſas duas planè diuerſas, temporis conditionem & latentem tacitúmque impetum, morbos quoque ex illis prodeuntes diuerſos. Quicunque celebres medici popularis dyſenteriæ, pleuritidis, aliorúmve morborum qui graſſantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiuſdem cognominis diſpertos, multo pernicioſiores notauerunt, quaſi tanta tamque communis cauſa, perniciei expers eſſe non poſſit. Sidera vt peſtilentes ita & alias interdum minus pernicioſas, eaſque occultas excitāt qualitates, quæ fiunt epidemiorum morborū cauſæ. BR. Rurſum quæſo de febribus vulgaribus paulo attētiùs meditemur. Equidem continuas febres non modo in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcunque graſſantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem, non nihil etiam publicæ com-

Prædictionum ✎

munîſque

muniſque perniciei redolere, cùm proximè ad peſtilentes accedant. At de intermittentibus, etiam ſi populares ſint, maior foret controuerſia: quòd illarum genus vniuerſum Hippocrati ſalutare habeatur. EV. Quòd morbus quiſpiam ſalutaris ſit, non idcircò poſſis inficiari peſtilentem aut occultum eſſe. Galenus libro de criſi ſecundo, ſingularum febrium iudicia perſequutus, poſt ea quæ à ſymptomatis petuntur, alia ab efficientibus antecedentibúſque cauſis deducit: & præter primarum aëris qualitatum exuperantiam, aliam abditam & deliteſcentem cauſam inuenit. Ne autem in his referẽdis nimius ſim, ſatis fuerit de quartana ſola ſententiam proferre. Primùm verò (inquit) hoc ipſum conſidera, nunquid autumnus frigidam & ſiccam inæqualémque temperaturam acceperit: tunc enim certiùs ſperabis quartanos circuitus in ipſo fore frequentiores. Poſthęc ſi regio ipſa talium febrium ſit procreatrix: ſi ægrotantis natura atræ bili ſit obnoxia, ſi ratio victus anteceſſerit, quæ huiuſmodi humorem coaceruauit: & ſi eo tẽpore quartanę febres populariter fiant. Hoc loco Galenum videtis pręter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicẽ in ambiente nos aere conſtituiſſe cauſam, vnam frigidam & ſiccam inæqualémque temperaturam, alteram nec nomine nec verbo expreſſam, quæ tamen cauſa eſt cur quartanæ febres populariter fiant. Hæc tametſi adeò obſcura eſt & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria eſſentia, nec nomine comprehendi poſſit, eam tamen & eſſe conſtat & aliam ab intemperie. Iam verò ſi quartanarum popularium cauſa obſcura & deliteſcens eſt, neceſſe fuerit ipſas quoque quartanas eſſentia obſcuras & occultas haberi. BR. At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarumque intermittentium eſſentiam in humoris putredine, & ex huius differentiis, illarum differentias conſtituunt. EV. In illis (fateor) putreſcit humor aliquiſpiam: cęterùm neque is, neque calor illius ſoboles, tota febris eſt eſſentia. Grauis ſæpe humorum putredo & coërcetur in nobis & expellitur, quam nec febris anteceſſit, nec comitatur, nec conſequitur. In elephantiaſi, in lue venerea, tanta plerumque putredine corporis tum interiores tum externæ partes obſidentur, vt exeſæ quaſi lacceratæ excedant, idque nullo febris indicio. BR. Hæc duntaxat mihi perſuadent non ex quavis ſine delectu putredine etiã ſi grauiſſima ſit, febrem enaſci. EV. Ediſſere quęnam putredo febrem, & quæ nullam accendet. BR. Hoc ſi verbis ex-

Aph. 44. quarti.

plicare coner, fruſtrà laborem. EV. Id igitur fatendum eſt vnum quippiam ex eorum numero eſſe quæ nos fugiunt, tacitum & obſcurum. Ne quid autem ſuſpiceris aut metuas, non magnopere contendo, idipſum de quo noſtra eſt diſputatio à cœlóne prodierit, an intus ſit in corpore genitũ, vti & venena non pauca. Satis ſit in re controuerſa demonſtrare id quicquid eſt, occultum nec ſolius intẽperiei ſobolem eſſe. Age igitur graui ille putredine ſcateat ſine febre: hic verò cum febre. Hic præter ſimplicem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur, & quod accedens febrem inducit, decedens abducit. Id quocunque nomine appelles, à putredine diuerſum quiddam eſt, in quo conſiſtit febris eſſentia. Hoc autem vt conſtet luculentiùs, paucis referam quæ obſeruationibus olim animaduerti: quorũ & vos ſimilia videre potuiſtis. Miſellus quidã quartana febre ſimplici & lue venerea, ſordidis vlceribus deformi, duobus ſanè quàm contumaciſſimis malis conflictatus, opem medicam expoſcit. Conuenienter præpurgato, ligni guaiaci decoctum imperatur cum victu tenui & admodum exquiſito. Horum perſeuerantia, vniuerſi corporis putridus humor partim abſorptus partim diſſipatus eſt in ſudores: omniſque partium intemperies ſic abacta eſt, vt maligna quæq. & ſordidiſſima vlcera, quibus tum naſi extremum exciderat, tum reliquum corpus omne ſcatebat, ad cicatricem perducta ſint. At nihilominus cùm à lue venerea integrè vindicatũ corpus videretur, omniſque illius obſtructio ſoluta: omniſque exhauſta putredo, quartana tamen contumaciter in tempus longiſſimum producta eſt. Ex quo in-
2. De diff. febr. c.17. telligi poteſt proximam illius cauſam non in obſtructione, non in humorum putredine, ſed in affectione quadam ſecretiore ſtatui, quæ partibus ipſis inhæreſcit. Hanc Galenus iam ſenex agnouit, de febribus intermittentibus ita ſentiẽs: Harum circuitus repetere minimè deſinit, quoad diſpoſitio in parte generante excrementa ſeruetur. Quin & eo loci paulò altiùs quã libris methodi, & primo artis ad Glauconem, febrium curationem inſtituens, præcipuum ſanationis ſcopũ eſſe ait diſpoſitionis huius correctionem. Ea autem febrilis diſpoſitio eſt ab intemperie longè diuerſa. Hoc ipſum ex euentu ſuperiori contrario æſtimemus. Sæpenumerò quartana febre ſoluta, corpus etiamnum permanet impurum; aliàs quidem aliis febribus, aliàs cruditati, aliàs lienis ſcirrho, aliàs cachexiæ vel hydropi, aliàs aliis ex pu-

tredine

tredine malis obnoxium. Hoc non modò in peſtilentibus & contagioſis, verumetiam in venenatis morbis omnibus Dioſcorides accidere tradit, vt quum tempore vis illa venenata & præſentanea perdita fuerit, vitioſa quædam affectio diuturna relinquatur, quæ communia aliorum morborum remedia communémque medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro corpore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem non ſimplicem modò, ſed & duplicem & triplicem propriis antidotis abigi, nulla purgatione præmiſſa & ſtabili impuritate. Non præter rationem propria quædam febrium remedia inuulgantur, quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texunt illorumque artem inſimulant. BR. Multa in peregrinatione vide hac de re incredibilia, quæ tanquam omnino ridicula ſum aſpernatus. EVD. Itaque ſi putredo profligari poteſt manente febris eſſentia, ruſſumque eſſentia diſſolui manente putredine, perſpicuum eſſe debet illa variis diuerſiſq; tum naturis tum eſſentiis teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia ſermo habitus eſt, reddat veſtrum aliquis manifeſtam cauſam, cur ea licèt interdum annos quatuor perſeueret, nũquam aut rariſſimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prehenſum audiui. Aut cur quartanæ febris ſtatæ & quæ errabunda nõ ſit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hæc quis tam occulta & inuoluta eſſe credat, ſi non etiam occulta planéque obſcura quartanæ ſit eſſentia? BRV. Noua audio. EVD. Immò peruertera, licèt nondum fortaſſe animaduerſa. Adde etiam quartanam eò contumaciorem fore, quo meridiei propiùs inuaſerit. BRV. Ea fortaſſe cauſa ſit, cur medicus admodũ prudens, in quem aliquando incidi, ad earũ febrium omniũmq. populariũ morborum curationem, ſelectas antidotos diligenti ſiderum obſeruatione adhiberet, nóſq; frequenter magna operum ſuorũ teneret admiratione. Magna etiam probabilitate id ſuadebat quod eſt ad finem libri de natura humana, ſiue Hippocratis, ſiue Polybi, ſiue alterius is eſt, omnes febres ex bile eſſe. Nos præterea graui in errore verſari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus eſſe venis, ita omnium intermittentium cauſam exiſtimaremus in carne ſeu in ipſa corporis mole cõtineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de ſudoribus inclinatione erumpentibus. Is magna rationum efficacia, ex cauſis, ex ſignis, ex curandi ratione, docebat intermittentium materiã

ſæpius in ventriculo, aut in viſceribus, aut in ventre inferiore coërceri: hincque nihilo minus quàm ex corporis mole & rigores & ſudores moueri. EV. Optimè nunc tecum ageretur, ſi ex his paucis, abditiora quædam ab illo diligenter perueſtigaſſes. Multa quippe viri docti vſu longo parta, ſibi tanquam in theſauros recondunt, quæ etiam ſi publicæ vtilitatis deſiderio tenentur, inuulgare dubitant, ne multitudinem Veterum doctrina confirmatam vellicent ac irritent. BR. Tu verò de his quid ſentis? EV. Hæccíne vis in ſinu tuo dicam? Galenus nondum artis operibus confirmatus, ſecundo de Criſi hoc continentem febrem ab intermittente diſcrimine ſeiunxit: In tertiana per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, biliſque ſuperuenit vomitus, vrinæque ac ſudores bilioſi ſunt. In ardentibus verò, quæ nullam habent intermiſſionem, bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine continetur: atque hæ ipſæ à tertianis differunt (quamvis eo qui vtrumque facit morbum humore communicent) quòd in his quidem intra venas continetur, in illis verò cùm vehementer moueatur, per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quo fit vt delationis impetu ipſa per ſe ipſam expurgetur, & ſudoribus atque vomitionibus finiatur. Et alio loco: Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſi quidem bilis adhuc intra vaſa maneat, exquiſita febris ardens nuncupatur: ſi verò per totum corpus deferatur tertiana. Sic & ſi ab atra bile fit febris, quum per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: quum immobilis, illa quæ quarto quoque die excreſcit. Sicuti ſi ex pituita ortum habeant vel quotidianæ ſunt, vel quæ ſingulis diebus accenduntur: vno ſolo differentes, quòd vel per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: & quòd cum rigore & vomitibus & ſudoribus fiunt, vel ſine his. Hæc igitur ſunt quæ à Galeno iuuene pronuntiata haudquaquã receperim: quandoquidem tum ætatis non aliam ſedem humoribus quàm venas deſignabat, in quibus vel illi putreſcerent, vel illinc in corporis habitum irrumperent. Cæterùm ætate & rerum obſeruatione iam maturior, ſecundo de differentiis febrium anxiè admodum cauſam inueſtigans intermittentium, & cur hæ circuitione quadam repetant, aliam his originem aliumque fomitem inſtituit. Neque enim humorem qui putreſcens circuitus eſt materia, ſemper è venis maioribus exilire aut illic contineri, ſed in vna quapiam corporis parte quæ propria ſedes eſt propriúſque fomes febris intermitten-

Cap. 3. Cap. 6. Cap. 17.

mitten-

mittentis. Etenim poſt aliquot de circuitu repetentium morborum demonſtrationes, ita colligit: Vbi pars aliqua debilis efficietur: id ei cauſa erit cur non excrementa ſolùm, ſed ipſe etiam ſanguis corrumpatur ac putrefiat, & febris accendatur. & mox: Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in ſe excrementa, aut expellere ad aliam, tale ſibi ipſi initium febricitandi, quale ea quæ tranſmittit alteri, adfert. Ita enim in parte vnaquapiam excrementa colligi putat, vel partis ipſius vitio & imbecillitate, vel alterius mittentis robore. Itaque vt alio inquit loco. Sæpe diſpoſitio in iecore & in ſplene attulit febrem, quoties aut inflammatio aliqua aut obſtructio putredinem accendit. Hinc primo artis ad Glauconem inquit, vix citra oris ventriculi iniuriam fieri quotidianam, nec ſine lienis vitio quartanam, nec tertianam abſque iecoris offenſione. Quod autem de hiſce partibus attulit, idem & de vicinis omnibus quæcunque circa meſenterium pancreas & inteſtina inſident, accipiendum eſt. In his enim intermittentium febrium cauſa foméſque reſidet. Quod autem ſecundo de Criſi adferebat, rigorem fieri flaua bile mota delataque per corporis habitum, id certè perpetuum non eſt. Immo ſecundo de differentiis febrium per quæcunque loca ſententia ea feratur, vt per præcordiorum membranas, rigorem excitare tradit, quemadmodum & ab æſtu, à laſſitudine, à medicamento calido & acri quod vlceri adhibetur. Licet autem putredo in quapiam parte tanquam in fomite coerceatur, neque illinc putridus humor in omne corpus permeet, vapor tamen calorque putredinis illinc in omne corpus effunditur, quod ſanè Galenus ſic confirmat: Vbi vero calor ſuperat materiam, appellatur incrementum & aſcenſus tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, vt non ſolùm devrat locum ipſum qui veluti cauſa putredinis eſt, ſed etiam per continuitatem depaſcat vniuerſum corpus. Hæc ſunt quæ de re propoſita ex Galeni mente deprompſi quæ curando imitor, omnia ſanè iis conſentanea quæ à celebri medico audieras. Plura adjicere poſſem, ſed inclinans iam dies, nec ipſam nos curandi rationem perſequi, nec ſuſcepti argumenti metas tranſilire ſinit, quod omne in rerum abditarum cauſis poſitum erat. PH. Cognitis ergo epidemiorum peſtilentiúmque morborum cauſis, ad contagioſos venenatoſque morbos diuertamus.

Cap. 5.

Cap. 3. 5. & 6.

1. de diff. febr.

De contagioſis morbis. CAP. XIIII.

EVDOXVS.

De Nuce. NVx vmbra proximis ſtirpibus arboribúſque grauis, apud Ouidium ſic queritur: Me, ſata ne lædam, quoniam ſata lædere dicor, Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tam præſentis eſt veneni, vt authore Dioſcoride, ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideant, lædantur & ſæpenumero moriantur: quandoquidem corpori vniuerſo ſtrangulatum & celerem interitum infert. Baſiliſcus tantæ perniciei ab Auicenna deſcribitur, vt non eos modò qui vel manu vel alia corporis ſui parte, ſed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & viſu & ſibilo efficere tradunt. Torpedo piſcis piſcatorem qui ſe haſta attigerit, in ſtuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in ſtirpium genere, quæ poſſint integræ cutis contactu hominem interimere. At multo plura quæ aperta cute, vt venenatæ ſagittæ, aſpidis, hydræ, viperæ, ceraſtis, dipſadis anguis, ſcolopendræ, ſalamandræ, ſtellionis, paſtinacæ, lacertæ, draconis, crocodili, phalangij, ſcorpij, & rabidi canis morſus. Epidermis denſa quum ſit atque valida, hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altiùs penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur: quæ autem in venenis efficaciſſima ſunt, illam quantumvis validam ac denſam penetrant, introque penitùs ſubeunt. Omnium quidem vis & pernicies ex ea ſede quàm primum attigerit, ſenſim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet, idque omni veneno peculiare, vt pedetentim ſerpat, aliud quidem ocyus, aliud ſegnius. Rabidus canis demorſu ſaliuæ aut humoris quiddam eructat, in quo vis eſt veneni. Id intro ſubiens ſpiritus, ſanguinem, humores, partiſque ſubſtantiam contagione labefactat: hinc ſenſim ſerpit longius in partes principes, ſed tam ſegniter, vt raro ante diem vigeſimum, interdum non niſi anno ſymptomatis ſe prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec ſcit æger quanta pernicies lateat. At quum hæc tempore in cor penetrauerit, vellicantur præcordia, æger indignabundus euadit, nec ſtare, nec quieſcere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore ſpuma promanat, oculi torui & aſpectu horrendi, febris valida, ſitis inexhauſta, & tamen æger aquã omniáque liquida adeò perhorreſcit, vt emori potius eligat

quàm

quàm bibere aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tãdem miſerè cedit è vita. Phalangij aut ſcorpij aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiunt ſymptomata, quod promptius expeditiuſque venenum ſerpat. Itaque omnium pernicies ab ea corporis parte exoriri, quam primum lethifera vis attigerit, illinc ſenſim in omne corpus irrepere, ipſumque permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobatáque curandi ratio confirmauit, quæ veneni perniciem ea parte qua intrauerit reuocat, vulneris dilatatione, partis demorſæ ſuctu, ſcarificatu, affixis cucurbitulis, medicamentis acrioribus. Et ne longius intro ſerpat, eã arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumſcriptione, vrentibus medicamentis, vel candente ferro, nonnunquam extremæ partis amputatione. Perniciei vero ſæuitiam reſtinguit atq; domat antidotorum vſu: vt rabiem fluuialium cancrorum vſtorum cinere, gentiana & alyſſo: cuius vires exæquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hæc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonſtrant non modo rabidorum canum aut ſcorpionum, ſed & omnium quæ aut morſu, aut quovis contactu enecant, perniciem eſſe venenatam eámque contagione vires ſuas expromere. BRVT. Equidem de iſtis nihil dubitem quæ ſint celeberrimorum medicorum conſenſu confirmata: quanquam non deſunt qui putent canem ſolo ardore & æſtus vehementia in rabiem agi, ipſumque illius quod dicimus venenum eſſe velut caloris exuperantiam. PH. Nondum potes veterem pellem exuere. Hac æſtate venatores quidam in lupum ſæuiorem irruerunt, trucidatum in varia obſoniorum genera apparарunt & coxerunt. Omnes quicunque eſitarunt, non multo poſt tempore rabie correpti, alij perierunt, alij ſociorum morte prudentes ſibi proſpexerunt. In ea carne tam diligenter apparata, quam tu reſtare putes ardoris exuperantiam? At vis lethifera & venenata permãſit, quę vix igne miteſcit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vſtione tota perit. BVD. Qualis eſt virulentorum animantium pernicies atque contagio, talem velim exiſtimetis latêre ac teneri in lue venerea, niſi quod hæc fortaſſe minus præſens ac mortifera ſit. BRV. Gaudeo te in huius morbi ſermonem incidiſſe, de quo tã multi multa ſcripſerunt, ſed quæ palato meo non ſapiãt: quocirca tuam ea de re ſententiã magnoperè optamus audire. Huius primã originẽ alij ſiderũt inſolenti cõſtitutioni

alij aquarũ inquinamẽtis,alij cuiuſdã ſcorti impuritati referũt acceptam. Cæterum licèt ea lues ſenſim contagione in omnem Europam,Aphricam. Aſiam & extremam Indiam defluxerit omnemq́ue orbis partem quæ noſtratium commerciis vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehenſa eſt ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli orignem habuiſſe,non potuit ſanè epidemiorum morborum conditione, certo aſtrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixiſſet, tandemq́ue tempore deſiiſſet. Ego proinde exploratiorem duxerim poſtremam originis rationem. BVD. De origine haud magna contentione decertem,ſed de illius cauſa, de vi & natura,ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primum autem occultam & venenatam illius eſſe naturam, tum ex inuaſionis modo tum ex iis quæ mox tradentur perſpicuum fiet. Atque cum neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinati aëris inſpiratio,non debet ea inter epidemios recenſeri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam ſit orta,non numerabitur in ſimpliciter venenatis. Reſtat igitur habeatur in contagioſis. Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficatia tempore deliteſcit, & tempore copioſis ſignis & argumentis ſe prodit, Vtq́ue rabidi canis aut ſcorpionis,ita huius venenum ab ea ſede quę ſit contagione labefactata, ſenſim in omne corpus perreptat atq. ſæuit, vt planè contagioſorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & ſocietas eſt, ab ea maximè prehendit & initium ducit. Qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit à mammis: condormiens inquinato ſudore diffluenti,à cute & à ſummis corporis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit,ab ore: infans vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet,à manu, quæ tandem excidit. Huius tamen veneni quia vis eſt hebetior,non niſi in apertam nudámque partem iuuadit. Partium à quibus lues exordium capit,aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen adferunt: omnium exitioſiſſima eſt, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus,aut à partibus obſcœnis inchoatur, cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Quanquam autem illius vna eademq́ue perpetuo eſt eſſentia,vt tamen corpora quibus inſederit, natura temperamento,affectu & habitudine variant, ita diſtincta multipliciáque ſymptomata inducit,alia quidem in bilioſo,alia

Lues Venerea.

in

In pituitoſo,alia in melancholico:non enim ſi bilioſus pituitoſæ concubuerit,eiſdem atque illa ſymptomatis premetur.Non igitur poſſint ex ſymptomatum differentia, propriæ morbi differentiæ conſtitui. Cuicunque particulæ lues primum inſederit,illic inhęreſcens puſtulatim excitat,interim & vlcuſculū. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimque partium continuatione adacta interiora ſubit,& ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur.Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, non aliter quàm ſcorpij aut rabioſi canis virus,perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum viro (exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet, puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat contumacia maliq. moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intro irrepens, (neque enim credibile eſt humoris quicquam eo ſubire) venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat: tumque bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibuſq. affectis gonorrhœa ſe promit,qua virus turpiſſimè velut eructando eiicitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculū inuaſit,leuis quidā alui fluor ſuboffendit, moxque cum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ corporis venæ participes fiunt,eoque in artus, in muſculos & in cutem diſſeminato,compreſſum maléficium atque tacitum erūpit: proſiliuntque liuidæ rubentéſque puſtulæ, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes,nonnullis vlcera caua atque maligna:bilioſis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancroſa: pituitoſis leuiora,ſed ſordidiora, & humore quodā mucoſo fœtidoque manantia: ſanguineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuerſis,quæ exeſa carne,ipſa etiam oſſa depaſcunt, primum tenella qualia ſunt naſi & palati, deinde ſolidiora,quæ putria carioſáq.tēpore excidunt.Ab iis,cum malum iam cerebrum ſummámque corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quæ ſi intercluſa capite teneantur, magnū & acerbum dolorem commouent: ſin foras ſub cutem capitis promineant,& in articulos vel in artus deturbentur,his aut cruciatus excitāt immanes ac diuturnos,qui noctu maximè inualeſcunt, aut tophos præduros ſcirroſoſque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur

materia, veneni tamen maleficio perfuſa, acrimoniæ particeps eſt. Hinc ſub oſſium membranas ſe recondens, tum acrimonia, tum diſtentione dolorem excitat. In oſſium vero ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſe inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie conſumpta putreſcunt. Si minus acris & mordax materia cutē non exedit, ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenato vapore, effluuium concitat, quo plerique viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea tempore repullularunt. Quum tam multa vbique ſint huius perniciei ſigna, nullum tamē cernitur in vrinis, neq. ex his quiſquam aut hoc aut aliud vllū veneni genus poſſit deprehendere. Iam vero hæc paucula de venerea lue ſi adhibito animi iudicio ſtudioſè obſeruabitis, cui veſtrum non perſpicua ſit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem eſſe inficiabitur? Si in omne corpus diſſeminata ſerpit, non aliter quàm quæ à rabidi canis morſu infertur poſſitne expers eſſe veneni? Neque vero in externas duntaxat quæ ſub aſpectum veniunt, verumetiam in interiores quaſq. partes in ipſaque viſcera penetrat, quæ (quod de exanthematis afferebatur) diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribuſque fœda. Plurimi ſanè hoc in morbo in aliiſque venenatis captioſa eáque admodum inani ratione falluntur, quod dum vident ſymptomata hæc omnia cum humoris cuiuſdā vitio inſultare, nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perſcrutantur num aliud quippiā in humore ſubſit in quo præcipua affectionis cauſa conſiſtat: quale proculdubio ſi ſenſu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioquin in maximarum rerum ignoratione verſari. Itaque vis illa veneni, tenuis admodum ac ferè corporis expers, ſenſuſque noſtros effugiens, aut in humore aut in alio quovis corpore inhæreſcit, quod ſubiectum dūtaxat quaſi vehiculū eſt eius quæ nos afficit maleficioſæ facultatis. Qui enim poſſit corpori noſtro vim inferre ſola virtus incorporea? BRV. Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione diſcuſſiſti. Velim tamen inſuper mihi aculeos ex animo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionem, & in dies mutari, & iam prorſus inclinare atq. conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura. Quid quæſo hac de re ſtatuis? EV. Hanc niſi ſua clementia Deus optimus extinguat,

tinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem. PH. circumferunt tamen olim puſtulas fœdas erupiſſe complures, dolores admodum paucos: nunc contrà, puſtulas eſſe nullas, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis. EVD. Id fortaſſe effecerit non luis conditio, ſed præpoſtera multorum curatio. Adeo enim nunc ea mortalibus eſt formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione cõfeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod ſane puſtularum ardorem extinguit, at deſtillationes articulorumque dolores exagitat. BRV. Tune igitur vulgarem illam medendi rationem confirmas? EVD. Nihil equidem minus, quod ea morbi ſymptomatis duntaxat ſuccurratur, radice neglecta. Ad terræ huius & immanis beluæ oppugnationem omnes machinas adhibuerunt. Alij ſperant ſe initio radicem vacuationibus euulſuros: purgant validè, dehinc quibus competit ſanguinem mittunt, mox reliquias idoneis ſyrupis præparant, quas & ſecundo & tertio interdum & quarto expurgent. Ea certè curatio ſi malum inter initia conſiſtit, ſoluſque corporis ſpiritus vel humor inquinatur, plerumque liberat, non item ſi iam partium ſubſtantia obſidetur. Alij ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteq. victu, & potu ex hebeno guaiacina vel ſancta vel ex Chinarum radice corpus abſumunt, humores detergunt diſſipántq. in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex híſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato, morbi vero eſſentiam multo diuerſam quæ illis abeuntibus, etiamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtantię firmius inhæreſcit. Alij vnctionibus ex hydrargyro curationem ſuſcipiunt. Cum enim hydrargyros non (vt pleriſque viſum eſt) calida ſit, ſed adeo frigida vt vi narcotica dolores quoſcunque ſopiat & leniat, optima ratione ſanguinis eruptiones, bilis ardores exeſionéſque retundit: puſtulis vlceribuſque malignis opitulatur. Quum eadem vehementer humida ſit, præduros tumores emollit concretoſque diſſoluit. Et quoniam adeo tenuium eſt partium, vt omnia vel duriſſima metallorum corpora ſubeat, penetret atque diſſoluat, multa è corpore per ſudores diſſipat, quædam purgatoria vi in aluum deturbat, multámque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti deſiccans, vacuanſque ſymptomatum materiam, il- *Vis argẽti viui.*

lis non parum ſuccurrit: at certè crudelius quàm guaiacum magno oris tædio, grauiore viriũ iactura & imminentiore periculo. Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheumatiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debilitat, vt in omnem fluxionẽ proni euadant, ſuſcitenturque tremores immedicabiles. & recentes cruciatus priſtinis grauiores. Non vt in ſimplici arthritide hi repentè oboriuntur, neque foras prominent, ſed ſenſim radice altius defixa, penitius ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeunt. Hydrargyrus tanto periculo ſymptomatis opem ferens, mali radicem haudquaquam euellit. Quo ſit vt tum hæc, tum ſuperiores inefficaces ſint & parum tutæ cum periculo recidiuæ, quum præſertim lues initium præterlapſa, ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Tempore ſiquidem reuireſcit, recurrítque interdum poſt annum trigeſimum, tantoque interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus qui tum expertes mali prorſuſque expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémque gignunt ea lue conſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipſiſque partibus reſeruari, vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis latêre. Recidiua raro perſimilis eſt radici, neque iiſdem ſymptomatis, ſed ferè deſtillatione, arthritide artuum dolore, tophis, vel oſſium carie moleſta: neque pari contagione, eos cum quibus ſocietas eſt, afficit: quod auxiliis humoris furor & impetus repreſſus ſit, etiam nondũ mali radice euulſa. BR. Hãc igitur quánam alia ratione putas extirpari poſſe. EVD. Propriis antidotis & alexipharmacis. Neque enim hydrargyros, neque hebenus alexipharmacorum aut antidotorum vim obtinent: ſed empiricorum inuenta ſunt, quæ plerique vulgi imitatione inducti tanquam fucum adhibent malo, quum certè foret conſultius imitatione curationis rabioſorum à veteribus inſtitutæ, remedia in id meditari conſentanea. BRVT. Miror equidem ſæpéque ſum miratus, neminem hoc toto ſeculo veram luis curationem attigiſſe, perſuaſus ſatis veram eam non eſſe quę circumfertur. PH. Omnes quęſtui inhiant, & poſthabita inueſtigatione veri, quicquid primum ſors obtulit ſequũtur. Malè nobiſcum ageretur ſi noui ſæpe morbi emergerent, quando ne vnius quidem remedia aſſequi valemus. EV. Itaq. vt rabiei, ita luis venereę propria quædam eſt antidotus, quæ etiam ſi neque victum admodum tenuem, neque vacuationes multas præmittes, vna

poſſis

poſſis labem eluere. Symptomata vero, vlcera, dolores, tophi, & quæcunque acriter vrgent, idoneis nec tam longè petitis auxiliis expeditius tutiuſque leniri poſſunt. BR. Hęc ex te diſcere vehementer optamus. EVDO. Vos me rei nouitate impuliſtis, vt nimis multa de tam fœda lue narrantem. Temporis breuitas plura non fert: neque hic abditorum morborum curationes, ſed cauſas duntaxat ex profeſſo inueſtigamus demonſtramuſque. BR. Huc ſaltem ſi quid de elephantiaſi animo coucepiſti, in medium profer. EVD. Elephantiaſin in contagioſorum morborum genere contineri, omnes certè vel plebèij perſuaſum habent, quod non vt peſtilens halitu ſolo, ſed vt lues venerea concubitu, accubitu, omniq́ue contactu prehendat. Quanquam ciuitatum legibus Elephantici ſepoſiti & à reliqua plebe ſegregati degunt, nunquam tamen vel ſedulo ſciſcitat: accepimus quenquam adminiſtrorum, etiam ſi perpetui illis aſſideant, ſola ſpiratione contaminatum. Si quis fortè malum hoc ſponte proprio intimoque vitio contraxit, non idcirco debet à cõtagioſorum cenſu rejici. Non enim contagioſum morbum ex ſolo ortu verum etiam ex inuadendi ſerpendiq́ue modo definiuimus. Elephantiaſim autem non ex ſola atra bile fieri demonſtrant melancholia morbus & mania: in quibus etiam atra bile & in cerebro & in toto corpore redundet, citra tamen elephantiaſim eſt, quemadmodum & quartana intermittens & quartana continua, in quibus melancholiam putreſcere fatemur. Hæc igitur & inſuper eruptio fœda foras in partes eximas, & in cutem proſiliens, elephantiaſim perniciei cuiuſdam eſſe participem declarat. Ea primum dura, craſſa, aſpera, & quà redditur, colore ſubliuido vel purpureo, cum ſenſu quodam ſtuporis. Puſtulæ dein extuberant, verrucis initio ſimiles, ſed quæ poſtea grandeſcant dureſcántque, interdum etiam magna fœditate exulcerantur. His notis facies potiſſimum & naſus. manuum pedumque digiti fœdantur, oculi rubore puſtuliſque ſuffuſi caligant, pili toto corpore decidui ſunt, maximè in ſuperciliis & in mento. Omnia igitur foras erumpentia, ipſumque pilorum defluuium, quis malignitatis & latentis veneni notas eſſe non agnoſcat? Multus humor plerumque in cutem confertim effunditur, bilioſus quidam in ictero, pituitoſus in leucophlegmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaq. in elephantiaſi præter humoris vitium malignum etiam virus ineſt, quod tum humores

Elephantiaſis.

1. De natu. tum partium ſubſtantiam polluit. Illa quippe non ſolius cu-
ral. facul. tis (quod Galenū dixiſſe miror) ſed totius corporis eſt af-
fectio. Quales in linguæ radice verrucæ extuberarint, tales in omnia viſcera in omnéſque partes intimas diſſeminari comperimus. Curādi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot ſeculis veram curationem non inueniſſe reor, quod propria illi antidotus perquiſita non ſit, quàm tamen & eſſe & inueniri poſſe non diffido. PHI. De contagioſis morbis ſatis abundè: nunc recepto traditionis ordine de venenatis morbis tranſigendum. Non enim hoc loco de phtiſi, de lepra, de ſcabie, de pruritu, déque aliis huius claſſis ſermo habendus eſt, qui quamvis in contagioſis numerari ſoleant, manifeſti tamē ſunt, à manifeſta putredine orti, neque (quod ſuprà monebas) huc quoquam modo referendi.

De venenatis morbis. CAP. XV.

EVDOXVS.

ITANE præterea exigitis vt de venenatis morbis ſermo habeatur? Si iam planè inter omnes conuenit quamplurima eſſe venena, quorum vis cæca & deliteſcens vario nos ſymptomatum cruciatu fatigat, nonne euidens eſſe debet, ab illis morbos in nobis excitari qui non manifeſtis qualitatibus, ſed totius ſubſtantiæ diſſidio vitæ noſtræ primordia demoliuntur? BR. Neq. id ipſi demōſtrari volumus, ſed dilucidius explicari quot & quas illorum differentias eſſe putes. EVD. Quem venenatum morbum definimus, is nec ducto inſpiratoq. aëre, nec externorum contagione, ſed vna deliteſcētis intus veneni pernicie prouenit, ſuboffenditque. Hoc iam dixi cæteris hebetius, & in craſſiore denſioréque materia inhæreſcere, quæ non niſi interioris caloris eiuſq. copioſi vi excitetur. Venena aliàs imprudentius intro aſſumuntur, aliàs intus progignuntur. Quæ intro ſumuntur, alia quidē in metallorū, alia in ſtirpium alia in animantiū genere ſunt. In metallorum genere, arrhenicū, auripigmentum, chryſocolla, calx, æs vſtum, atramentum ſutorium, ſulphur, adamas, lapis cæruleus & armenus: itémque hydrargyros, cinnabari, ceruſa plumbum, minium, gypſum. Hæc putant nonnulli ſola qualitatum exuperātia, priora quidem cauſtica vel ſeptica, id eſt vrente vel putrefaciente vi, poſteriora vero aſtringente & præfocante nobis infenſa: proinde non ſimpliciter venena, ſed venenata medicamenta appellari. At quanquam manifeſtis omnia qualitatibus vehe-

menter obſunt, totius tamen ſubſtantiæ diſſidio nonnihil etiam veneni reconditum habent. In ſtirpium ordine ſunt aconitum, chamelæo, taxus, ephemerum, thymælea, laureola, thapſia, rhododaphne, ranunculus, draguntium, tithymali genera, & quæcunque immodicè purgandi vim obtinent, vt verathrum, ſcammonium, cypariſſias, cyclaminus, colocynthis, & alia eius generis non pauca, omnia vero deleteria. Sunt & quæ qualitatum duntaxat exuperantiis infenſa putantur, quod genus ſunt euphorbium, anacardus, itémque opium, mandragora, hyoſcyamus, cicuta, ſolanum manicum, fungus: quæ tamen malignitatis expertia haudquaquã putamus. In animantiũ genere numerantur canthariđes, lepus marinus, ſalamandra, bupreſtis, deuorata hirudo, pinorum eruca, felis cerebrum, ſanguis tauri, lac corruptum, piſcium aut pecudum fulgure vel peſtilentia interemptorum carnes, & quæcunque ſuprà diximus demum vel contactu enecare. Porro ex his quæcunque intro ſumpta ſint, multo præſentius & atrocius quàm contactu offendunt. Hæc igitur omnia non modo qualitatum exuperãtiis, verumetiam totius ſubſtantiæ diſſidio exitialia eſſe & deleteria, morboſque inferre venenatos, tum ex inſequentibus ſymptomatis tum ex alexiteriis quæ veteres ad curationem inuenerunt, facile intelligi poteſt. Quæ porrò intus gignuntur venena, nõ vt ſuperiora primo ſuæ naturæ ortu, ſed longo ordinis progreſſu atque mutatione talia euaſerunt. Vt enim ex varia humorum putredine, ſiue ea ex intemperie, ſiue aliis ex cauſis orta ſit, diuerſi generis febres excitãtur: ita ſanè ex putredine lõgius progreſſa, vel alia cæciore ex cauſa venenum in nobis prouenire gignique poteſt. Galenus ait veteres hanc quæſtionẽ diſputaſſe, euidentiſſimiſque rationibus collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore ſcaturire poteſt. Hanc autem quam appellat corruptionem, re ipſa venenum eſſe mox canis exemplo demonſtrat: in quo tanta plerumq; fit humorũ corruptio, vt totus in rabiẽ agatur, quæ veneni ſoboles eſt. Atq; tum & canẽ ipſum & omnes illius humores venenatos haberi, argumento eſt quod eius ſputum humanum corpus attingens rabiem excitet. His perſuaſum vobis eſſe debet, in nobis ſimiliter corruptionem quandã ſponte gigni poſſe quę nõ modo veneni vires ęquet, ſed & ipſa tota venenũ ſit. Itaque ſyncope admodum grauis & periculoſa plerumque fit ex concreto ſanguinis grumo, maximè ſi

Lib. 6. de locis affectis.

vel in ventriculo, vel inteſtinis, deinde ſi in pectore vel veſica putreſcat: fitque ea cum pulſu paruo, reſpiratione difficili, extremorũ frigore, & ſudore frigido ſuborta interdum febre. Rei autem ſic perſpectæ Veteres conuenientia remedia non à manifeſtis, ſed ab occultis qualitatibus quaſi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum diſſimilia ſymptomata tradunt & à cõcreto putreſcentéq; lacte gigni, quibus eadem propè ſuccurrunt. Extremũ pedem aliquando repẽtè ſphacelatũ vidimus, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore, conſpicuo. Oborto primùm dolore immaniſſimo, mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam liuore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam, quæ acerrima cauſticáq. medicamenta ſine ſenſu admitteret. Non multò pòſt arteriam brachij dextri, deinde etiam ſiniſtri pulſare deſiiſſe: ita ſenſim vniuerſo corpore obſeſſo, miſerum extingui, ſine febre, ſine ſymptomatis admodum grauibus. Tot tamque præſentium malorum quis intemperiem aut ſimplicem aut cum humore, cauſam eſſe ſtatuat? Quis non potius venenatam qualitatem in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò ſtrangulatu plerumque mulier ſine motu, ſine ſenſu quaſi extincta iacet cum pulſu obſcuro paruóque, eatenus vt interdum ne percipi quidem poſſit: cum animi defectione & difficili ſpiratione, quæ non modò opprimit, ſed & fauces quaſi manu prehenſas præcludit: hunc autem tam immanibus ſymptomatis comitatum tradit Galenus vel à ſuppreſſis menſibus vel à cohibito ſemine proficiſci, quod vitiatum maiorem quàm menſes vim & noxam corpori infert. At quum non ipſa corrupti ſeminis ſubſtantia, ſed vapor duntaxat in cordis celebrique ſedem ſublatus iſtorum ſit author, quis non illum vaporem, multoque magis vitiatum ſemen, vnde is prodiit, cenſeat venenatæ qualitatis conditionem ac vim obtinere? Quænam obſecro manifeſta, ſiue ex primis, ſiue ex ſecundis ſit qualitatibus, hæc tam ſæua poſſit inuehere? Hanc ſanè cauſam quæ mole parua, maximas ſolo contactu alterationes inducit, rectè Galenus & ſcorpionis & phalangij ictibus comparat, quibus exiguo veneno per minimum foramen iniecto, totum corpus afficitur, breuique admodum tempore ſæuiſſima ſymptomata inualeſcunt. Poſſim, opinor, ipſa rerum ſimilitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus vapor quidam in cerebrum

6. De breuis affectis.

conſcen-

conſcendere deprehenditur auræ frigidæ perſimilis, qui ipſum attingens ſenſus mentémque turbat & epilepſiam infert, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte genitam eſſe, eamque adeo validam vt phalangii, ſcorpionis, aut aliarum perniciofarum ferarum venenis queat comparari? Equidem id puto veriſſimum quod apud Galenum Pelops dicebat, poſſe præter naturam in corpore eſſentiam ſponte generari quæ mole minima ſit, facultate autem quàm maxima: & quæ quum neruoſam aliquam ſedem occupauerit, per continuatas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam tranſmittat, ſiue id alteratione fiat, ſiue ſpirituali eſſentia veluti aura ad ipſum elata, ex eáque comitialem circuitum excitari. BRVT. Hæc facilè ſuadere poſſint epilepſiam quæ vniuſcuiusvis partis conſenſu fit, à venenata malignitate promoueri, de qua productus Galeni locus traditus eſt. Cæterum quæ primario cerebri affectu contrahitur, aliam fortaiſe cauſam habet, quam is mihi videtur paulo antè ſic expoſuiſſe: Conſtat epilepſiam in cerebro conſiſtere, impediente humore animalem ſpiritum qui in ventriculis eius continetur, quo minus poſſit exire. Hunc deinde humorem ait craſſum & viſcidum eſſe, aliàs pituitoſum, aliàs melancholicum. Et quoniam velox eſt epilepſiæ diſcuſſio, eum ipſum humorem obſtruere meatum ſpiritus qui in cerebri ventriculis eſt, cerebrumque ipſum concutere, quo excutiat id quod noxium eſt. A craſſo ſemper humore (inquit) hanc effectionem induci argumento eſt quod & ſubito fit & ſoluitur confeſtim. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſoque humore fieri conſtat. Hac etiam varietate epilepſiam ab apoplexia diſiungit, quod in hac frigidus, craſſus & viſcoſus humor omnes principes cerebri ventriculos affatim impleat obturétque, in epilepſia vero aut non omnes aut non affatim & vſquequaque. EVDO. Id ſi illarum ſolum diſcrimen eſt, neceſſe ſit omnem apoplexiam quædam antecedat epilepſia: non enim poſſunt omnes ventriculi repentè & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obturentur. At contrà fieri deprehendimus, apoplexiam primo & derepentè inuadere, quam nulla præuenerit epilepſia. Quinetiam ſi in epilepſia craſſus & viſcoſus humor cerebri ventriculos meatuſque ſemper obſtruit, eo per acceſſionem, dum neruorum principium (vt in-

Lib. 6. De locis affectis.

3. De locis affect. c. 5.

quit Galenus) ſeipſum quatit, diſcuſſo, nõ aliis præterea acceſſionibus fatigabitur. Atqui multæ nihilominus recurrũt. Aut ſi ſemper alius & alius humor per acceſſiones influat, qui fieri poterit vt quũ aliquis in dies quater aut ſexies primario affectu corruit, quales nõ paucos videre licet, tã multus támque craſſus humor ſuccreſcat? Quænam ea ſcaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? BR. His rationibus ipſe etiam ſæpe ac multum de epilepſiæ, quemadmodum ſanè & de apoplexiæ cauſis dubitaui. Quũ enim aliquãdo vidiſſem virum viribus integrũ, ſiniſtri oculi ictu vehementiore, repentè attonitũ corruiſſe, moxq; ſenſu ac motu priuari, cũ ſpiritu difficili ſtertore, & cũ aliis fortis apoplexiæ indiciis, eumque nec venæ ſectione nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret, mortis cauſam inueſtigatione dignam putaui. Diſciſſo apertoq. capite neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractũ diuulſumve, ſed dũtaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertimus, è quibus ſanguis cochlearium duorum menſura, in cerebri baſim procubuerat, qui concretus arterias eas obſtringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum conſtituunt. Cerebri autem ventriculi prorſus illæſi inanéſq. cernebantur. Hinc edoctus, alterum qui citra cauſam externã apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformẽ inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, conſentaneum putaui, iis arteriis vel obſtructis vel compreſſis apoplexiã gigni, quod tum cerebrum nihil ſpiritus è corde per ſubiectas arterias recipiat, ſirq. neceſſe illius motum ſenſumque perire. Quidam hæc opinor animaduertẽs, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis viis quæ ſunt cerebro cordique communes. At ne videar penſi parum meminiſſe, ad epilepſiam reuerſus ediſſere cauſam eius quæ ipſomet affecto cerebro fit. VVD. Nõ alia profecto videtur, quàm eius quæ per conſenſum. Vt enim aliquando obſeruauimus è ſummo capitis vertice, in quo ſub pericranio vitiatus venenatuſque humor coërcebatur, vaporem manifeſto ſenſu intro ſubire, qui epilepſiam concitaret, hãcque poſteà cauſtico perſanatam medicamento, ita proculdubio exiſtimari debet intus, vel circum meninges, vel circum cerebri ſubſtantiam vitium contineri veneni

æmulum,

æmulũ, cuius ex interuallis impetu facto, epilepſia ſuſcitetur. Aperto epileptici philoſophi qui deceſſerat capite, qui vehementiſſimo eoque fere perpetuo dolore, vix digitum lato circa ſinciput torquebatur, deprehendimus craſſiorem meningem ea ſede, caluæ oſſi adhæreſcere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri ſubſtantia humorem fœtidiſſimum, cumque exiguum contineri: vtriuſque tamen ventriculos & meatus omnis humoris, omniſque obſtructionis expertes. Multos ipſe (ſcio) vidiſti inde epilepticos euaſiſſe, quod in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinerentur, nonnihil in aurem & in cerebrũ penetraſſet. Hiſne quæſo dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obſtrui? BRVT. Minimè quidem: ſed ipſum corrupti hydrargyri pernicie laceſſiri. EVDO. Talem igitur & in omni alia epilepſia cauſam exiſtimato: atque ſi quid aliquando putridi humoris ineſſe deprehenditur, non ex ea ipſa putredine, ſed ex venenata quam concepit qualitate, hoc mali ſuſcitari. Itaq. quocunque corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrum ſublatus idipſum meningéſque totius ſubſtantiæ inimicitia acriter ferit. Effertur autem ex interuallis haud ſecus atque in febribus intermittentibus, & in rabie, & in aliis pleriſque morbis quorum eſt ſtata recurſio. Cerebrum proprij veneni offenſione interdum ab omni mentis ſenſuumque functione prorſus vacat, vti & cor in ſyncope interdũ ſeipſum vniuerſumque corpus quatiens adnititur offenſionem excutere, nõ aliter quàm cor palpitans. PH. Ergo complurium authorum lectione mihi perſuaſeram, id duntaxat venenum appellari, quod tota ſubſtantia cordi vitæ principio aduerſaretur. EVDO. Periculoſa iſthæc perſuaſio. Vt cantharis ſolam veſicam, lepus marinus ſolos pulmones exulcerat: ita parti vnicuique quippiã totius ſubſtantię diſſidio contrauenit, quod illius venenum & deleterium eſt. Maximè hoc nemine digna ſunt quæcunque iecur, cor & cerebrum principes corporis partes totius ſubſtantiæ diuortio oppugnant demoliunturque. Cerebri venenum quoddam haberi Galenus quinto de ſimplicibus medicamentis hac expreſſit ſententia: At ſunt quæ tota eſſentia nobis contraria ſunt, proinde ſi vel minimum eorum aſſumptum fuerit, omnino lædat neceſſe eſt, ceu dryopteris & pityocampe, & thapſia, & ſolanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea ſaliua & fel venenatorum animalium. Nam talia o- Cap. 18.

„ mnia genere ſunt deleteria, non quantitate. Si quidem hęc ſi
„ largiùs bibantur, quædam dementant, quædam mortem
„ inferunt, verum conuenienti quadam menſura aliis admi-
„ ſta adiuuant. Porro quæcunque inter ea mentem lædunt,
„ continuo etiam pleraque caput degrauant, vaporum pra-
„ uorum congerie ipſum implentia. Sed & quædam os ven-
„ triculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per conſen-
„ ſum lædatur. Communiter vero vniuerſa duobus modis ce-
„ rebrum affligunt læduntque: aut quum tota ſubſtantia ſunt
„ contraria, aut quum vna duabuſve qualitatibus temperatu-
ram immutant. Quæ hic Galenus tota ſubſtantia cerebro contraria ſtatuit, illius certè venena ſunt. Quot igitur partium maximéq. principum, tot & venenorum genera, à quibus & venenatorum morborum differentiæ fluxerunt: quas ſigillatim recenſere, propriis notis quaſi depingere, conuenientibuſque remediis & alexiteriis profligare, maioris eſt operis. BR. Hęc quando nō licet, deinceps æſtimemus quem vſum ad medendi artem habere poſſint quæcunque maturina concertatione de Deo, de ſpiritibus & iis quæ trans naturam ſunt, tam accurratè diſſerebantur à vobis.

Et morbos, & remedia quædam trans naturam eſſe.

CAP. XVI.

EVDOXVS.

SVPRA mundum aſpectabilem, alium ſenſibus nullis obuium, Deo ſpiritibuſque confertum cogitatione complectimur, mortalis huius ſummum cuſtodem & gubernatorem, à quo etiam multa homini aliàs ſalutaria aliàs noxia & peſtifera impendent. Deus itaque maximus, omnia in poteſtate habet quæ condidit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & Sol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue, ſol plenilunio eclipſi adumbratus patiente Chriſto: ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerumque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſſimè contaminatus: Aquarum exuperantia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugumque inopia & fames Ioſephi ætete. Sic quippe in cælos & elemēta ſumma viget Dei poteſtas. At in nos multo plerumque maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt, Iob vlcere peſſimo à ſatana Dei iuſſu fœdatus: Centū octoginta quinque Aſſyriorum millia ab Angelo interempta: & omne primogenitum Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia morta-

libus

libus inflixit, & beneficiis quæ placatus contulit. Quicunq. autem diuinitùs morbi delabuntur, naturalium quodammodo ſimiles apparēt, at quia cauſam habent medendi arti haudquaquam obſequentem, iure trans naturam appellandi videntur. Vt hos cacodęmon humani generis hoſtis ferus& immanis, ferè ſoletDei peermiſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibus vim multis noxámque inferunt: alij neſcio quos inuocāt adiurántq. verbis, exorciſmis, imprecationibus, incantamentis & carminibus: alij collo ſubnectunt alitérve geſtāt ſcripta quædā, characteres, annulos, imagines aliaque nefanda: alij cantibus vtūtur, ſonis vel numeris; interdum potionibus, ſuffitibus & odoribus, interdum faſcinatione & præſtigiis. Sunt qui abſentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte cōpuncta, verborum atque ſiderum vi, in ſimilem abſentis ſedem morbum inferre iactitent, aliaque nō pauca de infligendis morbis præcepta. Anum ſolo oculorū intuitu & radio naturaliter pueros aut infantes faſcinare nō facilè credam, quanquam in Bucolicis ſcribit Virgilius, *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos*. Sunt qui perſuadere cōtendant in anu menſtruam purgationem ſuppreſſam, in corpus omne redundare, tempore venenatam reddi, ſpiritus inficere, eóſq. potiſſimùm qui ab oculis foras exiliunt hos aërem contaminare, pueros & tenellos infantes faſcino lędere. Quæ rationes parui pōderis ſunt. Mēſtrua quippe purgatio quum anubus ex ætate naturæ pręſcripto deficiat, neque ipſis neque aliis eſt incommodatura. Quinetiam tum prægnantes, tum quibus ex morbo ſuppreſſi ſunt menſes, multò vehementiùs pueros faſcinarent: adde quod non oculis modò verùm etiam halitu & expiratione efficacior vis eſſet. Si qui fortè ſunt in Triballis & Illyris aliiſque regionibus, qui authore Plinio viſu effaſcinent, interimantque quos diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis, & hoc malum facilius ſentiant puberes: horum cauſam priuatim reddit, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuiſſe, ne quid vſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Hæc verò rara, & quaſi miraculo priuatis quibuſdam irrogata. Ad ſuprà commemoratas artes redeo, quibus compertum habemus magos, ſagas, ſortilegas incantamentis nonnullos ita vinxiſſe vt cum ſola vxore non concumberent: alios concubitus impotentes quaſi exectos reddidiſſe: alios in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem cum

languore ſumme traxiſſe, quos ſolæ quæ inflixerant precibus & muneribus reſtituere poſſent. Neque ſolum morbos, verum etiam dæmonas ſcelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem viſuntur furoris quadam ſpecie diſtorti, hoc vno tamen à ſimplici furore diſtant, quod ſummè ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, aſſidentiumque arcana reſerent, eoſque multis conuiciis impetant, & diuinorum verborum poteſtate terreantur, contremiſcant aut ſuccenſeant. Quidam non ita pridem quum per æſtus noctu vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens potu non inuento obuium malum forte prehendit, id mandens fauces ſibi quaſi manu præcludi ſtrangularique ſenſit, ſimulque à ſubeunte dæmone iam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre ſe à prægrandi nigerrimoque cane vorari, quæ poſtea reſtitutus integra mente nobis ordine recenſuit. Hunc non pauci ex pulſu ex calore & ſcabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equeſtri paucis antè annis corporis concuſſione & quaſi conuulſione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc ſolum ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à miniſtris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omneſque ſenſus integri vel in conuulſionis ferocia. Decies minimum quotidie corripiebatur: in interuallis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia iudicari poterat ſi mentis ſenſuumque læſio acceſſiſſet. Peritiſſimi quique adhibiti medici conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno venenatoque vapore ſpinæ dorſi impacto cenſuerunt: è quo vapor in eos neruos emanaret, qui à ſpina artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. BRVT. Sana ea quidem me iudice ſententia. EVDO. Hæc credita cauſa vt ſummoueretur, clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplaſtra, primum quæ diſcuterent, dein quæ roborarent venenatamque malignitatem obtererent. His parum proficientibus ſudores proliciuntur balneis, æſtuariis, & guaiacinæ hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. BR. Quid eſt quæſo cur tam accommodatis remediis id malum non ceſſit? EVD. Quoniam omnes lon-

nes longè aberamus à cognitione veri. Nam menſe tertio primum deprehenſus dæmon quidam totius mali author, voce inſuetiſque verbis ac ſententiis tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans eſſet) ſe prodens. Is multa aſſidentium maximèque medicorum ſecreta detegebat, ridens quod eos magno periculo circunueniſſet, quodque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laborantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem hunc arcete & ab ingreſſione propulſate, aut torquem è ceruice detrahite : ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt) diui Michaelis imago propendebat. Si ſacra diuináque verba coram legebantur, ferocius ſubſultabat & inhorreſcebat. Quũ intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe fatebatur & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulſus dæmon negabat ſe crimine damnatum, & ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet, aut quomodo & qua hæc poteſtate moliretur, dixit multa intus eſſe domicilia in quæ ſe recõdat, & in quiete ad alios commigrare : ſe in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret, à pedibus ingreſſum in Regiam & à pedibus egreſſurum quum præſtitutus dies aduentarit. De aliis non paucis diſſerebatur, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neque hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliàs intro ſubeuntes in corpus, idipſum variis & inauditis interdũ modis laceſſere: aliàs non intro ſubire, ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hiſce venas alioſq; ductus obſtruere, vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores ſunt, ſcelerati perditíque homines miniſtri: omníſque eorum trans naturam eſt ratio. BRV. Illorumne & remedia quædam trans naturam ſtatues? EV. Neceſſe eſt omnino. At remediorum quæ trãs naturam, alia verè diuina, alia magica ſunt. Quàm multos legimus Deum per Prophetas vel è morte ſuſcitaſſe, vel à lepra & elephantiaſi expurgaſſe, vel ab extremo mortis reuocaſſe periculo ? Multo plures cæcos, claudos, mutos, paralyticos, leproſos, febricitantes, omníſq. generis morbo & languore confectos Chriſtus olim integrè reſtituit: à quo dein Apoſtoli, nec pauci viri religionis ſanctitate conſpicui, vim poteſtatémq. ſunt adepti. Quos nunc vobis

quaſi exemplo referebam, vidi execrationibus, precibus, verbis ſacroſanctis, votis & ieiuniis expediri? qui etiamnum ſaluberrimè & integerrima mente degunt. Hæc porro diuina remedia improbi nefariique viri magicis artibus æmulantur accita dæmonum ope: vt Moſis miracula Pharaonis Magi, & ſummam Apoſtolorum admirationem Simō Magus. Plinius cōmemorat ætate ſua principem Neronem vanas falſiſſimáſque comperiiſſe magicas artes. Quippe (inquit) non citharę tragiciq. cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarū ſumma geſtiente in profundis animi vitiis, primumque imperare Diis cōcupiuit, nec quicquam generoſius voluit: nemo vnquam vlli artiū validius fauit: ad hæc non opes illi defuère, non vires, non diſcendi ingenium aliáque non patiente mundo, immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis quàm dereliquit Nero. Magus ad eum Tyridates venerat, Magnos ſecū adduxerat, magicis cœnis eum inuitauerat; non tamen quum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamē quaſdam veritatis vmbras, ſed in iis veneficas artes pollere, nō magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curioſior, quod nullū ſignum argumentúmve perſpexiſſet, eas ſuſtulit, Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Illas tamen & eſſe & fuiſſe, quæ in ſacris extāt de Pythoniſſa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonoſor Rege, de Magis Pharaonis, aliaque non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius deguſtatis extis pueri immolati in ſacrificio, in lupum ſe cōuertiſſe: & de Circe, quæ poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno mutauit in feras, vt eſt apud Vergilium:

Quos hominum ex facie Dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus & terga ferarum.

Et quæ de meſſibus alio traductis ſcribit:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſa dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis
Mœrim ſæpe animas imis exire ſepulchris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

Et in Damone,

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis. Et:

Frigidus

Frigidus in partis cantando rumpitur anguis.

Ouidius libro ſine titulo:

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantatáque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Hæc niſi multorum fide comprobata conteſtatáque forent, non tam multas leges Iuriſconſultorum prudentia in Magos tuliſſet: nec iis qui meſſes excantaſſent, in lege duodecim Tabularum pœna eſſet conſtituta. Vt autem magicis artibus dæmon non res ipſas, quippe quas generare nō poſſit; ſed ſolas rerum ſpecies & ſpectra quædã exhibet, quibus hominum mentes quaſi præſtigiis illudat, & oculorum cien præſtringat: ita & in his quæ ad medendi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa & periculoſa eſt ſanatio. Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter, aut multo deterius recurrerent. Poteſt quidem dæmon quoſdam integrè perſanare, at tantum beneficium in hominem, quem perpetua conſectatur inuidia, conferre haudquaquam velit. Fictam duntaxat ſimulatamque ſanationē exhibet, cuius admiratione peruerſas hominum mentes irretiat, ſibique infidelitate ſubiuget, hoc vnū cum primis adnitens, vt ab his quos ſeduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia ſunt trans naturam. Exiſtunt autem & quædam inania veréque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatem nimia ſuperſtitione iamdiu occupãt, ſuperſtitioſa dicimus. Ea ſunt de quibus dicere nemo poſſit, cur & vnde creditas vires habent. Neque enim à temperamento, neque ab aliis manifeſtis qualitatibus, neque à tota ſubſtantia, neque à diuina vel magica poteſtate. Eiuſmodi ſunt ſcripta, ſigna, characteres, annulli, qui nec Dei nec ſpirituũ opem implorant. Si nulla ſuperior cauſa acceſſerit, quid ſola figura, vel character viriũ poſſit ad profligandos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrariis eſt, quæ in eodē poſita genere, partim ſimilia, partim diſſimilia ſunt. Vt nec calor in ſaporem, nec ſapor in odorem vel ſonum, nec ſonus in figuram: ita ſanè nec verba, nec figuræ, nec characteres in morbos quicquam efficiant. Non ſolum autem in iis quę trans naturam, verum etiam in naturalibus pleriſque remediis ſuperſtitio-

nes incidunt: vt dum herbis, ſtirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuuntur, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam accedunt. BR. Iuuaret exemplis iſthæc patefacere. EVD. Superſtitioſum dico morbum comitialem his prolatis geſtatíſve carminibus finiri:

Gaſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum
Hæc tria qui ſecum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Chriſti pietate caduco.

Dentium dolorem miteſcere, ſi quis, dum ſacrum fit, dentes contingat, hæc verba efferens: Os non comminuetis ex eo, Strumas, aut laxiorem columellam ſaneſcere iis precibus, quas nobis Aëtius ſcriptis reliquit. Vomitiones conquieſcere cerimoniis & verbis quibuſdam, quæ medicaturi vel abſentes pronuntiant, ſatis fore rati ſi modo laborantis nomẽ cognitum habent. Theophraſtus author eſt iſchiadicos carmine ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. Dixit Homerus profluuium ſanguinis vulnerato femine Vlyſſem inhibuiſſe carmine. Vidi quendam qui è quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohiberet, partis contactu verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Ad febres ſanandas quàm multæ circunferuntur preces? Eſt qui laborantis prehẽſa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hęc ſit, atque Mariæ virgini Chriſti partus. Alius ante paroxyſmum manus cum ægroto lauat recitans ſecreto pſalmũ illum ſolennem, Exaltabo te Deus meus rex. Si quis aſino in aurem dixerit percuſſum ſe à ſcorpione, tranſire malum protinus tradunt. Vt verba, ita & ſcripta in ſuperſtitioſis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ Græcæ literæ. P. A. inſcriptæ ſint, circumligata lino ſubnectatur collo. Ad dentium dolorem ridiculum hoc ſcriptum appenſum: Strigiles falcéſque dentatæ, dentium dolorem perſanare. In his etiam quæ foris admouentur, nõ leuis plerũque ſuperſtitio eſt. Eiuſmodi illud eſt Apollonij apud Plinium: Vi interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari. In calua interfecti ignéque cremati, aquam è fonte noctu propinare comitialibus morbis. Ex calua ſuſpendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morſus. Nam ſi dens aut calua has vires non à temperamento, ſed (vt credi par eſt) à proprietate totius ſubſtantiæ & à tota ſpecie nanciſcitur, vniuſcuiuſque hominis vel dẽs, vel calua eadem facultate viget, neque quod vi ſit interemptus, eam proprie-

Plin. li. 11. c. 10.

Plin. li. 28 c. 3.

Lib. 28. ca. 11.

catem facit. Eadem ſuperſtitione ſunt, difficiles partus ſtatim ſolui cum quis tectum in quo ſit grauida trãſmiſerit lapide vel miſſili quodam, ex his quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrſam. Et probabilius id efficere haſtam militarem euulſam à corpore hominis, ſi terram non attigerit. Comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interſectus ſit. Immatura morte raptorũ manu, ſtrumas, parotidas, gutura, tactu ſanari. E tribus puteis pari menſura permiſtas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis acceſſu febrium bibendum. In quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana collo ſubnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immerſus fuerit gladius, quo ſit caput abſciſſum: & eum cuius vnguium reſegmina anguillæ viuæ collo ſubnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimiſſa. Lienis dolorem ſedari, ſi pecudis lien illi ſupertendatur, dicátque Medicus lieni, ſe medicinã facere. A tuſſi vnumquemque liberari, qui in os ruberæ ranæ inſpuerit, ea mox viua dimiſſa. Laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus, capitis dolorem ſedare. Faſciæ mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inſcriptum quam Serenus tradit, ex collo appenſum, à febribus maximéque ab hemittritæo liberare. Quid etiam veri id habere poteſt, quod multi affirmãt, lathyris quæ tithymali ſpecies eſt, folium ſurſum euulſum ſi ſumatur vomitionem mouere, deorſum ruptum deiectionem? Eſt qui profitetur icterum omnem ſanari, ſi laborantis vrina manè in oliam emicta igni ſenſim efferueſcat, dum tota in vapore exhaletur, diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipſoque contactu vincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui ferè grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alij complures ſcatent magnorum commentis, quibus vulgus in ſui admirationẽ trahant. Quin & in herbis non pauca videas ſuperſtitioſa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conſcripta commemorat, incantationes, transformationes & decanorum dæmoniorumque herbas ſacras. BR. Valdè nobis arridet cordíque eſt tua hæc luculenta & morborum & remediorum quę traus naturam ſunt notatio: in qua dum à naturali comtemplatione confuſa quęque ſeiungis, reddiſ-

Lib. 28. c. 4 | *6. De ſimpli.*

que ſingula ſeorſum pura, nos certè vindicas à tetris tenebris & à denſa caligine. Nunc autem in naturæ limites regreſſi, ea potiſſimum ſcrutemur, quæ poſſint occultis morbis opitulari, eáque vel à cœlo, vel ab elementis, vel ab animantibus, vel à ſtirpibus, vel à metallis & lapidibus: extra hæc nihil nos poteſt naturaliter vel iuuare, vel lædere.

Occultas quaſdam eſſe formæ ſeu totius ſubſtantiæ proprietates, & quot ſint illarum differentiæ.

CAP. XVII.

EVDOXVS.

QVONIAM dies hic vobis totus eſt conſecratus, quæ de occultis medicamentorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primum autem occultas illas tacitáſq; vires rebus ineſſe, eáque naturæ limitibus contineri, ex ſuperioribus demonſtrationem habet. Nam ſi occulti morbi vſquam proueniunt, neceſſe eſt & contraria illis occultáq. remedia exiſtere. Nihil in hac rerum vniuerſitate ſubſiſtit, cui non & ſimile, & contrarium quiddam natura protulerit, etiam ſi noſtra diligētia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia contrarias materiæ facultates: & inſtrumentariis ſecundas medicamentorum vires ex permiſtis materiæ temperamentíque viribus ortas opponimus: Ita ſanè occultis totius ſubſtantiæ morbis, neceſſe eſt natura cōtrarias vires comparari, quæ & ipſæ occultæ ſint, & totius ſubſtantiæ diſſidio illis aduerſæ. Etenim tam immanes morbi nunquid propriis deſtituti remediis iacebunt? Siccine naturæ res tantopere ad vitam neceſſariæ defecerint? Itaque in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota ſubſtātia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocandi, quorum extremi ſint contrarij: ex his aliæ nobis infeſtæ & prorſus inimicæ, aliæ contrà tota ſubſtantia familiares & amicæ, & quaſi noſtræ naturæ conſeruatrices. Hæ ſunt quas medicamentorum occultas proprietates vſus appellat. Poſſum opinor & aliter harum neceſſitatem perſuadere. Quæcunque animantium, ſtirpium, lapidum, metallorumque corpora gignuntur, quando ex primis quatuor rerum initiis materiam ſumunt, ſimul ex permiſtis iſtorum qualitatibus temperamentum ſortiūtur, ex iiſque vires habent, quas nos primas ſimplicium medicamentorum facultates appellamus. At quando non modo qualitates, ſed etiam elementorum ſubſtantiæ in genitis rebus confuſę etiamnum manent ac perſi-

perſiſtunt, neceſſum eſt hinc etiam vires quaſdam ſeruari, quas in materia ſitas eſſe diximus. Eiuſmodi ſunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more ſecundas appellant, non quod aliis poſteriorem ortum acceperint: ſed quod minus validæ ſint minuſque effectrices. Præter has vero tertię ſunt à totius forma profectę. Si enim ſimplices qualitates viribus prędité ſunt, neceſſe eſt rerum formas atque ſubſtantias multo præſtantioribus excellere. Hæ ſunt quarum genus vniuerſum Galenus à tota ſubſtantia prodire commemorat, parcè admodum timidè & obſcurè quid hoc rei eſſet interpretatus. PH. Tibi vero quid eſſe videtur tota rei ſubſtantia? EVDO. Si ea neque temperamentum eſt ex primis qualitatibus: neq. materia elementorũ, quid aliud eſſe dicas quàm totius geniti formam? Hanc nonne aliàs ſummam rei perfectionẽ. aliàs ſubſtãtiam, aliàs & eſſentiam nullo nominum delectu appellat? PH. At nuſquam Galenus tertiam hanc facultatem ad formam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. EV. Ita quidem facit, quoties omnia quęcunque fiant, probabili ratione illuſtrare, & quaſi ſub obtutum ponere contendit, ne quid ignorare videatur. At ſi verecundè veritatem quęrimus, neque ad elementorum qualitates neque ad illorũ materiam. tota rei ſubſtantia accedit, ſed proprias à ſe vna vires eſt ſortita. Ita quidem Galenus quoties ſpretis argutiarum aculeis, rem omnem verè nudéque explicat, totam ſubſtantiam planè diuerſam facit ab elementorum facultatibus: maximè quo loco de medicamentis totius ſubſtantię ſimilitudine attrahentibus, hunc in modũ diſſerit: Eſt autem & aliud attrahentiũ medicamentorũ genus, qualitatis familiaritate trahens, quod nihil aliud eſt niſi ſimilitudine totius ſubſtantiæ ſicuti accõmodatum ſibi, elemẽtum trahunt quæ nutriuntur omnia. In his purgantia omnia, & quędam alexiteria. Hęc deinde vim non ab elementis accepiſſe ita demum confirmat: Calida autem eſſe oportet hęc omnia, nam de his inter quę eſt ſubſtantiarum ſimilitudo, id potentius trahit quod eſt calidius quippe quod ſimilitudini calorẽ addidit auxiliariũ. Quum enim duabus de cauſis id trahat, ſuperabit profecto id quod vnicam habet cur trahat cauſam. Hæc Galenus. Quibus planè vel nolens fatetur quod eſt veriſſimum, totius ſubſtãtię ſimilitudinem diuerſum quippiam ab elementorũ qualitatibus, éamque attractionis pręcipuam cauſam eſſe, io-

Lib. 5. ſimp. c. 6.

Iam autem iuuari elementi calore. Si duæ cauſæ hæ ſunt, ſubſtantiæ ſimilitudo atque calor, nonne diuerſæ ſunt & diuerſam originem ſortitæ? Non poteſt igitur Galenus non in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunque ſint illarum cauſæ. Quarundam facultatũ probabilem cauſam deprompſit, ídque facilè, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorſus eſt aſſequutus. Quo quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerũ proprietates confugere, & illinc quaſi auxilium implorare. Libro ſecundo de naturalibus facultatibus, de vi attrahente contra Eraſiſtratum differens, rurſum in eandem ſententiam tertio de ſimplici medicina inquit: Oſtenſum ſiquidem eſt à nobis in commentariis de naturalibus facultatibus quod qualitatum quæ in ſubſtantiis ſunt proprietatibus attractiones complentur. Quinetiam libro de reſpirationis vſu Eraſiſtratum ridet & criminatur, quod curioſius multarum rerum cauſas conquirat ac inueſtiget. Ita enim ſuſcepta cum Eraſiſtratiis diſputatione ſermonẽ inſtituit: At ſi Eraſiſtrati (inquiunt) rationem reprehendis, aliam dicito. Dicam equidem, ſed ſi vos primum dixeritis quid in cauſa ſit, cur piſcatores contactu Torpedinis obſtrupeſcant: quod ſi non poſſitis, hoc ſaltem nobis concedetis, vt illam animanti vim eſſe dicamus, qua ſtuporem contactu inducere poſſit, ídque adeo potenter vt per ipſum tridentem ad piſcatorum vſque manus facilè diſcurrat affectio. Ergo piſcium qualitates eſſe concedetis, quibus vel ſtuporem, vel caron, vel frigus: vel putredinem vel aliud malum adferre poſſint: aëris eandem vim eſſe negabitis? Sed oſtendere non licet (inquiunt) quæ ſit ipſa ſeu vis, ſeu qualitas. Iniquum eſt per obſcura & incerta quicquam euerti ac refelli. Itaque multas rerum virtutes occultáſque proprietates vel ex Galeno comperimus, quarum nulla ſit inueſtiganda ratio. Id nuſquam clarius quàm vndecimo de ſimplici medicina, vbi de cancris fluuiatilibus vſtis agens, Pelopem præceptorem ſuum vellicat, qui cauſam reddere vellet cur ij medeantur demorſis à cane rabido. Sic enim poſt alia multa: Nam cancrorum cinerem, quia exiccandi vim habeant, mordentium canum venenum abſumere, ſimulque digerere: ita enim dictitabat Pelops ambitioſa profeſſione iactitans ſe talium omnium cauſas nouiſſe. At niſi me planè ſcire quippiam antè perſuaſum habeam, propinquis perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, contra quã videbã

multa

multa dici poſſe, pro vera recepi: nam & cancros prodeſſe puto ex proprietate totius ſubſtantiæ. Hæc Galenus, qui & paulo antè pollicitabatur ſeorſum librũ ſe aliquando conſcripturum, de iis quæ proprietate totius ſubſtantiæ quippiam in nobis efficerent. Sunt & alia paſſim apud eum plurima, quibus conuincitur omnino, eas rerum proprietates in artem medendi introducere: ſingula ſi recenſere coner, longior ero quàm pro iſta temporis breuitate. PHIL. Optarẽ docte Brute, de his paulo profundiùs & accuratiùs quædam ex te ſciſcitari, vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fatetur à totius ſubſtantiæ proprietate naſci, an nullam putas earu m eſſe rationem, qua demonſtrari poſſint? BR. Nullam omnino. PH. Age, obſecro, qui iam longo vſu compertum habet, Magnetem ferrum allicere, nónne ſcit hanc illius eſſe proprietatem, vt ignis calfaciendi ac vrendi? Tum enim proinde quod ignem calfacere ſenſiſti, calidum iudicas eáque illum vi pollere. Itèm quia Magnetem ſæpenumero ad ſe ferrum trahere obſeruaſti, debes ex eo quod conſequutum vides, id quod anteceſſiſſe neceſſe eſt colligere, ex affectione & opere efficientem eius operis cauſam. Neque eſt quod exiſtimes omnis philoſophicæ demonſtrationis initium ex principibus illis qualitatibus, non aliunde duci. Si quis enim albam roſam proferens caloris cauſam roget, hánceque velis frigidiori temperamento tribuere, quid quæſo de rubra dices? Intybi ſpecies lacteúmne idcirco ſuccum fundunt, quod frigidæ ſint? At complures calidiſſimæ, quales ſunt tithymali, eodem ſucco madent. Et aloë idcircóne eſt amara quia calida? Atqui in opio, quod pernicioſo frigore necat, amaritudo ineſt eximia. In odoribus vero maior eſt ac magis impedita controuerſia, vix vt vllus ſit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari, docere poſſis. BR. Quorſum hæc obſecro? PH. Nempe vt intelligas, nec totius ſubſtantiæ proprietates, nec odorum colorumque naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. BR. Quàm gloriarere ſi tibi hac in re cederem! PHIL. Ego vero nulla de re minùs quàm de gloria laboro. Sed omiſſis ſeriis liceat mihi tecum parùper vrbaniùs iocari. Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mirè luminoſum deportauit, qui totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplendore fulget, iactíſque radiis ambiẽtem aërem lumine quoquouerſus implet. Is terræ impatiẽs, ſuopte ipſe impetu confeſtim in ſublime euolat. Neque

verò anguſtè haberi poteſt, ſed amplo liberoque loco tenendus. Summa in eo puritas, ſummus nitor, nulla ſorde aut labe inquinato, figuræ ſpecies nulla certa, ſed inconſtans & momento mutabilis. Quumque ſit aſpectu longè pulcherrimus, ſeſe tamen contractari non ſinit, & ſi diutius adnitaris feriet acriter: ſi quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat inſuper huius vim eſſe ad plurima tum vtilem, tum ſummè neceſſariam. BR. Itáne fabuloſis ænigmatibus cum Oedipodibus quibuſdam te iocari putas? PH. Nihil fabularum texo: rem ſi ante te conſtitui voles, oculorum fide veriſſimam fateberis. BR. Beſtiolam aut noui generis auiculā eſſe oportet. PH. Nihil iſtorum, ſed res eſt prorſus inanima atque muta. BR. Nouam & admirabilem rem audio, cuius profectò ſi cuiuſquam alterius, proprietas debet occulta cenſeri. At nullúmne illi eſt indutum nomen? PH. Ignis, flamma. BRV. Captus ſum, & quidem ſatis ſuſpicabar quippiam fallaciæ ſubeſſe. PH. Quid me fallaciæ aut vanitatis inſimulas? rem profero veriſſimam. BR. Sed tamen viliſſimam & maximè protritam. Hoc vno maximè ſpem meam fefelliſti, quòd ex India allatam diceres. PH. Ergo India ſi quid eiuſmodi rarū carumque ſola protuliſſet: admirarentur ſcilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniā vulgare eſt paruoque parabile, contemptum proinde erit & nullo in pretio? Si (vt rectè protulit Auicennas) ignis inuentu admodum difficilis eſſet, nobíſque ab extremis & ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim & proprietatem magis, quàm cæterorum omnium omnes admiraremur, illius cauſas attentius ſcrutaremur, illiúſque multo magis quàm magnetis effectus nos in admirationem traherent. Si quæram vnde ignis comburit, aut eas quas dixi vires accepit, non aliud dicere poſſis, quàm ſummo eſſe illum calore, & hanc eſſe illius naturam & proprietatē. Hoc enim certè reſponſo, doctè videberis ſatisfeciſſe. Et tamē quum magnetē dico ferrū attrahere, aut pæoniam comitialem morbū profligare ingenita ſibi proprietate, non videor tibi cauſā ſatis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique cōmune eſt, alterius tantum veluti quodā priuilegio propriū facis? Id vnū fortaſſe diſcriminis ſtatui poteſt, quòd ignis proprietas, quia vſitatior, peculiari nomine caloris & leuitatis definita ſit: magnetis verò, pæoniæ atque ſimiliū proprietatibus nōdum vllum ſit nomen inditū. Quo errore minutiores plerique Philoſophi tenentur, rari quidem vnum quodque ſciri

cuius

cuius nomen cognitum habeant, nihil verò ſciri, cui nomẽ deſit. At certè ſcientia ex rerum, non ex nominum cognitione ducitur: neque res ipſæ nominibus, ſed nomina rebus obſecundant. BR. Conclude tandem ſi potes, vt quid comprehendere vis intelligam. PH. Non omnia à primis fieri qualitatibus, & ſi quæ ab illis fieri traduntur, ſciri putas, nihil eſſe quod neſciatur, neque occultarum proprietatũ magis, quàm elemẽtorum affectionibus nos in admirationem duci oportere. Vt enim ſi quod medicamentũ noui calidũ tenuiumq́; partium eſſe, id colligo obſtructiones expedire, icterumque perſanare: ita ſane cognita ex effectu rheibarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipſum corpus refrigerare, icterũ, tertianas bilioſaſque febres diſcutere, capitis dolores, vigilias, ſitim, aliaque ex bilis feruore ſymptomata compeſcere. BR. Id iam manifeſtum agnoſco rerũ proprietates nõ ab elemẽtis, non à materia, ſed à ſola forma prodire, neque has rectè occultas, ſed vel formæ vel totius ſubſtantiæ proprietates appellari. Iam verò quot qualeſque hæ ſint fuſiùs explicandum. EV. Hoc ſanè nomen Galeno latiſſimè patet, ad multáque pertinet: quandoquidem alimẽtum nos alere, medicamentum expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare, totius ſubſtantiæ vi docet, rurſumque alia in renes, alia in veſicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iiſque aut ſalutaria aut peſtifera eſſe tota ſubſtantia. BR. Tibíne in his videtur totius formæ appellationem variam feciſſe? EV. Maximè. Alimentum quippe idcirco nos alit, quia nobis tota ſubſtantia ſimile eſt. Hęc autem ſimilitudo nec temperamentorum eſt, nec materiarũ, ſed vel formarũ duntaxat, vel horũ certè omnium, quam proinde totius ſubſtantiæ ſimilitudinem dixerunt. Lactuca & vinum alimenta quidem ſunt, quorum neutrum nobis temperamento ſimile vides, & quorum materiæ admodum diſſimiles ſint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica, quod ſpiritum quendã vitę & caloris in ſe contineant benignum, nobíſque familiarem, cuius appulſu ſpiritus calorque noſter fouetur ſuſtentatúrque: & quorum materia quadam accepta mutatione, in corporis noſtri materiã abit, eiuſque molẽ alit & auget. Itaque ſi alimentorũ alia calida ſunt, alia frigida, ſimilitudo quã quærimus tẽperamentorum haudquaquam eſt. Deinde ſi illorum alia dura ſunt, alia mollia, aut hæc rara illa denſa, neq; rurſum in materiis eſt ea ſimilitudo. Neceſſe igitur eſt hanc in ſpiritu &

Facultatum differentia à tota ſubſtãtia profecta.

in cœleſti illo calore conſtitui, quæ ſunt formæ congenita. Quod vt perſpicuè & luculenter perſpicias, hæc tecum altiùs ipſe meditare. Lac è mammis ſuctum, lactenti optimum & in primis conueniens alimentum eſſe: idipſum verò ſi proprio calore diſſipato frigeſcat, nunquam quantumvis denuò igne recaleſcat, poſſe bonitatem vimque priſtinam recuperare, & infantem qui eo ſolo aletur, breui totum extabeſcere. Quæcunque venatu viuunt animalia, vt in auium genere aquilam, miluum, accipitrem: in quadrupedibus leonem, lupum, vrſum, vulpem: in piſcium genere congrum, delphinum, thunnum, lupum, mulum, omnia quidem viua præda oblectari, nec niſi neceſſitate, abiecta cadauera attingere, præter vrſum fortaſſe. Dum itaque delphinus aut mulus viuos piſciculos ventre continet conficítque, non modò ſuam ſubſtantiam illorum materia, verùm etiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodũ & lactis calor inſitus, infantis calorem multò euidentius quàm manus imbecilla ventriculo adhibita ſuſcitat atque fouet. His ergo rationibus ſtatuo, vtile nobis è viuis animantibus alimẽtum fore, ſi illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recens cæſas carnes, quæ teneræ ſint, præmaceratis ac ſemiputribus vtiliores, quòd à viuis minus abſint. Magnus hic ſanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perluſtres, velim ipſe tecum rationem habeas & contempleris, cur in tanta rerum multitudine nihil quicquam nos alere poteſt, quod non ipſum etiam alatur ſitque vita præditum. Non enim lapides aut metalla nobis alimenta ſunt, ſed duntaxat vel ſtirpes, vel animantia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam noſtra vita noſterque calor nõ niſi aliorũ vita & calore, neque corporis noſtri ſubſtantia non niſi illorum materia ſuſtineri poteſt. Quinetiam quæcunque ex his præſtantiorem vitam degunt, vtiliora & ſalubriora nobis alimenta ſunt. Nam auium quadrupedumque ſubſtantia melius quàm piſcium, & horum melius quàm fructuum aut ſtirpiũ ſubſtantia nos alit, ſi modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare eſſe, primùm quidem ſpiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat? Hæcque nos totam ſubſtantiam appellamus. BR. Videberis igitur & cicutam, & ſcorpionem nobis alimenta dicere, quòd & viuant & ſpiritu caloreque cœleſti inſtructa ſint. EV. Si omne noſtrum alimentum viuere dixi, non continuò ſequitur è contrario,

omne

omne viuens alimentum eſſe: ſed eſt præterea neceſſe ali-
menti viuentis calor nobis familiaris ſit. At multorum ca-
lor ſpiritúſque cœleſtis noſtro aduerſus omnino eſt, planè
inimicus ac peſtilens. Alimentorum ſubſtantiæ ex diame-
tro opponitur ea quæ deleteriorum ac venenatorum eſt
tota ſubſtantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis con-
iuncta ſunt, ita hæc prorſus inimica & peſtilentia, quæ ad-
hibita nō modo primis ſecundíſve qualitatibus nos afficiāt,
ſed & toto genere de corpore noſtro quicquid attigerint
corrumpant, idque extabeſcens in ſuam ſpeciem ac ſimilitu-
dinem vertant. Quocirca genere totius ſubſtantiæ extremè
contraria ſunt alimenta & deleteria. Inter hæc medio quaſi
ordine conſederunt medicamenta purgantia, quæ neque vt
alimenta in noſtram ſubſtantiam cōuerti, neque hanc pror-
ſus corrumpere aut abſumere ſolent. Extremorum hæc na-
turam habent participem, partim quidem ſimilia, partim
diſſimilia nobis. Dúmque nec vinci omnino neque vincere
poſſunt, inimica diſſimilitudine velut per ſeditionem exi-
gūtur & exterminantur, ſecum interim ſimilitudinis neceſ-
ſitudine eum humorem abducentia cum quo maior erit af-
finitas. Eiuſmodi ergo ſunt medicamenta quæcunque inter
illa totius ſubſtantiæ extrema, conditionem planè mediam
acceperunt. Quæcunque autem ab his in alimentorum ex-
tremum propiùs acceſſerunt, qualia ſunt quæ benigna vo-
cantur, ea ſi ſuo purgandi fine quavis occaſione fruſtrentur,
in humorem ad quem educendum apta erant, conuertūtur, *3. De ſimp.*
ceduntque nonnunquam in alimentum corpori. Quæ verò *cap. 23.*
à medio in genus deleteriorum magis deuergunt, quod ge-
nus ſunt vehementiora, ſi quando purgandi finem non aſ-
ſequuntur, corpori grauiter incommodant. Vtriuſque gene- “
ris conditionem Galenus ita perſequitur. Ideoque in pur- “
gantibus medicinis quædam ſunt quæ ſi purgatione fru- “
ſtrentur, præterquam quòd nullo damno corpus afficiunt, “
in alimentū ipſius inſuper cedunt: aliæ ſe ad animantis per- “
niciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino pur- “
gans medicamentum cum vno certè aliquo in nobis humo- “
re ſimilitudinem, neque eſt illi ſemper admiſta vis veneni: “
quare ſi non purget, non tamen iniuriam ſemper aliquam “
faciet, ſed & concoquetur, & talem gignet humorem qua- “
lem trahere poterat. Et rurſum: Quare vbi purgationem “
haud aſſequuntur quædam purgantium, alia malum corpo- “
ribus noſtris inferunt, quædam verò alimentum exhibent. “
BR. Iam ſatis planè expoſitæ tres facultatum differentiæ, à

tota ſubſtantia profectæ: at quarta reſtare videtur, qua alia medicamenta alias corporis partes quaſi delectu quodam aut iuuent aut lædant. EV. Id non minus totius fit ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quæ ad vnam quampiam particulam comparatur. Vt enim partium corporis aliæ aliis gaudent iuuanturque alimentis, noſtrum quidem cerebrum animantium cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, ſtomachus ſtomacho, & cor cordi, idque ob quandam ſubſtantiæ cognationem: ita & in deleteriorum quædam proculdubio vnicuipiam particulæ, non aliis aduerſantur ſuntque peſtifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, faſſus eſt à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus veſicam ſolam exulcerari. Similis eſt & eorum ratio, quibus vis data eſt particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonéſque quædam verò caput purgant: alia renum, alia veſicæ calculos conterunt. Nihil eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Etiam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates, aut ſimilitudine quadam & affinitate ſibi conſentire, aut diſſimilitudine atque diſſidio aduerſari. Hinc ſympathiæ & antipathiæ, id eſt conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus inſertæ: arcanę quidem illæ & abditæ, quas natura nos mirari potiùs quàm ſcire voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorum effectuum, qui nullis rationibus euidentibus probabiles exiſtunt. Quòd igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent aut lędant, in cauſa eſt ſympathia vel antipathia.

Selenitis. Itaque ſi tibi magnetem ferrum attrahere proponam: ſi Selenitem quem annulo incluſum vidiſſe memini, nudæ cutis contactu ſanguinem quavis ex parte manantem ſiſtere, quam vim nonnulli Iaſpidi concedunt: ſi tertio digito inditum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dyſentericа alui profluuia cohibere, aut eum qui hæmorrhoidas ſiſtebat & compeſcebat, ſi felem nepita herba ſibi mederi, ranas, buffones, lacertas & ſerpentes herbæ ranunculi eſu & contactu recreari. Ibidem paſtam ſerpentibus origano ſalutem quærere, muſtellam cum regulo dimicaturam ſe ruta munire, confixum ceruum dictamo ſibi opitulari: hæc inquam aliáque eius generis ſexcenta ſi tibi proponam, in promptu erit quod dicas ea totius ſubſtantiæ ſimilitudine & amicitia, quæ noxia ſunt attrahendo hæc efficere. PH. Quid ſi fortè

ſi fortè Scammonium, & alia quædam vehementiora cholagoga foris admota, dyſenteriam perſanent? BR. At ſi verò ſi tibi contrà ob oculos conſtituo magnetem vel allio perunctum vel adamantis præſentia ferrum non allicere: vaneſcere filicē, quæ copioſa in ambitu arundine obſita ſit: & contrà perire arundinē, quam obſepiens multa filix in orbē cinxerit, Quercum iuglandi proximè aſſidentē, aut braſſicam cyclamino oppoſitam exareſcere, cicutam vino tanquam veneno inſperſam emori, Oleam in quercus ſcrobe poſitam extingui, Fraxini vmbram ſerpentes non ferre & quàm longiſſimè fugere, Vitem clauiculis ſolam braſſicam non complecti & in diuerſam partem ſe inflectere, Sapphirum anthracem aut fugare aut diſcerpere, Cancros fluuiatiles à rabido cane demorſis opem ferre, Scordion & centaurium minus lethalium beſtiarum ictibus, Terram lemniam hauſtis cantharidibus aut lepore marino ſuccurrere, Terram armenam à peſtilentibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hæc antipathia & totius ſubſtantię diſcordia fieri, qua etiam alexiteria, id eſt amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm ſi pæoniam tibi affero infantium collo ſubnexā, comitialem morbum ſanare (id enim de pæonia maſcula veriſſimum comperi) quam totius ſubſtantiæ aut conuenięntiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quod pituitam, quæ mali cauſa eſt, è cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, iccirco medetur, cur non etiam aliis quibuſque à pituita morbis ſuccurret? aut cur non eaſdem vires obtineāt medicamenta quæcunque pituitam eliciunt? Scio Galenum hanc illi vim iccirco aſſignare, quòd exiccandi vi polleat tenuiſque ſit ſubſtantiæ, ac propterea ventriculorum cerebri infractus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore ſiccitate prædita, tenuiorūmque partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepiſſent? EV. Iſtæc eius vis non è manifeſtis qualitatibus, ſed à totius ſubſtantię diſſidio atque repugnantia dimanauit, qua non pituitæ, non humoris lentori, ſed morbi comitialis eſſentiæ (quæ latens occultaque eſt) prorſus aduerſatur. PH. Mira verò plerumque Galeni ambitio, qui medicamentorum vires, quas Dioſcorides ſedulò ac diligenter eſt perſequutus, omnes connititur in vulgatas elementorū facultates refundere, hincq; omnium cauſas & rationes deducere. Sed præclarum iſtum, ſi Diis placet, conatum tot ac tantæ circūueniunt difficultates, vt vni ac ſimplici rei nō modò duas, ſed tres quatuórve cō-

trarias pugnantéſque ſubſtantias aſſignet: id autem quàm contortè, perſpectum vobis eſt, quibus quotidie præcipua cura eſt, iſta omnia diligentiùs excutiendi. Ipſe equidem nunquam de hoc artificio ita bene ſperabo, vt ex ſtirpium colore, odore vel ſapore, earum primas ſecundáſque facultates conſequuturum putem, neque hanc ipſe noſcendi rationem, ſed eam quæ ab experientia ducitur, firmam habebo. Hincque adeo factum eſt, vt vni Dioſcoridi qui ſimplicium medicamentorum vires puris nudíſque verbis, nulla conſequente ratione enarrauit, plus fidei & authoritatis habeam, quàm Galeno tot vanis rationibus inſtructo: exiſtimemque medicamentorum experientiam ratione potiorem. EV. Placidè ac modeſtè omnia. Neque enim leuis neque inanis habendus hic Galeni labor.

Vnde nata totius ſubſtantiæ proprietas, vtque à ſubſtantia diſtet, & vbi ſita ſit. CAP. XVIII.

EVDOXVS.

TEMPERAMENTVM accidens omnino quum ſit, in ſubſtantiarum genus verè conſtitui non poteſt. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, ſubſtantia iam eſt, ſed infimo & abiectiſſimo ordine. Præſtantior gradu eſt naturale corpus. Corporis autem ſpecies ac forma quæ illius eſt ſumma perfectio, qua tum in rerum natura conſiſtit, tum à cæteris diſtat differtque rebus, cæteris quidem omnibus dignitate præcellit, & in ſubſtantiarum genere prima atque ſumma collocatur. Quocirca nihil omniũ melius quã ſpecies poteſt tota vel præcipua rei ſubſtantia aut eſſentia appellari: & quæ ſubſtantiæ totius proprietates nuncupantur, hæ ſpeciei ſunt & formæ. Quæcunque igitur ſit formarum, eadem eſt & proprietatum origo. Deus autem maximus olim primùm cœlos ſtellis & viribus inſtructos, ipſaque gignendarum rerum elemẽta, ſolus ex ſola diuinitatis ſuæ immenſitate condidit. Deinde vero & ſecundo loco animantium, ſtirpium & inanimorum genera, non ſolus ex ſe ſolo, ſed ne illa (inquit Plato) eadem cum cœlis conditione forent, accitis cœlorum elementorumque viribus. Vt enim ſingula de terra vel aqua proferens, materiam illis ab elementis aſſignauit, ita ſanè formam cuique ſuam è cœlo propriis ornatã viribus immiſit. Et ne poſthac aſſiduas operas ad continuandã perpetuandamque rerũ procreationem collocaret, ſingula quæ creauerat iuſſit ſemen proferre, quod gignendis aliis tum materiã, tum præparationem ca-

nem calore,ſpiritu & conformatione exhiberet:ipſum vero cœlum iuſſit formam præparatis illis impartiri:itaq. occultas rerum proprietates , quæ neque in temperamento, neque in materia inhæreſcunt,ſi è ſpiritu & calore deducis, diuinas fateri neceſſe eſt , quandoquidē calor & ſpiritus in ſemine verè proximeq. diuinus eſt: ſin vero è forma,proximè cœleſtes,vti & formam, Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum ſententia cœlum intelligitur genitarum gignendarumque formarum omnium ſeminibus conſperſum,eius vero anima ſeminales rationes comprehendit,ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes ſuo quaſi ſinu gerit. Quicquid mūdi vniuerſitate comprehenditur , id Deus cœlo elementíſque conſeruandum ortuque aſſiduo continuandū ſubiecit,vt iā nihil vel ex ſemine gigni,genitumve conſeruari ſine cœlo poſſit : niſi quid Deus iis quaſi miniſtris omiſſis , ex ſe proximè miraculo efficiat.Quæcūque etiam ſponte ſua nullo ſemine prodeunt vt ſtirpes pleræque & animantes, metalla omnia omnéſque lapides,ex vno cœlo formas proprietatéſque ſumunt,quod ſemper præſto eſt & in omnem materiam idoneo temperamento aliiſque præparationibus inſtructam formam immittit qualem ea meretur. Itaque naturalis illa cauſa præſtantiſſima & nobiliſſima omnium eſt formarum exemplar, cuius per omnia diffuſa virtus quocūque penetrat:quā Plato mundi animā,alius quidā datorem formarū, Ariſtoteles vniuerſalem naturā appellauit. Hæc formam rebus non de ſubiecti præparatione ſuſcitat, ſed integrā quaſi de ſinu ſuo confert præparato ſubiecto,in quo illa ſe teneri ſeruariq́ue poſſit. Illinc ſimul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidens eſt, à forma tamē nunquam ſeiungi ſeparariue poteſt : illius ingenita & indiuidua vis,cuius ope quæcunque ſua ſunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à ſua forma & à tota ſubſtātia diſiūgitùr,quod plerūque imminuitur integra illęſaq.formę ſubſtantia. Scammonij vis eſt bilē expellere,ea ſępe adeo remittitur, vt exhauſta periiſſe tota credatur, magnes adamantis pręſentia quaſi hebeteſcit.Quinetiam in vno eodémque genere,aliud alio potentius vegetioréque proprietate valet. Quæ quamvis ita ſint,nuſquā tamē dicimus , id cuius extenuatur proprietas ſubſtantiam mutaſſe. Ex quo perſpicuum euadit, hanc proprietatem accidens & qualitatem , non autem rei ſubſtantiam eſſe.Id quod inde etiam conſtat ,quod vna ea-

démque res complures ſæpe proprietates habet, at complures ſubſtantias nunquam. BR. Quæ rebus quibuſque primo ortu ingenitæ ſunt proprietates, vllane præterea cæli aſpiratione egent? EV. Maxima ſanè, qua nimirũ integræ conſeruentur, & permaneant: quandoquidem, nihil huius ope deſtitutum, integris perſiſtit viribus. Vt enim in animantium corpore ſuus cuique parti inſitus eſt ſpiritus atque calor à ſemine, quem tamen generalis iſque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans ſuſcitat, tuetur atque conſeruat: ita ſanè quicunque animantibus & ſtirpibus à prima origine ſpiritus aut calor inſidet totius formę cuſtos & propugnator, ab illo totius mundi generali ſpiritu, qui vnus animam mundo conſociat, omnéſque virtutes continet, excitatur, conſeruatur & augeſcit. Is enim omnium genitorũ ſeminales rationes, omnéſque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffuſus, in animantia, in ſtirpes & in metalla propagatur. BR. Sempérne ſpiritus ille corporibus æquè præſens, & ęquabili proſperitate vires ſuas impertit? Aut hæc illincne vires æquabiliter vel hauriunt vel ſuſcipiunt? EV. In vno quoque corporum quum alia aliis ceu gradu quodam validiora infirmiorave cernantur, conſtat non æquabiliter omnia, ſed vt varia fuerit ſuſcipientium pręparatio atque cõſtitutio, magis minuſve tum ſpiritus tũ occultæ proprietatis haurire. Quinetiam ſi efficiẽtis cauſæ vim ſpectabimus, ſpiritus ille cęlitus quoquouerſum defluens, licèt ſemper & in omnia, nec tamen ſimiliter, nec pari menſura illabitur, ſed definitis ſiderum coitionibus cumulatiſſimè. Singula terrena potentiſſimas efficaciſſimaſque vires experiuntur, propriis ſideribus bene fœlicitérque conſtituris colluſtrata: Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum Planetarum acceſſu, radio aut lumine vigent. Æſtiuo ſolſtitio ardore Solis aër incẽditur, terrena flagrant, maria feruent: túmque motus illius cõuerſione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & ſalicis folia circumaguntur, ipſoque die alia quàm pridie facie cœlum ſpectant. Brumali autem ſolſtitio aridum pulegium propendens è tectis floreſcit vi admodũ cæca. Cichorij, Heliotropij, & Scorpiuri flores ab ortu ad occaſum Solem inſequuntur, abeuntem intuentur, cum eoque vertuntur omnibus horis, etiam nubilo die: exortu ſe pandunt occaſu ſe contrahunt. Lunæ porro vires mare perſpicuè imitatur, cuius æſtus aſcẽdente illa inualeſcit, deſcendente miteſcit. Oſtrearum, conchyliorũ & concharum omnium

nium corpora cum Luna creſcunt pariter, pariterq. decreſcunt. Materia è ſyluis cæſa cum Luna creſcens iam multo eſt lumine, quod humidi fiat acceſſio, breuí tempore marcet & carie conficitur: cæſa vero cum Luna decreſcens exiguo eſt lumine, diutius perennat. Formica interlunio ſemper quieſcit, plenilunio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum Lunæ reſpõdere traduntur. Selenites lapis imaginem Lunę continens, eam reddit in dies ſingulos creſcentis minuentiſque numero. Vt hæc à Sole Lunáque vires, ſic & non pauca obſcuriores quaſdam ſẽſibus incomprehenſas, à cæteris Planetis ſideribuſque mutuantur. Magnes ſi liber ſinitur, altero extremo in arctium cœli verticem, altero in antarcticum ſe contorquet. Cinerem cancri vſti, Sole leonis ſignum peragrante Luna decima octaua Æſchrion Empiricus Galeni laude celebratus, ad rabidorum canum morſus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philoſophantium ſententia confirmat, docétque pariter qui planetæ & quæ ſidera vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuique tum animantium tum ſtirpium generi præſint: quæ ſiderum conſociatio morbos ingeneret, quæ ſalutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inſpectione cognitionéque rerum mox ratione cõprehenditur, quod omni tempore rerum proprietates cum mundi ſpiritu illabuntur, inſuntq. rebus efficaciſſimæ, & quando herbas ſtirpéſq. ſingulas legere, quando componere, quando ad curationem adhibere expediat. Ea obſeruatio cœleſtia vtiliter accommodat aptátque terrenis, & remedia plenis integriſque viribus opportunè ſufficiens, opera profert admiratione digna, ad quæ non alius quiſquam accedet, iiſdem etiam ſubſidiis inſtructus. Hinc quas Veteres magna vigilantia peruestigarunt rerum proprietates, nunc permulti irritas comperiunt, quarum vſu intempeſtiuo plerumque fraudantur. Non pauci, ſcio, Aſtrologiam ſuperſtitoſa rerum vanitate contaminarunt, alij nefandiſſimis anilibuſque figmentis conſperſerunt, alij libertatem animi actionéſque noſtras ſiderum neceſſitati perperam obſtrinxerunt. Cæterum elementorum corporumque naturalium vires, cœleſtium motu viribuſque teneri atque conſeruari quis iam ea inficiat? BR. Tu nobis admirabiles noſcendarum proprietatum deſiderij igniculos accendis. SV. Nec ſine cauſa. Eſt quippe ea veriſſima præſtantiſſimáque cognitio quę nos vnà ſcientiſſimos reddat: difficiles tamen ſalebroſoſque habens, quaſi deſerta prętermittitur.

Multa tegit ſacro inuolucro natura: neque vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modò, nec non venerare: neque illa
Inquires quæ ſunt arcanis proxima, namque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum:
Eſt procul à nobis adeo præſentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipſas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipſe mihi ante oculos propono, iam ferè anteactorum laborum me tædet vehementérque pœnitet: idémque opto quod Euripides; vt res ipſæ cum hominibus colloquantur, & ſe quales ſint explicent, vt procul amandentur artificioſi ſermones. BR. Vt Polypus cirros ſuos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantem hanc tuam eruditionem faſtidire. Age vero proprietates iſtæ rerum ſiue à primo ſemine, ſiue cœlitus deductæ ſint: quum in animantes aut in ſtirpes inſederint, cuínam potiſſimum illarum parti inhærent? EV. Quum illæ ſint formæ proprietates, neceſſe eſt omnino in ipſa forma proximà inſideant, & in ſpiritu qui eſt formæ vehiculum: at nihilominus penetrant & in totam illarum ſubſtantiam, hinc & totius ſubſtantiæ proprietates appellantur. BR. Dic paulo explicatius. EV. In viuentibus multæ vires inſunt, quæ illorum extinguuntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, viſu enecat. Cor hirundinis palpitans deuoratum, conferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, ſi viuens caléníque voretur. Anas viua ventri admota, tormina compeſcere: Scorpius ſuo vulneri impoſitus, iniectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis teſtis incluſa colloque ſubnexa quartanã depellere. Hæc & quæcunque non niſi viuentia agunt, præcipuas vires in ſpiritu & forma viuentis obtinent. Multa autẽ tum in animantium tum in ſtirpiũ genere morte extincta: vires etiamnum retinẽt: ſed quas multo efficaciores habebãt dum viuerent. Et partes & excrementa tum ſtirpium tum animãtiũ è viuis illis, tacitas vires habent multo efficaciores quàm quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis ſumuntur, efficaciora ſunt cruda quam cocta. Ranarum oculi ante Solis ortum eruti viuis illis in aquam dimiſſis, alligati tertianas abigere traduntur: omnium ſerpentum dentes euulſi, quartanas ſanare: talpæ viuentis dens, dentium dolores compeſcere contactu. Omnium ſtirpium

flores, ſurculi, comæ, radices deprehenduntur tacitis viribus præſtantiores è virentibus recens lectæ, quàm aridæ, & omnes crudæ quàm coctæ: quemadmodum & hominis calua, ad epileſiam: officulum è poplite leporis ad nephritidem, & ad ſpaſmum flatulentum: inteſtinum lupi ad colicum dolorem: piſcium quorundam officula, ad calculum: cor corui geſtatum ad inhibendum ſomnum: cor veſpertilionis ad hunc accerſendũ: ceruorum exuuiæ ad ſenectutem, & quæcunque horum ſimilia traduntur, cruda ſunto, ni qua fortè qualitate excellant ſtomacho infenſa. Vt enim viuentium interitu extincto ſpiritu, magna ſimul cœleſtis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctione ignisque feruore multa diſſipãtur quæ derelicta fuerãt. Eò quippe vnumquodq. integrioribus pollet facultatibus, quo propriùs ad primam originem accedit. Multorũ nihilominus vires, eouſq; penetrauerunt, vt non ſolùm in ſpiritu & in tenui ſubſtãtia, verùm etiam in craſſiore materia & in tota ſubſtantia firmiùs inhæreſcant, permaneantque abeunte totius forma, illiusque temperamento diſſoluto. Nam quæ ex herbis, aut aliis purgantibus medicamentis aqua vaporario elicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriã ſi herbæ in deleteriis fuere. Qui ex hydrargyro exuſtione fit puluis præcipuas illius vires habet. Vſtarum cantharidum cinis vrinas abundè mouet, éſtque vt cantharides deleterius. Cancrorum vſtorum cinis, demorſorum à rabido cane amuletũ eſt. Hoc quicquid de proprietatũ ſitu quæſitũ eſt, ſic rurſum expediã. Occulta rei proprietas tota quidem è forma, & è tota rei ſubſtantia manat, apta tamen & varia ſubiecti præparatione quo ſuſcipiatur conſerueturque indigens, quæ magnũ habet ad iuuandum impediendúmve momentum. Quanquam igitur tota è rei forma exiſtit, non tamen in illa duntaxat poſita eſt, ſed quodammodo in totum ſubiectum corpus diffuſa: & prima quidem illius origo atque fons è forma eſt, ſed eius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde eſt ac ſi dicas, proprietatem è forma toti ſubiecto impertiri. Hæc ſic habere argumento eſt, quòd immutata ſubiecti præparatione, ea ipſa proprietas aut acutius aut hebetius agit. Succinum attritu incaleſcẽs, & pharmacum noſtro calore ſuſcitatum, celerius valentiúſque redditur. Quum itaque in ſimplici corpore forma in omnem materiam penetrauit, ſimul in eam ſuas omnes vires & proprietates infixit, adeò quidem tenaciter, vt etiamſi forma

pereat totiuſque temperamenti ratio diſſoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licèt quadamtenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirum videri debet ſi vapor aut aqua arte è ſtirpe elicita, ſtirpis vim proprietatémq. retinet, aut ſi cantharidum cinis deleterius eſt, vrináſque mouet, & veſicam exulcerat. BR. O Deum immortalem, quos mihi aculeos iſthac interpretatione infigis! quàm dulci & iucũda recordatione animum exuſcitas! Tu mihi refricaſſe videris purioris philoſophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius ſophiſticæ cauillis obrutam. Agnoſco quàm ſit difficile in tanta philoſophantium turba, cernere quid potiſſimum ſequaris. Quod ipſe interpretaris, nunc primùm recordor ſæpius me certa oculorum fide animaduertiſſe. Etenim fuſilis & metallicæ illius philoſophiæ τῆς χημείας (vt certè multorum) quum longa peregrinatione cum primis ſtudioſus exiſterem, exercitatiſſimo admodum præceptore vſus, ex vnoquoque tum ſtirpium tum viuentium genere ſubſtantias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eámque vberiorem ſi ſtirps virebat, parciorem ſi areſcebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac ſordidum, quale preſſu, ex amygdalis & ex plerisque ſeminibus trahitur, ſed artis præſtantioris opus, quod tempore nec ranceſcat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex: vnum tenue & albicans, alterum ſiccius atque rubens: poſtremò fęcem terrenámque ſubſtantiam ſubſidentem inſtar cineris atri & exuſti. Hac diſſolutione conabamur miris artibus, ex vnoquoque corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortu natura permiſcuerat, ſeiungere: aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fæce terram. Cæterùm neutiquam præſtare licuit, vt ex iis quicquam prorſus ſimplex purumque ſecerneretur: quòd, vt inquit Augurellus,

Quæ miſcet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla poteſt prorſus diſiungere.

Quãquam autem ſecreta hæc ſimplicia non ſunt, puriora tamen quàm in permiſtione elucent, iisque ignis beneficio non parum ſordidę materiæ ab elementis contractæ deceſſit. Quocirca ſi quæ denſandi, aſtringendi, corroborandi detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in compoſito, hę in ſecretis illis minore ſunt efficacia. Iam verò totius ſubſtãtiæ proprietate de qua maximè eſt noſtra diſputatio, nunquã ſeorſum purã conſiſtere deprehendimus, ſed in ſingula

gula illa etiamnum ſecreta penitùs immergi. Infirmiorem in aqua, quæ præſertim è ſtirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondum ſtirpis vim omnem ac proprietatem adeptus. Efficaciorem in oleo, multoque in rubente quàm in albo: illud ſiquidem & odore, & ſapore totius ſubſtantiam referens, propria ſedes dignoſcitur inſiti ſpiritus & caloris, in quibus proprietas tota ſubſiſtit foueturque. A fæce terrena & ab aquoſo humore quaſi ab impurorum elementorum vinculis vindicatum oleum, puriuſ quidem euadit, perinde atque venarum ſanguis ab alui fæce, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò ſubſtantia & in illa derelicta fæce, nonnihil etiam occultarum virium manet, quod & arte eximi poteſt. Fæx vritur dum prorſus albeſcat & in calcem redigatur, quæ certè proprio humore aptè diſſoluta eximiis viribus præcellit. At verò qui negl. cto quatuor ſubſtantiarum diremptu, quippiam ſecernere ſtudent in quo maxima ſit proprietatis efficacitas, & illa quę multis dici ſolet quinta eſſentia, primùm è re ſubiectâ aquâ lento vaporario prolectant, hæc deinde fæces reſpergunt, vt ſecundò humorem eliciant: ſicq. ſeptena reſperſione & expiratione fæces torreri non ſinunt, & ex his vim facultatémque omnem exhauriunt, aquæ maximéque aſſidenti oleo innixam, quæ ad multa vtilis accommodataq; ſit. Quinetiam exceptas aquas vaſe pelicani efficie, multa agitatione anfractuque longo circulantur, quò hæ vires ſortitæ efficaciſſimas, in quintæ illius eſſentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiam faceſſant. PH. En multa refers admodum recondita: quibus augurer maiora te & abſtruſiora de peruulgato illo multíſq. decantato philoſophorum lapide ſubolfeciſſe. BRV. Non olfeci modò, verumetiam de hoc non parum fortaſſe deguſtaui. PHIL. Ea fortaſſe magno tuo damno. BR. Imò lucro fœnoreque maximo, vt qui eo ſtudio verum comprobauerim, quod fabuloſo figmẽto vobis haud abſimile putatur. PHI. Quid, hoc quæſo rei? BRVT. Indignis hæc impertiri nefas. EVD. Etiamſi iam dies inclinet, dic tamen rogatus, nec in amicorum ſodalitate celes, quid hac de philoſophia acceperis. BRVT. Dicam veſtro hortatu, non hunc totum theſaurum deprompturus, ſed edocturus quàm verè ſubſiſtat. Ne vos autem inſolens nominum ſermoniſque obſcuritas offundat, quæ partes vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertum & in clariſſimam lucem proferam, ſtrictim tamen & quàm breuiſſimè. Lapis philoſo-

phicus, elikit Arabibus, gignendi propagandíque auri verum ſemen, non è ſulphure, non ex argento viuo, non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, ſed ſolo ex auro eoque puriſſimo quærendus veſtigandúſque eſt.

Hordea cui cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longiùs, & multo nobis quærenda labore.

Nihil eſt in vlla naturæ parte quod non in ſe generis ſui ſemen contineat, ſed quod vix poſſit arte prolici. Ex ſolo autẽ auro poteſt. Maxima vis ſeminis in oleo quodã inhæreſcit, atq; id quidẽ in cęteris inflãmari cremariq; igne ſolet: in auro autem non poteſt, qua ex cauſa id nullius ignis ardore torreri abſumíve poteſt, & omnem artis vim tolerat.

---Vni quoniam nihil deperit auro
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neque rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſic eruito: Auri puriſſimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio præparari decuplo permiſce, ignéque languido diſſolue, dum argentum viuum prorſus expiret, priſtinúmque auri pondus ſubſideat in atrũ puluerem redactum, qui tamen liquatus poſſit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporarij, aquam continenter elicies, dum puluis totus in cinerem candidiſſimũ, & in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge, quę & toties expiratione inde prolecta ſit: omniq; arte elabora vt hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde fęcéque puriſſima reddant, vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operíſque conficiendi primordia, in quibus mundi quatuor elementa deuinciũtur. Nam in aqua aër etiã ineſt, in calce terra atque ignis, fitéque quod in ſmaragdina Hermetis tabula tanquã inſculptum myſterium, legimus. Aſcendit à terra in cœlum, iterúmq. deſcendit in terram, ſicq. vim recipit ſuperiorum & inferiorũ. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant argentum viuum, calcem verum ſulphur, quorũ permiſtione lapis fit, perinde atque ex aqua farináq. panis. Alij aquam ſpiritũ viuentem terram fermentum: alij illam marẽ, hanc fœminam dixerunt, quorum complexu & coitione procreatur infans. Opus autem poſtremũ vt compleas, calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo

calente,

calente,diebus quadraginta,dum in humorē album & craſſum liqueſcat.In hunc iuſtis dierum interuallis aquā ſenſim infūde:ea quidē via & ratione quā artis periti ad vnguē explicarunt.vt calx aquam ſuam omnē ſenſim combibēs quaſi illinc enutrita,in lapidem verum concreſcat.Quam variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis ſubire,& quę indicia illius conſummati perfectiq. exiſtant, expreſſum etiam ab illis patefactúmque eſt. Hic theſaurus immenſus,hoc verum elixir,hoc frugiferum auri ſemē, cuius drachma ſi in ducentas & quinquaginta liquati plumbi aut ſtanni drachmas infundatur,id vniuerſum in aurum puriſſimum conuertet. Imò etiam,vt cum poëta loquar:

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris,argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

PHIL.Heud quid rerum audio? Equidem tibi artiq. condiſcendæ me totum dedo, meáſque fortunas omneis periclitandi ſtudio deuoueo. EV.Siccine è philoſophia ad diuitias habendi deſiderio quaſi inflammatus raperis?Vide ne quod poſtremo additū eſt,fabulam detegat. Miſſa igitur tam vehementi de pecunia opinione,ſatis nobis ſit è rebus ſingulis ſyncerum quippiam puriſſimúmque elicere, in quo vis illa occultarum proprietatum ſumma inſideat. Pro qua re dilucidiùs explicata maximam Bruto gratiam habemus. BR. At pro beneficiis in me tuis meritam gratiam debitamque referre nunquam poſſim.

Occultis morbis tacita medicamentorum proprietate ſuccurrendum,non Empiricorum ritu,ſed arte & methodo. CAP. XIX.

BRVTVS.

HANC autem de abditis proprietatibus diſputationem tandem vt concludas,ſi qua putas arte illas ac curationem adhibendas,hanc nobis expedi. EVDO. Eſt certè quidem maxima:vt enim in cæteris, ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione, inanitio repletione,omníſque intemperies intemperie contraria:ſic totius ſubſtantiæ morbus, medicamentis profligatur totius ſubſtantiæ proprietate contrariis. Vnicuique ſiue in epidemiorum,ſiue in contagioſorum,ſiue in venenatorum is genere ſit, peculiare quoddam remedium opponitur, ſecreta facultate efficax. PH.Breuis hæc & expedita ratio medendi,quæ neq. philoſophicis, neque medicis theorematis;

neque vlla methodo innititur,& qua quivis è plebe ſemeſtri optimus medicus euadat. Hinc fortaſſe Galenus locis nõ paucis facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiũt, dixit à methodo & ratione alienas eſſe. E V D O. Quo te rerũ iſthæc ignorantia & ſtupiditas deuoluit? Siccine putes tam præclaram artem nullis aliarum diſciplinarum ornamentis fulgere,neq; illarum adminiculis fulciri? Grauis eſt eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti,ſine iudicio,ſine arte, vtcunque ſors tulerit, ſtatim ad curationem proferunt,Olim Empirici ad vnumquemque morbum magna remediorum ſylua comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id ſi forte parum profuiſſet, continuo ad alterius opem concurrebant,ſubinde facta mutatione,dum morbus vel ſponte,vel naturæ beneficio quàm remediis potius ſaneſceret,poſtremo adhibitum totius curationis cauſam fuiſſe perſuaſi. Hæc ratio tantam remediorum ſyluam peperit, nihil vt toto obuerſetur orbe, quod non in medicinæ vſum accommodetur. Medendi viam,quę vni remediorum multitudini fidit,parum tutam intelligens Hippocrates,ipſo artis quaſi veſtibulo dixit,Experimentum fallax:id nimirum quod nec ratione,nec methodo,nec iudicio ſuffultum ſtabilitumq́ue ſit. Quod vero ex Galeno afferebas,facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiũt,à methodo & ratione alienas eſſe ,non idcirco dictum putes quod illis nulla methodo vti conueniat,ſed quod nõ vt quę ſunt in calefaciendo,frigefaciendo, humectando ſiccandoq́ue,methodis reperiantur. Illas enim non ratione ab odore vel ſapore,ſed ſola experientia inuenire poſſis. Nam,inquit Galenus,cur hic lapis tacto vulnere ex quo ſãguis prorumpit,curſum eius reprimat ac ſiſtat,haud nouimus. At cur lapis quẽ vocant hæmatiten,in oculares facultates indatur, haud latet:nam id rationis inuentũ eſt, Itaq; occultæ facultates quæ manifeſta demonſtratione ſciri haud poſſunt,methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibendæ ſunt. B R V T. Placet hæc interpretatio. Cæterum quas dicimus experientia ſola cognitas vires, putáſne caſu & animantium imitatione inuentas? quemadmodum ferunt ab ibide clyſterem,ab hippopotamo venæ ſectionem, à ceruo venenatis ſagittis confecto dictami vires edoctos non eſſe? E V D O. Potuit illinc fortaſſe experiendi quædam occaſio,& experientiæ initium deduci:at perfectio ipſáque experientiæ fides & conſtantia,non niſi ratione conquiritur. Quum

hic re

hic remedium adhibet ieiuno, ille paſto: hic morbi initio nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu ſimplici, ille in compoſito: hic in leuiore & perfacili, ille in contumaci: vterque experitur quidem, at non ſimiliter. Exiſtit ergo experiundi quædam ratio, qua ſpreta quęcunque vtilia hic experietur, ille haudquaquam probabit: aliaque perquiret: hinc ſanè tot experimentorum procellis & vndis demergimur. BRV. Qua quęſo ratione experimenta comprobare liceat? EVDO. Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. BR. Hanc igitur ſummatim breuiterque perſtringe. [illegible] In quemcunque curandum morbum incideris, æſtima [illegible]um principio manifeſtúſne is ſit, an occultus: ſi occultus (nam manifeſtos hic non perſequor) ſimpléxne & ſolus, an manifeſtò implicitus. Quum occulta pernicies inuaſit, ſi purum corpus erat & integrè ſanum, ferè ſolet ſimplex & ſolitarius eſſe morbus: ſin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus tenebatur, vix poteſt qui inuadit occultus morbus ſimplex eſſe. In hoc igitur curando non antè afferenda ſunt remedia quæ totius ſubſtantiæ contrarietatē eum profligent, quàm plethoram, cacochymiam, obſtructionem aliámve cauſam medendi arte ſummoueris. Siquidem hę & occultam perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ pręſertim ventriculum, primas venas viſceraque occupauerit, occultæ medicamentorum vires quaſi ſepultæ franguntur & hebeteſcunt, perinde atque ſi in lutum ſordidiſſimum demergerentur. In obſtructione præcluſæ ſunt & impeditę viæ quibus iter eſt ad affectã ſedem, nec eò poteſt antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obſtructio ferè ſubeſt, quibus ex cauſis infirmæ & parum efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaque non antequam hęc vitia ſolueris, occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cæterùm ſi ſimplex occulta pernicies eaque ſola ſubſit in corpore, ſtatim non alia curatione præmiſſa conuenientia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum eſt tum ad id quòd factum iam eſt. Quod fieri poteſt futurúmve eſt, inhiberi debet & intercipi, idque efficiente illius cauſa ſublata: hæc ſi in aëre fuerit, accenſo igne vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate ſunt efficaces, vel alia omni arte corrigitur, dum purior aër euadat. Parca erit reſpiratio: à pleniore victu, à vehementi exercitatione

& ab omnibus cauſis abſtinendum quę crebrā magnamq́ue reſpirationem inducunt. Quum vel a contactu vel ab introſumptis pernicies cōtracta fuerit, perueſtigandæ & diſcendæ ſunt illius cauſæ, quas poſtea declinare non difficile ſit. Nam virulentas beſtias, aut inquinatorum hominum conſortia, & loca quibus ij habitant vitare poſſumus: & qui in veneni ſuſpicione ſunt, ad eſculentorum poculentorúmque ſaporem diligenter attendere, & aliqua præſumere poſſunt, quæ veneni vires hebetent. Quod porrò morbi factum iam eſt, ſummoueri debet per ea quæ extirpant, retundunt & extinguunt. Extirpant autem quæcunque vires exhauriunt, foráſque proliciunt. Qua in re & quo in loco veneni pernicies víſque ſit tenendum, & qua parte & quàm pridem intrò ſubierit. Primo quoque tempore, etiam ſi nondum perniciei ſigna compareant virus antequam inualeſcat & altiùs in corpus illabatur viſceraque tangat, coërceri debet, ſimúlq. valente auxilio reuelli, abſorberique, alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam viſceribus fruſtrà ſuccurritur. Idque ea ſede reuellatur qua conceptum illapſumque eſt. In morbis peſtilentibus per os & nares valida expiratio cōcitetur, quæ & pulmones & partes cordi vicinas exinaniat, moxque aër igni expurgatus aut odoratus, cardiacúſve vapor inſpiretur. In morbis contagioſis paulò ſupra partem primùm infectam, vincula (ſi fieri commodè poteſt) arctiſſima iniiciantur, deinde pernicies protinus eliciatur: primùm quidem exuctu facto ab eo qui ieiunus nō ſit, qui & os vino colluerit, & cotoneum malum præmanderit, vel qui olei exiguum ore contineat. Quum ſuctio tuta non eſt, gallinacei diſſecti etiamnum proprio calore tepentes, percuſſo loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur dum intereat, alia ſubinde mutatur dum ſuo calore & ſpiritu partis venenum exigat. Locus etiam ſpongia noua fouendus, quę vel in lixiuio ſarmentorum aut ficus, vel in poſca, vel in acri ſalſamento, vel muria vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cum ſanguine virulenta materia profundatur. Affigendæ cucurbitulæ cum largiore flamma, quæ foras euocent. Emplaſtra ex porro, cæpa, allio, ſinapi, adiecto ſale aut nitro, interdum aut ex tapſia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & diſcutere queant. Loci in carne facta circunſcriptio & quaſi circinatio virus intro ſubire non ſinit, idque cum ſanguine profundit. Interdū & hamo prehenſa caro ſcalpellique acie circum-

circunſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit,nec in membra inſinuari patitur. Quum verò cruſtæ decident, vlcus diu ſordidum & manās, prorogetur,ne illius labra coaleſcant, obducanturque cicatrice. Sectio ictæque partis(ſi extrema ea fuerit)amputatio in extremis & præſentibus ſerpētium ictibus imperatur. In venenatis porrò affectibus quum aſſumptum venenum eſt, ſine mora virus foras exhauriatur priuſquā inualeſcat. Vomitio protinus concitetur hydrelæo tepēte,aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente aut maluæ,aut ſeminis lini, fœnigræci , aut vrticæ decocto. Quæ ſingula præſertim oleū,non modò vi relaxante vomitiones mouent,ſed & perniciei vim acrimoniámque obterunt. Quin etiam reliquias inteſtinis inhæreſcentes,clyſtere acri deducēdas, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ,& mellis, & nitri magna vis inſit. Hęc igitur ſunt quibus elici extirparíque venenum poteſt, quorum optimum quodque & rei ſubiectæ conuenientiſſimum deligetur, ſi partis à qua id prehenderit ſitus & natura æſtimabitur: ſi quāta ſit veneni pernicies,& quàm pridem inuaſerit compertum fuerit. Cæterùm quoniam plerumque hiſce præſidiis tota vix pernicies elici poteſt,huius quicquid reliquum fuerit, obtundi reſtinguique debet. Obtundunt quæcunque manifeſtis qualitatibus illius furorem, vim,acrimoniámque hebetant & conſopiunt. Id genus ſunt in peſtilentibus morbis frigida & ſtiptica, vt aquæ frigidæ potus , mali punici , citrei mediciq́ue ſuccus, omphacium, oxalis, acida omnia & medicamenta hiſce viribus prædita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleant facultatibus. Si intro ſumpti veneni ſuſpicio eſt,eius vis obtundetur vel oleo,vel butyro,vel anſerino adipe,vel iure pinguioris carnis,& gallinaceorum,vel maluæ,althææ,lini aut fœnigræci , ptiſanæ cremore, vel lactæ ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina contrita ſint. Omniū ſiquidem vis leniendo, veneni acrimoniam hebetat, ipſumque quaſi conſopitum in aluum deturbat. Confert præterea venarum ductus obſtruere vel adſtringere,ne tam repentè vis illa veneni in viſcera in principéſq. partes inuadat. In id efficaces ſunt bolus armena & terra lemnia , quæ etiam communi dote proſunt. Item halicæ , orizæ, tragi aut tritici pultes, Venenatarum beſtiarū acceptum virus obtunditur & membratim peruagaturū frenatur;tum his quæ nunc dicta ſunt, tum aliis quibuſdam acrioribus,vt vini meracioris paſſique

potu, alliorum, porrorum, cæparum & omnium acrium eſu. Quum enim difficilè hæc coquantur, multoſque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tempore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi & arceri ne altiùs penetret. Hæc vniuerſa in occultorum venenatorumque morborum curatione præmittenda, & vt vniuſcuiuſque ictus conditióque feret accommodanda, ſine quibus vix quiſquam poſſit, vel ampla remediorum ſupellectile vndique inſtructus, tutam efficacemque ſanationem ſuſcipere. Quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmatáque ſunt, cõſtat non ſine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem concurrendum, ſed ſummam eſſe artis poteſtatem, eamque vbique primas obtinere. Leuiuſculos incipientéſque occultos morbos ars generalis interdum cohibet: at integra perfectáque ſanatio his duntaxat completur, quæ perniciei atque veneni vim omnem aut reſtinguant, aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præſtant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamus, paſtinaca, ruta, ariſtolochia, theriace, mithridatium, aliáque non pauca à Dioſcoride octaui libri calce conſcripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifeſtos morbos expugnant: Anginæ ſiquidẽ ſimplici manifeſtæque inflammationi hirundinum vſtarũ cinis, & albi canis ſtercus proprietate ſuccurrit: Aſthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi inteſtino cingulum: calculo, hircinus ſanguis, non ſubſtantiarum diſſidio, ſed amicitia & ſimilitudine qua partibus offenſis affines ſunt. Occultis verò morbis obſiſtunt, quæ antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio vires habent. Vt ſua cuiuſque veneni atque morbi ſpecies: ita ſua cuiuſque eſt antidotus, id ſecretiore proprietate exterminans, aut intrò ſumpta, aut ſuffitu odoréque hauſta, aut foris adhibita. Proprietatum quidem cognitio, omnium præſtantiſſima atque nobiliſſima, nos vna locupletare ornaréque poteſt. Ardua ſanè illa & procul à noſtris ſenſibus poſita, tota quippe ex naturæ & eſſentiæ inſpectione cognitioneque naſcens. Illa autem puriſſima ſimpliciſſimaque rerum natura nullis ſenſibus obuia: ſola mente comprehenditur. Hanc ſi oculis & re ipſa cerneremus, continuo in ea quaſi in ſpeculo proprietates omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturæ arcanis multaque obſcuritate inuolutæ, præ ignauia tamen ſinendæ non ſunt, ſed inueſtigandæ diligentius, non è primis tangendi ſecundíſve qualitatibus, non è ſapore,

ſapore, odore, ſono vel colore, verùm è ſolis effectu & operibus, quæ tum longa vſus obſeruatione, tum optimorum authorum monimentis comparata confirmataque ſint. At verò quoniam inclinato iam die ad verſperum perducta eſt diſputatio, huic modum finémque conſtituam, vt pauliſper laxemus animos, & à ſeueritate ad hilaritatem riſúmque traducamus. Vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiúſque memores otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acriùs grauiuſque incumbite.

De abditis rerum cauſis libri ſecundi finis.

IOANN. FERNELII AMBIANI, ARCHIATRI, DOCTORIS PARISIENSIS, CONSILIORVM LIBER.

CVI ACCESSERVNT

Reſponſa quædam Clarorum Medicorum Pariſienſiũ.

DOMINO IVLIANO PALMARIO CELEBERRIMO MEDICO PARISIENSI, Gulielmus Capellus Pariſienſis D. Medicus S.D.

QVOD *paucis admodum ante obitum contigit, Vir Celeberrime, vt duo peræquè occupati floruerint cum ſingularibus artis propriæ operibus, tum ſcriptis: quæ ſimul ac nata, ſic ab omnibus probata & diſtracta ſint: Id Fernelio ſuo venerandæ memoriæ ſeni*

adfuiſſe nulli aut notius aut gratius eſſe poteſt quàm tibi. Qui cùm iuuentutem in illo iuuando tranſegeris, & atrienſibus litterariiſque muneribus ſubleuaris, eadem nūc functum colis pietate, qua viuentem obſeruantia proſequebaris. Cuius elogij fidem faciunt, qui quotidianas, ſed eximias curationes illas tuas ad illius Præceptoris & alumni diſciplinam, & felicitatem referre te ſentiant, eúmque per quem profeceris profiteri. Beneuolentiæ autem locupletis in eum teſtimonium fuit, quod libellum Conſiliorum eius, qui diu latuerat inter aduerſaria quæ curæ tuæ committebat, apud te haberes, & ſeruare poſſes: Rogantibus tamen amicis candidè commodaris ac eius editionem mihi non denegaris. Cùm enim ante annos viginti captus eſſem orationis melle & ſententiarum ſucco tanti viri, & in alueum certioris doctrinæ redactus, quod ex Græcis, Latinis & peregrinis perpetui fili medullam copioſè & appoſitè contexuiſſet: Eiuſdem enim eſt intelligentiæ & laudis cum iudicio excerpere & primū conſcribere. Itémque cùm publicè eius phyſiologiam docuiſſem, vt illi δίδακτρα, ibi verò vir officioſiſſime [illegible] rependerem. Excitaui librariorum noſtrorum tepiditatem, vt hæc Epitome per te donata typis & formula caſtigatis (quantum per tenuitatem operariorum præſtari potuit) exiret. Quod & perfectum iam ab his denuò eſt, & à Germanicis ſemel. Breuique fiet, ſpero, vt hic partus poſthumus, & maioribus natu non indignus ad eos adiungatur, & in partem propriam hæreditatis & celebritatis paternæ veniat. Quanquam memoriæ tantùm nomine non editionis hæc ſcripta fuiße quis credere poſſet, quoniam familiaris eius grandiloquentia hic quaſi dimißior iacet. Sed cùm Epiſtolæ ferè ſint, & reſponſa quædam extemporanea humiliorem ſtylum ex compoſito & decoro requirere vide-

bantur. Quòd ſi quæ ſe prodit orationis inæqualitas, ea pro ſubiecti dignitate & occaſione recognoſcendique ſpatio nata eſt: In illis tamen vbique ſublimis Methodi & Prudentiæ (quæ ſorores ſunt) geminum ſydus enitet. Nec tam ſpinoſas dictionum & diſtinctionum ἀκριβολογίας quàm rerum pondera & ægrorum ſalutem maturo iudicio perſequitur. Sed non eſt hic laudis aut excuſationis locus. Sepulchra maiorum intacta relinquimus. Hæc tantùm nunc ſanationum velut theatra ad librorum eius ſeriem ſyntagmatiſque completi totius noſtræ artis amplitudinem accommodata, ex morborum contumaciorum momentis, & ſtudioſorum rationibus, diſcendique facilitate, remediorúmque non tam copia quàm delectu tibi alteri parenti ex voto excuſſa redhibemus. Quòd ſi qua reſtant in diuite illo ἀποθηκίῳ tuo Ferneliana documenta vel Palmariana experimenta rariora, quæ iuniorum conatus iuuare poßint, illa etiam publicæ luci committere, & ægrorum valetudinem fide & ſcripto immortali reſtituere ne differas. Quemadmodum iſtis reſcriptis ſubiunxi præcipuorum quorundam Medicorum noſtratium de variis affectibus ſententias, vt in manus meas peruenire potuerunt, quæ ſuperiorum luminibus non officient. Hunc autem animum omnes iuuandi, ſine vllius iniuria, tibi ex animo vt & longæuam vitam opto.

Vale.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, DOCTORIS PARISIENSIS ARCHIATRI REGII Conſiliorum Medicinalium liber, ex eius aduerſariis, quadringentarum conſultationum ſelectus.

De Alopecia vel depilatione, propoſitio ægritudinis ab altero Medico pro quodam inquilino.

CONSILIVM I.

IVVENIS bene carnoſus, ac ſalubertimus, annos natus viginti, areolis aliquot ſtatim ab incunabulis caput ſibi deturpari ſæpe apud me conqueſtus eſt: vacuato corpore remedia ego adhibui, quæ à Veteribus in proliciendis pilis commendari videbam: ſed nullo profectu omnia. Tu ſi quid longo vſu in id admodum efficax comprobaſti, impertias etiam atque etiam rogo. Vale, & me, vt ſoles, ama.

Reſponſum D. Fernelij.

HÆ capitis areæ cùm nec ex acuto morbo, nec ex humoris cuiuſquam vitio, ſed ab ortu & ſemine contractæ ſint, vix vllam ſanè curationem admittunt. Seminis quippe & naturæ vitia vix ars vlla poſſit corrigere. Si qua tamen curandi ratio profutura eſt, hæc vna potiſſimum videtur. Vacuationes nullæ tentandæ; nec venæ ſectione nec purgatione corpus exagitandum, quod nullus humor defluuij cauſſa ſit. At quoniam pars glabra ſiccior apparet, vtile ſit fotibus emollientibus cutē laxare, in eamq. humorem è vicinis ſedibus prolicere, vt materia gignendis pilis apta ſuppe-

ſuppetat. Primi itaque fotus fient ex radice altheæ,& liliorum, ex malua, violaria, parietaria,ex ſemine aniſi,lini,& fœnugræci. Ab hoc deinde cùm pars mollior videbitur fotus aliquis conferet qui materiam alliciat, ex ſaluia, betonica, ſtœchade, adianto, capillo Veneris, abrotano,ſemine vrticæ,& ſinapi coctis in aqua & vini albi parte quarta. Mox à fotu areæ inungendæ ſunt adipe vrſino qui omnino ſummas vires obtinet. Exactis diebus quindecim manè & veſperi caput confricetur cæpis contuſis, dum prorſus rubeſcat,& mox melle oblinatur vice cataplaſmatis.Si ſub his remediis pilus nõ erumpat, poſtremò adhibendum erit vnguentum ex thapſia & adipe vrſino, quod vt Veterum monumentis celeberrimum eſt,ita efficaciſſimum comprobauimus.Eſt autẽ nobis hîc vera thapſia frequens,cuius ʒ.i. trita ſatis ſit in vnciam adipis.Huius vi ſi pilus non ſuccreſcat, vix ſpes vlla aliunde eſſe poteſt.

De Stupore. CONSIL. II.

LONGA recenſione ſymptomatôn, quibus diuexatur D.laborans cenſuimus duas præcipuas omnium cauſſas haberi,in quas illa referri poſſint. Vna eſt iecoris & renum calidior intemperies,& qua totus ſanguis feruidior euaſit,& corpus vniuerſum gracile & extenuatum exiſtit, vt iam eius peruſtione æger pronus videatur in melancholiam. Altera eſt cerebri, neruorum & articulorum imbecillitas,cum intemperie frigida, ex qua non paruus eſt excrementorum pituitoſorum prouentus, quæ à cerebro in varias partes influunt irrigantque neruorum proceſſus. Hinc ſtupor obortus eſt qui omnes ferè artus occupat; nunc in hanc, nunc in alteram partem influens & inſiliens. Ad quem non parum etiam conferre potuit illitus ex hydrargyro olim immoderatè ſuſceptus, vt cuius vis cerebrum & neruos refrigeret, & articulos debilitet. Hæc certè rudimenta ſunt grauiorum morborum impendentium, vel arthritidis, vel paralyſeos,vel aliorum capitis affectuum,quod tumentes & inconſtantes oculi portendunt. Quæ omnia vt præcaueantur poſt leuem purgationem ex rheubarbaro, folliculis ſenæ, & catholico, profuturam venæ ſectionẽ ex media vena cubiti ſiniſtri opinor:aut ſi in dextro ſecare malis non magni refert. Tum tempore victus etiam imperandus eſt, qui quodammodo temperatus ſit, vt nec nimiopere refrigeret nec calefaciat, nec humectet, nec reſiccet. In quo præcipua vini cura

eſſe debet, vt omnino imbecillum ſit & abundè dilutum, ne vel calore offendat, vel vapore & halitu cerebrum neruóſque feriat. Nam ſolo vini meracioris vſu immoderato, non paucos vidimus in corporis vniuerſi ſtuporem incurriſſe, quo ſola cutis affici videbatur citra vllum metum paralyſis. Imperandæ ſimul ſunt matutinæ frictiones corporis vniuerſi: capitis exſiccatio per ſacculos ex ſale, milio, furfure, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis. Deinde pituitę deriuatio per nares vel ſternutamentis, vel errhinis: qua etiam in re vtilis eſt pronus decubitus, vitandus ſupinus quo humores in artus & neruos procurrunt. Moderata & æqualis partium omnium exercitatio ante cibum conferet: vt quæ neruos, muſculos & articulos corroborat, & ab excrementis vindicat. A paſtu cibi vapores vtiliter reprimantur, vel coriandro, vel accommodato puluere. Præter hæc autem, quæ ferè in victus ratione conſiſtunt, neceſſaria erit frequens alui deiectio, interdum clyſtere, qui hieræ quidpiam contineat, interdum ſirupo idoneo, vel pilulis. Sirupus decoctionem recipiat ex his quæ iecori, cerebro & neruis dicata ſunt, in qua infundantur folliculi ſenæ, agaricus, & rheubarbarum, ſua quodque conuenienti doſi. Pilulæ conſtent ex aloë lota in ſucco endiuiæ, agarico & rheubarbaro. Octauo quoque die purgetur alterutro, ſed ſirupo frequentius, & vtilius. Interiectis diebus dabitur vel mithridation cum conſerua buglоſſæ, vel acori, vel proprium fiet electuarium ex puluere triaſandali, & diamargaritonis. Exactis diebus quindecim vel viginti vtiliſſima erunt vaporaria ex decocto radicum, aut herbarum accommodatarum cerebro, atque neruis, vt in iis ſudoribus prouocatis ſuperuacua dimanent, & nerui articulique roborentur. Ante hæc autem ſi morbus contumaciùs hęreat, nec iteratis purgationibus ſatis imminutus videbitur, æger domi continendus erit circiter dies octo, quibus & victus tenuis: & ligni ſancti decoctum imperetur eliciendo bis quotidie ſudores: poſt quos tamen dicta vaporaria vtiliter adhiberi poſſunt.

De Catarrho cum hemicrania, & eorum curationibus.

CONSIL. III.

QVANTVM ex tuis literis aſſequi coniectura poſſum, œdematoſi illi tumores, qui iam inde à multis annis faciem tuam & malas occupant, à deſtillatione ortum habent, quę à capitis vertice in hanc partem influit: at quia

tam fre-

tam frequenter in eam ſedem prolabitur, veriſimile eſt illam praua affectione detineri, quæ fluxionem alliciat. Sed tamen inde nihil certi haberi poteſt, niſi prius perſpecta ſede, & affectus ſpecie. Hemicrania verò de qua poſteriores tuæ literæ conſilium exquirunt, diſiunctus eſt & diſparatus morbus, ſuam quoq; ſeorſum medendi rationem obtinens. Huius enim continens cauſſa vapor eſt, quia bile & iecore in ventriculum affluente ſurſum elatus cerebri meningas ferit ac vellicat, materiam fortaſſe deſtillationi ſuppeditans. Catarrhus ille, qui te ſæpius recurrens tam grauiter affligit vniuerſali purgatione ex ℥. j. maſſæ pilularum ſine quibus (quæ tum tuæ ætati, tum temperamento ſunt accommodatiſſimæ) fuerit ſiſtendus, maximè ſi ab hinc octo aut decem diebus nullum catarrhicon, ſumſeris. Poſtridie ſacculi quam calidiſſimi, qui eum ex alto euocent ac reſoluant mane, & ſero ante cœnam vertici capitis raſi applicentur (corpore interea calidis linteis cooperto) ſinantúrque ſpatio ſemihoræ, aut circiter, & contineantur per aliquot dies, donec fuerit cohibitus. Præterea temporibus aut his partibus per quas fertur adſtringens emplaſtrum viámque intercipiens, apponendum, quod alternis diebus erit renouandum, nec tollendum donec fluxio conquieſcat. Quod ſi non amplius per os & maxillam decurrat, ne tamen gingiuæ & internæ oris partes tam facile fluxilem humorem recipiant, ter aut quater in die adſtringente & corroborante gargariſmate colluantur. Et quia tota catarrhi materia non tam cito abſorbetur, ſenſim ac ſenſim erit atrahenda huius gargariſmatis portio per os & nares, per quos cerebri capacitas expurgatur, mane & ſero, ante cœnam. Obſeruetur vero idonea victus ratio, viuat frugaliter, vtatur cibis euchymis, & tenui vino quam dilutiſſimo, partim ob frigidam cerebri, partim ob calidam iecoris intemperiem; abſtineat ab immodico potu, iuſculis, & aliis humidis; declinet à ventis, frigore, imbribus; exerceat ſe mediocriter mane, longe ante paſtum. In ingreſſu lecti fiant frictiones brachiorum, dorſi, crurum, tibiarum, verſus inferiores partes. Aluus ſemper ſit libera, vel ſponte, vel arte, clyſteriis, glandibus ſolicitetur, ne excrementis & vaporibus corpus ſcateat. Remediorum deſcriptiones in promtu ſunt.

℞. Maſſ. pilularum ſine quibus ℈. ij. Pilularum de agarico ℈. j.

Reformentur ex ſirupo de ſtœchade, & fiant pilulæ vij.

Parentur ſacculi conſueti ex ſemi. anig & fœn.
Baccarum lauri an.℥.ij.
Milij ℔. ß.
Salis communis ℥.vj.
Applicentur vertici capitis.
Item ℞.Vnguenti deſiccatiui rubei ℥.ß.
Maſtichis pulueriȝatæ ℥.j.
Fiat emplaſtrum, applicetur tempori lateris dolentis.
Item ℞.foliorum ſaluiæ m.j.
Maſtichis tritæ ℥.ß.
Raſuræ cornu cerui ℥.iij.
Bulliant in vini & aquæ an.℥.iiij.
Deinde coletur, & fiat oris collutio, & gingiuarum, ter aut quater in die.
Caputpurgium cõmune fiat. Clyſter communis iniiciatur.

Pro nobili matrona dolore dentium vexata. E Gallico conuerſum. CONSIL. IIII.

DOLOR ille dentium, qui te tam immaniter exercet, à frigida diſtillatione originem habet, quæ à ſiniſtra capitis parte in maxillam eiuſdem lateris, & dentis neruos, interdum vſque ad omoplatas decumbit. Ad huius præcautionem primo cohibendus eſt catarrhus, cauſaque eius penitus circumcidenda. Id autem fiet his catapotiis ſemel in menſe deuoratis, vel hac potione ſi æſtas ſit, aut calida aëris conſtitutio. Sequenti die à prima purgatione tonſum caput his ſeminibus in duplicato linteo concluſis fricabitur, ídque fiet ſpatio duodecim aut quindecim dierum. Quibus elapſis purgabitur corpus vt prius. Dein poſtridie caput, maximéque pars eius ſiniſtra pauxillo aquæ vitæ ſingulis matutinis temporibus fouebitur, aſperſis pilis poſt fotum ſequenti puluere. Interea dentium ratio habenda, quibus deterſis ter aut quater in die longe à cibo ſumto retineatur in ore, & manducetur hoc maſticatorium, ad pituitam è toto cerebri corpore, maxime ex eius ventriculis per infundibulum in os & palatum attrahendam. Deinde hoc decocto ſæpiſſime in die gingiuæ abluantur, interim cibis boni ſucci veſcendum, ſobrie viuendum; ſitis extra paſtum toleranda; in paſtu mediocriter bibendum; abſtinendum ab humidis; vitandum frigus capitis, dentium, & pedum. Remedia infraſcripta diu ac diligenter continuanda, quia morbus eſt inueteratus.

℞.Meſſ.pilularum cochiarum & de agarico.

Pilu-

Pilularum aſſaiereth an.℈.j.

♃. Aquarum ſaluiæ & betonicæ ; vini albi an.℥.j. In quibus infunde rheubarbari electi:
Agarici trochiſcati an.ʒ.j.
In expreſſione diſſolue diaphœnici ʒ.ij.
Sirupi capillaris ℥.ß. Fiat potio purgans.

♃. Milij ℔.j.
Salis communis ℔.ß.
Seminis aniſi & fœniculi an.ʒ.ij.
Baccarum lauri contuſarum ℥.j.
Fiat puluis tenuiſſimus. Inſpergatur raſo capiti.

♃. Pyrethri,
Staphyſagriæ,
Gingiberis,
Cardamomi, Caryophyllor.
Styracis calamitæ an.℥.ß.
Fiat puluis ſubtiliſſimus ad vſum dictum.

♃. Maſtichis ℥.j.
Radicis pyrethri ℥.ß.
Cubebarum ʒ.ij.
Incorporentur in forma ſolida cum melle anthoſato : fiat maſticatorium.

♃. Saluiæ minoris m.j.
Foliorum myrti m.ß.
Maſtichis conquaſſati ℥.ß.
Bulliant ſimul in vini albi & aquæ fontanæ an.℔.ß.
Coletur,& reſeruetur in phiala pro colatura oris.

De catarrho,& cerebri humiditate, cum viſcerum praua affectione. CAPVT V.

CEREBRUM natura frigidum & imbecillum magno excrementorum prouentu obruitur ; quæ impedito naturali curſu in varias ſedes præter naturam ruunt. In neruos opticos,vbi ex hebetiore iam viſu cæcitatem minātur: in maxillas,& dētes vbi ſæpe dolores excitant, quemadmodum & quæ in ceruicem & ſcapulam incumbunt.Sed & eorum portio intus permanens aurium tinnitum , & capitis grauitatem accerſit , omnéſque functiones ignauiores reddit.Sunt & alia ſymptomata ex iecoris nutrientiúmq; partium vitio profecta , cordis dolor , frequénſque nauſea, fœdus faciei totiúſque corporis color , abdominis moles immodica, pedum , faciei , totiúſque corporis habitus ſubtumidus,qui cachexiam portēdit. Horum nihil citra viſce-

rum obſtructionem,impuritatémque obtingere poteſt.

His omnibus vt promiſcue ſuccurratur,tenuis victus dięta viginti aut triginta dierum ſpatio eſt imperanda, in qua ſemoto vino, potus erit guaiaci decoctum, ídque ſimplex, ſatíſq; dilutum;alterum vero meracius offerendum eſt hora 5.matutina, & hora 4.pomeridiana, vt hora prandij ſtatuatur nona, cœnæ vero ſeptima. Ac tum cibus parcus eſſe debet, ſiccus, boníq; ſucci. Erunt igitur potiones huiuſmodi: Decoctum meracius forma communi nobis vſitata ſimplici; decoctum magis dilutum, forma quoque communi pro paſtu & ſiti. Hæc victus ratio licet humores attenuet, eorúmque portionem digerat in ſudores, curationem tamen perficere non poteſt, neque ſanitatem reſtituere, ſed alia quoque remedia adhibęnda ſunt,hoc ordine.

℞. Betonicæ,Saluiæ,Lupulorum,an.m.j.
Florum cordialium an.p.j.
Foliorum ſennæ mundatorum ℥.iij.
Fiat decoctio pro vna doſi.
In colatura infunde rheubarbari elęcti ℈.iiij.
Agarici trochiſcati ℨ.j.Cinamomi ℨ.ß.
In expreſſione diſſolue ſacchari albi ℥. ß. fiat potio: capiat principio diætæ, & continuet octauo quoque die.

Si quando id medicamentum parce deiiciet, addi poterit diaphœnici ℥.j.

Diebus interiectis, ſi quando durior aluus ſubſiſtet, ſollicitabitur clyſtere molle. Quum primum ſudores dimanare cœperint mane quotidie tonſum caput infricabitur his ſacculis valde calentibus.

Sacculi communes calidiſſimi capiti admoueantur in ſudore.

Item ℞. Nigellæ Romanæ, Styracis calamitæ,Benioini, an.ℨ.iij.
Macis,Caryophyllorum an.ℨ.j.Fiat puluis groſſus pro ſuffitu, vtatur bis die deterſo ac ſiccato capite. Item quotidie mane & ante cœnam caputpurgiis vtatur communibus: quæ ſi non ſatis pituitam elicient,addi poſſent radicis artanitæ ℨ.ß.In iis ergo ſedulo perſiſtendum,dum ſanitas integre reſtituta videbitur. At ne poſtea vel viuendi intemperantia, vel negligentia in affectus ſimiles recidat, ſingulis ſaltem menſibus corpus purgandum erit ſirupo, quem ad omnes eos affectus accommodamus.

℞. Radicum apij, petroſelini, fœniculi, & capparum, an. ℨ.

an.℥.ß.

Endiuiæ,Capillarum,Agrimonij,Cuſcutæ,Ceterach,
Betonicæ,Saluiæ,Stœchados,Maioranæ,an.m.j.
Florum cordialium.Epithymi,an. p.j.
Fiat decoctio ad ℥.xx.In colatura infunde folliculorum ſenæ mundatorum ℥.iij.
Agarici albi ℥.ij.Turbith gummoſi ℥.vj.
Gingiberis ℥.ij.Cinnamomi electi ℥.ß.
Bulliant parum poſt infuſionem, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔.I.

Paretur ſirupus perfectè coctus, non clarificatus. Capiat ſemel aut bis in menſe.

De deſtillatione in varias partes cum lienis affectu, pro nobili virgine. CONSIL. VI.

CONSPICVA ſunt in hac virgine deſtillationis indicia, quæ è capite, præſertim è parte ſiniſtra in latus & in pulmones, & in ceruicem pone aures, & in ſcapulam ſiniſtram,& in varias ſubiectas partes incumbit:cum ſtertore & difficili reſpiratione,quæ aſthmatis eſt rudimentum. Accedit ventriculi dolor,qui non tam proprio,quam lienis vitio cõtrahi videtur.Huius enim viſceris mihi magna ſuſpicio eſt,quod tamen iecori offenſionem impertiat fortaſſe & originem dederit affectæ capitis ſiniſtræ parti. Obſeruandum igitur explorandúmque ſiniſtrum hypocondrium.

Implexis affectibus crebris vacuationibus ſuccurrendum, ſed quæ modo capiti, modo viſceribus accommodata ſunt. Vltima lunæ quadra antequam capitis dolor prehendat, purgatio decernenda iis catapotiis.

℞.Maſſ.pilularum cocchiarum. ℈.j. Pillularum ſine quibus ℈.ij.*excipe conuenienti liquore fiant pilulæ V.*

Diebus tribus aut quatuor inſequentibus mane caput fricandum eſt ſacculis ex milio,ſale, ſemine aniſi, & fœniculi, torrefactis in ſartagine. Tum etiam pituita per os & nares elicienda vt impendentis deſtillationis metus arceatur. Reliquo deinceps tempore admotis præſertim ac ſuffitibus caput ſiccandum & corroborandum eſt: & quod pulmonibus iam impactum eſt becchicis detergendum. Maxime vero ſirupo de hyſſopo,& capillari modo vice eclegmatis, modo iulepi forma dilutis, vt etiam ratio quædam habeatur mouendorum menſium. Poſſunt in id & alij becchici ſirupi apparari, qui præter cætera habeant radicem Enulæ Campanæ, Polypodium, Vngulam caballinam, Sca-

bioſam, Hyſſopum, Satureiam, cum dactylis, ficubus, & paſſulis.

Hiſtoria morbi præcedentis ſcribente & interrogante Claudio Melino.

VIRGO annos viginti tres nata, ſtatura exigua, corporis habitu denſo & craſſo, his ſymptomatis torquetur. Ante quinque aut ſex annos, tribus aut quatuor ab vltima quadra Lunæ diebus, capitis dolorem ingentem ſentit tum occipitis, tum ſyncipitis, parte præſertim ſiniſtra. Sentit etiam dolorem vētriculi inſignem, cum vel cibi copia non ita ampla eam oppreſſit, aut cū cibis frigidioribus aut oleribus vulgaribus, & humidis vtitur. Inſpirat & exſpirat cum ſonitu & ægre tempore frigido & humido. Dolet illi omne corpus, & pars præcipuè quæ eſt ab ima ſcapula ſiniſtra vſque ad imum mammæ ſiniſtræ. Vigilia illam malè habet, aurora ſomnum non adfert. Habuit aliquando manus volam cruſtis obſitam. Aluus illi adſtricta eſt, & mēſes inæqualiter periodon ſeruant. Interdum enim à proxima purgatione fluunt pòſt tres menſes, interdum ſex ſeptimanas tranſmittunt, hique parci ac exigui.

De Epilepſia. CONSIL. VII.

VT Iuriſperitis ex facto ius oritur, ita nobis ex recta morbi cognitione tota medendi ratio petenda.

Non ita pridem expreſſa nobis eſt defectionis ſpecies, incertis illa quidem ſignis, & quæ aliis ſint affectibus communia: hanc ſuſpicabamur ſincopes tantum naturam referre. Tu verò indubitatis ſignis adſeueras & mones morbum eſſe comitialem, eúmque non cerebro proprium, ſed ex ventriculi ſympathia, huncque certis periodis recurrere, ac fere inclinante Luna. His ita conſtitutis, curatio qualiſcunque eſſe poteſt ſic videtur adhibenda. Sex ſeptémve diebus ante ſtatum periodi tempus clyſtere ieiuna perfundatur, qui præter cætera accommodata recipiat hieræ ſimplicis, diaphœniconis, an. ℥. ß. Eo ipſo die tenuiter alatur, & vacuandus humor oxymelite ſimplici, vel compoſito præparetur.

Poſtridie purgatio decernenda ex diluto rheubarbari, & agarici, an. ʒ. j. In quo diſſolutæ ſint pulueris hieræ diacolocynthidos ʒ. ij. Aut ſi fortè ea apud vos non extat diſſoluantur puluis hieræ ſimplicis, diaphœnici, an. ʒ. j. ʒ. At verò tu ipſe æſtimato virium robore, morbíque magnitudine exquiſitius medicamenti quantitatem præſtitues.

Tertio die ab omni vacuatione & medicamento quieſcendum erit, niſi fortè Mithridatij opti. ℥. j. exibendam putes.

Quarta die alia vacuatio tentanda vomitu, quæ vna efficaciſſima eſt, in primis accommodata his vitiis, & viis expurgandis, quæ ventriculo aſſidentibúſque partibus diutius, & tenacius inhæſerunt, & inſederunt.

Ea autem efficaciſſima erit ex ℈. ij. aut ʒ.j. radicis azari, quæ in hydromelite aut paſſularum decocto diſſoluta ſit, cum tantillo cinnamomi, & ſirupo violarum.

Reliquis diebus inſequentibus, dum ſuſpectum acceſſionis tempus exactum ſit, manè quotidie offeratur ℈. iiij. huiuſmodi opiatæ. ℞. Conſeruæ anthos, & betonicæ an. ʒ. j. Mithridatij veteris ʒ. ij. ſem. Theriacæ ℈.iiij. Viſci quercini, ſeminis paoniæ, Cranij humani pulverizatorum an ℈. ij. Miſce, capiat per ſe, vel cum aqua betonicæ. Si pæonia mas haberi poteſt nihil efficacius deprehendes, ſiue ſemen ſiue radicem inclinante Luna collectam, ʒ.j. pondere. Quæcumque monemus non ſemel duntaxat, ſed ter quaterve impendente periodo decernenda ſunt.

Pro puero octo annos nato Epilepſia iamdiu correpto, cum abolita ferè memoria & ratiocinatione.

CONSIL. VIII.

℞. Foliorum betonicæ, Anthos, Maioranæ, Stœchados, Saluiæ, an. m.j.

Florum cordialium, an. p.j. Fiat decoctio ad ℔.ij. In colatura infunde per noctem epithymi ʒ. ij. Foliorum ſennæ mundatorum ℥. iiij. Gingiberis ʒ. ij. Cinnamomi electi ʒ. iiij. Manè bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue Mellis optimi, Sacchari albi an. ℔.ß. Fiat ſirupus mediocriter coctus. Capiat ſemel in hebdomata ℥.j.ß. cum aqua decoctionis betonicæ.

Item conſeruæ bugloſſæ & anthos an. ʒ.j. Mithridatij optimi, Theriaces an. ʒ. ſem. Seminum & radicum pæoniæ maris, Viſci quercini, Cranij humani, Raſuræ cornu cerui pulverizatorũ an. ʒ.ij. Miſce fiat opiat. Adde Sirup. viol. q.ſ. Capiat ʒ. vel ℈.iiij. tribus vel quatuor matutinis poſt purgationem, horis tribus vel quatuor ante cibum. A vino prorſus abſtineat, ſitque pro potu aqua ſimplex, in qua coxerint raſuræ cornu ceruicum exigua parte gingiberis. A fructibus abſtineat, præſertim à crudis & horariis, à lacte & lacticiniis, leguminibus & piſcibus.

De Epilepſia. CONSIL. IX.

AFFECTVS hic comitialis longe grauiſſimus ex graui & inueterata cauſa ſubortus, in impuro atque iam male habito corpore vix vllam arte curationem admiſſurus eſt. Accedit tanta virium concuſſio, vt nulla corporis pars affectionis expers deprehendatur, ſi vnum pulmonem exceperis. Caput dolore, vertigine, melancholia, comitialique morbo tentatur, ſumma eſt viſcerum impuritas, qua reliquum quoque corpus ſordeſcit, vrinæ craſſæ & ſabuloſæ renum obſtructionem & grauitatem demonſtrant. Nec vetus femoris dolor diſſipatus eſt.

In tanta vitiorum ſyndrome curatio à corporis exinanitione ineunda, quæ quoniam vix tuto poteſt medicamentis purgantibus perfici, tentanda potius eſt victu tenui, & ſiccante per guaiacum. Itaque purgetur ſtatim initio, vel per ſirupum, quem aliquando præſcripſi, vel per medicamentum ex diluto rheubarbari & agarici cum drach.ij.diaphœnicon.

Poſtero aut tertio die ad tenuem victum accedat, in quo ſolis aſſis veſcatur, parca manu: bibatque ſimplex decoctum guaiaci ſine cortice, vt ei facilius aſſueſcat. Prandeat hora j. Cœnet verò ſeptima veſpertina, quinta, vel ſexta matutina, rurſumque quarta pomeridiana: calicem hauriat purioris & meracioris decocti, in quo & cortex ſit guaiaci & polipodium cum ſaluia, betonica, & ſtœchade: idque primis diebus vice ſit apozematis præparantis, nec ſudores vi proficiantur.

Exactis diebus ſex vel ſeptem, cum iam præparati & conturbati corporis humores fuerint, iterum purgetur medicamento non admodum diſſimili, aut cui addita ſit ſenna cum epithymo.

Exin vero decocti vi ſudores promoueri incipiant, vt vacuatis interioribus ſedibus, ſummæ pariter exinaniri poſſint.

Quum ſudores libere euacuabunt, & corpus difflabunt, & iam extenuatum & gracilius exiſtet, locus erit topicis remediis.

Ac tum femori primum, quod toti malo initium dedit, adhibendi fotus extenuantes atque diſſipantes, moxque ab his inducendum cataplaſma ex radice bryoniæ & cucumeris agreſtis crudis, cum ſemine ſinapis, cum pulpa ficuum, & commoda proportione contemperata ſint, & quam non ti-

bi,ſed

bi,ſed tyroni præſcriberem. Si non ſatis hæc tibi præſtitiſſe videbuntur, tandem phænigmus ex fermento & cantharide imponendus, dum radix ipſa mali ſit euulſa. His enim præſidiis quod valide trahant plus efficies, quam vlcere admodum diuturno, cui nimirum ſola vis ineſt excipiendi, non attrahendi.

Tum temporis mouendæ quoque erunt hæmorrhoides, vel ſucco mercurialis, vel ſucco ficus: vel glande ex puluere hieræ ſimplici, cum radice ariſtolochiæ rotundæ, ſed tamen fotu præmiſſo emolliente. Aut ſi non ſatis moueri ac profluere queant, vtiliter aperietur in pede ſiniſtro ſaphena, educeturque ſanguis pro virium modo.

Dum per hæc topica curanda femori operam dabis, nihil obſtabit etiam topica capitis remedia aggredi. Ac primum errhina, quæ valide ſatis è cerebro mucum proliciant. Dein capitis frictiones per ſacculos ex ſeminibus diſcutientibus cum milio & ſale torrefactis. Ab iis tonſo ad cutem capiti inducetur emplaſtrum ex radice iridis Florentiæ cum hermodactylis, & ſemine ſinapis: quæ puluerizata excipiantur emplaſtro de meliloto addita terebintina q.ſ. emplaſtri conſiſtentia ſit. Valentius deinde addetur ſi rei neceſſitas expoſtulet. Poterunt in idipſum cucurbitulæ, interdum leues, interdum cum ſcarificatu occipitio affigi. In iis ergo perſiſtendum cum expoſita ratione viuendi per guaiacum, dum non modo interiores, ſed & externæ, partes omnes propitiis humoribus & excrementis expurgatæ videbuntur.

Setones in occipite, vlcera in commiſſura coronali non eam, quam dixi trahendi vim obtinent, neque ab iis id præſtari experior, quod ab aliis præſidiis, ac ſæpe ægrotos ſine fructu miſerrime torquent.

Cum toti corpori partibúſque ſingulis hac ratione proſpectum fuerit, ſi qua morbi comitialis ſuſpicio derelicta videbitur, opportune decernentur, quæ tota ſubſtantia, & occulta proprietate hoc mali genus profligare traduntur.

Ad oculorum ſuffuſionem, pro vxore domini de Riou, die 29. Martij 1552. CONSIL. X.

VTRIVSQVE oculi hebetudo, & impendens cæcitas, tum quæ ex opthalmia in oculo dextro relicta eſt, tum quæ poſtea in ſiniſtrum inuaſit, primam efficientem cauſam habet in cerebro. In hoc quippe abundantior pituita excrementitia progigni cumularíque ſolet, idque ex frigida hu-

midáque dominæ laborantis intemperie, & ex immoderata viuendi ratione. Ea quippe vt præcipua eſt arthritidis cauſſa, quoties per poſteriora defertur: ſic per anteriora & per opticos neruos irrepens in oculos hæc viuendi ſymptomata peperit. Neque enim ſola pupillæ dilatio citra hanc cauſam cæcitatem inferre poteſt.

Hoc autem loco hæſitamus, vbinam potiſſimum hic humor impediens, & qui continens & proxima eſt mali cauſſa, conſiſtat? An in optico neruo, anne ſub pupillæ partibus intimis ſuffuſionis ſpecie, aut an extrinſecus ſupra corneam pupillæ effundatur albuginis ſpecie. Hæc enim ſingula diligenter æſtimanda ſunt, & internoſcenda, ſine quibus curatio, ſi qua ſperanda eſt, perfici non poſſit. Itaque optamus diligenter moneri per te de iis omnibus, ſi nihil ob pupillam in oculo eſſe deprehenditur, cauſſa eſt in optico neruo, atque is obſtructus forſan eſt: neque enim ſuſpicio eſt læſæ facultatis videndi, aut partis cerebri in qua conſiſtit.

Si quid obſcurum ob pupillam animaduertitur, diſcernendum denuò, id-ne in profundo ſub tunicis conditum ſit anne foris circa tunicam cerato idem adhæræſcat. Illud ſuffuſio, hoc albugo eſt.

Tantiſper autem, dum horum certius monebimur, curatio ineunda eſt generalis, & quæ hiſce omnibus affectibus æque communis eſt Primum victus ſiccans & attenuans imperandus eſt, quo neque humidioribus vel ſorbitionibus, neque liquidis, ſed aſſis duntaxat & ſiccis veſcatur, hiſque ſatis tenuiter, & quantum ſatis eſſe videbitur ad virium præſeruationem. A vino abſtineat dies viginti aut triginta: potus ſit ligni ſancti decoctum, quod nullius alterius rei permiſtione ſit apparatum. Si altero validiore & acriore decocto hora quinta matutina & quarta pomeridiana tentes ex toto corpore, maximéque è capite ſudorem elicere, non leue momentum ad curationem fuerit.

Tertio aut quarto die huius victus, cum iam humores exagitari apparebunt, purgatio adhibenda per pilulas lucis maiores, & pilulas ſine quibus aut per alias quas laborantis naturæ expertus eris accommodatiores.

Hæ octauo aut decimo quoque die repetendæ ſunt, nec eo die ſudores promouendi.

Diebus interiectis aluus, ſi fortè durior exiſtet, emolliatur clyſtere.

Quotidie

Quotidie manè, potiſſimum ſub finem ſudoris deraſo capiti vel tonſo imponendi ſunt ſacculi ex milio, ſale, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis, quos in lecto decumbens calidiſſimos perferat horam circiter dimidiam, vt eorum opera lentus capitis humor foras proliciatur, & cerebrum totius mali fons, magis quàm partes cæteræ roboretur. In hoc enim efficaciores ſunt ſacculi, quàm vel emplaſtra vel ſinapiſmi, quantumuis calidi.

Sublato ſacculo caput muniendum eſt ſtuppis ſiccis, quæ ſufficientur ſtyrace, benioni, caryophyllis & horum ſimilibus paulò ante vtrumque paſtum. Eodémque tempore pituita è capite detrahenda eſt apophlegmatiſmis, qualia ſunt ex maſtiche & pyrethro manſis: vel gargariſma ex accommodato decocto in cuius ℔. j. diſſoluta ſit ℥. j. pyretri puluerizati. His conſtanter vtendum interim, dum affectus oculi certius innoteſcet, ſitne albugo, ſuffuſio, aut optici nerui obſtructio: nam imbecillitas ex ſpiritus penuria, aut virium diſſolutione eſſe nequit.

Quibus perſpectis idoneis remediis dum licebit opem feremus.

Ad imminentem cæcitatem ex obſtructione nerui optici pro domino Laſtier annos nato ſexaginta 29. Martij 1551.

CONSIL. XI.

IMPEDITA hæc, aut deprauata viſio, quæ aut hypochyma, aut cœcitatem minatur, cauſſam habet in optico neruo, non modo craſſum vaporem, ſed & lentum craſſumque humorem, qui è cerebro illapſus nondum omnem nerui capacitatem implet. Hic verò ſi ob cryſtallinum atque pupillam incidat, hypochyma: ſin verò illic ſubſiſtens augeſcat atque concreſcat, ſimplicem cœcitatem, in qua tamen nihil vnquam vitij in oculo cernetur, pariet: itaque inhibendum, ne quid præterea eò recens influat. idque bona ratione victus, quæ corpus moderatè alat, nec tamen humectet, nec excrementis impleat.

Bis aut ſemel ſaltem in menſe purgandum per pilulas ſine quibus, & pilulas lucis maiores: atque etiam interiectis diebus, ſi quando adſtrictior aluus erit, aut ventriculus crudior apparebit, per catapotia ex aloë.

Caput manè quotidie ſiccandum fomentis ex ſale, milio, & ſeminibus diſcutientibus torrefactis.

Frictiones quoque in poſteriora & in occipitum inferiora verſus deductæ, apprimè vtiles erunt.

Pituita ſæpe ex capite prolicienda apophlegmatiſmis, errhinorum autem non æque tutus eſt vſus, ſternutamentorum aduerſiſſimus, quod excrementi curſum atque impetum in poſteriora conuertant.

His ergo ſimilibus rationibus caput excrementa minimum cumulabit, atque ea magna ex parte per naturales meatus deducentur.

Alter autem curandi ſcopus eſt, vt qui in opticos neruos iampridem humor influxit, aut prorſus aut quantum rite licet, euellatur, reuellatúrque in fluxionis originem. Id quanquam arduum eſt, ac in primis difficile, tentandum tamen etiamnum eſt.

Sæpe igitur, maximè verò poſtridie purgationis, & aliquot deinceps diebus affigendæ erunt cucurbitulæ leues occipitio, vtrinque ad ceruicis originem.

Imperandus eſt decubitus ſupinus: in quo & caput ipſum aliquando ſuccutere contulerit, vt qui tenacius impactus eſt humor ſede ſua dimoueatur.

Occipitij atque ceruicis appellatos ſetones non probaui, quandoquidem nullo illos ſui vſui, vel commodo, ſed graui ſæpe periculo infixos animaduerti.

Efficaciſſimam autem ac tutiſſimam reuulſionem, experior quæ fit ab optico neruo in id cauum, quod eſt in radice auris, & in connexione maxillæ pone infimam auriculam. Per id enim ramus è vena iugulari intro ſubiens in opticos neruos vtrinque excurrit. Eoſque comitatur ad oculos vſque. In id igitur exiguum emplaſtrum vnguis magnitudine, apponendum eſt, aliud quod conſtet ex æquis portionibus ſaponis nigri, & ſalis communis triti.

Vel aliud ex ſemine ſinapi & cantharidibus an. ʒ. fermenti acris ℥. j. His verò prudenter & arte ſumma vtendum.

Quod ſi metuatur ne non ſatis ſequax ſit humor reuellendus, præparandus erit fotu remolliente & attenuante, qualis fiet ex decocto altheæ, verbenæ, Euphraſiæ, Rutæ, ſeminis fœniculi, & fœnugræci.

Huius decocti vapore ex ſpongia molli, ac femella ſub veſperum oculi fouendi ſunt: cum præſertim emplaſtra infimæ auriculæ, inhęrebunt, vt ſuo ſaltem tepore noxium humorem molliat & extenuet.

Collyria verò in oculos fruſtra immittentur, quod eorum vis nequeat in affectam ſedem penetrare.

Vtiliter nihilominus ſæpe mandetur ſemen fœniculi, aut etiam

etiam puluis ſumatur in fine paſtus ex coriandro, aniſo, fœniculo, euphraſia, & glycyrriza, & cinnamomo: Iſtorum enim vapor, & halitus ex ore & ſtomacho ad oculi anteriora fertur.

Non deerunt ſcio, qui hac in re guaiaci decoctum imperent, & vehementer commendent, quod tamen ſine iſtorum ope irritum ſit, & minimè profuturum.

Reſponſum domini Fernelij ad literas D. Du Perat aula Cæſarea viri percelebris ſeu medici eius Bucherij.

CONSIL. XII.

LITTERAE tuæ ad I. Syluium, doctiſſim. Bucheri, mihi fidem fecerunt ſpectatæ tuæ eruditionis, quem denuò & his ad me confirmas, & ſimul etiam in me tui candorem ſummamque propenſionem declaras. Ne quid igitur de ſcriptis meis vt parum tutis, domino in ſuſpicionem veniat, priores ad I. Syluium tuas litteras non obiter, ſed diligenter admodum legi ac peruolutaui, in quibus cum multa eſſent verborum prolixitate inuoluta videbaris non de ſola podagra, ſed interdum de aliis articulorum doloribus diſſerere. Quorum originem alias cerebro, alias venis ferebas acceptam, de qua ſi & nunc dubitas cum conſilij mei rationem exigis, nonne & tu mihi videris dubitandi occaſionem dediſſe? At verò ſi nunc communis eſt noſtra ſentẽtia hoſce dolores è pituita naſci, eamque è capite deorſum in articulos labi, nihil eſt quod ambigat cuncteturve dominus curandi rationem iampridem à te ſalubriter præſcriptam exequi, quam & ſcriptis meis non parum laudibus ornaui, & ad vnguem imitatus ſum, licet aliis remediorum generibus expreſſam, vt ſuus eſt vniuſcuiuſcunque practicandi modus: Quemadmodum ſolet vnuſquiſque, ea ferè commendare, quæ plurimum fuerit feliciter expertus. Quanquam ipſe non dubito, etiam qualia commemoras pro futura, ſi ſtabilis adſit perſeuerantia. Sed iam ad quæſita tua.

Si Dominus potum ſibi deſignauit ligni ſancti decoctum, nihil obſtabit per hyemen interdum, at non ſemper, illi parem aut minorem miſcere vini tenuis portionem. Moneri hoc loco velim huius ligni multa eſſe genera aut certè multos ordines: neque id ſumendum, quod ſubdulce decoctum reddit ſero lactis perſimile, ſed odoratum preferri, cuius decoctum ſua acrimonia palatum fauceſque titillet. Cùm ſecundam illam & medicatam è ligno ſancto potionem ſumet, ſi ſudor emanabit, eo ipſo die ſe domi conti-

neat, nec aëri ſe committet cœlo inclementiore, nē patente laxatáque cute frigus intro ſubiens neruos feriat ac vellicet. Incipiente paroxyſmo cum primum rudimenta erunt doloris, exquiſitè purgandum eſt, nec vlla expectanda concoctio. Humor enim dum in articulos influit tenuis eſt & aquoſus, qui facile purgationi cedet. At vbi in articulo aliquandiu inhæſerit, craſſeſcet, nec facile medicamento ducetur, nec huiuſmodi eſt quem præcepit Hippocrates concoctum medicari. Hæc ſunt fortaſſe, quæ tu vir doctiſſime tanquam paradoxa miraris, quæ optas vt exponam,tuaſque rationes in contrarium diluam. Quanquam autem paucis mos eſt dicti ſui aut conſilij rationem reddere: quoniam tamen id tantopere æquo & ingenuo animo efflagitas, ne quod nudis verbis protuli temerè, & vt ſors tulit effudiſſe videar, dicam paucis quid ea de re ſentiam. Quod tamen pluribus erat diſſerendum. Perſequor autem ſingula quæ obiicis, non docendi, ſed reſpondendi gratia. Primum quidem frigidæ arthritidis cauſſam proponis eſſe tenacem craſſamque pituitam. Id quidem ſimpliciter & abſolutè pronuntiatum falſi inſimulo; initio ſiquidem tenuis eſt & aquoſa, qualis interdum vi frigoris defluit è naribus, neque craſſa tam promtè excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, ſed hæreret in via. At certè hæc tempore vi caloris craſſeſcet in articulis: atque tum, vt ex Galeno producitur, non, niſi longiori tempore, reſolui poteſt. Tandem verò, ſi ſinatur, pleramque in tophum dureſcet immedicabilem, de quo Poëta: *Soluere nodoſam neſcit* &c. Morborum igitur tempora diſtingue, ſi concordes vis eſſe ſcripturas. De huius pituitæ differentiis ſcripſi ex optimorum medicorum ſententia lib. 5. Naturalis partis medicinæ. Improbans deinde cerebrum mali fontem eſſe, quæris cur non omnis externa cauſſa deſtillationem proritans arthritidem facit. Quærendum etiam fuerat; cur non omnis cerebri deſtillatio tuſſim excitet. Scis vir optime non vnum omnis deſtillationis curſum eſſe, varia quoque eſt humoris procliuitas. Et vt aliæ partes aliis imbecilliores aut laxiores exiſtūt:ita alias humores in hanc, illamve partem influere. Contendis inſuper, nullum eſſe meatum pedibus cum cerebro communem, per quem eo poſſit humor incidere; vtque rem tuam conficias euidenter, colligis; neque per ſpinalem medullam, nec per neruos illapſum fieri. Quod quidem fateor, nec quenquam

quenquam adeò eſſe rudem credam, qui eiuſmodi vias excogitet. Ais tu tamen cerebrum poſſe venis communicare ſuum excrementum: cùm ſis ipſe anatomes peritiſſimus, vellem mihi viam indicares, qua è cerebri ventriculis (quos Galen. lib. de vſu partium excipiendorum excrementorum gratia factos commemorat) excrementum ipſum remeet in venas. In cerebri ſubſtantiam nullæ venæ ſparguntur, neque aliæ intus ſunt, quàm quæ per meninges vtrinque in verticem efferuntur. Poſſitne excrementum ex intimis illis ventriculis in illas ſurſum remigrare. Quod ſi is aliquando in ſtomachum procumbit, obſtruitque iecur nihil ad rem noſtram. Ego diſtillationi, quæ fit in articulis, non his exiſtimem ductibus aut meatibus opus eſſe, ſed alias ex cerebri ventriculis, alias è partibus externis etiam per ceruicem & ſcapulas deorſum illabi, quæ partes conſecuta ſubcutaneas & laxa, tenuis cùm ſit plerumque, ſine ſenſu doloris ſenſim præterlabitur, dum in ſolido & compactiore articulo ſiſtatur & inhereſcat, cuius ligamenta, tendones & membranas non ſine dolore diſtendit. Hanc mihi perſuaſi frigidæ arthritidis cauſſam, quam male preceptam plerique vt immedicabilem reliquerunt. At neque in his, neque in aliis quibuſcunque artis operibus me vnquam ab inueſtigando deterrebit Veterum auctoritas, licèt nullum hactenus vel minimum ſcriptorem neglexerim: ex meis tamen inuentis plus me quàm ex illis profeciſſe experior. Ad te iam redeo cum ſuadere niteris excrementa hæc pituitoſa è venis excidere, multa certè (tu me liberè loqui iubes) committis. Nunquam enim vidiſti eiuſmodi pituitam medicamento è venis detrahi, ſed quæcunque purgationibus deiicitur, tota aut à cerebro aut à ventriculo, aut ab inteſtinis eſt, ea ipſa dolorem colicum infert: nec quæ vel in colico vel in febribus vomitione redditur à venis in ventrem confluit, ſed in hiiſce ſedibus concreuerat. Allucinaris etiam cùm dicis vidiſſe te multam pituitam craſſam, & quæ in ventriculo generatur non diſſimilem, è ſecta vena cum ſanguine fluxiſſe. Quod enim in peluiculis interdum albicans innatare cernitur, qui à fibrarum vi concreſcit ſanguis appellatur, iſque pituitoſus & qualis in leucophlematia redundat. Ego certè inter vulgi errores hunc cenſeo grauiſſimum, quod & in febribus omnibus, & in aliis quibuſcunque morbis humoris vitia nonniſi in venis conſtituat, neque aliam his poſſe in nobis ſedem inuenire putet, & cùm de humo-

ribus diſſeritur,nihil de ſuperuacuis,ſed de his duntaxat intelligat, qui ſanguini permiſcentur in venis. De his autem aliquando plura. Reliqua omuia quæcunque profers ex venarum oſculis,multa vel in cutem,vel in alias partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ ſcabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant; quorum certè nihil inficior.

De dolore articulari. Pro eodem D. du Perat. Anno 1550.

QVÆ de laborantis domini affectu & de cauſſis illius nobis aſſequi, quæ de præcautione & curatione iudicio decernere licuit,hæc ſunt: laborantis ætas ſexagenaria, temperamentum frigidius, habitus corporis obeſulus, in cerebro, ventriculo & inteſtinis redundans pituita tenax & craſſa. Denique non pauca alia ſigna, quæ ex ſcriptis aliorum paſſim decerpſimus articularem hunc propoſitum dolorem à frigida potius quam calida deſtillatione proficiſci demonſtrant, quod doloris ſpecies & diuturnitas confirmat:in quos autem articulos ea potiſſimum procumbat,expreſſum nobis non eſt. Quanquam id non parum ad curationem momenti. Neque profectò animaduerſum video, vnde illa frigida pituitoſaque deſtillatio in articulos irruat, quod tamen præcipuum eſt curationis caput, in quod dirigi debet omne medentis conſilium. Ego ſanè neque pituitam craſſam quæ ex aluo detrahitur,neq; etiam quæ in articulos influit, vnquam credam poſſe ex venis defluere. Vtraque enim ſyncera eſt & excrementitia, qualis nuſquam in venis continetur,ſed illa ex ventriculo & venis & inteſtinis ex loci natura prouenit. Hæc verò articulos è cerebro & è toto capite procumbit, cuius tamen proprium eſt excrementum. His itaque conſtitutis ad curationem properemus. Itaque vbi primùm laborans fuerit præſenti dolore ſolutus,aut ſaltem duobus tribúſve per integram ſanitatem menſibus huic viuendi rationi aſſueſcat. Cibis veſcatur euchymis,capis gallinaceis,columbis, perdicibus, auiculis,lepuſculis,vitulo, veruece, hiſque ſimilibus aſſis quidem omnibus, nunquam elixis, prorſuſque à ſorbitionibus abſtineat, & à piſcibus omnibus: item à caſeo, piſis, & fabis, à fructibus omnibus maximè horariis. Secunda menſa ſatis fuerit vel vua paſſa vel diacydonium.Sic enim victu ſicco & moderatè calido cutandum eſt,vt nihil aut certè minimum pituitæ in ventre ſuccreſcat. In id etiam conferet vna hora aut al-

aut altera ante paſtum ſumere tabellam vnam electuarij Aromatici Roſati maioris deſcriptione Gabrielis, vel tantillum Gingiberis conditi: calidiora fugiat, qualia ſunt diatrionpiperon, Diagalanga, Diacalamintha: & quæ huius ſunt ordinis: obſunt enim calore, nec tamen viuendi errores poſſunt emendare. A paſtu verò ventriculi vapores depellat hoc puluere,

℞. Coriandri præparati ʒ.ij. Guaiaci electi ʒ.j. Margaritarum electarum ℈.j. Sacchari roſati ℥.ij. fiat puluis, capiat cochleare vnum in fine paſtus: bis in die ſumat cibum, idque ſatis tenuiter, & ex iuſtis interuallis quæ coctioni ſatis ſint. Nam illi famem interdum tolerare bonum, vt cruditates vincantur. Potus eſto vinum album vel ſubrubum & tenue, vtrumque moderatè dilutum: cereuiſia tenuis primo hauſtu vtilis, immoderate tamen eius vſum deuitet, & omnem aquam etiam, ſi ſit multo aromate condita, nequid addat ad ſeroſos humores, quibus gignendis eſt obnoxius; parcius illi bibendum, vt nec potus toto die excedat ℥.xxx. Si quo fortaſſe alio potu delectabitur, omnium certè vtiliſſimus erit, qui ex palma ſancta paratur: pituitoſúmque humorem incidit, extenuat & detergit, ídque potentius, quàm quiduis aliud expedit obſtructiones, & è locis penitioribus drgerit; cruda plurima & ſuperuacua reſiccat & abſumit, ad quæ aliorum medicamentorum vis penetrare non poſſit, vt idcirco futurus ſit huic laboranti ſaluberrimus. Accedit etiam, quod hoc potu liceat quantumvis vti, ſic autem fiet admodum gratus.

℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔. ß. infunde in ℔. vj. aquæ tepidæ horis xxiij. Deinde fiat decoctio ad ℔.iij. Ponendo in fine paſſularum mundatarum ℥. ij. Cinnamomi, electi ʒ. iij. Caryophyllorum ʒ.j. Fiat potus colatus, vtatur in paſtu loco vini, vel ſaltem primo hauſtu loco cereuiſiæ.

Quum aluus non facilè deiiciet, irritabitur vel balano, vel molliente clyſtere. Vtiliter etiam bis in hebdomade mouebitur hoc clyſtere, qui craſſam pituitam detergit elicitque per aluum.

℞. Radices altheæ & helenij, polypodij querni an. ℥. ß. Centaurij minoris, Abſinthij, Rutæ, florum Chamæmeli & Meliloti an. m.j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis & terebinthinę an. ℥. ß. Mellis roſati & anthoſathi an. ℥.j. Olei rutacei & anathini an. ℥.ß. Fiat clyſter, detur poſt alui deiectionem. Decimo quinto quoque

die reliquum omne corpus ; maxime vero cerebrum & articuli purgabuntur hoc medicamento facili & benigno.

℞. Aquarum ſaluiæ & hyſſopi an.℥.j. In quibus infunde agarici recenter trochiſcati drach. ij. In expreſſione diſſolue rhei electi infuſi, vt decet, vt ℈. iiij. cum drach. ſem. Cinnamomi electi. Electuarij diacartami drach. ij. Sirupi de ſtœchade ℥. ſem. fiat potio.

Sin verò pilullæ gratiores erunt, hæ ſanè conueniunt.

℞. Maſſæ pilularum ſine quibus, & Cocchiarum an. drach. ſem. Cùm ſirupo de ſtœchade fiant pilullæ.

Hæc igitur viuendi ratio grauis quidem non eſt, & quam nequeat diutiſſime tenere : ſed tamen in primis idonea & vtilis. Cæterum ſi laborans facilè pareat, velitque poſtea à diuturno illo morbo articulari tuto vindicari, neceſſe eſt vt maiora ſubeat, & veterem prorſuſque vitioſam corporis ſui conſtitutionem omnino permutet. Quod quidem gradatim & haud grauate hoc modo efficiet. Exacto priore victus menſe, poſteriore, qui paroxyſmo vicinus eſt, à vino prorſus abſtineat, ac pro vino bibat palmæ ſanctæ decoctum ſupra deſcriptum, ſeruata per id temporis victus ratione paulo tenuiore & exquiſitiore, ex his tamen quæ præſcripta ſunt. Tum etiam altera potio fiat magis medicamentoſa, vt validius humores iam apparatos digerat & abſumat, qua tanquam medicamento vtetur mane & ante cœnam, ſitque huiuſmodi.

℞. Palmæ ſanctæ ℔. ſem. Corticum eiuſdem ℥.ij. Infunde duobus diebus in ℔.vj. aquę tepidæ. Deinde fiat decoctio ad ℔.ij. Ponendo in fine radicis acori veri, & Enulæ Campanę. Polypodij quercini an ℥.ſem. Foliorum ſaluiæ minoris, ſtœchados & betonicæ, Florum anthos an. p.j. Galangæ ʒ. iij. Caryophyllorum, Macis an. drach. j. Fiat potus colatus vt decet. Capiat ℥.iij. pro doſi. Mane hora v. & tribus horis ante cœnam in loco decumbens ſtragulis, & veſtibus contectus dum ſudor emanet, ita enim, quidquid vitioſi humoris diſſeminatum eſt, per neruos & articulos ſenſim digeretur & abſumetur. Quoniam vero cerebrum deſtillationis huius quaſi fons eſt & origo, conſentaneum huic, quam cæteris partibus plura adferre remedia. Itaque deterſis ſudoribus mox caput & ceruix calefiant, & exſiccentur his ſacculi, quibus vis eſt diſſoluendi reliquias noxij humoris & corroborandi cerebrum.

℞. Foliorum Saluiæ, maioranæ, ſtœchados, an. p. j.

Seminis

Seminis aniſi, fœniculi, & fœnugræci an. ℥. j. Milij ℔. j. Salis communis ℔. ſem. Torrefiant omnia in ſartagine. Reponantur in duobus ſacculis, applicentur calidi ſyncipiti & ceruici, donec ſponte frigeſcant, ſæpiuſque iterentur ſi videbitur.

His peractis moueantur ſternutamenta. Simul etiam errhinis & apophlegmatiſmis, pituita è cerebro per os & nares deriuetur. Succo betæ vel maioranæ extracto cum vino albo. Iſtorum igitur aſſiduo vſu exhauriendus eſt fons ille mali, dum exquiſitè ſit exſiccatus. Sub finem menſis aut cum victu, ſudore, purgatione, apophlegmatiſmis & ſacculis iam ſatis exſiccatum, corroboratumque fuerit cerebrũ: nec vllum indicium apparebit dominantis pituitæ; iam tum certe artus omnes, nerui & articuli, firmandi erunt & corroborandi, ne poſthac fluxionem tam facile admittant; in id autem efficax eſt balneum quod fit ex incoctis roſis, Balauſtis, Saluia, Sthœchade & myrto, adiecta bona copia aluminis: in hoc autem tepido ſedeat diu ieiunus, vt neque calorem, neque ſudorem excitet. Sed artus laxiores duntaxat confirmet, idque diebus tribus aut quatuor continuis. Hinc ſenſim redeat tuto ac familiarem victus rationem, quæ tamen, quantum licebit, proxime ad hanc accedat. Sint matutinæ capitis frictiones ex ſacculis quotidiæ, ſit & frequens pituitæ deriuatio per os & nares: in ſumma fugiendus eſt omnino decubitus ſupinus, in quo quotidiana cerebri excrementa defluunt in ceruicem & in artus: pronus vero tenendus, vt excrementis curſus in nares. Exercitatio vero conferet moderata in aere ſicco & libero. Artuum frictiones duræ erunt recens experrecto ſaluberrimæ.

His obſeruatis confido laborantem hoc morbo vindicatum iri. Quod ſi quibuſdam prætermiſſis contingat denuo corripi, incipiente paroxyſmo exquiſite purgetur ſatis valido medicamento. Nam leuius cum datur humores exagitat: neque tamen expurgat, atque ideo deſtillationem ipſoſque dolores auget, ac ſæpius conduplicat, vt proinde multi deterreantur & abſtineant à medicamentis principio doloris. Itaque medicamento iam ante præſcripto pro ʒ. j. Electuarij diacartami addantur ʒ ij. vel quantum aſſidentis medici prudentia æſtimabitur, hoc vno incipientes dolores ſæpe finiuimus. Mox à purgatione capitis & ceruicis frictiones ſiccæ fiant, idque ſacculis præſcriptis admodum

calidis, vt his reliqua deſtillatio ſiſtatur, atque digeratur; ne in articulos procumbat. At ſi nihilominus fluxio irruat, occupetque articulos ipſoque doloris initio, ſi rubor calorque conſpicitur (qualis interdum adeſt etiam frigidæ arthritidis initio: vnde complures falluntur.) Adhibere oportet, primũ moderatè, frigida, deinde anodyna, poſtremo digerentia. Frigida dico quæ non intro adigunt humores, ſed fluentes inhibent, extinguuntque calorem. Huius ordinis eſt mucilago ſeminis cydoniorum extracta in aqua ſolani, qua tepida lotus dolens oblinatur, in eaque maceratis linteis obtegatur. Hæc ſi non ſatis dolorem leniat, addetur aceti pars octaua; ſi ne ſic quidem dolor miteſcat, adiicietur camphoræ momentum, vel aliquid trochiſcorum alborum Rhazis.

Ab oleis, vnguentis, & pinguibus omnibus abſtineat, tum temporis quod calore promptè inflammentur geminenturque dolores. Quum iſtorum beneficio doloris vehementia omniſque ardor extinctus fuerit, conuenient anodyna eiuſmodi.

℞. Olei liliacei & chamæmeli. Mucilaginis pſyllij extractæ in aqua ſaluiæ an. ℥. j. Croci ℈. ſem. Ceræ parum, fiat linimentum pro vnctione doloris bis aut ter quotidie. Poſt vnctionem adhibeatur ſequens cataplaſma.

℞. Micæ panis maceratæ in lacte vaccino ℔. j. Croci ℈. ij. Florum Chamæmeli, & Meliloti pulueris farinæ lini & fœnugræci. ℥. ſem. Olei liliacei parum, fiat cataplaſma. Multa ſunt huius ordinis, vt medulla caſſiæ fiſtulæ, ſtercus vaccinum adhibitum, vel aqua diſtillationis eius, vnguentum ex ſucco ebuli: & alia innumera, quæ doloris vehementia & neceſſitas inuenit. Torquentur multi remediorum nouorum inuentione. At ſanè puto arthritidem facilius ac tutius methodo, quàm remediorum multitudine profligari. Finitis, aut magna ex parte imminutis doloribus, reliquus humor digerendus, ne in articulo quaſi in tophum concreſcat.

℞. Gummi pini, Picis naualis, Emplaſtri oxycrocei an. ℥. j. Sulphuris viui, Hermodactylorum pulueriza torũm an. ℥. ſem. Olei terebinthinæ q. ſs. fiat emplaſtrum, applicetur poſt vnctionem.

Podagræ omniſque articularis morbi curatio pro domino Alberto iuniori Marchione Brandeburgenſi.

CONSIL. XIII.

Protinus

PROTINVS vt articularis dolor quempiam adoritur, conſueti cibi & potus dimidium circuncidendum, victuſque tenuior & purior imperandus, quo corporis & humoris moles immodica concidat, vino interdicendum, cui calor & vapore ſuo noxia vis eſt proritandi fluxiones & dolores exaſperandi. Danda pro potu cereuiſia tenuis, vel aqua ſaccarata, vel quidpiam quod citra offenſionem palato arrideat. Vitanda erunt ſalſa omnia, & aromatica, & quæcunque caput tentant, vt allium, Cæpa, Naſturtium, Sinapi: idque maximè cùm dolores immaniter fatigant. Sorbitionibus & iuſculis parciſſime vtendum, & aſſis potius quã elixis, vt omni ratione corpus ſicceſcat, & ſuperuacuorum humorum non exigua portio abſumatur. Hæc igitur præcipua ſunt & in primis obſeruanda victus præcepta, quæ latius explicabit quiſquis medicus curationi præfuerit. Quoniam autem ſola victus ratione nequit tam atrox malum omnino profligari, accedant & hæc remedia, quibus ſolemus breui dolorem finire. Continuo vt dolor inuaſerit, aluus, ſi adſtrictior erit, molliatur clyſtere, qui aut hieram ſimplicem, aut diaphœnicon habeat cum cæteris, quæ immiſceri ſolent. Poſtridie corpus exquiſite purgetur medicamento, cui non infirmior vis ſit, ne forte humores exagitet potius quam vacuet, hincque fluxionem geminet, ſed valido ſatis, & quod è ſummis extremíſque partibus exuperantes humores proliciat: id autem ſolemus hac ferè formulá præſcribere.

℞. Aquarum ſtillatitiarum, ſaluiæ & betonicæ, vini albi an. ℥.j. ſem. In quibus infunde rheubarbari optimi, Agarici recenter trochiſcati. ℈.iiij. In expreſſione diſſolue electuarij diacartami ʒ.ij. Sirupi violati, aut capilli veneris ℥. ſem. Fiat potio, detur manè horis iiij. ante cibum. Hoc electuarium Diacartami, ſiue diacnici ob hermodactylos ac turbith eſt accommodatum arthritidi: cuius doſis laborantis naturæ & viribus conueniens aptetur. Nulla huic purgationi præmittenda eſt præparatio, quod initio profluens humor tenuis ſit & aquoſus, facilèque obſequamur trahenti medicamento. Si forte purgatione vna ſatis detractum non videatur, doloreſque hi idem perſeuerent, aut noua concitata fluxione exaſperentur, ſecundo haud abſimili medicamento purgandum, atque etiam tertio, ſi res expoſtulet: ſed interpoſita quiete, vt viribus prouideatur: id autem medici experientis iudicio credendum. Dolores verò (ne vires ni-

mium proſternant) ipſo ſtatim initio, ac etiam ante purgationem leniendi ſunt, hoc inducto præſidio, quod etiam blande refrigerando fluxionem arcet, nec tamen humorem in articulum impingit.

℞. Aquarum ſtillatitiarum ſolani, & plantaginis an. vncias iij. In quibus macera ſeminis altheæ, & cydonij an. vnciã ß. Fiat mucilago quæ tepida inducatur locis dolẽtibus, obducaturq; ſtuppa cannabina vel linteis mundis, cùm areſcere incipiet alia imponatur, vt pars ſæpe madeat, dum rubor, calor, dolorq; omnis ſublatus ſit. Hoc ſumme ſtrenuum eſt in ſedanda podagra atque chiragra. Si inflammatio maior eſſe videatur addes aceti vnciã j. In cæteris articulis cum atrocior dolor exiſtet, vt in cubito, in genu, & in coxendice, quo altius vis huiuſce remedij penetret, adjicies camphorę g. viij. Aut interdum partem fouebis aqua roſarum ſtillata, in cuius ℔. ß. diſſoluta ſint camphoræ gran. vj. Incipientibus doloribus, nec olea, nec adipes, nec metallica proſunt, ſed multis rationibus aduerſiſſima deprehenduntur. Quum extincto ardore atque rubore doloris immanitas repreſſa fuerit, quicquid huius reliquum fuerit exigetur hoc illitu.

℞. Mucilaginis, ſeminis lini, & fœnugræci extractæ in aqua ſaluiæ ℥. iij. Oleorum lumbricorum, Chamæmeli, & liliacei an. vnciam j. Axungiæ vulpis, & anſeris an. vnciam ß. Hermodactylorum tenuiter pulverizatorum vncias ij. Medullæ cerui, aut vituli, & ceræ an. q. ſ. Fiat vnguentum quo pars dolens & tumida bis, terve in die vngatur, & calidis linteis obuoluatur. Conducet & ipſi parti affectæ mox ab illitu hoc emplaſtrum inducere.

℞. Vnguenti præſcripti vncias v. Radicis ariſtolochiæ rotundæ Thuris, Myrrhæ, Galbani, Opopanacis, an. vnciam ſem. Terebinthinæ ʒ. iij. Ceræ quod ſatis, fiat emplaſtrum per magdalias. Si tenacior doloris materia fuerit, quam vt hiſce remediis molliri poſſit aut euelli, hoc tandem imponatur emplaſtri.

℞. Gummi pini vnciã j. Picis nigrę vncias ij. Cerę vnciã j. ſem. Axungiæ veteris vnciã j. Hermodactylorũ pulverizatorũ, Sulphuris viui an. ʒ. vj. Fiat emplaſtrum, quotidie renouandũ, & continuandum, dum tumor omnis ſublatus videatur, & dum articuli ſit liberior motus. Quod ſi perfecta negligetur curatio aliquid in ipſo relinquetur articulo, quod tandem obdureſcens concreſcet in tophum, prorſuſq; mo-

tem eius præpediet aut excludet.

Hæc certa & admodum tuta doloris articularis curatio recentis, quæ ſi rite adminiſtretur nunquam te fallet : nec alia empirica longè petenda ſunt, quibus ſæpe illudimur. Morbi quippe huiuſce curatio arte & methodo, non empiricis perfici poteſt. Obſeruandum tamen & circumſpiciendum in hac curatione, vt cum nouus humor nouaque fluxio emerget, noua quoque decernatur purgatio. Ad eos verò curandos qui ob veterem podagram incedere nequeunt, & qui pedum contractionem quandam & motus imbecillitatem contraxerunt, ſi non ſupra modum id mali inueterauit, tolli hac ratione poterit. Quotidie mane pedes mergantur in hoc decoctum, in quo quam calidiſſimo circiter horam conſiſtat.

℞. Baccarum iuniperi, Radicis helenij, & altheæ, an. vncias ij. foliorum lauri, myrti, ſaluiæ, betonicæ, ſtœchados, Origani, Calamenti, Maioranæ, florum roriſmarini, an. m. j. ſeminis lini & fœnugræci, an. vnciam j. Fiat decoctio in lixiuio ſarmentorum claro, & quantitate ſufficienti ad immerſionem dictam. Hoc ſi efficacius reddere voles, addes ſalis communis ℔. j. Deinde deterſi pedes hoc vngantur oleo.

℞. Radicis pyrethri, Gingiberis, Nucis moſchatæ, Caryophyllorum contuſorum, an. ℥. ij. florum ſaluiæ, hyſſopi, anthos, ſtœchadis, ſpicæ nardi, an. ℥. j. vel ſem. radicis ariſtolochiæ rotundæ, Hermodactylorum puluerizatorum, an. vnciam j. Permixtis omnibus affunde aquæ vitæ ℔. j. Sinanturque die vno macerari. Deinde adde terebinthinæ ℔. j. ſem. Reponatur omnia in alembico vitreo. Diſtillentur lento igne. Seorſum aqua & oleum reſeruetur in vſum dictum. Deterſi ergo pedes hoc vnguento, oleo, & linteis obuoluantur. Deinde laborans decumbat bene contectus. Applicentur plantis pedum lapides candentes vino extincti, ſinanturque dum è tibiis ſudor emanet ac pedibus. Quumque inde laborans deſurget, reliquo die ac noctis tempore ſeſe muniat, ac frigus prorſus arceat. Ita quidem liberiorem motum conſequentur. Hæc ſunt præſidia, quibus prodagra & cæteri articulorum dolores abigi, breuique ſedari debent. Nunc qua ratione arcendi ſint paucis attingam.

Qua ratione cauendum, ne podagra aliuſve dolor articularis redeat.

CVm ſedatis doloribus, firmatiſque partibus æger iam ſibi reſtitutus erit, menſe vno aut altero antequam conſueti dolores redeant tentanda ſunt remedia, quibus hi præcaueri poſſint: in id autem ſi impurum corpus, & ſuperuacuis humoribus confectum fuerit, parciore victu vtendum. Eoque ſicco & attenuante. Vino, ſi per vires & ventriculi imbecillitatem licet, interdicendum, efficiendumque omnino, vt aſſumta humorum noxiorum portione corpus gracileſcat.

Cùm verò vna victus ratio non ſatis id præſtare poterit, adhibendæ quoque purgationes erunt ſeptimo vel octauo quoque die modo per potionem, quæ ſit deſcriptæ ſuperiori ſimilis modo per catapotia de agarico, & cochia. Diebus interiectis clyſteribus quoque aluus ſolicitabitur, ſi pigrior adſtrictiorve fuerit.

A ſecunda tertiave purgatione, ſi corpus ſatis exinanitum erit ſudores tempeſtive mouebuntur, vel guaiaco; vel aliis quibuſlibet calorificis, vt humores quibus præter naturam, tum nerui, tum articuli imbuti ſunt attenuati prorſus diſſipentur.

Tum temporis adhibenda quoq; erunt capiti ſua remedia, quæ ipſum totius mali fontem exhauriant. Deterſis ergo ſudoribus quotidie ſi voles ante cœnam, attonſo capiti inducantur ij pulueres quàm calidiſſimi, vt humores diſcutiant, tum caput ſiccatum firment atque corroborent.

℞. Foliorum ſaluiæ, Maioranæ, ſtœchados an. m. ſem. Seminis aniſi, fœniculi, & cucumini, an. ℥. ij. Baccarum lauri contuſarum ℥. ſem. Milij ℔. j. Salis communis ℔. ſem. Torrefiant omnia in fartagine, reponantur in ſacculis qui calidiſſimi adhibeantur capiti & ceruici, dum ſponte refrigeſcant. Caput deinde muniatur tegumentis quæ vaporentur hoc ſuffitu.

℞. Nigellæ Romanæ, Styracis Calamitæ, Benioini (quod eſt pro ſucco Cyrenaico) Charabes, Maſtichis, an. ℥. ſem. Caryophyllorum ʒ. ij. Fiat puluis groſſus pro ſuffimento capitis.

Si fortè ſub cute capitis vel manifeſtus humor deliteſcere, vel conſpicuus humor ineſſe videatur, ſæpius lauandum & fouendum erit caput lixiuio, in quo Cephalicæ herbæ incoxerint. Aut ſi ne id quidem humores capitis ſuperuacuos abſorbeat, caput radetur, eíque emplaſtrum hoc imponetur, cui eximia vis diſcutiendi eſt.

℞. Pulpa-

℞. Pulparum ficuum, fermenti veteris, an. ℥. ij. Seminis ſinapi contuſi ℥. iij. Emplaſtri de mucilaginibus. ℥. iiij. Malaxentur, & incorporentur addendo terebinthinæ parum ſi opus ſit, hoc emplaſtro caput integatur continueturque dum omnem euacuauerit humorem ſuperuacuum. Valentiora emplaſtra non æque tuto adhiberi poſſunt. In eo ergo ſubſiſtendum eſt.

Exhauſto mali fonte cum iam caput excrementis prorſus vacuatum & confirmatum erit, poſtrema curationis parte, artus omnes & articuli laxiores adſtringentur, & firmabuntur balneo eiuſmodi.

℞. Foliorum myrti, balauſtiorum, roſarum rubearum, Plantaginis, Verbaſci, foliorum lauri, Origani, Calamenti, Pulegij, Thymi, Saluiæ Florum Roſmarini, an. m. ij. Baccarum iuniperi ℥. iiij. Aluminis rochæ ℔. iiij. Bulliant omnia in aqua ſuffic. pro balneo in hoc diutius immorandum ad duas tresve horas, neque ſudores mouendi ſunt, vt artus melius firmentur. Continuetur autem triduum, aut quantriduum, manè, ieiuno ventriculo. Hæc ſumma curandi ratio vtramque arthritidis cauſſam, tum eam quæ excrementum facit, tum ipſam articulorum imbecillitatum ita radicitus euellit, vt exin laborans ab ea immunis & tutus euadat. At nihilominus ne ſic quidem ei confidendum, vt protinus ad intemperatiorem viuendi formam redire liceat. Sed moderatiore victu, deinceps obſeruato, quotannis vere & autumno purgatio decernenda, quæ conſuetum inuaſionis tempus interuertat. Poſtridie caput præſcripto lixiuio lauandum, atque etiam tertio, quartoque die. Balneum etiam niſi admodum graue ſit imperandum. Certa quidem hæc, & minimè fallax curatio, quam ad vnumquodque genus arthritidis quiuis accommodare poſſit. Hanc autem aliis pleriſque idoneis præſcriptionum formulis hiſque efficaciſſimis illuſtraſſem, ſi qua mihi huius mali ſpecies, propriis ſignis, atque ſymptomatis fuiſſet expreſſa.

Litera D. Melini ad D. Fernelium pro D. de Boiſdauphin.

CLAVDIVS Lauallenſis tibi notus nonum iam menſem agit hic legatus Regis Chriſtianiſſimi, atque tandem incidit in affectum, quem corporis grauitatem appellat ipſe, ego verò plenitudinem vires prementem. Præterea ventrem inferiorem natura iam bis laxauit, ex quo ea eieciſſe, quibus premebatur, credibile eſt, quandoquidem facilè

tolerauit dies aliquot, & melius habuit. Erant autem quæ ſponte naturæ exierunt fuſca, vt plurimum, & graueolentia, & inequalia, & in his pituitoſa pauca, viſcida. Aluum ſponte fluentem iuuit ℥. j. ſennæ in iure prunorum macerata, & expreſſa. Ergo cum intelligat vacuatione opus eſſe: mihi autem, atque his, qui hic medicinam factitant, non ſatis fidat; rem totam ad te, cui plurimum fidit, tuamque auctoritatem, defert. Plenitudinem ad vires duo potiſſimum arguunt, corporis grauitas, & quod leuibus ex interuallo repetitis vacuationibus feliciter vtitur.

De inſigni obeſitate corporis. Reſponſum ad literas Melini.

CONSILIVM. XIIII.

SIc ſumma fide & diligentia literis expreſſam video domini tui Boiſdelphini valetudinem, vt eam mihi quaſi ob oculos proponas, & in memoriam reuoces, quam ſæpe coram animaduerti. Obeſus corporis habitus, vaſtaque moles, quia non niſi pleno liberalique victus ſuſtineri poteſt, magnum facit excrementorum prouentum, nunc maxime ætate inclinante, deſide vita, cœlo frigido, & humido ſolo. Atque licèt D. Legatus frigida pituitoſaque illuuie plurimum ſcatere videatur, non pauca tamen bile exæſtuat, quam memini interdum ſponte illi ab aluo impetu prorupiſſe, & quotidie ter ſaltem aluum mouere, eamque ſemper quam tenerrimam ſeruare. Iam ſi ſuperuacuorum humorũ exuperantia præter naturam & conſuetudinem ſuccreuit, quid mirum videri debet, ſi eorum mole preſſum corpus ingraueſcit, minimeque ſit ad conſueta munia comparatum? Ne quid autem poſthac grauioris mali contingat, tentandum vt, quam exuperantiam victus parcior ac tenuior prorſus abſorbere non potuit, medicina ſubtrahat: quandoquidem obſeruatum eſt aluum ſiue ſponte, ſiue arte ſolutam emolumenti non parum contuliſſe: id autem ſenſim ac lente præſtandum, quod aluus leniſſimis illis proritetur, quodque minime tutum ſit tantam illuuiem vi & impetu concutere, ne vniuerſa corruat: itaque accommodatiſſima purgatio fuerit per catapotia ex rheubarbaro & aloë, an. ℨ. ij. Agarici ℨ. j. Cinnamomi, & ſantali citrini, an. ℨ. ſem. quæ concinnentur cum ſirupo de cichorio. Hac autem lege vtendum, vt primum quidem ℈. j. offeratur mane,

hora

hora vna aut ſeſquihora ante paſtum. Duobus tribusve diebus interiectis ʒ.ſem. aut ℈.ij. dentur horis duabus ante cibum. Sic ſepe repetenda erit purgatio ex interuallis breuioribus, ſenſimque vis illi augenda & continuanda, dum omnem videatur cacochymiam ſuſtuliſſe, priſtinumq; corporis robur & integram valetudinem reduxiſſe.

De arthritidis præcautione & curatione pro domino De Valletot Cantore Regio 1552. è Gallico conuerſum.

MI dominę, vt legitime ſanitatem tuam conſerues, pręcautionemque adhibeas ad dolores, qui viam affectant ad pedes, genua, artus, cæteraſque articulationes. Primum purgationem inſtituere debes quater quinquieſve in anno; ſcilicet poſt feſtum Paſchæ, circiter menſem Auguſtum potione infra ſcripta. Verum poſt feſtum omnium ſanctorum, & circiter purificationẽ B. Mariæ pilulis, quæ ſubſcriptæ ſunt: eligenduſque erit tibi dies temperatus, humidiorque, vt certior vacuationis effectus ſuccedat. Et ſi neceſſe videatur die præcedenti clyſtere molliente & præparante, erit tibi aluus eluenda. Quatuor aut quinque à purgatione diebus vel pluribus, ſi ita feret animus plures addere, cõducet fricare, & deſiccare caput ſacculo quam calidiſſimo pleno ſeminibus infra ſcriptis. Hiſque diebus elapſis iuuabit caput lauare, præcipue æſtate, lixiuio conuenientibus plantis hic indicatis confecto, poſteaque exſiccare diligenter & calide. Neque eſſet alienum reliquis æſtatis menſibus caput quoque lauare ſapone ad id comparato. Quin & ſex vel octo poſt purgationem diebus deſiccare & roborare cerebrum expediet, ſub noctem, aut lecti ingreſſum, ſuffumigio hic indicato. Sed præſcriptis remediis præcipuum addendum eſt, nempe victus ratio. In qua quinque capita obſeruanda potiſſimum erunt. Primum, ne nimia copia cibi, & potiſſimum potus, qualiſcunque tandem ille ſit ingeratur: nec iuſcula quidem multa. Secundum, ne vino generoſo & vaporoſo delecteris, quin potius probe lymphato. Tertium, vt abſtineas ſomno diurno, & per noctem ne decumbas in ſpinam, ſed in alterutrum latus. Quartum, vt ſingulis temporibus matutinis diligenter caput pectas, illudque & nucham linteis calidis & ſiccis perfrices, omniaque cerebri excrementa depellere, & corporis ſuperflua deponere ſatagas. Quintum vt modico exercitio indulgeas, caputque inter cætera

à frigore vindices. Si fortè remedia præſcripta prohibere non poterunt, quin noua ſemper fiat doloris aut fluxionis acceſſio, eius primo appulſu effundes litum ſubditum, ad dolorem leniendum, maximè ſi cum tumore, rubore, calòreve ſit coniunctus. Quod ſi ne hic quidem litus ſufficeret, aliud vnguentum eſſet ſuperaddendum. Calore extincto, & dolore magna ex parte mitigato, emplaſtrum ſequens eidem parti erit imponendum, quod tandiu erit renouandum, ſeu quotidie, ſeu alternis diebus, vt nihil neque tumoris, neque ruboris, neque inflammationis reſideat.

Potus ſolutiuus.

℞. Aquarum betonicæ, & Saluiæ, Vini albi an. ℥. j.
In eis infunde rheubarbari electi ℈. iiij.
Agarici albi ʒ. j.
Cinnamomi ℈. ſem.
In expreſſione diſſolue electuarij diatartami ʒ. j. ſem. vel ij.
Sirupi de ſtœchade ʒ. vj.
Fiat potio: Detur in aurora.

Doſis pilularum.

℞. Maſſæ pilularum cochiarum, & de agarico an. ℈. j.
Maſſæ pilularum alœphaginarum ℈. j.
Sirupi violacei q. ſ.
Reformentur ex aqua ſaluiæ, fiant pilulæ v. Capiat hora iij. matutina.

℞. Seminis aniſi, fœniculi, & cumini, baccarum lauri an. ℥. ij.
Milij lib. j.
Salis communis ℔. ſem.
Torrefiant ſicca & contrita. Fiat puluis, includatur ſacculis raris ad vſum.

Suffitus.

℞. Nigellæ Romanæ, Styracis, Calamitæ, Benioini, Charabes, an. ℥. ſem.
Ponantur in pyxide, poſtquam ſicca & mediocriter puluerata fuerint ad ſuffumigium: vel fiat cucufa interbaſtata.

Litus.

℞. Aquarum ſolani & plantaginis an. ℔. ſem.
Aceti ℥. ij.
In his infunde ſeminis cydoniorum, & pſyllij an. ℥. ſem.

Extra-

Extrahatur mucilago ad cineres calidos pro fotu tepido cum linteis ad locum dolentem.

Vnguentum.

℞. Vnguenti populeonis ℥.iij.
Vnguenti de althæa ℥.j.ſem.
Incorporentur ſimul pro vnctione loci dolentis poſt fotum.

Emplaſtrum.

℞. Radicis ireos Florentiæ, Hermodactylorum puluerizatorum an.ʒ.vj.
Emplaſtri oxycrocei,& de mucilaginibus an.℥.ij.
Gummi pini ℥.j.
Malaxentur ſimul addendo olei lumbricorum q. ſs. Fiat magdaleon,extendatur ſuper alutam pro locis dolentibus.

Diæta.

Si his remediis curari perfectè non poterit, ex vſu erit abſtinere vino, & bibere bis in die decoctum prius palmæ ſanctæ cum cortice,quod alio loco recenſuit D.Fernelius.

De Tremore. CONSIL. XVI.

TV eximio quodam animi candore his me encomiis celebras. Orophæe doctiſſime, quæ nec agnoſco, nec temerè recipio. Quod tamen ea probitate ac ſynceritate, quæ virum Chriſtianum ac Philoſophum decet, in me ſis propenſior,gratiam habeo quam maximam, cumulatè relaturus, ſi qua occaſione mea tibi opera aut fauore obſequi poſſim. Vt autem tibi tuóque inſtituto ſatisfaciam; tremor quem ætate firmiſſima obtigiſſe proponis, nonniſi à grauiſſimis preter naturam cauſſis induci poteſt. Cumque nec cerebrum inſigniter affici, nec pituitam vſquam exuperare audiam, aliæ quam vulgares huius ſtatuendæ ſunt cauſſæ. Æſtimata anteacta vita, & corporis habitudine, adducor vt tecum credam neruos, parteſque ſolidas immodica meracioris vini atque veneris vſu labefactari, & iam vſque adeò debilitari, vt naturale, conſuetumque munus explere nequeant: nec artus firmiter mouere,nec continere. Hinc tremorem ſuſcitari, qui quoties laborans, vel potentiorum conſpectu, vel aliunde metu concutitur, acrius, vt ferè ſolet,inualeſcat.

Cùm verò ab arefactis potius, quàm à repletis neruis tremor hic ducat originem, egrius curationem perinde atque conuulſio ab inanitione admittet. Si quam tamen experiri velis, ea nec purgationibus nec vacuationibus immodicis

ſed contrariis cauſſis, & proba victus ratione tentanda. At nihilominus, ſi qua forte cruditas ineſſe deprehendetur, ea tuto vel clyſtere, vel potione ex rheubarbaro & agarico eximi poſſet.

Imo etiam, ſi hinc bilis ſyncerior detrahi videretur, quæ circum præcordia exuperans ſæpe deprehenſa eſt in ſpinalis medullæ neruos inſilire, aliaſque tremorem, alias ſtuporem aut paralyſin inuehere: ea ipſa, aut ſimilis quędam purgatio decimo quoque die repetenda foret. Purgationi quoque bidui aut tridui præmittenda præparatio per apozemata: diebus verò interiectis aluus ſi pigrior erit clyſtere ſolicitanda, in quo non parua ſit hieræ ſimplicis, & mellis anthoſati portio. Continuanda hæc medendi ratio vſque ad diem trigeſimum aut quadrageſimum, aut certe dum appareant tremoris ſymptomata miteſcere. Tum temporis vnum prorſus circumcidendum eſt, cuius vnius abſtinentia ſæpe affectus hoſce ſuſtulit. Eſto autem pro potu, vel aqua hordei vel ptiſana vulgaris, in qua macerentur cinnamomum, vel nux moſchata, aut guaiaci decoctum dilutius, quod *bochetum* appellant. Id ſcilicet hydromeli, in quo ſaluiæ minoris folia maduerint. Victus accedat euchymus, ac mediocriter tenuis, modo ex aſſis, modo ex elixis, vt neque omnino ſiccet, neque nimio plus humectet. Cum victus & dictorum præſidiorum ope corpus iam minus tremore concuti videbitur, hincque præparatio & antecedentis cauſſæ vacuatio facta erit, tum ex vſu erunt balnea, in quibus cephalicæ herbæ, & radices incoxerint, aut ex his comparata vaporaria, in quibus dies aliquot mane ieiunum corpus confricandum eſt, dum ſudor emanat, deterſumque tepido cubili committendum, in quo mox tota ſpinæ medulla hoc oleo obungatur.

℞. Stœchados, Anthos, Saluiæ, Maioranæ, Primulæ veris, an. m. j.
Baccarum lauri. & iuniperi an. ℥. ſem.
Nucis moſchatę, Gingiberis, Caryophyllorum, Pyrethri an. ℥. iij. Trita omnia aſpergantur aqua vitæ ad ℔. j.
Dein affundatur olei communis optimi ℔. j. ſem.
Bulliant ſimul lento igne, vſque dum tota aqua abſorpta fuerit. Exprimatur oleum, reſerueturque in vſum dictum.
Non ante hæc intermittatur quam tremor prorſus intermiſerit. Si forte inter medendum ſuſpicio quædam ingrueret deſtillationis, quæ tremorem eum foueret, ſiccanda ea quoque

quoque eſſet milio, & aliis ſeminibus torrefactis, & ſuffitu. Aut etiam ſi nimia opprimeret errhinis opportune deriuanda eſſet.

Litera Præfecti Perticenſis, 1554.
Ex Gallico.

AB anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo incepi prauitatem inſignem perſentiſcere cum tremore omnium membrorum, præcipue poſt cibum & ſomnum. Dolor à media coxa ad cerebrum recta ferebatur, totam ſpinam lateris dextri comprehendens, ſeſeque in brachium eiuſdem lateris extendebat: remanebantque membra omnia ponderoſa, vt moueri non poſſent, nihilque aliud præter ſomnum adfectarent, maxime à paſtu. Sentioque per vniuerſum corporis habitum ſubcutaneam quandam fluxionem aquarum; nonnunquam torrentis more ferocientem; nonnunquam lentiorem, vt craſſi tantum vaporis eleuationem diceres per partes neruoſas ad gingiuas vſque. Frigore autem ad caput frequentiſſime percellor, itemque ad alias partes exteriores: neque rectus diu ſtare poſſum, neque decumbens conſiſtere, omninoque dextra pars extenuari mihi videtur.

Reſponſum ad literas præcedentes, De tremore & grauitate.

CONSIL. XVII.

DESTILLATIO crebrior in muſculos, neruos & membranas parte præſertim dextra excurrens; cauſſa vna aut certe præcipua videtur ſymptomatum omnium quæ effuſe narrantur in literis vt grauitatis & doloris, qui in dorſum, in brachia, manus atque in dextrum coxendicem exporrigitur: his malis accedit corporis imbecillitas, à ventriculi & viſcerum praua conſtitutione. Obſtructa enim ſunt atque impura, neque corpus conuenienter alunt, cauſſæque ſunt concoctio fruſtrata, & caput præſertim, dein & reliquum corpus vaporibus offuſum, mireque ingraueſcens. In hac affectuum varietate & contrarietate leuis blandaque curatio ſuſcipienda, quæ caput & neruos expurget, ſtomacho & viſceribus minimum offenſis. Primum igitur corpus vniuerſum ſequenti ſirupo bis menſe purgandum, qui ad ſupradicta omnia comparatus eſt. Sirupus ex cephalicis, hepaticis, & ſplenicis cum ℥. iij. ſennæ & ℥. ij. agarici. A purgatione quinque ſexve diebus conti-

nuis,ieiunus, horis ſaltem duabus ante cibum,ſumat vnam ex tabellis ſequentibus.

℞. Pulueris electuarij Diamargariti frigidi,& electuarij lætificantis Galeni an. ʒ. ſem.
Raſuræ eboris, & cornu cerui, Cinnamomi electi an. ℈. j.
Sacchari albi in aqua roſacea diſſoluti. ℥. iij.
Fiat electuarium per tabellas ponderis. ʒ. iij.
Sicca etiam capiti expurgando atque roborando adhibenda ſunt remedia ſequentia.
Purgatio pituitæ per nares ex ſuccis maioranæ atque betæ, vel validiore ſternutatorio.
Capitis ſiccatio atque corroboratio per ſacculos communes. Iam verò neruorum refrigerationem & debilitatem emendabit, ſi quid aliud guaiaci decoctum in paſtu loco vini hauſtum atque etiam manè ad proliciendos ſudores. Quo ſi per vires vti non licet, corpus ſaltem vniuerſum fricandum mox à ſomno, ſatis duriter, linteis ſiccis, & calidis, ac deinde exercitatione moderata diu incaleſcant atque firmentur artus omnes. Quum iam ſecundo aut tertio purgatum corpus fuerit per ſirupum, ſi non ſatis firmi & robuſti artus erunt, fiant æſtuaria ſicca, quibus ſumma vis ineſt neruos ſiccandi atque roborandi. Erunt autem huiuſmodi.

℞. Granorum iuniperi, Radicis acori & Enulæ Campanæ, an. ℥ ij. Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ, Stœchados, Lauri, Abſinthij, Origani, Calamenti, Rutæ, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminum aniſi, fœniculi an. ℥. ſem. Fiat decoctio in aqua & vino albo. Effundatur decoctum ſuper lapidem candentem, & vapor excipiatur in dolio vel cupa contecta, dum corpus incaleſcat & emanet ſudor. Si non facile ſit hac ratione æſtuario vti: manè ſaltem decumbat in lecto & bene contecto plantis pedum applicentur lapides calidi extincti decocto ſupradicto. Hocque modo decumbenti ſudor blandè proliciatur, deinde tergeatur.

Hæc autem continuare expediet, dum nerui omnes ſatis firmati & robuſti appareant. In ratione viuendi ſatis ſit bis die cibum ſumere, idque ſatis parcè & tenuiter, ne imbecilla viſcera copia offendantur. Cibi ſint boni ſucci & concoctu faciles, quales ſolent ab omnibus commendari.

A piſcibus ſaltem multis abſtinendum, multóque magis à leguminibus, vt à piſis & fabis. A fructibus quoque & her-

bis cru-

bis crudis. A ſorbitionibus & iuſculis omnibus, & ab his omnibus, quæ nimium corpus replent & humectant. Vino vtendem nec admodum vaporoſo, nec vinoſo, ſed tenui, quód aqua pura large dilutum ſit, ne cerebrum & neruos feriat. Ab omni alio potu abſtinendum, ac eo ipſo parce & ſobrie vtendum, quod nihil magis neruos refrigeret ac humectet; & corpus totum grauet, quam nimia potus perfuſio. Longe à paſtu dormiendum, fugiendúſque ſomnus meridianus.

De pulſatione, ſibilo, & obeſitate.

CONSIL. XVIII.

SENATOR Carnotenſis, carnoſus, plethoricus, annum agens trigeſimum quartum, diſtentum gerens abdomen, in lecto decumbens, ſibilum quendam ac veluti pulſationem obaudiebat, quæ tamen toto æquabiliter corpore ſparſa, in nulla parte peculiariter inſideret, nec tactu perciperetur, ſed ſolo auditu tum laborantis, tum aſſidentium, ſi attentius aures admouerentur. Hic licet neque dolore vllo afficiatur, neque vllum ſymptoma compareret horrendum, metuebat tamen ne repentina morte raperetur 1555. Menſe Februario. Symptoma hoc quale nobis expoſitum eſt, vehemens eſt arteriarum omnium pulſatio, quę circum caput & tempora maximè decumbenti obauditur. Ea autem ex ſpiritus ſanguiniſque feruidioris copiá fit, quæ citra putredinem incaleſcens & efferueſcens venas diſtendit, arteriáſque tenui & vaporoſo ſanguine implet, ſenſum exhibens pulſationis illius turgidæ, magnæ & vehementis. Huius quidem rei argumentum, quod ſi ſanguis vel intemperatiore victu, vel exercitatione immodica, vel igni aliquantum incaleſcat & excitetur; hæc ipſi ſymptomata ingraueſcant atque exaſperentur. Solius igitur feruidioris vberioríſque ſanguinis id ſoboles eſt, neque vllum grauius malum intus latere portendit, nec maius periculum imminere minatur, modo tempeſtiue remedia adhibeantur. Prima & ſumma curationis atque præcautionis pars in viuendi ratione conſiſtit: debetque dominus laborans vino in primis parciſſime vti, eoque oligophoro, ac bene diluto, vt minimum vini ſaporem retineat. Elixis potius quam aſſis carnibus veſcendum, & vtriſque intinctis in omphacio, vel aceto, vel ſucco oxalidis, vel limonum vel mali medici. Piſcium vſus non inutilis, ſi præſertim durioris ſint carnis, & ſolidioris: his tamen parce & frugaliter vtendum. Interdum

diebus præſertim piſculentis cœna ſit hordei cremor. Vitanda ſunt ſalſa omnia, & piperata, aliiſve aromatis condita,& acria,vt allium,cæpa,ſinapi,naſturtium. Vitanda quoque vehemens exercitatio corporis, nimia concalefactio, iracundia , triſtitia ; omnis denique animi perturbatio , & mentis contentio. Si huic viuendi legi diebus circiter viginti malum non ceſſerit, clementiore iam cœlo, medicina illi ſuccurret : primúmque aluus clyſtere emollietur, poſtero die corpus purgabitur hoc medicamento , quod & nephritico dolori accommodatum eſt.

℞. Medullæ Caſſiæ ℥. vj.
Diaprunis laxatiui ℥.j.ß.
Rheubarbari puluerizati ℨ. j. Ex ſaccharo fiat bolus.

Tertio die vena ſecabitur interna brachij ſiniſtri, ſanguiſque detrahetur pro virium ratione ad ℥.x.aut xij.
Diebus inſequentibus mane detur doſis vna ſirupi de cichorio ſimplicis, & oxyſaccharæ ſimplicis : ex duplo aquarum decoctionis radicum cichorij & acetoſæ. Continuetur porro præſcripta viuendi ratio , dum vehemens illa pulſatio prorſus ſublata ſit, & plenitudinis pericula deuitet. Atque etiam,ſi diutius refrigerans illa,& frigidior viuendi lex obſeruetur,nihil ad corporis ſalubritatem fuerit preſentius.

De Tabe pro Rhotomagenſi quodam ciue.

CONSIL. XIX.

QVI deſcribitur affectus tabes eſt,non ſola deſtillatione,ſed vitio pulmonum contracta,vt quos conſtat iamdiu ſpirandi difficultate oppreſſos fuiſſe, & nunc ſic labefactatos , vt propria illorum ſubſtantia non modo contabeſcat , verumetiam corrumpatur. Cuius rei argumentum eſt pedis atque crurum tumor mollis, & œdematoſus. Quinetiam expuitio nunc purulenta prodiens , confirmatam eſſe taben teſtatur. Quocirca malum iam factum eſt immedicabile,neque ſpei locus eſt. Producenda tamen eſt laborantis vita , quoad arte licebit, blandis benigníſque ſubſidiis, quæ citra virium offenſam morbum leniant. Itaque á venæ ſectione deinceps abſtinendum. Quod ſi ſanguinem denuo erumpere contingat,is aptius ſupprimetur ℨ. j. Rheubarbari electi puluerizati.

Aut, ſi qua ratione purgandum videbitur , ſatis erit , vel caſſia fiſtula,vel dilutum Rheubarbari. Et ducenda ſputa ſirupis lenientibus , atque detergentibus, qui non vehementer aperiant, quales ſunt ex iuiubis, ſebeſten, ficubus, paſſulis, po-

lis,polypodio,vngula caballina,pimpinella,hyſſopo:in quibus bona ſit portio ſacchari,vt ſint vice eclegmatis. Conferet & ſirupus reſumptiuus decenter diſpenſatus, & vnguentum reſumptiuum , quo corpus vniuerſum veſperi & manè obungetur. Sic etiam veris initio imperandum lac aſininum arte præparatum ; quod offeretur manè , puro ſtomacho,horis ſaltem quatuor ante cibum:aut ſi eius non ſit facilis vſus , hordei cremor ex ſaccharo roſato ; ea ipſa hora, atque ſimiliter exhibendus.Reliquam victus rationem non dubito ex arte fuiſſe præſcriptam, in qua tamen cibus facilis concoctu parcior ſumatur , ſed ex breuioribus interuallis , ne imbecilliorem naturam obruat , & cruditates augeat,quæ cauſſa ſunt œdematoſi tumoris.

Reſcriptum domini Crabe medici regij ad medicos Pariſienſes,pro domina De l'Aubeſpine,Tabem minitante.

SExtvm iam menſem vterum geſtabat generoſiſſima domina , fluxionibus etiamnum à cerebro in thoracem obnoxia: quum ad vigeſimum Iulij 1553. poſt diutinam in ſole moram,& contractam ex paſſionibus animi ſanguinis acrimoniam in hæmoptoicum affectum incidit , ſanguinémque cum tuſſi confertim, multum , feruentum, & floridum reiecit : quæ omnia non aliunde , quàm ex pulmone ſanguinem effluxiſſe indicant,magis vero aperto vaſis oſculo, quàm eo ipſo rupto , vel eroſo : & pręcedentia & ſubſequentia perſuaſerunt. Conquieſcente autem effectu ſolis medicamentis,híſque paucis ſanguinis feruorem retundentibus , & vi adſtringente , eademque emplaſtico præditis à miſſione ſanguinis , aliíſque remediis validioribus profligando huic affectui accommodatis, viſum eſt adſtâti medico abſtinendum ; donec ea valentior natura faciliùs à partu perferre poſſet.Inſurgente autem à partu febre ; quæ poſtulaui profluuium bilioſum & putre faciliime,nulloq; exhibito auxilio præter apozema,quod muliebria permoueret,deſituit:de dolore in dextra thoracis parte cœpit conqueri,ac difficile in eam partem decubitu,cum anhelatione, & ſenſu pōderis,ſi in aduerſum latus deuolueretur. Paucis verò poſt diebus cum denuo leui tuſſicula præcedente ſanguis reiicęretur,idque etiam frequenter contingeret, conſtante tū virium robore , admodum neceſſarium iudicauimus ad prima præſtantiſſimáque huius affectus præſidia deuenire: hanc igitur methodum ad amuſſim ſeruandum ſtatuimus. Elota aluo leni clyſmate ſanguinem miſimus ex interna

cubiti dextri ad ℥.iij. poſtridie ſectionem iterauimus. Quia verò ſanguis vtraque ſectione craſſus, limoſus, & ſemiputris effluxit, eodem die, poſt horas aliquot, ex vena eadem detraximus, quem ſtatim vt puriorem ſynceriorémque ſiſtendum voluimus.

A miſſione ſanguinis purgationem poſt Iulepi vſum inſtituimus. Ea autem leuiſſima fuit ex ſeſquidrachma theubarbari in diluto cum ſemiſſe eiuſdem pulverizati, & ſemuncia ſirupi ex roſarum rubrarũ perfectiſſimi infuſione. A purgatione roborando cerebro proſpeximus, atque educendis per ſuturas vaporibus admouentes coronali ſuturæ emplaſtrum ex ammoniaco, & columbino ſtercore.

Interim verò partem affectam non neglеximus. Primum itaque enema, & ſanguinem ſiſtentia, quibuſcum vulnus, ſi quod eſſet coaleſceret, tenuíſque & acris fluxio incraſſata ſiſteretur, præſcripſimus. In eóque ordine eſt electuarium ſolidum de terra Lemnia & bolo Armena, cum ſpeciebus tragacanthi frigidi & diapenidij reiectis ſpeciebus calidis. Eiuſdem facultatis confectionem liquidam inſtituimus ex bolo Armena, terra Lemnia, Corallo rubro, & hæmathite, adiecta conſerua roſacea, & ſirupo de papauere. Cæterùm, vt quod iam in pulmones receptum eſſet, facilius repurgetur, ſirupum thoracicum tenuantem, detergentem, & qui ſputum promoueret præſcripſimus. Acceſſit eodem confectio ſolida, quam maſſam panis vocant, ex pineis recentibus & amygdalis cum ſaccharo & aqua roſacea infuſionis tragachanthi, ſemine acetoſæ, plantaginis, & portulacæ exceptis, quæ præterquam quod faciliùs expectorare facit, ſua etiam adſtrictione glutinat. Adiecimus à nemine non probatum aſinini lactis vſum, cum ſacchari roſacei puluere.

Itaque generoſam hanc dominam bene habere ex præſcriptorum auxiliorum vſu iam non ambigimus, nec ſiniſtrum aliquid futurum pertimeſcimus, quandiu præceptis ſalubribus paruerit, & rationem victus hactenus ſeruatam non neglexerit. Quod ſi ab externis iniuriis, vel vehementi aliquo motu animi, prævalida & contentioſa voce, aut intempeſtiuis vigiliis, affectus recurrerit, iiſdem auxiliis pugnandum conſulimus. Verùm ad huius mali præcautionem mediocrem ſanguinis miſſionem, purgationémque ex diluto rhei, vere ineunte, & autumno pro præſentiſſimis commodiſſimíſq; remediis habemus, & ſummopere commendamus.

Reſpon-

Reſpondens ſuperioribus propoſitionibus.

CONSIL. XX.

SANGUINEM feruidum atque floridum iam aliquoties ex interuallis tuſſi reiectum, rectè profectò æſtimatum eſt è pulmonibus prodiiſſe. Quoniam verò generoſiſſima Domina laborans, molli tenellóque corpore, & pulmonibus eſt imbecillis, atque iamdudum deſtillationi & tuſſi eſt obnoxia, vehementer metuendum, ne non modo reſerata, ſed etiam exeſa vena ſit (Nam vi ruptam fuiſſe nulla coniectura aſſequi poſſum) imò etiam cum poſteriore reiectatione à parte non obſcurus dextri lateris dolor, ſit exortus cum anhelatione & aſperiore tuſſi, cumque ſenſu quodam grauitatis atque ponderis prementis, ſi præſertim in aduerſum latus ea deuolueretur, niſi tum vera pleuritis erat non leuis ſuſpicio eſſe debuit, & ulcerati pulmonis & collectionis, quæ vomicam minaretur. His tamen malis ita quidem accuratè ac ſedulò adhibita, accommodatáq; ſunt artis præſidia, vt iam Domina laborans in tuto poſita eſſe credatur, citra metum recurſuri mali: quo mihi gratius atque optatius eſſe nihil poſſit. Itaque in his perſiſtendum eſſe duco remediis, quorum vſu & ope conualuit, maximéq; in lactis & cremoris hordei vſu. At nihilominus quoniam & periculoſiſſima & fallaciſſima ſolent huiuſmodi eſſe mala, & diu plerumque latere, ſimulata quadam ſpecie bonæ valetudinis, dum aliquando occaſione leui aut etiam nulla recrudeſcant, obſeruandum circumſpectius nunquid priſtinæ malignitatis ſit in thorace derelictum, num etiam tuſſis aliquando fatiget, aut lenta febris ſolicitet, aut aliquantum difficilior ſit reſpiratio, qua multus ſpiritus duci nequeat. Horũ quippe animaduerſione præter lac matutinum, & vitæ rationem idoneam, ex vſu fortaſſe videbũtur, quæ blande lentant. & quodam robore pulmones leuiter expurgent.

Suprà deſcriptus affectus, qui Dominam de l'Aubeſpine iugulauit; nam febris lenta illam reſiccauit, repetiitque lateris dolor, ſputum cruentum, cum maiore ſpirandi difficultate. Diſſecto corpore inuenti ſunt pulmones putres, & coſtis adhærentes, cum vlceribus variis.

Domini Fernelij ſcriptum, dum diſſerendum illi eſſet cum aliis medicis aulicis de affectibus Dominæ de l'Aubeſpine, cum primum in hanc vrbem appulit.

MENSE Auguſti 1553. cum grauida eſſet ſexto menſe dimidio, citra vim vllam, citra deſtillationem, aut

tuſſim antecedentem cœpit de repente ſanguinem expuere, & educere de pectore, cum ſtertore, ſed ſine magno conatu. Tum temporis cœpit & ſanguis è naribus profluere, ac interdum relabi in fauces, quum hac impraegnatione nondum fluxiſſet, licet venæ ſupra modum plenæ turgerẽt, eſſetque aliis imprægnationibus fluere conſuetus. Exactis diebus quinque deſiit & conſtitit expuitio cruenta, tuſſis tamen ſicca derelicta eſt ſine ſtertore, ſine difficultate ſpirandi, in partu nullæ aut parcæ purgationes eruperunt, quæ poſtea ſirupo de hyſſopo proritatæ ſunt. Quinto die à partu febris ardentiſſima exercuit biduum, cuius vi leuiuſculus lateris dextri dolor obortus eſt. Hinc lenta febris non admodum manifeſta perſeuerauit, & in dextrum latus decubitus. Paucis hinc diebus grauis deſtillatio è capite procubuit in ſcapulam dextram, ſimúlque in extremum omoplatæ dextræ & in eam ſedem lateris, quæ iam ante laborabat. Secta tertio vena à medicamento: ſcapulæ & omoplatę dolor deſiit. Perſtitit vero in latere altero coniunctus, qualis etiam nunc perſeuerat. Ab hinc ſemper difficilis fuit dextræ decubitus, & reſpiratio, etiam ſi nihil ſanguinis emanet. Ex his conſtare poteſt primam ſanguinis eruptionem, neque ex rupta, neque ex eroſa, ſed duntaxat ex aperta vena factam, ob immoderatam ſanguinis copiam. Idque in ſolo dextro pulmone, è quo in dextro decubitu ſanguis ſtillare percipiebatur. Acceſſiſſe poſtea deſtillationem, quæ dextrum latus occupans, facta eſt doloris cauſſa, vt idcirco complexus ſit duorum affectuum, quorum vnus eſt in pulmone, alter in dextro latere. Præter hos affectus, iecur etiam calidius eſt & obſtructum, cum leui dolore & renitentia: ren etiam dexter interdum nephritico dolore fatigatur.

De ſputo ſanguinis è pulmonibus, cum tuſſi. Pro domino de Baumont, anno ætatis ſuæ quinquageſimo, è Gallico.

CONSIL. XXI.

VT leuamen aliquod difficultati reſpirationis tuæ inducatur, præcautióque adhibeatur, ne tuſſis cum ſanguinis ſputo ſuperueniat, eaque tandem copia, quæ nuper tibi obuenit: tibi ſummopere vehementius exercitium cauendum eſt, ingens calor, incandeſcentia, aliæque animi perturbationes. A vinis generoſis, cibiſque præcalidis, ſale, aut aromatibus conditis, omnibúſque aliis occaſionibus, quæ corpus plus ſatis mouent, aut excalfacere cogunt. Neque maior copia cibi, aut potus eſt ingerenda.

renda. Præter hæc quater in anno, conſtitutionibus diebúſque conuenientioribus purgandum erit corpus bolo infra ſcripto, ſæpéque ſub noctem ad lecti ingreſſum vti conſerua roſacea expediet. Si tamen accideret ſputum hoc ſanguinis repetere; commodum videretur poſt blandam alui mollitiem mittere ſanguinem è baſilica dextra, quæ eſt lateris fluxioni magis opportuna. Die ſequenti hauſtulum rheubarbari torrefacti potare. Vti quoque frequenter atque adeo omnibus horis familiari quadam, iampridémque præſcripta opiata, donec ſanguis conſiſtat. Interímque vino abſtinere; & in ſiti iulepum roſaceum bibere, aut ſirupum myrtinum, aut de portulaca.

Bolus.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ʒ. vj. Rheubarbari electi puluerizari ʒ. j. ß. Electuarij diatragacanthi frigidi, aut ſacchari albi q. ſ. fiat bolus.

Potus.

℞. Rheubarbari electi torrefacti ʒ. j. ß.
Siruæi roſarum ſiccarum ʒ. vj.
Aquæ plantaginis ℥. iiij. Miſce, fiat potus.

Opiata.

℞. Conſeruæ roſarum ſiccarum ʒ. j.
Boli armenæ ʒ. iij.
Terræ ſigillatæ ʒ. ij.
Coralli rubri,
Charabes,
Cornu cerui vſti, an. ʒ. ß.
Syrupi myrtillini q. ſ. Fiat opiata vel in forma lohot.

Conditum.

Ad præcautionem, etiam ſi ſanguis non erumpat, hoc condito ſæpe vtendum.

℞. Conſeruæ roſaceæ & ſymphyti, an. ℥. ß.
Trochiſcorum de charabe, & de terra ſigillata, an. ℈. j.
Coralli rubri, Margaritarum electarum, an. ℈. ß.
Saccari roſati q. ſ. Fiat conditum. Capiat cochleare vnum hora vna ante paſtum.

Vſus boli armenæ perutilis erit ſi ſanguis rurſus erumpat. Deinde ipſo ſuppreſſo ſequenti ſirupo pulmones corroborandi, leniendi, & detergendi.

Sirupus.

℞. Paſſularum mundatarum, ℥. j.

Polypodij quercini, Glycyrrizæ raſæ, an. ℥.ij.

Vngulæ caballinæ, Scabioſæ, Pimpinellæ, Centinodiæ, an. m. j.

Seminis altheæ, & bombacis, an. ℥.j. Fiat decoctio al ℔.j. In expreſſione diſſolue ſacchari albi, quartaria tria.

Fiat ſirupus mediocriter coctus: vtatur omni hora ex cochleari ſine aquis, pulmones roborat & deterget.

Pro alio in eodem affectu.

Ad ſitim Iulepus roſatus cum quadruplo aquæ coctæ dilutus, aut ſirupus iuiubinus, Myrtillinus, & de portulaca eodem modo.

Item ℞. Pulueris electuarij tragacanthi frigidi, ℥. j. ß. Santali citrini, Cornu cerui an. ℈. ij. rheubarbari electi ℥.ij.

Saccari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥.iij.ß. Fiat electuarium. Capiat lozengam vnam per horam ante cœnam.

Sunt ex vſu pilullæ de rheubarbaro, item ſuffitus hora ſomni; Item conſerua ſymphyti & roſarum an. ℥. j. Throchiſcorum de bolo ℥.ß. Sirupi myrtillini q.ſ. fiat opiata.

Pro domino Sigiſmundo, Orthopnæa laborante.

CONSIL. XXII.

QVVM ex tuis literis clariſſime Sigiſmunde ſummo te recuperandæ valetudinis deſiderio teneri, atque eius non paruam ſpem te in me collocaſſe intelligerem, vehemēter illectus ac etiam impulſus ſum, vt pro doctrinæ meæ tenuitate, & artis obſeruatione idoneis accommodatíſque remediis opitularer. Ærūnoſum ſanæ ac prorſus calamitoſum exiſtimo, hominem verè ingenuum moribus, & literis inſignem, reipubl. adminiſtrationi aptiſſimum, prima iuuentute ita vnius morbi immanitate torqueri ac irretiri, vt ab optimis quibuſque rebus gerendis auocetur. Perueſtigaui igitur perfacilem tibi medendi rationem, & remedia pauca, quæ Dei beneficio te ab hac graui ſeruitute vindicare poſſint, idque blande vt poſtulas ac leniter, citra vllam vel cerebri, vel pulmonum offenſionem. Qui proponitur affectus, orthopnæa eſt ſtatis temporibus recurrens, quorum interualla optarem mihi fuiſſe expoſita: ſub hoc affectu pulmonum arteriæ quadamtenus obſtructæ iam ſunt, craſſa atque lenta pituita, qua & ipſa pulmonum ſubſtantia infarcta aliquantulum videtur. Quoties autem noua è capite deſtillatio eodem incumbit; ea geminat obſtructionem, impletque arterias, ſpiritum intercipit, ac prorſus difficilem facit ortho-

orthopnæam, quæ eouſque perſiſtit, dum recens illapſa fluxio aut diſſipata ſit, aut concocta excratione reiecta. Duo igitur præcipui ſunt curationis ſcopi, vnus vt deſtillatio à pulmonibus arceatur; alter vt iamdiu infarti pulmones expediantur. Primum vt aſſequamur, imminuenda eſt in primis deſtillationis materia, & enitendum vt deinceps quam pauciſſima gignatur. Id autem fiet, ſi victus obſeruetur tenuis ſeu parcus, & ſiccans, cibuſque bis die ſumatur, non è ſorbitionibus, iuſculis cæteriſque liquidis, ſed è ſolidis ac ſiccis, ac ferè ſemper è carnibus aſſis, hiſque boni ſucci & concoctu facilibus. A fructibus abſtinendum, præterquàm ab vuis paſſis, ficubus, prunis, & amygdalis. Potus ſit vinum album, aut rubrum tenue, quale quod *giluum* appellant, nec generoſum nimis, nec vaporoſum ſatiſque aqua puriſſima dilutum, nec caput vapore tentet, vel impleat. Nunquam ad ſatietatem edendum, quam parciſſime bibendum, ac ſæpe toleranda ſitis, vt hac viuendi ratione exhauriatur humor omnis ſuperuacuus, & corpus vniuerſum gracileſcat, ipſumque caput quod mali fons eſt, ſicceſcat. His legibus ſenſim aſſueſcendum, in quibus tum ſanandæ, tum præcauandæ orthopneæ præcipua vis conſiſtit. Saluberrimum fuerit has in omnem vitam continuari, & accuratiſſime obſeruari. Nihil tam graue ac moleſtum quod non facilè reddat conſuetudo. Quoniam autem vna victus ratio, licet exquiſita, vix ſatis poteſt iamdiu affecti corporis omnem impuritatem eximere, adhibenda quoque interdum eſt purgatio: maximè verò ineuntibus quatuor anni temporibus. Ea hyemis & veris initio eſſe poterit pilulas de agarico, & pilullas cochias: ſub æſtatis verò & autumni initium per potionem huiuſmodi.

℞. Aquarum ſaluiæ, & betonicæ, vini albi, an. ℥.j. In quibus infunde rheubarbari electi, Agarici trochiſcati an. ℈.iiij. In expreſſione diſſolue electuarij diacartami ʒ.ij. Sirupi de hyſſopo ℥.ß. Fiat potio. Detur die & hora electionis. Si ſtatum eſt & certum futuri paroxyſmi tempus: diebus circiter octo vel decem præmittenda eſt purgatio. Aut ſi fortè de repente aut inopinatè id hominem adoritur, inuadatque, ipſo ſtatim inuaſionis initio valide purgandum, vt quæ influit materia extirpetur, antequam in pulmones impingat, id ſi non vna præſtare queat, adhibeatur & altera purgatio, dum tota fluxio euulſa cohibitáque ſit. Quotidie manè caput ſiccandum, & fricandum vel linteis aſperis, vel in-

terdum ſacculis huiuſmodi.

℞. Seminis aniſi, fœniculi, & Cumini, an. ℥. ij. Baccarum lauri contuſarum vnciam j. Milij ℔. j. Salis communis ℔. ſem. Torrefiant in ſartagine; mox reponantur in ſacculo, quo calido caput confricetur. A capitis frictione quotidie mane pituita & mucus proliciatur è naribus, ídque vulgaribus & conſuetis remediis. Interdum ſternutamenta mouenda, vt eorum, quæ in fauces & in pulmones influere conſueuerunt, reuulſio fiat in nares. Exercitatio ſubeunda mediocris, præſertim mane, & ſub cœnam aut ſaltem pro exercitatione corporis frictiones duræ & aſperæ vſurpentur. Somnus vitetur pomeridianus, íſq; noctu quoq; breuis ſit. Nunquam ſupinus, ſed in alterutrum latus decubitus ſit, ne cerebri excrementa in fauces, & in aſperam arteriam procumbant, ſed vt decurrant in nares. Cœlum vitetur humidum ac frigidum, caput muniatur hyeme, ne frigoris iniuriam ſentiat, ſuffiri id etiam poteſt odoribus calidis, ſiccis, & corroborantibus, vt Nigella Romana, Styrace, Calamita, Aſſa odorata, Succino, & Roſis. Hæc igitur pauca viuendi præcepta tum per curationem, tum etiam à curatione in omnem vitam obſeruanda ſunt, ne tam facilis ſit in conſuetum affectum relapſus. Iam vero curatio propria & peculiaris inſtituenda eſt, que medicamentorum ope vitioſam corporis conſtitutionem eximat. In hanc tempus eligendum inter duos paroxyſmos medium, cum iam à priore paroxyſmo vindicatus, nondum paratus es in alterum relabi: debétque curationis hoc tempus dierum eſſe circiter trigenta. Primum autem ea, quam dixi, viuendi ratione ſuſcepta, & ad vnguem obſeruata aluus clyſtere mouenda eſt, qui in decocto molliente habeat hieræ ſimplicis, Diaphœnici. an. vnciā ſem. Mellis roſati & anthoſati, an. vnciam j. Olei anethi vncias iij. Poſtero die purgandum potione quam ſupra deſcripſi: Ab hac reliqui humores apparandi erũt hoc apozemate.

℞. Polypodii quercini, Seminis cartami, Radicis Enulæ Campanę, & fœniculi, Paſſularum mundatarum, an. vnciam ſem. Sabinę, Betonicę, Stœchados, Hyſſopi, Satureię, Tuſſilaginis, Thymi, an. m. j. Seminis aniſi, Altheæ, & Bombacis, Glycyrrizæ, an. ʒ. ij. Fiat decoctio in hydromelite ad ℔. j. In colatura diſſolue ſacchari albi vncias ij. Fiat apozema in quatuor doſes, clarificatum, & aromatizatum ʒ. j. cinnamomi electi. Capiat bis in die, horis duabus ante paſtum. Quinque ſéxve dies continuandum hoc apozema, ac interim

ſi aſtri-

ſi aſtrictior erit aluus clyſtere ſolicitabitur. Demum repetenda purgatio vel per potionem, vel per catapotia. Potio autem huiuſmodi apprime conueniet, quæ tum capiti tum pulmonibus accommodata eſt.

℞. Polypodij quercini, Seminis cartami, Radicis Enulæ Campanæ, Paſſularum mundatarum, foliorum ſennæ mundatorum, an. ʒ. iij. Fiat decoctio pro vna doſi. In colatura infunde agarici trochiſcati, ʒ. j. ß. In expreſſione diſſolue diaphœnici ʒ. ij. Sirupi de hyſſopo ℥. ß. Fiat potio, capiat ieiunus horis quatuor ante cibum. Cum iam corpus iis præſidiis, & parciore viuendi lege ſatis exinanitum apparebit; capiti vtiliter propria remedia afferentur. Id autem ad cutem attonſum quotidie mane, & hora vna ante cœnam fricandum erit ſacculis quos ſupra deſcripſi quam calidiſſimis, hique perferendi erunt, dum caput totum videatur incaleſcere: Tum temporis, niſi nimium moleſtum foret; dies circiter octo guaiaci decocto uti plurimum ad rem conduceret. Id autem ſumendum eſſet mane & horis tribus ante cœnam; cúmque eius vi ſudor emanare perciperetur, tum tempeſtiuè ſacculi calidiſſimi inducerentur capiti. Deterſo ſudore, antequam cibus ſumatur, mucus & pituita proliciatur è naribus hoc errhino.

℞. Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ recentis an. m. j. Radicis iridis, ℥. j. terantur ſimul, demum affundẽdo vini albi, Hydromelitis an. ʒ. ij. Exprimatur ſuccus, hauriatur in nares iam expurgatas, ſi non ſatis eliciat, hoc præſtantius accommodabitur. Radix cyclamini præcidatur & aptetur in tubulos oblongos duorum fere digitorum. Hi macerentur in aqua vitæ, demum inſerantur in nares, modo in dextram, poſtea in ſiniſtram, ſinantúrque dum prono capite pituita decurrat & abunde fluxerit ex vtraque nare. Sternutamenta quoque perinde cieri poterunt, & impetu facto cerebri excrementa deriuabuntur in nares, omníſque cerebri euacuatio illac prouocabitur. In id neque cucurbitulæ neque apophlegmatiſmi contulerint multum. Illæ ſiquidem cerebrum parciſſime vacuant, horum parum tutus eſt vſus, quod pituitam deducunt in fauces, à quibus potius reuellenda. Quum diebus circiter octo cerebrum expurgatum ſatis fuerit, caput radatur, eíque imponatur hoc emplaſtrum, quod valide fluxiones omnes ſiſtit, atque diſſipat.

℞. Ficuum pinguium, fermenti acris an. ℔. ſem. Seminis viticis, & naſturtij contuſorum an. ℥. j. Seminis ſinapi

contuſi.℥.ij.Emplaſtri de mucilaginibus ℥.iiij. Malaxentur & concorporentur,addendo olei irini quod ſatis fuerit.Formetur emplaſtrum extendendo ſuper alutam, quod toti capiti imponatur,& quotidie manè renouetur.Id omnem capitis humorem ſenſim eliciet, quod neque cantharides occipitio admotæ, neque vlcus ſyncipiti & commiſſuræ cauterio inductum, neque ſecta in fronte vena effecerit. Quo tempore hoc geretur emplaſtrum, curatio dirigi poterit ad poſteriorem ſcopum, & infarctis pulmonibus ſuccurri poterit hoc apozemate.

♃. Radicis Enulæ Campanæ,Polypodij quercini, Seminis cartami. Paſſularum mundatarum,an.℥.ß.Hyſſopi,Satureiæ, Thymi, an. m.j. Foliorum ſennæ mundatorum ʒ.j.ß. Fiat decoctio ad ℔.ß.addendo ſub finem agarici trochiſcati ℥.ſc.Radicis iridis Florentiæ ʒ. iij. In colatura diſſolue ſaccari albi,Mellis optimi, an. ℥.j. Fiat apozema in tres doſes, capiat diebus alternis,manè horis iiij.ante cibum. Hoc abſoluto ſummoueatur emplaſtrum , ac deinceps caput bene munietur, reliquumque curationis tempus collocabitur in vſum eorum, quæ pectus & pulmones leniunt : cuiuſmodi eſt huiuſmodi ſirupus becchicus.

♃. Iuiubarum, Sebeſten, Ficus pingues, an. quinque numero. Polypodij quercini,Seminis cartami,paſſularum mũdatarum,Radicis Enulæ Campanæ, an. ℥.ß.Origani, Calamenti,Hyſſopi.Satureiæ,Thymi,an.m.j.Seminis altheæ, & bombacis,an.ʒ iij.Fiat decoctio in hydromelite ad ℔.j.Fiat ſirupus perfectè coctus,clarificatus,& aromatizatus, Guaiaci,& radicis iridis Florentiæ,an.ʒ.ij. Vtatur ſubinde ex cochleari, ſenſim quaſi lambendo. In idipſum apprimè valet, & vtile fuerit hoc vinum, quod manè ſumtum vires etiam omnes corroborat.

♃. Vini albi optimi,Hydromelitis perfectè cocti,an.℔.j. In quibus infunde radicis Enulæ Campanæ, & Polypodij querni minutim conciſarum,an.ʒ.ij.ita ſinantur,& poſt horas viginti quatuor quotidie horis ſaltem tribus ante cibum ſumat vncias quatuor vel quinque. Iſthæc curandi ratio licet facilis,nec grauibus implicata remediis,ſatis tamen eſſe poſſit ad peruicacem hunc affectum profligandũ. At nihilominus ſi quam eius velut vmbram redire contingat,primo ſtatim initio validè purgandum erit his medicamentis quæ dixi, & in ipſo paroxyſmo capiti admouendi ſacculi quàm calidiſſimi, dandumque pro linctu oxymel ſquilliticum, ac

interdum

interdum nonnihil aquæ vitæ: hæc enim promte liberat, ſi præſertim medicamentum aquoſa & ſeroſa abunde detraxerit. Quoniam autem peruicacia & duturna vitia vix vniuerſe & repente euelli poſſunt, ſi quid à curatione derelictum fuerit, ſenſim eximetur bona ratione viuendi, quam ſupra deſcripſi, & purgationibus quæ ſingulis anni temporibus ſint accommodatæ. Hæc ſanè prorſus impedient, ne in priſtina mala relapſus.vt ferè ſolet,ſit facilis.

De Aſthmate,pro Hiſpano,quodam de Burges.

CONSIL. XXIII.

VETVS hoc aſthma, quale expoſitum nobis eſt, duabus è cauſſis conſiſtit; vna eſt pulmonum arteriarumque pertinax obſtructio, ſenſim ex influente pituita contracta, quæ eo vſque iam obduruit, vt pars eius maxima, vel grandinis,vel caſei duriuſculi conſiſtentiam obtineat:altera cauſa eſt deſtillatio è cerebro,quibuſdam circuitibus in pulmones affatim incumbens,à qua quoties irruit,anguſtiores iam pulmones maxima ex parte obſtruuntur, tumque fit reſpiratio difficillima, veríque aſthmatis, aut etiam orthopneæ acceſſio, quæ duos tresve dies perſiſtit, dum deſtillationis portio excretione diſcuſſa ſit. Acceſſionum ergo præcautio, totiuſque morbi curatio in his poſita eſt. Tertio aut quarto die,qui ſuſpectam acceſſionem præcedit, purgandum eſt valido ſatis medicamento, quod poſſit è cerebro, aliiſque partibus influxurum humorem vniuerſum vacuare, quale eſt hoc ſequens.

℞. Aquarum diſtillatarũ Saluiæ, & vngulæ caballinæ, vini albi, an. ℥.j. In quibus infunde rhei electi ℈. iiij. Agarici trochiſcati ʒ.j. Cinnamomi ʒ.ß.in expreſſione diſſolue diaphœnici ʒ.j.ſem.vel ij. Sirupi de hyſſopo ℥.ſem.Fiat potio, detur die & hora electionis. Poſtero die cerebri excrementa deriuentur per nares hoc errhino.

℞. Betonicæ,Saluiæ,Maioranæ an.m.j. Radicis iridis ℥.ß. Terantur omnia ſimul. Dein ſuperfundendo vini albi ℥. iiij.exprimatur ſuccus, & fiat caputgurgium. Vtatur manè & ante cœnam, & ita aſſueſcat cerebri pituitam deriuare per nares repetitis & continuatis errhinis. Per palatum apophlegmatiſmis deriuare tutum non eſt; quod ea via minus propinqua ſit faucibus, per quas fluxio & deſtillatio fit in pulmones.Neque etiam ſetones appellati,aut vlcera parte quauis excitata,etiam ſi diutiſſime profluant,vtilem poſſunt deriuationem adferre (ſic enim non paucos vidimus

illuſos) ſed omnium efficaciſſima & vtiliſſima eſt naturalis, ea quæ ex naturæ præſcripto fit per nares. Tum temporis etiam tonſum vel deraſum caput quotidie fricandum his erit, quæ frigida excrementa ſiccant & diſſipant, ipſumque cerebrum corroborant, ne poſthac tam multa ſuperuacua gignat: fiet autem hoc modo.

℞. Saluiæ, Betonicæ, Stœchados, Anthos, an. m.j. Granorum iuniperi ℥. ij. Seminum aniſi, fœniculi, Cumini, Baccarum lauri contuſarum an. ℥. j. Milij ℔. j. Salis communis ℔. ſem. Torrefiant omnia in ſartagine, demum reponantur in ſacculo, qui calide applicetur capiti, quotidie mane. Si poſt tres quatuorve dies deſtillationis ſigna appareant, aut non ſatis purgatus æger videbitur, eadē iteretur purgatio. Sine his quidem aſthmatis acceſſio impediri poteſt, ſed eadem vt ante aut etiam minor recurrat, in ipſa acceſſione dentur ſirupi de hyſſopo, vel oxymeli ſquilliticum, vel conſerua Enulæ campanæ. Pectus inungatur oleo liliorum, amygdalaru mdulcium, & anethi, cum mucilagine fœnugræci, extracta in aqua ſcabioſæ; caput & ceruix præſcriptis ſacculis calidiſſimis fricandum. Infundantur clyſteres acerrimi; cum tenui & attenuante victu. A venæ ſectione putamus deinceps abſtinendum, quoniam licet ſymptomati aliquando ſuccurrat, cauſſæ tamen & frigidæ deſtillationi maxime eſt inimica. Hæc igitur præcipua remedia ſunt, quibus cerebro mandanti tanquam fonti ſuccurritur. Vt autem altera mali cauſſa, quæ pulmonibus infixa eſt, ſummoueatur, quum ab receſſione liber fuerit æger, craſſam pulmonum pituitam hoc ſirupo emolliat, incidat & abſtergat.

℞. Altheæ, Enulæ Campanæ, Polypodij quercini Seminis cartami, Paſſularum mūdatarum, an. ℥. ſem. Iuiubarum, Sebeſten, Ficuum pinguium, an. quinque numero. Hyſſopi, Satureiæ, Origani, Calamenti, Pimpinellæ, Vngulæ caballinæ, Adianthi, Capilli veneris, Scabioſæ, an. m. j. Seminis altheæ, Maluæ, Bombacis: Glycyrrizæ raſæ, an. ʒ. ij. Fiat decoctio ad vncias quindecim. In colatura diſſolue ſacchari albi vncias quindecim, fiat ſirupus perfectæ coctionis. Vtatur omni hora ſine aquis, loco Iohot, ex cochleari. Præparatos humores quinto aut ſexto quoque die hoc alio ſirupo ſenſim expurget.

℞. Decoctionis prædicti ſirupi vncias quindecim, in qua infunde foliorum ſennæ mundatorum, Agarici, an. ʒ. iij.

℥. iij. Gingiberis albi ʒ. j. Radicum ireos Florentiæ ℥. ſem. Deinde fiat parua ebullitio & expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℥. xv. fiat ſirupus perfecte coctus. capiat ℥. ij. pro doſi cum aqua decocti hordei. Tenendus quoque eſt toto curationis tempore victus idoneus, in quo vitanda ſunt ea omnia, quæ craſſum ſuccum generant, vt caro bubula & ſuilla: pedes & extrema animantium, fereque piſces omnes & caſeus. Flatulenta omnia vt legumina, herbæ multæ, fructus crudi, quales maxime ſunt horarij, qui aquoſos humores deſtillationeſque cumulant materiam, qualis maxime exiſtit potus immoderatus, multa frequenſque ſorbitio, vt omni ratione corpus ſiccius & minus excrementitium euadat. Ergo carnibus vtendum boni ſucci, hiſque aſſis, potius quam elixis: quam parciſſime bibendum, & in potu ab aqua abſtinendum, quod cruditates frigidoſque humores progignat, & pulmonibus aliiſque partibus infartos humores impingat; vinum reſumendum eſt aliquando intermiſſum, & eo vtendum quod minime vaporoſum eſt, nec caput tentat, idque probe diluendum. Reliqua quæ in victus ratione deſiderari poſſunt, facile ex his diſcernere, quæ omnia ad calidum potius, quam ad frigidum inclinare debent, niſi magna quædam ſuſpicio ſit hepatis calidioris. Vbi in vſu præſcriptorum æger dies quadraginta aut ſexagenta diligenter perſeuerauerit, & rudiorem illam mali partem exemerit, vt reliqua radix penitus euellatur, vtiſſimum fuerit diætam ex palmæ ſanctæ decocto imperare, ſed quod ſit hac deſcriptione paratum.

℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔. ſem. Corticis eiuſdem ℥. ij. Infunde per horas xxiiij. in ℔. vj. aquæ, deinde fiat decoctio ad ℔. ij. Ponendo in fine Betonicæ, Saluiæ, Maioranæ, Stœchados, an. m. j. Polypodij quercini, Paſſularum mundatarum an. ℥. ſem. Fiat potus colatus. Capiat ℥. quinque pro doſi, tepide, hora quinta matutina, & hora quarta pomeridiana, bene tectus in lecto: ſumat vero cibum horis tribus à potione.

Item ℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔. ſem. infunde per horas xij. in ℔. decem aquæ. Deinde fiat decoctio ad ℔. quinque; fiat potus colatus, vtatur in paſtu & in ſiti loco vini. Qdum hac vtetur ratione, victus debet quinto aut ſexto quoque die purgari ſirupo ſupradicto, eoque die à priore potu abſtinere. Debet etiam & in lecto decumbens, capiti

ſacculos calidos admouere, vt illic calorem aut etiam ſudorem excitet. Debet etiam errhinis aſſiduò vti.

De Tuſſi. CONSIL. XXIV.

TVSSIS hæc frequens & moleſta, qua craſſa, putria, & graueolentia, ac ſæpe cruenta excreantur, & quam atrophia, corporiſque extenuatio comitatur, grauem pulmonum affectionum portendit, nempe vel vomicam, vel vlcus, quod in veram phthiſin deducit; vnde morbi exitus non modò anceps, ſed metus periculique plenus eſt, quod arte vitari non poſſit. Quum iam ſæpe vena ſecta ſit, ab ea abſtinendum deinceps, ne vires languidulas nimium proterat. Si quando fortè cruenta ſanguinis expultio immoderatior procedat, cohibenda erit potione ex ℈.iiij. rheubarbari electi, & ʒ.ſem. ſirupi roſarum ſiccarum, cum ℥.iij. aquæ arnoglosſi: eaque potiò multo efficacior erit, ſi rheum torrefiat. Alia aſtringentia ex bolo armena, & corallio, ex lapide hæmathite, & ex ſimilibus nunc ex vſu non ſunt, ſed danda omnino opera eſt, vt ſputa quam facillime reddantur ſirupis aliiſque becchicis admodum lenientibus, & alimentis omnique victu perſimili: vitanda enim ſunt omnia acria, ſalſa & acida, & quæcunque titillatione vel acrimonia tuſſim exaſperant: vitanda animi excandeſcentia, vociferatio & immodica exercitatio, quod his ex cauſſis pulmones diuellantur, & vlcus refricetur.

De cordis palpitatione. CONSIL. XXV.

CORDIS palpitatio (qualis ampla, dilucidè, & ex fide expoſita eſt) non ex ſanguinis immoderata copia, originem ducit; non ex aqueo humore pericardio præter naturam coërcito, non ex adnato tubercule, aut ex aliis cauſſis veterum traditionis celebratis, quæ cor mole ſua premunt; ſed ex male affecto ſiniſtro hypochondrio, è quo ferè animaduerti hoc ſymptomatis genus prodire. Illic enim & lien, & pancreas ſub fundo ventriculi, aliæque vicinæ ſedes multo turgent humore vitioſo, non eo quidem melancholico ſimplici, qui veluti ſanguinis fæx eſt, ſed potius atrabiliario, qui ex flaua bile torrefacta, in eaſque ſedes reiecta ſenſim ſuccreuit: is quoties ira, exercitatione, meraciore vino, aliiſve cibis calidioribus exagitatur, tetrum & melancholicum de ſe ſpiritum efflat, qui ſubiens arterias, (quibus multis lien totus conſpergitur) in cor proximum facile obrepit. Illius malignitate cor laceſſitum & irritatum palpitatio nititur, quod noxium eſt & moleſtum à ſe excutere, quem-

quemadmodum & cerebrum in morbo comitiali. Vaporis portio altius in cerebrum ſublata vigilias, inſomnia, fortaſſe & terriculamenta timoris, atque mœſtitiæ plena inducit, quaſi permiſtio quædam ſit melancholiæ: & re vera affectus hic, qui totius mali eſt origo, ei maxime affinis eſt, qui hypochondriacam melancholiam ſuſcitat. Nam ventriculi eruditas, ructus plerumque acidus, flatus immoderati, ſurſum deorſumque erumpentes; ventris rugitus, eiuſque generis ſymptomata, quæ potiſſimum apparent in laborante, quoties calidior cibus ingeritur, minime fiunt primario ventriculi vitio; ſed per conſenſum & copia bilis atræ redundantis in ſiniſtro hypochondrio, & circa ventriculum, in quibus ſedibus, aliquid fortaſſe contractum, vel tenſum, ac renitens, vel dolitans, ac pulſans deprehenditur. Hinc etiam præceſſit magna illa corporis extenuatio, febris diuturna, continua, lenta, & hecticæ finitima. Certiſſimam autem fidem id facit, & coniecturam omnem confirmat, quod medicamentis vſtam bilem ducentibus; alui profluuio, & hæmorrhoïdum eruptione ſymptomata omnia mitiora obtigerint, & laborans plurimum ſit adiutus. Itaque vt horum imitatione reliqua morbi curatio compleatur; conſulo vt frequens adhibeatur purgatio, eaque blanda, qualis eſt ex iam præſcripto ſirupo. Cui tamen interdum ℥.j. rheubarbari in aqua bugloſſi diluti admiſceri poteſt: eaque purgatio, quæ bis in hebdomada imperatur, ſi continuatis duobus diebus fiat, efficacior vtiliorque deprehendetur: ſi vires permittant, frequentius etiam decerni poteſt; ſin minus aluus ſaltem molli clyſtere ſubducetur; quem parcius ſegniuſque reddet. Poſtridie purgationis quatuor aut quinque horis ante cibum danda eſt ℥.j. mithridatij veteris, miſta pari portioni conſeruæ bugloſſæ. Vt autem facilius noxij humoris vacuatio procedat, vtile fuerit hypochondrium ſiniſtrum (ſi quid præſertim in eo quale dixi, deprehenſum fuerit) quotidie mane fortaſſe & ante cœnam hoc præparante decocto fouere.

℞. Radicis altheæ, liliorum, fœniculi, capparum, an. vnciā j. Maluæ, Violarum, Ceterach, Abſinthij, Menthæ, Meliloti, Chamæmeli, Summitatum anethi, an. m.j. Seminis aniſi, lini, fœnugræci, an. ℥.ß. Cyperi, Calami aromatici an. ℥.ij. Fiat omnium ſacculus; bulliat in aqua ſufficienti, in qua maceretur ſpongia noua & mollis, pro fotu ſiniſtri hypochondrij. Si deterſus locus mox obungatur hoc illitu non parum

etiam conferet.

℞. Olei violarum, liliorum, & chamæmeli, lotorum in aceto, an. ℥. ſem. Mucilaginis, pſyllij, & fœnugræci, extractæ in aqua bugloſſi, ℥. j. Ceræ parum, fiat linimentum. Continuandum præterea eſt electuarium, quo iam feliciter eſt vſus, vt bilioſi humoris ſymptomata miteſcant. Idque diebus duntaxat, quibus nec ſirupum nec mithridatium ſumpſerit: atque in idipſum & ad ſitim, (ſi qua erit) extinguendam fiat hic ſirupus, qui in primis etiam conueniet, quoties vel animi defectio quædam, vel palpitatio vrgebit: diluetur autem ex triplo vel quadruplo aquæ.

℞. Succorum depuratorum bugloſſi, borraginis, & acetoſæ, Succi limonum, & granatorum, an. ℥. quatuor. Sacchari albi vncias ſexdecim. Fiat ſirupus mediocriter coctus lento igne, aromatizatus ex ʒ. ij. ſantali citrini. In victu huius potiſſimum monendus eſt æger, vt vino quam parciſſime vtatur, eoque nec vaporoſo, nec generoſo, & aqua multa diluto, in qua bugloſſi flores maduerint. Abſtinendum prorſus à ſalſis, piperatis, ſinapi, allio, cæpe, & ab omni cibo calidiore: item à lacte, & ab omnibus lacticiniis, & ab his, quæ facile corrumpuntur. Sorbitiones cum primis vtiles è iure carnium laudabilium, quæ alterentur cum bugloſſa, borragine, lactuca, & acetoſa. Cœna interdum erit cremor hordei ex lacte amygdalino, & ſaccharo præparatus, ſolus quidem ſumptus ſine vini potu. Hoc quippe miteſcunt humores, ſuccuſque laudabilis ſuccreſcit.

De ventriculi ſtupore. CONSIL. XXVI.

PRÆCIPVA ſymptomatôn, de quibus laborans hic conqueritur, ſunt virium imbecillitas, & ventriculi ſtupor. Porro virium imbecillitas cauſſam habeat neceſſe eſt in aliquo principalium viſcerum: id autem viſcus, in quo ea cauſſa reſidet, ventriculus eſt, cuius vitio corpus non alitur. Etenim ſtupor ſeu inſenſibilitas illa, qua alimenti benignitas non percipitur, ventriculum grauiter affici docent, idque vel à craſſa, lenta, viſcidaque pituita, interioribus illis tunicis adhæreſcente. vel ab intemperie frigida, qua veluti conſopitur illius ſenſus atque probabilior quidem eſt poſterior ſententia. Quum enim accommodatis medicamentis pluries deterſus ſit ventriculus, & omnino expurgatus, neque tamen naturalis ſenſus reſtitutus eſt, ſed eadem reſtitit affectio, ſtatimque eadem pituitoſi humoris copia ſuccreuit

creuit,neceſſe eſt,vt is frigida intemperie torpeſcat;quæ vel vtilis alimenti pars maior vertatur in lentum , tenacem, & omnino crudum humorem.

Curatio.

Victus ſit excalfaciens & ſiccans , in quo abſtineat à ſorbitionibus,& elixis ac humidis omnibus ac hordeatis; imo & à gelitana : tum etiam à fructibus omnibus, præterquam ab vuis paſſis. Vtatur carnibus auicularum,perdicum, & caponum minutim conciſis ex condito , quod aliquid habeat cinnamomi , & nucis moſchatæ, iiſque omnibus aſſis. Et ſi fortè hæc ſolidiora faſtidiat,vtatur expreſſis caponum aſſorum. Vinum generoſum ſit,vt excalfaciat ventriculum Non aliis vtatur medicamentis purgantibus,quam aloë,idque ex ℥.ſem.cum ſirupo abſinthino in tres pilulas redacta,per horam ante paſtum deuorata bis in hebdomada.Diebus interiectis injiciatur clyſter, qui præter cætera habeat ℥.vj.hieræ ſimplicis. Item quibus diebus non vtetur pilulis capiat quantitatem nucis moſchatæ , gingiberis viridis conditi, mane,& per horam ante cœnam.

Item ℞.Abſinthij,Menthæ, Roſarum rubrarum, an.m.j. Calami aromatici,Cyperi,& ceterach.Bulliant in aqua,ponendo in fine vini albi partem mediam. Fiat fotus mane & ſero cum ſpongia noua.Item liniatur regio ventriculi oleo nucum moſchatarum:dein admoueatur emplaſtrum conueniens.Item ſi hæc non ſufficiant , admoueatur regioni ventriculi linteum maceratum in aqua vitæ & excalfactum:ea enim præſtantiſſima cenſetur in ſtupore & paralyſi.

De dolore flatuoſo ventriculi.

CONSIL. XXVII.

VENTRICVLI dolor vehemens ex interuallis affligens à multo flatu eſt, qui inclinante dolore, ructu erumpere ſolet.Hunc autem flatum cruditas parit, quam ventriculus tempore copioſam congerit ; & quam interdum vomitione reiicit. At non ſola ventriculi imbecillitas tota illius eſt cauſſa. Sed altius cauſſa inueſtiganda eſt in iecore: hoc enim & calida intemperie , & obſtructione multa laborat, venamq; ruptam aut exeſam habet, è qua ſanguis olim, & non multis ante diebus vomitione dimanauit.Quibus ex cauſſis concoctio omnis vitiatur,multaq; mala tum ventriculo tum toti corpori impendere ſolent. Huic autem affectioni niſi diligenter occurratur aut hydropis,aut cachexiæ

grauioriſque morbi periculum imminet. Multa quidem remedia ad cruditatem adferri poſſunt, quæ tamen ob iecoris metum non permiſerim in hoc affectu. Neque enim vehementer aperientia, aut detergentia, neque medicamenta ex hiera aut ex aloë ex vſu ſunt, quod venas corradant, oráque patefaciant, à quibus dein ſanguis profunditur. Itaque nullum mihi tutius medicamentum videtur rheubarbaro, quod & crudam pituitam & bilem expurget, obſtructionibuſque ſolutis ſanguinem cohibeat, ſi tertio vel quarto quoque die ℥. ß. vel ℈. ij. in tenuiſſimum puluerem redactos ſumat ex vino albo, & aqua plantaginis: vel catapotiorum forma horis duabus ante cibum. Nulla purgatio tutior efficaciorque deprehendetur ad doloris præcautionem. Interdum etiam aluus vtiliter emollietur clyſtere. Ventriculi etiam robur & iecoris probam concoctionem hoc electuarium mirifice procurabit.

Roſarum rubearum, Santali citrini, Cinnamomi electi an. ℈. iij. Margaritarũ electarum, Coralli rubri, Raſuræ cornu cerui, an. ℈. j. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥. iiij. Fiat electuarium per tabellas pondere ʒ. ij, Capiat vnam mane, per horam vnam ante cœnam. Si forte dolores crudelius recurrant leniendi erunt fotu ex roſis, balauſtiis, mentha, abſinthio, chamæmelo, & aniſo coctis in aqua & vino albo. Aliis medicamentis, niſi forte maxima neceſſitate, non vtendum ob eorum metum quæ impendere dixi. Inter cætera, quæ ad victus rationem pertinent, vitet laborem & immodicam exercitationem, ſiue curſu, ſiue equitatione dura, vitet balneas, crapulam, & vinolentiam: itemque alimenta omnia impenſius calida & acria.

De Ventriculi dolore, pro domino De Lauzun.
CONSIL. XXVII.

SYMPTOMA quod vehementius affligit eſt ventriculi dolor diuturnus, æſtate quam hyeme grauior & crebrior. Huius cauſſam inueſtigantes præter ea, quæ de ſignis narrando accepimus, ingentem contactu duritiem animaduertimus, è ventriculi fundo vtrinque in pypochondria diffuſam. Hanc doloris cauſſam ſuſpicati, experiri placuit, quænam materia tumorem hunc efficeret: datoq; poſt clyſterem medicamento ex ſolo rheubarbaro, deiectiones exciderunt primum quidem craſſæ, picis æmulæ, dein quæ diſſolutam caſſiam repræſentarent, poſtremo rubræ craſſiori & fæculento ſanguini perſimiles: quę quum etiam ſponte

biduum

biduum aut triduum perſeueraſſent, omnium iudicio pronunciatum eſt, non melancholicas, ſed cruentas deiectiones eſſe è retorrido præaſſatoque ſanguine, qui ab exeſa aut aperta vena & in iecoris caua & in pancreas excidiſſet. Hic extra venas concreſcens, ac putreſcens, & tumorem, & dolorem, & animi defectionem, & febriculam, aliáque ſymptomata inuehit. Neque profecto nobis vel diligenter inueſtigantibus alia dolorum ſymptomatúmque cauſſa deprehenſa eſt. Vacuato eo ſanguine atro & retorrido ſenſim dolores conquieuerunt, viſúſque eſt dominus expers doloris ſupra dies viginti aut triginta. Sed quum fortè ſe paulo vehementius exercuiſſet, & ita atrocius excanduiſſet, mox cœpit nouis, hiſque ſimilibus doloribus torqueri. Tum igitur dato ruſus medicamento ſimiles deiectiones viſæ nigræ, aut exuſto ſanguini perſimiles, quibus deſinentibus dolores ſimiliter conquieuerunt. Hinc certa & euidens fuit cauſſæ cognitio dolorem inferentis, & manifeſtè compertum, ſanguinem è vena quapiam ſenſim quidem, ſed præſertim per æſtus, aut vehementes animi corporiſque perturbationes excidere, qui certo loco congeſtus, concreſcẽs, atque putreſcens, & ſua maligna ſubſtantia, & vapore omnium ſit ſymptomatum cauſſa, cui etiam cauſſæ non pauci flatus permiſcentur in corporis varias partes effuſi. Hoc malum niſi tempeſtiue tollatur aut breuem interitum, aut hydropem minatur. Præcautionis autem ſummum conſilium eſt, vt ab his omnibus D. abſtineat, quæ ſanguinem excalefaciunt, extenuant, exagitant, aut quouis modo erumpere faciunt à venis. Eiuſmodi ſunt vehemẽs & intempeſtiua corporis exercitatio, ira, excandeſcentia, timor, & cæteræ animi perturbationes: vinum tenue & generoſum, ſinapi, ſalſa, & piperata omnia, & quæcunque condimenta ex his parantur. Deinde corporis concalefactio, vel ab æſtu immodico, vel ab igne, vel à thermis, vel ab aëre æſtuoſo. Ab his igitur omnino abſtinere debet vt nihil aut minimum ſanguinis, poſthac è venis profundatur. Cæterùm ſi ne his quidem malum præcaueri poteſt, & fortaſſe tumoris vel doloris rudimenta quædam poſthac quaſi circuitu appareant, ſtatim iam diligentiſſime ſuccurratur, primum clyſtere emolliente, dein medicamento ex ſolo rheubarbaro, vel adiectis interdum folliculis ſennæ: ab agarico, maximeque ab aloë, aut hiera abſtinendum, ne aperiant ora venarum. Quibus ſi malum non cedat, vena ſecanda erit brachi-

interioris, idque ad reuulſionem. Imo etiam, ſi malum non premat, vtile fuerit, quotannis venã bis incidere, veris initio, & autumno, vt ſanguinis feruor miteſcat. In id etiam conferunt ſirupi, quos præſcripſimus, ex ſuccis endiuiæ, plantaginis, centinodiæ, roſarum, acetoſæ & agreſtæ: aut ſi efficacius ſanguis ſiſti debet, puluis offeratur quem conditi forma præſcripſimus: & hæc quidem cauſſæ ſuccurrunt. Doloris autem ſæuitiam leniemus clyſtere, qui flatus detrahet, quos nouimus interdum affectui primario permiſceri. Interdum fotu ventriculi ex his, quæ quodam robore flatus diſcutiunt, ac diſſipant interdum & vnguento ſimilis facultatis. Horum neque materiam neque compoſitionem in præſentia referemus, quod ſeorſum ſatis ample & diffuſe explicata ſit.

De Febre cum grauibus ſymptomatis, pro Comitiſſa Aleſiorum, Reſcriptum eius Medici.

CONSIL. XXIX.

GENEROSISSIMAM Comitis Aleſiorum coniugem morbo vehementi, eoque diuturno occupatam ſedulitate atque diligentia veſtra liberatam audio (Viri doctiſſimi.) Fuit autem morbus febris continua, quæ trigeſimo die aliquantulum miteſcens, poſt recruduit vehementius, cum inquietudine, vigiliis, alui profluuio, delirio, ſpiratione difficili, in appetentia, & ſiti in tenui corpuſculo, quæ non modo à vobis euicta, ſed etiam totius corporis conſtitutio melior multo, quam ante morbum effecta eſt. Intumuerat enim ventriculus ante annos duos flatibus, & ſeroſa quadam humiditate, eius tunicas diſtendentibus, & affectus per vices afferebat cordis palpitationi perſimiles. Refrixerat, obduruerat que vterus, ſpeſque prolis exigua erat, ſed zulapiis, & benignioribus pharmacis, puluiſculis, fotibus, linimentis, tanquam interna reſarcientes omnia, effeciſtis, vt vterus ſtatim conceperit. Nec ambigo hæc generationis primordia ad lætam ſobolem fuiſſe peruentura, ſi quieuiſſet amplius, & pleniori victus ratione reſtaurandis viribus ſtuduiſſet. At cum nec ſibi nec conceptæ ſoboli, ſed ſubortis fortunarum ſuarum litibus, & controuerſiis proſpiceret, in eam incidit Charybdim, quã Hippocrates tenuibus vtero gerentibus præſagiuit. *Quæcunque, inquit, tenues vtero gerunt abortiunt priuſquam craſſeſcant.* Sextus ſiquidem prolis conceptæ menſis agebatur, quando ædes repetere ſtatuit, quotidiano miliarium viginti itinere, donec in Albigniacum

bigniacum ſororis domum reciperetur. Quo in loco ſtatim vel æſtu ſolis perculſa, vel itineris, vel lecticæ concuſſione fatigata, cœpit omne genus cibariorum faſtidire, ingeſta remouere, renum coxarumque dolore affligi, & partus immaturi metu perterreri. Quibus omnibus ope noſtra ſedatis, rurſum in tertianam continuam incidit: cuius exacerbatio tertio quoque die vltra horas duodecim extendebatur. Sexto die, ſymptomatôn, quæ in exacerbatione affligebant, vehementia perterriti, ſanguinem ad vncias tres miſimus, à quo meliora & mitiora omnia extitere: ſed infans reiectus die ſeptimo, cum globulis tribus inferne curuis clauſæ manus magnitudine. Hinc tertiana continua intermittens facta eſt: quæ rurſum aliquot poſt diebus duplex euaſit, cui curandæ poſt leues purgationes venæ ſectionis præſidium attulimus ad vncias quatuor. Tandem pedum facieique tumorem ſubcutaneum animaduerti: ſed & ventrem intumuiſſe cum diceremus, Domina laborans à biennio alium partum immaturum, eoſdemque affectus ſibi contigiſſe affirmauit. Tumor paulatim increuit. Acceſſit & alui profluuium, tandem ſedato alui profluuio remanſit tumor pellucidus, tympani ſonum edens, vnde grauiſſime illi metuo, ne derepente viribus fractis concidat.

Reſponſum D. Fernelij & D. Du Mouceau.

QVVM multis hiſce grauiſſimis malis, vir eruditiſſime, paucis ante diebus affligeretur illuſtriſſima Comes Aleſiorum, nunc vero enixa, euictaque febre tam multiplici, ſedatoque alui profluuio, aliiſque repreſſis ſymptomatis vna reliqua eſſe videatur hydropis ſuſpicio: ſi vires ſatis conſtent, vix tam præſens vitæ diſcrimen putamus impendere. Nam in hoc mali genus non paucis ante annis propenſa eſt, à quo nonnunquam ſponte, & ſolius naturæ beneficio, nonnunquam arte leuibúſque præſidiis eſt vindicata. Tumoris cauſſam non ad vterum referendam putauimus, nec leiuſculos errores puerperij tam graui malo initium dediſſe: ſed iecoris in primis, deinde & lienis vitia. In his ſiquidem viſceribus renitentes, præduroſque tumores olim animaduertimus, qui nondũ prorſus noſtris ceſſerant remediis, quum vtero concepit: ſed & illos credibile eſt geſtationis tempore non malum increuiſſe, ſenſimq; auctos & cõfertim cumulatos humoribus & febribus tam variis, & huic hydropi originem dediſſe. Id ſane dextri hypochõdrij

dolor conſtãter aſſeuerat, quem nos tam atrocem eſſe audimus, vt ne minimum digiti attactum toleret. Quocirca huic vni viſceri in primis ſuccurrendum eſſe cenſuimus, idque ſenſim ac blande, ne vel minimum vires offendantur. Expeditis enim hiſce viſceribus, ſublatiſq; eorum vitiis, omnem ſperamus ventris tumorem diſcuſſum iri. Quamquam autem te virum experientiſſimum minime latent remediorum genera, quibus id compleri poſſit, eorum tamen quaſdam formulas pharmacopolæ deſcripſimus, quas te cenſore & æquo æſtimatore morbi & virium, ille pro rei natura & conditione mutauerit.

℞. Aquæ endiuiæ ℔. ß. Vini albi ℥. j. ß. in quibus infunde rheubarbari electi ℥. ſem. Cinnamomi electi ʒ. ij. In expreſſione diſſolue ſirupi de cichorio ſimplici ℔. ſem. Fiat ſirupus pro quatuor doſibus; vtatur tertio aut quarto quoque die.

℞. Electuarij triaſantali quadruplicato rheubarbaro ℥. ij. Capiat aliquando loco ſirupi. Item raſuræ eboris ʒ. j. Pulueris electuarij Diacubebe ʒ. ſem. Pulueris electuarij triaſantali, Diarrhodonis Abbatis, & Diamargaritonis frigidi, an. ℈. j. Sacchari albi diſſoluti in aqua abſinthij ℥. iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ℥. iij. Capiat aliis diebus intermediis.

De Nephritide variis affectibus complicata, pro Senatore Burdegalenſi, anno 1554. menſe ſeptembri.

CONSIL. XXX.

AFFECTVS plane varij atque diſiuncti concurrunt in corpus iamdiu male habitum. Vnus eſt deſtillatio è capite frigidiore & excrementitio, modo in maxillas, & in ceruicem, & ſcapulas: modo in pulmones, & inferiora procumbens, cum tuſſi, & impedita reſpiratione quod aſthma portendit. Alter eſt dolor nephriticus ex interuallis affligens ab arenulis, aut tenui calculo profectus, quanquam multum nunc video indicium concreti & inhæreſcentis in ſiniſtro rene calculi, qui vel renem ipſum alterat & vellicat vel imminentem nephriticum dolorem portendit. Tertius affectus eſt peritonæi in dextro inguine nimia laxitas aut etiam diuulſio, quæ enterocelem minatur ex tuſſiendi impetu orta. Malus habitus quem ex ſubtumida corporis mole, & ex colore non ſatis viuidio iudices, originem habet à

iecoris lieniſque impuritate,& obſtructione.Morbis autem tam varie implicitis, nonniſi ſumma arte atque diligentia ſuccurri poteſt. Victus in primis obſeruandus eſt euchymus, veſcendumque capis gallinaceis, lepuſculis, perdicibus,auiculis, & vitulina carne,& interdum veruecina, eaq; aſſa potius quam elixa.Declinandæ ſorbitiones,iuſcula,potus immodicus,adhęc ficuum, & eorum quę mali ſucci ſunt eſus:ſatietas,crapula, & cruditas nimia: debetque omnino tenuis ac parcus victus pariter ſiccus eſſe, vt abſumpta humoris ſuperuacui portione corpus ſicceſcat,fiatque tum deſtillationi,tum cachexię & reliquis morbis minus opportunum.In id quoque exercitationes moderatæ conferent: ne corpus otio & ignauia torpeſcens,pręmatur copia ſuperflui humoris. Quin etiam prædictis affectibus tum abigendis, tum præcauendis neceſſarius eſt medicamentorum vſus.Ac bis menſe purgandum corpus eſt,hoc ſirupo accommodato capiti, iecori & pulmonibus.

℞.Radicum Cichorij,Acetoſæ,Ruſci, Aſparagi,& Petroſelini,au.℥.ſem.Agrimonij,Endiuiæ,Caſſutæ,Ceterach,Betonicæ,Stœchados,Hyſſopi,Tuſſilaginis, Pimpinellæ,Saxifragiæ,an.m.j.Seminis endiuiæ,Caſſutæ,Altheę,& Melonū Glycyrrhizę raſæ,an.℥.j.Fiat decoctio in ſem.q.aq.pro doſibus iiij. capiendis vt dicetur. Quum purgandi maior erit neceſſitas,videbiturque deſtillatio nimium vrgere, vel corpus nimium ingraueſcere, ſi parcior cibus malo non ſuccurrit,primæ doſi adde Diaphœnici ʒ.ij.Quod iampridem in pulmones influxit eluendum, detergendumque eſt: diebus interiectis crebriore vſu ſequentis ſirupi,qui renibus etiam non parum confert.

℞. Radicis Enulæ Campanæ,Polypodij quercini,Seminis cartami,Paſſularum an.℥.ſem.Iuiubas,Sebeſten, Ficus pingues an.quatuor numero. Hyſſopi,Satureiæ,vngulæ Caballinæ,Betonicæ,Saxifragiæ, an.m.j.Seminis altheæ & Bombacis,Glycyrrizæ raſæ an an.drach.iij.Fiat decoctio ad ℔.j. ſem.In colatura diſſolue,ſacchari albi quartaria tria.Mellis optimi ℥.4.Paretur ſirupus perfecte coctus,& aromatizatus cum radicibus Ireos Florentinæ, & Cinnamomi an. drach, ij.Vtatur frequenter ex cochleari,vice eclegmatis, & interdum ex aqua decoctionis hordei.

Item ℞.Pulueris electuarij tragacāthi frigidi & Diairios ſimplicis, an.ʒ.ij. Pulueris elect. Aromatici roſati maioris drach.ij.ſem. Seminis Petroſelini Macedonici,Saxifragię,&

Ocymi, an. ʒ. ſem. Sacchari albi diſſoluti in aqua parietariæ ℥. quatuor. Formetur electuarium per tabellas ponderis ʒ. ij. Vtatur aliquando longè à cibo loco ſirupi. Iam vero laxius inguen decumbenti ſupine quotidie fouendum eſt decocto huiuſmodi.

℞. Piſidiæ, Balauſtiorum, Nucum cupreſſi, Gallarum, an. ℥. j. Aluminis ℥. tres. Fiat decoctio in aqua fabarum pro fotu. Dein emplaſtrum imponendum contra rupturam, malaxatum cum prædictis pulueribus. Cætera leuiora quæ deſiderari poſſunt ex aliorum conſiliis & ſcriptis petenda.

Ad Cachexiæ initium,

CONSILIVM XXXI.

QVVM non caput ſolum aut vterus, ſed reliquum corpus omne grauiter laboret; vitioſe alatur, fœdo nec viuido colore ſuffuſum ſit, artns omnes quaſi diſſoluti langueant, nec munus ſuum complere poſſint, & ſumma ſit virium imbecillitas, crebráque animi defectio, cum ſpiritu difficili, quoties præſertim corporis motus paulò vehementior exiſtit; non aliter affici videtur D. laborans, quam ij, quibus aliquod cachexiæ eſt initium, aut leucophlegmatiæ. Quocirca malorum omnium cauſa non in capite, aut in vtero, ſed in principatibus viſcerum inueſtigenda eſt: maximè in naturalibus, vt ventriculo, iecore, liene, & aſſidentibus illis, quorum ope vniuerſum corpus ali ſolet. Hęc igitur admodum impura ſunt, & multo humore ſuperuacaneo perfuſa: cuius vitio & impuritate cibus omnis quantumuis purus ſit aſſumptus labefactatur, & tam varia mala obrepũt. In tanta viſcerum impuritate ingens eſt obſtructionis ſuſpicio, obſeruandumque num præcordia aut ventris partes quædam intumeſcant, dolitent aut renitantur. Omnibus hiſce vitiis initium dedit intempeſtiuus & immoderatus lactis & fructuum eſus: nec capiti, nec vtero recte ſuccurri poteſt, antequam ſit viſceribus tanquam fonti & fomiti proſpectuum. Itaque diligens hæc medendi ratio in primis tenenda, à qua dein partibus & ſymptomatis, ni ſatis miteſcant, opitulandum.

℞. Radicis Cichorij, Petroſelini, Fœniculi, & Capparum, Poypodij quercini, ſeminis Cartami, an. ℥. ſem. Hyſſopi, Praſſij albi, Origani, Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ, Adianti, an. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, Endiuiæ, Melonum an. ʒ. j. Fiat decoctio ad vncias quindecim: in colatura infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum ℥. quatuor.

Aga-

Agarici albi ℥.ij. Epithymi ℥.ſem. Gingiberis ʒ.ij. Bulliant parummane ,& fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔. j. Paretur ſirupus mediocriter coctus, non clarificatus, capiat quinto aut ſexto quoque die ℥.duas pro doſi,cum pari portione aquę decoctionis hordei,aut vini albi. Huic doſi quandoque vtiliter addetur rheubarbari electi ʒ. j. Si quando diebus interiectis aluus non facile deſcendat, moueatur his pilulis.

℞. Aloës optimæ,pulueris hieræ ſimplicis, Rheubarbari electi,Agarici trochiſcati,an.ʒ,j. Cum ſirupo abſinthij. Malaxentur ſimul,& fiat maſſa. Capiat pilulas duas aut tres pro doſi hora vna ante cibum. Quum nec ſirupo nec pilulis vtetur, confert vel decoctum, vel vinum abſinthij Pontici, quod etiam dilutum ſit decocto Cichorij. Aut ſi id forte faſtidiet,hoc vtetur electuario, quod & roborandi, & præparandi vim obtinet.

℞. Pulueris electuarij aromatici roſati maioris, & electuarij Diamargariti frigidi, an. ʒ. duas. Raſuræ eboris, & cornu cerui,an.ʒ.j. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum, ℥.tres. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ. trium. Capiat vnam mane,& per horam ante cœnam. Ventriculus & præcordia hoc foueantur vnguento.

℞. Olei nucis moſchatæ,Olei menthæ. Olei abſinthij, & Amygdalarum amararum, an.℥.ß. Ceræ parũ. fiat linimentum. Vngatur mane & ante cœnam & ſuperponatur ſcutum ex bombace. Victus imperetur euchymus,attenuans,& moderate calefaciens: íſque non admodum plenus, ne vires imbecillę copia obruantur. Quocirca abſtinendum à multis ſorbitionibus, & ab humidis, vt quæ nimium implent,cruditates geminant, obſiſtuntque curationi. Maxime vero ab immoderato potu abſtinendum: atque ſi ſitis premat, arte fallenda eſt,quandoquidem non vera, ſed mendoſa exiſtit. Bis aut ter die cibum ſumat, ídque tenuiter ſatis, & quantum facile poſſit conficere. Euentus iudicabit quid poſtea agendum reſtet.

Ad Cachexiam, & hydropem incipientem, pro Ambianenſi quadam nobili muliere.

CONSIL. XXXII.

NOBILIS huius mulieris affectio à leuibus principiis orta,ſenſim ad cachexiam & hydropem profecta eſt in quo non admodum ingens ſit vẽtris moles, præcipuúſq; tumor prouoluatur in pedes & tibias: magni tamen æſtimãda

vetus illa & renitens iecoris durities,iam ſcirrho proxima, cum nauſea, vomitione, deiecta appetentia, & cum ſiti inexhauſta. Hæc enim nonnihil humoris viſcere computruiſſe commonſtrant. Quoniam igitur eiuſce humoris vitio & impuritate ventriculus perfunditur, hic in primis eluendus eſt, vt dicta ſymptomata miteſcant: ac ſæpe purgandum medicamento, quod conſtet ex rheubarbaro, folliculis ſennæ, & agarico, quæ macerata ſint in decocto accommodato, adiecto ſirupo infuſionis roſarum pallidarum. Debet autem eiuſmodi potio vel octauo vel decimo quoque die propinari. At ne moleſtum ſit, eam potionem tam frequenter repetere, in eum vſum ſirupus componetur laxatiuus, qui ſimili ſit facultate, in quo immiſceri aliquando poterit ſuccus roſarum pallidarum, vel ſuccus ebuli per reſidentiam depuratus, quum præſertim aquoſus humor eliciendus erit. A ſucco autem iridis ſeu gladioli, quod acerrimus ſit, & ſæpe interiora exulcerat, abſtinendum putamus. Sed & diebus interiectis, quum forte pigrior aluus erit, proriretur non clyſtere modo, verùm etiam catapotiis ex aloë & rheubarbaro, vel interdum ſirupo, qui recipiat ſirupi de Cichorio ſimplicis, & ſirupi roſarum pallidarum, an. ℥.iij. cum diluto drach.vj. rheubarbari electi infuſi in aqua praſſij aut fœniculi: hoc altero quoque die vtendum ad vnciam vnam. In hac curatione præcipua ratio habenda eſt iecoris affecti, repetendi ſunt fotus, vnguenta, emplaſtra, quæ iecoris duritiem remolliãt, quoad licet illius robore ſeruato. Paretur electuarium ex puluere electuarij Diacubebe, & electuarij triaſantali, cũ raſura eboris. Tibiæ & pedis tumor œdematoſus diſcutiatur ſero & lixiuio, in quo incoxerint radices Ebuli, & Enulæ campanæ, Roriſmarini, Maioranæ, Thymus, Laurus, Origanum, & ſimilia. Si ventris tumor videatur prolabi in tibias & pedes, maximè poſt inceſſum vtile eſſet veſicas excitare in locis tumentioribus, cum fermento pulpæ ficuum, & portione cantharidarum, quibus apertis viſum eſt aliquando omnem ventris tumorem illac deduci. Victus tenuis ſit & ſiccus, parcéque bibat.

Ad Hydropem pro alio Ambianenſi. 1551.

Consil. XXXIII.

De Domini laborantis conſtitutione id iam tibi indixeram non ſolum cachexia, ſed incipiente hydrope illum teneri: quo & venter ſupra modum intumeſcebat

& diſtendebatur, & ſubtumida diſcolorque facies erat. Malorum initium fuit à iecore, cui & lien conſentit. Vtrumque enim viſcus turgidum, renitens, & durum animaduertitur, vt non modo obſtructionis, ſed & ſcirrhi ſpeciem exhibeat.

His ego curationem inſtituens viuendi rationem moderatam atque ſiccam imperaui, medicamento aluum ſubduxi, viſcera electuario ſenſim aperiente corroboraui, atque his quatriduum duntaxat vſus, tantopere adjutus videtur Dominus laborans, vt ſe ſibi reſtitutum iam putet. At certe mali cauſſa ipſeque fomes intus manet, viſceris vtriuſque ſcirrhus, cui hac ratione ſuccurro; decimo aut duodecimo quoque die purgabis medicamento, quod vtramque bilem, pituitam, aquóſoſque humores detrahat. Atque ſi diebus interiectis aluus ſubſiſtet, hanc ſolicitabis clyſtere: iiſdem etiam diebus interiectis dabis operam, vt tum apozematis, tum ſirupis aperientibus ac detergentibus, expediantur obſtructiones, & extrinſecus vnguentis viſcera molliantur, ſeruato ſemper eorum robore. His quaſi generatim curationi accommodatis remediis obſequutus, priſtinam ſanitatem Domino laboranti reſtitues, quem idcirco tibi perſanandum remitto.

Pro Cancellario Imperatoris Caroli V. Hydrope laborante. Io. Fernelij reſcriptum 1551.

CONSIL. XXXIIII.

QVI iecore impenſius calido natus fuerat aſſidua animi contentione, curis, vigiliis, immoderato labore, fortaſſe & viuendi ratione parum conſentanea aſcititium vitium naturali coniunxit. Atq; his inualeſcentibus cauſſis factum eſt, vt iecur quaſi incenſum torreatur, & feruida bilis inſolentius exuperet. Hinc cauſus ille ardentiſſimus: deinde vagæ febres, & erraticæ frequentes, pariterque eryſipelas cum ſiti, vigiliis, inquietudine, aliiſq; bilis furoribus, hominem leuiſſima quauis occaſione exercuerunt. Et hæc quidem maxime, cum ſolum intemperies, biliſque feruor vrgebat. Poſtea verò altius malum irrepſit: nam bilis aliorumque humorum exuperanti illuuie iecur iam diu infarctum eſt, ac ſcirrho tandem obduruit. Quinetiam propria illius ſubſtantia labefactata eſt, & inſitus calor plurimum obtritus. Obſtructionis ſiquidem index eſt diuturnitas mali; & excrementa alui pallida atque albicantia. Scirrhi vero, decubitus in dextrum, quam in ſiniſtrũ latus diuturnior, facilior atque tolerabilior: in hoc enim iecur incumbens

ſua mole, quaſi ſuffocans ventriculum premit, atque præcordia ſpiritumque intercipit. Si nulla tactus renitentia, ſed totius ventris mollities apparet, in cauſſa eſt aquoſus humor ſub peritonęum effuſus, & iecinori prætenſus, cui occurrens ipſe non ſinit attingi viſcera. Ad hæc vero ſubſtantiam iecoris labefactari, illiuſque calorem natiuum obteri atque torpeſcere, neque iam alendo corpori idoneum eſſe indicio ſunt artuum totiuſque corporis atrophia, qua id iã ſummo marcore liqueſcit. Cruditates iamdudum animaduerſæ, frequens virium lapſus, veteres pedum dolores: deinde tibiarum, atque demum crurum tumores œdematoſi: aquarum ſub abdomine collectio, quæ non modo cachexiæ, ſed & veri hydropis, eiuſque aſcitis ſpeciem exhibet.

Hic eſt ſane malorum finis, in quem iam multo ante tempore omnia conſpirabant, poteratque finis ex aliis pręgreſſis longe præuideri. Itaque iam conſpicuus eſt hydrops, qui licet ventrem non magnopere diſtendat; quoniam tamen neque ab immoderato frigidoque potu, neque à ſanguinis effluuio, neque à lienis vitio contractus eſt: ſed longius etiamnum progreſſus, qualem dixi cauſſam grauẽ ſcilicet obtinet, eamq; multiplicem in iecore ſenſim, multoque tempore contractam, altis firmiſque radicibus infixam, quę difficillime euelletur. Equidem tantam cauſſarum ſeriem, tamque multorum effectuum continuationem repetens; quæ & marcorem, & pulſum languidum, & virium diſſolutionem induxit; ſi non prorſus deploratam ſalutem iudico, vix tamen auſim perfectam curationem polliceri ſatis eſſe ratus, ſi malorum quædam tolli, quædam leniri poſſint, vt quam longiſſime fieri poteſt, paruo tædio vita protrahatur. Quod qua ratione fieri debeat ſubiiciam. Curationis qualiſcunque ſperari tandem poteſt ratio duplex, vna quæ cauſſam iecoriſque vitia, altera quę aquas ſummovet. Cauſſæ ſumma ratio habenda, quod vna hominem tandem conficere poſſit, aquarum verò poſterior, tametſi enim omnis harum illuuies fortaſſe ſubtrahetur, quandiu tamen cauſſa ſubſiſtet denuo alias cumulabit. Vtraque autem remedia ſic temperanda erunt; ſi vires ſatis conſtabunt, leuis & frequens purgatio offeratur ex diluto ℥. j. rheubarbari macerati in aqua praſſij vel fœniculi cum ℈. ſem. cinnamomi, addito ſaccharo, vel ſirupo Cichorij. Ita quippe ſenſim bilis citra virium iacturam detracta, & inexhauſtã ſitim leniet, & ſublata nauſea appetentiam ſuſcitabit, pariterque

efficiet,

afficiet, vt roborato iecore excrementi ſeroſi minus progignatur: neque profecto in hac virium imbecillitate vllum valentius medicamentum tentandum. Diebus interiectis, quum aluus nimium pigra ſubſiſtet, mollienda erit clyſtere quodam accommodato. Si forte aquarum copia ventrem diſtendet, bis menſe ſubſtrahi poterit idoneo pharmaco. Hac in re & iridis ſuccus, quod fauces vrat, & gulam, & cucumer agreſtis, & chamelæa, quod corpori vim inferat, minime probentur. Ebulum commendo, cuius ſuccus citra vllam offenſionem blande aquas proliciet, ſi ex radicis ſeſquuncia tuſa affuſo vino aut hordei decocto expreſſus ſuccus propinetur, quo die nulla vacuatione æger ſolicitabitur, vires ac viſcera corroborabuntur crebo vſu electuarij, quod conſtet ex puluere electuarij Diacubebe, Triaſantali, Raſura eboris, & ſaccharo in aqua praſſij diſſoluto. Nolim autem pluribus medicamentis Dominum laborantem ſenio morboque confectum, aut vires pene collapſas onerare: ſed bonam curationis partem victus ratione, quæ in hac re primas obtinet moliri. Cibus eſto è carnibus boni ſucci, quæ concoctu faciles ſint, aſſæ potius, elixæ nunquam, aut admodum raro. A ſorbitionibus abſtinendum, & ab humidis omnibus: non tamen condimentorum gratiæ interdicimus, vt quibus ſopita excitetur appetentia. Cibum partiri præſtat, eiuſque iuſtum modum ter quaterve die dare, vt nulla virium offenſa facilius coquatur. Quam parciſſime bibendum, vt in potus penuria ſiccatæ partes, ipſique renes redundantem aquarum illuuiem ſenſim exhauriant, ipſa verò viſcerum ſubſtantia alienorum occurſu minime impedita ſeſe expurget, emendet, & corroboret. Potus eſto, non qualis à pleriſque imperarur meracum vinum, ſed largiſſime dilutum, quod & ſitim continuò leniat, & iecoris æſtus temperet: ac niſi ætas & ſtomachus diſſuaderent, frigidam darem, quæ promptius quam vinum cauſſæ ac ſiti ſuccurrit, nec tamen magis aquoſos humores exaggerat: id ſiquidem arduum, ac in primis difficile in tanta ſitis immanitate potui parco aſſueſcere. Sed tamen totis viribus conandum id aſſequi, quò vno plurimi ſunt reſtituti: hoc vſus & conſuetudo facile reddet. Nam ſubtracto potu os tamen aliunde accerſitis humoribus permanebit. Sed & huic malo poteſt aptiſſimum ſubſidium comparari, ſi maſtiche vel quiduis eiuſdem facultatis aſſidue mandatur: aquam enim plurimam eliciet, non vt quibuſdam videtur è capite ſolo,

ſed ex ventriculo & ex abdominis capacitate: ſicque multis eſt nominibus profutura. Sunt qui in hunc vſum vomitionis probent. Hæc præcipua huius inſtituendæ curationis capita eſſe duxi, quibus non paruam acceſſionem facient docti medici, quibus res hæc tota concreditur. De Lucenſium aquarum potu nihil equidem ſperare auſim, quod nulla ſint manifeſta qualitate inſignes, neque alio ſapore vllo quam noſtræ potabiles ſenſum feriant. Quidam conquiſitis illis, & curioſius allatis hic vſi ſunt nullo certe fructu, etiamſi vnius horæ ſpatio libras 10. & 7. ebiberunt, ſudores promouerent, omniaque quam diligentiſſime imitatentur, quæcunque balnearum tibicines præcipiunt.

De Cachexia curatione. CONSIL. XXXV.

QVÆCVNQVE deſcribuntur ſymptomata ad iecoris lieniſque obſtructionem, tenſionemque pertinent, quibus etiam ventriculus neceſſario conſentit. Tanta enim horum viſcerum aſſidentiumque partium eſt impuritas, vt omni impedita deprauataque coctione corpus vniuerſum ſordeſcat, & vitioſis humoribus ſuffuſum cachexia quadam prematur. Eadem viſcerum impuritas cauſſa eſt inflationis, ſuffocationis, nauſeæ, ac euagantium flatuum, cum murmure & vario dolore. Cauſſa eſt denique defectionis animi, & exolutionis virium, & cur tam frequenter laborans cibum appetit: impendentem enim ſyncopen nititur arcere, depulſa nimirum humoris acrimonia benignitate cibi. His malis iam inueteratis difficile admodum ſuccurri poteſt, niſi laborans accuratè obtemperet medicorum conſiliis. Primum parcè viuendum illi eſt, ter duntaxat cibus offerendus, ex iuſtis interuallis, iſque ſatis tenuis & boni ſucci: à ſorbitionibus & iuſculis & liquidis omnibus abſtinendum, & ab immoderato potu, quod humoris copia calor obruatur, offundaturque coctio. Victus tenuior & ſiccior eligendus; vinum tenue, & bene dilutum, exercitatio moderata, atque etiam interdum valida, prout vires ferent. Medicamentis præterea obſtructiones tollendæ ſunt, ſenſimque detrahendus omnis humor noxius in aluum, idque epicraſi, hac fere formula. Apozema ad tres doſes. Pilulæ de tribus. Diebus interiectis cum non purgabitur, corroborandus erit ventriculus, atque inteſtina hoc electuario.

℞. Raſuræ eboris & cornu cerui an, ℈.ij. Cinnamomi electi, Margaritarum electarum, Pulueris electuarij, Aromatici

roſati

roſati maioris, & electuarij triaſantali, an. ℈. j. cum vnciis iiij. ſacchari albi, fiat electuarium. Quotidie mane & ſero hora j. ante cœnam ventriculum & præcordia foueat hoc illitu.

℞. Mucilaginis ſeminis fœnugreci, extractæ in aqua endiuiæ ℥. j. Olei abſinthij, Roſarum, Menthæ, & de capparibus, an ℥. ß. Macis, Caryophyllorum, Roſarum rubearum pulueriꝫatarum an. ℈. j. Ceræ parum, fiat litus. Subinde autem purgationes hæ blandæ præbendæ ſunt, & continuandæ dum tumor omnis, atque renixus ſublatus ſit, dúmque ſymptomata omnia miteſcant; quod vix ante menſes duos ſpero futurum.

Pro quodam ex aula Imperatoris, Febris diuturnæ & ſæpe recurrentis curatio. CONSIL. XXXVI.

DILVCIDA luculentáque ſignorum & ſymptomatum, quæ in laborante Domino obſeruantur enumeratio, expreſſam morbi ſpeciem, omnéſque illius, tum interiores, tum euidentes cauſſas nobis ob oculos poſuit. Corporis forma, figura, habitudo, omníſque conſtitutio: deinde functionum tum naturalium, tum animalium integritas, natiuum temperamentum laudabile commonſtrant; ſed quòd paulum in calidius diuergere oſtendit venarum amplitudo, id ætate annorúmque decurſu ſenſim calidius euaſit. Tandem etiam naturæ conuenientem modum exceſſit, magnis animi perturbationibus, vigiliis, curis, ſolicitudinibus, quas Dominus ſedulo in rerum magnarum adminiſtratione ſubiit. Ab his ſimilibúſque cauſſis euidentibus iecur incenſum, multæ bili gignendæ accommodatum eſt, quæ tempore coaceruata & exæſtuans, omnium quæ traduntur ſymptomatum effectrix eſt. Hæc vel in ſecunda valetudine celeres vehementéſque animi perturbationes, crebrámque excandeſcentiam gignit. Hæc eadem cauſſa eſt, cur aluo adſtrictiore, acri vapore caput tentetur, reliquúmque corpus non excreabile ſentiat inæqualitatem, & manum volæ, plantæque pedum exæſtuent, quod etiam iecoris calidioris eſt indicium. Itaque bilis retroactis annis tantopere exuperans effecit, vt corpus vniuerſum, quaſi liqueſcens, in quandam extenuationem collapſum ſit, atque etiam vt bilis tempeſtiue non expurgata, ſed coercita, ac ſuſtinde putreſcens ſæpiuſcule ſui generis febres excitarit: ídque multo crebrius poſtremis annis, quibus illa copioſior cumulabatur, & cum corpus ita procliue ſit & præparatum, vt ex le-

uiſſimis quibuſlibet occaſionibus caloris, frigoris, laboris, perturbationum animi, atque victus in eiuſmodi febres incidat, hiſque promptè corripiatur, argumentum ſane eſt exuperantis cauſſæ interioris, maximéque redundantiæ, quod ſit naturæ grauis, & ſupra modum moleſta. Quinetiam febris ſpecies inuaſioniſque modus interiorem cauſſam demonſtrant atque exprimunt: nam rigor initio, calor acris, faciei rubor & inflammatio, cum leui mentis alienatione, pulſus creber, ſimiliſque reſpiratio, vrina rufa atque craſſa, excretiones ſub morbi finem bilioſæ, omnes quidem notæ ſunt exuperantis flauæ bilis, quæ ex permiſtione ſanguinem tenuiſſimum feruidúmque reddit. Itaque & febris, & omnium quæ narrantur ſymptomatum cauſſa non aliò, quàm ad bilis exuperãtiam, & ad iecoris immoderatam calorem referri poteſt. Eodem etiam eryſipelatis, & omnium fluxionem, quę in crura procumbunt, crura pertinet: quandoquidem eryſipelas febri continuo ſuccedit, quaſi illius quædam indicatio, ex eo nimirum humore, qui febrem accenderat. Cæterum, ſi quis tumor pedum œdematoſus eryſipelata diſcuſſiſſe deprehenditur, etiamſi per ſanitatem adeſſe conſueuerat, & familiaris putetur, ſuſpectus tamen eſſe debet, metuendumque ne imminentis cachexiæ ſit prænuncius: ferè enim iecur multa craſſáque bile obſtructum, obſcura ſcirrhi rudimentum contrahit, quæ dum ſenſim, & ſine ſenſu adoleſcunt, in cachexiam, hydropémque præcipitant. Licet autem febrium recurſiones, & crurum inflammationes, defluxionéſq; ægrius inueteratæ ſunt, ætáſque laborantis iam inclinet. Si quis tamen tempus diligentiámque ſumet, poterit in illa valida robuſtáq; ſenectute vel integram ſanationem, vel certè ſummam leuationem ſperare: maxime verò, ſi in dextro hypochondrio nihil renitens, aut durum contactu decubituve deprehendetur. Medendi autem ſcopus erit, iecoris obſtructiones expedire, exuperantem illius bilem ſenſim expurgare, ipsúmque viſcus refrigerare & corroborare: quæ qui opportune præſtabit, omnem certe febris cauſſam adimet, defluxionum fontem exhauriet, & in multos annos vitam producet. Primum igitur decernatur purgatio ex diluto drachmarum duarum rheubarbari, vt decet, apparato, quo omnis illa redũdantia, & crudorum & ſemiputrium humorum in ventriculo, & circa meſenterij venas fluctuans abigatur, aut emendetur. Deinde iecoris lieniſq; obſtructiones reſerandæ his remediis, quæ dum

exte-

extenuant & reſerant; ſimul obſtructionis materiam in aluum ſenſim deducunt. Huiuſmodi eſt ſirupus de cichorio compoſitus, qui pro doſi habeat ℈iij. rheubarbari. Hic diebus alternis, aut tertio quoque die offerendus tribus horis ante cibum ſine cuſtodia. Si longius erit interuallum, irrita erunt omnia, nec quem ſperabamus effectum aſſequemur; ita enim laxatis apertiſque viis ſenſim natura aſſueſcet bili in aluum expurgandæ. Sirupus ad retorridam bilem.

℞. Rad. Cichorij, Acetoſæ, Graminis, Aſparagi, an. ℥.ß. Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ, Lupulorum, Adianthi, Capilli veneris, an. m. j. Foliorum ſennæ mundatorum ℥. iij. Fiat decoctio ad ℔.ß. In colatura diſſolue ſuccorum depuratorum bugloſſi, bortaginis, fumariæ, & acetoſæ, an. ℥.j. ſem. Sacchari albi ℔.j. Paretur ſirupus perfecte coctus. Et cum decoquetur, adde expreſſioni ʒ. vj. rheubarbari electi in aqua endiuiæ, cum ʒ. ij. cinnamomi electi. Capiat bis in hebdomada ℥.j.ß. vel vnc. ij. pro doſi, cum aquis hordei vel meliſſæ; ſine cuſtodia. Diebus interiectis aluus molliente clyſtere proritetur. Ad cruditatem pituitoſam, quæ aliquando per hyemem contingit.

℞. Rheubarbari electi ʒ.j.ß. Aloës optimæ, Pulueris hieræ ſimplicis, Agarici recenter præparati an. ʒ.j. Cum ſirupo abſinthij formetur maſſa. Hæc vacuationum genera omnem bilis exuperantiam ſenſim detrahent per aluum, nec febrem accendi, nec fluxionem in crura procumbere ſinēt, nec tamen vires frangunt, ſed potius augent, dum naturam humorum noxiorum ſarcina veluti pondere graui releuāt. Hæc æſtate reſidua dum æſtu corporis humores adhuc fluxi ſunt; & quaſi fuſi in hanc curationem incumbendum. Scopus alter curationis erit iecur, vniuerſumque corpus refrigerare & corroborare: id autem præſtabitur victus ratione potius quàm medicamentis. Sit igitur victus tenuis initio curationis, qui modice refrigeret ac humectet: iura gallinarum ex lactuca, acetoſa, omphacio, bugloſſo, borragine. Carnes aſſæ macerentur condimento refrigerante, vt ſucco acetoſo, omphacio, ſucco mali punici, citrei, vel arancij. Vitet ſalſa, piperata, aromate condita, quæ iecur & humores adurunt, ſaccharata omnia, quæ promptiſſimè in bilem faceſſunt: allium, porrum, cæpam, ſinapi, naſturtium, huiuſque claſſis omnia. Vitet etiam vina geneoſa, debilia diluere aſſueſcat, nec timeat ſtomachi imbecillitatē. Ceruiſia interdū vtilis, ſed quę nec multū acris ſit, nec admodū

craſſa. Corpore puriore iam facto cibus augeatur, ſeruata qualitate. Peractis viginti diebus curationis ſorbeat mane hordeum mundatum paratum vt decet; huic ſi poteſt indormiat, continuétque in duos aut tres menſes, aut ſi velit in omnem vitam eorum exemplo qui hoc ſalubriter & magno valetudinis commodo vti aſſueuerunt. Cruribus nihil adhibendum cenſeo; præter aquas aut ſuccos ſolani, plantaginis, & roſarum cum aceti octaua parte, dummodo quantum fieri poterit, illa ſublimem ſitum obtineant.

Deſunt quædam.

De febre intermittente dolorifica.

CONSIL. XXXVII.

LABORANS, de qua ſcribitur, grauiſſima febre intermittente afflicta, cum vomitione crebra, cum ſyncope, & cum ſumma corporis totius, ſed maximè viſcerum imbecillitate, quoniam omnium remediorum opem neglexit, nec tempeſtiuè medicamentis paruit, in ſæuiſſimas ventris torſiones meritò incidit, quibus diu ac vehementer cruciata eſt. Febris enim peccans materia è viſceribus (in quibus omnis febris intermittentis fomes conſiſtit) inter peritonæi & ventris membranas deuoluta febrem finiuit, ſed dolorem accerſiuit. Ex his poſteà membranis cum minime excidere poſſet nec viam expeditam inueniret, qua in aluum illaberetur, velut furioſa alio tandem impetum faciens, tranſiliit in caput, & in corporis artus, vbi & nouos cruciatus mouet. Metuendum ne tandem neruos occupans, & tendones, paralyſis ſpeciem ingeneret, quæ ex colico dolore fieri traditur à Paulo, & de qua non pauca ſcriptis notaui. Hæc ſunt ſanè omnium malorum grauiſſima, quæ neglectis & perperam curatis febribus intermittentibus ſuperuenire ſolent: his autem remedia quærenda. Licet autem minus quàm olim purgationes nunc profuturæ ſint, imperandæ tamen ſunt eæque ſatis validæ, vt noxium humorem è ſummis partibus reuellat in aluum: aut ſi minimè paritura eſt laborãs his ſaltem leuioribus, ſed identidem repetitis purgetur, quibus iam aliquoties eſt vſa. A purgationibus conferent vnctiones dolentium partium anodynæ, & diſcutientes, quales comparari poſſunt ex oleo lumbricorum, & irino, & oleo de terebinthina, his tandem adiectis, quæ ad paralyſin conferunt; conferent quoque balnea, in quibus incoxerint herbæ cephalicæ, multóque magis vapora-

ria aut æſtuaria ſicca, ſi modo ea perferre queant laborantis vires. Porro morbus peruicaciſſimus in laborante male obtemperante, dubium aut etiam ſiniſtrum plerumque exitum expectat.

De febre lenta, & varijs affectibus, è Gallico.

CONSILIVM XXXVIII.

VT certò ſatisfacere poſſim quæſitis ad me miſſis de febre lenta, operæpretium eſt eius veram cauſſam & originem inueſtigare: quæ quoniam aliis febribus intermittentibus & erraticis ſucceſſit, in ea ſum ſententia, fomitem eius latere vel in renibus, vel in iecoris aut lienis praua qualitate: eſt enim ſymptomatica, cuius vt planum haberi poſſit indicium, vrinæ ſunt perpendendæ. Si enim craſſæ, ſpiſſæ, albæ, purulentæ ſunt, aut ſi quando aliàs cruentæ fuerunt, indicium eſt abſceſſum aliquem, aut vlcus in renibus ſubeſſe. Quod ſi nihil alienum in illis conſpicitur, à iecore vel liene cauſſa repetenda. Non enim doloris colici vel nephritici, quibus D. laborans conflictatus eſt, hæc conſectaria eſſe videretur. Sitis cereuiſiámque bibendi lubentius quàm vinum cupiditas, qua tenetur, ciborum auerſatio, præcipue eſculentorum, ructus, rugitus, flatus. ventriculi ſtridor, & ad concoquendum abſurditas, cum lipothymia ad ſyncopen vſque manifeſtam, eius, & ab eo noxam demonſtrant, tum proprio vitio, tum hepatis, & ſplenis vicinia ac ſymphatia. Neque vero fluxioni (ſi quæ in ventriculum decumbit) tantopere mens adiicienda: non enim tam ſæua accidentia ſolus catarrhus parit. Remedia tum ad febrim, tum ad alios affectus blanda & epicraſtica eſſe debent, ætate, diuturnitate, debilitate conſiderationis partem ad ſe trahentibus. Alternis ergo diebus, ſi aluus non reſpondeat, iniiciatur clyſter ex formula.

℞. Radicis altheæ ℥.j. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, abſinthij, Furfuris macri, an. m.j. Seminis aniſi & fœniculi an. ʒ. ij. Fiat decoctio, in colatura ad ℔. j. Diſſolue mellis roſati ℥. ij. Olei communis ℥.iij. Fiat clyſter. Si non ſatis detrahet craſſæ, & lentę pituitę addes hierę ſimplicis ʒ.v. vel ℥.j. Per hebdomadas ſirupum infraſcriptum hauriet, vt ſenſim ventriculus detergeatur, cæteræque partes huius mali fomites. Quod ſi ſæpiuſcule vteretur, largius prodeſſet: nullo enim pacto debilitat, imò valenter roborat.

℞. Radicis acetoſæ, Cichorij, Graminis, & Petroſelini, Polypodij quercini, an. ℥. ſem. Agrimonij, Ceterach, Cuſcu-

te,an.m.j.Foliorum ſennę mũdatorum vnc.ij.Fiat decoctio ad. ℔. ſem. in colatura diſſolue ſacchari albi ℔. j. Fiat ſirupus perfectè coctus, cui inter bulliendum adde expreſſionem ℥ ij.Rheubarbari electi infuſi in vino albo,cum vnc.j. cinnamomi electi.Capiat vnc.j.ſem. pro doſi cum aqua decoctionis hordei : manè tribus horis, nec pluribus ante cibum. Nonnunquam loco ſirupi vti poterit pilulis ſequentis deſcriptionis.

℞. Aloës optimę, Rheubarbari electi, Pulueris hieræ ſimplicis an.ʒ.j.Agarici præparati ʒ.ſem. Malaxentur cum ſirupo abſinthij. Fiat maſſula : capiat pilulas v. pro ʒ.manè horis iiij. ante cibum. Diebus interiectis ad roborandum ventriculum,& firmanda viſcera expediet condito ſequenti liberaliter indulgere.

℞.Corticis citri conditi vnc.j.Myrobalanorum conditorum,Conſeruę roſarum,an.vnc.ſem.Pulueris elect. aromatici roſati maioris ℈.ſem. Cinnamomi electi, Santali citrini,Raſuræ eboris, Cornu cerui an. ℈.j. Sacchari roſati q.ſ. Fiat conditum auro coopertum. Capiat cochleare vnum mane,& per horam ante cœnam.Ad ſitim bibet Iulepum ſimilis deſcriptionis.

℞. Aquæ roſarum ℔.ſem.Succi granatorum ℥. iij. Succi limonum ℥. ij.Sacchari albi ℥.viij. Fiat Iulep. vtatur in ſiti longe à cibo,cum triplo vel quadruplo aquæ coctæ. Neque alij potui indulgebit,aut aquam vel ptiſanam vulgarem,vel cereuiſiam affatim hauriet : ſed ſupradicto Iulepo contentus erit,vel ſirupo granatorum, vel ſucco citri aut aurantij, extra cibum, atque etiam cum cibo. Quod ſi eum lipothymia quædam inceſſeret, præſtaret multo hæc ſuperiora illi propinari quàm vinum. Eo tamen illud in paſtu guſtare mediocriter poterit, vt nulla poſtea ſitis conſequatur. Ad ventriculi autem labores,dum cibis coquendis incumbit,erit ex vſu pauca & paulatim præbere. Quod ſi eſca ſolida ſit,ſuccis ſupradictis irroretur. Neque te victus refrigerans magnopere deterreat ; placidius enim ad frigida quàm ad calida eius ſe affectus habebunt.

De febre quartana,pro Regina Leonora.

CONSIL. XXXIX.

AB annis teneris, & à prima vſque pueritia deprehenſa eſt obnoxia aſthmati,quod humidiore cælo, & quoties noua luna illuceſcit, noua deſtillatio vehementius

fatigat:

fatigat : magno & periculoſa vteri ſtrangulatu ſæpe correpta eſt; in quo & mens & ſenſus omnes pereunt, & ſuffocationis vehementia ceruicis, oculorum, & faciei venulæ dehiſcunt, vt hinc rubræ maculæ diutius perſiſtant. Viſcerum, maximeque iecoris illæ numeroſæ inſunt obſtructiones, ex quibus ſæpe in continuas febres, eaſque diuturnas : ſæpe & in icterum admodum contumacem incidit. Quum tali eſſet conſtitutione, annum ſuperiorem totum in otio tranſegit, nec tamen quidquam detraxit de victu, qui vberrimus eſſe conſueuerat. Hinc crudorum humorum, omníſque generis excrementorum ingens prouentus, & obſtructiones geminatæ, quæ tandem effecerunt, vt menſium hæmorrhoidumque vacuationes parcius, nec ſtato tempore procederent. Quibus ex cauſſis tandem vniuerſum corpus cœpit ingraueſcere, & quindecim diebus, antequam morbo prehenderetur, mira laſſitudine ſpontanea fatigari. Simul & appetentiam ſentit deiici, quam tamen vario obſoniorum genere, variiſque gulæ irritamentis conabatur excitare, vt non minus intemperanter quàm olim viueret. Ab his cauſſis quartana inuaſit ſecunda Septembris, ex ſeipſa, non ex alio antecedente morbo : ſed principiis adeò tenuibus atque obſcuris, vix vt à quoquam deprehenderetur. Secunda acceſſio manifeſte ſpeciem exhibuit intermittentis febris, in qua omnis generis vomitiones eruperunt: tunc cœpimus & ſirupis, & clyſteribus, & tenuiore victu corporis humores præparare. Tertia tamen acceſſio multo vehementior euaſit, tum frigore, tum vomitione, tum ſuffocatione ex æſthmatis permiſtione, tum iactatione corporis atque ſiti. Proinde medio acceſſionum interuallo, & proximo die minoris afflictionis blande purgauimus. Licet autem vacuationes vndique & pituitoſæ & bilioſæ arte ſponteque procederent, febris tamen manifeſte increuit, habuitque quartam, quintam, ſextamque acceſſionem. & acerrimam, & longiſſimam, vt iam nulla integritas aut intermiſſio deprehenderetur. Nullus enim ſudor vnquam erupit, qui acceſſionem finiret. Quum igitur febris non minus continuæ quàm quartanæ particeps videretur, ne fortè in deteriorem degeneraret, vtile viſum eſt venam ſecare baſilicam ſiniſtram, è qua corrupti ſanguinis vnciæ circiter octo detractæ ſunt, magno quidem vſu, & facili tolerantia. Nam præter febris continuæ ſuſpicionem

id faciendum ſuadebant menſium, hæmorrhoidúmque ſuppreſſio, victus in otio intemperantior, faciei rubor, & venarum ingens & turgens plenitudo, ob quam ſanguis è naribus ſubinde emanabat. Ab eo tempore corporis integritas, & intermiſſionis puritas maior apparuit, ſed par ferè acceſſionum vehementia, cum cibi faſtidio, & nauſea, cum vomitione, & oris amarore. Quæ ſymptomata, cum nec victus ratione, nec ſirupis, nec clyſtere miteſcerent, ſecundo medicamento, eoque blando purgandum duximus; poſt acceſſionem nouam. Cæteræ acceſſiones hinc leuiores inſequutæ ſunt, ſenſimque decreuerunt, vt neque frigus moleſtum, nec calor interpellet. Quocirca toto menſe Octobris ſola victus ratione idonea, & emollientibus clyſteribus occurſum eſt, niſi quod ſemel dum graui nauſea, & linguæ amarore premeretur ſorbitioni incocti ſunt folliculi ſennæ, & paucis ante diebus ad leuem ex deſtillatione tuſſim ſirupus adhibitus iuiubinus. Quæcunque poſthac ad reliquam curationem idonea videbuntur, horum imitatione, prudenter decernunt ij, quibus id muneris erit commiſſum.

Ad quartanam deſtillationi implexam.

CONSIL. XL.

QVVM multis ac variis affectibus, fereque aſſidua deſtillatione iamdiu conflictaretur generoſus dominus Cathalaunenſis, cenſuimus non ſoli quartanæ febri, qua torquetur, ſed aliis quoque implicitis affectibus ſuccurrendum, quod his præſentibus ægre poſſit quartana febris profligari, quodque ea profligata variis nihilominus querelis futurus ſit obnoxius. Itaque omnibus qua licuit animaduerſione æſtimatis, duximus non differendam, ſed ſumma diligentia ſuſcipiendam curationem, quæ tum medicamentis, tum victus ratione, & veteres morbos, & hanc vitioſam corporis conſtitutionem immutet.

Victus ratio prorſus ſicca ſit & attenuans, moderateque calida, vt hunc frigidum mucoſúmque habitum emendet. A ſorbitionibus prorſus abſtinendum, à liquidis omnibus, ab elixis carnibus, à piſcibus, à caſeo, à fructibus, ab immoderato potu. Carnibus veſcendum euchymis, hiſce omnibus aſſis, aut perraro elixis, quas tamen ſi volet condimentis intingat, ex pipere, gingibere, cinnamomo, nuce moſchata,

interdum & ſinapi. Vinum generoſum ſit ac minime vaporoſum, album, aut ſubrubum, tenue, non ſupra modum dilutum, quo & parce vtetur in paſtu. Exercitatio ſubeunda mane, eaque multa & valida, dum corpus incaleſcat, aut fatigari incipiat, à qua frigus ſedulo vitetur. A ſomno experrectus diu multumque fricetur linteis ſiccis, aut aſperis, aut interdum ſicca manu. Medicamentorum ſed blandorum frequens ſit vſus, & quæ crudos noxioſque humores ſenſim nullaque vi detrahant. Aluus ſæpe clyſtere ſolicitetur, qui in decocto emollientium habeat hieræ ſimplicis, Diaphœnici, an. ʒ. vj. Mellis anthoſati ℥. ij. Olei rutæ & anethi an. ℥. j. ß. Sexto non octauo quoque die pridie acceſſionis dentur catapotia, quæ conſtent ex puluere hieræ ſimplicis, rheubarbari, aloës, & agarici, quæ paribus portionibus malaxentur ex ſirupo abſinthij, ſumatque pro doſi ʒ. j. vel ℈. iiij. Nonnunquam vice pilularum purgetur hoc ſirupo.

℞. Radicum apij, petroſelini, fœniculi, & capparum, Polypodij quercini, Seminis cartami, an. ℥. ß. Agrimonij, Betonicæ, Hiſſopi, Origani, Lupuli, Ceterach, Thymi, Epithymi, an. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, & Melonum an. ʒ. j. ß. Fiat decoctio ad ℥. xv. In qua infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum ℥. iiij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. ij. Bulliant mane parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue Sacchari albi ℔. j. Paretur ſirupus coctus ad perfectionem, & non clarificatus: capiat vncias duas pro doſi cum aqua bugloſſi, vel altera conuenienti. Conuenit interdum in illo diſſoluere expreſſionem ʒ. j. Rheubarbari electi, infuſi vino albo, vt ſenſim genus omne humoris ſeparetur, vacueturque. Ita igitur iſtorum vſus continuandus eſt alternis diebus, vt vix vlla prætereat, quin pridie vel clyſter, vel pilula, vel ſirupus adhibeatur. Præparantibus ſirupis non admodum fatigandus eſt Dominus laborans; ſed omnis præpatio idonea victus ratione tentanda. At quoniam interdum per acceſſiones bibendi neceſſitas vrget, loco ptiſanæ aut aquæ hordei, vel alterius potus refrigerantis, & compingentis humores propinandum eſt oxymeli ſimplex Galeni, aut ſirupus acetoſus, aqua multa dilutus: ſed tamen parcus potus apprime vtilis eſt, omnémque morbum breuiorem reddit; at liberalior naturam occupat, reuocatque ab humorum coctione.

Ad quartanam Diarrhœa impletam.

CONSIL. XLI.

QVARTANA febris ſimplex eſſe non poteſt, neque ex ſolo ſucco melancholico originem habere, ſed ex flauæ bilis permiſtione, quæ dum retorretur materiam illi ſuppeditat. Illius exuperantia primum vomitiones concitatæ ſunt, quumque illac tota expurgari non poſſet, tandem irrupit in aluum, peperit recte appellatam diarrhœam, quæ vel teneſmum vel dyſenteriam minatur. Hanc comitatur deiecta appetentia, magna corporis extenuatio, & virium imbecillitas, quæ omnia ſymptomata ſunt ſæuientis bilis flauæ: Quum autem ab his omnibus grauiora mala laboranti, quam à quartana febre impendeant, illis primum & maxime ſuccurrendum, febre tamen non omnino neglecta. Itaque alui profluuium ſedandum eſt, non his, quæ omnino adſtringunt & cohibent, ne forte hinc febris inualeſcat, ſed his quæ calidam iecoris intemperiem emendant, ſimulque appetentiam & vires reſtituunt. Clyſteres anodyni deſcripti, qui impendentem dyſenteriam arceant, frequenter immittantur, quibus tua eruditio aut mucilaginem cydoniorum, aut amylum aut farinam fabarum adiiciet, cum neceſſitas expoſcet. In ſiti quoties ſine cibo bibendum erit, ex vſu erunt ſirupus de limonibus & oxyſaccharum ſimplex. Sirupus de agreſta, atque his ſimiles aqua multa diluti: interdum grana mali punici aut ſuccum citri, vel medicum malum offeres, quibus etiam vel omphacio omnis cibus intingi, maçerarique poteſt, vt his & victu refrigerante accommodato, & humectante bilis feruor miteſcat, & iecoris intemperies ſeruato ipſius robore emendetur. Hordeatum ex amygdalino lacte & ſaccharo roſaceo ſumptum quotidie mane, horis ſaltem quatuor ante ſtatam prandij horam ſummas vires obtinet. Extrinſecus iecori vel epithema refrigerans atque corroborans, vel ceratum ſantalinum imponendum eſt, ídque diu geſtandum. Præter hæc (ſi vires permittant) tantillum rheubarbari ex iuſtis interuallis propinandum: mallem autem pondus drachmæ vnius in ſubſtantiam, quam dilutum offerre. Si ſub his remediis diebus circiter quindecim ſymptomata non ſatis miteſcant, vinum omnino circumcidendum erit, & alius quiuis potus offerendus. Multos quippe hoc anno expertus ſum non potuiſſe à ſimilibus ſymptomatis, & à quartana febre vindicari, niſi prius detracto vino: híſque vires firmiores

firmiores erant aquæ potu quam vini.

Ad lienis tumorem. CONSIL. XLII.

SYMPTOMATA quæ narrantur docent lienem iamdiu male affectum fuiſſe, licet fortaſſe nec tumor, nec dolor deprehendatur: ſed & dolor ille ſcapulæ affecti lienis ſoboles eſt, qui membranas diſtendens ac diuellens ſæpe deprehenſus eſt eiuſcemodi dolorem inferre, quemadmodum & inflammato iecore dolor ad iugulum pertingit. Affectus vteri ortum habuiſſe videtur à lienis impuritate, eo ſenſim ſe expurgante, ſed quæ vterum ipſam tandem contaminauerit, & acrimonia ſua(veſicę ac vteri) ipſius ceruicem exuſſerit. Quæ cauſſa eſt vt viri congreſſum non admittat laborans: itaque impuritas illa lienis ſenſim cumulata, ac tandem computreſcens incaluit, & tumorem cum ſymptomatis ſupradictis peperit. Hic autem tumor etiam ſi calore moleſtus ſit, phælegmone tamen non eſt: multo certe minus abſceſſus, quod hoc viſcus his minimum opportunum ſit. Porro tumor ille nulla alia via, quam per aluum eximi poteſt: illac vero deriuabitur ſirupo, qui conſtet ex bugloſſæ, borraginis, fumariæ, ſummitatum lupuli, &c. cum folliculis ſennæ & rheo. Diebus interiectis aluus emollietur clyſtere ex decoctione emolliente, cum vncia ſemis catholici, & vnciis tribus mellis. Vt emolliatur tumor, fiat fotus emolliens, & corroborans ex malua, viola, parietaria, ſummitatibus aliquot lupulorum, radicũ capparum, roſarũ rubratum, betonicæ: bulliant in aqua, addendo parum aceti. Item poteſt fieri illitus eiuſdem virtutis. Non admouenda ſunt ſuppurãtia, quod in iecore & liene abſceſſus omnis exitialis ſit. Vino interdicatur, vtatur ſirupo & acetoſo & capillari.

De melancholia Hypochondriaca, pro Domino de Maligny.

CONSIL. XLIII.

ILLVSTRISSIMVM atque prudentiſſimum virum Dominum de Maligny audio multis variiſque ſymptomatis obſideri, hiſque grauibus & metuendis, ſed quæ omnia in vnius eiuſdemque affectus ſignificationem concurrant. Hæc licet paucis ante diebus, & æſtate ſupra modum feruida vehementius excanduerint; multo tamen iam tempore originis ſuæ prima quidem rudimenta habuiſſe videntur. Mœſtitia & metus citra occaſionem Domino frequens, ſolitudo, alta, grauiſque cogitatio, ſomnus turbulentus, ſpectris variiſque terriculamentis moleſtus, omnia quidem melancholiam eſſe denuntiant, non eam certe

primariam, quæ ſolius cerebri vitio fit:ſed alteram, quæ præcordiorum ſympathia ſuſcitatur,& quam idcirco hypochondriacam ſolemus nuncupare. Huius enim manifeſtum indicium ex eo tumore eſt, qui circum lienem & pancreas animaduertitur. Eius vero continentem cauſſam non exiſtimem eam eſſe naturalem melancholiam,quæ fæx eſt ſanguinis ſed alteram retorridam,quę ex pręaſſata bile citrina progignitur,& quam peculiari nomine bilem atrā dicimus. Hæc ſiquidē iam multo tēpore ſenſim in præcordiis congeſta,illic plerumque exæſtuare percipitur,tumque malignos de ſe vapores effundit,qui in diaphragma impulſi ſpiritum quodammodo intercipiunt, & offendunt. In cor vero validam eius palpitationem, atque interdum ſyncopen: ſi eos interdum in cerebrum attolli contingat, allucinationes fiunt delirio proximæ, atque hæ cum quodam timore & triſtitia. Quibus ex cauſſis D. laborens quaſi animo perculſus ſibi multum diffidit, & vix in ſalutis ſpem erigi poteſt. Itaque palpitationis cordis atque ſyncopes cauſſa non in corde,aut pericardio, ſed in ſolis præcordiis conſtituenda eſt,è quibus teter hic vapor per multiplices arterias ſublatus cor appetit; hæcque mala profert omnibus fere hypochondriacis communia. Quinetiam ſi diligentius tractetur, prematurque ſiniſtrum hypochondrium, qua in vmbilicum diuergit, non admodum diſſimilis palpitatio illic, vt opinor, quam in corde deprehendetur: ambarum enim vna eſt origo Adhæc ructus flatulentus,rugitus,nauſea, expuitio frequens, & alia crudioris ventriculi ſigna, hypochondriacis omnibus communia ſunt,& ex atræ bilis conditione profecta. Cauſſæ autem euidētes & prægreſſæ ſunt, quod illuſtris Dominus natura ſupra modum bilioſus, curis, grauibuſque cogitationibus, victu calidiore, nec ſatis temperante magnum flauæ bilis prouentum cumulauit,qui & illi quandam icteri ſpeciem protulit. Tandem vero non expurgata tempeſtiue, hiſdem cauſſis perſeuerantibus in atram bilem conceſſit, quæ nunc omnium prædictorum malorum continens eſt, proximaque cauſſa. De Prognoſtico certe hoc licet dicere, quod licet malum hoc, ſyncope, aliiſque ſymptomatis graue ſit, & plenum terroris, curationem tamen admiſſurum ſit,hac præſertim laborantis ętate, & hoc virium robore: maxime vero ſi medicorum conſiliis eger pareat & obtemperet: alioqui ſi hæc aſpernetur, vel ſyn-

vel ſyncope, vel exolutione virium tolletur, vel rapietur in furorem, quem maniam appellant, vel ſi hæc euadat, vix tandem hydropis incommoda deuitabit. Hæc quidem multa atque varia exiſtunt; ſed quoniam omnium tota curatio in duobus præcipuè poſita eſt; vnum idque maximum, vt interior ea cauſſa, quam bilem atram eſſe diximus prorſus extirpetur: alterum vt ſyncope, aliaque grauia accidentia tantiſper arceantur, dum perficietur curatio. Cauſſa ea licet tam copioſa ſit, vt pene laborantem obruat, cum tamen vires ſupra modum languidæ ſint; & ſymptomatum ſæuitia premantur; ſenſim ac pedetentim ſubſtrahi debet, ac ea moderatione, quam imbecillæ vires facile tolerent: in id autem accommodatiſſimum fuerit apozema huiuſmodi.

℞. Radicis bugloſſi, Oxalidis, & Cichorij ℥. ß. Agrimonij, Cuſcutæ, Ceterach, an. m. j. Foliorum ſennæ mundatorum ℥. j. ſem. Fiat decoctio ad ℔. j. Addendo ſub finem trium florum cordialium an. p. j. In colatura infunde rheubarbari electi ʒ. iij. Cinnamomi ℈. iiij. in expreſſione diſſolue ſirupi violati. ℥. ij. Paretur apozema non clarificatum in tres doſes, capiat diebus alternis, mane horis ſaltem quatuor ante cibum. Apozematis huius ſuauis atque blandi tutiſſimus vſus erit, neque medicamentum vllum valentius erit propinandum, ſed huius continuatione citra vllam virium offenſionem tota mali cauſſa ſenſim detrahetur, ſenſimque vires vegetiores euadent. Hoc abſoluto quatriduum quieſcat D. laborans, iniecto tamen leui clyſtere detergente, ſi forte ſubſiſtat aluus. Dein vero idipſum repetatur ea, quam dixi, ratione, & ſemper viribus æſtimatis, & facili ægri tolerantia. Diebus interiectis, & quibus æger non purgabitur apozemate, offerendus erit ſirupus ad humorum præparationem, & ſymptomatum ſedationem, qui huiuſmodi fuerit.

℞. Succorum depuratorum bugloſſi, borraginis, Oxalidis, fumariæ, Pomorum redolentium, & Granatorum an. ℥. ij. Sacchari albi ℔. ß. Fiat ſirupus mediocriter coctus, capiat bis in die ℥. ij. pro doſi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei horis ſaltem duabus ante cibum. Sic igitur duo hæc remediorum genera alternanda erunt, vt hoc vno die, illo vero altero vtatur. In interuallo autem (quod quatuor ſexve dierum eſſe oportere dixi) bis in die hac vtetur confectione quæ vires recreet, & humoris acrimoniam

ſymptomatumque vehementiam retundat.

℞. Conſeruæ bugloſſi ℥.j. Conſeruæ roſarum, Corticis citri conditi, an.℥.ſem, Raſurę eboris ʒ.j. Oſſis è corde cerui, Raſurę cornu cerui, Guaiaci electi an.ʒ.ſem. Margaritarum ſplendidarum, Xyloaloës an.℈.j. Coralli rubri, Cryſtalli tenuiſſime puluerizati an.℈.ſem. Sacchari albi q.ſ. Fiat conditum foliis auri coopertum: capiat cochleare vnum, ſeſquihora ante paſtum, & ſuperbibat parum vini diluti. Huic interdum permiſceri poterit portio quædam, velut quadrans, confectionis Alchermes: quanquam eius vt omnium calidorum vſus in hoc affectu (ſi quo in alio) vehementer ſuſpectus eſt. Nihil enim morbum hunc eiusve ſymptomata æque exaſperat, atque vel alimentorum, vel medicamentorum calidorum vſus. Quocirca ſubſiſtendum eſt in his, quæ dixi, remediis, neque ad calidiora aut vehementiora citra perniciem, aut ſaltem iacturam tranſiri poteſt. Erit autem eorum quatuor, quæ dixi, vſus continuandus: Apozematis, Sirupi, Clyſteris, atque Conditi: ea quam dixi ratione, dum plane ſibi reſtitutus videatur eger. De venæ ſectione dicendum: Hanc quoque ſumme profuturam, ſi tempeſtiue & conuenienter fiat. Multus enim ſanguis continetur atque coercetur in venis feruidus & torrefactus (etiam ſi aliud vrinæ ſuadeant) qui refrigerari atque ventilari poſtulat: neque veteres quidquam ſalubrius aut præſtantius hoc ſubſidio aut curatione protulerunt. Itaque poſt apozematis tertiam purgationem, ſi vires recreatæ ſatis aut coſtantes apparebunt, ſanguis audacter mittatur ex media, aut interna cubiti vena, idque ad octo decemve vncias, niſi forte vires concidant; quod tamen rarum eſt. Sæpius enim onere depoſito exſurgere & ſuſcitari vires deprehenduntur.

Symptomatum ſedatio.

Verè quidem ac propriè ſymptomata omnia deſinunt, cum percuratus morbus fuerit. At nihilominus ſi per ipſam curationem vehementius illa vrgeant, lenienda erunt peculiari remedio, maxime cordis palpitatio & ſyncope. Quoties igitur horum alterutrum exiſtet, frictiones ventris, lumborum, & crurum fiant, deorſum verſus, vt reuulſio fiat vaporis ſurſum irrepentis. Ampla quoque cucurbita affigetur, imo ventri ſine ſcarificatu. Aluus ſi ſubſtiterit balano proritetur. Cordi & ſiniſtro hypochondrio epithema inducatur huiuſmodi.

℞. A-

℞. Aquarum ſtillatitiarum plantaginis, Roſarum, Portulacæ, Bugloſſi, Meliſſæ, Cardui benedicti, Aceti, an. ℥. ij. In his diſſolue trium ſantalorum, Roſarum rubearum puluerizatarum, carabes an. ʒ. iij. Trochiſcorum de camphora ℥. ſem. Paretur epithema, adhibeatur tepidum. Ore vero ſumat ſuccum mali punici acidi, quo nihil eſt ad huiuſmodi ſyncopas præſentius. Huius penuria ſuccum mali citrij aut medici, aut baccarum oxyacanthæ. His enim tum vaporis, tum humoris noxij acrimonia, & malignitas obtunditur, contra vero proritatur calidis: ſi tum temporis libeat conditi præſcripti momentum dare, non parum ad id conducet. Victus ratio. Non paruam tum ad curationem, tum ad ſymptomatum ſedationem vim obtinet viuendi ratio ſine qua vix quidquam fiat commendatione dignum. A cibis calidis & à feruidis omnibus tanquam aduerſiſſimis vel Galeni conſilio prorſus abſtinendum; quod & ipſum mali totius fomitem augeant & ſymptomata proritent. Cibis igitur veſcendum frigidis & humidis, etiam ſi ventriculi cruditas hos dehortari videatur, vt carne vitulina, hœdina, capis, pullis gallinaceis, & columbinis, hiſque elixis cum lactuca, portulaca, acetoſa, & borragine potius quam aſſis: aut ſi fortaſſe horum vel etiam perdicum, vel auicularum aſſarum eſus delectabit, intingantur ſucco aliquo refrigerante, & adſtringente, vt oxalidis, omphacij, mali punici, vel medici, vel etiam aceto. His enim humor obtunditur, & arcetur ſyncope, vt ſaccharatis exaſperatur. A ſalſis & aromaticis abſtinendum. Panis nec ſalſus, nec nimium ſit fermentatus: vinum ſubrubrum ſit, ſubauſterum, ac modice adſtringens, vt os ventriculi roboret, arceatque animi defectionem aqua multa dilutum, ne vapores promoueat. Vinoſum, album, tenue, vaporoſum, fugiat, vt infenſiſſimum: imo etiam ſi à vino abſtinere aliquando placeret, ac pro potu vel ſucco granatorum ex aqua, vel decocto baccarum oxyacanthæ, aut ceraſorum acidorum arefactorumque (quæ plerique in alios vſus aſſeruant) vti nihil magis ad curationem conduceret. Hocque vno remedio complures conualuerunt. Omnino autem parce bibendum, quod nimia humoris fluctuatio, & rugitus, & flatus, & expuitiones, & cruditates augeat. Bis die cibum ſumere, idque parce & tenuiter ſatis ſit, hora nona matutina, & quarta promeridiana. Nocte vero media vtiliſſimus erit hordei cremor amygdalino lacte exceptus, vt qui

ſumme vaporis & humoris ferociam compeſcit. Interiectæ vero horæ nec cibo nec potui, ſed his quæ dixi remediis accommodentur, deputenturque. Omnis tum corporis tum animi perturbatio vitanda, vt ira, excandeſcentia, curæ, graues cogitationes, deinde etiam corporis motus validior, qui palpitationem infert, vt ne ad deſidendum quidem ſeu ſponte, ſeu medicamentorum vi deſurgat; ſed aut pelui aut linteis ſubditis alui onus excipiatur. Aër frigidiuſculus ſalubrior calido & æſtuoſo, & Aquilonia conſtitutio tutior Auſtrina. Neque loco concluſo, ſed liberiore continendus, eſt æger, & patefactis feneſtris ſæpius expurgandum conclaue. Sub curationis finem cum iam D. laborans prodire incipiet, balneum aquæ dulcis apprime conducet, non quo proliciantur ſudores, ſed quo iamdiu concalefactum corpus refrigeretur, arefactumque humectetur. Hæc præcipua ſunt totius curationis præcepta, quorum imitatione de cæteris, quæ fortaſſe interuenient, ſtatui facile poſſit.

De Melancholia hypochondriaca,
CONSIL. XLIIII.

SYMPTOMA quale expoſitum eſt hypochondriaca eſt melancholia, iamdiu confirmata in ea ætate, quæ illi maxime ſolet eſſe opportuna. Facta eſt autem ex bile retorrida, quæ ſenſim multoque tempore circum præcordia cumulata eſt: & quam natura nec per aluum, nec per vomitionem tempeſtiue expurgauit. Ea ventriculi concoctionem ſic offendit, vt eorum, quæ aſſumuntur partem maximam vertat in flatus, qui & ructu & diſtentione plurimum fatigant. Sed & ex eo humore aduſto ac retorrido, vapor nebulæ ſimilis crebro ſurſum irrepens in cerebrum, metum, mœſtitiam, variaque terriculamenta, & viſorum oſtenta parit: excurrens vero in corpus vniuerſum multos mouet dolores, qui tamen mox deſinunt. Reliqua affectus curatio hac debet curatione compleri.

℞. Bugloſſi, Borraginis, Meliſſæ, Betonicæ, Pimpinellæ, Lupuli, Cuſcutæ, Ceterach, Endiuiæ, an. m. j. Radicum Cichorij, Polypodij quercini, Paſſularum mundatarum. an. ℥. ß. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum an. ʒ. j. Florum cordialium, Epithymi, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde foliorum ſennæ mundatorum ℥. iij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. ij. Bulliant parum & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔. j. Fiat ſirupus perfecte coctus non clarificatus. Capiat ſexto quoque die ℥. ij. pro doſi

cum

cum aqua decoctionis hordei. Vtile ſit ex eadem herbarum materia ſirupum componere non laxatiuum : quo mane quotidie ieiunus vtatur ad humoris vacuandi præparationem : ſi quando tamen aluus adſtricta fuerit, diebus interiectis hoc molliatur clyſtere.

℞. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Altheæ totius, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, Abſinthij, Origani, an. m. j. Seminis aniſi, & lini an. ℥. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue Catholici ʒ. vj. Mellis roſati, & anthoſati an. ℥. j. Olei communis ℥. tres. Fiat clyſter. Corpore ita blande quater quinquiéſve purgato, continuet ſequens conditum.

℞. Conſeruæ bugloſſæ & Violarum an. ℥. j. Pulueris electuarij lætificantis Galeni ℈. j. Raſuræ eboris & cornu cerui an. ℈. ij. Margaritarum electarum ʒ. ß. Sacchari albi quantum ſatis, fiat conditum, capiat cochlear vnum mane & per horam ante cœnam. Cum iam morbus aliquantum inclinare videbitur, & ſymptomata omnia mitiora apparebunt: maxime vero ſub finem hyemis apprime vtiles erunt balneæ dulcis aquæ potabilis, in quibus ieiunus diu ſedeat, eáſque continuet circiter dies decem aut duodecim. Sint autem eo tempore, vt neque ſudorem, neque calorem manifeſtum excitent : neque corpus exagitent, ſed duntaxat quadam refrigeratione humectent. Interea vero quotidianæ corporis totius frictiones ex vſu erunt, atque tum præſertim cum acceſſiones vrgebunt. Victus omnino humectans ſit atque refrigerans : in quo prorſus à calidis abſtinendum, maximéque à vino vinoſo aut meraco : nam ſumme dilutum bibendum eſt, ídque parce, quod multa fluctuatio flatus ructúſque augeat. Conuenient ſorbitiones in quibus refrigerantes herbæ incoxerint. Hordei quoque cremor eſt accommodatus, & alimenta omnia, quæ ſimilis ſint facultatis : à curis & negotiis tractandis prorſus abſtineat : à ſeriis arcendus, iocis exhilarandus, & venatione, & aëre libero.

Diſtillatio cum Melancholia. CONSIL. XLV.

NOBILI huic viro crebro diſtillatio modo in ceruicem, modo in ſcapulas & brachia, modo in dorſi poſteriora procumbit, ſed his multo grauius ſymptoma illum exercet, quod melancholia eſt Hypochondriaca. Nam ex quo à quartana febre vindicatus eſt, ſiniſtri hypochondrij dolore prehenſus, ita demum in hunc vſque diem lienis affectu diſtortus eſt, vt in ſiniſtrum latus decumbere nunquam licuerit : hinc ventriculi concoctio contagione of-

ſenditur. Diu multúmque appetentia proſtrata eſt. Ructus ſuſcitatur plurimus, & ſaliua multa per gulam in os exurgit. Hinc allucinationes, & ſomniorum terriculamenta. Metus quoque & mœſtitia, & ruſticus quidam pudor, & falſæ abſurdæque rerum mœſtarum imagines.

Curatio.

℞. Radicis graminis, Petroſelini, fœniculi, Apij, an. ℥. ſem. Bugloſſi, Borraginis, Lupuli, Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ, Adianthi, Capilli veneris, Hyſſopi, Origani, an. m. j. Seminis endiuiæ, cuſcutæ, & Melonum, Glycyrrizæ raſæ, an. ʒ. duas. Florum Cordialium, Epithymi an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum vnc. quatuor. Agarici albi ℥. ij. Turbith conquaſſati ℥. ß. Gingiberis ʒ. ij. Mane bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔. j. Fiat ſirupus perfectè coctus, capiat ſemel in hebdomada ℥. ij. cum aqua decoctionis bugloſſi. Semel vero in menſe, & maxime vltima quadra Lunę, vt diſtillationis materia purgetur; addes prædictę doſi Diaphœnici ʒ. j. ſem. Diebus interiectis partes omnes principes, maximéque lienem corrobarabis hoc electuario.

℞. Pulueris Electuarij lætificantis Galeni, Raſuræ eboris an. ʒ. j. Pulueris electuarij diamargariti frigidi, & triaſantali an. ʒ. ſem. Sacchari albi diſſoluti in aqua bugloſſi vnc. quatuor, fiat elect. per tabellas ponderis ʒ. trium.

℞. Olei liliorum, & de capparibus, Mucilaginis, altheę extractæ in aqua bugloſſi, an. ʒ. vj. Ceræ parum, fiat linimentum. Item Gummi Ammoniaci diſſoluti in aceto forti ℥. j. Radicis arthanitæ, & ireos Florentiæ an. ℥. ß. emplaſtri de mucilaginibus & de meliloto an. ℥. j. Fiat emplaſtrum pro ſplene. Si malum contumacius perſeueret, ſecanda vena interior cubiti ſiniſtri, vere proximo, ſi nihil dehortabitur. Victus impetandus eſt boni ſucci, & tenuis, qui in frigidiorem aliquantulum diuergat. Nam calida omnia idcirco aduerſiſſima, quod atram hanc bilem ex flaua præaſſata genitam exacuant, ſicque materiam geminent, grauiora ſymptomata ſuſcitent. Itaque & ſalſa omnia, & piperata, & ſinapi, & vinum generoſum meraciúſque vitandum. Hiſce vero contraria deligenda. Anno 1551. menſe Nouembri.

Litera D. Melini Medici ad D. Fernelium, De ſanguinis miſſione in prurita.

QVÆ negotiorum tuorum ſit magnitudo, quæ item moleſtiæ, non ignoro. Omnes enim, qui grauiore aliquo

aliquo morbi genere laborant,ad te non aliter quam ad Æſculapium quendam confugiunt : quæ res fortaſſe alium à tuo congreſſu deterreret. Ego autem qui etiam noui, quanta illa ſit ingenij fœcūditas,quamque ſit tibi facile de quauis quæſtione propoſita in re Medica reſpondere , tum etiam noui iſtam morum facilitatem cuivis fere expoſitam: non ſum paſſus diutius ſcrupulo me illo angi , de quo proximis literis ad te. Quem mihi eximere,facilius fuerit tibi, quam mihi eximēdum offerre: quod vt iam facias te etiam atque etiam oro. Hyeme ſuperiore incidi in laſſitudinem vlceroſam ſponte , quam ni fallor Practici pruritum appellant. Leui pharmaco paulo poſt lienem & hepar exonerau i. Ab eo tempore variis partibus exanthemata extiterunt ſicca admodum , & fixius hærentia, quæ ſi erodebantur, vt ſcabendo contingit, ſanguis nigrior & craſſior inde erumpebat. Tandem furunculus inferiorem tibiam dextram occupans , tum herpes miliaris animum exuſcitant ad maiora præſidia quærenda. Hic vero venam aperio,& vncias tres tantum ſanguinis plus minus educo, & catholico, ſenna, confectione hamech, interdum addito rheubarbaro bis terve ab vſu ſeri lactis , prunorum , Tamarindorum, & huiuſmodi ſatis longum ventrem ſoluo. Hac ratione paucis topicis adhibitis à morbo reualui. Quanquam etiam octauo , poſthac die à venæ ſectione venam iterum aperui baſilicam , & circiter vnc. ij. ſanguinis plus minus effluere ſiui. Chirurgus autem quem mea cauſa Claudius Lauallus Regis Chriſtianiſſimi Legatus vocauerat , & Medici in ea erant ſententia , ſanguinem multum eſſe vacuandum. Eorum ratio hæc erat : Sanguis eſt admodum vitioſus, ætas & vires aut vigent , aut à vigore non ita procul abſunt. Præterea hunc ſanguinis vacuandi modum quotidie vſurpamus , & quidem feliciter. Sed ego Galeni ſententiam ſequutus libro 4. Sanitatis tuendæ,vbi de ſpontinis languoribus vlceroſis , de pruritu , & ſcabie diſſerit , vel nullum, vel certe perpaucum ſanguinem mihi eſſe vacuandum contendebam , idque reuellendi cauſſa potius quam vacuandi. Ita enim inquit , vbi paulum vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltra proceſſum eſt, audacter mittendus ſanguis : quem Galeni locum ita interpretor , vbi ſanguis coctione diminuta paulum , aut aucta factus eſt paulo erudior, aut bilioſior , tum ipſum vacuare abundanter nullus timor eſſe debet. At in me nulla extabant ſigna in vrina, quæ cruditatem

indicare Galenus paulo ante dixerat. Præterea hyeme ſuperiore ſæpius cibum ſemel die tantũ ſumpſi: cruditas igitur exigua illa mihi detrahere ſanguinem abundantius non ſuadebat. Adhæc ſanguis in me non eſt paulo, aut nimio bilioſior, vel atra bile multum impurus: id quod arguit, & temperies, & ætas iam inclinans, & color totius corporis ex flauo plumbeus, acti labores, curæ & longa ſtudia literarum, ergo ſanguinem mittere non debueram. Nam & Galenus ſtatim ſuperiori periodo addit; vbi plus, conſideratius agendum: Vbi plurimum, in his nullus omnino mittendus eſt. Mox quoque ait: inſpicere vero & quantitatem conueniet, vt verbi gratia: Si bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus vero ſuccus plurimus vtique in his, abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis vero copioſus, audacter incidenda vena eſt. Hæc Galeni ſententia mirum in modum in hunc vſq; diem me affligit. Siquidem dum ſanguis effluit impurus, craſſus, ac niger, aut aliter vitioſus Chirurgi ac Medici complures largiſſime ſanguinem detrahunt: quum vero purus ac floridus, contra: niſi in venis plethora ſubſit, quod feliciter id remedij genus vſurpari quotidiana docuerit experientia. Quare aut alia eſt nunc curatio laſſitudinis vlceroſæ, ſponte natę quam ſeculo Galeni (quod ſane verum eſt, ſi mentem referas ad ea, quæ de frictione mediocri, tarda, & quiete interrupta, id eſt, de ἀποθεραπεία dicuntur à Galeno: Item de balneis & oleis, & cæteris id genus) aut homines certiores Æquinoctiali maiorem ſanguinis vacuationem ferre poſſunt, quam propriores Æquinoctiali. Non ſum autem neſcius te detineri variis & magnis negotiis, ſed idem etiam non ignoro, ſi mihi quadrantem horæ voles concedere, nullo negotio me hac moleſtia liberabis, aut potius explicabis.

Reſponſum D. Fernelij ad Dominum Melinum ſuper quæſtione propoſita. CONSIL. XLVI.

INCIDISTI obiter in ſubtilem & arduam dubitationem, quæ omnium fere torſit ingenia, qui Medicinam facturi ad artis operam & vſum ſe contulerunt. Ea autem è Galeni ſcriptis emerſit, quorũ tanta eſt varietas, tanta incõſtantia, tanta plerumq; diſcordia, vix vt quiſquam illius hac de re ſententiam hactenus ſit aſſequutus. Sed neque is, ſi quid iudicio de hac controuerſa quæſtione quidquam firmum ac conſtans ſibi vnquam animo ſtabiliuit: quippe cum ad meditationem potius, quam ad medendi rationem

omnem

omnem vitam contulerit. Non Interpretis munere hoc loco fungar, nec auctoris ſententias è diametro contrarias conciliare contẽdam: ſed quod vſu longo quaſi comprehenſum teneo, rogatus paucis theorematis exponam, quæ hunc tibi iniectum ſcrupulum penitus eximent. Vaſorum omnis plenitudo venæ ſectione demenda. Nam quæ pura eſt plenitudo, & proprie plethora appellatur, hoc vnico remedio tolli: impura vero quæ multa eſt cacochymia, licèt purgatione quodammodo minui poſſit, nec tamen tuto, nec celeriter. At ſecta vena protinus pericula vitantur ex plenitudine impendentia, nulla virium offenſione. Itaque quoties bene habitum corpus occurret, idque venis amplis, & multo ſanguine turgentibus, venam audacter incides: atque ſi ſanguis purus apparebit, copioſius detrahes, ſin vero impurus, parcius, ac reuerentius, ex interuallis detrahendo quam vniuerſim & affatim vacuando. Sublata plenitudine præcipiti atque periculoſa, reliqua impuritas, & cacochymia purgatione eximenda eſt. At venarũ impuritas pauca, quæ nuncupatur cacochymia ſine plenitudine, non venæ ſectionem, ſed purgationem expoſcit. Hęc enim peccantem cacochymiam, illa vero non ſolum cacochymiam, ſed omnes humores æquabiliter, & plenitudinem, quæ tum nulla eſt ſubtrahit, magna virium iactura. Sed tũ maxime incommodat venę ſectio cum cacochymia è iecoris aut ventriculi vitio (quod fere fit) contrahitur, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia. Nam detracto ſanguine, licet impuro, impurior multo ſuccedit. Hæc ſatis opinor quæſtionem tuam diluent quę multo tamen explicatius opere proprio tradita ſunt. Omnia his quidem conſentiunt quæ tu ex lib. 4. de ſanitate tuenda protuliſti. Quæ diuerſæ ſunt ſententiæ id ſequuntur, quod iubet Galenus tertio de locis affectis. In Melancholia cubiti ſiniſtri venam mediam tũdere, ſanguinemque copioſum detrahere, ſi craſſus ac niger is effluat, cohibere vero ſi purus ac tenuis, & quod vndecimo Methodi ait, ſaluberrimum eſſe in omnibus febribus ſanguinem mittere, quas putridus humor accendit. Quodque primo artis ad Glauconem venæ ſectionem permittat in quartana, & libro de venæ ſectione non minus morboſe cacochymia, quam ex plenitudine ortos venę ſectione curet. Sed hæc diluuntur à nobis, fulciturque prior ſententia in libello, cui titulum fecimus, de vacuandi ratione. Pluribus non ago variis negotiorum occupationibus varie diſtrictus. Vale.

Pro D. Maluenda, Imperatoris Caroli V. Theologo Cachexiæ curatio. CONSIL. XLVII.

MAXIMA eſt eorum, quæ propoſita ſunt, ſymptomatôn permiſtio, ſed tamen tanta eſt ſeries atque connexio, vt omnia ex eodem quaſi fonte deriuari putem. Capitis grauitas, auris dextræ tinnitus, oculorum ſuffuſiones, & ſcotomata, incipiens vertigo. Non ſatis firma in labore & literarum ſtudiis conſtantia, omnia quidem ſunt ſymptomata atque indicia male affecti capitis & cerebri. Hoc vero, non ſola ſympathia, & inferiorum partium conſenſu, verum etiam proprio affectu teneri indicant ſymptomatôn perſeuerantia, totiuſque morbi diuturnitas. Quandoquidem neceſſe eſt caput ex ſubiectarum partium & habitu & humore nonnihil in ſe proprij vitij tempore contraxiſſe. At vero difficilis tardaque concoctio, mictus frequens, nauſea, leuiuſculæ animi defectiones ad ventriculum, maximeque ad eius os ſuperius referuntur ac pertinent. In quo & cuiuſdam doloris ſenſus contactu deprehenditur, vnde profecto perſpicuum eſſe poteſt, eius tunicas multo humore, eoque vitioſo infarctas eſſe. Adſunt & non pauca ſigna male conſtituti iecoris, quod impenſe calidum multis adhuc annis opportunum fuit gignendæ bili. Hæc aliquando vomitione erupit non ſine animi defectione, eadem in os effuſa plerumque amarorem induxit, eadem aliquando coërcita & putreſcens febres peperit, quales audiuimus. Iſtius bilis craſſeſcentis, cruditatumque copia; iecur obſtructum primum eſt; demum & tota illius ſubſtantia multa illuuie perfuſa, in tumorem iam attollitur qui ſi nulla ope diutius perſeueret, in ſcirrhum abiturus eſt. Primum itaque mali fontem in iecore conſtituimus, è quo iam pleniore vitioſus humor in lienem, in pancreas, in meſenterium, in ventriculum, in aliaſque vicinas ſedes redundat, quas copia turgere, & contactu inde deprehenditur, quod leuiſſimo quoque medicamento plurima ab aluo detrahuntur. Illis autem partibus ſic ſe habentibus, cum non ſolum caput, verumetiam reliquum corpus omne, vt iam languidum non ſatis firma ſit valetudine, eſt tandem futura cachexia, & ab hac hydrops, niſi diligenter proſpectum ſit. Hæc ſunt quæ impendere video, ſed quæ tamen præcaueri poſſunt; quemadmodum & quæcunque genita iam apparent, curationem tempore ſunt admiſſura. Debet autem curatio blanda &

lenis adhiberi, vt ſenſim, multoque tempore & otio ea euellat, quæ iamdiu radices egerunt. Debet & ſumma victus obſeruatio haberi, in qua cibi deligantur boni ſucci, qui minimum ſint excrementitij, nec multum impleant, exigua mole vires ſuſtineant, vt eorum vſu natura haudquaquam diſtrahatur & reuocetur ab humorum vitioſorum concoctione. Itaque carnes ſint teneræ, molles; quales iuuenum animantium, & auium, quæ dumeta & montes, non autem aquas incolunt. Omnes quidem aſſæ potius quam elixæ ex capparibus, vel alio condimento præparatæ. Iuſcula & ſorbitiones, quæcunque multum implent, circumcidantur. Itemque piſces, niſi qui firmiore ſint carne: nec tamen oua incommodabunt. Fructus omnes noxij præter vuam paſſam, dactylos, amygdalas, & cotoneorum conditum: horum vſus erit poſtrema menſa. Potus erit vinum album, nec dulce, nec acerbum, quale vobis eſt Rhenenſe, quod nec picatum, nec ſulphuratum ſit, aut fuluum aut ſubrubrum tenue: vtrumque aqua multa, eaque pura dilutum, vt parua copia ſitim leniat, nec iecoris calorem incendat. Satis fuerit bis die nutriri, ſed ea lege atque menſura, vt nec cibus ſuo pondere ventriculum grauet, nec potus fluctuationem & ructus excitet. Hoc enim conſilium nobis vires, quales accepimus, conſeruat. Neque illas, neque corporis molem augere, ſed extenuare potius poteſt, vt tum vitioſi humoris potio quædam exhauriatur, tum reliqua ad futuram vacuationem præparetur. Quocirca vtile ſit interdum famem & inediam tolerare, & cœnam prætermittere. Corporis matutinæ frictiones, & exercitationes moderatæ ieiuno ex vſu erunt, quæ & aliquid à corpore diſſipent, & natiuum calorem ſuſcitent. Somnus moderatus longe à cibo ineatur. Hęc viuendi lex exquiſite tenenda eſt, dum corpus ſaneſcat integre. Cui etiamſi diutius aſſueuerit, firmior conſtantiorque futura eſt valetudo. Quæ autem medicamentis ſit curatio, hac ratione complebitur. Plurimum quidem aluus clyſtere ſolicitetur, qui in decocto emolliente & detergente, Catholici ſemunciam recipiat, cum mellis & ſacchari portione idonea. Simul autem eo ipſo die aggrediatur, ſimulque obſeruet præſcriptam viuendi rationem. Poſtridie humores crudi & ſuperuacanei, qui in ventriculo primiſque venis, & in aluo fluitant, hoc medicamento expurgentur.

℞. Expreſſionem ℥.ij. ſem. Rheubarbari electi infuſi in

aqua Cichorij,& vino albo,cum ʒ. ß. cinnamomi electi. In qua diſſolue ſirupi de Mentha ℥.ß. Fiat doſis. Detur hora vj. matutina. Diebus inſequentibus reliqui humores concoquendi ſunt & præparandi, idque electuario potius quam ſirupo, aut apozemate. Galeni quidem imitatione, qui huiuſcemodi morbis, & hyeme pulueres potius quam liquores offerebat.

℞. Raſuræ eboris puluerizati, Electuarij aromatici roſati an. ℈. ij. Pulueris electuarij Triaſantali, & electuarij lætitiæ Galeni an. ʒ. ß. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥. quatuor. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ. trium. Capiat vnam mane; & per horam ante cœnam, id autem diu continuet niſi cum aliis medicamentis vtetur. Quod ſi interdum extra paſtus præ ſitis vehementia bibendum eſſet, quum nec aqua, nec ptiſana, nec cereuiſia competit, nihil certè præſtantius oxymelite, quod vel ſimplex ſit, vel ex Galeni deſcriptione, vel ex decocto radicis petroſelini, & fœniculi, & hyſſopi tantillo paratum. Exactis diebus octo, quibus hæc vtendi ratio, & præparantium vſus obſeruatus ſit, ſecundo blande purgandum erit ſequente ſirupo, quem in eam rem ſic accommodauimus.

℞. Radicis Cichorij, Acetoſæ, Graminis, Petroſelini, Fœniculi, Capparum, Polypodij quercini, Seminis cartami, Paſſularum mundatarum, an. ℥. ß. Marrubij albi, Agrimonij, Ceterach, Adianthi, Capilli Veneris, Bugloſſi, Borraginis, an. m. j. Seminis Aniſi, Endiuiæ, Cuſcutæ, & Melonum, an. ʒ. ij. Trium florum cordialium, an. p. j. Fiat decoctio ad vnc. xv. In colatura infunde foliorum & folliculorum ſennæ mundatorum ℥. quatuor. Agarici albi vnc. ij. Gingiberis albi ℈. ij. Cinnamomi electi vnc. ſem. Dein facta ebullitione parua fiat omnium expreſſio. In qua diſſolue ſacchari albi vnc. xv. Fiat ſirupus perfecte coctus: ponendo in fine decoctionis expreſſionem vnc. j. Rheubarbari electi, infuſi vt decet in aqua endiuiæ, & vino albo. Doſis erit vnc. j. ſem. diluta ex aqua decoctionis hordei. Hoc ſirupo purgandus erit octauo quoque die, aucta vel imminuta doſi pro rei neceſſitate. Diebus interiectis ſi forte aluus adſtrictior erit, vtilius promouebitur his pilulis quam clyſtere.

℞. Aloës optimæ, Rheubarbari electi an. ʒ. ij. Pulueris electuarij Aromatici roſati maioris ℈. j. Cum ſirupo de mentha fiat maſſa mollis. Capiat pilulas duas hora vna ante paſtum. Vbi iam ſecũdo aut tertio purgatus fuerit ad efficacio-

rem

rem præparationem reliquorum humorum, qui & magis terreni & contumaciores eſſe ſolent, præter electuarium & victus rationem præſcriptam. Primus ex vſu erit fotus, qui eos humores emolliat, colliquet, fluxoſque reddat, & omni ratione viſcerum obſtructiones expediat, ſeruato illorum robore. Erit autem huiuſmodi.

℞. Radicis Altheæ, Cichorij, Enulæ campanæ inciſarum, an. vnc. ſem. Roſarum rubrarum, Balauſtiorum, Agrimonij, Menthæ, Abſinthij, Florum chamæmeli, Anethi, an. m. j. ſem. Seminis aniſi, Lini & fœnugræci, an. vnc. ſem. Schœnanti, Cyperi, Calami aromatici, an. ʒ. tres. Fiat ſacculus, bulliat in ℔. j. aquæ, addendo ſub finem vini albi ℔. ij. Fiat fotus ſtomachi & hypochondriorum, mane, & ante cœnam, cum ſpongiis latis, & nouis, expreſſis, donec tertio aut quarto recaleſcant. Deterſo ventri hoc emplaſtrum vtiliter admoueri poteſt.

℞. Vnguenti de altæa vnc. ij. Cerati ſantalini, & cerati ſtomachi conformatiui an. ℥. j. ſem. Malaxentur ſimul, fiat emplaſtrum extenſum ſuper alutam. Applicetur poſt fotum.

Ad Cachexiam, pro quodam ex Comuatu Burgundiæ.

CONSIL. XLVIII.

LIPPIENTES oculi, olfactus ſtupidus, ſaliua aut pituita copioſior ex ore profluens, pedum tumor veſpertinus, indicia ſunt ſummæ cruditatis exuperantis toto corpore. Quæ cum iecoris calorem comitem habeat, ex manuum pedumque feruore deprehenſum, proximam cachexiam, aliaque mala, fortaſſe & hydropem futurum minatur, quæ quum florente hac ætate tam manifeſta rudimenta habent, procedente illa, & ingraueſcente in extremam perniciem agerent: occurrendum autem eſt ſumma diligentia & attentione. Primumque victus ratio purior ſit, in qua inteſtinis & extremis animantium partibus, à piſcibus multis, à caſeo, ab omnibuſque viſcoſis & lentis abſtinendum, temperandumque eſt, quemadmodum & menſes circiter duos ab omni ſorbitione. Vitanda crapula, & conſueta edendi voracitas. Omnino temperantius viuendum, & omnino toleranda inedia, detrahendaque cœna. Vinum quoque parcius & dilutius eſto, idque fere album aut tenue. Exercitatio frequentior & validior adhibenda: quod ſi præſtare non liceat, quantum defuerit tenui victu ſupplebitur. Neque vero hac ſola viuendi lege eximi poterunt multo tempore contracta corporis vitia, niſi & lenium quorundam medicamẽ-

torum vſus acceſſerit. Erunt autem hæc ad rem propoſitam in primis accommodata.

℞. Radicis Apij, Petroſelini, Fœniculi, Capparum, Polypodij quercini, Seminis cartami, Paſſul. a.℥. ß. Hyſſopi, Origani, Calamenti, Adianthi, Capilli veneris, an.m.j. Ceterach, florum lupuli, an.p.j. Seminis aniſi, Endiuię, Cuſcutę, & Melonum, Glycyrrizæ raſæ, an.ʒ.ij. Fol. ſennæ mundatorum ℥. quatuor. Agarici albi ℥.ij. Gingiberis ʒ.j. Cinnamomi electi ℥. ſem. Bulliant parum, dein exprimantur, & in expreſſione diſſolue Sacchari albi ℥.xv. Fiat ſirupus perfectæ coctionis. Capiat ſemel in hebdomada ℥.ij. Ex tantillo vini albi dilutum: diebus interiectis cum forte aluus non facile deiiciet, tum ad hanc mouendam, tum expurgandum, corroborandumque ventriculum his vtetur pilulis.

℞. Aloës optimæ ʒ. ij. Rheubarbari electi ʒ. j. Pulueris electuarij aromatici roſati maioris ʒ. ſem. Sirupi abſinthij q. ſ. Fiat maſſa mollis; capiat pilulas ij. vel iiij. pro doſi. Hora j. ante paſtum ſine cuſtodia. Quibus diebus non purgabitur, ſeſquihora ante paſtum ſumat tabellam vnam electuarij aromatici roſati maioris, quo & cruditatum & cibariorum concoctionem iuuet. Ad gingiuæ inferioris exeſionem, quę poſtremo deſcribitur, miſce, Gingiberis puluerizati ℈. j. Aluminis vſti ʒ. j. Mellis roſati ℥. j. Hocque quaſi linimento gingiua bis terve die ſatis aſpere confricetur.

Ad dolorem colicum, vna cum ſpinæ dorſi dolore, pro quodam nobili Germano, 1557.

Consilium. XLIX.

VT atrociſſimi & curatu difficiles hi ſunt dolores, qui illuſtrem virum tam dire & immaniter exercent: ita & de eorum cauſſa, deque affecta ſede dubitari video, nec plane inter celebres medicos conſentire. Tametſi enim longe is lateque diffuſus eſt, eius tamen peculiarem quandam & primariam ſedem credi par eſt, è qua prorumpens in alias quoque partes inuadit. Hanc equidem controuerſam quæſtionem rogatus paucis excutiam, vt deſignatæ ſedi doloris propria quædam remedia aptari, & accommodari poſſint. Primum igitur vrinæ tum ſubſtantia tum colore contentiſque laudabiles, & ad eas accedētes, quæ ſecundum naturam ſunt (niſi quod ex aſſiduo decubitu citrinæ aliquantulum apparent) atque hæ ſine arenulis ſine pituita luculenter commonſtrant, neq; ad renes, neque ad veteres doloris cauſſā pertinere. Neque profecto qui proponitur, nephritici

pleuritici doloris ſpeciem habet, neque vſquam aut viſus auditus eſt, qui citra vllius materiæ deceſſionem triennium perſtiterit. Ad lienem, ad iecur, ad meſenterium minime etiam poteſt hic dolor referri, quod hę partes aut nullius aut admodum obtuſi ſint ſenſus. De inteſtinis vero quorũ ſenſus eſt eximius, non præter rationem dubitari video, quod præſertim in ſiniſtro hypochondrio ſecundum colon inteſtinum, atque etiam toto ventre ſæpe obaudiatur rugitus; quod vagus dolor modo in dextrum, modo in ſiniſtrum latus inſiliat, quod nonnunquam & in dextrum teſtem is deuoluatur, quod abdomen ſupra modum inflari diſtendique videatur. Eaque omnia ingraueſcant, dum adſtrictior eſt aluus. Contra vero prorumpente flatu aut aluo ſoluta abdomen ſeſe ſummittat, & dolor miteſcat, dum nouus flatus ſuſcitetur. Hæc quidem (fateor) manifeſta argumenta ſunt doloris cuiuſdam oborti ex flatu in inteſtinis concluſo atque coarctato, qui & illic peculiarem atque fouentem cauſſam habet, craſſam, lentam, mucoſamque pituitam inteſtinis, præſertim autem cæco & colo tenacius adhærentem, qualem ſæpe deprehenſum eſt in hoc laborante ab aluo aut ſeorſum, aut cum fæcibus prodire. His ergo rationibus adductus, non poſſum non fateri cauſſam vnam doloris eſſe craſſam lentamque pituitam, quæ inteſtinis craſſioribus ſit impacta. Sed hæc ſane tenuior & leuior mihi cauſſa videtur, tantumque concomitans. Cæterum tum multiplex & varie implicitus hic dolor eſt, tum ſedes eius atque cauſſa quoque multiplex. Nam præter eum dolorem, qui colico ſimilis eſt, & ab inteſtinorum flatu atque pituita proficiſcitur alius, íſque præcipuus ex metaphreno atque è lumbis eſt, è quibus & in muſculos epigaſtrij diffunditur, neque leuis ſuſpicio eſt, nonnihil ad ſpinæ ſpondylos pertinere: ex hac tam multiplici cauſſarum varietate curandi difficultatem obortam eſſe conjicio: itaque dolor ſecundum dorſum & lumbos deductus, & illinc plerumque in latera, atque etiam in priora abdominis exporrectus, & quaſi cingulo corpus totum arctius conſtringens, demonſtrat, partes eas omnes dolore obſideri, & abdominis dolorem cauſſam eſſe, cur id coarctari non poſſit ad feces & flatus excludendos. Cauſſam porro tam late diffuſi doloris credibile eſt fuiſſe diſtillationem frigidam, quæ ſi non è cerebro è capite ſaltem in dorſi & lumborum muſculos procubuit. Primum quidem parte ſiniſtra: demum etiam dex-

tra. Hinc poſtea ſenſim partium continuatione in abdominis muſculos membranaſque irrepſit. Fortaſſe & eius nonnihil altius inter ſpinæ ſpondylos ſeſe inſeruit, quemadmodum fere accidit cum eiuſcemodi adfectus diutius protraxerint. Hoc tamen loco propter ea, quæ dixi, inſpiciendum & obſeruandum moneo, ſitne ſpina ſitu & figura ſecundum naturam, poſſitne quoquouerſum libere flecti, & partes, quæ vtrinque ſecundum productionem ſpinæ, ſint tactu durioreque preſſu, condoleſcant. Non leuis enim ſuſpicio mihi interceſſit aut luxatæ aut aliter læſæ ſpinæ, cum D. laborans vehementi & valido equi ſubſultu ſenſit ſpinam ad poſteriora magno impetu contorqueri, eamque compunctione valida feriri, quæ corpus vniuerſum exagitaret.

Prognoſticon.

Cum duo ſint impliciti dolores cauſſis ſedibuſque diſcluſi, vnus qui ad inteſtina pertinet, poteſtque colicus appellari, alter qui ad ſpinam dorſi atque lumbos, prioris quidem ſublatio ſperari poteſt, præſertim ſi ſimplex & ſine inteſtinorum labe fuerit. Atque vt cauſſæ eius magnitudo certius æſtimetur, totius ventris regionem tactu explorari velim & animaduerti, nunquid in eo præter naturam obduruerit, eorum memor quæ vidi & ſcripſi ſæpe in inteſtinis craſſam lentamque pituitam in inteſtini ſpeciem concreſcere, & obdureſcere, viamque flatibus ac fæcibus præcludere: poſterioris doloris difficilior curatio, & anceps exitus, præſertim ſi diuturnitate in ſpinam, dorſi altius ſe adegit: vtriuſque tamen curationem experiri iuuabit, & nihil eorum prætermittere, quæ arte & cum ratione opitulari queant.

Curatio.

In his tam atrocibus doloribus expurgandis non minorem vim obtinet vitæ quam medicamentorum ratio: quandoquidem ea non pauca abſumit ſuperuacanea, quæ vix ſint medicamentis ceſſura: itaque victus ſit euchymus, ſiccans & attenuans, iſque ſatis tenuis, carnibus veſcendum gallinaceorum, columbarum, turturum, perdicum, auicularum, lepuſculorum & ſimilium, hiſque aſſis potius quam elixis: condimenta quoque vtilia, quæ præſertim nucem muſchatam, gingiber & piperis momentum recipiant: vinum tametſi calore iuuare creditur, quia tamen vapore & tenuitate cerebrum neruoſque ferit, aduerſiſſimum putandum, ſubru-

ſubrubrum ac leuiter adſtringens deligendum potius quam album, idque aqua cocta multa dilutum, in qua ſaluia macerata fuerit. Si D. laborans ea eſt animi conſtantia, vt omnia quę dixi de victu vna diæta per guaiacum complecti velit, eam quidem ſperem non parum ad perfectam curationem profuturam. Neque tamen ſtatim initio ſudores promouendi ſunt, ſed meracius decoctum mane & horis tribus ante cœnam vice attenuantis apozematis offerendum, alterumque dilutum in paſtu loco vini. Si curationis progreſſu ſudores facile emanent, excipiendi erunt, & leuiter ciendi, atque detergendi. Septimo vel octauo quoque die intermiſſo guaiaco purgatio decernenda erit huiuſmodi.

℞. Stœchados, Betonicæ, Saluiæ, Anthos, Epithymi, an. p. j. Polypodij quercini, foliorum ſennæ mundatorum, an. ʒ. iij. Fiat decoctio vna pro doſi. In colatura infunde agarici trochiſcati ʒ. j. ß. In expreſſione diſſolue Diaphœnici, vel electuarij Diacartami ℥. j. Sirupi de Hyſſopo ℥. ß. Fiat potio, detur mane horis quatuor ante cibum. Hæc quidem omnia vniuerſalia ſunt, neque venę ſectione tentanda eſt vlla euacuatio, vt quæ ſit hac in re plurimum nocitura. Cæterum ſumma vis curationis in topicis eſt remediis. Primumque ad colicum dolorem extirpandum quotidie horis tribus à prandio clyſterem indendum cenſeo hac formula.

℞. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, Rutæ, Origani, Abſinthij, Centaurij minoris an. m. j. Seminis aniſi, & fœniculi, Baccarum lauri contuſarum, an. ℥. ij. Fiat decoctio: in ℔. j. colaturæ diſſolue hieræ ſimplicis, Mellis roſati, & anthoſati. an. ℥. j. Olei anethi, ℥. iij. Fiat clyſter, injiciendus, vt dixi. Poterit interdum pro hiera ſimplici diſſolui ℥. ß vel ʒ. vj. hieræ diacolocynthidos. Sic permutatione augendus continuanduſque clyſterum vſus, dum prorſus expurgata ſit craſſior inteſtinorum pituita, quæ materia eſt colici doloris, dumque dolor hic in abdomen & ventrem incumbens, manifeſte miteſcat. Cum iam ſatis expurgata putabuntur inteſtina, vt quæ multo tempore contracta fuerant, in eis vitioſa qualitas tollatur, roburque accedat, iniectiones ſępe fiant ex ſeſquilibra vini cuiuſdam generoſi rubri, aut leuiter adſtringentis, eiuſque meracioris, & tepentis. In quo interdum Caſtorei ʒ. ij. diſſolutæ ſint, poſteavero puræ, & ſine caſtoreo fiant. Diu continuentur injectiones huiuſmodi, quandoquidem nihil prorſus nocuerint, ſi etiam in inteſtinis ſubſiſtant, aut non prorſus excidant. His

igitur præſidiis ſpero prioris doloris cauſſam omnem ſublatum iri. Hoc tēpore curationis ſi dolores aliave ſymptomata vehementius vrgebunt, leniantur fomentis & aliis ſubſidiis, quibus iam olim leniri ſueuerunt. Poſterioris doloris curatio tum opportune erit topicis ſuſcipienda, cum iā prior miteſcere incipiet: nondum tamen diæta per guaiacū intermiſſa: nihil enim obſtat, quo minus doloris vtriuſque curatio ſimul tentetur. Primum igitur deterſo ſudore, quem iam ſub diætæ finem guaiaci decoctum promouerit, quotidie mane tota ſpinæ, totaque dorſi & lumborum regio fouenda erit & inungenda his remediis, quæ iam diu impactam materiam, & altius infixam incidant, attenuēt, & quouis modo præparent. Fomentum ergo fiet ex decocto radicum enulæ campanæ, ex baccis iuniperi, & ſtœchados, foliorum Betonicæ, Saluiæ, Lauri, Rutæ, Sampſuchi, Roriſmarini, Origani, Calaminthę, Centaurij minoris, quæ omnia incocta ſint in aqua ſimplici, addito ſub finem vini albi triente. Adhibeatur autem ſpinæ quam calidiſſimum, per filtrum aut ſpongiam oblongam; quæ in eo ipſo decocto macerata ſit & expreſſa, cumq; eá ſæpius repetita locus bene incaluerit, deterſús inungatur hoc oleo.

℞. Florum ſtœchados, Anthus, Lauandulæ, & Samſuchi, an. m. j. Croci ʒ. j. Baccarum lauri contuſarum ℥. j. Pyrethri, Gingiberis, Nucis moſcatæ, Cariophillorum, Caſtorei an. ʒ. iij. Terantur, & in puluerem redigantur omnia. Demum his commiſtis, affunde aquæ vitæ optimæ & rectificatæ ℥. viij. Terebinthinæ lucidæ. ℔. j. Reponantur omnia in alembico vitreo, fiatque diſtilatio igne lento. Excipiatur primum aqua, demum oleum, quod ſeorſum aſſeruetur in vſum vnctionis prędictę. Si non ſit facilius fomenti vſus, aut non omne id dolentes partes attingat, commutetur in inceſſum è decocto conſimili, in quem omnes hę affectę partes demergi poſſint. Quum iam continuato fotu & vnctione; mane & ante cœnam ad dies circiter quinque aut ſex attenuatus humor ſatis æſtimabitur, mediocres cucurbitulę vtrinq; ſecundum ſpinę productionē à dorſo ad extremum lumborum continuata ſerie affingantur, idque ſine ferro & ſcarificatu, vel etiam cornua maiuſcula, quorum frequens eſt apud Germanos vſus, vt eorum ope humor aut alia queuis materia ex imis partibus euulſa transferatur, & rapiatur in ſummam cutim. Non ante hęc intermittantur remedia, quam dorſi & lumborum dolor mittigatus appa-

reat,

teat, omniſque eorum motus liberior & expeditior: aut ſi forte eorum continuatio moleſta ſit, atque grauis, Ceratum aut emplaſtrum comparetur reſoluens atque diſcutiens, quale fieri poterit ex malagmate diſtillationis prædictæ, cui gummi ammoniacum, & cera addantur, & concorporentur ea quantitate & doſi, quæ videntur ad malagmentis aut cerati formam deſiderari. Hæc igitur præſidia ſunt, quorum adminiſtratione & continuatione methodica ſperari poteſt vtriuſque doloris perfecta curatio, niſi forte aut luxata ſpina ſit, aut partes dolentes labefactæ iam ſint diuturnitate mali. Quum enim hæc adſunt, aut prorſus nulla, aut admodum exigua ſpes eſt ſalutis.

Ad facilitandum conceptum, pro vxore Præfecti Mariemburgenſis, 1552. è Gallico.

CONSIL. L.

VT his omnibus, quæ à te mihi propoſita ſunt, remedium aliquod adferam, quo expetito voto fruaris, ſirupum ſolutiuum magiſterio non vulgari, confectum præſcripſi, quo per octo dies antequam menſes eruptionem affectent vteri, diebus alternis, in tres doſes ponderis ℥. ij. ſiue cochleariorum argenteorum quatuor, eamque doſim excipies pari menſura quæ hordei, ſiue vini albi mixti horis quatuor ante cibum. Interimque domi te continebis, ſobrieque ac temperate viues. Expectabiſque donec menſes ſuperueniant, nihilque maius molieris, niſi quod eo tempore vino albo lymphato, aut alio potu aperiente eos prouocabis. His iam eruptis, & exactis, confectio ſiue opiata tibi in promptu erit, quam ad te mitto quatuor diebus tempore matutino aſſumendam horis iiij. ante cibum ad nucis vel caſtaneæ quantitatem, ſimulque hauries vini albi lymphati tantillum: quo facto, ac perinde poſt cœnam, ſub ingreſſum lecti, alia doſi hauſta, cæteriſque eodem modo, excipies per interiora vaporationem & ſuffitum pulueris à me præſcripti, quem in prunas injicies, ac velut incubando huic effumationi, eam continebis quam diligentiſſime poteris. Hiſque peractis ceſſabis ab aliis remediis vſque ad finem menſis: tuncque ſuperiori progreſſu repetito paulo antequam menſes prorumpere conentur, ſirupum & opiatam prædictam ſimili cautione hauries, ſicque per quatuor menſes ab hyemis extremo ad ver vſque continuabis. Quod ſi neque tuus optatus euentus ſuccedet, ſi me certiorem reddere voles valetudinis tuæ, mit-

tam ad te aliud conſilij genus, quod ei tempori erit accommodatiſſimum. Victus interim ſiccus ſit,& boni ſucci,ſi forte pigrior erit aluus, diebus interiectis,aut interdum ſtomachus grauis, vſus pilularum ex rheubarbaro,agarico,& aloë conueniet.

℞. Saluiæ,Maioranæ,Nepetæ,Meliſſæ,Matricariæ,an.m. ſem. Foliorum ſennæ mundatorum ℥.j.ſem. Fiat decoctio ad ℔.ſem. Addendo in fine Agarici albi ℥.ſem. Rheubarbari electi ʒ.iij. Cinnamomi ʒ.ij. In expreſſione diſſolue ſirupi capilli Veneris ℥.j.ſem. Fiat apozema clarificatum,mediocriter coctum.

℞. Nigellæ ℥.ſem. Stiracis calamitæ,Benionini, Radicis Ireos florentinæ, an. ʒ. iij. Caryophillorum, Maſtichis, an. drach. ij. Fiat puluis pro ſuffitu.

℞. Radicis Eringiorum ℥.j. Seminis napi,Cæpe,& Bulbi, an.drach.iij. Radicis pyrethri drach.ſem. Gingiberis drach. j. ſem. Radicis biſtortæ,Renum & caudarum ſcincorum an. ℥.ſem. ſirupi de artemiſia quantum ſatis. Fiat opiata. Capiat mane, & in lecti introitu, ad quantitatem caſtaneæ.

Pro muliere hyſtericis ſymptomatis affecta.

CONSIL. LI.

MVlier ætate plena, ac matura, multos annos viri conſuetudinem intermiſit: quo factum eſt vt ſemen congeſtum,ac præter naturam retentum computruerit,imo malignam qualitatem conquiſierit, quam & retenti menſes, & humores,quicunque in vtero putreſcunt,ſubire,ſolent. Inde tetri maligníque vapores in ſuperiores partes elati, in ventre quidem torſiones faciunt, & murmura cum dolore. Demum ventriculi ſubuerſiones, ructus, ſingultus atque vomitiones varias. Quum vero ſeptum tranſuerſum atque pulmonem opprimunt, difficilior eſt reſpiratio cum ſtertore, aut ſi cor feriat, palpitatio ſuſcitabitur, aut animi defectio. Sin verò in cerebrum ac mentem irrepat,aliàs morbi comitialis acceſſiones, aliàs deliria, aliàs oculorum caligo, aliorumque ſenſuum interceptio, aliàs alia facultatis animalis ſyptomata ingruunt.

Curatio.

♃. Hyſſopi,Praſſij, Nepitæ,Meliſſæ,Hyperici,Betonicæ, Artemiſiæ, Matricariæ, an. m. j. Radicis rubiæ, tinctorum, Radicis pæoniæ, Viſci quercini, Polypodij quercini, Seminis cartami,an. ℥. ſem. Florum anthos, Stœcados Arabicæ, an. p. ij. Seminis rutæ,Seminis Pæoniæ,& leuiſtici,an. ℥. j.

Seminis

Seminis paſtinacæ ʒ.ij.Foliorum ſennæ mundatorum ℥. iij. Fiat decoctio ad q. iij. addendo in fine agarici albi ℥. j. ß. Gingiberis ℈. j. In colatura expreſſa diſſolue ſacchari albi quart.iij. Fiat ſirupus coctus,vt decet,& cum coquitur adde expreſſionem ℥.ß.Rheubarbari electi,infuſi in aqua Betonicæ,cum ſpica nardi & cinnamoni an.℈.j.capiat diē quaque. Diebus interpoſitis vtatur decocto ligni ſancti, atque ei ſenſim aſſueſcat. Primumque offeratur ei paſtu loco vini; quod in ℔. iiij. aquæ raſuræ ligni ſancti ℥. iij. vel iiij. duntaxat accipiet: incoquantur paſſulæ, ſi videbitur cum ſaccharo & cinnamomo: exacto triduo decoctum meracius mane & veſperi horis duabus ante cœnam, cum quibuſdam ex his, quæ ſunt in ſirupo, propinabitur. Victus ratio ſit mediocris. Cucurbitulæ læues, eæque maiores ſine ſcarificatu femoribus affigantur: crurum frictiones vtiles, vaporum impetum deorſum conuertent. Fomenta & vaporationes fient ex quibuſdam eorum quæ ſunt in ſirupo, adiectis pulegio,origano,Calamento,Ruta,& Sabina. Fiant peſſi ex puluere hieræ,& ſucco Mercurialis confecti. Addi poterit nonnihil pilularum cochiarum, aut radicis cyclamini,aut cucumeris aſinini, vt his fœda vteri illuuies tenacius impacta eliciatur. Si hæc non ſatis eſſent, obſtetrix experta ipſo acceſſionis tempore digitum oleo nardino vel muſcellino oblitum illius in vteri ceruicem immittat, vt vel titillatu putre ſemen prouocet, vel ceruicem extendat, quæ tum(vt ait Galenus) ſurſum maxime conuellitur. Si vterum libebit vehementius expurgare, per quietem iniectiones fiant ex decoctis herbarum, quas in fomentis narrauimus, additis agrimonio, abſinthio, aut etiam aloës tantillo. Vt autem inhibeantur acceſſiones imminentes, potio detur ex aquis nepitæ, Meliſſæ, & Cichorij ſaccharo, & cinnamomo conditis aut paſtinacæ ſeminis ʒ.j. in his vel in aqua matricariæ diſſoluta, hauriat. Quum vero pars maxima acceſſionum ab vtero fiat, Cataplaſma decernatur ex ſilice, leuiſtico,abſinthio,& hyſſopo coctis ac maceratis in vini ſtipitici, & aquæ paribus portionibus, quo venter totus integatur, aut melius vndique cingatur, firmiúſque ligetur, vt vaporum aſcenſum reprimat. Suffitus odorati pudendo offerendi, graueolentes naribus.

Pro muliere,& pregnante & puerpera,male habente ab vtero.

CONSIL. LII.

MVLIER habitu mediocriter carnoſo, ætate media,

hepate calidiore, ventriculo frigidiore, corripi ſolebat ſuffocatione vterina, cum ſenſus priuatione, ac veluti conuulſione, doloribúſque colicis. Item hæmitritæo laborauit duos menſes dum prægnans eſſet. Tandem peperit, excrementa alui citra opem medicam non deiiciebat: ſed & magna pituitæ copia cum his profluebat, interdum ſine his, nulli ſudores, nulla cerebri excrementa cernebantur, nihil cum vrinis profundebatur. Quæritur qua ratione medendum ſit, ne his doloribus colicis & vterinis rurſum iactetur.

Reſpond. D. Fernel.

Neceſſe eſt ingẽtem eſſe cauſſam, quæ tot & tam grauibus ſymptomatis laborantem exerceat; eam autem duplicem ſtatuo. Priorem quæ in prima corporis regione inſidet, in ventriculo, in inteſtinis, in meſenterio, & cauis iecoris. Hæ quippe ſedes refertæ ſunt & obſtructæ craſſa excrementitiáque pituita, quæ alui deiectionem tamdiu remoratur. Nam & interdum concreſcit in illis, maximéque in colo inteſtino, ex quo & acrioris clyſteris vi aliquando euelli vidimus: hinc ergo dolores colici omnem ventris regionem obſidentes ſuſcitantur. Altera cauſſa eſt in iecore calidiore. Hoc enim multam bilem profert, quæ cum non poſſit per ductus naturales expurgari, propter obſtructiones, in corpus vniuerſum cum ſanguine promanat. Sed & nonnihil huius in ventriculum effundi indicant vomitiones, interdum amaræ & bilioſæ, quæ conſequuntur pituitoſas. Bilis illa in corpore pituitoſiore febrem accendit hemitritæam, quæ ſudore ſoluta, relinquit laſſitudines vlceroſas aut phlegmonodes. Sanguis enim venarum maiorum aut minorum, quæ ſunt in habitu corporis, omnino expurgatus non eſt, ſed inquinatus bile pituitoſiore, eiuſmodi laſſitudines infligit. Scopus medendi eſt corpus expurgare excrementis. Pituitoſa igitur illa excrementa ad expurgationem præparanda oxymelite, in quo incoxerint hyſſopus, &c. cum octaua parte aceti, & quarta mellis. Item fiat fotus ventris extenuans, & emolliens. Quotidie injiciatur clyſter acris, in quo diſſolue hieræ diacolocynthidos, & diaphœnici an. ℥. ß. cum melle. Quandoque detur mitior ad fæces emolliendas, & lubricanda inteſtina. Semel in hebdomada propinetur potio, quæ recipiat rheubarbarum, puluerem hieræ ſimplicis, & aliquid diaphœnici. Quippe Diaphœnicum neceſſarium eſt ad craſſam & lentam pituitam excludendam, &

ſine eo rheubarbarum non liberabit. Vtatur in paſtu vino tenui diluto, extra paſtum decoctione guaiaci, aut abſinthij, cum vino & aqua. Vbi prima regio fuerit expedita, ſecunda & tertia liberandæ etiam erunt; non valde diſſimilibus remediis. Non puto tamen, quod ex habitu corporis ſit neceſſe in aluum reuellere, ſed ſudoribus, decoctione guaiaci meraciore, aut aliis miſtis remediis exhauriendam eſſe hanc regionem. Victus ſit ſiccans & extenuans, in quo abſtineat ab omnibus humidis. Vniuerſo corpore repurgato vterus perſaneſcet. Quod ſi nihilominus aliquid in eo reſtare videbitur, profligabitur vel ſuffitu, vel peſſo, vel aliis ad id accommodatis.

De partu legitimo. CONSIL. LIII.

DE partu, qui ducenteſimo ſecundo nuptiarum die in lucem editus eſt, cum is integre conformatus, ac bene viuidus exiſteret, dubitatum quæſitúmque eſt, num fortè ante nuptias conceptus eſſet, & nonum iam menſem compleuiſſet. Deinde an hoc dierum numero natus ſeptimeſtris, ac bonæ ætatis habendus ſit. Ad prius reſpondit D. Fernelius. Recens editi partus ætatem nullis indiciis certo definiri poſſe, & immaturos fœtus aliàs videri integre conformatos atque perfectos, aliàs ſine pilis, vnguibus, labris, aut palpebris, vel auriculis vix dum diſiunctis, quemadmodum & abortum obſeruauimus nonnunquam die quadrageſimo dimidij digiti magnitudine membris omnibus diſtinctum, interdum tertio menſe rudem adhuc & male digeſtam molem repræſentare: id autem efficit ſeminis varietas, & facultas quæ in eo eſt, conformantis robur, aut infirmitas. Ad poſterius quæſitum idem reſpondit. Partum editum die ducenteſimo ſecundo ſeptimeſtrem cenſendum. Et Hippocrati, vetuſtioribúſque Græcis, tum Philoſophis, tum Medicis, qui in hanc contemplationem accuratiùs incubuerunt, incomperti erant Romanorum menſes; hiſque quemadmodum & Hebræis, Lunæ curſu demenſi ſunt, conſtátque menſis diebus viginti nouem cum ſemiſſe, quod tempus fere à quouis Lunæ congreſſu ad proximum intercedit. Hac anni ſupputandi ratione, quæ in fœtus geſtatione, in morborum decretoriis diebus, in omni denique Medicorum obſeruatione in primis, & ad vnguem tenenda; partus hic de quo quæritur, prodiit in lucem, die vigeſimoquinto completo ſeptiti menſis. Neq; tamen (vt verè ſeptimeſtris cen-

ſeatur) neceſſe eſt ſeptimum menſem prorſus impleuiſſe, ſatiſque fuerit ad hunc terminum aut vltra aut intra dies ſeptem accedere. Ita enim ſiderum nos gubernantium vires non in momento conſiſtere, ſed his limitibus contineri atque vrgere, Ptolomæus aliíque Aſtrologi celeberrimi literis prodiderunt, ſeptimeſtrem quoque partum bene vitalem eſſe, præterquam quòd Hippocratis, & omnium Medicorum authoritate celebratum eſt, atque receptu, nos etiam longa experientia notauimus. Cuius rei ab Aſtrologis, petenda ratio, qui primum conceptus menſem in Saturni dominio, ſeptimum in Lunæ poteſtate collocant, quæ viuentibus omnibus vitam atque vires impertit.

Ad Hæmorrhoides. CONSIL. XLIIII.

QVÆ ſine dolore deſcribuntur, manantes hæmorrhoides, cæcæ ſunt, & interiores: quarum nihil putem foras prominere. Hę autem quum iamdiu & ſupra annos duodecim abundantius fluere conſueuerint, omnino ſupprimi non debent, ne tandem incommoda ſequantur, quæ Hippocrates commemorat, & metuit. At vero quum immoderatus illarum fluxus iam vires obterit, & iecur impendio refrigerat, ex quo icterus, & fortaſſe cachexia iam apparet, & impendet: illas certe cohibere non modo vtile, verum in primis neceſſarium videtur. Sic tamen vt tertio quartove menſe quiddam profluere ſinatur. Cohibebuntur vtiliter in hac deſcripta corporis conſtitutione; non reuulſione per venæ ſectionem; è cubito, aut per cucurbitas hypochondriis affixas, non pulueribus, conditis, aut potionibus adſtringentibus, ſed hiſce leuiſſimis remediis, quæ profutura non dubito. Itaque ſi quæ purgatio neceſſaria videbitur, non alia conueniet, quam quæ ex rheo conſtat.

℞. Aquarum roſarum. & Arnogloſſæ, an. ℥.j.ſem. In quibus infunde rhei electi ℈.iiij. Cinnamomi electi ℈.j. In expreſſione diſſolue Rheubarbari electi pulueriꝫati ℈.ij. Sirupi roſarum ſiccarum vnc.ſem. Fiat doſis.

℞. Plantaginis, Centinodiæ, Rhoſarum rubrarum, Balauſtiorum, an. p. j. Fiat decoctio in lacte ad ℔. j. In colatura diſſolue Boli armenę, Farinę fabarum, an. vnc. j. ſem. Fiat clyſter, in forma pultis, quam diu teneat, & iteretur bis, ter, aut quater, ſi nō ſatis primus cohibuerit: ſi miſcella maior placebit, addetur ſanguis draconis. Iuuabit etiam cataplaſma extrinſecus podici adhibere ex Bolo armena optima, quæ in aceto, & arnogloſſa, & oui candido ſit diſſoluta, aut in ſucco

ſucco plantaginis & centinodiæ, qui etiam in clyſtere conuenient. In victus ratione vitanda ſunt vina vinoſa, admodum tenuia, & quæcunque alimenta ſanguinem inflammant. Parce viuendum, ne vires iam imminutæ nimio cibo premantur, neve ſanguis ſupra modum increſcat. Vitanda exercitatio vehemens, ira, mœror, & quæcunque ſanguinem ac ſpiritus inflammant, ac exagitant.

De renum affectibus. CONSIL. LV.

DVOBVS effectibus, hiſque finitimis conflictatur hic vir nobilis: vnus eſt renis exulceratio; alter eſt penis ſeu vrinarij meatus leuis exulceratio, cũ adnato tuberculo carnoſo. Renis alterius aut vtriuſq; vlcerati indiciũ eſt vrina alba, craſſa, & purulẽta, in qua & pus ipſum ſubſidere deprehenditur. Deinde, quod ęſtatę ſuperiore poſt vehementes exercitationes & labores vrinas profuderit cruentas. Tũ enim vlcus excitatum eſt, & (vt coniicio) à calculo renem atterente, qui paucis ante menſibus in rene concreuit. Nunc ſordidiore facto vlcere non cruenta ſanies, ſed purulenta emanat. Vlcerati meatus vrinarij indicium eſt ardor & acrimonia, quæ meiendo torquet, quodque multis ante menſibus fœda illa gonorrhœa diuexatus ſit, quæ meatum hunc exulcerare ſolet. Vlceri vero male ſanato adnatũ eſſe tuberculum carnoſum argumento eſt difficilis emictio; & qua nõ niſi tenuiſſimo filo vrina profunditur, quodque aliquando omnino ſuppreſſa ſit vrina. His implicitis affectibus nõ facile ſit integre mederi. Renis vlcus vix vnquam coaleſcit, quod pars ſpermatica ſit. Carnoſum tuberculũ difficile & ęgerrime abſumitur. Confert tamẽ interdũ purgatio, vel caſſia ſola vel interdũ adiecto rheo. Poſtero die vtilis terebinthina lota ad ℥. ij. Sorbitio matutina ex decocto radicis altheæ, & cicerum rubrorum cũ melle vel butyro, hoc detergebit renis vlcus. Hoc ipſũ præſtabit & hydromeli ſimplex, ſi vel in ſiti vel primo hauſta ſumatur in paſtu vice cereuiſiæ. Vehemẽtiora nõ laudo. Tuberculum carnosũ extirpari debet ſæpius immiſſo cathetere, vt huius aſperitate illius nõnihil ſẽſim euellatur. Hoc.n. curãdi genus breue eſt & expeditũ. Quod tamẽ ſi laborẽs nõ feret, cereolus immitẽdus eſt, qui meatum ipſum dilatet, comprimatque tuberculum, & interdum is obungetur puluere, qui ſimiliter tuberculum abſumat & vlcus conglutinet: cuiuſmodi eſt hic.

℞. Oſſis ſapiæ, Tuthiæ præparatæ, an. ʒ. ij. Cornu cerui vſti, Aloës lotæ, an. ʒ. j. Aluminis vſti ʒ. ſem. Fiat puluis; vta-

tur arido vel miſto cum melle roſato in formam vnguenti. Vtilis etiam fuerit frequens iniectio aquæ aluminoſę compoſitæ & diſtillatæ,vt hac in re fieri ſolet.

℞. Aluminis crudi ℥. ij. Succorum plantaginis & portulacæ,an.℔. ß. Aquarum roſarum & plantaginis an.℥.iij. Agitentur omnia cum albuminibus trium ouorum. Reponantur in alembico vitreo, & diſtillentur igne lento. In his morbis contumacibus opus eſt & diligentia, & ſumma animi conſtantia,& tempore.

De vrina purulenta. CONSIL. LVI.

VRINAM quam craſſam & albam emingi percepimus vere purulenta eſt. In qua quiete ſubſidere pus deprehenditur album,læue & æquale; id autem pus index eſt abſceſſus vel vlceris. Quod tamen neque in pene, neque in veſica,neque in vreteribus eſt. Sed quum ſine vllo ſenſu doloris exiſtat in ſolis renibus ſubeſſe intelligitur. Ab his etiam & calculi grandiuſculi,& vrina ſæpe cruenta profluxit,quæ tum indicabat vlcus renis attritu fieri. Nunc vero ſordidum & purulentum eſt. Sanatio perfecta ſperari vix poteſt, & diligenter proſpiciendum, ne pus cohibeatur aut ſubſiſtat.Ita enim in alias partes redundans ac refluens grauium fit ſymptomatum cauſſa. Satis fuerit curatione vlcus blande expurgare,& aſſiduam liberámque puris effuſionem procurare. Itaque abſtineat ab omni corporis vehementiori motu, & exercitatione,à ſalſis, calidis & acribus, ne vlcus exaſperetur. Hydromelitis potus vtilis, præſertim primo hauſtu,interdum huius vice hordei decoctum. Dein vero & quæ ſequuntur medicamenta.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ʒ x. Cum ſaccharo vel electuario Diatragacanthi frigidi. Fiat bolus, capiat die electionis duabus horis ante cibum:vel ſic.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ʒ.ʒj. Rheubarbari electi pulueriʒati ʒ.j. Cum ſaccharo fiat bolus.

Item ℞. Terebinthinæ Venetæ lucidæ ʒ.ij. ß. Lauetur in aqua roſarum, vel alkekengi. Capiat poſtridie purgationis ex cochleari, cum ſirupo capilli Veneris. Si quando aluus adſtrictior erit,aut renes grauati erunt,aliis diebus hoc perfundetur clyſtere.

℞. Quatuor remollientium,Chamæmeli, Meliloti,Anethi,an.m.j. Seminis aniſi,lini, & fœnugræci,an.ʒ.ß.Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis, Catholici,an.ʒ.v. Mellis roſati, Sacchari rubri, an.℥.j.Olei violati

vnc.tres.Fiat clyſter.Inclinante luna tribus vel quatuor matutinis ſumat hoc decoctum,horis tribus ante cibum.

℞.Cicerum rubrorum vnc.tres.Radicis altheæ vnc.j.Summitatum braſſicæ m.j.Fiat decoctio ad ℔.ß.In colatura diſſolue Mellis optimi deſpumati,vnc.ij. Fiat ſorbitio.

Ad dolorem Nephriticum, è Gallico.

CONSIL. LVII.

VT nephritico dolori præcautionem adhibeas,cui iampridem obnoxius es: in primis vitandi ſunt cibi omnes craſſi & obſtruentes, vt carnes porcinæ, bubulæ, & ferinæ præcipue ſale conditæ. Itemque piſces non ſquamoſi & aquis lutulentis innutriti, leguminúmque omne genus tum recens, tum ſiccum, cruſtacea etiam omnia, panis praue coctus,caſeus,omneſque fructus crudi: vinum quoque nigrum & craſſum aſperum, vel dulce. Sed veſci poteris nutrimentis leuioribus & facilis coctionis, vt carnibus iuuenum animalium, aut aliorum, tum aſſis, tum elixis. In iuſculis incoquentur radices petroſelini, aut fœniculi. Intermiſſus quoque parabuntur ex capparibus, aſparagis, lupulo: itemque acetaria ex pimpinella, ſaxifragia, coronopo hortenſi, cæteríſque ſimilibus oleo & aceto probe maceratis. Vinum bibes album potius quam rubrum, ſaltem valde rutilum, tenueque, nec valde potens & mediocriter temperatum, prouiſione totius corporis non neglecta. Omne alimentum ſobrie ingeres, tum eſculentum tum poculentum. Repletio enim huic morbo & aliis ſuſpecta eſt. Ter in die cibum temperate ſumere ſat erit. Ac conueniet in ientaculo butyrum recens ſæpe comedere cum pane, ſiue ſimplici, ſiue toſto ſaccharumque inſpergere, poſteáque vinum album haurire. Si nonnunquam fruſtula butyri inſulſi deuorare ſuccurret, iuuabunt tum aluum, tum renes. Iuſcula etiam ex radicibus ſupradictis conferent, neque nocebit hora vna poſt ſimile edulium aſſumptum exercitio mediocri indulgere, eodémque modo ante & poſt cœnam. Interdiu dormire non expedit,nec noctu in renes decumbere, nec eos intro vel foris calfacere, ſeu ſtragulis ſeu igne. Sed præter hæc particularia quædam auxilia pharmaceutica ex vſu erunt.Primumque præſcribitur puluis ſumendus horis duabus ante iuſculum ad cochlear vnum, vel ſolitarium,vel ex vino albo,ídque ſemel in hebdomada,potiſſimum ſi aluus reſtabit. Nihil autem eſt quod tibi luculentius ſeruiet, quam ſi ſex ante deſinentem lunam diebus,

perfundantur inteſtina clyſtere in hanc formulam.

℞. Radicis altheæ vnc. j. Radicis Enulæ, Campanæ, vnc. ſem. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Betæ, Mercurialis, an. m. j. Florum chamæmeli, Meliloti, Summitatum anethi, an. p. j. Seminis aniſi, Fœniculi, Carui, & Cumini, an. ʒ. iij. Fiat decoctio. In colatura ad ℔. j. Diſſolue hieræ ſimplicis ʒ. vj. Diaphœnici ʒ. iij. Mellis roſati vnc. ij. Olei Chamæmeli, & anethi, an. ℥. j. ſem. Fiat clyſter, detur mane in exitu lecti, die prædicto. Sequenti vero potio purgatoria conueniet in hunc modum.

℞. Aquæ parietariæ vnc. ij. In qua infunde rheubarbari electi ℈. iiij. Cinnamomi electi. ʒ. ſem. In expreſſione diſſolue expreſſionem ℈. ij. Agarici trochiſcati infuſi in aqua betonicæ, Diaphœnici, ʒ. j. Sirupi capilli Veneris, vnc. ſem. Fiat doſis, detur die ſequenti clyſter. Interpoſitis autem diebus, à quibus ceſſabis: quarto demum, quinto, & ſexto, qui erunt vltimi tres dies decurſus lunæ, hauries ſingulis quibuſque diebus matutinis, horis tribus quatuorve ante cibum drachmam vnam maſſæ pilularum, quam ego tibi conficiendam procuraui, ad pilulas quinque, vel ſi tibi amaror non admodum diſplicet, diſſolues eam vino albo, nec propterea lecto continendus eris.

℞. Radicis Gentianæ electæ vnciam j. Fiat puluis ſubtiliſſimus, ex quo cum ſirupo capilli Veneris, fiat maſſa mollis. Reponatur in aluta, & in pyxide ad vſum prædictum. Hiſce tribus diebus exactis, qui ſex ſuperiorum poſtremi ſunt, non erit alienum, ſi fert animus bis maluæ & cicerum decoctum parare, cuius conſilium à me exquiſiuiſti, continuíſque quatuor aut quinque diebus potare. Interea temporis exacta victus lex & ſupradicta tenenda eſt, ſuperioraque omnia ſub finem trium menſium continuorum repetenda ſunt, ſi perfecta & integra curatio à te expectatur.

Pro Duce Sommenſi, calculoſo.

CONSIL. LVIII.

ARENVLARVM emictio nephritíſque incipiens in corporis conſtitutione ſupra modum biliosa, & cuius ſanguis craſſus & terrenus eſt, & magna ex parte torretur, hac præcautione arceri debet. Cum craſſus viſcoſuſque ſanguis gignendis illis materiam ſubminiſtret, iecoris vero renumque calor ex hac torrefacta arenulas calculoſque proferat. Victus ratio obſeruari debet, quæ refrigeret & humectet, ſimulque detergat & medice extenuet citra manifeſtum

calorem.

calorem. Pullorum gallinaceorum, columbarum, & vituli carnes, ex lactuca, althea, malua,aut ex hordeo mundato elixæ, iuríſque ſorbitio ieiuno data: interdum ptiſanæ cremor ex melle aut ſaccharo paratus apprime eſt vtilis. Alio quouis paſtu carnes tum elixæ, tum aſſæ edantur, in ſucco limonum maceratæ, vel intinctæ; qui ſi deſit, vel omphacium, vel oxalidis ſuccus, nonnunquam & acetum conueniet. Vinum tenue & imbecillum ſit, & abunde dilutum. Nam plurimi ab hiſce malis vini abſtinentia, & aquæ potu ſeſe vindicaſſe aſſeuerant. Dorſi lumborúmque matutina frictio,itemque exercitatio valida,aut equitatio durior arenulas & calculos deturbat,nec ſinit in renibus conſcreſcere. Cæterum cum vna victus ratio vix ſatis tuta eſſe poſſit ad morbi huius præcautionem,interdum etiam medicamentis agendum erit, quæ non vehementi calore aut ſiccitate, ſed moderatione prædita noxiam morbi materiam per aluum detrahant, & quæ renum calorem temperent,& quæ arenulas facile cum vrinis exturbent. Eorum autem compoſitio

℞. Radicis ruſci, Aſparagi, Graminis, Altheæ,& Petroſelini,an.vnc. ß. Gallitrici,Betonicæ,Pimpinellæ,Saxifragiæ, Parietariæ,Adianthi, an. m. j. Seminis ocymi, Petroſelini Macedonici,Milij ſolis,Geniſtæ,Bardanæ, Sileris montani, Glycyrrizæ raſæ,an. ʒ. ij. Paſſularum mundatarum,Polypodij quercini, an.vnc.j. Fiat decoctio ad vnc.xv. In colatura infunde florum cordialium recẽtium, an.p.ij.Foliorum ſennæ mundatorum vnc.iiij. Agarici albi vnc.ij.Gingiberis albi ℈.ij. Bulliant parum,& fiat expreſſio; in qua diſſolue ſacchari albi ℔. j. Fiat ſirupus perfecte coctus. Capiat decimo quoque die vnc. ij. pro doſi, cum aqua decoctionis hordei vel aniſi.Ex hiſdem ſimplicibus detractis purgantibus alter ſirupus apparetur, quo ex aqua hordei diluto diebus interiectis mane vtetur ad renum expurgationem.Terebinthinæ vſum in hac laborantis conſtitutione non probem, quod promptè inflammatur iecoris calore. Si fortè frequens vſus ſirupi faſtidiet,illius vice hoc electuarij genus ſuppetat.

℞. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum,Glycyrrizæ raſæ,an. ℈. j. Seminis pimpinellæ,Ocymi, petroſelini,Macedonici, Nucis moſchatę,an. ʒ. ß. Pulueris electuarij Aromatici roſati maioris ℈.ij. Sacchari albi diſſoluti in aqua alkekengi ℥.iiij. Fiat Electuarium per tabellas ponderis,ʒ.iij.Capiat vnam mane tribus horis ante paſtũ,&

ſuperbibat parum vini diluti. Renes extrinſecus refrigerentur æſtate hoc fotu.

℞. Aquarum diſtillatarum Lactucæ, Nenupharis, & Roſarũ, an. vnc. tres. Aceti vnc. ij. Miſce, mane & veſperi renes tepidè foueantur. Hyeme accommodatius erit hoc linimentũ.

℞. Oleorum violati, Nenupharini, & Roſácei lotorum in aceto, & aqua roſacea, an. vnc. j. Mucilaginis altheæ extractæ in aqua parietariæ ℥. vj. Ceræ tantulum, fiat linimentum pro vnctione renum, mane, & veſperi. Si forte aliquando nephritici dolores recurrant, clyſter injiciatur ei ſimilis quem præſcripſi. Quo reddito fotus adhibeatur ad partem dolentem, ex deſcriptorum ſacculorum decocto. Hic ſi non ſatis proderit ampla cucurbitula dolenti loco affigatur ſine ſcarificatu. Si ne his quidem dolor miteſcat, cataplaſmata idonea ſuccedant, & inſeſſus quorum vis eſt in ſedandis doloribus efficaciſſima.

Pro Stranguria. CONSIL. LIX.

STRANGVRIA hæc qua vrina reddi narratur turbida & impura ſummo cum dolore, ſiue purulentum ſit id quod tandem ſubſidet, ſiue mucoſum, neque ex ventriculi cruditate, neque ex ea pituita, quæ in articulos irruere conſueuerat, progignitur. Nunquam enim è ſuperioribus ſedibus tam craſſa illuuies per integros renes illabi poteſt in vias vrinæ. Quum igitur renes nondum male affecti eſſe deprehendantur, neceſſe eſt omnino ant è veſica, aut è pene vaſiſque ſpermaticis impuram hanc ſordem profluere, ac proinde vel calculum in veſica eſſe, vel vlcus in pene & veſicæ ceruice. Quum autem hi affectus quaſdam notas communes habeant, propriis certe diſcernendi ſunt: neque peculiaris eſt ſuſcipienda curatio, antequam certò conſtet vter ſubſit affectus. Itaque obſeruandum attentius, nam quod pondus grauitatis percipiatur in perinæo, quod etiam incidenti moleſtum ſit? Num dolor nonnunquam incumbat in podicem, & meiendi ac deſidendi, cupiditas ſit? An vrina pleno fluat radio? Si profluentis illius curſus intercipitur. Hæc enim certa ſunt calculi indicia: preſertim vero, ſi aliquando laborans nephritico dolore diſtortus fuerit. At vero ſi nihil iſtorum comparuerit, ac præterea virus quoddam è pene interdum ſponte excidat ſine ſenſu, & ſine emictione. Si ante vel poſt teſtium tumorem virulenta gonorrhœa aliquando contaminatus fuit æger, ſi vrina non pleno radio, ſed tenui quaſi filo redditur, ſi in penis arrectione vel attractu, aut

dolor,

dolor, aut etiam tumor aliquis percipitur, in ipſo penis ductu vlcus certe ſordidum ac fiſtuloſum, vel in veſicæ ceruice, vel in penis ductu conſiſtit. Vt autem coniectura, quę ab his ſignis ducitur, ſenſus indicio exploretur atque confirmetur, catheter blande immittendus eſt, quo continens illa & proxima mali cauſſa certius deſignabitur. Cognita tandem affecta ſede, & propria mali origine huic peculiaria accōmodabuntur præſidia, & quæ vt ſpes eſt profutura ſint. Inter moras tamen (ſi quæ erunt) dolor emictionis leniendus eſt fotu emolliente, vel anodyno partium obſcænarum, aut interdum fotu ex lacte tepido. Inunctione etiam, quæ ſit eiuſdem facultatis pars erit lenienda, & iniectione ex mucilagine ſeminis pſyllij & cydoniorum extracta in aqua plantaginis. Vrinæ quoque acrimonia lenienda eſt ſirupo violato, altheæ, limonum, vel alio refrigerante, aut emulſione ſeminum frigidorum maiorum, & vino abunde diluto, ſi robur ventriculi ferat.

Ad vlcus ſphincteris veſicæ, è Gallico. CONSIL. LX.

VT remedia adhibeantur vlceri iam inueterato & calloſo, quod ſignis quibuſdam certis & cathetere deprehenditur eſſe in ſphinctere veſicæ ſine tuberculo carnoſo. Primum fotibus mollientibus, & dolorem ſedantibus, ter aut quater in die pars infra ſcripta lenienda erit.

℞. Radicum altheæ, & liliorum inciſorum an. vnc. ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Naſturtij, Origani, Calamenti, Abſinthij, Florum chamæmeli, & meliloti, an. m. j. Seminis lini, & fœnugręci, an. vnc. j. Reponantur in ſacculo, bulliant in aqua & vino albo. Fiat fotus pudendi & perinæi, ter aut quater in die. Poſt quinque aut ſex dierum huiuſmodi fotus continuationem, intermittenda erit duobus diebus, interímque purgandum erit corpus caſſia & rheubarbaro in hunc modum.

℞. Caſſiæ fiſtulę recenter mundatę ℥. vj. Rheubarbari electi ſubtiliter pulverizati ℈. quatuor. Cū ſpeciebus electuarij tragacanthæ, fiat bolus. Die ſequenti purgationem hauriet Terebinthinam Venetam in hunc modum paratam.

℞. Terebinthinæ Venetæ lucidæ lotæ in aqua roſarum & parietariæ ℥. ij. Tum ad priores fotus per tres aut quatuor dies erit redeundum, vel donec prædictum vlcus mollitum, & lenitum erit, tunçque ſiphone tenui injiciendum erit decoctum inferius, & ad partem affectam deducendum, ter aut quater die.

℞. Roſarum rubrarum, Plantaginis, Hordei integri. Abſinthij an. m. j. Centaurij minoris m. ß. Fiat decoctio ad ℔. j. in colatura diſſolue mellis roſati ℥. ij. fiat iniectio. Poſt aliquot dies, quibus hæc iniectio celebrabitur, decoctum erit magis deterſiuum reddendum, addendo quæ ſequuntur.

℞. Prædictæ decoctionis ℔. j. In qua diſſolue aloës optimæ ʒ. ij. Myrrhæ ʒ. j. Ariſtolochiæ rotundæ puluer. ʒ. ß. fiat iniectio. Vlcere iam his auxiliis probe deterſo & mundificato, vt magis ac magis deſiccetur, fiet iniectio aquæ aluminoſæ in hanc formam confectæ.

℞. Aluminis crudi ℥. iiij. Succorum plantaginis, & portulacæ an. ℥. viij. Agitentur omnia ſimul, & diſſoluantur cum albuminibus trium ouorum crudorum; dein reponantur in alembico vitreo, & diſtillentur. Vt autem poſtea vlcus cicatrice inducatur, & pelle veſtiatur, iniectione hac vltima procurandum erit.

℞. Aquæ plantaginis ſtillatitiæ ℔. j. in qua diſſo lue trochiſcorum alborum Raſis cum camphora ℥. ß. Fiat iniectio, aut loco trochiſcorum hoc modo.

℞. Litargyri auri, Ceruſſæ, Boli armenæ an ℥. ij. fiat iniectio. In victus ratione abſtinendum erit à ſalitis, & aromaticis, vinis potentibus, cæteríſque ſanguinem ſubtiliorem reddentibus, eorum loco iuſcula refrigerantia, pruna, cæteráque edulia, quæ ſanguinem moderatum generare poſſunt, erunt ex vſu. Nonnunquam inter paſtus, & per curationem hydromelitis bene cocti, vel aquæ hordei hauſtum vnum aſſumere expediet.

Ad mictionem purulentam. CONSIL. LXI.

QVIDAM mingebat vrinas turbidas, in quibus ſubſidebat pituita craſſa & viſcoſa, afficiebatur ſummo dolore & ardore inter mingendum, putabat herus id fieri calculo in veſica concluſo, ſed chirurgi adhibito inſtrumento non inuenerunt calculum, reliquum eſt ergo, vt id fiat à veſicæ imbecillitate. Ad eam ſequentia præſcripta ſunt.

℞. Polypodij quercini ℥. j. Radicis ruſci Aſparagi, Graminis, Petroſelini, & fœniculi, an. ℥. ß. Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ, Pimpinellæ, Betonicæ, Gallitrici, Saxifragiæ, Adianthi, Capilli veneris an. m. j. Seminis aniſi, Melonum, Bardanæ, Petroſelini Macedonici, Glycyrrizæ raſæ, an. ʒ. ij. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde foliorum ſennæ mundatorum ℥. iiij. Agarici albi ℥. ij. Turbith gummoſi ℥. ß. Gingiberis ʒ. ij. Bulliant parum ſimul, & fiat omnium ex-

preſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔. j. Fiat ſirupus perfecte coctus, capiat decimo vel quintodecimo quoque die ℥. j. ſem. vel vnc. ij. pro doſi cùm pari portione aquę parietarię.

Item ℞. Aloës optimæ vnc. ſem. Rheubarbari elect. ʒ. ij. ſem. Agarici trochiſcati ℈. iiij. Pulueris Electuarij Ducis ℈. ij. Malaxentur omnia ſimul cum ſirupo de althea, fiat maſſa mollis. Capiat pilulas quinque pro doſi ex drachma vna, ſine cuſtodia. Aliis diebus cum vel adſtrictior erit aluus, vel moleſta pituita.

℞. Quatuor ſeminũ frigidorũ maiorum, Seminis ocymi, Pimpinellæ, Saxifragæ, & Petroſelini Macedonij, an. drach. j. Cinnamomi electi, Nucis moſchatæ an. drach. ſem. Pulueris Electuarij Diarrhodonis Abbatis drach. j. Sacchari albi diſſoluti in aqua parietariæ & gallitrici vnc. vj. Fiat elect. per tabellas ponderis drach. iij. Capiat vnã mane tribus ſaltẽ horis ante cibũ, quib. dieb. nec ſirupis nec pilulis vtetur.

Item ℞. Radicis Altheæ, Enulæ Campanæ, Granorum iuniperi, an. vnc. j. Centaurij minoris, Origani, abſinthii, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis aniſi, Fœniculi, & fœnugræci, an. vnc. ſem. Fiat omniũ ſacculus, bulliat in aqua ſufficiente, ponendo in fine vini albi quartam partem. Fiat fotus calidus pudendi, pubis & perinei. Hoc ſi non ſatis pituita extenuabitur & liquefiet, ex hiſdẽ parabitur inſeſſus, in quo calido madeat & mergatur ad vmbilicum vſque.

Ad mictionem inuoluntariam, cum aliis accidentibus.

CONSIL. XLII.

QVI ampla & dilucida narratione expoſitus eſt affectus, licet varia ſymptomatum permiſtione eorumque inſolenti concurſione peròbſcurus & nouus appareat, ſingulorum tamen ſignorum vires & naturas, ſi paulo altius ſcrutemur, conſpicuus vterque reddetur, eiuſque cauſſa aliorum morborum imitatione deprehendetur. Non vnus quidem eſt & ſimplex affectus omnium ſymptomatum cauſſa, ſed collatis æſtimatiſque eorum naturis, tres omnino affectus impliciti deprehendentur. Vnus eſt tibiarum recurrens ex interuallis inflammatio, rubor ſiquidem atque calor notæ ſunt inflammationis, φλόγωσιν appellant. Ea tamen eryſipelas cenſeri non poteſt, cum non ſolum cutem, verum etiam ſubiectam carnem occupet, totaque pars in ingentem molem attollatur. Reſtat igitur, vt ea tibiarum inflammatio ſit phlegmonodes. Huius proxima cõtinenſque cauſſa ſanguis eſt tenuis ac feruidus, qui non ſolũ rubore & calore, ſed &

immoderata copia partem offendit. Is quidem non vno loco coërcitus phlegmones ſpeciem exhibet, quæ poſtea in abſceſſum deſinit, ſed per tibias æquabiliter diffuſus phlegmonodem tumorem efficit, eouſque perſeuerantem, dum repreſſo ardore ſanguis totus aut manifeſte, aut ſine ſenſu diſſipetur & exhalet. Defluit autem hic ſanguis ex vniuerſo corpore, maxime vero è viſceribus & è vaſis omnibus in quibus ſtatis temporum circuitibus coagmentari exuperareque ſolet, idq; ob inſitam laborantis conſtitutionem. Cum enim & illius temperamentum, & habitus, viuendiq; ratio, & vitæ genus laborantem ſanguineum eſſe demonſtrent, multoque ſanguini generando pronũ, accidit certe vt ſtatis temporũ internallis magna ſanguinis exuperãtia toto corpore ſuccreſcat. Ea autẽ cum iam moleſta & naturæ grauis euaſit in tibias quauis ex cauſſa imbecillas, è vaſis aut à natura propellitur, aut ſuopte impetu ruit. Quemadmodum his, qui ſimili conſtitutione ſunt aliis per nares, aliis per hæmorrhoides, aliis per alias ſedes erũpit. Reuera niſi huic Domino laboranti ea exuperantia in tibias procumberet, periculum impenderet vel repentinæ ſuffocationis, vel ruptionis vaſorum, cum audiamus aliquando ſanguinem magna vi vomitione reiectum, idque non niſi aperta, vel rupta vena, quæ vel è iecore, vel è vicinis partibus & ſedibus in ventriculum dirigitur. Ex vniuerſo autem corpore, ac ex omnibus venis fluxionem in tibias irruere luculenter ea cõmonſtrant, quæ audimus acceſſionis principio apparere, ea ſunt totius corporis grauitas, laſſitudo tẽſiua, ſpiritus difficultas, capitis dolor, æſtus & ardor partium interiorum, animi anxietas, quæ omnia exuperantis ſanguinis eiuſq; calidioris ſunt ſymptomata. Alter affectus Dominum laborãtem affligens, eſt melancholia, inflammationis comes, quam hypochondriacam iudicem. Nam dolor in hypochondrium ſiniſtrum plerumq; incumbens, eiuſq; palpitatio in ſiniſtrã mammam excurrens, inſolens animi anxietas, mœſtitia, ſolitudo, variæ ſomniorum perturbationes, iudicium in rerũ adminiſtratione ratiocinatione hebetius, & memoria fluxa, ſigna quidem ſunt, quæ non niſi ad atram bilem referri poſſunt, cuius vapores in cor & cerebrum illapſi hæc omnia multoque grauiora infligere ſolent. Quum ſummus ardor interiorum viſcerum, humorumq; tam multos annos perſeuerauerit, vix fieri poteſt, quin flauę bilis pręaſſatę pars maxima in atram faceſcat, quæ in proprium lienis receptaculum

ſum relegata malignitatis ſuæ vires profert. Tertius affectus eſt emictio inuoluntaria dormienti potiſſimum ſine ſenſu obtingens. Ea nequaquam ſoboles eſt inflammationis aut ſuperiorum affectuum,neque poſthac metuenda videtur iſchuria ei ſimilis,quæ hominem grauiſſime torſit, ſed emictionis eius cauſſa eſt ſphincteris muſculi,qui veſicæ ceruicem obſignat offenſum : hic enim catheteris immiſſione diuulſus dilaceratuſq; eſt : ex quo & ſanguis copioſior emanauit. Sic autem oblæſus obſeruandi munus complere non poteſt. Hæc quidem de affectuum dignotione,& de cauſſis. Quibus ita conſtitutis omnium certe ſperari poteſt perfecta ſanatio, ſi modo laborans in hac ætate florente, & ſummo virium robore quam decet diligentiam impendat.

Curandi ratio.

Poſtremus affectus,qui emictionem efficit ſine ſenſu,quoniam ſimplex admodum eſt,nec vllam ſordem aut illuuiem effundit, cum vrina ſolis adſtringentibus & corroborantibus emendari poteſt. Huiuſce generis fotus ſunt partium obſcænarum ex roſis,balauſtiis,plantagine,rhoë,malicorio, hiſque ſimilibus coctis in aqua fabrorum.Deinde emplaſtra ex eadem materia,& ex metallicis,lithargyro, alumine,bolo armena,maſtiche, exceptis oleo myrtino,& aceto. Hæc ſi extrinſecus inſidentia parum iuuent, intromittenda quidem erunt ſiphone, dum offenſum ceruicis muſculum attingant. Ita enim multo efficacior deprehendetur eorum vſus. Alij duo affectus quoniam impliciti quodammodo ſunt, & vnus alterius ſoboles eſt, communem fere curationem habent. Recurrens illa tibiarum inflammatio ſola fortaſſe victus ratione inhiberi arcerique poteſt. At melancholica affectio curationem quandam expoſcit. Itaque vt ſanguis totumque corpus purius reddatur quinto aut ſexto quoque die purgatio decernatur ſirupo, qui conſtet ex ſucco bugloſſi,borraginis,fumariæ,lupuli,oxalidis & ſimilium, recipiatque in libras quaſq; ſuccorum dilutas foliorum ſennæ ℥. quatuor,& cinnamomi ℥.ß. Sacchari ℔. j. Huius doſis erit ℥. ij.ex ſero lactis dilutæ. Si melancholica ſymptomata magis premant, diebus interiectis ſimilis offeratur ſirupus, detractis foliis ſennæ. Præſcribatur & electuarium ex puluere lætificantis Galeni,Diambræ,& Electuarij de gemmis, cum ſaccharo diſſoluto in aqua bugloſſi. Purgatio nulla validior tentetur,nec poſthac vena ſecetur, niſi maior neceſſitas ingruat. Ceterum tuto & magno vſu aperiri poterunt

hæmorrhoides, ſi forte intumeſcant aut quouis modo conſpicuæ ſint, idque vel ſcalpello, vel hirudine, vel medicamentis. Huc accedet victus ratio, quæ bonum, tenuem, modice frigidum, ac humidum ſuccum generet, qualem nimirum hypochondriacæ melancholiæ omnes expetunt. Iam vero recurrentis inflammationis præcautio in hoc maxime poſita eſt, vt parce tenuiterque viuat, & ſiti ac inediis ſe maceret, atque in ſanguinis & humorum medioeritate conſiſtat, nec hos ſinat in vllam grauem & moleſtam exuperantiam augeri. Quocirca cibis euchymis, frigidis ac humidis, mediocribus vtatur, & à conſueta alimentorum copia dimidium detrahat. A vino menſes duos aut tres (ſi ventriculi robur fert) abſtinebit. Huius vero loco potus erit, aut cereuiſia tenuis, aut aqua cinnamomo condita, aut ligni guaiaci decoctum. Quod etiam ſi ſudores promoueat, corpuſque reddat patentius, vtiliſſimum iudico. Reliquo vitæ curſu deuitet vinum meracius, crapulam atque ſatietatem. Tota quippe curationis atque præcautionis ſpes ſita eſt in victu refrigerante ac tenui. Sententiæ de potu lactis aſinini non acceſſi, quod lac in calida & billioſa conſtitutione prompte corrumpatur, nec corpus atrophia laboret, multo minus placet balnearum vſus, quod hæ fuſis colliquatiſque humoribus fluxiones proritent: corpus autem variis fluxionibus tentetur. Ne autem poſthac in tibias tam prona ſit fluxio, vtile ſit faſciis eas arctius vincere, aut caligis, quæ hic nobis ex pelle canina parari ſolent in eum vſum.

Ad Gonorrhœam & Arthritidem.

CONSIL. LXIII.

GEneroſum hunc virum duo exercent affectus Arthritis, & Gonorrhœa; hæc recens eſt, & trium duntaxat menſium ſine emictionis ardore, ſine vlcere, aut meiendi difficultate. Illa vetuſtior, quæ hoc anno grauius afflixit, & ante annos ſex ſemel de ſe futura aliquando teſtimonium exhibuit. Mirum ſane hanc ipſo ſtatim inuaſionis initio omnes peræque articulos occupaſſe, & tophos in digitis, manu, carpo, aliiſque locis reliquiſſe. Indicium hoc eſto grauiſſimæ arthritidis aliquando futuræ, quæ paucis annis hominem totum quaſi compedibus & manicis ſit comprehenſura, niſi tempeſtiue occurratur. Hoc ille præſentiens ac metuens opem implorat, quam cum ferre ei non liceat, in aula vaga ac inſtabili, committendum tibi illum putaui, vt

in cu-

in curando rationem eam & methodum imiteris, quam nos aliquando tenuiſſe vidiſti. Vt autem tu pariter virulentę gonorrhœæ curationem accommodes, die primo aluum perfundes clyſtere, qui teneat hieræ ſimplicis, Diaphœnici, an. vnc. ſem. mellis roſati & anthoſati an. vnc. j. &c. Poſtero die purgabis medicamento ex rheubarbaro, & agarico, an. ℈. iiij. infuſis in aquis betonicæ, endiuiæ, & vino albo, an. vnc. j. in expreſſione diſſolue electuarij diacartami drach. j. ſem. Sirupi capilli Veneris vnc. ſem. Tertio die dentur terebinthinæ drach. ij. ſem. Cum ſirupo capilli Veneris, ex cochleari horis iiij. ante cibum. Quarto die quieſcendum. Quinto diætam per guajacum auſpicari oportet, decoctumque duplex habendum, vnum meracius, quod in ℔. ſem. ligni & vnc. ij. corticis habeat ſub decoctionis finem radicis Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, Seminis cartami, an. vnc. j. Quo vtatur bis die tribus horis, vel quatuor antę paſtum. Alterum dilutius ex ſolo ligno, cuius vſus erit in paſtu vice vini. Victus in diæta imperandus tenuis, attenuans & ſiccans. Si aluus erit adſtrictior, prorritetur clyſtere. Septimo vel octauo denuo purgetur medicamento non admodum diſſimili. Ab hac purgatione topica remedia capiti primum adhibeantur, vt ſacculi ex ſeminibus, qui erumpentem ſudorem magis euocent. Et poſt de[illegible]ſum ſudorem quotidie mane & veſperi errhina primum quidem leuiora, dein valentiora. Quum capitis humores magna ex parte diſſipati apparebunt, ceruici ac ſpinę dorſi ea induces medicamenta, quæ ſcio te chartulis excepiſſe. Tophis vero emplaſtra quædam, quæ ſerie longa Domino de Chauuigné nos præſcripſiſſe ſatis meminiſti. Cum illorum continuatione omnem articularem dolorem & tophos fiſtulares, ipſumque mali fontem abſorpſeris, corroborandi poſtremo erunt articuli remediis in id comparatis: quorum tibi magna quoque ſupereſt ſupellex. Sed antequam res eo deducatur, te, vt ſpero, reuiſurus ſum. Si his remediis gonorrhœam penitus euelli non contigerit, inſerenda erunt in penem, quæ eius reliquias exſiccent. Horum materia ſi res poſtulat, plenius aliquando exponetur. Interim nihilominus calor immodicus, & æſtus renum per curationem reprimuntur illitu ex oleis nenupharini & roſarum, locis in aqua plantaginis, vel oxymelite ex aquis roſarum plantaginis, & ſolatri, an. ℥. ij. Aceti, ℥. j. In quibus etiam, ſi neceſſitas poſtulet, diſſolue trochiſcorum de camphora, ʒ. ij.

Pro Enterocele, è Gallico. CONSIL. LXIIII.

AD curationem propoſiti affectus primum contineri oportet conclaui & decumbere lectulo dies vt minimum viginti, lumbiſque ſupinum inſiſtere, nec corpus admodum extendere, aut exagitare, præcipueque tibias, atque adeo animum ira, tuſſi, riſu, aliiſque affectionibus. Interea temporis ſobrie & temperate viues, cibis nec flatuoſis, nec humidis, dabiſque operam ne venter ſit turgidus aut ſiccus, quotidie aut natura, aut arte ſeu clyſtere ſeu glande ſoluatur. Primum quidem purgabitur corpus medicamento poſtea deſcribendo, quod etiam repeti poterit poſt xv. vel xvj. diem.

℞. Quatuor remollientium, Origani, Calamenti, Abſinthij, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, an. vnc. ſem. Mellis roſati, & anthoſati, an. vnc. j. Olei rutæ & anethi, an. vnc. j. ſem. Fiat clyſter.

Item ℞. Radicis conſolidæ maioris, & mediæ, radicis oſmundæ regalis, an. m. ſem. foliorum ſennæ mundatorum ℥. tres. Fiat decoctio pro vna doſi: in colatura diſſolue, rheubarbari electi pulueriz ati, drach. j. ſem. Sirupi roſarum ſiccarum drach. vj. fiat potio. Quatuor primis curationis diebus fouebitur tumor ille ſpongia mediocriter madefacta decocto ſequenti: Quinquieſque aut ſexies quam calidiſſime ferre poteris totam partem duram & dolentem diu conteges ſupinus, tum ſplenio & faſcia linteis inductis circumligabis bis in die, mane videlicet, ac hora prima poſt prandium. Fotus talis eſto.

℞. Radicis altheæ, Ebuli, & iridis recentis, an. vnc. ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Naſturtij, Abſinthij, Origani, Calamenti, Centaurij minoris, an. m. j. Seminis fœniculi, Lini, & fœnugræci, an. vnc. j. Fiat omnium decoctio in aqua ſufficienti pro fotu. Poſt quatuor dies fouebis denuo herniam illam tuam ſacculo, quem tibi tradidi vino rubeo adſtringente perfuſo & calefacto ad prunas, & poſt alios octo dies intingetur ſecundus ſacculus lixiuio ex aqua ferrariorum, & cinere quercino. Poſt ſacculos bis in die inductos applicanda rurſus erunt ſplenia & faſciolæ. Quibus perfectis ceſſare poteris ab aliis remediis, præterquam à ſubliculo herniæ tuæ accommodato per duos menſes. Itemque vt ab omni conatu laborioſo abſtineas ſiue equeſtri ſiue pedreſtri. Quatuordecimo curationis die hauſtum quendam pulueris ſequentis ex cochleari mane & veſperi hora

hora vna ante cibum aggredieris, ac vſque dum perfecta ſit ſanatio perſequeris.

℞. Corticis myrobalanorum Indorum & Chebulorum, an. drach. j. ſem. Naſturtij, Portulacæ, Plantaginis, Sumach. an. ʒ. ſem. Coralli rubri, Lapidis hæmatici, Carabes, an. ℈. j. Cinnamomi electi ℈. iiij. Sacchari roſati ℥. iiij. Fiat puluis.

Ad coxendicem, & aliorum articulorum dolores.

CONSIL. XLV.

MVLTIS hiſque diris malis premitur hæc adoleſcens, ſed quorum omnium vna ſit origo, vnuſque fons è capite. Vetus œdema, quod illam primis annis male habuit, frequens & importuna capitis lotio intemperiem frigidam & imbecillitatem capitis reliquerunt, quæ frigidi excrementi copiam aſſiduo cumulat. His ex cauſis congeſtus, exuperanſque frigidus ac pituitoſus humor, olim in ceruicis adenes ſtrumarum vice procubuit: nec multis ante annis in corporis partem dextram irruens, ceruicis, ſcapulæ, coxendicis, femoris totiusque cruris articulos obſedit. Neque ſolum externas corporis partes, ſed & nouiſſime interiores inuaſit, tanta fluxione in pulmones illapſa, vt non modo tuſſim, ſed & ſtertorem & moleſtam ſpirandi difficultatem inuexerit. Vnde intelligitur omnium malorum continentem cauſſam eſſe frigidum pituitoſumque humorem, qui omnes fere corporis ſedes occupat, illiuſque primam originem è capite fluere. Niſi extreme imbecillæ ſint vires, ſpes quædam ſanationis affulget, hoc potiſſimum ætatis vigore, & appellente vere. Multa quidem ad curationem arte præſcripta ſunt, quibus læuata laborans, nondum tamen ob mali diuturnitatem & peruicaciam ſanata: hinc ſuſpicor malorum fontem nondum prorſus exhauſtum eſſe. Sed crebro vt in pulmones, ſic in articulos fluxionem è capite ferri, quæ hanc diuturnitatem alat. Summum curationis conſilium eo dirigatur, vt caput vacet excrementis, aut ſi quæ neceſſario gignuntur, deriuentur per nares, vel admotorum vi digerantur. Itaque decimo vel duodecimo quoque die pro virium robore purgetur potione, vel catapotiis, quæ ſatis valide poſſint è diſtantioribus partibus detrahere. Tonſo capillo quotidie mane, & hora vna ante cœnam ſemina aniſi, fœniculi, carui, & cumini, baccæ lauri, milium & ſal torrefiant in ſartagine, excipianturque ſacculo, qui quam calidiſſime ſuſtineri poteſt, inducatur, donec vel calor intro penetret, vel ſudor emanet è facie. Hoc ſublato

caput muniendum eſt ſtuppis cannabis concalefactis;& ſuo ſitu à te pręſcripto perfuſis. Mox ex vſu erunt apophlegmatiſmi & errhina, principio quidem his mitiora, quam quæ ex elleboro conſtant. Ac ne ſternutamenti impetus corpus nimiopere concutiat, ſatis fuerit in vnc. tres ſucci betonicę, vel ſampſuchi injicere iridis drach. ij. vel cyclamini drach. j. Ceruix tota cingatur emplaſtro digitos tres lato, quod conſtet ex ℥. ij. maſtichis & ℥. j. emplaſtri contra rupturam. Decubitu ſupinus omnino vitandus, vtilis autem pronus, qui fluxionis impetum deducat in nares. Victus imperandus ſiccans,& extenuans. Sorbitiones omnes fugiendæ ſunt, atque piſces, & potus immodicus. Carnibus aſſis veſcendum; parciſſime bibendum, denique ſitis toleranda. Horum omnium vſus tamdiu continuandus eſt, dum laborantis caput grauitate & dolore leuetur, poſſitque citra moleſtiam vbique attrectari. Exactis autem diebus circiter viginti, vt & diſtillationis reliquię & humores, qui tum in articulos tum in pulmones procubuerunt, attenuentur, diſſipenturque, vtile ſit guaiaci vſum imperare, qui multo minus vires offendit, tutiorque eſt æſtuario. Sit autem decoctum meracius, in quo ſub finem incoquantur polypodium, ſemen cartami, ſaluia & hyſſopus: eritque in primis vtile, ſi huius vi mane & ante cœnam ſudores duci poſſunt. Cum hoc fiet, erit nihilominus in his perſiſtendum remediis, quæ nunc deſcripta ſunt. Suſtinenda erit laborans victu ſatis pleno, ne vires tempore, laboreque deficiant. Si ne iſtorum quidem ope artuum dolores miteſcunt, inueſtigetur in coxendice ſumma pars doloris, quæ ſolet ad os ſacrum pertinere,& in hanc figatur cucurbitula mediocris, eaque ſine ſcarificatu, tertio aut quatro ex interuallis repetita, dum dolor deſinat. Validius enim quam quoduis emplaſtri genus dolorem euellit. In genu vero vaporaria fiant ex vino aut aceto infuſo lapidi molari candenti, aut foliis è lixiuio ſarmentorum, in quo incoxerint radix acori, & Enulæ campanæ, Polypodium, Laurus, Thymus, Stœchas, Saluia, Betonica, Majorana. Pulmonum infarctus expedient Oxymel ſimplex, Oxymel ſquilliticum, Sirupus de hyſſopo, vel alius quiuis vice eclegmatis ex bechicis compoſitus.

Ad tumorem ſcirrhoſum. CONSIL. LXVI.

PVLCRE quidem iudicium veſtræ narrationi conſentit: nam ſi initio vehemens cruciatus erat ſine rubore, ſine pulſu, aut calore: nunc vero dolore ſedato tumor

tumor increuerit : neceſſe eſt vel ex œdemate factum eſſe exquiſitum ſcirrhum, vel ſi non admodum durus aut renitens eſt tumor, rupta muſculorum membrana carnem ſupra naturalem modum increuiſſe, & factum eſſe indolens ſarcoma. Probabilior tamen eſt prior ſententia. Quum nihil adiuta ſit laborans præclaris auxiliis, putauimus extenuandum corpus, diſſipandoſque vitioſos humores decocto palmæ ſanctæ; ad quod adigenda eſt cum victus ratione tenui & ſicca, idque dies ſaltem viginti. Octauo quoque die purgabitur medicamento ex folliculis Sennæ, Agarico, & Diaphœnico, quod craſſos humores iam preparatos eliciat: nec eo die ſudores mouendi ſunt. Aliis diebus deterſo ſudore adhibendum eſt emplaſtrum Philagrij, vel emplaſtrum filij Zachariæ: vtrumque enim accommodatiſſimum eſt emolliendis tumoribus ſcirrhoſis diſcutiendíſque. Hæc niſi continuata ſatis proficiant, imponatur emplaſtrum efficaciſſimum.

℞. Radicum bryoniæ, Cucumeris agreſtis, Iridis, Sigilli beatæ Mariæ crudarum, an. ℥ ij. Radicum altheę & liliorum coctarum ſub prunis, an. iii. Seminis ſinapi, Vrticę, Naſturtij, an. vnc. j. Terantur omnia ſimul addendo axungiæ anſeris recentis vnc. iij. Olei amyg. dulcium q. ſatis. Fiat cataplaſma.

Ad peſtem Anglicam, 1550. D. Fernelij, Ia. Hollerij, & Ia. Syluij, pro Legato Anglico. CONSIL. LXVII.

PESTIS Anglica haud ita multis ante annis nota omnium acutiſſima. Nomen à ſymptomate inſigniori ſudatione nacta, ſiue in humorum, ſiue in ſpirituum, ſiue in amborum putredine conſiſtat; Epidemia omnino eſt. Corruptoque cæli tractu à ventis, halitibusve terris, aut cauſſa alia venefica plane in corpora magis humida atque excrementoſa, vt peſtes aliæ, ſæuit, & ſæpius, & perículoſius. Quapropter venenoſam iſtam aëris qualitatem ſi lubet aut prohibere (id quod multo eſt optabilius) aut profligare, expugnanda nobis eſt diligentiſſime tum externa illa cauſſa, nempe aëris corrupti contractus & commiſtio, tum corporis afficiendi præparatio. Aërem corruptum, & tota ſua ſubſtantia qualitatibuſque peſtilentibus vitiatum in corpus tum recipi prohibebis, ſi loca eo aëre peſtilenti contaminata interuallo etiam longo vitabis. Aut ſi in eo verſari tuam dominationem cogunt negotia, flabellis eſt agitandus, & propulſandus, aut his quæ putredinem arcent caſtigandus. Et

qui nondum putredinem hanc ſentit hiſdem eſt ſeruandus. Qualia ſunt ignis in cubiculo & domo reliqua, atque adeo eius toto ambitu ex lignis ſiccis, & plantarum partibus odoriferis luculentus. Partes hæ ſunt Saluiæ, Roriſmarini, Iuniperi, Lauri, Maioranæ, Thymi, ſicca folia, flores, ſemina, Baccæ, Caryophylla, ſemen Melanthij, ſemen & radix Pæoniæ, præſertim maris, Schœnanthum, Lignum aloës, Styrax, Radix & ſuccus angelicæ, & qui ex his fieri poſſunt trochiſci ad ſuffitum apti, addita etiam ambra, ſi libet, ac moſcho, & cæteris alexipharmacis. Huius vero aërem ea cura præparatum caue hominum halitibus conſpurcari, ne forte inter eos ſint quibus mali huius rudimenta; & veluti ſeminaria circumgeſtentur. Corpus tum paulo calidius ac humidius contra hanc luem munies ac veluti adamantinum reddes, ſi vacet excrementis aut putridis, aut ad putredinem paratis, & bene totum perſpirabile reddatur. Quæ ambo præſtabunt vacuationes paucæ, & victus ratio idonea. Vacuationes autem erunt huiuſmodi. Primo quoque die antequam Luteria excedas, accipe Caſſiæ recenter purgatæ, ʒ vj. Rheubarbari electi mediocriter puluerizati, ʒ. j. ſem. Cinnamomi g̃. vj. Capias mane horis tribus ante cibum cum ſaccharo vel aqua bugloſſi. Poſtridie mane circiter ſextam, ſanguinem vnciis 6. vel circiter minues, ſecta baſilica dextra, aut victu tenuiore, ſi à phlebotomie abhorres. Quum vero corpus noſtrum etiam ex alimentis qualitate & quantitate idoneis, excrementa gignat interdum etiam largiora, ſalubre tibi eſt ſemel aut bis in ſeptimana deuorare vna hora ante cibum duo aut tria hæc catapotia.

℞. Aloës electæ ℥. ſem. Myrrhæ optimæ drach. ij. Croci ℈. ſem. Foliorum diptami veri. Radicis pſeudodiptami, Betonicæ erraticæ ſeu Tunicis Pentaphylli veri ſeu tormentillæ. Boli armenæ veræ, Sigilli Lemnij veri, an. ʒ. ſem. Cum oleo amygdalarum dulcium recenti ſine igne extracto, & cum ſirupo limonum fiat maſſa mollis, inuoluatur alutæ. Quanquam vero hæc purgantia etiam robur addant partibus noſtris principibus, in quibus ſunt facultates ſummæ, quorum actio eſt noſtra vita: tamen propriis etiam alexipharmacis ſunt velut armandæ, ne locum dent vllum malignæ huius aëris contagioni, cuiuſmodi eſſe hæc duo præſtantiſſima conſtituimus ratione atque experientia inuenta ac probata.

℞. Conſeruæ Bugloſſæ, Borraginis, Cichorij, Adianthi albi ſeu

bi ſeu Capilli Veneris,an.℥.j. Conſeruæ roſarũ,Corticis cõditi,an.vnc.j.ſem.Foliorum veri diptami,Radicis pſeudodiptami,Tunicis,Tormentillæ,an.ʒ. ij. Seminis cardui,Seminis citri,Seminis oxalidis,an.ʒ.tres.Zedoariç,Gentianç,an. vnc. ſem. Mithridatij veteris Theriaces,an.ʒ tres. Pulueris electua. Diamargaritonis frigidi, de Gemmis, Diarhodon Abbatis & Triaſantali an.vnc.ſs.Aquæ decoctionis duorum caporũ alteratorũ cũ Oxalide,Portulaca,Scabioſa,Bugloſſa, Borragine,Calendula ℔. x. cũ foliis triginta auri puriſſimi. Fiat diſtillatio artificialis in vitreo vaſe ſuper cineres,ſeruetur vaſe vitreo. Vtatur mane horis duabus ante cibũ,dando cũ ſaccharo & cinnamomo. Et ſi malũ prehendat,dato in ipſa acceſſione bis aut ter ad vncias ij. vel tres parum calefactas. Mane vacuato corpore partes omnes motibus clementibus exerce,quibus ſi ſudor blãdus ſuperueniat,linteis mollibus tergendus eſt. Ab hoc vbi corpus deferbuerit,cibum ſumes coctu facilem, ſed paulò parciorem ſolito. Tales ſunt Turdi,Perdicelli, Perdices,Auiculæ, Capi altiles, Gallinæ, Phaſiani,Lepuſculi,Cuniculi,Capreoli aſſi potius quam elixi cum omphacio vel cum ſucco oxalidis, limonum, aranciorũ aceto ſimplici aut roſaceo: Aut ſi elixis his vel ſimilibus veſci libet,alterantur portulaca, oxalide,bugloſſo vtroque, & cum prædictis condimentis mandantur, ſed ita parce, vt ſemiſatur ab epulis recedas. Piſces ſi tangere placet, deligantur qui poſt coctionem habeant carnem ſiccam & digitis friabilem, quorum prouentu veſtra diues eſt Anglia. Vinum ſit æſtate mediocre viribus, colore aut album aut igneum,hyeme valentius & rubentius, modo non magis vaporoſum aut calidum, vt aqua multa ſit diluendum, quam in hoc affectu aut præcauendo aut curando non probamus, quod nimis humectet, vti neque veſtram cereuiſiam, quæ ſuccum gignit craſſum & melancholicum quoquo modo paretur. Veſtram quoque *gouſthalicam* illi affinem non probauimus, nec lac, corrumpi nimis habile. Nec ſerum lactis vino albo ſecretum & miſtum. Caſeus quanquam ſiccando ſaluber eſt, quia tamen vetus calfacit, recens eſt frigidior & crudior,& obſtructioni paratior,vitandus eſt,præſertim frequens & largus: fructus omnes æſtiui corpus putredini parant, Dactylos, vuas paſſas, pruna paſſa permittimus, imo imperamus. Item ficus paſſas,quod viſcera tergeant,obſtructa liberent, & venenis reſiſtant, Amygdalas dulces, Cappares,&c. Corticem citri conditi, Conſeruam roſaceam,

borraginatam, bugloſſatam, Aſplenij, Scabioſę, Cichorij, Radicis tormentillę, Tunicis & ſimilium maximi facimus, crebro vſu, & horis propę omnibus, ſiue ante paſtus, ſiue poſt, niſi alia ratione aluum adſtringendo obſint. Potes interdum ante ientaculum per horas duas ſumere quantitatem auellanæ huius miſturæ.

℞. Conſeruæ roſaceæ, Borraginis, Bugloſſi, Corticis citri conditi an. ℥.j. Theriacæ aut Mithridatij veteris ʒ.tres. Boli armeni, Sigilli Lemnij an. ʒ. ij. Fiat opiata, poſt cuius paruam quantitatem ſuperbibat ℥.ij. vini diſtillati. Potes enim ſumere portiunculam oui Philoſophici, quod plerique Medici deſcripſerunt. Si improuiſo lues inciderit, mirum in modum roborat in ipſo ſudore diſtillatum calefactum bibere, & electuarium ſumere etiam bis terve & paucum ex vino aqua bugloſſi diluto madidum ſugere, atque hoc partes ipſas principes facultatum effectrices, ac ipſas facultates corpus noſtrum gubernantes reficit, & veneni vim tabificam citius de corpore propulſat. Ob id affectionem reddit ſalubrem magis ac breuem, & à ſymptomatis feris hanc luem ſequi ſolitis corpus vindicat.

Elephantia incipiens. CONSIL. LXVIII.

NOBILIS annos quinquaginta natus, carnoſus quidem, ſed tamen ſqualidus, & ad eum accedens habitum, qualis eſt ictericorum facie rubicunda, ſeu ex rubro liueſcente ſanguine craſſo nigroque perfuſa, in qua maculæ nigræ aut liuidæ interdum exoriebantur, vt etiam in reliquo corpore, ſenſu nullo aut obtuſo præditæ, ſed ſine ſiti, ſine cibi faſtidio, & aliis ſymptomatis grauioribus. Infinitas hic potiones hauſerat medicas, & ſudoribus corpus exſiccauerat in balneis calidioribus, non ſine valetudinis iactura. Verebatur ne Elephantia corriperetur, cuius iam videbatur rudimentum. Reſcripſit D. Fernelius hæc remedia.

℞. Radicis acetoſæ, Lapatij acuti, & Enulæ campanæ, Polypodij quercini, ſeminis Cartami, paſſularum mundatarum, an. ℥. ſem. Endiuiæ, Cichorij, Plantaginis, Bugloſſi, Borraginis, Lupulorum, fumariæ, Cuſcutæ, Ceterach, Chamædryos, Chamæpityos an. m. j. Florum violarum p. ij. fiat decoctio ad vnc. xvj. In colatura infunde per noctem Epithymi ℥. ſem. foliorum ſennæ mundatorum ℥. v. Agarici albi vn. ij. Gingiberis ʒ. ij. Mane bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſuccorum depuratorum fumiterræ & plantaginis an. ℥. quatuor. Sacchari albi ℔. j. ſem. Fiat ſirupus perfecte

coctus doſis vnc. ij. vel vnc. ij. ſem. cum ſero lactis quinto aut quoque ſexto die.

℞. Conſeruæ bugloſſi, Borraginis an. ℥. ii. Raſuræ eboris, & cornu cerui an. ℈. i. Mithridatii veteris ʒ. ii. Miſce pro duabus doſibus poſt purgationem, horis tribus ante cibum. Poſt tertiam aut quartam purgationem vena ſecetur interior brachii ſiniſtri, detrahaturque ſanguis ad vnc. x. Deinde ſi qua ratione fieri poteſt reſerentur hæmorrhoïdes, primum quidem fotibus emollientibus & alterantibus: deinde ſuppoſitoriis ex hiera ſimplici cum ſucco Mercurialis, vel cum felle: aut ſi foris conſpicuæ ſint, & intumeſcant affixis hirudinibus, vt his rationibus ſanguis ater & melancholicus emanet. Quum ita corpus diligenter præparatum euacuatumque fuerit, perutilis erit balneatum vſus ex aqua dulci potabili vſque ad multos dies continuatus mane ieiuno ſtomacho, ſed ea ratione, vt non admodum calidæ ſint, verum duntaxat tepidæ, vt corpus tantum humectetur, non autem ſudores eliciant. Victus obſeruandus refrigerans & humectans: cremor hordei ieiuno maximè conducit, cum præſertim non eſt opus medicamentis. Iuſcula quoque ex pullis gallinaceis, carne vitulina aut veruecina, cum bugloſſo, borragine, oxalide, lactuca & plantagine. Si vinum æſtate circumcidatur, eius vice ſaluberrima erit aqua hordei, vel alius potus in laborantis gratiam comparatus. Si quæ partes in cute exiſtunt nigricantes aut liuidæ, nullo vel obtuſo ſenſu præditæ, his affigantur cornua vel cucurbitulæ exiguæ cum ſcarificatu, eoque ſatis alto, vt ſanguis promanet, ſenſuſque reuocetur.

De Elephantia. CONSIL. LXIX.

QVVM de his, quæ in facie Ioannis Rocquier ſe produnt, non bene inter doctos Medicos conueniat, aliique affirment aſpectu illum eſſe horridum, & leoninos oculos, ſupercilia glabra, rareſcere barbam, nares tumidas, multiſque tuberculis tum intus tum foris deformes cum incipiente vlcere. Hinc reſpirationem difficilem, tonſillas vlcerari, cum voce rauca & obſcura: alii vero iſtorum quidquam deprehendi negent & tuburcula, ſi qua ſunt rubra apparere. Neceſſe eſt ea ſigna, de quibus inter celebres Medicos certatur, omnino obſcura & infida latere, neque ab his iudicandum quemquam elephanticum, neque ſi quæ dicta ſunt, omnia compareant: iudicandum, propterea eſt elephantiæ initium, cum præſertim probe corpus alatur,

[illegible]

nulluſque pedum aut manuum ſtupor aut refrigeratio ſubſit,qui elephantiam ſtatim initio concomitari ſolet. Neque ſi elephantiæ initium adſit, ſegregandus ideo eſt laborans ab hominum conſortio, quum nondum corpus aut ſpiritus graueolens nec putredo ea ſit, cuius contagione vicinos labefactare poſſit. Ita igitur de re controuerſa & litioſa nos ſubſignati doctores Medici cenſuimus Ioannem Rocquier etiam craſſo aut melancholico ſanguine ſuffuſum,& turberculis ſubrubis deformem nondum eſſe inter elephanticos numerandum,nec ſegregandum ab hominum conſortio. At ſi poſthac malum omnem medendi viuendique rationem aſpernetur,nulliſque cedens remediis ingraueſcat, & manifeſtiora de ſe iudicia proferat, tum ſatis opportune quid agendum fuerit æquiore iudicio decernetur.

Curatio vere ſuſcipienda.

Victus refrigeret ac humectet.

Purgetur ſingulis hebdomadis apozemate.

Vino prorſus abſtineat.

Calida autem omnia,& venenata pharmaca tum purgantia tum alexipharmaca declinet, cuiuſmodi ſunt ſcammoneata,mithridatium,theriaca, &c. vt quæ non modo iuuent affectum, ſed etiam humores adurant,& morbum conduplicent.

Litera cuiuſdam qui victu tenui & decocto guaiaci morbum quendam profligabat. CONSIL. LXX.

VICTVS fuit pertenuis ex paſſulis & dactylis,& à vino ita temperaui, vt olfacto mihi nauſeam pariat,alui ratio ſatis conſtat. Potio matutina ſudorem prouocat mediocrem, veſpertina, nullum, ſpirandi difficultas nulla eſt, ſed vetus dolor ſemper thoraci inhæret. Deprehendi autem à ſex diebus nouum dolorem è regione veteris inter ſcapulas, qui à veteri in eo differt quod nouus tactu, vetus tantum motu vehementi ſentiatur: ab heſterno die malum malo conduplicatum: ventriculus alioqui ſuapte natura imbecillis perpetuo mihi dolet, citra tamen cibi faſtidium, &c. Ad ea reſpondit D. Fernelius. Egregiam ſane operam videris impendere expugnando huic diuturno contumacique morbo, vereor tamen ne vires tenuiore victu tandem concidant: conſeruandæ ſunt ac paulo pleniore cibo ſuſtinendæ, vt omnem curationis decurſum perferant. Audio nouos dolores exortos, ſed ea vis eſt potionis, eaque natura, vt ſi quid in corpore tacite latebat, id primis diebus in aper-

in apertum proferat, ſæpeque dolores exaſperet mox tamen diſparituros. Quod etiam ventriculum nouus dolor fatiget, ex eadem cauſſa prouenit; exagitati quippe vitioſi humores è viſceribus eo confertim irruperunt, hos itaque duxi in primis expugnandos medicamento accommodato, cuius tibi compoſitionem deſcripſi. Quo die id hauries, ab altera potione abſtineto, ac deinceps liberalius hac vtere, vt ſudores copioſi vndique dimanent. Qui ſi ne ſic quidem vberius exeant, eliciantur æſtuario, quod in ſudorem plantis pedum aſſideat.

Conſiliorum Fernelij Finis.

IOANNIS CAPELLANI SENIORIS ILLVSTRISS. Chriſtianiſſimi Regis Franciſci primi genitricis Medici,

CONSILIVM DE PESTE.

PESTILENTIA aëreum eſt venenum, ſiue venenatus aër putrium vaporũ admixtione & in perniciosiſſimam humano generi qualitatẽ dira diuerſione excitatus. Sic enim affectus aër, reſpirationis neceſſitate, primùm cordis receptacula ſubit, mox per arterias in vniuerſum corpus vitiũ transfunditur. Itaq; vtroq;, & corde totius vitæ fonte, & ſpiritu proximo animæ organo, tum ſæua contagione ad vitam minùs idoneo, hominem cadere, (niſi celeritate prouideatur) neceſſe eſt, vt verò tam præceps malum caueamus, primùm de iis quæ ad victus rationem pertinet, dicemus: Deinde medicinalia tum cautionis tum curationis inſtituentur.

Cùm hæc aëris inclementia ab aqueis vaporibus per aërem confuſis oriatur, deligendus eſt aër qui procul diſtet à lacunis & ſtagnãtibus aquis, quę ob id quod minus mouentur, cõputreſcunt. Feneſtrę domus ad Orientẽ & Septẽtrionem pãdantur. Ab his enim partibus vẽti ſpirãtes nebulã ſiue caliginem, quibus aër corrumpitur, minimè patiũtur. Bo-

realis præſertim flatus qui ob hanc cauſam ſcopa cœli vulgò vocatur, quod refrigerando æſtuantem aërem temperet, & putrilaginem corrigat, vtendum aqua, quoad fieri poteſt, quàm ſaluberrima. Cibus & potus ſint temperati non qualitate ſolùm ſed & quantitate, vt qui redundantem humorem non colligant, & ad corrumpendum ſint contumaces. Cuiuſmodi ſunt quibus non eſt immodicus & improbus ſuccus, acida quædam, vt malum citrium, oxyacantha, rumen, omphacium, & acetum quibus reliqui cibi ſunt condiendi, vinum cum aqua temperetur, in aqua aurum candens extinguetur: eſt enim ſingularis quędam συμπάθεια conſenſuſque auri cum vino, & vini cum vitali ſpiritu, vitetur autem ſomnus diurnus, qui difflari corpora non permittit. Graues, triſtes, & moleſtæ animi perturbationes rejiciendæ, quæ temperamentorum modum naturæ conuenientem permutant. Mouet ſiquidem animus corpoream molem, vt intelligentia, cœlum non ſolùm locali motu, ſed etiam alterationis per ſpiritum eius organum. Vehementiores exercitationes idem faciunt vireſque fatigant & imbecillas ad actiones reddunt. Moderatæ verò totius corporis habitus excremente vacuant, membra omnia roborant, & alacriores ad obeunda munia corporis facultates efficiunt.

Pro medicinalibus precautionis remediis excitatus à ſomno cubiculum ſuffire debet ex thure, iuniperi baccis, corticibus mali citrei aridis, aut foliis lauri. Horum enim ſuffimentum non ſolùm aërem purgat, ſed etiam veſtes nidorem combibentes qualitatem venenis contrariam reportant. Os & manus aqua tantillo aceti permixta lauentur. Geſtare vtile erit ea quæ per antipathiam lethalibus venenis aduerſantur, vt qui dicitur granatus lapis ex carbunculorum genere, qui quanquam ſit minoris pretij, maioris tamen inter gemmas virtutis cenſetur, cordi præſertim amicus, vt ſmaragdus cerebro, ſapphirus Iocineri, coralliũ ſtomacho. Hiacynthus etiam anuli modo geſtatur, & ore continetur. Nonnulli etiam collo appendunt hydrargyrum genuino & occulto odio cæteris venenis contrarium. Includatur capſulæ ſpongiola aceto imbuta, quæ frequenter odoretur. Ore teneatur cortex aridus mali medici, aut eius, & lauri folium. Item Zedoaria, cui Arnabo apud Gal. & Paulum nomen eſt. Hæc enim omnia occulta proprietate & inuiſibilibus quibuſdam radiis peſtilentem aërem arcent, vt Rhicinus talpam. Dracõtium viperam, polemonium ſcorpionem,

lyſima-

lyſimachia ſerpentes perſequitur muſcas necat. Si aluus ſponte ſoluta nõ fuerit, ita vt nil interdiu reddiderit, media ante cœnã hora deuoretur vnum ex ſequentibus catapotiis.

℞. Aloës ℥.ij. rheub. & agar. an. ℈.i. Zinzib. & cinnamo. an. ℈. ß. cum ſucco citrij aut aceti fiat catapo. Aloë non ſolùm viuentia ſed etiam mortua corpora à putredine vindicat. Rheubar. pituitam vtramq; bilẽ exigit. Agaricus idem operatur. Thoracis vitiis vtilis, quod & venenis aduerſatur, niſi veſtutate corruptus. Tum enim quod veneno contrarium erat, in naturam veneni degenerat. Cinnamomum venenis remedio eſt. Zinziber viſcera roborat, tarditatem & ſegnitiem purgantis medicaminis excitat. Cùm exeundum eſt mane, ſumatur ac nucis iuglandis magnitudinem ex remedio quod his conſtat. ℞ boli armen. loti in aqua ſcabio. ℥.j. Florum nymph. & bugloſſ. condit. an. ℥ ij. Cortic. citrij & florum roſa. condit, an. ℥.j. Cinnam. ℨ.j. ſeminis citrij à cortice purgari. marg. coral. rub. an. ℨ.j. amb. ℈.ij. Camph. ℈.j miſceantur cũ ſucco mali citrei aut punici. Lutũ armenicũ peſtilentiæ eſt peculiare remedium quod & reſpirationis organis quacunque cauſa oppreſſis præſentaneo eſt remedio. Nymphæam poſt Galeni tempora ab Arabibus longa experientia obſeruatum eſt aduerſus peſtilentiam mirificè conuenire. Bugloſſum ſpiritui amicum eſt: Ita vt vinum in quo maduerit triſtitiam pellat, & mœrentem animum recreet. Citrei mali cortex, ventriculum roborat, ſuccus quoque febrem extinguit tollítq; putredinem. Margaritæ oculorum caliginem diſcutiunt, & fuliginoſos vapores diſſipãt. Ambra, Cerebri, cordis & pectoris vitiis opitulatur. Camphora ſeu Camphura præſtat in corpore humano quod Boreas in ſenſibili mundo. Purgat enim interdum aërẽ noſtrum, hoc eſt ſpiritum & peſtilentem feruorem extinguit. Denique (vt res in pauca conferatur) quæ in contage peſtifera vſurpantur, tribus omnibus facultatibus, donata eſſe debent. Nam & putredinem arcere debent, ſpiritus confirmare, & diſſolutos cogere ac inſtaurare, deniq; bezoardicam vim aliquam præ ſe ferre, id eſt ἀντιπαθεία venenum oppugnare debent. Itaque, quoad eius fieri poteſt ea quærenda ſunt remedia, quæ iis facultatibus pollere videantur. Cæterum prouidendum eſt vt humores excrementitii qui ad concipiendam peſtilentiæ luem ſunt opportuni, dejiciantur. In eumq; finem deuoranda ſunt tria aut quatuor ex his Catapotiis quæ à Paulo Ægineta Ruphum citante ſcribuntur.

℞. Ammoniaci thimyamatis ℥.ij.myrrh.aloës an.℥.j.cum melle fiat catapotia. Ammoniacum & myrrha excreationes promouent & vitiis thoracis, qui iniuriis peſtilentiæ magis patet, facilem perſpiratū efficiunt. Eſt & myrrhis herba (quā nonnulli myrrham vocant) eā ex vino bibentes à peſtilentia illæſi ſeruantur, horum loco ſequentiū vſus probari poſſet.

℞. Aloës ℥.ij.rhab.agar.an. ℥. ſem. maſtich. ℈. j. Zedoar. Zinzib.an.℈.ſem.ex mali Citrei ſucco, aut eius ſirupo formentur catapotia. Maſtiche ventri, cui cum corde magna eſt affinitas & paſſionū communicatio imbecillitatē erigit.

Vt primùm peſtilens occupat morbus quò celerius minatur periculum, ita vt laborantem die vno iugulet, eò maturiùs ad præſidia confugiendū. Secāda igitur vena in cubiti flexura (modò inguina aut vicina loca malū nō occupet) vt ætas, vires & habitudo permiſerint. Eximendi ſanguinis menſura ad horum portionem attēperetur. Hoc enim pacto in genere venoſo propriè & arterioſo per conſenſum & cōmunicationem efferueſcētia prohibetur, aut iam ſecta minuitur, auertitúrque per eaſdem vias peſtifer à corde vapor. Detracto ſanguine ex prius inſtituta antidoto ſumendū eſt, duplo plus quàm præceptum fuerit in præcuſtodienda parte additis eidem remedio Camphorę granis 4. & quia per æſtatem frequentius graſſari & ſæuire malum conſueuit in hac plus cāphorę addi debet. vt verò reliqui à ſanguine humores qui in ventriculo, intēſtinis & primis venis reſident quos peſtilens virus obtinuerit, dejiciātur, deuorāda ſunt aliquot ſecundæ cōpoſitionis catapotia. Duobus ante cœnā horis ſi venæ ſectio fuerit matutina, vel deuoretur manè ſi pridiana veſperi facta ſit. Cū verò catapotia reſpuit omnino ægrotus, deuorare poterit quæ ſubjiciuntur. ℞.rhab.℈.iiij. agar.℈.ij.cum aliquot Zinzib.granis. His omnibus permixtis cū ℥. ſem. conſeruæ florum bugloſſ. & pauco oxymelite. Quòd ſi ſolido vti medicamēto renuerit, hæc omnia reſoluātur cū oxyphœnici, id eſt thamarindor. decocto quod refrigerat, ſitim extinguit, cibi faſtidium abigit, bilis acrimoniam frangit, & putredinem cohibet. Nec ducenda aluus acrioribus medicamentis ne virus peſtiferi reuulſio fiat ad viſcera, à quibus ipſum abalienare, propulſare & eliminare natura contendit. Cū verò ad aduerſas parteis virulentū protrudit humorem externo artis præſidio iuuanda eſt. Sic enim interna vi expultrice, & externa remedii facultate idem humor exterminabitur. Ad id etiā auxiliatur profun-

dus ſcarificatus, vſtio, deſectio aut cum erodentibus medicamentis, abolitio. Si febris ęgrotantem extorret ſitiſq; valida torqueat, non eſt à potu abſtinendum nimis. Sit tamen qui plurimum refrigeret, extinguat, putrefactioni repugnet vt ocymelitis modo cum ſaccharo fiat & multa ſyncera aqua diluatur, aut ſyrupus ex mali citrei ſucco, aut oxyachanto, vel omphacomelite. Quòd ſi ad ventriculum malè affectus humor impetum fecerit, vt ad vomitionem proritet, citanda eſt ea cum oxymelite cum raphani decocto. Obſiſtit enim venenis vniuerſis raphanus. Res ipſa de qua agitur fuſiorem tractationem poſtularet: verum non omnia perſequi, ſed ſolûm ea in animo fuit notare, quæ ex multis eſſent ſcitu digniſſima.

CONSILIVM PRO DIVERSIS AFFECTIBVS NOBILIS PVERI.

PVER quidam annos ſex natus in Britannia febre continua prehenditur cum exanthematôn moleſtia. Creberrima erant & totum corpus, imo internum os vna cruſta inductum, obductúmque videbatur: Oculorum inſignis tumor, atque veluti exertio, eminentiaque foras. Tandem dexter lumine omnino priuatur, Siniſtri acies hebetior vt ſuffundi videretur. Viſum eſt id pendere ab obſtructione nonnulla nerui viſorij, accedente ſuffuſione aliqua quæ nondum inualeſcat: Aliquando auris fuerat illi ſanioſa & purulenta, vt facile ab aurium neruis ad oculos fit conuerſio.

Obſtructio inſinuat vſum reſerantium & quæ infarctus recludunt.

Suffuſio ſi adſit, concreſcentis aut iam concreti inter cerato idem aut cryſtalloidem humoris fuſionem & diſcuſſionem deſiderat.

Ad præcautionem Victus ratio, Vacuatio, Diuerſio, Membrorum affectorum roboratio.

A paſtu vtatur puluere è coriandris conditis, Saccharo roſato, Margaritis, Pauco ciun.

℞. Aniſi, fœniculi, Cinnamomi, ad. ʒ. j. ſem. Coriandri præparati ℥. ij. Sacch. roſati lib. ſem. Eufragiæ ʒ. ij. fiat puluis.

Manè cùm ſurrexit ſumat ex hoc puluere.

℞. Seminis fœniculi, aniſi, & eufragiæ an. ʒ. j. ſem. Cinnamomi ℈. ij. Nucis moſchatæ, Maſti. an. ʒ. ß. Sacchari ℥. tres. Fiat puluis vtendus vel per ſe vel cum aqua fœniculi.

Crebris potius quàm magnis medicamentis vtendum ratione ætatulæ.

Apophlegmatiſmi laudabuntur non errhina, Grana maſtiches in vuis paſſis incluſa.

Probantur parua catapotia ex rheubarbaro & agarico.

Appetente vere conficiatur ſirupus adiectis Cephalicis & olphthalmicis.

Pyrotici in ſiniſtro brachio applicatio eſt vtilis. Confert & in occipite.

Manardus præter hos duos auerſionis modos tertium conſulit faciendum in confinio anteriorum ſuturarum Caluariæ vſtione Auro vel ferro Igne candente facta.

Si quid aliud in viſus obſcuritate & viſorij nerui obſtructione inducta id præſidij confert Lixiuium ex ſarmentorũ cinere, in quo macerentur herbæ cephalicæ, & folia ſennę.

Corroborant cerebrum Myrobalanus Cebula mane ſumpta: Imo etiam nucleus ore contineri debet. Nux moſchata, fœniculi ſemina condita: Eufragia crebro maſticata, Semen fœniculi aceto maceretur; Siccetur. Adde cinnamomum & ſaccharum. Puluis fiet valde vtilis. Aſpectus rerum viridium præcipuè ſmaragdi: Color cæruleus fatigatum oculum recreat: contra lædunt oculos Crapula, Muſtum, Legumina Braſſica, Raphanus, Allium, Porrum, & id genus alia, Magni piſces, Aſpectus rerum lucidarum & celeriter motarum: Iuuenis aliquis ſuaue ſpirans abluto ore diligenter aqua in qua per horam macerabitur ſemen fœniculi, Nux moſchata, inſufflet in occulum. Poterit & lambere oculum præmanſo ſemine aut fœniculi aut eufragiæ.

Probantur animantium fella, maximè piſcium atque in primis rayæ: Ex terreſtribus quadrupedibus agniculorum, porcellorũ, Hœdorum iuuenum, & qui adhuc ſubrumi ſunt.

Fotus non multum probatur quia plus attrahitur quam diſcutiatur, niſi & corpus & cerebrũ diligẽter ſint repurgati. In ſuffuſionib nõdũ inueteratis hæc aqua mirificè facit.

℞. Succi fœniculi ℔. ſem. Succi gallitrici & Chelidonij, an. ℥. Eufragiæ recentis m. ij. Verbenæ, Maioranæ an. m. j. Sirupi roſar. ℥. quatuor. Mellis opt. ℔. ſem. Tuthię preparatę, Ligni aloës, an. ʒ. ij. Reponantur in alembico & diſtillentur lento igne, iſta aqua abluatur oculus, & aliquid ex ea in ipſo leniter

leniter inſtilletur. Etiam ſi tenella eius ætas ſit. Probatus eſt tamen vſus ligni ſancti in decocto valde diluto adiecta glycyrrhizæ, Paſſulis & ſemine fœniculi.

Hęc conſulebant Tagaultius, Syluius, Alkakia, Flexellius.

SIMONIS PETREI MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI CONSILIA SEX.

Conſilium primum, De facilitando partu.

DIFFICILE eſt iudicare de cauſis, quæ difficilē partum eius optimæ mulieris, de qua ad me ſcripſiſti, efficiunt. Præterea quòd cauſæ interdū manifeſtæ ſunt, vt nimia fœtus magnitudo, colli vteri anguſtia, & fœtus matríſque imbecillitas: interdum occultæ, vt optimi cuiuſque medici iudicium fugiant. Accedit nonnunquam particulari quadam vteri natura, vt fœtus in vtero iuſtum & conuenientem ſitum non habeat, etiamſi mulier in externis rebus non peccauerit, nempe nimia ventris aſtrictione, violento motu animi, aut corporis, & cæteris id genus. Atque dum apud me diligenter repeto, huius in pariundo difficultatis, qua nobiliſſima mulier afficitur, cauſas, eam agnoſco vteri peculiarem quandam naturam, quâ efficitur, vt ex vtroque ſemine, in vtero fœtus conformetur, qui eum deprauatum ſitum ſibi vindicat: neque enim mihi tuis literis explicaſti vllas cauſas externas aut internas manifeſtas interueniſſe, quæ hanc pariendi difficultatem attulerint: niſi fortè accuſetur ipſius fœtus imbecillitas, quī non poteſt matris conatus in pariendo adiuuare. Et certè imbecillitatis eius eſt coniectura: cùm tuis literis oſtenderis vterum ad inferna propendere quarto iam menſe cum dimidio, in quo non ſolet eſſe fœtus grandis, qui oneri eſſe poſſit. Vnde autem ea fœtus imbecillitas ortum duxerit non facile poſſunt iudicare qui mores optimæ mulieris, ac vitæ legem ex te non cognouerim, de his verò cùm ad me ſcripſeris meum hac de re conſilium certius accipies. His ita conſtitutis videtur mihi eſſe conſulendum, optimè mulieri grauidæ, iis præſidiis quæ vterum confirment ac impe-

diant,ne ad partes infernas prolabatur. Ad quam rem plurimum valet emplaſtrum,pro matrice lumbis admotum. Deinde venter eſt ſuſtinendus, ac vterus confirmandus vſu conuenientium faſciolarum, à peritis obſtetricibus bene ac conuenienter impoſitarum. Atque vt ſurſum vterus feratur, vtendum eſt cardiacis tabulis quæ ambram & zibettum recipiant cum radice biſtortæ & corallo. Appendatur etiam collo nodulus qui ventriculum contingat, conſtans,ſantalis puluerizatis, croco & ambra griſea, zibetto, cuius vapore grato vterus allectus minus deorſum inclinabit. Vbi autē vterus confirmatior euaſerit,& minùs deorſum propenderit, valde probo vſum expreſſionis ʒ.ij. rheub.electi infuſi in aqua roſarum,addendo ſacchari roſati ℥. ß. quam poterit repetere ſemel atque iterum ſi ab eius vſu illi bene ceſſerit, præſertim quinto & ſexto menſe.De venæ ſectione non poſſum certò affirmare an ſit illi profutura,in ea vteri imbecillitate & in partes infernas inclinatione.Verùm ſi abundantis ſanguinis ſigna ſeſe proferant, poteris duo vaſcula detrahere. Quod attinet ad poſtremum tuarum literarum caput,quo à me petis,quæ remedia ad facilem partum conferre poſſint,tum,cùm natura ad excludendum fœtum ſeſe accingit: clyſteres remollientes magnam vim ſemper habere iudicaui,deinde ea linimenta & olea malactica,quibus inferior venter, & lumbi illinantur. Ad eundem ſcopum plurimum valet ſirupus paratus ex cinamomo,croco,puluis quoque nucleorum dactylorum cum trochiſcis de myrrha. In hac re Galenus caſtoreum etiam commendat quod vi ſua mortuum fœtum poſſit excutere, Ætitem lapidem veteres in partu facilitando probauerunt, ſi femori admoueatur, abortum verò impedire ſi ſupra vmbilicum applicetur.

Concilium ſecundum, De hyſterica ſuffocatione.

Ad Grauellanum medicum.

Accepi tuas literas (Grauellane doctiſſime) quibus me certiorē feciſti de ſymptomate grauiſſimo quo tui fratris vxor laborat,nempe vterina ſuffocatione,cuius ipſe hoc menſe Ianuario ſpectator & obſeruator fuiſti, à quo tremor capitis & quid epilepſiæ ſimile eſt conſequutū.Cui malo etſi remediis accōmodatis eſt à te proſpectū,nondum tamen eo planè liberata eſt,ſed per incerta interualla illi moleſtū eſſe ſolet. Eius verò ſymptomatis originem putas ad vterum eſſe referendum, in cuius ſinu portio ſeminis corrupti retēta in partes ſupernas eos tetros vapores tranſmittit,qui pro variis parti-

partibus quas affligũt,varia ſolent edere ſymptomata. Nam cùm per arterias in cor & pulmones irruunt, ἀσφυξίαν, reſpirationis priuationem ſi meningas cerebri occupent, cõuulſiones afferunt, quales tibi viſæ ſunt. Hanc tuam de grauiſſimis ſymptomatis ſententiam valde probo, ſed & ſucci melancholici quo plurimùm abundat cacoëthiã conferre exiſtimo. Vterus enim & lien mutuas tradunt operas ad ęgræ perniciẽ. Itaq; ſi bene conſultũ illi eſſe velis vtriq; parti eſt cõſulendum. Ac prioribus quidẽ literis quas ad tę dedi breuiſſimè conſilij rationẽ explicaui quæ ſeruanda videretur, in ſucci melancholici malignitate corrigenda & domanda: nunc ea tantùm explicabo quæ ad vterum hoc ſymptomate leuandum pertinere videbuntur. Itaq; quoties hic paroxyſmus illã inuadet repetẽda remedia quæ tu vſurpaſti, deinde cucurbitulæ femoribus admouendæ: In ſinum pudoris manus obſtetricis butyro illita cum pauco zibetto erit immittẽda. Hoc partes cõfricandæ, vt illa titillatione irritatus vterus corruptum ſemẽ excludat: hoc conſiliũ ſequitur Matheus de Gradibus nõ aſpernandus auctor. Præterea vmbilico admoueatur emplaſtrũ ex theriaca & mithridatio cum pauco zibetto, Clyſteres paulo acriores injiciẽdi ex vterinis cõparati. Aperienda vena ſaphena poſt lotionem pedum, ex decocto calido: Vbi autem hoc paroxyſmo liberata fuerit, ne repetat: Corpori erit conſulendum purgatione, ac remediis à me deſcriptis quæ valẽt cõtra ſuccum melancholicũ.

Beneolentia in vteri collum indenda, præſertim paroxyſmi tempore quæ vim expultricem vteri ad expulſionem ſeminis irritent, Cardiaca præſidia, quæ viribus recreandis conueniunt, non erunt negligenda.

Semicupia parata ex ſeminibus & herbis malacticis & vterinis mihi valde probantur, vt vteri ductus ſint liberi, & reuellatur vapor qui ſurſum aſcendit.

Hæc ſunt (mi Grauellane) quæ ſymptomati depellendo videntur mihi conuenire. Si quid noui occurrerit, vbi mihi ſignificaueris ad te reſcribam.

Conſilium tertium. De melancholia hypocondriaca, Ad medicum quendam.

HONORATVS vir de cuius natura & ſymptomatis variis quibus cruciati ſolet ad nos accuratè ſcripſiſti, videtur nobis laborare hypochõdriaca melãcholia quę nõ ſolũ hypochondriũ verum etiã venoſum genus videtur occupare. Ac verendum ne tandem in grauiorem melancholiæ

ſpeciem degeneret , cuius habuit quædam rudimenta à viginti ferè annis quemadmodum nobis ſignificaſti. Huius obfirmati mali cauſam agnoſcimus non ſolùm iecoris calidam intemperiem, verùm etiam κακεξίαν quandam, qua ex alimentis euchymis malos humores gignit & bilioſos & melancholicos à quibus hypochondriaca melancholia fouetur, & exercitantur ea ſymptomata de quibus cōqueritur, dolores ὀστοκοπώδεις totius corporis præſertim tibiarū , quas à primo ſomno ſentit immoderato ſenſu frigoris affici : niſi fortè à capite feroſi humores, qui eo multi continentur, ad tibias defluant & eum frigoris ſenſum afferant. His ita conſtitutis & œconomia totius corporis eiuſmodi contagione labefactata, vt optimè iudicas, illi vere nouo diligenter erit proſpiciendum his generibus remediorum quæ abs te deſcripta ſunt : Vitādo medicamenta vehementiora & ſiccantia. Itaque vtatur frequenter clyſteribus duorum generum: quorum vnum ſit purgans ex decocto malactico & flatus diſcutiente, in quo catholicum diſſoluetur. Alterum adipoſum & oleoſſum vt ſicca inteſtina humectet & quodā lentore imbuat, ſine vllo medicamento purgante. Deinde vtatur catholici & caſſiæ fiſtulæ an. ℥. ß. vbi hoc medicamento ventriculus fuerit repurgatus , parabuntur apozemata ex decocto ſimplicium ſpleni ac hepati conuenientium , cum violis & lupulo. Quo quidem decocto vbi per quatuor aut quinque dies vſus fuerit , cœlo clementior præteritis octo diebus dilutum ʒ. ij. rhab. erit inſtituendum cum ℥. j. ſirupi violati ex multis infuſionibus : De venæ ſectione ſic habeto. Nos in hoc corpore valde gracili & extenuato eam non probare hoc tempore: ſi tamen menſe Aprili caloris cuiuſdam ſpeciem præ ſe ferant vrinæ, tum de ea imperanda erit cogitandum , ea cautione vt tantùm vaſculum detrahatur. Poſtquam corpus his remediis fuerit præparatum & repurgatum, lactis aſinæ vſus erit ſalutaris, obſeruatis eis legibus quæ à perito medico debent obſeruari. In cuius vſu tantiſper perſeuerabit, dum ab eo ſe iuuari ſenſerit. Quod vbi faſtidire, inceperit, tùm iuſculis refrigerātibus cum carne vitulina aut pullo paratis erit locus. Cœlo autem temperato & æſtiuo de balneis aquæ dulcis ſæpe repetendis tuum iudicium valde probamus ea cautione vt ſudores non promoueantur. Neque verò omittendus eſt vſus ſirupi de ſucco pomorum dulcium, bugloſſi, borraginis parati, quod hac æſtate vtetur ſi ventriculus ferre poſſit, quemadmodum etiā

ſirupus

ſirupus,ſaporis cœlo clementiore poterit preſcribi. Et quoniam ipſi ſucco melancholico adiuncta eſt ſemper cacoethia,quæ ſpiritui vitali,& partibus nobilibus aduerſa & infeſta eſt, aduerſus eam tuendæ erũt cardiacis tabellis & cõditis,in quibus præſcribendis ventriculi rationem habebis; qui videtur admodum eſſe imbecillis , & multis flatibus diſtentus , quibus diſſipandis puluerem aliquem à paſtu conuenientem præſcribes,cuiuſmodi eſt vulgaris è trageta cõmuni,corallo,cum pane toſto & ſaccharo roſato. Victus ratio ſit euchyma, qualis vix hoc ieiunij tempore poteſt vſurpari,niſi ouis ſorbilibus vtatur & lucio,cæteriſque piſcibus ſaxalitibus. Vbi ieiunium præterierit,erunt tum ad manum alimenta generando ſucco accommodata. Quod attinet ad illud frigus quod noctu ſentit poſt primum ſomnum,illud facilè vitabit,ſi curauerit duas magnas lagenas pedibus admoueri;quæ linteis contectæ pedibus admoueantur. Sic enim fiet vt earum contactu calor tibias ſubeat & illud frigus diſſipet. Quod ſi hac arte frigus non miteſcat , ex axungia ſuilla lota in aqua ſaluiæ;cum oleo irino mixta,& aquę vitæ paretur linimentum ; quo tibiæ illinantur & corone muniantur.

Conſilium quartum, De *fluxione in pulmones*.

EX peritiſſimi medici relatione accepimus nobilem mulierem ætate ferè triginta & ſex annorum,quæ multos liberos peperit,à tribus annis fluxione in pulmones laborare quæ illi tuſſim affert , & interdum periculũ ſuffocationis,tùm præſertim cùm menſes fluere incipiunt, quæ etſi iam diuturna euaſerit , nulla tamen adhuc videntur pulmonis affecti eſſe ſigna , præſertim cum nulla macies corporis ſit cõſequuta,nec vlla febris ſignificatio appareat, neque naturalis facultatis robur in coquendo cæteriſque actionibus deſideretur. Sed verendum iam eſt,ne humor putreſcens, aut acrior redditus pulmones exulceret. Illudque præcipuè moleſtum eſt,quod habeat ſenſum frigoris in capite perpetuum de quo vehementer conqueritur. Ad hanc fluxionem ſiſtendam doctiſſimi medici quamplurima remedia inſtituerunt,quibus tum vniuerſo corpori proſpectũ eſt,tum partibus affectis pulmoni, & capiti, nihil adhuc tamen profectum eſt , perſeuerantibus iiſdem ſymptomatis quæ antea illi moleſta fuerunt : Itaque poſtulat à nobis remedia, quibus fluxionem inueteratã in pulmones ruentem poſſimus coërcere,& ægram his incõmodis quibus afficitur

liberare. Quod vt commodius fiat, videndum quæ cauſa fluxionis, vt ea cognita conuenięntibus remediis oppugnetur; Huius cauſam principem puto eſſe cerebri frigidam humidam intemperiem, quæ tum ex reliquiis alimenti, tum ex vaporibus è ſubiectis partibus in caput ſublatis, multos ſeroſos humores gignit, qui robore cerebri in pulmones deferuntur. Hanc adiuuat fortaſſe iecoris intemperies paulò calidior præſertim in corpore non perſpirabili; cuiuſmodi eſt mulieris corpus multo adipe obſitum: Pulmones cùm longiore temporis ſpatio eam fluxionem receperint eâ iam implentur, atque aſthma periodicum pariunt incertis repetens interuallis. Huic malo inueterato vt conſulatur omne conſilium eò referēdum videtur, vt primùm impediatur ne humor in capite collectus in pulmones tranſmittatur; deinde vt quod iã in pulmone collectum eſt, conuenientibus remediis expectorãdo expellatur: vtrumque præſtari poterit ſi vniuerſo corpori proſpiciatur hoc autumno vſu pillularũ capiti cõuenientium, cuiuſmodi ſunt ſine quibus aggregatiuæ miſto agarico, quibus bis in menſe vtetur poſt primum ſomnũ. Verum ante vſum pillularum purgãdum erit corpus decocto foliorum ſennæ, cum decocto pectorali parato in quo rheubarbar. infundatur & agaricus, & in expreſ. colata diſſ. ſirupi roſar. pallidarum ℥. j. His adiungi poteſt frequens vſus enematum, deinde corpore purgato aperiatur vena baſilica dextra ad duo vaſcula. Conſuletur capiti in pulmones fluxionem tranſmittenti fotu cephalico ex lixiuio ſarmentorum parato, in quo radix ireos florentiæ, calamus aromaticus, ſcænuanth, betonica, maiorana, ſaluia, cum foliis ſennæ bullierint addẽdo ſub finẽ decoctionis vini rubri quartã partẽ. Hoc fotu caput fouebitur manè ſpatio vnius hebdomadæ, deinde caput ſiccatum oleo nardino, de terebinthina veneta, alchymiſtico, cum pauca aqua vitæ illinatur diu ſuperpoſito cotone perfuſo puluere ireos florentiæ, maioranæ, ſaluiæ: quo remedio ſi nihil perficiatur, & idem frigus perſeueret, emplaſtrũ parabitur de betonica, maioris compoſitionis, additis benioini, ſtirace, calamita, pice, & puluerib. cephalicis calidis, vt radicis ireos, cyperi, maioranę, cum pauca terebintbina, parabitur emplaſtrum admouendum capiti deraſo capillitio. Ab his veniendum erit ad cauteria ſummo capiti admouenda vitatis ſuturis, Hyeme perſeuerabit in vſu tegumẽtorum capitis quæ à peritis medicis ſunt inſtituta. Nares habeat apertas quæ ſi

occluſæ

occluſæ fuerint, vtendum erit primùm leuioribus errhinis, deinde vehementioribus, quæ in hac ſpecie mali ſunt repudianda: Ad caput roborandum parabitur opiata ex conſeruis anthos, theriaca, mithridatio, cortice citri condito, nuce moſchata condita, admixta conſerua florum vngulæ caballinæ, borraginis, quæ omnia excipiantur ſyrupo de ſtœchade.

Pulmoni verò in cuius bronchiis plurima pituita continetur proſpicietur decoctis bechicis, paratis ex radice enulæ campanæ, ireos florentiæ, dracunculi, cũ betonica, hyſſopo, ſatureia, & cæteris bechicis à peritis medicis inſtitutis.

Looch quoque parabitur ex radice ari, dracunculi cocta ſub cineribus, cui contuſæ permiſcebitur pulpa ſebeſtem iuiubarum paſſularum cum tragagantho frigido, exceptis ſirupo capilli veneris, quo frequenter vtetur cum baculo liquiritiæ. Addi poterit puluis pulmonis vulpis. Proderit etiam ore aperto vaporem decocti pectoralis attrahere. Aliàs bechichas formulas à doctiſſimis medicis inſtitutas vehementer probo.

Conſilium quintum, De renis abſceſſu.

VRINÆ cruentæ, & cum ramentis quibuſdam redditę, oſtendunt optimæ mulieris renem malè habere, de cuius dolore in lumbis conqueritur, vt abſceſſus in rene magna ſit coniectura, præſertim cùm ab eo tempore conſueuerit vrinas reddere pituitoſas, vel potius quæ præ ſe puris quandam ſpeciem ferant, vniuerſo corpore in renem imbecillum ſeſe exonerante: Cui malo niſi tempeſtiuè proſpiciatur, verendum ne tabem tandem inferat: Commodè autem proſpicietur, frequenti enematum remollientium vſu, deinde caſſię fiſtulę nunc ſolius, nunc cum rheubarbaro coniunctæ in bolos ſumptione. Deinde cùm calidum cælum ſeſe remiſerit aperiatur baſilica lateris dolentis: Atque vbi vniuerſo corpori his remediis proſpectum fuerit de detergendis renibus & confirmandis eſt cogitandum. Ad renes detergendos valebit primùm aqua amygdalata cum hordeo & liquiritia parata. Deinde hydromelitis aquoſi vſus vbi cælum clemens extiterit, opiata ex conſerua violarum & roſarum parata cum electuario diatragachantho frigido, pineolis mundatis, & in aqua roſarum maceratis, exceptis ſirupo de althea: Eodem pertinebunt iuſcula ex herbis refrigerantibus, lactuca, portulaca, violaria, althea parata, ipſa denique hordeata mane ſumenda Poſtremum erit lac aſinę,

quo per vnum menſem, aut alterum vtetur manè cum ſaccharo roſato. Deterſis renibus erit vtendum trochiſcis Gordonij cum tragachantho frigido, quibus in hydromelite diſſolutis vti poterit. Renes confirmabuntur vnguento roſato Semptembri aëre temperato vſurpare decoctum Chyne cum paſſulis & liquiritia, vt humores, qui à toto corpore in renem affectum influunt alio ſuum curſum inflectant. Vitę lex quæ à perito medico eſt inſtituta ſeruabitur diligenter. Prętermiſeram in commemorandis remedis detergentibus vſum terebinthinæ Venetæ quæ mirificè prodeſt detergendis renibus cum diatragachantho frigido ſumpta.

Conſilium 6. De tumoribus qui ſpeciem ſtrumæ carcinodus præ ſe ferebant.

CVM duo tumores qui in ſiniſtræ axillæ ora apparent præ ſe ferant ſpeciem quandam ſtrumæ carcinodis, vt tuis literis nobis ſignificaſti, mitiſſimè cum iis agendum eſſe exiſtimamus, neque malacticis ac digerentibus vehementioribus vtendum, ne malum ingraueſcat, ſed blandioribus; cuiuſmodi erit vnguentum quod parabitur ex portione aliqua diacalchiteos diſſoluta in ſucco plantaginis, & ſolani agitatis ſimul omnibus in mortario plumbeo. Neque ab eo remedio eſt diſcutiendum donec videris quid ei leuationis afferre poſſit.

Verum commodior erit vſus externi præſidij vbi toti corpori ingenuæ adoleſcentulæ proſpectum fuerit, quod quoniam tenellum eſt & ſiccum, vt ex eius patre reſciuimus molliter eſt tractandum. Itaque purgabitur caſſia fiſtula, catholico, vel ſirupo ſaporis recens parato ſublata media parte croci, quo vtetur bis aut ter in menſe cum ſero lactis infuſionis epithymi & fumiterræ. Et quoniam videtur natura comparata ac ſuccum melancholicum colligendum ex optimis etiam alimentis, vitio hepatis intemperati contrà eum ſuccum pugnandum erit ſirupo parato ex ſucco buglosſi, borraginis, meliſſæ, endiuiæ, prunorum dulcium, quo manè vtetur cum aqua cocta. Ad eandem rem valebit lac aſinæ quo frequenter vtetur manè cum pauco ſaccharo. Appetente vere & autumno, purgato corpore aperiatur vena baſilica ſiniſtra vel mediana ad duo vaſcula. Poſtremo canterium brachio ſiniſtro prope deltoidem admoueatur. Balneum aquæ dulcis hac æſtate ſæpe vſurpandum, vt ſiccitas corporis corrigatur. Parabitur præterea opiata ex conſeruis violarū,

nenu-

nenupharis, roſarum,bugloſſi,borraginis, cortice citri condito, confectione alchermes, vt eius vſu vis maligna ſucci melancholici emendetur,& vires recreentur.

Vitæ ratio tota referatur ad humectandum & modicè refrigerandum repudiatis omnibus alimentis quæ ſuccum melancholicum gignunt.

Vtatur ptiſſana loco vini aut decocto coriandri cum paſſulis. Atque vbi cœli calor remiſſior fuerit, vini vſum mulſum diluti imperabis,quem hac æſtate calidiſſima non probamus.

HÆC conſilia, mei patris reliquias,& monumenta,magna religione collegi (vir erudititiſſime) quæ tuæ doctrinæ fidei, ac prudentiæ commiſſa, cum aliqua paterni nominis commendatione in lucem emittantur: vt omnes tamen intelligant, ab homine multùm occupato ad priuatam ægrorum vtilitatem potius, quàm ad poſteritatis memoriam ea breuiter fuiſſe conſcripta. Vale.

Tuus & tui obſeruantiſſimus diſcipulus
SIMON PIETRE.

DOCTISSIMI CVIVSDAM MEDICI CONSILIVM, DE DIVERSIS RENVM affectibus.

DE calculoſis ſuperioribus literis vltrò citróque miſſis inter nos communicabamus: paulò quidẽ breuiùs quã vt vtriq; noſtrũ fieret ſatis. Ego verò pollicitus ſum conciſiùs capita quædam tractaturum me,quæ licet vulgaria, à vulgo tamen abhorrent. A vulgo quidem, quod iam neſcio quæ opinio inueterauit de vſu diureticorum & reliquis id genus, quam funditùs delere ne Hercules quidem poſſit. Quod eò difficilius fit, quoniam primariæ quædam mulieres, quæque apud vulgus authoritate valent puluiſculos ſuos diureticos & arcana magni faciunt,egentibúſq; vltrò offerunt,vt iam legis vim habere videantur. At, vt aliquis præclarè dixit,Ingenioſos & *Scribendi occaſio.*

„ opulentos,& ætatis ſpatio probatos,dignos quibus credatur
„ putant, non rectè fortaſſe : ſed vulgi opinio mutari vix po-
„ teſt , ad eámque omnia dirigunt & qui iudicant, & qui exi-
„ ſtimant. In quo error maximus conſiſtit , & qui longè laté-
Propoſitio. que patet. Maximè verò ſi quid peccatur,in hoc morbo peccatur. : Qui tamen tanti momenti eſt vt hominum crux & tormentũ eſſe credatur,& in quo ſæpe, langueſcente ac planè ſilente medicorum induſtria , ſtupor potius, quàm vtilis remedij noua inuentio cernitur. Et tamen nullus non profitetur artem deturbandarum arenularum , imminuendique calculi. Nulla anus quæ in ſuis forulis & arculis pulueres ſaxifragos & λιθαγωγοὺς non habeat. Nihil tamen eſt in quo tanta ſit vulgi cæcitas & ignorantia , & in quo aliquando medicorum frigeat induſtria. Sed,ſi fieri poſſit,plus aliis ſapiamus. Sunt autem capita quædam à nobis perſtringenda.

Propoſitio. An non tutus diureticorum vulgaris vſus videatur. Quis ſit
1 ille mucus pituitáque quę in calculoſorum veſica ſuccreſcit
2 & quæ vna emeiitur. An non tutum ſit illum mucum deter-
3 gere ῥυπτικῶν vſu , an verò ſinendus : An acrimoniam vrinæ
4 tẽperare ſit melius,an non: quod acriuſcula vrina ſuas quaſdam dotes habere videatur:detergendi enim vi pollet. Præ-
Epidem. 6. terea quærendum quid ſit illud Hippocratis ἀπαλύναι καὶ μαλακύναι. An non in ſolo vſu veratri præmittẽdum vt conuel-
6 lendi occaſio adimatur : Contrà verò num ſit periculoſum
7 fomẽtis corpus renum effœminare & emollire. Vltima quęſtio eſt de conſenſu renum cum partibus ſuperioribus inferioribúſve : cur ſiniſtræ aliàs laborent magis quàm dextræ, cur non pariter æquabilitérque ſympathia ſentiatur cũ partibus ſuperioribus & inferioribus, cũ renes ambigui iaceãt.

De diureticis. De diureticis primùm. Galenus conuellit eorum opinionẽ qui promiſcuè calculoſis acria & calida offerunt. Nam &
Cap.15. lib. 6. ſanita. tuend. corpus conſiderandum, & materia ipſa , cauſáque efficiens. Si corpus prępingue, intemperans, gulæque deditum,aliter ſeſe gerere oportet,quàm ſi corpus gracile, bilioſum, calore acri & ſqualido abundãs.Craſſo & præpingui inedia,vſus at-
Diſt.1. tenuantium confert:calido ſiccóque & bilioſo inedia inutilis imò periculoſa vt quæ coagmẽtationis maioris cauſa ſit. Diureticorum verò vſus apprimè in aliis neceſſarius,in his
Diſt.2. noxius exiſtit. Et idem author diſtinguens medicamenta arthritica & Diuretica, vult ea eſſe Diuretica quæ & calore & acrimonia præpollent, hæc autem liquant, fundunt , ſecernunt. Vtraque autem idem faciunt calculoſis quod & pulmonicis,

monicis, propтereáque vtriſque interdicuntur. At quidem in pulmonum vitia, quia dum ſerum liquant & ſecernunt, id quod remanet contumacius reddunt & τῇ ἀνακαθάρσει ineptius. Secundò, dũ diſtinguuntur lac prouocantia ab iis quæ menſes cient, hæc acriora & calidiora eſſe debent quod non attrahat vterus: cõtra quæ lac promouent minùs calida eſſe debent, quod ad mammas & ſanguis ducatur, & ab iis attrahatur: cur tantopere calida acriaque ad renes expurgandos vſurpamus, cùm ij attractice facultate validiſſima polleant? Aliud eſt abſolutè dicere diureticon eſſe, aliud habere vim mouendæ vrinæ, aliud deterrendi lapidis aut materiei incidendæ. Quæ renes expurgant, ea incidunt, verùm larga humiditate non egent. Quæ calculoſas cõcretiones incidunt, tametſi incidant, non tantùm caloris habere debent. Caliditas enim maior calculum exiccando contrahit, non incidit, non diuidit. vnde quę non ſiccant & modicè calfaciunt lac generant: Quę plus calefaciunt & non valdè ſiccant, menſes exciunt. vtraque vrinas prouocant: item quæ calfaciunt & ſiccant: eáq; diuretica dicũtur, non quia ſola moueãt vrinas ſed quia ſolas, non autem lac & menſeis. Sed aliàs diuretica vſui erunt, aliàs οὐρητικά: hæc autem cùm lenire, humectare, & compagem calculi diſſoluere conſilium erit, non autem fundere, liquare, tenuiorem partem tollẽdo, craſſiorem contumacem reddendo. Quę enim humectãt & refrigerant, & vrinas tamen aliquatenus mouent, quia ſqualorem ſiccitatémque corrigunt, occaſionem contumacioris concretionis amouent. Autor libri de renum affectu, quiſquis is fuerit, lapidem exterit iis quæ tepidam facultatem habẽt. Cali- “ da enim vrinam prouocantia lapidem indurant, quę tepida “ ſunt paulatim comminuunt, nec duriorem reddunt. Nam “ cùm lapis ab intemperie, validóq; calore cogatur, quæ vim “ tepidam habent proſunt vtpote contraria iis à quibus gene- “ ratur lapis. Diuretica autem & valdè calida lapidem indurant magis. Cum verò lapis nondum exiſtit, aut magnus “ non eſt, tamen ab arenis obſtructio fit, & à craſſis glutino- “ ſiſque ſuccis, tunc calida ſecurè porrigas: quæque obſtru- “ ctiones expediunt. Quod conſilium eſt Galeni dum expli- “ cat duo illa verba, λεπτύναι καὶ ἁπαλῦναι, attenuare & emollire: vt τὸ λεπτύνειν ad humores, τὸ διαπαλύνειν ad membra ſolida referatur. Licèt: ait, veratrum non detur, optimum eſt humores tenues eſſe, & corpus renum molle, vt per eos humores facilè pertranſeant. Ab initio enim calculus nunquam “

Cap 13. lib. 5. Simpl.

Diſt. 3.

Diſt. 4.

Cap. 22. lib. 5 de ſimpl.

Diſt. 5.

Diſt. 6.

Ad par. 6. ſect. 1. lib. 6. Epidem.

„ generabitur, ſiquis & humores tenueis habuerit, & corpus
„ tenum mollius redditum. Atq; vt concludam, aliud eſt con-
Diſtin.7. & 8. ſiderare arenulas ipſas deturbandas, aliud lapidem ipſum, qui aut fit aut factus eſt. Ad arenulas, obſtructionémq; diuretica & quæ acriuſcula ſunt vt ῥυπτικὰ conferent: ad fienté calculum, quæ incremẽto prohibebunt; quæ arenulas adhærentes detergent, glutinum incident & attenuabunt. Ad iam factum, quæ emollient & tepidam quandam vim habebunt, vt maximè attẽperetur calor acer, mordax, ſqualidior
Diſt.10. qui eſt opifex calculi compactor & excoctor. Si lex contrarietatis in primis cuſtodienda τῷ παχεῖ τὸ λεπτῦνον decernet & præſtituet, τῷ σκληρῷ τὸ μαλακτικόν. τῷ γλίσχρῳ τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικόν. τῷ μαλθακῷ τὸ σκληρῦνον. Et mixtas habent vires τὰ ἐμφρακτικὰ καὶ διαφορητικά. Nam ἐμφρακτικὰ promiſcuam vim habent ἐκ τῶν ῥυπτικῶν καὶ λεπτικῶν. Διαφορητικὰ ex attenuantibus, obſtructa aperientibus, & detergentibus; Sic enim apertis viis, humoréque tenuato, detergetur id quod vitium faciebat & in cutem propellitur per ſudorẽ halitúmve dif-
De muco. flandum. Nunc de muco pituitáve quæ in calculoſorum veſica ſuccreſcit, vnde mucoſa quædam mictio apparet. Hic mucus ſignum ferè certum eſt contenti in veſica calculi. Et D. Fernelij mucoſa vrina vel ab vlcere fit, vel ob calculum in veſica contentum. Hic mucus refert pulticulam ex amylo factam qua in dealbandis linteis mulierculæ vtuntur, aut potius mucum qui elicitur ex ſeminibus in aqua repente nutritis. Incredibile dictu quam copioſa ſit excretio illius muci obſeſſa à lapide veſica. Nec deſinit generari in calculoſa veſica donec detractus ſit lapis. Eo detracto, non
Diſt.1. amplius emeiitur. Cauſa autem cui id fiat, paucis cognita, & maius quoddam otium & ſpatium requirit. Generatur etiam in iis quibus gonorrhea fuit malignior; vnde in vrethra caruncula ſit oborta. Dũ enim quod tenuius eſt excernitur, quod craſſius eſt ſubſiſtet, idque natura præ craſſitie & anguſtia viarum emolliri nequit: hinc lapidis aliquando generatio, hinc aliàs ſuppreſſio vrinæ: Hinc occupatio ferè totius capacitatis veſicæ dum ad parietes veſicæ adhæreſcit & inaugeſcit: Inde micturiunt ægri, hinc multis mors. Quæſtio eſt, an illum mucum vſu ῥυπτικῶν detergere ac de-
4. De morbis. radere tutũ ſit. Nam primũ de ſententia Hippocratis, eſt tãquam glutinum quo coagmentantur arenę vniuntúrque ad molem lapidis. Deinde ſupprimit vrinam: Tertiò implet aliquando copia ſua totam veſicam, vnde moriendi neceſſitas.

ſitas. At eſt vbi detergere conuenit, eſt vbi iſte mucus opportunitates quaſdam habet ad dolorem leniendum. Nam hic oblinit obducítque ſuo lentore lapidem vnde aſperitas læuigatur, minúſque moleſtiarum infertur. Angulum quoque lapidis hebetiorem reddit: obducitur enim, oblinitur & oblimatur. Itaque ad vitæ dulcedinem facit. Et fortè (ſi mea coniectura locum habitura eſt.) Natura inconſiderata quadam & fortuitâ prudentia mucum ipſum ſuggerit, vt innocentior calculus reddatur. Nec neceſſe eſt iſtum mucum detergere, qui alioqui miſeri ægri tædia eſt deliniturus. Nã dummodo non ita ſit magnus prouentus, vt capacitas impleatur, vtilitas tantiſper hinc conſequitur cum lapis iſto quaſi limo oblitus cum veſica familiaritatem init, vnde longè minores in mictu dolores excitantur. De vrina an ſit ita lenienda temperandáque non abs re quæſitum eſt. Quid enim attinet detergenda & ῥυπτικὰ aliunde inquirere cùm domi ſit remedium æquè ferè pollens. Purgat enim, detergit, & eluit vrina. Immo lithotomi quidam non imperitè, poſtquam detractus eſt lapis, detergentia & expurgantia medicamenta vlceri non indunt, quod vrina illac perfluens vicem illorum deterſoria ſua vi ſuppleat. Et dum in calculoſis ea temperatur vrina, tantundem demitur de dotibus quas habet in extergendo. Sed id viderint alij. Vltimas quæſtiones attingere locus iam poſtulat. De proprietate & vi verborum ἁπαλῦναι ϗ λεπτῦναι aliud agendo, iam diximus. Hippocrates videtur requirere renum ſolidiorum emollitionem quandam & humorum exquiſitam attenuationem, ſed id maximè quia agit de elleboriſmo, cui locus eſt in iunioribus, & in inueterato affectu cum quaſi vectibus eſt extrudendus. Hæc autem ſolidiorum corporum emollitio procuratur, vt ne in ſuffocationis periculum æger conijciatur, néve cõuellendi occaſio maior offeratur. At Galenus extendit latius vim iſtorum verborum Hippocratis. Et licèt à veratro abſtineatur, etiamnum putat renum corpus ſolidius laxãdum emolliendúmque. At in fomentis, balneis & emollitione magna cautio adhibenda. Tria enim ſequuntur incommoda: Primum frequens fotus carnium effœminationem affert: Deinde vires deiiciendo, facultatem maximè expultricem debilitat quominus id amoliatur quod moleſtum eſt. Tertiò, vt concedam magnas eſſe opportunitates horum, tamen dum corpora renum effœminantur & emolliuntur, magis prona redduntur excipiendis

Diſt.1.

Diſt.3.

De detergentibus.

De mollitione renum & attenuatione humorum

Epidem. 6. ad par. 6. ſect. 1.

Tres diſtinctiones in fotu.

à toto corpore excrementis,vnde relapſus,& recidiuę occaſio. At eã prouiſionem curámque adhibebit medicus vt cum fomentis balneíſque vſus fuerit , antequam ægrum dimittat , partibus ad tempus relaxatis & emollitis robur addat ne ad ῥευματικὴν διάθεσιν vt loquitur Gal. adducantur: hæc autem conſiſtit in facilitate quadam recipiendi excrementa à corpore toto profluentia. Quouſque autem procedendum ſit in eorum malacticorum vſu oculatioris prudentioríſq; medici opus eſto & munus conſiderare. Vltima porro quæſtio habet quandam latitudinem. Nam proponitur conſenſus renum cum partibus ſuperioribus aut inferioribus. Cur ſiniſtræ partes occupato rene ſiniſtro grauiùs laborent, quã dextræ rene dextro occupato. An pariter æqualitérque laborãte rene coafficiãtur partes ſuperiores & inferiores cùm renes ambigant. Ac primum cum partes laborant apprimè conducit ſcire, an per ſe, an ratione aliarum partium per ſympathiam afficiantur. Et Hippocrates non abs re primùm monebat, dolores qui ſunt in lateribus aut pectoribus, atq; aliis partibus ſi multum differant, ediſcendum eſt, vt metaphrenon & ſcoptula operta in quibuſdam laborant, in aliis ſtupet crus, immo in eadẽ parte doloris differentia eſt, alius grauis, acutus alius, hìc prudentia medicorum deſideratur. Nã vulgus, etiam imperiti quidã medici ſæpè ad catarrhum dolendi cauſam male referunt, cùm id totũ renale ſit, & ad renes omnis opera dirigi debeat. Ideo Hipp. optimus docẽdi artifex ita ſcripſit, Quibus renali morbo laborãtibus (νεφριτικοὺς vocat) dolores circa ſpinæ muſculos fiũt ſi circa loca exteriora oriãtur, abſceſſum externum futurum puta, &c. Vnde doctiſſimus Arculanus inter ſigna abſceſſus renum, præſertim panniculos , vt loquitur , eius occupantis narrat difficilẽ ſpinæ inflexionẽ , tuſſiendi difficultatẽ corporis ægrã erectionem. Et tamen pleriq; vt καταρρώδεις curati ſunt à medicis, omníſq; labor & opera vt inutilis refrixit. Intérque cætera diligenter attẽdi debet ad ea quæ ab Hippocrate ſcripta ſunt de variis morborum renes occupantium ſpeciebus. In quibus explicãdis ſcribit inter τὰ σημεῖα συνεδρεύοντα renũ affectorum dolores eſſe in pectore & cruribus. Immò pleriq; vt pleuritici curati ſunt, cùm tamen prima mali labes & origo ren eſſet aut lapide , aut alia quadã cauſa occupatus. Hippocrates celebrat maximè duos humores renaliũ morborum parentes φλέγμα καὶ χολήν. Notare autem oportet cauendum eſſe ne nos decipiat magnitudo renum, ea præſer-

Lib. 1 locorũ affectorum cap. 4.

De ſympathia renum cum partibus ſuperioribus & inferiorib.

Aph. 5. lib. 6.

Diſtinctio. Aph. 39. lib. 7.

Diſt.

Lib. de internis affect.

Diſt. 5.

Diſt. 4.

Diſt. 4.

Lib. de intern. aff.

Dſt. 5.

præſertim quam vitium quoddam latẽs & diuturnum aluit ac inuexit. Imponit enim ſæpè medico credenti tumorem eſſe ſplenis,& eos dolores qui frequenter in nothis coſtis oboriuntur,à liene eſſe,cùm cæteroquin id tota à rene aucto pendeat. Id enim ſola poſt obitum anatome deprehendit, quod ratio & medicorum prudentia aſſequi non potuit. Prę-terea, etiam in eadem parte diuerſæ doloris ſpecies. In renem dolor grauis,& bifariam grauis,id eſt,verè grauis quod *6. Ep.*
grauitatis ſenſus ſit,& βαρεῖα ὀδύνη,id eſt,ὀξεῖα. Vtroque enim modo fit. Verè grauis,ſi ſubſtantiā renum calculus occupat, *Com ad aph.5.lib. 6. Aph.*
item ſi ſubſtantia renis ſit inflammata. Acutus,ſi aliæ partes à ſubſtantia renum laborant,vt tunica renes veſtiens(hęc autem contento in ſubſtantia renis calculo laborare poteſt per diſtentionem,ſi diſtenditur corpus ſolidum ipſius renis) interna capacitas renis,venæ & arteriæ quę ad eam capacitatẽ terminantur, & ortus vreterum. Hæc eſt Galeni ſententia *Quæſt. 1.*
germana de cauſis doloris in rene oborti. Circa quam tria quoq; obiter quæri poſſunt. Primùm,an ren inflāmari poſſit intactis aliis, potè venis & arteriis, quoniam dicit grauem dolorem eſſe, id eſt, cum grauitatis ſenſu, inflāmata renum ſubſtantia , quòd non eueniret ſi venæ & arteriæ inflammarentur : eſſet enim acutus dolor. Secundò,an venis & arte- *Quæſt. 2.*
riis inflammatis acutus ſit dolor. Id enim non videtur. Ter- *Quæſt. 3.*
tiò , an vt ſit dolor acutus oporteat omnia iſta prædicta ſimul & coniunctim laborare,nempe, ventrem renis interiorem,os,vreterum, venas,arterias, tunicam quoque ipſam,an verò diuiſim. De quibus hoc loco non plenius diſputo,hunc ſcrupulum in animis lectorum relicturus. Nunc ad ſtuporẽ. Quidam olim primarius fuit medicus , vt humana mens & ratio facilè vacillat,qui ſtupore cruris laborantem vt iam in paralyſin caſurum curabat : donec oculatior medicus eum ſtuporem non paralyſeos rudimentum , ſed renis è regione poſiti obſidionis ſignum declararet. Et res tandem patefacta eſt. *De ſtupore cruris cautio.*
Video Galenum & autorem libri de renum affectionibus aliquantùm variare : Ita Galenus : Stupor in crure fit ob vaſorum dorſo incumbentium,id eſt,cauæ venæ magnæque arteriæ cum renibus & cruribus coniunctionem : Nam maximæ in renes expullulant : deinde non magnæ in lumbos inſeruntur. Qui autem per meatus vrinarios,aut membrana , aut neruos,aut peritonæum renes cum cruribus co- *Cap.3.li. de renum affect.*
pulari putant,hi ſunt imperiti. Alterius autoris hæc eſt opinio,cùm lapis in renib. generatur,afficitur vena quæ ad cru-

ra deſcendit: ſunt enim ambæ ab vna ſobole venæ cauæ quã inferis partibus natura diſtribuit. Vena autem quæ ad crura porrigitur repleta, conſtringitur neruus aut muſculus, vnde animalis ſpiritus ad crura non tranſmittitur, hic mentio fit de neruis, illic non fit. Et notandum vnum ab eodem autore obſeruatum, quod in perturbatione calculi retrahitur vnus aut alter teſticulus prout dexter aut ſiniſter ren afficitur. Cur autem id fiat ex anatome demonſtrant. Reſtat diſputare de ſubuerſione ventriculi, déque difficultate ſpirandi. Renes (ait ille) poſiti ſunt ſecundùm ſpinam poſt inteſtina & ventriculum. Ideò facta in renibus violenta quadam diſtentione, per copulas affectio ad inteſtina & ventriculum degreditur, indéque affectione aſcendente, ventriculus euertitur. Et quomodo diſtentio illa contingit dolorifica cùm renes ob ſoliditatem non diducantur? Eſt enim quidam contrarius conatus, cum vaſa diducuntur, non obſequatur autem præ ſoliditate corpus renum. Sed & difficultatem quandam ſpirandi ob diaphragma euenire putant quod inferiore ſui parte præditum ſit peritonæo tunica quæ ad renes pertineat, ſuperiore verò membranâ quæ coſtis obtenditur. Quod diaphragma cum renibus compatitur, vt inſtrumentum liberæ reſpirationis, difficultatis ſpirandi cauſa eſt. Quidam verò anatomici (vt natura ſæpè aliter atque aliter in aliis ludit) dum propagationem neruorum diligentius perſequuntur, inuenerunt partem neruorum à ſexta coniugatione ortorum inſignem ſatis in renes inſeri: quæ pars medium diaphragma tranſmittit & ad clauiculas vſque pertinet. Hinc difficultas ſpirandi, & otthopnœæ quædam ſpecies. Vnde primarius quidam vir cùm nephriticus eſſet, & orthopnoicus, plerique vitium in pulmone latens accuſabant: aliis, quibus mens multò plura calluerat, viſum eſt renibus id totum pendere, nec accuſandum eſſe pulmonem. In renes curandos incubuerunt, ſanatus eſt. Et verum eſt illud Hippoc. De morbis non apparentibus & difficilimis magis δόξα quàm τέχνη iudicat. Et non abs re vſus ſum voce Græca, δόξα, quod alij eam aliter interpretantur. Pro conſenſu partium ſuperiorum aut inferiorum vnus Arculanus audiendus eſt: Alia ſunt ſymptomata ſi ren dexter laborat, alia ſi ſiniſter. Si dexter, hepar coafficitur & partes potius ſuperiores: ſi ſiniſter, ad partes inferiores malum potius pertinet. An illud verum. An ſitu differunt? An æquè inter partes ſuperiores & inferiores renes ambigunt? De iis fides ex ana-

Cap 3. li. de renum aff. De ſubuerſione ventriculi.

De difficultate ſpirandi.

Hiſtoria.

lib. de Flatibus.

De differentiis ſymptomatis dextri aut ſiniſtri renis. Cap. de renum aff.

ex anatome repetenda. vnum obiter dicam à nonnullis obſeruatum. Æquali doloris cauſa in vtroque rene exiſtente, plures & maiores moleſtiæ oriuntur rene ſiniſtro occupato, quàm dextro, quia, aiunt, colon inteſtinum qua parte renem ſiniſtrum attingit, anguſtius multò eſt, quàm qua parte dextrum tangit. De iis ad anatomen, Et quoniam ſeriis aliquando minus ſeria ludicráque ſunt admiſcenda, vt minus ſeria eleuent aliquantulum eum laborem qui in ſeriis intelligendis impenditur, afferam vnum ex Hippocrate quod miraculis quodammodo adnumerandum videtur. Quidam nomine Moſchus valdè lapidoſus erat, hordeolum illi in ſuperiore palpebra obortum eſt. Infernas id ſoluit affectiones. Ex hoc loco videtur hordeolum in ſuperiore palpebra, parte longe à renibus diſſita ortum vindex fuiſſe calculoſæ affectionis. Id quod monſtro ſimile eſt. Quidam interpres cauſam eius rei ad cerebrum reuocat, à quo quandam calculorum originem repetit, quia cerebrum materiam frigidam concretionis, lapidis cauſam ſuppeditat. Quam materiam cùm deorſum non pellit, in palpebris aut vicinis partibus aliquid affine generat. Et affert exemplum de patre ſuo: hic cùm ſtrangurioſus foret & lapidoſus, concitato vomitu & purgato diligenter cerebro, iis moleſtiis liberatus eſt. Non damno aliorum opiniones: liberum eſt & ſuum cuique iudicium. Et melius eſt rationem aliquam probabilem comminiſci, quàm locum intactum relinquere. Sed expecto alios qui accuratiore quadam lima & iudicio in eo loco obſcuro expoliendo vti poſſint. Pluribus quæſtiones à nobis propoſitæ enucleari potuiſſent; ſed apud artis Magiſtrum ac curatiùs & prolixiùs ediſſerere velle, eſſet γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας.

Sectio. 2. lib. 2. Epid. Hiſtoria.

Calculus à fluxione cerebri.

FINIS.

INDEX IN THERAPEVTICES SEV METHODI

MEDENDI LIBROS VII.

ABDOMINIS muſculi ſupra vmbilicum phlegmone laborantes qua vena inciſa inuentur Pagina 59
Abrotanum 217
Abſceſſus purgantia 276
Abſorbentia medicamenta 265
Abſynthium 118.123.134.135. 224. 228. 263. 278
Acacia 149.225.248.
Acanthium 220
Acceſſiones cur purgationes prohibeant 103
Acer ſapor 119
Acerbus ſapor 123
Acetabulum 135
Acetum 178.245.251.266
Acetum metalla ſoluit 120
Acetum inter aſtringentia non eſſe numerandum ibid.
Acetum ſtillaticium 198
Acidus ſapor 120
Aconitum 288
Acorus 212.240
Actu quæ dicantur 113
Adeps 120.255.274
Adeps venâ ſectâ ſi exiliat, quid agendum 68
Adeps ſuillus 255.260
Adeps vitulinus ibid.
Adeps gallinaceus ibid.
Adeps anſerinus ibid.
Adeps humanus ibid.
Adeps anatinus 260
Adeps bubulus ibid.
Adeps arietinus ibid.
Adeps ceruinus ibid.
Adeps hircinus ibid.
Adeps caninus 264
Adeps leoninus ibid.
Adeps vrſinus ibid.
Adeps vulpinus ibid.
Adiantum 132.227
Adiantum album 217
Æger vt à ſanguinis miſſione ſit regendus 68
Ægri ſitus dum vena ſecatur 64
Ægri à venæ ſectione decubitus 68
Ægroti euphoria perfectam purgationem indicat 109
Aër quomodo corporis vires immutet 46
Aër quis purgationibus aduerſus 108
Æreolus 131
Æris ſquama 286.288
Ærugo 135.279.288
Æs 135
Æs vſtum 135.286.290
Æſtate minimum ſanguinis detrahendum 54
Æſtate difficiles ſunt purgationes 96
Æſtus vt ſpiritus diſſipet 47

Ætas

Ætas vt in ſanguine detrahendo ſpectanda ſit 53
Ætas nulla eſt quæ non aliquem vacuationis modum ferat 53
Ætatis in purgationibus habenda eſt ratio 99
Affectum nullum eſſe, cui natura non contrarium quiddam protulerit 112
Affectus perſiſtente cauſa tolli nequit 8
Affectus connexi quo ordine curandi ſint 9
Affectus quot modis vrgere dicatur 12
Affectus quis omnium periculoſiſſimus ibid.
Affectus nullus toto genere immedicabilis 112
Agallochum 214.226
Agarici & colocynthidis inducenda pituita differentia 18
Agaricus pituitæ totâ ſubſtantiâ ſimilis cenſetur 85
Agaricus in pituitam verti poteſt ibid.
Agaricus 193
Agnus 230
Acrimonium 277
Alchymia 121
Alexiteria ſeu alexipharmaca 127
Alimenta medicamentoſa 172
Alimentum quid 116
Alimentum medicamẽtoſum ibi.
Allium 218
Aloë 187.191.277.283
Aloë lota 25
Aloën cibis interponere licet 204
Alteratio quid 100
Alterantia medicamenta 127
Altercum 257
Althæa 120.125.139.143.151.232 253.275
Althææ ſemina 240
Alumen ſciſſile 252
Alumen 135.266.279.252
Alumen vſtum 286.288
Alui deiectio quas partes vacuet 28
Aluo ſuppreſſa phlebotomia quæ adferat incommoda 62
Aluum quæ molliunt & ſubducunt aſſumpta 204
Aluum materiæ vi emollientia 243
Aluus ſuppreſſa ante purgationem clyſtere mollienda 104
Aluus clyſtere & balano ſoluitur 29
Aluus fæcibus adſtricta venæ ſectionem impedit 62
Alypia 194
Alyſſum 128
Amarus ſapor 122
Ambar 238
Ambarum 137.214.222.226
Ambuſtis medentia 290
Amomum 137.221
Ammoniacum 241.261.275
Amphora 133
Amygdalæ 149
Amygdalarum dulcium ſuccus 215
Amylum 250
Anacardi 270
Anagallis purpurea 268
Anagallis 278.283
Αναστοματικὰ 176
Anatomes cognitio quid ad remedia ſcitè adhibenda conferat 120
Androſæmon 281
Anemone 207.268

Anethum 263
Anenryſma 73
Anginæ cuius venæ ſectio ſit vtilis 40
Animanti viuo multa ineſſe vaſa & ſpiracula, quæ in extincto non apparent 90
Animi affectiones vt ſpiritus afficiant 47
Aniſum 135.137
Anni tempora vt in detrahendo ſanguine ſint ſpectanda 54
Anodyna 240
Anodyna medicamenta 253
Anonis 233
Antidota 128
Antidoti 156
Antidotorum confectio ibid.
Antidotus analeptica 338
Antidotus diaſatyrion 259
Antidotus è cocco baphico 260
Antidotus è bacci lauri ibid.
Antidotus requies appellata 341
Antimonij cinis 280
Antimonium 252
Antimonium vſtum 286
Antipharmaca 128
Aperiens medicamentum 175
Apij tadix 229
Apium 229.277
Apium ſatiuum 233
Apium ſaxatile 234
Ἀποχύλισμα 158
Ἀποχυλίσματα 297
Apophlegmatiſmus 124.142
Apophlegmatiſmi 231
Apozema 150.296
Apozema catharticum 150
Apozema obſtructa liberans 182
Appetentia à perfecta purgatione reſtituitur. 109
Aqua tenuis è ventriculo in os confluens 81
Aqua frigida affuſa vt corpus per accidens calfaciat 115
Aqua ſimplex 125.178
Aqua roſacea 126.137
Aqua ſtillatitia 134.143
Aqua vitæ 145
Aqua cocta 180
Aqua marina 266
Aqua fortis 290
Aquæ ſtillaticiæ ad arthritidem 240
Aquæ tepidæ fotus 274
Aquam citrinam educentia 201
Aquilonia tempeſtas difficiles reddit purgationes 96
Arabum falſum dogma de venæ ſectione 35
Ἀραιωτικὸν, rarefaciens 259
Arctium 291
Argentum 221
Argilla 251
Ariſtolochia 187. 203. 218. 230. 237.268.278.
Ariſtoteli purgatio quæ ſit 89
Armena bolus 118
Arnogloſſum 282
Aromata calida omnia humores concitant 174
Aromaticum roſatum 335
Arrhenicum 119.288
Artemiſia 127.136.236
Arteria inciſa neque coit, neque ſaneſcit 66
Arteria maior cubiti aut popolis non tutò ſecatur 72
Arteria inter pollicem & indicem ſecta 73
Arteria iuxta malleolum ſecta ibid.
Arteriæ ponè aures inciſæ quos capitis affectus leuent 40

Arteriæ inciſæ ſigna 66
Arteriæ inciſæ remedia ibid.
Arteriæ in temporibus ſectæ 73
Arteriæ ponè aures ſectæ ibid.
Arteriam maiorem totam obliquè diſſecare præſtat, quàm recta plaga findere ibid.
Arteriam aſperam potulentorum liquore rigari 112
Arterias minores incidere minùs periculoſum eſt 73
Arteriarum obſtructio vt ſpiritus opprimat 48
Arteriarum ſectio quando vtilis ſit 73
Arthanita 269
Arturitica herba 241
Arthritidis remedia 239
Ἀρτίσκοι 155
Arum 218.279
Arundinis radix 127
As 132
Aſarum 198.231.237
Aſparagus 180.228.233
Aſphodelus 279.291
Aſplenum 184.229
Ἀσάριον 131
Aſtrologica obſeruatio ad venæ ſectionem non parum efficax eſt 62
Atractylis 220.283
Atramentum ſcriptorium 290
Attenuans medicamentum 174
Attenuantia medicamenta 262
Atractio vt fiat 84
Atrahentia medicamenta 268
Auellanæ 216
Auenzoar filio trimo venam ſecuit 53
Auerrhoidis erronea de medicamento purgante ſententia 84
Aureus 151
Auripigmentum 119.288
Aurium humores quomodo deriuatione ſint expurgandi 22
Aurium inflammationibus quæ vena inciſa ſuccurrat 40
Aurum 221
Auſterus ſapor 121
Auſtrina tempeſtas purgationes reddit faciles 96
Auicennas phlebotomiam non niſi poſt concoctionem admittens refellitur 59
Auicennæ de phlebotomia ſententia refellitur 29
Auicennæ de attractione per ſubſtantiæ ſimilitudinem error 85
Auicennæ tenues humores ante purgationem incraſſantis conſilium refellitur 106
Auicennæ de vi confuſorum medicamentorum diſcretrice ſententia 140

B.

Baccharis odorata 144
Balanus myrepſica 199
Balani ſeu glandes 152
Balanorum frequentior vſus quæ incommoda adferat 153
Balauſtium 225.235.248.286
Balneum, eiúſque vires & vſus 77
Balneum quibus noxium ibid.
Balneum quibus vtile ibid.
Balneum à phlebotomia fugiendum 67
Balneum vitioſos humores purgationi præparans 104
Balneum eiúſque differentiæ & ſecta 161
Balnei incommoda 162
Balneo vtentibus quid præcauendum 78

Balſamum vulnera conglutinans 283
Balſamum ſarcoticum 285
Balſamita 224
Bardana 234
Baſis 136.137
Baſis vel ignaua, vel maligna, vel parti affectæ inepta vt iuuetur 138
Baſeos qualitas & quantitas vt ſit conſtituenda 137
Baſes confuſæ 139
Batrachium 208
Bdellium 237.241.261.275
Bechica 111
Bechicorum forma commoda, ib.
Benedicta 319
Benioin 214.238
Bes 132
Beta 207.291
Betonica 186. 207. 212. 224. 236. 238.277.283
Bilis abundans vt ſpiritus immutet 46
Bilis tenuis medicamento facilè educitur 96
Bilem atram domantia 183
Bilem atram ad purgationem præparantia ibid.
Bilem flauam purgantia 190
Bilem atram purgantia 192
Bilem expurgantia 201
Bilem atram educentia ibid.
Bilioſa plenitudo dextri cubiti ſecta vena interiore minuitur 45
Biſtorta 220
Bolus 154
Bolus armena 221.251.282
Bombacis ſemen 216
Borrago 183
Braſſica 207
Bripniæ radix 260
Bubo peſtilens, vti & carbunculus phlebotomiam eodem die iterandam monet 70
Bugloſſum 183.247.219
Bugloſſi radix condita 349
Bugula 283
Butyrum 220.254.274.

C.

Cachexia venæ ſectionem diſſuadet 62
Cacochymia quid 27
Cacochymia duplex ibid.
Cacochymia an venæ ſectione minuenda ſit 33
Cacochymia viſcerum vitio genita purgatione non venę ſectione emendanda. ibid.
Cacochymia primæ regionis ſola purgatione vtiliter demitur 91
Cacochymia multas regiones æquabiliter occupans quomodo demenda ibid.
Cacochymiæ ſedes 27
Cacochymiã in venis concluſam, aut in corporis habitũ effuſam medicamento vix detrahi 87
Cacochymiam primæ regionis venæ ſectione purgari non poſſe 91
Καθαιρετικὰ medicamenta 287
Καθαρτικὰ 276
Cadmia botrytis 252
Cadmia 286
Cadus 133
Calamintha 186. 217. 237. 239. 241.268
Calamus odoratus 234.238
Calamus aromaticus 229
Calculos frangentia 232
Calida quę nos ſolâ qualitate immutant 171

Calida

Calida alimẽta medicamẽtoſa 172
Calidorum quàm frigidorum tutior eſt vſus 7
Callitrichon 179
Callos fiſtularum deterentia 279
Calor inſitus functionum omnium naturalium autor 75
Calor noſter medicamentis nullas impertit vires 114
Calor agendi vim auget 117
Caloris quàm frigoris maior eſt efficacia 7
Calx 119.266.292
Calx viua 287.290
Cancamum 230
Canis rabidus 128
Cantharis 120.128
Cantharides brachio vel ſcapulis appoſitæ non ſolum aquam ad ſe trahunt, ſed & vrinas copioſè cient 98
Caphura 210.221.244
Capillus veneris 217
Capitis peculiaria medicamenta 206
Capitis ardores & deliria quæ ſedant 210
Capitis affectibus cuius venæ incio vtilis ſit 39
Capparis 184
Capparis radix 230
Caprifolium 234
Carabe 304
Cardamomum 234
Cardamum 269
Cardiaca medicamenta 219
Carduus benedictus 220
Caricæ 275
Carnem gignentia inflammationes augent 11
Carvophyllũ 137. 214.221.226.238
Caſſia fiſtularis 190
Caſſia non ſatis aptum eſt detergendo expurgandóque ventriculo medicamentum 63
Caſtorium 151.208.237.241.270
Caſſutha 184
Cataplaſma 165
Cataplaſma anodynum 242. 256.
Cataplaſma refrigerans 246
Cataplaſma fluxiones ſiſtens 249
Cataplaſmata atrahentia 271
Cataplaſmata maturantia 276
Cataplaſmatis formula 166
Catholicum ſimplex 316
Catholicum majus 317
Catapotiorum vſus 137
Cauſa prima 135
Cauſa priùs quàm affectus tollenda 8
Cauſæ ſublatio quando affectum eximat ibid.
Cauſæ magnitudo vnde æſtimanda 43
Cauſæ externæ, quibus inſitarum virium temperies mutatur 45
Cauſæ externæ ſpiritus diſſoluentes 47
Cauſæ quæ vires obruant ibid.
Cauſis multis in vnius morbi generationem concurrentibus quæ curandi ratio ſit tenenda 8
Καυστικά 290
Centaurium minus 187.213.230. 240.241.263.278
Cepa 218.275.291
Cephalica omnium tutiſſimè perfunditur 65
Cera 135.137
Ceramnum 133
Ceraſia condita 350
Ceraſiorum ſuccus 148
Ceraſtum 177
Ceration 131

Ceratum 164
Ceratum acopum ibid.
Ceratum durius 167
Ceratum ſtomachicum 227
Cerata ad capitis ardores 211
Cerebrum errhinis & apophlegmatiſmis purgatur 29
Cerebrum quà purgetur 94
Cerebrum quando tutiùs expurgetur 202
Cerebri affectibus remedia adhibendi ratio 20
Cerebri humores quomodo deriuandi 18
Cerebri peculiaria medicamenta 206
Cerebri frigidos affectus diſſipantia 213
Cerusſa 137.251.286
Ceterachum 184
Καλαςικόν 259
Chalcanthum 135.279.288
Chalcitis 279.ibid.
Chalcus 131
Chamæpitys 187.228.240.241
Chamædrys 187.228.230
Chamæmelum 118.233.236.254
Chamælea 197
Chelidonium 278
Cheme 135
Cheopina pariſienſis 133
Choa ibid.
Chœnix ibid.
Chondrilla 227
Chryſanthemum 292
Chus 133
Cibus cur in acceſſionibus vel paulò ante eas exhiberi non debeat 23
Cibus à ſanguine miſſo quando, & qualis offerendus 69
Cibus à medicamento quando offerendus 106
Cibi coctio vel cruditas vnde dignoſcantur 63
Cibo vtentes prauo cur facilè purgationibus fatiſcant 98
Cicatricem inducentia validè ſiccant 11
Cicatricem inducentia medicamenta 286
Cicer 233
Cicerbita 179.227
Cicerum farina 277
Cichorium 276
Cicuta 240.257
Cimolia 290
Cinabaris 292
Cinnabrium 290
Cinamomum 135. 137.150.221. 226.
Cinis 266
Cinus ficulneus ibid.
Cinis ſarmentitius ibid.
Kiriat 131
Citrago 183
Citrei mali cortex 221
Citrij ſemen 128
Citrij cortex conditus 349
Citrulus 179
Clyſter 80. 151
Clyſteris vſus 81
Clyſter quibus ex rebus conſtet 152
Clyſter ſimpliciſſimus ibid.
Clyſter emolliens 202
Clyſter diſſipandis flatibus ibid.
Clyſter detergens ibid.
Clyſter ad humores è ſuperioribus ſedibus euocandos ibid.
Clyſter ad leniendos dolores 152
Clyſter ad conſtringendam al-

uum ibid.
Clyſter ad recreanda inteſtina ibid.
Clyſter inteſtina commodè vacuat 21
Clyſter ſimpliciſſimus veterum 201
Clyſter emolliens ibid.
Clyſter diſcutiens flatus ibid.
Clyſter detergens ibid.
Clyſter in varios vſus 203
Clyſter anodynus ibid.
Clyſter adſtringens ibid.
Clyſter vt iniiciendus 81
Clyſter rarò in ventriculum rapitur ibid.
Clyſteris effecta 80
Clyſtere vtentis ſitus 81
Clyſterem morantem quid reuocet ibid.
Clyſterum quot genera 80
Clyſterum vſus & formulæ 202
Cnici ſemen 217
Cnicus ſubſtantia non temperamento pituitoſus eſt 86
Cochleæ 283
Cochlearium 132
Coctio vt medicamenta immutet 125
Coctionem quæ longiorem aut breuiorem poſcant 147
Κάθαρσις ἡ κάθαρσις 308
Cœli ſtatus in venæ ſectione animaduertendus 54
Cœli conſtitutio vt futuras vires ſignificet 55
Cœli ſtatus, quales futuræ ſint purgationes, vt ſignificet 96
Cognitio quot modis fiat 129
Κολλητικόν 282
Coli inteſtini phlegmonæ cuius venæ ſectione ſuccurratur 59
Colocynthis 86
Colocynthis medicamentum eſt malignum 114
Comparatè dici quid 136
Componendorum medicamentorum cauſæ ſecundariæ 134
Compoſitionis medicamentorum neceſſitas 261
Compoſitiones mollientes, relaxantes, rarefacientes 133
Concha 288
Conchæ 100
Concoctio quid 106
Concoctio & præparatio quid differant 61
Concoctione perfecta venæ ſectioni locum non eſſe 100
Concoctionis omnis ſolùm calorem inſitum autorem eſſe 159
Conditum compoſitum 160. 220
Conditum cardiacum 320
Confectio Hamech 133
Congius 159
Conſerua 281
Conſolida 14
Conſuetudo 55
Conſuetudo in ſecanda vena eſt obſeruanda 25
Contenta 27
Contentorum vitia 4
Contrarium quid ibid.
Contraria multifariam dici ibid.
Contraria quæ mathematicis 34
Contraria quæ medicis ibid.
Corallus 221
Corallium 228. 238. 251. 281
Cordis palpitationi cuius venæ ſectio medeatur 11
Coriandrum 225. 292
Corianum 245
Corna 249
Cornu cerui 221. 235

Cornu vnicornis 221
Corpus intrò foráſque ſpirabile 101
Corpus vt purgationi ſit præparandum 104
Corporis regiones tres propriis terminis diſtinctæ 27
Corporis habitus vt mittendi ſanguinis quantitatem indicet 52
Corporis regione prima impura venam non eſſe ſecandam 59
Corporis ſumma per cutem halitu & ſudore purgantur 94
Corporis conditio vt purgandi facilitatem aut difficultatem indicet 95
Coſtus 137.238
Cotonei mali ſemina 135.240
Cotoneum malum 120.149.249
Cotyle 133
Craſſula maior 281
Chrimum 120.233
Crocus 218.222.225
Crocum 135
Crurum inflammationibus cuius venæ ſectio proſit 41
Cucuſa 168
Cucullus ad capitis frigidos affectus & deſtillationes 215
Cucullus herba 291
Cucurbita 197
Cucurbitula 74
Cucurbitula cum ſcarificatione ibid.
Cucurbitula ſine ſcarificatione ibid.
Cucurbitulæ ſubter mammas poſitæ menſes ſiſtunt 40
Cucurbitulæ quid remedij præſtent 74
Cucumer 179
Cucumer agreſtis 196.279
Cucumeris agreſtis radix 260
Culeus 133
Cuminum 135.264
Cupreſſus 248
Cupreſſi nux 119.23
Curatio methodica 8
Curatio quæ maximè ſit optabilis 13
Curatio lente & paulatim fieri bifariam dicitur 16
Curatio tuta ibid.
Curatio lenta quando neceſſaria 17
Curationis methodicæ exẽpla 8
Curationis extraordinariæ exempla 12
Curationis opportunitas obſeruanda 23
Curationis ordo ibid.
Curando quouſque ſit progrediendum 19
Cyathus 133
Cyclaminus 148.231.269.292
Cyclamini ſuccus 207
Cydonia condita 349
Cynogloſſum 282
Cyperus 137.234.236
Cypriæ auiculæ 170
Cytinus 180.249

D.

Daphnoides 197
Daucus 135.137.234.237
Dauic 131
Decoctum 146
Defrutum 149.158
Deleteria vt venenum ſuum in nobis depromant 114
Denarius Romanus 131
Deriuatio 21
Deriuatio quid 36
Deriuatio quando adminiſtranda ibid.

Deriuationis genera 22
Deſtillata cardiaca 223
Deſtillatio 143
Deſtillationis ſiſtentia 213
Deſtillationis modus 143
Detergens medicamentum 174
Detergentia medicamenta 276
Deunx 132
Dextans ibid.
Diadacrydiωn 192
Diacodion 307
Diacydoniωn 233
Διαφορητικὰ 136
Διαφορητικὸν 259
Diapœnicon 319
Dianthωn 330
Diatragacanthum frigidum 331
Diaireωs ibid.
Diacalaminthes ibid.
Diamargaritωn frigidum 332
Diacrocu 336
Diacala maior ibid.
Diacaryωn 350
Diamorωn ibid.
Diachalcum 131
Dictamni radix 237
Dictamnum 135.220.268
Didrachmum 131
Dies purgationi accommodus 103
Dierum numerus venę ſectionem per ſe non dehortatur 61
Διώβολον 131
Diſſoluens medicamentum 176
Dodrans 132
Dolor vires diſperdit 48
Doronicum 220
Doſis medicamenti vt ſtatuenda 126
Drachma 129.131
Dracunculus 218
Dracontium 269.279
Dryopteris 127.288
Duella 131
Dulcis ſapor 122
Dupondum 131
Durum quid 258
Dyſenteria cur purgans medicamentum ferat 55
Dyſenteriam aceti fotu cohiberi 120

E.

EBulus 195.260.291
Ebur 221.228.235
Eclegma 157
Eclegma è pineis nucleis 348
Eclegma ſanum & expertum 349
Eclegma ad aſthma 349
Eccoprotica 203
Ἐκφρακτικὰ 175
Ἔκπυησις 274
Ἐκπυητικὸν ibid.
Ἐγχυστὸν 196.165
Elaterium 149.196.207
λητικὰ 268
Electaria cardiaca 222
Electaria ſtomachica 226
Electaria hepatica 229
Electaria vterum corroborantia 239
Electarium formæ ſolidæ 156
Electarium regium 160
Electarium è prunis 315
Electarium è prunis ſolidum 315
Electarium è ſucco roſarum 318
Electarium diacnicu ibid.
Electarium diaſaru 323
Electarium pleres archonticon 330
Electarium diaireωs compoſitum 331
Electarium de gemmis 338

Electarium diambræ ibid.
Electariũ diarhodon abbatis 335
Electariũ diatrium ſantallon ib.
Electarium exhilarans 337
Electarium diaſpermaton ibid.
Electarium λίθων θρυπτικὸν ibid.
Electarium diacalaminthes compoſitum 338
Electarium ad peſtem 222
Elementa vires ſuas actu obtinent 114
Elleborus 193.279
Elleborus albus 169.208
Elixatio 142.146
Elixandi modus ibid.
Embrocha 164
Embrocha abſordens 267
Emolliens medicamentum 259
Ἐμπλαστικὰ 174
Emplaſtra arthritica 242
Emplaſtra attrahentia 271
Emplaſtri confectio 166
Emplaſtica medicamenta 250
Emplaſtrum 137.166
Emplaſtrum tetrapharmacum 166
Emplaſtrum menſes cohibens 239
Emplaſtrum emolliens 264
Emplaſtrum vehementer ſiccans 267
Emplaſtrum diachylon ſimplex 364
Emplaſtrum diachylon magnum ibid.
Emplaſtrum è mucilaginibus ibidem.
Emplaſtrum è meliloto ibid.
Emplaſtrum è baccis lauri 386
Emplaſtrum ceroneum ibid.
Emplaſtrum oxycroceum 367
Emplaſtrum de ianua ibid.
Emplaſtrum gratia Dei 367
mplaſtrum diuinum ibid.
Emplaſtrum ad herniam 368
Emulſio 149
Endiuia 276
Ἐπαφαίρεσις, id eſt phlebotomiæ iteratio, quando & quomodo obeunda 69
Ἐπαφαιρέσεις temerè iteratæ incommoda 70
Epilepſia quid 50
Epilepticis inſenſum eſt apium 185
Ἐπισπαστικὰ 259
Epithema 162.229
Epithema ad iecur ibid.
Epithema ad cor ibid.
Epithema cardiacum 223
Epithemata refrigerantia 246
Epithema attenuans 265
Epithematis confectio 162
Epithymus 184
Ἐπουλωτικὰ 286
Equiſetum 281
Errhina 111
Errhina purgando capiti 207
Eryngium 233
Eryngium conditum 350
Eryſipelatis humor antè non eſt digerendus quàm deferbuerit 23
Ἐχαρωτικὰ 289
Eſula maior 196
Eſula minor ibid.
Epatorium 180.228.229
Euphorbium 197.208.241 270
Exaſperans medicamentum 275
Excrementa 25
Exemplum quo ſanguinis mittendi ratio oſtenditur 57
Exercitatio, & eius effecta 77
Exercitatio impuro corpori vitanda ibid.
Experiri quid 128

Expe-

Experientia 128
Expreſſio 142.148

F.

FAbacea farina 277
Fabarum farina 250
Facultas triplex 44
Facultatis naturalis imbecillitas vnde deprehendatur ibid.
Facultatis vitalis imbecillitatem quæ arguant 45
Facultatis animalis imbecillitas vnde cognoſcatur ibid.
Far 122
Farina tritici 250.275
Farina multorum generum 277
Febris continua quæ venæ ſectione curanda 37
Febris intermitens pura venæ ſectione non rectè curatur ibid.
Febris continua qua methodo curanda 92
Febres quæ dextri cubiti venam internam incidi poſtulent 39
Febres ardentes celerandam venę ſectionem monent 58
Febrium methodica curatio 23
Feniculum 286.233
Feniculi radices 228
Fermentum 268.269
Fibrę rectę tractioni deſtinatę 34
Ficus 151.217.260.292
Fimus anſerinus 268.271
Fimus columbinus 268
Fimus gallinaceus 271
Flores condîti 68
Fluxionis curatio methodica 23
Fenum græcum 254
Fenigræci ſemen 260
Fenigræci farina 277.285
Fomenta cephalica 161
Fomenta ad dolores capitis 161
Fomenta ad ventriculi dolores ib.
Fomenta ad iecoris lieníſque tumores ibid.
Fomenta ad nephritidem ibi.
Fomenta vterina ibid.
Fomenta ſtomachica 226
Fomentis vtendi motus 161
Fomentorum differentiæ 160
Formæ medicamentorum liquidæ 142
Formæ medicamentorum ſolidæ 141
Fotus humorem purgationi præparantes 105
Fotus ad capitis ardores 211
Fotus hepatici 229
Fotus ad ſplenem 231
Fotus menſtrua mouentes 239
Fotus ad arthritidem 242
Fotus anodyni 256
Fotuse mollientes 262
Fotus attenuans 265
Fraga chamæbati 272
Fraxini corticis cinis 289
Frenans medicamentum 173
Frictio 78
Frigiditas agēdi vim reprimit 117
Frigida quæ nos ſola qualitate immutant 172
Frigida alimenta medicamentoſa ibid.
Frigida medicamenta 176
Frontale 169
Fructus condîti 149
Frumentum toſtum 292
Fumaria 183

G.

GAlbanum 237.241.261
Galanga 212.22.

Galanga maior 230
Galla 119.123.292.248
Gargariſmus pituitam ducens 209
Geniſta 234
Gentia 187.218.237.278
Gingiuarum, maxillarum, & dentium affectus calidos cuius venæ ſectio leuet 40
Glandis vſus & formulæ 201
Glandis vſus 81
Gluten ex boum tergoribus 291
Glutinans medicamentum 282
Glutinoſum medicamentum 174
Glycyrrhiza 216
Graduum partes tres 117.124
Gramen 180.227.232
Γράμμα 130
Granum 129.131
Granum ben 199
Gummi Arabicum 151.210
Gummi lacca 230
Gummi è pino 261
Gummi ſpinæ Ægyptiæ 29
Gypſum 251

H.

HÆmorrhoidas fluentes ſecta in cubito vena ſiſtit, in malleolo ſuppreſſas ciet 41
Hemorrhoidas aceti fotu ſiſti 120
Halchymia 121
Halchymiſtæ 145
Halicacabum 232
Hedera 292
Helenium 217.240.241.263
Helleborus 270.279
Helxine 139.142.232.244.291
Hemina 133
Hemiſextarius pariſienſis ibid.
Hepatica 227
Heraclius lapis ferrum vt trahat 85
Herbæ quæ vires, odorem, & ſaporem deſtillatione retineant aut amittant 144.148
Herbæ fomentis dedicatæ quibus liquoribus pro affectuum varietate ſint incoquendæ 148
Herbæ ſucculentæ ibid.
Herbæ exuccæ ibid.
Hermetis ſigillum 145
Hermodactylus 194.240.241.269
Hexagium 131
Hiberis 268
Hiera ſimplex 321
Hiera diacolocynthidos ibid.
Hieracium 227.244
Hippocr. quid per animi defectionem in euacuando intelligat 50
Hippocrat. pleuritidis initio humorem noxium purgationi fotum præparauit 105
Hippocrat. aphor. 22. lib. 1. explicatur 102
Hippuris 281
Hirudo 73
Hirudines quibus partibus adhibeantur, quibúſque medeantur vitiis 74
Homo quatenus natura legibus ſit ſubditus 42
Hora ſanguinis miſſioni apta 79
Horarum in morbis ſumma habenda eſt ratio 23
Hordei decoctum 172.180
Hordei cremor 172.215
Hordei farina 277
Hordei combuſti cinis 292
Hordeum 249

Hordeum

Hordeum toſtum 292
Humectantia alimenta medicamentoſa 172
Humeri vel axillæ inflammatio cuius venæ ſectione reprimenda 40
Humditas agendi vim reprimit 117
Humor exuperans quoad educendus ſit 51
Humor in ventriculo corruptus venæ inciſionem differre hortatur 63
Humor vitioſus ſanguine permiſtus vena ſecta ſeorſum effluere nequit 92
Humor aquoſus medicamentum facilè ſequitur 96
Humor à natura alienus omnino eſt expurgandus 97
Humor purgationis vias obſtruens quouis morbi tempore vtiliter amouetur 103
Humor quis abſque præparatione mouendus 105
Humorem crudum in morbis acutis plerumque turgere 102
Humores ſuperuacui 25
Humores phlebotomiâ neque extenuari, neque exagitari 59
Humores concocti quomodo vacuandi 61
Humores quantò citra vltráve ſanguinis naturam longiùs receſſerint, tanto parcius ſanguis detrahendus 72
Humores tenues in euacuatione non ſemper craſſis antecedere 84
Humores noxij per quos ductus expurgentur 90
Humores ſæpe per incognitos meatus huc illuc mirificè impelli 90
Humores noxios nunquã per affectas ſedes eſſe deuiuandos 94
Humores qui nunquam verè concoquantur 100
Humores crudos nõnũquam medicatione mouendos eſſe 102
Humores concitati ſi ſubſiſtant quæ incommoda adferant 358
Humores aquoſi & bilioſi ante purgationem quomodo præparandi 105
Humores omnes expurgantia 201
Humoris noxij attracti expulſionem naturalem eſſe 264
Humoris noxij inclinatio obſeruanda 94
Humoris natura vt purgandi facilitatem aut difficultatem oſtendat 90
Humoris vitioſi concoctio 100
Humoris ante purgationem præparatio 105
Humorum vitia 5
Humorum diuiſio 25
Humorum curſus qui laudabiles, & contrà 34
Humorum natura in vacuando obſeruanda 52
Humorum noxiorũ colluuies ſanguinis miſſionem retardat 62
Humorum confuſa illuuies vt eluenda 204
Hyacinthus 221
Hydragoga 195
Hydragogum minus 322
Hydragogum maius ibid.
Hydrargyros 127
Hydrargyrus ſublimatus, & præcipitatus 288

Hydrelæum 275
Hydromeli 137. 145.146
Hydrops venę ſectionem non admittit 63
Hyeme media difficilis purgatio 108
Hyoſcyamus 210. 240. 244. 257. 292
Hypericum 263.278.283.299
Hypociſtis 225. 249
Hyſſopum 186. 217

I.

Iaſpis 281
Iecori cõuenientia remedia 21
Iecori inflammato quæ vena ſecta ſuccurrat 40
Iecori peculiaria medicamenta 227
Iecoris morbus compoſitus 11
Iecoris pars gibba per vrinas, caua per aluum expurgatur 22. 61
Iecoris ſcirrhus phlebotomiam vetat 64
Iecoris cacochymia quando expurganda 101
Ignis proprij mali alexiterium 291
Ilarium 131
Ἤλεκτρον 213
Illitum 231. 256
Illitus mollientes 262
Ἡμίξεστον 133
Ἡμιώβολον 131
Impuritas regionis primæ quibus ſignis percipiatur 63
Impuritas cum totum corpus occupauit, quis ordo tenendus in purgando 63
Incraſſans medicamentum 175
Indicationibus contrariis quid agendum in venæ ſectione 57
Inedia quomodo ſudores ex accidenti moueat 29
Inedia corporis robur vt frangat 47
Inedia, eiúſque effecta 75
Inedia corporibus impuris quæ inuehat ſymptomata 76
Inedia quibus morbis medeatur, & contrà ibid.
Inedia quid 76
Inediâ quando vice medicationis vtendum 99
Inedia per accidens corpus exiccat 172
Inediæ immoderatæ incommoda 76
Infarctu liberans medicamentum 175
Infuſio 142.145
Infuſio violarum & roſarum 309
Inſeſſus 161
Inſipidus ſapor 123
Intemperies frigida tutiùs & mitiùs quàm calida tollitur 7
Intemperies ſicca difficiliùs quàm humida eximitur ibid.
Intemperies vniuerſalis quibus curetur 171
Intemperies ſimplex non diu ſolitaria ſubſiſtit 173
Intemperiem ſimplicem corrigentia 172
Inteſtina vt purgationi præparanda 104
Inteſtinis ſuperioribus potiô, inferioribus clyſter vtilior 21
Inteſtinorum affectus omnis per aluum expurgatur 22
Inteſtinorum cacochymia clyſtere expurgatur 91. 94

Inty-

Intybum 179.227.276
Iris 195.217.230.237.239.278
Iris illyrica 213
Iridis radix 207.260
Iſatis 281
Ἴσχαιμα 281
Iuglandis arboris medianus cortex 199
Iuiubæ 122.215
Iulepi vſus 149
Iulepi hyeme cõficiendi ratio 150
Iulepum 149
Iulepus 196
Iuncus odoratus 228
Iuniperi fructus 234
Iuniperus 217

L.

Labor vt ſpiritus diſſoluat 47
Lac 140.154
Lac ſchiſtum 127
Lac amygdalinum 149
Lac vaccinum 240
Lac mulieris 254
Laconicum, & eius vires 78
Laconicum quibus vtile, quibus aduerſum ibid.
Lactantibus fœminis inimicum eſt apium 165
Lactis ſerum 146
Lactis cremor 292
Lactuca 176.210.143.291
Ladanum 275
Lapathum 239
Lapis iudaicus 232
Lapis hæmatites 251.281.286
Lapis calaminaris 251.286
Lapis cornalinus 281
Lapis ruptorius 290
Laridum 292
Lathyridis grana licet integra validè tamen purgare 89
Lathyris 296
Laurus 148.212.234.236.164
Λειαίνοντα 175
Lemnia terra 251.286.118
Lenientia omnia dulcia ſunt 31
Leniens ſeu leuigans medicamentum 175
Lens paluſtris 139
Lenticula paluſtris 243
Lentiſcina reſina 261
Leonis adeps 121
Lepidion 269
Lepidium 220
Lepus marinus 128
Λεπτυντικὰ 174
Lex propria 2
Libido effrenata cur vires frangat 47
Libyſticum 234
Libra 130.132
Lichen 179.227.229
Lien per aluum expurgatur 22
Lieni conuenientia medicamenta 229
Lienis affectibus idonea remedia 21
Lienis affectibus cuius venæ ſectio conducat 40.64
Lienis ſcirrhus venæ inciſionem non fert ibid.
Lienis cacochymia quando expurganda 101
Lienteria quæ ſanguinis miſſionem non vetat 55
Ligula 133
Liguſtrum 245.291
Lilij radix 275
Lilium 236.254.291
Limonum ſuccus 248
Lini ſemen 254.259
Lini farina 277
Lipothymia, ſiue lipopſychia quid 59

Lipothymia viribus integris quos tantùm ſpiritus diſſoluat 68
Lipothymia in venæ ſectione viribus iam proſtratis periculoſa 69
Lipothymia à purgatione 98
Liquor ſtillatitius 143
Lithargyros 286.137.251
Lithargyros auri 283
Lithoſpermum 253
Lixiuium 266
Lixiuium è calce 267
Loca purgationibus conuenientia 93
Lotio vt medicamenta immutet 130
Lumbrici interdum per ventriculum & gulam ex inteſtinis in os ſubrepunt 81
Lumbrici terreſtres 283
Lupinorum farina 277
Lupini farina 285
Lupulus 184.228
Lupus ſalictarius 229
Lycium 149.225

M.

Macer 226
Magnes ferrum actu attrahit 113
Magnes 292
Mala odorata condita 349
Malabathrum 138
Μαλακτικὸν emolliens 259
Malagma 165
Mali Punici ſuccus 178.220 246
Mali citrij limoni, arancij ſuccus 178
Mali citrij ſemen 229
Mali citrij ſuccus 220.2 6
Mali arancij ſuccus 220
Mali cotonei ſuccus ibid.
Mali odorati ſuccus ibid.
Malicorium 122.248.286
Malua 125.139.143.148.153.291
Maluæ ſemen 216
Mandragora 114.204.240.257
Manipulorum modus 148
Manipulus 132
Manna 190
Manna thuris 285
Manus Chriſti 221
Margaritæ mali citrei ſucco ſoluuntur 120
Margaritæ 222
Marrubium album 186
Marrubium 278
Maſſæ panis, ſeu Marci panis 160
Maſtiche 135.208.213.225.251.282
Materia medicamentorum 117
Materia pariter & qualitate intemperiem corrigentia 172
Maturantia medicamenta 272
Maturatio ibid.
Meconium 257.308
Medicamenta maligna etſi parua portione exhibita non magnoperè lædunt, frequenti tamen vſu noxia ſunt 17
Medicamenta liquida quibus partibus conueniant 22
Medicamenta ſolida quibus partibus conueniant ibid.
Medicamenta extrinſecus applicanda quando exhiberi poſſint 23
Medicamenta intrò ſumenda quando propinari debeant 24
Medicamenta, quibus corpus ad venæ ſectionem eſt præparandum 63
Medicamenta purgantia benigna 86
Medicamenta purgantia inter benigni-

nignitatem & malignitatem media ibid.
Medicamenta ſimplicia in compoſitione mutuo ſe iuuare 87
Medicamenta, quorum aliàs exigua, aliàs magna portio ad vacuandũ humorem peruadit 89
Medicamenta cur alia deiectionem, alia vomitionem moueant ibid.
Medicamenta ab humoribus diuerſa nullius aut parui eſſe emolumenti 94
Medicamenta alia aliis partibus purgandis accommodatiora ibid.
Medicamenta quæ naturæ inimica ſint 106
Medicamenta eccoprotica 107
Medicamenta peculiares partes expurgantia 124
Medicamenta vires ſuas poteſtate obtinent 113
Medicamenta vt calore noſtro excitata nos afficiant 114
Medicamenta imbecilla vt excitentur 135
Medicamenta maligna vt corrigantur ibid.
Medicamenta polychreſta 136
Medicamenta componendi methodus 137
Medicamenta calida 185
Medicamenti formam quæ oſtendant 22
Medicamenti vapor vt ad noxiũ humorem pertingat 88
Medicamenti ſubſtantia ad humorem vacuandum non permeat ibid.
Medicamenti purgantis facultas in omne corpus penetrat 90
Medicamenti genus ex humoris genere petendum 94
Medicamenti quantitas pro purgandi facilitate aut difficultate mutanda 95
Medicamenti in omni morborum curatione ſumma eſt habenda ratio 106
Medicamenti forma ſolida & liquida ibid.
Medicamenti hauſti ingratitudo quomodo lenienda 108
Medicamenti proprietas vnde ſpectanda 116
Medicamentis purgantibus duplicem ineſſe vim, peculiarem & generalem 88
Medicamentis cur iucunditas comparanda, & quomodo 137
Medicamento peculiarẽ humorem expurgandi proprietatem poteſtate non actu ineſſe 88
Medicamento leui qui immoderatiùs moueantur 96
Medicamento vtiliter ſuper dormitur 108
Medicamentorum formæ quot 22
Medicamentorum formas pro eorum facultatibus variandas eſſe ibid.
Medicamentorum purgãtium vniuerſum genus calidum eſt 85
Medicamentorum purgantium tres ordines 86
Medicamentorum genera 93
Medicamentorum corpus humanum afficientium genus triplex 115
Medicamentorũ ex ſecũdis qualitatibus variæ facultates 117
Medicamentorum facultates ex-

periundi cautio 124
Medicamentorum ſimplicium vires quæ augeant aut minuant 124
Medicamentorum formæ 141
Medicamentorum externorum forma ibid.
Medicamentum purgans vt attrahat 84
Medicamentum purgans quando facultate ſua fruſtretur 86
Medicamentum cur interdum alium quàm familiarem humorem trahat 87
Medicamentum calore noſtro excitatum vt in actum prorumpat 89
Medicamentum quàm validum deligi debeat humoris noxij ſitus oſtendit 95
Medicamentum quando ieiuno ventriculo exhibendum 107
Medicamẽtum, gratius vt ſit, quibus rebus condiendum ibid.
Medicamentum qui bibit quo loco ſit continendus 108
Medicamentum quid 113.116
Medicamentum nullum ſua nos facultate immutare citra caloris noſtri opem 113
Medicamentum vnde definiatur 114
Medicamentum alimento aduerſum 116
Medicamentum compoſitum 116 134
Medicamentum ſimplex 116. 134
Medicatio incerta periculoſa eſt 8
Medicatio quæ fœlix, quæ irrita 23
Medicatio 79
Medicatio quibus ſuccurrat 101
Medicatio pridie quartanę quam poſtridie vtilior 104
Medicatio quæ ſaluberrima 106
Medicationes cur ſalubribus corporibus ſint noxiæ 96
Medici munus 2
Medicina tribus rebus conſtituitur 4
Medicinam facturo quid ſit neceſſarium 132
Medicinæ cum natura compatatio 1
Medicinæ ſcopus 2
Medicum interdum natura præſtantiorem eſſe ibid.
Medicus herbario & pharmacopœo quid præſtet 8
Medimnus 133
Medulla 174
Medulla ceruina, vitulina 254
Medulla ceruina 260
Medulla vitulina ibid.
Mel 216.277.286
Mel quanto grauius viuo 133
Mel quod optimum 300
Melancholica plenitudo ſecta interiore ſiniſtri cubiti vena detrahitur 38
Melancholia pigrè fluit 96
Melanthium 214.238
Melilotus 254
Mellis deſpumatio 56
Meliſſophyllum 183.220.236.278
Melo 179
Mens diuina 1
Menſes ſiſtentia 235
Menſes mouentia ibid.
Menſtruum retentum vt ſpiritus vitiet 47
Menta 224
Menta aquatica ibid.
Mercurius ſublimatus & præcipitatus

pitatus 290
Meſenterij cacochymia quando expurganda 101
Meſenterium per aluum purgatur 22
Meſpila 249
Methodus curandi quando ſit tenenda, quando inuertenda 14
Methodi in medicatione inuerſio morbum ſæpe conduplicat 10
Methodum vbique non eſſe pertinaciter retinendam 13
Metretes 133
Mezereon 197
Milium ſolis 232
Millefolium 282
Minutum nummarium, ſiue momentum 129
Miſy 279.288
Mithridatium 128.343
Mitificatio 273
Miua cydoniorum 149.312
Mna ſiue mina 132
Modius 133
Modulus ibid.
Molybdæna 252
Montani de aqua opinio 125.146
Morbi ſimplicis ſimpliciſſima eſt per contrar: :m curatio 8
Morbi diſparati quam medendi rationem exhibeant 10
Morbi impliciti & compoſiti ſi conſentiant, quæ curandi ratio ſit tenenda 11
Morbi impliciti & compoſiti ſi diſſentiant, quomodo inſtituenda medicatio ibid.
Morbi impliciti qui ſint inſanabiles ibid.
Morbi impliciti ſi partim cōſentiant partim diſſentiant, quę ſit medendi ratio ibid.
Morbi ſpeciem quæ oſtendant 14
Morbi magnitudinem quæ indicent ibid.
Morbi qui ſemel ac vniuerſim pari contrario ſint profligandi 16
Morbi qui ſenſim pari contrario ſint tollendi ibid.
Morbi magnitudo vnde ęſtimanda 44
Morbi, quorum initio vena ſecanda eſt 59
Morbi quando maxima ſit tranquillitas 62
Morbi recidiui vnde 97
Morbi materia vniuerſa quando radicitùs extirpanda 102
Morbi augmentum, & principij finem interdum medicationem admittere ibid.
Morbis aduerſa quæ ſint 4
Morbis, in quibus materia turget, valentiſſima ſtatim adhibenda ſunt remedia 16
Morbo cuique ſuum oppoſitum remedium 6
Morbo ſublato ſymptomata protinus vaneſcunt 13
Morbo creando & curando paria quodammodo eſſe debent temporum momenta 19
Morbos quoſdam ſimilibus abigī quomodo intelligendum 5
Morborum quot ſunt genera, tot eſſe & remediorum ibid.
Morborum qualis eſt per ſua tempora mutatio, talis & remediorum eſſe debet 23
Morborum initio victus tenuis, incremēto tenuior, in ſtatu te-

tenuiſſimus ſit ibid.
Morborum præſentium & futurorum eadem eſt in medendo ratio 38
Morborum periculosè acutorum initio purgationem eſſe neceſſariam 129
Morbum impendentem purgatione ſæpe arceri ibid.
Morbum ſimplicem medicamentum ſimplex tollit 134
Morbus omnis contrariis profligandus 4
Morbus remediorum blandimentis ſæpe exaſperatur 17
Morbus quo breuior, hoc victus tenuior, quo longior, hoc minùs tenuis victus ſit 23
Morbus quis habendus ſit leuiſſimus 44
Morbus vehemens copioſam vacuationem expoſcit 50
Morbus mediocris madiocrem vacuationem poſtulat ibid.
Morbus exitialis ad concoctionem nunquam perducitur 60
Morbus quo acutior, hoc magis accelerandam eſſe purgationem 103
Mori folia 291
Mororum ſuccus 149
Moſchata nux 138.214.238
Moſchum ibid.
Moſchus 222.238
Motus contrarij 34
Mucilago 162.
Mucerda 202
Mulſa 150
Mumia 251.282
Muria 266
Myoſotis 283
Μύρα 164
Myracopon 258
Myrobalani 189.225
Myrobalani conditæ 349
Myropolæ 164
Myrrha 214.218.237.277.283.285.292
Myrtus 118.212.225.247.286.290.292
Myſtrum 133
Myxaria 151.216

N.

NArciſſus 268
Narcotica medicamenta 256
Narcoticæ compoſitiones 258
Nardus 238
Naſturtium 209.230.241.269
Natura mundi vniuerſa 1
Natura cuiuſque rei peculiaris 2
Natura laborantis quid 14
Natura in morbi coctionem incumbens aliò non eſt auertenda 24
Natura vacuationem quomodo moliatur 28
Natura concoctione humores puros ab impuris ſecernit 60
Naturæ lex ſumma 1
Naturæ & medicinæ leges omnibus neceſſarias eſſe, & immutabiles 2
Naturæ quando curatio committenda 7
Naturæ motus languidus artis præſidio iuuandus eſt 23
Naturæ modus obſeruandus 94
Naturalis corporis conſtitutio quibus conſtet 115
Nauſea ferè ieiunos infeſtat 82

Nauſea omnis ante purgationem tollenda 104
Nerui puncti ſigna 66
Nerui puncti remedia 66.68
Neruorum & cerebri eadem eſt ratio 240
Nitri ſpuma 279
Nitrum 119.266.289
Nux moſchata 214.226.238.349
Nuces iuglandes conditæ 349
Nuclei pinei 216
Nymphæa 210.219.235

O.

Obeſi cur ſanguinis miſſionem difficilè ſuſtineant 52
Obolus 129.131
Obſtructio quibus medicamentis expediatur 105
Occludens medicamentum 176
Oculi morbus implicitus 10
Oculorum inflammationes cuius venæ ſectione curentur 40
Oculorum vitia deriuatione quomodo ſint curanda 22
Ocymum 144.236
Ocymi ſemen 220
Odoramenta 170
OEſypus 141.255.260.274
Olea ad frigidos capitis affectus 213
Olea menſes cohibentia 239
Olea refrigerantia 245
Olea fluxiones inhibentia 249
Olea anodyna 256
Olea attenuantia 264
Olea abſorbentia 267
Olea attrahentia 271
Olea ambuſtis medentia 292
Olei è ſtirpibus eliciẽdi ratio 145
Olei differentiæ 163
Oleum ſimplex 118.120.135.137.163
Oleum amygdalinum 255
Oleum quantò vino leuius 234
Oleum ſtillatitium 141.163
Oleum preſſu factum ibid.
Oleum philoſophorum ibid.
Oleum mixtum 163
Oleum è nuce iuglande 202
Oleum ex oliuis maturis 255
Oleum amygdalarum dulcium 255.353
Oleum narcoticum 257
Oleum ſtillatitium attenuans 265
Oleum maturum 274
Oleum ouorum 292
Oleum roſarum 351
Oleum violarum ibid.
Oleum nymphææ ibid.
Oleum papaueris ibid.
Oleum hyoſcyani ibid.
Oleum mandragorę ſimplex ibid.
Oleum mandragoræ compoſitum 352
Oleum melinum ibid.
Oleum myrtinum ibid.
Oleum maſtichinum ibid.
Oleum menthæ ibid.
Oleum abſinthij 323
Oleum chamæmelinum ibid.
Oleum liliorum ibid.
Oleum leucoij lutei ibid.
Oleum iaſminum ibid.
Oleum anethimum ibid.
Oleum lumbricorum 354
Oleum irinum ibid.
Oleum rutaceum ibid.
Oleum amygdalarum amararum ibid.
Oleum è capparibus ibid.
Oleum nardinum ibid.
Oleum nareinum compoſitũ 355

Oleum laurinum ibid.
Oleum vulpinum ibid.
Oleum è ſcorpionibus ibid.
Oleum terebinthinæ ibid.
Oleum balaninum ibid.
Oleum ricinium 120.156
Oleum è caſtorio ibid.
Oleum euphorbij ibid.
Oleum è lateribus ibid.
Oleorum coctio 164
Oliua 225.291
Omphacium 177.245
Onolosat 131
Ophthalmiæ albugini coniunctæ curatio 12
Opium 127.135.210.240.244.257
Opium vi corrigendum 257
Opponax 237.241.261.
Origanum 186.217.236.163
Orobi farina 277.285
Os è corde cerui 221
Ouum crudum 191
Oui albumen 250
Ouorum teſtæ 232
Oua durata 291
Oxalis 199.228.275
Oxalidis ſuccus 174
Oxalidis ſemen 220
Oxyacantha 249
Oxyacantha condita 550
Oxyacanthæ ſuccus 178
Oxybaphum 133
Oxycratum 172.219
Oxymeli 198
Oxymeli ſimplex 299
Oxymeli ſcylliticum ſimplex ibid.
Oxymeli Galeni 300
Oxymeli quibus moleſtum ibidem.
Oxyſaccharum ſimplex ibid.

P.

Παχυντικά 173
Pæonia 212.238
Pæoniæ radix 234
Pancreas per aluum purgatur 22
Panis bis coctus 172
Panis triticeus 274
Papauer 210.244
Papauer album 257
Papauer nigrum ibid.
Papauer corniculatum 291
Paralyſis 240
Paragoricum quid 253
Parotidas quę vena ſecta iuuet 40
Parthenium 236
Pars ignobilis quæ medicamenta proferat 19
Parti principi quale adhibendum remedium ibid.
Partis ſimilaris morbi 5
Partis inſtrumentariæ vitia ibid.
Partis conditio vnde æſtimanda 18
Partis conformatio quomodo æſtimanda ibid.
Partis ſitus quomodo ſpectandus ibid.
Partis præſtantia quomodo obſeruanda ibid.
Partis ſenſus quomodo æſtimandus ibid.
Partis præſtantia vt remedia variet 19
Partis, cuius vena inciditur ſitus 64
Partes principes quæ 18
Partes corporis quæ remedia poſtulent valentiora, & contrà ib.
Partes incidendæ quando in aquam repentem demitti debeant 65
Partium ſubſtantiæ remedia accom-

commodanda ibid.
Partium ſitus vt remedia variet ibid.
Partium ſenſui vt medicamenta ſint accommodanda 19
Partium conformatio & conſenſus quomodo vias vacuationi aptas oſtendant 21
Paſta regia 160
Paſtilli 155
paſtilli theriaci 138
Pantaphyllum 220.281
Πέπανσις 273
Πεπασμὸς 100
Πεπαστικὸν ibid.
Peplos 198
Peponis radix ibid.
Per ſe 115
Per accidens ibid.
Periclymenum 234
Perſica condita 349
Perſonata 234
Peſſi menſtrua mouentes 239
Peſſus vterum corroborans ibid.
Petroleum 356
Petroſelini radices 228
Petroſelinum 186.233
Petroſelinum macedonicum 234
Peucedanum 228.233
Phalangium 128
Pharmacopœi quæ ſcire debeant 140
Philonium 340
Phlebotomia promiſcuè vacuat quicquid in venis continetur 30
Phlebotomia quibus ex locis trahat 31
Phlebotomia vniuerſum corpus euacuat ibid.
Plebomia non æquabiliter ex omnibus partibus trahit ibid.
Phlebotomia humores vacuat in venis peccantes ibid.
Phlebotomia quando opus ſit ib.
Phlebotomiæ commoda ibid.
Phlebotomiæ incõmoda poſt humorum concoctionem 60.61
Phlegmonarum pus mouẽtia 274
Phlegmonæ increſcentis quibus vtendum ſit remediis 11
Phlegmone quando fiat 37
Phlegmones materia puttris in quid cõncoctione mutetur 100
Phœnicobalani 135
Phœnigmi 272
Phœnigmus 268
Phœnigmus è cantharidibus 272
Phu 236
Piloſella 283
Pilullæ integræ, aluo abundè ſoluta, vomitione aut deiectione redditæ 88
Pilullæ 157
Pilullæ vt reponendæ ibid.
Pilullæ ad bilem 201
Pilullæ ad pituitam ibid.
Pilullæ ad atram bilem ibid.
Pilullæ ad aquas ducendas ibid.
Pilullæ è hiera ſimplici 324
Pilulæ ſtomachicæ ibid.
Pilullæ Ruffi, ſiue communes ib.
Pilullæ aſſaieret ibid.
Pilullæ de Eupatorio ibid.
Pilullæ maſtichinæ 325
Pilullæ ex tribus ibid.
Pilullæ imperiales ibid.
Pilullæ ſine quibus 326
Pilullæ è fumaria ibid.
Pilullæ aureæ ibid.
Pilullæ de agarico ibid.
Pilullæ cocciæ 327
Pilullæ ex hermodactylis ibid.
Pilullæ polychreſtæ 328

pilullæ è lapide cyanæo 328
pilullæ è thymelæa ibid.
pilullæ ex eſula 329
pilullæ è cynogloſſo ibid.
pilullæ ariſtolochiæ ibid.
pimpinella 128.219.233.281
pinei nuclei 149
pingue nihil partibus inflammatis imponendum 242
pinguis ſapor 120
pinta pariſienſis 133
piper 114.126.209
piper longum 209
piperis 288
piſtacia 149.216
piſtacium 229
pituita vnde in inteſtinis copiosè concumuletur 80
pituita in inteſtinis cumulata quę mala pariat ibid.
pituita craſſa 188
pituita pigrè fluit 96
pituitam purgantia 193
pituitam expurgantia 201
pityocampe 127.288
pityuſa 197
pix nigra 270
pix liquida 275.283.285
pix arida 275
plantago 125.177.201.227.232.235.236.276.282.
plantaginis & opij in refrigerando differentia 17
platanus 291
plethora ad vaſa 26
plethora ad vires ibid.
plethorę ſedes 27
plethora duplex 31
plethora quæ minetur pericula ibid.
plethora impura quem mittendi ſanguinis modum præſtituat ibid.
plethora linoſa ibid.
plethora melancholica 32
plethora pituitoſa ibid.
plethora ad vires an leuanda ſit venæ ſectione ibid.
plethora cuius venæ ſectione ſit minuenda 38
plethora vt vires ſtrangulet 48
plethoræ proprium remedium eſt venæ ſectio 31
plethoræ omnis impuræ curatio cur à venæ ſectione ſit auſpicanda 32
pleuritidi dextræ latus ſiniſtrum non eſt contrarium 35
pleuritidi cuius venæ ſectio conducat 40
pleuritidis & peripneumoniæ materia concocta per ſputa expurgatur 61
plumbum 252
plumbago ibid.
plumbum 287.288
plumbi crudi lamina 287
podicis, inguinum, & pudendorum affectibus quæ vena ſit ſecanda 41
polium 148
polium montanum 237
polygonum 244.281
polypodium 104.217
polytrichon 179
pomacium 140
pomorum ſuccus 149.183
pompholyx 252.286.288
pomum odoratum cerebrum corrobans 215.304
Pondo 132
pondus numarium 129
porrum 218.291
portulaca 176.235.243.244

Poteſtate quæ dicantur 113
Potio cathartica 153
Potio cathartica quibus ex rebus fiat ibid.
Potio pectoralis 240
Potio ad vulnera 284
Potiones medicatæ ad ſitim reſtinguendam 180
Potionis vſus 136
Potionis catharticæ doſis 153
Potus parſimonia corpus exiccat 172
Praſſium 186.217.228.236
Prægnatio an inter obſeruationes mittendi ſanguinis ſit habenda 57
Prægnationis in purgando habenda ratio eſt 99
Prægnationis octauo ac nono menſe venæ ſectio periculoſa eſt 58
Prægnans benignis purganda medicamentis 99
Prægnanti venę ſectio quàm purgans medicamentum tutius præſcribitur 58
Prægnanti pleuritide correptæ vena in cubito ſecanda ibid.
Prægnantium venas inferiores incidere minimè tutum eſt ibid.
Præparatio purgationi adhibenda duplex 104
Præparatio ſimplicium vires vt augeat aut minuat 125
Præparatio naturæ 173
Præparatio artis ibid.
Præparationis ad purgationem forma 106
Priuantia 5
Propolis 268
Propotiſmata 295
Proprietas ſimilitudinis, quæ medicamentum familiarē humorē trahit, vnde proficiſcatur 84
Pruna dulcia 215
Pſeudonardus 213
Pſyllium 120.167.240.244
Ptarmica 208
Pueri ſanguinis detractionem tutò non ferunt 53
Pueri qui minùs ægrè ſanguinis miſſionem ferant ibid.
Pueris medicamenta maliga non eſſe præſcribenda 7
Puerpera nonnunquam venæ ſectione leuanda 55
Puerperis etiā ritè purgatis quādo ſanguis demendus 43
Pugillus 132
Pulegium 186.236.263
Pulli gallinacei 127
Pulmone inflammato quæ vena aperienda 40
Pulmones, latera & pectoris interna vitia excreatione purgat 22
Pulmones bechicis purgantur 29
Pulmonum, laterum & thoracis internis vitiis quæ conducant remedia 21
Pulmonum & pectoris vitiis medentia 215
Puls 165
Pulſus ſolus virium robur non indicat 48
Pulſus in venæ ſectione vt ſit virium index 51.67
Pulueres læuigati 154
Pulueres odorati 169
Puluis 154.169
Puluis deſtillationes reprimens 215
Puluis cardiacus 222.332
Puluis ſanguinis fluxum ſiſtēs 253

Puluis præcipitati 280
Puluis ſarcoticus 285
Puluis epuloticus 287
Puluis ex plumbo ibid.
Pumex crematus 288
Purgandi facilitatem aut difficultatem quæ denuncient 96
Purgandi opportunitas vnde ſpectanda 100
Purgantia medicamenta 127
Purgancia medicamenta quæ ex vſu receſſerunt 201
Purgantium medicamentorum differentiæ 188
Purgatio viſcera & meſenterium vtiliter vacuat 21
Purgatio quid 79
Purgatio à venæ ſectione quid differat ibid.
Purgatio vniuerſalis ibid.
Purgatio particularis ibid.
Purgatio vniuerſalis triplex 80
Purgatio quæ languida ibid.
Purgatio proprium eſt remedium cacochymiæ 91
Purgatio quando venæ ſectioni tutiùs præmittatur 92
Purgatio quibus ex partibus expedita, & contrà 95
Purgatio quando vniuerſè, quandò partitè obeunda 97
Purgatio immoderata non æquè vires atque exuperans phlebotomia deiicit 98
Purgatio à concoctione perfecta felicior 102
Purgatio vtilis 108
Purgatio obſcura ibid.
Purgatio manifeſta ibid.
Purgatio perfecta ibid.
Purgatio vitioſa 110
Purgatio inutilis ibid.
Purgatio moleſta 110
Purgatio exuperans ibid.
Purgatione quando ſit opus 79
Purgationem aptam & vtilem efficientia
Purgationem perfectam quæ ſequantur commoda 109
Purgationes qui facilè aut ægrè ferant 99
Purgationi tempus opportunum vnde captandum 101
Purgationi tempus in morbis acutis quod ſit accommodatiſſimum ibid.
Purgationi humorem præparantia 104
Purgationi differentiæ 79
Purgationis exuperantiam non fieri ſubſtantiæ proprietate 87
Purgationis vias quæ indicent 95
Purgationis viis interceptis aliò deriuandos eſſe humores ibid.
Purgationis modus ex ægri viribus æſtimandus 99
Purgationis vtilitas vnde æſtimanda 108
Purgatio cacochymiam ſola ſubtrahit 79
Purgationum formulæ 203
Pus à duplici calore non fieri 100
Pus inter putredinem & corporis noſtri ſubſtantiam medium eſt ibid.
Πυκωτικὸν 259
Pyrethrum 114. 209. 269
Pyrorum ſuccus 148

Q.

Quadrantal 133
Qualitas medicamenti prima 116

Qualitas prima elemẽtis actu, medicamentis poteſtate ineſt 116
Qualitas medicamentorum ſecunda ibid.
Qualitas medicamentorum tertia 126
Qualitas medicamentorum tertia ſenſibus non percipitur 128
Qualitate ſolâ quæ nos immutant 172
Qualitate peccantes humores qui dicantur 79
Qualitates medicamentorum primæ & ſecundę vnde percipiantur 118
Qualitates rerum non ſolæ; ſed earum quoque ſubſtantia concoctione mutatur 100
Qualitates medicamentorum tertias quid patefaciat 119
Qualitates medicamentorum quartæ falsò à nonnullis inductæ 128
Qualitatum primarum gradus quatuor 116
Qualitatum ſecundarum gradus 124
Qualitatum ordines qua quantitate ſint conſtituendi 126
Quarta 136
Quartana internam ſiniſtri cubiti venam incidi poſtulat 40
Quartarius ſeu quadrans 130.132.133
Quercus 248
Quies à venæ ſectione imperanda 68
Quincunx 132

R.

Radices conditæ 159
Ranunculus 120.273
Raphanus 198.229.234
Rarefaciens medicamentum 259
Ratio 1
Refrigerantia medicamenta 243
Regio corporis prima quas partes contineat 27
Regio corporis ſecunda quas partes comprehendat ibid.
Regio corporis tertia quas complectatur partes ibid.
Regio vt in venæ ſectione obſeruanda ſit 53
Regio quo quæque ordine expurganda 93
Regio vt ſimplicium vires augeat aut minuat 124
Regio corporis prima vt expurganda 204
Regio corporis ſecunda vt expurganda 206
Regio corporis tertia vt expurganda ibid.
Regionis primæ puritas potiſſima eſt ad phlebotomiam præparatio 62
Relaxans medicamentum 259
Remedia 4
Remedia multa & varia eiuſdem generis commodè ad vnum morbum vſurpantur 17
Remedia quomodo adminiſtrari in quauis curatione debeant ibid.
Remedia immutãtia affectæ parti proximæ ſunt adhibenda 20
Remedia extrinſecus apponendi ratio ibid.
Remedia intrò ſumendi ratio ibidem.
Remedia vniuerſalia particularibus præmittenda 41
Remedia vt diuulgata fuerint 293

Remedij genus 4
Remedij quantitas ibid.
Remedij genus, quantitas & vtẽdi ratio vnde innoteſcant 14
Remedij quantitas pro morbi magnitudine & partis affectæ natura immutanda eſt 18
Remediis vtendi ratio 4
Remediorum genera tria 5
Remediorum duplex genus 20
Remediorum genera 103
Remedium quò vſque affectui cõtrarium ſit adhibendum 16
Remedium affectui pariter contrarium vniuerſim eum eximit & perſanat ibid.
Remedium morbo ſuppar minuit eum, non perſanat ibid.
Remedium lene ſæpius iteratum poſsítne ſenſim præſtare quod validius vniuerſim 18
Remedium idem cur vni, alteri non conferat ibid.
Renes per vrinas expurgantur 22
Renes diureticis vacuantur 30
Renes per vrinæ vias purgandi 93
Renibus vtilia remedia 21
Renum inflammationibus quæ venæ ſecta conferat 40
Renum medicamenta 231
Repellentia medicamenta 247
Reſina 275
Reuulſio 21
Reuulſio vnde ſpectanda ibid.
Reuulſio quid 34
Reuulſionis genera ibid.
Reuulſionem fieri debere è directo 34
Rhaſes ſeni decrepito ſanguinem emiſit 53
Rheumbarbarum 190
Rheumbarbarum vt ex accidenti nos refrigeret 115.127
Rheumbarbarum ſyrupo è cichorio inutiliter adiungi 301
Rhus 122.225.235.240
Ribes 177
Ricinus 196
Rob 158
Robub ex ribes 149
Robub 158
Roſa 177.209.225.228.247.276
Roſarum ſuccus 190.276
Roſarum fæx 248
Roſmarinus 172.212.263
Rubia 187
Rubia maior 236
Rubiæ ſemen 230
Rubus 235.247
Rumex 228
Ruſcus 233
Ruta 212.230.237.264.291
Ρυπτικὰ 174.276

S.

Sabina 237.278
Sabinæ cinis 289
Saccharum ſucco acido diſſolutũ nũquam denuò obdureſcere 156
Saccharum 216.277.296
Saccharum Maderanum 298
Saccharum è floribus iridis, capill. veneris, è radice enulæ 350
Saccharum ſymphyti ibid.
Saccharum violarum, florum buglosſi ibid.
Saccharum roſatum ibid.
Saccharum è floribus cichorij ib.
Sacculus 168
Sacculus ſtomachicus 227
Sagapenum 237.241.268
Sal 121.266
Sal gemmeus 135
Sal quãdo clyſteribus addẽdus 151
Sal torrefactus 288

Salicis

Salicis folia 287
Salicis flores & folia 282
Salſorum ſyncerus & nimius vſus humores & ſanguinem labefa-ctat 121
Salſus ſapor ibid.
Saluia 128.148.207.211.224.291
Sambucus 195.291
Sampſuchus 148.207.212.236.263
Sandaracha 288
Sanguinaria 281
Sanguinem è venis extractum creſcere 30
Sanguinem ſuccúmque vtilem inediâ in corporis ſubſtantiam mutari 75
Sanguinem è naribus fluentem aceto ſiſti 120
Sanguinem profluentem cohibentia 280
Sanguini pinguedo ſupernatans quid arguat 71
Sanguini granula immixta elephantiaſin ſignificant ibid.
Sanguinis quantitate peccantis ſigna 26
Sanguinis profuſio ad vniuerſalē vacuationem refertur 28
Sanguinis profuſio quas partes exhauriat ibid.
Sanguinis profundendi modus 29
Sanguinis extracti partes omnes in ſuam quamque regionem contendere 30
Sanguinis è naribus, vtero, vel hęmorrhoide plenior eruptio ſecta vena ſiſtitur 37
Sanguinis eruptiones ſpontaneas in putridis febribus parum eſſe vtiles 42
Sanguinis conditio ex ſubſtantia 70
Sanguinis concreſcentis colores quid indicent 17
Sanguinis detractio morbo genito quàm impendenti magis eſt neceſſaria 38
Sanguis grumus vt ſpiritus labefactet 46
Sanguinis lenta & parca profluxio inutilis eſt 42
Sanguinis mittendi quantitatem primariò indicant morbi magnitudo & virium robur 52
Sanguinis detrahendi quantitatem quæ ſecundariò indicent ibid.
Sanguinis miſſione abſtinendum eſſe, vbi materia in venis cocta apparet 60
Sanguis effluentis quantitas in venæ ſectione vnde æſtimanda 67
Sanguinis mutatio in venę ſectione obſeruanda ibid.
Sanguinis fæx 71
Sanguinis fœtor deploratę putredinis indicium eſt ibid.
Sanguis ſapor ibid.
Sanguinis ſubſtantia male cohærens ſummæ putredinis indicium eſt 72
Sanguinis vacuationes particulares 73
Sanguis venarum non eſt vniuſmodi 26
Sanguis hominis bene temperati qualis ibid.
Sanguis quis optimus ibid.
Sanguis quantitate quando peccet 27
Sanguis totus ex quatuor ſuccis & ſero conſtat 30
Sanguis non tantùm è plenitudi-

neprorumpit 34
Sanguis quibus ex cauſis facile prorumpat ibid.
Sanguis tutiùs imminente quàm præſente morbo detrahitur 38
Sanguis quibus ex partibus ſponte prorumpere ſoleat 42
Sanguis vitioſus per nares poſtremus elabitur 42
Sanguis ſponte fluens venæ ſectionem, ſi eam morbus exigat, non dehortatur 42
Sanguis naturæ theſaurus 56
Sanguis ſolis ortu & diei lumine tenuis fit 64
Sanguis craſſus & denſus ibid.
Sanguis tenuis ibid.
Sanguis aquoſus 71
Sanguis putridus ibid.
Sanguis ab extractione in tepidam aquam profuſus 72
Sanguis draconis 251
Sanicula 283
Santala 228
Sapa 149.158
Sapphyrus 221
Sapo albus 201
Saponiger 273.290
Saponaria 268
Sapores primarum & ſecundarum qualitatum indices 119
Saporum differentiæ nomen ibidem.
Sarcocolla 283.285
σαρκωτικὸν medicamentum 284
Sarmentorum cinis 292
Satureia 187.217.263
Satyrium conditum 350
Saxifraga 233
Scabioſa 283.218
Scalpellum vt venæ impingendum 65
ſcammonium 192
ſcammonium medicamentum eſt malignum 86
ſcarificatio vnde vacuet 74
ſcarificatio quibus affectibus medeatur ibid.
ſcirrhus priùs diſcutiendus non eſt quàm fuerit emollitus 20
ſcriptulus ſeu ſcrupulus 129.131
ſcœnatum 229
ſcolopendrium 184.229
ſcolopendrium quid 304
ſcordium 135.218.236.278
ſcoria ferri 286
ſcorpius 127.128.269
ſcutum 188
ſcylla 217.250
ſebeſten 215
ſecunda 135
ſedum 277
ſelibra 130
ſemina pinguia cur pulueribus cardiacis diu conſeruandis non ſint addenda 155
ſemina frigida 127
ſemina frigida maiora 149.232
ſemina frigida minora 232
ſemidrachma 131
ſemis 132
ſemiobolus 130.131
ſemodius 135
ſemperuiuum 125.139.210.135.240.257.245.292
ſemuncia 129.132
ſenna 192
ſenes decrepiti nullam venæ ſectionem tolerant 53
ſenex, qui iuxtà ac iuuenis febricitat frigidiora quàm iuuenis auxilia expoſcit 15
ſenſus facultatéſque corporis omnes inedia expeditiores red-

di 72
Septica 118
Septica medicamenta 288
Septunx 132
Seriola 178
Serpyllum 212
Serum concerto ſanguini innatans quid arguat 71
Seſcuncia 130
Seſeli 237
Seſeli maſilienſe 217.234
Seſquiamphora 133
Seſquicyathum 133
Seſquilibra 130
Seſquiſcriptulum ibid.
Seſquiſextarius 133
Sextans 132
Sextarius 133
Sextula 131
Siccantia alimenta medicamentoſa 172
Siccitas agendi vim auget 117
Sicilicus 131
Sigillum lemnium 221.257
Sigillum beatæ Mariæ 270
Siler montanum 217
Siliqua 131
Simplex compoſito prius 135
Simplex nullum medicamentum compoſitum affectum depellendi vi pollet 163
Simplici affectui vt medicamentum aliquando ſit neceſſarium ibid.
Simplicium multorũ eiuſdẽ facultatis permiſtio ſitne vtilis 139
Simplicia diuerſarum virium commixta retinéne an verò ſingula priſtinas vires 140
Simpliciter dici quid 114
Sinapi 230.169
Sinapiſmus 166
Sion 233
σηπτικὸν 273
σιραῖον ἢ ἕψημα 158
Siſymbrium 224.233
σιτάριον 130
Sitim reſtinguentia 180
Sitis perfectæ purgationis ſignum 169
Situs vt ſimplicium vires augeat aut minuat 124
Smaragdus 221
Smyrnium 234.237
Sol actu calidus eſt 114
Solanum 134.139.143.210.245
Solanum ſomnificum 245
Soldanella 196
Solidum 131
Somnus continuò à venæ ſectione vitandus 68
Somnus quando à ſanguinis miſſione admittendus ibid.
Somnus arctior purgationis opus ſiſtit 108
Sorba 249
Sorbitio cur aliquot poſt medicamentum horis exhibeatur 108
Sory 280.288
Sparthium 199.234
Spica 213
Spica nardi 137.213.214.226
Spiritus ex quocunque humoris ſuperatis vitio vt labefactentur 46
Spirituum ſubſtantia vt diſſoluatur ibid.
Spodium 228.252.286
Spuma ſanguini innatans quid ſignificet 71
Sputi alia, alia humoris medicamẽto expurgandi eſt ratio 105
Stacte 164
Staphis agria 209

Stater 208
Status corporis priſtinus quando conſeruandus aut commutandus ſit 19
Status corporis priſtinus poſsitne à morbo cuiquam reſtitui ibid.
Stæbe 283
Stæbe ſcabioſa 220
Stercus caprillum 271
Stercus vaccinum 240
Sternutamentum 111
Sternutoria pituitam è cerebro mouentia 208
Schrutium 208.231
Stibium 252
Stirpes quæ præſtantiſſimæ 171
Stœchas 186.212
Stomachica 224
Strobyli 149
Strobylina reſina 270
Struthium 268
Stupefacientia 156
Stybium 286
Styrax 214.237.238
Styrax liquidus 21.275
Sublimatum 120
Subſtantia (cuius ſimilitudine medicamentum familiarem humorem trahit) quid ſit 84
Subſtantiæ proprietas quomodo percipiatur ibid.
Succago 158
Succi 25
Succi exiccati 149
Succidia 201
Succida lana 255
Succidum paleas vt trahat 84
Succinum actu paleas trahit 113
Succinum 213.221.224.238
Succorum clarificatio 148.15
Succus herbarum quis efficaciſſimus 148
Succus medicatus è ribes 350
Succus prunorum ſyueſtrium ibid.
Sudor ad vniuerſalem vacuationem refertur 28
Sudor quas partes vacuat ibid.
Sudores corporis habitum vacuant 26
Sudores quomodo mouendi 19
Sudorum eruptio bene valentium eſt, non ægrotantium 77
Suffitus 114
Suffitus ad roborandum cerebrum ibid.
Suffitus pulmones expurgans ibid.
Suffitus cardiacus ibid.
Suffitus deſtillationes reſtringens 214
Suffitus vterum corroborantes 239
Sulfur 270
Sumach 249
Suppuratio quando procuranda 23
Suppuratio 273
Surculi lactucæ, endiuiæ, portulacæ conditi 349
Symphytum 281.219
Symptomata quæ maximè vires deiiciant 56
Symptomata, quæ venæ ſectio iis infert, quibus os ventriculi eximio ſenſu præditum eſt, aut ipſe ventriculus imbecillitate laborat 64
Symptomati ſæuiori interdum prætermiſſo morbo occurrendum eſt 13
Symptomatis nihil contrarium, neque eorum propria eſt curatio 10

Symptomatis magnitudo vnde æſtimanda 43
φυλακτικῇ 176
Synapi 120.208
Syncope quid 50
Syncope quos ab aperta vena inuadat 56
Syrupi ſitim reſtringentes 181
Syrupi cardiaci 222
Syrupi ſtomachici 226
Syrupi ad ſplenem 231
Syrupi nephritici 234
Syrupi hepatici 229
Syrupi menſes cohibentes 238
Syrupi menſtrua mouentes ibid.
Syruporum vſus 297
Syrupus 150.295
Syrupus ex melle 151
Syrupus ex ſaccharo ibid.
Syrupus ad complurium humorum collyuuiem 206
Syrupus acydus ſimplex 295.297
Syrupus acetoſus compoſitus 297
Syrupus è ſucco limonum 298
Syrupus è ſucco citrij 299
Syrupus à granatis acidis ibid.
Syrupus de auranciis ibid.
Syrupus ex omphacio ibid.
Syrupus è ſucco oxalidis ibid.
Syrupus è ribes ibid.
Syrupus è cichorio 301
Syrupus intybi domeſtici 303
Syrupus bizantinus ibid.
Syrupus ſcolopendrij 304
Syrupus è radicibus 304
Syrupus adiantinus ibid.
Syrupus è ſtœchade 305
Syrupus roſarum ſiccatum 306
Syrupus nymphææ ibid.
Syrupus de papauer 307
Syrupus violarum cõpoſit us 308
Syrupus violarum ſimplex ibid.
Syrupus zyziphorum 309
Syrupus de hyſſopo ibid.
Syrupus de praſſio 310
Syrupus ſymphyti ibid.
Syrupus è ſucco bugloſſi 311
Syrupus è cortice citrij mali ibi.
Syrupus meliſſophylli ibid.
Syrupus è menta 312
Syrupus abſinthij ibid.
Syrupus myrtinus ibid.
Syrupus fumariæ 113
Syrupus è malis odoriferis ibid.
Syrupus althææ ibid.
Syrupus raphani 314
Syrupus artemiſiæ ibid.
Syrupus infuſionis roſarum pallidarum 317

T.

Tabidis opem ferentia 218
Tamaricis cortex 230
Tamariſcus 184
Tela emplaſtica 167
Telephium 181
Tellus vt ſimplicium vires augeat aut minuat 124
Temperamentum vt ſanguinis detrahendi quantitatem præſtituat 52
Tempora morborum & vniuerſalia,& particularia in phlebotomia ſunt obſeruanda 61
Temporum in morbis obſeruatio neceſſeria 23
Tempus vt ſimplicium vires augeat aut minuat 125
Tendo,pari atque caro humorum influxu laborans,ſicciora quàm caro remedia poſtulat 15
Tendonis puncti ſigna 66
Terebinthina 233.277.282.285
Terebinthina reſina 261.275.283

Terra 251
Terra lemnia 251.282.286
Terra armena 286
Tertia 135
Teſtæ 287
Teſtes & vaſa ſpermatica per paraſtatas expurgantur 22
Thapſia 301.368.270
Theriace diateſſaron 341
Theriace andromachi ibid.
Thlaſpi 269
Thus 214.241.275.277.282.283, 285.291
Thymelæa 197
Thymus 187.217.263
Tithymali cinis 288
Tithymalus 197.270.273
Tormentilla 220
Torpedo 257
Τραχύνοντα 175
Tragacantha 120.135.151.216
Tribulus 234
Trichomanes 179
Triens 132
Trifolium odoratum 236
Τριώβολον 131
Triticum 2 0
Τροχίσκοι ἢ κυκλίσκοι 155
Trochiſci hepatici 229
Trochiſci menſes cohibẽtes 238
Trochiſci καθαιρετικοὶ 288
Trochiſci è vipera 344
Troſchici ſcyllitici ibid.
Trochiſci hedychroi ibid.
Troſchici cypheos 345
Trochiſci è capparibus ibid.
Trochiſci de eupatorio ibid.
Troſci Alkekengi 346
Trochiſci è myrrha ibid.
Trochiſci è terra lemnia ibid.
Trochiſci è caphura 347
Trochiſci gallæ muſchatæ ibid.
Trochiſci aliptæ muſchatæ ibid.
Trochiſci bechici 348
Trochiſci narcotici 258.348
Tryblium 133
Tunix 220
Turbet 196
Turphetum 194
Tuſſilago 219
Tuthia 251
Tymbra 217

V.

Vacuantia medicamenta, & eorum differentiæ 127
Vacuatio quà fieri debeat 21
Vacuatio triplex ibid.
Vacuatio abſolutè vocata ibid.
Vacuatio quid 26
Vacuatio vniuerſalis 28
Vacuatio particularis ibid.
Vacuatio naturalis 28
Vacuatio præter naturam, quæ & ſymptomatica 29
Vacuatio artificioſa ibid.
Vacuatio immodica ſpiritus diſſoluit 47
Vacuatio omnis, quæ ad depellendum morbum adhibetur, vires conuellit 49
Vacuatio ſpontanea ad venæ ſectionem ſit conſideranda 54
Vacuatio miteſcente morbo tentanda 61
Vacuatio per venæ ſectionem quando affatim & vniuersè præſcribenda 68
Vacuatio per inediã vtilis eſt 76
Vacuationes nunquam ad ſyncopen vſque ſunt producendæ 51
Vacuationes per venæ ſectiones quando partitæ longiore interuallo ſint ſeiungendæ 70

Vacua-

Vacuationes extremæ omnes periculoſæ 98
Vacuationi quæ hora ſit accommoda 24
Vacuationis differentiæ vnde petendæ 26
Vacuationis quantitas vt decernenda 49
Vacuationum tres gradus ibid.
Valeriana 236
Vaſcula excipiendo ſanguini idonea qua debeant eſſe materia 70
Vaſcula, quibus exceptus eſt ſanguis, inter ſe comparanda 71
Vaſorum maiorum cacochymia quando expurganda 191
Vena ſecta nullus humor alio prius erumpit 31
Vena lateris oppoſiti ſecta in pleuritide quæ pericula afferat 35
Vena in pleuritide ſecanda è directo ibid.
Vena quando conuenienter ſecetur etiam in febribus intermittentibus 37
Vena interdum vel in penuria ſanguinis inciditur 38
Vena humeraria quas partes ſecta vacuet 39
Vena cubiti interna quibus ex partibus ſecta reuellat ibid.
Vena cubiti media quibus ex partibus inciſa vacuet ibid.
Vena in poplite ſecta vnde trahat ibid.
Vena frontis quibus capitis doloribus aperta conferat 40
Vena malleoli aut poplitis ſecta menſes mouet 40
Vena quæ ſecanda ad plenitudinem arcendam 41
Vena quo morbi die aperienda 61
Vena ſecta ſanguis ſi fluat ſegnius quid agendum 66
Vena ſecta cur ſanguis interdum in medio curſu ſiſtendus ibid.
Venæ ſectio venas maiores rectè vacuat 21
Venæ ſecandæ delectus 35
Venæ ſectio quibus morbis ſuccurrat 36
Venæ ſectio omnium partiũ inflammationibus conducit ibid.
Venæ ſectio pręſentíne an imminenti morbo magis conducat 38
Venæ ſectio quibus affectibus ſemper ſit adhibenda 43
Venæ ſectio priùs quàm adhibeatur, quæ ſint obſeruanda ibid.
Venę ſectio omnes humores promiſcuè euocat 60
Venæ ſectioni quæ præparatio adhibenda 62
Venæ ſectionem quæ vitia prohibeant 62
Venæ ſectio quæ adferat incommoda cruditate, vbi ventriculus laborat ibid.
Venæ ſectionem quæ ſequantur incommoda regionem primã impuritas vbi occupat ibid.
Venæ ſectioni quãdo præparatio adhibenda, quando non 63
Venæ quomodo findendæ ſint 65
Venæ quanta fieri debeat apertio ibid.
Venæ ſectioni intemperantes non ſunt idonei 69
Venæ ſectio humorum impetum ſiſtit, & reuellit 92

Venæ ſectæ vtilitas non eſt ſanguis effluentis impuritate æſtimanda 93
Venæ intempeſtiua ſectio quæ interdum adferat incommoda ibid.
Venarum continuatio 31
Venarum obſtructio vt ſpiritus obruat 48
Venarum capacitas in ſanguine detrahendo ſpectanda 52
Venarum primarum cruditas phlebotomiam remoratur 62
Venarum cacochymiam in purgatione non phlebotomia tollendam eſſe 9
Venarum cacochymia quando phlebotomiam admittat ibid.
Venarum cacochymiam omnem nulla poteſt tollere phlebotomia ibid.
Venarum maiorum putreſcens ſuccus in quid concoctione mutetur 100
Venena 127
Ventriculi pars ſumma vomitione, ima deiectione expurgatur 21
Ventriculi cruditas venæ ſectionem retardat 62
Ventriculi os nimiopere ſentiens vel imbecillum venæ ſectionem remoratur 63
Ventriculi ſenſus quibus ſit eximius 64
Ventriculi imbecillitas vnde cognoſcatur ibid.
Ventriculi intemperiem frigidam emendantia ibid.
Ventriculi cacochymia vomitione tollitur 91.94
Ventriculi cacochymia quando expurganda 101
Ventriculi in quouis morbo ſumma eſt habenda ratio 106
Ventriculo conuenientia remedia 21
Ventriculo aut præcordiis adhibenda extrinſecus remedia cibo præmitti debent 24
Ventriculo imbecillo aut puro conueniens medicamētum 107
Ventriculo robuſto aut impuro medicamentum conueniens ibid.
Ventriculum quæ venæ ſectioni præmuniant 64
Ventriculus vt ad purgationem præparandus 104
Ventriculus cur imprimis medicamenio offendatur 107
Ventriculus quando medicamentum auidius retineat, & contra ibid.
Venus à venæ ſectione prohibenda 68
Ver ſanguinem largius fundi mittit 54
Ver purgationi liberę aptiſſimum 104
Veratro corpus quomodo præparandum 107
Veratrum album 127
Veratum nigrum 135
Verbaſculum 240
Verbaſcum 291
Verbena 282
Vernice 213
Veſica per vrinas expurgatur 22
Veſica diureticis purgatur 29
Veſica qua purganda 94
Veſicæ conuenientia remedia 21
Veſicæ inflammationem cuius venæ ſectio coërceat 40

Veſi-

Veſicæ medicamenta 231
Veronica altera 220
Victoriatus 131
Victus ratio pro morborum temporibus præſcribenda 23
Victus ratio à miſſione ſanguinis 69
Victus humores noxios purgationi præparans 105
Vigiliæ vt ſpiritus labefaciant 27
Vinculum parti, quæ inciditur, vt admouendum 65
Vina medicata 135
Vinum creticum 140
Vinum factitium 146
Vinum medicinæ vehiculũ ibid.
Vinum abſinthites 226
Viola 183. 109. 216. 220. 229. 308
Vires vnde æſtimandæ 44
Vires bifariam læſæ dicuntur 45
Vires languidæ ab oppreſſis quomodo diſtinguantur 45.48
Vires poſsíntne adeò debiliri, vt ne minimam vacuationem tolerent 49
Vires quales in poſterum futuræ ſint vnde coniectandum 55
Vires collapſas à venæ ſectione recreandi modi 67
Viribus integris quanta vacuatio ſit præſcribenda 50
Viribus mediocribus quantum vacuandum 51
Viribus exiguis nihil vacuandum ibid.
Virium inſitarum ſubſtantia vnde mutetur 45
Virium influentium triplex ſpiritus vnde immutetur ibid.
Virium affectarum tres ordines 48
Virium offenſio ex legitima vacuatione cur leuis ſit 49
Viriũ laborãtium ſigna præuia 67
Virium obſeruatio in purgationibus quanti ſit momenti 98
Viſceribus conuenientia medicamenta 136
Viſcerum infra diaphragma impuritas quà purganda 91.93
Vitis folia 247
Vitriolum 279
Vitri axungia 111
Vitriolum vſtum 286.290
Vitrum combuſtum 252
Vlcera quæ expurgant 276
Vlceris caui cum inflammatione coniuncti curatio 11
Vlmus 282
Vmbilicus veneris 244
Vncia 130.132
Vnctio 78
Vnguenta emplaſtica 252
Vnguenta muturantia 275
Vnguenta glutinantia 284
Vnguenta ſarcotica 285
Vnguenta epulotica 286
Vnguenta καθαιρετικὰ 288
Vnguenta ambuſtis medentia 293
Vnguenta detergentia 279
Vnguentum humorem purgationi præparans 104
Vnguentum 137.165
Vnguentum ſtomachicum 227
Vnguentum ad perniones & ambuſta 293
Vnguentum è lathryride 323
Vnguentum Galeni refrigerans 357
Vnguentum roſarum ibid.
Vnguentum populeum 358
Vnguentum album ibid.
Vnguentum adſtringens ibid.

Vnguentum diacalciteos 357
Vnguentũ diapõpholygos ibid.
Vnguentum rubrum ibid.
Vnguentum dialthæas ibid.
Vnguentum reſumptiuum 360
Vnguentum Agrippæ ibid.
Vnguentum ἀρῆγον 361
Vnguentum marciatum ibid.
Vnguentum baſilicum minus 362
Vnguentum baſilicum magnum ibid.
Vnguentum aureum 363
Vnguentum Apoſtolorum ibid.
Vnguentum Ægyptiacũ 135.363
Vnguentum enulatum 364
Vnguentum citrinum ibid.
Vniones 221
Vomentis ſitus 83
Vomitio vomitionem ſedat 5
Vomitio ventriculum vtiliter vacuat 21
Vomitio fluxum è iecore & liene in aluum reuulſione ſiſtit 22
Vomitio deiectione ſiſtitur ibid.
Vomitio & deiectio ad vniuerſalẽ vacuationem referuntur 28
Vomitio quomodo prouocanda 63
Vomitio quid 81
Vomitio vt fiat 82
Vomitio quibus difficilis, & contrà ibid.
Vomitio crebrior quæ pariat incommoda ibid.
Vomitio quibus morbis medeatur ibid.
Vomitio vt ritè fiat, quæ præparatio adhibenda 82
Vomitio quando cienda ibid.
Vomitio quando & quomodo lenienda ibid.
Vomitione quæ partes vacuentur 28
Vomitione purgantia 189
Vomitionis moderatæ commoda 82
Vomitionis vtilitas aut inutilitas vnde cenſenda 83
Vomitum cientia 198
Vomitus aliquando excitandus, vt vires à venæ ſectione collapſæ recreentur 67
Vomitus à medicamento vnde 198
Vrgentiori magis eſt obſiſtendum 13
Vrna 132
Vrtica 298.203.235.269.278.281
Vterî immoderatas fluxiones aceti ſuffitu ſiſti 120
Vteri medicamenta 235
Vtero quę conferant remedia 21
Vtero affecto quę vena ſecãda 40
Vterum corroborantia 237
Vterus per ſuam ipſius ceruicem expurgatur 22
Vterus hyſtericis vacuatur 29
Vterus quà expurgandus 94
Vua acerba 121
Vua paſſa 108.217.229
Vulpis adeps 121
Vulpis pulmo 219

X.

Ξ Eςυς 133
Xyloaloë 214.221

Y.

Υπερκαθάρσεις, id eſt effrenatæ purgationes quæ dicantur 87
Υπερκαθάρσεως ibid.

Zinzi-

Z.

Zinziber 173.218.226
Zinziber conditum 365
Zyripha 151.215

Indicis in Therapeutices ſeu methodi medendi libros ſeptem Finis.

INDEX IN LIBROS DVOS DE ABDITIS RERVM CAVSIS.

A.

Abſurditas conſequens ſententiam eorum qui vitia ex ſecundis qualitatibus ad intemperiem reuocant 167
Abſurditas conſequens eorum ſententiam qui omnem peſtilentem febrem ex putredine naſci affirmant 188
Abſurditas conſequens eorum ſententiam qui affirmant humores primigenios putrere in corde in peſtilenti febre ibid.
Accidens nullum poteſt explere ſubſtantiæ eſſentiam 20
Actio à forma proficiſcitur 41
Actiones à forma ſimpliciter prodeuntes, nullius inſtrumenti interuentu fiunt 119
Actiones formæ vnde prodeant, aut quomodo non facile eſt cognoſcere 121
Actu ineſſe quid 40
vt Actus de habitu ita forma de præeminente potentia elicitur non admodum diſſimilis analogia 51
Aſtringentia quæ 168
Aër non putreſcit 180
Aëris affectiones duplices ibid.
Aër quando morbos efficiat ibid.
Aëris mutationes non ſolùm à cœlo ſunt 82
Aërem immutantia 180
Αἰὼν dicatur 88
Agaricum pituitam attrahit cuius rei cauſa occulta eſt 121
Agens agit vt obiectum patiens ſibi ſimile reddat 51
Agens idem ſimplex ; homonymum appellatum effectus contrarios edere poteſt 43
Alexandri verba de forma ſubiectorum ſimplicium & compoſitorum 24
Alexiteria aduerſus venena 209
Alimenti confectio an à calore naturali ab elementorum temperatione excitato fiat 155
Alimenta & deleteria extremè contraria in genere totius ſubſtantiæ 228

Alimenta omnia vitam habent 112
Alteratio duplex 172
Alui fluor in venerea lue 203
Amelij verba lecto initio euangelij D. Ioannis 94
An fœtus notam huius referat quod fœmina inter concipiendum vehementiùs comprehenderit 130
Angeli cuſtodes Adami, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Moſis 106
Angeli cuſtodes hominum ibidem
Angeli ſuperiores nouem choris diſiuncti 105
Anima accommodat ſe ad temperamentum partium, quas moderatur 39
Anima altrix & ſentiens actu ſine corpore ſubſiſtere non poteſt 62
Anima corporis legibus tenetur ſecundum Galenum 134
Anima diuini cuiuſdam corporis particeps 62
Anima mundi 61
Anima mundi vnde defluat 101
Anima mundo indita à Deo 92
Anima nihil perpetitur ſed calidum innatum & inſitus ſpiritus 133
Anima non poteſt otioſa latere in ſemine 68. & eius rei demonſtratio ibid.
Anima noſtra non eſt ab elementis orta 131
Anima nullo inſtrumento indiget ad ratiocinandum 134
Anima nutriens non eſt condita cauſa partium ſtirpis 43
Anima prægnans dicitur quòd ei gignendi amor inſitus ſit 71
Anima quomodo obligata corpori 134
Anima ratiocinatrix multas habet facultates 137
Animæ facultatum quæ ſubſtantia ſit 136
Animæ origo vnde ſit Hippocrati 132
Animæ pars naturalis ſola immortalis eſt, reliquæ mortales 141
Animæ partium ſubſtantia diuina eſt ibid.
Animæ ſubſtantia 133
Animæ ſubſtantia corporis expers ibid.
Animam eſſe actum corporis organici quomodo dictum ſit ab Ariſtotele 45
Animam nihil aliud quàm calorem eſſe quomodo dictum ſit à Galeno in lib. de tremore & de rigore 132
Animam non eſſe corporis agentis inſtrumentum, ſed corpus potius animæ inſtrumentum 57
Animam non procreari ex temperamento & miſtione primorum corporum contra Alexandrum 46
Animal dictum eſt à defungendis muneribus animalis 69
Animal moribundum refrigeſcit 46
Animalia ex putri materia procreata non ex quouis ſubiecto

ſine

ſine diſcrimine fiunt 56
Animalium venatu viuentium enumeratio 128
Animalibus proprium atque deſignatum eſt alimentum 155
Animantium & ſtirpium ſeminibus vis diuina indita ad ſe propagandum 95.97
Antidoti ſelectæ diligenti obſeruatione, quibus prudens medicus vtebatur aduerſus febres & morbos publicè graſſantes 197
Ἀντιπαθῆ & συμπαθῆ 230
Antipathia vnde nata ſit ibid.
Apoplexia fit arteriis obſtructis 212
Apprehenſio, ratiocinatio & memoria cauſas habent præſtantiores, quàm rectè permiſtioni elementorum aſſignari poſſint 160
Apuleius de proprio vnicuique dæmone 109
Aqua & terra patiuntur 117
Aqua quæ vaporatio elicitur ex herbis & aliis medicamentis magnam vim habet 238
Argumentum à maiori quo oſtenditur perfecta atque ex ſemine prodeuntia multò magis extrinſecus formam accipere quam quæ ex putredine naſcuntur 63. Argumentum aliud nitens probare formam naſci ex ſubiecto 48
Argumentum à theriaces compoſitione nitens oſtendere formam ſuſcitari à ſubiectis partibus ibid.
Argumentum de theriace diſſoluitur 33
Argumentum aliud nitens oſtendere diſſimilaris corporis formam compoſitam eſſe 22
Argumentum contendens in ſemine quiddam venturæ formæ contineri 57. ſolutio paucis poſt verſibus
Argumentum contendens oſtendere formam ineſſe ſemini 73
Argumenta contendentia potentiam eſſe imperfectam quandam formam 77
Argumenta alia contendentia potentiam eſſe quandam imperfectam formam 54
Argumenta alia contendentia quidpiam formæ antea in ſubiecto fuiſſe 57. & eorum ſolutio ibid.
Argumenta nitentia oſtendere diſſimilaris corporis formam compoſitam eſſe 22
Argumentorum probare nitentium aliquid animæ in ſemine ineſſe ſolutio 60
Ariſtoteles interdum in rerum diuinarum cognitionem tranſilit 86
Ariſtotelis verba de ſemine 72
Ariſtotelis verba in lib. de mundo, de vi numinis Dei pertinẽte per vniuerſum mundum 97
Ariſtotelis verba in problematibus de his, quorum ortus facilis eſt 84
Arte vel fortuna quæ ſint 10
Arte clymiſtica nihil poteſt ſimplex & purum ſecerni 230
Artes ſceleratæ eorum qui ſe in nefariam dæmonum ſocietatem pactionibus obſtringunt 10
Arrhenicum & auripigmentum

in malignorum vlcerum curatione adhibentur 77
Articulorum dolores in lue venerea 203
Aſtrigentia vtilia partibus habentibus vſum toti corpori communem 164
Attractio, & nutritio ſimilitudine ſubſtantiæ fiunt 156
Auerrhois ſtatuit facultates alias ab his, quæ à temperamento emerſerunt 145
Auerrhoæ ſententia de calore nobis inſito 150
Autor & opifex rerum duplex ſecundum Ariſtotelem 79
Autumnus quare pernicioſus 81

B.

Baſiliſcus viſu enecat 200
Bilis à calore ſolo elementorum fit 155
Bonum quid appellat 100
Bolus armena in peſtilentibus morbis 245
Bubo & carbunculus ante febrem apparens peſtem mitiorem denuntiat 187. poſt febrẽ verò apparens quid ſignificet ibid.
Bubo in inguine eorum qui lue venerea infecti ſunt vnde 203

C.

Cacodæmones curioſis hominibus multa ementiuntur 11
Caducæ res diuinitus conditæ ſunt 95
Caducæ res & mortales cœleſti virtute gignuntur & gubernantur 95
Calidum trahit & frigus depellit quomodo accipiendum 156 & an ſolus calor qui ab elementis eſt alimentum attrahit eodem loco.
Calculo hircinus ſanguis valet 246
Calor ab elementorum temperatione natus immoderatus pernicioſus 156
Calor cœleſtis ſalutaris & vitæ conſeruator ibid.
Calor diuinus corroboratur à temperie, deprauatur autem ab exuperantia 155
Calor & ſpiritus innatus partes ſubſtantia & temperamento diſſimili, ſimiles reddit, & idoneas ad eiuſdem formæ ſuſceptionem 156
Calor inſitus cœleſtis eſt, & eius rei demonſtratio 149
Calor inſitus diuinus à Galeno appellatus 152
Calor leonis maior quàm ſtruthionis, non poteſt tamen ferrum atterere 155
Calor mitis in febre peſtilente oſtendit eam affinem non eſſe putridæ 188
Calor natiuus cauſa effectrix fœtus 125
Calor nobis inſitus ex ſemine eſt 47
Calor quare ἔμφυτος dicatur 132
Calor qui in ſemine eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum 62
Calore cœleſti vita animantium & ſtirpium continetur, & eius rei demonſtratio 149

Calor totius formæ cuſtos 234
Cantharidum vis deleteria non perit tota vſtione 201
Capillorum defluuium in lue venerea 204
Capitis dolor in lue venerea 203
Carnes recentes meliores ſemiputribus 228
Caſſiæ fiſtulæ cortex menſes promouet 41
Caſſię fiſtulę medulla lenit aluum ibid.
Cauſa diuina morbi qui Hipp. 174
Cauſæ efficientes duplices 114
Cauſa efficiens ratione prædita multorum diuerſorúmque effectuum principium 115
Cauſa efficiens vnius effectus principium ibid.
Cauſa fœtus generandi natura à Galeno dicitur 124
Cauſa proxima procreatrix confert tantùm habilitatem quandam 129
Cauſa vnica peſtis efficiens 185
Cauſæ abditæ quæ ſint 153
Cauſæ corrumpentes 169
Cauſæ duæ peſtis præparatoriæ 185
Cauſę multorum euentorum aliò pertinent quàm ad elementa, 114
Cælum cauſa omnium corporum quæ gignuntur 80
Cælum cōfert formam 28. 80. 232
Cælum elementum non obnoxium interitui 80
Cælum paret conditori ſuo 214
Cælum ſpeciem in materiam apparatam immittit 96
Cælum tertium principium 80
Cæli ciues Deo proximam conditionem habent 89
Cęli vires diuinæ cur dicantur ab Ariſtotele, Hippocrate, Platone, Vergilio 97
Cæleſtis caloris complures ordines 152
Cæleſtis conuerſio cauſa eſt omnium, quæ gignuntur, & intereunt 80
Ciceronis locus in Tuſculanis quæſtionibus 103
Cicuta ſturnis cibus, cuius rei cauſa occulta eſt 122
Cicuta homini peſtifera, cuius rei cauſa occulta eſt ibid.
Circe venefica 218
Circumſcriptio loci facta in carne non ſinit venenum intrò ſubire 244
Clyſteris vſum vnde didicerimus 242
Cognitio rerum diuinarum extra captum humanum eſt 86
Cognitio rerum quanta in Deo 88
Colico dolori cingulum ex lupi inteſtino valere 246
Complures formas in eadem re potentia eſſe 38
Communes morbi ſimplices qui 184
Communium morborum genera tria ibid.
Compoſitio apta, præparatio neceſſaria ad formam recipiendam 44
Concoctio deprauata eſt ab elementis 155
Concoctio fit à cæleſti calore adiuta bono temperamento ibid.
Configuratio cæleſtis peſtilentiæ

causa 185
Conformatio non naſcitur ex corporis temperamento, ſed ex diuiniori quadam natura fluit 45
Contagioſi morbi qui 177.179
Contagioſi peſtilentes 178
Contagioſi ſimpliciter ibid.
Contagioſorum morborum curatio 244
Contemplatio Dei vita 89
Corpus vnum dicitur quanuis ex multis compoſitum 26
Corporis compoſiti formam ſimplicem eſſe 25
Corporis naturalis compoſiti ſubiectum eſt compoſitum 35
Corporis noſtri opifex Deus 128
Corporum naturalium vires cæleſtium viribus tenentur 235
Corruptio duplex ibid.
Corruptio totius ſubſtantiæ quæ dicatur 168
Corruptionis & putrefactionis diſcrimen 169
Cruda maiorem vim habent quàm cocta 236
Curatio intemperiei & putredinis diuerſa 171

D.

Danielis locus expoſitus 106
Dæmon mendacij parẽs 111
Dæmon proprius colẽdus eſt 109
Dæmon quidam Ægyptios primum literas docuit 108
Dæmon Socratis 109
Dæmonem vnuſquiſque viuens habet 109
Dæmones boni vero modo apparent 110
Dæmones ciuitatibus à Saturno præfecti 108
Dæmones an toto mundo vagentur 104
Dæmones immitti in corpora hominum à maleficis hominibus 216
Dæmones mali phantaſtico modo apparent 110
Dæmones qui 174
Dæmones quomodo eiecti 218
Dæmonum genus duplex 106
De diuinis profanè loquendum non eſt 86
Deleteriorum vis oppoſita ſubſtantiæ alimentorum 229
Demarchus in lupum conuerſus 217
Democritus 113
Demonſtratio qua oſtenditur elementorum formam eſſe ſubſtantiam 18
Demonſtrationis omnis philoſophicæ initium non ſemper ducitur ex principibus qualitatibus 225
Deus cælum per ſe regit, animantia verò & ſtirpes cæli ope 98
Deus condito cælo vim naturalem impertiit, quæ nobis in ſigna eſſet & tempora 95
Deus omnium cauſa 89
Deus omnium conſeruator 195
Deus nomine Theut in Ægypto inuenit arithmeticen, geometriam & aſtrologiam 108
Deus nullius rei ſimilis 90
Deus per omnes naturas diuiſus eſt 94
Deus quid Ariſtoteli 89
Deus rebus ſingulis vim procreãdi in-

di indidit 93. & quomodo indidit ibid.
Deus vbi habitet 90
Deorum plena omnia 111
Deuteronomij locus expoſitus 106
Diaſtolen & ſyſtolen non poſſe elementorum qualitatibus aſſignari demonſtratio 157
Dictami vires à quo didicerimus 242
Dierum decretoriorum cauſa cælo tribuitur ab Hippocrat. & Gal. 175
Dii culti à vetuſtate, omnes cacodæmones erant ſecundum Porphyrium 111
Dionyſij verba de choris angelorum 105
Diſperſi morbi qui dicantur 178
Diſſimilaris corporis partes eſſentia differunt 21
Diſſimilaris corporis materia multiplex ibid.
Diui Pauli verba in actis Apoſtolicis expoſita 78
Diuinum in morbis Hippoc. quid 174
Diuinum quid antiquis ibid.
Diuini nomine quid ſignificetur 152
Diuinitatem ineſſe animæ partibus mortalibus demonſtratio 141
Dogmatici 113
Dote peculiari morbos expugnantia 246
Druydæ Gallorum 106
Dyſenteria, anno 1538. 194
Dyſenteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 103

E.

Ecthymata quæ 178. 191
Effectus conſiſtentiæ à materia 118
Elephantiaſis ex contagioſorum genere 207
Elephantiaſis quomodo ſerpat in corpus 177
Elephantiaſeos deſcriptio 207
ab Elephantiaſi ſanati multi per prophetas 217
Elementi forma, qualitas eſt Galeno 15
Elementi materia ſimplex 20
Elementa quatuor cedunt in compoſitorum materiam 120
Elementa omnia efficientia Ariſtoteli 117
Elementa non euaneſcunt interitu rerum 37
Elementa priuſquam confluant ad procreationem naturalis corporis, materiam, formam & qualitates habent 34
Elemèta vel exquiſitiſſimè mixta non poſſunt conformationem aptam corpori, neque ſenſum, neque motum conferre 44
Elementorum formæ ſunt naturę ancipitis inter ſynceras qualitates & formas compoſitorum corporum ſecundum Auerrhoem 16
Elementorum formæ, ſunt ſubſtantiæ contra quàm ſenſit Alexander, & huius rei demonſtratio 17
Elementorum materiæ non prius inter ſe vinctę cohærent quàm ad extremū exiguæ fuerint 16

Elementorum qualitates totæ per totas miſcentur 17
Elementorum miſtorum temperatura eſt in qualitatum genere ibid.
Empiaſtra ex porro, cepa, allio, ſinapi & thapſia in ictibus venenatorum animalium 245
Εμψύχωσις & μετεμψύχωσις 133
Ενδήμιοι vnde fiant 178. & eorum enumeratio 180
Εντελέχεια quid ſecundùm Alexandrum 29
Επιμίξια quid ſit ſecundum quoſdam 49
Epidemij ſimplices vnde fiãt 178
Επιδημίαι cauſæ 181
Επιδημίων & peſtilentium morborum differentia ibid.
Επιδημίων morborum diuiſio 178
Επιδημίων ſimplicium enumeratio ibid.
Epilepſia omnis à veneno intus genito 179
Epilogus matutinæ diſputationis 120
Epithymũ atram bilem attrahit, cuius rei cauſa occulta eſt 121
Eſſentiæ rerum ignotæ efficiunt vt formas elementorum inſeparabilium qualitatum nomine appellemus 19
Euſebij verba de vi generandi cœlo inſita 94
Ex cantharidibus emplaſtra in ictibus venenatorum animalium 244
Ex guaiaco potus in lue venerea 205
Ex ſimplici nihil niſi ſimplex fit 11
Exanthemata quæ & eorum deſcriptio 192
Exanthemata cur pueris familiaria 191
Exanthemata non eſſe reliquias menſtrui ſanguinis ibid.
Exanthematum cauſa ibid.
Exanthematum deſcriptio ibid.
Exanthematum & ecthymatum diſcrimen 192
Excrementorum corporis ſordes efficiunt, vt calor qui in eo inhabitat cæleſtis eſſe non poſſit ſecundum Auerrhoen, & huius rei dilutio 152
Exemplo oſtẽditur formam ſimplicem non poſſe emergere ex ſubiectis partibus corporis 71
Exemplaria apud Dionyſium Areopagitam 94
Exercitus locuſtarum conuolans in Galliam & Italiam 184
Experimentum quare fallax ab Hippocrate dictum ſit 242
Explicatio veræ originis formarum ſubſtantialium 71

F.

Facultas quid ſit oſtenſio ſimilitudine 141
Facultas ad aliquid dicitur 137
Facultas retentrix vteri à calore cæleſti 156
Facultas temperamenti proprietas 138
Facultas ventriculi contentrix à cæleſti calore 155
Facultatis ſubſtantia in quo poſita 138
Facultatem animam vocat Auerrhois 140
Facultates primæ 222

Facult. tot ſunt, quot actiones 119. 139
Facultates tot ſunt, quot cauſarũ efficientium differentiæ 140
Facultatum à tota ſubſtantia fluẽtium ordines multi 222
Falſa quorundam opinio, quomodo rei cuiuſque forma de potentia materiæ educatur 49
Faſcinatio viſu, & huius cauſa 206
Febris ſudorifica exanthematibus affinis 192
Febris ſudorifica in ephemeris numeranda eſt 193
Febris peſtilentis ſymptomatum enumeratio 188
Febres acutæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 193
Febres aliam cauſam quàm putredinem habentes 195
Febres omnes ex bile 197
Febrium intermittentium materia in viſceribus ibid.
Febrium omnium intermittentium genus ſalutare 194
Fictrix cauſa cur in particulis permaneat ratio 144
Fœtus formatur à vi quadam potentiſſima extrinſecus appellente 124
Fœtus in vtero nutritur puriſſimo ſanguine 191
Fœtor comes putredinis 169
Forma compoſiti ſimplex ſimplicium partium formas integras & incorruptas in toto coërcet 26
Forma compoſiti corporis ſimplex & ſimilaris & per omnes partes fuſa eſt 39. & eius rei demonſtratio eodem loco.
Forma cuiuſque ſubſtantiæ naturalis ſubſtantia eſt 20
Forma eſt quæ toti eſſentiam largitur 19
Forma fit & perit 20
Forma geniti non fluit à parentibus 68
Forma momento in materiam migrat 77
Forma natura ſimpliciter dicitur ab Empedocle 25
Forma non ante actu eſt quàm ſit perfectionem conſequuta ſecundùm Alexandrum 65
Forma non eſt vis ex ſubiectarum partium naturis profecta 25 neque ex ſubiectis formis prouenit 32
Forma non conſummatur paulatim, ſed ſubitò tota in ſubiectum concedit 57
Forma omnis ſimplex nec compoſita eſt ex ſubiectarum partium formis 24
Forma perfectiſſima quæ 22
Forma propria ſimilarium partium quæ ſit ſecundum Auerrhoën 151
Forma quo perfectior eſt, eò perfectiorem & inſtructiorem corporis velut officinam habet 22
Forma ſimplex totius non poteſt ex ſubiectis formis emergere 29
Forma ſimplex diuina eſt 120
Forma tota ſemini ſtatim indita eſt à genitore ſecundum Themiſtium 68
Formæ actiones ſub ſenſum cadunt 121

Formam agere, demonſtratio 118
Formam agendi eſſe principium, demonſtratio 119
Formam & animam non eſſe harmoniam 25
Formam non poſſe eſſe ex ſolis ſimplicium formis ſiue ſimplex ſiue cõpoſita ſit totius forma 33
Formam non poſſe proficiſci à temperatione corporum demonſtratio 30
Formam, quæ ſemini ineſt obtinere mediam naturam inter ſubſtantiam & accidens, oſtenſio 65
Formam rei cælitus demitti Galenus affirmat & eius verba lib. 17. de vſu partium 126
Formam vnam compoſiti eſſe oportere demonſtratio 23
Formæ vnius & ſimplicis nõ ſunt plures gradus perfectionis 66
Formam educi de potentia materiæ quid ſit, & Simplicij verba de hac re 50
Formarum multi ordines 22
Formarum non alia miſtio eſt quàm materiarum 30
Formarum origo diuina eſt 86
Formarum origo qualis ſit & vnde 68
Formarum quæ in elementis coitio falsò creditur ab Alexandro eo modo fieri quo contrariarum qualitatum confuſio 16
Functio occulta quæ ſit 153
Functio omnis animalis calori cæleſti aſſignanda eſt 158
Functiones diuinæ quæ appellandæ 153
Functiones plurimæ in nobis ex occultis cauſis ſunt ibid.
Functiones, quas oculis cernimus, diuinæ ſunt ibid.
Functiones variæ & diuerſæ, ex partium, quibus anima infuſa eſt, differentia proficiſcuntur 39
Functionum quæ ab occultis cauſis & manifeſtis prodeunt explicatio 154
Fungi, Arrhenicum, auripigmentum & ſimilia venena infirma 177
Frigida & ſtyptica in morbis peſtilentibus vtilia 245

G.

Galenus fatetur ſe nullam validam rationem de corporis ſtructura inuenire potuiſſe 128
Galenus fatetur ſe neſcire animæ ſubſtantiam 134
Galenus in quo diſſidet à Moſe & Platone, de rerũ creatione 131
Galenus vixit temporibus Alexandri Aphrodiſienſis 15
Galeni verba de vi illa fictrice in ſingulis animalium particulis permanente & eas ad ſuum opus excitante 141
Galeni verba de anima, & de ſpiritu in ventriculis cerebri contẽto li. 7. de plac. Plat. & Hip. 131
Galeni verba de cauſa pulſationis quæ in venis fit expenduntur 136
Galeni verba de fœtus formatione expenſa 123
Galeni verba de ſubſtantia facultatum expenduntur 136
Galeni verba lib. 15. de vſu partium & 9. de placitis Plat. & Hip. expoſita 129

Galeni

Galeni verba de conformatrice anima contenta in ſemine & à parentibus proueniente in fœtum 144
Gignendæ formæ ne minimum quidem antè in materia fuit 54
Gonorrhœa in lue venerea 203
Gradus definiuntur facultatum ordines 136
Grauedo anheloſa peſtilens erat 193
Græci ex Ægyptiis & Hebræis multa didicerunt 94
Gubernacula regionum mundi diſtributa dæmonibus 108
Gymnoſophiſtæ Indorum 107

H.

Heraclius de Diis etiam in caſa furnaria 111
Heraclius lapis allio perunctus facultatem trahendi ferri amittit 140
Heroës Platonis 107
Hippocrates 113
Hirundinum cinis anginæ valet 246
Homo cur hominem generet, equus equum 76
Homo proxima & continẽs cauſa efficiens geniti hominis 84
Humanarum rerum adminiſtratio angelis demandata 105
Hydrargyrus peruerſa 206
Hydrargyrus frigida 205
Hydrargyri vapor emollit neruos 166
Hydrargyrum non adhibendum in venerea lue 205. 206
Hydrophobia quis morbus 197

I.

Ibis in Ægypto dicata Deo cuidam 108
Icterus magica arte ſanatus 219
Idea comes indiuidua bonitatis 101
Ideæ Platonicorum 121
Idearum Platonis explicatio 99
Idearum differentiæ vnde dimanent 101
Ἰδιότητες ἄῤῥητοι 122
Ignis & aër agunt 117
Immoderatæ materiæ differentiæ 166
Immoderatio materiæ morbus partis ſimilaris 165
In exanthematibus interiora papulis manantibus ſcatent 191
In febre ardente aliud eſt quàm putredo 169
In peſtilente febre adhibenda quæ totius ſubſtantiæ proprietate veneno aduerſa ſint 190 & eorum enumeratio ibid.
In peſtilente febre frigida & adſtringentia adhibenda ibidem
In peſtilente febre media præſcribenda ibid.
In peſtilente febre non mittendus ſanguis ſi corpus fuerit purum 189
In peſtilente febre valida purgatio fugienda eſt 190
In paralyſi eſt etiam nerui obſtructio 159
Locus de lapillo aduecto ex India 226
Inductio qua oſtenditur formam toti eſſentiam largiri 19
Intelligentiæ etiam inferiora generandi & gubernandi vires habent
Intemperies putredinem comitatur 170

Interpretatio verborum Ariſtotelis de ſemine 73
Interpretatio plenior Ariſtotelis de rerum & formarum origine 8
Iuuenis à Dæmone obſeſſus 216
ἱδρωτοπυρετος 178

L.

LAbruſcæ floris extrema in ambitu foliorum refrigerant, quod inter hæc medium naſcitur adurit 41
Lapis philoſophicus quis 239
Lares, Laruæ, Lemures 107
Leges in magos 219
Lienteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 194
Leporis coagulum appoſitum conceptum retinet 41
Leporis oſſiculum quod in poplite eſt arenulas deturbat ibid.
Leporis pilus hæmorrhagiam ſiſtit ibid.
Leporis pulmo aſthmaticos iuuat ibid.
Leporis ſanguis calculum comminuit ibid.
Locus Iſaiæ & Iudæ de dæmonibus 105
Loci apud Galenum oſtendentes morbum aliquem eſſe totius ſubſtantiæ 172
Lues venerea propriis antidotis curatur 206
Luis venereæ virus ſerpit in corpus humore deducente 177

M.

MAgi aſciſcunt dæmonum opem 218
Magnes ferrum attrahit cuius rei cauſa occulta 121
Mali punici cortex calidus, interanea frigida 41
Manifeſtorum aliquot totius ſubſtantiæ morborum enumeratio 179
Marcor conſequitur putrefactionem 170
Materia elementorum ſimplex 11
Materia formæ primum fundamentum 10
Materia natura dicitur ibid.
Materia perpetua eſt ibid.
Materia συνεχειν 82
Materia quid 14
Materia rerum naturalium ex quatuor elementis conſtat 11
Materia ſimilaris partis ad virium robur confert ibid.
Materiæ ſubſtantiæ rationem & genus obtinet 15
Materiæ vires & qualitates quæ dicantur 119
Mathematicorum mos 13
Matthæi locus expoſitus 106
Medicamenta curandis morbis idonea vnde petantur 167
Medicamenta benigna aliquando in alimentum cedunt 229
Medicamenta proprias partes purgantia 230
Medicamenta purgantia media inter alimenta & deleteria 229
Medicamenta quomodo ducantur de potentia in actum 54
Medici non ſolùm proprietates ſtatuere coguntur, ſed etiam Philoſophi & Grammatici 122
Mens, diuina intelligentia 101
Methodici 205
Miſtionis falſa opinio 16
Miſtio vera ibid.
Morbus materiæ 166
Morbus totius ſubſtantiæ, aliquan-

quando solitarius aliquando cõplicatus aliis affectibus 173
Morbus totius ſubſtantiæ profligatur medicamentis tota ſubſtantia contrariis ibid.
Morbus totius ſubſtantiæ occultus vel manifeſtus 170
Morbus totius ſubſtantiæ duplex 170.176
Morbus totius ſubſtantiæ 167
Morbi ex veneno contracti curatio 244
Morbi ex putredine ſunt totius ſubſtantiæ morbi 170
Morbi ſanati magicis & ſuperſtitioſis 218.220
Morbi totius ſubſtantiæ quibus tribuantur ab Hippocr. 173
Morbi trans naturam 215
Morborum à veneno intus genito excitatorum enumeratio 79
Morborum ſpecies ſuas antidotos habent 246
Morborum vulgarium cauſa abdita 174
Morbos inferri à cacodæmone Dei permiſſu 215
Morbos inferri hominibus à maleficis ibid.
Mortalia omnia quæ in mundo ſunt à ſua quæque idea ſuſtinentur 101
Motus & actio primum tribuitur formæ 118
Mundus à Deo factus ſecundum Ariſtotelem 91
Mundi anima formarum datrix 102
Mundus an à Deo genitus, an æternus 92
Mundus duplex Ariſtoteli 88
Mundus inferior ſuperis conuerſionibus continuatus eſt 82
Mundo ineſſe animam demonſtratio 115
Mundum genitum eſſe quibus probet Plato 91

N.

Natura duplex eſt in animalium & ſtirpium procreatione: Et Ariſtotelis verba de hac re 52
Natura duplex 10
Natura non eſt conſilij & rationis particeps 289
Natura pura ſimplex mente ſola comprehenditur 246
Natura quæ in ſpiritu eſt reſpondet elemento ſtellarum 147
Natura quæ ſint 9
Naturalis ſpiritus & animæ licet ſit vnus fons, varia tamen hæc ſunt pro partiũ varia natura 39
Nepita felibus grata 250
Nero magicarum artium ſtudioſus 218
Nihil eſt in rerum vniuerſitate cui non ſit ſimile 222
Nomẽclatio eadem duorum corporum cauſa non eſt cur illa eadem ſpecie contineantur 40
Νοσηρὴ ἀπόκρισις, id eſt morbida excretio apud Hippocratem 173.175
Nutriendi & ſentiendi principia cum diuino corpore, id eſt, ſpiritu inuehuntur 62

O.

Obſtructio cauſa putredinis 169

Occultorum morborū cauſæ 175
Occultorum morborum differentiæ vnde ſumantur 177
Ophthalmiæ in populum graſſantes diuinum aliquid habēt 194
Ortus principium à creatore 127
Omnis ortus rerum à cæli ſeminibus 101
Ortus & interitus rerum à motu contrario ſummi cæli circumactioni 80
Oſſa carioſa eorum qui lue venerea infecti ſunt 203
Oſſa crurum morbo reddita mollia 166
Oſſa mollia ſuo vigori reſtituta vſu balnearum naturalium ibid.
ex Ouo, ſolo fornacis tepore pullus excluditur 55

P.

ΠΑνδήμιοι morbi, & πάγκοινοι qui 178
Πανδήμιοι ſimplices qui 180. eorum cauſa ibid.
Πανδημίων cauſa communis 178. 180
Πανδημίων morborum diuiſio 178
Πανδημίων ſimplicium enumeratio 179
Partis tota ſubſtantia quæ dicatur 165
Partes corporis propriis gaudent alimentis 230
Partes emortuæ ſtirpis non ſunt eiuſdem formæ εἰδοποιῦ 42
Partes ὁμοιομερεῖς non miſcentur 31
Partes ſimplices ſingulæ ſuis formis inſignitæ ſunt 35
Partes ſunt veluti internuncij ac paranymphi, quibus fœliciter coït formæ cum toto coniugium 43
Partium formæ ſunt præparatio quædam ad formam ſimplicem totius 43
Patibilia omnia, materia Ariſtoli 117
Peoniam nō valere aduerſus epilepſiam ſolis qualitatibus 231
Perfectio eſt accidens, forma verò eſt ſubſtantia 50
Perfectionem non eſſe rei formam ibid.
Perfectiora animalia à cælo gignuntur, ſeminis interuentu 83
Perfecta omnia ex ſemine prodeunt 48
Permiſtio & temperamentum quo inter ſe diſtent 116
Peſte correptus halitu ſolo aut excrementorum expiratione aſſidentes labefactat 188
Peſtilentia grauior vbi & quo tempore 185
Peſtilentia ſolos boues iugulans, ſolos ſues & ſolas oues: & quo tempore ſæuierit 183
Peſtilentia magnum æſtum habet 182
Peſtilētię obnoxios homines reddens conſtitutiones latet 185
Peſtilentiæ vniuſcuiuſque peculiaris quædam commiſtionis ratio 184
Peſtilentiæ omnis cauſa occulta eſt 184
Peſtilentiæ opportuna loca maritima auſtro obiecta 185
Peſtilentiæ qui homines opportuni ibid.

peſtilentiæ immaniter ſæuientes 182
peſtilens febris quando putridæ febri implicatur 189
peſtilens febris nullam affinitatem cum hectica habet 188
peſtilens febris mitior labe in humores permeante 186
peſtilens febris quibus ſignis ab ardente dignoſcatur ibid.
peſtilentis febris deſcriptio 186
peſtilenti febre correptorum quare vrinæ ſanis ſimiles 189
peſtilentes morbi conſueti 178, & eorum catalogus ibid.
peſtilentes inſolentes qui, & eorum catalogus ibid.
peſtilentium morborum curatio 244
peſtilentialis ephemera omnium peſtilentium perniciosiſſima 186. & eius ſigna ibid.
peſtifera multa homini à cælo 214
peſtifera omnia, deleteria, & venena morbi totius ſubſtantiæ occulti 171
phalangij & ſcorpij venenum expeditius ſerpit 201
philoſophia quo tempore nata & nomen ſuum adepta eſt 113
philoſophi veteres non omnium rationes ab elementis petiuerunt, ſed quorundam 122
philoſophandi duo genera 113
piper emortuum calidum etiam 149
platonis ſententia de Ideis 100
platonici paucis mutatis Chriſtiani fiunt 94
platonis verba quibus cōtenditur animam ante corpus fuiſſe 59
pleuritides in populum graſſantes diuinum aliquid habet 192
potentia eſt veluti præparatio quædam materiæ inſidens, & verba Alexandri de hac re 49
potentia formæ quid 47
potentia non eſt forma 54
potentia nunquam ita perficitur, vt in formam degeneret 50
potentia patiendi 48
potentia rei naturalis ſuopte impetu ad formam progredi non poteſt 47
potentia ſeminis nulla ratione poteſt in formam tranſire 51
potentiæ ſignificationes 47
potentia ineſſe quid 38
poteſtas agendi quid dicatur Ariſtoteli 139
prægnantem eſſe animam quomodo intelligendum eſt apud Platonem 71
præparationes ad formam recipiendam ſunt deſtinatæ 44
prima ætas affectus tantùm intuebatur 113
principium omnium diuinum eſt 143
propriæ ſubſtantiæ cælorum & ſyderum, quare intelligentiæ dictæ 91
proprietas occulta vnde manet 137
proprietas occulta interdum admittitur à Galeno 120
proprietas rei quomodo à Themiſtio appelletur 139
proprietas ſubſtantiæ infirmior in aqua quæ elicitur vaporario efficacior in oleo 239
proprietatis nomine quid intelligatur inueſtigatio 138

Proprietatem accidens eſſe 233
Proprietates in ſubſtantia inſident & eius ſpiritu 236
Proprietates inueſtigandæ 246
Proprietates occultæ 122.222
Proprietatum & formarum origo 232
Proprietatum cognitio præſtantiſſima 246
Putrefactio quid 169
Putredo non vna cauſa ἐπιδημίων 171
Putredo totius ſubſtantiæ morbus ibid.
Putridæ conſtitutionis cauſæ quę 182
Putridæ quo differat à peſtilenti conſtitutione ibid.
Putridæ conſtitutionis effectus 183
Puſtulæ cur nunc nullæ in venerea lue 205
Puſtulę & vlcera vbi ferè primùm exiſtant in lue venerea 203
Puſtulæ & vlcera vaporem exhalant, qui admiſſus in venam cauam & arteriam, ſanguinem & ſpiritus labefactat ibid.

Q.

QVale oporteat eſſe corpus in quo anima rectè ratiocinari & intelligere poſſit 135
Qualitas in ſubſtantiam mutari non poteſt 50
Qualitas non agit prima & per ſe 51
Qualitates duæ agentes, totidem patientes 117
Qualitates contrariæ non tranſeunt in ſe mutuò ibid.
Qualitates instrumenta naturæ 118
Qualitates primæ elementorum miſcentur καθ' ὅλον 16
Qualitates ſecundæ cur ſic dictæ 222
Qualitates ſecũdariæ & vnde 117
Qualitates ſunt organa 125
Qualitates ſuperiores in permiſtione, omnem temperamenti efficientiam ſibi vindicant 116
Qualitates tertiæ à tota ſubſtantia 223
Quartana cur rarò bis eundem prehendat 197
Quartana interdum annos 4. durans & cauſæ ibid.
Quaterna ſimplex, duplex & triplex ex impuro corpore propriis antidotis depulſa 197
Quaterna & lue venerea ſimul laborans 195
Quartana ſoluta corpus interdum impurum manet 197
Quartanę in populum graſſantes, & earum cauſæ occultæ 195
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui rerum genera ex officiis diſtingunt 66
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui affirmant ſemini ineſſe formæ eſſentiam, ſed gradus imperfectioris 65
Quæ aquas inficiant 180
Quinta eſſentia quomodo fiat 29
Quod accidit rei ſua ſpecie perfectæ accidens eſt 35

R.

RAbidi hominis deſcriptio 220
Rabie correpti permulti ex eſu lupi ſæuioris 201
Ranunculi eſus ranis, buffonibus, lacertis, & ſerpentibus 230
Rarum, denſum, laxum & adſtrictum quomodo hic intelligantur 167
Ratio extrahendi ſeminis ab auro 240
Rheumbarbarum bilem trahit, cuius rei cauſa occulta eſt 121
Res quomodo corrumpantur 171
Rebus aliquid diuinum ineſſe demonſtratio 120
Recidiua luis venereæ qualis 206
Relaxantia fugienda in his partibus quæ vſum communem toti corpori habent 164
Remedia anicularum aduerſus febres 197
Remediorum trans naturam differentiæ 217
Reſtinguentia venenum dote communi 246

S.

SAgæ quid efficiant 215
Salutaria multa homini à cælo 214
Sanatio quæ à dæmone efficitur ficta eſt 219
Sanatio perfecta occultorum morborum quibus compleatur 246
Scarificatio alcius impreſſa in ictibus venenatorum animalium valet 244
Semen animatum dici non poſſe oſtenſio 69
Semen animatum ſecundum Platonem ibid.
Semen eſt opifex 47
Semen eſt velut excellenti ſapientia præditum ibid.
Semen nihil generat ſine cælo 96
Semen ſimpliciter natura aliquando à Galeno dicitur 145
Seminis craſſior ſubſtantia corpus genituræ ab Ariſtotele appellatur 62
in Semine principium eſt perpetientis non minus quàm agentis motionis, & Simplicij verba de hac re 55
Semina rationum & vis gignendarũ rerum ſparſa in cælũ 92. locus Platonis in Timæo ibid.
in Seminariis nihil eſt formæ eorum quæ ex his naſcuntur 56
Sempiternitas re vera Deus eſt 58
Selenitis ſanguinem ſiſtit 230
Siccitas retentionem iuuat 156
Similaris morbus quid 162
Similaris corporis materia conſtat ex elementis 21
Similaris pars tria in ſe continet 162. 165.
Similaris partis tria morborum genera 165
Similaris partis tria morborum genera eſſe demonſtratio 160
Similares partes ex quibus conſtent 126
Similarium partium eſſentiam ab alio ducit Ariſtoteles, quàm ab elementorum temperamento ibid.
Similarium partium triplex ſub-

ſtantia ſecundum Galenum, & huius ſententiæ expoſitio 163
Similaribus partibus ſua eſt materia ibid.
Sol aduerſis corporibus lumen impertit 99
Sol & homo generant hominem 76
Sola putredo non præparat corpora ad peſtilentiam 186
Soliditas corporis ad omnia perferenda 164
Soliditas partium corporis vnde ſit ibid.
Species ſimilaris cuiuſque partis erumpit in ſuum actum & perfectionem totius interitu 38
Spectra varia in ſpeculum vi verborum deducta 111
Spiritus aliquid diuerſum à corpore & humoribus 146
Spiritus animalis, animæ organum 132
Spiritus Ariſtoteli quid 146
Spiritus æthereus & diuinus nexus corporis mundi & eius animæ 102
Spiritus corporis omnium viuentium diuini ſunt 62. 146
Spiritus impetum faciens Hippocrati 146
Spiritus in quo calor conſtituitur, ſemen appellatur ab Ariſtotele 62
Spiritus medium inter corpoream ſubſtantiam & incorpoream 146
Spiritus mundi rector 99
Spiritus mundi totus æthereus 102
Spiritus quid ſit 146
Spiritus naturæ quid ibid.
Spiritus naturalis, vnicus & ſimplex in genere animantium & ſtirpium eſt 39
Spiritus omnia calore fouet 99
Spiritus per totum fuſus præparatio neceſſaria ad formam recipiendam 46
Stercus albi canis anginæ valet 246
Stirpes aliquid habent loco cordis & quo loco id eſt 43
Stirpes & animantia ſpeciem habent opificem actionum, quas obeunt 36
Stirpes & animantia ſurſum & deorſum porriguntur 33
Stirpium partes viribus contrariis pollentes nos aliunde afficiunt quàm ab altrice anima 41
Strangulatus vteri à veneno intus genito 179
Struthiocamelus ferrum coquendo atterit, cuius rei cauſa occulta eſt 121
Struthiocamelus totius eſſentiæ naturæ ferrum exterit 164
Subſtantia & facultas quomodo differant 168
Subſtantia omnis quæ ſenſibus apprehenditur ex ſubiecto & forma conſtat 20
Subſtantia ſuis facultatibus agit 139
Subſtantiæ facultatum tot ſunt quot animæ partes 141
Subſtantiæ proprietas à Geleno probata in multis locis 224
Subſtantiæ proprietas ratione demonſtrari non poteſt 225
Subſtantiæ ſimilitudo cauſa præcipua tractionis 224
Subſtantiæ ſimilitudo in alimentis

tis 227
Subſtantiæ totius corruptio duplex 170
Subſtantiæ ſunt vt numeri 67
Subſtantiarum ordines 232
Supera illa corpora quomodo hæc inferiora gubernent 86
Superioris mundi deſcriptio 88
Sydera aliud in aërem quam frigus aut calorem inducunt 184
Sydera excitant occultas qualitates vulgarium morborum cauſas 194
Sydera quid animantibus, ſtirpibus & metallis præſtent 235
Sympathia vnde nata ſit 230
Syncope ex grumo ſanguinis cōcocto non ſine veneno eſt 29

T.

TAxus venenoſa Narbonæ 199
Temperamentū accidens 232 qualitas 172
Temperamentum optimum confert ad actionem 164
Temperatio proba, præparatio neceſſaria eſt ad formam recipiendam 44
Temperamenti modus inexplicabilis eſt ibid.
Temperamenti ſingularis ratio ex ſemine particularis ipſis inducitur vi ſeminis ibid.
Terra Lemnia in peſtilentibus morbis 245
Themiſtius de potentia vt de accidente loquitur 60
Themiſtius nunc in Platonis nunc in Ariſtotelis ſententiam inclinat ibid.
Themiſtius reprehenditur, quòd dixerit ſpiritum mundi non vti opera aſtrorum 99
Themiſtij verba, quibus contenditur animam ab initio in corpore fuiſſe 58
Theodoreti verba de vi generandi cælo inſita 94
Theophraſti verba de his qui de omnibus rationem quæritant 122
Tophi in articulis eorum qui lue venerea infecti ſunt 204
Torpedo piſcatorem torpentem efficit 200
Tota rei ſubſtantia quid 168
Tres animæ partes ſubſtantia & locis diſcluſæ 141
Tres cauſæ efficientes in vnoquoque corpore naturali 119
Tres præparationes ad totius formam, neceſſariæ 42. quæ ex ſemine prodeunt 44
Tria continentur in vnaquaque re compoſita 114
Tria morborum genera 160
Tria Plato ſtatuit circa regē 100
Triplicis caloris quem Leonicenus ſtatuit improbatio 148
Tullij verba de ſpiritu 137

V.

VAcuatio quando conueniat in lue venerea 205
Venæ obſtruendæ in peſtilentibus morbis 246
Venæ ſectionem vnde dididerimus 24[illegible]
Venenum beſtiarum deducitur prouehente humore 177
Venenum cauſa comitialis mor-

bi præſertim eius qui per conſenſum eſt 211
Venenum cerebri 213
Venenum epilepſię etiam primarij affectus cauſam eſſe demonſtratio 212
Venenum hauſtum cito vomitu foras ducatur 244
Venenum infirmiſſimum quod 177
Venenum in vteri ſtrangulatu 210
Venenum pedetentim ſerpit 201
Venenũ præſentiſſimũ quod 177
Venenum prohibentia ne ſerpat 201
Venenum quid 179. quid efficiat 244
Venenum quæ obtundant ibid.
Venenum quibus modis reuocetur 201
Veneni ſæuitiam reſtringuentia ibid.
Veneni vis in ſaliua canis rabidi quando ſe prodat 200
Veneno æqualis corruptio in noſtro corpore 209
Venena cauſtica & ſeptica 208
Venena efficacia epidermidem penetrant 200
Venena præfocantia 208
Venena quomodo corrumpant noſtram ſubſtantiam 180
Venenorum craſſorum ſubſtantia impeditur ab epidermide 201
Venenorum differentiæ 208
Venenotum enecantium exuperantia qualitatum enumeratio 180
Venenorum enecantium tota ſubſtantia enumeratio ibid.
Venenatus morbus 208
Venenati morbi duplices 179
Venenati ſimpliciter morbi qui 177
Venenatæ ſtirpes & animalia 208
Venenum non ſolùm qualitatibus, ſed tota ſubſtantia peſtilens habentia 209
Venenum ex putredine ibid.
Venenatorum animalium enumeratio 200
Venenata ſolis qualitatibus in ſtirpibus & metallis 208
Venenata ſolis qualittibaus in metallis ibid.
Venenoſa metalla ibid.
Venerea lues à quá parte initium ducat 202
Venerea lues ex genere contagioſorum non ſecus atque animalia venenata 201.202
Venerea lues non inclinat 204
Venerea lues omnino venenoſa ibid.
Venerea lues quæ exitioſiſſima 202
Venerea lues talem habet contagionem ac perniciem qualis eſt venenatorum animalium 201
Venerea lues vbi originem habuerit 202
Venereæ luis cauſa quibus aſſignetur, & quæ vera eius cauſa 201.202
Venereæ luis nullum ſignum in vrinis 204
Venetæ luis varia ſymptomata pro temperamentorum varietate in quæ incidit 202
Venereæ luis venenata natura ib.
Venereæ luis veneni vis hebetior ibid.
Venereã luem conſequitur puſtula in eo loco vbi ea inſederit 203

Venter

Venter clyſtere eluendus hauſto veneno 245
Ventriculus diſſolutus quæ non toleret 163
Ventriculi imbecillitatis cauſæ 166
Verba Galeni de vi fœtus conformatrice 126
Ver quare omnium temporum ſaluberrimum 81
Vere ineunte multæ innouationes rerum 80
Veratrum homini peſtiferum, coturnicibus cibus: cuius rei cauſa occulta eſt 122
Vergilij locus, 6. Æneidos expoſitus 102. 103
Vini acrioris paſſique potus obtundit venenum 245
Vires à qualitatibus natæ diſtinguendæ ſunt ab his quas materia edit 118
Vires in animalibus viuis & ſtirpibus quæ in iiſdem non inſunt 237
Vires materiæ ineſſe quomodo intelligendum 116
Vires quas profert forma ſunt diuinæ, vt forma ipſa 120
Vires rerum non eſſe acceptas referendas naturis elementorum, demonſtratio exemplo theriaces 34
Vires rerum omnium vnde proſiciſcantur 115
Virtutum læſarum tres cauſæ 165
Vis cælitus demiſſa non vno modo à rebus inferioribus ſuſcipitur 99
Viſcera eorum qui lue venerea infecti ſunt vlceribus ſcatẽt 204
Vſtio candente ferro domat virus 245
Vita eorum qui in cœlis agunt 88
Vlcera melancholicis, bilioſis & pituitoſis alia atque alia in lue venerea 203
Vomitus quibus rectè prouocetur præſertim in veneno hauſto 245
Vmbra nucis 200
Vrinæ quare non appareant turbidæ in febribus peſtilentibus 187. & cur ſedimento, ſubſtantia & colore laudabili ibid.
Vulgarium morborum cauſa communis 193
Vulnus inflictum à venenatis animalibus citò non coaleſcit 245
Vulpis pulmo ad aſthma 246

Indicis in libros II. De abditis rerum cauſis, Finis.

INDEX MORBORVM ET SYMPTOMATON.

ALopecia vel Depilatio 250
Aquæ & balneæ Luccẽſes 316
Arthritis 268. eius præcautio 275. & 279
Aſthma & reſpirationis impedimenta 297
Balnea aquę dulcis ad melancholiam 333
Calida multa melancholiæ hyppochondriacæ aduerſa 334
Cachexiæ incipientis præcautio 310
Cachexiæ & hydropis 311
Cachexiæ confirmatæ curatio 338. 341
Catharrus cum hemicrania 252
Cerebri humiditas cum viſcerum praua affectione 255
Cæcitatis metus 263. 381
Colicus dolor 342
Conſenſus renum cum partibus ſuperioribus 384
Conceptus facilitas 347
Contra mulierculas medicinam factitantes 383
Cordis palpitatio 300
Coxendicis dolor 367
Detergentia 386
Diſtillatio in varias partes cum lienis affectu 258
Diſtillatio cum melancholia 333
Diuretica 384
Dolor dentium 254
Elephantia incipiens 372
Elephantiæ iudicium 374
Enterocele 366
Epilepſia 258. cum memoriæ & ratiocinationis abolitione 259
Exanthemata, 384
Febris cum grauibus ſymptomatis 306. Diuturna ſæpe recurrens 317. Lenta 321. Quartana 322. Quartana deſtillationi implexa 324. Quartana diarrhœæ implexa 336. Intermittens dolorifica 320
Fluxio in pulmones 386
Gingiuæ inferioris exeſio 342
Gonorrhœa virulenta cum arthritide 364
Hæmorrhoides 352
Hernia 367
Hydrops à tribus cauſis curabilis 312
Hydrops à iecoris ſcirrho 313
In Hydrope vehementiora non probantur ibid.
Hypochyma 263
Hyſterica ſuffocatio 348. 383
Lactis aſinini præbendi cautiones 364
Lienis tumor 327
Lippientes oculi 341
Lues Venerea cum aliis ſymptomatis 279
Meatus per quos decumbit arthritis 267
Melancholia hypochõdriaca 324

Menſes

Menſes Hebræorum, Græcorum, & Romanorum 351
Mictio purulenta 360
Mictio inuoluntaria 361
Mucus in vrina 391
Nephritis 308.355
Obſtructio nerui optici 263
Obeſitas inſignis 278
Olfactus ſtupidus 271
Oculorum ſuffuſio 261
in Oculos inſufflatio 381
Orthophnœa 292
Partus facilitas 271
Partus legitimus 351
Partus ſeptimeſtris quis dici debeat ibid.
Peſtis ſudorifica Angelica 369
an Pituita procumbat à venis 268
pro muliere Prægnante & puerpera malè habente ab vtero 349
Pruritus 334
Pyrotica 381
Renum affectus 353.388
Renis exulceratio 386
Reprimentia 252
Rubor & calor non neceſſariò calidam arthritidem denotant 271
Sanguinis mittendi conditiones & cautiones 336.& ſeq.
Sanguinis reiectatio è pulmonibus cum tuſſi 290
Sanguinis exuperantia quæ ſymptomata aduehat 362
Scirrhus lienis 327
Scirrhoſus tumor 368
Seminis putreſcentis ſymptomata 348
Setones appellati 261
Spinæ dorſi dolor 342
Sputum cruentum 290
Stranguria 358
Strumæ cancroſæ 387
Stupor 251
Tabes 286
Tremor 281
Tremor & grauitas 283
Tibiarum frigus 386
Tibiarum inflammatio recurrens 362
Tuberculum carnoſum in pene 353
Tuſſis 300
Ventriculi ſtupor 302
Ventriculi dolor 304. eius præcautio 305
Ventriculus flatuoſus 303
Vinum in hydrope ſuſpectũ 316
Vinum melancholicis fugiendum 333
Vlcera ſpincteris veſicæ 354
Vlcera pyroticis confecta 261
Vrina purulenta 354
Vterini dolores 350

FINIS.

IOHANNES HEVRLIVS DE FERNELIO.

QVI compendioſam medicinam nimium amat Fernelium legat cum iudicio: is enim, vt verum fatear, Græcam & Barbaram medicinam ferè vno in volumine concluſit, & propriis locis philoſophiam medicinæ intulit: vt non ſit neceſſe aliam Phyſicam vſibus medicis quærere, cùm ex latiſſimo naturæ ambitu fœcundè medicum campum rigarit.

IO. STVLLIVS DE FERNELIO.

TYRONI Medicinæ decurſo philoſophiæ ſtudio Anteſignanus aptiſſimus erit Fernelius, qui neque prolixus eſt nec obſcurus, & Arabum Græcorúmque diſciplinam ſic acceptat vt his addictior æquo non ſit, nec ex illis aliquid omittat, quod eſt ad perfectionem artis requiſitum.